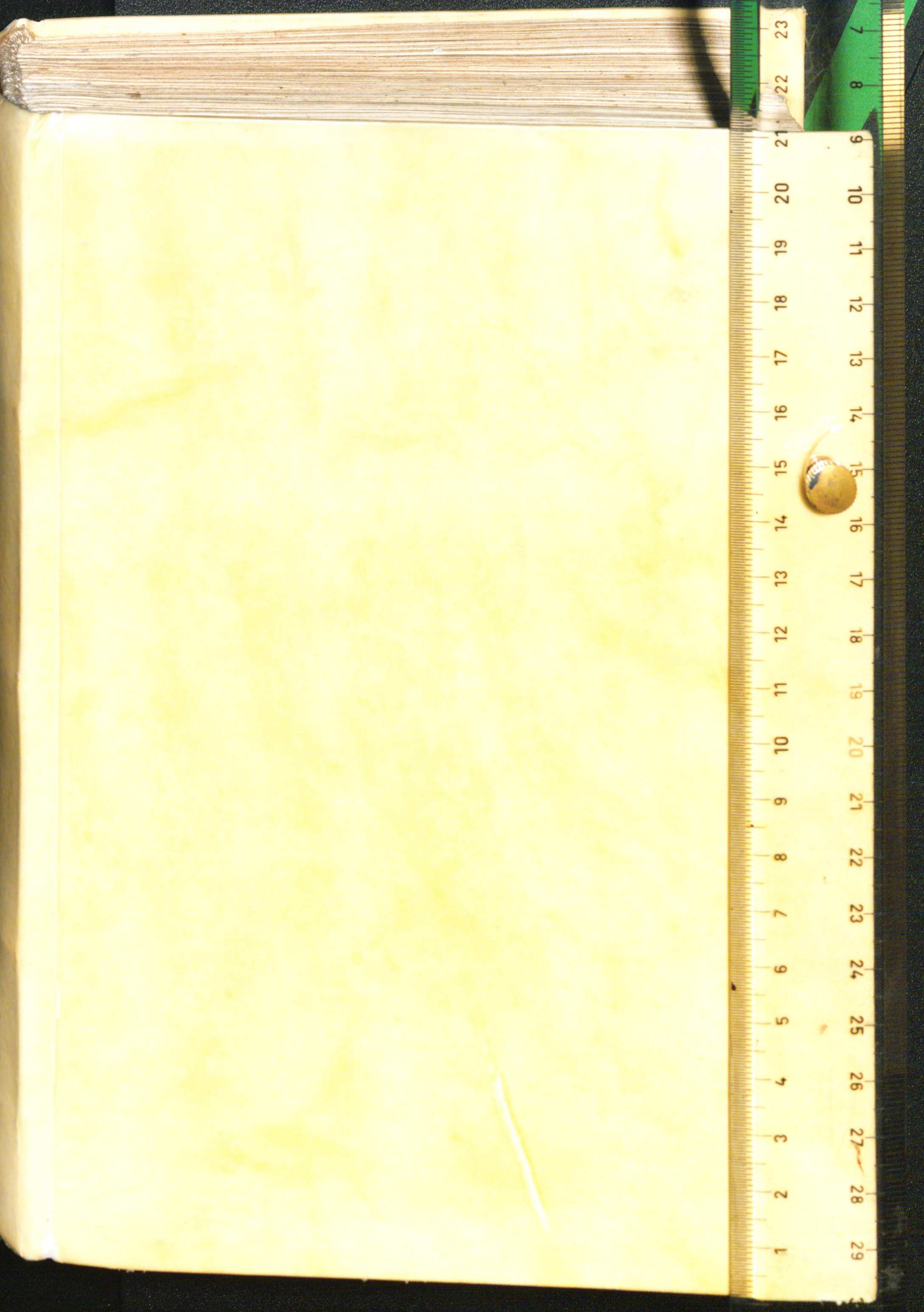

OPERA

D. GREGORII PAPAE,

HVIVS NOMINIS PRIMI, COGNOMENTO MAGNI,

OMNIA QVAE EXTANT,

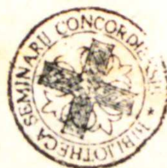
ACCVRATISSIMA DILIGENTIA

à mendis multis denuò repurgata.

CVM INDICE DVPLICI, ALTERO rerum verborum, sententiarumq́ꝫ: altero locorum S. Scripturæ explicatorum: vtroqꝫ magna sedulitate conscripto.

In quo etiam multa quæ in alia æditione vel deerant, vel corruptè legebantur, sunt restituta.

VENETIIS, MDLXXXIII.

CATALOGVS OPERVM BEATI GREGORII MAGNI.

Primo tomo hæc insunt.

DIVI GREGORII PRIMI COGNOMENTO MAGNI, VITA EX DIVERSIS AVCTORIBVS.

VITA DIVI GREGORII Papæ ex Ioanne Stella Sacerdote Veneto.

Regori⁹ Magnus, Papa eius nominis primus, natiõe Romanus, patre Gordiano uiro senatorio, post Pelagium Pontificem seddit annis tredecim, mensibus sex, & diebus decem. Doctor quidẽ eruditissim⁹, humillimusq; atq; sanctissimus qui primus omnium pontificũ se seruũ seruorum dei nominauit ac scripsit. Hic, ut dictum est, primò monachus & leuita existens, pontificale munus in multa rerum perturbatione constitutum, tãdem inuitus suscepit: in quo sane ita uixit, vsq; ad tpa nostra neminẽ ex successoribus habuerit parem, nedum superiorẽ, vel sanctitate uitæ, uel diligẽtia in rebus agendis, vel doctrina & scriptis. Ea pp merito terrestris angelus vocari promeruit. Hic itaque suscepta dignitate synodũ apud sanctum Patrũ vigintiquatuor episcoporum habuit, in qua quidẽ Gratiano atestante, multa sustulit quæ nocitura erãt, & multa edidit quę profectura fidei nostræ videbantur: & præsertim q̃ subiecta sunt, ordinauit: in ea quippe synodo primo quatuor cõcilia, scilicet Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonese decreto publico approbauit & confirmauit: necnon & quintum veneratus est, vt habemus in Cas.dist.v.c.sicut sancti Euãgelij. Vetuit item eo in concilio: ut nullus bigamus ordinaretur presbyter. Mandauit prætérea ultimam defuncti uolũtatem modis omnibus obseruari debere: xiij q.i.c. voluntas ultima. Vetuit item monasteria monialium introire, & earum commatres fieri posse. Addidit deniquẽ quadragesimali ieiunio quatuor dies, primo uidelicet quartam, quintam, sextam feriã, & sabbatum, ut habetur de Consec. dist. v.c. Quadragesimam. Introitumque missæ cum uno versu alicuius psalmi ordinauit: eists etiam inuentum fuit, ut nouies Kyrie eleison diceretur & Alleluia, & Offertorium, ac post communionem canaretur. Idem similiter in Canone addi, Diesq; nostros in sua pace disponat, mandauit: rursus in principio omnium horatum canonicarum, Deus in adiutorium meum intende, cum Gloria patri dici debere. Supplicationesque maiores propter pestem sedandam atq; stationes pro maiori parte instituit. Quid plura, omnẽ ecclesiastici officii institutionem ipse sanctissimus pontifex instituit & approbauit. Ipse quoq; adhuc monachus in Sicilia sex monasteria ex paternis facultatib. ędificauit. Domũ insup suã Romę religioni dedicauit. Ipse etiam Traianũ Imperatorem ab inferno liberauit: pauperes prætera in domũ paternam undique confluentes excepit, & in uita cibũque ac potum semper ministrauit: fuit denique uir hic omni laude dignissimus, si uitam, si mores doctrinamque inspicias, si solertiam tũ in diuinis rebus, tũ in humanis respicias, hic quoq; Angelos omnes & Visegothas hæreticos ad fidẽ Christi conuertit, & ad vnionem ueritatis reduxit. Confirmata denique hoc pacto ex omni parte ecclesia sanctissimus hic Gregorius seccundo Phocæ imperatoris anno migrauit ad dominũ, Cuius corpus in diui Petri basilica omnibus cõlachrymantibus quarto Idus Martii sepultum fuit: atque eo die eius natale celebratur. Eoque mortuo sedes uacuit mensibus quinque diebus nouemdecim.

VITA D. GREGORII PAPAE ex Platina.

GREGORIVS patria Romanus, patre Gordiano, viro senatorio, vno omnium consensu, inuitus ét pôtifex creat anno domini sexcentesimo ac decimonono. Monachus nanque erat ac le uita. Is aût cum principijs consensus requireretur (vt antea dixi) nûcios cum literis miserat, qui Mauricium obsecrarêt, ne pateretur electionem cleri & populi Romani ea in re ualeret. Interceptę sût literę a pfecto Vrbis ac discerptæ, scriptę que aliæ quib. rogabat, vt quem popul' ac clerus in potificem legisset, eundê Imperator confirmaret Quo nihil ei nûciari iucundius ac gratius potuit cum secû familiariter dû Constâtinopoli erat, Gregorius uixisset. filiûq; eius e fonte baptismatis leuasset. Remisit itaq; Murici' nûcios, ac quidem propere, qui Gregorium confirmarent, cogerentq; hominê sâctissimum pontificatus gubernacula in tanta perturbatione rerum suscipere. Is itaque non sibiipsi, sed utilitati hominû, ac diuino honori consulens quem certe ob religionem & pietatê rebus oîbus semp ante tulerat, spretis opib. posthabitis voluptatib. atque omni ambitione & potêtia, gubernacula reipublicæ Christianæ suscipiês, ita uixit, ut usque ad tempora nostra neminem ex successoribus parem habuerit nedum superiorem, uel sanctitate vitæ uel diligentia in rebus agendis, vel doctrina & scriptis. Nam & librû De sacramentis composuit, & Antiphonarium, tam diurnum, quam nocturnû. & Commentarios in Ezechielem, in quadraginta euangelia, in Iob quoque vt dixi, allegorice ad mores & historiam respiciens, & librum quem Pastoralem appellauit, ad Ioannê episcopum Rauênatem de ratione gubernâdæ ecclesiæ. Instituit præterea (ne quid ornatus & concentus inter sacrificâdum deesset) vt antiphona canerentur, hęc vulgo Introitus vocant. Eius quoque inuentum est, vt nouies Kyrie eleison caneretur, & Alleluia, interpositis septuagesimæ diebus vsque ad pascha. Cantatur etiam post Euangelium, post communionem suo mandato. Idem quoque in canonê redegit, Diesq; nros in tua pace disponas. Præterea uero supplicatiôes maiores (quas Græci Litanias vocant) primus instituit. Stationû quoq; magnam partem, maxime autem quę in basilica Petri habentur, die natali Iesu Christi, in Epiphania, in dominica passione, in albis paschæ in Ascensione, in Pêtecoste, natalibus Apostolorum, in tertia dominica aduentus, in dedicatione eiusdem basilicæ, die festo sancti Andreæ in cathedra Petri, dum maior fit Litania, in sabbato quatuor têporû. Quid plura de hoc sanctissimo viro cômemorê, cû oîs institutio ecclesiastici officij, veteris pserti m, ab eo fit inuenta & approbata, Quê quidem ordina vtinam sequeremur. Nô abhorrerent hodie a lectione officii uiri docti quêadmodum faciût, pp barbariem nescio quam illi latinitati additâ. Ne uero vlla in re vir sanctissimus ecclesiæ deesset, synodum habuit apud sanctum Petrum quatuor & viginti episcoporû quą certe multa sustulit quæ nocitura, multa ét addidit quæ ꝓfutura fidei nostræ videbant. Misit & viros optimos in Britâniâ, Augustinum, Melitû, & Ioannê, cûq; his monachos quosdam probatissimæ uitæ, quorû monitis & prædicationibus fidei nostræ dogma Angli tum primû integre receperunt. Rediere etiam Gregorij opa Gotthi ad vnionem catholicæ fidei. Sunt præterea q scribût Gregoriû dialogû suû de moribus ad Theudelindam Longobardorum reginâ misisse, cuius lectione præferocem & indomitum viri sui. Antharis animum ad religionem & mitiorê cultû redigeret. Erat enim matrona insignis fidei Christianæ studiosissima Nam & basilicam B. Ioannis Baptistæ Modoetiæ ædificauit, quod oppidum decem milib' passuum a Mediolano distat, & eandê ecclesiâ prædiis ac uasis aureis ornauit. Ferunt eo tempore quo Hermichildus a patre Leuigildo Gotthorû rege interfectus est quod fidem catholicam côfiteretur. Iesu Christi tunicam, quæ forte uni militû obtigerat, inuentam esse apud urbê in Zaphat in arca marmorea eo loci repositâ: Thomæ Hierosolymitanæ episcopi, & Ioânis Côstâtinopolitani, ac Gregorii Antiocheni

thiocheni tpe. Interea uero Mauricius supatis in Hetruria & Cāpania Hexarco Romano duce, Longobardis in oīa uitia & oēm arrogātiam prolapsis, legem tulit ut qui Romanæ militiæ ascriptus esset, nisi finita militia, aut mācus & debilis ex vulnere factus, deo militare non posset. Hāc ré motus Gregorius hominē admonet, ne eius religionē impugnet, cuius benignitate ex infima sorte hominum, ad summū gradū dignitatis peruenerat præterea vero cū Ioannes Constantinopolitanus episcopus habita Gręcorū synodo, seipsum œcomenicū, id est uniuersalē patriarchā creasset, monuissetq; Gregoriū Mauricius, ut Ioanni obtēperaret: respōdit hō constantis ingenii & fidei, potestatē ligandi & soluendi Petro traditā, eiusq; successoribus, nō episcopus Cōstātinopolitanis: pro inde desineret irā dei in se concitare, dū seditiones studiose ni mirum in eius ecclesia serit. Nequequā uero his malis cōtētus Mauricius, reuocatis militibus suis, qui in Italia erant, Lōgobardos adhortatur, ut spretis fœderibus iam ictis, Romanos adorirētur. Quare Agilulphus ex Cisalpina monens, uastatis longe ac late Hetruriæ agris quaiter faciebat urbē Romā magnis illatis calamitatib⁹ integrū annū obsedit. Quo q. dem tpe Seuerus Aquileiensis episcopus in hæresim prolapsus est, quæ multorum malorū seminariū fuit. Nam Seuero mortuo, Aquileiensis ecclesia bifariam diuisa est: cū Agilulphus Longobardorū rex Ioānē Aquileiēsem, Gregorius Candianum Gradēsem Foroiulianis episcopos pfecisset. Agilulphus vero omissa spe spotiūdę urbis, obsidionē soluens, Mediolanū redijt: at Mauricius non sponta, sed coactę pœnitentia ductus, cū Gregorio mitius agere cępit, ꝙ intellexerat quēdā monachi habitu indutū, strictū gladiū in manu tenentē, in foro Constantinopolitano clamasse, Imperatorē breui gladio moriturū. Hoc idē eius somniū confirmauit, quo se, vxorē ac liberos cædi uidebat. Interim vero milites stipendijs suis defraudati, Phocā centurionē Imperatorē creāt & Mauriciū obtruncant, unde uigesimo imperii sui anno. At Gregorius exornatis quibuscūq; rebus potuit, basilicis Romanis, dedicatāq; Gotthorum ecclesiā, q̄ ī Suburra est, Agathę martyris noīe. Flauii Ricimerij uiri consularis opus (ut literæ suæ indicant) paternā domum in cliuo Scauri positam, non longe à circo maximo, in monasterium redegit. Quo in loco & hospites continuo accipiebat, & pauperes vndiq; confluentes, cibo, & potu ī uita retinebat. Vir certe oī laude dignus, si uitam, si mores si doctrinā, si solertiam in rebus tum diuinis, tum humanis inspicias. Neq; est cur patiamur Gregoriū hac in re a quibusdā literarū ignaris potissimū carpi, ꝙ suo mandato, ueterū ædificia sint diruta, ne peregrini & aduenæ, ut ipsi fingūt, ad urbem religionis causa uenientes, post habitis locis sacris, arcus triūphales & monumēta ueterū cū admiratione inspicerent. Absit hęc calūnia à tanto pontifices, Romano pſertim cui certe post deū, patria q̄ uita charior fuit. Multa pfecto ex collapsis ædificiis excedit uetustas, multa pterea demoliūtur homines ędificādi gratia ut quotidie cernimus. Impacta illa foramina, q̄ tū in cōcauo fornicum, tū in cōiuncturis marmorum quadratorū ve lapidum vr̄r, nō minus à Romanis q̄ a barbaris auellendi æris causa crediderim. In fornicibus .n. quo leuior esset moles, ollas cū numismatis collocabant: lapides vero quadratos æneis clauis firmabant. Factū id quoq; à Romanis dixi, si Epirotæ, Dalmatæ, Pannonii, & fex toti⁹ orbis terrarū huc missa, Romani appellari possunt. Gregorius aūt cōfirmata oī rōne ecclesia dei, anno xiij. mēse vj. die x. Pōtificatus sui morit: Phocę verò imperatoris anno secūdo sepelituq; collachrymātibus oībus ī basilica Petri, ante secretariū, quarto Id⁹ Martii. Eius uerò in morte mēsibus quinq;, diebus undeuigīti sedes Romana tū vacat.

VITA DIVI GREGORII EX Historia uniuersali Fr. Ioannis Lazardi Cœlestini excerpta.

Regorius primus, natione Romanus, cœpit anno cccccxxvj. cui⁹ assūptio gratiosa atq; miraculosa fuit. In cathedra Petri sedit annis xiij. cū dimidio, & dieb. x. Hic primus Romanorū pōtifi-

cum se seruū seruorum Dei scripsit. Antiphonas regulariter intonauit. Introit⁹ in missa statuit, ad populū demulcendū. Deinde Kyrie eleison nouies, à septuagesima usq; ad pascha tractus cātari pcepit: & post prædicta euangeliū & offertoriū ordinauit. Statuit ēt vt oratio dñica decātaretur alta voce, & vt semper in principijs horarū Deus in adiutoriū meū intende, à presbytero dicat. Hic in singulis Romanæ vrbis ecclesijs, in remissionē peccatorū, stationes singulis dieb. quadragesimæ ordinauit per fideles deuotione prōptissima celebrādas. Et quia in dictis stationibus ipsarum institutor B. Gregori⁹ & plures in suo pontificio successores singulis eas digredientibus cōcessere indulgentias: vnde annuatim diebus quadragesimæ plebs frequentat Romana, cōseq; arbitrans pœnę debitę ex fomite peccati relaxationē. Dict⁹ ēt pōtifex ne antiquę idololatrię semē de cętero pualeret, imaginib. idolorum capita & membra fecit gñaliter imputari. Hic addidit in canone missæ, Diesq; nostros in tua pace disponas. Quanta gratia emicuerit, q̄to scientiæ lumine pditus fuerit, q̄tum præsentibus & futuris exēplo operis & scripturis prodesse studuerit, mortalis lingua uix explicare posset. Eodē tpe tunica dñi inconsutilis in ciuitāte Iaphat, nō longe a Hierosolyma, Simonis Iudæi cōfessione inuēta, ab epis Gregorio Antiochie, Toma Hierosolymitano, & Ioanne Cōstātinopolitano, Hierosolymas portata est. Eodē tpe apparuit in cęlo stella cometa. Nata sunt eodē tpe pdigia in suburbio Byzantij, puer videlicet quadrupes, & alter duos vertices habēs. eod. ēt tpe lignū sāguineū in cœlo apparuisse visum est, & quasi hastę sanguineę, & lux clarissima quasi p totam uidebatur noctem. Quędā mulier ēt infantē peperit sine oculis, sine manib. qui à lumbis infra erat sicut piscis. Sed & apud Aegyptū in Nilo flumine apparuerunt duo animalia humanæ formę, vir. s. & mulier. Vir quidē erat pectorosus, & uultu terribilis, rufa coma, canisq; pmixta, q usq; ad lūbos cinctus mōstrabat & nudus: reliqua uero mēbra corporis cooperiebat aqua. Mulier verò mamillas habebat, & fœmineum vultum, cęsariemq; prolixam, & vsq; ad horam nonā mō & forma prædictis se palā cunctis uidere uolentibus ostendebat. Eodē ēt tpe sola meridie usq; ad meridiē minoratus est de tertia parte. Quo in tpe sāctus Lupus, q patronus est cōtra morbum caducū, ecclesiam regebat Senonē. Dicto ēt tpe B. Gregorius misit Augustinum cum Melito. & & Ioanne in Angliā, qui regē Athabertū vna cū gente sua Christi baptismate insigniuerunt. Hoc refert expresse historia Amonini in gestis Francorum lib. 3. dicēs q B. Gregorius quasi in sui pontificatus initio Augustinum, Melitū, & Ioannē ad gentē destinauit Anglorū, siue Britonū, cōuertendā, regiq; Francorū & plātis ecclesiarū per quos transitū facere debebāt, suis præcepit literis, ut ipsos commendatos habentes dirigerent in agendis: quorū pdicatione Anglorū plebs fidem suscepit orthodoxam: de quo B. Gregorius in Moralibus faciens mentionē, sic dicit. Ecce lingua Britāniæ, q̄ nihil aliud nouerat, q barbarum frendere, iam diuinis in laudib uerba cępit Hebręa sonare. Ecce quōdam timidus, iam substratus sanctorū pedibus seruit Oceanus. Et barbaros mores quos terreni principes domare nequiuerūt ferro, pro diuina formidine sacerdotū ora simplicib. uerbis ligāt: & q catenas pugnantiū infideliū nequaq̄ metuerat, iā nunc fidelis humilium uerba timet. Hoc aūt Anglię regnū qualiter originē sūpsit, referare lubet in lucē. Narrat quippe uetus Britānorū historia, q Ascani⁹ Aeneę Troiani filius, de filio suo Syluio nepotē habuit nomine Brutū, qui genitricē suā nascendo, & genitorē in uenādo casu peremit. Cuius parricidij cā tā exosum eum parentibus suis reddidit, ut de Italia pulsus in Gręciā fugeret, vbi exul cū esset, tāta cœperit probitate pollere, ut cōfluētibus ad eū Troianis, qui ibi captiui habebant, ducatum eorum sortiretur: quorū fretus multitudine, & animatus cōsilio, petijt à Pādraso Græcorum rege libertatem eundi ad alias nationes. Rex autem ira permotus bello eos conterere voluit, sed nequaquā potuit. Nam victoria Bruto a Deo prospera prouenit, ut plurimos de exercitu regis interimeret: ipsúq; ex improuiso caperet, minasq; mortis ei intulit,

nisi

nisi annueret rogatis. Exegit quippe ab eo filiã suã in coniugẽ, auri & argenti copiã multã, naues, frumentũ, cæteraq; marino itineri necessaria. Quæsitis igitur ex regis imperio plus q̃ trecentis nauib. & oĩum genere farre oneratis, Troianis auro & argẽto plurimo ditatis: Brutus filiã regis accepit, & salutato rege æquoreum iter aggressus est. Trãsierunt aũt Africã & Mauritaniam, venerũtq; ad littora Tyrrheni maris, ubi quatuor generatiões gẽtis suę exules inuenerunt cum duce Corinęo: Quib. secũ assumptis, dixerunt iter ad fines Aquitaniæ: ibi eis exortũ est cũ Gallis plium grauissimũ, quib. eo tpe reges decem præsidebant, in quo congressu apparuit indicibilis fortitudo Corinęi ducis, qui tam valde percussit consularẽ virum in summo capitis, ut eum dissecaret in duas partes toto corpore diuiso. Nepos aũt Bruti Turnus, & ipse fortissimus miles qui solo gladio suo sexcẽtos ibi peremit, hostiũ gladijs occisus ẽ deditq; nomẽ Turoni ciuitati, q̃a in loco illo sepultus fuit. Fine dato illo certamini Brutus cũ suis ad naues rediit, cęptumq; iter aggressus, tandẽ ad insulã destinatã puenit. Erat aũt nomẽ insulæ illius Albion, & a solis inhabitabãt gigãtib. cum quib. certamẽ persępe habuerũt, quã insulã Brutus de suo noĩe uocitauit Britanniã, hoĩesq; suos Britones, vel Britannos. Dux autẽ Corinęus terram quæ sorti suæ cesserat, Corinæam uocauit, quæ modo Cornubia, vel a cornu Britãniæ, uel ex pręd icti nominis corruptione appellatur. Nũc autẽ de successione Bruti, & qualiter Saxones Angliã obtinuerũt, locutio sic exorditur: Porrò exactis 24. annis ex quo insulã ingressi sunt, mortuus est Brutus relictis trib. filiis regni sui hæredib. qui sepulto patre distribuerunt inter se regnũ paternum, quilibet partem suam de noĩe proprio appellantes. Primus cui nomen erat Lotrinus, mediã partem insulę possedit, quæ postmodum Lotria est appellata. Secũdus q̃ Cãber dicebãt, accepit partẽ illã quę post Cãbria dicta est, & modò Gallia vocatur. Tertius cui nomen erat Albanactus, possedit terrã q̃ nũc Scotia dicitur, eiq; nomen dedit Albania. Regnauit autem Lotrinus decẽ annis, & mortuus est, Hi enim usque ad Iulium Cæsarẽ Britanni liberã uoluntate regnauerunt, sub cuius imperio Romanis tributarij facti sũt. Porrò tpe Marci, Antonij Veri, instantia Luci Britanniarũ regis, per legatos Eleutherij Papæ mysteria Christianitatis susceperunt, in qua aliqui eorum usq; ad martyrij coronã perducti sunt. Orta.n. persecutione sub Diocletiano Cæsare, licet fides deficeret in pluribus, in alijs tñ frangi nec morte potuit. Sed postquã maximus tyrannus insulam Britanniæ militũ p̃sidio euacuauit, irruerunt Picti cæterõq; barbaræ nationes, populumq; imbecillem & terrã totã cæde & p̃da uastare cęperunt. Accessit huic malo & aliud, q̃d rex Vertigerius ad sui tutamen hostiumq; impugnationẽ inuitauit gentem Saxonũ adhuc Paganicã, q̃ cum aliq̃n dire, strenue ac fortiter eos tutati fuissent, dominandi cupidine illecti dignitates ciuium à rege petierunt, ut non iam opem ferre ciuib sed potius tyrannidem exercere in eos liberius possent: q̃d Britanni pcauentes expulerunt eos: sed illi repulsi multipliciter redierunt, pacemq; simulãtes penè uniuersos principes eorũ fraudulenter occiderunt. Præualentes igĩt, ad tẽpus ciuitates & castella occupauerunt, donec surgeret rex Aurelius Ambrosius, qui eorũ ducẽ interfecit, ciuitates abstulit, eorumq; reliquias effugauit. Post Aurelium surrexit. Vterpandrogon Aurelij frater, qui genuit Arcturũ regẽ inuictũ atq; magnificũ. Post istos, sex reges de eorũ gente regnauerunt: & tunc pualentib. Anglis auxilio Africanorum aliarumq; gentium, Britones monarchiã insulæ & diadema regni pdiderunt, & alii quidẽ in minorẽ Britanniã, ubi eorũ & genus & nomen permanet, alij uero in Galliã transfugerunt. Demũ cum redirent, regnum obtinuerunt: sed non multo tpe post, urgente eos diuina ultione, p famem & mortalitatem insulã alienigenis gentib. inuadendam reliquerunt: ab illo tempore Saxones, id est Angli: Angliam de eorum noĩe nuncupatã, sub eorum dominio tenuerunt. Adhuc de catalogo regum Britanniæ habendus est sermo. Vñ anno primo Gratiani Imperatoris, & deinceps regnauit apud Britãnos

Maximus annis 24. & tunc Britānorum vires nimis ex hostium irruptionibus attenuatæ sunt, & quia à Romanis vndiq; bello laborantib. nihil subsidij habere poterant, subtrahunt se ab eorum dominatione, & inito consilio direxerunt Lōdoniensem archiepiscopum ad regem minoris Britanniæ Ildroenum, vt eis succurreret: at ille tradidit fratrem suum Constantinum eis cum grādi militum armatura: qui quidem Constantinus erectus fuit in regem regnauitque annis decem: habuit autem tres filios, Constantem, qui monachus factus est: Aurelium Ambrosium, & Vterpandragon. Itaque post alios annos vigintitres, quidam dicunt Anglos venisse in Britanniam. s anno domini quadringentesimo quadragesimoseptimo, & Aurelium Ambrosium ibi regnare cœpisse. Sed verius videtur eos multo antè venisse, quàm ille regnaret. Deinde post annos quadragintaquinque ab anno prænotato quidam asserunt initium regni Anglorum: verum in hac re multum dissonant historiæ. Itaque Britanni non ualentes vlterius ferre virtutem Anglorum, vt victi concesserunt in ius & nomen eorum, & vocati sunt Anglici. Et primus rex de gente Anglorum Elli, secundus Telini altero mortuo succederunt regnauerūt annis septuaginta Post hos tertius regnauit Edilbertus annis quinquagintaquinque, post hunc Eadebal filius eius annis quatuordecim, cuius filius Calcobertus anno domini 640. regnauit annis vigintiquinque. Hinc in Anglia secūdum Vincentium primus idola destruxit, & fidem Christi dilatauit. Post hūc filius eius Ebertus annis octo. Post hunc frater eius Lothere annis duodecim. Post illum Edrich biennio regnauit: quo mortuo extermi gentium reges regnū Angliæ discindunt annis quatuor. Post hoc Vicredo filius Egberti Anglos ab illorum oppressione liberat, & super eos regnat annis trigintasex, postquam Edilbertus annis octo, scilicet vsque ad annum domini sexcentesimumtrigesimum sextum.

Adhuc autem regnum Anglorum annotare supersedeo, & ad historias eorum te remitto.

SYMBOLVM DIVI Gregorij Papæ.

Credo in vnum Deum patrem omnipotentem, & filium, & spiritum sanctū, tres personas, vnam substantiā. Patrem ingenitū, filium genitum. Spiritū verò sanctum nec genitum, nec ingenitum, sed coęternū, de patre & filio procedentem. Cōfiteor vnigenitum filium, cōsubstantialē, & sine tēpore natum de patre, omniū visibilium & inuisibiliū conditorē, lumen ex lumine, Deum verū, de Deo vero, splendorē glorię, figuram substātię. Qui manens verbū ante secula, perfectus homo creatus est iuxta finē seculorū Cōceptus & natus ex spiritu sancto, & Maria virgine. Qui naturam nostrā suscepit absq; peccato. Et sub Pontio Pilato crucifixus & sepultus, tertia die resurrexit a mortuis. Die aūt quadragesimo ascendit in cęlū, sedet ad dexterā patris. Vnde venturus est iudicare viuos & mortuos, positurus ante oculos omniū oīa occulta singulorū. Daturus sāctis perpetua pmia regni cęlestis, iniqs aūt supplicia ignis ęterni, innouaturusq; seculū per ignē. Confiteor vnam fidem, vnum baptisma, unam Apostolicā & vniuersalē Ecclesiā, in qua sola possunt laxari peccata, in nomine patris & filii & spiritus sancti. Amen.

MIRACVLVM DE INVENTIONE Librorum Moralium B. Gregorij.

Beatus Gregorius Papa librū B. Iob petente S. Leā-bro Hispalensi Episcopo, exposuit, sicut in prologo Moralium patēter videri pōt, & ei expositum tradidit. Illcq; expositū eū in Hispaniā ad sedē Hispalēsem detulit. Hispalēsis aūt ciuitas vulgari noīe Sybilia vocat, & est metropolis Hispaniæ. Decedēte ergo B. Leādro, sanctus Isidorus, germanus eius, doctor pcipuus, loco eius factus est archiepiscopus. Post cuius decessum, libri Moralium. quos beatus Leander attulerat, ita per negligen-

gligentiam perditi sunt, vt in tota Hispania nō inuenirentur. Post aliquot ergo annos Cyndesindus rex Hispaniæ cōcilium triginta eporum in vrbe Toletana cōgregauit, vbi querimōnia facta de amissione Moralium, vnanimi consilio episcoporū, præfatus rex Tagionem Cæsar augustanum episcopum Romā misit cum epistolis ad papā, pro quærendis eisdem libris, Erat enim Tagio eps diuinæ scripturæ amator feruentissimus. Venit ergo Romā, præsentatisq; regalibus epistolis & muneribus, cum de die in diem videret petitionem suam à Papa differri, quasi præ multitudine aliorum librorum, illi quos quęrebat, non possent in archiuo sedis Apostolicæ reperiri, ad vltimum postulauit, vt saltem sibi licentia daretur, vna nocte integra in ecclesia beati Petri vigilandi, & orandi. Qua accepta, cum enixius obsecraret Deum, vt iam iamq; sui itineris effectus prosperaretur, ecce circa mediam noctem in ipso orationis feruore persistens, vidit totam ecclesiam immenso lumine repleri. Deinde prospicit magnam reuerendorum virorum, niueis vestib. indutorum, multitudinem, ianuā ecclesiæ ingredientem, & dicenti ordine binos & binos ad altare Sancti Petri tendentem. Cumq; nimio terrore perterritus, de loco in quo stabat, se mouere non auderet, ecce vidit duos ex eis de cœtu illorum egressos ad se venientes. Ex quibus vnus dulciter salutans eū, percontatur quis esset, vnde, & cur venisset, & cur ea hora ibi vigilaret. Episcopo verò ad singula respondente, totāq; itineris sui & orationis causam referente, is qui aduenerat, digitum protendēs: In scrinio, inquit, illo qđ cernis, continent libri quos quæris. Tunc verò eps fiducia assumpta: Obsecro, inquit, mi domine, vt mihi seruo tuo pandere digneris, quæ nam sit illa quam cerno, tam præclara virorum processio? Protinus ille respondens: Duo, inquit, illi quos pręcedentes, seq; inuicem manu inserta vides complectentes, beati Apostoli sunt, Petrus & Paulus. Reliqui verò quos post eos cernis stantes, ipsi sunt successores eorum, huius Apostolicæ sedis pōtifices. Et eodem ordine quo eos in episcopatu sunt secuti etiamnunc eos sequuntur. Et sicut hanc Ecclesiam in vita sua dilexerunt ita & nunc post obitū diligunt, & frequēter eam inuisere veniunt. Tunc eps: Oro, inquit, mi dn̄e, vt dicas mihi, quis nam tu ipse sis. Ille rn̄dit: Ego sum Gregorius, pro cuius libris tāti itineris laborem sustinuisti. ideoq; nunc veni, vt tuæ satisfacerem petitioni. Tunc eps inquit, Obsecro dn̄e mi (si hic est) mihi dicas quis nā istorum est beatus pater Augustinus, cuius libros non minus quàm tuos dilexi Rn̄dit: Beatum Augustinum virum excellentissimū (de quo quæris) altior à nobis continet locus. Hæc dixit, statimq; cum socio qui secum venerat, ad cętum aliorū redijt. Postea vidente epo, oēs simul ad altare beati Petri reuerenter submissis capitib. inclinantes, eodem quo venerant ordine, ianuam ecclesiæ repetierunt, & cum lumine quod prius viderat recesserunt. Mane aūt facto, præfatus eps dn̄o Papæ cuncta quæ viderat retulit. Sicq; acceptos & descriptos libros Moralium in Hispaniam reportauit. Hancq; visionem eis deinceps prænotari & præscribi instituit.

REVERENDISSIMVS DOminus Dominicus, Episcopus Brixiensis, summi pontificis Sixti vicarius, hāc præfationem Moralibus beati Gregorij Papæ inseruit.

Anctus Iob exemplar patientiæ, librum edidit, in quo Dei prouidētiam magna ex parte nobis aperit: & quorundam hominum falsas de iudicijs Dei opiniones refellit: qui plerunq; pœnas & huius mundi molestias atq; incommoda, & econtra corporis & externa bona in causas referunt eis prorsus tn̄ incognitas, cū tn̄ ꝓpheta dicat: Iudicia dei abyssus multa. Et iterum de eisdem: Existimabam vt cognoscerē, hoc labor est ante me, donec intrem in sanctuarium dei, & intelligā in nouissimis eorum. Scripsit aūt metro, cuius mensura in translatione obseruari nō potuit. Multa nanq; sunt versuum genera, quibus prisci vtebantur, nobis incogni ta: ceu illud Deuteronomij cāticum: Audite cęli quæ loquar: metro currit, & hoc similiter carmen ab eo loco: Pereat dies in qua natus sum, vsq; ad calcem ferè ope

Psal. 35.
Psal. 72.
Deut. 32.
Iob 3.

ris hexametrum est. Ex quo liquet nõ poetas modo gentilium, sed vates quoq; nros numerosis versibus vsos, & eorum fuisse inuentores. Siquidem Moyses qui cecinit
Exo. 15. carmen illud, Cantemus dño, gloriose.n. magnificatus est, & quod supra me mora tum est, eos oẽs præcessit, quos Græci vetustissimos putant: Homerum.s.& Hesiodum & ipsum Troianum bellum: & lógè superior fuit Musæo, Orpheo, Mercurio, & Apolline quemadmodũ Eusebius Cæsariensis clarè supputauit. Non magnum auté tpis decursum inter hos duos.s. Iob & Moysen autumant, qui rectè coniectari existimantur ab Esau Iob descendisse, & ipsummet historiã suam texuisse. Describit ét hic propheta resurrectionem fu
Iob 9. turam oĩb. alijs clarius, dicens: Scio quod redéptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circũdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum saluatorem meum, quem ego ipse non alius visurus sum. Diabolum ét super oẽs filios superbiæ regem, sub figuris Behemoth & Leuiathan.i. elephantis & piscis magni, siue serpentis marini, imitandis conditionibus, & multa alia: quæ legentibus eruditionem egregiã, & delectationem afferant. Hunc B. Gregorius declarandum suscepit: commentariaq; in eum edidit vt plurimum iuxta sensum tropologicũ: in triginta & quinq; libros distincta, tanta eloquentia, tanta copia, tanta sententiarum grauitate, vt qui sacris literis delectantur, nihil ferè habeant, in quo magis possint, quæ ad mores & beatè viuendum spectant, contemplari: & idcirco Moralia appellata sunt, Eorum si autoré spectes, nõ solum magnæ doctrinæ, sed & autoritatis tibi erunt: quippe qui inter pcipuos enumeratur ecclesiæ doctores. Si verò eiusdem autoris sanctitatem & religionem contemplatus fueris, tunc pietatis speculum, frugalitatis exemplar, pœnitentiæ norman, beatè viuẽdi regulam, & oĩs virtutis ornamenta reperies. Hæc cõmentaria, quia magni admodũ erant voluminis non facilè haberi ét à cupientib. poterant. Placuit autem clementissimo deo his nostris temporibus nouam artem docere homines, vt per impressioné characterem facillima esset scriptio librorũ: adeo vt à tribus hominibus, solum tres menses laborantibus, per impressionem formata sint horum Moralium trecenta volumina: ad quæ tota eorum vita haud quaquam sufficeret, si digitis & calamo aut penna scribendam forent. Hac ipsa arte cum multa opera hominum generi vtilia, in primis sacra, dehinc philosophorũ, poetarum oratorum, historicorum, grammaticorum & iurisconsultorum formata sint: tum etiam nuper hæc Moralia Gregorij pontificis maximi & sanctissimi, ad quæ habenda & legenda literarũ studiosos quàm maximè possum exhortor: & si quid in me autoritatis, etiam admoneo, ne tanta Dei beneficentia abutantur, tantam sacrarum scripturarum explanationem paruifaciant, tantam negligant disciplinam, quæ in codice possunt paruo precio comparari.

SANCTISSIMI CELEBERRIMIQ; Ecclesię doctoris Gregorij Papę, ad Leandrum Episcopum, in expositionem libri beati Iob, Epistola.

REuerendissimo atque sanctissimo fratri suo Leandro coepiscopo Gregori⁹ seruus seruorum Dei. Dudum te frater beatissime in Constãtinopolitana vrbe cognoscens, cũ me illic sedis apostolicæ rñsa constringerent, & te illuc iniuncta pro causis fidei regis Vuisigothorum legatio perduxisset, omne in tuis auribus quod mihi de me displicebat, exposui: qm̃ diu longéq; conuersionis gratiam distuli: & postquam cœlesti sum desiderio afflatus, secularem habitum contegere melius putaui. Aperiebatur mihi iã tunc de æternitatis amore quod quæreré: sed inolita me cõsuetudo deuinxerat, ne exteriorem cultũ mutarem. Cumq; adhuc me cogeret animus præsenti mũdo quasi specietenus deseruire, cœperunt multa contra me ex eiusdem mundi cura succrescere, vt in eo iam nõ specie, sed quod est grauius, mente retinerer. Quæ tandem cuncta sollicité fugiens, portum monasterij petij, & relictis quæ mũdi sunt (vt frustra tunc credidi) ex huius mundi naufragio nudus euasi. Quia.n. plerunq; nauem

incautę religatā, ĕt de ſinu tutiſſimo litto ris vnda excutit, cū tēpeſtas excreſcit, repēte me ſub ꝑtextu eccleſiaſtici ordinis in cārum ſecularium pelago reperi: & quietē monaſterij, q̄ a hn̄do non fortiter tenui, q̄ ſtricte tenenda fuerit perdendo cognoui. Nā cum mihi ad ꝑcipiēdum ſacri altaris miniſterium, obedientiæ virtus opponit: hoc ſub eccleſiæ colore ſuſceptum eſt: qđ ſi inulte liceat iterum fugiendo deflectat. Poſt q̄ nolenti mihi atq; renitēti (cum graue eſſet altaris miniſterium) pondus eſt curæ paſtoralis iniunctum. Qđ tāto nunc durius tolero, q̄to me ei imparē eſſe ſentiēs, in nulla fiducię cōſolatione reſpiro. Quia .n. mundi iam tp̄a, malis crebreſcentib. termino appropinquāte turbata ſunt, ipſi nos qui internis myſterijs deſeruire credimur, curis exteriorib. implicamur: ſicut en quoq; tp̄e quo ad miniſterium altaris acceſſi, hoc de me ignorāte me actum eſt, vt ſacri ordinis pondus acciperem: quatenus in terreno palatio licentius excubarē. Vbi me .ſ. multi ex monaſterio fratres mei germana vincti charitate ſecuti ſunt, qđ diuina factum diſpenſatione cōſpicio vt eorum ſꝑ exēplo ad orōnis placidum litt⁹ quaſi anchorę fune reſtringerer, cū cārum ſecularium inceſſabili impulſu fluctuarē. Ad illorum quippe cōſortium velut ad tutiſſimi portus ſinum, poſt terreni actus volumina fluctusq; fugiebā: & licet illud me miniſterium ex monaſterio abſtractum, a priſtinæ q̄etis vita mucrone ſuæ occupationis extinxerat, inter eos tū ꝑ ſtudioſæ lectionis alloquiū quotidianæ me aſpirō cōpunctionis aīabat. Tūc eiſdē fratrib. ĕt cogēte te placuit, ſicut ipſe meminiſti, vt librū beati Iob exponere īportuna me petitione cōpellerent: & ꝓut veritas ei⁹ infunderet, eis myſteria tantæ ꝓfunditatis aperirē. Qui hoc quoq; mihi in onere ſuæ petitionis addiderūt, vt nō ſolū verba hiſtoriæ ꝑ allegoriarū ſenſus excuterē, ſed allegoriarum ſenſus ꝓtinus in exercitiū moralitatis inclinarē: adhuc aliud graui⁹ adiungentes, vt intellecta q̄q; teſtimonijs cingerem, & ꝓlata teſtimonia ſi implicita fortaſſe viderentur, interpoſitione ſuperadditæ expoſitionis enodarem.

Cap. II.

MOx vero vt in obſcuro hoc ope ante nos hacten⁹ indiſcuſſo, ad tāta me ꝑtrahi actalia cognoui, ſolo audit⁹ pōdere vict⁹ (fateor) laſſatusq; ſuccubui. Sed repēte inter formidinē deuotionēq; deprehenſus, cū in largitorē munerū oculos mētis attolerē, cunctatione poſtpoſita, illico cert⁹ attendit: q̄ a impoſſibile eſſe nō poterat, qđ de fraternis mihi cordib. charitas imperabat. Forte q̄ppe idoneū me ad iſta deſperaui. ſed ipſa mea deſperōne robuſtior, ad illum ſpē ꝓtinus erexi, ꝑ quē aperta eſt lingua mutorū, q̄ linguas infantiū facit diſertas, qui immēſos brutosq; aſinæ rudit⁹ ꝑ ſenſatos humani colloquij diſtinxit modos. Quid igit̄ mirū, ſi itellectū ſtulto hoī ꝑbeat, qui veritatē ſuā: cum voluerit, ĕt ꝑ ora iumentorum narrat? Huius ergo robore cōſiderōnis accinctus, ariditatē meam ad indagandū fontē tātæ ꝓfunditatis excitaui, & q̄uis eorum quib. exponere cōpellebar, lōge me vita trāſcenderet, iniurioſum tū eſſe nō credidi, ſi fluenta vſib⁹ hoīum plūbi fiſtula miniſtraret. Vn̄ mox eiſdē corā poſitis fratrib. priora libri ſub oculis dixi, & quia tp̄s paulo vacanti⁹ reperi, poſteriora tractādo dictaui. Cumq; mihi ſpacia largiora ſuppeterent, multa augēs, pauca ſubtrahens, atq; ita vt inuenta ſunt nonnulla derelinquens, ea q̄ me loquente excepta ſub oculis fuerāt, ꝑ libros emendādo cōpoſui: q̄a & cū poſtrema dictarē, quo ſtylo prima dixerā, ſollicitē attendi. Egi ergo vt & ea q̄ locutus ſum, ſtudioſa emēdatione trāſcurrens, quaſi ad ſimilitudinē dictat⁹ erigerē: & ea q̄ dictauerā, nō lōge a colloquētis ſermōe diſcreparent: quaten⁹ dū hoc tendit, illud attrahitur, edita mō diſſimili res non diſſimilis formaretur: q̄uis tertiam huius operis partem vt colloquendo ꝓtuli, penè ita dereliqui: quia cum me fratres ad alia pertrahunt, hanc ſubtilius emēdari noluerūt. Quib. nimirum multa iubentib. dum parere modo per expoſitionis miniſterium, modo per contemplationis aſcenſum, mō per moralitatis inſtrumentum volui, opus hoc per triginta quinque volumina extenſum in ſex codicibus expleui. Vnde & in eo ſæpe quaſi poſtponere ordinē expoſitionis inuenior: & paulo diutius contēplationis latitudini ac moralitatis inſudo. Sed tū quiſquis de Deo loquit̄, curet

necesse est, ut quicquid audientiũ mores instruit, rimetur: & hunc rectũ loquendi ordinẽ deputet, si cum opportunitas ædificationis exigit, ab eo se quod loqui cœperat, utiliter deriuet. Sacri enim tractatore eloquij morẽ fluminis debet imitari. Fluuius quippe dum p alueum defluit, si ualles concauas ex latere contingit, in eos protinus sui impetus cursum diuertit, cũque illas sufficienter impleuerit, repẽte se in alueum refundit. Sic nimirũ sic diuini uerbi esse tractator debet: cum de qualibet re disserit, si fortasse iuxta positam occasionẽ congruę ædificationis inuenerit, quasi ad uicinã uallem linguę undas intorqueat, & cũ subiectæ instructionis campũ sufficiẽter infunderit, ad sermonis ppositi alueum recurrat.

Cap. III.

SCiendum uero est quòd quædã historica expositione transcurrimus, & p allegoriã quædã typica inuestigatione perscrutamur, qdã per sola allegoricæ moralitatis instrumenta discutimus, nonnulla autem percũcta simul sollicitius exqrẽtes tripliciter indagamus. Nam primũ quidẽ fundamenta historiæ ponimus, deinde p significationẽ typicã in arcem fidei fabricã mẽtis erigimus: ad extremũ quoq; per moralitatis grãm quasi supducto ędificiũ colore vestimus. Vel certe qd veritatis dicta, nisi reficiendæ mentis alimenta credẽda sunt? Quæ modis alternãtib. multipliciter disserẽdo, ferculum ori offerimus, vt inuitati lectoris quasi cõuiuæ nři fastidiũ repellamus, q dũ sibi multa oblata cõsiderat, q eleganti ius decernat assumar. Aliqñ vero exponere aperta historię verba negligimus, ne tardius ad obscura ueniamus. Aliqñ aũt intelligi iuxta literã nequeunt: quia superficietenus accepta nequaq̃ instructionem legentib⁹, sed errorẽ gignũt. Ecce etenim dicitur. Sub quo curuanĩ qui portant orbẽ. (Iob 9.) Et de tãto uirio quis nesciat quòd nequaqua uanas poetarum fabulas sequitur, ut mundi molem subuehi gíganteo sudore suspicetur: qui rursum pressus percussionibus dicit: Elegit suspendiũ aĩa mea, & mortẽ osa mea. (Iob 7.) Et qs rectũ sapiẽs credat uirũ tãti pconij (quẽ uidelicet cõstat ab æterno iudice præmia p patientiæ uirtute recipere) decreuisse inter uerbera suspendio uitam finire? Aliqñ etiã, fortasse intelligi iuxta literã debeant, ipsa se uerba literæ impugnãt. Ait nanq;: Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictũ est, cõceptus est hõ. (Iob 3.) & paulo post subiecit. Occupet eã caligo, & inuoluatur amaritudine. Atque in eiusdem noctis maledictione subiũgit: Sit nox illa solitaria. Qui nimirum natiuitatis dies ipso impulsu tẽporis euolutus, stare non poterat.

Cap. IIII.

QVo igitur pacto hunc inuolui caligine optabat, qui elapsus iam nõ erat, & tamẽ si in natura rerum subbsteret, sentire amaritudinẽ nequaq̃ posset? Constat ergo q nullo modo de die insensibili dicitur: qui sensu pcuti amaritudinis optaĩ. Et conceptionis nox reliquis noctibus cõiuncta decesserat, quo pacto hãc fieri solitariã exoptat? Quæ ut à lapsu tẽporis figi nõ potuit, ita ẽt nec à reliquarũ noctiũ coniunctione separari. Qui rursum dicit: Vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiã saliuam? (Iob 7.) & tamen paulo superius dixerat: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc p angustia cibi mei sunt. (Iob 6.) Quis aũt nesciat saliuã facilius posse glutiri q̃ cibũ? qui itaque se sumere cibũ denunciat, incredibile est valde quo ordine glutire posse saliuã negat. Atq; iterũ dicit: Peccaui, quid faciã tibi o custos hoĩũ? (Iob 7.) uel certe: Consumere me uis peccatis adolescentię meæ? Et tñ alia respõsione subiũgit: Nec.n. reprendit me cor meũ in omni uita mea. Quo ergo pacto à corde suo minime in oĩ uita sua reprehẽdiĩ, qui peccasse se publica uoce testatur? Neq;.n. simul unq̃ cõueniũt culpa operis, & irreprehẽsibilitas cordis. Sed nimirum uerba literæ dũ collata sibi conuenire nequeunt, aliud in se aliud quod quæratur ostendunt, ac si quibusdã uocibus dicant: Dũ nostra nos conspicitis superficie destrui, hoc in nobis quærite: quod ordinatũ sibique cõgruens apud nos valeat intus inueniri. Aliquãdo autem qui verba accipere historiæ iuxta lřam nẽgligit, oblatũ sibi veritatis lumen abscondit. Cumq; laboriosè inuenire in eis aliud intrinsecus appetit, hoc quod foris sine difficultate assequi poterat, amittit, Sanctus namque vir dicit: Si negaui quod volebant pauperib. & oculos uiduę (Iob 31.)

expecta-

expectare feci: si comedi buccellam meã solus, & nõ comedit pupillus ex ea: si despexi prætereuntẽ, eo ꝙ nõ habuerit indumentum, & absq; operimento paupe rẽ: si nõ benedixerint mihi latera eius, & de uelleribus ouiũ meũ calefactus est. Quæ uidelicet si ad allegoriæ sensum uiolẽter inflectimus, cuncta eius misericordiæ facta uacuamus. Diuinus etenim sermo sicut mysterijs prudentes exercet, sic plerunq; superficie simplices refouet. Habet in publico vnde paruulos nutriat, seruat in secreto unde mẽtes sublimiũ in admiratione suspẽdat. Quasi quidã quippe est fluuius (ut ita dixerim) planus & altus: in quo & agnus ambulet, & elephas natet. Vt ergo uniuscuiusq; loci opportunitas postulat, ita se per studium expositionis immutat, quatenus tanto uerius sensum diuinę locutionis inueniat, quãto ut res quęq; exegerit, se ꝑ causarũ species alternat. Quã uidelicet expositionẽ recensendam tuæ beatitudini (nõ q̃a uelut dignã debui, sed quia te petente memini promisisse) transmisi. In qua quicquid tua sanctitas tepidũ incultumq; repererit: tanto mihi celerrime indulgeat, quãto hoc me ægrũ dicere non ignorat. Nã dũ molestia corpus atteritur, afflicta mente etiam dicendi studia languescunt. Multa quippe annorum iã curricula deuoluuntur, ꝙ crebris uiscerũ doloribus crucior, horis momentisq; omnib. fracta stomachi uirtute lacesco: lẽtis quidẽ, sed tñ continuis febribus anhelo. Inter q̃ dũ

Heb. 12. sollicitus penso, quia scriptũ est: Oĩs filius quià deo recipitur, flagellat: quo malis ꝓ sentibus durius deprimor, eo de æternis certius ꝓsumptione respiro. Et fortasse hoc diuinę ꝓuidentiæ cõsiliũ fuit, ut per cussum Iob ꝑcussus exponerẽ, & flagellati mentem melius ꝑ flagella sentirem.

Cap. V.

SEd tamen recte considerantib. liquet, quia aduersitate nõ modica laboris mei studijs in hoc molestia corporis obsistit, ꝙ carnis uirtus cũ locutionis ministeriũ exhibere uix sufficit, mẽs dignè non ꝑt intimare qđ sentit. Quid nanq; est officiũ corporis, nisi organũ cordis? Et quãlibet peritus sit cantandi artifex, explere artẽ nõ ualet, nisi ad hanc sibimet ministeria exteriora concordent: quia nimirum canticum qđ docta manus imperat, quassata organa ꝓprie nõ resultant: nec artẽ flatus exprimit, si scissa rimis fistula stridet. Quanto itaq; grauius expositionis meæ qualitas premitur: in qua dicẽdi gratiam sic fractura organi dissipat, ut hanc peritiæ ars nulla cõponat? Quęso aũt huius operis dicta percurrens, in his uerborum folia non requiras: quia ꝑ sacra eloquia ab eorũ tractatorib. infructuosæ loquacitatis leuitas studiosè cõpescit, dum in templo dei nemus plantari prohibet. Et cuncti proculdubio scimus, quia quoties in folijs malè lætæ segetis culmi proficiunt: minori plenitudine spicarũ grana turgescunt. Vnde & ipsam artem loquendi q̃ magisteria disciplinæ exterioris insinuant, seruare despexi. Nam sicut huius quoq; epistolæ tenor enunciat, nõ metacismi collisionẽ fugio, nõ barbarismi cõfusionẽ deuito, situs motusq; præpositionem casusq; seruare contemno, quia indignum uehementer existimo, ut uerba cœlestis oraculi restringã sub regulis Donati. Neq;.n. hæc ab ullis interpretibus in scripturæ sacræ autoritate seruata sunt. Ex qua nimirum quia nostra expositio oritur, dignum profecto est, ut quasi edita soboles speciẽ suæ matris imitetur. Nouam uero translationẽ dissero, sed ut comprobationis causa exigit, nunc nouam, nunc ueterem per testimonia assumo: ut quia sedes apostolica (cui autore deo ꝓsideo) vtraq; vtit, mei quoq; labor studij ex utraque fulcratur.

Finis epistolæ.

PRAEFATIO D. GREGORII Papæ in expositionem beati Iob.

De qua stirpe, uel quo tempore fuerit Iob. Ca. I.

INter multos sæpe quæritũ quis libri B. Iob scriptor hẽatur. Et alij quidẽ Moysen, alij unumquelibet ex prophetis scriptorẽ huius operis fuisse suspicantur. Quia n. in libro Geneseos Iobab de stirpe Esau descendisse, & Balæ filio Beor in regnum successisse describitur: hunc beatum Iob longe ante Moysi tempora extitisse crediderunt, morem profecto sacri eloquij nescientes: quia in superioribus Gen. 36.

suis

suis partib. solet breuiter lóge post secutura perstringere cũ studet ad alia subtilius enuncianda properare. Vñ & illic Iobab priusquã reges in Israel existerent, fuisse memoratur. Nequaquã ergo extitisse ante legé cognoscitur, qui Israeliticorũ iudicũ tpe fuisse signatur. Qđ dũquidã minus caute considerant, Moysen gestorum illius quasi longe ante positi scriptoré putãt: ut videlicet is qui potuit ad eruditioné nostrã legis pcepta ædere, ipse credatur ét ex gentilis uiri historia, uirtutis ad nos exépla mãdasse Nonnulli vero, ut dictũ est, scriptoré hui⁹ operis vnũ quemlibet ex prophetis arbitrantur, asserentes q nullus tã mystica dei verba cognoscere potuit, nisi cuius mété ,pphetię spiritus ad supna subleuauit. sed qs hæc scripserit, valde superuacue q̃ritur: cũ tñ autor libri spiritussanctus fideliter credatur. Ipse igitur hæc scripsit. qui hæc scribenda dictauit. Ipse scripsit qui & illius operis inspirator extitit, & per scribẽtis vocé imitanda ad nos eius facta transmisit. Si magni cuiusdã viri susceptis epistolis legerem⁹ verba, eaq; quo calamo fuissent scripta q̃reremus, ridiculũ profecto esset, si nõ epistolarũ autoré, scire sensũque cognoscere sed quali calamo earum uerba impressa fuerint, indagare studeremus. Cũ ergo ré cognoscimus, eiusq; rei spũm sanctum autoré tenemus, quia scriptoré q̃rimus, quid aliud agimus nisi legétes literas de calamo perscrutamur? Arbi

2 trari tñ uerius possum⁹, qđ idé beat⁹ Iob q certamina spiritualis pugnæ sustinuit ét consummatæ suæ victoriæ gesta narrauit. Nec mouere dẽt q i eodé libro dr, dixit Iob, vel hæc atque illa pertulit Iob. Moris. n. scripturæ sacræ est, ut qui scribũt, sic de se in illa quasi de aliis loquant:

Num. 12 hinc est. n. quod Moyses ait: Erat Moyses uir mitissimus super oẽs homines q mo-

Ioan. 19. rabantur in terra. Hinc Ioães dicit: Hic est discipul⁹ ille qué diligebat Iesus. Hinc

Luc. 24. Lucas ait, q ambularét duo ex discipulis in uia, Cleophas, & alius. Qué profecto aliũ dũ tã studiose tacuit: ut (quidã dicũt) quid nisi seipsum fuisse monstrauit? Scriptores igr sacri eloquij, qui impulsu sancti spiritus agitantur, sic de se in illo testimoniũ quasi de alijs ,pferunt. Spiritus ergo sanctus per Moysen loquutus est de Moyse. Spiritus sanctus per Ioannem loquutus est de Ioanne. Paulus quoq; qa nõ ex seipso loqueretur, insinuat dicés: An experimentũ q̃ritis eius qui in me loquit Christus? Hinc est q angelus q Moysi apparuisse describit modo angelus, modo dñs memorat, Angelus vidilicet, pp hoc q exterius loquẽdo seruiebat: dñs autem dr quia interius præsidens, loqué di efficaciã ministrabat cũ ergo loquens ab interiori regitur, & per obsequiũ angelus, & p inspirationé dñs nominatur. 1. Cor.

Hinc Dauid ait: Attendite popule meus legé meam, inclinate aurem uestrã in uerba oris mei. Non. n. lex Dauid, aut populus Dauid erat, sed personã eius ex quo loquebatur assumãs, ipsius autoritate loquitur, cuius inspiratione replebat Hoc quotidie fieri in ecclesia cernimus si uigilanter intuemur. Nam stans in medio populi lector clamat: Ego sum deus Abrahã deus Isaac, & deus iacob Et qđ ipse de⁹ sit, uere profecto non dicit: nec tñ p hoc quod dicit, veritatis regulam deserit: qa cui ministerium lectione exhibet, eius dominiũ uoce ptẽdit. Itaq; scriptores sacri eloqui quia repleti spiritu sancto sup se trahunt, quasi extra semetipsos fiunt. & sic dei sentẽtias quasi de labiis proferũt. Vñ & beatus Iob sancto spiritu afflatus, potuit sua gesta (quæ erãt uidelicet supnæ aspirationis dona) quasi nõ sua scribere, qa eo alterius erant, quę loquebat, quo homo loquebatur q̃ dei sunt: & eo alter quæ erant illius loquebat, quo spiritus sanctus loquebat q̃ hominis sunt. Psal. 77.

Exod.

Quòd ad confutandam impudentiam populi Christiani Iob homo gentilis introducitur.

Caput. II.

SEd ét debemus ista postponere, & ad consideranda sacræ historiæ gesta ,pperare. Omnis homo eo ipso quo homo est, suum intelligere dẽt autoré, cuius uolũtati tãto magis seruiat quãto de seipso nihil esse pẽsat. Ecce aũt conditi deũ cõsiderare neglleximus, adhibita sunt præcepta. Pręceptis quoq; obtemperare noluimus, adiungũtur exempla: ipsa quoque imitari exempla declinauimus, q̃ edidisse nobis positis sub lege conspicimus. Quia enim deus aperté qbusdã sub lege positis

locutus

locutus est, quasi alienos nos ab eisdẽ pręceptis aspicimus, quibus hæc specialiter locutus non est. Vnde ad confutandam impudentiam nostram gentilis homo ad exemplũ deducitur: ut quia obedire homo legi sub lege positus despicit, eius saltẽ comparatione euigilet, qui sine lege legaliter uixit. Erranti igitur homini data est lex, erranti uero etiam sub lege adducitur testimonium eorũ qui extra legẽ sunt: ut quia conditi, conditionis nostræ ordinẽ seruare noluimus, præceptis admoneremur: & quia præceptis obedire contempsimus, exemplis cõfunderemur: nec (ut dictũ est) eorũ exẽplis quos lex astringeret, sed quos lex à peccato nulla cohiberet. Circumscripsit nos diuina ꝓuidentia, circumuenit excusationẽ nostri, undiq; conclusus est aditus tergiuersationis humanæ. Homo gentilis, homo sine lege, in mediũ adducitur, ut eorũ qui sub lege sunt, prauitas confundatur. Qđ bene ꝑ prophetã ac breuiter dr̃:

Esa. 23. Erubesce Sidon, ait mare. In Sidone qppe figurat̃ stabilitas in lege positorum, in mari aũt uita gentiliũ. Erubesce ergo Sidon, ait mare: quia ex uita gentiliũ redarguit̃ uita sub lege positorũ. atq; ex actione secularium confunditur uita religiosorũ: dũ illi ẽt promittendo non seruãt, quæ in præceptis audiunt: & isti uiuendo ea custodiũt, in qb. nequaq̃ mãdatis legalib. astringũtur. Qua uero autoritate liber iste sit præditus, ipsa sacrarũ paginarũ solliditas attestat̃, dũ ꝑ prophetã Ezechielẽ dr̃, ꝙ tres solummodo uiri liberẽtur, Noe s. Daniel & Iob. Nec immerito inter Hebræorũ uitas in autoritatis reuerentiã uita iusti gentilis adducit̃: quia redemptor noster sicut ad redemptionem Iudæorum & gẽtiliũ uenit, ita utrorũq; uocib. prophetari uoluit, ut per utrunq; populũ diceretur, q pro utroq; populo qñq; pateret̃. Vir itaq; iste summis uirtutibus fultus, sibi notus erat & deo, qui si non flagellaret̃, à nobis nullatenus agnosceret̃. Virtus quippe ẽt ꝑ quietẽ se exercuit. sed uirtutis opinio cõmota per flagella fragrauit: & q quietus in seipso qđ erat cõtinuit, cõmotus ad notitiã oĩum odorẽ suę fortitudinis aspersit. Sicut. n. unguenta nisi commota redolere latius nesciunt, & sicut aromata fragrantiam suã nõ nisi cum incendunt̃ expandunt: ita sancti uiri omne ꝙ uirtutib. redolẽt, in tribulationib innotescũt. Vnde & recte in Euangelio dr̃: Si habueritis fidẽ tãquã granũ sinapis, dicetis huic mõti, trãsi hinc, & transibit. Granũ quippe sinapis nisi cõteratur, nequaq̃ uis uirtutis eius agnoscit̃: nam non cõtritũ lene est, si uero cõterat̃, inardescit, & ꝙ in se accerrimũ latebat ostendit. Sic unusquisq; uir sanctus cũ non pulsat̃, despicabilis ac lenis aspicit̃: si qua uero illũ tritura persecutionis opprimat, mox oẽ quod calidũ sapit ostẽdit: atq; in feruorẽ uirtutis uertit̃, quicquid in illo antè despicabile, infirmumq; uidebat̃: quidq; in se per tranquillitatis tẽpora libens operuerat, exagitatus tribulationib coactus innotescit. Vnde bñ ꝑ prophetã dr̃: In die mandauit dñs misericordiã suã, & in nocte declarauit: Misericordia. n. domini in die mandatur, quia in tranquillo tpe cognoscendo percipitur: in nocte uerò declaratur, qa donum quod in tranquillitate sumitur, in tribulationibus manifestatur.

Mat. 17.

Psal 41.

Quantis uirtutibus Iob claruerit. Cap III. 5

SEd subtilius perscrutandũ est, cur tot flagella pertulit, qui tantam uirtutũ custodiam sine reprehensione seruauit. Humilitatẽ quippe habuit, quia & ipse testatur: Si contempsi iudiciũ subire cum seruo meo & ancilla mea, cũ disceptarẽt aduersum me. Hospitalitatẽ exhibuit, sicut ait: Foris nõ mansit peregrinus, ostiũ meũ uiatori patuit. Disciplinæ uigorẽ tenuit, ut ipse indicat dicens: Principes cessabant loqui, & digitũ superponebãt ori suo. Mãsuetudinẽ in uigore custodiuit, sicut ipse fatet̃ dicens: Cumq; sederẽ quasi rex circũstante exercitu, erã tũ mœrentiũ consolator. Eleemosynarũ largitatẽ amplexatus est, ut insinuat dicens: Si comedi buccellã meã solus, & pupillus non comedit ex ea. Cũ igit̃ oĩum mãdata uirtutũ perficeret, unũ ei deerat, ut etiã flagellatus agere gratias sciret. Notũ erat qa seruire deo inter dona nouerat, sed dignũ fuit ut districtio seueritatis inqreret, utrũ deuotus deo & inter flagella ꝑmaneret. Pęna qppe interrogat, si q etus qs ueraciter amat. Quẽ hostis quidẽ ut deficeret,

Iob 31.

Ezec. 14

Iob 9.

Ibidem

Iob 31.

deficeret, petiuit, sed ut pficeret accepit. Fieri.n. dñs benigne pmisit, qđ diabolus iniq; postulauit. Nã cũ idcirco illũ expetisset ut hostis cõsumeret, tẽtãdo egit vt eius merita augeret. Scriptũ quippe est: In omnib. his nõ peccauit Iob labijs suis.
Iob.1. Et quidẽ quædam uerba responsionũ illius imperitis lectorib. aspera resonant, quia sanctorũ dicta pie intelligere (sic ut dicunt) ignorant: & quia animũ dolẽtis & iusti in semetipsis assumere nesciunt, ideo doloris uerba bene interpretari nõ possunt. Mentem quippe patientis bene pensare nouit condescensio passionis. Credunt ergo beatum Iob in suis sermonib. deliquisse, minus caute intuentes: quia si beati Iob responsa redarguũt, falsam etiam de eo dñi sententiã fuisse testãtur. Diabolo nanq; a dño dr: Considerasti seruum meũ Iob qꝫ nõ sit ei similis super terrã? uir simplex & rectus ac timens deum, & recedens à malo? Cui a diabolo mox rñdet: Nũquid gratis Iob colit deũ? Nonne tu uallasti eũ cunctãq; substantiã eius? Sed mitte manũ tuã, & tange eũ: si non in faciẽ benedixerit tibi. Hostis itaq; in beato Iob uires suas exercuit, sed tñ cõtra Deũ certamẽ assumpsit. Inter Deũ namq: & diabolum beatus Iob in medio
6 materia certaminis fuit. Quisquis ergo sanctum uirũ inter flagella positum in dictis suis peccasse asserit, quid aliud q̃ Deũ qui pro illo proposuerat, excessisse rephendit? Ipse quippe in se tentati cãm suscipere uoluit, qui eũ & ante flagella pretulit, & pferens tentari p flagella permisit. Si ergo excessisse Iob dr, laudator illi9 succubuisse perhibetur: quamuis eũ nullatenus deliquisse ẽt dona testant. Quis .n. nesciat qꝫ culpis nõ pmia sed pœne debeant. Qui ergo duplicia recipere q̃ amiserat meruit, ex remuneratione edocuit quia nequaquã uitium sed uirtus fuit oẽ quod dixit. Assertioni quoq; huic adhuc adiungitur, qꝫ ipse pro amicis delinquentib. intercedit. In grauib. namq; peccatis quis positus, dum suis premit, aliena nõ diluit. Mundus ergo ostẽdit esse de se, qui emundationem potuit obtinere p aliis. Si uero hoc quibusdam displicet qꝫ bona sua ipse narrauit, sciendũ est quia inter tot rerũ dãna, inter tot corporis uulnera, inter tot pignorum funera, amicis ad consolationẽ uenietib. & ad increpationẽ prorumpentib. de uita sua desperare cogebatur, & quẽ tot detrimenta afflixerant, cõtumeliosa insuper increpantium uerba feriebant. Hi nanq; qui ad cõsulandum uenerant, dum quasi iniustitiæ eius exprobrabãt desperare eũ de semetipso funditus cõpellebant. Quòd ergo bona sua ad mentẽ reuocat, non se p iactãtiã eleuat: sed quasi collapsum inter uerba & uulnera ad spẽ aĩum reformat. Graui enim desperationis stimulo mens percutit, cum supernæ iræ tribulationib. pmitur, & foris linguarum opprobriis urgetur. Beatus igit Iob tot dolorum iaculatione confossus, dum labefactari p opprobria timuit ad statum se fiduciæ ex anteacta uita confirmando reuocauit. Nequaquã ergo in iactantiæ uitium cecidit, quia cõtra internum desperationis impulsum p exteriora pconiorum suorum uerba pugnauit, ut dũ bona q̃ fecerat diceret, nequaquã de bono qđ pfecerat desperaret.

Quòd cunctas tentationum machinas contra Iob satan erexit. *Caput IIII.*

SEd iã nunc ipsum ordinẽ tentationis eius exequamur. Inimicus sçiens, & 7
uiri sanctissimi ualidissimũ pectus debellare cõtendens, cunctas cõtra eũ tentationum machinas erexit: abstulit substantiã, interfecit filios pcussit corpus, instigauit uxorem, amicos ad cõsolationem adduxit, sed in asperitatem increpationis excitauit: alium quoq; amicũ durius increpantẽ in extrema & acriori inuectione seruauit, ut saltẽ crebrius feriẽdo cor attingeret, qđ nouo uulnere sp itera ret. quia.n. in seculo potentẽ uidit, dãnis substantiæ eũ moueri credidit, quẽ non cõcussum ex filiorũ morte pulsauit. Videns autẽ quia ad augmẽtum diuinæ laudis ẽt ex uulnere creuit orbitatis, petiuit feriendã salutẽ corporis. Intuens ẽt quia p dolorẽ corporis puenire nequerat ad passionẽ mentis, instigauit uxorem. Ciuitatem quippe q̃ expugnare appetuit, nimis munitã uidit, & idcirco exterius tot plagas inferens, quasi foris exercitum admouit: aium uero uxoris in uerbis malæ persuasionis accendens, quasi intus ciuiũ corda corrupit. Ex bellis.n. exterioribus dis- amus

discimus quid de interiorib. sentiamus. Inimicus nanq; sæuiens, & vrbē exercitibus circūfusis vallās, si eius munimina in victa cōspexerit, ad alia se pugnādi argumenta conuertit, ut intus ēt quorundam ciuiū corda corrūpat, quatenus cū extrinsecus impugnatores admouerit, inter quoq; habeat adiutores atq; increscente belli foris certamine, de quorū intus fide confiditur, eorū perfidia urbs destituta capiatur, Itaq; exterius quasi ariete constituto, murum ciuitatis illius tot ictibus perculit, quot uicibus aduersa nunciauit. Intus aūt quasi ciuium corda corrupit, dum fortia huius urbis munimina persuasione destruere coniugis studuit. Foris itaq; admouit impetum belli, intus venena cōsilij, ut tanto citius vrbē caperet, quāto eā interius exteriusq; turbaret. Quia aūt nōnunquā plus conturbāt uerba q̄ uulnera amicorū se, ut dictū est, linguis armauit, Qui quidem q̄a seniores erāt, de eorū uerbis minus fortasse dolore poterat. Heliu iunior subrogatur, ut sanctū pectus tāto acriori uulnere pcuteret, quāto cōtra illud ictus brachij validioris excitaret. Ecce ad ferrēdū inuictissimū robur inimicus sęuiēs, quot tētationū iaculi inuenit ecce quot obsidionū machinamēta circūposuit, ecce quot percussionū tela trāsmisit, sed in his omnibus māsit mens imperterita, stetit ciuitas in concussa. Student hostes cū cōtra faciē ueniunt, alios ex occulto transmittere, qui eo licentius pugnantis latus feriant quo is qui pugnat, intentius uenientes hostes contra faciem spectat.

Quanta fuerit patientia Iob. & de diuersis percussionum generibus. Caput V.

IGitur Iob in huius certaminis bello deprehēsus, suscepit damna quasi hostes cōtra faciem, sustinuit uerba consolātiū quasi hostes latere, sed in his omnib. circumacto grauitatis suę clypeo ubiq; munitus astetit undique ueniētib. gladijs ui gilanter obuiauit, amissam substantiā tacite despicit, carnē in filijs mortuā æquanimiter dolet, in se carnē pcussam patiēter tolerat, carnem in cōiuge male suadētem sapienter docet. Super hæc amici in asperā correptionē ꝓsiliūt, & ꝑ sedādo dolore uenietes, uim doloris, adiūgunt, Oīa ergo machinamēta tentationū sancto uiro uertuntur in augmēta uirtutū. Per uulnera quippe probatur eius patiētia per uerba uero exercetur eius sapientia. Vbiq; fortiter occurrit, quia & flāgella robore, & uerba rōne superauit. Amici uero eius qui ad cōsolationem quidē ueniūt, sed usq; ad uerba increpationis excedūt ignorātia magis credēdi sunt q̄ malitia deliquisse. Neq; .n. tātum uirum amicos iniquos habuisse credendū est, sed dū discernere causas flagellorum nequerūt in culpam dilabuntur. Percussionum quippe diuersa sunt genera. Alia nanq; est percussio qua peccator percutitur, ut sine retractione puniat̄, alia qua peccator percutit̄, ut corrigatur, alia qua nōnunq̄ quisq; percutit̄, non ut ꝓterita corrigat, sed ne uētura cōmittat alia qua plerūq; percutit̄, per q̄ nec præterita culpa corrigitur, nec futura ꝓhibet̄, sed ut dū inopinata salus pcussionē sequit̄, saluātis uirtus cognita ardētius amet̄, cumque innoxius flagello atterit̄ ei per patiētiā meritorū summa curacumulet̄. Aliqñ enim peccator percutitur, ut absq; retractione puniat̄ sicut perituręIudææ dr̄. Plaga inimici pcussi te, castigatione crudeli. Et rursum. Quid clamas ad me sup cōtritione tua? In sanabilis est dolor tuus. *Hier. 30* Aliqñ percutit̄ peccator ut corrigatur, sicut cuidam in euangelio dr̄. Ecce sanus factus ex iā noli peccare ne deterius aliquid tibi cōtingat. Verba .n. saluantis indicāt, q̄a peccata præcedētia habiti vim doloris exigebant. Aliqñ quisq; non pro pręterita culpa diluenda, sed pro futura vitāda percutitur q̄d aperte Paulus apostolos de semetipso testator dicēs. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. Qui enim nō ait, quia extulit, sed ne extollat, aperte indicat quod percussione illa ne eueniat compescitur, nō autem quę euenit culpa purgatur. Nō nunquā uero quisq; nec ꝓ præterita, nec pro futura iniquitate percutitor, sed ut sola diuinæ virtutis potētia ex amputata percussione mōstretur. Vnde cum domino in Euangelio de cęco nato diceretur. Quis peccauit, hic an parentes eius, ut cæcus nasceretur? *Ioan. 9.* respondit

Ibid.
Ioan. 5.
2. Co. 12

respōdit dominus dicens: Neque hic peccauit, neque parentes eius: sed ut manifestentur opera dei. In qua manifestatione quid agitur, nisi ut flagello & meritorū uirtus augeatur, & cum nulla præterita iniquitas tergitur, magna de patientia fortitudo generetur? Vnde beatus idem Iob præfertur prius uoce iudicis, & post manui committitur tentatoris, quē post flagella deus dum remunerans familiarius alloquitur, aperte quantum de uerbere creuerit indicatur. Amici ergo beati Iob dū percussionum genera distinguere nesciūt, percussum pro culpa crediderunt: & dū deū iustum in psecutione sua conanť asserere, beatū Iob cōpulsi sunt de iniustitia reprobare, nescientes uidelicet ideo flagellatum, ut pro flagello eius, diuinæ gloriæ laus cresceret, nō autē ut per flagella peccata, quæ nunquā cōmiserat, emendaret. Vñ & ad ueniā citius redeunt, quia ignorantia potius quā malitia peccauerunt. Quorum superbiā diuina iusti in eo uehemēter humiliat, quo nequaquam illos ad suam gratiam, nisi per eum quem despexerant reformat. Valde quippe elata mēs retunditur, si ipsi super quem se exaltauit, supponatur.

Quòd sancti quasi stellæ noctem uitæ præsentis illuminant. *Caput VI.*

10 SEd libet inter hæc mira diuinæ dispēsationis opera cernere, quomodo ad luminandā noctem uitæ presentis, astra quæ suis uicib. in cœli faciem ueniant, quousque in finem noctis redemptor humani generis quasi uerus lucifer surgat. Nocturnum namque spacium dum decedentium succedentiumq; stellarum cursibus illustratur, magno cœli decore peragitur. Vt ergo noctis nostrę tenebras suo tempore editus uicissimque permutatus stellarum radius tangeret, ad ostendēdā innocentiam uenit Abel. Ad docendam actionis munditiam uenit Enoch. Ad insinuandam longanimitatem spei & operis uenit Noe. Ad manifestandam obedientiam uenit Abraham. Ad demonstrādam coniugalis uitæ castimoniam uenit Isaac. Ad insinuandam laboris tolerantiam uenit Iacob. Ad rependendam pro malo bonæ retributionis gratiam uenit Ioseph. Ad ostendendam mansuetudinē uenit Moyses. Ad informandā cōtrā aduersa fiduciā uenit Iosue. Ad ostendendam inter flagella patientiam uenit Iob. Ecce q̄ fulgētes stellas in cęlo cernimus, ut inoffenso pede operis, iter nr̄æ noctis ambulemus. Nam cognitioni hominum diuina dispensatio quot iustos exhibuit, quasi tot astra super peccātium tenebras cęlum misit, quousq; uerus lucifer surgeret, qui æternum nobis mane nuncians, stellis cæteris clarius ex diuinitatē radiaret. Quem electi oēs dum bene uiuendo præeunt, & rebus & uocib. prophetādo promiserunt. Nullus etenim iustus fuit, qui nō eius per figurā nuncius extiterit. Dignum quippe erat ut in semetipsis bonum oēs ostenderent, de quo & oēs boni essent, & quod prodesse omnibus scirēť. Vnde & sine cessatione promitti debuit, quod & sine æstimatione dabatur percipi, & sine fine retineretur: ut simul omnia secula discerent, quid in redemptione communi seculorum finis exhiberet. Vnde & necesse fuit ut etiam beatus Iob q̄ tanta incarnationis eius mysteria protulit, eum quem uoce diceret, ex conuersatione signaret, & per ea quæ pertulit, quæ passurus esset ostenderet, tantoq; uerius passionis illius sacramenta prædicaret, quanto hæc non loquendo tantummodo, sed etiam patiendo prophetaret. Sed 11
quia redemptor unam se personam cum sancta ecclesia, quam assumpsit, exhibuit (de ipso enim dicitur: Qui est caput omnium nostrum & de ecclesia eius scriptū est. Corpus Christi, qđ est ecclesia) quisquis eum in semetipso significat, modo hūc ex capite, modo ex corpore designat *Ephes. 1. Col. 1. Ephes. 5.* ut non solum uocem capitis, sed etiam corporis teneat. Vnde & Esaias propheta eiusdem domini uerba exprimens ait. Quasi sponso posuit mihi mitrā, & quasi sponsam ornauit me ornamēto. *Esai. 63.* Quia igitur ipse est in capite sponsus, ipse est in corpore sponsa, necesse est ut cū nonnunquam aliquid de capite dicitur, sensim ac subito etiam ad uocem corporis diriuetur, & rursum cum de corpore aliquid dicitur, repēte ad uocē capitis ascēdatur. Beatus ergo Iob uenturi cum suo corpore typum redemptoris insinuat, uxor uero eius, quæ eum ad male dicen- 12
dum

dum prouocauit, uitam carnalium designat qui intra sanctam ecclesiam incorrectionis moribus positi, quo per fidem bonis iuxta sunt eo per uitā durius premunt, quia dum quasi fideles uitari non possunt, a fidelibus tanto deterius, quanto & interius tolerantur. Amici uero eius quia dum consulunt inuehuntur, hæreticorum figuram exprimunt, qui sub specie consulendi, agunt negocium seducēdi. Vnde & ad beatum Iob quasi pro domino loquuntur sed tamē à domino nō approbantur: quia uidelicet omnes hæretici dum deum defendere nituntur, offendunt: Vnde eis apte & ab eodem sancto uiro dicitur. Disputare cum deo cupio. prius uos ostendens fabricatores mēdacii, & cultores peruersorum dogmatum. Constat ergo eos hæreticorum typum errando gerere, quos sanctus uir redarguit cultui peruersorum dogmatum deseruire,

Iob. 13.

Quòd ex ipso nomine Iob, uel amicorum eius uitæ meritum uel actio designatur. Cap. VII.

OMnis uero hæreticus in eo qđ deū defendere nitit, ueritati illius aduersatur. Psalmista attestante qui ait. Vt destruas inimicum & defensorem. Inimicus quippe & defensor est qui deum quē prædicat, moribus impugnat. Nam quia beatus Iob uenturi redemptoris speciē teneat, etiam nomine demonstrat. Iob quippe interpretatur dolens. Quo nimirū dolore, uel mediatoris passio, uel sanctæ ecclesiæ labor exprimitur, quæ multiplici præsentis uitæ fatigatione cruciat. Amici quoq; eius ex uocabulo nominis, meritū suæ indicant actionis. Nā Eliphas Latina lingua, dñi contemptus dicitur. Et quid aliud hæretici faciunt nisi quod falsa de deo sentiunt, eumq; superbiendo contemnunt? Baldath. interpretatur uetustas sola. Bene autem oēs hæretici in his quæ de deo loquuntur dū non intentione recta sed appetitione tēporalis gloriæ uideri prædicatores appetunt, uetustas sola nominantur. Ad loquendum quippe non zelo noui hominis sed uitæ ueteris prauitate concitant. Sophar quoque Latino sermone dicitur dissipatio speculæ, uel speculatorem dissipans. Mentes nanque fidelium ad contemplanda superna se erigunt, sed dum hæreticorum uerba peruertere recta cōtemplantes appetunt, speculā dissipare conantur. In tribus itaq; amicorum Iob. nominibus tres hæreticarum mentium perditionis casus exprimuntur. Nisi. n. deum contemnerent, nequaquam de eo peruersa sentirent: & nisi uetustatis praua uerba elate loquendo contraherent, in nouæ uitæ intelligentia non errarēt, & nisi in se speculationem bonorū destruerent nequaquam eos superna iustitia tam districto examine, pro uerborum suorum culpa reprobaret. Contemnendo igit deum, in uetustate se retinēt, sed in uetustate retinēdo, prauis suis sermonibus speculationi rectorum nocent.

Psal. 8.

Quod hæreticorum sacrificia deo accepta esse non possunt, nisi catholicis manibus offerantur. Cap. VIII.

QVia uero nónunquam hæretici diuinæ gratiæ largitate perfusi, ad unitatem sanctæ ecclesiæ redeunt bene hoc ipsa amicorum recōciliatione signatur. Pro quibus tamen beatus Iob exorare præcipitur, quia hæreticorum sacrificia accepta deo esse nequeunt, nisi ꝓ eis uniuersalis ecclesiæ manib. offerantur, ut eis meritis remediū salutis inueniat, quam uerborum iaculis impugnando feriebāt. Vnde & septem pro eis sacrificia memoriātur oblata, quia dum septiformis gratiæ spiritum cōfitentes accipiūt, quasi septem oblationibus expiantur. Hinc est quod in Ioannis Apocalypsi p septem ecclesiarum numerum uniuersalis ecclesia designatur. Hinc per Salamonem de sapientia dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem ipso ergo sacrificiorum numero reconciliati hæretici, quid prius fuerint exprimunt qui perfectioni septiformis gratiæ non nisi redeundo iunguntur. Bene autem tauros & arietes pro se obtulisse scribuntur. In tauro quippe ceruix superbiæ, in ariete autem ducatus gregū sequentium designatur. Quid est ergo pro eis tauros, arietesque mactare, nisi eorum ducatum superbum interficere, ut de se humilia sentiant, & post se corda innocentium non seducant. Ceruice enim tumenti ab ecclesiæ unitate resilierant Apoc. 1. Prou. 9.

rant

rant, & infirmos post se populos quasi sequentes greges trahebant. Veniāt igitur ad beatum Iob, id est reuertantur ab ecclesiam, & septennario sacrificio tauros & arietes mactandos offerant: quia ut uniuersali ecclesiæ coniungantur, humilitate interueniente interficiant quicqd prius tumidum de superbo ducatu sapiebant.

Quòd hæretici arrogantes argui debēt, licet pro eis sacrificium frequenter non possit offerri. Cap. IX.

PEr Heliu autem qui rectis quidē sensibus loquitur, sed ad stulta elationis uerba deriuatur persona uniuscuiusque arrogantis exprimitur. Multi namq; intra sanctam ecclesiam positi, recta quæ sapiunt recte proferre contemnunt. Vnde diuinę increpationis uerbis arguitur, nec tamen pro illo sacrificium offertur: quia fidelis quidem est, sed tamen arrogās: per ueritatem credulitatis intus est, sed per tumoris sui obstaculum acceptabilis non est. Hunc ergo increpatio redarguit, sed sacrificium non reducit: quia in ea quidem fide est in qua esse debuit, sed superna hunc iustitia increpans pro superfluis repellit. Vnde & bene Heliu Latino sermone dicitur, deus meus iste, uel dominus meus. Arrogantes. n. uiri intra sanctam ecclesiam positi, quamuis deum elatè uiuendo refugiant, eum tamen ueraciter credendo cōfitentur. Quid est. n. deus meus iste, nomine dicere, nisi eum cui crediderit, aperta professione monstrare? Vel quid est dominum dicere, nisi hunc & deum per diuinitatem credere, & dominū ex incarnatione perhibere?

Quod sicut Iob in præsenti duplicia, ita sanctæ ecclesiæ post huius uitæ pressuras duæ stolæ in unitate Iudæorum & gentium, & animæ & corporis incorruptione reddentur. C. X.

BEne autem post damna rerum, post funera pignorū, post cruciatus uulnerum, post certamina pugnasq; uerborum, duplici remuneratione subleuatur: quia nimirum sancta ecclesia, adhuc etiā in hac uita posita, pro laboribus quos sustinet, duplicia munera recipit: cum susceptis plenè gentibus, in fine mundi Iudæorum etiam ad se corda conuertit. Hinc enim scriptum est: Donec plenitudo gentium subintroiret, & sic omnis Israel saluus fieret. Duplicia & post modum recipiet: quia finito labore præsentis temporis non solum ad animarū gaudium sed etiam ad beatitudinem corporum ascendit. Vnde bene per prophetā dicitur: In terra sua duplicia possidebūt. Rom. Sancti quippe in terra uiuentium duplicia possident, qui nimirum beatitudine mentis simul & corporis gaudent. Esa. Vnde & Ioannes in Apocalypsi, quia ante resurrectionem corporum clamantes sanctorum animas uidit accepisse eas stolas singulas aspexit, dicens: Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictū est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleretur numerus conseruorum & fratrum eorum. Apoc. Ante resurrectionem quippe stolas singulas accepisse dicti sunt quia sola adhuc mentis beatitudine perfruuntur. Binas ergo accepturi sunt, quādo cum animarum perfecto gaudio, etiā incorruptione corporum uestientur. Rectè autem afflictio quidem beati Iob dicitur, sed quantitas temporis in eius afflictione reticetur: quia sanctæ ecclesiæ in hac uita tribulatio cernitur, sed quāto hic tempore conterenda atq; differenda sit, ignoratur. Vnde & ore ueritatis dicitur: Non est uestrum nosse tempora uel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Per hoc ergo ꝙ beati Iob passio dicitur, docemur quod experimento nouimus. Per hoc uerò quod quantitas temporis in passione reticetur, docemur Act. 1. quid nescire debeamus. In longum præfationis uerba protraximus, ut quasi totum breuiter perstringendo loqueremur. Sed quia ad loquendi initium diu loquendi peruenimus, debemus prius historiæ radicem figere, ut ualeamus mentem postmodum de allegoriarum fructu satiare.

INDEX OPERVM B. GREGORII MAGNI,

CONTINENS RERVM, VERBORVM, DICTORVM, ſententiarumq; obſeruationes: Vbi prior numerus tomum, poſterior paginam, literæ uerò columnæ regionem deſignat.

A

Achab

vtili-

Angeli

AAnim

sua

Aqua

Arcus

Bonos

C

ciuitas

Cogno-

Conuersio

Cor-

Culpa

D

dęmone.

Delectatio

deo

Dominan

E

Ecclesiæ

eloquium

Euan-

Fabricam

for

Gentes

grego-

H

substantia

ho mo

ho-

I

Iechonia

imperat

Iud

Vide Sanctos, Beatos, Pios, Electos, Fideles, & Bonos.

iustitia

lana

Mauricius

merce-

N

Onager

orandum

Q

R

romanæ

Sacra

Sen ar[...]

 ſpiri-

vide

FINIS.

LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE PASSIM A B. GREGORIO IN HOC VOLVMINE EXPOSITORVM INDEX.

ma-

Egressa

folias

Auerti

Redde

Domine

Oculi

Adde

Vos

Itaque

FINIS.

B. GREGORII MAGNI, PAPAE, EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATVM IOB,

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

VIR erat in terra Hus, nomine Iob. Et erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Natiq; sunt ei septem filij, & tres filiæ. Et fuit possessio eius septem milia ouium, & tria milia camelorum. Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis. Eratq; vir ille magnus inter omnes Orientales. Et ibant filij eius, & faciebant conuiuia per domos, vnusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis. Cumq; in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos: consurgensq; diluculo offerebat holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. Quadam autem die quum venissent filij Dei vt assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam satan. Cui dixit dominus: Vnde venis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Dixitq; dominus ad eum: Nunquid considerasti seruum meum Iob,

A *quòd non sit ei similis in terra: homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? Cui respondens satan ait: Nunquid frustra timet Deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamq; substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, et possessio eius creuit in terra: sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo dominus ad satan: Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. Egressusq; est satan à facie domini. Cùm autem quadam die filij & filiæ eius comederent*

B *& biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuncius venit ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos; & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio, & euasi ego solus, vt nunciarem tibi. Cumq; adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit è cælo, & tactas oues, puerosq; consumpsit: & effugi ego solus vt nunciarem tibi. Sed & adhuc illo loquente venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt eos: necnon & pueros percusserunt gladios, & ego fugi solus vt nunciarem tibi. Adhuc loquebatur*

tur ille, & ecce alius intrauit, & dixit: Filijs tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit a regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt, & effugi ego solus, vt nunciarem tibi. Tunc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram, adorauit & dixit: Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. In omnibus his non peccauit Iob labijs suis, neque stultum quid contra Deum locutus est.

MORALIS
EXPOSITIONIS SANCTISSIMI PATRIS

Gregorij Magni, Ecclesiæ doctoris celeberrimi, in B. Iob, super primo capite textus.

LIBER PRIMVS.

Quòd res immensi præconij sit, inter malos laudabiliter conuersari. Cap. I.

Hus. IR *erat in terra Hus, nomine Iob.* Idcirco sanctus vir vbi habitauerit dicitur: vt eius meritum uirtutis exprimatur. Hus namque quis nesciat, quod sit terra gentium? Gentilitas aũt eò obligata vitijs extitit, quo cognitionem sui conditoris ignorauit. Dicatur itaq; vbi habitauerit, vt hoc eius laudibus proficiat, q bonus inter malos fuit. Neque.n. ualde laudabile est bonum esse cum bonis: sed bonum esse cum malis. Sicut enim grauioris culpæ est inter bonos bonum non esse: ita immensi est præconij bonum et inter malos extitisse. Hinc est quod ijsdē
Iob. 30. beatus Iob sibimet attestatur dicens: Frater fui draconum, & socius struthionũ. Hinc Petrus magnis Loth laudibus extu A lit: quia bonum inter reprobos inuenit, dicens: Et iustum Loth oppressum à ne- 2. Pet.
phandorũ iniusta conuersatione eripuit. Aspectu enim & auditu iustus erat: habitans apud eos, qui de die in diem animã iusti iniquis operibus cruciabant: Qui nimirũ cruciari non posset, nisi praua propinquorũ opera & audiret & cerneret. Et tamē aspectu & auditu iustus dicitur: quia iniquorum vita, non delectando iusti aures atque oculos, sed feriendo tangebat. Hinc Paulus discipulis dicit: In Phil.
medio nationis prauæ & peruersæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.
B Hinc Pergami ecclesiæ dicitur: Scio vbi Apoc.
habitas, vbi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Hinc sancta ecclesia sponsi voce laudatur, cum ei in amoris cantico dicitur: Si- Cant.
cut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Bene ergo beatus Iob, memorata terra gentili, inter iniquos uixisse describitur: vt iuxta sponsi præconium inter spinas lilium creuisse monstretur. Vbi rectè mox subditur.

Quòd simplicitas sine virtute, pro rectitudine habenda non sit. Cap. II.

C SImplex & rectus. Nonnulli namq; ita sunt simplices, vt rectũ quid sit ignorent: sed eò veræ simplicitatis innocentiã deserunt, quò ad virtutē rectitudinis nõ assurgunt: quia dũ cauti esse per rectitudinē nesciunt, nequaquã innocētes persistere per simplicitatē põt. Hinc est quod Rom.
Paulus discipulos admonet dicens: Volo vos sapientes esse in bono: simplices autem in malo. Hinc rursus dicit: Nolite 1. Cor.
pueri effici sensibus, sed malitia paruuli
D estote. Hinc per semetipsam veritas discipulis præcipit, dicens: Estote pruden- Mat.
tes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Vtraque enim necessariò in admonitione coniunxit: vt & simplicitatē columbæ astutia serpentis instrueret, & rursum serpentis astutiam columbæ simplicitas tēperaret. Hinc est quod sanctus Act.
spũs præsentiam suam hoībus non in columba solúmodo, sed etiam in igne patefecit. Per columbã quippe simplicitas, per ignē verò zelus indicatur. In colũba er-

go, & in igne sanctus spiritus ostenditur: A quia quicunq; illo pleni sunt, sic mansuetudini simplicitatis inseruiunt, vt contra culpas delinquentium etiam zelo rectitudinis accendantur. Sequitur:

Quòd bona malis admixta, Deo accepta esse non possit. Cap. III.

Timens Deū, & recedēs a malo. Deum timere, est nulla quæ facieda sunt bona, præterire. Vnde per Salomoné dr: Qui
Eccl.7. Deū timet, nihil negligit. Sed quia nōnulli sic bona quædam faciunt, vt tamen à quibusdam malis minimè suspēdantur: bene B postquā timēs Deum dr, recedens quoq; à
Psal.36. malo perhibetur. Scriptum quippe est, Declina à malo, & fac bonū. Neq; n. bona accepta Deo sunt, quæ ante eius oculos malorū admixtione maculantur. Hinc nanq;
Eccl.7. per Salomoné dr: Qui in vno offenderit, multa bona perdet. Hinc Iacobus attesta-
Iacob.2. tur dicens: Quicunq, totā legē seruauerit, offendet aūt in vno, factus est oīum reus.
1.Cor.5. Hinc Paulus ait. Modicū fermentū totam
3 massam corrūpit. Beatus igitur Iob vt ostēdatur q̃ mūdus in bonis extitit, solerter indicatur q̃ alienus à malis fuit. Mos verò esse narrantium, solet, vt cū palæstræ certū insinuāt, prius luctantiū mēbra describāt, q̃ latum validumq; sit pectus, q̃ sanum, q̃ pleni tumeāt lacerti: q̃ subter positus venter, nec mole grauet, nec extenuatione debilitet, vt cū prius aptos contamini artus ostenderint, tunc demū magnæ fortitudinis ictus narrent. Quia ergo athleta noster contra diabolum fuerat certaturus, quasi ante arenæ spectaculum sacræ scriptor historiæ i athleta hoc spiritales virtutes enumerans, mentis membra describit, dicens: D *Erat ille vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens a malo.* Vt dum membrorum positio magna cognoscitur, ex hac ipsa iā fortitudinis positione subsequens etiam victoria prænoscatur. Sequitur:

Quòd constans in amissione substantiæ, & filiorum extiterit Iob. Cap. IIII.

Natiq; sunt ei septem filii & tres filiæ. Sæpe ad auaritiā cor parētis illicit fęcūditas prolis. Eo. n. ad ambitū cōgregandæ hæreditatis accēditur, quò multis hęredibus fœcūdatur. Vt ergo beati Iob q̃ sancta mēs fuerit ostēdatur: & iustus dicitur, & multæ prolis pater fuisse phibetur. Qui in libri huius exordio deuotus sacrificijs offerendis asseritur: prōptus autē largitatibus etiā post à semetipso memoratur. Pensemus ergo quanta fortitudine præditus extitit: quē ad hæreditatis tenaciā, nec tot hæredū affectus inclinauit. Sequitur: *Et* 4 *fuit possessio eius septem milia ouium, & tria milia camelorum. Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ, ac familia multa nimis.* Scimus quia ad maiorē dolorem mentem cōmouent damna maiora. Vt igitur ostendatur quantę virtutis extitit: multū fuisse dr quod patienter amisit. Nunquā quippe sine dolore amittitur, nisi qđ sine amore possidetur. Itaq, dum substantia magna describitur, & tñ paulo post patiēter amissa perhibetur, quam sine dolore perdidit, cōstat quia sine amore possedit. Notandum quoque est, quod prius cordis diuitiæ: & post opes corporis descrbuntur. Solet etenim rerū abūdantia tanto magis à diuino timore mentē soluere, quanto magis hāc exigit diuersa cogitare. Nā dū per multa spargitur, stare in intimis fixa prohibetur. C quod per semetipsam veritas cum parabola seminantis exponeret, indicauit dicens: Qui seminatus est in spinis, hic est qui ver- Mat.13. bum Dei audit, & sollicitudo istius seculi, & & fallacia diuitiarum suffocant verbum, Luc.8. & sine fructu efficitur. Ecce beatus Iob, & multa possidere dr, & paulò post diuinis sacrificijs instanter deseruire perhibetur. Consideremus ergo cuius sanctitatis iste uir fuerit, qui tā sedula Dei obsequia sic occupatus uacauit. Necdū præcepti virtus enituerat, quæ omnia relinqui præciperet, sed tamen beatus Iob eiusdem iam præceptionis uim in corde seruabat, quia nimirum substantiam suā mente reliquerat, quam sine delectatione possidebat. *Eratq; vir ille magnus inter omnes Orientales.* Orientales uiros esse prædiuites quis ignorat? Magnus vero inter Orientales extitit, ac si aperte diceretur: quia & diuitibus ditior fuit. *Et ibant filii eius, & faciebant conuiuia per domos, vnusquisque in die suo: & mittentes vocabant tres sorores suas vt comederent & biberent cum eis.* Solet inter fratres maior substātia, discordiæ fieri grauioris causa. O inestimabilem

paternæ institutionis laudem. Et pater diues dicitur, & filij cócordes asserũtur. Et dũ diuidéda inter eos substátia aderat, corda tamé omnium indiuisa charitas replebat.

Quòd conuiuia sine culpa celebrari non possint. & pene epulas comitatur voluptas. Cap. V.

CVmq; in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos surgensq; diluculo offerebat holocausta per singulos. Cum dicitur, mittebat & sanctificabat illos, apertè demonstratur, quid districtionis erga illos præsens ageret, quibus ab
5 sens, sollicitudine nó deesset. Sed hoc nobis solerter intuendum, quod peractis diebus conuiuij purgatio per singulos adhibetur holocausti. Vir quippe sanctus nouerat, quia celebrari conuiuia sine culpa uix possent, nouerit quia magna purgatione sacrificiorum, diluendæ sunt epulæ conuiuiorũ: & quicquid in semetipsis filij conuiuantes inquinauerant, pater sacrificiũ immolando tergebat. Nonnulla quippe sunt vitia, quæ à cóuiuijs aut separari uix possunt, aut certè nequaquam possunt. Pene.n. semper epulas comitatur voluptas. Nã cũ corpus in refectionis delectatione resoluitur, cor ad inane gaudiũ relaxatur
1 Exod. 32 Vnde scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Penè semper epulas loquacitas sequitur. Cũque venter reficitur, lingua defrenatur. Vnde rectè diues apud inferos aquam ap-
Luc. 16 petere describitur, dicés: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meã, quia crucior in hac flāma. Prius epulatus quotidie dicitur splédide, & post aquã petere in lingua memoratur. Quia.n. (vt diximus,) inter epulas valde defluere loquacitas solet, ex pœna indicat culpam. cum eum quem epulatum quotidie splendidè veritas dixerat, in lingua plus ardere perhibebat. Hi qui chordarum harmoniam temperant, tanta hãc arte dispésant, ut plerunq; cũ una tangitur, longe alia ac multis interiacétibus posita chorda quatiatur: cũq; ista sonitũ reddit, illa quæ in eodé cantu temperata est alijs impercussis tremit. Sic ergo in scriptura sacra plerunque, de uirtutibus, sic de uitijs agitur, ut dum loquendo aliud insinuat,
A aliud tacendo innotescat.

Nihil.n. cótra diuité de loquacitate memoratur, sed dum pœna in lingua dicitur 6
quæ in conuiuio inter alias grauior fuerit culpa móstratur. Cũ uerò septé, per singulos dies, fratres cóuiuia facere describũtur & peractis diebus conuiuij Iob septé sacrificia offerre perhibetur, apertè historia indicat, quod beatus Iob octauo die sacrificium offerens, mysteriũ resurrectionis colebat. Dies namq; qui nunc dominicus dicitur, à morte redéptoris est tertius, sed in ordine
B conditionis octauus, qui & primus in códitione est. Sed quia reuolutus septimũ sequitur, octauus rectè numeratur. Qui ergo octauo die offerre septé sacrificia dicitur, plenus septiformis gratiæ spiritu pro spe resurrectionis domino deseruisse perhibe-
tur. Vnde & Psal. pro octaua præscibitur, Psal. 6
in quo gaudiũ de resurrectione nũciatur.

Sed quia beati Iob filij tanta fuerant di- 7
sciplina bonæ institutionis accincti, ut neque per facta in conuiuijs, neq; per uerba delinquerét apertè móstratur cũ subditur:

C *Quòd de alterius conscientia non sit temerè iudicandum. Cap. VI.*

DIcebat enim. Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis. Perfectos quipqe esse in opere & sermone docuerat, pro quibus de sola pater cogitatione metuebat. Quia uerò de alienis cordibus iudicare temerè non debeamus, in sancti huius uiri uerbis agnoscimus, quod nó ait, quia benedixerunt Deum in cordibus suis: sed ne fortè benedixerint Deo in cor
dibus suis. Vnde bene per Paulum dicitur: 1. Cor. 4
Nolite ante tempus iudicare, quoadusq; ueniat dominus, qui illuminabit abscon-
D dita tenebrarum, & manifestabit consilia
cordiũ. Quisquis.n. in cogitatione à recti- 8
tudine exorbitat, in tenebris peccat. Nos ergo tãto minus debemus aliena corda audacter reprehédere, quãto scimus quia uisu nostro non possumus alienæ cogitationis tenebras illustrare. Sed in hac re solerter intuédum est, quanta pater seueritate potuit filiorũ opera corrigere, qui tãta sollicitudine studuit corda mũdare. Quid ad hæc rectores fidelium dicunt, qui discipulorũ suorũ uel aperta opera nesciũt? Quid in sua excusatione cogitant, quod in cómissis sibi

ſibi nec uulnera actionũ curant? Vt uerò A
huius ſancti uiri operis et ii perſeuerantia
demóſtretur rectè ſubiungitur: *Sic facie-
bat Iob cunctis diebus.* Scriptum quippe
eſt: Qui perſeuerauerit uſque in finem,
Mat.10. hic ſaluus erit. In ſacrificio igitur ſancta
actio, in cunctis autẽ diebus ſacrificij, con
ſtantia ſanctæ actionis oſtẽditur. Hęc bre-
uiter hiſtoriã ſequẽdo trãſcurrimus, nunc
ordo expoſitionis exigit, ut exordiũ repe-
tẽtes allegoriarũ iã ſecreta pandamus. *Vir
erat in terra Hus, nomine Iob.* Hæc per hiſto
riam facta credimus, ſed per allegoriam
9 iam qualiter ſint impleta, uideamus. Iob
nãq; ut diximus, interpretatur dolẽs, Hus B
uerò conſiliator. Quẽ ergo aliũ beatus Iob
ſuo nomine exprimit, niſi eũ de quo pro-
pheta loquitur dicẽs: Dolores noſtros ip
ſe portauit. Qui Hus terrã inhabitat, quia
Eſa. 53. in corde populi conſiliatoris regnat. Pau-
1.Cor. 1. lus quippe ait: Chriſtũ Dei uirtutẽ & Dei
ſapientiã. Atq; hæc ipſa ſapiẽtia p Salomo
Prou. 1. nem dicit. Ego ſapientia habito in conſi-
lio, & eruditis interſum cogitationibus.
Hus ergo terram inhabitat Iob: quia ſa-
pientia, quæ pro nobis paſsionis dolorem
ſuſtinuit, corda uitæ conſiliis dedita, ſibi C
met habitationem fecit. *Et erat vir ille ſim
10 plex & rectus.* In rectitudine iuſtitia in
ſimplicitate autem manſuetudo ſignatur.
Plerunq; nos quum rectitudinem iuſtitię
exequimur, mãſuetudinem relinquimus,
& quũ mãſuetudinem ſeruare cupimus,
iuſtitiæ rectitudinẽ declinamus. Dominus
autẽ in carne ueniẽs ſimplicitatẽ cũ rectitu
dine tenuit, qa nec in mãſuetudine diſtri
ctionẽ iuſtitiæ, nec rurſum in diſtrictione
iuſtitiæ uirtutẽ mãſuetudinis amiſit. Vnde
quũ quidã deducta adultera hũc tẽtare uo
luiſſent, ut in culpã aut immanſuetudinis D
aut iniuſtitię laberetur, ad utraq; reſpõdit
dicẽs. Qui ſine peccato eſt ueſtrũ, primus
Ioan. 8. in illã lapidẽ mittat. Dat ſimplicitatẽ man
ſuetudinis, Qui ſine peccato eſt ueſtrum.
Dat zelum iuſtitiæ, Primus in illã lapidem
Pſal 44. mittat. Vnde & ei propheta dicit: Inten
de proſpere, procede, & regna, propter
ueritatẽ, & manſuetudinẽ, & iuſtitiã. Veri
tatẽ quippe exequẽs, manſuetudinẽ cũ iu-
ſtitia conſeruauit, ut nec zelũ rectitudinis
11 in manſuetudinis pondere amitteret, nec
Eſa. 11. rurſum pondus manſuetudinis zelo recti
tudinis perturbaret. Sequitur: *Ac timens
Deũ, & recedens à malo.* Scriptum eſt de illo: *Eſa. 11.*
Et repleuit eũ ſpiritus timoris domini. In
carnatus.n. dominus in ſemetipſo, omne
quod nobis imperauit, oſtendit, ut quod
pcepto diceret, exẽplo ſuaderet. Iuxta hu-
manitatis ergo naturam redẽptor noſter
Deũ timuit, quia ut ſuperbũ hominem re
dimeret, *mentem pro illo humilem ſum *al. mor-
pſit. Cuius bene per hoc quod recedere à tem.
malo Iob dicitur, & deſignatur. Ipſe quip-
pe receſsit malo, nõ quod faciẽdo conti-
git, ſed quod inueniẽdo reprobauit: quia
uetuſtã quã natus inuenit, humanæ con-
uerſationis uitã deſeruit, & nouã quã ſe-
cum detulit, ſequaciũ moribus impreſsit.

*Quòd ſeptenarium numerum frequentiſsimè
ſacra ſcriptura pro perfectione po-
nere conſueuit. Cap. VII.*

N*Atiq; ſunt ei ſeptẽ filij, & tres filiæ.* Quid
in ſeptenario numero, niſi ſumma
perfectionis accipitur? Vt.n humanæ ra
tionis cauſas de ſeptenario numero ta-
ceamus, quæ aſſerunt q idcirco perfectus
ſit, quia ex primo pari cõſtat, & primo im
pari, ex primo qui diuidi pt, & primo q. di
uidi nõ pt: certiſsimè ſcimus, qđ ſeptena-
riũ numerũ ſcriptura ſacra p perfectione
ponere conſueuit. Vnde & ſeptimo die do *Gen. 2.*
minũ requieuiſſe ab operibus aſſerit. Hinc
eſt etiam quod ſeptimus dies in requiem
hominibus, id eſt in ſabbatum datus eſt.
Hinc eſt quod iubileus annus, in quo ple-
na requies exprimitur, ſeptem hebdoma-
dibus conſummatur, qui monade addita,
noſtræ adunationis ſumma impletur.

Nati ſunt ergo ei ſeptem filij. Ad prædi- 12
cãdũ.ſ. uiriliter incedẽtes apoſtoli. Qui dũ
perfectionis pręcepta peragunt, quaſi ſu-
perioris ſexus fortitudinẽ in conuerſatio-
ne tenuerũt. Hinc eſt.n. q pfectione ſepti
formis gratiæ ſpiritus implẽdi ſunt duode
cim electi. A ſeptenario qppe numero in
duodenariũ ſurgitur. Nã ſeptenarius ſuis
in ſe partibus multiplicatus, ad duodena-
riũ tendit. ſiue.n quatuor per tria, ſiue per
quatuor tria ducãtur, ſeptẽ in duodecim
vertũtur. Vnde & ſancti Apoſtoli, qa ſan
ctã trinitatẽ in quatuor mũdi partibus p-
dicare mittebantur, duodecim ſunt electi,
vt etiã numero perfectionẽ oſtenderent,
quam

quã uita & uoce prędicarent. *Natæ sunt & ei tres filiæ.* Quid in filiabus, nisi infirmiores fideliũ plebes accipimus, fidẽ sanctæ trinitatis tenentes? Quæ & si in perfectione operis nequaquã forti uirtute permanẽt, fidẽ tamẽ trinitatis cognitam constanter tenent. In septẽ ergo filiis ordo prædicantium, in tribus vero filiabus multitudo auditorũ signatur. Possunt etiam per tres filias, tres ordines fideliũ designari. Post filios quippe filiæ nominãtur, quia post apostolorũ conspectã fortitudinẽ, tres distinctiones fideliũ in Ecclesiæ conuersatione B sequutę sunt, pastorũ videlicet, & continentiũ atq; cõiugatorũ. Vnde & Ezechiel propheta tres liberatos viros audisse se asserit: Noe scilicet, Danielem, & Iob. Quid enim per Noe (qui arcam in vndis rexit) nisi præpositorum ordo designatur, qui dum ad formam uitæ populis præsunt, sanctam Ecclesiam in tentationum fluctibus regunt? Quid per Danielem (cuius mira abstinentia describitur) nisi continentium vita figuratur, qui dum cuncta quæ mundi sunt deserunt, despectę Babyloniæ alta mẽte dominãtur. Quid per Iob, nisi bonorũ cõiugatorũ vita signatur, qui de rebus mũdi quas possident, dũ pia opera faciunt, quasi per terrę uiam ad cœlestẽ patriã tendunt? Quia igitur post sanctos Apostolos tres istæ fideliũ distinctiones secutæ sunt, rectè post filios tres filiæ natę memorantur. Sequitur: *Et fuit possessio eius septem milia ouium, & tria milia camelorum.* Quia fideles auditores ex uaria cõuersatione collecti sunt, quod prius uniuersaliter memoratis filijs & filiabus dr, hoc distinctè postmodũ appellatione animaliũ subinfertur. Quid.n.aliud in septẽ milibus ouium, nisi perfectè quorundã innocentiã exprimit, quæ ad *b* perceptionẽ gratiæ ex legis pascuis uenit? Quid uero in tribus milib.camelorũ, nisi ad plenitudinẽ fidei ueniens, torta gentiliũ uitiositas

Ezec. 14

13

b al. perfectionis gratiam.

14 designatur? In scriptura autem sacra aliquando cameli nomine ipse dominus, aliquando autem populus gentilis exprimitur. Cameli enim nomine dominus designatur, sic ut ab eodem domino Iudæis adversantibus dicitur: Liquantes culicem, camelum autem glutientes. Culex enim susurrando uulnerat, camelus autem spõ A te se ad suscipienda onera inclinat. Liquauerunt ergo Iudæi culicem, quia seditiosum dimitti latronem petierunt: Camelũ verò glutierunt, quia eum qui ad suscipiẽda nostræ mortalitatis onera spõte descenderat, extinguere clamando conati sunt. Rursus cameli nomine gentilitas designatur. Vñ & Rebecca ad Isaac veniens, dorso cameli deducitur: quia ad Christũ ex gentilitate Ecclesia properans, in tortis uitiosisq; vitæ veteris conuersationibus inuenitur. Quæ viso Isaac descendit, quia domino cognito, vitia sua gẽtilitas deseruit, & ab elatione celsitudinis, ima humilitatis petiuit. Quæ & verecundata pallio uelatur, quia coram illo ex anteacta uita confunditur. Vnde & per Apostolum eisdem gentibus dicitur: Quem ego fructum habuistis tunc in illis, in quib. nunc erubescitis? Quia igitur per oues, Hebræos à pascuis legis ad fidem venientes accipimus, nihil obstat vt per camelos, tortos moribus, atque onustos idolorum cultibus, gentilium populos sentiamus. Quia enim ex C semetipsis sibi inuenerunt deos quos colerent, quasi a semetipsis eis onus in dorso exercuerat, quod portarent.

Mat. 23.

Gen. 24

Rom. 6

Potest etiam per camelos (quia communia sunt animalia) Samaritanorũ vitã signari. Cameli namque ruminant, sed nequaquam vngulam findunt. Samaritani quoque quasi ruminant: quia ex parte legis verba recipiunt: & quasi vngulam non findunt, quia eam pro parte contemnunt, qui etiam graue onus in dorso mentis tolerant, quia in omne quod faciunt, sine spe æternitatis elaborant: fidem quippe resurrectionis nesciunt. Et quid esse grauius D atque onustius potest, quam affectionem seculi prętereũtis perpeti, & nequaquam ad reuelationem mentis, gaudia remunerationis sperare? Sed quia in carne dominus apparens, & Hebręorum populũ perfectionis gratia impleuit, & Samaritanorum quosdam ad cognitionem fidei, mira opera ostendendo perduxit: dicatur rectè de vmbra quę veritatẽ exprimeret, quod & septem milia ouium & camelorum tria milia possideret. Sequitur: *Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ asinæ.* Iam superius dictum est, quod in quinquagenario numero (qui septem hebdomadibus 15

bus ac monade addita impletur) req̀es de-
signatur: denario autem numero summa
perfectionis exprimitur. Quia verò fideli-
bus perfectio quietis promittitur, quasi
quinquagenario decies ducto ad quingen
16 tesimum peruenitur. In scriptura autem
sacra boum nomine aliquando hebetudo
fatuorum, aliquando bene operantium vi
ta designatur. Quia enim bouis nomine
stultorum vecordia figuratur, rectè per Sa
Pro. 10. lomonem dicitur: Statimq; eam sequitur,
quasi bos ductus ad victimam. Rursum
quia boum nomine uita vnuscuiusque
operantis exprimitur, legis præcepta te- B
stantur, quę per Moysen præcepit dicens:
Deut. 25 Non alligabis os boui trituranti. Quod
Mat. 10. apertè rursus dicitur: Dign' est operarius
mercede sua. Asinorum quoque nomine
aliquando stultorum pigritia, aliquando
immoderata petulantium luxuria, aliquā
do gentilium simplicitas designatur. Stul-
torum pigritia, asinorum appellatione fi-
Deut. 22 guratur, sicut per Moysen dicitur: Nō ara-
bis in boue simul & asino. Ac si diceret. Fa
tuum sapientibus in prædicatione nō so-
cies, ne per eum qui implere rem non va- C
let, illi qui præualet obsistas. Immoderata
quoque petulantium luxuria, asinorum
appellatione exprimitur, vt ꝓpheta testa-
Ezec. 23 tur, qui ait: Quorū carnes sunt vt carnes
Mat. 21. asinorum. Asinorum rursus nomine sim-
plicitas gentilis ostenditur. Vnde Hieru-
salem tendens dominus, asellum sedisse
perhibetur. Quid est enim sedēdo asinam
Hierusalem venire, nisi gentilium simpli-
cia corda possidendo, ea ad uisionem pa-
cis regendo & præsidēdo perducere? quod
vno & facili testimonio ostenditur, quia
& per boues Iudęi operarij, & per asinum
gentiles populi designantur, cùm per pro D
Esai. 1. phetam dicitur: Cognouit bos possessorē
suum, & asinus præsepe domini sui. Quis
enim bos, nisi Iudaicus populus extitit,
cuius ceruicem iugum legis attriuit? Et
quis asinus, nisi gentilitas fuit, quam qui-
libet seductor reperit quasi brutum ani-
mal, & nulla ratione renitens, quo voluit
errore substrauit? Bos ergo possessorem &
asinus domini præsepe cognouit, quia &
Hebraicus populus Deum quem colebat,
sed ignorabat, reperit, & gentilitas legis
pabulū quod non habebat accepit. Quod

A igitur superius nominatis ouibus & came
lis dicitur, hoc inferius in bobus & asinis
replicatur. Habuit verò & ante redempto
ris aduentum Iudæa boues, quia ad prædi
candum misit operarios, quibus uoce ueri
tatis dicitur: Væ vobis hypocritæ, qui cir Mat. 23.
cumitis mare & aridam, ut faciatis unum
proselytū: & cum fuerit factus, facitis eū
filium gehennæ duplo quàm vos. Quos
graue iugum legis presserat, quia exterio-
ra literæ mandata tolerabant. Quibus ue-
ritatis uoce dicitur: Venite ad me oēs qui Mat. 11.
laboratis & onerati estis, & ego reficiam
uos. Tollite iugum meum super uos, & di
scite à me, quia mitis sum & humilis cor-
de. Quod ergo in Euangelio bene laboran
tibus requies promittitur, hoc est quod
hic iuga boum quingenta memorantur.
Quia qui redemptoris dominio colla sub
ijciunt, quò, nisi ad requiem tendunt?
Vnde & asinę quingentę prohibentur, 17
quia uocatæ plebes gentilium, dum ad re-
quiem peruenire desiderant, cūcta manda
torum onera libenter portant. Vnde bene
quod hanc requiem populus gentilis ap-
peteret, Iacob filios alloquens, prophetica
hoc studuit uoce signare dicens: Isachar Gen. 49.
asinus fortis, accubans inter terminos, ui
dit requiem quod esset bona, & terrā qđ
optima, & supposuit humerum ad portā
dum. Inter terminos nanque accubare, est
præstolato mundi fine requiescere: nihilq;
de his quæ nunc in medio uersantur quæ
rere, sed ultima desiderare. Fortisq; asinus
requiem ac terram optimam uidet, quum
simplex gentilitas idcirco se ad robur bo-
ni operis erigit, quia ad æternæ uitæ pa-
triam tendit. Quæ & ad portandum onus
humerum supponit, quia cōspecta super
na req̀e, pręceptis etiam grauibus in ope
ratione se subijcit, & quicquid intolerabi
le pusillanimitas asserit, hoc ei leue ac faci
le spes remunerationis ostendit. Quia er-
go ad æternam requiem pro electorū par
te Iudęa, gentilitasq; colligitur. rectè quin
genta iuga boum, & quingentę asinæ ha-
beri perhibentur: Sequitur. *Ac familia mul* 18
ta nimis. Quid est quod prius animalium
similitudo describitur, & familia in ex-
tremo memoratur, nisi quod ad cogni-
tionem fidei prius stulta mundi collecta
sunt, ut postea astuta eius etiam uocaren-
tur?

1. Cor. 1. tur, Paulo attestante, qui ait: Nō multi sa- A
pientes secundum carnem, non multi po-
tentes, non multi nobiles: sed quæ stulta
sunt mundi elegit Deus, vt confundat sa-
pientes. Ipsa nanque sanctæ Ecclesiæ prin
cipia, literarum perhibentur ignara, vt vi-
delicet cunctis prædicatoribus suis redem
ptor ostenderet, quod ad vitam credentes
populos non sermo, sed causa suaderet.
19 Sequitur: *Erat vir ille magnus inter omnes
Orientales*. Quod redemptor noster oriēs
dicitur, propheta testante perhibetur, qui
Zac. 6. ait: Et ecce vir oriens nomen eius. Om-
nes ergo qui in hoc oriente fide consistūt,
rectè orientales vocantur. Sed quia om-
nes homines tantummodo homines sunt,
ipse autem oriens Deus & homo: rectè di
citur: *Erat magnus inter omnes orientales*. Ac
si apertè diceretur: Oēs qui in fide Deo na
scuntur, superat: quia nō vt cæteros ado-
ptio, sed natura illū diuinitatis exaltat: q;
& si humanitate cæteris apparuit similis,
diuinitate tñ mansit super oīa singularis.

Quid per allegoricum sensum, per conuiuium filiorum, & uocationem filiarum, intelligatur. Cap. VIII.

ET ibant filij eius, & faciebant conuiuia
per domos. Filij facturi conuiuia per
domos ibant, cùm prædicatores Aposto-
li in diuersis mundi regionibus uirtutum
epulas audientibus, quasi edentibus mini-
strabant. Vnde & eisdem filijs de esurienti
bus plebibus dicitur: Date illis vos man-
Mat. 14. ducare. Et rursum: Dimittere eos ieiunos
Mar. 8. volo, ne deficiant in uia, idest, in prædica-
tione vestra verbum consolationis acci-
piant, ne à veritatis pabulo ieiuni rema-
nentes, in huius vitæ labore succumbant.
Ioan. 6. Hinc rursum eisdem filijs dicitur: Opera
mini non cibum qui perit, sed qui perma-
20 net in vitam æternam. Quæ conuiuia
quomodo exhiberentur, adiūgitur, quum
protinus subinfertur: *Vnusquisque in die
suo*. Si ignorantiæ obscuritas sine dubi-
tatione, nox cordis est, intellectus non
immerito dies vocatur. Vnde & Per Paulū
Rom. 14. dicitur: Alius iudicat diem inter diē, alius
iudicat omnem diem. Ac si apertè dicat:
Alius quędam nonnullis intermissis in-
telligit, alius uero omnia intellectu possi-
bilia, ita vt sunt vidēda, cognoscit. Vnus-
quisque ergo filius in die suo conuiuium
exhibet, quia sanctus quisque prædicator
iuxta mensuram illuminatæ intelligētiæ,
mentes audientium epulis ueritatis pa-
scit. In die suo Paulus fecerat conuiuium,
cùm dicebat: Beatiores erunt, si sic permā-
serint, secundum meum consilium. De 1. Cor. 7
die suo vnumquenque admonebat cogi-
tare, cùm diceret: Vnusquisq; in suo sen-
su abundet. Sequitur: *Et mittentes uo-* Rom. 14
*cabant tres sorores suas, vt comederent, &
biberent cum eis*. Sorores filij ad conui- B
uium vocant, quia infirmis auditoribus
sancti Apostoli refectionis supernæ gau-
dia prædicant, eorumq; mentes, quia à ue
ritatis pabulo ieiunas aspiciūt, diuini elo-
quij epulis pascunt. Bene autem dicitur:
Vt comederent & biberent cum eis.
Scriptura enim sacra aliquando nobis 21
est cibus, aliquando potus. Cibus est in lo-
cis obscurioribus, quia quasi exponendo
frangitur, & mandēdo glutitur. Potus ve-
rò est in locis apertioribus, quia ita sorbe
tur sicut inuenitur. Cibum vidit prophe-
C ta scripturam sacram, qui exponendo frā-
geretur, cùm diceret: Paruuli petierunt pa Thren. 4
nem, & non erat qui frangeret: idest, infir
mi quique scripturæ sacræ valētiores sen
tentias petierunt exponendo comminui,
sed qui exponere debeat, non ualet inue-
niri. Potum vidit scripturam sacram pro-
pheta, cùm diceret: Omnes sitientes veni- Esa. 55
te ad aquas. Si potus aperta mandata non
essent per semetipsam veritas non clama-
ret. Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.
Quasi cibum & potum vidit propheta Iu-
dææ defuisse, cùm diceret: Nobiles eius in Ioan. 7
D terierunt fame, & multitudo eius siti exa-
ruit. Paucorum quippe est, fortia & occul- Esa. 5
ta cognoscere: multorum verò, historiæ
aperta sentire. Idcirco Iudæa nobiles non
siti, sed fame interijsse asserit, quia hi qui
præesse videbātur, dum totos se exteriori
intelligentiæ dederāt, quod de intimis di-
scutiendo mādarent, non habebant. Quia
vero sublimioribus ab intellectu interno
cadentibus, paruulorum intelligentia &
in exterioribus exiccatur, rectè illic adiun
gitur multitudo eiᵘ siti exaruit. Ac si aper
tè diceret: Dum vulgus studium vitæ suæ
deserit, iam nec fluenta historiæ exquirit.
Et

Et tamen occulta sacri eloquij mādata & aperta se intellexisse testantur, qui reprobanti se iudici conquerentes dicunt: Manducauimus & bibimus coram te. Quod aperte exponendo subiungunt. Et in plateis nostris docuisti. Quia ergo sacra eloqa in locis obscurioribus exponēdo franguntur in locis vero apertioribus, ita vt inuenta fuerint, potantur, recte dicatur: *Mittentes vocabant tres sorores suas, vt comederent & biberent cum eis.* Ac si aperte diceretur: Infirmos quousque blanda ad se persuasione deducebant, quatenus eorū mentes & magna per contemplationem differentes pascerent, & parua per historiam tradentes nutrirent. Sequitur.

Luc. 13.

22 *Cumq; in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos: Consurgensq; diluculo, offerebat holocausta per singulos.* In orbem dies conuiuij transeunt, cū prædicationis ministeria peraguntur. Peractisq; conuiuijs holocaustum Iob pro filijs obtulit: quia pro Apostolis de prædicatione redeuntibus, patrem Christus redēptor exorauit. Bene aūt mittendo sanctificare dr, quia dum spiritum sanctum, qui a se procedit, discipulorum cordibus tribuit: q̄cquid eis culpæ inesse potuit, emūdauit. Recteq; ad offerenda holocausta diluculo cōsurgere perhibetur: quia per hoc ꝙ pro nobis intercessionis suæ petitionē obtulit, discussa erroris nocte, humanæ mētis tenebras illustrauit, ne quo peccati cōtagio ex ipsa p̄dicationis grat.a mēs in occulto polluatur, ne sibi q̄ agit, tribuat: ne sibi tribuendo quæ agebat, amittat.

Quòd maledicere Deo, sit de eius beneficio superbire. Cap. IX.

23 VNde recte subiungitur: *Dicebat enim Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.* Deo quippe bene dicere, id est, maledicere, est de eius munere sibi gloriā præbere. Vnde recte sanctis Apostolis post prædicationem Dominus pedes lauit, vt videlicet, aperte monstraret quia plerunq; & in bono opere peccati puluis contrahatur, & inde inquinentur vestigia loquentiū vnde audientium corda mundantur. Nā sępe nonnulli dum exortationis verba faciunt, quanquā tenuiter, sese intrinsecus q̄a p eos gratia * A purgationis deriuatur, extollūt. Cūq; verbo aliena opera dilusit, quasi ex bono itinere puluerem malę cogitationis sumūt. Quid ergo fuit post prędicationem pedes discipulorū lauare, nisi post prædicationis gloriam cogitationum puluerem tergere, gressusq; cordis ab interna elatione mundare? Nec obstat ab omnimoda mediatoris scientia quod dicitur: *Ne forte peccauerint.* Nā cūcta sciēs, sed in semetipso * ignorantiā nostrā suspiciens, atq; dū suscipit docēs: nonnunquam quasi ex nostra dubitatione loquitur, sicut dicit: Filius hominis veniens, putas inueniet fidē super terram? Expletis ergo cōuiuijs sacrificium pro filijs Iob offerens dicebat: *Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.* Quia redemptor noster postquā prædicatores suos a malis impugnantibus diluit: etiā inter bona quæ egerant, & à tentationibus defendit.

Ioan. 13.

al. Prædicationis

al. in locutione sua.

Luc. 18.

Quod omnibus diebus sacrificium Deo pro nobis filius offerre non cessat. Cap. X.

24 SIc faciebat Iob cunctis diebus. Cunctis diebus Iob sacrificiū offerre non cessat, quia sine intermissione pro nobis holocaustum rebemptor immolat, qui sine cessatione patri suā pro nobis incarnationem demonstrat. Ipsa quippe eius incarnatio, nostræ emundationis oblatio est. Cūq; se hominē ostendit, delicta hominis interueniēs diluit, & humanitatis suę mysterio perenne sacrificium immolat, quia & hæc sunt æterna quæ mundat. Igitur 25 quia in ipso expositionis exordio sic p̄sonam beati Iob nūciare Dominū diximus: vt designari ꝑ illū caput & corpus, id est, Christū & ecclesiā diceremus: postquā caput nostrū quomodo designatū credatur, ostendimus: nunc corpus eius, quod nos sumus, quomodo exprimatur indicem*: vt quia audiuimus ex historia quod miremur, cognouimus est capite quod credamus, cōsideremus nunc ex corpore quid viuēdo teneamus. In nobismetipsis nāq; debemus transformare quod legimus, vt cum per auditū se animus excitat, ad operandum quod audierat, vita concurrat.

Quod hi quos inhabitat consilij spiritus, in præsentibus dolent, & ad æterna suspirant. Cap. XI.

26 VIr erat in terra Hus, nomine Iob. Si Iob dolens, & Hus cōsiliator dicitur,

nō immeritò per vtraq; nomina electus quisq; figuratur. quia nimirũ consiliatorē animũ inhabitat, qui dolēs de presentibus ad æterna festinat. Nā sunt nōnulli qui vitam suā negligunt, & dũ transitoria appetũt, dũ æterna vel non intelligunt, vel intellecta cōtēnunt, nec dolorē sentiũt, nec habere consiliũ sciunt. Cũq; superna quæ amiserunt, nō cōsiderāt, esse se (heu miseri) in bonis fœlices putāt. Nequaquā. n. ad veritatis lucē, cui conditi fuerant, mentis oculos erigunt: nequaquā ad cōtēplationē patriæ æternæ desiderij aciē tendunt: sed semetipsos in his ad quæ proiecti sunt deserētes, vice patriæ diligũt exiliũ quod patiuntur, & in cæcitate quam tolerant, quasi in claritate luminis, exultant. Ac cōtra electorũ mentes dũ transitoria cuncta nulla esse conspiciunt, ad quę sint conditę exquirunt: cumq; eorum satisfactioni nihil extra Deum sufficit, ipsa inquisitionis excitatione fatigata illorũ cogitatio in cōditoris sui spē & cōtēplatione requiescit supernis interseri ciuibus appetit: & vnusquisq; eorũ adhuc in mũdo corpore positus, mente tamen extra mundũ surgit: ærumnam exilij quam tolerat, deplorat: & ad sublimem patriā incessantibus se amoris stimulis excitat. Cũ ergo dolens videt q̃ sit æternũ quod pdidit, inuenit salubre consiliũ, tēporale hoc despicere quod percurrit: & quo magis crescit consilii scientia vt pitura deserat, eò augetur dolor, ꝙ necdũ ad mensura pertingat. Vnde bene p Salomonē dicitur: Qui addit scientiā, addit & dolorem. Qui. n. scit iā summa quæ adhuc nō habet, magis de infimis in qbus retinetur, dolet. Rectè ergo in terra Hus, habitare Iob dr̃, q a in scientię cōsilio electi vniuscuiusq; dolens animus tenetur. Intuendũ quoq; est, ꝙ nullus dolor mētis sit in actione præcipitationis. Qui. n. sine cōsiliis viuunt, qui seipsos rerũ euentibus præcipites deserunt, nullo interim cogitationum dolore fatigātur. Nā qui solerter in vitæ consilio figit mentē, cautè sese in omni actione circũspiciendo cōsiderat: & ne ex re, quæ agitur repentinus finis ad uersusq; surripiat, hũc prius molliter posito pede cogitationis palpat, pēsat ne ab his quæ agenda sunt, præpediat formido: ne in his quæ differenda sunt, præcipitatio impellat: ne praua per concupiscentias aperto bello superēt, ne recta per inanem gloriam insidiando supplantent. Iob ergo in terra Hus habitat, dum mēs electi quo magis p cōsilium viuere nititur, eò angusti itineris dolore fatigatur. Sequitur:

Eccle. 1.

A B C D

Quòd sancta ecclesia simplicitatis & rectitudinis vias à timore incipit: & in charitate consummat. Cap. XII.

Simplex & rectus ac timēns Deum, & recedens à malo. Quisquis æternā patriam appetit, simplex proculdubio & rectus viuit, simplex videlicet opere, rect⁹ fide, simplex in bonis, quæ inferius peragit: rectus in summis, quæ in intimis sentit. Sũt nāq; nonnulli, qui in bonis quæ faciunt, simplices non sunt: dum non in his retributionem interius, sed exterius fauorē quærũt. Vnde bene per quendā sapientē dicitur: Vę peccatori terrā ingrediēti duabus viis. Duabus viis peccator quippe terrā ingreditur: quādo & Dei est quod opere exhibet, & mundi, qđ per cogitationē quærit. Bene autē dicitur. *Timens Deum, & recedens à malo.* Quia sancta electorum Ecclesia simplicitatis suæ & rectitudinis vias timore inchoat, sed charitate consummat: cui tũc est funditus à malo recedere, cùm ex amore Dei cœperit iam nolle peccare. Cum verò adhuc timore bona agit à malo penitus nō recessit: q a eo ipsō peccat, quo peccare vellet, peccare inultè potuisset. Rectè ergo cùm timere Deũ Iob dicitur, recedere etiā à malo perhibetur: quia dum metũ charitatis sequitur, ea quæ metu relinquitur, etiam per cogitationis propositum culpa calcatur. Et quia ex timore vnumquodq; vitiũ premitur, ex charitate autē virtutes oriuntur, rectè subiungitur.

Eccl.

Quòd fœcunditas spiritalis propter septiformem spiritum in filiis septem. & in tribus filiabus, fides, spes, & charitas intelligantur. Cap. XIII.

Nati sunt ei septem filij & tres filiæ. Septē quippe filii nobis nascũtur, cùm per cōceptionē bonæ cogitationis, sancti spiritus septem in nobis virtutes oriuntur. Hanc nanq; internam prolem Propheta dinumerat, cũ spiritus mentē fœcundat, dicens: Requiescet super eũ spiritus Domini,

Esa.

mini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus cõſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eũ ſpiritus timoris Domini. Cũ ergo per aduentũ ſpiritus ſancti, ſapientia, intellectus, cõſilium, fortitudo, ſcientia, pietas, ac timor Domini in animo vnicuiq; noſtrũ gignitur: quaſi manſura poſteritas in mente propagatur, q̃ ſupernæ noſtræ nobilitatis genus eò ad vitã longius ſeruat, quò amori æternitatis ſociat. Sed habẽt in nobis ſeptem filij, tres proculdubio ſorores ſuas, quia quicquid virile hi virtutũ ſenſus faciunt, ſpei, fidei, charitatiq; coniũgũt. Neq;.n. ad denarij perfectionẽ, ſeptẽ filij perueniunt: niſi in fide, ſpe, & charitate fuerit oẽ, qđ agunt. Quia verò hanc præeuntiũ uirtutũ copiã multimoda bonorum operum cogitatio ſequitur, rectè ſubiungitur:

Quòd poſſeſſio ouium & aſinorum & camelorum, ſit ſubiugatio illorũ, quos aliquando vel formido diſſoluit, vel ſuperbia inflat vel luxuria inquinat. *Cap.* XIIII.

E*T fuit poſſeſſio eius ſeptem millia ouium, & tria millia camelorũ.* Seruata quippe veritate hiſtoriæ imitari ſpiritaliter poſſumus, quod carnaliter audiuimus. Ouiũ enim ſeptẽ milia poſſidemus, cũ cogitationes innocuas perfecta cordis mũditia, intra noſmetipſos inquiſito veritatis pabulo paſcimus. Eruntq; nobis in poſſeſſionẽ etiã tria milia camelorum, ſi omne quod in nobis altum, ac tortuoſum eſt, rationi fidei ſubditur: & ſub cognitione trinitatis, ſpõte in appetitu humilitatis inclinatur. Camelos quippe poſſidemus, ſi quod altum ſapimus, humiliter deponamus. Camelos proculdubio poſſidemus, cũ cogitationes noſtras ad infirmitatis fraternæ compaſſionem flectimus, & viciſſim onera noſtra portantes, alienę infirmitati cõpati condeſcendendo moueri poſſunt etiã per camelos (qui vngulã nequaquã findunt, ſed tamen ruminãt) terrenarũ rerum bonæ diſpenſationes intelligi, quæ quia habent aliquid ſeculi, & aliquid Dei, per commune eas neceſſe eſt aĩal deſignari. Neq;.n. terrena diſpenſatio (quamuis æternæ vtilitati ſeruiat) ſine perturbatione mentis valet exhiberi. Quia 29

A igitur per hanc & ad præſens mens cõfunditur, & in ꝑpetuũ merces paratur, quaſi cõmune animal, & aliquid de lege habet, & aliquid non habet. Vngulã nanq; non findit: qa non ſe penitus aĩa ab omni terreno opere diſiungit: ſed tamen ruminat quia bene diſpenſando temporalia, per certitudinis fiduciam, cœleſtia ſperat. Terrenæ igitur diſpẽſationes quaſi camelorũ more capite legi concordant, pede diſcrepant: quia & cœli ſunt illa, quæ iuſtè viuentes appetunt: & huius mundi ſunt ea, in quibus opere verſantur. Nos ergo cùm

B eaſdẽ terrenas cognitioni trinitatis diſpẽſationes ſubdimus, quaſi camelos intra indiuiſibilẽ numerum fide poſſidemus. Sequitur: *Quingenta quoque iuga boum, & quingentæ aſinæ.* Iuga boum in vſum noſtræ poſſeſſionis ſunt, dũ concordes virtutes exarãt duritiã mentis. Quingẽtas quoque aſinas poſſidemus, cũ laſciuiẽtes motus reſtringimus: & quicquid in nobis carnale exurgere appetit, ſpiritali cordis dominatu refrenamus. Vel certè aſinas poſſidere, eſt cogitationes intra nos ſimplices regere. Quæ dũ in ſubtiliori intellectu cur- 30

C rere nõ valẽt: quò quaſi pigrius ambulãt, eò fraterna onera mãſuetius portant. Sũt nãq; nonnulli qui dũ alta nõ intelligunt, per exteriora conuerſationis opera ſe humilius premunt. Bene ergo per aſinas (pigrum quidẽ animal, ſed tamen portandis oneribus deditũ) ſimplices cogitationes accipimus: quia dũ noſtrã plerunq; ignorantiã cognoſcimus, leuis onera aliena toleramus. Cumq; nos quaſi ſingularis ſapientiæ altitudo non eleuat, ad pferendã alieni cordis inertiam mẽs ſe noſtra æquanimiter inclinat. Rectè autem ſiue iuga

D boum, ſiue quingẽtæ aſinæ referuntur: qa vel in hoc ꝙ prudenter ſapimus, uel in hoc ꝙ humiliter ignoramus, dum æternę pacis requiem quærimus, quaſi intra iubilei numerum tenemur. Sequitur:

Quòd multa familia, ideſt, multitudo cogitationum, ſit ſub mentis dominio reſtringenda. *Cap.* XV.

A*C familia multa nimis.* Multam familiam nimis poſſidemus, cùm cogitationes innumeras ſub mentis dominatione reſtringimus, ne ipſa ſui multi-

tudine animum superent, ne peruerso ordine discretionis nostræ principatũ calcent. Et bene cogitationum turba multæ familiæ appellatione signatur. Nã scimus q absente dña ancillarũ linguæ pstrepũt, silentiũ deserũt, deputati operis officia negligũt, totumq; ordinem sibimet viuendi cõfundunt. At si repente dña veniat, mox pstrepentes linguæ reticẽt, officia vniuscuiusq; operis repetũt: sicq; ad opus propriũ ac si non recesserint, reuertuntur. Si igitur a domo mẽtis ad momentum ratio discedat, quasi absente dña cogitationum se clamor, velut garrula ancillarũ turba multiplicat. Vt autem ratio ad mentem redierit, mox se confusio tumultuosa cõpescit, & quasi ancillæ se ad iniunctũ opus tacitè reprimunt: dum cogitationes protinus causis se proprijs ad vtilitatem subdunt. Possidemus ergo multam familiam, cùm recto iure innumeris cogitationib. rationis discretione dominamur. Quod nimirum cũ solerter agimus, iungi p eandem discretionẽ angelis conamur. Vnde rectè subiungitur. *Eratq; vir ille magnus inter omnes Orientales.* Tunc nanq; magni inter omnes Oriẽtales efficimur, cùm eis spiritibus, qui Orientali luci inhęrent, pressa carnalis corruptionis nebula, discretionis nostræ radijs, inquantũ possibilitas suppetit, sociamur. Vnde & per Paulũ dr: Nostra cõuersatio in cœlis est. *Philip. 3* Quisquis tẽporalia ac defectiua sequitur, occasum petit: quisquis vero superna desiderat, quia in Oriẽte habitet, demonstrat. Magnus ergo non inter Occidentales, sed inter Oriẽtales efficitur, qui nõ inter malorum actiones, ima & fugitiua quærentium, sed inter choros proficere superno rum ciuium conatur. Sequitur:

Quomodo singulæ virtutes in suo die conuiuium faciunt. *Cap. XVI.*

32 ET *ibant filij eius, & faciebant conuiuium per domos, vnusquisque in die suo.* Filij per domos conuiuium faciunt, dum virtutes singulæ, iuxta modum propriũ, mẽtes pascunt. Vnde bene dicitur, vnusquisq; in die suo. Dies enim vniuscuiusque filij, est illuminatio vniuscuiusq; virtutis. Vt enim hæc ipsa dona breuiter se-

A ptiformis gratiæ replicem: alium diem habet sapientia, alium intellectus, alium cõsilium, alium fortitudo, aliũ scientia, aliũ pietas, alium timor. Neq; enim hoc est sapere, quod intelligere: quia multi æterna quidem sapiũt, sed intelligere nequaquã possunt. Sapientia ergo in die suo conuiuium facit: quia mẽtem de æternorũ spe & certitudine reficit. Intellectus in die suo cõuiuiũ parat: qa in eo, q audita penetrat reficiẽdo cor, tenebras eius illustrat. Consilium in die suo conuiuium exhibet: quia dum pcipitem esse prohibet, ratione B animum replet. Fortitudo in die suo conuiuiũ agit: quia dum aduersa nõ metuit, trepidanti mẽti cibos cõfidẽtiæ apponit. Scientia in die suo conuiuium parat: quia in ventre mentis ignorantię ieiuniũ superat. Pietas in die suo conuiuium exhibet: quia cordis viscera misericordiæ operib. replet. Timor in die suo conuiuium facit: quia dum premit mentem ne de præsentibus superbiat, de futuris illã spei cibo confortat. Sed illud in hoc filiorũ cõuiuio perscrutãdum video, q semetipsos inuicẽ pascunt. Valde enim singula virtus quęlibet C destituitur, si non vna alij virtus virtuti suffragetur. Minor quippe est sapientia, si intellectu careat, & valde inutilis intellectus est, si ex sapientia non subsistat: quia cùm altiora sine sapientiæ pondere penetrat, sua illũ leuitas grauius ruiturũ leuat. Vile est cõsilium, cui robur fortitudinis deest: Quia quod tractando inuenit, carẽs viribus, vsq; ad perfectionem operis nõ perducit. Et valde fortitudo destruitur, nisi p cõsilium fulciatur: quia quò plus se posse cõspicit, eo virtus sine rationis moderamine deterius in pceps ruit. Nulla est sciẽ- D tia si vtilitatem pietatis non habet: quia dũ bona cognita exequi negligit, sese ad iudicium arctius stringit. Et ualde inutilis pietas, si scientiæ discretione caret: qa dũ nulla hanc scientia illuminat, quomodo misereatur, ignorat. Timor quoq; ipsi nisi has etiam virtutes habuerit, ad nullum opus proculdubio bonæ actionis surgit: quia dum ad cuncta trepidat, ipsa sua formidine a bonis omnibus torpens vacat. Quia ergo alternato ministerio uirtus à virtute reficitur, rectè dicitur, quòd apud se filij uicissim cõuiuãtur. Cumq; vna alia suble-

subleuando subleuat: quasi per dies suos numerosa soboles pascenda conuiuium parat. Sequitur:

Tres sorores ad fratrũ conuiuia vocãtur, quando gaudent virtutes virtutibus, & inuicem sibi subseruiunt ac ministrant. *Cap. XVII.*

33 ET *mittentes vocabãt tres sorores suas vt comederent & biberent cum eis*. Cùm virtutes nostræ in omne qđ agunt, spé, fidem & charitaté sciunt, quasi operantes filij, tres ad conuiuium sorores vocant: vt fides, spes, charitas, in opus bonum gaudeant, quod vnaquæq; virtus administrat. Quæ quasi ex cibo vires accipiunt, dum bonis operibus fidentiores fiunt, & dum post cibum contéplationis rore infundi appetunt, quasi ex poculo ebriantur.
34 Sed quid est quod in hac vita sine quauis tenuissimi contagij inquinatione peragatur? Nonnunquã nanq; ipsis bonis, quæ agimus, ad deterius propinquamus: quia dum lætitiam menti pariunt, quandam etiam securitatem gignunt: dumq; mens secura redditur, in torporem laxatur. Nónunquã vero virtutes aliquantula elatione nõ polluunt: & tãto deiectiores apud Deum faciunt, quanto apud nosmetipsos tumidiores reddunt. Vnde bene subiungitur:

Quòd filios post conuiuium sanctificare, est retractatio operum & discussio cogitationum. *Cap. XVIII.*

CVmq; *in orbem transissent dies conuiuij, mittebat Iob & sanctificabat illos*. Peracto quippe orbe dierum conuiuij mittere ad filios & eos sanctificare, est post virtutum sensum intentionem cordis dirigere, & omne quod agitur districta retractationis discussione mundare: ne bona æstimentur quæ mala sunt, ne saltem veraciter bona putentur sufficientia, cum perfecta non sunt. Sic enim mẽs plerunq; decipitur, vt aut qualitate mali,
35 aut boni quantitate fallatur. Sed hos virtutum sensus melius preces q̃ discussiones inueniunt, nam ea quæ perscrutari in nobismetipsis plenius nitimur, sępe verius orando quam inuestigando penetramus. Cum. n. mens per quãdam compunctionis machinam ad alta sublolitur: omne quod ei de seipsa occurrerit, sub seipsa dijudicando certius contemplatur. Vnde & recte subiungitur:

Quòd holocaustũ per singulos offerre, sit singularium virtutum circumspecta & pura intentio. *Cap. XIX.*

COnsurgensq; *diluculo, offerebat holocausta per singulos*. Diluculo nanque cõsurgimus, cum compunctionis luce perfusi humanitatis nostræ noctem deserimus: & ad veri luminis radios oculos mentis aperimus. Atq; holocaustum per singulos filios offerimus, cùm pro vnaquaq; virtute Domino hostiam nostræ precis immolamus, ne sapientia eleuet: ne intellectus, dũ subtiliter currit, aberret: ne consilium, dum se multiplicat, cõfundat: ne fortitudo, dum fiduciam præbet, præcipitet: ne sciẽtia, dum nouit & non diligit, inflet: ne pietas, dum se extra rectitudinem inclinat, intorqueat: ne timor, dum plus iusto trepidat, in desperationis foueam mergat. Cùm ergo ꝓ vnaquoq; uirtute, ut pura esse debeat, ꝑces Domino fundimus: q̃d aliud quàm iuxta filiorum numerum holocaustum per singulos exhibemus? Holocaustum nanq; totum incensum dicitur. Holocaustũ igitur dare, est totam mẽtem igne compunctionis incendere, ut in ara amoris cor ardeat, & quasi delicta ꝓpriæ sobolis inquinamenta cogitationis exurat. Sed hæc agere nesciũt, nisi hi qui priusquam cogitationes ad opus prodeãt, inter nos suos motus solicitè circumspiciẽtes frenãt. Hæc cauere nesciunt, nisi hi qui uirili custodia munire mẽté nouerunt. Vnde recte inopinata morte extinctus Isboseth dicitur, quem & scriptura sacra, nõ ĩ domo ostiarũ, sed ostiariã habuisse testatur, dicẽs: Veniẽtes filij Remmõ Berothitæ Rechab & Banaa, ingressi sunt feruẽte die domum Isboseth, q. dormiebat super stratum suũ meridie. Ingressi sunt aũt domũ: & ostiaria domus purgãs tritico, obdormiuit: sumẽtes spicas tritici, latẽter ingressi sũt, & ꝑcusserunt eũ in inguine. Ostiaria triticũ purgat, cũ mentis custodia discernẽdo, uirtutes à uitijs separat. Quæ si obdormierit, in morté proprij dñi sui insidiatores admittit: qa cũ discretionis solicitudo cessauerit; ad interficiendum

Marginal notes: Prov. 4 (beside "Cùm ergo ꝓ vnaquoq; uirtute"); *Holocaustum dare qd sit.* (beside "Holocaustũ igitur dare"); 36 (beside "Sed hæc agere"); 2. Re. 4. (beside "Veniẽtes filij Remmõ")

ciendum animũ malignis spiritibus iter pãdit. Qui ingressi spicas tollũt: q̃a mox bonorũ cogitationũ germina auferũt, atque in inguine feriunt: q̃ virtuté cordis delectatione carnis occidũt. In inguine quippe ferire, est vitam mẽtis, delectatione carnis pforare. Nequaquã verò Isboseth iste hac morte succumberet: si nõ ad ingressum domus mulierem. i. mollẽ custodiam ad mentis aditũ deputasset. Fortis nanq; virilisq; sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligẽtię somnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. Vñ bene & Isboseth appellatus est, q̃ custode fœmina hostilib⁹ gladijs nudatur. Isboseth quippe vir confusionis dicitur.

Vir confusionis quis.

Vir aũt confusionis est, qui forti mentis custodia munitus non est: quia dũ virtutes se agere æstimat, subintrãtia vitia nescientem necant. Tota itaq; virtute muniendus est aditus mentis, nequando eã insidiantes hostes penetrẽt foramine neglectæ cogitationis. Hinc Salomon ait:

Prou. 4

Omnia custodia serua cor tuum, quoniã ex ipso vita procedit. Virtutes ergo quas agimus, dignum est vt summopere ab intẽtionis origine pẽsemus, ne ex malo ortu prodeãt, etiã si recta sunt quę ostẽdũt.

Quanta solicitudine abstinendum sit a malo opere, cùm etiam districte serui Dei iudicentur de cognitione. Cap. XX.

37 VNde hic quoque rectè subiungitur: *Dicebat n. Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.* Filij in cordibus maledicunt, cum recta nostra opera à non rectis cogitationibus prodeunt, cum bona in aperto exerunt, sed in occulta noxia moliuntur. Deo quippe maledicunt, cum mentes nostræ se de se æstimant habere, quod sunt. Deo maledicunt, cùm se & ab illo accepisse vires intelligunt: sed tamen de eius muneribus propriam laudem quærunt.

Bona nostra tripliciter Diabolus insequitur.

38 Sciẽdũ verò est: q̃ bona nostra tribus modis antiquus hostis insequitur, vt videlicet hoc q̃d rectũ corã hoibus agitur, in interni iudicis cõspectu vitietur. Aliqñ nanq; in bono opere intentionẽ polluit, vt omne quod in actione seq̃tur, eo purũ mundumq; non exeat, quò hoc ab origine perturbat. Aliquãdo verò inten-

A tionẽ boni operis vitiare non præualet: sed in ipsa actione se quasi in itinere opponit, vt cùm per propositũ mentis securior quisq; egreditur, subiũcto latẽter vitio, quasi ex insidiis perimatur. Aliqñ verò nec intẽtionẽ vitiat, nec ĩ itinere supplãtat: sed opus bonũ in fine actionis illaqueat: quãtoq; vel à domo cordis, vel ab itinere operis lõgius recessisse se simulat, tãto ad decipiendũ bonę actionis terminũ astutius expectat: & quò incautũ quẽq; quasi recedẽdo securũ reddiderit, eò illũ repentino nonnunq̃ vulnere du-

B rius, insanabiliusq; transfigit. Intẽtionẽ quippe in bono opere polluit, quia cũ facilia ad decipiendũ corda hominũ cõspicit, eorũ desideriis aurã trãsitorii fauoris apponit, vt in his quæ recta faciũt, ad appetenda ima, tortitudine intẽtionis inclinẽtur. Vñ rectè sub Iudææ specie de vnaquaq; aĩa miseræ intentionis laqueo capta, per Prophetam dr̃: Facti sunt hostes eius in capite. *Thren. 1* Ac si apertè diceretur: Cũ bonũ opus non bona intẽtione sumitur: huic aduersantes spũs ab ipso cogitationis exordio principãtur, tãtoq; eã plen⁹

C possident, quãtò & per initiũ dominantes tenent. Cum verò intentionẽ vitiare non pręualent, in via positos laqueos tegũt, vt in eo q̃d bene agitur, cor exaltãs se ex latere ad vitiũ deriuetur, quatenus q̃d inchoãs aliter ꝓposuerat, in actione lõge aliter q̃ cœperat, percurrat. Sępe. n. bono operi dũ laus humana obuiat, mẽtẽ operãtis immutat: quæ quamuis quæsita non fuerat, tñ oblata delectat. Cuius delectatione cum mens bene operãtis resoluitur, ab omni intentionis intimæ vigore dissipatur. Sępe se bñ inchoatę no-

D stræ iustitiæ ex latere ira subiungit, & dũ zelo rectitudinis immoderati⁹ mẽtẽ turbat cunctam quietis intimæ salutem sauciat. Sępe grauitatẽ cordis quasi ex latere subiuncta tristitia seq̃tur, atq; oẽ opus q̃d mens bona intẽtione inchoat, hęc velamine mœroris obumbrat: Quę & nõnunq̃ tanto tardius repellitur, quãto & pressæ mẽti quasi serior famulatur. Sæpe se bono operi lętitia immoderata subiũgit, cumq; plus mẽtẽ q̃ decet hilarescere exigit, ab actione bona oẽ põd⁹ grauitatis repellit. Quia. n. et bene inchoãtibus

subesse

Ps. 141. subesse in itinere laqueos Psalmista conspexerat: recte prophetico plenus spiritu dicebat: In via hac qua ambulabã, abscõderũt laqueũ mihi. Quod bene ac subtiliter Hieremias insinuat: q dũ gesta foris referre studuit, q̃ intus apud nosmetipsos gererẽtur indicauit, dicẽs: Venerunt
Hier. 41. octoginta viri de Sichẽ, & de Silo, & de Samaria, rasi barba, & scissis vestibus, & squallẽtes: & munera & thus habebãt in manu, vt offerrẽt in domo dñi: Egressus aũt Ismael filius Nathaniæ in occursum eorũ de masphat, incedẽs & plorãs ibat. Cumq; occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliã filiũ Aichain. Qui cum venissẽt ad mediũ ciuitatis, interfecit eos. Barbã quippe radunt, q sibi de propriis viribus fiduciã subtrahunt. Vestes scindũt, qui sibimetipsis in exterioris decoris laceratione non parcunt. Oblaturi in domo dñi thus & munera veniũt, q exhibere se in Dei sacrificio orõnem cũ operibus pollicentur. Sed tñ si se in ipsa sanctæ deuotionis via cautè circumspicere nesciunt: Ismael Nathaniæ filius in eorũ occursum venit: quia nimirum quilibet malignus spiritus, prioris sui satanæ videlicet exẽplo, in superbię errore generatus, sed ad laqueum deceptionis opponit. De quo & bene dr: Incedẽs & plorãs ibat: quia & deuotas mẽtes intermere feriẽdo p̃ualeat, semetipsum quasi subuelamine virtutis occultat: & dũ cõcordare se vere lugẽtib. simulat: ad cordis intima securius admissus, hoc qđ intus de virtute latet, occidit. qui plerunq; se spõdet ad altiora prouehere. vñ & dixisse perhibetur: Venite ad Godoliam filium Aicham. Atq; dum maiora promittit, etiã
* al. animam. * minima subtrahit. Vñ & recte dictũ est: Qui cùm venissent ad medium ciuitatis, interfecit eos. Viros ergo ad offerenda Deo munera venientes, in medio ciuitatis interficit: q a diuinis deditæ opib. mẽtes, nisi magna se circunspectione custodiant, hoste surripiẽte, dum deuotionis hostiam portant, in ipso itinere perdũt vitã. De cuius hostis manu nõ euaditur, nisi citius ad pœnitentiã recurratur. Vnde illic aptè subiũgitur: Decẽ aũt viri re-
Hier. 41. perti sũt inter eos: q dixerũt ad Ismael: Noli occidere nos: quia habem⁹ in agro

A thesauros frumenti, & hordei, & olei, & mellis: & non occidit eos. Thesaurus quippe in agro est spes in pęnitẽtia, quæ quia nõ cernitur, quasi in terra cordis suffossa cõtinetur. Qui ergo thesauros ĩ agro habuere, seruati sunt: q a q post incautelę suę vitiũ ad lamenta pniæ redeunt, nec capti moriũtur. Cũ verò antiquus hostis neq; in exordio intentionis ferit, neq; in itinere actionis intercipit, duriores in fine laqueos tẽdit. Quem tanto nequius obsidet, quantò solũ sibi remãsisse ad decipiendũ videt. Hos nanq; fini suo
B laqueos oppositos propheta cõspexerat, cũ dicebat: Ipsi calcaneũ meũ obseruabũt: Quia. n. in calcaneo finis est corpis, qd p hũc nisi termin⁹ signatur actionis? Siue ergo maligni spũs, siue praui quiq; hoĩes, illorũ superbiæ sequaces, calcaneum obseruant, cum actionis bonæ finem vitiare desiderãt. Vnde & eidem serpenti dr. Ipsa tuum obseruabit caput, & tu calcaneũ eius. Caput quippe serpẽtis obseruare, est initia suggestionis ei⁹ aspicere, & manu solicitæ considerationis à cordis aditu funditus extirpare. Qui tñ
C cùm ab initio deprehenditur, percutere calcaneũ molitur: quia etsi suggestionę primã intentionẽ non percutit, decipere in fine tẽdit. Si aũt semel cor in intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas & termin⁹ ab hoste callido securè possidetur: qm̃ totam sibi arborẽ fructus ferre cõspicit, quam veneni dente in radice vitiauit. Quia ergo summa cura vigilãdũ est, ne vel bonis operib. seruiens mẽs, reproba intẽtione polluatur, recte dr: *Ne forte peccauerint filij mei, & benedixe*
D *rint Deo in cordibus suis.*] Ac si aperte diceretur: Nullum est bonũ qđ foris agitur: si nõ pro eo, intus ante Dei oculos, innocẽtię victima in ara cordis immolatur. Tota itaq; virtute perspiciendus est fluuius operis, si purus emanat ex fonte cogitationis. Oĩ cura seruãdus est a malitię puluere oculus cordis, ne hoc qđ in actione rectũ hoib. ostẽtat, apud semetipsum per vitium prauæ intentionis intorqueat. Curandum itaq; est, ne bona nostra pauca sint: curandum ne indiscussa: ne aut pauca agentes, inueniamur steriles: aut indiscussa relinquentes, væcordes.

Thesaurus in agro est spes in pęnitentia.

Psal. 55.

Gen. 3.

39

Neq; enim vnaquæq; verè virtus est, si mixta alijs virtutibus nō est. Vnde rectè ad Moysen dr̄. Sume tibi aromata & stacte & onychá, galbanū quoq; boni odoris, & thus lucidissimū, faciesq; thymiama compositū opere vnguentarij, mixtū diligenter & purū. Thymiama q̄ppe ex aromatib. cōpositū facimus, cum in altari boni op̄is, uirtutū multiplicitate redolemus. Qđ mixtum & purū fit, quia quātò virtus virtuti iungitur, tātò incēsum boni op̄is sincerius exhibetur. Vbi & bene subiūgitur: Cūq; in tenuissimū puluerē vniuersa aromata cōtuderis: pones ex eo corā testimonij tabernaculo. In tenuissimū puluerē aromata vniuersa cōterimus cū bona nostra quasi in pilo cordis, occulta discussione tūdimus, & si ueraciter bona sint, subtiliter retractamus. Aromata ergo in puluerem redigere, est virtutes recogitādo terere, & vsque ad subtilitatē occulti examinis reuocare. Et notādū q̄ de eodē puluere dr̄: Pones ex eo corā testimonij tabernaculo: q̄a tunc nimirū bona nostra veraciter in cōspectu iudicis placēt, cū hæc mēs subtilius recogitādo cōterit, & quasi de aromatib⁹ puluerē reddit, ne grossum durūq; sit bonū, qđ agitur: ne si hoc arcta retractationis manus nō cōminuat, odorē de se subtili⁹ nō aspergat. Hinc est.n. q̄ spōsæ virtus spōsi voce laudatur, cū dr̄. Quæ é ista q̄ ascēdit p desertū, sicut virgula fumi ex aromatib. mirrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmētarij? Sācta quippe Ecclesia sicut fumi virgula ex aromatib. ascēdit. quia ex vitæ suæ virtutibus in interni quotidie incensi rectitudinē proficit, nec sparsa p cogitationes defluit, sed sese intra arcana cordis in rigoris virga cōstringit. Quæ ea q̄ agit, dū recogitare sēper ac retractare nō desinit: myrrhā quidem & thus hēt in opere, sed puluerem in cogitatione. Hinc est quod de oblatoribus hostiæ ad Moysen iterum dicitur:
40 Detracta pelle hostiæ artus in frusta cōcidant. Pellem nanq; hostiæ detrahimus, cùm a mētis nostræ oculis superficiē virtutis amouemus. Cuius artus i frusta cōcidimus, cum distinguētes subtiliter eius intima, mēbratimq; cogitamus. Curādū ergo est, ne cū mala uincimus, bonis lascituiētib. supplātemur, ne fortasse fluxa p̄deāt, ne in circūspecta capiantur, ne p errorē viā deserāt, ne p lassitudinē, fracta anteacti laboris meritū p̄dāt. In cunctis .n. vigiliter debet se mens circūspicere: atq; in ipsa circūspectionis suæ prouidētia p̄seuerare. Vnde & rectè subiūgitur:

Quòd in vanum bono opere laboramus, si vsq; in finem non perseueramus. Cap. XXI.

41 SIc faciebat Iob cunctis diebus vitæ suæ. Incassum quippe bonū agitur, si ante terminum vitæ deseratur: quia & frustra velociter currit, qui prius q̄ ad metas veniat, deficit. Hinc est.n. quod de reprobis dr̄: Væ his qui perdiderunt sustinētiā. Hinc electis suis veritas dicit: Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis. Hinc Ioseph qui inter fratres vsq; in finē iustus p̄seuerasse describitur: solus talarem tunicam habuisse p̄hibetur. Nā quid est talaris tunica, nisi actio consumata? Quasi.n. protēsa tunica talum corpis operit: cū bona actio ante Dei oculos vsq; ad vitæ nos terminū tegit. Hinc est q̄ per Moysen caudam hostiæ in altari offerre præcipimur, vt videlicet omne bonum quod incipimus, etiam perseueranti fine cōpleamus. Bene igitur cœpta, cunctis diebus agenda sunt, vt cum malum pugnando repellitur, ipsa boni victoria constantiæ manu teneatur. Hæc itaque sub intellectu triplici diximus, ut fastidienti animæ uaria alimenta proponens, aliquid quod eligendo sumat offeramus. Hoc tamen magnopere petimus, ut qui ad spiritalem intelligentiam mentem subleuat, a veneratione historiæ non recedat.

B. GREGOR. EXPOSITIONIS moralis in B. Iob, Lib. II. continuans moraliter primum Caput textus.

CAPVT I.

SCriptura sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur: vt interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi etenim fœda, ibi pulchra

Exo. 30. Ibidem. Ibidem. Cant. 3. Levit. 1. Eccl. 2. Luc. 22. Gen. 37. Talaris tunica mystice. Exo. 29 et Lev. 3.

pulchra nostra cognoscimus. Ibi sentimus quantum proficimus ibi, à profectu q̄ lõgè distamus. Narrat autem gesta sanctorum: & ad imitationem corda prouocat infirmorũ. Dumq; illorum victricia facta commemorat, cõtra vitiorũ prælia debilia nostra cõfirmat, sicq; verbis illius vt eo mens minus inter certamina trepidet, quò ante se positos tot virorũ fortium triumphos videt. Nonnunquã vero non solum nobis eorum virtutes asserit, sed ẽt casus innotescit, vt & in victoria fortiũ qđ imitãdo arripere, & rursũ videam⁹ in lapsib. quod debeamus timere. Ecce. n. Iob describitur tentatione auctus, sed Dauid tentatione prostratus, vt & maiorum virtus spem nostrã foueat, & maiorum casus ad cautelã nos humilitatis accingat: quatenus dum illa gaudentes subleuant, ista metuẽtes premãt, & audientis animus illinc spei fiducia hinc humilitate timoris er[u]ditus: nec temeritate superbiat, quia formidine premitur: nec pressus timore desperet, q. a. ad spei fiduciã virtutis exẽplo roboratur.

Quòd Satan inter filios Dei affuit absfuit; præsenti, sicut cæcus non videns lumen à quo illustratur. Et quomodo sancta scriptura ex qualitatibus aeris vel temporis, vel ex corporis situ, vel positione locorum, fines exprimat affectuũ & causarum. Cap. II.

2 Q*Vadam autem die cum venissent filij Dei, aut assisterent coram Dño, affuit inter eos etiam satan.* Intueri libet quõ sacra eloquia in exordij narrationũ qualitates exprimãt terminosq; causarum. Aliqñ nãque a positione loci, aliqñ à positione corporis, aliqñ à qualitate aeris, aliquando a qualitate temporis signãt, quid de ventura actione subijciãt. A positione qppe locorũ diuina scriptura exprimit subsequẽtium merita finesq; causarũ, sicut de Israel dicit: quia verba Dei in monte audire non potuit, sed præcepta in campestribus accepit: subsequẽtẽ nimirum infirmitatem populi indicans, qui ascendere ad summa non valuit, sed semetipsum in infirmis: neglectè viuẽdo laxauit. A positione corporis futura denunciat: sicut in actibus Apostolorũ Stephan⁹ Iesum, qui à dextris virtutis Dei,

Deut. 1.

Act. 7.

A sedet, stantem se uidisse manifestat. Stare quippe adiuuãtis est. Et rectè stare cernitur q. in bello certaminis opitulatur. A qualitate aeris res subsequens demõstratur, sicut Euangelista, cum prędicãte Domino, nullos tunc ex Iudæis credituros diceret, præmisit dicens: Hyems autem erat. Scriptum nanq; est: Quoniam abũdabit iniquitas, refrigescet charitas multorũ. Idcirco ergo hyemis curauit tempus exprimere, vt inesse auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret. Hinc est qđ de negaturo Petro p̃mittitur: Quia

Ioan. 10. *Mat. 24.*

B frigus erat, & stans ad prunas calefaciebat se. Iam namq; intus à charitatis calore torpuerat, & ad amorem presentis vitæ, quasi ad persecutorũ prunas infirmitate æstuãte, recalebat. A qualitate quoque tp̄is finis exprimitur actiones, sicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiã nocte, Iudas exijsse perhibetur, cum egrediente illo ab Euangelista dicitur: Erat autem nox. Hinc. n. & iniquo diuiti dicitur: Hac nocte repetent animã tuam abs te. Anima quippe quæ ad tenebras dicitur: non in die repeti, sed in no

Ioan. 18.

Ioan. 13. *Luc. 12.*

C cte memoratur. Hinc est quod Salomon qui sapientiam nõ perseueraturus accepit, in somnis hanc & nocte accepisse describitur. Hinc est qđ Angeli ad Abrahã meridie ueniunt, punituri aũt Sodomã, ad eã vespere venisse mormorãtur. Quia igitur, beati Iob tẽtatio ad victoriã deducitur, a die cœpta perhibetur, cũ dr̃: *Quadã aũt die cum venissen filij Dei vt assisterent coram Domino, affuit inter eos ẽt satan.* qui aũt Dei filij, nisi electi angeli uocant: De quibus cum constet quod obtutibus maiestatis inseruiant: valde quærendũ est

3. Reg. 3. *Gen. 18.*

Gen. 19.

Filij Dei qui sint.

D vñ veniant, vt coram Dño assistant. De his quippe voce veritatis dr̃: Angeli eorũ semper vident faciẽ patris me, qui in cœlis est. De his propheta ait: Milia milliũ ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebãt ei. Si igitur semper vidẽt, & semper assistunt, vigilanti cura quęrendũ est, vñ veniant, qui nunquam recedunt. Sed cum de illis p Paulum dicitur: Nonne oẽs sunt administratorij spiritus in ministeriũ missi, pp eos qui hęreditatẽ capiunt salutis? per hoc quod missos cognoscimus, vñ veniãt inuenimus.

Matt. 18 *Dan. 7.*

Heb. 1.

Sed

3 Sed ecce quæstioni quæstionem iungimus, & quasi dū ansam soluere nitimur nodū ligamus. Quo.n.aut semper assistere, aut videre semper faciem patris possunt, ad ministeriū exterius pro nostra salute mittūtur? Quòd tamen citius soluimus, si quantæ subtilitatis sit angelica natura pensamus. Neq;.n.sic à diuina visione foras exeunt, vt internæ cōtēplationis gaudijs priuētur: quia si cōditoris aspectū exeūtes amitterēt nec iacētes erigere, nec ignorantibus vera nūciare possent, fontēq; lucis quē egredientes ipsi perderent, cæcis nullatenus propinarēt. In hoc itaq; est nūc natura angelica à naturæ nostræ cōditione distincta, qđ nos & loco circūscribimur, & cæcitatis ignorātia coarctamur: Angelorū verò spiritus loco quidē circūscripti sunt, sed tamē eorū sciētię lōgè super nos incōparabiliter dilatātur. Interius q̄ppe exteriusq; sciendo diffusi sunt, quia ipsum fontē sciētiæ contēplantur. Quid.n.de his quæ sciēda sunt, nesciūt, qui scientē oīa sciunt? Eorū itaq; sciētia cōparatione nostræ scientiæ valde dilatata est, sed tñ cōparatione diuinæ sciētiæ angusta: sicut & ipsi illorū spiritus, cōparatione quidē nostrorū corporū, spiritus sunt, sed cōparatione summi & incircūscripti spiritus, sūt corpus. Et mittūtur igitur & assistūt, q̄a per hoc qđ circūscripti sunt, exeūt, & p̄ hoc q̄ intus quoq; p̄sentes sunt, nunq̄ recedūt. Et faciē ergo patris semp̄ vidēt & tñ nos veniunt, qui & ad nos spiritali p̄sentia foras exeunt: & tamē ibi se, vnde recesserant, p̄ internā cōtēplationē seruāt. Dr ergo: *Venerūt filij Dei vt assisterent corā Dño.* quia illuc spiritus conuersione redeūt, vnde nulla mentis auersione discedūt. *Affuit inter eos etiam satan.* Valde quærendum est quomodo inter electos angelos satā adesse potuerit, qui ab eorum sorte exigēte superbia, dudū dānatus exiuit. Sed rectè īter eos affuisse describitur; quia etsi beatitudinē perdidit, naturā tñ eis similē non amisit: etsi meritis prægrauatur, conditione naturę subtilis attollitur. Inter Dei ergo filios corā Dño affuisse dicitur: quia eo intuitu quo omnipotēs Deus cūcta spiritalia cōspicit: etiam satā i ordine naturę subtiliores videt at-

Angelicæ & humanæ naturæ distinctio.

Satan inter angelos, quo stare possit.

A testāte scriptura, quæ dicit: Oculi Dñi contēplātur malos & bonos: Prou. 15

Sed hoc qđ affuisse satā coram Dño dicitur, in graui nobis quæstione versatur. Scriptum q̄ppe est: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Matt. 5

Satan verò qui mundo corde esse nō potest: quomodo videndo Dño affuisse potest? Sed intuendum est quia affuisse coram Dño, nō autē vidisse Dominū perhibetur. Venit quippe vt videretur, nō videret. Ipse in cōspectu Domini, nō autē in cōspectu eius Dominus affuit: sicut cæcus cū in sole cōsistit, B ipse quidē solis radijs p̄funditur: sed tamē lumē non videt quo illustratur. Ita ergo etiam inter angelos in cōspectu Domini satan affuit, quia vis diuina quæ intuendo penetrat omnia, non se vidētem immundum spiritum, vidit: Quia.n. & ipsa quæ Deum fugiunt, latere non possunt, dum cuncta nuda sint supernæ conspectui, satā affuit absens p̄senti. Seq̄tur.

Quòd nescire Dei, reprobare sit. Cap. III.

4 C *Vi dixit Dñs: Vnde venis?*] Quid est quod venientibus angelis electis nequaquam dicitur. Vnde venitis; satā verò unde veniat, percōtatur? Nō.n.requirimus nisi vtiq; quæ nescimus. Nescire aūt Dei reprobare est. vnde quibusdā in fine dicturus est: Nescio vos vnde sitis. Discedite à me omnes operarij iniquitatis. Sicut & nescire mētiri, vix verax dicitur, qui labi per mēdaciū dignatur: non quia si mētiri velit, nesciat: sed quod falsa loqui veritatis amore contēnat. Quid est ergo ad satan dicere, vnde venis, nisi vias illius quasi incognitas reprobare? Veritatis igitur lumē tenebras quas rep̄- D bat, ignorat: & satanę itinera q̄a iudicās dānat, dignū est, vt quasi nesciens requirat. Hinc est quod Adę peccāti cōditoris voce dr: Adam vbi es? Neq;.n.diuina potentia nesciebat, post culpā seruus ad quæ latibula fugerat. sed quia lapsum vidit in culpa, iā sub peccato velut ab oculis veritatis abscōditū, quia tenebras erroris eius nō approbat, quasi vbi sit peccator ignorat, eūq; & vocat & req̄rit, dicens: Adam vbi es? Per hoc qđ vocat, signū dat, q̄a ad pęnitētiā reuocat. Per hoc quod

Nescire dei reprobare est. Luc. 13

Gen. 3

quod requirit, apertè insinuat, quia pec- A
catores iure dānādos ignorat. Satā ergo
dominus nō vocat, sed tñ requirit dicēs.
Vnde venis? quia nimirum Deus aposta-
tam spiritū ad pœnitentiā nequaq̄ reuo-
cat: sed vias superbiæ eius nesciēs dānat.
Igitur dum satan de itinere suo discuti-
tur, electi angeli requirendi vnde veniāt
nō sunt: q̄a eorum vitę tanto Deo notę
sunt, quāto & ipso autore peraguntur:
dumq; soli eius voluntatis inseruiūt, eò
esse incognitæ nequeunt, quo p̄ appro-
bationis oculū ex ipso semp̄ ante ipsum
fiunt. Sequitur: *Respondens satan ait: Circui-*
ui terrā & perābulaui eam. Solet per gyrū B
circuitus, laboris anxietas designari. Sa-
tan ergo laborans terrā circuiuit: quia
quietus in cęli culmine stare cōtempsit.
Cūq; se nō trāsuolasse, sed perambulasse
insinuat: quāto peccati pondere in imis
prematur, demōstra. Perābulās ergo ter-
rā circuit: q̄a ab illo spiritalis potentiæ
volatu corruēs, malitiæ suæ pressus gra-
uedine, foras ad gyrum laboris venit.
Hinc est enim quod & de eius membris
per Psalmistam dr̄: In circuitu impij am-
Psal. 11. bulant: q̄a dum interiora nō appetūt, in
exteriorum labore fatigantur. Sequitur:

Quid sit quod ad satā Dominus loqui dicitur, C
vel quod satan Domino respondere perhi-
betur. Cap. IIII.

NVnquid considerasti seruū meum Iob,
quod non sit ei similis in terra: vir sim-
plex & rectus ac timens Deum, & recedens à
malo?] Hoc diuina voce beatus Iob sim-
plex, & rectus, ac timens Deum, & rece-
dēs a malo dicitur: quia subtiliter mem-
bratimque supra exposuimus, replicare
quæ diximus deuitamus: ne dū discussa
repetimus, tardius ad indiscussa venia-
mus. Hoc ergo nobis est solerter intuen-
dum, quid sit quod vel ad satan loqui do- D
Dei locutio qualis sit. minus dr̄, vel quod satā Domino respō-
dere p̄hibetur. Discutiēda quippe est. q̄
nā sit illa locutio. Neq; .n. vel à Dn̄o (qui
summus atq; incircūscript⁹ est spiritus)
uel à satan (qui nulla est carnea natura
uestit⁹) humano modo aereus flatus fol-
le uētris attrahitur, ut per organū guttu-
ris, uocis expressione reddatur. Sed dum
naturę inuisibili natura incōpręhēsibilis
loquitur, dignū est vt mens nostra quali-
tatem corporeę locutionis excedens, ad
sublimes atq; incognitos modos locutio-
nis intimæ suspendatur. Nos nanq; vt
ea quæ sentimus intrinsec⁹ extrinsecus
exprimamus, hæc per organū gutturis,
per sonum vocis eijcimus. Alienis quip-
pe oculis intra secretū mentis quasi post
parietem corporis stamus: sed cum mani-
festare nosmetipsos cupimus, quasi per
linguæ ianuam egredimur: vt quales su-
mus intrinsecus, ostendamus. Spiritalis
autem natura non ita est, quæ ex mente
& corpore composita dupliciter nō est.
Sed rursus sciendum est, quia ipsa etiam
natura incorporea cū loq̄ dicitur, eius
locutio nequaquam vna atq; eadē qua-
litate formatur. Aliter enim loquit̄ De⁹ *Locutiones variæ.*
ad angelos, aliter angeli ad Deum. aliter
Deus ad sanctorum animas, aliter san-
ctorum animæ ad Deum: aliter Deus ad
diabolum, aliter diabolus ad Deum. Nā
quia spiritali naturæ ex corporea appo-
sitione nihil obstat: loquitur Deus ad an-
gelos sanctos eò ipso, quo eorum cordi-
bus occulta sua inuisibilia ostendit, vt
quicquid agere debeant, ipsa contēpla-
tione veritatis legāt, vt velut quædā prę-
cepta vocis, sint ipsa gaudia contempla-
tionis. Quasi enim audientibus dicitur,
quod videntibus inspiratur. Vnde cum
eorum cordibus, Deus cōtra humanam
superbiam, animaduersionem vltionis *Gen. 11.*
infunderet, dixit. Venite descendamus,
& confundamus ibi linguam eorum. Di-
citur eis qui adorāt, venite, q̄a nimirum
hoc ipsum nunquā a diuina cōtēplatio-
ne decrescere, in diuina cōtemplatio ne
semp̄ accrescere est: & nunq̄ corde rece-
dere, quasi quodā stabili motu est semp̄
venire. Quibus & dicit: Descēdamus &
cōfundamus ibi linguam eorum. Ascen-
dunt angeli in eo quod creatorē conspi-
ciunt: Descendunt angeli in eo quod
creaturā sese in illicitis erigētem, exami-
ne districtiones premūt. Dicere ergo dei
est: Descendamus & confundamus ibi
linguā eorū, in seipso eis hoc quod rectè
agatur ostendere, & per vim internæ vi-
sionis, eorum mentibus exhibenda iudi-
cia occultis motibus inspirare. Aliter lo-
quūtur angeli ad Deum, sicut & per Io-
annis

annis Apocalypsim dicunt: Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutẽ & diuinitatẽ, & sapientiã. Vox nanq; angelorum est in laude conditoris ipsa admiratio intimæ contemplationis. Virtutis diuinæ miracula obstupuisse, dixisse est: quia excitatus cum reuerentia motus cordis, magnus est ad aures incircumscripti spiritus, clamor vocis. Quæ vox se quasi per distincta verba explicat, dũ sese per innumeros modos admirationis format. Deus ergo angelis loquitur: cum eis voluntas eius intima uidenda manifestatur. Angeli autem loquuntur Dño: cũ per hoc quod super semetipsos respiciunt, in motum admirationis surgũt. Aliter Deus ad sanctorum animas, aliter sanctorum animæ loquuntur ad Deum. Vnde & Ioannis Apocalypsi rursum dicitur: Vidi subter altare animas interfectorum propter verbũ Dei, & propter testimoniũ quod habebant: & clamabãt voce magna, dicẽtes: Vsque quo Domine sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrum, de his qui habitant in terra? Vbi illico adiungitur: Datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis, vt requiescerẽt tẽpus adhuc modicum, donec impleatur numerus conseruorũm & fratrũ eorũ. Quid est enim animas vindictæ petitionem dicere, nisi diem extremum iudicij, & resurrectionẽ extinctorum corporũ desiderare? Magnus quippe earum clamor, magnum est desiderium. Tanto. n. quisq; minus clamat, quanto minus desiderat, & tanto maiorem uocem in aures circumscripti spiritus exprimit, quãto se in eius desiderium plenius fundit. Animarũ igitur verba, ipsa sunt desideria. Nã si desideriũ sermo nõ esset, Propheta nõ diceret, Desiderium cordis eorum audiuit auris tua. Sed cũ aliter moueri soleat mens quæ petit, aliter quæ petitur: & sanctorum animæ ita in interni secreti sinu Deo inhæreant, ut inhærẽdo requiescant: quomodo dicuntur petere, quas ab interna voluntate constat nullatenus discrepare? Quomodo dicuntur vindictam desiderare, quas & voluntatẽ Dei certũ est, & ea quæ futura sunt, non ignorare? Sed in ipso positæ, ab ipso aliquid petere dicuntur, non q̃ quicquã desiderẽt qđ ab eius voluntate, quẽ cernunt, discordat: sed quò Deo mente ardentius inhęrẽt eo etiam de ipso accipiunt, vt ab ipso petãt quod eum facere velle nouerunt. De ipso ergo bibunt, qđ ab ipso sitiunt: & modo nobis adhuc incompręhensibili, in hoc quod petendo esuriunt, pręsciendo satiãtur. Discordarent ergo à voluntate conditoris, si quæ eum vident velle, non peterent, eiq; minus inhęrerent, si volentem dare, desiderio pigriori pulsarent. Quibus respõsum diuinitus dicitur: Requiescite tempus adhuc modicum, donec cõpleatur numerus conseruorum & fratrum vestrorum. Desiderãtibus aĩabus, requiescite tẽpus adhuc modicũ dicere, est, inter ardorẽ desiderii ex ipsa pręsciẽtia solatiũ consolationis aspirare: vt & aĩarum vox sit, hoc quod amantes desiderant: & rñdẽtis Dei sermo sit, hoc quod eas retributionis certitudine iter desideria cõfirmat. Rñdere ergo eis est, vt collectionẽ fratrũ expectare debeant: eorum mẽtibus libẽter expectandi moras infundere: vt cum carnis resurrectionẽ appetunt, ẽt ex colligẽdorum fratrum augumento gratulentur. Aliter Deus loquitur ad diabolũ, aliter diabolus ad Deum. Loqui. n. Dei est ad diabolum: vias eius ac negocia animaduersione occultæ districtionis increpare, sicut hic dicitur: Vnde uenis? Diaboli autem ei respõdere, est omnipotenti maiestati eius posse nihil celare: Vnde hic ait: Circuiui terrã & perambulaui eã. Quasi enim dicere eius est quid egerit, scire q̃ actus suos oculis illius occultare nõ possit. Sciẽdũ uerò est, quia sicut hoc loco diximus, quatuor modis loquitur Deus ad diabolũ, tribus diabolus ad Deũ. Quatuor modis loquitur Deᵘ ad diabolũ, qa & iniustas uias eius arguit, & electorũ suorũ contra illũ iustitia proponit, & tẽtandã eorũ innocẽtiã ei cõcedendo permittit, & aliqñ eũ ne tentare audeat prohibet. Iniustas enim uias eius redarguit: sicut iam dictum est. *Vnde uenis?* Electorum suorum contra illum iustitiam proponit, cùm ait. *Nunquid considerasti seruum meum Iob: quòd non sit ei similis super terram?* Tentandam eorum

Margin notes: *Apoc. 5.* — *Apoc. 6.* — *Clamor magnus, desideriũ magnũ.* — *Psal. 9.* — *Loquitur Deus Diabolo quatuor modis.*

eorum innocentiam concedendo permittit, sicut ait: *Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt.* Rursumq; eum a tentatione prohibet, cùm dicit. *Tantum in eum ne extendas manum tuam.* Tribus autem modis loquitur diabolus ad Deum: cùm uel uias suas insinuat, vel electorum innocentiam fictis criminibus accusat, uel tentandã eandẽ innocentiam postulat. Vias quippe suas insinuat qui ait: *Circuiui terram & perambulaui eam.* Electorum innocentiam accusat, qui dicit: *Nunquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu uallasti eum, ac domum eius vniuersamq; substantiam eius per circuitum?* Tentandam eandem innocentiam postulat, cùm dicit: *Extende manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi.* Sed dicere Dei est: *Vnde venis?* sicut & supra insinuauimus, vi suæ iustitiæ itinera malitiæ eius increpare. Dicere Dei est: *Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis super terram?* tales electos suos iustificando facere: qualibus nimirum apostata angelus possit inuidere. Dicere Dei est: *Ecce vniuersa quæ habet in manu tua sunt:* ad probationem fidelium, contra eos occulta vi incursum illum suæ malitiæ relaxare. Dicere Dei est: *Tantum in eum ne extendas manum tuam:* ab immoderatæ tentationis impetu eum etiam permittendo restringere. Diaboli autem dicere est: *Circuiui terram & perambulaui eam:* sagacitatem suæ malitiæ inuisibilib. eius oculis occultare non posse. Dicere diaboli est: *Nunquid frustra Iob timet Deum?* contra bonos intra cogitationum suarum latibula cõqueri: eorumque profectibus inuidere, atque inuidendo reprobationis rimas exquirere. Dicere diaboli est: *Extende paululum manum tuam: & tange cuncta quæ possidet:* ad afflictionem bonorum, malitiæ æstibus anhelare. Quò enim eorum tentationem inuidens appetit, eò illorum quasi probationem depræcans petit. Quia igitur internarum locutionum modos succinctè diximus: ad intermissum paululum expositionis ordinem reuertamur.

Loquitur diabolus ad Deum tribus modis.

Dicere dei.

Dicere diaboli.

A B C D

Quòd diabolus non contra Iob, sed contra dominum certamen iniit. Cap. V.

NVnquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit similis ei super terram, vir simplex & rectus: ac timens Deum, & recedens a malo. Precedenti iam sermone tractatum est: quia diabolus non contra Iob, sed contra Deum certamen proposuit, materia verò certaminis beatus Iob in medium fuit. Et si in sermonibus suis dicimus Iob inter flagella deliquisse, quod sentire nephas est, Deum dicimus in sua propositione victoriam perdidisse. Nam ecce & in hoc loco intuendũ est: quia non prius diabolus beatum Iob à domino petiit, sed cum dominus in diaboli despectum laudauit. & nisi in sua iustitia permansurum nosset, non vtique pro illo ꝓponeret. Nec periturum in tentatione cõcederet, de quo ante tẽtationẽ, ex dei laudibus, in tentatoris mente, inuidiæ fuerãt faces excitatę. Sed antiquus aduersarius cùm quæ accuset mala, non inuenit: ipsa ad malum inflectere bona quærit. Cumq; de operibus vincitur, ad accusandum uerba nostra perscrutatur. Cùm nec in verbis accusationem reperit: intẽtionem cordis fuscare contendit tãquam bona facta bono animo non fiant, & idcirco perpendi a iudice bona non debeant. Quia enim fructus arboris esse & in æstu virides conspicit: quasi vermem ponere ad radicem quærit. Nam dicit: Nunquid frustra Iob timet deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamq; substãtiam eius per circuitum? *Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra.* Ac si apertè dicat: Qui tot bona in terra recipit: quid mirum est si pro eis se innocenter gerit? Innocens verè esset, si bonus inter aduersa persisteret. Cur autem magnus dicitur, quem merces sui vniuscuiusq; operis tanta rerum multiplicitate comitatur? Astutus quippe aduersarius cùm sanctum virum inter prospera bene egisse considerat: reprobare apud iudicem per aduersa festinat. Vnde rectè in Apocalypsi voce angelica dicitur: Proiectus est accusator fratrũ nostrorũ, qui accusabat illos ante conspectum dei nostri die ac nocte. Scriptura aũt sacra sępe diẽ pro prosperis, *Apo. 12.*

ſperis, noctẽ autem pro aduerſis ponere cõſueuit. In die ergo ac nocte accuſare nõ deſinit: qa modo nos in proſperis, modo in aduerſis accuſabiles oſtendere contendit. In die accuſat, cùm ꝓſperis male nos vti inſinuat. In nocte accuſat, cùm in aduerſis nos non habere patientiam demonſtrat. Beatum ergo Iob quia necdũ flagella attigerãt: quaſi adhuc vnde in nocte accuſare poſſet omnino non habebat. Quia verò in proſperis magna ſanctitate viguerat, pro eiſdem proſperis bonã illũ egiſſe ſimulabat verſuta aſſertione mẽtiens, ꝙ non ad uſum dñi ſubſtantiam poſſideret, ſed ad vſum ſubſtantiæ Dominũ coleret. Sunt.n. nonnulli, qui vt fruantur Deo, diſpenſatoriè vtuntur hoc ſeculo. Et ſunt nonnulli qui vt fruantur hoc ſeculo, tranſitoriè vti volunt Deo. Cùm ergo bona diuini muneris narrat, putat ꝙ fortis operarij facta leuiget: vt cuius uitam reprehendere de operibus non valet, eius mentem quaſi ex cogitationibus addicat mentiens quòd non amore domini, ſed temporalis proſperitatis appetitione ſeruierit, omne quod innocuè exterius vixit. Vires ergo B. Iob neſciens, ſed tamen vnumquenque aduerſis probari verius ſciens, tentandũ hunc expetit: vt qui per diem proſperitatis inoffenſo greſſu inceſſerat, ſaltem in nocte aduerſitatis impingeret, & ante laudatoris ſui oculos offenſione impatiẽtiæ proſtratus iaceret. Vnde ſubiungit.

Quòd diabolus nihil poſſit niſi permiſſus. Cap. VI.

S*Ed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet: niſi in faciem benedixerit tibi.* Cùm ſanctum virum ſatan tentare appetit, & tamen Domino, vt manum ſuam extendere debeat dicit, valde notandum eſt: quia feriendi vires, nec ipſe ſibi tribuit, qui contra authorem omnium ſingulariter ſuperbit. Scit namque diabolus: quia quodlibet agere ex ſemetipſo nõ ſufficit, quia nec per ſemet ipſum in eo, quod eſt ſpiritus exiſtit. Hinc eſt, quod in euangelio expellẽda de homine legio dicebat: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum. Qui enim per ſemetipſum ire in porcos non poterat: Luc. 8.

A quid mirum ſi ſine authoris manu, ſancti viri domum contingere non valebat?

Sciendum verò eſt: quia ſatanæ volũtas ſemper iniqua eſt, ſed nũquã poteſtas iniuſta: quia a ſemetipſo voluntatem habet, ſed à Domino poteſtatẽ. Quod enim ipſe facere iniquè appetit, hoc Deus fieri non niſi iuſtè permittit. Vnde bene in libris Regũ dicitur: Spiritus Domini malus irruebat in Saul. Ecce vnus idẽq; ſpiritus & Domini appellatur & malus. Domini videlicet per licentiam poteſtatis iuſte, malus aũt per deſiderium voluntatis iniuſtæ. Formidari ergo nõ dẽt, qui nihil niſi ꝑmiſſus valet. Sola ergo vis illa timenda B eſt, quæ cùm hoſtem ſæuire permiſerit, ei ad vſum iuſti iudicii, & iniuſta illius volũtas ſeruit. Paululum verò manũ poſtulat, extendi, quia exteriora ſunt, quæ expetit cõteri. Neq; enim ſatan facere ſe aliquid multum putat, niſi cùm in anima ſauciat, ut ab illa patria feriens reuocet, a qua ipſe lõgè telo ſuperbiæ ſuæ ꝓſtratus iacet. Sed quid eſt quod ait: *Niſi in faciem benedixerit tibi?* Nos nempe quod amamus reſpicimus. quod verò auerſari volumus, ab eo faciem declinamus. Quod itaq; Dei facies, niſi reſpectus eius gratiæ, phibetur intelligi? Ait ergo: *Extende paulu-* C *lum manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.* Ac ſi apertè dicat: Ea quæ dediſti ſubtrahe. nam ſi accepta perdiderit, reſpectum gratiæ tuæ ablatis rebus temporalibus non requiret. Si enim ea quibus delectatur non habuerit, fauorem tuum etiam maledicendo cõtemnet. Cuius petitione callida nequam prouocata veritas uincitur, ſed ad deceptionem ſuam hoſti conceditur, qđ fideli famulo ad augmẽtum muneris ſuffragetur. Vnde mox ſubditur:

Voluntas ſatanæ ſemper iniqua poteſtas autem iniuſta. 1. Re. 18

D *Quomodo Deus tentatori in quibuſdam dat licentiam, in alijs verò retinet & refrenat.* Cap. VII.

E*Cce vniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt: tantum in eum ne extendas manũ tuam.* Conſideranda eſt in verbis Domini diſpenſatio ſanctæ pietatis, quomodo hoſtem noſtrum permittit, & retinet, relaxat & refrenat. Alia ad tentandum dat, alia ad affligendum, ſed ab aliis religat,

gat. Ecce vniuersa quę habet in manu tua sunt: tãtum ne in eum extendas manum tuam. Substantiam prodit, sed tamen corpus protegit: quod quidem postmodum tentatori traditurus est, sed tamen nõ simul ad omnia relaxat hostem, ne vndiq; feriẽs frangat ciuem. Mala enim cum multa electis eueniũt, mira cõditoris gratia ex tempore dispensatur: vt quæ coaceruata perimerent, possint diuisa tolerari. Hinc Paulus ait: Fidelis Deus qui nõ patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam exitum, vt possitis sustinere. Hinc Dauid ait: Proba me Domine & tẽta me. Ac si apertè dicat: Prius vires inspice, & tunc vt ferre valeam tentari permitte. Hoc tamen quod dicitur: Ecce vniuersa quę habet, in manu tua sunt: tantùm in eum ne extendas manũ tuam. Intelligi & aliter potest, quia fortem quidem pugnatorem suum Dominus nouerat, sed tamen diuidere ei certamina contra hostẽ volebat: vt quamuis robusto bellatori victoria i cũctis superet, prius tamẽ de vno certamine hostis ad dominum victus rediret; tuncq; ei aliud iterum vincendo concederet, quatenus fidelis famulus eo mirabilius victor existeret, quo victus hostis se cõtra illum iterum ad noua bella repararet. Sequitur:

1. Co. 10

Psal. 25.

Quòd Deus est intra omnia & extra omnia, & supra omnia, & infra omnia. Cap. VIII.

12 *EGressusq; est satan a facie domini.* Quid est q satan a facie domini egressus dicitur? Quò. n. exitur ab eo qui vbique est? Hinc nanq; ait. Cœlum & terram ego impleo. Hinc est q sapientia illius dicit: Gyrum cœli circumiui sola. Hinc de eius spiritu scriptum est: Spiritus domini repleuit orbem terrarum. Hinc est quod dominus dicit iterum: Cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Hinc rursum de eo scriptum est. Cœlum metitur palmo, & omnem terram pugillo concludit. Sedi quippe cui prædet, interior & exterior manet. Cœlum palmo metiens & terram pugillo concludens, ostenditur: quod ipse sit circum-

Hier. 23.
Eccl. 24.
Sap. 1.
Esai. 66.
Esai. 40.

A quaq; cunctis rebus, quas creauit, exterior. Id nanque quod interius concluditur, à concludente exterius continetur. Per sedem ergo cui præsidet, intelligitur esse interius supraq;. Per pugillum quo continet, exterius subterq; signatur. Quia. n. ipse manet intra oĩa, ipse extra omnia. ipse suprà omnia, ipse infra omnia, & superior est per potẽtiã, & inferior per sustentationem: exterior per magnitudinem, interior per subtilitatẽ: sursum regens, deorsum continens: extra circumdans, interius penetrans, nec alia ex parte superior, alia inferior, aut alia ex parte

B exterior, atq; alia manet interior: sed vnũ idq; totus vbiq; præsidendo sustinens, sustinendo pręsidẽs, circumdando penetrãs, penetrando circumdans. Vnde superius pręsidens, inde inferius sustinens, & vnde exterius ambiens, inde interius replens, sine inquietudine superius regens, sine labore inferius sustinẽs, interius sine extenuatione penetrãs, exterius sine extensione circũdãs. Est itaq; inferior & supior sine loco: est amplior sine latitudine: est subtilior sine extenuatione. Quo igitur

C ab eo exitur, qui dũ per molem corporis nusquam est, per incircumscriptã substantiam nusquam deest? Sed quamdiu satan pressus maiestatis potentia, appetitũ suæ malitię exercere non voluit, quasi ante faciẽ domini stetit. A facie autem domini exijt, quia relaxatus diuinitus ab internę retentionis angustia, ad sui desiderij effectum venit. A facie domini exijt, quia diu vinculis disciplinæ religata quandoq; voluntas noxia ad opus processit. Cũ. n. (sicut dictũ est) id quod noluit, implere non valuit, quasi ante faciẽ domini stetit, quia illum ab effectu malitię superna dispensa-

D tio coarctauit. Sed a facie domini exijt, q a potestatem tentationis accipiens, ad malitiæ suæ vota peruenit. Sequitur:

Quòd conuiuantibus filijs Iob, ex ipsa comessatione diabolus tentandi occasionem accepit, & quò de minoribus ad maiora paulatim progreditur. C. IX.

CVm autem quadam die filij & filiæ eius comederent, & biberent vinum in domo

domo fratris sui primogeniti, nuncius venit
ad Iob, qui diceret: Boues arabant, & asinæ
pascebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tu-
leruntq; omnia, & pueros percusserunt gla-
dio, & ego euasi solus vt nunciarem tibi. No-
tandum quæ tempora tentationibus cō-
gruant. Tunc quippe diabolus tentandi
tempus elegit quando beati Iob filios in
conuiuio inuenit. Neque .n. solummodo
intuetur hostis quid faciat, sed etiā quan-
do faciat. Nā quamuis potestatem accepe
rit, aptum tamen ad subuersionem tem-
pus exquisiuit, vt videlicet nobis Deo di-
spēsante proderetur, quia prænuncia tri
bulationis est lætitia satietatis. Intuēdum
uero est, quàm callidè ipsa dāna quę illata
sunt nunciantur. Non enim dicitur, bo-
ues à Sabæis ablati sunt: sed qui ablati
sunt, boues arabant: vt videlicet memora
to fructu operis, causa crescat doloris. Vn
de & apud Græcos non solum asinæ, sed
asinæ fœte raptę referuntur. vt dum mini
ma animalia audientis animum minus ex
sui qualitate percuterent, amplius ex fœ
cūditate vulnerarēt. Et quia eo magis ad-
uersa animum feriūt, quò cū multa sunt,
etiam subita nunciantur, aucta est mensu
ra gemituum, etiam per particulam nun
ciorum. Nam sequitur: *Cum adhuc ille*
loqueretur, venit alius & dixit. Ignis Dei
cecidit de cælo, & tactas oues puerosque con-
sumpsit & effugi ego solus vt nunciarem tibi.
Ne rebus perditis minorem audienti do-
lorem moueat: eius animum ad exercen-
dum etiam ipsis nunciorum verbis insti-
gat. Intuendum quippe est quàm callidè
dicitur, ignis Dei, ac si aperte diceretur:
Illius animaduersionem sustines, quem
tot hostijs placare voluisti: Illius irā tole-
ras, cui quotidie seruiens insudabas. Dū
enim Deum cui seruierat aduersa intu-
lisse indicat, † læso commemorat, in quo
excedat quatenus anteacta obsequia ad
mentē reduceret, & frustra se seruisse ęsti
mās, in authoris iniuriam superbiret. Pia
etenim mens cum se aduersa ab homini-
bus perpeti conspicit in diuinæ gratię cō
solatione requiescit: cumq; tentationum
procellas increscere extrinsec⁹ viderit, se
cessum spei dominicę appetens, intra cō
scientiæ portum fugit. Vt verò versutus
hostis vno eodemq; tempore sancti viri

Tempora tentationibus cō grua.

† al. læsum

A robustissimum pectus, & humanis aduer-
sitatibus & diuina dispensatione cōcute
ret, & pri⁹ Sabæos irruisse intulit, & mox
ignem Dei de cœlo cecidisse nunciauit. vt
quasi omnem aditum cōsolationis exclu
deret, dum & ipsum aduersantem ostēde-
ret, qui consolari animum intra aduersa
potuisset, quatenus dum se tentatus vn-
diq; destitui atq; vndiq; premi considerat
in cōtumeliam tantò audacius, quātò &
desperatius erumpat. Sequitur:

Et adhuc loquente illo, venit alius & di-
xit: Chaldæi fecerunt tres turmas & inuase-
B *runt camelos: & tulerunt eos, necnon & pue-*
ros percusserunt gladio, & effugi ego solus vt
nunciarem tibi.

Ecce iterum ne quid minus de huma-
na aduersitate doluisset, Chaldęorum tur
mas irruisse denunciat: & ne illum minus
desuper veniens aduersitas feriat, iteratā
iram in aere demonstrat. Nam sequitur:
Loquebatur ille, & ecce alius intrauit & dixit:
Filijs tuis & filiabus vescentibus, & bibenti-
bus vinum in domo fratris sui primogeniti, re-
pente ventus vehemens irruit a regione deserti,
& concussit quatuor angulos domus: quæ cor-
C *ruens oppressit liberos tuos & mortui sunt, &*
effugi ego solus vt nunciarem tibi. Qui vno
vulnere non prosternitur; idcirco bis ter-
que percutitur, vt vsque ad intima quan-
doq; feriatur. Nunciata itaque fuerat ad-
uersitas de Sabæis: nunciata diuina ani-
maduersio per ignem de cœlo: nunciatur
ab hominibus iterum camelorum raptus,
cædesque puerorum, & diuinæ indigna-
tionis ira repetitur, dum ventus irruens
concussisse domus angulos, atque extin-
xisse liberos indicatur. Qui enim notum
est, q absque superno nutu moueri ele-
menta non possint, latenter infertur, qđ
D ipse contra illum elementa mouerit, qui
moueri permisit: quamuis satan à domi-
no semel accepta potestate ad vsum suæ
nequitiæ etiam elementa concutere præ
ualet. Nec mouere debet si spiritus de
summis proiectus turbare in ventos ae-
rem potuit: Cum nimirū constet, q̄a & dā
natis in metallum, ad vsum aqua & ignis
seruit. Quæsitum est igitur vt nunciaren-
tur mala: quæsitum est vt multa: quęsitū
est vt subita. Sed cum prius aduersa nūcia
uit, tranquillo adhuc pectori quasi sanis
membris

membris vnius inflixit: cùm verò percussum cor feriendo repetijt, vt ad impatientiæ verba cōpelleret, super vulnera vulnus irrogauit. Intuendum verò est, q̃ callidè curauit hostis antiquus nō tam iactura rerum sancti viri patientiam rūpere, quam ipso ordine nunciorum. Qui studens prius parua, & post nunciare maiora, in extremo filiorum mortem intulit, ne uilia pater rei familiaris dāna duceret, si illa iam orbatus audiret, & minus percuteret rerum amissio præcognita morte filiorum: quia videlicet nulla esset hæreditas, si illos prius subtraheret, qui seruabantur hæredes. Sed à minimis incipiens, in vltimum grauiora nunciauit, vt dū gradatim deteriora cognosceret, in eius corde doloris locum omne vulnus inueniret. Notandum q̃ callidè tot malorum pondera & diuisa & subita nunciantur: ut & repentè & particulatim crescēs, in audiētis corde dolor sese ipse nō caperet, & tanto ardentius in blasphemiā accēderet, quāto subitis, ac multiplicibus nūcijs in se angustius æstuaret.

Quòd dissolutio præpositorum sit ruina minorum. *Cap.* X.

IN *domo fratris sui primogeniti.* Sed neque hoc negligenter prætereundum puto: q̄ filij in maioris fratris domo conuiuātur cùm pereunt. Dictum nanq; est superius, quod conuiuia peragi sine culpa vix possunt. Vt ego nostra, non illorum loquamur: sciendum nobis est, quia omne qđ a minoribus voluptuosè agitur, maiorū disciplina cohibetur. Cū verò maiores ipsi voluptati deseruiunt: nimirū minoribus lasciuiæ frena laxantur. Quis enim sub disciplinæ se constrictione retineat, quando & ipsi qui ius cōstrictionis accipiūt, sese voluptatibus relaxāt: Dū ergo in maioris fratris domo cōuiuātur, pereunt: quia tunc cōtra nos hostis vehementius vires accipit, quādo & ipsos qui pro custodia disciplinæ prælati sunt, ventri seruire cognoscit. Tantò enim licētius ad feriendū occupat subditos: quātò & hi qui intercedere pro culpis poterāt, voluptati uacant. Absit autem ne tanti viri filios per conuiuiorum studio, ingurgitando vētri vacasse suspi-

Conuiuia q; periculosa.

A cemur: sed tñ veraciter nouimus, q̄a etsi p̄ disciplinæ q̄sq; custodiam necessitatis metas edēdo nō trāsit, accēsa tñ mētis intētio inter cōuiuia torpescit: & minus in quāto sit tentationē bello considerat, qui se p̄ securitatē relaxat. In domo ergo primi fratris filios obruit: q̄a antiquus hostis in minorū morte subuersionis aditū p̄ negligentiā maiorū q̄rit. Sed q̄a quantis nunciorū iaculis sit p̄cussus, agnouimus. vir fortis noster, qualis inter vulnera consistat audiamus. Sequitur:

B *Quòd Iob in eo, quòd filios luxit, & Deum adorauit, manifestè ostēdit: quā immobilis in dei & proximi charitate extiterit.* *Cap.* XI.

T*Vnc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua, & tonso capite corruens in terram adorauit.* Nonnulli magnæ constantiæ philosophiam putant, si disciplinæ asperitate correpti, ictus verberū doloresq; ue nō sētiāt. Nōnulli verò tā nimis p̄cussionum flagella sentiūt, vt immoderato dolore commoti, etiā in excessu linguæ dilabātur. Sed quisquis verā philosophiam nititur tenere: necesse est, vt inter vtraq; gradiatur. Nō est. n. pōdus uerę uirtutis,
C insensibilitas cordis, quia & ualde insana per stuporem membra sunt: quę & incisa sentire dolorem nequaquā possunt. Rursus uirtutis custodiā deserit, qui dolorē uerberū ultra q̃ necesse est sentit: q̄a dum nimia afflictione cor tangitur, usq; ad impatientiæ contumelias excitatur: & qui per flagella corrigere malefacta debuerat, agit ut nequitia per flagellum crescat. Cōtra insensibilitatē quippe percussorum per prophetam dicitur: Percussisti eos, nec doluerūt. attriuisti eos, & renuerūt accipere disciplinā. Cōtra pusillanimitatē percussorū, per Psalmistā dicitur:
D In miseriis nō subsistēt. In miseriis nāq; subsisterēt, si æquanimiter aduersa tolerarēt. At postquā mente inter flagella corruūt: quasi inter illatas miserias subsistendi constantiā perdūt. Beatus itaq; Iob q̄a 17
veræ philosophiæ regulam tenuit: cōtra vtraq; mira se equitatis arte seruauit: vt nec quāsi dolorē nō sentiēs flagella sperneret: nec rursū vltra modū dolorē sentiēs cōtra iudiciū flagellantis insaniret. Cūctis. n. rebus p̄ditis, cūctis liberis amis-

Hier. 5.

Ps. 139.

fis, surrexit: scidit vestiméta sua, & tōso capite corrues in terram adorauit. Quòd vestimenta scidit: ꝙ tonso capite in terram corruit: monstrat nimirum, quia flagelli dolorem sensit. Quòd vero additur, adorauit: apertè ostenditur, q̄a in dolore positus contra flagellantis iudiciū nō excessit. Nec omnino ergo nō motus est, ne Deum ipsa insensibilitate contemneret: nec rursum omnino motus est, ne nimis dolēdo peccaret. Sed quia duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor & proximi: vt dilectionē proximi exolueret, impendit filijs luctum: ne dilectionem dei desereret, expleuit inter gemitus adorationem. Solent nōnulli in prosperis deū diligere, in aduersis autem positi flagellantem minus amare. Beatus autem Iob per hoc, ꝙ motus exterius exhibuit, ostendit quia flagella patris agnouit. Per hoc ꝙ adorando humilis mansit, ostēdit quia amorem patris nec in dolore deseruit. Ne igitur superbus esset nō sentiens, in percussione corruit: ne autē se ferienti extraneum faceret, ad hoc corruit vt adoraret. Mos autē ueterum fuit, vt quisquis speciē sui corporis capillos nutriēdo seruaret, eos tempore afflictionis abscinderet: & rursum, qui tranquillitatis tempore capillos abscinderet: eos in ostensione afflictionis nutriret. Beatus igitur Iob tranquillitatis tempore capillos seruasse ostēditur: cùm ad doloris usum caput totondisse memoratur: quatenus cū in cūctis eum rebus manus superna percuteret, etiam sponte illum pœnitentiæ species diuersa suscitaret, sed iste exutus rebus, filiis orbatus, qui vestimenta scidit, qui caput totondit, qui in terrā corruit, quid dicat audiamus.

Quòd in amissione externorum magna consolatio sit, considerare, ꝙ hæc temporalia, nec aliquando habuimus, nec semper habebimus. Cap. XII.

N*Vdus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc.* O q̄ altæ sedi interni cōsilij p̄sidet iste, qui scissis vestib. in terra p̄stratus iacet. Quia enim iudicāte dn̄o cuncta amiserat, pro seruanda patiētia illud tēpus ad memoriam reduxit:

A quo necdum ista, q̄ pdidit habebat: ut dū intuetur ꝙ aliquando illa nō habuit, dolorem temperet ꝙ amisit. Magna.n. cōsolatio est in rerum amissione, illa tempora ad mentem reducere: quibus nos contigit res quas pdidimus nō habuisse. Quia verò oēs nos terra genuit: hanc non immeritò matrē vocamus. Vnde scriptum Eccl. 40. est: Graue iugū super filios Adā a die exitus de ventre matris eorū, vsq; in diem sepulturæ in matrem eorū omnium. Beatus igitur Iob, vt patienter lugeat, quod hic amisit, vigilanter attendit qualis huc venerit: ad augmentum autem seruādæ patientiæ, adhuc solertius inspicit, hinc qualis recedat, & dicit.

Quòd diabolus humilitate nostra sternitur, & patientia superatur. Cap. XIII.

N*Vdus egressus sum de vtero matris meæ,* 18
nudus reuertar illuc. Ac si dicat: Nudum me huc intrantem terra protulit: Nudum me hinc exeuntem terra recipiet. Qui ergo accepta habui, sed reliquēda perdidi: quid propriū amisi? Quia verò consolatio non solum ex consideratione conditionis exhibenda est: sed etiā

C ex iustitia conditoris: rectè subiungit: *Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est.* Sanctus vir tentante aduersario cuncta perdiderat: sed tamen sciens quia cōtra se satan tentandi vires nisi permittente domino non habebat: non ait: Dominus dedit, diabolus abstulit, sed dominus dedit, dominus abstulit. Fortasse enim fuerat dolendum, si quod dominus dedit, hostis abstulisset: at postquam non abstulit, nisi ipse qui dedit, sua recepit, non nostra abstulit. Si.n. nos ab illo accepimus quibus in hac vita vtimur: cur doleamus

D quod ipso iudicante exigimus, quo largiente fœneramur? Nec aliquando iniustus est creditor, qui dum p̄fixo reddendi tempore non constringitur: quando vult exigit quod fœneratur. Vbi & bene subiungitur: *Sicut domino placuit, ita factum est.* Cùm enim in hac vita ea quæ nolumus patimur, necesse est ut ad eum qui iniustum uelle nihil potest, studia nostræ uoluntatis inclinemus. Magna quippe

quippe est consolatio in eo quod displi-
cet, quod illo ordinante erga nos agitur,
cui non nisi iustum placet. Si igitur iusta
Deo placere scimus: pati autem nulla, ni-
si quæ domino placuerint possumus, iu-
sta sunt cuncta quę patimur, & valde in-
iustum est, si de iusta passione murmura-
mus. Sed quia orator fortis quomodo as-
sertionem partis suę cōtra aduersarium
allegauit, audiuimus, nunc quomodo in
orationis suæ termino iudicem benedi-
cendo laudet, audiamus. Sequitur: *Sit
nomen domini benedictum.* Ecce omne quod
rectum sensit, domini benedictione con
clusit, vt hinc aduersarius inspiciat, &
ad pœnam suam victus erubescat: quia
ipse domino contumax etiam in beatitu
dine conditus extitit, cui homo hymnū
19 gloriæ etiam percussus dicit. Intuen-
dum verò est, quia hostis noster tot nos
iaculis percutit, quot tentationibus af-
fligit. Quotidie nanque in acie stamus,
quotidie tentationum eius tela excipi-
mus. Sed & nos contra illum iacula mit-
timus, si confossi tribulationibus, humi-
lia respondemus. Beatus igitur Iob per-
cussus damno rerum, percussus morte fi-
liorum, quia uim doloris vertit in lau-
dem conditoris, dicens: *Dominus dedit, do-
minus abstulit, sicut domino placuit, ita fa-
ctum est: sit nomen domini benedictum.* Su-
perbum hostem humilitate percussit, cru
delem patientia strauit. Nec credamus
quòd bellator noster accepit, & non in-
flixit uulnera. Quot.n. voces patientiæ
in Dei laudem percussus reddidit, quasi
tot in aduersarij pectore iacula intorsit,
& acriora valde quàm sustinuit inflixit.
Afflictus enim terrena perdidit, sed affli-
ctionem humiliter sustinēs, cœlestia mul
tiplicauit. Sequitur:

*Quòd Iob percussus nec verbo nec cogitatione
in Deum peccauit. Cap. XIIII.*

IN omnibus his non peccauit Iob labijs suis:
neque stultum aliquid contra Deum locutus
est. Quia tentationum tribulationibus
deprehensi, etiam tacito cogitationum
motu possumus non loquendo peccare:
beato Iob & oris testimonium perhibe-
tur & cordis. Prius enim dicitur, non
A peccauit Iob labijs suis: & tunc demum
subditur: Neque stultum aliquid contra
Deum locutus est. Qui enim stultum locu
tus non est, culpam à lingua cōpescuit:
sed cùm præmittitur, non peccauit con-
stat ꝙ murmurationis vitium etiam à co
gitatione restrinxit. Nec ergo peccauit,
nec stultum locutus est: quia nec per con
scientiam tacitus tumuit, nec linguam in
contumaciam relaxauit. Stultè autē con-
tra Deum loquitur, qui inter diuinæ ani
maduersionis flagella positus, iustificare
semetipsum conatur. Si enim innocen-
tē se asserere superbè audeat, quid aliud
B quàm iustitiam ferientis accusat? Hucus-
que non verba historiæ transcurrisse suf-
ficiat: iam nunc ad indaganda allegoriæ
mysteria expositionis se sermo cōuertat.

*Quòd Deus tempora sine tempore intuetur: et in
luce tenebras videt: & diuersa ordinans
non est diuersus. Cap. XV.*

QVadam die cùm venissent filij Dei 20
vt assisterent coram domino: affuit
inter eos etiam satan. Discutiendum
C prius est: cur quadam die factum aliquid
coram domino dicitur, cum apud illum
nequaquam cursus temporis mutatione
diei noctisq; varietur. Neque enim in ea
luce, qua sine accessu ea quæ eligit illu-
strat, & sine recessu ea quæ respuit dese-
rit, defectus mutabilitatis venit: quia in
semetipsa manendo immutabilis, muta-
bilia cuncta disponit: sicq; in se transeun
tia condidit: vt apud se transire nequa-
quam possint: nec tēpus intus in conspe-
ctu eius defluit, quod apud nos foris de-
currit. Vnde fit vt in æternitate eius fixa
D maneant. Cur ergo apud eū dicitur qua-
dam die, cui nimirum dies vna est æter-
nitas sua? Quam videlicet nec fine clau-
di, nec initio vidit aperiri psalmista, cum
dicit: Melior est dies vna in atrijs tuis Psal. 83.
super milia. Sed cū scriptura sacra de tē-
poraliter editis loquitur, dignum est vt
verbis temporalibus vtatur: quatenus
condescendendo leuet: & dum de æterni
tate aliquid tēporaliter narrat, assuetos
temporalibus sensim ad ęterna traijciat:
seq; nrīs bene mentibus ęternitatis inco
gnita, dum verbis cognitis blanditur, in-

fundat. Quid autem mirum si in sacro
eloquio incommutabilitatem suam Deus
præponere humanæ menti non aperit:
quando & resurrectionis suæ solennita-
te celebrata, quibusdam prouectionum
accessibus innotuit incorruptionem cor
Luc.24. poris quod resumpsit? Luca quippe atte-
stante didicimus: quòd quibusdam se in
monumento quærentibus prius angelos
misit: & rursum discipulis in via de se lo
quentibus ipse quidem, sed non cogno-
scendus, apparuit: qui post exhortatio-
nis moras, cognoscendū se in panis fra-
ctione monstrauit. Ad extremū verò re-
pentè ingrediens, non solum se cogno-
scibilem, sed etiam palpabilem præbuit.
Quia n. infirma adhuc gestabant corda
discipuli in cognitione tanti mysterij,
ita fuerant diuina dispensatione nutrien
di, vt paulisper aliquid quærentes inue-
nirent, inuenientes crescerēt, & crescen
tes cognita robustius tenerent. Quia igi-
tur non repentè, sed causarū verborum-
que incrementis, quasi quibusdam ad æ-
ternitatem passibus ducimur: intus apud
eum quadam die aliquid factum dicitur,
qui ipsa quoque tempora sine tempore
contuetur. An quia etiam satan affuit
die quadam, dum hoc factum dicitur, in-
dicare sacra scriptura studuit, quia in lu-
21 ce Deus tenebras vidit? Nos quippe uno
eodemque contuitu lucem & tenebras
contueri non possumus, quia cùm in te-
nebris oculus figitur, lux fugatur, & cū
ad lucis se coruscationem verterit, tene-
brarum umbra discedit. Illa autem uis
quæ cuncta mutabilia immutabiliter ui-
det, quasi in die ei satan affuit: quia apo
statæ angeli tenebras sine obscuritate cō
præhendit. Nos (vt dictum est) vno eo-
demq; intuitu contemplari non possu-
mus, & quæ approbādo eligimus, & quæ
reprobando damnamus, quia cū ad hunc
animus vertitur, ab illa cogitatione sepa
ratur: cum verò ad illā reducitur, ab hac
cui inhęsit, remouetur. Deus verò qui si-
ne mutabilitate simul cuncta respicit, si-
ne distentione compręhendit: videlicet
& bona quæ adiuuat, & mala quæ iudi-
cat, & quæ adiuta remunerat, & quæ iu
dicans damnat, in his quæ diuerso dispo
nit ordine diuersus non est. In die ergo

A ei satan affuisse describitur: quia lumen
æternitatis eius nulla mutabilitatis fu-
scatione tęgitur, in hoc quòd ei tenebræ
præsentes sunt, affuisse inter filios Dei di
citur: quia ea ui iustitiæ immundus spiri
tus penetratur, qua uidelicet mundorū
spirituum corda complentur: eoq; radio
luminis iste transfigitur, quo illi ut lu-
ceant perfunduntur. Inter filios Dei af-
fuit: quia etsi ille Deo ad electorum adiu-
torium, iste ad probationem seruit. In-
ter filios Dei affuit: quia & si ab illis in
hac vita laborantibus auxilium pietatis
B impenditur: istæ occultæ eius iustitiæ
nesciendo seruiens, ministerium exequi
reprobationis conatur. Vnde bene in li-
bris Regum per prophetam dicitur:

*Quòd sancti angeli ad adiutorium electo-
rum: satan verò ad probationem,
Deo seruiat. Cap. XVI.*

VIdi dominum sedentem super so-
lium suum: & exercitum cœli à 3.Reg.
dextris eius & à sinistris, & dictum est:
In quo decipiam Achab, ut ascendat &
C cadat in Ramoth Galaath? Et dixit a-
lius ita, & alius aliter. Et egressus est v-
nus, & dixit: Ego decipiam Achab: &
dictum est: In quo decipies? Qui respon
dit dicens: Egrediar, & ero spiritus men
dax in ore omnium prophetarum eius.
Quid enim solium Dei, nisi angelicas po
testates accipimus, quarum mentibus al-
tius præsidens inferius cuncta disponit?
Et quid exercitus cœli, nisi ministran-
tium angelorum multitudo describi-
tur? Quid est ergo quòd exercitus cœli à
dextris & sinistris eius stare perhibetur?
D Deus enim qui ita est intra omnia, ut ēt
sit extra omnia: nec dextra nec sinistra cō
cluditur. Sed dextra Dei, angelorum pars
electa: sinistra autē Dei, pars angelorum
reproba designatur. Non enim mini-
strant Deo solùmodo boni qui adiuuēt:
sed etiam mali qui probent. Non so-
lum qui à culpa redeuntes subleuent:
sed etiam qui redire nolentes grauent.
Nec quod, cœli exercitus dicitur: ange-
lorum pars reproba in eo intelligi pos-
se pethibetur. Quas enim suspendi in
aere nouimus, aues cœli nominamus.
Et

Et eisdem spiritibus Paulus dicit: Cōtra
Ephes. 6 spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Quorū
Ephes. 2. caput enuncians ait: Secūdum principē potestatis aeris huius. A dextera ergo dei & sinistra angelorum exercitus stat, q̄a & uoluntas electorū spirituum diuinæ pietati concordat: & reproborū sensus suæ malitiæ seruiēs iudicio districtionis eius obtemperat. Vnde & mox fallax spiritus in medium prosilijsse describitur: p̄ quē Achab rex, exigentibus suis meritis decipiatur. Neque enim fas est credere bonū spiritum fallaciæ deseruire uoluisse, ut diceret: Egrediar, & ero spiritus mēdax in ore omnium p̄phetarum eius, sed quia Achab rex præcedentibus peccatis dignus erat, ut tali debuisset deceptione dānari: quatenus qui sæpe volens ceciderat in culpam: quandoq; nolēs caperetur ad pœnam. Occulta iustitiæ licentia malignis spiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Quòd ergo illic à dextris atque à sinistris Dei, exercitus cœli astitisse describitur, hoc hic inter filios Dei satan astitisse perhibetur. Ecce à dextris Dei steterunt angeli, qui nominātur filij Dei: ecce à sinistris angeli stant, quia affuit inter eos etiam satan.

22 Sed quia allegoriæ mysteria indagare decreuimus, non incōuenienter accipimus quòd in die dominus satan vidit: quia uias eius in sapientiæ suæ incarnatione corripuit, quasi eum non uidisse, fuerit, tamdiu prauitatem illius in humani generis perditione tolerasse. Vnde & ei diuina uoce mox dicitur. *Vnde venis?* In die satan requiritur de uijs suis: quia in luce manifestatæ sapientiæ occulti hostis insidiæ deteguntur. Quia ergo incarnato domino diabolus increpatur: & à sua pestifera effrenatione corripitur: rectè subiungitur, *Cui dixit dominus: Vndevenis?* Tunc enim satanæ uias requirendo arguit, cùm per mediatoris aduentū persuasionis eius nequitias reprimēs increpauit. Nec immeritò in hoc die filij Dei coram dn̄o astitisse referuntur, quia uidelicet ad æternæ patriæ uocationem, electi omnes, luce sapientiæ se illustrāte, collecti sunt. Quos quāuis incarnata sapiētia aggrega... effectu operis uenerat, diuinitati tamen illius iam per eius præscientia intrinsecus assistebant. Sed quia de viis suis antiquus hostis, redemptore veniēte discutitur, quid dicat audiamus.

Quòd ab Adam usque ad aduentum Christi, satan nullum qui sibi plenè resisteret, reperit. Cap. XVII.

Circuiui terram, & perambulaui eam. Ab Adam quippe, ante aduentum domini, omnes post se gentium nationes traxit. Circuiuit terram & perambulauit: quia per corda gentium iniquitatis suæ vestigia impressit. Cadens enim à sublimibus humanas mentes iure possedit, quia in culpæ suæ uinculo volentes astrinxit: tantoque latius in mundo uagatus est, quantò à reatu illius quisquam liber per omnia inuentus non est. Cui quasi ex potestate mundū circuisse, est nullum hominem qui sibi plenè resisteret inuenisse. Sed iā satan redeat, id est, ab effectu suæ malitiæ uis illū diuina constringat: quia iam apparuit in carne, qui in peccati contagione, ex carnis nihil habeat infirmitate. Venit humilis, quem & superbus hostis admiretur: quatenus qui fortia diuinitatis eius despexerat, etiam humanitatis eius infirma pertimescat. Vnde & mox significatione mirifica, contra eum ipsa humanitatis infirmitas obstupescēda proponitur, ut dicatur: *Nunquid considerasti seruum meum Iob: quòd non sit ei similis in terra?* Quòd Iob interpretetur dolens, paulo ante iā diximus. Dolēs uerò ipse uera
Esa. 53. citer p̄ figurā dr̄: qui portare dolores nostros p̄pheta attestante perhibetur. Cui in terra similis non est, q̄a oīs homo tantummodo homo est, ipse aūt Deus & homo. In terra ei similis non est: q̄a etsi adoptiuus quisq; filius ad percipiendā diuinitatē proficit, nequaquā tñ vt Deus naturaliter esset, accipit. Qui benè et seruus dictus est, quia formam serui suscipere dignatus est. Nec maiestati iniuriā intulit assumpta humilitas carnis: quia & vt seruāda susciperet, nec tñ habita p̄mutaret, nec diuina humanitate minuit, nec humana diuinitate cōsumpsit: q̄a etsi p̄ Paulum dr̄: Qui cum in forma Dei esset, non

Phil. 2. rapinã arbitratus est esse se æqualẽ Deo: sed semetipsum exinaniuit formã serui accipiẽs: ei semetipsum exinaniuisse, est, ab inuisibilitatis suæ magnitudine se visibilẽ demõstrasse, vt serui forma tegeret hoc qđ incircumscriptè oĩa ex diuinitate penetraret. Dei autẽ ad satã per figurã dicere, est, nunquid considerasti seruũ meum Iob? vnigenitũ filiũ cõtra eum in forma serui admirabilem demõstrare. Eo enim ipso quo illum tantæ virtutis in carne innotuit: quasi superbienti aduersario, quod dolens consideraret, indicauit. Sed quia bonum quod miraretur intulerat: restat, vt ad reprimendam eius superbiã, uirtuses illius adhuc enumerando subiũ
23 gat. Sequitur: *Homo simplex & rectus ac timens Deum, & recedens a malo.* Venit náq; inter homines mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus: ad præbẽdum exemplum vitæ hominibus simplex, ad non parcendum verò malignis spiritibus rectus, ad debellandam superbiam timens Deum, ad detergendam verò in electis suis vitæ immunditiam, recedens a
Esa. 11. malo. De ipso.n. per Esaiam principaliter dicitur: Et replebit eum spiritus timoris dñi. Et ipse a malo singulariter recessit, quia facta imitari noluit, quæ in hominibus inuenit: quoniam attestante Petro. Peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Sequitur: *Respondens satan ait: Nunquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamq; substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra.* Antiquus hostis redemptorem humani generis, debellatorem suum in mundum venisse cognouit: vnde & per obsessum hominem in Euangelio dř: Quid nobis & tibi fili dei? Venisti huc ante tempus torquere nos?
Matt. 8. Qui tñ prius cũ hunc passibilẽ cerneret, & posse mortalia perpeti humanitatis videret: omne quod de eius diuinitate suspicatus est, ei fastu superbię suæ in dubiũ venit. Nihil quippe nisi superbum sapiens, dum esse hũc humilẽ cõspicit, deũ esse dubitauit. Vnde & ad tẽtationũ se argumẽta cõuertit, dicẽs: Si filius Dei es,
Matt. 4. dic vt lapides isti panes fiant. Quia igitur passibilem vidit, non deum natum, sed

A dei gratia custoditum credidit. Vnde & nunc inferre perhibetur: Nonne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersámq; substantiã eius per circuitum? *Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra.* Eum quippe ac domum eius a deo vallatam dicit, quia tentando eius conscientiam penetrare nõ potuit. Substantiã eius vallatam asserit, quia electos eius inuadere non præsumit. Operibus manuũ eius benedixisse deũ, & possessionẽ eius excrescere in terra queritur: quia scilicet tabescens videt, quòd fides eius in
B notitiam hominum prædicantibus apostolis multiplicatur. Possessio quippe eius crescere dicitur, dum laborantibus prædicatoribus, fidelium quotidie numerus augetur. Hęc itaq; satã Deo dixisse, est, talia inuidendo sensisse. Hæc satan deo dixisse, est, de his tabescendo doluisse.
Sequitur. *Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.* Quem enim tranquillitatis tempore, dei gratia custoditũ credidit, peccare posse per passionem putauit. Ac si aperte dicat: Interrogatus
C afflictionibus homo, & peccator agnoscitur, qui in miraculis deus putatur. Dixit ergo dominus ad satan. *Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam.* Cum sacrã historiam sub figurali intellectu discutimus, satanæ manus nõ potestas, sed tentatio dẽt intelligi. Vniuersa itaque quæ habet, in manum tentantis dantur, & in eum tentationis manus extendi prohibetur: quod tamen fieri substantia amissa conceditur: quia nimirum prius Iudæa, quæ possessio eius fuerat,
D in infidelitate sublata est, & post eius caro patibulo crucis affixa. Qui igitur prius Iudæam aduersantem pertulit, & postea vsq; ad crucem venit; quasi prius habita amisit, & post in semetipso aduersantis nequitiam pertulit. *Egressusq; est satan a facie domini.* Sicut & superius dictum est, satan a facie domini exijt, quia ad desiderij sui vota peruenit. Quasi.n. ante ipsum erat, dum pp ipsum, quod male sitiebat, implere nõ poterat. Cum autẽ quadã die filij eius & filiæ comederẽt, & biberent vinum in domo fratris sui primogeniti.]

mogeniti.] Beati Iob filios ac filias, uel Apostolorum ordinem, vel cūctorum fidelium multitudinē diximus designasse. Incarnatus autem dn̄s prius ex Iudæa ad fidem paucos elegit, & post sibi multitudinē populi gentilis aggregauit. Quis autē maior domini filius, nisi Iudaicus populus accipi debet, qui ei dudum datæ legis fuerat doctrina generatus: minor autē gentilis populus, qui in mundi extremitate collectus est? Quia igitur cū satā vtilitati hominum nesciēs deseruiret, & corruptis persecutorum cordibus, licentiam dominicæ passionis expeteret: sancti Apostoli necdum aggregādā deo gentilitatē nouerāt, & soli Iudeæ fidei arcana prædicabāt, cùm satan exiisse è domino dicitur, filii & filię in domo fratris primogeniti cōuiuari referuntur. Dictum
Mat. 10. quippe eis fuerat: In viā gētium ne abieritis. Post mortem nāq; resurrectionēque domini in gentium prædicationem con-
Act. 13. uersi sunt. Vnde & in suis actibus dicūt: Vobis oportebat loqui primum, verbum Dei, sed quia repulistis illud, & indignos vos iudicastis ęternæ vitæ: ecce conuerti
Matt. 9. mur ad gentes. Hi itaq; filij spōsi, de quibus & eiusdem uoce sponsi dicitur: Non ieiunabunt filij sponsi quandiu cum illis est sponsus: In domo fratris primogeniti cōuiuantur, quia videlicet adhuc Apostoli sacræ scripturæ deliciis, in solius Iudaici populi collectione, vescebantur: Nuncius venit ad Iob, qui diceret.

Quòd simpliciter perfectissimis adhærentes, eorum intellectu pascuntur.
Cap. XVIII.

14 B*Oues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio, & euasi ego solus, vt nunciarem tibi.* Quid in figura per boues, quàm bene operantes: quid aliud per asinas, quàm quosdā simpliciter viuentes accipimus? Quæ bene iuxta boues pasci referuntur: quia mentes simplicium etiam cum alta capere nō possunt, eo magis vicinę sunt, quò & fraterna bona sua per charitatem credunt: eunq; inuidere alienis sensibus nesciūt, quasi in pastu se minimè diuidunt. Simul ergo se asinæ cum bobus reficiunt, quia prudentibus coniuncti tardiores eorum intelligentia pascuntur. Sabæi autem captiuantes interpretantur. Et qui alij captiuantium nomine, nisi immundi spiritus designantur, qui cunctos quos sibi subiiciunt, in infidelitatem captiuos ducunt? Qui & pueros gladio feriunt, quia eos tentationis suæ grauiter iaculis vulnerant, quos necdum iuuenilis cōstantia liberos vel robustos seruat. Qui bene quidem bona incipiunt, sed in ipsa adhuc inchoationis suæ teneritudine captiuantibus immundis spiritibus substernuntur. Quos gladio hostis percutit, quia æternitatis desperatione trāsfigit.

Quòd verbum Dei non pereat, etiam cum non perierint hi aduersus quos mala prædixit.
Cap. XIX.

N*Vncius venit ad Iob.* Quid est autem hoc quòd nuncius venit, q̄ 15
diceret ego euasi solus? Quis est iste nūcius qui alijs pereuntibus solus euadit, nisi propheticus sermo, qui dum fiunt mala omnia quæ prædixit, quasi sanus ad dominum solus redit? Dum enim vera dixisse de perditorum casu cognoscitur: quasi inter mortuos vixisse monstratur. Hinc est, quòd ad Rebeccam in Isaac coniugio deducendam puer mittitur: quia videlicet ad desponsandam Ecclesiam domino, interposita prophetia famulatur. Sabæis igitur irruentibus, solus puer qui nunciaret euasit: quia malignis spiritibus infirmorum mentes in captiuitatem ducentibus sententia prophetica conualuit, quæ eandem captiuitatem prænuncians dicit: Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Prophetia ergo quasi saluatur, dum captiuitas quam prædixit ostenditur. Sequitur.

(Marginal notes: *Nuncius propheticus sermo est.* — Gen. 24. — Esa. 5.)

Quòd dum præpositi gloriam propriam quærunt, subditorum corda subuertuntur.
Cap. XX.

C*Vmq; adhuc ille loqueretur, venit alter & dixit: Ignis Dei cecidit de cælo,* 16

 & ia-

& tactas oues, puerosq; consumpsit, & effugi ego solus, vt nunciarem tibi. Omnes qui prædicationis officium in synagoga tenuerunt, cœlum rectè vocati sunt, quia nimirū sapere cœlestia credebātur. Vnde & Moses cū sacerdotes ac populū ad verba suæ admonitionis excitaret, dixit: Attēde cœlū & loquar, & audiat terra verba ex ore meo. Per cœlū videlicet significās ppositorū ordinem, per terram vero subditorū plebē. Hoc igitur loco cęlū, sacerdotes vel pharisæos, vel legis doctores nō inconuenienter accipimus, q ante oculos hoium dum cœlestibus officijs inseruirent, quasi desuper lucere videbātur. Sed qa ipsi summopere in redēptoris nostri aduersitate commoti sunt, quasi ignis de cœlo cecidit: dū ad decipiē dum imperitum populū, ab his etiā qui vera docere putabantur, flamma inuidię exarsit. Testante quippe Euāgelio nouimus, φ doctrinæ veritatis inuidentes, oportunitatem dominicę traditionis exquirebant, sed metuentes populum, quę moliebantur innotescere non audebāt. Hinc etiam in eo scriptum est, φ dissuadendis populis dicūt: Nūquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ nō nouit legē, maledicti sunt. Quid autem in ouibus atque in pueris nisi innocētes quosq;, sed tamē adhuc infirmos, accipimus? Qui dum aduersitatem Pharisæorum ac principum tolerare timuerunt, infidelitatis concrematione consumpti sunt. Dicatur ergo: *Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues puerosq; consumpsit*, id est, ad præpositorum cordibus flamma inuidię corruit, & quicquid boni in plebibus oriebatur, incendit. quia dum mali præpositi suum contra ueritatem honorem exigunt, ab omni rectitudine corda sequentium subuertunt. Vbi & bene adiungitur: *Et effugi ego solus, vt nunciarem tibi:* quia dum impletur prædicta causa malitiæ, fallaciæ interitum euadit sermo prophetiæ, qui ait: Et nunc ignis aduersarios consumit. Ac si apertè dicat: Malos non solum ignis per vindictam post cruciat: sed nunc etiam per liuorem cremat: quia qui post puniendi sunt retributionis supplicio, nunc semetipsos afficiunt

Deut 32

Luc. 20.

Ioan. 7.

A inuidiæ tormēto. Puer ergo solus fugiēs remeat. & igne perijsse oues puerosq; denunciant, dum prophetia Iudaicum populum deserens, vera se dixisse manifestat, quæ ait: Zelus apprehendit populū ineruditum. Ac si apertè dicat: Dum verba prophetarum discutere plebs noluit, sed credulitatem suam verbis inuidentium dedit, zeli igne periit: quia in alienæ inuidiæ se flamma concremauit. Sequitur: *Sed & illo adhuc loquente, venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos, & tulerunt*

B *eos, nec non & pueros percusserunt gladio: & effugi ego solus, vt nunciarem tibi.* 27

Quia Chaldæos feroces interpretari nouimus, qui alij Chaldæorum nomine designentur, nisi persecutionis authores vsque ad apertos clamores malitiæ prorumpentes, cum dicunt: Crucifige crucifige? Qui de semetipsis tres turmas faciunt, cum se ad proponendas quæstiones domino Pharisæi, Herodiani & Sadducæi diuiserunt. Qui ore quidem sapientiæ victi sunt, sed quia stultos quosdam post se eos traxisse credendum

C est, factis turmis camelos tulerūt. Vnusquisq; nanq; eorum ordo in praua quæ sapuit insipientium corda corrupit, & dum persuadendo ad interitum pertraxit, quasi tortuosas mentes infirmantiū ad captiuitatem duxit. Prædicāte quippe in Samaria domino, multi ex Samaritanis fuerunt in possessionem eiusdem redemptoris nostri asciti. Sed nunquid ij qui pro septē viris vnius mulieris mortuis de resurrectionis desperatione dominum tentant, nequaquā conati sunt,

D credentes Samaritanos a fide reducere, quos cōstat spē resurrectionis ignorare? Qui dum ex lege nonnulla recipiunt, nō nulla cōtemnūt, quasi camelorum more velut animal mundū ruminant, sed vt immundum nequaquā vngulā findunt: quā uis & eos Cameli ruminantes, sed tamē ungulā non findentes indicāt, qui in lunduæa iuxta literā historiam audierant, sed virtutem eius spiritaliter discernere nesciebant. Quos tribus turmis Chaldæi rapiunt, dum Pharisæi, Herodiani & Sadducæi ab omni sensus rectitudine iniqua persuasione peruertūt. Simulq; pueros

Luc. 23

ros gladio feriunt, quia & si qui in popu A lo vti iam ratione poterant: eis ipsi non virtute rationis, sed potestatis autoritate contraibant: dumq; se quasi præpositos imitari à subditis volunt, etsi intelligere aliquid sequentes possunt: ex autoritate tñ suscepti regiminis eos ad pniciē pertrahūt. A quibus bene solus puer qui nunciet fugit: quia Pharisæis Herodianis atque Sadducæis iniqua patrantibus, eos nimirum deserēs propheticus sermo conualescit, qui ait: Et tenentes legem nescierunt me. Sequitur: Hier. 3.

Quòd primogenitus frater sit Iudaicus populus, & domus quatuor angulorum, Scribæ & Pharisæi, & sacerdotes, & seniores populi, & ventus à regione deserti, immundorum spirituum in sanctos cursus. Cap. XXI.

A*Dhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit & dixit: Filijs tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti: repentè ventus vehemens irruit à regione deserti: & concussit quatuor angulos domus. Quæ corruens oppressit liberos tuos: & mortui sunt.* Paulo ante iam diximus, qp filios & filias prædicantes apostolos & plebes subditas sentiamus, qui in domo fratris primogeniti conuiuari referuntur: quia in habitatione adhuc Iudaici populi sacræ prædicationis deliciis vescebantur. *Repentè autem vehemens ventus irruit à regione deserti.* Regio deserti est cor infidelium, quod dum creator deserit, nullus inhabitator colit. Ventus autē vehemens, qd aliud q̃ tentatio foris accipitur? Ventus ergo vehemens à regione deserti irruit: D quia in passione redemptoris nostri contra fideles eius, fortis tētatio a cordibus Iudæorum venit. Potest etiam deserti regio, derelicta immundorum spirituum multitudo non inconuenienter intelligi. A qua vētus venit, & domū concutit: quia ab eis tentatio prodijt, & persecutorum corda commouit. Sed hæc domus in qua conuiuabātur filij: in quatuor angulis stabat. Tres.n.regentium ordines in synagoga cognouimus: sacerdotum scilicet scribarum atq; seniorū populi. Quibus si & Pharisæos iungimus: quatuor in hac domo angulos inuenimus. A regione igitur deserta uētus uenit, & quatuor angulos domus concutit, quia ab immundis spiritib. tentatio irruit, & mētes quatuor ordinum in malitiā persecutionis excitauit. Quæ domus corruens oppressit liberos: quia dum Iudæa in crudelitatē dominicæ persecutionis cecidit: Apostolorum fidem desperationis formidine obruit. Teneri.n.tantummodo magistrum uiderunt, & iam negantes per di B uersa fugiebant. Et quamuis manus interna eorum spiritum in præscientia ad uitam tenuit: à uita tamen fidei eos interim carnalis timor extinxit. Qui ergo autorem suum, Iudæa sæuiente, reliquerunt, quasi concussis angulis domo euersa necati sunt. Quid autem illo tempore de grege fideliū sanctum credimus, quo fugisse ipsos etiam arietes scimus? Sed inter hæc unus q enunciet, euadit: quia conualuisse se sermo propheticus, q hæc denunciauerat, ostendit dicens de persecutore populo: Dilectus meus in doC mo mea fecit scelera multa: dicens de bonis prædicatoribus, sed tamen in passione fugientibus: Proximi mei à longè steterunt. Dicens de cunctis valde formidantibus: Percutiam pastorem, & disperguntur oues gregis. Sequitur: Hier. 11. Psal. 37. Zach. 13

Quòd plebs Iudaica & legis sacramenta à capite & corpore suo amissa sunt & scissa. Cap. XXII.

T*Vnc surrexit Iob, & scidit vestimenta sua.* Ruente domo, extinctis filijs, Iob surrexit: quia Iudæa in infidelitate perdita, prædicatoribus in pauore mortis cadentibus, redēptor humani generis semetipsum à carnis suæ morte suscitauit qa quāto iudicio psecutores suos deseruerit, demōstrauit. Surgere qppe eius, est qua districtione peccatores derelinquat ostēdere: quasi enim iacere eius est, patienter mala tolerare. Surgit ergo cùm contra reprobos iudiciū iustitiæ exerit. Vnde & rectè vestimenta scidisse perhibetur. Quid.n. vestimentum dñi nisi synagoga

nagoga extitit: quæ prophetis prędicantibus expectationi incarnationis illius adhæsit? Sicut enim his nunc uestitur à quibus diligitur, Paulo attestāte qui ait:
Eph. 5. Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiā, non habentem maculam aut rugam. Quæ enim maculam aut rugam non habere dicitur: profectò uestis rationalis & ꝑ actionem munda, & per spem tensa monstratur. Ita cum incarnādum eum Iudæa credidit adhærēdo, nihilominus uestis fuit. Sed quia expectatus uenit, ueniens noua docuit, docēs mira exercuit, mira faciēs, praua tolerauit. Vestem qua indutus fuerat, scidit: dum in Iudæa alios ab infidelitate sustulit, alios in incredulitate dereliquit. Quid est igitur uestis scissa, nisi Iudæa in contrarijs sententijs diuisa? Si.n.
Ioan. 7. uestis eius scissa non esset; Euangelista non diceret, quòd prædicante domino contentio oriebatur in populo: ut alij dicerent bonus est: alij autem non, sed seducit turbas. Quasi scissa uestis illius fuit, quæ diuisa per sententias unitatem concordiæ perdidit, cùm & post resurrectionem suam quibusdam credituris apparuit, & quibusdam non credituris se abscondit. Sequitur. *Et tonso capite corruens in terram adorauit.* Quid per decisos capillos, nisi sacramētorum subtilitas? quid
Ezec. 5 per caput, nisi summa sacerdotij dignitas designatur? Vnde & ad Ezechielem prophetam dicitur: Tu fili hominis sume tibi gladium acutum, radentem pilos, & assumes eum, & duces super caput tuum & barbam. ut uidelicet prophetę facto, iudiciū redemptoris exprimatur, q. in carne apparens caput rasit: quia à Iudaico sacerdotio pręceptorum suorū sacramenta abstulit. Barbam rasit: quia regnum Israeliticum deserens, decoré uir-
30 tutis eius amputauit. Quid uerò hoc loco per terram, nisi homo peccator exprimitur? Primo quippe peccanti homini dictum est: Terra es, & in terram ibis.
Gen. 3. Terræ ergo nomine, peccatrix gentilitas designatur. Nam cùm iustam Iudæa se crederet cōstat quam reproba de gentilitate sentiret, Paulo attestāte qui ait: Nos
Galat. 3. natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores. Mediator igitur noster quasi deton

A so capite in terram corruit: quia Iudęam deserens, dum sacramenta sua ab eius sacerdotio abstulit, ad notitiam gentium uenit. Capillos enim à capite rasit: quia sacramenta legis ab illo suo primo sacerdotio sustulit: & in terram corruit: quia saluandis se peccatoribus dedit: dumque eos qui sibi iusti uidebātur, deseruit: hos qui se iniustos & fatebantur, & nouerāt, assumpsit. Hinc ipse in Euangelio dicit. Ioan. 9.
Ego in iudicium ueni in hunc mūdum, ut qui non uident, uideant: & qui uidēt, Exod. 13
cæci fiant. Hinc & columna nubis quæ in eremo populum præibat, splendore
B ignis non in die, sed in nocte radiabat: q. a uidelicet redemptor noster suę cōuersationis exemplo, ducatum sequentib. præstans, de iustitia sua confidentibus, nulla luce claruit: peccatorum verò suorū tenebras agnoscentibus, ignem sui amoris infudit. Nec quòd corruere Iob dicitur, indignum mens hoc significationi redēptoris arbitretur. Scriptum nanque est: Esaia. 9
Verbum misit dominus in Iacob, & cecidit Israel. Iacob quippe supplantator, Israel verò videns Deum dicitur. Et quid
C per Iacob nisi Iudaicus populus, quid ꝑ Israel nisi gentilis populus designatur? Quia quem Iacob ꝑ carnis mortem supplantare studuit, hunc nimirum per oculos fidei gēntilitas Deum uidit. Ad Iacob ergo missum verbum, in Israel cecidit: quia eum quam ad se venientem Iudaicus populus respuit, hunc repentè confitens populus gentilis inuenit. De sancto quoq; spiritu scriptum est; Cecidit spiri Act. 1.
tus domini super eos. Idcirco autem uer Spiritum
bum domini uel spiritussanctus in sacra sanctum
scriptura cadere dicitur, ut inopinatus quomodo
D eius aduentus exprimatur. Quod enim cadere di
ruit uel cadit, ad ima repentè venit. Me- catur.
diatori ergo in terrā quasi corruisse, est nullis signis præcurrentibus inopinatè ad gentes uenisse. Bene autem dicitur q̄ corruens adorauit: quia dum ipse humilitatem carnis suscepit, in se credentibus uota humilitatis infudit. Fecit enim, q. a fieri docuit: sicut & de eius spiritu dicitur: Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Neq; enim petit qui æqualis est, sed postulare dicitur: Rom. 8.
quia

quia nimirum quos repleuerit, postulantes facit: quamuis hoc & in semetipso redemptor noster ostēdit: qui patrem etiā, dum passioni propinquaret, exorauit. Quid enim nimirū, si in forma serui exorando se patri subdidit, in qua etiam manus peccantium vsq; ad mortis extrema tolerauit? Sequitur:

Quòd synagoga adultera pallio literæ retento, dum lege carnaliter vti voluit, contempta est: & legislatorem criminata, nudum abire permisit.
Cap. XXIII.

31 NVdus egressus sum de vtero matris meæ: nudus reuertar illuc. Redemptoris mater iuxta carnem synagoga extitit, ex qua ad nos per corpus visibilis processit. Sed hunc intra se tegmine literæ adopertū tenuit, dum ad spiritalem eius intelligentiam mentis oculos aperire neglexit. Hunc quia in carne humani corporis latentem videre Deum noluit, quasi in diuinitate nudum cōspicere cōtempsit. Sed nudus de vtero matris exiit: quia à synagogæ carne prodiens cōspicuus ad gentes venit. Quod bene Ioseph relicto pallio fugiente signatum est. Dum enim mulier adultera male illo vti voluisset, relicto pallio fugit foras: quia dū synagoga dominum purum hominem credens, quasi adulterino complexu constringere voluit: ipse tegmen literæ eius oculis reliquit, & ad cognoscendam diuinitatis suæ potentiam, conspicuū se gentibus præbuit. Vnde & Paulus dixit: Vsque hodie dum legitur Moyses, velamē est positum super cor eorum: quia videlicet adultera mulier apud semetipsam pallium retinuit, & quē male tenebat, nudum amisit: Quia ergo a synagoga veniens, fidei gentiū conspicuus apparuit, ex vtero matris nudus exiit. Sed nūquid hanc omnino deseruit? Et vbi est quod per Prophetā dicitur: Si fuerit numerus filiorū Israel quasi arena maris, reliquiæ saluæ fient? Vbi est quod scriptum est: Donec plenitudo gētium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret? Erit ergo quādoque conspicuus, vt etiam Synagogæ appareat. Erit in fine mundi proculdubio, quādo gentis suæ reliquijs semetipsum, sicut est dominus, innotescit. Vnde & bene hic dicitur. *Nudus reuertar illuc.* Nudus quippe ad vterum matris reuertitur, cùm in mundi huius termino, qui in seculo factus homo despicitur, synagogæ suæ oculis Deus ante secula declaratur. Sequitur:

Gen. 29.
1. Cor. 3.
Osee. 11.
Rom. 11.

Quòd solius Dei sit dare & auferre, & quod redemptori nostro nullum ex consortio carnis peccatum adhæsit.
Cap. XXIIII.

DOminus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Redemptor noster per hoc q̄ Deus est, cum patre dat omnia: per hoc verò quod homo est, à patre accipit omnia. Dicatur igitur de Iudæa, cum věturum incarnationis eius misterium crederet: dominus dedit. Dicatur de Iudæa, cum expectatam incarnationis eius præsentiam cōtempsisset, dominus abstulit. Data quippe est cum per quosdam futura credidit, sed exigēte merito suæ cæcitatis ablata est, cum credita per quosdam venerari contempsit. In se autem credētes edocet, vt in flagellis positi benedicere domino sciāt, cum subditur: *Sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum.* Vnde & testante Euāgelio cum appropinquare passioni dicitur, accepto pane gratias egisse perhibetur. Gratias itaque agit, qui flagella alienæ iniquitatis suscipit. Et qui nihil dignum percussione exhibuit, humiliter in psecutione benedicit: ut hinc videlicet ostendat, quid vnusquisque in flagello culpę propriæ facere debeat, si ipse ęquanimiter flagella culpæ portat alienæ: vt hinc ostendat quid in correctione faciat subditus, si in flagello positus patris gratias agit æqualis. Sequitur: *In omnibus his non peccauit Iob, neque stultum aliquid contra Deum locutus est.* Quòd nec peccasse, nec stultum aliquid contra Deum locutus asseritur: hoc de illo Petrus (sicut iam prędiximus) apertè testatur, dicens: Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Dolus quippe in ore quantò apud homines pru-

Mar. 14.
1. Pet. 2.

prudentius callet, tantò apud Deú stultius desipit, Paulo attestante, qui ait: Sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum. Quia ergo dolus in ore eius non fuit, stultum proculdubio nihil dixit. Hunc contra Deum, sacerdotes & principes stultè locutum crediderunt, cùm interrogatus passionis tempore, Dei se filium testaretur. Vnde & conquirentes dicunt. Quid adhuc egemus testibus? ecce ipsi audiuimus blasphemiam. Sed contra Deum nihil stultè dixit: qui uera loquens, hoc de se infidelibus etiam moriendo intulit, quod paulopost redemptis omnibus resurgendo monstrauit. Hæc in significationem nostri capitis breuiter tractata transcurrimus, nunc ad ædificationem eius corporis, ea moraliter tractanda replicemus, vt quod actum foris narratur in opere, sciamus quomodo intus agatur in mente. Nam cum filij Dei assistunt coram Deo, inter eos quoque assistit & satan: quia plerunque bonis nostris cogitationibus, quæ in corde nostro, aduentus spiritus sancti operante, seminantur: antiquus ille callidè se interserit, & subiungit inimicus. vt bene cogitata perturbet, maleq; perturbata dilaniet Sed nequaquam nos in tentatione deserit, qui creauit. Nam hostem nostrum qui se contra nos in insidijs contegit, illustratione sui luminis nobis deprehensibile reddit: propter quod ei mox dicitur: Vnde venis? Callidum nanque hostem se requirere, est eius nobis insidias declarare: vt quo eum subintrare ad cor cernimus, forti cótra illum circumspectione vigilemus. Qui respondens ait: *Circuiui terram, & preambulaui eam*. Satanæ terram circuire, est carnalia corda perscrutari, & vnde occasionem accusationis inuenire possit, exquirere. Terram circuit, quia humana corda circumuenit, vt bona tollat, vt mala mentibus inserat, vt inserta cumulet, vt cumulata perficiat, vt perfectos in iniquitatibus ad pœnam socios acquirat. Et notandum quòd non transuolasse, sed perambulasse se asserit: quia nimirum nequaquam quem tentat, uelociter deserit, sed vbi molle cor inuenerit, ibi pedem miseræ persuasionis figit, vt immorando actionis prauæ vestigia imprimat, & ex suæ iniquitatis similitudine, quos valet, reprobos reddat. Sed contra hunc beatus Iob laudatur, & dicitur: *Nunquid considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis super terram: Vir simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?* Quem diuina inspiratio contra hostem roborat: hunc quasi in satanæ auribus Deus laudat. Laudare quippe eius est, & prius bona concedere, & post concessa custodire. Sed antiquus hostis eo contra bonos grauius sæuit, quo vallari eos diuinæ protectionis munere conspicit: Vnde & subiungens dicit: *Nunquid frustra Iob timet Deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius, vniuersamq; substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, & possessio illius creuit in terra*. Ac si apertè dicat: Cur laudas eum quem protegendo roboras? Despecto enim me, dignus tuis laudibus homo esset, si suis contra me viribus staret: Vnde mox & malitiosè de homine expetit: quod tamen protector hominis benignè concedit. Nam subditur.

1. Cor. 3.

Matth. 26.

Circuit terram satan.

A B C D

Quòd electi in tentatione proficiunt, & quod eis diabolus præparat in ruinam, hoc eis Deus conuertit in gloriam.
Cap. XXV.

SEd extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet: nisi in faciem benedixerit tibi. Plerunque enim dum fœcunde virtutum fructus reddimus: dum continua prosperitate pollemus, aliquantulum mens erigitur: vt à semetipsa sibi existere bona quæ habet, arbitretur. Quæ nimirum bona antiquus hostis maliriosè attrectare appetit: sed hæc tentari Deus non nisi benignè permittit: vt dum mens tentatione pulsata, in bonis de quibus gaudebat, concutitur: imbecillitatis suę debilitate cognita, in spe diuini adiutorij robustius solidetur. Fitq; mira dispensatione pietatis: vt vnde malignus hostis cor tentat, ut interimat, inde misericors conditor hoc erudiat, ut viuat. Vnde & bene subiungitur: *Ecce vniuersa quæ habet, in manu tua sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam.*

tuam. Ac si apertè dicat: Electi vniuscuiusq; bona sic tibi tentanda exterius tribuo, vt tamen ipse noueris, quia perseuerantem mihi illum in mentis radice conseruo. Vbi & bene subditur: *Egressusq; est satan a facie domini*: quia per hoc quòd vsque ad defectū cordis preualere nequaquam permittitur, exclusus ab intimis exterius uagatur. Qui etiam si virtutem mentis plerunq; turbat: eoipso foris est, quò resistente domino, vsque ad interitum, bonorum corda non vulnerat. Intantum quippe cōtra illa sæuire permittitur, inquantum necesse est vt tentationibus erudita solidentur: ne ea quæ agūt bona suis viribus tribuant, ne in securitatis torpore se deserant: & à formidinis accinctione dissoluant: sed ad profectus sui custodiam tanto solertius inuigilent, quanto se contra aduersarium stare semper in acie tentationum vident. *Cùm autem quadam die filij & filiæ eius comederent et biberent vinum in domo fratris sui primogeniti: nuncius venit ad Iob qui diceret: Boues arabant: & asinæ pascebantur iuxta eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntq; omnia, & pueros percusserunt gladio.*

33 In electorum corde prior bonorum sequentium sapientia nascitur, atque hæc per donum spiritus quasi primogenita proles profertur. Quę profectò sapientia, nostra fides est, propheta attestante, qui ait: Nisi credideritis, non intelligetis. (Esa. 6.) Tūc enim verè ad intelligendum sapimus, cùm cunctis quę conditor dicit credulitatis nostræ fide prębemus. In domo ergo fratris primogeniti conuiuantur filij, dum virtutes reliquę epulantur in fide. Quę si non prima in corde nostro gignitur: reliqua quæq; esse bona nō possunt, etiamsi bona videantur. In domo fratris primogeniti, filij conuiuantur, dum virtutes nostræ in habitaculo fidei, sacri eloquij cibo satiantur. Scriptū quippe est, Sine fide impossibile est placere Deo. (Heb. 11.) Tunc ergo virtutes nostræ veras vitæ epulas sumunt, cùm nutriri fidei sacramentis incipiunt. In domo fratris primogeniti conuiuantur filij: quia nisi virtutes reliquæ sapientię epulis repletę, ea quæ appetunt prudenter agant: virtutes esse nequaquam possunt. Sed ecce dum bona quæ agimus, sapiētię epulis fideiq; pascuntur: hostis noster arantes boues & pascentes asinas subtrahit, & pueros gladio occidit. Quid arantes boues, nisi grauiores nostras cogitationes accipimus? Quæ dum cor studiosa exercitatione cōficiunt, vberes profectuum fructus reddunt. Quid pascentes intelligimus asinas, nisi simplices motus cordis? Quos dum studiosè à duplicitatis errore compescimus, quasi in campo liberæ puritatis nutrimus. Sed plerunque hostis callidus cū graues cogitationes in corde conspicit, subintroducta eas voluptatis delectatione corrumpit: & dum motus cordis simplices videt, subtilia inuētionum acumina ostendit: ut dum laus de subtilitate quæritur, puritatis simplicitas amittatur. & si vsq; ad opus prauum pertrahere non valet, tentando tamen bonorum cogitationibus subrepens nocet, vt cum turbare bona mētis agnoscitur, ea quasi funditus abstulisse uideatur. Possunt etiā per arantes boues, cogitationes charitatis accipi: quibus prodesse alijs conamur, cùm fraterni cordis duritiam prędicādo scindere cupimus. Potest etiam per asinas (quæ nimirum sese onerantibus, nulla ferocitatis insania resistunt) patientię mansuetudo signari. Et sæpe hostis antiquus cùm velle prodesse nos loquendo aliis conspicit, in quodam torpore ocii mentem mergit, vt alijs prodesse non libeat, etiam cùm a propiis uacat. Arantes ergo boues subtrahit, cùm cogitationes mentis, fraternæ vtilitatis fructibus deditas, per submissum negligentiæ torporem frangit. Et quamuis electorum corda intra arcana suæ cogitationis inuigilent, & quid a tentatore sustineant, superantes pensent: eo tamen ipso malignus inimicus aliquid rapuisse se gaudet, quo cogitationibus bonorum vel ad momentum pręualet. Sępe autem cùm pręparatam mentem ad tolerantiam videt, quid ab ea maximè diligatur, exquirit, & ibi scandali laqueos inserit, vt quo magis res quæque diligitur, eo per eam facilius patientia turbetur. Et quidem electorum corda ad se semper solicitè redeunt, & semetipsa grauiter vel pro leni motu excessionis affligunt: & dum mota discunt quomodo stare debuerint, ali quando

quando melius concuſſa ſolidantur. Sed antiquus hoſtis, dum tolerantię cogitationes vel ad momentum turbat, quaſi abſtuliſſe ſe ab agro cordis aſinas exultat. In his autem quæ agere diſponimus, rationali cuſtodia quid quibuſq; rebus cõgruat, ſolicitè penſamus. Sed plerunque hoſtis dum ſubita ad nos perturbatione tentationis irruit, circumſpectiones cordis inopinatè præueniens, quaſi ipſos cuſtodes pueros gladio occidit. Sed tamen vnus fugit, qui alios periſſe nũciet. quia in eo quod mens ab hoſte patitur, rationis diſcretio ſemper ad animum redit: & quaſi ſolam ſe euaſiſſe indicat, quæ apud ſemetipſam fortiter, quicquid ꝑtulerit, penſat. Alijs ergo pereuntibus vnus ad domum redit, dum turbata tentationis motibus diſcretio ad conſcientiam recurrit: vt quod repentinis incurſibus præoccupata mens ſe perdidiſſe penſat, hoc compunctionis ſtudio afflicta recipiat. *Cumq; adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit: Ignis Dei cecidit de cœlo, & tactas oues puerosq; conſumpſit, & effugi ego ſolus vt nunciarem tibi.* Quid per oues niſi cogitationum innocentia, quid per pueros, niſi bonorum cordium munditia deſignatur? Cœlum vero aerem dici pauloantè iam diximus: vnde & aues cœli nominamus. Et ſcimus quòd immundi ſpiritus qui de cœlo ętherco lapſi ſunt, in huius cœli terræque medio vagantur: qui tantò magis corda hominum aſcendere ad cœleſtia inuident, quantò ſe à cœleſtibus per elationis ſuæ immunditiã projectos vident. Quia ergo ab aeris poteſtatibus contra cogitationum noſtrarum munditiam flamma liuoris irruit, de cœlo ignis ad oues uenit. Sæpe enim mundas mentis noſtrę cogitationes ardore libidinis accẽdunt, & quaſi igne oues concremant, dum caſtos motus animi, luxuriæ tentatione perturbant. Qui ignis Dei dicitur: quia etſi non faciente Deo, tamẽ permittente generatur. Et quia impulſu ſubito ipſas nõnunquam circunſpectiones mentis obruunt, quaſi cuſtodes pueros gladio occidunt. Sed tamen vnus incolumis fugit, dum omne quod mens patitur, perſeuerans diſcretio ſubtiliter reſpicit, ſolaq; mortis periculum euadit,

A quia etiam perturbatis cogitationibus diſcretio non ſuccumbit, ut damna ſua animo renunciet: & quaſi dominum ad lamentum vocet.

Quanta ſit in rerum terrenarum diſpenſatione difficultas. *Cap. XXVI.*

Sed illo adhuc loquente venit alius, & dixit: Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaſerunt camelos, & tulerunt eos, necnon & pueros percuſſerunt gladio, & effugi ego ſolus vt nunciarem tibi. Per camelos qui mundum

B aliquid hñt dum ruminant, & immundũ dum nequaquã vngulam findunt, ſuprà iã diximus, bonas rerum temporalium diſpenſationes intelligi, in quibus quò eſt cura diſtenſior eò nobis multiplicius inſidiatur inimicus. Oĩs enim qui diſpenſan 35
dis terrenis rebus preſidet, occulti hoſtis iaculis latius patet. Nonnulla enim prouidẽs agere nititur, & ſæpe dum cautus futura ſubtiliter præuidet, incautus dãna præſentia nequaquam videt: ſæpe dum præſentibus inuigilat, ad inſtantia præuidenda dormitat: ſæpe dum aliqua tor

C pens agit, quæ vigilãter agenda ſunt, negligit: ſępe dũ plus iuſto uigilantem ſe in actione exhibet, ipſa actionis ſuę inquietudine rebus ſubditis peius nocet. Aliquando autem linguæ modum ponere nititur, ſed onere diſpenſationis exigente ſilere prohibetur. Aliquando dum nimia ſe cenſura reſtringit, tacet etiã quæ loqui debuit. Aliquãdo ad inferenda neceſſaria dum ſe latius relaxat, dicit etiam quę loqui non debuit. Plerunq; autẽ tantis cogitationum uoluminibus implicatur, vt ipſa ferre uix valeat, quę intra ſe

D prouidus verſat: & cum nil opere faciat, ſub magno cordis ſui pondere vehementer inſudat. Quia enim dura ſunt quæ apud ſemetipſum intus patitur, quietus foris ocioſuſq; laſſatur. Plerunque enim quaſi vẽtura animus conſpicit, totamq; contra hęc intentionem proponit, magnuſq; ardor contentionis ſe inſerit, ſopor fugit, nox in diem vertitur: & cum quieta foris membra lectulus teneat, intus magnis clamoribus in cordis foro litigatur. Et fit plerunque vt nulla eueniant quæ præuidentur, totaq; cogitatio illa

quæ diu plena se intentione parauerat, repentè vacua quiescat. Tanto autem lõgius mens a necessariis cessat, quãto inania latius cogitat. Quia igitur dispensationis cura maligni spiritus modo torpenti vel præcipiti actione feriunt: modo pigra vel immoderata locutione confundunt: penè autem semper nimiis cogitationum molibus præmunt: tribus turmis Caldæi camelos rapiunt. Quasi.n. tres turmas cõtra camelos facere, est terrenarũ dispensationũ studia modo illicito opere, modo superflua locutione, modo inordinata cogitatione vastare: vt dũ se ad administranda exterius mẽs efficaciter extẽdere nititur, a sui cõsideratione separetur, & eo dãna q̃ de semetipsa patitur, nesciat, quo erga aliena fortiori studio quàm decet, elaborat. Recta autem mens cùm curas dispensationis suscipit, quid sibi, quid proximis debeat: attẽdit: & nec per alienæ solicitudinis immoderationem sua studia negligit, nec per suæ vtilitatis vigilantiam aliena postponit. Sed tamen plerunq; dum ad vtraq; solerter mens inuigilat, dum magnis, erga se & ea quæ sibi commissa sunt, circunspectionibus vacat, repentino turbata cuiuslibet causæ emergẽtis articulo, ita in præceps rapitur, vt ab ea subito cunctæ circunspectiones eius obruantur. Vnde & custodes camelorum pueros, Chaldęi gladio feriunt: & tamen vnus redit: quia inter hæc discretionis ratio mentis nostræ oculis occurrit, & solicita sibimet anima, quid subito impulsu tentationis intrinsecus amittat, intelligit.

Quòd his qui iustitia, prudentia, fortitudine, & temperantia, alijsq; bonis spiritualibus præditi sunt, gratia dei aliquãdo se vtiliter subtrahat, vt qui de se præsumit, quàm in se sit infirmus agnoscat. Cap. XXVII.

ADhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit: Filijs tuis & filiabus vescentibus & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repentè uentus vehemens irruit a regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreßit liberos tuos, & mortui sunt: & effugi ego solus, vt A *nunciarem tibi*. Sicut suprà iam diximus, regio deserti est immundorũ spirituum multitudo derelicta, q̃ dum cõditoris sui beatitudinem deseruit, quasi manum cultoris amisit: æ qua ventus uehemens uenit & domum subruit: quia ab immundis spiritibus fortis tentatio surrepit, & à tranquillitatis suæ statu conscientiam euertit. In quatuor verò angulis domus ista consistit: quia nimirum solidum mentis nostræ ædificium, prudentia temperãtia, fortitudo, iustitia sustinet. In quatuor ergo angulis domus ista subsistit: 36
B quia in his quatuor uirtutibus tota boni operis structura consurgit. Vnde & quatuor paradisi flumina terram irrigant: qa dum his quatuor virtutibus cor infunditur: ab omni desideriorũ carnalium æstu temperatur. Sed nonnunquam dum mẽti ignauia surrepit, prudentia frigescit: nam cùm fessa torpet, uentura non prouidet. Nonnunquam dum nonnulla mẽti delectatio surrepit, temperãtia nostra marcescit. In quantum enim ad delectationem præsentium ducimur: intantum minus ab illicitis temperamus. Nonnun-
C quam se timor cordi insinuat, & vires nostrę fortitudinis turbat, & eò minores contra aduersa existimus, quò quædam perdere immoderatius dilecta formidamus. Nonnunquàm uerò amor suus se menti ingerit, eamq; latenti motu à rectitudine iustitię diuertit: & quo se totã autori reddere negligit, eò in se iustitiæ iuri contradicit. Ventus ergo vehemens quatuor angulos domus cõcutit, dũ fortis tẽtatio occultis motibus quatuor uirtutes quatit: & quasi quassatis angulis domus obruitur: dum pulsatis virtutibus
D conscientia turbatur. Intra hos autem quatuor domus angulos filij conuiuantur: quia intra arcana mẽtis, quæ principaliter his quatuor virtutib. ad summæ rectitudinis culmen erigitur, virtutes cæteræ quasi quædã cordis soboles se inuicem pascunt: Donum quippe spiritus, quod in subiecta mente, ante alia prudẽtiam, temperantiam, fortitudinem, iustitiam format: eandem mentem vt contra singula quæq; tentamenta erudiat, in septem mox virtutibus temperat, vt contra stultitiam, sapientiam: cõtra hebetudinem,

dinem, intellectum: contra præcipitationem, consilium: contra timorem, fortitudinem: contra ignorantiã, scientiam: cõtra duritiam, pietatem: cõtra superbiam det timorem. Sed nonnunquam dum mens nostra tanti muneris plenitudine atq; ubertate fulcitur: continua in his securitate perfruitur, à quo sibi hęc sint obliuiscitur: seq; à se habere putat, quod nũquam sibi abesse considerat. Vnde fit vt aliquando se hæc eadem gratia vtiliter subtrahat, & pręsumenti menti quantũ in se infirmetur, ostendat. Tunc enim verè cognoscimus bona nostra vñ sint: quando hæc quasi amittendo, sentimus, quia à nobis seruari nõ possunt. Ad hoc itaque intimandæ humilitatis magisterium, fit plerunque ut irruente tentationis articulo, tanta stultitia sapientiã nostram feriat: ut turbata mẽs, qualiter malis imminentibus obuiet, uel contra tentationẽ quomodo se præparet, ignoret. Sed hac ipsa stultitia cor prudẽter eruditur: quia unde ad momentum desipit, eò post uerius quò & humilius sapit, & sapientia vnde quasi amittitur, inde certius possidetur. Aliquãdo dum sublimia intelligendo in elatione se animus erigit, in rebus imis & vilibus graui hebetudine pigrescit: vt repentè sibi etiam ima clausa videat, qui pernix sũma penetrabat. Sed hæc ipsa hebetudo intellectum nobis dum subtrahit, seruat: quia dum ad momentum cor humiliat, uerius ad sublimia intelligenda confirmat. Aliquãdo dum cuncta nos agere consilij grauitate gaudemus, pulsante causæ emergentis articulo præcipitatione subita rapimur, & qui nos semper dispositè vixisse credidimus, repente intima confusione vastamur: sed tamen eiusdem confusionis eruditione discimus ne nostris uiribus consilia nostra tribuamus, & tanto maturius ad grauitatem restringimur: quanto ad hanc quasi amissam redimus. Aliquando dum mens fortiter aduersa contemnit, subortis aduersitatis euentibus hanc metus vehemens percutit: sed per hunc concussa discit cui tribuat, quod in quibusdam fortiter stetit: & tãto post validius fortitudinem retinet, quanto hanc repentè irruente formidine, sibi iã

Gratia Spiritus sancti aliquando vtiliter subtrahitur.

A quasi elapsam uidet. Aliquando dum magna nos scire gaudemus, repentinę ignorãtię cęcitate torpescimus: sed quo ignorantia mentis oculus ad momentũ clauditur, eo post ad scientiam uerius aperitur, ut nimirũ flagello suę cęcitatis eruditus, scire ipsum à quo habeat, sciat. Aliquando dum religiosè cuncta disponimus: dum pietatis viscera plenè nos habere gratulamur: quadam mẽtis duritia irruente percutimur: sed quasi obdurati cognoscimus cui pietatis habitæ bona tribuamus, & pietas verius velus extincta recipitur, dum quasi amissa plenius

B amatur. Aliquando dum subiectum se diuinæ formidini animus gaudet, repentè superbia tentante rigescit: sed tamen valde mox timens, quia nõ timet, ad humilitatem se iterum festinus inflectit, & tãto hanc solidius recipit, quanto eius uirtutis pondus quasi amittendo pensauit. Euersa igitur domo moriuntur filij: quia turbata in tentatione conscientia, ad utilitatẽ propriæ cognitionis raptim & in momento temporis obruuntur genitę in corde virtutes. Quia profectò filij

C intus per spiritum viuunt, dum exterius carne moriũtur: quia videlicet virtutes nostræ tentationis tempore etsi in momento turbatæ ad status sui incolumitate deficiunt, per intentionis tamen perseuerantiam integrè in mentis radice subsistunt. Cum quibus etiam tres sorores occumbunt: quia in corde nonnũquam per flagella turbatur charitas, per formidinem concutitur spes, per quęstiones pulsatur fides. Sæpe enim quasi à conditoris amore torpescimus, dum ultra,

D quàm nobis congruere credimus flagello fatigamur. Sæpe dum plus quàm necesse est mẽs formidat, fiduciam sibimet spei debilitat. Sæpe dum immensis quæstionibus animus tenditur: perturbata fides quasi defectura fatigatur. Sed tamen viuunt filiæ quæ domo concussa moriũtur: quia etsi intra conscientiam, spem fidem charitatemq; penè occumbere perturbatio ipsa renunciat: has tamen ante Dei oculos viuas perseuerantia rectæ intentionis seruat. Vnde & puer qui hæc nunciet, solus euadit: quia mentis discretio etiam inter tentamenta incolumnis

permanet:

permanet: Agitq; puer vt Iob filios flen A
do recipiat: dum discretione nunciante
dolens animus vires quas quasi amittere
cœperat, pœnitendo conseruat. Mira au
tem hoc nobiscum dispẽsatione agitur:
vt mens nostra culpæ nonnunquam pul
satione feriatur. Nam esse se magnarum
virium homo crederet: si nullum vnquã
earundem virium defectum intra men-
tis arcana sentiret. Sed dum tentatione
irruente quatitur, & quasi vltra quàm
sufficit, fatigatur: ei contra hostis sui insi
dias munimen humilitatis ostenditur: &
vnde se pertimescit eneruiter cadere, in B
de accipit fortiter stare. Tentatus autem
non solũ vires a quo accipiat, discit: sed
quanta eas vigilantia seruet intelligit. Sę
pe enim quem tentationis certamen su-
perare non valuit, sua deterius securitas
strauit. Nã dum lassum se quisq; in ocio
remittit, dissolutam mentem corruptori
prostituit: at si eum ex dispẽsatione sup-
næ pietatis, tentatio non repente vehe-
menter irruẽs, sed temperato accessu eru
diens pulsat: nimirum ad insidias proui-
dendas euigilat, vt contra hostem se in
certamine cautius accingat. Vnde & be- C
ne subiungitur: *Tunc surrexit Iob.* Se-
dere enim quiescẽtis est: assurgere decer-
tantis. Auditis enim aduersis surgere, est
expertis tentationibus mentem ad certa
mina robustius parare. Quibus nimirum
tentationibus ẽt discretio proficit: quia
vt virtutes a uitiis subtilius distinguat,
agnoscit. Vñ & bene subiungitur: *Scidit
vestimenta sua.* Vestimenta scindimus,
cùm discernendo opera nostra retracta-
38 mus. Si.n. nos apud Deum opera nostra
quasi vestimenta non tegerent, nequa-
Apoc. 16 quã uoce angelica diceretur: Beatus q̃ vi D
gilat & custodit uestimẽta sua, ne nudus
ambulet, & videãt turpitudinẽ eius. Tur
pitudo enim nostra tũc cernitur, cùm vi
ta reprehensibilis ante iustorum oculos
in iudicio, nequaquam subsequentis bo
ni operis tegmine uelatur. Sed quia cum
culpa tentamur, ad lamẽta accendimur:
atq; ipsis lamentis excitati, ad perspiciẽ-
dam lucem iustitiæ subtilius oculos men
tis aperimus, quasi in dolore vestimenta
scindimus. quia ex fletu discretione cre
scente, cuncta quę agimus, districtius ira
ta manu iudicamus. Tunc omnis nostra
elatio corruit, tunc cuncta ab animo co-
gitationum superfluitas cadit. Vnde &
subditur: *Et tonso capite corruens in terram
adorauit.* Nam quid moraliter, per capil-
los, nisi defluentes animi cogitationes
accipimus? Vnde & aliàs Ecclesiæ dici- Cant. 4.
tur: Sicut vitta coccinea labia tua spon-
sa, & eloquium tuũ dulce. Vitta quippe
crines capitis astringit. Labia ergo spon
sæ sicut vitta sunt: quia exhortatione sã-
ctæ Ecclesiæ, cunctæ in adiutorium men-
tibus diffusæ cogitationes ligantur, ne re
missæ defluant, ne sese per illicita spar-
gant, ne sparsæ cordis oculos deprimãt:
sed quasi ad vnam se intentionem colli-
gant, dum vitta eas sanctę prædicationis
ligat. Quam rectè & coccineam asserit,
quia sanctorum prædicatio solo charita
tis ardore flammescit: Quid verò per ca
put, nisi & quæ principale vniuscuius-
que actionis est mens ipsa signatur? Vn-
de & aliàs dicitur: Et oleum de capite
tuo non deficiat. Oleum quippe in capi- Eccl. 9.
te, est charitas in mente: & deficit oleum
a capite, cùm charitas discedit a mente.
Caput ergo tondere, est cogitationes su-
perfluas a mente resecare. Et tõso capite
in terram corruit, qui repressis præsum-
ptionis suæ cogitationibus, quàm in se-
metipso infirmus sit, humiliter agnoscit.
Difficile nanq; est quempiam magna 39
agere, & apud semetipsum de magnis a-
ctibus cogitationũ fiduciam non habere.
eoipso enim quo contra vitia fortiter vi
uitur cogitationum præsumptio in cor-
de generatur, & cum mens foris culpam
suam valenter conterit, plerunq; apud se
metipsam latenter intumescit, iãq; sese
magni alicuius meriti æstimat, nec se pec
care in cogitatione suæ æstimationis pu
tat. Ante districti autem iudicis oculos
tanto deterius delinquitur, quanto cul-
pa occultius, & penè incorrigibiliter per
petratur, & tanto ad vorandũ latius pa-
tet fouea, quãto de semetipsa elatius glo
riatur vita. Vnde (vt sæpe iam diximus)
pia cõditoris dispẽsatione agitur, vt de
se cõfidens aĩa dispensatoria tentatione
pulsetur: quatenus infirmata, q̃d sit, inue
niat: & præsumptionis ꝓpriæ fastũ depo
nat. Mox.n. vt tentatio mẽtẽ pulsauerit:

omnis cogitationũ nostrarũ ꝓsumptio, tumultusq; conqescit. Mens.n.cum se in elationẽ erigit, quasi in tyrannidẽ erumpit. Hẽt aũt tyrannidis suæ satellites fauentes sibimet cogitationes suas. Sed si sup tyrannũ hostis irruat: fauor mox satellitũ cessat. Intrante nanq; hoste, satellites fugiunt, eumq; territi declinant, quẽ in pace positi callida adulatione laudabant. Subductis verò satellitib. ante hostẽ solus remanet: q̃a recedentib. elatis cogitationib. ꝑturbatus aĩus se solũmodo in tẽtatione uidet. Auditis ergo aduersis caput tondetur, cũ tentationib. vehemẽter irruentib. à præsumptionis suæ cogi-

Num. 6. tationib. mẽs nudatur. Quid est.n. ꝙ Nazaræi capillos nutriunt: nisi ꝙ per vitam magnæ continentiæ præsumptionũ cogitationes crescũt? Sed q̃d est ꝙ deuotione cõpleta caput Nazaræus radere, capillosq́; in igne sacrificij ponere iubetur: nisi ꝙ tunc ad perfectionis summam pertingimus, cum sic exteriora uitia vincimus, vt ẽt cogitationes superfluas à mente resecemus? Quas nimirũ sacrificij igne concremare, est flãma eas diuini amoris incedere: ut totum cor in Dei amore ardeat: & cogitationes superfluas concremans quasi Nazaræi capillos deuotionis

40 perfectione cõsumat. Et notãdũ ꝙ in terrã corruẽs adorauit. Ille.n. uerã Deo orationẽ exhibet, qui semetipsum, quia puluis sit humiliter videt qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit. Vñ & cõpetenter dicit: *Nudus egressus sum de utero matris meæ: nudus reuertar illuc.* Ac si tẽtatus aĩus & infirmitatis suæ inopia deprahensus dicat. Nudũ me in fide magra tia genuit, nudũ eadem grã in assumptione saluabit. Est nanq; magnũ animi turbati solatiũ: ut pulsatus uitiis, cũ se quasi nudari virtutibus conspicit, ad solã misericordiæ spem recurrat, & eò se nudari nõ sinat, quò se à virtutibus humiliter nudũ putat: qui etsi fortasse aliqua uirtute in tentatione detegitur, infirmitatẽ tñ propriam agnoscens, ipsa melius humilitate uestitur: & ualde robustius q̃ steterat iacet, cũ sibi sine diuino adiutorio cessat tribuere q̃d hẽt. Vñ & manu mox largitoris & iudicis humiliter agnoscit, dicẽs: *Dñs dedit, Dñs abstulit.* Ecce tentationibus eruditus creuit, qui & in uirtute habita largitatem dantis, & in perturbatione fortitudinis, potestatem tollentis agnoscit. Quæ tñ fortitudo non tollitur, sed perturbata fatigatur: quatenus concussa mens, dum se hanc iam iamq́; quasi amittere trepidat, semper facta humilis nunquã ꝑdat. *Sicut dño placuit, ita factum est: sit n mẽn dñi benedictum.* In hoc ꝙ interna perturbatione concutimur: dignũ est ut ad cõditoris iudicium recurramus, ut inde cor nostrũ adiutori nostro maiores laudes exhibeat: vñ pulsatum verius imbecillitatẽ suæ infirmitatis pensat. Bene autem dr̃: *In oĩbus his non peccauit Iob labijs suis nec stultũ aliquid contra Deum locutus est.* quia solerti cura custodire dolens animus dẽt, ne cũ se intus tentatio stimulat, in uerba foras illicitæ locutionis erũpat, ne de ꝓbatione murmuret, & ignis qui hũc velut aurũ cõcremat, ꝑ excessũ sermonis illiciti in paleæ fauillã uerrat.

Quòd prophetis sanctis & adest & abest spiritus prophetiæ. Cap. XXVIII.

Nihil uerò obstat si hoc quod de uirtutibus diximus: de his quæ in ostẽ- 41
sione uirtutis dantur, donis sancti spiritus sentiamus. Alij nanq; prophetiæ, alij gñã linguarum, alii uirtutes curationum dantur. Sed quia dona hæc ipsa non semper in mente eodem modo sunt, liquidò ostenditur, ꝙ ne se mens in præsumptione eleuet, aliqñ utiliter subtrahũtur. Nã si prophetiæ spiritus prophetis semper adesset: nimirũ Heliseus propheta nõ diceret: Dimitte eã, aĩa.n. eius in amaritu- 4 Reg. 4
dine est, & dñs celauit à me verbũ. Si prophetiæ spũs prophetis semper adesset, in quisitus Amos propheta nõ diceret: Nõ Amos 7
sum ꝓpheta, ubi & subdidit: Neq; filius prophetæ: sed armẽtarius puer ego sum, vellicans sycomoros. Qũo aũt propheta nũ fuit, qui de futuris tot uera prædixit? Aut qũo propheta fuit, si de se in præsenti uera denegauit? Sed quia eadem hora qua requisitus est, prophetiæ sibi spiritũ deesset sẽsit, de semetipso testimoniũ veraciter intulit, dicens: Non sum propheta. Qui tñ secutus adiunxit: Et nunc audi uerbum

si uerbum dñi: Hæc dicit dñs: Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filij tui & filię tuæ in gladio cadēt, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris. Quib. prophetæ uerbis apertè ostēditur: q̄a dū de se illa loqueretur, impletus est: & mox habere prophetandi spiritū meruit, quia se prophetā non esse humiliter agnouit. Et si prophetę spūs prophe-
1.Reg.7 tis semper adesset: Dauid regi de templi se constructione consulenti, nequaq̃ Nathan propheta cōcederet, quod post paululum negaret. Vñ bene & in Euangelio scriptum est: Sup quem uideris spūm descendentem, & manētem super eum, hic
Ioan. 1. est qui baptizat. In cunctis nanq; fidelib. spūs uenit, sed in solo mediatore semper singulariter permanet: q̄a eius humanitatem nunq̃ deseruit, ex cuius diuinitate procedit. In illo igitur manet, qui solus & oīa & semper pōt. Nam fideles q̄ hunc accipiunt, cùm signorum dona semp habere, ut nolunt, non pñt, hunc se accepisse quasi in transitus ostensione testātur. Sed cū rursum de eodē spū ueritatis ore
Ioan. 14 discipulis dicitur: Apud uos manebit & in uobis erit, quid est q̄ diuina uoce mediatoris signū hoc, eadē sanctispūs man-
Ioan. 1. sio declaratur, cū dicitur: Sup quem uideris spūm descendentem & manentem super eum? Si igitur iuxta magistri uocem & in discipulis manet: quō iam singulare signum erit quod in mediatore permanet? Quod tamen citius cognoscimus, si dona eiusdem spiritus discernamus.

Quòd sunt quædam dona spiritussancti, sine quibus nemo ad uitam peruenit, & alia in præsenti uita ad subsidium temporalium necessitatum utilia. Cap. XXIX.

ALia nanq; sunt dona illius, sine quibus ad vitā nequaquam pertingitur, alia quibus vitæ sanctitas pro aliorū vtilitate declaratur. Mansuetudo nanq;, humilitas, patientia, fides spes, charitas, dona eius sunt: sed ea sine quib. ad uitam hoīes peruenire nequaquā possunt. Prophetiæ aūt, uirtus curationū, genera linguarum, interpretatio sermonum, dona eius sunt: sed quæ uirtutis eius p̄sentiā pro correctione intuentium ostendunt. In his igitur donis sine quibus ad vitam perueniri nō pōt, spiritussanctus siue in prædicatoribus suis, siue in electis omnibus semper manet: in illis autem quibus per ostēsionem illius non nostra vita seruatur, sed aliorum quæritur, nequaquā semper in prędicatoribus p̄manet: quia semper quidem eorum cordi ad bene viuēdum præsidet, nec tñ per eos virtutum signa semper ostendit: sed aliqñ se eis à signorum ostensionib. subtrahit, vt eò humilius virtutes eius habeantur, quò habitæ teneri non possunt. Mediator aūt dei & hoīum homo Christus Iesus in cūctis eum & semper & cōtinuè habet præsentem: quia ex illo idem spūs per substātiā profertur. Rectè ergo cùm in sanctis prædicatoribus maneat, in mediatori singulariter manere perhibetur: quia in illis p̄ gratiam manet ad aliquid, in illo aūt per substantiam manet ad cūcta: Sicut.n.corpus nostrum sensum tātummodo tactus agnoscit, caput aūt corporis, vsum simul oīum quinq; sensuū possidet, vt videat, audiat, gustet, odoretur, & tāgat: ita mēbra superni capitis in quibusdam virtutib. emicant: ipsum verò caput in cūctis virtutib. flagrat. Dissimiliter ergo spūs in illos manet, cui se ac uotum substantialiter exhibet, & à quo per naturam nunquā recedit. Dona verò eius quib. ad vitam tēditur, sine periculo amitti nō pñt, 43
dona aūt quibus vitæ sanctitas demonstratur, plerūq; (vt dictum est) sine dispēdio subtrahūtur. Illa ergo pro nostra eruditione tenēda sunt, hæc pro alienis profectibus exquirenda. In illis vos terreat formido, ne pereant: in istis verò ad tempus aliquando sublatis consoletur humilitas: quia ad electionem mētem fortasse subleuant. Cùm igitur cōcessa nobis uirtutum signa subtrahuntur, dicamus rectè: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Tunc enim verè ostendimus, quia accepta rectè tenuimus: cum profecto ęquanimiter ad momentum sublata toleramus.

Libri Secundi Moralium B. Gregorij Finis.

B. GREGORII MAGNI, PAPAE,

EXPOSITIONIS MORALIS IN BEATVM IOB,

LIBER TERTIVS.

CAPITIS SECVNDI TEXTVS.

BEatus Iob ad mortem petitus in tentatione, ad vitam creuit ex verbere: & antiquus hostis vnde se bona eius æstimauit extinguere, inde doluit multiplicasse. Sed quia in primo certamine se succubuisse considerat, ad alia se tentationum bella restaurat, & de sancto viro mala adhuc impudenter sperat: quia bona malus credere non potest, vel experta. Ea autem quæ in prima eius percussione præmissa sunt, iterum subnectuntur cùm dicitur. Cap. I.

ACTVM est autem cùm quadam die venissent filij Dei, & starent coram domino: venisset quoq; satan inter eos & staret in conspectu eius, vt diceret dominus ad satan: Vnde venis? Qui respondens ait: Circuiui terram, & perambulaui eam. Et dixit dominus ad satan: Nunquid considerasti seruum meũ Iob, quod nõ sit ei similis in terra: vir simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autẽ commouisti me aduersus eum, vt affligerẽ eum frustra. Cui respon- B *dens satan ait: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo dabit pro anima sua: alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis, quòd in faciem benedicat tibi. Dixit ergo dominus ad satan: Ecce in manu tua est: veruntamen animam illius serua. Egressus igitur satan à facie domini percussit Iob vlcere pessimo, à planta pedis vsque ad verticem eius: qui testa saniem radebat sedens in sterquilinio. Dixit autem illi vxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? benedic Deo, & morere: qui ait ad illam: Quasi vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de ma-* C *nu domini, mala quare non sustineamus. In omnibus his non peccauit Iob labijs suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphas Themanites, & Baldath Suites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim vt pariter venientes visitarent eum & consolarentur. Cumq; eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eũ. Et exclamantes plorauerunt: scissisq; vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cælum. Et sederunt cum eo in terra septem dieb.* D *& septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum. Videbant enim dolorem esse vehementẽ.*

Hæc quia latius suprà disseruimus, melius silẽdo pterimus: ne dũ sæpius discussa repetimus, tardius ad indiscussa veniamus. Quærẽdũ hoc qđ voce dñi ad satã dr. vñ venis? nequaquam æstimo quod ita ei ut prius dicatur. Cum.n.ab eo certamine in quo relaxatus fuerat, victus redit: & vñ venit, reqritur, q vñ veniat, scitur qd aliud

liud q̃ infirmitas superbiæ eius increpatur? ac si ei apertè diuina nox dicat; Ecce ab uno, & in infirma carne posito homine vinceris, qui te cótra me autorem omnium erigere conaris. Vnde mox dominus cum beati Iob bona sicut prius diceret, hæc cum victoria & triumphis enumerans adiungit: *Et adhuc retinens innocentiam suam.* Ac si apertè dicat: Tu quidem exercuisti malitia: sed ille innocentiam non amisit: & vnde te æstimasti profectũ eius imminuere: inde compulsus es eius profectui deseruire: quia mẽtis innocentiã quã gloriosè tenuit in trãquillitate, gloriosius seruauit in verbere. Sequitur:

Quòd iusti & frustra percutiuntur & nõ frustra: non frustra, quia augetur vitæ meritum: frustra, quia in eis non puniatur peccatum. Cap. II.

T*V autem commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra.* Cum sit Deus iustus & verax: valde quærẽdum est, quõ beatum Iob frustra afflixisse se indicat. Quia.n.iustus est, frustra affligere non potuit. Sed rursum quia uerax est: aliter nõ potuit dixisse q̃ fecit. Vt ergo iusto & ueraci utraq; cõueniant: quatenus & vera dicat, & iniusta nõ faciat, cognoscamus beatũ Iob & iuxta aliquid frustra & rursum iuxta aliquid nõ frustra percussum. Quia.n.iustus & uerax hęc de semetipso asserit: ostendamus & uerũ extitisse qđ dixit, & rectũ fuisse quod fecit. Necesse quippe erat ut sanctus vir Deo soli sibiq; cognitus quãta virtute polleret, ad imitãdũ cũctis innotesceret. Aperta nãq; aliis virtutis exẽpla nõ daret, si ipse sine tẽtatione permaneret. Actũ est ergo ut uires eius cunctis imitandas ipsa uis percussionis ostenderet, & flagella proderet quod in tranquillitate latuisset. Sed eisdẽ flagellis creuit uirtus patientiæ: atq; ex dolore verberis, aucta est gloria remunerationis. Vt ergo in dicto dñi ueritas, rectitudo aũt teneatur in facto: beatus Iob & nõ frustra pcutitur, qa augetur meritũ. & tũ frustra pcutitur, qa nullum punitur admissum. Frustra.n. pcussus est, cui culpa nõ reciditur: & non frustra percussus est, cui virtutis meritum cumulatur. Sed qd est quod dĩ. *Commouisti me aduersus eum?* Nunquid satanæ verbis veritas accenditur, ut in subditorũ suorũ cruciatus instigetur? Quis hæc de Deo senserit, quæ recto et homini indigna perpendit? Sed quia nos ferire nisi commoti nescimus, ipsa diuina percussio cõmotio vocatur: & ad nostra uerba diuina voce descenditur, vt eius factũ ab homine vtcũq; capiatur. Illa.n.vis quæ absq; necessitate oĩa creauit, & sine defectu oĩbus præsidet, & sine labore cũcta sustẽtat, & sine occupatione regit, et sine commotione corrigit: sicq; humanas mẽtes ad ea quę voluerit flagellis format: vt in diuersitatis vmbrã à suæ incommutabilis luce non transeãt. Sequitur: *Respondens satan ait. Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro aĩa sua: alioquin mitte manum tuã, et tange os eius & carnẽ, & tũc videbis q̃ in faciẽ benedicat tibi.* Antiquus hostis ex rebus exteriorib. colligit quod beato uiro ad mentis crimẽ infligit, Pellem enim pro pelle dari asserit: quia sæpe dum venire ictũ contra faciẽ cernimus, manũ palpebris opponimus, ut ab ictu oculos defendamus: & corpus vulneri obiicimus, ne in corpore teneriori vulneremur. Satan ergo hæc cõsuete fieri sciens, dicit: Pellẽ pro pelle & cuncta quæ habet homo, dabit pro aĩa sua. Ac si apertè dicat. Idcirco Iob tot extra se flagella æquanimiter patitur: quia pauet ne ipse feriatur. Cura ergo carnis est quod dãno affectuum carnaliũ motus non est, quia dum sibimetipsi metuit, minus suorũ percussiones sentit. Vnde & mox eius carnẽ feriendã postulat, dicens: *Mitte manum tuã, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi.* Superius dixerat. Tange cuncta quæ possidet, & tunc videbis q̃ in faciem benedicat tibi. Nũc quasi prioris propositionis oblitus factus, de aliis alia postulat. Qđ tamen rectè diuina dispẽsatione permittitur: quatenus altercator imprudens vel sæpe victus obmutescat. Sequitur:

Percussio diuina, cõmotio dicitur.

Quòd satan dicitur seruare, quæ non permittitur tangere. Cap. III.

D*Ixit ergo Dominus ad satan. Ecce manu tua est, veruntamen animam illius*

serua.] Ecce iterum permissionem verbe A ris comitatur custodia, protectionis, & electum suum diuina dispensatio custodiendo deserit, deserendo custodit: alia illius prodit, alia protegit. Si enim totum Iob desereret in manu tãti aduersarij, homo qđ esset? In ipsa ergo iustitia permissionis permiscetur quædã libra pietatis: quatenus in vno eodemq; certamine & seruus humilis ex oppressione proficiat, & hostis superbiens ex permissione succũbat: Manui itaque aduersarij sanctus vir traditur, sed tñ in intimis adiutoris sui manu retinetur. De illis quippe ouibus B fuit, de quibus in Euangelio ipsa veritas

Ioan. 10. dicit: Non rapiet eas quisquam de manu mea: & tñ expetenti hosti dicitur: Ecce in manu tua est. Idem ergo in manu Dei, idem in manu est diaboli. Nam dicens: In manu tua est, cùm protinus adiungit, uerumtñ aĩam illius serua: patẽter pius adiutor innotuit: qa tenuit quẽ cõcessit, & dando non dedit, quem aduersarij sui ia-

5 culis eiiciens abscondit. Quid est autem hoc quod ad satã dicitur: Aĩam illius serua? Quo enim pacto ille custodit, qui custodita semper irrũpere appetit? Sed ser- C uare satan dicitur, irrumpere non audere: sicut ecõtrariò patrem in oratione po-

Matt. 6. stulamus dicentes: Ne nos inducas in tentationem. Neque enim in tentationem dominus inducit: qui semper à tentatione subditos misericorditer protegit: sed tamen in tentationem quasi eius inducere, est à tẽtationis nos illecebra non munire. Et tunc nos in tentationis laqueum non inducit, cũ tentari nos vltra quàm possumus, non permittit. Sicut ergo dominus inducere nos in tentationem dici- D tur, si nos ab aduersario induci patiatur: ita aduersarius seruare aĩam dĩ, cum hæc tentando superare prohibetur. *Egressus igitur satã à facie domini.* Quo satan à facie dñi exeat, ea quæ iam superius dicta sũt, manifestant. Sequitur: *Percussit Iob vlcere pessimo à planta pedis usque ad verticem eius.* Duobus semper modis flagella pensanda sunt: ut scilicet perpendantur aut qualia sint, aut quanta. Nam sæpe multa ex qualitate, sæpe grauia ex quantitate leuigantur: si uidelicet cùm multa sunt, non sint graui: cùm uerò grauia, non sint multa. Vt igitur ostẽdatur quomodo per asperitatẽ flagelli aduersarius contra sanctum virum nõ solum per nequitiam qualitatis, sed etiam per pondus quantitatis exersit: ad demonstrandum qualitatem dicitur, percussit eum vlcere pessimo: ad insinuandam uerò quantitatem subiungitur: à planta pedis vsque ad verticem: ut nimirum nihil in mente vacet à gloria, in cuius nil corpore vacat à pœna. Sequitur:

Quòd multi secularibus dignitatibus prediti, vas fictile quod gestant, quàm cito sit conterendum non attendunt.

Cap. IIII.

Qui testa saniem radebat, sedens in sterquilinio. Vñ testa nisi ex luto confici tur? qđ verò est sanies corporis nisi lutũ? Saniem ergo radere testa perhibetur, ac si apertè diceretur: Luto tergebat lutũ. Pensabat quippe uir sanctus vnde sumptũ fuerat quod gestabat, & fragmento vasis fictilis cõfractum uas fictile radebat. Quo facto patenter ostenditur corpus suũ qũo sibi sanũ subdidit, quod & percussum sic despiciẽs curauit: q̃ ille mollitiem sanè suæ carni concesit, qui nõ vestẽ, non digitos, sed testam ẽt vulneribus admouit. Testa ergo radebat saniẽ: vt semetipsum & in fragmento considerans, ẽt de extensione vulneris sumeret curã mentis. Quia verò sæpe per ea quæ circa corpus sunt, animus inflatur: & per hoc quod erga nos agitur, fragilitas nostri corporis ab oculis cordis amouetur, (sicut nonnulli seculares cùm tẽporalib. dignitatibus fulciuntur, dum locis altiorib. præsident, dum multorum obsequia sibi suppetere ad uotum vident: fragilitatem suam intueri negligunt, & uas fictile quod gestant, quàm sit velociter conterendum, obliuiscentes omnino non attẽdunt) beatus Iob vt cõsiderationem suæ fragilitatis etiam ex circumstantibus traheret, & ante oculos suos uim suæ despectionis augeret, non qualibet in terra, quæ penè vbique munda reperitur, sed in sterquilinio sedisse perhibetur. In sterquilinio ponebat corpus: ut ex terra assumpta quæ esset carnis substantia, bene

proiiciens.

proficiens perpenderet animus. In sterquilinio ponebat corpus, vt etiam ex loci fœtore caperet, quòd festinè corpus ad fœtorem rediret.

Quid sit quòd Deus in hoc seculo sic despicit, quos ante secula sublimiter elegit. *Cap.* *V.*

SEd ecce cùm beatus Iob tot rerũ damna sustinet, tot funerib. pignorũ percussus dolet, tot vulnera tolerat, dũ decurrentẽ saniem testa radit: dum per putredinem defluẽs in sterquilinio residet, intueri libet quid est quod omnipotens Deus quos sibi tã charos in æternũ conspicit, tam vehementer quasi despiciens affligit. Ecce aũt dũ beati Iob vulnera cruciatusq; considero: repentè mentis oculos ad Ioannẽ reduco, & nõ sine grauissima admiratione ꝑpendo, ꝙ ille prophetię spiritu intra matris vterũ impletus: atq; vt ita dixerim priusquã nasceretur renatus: ille amicus sponsi, ille quo inter natos mulierũ maior nemo surrexit: ille sic propheta, vt plus ẽt q̃ propheta, ab iniquis in carcerẽ mittitur, & ꝑ puellæ saltatu capite truncatur, & vir tãtę seueritatis pro risu turpiũ moritur. Nũq̃d nã credimus aliquid fuisse, quod in eius vita illa sic despecta mors tergeret? Sed qñ ille vel in cibo peccauit, qui locustas solũmodo & mel siluestre edit? Quid Deo vel de qualitate sui tegminis deliquit, q camelorũ pilis corpus operuit? Quid de conuersatione sua offendere potuit, qui de eremo nõ recessit? Quid illũ loquacitatis reatus polluit, qui disiunctus lõgè ab hoib. fuit? Qñ illum vel silentij culpa attigit, qui ad se uenientes tam vehemẽter increpauit, dicens: Genimina viperarũ, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Quid est ergo quod Iob Dei testimonio ꝓfertur: & tñ plagis vsq; ad sterquilinium sternitur? Quid est quod Ioannes Dei voce laudatur, & tñ pro temulẽti verbis in saltatricis prẽmiũ moritur? Quid est quod Deus oipotens sic vehemẽter in hoc seculo despicit, quos sic sublimiter ante secula elegit, nisi hoc quod pietati fidelium patet: qm̃ idcirco sic eos premit in infimis, quia videt quõ remuneret in summis: & foras vsq; ad despecta deijcit, quia intus vsq; ad incomprehẽsibilia perducit? Hinc ergo vnusquisq; colligat, quid illic sint passuri quos reprobat, si hic sic cruciat, quos amat. Aut quõ ferientur qui in iudicio arguendi sunt: si sic eorum vita premitur: qui ipso iudice teste laudantur? Sequitur:

Ioannis Baptistæ commendatio.

Mat. 3. Luc. 3.

Quòd diabolus cùm nos tentat, antiquæ artis insidia repetit, & quia scit quomodo Adã decipi soleat, ad Euam recurrit, & quod iustus sit in sterquilinio, qui iniustus fuerat in paradiso. *Caput. VI.*

DIxit aũt illi vxor sua. Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere. Antiquus hostis humanũ genus duobus modis tentare consueuit, vt videlicet corda stantiũ aut tribulationibus frãgat, aut ꝑsuasionibus molliat. In vtrisq; ergo cõtra beatũ Iob se vehemẽter exercuit. Nã prius patrifamilias intulit dãna rerũ, orbauit patrẽ morte filiorum: percussit incolumẽ putredine vulnerũ. Sed quia putrescentẽ foris, sanum adhuc interius stare conspexit, & quem exterius nudum reddidit, hũc interius ditiorẽ fieri per exhibitã laudẽ conditoris inuidit, callidè cogitans pensat, ꝙ cõtra se athleta Dei vnde premitur, inde subleuatur, victusq; ad subtilia tẽtãdi argumẽta conuertitur. Nam antiquæ artis insidias repetit, & quia scit quõ Adã decipi soleat ad Euam recurrit. Beatũ. n. Iob inter tot rerum damna, inter tot percussionũ vulnera, quasi in quadam virtutum arce stare inuictum vidit. In alto quippe mentẽ fixerat: & idcirco hanc hostiles insidiæ irrũpere nõ valebant. Quæritur ergo ab aduersario, in hanc arcem munitissimã quibus gradibus ascendatur. Vicina est aũt viro mulier, atq; subiecta. Cor igitur mulieris tenuit: & quasi scalã qua ad cor viri ascendere potuisset, inuenit occupauit aiam coniugis, scalam mariti. Sed nihil hac arte ꝓualuit: quia sanctus uir subiectam sibi mulierem, & non prępositam attendit: & recta loquẽs docuit, quã serpens, vt peruersa loqueretur, instigauit. Dignum quippe erat vt fluxam mentem virilis censura restringeret cùm profecto & de ipso primo lapsu humani generis nosset, qđ docere mulier recta nesciret.

Diabolus duob. modis hominem tentare.

1. Tim. 2 Vnde benè & per Paulum dicitur: Docere aũt mulieri non permitto. Quia nimirum aliquando eum docuit, à sapientiæ æternitate separauit. Antiquus itaq; hostis ab Adam in sterquilinio victoriã perdidit, qui Adã in paradiso superauit: atque adiutricem suam mulierem dum ad verba malæ persuasionis accendit, ad doctrinam sanctæ eruditionis misit, & quæ excitata fuerat, vt pderet, erudita est ne periret. Sic à nostris viris fortibus hostis percutitur: ut sua ei etiam tela rapiãtur. Vnde enim se exaggerare æstimat dolorẽ vulneris, inde ei contra semetipsum suggerit arma virtutis. Ex verbis autem malè persuadentis coniugis vigilanter debemus aspicere, quod antiquus aduersarius non solum per semetipsum, sed per eos etiam qui nobis adhærent, statum satagit nostræ mẽtis inclinare. Cùm enim cor nostrũ sua persuasione nõ subruit, ad hoc nimirum per linguas adherentiũ
Eccl. 32. Hier. 9. repit. Hinc enim scriptum est: A filijs tuis caue, & à domesticis tuis attende. Hinc per prophetam dicitur: Vnusquisq; se a pximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam. Hinc rur-
Mat. 10. sum scriptum est: Inimici hominis domestici eius. Callidus nanque aduersarius cum à bonorum cordibus repelli se cõspicit: eos qui ab illis valde diliguntur, exquirit: & per eorum verba blandiens loquitur, qui plus ceteris amantur: vt dum vis amoris cor perforat, facilè persuasionis eius gladius ad intima rectitudinis munimina irrũpat. Post damna igitur rerum, post funera pignorum, post vulnera scissurasq; membrorum, antiquus hostis linguam mouit vxoris. Et notandũ quo tempore viri mentem studuit virulento sermone corrumpere. Verba enim post vulnera intulit, vt nimirum cum uis doloris ingrauesceret, facilè persuasionis suggestio peruersa præualeret. Sed si ipsum subtiliter tentationis eius ordinem perpẽdimus, qua calliditate sæuiat, inuenimus. Mouit nanque prius damna substantiæ, quæ & extra naturã profecto essent, & extra corpus. Subtraxit filios, quod iam extra naturam quidẽ non esset, sed tamen adhuc aliquatenus extra proprium corpus: ad extremũ percussit

A & corpus. Sed quia vulneribus carnis ad mentis vulnus peruenire non valuit, et coniunctæ mulieris linguam quæsiuit. Quia enim aperto certamine superatũ se doluit, de ore coniugis iaculum quasi de insidijs intorsit, quæ profecto diceret. *Adhuc permanes in simplicitate tua? benedic Deo, & morere.* Ecce tentãdo oĩa abstulit, ecce tentãdo mulierẽ reliquit, & sancto viro callidè cũcta diripuit: sed valde callidius adiutricẽ suã mulierẽ reseruauit, q̃ dicat: *Adhuc permanes in simplicitate tua?*

B Verba sua Eua repetit. Nam quid est dicere: Simplicitatem desere, nisi obedientiam, pomum vetitum comedendo, contemne? Et quid est dicere: Benedic Deo, & morere: nisi transcendendo præceptũ vltra quàm es conditus viue? Sed Adam noster fortis in sterquilinio iacuit, qui in paradiso: quondam debilis fuerit, nam illico ad malè suadentis verba rũdit dicẽs.

Quid sit quod Esaiæ 45 scriptum est. Ego dominus formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans mala. Cap. VII.

C *QVasi vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona accepimus de manu domini: mala quare non sustineamus?* Ecce vbiq; hostis frangitur, vbique superatur. Per cuncta tentationum argumenta succubuit: quia & illud suum familiare solatium etiam de muliere amisit. Inter hec igitur sanctum virum intueri libet, foris rebus vacuum, intrinsecus Deo plenum. Cum Paulus Apostolus in semetipso diuitias sapientiæ internæ conspiceret, seque ipsum exterius esse corruptibile corpus videret, ait: Habemus thesau- 2. Cor. 4
rum istum in vasis fictilibus. Ecce in beato Iob vas fictile scissuras vulnerũ exterius sensit: sed hic thesaurus interius
D integer mansit. Foris enim per vulnera crepuit, sed indeficienter interius nascens thesaurus sapientiæ, per verba sanctæ eruditionis emanauit, dicens: Si bona accepimus de manu domini, mala quare non sustineamus? Bona scilicet dona Dei vel tẽporalia vel æterna, mala aũt flagella præsentia appellans, de quib. per prophetam dñs dicit: Ego dñs, & non est Esa. 45
alter, formans lucem, & creans tenebras,

faciens

faciens pacem, & creas mala. Neq;.n.mala, quæ nulla sua natura subsistunt a domino creantur: sed creare se mala dominus indicat, cùm res benè conditas nobis malè agentibus in flagellum format: ut ea ipsa & p dolorem quo feriũt, delinquentibus mala sint, & per naturam qua existunt, bona. Vnde & venenum mors quidem est homini, sed tamen vita serpẽti. Amore enim præsentium ab authoris nostri dilectione recessimus, & peruersa mens dum dilectioni creaturæ se subdidit a creatoris societate disiunxit. Ex his ergo ab autore ferienda erat, quæ errans autori præposuerat: vt vnde homo culpam non timuit superbus admittere, inde pęnam corrigendus inueniret: & tanto citius resipisceret ad illa quæ perdidit, quanto doloris plena esse cõspiceret quę quæsiuit. Vñ & bene dicitur. Formans lucem, & creans tenebras: quia cùm per flagella exterius doloris tenebræ creantur, intus per eruditionem lux mentis accenditur. Faciens pacem, & creans mala: q̃a tunc nobis pax cum Deo redditur, cùm hæc quę bene sunt condita, sed malè cõcupita, in ea quę nobis mala sunt, flagella vertuntur. Per culpã quippe discordes Deo existimus, dignum ergo est, vt ad pacem illius per flagella redeamus: vt cum vnaquęq; res bene condita nobis in dolorem vertitur, correcti mẽs ad authoris pacem humiliter reformetur. Hęc itaq; flagella beatus Iob mala nominat: quia salutis & tranquillitatis bonum qua perturbatione feriant pensat. Sed illud valde in eius verbis intuendum est, contra persuasionem coniugis quanta considerationis arte se colligat dicens: *Si bona accepimus de manu domini, mala quare non*
7 *sustineamus?* Magna quippe consolatio tribulationis est, si cùm aduersa patimur authoris nostri ad memoriam dona reuocemus. Nec frangit quod ex dolore obuiat, si menti citius hoc quod ex munere subleuat, occurrat. Hinc nanq; scriptum est: In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum. (*Eccl. 11.*) Quisquis enim dona percipit, sed donorum t̃pore nequaquã etiam flagella pertimescit, in elationẽ p lętitiam corruit. Quisquis aũt flagellis

A atteritur, sed flagellorum tẽpore, nequaquam se ex donis quę eum contigit accepisse, consolatur, a statu mentis omnimoda desperatione destruitur. Sic ergo vtraque iungenda sunt: vt vnum semper ex altero fulciatur: quatenus & flagelli pęnam memoria temperet doni, & doni lętitiam mordeat suspicio ac formido flagelli. Sanctus ergo vir vt oppressam mentem inter vulnera mulceat, in flagellorũ doloribus blandimenta donorum pensat, dicens: *Si bona suscepimus de manu domini, mala quare non sustineamus?* vbi &
B bene præmittit dicens: *Locuta es quasi vna ex stultis mulieribus.* Quia enim sensus prauæ voluntatis mulieribus, non aũt sexus in vitio est: nequaquam ait: locuta es quasi vna ex mulieribus, sed quasi ex ineptis mulieribus, vt videlicet ostẽdatur, q̃a qđ prauũ sapit, accidẽtis stultitiæ, nõ aũt conditæ sit naturæ. Sequitur.

Quòd sicut iniusta dicere, ita iusta reticere, peccatum est. Cap. VIII.

IN omnibus his non peccauit Iob labijs suis.
C Duobus modis labijs delinquimus, cum aut iniusta dicimus, aut iusta reticemus. (*Labijs delinquimus duobus modis.*) Nam si aliquando & tacere culpa non esset, propheta non diceret: Væ mihi quia tacui. (*Esaiæ. 6.*) Beatus igitur Iob in cũctis quæ egit, labiis suis minimè peccauit: quia nec cõtra ferientem superba dixit, nec contra suadentem, recta reticuit. Nec loquens ergo, nec tacens deliquit: quia & flagellanti patri gratias reddidit, & male suadenti coniugi doctrinæ sapiẽtiam ministrauit. Quia enim sciuit quid deberet Deo, quid proximo: scilicet patientiam conditori, sapientia coniugi:
D idcirco & hanc redarguendo docuit, & illum gratias agẽdo laudauit. Quis autem nostrum si unum quodlibet vulnus tantæ huius percussionis acciperet, nõ mox ab intimis ꝓstratus iaceret? Ecce stratus foris vulneribus carnis, erectus intrinsecus munimine permanet mentis, & sub semetipso omne iaculum transuolare conspicit, quod in se exterius districta manu sæuiens hostis figit. Vigilanter deprehendit iacula, mõ vulnerib. contra se a facie, mõ verbis quasi ex latere itorta. Et bella-

tor noster circunuallantium certaminū feruore deprehensus, vbiq; patiētiæ suæ clypeum opponit: vndiq; venientibus spiculis obuiat, & per cuncta virtutū latera circumspecta contra irruentia vulnera mentem roborat. Sed antiquus hostis quo valentius vincitur, eo adhuc ad insidias ardentius instigatur. Nam quia vxor increpata tacuit, protinus alios qui increpandi ad contumelias surgerent excitauit. Sicut enim damna rerū studuit crebrius nunciando percutere, ita nūc robustum pectus satagit verborū contumeliis sæpius feriendo penetrare. Sequitur:

Quòd vbi virtus discretionis perditur, intentio quæ initium virtutis habuit, finem accipit criminis. Cap. IX.

IGitur audientes tres amici Iob omne malū quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo: Eliphas Themanites, Baldath Suites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, vt pariter venientes visitarent eum, & consolarentur. Quia ex condicto ad afflicti consolationē veniūt, & inter se erga pcussum quantæ charitatis fuerint, demonstratur. Quamuis & p hoc quod scriptura eos tāti viri amicos fuisse testatur: quia boni studij & rectæ fuerint intentionis ostenditur. Sed & tñ hæc ipsa illorum intētio eis aduerba prorumpentibus, ante districti iudicis oculos suborta indiscretione fuscatur. Sequitnr.

Quis ordo & modus in consolatione tenendus sit. Cap. X.

CVmq; eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, scissisq; vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cælum. Quia percussi speciē plaga mutauerat, amici plorantes exclamant, vestes scindunt, capita puluere aspergunt: vt cum mutatum ad quem venerant, cernerent: ipsam etiam consolatorum speciem spōtaneus dolor immutaret. Ordo quippe consolationis est, vt cum volumus afflictum quempiam à mœrore suspendere: studeamus prius mœrēdo eius luctui cōcordare. Dolentem nanque non potest consolari, qui non concordat dolori: quia eo ipso quo a mœrētis afflictione discrepat: minus ab illo recipitur, a quo mētis qualitate separatur. Sed emoliri prius debet animus: ut afflictio congruat, congruens inhæreat, inhærentes trahat. Neque enim ferrum ferro cōiungitur, si nō vtrunq; exustione ignis liquetur: & durum molli nō adhæret, nisi prius eius duritia temperata molescat: vt quasi hoc ipsum fiat qđ curatur, vt teneat. Sic nec iacentes erigimus, nisi a rigore nostri status inclinemur: quia dum rectitudo stātis a iacentis situ discrepat, eum cui condescēdere neglegit, nequaq̄ leuat. Amici igitur beati Iob, vt afflictum a dolore suspenderent, curauerunt necessario simul dolere. Et cùm vulneratum illius corpus viderent, studuerūt ipsi vestes scindere: et cū immutatum conspicerent, studuerūt puluere capita fœdare, quatenus afflictus vir tāto facilius eorum verba reciperet, quanto in eis suū aliquid de afflictione cognouisset. Sed inter hæc sciendum est, quia is qui afflictum consolari desiderat, mensuram necesse est dolori quem suscipit, ponat: ne non solum dolentem non mulceat, sed intemperatè dolens, afflicti animum ad pondus desperationis premat. Sic enim dolor noster mœrentium dolori iungendus est, ut per temperamētum subleuet, non autem per augmentū grauet. Vnde fortasse colligendum est, q amici beati Iob plusquàm necesse fuerat, in consolatione doluerunt: qui dum percussionem cernunt, sed percussi mētem nesciunt, ita in immensum luctum versi sunt, ac si percussus vir tantę fortitudinis, in plaga corporis etiam a corde cecidisse. Sequitur: *Sederuntq; cum eo in terra septem diebus & septem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem eius esse vehementem.* Vtrum continuis septem diebus & septem noctibus cum afflicto Iob sederint, an certè diebus septem & noctibus totidem instantia ei crebre uisitationis adhæserint, ignoramus. Sæpe enim rem quamlibet tot diebus agere dicimur, quamuis non eisdem diebus ad eam cōtinuè vacemus. Sæpè verò scriptura sacra sic totū p parte, sicut pro toto partē ponere cōsueuit.

Pro

Pro toto.n.partem loquitur: sicut Iacob familiam describẽs dicit: *Gen. 46.* Intrauit Iacob in Aegyptum cũ animabus septuaginta. Quæ nimirum cùm animas memorat, constat quia intrantium & corpora cõprehendit. Rursum totum pro parte insinuat: sicut ad monumentum Maria quæritur, *Ioan. 20.* dicens: Tulerunt dominum de monumento, & nescimus vbi posuerũt eum. Solum quippe corpus domini quę situra venerat, & quasi totum simul dominũ sublatum deplorat. An ergo & in hoc loco totum pro parte dicatur, incertum est. Sed tamen hoc quod diu tacuerunt, & quandoq; loquendo reprobari sunt: neglectè prætereundum non est. Sunt nanq; nonnulli qui & loqui præcipitanter incipiunt, & effrenatè cœpta, effrenatius exequuntur. Et sunt nonnulli qui tardè quidem loqui inchoant: sed semel inchoantes, habere modum elocutionis ignorant. Amici igitur beati Iob dolorem videntes diu tacuerunt: sed tardè inchoantes, indiscretè locuti sunt: quia parcere dolenti noluerunt. Tenuerunt linguam ne properè inciperet, sed incipientem semel nequaquam moderati sunt, ne se ex consolatione vsq; ad cõtumelias effrenaret. Et bona quidem intentione ad consolandum uenerant: sed hoc quod pia mens Deo mundum obtulit, locutio præcipitata vitiauit. Scriptũ quippe est: Si rectè offeras, non rectè autem diuidas, peccasti. Rectè nanque offertur, cùm recta intẽtione quid agitur. Sed rectè non diuiditur, si non hoc quod piè agitur, etiam subtiliter discernatur. *Rectè diuidere quid sit.* Oblata enim rectè diuidere, est quęlibet bona nostra studia solicitè discernendo pensare. Quod nimirum, qui agere dissimulat, 10 etiam rectè offerens peccat. Sæpe ergo & quod bono studio gerimus, dũ discernere cautè negligimus, quo iudicetur fine, nescimus: & nonnunquam hoc fit reatus criminis, quod putatur causa uirtutis. Quisquis autem amicorum beati Iob facta considerat: quàm pia ad eum intentione uenerint, non ignorat. Pensemus enim cuius charitatis fuerit, ad afflictum concorditer conuenisse: quanta virtus longanimitatis extiterit, septẽ diebus & septem noctibus cum afflicto ta-

A cuisse: quæ humilitas, in terra tot diebus ac noctibus sedisse: quæ compassio, puluere capita cõspersisse. Sed tamẽ inchoantes loqui, vnde se æstimauerunt præmiũ mercedis acquirere: inde eos contigit reatum reprehensionis inuenire: quia incautis sæpe ad peccati finem vertitur, etiam quod pro solo studio mercedis inchoatur. Ecce præcipiti locutione perdiderũt bonum, quod tãto labore mercati sunt. Et nisi diuina gratia offerre eos sacrificiũ pro suo reatu pręcepisset, inde a domino iustè puniri poterant, unde se placere domino B mirabiliter æstimabant, inde iudici displicent, vnde sibi quasi pro defensione iudicis per effrenationem placent. Idcirco verò hæc dicimus, vt ad memoriã legentium reuocemus, quatenus solicitè quisque consideret, ea quæ malo voto perpetrantur quanta dominus animaduersione puniat, si inchoata bono studio, sed negligentia indiscretionis admixta, tanta inuectione castigat. Quis non mercedis causam peregisse se crederet, si aut in defensione Dei quicquam contra proximum diceret: aut certè septem diebus C ac noctibus pro proximi dolore tacuisset? Et tũ amici beati Iob hæc agentes, ad culpã laborando venerunt: quia consolotionis quidem bonum quod agebant, nouerant: sed cum quanta agendum esset discretionis libra, nesciebant. Vnde necesse est, vt non solum intueamur, quod agimus: sed etiam cum quanta discretione agamus. Primum quidem ne mala quoquo modo: postmodum verò ne bona incautè faciamus. Ad quæ nimirum dona solicitæ peragenda, propheta nos admonet, dicẽs: Maledictus homo q facit opus *Hier. 48.* D Dei negligenter. Ad hoc verò ista proficiunt: vt ante terribilis iudicis subtile atque incomprehensibile examen, non solum mala quæ commisimus, sed ipsa etiã si quæ in vobis sunt bene gesta, timeamus. quia sæpe in iusto iudicio culpa esse deprehenditur, quod virtus ante iudiciũ putatur. Et unde expectatur pia merces operis, inde supplicium iustæ sequitur vltionis.

Quid

Quòd hæc quæ supradicta sunt in persona Iob, allegoricè referuntur ad Christum. C. XI.

11 HAec iuxta historiā breuiter tractata pcurrimus: nunc ad allegoriarū mysterium verba vertamus. Sed quia in exordio huius operis dum de vnitate capitis & corporis tractaremus, sollicita intentione premisimus quanta in eis sit cōpago charitatis: quia nimirum & dominus multa adhuc per corpus, quod nos sumus patitur: & iam eius corpus, id est Ecclesia, de suo capite, uidelicet & domino, in cœlo gloriatur. ita nunc passiones exprimi eiusdem capitis debent, ut ostendatur q̄ multa etiam in corpore suo sustinet. Si enim caput nostrum tormenta nostra non tangeret: nequaquam pro afflictis membris persecutori suo etiā de cœlo clamaret: Saule Saule, quid me persequeris? Si cruciatus nostri, eius pœnæ non essent: conuersus afflictusq; Paulus minimè diceret: suppleo ea quæ desunt passionum Christi, in carne mea. Et tamen resurrectione iam sui capitis exaltatus dicit: Qui nos conresuscitauit, & consedere fecit in cœlestibus. Nēpe hūc in terra persecutionum tormēta cōstrinxerant: sed pœnarum suarum ponderibus pressus, ecce iam per gloriam capitis in cœlo residebat. Quia ergo in omnibus unicum caput & corpus nouimus, sic à persecutione capitis incipimus: ut subsequenter tamen ad corporis flagella veniamus. Sed hoc quòd quadam die satan coram domino astitisse dicitur: quòd vnde veniat, percontatur: quod beatus Iob magnis conditoris præconiis præfertur, quia iam sæpe discussimus, replicare deuitamus. Si enim diu mens rebus discussis inuoluitur, peruenire ad discussa præpeditur. Ibi ergo allegoriæ nunc initium ponimus, vbi post verba sæpe repetita, adiūctum noui aliquid scimus. Itaq; ait:

Act. 9.

Colos. 1.

Ephes. 2.

Commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustra. Si beatus Iob redēptoris nostri in passione positi speciē tenet: quomodo à domino ad satā dicitur: Commouisti me aduersus eum? Mediator quippe Dei & hominum homo Christus Iesus, vt culpas nostræ transgressionis extingueret: venit mortalitatis nostræ flagella tollerare: Sed quia vnius cum patre eiusdemq; naturæ est, quomodo per satan motum se aduersus eum pater asserit? cùm constet q̄ patris filijq; concordiam nulla potestatis inæqualitas: nulla voluntatis diuersitas interrumpat. Sed tamen idem qui patri est æqualis per diuinitatem: venit propter nos ad flagella p carnem. Quæ nimirum flagella non susciperet, nisi formam damnati hominis redimendo sumpsisset. Et nisi primus homo delinqueret: secundus ad passionum probra minimè ueniret. Cùm ergo primus homo per satan a domino motus est, tunc est dominus in homine secūdo commotus. Satan itaque ad huius afflictionem dominum tunc commouit, quādo in paradiso primum hominem à iustitiæ culmine, in obedientiæ culpa, prostrauit. Nisi enim Adam primum per voluntarium vitium in animæ mortem traxisset: Adam secundus sine vitio in carnis mortem voluntariam non veniret. Bene ergo ei etiā de redemptore nostro dicitur: *Commouisti me aduersus eum, vt affligerem illum frustra.* Ac si apertius dicatur: Dum iste non sua, sed illius causa moritur; tunc me in huius afflictionem commouisti, cùm illum à me callida persuasione traxisti. De quo & bene additur, frustra. Frustra qppe afflictus est, q & culpæ vltione pressus est, & culpæ cōtagio inquinatus non est. Frustra afflictus est, qui in carne natus, propria admissa non habuit, & tamen pœnam carnalium sine culpa suscepit. Hinc est enim quod per prophetam loquitur, dicens: Quæ nō rapui, tūc exoluebā. Alius nāq; ad paradisum conditus, diuinæ potentiæ similitudinem superbe rapere voluit: sed tamē culpas huius superbiæ sine culpa mediator exoluit. Hinc est quod patri quidam sapiens dicit: Cùm sis iustus, iustè omnia disponis: eum quoq; qui non debet puniri, condemnas. Sed pensandum est quomodo iustus sit, & omnia iustè disponat, si eum qui non debet puniri, condemnat. Mediator etenim nostri puniri pro semetipso non debuit: quia nullum culpæ contagium perpetrauit. Sed si ipse indebitam mortem non susciperet, nunquam nos a debita morte liberaret. Pater

1. Tim. 2.

Psal.

ergo

A ergo cùm iuſtus ſit iuſtum puniens, omnia iuſtè diſponit: quia per hoc cuncta iuſtificat, quod eum qui ſine peccato eſt, pro peccatoribus dãnat: vt eo electa omnia ad culmen iuſtitiæ ſurgerent, quo is qui eſt ſuper omnia, damna iniuſtitię noſtræ ſuſtineret. Quòd ergo illic damnatus cùm non debeat, dicitur: hoc hic afflictus fruſtra, memoratur. Qui tamen iuxta ſemetipſum fruſtra afflictus eſt, iuxta verò noſtra acta nõ fruſtra. Rubigo quippe peccati purgari non potuit, niſi igne tormẽti. Venit itaque ſine vitio, qui ſe ſubijceret ſponte tormento: vt debita noſtræ iniquitati ſupplicia, eo reos ſuos iuſtè amitterent, quo hunc à ſemetipſis liberum iniuſtè tenuiſſent. Fruſtra ergo & non fruſtra afflictus eſt: quia in ſe quidẽ admiſſa non habuit, ſed proprio cruore

B

12 reatus noſtri maculam terſit. Reſpõdens ſatan ait: *Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua: Alioquin mitte manum tuam & tange os eius & carnẽ, & tunc videbis quòd in faciẽ benedicat tibi.* Malignus ſpiritus cum redemptorem noſtrum miraculis coruſcare conſpicit, clamat: Scimus quòd ſis ſanctus Dei. Qui hæc dicens, cognoſcẽdo Dei filium pertimeſcit. ſed tamen vim ſupernæ pietatis ignorans, dum paſſibilem conſiderat, hominem purum putat. Multos autem ſub ſanctitatis ſpecie in paſtorali poſitos loco didicerat, qui alieni valde à viſceribus charitatis, pro minimo aliena damna penſabant. Hunc ergo quaſi ex alijs colligens: quia ſubtractis multis ſuperari non vidit: vſque ad eius carnem per tactum paſſionis exarſit. Velut ſi diceret: Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua: Alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi. Ac ſi apertè dicat: Moueri ex his quæ extra ſe sũt, negligit: ſed tũc veraciter qui ſit, agnoſcitur: ſi in ipſo quod doleat, experiatur. Hæc per ſe ſatan cùm fieri appetit, nõ verbis ſed deſiderijs dixit. Hæc per mẽbra ſua & verbis & deſiderijs inculit. Ipſe quippe loquitur, cũ iuxta prophetę vocem, eius ſequaces, dicunt: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium. Lignum quippe in panem mittere, eſt configendo eius corpori ſtipitẽ crucis adhibere: & vitam illius de terra viuentium eradere ſe poſſe exiſtimant: quem dum mortalem conſpiciunt, finiri morte ſuſpicantur. *Dixit autem dominus ad ſatan: Ecce in manu tua eſt, veruntamen animam illius ſerua.* Conditorem omnium ſatanæ manui traditum quis uel deſipiens credat? ſed tamen edoctus ueritate, quis neſciat quòd eiuſdẽ ſatanę membra ſunt omnes qui ei peruersè viuendo iunguntur? Membrum quippe eius Pilatus extitit, qui vſque ad mortis extrema, venientem in redemptionem noſtram dominum non cognouit. Corpus, autem eius princeps ſacerdotum extiterũt, qui redemptorem mundi à mũdo repellere, vſque ad crucem perſequẽdo, conati ſunt. Cùm ergo ſe pro noſtra redemptione dominus membrorũ ſatanæ manibus tradidit: quid aliud quàm eiuſdem ſatanæ manum in ſe ſæuire permiſit, ut unde ipſe exterius occumberet, inde nos exterius interiusque liberaret. Si igitur ſatanæ manus, eius poteſtas accipitur, eius manum iuxta carnem pertulit, cuius poteſtatem corporis vſque ad ſputa, colaphos, flagella, crucem, lãceamque, tolerauit. Vnde & Pilato, eius videlicet corporis membro, ad paſſionem veniens dicit: Non haberes in me poteſtatem ullã, niſi tibi data eſſet deſuper. Sed tamen hanc poteſtatem quam cõtra ſe ei extrinſecus dederat, ſuis ſeruire lucris intrinſecus compellebat. Pilatus enim uel ſatan (qui euiſdem Pilati caput extiterat) ſub poteſtate illius ſuper quem ptãtem acceperat, tenebatur: quia & ſuperior ipſe diſpoſuerat hoc quod inferius accedẽs à perſecutore tolerabat: vt cum ex mala mente infideliũ ſurgeret, vtilitati tamen electorum omniũ ipſa quoque crudelitas deſeruiret. Piè igitur diſponebat intus, quod ſemetipſum pati nequiter permittebat foris. Hinc eſt enim quod de illo in cœna dicitur: Sciẽs Ieſus quia oĩa dedit ei pater in manus. & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit: ſurgit à cęna, & ponit veſtimenta ſua: Ecce in manus perſequentium iturus, ſciebat quòd in manu ſua ipſos etiam perſecutores acceperat.

Luc. 4.

Hier. 11.

Lignum in panem mittere quid eſt.

Ioan. 19.

Ioan. 13.

C

D

perat. Qui enim omnia accepiſſe ſe noue
rat, conſtat quia & ipſos à quibus tene-
batur, tenebat: vt ipſe in ſe ad vſum pie
tatis intorqueret, quicquid eorũ contra
ſe malitia permiſſa ſęuiret. Dicatur ergo
ei: Ecce in manu tua eſt, quia ad feriendã
carnem ſęuiens licẽtiam accepit, ſed po-
teſtati illius neſciens deſeruiuit.

13 Animã verò illius ſeruare pręcipitur,
non ꝙ hanc tentare prohibeatur, ſed ꝙ
hanc ſuperare non poſſe cõuincitur. Ne-
que enim ſicut nos, qui puri homines ſu
mus, irruente ſępe tentatione concuti
mur: ita redemptoris noſtri anima tẽta-
Matt. 4. tionis eſt neceſſitate turbata. Hoſtis nã-
que noſter, etſi in excelſum montẽ eum
quem permiſſus aſſumpſit, duxit: ſi datu-
rum ſe regna mũdi perhibuit, ſi quaſi in
panes vertendos lapides oſtendit: men-
tem tamen mediatoris Dei & hominum
tentatione quaſſare non valuit. Sic enim
dignatus eſt hæc exterius cuncta ſuſpice
re: vt tamen mens eius interius diuinita-
ti ſuæ inhærens inconcuſſa permaneret.
Ioan. 11. Qui etſi quando turbatus ſpiritus infre-
muiſſe dicitur. ipſe tamen diuinitus di-
ſponebat quantum ipſe humanitus tur-
baretur: qui immutabiliter omnib. præſi
dens, & ſemetipſum mutabilem in ſatiſ-
factione infirmitatis oſtendit. Quietus
ergo in ſemetipſo manẽs, diſpoſuit quic
quid pro oſtendenda humanitate quam
ſuſceperat, etiam turbulẽtus fecit. Quia
verò cùm rectè diligimus, nihil in rebus
conditis anima noſtra charius amamus,
& ſicut animam noſtram eos diligere di-
cimus, quibus amoris noſtri exprimere
pondus conamur: poteſt per eius ani-
mam, electorum vita ſignari. Et cùm ſa-
tan ad feriẽdam redemptoris carnẽ per-
mittitur, ab anima ſeparatur: quia cum
corpus eius ad paſſionem accipit, electos
eius à iure ſuæ poteſtatis amittit. Cumq;
illius caro per crucem moritur, horum
mens contra tentamenta ſolidatur. Dica
tur ergo: *Ecce in manu tua eſt, veruntamen
animam illius ſerua.* Ac ſi apertè audiat: Li-
centiam contra corpus eius accipe, & ab
electis illius quos apud ſe ante ſecula præ
14 ſciens poſſidet, ius prauæ dominationis
perde. *Egreſſus igitur ſatan à facie domini,
percuſſit Iob vlcere peſſimo, à planta pedis vſque*

A *ad verticem.* Nullus in hac vita electorum
venit, qui non huius hoſtis aduerſa ſu-
ſtinuit. Membra autem noſtri redem-
ptoris extiterunt, etiam qui ab ipſo mun
di exordio dum piè extiterunt, etiam qui
ab ipſo mundi exordio dum piè viuunt,
crudelia paſſi ſunt. An non huius mem-
brũ Abel ſe eſſe perhibuit, qui eius mor-
tem, de quo ſcriptum eſt: Sicut agnus co Eſa.
ram tondente ſe obmuteſcet, & nõ ape-
riet os ſuum, non ſolùm placens in ſa-
crificio, ſed etiam moriens tacendo ſi-
gnauit? Ab ipſo itaque mundi exordio
B redemptoris noſtri corpus expugnare ſa-
tan conatus eſt. A planta ergo pedis vſ-
que ad verticem vulnus intulit, quia
prius ab hominibus inchoans, vſque ad
ipſum caput Eccleſiæ ſęuiendo peruenit.
Bene autem dicitur, *Teſta ſaniem radebat.*
Quid enim aliud in manu domini teſta
eſt, niſi caro ex noſtræ ſubſtantiæ luto
ſumpta? Etenim teſta igne ſolidatur.
Caro autem domini ex eo paſſione ſua
robuſtior extitit, quo per infirmitatem
moriens, a morte ſine infirmitate ſurre-
xit. Vnde rectè etiam per prophetam dici
C tur. Exaruit velut teſta virtus mea. Sicut Pſal.
teſta enim eius virtus exaruit, quia ſuſce
ptæ carnis infirmitatẽ paſſionis ſuæ igne
roborauit. Quid verò per ſaniem niſi pec
catum debet intelligi? Per carnem quip-
pe & ſanguinẽ ſolent carnis peccata de-
ſignari. Vnde per Pſalmiſtam dicitur: Li- Pſal.
bera me de ſanguinibus. Sanies itaque pu
tredo ſanguinis eſt. Quid verò accipi-
mus ſaniem, niſi carnis peccata eſt longa
vetuſtate peiora? Vulnus itaq; in ſaniem
vertitur, cũ neglecta culpa vſu deterius
grauatur. Mediator itaq; Dei & hominũ
D homo Chriſtus Ieſus, corpus ſuum ma-
nibus perſequentium tradens, ſaniem te
ſta raſit: quia peccatum carne deleuit. Ve
nit enim, ſicut ſcriptum eſt, in ſimilitudi- Rom.
nem carnis peccati: vt de peccato dam-
naret peccatum. Dumque hoſti obijcit
innocentiam carnis ſuæ, exterſit conta-
gia carnis noſtræ: & ex qua nos capti-
uos inimicus tenuit, per illam nos libe-
ros expiauit: quia quam nos inſtrumen-
tum fecimus culpę, hæc nobis per media-
torem verſa eſt in arma iuſtitiæ. Teſta
ergo ſanies raditur, cum carne culpa ſu-
peratur.

peratur. Bene autem ſubditur: *Sedens in ſterquilinio.* Non in foro, in quo lex per ſtrepit: non in ædificio, quod ſe culmine in alta ſuſtollit: ſed in ſterquilinio reſidet: quia videlicet redemptor humani generis ad carnem ueniẽs, atteſtãte Paulo, infirma mundi elegit, ut confunderet fortia. An non quaſi ruentibus ędificijs in ſterquilinio reſidet, qui relictis Iudæis ſuperbientibus, in ea quam dudum abiecerat gentilitate requieſcit? Extra habitaculum reperitur in vulnere, qui in eo qđ Iudęam aduerſantem pertulit, paſſionis dolorẽ à gente propria deſpectus ſenſit: Ioanne atteſtante, qui ait: In propria venit, & ſui eum non receperunt. Sed quo modo ſedens in ſterquilinio cõquieſcat: hæc eadem de ſemetipſa veritas dicat. Ait enim: Gaudium erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agẽte, q̃ ſuper nonagintanouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. Ecce dolẽs in ſterquilinio ſedet, qui poſt perpetratas culpas libenter corda pœnitentium poſſidet. An non quaſi quoddam ſterquilinium ſunt corda pœnitentium, qui dum mala ſua flendo conſiderat, quaſi ante ſe ſtercora, ſeſe abiiciendo coaceruant? Percuſſus ergo Iob montem non petit, ſed in ſterquilinio ſedit: quia ad paſſionem redẽptor veniẽs, alta ſuperborum corda deſeruit, & in afflictorum cordium humilitate requieuit. Quod tamen de ſe & priuſquã incarnaretur, indicauit: cũ per prophetam dixit: At quem reſpiciam, niſi ad humilem & quietem & trementem ſermones meos. Quis verò conſideret, is q̃ tot pia hominibus intulit, quot ab hominibus peruerſa tolerauit? Quis conſideret quanta nunc uſq; tolerat, etiam cum de cœlo ſuper corda fidelium regnat. Ipſe quippe quotidie patitur omne quod à reprobis eius electi lacerantur. Et quãuis caput huius corporis, quod videlicet nos ſumus, iam ſeſe ſuper omnia liberũ erexerit: reproborum tamen uulnera adhuc per ſuũ, quod deorſum retinet, corpus ſentit. Sed quid iſta de infidelibus dicimus, cùm in ipſa quoq; Eccleſia multos carnalium, prauis moribus contra redemptoris vitam pugnare videamus? Sunt nanq; nonnulli qui hunc, quia gladiis non poſſunt, peruerſis actibus inſequuntur: quia dum ſibi in Eccleſiam vident deeſſe quod ambiunt, hoſtes bonorum fiunt, & non ſolum prauæ ſemetipſos actioni inſerunt: ſed etiam iuſtorum rectitudinem inflectere ad peruerſa moliuntur. Aeterna quippe intueri negligunt, & appetitui temporalium mentis puſillanimitate ſuccumbunt, tantòq; ab æternis altius corruunt, quantò bona tẽporalia eſſe quaſi ſola ſuſpicantur. His iuſtorum ſimplicitas diſplicet, & cùm occaſionem perturbationis inueniunt, ſuã eos arripere duplicitatem ſuadent. Vnde hoc quoq; cõgruit aptè quod ſubditur: Dixit autem illi uxor ſua: *Adhuc permanes in ſimplicitate tua. Benedic Deo, & morere.* Cuius enim ſpeciem maleſuadens mulier tenuit, niſi quorumlibet carnalium in Eccleſiæ ſinu poſitorum, qui quò verbis profeſſæ fidei intus ſunt, eò bonos incorrectis ſuis moribus peius premunt? Nam minus fortaſſe nocuiſſent, ſi non eos ſancta Eccleſia introrſus admittens, vſq; ad fidei cubile reciperet, quos dum per profeſſam fidem recipit, ſibi proculdubio penè ineuitabiles facit. Hinc eſt quod premente turba, una redemptorẽ noſtrum mulier tetigit: vnde & idem redemptor noſter protinus dicit: Quis me tetigit? Cui cùm diſcipuli reſponderent: Turbæ te premunt & affligunt, & tu dicis: quis me tetigit? illico adiunxit: Tetigit me aliquis. Nam & ego noui virtutem de me exiſſe.

15 Multi ergo dominum comprimũt, & una tangit: quia carnales quiq; in Eccleſia eum premunt à quo longè ſunt, & ſoli tangunt qui huic ueraciter humiles adiunguntur. Turba igitur premit: quia multitudo carnalium quò intus admittitur, eò grauius toleratur. Premit, & nõ tangit: quia & importuna eſt per pręſentiam, & abſens per vitam. Nonnunquã enim prauis nos ſermonibus, nonnunquam uerò ſolis peruerſis moribus inſequuntur. Suadent nanq; aliquando quę tenent aliquãdo verò etſi non ſuadeãt, præbere tamen iniquitatis exempla non ceſſant. Qui igitur ad mala nos uel verbis uel exemplis illiciunt, profecto perſecutores noſtri ſunt, a quibus tentationũ

certamina

1 Cor. 1.

Ioan. 1.

Luc. 15.

Esa. 66.

Mar. 5.

A B C D

certamina sumimus, quæ saltem in corde vincamus. Sciēdum verò est: quia carnales in Ecclesia aliquando metu, aliquādo verò audacia suadere peruersa contēdunt: cumq; ipsi vel pusillanimitate vel elatione deficiunt: hæc iustorum cordibus infundere quasi ex dilectione moliūtur. Carnalem videlicet mentem Petrus ante redemptoris mortē resurrectionēque retinebat. Saruiæ filius carnali mente duci suo Dauid adiunctus inhæserat: sed tamē vnus formidine, alter elatione peccabat. Ille quippe mortem magistri audiens dixit. Absit à te domine, nō erit tibi hoc. Hic verò iniurias ducis non ferens ait: Nunquid pro his verbis non
Mat. 16. 2. Re. 16. occidetur Semei, qui maledixit Christo domini? Sed illi mox dicitur: Redi post me satana: & hic cùm germano audiuit protinus: Quid mihi & vobis filij Saruiæ, cur efficiamini mihi hodie in satan? Male itaq; suadentes angeli apostatæ appellatione censetur: qui verbis blandis ad illicita, quasi diligentes, trahunt. Valde verò deteriores sunt, qui huic culpæ non formidine, sed elatione succumbūt: quorum specialiter beati Iob vxor figurā tenuit, quæ marito suadere superba tentauit, dicens. *Adhuc permanes simplicitate tua? Benedic Deo, & morere.* Simplicitatem in marito redarguit, q̄ transitoria cuncta despiciens, puro corde sola æterna concupiscit. Ac si aperte dicat: Quid simpliciter æterna appetis, & sub malis præsentibus æquanimiter ingemiscis? Excedens æterna despice, & mala præsentia uel moriens euade.

16 Sed electi quiq; cum praua intus à carnalibus tolerant, quantam in se formam rectitutudinis ostendāt, discamus ex verbis vulnerati, & incolumis, sedētis & erecti qui ait: *Locuta es quasi una ex stultis mulieribus: Si bona accepimus de manu domini, mala quare non sustineamus?*

Sancti viri tribulationum bello deprænsi, cum vno eodemq; tempore alios ferientes, alios suadentes fuerunt, illis opponunt scutum patientiæ, istis iacula intorquent doctrinæ: atq; ad vtrumque pugnandi modum mira virtutis arte se erigunt: quatenus & peruersa intus sapienter doceant, & foris fortiter aduersa

A contemnat: hos docentes corrigant, illos tolerantes premant. Insurgentes nãque hostes patiendo despiciunt, infirmãtes uerò ciues compatiendo ad salutem reducunt. illis resistunt, ne & alios subtrahant, istis mendetur, ne uitam rectitudinis funditus perdant.

Quòd ad exemplum Apostoli Pauli iusti positi in dolore tribulationis propriæ, non deserunt curam vtilitatis alienæ. cap. XII.

B Videamus castrorum Dei militem, contra vtraq; preliātem. Ait.n. Foris pugnæ, intus timores. Enumerat bella quæ extrinsecus tolerat, dicens: In periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. In hoc autem bello quæ cōtra aduersarium spicula intorqueat, adiungit: In labore & ærumna, in uigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore, & nuditate. Sed inter tot certamina
C depræhensus dicat: quanto vigiliarū munimine et castra custodiat. Nam protinus adiungit: Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum. Ecce in se bella fortiter suscepit, & tuēdis se proximis misericorditer impendit. Narrat mala quæ patitur, subiungit bona quæ impartitur. Pēsemus ergo cuius laboris sit, uno eodemq; tempore foris aduersa tolerare, intus infirma protegere. Foris pugnas patitur: quia verberibus sciinditur, catenis ligatur: intus metum tolerat, q̄a
D passionem suam non sibi, sed discipulis obesse formidat. Vnde & eisdem scribit, dicens: Nemo moueatur in tribulationibus istis. 1. Thes. Ipsi enim scitis q̄ in hoc positi sumus. Aliorum quippe casus in propria passione metuebat, ne dum discipuli ipsum afflictū ꝓ fide uerberibus agnoscerent, fideles se esse profiteri recusarēt. O immensa charitatis viscera, despicit qđ ipse patitur, & curat ne quid prauæ persuasionis discipuli in corde patiātur. Ipse in se cōtemnit vulnera corporis, & in alijs vulnera medetur cordis. Habent quippe hoc iusti proprium, ut in dolorē positi

2. Cor. 2. Cor.

positi tribulationis suæ, curam non dese A rant vtilitatis alienę: & cùm de se aduersa patiẽtes dolent, aliis necessaria docentes, præuident: & quasi percussi quidã magni Medici ęgrotant. Ipsi tolerant scissuras vulneris, & aliis proferunt medicamenta sanitatis. Valde autem minoris laboris est, aut docere cùm nihil toleras: aut tolerare, cùm nihil doces. Vnde sancti uiri ad vtraq; se solerter extendunt, & cum tribulationibus fortasse feriuntur, sic exteriora bella suscipiunt, ut sollicitè cogitent, ne proximorũ interiora lacerentur. Sic sancti viri fortiter in acie B consistũt, & illinc iaculis aduersantia pectora feriunt: hinc scuto postpositos debiles tuentur: atq; ita vtrobiq; velocitate circũspectionis inuigilant: quatenus & ante se audaces confodiant: & post se trepidos à vulnere defendãt. Quia igitur sancti viri sic sciunt foris aduersa tolerare, vt intus etiam nouerint peruersa corrigere, dicatur rectè: *Locuta es quasi una ex stultis mulieribus.* Quia enim electis di- Psal. 30. citur: Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, mentes carnaliũ quę fluxa Deo intentione deseruiũt, nõ immeritò mu- C lieres vocãtur. Si bona accepimus de manu domini, mala quare nõ sustineamus? Ac si dicat: Si ad bona æterna tendimus, quid mirum si temporalia mala sufferamus? Hæc autem bona sollicitè Paulus Rom. 8. inspexerat, quando illata æquanimiter mala tolerabat, dicens: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reueabitur in nobis. *In omnibus his non peccauit Iob labijs suis.* Sancti viri cùm persecutionem intus forisq; patiuntur, non solum in Dei iniuriis minimè excedunt: sed neq; con D tra ipsos aduersarios contumeliosa verba iaculantur. Quod dux bonorum rectè 1. Pet. 4. Petrus admonet, dicens: Nemo vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus. Maledicus.n. patitur qui passionis suæ tẽpore, in sui saltẽ iniuriã persecutoris effrenatur. Sed q a redẽptoris corpus, sancta nimirũ Ecclesia, ita põdus dolorũ portat: vt humilitatis modũ per verba nõ trãseat: rectè de hoc dolente dr̃: In õibus his nõ peccauit Iob labijs suis: neque stultum aliquid contra Deum locu-

tus est. *Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo: Eliphas Themanites, & Baldad Suites, & Sophar Naamathites.* In præfatione huius operis diximus, q. amici beati Iob etsi bona intentione ad eum conuenerint: hæreticorum tñ idcirco speciem tenent: quia ad culpam indiscretè loquẽdo dilabuntur. Vñ & illis ab eodem beato Iob dr̃: Disputare cum Deo cupio, prius Iob. 13. uos ostendens fabricatores mendacij, & peruersorum cultores dogmatum.

Quòd locus sanctorum sit humilitas, sicut e cõtra reprobrorum locus superbia. cap. XIII.

SAncta itaq; Ecclesia omni hoc tẽpore peregrinationis suæ in afflictione cõstituta, dum vulnera sustinet, dũ mẽbrorum suorum lapsus dolet: insuper alios sub Christi nomine tolerat hostes Christi. Ad augmentum nanq; doloris eius, & hæretici in contentionem conueniunt, eamq; quasi quibusdã iaculis, irrationabilibus uerbis transfigunt. Bene autem dr̃: *Venerunt de loco suo.* Hæreticorum quippe locus ipsa superbia est: quia nisi prius in corde intumescerent, ad prauæ assertionis certamina non conuenirent. Ita nanq; malorum locus est superbia, sicut est e contra humilitas locus bonorũ. De quo loco per Salomonem dicitur: Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris. Ac si apertè dicat: Si tentatoris spiritum contra te in aliquo præualere consideras: humilitatem pœnitentiæ nõ derelinquas. Qui quia locũ nostrũ humilitatẽ pœnitentiæ dixerit: uerbis sequentib. ostẽdit dicens: Quia curatio cessare faciet peccata maxima. Quid.n. est aliud humilitas lamẽti, nisi medicina peccati? Hæretici igitur de loco suo venerũt: quia cõtra sãctã Ecclesiã ex sup̃bia mouẽtur, quorũ peruersa quoq; actio ex ipsa suorum nominum interpretatione colligitur. Dicuntur.n. Eliphas, Baldad, Sophar: & sicut superius diximus, Eliphas interpretatus est Dei contemptus. Nisi enim Deum contemnerent, nequaquã de eo peruersa sẽtiret. Baldad autem interpretatur vetustas sola. Dum enim verè vinci refugiũt, & peruerso studio esse victores quærũt,

Hæreticorum locus superbia est.

Eccl. 10.

Ibidem.

nouæ vitæ conuersationé negligunt: & ex sola vetustate est quod intendunt. Sophar verò speculi dissipans interpręta-tur. Hi etenim qui in sancta Ecclesia siti sunt, redemptoris sui mysteria fide vera humiliter contemplantur. Sed dum hæretici cum falsis allegationibus ueniunt, speculam dissipant: quia eorum mentes quos ad se trahunt, ab intentione rectæ contemplationis inclinant.

Quòd tres amici Iob hæreticorum typum habeant, & ex ipsorum nominibus eorum actio & intentio exprimatur. Cap. XIIII.

18 BEne autem loca de quibus veniunt, congrua hęreticorum actibus descri buntur. Dicitur enim: Themanites, Suites, Naamathites. Tema nanq; interpręta-tur Auster: Sui, loquens: Naama, decor. Austrum autem vétum calidum esse quis nesciat?

Hęretici igitur quia ardentius appetũt sapere: quasi plusquam necesse est, studét calere. Desidia quippe torpori rigoris: & rursum inquietudo immoderatę curiositatis, immoderato cócordat calori. Quia ergo amplius quàm debét, caloré sapientię percipere appetunt, ab Austro venire Rom.12. referũtur. Ab hoc calore immoderatę sa-
2.Reg.8. pientiæ, mentes fidelium Paulus temperare curauerat, cùm dicebat: Non plus sapere q̃ oportet sapere. sed sapere ad sobrietatem. Hinc est quod Dauid valles salinarum percutit: quia videlicet redemptor noster suæ districtionis examine in his qui de illo praua sentiunt: stultitiam immoderati saporis extinguit. Si autem Ioan.1. dicitur loquens. Calorem quippe non vt bene viuit, sed vt elaté loquátur, habere desiderant. A Thema igitur & Sui, id est, a calore & loquacitate venire referũ-tur, quia per hoc quod scripturarũ lectio ni se studiosos exhibent, solius verbis loquacitatis, non aũt visceribus charitatis calét. Naama verũ interprętatur decor: quia enim docti non esse, sed videri appetunt, ex eruditionis verbis speciem bene viuentium sumũt. Et per calorem loquacitatis in se imaginem ostendunt decoris, vt eo p decoré linguę peruersa facilè persuadeant, quo fœditatem vitę

A sensus calliditate occultant. Sed neque ipsa locorum nomina, inordinata sunt narratione distincta. Prius enim Thema, postmodum Sui, ac deinde Naama ponitur: quia prius illos inordinatus calor accendit in corde: deinde nitor loquacitatis erigit, & tunc demum decoros hominibus hypocrisis ostendit. *Condixerant enim vt pariter venientes visitarent eum & consolarentur.* Condicunt enim sibi hęretici quando praua quædã contra Ecclesiam concorditer sentiunt, & in quibus à veritate discrepant, sibi B in falsitate concordant. Omnes autem qui nos de æternitate erudiunt: quid aliud faciunt, nisi in peregrinationis nostræ nos afflictione consolantur? Hæretici autem quia sanctam Ecclesiam sua docere desiderant, ad eam quasi consolãtes appropinquant. Nec mirum quod qui aduersantium formam exprimunt, nominantur amici, cum ipsi quoq; traditori dicitur: Amice ad quid venisti? Et diues qui in inferni igni exuritur, Abrahã Matt.26.
filius vocatur: quia etsi per nos mali cor- Luc.16.
rigi negligunt, dignum tamen est ut à no C bis non ex sua nequitia, sed ex nostra benignitate amici nominentur. *Cumq; eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eũ.* Hęretici quiq; cum sanctæ Ecclesię facta considerant, oculos leuãt: quia ipsi videlicet in imo politi sunt, & cum eius opera respiciũt, in alto, sunt sita quę cernunt, sed tamen hanc in dolore positam, non cognoscunt. Ipsa quippe appetit hic mala recipere, vt possit ad æternæ remunerationis premium purgata peruenire. Plerunq; prospera metuit, & disciplina eruditionis hilarescit. Hæretici igitur D quia pro magno præsentia appetunt, eã in vulneribus positam non cognoscunt. Hoc nanq; quod in illa cernunt, in suorum cordium cognitione non relegunt. Cùm ergo hæc & aduersitatibus proficit, ipsi suo stupori inhærét: quia per experimentum ignorant quæ vident.

Scissisq; vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cœlum. Sicut uestimenta Ecclesiæ cunctos fideles accipi- 19
mus: Vnde & per prophetã dicitur: Omnibus his velut ornamento vestieris: ita Esa.49.
hæreticorum vestes, sunt omnes qui eis concor-

concorditer inhærentes, illorũ erroribus A inuoluuntur. Habent verò hæretici hoc ꝓpriũ, ꝗ in eo gradu in quo de Ecclesia exeunt, diu stare non possunt: sed ad deteriora quotidie ruunt, & sentiendo peiora, in multis se partibus scindunt: atq; a semetipsis plerunq; longius confusionis suæ alteratione diffiduntur. Quia ergo hos quos suæ perfidiæ adiungunt, adhuc in multa diuisione dilaniant: dicatur rectè, ꝗ amici qui ueniunt, uestes rũpãt. Ruptis aũt vestibus corpus ostenditur: quia sæpe scissis sequacibus, malitia eorum cogitationis aperitur, ut discordia dolos patefaciat, quos grauius concordiæ culpa claudebat. Puluerẽ uerò in cœlum super capita spargunt. Quid verò per puluerem, nisi terrena intelligentia: quid per caput, nisi hoc quod principale nostrum est, mens videlicet, designatur? Quid per cœlum, nisi præceptorũ superne locutionis exprimitur? Puluerẽ ergo sup caput in cœlũ spargere, est seculari ĩtellectu mentẽ corrumpere, & de verbis cœlestibus terrena sentire. Diuina autẽ verba plus discutiunt plerũq; ꝗ capiunt. Super capita igitur puluerẽ spargũt: quia C in præceptis dei per terrenã intelligentiã vltra suarum mentium vires enituntur.

Quid sit quòd amici Iob septem diebus cum eo sedere in terra perhibentur. Cap. XV.

SEderuntq; *cum eo in terra septem diebus & septem noctibus.* in die quæ uidemus, agnoscimus: in nocte autem aut cęcitate uil cernimus, aut dubietate caligamus. Per diem itaq; intelligentia, per noctẽ ignorãtia designatur. Septenario verò numero sũma uniuersitatis exprimitur. Vñ & non amplius ꝗ septem diebus oẽ hoc tp̃s transitorium consummatur. Quid est ergo quòd amici Iob consedere ei septem diebus & septem noctibus referuntur, nisi ꝗ hæretici uel in his in quibus uerum lumẽ intelligũt: uel in his in quibus ignorantiæ tenebras patiuntur, quasi infirmanti sanctæ Ecclesiæ se cõdescendere simulant, eiq; sub blandimentorum specie dolos exceptionis parant? Et quamuis uel in his quæ intelligunt, vel in his quæ intelligere nõ possunt, elationis typho turgidi, magnos se apud semetipsos æstimant, nonnunꝗ tñ se Ecclesiæ sanctæ specie tenus inclinant, & dũ verba molliunt, virus infundunt. In terra ergo consedere, est aliquid de imagine humilitatis ostẽdere: vt dũ humilia exhibẽt, persuadeãt superba quæ docent. Põt 10 verò per terram ipsa ẽt mediatoris incarnatio designari. Vñ & ad Israel dicitur: Altare de terra facietis mihi. Altare .n. de terra domino facere, est incarnationem mediatoris sperare. Tunc quippe à Deo munus nostrum accipitur, quanB do in hoc altari nostra humilitas, idest, super dominicæ incarnationis fidem, posuerit quicquid operatur. In altari ergo de terra oblatum munus ponimus, si actus nostros dominicæ incarnationis fide solidamus. Sed sunt nonnulli hæretici qui factum mediatoris incarnationẽ non denegant: sed aut de diuinitate aliter ꝗ est, æstimant, aut in ipsa à nobis incarnationis qualitate discordãt. Qui ergo uerã nobiscũ incarnationẽ redẽptoris perhibẽt, quasi cũ Iob in terra pariter sedẽt. Septẽ uerò diebus & septẽ noctib. in terra consedere describitur: quia uel in hoc ꝗ aliquid de plenitudine veritatis intelligunt, vel in hoc quod suæ stultitiæ tenebris excæcantur, incarnationis mysterium negare nõ possunt. Cum beato ergo Iob in terra sedere, est ueram redemptoris carnem cum sancta Ecclesia credere. Aliquando verò hæretici cõtra nos etiam suppliciis sæuiunt: aliquando nos solis uerbis insequuntur: aliquando quietos lacessunt, aliquando si nos tacẽtes videant, quiescunt: & mutis amici D sunt, loquentibus aduersantur. Vnde quia beatus Iob necdum ad illos aliquid differens dixerat, rectè subiungitur: *Et nemo loquebatur ei verbum.* Tacentes enim aduersarios habemus, si ueræ fidei filios prædicando generare negligimus. Si aũt recta loqui incipimus, graue mox cõtumelias ex eorum responsione sentimus, protinus in aduersitatem prosiliũt: & contra nos in uocem doloris erumpunt: quia videlicet metuunt, ne corda quæ in infimis pondus stultitiæ aggrauat: ad altum uox rectè loquentis trahat. Quia ergo (ut diximus) mutos nos

Exo. 20. Altare de terra domino facere quid sit.

Hæreticorum consuetudo.

A aduersarij diligunt, loquentes odiunt: recte apud tacentem Iob dicitur: Nemo loquebatur ei verbum. Nonnunquã tamẽ cùm per torporem inertiæ, fideliũ corda cõsiderãt, erroris semina spargere loquẽdo non cessant. 20 Cum vero mentes bonorum uident alta sapere, & ad patriam reditum quærere, de ærumna huius exilij strenuè dolere, circunspectione sollicita linguam frenant: quia vident quod contra corda dolentium incassum loquẽtes citius obmutescunt. Vnde & recte cum diceretur. *Nemo loquebatur ei verbum*, mox causa silentij subinfertur, cum dicitur. *Videbant enim dolorem eius esse vehementem*. B Cum enim amoris Dei dolor vehemens corda nostra transfigit: passim praua loqui aduersarius metuit: quia videt quod intentam mentem lacessens, non solum ad peruersitatem trahere nõ valet, sed per excitatam forsitan sapientiam & quos tenuerat, perdit.

Quòd nonnunquam res gestæ in actione malæ sint, in significatione verò virtutem prophetiæ contineant: sicut in Dauid et vxore Vriæ accipitur.

Caput XVI.

21 SEd fortasse aliquos mouet nos hæc ita dixisse, quod quæ bene ab amicis gesta sunt, malè ab hæreticis gerenda significent. Sed sic plerunq; res quælibet per historiam virtus est, per significationem culpa: sicut aliquando res gesta, in facto causa damnationis est, in scripto autem prophetia virtutis. Quod verò citius ostẽdimus, si vnũ sacræ scripturæ testimoniũ ad vtraq; probãda proferamus. Quis nanq; audiens, non solũ fidelium, sed ipsorũ quoq; infidelium non omnimodo detestetur, quod Dauid in solario deambulãs (2.Re.11.) Bersabee Vriæ cõcupiscit vxorem? Quẽ tamen à prelio reuertentem, ire ad domum admonet, pedes lauare. Qui protinus respondit dicens: Arca domini sub pellibus est, & ego in domo mea requiescam? Quem Dauid ad mensam propriã suscepit, eique epistolas, per quas mori debeat, tradit. Cuius autem Dauid in solario deambulans typum tenet, nisi eius de quo scriptum est: In sole posuit tabernaculum suum? (Psal.18.) Et quid est Bersabee ad se perducere, nisi legem literæ, carnali populo coniunctã, spiritali sibi intellectu sociare? Bersabee enim puteus septimus dicitur: quia nimirum per cognitionem legis, infusione spiritalis gratiæ, perfecta nobis sapientia ministratur. Quem verò Vrias, nisi Iudaicum populum designat? Cuius nomen interpretatum dicitur, lux mea Dei. Iudaicus.n. populus, quia de accepta legis scientia extollitur, quasi de Dei luce gloriatur. Sed huic Vriæ Dauid vxorẽ abstulit, sibiq; coniunxit: quia videlicet manus fortis, quod Dauid dicitur, in carne redemptor apparens, dũ de se spiritaliter loqui legẽ innotuit, per hoc quod iuxta literam tenebatur, hanc à Iudaico populo extraneã demonstrauit: sibiq; coniunxit: quia se per illã prædicari declarauit. Vriam tamen ad domũ ire Dauid admonet, pedes lauare: quia incarnatus dominus veniẽs Iudaeo populo præcepit, ut ad cõscientiam redeat, sordes operum fletibus tergat, spiritaliter legis mandata intelligat, & post tantam duritiam præceptorũ, fontem baptismatis inueniens, ad aquam post laborẽ recurrat. C Sed Vrias qui arcam domini esse sub pellibus meminit: respondit quod domũ suam intrare non possit. Ac si Iudaicus populus dicat: Ego mandata Dei in sacrificiis carnalibus video, & redire ad consciẽtiam per spiritalem intelligentiam non requiro. Quasi.n. arcã esse sub pellib. dicit, qui præcepta Dei non nisi ad exhibendũ ministeriũ sacrificij carnalis intelligit. Húc tñ etiã redire ad domũ nolentem, Dauid ad mensam uocat, quia quãuis Iudaicus populus ad cõsciẽtiã reuorti contẽnat: ei tñ redemptor veniens mandata spiritualia prædicat dicens: Si crederitis Mosi, crederetis forsitan D & mihi: de me enim ille scripsit: Legem itaq; Iudaicus populus tenet, quæ eius diuinitatem loquitur: cui idem populus credere dedignatur. Vnde & Vrias ad Ioab cũ epistolis ex quib. occidi debeat, mittitur quia idẽ ipse Iudaicus populus legẽ portat, qua cõuincẽte moriatur. Dum enim mãdata legis retinẽs implere renititur: ipse nimirũ defer iudiciũ unde damnetur. Quid ergo per factũ illud, Dauid

scelestius:

sceleſtius? quid Vria mũdius dici poteſt? Sed rurſus per myſteriũ, quid Dauid ſanctius, quid Vria infidelius inuenitur: quãdo & ille per vitæ culpam, prophetiæ ſignat innocentiam, & iſte per vitæ innocentiam, in prophetia exprimit culpam? Non ergo incõgruè per ea quę bene ab amicis Iob geſta ſunt, malè ab hæreticis gerenda ſignantur: dum virtus ſacri eloquij ſic tranſacta narrat, vt vétura exprimat: ſic in facto rẽ approbat, vt ei in myſterio contradicat: ſic geſta dãnat, ut hæc

21 myſticè gerenda perſuadeat. Igitur quia allegoriæ myſteria membratim enodantes expleuimus: nunc moralitatis intelligentiam raptim tangẽtes exequamur. Ad obſcuriora quippe diſſerenda mens properat: etſi apertis diu inuoluitur, clauſa, vt dignum eſt, pulſare præpeditur. Sæpe antiquus hoſtis poſtquam menti noſtræ tentationum certamen inflixerit: ab ipſo ſuo certamine ad tempus recedit, non vt illatæ malitiæ finem præbeat: ſed vt corda quæ per quietem ſecura reddiderit, repentè rediens facilius inopinatus irrumpat. Hinc eſt quòd ad tentandum beatum virum iterum redit: eiuſque cruciatus expetit, quem tamen ei ſuperna pietas retinendo concedit, dicens: *Ecce in manu tua eſt, tantum animam illius ſerua.* Sic quippe ille nos deſerit, vt cuſtodiat: ſic cuſtodit, vt tamen permiſſo tẽtationis articulo, ſtatum nobis noſtræ infirmitatis oſtendat. Qui mox à facie domini exijt: atq; à planta pedis vſque ad verticem acceptum feriẽdo vulnerauit: quia nimirum cum licentiam percipit, à minimis incipiens, atque vſque ad maiora perueniens, quaſi omne corpus mentis illatis tentationibus lacerando tranſfigit. Sed tamen ad animam feriendo nõ peruenit: quia cũctis cogitationibus interior, inter ipſa vulnera delectationum quæ ſuſcipit, arcani propoſiti intentio reſiſtit, vt quãuis delectatio mentẽ mordeat, deliberationem tñ ſanctæ rectitudinis vſq; ad conſenſus mollitiẽ non inflectat. Debemus tamen per aſperitatẽ pœnitẽtię, ipſa delectationũ vulnera tergere, cenſura diſtrictionis rigidę, ſi quid fluxum emanat in cogitatione mundare. Vnde bene mox ſubditur.

Diabolus tur aliquando à tẽtatione ceſſet.

A *Quòd moraliter teſta ſaniem redimus, cum culpam à voluntate & actione mundamus. Et quid myſterij ſacrificium Hierobaal contineat.* *Cap. XVII.*

Qui teſta ſaniem radebat. Quid.n. per teſtã, niſi vigor diſtrictionis: quid p ſaniẽ, niſi fluxus illicitæ cogitationis accipitur? Percuſſi ergo teſta ſaniẽ radimus, cũ poſt pollutionẽ cogitationis illicitæ, noſmetipſos aſperè diiudicando mundamus. Põt ẽt teſta fragilitas mortalitatis intelligi. Teſta ergo ſaniẽ mũdare, eſt mortalitatis curſum, fragilitatemque penſare, & putredinẽ miſeræ delectatio

B nis abſtergere. Nã dũ quiſq; cõſiderat, q̃ citius caro ad puluerem redeat: feſtinè ſuperat hoc qđ ſe de carne intus turpiter ĩpugnat. Cũ ergo ex tẽtatione praua mẽti cogitatio influit: quaſi ex vulnere ſanies decurrit. Sed citius ſanies tergitur, ſi in conſideratione noſtra fragilitas quaſi in manu teſta teneatur. Neq;.n. paruipẽdenda ſunt quę q̃uis vſq; ad effectũ non ptrahunt, tñ illicitè in mente verſantur. Hinc eſt q᷑ quaſi à vulneribus. redẽptor ſaniẽ radere venerat, cùm dicebat. Audiſtis quia dictũ eſt antiquis: Nõ mœchabe *Mat. 5.*

C ris. Ego aũt dico vobis, q᷑ ſi quis viderit mulierẽ ad concupiſcendũ eã, iã mœchatus eſt eã in corde ſuo. Sanies itaq; tergitur, cum culpa nõ ſolũ ab opere, ſed etiã à cogitatione reſecatur. Hinc eſt q᷑ Hierobaal cũ à paleis frumẽta excuteret, an- *Iudit. 6.*
gelũ vidit, ad cuius imperiũ protinus hędum coxit, quẽ ſuper petrã poſuit: & ius carnium deſuper effudit, q̃ angelus virga tetigit, eaq; ignis exiens de petra cõſumpſit. Quid eſt enim frumentum virga cędere, niſi rectitudine iudicij à vitiorũ paleis virtutum grana ſeparare? Sed hæc

D agentibus angelus apparet: quia tanto magis dominus interiora denuntiat, quantò ſe ſtudioſius homines ab exterioribus purgant. Qui occidi hœdum præcipit, id eſt, omnem appetitum carnis noſtræ immolari, carnesq; ſuper petram poni, & ius carnium deſuper fundi. Quẽ alium ſignat petra, niſi eum de quo per Paulũ dicitur? Petra autem erat Chriſtus? *1. Co. 10.*
carnes ergo ſuper petram ponimus, cum corpus noſtrũ in Chriſti imitatione cruciamus. Ius etiã carnium deſuper fundit, qui

qui in côuersatione Christi ipsas etiá à A
se carnales delectationes exinanit. Quasi
enim ius ex carne liquidum in petrá fun
ditur, quando mens à cogitationum car
nalium fluxu vacuatur. Quæ tamé mox
angelus virga tangit: quia intentionem
nostrá nequaquá potestas diuini adiuto-
rij deserit. De petra autem ignis exit, &
ius carnesq; consumit: quia afflatus à re-
demptore spiritus, tanta cor nostrum flá
ma compunctionis concremat, ut omne
quod in eo illicitum est, & operis & cogi
tationis exurat. Quod ergo illic est in pe-
tram ius fundere, hoc est hic saniem testa
mundare. Perfecta enim mens solerter in B
uigilet: vt non solum peruersa agere re-
nuat, sed omne etiam quod in se per cogi
23 tationes turpiter liquatur, tergat. Sed
sępe de ipsa victoria bellum oritur, vt cú
immunda cogitatio vincitur, victoris
animus elatione pulsetur. Sic ergo
mentem necesse est per munditiam eri-
gi: vt tamen sollicitè debeat in humilita
te substerni.

Quòd in eo quòd Iob in sterquilinio sedere dicitur, describitur veræ humilitatis consideratio. Cap. XVIII.

V*Nde & cùm de sancto viro diceretur,*
testa saniem radebat, protinus aperte
Sedere in sterquilinio quid sit. *subiungitur. Sedens in sterquilinio.* In ster-
quilinio quippe sedere, est de se vilia
quæpiá & abiecta sentire. In sterquilinio
nobis quippe sedere, est ad ea quę illicitè
gessimus, mẽtis oculos pœnitendo redu-
cere: vt cùm ante nos peccatorú sterco-
ra cernimus, omne quod in animo de
elatione surgit, inclinemus. In sterquili-
nio sedet, qui infirmitatem suam sollici-
tus respicit, & se de bonis quæ per gra-
Gen. 18. tiam perceperit, non extollit. An non in
sterquilinio apud se Abraham sederat, q
dicebat: Loquar ad dominum meum cú
sim puluis & cinis? Apertè enim cerni-
mus in quo se apud se loco posuerat, qui
puluerem se ac cinerem, etiam cú Deo lo
queretur, æstimabant. Si igitur ita se de
spicit qui vsq; ad honoré diuinæ collocu
tiones ascendit, sollicita intentione pen
sandum est qua pœna illi feriendi sunt,
qui & ad summa non proficiunt: & ta-
men de minimis extolluntur: Nam sunt
nonnulli qui cùm parua agunt, de se-
metipsis magna sentiunt: in altum men
tem subleuant, & præire se cæteros vir-
tutum meritis putant. Hi nimirú apud
se introrsus humilitatis sterquilinium
deserunt, & elationis fastigia ascendút:
illum videlicet imitantes, qui se primus
apud se extulit, sed eleuando prostrauit:
illum imitantes, qui accepta conditio-
nis dignitate contentus non fuit, dicens:
In cœlum conscendam, super astra cœli Esa. 14
exaltabo solium meum. Vnde & ei ma
lè coniuncta Babylonia, idest, confusa
multitudo peccantium dicit: Sedeo re-
gina, & vidua non sum. Quisquis ergo Esa. 47.
introrsus intumescit, in altum se apud
semetipsum ponit. Sed eò se grauius in
infimis deprimit, quò de se infima vera-
citer sentire contemnit. Sunt uerò non-
nulli qui nihil quidem virtutis student
agere, sed tamen cum alios peccare con-
spiciunt, iustos se in eorum comparatio-
ne suspicantur. Neque enim corda om
nium, vna vel similis culpa transfigit.
Hunc nanque superbia illaqueat, illum
forsitan ira supplantat, hunc autem aua-
ritia cruciat, illum verò luxuria inflam-
C mat. Et plerunque contingit ut is quem
superbia deprimit, alium respiciat qua-
liter ira succendat, & quia se non citius
ira instigat, meliorem se iracundo iam
reputat: atque apud semetipsum quasi
de iustitia extollitur, quia pensare vitiú
negligit quo grauius tenetur. Plerúq; có
tingit is quem auaritia sauciat, alium in
luxuriæ voragine mersum cernat: & qa
se a pollutione carnali alienum respicit,
quibus ipse sordibus spiritalis vicij in-
trinsecus polluitur, non attendit: dumq;
in alio pensat malum quod ipse non ha-
bet, in se negligit cósiderare quod habet:
D sicq; fit vt dú ad aliena diiudicanda mẽs
ducitur, proprij iudicij lumine priuetur,
& eo durius cótra aliena superbiat, quo
sua negligentius ignorat. At cótra hi, 24
qui ad alta virtutú surgere veraciter ap-
petút, cùm alienas culpas audiunt, mox
ad cor proprias reducunt: & tátò rectius
illas diiudicant, quantò verius istas de-
plorant. Qua igitur electus quisque in
infirmitatis suæ consideratione se com-
primit,

primit, dicatur rectè quod uir sanctus in sterquilinio dolens sedet. Qui enim verè se humiliat, continuę cōsiderationis oculo quibus circūseptus sit delictorū sordibus proficiēs pēsat. Sciendū uerò est, quia plerunq; in prosperis importuna tētatione mens tangitur. Sed tamen aliquando & aduersa exterius patimur, & intus tentationis impulsu fatigamur, & vt carnem flagella crucient, & tamē ad mentem carnalis suggestio inūdet. Vnde & bene post tot beati Iob vulnera adhuc subiuncta sunt etiam malè suadentis vxoris verba, quæ ait. *Adhuc permanes in simplicitate tua? Benedic Deo, & morere.* Vxor quippe malè suadens, est carnalis cogitatio mentem lacessent. Sæpe enim (ut dictum est) & foris flagellis atterimur, & intus carnali suggestione fatigamur. Hinc est n. quod Hieremias deplorat dicens: Foris interficit gladius, & domi mors similis est. Foris enim gladius interficit, cùm nos exterius feriens uindicta configit. Sed domi mors similis est, quia & flagella quidem sustinet, & tamen intus conscientia à tentationis sordibus munda non est. Hinc Dauid ait: Fiant tanquam puluis ante faciem uenti, & Angelus domini affligens eos. Qui enim in corde suo aura tentationis rapitur, quasi ante venti faciem puluis eleuatur. Et cùm inter hec diuina districtio percutit: quid aliud quàm angelus domini affligit? Sed hūc aliter aguntur à reprobis aliter ab electis. Illorū nanq; corda ita tentatur, ut consentiant: istorum uerò tentationes quidem suscipiunt, sed repugnāt. Illorū mens delectabiliter capitur: etsi ad tempus, quod malè suggeritur, displicet: sed posimodum per deliberationē libet. Isti uerò sic tentationum iacula excipiūt, ut semper resistendo fatigentur: etsi quando vsq; ad delectationem tentata mens rapitur, ipsam tamen citius subreptionem suæ delectationis erubescunt, & forti censura redarguunt: quicquid intra se exurgere carnale depræhēdunt. Vnde & bene mox subiungitur.

Vxor male suadēs carnalis cogitatio. *Thren. 1.*

Psal. 34

A *Quòd sub virtutis specie blanda ad nos facie vitia veniunt: sed quid veneni intus habeant, in fine ostendunt. Cap. XIX.*

L*Ocuta es quasi una ex stultis mulieribus. Si bona suscepimus de manu domini, malæ quare non sustineamus?* Dignum quippe est ut sancta mens, spiritali correptione comprimat, quicquid apud se carnale insolenter immurmurat, ne caro aut loquēs aspera, ad impatientiā ptrahat, aut loquēs anda, ad libidinis fluxa dissoluat. Censura igitur virilis, illicitæ cogitationis suggestionem redarguens, dissolutam B turpitudinis mollitie deprimat, dicens: *Locuta es quasi una ex stultis mulieribus.* Et rursum consideratio munerum cogitationis asperæ impatientiam refrenet, dicens: *Si bona suscepimus de manu domini, mala quare non sustineamus?* Quisquis autem subigere vitia appetit, & ad æterna internæ retributionis culmina veræ intentionis gressibus tendi: quò magis uallari se vitiorum bello undiq; conspicit, eò se virtutum armis robustius accingit: & tantò minus iacula me C tuit, quantò contra hæc uenientia fortiter pectus munit. Sed plerunque dum contra hoc tentationum bellum fulciri magnis virtutibus nitimur: quædam se nobis uitia sub specie virtutum tegunt, & quasi blanda ad nos facie veniunt: sed cuius aduersitatis sint, discussa sentiūtur. Vnde & amici beati Iob quasi pro cōsolatione conueniunt: sed in contumelias erumpunt: quia insidiantia uitia virtutum faciem sumunt, sed hostili inuectione nos feriunt. Nā sępe immoderata ira, iustitia: & sępe dissoluta remissio, miseri D cordia vult videri. Sępe incautus timor humilitas, sępe effrenata superbia appetit libertas apparere. Ad consolandū ergo amici ueniunt, sed ad increpationis verba dilabuntur: quia nimirum uitia virtutum specie palliata, blanda quidem superficie inchoant: sed aspera nos contrarietate pertubāt. Bene autem dicitur: *Condixerant enim sibi, ut pariter uenientes visitarent eum.* Vitia quippe sibi sub virtutum prętextu condicunt: quia sunt quędam uitia quę aduersum nos iter se quadā conuenientia coniungūtur, sicut

Vitia quędam sub virtutis specie se tegunt.

superbia & ira, & remissio & timor. Vicina namq; est ira superbię, & remissio timori. Condicendo ergo veniunt, quæ cótra nos sibi ex quadam prauitatis cognatione sociantur. Sed si ærumnã nostrę captiuitatis agnoscimus: si ex amore æternæ patriæ in intimis dolemus: vitia quæ male lætis surrepunt, bene tribus pręualere non possunt. Vnde & bene subditur: *Cumque eleuassent procul oculos suos, non agnouerunt eum.* Afflictos enim nos vitia minimè cognoscunt: quia triste cor mox vt pulsauerint, reprobata resiliunt: & quę nos lętos quasi nouerant, quia pene trabant: mœrétes cognoscere nequeũt, quia ipso nostro rigore franguntur. Sed antiquus hostis, quò in eis fortiter deprę hendi se conspicit, eò illa sub virtutum imagine altius abscondit. Vnde & subditur: *Et exclamantes plorauerunt, scissiq; vestibus sparserunt puluerem super caput suum in cælum, & sederunt cum eo in terra septem diebus, & septem noctibus.* Signatur enim pietas per ploratum, discretio per scissionem vestium, affectus operum per puluerem, capitum, humilitas per sessionem. Aliquando enim quasi pium quid hostis insidiant simulat, ut ad crudelitatis terminum deducat: sicut est, cùm plecti per disciplinam culpam prohibet, quatenus quæ hic non reprimitur, igne gehennæ feriatur. Aliquando discretionis imaginem oculis obiicit: vt ad indiscretionis laqueos perducat: sicut est, cùm impulsu eius pro infirmitate nobis plus alimentorum quasi discretè concedimus, sed indiscretè contra nos bella carnis excitamus. Aliquando effectum simulat bonorum operum, sed per hunc, inquietudinem irrogat laborum: sicut est, cùm quis quiescere non valet, & quasi de ocio iudicari timet. Aliquando imaginem humilitatis ostẽdit, vt effectum utilitatis subtrahat: sicut est, cum quosdam, plusquam sunt, infirmos atq; inutiles sibimetipsis asserit, vt dum se nimis indignos cõsiderant, res in quibus prodesse proximis poterãt, ministrare pertimescant. Sed hæc uitia quæ sub uirtutum specie antiquus hostis occulta: ualde subtiliter manus cõpunctionis examinat. Qui enim ueraciter intus dolet, quæ agenda foris, quæ ve non agẽda sint, fortiter pręuidet. Si enim nos virtus compunctionis in intimis afficit, omnis strepitus prauæ suggestionis obmutescit. Vnde & subditur: *Et nemo loquebatur ei verbum, videbant enim dolorem eius esse vehementem.* Si enim cor ueraciter dolet, linguam contra nos uitia non habent. Nam cùm plenè vita rectitudinis quæritur, superuacua suggestio prauitatis obturatur. Sępe autem si forti nos studio contra vitiorum incentiua stringimus: ipsa etiam vitia ad usum virtutis immutamus. Nonnullos nanque ira possidet, sed hanc dum rationi subiiciunt, in sancti zeli ministerium uertunt. Nonnullos superbia erigit, sed dum diuinæ formidini animum inclinant, hãc ad defensionem iustitiæ in uocem liberæ autoritatis immutãt. Nonnullos fortitudo carnis illecebrat: sed dũ exercendis piis operibus corpus subdũt, unde iniquitatis stimulos passi sunt, inde pietatis lucra mercantur. Vnde & bene idem beatus Iob post multa certamina hostias pro amicis immolat. Quos enim per contentionem diu hostes pertulit, quandoque per sacrificium ciues reddit: quia dum uitiosas quasque cogitationes subigendo in uirtutes uertimus: tentationum aduersa studia per intentionis hostiam, quasi ad amica corda permutamus. Hæc nos in tribus voluminibus tripliciter disseruisse sufficiat. In ipso nanque operis huius exordio velut in molem nasciturae arboris linguæ radicem fiximus: vt expositionis ramos postmodum, prout singula expetunt loca, ducamus.

Hostis antiqui calliditas.

B. GRE-

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS Moralis in B. Iob,

LIBER QVARTVS.

Deducens secundum caput finaliter, & tertium inchoatur.

CAPVT I.

QVI textum considerat, & sensum sacræ locutionis ignorat, non tam se eruditione instruit, quàm ambiguitate confundit: quia nonnunquam sibi literæ verba contradicunt, sed dum à semetipsis per contrarietatem differunt, lectorem ad intelligentiam veritatis mittunt. Quid.n. est quod Salomon ait: Melius est comedere & bibere: & nõ longe post subiicit: Melius est ire ad domũ luctus, quàm ad domum conuiuij? Cur luctum conuiuio prætulit, qui prius esum potumque laudauit? Si enim per electionem bonũ est comedere & bibere, proculdubio melius esse debet ad domum gaudij, quàm ad domum lamenti properare. Hinc est quod iterum dicit: Lętare iuuenis in adolescentia tua. Et Paulo post adiũxit: Adolescentia & voluptas vana sunt. Quid est hoc quod vel prius reprahendenda præcipit, uel post præcepta repræhendit, nisi quod ipsis literæ verbis innuit. ut quid difficultatem exterius patitur, veritatis intelligentiam consideret quam sequatur? Quę nimirum veritatis intelligentia cũ per cordis humilitatem quęritur, assiduitate legendi penetratur. Sicut enim ignotorum hominum facies cernimus, & corda nescimus, sed si familiari eis locutione coniungimur, vsu colloquij eorum ẽt cogitationes indagamus: ita cum in sacro eloquio sola historia aspicitur: nihil aliud quàm facies videtur: sed si huic assiduo vsu coniungimur, eius nimirum mẽtem quasi ex collocutionis familiaritate penetramus. Dum.n. alia ex alijs colligimus, facile in verbis agnoscimus, aliud esse quod intimant, aliud quod sonant.

Eccle. 7.

Eccl 12.

A Tantò autem quisq; notitiæ illius extraneus redditur, quantò in sola eius superficie ligatur. Sequitur.

Quòd hæc verba secundum literam accipienda non sunt. Cap. II.

ECce enim quod beatus Iob diei suo maledixisse describitur, dicens: *Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo.* Si superficietenus historia attenditur quid his verbis repręhensibilius inuenitur? Quis aũt nesciant diem in quo natus est, nequaquam tunc stare potuisse? Motus quippe est tpis, vt B statum non habeat mansionis. Quia.n. per ventura tendit adesse, semp ex pręteritis festinat non esse. Cur ergo vir tãtus ei malediceret rei, quam nequaquã subsistere non ignoraret? Sed fortasse aliqs dicat, quod ex eo pondus uirtutis eius aspicitur: quia tribulatione commotus, illi rei maledictum irrogat, quæ constat quod minime subsistat. Sed hoc citius perspecta rõ destruit: quia si subsistebat res cui malediceret, pniciosum maledictũ intulit: si aũt non subsistebat, ociosum. Quisquis verò eius spiritu plenus est, q ait: Omne verbũ ociosum qđ locuti fuerint hoies, rõnẽ C reddent de eo in die iudicij: ita ociosa admittere, sicut ẽt perniciosa formidat. Cui adhuc snīæ adiungitur. *Dies ille uertatur in tenebras, non requirat eum Deus desuper, & non sit in recordatione, et non illustretur lumine, obscurent eum tenebræ & vmbra mortis, occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine. Noctẽ illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in dieb anni, nec numeretur in mensib. sit nox illa solitaria, nec laude digna, expectes lucem, & non videat: nec ortum surgentis aurora.* Dies qui elapsus cursus tẽporis scitur, cur uerti in tenebras dr̄? Et cùm con D staret qa non subsisteret, cur optatur ut eũ vmbra morti obscuret? uel quem diẽ caligo occupet, quem implicatio amaritudinis non inuoluit? Aut quam noctẽ tenebrosus turbo possideat: quam nullus status tenet? Aut qũo optatur fieri solitaria, quę transeundo iam fuerat nulla? Aut lucem quomodo expectet, quæ & sensu caret, & in proprio statu nõ permanet? Quibus adhuc verbis subiicit:

Mat. 12.

Quòd

Quòd quantum apud nos valet aqua baptismatis, tantum apud veteres valuit vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus sacrificium, vel pro Hebræis circuncisionis mysterium. Cap. III.

A *QVare non in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perij? Quare exceptus genibus? Cur lactatus vberibus? Nunc.n. dormiens silerem, & somno meo requiescerem.* Nunquid si egressus ex vtero statim perijsset, retributionis meritũ ex hac ipsa pditione susciperet? Nunqd ęterna requie abortiui perfruũtur? Quisquis.n. regenerationis vnda non soluitur, reatus primi vĩculis ligatus tenetur. Quod verò apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres uel pro paruulis sola fides, uel pro maioribus virtus sacrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium circũcisionis. Nam quia vnusquisq; cùm primi parentis culpa concipitur, propheta testatur,
Psal. 50. dicens: Ecce enim in iniquitatibus cõceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Et quia is quem salutis vnda nõ diluit, originalis culpę supplicia nõ amittit, apertè per semetipsam veritas perhibet, dicens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non habebit vi-
Ioan. 3. tam æternam. Quid est ergo quod in uulua se mortuum fuisse desiderat, & potuisse se quiescere eiusdem mortis beneficijs sperat, dum constat quod nequaquã eũ requies vitæ susciperet, si à reatu illum originalis culpę nequaquam diuinæ cognitionis sacramenta liberassent? Qui adhuc cùm quibus quiescere potuisset, adiungit dicens. *Cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines.* Quis ignoret quod reges terræ ac consules eo à solitudine longè sunt; quo innumeris obsequentium cuneis constipantur? vel quàm difficile hi ad requiem tẽdunt, qui tam duris rationum multiplicium nexibus astringuntur? scriptura teste, quæ ait: Iudicium durissimum his q̃
Sap. 6. præsunt, fiet. Vnde & in Euangelio veri-
Luc. 12. tas dicit: Cui multum datum est, multũ quæretur ab eo. Qui adhuc quos in eadem requie socios habuisset, insinuat dicens: *Aut cum principibus, qui possident aurum, & replent domos suas argento.* Rarũ valde est, ut qui aurum possident, ad requiem tendant, dum per semetipsam veritas dicat: Difficile qui pecunias habẽt, intrabunt in regnum cœlorum. Nam qui hic multiplicandis diuitijs inhiant, quæ alterius vitæ gaudia sperant? Quod tamen vt redemptor noster valde rarum & ex solo diuino miraculo euenire posse monstraret: apud homines inquit, hoc impossibile est, apud Deũ possibilia omnia sunt. Quia igitur verba hæc in superficie à ratione discordant, ipsa iam litera
B indicat, quòd in eis sanctus vir iuxta literam nihil dicat. Sed si prius in sacro eloquio alia maledicta discutimus, hoc quod beati Iob ore prolatum est, subtilius indagamus. Quid est enim quòd Dauid qui retribuentibus sibi mala non reddidit, cum Saul & Ionatha bello occumberent, Gelboe montibus maledixit, dicens: Monte Gelboe, nec ros, nec pluuia veniat super uos, neq; sint agri primitiarum; quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset vnctus oleo.

C *Quid sit quod Hieremias dixit: Maledictus vir qui dixit patri meo, natus est tibi masculus. Cap. IIII.*

QVid est quod Hieremias cùm prædicationem suam cerneret audientium difficultate præpediri, maledixit dicens: Maledictus vir qui annũciauit patri meo dicens: Natus est tibi puer masculus? Quid ergo montes Gelboe Saul moriente deliquerũt, quatenus in eos nec ros, nec pluuia caderet, & ab omni eos viriditatis germine sententiæ sermo siccaret? Sed quia Gelboe interpre-
D tatur decursus, per Saul autem vnctum & mortuum, mors nostri mediatoris exprimitur: non immeritò per Gelboe mõtes, superba Iudæorum corda signantur, quæ dum in huius mundi desiderijs defluunt, in Christi, idest, uncti se morte miscuerũt. Et quia in eis unctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni gratiæ rore siccantur. De quibus & benedicitur: vt agri primitiarum esse non possunt. Superbæ

perbæ quippe Hebræorum mentes primitiuos fructus non ferunt: quia in redemptoris aduentu ex parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei sequi voluerunt. Sancta nanq; Ecclesia in primitijs suis multitudine gentium fecundata, vix in mundi fine Iudæos quos inuenit, suscipit: & extrema colligens, eos quasi reliquias frugum ponit. De quibus nimirum reliquiis Esaias dicit: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ saluę fient. Possunt tamen idcirco Gelboe montes ore prophetæ maledici, vt dum fructus exarescente terra non oritur, possessores terrę sterilitatis damno feriantur, quatenus ipsi maledictionis sententiam acciperent, qui apud se mortem regis suscipere, iniquitate sua exigente, meruissent. Sed quid est, quòd a propheta maledictionis sententiam vir ille suscepit, qui natiuitatem illius patri nunciauit? Hoc nimirum tantò intrinsecus maiori mysterio plenum est, quantò extrinsecus humana ratione vacuum. Nam si quod exterius rationabile fortasse sonuisset, nequaquam nos ad studium interioris intellectus accenderet. Eò ergo nobis plenius aliquid intus innuit, quò foris rationabile nihil ostendit. Si enim ex matris suæ vtero hoc in mundo propheta affligendus prodijt, natiuitatis eius nuncius quid deliquit? Sed quid persona prophetæ fluctuantis, nisi per pęnæ meritum veniens humani generis mutabilitas designatur? Et quid per patrem illius, nisi iste de quo nascimur mundus exprimitur? Et quis est ille vir qui natiuitatem nostram patri annunciat, nisi antiquus hostis? Qui cum nos in cogitationibus fluctuare considerat, malorum mentes, qui ex authoritate huius mundi præeminent, ad persuasionem nostræ deceptionis instigat. Cumque nos agere infirma conspexerit, ea quasi fortia fauoribus extollit, & quòd sit natus masculus loquitur, cum corruptores veritatis, per mendacium nos extitisse gratulatur. Patri ergo masculum natum denunciat: quando huic mundo eum quem persuaserit factum innocentię corruptorem demonstrat. Nam cum cuilibet peccanti atque superbienti dicitur: Fecisti sicut vir, quid aliud quàm natus masculus in mundo perhibetur? Iure igitur vir qui masculum natum nunciat, maledicitur, quia ipso eius nuncio reprobum gaudium nostri corruptoris indicatur. His ergo scripturę sacrę maledictionibus discimus, quid apud Beatum Iob in voce maledictionis inquiramus, ne quem Deus post vulnera & verbera remunerat, lector verba eius redarguere non intelligens pręsumat. Quia igitur vtcunque hæc quæ in pręfatione fuerant exquirenda distinximus, verba iam historię disserentes exequamur.

Marginal notes (left column): Esa. 10. (beside "Esaias dicit"); 4 (beside "exigente"). Section letters A, B, C, D.

TERTIVM CAPVT
BEATI IOB.

OST hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo, & locutus est. Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, conceptus est homo. Dies illa vertatur in tenebras. Non requirat eum Deus desuper, & non illustret lumine. Obscurent eum tenebræ & umbra mortis. Occupet eum calligo, & inuoluatur amaritudine. Noctem illam tenebrosus turbo possideat. Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria, nec laude digna. Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan. Obtenebrentur stellæ caligine eius. Expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ, quia non conclusit ostia uentris qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare non in vulua mortuus sum, egressus ex vtero non statim perij? Quare exceptus genibus? cur lactatus vberibus? Nunc enim dormiens silerem: & somno meo requiescerem cum regibus & consulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines, aut cum principibus qui possident aurum, & replent domos suas argento, aut si-

cut abortiuum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem. Ibi impij cessauerunt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore, & quondam vincti pariter sine molestia. Non audierunt vocem exactoris. Paruus & magnus ibi sunt, & seruus & liber à domino suo. Quare misero data est lux & vita his qui in amaritudine animæ sunt? Qui expectant mortem, & non venit, quasi effodientes thesaurum: gaudentq; vehementer cùm inuenerint sepulchrum. Viro cuius abscondita est via, & circundedit eum Deus tenebris. Antequam comedo, suspiro, & quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus, quia timor quem timebam euenit mihi, & quod verebar accidit. Nonne dissimulaui? nonne silui? nonne quieui? Et venit super me indignatio.

Iob istis verbis non maledixisse sentiendum.
Cap. V.

P*Ost hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo dicens: Pereat dies in qua natus sum.* Non est neglectè disserendum quod dicitur, aperuit os suum. Scriptura enim sacra ex his quæ tenuiter præmittit, reuerenter expectanda indicat quæ subiungit. Sicut enim clausa vascula, quid intus habeant ignoramus, aperto verò uasculorum, quid intrinsecus contineatur agnoscimus: ita sanctorum corda quæ clauso ore occulta sunt, aperto ore deteguntur: & cùm cogitationes detegunt, os aperire referuntur, vt intenta mente quasi apertis vasculis quid intus contineant, festinemus cognoscere, ac nosmetipsos eorum intimo odore recreare. Vnde & sublima præcepta domino in monte dicturo præmittitur: Aperiens os suum dixit, quamuis illic & hoc accipi debeat, quia tunc os suum in præceptis aperuit, in quibus dudum aperuerat ora prophetarum. Valde autem solerter intuendum est, quòd dicitur, post hęc, vt nimirum rei virtus quæ agitur, veraciter ex tempore sentiatur. Prius enim vastitas rerum, extinctio pignorum, dolor vulnerum, persuasio con-

Matt. 5.

A iugis, aduentus amicorum describitur, qui scidisse vestes, exclamantesque fleuisse, puluere capita conspersisse, & diu considentes in terra tacuisse memorantur, ac deinde subiungitur: Post hæc aperuit Iob os suum, & maledixit diei suo: vt ipso videlicet narrationis ordine perpendatur, quia nequaquam maledictum per impatientiam protulit, qui ad maledictionis vocem amicis adhuc tacentibus erupit. Si enim ira motus malediceret, audito damno substantiæ, cognita morte filiorum, eum pro-

B cul dubio ad maledictionem dolor excitaret. Sed tunc quid dixerit audiuimus. Ait nanque Dominus dedit, dominus abstulit. Rursum si ira motus malediceret, saltem percussus in corpore, vel male suasus a coniuge, maledictum inferre potuisset. Sed quid tunc respondit agnouimus. Ait nanque, locuta es quasi vna ex stultis mulieribus. Si bona suscepimus de manu domini, mala quare non sustineamus? Post hæc verò describitur, quia amici veniunt, flent, consident, tacent, moxque subiungitur hoc,

C quòd diei suo maledixisse perhibetur. Nimis itaque incongruū est, vt suspicemur eum nullo instigante, nullo pulsante, ex impatientia ad vocem maledictionis erumpere, quem nimirum nouimus inter damna rerum, mortemque filiorum, inter vulnera corporis, inter verba malè suadentis vxoris, magna creatori præconia humili mente reddidisse. Patefecit ergo qua mente hæc quietus dixerit, qui tot Dei laudes etiam percussus enarrauit. Neque enim postmodum percussus superbire potuit, quem

D & in percussione dolor humilem ostendit. Sed cum certò nouimus, quòd maledictum sacra scriptura prohibet, cur rectè aliquando fieri dicimus, quod veri eodem sacro eloquio non ignoramus.

Quibus modis scriptura proferat maledictum.
Cap. VI.

S Ciendum verò est, quòd scriptura sacra duobus modis maledictum memorat, aliud uidelicet quod approbat, aliud

2. 4. Com... ... scriptura.

morat, aliud videlicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio iustitię, aliter liuore vindictæ. Maledictum quippe iustitiæ iudicio, ipsi primo homini peccanti prolatum est, cùm audiuit: Maledicta terra in opere tuo. Maledictum iudicio iustitiæ profertur, cùm ad Abraham dicitur. Maledicã maledicentibus tibi. Rursum quia maledictũ non iudicio iustitię sed liuore vindictę promitur, voce Pauli apostoli prædicãtis admonemur, qui ait: Benedicite, & nolite maledicere. Et rursum: Neq; maledici regnum Dei possidebũt. Deus ergo maledicere dicitur, & tamẽ maledicere homo phibetur, q̃a q̃d homo agit malitia vindictæ, Deus nõ facit nisi examine & virtute iustitiæ. Cùm ergo sancti viri maledictionis sententiã proferũt, nõ ad hic ex voto vltionis, sed ex iustitia examinis erũpunt. Intus enim subtile Dei iudiciũ aspiciũt, & mala foris exurgẽtia q̃a maledicto debeãt ferire cognoscũt: & eò in maledicto nõ peccant, quò ab interno iudicio non discordant. Hinc est quod Petrus in offerentem sibi pecunias Simonẽ, sententiã maledictionis intorsit, dicẽs: Pecunia tua tecũ sit in perditionẽ. Qui enim non ait, est, sed sit, non indicatiuo, sed optatiuo modo se signauit hęc dixisse. Hinc Helias duobus quinquagenarijs ad se veniẽtibus dixit: Si homo Dei sum, descẽdat ignis de cœlo, & cõsumat vos. Quorũ vtrorũq; sententia quãta seueritatis ratione cõualuit, terminus causæ mõstrauit. Nam & Simõ ęterna perditione interijt, & duos quinquagentarios desuper veniens flãma cõsumpsit. Virtus ergo subsequẽs testificatur, qua mente maledictionis sententia promitur. Cùm enim & maledicentis innocentia permanet, & tamẽ eum qui maledicitur vsq; ad interitũ maledictio absorbet, ex vtriusq; partis fine colligitur, quia ab vno & intimo iudice in reũ sententia sumpta iaculatur. Igitur si subtiliter beati Iob verba pensamus, nõ est eius maledictio ex malitia delinquẽtis, sed ex rectitudine iudicis: nõ est ira cõmoti, sed doctrina trãquilli. Qui enim t̃ã recta maledicẽs intulit, non perturbationis vitio succubuit, sed doctrinę magisterium impendit. Vidit quippe amicos cũ clamore flere, vidit vestes scindere, vidit puluere capita conspergere, vidit consideratione suæ percussionis obmutescere: & vir sanctus inspexit, quia hi qui prospera temporalia requirebant, ex cõparatione mẽtis propriæ, eum temporali fractum aduersitate crediderant. Perspexit q̃ transitoria afflictione percussum desperatè non flerent, nisi ipsi desperatam mentem ab spe incolumitatis internæ subtraherent, & dum erumpit foras in vocem doloris, vulneratis intus ostendit virtutem medicaminis, dicens:

Gen. 3.
Gen. 12.
Rom. 12.
Act. 8.
4. Reg. 1.

Quòd mutabilitatem huius transitoriæ vitæ in qua nati sumus, sanctus quisque perire desiderat. Cap. VII.

PEreat dies in qua natus sum. Quid enim debet per diẽ natiuitatis, nisi omne hoc tempus nostrę mortalitatis intelligi? quod quamdiu nos in hac nostræ mutabilitatis corruptione retinet, æternitatis nobis incommutabilitas nõ apparet. Qui igitur diem iam æternitatis videt, ægrè diem suæ mortalitatis sustinet. Et notandum quia non ait, pereat dies in qua conditus sum, sed pereat dies, in qua natus sum. In die quippe iustitiæ homo est conditus, sed iã in tempore culpę natus. Adam enim cõditus, sed Cain primus est natus. Quid est ergo, diei natiuitatis maledicere, nisi apertè dicere, dies mutabilitatis pereat, & lumen æternitatis erumpat? Sed quia perire duobus modis dicere solemus: aliter enim perire dicimus, quando aliquid optamus, vt non sit, & aliter perire dicimus, quando optamus vt male sit: hoc quod de hoc die subditur: *Obscuret eum caligo, et inuoluatur amaritudine,* liquidò ostendit quia dies iste nõ ita, vt nõ sit, sed ita perire optatur, vt male sit. Inuolui enim amaritudine non potest, quod omnino perditũ penitus non est. Hoc autẽ tẽpus nostræ mutabilitatis nõ quãdoq; ita peniturũ, id est, transiturũ est, vt male sit, sed vt penitus non sit, angelo in sacro eloquio attestante, qui ait: Per viuentem in secula, quia tempus iam non erit. Nam etsi propheta dicit: Erit tempus eorum in æternum, quia p momenta

7 *Perire duobus modis dicitur.*

Apo. 10.
Psal. 77.

momenta

momēta tempus deficit, nomine temporis eorum defectum uocauit, ostendens quòd sine fine omnimodo defectu deficiunt, hi, qui à uisionis intimę consolatione separantur. Quia ergo nostrę mortalitatis hoc tempus non ita ut male sit, sed ita perit, ut non sit, quęrendū est q̄d sit quod non ita ut non sit, sed ita perire optatur, ut male sit. Humana enim anima seu angelicus spiritus, ita immortalis est, ut mori possit, ita mortalis, ut mori nō possit. Nam beatæ uiuere, siue per uitium, siue per suppliciū perdit. Essentialiter autem uiuere neque per uitium, neque per supplicium, amittit. A qualitate enim uiuendi deficit, sed omnimodo subsistendi interitum nec moriens sentit. Vt ergo breuiter dixerim, & immortaliter mortalis est, & mortaliter immortalis.

Quòd antiquus hostis, dies interpretatur, qui promittens, Eritis dij: quasi transfigurans se in angelum lucis, humano generi peccatum tentando persuasit. Cap. VIII.

DVm igitur dies ut pereat optatur, & paulopost inuoluēdus amaritudine dicitur, quē credamus quòd uir sanctus diei nomine exprimere uoluit, nisi apostatam spiritum, qui in uiuendi essentia etiam moriendo subsistit? quem perditio uitæ nō subtrahit, quia in æterno dolore positum, seruando mors immortalis extinguit. Qui iam a beatitudinis gloria deiectus, adhuc optatur vt pereat, vt videlicet retrusus dignis supplicijs, etiam tentandi licentiam amittat.

Quòd per diem dilectio peccati, per noctem vero cæcitas mentis, possit intelligi. Cap. IX.

8 IS nimirum diem se exhibet, quia per prospera incipit, sed in noctis tenebras semper desinit, quia ad aduersa perducit. Diem nanq; se ostendebat cùm diceret: In quacūq; die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij. Sed noctem intulit, cum ad mortalitatis tenebras perduxit. Dies itaq; est illata ꝓ missio meliorum, sed nox est exhibita ipsa experientia calamitatum. Antiquus

Gen. 3.

A hostis dies est, per naturam bene conditus, sed nox est per meritum ad tenebras delapsus. Dies est, cum pollicendo bona, humanis aspectibus lucis se angelum simulat, Paulo attestante qui ait: Ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis. Sed nox est cum mentes cōsentientiū erroris tenebris obscurat. Vir ergo sanctus in dolore ꝓprio causam totius humani generis defluens, & nihil speciale omnimodo in speciali vulnere cogitans, reducat ad animum originem culpæ, & cōsideratione iustitiæ, dolorē temperet pœnæ. Videat humanū genus, unde & quò

2. Co.

B cecidit, & dicat: Pereat dies, in qua natus sum, & nox, in qua dictum est, conceptus est homo. Ac si apertè dicat: Pereat spes ab apostata angelo illata, qui diem se simulans ex promissione diuinitatis emicuit, sed noctem se exhibens, lucem nobis nostrę immortalitatis obscurauit. Pereat antiquus hostis, qui lucē promissionis ostendit, sed peccati tenebras contulit. Qui quasi diem se blādiendo innotuit, sed vsque ad tenebrosam noctē ex impressa cordis cæcitate perduxit. Sequitur. *Dies illa vertatur in tenebras.* Quasi

C lucet dies ista mentibus hominum, cum prauitatis eius ꝑsuasio ꝓspera creditur, & qualis sit intrinsecus, non videtur. Sed cum iniquitas illius sicut est agnoscitur, dies falsæ promissionis quasi quibusdam ante iudicis nostri oculos tenebris obscuratur, quia videlicet, qualis est ex merito, talis perspicitur in blandimento. In tenebras ergo dies vertitur, quando aduersa intelligimus, etiam quæ prospera suadēdo pollicentur. In tenebras dies vertitur, quando antiquus hostis qualis est seuiēs, talis a nobis perspicitur etiam sub blandimentis latens, ne fictis prosperitatibus quasi ex diei lumine illudat, & veris mise-

D rijs ad peccati tenebras pertrahat: Sequitur: *Non requirat eum Deus desuper, & non illustret lumine.* Omnipotens Deus sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cum voluit per incarnationis suæ mysterium etiā perdita bona reparauit. Duas vero 9 ad intelligēdum se, creaturas fecerat, angelicā videlicet & humanam, vtranq; verò superbia perculit, atq; ab statu ingenitæ rectitudinis fregit. Sed vna tegmen carnis

carnis habuit, alia uerò nihil infirmum A de carne gestauit. Angelus nanq; solummodo spūs, homo uerò & spiritus est & caro. Misertus ergo creator ut redimeret illam ad se debuit reducere quam in perpetratione culpæ, ex infirmitate aliquid constat habuisse: & eo amplius debuit apostatam angelum repellere, quo cum à persistēdi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestauit. Vnde & rectè Psalmista cum misertum redemptorem hominibus diceret, ipsam quoq; causam misericordiæ expressit, dicens:

Quòd ideo misertus est homini, quia cùm caro esset, ex infirmitate peccauit. B
Cap. X.

Psal.77. ET memoratus est, quia caro sunt. Ac si diceret: Quo eorū infirma uidit, eo districtè culpas punire noluit. Est adhuc aliud, quo & perditus homo reparari debuit, & superbiēs spiritus reparari nō possit. Quia nimirum angelus sua malitia cecidit, hoīem verò aliena prostrauit. Quia ergo humanum genus ad lucem pœnitentiæ, redemptoris aduentu reducitur, apostata verò angelus ad restaurationis lucem nulla spe veniç, nulla conuersionis emendatione, reuocatur, dicatur rectè: *Non requirat eum Deus desuper, & non illustret lumine.* Ac si apertè diceretur: quia ipse tenebras intulit, toleret sine fine quod fecit, nec vnquam lumen pristini status recipiat: quia hoc ēt
10 non suasus amisit. Sequitur: *Obscurent eum tenebræ & vmbra mortis.* Per vmbram mortis, obliuio debet intelligi, quia sicut mors interimit vitam, ita obliuio extinguit memoriam. Quia ergo apostata angelus æternæ obliuioni traditur, vmbra mortis obscuratur. Dicatur igitur. Obscurēt eū tenebræ & vmbra mortis. i. sic eum erroris sui cęcitas obruat, ut nequaq̄ vlterius ad lucē pœnitētiæ perdimini respectus memoriam resurgat. Sequitur: *Occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine.* Antiquus hostis nequitiæ suæ vinculis astrictus, aliud est quod nūc patitur, aliud quod in fine patietur. Quia enim à lucis intimæ ordine cecidit, nūc semetipsum intrinsecus erroris caligine confundit. Sed post hoc amaritudine inuoluitur, quia ex merito spontaneæ caliginis, æterno gehennæ tormento cruciatur. Dicatur ergo: Is qui serenitatem lucis intimæ perdidit, quid est qđ ante extremum supplicium tolerat? *Occupet eum caligo.* Subiungatur etiam quæ illum pęna subsequens etiam sine termino deuastat: Inuoluatur amaritudine. Omne quippe quod inuolutum est, finē suum quasi nusquam indicat, quia sicut non ostendit quò incipit, ita non detegit quò desinit. Inuolui ergo amaritudine antiquus hostis dicitur, quia superbię eius supplicia nō solum omnimoda, sed etiam infinita pręparantur. Quæ uidelicet eius pœna tunc initium accipit cum districtus ad extremum iudicium iudex venit. Vnde bene subditur:

Quid per annum, diem, mensemq́; intelligatur, & quid item sit, annum domini placabilem prædicari. *Cap. XI.*

NOctem illam tenebrosus turbo possideat. Scriptum quippe est: Deus mani- Psal.94.
C festè ueniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Tenebrosus ergo turbo hāc noctem possidet, quia apostatam spiritum à conspectu districti iudicis ad ęterna supplicia, pauenda illa tēpestas rapit. Turbine ergo nox ista possidetur, quia superba eius cęcitas districta animaduersione percutitur. Sequitur: *Non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus.* Annum prædicationem supernæ gratię non inconuenienter accipimus, quia sicut in anno
D congestis diebus tempus perficitur, ita in superna gratia virtutum multiplex uita completur. Potest per annum etiam multitudo intelligi redemptorum, quia sicut ex dierum multitudine annus ducitur, ita ex collectione bonorum omnium illa electorum innumerabilis uniuersitas expletur. Hunc nanque annum perfectæ multitudinis Esaias prædicat, dicens: Spiritus domini super me, eo q̄ Esa.61.
unxerit me: Ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prędicarem captiuis indulgentiam, & clausis

clausis apertionem, vt prædicarem annū placabilem domini. Annus enim placabilis domini prædicatur, cum futura plebs fidelium, veritatis lumine illustrãda prædicitur. Quid verò per dies, nisi singulæ quæq; electorum mentes, quid per menses, nisi multiplicatæ eorum Ecclesię quę vnam catholicam faciunt, designatur? Illa ergo nox non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus, quia antiquus hostis superbiæ suæ tenebris pressus, aduentum quidem redemptoris conspicit, sed nequaquàm ad veniã cum

Heb. 2. electis redit. Hinc enim scriptũ est: Nusquàm enim angelos appręhendit, sed semen Abrahæ appręhendit.

Quòd Christus non angelus sed homo factus est. Hoc enim fieri debuit quod redemit.
Cap. XII.

IDcirco nanq; redemptor noster, non angelus, sed homo factus est, q̃a hoc proculdubio fieri debuit quod redemit, vt & perditũ angelum nõ appręhendendo desereret, & hominẽ in semetip-
11 so appręhendendo repararet. Possunt etiam dies hi qui in interna luce permanent, angelici spiritus, menses autem, eorum ordines & dignitates intelligi. Singuli enim quique spiritus, quia lucent, dies sunt. Sed quia certis quibusdam dignitatibus distinguuntur, vt alij throni, alij dominationes, alij principatus, alij ptãtes sint, pro hac ipsa distributione agminũ, menses vocãtur. Sed q̃a antiquus hostis nequaq̃ ad meritum lucis, nequaquam ad ordinẽ supernorum agminum reducitur, nec in diebus anni, nec in mẽsibus numeratur. Sic quippe illũ perpetratæ cæcitas superbiæ grauat, vt v tra ad illa claritatis intimæ superna agmina non redeat. Nequaquã iam stantibus lucis dignitatibus admiscetur, quia tenebrarum suarum meritò semper ad ima deprimitur. Qui quia ab illa patriæ cœlestis frequentia exors in perpetuum permanet, rectè adhuc subiungitur: *Si nox illa solitaria, nec laude digna.* Nox illa solitaria efficitur, quia distinctione ꝑpetua à frequẽtia patriæ supernæ separatur. Quod tñ intelligi & aliter potest, vt videlicet ho-

A minẽ quem sibi socium ad perditionẽ fecerat amittat, & solus cum suo corpore hostis pereat, dũ multos quos destruxerat, redemptoris gratia reformat. Solitarie ergo nox efficitur, cùm sublatis eis q̃ electi sunt, solus hostis antiquus æternis gehennæ ignibus mancipatur. Bene autẽ dicitur: *Nec laude digna.* Cum enim humanum genus erroris tenebris pressum, deos lapides crederet, per hoc quòd idolis seruiebat, quid aliud quàm seductoris sui facta laudabat? Vnde per Apostolum 1. Cor. 8
Paulum bene dicitur: Scimus quia nihil
B est idolum, sed quę immolant gẽtes, dæmonijs immolant. Qui ergo idolorũ venerationi substrati sunt, quid aliud quã noctis tenebras laudauerunt? Sed ecce iam cernimus, quia nox illa non esse laude digna cognoscitur, cùm iã à redẽpto humano genere, idolorum veneratio reprobatur: & nox solitaria relinquitur, quia cum dãnato apostata spiritu ad tormenta non itur. Sequitur: Maledicant ei qui maledicũt diei, qui parati sunt suscitare Leuiathan. In translatione veteri ita non dicitur, sed maledicat eam qui
C maledixit diem, qui capturus est grandẽ cetum. Quibus verbis apertè ostenditur, quòd à sancto viro in fine mũdi ventura antichristi perditio præuidetur. Malignus nanq; spiritus, qui per meritũ nox est, diem se in mundi fine simulat, cùm se quasi Deum hominibus ostentat, cum claritatem sibi diuinitatis fallaciter tribuit, & suprà omne se quod Deus vel dicitur vel colitur, extollit. Noctem igitur maledicit, qui maledicit diem, quia ille nunc eius malitiam destruit, qui illustratione aduentus sui tunc etiam potentiã
D eius fortitudinis extinguet. Vnde & bene subiungitur. *Qui capturus est grandem cetum.* Huius enim ceti fortitudo in aquis capitur, quia antiquis hosti versutia baptismi sacramento superatur. Sed quod translatione veteri de auctore omnium dicitur, hoc translatione hac, quæ ad nos ex Hebręo est Arabicoque sermone deriuata, de electis eius angelis memoratur. De his nanque dicitur.

Quòd

Quòd sancti angeli diabolo quòd diuinitatem hominì promiserit exprobrent, quorum potestati substratus, & ad probandum electos excitatur, & religatur ne extinguat infirmos. Cap. XIII.

MAledicant ei qui maledicunt diei. Diē se quippe iste superbiens spiritus oftetare ēt angelicis potestatibus voluit, cum se super cęteros quasi in potētia diuinitatis extollens, tot post se ad interitū legiones traxit. Sed hi nimirū qui in auctore suo humili corde perstiterunt, cū errori eius noctē inesse conspicerent, diē claritatis illius de semetipsis humilia sentiendo calcauerunt: qui nunc nobis doli eius tenebras indicant, & quam sit illius despicienda ficta claritas, demonstrant. Dicatur ergo de tenebrosa nocte, q̄ humanæ infirmitatis oculos claudit: Maledicant ei qui maledicūt diei, id est, illi electi spūs erroris eius tenebras dānandas denuncient, qui magnitudinē claritatis illius iā ab exordio fictā vident. Bene aūt subditur: *Qui parati sunt suscitare Leuiathan.* Leuiathan quippe interpretatus dicitur additamentū eorum. Quorum scilicet nisi hoīum? Rectè aūt additamentum eorū dicitur, quia postquā primā culpā mala suggestione intulit, hanc quotidie augere grauioribus pſuasionibus nō desistit. Vel certè per exprobationē Leuiathan vocatus est, id est, additamentū hominū dictus. Eos nanq; in paradiso immortales reperit, sed diuinitatē immortalibus promittendo, quasi eis aliquid ultra quam erant se addere spopondit. Sed dū blandè non habita se daturum perhibuit, callidè & habita subtraxit. Vnde & eundē Leuiathan ita propheta describit dicēs: Sup Leuiathā serpentē vectē, super
Isa. 27. Leuiathā serpentē tortuosum. Leuiathā quippe iste in eo q̄ se addere hoī spopōdit, tortuosis ad eū finibus irrepsit, q̄a dū falso impossibilia promisit, verè & possi-
12 bilia sustulit. Quærendū verò nobis est, cur qui serpentē dixerat, tortuosumq; illico subiungens, interposuit vectē nisi fortè qđ in serpentis tortitudine fluxa mollities, in vecte aūt est duritiæ rigiditas. Vt ergo hunc & durū signaret & mollem, & vectē nominat & serpentem. Durus quippe est per malitiam, mollis per blandimēta. Vectis ergo dicitur, q̄a vsq; ad necē percutit, serpens aūt, quia se per insidias molliter infundit. Sed hūc Leuiathan electi angelorum spūs, nūc in puteo abyssi clausum premunt. Vnde scriptum est: Vidi angelum descēdentē de cęlo, habentē clauē abyssi & catenā magnam in Apo. 20. manu sua & apprehēdit draconē serpentē antiquū qui est diabolus & satanas, & ligauit eum p annos mille, & misit eum in abyssum. Quē tn̄ in mūdi fine ad apertiora certamina reuocant, & totū cōtra nos in suis viribus relaxant. Vn̄ illic rursum scriptū est: Cum cōpleti fuerint mille anni, soluetur satanas. Ille enim apo- Ibidem. stata angelus qui ita cōditus fuerat vt angelorum cęteris legionibus emineret, ita superbiendo succubuit, ut nunc stātium angelorum ditioni substratus sit, quatenus vel nunc ad vtilitatē nostram eis ministrantib. religatus lateat, uel tunc ad pbationē nostram eis relaxantibus totis se suis cōtra nos viribus solutus exerceat. Quia igitur hi electi spūs supbum apostatā cōprimunt, qui humiles hūc sequi noluerunt, ipsisq; adminiſtrātibus disponitur, vt ad intentionē aperti certaminis destruēdus funditus q̄siq; reuocetur, dicatur rectè: Qui parati sunt suscitare Leuiathan. Quia tn̄ hostis callidus ad aperta bella nec dum suscitatus est, quomodo quorundam mentes nox ista nunc latenter obscuret, insinuat. Sequitur:

Quòd hypocritæ qui quasi stellæ in nocte videntur, erroris sui caligine sæpe ita obscurantur, vt etiam foris in actione confundantur. Cap. XIIII.

13 OBtenebrentur stellę caligine eius. In scriptura sacra stellarū nomine aliquā- Stellarū noīe quid in scriptura intelligatur. do sanctorum iustitia, quæ in huius uitæ tenebris lucet, aliquando uerò hypocritarū fictio demōstratur, qui bona quæ faciunt ad perspiciendas laudes hominibus ostendunt. Si enim rectè uiuentes, stellæ non essent, nequaquam Paulus discipulis diceret: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut lumi-

luminaria in mũdo. Rursum si inter eos qui recta agere videntur, quidã de actione sua retributionẽ fauoris humani non quærerent, nequaquam stellas Ioannes
Apo. 12. ruere à cœlestibus videret, dicens: Misit draco caudã, & traxit tertiam partẽ stellarum. Draconis enim cauda stellarum pars trahitur: quia extrema persuasione antichristi quidã qui videntur lucere, rapientur. Stellas nanq; in terram trahere, est eos qui videntur studio vitę cœlestis inhęrere, ex amore terrena iniquitate erroris inuoluere. Sunt nanq; nõnulli qui ante humanos oculos velut magnis operibus lucent, sed q̃a hęc ipsa opera à mũdo corde nõ prodeunt, capti in occultis cogitationibus, noctis huius tenebris obscurantur. Qui sæpe ea quæ mundo corde non faciunt, ẽt opera amittunt. Quia ergo nox p̃ualere permittitur, qñ & inter bona op̃a cordis intẽtio minime mũdatur, dicatur recte: *Obscurentur stellę caligine eius*, id est, eos qui ante humanos oculos quasi bonis operib. splendent, malitia antiqui hostis obscurare pręualeat, & hoc qđ ante humana iudicia sumpserãt, lumẽ laudis deponant. Caligine quippe noctis obscurantur, cũ eorũ vita aperto errore cõfunditur, vt nimirum tales etiã foris in actione appareant, quales apud semetipsos intus diuino parere iudicio nõ formidant. Sequitur: *Expectet lucem & non videat, nec ortum surgentis auroræ*.

14 In Euangelio veritas dicit: Ego sum
Ioan. 8. lux mundi. Sicut aũt idẽ redẽptor noster vna p̃sona est cũ cõgregatione bonorũ, ipse nanq; caput est corporis, & nos huius capitis corpus: ita antiquus hostis una p̃sona est cũ cuncta collectione reproborũ, quia ipse eis ad iniquitatẽ quasi ca-
al. peruersa. put pręeminet, illi aũt dum ad * persuasa deseruiunt, velut subiunctũ capiti corpus inhærent. Qđ ergo de hac nocte, id est, antiquo hoste dicitur, dignũ est ut ad corpus eius, idest, ad iniquos quosq; deriuetur. Quia igitur redẽptor noster humani generis lux est, q̃d est quod de hac nocte dr̃: Expectet lucẽ & nõ videat: nisi quòd sunt nonnulli qui fidem quã operibus destruũt, tenere se sermonibus ostẽdũt? De quibus per Paulum dicitur: Qui confitentur se nosse Deũ, actis autẽ ne- Tit. 1.
gant. Hi nimirum aut praua sunt quę faciunt, aut recta opera non recto corde sectantur. Non. n. de suis operibus retributiones perpetuas, sed transitorios fauores quærunt, & tamen q̃a quasi sanctos laudari se audiunt, esse se veraciter sanctos arbitrãtur, & quãto se ex multorũ æstimatione irrepręhensibiles putãt, tantò diẽ districti iudicij securius expectãt.
Amos 5. De quib. bene per prophetã dicitur: Væ desiderãtibus diem domini. Quibus beatus Iob debitã s̃niam profert, prædicẽtis studio, non optantis voto dicens: *Expectet lucem, & non videat*. Nox quippe illa, ille videlicet tenebrosus hostis, in membris suis lucẽ expectat, & nõ videbit: quia vel hi qui fidẽ sine operibus retinent, cũ pro eadem fide in extremo iudicio saluari se posse cõfidunt, spes eorũ frustrabitur, q̃a hanc male uiuẽdo demoliti sunt, quã cõfitendo tenuerũt. uel hi qui pro humana laude in bona actione se exhibent, incassum à veniente iudice retributionẽ bonorũ operum sperant, quia dum hæc in ostentationem faciunt laudis, iã pręmiũ ab humano ore receperũt, veritate atte-
Mat. 6. stante, quæ ait: Amen dico vobis, receperũt mercedẽ suã. Vbi & bene subiũgitur.
15 *Nec ortum surgentis auroræ*. Aurora quippe Ecclesia dicitur, quæ à peccatorum suorum tenebris ad lucẽ iustitiæ permu-
Cant. 6. tatur. Vnde & hanc sponsus in Cãticorum cantico miratur dicens: Quę est ista quæ progreditur quasi aurora cõsurgẽs? Quasi aurora quippe electorũ surgit Ecclesia quę prauitatis pristinę tenebras deserit, & sese in noui luminis fulgorem cõuertit. In illa igitur luce quę ĩ districti iudicis aduẽtu mõstratur, corpus dãnati hostis ortũ surgẽtis auroræ nõ uidet: q̃a cũ districtus iudex ad retributionem uenerit, iniquus quisq; suorũ caligine meritorũ pręssus, quãta claritate sancta Ecclesia in intimũ lumẽ cordis surgat, ignorat. Tunc nanq; electorũ mens in altũ rapitur vt diuinitatis radijs illustretur, & quo eius respectu p̃funditur, eo vltra se gratia coruscante subleuatur. Tunc sancta Ecclesia plena aurora fit, cũ mortalitatis atq; ignorantiæ suæ tenebras fundi-
tùs

ctus amittit in iudicio ergo adhuc aurora est, sed in regno dies, quia etsi iam cũ restauratione corporũ uidere lumen in iudicio inchoat, eius tamen visum plenius in regno consummat. Ortus itaq; auroræ, est exordiũ clarescẽtis Ecclesię, quẽ videre nequeunt reprobi, quia à cõspectu districti iudicis malorũ suorum pondere pressi ad tenebras ꝑtrahũtur. Vnde rectè per prophetã dicitur: Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Hinc est quod de hac aurora per Psalmũ dicitur: Abscõdes eos in abscõdito vultus tui, à cõturbatione hominũ. Electus enim quisq; in iudicio per internum visum in vultu diuinitatis abscõditur, dum reproborum foris cęcitas districta animaduersione iustitiæ repulsa turbatur. Qđ ẽt non incõuenienter ad pręsens accipimus, si simulatorum corda subtilius indagamus. Arrogantes nanq; & hypocritę bonorũ facta exterius aspiciunt, eosq; in factis suis laudari ab hoibus agnoscunt, eorũq; celebre nomẽ miratur, & qꝫ ꝓ bene gestis laudes suscipiunt uidẽt, sed quãtò studio easdem laudes fugiãt, non vident. Aperta eorum opa cõsiderãt, sed qꝫ sola spe intima hæc operẽtur, ignorãt. Qui.n. uera luce iustitiæ clari sunt, prius à tenebris internæ intentionis immutantur, ut obscuritatẽ intus terrenæ appetitionis plenè deserãt, & corda sua ad supernę lucis desideria perfectè cõuertant, ne cùm alijs apparent lucidi, sibimetipsis sint obscuri. Arrogãtes ergo qa bonorũ facta considerant, corda nõ pẽsant, imitantur unde laudari foris valeãt, non vnde intus ad iustitię lumen surgant: & quasi ortum surgentis aurorę videre nesciunt, quia intentionẽ religiosę mentis considerare contẽnunt.

Psal. 30.

16 Pòt ẽt sanctus vir gratia ꝓphetici spiritus plenus, Iudææ ꝑfidiã redẽptore uenientẽ cõspicere, eiusq; cęcitatis dãna per verba hęc quasi ex optãtis qualitate prophetare, vt dicat: Expectet lucẽ, & nõ uideat, nec ortũ surgẽtis aurorę Iudęa qppe lucẽ expectauit, & nõ vidit: qa humani generis redẽptorẽ uenturũ quidẽ prophetãdo sustinuit, sed venientẽ minime cognouit, & quos ad spẽ aperuit mentis oculos, ad pñtiã lucis cla sit. Quę & surgentis auroræ ortum nõ uidit, quia infirma illa sanctæ Ecclesię primordia venerari contẽpsit: dũq; hanc labefactari suorũ * moribus credidit, ad quę fortia perueniret, ignorauit. Sed quia de infidelib. loquẽs, iniqui capitis mẽbra innotuit, ad ipsum rursum iniquorum caput verba conuertit, dicens: *Quia non conclusit ostia ventris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis.* Quod vnicuiq; hominum venter est matris, hoc vniuerso humano generi excutit habitatio illa summa paradisi. Ex ipsa nanq; proles humani generis velut ex vẽtre prodijt, & quasi ad incrementa corporis, sic ad augmenta propaginis foras emanauit. Ibi cõceptio nostra coaluit, vbi origo hominum homo primus habitauit. Sed huius ventris ostia serpens aperuit, quia persuasione callida in corde hominis mandatum cęleste dissoluit. Huius vẽtris ostia serpẽs aperuit, qa munita supernis monitis claustra mẽtis irrupit. Sanctus igitur vir in pœna quam tolerat, ad culpam mentis oculos reducat. Doleat hoc qđ tenebrosa nox, id est antiqui hostis obscura suggestio humanis mẽtibus intulit: doleat hoc quod suggestioni callidę humana mens in sua deceptione consensit, & dicat: Quia non conclusit ostia ventris, qui portauit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Nec moueat qꝫ non conclusisse quæritur, quem aperuisse paradisi ianuam detestatur. Nõ conclusit enim dicit, aperuit, & mala nõ abstulit, irrogauit. Quasi enim auferret, si quiesceret: & quasi clauderet, si ab irruptione cessaret. Pensat nãque de quo loquitur, & perpẽdit quòd prauo spiritui quasi lucra nobis dedisse fuerat, si damna nõ intulisset. Sic nos de latronibus loquimur, quia captiuis suis donant uitam, si non abstulerint. Libet hęc ab inchoatione repetere, atque ex eo quod in vsu pręsentis vitę recognoscimus, moraliter retractare. Beatus Iob considerans, postqꝫ 17
a mentis statu succubuit, genus humanum, quanta in rebus prosperis fiducia subleuetur, vel quanta ex aduersis perturbatione frangatur, ad illum quem habere in paradiso potuit incommutabilitatis statũ mẽte recurrit, & mortalitatis

al. sanctorum.

lapſum per proſpera & aduerſa uariâté, quàm deſpicabilem cerneret, maledicendo declarauit, dicens:

Quid ſit quòd Iob diem in qua natus eſt, perire optat, & noctem in qua eſt conceptus? & cur homo in die dicatur naſci, in nocte uerò concipi. Caput XV.

PEreat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, conceptus eſt homo. Quaſi dies quædam eſt, cùm mundi huius proſperitas arridet. Sed dies iſte in noctem deſinit, quia ſæpe tẽporalis proſperitas ad tribulationis tenebras perducit. Hũc proſperitatis diem propheta deſpexerat, cùm dicebat: (Hier. 17.) Diẽ hominis non concupiui, tu ſcis. Hanc tribulationis noctem poſtremo incarnationis ſuæ tẽpore paſſurum ſe dominus nũciabat, cũ per Pſalmiſtã quaſi ex præterito diceret: (Pſal. 15.) Vſq; ad noctem increpuerunt me renes mei. Pòt autẽ per diẽ, peccati delectatio, per noctẽ uerò cæcitas mentis intelligi, per quam ſe homo patitur in culpæ perpetratione proſterni. Optat igitur perire diẽ, ut omne quod blandiri culpa cernitur, uigore iuſtitiæ interueniente deſtruatur. Optat etiam perire noctẽ, vt qđ cæcata mẽs etiam per conſenſum perpetrat, animaduerſione pœnitentiæ extinguat. Sed quærendũ nobis eſt, cur in die homo natus dicitur, in nocte cõceptus? (Homo tribus modis appellatur.) Scriptura ſacra tribus modis hominem appellat, ſcilicet aliquãdo per naturam, aliquando per culpam, aliquãdo p infirmitatem. Homo quippe per naturam dicitur, ſicut ſcriptũ eſt: (Gen. 1.) Faciamus hominem ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtrã. Homo per culpã, ſicut ſcriptũ eſt: (Pſal. 81.) Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi oẽs, vos aũt ſicut homines moriemini. Ac ſi apertè dicat: Sicut delinquẽtes obibitis. Vnde & apoſtolus Paulus ait: (1. Cor. 3.) Cũ ſit inter vos zelus & cõtentio, nõne carnales eſtis, & ſecundũ hominẽ ambulatis? Ac ſi apertè dicat: Qui diſcordes mẽtes ducitis, nonne adhuc ex reprehenſibili humanitate peccatis? Homo p infirmitatem dicitur, ſicut ſcriptum eſt: (Hier. 17.) Maledictus homo qui ſpem ſuam ponit in homine. Ac ſi apertè diceret, in infirmitate. Homo ergo in

A die naſcitur, ſed in nocte concipitur, q̃a nequaq̃ ad delectationẽ peccati rapitur, niſi prius per voluntarias mẽtis tenebras infirmetur. Antea enim cæcus in mente fit, & poſtmodum ſe reprobæ delectationi ſubſternit. Dicatur ergo: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, conceptus eſt homo, id eſt, pereat delectatio quæ in culpã hominẽ rapuit, pereat incauta mẽtis infirmitas, quæ eũ vſque ad tenebras praui cõſenſus excæcauit. Homo.n. dũ blãdimenta delectationis cautè nõ perſpicit, etiam in noctem B nequiſſimæ perpetrationis ruit. Solerter ergo vigilandum eſt, vt cum blandiri culpa inchoat, ad quantũ interitũ mẽs trahatur, agnoſcat. Vnde & aptè ſubditur: *Dies illa vertatur in tenebras.* Dies quippe in tenebras vertitur, cum culpa in ipſo delectationis exordio ad quem perditionis finẽ rapiat, videtur. In tenebras ergo diem vertimus, cũ noſmetipſos diſtrictè punientes, ipſa delectationis prauæ blandimenta per diſtricta pœnitentiæ lamenta cruciamus, & cùm flendo inſequimur, quicquid in corde taciti ex dele C ctatione peccamus. Quia enim fidelis quiſque cogitationes in iudicio exquiri ſubtiliter non ignorat, Paulo atteſtante, (Rom. 2.) qui ait: Inter ſe inuicem cogitationũ accuſantiũ aut etiã defendẽtium, ſemetipſum introrſus diſcutiẽs, ante iudiciũ vehementer examinat, vt diſtrictus iudex eò iam tranquillius veniat, quò reatum ſuum quẽ diſcutere appetit, iã pro culpa punitũ cernit. Vnde & rectè ſubiũgitur:

Quòd à nobis non requirat Deus quæ per pœnitentiam conſtat eſſe demiſſa. Cap. XVI.

D NOn requirat eum Deus deſuper. Requirit deus quæ iudicando diſcutit, nõ requirit quæ ignoſcendo in ſuo iam iudicio impunita derelinquit. Hic itaq; dies, id eſt, hæc peccati delectatio à domino nõ requiritur, ſi animaduerſione ſpontanea punitur, Paulo atteſtante (1. Cor. 11.) qui ait: Si noſmetipſos diiudicaremus, nõ vtiq; a domino iudicaremur. Deo ergo diem noſtrum requirere, eſt contra mentẽ noſtrã ſubtiliter in iudicio, omne

quod

quod de culpa gratulamur admissum in-
dagare. In qua scilicet requisitione, illũ
tunc seuerius percutit, quẽ sibi nũc mol-
lius pepercisse deprehendit. Bene autem
sequitur. *Et non illustret lumine.* In iudicio
nanq; dñs apparens, oẽ quod tunc redar
guit, lumine illustrat. Quasi.n.sub quadã
obscuritate tegitur, quicquid tũc in me-
Ephe.5. moriã iudicis non reuocatur. Scriptum
quippe est: Oĩa autem quæ arguuntur, à
lumine manifestantur. Quasi quędã tene
bræ peccata pœnitentiũ absconduntur,
Psal.31. de quib. per prophetã dicitur. Beati quo
rũ remissæ sunt iniquitates, & quorum
tecta sunt peccata. Quia ergo oẽ qđ tegi
tur, velut in tenebris occultatur, in die
extremi iudicij nõ illustratur lumine, qđ
non discutitur vltione. Actus nanq; no-
stros, quos tunc iustè punire noluerit, ip
sa sibi aliquo modo sciens diuina miseri
cordia abscondit. In lumine verò osten-
ditur, quicquid tũc in conspectu omniũ
demõstratur. Hic ergo dies vertatur in te
nebras, vt videlicet oẽ qđ delinquimus,
nos p pœnitentiã feriamus. Hunc diem
dñs non requirat, & lumine nõ illustret,
vt scilicet nobis culpã nostrã ferietibus,
ipse hanc extremi iudicij animaduersio-
ne nõ increpet. Ipse aũt iudex venturus
est, qui cũcta penetret, cuncta pstringat.
19 Qui quia ubique est, locus quo fugiatur,
non est. Sed quia correctionis nostrę fle-
tibus placatur, solus ab illo locum fugæ
inuenit, qui post perpetratam culpam
nunc se in pœnitentia abscondit. Vnde
& aptè adhuc de hoc delectationis die
subiungitur:

Quod carnalis delectationis diem tenebræ fletuum, & pœnitentiæ lamenta, & recordatio mortis obscurent. Cap. XVII.

OBscurent eum tenebræ & vmbra mortis.*
Diẽ profectò tenebræ obscurant,
qñ delectationẽ mentis inflicta pnĩa la-
menta transuerberans. Possunt etiã per
tenebras occulta iudicia designari. In
luce nanque quod uidemus agnoscimus
in tenebris uerò aut omnino nihil cer-
nimus, aut incerto uisu caligamus. Oc-
culta nanq; iudicia quasi quædam ante

A nostros oculos tenebræ sunt, quia per-
scrutari nequaquã pñt. Vnde & de Deo
scriptũ est: Posuit tenebras latibulũ suũ. *Psal.17.*
Et quia absolui non meremur agnosci-
mus, sed præueniente nos diuina gratia
per eius iudicia occulta liberamur. Diem
igitur tenebræ obscurant, cum flendum
nostræ delectationis gaudiũ, ab illo iustæ
animaduersionis radio, inscrutabilia ei9
iudicia misericorditer occultant. Vnde 20
& aptè subiungitur: *Et vmbra mortis.* In *Vmbra*
scriptura enim sacra vmbra mortis ali- *mortis qđ*
qñ obliuio mentis accipitur, aliqñ imita *in scriptu*
tio diaboli, aliqñ mors carnis. Vmbra.n. *ra sacra*
B mortis, obliuio mentis accipitur, qa (vt *significet.*
& superius diximus,) sicut mors hoc qđ
interficit, agit vt nõ sit in vita, ita & obli
uio hoc qđ intercipit, agit vt non sit in
memoria. Vnde & rectè quia Ioãnes He-
bræorũ populo eum cuius obliti fuerant
Deũ prædicare ueniebat, per Zachariam
dicitur: Illuminare his qui in tenebris & *Luc.1.*
in vmbra mortis sedẽt. In vmbra.n.mor-
tis sedere, est à diuini amoris notitia in
obliuione latescere. Vmbra mortis imi-
tatio antiqui hostis accipitur. Ipse enim
C quia mortem intulit, mors uocatur:
Ioanne attestante, qui ait: Et nomen illi
mors. Per vmbram igitur mortis, eius *Apoc.6.*
imitatio designatur, qa sicut vmbra iux-
ta qualitatẽ corporis ducitur, ita actio-
nes iniquorũ de specie imitationis eius
exprimuntur. Vnde & rectè Esaias cùm
gentiles populos ab antiqui hostis cer-
neret imitatione defecisse, eosq; ad veri
solis ortũ resurgere quę certò futura cõ
siderat, quasi ex præteritis narrat, dicẽs:
Sedentibus in tenebris & vmbra mortis,
lux orta est eis. Vmbra enim mortis, *Esa.9.*
D mors carnis accipitur: qa sicut vera mors
est, qua anima separatur à Deo, ita vm-
bra mortis est, qua caro separatur aĩa. Vñ
rectè voce martyrum per prophetã dici
tur: Humiliasti nos in loco afflictionis, *Psal.43.*
& operuit nos vmbra mortis. Quos eñ
constat non spũ, sed sola carne mori, ne-
quaquam se vera morti, sed vmbra mor
tis dicũt operiri. Quid est ergo q̄ beatus
Iob, ad obscurandũ diem prauæ delecta-
tionis, postulat vmbrã mortis, nisi q̄ ad
delẽdã, aptã añ Dei oculos, Dei & homi-

num mediatorẽ requirit, qui solam pro nobis mortẽ carnis susciperet, & veram mortem delinquẽtium per vmbram suæ mortis deleret? Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebamur; vnam ad nos suam mortem detulit, & duas nostras quas reperit soluit. Si.n. ipse vtramq; reciperet, nos à nulla liberaret. Sed vnam misericorditer accepit, & iustè vtramq; dãnauit. Simplã suã duplæ nostræ cõtulit, & duplã nostrã moriens subegit. Vñ & non immeritò uno die in sepulchro & duabus noctibus iacuit, quia uidelicet lucem suæ simplæ mortis, tenebris duplæ nostrę mortis adiunxit. Qui ergo solã pro nobis mortẽ carnis suscæpit, vmbrã mortis ptulit, & à Dei oculis culpã quã fecimus abscõdit. Dicatur igitur, rectè: Obscurent eũ tenebræ & umbra mortis. Ac si apertè diceretur: Ille veniat, q vt à morte carnis, & spiritus debitores eripiat, mortẽ carnis non debens

12 *Nullum peccatũ Dominus inultum relaxat.* soluat. Sed quia nullum peccatũ dñs inultum relaxat: aut enim nos hoc flẽdo insequimur, aut ipse iudicando reseruat, restat vt ad emendationẽ suã semper mens solerter inuigilet. In quo ergo si bi quisq; misericorditer subueniri desiderat, hoc necesse est, ut confitens tergat. Vnde & apertè subiungitur: *Occupet eum caligo*. Quia.n. caligine oculus cõfunditur, ipsa per pœnitentiam mentis nostræ cõfusio, caligo noïatur. Nã sicut caligo nebulosa cõgerie obscurat diem, ita confusis & perturbatis cogitationibus obnubilat mentem. De qua per quendã dicitur: Est con- *Eccle. 4.* fusio adducens gloriam. Cùm.n. ad mentẽ male gesta pœnitudo reducimus, graui mox mœrore confundimur. Perstrepit in animo turba cogitationũ, mœror conterit, anxietas deuastat, in ærumnã mens vertitur, & quasi quodam nubilo caliginis obscuratur. Hæc nanq; caligo confusionis eorum mentẽ salubriter oppresserat, quibus Apostolus dicebat: Quẽ enim *Rom. 6.* fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Hunc ergo peccati diẽ caligo occupet i. blandimentum nequitiæ, afflictio pœnitentiæ digno mœrore perturbet. Vnde & aptè subiungitur: *Inuoluatur amaritudine*. Dies enim amari-

A tudine inuoluitur, cũ ad cognitionẽ mẽte redeunte, peccati blandimenta cruciatus pœnitentiæ sequitur. Diem amaritudine inuoluimus, cùm prauæ delectationis gaudium, quæ supplicia sequantur aspicimus, & asperis hoc fletibus circumdamus. Quia enim hoc quod inuoluitur, ex latere omnis partis operitur, inuolui dies amaritudine optatur, quatenus quę mala incorrectis imminent, ex omni parte quisq; conspiciat, & voluptatis suę lasciuiam tristitiæ lamentis tergat. Sed si diem, quam peccati delectationem diximus,

B tot impeti precibus audiuimus, ut videlicet circumdantes fletus expient, quicquid delectatus per negligentiam animus deliquit, quanta animaduersione pœnitentiæ huius diei nox ferienda est, videlicet ipse iam consensus ad culpam? Sicut enim minoris culpæ est, cùm carnaliter mens in delectationẽ rapitur, sed tamen delectationi suæ per spiritum reluctatur. ita grauioris & plenę nequitiæ est, ad peccati illecebram non solum delectatione pertrahi sed etiam cõsensu famulari.

C Tanto igitur arctiori manu pœnitentiæ mens à pollutione tergẽda est, quanto se per consensum conspicit sordidus inquinatam. Vnde & aptè subiungitur: *Noctem illam tenebrosus turbo possideat*. Quasi enim quidam turbo tempestatis, est concitatus spũs mœroris. Nam dum peccatum quisque quod fecit intelligit, dũ prauitatis suæ nequitiam subtiliter pensat, męrore mentem obnubilat, & quasi cõcusso serenæ lętitię aere, omnem in se tranquillitatẽ cordis pœnitentię turbine deuastat. Nisi.n. recognoscentem se animum iste turbo cõtereret,

D nequaquam propheta dixisset: In spũ vehementi cõteres nares Tharsis. Tharsis qppe exploratio gaudij dicitur. *Psal. 47.* Sed cum vehemens pœnitentiæ spũs mentẽ occupat, omnẽ in ea explorationẽ repræhensibilis gaudij perturbat, vt nihil ei iã nisi flere libeat, nihil nisi quod se terrere possit attendat. Ponit nanque ante oculos illinc districtionem iustitiæ, hinc meritũ culpæ, conspicit quo supplicio digna sit, si parcentis pietas desit, quæ per lamẽta præsentia ab ęterna eruere pęna cõsueuit.

uit. Spūs ergo uehemens Tharſis naues A conterit, cum uis compunctionis ualida mentes noſtras huic mundo, quaſi mari deditas, ſalubri terrore confundit. Dicit ergo: Noctē illam tenebroſus turbo poſſideat. i. perpetrationem culpę, non blandimenta ſecuræ quietis foueant, ſed piè ſæuiens amaritudo penitētiæ irrumpat. Sciendum uerò eſt, quia cum peccata impunita relinqmus, à nocte poſſidemur: cùm uerò hæc animaduerſione pœnitentiæ plectimus, nimirum nos noctem quā fecimus poſſidemus. Sed tunc peccatum B cordis ſub iuris noſtri poſſeſſionem reducitur, ſi cùm incipit reprimatur. Vnde & diuina uoce Cain praua cogitāti dicitur: Gen. 4. In foribus peccatū tuum aderit, ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. In foribus quippe peccatum adeſt, cum in cogitationibus pulſat. Cuius appetitus ſubter eſt, eique homo dñatur, ſi cordis nequitia inſpecta citiꝰ prematur, & priuſquam ad duritiā creſcat, reluctāti menti ſubigatur. Vt ergo delictum ſuū citius animus ſentiat, & culpæ tyrannidem ſub iure ſuo pœnitendo reſtringat, C dicatur rectè: *Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat*. Ac ſi apertè dicatur: Ne captiua mēs culpæ ſeruiat, culpam à pœnitentia liberam non relinquat. Et quia quòd flēdo inſequimur, nequaquam nobis à uenturo iudice hoc obijci certe ſperamus, bene ſubditur:

Quòd à uenturo iudice nequaquam nobis ultra obijciatur, quod hic in nobis flendo inſecuti ſumus. Cap. XVIII.

NOn computetur in dieb. anni, nec numeretur in menſibus. D Illuminationis noſtræ annus tunc perficitur, quando apparente ęterno iudice, ſanctę eccleſię peregrinationis ſuę uita completur. Tunc laboris ſui remunerationem recipit, cū expleto hoc belli tempore ad patriam redit. unde bene ꝑ prophetam dicitur: Benedices coronæ anni benignitatis tuę. Quaſi. n. corona anni benedicitur, cum finito laboris tempore uirtutum remuneratio confertur: Dies uero huius anni ſunt ſingulæ quæq; uirtutes: menſes aūt multiplicia facta uirtutum. Sed ecce cum ꝑ fiduciā mēs erigitur, vt ſperet qđ veniēte iudice de virtutibus remuneretur, occurrūt eius memoriæ ēt mala q̄ geſſit, & valde formidat ne diſtrictus iudex q. venit, vt ſtirtutes remuneret, ēt ea q̄ illicitè geſta ſunt examinās ſubtiliter penſet, ne cū annū cōplet, ēt noctē numeret. Dicat itaq; de hac nocte: *Non computetur in dieb. anni, nec numeretur in menſib.* Ac ſi diſtrictū iudicem exoret, dicēs: Cū expleto ſanctæ Eccleſiæ tpe extremo te examini manifeſtas, ſic dona q̄ cōtuliſti remunera, ut mala q̄ cōmiſimus nō requiras. Si. n. nox illa in diebus anni cōputatur, omne qđ egimus, ex prauitatis noſtræ æſtimatione cōfunditur. Et dies virtutum iam non lucent, ſi hos in cōſpectu tuo annumerata noſtræ noctis tenebroſa confuſio obſcuret. Sed ſi de nocte noſtra moueri tunc 23 inquiſitionē nolumus, magnopere nunc curandū eſt, vt nos in eius diſcuſſione vigilemus, ne q̄libet nobis culpa impunita remaneat, ne mēs ꝑuerſa q̄ fecit, defendere audeat, & defendēdo nequitię nequitiam adiungat. Vnde & bene ſubditur.

Psal. 64. Annus benignitatis, Dies, Menſis.

Quòd non relinquit peccatum ſolum, ſed congeminat qui quod male agit defendit, & quòd à radice Adam ramus iſte erroris huc uſque in genere humano pullulat. Cap. XIX.

SIt nox illa ſolitaria, nec laude digna. Sunt nōnulli qui non ſolum nequaquam defleunt quod faciunt, ſed ēt laudare & defendere nō deſinunt. Et nimirum dum defenditur, culpa geminatur. Contra quod rectè per quendam dicitur: Peccaſti, nō adiicias iterum. Peccatum quippe peccato adijcit, qui malè geſta etiam defendit, & noctem illam ſolitariam nō relinquit, qui culpæ ſuæ tenebris etiā patrocinia defenſionis adiungit. Hinc eſt quod primus homo de erroris ſui nocte requiſitus, eandem noctem eſſe ſolitariā noluit, quia dum requiſitione ad pœnitētiam uocaretur, ei adminicula excuſationis adiunxit, dicens: Mulier quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi. ſ. exceſſus ſui uitium in autorem latenter intorquens, ac ſi diceret: Tu occaſionem

Culpa cū defenditur, geminatur. Eccl. 21. Gen. 3.

casionem delinquẽdi præbuisti, q̃ mulierẽ dedisti. Hinc est quod huius erroris ramus in humano genere ex ilia nunc vsq; radice protrahitur, vt quod male agitur, adhuc etiam defendatur. Dicatur ergo: *Sit nox illa solitaria, nec laude digna.* Ac si apertè exoret, dicens: Culpa quam fecimus, sola remaneat, ne dum laudatur & defenditur, in cõspectu nos nostri iudicis multiplicius adstringat. Peccare quidem non debuimus, sed vtinam alia non iungentes, vel ea quæ fecimus, sola deseramus. Sed inter hæc sciẽdum est, q̃a ille culpam suam veraciter insequitur, qui iam ad amorem præsentis seculi nullo appetitu prosperitatis instigatur, qui huius mundi blandimenta quã sint fraudulenta considerat, fauoresq; eius quasi quasdam persecutione pensat. Vnde & bene subditur.

Quid sit quod dicitur, Maledicant ei, qui maledicunt diei, et quod illi transactas culpas verè puniũt, qui seductoris insidias in ipsa suggestione deprehendunt. Cap. XX.

MAledicant ei qui maledicunt diei. Ac si apertè dicat: Illi huius noctis tenebras verè pœnitendo feriãt, qui iam lucem prosperitatis seculi despicientes calcant. Si enim diem lætitiam delectationis accipimus, rectè de hac nocte dicitur: Maledicant ei qui maledicunt diei. quia nimirum illi veraciter mala trãsacta per animaduersionem pœnitentię corrigũt, qui iam ad bona fallentia, nulla delectatione rapiuntur. Nam quos adhuc noxia alia delectant, falsum est, quod cernitur, quia perpetrata alia deplorant. Si autem, vt supra dictum est, noctem, suggestionem callidam antiqui hostis accipimus, illi maledicere nocti intelligendi sunt, qui diei maledicunt, quia scilicet illi transactas culpas verè puniunt, qui maligni seductoris insidias in ipsa suggestione blanda deprehendunt. Bene autem subditur:

A *Quòd diabolum contra se suscitant, qui ea quæ mundi sunt, mente contemnunt, & ea quæ Dei sunt, plena intentione desiderant.* Cap. XXI.

QVi parati sunt suscitare Leuiathan. 24
Omnes.n. qui ea q̃ mũdi sunt, mẽte calcant, & ea q̃ Dei sunt, plena intentione desiderãt, Leuiathã cõtra se suscitãt, quia eius malitiã instigatione suæ cõuersationis inflãmant. Nã qui eius volũtati subiecti sunt, quasi quieto ab illo iure possidentur, & superbus eorũ rex quasi quadã securitate pfruitur, dum eorum B cordibus inconcussa potestate dominatur. Sed cùm vniuscuiusq; spiritus ad cõditoris sui desideriũ recalescit, cum torporem negligentiæ deserit, & frigus insensibilitatis pristinæ igne sancti amoris accendit, cum libertatis ingenitæ meminit, & teneri ab hoste seruus erubescit: quia idẽ hostis se considerat despici, q̃a uias Dei videt appræhendi, dolet contra se captum reniti, & mox zelo accẽditur, mox ad certamen mouetur, mox ad tentationes innumeras contra rebellantem C mentem se excitat, atq; in omni arte lacerationis instigat, vt tentationũ iacula intorquẽdo cõfodiat cor, quod dudum quieto iure possidebat. Quasi dormiebat q̃ppe, dum sopitus in prauo corde quiesceret: sed excitatur in prouocatione certaminis, cum ius amiserit peruersæ dñationis. Huic ergo nocti maledicant, qui parati sunt suscitare Leuiathan.i. hi se cõtra peccatũ fortiter in iudicio districtionis erigant, qui in suis tentationibus excitare antiquum aduersarium nõ formidant. Scriptum namq; est: Fili accedẽs ad Eccl. 2 D seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & p̃para aĩam tuam ad tentationẽ. Quisquis.n. accingi in diuino sermone p̃perat, quid aliud q̃ se cõtra antiqui aduersarij certamẽ parat, vt liber in certamine ictus suscipiat, q̃ quietus sub tyranno in captiuitate seruiebat? Sed in eo ipso, q̃ mens contra hostẽ accingitur: q̃ alia vitia subigit, alijs reluctatur, aliq̃ñ de culpa aliquid, quod tñ non valde noceat, remanere pmittitur. Et sæpe mens q̃ aduersa multa & fortia superat, vnũ in se & fortasse

tasse minimum, quamuis magna intentione inuigilet, non expugnat. Quod diuina nimirum dispensatione agitur, ne ex oĩ parte virtutibus splendens, in elatione subleuetur, vt dum in se paruum quid repræhensibile videt, & tñ hoc subigere nõ valet, nequaquã sibi sed authori victoriam tribuat in his quę subigere fortiter valet. Vnde & bene subiũgitur:

Quòd sancti nolentes aliquas peccati reliquias trahant, & quòd ad erudiendum Israelẽ tributarius in medio Ephraim relinquatur Chananæus. Cap. XXII.

O*Btenebrentur stellæ caligine eius.* Stellæ quippe huius noctis caligine obtenebrantur, quando & hi qui magnis iam virtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpæ aliquid renitentes sustinent, vt ẽt magna vitæ claritate luceãt, & tñ adhuc noctis reliquias nolentes trahant. Quod ad hoc, sicut dictum est, agitur, vt mens proficiens ad virtutem iustitiæ, sua melius infirmitate roboretur, & inde verius in bonis luceat, vnde eam ẽt nolentem, parua repræhensibilia humiliter obscurant. Vñ & bene cum Israelitico populo ꝑcepta repromissionis terra partiretur, Ephraim tribui Chananæus gentilis populus non occisus, sed factus
Iosue 16. tributarius dicitur, sicut scriptũ est: Habitauit Chananæus in medio Ephraim tributarius. Quid. n. Chananæus, gentilis videlicet populus, nisi vitiũ significat? Et sępe magnis virtutibus terram promissionis ingredimur, quia spe intima de æter-
5 nitate roborãmur. Sed dum inter acta sublimia, vitia quædam parua retinemus, quasi Chananæum viuere in terra nostra concedimus, qui tamen nobis tributarius efficitur, quia hoc ipsum vitiũ quod subigere non possumus, ad vsum nostrę vtilitatis humiliter retorquemus, vt eò de se mens & in summis vilia sentiat, quò suis virib. etiam parua quæ appetit nõ expugnat. Vnde & bene rursum
Iud. 3. scriptũ est: Hæ sunt gentes quas dñs dereliquit, vt erudiret in eis Israelẽ. Ad hoc nanq; quędam minima vitia nostra retinentur, ut sese nostra intentio sollicitã

A in certamine semꝑ exerceat, & eò de victoria nõ supbiat, quò viuere ĩ se hostes cõspicit, à quib. adhuc vinci formidat. Israel ergo reseruatis gẽtibus eruditur, qñ in quibusdã minimis vitijs elatio virtutis nostrę cõprimitur, & ĩ paruis sibi resistentibus discit, ꝙ ex se maiora non subigit. Hoc tñ qđ dicitur. Obtenebrẽtur stellę caligine eius, intelligi & aliter potest. Nox quippe illa, consensus videlicet ad culpam, quę ad nos primi parentis est excessu propagata, mentis nostræ oculum tanta obscuritate perculit, vt omnis ho-
B mo in huius vitæ exilio, cęcitatis suę tenebris pressus, quãtalibet vi ad æternitatis lumen intenderit, penetrare nõ possit. Post pœnam nanq; donati peccatores nascimur, atq; ad hãc vitam cũ mortis nostræ meritò venimus, & cùm ad supernæ lucis radiũ aciẽ mẽtis erigimus, ipsa infirmitatis nostrę obscuritate caligamus. Et quidem multi in hac infirmitate carnis tanta uirtute roborati sunt, ut resplendere mũdo quasi stellæ potuissent. Multi in tenebris vitæ præsentis, dũ superiora de se exẽpla exhibẽt, astrorũ more nobis desuper lucẽt: sed quãtalibet cor-
C ruscatione operis fulgeãt. quantolibet se igne cõpunctionis accendãt: nimirũ constat, quia dum corruptibili adhuc carne grauati sunt, æternum lumen sicut est, videre nequaquam possunt dicat ergo: *Obtenebrentur stellæ caligine eius:* id est, etiã illi in cõtemplatione sua, antiquę noctis adhuc tenebras sentiãt, de quib. nimirũ constat ꝙ humano generi in huius vitæ caligine virtutũ suarum iã radios expandãt: q̃a & si mẽte iã ad summa exiliũt, ad-
D huc tñ in infimis primę culpæ pondere grauantur, Vnde fit ut & foris exẽpla lucis velut astra ꝓbeant, sed tñ intus vsque ad fixæ uisionis certitudinẽ pressi noctis caligine nõ ascẽdant. Sępe aũt ita mẽs accenditur, vt q̃uis in carne sit posita, in Deum tñ oĩ subiugata carnali cogitatione rapiatur: nec tamẽ Deũ sicut est cõspiciat, quia hanc nimirũ sicut dictum est, in carne corruptibili pondus primæ dãnationis pręmit. Sæpe etiã ita ut est, se absorberi desiderat, ut æternam uitam, si possit fieri, sine interuẽtu corporeę mor

tis attingat. Vnde apoſt. Paul. cũ ardẽter internã lucẽ quęreret, ſed tñ vtcũq; exterioris mortis damna formidaret, ait: Quã
2. Cor. 5. diu ſumus in hoc habitaculo ingemiſcimus grauati, eo quòd nolumus expoliari ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur quod
26 mortale eſt a vita. Sãcti igitur viri videre verũ mane appetunt, & ſi cõcedatur, etiã cum corpore illud attingere lucis intimę ſecretum volunt. Sed quantolibet ardore intentionis exiliant, adhuc antiqua nox aggrauat, & corruptibilis huius carnis oculos, quos hoſtis callidus ad concupiſcentiam aperuit, iuſtus iudex à contuitu interni ſui fulgoris premit. Vnde & bene ſubditur.

Quòd quantalibet virtute ſancti nunc fulgeant, reſurrectionis tamen gloriam nondum intelligunt, quam expectant. Cap. XXIII.

E*Xpectet lucem & non videat, nec ortum ſurgentis auroræ.* Quantalibet nanque intentione adhuc peregrina mens ſatagat, videre lucem æternam ſicut eſt non valet, quia hanc ei damnationis ſuę cęcitas abſcondit. Ortus vero auroræ, eſt illa noua natiuitas reſurrectionis, qua ſancta Eccleſia etiam carne ſuſcitata oritur ad contemplandum lumen æternitatis. Si enim ipſa carnis noſtræ reſurrectio quaſi quædam natiuitas non eſſet, de ea veritas non dixiſſet: In regeneratione cùm ſederit filius hominis in ſede
Mat. 19. maieſtatis ſuę. Eſſe ergo hanc ortam vidit, quam regenerationem vocauit. Sed quantalibet virtute electi nunc fulgeãt, quæ erit illa nouæ natiuitatis gloria, penetrare nequeunt, quia tunc cum carne ad contemplandum æternitatis lumen aſcendunt. Vnde & Apoſtolus Paulus
1. Cor. 2. ait: Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Dicat ergo: *Expectet lucem, & non videat, nec ortum ſurgentis auroræ:* quia ſpontaneo vitio tenebrata noſtra infirmitas, niſi prius per mortem pœnæ ſuæ debitum ſoluat, claritatem lucis internæ non penetrat. Sequitur:

A *Quòd iuſtitia exigit, vt ea inuiti patiamur, quæ ex arbitrio, & ſponte volentes fecimus. Cap. XXIIII.*

Q*Via non concluſit oſtia ventris, qui portauit me, nec abſtulit mala ab oculis meis.* Sicut & ſuperius dictũ eſt, non concluſit, dicit, aperuit, & nõ abſtulit, irrogauit. Hæc itaq; nox, videlicet culpa, oſtia vẽtris aperuit, quia concepto ad peccatũ homini deſideria concupiſcẽtiæ carnalis reſerauit. Oſtia quippe ventris, ſunt deſideria cõcupiſcentiæ carnalis, de quibus ꝑ prophetã dr̃: Intra in cubicula Eſa.
tua, & claude oſtia tua. Cubicula qppe
B ingredimur, cũ ſecreta mentis noſtræ intramus. Oſtia aũt claudimus, cùm deſideria illicita coercemus. Hæc itaq; cõcupiſcẽtię carnalis oſtia, dũ cõſenſus noſter aperuit, ad innumera nos mala corruptionis ꝑtraxit. Vnde ẽt nũc ſub mortalitatis põdere gemimus, quãuis ad hãc arbitrio noſtro venerimus, quia & iudicij ſic iuſtitia exigit, vt qđ ſpõte fecimus, inuiti toleremus. Sequitur: *Quare non in vulua mortuus ſum? Egreſſus ex vtero non ſtatim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus vberibus?* abſit nos credere, quod bea
C tus Iob tanta ſpiritus ſcientia ꝑditus, tãta interni iudicis atteſtatione laudatus, abortiuũ ſe optet interijſſe. Sed quia, ſicut ẽt per remuneratiõẽ cognoſcitur, intus hẽt teſtem ſuæ fortitudinis, intus pẽſanda ſunt eius pondera locutionis.

Quòd peccatum quatuor modis in corde, & quatuor conſummatur in opere. Cap. XXV.

QVatuor quippe modis peccatum 27
perpetratur in corde quatuor cõſummatur in opere. In corde
D nãq; ſuggeſtione, delectatione, cõſenſu, & defenſionis audacia ꝑpetratur. Fit.n. ſuggeſtio per aduerſarium, delectatio ꝑ carnẽ, conſenſus per ſpiritũ, defenſionis audacia per elationem. Culpa enim quę terrere mentem debuit, extollit, & deijciendo eleuat, ſed grauius eleuando ſupplantat. Vnde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hoſtis his quatuor ictibus

ictibus fregit. Nam serpẽs suasit. Eua dele- A ctata est, Adã cõsensit, qui ẽt requisitus, cõfiteri culpã per audaciã noluit. Hoc verò in humano gñe quotidie agitur, quod actũ in primo parente nostri generis nõ ignoratur. Serpens suadet, quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit. Eua delectata est, quia carnalis sensus ad uerba serpentis mox se delectationi substernit. Consensum verò Adã mulieri præpositus præbuit, quia dũ caro in delectationẽ rapitur, ẽt à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus Adã confiteri culpã noluit, q̃a videlicet spiritus quo peccando à ueritate B disiungitur, eo in ruinæ suæ audacia nequius modis obduratur. Eisdem etiam quatuor modis peccatũ cõsummatur in opere. Prius namq; latens culpa agitur, postmodũ verò ẽt ante oculos hominũ sine cõfusione reatus aperitur, dehinc & in consuetudinẽ ducitur, ad extremũ verò uel falsę spei seductionib. uel obstinatione miseræ disperationis enutritur. Hos itaq; peccati modos, qui vel in corde latenter fiunt, uel patẽter opere pp̃etrãtur, beatus Iob cõsiderat, & humanũ genus in quot peccatorũ gradib. lapsum C deplorat, dicens. *Quare non in vulua mortuus sum Egressus ex vtero non statim perij? Cur exceptus genibus? Cur lactatus vberibus?* Prima n. vulua conceptionis, fuit lingua malæ suggestionis. Sed peccator in vulua moreretur, si moriturũ se hõ in ipsa suggestione cognosceret. Qui tamẽ ex utero egressus est, quia postquã in peccato eũ suggerẽs lingua concepit, foras mox etiã delectatio rapuit. Post egressionem uerò exceptus est genib. quia cùm ad delectactionẽ carnis ꝓdij, nimirũ culpã per cõsensionẽ spiritus, subiectis cunctis sensibus, quasi suppositis genibus cõsummauit. Sed genibus exceptus, ẽt vberibus est lactatus. In consensu enim culpæ addictis spiritus sensibus, multa cassæ fiduciæ argumenta subsecuta sunt, quæ natam in peccato animã, virulento lacte nutrierunt, & ne aspera mortis supplicia me-
28 tuerent, hæc blãdis excusationibus fouerunt. Vñ & primus homo post culpam audacior extitit, dicens: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno & comedi. Qui quidẽ per timorẽ semetipsũ absconsurus fugerat, sed tñ requisitus innotuit quantum ẽt timens timebat. Quũ enim ex peccato præsens pęna metuitur & amissa Dei facies non amatur: timor ex tumore est, nõ ex humilitate, Superbit, quippe, qui peccatum, si liceat nõ puniri, non deserit. Sed his, sicut dictũ est, quatuor modis culpa vt in corde agitur, ẽt opere perpetratur. Ait. n. *Quare non in vulua mortuus sum?* Vulua quippe peccantis, est hominis culpa latẽs, quæ occultè peccatorẽ cõcipit, & reatũ suũ adhuc in tenebris abscondit. Egressus ex vtero nõ statim perij? A uulua de vtero exitur, cùm peccator quę in occulto cõmiserit, hæc ẽt in aperto cõmittere nõ erubescit. Quasi. n. ab occultationis suæ vulua processerãt, de quib. propheta dicebat: Et peccatũ suum sicut Sodoma prędicauerunt, nec absconderunt. *Quare exceptus genib.* Quia nimirũ peccator, cùm iam de iniquitate sua non confunditur, in iniquitate eadem, ẽt adminiculis pessimæ consuetudinis roboratur Quasi genibus peccator fouetur vt crescat, dũ culpa consuetudinis firmatur vt vigeat. *Cur lactatus vberibus?* Quia dum prodire culpa in usum cœperit, nimirum se uel falsa spe diuinæ misericordiæ, uel aperta miseria desperationis pascit, vt eò nequaquam ad correptionẽ redeat, quò uel factorẽ suũ, pium sibi inordinatè simulat, uel hoc quod fecit, inordinatè formidat. Beatus igitur vir, humani generis lapsus aspicit, & quibus præcipitijs mersum sit in foueam iniquitatis intendit, dicẽs: *Quare non in vulua mortuus sum?* id est, in ipsa occulta perpetratione peccati, cur à carnis vita D mortificare me volui? *Egressus ex vtero non statim perij?* id est, postquam ad apertã iniquitatem exij, cur me tunc saltẽ perditum non cognoui? Perisset quippe in suo iudicio, si se perditum cognouisset. *Quare exceptus genibus?* id est etiam post apertam culpam, cur me adhuc in illa etiam consuetudo suscepit, vt ualentiorem ad nequitias redderet, & prauis me usibus sustinens foueret? *Cur lactatus vberibus?* id est postquam in culpę consue-

Gen. 3.
Eccle. 8.

consuetudinem veni, cur me ad atrociorem nequitiam, vel falsæ spei fiducia, vel lacte miseriæ disperationis enutriui? Cũ enim culpa in vsum venerit, ei iam animus etiam si appetat, debilius resistit: qa quot vicibus prauæ frequentationis astringitur, quasi tot vinculis ad mentem
29 ligatur. Vnde fit vt eneruis animus, cum solui non ualet, ad quædam se solatia falsæ consolationis inclinet, quatenus venturum iudicem tantæ sibi misericordiæ spondeat, vt eos ẽt quos arguendos inuenerit, penitus non occidat. Cui rei hoc deterius accidit, quod ei multorũ similiũ lingua consentit, cùm multi ẽt malè gesta laudibus exaggerant. Vñ fit ut incessanter crescat culpa, fauoribus nutrita. Curari aũt vulnus negligitur, quod dignum præmio laudis videtur. Vnde bene ꝑ Salomonem dr̃: Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Peccatores etenim lactant, cum uel perpetranda mala blandimentis inferunt, uel perpetrata fauoribus extollunt. An non iactantur, de quo per Psalm. dicitur: Quoniã laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & cũ iniqua egerit iniquus benedicitur? Sciendum quoq; est quod tres illi modi peccantium iuxta descensus sui ordinẽ facilius corrigũtur, quartus uerò iste difficilius emendatur. Vnde & redẽptor noster puellam in domo, iuuenẽ extra portam, in sepulcro autem Lazarum suscitauit. Adhuc quippe quasi mortuus iacet in domo, qui latet in peccato. Iam quasi extra portam educitur, cuius iniquitas vsq; ad inuerecundiam publicę perpetrationis aperitur. Sepulturæ verò aggere ꝑmitur, qui in perpetratione nequitiæ ẽt vsu consuetudinis pressus grauatur. Sed hos ad uitã miseratus reuocat, quia plerumq; diuina gratia non solùm in occultis, sed ẽt in apertis iniquitatibus mortuos, & mole prauæ consuetudinis pressos, respectus sui lumine illustrat. Quartum verò mortuũ redemptor noster nũciante discipulo agnoscit, nec tamen suscitat, quia ualde difficile est, ut is quem post usum malæ consuetudinis etiam ad vltimum adulantium linguę excipiũt, à mentis suę morte reuocetur. De quo &

Proue. I. Peccatores quomodo lactare dicuntur. Psal. 9.

A bene dicitur: Sine mortuos sepelire mortuos. Mortui enim mortuos sepeliunt, cùm peccatores peccatorem fauoribus premunt. Quid est.n. aliud peccare q̃ occumbere, & sepelire q̃ abscondere? Sed qui peccantem laudibus prosequuntur, extinctum sub uerborum suorum aggere abscondunt. Erat autem & Lazarus mortuus, sed tamen non à mortuis sepultus. Fideles quippe mulieres illum obruerant, quæ & eius uiuificatori nunciabant. Vñ & protinus ad lucem redijt, quia cum in peccato animus moritur, citius ad uitam reducitur, si super hũc sol-
B licitæ cogitationes viuunt. Aliquando autem, sicut & superius dictum est, falsa spes mentem non intercipit, sed hanc deterior desperatio configit, quæ dum omnem spem veniæ funditus interimit, erroris lacte animam vberius nutrit.

Primi hominis si non peccassent, qualis fuisset conditio. Cap. XXVI.

CONsideret igitur sanctus vir post primam culpam quãta deterius homo mala commisit, postq̃ Paradisum perdidit, vsq; ad quanta huius exilij prærupta
C descendit, & dicat: *Quare non in vulua mortuus sum?* id est, cum Serpentis suggestio peccatorem me conciperet, tunc vtinam quæ mors sequeretur, agnouissem ne vsq; ad delectationem suggestio raperet, & morti arctius ligaret. *Egressus ex utero non statim perij?* ac si dicat: Vtinam ad exteriorem delectationem exiens, quod interiore lumine patiebar, agnouissem, & saltẽ in ipsa delectatione occũberẽ, ne per cõsensum mors acrius puniret. *Cur exceptus genibus?* Ac si dicat: Vtinã minime me cõsensus subiectis prauitati sensibus excepisset, ne ipsa me con-
D sensio ad audaciã deterius raperet. *Cur lactatus vberibus?* Ac si dicat: Vtinam blandiri saltem mihi post mala perpetrata noluissem, ne tãtò me culpæ nequius astringerem, quantò me in illa mollius fouerem. His itaq; reprehensionum suarum vocibus in parente primo se peccasse redarguit. Sed si ad ærumnam huius exilij nequaq̃ homo peccando descenderet, di-

cat qua perfrui quiete potuisset. Sequi- A
tur. *Nunc enim dormiens silerem, & somno*
meo requiescerem. Ad hoc quippe in para
diso homo positus fuerat, ut si se ad con
ditoris sui obedientiam uinculis charita
tis astringeret, ad cœlestem angelorũ pa
triam quandoque sine carnis morte trã
siret. Sic nanque est immortalis cõditus,
ut tamen si peccaret, & mori posset: &
sic mortalis est conditus, ut si non pecca
ret, etiam non mori posset: atq; ex meri
to liberi arbitrij beatitudinem illius re-
gionis attingeret, in qua uel peccare
uel mori non posset. Vbi igitur post re- B
demptionis tempus, carnis morte inter-
posita, electi transeũt, illuc proculdubio
parentes primi si in conditionis suæ sta-
tu perstitissent, etiã sine morte corporũ
transferri potuissent. Dormiẽs igitur sile
ret, & somno suo homo requiesceret, dũ
ad æternæ requiem patriæ ductus, quasi
secessum quẽdam à clamore hoc huma-
næ infirmitatis inueniret. Post peccatum
namq; quasi clamans uigilat, qui cõten-
tionem carnis propriæ repugnãs portat.
hoc quietis silentiũ iã homo cõditus ha
buit: cũ contra hostẽ suũ liberũ uolunta-
tis arbitriũ accepit. Cui qui sua sponte C
succubuit, mox de se quod contra se per
streperet inuenit: mox in certamine in-
firmitatis tumultus reperit: & quãuis in
pacis silẽtio ab autore fuerat cõditus, ho
sti tñ sponte substratus clamores de pu-
gna tolerauit. Ipsa. n. carnis suggestio
si quidẽ clamor est contra quietẽ mẽ
quã ante transgressionẽ homo non
lit: quia nimirũ quod de infirmitate
posset tolerare non habuit. Postq̃ verò se
spõte hosti subdidit, astrictus culpæ suæ D
vinculis in q̃busdam etiã nolẽs seruit, &
clamores in mẽte patitur, cũ caro spiritui
reluctatur. An non clamores intrinsecus
audiebat, qui prauæ cõtra se legis verba
Rom. 7. tolerabat, dicens: Video aliam legem in
mẽbris meis, repugnantẽ legi mẽtis meæ,
& captiuum me ducentẽ in lege peccati,
q̃ est in mẽbris meis? Contempletur ergo
vir sanctus in quãta cordis pace quiesce
ret: si serpẽtis verba suscipere homo no-
luisset, & dicat: *Nũc. n. dormiens silerẽ, &*
somno meo requiescerẽ .i. intra mentis secre-
tũ ad cõditoris contemplationem secede
rem, nisi me extra me tẽtationum tumul
tibus cõsensus primæ culpæ prodidisset.
Huius autem quietis gaudiis cũ quibus
etiam sociis perfrueretur, adiũgit dicẽs:

Quòd per reges & consules sanctos velit angelos intelligi, cum quibus homo conuenisset ab initio, nisi ipse onus peccati voluntariè sumpsisset. Cap. XXVII.

C*Vm regibus & consulibus terræ.* Ex re 31
bus insensibilibus discimus q̃d de
sensibilibus atq; intelligibilibus sentia-
mus. Terra nãq; aere fœcũdatur, aer aũt
ex cœli qualitate disponitur. Sic iumen-
tis hoĩes, hoĩbus angeli. archangeli verò
angelis p̃sunt. Nã q̃ iumentis hoĩes præ
sint, & vsu cernimus, & verbis Psalmistæ
docemur, qui ait: Oĩa subiecisti sub pedi- Psal. 8.
bus eius, oues & boues vniuersas, insu-
per & pecora campi. Quia verò homini-
bus angeli præsint, per prophetam testa
tur angelus dicẽs: Princeps regni Persarũ
restitit mihi. Q̃d verò angeli a superiorũ Dan. 10.
angelorũ potestatibus dispensentur Za-
charias p̃pheta perhibet, qui ait: Ecce an Zach. 2.
gelus q̃ loquebatur in me egrediebatur,
& angelus alius egrediebatur in occursũ
eius, & dixit ad eũ: Curre & loquere ad
puerũ istũ, dicens: Absq; muro habitabi-
tur Hierusalem. Si. n. in ipsis officijs san-
ctorũ spirituũ nequaq̃ potestates sum-
mæ minimas disponerent, nullo modo
hoc q̃d homini diceret angelus ab ange-
lo cognouisset. Quia igitur cunctorũ con
ditor oĩa p̃ semetipsum tenet, & tñ ad di
stinguendã pulchrè vniuersitatis ordinẽ,
alia aliis dispensantibus regit: nõ imme-
ritò reges angelorũ spiritus accipimus, q̃
quo authori oĩum familiarius seruiunt,
eò subiecta potius regunt. Cum regi-
bus ergo dormiret, quia nimirum iam
cum angelis homo quiesceret, si persua-
soris linguam sequi noluisset. Qui be-
ne etiam consules vocantur, quia spiri-
tali reipublicæ consulunt, dũ nos sibi ad
regnũ socios iungũt. Bene cõsules vocã-
tur, quia dũ ipsis nunciãtibus volunta-
tem conditoris agnoscimus, in eis pro-
culdubio consultum ab hac angustia no-
stræ

32 strę tribulationis inuenimus. Sed quia beatus Iob sancto æternitatis spiritu impletur, & fuisse uel futurum esse æternitas non habet, cui nimirum neque præterita trãseunt, neq; quę futura sunt ueniunt, quia cuncta per præsens uidet: potest futuros prædicatores Ecclesiæ in pręsentia spiritus contemplari qui postquã de corporibus transeunt, nequaquam per morarũ spacia, sicut antiqui patres a cœlestis patriæ perceptione differuntur. Mox quippe ut a carnis colligatione exeunt, in cœlesti sede quiescunt. Paulo
2. Cor. 5 attestante qui ait: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ꝙ ędificationem ex Deo habemus, domum non manufactã, æternam in cœlis. Prius autem ꝗ redemptor noster morte sua humani generis pœnã solueret, eos etiã qui cœlestis patriæ uias sectati sunt, post egressum carnis, inferni claustra tenuerunt: non ut pœna quasi peccatores plecteret, sed ut eos in locis remotioribus quiescentes, quia necdum intercessio mediatoris aduenerat, ab ingressu regni, reatus primæ culpæ prohiberet. Vnde iuxta eiusdem redemptoris nostri testimonium, diues qui apud inferos torquetur, in sinu Abrahę requiesce
Luc. 16 re Lazarum contemplatur. Qui profecto si adhuc in imis nõ essent, hos ille in tormentis positus non uideret. Vnde & idẽ redemptor noster pro nostræ culpæ debito occumbens, inferna penetrat, ut suos qui ei inhæserant, ad cœlestia reducat.

Sed quò nunc homo redemptus ascẽdit, illuc profecto si peccare noluisset, etiam sine redemptione pertingeret. Considerет ergo uir sanctus, quia si nõ peccasset, illuc etiam non redemptus ascenderet, ad quod prædicatores sanctos post redẽptionem necesse est cum magno labore peruenire, et cum quibus iam nunc quiesceret, insinuet dicens: *Cum regibus &*
33 *consulibus terræ.* Reges quippe sunt sancti prædicatores ecclesiæ, qui & commissos sibi rectè disponere, & sua bene regere corpora sciunt: quia dum desideriorum motus in se temperat, super subiectas cogitationes lege uirtutis regnãt. Quid bene etiam terræ cõsules uocãtur.

A Reges enim sunt, quia sibimetipsis præsident: terræ autem consules, quia extinctis peccatoribus, uitæ præbent consultum. Reges sunt, quia semetipsos regere sciunt: terræ autem sunt consules, quia terrenas mentes per exhortationis suæ consilium ad cœlestia pertrahũt. An terræ consul non erat qui dicebat: De uir-
ginibus autem præceptum domini non habeo, consilium autem do? Et iterum: Beatior erit, si sic permanserit, secundũ consilium meum. Bene autem subditur: 1. Cor. 7

B *Quòd serui tranquillas animas habeant, filij uero mundi huius densis cogitationum tumultibus in corde uexentur.* Cap. XXVIII.

QVi ædificant sibi solitudines. Omnes enim qui uel illicita appetunt, uel in hoc mundo uideri aliquid uolunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. Dumq; desideriorum turbas intra se excitant, prostratam mentem pede miseræ frequentationis calcãt. Alius nanq; iuri se luxurię subdit, atque ante mentis oculos schemata turpium perpetrationum fingit: & cùm effectus nõ tribuitur operis, hoc crebrius agitur intentione cogitationis: Voluptatis per-
C fectio quæritur, & concussus eneruiter animus, hinc inde & sollicitus & cæcatus, occasionem nequissimæ expletionis rimatur. Mens itaq; hæc quasi quendã populum patitur, quæ insolenti cogitationum tumultu uastatur. Alius, iræ se domino strauit, & quid in corde, nisi iurgia etiam quę desunt peragit? Hic sæpe pręsentes non uidet, absentibus contradicit: intra semetipsum contumelia profert & recipit, receptis autem durius respondet, & cùm qui obuiet nullus assit, magnis clamoribus rixas in corde cõpo-
D nit. Turbam itaq; hic intus sustinet, quẽ pondus uehemens inflammatæ cogitationis premit. Alius iuri se auaritiæ tradit, & fastidiens propria, aliena concupiscit. Hic plerunq; concupita adipisci nõ ualens, diem quidem in ocium, noctem uerò in cogitationem uersat: torpet ab utili opere, quia fatigatur illicita cogitatione: consilia multiplicat, & sinũ mentis

ris cogitationum inuentionibus latius expandit: peruenire ad concupita satagit, atque ad obtinenda hæc quosdam secretissimos causarũ meatus quærit. Qui mox vt in causa aliquid subtile inuenisse se æstimat, iam se obtinuisse quod cõcupierat exultat: iam quid etiam adeptæ rei adiungat, excogitat, atque ut in meliori statu debeat excoli, pertractat. Quã quia iam quasi possidet, & quasi ad meliorem speciem adducit, mox insidias inuidentium considerat, & quid contra se iurgij moueatur pensat, & exquirit qđ respondeat, & cum rem nullam teneat, B iam in defensione rei quam appetit, uacuus litigator elaborat. Quamuis enim nihil de concupita re ceperit, habet tamẽ in corde iam fructum concupiscentiæ, laborem rixæ. Graui itaque populo premitur, qui instigantis auaritiæ tumultu uastatur. Alius se tyrannidi superbiæ subijcit, & cor miserum, dum contra homines erigit, vitio substernit. Honorum sublimiũ infulas appetit, exaltari successibus exquirit, totumq; qđ esse desiderat, sibi apud semetipsum in cogitationibus depingit, iã quasi tribunali p̃sidet, iã sibi C parere obsequia subiectorũ videt, iã ceteris eminet, iam aliis mala irrogat, aliis quæ irrogauerint recompensat. Iã apud semetipsum stipatus cuneis ad publicum procedit, iam quibus obsequijs fulciatur conspicit, qui tñ hæc cogitans solus repetit: iã alia cõculcat, alia subleuat: iam de conculcatis satisfacit odijs, iã de subleuatis recipit fauores. Qui igitur tot phantasmata cordi imprimit, quid aliud iste q̃ somnium uigilans videt? Qui ergo tot rerum cãs quas fingit, tolerat, nimirum intrinsecus nata ex desiderijs turbas portat. D Alius iam illicita refugit, sed tñ bonis mundi carere pertimescit: concessa tenere appetit, uideri inter homines minor erubescit, & curat summopere ne inops sit in domo, ne despectus in publico. Exquirit quid sibi sufficiat, qui necessitas subiectorum petat, atq; vt sufficienter iura patronatus subditis expleat, patronos quærit quib. ipse famuletur: sed dum his familiariter iungitur, eorum p̃culdubio causis implicatur, quibus sæpe A consentit in illicitis, & mala quæ propter semetipsum nõ appetit, committit pp alia quæ non dereliquit. Nam sæpe dum honorẽ suum in hoc mundo imminui trepidat, ea apud maiores personas approbat, quæ per proprium iudicium damnat. Is dum sollicitè cogitat quid patronis debeat, quid subiectis, quid sibi augeat, quid affectibus prosit, quasi tanta frequentia turbarum premitur, quanta curarum importunitate laceratur. At cõtra sancti uiri, qui nihil huius mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultib. premuntur: oẽs quippe inordinatos desideriorum motus à cubili cordis, manu sanctę considerationis eiiciũt: & quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur: solam nanq; æternã patriam appetunt, & quia nulla huius mũdi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. Vñ & recte dicitur: *Qui ædificant sibi solitudines.* Solitudines quippe ædificare, est à secreto cordis terrenorũ desideriorum tumultus expellere, & una intentione æternæ patriæ, in amorem intimæ quietis anhelare. An non cũctos à se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat: Vnam petij à domino, hanc requiram, vt in habitem in domo domini oĩbus diebus uitæ meæ? A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnã videlicet solitudinẽ semetipsum contulerat, vbi eò tutius nihil extraneũ conspiceret, quò incompetens nihil amaret. A tumultu rerum corporalium magnum quendam secessum petierat quietam mentem, in qua tantò purius Deum cerneret, quantò hunc cum se solo solum inueniret. Bene autem hi qui sibi solitudines construunt, etiam cõsules uocantur: qua sic in se solitudinem mentis ædificant, vt tamen in quo præualent, alij per charitatem consulere minimè desistant. Hunc ergo quem modo prætulimus consulem, Paulo subtilius perpendamus, quomodo ad præbenda vitæ sublimioris exempla, subiectis populorum cuneis, virtutum calculos spargat. Ecce ad insinuandam retributionẽ boni pro male, de semetipso fatetur, dicens:

Quid sit edificare solitudines.

Psal. 26.

Psal. 7. cens: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis: Ad dilectionem conditoris excitan-
Psal. 72. dam insinuat dicens: Mihi autem adhærere Deo bonum est. Ad formam sanctæ humilitatis imprimẽdam secreta cordis
Ps. 120. sui indicat dicens: Dñe non est exaltatũ cor meum, neq; elati sunt oculi mei. Ad imitandam zeli rectitudinem exemplo
Ps. 138. suo nos excitat dicens. Nonne qui oderunt te dñe, oderam: & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi. Ad æternæ nobis patriæ desiderium succendendum, vitæ præsentis longitudinẽ deplo-
Ps. 119. rat, dicẽs: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. Largitate nimirum consulatus emicuit, qui exemplo conuersationis propriæ tot nobis virtutũ calculos
35 sparsit. Sed iste alijs consulens, quõ sibi ẽt
Psal. 54. solitudinem ædificet, narrat. Ait. n. Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Fugiens se elõgat, quia à turba desideriorũ temporalium in altam Dei contẽplationẽ se subleuat. Manet verò in solitudine, qa perseuerat in remota mentis intentione. De qua bene solitudine domi-
Hier. 15. no Hieremias ait: A facie manus tuæ solus sedebam quoniam cõminatione repleſti me. Facies quippe manus Dei, est illa percussio iusti iudicij, qua superbientẽ hominẽ à paradiso repulit, & in hæc cæcitate præsentis exilij inclusit. Cõminatio verò eius, est terror adhuc supplicij sequentis. Post faciẽ igitur manus adhuc nos minæ terrificant, quia ꝑ experimentũ iudicij iam nos & pœna pſentis exilij perculit: & si peccare nõ desistimus, æternis adhuc supplicijs addicit. Consideret ergo vir sanctus, proiectus huc, vnde homo ceciderit, atq; hũc post ista peccantẽ, quo adhuc iustitia iudicantis rapit, & cũctas à desideriorum temporalium turbas eijciat, seq; in magna mentis solitudine abscondat, dicens: A facie manus tuæ solus sedebam, quoniam comminatione repleſti me. Ac si apertæ dicat. Dum considero quid iam per iudicij experimẽtum patior, à tumultu desideriorum temporaliũ trepidus mentis secessum peto, qa & adhuc illa acrius quæ minaris, æterna

A supplicia formido. Bene ergo de regibus atq; consulibus dicitur: *Qui ædificant sibi solitudines.* Quia hi qui & bene se regere, & consulere aliis sciunt: qm̃ præsentari iterim illæ intimæ quieti nõ possunt hanc apud semetipsos per studiũ trãquillæ mentis imitantur. Sequitur: *Cum principibus qui possident aurum, & replent domos suas argento.* Quos alios principes, nisi sanctæ Ecclesiæ rectores, vocat, quos indesinenter in loco prædicatorum præcedentium diuina dispensatio subrogat? De quibus eidẽ Ecclesiæ Psalmista ait: Pro pa- Ps.
B tribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos principes super oẽm terrã. Quid ue- Pro.
rò aurum nisi sapientiã appellat? de qua per Salomonem dr̃: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Aurum nempe sapientiam vidit, quã thesaurum vocauit, quæ & rectè auri appellatione signatur: quia sicut auro tẽpora'ia, ita sa- Ap.
pientia bona æterna mercantur. Si aurũ sapientia non esset, nequaquam Laodiceæ Ecclesiæ ab Angelo diceretur: Suadeo tibi emere à me aurũ ignitũ. Aurum quippe emimus, cùm accepturi sapiẽtiã, prius obedientiam præbemus. Ad quem
C videlicet contractũ bene nos quidam sapiens excitat, dicens: Concupisti sapientiam, serua mandata: & dñs præbebit illam tibi. Qui aũt per domos, nisi cõsciẽ- Io.
tiæ designãtur? Vñ sanato cuidam dicitur: Vade in domum tuam. Ac si aperte Mt.
audiat. Post exterius miraculũ ad cõsciẽtiam reuertere: & qualẽ intrinsecus Deo debeas exhibere, perpende. Quid ẽt per Psal.
argentum, nisi diuina eloquia figurãtur? de quibus per Psalmistam dicitur: Eloquia domini eloquia casta, argentũ igne examinatum. Eloquium domini argen-
tum igne examinatum dicitur: quia ser- 36
mo Dei si in corde figitur, tribulationi-
D bus probatur. Vir igitur sanctus spiritu æternitatis plenus, quæq; futura sunt colligat, & quos lõgè post futura secula gignerent, laxato mentis sinu comprahẽdat, & magna admiratione cõsideret: cũ quibus electis sine labore in æternitate quiesceret, si per appetitum superbiæ nemo peccasset, & dicat. *Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem*

rem cum regibus & consulibus terræ: qui ædificant sibi solitudines, aut cum principibus qui possident aurum, & replent domos suas argẽto. A Quia enim si parentem primũ nulla peccati putredo corrũperet, nequaquam ex se filios gehennæ gñaret: sed hi qui nunc per redemptionẽ saluandi sunt, soli ab illo electi nascerentur, eosdẽ electos aspiciat, atque cum eis quomodo quiescere potuisset, intendat. Videat sanctos Apostolos sic susceptam Ecclesiam regere, vt ei prædicationis verbo non desinant cõsultum præbere, eosq; reges & consules appellet. B Videat post hos rectores in eorum loco exurgere, qui & sapienter uiuẽdo aurum possideant, & alijs recta prędicando argento sacræ locutionis enitescant, eosq; principes repletis conscientiarum domibus auro & argento diuites memoret. Sed quia aliquando prophetico spiritui nequaquam sufficit, vt uentura præuideat, nisi cordi prophetantis ẽt p̃terita & antiqua repræsentet, sanctus vir infra supraq; oculos aperit, & non solum ventura conspicit, sed etiam transacta ad memoriam reducit. Nam protinus adiungit: C

Quòd primi seculi patres abortiuos dicat, quia præter paucos, quos Moyses scripsit, maxima pars nobis humani generis occultatur. Cap. XXIX.

A*Vt sicut abortiuum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem.* Abortiuum, qui ante plenum tempus oritur, extinctum protinus occultatur. Quos ergo sanctus vir alios abortiuos vocat, cum quibus se quiescere potuisse considerat: D nisi electos quosque, qui ab ipso mundi primordio ante redẽptionis tempus exorti sunt: & tamen huic mundo semetipsos mortificare curauerunt? Qui conscriptæ legis tabulas non habentes, quasi in vtero mortui sũt: quia auctorem suũ naturali lege timuerunt: & cùm venturum mediatorem crederent, studuerunt summopere mortificandis voluptatibus, etiam quæ scripto non acceperant præcepta seruare. Tempus itaque illud quod iuxta mundi initiũ mortuos huic seculo patres nostros p̃tulit, quasi abortiui vterus fuit. Gen. 4. Ibi nãque Abel, qui occidenti se fratri restitisse non legitur, Gen. 5. Ibi Enoch, qui talem se exhibuit vt ambulaturus cum dño transferretur. Gen. 9. Ibi Noe, qui per hoc quod diuino examini placuit, immundo mundo superstes fuit. Gen. 17. Ibi Abraham, qui dum peregrinus est in seculo, factus est amicus Dei. Gen. 27. Ibi Isaac, qui caligantibus carnis oculis, per ætatem quidem præsentia nõ uidit, sed per virtutem prophetici spiritus, in futuris etiam seculis magna uidendi luce radiauit. Gen. 28. Ibi Iacob, qui iram fratris humiliter fugit, clementer edomuit: q prole quidem fœcundus extitit, sed tñ spiritus vbertate fœcundior, eandem prolem sub prophetiæ suæ vinculis adstrinxit. Bene autem abortiuum hoc abscõditum dicitur, quia à mundi primordijs dum quosdam paucos Moyses scribente cognoscimus, pars nobis maxima humani generis occultatur. Neque enim tot iustos solummodo vsque ad acceptam legem extitisse credendum est, quot Moyses breuissima descriptione perstrinxit. quia ergo à mundi primordio ædita multitudo bonorum, ex magna parte notitiæ nostræ subtrahitur: absconditũ hoc abortiuum uocatur. Quod & non subsistuisse dicitur: q̃a enumeratis paucis, eorũ frequentia nullo apud nos memorię scripto retinetur. 37 Rectè verò additur: *Vel qui concepti non viderunt lucem.* Hi nanque qui post acceptam legem in hoc mundo nati sunt, autori suo eiusdem legis sunt admonitione concepti: sed tamen concepti minimè lucem viderunt, quia ad aduentũ incarnationis dominicæ, quãuis hanc fideliter crederẽt, peruenire nequiuerunt. Incarnatus quippe dominus dicit: Ego sum lux mundi. Ioan. 8. Atq; ipsa lux ait: Mat. 13. Multi prophetæ & iusti desiderauerunt videre quæ videtis, & nõ viderunt. Concepti igitur non uiderunt lucem: quia ad spem uenturi mediatoris, apertis prophetarũ uocibus excitati, nequaquam potuerunt cernere eius incarnationem. In his itaque conceptus interior formam fidei addidit: sed hanc vsque ad apertam uisionem diuinæ præ-

sentiæ non perduxit: quia prius hos à mundo mors interueniens rapuit quàm manifesta veritas mundum illustrauit.

38 Vir igitur sanctus spiritu æternitatis plenus, manu cordis cũcta labẽtia ad memoriã adstrinxit: & quia angusta est oĩs creatura creatori, p eundẽ spũm qui nihil ex se, vel iuxta se aliud, nisi semp esse hẽt, oẽ quod erit, quod preterijt, conspicit: ac infra supraq; mentis oculũ tẽdit, & uenientia uel transacta cõsiderãs, ad æternum esse medullitus inardescit, dicens: *Nunc enim dormiens silerem*. Nunc quippe pñtis est tẽporis. Et quid est stantem semper in pñti quietẽ querere, nisi ad illud cui nihil venit, nihil pterit, gaudium æternitatis anhelare? Qđ nimirum veritas, semper esse suum vt nobis vtcunq; infunderet, Moyse mediante insinuat, dicens: Ego sum qui sum. Et dices filijs Israel. Qui est, misit me ad vos. (*Exod. 3.*) Sed ecce quia labentia conspicit, quia semp præsens gaudium quærit, quia venturæ lucis memorat, quia electorum eius ordines enumerans pensat, ipsam iam nobis apertius quietem huius lucis insinuet, & quid apud illam quotidie de prauorum conuersatione agitur, verbis manifestioribus demonstret.

Quòd in luce quæ Deus est, nec est tumultus concupiscentiarum, nec labor peccati, sed munditia mentis, & pacifica quies.
Cap. XXX.

39 IBi *impij cessauerunt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore*. Paulo ante iam diximus, quia corda peccantium p hoc quod strepitus desideriorũ possidet, grauis cogitationum instigãtium tumultus premit. Sed in hac luce quam concepti minimè viderunt, à tumultu suo impij cessare perhibentur: quia nimirum mediatoris aduentum, quem patres in lege positi diu præstolati sunt, ad vitæ suę requiem populi gentiles inuenerunt: Paulo attestante, qui ait: (*Rom. 11.*) Quod quærebat Israel, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est. In hac itaq; luce impij à tumultu cessant, dum peruersorum mentes veritate cognita laboriosa

A mundi desideria fugiunt, & tranquillitati intimi amoris acquiescunt. An nõ ad cessationẽ vocat lux ipsa, quæ ait: Venite ad me oẽs qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meũ super vos, & discite à me, qa mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meũ suaue est, & onus meũ leue? Quid enim graue mẽtis nostræ ceruicibus imponit, qui vitari omne desiderium quod perturbat præcipit? Quid graue subiectis iubet, qui declinare laboriosa mundi huius itinera admonet? Attestante autem Paulo Apo-
B stolo, Christus pro impijs mortuus est. Sed idcirco dignata est pro impijs lux ipsa occumbere, ne impij in tenebrarum suarum tumultu remanerent. Contempletur ergo vir sanctus, quòd lux per incarnationis suæ mysterium ex graui labore impios eripit, dum ab eorũ cordib. desideria prauitatis tergit: contempletur quòd conuersi quique quietem quã percipere in æternitate desiderant, hic iã per tranquillitatẽ mentis degustãt, & dicat: *Ibi impij cessauerunt à tumultu, & ibi requieuerunt fessi robore.* Oẽs enim qui in hoc mũ-
C do fortes sunt robore, quasi fortes sunt, non robore defessi. Qui vero in autoris sui amore roborantur, quo magis in cõcupita Dei fortitudine conualescunt, eò à propria virtute deficiunt, & quò robustius æterna appetunt, eò à temporalibus salubri defectione lassantur. Hinc Psalmista amoris sui robore fessus dicebat: Defecit in salutare tuum aĩa mea. In salutare enim Dei proficiendo defecerat, quia æternitatis lucem desiderans, à carnis iam fiducia fractus anhelabat. Hinc rursum dicit: Concupiuit, & defecit anima mea in atria domini. Qui nimirũ cùm diceret, concupiuit, rectè sub-
D didit: Et defecit. Quia valde minor est diuinitatis concupiscentia, quã non mox ẽt proprius sequitur defectus. Qui enim ad appetenda æternitatis atria accenditur, dignũ profecto est vt ab hoc tẽporalitatis amore lassetur, vt tanto frigescat ab studio seculi, quanto surgit ardentior in amorem Dei. Quem scilicet si perfectè arripit, mundum ẽt plenè derelinquit: & eo tun-

eò funditus temporalibus moritur, quo ad supernam vitam altius afflatu æternitatis animatur. An non robore suo fessam se inuenerat, quæ dicebat: Anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus

Cant. 5.

est? Quia nimirũ mens dũ occultę locutionis aspiratione tãgitur, à statu suę fortitudinis infirmata, ipso quo absorbetur desiderio liquatur, inde se apud semetipsam fessam inuenit, vnde vltra se esse cõspicit fortitudinẽ quã cõscẽdit. Hinc ꝓpheta cum visionẽ Dei se cõspexisse diceret,

Dan. 8.

adiũgit: Elangui & ægrotaui ꝑ dies plurimos, q̃a cùm ad virtutẽ Dei mẽs adstringitur, à fortitudine ꝓpria caro lassatur.

40 Hinc Iacob qui angelũ tenuit, vno mox

Gen. 32.

pede claudicauit, quia qui verò amore sublimia respicit, iã in hoc mundo duplicibus incedere desiderijs nescit. Vno enim pede innititur, qui solo Dei amore roboratur: & necesse est vt alius marcescat, q̃a mentis virtute crescẽte, oportet ꝓculdubio vt carnis fortitudo torpescat. Beatus igitur Iob alta fideliũ corda respiciat, atque perpẽdat quę sinum intimę quietis inueniunt, dũ à viribus proprijs in Deũ proficiendo lassantur, & dicat: Ibi requieuerunt fessi robore. Ac si apertè insinuet dicẽs: Illic requies lucis remunerat, quos hic interius recreans profectus fatigat. Nec mouere debet, ꝙ lucẽ nominãs nequaquã subdit in hac, sed ibi. Quã enim cõtinere electos conspicit, quasi locũ nostrum hanc esse deprehendit. Vnde Psal-

Ps. 101.

mista cùm incõmutabilitatẽ æternitatis aspiceret, dicens: Tu aũt idem ipse es, & anni tui non deficient: hunc electorum locum esse denunciat, subdens: Filij seruorum tuorũ habitabunt ibi. Deus enim qui sine situ oĩa continet, nobis ad se venientibus locus non localis manet. Ad quem locum dum pertingimus, etiã ipsa in hac uita mentis nostrę tranquillitas, quãta fuerit perturbatio videmus: quia & si iam iusti in prauorum comparatione quieti sunt, in æstimatione tñ quietis intimæ omnimodo quieti non sunt. Vnde & bene subditur: *Et quondam vincti pariter sine molestia.* Iustos enim, quamuis nullus desideriorum carnalium tumultus possideat, duris tamen uinculis eos

A in hac vita positos, suæ molestia corruptionis ligat. Scriptũ quippe est: Corpus qđ corrũpitur, aggrauat aĩam: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantẽ.

Sap. 9.

Eo itaq; ipso quo adhuc mortales sunt, corruptionis suæ põdere grauantur, & adstricti molestia vincti sunt: quia in illa adhuc libertate vitę incorruptibilis non exurgũt. Aliud nanq; de mẽte, aliud de corpore tolerant: & cõtra semetipsos quotidie interno certamine desudant. An nõ duro molestię vinculo ligantur, quorũ nimirũ mens sine labore

B in ignorantia soluitur, & non nisi cũ studio laboris eruditur? Quæ coacta erigitur, libens iacet, ab infimis uix leuatur: & tamẽ eleuata protinus labitur, semetipsam laboriose vincendo superna conspicit, sed reuerberata lumẽ quod se irradiauerat refugit. An non duro molestiæ vinculo ligantur, quos cùm accensus spiritus ad sinum pacis intimæ pleno desiderio pertrahat, feruente certamine caro perturbat? Quæ & si iam ante faciem velut ex aduerso acie erecta non obuiat, adhuc tamen à mentis dorso quasi capti-

C ua submurmurat, & quamuis timendo, sed tamen turpi strepitu in corde speciẽ pulchræ quietis fœdat. Electi igitur & si valenter omnia superant, cùm securitatem pacis internæ desiderant, grauis eis est molestia, adhuc habere quod vincãt. Quibus exceptis, etiam ea uincula sustinent, quę grauis exterius necessitas adstringit. Esurire quippe, sitire, lacessere, vincula corruptionis sunt: quę scilicet solui nequeũt, nisi cùm in illam immortalitatis gloriam nostra mortalitas per-

D mutatur. Replemus etenim refectionib. 41

corpus, ne extenuatum deficiat: extenuamus abstinentia, ne nos repletum premat. Vegetamus hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat: sed citius hoc collocando sistimus, ne ipsa sua uegetatione succumbat. Adiumentis hoc vestrum tegimus, ne frigus interimat: & quęsita adiumenta projcimus, ne calor exurat. Tot igitur diuersitatibus occurrentes, quid agimus, nisi corruptibilitati seruimus, vt saltem multiplicitas impensi obsequij corpus sustineat, quod anxietas in-

firmæ mutabilitatis grauat? Vnde bene (A) per Paulum dicitur: Vanitati enim subiecta est creatura non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertaté gloriæ filiorum Dei. (Rom. 8.) Vanitati quippe creatura nó volés subditur: quia homo qui ingenitæ constantiæ statum volens deseruit, pressus iustè mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis suæ corruptioni seruit. Sed creatura hęc tunc à seruitute corruptionis eripitur, cum ad filiorum Dei gloriã incorrupta resurgendo subleuatur. Hic itaque electi molestia vincti sunt, quia adhuc corru- (B) ptiones sua pœna deprimuntur. Sed quũ corruptibili carne exuimur, quasi ab ijs quibus nunc adstringimur, molestiæ vinculis relaxamur. Præsentari nanque iam Deo cupimus, sed adhuc mortalis corporis obligatione præpedimur. Iure ergo vincti dicimur, quia adhuc incessum nostri desiderij ad Deum liberum non habemus. Vnde bene Paulus æterna desiderans, sed tamen adhuc corruptionis suæ sarcinam portás, vinctus clamat: Cupio dissolui, & esse cũ Christo. (Phil. 1.) Dissolui enim non quęreret, nisi se proculdubio vinctũ videret. Hæc autem vincula quia certis- (C) simè rumpenda in resurrectione conspexerat, iam quasi rupta gaudebat propheta, cum diceret: Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. (Psa. 115) Contempletur itaque sanctus vir, quòd conuersos peccatores lux interna recipiat, & dicat? Ibi impij cessauerunt à tumultu. Cótempletur quòd sancti viri desiderij exercitatione fatigati, altius in illo intimo sinu requiescãt, & dicat: *Et ibi requieuerũt fessi robore.* Contépletur q̃ cunctis simul corruptionis suæ vinculis absoluti, ad il- (D) la libertatis gaudia incorrupta perueniant, & dicat: *Et quondã vincti pariter sine molestia.* Bene aũt dr, quondam vincti: quia dum illa semper præsens lætitia cernitur, oẽ quod erit, & defluit, quasi præteritum iam videtur. Dum.n.rerum finis attenditur, omne quod pręterit, quasi iã fuisse pensatur. Sed omnes hi quos illuc quies interna suscipiet, hic in terra qui egerint, narret. Sequitur:

Quod diabolus exactor intelligatur, & quod in paruis & magnis, seruus & liberis, secundum distinctionem meritorum, accipienda sit in retributione sanctorum distinctio dignitatum. Cap. XXXI.

NOn exaudierunt vocẽ exactoris. Quis alius debet nomine exactoris intelligi, nisi importunus ille persuasor, qui humano generi semel deceptionis nummũ contulit, & adhuc quotidie expetere mortis debitum non desistit: qui in paradiso homini peccanti pecuniam commodauit, sed iniquitate crescente, hanc quotidie cum vsuris exigit. (Exactor quid sit.) De quo exactore in Euangelio veritas dicit: Et iudex tradet te exactori. (Luc. 12) Huiꝰ igitur exatoris vox, est tentatio miseræ suggestionis. Audimus aũt vocem exactoris, cum eius tentatione pulsamur, sed non exaudimus, si pulsanti resistimus. Audit.n. qui tentationem sentit: exaudit verò qui tentationi cósentit. Dicatur itaq; de iustis. Nó exaudierũt vocem exactoris: qm̃ suggestioné eius & si audiunt, quia tentantur, non exaudiunt quia consentire contemnũt.

Sed quia quod valde mẽs amat, etiam in sermone sępius replicat, beatus Iob q̃ internæ pacis frequentiam diligens conspicit, descriptioni eius iterũ inseruit, dicens: *Paruus & magnus ibi sunt, & seruus liber a domino suo.* Quia in hac vita nobis est discretio operum, erit in illa proculdubio discretio dignitatum: vt quo hic alius alium meritò superat, illic alius aliũ retributione transcendat. vnde in Euangelio veritas dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. (Ioan. 14) Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionum diuersitas concors: quia tanta vis amoris in illa pace nos sociat: vt quod in se quisq; non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde & non ęquè laborantes in vinea, æquè cũcti denarium sortiuntur. Et quidé apud patrem mansiones multæ sunt: & tñ eundé denariũ dispares laboratores accipiũt: qa vna cũctis erit beatitudo lætitię. quãuis nó vna sit oĩbus sublimitas vitæ. Paruũ & magnũ i hac luce cóspexerat, q ex voce capitis dicebat: Imperfectũ meũ vide- (Psal. 138)

runt

runt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Paruum & magnum cōspexerat, cum dicebat: Benedixit omnes timentes se dominus, pusillos cum maioribus. Bene autem subditur: *Et seruus liber à domino suo.* Scriptū quippe est: Oīs q̄ peccat, seruus est peccati: quia nimirū quisquis se prauo desiderio subiicit, iniquitatis dñio dudū libera mētis colla supponit. Sed huic dñio cōtradicimus, cum iniquitati q̄ nos ceperat reluctamur, cū cōsuetudini violenter resistimus, & desideria peruersa calcātes, cōtra hanc ius nobis libertatis ingenitæ vindicamus, quū culpam pœnitendo percutimus, & maculas sordium fletibus lauamus. Plerunq; autē jam mens quidē quod se peruersè egisse meminit, deplorat: iam prauè acta non solum deserit, sed amarissimis etiam lamētis punit: & tamen dum eorum quæ egit reminiscitur, grauiter iudicij pauore terretur. Iā se perfectè conuertit, sed adhuc se perfectè in securitatem non erigit: q̄a dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spem formidinemq; sollicita trepidat: quia iudex iustus veniēs quid de perpetratis reputet, q̄d relaxet, ignorat. Nam quàm praua commiserit meminit, sed an commissa dignè fleuerit, nescit, ac ne culpæ immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit. Et plerunque culpam jam veritas relaxat, sed mēs adflicta adhuc de venia, dum valde sibi est sollicita, formidat. Seruus ergo hic iā fugit dominū, sed liber non est, quia peccatū suū homo iā corrigendo & peniten do deserit, sed tñ adhuc districtū iudicē de eius retributione ptimescit. Ibi ergo seruus à domino liber erit, vbi iā de peccati venia dubietas non erit. Ibi iā securā mētē culpæ suę memoria nō addicit, vbi nō sub reatu animus trepidat, sed de eius indulgentia liber exultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui memoria tangitur, ereptum se vnde gratulatur? Aut qūo largitori gratias refert de venia quam accepit, si interueniente obliuione transactę nequitiæ, pęnæ se esse debitorem nescit? Neque enim neglectè prætereundum est quod Psalmista ait: Misericordias tuas domine in æternum cantabo. Quomodo

Ioan. 8.

Psal. 88.

A enim Dei misericordias in æternum cantat, qui se fuisse miserū ignorat? Et si miserię transactæ non meminit, unde largitori misericordiæ laudes reddit? Sed rursum querendum est, quomodo electorū mens perfecta esse in beatitudine poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? Aut quomodo perfectæ lucis clarescit gloria, quā reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nunc tristium læti reminiscimur, ita tunc trāsactæ nequitiæ sine læsione nostræ beatitudinis recordamur.

B Plerunq; enim incolumitatis tēpore ad memoriā dolores præteritos sine dolore reducimus, & quo ęgros nos recolimus, eo nos incolumes plus amamus. Erit ergo & in illa beatitudine culpæ memoria, nō quæ mētē polluat, sed quæ nos artius lætitię adstringat: ut dum doloris sui anim⁹ sine dolore reminiscitur, & debitorē se medico verius intelligat, & eo magis acceptam salutē diligat, quo molestiæ meminit quam euasit. In illa itaq; lętitia sic tunc sine tædio mala nostra cō

C spicimus, sicut nunc in luce positi, sine vlla cordis caligine animo tenebras videmus: quia & si obscurum est quod mente cernimus, de iudicio est hoc luminis, non de passione cęcitatis. Et in ęternum ergo laudes misericordię largitori nostro referimus, & nequaquā miseria conscietię grauamur: q̄a dū mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus, & nunquam erit quod corda laudantiū de transactis iniquitatibus polluat, & semp erit quod hęc ad laudem liberatoris accēdat. Quia ergo internę lucis requies sic in ma

D gnos subleuat, ut tamen paruulos nō derelinquat, dicatur rectè: *Paruus & magnus ibi sunt.* Quia autem sic ibi conuersi peccatoris animus culpæ suę memoria tangitur, vt tamen nulla eiusdem memorię confusione deprimatur, cōgruè subiungitur: Et seruus liber à domino suo.

Libri quarti Moralium sancti Gregorij Finis.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS

Moralis in B. Iob,

LIBER QVINTVS,

Continuans tertium caput vsque in finem, & quartum inchoans.

Quid sit quòd in hac vita nonnunquam bonis male sit, & malis bene. Cap. I.

CVM valde occulta sint iudicia diuina, cur in hac vita nonnunq̃ bonis sit male, & malis bene: tunc occultiora sunt, cũ & bonis hic bene est, & malis male. nã cum bonis hic male est, & malis bene, hoc fortasse deprehenditur: quia & boni si qua deliquerũt, hic recipiũt, vt ab æterna plenius dãnatione liberentur: & mali bona q̃ ꝑ hac vita faciũt, hic inueniũt, vt ad sola in posterũ torméta ꝑtrahãtur. Vnde & ardenti in inferno diuiti dr̃: Meméto fili, q̃a recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. At cũ bonis hic bene est, & malis male, incertum valde ẽ, vtrũ boni idcirco bona accipiãt, vt ꝑuocati ad aliquid melius crescãt, an iusto latẽtiq; iudicio hic suorũ operũ remuneratioñe ꝑcipiãt, vt a pmiis vitæ sequẽtis inanescant: & vtrũ malos idcirco aduersa feriant, vt ab æternis suppliciis corrigendo defendãt, an hic eorũ pœna incipiat, vt q̃nque cõplenda eos ad vltima gehennæ torméta ꝑducat. Quia ergo inter diuina iudicia graui incertitudinis suæ caligine humana mens premitur: sancti viri cùm sibi suppetere ꝓspera huius mundi cõspiciũt: pauida suspicione turbãtur. Timent n. ne hic laborũ suorũ fructus recipiãt, timent ne qđ diuina iustitia latens in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulãs, ab intimis repellat. Cùm verò taciti cogitant ꝙ nec bona agũt, nisi vt soli dño placeant, nec in ipsa affluentia ꝓsperitatis exultant: minus quidem de prosperis occulta contra se iudicia metuunt, sed tñ eadem prospera, quia se ab intima intentione præpediunt, ægrè ferunt: & molestè præsentis vitæ blandimenta tolerant, quia per hæc se vtcunq; tardari in interno desiderio non ignorant. Plus enim in hoc mundo honor q̃ despectio occupat, & magis prosperitatis sublimitas, q̃ necessitatis aduersitas grauat. Per hanc nanque nonnunquam cùm homo exterius premitur, ad cõcupiscenda quæ intus sunt, liberius relaxatur. Per illã verò animus dũ multis parere cogitur, à desiderij sui cursu retinetur. Vnde fit vt sancti viri magis in hoc mundo prospera q̃ aduersa formident. Sciunt nanq; quia mens dum blanda occupatione premitur, aliquando libens ad exteriora deriuatur. Sciunt quia sæpe sic hanc clandestina cogitatio decipit, vt quomodo permutetur, ignoret. Pensant autem quæ sint interna bona quæ cupiunt: & cognoscunt, q̃ nihil sit omne quod blandum ac temporaliter arridet: cunctaq; huius mundi prospera mens eorum eò ægre tolerat, quò supernę felicitatis est amore sauciata, tantòq; magis in præsentis dulcedinis aspernatione erigitur, quantò hanc conspicit, quia furtiuè sibi internæ gloriæ despectu blanditur. Vnde & beatus Iob cùm superuam requiem contemplatus diceret: Paruus & magnus ibi sunt, & seruus liber à domino suo, ilico adiungit:

Luc. 16.

Quòd sancti viri ad patriam redire desiderantes, peregrinationis huius claritatem, & gloriam temporalis honoris contemnunt. Cap. II.

QVare data est misero lux? In scriptura sacra nonnunquam lucis appellatione ꝓsperitatis, noctis aũt nomine, huius mundi aduersitas designatur. Vnde & bene per Psalmistam dicitur. Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Quia enim sancti viri ita prosperitatem seculi despicientes calcant, sicut aduersitatem eius calcantes tolerant, per magnam mentis celsitudinem mundi sibi & aduersa & prospera substernentes dicunt: Sicut tenebrę eius, ita & lumen eius. Ac si apertè dicant: Sicut intentionis nostræ fortitudinem, eius tristia non premunt, ita hanc nec blanda corrumpunt.

Ps. 138

punt. Sed quia hæc (vt diximus) bonorũ mentē ēt cũ non ſubleuant, perturbant ſancti uiri, qui ſe in huius exilij ęrumna miſeros cognoſcunt, clareſcere in eius proſperitate refugiunt. vñ bene nunc dicitur: *Quare data eſt miſero lux?* Lux enim miſeris datur, qñ hi qui ſublimia cōtemplantes, eſſe ſe in hac peregrinatione miſeros agnoſcũt, claritatē tranſitorię ꝓſperitatis accipiunt. Et cũ ualde defleāt, quia tardè ad patriam redeunt, tolerare inſuper honoris onera compelluntur. Amor eos æternorũ cōterit, & gloria de tēporalibus arridet. qui dum cogitant q̃ ſint quæ de ſublimibus non vident, quę ſunt quę in terra fulciunt quæ aũt de cęleſtibus perdiderũt, ꝓſperitatis ſuę mœrore mordentur: quia & ſi vident nequaquam ab ea ſe funditùs opprimi, pēſant tamen ſollicitè cogitationem ſuam in amore domini, & in eius diſpenſatione partiri. vnde bene cum dicit: *Quare data eſt miſero lux?* protinus adiungit:

Quòd ſicut in hoc ſeculo ſancti nil appetunt, ita etiam amaritudinem eius non ferentes, hoc optant ut nulla eius obligatione teneantur. *Cap. III.*

ET vita his qui in amaritudine animæ ſunt. In amaritudine quippe animę ſunt oēs electi, qui vel punire flendo nō deſinunt, quæ deliquerunt, vel graui ſe mœrore afficiunt, quia longe hucà facie cōditoris proiecti, adhuc in æternæ patriæ gaudijs nō ſunt. De quorũ corde bene per Salomonē dicitur: Cor qđ nouit amaritudinē aīæ ſuæ in gaudijs illius nō miſerebitur extraneus. In amaritudine nanq; ſunt & corda reproborũ: q̃a ipſis ēt prauis ſuis deſiderijs affligũtur: ſed eandē amaritudinē neſciunt, quia pēſare qđ tolerant, ſpōte ſua excæcati nō poſſunt. At contrà cor bonorũ amaritudinē ſuā nouit: quia ęrumnā exilij in qua proiectũ laceratur, intelligit: & quàm ſint trāquilla q̃ perdidit, quàm cōfuſa in quibus cecidit, ſentit. Sed hoc amaricatum cor, ad gaudium ſuum quandoq; reducitur: atq; in eius gaudio extraneus nō miſcetur: quia is qui nunc ab hoc mœrore cor- *Pro. 14.*

A dis foras ſe per deſideria ſeculi eijcit: ſeclusſus tunc ab illa intima eius ſolēnitate remanebit. Hi itaq; qui in amaritudine aīæ ſunt, mori mũdo funditus concupiſcũt: vt ſicut in ſeculo ipſi nihil appetũt, ita iā à ſeculo nulla obligatione teneantur. Et plerunq; cōtingit, ut iā hō mũdũ mēte nō teneat, ſed tamē mundus hominē occupationibus aſtringat: & ipſe quidē mundo iā mortuus eſt: ſed ipſi mũdus adhuc mortuus non eſt. Quaſi.n.viuus adhuc mundus eum conſpicit, dum aliò intentum, in ſuis actibus rapere contendit.

B Vnde bene Paulus cùm & ipſe ſeculum perfectè deſpiceret: & talem ſe factũ videret, quòd iam hoc ſeculum concupiſcere omnino non poſſet: ruptis huius uitæ uinculis liber dicit: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Mundus quippe ei crucifixus fuerat: q̃a hunc cordi ſuo iam mortuum nō amabat. Sed & ſeipſum mundo crucifixerat: quia talem ſe ei exhibere ſtuduit, vt ab eo quaſi mortuus concupiſci non poſſet. Si enim uno in loco ſint mortuus & viuens: etſi mortuus viuum nō videt, viuus tamen mor- *Gal. 6.*

C tuum videt. ſi verò utriſq; mortui ſint, alter alterum nequaquam uidet. Ita qui iam mundum non amatur, ſed tamen ab illo uel non uolens amatur: etſi ipſe uelut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus adhuc non mortuus uidet. Si verò nec ipſe in amore mundum retinet, nec rurſum à mundi amore retinetur, viciſſim ſibi utrique extincti ſunt: quia dum alter alterũ non appetit, quaſi mortuum mortuus non attendit. Quia igitur nec Paulus mundi gloriā quærebat, nec à mundi gloria ipſe quęrebatur:

D & ſe mundo, & mũdum ſibi crucifixum eſſe gloriatur. Quod quia multi appetunt, ſed tamen vſque ad culmen extinctionis omnimodo non aſſurgunt, rectè gementes dicunt: *Quare data eſt miſero lux, & vita his qui in amaritudine animæ ſunt?* Vita quippe amaricatis datur: cum huius mundi gloria triſtibus gementibuſque tribuitur. In qua nimirum vita pœna ſe validiſſimi timoris afficiunt: quia etſi ipſi mundum non tenēt, adhuc tamen tales eſſe ſe metuunt,

 qui

qui à mundo teneatur: quia nisi ei quantulumcunq; viuerent, hos ad vsum suũ proculdubio non amaret. Mare enim viua corpora in semetipso retinet: nã mortua extra se protinus expellit. Sequitur:

Quòd occulto Dei iudicio nõnulli sancti, qui in hoc mundo mortificare se appetunt, præesse in regimine, vel occupari iniunctis honoribus compelluntur: & vnde locupletiores fiunt, se destructiores existimant. *Cap. IIII.*

QVi expectant mortem, & non venit. Desiderant quippe mortificare se funditùs: atque ab omni vita gloriæ temporalis extinguere: sed occultis sæpe Dei iudicijs, vel præesse in regimine, vel occupari iniunctis honoribus compelluntur, atque inter hęc mortificationẽ plenissimam indesinenter expectant. Sed expectata mors non venit: quia eorum vsus temporali gloriæ etiam nolens viuit. Quam tamen pro diuino amore tolerant: & intus quidem seruant desiderium pietatis, foris autem explent ministerium ordinis: quatenus nec à perfectione per intentionem recedant, nec dispositioni conditoris per superbiam contradicant. Mira enim diuinitatis pietate agitur: cùm is qui perfecto corde ad contemplationem tendit, humanis ministerijs occupatur: vt & multis infirmioribus eius mens perfecta proficiat. & quo semetipsum imperfectum respicit, inde ad humilitatis culmen perfectior assurgat. Nonnunquam
3 etenim viri sancti vnde desideriorũ suorum detriměta tolerant: inde maiora lucra conuersis alijs reportant: quia dum eis vacare, vt appetunt, non licet: rapere secum alios quibus admiscentur libet. Fit ergo mira dispositione pietatis, vt vnde se destructiores æstimant, inde locupletiores ad cœlestis patriæ constructionem surgant. Nonnunquam verò idcirco ad concepta desideria minimè perueniunt, vt ipsa intereueniẽte tarditate, ad eadem desideria laxato mentis sinu dilatentur: & quæ extenuari fortasse impleta poterant, magna dispositione agitur, vt repulsa crescant. Sic quippe mor-A tificari appetunt, vt iã perfectè, si liceat, conditoris sui faciem contẽplentur. Sed eorum desiderium differtur, ut proficiat: & tarditatis suæ sinu nutritur, ut crescat. Vnde bene sponsam in sponsi sui desiderio anhelans clamat: In lectulo meo per noctem quæsiui quem diligit anima mea: quæsiui illum & non inueni. Cant. 3. Abscondit se sponsus cùm quæritur, ut non inuentus ardentius quæratur: & differtur quærens sponsa, ne inueniat: vt tarditate sua capacior reddita, multiplicius quandoque inueniat, quod quęrebat. B Vnde beatus Iob cum diceret: Expectant mortem, & non venit: ut hoc ipsum quærentium desiderium subtilius expleret, ilico adiungit:

Quod thesaurus noster cogitatio sit: & quasi sepulchrum contemplatio diuina, in qua mens mundo crucifixa quiescit. *Cap. V.*

QVasi effodientes thesaurum. Omnes nanque qui fodiendo thesaurum quærunt: cum fodere altius cœperint, ad laborem instantius inardescunt, quia C quo se thesauro abscondito iam iamque appropinquare æstimant, eo in effodiendo enixius laborant. Qui igitur plenè mortificationem suam appetunt: quasi effodientes thesaurum quærunt: quia quanto fiunt viciniores ad finem, tanto se exhibent ardentiores in opere. Laborando ergo non deficiunt: sed magis ad vsum laboris crescunt: quia quo iam pręmia propinquiora considerant, eo in opere delectabilius exudant. Vnde bene Paulus quibusdam absconditum æternę patriæ thesaurum quærentibus, dicit: D Non deserentes collectionem nostram, Heb. 10. sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes, & tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem. Laborantem quippe consolari, est pariter in labore persistere: quia subleuatio est laboris, uisitatio collaborantis: sicut cum in itinere comes iungitur, via quidem non abstrahitur: sed tamen de societate comitis leuiatur labor itineris. Dum itaque Paulus consolantes se in laboribus quæreret, adiunxit dicens: Tanto magis

Ibidem. magis, quanto uideritis appropinquantem diem. Ac si diceret: Eò labor crescat, quò ipsa iam præmia laboris appropinquant, velut si apertè dicat: Thesaurum quæritis, sed eò fodere ardentius debetis: quò iam iuxta quæsitum aurum fodiendo peruenitis. Quamuis hoc quod dicitur: Expectant mortẽ, & non venit, quasi effodientes thesaurum: intelligi & aliter potest. Quia enim perfectè mori mundo non possumus, nisi intra mentis nostræ inuisibilia a visibilibus abscondamur: rectè hi qui mortificationem suã appetunt: thesaurum effodientibus comparantur. Mundo enim per inuisibilem B sapientiam morimur: de qua per Salomonem dr̃: Si quæsieris illam quasi pecuniam: & sicut thesauros effoderis eã. Prou. c. 2 Sapientia quippe in rerum superficie non iacet: quia in inuisibilibus latet. Et tunc mortificationem nostram contingentes, sapientiam appræhendimus: si relictis visibilibus, in inuisibilib. abscondamur: si hic hãc cor effodiẽtes quærimus, vt omne quod terrenum mens cogitat, à semetipsa, manu sanctę discretionis eiiciat: & thesaurum uirtutis qui se latebat, agnoscat. Facile.n. in se thesaurum C quæsitum inuenit: si eam quæ se male presserat, molem à se terrenæ cogitationis repellit. Qui autem quæsitam mortẽ sicut thesaurum dicit, rectè subiungit. *Gaudentque vehementer cùm inuenerint sepulchrum.* Sicut enim sepulchrum locus est, quo absconditur corpus: ita diuina contemplatio quoddam sepulchrum est mẽtis, quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo viuimus, cùm mente in eum foris vagamur: sed mortui in sepulchro abscondimur, cùm mortificati exterius, in secreto internæ contemplationis celamur. Sancti igitur uiri ab importunitate desideriorum temporalium D à tumultum inutilium curarum, à clamore perstrepentium perturbationum: semetipsos sacri uerbi gladio mortificare non desinunt: atque intus ante Dei faciem in sinu mentis abscondunt. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Abscondes eos in abscondito vultus tui, à conturbatione hominum. Psal. 30. Quod quamuis per-

A fectè postmodum fiat: etiam nũc ex magna parte agitur, cùm à temporalium desideriorum tumultibus, delectatione in interiora rapiuntur: ut mens eorum dũ in amorem Dei tota tẽditur, nulla inutili pturbatione laceretur. Hinc est quòd Paulus per contemplationem mortuos, & quasi in sepulchro absconditos discipulos videat, quibus dicebat: Mortui.n. estis, & vita uestra abscondita est, cum Christo in Deo. Colos. 3. Qui ergo mortem quærit, gaudet dum sepulchrum inuenit: qa qui mortificare se appetit, valde ad inuentam requiem contemplationis hilarescit, ut extinctus mundo lateat, & à cũctis exteriorum rerum perturbationib. intra sinum se intimi amoris abscondat. Si verò ad hoc ꝙ thesaurus effodi dicitur etiam sepulchri inuentio subinfertur. hoc necesse est vt intentio nostra conspiciat, quòd antiqui suos mortuos cum diuitiis obruebant. Qui igitur thesaurum quærit, gaudet cum sepulchrum inuenerit: quia sapientiam perquirentes, cum sacræ scripturæ paginas voluimus: cum exempla precedentium patrum perscrutamur: quasi ex sepulchro gaudium sumimus, & mentis diuitias apud mortuos inuenimus, quia qui huic mundo perfectè extincti sunt, in occulto cum diuitiis requiescunt. Sepulcro ergo diues, efficitur, qui per exempla iustorum in contemplationis virtute subleuatur. Sed cum requirens dicat: *Quare data est misero lux?* cur hoc ipsum requirere præsumat, insinuat dicens:

Quòd hoc ipsum quod rectè nos agere credimus, vtrum in districti iudicis examine rectum sit ignoramus. Cap. VI.

Viro enim abscondita est vita, & circumdedit eum Deus tenebris. Viro enim vita sua abscondita est: quia etsi iam in qua sit vitæ qualitate considerat: adhuc tamen ad quem finem tendat, ignorat. Etsi iam superna appetit: etsi plenis hæc desideriis quærit, adhuc tamẽ si in eisdẽ desideriis permaneat, nescit. Peccata q̃ppe deserẽtes ad iustitiã tendimus, & unde

& unde venimus, nouimus: sed quo per ueniamus, ignoramus. Quid hesterna die fuimus, scimus, sed quid contingat crastina nos ěe, nescimus. Viro ergo via sua abscondita est: quia sic pedem ponit operis: vt tñ præuidere nequeat exitum cōsummationis eius.
4 Est & alia viæ nostræ absconsio: quia nonnunq̃ ea ipsa quæ rectè nos agere credimus, an in districti iudicis examine recta sint, ignoramus. Sępe enim sicut & longè superius diximus, opus nostrum causa damnationis est, qđ profectus putatur esse uirtutis. Sæpe vñ placari iudex creditur, inde ad irascendū placidus instigatur. Salomone attestan-
Prou. 14 te, qui ait: Est uia quæ uidetur homini recta: nouissima aūt eius ducunt ad mortem. Vnde sancti uiri cum mala superāt, sua etiam bene gesta formidant: ne cùm bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur: ne pestifera tabes putredinis, sub boni specie lateat coloris Sciunt enim quia corruptionis adhuc pondere grauati, diiudicare bona subtiliter nesciunt: & cùm ante oculos extremi examinis regulam deducunt: hæc ipsa in se nonnunq̃ & quę approbant metuunt: & tota quidem mēte interna desiderant: sed tñ de icertitudine operū trepidi, quo gradiuntur, ignorāt. Vnde bene postquā dictum est: *Quare data est misero lux?* adiungitur: *Viro cuius abscondita est uia.* Ac si dicatur: Cur huius vitæ successus appetit, qui sub qua sit æstimatione iudicis iter sui operis, nescit? Bene autem subditur: *Et circumdedit eum Deus tenebris.* Tenebris nanq; homo circumdatur: quia quamuis cœlesti desiderio ferueat: quid de semetipso sit dispositum intrinsecus, ignorat. Et ualde metuit, ne quid sibi in iudicio obuiet: quod se de se nunc in desiderio boni feruoris latet. Tenebris homo circumdatur: quia ignorantię suæ caligine premitur. Aut tenebris circumdatus non est: qui plerunque præteritorum non meminit, futura non inuenit, præsentia vix cognoscit?
Sap. 9. Tenebris circūdatum se quidam sapiens uiderat, cùm dicebat: Quæ in prospectu sunt, vix inuenimus cum labore: & quæ in cœlis sunt, quis inuestigabit? His se
A tenebris propheta circumdatum vidit, cùm dispositionis intimæ penetrare interna non potuit, dicens: Posuit tenebras latibulum suum. Autor enim noster quia nobis in hoc exiliū deiectis, lucē suæ visionis abstulit: sese nostris oculis quasi in tenebrarū latibulo abscondit. Quas nimirū cæcitatis nostræ tenebras cùm studiose conspicimus: mentem ad lamenta prouocamus. Flet. n. cęcitatem quam foris patitur: si humiliter meminit, q̄ in interioribus lumine priuetur. Cumq; tenebras quib. circūdatur, respicit: splendoris intimi ardenti se deside-
B rio affligit: omniq; intentionis adnisu se metipsam concutit: & supernam lucem q̃ condita deseruit, repulsa quęrit. Vnde fit plerunq;, vt in ipsis piis fletibus illa interni gaudij claritas erumpat: & mens quæ in torpore prius cęca iacuerat: ad inspectionē fulgoris intimi suspirijs vegetata conualescat. Vnde bene sequitur:

Quòd fletu suo anima pascitur: & dum gemitu pænitentiæ afficitur, consolationis diuinæ refectione satiatur. Cap. VI o.

C ANtequàm comedam, suspiro. Comedere nāq; est animæ supernæ lucis cōtemplationib. pasci. Suspirat ergo antequam comedat, qui prius gemitibus tribulationis afficitur: & postmodum contemplationis refectione satiatur. Nisi enim suspiret, non comedit: quia qui se in hoc exilio per desideriorum cœlestium lamenta non humiliat, æternæ patrię gaudia non degustat. A ueritatis. n. pabulo ieiuni sunt, qui in hac peregrinationis inopia lætantur. Suspirat autem qui comedit, quia quos veritatis amor afficit, etiam refectio cōtemplationis pascit. Suspirans propheta comede-
D bat, cum diceret: Fuerūt mihi lachrymæ meę panes. Luctu enim suo anima pascitur, cùm ad superna gaudia flendo subleuatur: & intus quidem doloris sui gemitum tolerat: sed eò refectionis pabulum percipit, quò uis amoris per lachrymas emanat. Vnde & eandem uim lachrymarum adhuc beatus Iob prosequitur, subdens: *Et quasi inundantes aquæ, sic rugitus*

meus. Aquæ cùm inundat, cum impetu veniunt: & crescétibus multipliciter voluminibus intumescunt. Electi verò dum mentis suæ oculis diuina iudicia opponunt: dum de occulta super se sentẽtia trepidant: dũ se ad Deum peruenire posse confidunt, sed tamen ne non perueniant metuunt: dum præteritorum suorum recolunt quæ defleant: dũ quæ sibi adhuc futura sunt, quia nesciũt pertimescunt: quasi quædam in ei aquarum more volumina colliguntur: quæ in mœroris rugitus quasi in subiecta littora defluunt. Vir igitur sanctus vidit, quanta sint in lamentis pœnitentiæ volumina cogitationum: & ipsas mœroris vnda inundantes aquas uocauit, dicens: *Et quasi inundantes aquæ, sic rugitus meus.* Nõnunq̃ verò iusti, sicut & paulò superius diximus, in ipsis bonis operibus positi trepidant: ac ne in eisdem occulto aliquo errore displiceant, continuis lamentis vacant. Quos cũ diuina subito flagella corripiunt, autoris sui gratiam se offendisse suscipiantur: quia uel infirmitatibus p̄pediti, uel amaritudinibus pressis, ad impendenda proximis pia opera non assurgunt. Et cor in lamentum uertitur: quia C corpus à deuotionis suæ ministerio retardatur. Cumq; se mercedem non augere considerant: ét transacta opera displicuisse formidant. Vñ etiam beatus Iob cũ rugitum suum quasi inundantes aquas diceret, illico adiunxit: *Quia timor quem timebam, euenit mihi, & quod uerebat accidit.* Iusti igitur viri deflent & pauent, & magnis se lamentis cruciant, quia deseri formidant: & quamuis de correptione sua gaudeant, eorum tamen trepidam D mentem correptio ipsa perturbat: ne manum quod tolerãt, non pia percussio disciplinæ sit, sed animaduersio iusta vindi-
Psal. 89. ctæ. Quod bene Psalmista considerans ait: Quis nouit potestatem iræ tuæ? Potestas quippe diuinæ iræ nostra non potest mente comprahendi: quia eius dispẽsatio, obscuris super nos dispositionibus, sępe vnde æstimatur deserere, inde nos recipit: & vnde nos recipere creditur, inde derelinquit: vt plerunque hoc fiat gratia, quod ira dicitur: & hoc ali-
A quando ira sit, quod gratia putatur. Nõnullos. n. flagella corrigunt: nonnullos ad impatientiæ vesaniam perducunt: & alios prospera quia demulcent, ab insania mitigant: alios quia eleuant, funditus ab omni spe cõuersionis eradicãt. Cũctos autem uitia ad ima ꝑtrahunt: sed tñ quidam eo ab his facilius redeunt, quod se in eis corruisse altius erubescunt. Et sẽper virtutes ad superna subleuant: sed nonnunq̃ quidam dum timorem de virtutibus concipiunt, per ipsum tramitẽ ascensionis cadũt. Quia ergo potestas diuinæ minimè cognoscitur: ĩ cũctis necesse est ut sine cessatione timeatur. Sequitur:

B

Quòd hi qui in regimine constituti sunt, districtè cogitare debent, vt gloriam suæ dignitatis dissimulent: & quòd non omnia eis liceant: ergo ad loquendum aut iudicandum præcipites, intra semetipsos quantum possunt à cupiditatis tumultibus ad contemplationis quietem confugiant. Cap. VIII.

Nonne dissimulaui? nonne silui? nonne quieui? & venit super me indignatio.* Quamuis quolibet in loco positi, cogitando, loquendo, agendo peccemus: tũc tamen per tria hęc animus effrenatius rapitur, cùm mundi huius prosperitate subleuatur. Nam cum præire se potestate cæteros, conspicit, alta de se elatè cogitans sentit. Et cum autoritati uocis à nullo resistitur, lingua licentius per abrupta defrenatur. Cumque facere quodlibet licet: iustè sibi omne æstimat licere quodlibet. Sed sancti uiri cùm mundi huius potestate fulciuntur: tanto sub maiorem mentis disciplinam se redigunt, quãto sibi per impatientiam potestatis, suaderi illicita quasi licentius sciunt. Cor nanq; consideranda sua gloria reprimunt: linguam ab immoderata locutione restringunt, opus ab inquietudinis uagatione custodiunt. Sæpe enim qui in potestate sunt, ea quæ rectè faciunt, qui elatè cogitant, amittunt: dumq; se ad cuncta vtiles æstimant, etiam impensæ vtilitatis sibi meritum damnant. Vt enim cuiuslibet facta digniora sint: necesse est vt ei apud se semper indigna videã-

tur:

tur: ne eadem bona actio agentis cor sub leuet: & subleuando plus autorem de elatione deiiciat, q̄ ipsos fortè quibus impéditur iuuat: Hinc est.n.q̄ rex Babylonię, dum elata mente apud se tacitus uolueret dicens: Nónc hæc est Babylon, quam ego ædificaui? in irrationale aial protinus versus est. Quod.n.factus fuerat perdidit: quia humiliter noluit dissimulare, quod fecit. Et quia elatione cogitationis se super hoïes extulit: ipsum quem communem cum hominibus habuit sensum hoïs, amisit. Sæpe verò qui in potestate sunt, ad subiectorũ passim contumelias erũpunt: & hoc qđ vigilantes regimini seruiunt, p linguæ procacitatem pdunt: minori.s. formidine iudicis verba pēsantes: quia qui sine causa fratri, fatue, dixerit, gehennæ se ignibus addicit. Sæpe hi qui in potestate sunt, dũ sese a licitis retinere nesciunt, ad illicita opera & inquieta dilabuntur. Solus enim in illicitis non cadit, qui se aliquando & a licitis cautè restringit. Quia uidelicet cõstrictione religatum bene se Paulus insinuat dicens: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Atq; vt ex ipsa religatione ostẽderet in quanta se mẽtis libertate dilataret, ilico adiunxit: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem. Cùm enim mens concepta desideria sequitur, seruire rebus conuincitur, quarũ amore superatur. Sed Paulus cui cuncta licent, sub nullius potestatem se redigit: quia semetipsum etiam a licitis restringẽdo, ea quę delectata premerent, despecta transcendit. Beatus igitur Iob, vt nos erudiat qualis in potestate fuit, innotescit dicens: *Nonne dissimulaui?* Potestas nanque cum habetur, & cogitanda est ad vtilitatem, & dissimulanda propter tumorem: quatenus is q̄ ea vtitur, & vt prodesse debeat, posse se sciat: & vt extolli non debeat, posse se nesciat. Qualis verò in ore fuerit, adiunxit dicens: *Nonne silui?* Qualis erga illicita opera, adhuc subiicit: *Nonne quieui?* Potest autem silere & quiescere, adhuc subtilius perscrutari. Silere nanq;, est mentem a terrenorum desideriorum voce restringere. Vis enim magni clamoris est tumultus

Dan. 4.

Mat. 5.

1. Cor. 6.

A cordis. Quiescunt quoque qui bene in potestate sunt: cùm terrenarum actionum strepitus pro diuino amore intermittẽdo postponũt: ne dum ima indesinenter occupant, cor funditus a summis cadat. Sciunt enim quia nequaq̄ mens ad superna attollitur: si curarum tumultibus continuæ in infirmis occupatur. Quid enim de deo occupata obtineat, quę de illo appræhendere aliquid etiam vacans laborat? Bene aũt p Psalmistã dr: Vacate & videte, quoniã ego sum Deus. Quia q̄ vacare deo negligit, suo sibi iudicio lumen eius visionis abscondit. Hinc ẽt p Moysen dr, vt pisces qui penulas nõ B habent, nõ ędantur. Pisces nanq; qui habẽt pennulas saltus dare super aquas solent. Soli ergo in electorum corpore quasi pisces trãseunt, qui in eo q̄ imis deseruiũt, aliqñ ad superna conscẽdere mẽtis saltibus sciunt: ne semper in profundis curarum lateãt, & nulla eos amoris summi quasi liberi aeris aura cõtingat. Qui ergo rebus temporalibus occupãtur, tũc bene exteriora disponunt, cùm sollicitè ad interiora refugiunt: cùm nequaq̄ foris perturbationum strepitus diligũt, sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt. Prauę etenim mentes C temporalium rerum tumultus intra semetipsas versare non cessant, etiam cum vacant. In cogitatione enim seruant depicta quæ amant: & quamuis nihil exterius faciant, apud semetipsas tamen sub pondere inquietæ quietis elaborãt. Quibus si earundem rerum administratio pbeatur, semetipsas funditus deserũt: & fugitiua hæc temporalia per intentionis cursum, continuis cogitationum passibus sequuntur. Piæ autem mentes hæc, & cum desunt, non quęrunt: & grauiter etiam cum assunt, ferunt, quia per exteD riorum curam a se exire pertimescunt. Quod bene illa duorum fratrum vita signatur, de quibus scriptum est: Factus est Esau vir gnarus venandi, & homo agricola. Iacob autem vir simplex habitabat in tabernaculis. Vel sicut in alia trãslatione, dicitur, habitabat domi. Quid enim p uenationem Esau, nisi eorum uita figuratur, qui in exterioribus voluptatibus

Psal. 45.

Leui. 11.

Gen. 25.

bus fusi carnē sequūtur. Qui ēt agricola esse scribitur: qa amatores huius seculi, tāto magis exteriora colunt, quāto interiora sua inculta derelinquūt. Iacob verò vir simplex in tabernaculis uel in domo habitare phibetur: qa nimirū oēs qui in curis exterioribus spargi refugiūt, simplices in cogitatione, atq; in conscientiæ suæ habitatione cōsistūt. In tabernaculis enim aut in domo habitare, est se intra mētis secreta restringere: & nequaq̄ exterius p desideria dissipare, ne dū ad multa foris inhiant, à semetipsis alienati cogitationibus recedāt. Dicat igitur ꝓbatus vir, & exercitatus in prosperis. *Nōne dissimulaui? Nōne silui? Nōne quieui?* Vt.n.supra diximus, sācti viri cū eis trāsitoria ꝓsperitas arridet, fauore mūdi quasi nesciētes dissimulāt: & forti gressu interius hoc, vñ exterius subleuātur, calcāt. Silēt aūt, quia nullis prauæ actionis clamoribus pstrepūt. Oīs nāq; iniquitas apud secreta Dei judicia, habet uoces suas. Vnde scriptum

Gen. 18. est: Clamor Sodomorū, & Gomorræorū multiplicatus est. Quiescūt verò, cū non solū nullo cupiditatū tēporaliū turbulēto appetitu rapiūtur, verūetiā curis præsentis vitę necessariis immoderatius occupari refugiunt. Sed hæc agētes, paterna adhuc flagella sentiūt: vt tāto perfectiores ad hęreditatē ueniāt, quāto eos spiritaliter piè feriens disciplina, quotidie ēt de minimus purgat. Iusta itaq; indesinenter faciūt, & assiduè dura patiūtur: qa sæpe ipsa iustitia nostra, ad examē diuinæ iustitię deducta iniustitia est: & sordet in districtione iudicis, quod in ęstimatione fulget operātis. Vnde Paulus cū diceret:

1. Cor. 4. Nihil mihi cōscius sum, ꝓtinus adiūxit: Sed nō in hoc iustificatus sum. Qui causā mox, cur nō sit iustificatus, insinuāns, ait: Qui aūt iudicat me dñs est. Ac si dicat. Id circo in eo ꝙ nihil mihi cōscius sum, iustificatū me abnego: qa ab eo qui me iudicat, examinari me subtilius scio. Dissimulāda ergo sunt quæ exterius fauēt: reprimēda q̄ interius perstrepūt; declinando quę quasi necessario inuoluunt: & tñ in his oībus adhuc districti examinis flagella metuēda: quia & ipsa nostra perfectio culpa non caret, nisi hanc seuerus iudex in subtili lance examinis misericorditer penset. Bene autem subditur:

Quanta maneant peccantes supplicia, si tam valida districtio in hac vita iustos castigat. Cap. IX.

ET *venit super me indignatio.* Magna quippe arte doctrinę dicturus verbera, innotuit rectè facta, ut hinc vnusquisq; consideret, quæ peccātes postmodū supplicia maneant, si ēt iustos tā valida hic flagella castigant. Hinc est.n.quod 1. Pet. 4.
Petrus ait: Tēpus est ut iudicium incipiat de domo Dei. Et si iustus uix saluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Hinc Paulus cū multa in Thessalonicensiū laudē dixisset, ꝓtinus adiūxit: Ita ut & nos- 2. The. 1.
ipsi in uobis gloriemur in Ecclesijs Dei: pro patientia uestra & fide, in omnibus persequutionib. uestris & tribulationib. quas sustinetis, ī exēplū iusti iudicij Dei: Ac si diceret: Dum tot dura toleratis, q̄ tā recta agitis: quid aliud q̄ iusti Dei iudicij exempla datis? quia est vestra pœna colligendū est, qūo feriat, quibus irascitur, si sic vos affligi patitur, in quibus lætatur: aut quomodo illos percussurus est, quibus iustum iudicium exhibet: si etiā nos sic cruciat, quos piè redarguēs fouet?

Quòd verba vel facta sanctorum malis sæpe displicent, quia eorum intentionem non intelligunt, & quid sit quòd Ozaleuites arcam erigens, sententiam mortis accepit. Cap. X.

PRima igitur Iob locutione terminata, vicissim se amici q̄ cōsolaturi piè venerant eius increpationi subiiciunt, dūq; ad cōtentionis uerba prosiliunt, eā pro qua venerant, causam pietatis amittunt. Qui quidem non praua hoc intentione faciunt, sed quamuis affectum percusso exhibeant: percussum tamē non nisi pro iniquitate crediderunt: dumq; intētionē bonā nequaq̄ locutio cauta subseq̄tur, ipsa pietatis ꝓpositio in trāsgressionis uitium uertitur. Pensandum namque fuerat, cui & quādo loquerentur. Iustus quippe erat ad quem uenerant, & diuinis uerberibus cinctus. Ex anteacta ergo eius uita debuerunt ea, quæ intellige re nō ualebāt, illius uerba ppēdere, & ex flagellis psentibus nō illū redarguere, sed de sua vita formidare. seq; flagellato iusto,

sto, non quasi ratiocinando erigere, sed flendo sociare: vt nequaq̃ se eorũ scientia per verba ostenderet, sed loqui rectè linguã consolantiũ magistri dolor erudiret. Qui etsi qua forsitan diuersa sentirẽt dignum profecto erat, vt humiliter dicerent, ne percusso vulnera per immoderata verba cumularent. Sæpe.n.quia intelligi non valẽt, deteriorib. displicent, vel facta, uel dicta meliorum: sed eo ab eis nõ temerè reprahendenda sunt, quo appræhendi veraciter nequaq̃ possunt. Sæpe aliquid à maioribus dispensatoriè agitur uel præcipitur, quod à minoribus error putatur. Sæpe multa à fortibus dicuntur, quæ infirmi idcirco diiudicant quia ignorant. Quod bñ bobus calcitrantibus inclinata illa testamenti arca signauit: q̃ quia casuram credens, leuites erigere voluit, mox sententiã mortis accepit.

2.Reg.6.

10 Quid est nanq; mens iusti, nisi arca testamenti? Quæ gestata à bobus calcitrantibus inclinatur: quia nonnunquam et qui bene præest, dum subiectorum populorum cõfusione concutitur, ad dispensationis cõdescensionem ex sola dilectione permouetur. Sed in hoc quod dispensatoriè agitur, inclinatio ipsa fortitudinis, casus putatur imperitis. Vnde & nonnulli subditi contra hanc, manum repræhensionis mittunt, sed à vita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Leuites ergo quasi adiuuans, manũ extendit, sed delinquẽs vitam perdidit: quia dum infirmi quiq; fortium facta corripiunt, ipsa viuẽtium sorte reprobantur. Aliquando etiam sãcti viri quædam minima condescendentes dicunt, aliquando verò summa contemplantes proferunt: dumq; vim vel condescensionis vel altitudinis nesciũt, audacter hæc stulti reprǽhendunt. Et qd est iustũ de sua condescensione velle corrigere, nisi inclinatam arcam superba repræhensionis manu releuare? Quid est iustum de incognita locutione reprçhendere, nisi motum eius fortitudinis, erroris lapsum putare? Sed perdit uitam, qui arcam Dei tumidè subleuat: quia nequaquam quis sanctorũ corrigere recta præsumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Vnde rectè & leuites idem Oza dici-

Mens iusti est arca testamenti.

A tur, quod videlicet robustus domini interpretatur: quia præsumptores quiq;, nisi audaci mente robustos se in dño crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta velut infirma iudicarent. Amici igitur Iob, dum contra eum quasi in Dei defensionem prosiliunt, diuini præcepti regulam superbientes excedunt. Cùm verò quædam facta meliorum deteriorib. displicent, nequaquã hoc quod mentem mouet, reticendũ est, sed cum magna humilitate proferẽdum: quatenus intentio piè sentientis, eò veræ seruet for- B mam rectitudinis, quò per iter graditur humilitatis. Et liberè ergo dicenda sunt quæ sentimus, & valde humiliter promẽda quæ dicimus: ne & quæ rectè intendimus, hæc elatè proferendo nõ recta faciamus. Paulus auditorib. suis multa humiliter dixerat: sed de ipsa exhortatione humili placare eos adhuc humilius satagebat, dicẽs: Rogo aũt uos fratres vt sufferatis verbum solatij: etenim p paucis scripsi uobis. *Heb. 1* Ephesijs quoq; Mileti valedicens afflictis ac gementib. humilitatem suam ad memoriam reuocat, dicens: Vi- *Act. 2* C gilate, memoria retinentes, q̃m per trienniũ nocte ac die non cessaui cum lachrymis, monens vnumquemq; vestrũ. Eisdẽ rursum per epistolã dicit: Obsecro uos fratres, ego vinctus in dño, ut dignè ambuletis vocatione, qua uocati estis. *Eph. 4* Hinc ergo colligat, si quando aliquid rectè sentit, quãta humilitate debeat magistro loqui discipulus: si ipse magister gentium in his quæ cum authoritate prædicat, tã submisse discipulos rogat. Hinc vnusquisq; colligat, eis à quibus bene uiuendi exempla percepit: hoc quod bene in- D telligit, quam humiliter dicat: si Paulus illis humili se uoce subdidit, quos ad vitam ipse suscitauit: Eliphas autem qui primus amicorum loquitur, quamuis ad consolandum pietate venerat: humilitatem tamen locutionis deserens, regulam consolationis ignorat. Qui dum loquendi custodiam negligit, usque ad afflicti contumelias excedit, dicens: *Tigris periit, eo quod non haberet prædam. Rugitus leonis & vox leanæ, & dentes catulorum leonum dissipati sunt.* Beatum videlicet Iob

nomine

nomine Tigridis, quasi vitio varietatis notans: per leonis rugitum eiusdem viri terrorem: per leænæ uocem, loquacitatē coniugis: per dissipatos vero dentes catulorum leonum, destructam filiorum edacitatem & audaciam signās. Vnde & bene amicorum sensum, qui in tumida se correptione extulit, sententia diuina reprehendit, dicens: Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob.
11 Sed quærendum video cur Paulus illorū sententiis tanta autoritate vtitur, si hæ eorum sententiæ dominica reprehensio ne cessantur? Eliphas quippe verba sunt, quæ Corinthijs intulit dicens, sicut scriptum est: Comprehendam sapientes in astutia eorum. Quomodo ergo quasi praua respuemus, quę Paulus ex autoritate astruit? aut quomodo attestatione Pauli recta putabimus, quæ per semetipsum recta definiuit? Sed vtraq; hæc citius, q̄ non sint diuersa cognoscimus, si eiusdē dominicæ sententiæ verba subtilius pen samus; quia nimirum cum diceret: Non estis locuti coram me rectū, ilico adiunxit: Sicut seruus meus Iob. Liquet ergo, quia quędam in eorum dictis recta sunt, sed melioris comparatione superantur. Nam inter alia quæ irrationabiliter dicunt, multas ad beatum Iob fortes sententias proferunt, sed comparatæ dictis fortioribus, vim fortitudinis amittunt. Mira sunt autem multa quæ dicunt, nisi in sancti viri aduersitatem dicerentur. In semetipsis igitur magna sunt, sed quia iustum virum transfigere appetunt, eiusdē magnitudinis pondus perdunt: quia & quam ibet forte frustra iaculū mittitur, vt dura saxa feriantur. Eo nanq; obtusum lōgius resilit, quo intortum fortius venit. Igitur amicorum Iob dicta, licet in quibusdam valde sint fortia, cū tamen sancti viri fortem vitam feriunt, cūctum sui acuminis mucronē retundunt. Quia ergo & in semetipsis magna sunt, sed cōtra beatum Iob nullo modo assumi debuerunt: & Paulus hęc ex virtute pensans, in autoritate proferat: & iudex quæ incautè prolata sunt, ex personæ qualitate reprehendat. Sed quia eosdem amicos beati Iob, hæreticorum tenere speciem superius diximus: nūc eorum verba quomodo hæreticis congruant, indagemus. Nam quædam valde rectè sentiūt, sed tamen inter hæc ad peruersa dilabuntur. Habent quippe hoc hæretici propriū, vt malis bona permisceant, quatenus facilè sensui audiētis illudant. Si enim semper praua dicerent, citius in sua prauitate cognitiquod vellēt, minimè persuaderēt. Rursum si semper recta sentirent, profecto hæretici non fuissent. Sed dum fallendi arte ad vtraq; deseruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala vt recipiantur abscondunt: sicut qui veneni poculū porrigit, ora poculi dulcedine mellis tangit: dumq; hoc quod dulce est, primo tactu delibatur: etiam illud quod est mortiferum, indubitāter absorbetur. Itaq; hæretici permiscent recta peruersis, vt ostendendo bona, auditores ad se trahant: & exhibendo mala, latenti eos peste corrumpat. Aliquando tamen prędicatione sanctæ Ecclesiæ atq; exhortatione correcti, ab hac sensus sui diuersitate saluantur. Vnde & amici Iob reconciliationis suæ sacrificium eiusdem sancti viri manibus offerunt, atq; ad superni iudicis gratiam, vel *adducti reuocantur. Quos bene in Euangelio illa decem leprosorum mundatio designat. In lepra quippe & pars cutis in fulgorē ducitur, & pars in colore sano retinetur. Leprosi itaque hæreticos exprimunt, qui dum rectis praua permiscent, colorem sanū maculis aspergunt. Vnde & bene vt saluentur, clamant: Iesu præceptor. Quia enim in eius verbis se errasse significant, hunc saluandi præceptorē humiliter vocāt: cumq; ad cognitionem præceptoris redeunt, mox ad formam salutis recurrunt. Sed quia in amicorū dictis præfationem expositionis paulò lōgius duximus, ipsa iam eorum verba subtiliter pensemus. Sequitur:

1. Cor. 3.

al. addicti.

Luc. 17.

CAPVT

CAPVT QVARTVM BEATI IOB.

RESpondens autem Eliphas Themanites dixit: Si cœperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies. Sed conceptum sermonem tenere quis poterit? Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti. Vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti. Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es. Vbi est timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarum tuarum? Recordare obsecro te, quis vnquam innocens perijt, aut quando recti deleti sunt? Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatem, & seminant dolores, & metunt eos, flante Deo perisse, & spiritu iræ eius esse consumptos. Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt. Tigris perijt, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonis dissipati sunt. Porrò ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurrij eius. In horrore visionis nocturnæ, quando solet sopor occupare homines, pauor tenuit me & tremor, & omnia ossa perterrita sunt. Et cùm spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ, Stetit quidam cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audiui: Nunquid homo, Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir? Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea? De mane vsque ad vesperam succidentur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morientur, & non in sapientia.

A *De tribus generibus locutionum.* *Cap.* XI.

R*Espondens autem Eliphas Themanites, dixit: Si cœperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies.* Iam superius dicta sunt, quæ his vocabulorum interpretationibus exprimantur. Quia ergo festinè ad indiscussa tendimus, prolata replicare deuitamus. Hoc itaque est solerter intuendum, quòd hi qui hæreticorum speciem tenent, loqui molliter inchoant, dicentes: Si cœperimus loqui tibi, forsitan molestè accipies. Exasperare quip-
B pe hæretici auditores suos in exordio locutionis suæ metuunt, ne vigilanter audiantur, eorumque valde tristitiam declinant, vt negligentiam capiant. Et planè semper blanda sunt quæ proponunt, sed aspera quæ prosequendo subinferunt. Vnde & nunc amici Iob à reuerentia mansuetæ locutionis incipiũt, sed vsque ad iacula asperrimæ inuectionis erumpunt: quia & radices spinarum molles sunt, sed tamen ex ipsa sua mollitie proferunt, vnde pungunt. Sequi-
C tur: *Sed conceptum sermonem quis tenere poterit?* Tria sunt hominum genera, quæ gradatim ductis à se qualitatibus dissident. Sunt nanque alij qui & ad loquẽdum praua concipiunt, & à locutione sua nulla silentij grauitate refrenantur. Et sunt alij qui cum praua concipiunt, magno se silentij vigore restringunt. Et sunt nonnulli qui virtutum vsu roborati, vsque ad eam celsitudinem prouehũtur, vt ad loquendum ne in corde quidem peruersa concipiant, quæ silentio compescant. Eliphas itaque ex quo fit
D ordine, ostenditur, qui conceptum sermonem tenere se non posse testatur. Qua in re & illud innotuit, quòd se loquendo offensurum nouit. Neque enim retinere verba quæ non potest, vellet, nisi per hæc se vulnera inferre prænoscerer. Boni enim viri freno consilij retinent præcipitationem verbi, & cautè considerant, ne relaxantes linguæ lasciuiam, auditorum conscientiam incauta locutione transfigant. Vnde bene per Salomonem dicitur: Qui dimittit aquam,

aquam, caput est iurgiorum. Aqua quippe dimittitur, cum linguæ fluxus effrenatur. Sed dimissor aquæ, caput iurgiorum efficitur: quia per linguæ incontinentiam, discordiæ origo propinatur. Igitur sicut parui, in sensu leues sunt, ita in locutione præcipites, & reticere pertractãdo negligunt, quæ loquantur: sed quod leuis conscientia concipit, leuior protinus lingua prodit. Vnde hunc Eliphas ex suo experimento colligit, quod desperatè de omnibus sentit, dicens: Sed conceptum sermonem tenere quis poterit? Sequitur:

Quòd hæretici vel peruersi dum bona iustorum referunt, ea quæ probant, quantum possunt peruertunt. Cap. XII.

E*cce docuisti plurimos, & manus lassas roborasti, vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti.* Si ipsius historiæ textus aspicitur, magna est lectoris vtilitas, quòd ab amicis iurgantibus, in beatum Iob pro laceratione vitiorum, virtutum præconia proferuntur. Nunquam quippe est tam robustum vitæ testimonium, quàm cum ille laudanda loquitur, qui ingerere crimen conatur. Pensemus autem cuius celsitudinis ille vir fuerit, qui indoctos docens, lassos roborans, vacillantesq; confirmans, inter curas domus, inter multiplicium rerum custodiam, inter affectus pignorum, inter studia tot laborum, erudiendus se cęteris impendit. Et illa quidem occupatus exercuit, sed tamen liber magisterio doctrinæ militauit. Temporalia regendo disposuit, æterna prędicando nunciauit. vitæ rectitudinem & agendo videntibus ostendit, & loquẽdo audientibus ingessit. Sed siue heretici, seu peruersi quilibet, cum
13 bona iustorum referunt, hęc in argumẽtum criminis inflectunt. Inde nanq; Eliphas contra beatum Iob occasionem obiurgationis colligit, vnde laudanda narrauit. Nam sequitur: *Nunc autem venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.* Peruersi quique duobus modis bonorũ vitam impetũt: quia aut praua eos dicere asserunt, aut recta non seruare, quę dicunt. Vnde & beatus Iob inferius ab amicis suis de locutione repręhenditur: nunc autem recta dixisse, sed hęc non obseruasse laceratur. Ab iniquis ergo modo bonorum locutio, modo actio reprobatur: quatenus aut repręhensa lingua taceat, aut eiusdem lingue suæ adiudicata testimonio in crimine vita succumbat. Et notandum quod prius laudes lingue inferunt, & postmodum de vitę infirmitate conqueruntur. Iniqui etenim, ne publicè praui videantur, loquũtur aliquando bona de iustis, quę esse iam cognita & alijs nouerunt. Sed sicut prędiximus, hęc ipsa protinus ad cumulum reatus pertrahunt: & credendum sibi in contrarijs, ex eo quòd & prospera loquebantur, ostendunt: tantoque mala quasi verius insinuant, qñ & bona quasi deuote laudabãt. Ad vsum ergo intorquent criminis, voces fauoris: dum iustorum vitam indè post grauius vulnerant, vnde hanc paulò ante specietenus defendebant. Sępe autem eorum bona quæ prius habita despiciunt: hæc postmodum quasi perdita mirantur. Vnde & Eliphas sancti viri virtutes, quia amissas asserit, enumerando subiungit, dicens:

Peruersi dupliciter bonorum vitã impetũt.

De quatuor gradibus virtutum, quibus sancti Iob vita destinguitur. Cap. XIII.

V*Bi est timor tuus, fortitudo tua, & patientia tua, & perfectio viarum tuarum?* Quæ nimirum cuncta ei sententiæ subrogat, quã pręmisit, dicens: *Nunc aut venit super te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.* Oĩa ergo simul interisse asserit, in eo quòd beatum Iob turbatum flagello repręhendit. Sed intuendum valde est, quia quamuis inconuenienter eum increpet, congruenter tamen ordines virtutum narrat. Quatuor quippe gradibus vitã beati Iob virtutes enumerãdo distinxit, dum & timori fortitudinem, & fortitudini patientiam, & patiẽ-

tiæ perfectionem iunxit. In via etenim Dei à timore incipitur, vt ad fortitudinē veniatur. Nā ſicut in via ſeculi audacia fortitudinem, ita in via Dei audacia debilitatem parit? & ſicut in via ſeculi timor debilitatem, ita in via Dei timor fortitudinē gignit: Salomone atteſtāte, qui ait: In timore domini, fiducia fortitudinis. Timori quippe dñi ineſſe, fiducia fortitudinis dicitur: q̄a nimirū mēs noſtra tantò valentius terrores rerum temporalium deſpicit, quantò ſe autori earūdem veraçius per formidinē ſubdit: Quæ in timore domini conſtituta, non inuenit extrà quod metuat: quia dū recto metu conditori omnium iungitur, poteſtate quadam ſupra omnia ſubleuatur. Fortitudo aūt, non niſi in aduerſitate oſtenditur, vnde & mox poſt fortitudinem patiētiā ſubrogatur. Tantò, enim quiſq; ſe ad fortitudinē profeciſſe verius demonſtrat, quantò aliena mala robuſtius tolerat. Nam minus in ſe conualuit, quē aliena iniquitas ſternit. Qui in eo q̄d ferre contrarietatem nō valet, puſillanimitatis ſuæ gradio confoſſus iacet. Quia verò perfectio de patiētia naſcitur: ſtatim poſt patientiā, viarum perfectio ſubinfertur. Prou. 14

14 Ille enim verè perfectus eſt, qui erga imperfectionem proximi, impatiens nō eſt. Nam qui alienam imperfectionem ferre nō valens; patientiam deſerit: ipſe ſibi teſtis eſt, quod perfectè necdum proficit. Hinc in Euangelio veritas dicit; In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Quid eſt enim animas poſſidere, niſi perfectè in omnibus viuere, cunctis mentis motibus ex virtutis arce dominari: Qui igitur patientiam tenet, animam poſſidet: quia inde cōtra aduerſa oīa fortis efficitur vnde ſibi & ſeipſum vincendo dominatur. Et quo ſe laudabiliter frangit: infractum ſe fortiter exerit: quia cum in ſuis ſe voluptatibus ſuperat, ſeſe ad contraria inuictū parat. Sed quia Eliphas inuehendo corripuit, nunc aliqua velut exortando ſubiūgit, dicens: Luc. 21.

A *Quòd ſancti qui in hoc mundo pereunt, ad æternam gloriam pereundo ſeruantur. Cap. XIIII.*

Recordare obſecro, quis vnquam innocēs perijt, aut quando recti delecti ſunt? Siue hæretici, quorum amicos beati Iob tenere ſpeciem diximus, ſiue peruerſi quilibet, quàm inordinatè redarguunt, tam reprehenſibiliter exhortantur. Ait nanque: Quis vnquam innocens perijt, aut quando recti deleti ſunt? Sæpe quippe hic & innocentes pereunt, & recti funditus delētur, ſed tamen ad æternam B gloriam pereundo ſeruantur. Si enim nullus innocens periret, propheta non diceret: Iuſtus perit, & nemo eſt qui recogitet. Si rectos Deus prouidendo non raperet, nequaquàm de iuſto Sapientia dixiſſet: Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum illius. Si iuſtos animaduerſio nulla percuteret, Petrus minimè prænunciaret, dicens: Tempus eſt vt incipiet iudicium de domo Dei. Illi verò veraciter recti ſunt, qui amore ſupernæ patriæ, ad cuncta præſentis vitæ aduerſa preparātur. Nam qui pro æternis bonis mala hic perpeti metuunt, videlicet recti C non ſunt. Sed Eliphas vel rectos deleri, vel innocentes hic perire non æſtimat: quia ſępe hi qui non ſpe cęleſtis gloriæ, ſed pro terrena Deo retributione deſeruiunt: ſibi ſibimet fingunt quod quærūt, & docere præſumentes, cum terrenam ſecuritatem prædicant, cunctis ſuis laboribus oſtendunt quid amant. Sequitur: *Quin potius vidi eos qui operantur iniquitatē, & ſeminant dolores, & metunt eos, flante Deo periſſe, & ſpiritu irę eius eſſe conſumptos.* Sæpe innocentes pereunt. Eſai. Sap. 1. Pet.

D *Quare deus in hoc mundo quorundam mala diſtricte percutit, aliorum inulta permittit. Cap. XV.*

Dolores ſeminare, eſt fraudulenta dicere, dolores autem metere, eſt dicendo præualere. Vel certè dolores ſeminant qui peruerſa agunt, dolores metūt, cum de eadem peruerſitate puniuntur. Fructus quippe doloris eſt retributio dānationis. Sed cum protinus ſubinfertur, quia 15 Dolores ſeminare & dolores metere.

quia qui dolores seminant & metũt, flãte Deo pereunt, & iræ eius spiritu consumuntur: hoc loco doloris messio, non iam pœna, sed adhuc perfectio iniquitatis ostenditur: quia ex diuinæ iræ spiritu, eiusdem messionis pęna subrogatur. Seminant ergo hic dolores & metunt, quia iniqua sunt quæ faciunt, & ipsa iniquitate prosperantur: sicut de iniquo per Psalmum dicitur: Polluũtur vię eius in omni tpe: auferuntur iudicia tua à facie eius, oĩum inimicorũ suorũ dominabitur. De quo paulo post subditur: Sub lingua eius labor & dolor. Dolores itaq; seminat, cum peruersa agit: dolores metit, cũ ex eisdem peruersitatibus tẽporaliter excrescit. Qũo ergo flante Deo pereunt, qui plerunq; diu hic subsistere, & iustis fęlicius permittuntur? Hinc nanq; de illis iterũ per Psalmistam dicitur: In laboribus hoĩum non sunt, & cũ hominibus non flagellabuntur. Hinc Hieremias ait: Quare via impiorum prosperatur? Quia enim sicut scriptum est: Dominus patiens redditor est: sæpè diu tolerat, quos in perpetuum damnat: nonnunquam verò concitè percutit. quia pusillanimitati innocentium cõsolando concurrit. Aliqñ ergo oĩps Deus diu præualere iniquos patitur, vt iustorum mundius vita purgetur. Aliqñ verò iniustos celeriter trucidat, eorumq; interitu innocentium corda confirmat. Si .n. nunc oẽs male agentes percuteret, extremũ iudicium quib. exhiberet? Si aũt nullum omnino percuteret, quis Deum res humanas curare crederet? Nonnũquam ergo iniquos ferit, vt ostendat, quia multa mala non deserit. Nonnunquàm verò iniquos diu tolerat, vt considerantibus insinuet ad quod eos iudiciũ reseruet. Hæc itaq; snĩa dilationis iniquorum, si nõ cũ fine præsentis seculi de cunctis generaliter dicitur, ex magna parte proculdubio veritatis virtute vacuatur. Sed tunc vera erit, cùm iam iniquitatis dilatio non erit. Quę hoc fortasse modo intelligi rectius potest, quoniam nec innocens perit, nec rectus deletur: quia etsi carne hic atteritur, in conspectu æterni iudicis vera salute reparatur. Et qui seminãt dolores & metunt, flante Deo pereunt: quia quantò hic altius peruersè agendo proficiunt, tantò durius subsequenti damnatione feriuntur. Sed cũ eidem sententiæ præmittitur. Recordare, videlicet patet, quia trãsacta res ad mentem reducitur, non autem futura nunciatur. Tunc ergo Eliphas verius diceret, si hæc de iniquis generaliter fieri extrema animaduersione credidisset. Sed hoc quòd flare Deus dicitur, vrget vt subtilius discernatur. Nos quippe cùm flamus, aeré ab exteriorib. introrsus trahimus, & introrsus tractum hũc exterius reddimus. Flare ergo Deus in vindictæ retributione dicitur, quia ab exterioribus causis introrsus iudicij consilium concipit, & ab interno consilio extrorsus sententiam emittit. Quasi flãte Deo ab exterioribus aliquid introrsum trahitur, quãdo foris mala nostra conspicit, & intus iudicium disponit. Et rursum, quasi flante Deo ab interiorib. spiritus extrorsus emittitur, quando ab interno conceptu cõsilij, exterius iudicium damnationis infertur. Bene itaq; dicitur, quòd qui dolores seminãt, flante Deo pereunt: quia vnde foris peruersa faciũt, inde ab intimis rectè feriuntur. Vel certè cùm flare Deus dicitur, q̃a & statim iræ eius spiritus subinfertur, appellatione status illius potest ipsa eius animaduersio designari. Nos quippe cũ irascimur, flatu furoris inflammamur. Vt ergo vindictam cogitans, dominus demonstraretur, flare irascendo dicitur: non quòd ipse in natura sua mutabilitatis vicissitudinẽ recipiat: sed quòd post longam patientiam quandoq; vindictã peccatoris exequitur, is qui in semetipso tranquillus est, pereuntibus turbulentus videtur. Mens quippe reproba, quia aduersum suis actibus iudicem cõspicit, quasi commotus ei ostenditur, quia in conspectu illius suo reatu proprio ipsa turbatur. Sed postquam quasi clementer admonuit, apertæ increpationis verba subiungit, dicens: *Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.* Quid enim rugitum leonis appellat, nisi, vt pauloante præmisimus, seueritatem viri? Quid vocem

Psal. 9. *Psal. 72.* *Hier. 12.* *Eccl. 5.* *Cur deus iniquos tolleret.* *Flare Deũ qd sit.*

cem leænæ, niſi loquacitatem coniugis? Quid dẽtes catulorum leonum, niſi edacitatem prolis? Quia enim filij conuiuantes extincti ſunt, dentium expreſſione ſignantur. Quæ cuncta dum contrita Eliphas rigidus exultat, quaſi iure damnata denunciat. Cuius adhuc duritiam increpationis ingeminat, cùm ſubiungit:

Quòd Tigridis nomine hypocritarum varietas, & rapacitas exprimitur, quib. quaſi præda eſt iuſtorum ſibi laus uendicata. Cap. XVI.

T*Igris perijt, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonum diſſipati ſunt.* Quem enim nomine Tigridis, niſi bea-
36 tum Iob nota varietatis ſignat, vel aſperſum maculis ſimulationis? Omnis nanque ſimulator in eo quòd videri rectus appetit, mũdum ſe per omnia non oſtendit: quia dum virtutes quaſdam per hypocriſim aſſumit, & occultè ſemetipſum vitijs ſubijcit, quædam latentia vitia repentè in faciem erumpũt, & ſuperductæ ſimulationis, quaſi viſionis corium, ex admixtione ſua varium oſtẽdunt, vt plerunq; ſit mirum cur homo qui tantis virtutibus pollere cernitur, etiam tam reprobis actibus inquinetur. Sed nimirum omnis hypocrita Tigris eſt: quia dum mundus color de ſimulatione ducitur, vitiorum nigredine interrumpente variatur. Sæpe enim dum de caſtitatis munditia extollitur, ſorde auaritiæ fœdatur. Sæpe dum de virtute largitatis ſpecioſus oſtenditur, luxuriæ maculis inquinatur. Sæpe dum caſtitatis atq; largitatis decore veſtitur, velut ex zelo iuſtitiæ, crudelitatis atrocitate fuſcatur. Sæpe largitate, caſtitate, pietate ex pulchra viſione induitur, ſed interfuſa obſcuritate ſuperbiæ notatur. Sicque fit vt intermixtis vitijs, dum mũdam in ſe ſpeciem hypocrita non oſtendit, quaſi unũ colorẽ Tigris, habere nequaquã poſſit. Quæ videlicet Tigris rapit quædã, quia humani ſibi fauoris vſurpat gloriã. Quia enim rapta laude extollitur, quaſi præda ſatiatur. Bene autem hypocritarum laus præda dicitur. Præda quippe eſt cum aliena uiolenter auferuntur. Omnis autem

Hypocrita omnis Tigris eſt.

A hypocrita, quia vitam iuſtitiæ ſimulans, iuſtorum ſibi laudem arripit, alienum profecto eſt, quod tollit. Eliphas itaque, quia beatum Iob incolumitatis ſuæ tempore laudanda egiſſe cognouit, percuſſione ſubſequente, illum hæc tenuiſſe per hypocriſim credidit, dicẽs: Tigris perijt, eo quòd non haberet prædam. Ac ſi apertè dicat: Varietas tuæ ſimulationis extincta eſt, quia & adulatio laudis ablata eſt, & iam tua hypocriſis prædã nõ habet, quia percuſſa diuinitùs humanis fauoribus caret. Tranſlatione aũt ſeptuaginta
B ta interpretum, nequaquam Tigris dicitur, ſed Myrmicoleon perijt, eo quòd non haberet prædam. Myrmicoleon quidem paruum valdè eſt animal, formicis aduerſum, quod ſe ſub puluere abſcondit, & formicas frumenta geſtantes interficit, interfectaſque conſumit. Myrmicoleon autem Latinè dicitur, vel formicarum leo, vel certè expreſſius, formica pariter & leo. Rectè autem formica & leo nominatur: quia ſiue uolatilibus ſeu quibuſlibet alijs minutis animalibus formica eſt, ipſis autem for-
C micis leo. Has enim quaſi leo deuorat, ſed ab illis quaſi formica deuoratur. Cum igitur Eliphas dicit: Myrmicoleon perijt, quid in beato Iob ſub Myrmicoleontis nomine, niſi pauorem & audaciam reprehendit? Ac ſi apertè dicat: Non iniuſtè percuſſus es: quia contra erectos tumidus, contra ſubditos audax fuiſti: Ac ſi apertius dicat. Contra aſtutos formido te preſſit, contra ſimplices temeritas inflauit. Sed iam Myrmicoleon prædam non habet, quia tumida tua elatio dũ uerberibus premitur,
D ab aliena lęſione prohibetur. Sed quia amicos beati Iob, tenere hæreticorum ſpeciem diximus: vrget neceſſariò, ut hæc eadem Eliphas verba quomodo etiam typice ſentienda ſint, intimemus.

Quòd regnum diaboli, & gloria huius mundi, & concupiſcentia carnis in ſeruis Dei contritæ ſunt. *Cap. XVII.*

R*Vgitus leonis & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti ſunt.* Quia

Quia natura vniuscuiusq; rei ex diuersitate cõponitur, in sacro eloq̃o p rẽ quálibet licitè diuersa figurãtur. Hẽt quippe leo virtuté, hẽt & sæuitiã. Virtute ergo dñm, sæuitia diabolum signat. Hinc.n.de dño dr̃: Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid. Hinc de diabolo scriptũ est: Aduersarius vester, sicut leo rugiens, circuit quærens qué deuoret. Leænæ autem noĩe aliquando sancta Ecclesia, aliqñ Babylonia designatur. Pro n. quod contra aduersa audax est, leæna Ecclesia dr̃: sicut eiusdẽ B. Iob vocibus approbatur, qui derelicti ab Ecclesia Iudæi indicans, ait: Non calcauerunt eã filij institorum, nec ptransibit p eam leæna. Aliqñ verò leænę noĩe huius mũdi ciuitas, id est, Babylonia exprimitur, quæ contra vitam innocentiũ immanitate crudelitatis effrenatur, quæ antiquo hosti, quasi sæuissimo leoni sociata peruersæ persuasionis eius semina concipit, & reprobos ex se filios ad similitudinem illius quasi crudeles catulos gignit. Catuli autem leonum sunt quilibet reprobi, ad iniquam vitam, malignorum spirituũ errore generati, qui & simul omnes vniuersam mundi ciuitatem quam prædiximus, Babyloniam faciunt: & tamen idem singuli Babyloniæ filij, quasi non leęna, sed leęnę catuli vocantur. Sicut enim Sion tota simul Ecclesia dicitur, filij autem Sion sanctorum quique singuli memorantur: ita & filij Babyloniæ singuli quiq; reproborũ, & eadem Babylonia simul omnes reprobi vocantur.

17 Sed sancti viri quandiu in hac uita sunt, semetipsos sollicita circumspectione custodiunt: ne leo circũiens insidiando surrepat, i. antiquus hostis sub aliqua imagine uirtutis occidat: ne leęnæ uox auribus obstrepat id est, ne Babylonis gloria sensum ab amore patriæ cœlestis auertat: ne catulorum leonum dentes mordeant, id est, ne reproborum persuasio in corde conualescat. At cõtra hæretici iam quasi de sanctitate securi sunt, quia uitæ suæ meritis cuncta se superasse suspicantur. Vnde & nunc dicitur: *Rugitus leonis, & vox leænæ, & dentes catulorum leonum contriti sunt.* Ac si diceretur: Nos ideo nõnullis flagellis atterimur, qa & virtuté antiqui hostis, & cupiditaté terrenæ glorię, & suasioné reproborũ hominũ vitę meritis superãdo calcamus. Vnde adhuc subditur: *Tigris perijt, eo quòd non haberet prædam, & catuli leonum dissipati sunt.* Hũc vocabulo Tigris repetit, quẽ leonis appellatione signauit. Satan quippe & propter sæuitiã leo dicitur, & propter multiformis astutiæ varietaté non incõgruè Tigris vocatur. Modo.n se sicut est perditus, humanis sensibus obijcit, modo quasi angelum lucis ostendit. Modo stultorum mentibus blãdiẽdo persuadet, modo ad culpã terrẽdo pertrahit. Modo suadere vitia aperte nititur, modo suis in suggestionibus sub virtutis specie palliatur. Hęc itaq; belua q̃ tanta varietate respergitur, iure Tigris vocatur, q̃ apud septuaginta interpretes, (vt præfati sumus) Myrmicoleon dicitur. Quòd, videlicet animal abscõsum puluere, formicas, vt diximus, frumenta gestantes interficit: quia nimirum apostata angelus in terram de cœlo proiectus: iustorum mentes quę bonorum sibi operum refectionem præparant, in ipso actionis itinere obsidet: cumq; eas per insidias superat, quasi formicas frumenta gestantes improuisus necat. Rectè autem Myrmicoleon, id est, leo & formica dicitur: formicis enim, vt diximus, leo est, volatilibus formica: quia nimirum antiquus hostis, sicut cõtra consentientes fortis est, ita cõtra resistentes debilis. Si enim eius suggestionibus assensus præbetur, quasi leo tolerari nequaq̃ potest: si autem resistitur, quasi formica atteritur. Aliis ergo leo est, aliis formica: quia crudelitatem illius carnales mentes vix tolerant, spiritales verò infirmitaté illius pede virtutis calcant. Hæretici igitur, quia de sanctitatis præsumptione superbiũt, quasi exultantes dicũt: Myrmicoleon, vel certe Tigris, perijt, eo q͛ non haberet prædam. Ac si aperte dicant: Vetustus aduersarius in nobis prædã nõ habet, qa quantũ ad nostra studia iã victus iacet. Idcirco autem Myrmicoleõtis appellatione, vel Tigridis repetitur, q iam cõtrito leonis rugitu fuerat designatus: quia quicquid per gaudium dicitur, sępe replicatur.

Apoc. 5. *1. Pet. 5.* *Iob. 28.* *Reprobi vnde generentur.* *Satã leo, & tigris appellatur.* *Diabolus dicitur leo, dicitur et formica.*

A B C D

replicatur. Voces quippe ingeminat animus cùm exultat. Vnde & veraci lætitia Psalmista crebro repetit hoc, quod se exauditum esse recognouit, dicens: Exaudiuit *Psal. 6.* dominus vocem fletus mei: exaudiuit dominus deprecationem meam, dñs orationem meã suscepit. Sed sancti viri cùm de 18 quibusdam se vitijs ereptos hilarescunt, magno se metu ét in ipsa exultatione cõcutiũt, quia etsi iã de cuiuslibet procella tẽpestatis erepti sunt, esse tñ se adhuc in incerti maris dubijs fluctibus sciunt: & sic spe exultant, vt pauore trepident: sic pauore trepidant, vt spei fiducia exultẽt. Vnde per eundem Psalmistã dicitur: Ser- *Psal. 2.* uite dño in timore & exultate ei cũ tremore. At contrà hi qui de specie sanctitatis intumescunt, cùm unum quodlibet vitium superant, mox mẽtem in superbiam erigunt, & quasi de vitæ suæ perfectione gloriantur: & pro eo quod fortasse semel à periculo tempestatis erepti sunt, iam quia in mari nauigent, obliuiscuntur: magnos se in omnibus æstimant, & vicisse se antiquũ hostem funditus putant: infra se cunctos respiciunt, quia se per sapiẽtiam transcendere omnes arbitrantur. Vnde & subditur.

Quòd hæretici & hypocritæ noua & inaudita promittunt: vt in admirationem sui simplices conuertant: neque ea quæ loquuntur, ad ædificationem, sed ad ostentationem scientiæ suæ proferunt. *Cap. XVIII.*

Porrò ad me dictum est verbum absconditum. Verbum absconditum hæretici audire se simulant, ut auditorum mentibus quandam prædicationis suæ reuerentiam obducant. Vnde & latenter prædicant, quatenus eorum prædicatio tanto sancta, quãto & occulta videatur. Communem autem scientiam habere refugiunt, ne cæteris æquales æstimentur. Occulta uel noua semper exquirunt: quæ dum alij nesciunt, apud imperitorum mentes ipsi de scientiæ singularitate gloriantur. Quam occultam, ut diximus, insinuant: quia scilicet ut admirationẽ ostendere valeant, hanc se latenter percepisse cõfirmant. Vnde apud Salomonẽ hæreticorũ speciem mulier tẽnens dicit: Aquæ furtiuæ dulciores sunt, *Pro.* & panis absconditus suauior. Vnde hic quoq; subditur: *Et quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurrij eius.* Furtiuè susurrij venas pcipiunt: quia socialis sciẽtiæ gratiã deserentes, ad hanc nequaquam per ostium ingrediuntur dño attestante, qui ait: Qui nõ intrat per ostiũ in ouile ouiũ, *Ioan.* sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Venas itaq; diuini susurij, furtiuè suscipit, qui ad percipiẽdam virtutis eius notitiã deserto publicę prędicationis ostio, prauæ intelligentiæ rimas quærit. Quia verò fur & latro qui intrat aliunde, tenebras diligit, & claritatẽ luminis phorrescit, rectè subiungitur: *In horrore visionis* 19 *nocturnæ, quando solet sopor occupare homines.* Sæpe hæretici dũ altiora dicere conãtur, ipsi sibi testes sunt, quia quæ proferunt, uera non sunt. In nocturna quippe uisione dubiè cernitur. Rimas ergo susurij in pauore nocturnæ visionis se pcepisse asserunt: qui vt ea quæ docẽt, alta alijs ostẽdant, vix ea se capere posse denũciãt. Sed hinc colligendũ est, quõ audientibus certa esse poterunt, quę ipsi dubiè viderunt. Miro ergo ordine cùm alta loquentes profluunt, in patefactione stultitię, ipsis suæ altitudinis vocibus ligantur. Quantum verò de singularitate sapientię eleuãtur, ostenditur cùm protinus subditur: *Quando solet sopor occupare homines.* Ac si apertè ab hæreticis diceretur: Cum homines inferius dormiunt, nos ad percipiẽda superna vigilamus, quia ea nobis nota sũt, ad quæ videlicet cognoscenda cæterorũ hoium corda torpentia non assurgũt. Ac si apertius dicant: In quibus intelligentia nostra se erigit, reliquorum hominũ sensus dormit. Nonnunquam verò cum hoc despici ab auditore quod dicunt cõspiciunt, semetipsos simulant timere quod dicunt. Vnde & subditur: *Pauor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.* Quia enim de doctrinæ suæ altitudine miri videri appetunt, quasi pertimescunt quæ fingunt: & cum minoris laboris sit audire quàm dicere, ad ea proferenda audaces sunt, quæ scilicet astruunt, quia ipsi vix audire potuerunt. Vnde adhuc

adhuc subditur: *Et cum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ: stetit quidam cuius non agnoscebam vultum.* Vt incóprehensibilia se cognouisse indicét, non stetisse sed transisse coram se spiritū narrant, & vultū se vidisse incognitum simulant, vt esse se ei cognitos qui ab humana mente cognosci non valet, ostendant. Vbi adhuc subditur: *Imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audiui.* Sæpe hæretici Deum sibi imaginabiliter fingūt, qué intueri spiritaliter nequeūt, eiusq; vocem quasi auræ lenis audire se perhibent: quia ad secreta illius cognoscenda, quasi esse se cæteris familiariores B gaudent. Non.n.ea docent quæ Deus publicè loquitur, sed quæ eorum auri quasi latenter aspirantur. Hęc igitur diximus, vt quid sub hæreticorum specie in Eliphas sermonibus sentiendum sit, intimemus. Sed quia amici beati Iob, tanti viri amici non essent, nisi manifestè aliquid ex veritate didicissent, qui quamuis in sententijs corruptionis errant, in veritatis tamé cognitione nó titubant: hæc eadé paulo superius uerba replicemus, vt subtilius discernamus qūo ea quę de C perceptione veritatis dicuntur, à rectè sentientibus proferri veraciter possint. Nonnunquam verò hæretici vera quædam & sublimia loquuntur, non quòd hæc diuinitus ipsi percipiāt: sed quod ex
20 sanctæ Ecclesiæ contentione didicerūt, neq; hæc ad profectū conscientię, sed ad scientiæ ostentationem trahunt. Vnde fit plerunq;, vt alta sciendo dicāt, sed viuendo quæ dicunt, nesciant. Siue igitur ex hęreticorum specie, videlicet non vitam scientiæ, sed verba tenentium, seu ex persona certè amicorum beati Iob, D qui de cognitione veritatis potuerunt proculdubio percipiendo experiri, quod studuerunt docendo eloqui, hæc eadem quæ transcurrimus, subtilius dicta disceramus: vt dum sollicite Eliphas sermo discutitur, quantæ scientiæ fuerit demonstretur, quamuis in eadem scientia humilitatem non tenuit, qui commune bonum sibi specialiter arrogauit. Ait nanque.

A *Quòd verbū absconditum inuisibilis Dei filius sit, cuius subtilitaté mens spiritu sancto afflata raptim et occultè agnoscit.* Cap. XIX.

P*Orrò ad me dictum est verbū absconditum.* Verbū quippe absconditū, inuisibilis Ioan. 1. filius vocatur: de quo Ioānes ait: In principio erat verbū. Qđ ipse quoq; abscóditum insinuat, dum subiungit: Et verbum erat apud Deū, & Deus erat verbū. Sed hoc verbum absconditum electorū mentibus dicitur, cùm potestas vnigeniti filij credentibus manifestatur. Pót ét p uerbū absconditum, allocutio intimæ aspirationis intelligi. de qua Ioannes dicit: Vn 1. Ioan. 2. ctio eius docet vos de oībus. Quæ nimirum aspiratio humanam menté tangendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc desiderijs inflāmat: vt nihil ei iam, nisi quæ superna sunt libeat: & cuncta quæ inferius de humana perstrepunt corruptione, contemnat. Absconditum ergo verbum audire, est locutionem sancti spiritus corde concipere. Quæ profectò sciri nó potest, nisi à quo haberi pót. Vnde & veritatis voce de hac abscondita locutione dicitur: Ego rogabo patré, & aliū paraclе- Ioan. 14. tum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum: spūm veritatis, quem mundus non pót accipere. Sicut.n.idé paracletus post mediatoris ascensum, alius humani gñis consolator, in semetipso inuisibilis est: ita oém quem repleuerit, ad desiderāda inuisibilia accendit. Et qm̄ mundana corda sola visibilia diligunt, hunc mundus non accipit, quia ad diligenda inuisibilia non assurgit. Seculares enim méte quanto se foris per desideria dilatāt, tanto se ad receptionem illius sinum cordis angustāt. Et quoniam valde, in humano genere pauci sunt, quia à desideriorum carnalium sorde purgati, ad perceptioné sancti spiritus ipsa hac purgatione dilatantur, verbum hoc absconditum dicitur: quia illud à quibusdam proculdubio in corde percipitur, quod à maxima hominum parte nescitur. Vel certè hæc ipsa afflatio sancti spiritus verbum absconditum est, quia sentiri pót, sed strepitu locutionis exprimi non pót. Cum igitur

diuina aſpiratio ſine ſtrepitu mentem A ſubleuat, verbum abſconditum auditur quia ſermo ſancti ſpiritus in aure cordis ſilenter ſonat. Vnde & ſubditur:

Quòd multis modis ad aurem noſtræ intelligentiæ Deus venit: & quòd quando nobis de diuinitatis natura per contemplationem aliquid inſinuat, nequaquam nobis loquitur, ſed quaſi ſuſurrat. Cap. XX.

ET *quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurrij eius.* Venas ſuperni ſuſurrij, auris cordis furtiuè ſuſcepit: quia ſubtilitatem locutionis intimæ, afflata mẽs, B & raptim & occultè cognoſcit. Niſi em̃ ſe ab exterioribus deſiderijs abſcondat, interna nõ penetrat. Occultatur autem vt audiat, & audit vt occultetur: quia & ſubtracta a viſibilibus, inuiſibilia conſpicit: & repleta inuiſibilibus, viſibilia perfectè contemnit. Notandum verò, qꝫ non ait: Quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea ſuſurrium eius, ſed venas ſuſurrij eius. Suſurrium quippe occulti verbi, eſt hæc ipſa locutio aſpirationis internæ. Venę autem ſuſurrij dicũtur cauſarum origines, C quibus hæc ipſa aſpiratio ad mentẽ ducitur. Quaſi enim uenas ſuſurrij ſui aperit, cũ nobis Deus latenter inſinuat, quibus modis ad noſtræ intelligẽtiæ aurem uenit. Aliqñ enim nos amore, aliqñ terrore compungit: aliqñ præſentia quàm nulla ſint oſtendit, & ad æterna diligenda deſiderium erigit: aliqñ prius æterna indicat, ut poſt tpalia uileſcant. Aliquando noſtra nobis mala aperit, & ad hoc nos, uſque, ut alienis ẽt malis condoleamus, extendit. Aliqñ mala aliena noſtris obtutibus obijcit, & cõpunctos mirabi- D liter à noſtra prauitate nos corrigit. Venas itaq; diuini ſuſurrij furtiuè audire, eſt occultos diuinæ aſpirationis modos tenuiter & latenter cognoſcere. Quãuis adhuc uel ſuſurriũ, uel uenas ſuſurrij intelligere aliter ualeamꝰ. Qui.n. ſuſurrat, occultè loquitur: & uocem nõ exprimit ſed imitatur. Nos ergo quouſque carnis corruptione premimur, nullo modo claritatẽ diuinæ potentiæ, ſicut in ſe incommutabilis manet, uidemus: qa acies infirmitatis noſtræ non ſuſtinet hoc quod de eius ęternitatis radio ſuper nos intolerabiliter fulget. Cũ ergo ſe nobis oṗs Deus p rimas contẽplationis indicat, nequaq̃ nobis loquitur, ſed ſuſurrat: quia etſi ſe plenè nõ intimat, quiddã tñ de ſe humanæ menti manifeſtat. Tunc aũt nequaq̃ iã ſuſurrat, ſed loquitur, cùm eius nobis ſpecies certa reuelatur. Hinc eſt.n. qđ in Euangelio ueritas dicit: Palàm de patre meo annunciabo uobis. Hinc Ioãnes ait: Videbimus eũ ſicuti eſt. Hinc Paulus dicit: Túc cognoſcã ſicut & cognitus ſum. Núc aũt diuinum ſuſurriũ tot ad nos uenas hẽt, quot creatis operibus ipſa diuinitas p̃ſidet. Dum.n. quæ ſunt cũcta creata cernimus, in creatoris admirationem ſubleuamur. Nõ ſicut aqua leniter fluẽs, rimata p uenas q̃ritur, ut augeatur: tantoq; ſe latius fundit, q̃to uenas aptiores inuenerit: ita nos dũ ſtudioſè diuinitatis notitiã ex creaturæ eius conſideratione colligimus, quaſi ſuſurrij ad nos uenas illius aperimus: qa per hoc qđ factum cernimus, uirtutẽ creatoris admiramur: & p ea q̃ ſunt in publico, illud ad nos emanet qđ latet in occulto. Quaſi.n.p quendam ad nos ſonitum erumpit, dum conſideranda nobis ſua opera oſtendit: in quo ſemetipſum utcunq; indicat, dum quàm ſit incomprẹhenſibilis, manifeſtat. Quia igitur conſiderare eum dignè non poſſumus, non eius uocem, ſed uix ſuſurrium audimus: plenè enim perpendere, neque ipſa quæ ſunt creata, ſufficimus. Rectè autẽ dicitur: *Quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea venas ſuſurrij eius.* Proiecti quippe à paradiſi gaudijs, & cęcitatis pœna mulctati, uix ſuſurrij uenas apprẹhendimus, quia ipſa quoq; mira eius opera raptim tenuiterq; penſamus. Sciendum uerò eſt, quia 21 quanto uirtutem illius mens ſubleuata cõſiderat, tanto eius rectitudinẽ repreſſa formidat, Vnde & rectè ſubiungitur:

Ioan.1[illegible] 1.Ioa[illegible] 1.Cor[illegible]

Quòd anima in nocte huius vitæ contemplans Deum, ad magnitudinis illius inhorreſcat aſpectum. Cap. XXI.

IN *horrore viſionis nocturnæ.* Horror nocturnæ uiſionis, eſt pauor occultæ contem-

contemplationis. Humana etenim mens quo altius eleuata quæ sint æterna considerat, eo de factis temporalibus grauius tremefacta formidat: quia tanto se ream verius cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse quod super se intermicat cōspicit: sicq; fit, vt illuminata plus metuat, quia magis aspicit à veritatis regula per quanta discordat: eamq; graui formidine suus ipse profectus quatit, quæ prius quasi secura nihil videbat. Quāuis quantalibet virtute profecerit, non iam manifestum aliquid de æternitate comprehendit, sed adhuc sub cuiusdam caligine imaginationis cōspicit. Vnde & hæc eadē visio nocturna dr. In nocte quippe, sicut & superius diximus, dubiè, in die aūt constanter videmus. Quia igitur ad contemplādum interni solis radium, nubes sese nostræ corruptionis interserit, nec ad infirmos nostræ mentis oculos, illud sicut est incommutabile lumē erumpit: adhuc Deū quasi in nocturna visione cernimus cum proculdubio sub incerta cōtemplatione ligamus. Sed quamuis extremū de illo aliquid mens conceperit, in consideratione tñ eiꝰ magnitudinis inhorrescit, & magis metuit: quia ipsis contemplationis eius vestigijs se imparem sentit, atq; ad se relapsa, eū arctius diligit: cuius miram dulcedinem ferre non valens, vix hāc sub incerta visione gustauit. Sed quia ad huius subleuationis culmen minimè pertingitur, nisi prius desideriorum carnalium importunè perstrepens turba reprimatur, rectè subiungitur:

Quibus modis sacra scriptura somnum accipiat, & quid sit quod Iacob lapide ad caput posito dormiens, scalam cælo inhærentē, & dominū scalæ innixum, & angelos ascendentes & descendentes vidit. Cap. XXII.

QVando solet sopor occupare homines. Quisquis ea quæ mundi sunt, agere appetit, quasi vigilat: quisquis vero internam quietem quærens, huius mundi strepitum fugit, velut obdormiscit. Sed prius sciendum est, quia in scriptura sacra figuratè positus, tribus modis somnus accipitur. aliquando enim somno mors carnis, aliquādo torpor negligētiæ, aliquando verò exprimitur, calcatis terrenis desiderijs, quies vitæ. Somni nāq; vel dormitionis nomine, carnis mors intimatur, sicut Paulus ait: Nolo vos ignorare fratres de dormientibus. Et paulo post: Ita & Deus eos qui dormierūt per Iesum adducet cum eo. Somno rursum torpor negligentiæ designatur, sicut ab eodem Paulo dicitur. Hora est iā nos de somno surgere. Et rursum. Euigilate iusti, & nolite peccare. Somno quoque calcatis carnis desiderijs vitæ quies figuratur: sicut spōsæ voce in Canticis Canticorum dicitur: Ego dormio, & cor meum vigilat: quia videlicet sancta mens quo se à strepitu temporalis cōcupiscentiæ comprimit, eo verius interna cognoscit, & tāto alacrius ad intimā vigilat, quāto se ab exterioribus inquietudine occultat. Quod bene per Iacob in itinere dormientem figuratur, qui ad caput lapidem posuit, & obdormiuit: à terra scalam cælo inhærentem, innixum scalę Deum, ascendentes quoque & descendētes angelos vidit. In itinere quippe dormire, est in hoc præsentis vitæ trāsitu à rerū temporaliū amore quiescere. In itinre dormire, est in dierū labentium cursu ab appetitu visibilium mentis oculos claudere, quos primis hominibus seductor aperuit, q̄ dixit. Scit enim Deus, quòd in quocūq; die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri. Vnde & paulo post subditur: Tulit de fructu illius, & comedit, deditq; viro suo, qui & comedit, aperti sunt oculi amborū. Culpa quippe oculos concupiscentię aperuit, quos innocentia clausos tenebat. Angelos verò ascendentes & descendentes cernere, est ciues supernæ patriæ contemplari: vel quāto amore autori suo semetipsos trāscendendo inhæreant, vel quanta cōpassione charitatis nostris infirmitatibus cō descendant. Et notandum est valde, q̄ ille dormiens angelos conspicit, qui in lapide caput ponit: q̄a nimirū ipse ab exterioribus operibus cessans, interna penetrat, q̄ intēta mēte, quæ principale est hominis, imitationē sui redemptoris obseruat. Caput q̄ppe in lapide ponere, est mē-

Marginalia: *Somn⁹ triplex.* — 1. *Thes.* 4. — *Rom.* 13. — 1. *Cor.* 15. — *Canti.* 5. — *Gen.* 28. — *Gen.* 3.

te

te Christo inhærere. Qui enim à præsen- A tis vitę actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt: sed videre angelos nequaquam possunt, quia caput in lapide tenere contémnunt.
22 Sunt nanque nonnulli qui mundi quidem actiones fugiunt, sed nullis virtutibus exercentur. Hi nimirũ torpore non studio dormiunt, & idcirco interna nó conspiciũt: quia caput non in lapide, sed in terra posuerunt. quibus plerunq; contingit, vt quáto securius ab externis actionibus cessant, tanto latius immundæ in se cogitationis strepitum per ociũ congerant. Vnde sub Iudææ specie per prophetam torpés ocio anima defletur,
Thren. 1 cum dicitur: Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius. Præcepto etenim legis ab exteriori parte in sabbato cessatur. Hostes ergo sabbata videntes irrident, cum maligni spiritus ipsa vacationis ocia ad cogitationes illicitas pertrahũt: vt vnaquæq; reproba anima quo remota ab externis actionib⁹ seruire Deo creditur, eo magis eorũ tyrannidi illicita cogitando famuletur. Sancti auté viri qui à mũdi operibus nó torpore, sed vir- C tute sopiuntur, laboriosius dormiũt, quã vigilare potuerũt: quia in eo quod actiones huius seculi deserentes superant, robusto conflictu quotidie contra semetipsos pugnant, ne mens per negligentiam torpeat: ne subacta ocio ad desideria immunda frigescat, ne ipsis bonis desiderijs plus iusto inferueat, ne sub discretionis specie sibimet parcẽdo, a perfectione langueścat. Agit hæc, & ab huius mũdi inquieta cócupiscentia se penitus subtrahit, ac terrenarũ actionum strepitũ deserit, & per quietis studium virtutibus intenta, D vigilans dormit. Neque.n. ad contéplãda interna perducitur, nisi ab his quæ exterius implicãt, studiosè subtrahatur. Hinc
Matt. 6. est.n. qđ p semetipsam veritas dicit: Nemo pót duobus dñis seruire. Hinc Pau-
2.Tim.2. lus ait: Nemo militans Deo, implicat se negocijs secularibus, vt placeat cui se probauit. Hinc per prophetam dominus
Psal.45. admonens, dicit: Vacate & videte, quoniam ego sum Deus. Qui igitur nequaquam notitia interna conspicitur, nisi ab externa implicatione cessetur, rectè nunc verbi absconditi, & diuini susurrij tempus exprimitur, cum dr̃: In horrore visionis nocturnę qñ solet sopor occupare homines: quia nimirum mens nostra nullo modo ad vim intimæ contéplationis rapitur, nisi studiosè prius à terrenorum desideriorũ tumultu sopiatur. Sed humanus animus quadá suę contéplationis machina subleuatus, quo super se altiora cóspicit, eo in semetipso terribili' contremiscit. Vnde & aptè subditur.

B *Quòd cum mens ad cælestia secreta se subleuat, totum humanæ virtutis robur contremiscit: & quid sit, quòd Manue angelo viso timet, & vxor eius non timet.* Cap. XXIII.

PAuor tenuit me & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt. Quid per ossa, nisi fortia facta signãtur? De quibus &
per prophetam dicitur: Dominus custodit omnia ossa eorum. Psal.33 Et sæpe ea quæ agunt homines, esse alicuius momenti ęstimant, quia districtionis intimæ quàm sit subtile iudicium, ignorant. Sed cum per contemplationem rapit, superna cóspiciunt, ab ipsa aliquo modo p̃sumptionis suæ securitate liquescunt, & tanto magis in diuino conspectu trepidant, quanto nec bona sua digna eius examine, quem conspiciunt, pensant. Hinc est enim quod is qui fortia operãdo profecerat, per spiritũ subleuatus clamabat.
Omnia ossa mea dicent, Domine, quis Psal.34 similis tibi? Ac si diceret: Carnes meæ verba nó habent: quia infirma mea apud te funditus silent. Ossa autem mea tuę magnitudinis laudem dicunt: quia ipsa quoq; quę esse in me fortia credidi, tua consideratione contremiscunt. Hinc est enim quod Manue viso angelo pertimescens, dicit. Morte moriemur, quia vidimus dominum. Quem vox protinus
consolatur, dicens: Si dominus nos vel- Iud.13 let occidere, de manibus nostris holocaustum, & libamenta non suscepisset. Quid est quod ad visionem angeli vir fit timidus, & mulier audax: nisi quòd nobis quoties cœlestia demõstrantur, spiritus quidem pauore se concutit, sed tamen spes

spes præsumit? Inde nanq; spes ad ma- A
iora audenda sese erigit, unde turbatur
spiritus: quia ea quæ superna sunt, prior
23 videt. Quia igitur cùm altiora secreto-
rum cœlestium subleuata mens cóspicit,
cuncta humanarum uitium soliditas có-
tremiscit, rectè nunc dicitur: *Pauor te-
nuit me & tremor, & omnia ossa mea perter-
rita sunt.* Ac si apertè diceretur: Subti-
litatis intimæ arcana percipiens, vnde
me apud me fortem credidi, ante conspe
ctum iudicis inde titubaui. Districtioné
quippe diuinę iustitiæ contemplantes, B
etiam de ipsis operibus iure pertimesci-
mus, quæ nos fortia egisse putabamus.
Ducta nanq; ad internam regulam no-
stra rectitudo, si districtum iudicium in-
uenit, multis fortitudinem suarum fini
bus in intimam rectitudinem impingit.
Vnde bene Paulus cum & virtutum ossa
habere se cerneret, & tamen sub distri-
cto examine hæc eadem eius ossa trepi-
1.Cor.4. darent, ait: Mihi pro minimo est, ut à
vobis iudicer, aut ab humano die. Sed
neque me ipsum iudico: nihil enim mi-
hi conscius sum. Sed quia auditis ve-
nis diuini susurrij, hæc eadem eius os-
sa contremuerunt, ilico adiunxit: Sed
non in hoc iustificatus sum: qui autem
iudicat me, dominus est. Ac si diceret:
Recta egisse me recolo, attamen de meri
tis non præsumo: quia ad eius examé vi
ta nostra ducitur, sub quo nostrę fortitu
dinis & ossa turbantur. Sed cú mens in
contéplatione suspenditur, cùm carnis
angustiam superans, per speculationis
vim de libertate aliquid intimæ securita
tis rimatur, stare diu super semetipsam
non potest: quia & si hanc spiritus ad
summa vehit, caro tamé ipso adhuc cor-
ruptionis suę pondere deorsum premit.
Vnde & subditur: *Et cum spiritus me
præsente transiret, inhorruerunt pili carnis
meæ.* Nobis præsentibus spiritus tran-
sit, quando inuisibilia cognoscimus, &
tamen hæc non solidè, sed raptim vi-
demus. Neque enim in suauitate con-
templationis intimæ diu mens figitur,
quia ad semetipsam immensitate lumi-
nis reuerberata reuocetur. Cunq; inter-
nã dulcedinem degustat, amore æstuat,

ire super semetipsam nititur, sed ad infir
mitatis suæ tenebras fracta relabitur, &
magna virtute proficiens, videt quia
videre non possit hoc quod ardenter di-
ligit: nec tam ardenter diligeret, nisi ali
quatenus videret. Non ergo stat, sed tri
sit spiritus: quia supernam lucem no-
stra nobis contemplatio & inhiantibus
aperit, & mox infirmantibus abscondit.
Et quia in hac vita quantalibet virtute
quis profecerit, adhuc tamen corruptio
nis suæ stimulum sentit: Corpus quippe Sap.9.
quod corrumpitur, aggrauat animam,
& deprimit terrena inhabitatio sensum
multa cogitantem: rectè subditur:

Quid sit quòd Leuitarum pili iussi sunt radi, non euelli. Cap. XXIIII.

INhorruerunt pili carnis meæ. Pili etenim
carnis sunt quęlibet superflua huma
næ corruptionis. Pili carnis sunt vitæ
veteris cogitationes, quas sic à mente
abscindimus, vt de amissione earum nul
C lo dolore fatigemur. Bene auté per Moy-
sen dicitur: Leuitæ radant omnes pilos
carnis suæ. Leuita quippe assumptus Num.8.
vocatur. Oportet ergo Leuitas omnes
pilos carnis radere: quia is qui in obse-
quiis diuinis assumitur, debet ante Dei
oculos a cunctis carnis cogitationibus
mundus apparere, ne illicitas cogitatio-
nes mens proferat, & pulchrã animæ spe
ciẽ quasi pilis fructificantib. deformé red-
dat. Sed quantalibet, vt diximus: quem-
piam virtus sanctæ conuersationis eue-
xerit, adhuc tamen ei de vetustate vitæ
D nascitur quod toleretur. Vnde & ipsi Le
uitarum pili radi præcepti sunt, nó euel-
li. Rasis etenim pilis in carne radices re-
manet, & crescunt ut iterum radantur:
quia magno quidem studio superfluæ co
gitationes amputandæ sunt, sed tamen
amputari funditus nequaquam possunt.
Semper enim caro superflua generat, q̃
semper spiritus ferro sollicitudinis reci-
dat. Sed tamen hæc in nobis tunc subti-
lius conspicimus, cùm speculationis al-
ta penetramus. Vnde rectè nunc dicitur:
Cùm spiritus me præsente transiret, inhor-
ruerunt

24 *ruerunt pili carnis meæ.* Humana etenim A mens in contemplationis arce subleuata, tanto semetipsam durius de superfluis cruciat, quanto nimis subtile conspicit esse quod amat. Et cùm pulchrum intuetur hoc quod super se appetit, districtè iudicat quicquid in se infirmum prius tranquillè tolerabat. Transeunte ergo spiritu, pili pertimescunt: quia ante compunctionis uim, cogitationes superfluę fugiunt, vt nihil fluxum, nihil iam remissum liberat, quia afflictam mẽtem etiam cõtra semetipsam visitationis intimæ seueritas inflammat. B Cumque hoc quod in corde illicitum nascitur, cõtinua districtione resecatur: fit plerunq; vt vegetata mens paulò altius radio suæ speculationis inhæreat, & penè figat spiritum qui transibat. Nec tamen hęc ipsa contemplationis mora diuinitatis plenè vim aperit, quia eius immensitas humanas uires auctas subleuatasque transcendit. vnde & bene subditur.

Quod si homo non peccasset, in carne futurus esset spiritalis, qui peccando factus est mente carnalis, atque visibilibus immersus, ad inuisibilia non assurgit. Cap. XXV. C

S*Tetit quidam, cuius non agnoscebam vultum.* Quidam namque non dicimus, nisi de eo utique, quem exprimere aut nolumus, aut non ualemus. Sed qua mente hoc loco dicitur quidam, videlicet exponitur cùm protinus subinfertur: Cuius non agnoscebam vultum. Humana quippe anima, primorum hominum vitio a paradisi gaudiis expulsa lucem inuisibilium perdidit, & totam se in amorem visibilium fudit: D tantoq; ad interna speculatione cæcata est, quanto foras deformiter sparsa: vnde fit vt nulla nouerit, nisi ea quę corporeis oculis, (vt ita dixerim,) palpãdo cognoscit. Homo enim qui si pręceptum seruare voluisset, etiam carne spiritalis futurus erat: peccando factus est etiam mente carnalis, vt sola cogitet quæ ad animum per imagines corporum trahit. Corpus quippe est cœli, terræ, aquarum, animalium, cunctarumq; rerum visibilium, quas indesinenter intuetur, in quibus dum totam se delectata mens proiicit, ab internæ intelligentiæ subtilitate grossescit: & quia iã erigere ad summa se non valet, in his infirma libenter iacet. Cùm verò miris conatibus ab his exurgere nititur, magnum valde est si ad cognitionem suam repressa corporali specie, anima perducatur, vt semetipsam sine corporea imagine cogitet; & cogitando se, uiam sibi vsque ad considerandam æternitatis substantiam paret.

Cap. XXVI.

HOc autem modo quasi quandã scalã sibi exhibet semetipsam, ꝑ quã ab exterioribus ascendẽdo in se trãseat, & à se in autorẽ tendat. Cùm enim corporeas imagines deserit, in semetipsam mens veniens, non modicũ ascẽdit. Sed quãuis incorporea sit anima, quia tñ corpori inhæret, ex ipsa sui qualitate localis cognoscitur. q̃ carnali loco detinetur. q̃ dum obliuiscitur, cognoscit incognita, meminit obliuioni mandata: hilarescit post tristia, addicitur post læta: ipsa diuersitate indicat, quantũ à substantia æternæ incommutabilitatis natura distat: q̃ semper vt est, idẽ est: vbiq; p̃sens, vbique inuisibilis, vbiq; tota, vbiq; incompræhẽsibilis: ꝑ inhiantem mentẽ sine aspectu cernitur, sine voce auditur, sine motu suscipitur, sine corpore tangitur, sine loco retinetur. Hanc nimirum substantiam cùm animus cogitat, assuetus rebus corporalibus, diuersarum imaginum phantasmata sustinet. Quæ dũ ab intentionis suæ oculis abigit manu discretionis, postponens ei oĩa, iam hanc aliquatenus conspicit. Quam si necdum quid sit appræhẽdit, agnouit certè quid non sit. Quia ergo ad insueta mens rapitur, cùm diuinitatis essentiam rimatur, rectè dicitur: *Stetit quidam cuius non agnoscebam vultum.* Bene autem dictum est, stetit Omnis quippe creatura quia ex nihilo facta est, & per semetipsam ad nihilum tendit, non stare habet, sed defluere. Rationalis verò creatura eo ipso quo ad imaginem creatoris condita est, ne ad nihilũ transeat figitur. Irrationalis autem nequaquam

quaquam figitur, sed donec visionis suæ ministerio vniuersitatis speciem impleat transeundo tradatur. Nam & si cœlum ac terra post in æternum permanent, in semetipsis tamen nunc ad nihilum properát, sed pro eorum vsu quibus seruiút in melius mutanda perseuerant. Stare ergo, solius creatoris est, per quem cuncta non transeuntem transeunt, & in quo aliqua ne transeant retinentur. Vnde & redemptor noster, quia diuinitatis eius status capi ab humana mente nó potuit, hunc se nobis ad nos veniens creatus, natus, mortuus, sepultus, resurgens, atq; ad cœlestia rediens, quasi transeundo monstrauit. Quod bene per Euangelium illuminato cæco innotuit, cui transiens auditum præbuit, sed stans oculos reparauit. Per humanitatis quippe dispensatio nem transire lićt, per diuinitatis vero potentiam, qua vbique præsens est, stare.

Matt. 10

Voces igitur cæcitatis nostræ dñs audire transiens dr̃, quia humanę miserię factus homo miseretur: stans aút lucé reparat, quia infirmitatis nostræ tenebras ex virtute diuinitatis illustrat. Bene ergo postquam dictum est, Cúm spiritus me præsente pertransiret, subditur. *Stetit quida cuius non agnoscebam vultum.* Ac si aperte diceretur: Eum qué, per transitum sensi non transire depræhendi. Ipse est ergo qui transit, ipse qui stat. Transit enim, quia teneri cognitus non valet. Stat aút, quia in quantum cognoscitur, incommutabilis apparet. Quia igitur raptimis qui semper idé est, cernitur, simul Deus & transiens, & stans videtur. Vel certe stare eius, est nulla mutatione variari, sicut ad Moysen dicitur. Ego sum qui sum. Et sicut hunc Iacobus insinuat, dicés: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obúbratio. Quia veró quisquis iam aliquid de contemplatione æternitatis appręhendit, hanc per coęternam eius speciem conspicit, recte subiúgitur: *Imago coram oculis meis.* Imago quippe patris, filius est; sicut de condito homine Moyses insinuat, dicens: Creauit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit illum. Et sicut per expressionem sapientię de Dei filio quidam sapiens dicit: Cádor est

Exod. 3.
Iac. 1.
Gen. 1.

A enim lucis ętern. Et sicut Paul[9] ait: Qui cum sit splendor glorię, ac figura substátię eius. Cum ergo ęternitas eius cernitur, prout infirmitatis nostrę possibilitas admittit, imago eius, mentis nostrę oculis antefertur: quia cum verè in patrem tendimus, húc quantum accipimus, per suã imaginé, id est per filium videmus: & per eá specié quę de ipso sine initio nata est, eú aliquo modo cernere qui nec cœpit nec desinet, conamur. Vnde & hęc ea dé veritas in Euágelio dicit: Nemo venit B ad patré, nisi per me. Bene auté subditur.

Sap. 7.
Heb. 1.
Ioan. 14.

Quod per auram lenem spiritus sanctus accipiatur, cuius præsentiam ex subtilitate sua Helias agnouit: vnde in libro Regum, non in spiritu grandi & forti, neque in commotione, neque in igne, sed in sibilo aure tenuis transitum domini intellexit, Cap. XXVII.

ET *vocem quasi auræ lenis audiui.* Quid enim per vocem aurę lenis, nisi cognitio spiritus sancti designatur? Qui C de patre procedens, & de eo quod est filij accipiens, nostrę tenuiter notitię infirmitatis infunditur. Qui tamen per Apostolos veniens, per exteriorem sonum tanquam per vehementem spiritum demonstratur, cum dicitur: Factus est repenté de cęlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehemétis. Sanctus enim spiritus cum se notitię humanę infirmitatis insinuat, & sonitu vehementis spiritus, & voce auræ lenis exprimitur: qa videlicet veniens, & vehemens est & lenis. Lenis, quia notitiam suam, quate-D nus cognosci vtcunque valeat, nostris sensibus temperat. Vehemens, quia quátumlibet hanc temperet, aduentu tamé suo infirmitatis nostrę cęcitatem illuminando perturbat. Illustratione enim sua nos leniter tangit, sed inopiam nostram immaniter concutit. Vox ergo de quasi aurę lenis auditur, quia in hac adhuc vita positis contemplatoribus suis, nequaquam se diuinitas sicut est, insinuat, sed lippientibus mentis nostrę oculis, claritatem suam tenuiter demonstrat. Quod bene ipsa legis acceptione signatur,

Act. 2.

Exod. 24 tur, cum dicitur: quia Moyses ascendit, & dominus in montem descendit.

26 Mons quippe est ipsa nostra contemplatio, in quam nos ascédimus, vt ad ea quæ vltra infirmitatem nostram sunt videnda subleuemur. Sed in hanc dominus descendit, quia nobis multum proficientibus, parũ de se aliquid sensibus nostris aperit, si tñ dici in illo, vel parũ, vel aliqñ potest, qui vnus semper & idem permanens, intelligi partiliter non potest, & tñ a suis fidelibus participati dicitur, cum in eius substantia pars nullatenus admittatur. Sed quia hunc exprimere perfecto sermone non possumus, humanitatis nostræ modulo, quasi infantiæ imbecillitate præpediti, eum aliquatenus balbutiendo resonamus. Quia verò & in magna contemplatione subleuati, subtile quid de æternitatis cognitione pertingimus, sacræ historiæ verbis ostenditur, cum de cognitione Dei propheta nobilis Helias edocetur. Cui cum transiturum ante eũ se dominus promitteret, dicens: Ecce dominus transit, & spiritus grandis & fortis subuertens montes, & conterens petras ante dominum, illico adiunxit: Non in spiritu dominus. Et post scriptum cómotio, non in commotione dominus. Et post commotionem ignis, non in igne dominus. Et post ignem sibilus auræ tenuis, & ibi dominus. Spiritus quippe ante dominum euertit montes, & petras cóterit: quia pauor qui ex aduentu eius irruit, & altitudinem cordis nostri deijcit, & duritiam liquefacit. Sed spiritui commotionis, & igni non inesse dominus dicitur, esse verò in sibilo auræ tenuis non negatur. quia nimirum mens cum in contemplacionis sublimitate suspenditur, quicquid perfectè conspicere præualet, Deus non est. Cum vero subtile aliquid conspicit, hoc est quod de incompræhensibili substantia æternitatis audit. Quasi enim sibilum tenuis auræ percipimus, cum saporem incircumscriptæ veritatis contemplatione subita subtiliter degustamus. Tunc ergo verum est quod de Deo cognoscimus, cum plane nos aliquid de illo cognoscere nó posse sentimus. Vnde bene illic subditur:

3. Re. 19

A Quod cum audisset Helias, operuit vultum suum pallio, & ingressus stetit in ostio speluncæ. Post aurę tenuis sibilum, vultum suum propheta pallio operuit, quia in ipsa subtilissima contemplatione veritatis, quanta ignorantia homo contegatur agnoscit. Vultui nanque pallium super inducere, est ne altiora mens quęrere audeat, hanc ex consideratione proprię infirmitatis velare, vt nequaquã intelligentiæ oculos vltra se pręcipitanter aperiat, sed ad hoc quod appręhendere, nó valet, reuerenter claudat. Qui hęc B agens, in speluncę ostio stetisse describitur. Quid nanque spelũca nostra est, nisi hęc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex vetustate retinemur? Sed cum aliquid pcipere de cognitione diuinitatis incipimus, quasi iam in speluncę nostrę ostio stamus. Quia enim progredi perfectè non possumus, ad cognitionem tamen veritatis inhiantes, iam aliquid de libertatis aura captamus. In ingressu ergo speluncę stare, est repressio nostrę corruptionis obstaculo, ad cognitionem veritatis incipere exire. Vnde & nube in tabernaculum descendente, Israelitę è longinquo cernentes, in papilionum suorum ostijs stetisse memorantur: quia hi C aduentum diuinitatis vtcunque concipiunt, quasi iam ex habitaculo carnis pcedunt. Quia igitur humana mens quantalibet se virtute tetenderit, vix de intimis extrema cognoscit, rectè nunc dicitur: Et vocé quasi aurę lenis audiui. Sed qm quum de se saltem parum nobis diuina cognitio exhibet, infirmitatis nostrę ignorantiam perfectè docet, qui vocem D aurę lenis audiuit, dicat quę ex ipsa hac auditione didicerit. Sequitur: Exo.

Quòd qui de flagello Dei murmurant, iustitiam ferientis accusant.
Cap. XXVIII.

N*Vnquid homo Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir?* Humana iustitia diuinę iustitię comparata, iniustitia est: quia & lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in solis radio posita tenebratur. Quid ergo

Eliphas

Eliphas raptus in cōtemplatione cognouit, nisi quòd iustificari homo Dei comparatione non possit? A Recta nanque credimus quæ exterius operamur, sed cùm minimè interna cognoscimus, quasi in solis radio positi caligamus. Cùm verò illa vtcunque percipimus, ista non vtcunque iudicamus, quia tanto quisque subtilius de tenebris iudicat, quanto ei verius claritas lucis constat. Qui enim lucem videt, scit quid de tenebris æstimet. Nam qui candorem lucis ignorat, etiam obscura pro lucidis approbat. B Bene autem subditur: *Aut factore suo purior erit vir?* Quisquis de persecutione murmurat, quid aliud quàm iustitiam ferientis accusat? Puriorem ergo vir factore suo existimat, si contra flagellum querelam parat, eumq; sibi proculdubio postponit, cuius iudicium de sua afflictione redarguit. Vt ergo homo repræhendere non audeat iudicem culpæ, hūc humiliter cogitet autorem naturæ: quia qui mirè hominem ex nihilo fecit, factum impiè non affligit. Quod tunc Eliphas didicit, cùm vocem quasi auræ lenis audiuit. C In consideratione nanque diuinæ magnitudinis discitur, quàm humiliter in sua animaduersione timeatur. Et qui superna degustat, inferiora æquanimiter tolerat, quia plenè intus conspicit, quanti æstimet quod foris agit. Male enim se rectum putat, qui regulā summæ rectitudinis ignorat. Et sæpe lignum rectum creditur, si ad regulam non ducatur: sed cùm regulæ iungitur, per quantam tortitudinem tumescit inuenitur: quia nimirum rectitudo accedens increpat, quod oculns deceptus approbat. D Eliphas itaque quia superna conspexit, districtum iudicium de inferioribus exerit, & quamuis beatum Iob non rectè redarguit, in comparatione tamen creatotis omnium, omnem creaturæ modum rectè describit dicens:

Quòd Deus angelicam naturam condidit mirabilem, vt ex libero arbitrio qui manere nollent, ruerent, & maioris meriti fierent qui mutabilitatis suæ conditionem voluntatis statione fixissent. Cap. XXIX.

ECce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem, quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?

Natura angelica & si contemplationi autoris inhærendo, in statu suo immutabiliter permanet, eo ipso tñ quo creatura est, in semetipsa vicissitudinem mutabilitatis hēt. Mutari aūt, ex alio in aliud ire est, & in semetipso stabilem non esse. Vnaquæq; enim res quasi tot passibus ad aliud tēdit, quot mutabilitatis suę motibus subiacet. Sola aūt natura incōprehēsibilis a statu suo nescit moueri, q̄ ab eo quod semper idē est, nescit immutari. Nā si angelorum substantia à mutabilitatis motu fuisset aliena, bene ab autore condita, nequaquam in reprobis spiritibus à beatitudinis suæ arce cecidisset. Mirè autem omnipotens Deus naturam summorum spirituum bonam, sed mutabilē condidit, vt & qui permanere nolēt, ruerent, & qui in conditione persisterent, tanto in ea iam dignius, quantò ex arbitrio starent: & eò maioris apud Deum meriti fierent, quò mutabilitatis suæ motum, voluntatis statione fixissent. Qui ergo ipsa quoque natura angelica est in semetipsa mutabilis, quam videlicet mutabilitatem vicit per hoc quod ei qui semper idem est, vinculis amoris alligatur, rectè nunc dicitur: *Ecce qui seruiunt ei sunt stabiles.* Atque eiusdem protinus documentum mutabilitatis adiungitur, cùm de apostatis spiritibus subinfertur: *Et in angelis suis reperit prauitatem.* Ex quorum comparatione bene casus infirmitatis humanæ considerationem colligit, cùm ilico subnectit: *Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?* Luteas quippe domos habitamus, quia in corporibus terrenis subsistimus. Quæ bene Paulus considerans ait: Habemus thesaurum (2.Cor. 4.) istum in vasis fictilibus. Et rursum: Scimus (2.Cor. 5.) quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum nō manufactā. Terrenū quoq; fundamentū,

est

est substantia carnis. Quod in se sollici- A
tè Psalmista conspexerat, quum dicebat:
Ps. 138. Nō est occultatum os meum à te, quod
fecisti in occulto, & substātia mea in in-
ferioribus terræ. Tinea autem de veste
nascitur, & eandem vestem de qua ori-
tur, oriendo corrumpit. Quasi quædam
vestis aię caro est, sed hæc nimirum verò
vestis habet tineam suam: quia ab ipsa
carnalis tentatio oritur, ex qua lacera-
tur. Quasi enim quadam sua tinea uestis
nostra consumitur, cùm caro corruptibi
lis tentationem gignit, & per hanc ad in
teritum peruenit. Velut à tinea homo
consumitur, quum de se oritur, vnde
conteratur. Ac si apertè dicat: Si illi spi
ritus esse ex se incōmutabiles nequeunt,
qui nulla carnis infirmitate deprimun-
tur, qua temeritate se homines in bono
permanere cōstanter existimāt, quos in
eo ꝙ intellectus ad summa euehit, carna
lis infirmitas aggrauans ꝑpedit: vt ꝑ cor-
ruptionis vitiū in semetipsis habeāt, vn-
de ab intima nouitate veterascent?

28 Possunt quoq; per angelos sancti do-
ctores intelligi, sicut per prophetam di-
Mal. 2. citur: Labia sacerdotis custodiunt scien C
tiam, & legem requirunt ex ore eius: qa
angelus domini exercituū est. qui quan-
talibet virtute fulgeant, esse omnino sine
culpa nequeunt, cùm inter præsentis ille
cebrosum vitæ gradiuntur, quia eorum
nimirum gressus tangitur, aut luto illici-
ti operis, aut puluere cogitationis. Do-
mos autem luteas habitant, qui de illece
brosa hac vita carnis exultant. Hanc
domum luteam Paulus contempserat
habitare, quum dicebat: Nostra autem
conuersatio in cœlis est. Dicat ergo:
Philip. 3 *Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis reperit prauitatem, quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea?* D Ac si apertè dicat: Si presentis vi
tæ viam illi sine cogitatione transire ne-
queunt, qui æterna cogitantes se contra
tēporalia accingunt, q̄ detrimenta illi su
stinent, qui esse se in carnalis habitatio-
nis voluptatibus gaudēt. Qui.n. seruiunt
ei, nō sunt stabiles, quia quum mēs ad al-
ta nititur, carnis suæ cogitatione dissipa
tur: ita vt sæpe aius dum intimis inhiat,
dū sola cœlestia expectat, subita carnali
delectatione ꝑculsus, a semetipso scissus
iaceat: & q se infirmitatis suę molestias
superasse gaudebat, repentino vulnere
prostratus gemat. Prauitas ergo & in an-
gelis reperitur, dum ipso quoq; qui veri
tatem nunciant, nōnunquam surreptio
vitæ fallacis grauat. Si ergo hi etiam mū-
di huius iniquitate feriuntur, quos con-
tra eum sancta intentio erigit, quibus
ictibus illi penetrantur, quos ante eius
iacula, ipsa infirmitatis suæ delectatio
sternit? qui bene velut à tinea consumi
describuntur. Tinea quippe damnum
facit, & sonitum non facit: ita iniquorū
mentes, quia damna sua cōsiderare negli
gunt, integritatem quasi nescientes per-
dunt. Amittunt nanque à corde inno-
centiam, ab ore veritatem, a carne conti
nentiam, & per accessium temporis * ab
ætate vitam. Sed hæc se indesinēter amit
tere nequaquam conspiciunt, dum toto
desiderio curis temporalibus occupātur.
Quasi ergo à tinea consumuntur, quia
sine sonitu, culpæ morsum tolerant, dū
quanta detrimenta vitæ & innocentiæ
patiantur, ignorant. Vnde & bene subdi
tur: *De mane vsque ad vesperam succidentur.* A mane vsque ad vesperam pec-
cator succiditur, dum à vitæ suę exordio
vsque ad terminum iniquitatis perpetra
tione vulneratur. Omni nanque tempo
re probi per augmentum malitiæ con-
tra se ictus ingeminant, quibus succisi in
profundum ruant. De quibus bene per
Psalmistam dicitur: Viri sanguinum & Ps. 54
dolosi non dimidiabunt dies suos. Dies
quippe dimidiare, est tempus uitæ male
in voluptatibus ductum, ad pœnitentiæ
lamenta diuidere, atque hoc ad bonum
vsum partiēdo reparare. Sed iniqui dies
suos nequaquam dimidiant, quia per-
uersam mentem nec in extremo tempo-
re immutant. Quo contra bene Paulus
admonet, dicens: Redimentes tempus, Ephes. 5
quoniam dies mali sunt. Tempus quippe
redimimus, quando anteactam vitam,
quam lasciuiendo perdidimus, flendo re
paramus. Sequitur: *Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt.* Nullus
videlicet

videlicet eorum qui a mane vsq; ad vesperam succidentur. Nullus intelligit vel eorum qui pereunt, vel eorum qui perditos mores pereuntium imitantur. Vnde aliàs scriptum est: Iustus perit, & nemo est qui recogitet in corde suo, & uiri misericordiæ colliguntur, quia non est qui intelligat. Iniqui ergo dum sola temporalia appetunt, & quę bona electis in æternum maneant, scire contēnunt, dum iustorum afflictionē cōspiciunt, sed quæ sit afflictionis retributio non agnoscunt, actionis suæ pedem in profundum porrigunt, quia à luce intelligentiæ spōte suo oculos claudunt. Multis.n.malis uoluptatibus decepti, dum quæ uident, temporaliter diligunt, à semetipsis alienati nō uident, vbi in æternum ruunt. Potest etiam mane prosperitas, vespere huius mundi aduersitas designari. De mane ergo vsq; ad vesperam reprobi succidūtur, quia & per prospera lasciuientes depereunt, & per aduersa impatientes ad insaniā exurgunt. Quos de mane vsq; ad vesperā nequaquam culpa succideret, si vel prospera fomentum crederent, vel aduersa sectionem sui vulneris æstimarent. Sed quia nequaquam sic humani generis multitudo deseritur, vt cuncta ad interitum tendere permittatur, sunt nonnulli qui præsentis uitæ oblectamenta despiciunt, etiā cùm assunt, transitoria esse considerant, atque hæc ex amore ęternitatis calcant. Cumq; in hoc primo gradu iudicij gressus suos ponunt, uegetiores ad altiora perueniunt, vt cūcta temporalia non solū quia citius sunt amittenda, despiciūt, sed his inhærere nō appetant, etiā si ęterna esse potuissent, & a pulchrè conditis amorē subtrahunt, quia in ipsum autorē pulchritudinis cordis passibus tendunt. Et sunt nonnulli qui bona vitę præsentis diligunt, sed tamē hæc nullatenus assequuntur: qui rebus temporalibus totis desiderijs inhiant, mundi gloriā quærūt, sed adipisci nequaquam possunt. Hos, vt ita dixerim, cor ad mundū pertrahit, mūdus ad cor repellit. Nam sæpe contingit, vt ipsis suis aduersitatib. fracti ad mētem redeant, & in semetipsis peruersi considerant, quàm sint inania quæ quęrebāt sequ; pro tā stulto desiderio protinus ad lamentum vertant, & tanto valentius ęterna desiderent, quanto se stultius laborasse pro temporalibus dolent. Vnde benè descriptis reprobis subditur:

Esa. 57.

29

Quòd eos quos mundus hic despicit, Deus eligit, & quid sit quòd puer Amalechita dux Dauid in persecutione hostium efficitur. Cap. XXX.

QVi autem reliqui fuerint, auferentur ex eis. Quos alios reliquos, nisi huius mundi despectos accipimus? quos dum præsens seculum ad nullius glorię vsum eligit, quasi minimos indignosq; derelinquit. Sed mundi reliquos auferre dominus dicitur, quia despectos huius seculi eligere dignatur: Paulo attestante, qui ait: Non multi sapientes secundum carnem, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia. Quod bene in libris Regum, Aegyptio puero in via lassescente signatur, quem Amalechita ægrotum in itinere deserit. Dauid verò inuenit, cibo reficit, ducem sui itineris facit: Amalechitam persequitur, epulantem reperit, & funditùs extinguit. Quid est enim, quòd Aegyptius Amalechitæ puer in itinere lassatur, nisi quòd amator præsentis seculi peccati sui nigredine opertus, sæpe ab eodem seculo infirmus despectusq; relinquitur, ut cum eo currere nequaquā valeat, sed fractus aduersitate torpescat? sed hunc Dauid inuenit, quia redemptor noster ueraciter manu fortis, nōnunquam quos despectos à mundi gloria reperit, ī suū amorē cōuertit. Cibo pascit, quia verbi sciētia reficit. Ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitā sequi nō voluit, dux Dauid efficitur, quia is quem indignum mundus deseruit, nō solùm conuersus in suam mentem dominum recipit, sed prędicando hunc etiam vsq; ad aliena corda perducit. Quo uidelicet duce, Dauid conuiuantē Amalechitam inuenit & extinguit, quia ipsis prędicantibus Christus mundi lætitiam destruit,

1. Cor. 1.

1. Re. 30.

struit, quos mundus habere comites despexit. Quia igitur plerunq; quos mundus relinquit, dominus elegit, rectè nũc dr̃: Qui reliqui fuerint, auferentur ex eis. Sequitur: *Morientur, & non in sapientia*. Quid est quod superius reproborum interitum protulit, dicens: quia nullus intelligit in æternum peribunt: & de electis Dei ilico adiunxit: qui reliqui fuerint, auferentur ex eis, & hoc protinus quod eisdem electis non conueniat, dicens subdidit: Morientur, & non in sapiẽtia. Si. n. à reprobis diuinitùs auferuntur, quo pacto mori non in sapientia dicuntur? Sed nimirum sacræ scripturæ consuetudo est, vt cùm aliquid narrat, interposita alterius causæ sñia, ad superiora protinus redeat. Nam postquam dixit: Et quia nullus est qui intelligat, in æternũ peribunt: electorum mox sortem subintulit, dicẽs: Qui autem reliqui fuerint auferentur ex eis. Et rursum sententiæ suæ oculum, in eum quem prædixerat interitum reproborum mittẽs, subito adiunxit: Morientur, & non in sapientia. Ac si diceret: Hi quos dixi, quia nõ intelligentes in æternum peribunt, proculdubio non in sapientia morientur. Sed hunc esse nonnũquam morem sacri eloquij melius ostendimus, si ex eo aliquã huius rei similitudinem proferamus. Paulus nanq; Apostolus cùm dilectum discipulum de instituendis Ecclesiæ officijs admoneret, ne quos fortè ad ordines inordinatè pro

1. Tim. 4. ueheret, dixit: Manus citò nemini imposueris, neq; cõicaueris peccatis alienis, teipsum castum custodi. Qui ad infirmitatem eius corporis protinu verba cõuer-

1. Thi. 5. tens ait: Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vtere, propter stomachum tuum, & frequẽtes tuas infirmitates Statimq; subiungit, dicens: Quorundam hominũ peccata, manifesta sunt præcedentia ad iudicium, quorundam aut & subsequuntur. Quid ergo ad illud pertinet quod ab infirmo aquam bibi prohibuit, hoc quod de peccatis abscõditis quorundam hominum manifestisq; subiunxit? nisi quod interposita de eius infirmitate sñia, ad hoc in extremo redijt, ꝙ superius dixit: Manus cito nemini imposueris, neq; communicaueris peccatis alienis. Vt enim hæc eadem, peccata quanta sollicitudine perquirenda essent ostenderent, interposita contra infirmitatis molestiã discretionis admonitione, protinus intulit, quòd in alijs laterẽt, dicens: Quorundã hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium: quorundam autẽ & subsequuntur. Sicut ergo per hanc sententiam nõ eisdem verbis Paulus congruit, quibus eam loquens de Timothei infirmitate subiunxit: sed ad illud redijt quod superius intermittendo narrauit, ita hoc loco Eliphas cùm de electis diceret: qui reliqui fuerint, auferentur ex eis, ilico adiungens: *Morientur, & non in sapientia*: ad illud protinus recurrit quod superius de reprobis protulit, dicens: *Et quia nullus intelligit, in æternum peribunt*. Idcirco autem reprobi electos despiciunt, quòd ad vitam inuisibilem per visibilem mortem tendunt. De quibus bene nunc dicitur: Morientur, & non in sapientia. Ac si apertè diceretur: Mortem quidem & sapientiam pariter fugiunt, sed sapientiam penitus deserunt, mortis autem laqueos non euadunt. Et quia quandoque morituri uiuere moriendo potuerant, dum mortem, quæ proculdubio uentura est, metuunt, & vitam simul & sapientiam perdunt. At contra iusti in sapientia moriuntur, quia mortem quam deuitare funditùs nequeunt, cùm pro ueritate imminet, differre contemnunt, eamq́ue dum æquanimiter ferunt, pœnam propaginis vertunt in instrumentum virtutis: vt inde debeat vita recipi: vnde per primæ culpæ meritum cogitur finiri. Sed quia Eliphas hæc contra iniquos veraciter protulit, beatum tum Iob reprehensibilem æstimans, de fastu se sapientiæ inflauit. Vnde & post prædicamenta tantæ rectitudinis, irrisionis verba subiungit dicens:

CA-

CAPVT QVINTVM BEATI IOB.

VOCA ergo si est, qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorū conuertere. Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia. Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Longè fient filij eius à salute, & conterentur in porta: & non erit qui eripiat. Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibent sitientes diuitias eius. Nihil in terra sine causa fit: de humo non egredietur dolor. Homo nascitur ad laborem & auis ad volatum. Quamobrem ego deprecabor dominum: & ad deum ponam eloquium meum. Qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absque numero. Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis vniuersa. Qui ponit humiles in sublime, & mærentes erigit sospitate. Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant. Qui appræhendit sapientes in astutia eorum, & consilium prauorum dissipat. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie. Porro saluum faciet egenum à gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem. Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum. Beatus homo qui corripitur à domino. Increpationem ergo domini ne reprobes, quia ipse vulnerat & medetur, percutit, & manus eius sanabunt. In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum. In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij. A flagello linguæ absconderis, & non timebis calamitatem cùm venerit. In vastitate & fame ridebis, & bestias terræ non formidabis. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, & bestiæ terræ pacificæ erunt tibi. Et scies quòd pacem habeat tabernaculum tuum, & visitans speciem tuam non peccabis. Et scies quoniam multiplex erit semen tuum, A *& progenies tua quasi herba terræ. Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo. Ecce hoc, vt inuestigauimus, ita est, quod auditum mente pertracta.*

Quantum peccatum sit ira, quod etiam homicidio comparatur: & quomodo compesci debeat.
Cap. XXXI.

B VOca ergo sic est, qui tibi respondeat. Omnipotens enim Deus sæpe eius præcem in perturbatione deserit, qui præcepta illius in tranquillitate contemnit. Vnde scriptum est: Qui auertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. *Prou. 26* Vocare autem nostrum, est humili Deum præce deposcere: respondere verò Dei, est effectum præcibus præbere. Ait ergo: *Voca si est, qui tibi respondeat.* Ac si apertè dicat. Quantumlibet afflictus clames. Deum tibi respondentem non habes, C quia vox in tribulatione eum non inuenit, quem mens in tranquillitate contempsit. Vbi adhuc deridendo subiungit. *Et ad aliquem sanctorum conuertere.* Ac si despiciens dicat: Sanctos quoque inuenire in afflictione adiutores non vales, quos habere socios in hilaritate noluisti. Qui post irrisionem protinus sententiam subdit, dicens: *Virum stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.* Quæ nimirum sententia vera esset, si illata contra tanti viri patientiam non fuisset. Sed nos pensemus, D dicitur: quamuis ab auditoris sui virtute elidatur. vt ostendamus quàm rectum est, quod promitur, si non in beatum Iob iniustè promeretur, cùm scriptum sit: Tu autem domine cum tranquillitate iudicas. *Sap. 12.* Sciendum nobis magnopere est, quia quoties turbulentos motus animi sub mansuetudinis virtute restringimus, ad similitudinem redire conditoris conamur. Nam cùm tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo scissamque perturbat, vt sibimetipsi non congruat, ac

vim intimæ ſimilitudinis amittat. Quanta ergo ſit iracundiæ culpa penſemus, per quam dũ manſuetudo amittitur, ſupernæ imaginis ſimilitudo uitiatur. Per iram ſapientia perditur: ut quid, quove ordine agendum ſit, omnino neſciatur, ſicut ſcriptum eſt: Ita in ſinu ſtulti requie- *Eccl.7.* ſcit. quia nimirum intelligentiæ lucem ſubtrahit, cùm mentem permouendo confundit. Per iram uita amittitur, etſi ſapientia teneri uideatur, ſicut ſcriptum eſt: Ira perdit etiam prudentes, quia ſcilicet confuſus animus nequaquam explet, etiam ſi quid intelligere prudenter ualet. Per iram iuſtitia relinquitur, ſicut ſcriptum eſt: Ira uiri iuſtitiam dei non *Iac.1.* operatur: quia dum perturbata mens iudicium ſuæ rationis exaſperat, omne quod furor ſuggerit, rectũ putat. Per irã gratia uitæ ſocialis amittitur, ſicut ſcri- *Prou.22* ptum eſt: Noli eſſe aſſiduus cum homine iracundo, ne diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ: Et idem. Quis poterit habitare cum homine, cuius ſpiritus facilis eſt ad iraſcendum? Quia qui ſe ex humana ratione nõ temperat, neceſſe eſt ut beſtialiter ſolus uiuat. Per iram concordia rumpitur, ſicut ſcriptum eſt: Vir animoſus parit rixas, & uir iracundus effundit peccata. Iracundus quippe peccata effudit, quia etiam malos quos incautè ad diſcordiam prouocat, peiores facit. Per ira lux ueritatis amittitur ſicut ſcriptum eſt: Sol non occidat ſuper iracundiam ueſtram: quia *Ephe. 4* cùm menti iracundia confuſionis tenebras incutit, huic Deus radium ſuæ cognitionis abſcondit. Per iram ſancti ſpiritus ſplendor excluditur, quo contra, iuxta uetuſtam tranſlationem ſcriptum eſt: Super quẽ requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietem & tremẽ- *Eſai 66.* tem ſermones meos? Cùm enim humilem diceret: quietum protinus adiunxit. Si ergo ira quietem mentis ſubtrahit, ſuam ſancto ſpiritui habitationem claudit, cuius receſſione animus vacuus, ad apertam mox inſaniam ducitur, & vſq; ad ſuperficiem ab intimo cogitationum fundamento diſſipatur. Nam iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tre-

A mit, lingua ſe præpedit, facies igneſcit, exaſperãtur oculi, & nequaquã recognoſcuntur noti. Lingua quidem clamorem format, ſed ſenſu quid loquatur ignorat. In quo itaq; iſte ab abreptitiis longè eſt, qui actionis ſuæ cõſcius nõ eſt? vnde fit plerunq;, vt vſq; ad manus ira proſiliat, & quo ratio longius recedit, audacior exurgat, ſeq; ipſum animus retinere non valet, quia factus eſt poteſtatis alienæ: & eò furor mẽbra foris in ictibus exercet, quo intus ipſam membrorum dominam mentem captiuam tenet. Aliquando aũt B manus non exerit, ſed in maledictionis iaculum linguam vertit. Fratris nanque interitũ precibus expoſcit, & hoc Deũ perpetrare expetit, quod ipſe peruerſus homo facere vel metuit vel erubeſcit. Fitque vt voto & voce homicidiũ peragat etiam cũ a læſione proximi manibus ceſſat. Aliquãdo ira perturbatio animo quaſi ex iudicio ſilentium indicit, & quo ſe foras per linguam non exprimit, intus deterius igneſcit, vt iratus quiſq; collocutionẽ ſuam proximo ſubtrahat, & nil C dicẽdo quàm ſit auerſus dicat. Et nõnunquam hęc ſilentij ſeueritas per diſciplinæ diſpenſationem geritur: ſi tamen ſolicitè in intimis diſcretionis forma teneatur. Nonnunquam verò dum accenſus animus a conſueta locutione reſtringitur, per acceſſum temporis penitus à proximi dilectione ſeparatur, & acriores ſtimuli ad mentem veniunt, cauſæque quæ grauius exaſperant oriuntur, atque in irati oculo feſtuca in trabem vertitur, dum ira in odium permutatur. Plerunque ira per ſilentium clauſa intra mentem vehementius æſtuat, & clamo- D ſas tacita voces format, verba ſibi quibus exaſperetur objicit. & quaſi in cauſę examine poſita durius exaſperata reſpondet, quod Salomon breuiter inſi- *Prou.* nuat, dicens: Præſtolatio impiorum furor. Sicque fit vt perturbatus animus maiore ſtrepitum ſui ſilentij ſentiat eumque grauius cauſa iræ flamma conſumat. Vnde bene ante nos quidam ſapiens dixit; Cogitationes iracundi viperex ſunt gñationis, mentẽ comedunt matrẽ ſuã. Sciendũ verò eſt, ꝙ nonnullos 32

ira

Iræ effe-ctus va-rij. ira citius accedit facilius deserit. Nōnullos verò tardè quidē cōmouet, sed diutius tenet. Alij nanq; accensis calamis similes dū vocibus perstrepūt, quasi quosdā accensionis suæ sonitus reddūt, citius quidē flāmā faciūt, sed protinus in fauilla frigescunt. Alij aūt lignis grauioribus durioribusq; nō dispares, accensionē tardè suscipiunt: sed tñ accensi semel difficilius extinguūtur, & q̄a se tardius in asperitaté concitant furoris sui diutius ignē seruant. Alij aūt quod est nequius, & citius iracundiæ flāmas accipiūt, & tardiꝰ deponunt. Nōnulli verò has & tardè suscipiūt, & citius amittunt. In quibus nimirū quatuor modis liq̄dò lector agnoscit, quia & ad trāquillitatis bonū vltimus plusquā primꝰ appropinquat, & in malo secundū tertius superat. Sed quid prodest q̄ iracūdia qūo mentē teneat discimus, si non ēt qualiter cōpesci debeat exprimamꝰ? Duobus.n.modis fracta possidere animū ira desuescit. *Remedia contra iram.* Primus quippe est, vt mens sollicita antequam agere quodlibet incipiat, oēs sibi quas pati pōt contumelias proponat: quatenus redemptoris sui probra cogitans, ad aduersa se præparet. Quæ nimirū venientia tantò fortius excipit, quātò se cautius ex præscientia armauit. Qui.n. improuidus ab aduersitate depræhēditur, quasi ab hoste domiēs inuenitur: cūq; citius inimicꝰ necat, quia nō repugnātē perforat. Nā qui mala imminentia per sollicitudinem p̄notat, hostiles incursus quasi in insidijs vigilās expectat: & inde ad victoriā valēter accingitur, vnde nesciēs deprehendi putabatur. Solerter ergo animus ante actionis suæ primordia, cuncta dēt aduersa meditari: vt semper hæc cogitans, semper cōtra hæc thorace patiētiæ munitꝰ, & quicquid acciderit, prouidus superet: & quicquid nō accesserit, lucrū putet. Secūdus aūt seruandæ mansuetudinis modus est, vt cū alienos excessus aspicimus, nr̄a q̄bus in alijs excessimus delicta cogitemus. considerata quippe infirmitas p̄pria, mala nobis excusat aliena. Patienter nāq; illatā iniuriam tolerat, qui piè meminit q̄ fortasse adhuc habeat, iniqui debeat ipse tolerari. Et quasi aqua ignis

A extinguitur, cum surgēte furore animi, sua cuiq; ad mentē culpa reuocatur, q̄a erubescit sibi peccata nō parcere, qui vel Deo vel proximo sæpe se recolit parcenda peccasse. Sed inter hæc solerter sciēdū est, q̄ alia est ira quā impatientia excitat alia quā zelus iustitiæ formas. Illa ex vitio, hæc ex virtute generatur. Si.n.nulla ira ex virtute surgeret, diuinæ aīaduersionis impetū Phinees per gladiū nō placasset. Hāc irā quia Heli non habuit, motū contra se inplacabiliter supernę vltionis excitauit. Nā quo contra subditorū
B vitia tepuit, eo contra illū districtio æterni rectoris exarsit. De hac ira per Psalmistam dr̄: Irascimini & nolite peccare. Qđ *Psal. 4* nimirū non rectè intelligunt, qui irasci nos nobis tantūmodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si.n. sic proximos vt nos amare præcipimur, restat vt sic eorum erratibus, sicut nostris vitijs irascamur. De hac per Salomonem dicitur: Melior est ira risu, quia per tristitiā *Eccle. 7.* vultus, corrigitur animus delinquentis. De hac iterū Psalmista ait: Turbatus est *Psal. 6.* prę ira oculus meus. Ira quippe per vitiū
C oculū mētis excæcat, ira autē per zelum turbat: quia quū saltē recti æmulatione concutitur, ea quæ nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Ipse nanque zelus rectitudinis, quia inquietudine mentem agitat, eius mox aciem obscurat, vt altiora in commotione non videat, quæ bene prius tranquilla cernebat. Sed inde subtilius ad altare ducitur, vnde ad tempus ne videat reuerberatur. Nam ipsa recti ęmulatio ęterna post paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotio-
D nem claudit: & vnde mens turbatur ne videat, inde proficit vt ad videndum verius clarescat, sicut infirmanti oculo cum collyrium immittitur, lux penitus negatur: sed inde eam post paululum veraciter recipit, vnde hanc ad tempus salubriter amittit. Nunquam verò commotioni contemplatio iungitur, nec præualet mens perturbata cōspicere, ad quòd vix tranquilla valet inhiare: quia nec Solis radius, cernitur, cū commotę nubes cœli faciem obducunt,

nec turbatus fons inspiciẽtis imaginem reddit, quam tranquillus propriè ostendit: quia quo eius vnda palpitat, eo in se speciem similitudinis obscurat. Sed cùm per zelum animus mouetur, curandum summopere est, ut nec hęc eadem quę instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur, nec quasi domina pręeat, sed velut ancilla ad obsequium parata, à rõnis tergo nunquam recedat. Tunc enim robustius contra uitia erigitur, cũ subdita rõni famulatur. Nã quantumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rõni protinus seruire contẽnit, & tantò se impudentius dilatat, quantò impatientię vitiũ virtutẽ putat. Vñ necesse est vt hoc ante oĩa, qui zelo rectitudinis mouetur, attendat, ne ira extra mentis dominiũ transeat, sed in vltione peccati tps modumq; cõsiderans, surgentẽ animi perturbationẽ subtilius retractando restringat, animositatẽ reprimat, & motus feruidos sub æquitate disponat, vt eo fiat iustior ultra alienus, quò prius extitit victor suus, quatenus sic culpas delinquentiũ corrigat, ut antè ipse qui corrigit, p patiẽtiã crescat, vt feruorẽ suũ transcendendo diiudicet, ne intemperãter excitatus ipso zelo rectitudinis, longè à rectitudine aberret. Quia uerò sicut diximus, ẽt laudanda boni æmulatio mentis oculũ turbat, rectè nũc dicitur: *Virum stultum interficit iracundia.* Ac si apertè diceretur: Ita per zelum sapiẽtes turbat, ita uerò per vitium stultos trucidat, quia illa sub rõne restringitur, hęc verò irrationabiliter deuictæ menti dominatur. Beneq autem subditur.

Quomodo inuidia cognoscitur. Cap. XXXII.

E*T paruulum occidit inuidia.* Inuidere.n. non possumus, nisi eis quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergo est qui liuore occiditur, quia ipse sibi testimonium perhibet, ꝙ eo minor sit cuius inuidia torquetur. Hinc est ꝙ hostis callidus primo homini inuidendo surripuit, quia amissa beatitudine minorem se immortalitate illius agnouit. Hinc est ꝙ Cain ad perpetrandũ fratricidiũ corruit: qa despecto suo sacrificio, ꝓlatum sibi infremuit, cuius Deus hostiã accepit, & quem meliorẽ se esse exhorruit, ne vtcunq; esset, amputauit. Hinc Esau ad psecutionẽ fratris exarsit, qa primogenitorũ benedictione perdita, quã tñ pro esu lẽticulę ipse vẽdiderat, minorẽ se eo quẽ nascẽdo, pręibat, ingemuit. Hinc Ioseph fratres sui Hismaelitis trãseuntibus, vendiderunt: qa cognito reuelationis mysterio, ne se fieret melior, eius ꝓfectibus obuiare conati sũt. Hinc Saul Dauid subditũ lanceã intorquẽdo persequitur, qa quẽ magnis quotidie augeri virtutũ successib. sensit, vltra se excrescere expauit. Paruulus itaq; est qui inuidia occiditur, qa nisi ipse inferior existeret, de bono alterius nõ doleret. Sed inter hæc sciendũ est, quia q̃uis per oẽ vitium qd' perpetratur, humano corde antiqui hostis uirus infunditur, in hac tñ nequitia, tota sua uiscera serpẽs cõcutit, & imprimẽdę malitiæ pestẽ mouit. De quo nimirũ scriptũ est: Inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarũ. Nã cùm deuictũ cor liuoris putredo corruperit, ipsa quoque exteriora indicant, quã grauiter animum vesania instigat. Color qppe pallore afficitur, oculi deprimũtur, mens accenditur, & mẽbra frigescunt, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor. cunq; in latebris cordis crescens abscõditur odiũ, dolore cæco tenebrat conscientiã uulnus inclusũ. Nil lætũ de propriis libet, quia tabescentem mentẽ sua pœna sauciat, quẽ fœlicitas torquet aliena, quantoq; extranei operis in altũ fabrica ducitur, tanto fundamentũ mentis liuidæ profundius suffoditur: vt quo alij ad meliora properant, eo ipso deterius ruant, qua ruina uidelicet et illud destruitur, quod in aliis actibus perfecto opere surrexisse putabatur. Nã inuidia cũ mentem tabefecerit, cũcta quæ inuenerit bene gesta consumit. Vñ bene per Salomonem dicitur: Vita carniũ sanitas cordis, putredo ossium inuidia. Quid.n. per vitã carnis, nisi infamia quædam ac tenera, & quid per ossa nisi fortia acta signantur? Et plerunque contingit, vt quidam cum vera cordis innocentia, in nonnullis suis actibus infirmi uideantur,

Gen. 4. Gen. 27. Gen. 37. 1. Reg. 18. 34 Sap. 2. Prou. 14.

A B C D

tur,

tur, quidam verò iam quędã ante humanos oculos robusta exerceant, sed tñ erga aliorum bona, intus inuidiæ pestilentia latéter tabescant. Bene ergo dicitur: Vita carnium sanitas cordis: quia si mentis innocentia custoditur, etiã si qua foris infirma sunt, quñq; roborantur. Et rectè subditur. Putredo ossium inuidia: qa per liuoris uitium, ante Dei oculos pereunt, etiã fortia acta virtutũ. Ossa quippe per inuidiã putrescere, est quædã etiã robusta deperire. Sed cur hæc de inuidia dicimus, si non etiã qualiter eruatur intimemus? Difficilè nanq; est vt hoc alteri nõ inuideat, qđ adipisci alter exoptat: quia quicquid temporaliter percipitur, tãto fit minus singulis, quanto diuiditur in multis: & idcirco desiderãtis mentem liuor excruciat, quia hoc quod appetit, aut funditùs alter accipiens adimit, aut à q̃titate restringit. Qui ergo liuoris peste plene carere desiderat, illã hæreditatem diligat, quã cohæredum numerus nõ angustat, quę & oĩbus vna est, & singulis tota: q̃ tanto largior esse ostenditur, quãtò ad hac percipientium multitudo dilatatur. Imminutio ergo liuoris est affectus surgẽs internę dulcedinis, & plena mors eius, est perfectus amor æternitatis. Nam cùm mens ab eius rei appetitu retrahitur, quæ accipientiũ numero partitur, tãto magis proximum diligit, quanto minus ex profectu illius sua dãna pertimescit. Quæ si perfectè in amore cœlestis patriæ rapitur, & plenè etiam in proximi dilectione sine omni inuidia solidatur; quia cum nulla terrena desiderat, nihil est qđ eius erga p roximum charitati cõtradicat. Quæ nimirũ charitas quid est aliud quã mentis oculus, qui si terreni amoris puluere tangitur, ab internę lucis mox intuitu læsus reuerberatur. Quia aũt paruulus est qui terrena diligit, magnus qui æterna concupiscit, põt etiam sic non inconuenienter intelligi. Paruulum occidit inuidia, quoniam huius pestis languore non moritur, nisi qui aduc in desiderijs infirmatur.

Libri Quinti Moralium S. Gregorij Finis.

A BEATI GREGORII LIBER SEXTVS.

Continens Moraliter quintum caput Iob.

Quid per nomen Iob & vulnera eius, quæ à planta pedis vsq; ad verticem pertulit, quid item per vxorem maledictionem suadere conantem, quidq; per amicos consolatores accipiatur, breuiter recapitulatur. *Cap. I.*

B ERVATA historię veritate, beati Iob dicta amicorumq; illius, mystica proposui interpretatione discutere, quia cunctis vera sciẽtibus liquet, q̃ redemptoré mundi totis suis allegationibus curat sancta scriptura promittere, eumq; per electos oẽs, vt p eius s. mẽbra, studuit designare. Vñ & idẽ B. Iob latino eloquio dolens dr̃: vt per eius & nomen & vulnera, Redẽptoris nr̃i passio designe-
C tur, de quo propheta ait: Verè languores nr̃os ipse tulit, & dolores nr̃os ipse portauit. *Esa. 53.* Cui tẽtator ablatis oĩbus, & seruos & liberos occidit, qa nõ solũ Iudaicũ populũ ex timore seruientẽ, sed ipsos quoque apostolos in suo amore regeneratos, passiones eius tp̃e telo pfidiæ pertulit vulneribus beati Iob corpus atteritur: qa Redẽptor nr̃ cõfigi clauis in crucis patibulo nõ dedignatur. A plãta aũt pedis, vsq; ad verticem vulnera suscepit, quia sanctã Ecclesiã, quæ corpus eius est, non solũ per extrema & vltima, sed vsque ad summa mẽbra persecutione sęuiens tentator afflixit. Vñ et Paulus dixit: Cõplebo ea quæ desunt passionũ Christi in carne mea. *Colos. 1.* Cui suadere vxor ad maledicẽdum nititur, qa carnales quiq; intra sanctam ecclesiam adiutores callidi tẽtatoris existunt. Quę.n. eum ad maledicendum prouocat, vitam carnalium designat: qui, vt suprà diximus, iam intra sanctam Ecclesiam ĩ correctis morib. positi, quò per fidẽ bonis iuxta sunt, eò per uitam durius premunt. Quia.n. quasi fideles uitari nequeunt, à fidelibus tanto deterius, quan-

to & interius tolerantur. Amici verò illius qui quasi ad consolandũ veniũt, sed ad verba asperæ inuectionis excedũt, hæreticorum spẽm tenẽt, qui cũ contra bonos Deũ defendere nituntur, offendunt. Hæc itaq; superius latius dicta, nunc bř studui ex mystica designatione succingere, vt lector meꝰ ex ipsa hac replicatione meminerit me in hoc opere spiritali intellectui deseruire, & tñ cùm vtilitatis ipsius vsus postulat, subtiliter quoque studeo historiæ verba discutere: cùm verò necesse est, simul vtrũq; cõplector, vt spiritales fructus allegoria generet, quos tñ ex radice historię veritas producit. Amicos verò beati Iob, quos hæreticorũ speciẽ tenere diximus, in dictis suis nequaq̃ per oĩa reprobamus, q̃a dũ per supernã sñiam cõtra eos dř: Non estis locuti corã me rectũ, & protinus subditur: Sicut seruus meꝰ Iob: profectò liquet, q̃a nõ oĩno despicitur, qđ ex melioris cõparatione reprobatur. In repręhẽsione quippe eius incautè dilabuntur, sed tñ quia tanti viri amici sunt, ex familiaritate illius mystica multa didicerunt. Vnde & sicut superius diximus, eorum verbis ét Paulus vtitur, & hæc in assertionis suæ adiutorium assumens, prolata ex veritate testatur. quę tamen veritas rectè repręhendit: quia quamlibet fortis sententia contra sanctum virum proferri non debuit. Possunt ergo mysticè Eliphas verba pensari, quibus ad beatum Iob loquitur, dicens:

Quòd stultus fuerit Iudæorum populus, qui prę sentem dominum in carne spreuit, et filij eius sint qui perfidiã eius imitantur. Cap. II.

E*Go vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.* Stultus quippe Iudæorum populus extitit, q̃a ipsam in carne præsentiã æternæ sapiẽtiæ spreuit. Qui quasi firma radice conualuit, q̃a electorũ vitã tẽporaliter extinguẽdo superauit. Sed hũc Eliphas maledicẽdo despicit: q̃a nimirum oẽs hæretici, quorũ tenere speciẽ amicos beati Iob diximus, cùm de noĩe Christi gloriantur, Iudæorũ perfidiã ex auctoritate repręhẽdunt. De quo stulto protinus subditur: *Longe fient* A *filij eius à salute.* Filij huius stulti sunt oẽs qui perfidiæ illius prædicatione generantur. Qui. s. à salute longè sunt, quia etsi tẽporalem uitã sine afflictione percipiũt, æterna grauius vltione feriuntur, sicut de eisdẽ filiis illius dominus dicit: Væ nobis Scribæ & Pharisęi hypocritę, qui circuitis mare & aridã, ut faciatis unũ proselytum, & cùm fuerit factus, facitis eũ filiũ gehennę duplo quàm uos. Sequitur: *Et conterentur in porta, & non erit qui eripiat.* Quis alius portæ noĩe, nisi mediator Dei & hoĩum debet intelligi, q̃ ait: Ego sum ostiũ, per me si q̃s introierit, saluabitur? B Filij igitur huius stulti extra portam proficiunt, & in porta cõteruntur: quia prauæ Iudæorũ soboles ante mediatoris aduentũ, in legis obseruatione floruerunt: sed in ipsa redemptoris nostri pręsentia à diuinitatis obsequio, perfidiæ suę meritis repulsi ceciderunt. Quos nimirũ non est qui eripiat: quia. s. dum ipsum redemptorem extinguere persequendo conati sunt, oblatæ sibi remediũ ereptionis absciderunt, de quo bene subditur: [*Cuius messem famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus.* Huius. n. stulti messis fuerat sacri C seges eloquij. Quædam nanq; spicarum grana, sunt verba prophetarũ quæ stultus habuit, sed nõ comedit: q̃a Iudaicus populus legẽ q̃dẽ verbotenus tenuit, sed per fatuitatis fastidium ab eius intellectu ieiunauit. Huius ergo stulti messem famelicus comedit, quia nimirum gentilis populus verba legis intelligendo edit, ad quæ plebs Iudaica sine intellectu laborauit. Hos famelicos fidei, dominus præuidit, cùm per Euangelistã dixit: Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, q̃m ipsi saturabuntur. De his famelicis Anna prophetante dicitur: Repleti prius pro panibus se locauerunt, & famelici saturati sunt. D Sed quia messem perdidit, rectè subiungitur: qualiter ét ipse stultus perit, cum dicitur: *Et ipsum rapiet armatus.* Antiquus hostis Iudaicum populum armatus rapuit, quia in eo vitam fidei fraudulenter suggestiones iaculis extinxit: vt unde se inhærere Deo crederet, inde eius ordinationi repugnaret. Quod profectò discipulos suos veritas præmonet dicens: Venit

Ioan. 16. nit hora, vt oĩs qui interficit vos arbitre A tur obsequiũ se præstare Deo. Sequitur:

Quid sit quòd aliquis velox ingenio, quæ intelligit contemnit: & alius tardus & hebes, vix tandem multo labore assequitur, quod cum intellexerit, operatur. Cap. III.

E*T bibet sitientes diuitias eius.* Huius stulti diuitias sitientes bibunt, quia fluẽtis sacrę locutionis, quæ Iudaicus populus in superbiæ ostentatione possederat, conuersę gentilium mentes irrigantur. Vnde & eisdem per prophetam dicitur: Omnes sitientes venite ad aquas, B & qui nõ habetis argentum, properate. Isai. 55. Quia enim argenti vocabulo eloquia diuina signantur, Psalmista testatur, dicẽs: Eloquia dñi eloquia casta, argentũ igne examinatum: Qui ergo argẽtum non habent, ad aquas vocantur, q̃a nimirũ gentilitas, quæ scripturæ sacræ prȩcepta nõ acceperat, sacri eloquij inundatione satiatur, quã tãto nũc auidius potat, quanto hãc diu sicca sitiebat. Eadẽ ergo diuina eloquia & messes & diuitiæ vocantur: messes, quia ieiuniã mentẽ reficiunt, diuitiæ verò, quia magna nos morũ venu C state cõponunt, Eadem & comedi dicuntur & bibi, quia nimirum dum quædam in eis obscura sunt, quæ nõ nisi interpretata intelligimus, hæc quasi mandendo glutimus: dũ quædam verò ad intelligendum facilia ita sumimus vt inuenimus, ea quasi non mansa bibimus, quia nõ fracta sorbemus. Hȩc sum intellectu mystico breui locutione transcurrimus, ne quid forsitã præterisse videamur. Sed quia beati Iob amici esse non possent, nisi in quibusdã quoque magna morũ honestate fulgerent, restat vt in eorum ver D bis virtutẽ sensuũ moraliter inquiram*, quatenus dum locutionis eorũ pondus discutitur, cuius doctrinæ fuerint, ostendatur: Psal. 11.

Quid sit maledicere pulchritudini stulti. Cap. IIII.

E*Go vidi stultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.* Quasi firma radice stult⁹ in terra figitur, qui totis desiderijs in terreno amore solidatur. Vnde & primus Cain ciuitatem in terra cõstruxisse dr: vt apertè monstraretur, quia ipse in terra fundamẽtũ posuit, qui à soliditate cœlestis patriæ alienus fuit. Qua si firma radice stultus attollitur, qñ hic tẽporali prosperitate fulcitur, vt omne quod appetit assequatur, aduersa nulla sustineat, contra infirmos sine repugnatione præualeat, benè agntibus ex auctoritate cõtradicat, ad maiora cõmoda ex peiori semper actione perueniat, vt vnde vitã deserit inde ad tempus fęlicior viuat. Sed cũ malos florere infirmi cõspiciũt, trepidant: & apud semetipsos peccãtium prosperitate turbati, intus gressibus mentis nutãt. Quorum profectò speciem sumpsit Psalmista, cũ diceret: Mei aũt penè moti sunt pedes, penè effusi sũt gressus mei, quia zelaui in peccatoribus, pacẽ peccatorum videns. Cum verò eorum gloriam fortes aspiciunt: protinus quæ post gloriã pęna sequatur, attẽdũt. & alta intus cogitatione despiciũt hoc quod foris superbi fastu vacuæ inflationis intumescunt. Bene ergo dicitur: *Ego vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim.* Pulchritudini q̃ppe stulti maledicere est eius gloriam ex considerata damnatione iudicare, quia eò atrocius in tormentis obruitur, quò altius in peccatis eleuatur, quia cum trãsit quod extollitur, permanet quod punitur. Qui honoratur in via, in peruentione damnabitur. Et quasi per amœna prata in carcerẽ peruenit, q per præsentis vitæ prospera ad interitum tẽdit. Notandum verò quod cum stulti pulchritudini maledixisse se diceret, protinus addidit, statim. Mos nanque humanæ & infirmæ mentis est, vt cũ earum rerũ quas respicit, qualitate varietur, sępe eius iudicium cum ipsa præsentis rei specie ducatur, & iuxta hoc quod aspicit, intẽtio illius sensusq; formetur. Nã plerũq; nõnulli dũ quorundã gloriã cernunt, eiusdẽ gloriæ aspectibus delectantur, ac magnum aliquid æstimant, seq; vt talia mereantur, exoptant. Cum vero gloriosos quosq;, aut deiectos subito, aut fortasse

Gen. 4.

Psal. 72.

etiam

etiam morientes aspiciũt, quia humana gloria omnimodo nihil sit, cum gemitu fatentur: ita vt protinus dicant: Ecce quàm nihil est homo. Qui hoc nimirum rectius dicerẽt, si cũ in gloria hominẽ cernerent, tunc eius interitũ cogitantes, trãseuntem potentiam nihil esse sensissent. Tunc quippe est humana elatio pensanda, quàm nihil sit cum sese super cęteros successibus extollit. Tunc considerandum est quo cursu fœlicitas transuolet, cum ante humanos oculos quasi permanens pollet. Nam gloriam morituri nihil esse, in ipsa iam morte pẽsare infirmi quilibet possunt. Tunc enim ei etiam illi derogant, qui hîc & vsq; ad mortem sequentes amant. Bene itaq; dicitur: Ego vidi stultũ firma radice, & maledixi pulchritudini eius statim. Ac si apertè diceret: Contra stulti pulchritudinem, moram in maledictione non habui: quia cum hanc cernerem, simul etiam pœnã sequentem vidi. Non enim statim maledicerem, si qua me gloriæ illius delectatio tenuisset, sed sine tarditate maledixi: quia supplicia mansura cõspiciens, eius potentiam sine dubitatione reprobaui. Sed quia iniqui quique quo plus in hoc mundo proficiunt, plures secum ad interitum trahunt, rectè subditur: *Longe fiant filij eius à salute*. Filij quippe huius stulti sunt, qui in ambitione huius seculi, ex eius imitatione nascuntur, qui profecto tanto a salute longius fiunt, quanto in perpetratione nequitiæ nulla infirmitate feriũtur. De quibus bene additur.

Dies iudicij porta regni. Cap. V.

ET *conterentur in porta, & non erit qui eripiat.* Nam sicut vrbis aditus porta dicitur: ita est dies iudicij porta regni: quia per eum ab electis omnibus ad cœ-
4 lestis patriæ gloriam intratur. Vnde & hunc diem cùm ad retributionem sanctæ Ecclesię Salomon appropinquare cõ-
Prou. 31 spiceret, dixit: Nobilis in portis vir eius, quando sederit cũ senatoribus terrę. Vir quippe est Ecclesiæ humani generis redẽptor, q in portis se nobilem ostendit: qui despectus prius in contumelijs extitit,

A sed ingressu regni sublimis apparebit. Qui cũ terræ senatoribus residet: quia iudicij sententiã cum sanctis eiusdem Ecclesiæ prædicatoribus decernet, sicut & ipse in Euangelio dicit. Vos qui secuti Matt. 19
estis me, in regeneratione, cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Quod Esaias quoq; longè antè prænuncians ait: Dominus ad iudiciũ veniet cum se- Esai. 3
nioribus populi sui. De his portis Salo- Prou. 31
mon iterũ dicit: Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis
B opera eius. Tunc quippe sancta Ecclesia de fructu manuum suarum accipit: cum eam ad percipienda cœlestia, laboris sui retributio attollit. Tunc eã sua opera in portis laudant, quando eius membris in ipso regni aditu dicitur. Esuriui, & dedi- Matt. 25
stis mihi manducare sitiui, & dedistis potum. hospes eram, & collegistis me nudus, & cooperuistis me. Filij igitur huius stulti ante portam elati sunt: sed in porta conterentur, quia amatores huius seculi in præsenti vita superbiunt: sed in ipso regni aditu æterna animaduersione
C feriuntur. Bene autem subditur: *Et non erit qui eripiat*. Illos quippe veritas ab ęterna aduersitate eripit, quos in temporalibus prosperis per disciplinã premit. Qui ergo nunc renuit premi, tunc non valet eripi: quia iniqui eum quem per disciplinam negligunt habere patrem, afflictionis suæ tẽpore per adiutoriũ non inuenient ereptorem. Sequitur. *Cuius messem famelicus comedet*. Habet enim stultus messem, qñ iniquus quisq; donum rectæ intelligentię accipit: scripturę sacræ sen-
D tentijs docetur, bona loquitur, sed tamẽ nullo modo hoc quod dicitur operatur: verba dei profert, nec tamen diligit, laudando exaggerat, viuendo calcat. Quia ergo stultus iste rectè & intelligit, & dicit, sed tamen hæc operando non amat, messem habendo ieiunat. Quam nimirũ famelicus comedit, quia is qui ad Deum sanctis desiderijs anhelat: discit quod audit, agit quod didicerit, & dum doctoris praui recta prædicatione reficitur quid aliud quam stulti fruge saturatur?

An

An non famelicos suos ueritas, ut stulti messem comederent admonebat, cũ per desideria sancta flagrãtibus, de Phariseis præcepit, dicens: Quæ dicunt facite, iuxta opera uerò eorum, nolite facere. Mat. 23.
Ac si apertè diceret: Verbi messem loquẽdo excolunt, sed hanc malè uiuendo minimè contingunt. Vestram ergo famem messis ista reficiat: quia uobis hanc per fatuitatis suę fastidium seruant. Bene autem subditur. *Et ipsum rapiet armatus.* Antiquus nanque hostis quasi inermis uincitur cum mala aperta suggerens humanæ menti, bona omnia simul destruere conatur. Sed armatus venit, qñ bona alia intacta deserens, latenter alia corrumpit. Nã sæpe quosdam in intellectu non tentat, eisq; in sacri eloquij meditatione nõ obuiat, sed tñ eorum vitam in operatione supplantat, qui dum de scientiæ virtute laudãtur, nequaquam suorum operum damna respiciũt: cunq; in fauoris delectationem animus ducitur, vitæ suæ vulnera non medetur. Hunc ergo armatus hostis rapuit, quem fraude tectus in alia deserens, ex alia parte superauit. Sequitur: *Et bibent sitientes diuitias eius.* Sæpe stultus habet interni liquoris fontem, sed nõ bibit: quia ingeniũ quidem intelligentiæ accipit, sed tñ veritatis sententias cognoscere legendo contemnit, scit quia intelligere studendo præualet, sed ab omni doctrinæ studio fastidiosus cessat. Diuitiæ quoq; mentis, sunt verba sacræ locutionis: sed has diuitias stultus oculis aspicit, & in ornamẽti sui usum minimè assumit, quia verba legis audiens, magna quidẽ esse considerat: sed ad cõprehendẽda hęc nullo studio amoris elaborat. At contra alius sitim hẽt, ingenium non habet, amor ergo hunc ad meditandum pertrahit, sensus hebetudo cõtradicit, & sæpe hoc in diuinæ legis eruditione quandoq; stud&do intelligit, quod per negligẽtiam ingeniosus nescit. Huius ergo stulti diuitias sitientes bibunt, dum præcepta dei quæ ingeniosi fastidientes nesciunt, hebetes amantes assequuntur. In his nimirũ tenebras hebetudinis illustrat oculus amoris: nam hoc tardioribus sitis aperit, qđ velocioribus fastidiũ claudit. Qui & idcirco ad intelligẽtiæ alta perueniũt, quia agere q̃ intellexerunt, vel minima nulla contemnũt, & dum sensum manibus adiuuant, sese vltra altitudinem ingeniosorum leuant. Vnde bene per Salomoné dicitur: Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. Plerunq; enim aues quæ ad volatum penna subleuat, in uepribus resident: & stellio, qui ad volatum pennas non habet, nitens manibus, regis ædificium tenet: quia nimirum sæpe ingeniosi quique dum negligentia torpent, in prauis actionibus remanent, & simplices quos ingenij penna non adiuuat, ad obtinẽda æterni regni mœnia virtus operationis leuat. Stellio ergo dum manibus nititur, in regibus ædibus moratur: quia illò simplex per intentionem recti operis peruenit, quò ingeniosus minimè ascendit. Sed his auditis, quæstio nostro cordi suboritur: cur vel negligenti, intelligentiæ donũ tribuatur, vel studiosus quisque sensus sui tarditate præpediatur? Ad quam citius respondetur, dum protinus subditur: *Nihil in terra sine causa fit.* Idcirco enim sæpe & desidiosus ingenium accipit, vt ingeniosus de negligentia iustius puniatur: quia quod sine labore assequi potuit, scire contemnit. Et idcirco nonnunquam studiosus tarditate intelligentiæ præmitur, vt eò maiora premia retributionis inueniat, quò magis in studio inuentionis elaborat. Nihil ergo in terra est sine causa, quando & studioso tarditas ad præmium proficit, & desidioso velocitas ad supplicium crescit. Ad intelligenda autem quæ recta sunt, aliquando laboris studio, aliquando verò dolore percussionis erudimur. Vnde cũ dictum sit: Nihil in terra sine causa fit, aptè protinus additur.

Pro. 30.

Quòd non ex elementis huius mundi, sed ex nobis est causa per quam meritò flagellamur. Caput VI.

ET de humo non egredietur dolor. Dolor nanque quasi de humo egreditur, cũ homo ad Dei imaginẽ conditus, de rebus insensibilibus flagellatur. Sed

quia per occulta merita mētium, aperta prodeunt flagella pœnarū, de humo dolor non egreditur, qm̄ sensus nostri malitia exigit, vt à rebus insensibilibus feriatur. Ecce enim cernimus ꝙ ad correptionem nostram, expectatus imber arente terra suspenditur, & caliginosus aer inardescente sole siccatur, mare procellis tumescētibus sæuit, & alios ad trāsmeādum susceptos intercipit, alijs desideratū iter erecta in cumulū vnda interdicit, terra nō solùm germina fęcunditatis imminuit, sed ēt semina accepta consumit. In quibus nimirū cunctis, patēter aspicitur hoc, quod quidā sapiens de dn̄o testatur, dicens: Et pugnabit cū illo orbis terrarū contra insensatos. Orbis quippe terrarū cum domino contra insensatos pugnat, quando in pœna delinquentium, & elementorum aduersitas militat. Sed tamen de humo dolor non egreditur: quia res quęlibet insensibilis ad afflictionem nostram stimulo nostræ actionis excitatur. De humo dolor non egreditur: quia nequaquam pœna de ea nascitur creatura, quæ percutit: sed de ea proculdubio quę peccando vim percussionis extorsit. Sed curandum magnopere est, vt cum in rebus exterioribus pondere doloris afficimur, spe ad superna tēdamus, quatenus eò mens ad alta perueniat, quò nos exterior pœna castigat. Vnde & aptè subiungitur:

Sap. 5.

Quòd amatores huius mundi, & in hoc seculo, & in futuro, laboribus deputati sunt: serui verò Dei hinc mente auolantes, sub se habent omnia quæ contemnunt. Cap. VII.

H*Omo ad laborem nascitur, & auis ad volatum.* Ad laborem quippe nascitur homo, quia nimirum is qui accepta est p̄ditus ratione, considerat ꝙ valde sibi sit impossibile, vt hæc peregrinationis suæ tempora sine gemitu euadat: Vnde bene Paulus cū tribulationes suas discipulis enumeraret, adiūxit: Ipsi enim scitis, ꝙ in hoc positi sumus. Sed in eo ꝙ caro flagellis afficitur, mens ad appetenda altiora subleuatur, Paulo rursus attestante, qui ait: Et licet is qui foris est noster

1.The.2.

2.Cor.4.

A homo corrumpatur, tū is qui intus est, renouatur de die in diē. Homo ergo ad laborem nascitur, & auis ad volatum, quia inde mens ad summa euolat, vnde caro in infimis durius laborat. Potest quoque appellatione hoīs carnalium vita signari. Vnde & Paulus ait: Cū n. sit inter uos zelus & cōtentio, nonne carnales estis? Quibus paulopost subiecit dicens: Nonne homines estis? In hac itaq; vita homo ad laborem nascitur: quia carnalis quisque cum transeuntia appetit, desideriorū suorū se pondere affligit. Grauis quippe labor est, hanc ipsam præsentis vitæ gloriam quærere, quæsitam quandoque percipere, & perceptam cum omni circumspectione custodire. Grauis labor est, hoc cū magna fatigatione apprǽhendere, quod is qui apprǽhendit, nouerit diu stare non posse. Sancti autem viri, quia transeuntia non amant, non solum nulla temporalium desideriorum pondera tolerant, sed & si qua aduersa consurgunt, in ipsis suis pressuris & languoribus non laborant. Quid enim flagellis durius? & tamen de flagellatis apostolis scriptum est: Ibant apostoli gaudentes à conspectu concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Quid ergo eorum mentibus labor est, quibus & pœna verberum labor non est? Homo ergo ad laborem nascitur: quia ille huius mundi veraciter mala sentit, qui eius bona inhianter appetit. Nā cuius mens ad alta suspenditur, sub ipsa est quicquid exterius cōtra ipsam mouetur. Bene itaque subditur: *Et quis ad volatum.* Quia tanto animus à laboris afflictione se subtrahit, quanto per spem ad summa sustollit. An non quasi auis, Paulus ad volatum natus fuerat, qui tot aduersa sustinens dicebat? Nostra autem conuersatio in cœlis est. Et rursum: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ꝙ ędificationē habemus ex Deo, domum non manufactam æternam in cœlis. Velut auis ergo ima transcenderat, quem adhuc corpore in terra demorantem, iam in sublimibus spei penna subleuabat. Sed quia nullus suis viribus

2.Cor.3.

B

C

Act.5.

D

Phil.3.

2.Cor.5.

valet

valet sese in alta sustollere: vt cũ à visibili A bus affligitur, ĩ inuisibilia subleuetur, rectè mox subditur. *Quamobrẽ ergo deprecabor dñm, & ad Deũ ponã eloquiũ meum.* Ac si aptè diceret. Illũ rogo, p quẽ hęc tribui scio. Si.n. hoc per se hre se crederet, deprecari dñm non indigeret. Sequitur: *Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absq; numero.* Quis oĩpotẽtis Dei mirabilia pscrutari sufficiat, q cũcta ex nihilo creauit, q ipsa mũdi fabrica mira potẽtię virtute disposita sit, & sup aera cęlũ suspẽditur, & sup abyssũ terra libratur, q ex reb⁹ inuisibilibus ac visibilib. oĩs hæc vniuersitas B existit, q hoĩem fecerit, vt ita dixerim, in breui colligẽs mundũ alterũ, sed rõnalẽ: qđ hunc ex aĩa & carne cõstituẽs, inuestigabili virtutis dispõne pmiscuit spiritũ & lutũ? Ex his itaq; aliud nouimus, aliud & sumus. sed tñ mirari negligimus, q̃a ea quę incõpręhensibili indagatione mira sunt, humanis oculis vsu viluerunt. Vñ fit, vt si mortuus hõ suscitetur in admirationẽ oẽs exiliat, & quotidie hõ qui non erat, nascitur, & nemo miratur: cũ procuidubio oĩbus constet, q̃a plus sit creari quod non erat, q̃ reparari qđ erat. Quia C arida Aaron virga floruit, cuncti mirati sunt, & quotidie exarẽte terra arbor producitur, virtusq; pulueris in lignum uertitur & nemo miratur. Quia quinq; panibus quinq; milia hoĩum saturati sunt, creuisse escas sub dentibus cuncti mirati sunt: quotidie sparsa grana seminũ, plenitudine multiplicãtur spicarũ, & nemo miratur. Aq̃ semel in vinũ pmutatã, vidẽtes cũcti mirati sunt: quotidie humor terrę in radicẽ vitis attractus, p botrũ in vinũ uertitur, & nemo mirat̃. Mira itaq; D sunt oĩa quę mirari hoĩes negligunt: qui ad considerandũ, (vt pdiximus,) vsu torpescunt. Bene autem cum diceret: *Qui facit magna:* adiũxit statim: *Et inscrutabilia.* Minus enim fuerat magna facere, si tamẽ ea quæ facta sunt perscrutari potuissent. Rectè autem subditur:

Quòd diuina miracula considerari quidem debent per studium, nec tamen discuti per intellectum. Cap. VIII.

ET mirabilia absque numero. quia minoris esset magnitudinis, si qui inscrutabilia condidit, pauca fecisset. Sed inter hæc sciendum est, quia diuina miracula, & semper debent considerari per studiũ, & nunquam discuti per intellectum. Sępe nãque humanus sensus, dum quarundam rerum rõnem quærens non inuenit, in dubitationis se voraginem mergit. Vnde fit vt nonnulli hoĩes mortuorũ corpora in puluerem redacta cõsiderẽt, dumque resurrectionis vim colligere ex ratione non possunt, hæc ad statum pristinum redire posse desperant. Mira igitur quæ ex fide credenda sunt, perscrutãda per rationem non sunt, quia si hęc nostris oculis ratio expanderet, mira nõ essent. Sed cum in his fortasse animus titubat, necesse est vt ea quæ per vsum nouit, nec tamen per rationem colligit, ad memoriam reducat, quatenus rei similis argumento fidem roboret, quam labefacturi sua sagacitate depręhendit. Considerato quippe humanæ carnis puluere, quorundam mens concussa desperat, qñ puluis ad carnem redeat, & rediuiuum corpus per membrorum lineamenta cõponat: quando illa terræ ariditas per viuentia membra viridescat, ac sese per eorum species formasq; distinguat. Hoc nimirum per rationem compręhendi non potest: sed tamen credi per exemplum facilè potest. Quis enim ab vno grano seminis, immensam surgere arborẽ crederet, nisi certum hoc per experimentũ teneret? In tanta nanque unius grani paruitate, & nulla sui dissimilitudine, ubi latet ligni duritia, & ligno tenerior medulla, asperitas corticis, viriditas radicis, sapor fructuum, suauitas odorũ, diuersitas colorum, mollicies foliorum: & tamen quia hoc per experimentum nouimus, ex vno grano seminis prodire omnia non dubitamus. Quid ergo est difficilè, ut puluis in membra redeat, dum conditoris potentiam quotidie cernimus, qui ex grano ligna mirabiliter, & adhuc mirabilius fructus ex lignis creat? Dicat ergo: Qui facit magna & inscrutabilia, & mirabilia absq; numero: quia diuinorum operum magnitudo, nec ex qualitate valet discuti, nec ex quantitate numerari. Vnde

Mirabilia Dei.

Miracula diuina considerãda, nõ autẽ dimittẽda sũt.

Resurrectio mortuorũ rõnibus cõprehendi non põt.

de & adhuc subditur: *Qui dat pluuiam super faciem terræ, & irrigat aquis vniuersa. Qui ponit humiles in sublimi, & mœrentes erigit sospitate.* Quia amicos B. Iob eruditos eius societate credimus, necesse est, vt hæc Eliphas verba mysticè disseramus. Omnipotens.n.Deus terræ pluuiam tribuit, cum arentia corda gentiliũ, superna gratia pdicationis infundit.
7 Et aqs vniuersa irrigat. quia sterilitaté pditi hominis repletione spiritus ad fructificationé format, sicut p semetipsam veritas dicit: Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, nõ sitiet in æternũ. (*Ioan. 4.*) Vniuersitatis auté noĩe homo signatur, qa in ipso & vera species, & magna cõio vniuersitatis ostéditur. (*Creaturarum diuisio.*) Omne nanq; qđ est, aut est & non viuit: aut est & viuit, sed nequaqam sentit: aut est, & viuit, & sentit, sed non intelligit, nec discernit: aut est, viuit, & sentit, & intelligit, & discernit Sũt nãq; lapides, nec tñ viuunt. Sunt arbusta: viuunt quidem, nec tñ sentiunt. Herbarum quoque atq; arborũ vita viriditas vocatur, sicut p Paulum de seminibus dř: Insipiens tu, qđ seminas nõ viuificabitur, nisi pri⁹ moriatur. (*1. Cor. 15.*) Sunt bruta animalia, viuunt & sentiũt, nec tñ intelligunt aut discernũt. Sunt angeli, viuunt, & sentiunt, & intelligendo discernunt. Homo itaq; quia habet commune esse cum lapidibus, viuere cum arboribus, sentire cum animalibus, discernere cum angelis, rectè nomine vniuersitatis exprimitur, in quo iuxta aliquid ipsa vniuersitas tenetur. Vnde & discipulis veritas dicit: Euntes in mũdum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. (*Mar. 16.*) (*Homo est omnis creatura.*) Omnem videlicet creaturam solum intelligi hominem voluit, cui commune aliquid cum omnibus creauit: quamuis hoc loco vniuersa intelligi, & aliter possunt. Sancti enim spiritus gratia eum sibi diuites subiicit, pauperes non repellit: cum fortes humiliat, venire ad se debiles non recusat: cum nobiles colligit, simul & ignobiles appræhendit: cum sapientes suscipit, imperitorum stultitiam non contemnit. Vniuersa ergo Deus aquis irrigat, qui dono sancti spiritus, ex omni genere hominũ ad suam cognitionem vocat.

A *Quòd iuxta morum diuersitatem, vim sui sermonis format Deus in singulis.* Cap. IX.

POssunt auté vniuersorum nomine, ipsæ morũ dissimilitudines designari. Alius nanq; elatione erigitur, alius põdere timoris inclinatur, alius libidine estuat, alius auaritia anhelat, alius remissione se deijciat, alius ira feruescit. Sed per doctrinam sacri eloquij, dum superbo humilitas tribuitur, timido confidentia præbetur, luxuriosus per castitatis studiũ ab immunditia tergitur, auarus per cõtinentiã ab ambitionis æstu tẽperatur, remissus rectitudine erigitur, iracũdus à B præcipationis suæ excitatione refrenatur, vniuersa Deus aquis irrigat: quia vim sui sermonis in singulis iuxta morũ diuersitaté format, vt hoc eius eloquio quisq; inueniat, per quod virtutis necessariæ germen ferat Vnde per quendã sapienté de mannæ dulcedine dicitur: Paratũ pané de cœlo præstitisti illis sine labore, oẽ delectamẽtũ in se habenté, atque oĩs saporis suauitaté. (*Sap.*) Mãna qppe oẽ delectamentũ atq; oĩs saporis suauitaté in se habuit, qđ videlicet in ore spiritaliũ iuxta volũtaté edẽtiũ saporé dedit: quia diuinus sermo & oĩbus congruens, & à semetipso non discrepans, qualitati audiẽtiũ condescendit, C qué dũ electus quisque vtiliter, iuxta modũ suũ intelligit, quasi acceptum manna in voluntarium saporem vertit. Et quia laborem boni operis gloria sequitur retributionis, post aquarum irrigationem rectè subiungitur:

Quòd hi qui pro amore Dei modo se contẽnunt, sublimes cum Deo iudices venient. Cap. X.

QVi ponit humiles in sublimi, & mœrentes erigit sospitate. In sublimi humiles ponuntur: quia hi qui nunc pro dei D amore despecti sunt, tunc cũ deo iudices veniunt, sicut hoc quod pauloante diximus eisdé humilib. veritas pollicetur, dicens: Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cũ sederit filius hoĩs in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. (*Mat.*) Tunc mœrentes dominus sospitate

ſpitate erigit, quia hi qui eius deſiderijs accenſi, proſpera fugiũt, aduerſa patiuntur, cruciatus perſequentiũ tolerũt, ſeq; ipſos per lamenta caſtigant, tanto ſublimiorẽ tũc ſoſpitatẽ recipiũt, quanto nũc cunctis mundi gaudijs deuotè moriuntur. Hic etenim per Salomonem dr̃: Cor quod nouit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio eius nõ miſcebitur extraneus. Humana etenim mens animæ ſuæ amaritudinem ſcit, cum æternæ patriæ deſiderijs accenſa, peregrinationis ſuę pęnam flẽdo cognoſcit: ſed in eius gaudio extraneus non miſcebitur, quia qui nũc à mœrore cõpunctionis alienus eſt, tunc particeps ad lætitiam conſolationis non eſt. Hinc eſt qđ in Euãgelio veritas dicit, Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus aũt gaudebit, vos aũt contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiũ. Et rurſum: Vos igitur nũc quidẽ triſtitiã habetis, iterũ aũt videbo vos, & gaudebit cor veſtrũ, & gaudiũ veſtrum nemo auferet à vobis. Soſpitate ergo dñs mœrẽtes erigere dr̃: q̃a pro ſe afflictos tẽporaliter, vera ſalute cõſolatur. Qđ tñ de electis dei ẽt ĩ hac vita nihil obſtat intelligi. In ſublimi q̃ppe humiles ponuntur, q̃a cũ ſe ex humilitate ſubſternũt, altę mẽtis iudicio cũcta tp̃lia trãſeũt cũq; ſe indignos in oĩbus ęſtimant, rectę cogitationis examine huius mundi gloriam tranſcendentes calcant: Videamus humilem Paulum cum diſcipulis dicit: Non.n. noſmetipſos prędicamus, ſed Ieſum Chriſtũ dñm noſtrũ, nos aũt ſeruos veſtros p Chriſtũ. Videamus hunc humilẽ in ſublimi iã poſitum dicentẽ, An neſcitis quia angelos iudicabimus? & rurſum: Cõreſuſcitauit & cõſedere nos fecit in cœleſtib. Fortaſſe hunc exterius tunc catena religabat, mente tñ in ſublimib. poſitus fuerat, quia iã per ſpei ſuæ certitudinẽ in cęleſtibus ſedebat. Sãcti itaq; viri foris deſpecti ſunt, & velut indigni oĩa tolerãt, ſed dignos ſe ſupernis ſedibus cõfidẽtes, æternitatis gloriã cũ certitudine expectant: cũq; laborant foris aduerſitate pſecutionis, ad munitã recurrunt interius arcem mẽtis, & inde cũcta ſub ſe ire deſpiciũt, inter quæ tranſire cor-

Prou. 14 · Ioan 16. · Ibidem · 1. Cor. 1. · 1. Cor. 6. · Epheſ. 2.

A poraliter ẽt ſemetipſos cernũt, minas nõ metuunt, quia & tormenta patiendo cõtemnũt. Hinc.n. per Salomonem dicitur: Iuſtus quaſi leo confidens abſq; terrore erit. Hinc ab eo ſcriptum eſt iterum: Nõ cõtriſtabit iuſtum, quicquid ei acciderit. Quia.n. recti quique in alto intentionis ſuę vertice ſiti ſunt, dũ mortem moriendo non ſentiunt, miro modo eos reproborũ iacula & feriunt, & nõ cõtingunt. In ſublimi ergo humiles ſunt poſiti: quia vnde ſe in omnibus deſpiciunt, inde cõtra omnia ſecuriores fiunt.

Prou. 28 · Prou. 12.

B

Quid ſit quod ſcriptum es in Eſaia, Deſcẽde, ſed in puluere virgo filia Babylonis. Cap. XI.

QVo cõtra rectè ſub Babylonis ſpecie per prophetã menti reprobę dicitur: Deſcende, ſede in puluere virgo filia Babylonis, ſed in terra, nõ eſt ſolium filię Chaldęorum. Hoc enim loco humana mens virgo non incorrupta (ut arbitror) dicitur, ſed infœcunda. Et quia Babylon confuſio interpretatur. rectè infęcunda mẽs Babylonis filia vocatur: quæ in eo q̃ nequaq̃ bona opera geminat, dũ nullo ordine rectæ vitæ cõponitur, quaſi confuſione matre generatur. Sin aũt virgo non infęcunda dr̃, ſed incorrupta, poſtquam ſtatum ſalutis perdidit, ad confuſionis ſuæ cumulum appellatur quod fuit. Cui aptè per increpationem dicitur diuina voce, Deſcẽde in alto q̃ppe humanus animus ſtat, quando ſupernis retributionibus inhiat: ſed ab hoc ſtatu deſcendit, cum turpiter victus, ſeſe defluentibus mundi deſiderij ſubijcit. Cui bene mox additur, ſede in puluere. Deſcendens enim in puluerẽ reſidet, q̃a cœleſtia deſerens, terrenis cogitationibus aſperſus, in infirmis vileſcit. Vbi adhuc ingeminando ſubiungitur: Sede in terra. Ac ſi apertè exprobans dicat: Quia cęleſti conuerſatione noluiſti te erigere, ſub temetipſo proſtratus in terrenis actibus humiliare. Vnde & neceſſariò protinus additur. Nõ eſt ſoliũ filiæ Chaldæorũ. Chaldæi nãq; feroces interprætãtur. Valde aũt feroces ſunt, qui voluntates

Eſa. 47. · Babylon confuſio interprætatur.

C · D

propriaſ

proprias ſequẽtes, nec ſuis parcere mortibus ſciunt. Ferocia ſunt terrena deſideria, q̃ non ſolum contra præcepta conditoris, ſed ſæpe ét contra percuſſionũ verbera duram atq; inſenſibilem mentẽ reddunt. Sed filia ferocium ſolium non hẽt: quia mens quæ ad amorem mũdi ex prauis deſiderijs naſcitur, atq; eiſdem deſiderijs obduratur, in eo ꝙ ſe terrenis concupiſcentis ſubijcit, ſedem iudicij amittit: nulloq; apud ſe ſolio præſidet, quia examine diſcretionis caret, & quaſi à iudicij ſui ſeſſione repellitur, quia per exteriores concupiſcentias vagatur. Liquet enim ꝙ mens q̃ intus conſilij ſedem perdiderit, foras ſe per deſideria innumerabiliter ſpargit. Et quia agere intellecta diſſimulat, cęcatur ét rectè, vt neſciat qđ agat: & ſæpe iuſto iudicio in ſua voluntate relinquitur, & ſub ea quæ anxie appetit, laborioſa mundi miniſteria relaxatur.

9 Vnde aptè illic ſubditur: Quia vltra nõ vocaberis mollis & tenera, tolle molã, & mole farinã. Cõſtat nimirũ ꝙ teneræ ſuæ filiæ parentes parcunt, nec duris atq; ſeruilibus hanc operibus affligunt. Omnipotens ergo Deus quaſi terrenam filiam vocat, qñ dilectam vniuſcuiuſque animam, à laborioſis huius mundi ſeruitijs reuocat, ne dum exterioribus actionibus afficitur, ab internis deſiderijs obduretur. Sed Chaldæorum filia mollis & tenera nõ vocatur, quia mens prauis deſiderijs dedita, in eo quod anxie appetit, huius ſeculi labore relinquitur, vt foris mundo velut ancilla ſeruiat, q̃ intus Deũ vt filia nequaquam amat. Vnde & molã tollere, ac farinã molere iubetur. Mola in gyrum ducitur, & farina profertur. Vnaquæque aũt mundi huius actio mala eſt, quæ dum multas curas congerit, humanas mentes quaſi per gyrum vertit: atq; ex ſe quaſi farinam proijcit quia ſeducto corde, ſemp minutiſſimas cogitationes gignit.

10 Nõnunq̃ verò qui quietus alicuius eſſe meriti creditur, poſitus in qualibet actione denudatur, vnde illic protinus ſubinfertur: Denuda turpitudinem tuam, diſcooperi humerum, reuela crura, tranſi flumina. *Eſai 47.* In adminiſtratione quippe operis turpitudo denudatur, dum vi-A lis mens abiectaq; in actionis oſtentatione cognoſcitur, quę quieta prius magna putabatur. Humerum mens diſcooperit, qñ opus ſuũ quod ignorabatur, oſtendit. Crura reuelat, quia quibus deſideriorum paſſibus, lucris mundi inhiet, manifeſtat. Flumina ét tranſit, quia actiones huius ſeculi quæ quotidie ad terminum defluunt, indeſinenter appetit, dumque alias relinquit, alias aſſequitur, quaſi de flumine ſemper ad flumẽ tẽdit. Hæc paucis per exceſſum diximus, vt mẽs à ſolio B ſanctæ intẽtionis excuſſa, quo iaceat mõſtraremus: quia ſi ad ea quæ ſuper ipſam ſunt, inhiare ceſſauerit, ſub ſemetipſam ét indeſinenter ruit. In alto aũt figitur, ſi amorem temporalium deſerens, ad ſpẽ incommutabilis æternitatis ligatur. Bene ergo dicitur: *Qui ponit humiles in ſublimi.* Atq; aptè ſubiungitur: *Et mœrentes erigit ſoſpitate.* Sæpe in hoc mundo ét læti quilibet erecti ſunt, dum de ipſa gloria ſuę proſperitatis intumeſcunt. Sed mœrentes dominus ſoſpitate erigit: quia afflictos ſuos ad gloriam veræ lætitiæ ſoli- C ditate ſuſtollit. Soſpitate quippe, non inſania erecti ſunt, qui in bonis actibus poſiti, ſpe in Deum firma gratulantur. Nonnulli enim (ſicut diximus) & iniquitates perpetrant, & gaudere nõ ceſſant. de quibus per Salomonem dicitur: Qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. *Prou. 2. Eccl. 8.* Et rurſum: Sunt impij qui ita ſunt ſecuri, ac ſi iuſtorũ facta habeant. Hi nimirum non ſoſpitate eriguntur, ſed inſania: quia ſuperbiunt cum affligi debuerunt, & inde miſeri in exultatione defluunt, vnde à bonis flentur: D phreneticorum videlicet ſenſibus ſimiles, qui inſaniam qua præualent, virtutem putant, qui ex morbo eſſe neſciunt hoc quod amplius ſanis poſſunt, & quaſi creuiſſe ſe viribus æſtimant, dum ad vitæ terminum per augmenta languoris appropinquant: qui quia rationis ſenſum non habent, flent, & rident, & tãto ſe in magna exultatione dilatant, quanto & inſenſibiles malum quòd patiũtur, ignorant: Soſpitate ergo dñs mœrentes erigit: quia electorum mens non de præſentis vitæ inſania, ſed de certitudine

æternę salutis hilarescit. Vnde aptè mox de hac ipsa prauorum destructione subiungitur: *Qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod cœperant.* Reproborum mentes peruersis cogitationibus semper inuigilant, sed plerunq; eis superna dispositio obuiat: & quanuis prauitatem consilij nec fracti aduersitatibus corrigant, tamen ne contra bonos præualeant, eorũ vires refrenat. Quos contra miro iudicio agitur, vt effectu quidẽ praui operis careant, & tñ iustæ sentẽtiæ iudicis reos cõscientia addicat. Quòd ergo mala cogitãt, quid ipsi faciãt ostẽdunt: q̃ verò mala implere nequeunt, hi contra quos cogitauerant, defendũtur. Vnde & adhuc bene subditur: *Quòd humana consilia in eo quòd Dei cõsilio resistere, obsequuntur, vt de fratribus Ioseph legitur, & de Saul, & de Iona, & de Iudęis Christi nomen extinguere volentibus.*

Cap. XII.

QVi comprehendit sapientes in astutia eorum, consilia prauorum dissipat. Sæpe enim nõnulli humana sapientia inflati, dũ desiderijs suis diuina iudicia cõtra se conspiciunt, astutis eis reluctari machinationibus conantur, & quo ad votum suũ vim supnę dispositionis intorqueãt callidis cogitationibus insistunt, subtiliora consilia exquirunt, sed inde voluntatẽ Dei peragunt vnde hanc immutare contendunt, atq; omnipotentis Dei consilio dũ resistere nituntur, obsequuntur: quia sæpe & hoc eius dispositioni aptè militat, qđ ei per humanum studium friuolè resultat. Sapientes ergo dñs in ipsa eorum astutia comprehendit, qñ eius cõsilijs humana facta ẽt tunc congruè seruiunt, cũ resistunt. Quod melius ostendimus, si pauca ad medium gestarum rerũ exempla proferamus. Ioseph somnium
12 viderat quòd suo manipulo, fratrũ eius se manipuli prosternebãt: somnium viderat q̃ sol & luna se cũ reliquis stellis adorabãt. Quæ quia purè fratrib⁹ retulit, eorum corda protinus futuræ dominationis inuidia, pauorq; percussit. Cũq; hũc ad se venire cõspiceret, malitia sæuiẽtes dixerunt. Ecce somniator venit ille, ve-
Gen. 37. nite occidamus eũ, & videamus quid illi p̄derint somnia sua. Cunq; se eius domino: subijci metuunt, somniatorem in puteum deponunt, eumq; ue Hismaelitis transeuntibus vendunt: qui in Aegyptũ ductus, seruituti subditus, luxuriæ accusatione damnatus, castigatis merito adiutus, prophetiæ iudicio ereptus, omni Aegypto prælatus est: per supernam verò sapientiam prouidus frumenta congessit, & futuro periculo necessitatis obuiauit. Cunq; in orbem fames irruit, de alimentorum præparatione sollicit⁹ Iacob, filios suos in Aegyptum misit: q frumentorum dispẽsationi præpositum Ioseph nescientes inueniunt, atq; vt mererentur alimenta percipere, eorũ dispẽsatorem compulsi sunt pronis in terram ceruicib⁹ adorare. Pensemus ergo gestę rei ordinem pensemus qũo sapientes in ipsa sua astutia vis diuina comprehendat. Ideo ab eis venditus fuerat Ioseph, ne adoraretur, sed ideo est adoratus, q̃a venditus. Astutè nanq; aliquid agere ausi sunt, vt Dei consilium mutaretur, sed diuino iudicio, quod declinare conati sunt, renitendo seruierunt. Inde quippe coacti sunt Dei volũtatem peragere, vnde hanc moliti sunt astutè cõmutare. Sic sic diuinum cõsilium dum deuitatur, impletur: sic humana sapiẽtia dum reluctatur, comprehenditur. Timuerunt fratres ne Ioseph super eos excresceret, sed hoc qđ diuinitus dispositum fuerat, cauẽdo factum est vt eueniret. Humana ergo sapientia in seipsa cõprehẽsa est, quæ volũtati Dei vnde per intentionem restitit, inde eius impletioni militauit. Sic Saul
dũ Dauid subiectũ quotidiano succresce- 18
re virtutũ successu cõspiceret, suã ei i cõiugiũ filiã spopõdit, atq; in eius dotẽ, centũ dari ab eo Philistinorum præputia petijt, vt cũ p̄uocatus miles vltra se excrescere quęreret, inimicorũ gladijs tradit⁹ vitã finiret, sicut scriptũ est: Non hẽt rex 1. Reg. 18
necesse spõsalia, nisi tantũ cẽtũ preputia Phi istinorũ, vt fiat vltio de inimicis regis. Porrò Saul cogitabat tradere Dauid in manus Philistinorũ, sed Dauid dispositionis intimæ fauore roboratus, cẽtũ se dare perhibuit, & ducẽta p̄putia reportauit. Cuius nimirũ operis Saul argumẽto supe-

superatus, superna prouidentia in sapientiæ suæ est cõsilio deprehensus: quia vnde succrescentis militis vitam se extinguere credidit, virtutis eius gloriam inde cumulauit. Sed quia nonnunquam astutè se aliquid sapere etiam electi moliuntur, libet ad medium alium sapientẽ dedocere, & quõ in internis cõsilijs astutia mortalium comprehendatur, & demõstrare. Prudẽter quippe Ionas sapere *Ionæ 1.* voluit, cum ad prædicandam Niniuitarum pœnitentiam missus, quia electis gẽtibus Iudæam deserere timuit, prædicationis officiũ implere recusauit. Nauim petijt, fugere Tharsis elegit, sed protinꝰ tempestas exoritur, sors mittitur, vt videlicet cognoscatur cuius culpa mare turbetur. Ionas in culpa deprẹhenditur, in profundum mergitur, ceto sorbente repentè deuoratur, atq; illuc gestabelua peruenit, quò ire sponte contempsit. Ecce fugitiuum Dei tempestas inuenit, sors ligat, mare suscipit, belua includit, & q̃a autori suo obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suo reus carcere portatur. Iubente Deo ministrare homo ꝓphetiã noluit, aspirante deo belua prophetam uomuit. *Dominus compræhendit sapientes in astutia.* Comprehẽdit ergo dñs sapientes in astutia eorum, qñ & hoc in vsum suæ voluntatis redigit, per qđ sibi voluntas humana cõtradicit. Perscrutemur adhuc Hebræorum sapientiã, vt videamus quid prouidendo prohibuit, aut qđ prohibendo prouocauit. Certè cũ ad redẽptoris nostri miracula credentium turba conflueret cum sacerdotes populi inuidiæ facibus accensi, mundum post eum ire cernerent, vt proclamarẽt dicẽtes: *Ioan. 12.* Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abijt: vt ab illo vim tantæ concursionis abscinderent finire eius potẽtiam morte conati sunt, *Ioan. 11.* dicẽtes: Expedit, vt vnus homo moriatur, & non tota gens pereat. Sed redemptoris mors ad coniunctionẽ sui corporis, id est, Ecclesiæ valuit, non ad separationem. Vnde & per legem turturi vel columbæ (in figura nostri sacrificij) secari guttur pręcipitur, & non penitus abscindi, vt & post mortem corpori caput inhæreat, q̃a videlicet mediator Dei, &

A hominum, id est, caput omnium nostrũ, & veræ mundationis hostia vnde pro nobis mortem pertulit, inde nobis verius inhæsit. Post sectionem ergo, caput turturis suo corpori inhæret, quia Christum ab Ecclesia nec mors interueniens diuidit. persecutores igitur peregerunt hoc quod perniciosè moliti sunt, intulerunt mortem, vt ab eo abscinderet fidelium deuotionem, sed inde fides creuit, vnde hãc se extinguere infidelium crudelitas credidit. Cunq; se æstimant eius miracula persequendo abscindere, hæc B nimirum compulsi sunt nesciendo dilatare. Comprehendit ergo dominus sapientes in astutia eorum, quando & hoc ad pietatis suæ obsequium redigit, quod contra illum humana crudelitas exarsit. Iustus nanq; & misericors mortaliũ acta disponens, alia concedit propitius, alia ꝑmittit iratus, atque ea quæ permittit, sic tolerat, vt hæc in sui cõsilij vsum vertat: Vnde miro modo fit vt & quod sine 14 voluntate Dei agitur, voluntati Dei cõtrarium non sit, quia dum in bonũ vsum mala facta vertuntur, eius consilio mili- C tant etiam quæ eius consilio repugnant. Hinc enim per Psalmistã dr̃: Magna opera domini, exquisita in oẽs volũtates eiꝰ. *Ps. 1* Sic quippe eius opera magna sunt, vt ꝑ oẽ qđ ab hominibus agitur, eius voluntas exquiratur. Nam sæpe inde perficitur, vnde repelli putabatur. Hinc rursum dicitur: Omnia quæcunque voluit *Ps. 1* dñs fecit in cœlo & in terra. Hinc Salomon ait: Non est sapientia, non est prudẽtia, non est consilium contra dñm. *Pro.* Restat ergo vt in cunctis quæ agimus, vim supnę voluntatis inq̃ramus, cui videlicet co- D gnitæ, debet nostra actio deuotè famulari, & quasi ducẽ sui itineris prosequi, ne ei etiam nolens seruiat, si hanc superbiẽs declinat. Vitari enim vis superni cõsilij nequaquam potest, sed magna sibi virtute hanc temperat, qui se suo eius nutibꝰ refrenat, eiusq; se pondera leuigat, qui hanc subiecto cordis humero volãs portat. Sed quia persecutorum superius memoriam fecimus, qualiter etiam ea quæ subiecta sunt, eorum cæcitati congruãt, ostendamus. Sequitur:

Quòd

Quòd exemplo Loth, contra viam iusti, accusationis aditum non inueniunt peccatores. Cap. XXIII.

P*Er diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie.* Per dié tenebras incurrunt, quia in ipsa veritatis pręsentia perfidiæ errore cæcati sunt. Clarè quippe per dié cernitur, per noctem verò nostra acies obscuratur. Persecutores igitur redéptoris nostri, dũ diuinæ virtutis miracula cernerent, & tñ de eius diuinitate dubitarét, ĩ die tenebras passi sũt, qa visum in luce ꝑdiderunt. Hinc est ꝙ
Ioan. 12. eos ipsa lux admonet dicens: Ambulate dũ lucé habetis, ne vos tenebræ comprehendant. Hinc est qđ de Iudęa dr̃: Occidit
Hier. 15. ei sol cũ adhuc esset dies. Hinc est qđ uocem pœnitentiũ in se propheta iterũ su-
Esa. 56. mit, dicens. Impegimus meridie quasi in tenebris. ĩ caliginosis quasi mortui. Hinc iterũ dicit: Custos quid de nocte, custos qd de nocte? Dixit custos. Venit mane &
Esa. 21. nox. De nocte etenim custos venit, qa humani generis protector, & manifestus in carne apparuit, & tamé hunc pressa pfidiæ suæ tenebris Iudæa minimè cognouit. Vbi bene ex voce custodis additur: Venit mane & nox, quia per eius præsentiá & noua lux mũdo inclaruit, & tamen in corde infideliũ vetusta cęcitas re-
15 mansit. Bene autem dicitur: *Quasi in nocte sic palpabunt in meridie.* Hoc quippe palpando exquirimus, quod oculis non ui-
Ioan. 10. demus. Iudæi aũt aperta eius miracula viderant. & adhuc eũ quasi palpantes quęrebant, cũ dicerent: Quousq; animá nostrá tollis? Si tu es Christus, dic nobis palàm. Ecce miraculorum lux ante oculos aderat, & tamen in cordis sui tenebras offendentes, adhuc requirédo palpabát. Quorum nimirum cæcitas ad crudelitatem, crudelitas ét vsq; ad aperta opera persecutionis exarsit. Sed redemptor humani generis, persecutorum suorum manibus diu teneri nõ potuit. Vnde & protinus subditur: *Porrò saluum faciet egenũ de gladio oris eorũ, & de manu violenti pauperé.* Ipse quippe iste pauper est, de quo p Pau-
2. Cor. 8. lũ dr̃: Propter nos egenus factus est, cum diues esset. Et quia Iudęi accusando dñm

A tradiderũt, qué traditũ gétiles crucifixerũt, pôt per oris gladiũ accusantiũ Iudeorũ lingua signari, de qbus p Psalmistá dr̃: Filij hoium, dentes eorũ arma & sagittæ, Ps. 56.
& lingua eorũ gladius acutus. Qui Euangelio ét teste clamauerunt: Crucifige, crucifige eũ. Per uioléti verò manũ, ipsa crucifigens gétilitas exprimi pôt, q̃ in redem- Luc. 23.
ptoris morte. Hebręorũ uoces opere impleuit. Deus itaq; hũc pauperé & de violéti manu & de oris gladio saluũ fecit. qa videlicet redéptor noster & vires genti-
B liũ, & linguas Hebręorũ moriendo ex humanitate pertulit, sed ex diuinitatis suæ potentia resurgédo superauit. Quia videlicet resurrectione qd aliud agitur, nisi vt ad spé vitæ subsequétis infirmitas nostra roboretur? Vnde & bene mox subditur: *Et erit egeno spes.* Erepto quippe paupere, egenus ad spem reducitur, quia humilis fideliũ populus redemptore moriéte, pauore concutitur, sed resurgente solidatur. Ipsos nanque primos huius populi pauperes, electos videlicet prædicatores, visa eius mors perculit, sed resur-
C rectio ostensa reparauit. Saluato ergo paupere, spé egenus recipit, quia resurgente in carne domino, fidelis quisq; ad æternæ uitæ fiduciá conualescit. Sed ecce iam in manifesta ostensione veritas venit, iá carnis morté pertulit, eamq; resurgédo destruxit, iá resurrectionem gloria ascensionis honorauit: & tamé Hebręorum lingua adhuc eum contumelijs lacessere non desinit, quos nimirum æquanimiter tolerat, vt alios tolerando conuertat, atq; alios minimè conuersos quádoq; districtius feriat. Tunc enim lingua
D infidelium ab effrenatione vanæ suæ loquacitatis obmutescet, cum venire eum iustum iudicem viderit, quem tunc iniustè iudicauit. Vnde & bene subditur: *Iniquitas autem contrahet os suum.* Os enim suum nunc adhuc iniquitas dilatat, quia humani generis redemptorem, lingua infidelium contumelijs lacessere nequaquam cessat. Sed tunc os contrahit, cum hoc quod nõ vult per studium, per supplicium claudit, quod tamen bene accipi etiam de conuersis persecutoribus potest. Saluato enim paupere, dum ege-

nus ad ſpem redit, contracto ore iniquitas obmuteſcit, quia reſurrectionis eius clareſcente miraculo, dũ copioſa multitudo infidelium credidit, à redemptoris ſui iniurijs cõtumelijsq; ceſſauit. Os enim ſuum ad quod Deum deridẽdo aperuit,
16 iam formidando cõtraxit. Libet hæc moraliter, poſtpoſita Iudæorum ſignificatione, tranſcurrere, atq; à prauis generaliter quõ agantur indagare. Iniquorũ quippe hoĩum mentes cum quædam à proximis bene geſta cõſpiciunt, in extẽſo liuoris ſui eculeo torquentur, & grauem mmalitiæ ſuæ pœnam ſuſtinent, cum bona in alijs tabeſcentes vident. Rectè itaque dr̃: *Per diem incurrent tenebras.* Quia mens eorum cùm de aliena melioratione affligitur, de radio lucis obſcuratur, quia ſæpe in proximis dum bona aperta conſiderat, ſi qua mala lateant inueſtigant, & ſollicitis inquiſitionibus laborant, ſi quid fortè qđ accuſare poſſint inueniãt. Sana quidem mẽbra conſpiciunt, ſed clauſis cordis oculis vulnus palpantes quęrunt. Vnde & bene ſubditur: *Et quaſi in nocte ſic palpabunt in meridie.* Dies boni operis in proximo exterius lucet, ſed quaſi in nocte palpant, quia liuoris ſui intus tenebras tolerant. Peruenire ad aliqua quæ reprehendant ſatagunt, detractionis aditum quærunt, ſed quia hunc inuenire non ualent, cæci exterius circũeunt. Qđ bene exprimitur, cũ Loth protegẽtibus angelis,
Gen. 19. in domo eius Sodomitæ oſtiũ non inuenerunt, ſicut ſcriptũ eſt: Vimq; faciebant Loth vehementiſſimè, & iam proximũ erat vt frangerent fores, & miſerunt manum uiri, & introduxerunt ad ſe Loth, clauſeruntq; oſtiũ, & eos qui erant foris percuſſerunt cæcitate, à minimo vſq; ad maximũ, ita ut oſtiũ iuenire nõ poſſent. Quid eſt qđ malis aduerſantibus intra domũ Loth reducitur & munitur, niſi quod iuſtus quiſq; dũ prauorũ inſidias ſuſtinet, ad mẽtẽ reuertitur, & imperterritus manet? Sodomitæ aũt viri in domo Loth oſtiũ inuenire nequeunt, quia corruptores mentiũ cõtra uitã iuſti nullũ accuſationis aditũ deprehendũt. Percuſſi enim cęcitate quaſi domũ circũeunt, quia inuidẽtes facta dictaq; perſcrutantur. Sed quia eis de uita iuſti fortis vndiq; ac laudabilis actio obuiat, errantes nihil aliud quàm parietem palpant. Bene ergo dicitur: *Quaſi in nocte ſic palpabunt in meridie:* quia dum bonũ quod vident accuſare nequeunt, cęcati malitia, malũ quod non uident, ad accuſationem quærunt. Vñ rectè ſubiungitur: *Porrò ſaluum faciet egenum de gladio oris eorum, & de manu violenti pauperem.* Pauper quippe eſt, quiſquis apud ſemetipsũ elatus nõ eſt. Vñ & per Euãgeliũ ueritas dicit: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorũ eſt regnũ cęlorũ. Mat. 5. Duobus aũt modis ad culpã unuſquiſq; ptrahitur, aut enim delectatione perducitur, aut terrore ſuperatur: Gladius nanq; oris, eſt iniquitas perſuaſionis: manus aũt violenti, eſt aduerſitas ptãtis. Sed quia ueraciter humilis, qui hoc loco pauper vocatur, quo nulla huius mundi proſpera appetit, eò audenter et aduerſa contemnit, rectè dicitur. Saluum faciet egenum de gladio oris eorum, & de manu uiolenti pauperem. Ac ſi apertè diceretur: Sic in ſe Deus mentes humiliũ ſolidat, ut eas ad perpetrandã nequitiã nec blandimenta ſuaſionum pertrahant, nec dolores ſuppliciorum frãgant. Spes quippe in æternitatem aĩum erigit, & idcirco nulla mala exterius quæ tolerat ſentit. Vnde & ſubditur: *Et erit egeno ſpes.* Ad cuius ſpei uidelicet fructum cum pauper peruenerit, omnis elatus obmuteſcit. Vnde & adhuc ſubditur: *Iniquitas aũt contrahet os ſuum.* Nunc enim malus bonis derogat, & recta quæ agere negligit, hæc in alijs obtrectando lacerare nõ ceſſat. Sed tunc iniquitas os ſuum contrahit, cum iuſtis quanta ſuppetat gloria retributionis agnoſcit. Tunc enim ei loqui contra bonos non vacat, quia malorum ſuorum digna retributione, linguam tormenta ligant. Vnde bene Anna prophetante dicitur: Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit, & impij in tenebris conticeſcent. 1. Reg. 2. Sed vt electus quiſq; æterna ſupplicia euadat, & ad perennem gloriam pauper aſcendat, debet hic aſſiduis flagellis atteri, quatenus in iudicio valeat purgatus inueniri. Ipſo nãque infirmitatis nrę põdere deorsũ quotidie ducimur, niſi mira manu artificis

per

17 per subuenientia flagella releuemur. Vnde, & subditur: *Beatus homo qui corripitur à domino.* Prima virtus est, ne perpetrari debeant, sed vitari peccata: secunda aūt saltem ꝑpetrata corrigere. Sed plerunq; culpas non solum imminentes minimè vitamus, verum etiā nec commissa agnoscimus. Et paccatoris mens tantò altius tenebrescit, quantò nec dānū suæ cæcitatis intelligit. Vnde fit plerunq; diuini muneris largitate, vt culpam pęna subsequatur & flagella oculos delinquentes aperiant, quos inter vitia securitas cæcabat. Torpēs quippe animus percussione B tangitur, vt excitetur: quatenus qui statum suæ rectitudinis securus perdidit, afflictus consideret quo iacet. Hinc itaq; ipsa asperitas correptionis, origo fit luminis. Vnde & per Paulū dr. Oē quod arguitur, à lumine manifestatur: argumentum. n. salutis, est vis doloris. Hinc est. n. qđ Salomō ait: Curatio cessare faciet peccata maxima. Hinc iterum dicit: Quem enim dominus diligit, castigat: flagellat autem omnem filium quē recipit. Hinc voce angelica dominus ad Ioannem loquitur dicens: Ego quos amo, redarguo & castigo. Hinc Paulus ait: Omnis au- C tem disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis ꝑ eam reddit iustitiæ. Quamuis ergo conuenire simul nequeāt dolor & beatitudo, rectè tamen nunc dicitur: Beatus homo qui corripitur à domino, quia ꝑ hoc ꝙ peccator dolore correptionis premitur, quādoq; ad beatitudinē, quæ sine interuētu doloris est, eruditur. Sequitur:

Ephe. 5. Eccl. 10. Apoc. 3. Heb. 12.

Quibus modis vulnerat Deus, quos ad salutem reducere curat. Caput XIIII. D

I *Ncrepationem ergo domini ne reprobes.* Quisquis pro culpa percutitur, sed in querela suæ percussionis eleuatur, increpationem domini reprobat, quia hāc iniuste se perpeti accusat. Qdi autem non pro purgatione criminis, sed & pro fortitudinis probatione feriuntur, cum causas suæ percussionis inquirunt, nequaquam increpationē domini reprobare

A dicendi sunt: quia in semetipsis castigādo satagunt inuenire quod nesciunt. Vnde & beatus Iob ad libertatis verba, inter percussionis verbera erumpens, tātò de se rectius iudicia ferientis interrogat, quanto in semetipso verius causas persecutionis ignorat. Eliphas itaq; quia hūc percussum nō probationis examine, sed purgationis æstimauit, dum liberè inter flagella loqueretur, reprobasse Dei increpationem credidit. Quem etiam aptè hæreticorum tenere speciem diximus, qui omne quod à sancta Ecclesia rectè agitur, apud iudicium suū semper ad uitiū tortitudinis inflectunt. Quia verò bona intentione ad loquendum ducitur, sed non curat discernere cui loquatur, adhuc supernæ dispensationis moderamina prædicando subiungit, dicens: *Quia ipse vulnerat & medetur, percutit & manus eius sanabunt.* Duobus modis omnipotens Deus uulnerat, quos reducere ad salutē curat. Aliquando enim carnem percutit, & mentis duritiam suo pauore tabefacit. Vulnerando ergo ad salutem reuocat, cum electos suos affligit exterius, ut interius uiuant. Vnde per Moysen quoque loquitur dicens: Ego occidam, & ego uiuere faciam, percutiam, & ego sanabo. Occidit enim ut viuificet, percutit vt sanet: quia idcirco foris verbera admouet, vt intus vulnera delictorum curet. Aliqñ autem etiam si flagella exterius cessare videantur, intus uulnera infligit, quia mentis nostræ duritiam suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat: quia terroris sui iaculo transfixos, ad sensum nos rectitudinis reuocat. Corda enim nostra malè sana sunt, cum nullo Dei amore sauciantur, cum peregrinationis suæ ærumnam non sentiunt, cùm erga infirmitatem proximi nec quamlibet minimo affectu languescunt: Sed vulnerantur ut sanentur, quia amoris sui spiculis mentes Deus insensibiles percutit, moxque eas sensibiles per ardorem charitatis reddit. Vnde & sponsa in Canticis Canticorum dicit: Vulnerata charitate ego sum. Malè enim sana anima, atque in huius exilij statu cęca securitate prostrata, nec videbat Deū, nec videre

De duobus modis quosdam vulnerat. Deut. 32

dere requirebat: percussa aũt charitatis ei⁹ spiculis, vulneratur in intimis affectu pietatis, ardet desiderio cõtemplationis, & miro modo viuificatur, ex vulnere q̃ prius mortua iacebat in salute, æstuat, anhelat, & iã videre desiderat quẽ fugiebat. Percussione ergo ad salutem reducitur, q̃ ad securitatẽ q̃etis intimæ, amoris sui perturbatione reuocatur. Sed cũ sancta mẽs anhelare in deũ cœperit, cũ cũcta mundi hui⁹ blandimẽta despiciẽs, ad supernã se patriã per desideriũ tendit, ad tẽtationẽ ei protinus vertitur, quicquid amicum prius in seculo blandumq; putabatur. Nam qui peccantem amare consueuerit, rectè viuentẽ crudeliter impugnant. Et erectus in Deum animus, carnis suæ bella tolerat in qua prius vitijs seruiẽs, delectabiliter iacebat: voluptates priscę ad memoriã redeũt, & contradicẽtẽ mentẽ graui certamine affligunt. Sed quia dũ transitorio labore atterimur à ꝑpetuo dolore liberam⁹, aptè subiũgitur.

Quòd in præsenti vita electos suos non permittit Deus tentari, supra id quod possunt, donec huius vitæ septimana comple a, nulla eos deinceps tentatio tangant. Cap. XV.

IN *sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malũ.* Quid.n. senario numero quem septimus sequitur, nisi præsentis vitæ operatio decursusque signatur? Sexto quippe die oĩa perficiẽs, hominem condidit, & septimo die Deus requieuit, qui scilicet septimus vesperã non hẽt, quia subsequentem requiẽ nullus iam terminus claudit. Perfectus ergo oĩbus requies sequitur, quia post bona vitæ præsentis opera, retributio æternæ quietis inuenitur. In sex itaq; nos tribulationibus dñs liberat, ne nos in septima malum tangat: quia per paternę pietatis eruditionem præsentis vitæ labore nos atterit, sed in aduentu iudicij à verbere abscondit, vt tanto tunc ad salutem certiores exhibeat, quanto nunc nos flagella durius secant: Qui aptè mox mala vitę præsentis, & adiutoria supernæ protectionis enumerans subdit? *In fame eruet te de morte, & in bello de manu gladij.* Sicut

A fames carnis, est subtractum subsidium corporis, ita & fames mentis, est silẽtium diuinæ locutionis. Vnde rectè per prophetam dicitur: Emittam famem in terrã non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem audiẽdi verbum domini. Et quia humanam mentem cum diuina allocutio deserit, cõtra eam carnis tentatio inualescit, aptè subiungitur: *Et in bello de manu gladij.* Bellum quippe patimur, cum carnis nostræ tentationibus impugnamur, de quo nimirum bello per Psalmistam dicitur: Obumbrasti super caput meũ in die belli. Quia igitur reprobi dũ B fame verbi Dei deficiunt, etiam belli gladio transfiguntur, electos suos dominus & in fame à morte eripit & in bello à gladio abscondit: quia eorũ mentes diuini verbi sui pabulo reficit, contra tentationes corporis fortes reddit. Sed sunt nonnulli qui etsi ex diuino eloquio ab interna se fame reficiunt, si iam contra tentationes corporis, continentiæ virtute fulciuntur, adhuc tamen percutit humanis detractionibus metuũt, & sæpe dum linguarum iacula formidant, peccati se laqueo strangulãt. Vnde & aptè subditur: C *A flagello linguæ absconderis.* Flagellum linguæ est exprobatio illatæ contumeliæ. Flagello linguæ bonos feriunt, qui eorũ opera irridendo persequuntur. Sæpe enim lingua è bono opere dum vituperat reuocat, & quasi flagellũ se exerit, quia dorsum timidæ mentis cędit. Hoc flagellum linguæ, electorum mentibus insidiari propheta conspexerant, cum supernũ adiutorium pollicens dicebat: Ipse liberabit me de laqueo uenantium, & à verbo aspero. Venantes enim nihil aliud quàm carnem quęrunt. Sed à venãtium laqueo, atq; ab aspero verbo eripimur, quando & insidias carnalium, & irrisionũ probra despiciẽdo superamus. D Aspera quippe eorum verba sunt, quæ bonis nostris itineribus aduersantur. Sed asperitatem verbi euadere, est irrisiones detrahentiũ dissimulando calcare. Sancta ergo anima à flagello lingue absconditur; quia dum in hoc mundo honorem laudis non quærit, nec contumelias detractionis sentit. Sed sunt nonnulli qui iam

iam derogantium verba despiciunt, iam A irrisiones pro nihilo attendunt, adhuc tamen pœnas corporis cruciatusq; ptimescunt. Antiquus nanq; aduersarius ut à recta intentione nos retrahat, multiformiter impugnat, & tentationem nostrã modo verbi fame, modo carnis certamine, mõ flagello sermonis, modo calamitate persecutionis aggreditur. Sed quia pfectus quisq; cũ in semetipso uitia vicerit, statim ẽt mentẽ contra uulnera passionis accingit, aptè subiungitur: Et non timebis calamitatẽ cũ uenerit.] Sancti.n.uiri quia cõtra multiformẽ aduersariũ se pu B gnare cõsiderant, semetipsos in certamine multipliciter parant. Hñc.n.contra famẽ, diuini verbi pabulũ: contra belli gladiũ, continentiæ scutũ: contra flagellum linguæ, protectionem patientiæ: contra exterioris calamitatis damnum, interni amoris adiutorium. Vnde miro modo agitur, ut quo eos hostis callidus numerosius tentat, eo circumspecti Dei milites uirtutibus ditiores fiant. Et quia electi quiq; dum pręsentis vitæ certamina fortiter tolerant, interiore sibi uẽturi iu C dicij securitatẽ parant, rectè subiũgitur:

Quòd damnatis nulla humanitate compatiẽtur electi, & sic solidi erunt, vt vltrà nec timore, nec dolore vllo affici possint. Cap. XVI.

IN *vastitate & fame ridebis.* Tunc quippe reprobi vastitatem famemque passuri sunt, cum dãnati in extremo iudicio ab æterni panis visione separantur. Scriptũ
Esa. 26. nanq; est: Tollatur impius, ne videât glo
Ioan. 6. riam Dei. Et per semetipsum dñs dicit: Ego sum panis viuus, qui de cęlo descendi. Simul ergo eos uastitas famesque cruciat, qui non solum foris tormenta sentiunt, sed intus ẽt inedię peste moriũtur. Vastat igitur gehenna, quia concremat: fames interficit, quia suam illis faciem redemptor abscondit. Bene nanq; retributionem interius & exteriusq; recipiunt: qa & cogitando miseri, & operando delin-
Ps. 20. querunt. Vnde bene per Psalmistam dicitur: Pones eos vt clibanũ ignis in tempore uultus tui, dñs in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Quod.n.ab igne deuoratur, ab exteriori parte accenditur. Clibanus verò interius inflammatur. In tpe ego vultus domini, iniusti omnes, ut clibanus ponuntur, & ab igne deuorantur: quia apparente iudice, cum à visione illius eorũ multitudo repellitur, & intus per desideriũ ardet conscientia, & foris carnem cruciat gehenna. Pôt etiã flagellum linguæ, sententia vltimę animaduersionis intelligi, qua districtus iudex reprobis dicet. Discedite à me male- *Mat. 25.* dicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Iustus ergo à fla- *Flagellũ* gello linguæ, atq; à calamitate ueniente *linguæ.* absconditur, quia in tanta districtione sententiæ, blanda tunc iudicis voce refouetur cum dicitur: Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & uisitastis me: in carcere eram, & venistis ad me. Quibus præmittitur: Venite benedicti patris mei, possidete paratum uobis regnum à constitutione mundi. In vastitate ergo & fame iustus ridebit: quia cũ iniquos omnes extrema ultio percutit, ipse de gloria dignæ retributionis hilarescit. Nec damnatis iam tunc ex humanitate compatitur, quia diuinæ iustitię per speciem inhærens, inconcusso districtionis intimæ vigore solidatur. Erectas nanque in claritate supernæ rectitudinis electorum mentes nulla misericordia afficit, quia has à miserijs altitudo beatitudinis alienas reddit: Vnde bene per Psalmistam dicitur: Videbunt iusti & timebũt, *Ps. 51.* & super eum ridebũt & dicent: Ecce homo qui non posuit Deũ adiutorem suũ. D Iniquos enim iusti nunc vident & metuũt, tunc visuri sunt & ridebunt. Quia enim modo ad eorum labi imitationem possunt, hic habent formidinem. Quia verò damnatis tunc prodesse nequeunt, illic non habent compassionem. Aeterno itaque supplicio deditis, non esse miserendum, in ipsa qua beati sunt, iudicantis legunt: qui, quod suspicari fas non est, qualitatem sibi perceptæ fęlicitatis imminuũt, si in regno positi uolunt, quod implere nequaquam possunt. Sed quisquis ad uitæ præcepta se dirigit,

 priusquam

priusquam pręmia æterna percipiat, hic iam initia securituræ in perpetuum securitatis degustat, vt antiquum hostem nō metuat, & interueniente mortis articulo, violētos eius impetus nullatenus perhorrescat. Iustis nanq; initium retributionis, est ipsa plerunq; in obitu securitas mentis. Vñ & rectè subiungitur: *Et bestiam terræ non formidabis.* Callidus quippe aduersarius bestia terræ dicitur, quia ad rapiendas mortis tpe peccatorū animas, violentia crudelitatis efferatur. Quos.n. viuentes blandiens decipit, morientes sæuiens rapit. Quo contra de electorum Ecclesia per prophetā dñs pollicetur, dicēs: Mala bestia non transibit per eam. Illi igitur terræ bestiā morientes timent, q cōditoris sui potentiam viuentes, non timent. Sancti igitur viri, quia diuinæ se formidini medullitus subdunt, oē in aduentu aduersarij pōdus timoris abijcrūt: Hinc est enim q Psalmista dominū exorat, dicens: Ne qn̄ rapiat ut leo animam meam. Hinc rursus ait: Exaudi Deus orationem meam cū deprecor, à timore inimici eripe animam meam. Viuētes quippe perfecti timēt iudicem, ne morientes metuāt accusatorem. Bene ergo dicitur: *Et bestiam terræ non formidabis.* Ac si apertè diceretur: Quia a blandiente modo hoste non uinceris, hunc sæuientem postmodum non timebis. Sed cum bene uiuitur, valde cauendum est, ne mēs despectis cæteris de gloria singularitatis eleuetur. Vnde aptè ad memoriam bonum sociale reducitur, cū protinus subinfertur: *Sed cum lapidibus regionum pactum tuum.* Quasi distinctæ in mundo regiones sunt Ecclesiæ gentium, quæ in una fide positæ, morum linguarumq; diuersitate diuiduntur. Quid ergo per regionum lapides, nisi Ecclesiarum electos accipimus? Quibus primi instructoris voce dicitur: Vos aūt tanq̄ lapides viui superædificamini. De quibus sanctæ Ecclesiæ dñs per prophetam pollicetur, dicens: Ecce ego sternā per ordinē lapides tuos. Qui igitur rectè viuit, pacto se cū lapidibus regionū iungit, quia in eo q mundi desideria superat, vitam suam proculdubio ad sanctorum præcedētium imitationem ligat.

Diabolus bestia terræ dicitur.

Esa. 35.

Psal. 7.

Psal. 63.

1. Pet. 2.

Esa. 54

A Sed cum à mundi dilectione disiungitur, malorum spirituum impugnationes crescunt, quæ tamen quo magis in mœrore quenquam atterunt, eo conditori humilius subdunt. Vnde & subiungitur: *Et bestiæ terræ pacificæ erunt tibi.* Notandum prius est, q non ait pacatæ, sed pacificæ: videlicet non quia pacem hñt, sed qa pacem faciunt. Hostes quippe callidi dū insidiantur affligunt, sed afflicta mens tanto magis ad æternā patriā reditum diligit, quāto in hoc ærumnoso exilio laboriosius viuit: & verius se gratiæ sui adiutoris humiliat, cū contra se insidias hostiū acriores pensat. Terrę ergo bestię electis pacificæ fiunt, quia maligni spiritus cum bonorum corda aduersantes deprimūt, hæc nolentes ad amorem domini impellunt. Inde ergo cum Deo robustior pax oritur vnde nobis ab aduersariis durior pugna generatur. Possunt etiam per terræ bestias, motus carnis intelligi, qui dū mentem nostram irrationabilia suadēdo lacessunt, contra nos bestialiter insurgunt. Sed cum cor diuina sub lege deprimitur, etiam carnis incentiua detumescunt: vt etsi tentando submurmurant, nequaq̄ tamē vsq; ad effectum operum, quasi ad aperti morsus rabiem exurgāt. Quis enim adhuc in hac corruptibili carne subsistens, has terræ bestias plenè edomat, cum ille ad tertium cœlum raptus egregius prædicator dicat: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentē in lege peccati, quę est in membris meis. Sed aliud est has bestias in campo operis sęuientes aspicere, aliud intra cordis caueam frementes tenere. Redactę nanque intra claustra continentię, etsi adhuc tentando rugiunt, vsque ad morsum tamen, vt diximus, actionis illicitæ non excedunt. Pacificæ itaque sunt terræ bestiæ, quia motus carnis etsi per desideria palpitant, aperta nos tamen contradictione operis non impugnant. Quamuis per ipsum quòd pacificæ dicuntur, etiam id quod de malignis spiritibus diximus, non inconuenienter accipitur. Motus etenim carnis pacem nobis cum Deo faciunt, cum tentando contradicunt

Vtilis afflictio.

Rom. 7.

B

C

D

cunt. Nam iusti mens in eo quod ad superna dirigitur, ex corruptibili carne graui bello fatigatur. Quæ si qñ a desideriis cœlestibus, huius mundi qualibet minima delectatione tardatur, ipso bello suę tentationis impellitur, vt illud toto corde diligat, quod contradictio nulla perturbat. Vnde fit vt quietem intimam ad memoriam reuocet, & carnis suæ illecebras fugiens, ad illam pleno amore suspiret. Considerare.n. ex tentatione vnusquisq; cópellitur, vnde vel ex quo cecidit, qui postq̃ Dei pacem deseruit, rixam sibi cótra se exurgere ex semetipso sentit: & túc verius videt de secura Dei dilectione quid perdidit, quia ad se dilapsus, suã in se cótumeliam inuenit. Pacem ergo nobis terræ bestię faciunt, quia motus
23 carnis, dũ nos tentãdo lacessunt, ad amorem quietis intimæ impellunt. Bene auté subditur: *Et scias quòd pacem habeat tabernaculum tuum.* In scriptura sacra aliter pax plena dicitur, atque aliter inchoata. Inchoatam quippe pacem veritas discipulis dederat, cum dicebat: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Et plenam Simeon desiderauerat, cum exoraret, dicens: Nunc dimittis seruum tuum dñe, secundum verbum tuũ in pace. Pax enim nostra ex desiderio códitoris inchoatur, ex manifesta auté visione perficitur. Plena quippe túc erit, cum mens nostra nec ignorantia cęcatur, nec carnis suæ impugnatione concutitur. Sed quia eius exordia tangemus, cum vel mentem deo, vel carné menti subiugamus, tabernaculum iusti habere pacem dicitur: quia videlicet eius corpus quod mente inhabitatur, à peruersis desideriorum motibus prius inquietatum, nũc sub iustitiæ dispositione refrenatur. Sed quid prodest per continétiã carne restringere, si mens per se compassionem nesciat in proximi amore dilatare? Nulla nanq; est castitas carnis, quã non commendat suauitas mentis. Vnde post pacem tabernaculi apte subiũgitur: *Et visitans speciem tuam, non peccabis.* Species quippe hominis est alter homo. Rectè enim species nostra dicitur proximus noster, quia in illo cernimus quid ipsi sumus. Corporali enim visitatione, ad

Pax duplex.

Ioan. 14.

Luc. 2.

proximum gressum accessu venimus, spiritali verò, non gressu, sed affectu ducimur. Speciem ergo suã visitat, quisquis ad Deum quem sibi similem per naturã conspicit, passibus amoris tendit: vt in altero sua considerans, ex seipso colligat qualiter infirmitati alterius condescendat. Speciem suam visitat, qui vt in se alterum reficiat, se in altero pensat. Hinc nanq; per Mosen veritas cùm gesta describeret, gerenda signabat dicens. Protulit terra herbã virentem, & afferentem semen iuxta genus suum, lignumq; faciens fructũ, & habens vnumquodq; semen secundum speciem suam: Lignũ quippe secundum speciem suam semen producit, cùm mens nostra ex sui cósideratione se in alterum colligit, & recti operis germé parit. Hinc quidã sapiens dicit: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Hinc in Euangelio dominus dicit: Quæ vultis vt faciãt vobis homines, & vos eadem facite illis. Ac si apertè diceret: Speciem vestram in altero visitate, atq; ex vobismet ipsis agnoscite, quid vos oporteat aliis exhibere. Hinc Paulus ait: Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer: & his qui sub lege erant, quasi sub lege essem, cùm ipse non essem sub lege, vt eos qui sub lege erant, lucrifacerem: & his qui sine lege sunt, quasi sine lege essé, cùm sine lege Dei non essem, sed sub lege essem Christi. Et paulò post: Omnibus omnia factus sum, vt omnes saluos facerem. Neq; enim egregius prædicator, vt quasi Iudæus fieret, ad perfidiam erupit: neq; vt quasi sub lege esset, ad carnale sacrificium rediit: neq; vt omnibus omnia fieret, simplicitatem mentis in erroris varietatem cómutauit: sed cóndescendẽdo: appropinquat infidelibus, non cadendo, vt videlicet singulos in se suscipiés, & se in singulos transfigurans, compatiendo colligeret, si ita ipse, vt illi esset, quid impendi sibi ab aliis rectè voluisset: & tanto verius vnicuique erranti concurreret, quanto salutis eius modum ex propria cósideratione didicisset. Bene ergo dicitur: *Et visitans speciem tuam non peccabis:* quia tunc peccatum plenè vincitur, cùm ex sua similitudine vnusquisque perpendit,

Gen. 1.

Mat. 7.

1. Cor. 9.

dit, quomodo in proximi dilectione dilatetur cum uerò à uitiis caro restringitur cum mens uirtutibus exercetur, restat ut loquendo quisque doceat uitã alios, quã moribus seruat. Ille nanque uberes fructus pdicationis colligit, qui semina bonę operationis præmittit. Vnde post pacem tabernaculi & speciei nostrę uisita-
24 tionem, rectè subiungitur. Et scies quoniam multiplex erit semen tuum, & progenies tua sicut herba terræ.] Post pacem qppe tabernaculi, post speciei nostrę uisitationem, semen iusti multiplex surgit. quia nimirum post membrorum macerationem, ac morum magnitudinem, tãto ei fœcundius prędicationis uerbũ tribuitur, quanto hoc in eius pectore perfecti operis exaratione pręuenitur. Ille nanq; bene loquendi facundiam accipit, qui sinum cordis ad perfectè uiuendi studia extendit. Nec conscientia loquẽtem prępedit, cum uita linguã antecedit. Hinc est quòd Aegyptij seruitio publico Ioseph dispẽsante subiecti, cum iuri regis semet ipsos tradentes humiliant, frumẽta etiã
Gen. 47. ad semen reportant. Frugem quippe ad esum etiã liberi accipimus, cum & sacro eloquio pascimur, & tamen ad quędam quę in hoc mundo appetimus, in nostris voluptatib. vacamus. Sed serui facti, & ad semen frumenta pcipimus: quia dum plenè deo subdimur, etiam verbo prædicationis replemur. Et quoniã magna ples fidelium sequitur, cum sancta prędicatio prærogatur, post multiplicitatẽ seminis rectè subiungitur: *Et progenies tua sicut herba terræ.* Iusti progenies herbæ terræ comparatur. quia qui de eius imitatione nascitur, dum arentem vitæ præsentis gloriam deserit, spe interna viridescit. vel certè iusti progenies sicut herba oritur, quia dum viuendo mõstrat quod prædicando asserit, multitudo sequentium innumerabilis exurgit. Sed iam quisquis terrena desideria despicit, quisquis se per actiuæ vitæ opera extendit, nequaquam ei sufficit magna exterius agere, nisi etiam per contemplationem valeat interna penetrare. Vnde & aptè protinus subinfertur:

A *Quid est quod Abraham coniugem mortuam in sepulchro duplici sepelit: & quid sit quod per Moysen cum hysopo lignoq; cedrino vacca mactari præcipitur.* Cap. XVII.

IN gredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus tritici in tempore suo. Quid enim sepulchri nomine, nisi contemplatiua vita signatur: quæ nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit, dũ à terrenis desiderijs susceptos in intimis abscõdit? Ab exteriori quippe vita, mortui, etiam sepulti per contemplationem
B fuerant, quibus Paulus dicebat: Mortui enim estis, & vita vestra abscõdita est cum Christo in Deo. Actiua quoque vita 25
sepulchrũ est, quia a paruis nos operibus mortuos tegit: sed contemplatiua perfectius sepelit, quia à cunctis mundis actionibus funditus diuidit. Quisquis ergo iam in se contumelias carnis edomuit superest vt mentem per studia sanctę operationis exerceat, & quisquis iam mentẽ p sancta opera dilatat, superest ut hãc vsq; ad secreta intimæ contemplationis studia extendat. Neque enim perfectus
C prædicator est, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. Hinc est enim quòd Gen. 23.
Abraham coniugem mortuam in sepulchro duplici sepelit, quia nimirum perfectus quisque prædicator extinctam à pſentis vitę desiderijs animã suã, sub bonę operationis tegmine & cõtemplationis abscondit, vt a carnali concupiscentia, sub actiua cũtemplatiuaq; vita quasi insensibilis lateat, quæ prius mundi desideria sentiens, mortaliter viuebat. Hinc
D est, quòd humani generis redemptor per diem miracula in vrbibus exhibet, & ad orationis studium in mõte pernoctat. vt perfectis videlicet pdicatoribus innuat, quatenus nec actiuã vitam amore speculationis funditus deserant, nec cõtẽplationis gaudia penitus operationis nimietate contẽnant: sed quieti cõtẽplantes sorbeãt, quod occupati erga proximos loquẽtes refundãt. Speculãdo quippe in dei amorẽ surgitur, sed prędicando ad proximi vtilitatem reditur. Vnde apud Moysen

Num. 19 sen dũ in sacrificio vacca mactatur, offer A ri cũ hysopo lignoq; cedrino bis tinctus coccus pręcipitur. Vaccã quippe mactamus, cũ carnẽ à lasciuia suæ voluptatis extinguimus, quã cũ hysopo lignoq; cedrino ac cocco offerimus: qa cũ maceratione carnis, sacrificiũ fidei, spei & charitatis adolemus. Hysop᷒ quippe interna
Act. 15. nostra mũdare cõsueuit. Et per Petrũ dicitur: Fide mũdans corda eorũ. Lignũ ce
1. Pet. 1. drinũ nulla putredine deficit: quia spe cę
Luc. 12. lestiũ terminus nõ consumit. Vnde & ꝑ Petrũ dr̃: Regenerauit nos in spẽ viuã, per resurrectionẽ Iesu Christi ex mortuis, in hęreditatẽ incorruptibilẽ & incõ B taminatã & immarescibilẽ. Coccus verò rubro colore flãmescit: quia quẽ implet charitas, incẽdit. Vnde & in Euãgelio veritas dicit. Ignẽ veni mittere in terrã. Sed bis tinctus coccus offerri ꝑcipitur: vt videlicet ante interni iudicis oculos, charitas nostra, dei & ꝓximi dilectione coleretur: quatenus conuersa mẽs nec sic ꝓ amore Dei quietẽ diligat, vt curã ꝓximi vtilitatẽq; postponat: nec sic pro amore proximi occupationi inseruiet, vt quietẽ funditus deserẽs, ignẽ in sup̃ni amoris C extinguat. Quisquis ergo semetipsum Deo iã sacrificiũ obtulit, si pfecta desiderat, curet necesse est, vt nõ solũ ad operationis se latitudinẽ, verũetiã ad culmina cõtẽplationis extendat. Sed inter hæc magnopere sciẽdum est, quia valde inter se diuersæ sunt conspersiones animorũ. Nonnulli nanq; hominũ ita ociosę mentis sunt, vt si eos labor occupationis exci piat in ipsa operis inchoatione succum-
26 bant: & nonnulla ita inquieti sunt, vt si vacationẽ laboris habuerint, grauius laborẽt, quia tãto deteriores cordis tumul D tus tolerãt quãto eis licentius ad cogitationes vaccat. Vñ necesse est, vt nec q̃eta mẽs ad exercitationẽ se immoderati operis dilatat nec inquieta ad studium contemplationis angustet. Sæpe. n. qui contemplari Deum quieti poterãt, occupationibus pressi ceciderũt, & sæpe qui occupati bene humanis vsibus viuerent, gladio suæ q̃etes extincti sunt. Hinc nã que est ꝙ nonnulli inquieti spiritus dũ plus exquirunt contemplando quam capiunt vsque ad peruersa dogmata erũpũt: & dum veritatis discipuli esse humiliter negligũt magistri errorũ fiunt. Hinc ꝑ semetipsam veritas dicit: Si ocul᷒ tu᷒ *Matt. 18* dexter scandalizat te, erue eũ & proijce abs te. Bonũ est tibi cum vno oculo in vitã intrare, q̃ duos oculos habentẽ mitti in gehennã ignis. Duæ quippe vitæ, actiua videlicet & contemplatiua, cum conseruantur in mente, quasi duo oculi habentur in facie. Dexter nãq; oculus vita cõtemplatiua est, sinister actiua. Sed sunt nõnulli (vt diximus) qui discretè intueri summa & spiritalia nequaquã possũt, & tñ alta contẽplationis assumunt, atq; idcirco in ꝑfidiæ foueã, intellectus praui errore delabuntur. Hos itaq; contemplatiua vita vltra vires assumpta, cogit à veritate cadere, quos in statu suæ rectitudinis humiliter poterat sola actiua custodire. Quibus rectè hoc qđ præfati sumus, veritas dicit. Si oculus tuus dexter scãdalizat te, erue eũ & proijce abs te. Bonum tibi est cum vno oculo in vitam intrare, quã duos oculos habentẽ mitti in gehennã ignis. Ac si apertè diceret: Cum ad cõtemplatiuã vitã idonea discretione non sufficit, solã securius actiuã tene. Cũq; in hoc quod pro magno eligis, deficis, eo contentus esto, qđ pro minimo attẽdis: vt si per cõtemplatiuã vitam à veritatis agnitione cõpelleris cadere; regnum cœlorum per solã actiuam valeas saltem luscus intrare. Hinc rursum dicit: Qui scãdalizauerit vnum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in ꝓfundum maris: Quid ꝑ mare, nisi seculum: Quid per molã asinariã, nisi actio terrena signatur? Quæ dũ colla mẽtis per stulta desideria constringit, hanc in laboris circuitũ mittit. Sunt itaq; nonnulli qui dum terrenas actiones deserũt, & ad contẽplationis studia, humilitate postposita, vltra intelligentiæ vires surgunt, non solũm se in errorẽ deijciunt, sed infirmos quosq; à gremio vnitatis diuidunt. Qui ergo vnum de minimis scãdalizat, melius illi fuerat alligata collo mola asinaria in mare proijci: quia nimirũ peruersę mẽti expedibilius esse potuisset,

ſet, vt occupata mūdo terrena negocia
ageret, quàm per cōtemplationis ſtudia
ad multorum perniciē vacaret. Rurſum
niſi quibuſdam mentibus cōtemplatiua
uita potius, q̄ actiua congrueret, nequa
Pſal. 45. quam per Pſalmiſtā dominus diceret. Va
27 cate, & videte quia ego ſum Deus. Sed in
ter hæc ſciendum eſt, quia ſępe & pigras
mētes amor ad op⁹ excitat, & inquietas
in cōtemplatione timor refrenat. Anco-
ra enim cordis eſt pondus timoris, & ple
runq; fluctu cogitationem quatitur, ſed
ꝑ diſciplinę ſuæ vincula retinetur, neq;
hoc tempeſtas ſuæ inquietudinis ad nau
fragium pertrahit, quia in diuini amoris
litore perfecta charitas aſtringit. Vnde
neceſſe eſt vt quiſquis ad contemplatio-
nis ſtudia ꝓperat, ſemetipſum prius ſub
tiliter interroget quātū amat. Machina
quippe mentis eſt vis amoris, quæ hanc
dum à mūdo extrahi, in alta ſuſtolit. Pri⁹
ergo diſcutiat ſi ſumma inq̄rens diligit,
ſi diligens timet, ſi nouit incognita aut
amando cōprehendere, aut non cōprehē
ſa timendo venerari. In contemplatione
etenim mētem ſi amor non excitat, tēpo
ris ſui torpor obſcurat: ſi timor non ag-
grauat, ſenſus hanc per inania ad nebulā
erroris leuat: & cum clauſa ei ſecretorū
ianua tardius aperitur, ab ea longius ip-
ſas ſua præſumptione repellitur: quia ir
rumpere appetit hoc quod non inueniēs
quærit, cunq; ſuperba mens errorē pro
veritate percipit, quo quaſi intus greſſū
Exod. 19 porrigit, foras tēdit. Hinc eſt. n. q̄ legem
daturus dn̄s, in igne fumoque deſcendit:
quia & humiles per claritatē ſuæ oſten-
ſionis illuminat, & ſuperborū oculos ꝑ
caliginem erroris obſcurat. Prius igitur
mens ab appetitu gloriæ temporis, atq;
ab oī carnalis concupiſcentiæ delectatio
ne tergēda eſt, & tunc ad arcē cōtēplatio
nis erigenda. Vnde & cum lex accipitur,
populos à monte prohibetur, vt videli-
cet qui infirmis adhuc mentibus terre-
na deſiderant, conſiderare ſublimia non
præſumant. Vnde & rectè dr̄: Si beſtia te
tigerit montē, lapidabitur. Beſtia. n. mon
tem tangit, cùm mens irrationabilibus
deſiderijs ſubdita, ad contemplationis
alta ſe erigit, ſed lapidibus percutitur,
A quia ſumma non ſuſtinens, ipſis ſuper-
ni ponderis ictibus necatur. Qui igitur
culmē perfectionis apprehendere nitun
tur, cum contemplationis arcem tenere
deſiderant, prius ſe in campo operis per
exercitium probent, vt ſollicitè ſciant ſi
nulla iam mala proximis irrogata à pro-
ximis, æquanimiter portāt: ſi obiectis tē
poralibus bonis nequaquam mens læti-
tia ſoluitur, ſi ſubtractis non nimio mœ
rore ſauciatur: ac deinde perpendant ſi
cum ad ſemetipſos introrſus redeūt, in
eo quòd ſpiritalia rimātur, nequaquam
B ſecum rerum temporalium vmbras tra-
hunt, vel fortaſſe tractas, manu diſcretio
nis abigunt: ſi incircumſcriptum lumen
videre cupiētes, cūctas circūſcriptionis
ſuæ imagines deprimūt, & in eo quod
ſuper ſe contingere appetunt, vincunt
quod ſunt. Vnde rectè nunc dicitur: 18
Ingrediaris in abundantia ſepulchrum. Vir
quippe perfectus in abundantia ſepul-
chrum ingreditur, quia prius actiuæ vi-
tæ opera congregat, & poſtmodum car-
nis ſenſum, per contemplationem mor-
tuum huic mundo, funditus occultat.
Vnde & aptè ſubditur: *Sicut infertur*
C *aceruus in tempore ſuo*. Actionis nanq; tē-
pus primum eſt, contemplationis extre-
mū. Vnde neceſſe eſt, vt perfectus quiſq;
prius virtutibus mentem exerceat, atq;
hanc poſtmodum in horreū quietis con
dat. Hinc eſt enim quòd is quē legio dæ- Luc. 8
monum domino iubente dereliquit, ad
ſaluatoris ſui pedes reſidet, verba doctri
næ percipit, & de regione ſua ſimul di-
ſcedere cum ſalutis autore concupiſcit:
ſed tamen & ipſa quæ ſalutem contulit
veritas dicit: Reuertere primum in do-
mum tuam, & narra quanta tibi fecerit
Deus. Cum. n. quamlibet parum de diui-
na cognitione percipimus, redire ad hu-
D mana iam nolumus, & proximorum ne
ceſſitatibus onerari recuſamus, quietem
contēplationis quærimus: nihilq; aliud,
niſi hoc qđ ſine labore reficit animum,
amamus. Sed ſanatos nos veritas ad do-
mum mittit, narrare quę nobiſcum acta
ſunt præcipit: vt videlicet mens prius de
ſudet in opere, & poſtmodum refici de-
beat per contemplationem.

Quid

Quid sit quod Iacob pro Rachel seruiuit, & Liam accepit. Cap. XVIII.

HInc est, quòd Iacob pro Rachel seruiuit, & Liam accepit, eiq; dicitur:
Gen. 29. Non est consuetudinis in terra nostra, vt minores antè tradamus ad nuptias quã maiores. Rachel nanq; visum principiũ: Lia autem laboriosa dicitur. Et quid per Rachelem, nisi contemplatiua: quid per Liã, nisi actiua vita signatur? In contemplatione quippe principium, quod Deus est, quęritur: in operatione autem sub graui necessitatum fasce laboratur. Vnde & Rachel pulchra, sed sterilis, Lia autem lippa est, sed fœcunda: quia nimirum mens cum contemplando ocia appetit, plus videt, sed minus Deo filios generat: cũ verò ad laborem pdicationis se dirigit, minus videt, sed amplius parit. Post Lię ergo amplexus ad Rachelem Iacob peruenit: qa perfectus quisq; antè actiuę vitę ad fœcũditatem iungitur, & pòst contemplatiuæ ad requiem copulatur. Quia.n. contemplatiua vita minor quidem tempore, sed meritò maior est, q̃ actiua, sacri Euangelij verbis ostenditur, in quo duæ mulieres diuersa egisse referuntur. Maria quippe redemptoris nostri verba audiens, ad pedes illius residebat, Martha aũt corporalibus ministerijs insistebat. Cunq; contra Mariæ ocium
Luc. 10. Martha quereretur, audiuit: Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Porrò vnum est necessarium. Mariã optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Quid.n. per Mariam quę verba dñi residens audiebat, nisi contemplatiua vita exprimitur? Quid per Martham exterioribus obsequijs occupatam, nisi actiua vita signatur? Sed Marthæ cura nõ reprehenditur, Mariæ verò etiã laudatur: quia magna sunt actiuæ vitę merita, sed contemplatiuę potiora. Vnde nec auferri vnquam Marię pars dr̃: quia actiuę vitę opera cum corpore transeunt, contẽplatiuę autem gaudia melius ex fine conualescunt. Quod bene ac breuiter Ezechiel propheta exprimit, cum volantia
Ezech. 1. animalia contemplatus ait: Et similitudo manus hominis subtus pennas eorum

A erat. Quid.n. p pennas animalium, nisi contemplationes possumus sentire sanctorum, quibus ad summa transuolant, & terrena deserentes, sese in cœlestibus librant? Quid per manus, nisi operationes accipimus? Quia cũ in proximi amore se dilatant, bona q̃ preualent, etiã corporaliter administrãt. Sed manus eorum sub pennis sunt, quia actionis suę opera virtute contemplationis vincunt. Potest etiam p sepulchrũ non solum in hac vita nostra contemplatio, sed quies ęternę & intimę retributionis intelligi: in qua tãto
B verius quiescitur, quãto in nobis corruptionis vita pfectius necatur. In abundantia ergo sepulchrum ingreditur, qui post congesta vitę pręsentis opera, mutabilitati suę plenè mortuus, in secreto veri luminis occultatur: Vnde & per Psalmistam dr̃: Abscondes eos in abscondito vultus tui, a conturbatione hominum. Psal. 30.
Quod bene etiam comparatio adiuncta commendat, cum dr̃: Sicut infertur aceruus in tempore suo. Frumentum quippe in segete Sole tangitur, quia in hac vita,
C humana anima respectu superni luminis illustratur, pluuias percipit, quia veritatis eloquio pinguescit: ventis cõcutitur, quia tentationibus exercetur: & secum crescentes paleas portat, quia nequiorẽ contra se quotidie vitam peccantium tolerat: atq; ad areã deductum triturationis pondere premitur, vt à palearum cõnexione soluatur: quia mens nostra cęlestis disciplinę supposita, dũ correctionis flagella percipit, à societate carnalium mundior recedit, & relictis paleis ad horreum ducitur: quia foris remanentibus
D reprobis, electa anima ad supernę mansionis gaudia ęterna subleuatur. Bene ergo dicitur: *Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur aceruus in tempore suo.* quia dum post afflictionem iusti præmia patrię cęlestis inueniunt, quasi post pressuras ad horreum grana deferunt, & in alieno quidẽ tempore percussiones sentiunt, sed in suo a percussione requiescũt. Electis quippe alienum tẽpus est vita presens, vnde & quibusdã adhuc infidelibus veritas dicit: Tẽpus meum non Ioan. 7. dum aduenit, tempus autem vestrũ semper

Luc. 22. per est paratum. Et rursum: Hæc est hora uestra, & potestas tenebrarum. Sepulchrum ergo in tempore suo sicut frumẽti aceruus ingreditur, quia ille æternam requiem percipit, qui prius hic ut ab exurendis paleis liber sit, disciplinæ pressuras sentit. Eliphas uerò quia & in locutionis suæ serie tabernaculum, lapides, bestias, semen, herbas, sepulchrumque nominauit, quòd non hæc iuxta literam dixerit, ipse innuit, qui post cũcta ilico subiungit: *Ecce hoc ut inuestigauimus ita est*. Liquet profectò quòd in his uerbis nihil ab eo iuxta superficiem dicitur, quia nimirum ante faciẽ non iacet, quod inuestigatur. Quid ergo hæc inuestigasse se indicat, nisi q̃a quòd in verbis exterioribus interiora quæsierit, demonstrat. Sed post cuncta ad stultitiam iactantiæ peruenit, quia protinus subdit:

Quod auditum mente pertracta. Quantalibet doctrina mẽs polleat, grauis eius imperitia est, uelle docere meliorem. Vnde & ea quę ab amicis rectè prolata sunt, ab interno arbitrio non recta iudicãtur. In eo nanq; uim suæ rectitudinis amittunt, quo auditori non congruunt, quia & medicamina uires perdunt, cùm sanis membris apponuntur. In omne ergo quod dicitur, necesse est ut causa, tẽpus, & persona pensetur, si uerba sententiæ ueritas roboret, si hanc tempus congruum postulet, si & ueritatem sententiæ, & congruentiam temporis, personæ qualitas, non impugnet. Ille enim laudabiliter spicula emittit, qui prius hostem quẽ feriet conspicit. Malè nanque arcus ualidi cornua subigit, qui sagittam fortiter dirigens, ciuem ferit.

Libri Sexti Moralium S. Gregorij Finis.

A

B. GREGORII PAPÆ, IN BEATVM IOB.

SVPER CAPVT SEXTVM, Liber Septimus.

CAPVT I.

Vorundam mentes plus flagella, quàm conuitia cruciant, quorundam ve- B rò plus conuitia quàm flagella castigant. Nam sæpe contra nos quibuslibet pœnis durius tormenta verborum sæuiunt, cunque nos ad defensionem erigunt, in impatientiam sternunt. Vnde beato Iob ne deesse tentatio ulla potuisset, non solum hunc flagella desuper feriunt, sed grauiora plagis amicorum colloquia affligunt: ut sancti uiri animus hinc inde pulsata ad motũ iracundiæ & elationis erumperet, & quicquid mundè uixerat, per cõtumaciam superbæ lo- C cutionis inquinaret. Sed tactus plagis gratias retulit, lacessitus uerbis rectè respondit, & percussus innotescit, quàm pro minimo salutem carnis habuerit. Loquẽs quoq; indicat, quam sapiens tacebat. Sed quædam eius uerbis admixta sunt, quæ apud humana iudicia patientiæ limitem trãsire videantur, q̃ nos verè intelligimus, si superni sententiam iudicis in eorum examinatione pensamus. Ipse quippe beatum Iob & prius contra aduersarium prætulit dicens: Vidisti ser- D uum meum Iob, quòd non sit similis ei super terrã: vir simplex & rectus ac timẽs Deum, & recedens à malo? Ipse post probationem amicos eius redarguit, dicens: Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob: restat ergo, vt cùm mẽs in B. Iob sermonib. fluctuat, eorum pondus ex eiusdẽ historiæ initio ac fine perpendat. Ab æterno enim iudice, nec casurus laudari potuit, nec lapsus præferri. Si igitur in ambiguitatis tẽpestate deprehẽsi, prima huius historiæ & postrema cõspicimus, nauis cordis, considerationis suæ

suæ funibus, quasi à prora & puppi re- A stringitur, ne in erroris saxũ pducatur. Nullis ergo ignorantiæ nostræ procellis obruimur, si tranquillum supernę sententiæ litus tenemus. Ecce enim dicit, quod quæstione non modica lectoris animum moueat, Sed quis hoc non rectum dicere audeat, quod in Dei auribus rectum sonat?

CAPVT SEXTVM B

BEATI IOB.

ESPONDENS autem Iob dixit. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Vnde & verba mea dolore sunt ple- C *na, quia sagittæ domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, & terrores domini militant contra me. Nunquid rugiet onager cùm habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præsepe plenum steterit? Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? Aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem? Animæ enim esurienti etiam amara dulcia esse videntur. Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ angustia cibi mei sunt. Quis det vt veniat petitio mea, & quod expecto tribuat mihi Deus, & qui cœpit, ipse me conterat? Soluat manum* D *suam, & succidat me, & hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus sancti. Quæ est enim fortitudo mea, vt sustineam, aut quis finis meus, vt patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Ecce non est auxilium mihi in me, & necessarij quoque mei recesserunt à me. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem domini derelinquit. Fratres mei præterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in conuallibus. Qui timent pruinam, irruet super eos nix. Tempore quo fuerint dissipati, peribunt: & vt incaluerint, soluentur de loco suo. Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, ambulabunt in vacuum, & peribunt. Considerate semitas Themen, itinera Saba, & expectate paulisper. Confusi sunt, quia speraui. Venerunt quoque vsque ad me, & pudore cooperti sunt. Nunc venistis, & modo videntes plagam meam timetis. Nunquid dixi, afferte mihi, & de substantia vestra donate mihi, vel deliberate me de manu hostis, & de manu robustiorum eruite me? Docete me, & ego tacebo, & si quid fortè ignoraui, instruite me. Quare detraxistis sermonibus veritatis, cùm e vobis nullus sit qui possit arguere me? Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, & inuentum verbum profertis. Super pupillum irruitis, & subuertere nitimini amicum vestrum. Verumtamen quod cœpistis, explete. Præbete aurem, & videte an mentiar. Respondete obsecro absque contentione, & loquentes id quod iustum est iudicate. Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit.*

Quòd steteræ nomine Christus accipiatur, qui in se calamitatem nostram & peccata appendit. Cap. II.

V*Tinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.* Quis alius stateræ noie, nisi Dei & hominum mediator exprimitur? qui ad pensandum uitæ nostræ meritum uenit ac secum iustitiam simul & misericordiam detulit, sed misericordiæ lance præponderans, cultas nostras parcendo leuigauit. In manu etenim patris, quasi statera miri libraminis factus, hinc in se calamitatem nostram, & illinc peccata suspendit. Sed grauis ponderis calamitatem moriendo innotuit, & apud misericordiam suam Deus leue esse peccatum relaxando monstrauit. Ergo per ueram pœnitentiam, quamuis multa & grauissima sint peccata, per misericordiam Dei facile relaxantur:

tur: & apud misericordiam suam leue A esse peccatum, quod relaxatur, monstrauit, qui hoc primùm gratiæ contulit, quia pœnam nostram nobis cognoscibilem fecit. Homo nanque ad contemplandum autorem conditus, sed exigentibus meritis ab internis gaudiis deiectus: in ærumnam corruptionis ruēs, cæcitatem exilij sustinens, culpæ suæ supplicia & tolerabat, & nesciebat, ita vt exilium patriam crederet. & sic sub corruptionis pondere, quasi in salutis libertate gauderet. Sed is quem intus homo reliquerat, assumpta carne foris apparuit Deus, cunque se exterius præ- B buit, expulsum foras hominem ad interiora reuocauit, vt iam damna sua videat, iam pœnam suæ cæcitatis ingemiscat. Calamitas ergo hominis in statera grauis apparuit, quia malum quod pertulit, non nisi in præsentia redemptoris agnouit. Lucem quippe nesciens, damnationis suæ tenebras voluptuose tolerabat, sed postquam vidit quod diligeret, intellexit etiam quod doleret, & graue sensit quod pertulit, quia dulce innotuit quod amisit. Vir igitur sanctus colloquentis amici sententiis à clau- C stris silentij excussus, & prophetici spiritus affluentia repletus, dicat sua, dicat humani generis uoce: Vtinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, & calamitas quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. ac si apertè diceret: Damnationis nostræ malum leue creditur, quia necdum cognita redemptoris æquitate pensatur. Sed vtinam veniat, & ærumnam tanti exilij misericordię suæ lance suspendat, & quid post exilium requiramus, edoceat. Si enim innotescit, quod amisimus, graue esse insinuat, quod toleramus. Benè autem hæc ea- D dem peregrinationis nostræ calamitas maris arenæ comparatur. Arena enim maris, vndarum æstu exterius impellitur, quia & delinquens homo quoniam tentationum fluctus mobiliter pertulit, extra se ab intimis exiuit. Magni autem arena maris est ponderis, sed calamitas hominis arena maris grauior dicitur, quia dura fuisse pœna ostenditur, dum per misericordem iudicem, culpa quæ leuigatur agnoscitur. Et quia quisquis gratiam redemptoris agnoscit, quisquis reditum ad patriam diligit, eruditus sub pondere peregrinationis gemit, post stateræ desiderium rectè subiungitur:

Vnde & verba mea dolore sunt plena.

Qui peregrinationem pro patria diligit, dolere etiam inter dolores nescit. Iusti autem verba dolore plena sunt, quia quousque præsentia tolerat, ad alia loquendo suspirat, omne quod peccans pertulit, conspicit: vtque ad statum beatitudinis redeat, sollicitè iudicia quibus affligitur pensat. Vnde subditur: *Quia sagittæ domini in me sunt.*. Sagittarum quippe nomine, aliquando prædicationis verba, aliquando animaduersionis sententiæ designantur. Prædicationis nanque eloquia sagittis exprimuntur, quia in eo quòd vitia feriunt, male viuentium corda transfigunt. De his sagittis venienti redemptori dicitur: Sagittæ tuæ acutæ potentissimè, populi sub te cadent in corde. De quo Esaias dicit: Mittam ex eis qui saluati fuerint, ad gentes in mare, in Aphricam, in Lybam tenentes sagittam, in Italiā & Græciam. Rursum sagittis animaduersionis percussio designatur, sicut Ioas regi per Heliseum dicitur: Iace sagittam. Quo iacente ait: Percuties Syriam, donec consumas eam. Vir igitur sanctus, quia peregrinationis suæ ærumnam respicit, quia sub percussionibus dominicę animaduersionis ingemiscit, dicat:

Quòd serui Dei in hoc mundo lugeant, & percussiones diuinæ mentem ne intumescat compungant, & ex his quæ tolerat, futura formidat.

Cap. III.

VNde & verba mea dolore sunt plena, *quia sagittæ domini in me sunt.* Ac si apertè diceret: Ego in exilij damnatione non gaudeo, sed sub iudicio positus doleo, quia vim percussionis agnosco.

Plerique

Plerique autem sunt quos tormenta cruciant, sed non emendant. Quos contra aptè subiungitur: *Quarum indignatio ebibit spiritum meum.* Quid enim spiritus hominis, nisi spiritus elationis? Sagittæ autem domini spiritum hominis ebibũt, cùm supernæ animaduersionis sententiæ afflictam mentem ab elatione compescunt. Sagittæ Domini spiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus, introrsus trahunt. Epotatus nanque Dauid spiritus fuerat, cum dicebat. In deficiendo in me spiritum meum, tu cognouisti semitas meas. Et rursum: Negaui consolari animam meam, memor fui Dei, & delectatus sum, exercitatus sum, & defecit paulisper spiritus meus. Sagittarum ergo indagatio iusti spiritum ebibit, quia supernæ sententię electos quos in peccatis inueniunt, dum vulnerant immutant, vt duritiam suam transfixa mens deserat, atque ex salutifero vulnere sanguis confessionis currat. Pensant nanq; vnde vel quò lapsi sunt, pensant à quanta beatitudine, ad quæ corruptionis suæ tormenta ceciderunt, & non solum gemunt in his quæ sustinent, sed insuper metuunt hoc quod districtus iudex delinquentibus de gehennę ignibus minatur, Vnde rectè subiungitur: *Et terrores Domini militant contra me.* Iustorum mens non solum perpendit quod tolerat, sed etiam pauet quod restat: videt qualia in hac vita patitur, metuit ne post hanc grauiora patiatur. Luget quia in huius cæcitatis exilio à Paradiso gaudijs cecidit, timet ne cum exilium relinquitur, mors æterna subsequatur. Iam ergo sententiam tolerat in pœnas, sed minas adhuc uenturi iudicis formidat ex culpa. Hinc Psalmista ait: In me pertransierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Interni quippe iudicis postquam iræ pertrãseũt, etiam errores conturbant: quia iam aliud de damnatione patimur, & adhuc aliud de æterna vltione formidamus. Vir igitur sanctus perpendens mala quæ tolerat, dicat: Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritũ meum. Sed grauiora in perpetuum metuens, adiungat: Et terrores militant contra me. Acsi apertè diceret: Percussus quidem de præsentibus doleo, sed hoc in dolore fit grauius: quia & in pœna positus, adhuc supplicia æterna pertimesco. Sed quia iam flateræ interuentum desiderat, iam mala in quibus humanum genus cecidit, pensat: quamuis in gentili natione positus, munere tamen prophetici spiritus plenus, quo ardore redemptoris aduentum vel gentilitas vel Iudæa sitiat, verbis sequentibus demonstrat, dicens:

3 Ps. 141. Psal. 76. Ps. 87.

Quòd onagri & bouis nomine gentilis & Iudaicus populus accipiatur, quorum clamor expectatio intelligitur. Cap. IIII.

Nvnquid rugiet onager cum habuerit herbam, aut mugiet bos cum ante præsepe plenum steterit?* Quid nanque per onagrum, id est, agrestem asinum, nisi gentilis populus designatur? qui sicut natura extra stabula disciplinę edidit, ita vagus in voluptatum suarum campo permansit. Quid per bouem, nisi plebs Iudaica significatur? quæ iugo supernæ damnationis supposita: ad spem proselytos colligens, per corda quæ valuit vomerem legis traxit. Sed beati Iob vita attestante cognoscimus, vt expectasse redemptoris aduentum, multos etiam gentiles credamus. Et nascente Domino Simeone in spiritu in templũ veniente, didicimus quanto desiderio ex plebe Israelitica sancti viri incarnationis eius mysteriũ videre cupierũt. Vnde & per eundẽ redemptorem discipulis, dicitur: Dico vobis, quod multi iusti & prophetæ desiderauerunt videre quæ videtis, & non viderunt. Herba ergo onagri, & fœnum bouis, est hæc ipsa mediatoris incarnatio. per quam simul gentilitas & Iudęa satiatur. Quia enim per Prophetam dicitur: Omnis caro fœnum, vniuersitatis conditor ex nostra substantia carnem sumens, fœnum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fœnum remaneret. Tunc ergo herbam onager inuenit, cum gentilis populus gratiam diuinæ incar-

Luc. 10. 4 Esa. 40.

incarnationis accepit. Tūc bos uacuum A præsepe non habuit, cum plebi Iudaicæ eius carnem expectāti lex exhibuit, quę diu expectatum prophetauit. Vnde & natus dn̄s in præsepe ponitur, ut uidelicet signaretur, quia sancta animalia quę ieiuna diu apud legem inuenta sunt, incarnationis eius fœno satiarentur. Præsepe enim natus impleuit, qui cibum semetipsum mentibus mortaliū præbuit, dicens: Ioan. 6. Qui comedit carnē meā, & bibit sanguinem meū, in me manet, & ego in eo. Sed quia diu & electorū gentilium uota dilata sūt, & ex Hebraico populo sancti quique longo tp̄e redemptionem suam expectando gemuerunt, bene beatus Iob prophetiæ mysteria enarrans, ex utraq; natione causa afflictionis insinuat, dicens: Nunquid rugiet onager cū habuerit herbam, aut mugiet bos cùm ante præsepe plenum steterit? Ac si apertè dicat: Idcirco gentilitas gemit, quia eam necdū redēptoris sui gr̄a reficit: atq; iō Iudęa mugitus dilatat, quia legem tenens, sed legis autorem non videns, stans ante mediatoris aduentum nequaquā spiritaliter, sed carnaliter tenebatur, rectè subiungitur:

Quòd insulsum cibum comedit, qui legem carnaliter accipit. Cap. V.

A *Vt poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum?* In lege sal literæ, est intelligentiæ virtus occultę. Quisquis ergo obsequijs carnalibus intentus, hāc intelligere spiritaliter noluit, quid aliud q̄ insulsum cibū comedit? Sed hoc cibo sal cognita veritas misit, cum latere in lege saporem occultæ intelligentiæ docuit, dicens: Ioan. 5. Si crederitis Moysi, crederitis vtiq; Mar. 9. & mihi, de me enim ille scripsit. Et rursū: Habete sal in vobis, & pacem habete inter uos. Sed quia ante mediatoris aduentum, Iudæa legem carnaliter tenuit, præceptis eius dura iubētibus gentilitas subdi recusauit. Insulsum ergo cibum comedere noluit, quæ priusquam spiritus cōdimentū perciperet, seruare vim literæ expauit. Quis nanque gentilium hoc quod illic præcipitur ferret, filiorum carnem pro obsequio religionis incidere,

verborum culpas morte resecare? Vnde & bene subditur adhuc: *Aut gustare aliquis potest, quod gustatum affert mortem?* Lex nanq; carnaliter degustata mortem detulit, quia commissa delinquentium dura animaduersione destrinxit. Mortem detulit, quia & per præceptum culpam innotuit, & hanc per gratiam non deleuit, Paulo attestante, qui ait: Nihil Heb. ad perfectum perduxit lex. Et rursum: Rom. Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum. Et Paulo B post: Peccatum ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem. Ad Christum verò conuersa gentilitas, quid hunc signari per verba legis intelligit, angustata desideriis suis, cum quem vehementer diligit, inter præcepta carnalia spiritaliter requirit:

Quòd iusti quicquid sibi in hac vita amarum est, dulce reputant, & quod affligit requiem putant. Cap. VI.

C VNde & ex voce mox Ecclesiæ per prophetiæ spiritum subditur: *Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præangustia cibi mei sunt.* Valde nanque in errorem labitur, qui beati Iob verba ad solam prolata historiam suspicatur. Vir enim sanctus, & tot conditoris sui præconijs fultus, quid magnum, vel potius quid verum diceret, si insulsum cibum comedi non posse dixisset? Aut qui eius esui mortifera alimenta obtulerat vt subiungat: Aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem? Quæ si de amicorum eius colloquijs dicta sen- D timus, ab intellectu hoc sententia subiuncta compescimur, qui ait: *Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præangustia cibi mei sunt.* Absit enim ne uir sanctus in status sui incolumitate constitutus, amicorum suorum aliquando dicta despexerit: qui, sicut ipso attestante pòst discimus, & seruis humilis fuit. Verba ergo eius à mysteriis non uacant, quæ sicut ex fine historiæ discimus, & internus arbiter laudat. Quæ nequaquam etiam cum tanta veneratione vsque ad mundi extrema decurrerent,

sent, si intellectu mystico grauia non fuissent. Beatus igitur Iob quia membrum sanctæ est Ecclesiæ, eius etiam loquatur ex uoce dicens: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præangustia cibi mei sunt: quia nimirum amoris sui æstibus anxia cibum scripturæ ueteris conuersa gentilitas esurit, quem dudum superba despexit. Quæ tamen & Iudææ uocibus congruunt, si paulo consideratius differantur. Ipsa quippe ex eruditione legis, ex unius dei cognitione sal habuit, & tanquam animalia bruta despexit. Sed quia societatem gentilium ad semetipsum recipere, præceptis legis erudita contempserat: quid aliud quàm insulsum cibum sumere fastidiebat? Diuina quippe sententia pro posita morte uetuerat, ne plebs Israelitica fœdus cum alienigenis iungeret, & uitam sanctæ religionis inquinaret, Vnde & subditur: Aut gustare aliquis potest, quod gustatum affert mortem? Sed quia ad redemptoris fidem hæc eadem Iudæa ex electorum parte conuersa est lucem quam cognouerat, prædicare per sanctos Apostolos suæ prolis infidelibus satagebat. Eius autem prædicationis obsequium Hebræorum superbia repulit. Vnde mox ad collectionem gentium exhortationis suæ uerba declinauit, sicut & per eosdem Apostolos dicitur: Vobis oportebat primum loqui uerbum Dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Vnde hoc quoque loco aptè subiungitur: Quæ prius tangere nolebat anima mea, nunc præangustia cibi mei sunt. Iudæa quippe uitam gentilium dedignata, eam dudum quasi tangere noluit, cuius societatem recipere spreuis: sed ad redemptoris gratiam ueniens, ab Israeliticis infidelibus repulsa, dum per sanctos Apostolos ad collectionem se gentilium dilatat, quasi hoc in cibum esuriens accepit, quod indignum prius fastidiosa despexit. Prędicationis enim suę angustias pertulit, quæ apud Hebræos despici quod loquebatur, vidit. Sed præ angustia cibos quos dudum contempserat, comedit: quia repulsa Iudæorum duritia, gentiles suscipere populos quos despexerat, concupiuit. Quia igitur hæc figuraliter diximus, restat nunc vt moraliter inquiramus. Vir sanctus redemptoris aduentū sub stateræ appellatione desiderans, dū p se eloquium aperit, nos ad viuendi studium erudit: dum sua narrat, quædam nostra indicat: dum de se quæ recognoscamus insinuat, nos ad spem trepidos in firmosq; confirmat. Iam quippe per fidē mediatoris viuimus: & tamen ad huc p expurgatione vitiorum, dura animaduersionis intima flagella sustinemus. Vnde & post stateræ desiderium subdit: *Quia sagittæ domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum.* Sed ecce, vt superius dictum est, & diuinæ correptionis percussione configimur, & tamen adhuc illud est grauius, quod de terrore uenturi iudicis ex æterna animaduersione formidamus. Vnde protinus subinfertur: *Et terrores domini militant contra me.* Debet tamen à metu, & dolore animus excuti, & ad sola ęternæ patriæ desideria extendi. Tunc enim nobilitatem nostræ regenerationis ostendimus, si eum ut patrem diligimus, quem nunc seruili mente vt dominum formidamus. Vnde per Paulum dicitur: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Pondus itaque formidinis mens electi postponat, in virtute se amoris exerceat, renouationis suæ dignitatem desideret, ad conditoris sui speciem anhelet: quem quousque conspicere non valet, æternitatem eius necesse est, idest, intimum cibum suum, esuriens expectet, Vndè & aptè subditur.

Nunquid rugiet onager, cum habuerit herbam, aut mugiet bos, cum ante præsepe plenum steterit? Qui alij onagri appellatione signati sunt, nisi hi qui in campo fidei constituti, nullius officij loris ligantur? Vel quos bouis significatio exprimit, nisi hos quos intra sanctam Ecclesiam ad prędicationis officium, suscepti ordinis iugum præmit? Herba verò onagri & pabulum bouis, est interna refectio populi fidelis.

L 2 Alij

Marginalia: A, B, C, D (section letters); Exod. 23; Act. 13.; Rom. 8.

Alij nanque more bouis intra Ecclesiam suscepti officij loris tenentur: Alij more onagri, sacri ordinis stabulis nesciũt, & in campo propriæ voluntatis degunt. Sed cùm quis ex uita seculari internę visionis desiderio æstuat, cùm refectionis intimæ pabulum concupiscit, cùm ieiunum se in peregrinationis huius cęcitate considerans, quibus valet fletibus reficit: quasi herbam non inueniens onager rugit. Alius quoque necessitatem suscepti ordinis tolerat, in labore prędicationis exudat, & per æternum iam contemplationem refici appetit, sed quia redemptoris sui speciem necdum cõspicit, quasi bos ad præsepe vacuum ligatus gemit. Quia enim longè ab interna sapientia positi, æternæ hęreditatis nn cerneimus viriditatem, velut bruta animalia à desiderbata herba ieiunamus. D upa nimirum herba redemptoris voce dicitur:
Ioan. 10. Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Sed plerunque quod esse amantibus grauius solet, sanctis bonorum studiis, malorum vita contradicit, & cùm mens ad cœleste desiderium rapitur, bene cœpta intentio interraumibus stuoiltorum verbis ac moribus reuerberatur, ita ut quæ iam per contemplationis adnisum ad summa euolauerat, ad expugnandam prauorum stultitiam sese in infimis contra certamina accingat. Vñb & suidtur: *Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum?* Verba quipe moresq; B carnalium, quasi cibum se nostris mẽtibus ingerunt, ut in delectationis ventre rapiantur. Sed electus quisque insulsum cibũ non comedit, quia prauorum dicta factaque diiudicans, ab ore cordis repellit. Paulus ad esum mentium inferri insulsa prohibuit, cum discipulis dixit: Sermo vester semper in gratia sale sit con-
Col. 4. ditus. Et Psalmistæ qnoque verba reproborum, in cordis ore insulsa sapuerunt,
Ps. 113. cum dicebat: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ita ut lex tua domine. Sæpe autem carnalium verba dũ se importunè nostris auribus ingerunt, in corde bellum intentionis gignunt, & quamuis hæc & ratio respuat, & lingua A repręhendat, cum labore tamen intus vincitur, quod foris cum autoritate diiudicatur. Vnde necesse est, vt nec ad aures veniat quod mens à cogitationis aditu vigilans repellat. Sancti igitur viri cũ æternitatis desideriis anhelant, in tantam altitudinem vitæ se subleuant, ut audire iam quæ mundi sunt, graue sibi ac deprimens pondus credant. Valde nanque insolens atque intolerabile ęstimãt, quicquid illud non sonat quod intus amant. Sed sæpe mens iam per desideriũ B ad sublimia rapitur, iam funditus ab stulta terrenorum hominum locutione separatur, nec tamen adhuc pro amore ueritatis, ad perferendos præsentis vitę cruciatus accingitur, iam superna appetit, iam in infimis stulta contẽmnit, sed nec-dum se ad perferendæ aduersitatis tolerantiam dirigit, Vnde & subditur: *Aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?* Durum quippe est appetere quod cruciat, sequi quod vitam fugat. Sed plerunque mens iusti ad tantum se virtutis culmen extendit, ēvt & apud se in internæ rationis arcę præsideat, & quorundã C foris stultitiã tolerando conuertat. Quos enim ad fortia trahere nitimur corũ necesse est, vt infirma toleremus: quia nec iacentem erigit, nisi qui status sui rectitudinem per compassionem flectit. Cum verò alienæ infirmitati compatimur, valentius à nostra roboramur, ut amore futurorum mens ad præsentia aduersa se præparet, & cruciatus corporis quos timebat expectet. Auctus nanque desiderijs cœlestibus angustatur, cunq; æternæ patriæ quanta sit dulcedo cõsiderat, pro ea præsentis vitæ amaritudines arden- D ter amat. Vnde post insulsi cibi fastidium, post impossibilem mortis gustum, rectè subiungitur:

Quòd electi quum in aliquo se offendisse nouerint, & nulla eis pro male gestis irrogantur aduersa, timent ne in æternum gratia deserat, quos in præsenti vita mali sui retributio castigat. Cap. VII.

Q*Væ prius tangere nolebat anima mea, nunc præ angustia, cibi mei sunt*

sunt. Mens enim iusti proficiens, quæ prius dũ sola ꝓpria curaret, ferre aliena fastidiebat, & quę minus alienis compatiens, conualescere contra aduersa non poterat: cum ad toleranda proximi infirma se attrahit, ad aduersa superanda cõualescit, ita ut pro amore ueritatis, præsentis uitæ cruciatus tantò pòst fortius appetat, quantò prius infirma fugiebat. Inclinatione nanq; sua erigitur, attractione téditur, compassione roboratur: cũq; in amoré proximi se dilatat, quasi ex meditatione colligit, quanta fortitudine in autorem surgat. Charitas nanq; quia nos ad uim cõpassionis humiliat, altius in culmine cõtemplationis leuat. & multiplicata iam maioribus desiderijs æstuat, iam peruenire ad uitam spiritus, etiam per cruciatus corporis anhelat. Quod ergo prius tangere nolebat, hoc pòst præ angustia comedit, qui desideria sua vix capiens, & ipsas quas dudum timuerat, iam pro amore cœlestis patriæ pœnas amat. Si enim mens in Deum forti intétione dirigitur, quicquid sibi in hac vita amarum fit, dulce æstimat: omne quod affligit, requiem putat: transire & per mortem appetit, vt obtinere plenius vitam possit, funditus extingui in intimis desiderat, quo verius ad summa cõscendat. Sed hæc de cuiuslibet anima, hæc de beati Iob mente mentior, nisi ipse subiungat: *Quis det vt veniat petitio mea, & quod expecto tribuat mihi Deus, & qui cœpit, ipse me conterat, soluat manum suam, & succidat me, & hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat?* Sed hæc fortasse per contumaciam expetit, fortasse in eo, quòd se perfectè extingui desiderat, iniustitiam ferientis accusat. Absit hoc. Nam qua mente id expetat, verbis sequentibus demonstrat, dicens: *Nec contradicam sermonibus sancti* Nequaquam ergo de iniustitia percutiétis murmurat, qui percussorem suum & inter verbera sanctum vocat. Sciendũ verò est, quia aliquãdo nos aduersarius, aliquando autem conterit Deus. Ex cõtritione autem aduersarij, à virtute deficimur: ꝑ contritioné verò domini fracti, a uitiis in virtute roboramur. hãc contritionem

Conterit nos aduersarius, cõterit etiã Deus.

A propheta prospexerat, quum dicebat: Reges eos in virga ferrea, & tanquam uas figuli conteres eos. In virga nos ferrea dominus regit & conterit, quia dispensationis suæ forti rectitudine quum nos interius reficit, exterius affligit. Nã quo uirtutem carnis humiliat, intentionem spiritus exaltat. Vnde hæc eadem contritio figuli uasi cõparatur, sicut & per Paulum dicitur: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Qui simul contritioné & regimen exprimens ait. Licet qui foris est, noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem. B Sanctus igitur vir, qui appropinquare Deo etiam per flagella desiderat, per spiritum humilitatis dicat: *Qui cœpit, ipse me conterat.* Plerunque enim uitiorum cõtritionem in nobis agere dominus inchoat, sed cùm mens ex ipso exordio profectus extollitur, cunq; se iam quasi de virtutibus erigit, sæuienti contra se aditum pandit, qui cordis intima penetrás, omne quod in ea de studio bonę inchoationis inuenerit, confringit: tantoque se vehementius in eius cõfractione C exhibet, quanto & grauius, quia vel ad modicum fuerat proiectus, dolet. Vnde & teste Euangelio, voce veritatis, ad neglectam domum conscientiæ spiritus immundus qui solus exijt, cum spiritibus septem redit. Ne ergo pòst diuinæ corruptionis exordia antiquus hostis surripiat, atque ad virtutum confractionem trahat, sanctus vir congruè exorat, dicés: Qui cœpit, ipse me conterat. Ac si apertè dicat: hoc quod in me exorsus est, perficere feriendo non desinat, ne desertum me aduersario ad contritionem tradat. Vñ D & aptè subditur: *Soluat manum suam, & succidat me.* Sæpe nanque fiducia longæ prosperitatis inflati, in quodam statu elationis erigimur. Cunq; nos extolli conditor cõspicit, sed amoré suum erga nos per verba non exercet, quasi ad ferienda nostra vitia manũ ligatam tenet. An nõ affectus sui manũ ligauerat, quũ peccãti populo dicebat: Iam non irascar tibi. &, Zelus meus recessit à te? Soluere ergo manum suã dicitur, quum exercet affectũ. Rectè autem subiungitur: *Et succidat me.*

Psal. 2. *2. Cor. 4.* *Mat. 12.* *Ezec. 16.*

Quum enim securos nos ac de virtutum affluentia elatos, repentinus vel flagelli dolor, vel infirmitatis tentatio percutit, protinus ab status sui vertice, mentis nostræ elatio succisa cadit, vt de semetipsa nihil audeat, sed infirmitatis suæ ictu prostrata, manum leuantis quærat. Hinc est, ꝙ sancti viri cū de occulta erga se dispositione suspecti sunt, plus prospera ipsa ꝑtimescunt, tentari appetunt, flagellari cōcupiscunt, quatenus incautam mentem metus & dolor erudiat, ne in hac peregrinationis via, hoste ex insidijs erumpente, sua eam deterius securitas sternat. Hinc Psalmista ait: Proba me domine, & tenta me. Hinc iterum dicit: Ego ad flagella paratus sum. Quia enim uiri sancti mentis suæ corruptionis uulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parāt, ut aperto vulnere virus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat. Vnde & adhuc subditur: *Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat.* Electi quippe quū perpetrasse se illicita nouerunt, sed perscrutantes inueniunt, quia nulla pro illis aduersa perpessi sunt, in immensę formidinis terrore tabescunt, pauore æstuant, sinistris agitati suspicionibus laborāt: ne in ęternum se gratia deserat, quos in pręsenti uita mali sui retributio nulla castigat: timent, ne vltio quæ suspenditur grauior in fine seruetur: feriri paterna correptione desiderant, & dolorem vulneris medicamina salutis putant. Rectè ergo nunc dicitur: *Et hæc mihi sit consolatio, vt affligens me dolore, non parcat.* Ac si apertè diceretur: Quia ideo hic quibusdam parcit, vt eos in perpetuum feriat, ideo me hic feriat non parcendo, ut in perpetuum parcat. Ex afflictione enim consolor, quia corruptionis humanæ putredinem sciens, ad spem salutis ex uulnere certus reddor. Quod quia non tumenti, sed humili mente edidit, subiungendo, ut prædiximus, patefacit, dicens: *Nec contradicam sermonibus sancti.* Plerunque ad nos verba Dei non sunt dictorum sonitus, sed effectus orationum. In eo enim nobis loquitur, quod erga nos tacitus operatur. Beatus igitur

Flagellari concupiscūt sancti.

Psal. 25.

Psal. 37.

A Iob sermonibus Dei contradiceret, & de eius percussionibus murmuraret. Sed quid de percussore suo sentiat indicat, qui (sicut iam diximus) quem ferientem tolerat, sanctum vocat. Sequitur:

Quòd sit fortitudo iustorum, & quid reproborum. Cap. VIII.

Q*Væ est enim fortitudo mea, vt sustineam, aut quis finis meus, vt patienter agam?* B Sciendum quod alia iustorum, atque alia est fortitudo reproborum. Iustorum quippe fortitudo, est carnem vincere, propriis voluntatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro ęternis præmiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Reproborum verò fortitudo, est transitoria sine cessatione diligere, contra flagella conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerū temporalium, nec ab aduersitate quiescere, C ad inanem gloriam etiam cum vitæ detrimento peruenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum vitam non solùm verbis ac moribus, sed etiam gladijs impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie sine ullo desiderij defectu perpetrare. Hinc est quod per Psalmistam dicitur ad electos: Viriliter agite, & confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in domino. Hinc per prophetam reprobis dicitur: Væ qui potentes estis ad potandum uinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Hinc per Salomonem dicitur, quod sancti D quique sine vlla debilitate desiderij internam requiem contemplantur. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt, ex fortissimis Israel. Hinc Psalmista contra reprobos in passione positi uoce redemptoris insinuat, dicens: Ecce occupauerunt animam meam & irruerunt in me fortes. Quàm bene utranque fortitudinem Esaias complexus est, dicens: Qui confidunt in domino, mutabunt fortitudinem. Qui enim nequaquam sument, sed mutabunt

Fortitudo iustorum.

Fortitudo reproborum.

Psal.

Esa.

Cant.

Psal.

Esa.

bunt dixit: profectò patenter innotuit, aliam esse quæ proponitur, & aliam quę inchoatur. An non etiam reprobi fortes sunt, qui ad præsentis vitæ concupiscentiam tot laboribus currunt, periculis se audenter obijciunt, pro lucris contumelias libenter seruunt, ab appetitus sui libidine nulla victi contrarietate resiliūt, percussionibus durescunt, & mala mūdi tolerant ꝓ mundo, eiusque (vt ita dixerim) gaudia quærentes perdunt, nec tñ Thren. 3 hæc perpendo fatigantur? Vnde & bene ex humani generis voce per Hieremiam dicitur: Inebriauit me absynthio. Ebrius quippe quod patitur nescit. B Absynthio ergo ebrius est, qui præ amore præsentis seculi, à sensu rationis alienus, dum quicquid pro mundo sustinet leue deputat, laboris amaritudinē quam tolerat ignorat: quia nimirum delectabiliter ad cuncta ducitur, in quibus pœnaliter fatigatur. At contra vir iustus ad mundi pericula pro mundo toleranda esse debilis studet, finem suum conspicit, vita præsens quàm sit transitoria attendit, & pro ea exterius labores perpeti renuit, cuius intrinsecus delectationem vicit. Beatus C igitur Iob præsentis vitæ aduersitatibus pressus, dicat ex sua, dicat ex omnium voce iustorum. Quæ est enim fortitudo mea, vt sustineam? aut quis finis meus, vt patienter agam? Ac si apertè insinuet, dicens: Mala mundi pro mundo tolerare nequeo, quia iam in eius desiderio fortis non sum. Dum enim præsentis vitæ finem conspicio, cur pondus cruciatus eius patior, cuius appetitum calco? Et quia iniusti quiq; vt diximus, tanto fortius labores illius perferunt, quanto auidius eius delectatione pascuntur, rectè mox eandem reprobrum D fortitudinem subdit, dicens:

Quòd nonnulli reprobi ex percussione sicut lapides indurantur, alij verò in percussione consoni, resonant sine correptione. Cap. IX.

10 N*Ec fortitudo lapidum fortitudo mea: nec caro mea ænea est.* Quid hoc loco ære ac lapidibus, nisi insensibiliū hominum corda signantur? Qui sæpe & supernos ictus accipiūt, & tamen nulla disciplinæ percussione mollescunt. Quo contra electis per prophetam pollicente Domino dicitur: Tolam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum. Ezec. 11 Paulus quoque ait. 1.Cor. 13. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem nō habeam, factus sum velut ęs sonans, aut cymbalum tinniens. Scimus autem quoniam percussi lapides clarum sonum reddere nequeunt, æs verò cum percutitur, canorus valde sonitus ex eius percussione format. Quod quia vt lapides vita caret, sensum in sonitu non habet. Et sunt nonnulli qui lapidibus similes ita ad pietatis præcepta duruerunt, vt cum eos percussio supernæ animaduersionis examinat, nequaquam sonitum humilis confessionis reddant. Quidam verò à metallo æris in nullo discrepantes, cum flagella supernæ percussionis accipiunt, piæ confessionis sonitum emittunt. Sed quia humilitatis voces ex corde non proferunt, ad statum salutis reducti, nesciunt quòd promiserunt. Illi ergo more lapidum percussi, nec voces habēt: isti autem in nullo æris imitationem fugiūt, qui in percussione positi, bona quę non sentiūt loquuntur. illi veneratione ferientis & verbera denegant, isti pollicentes quod non implent sine vita clamant. Vir igitur sanctus reproborum duritiam inter verbera fugiens dicat: Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea ænea est. Ac si apertè fateatur dicens: Reproborum similitudinem sub disciplinæ verbere fugio, quia nec more lapidum ita obdurui, vt sub percussionis stimulo a ministerio confessionis obmutescam. nec rursus quasi æs vocem confessionis resono, & sensum vocis ignoro. Sed quia ad percussionem reprobi debiliter fortes sunt, electi autem valenter infirmi. beatus Iob dum fortem se per insaniam non esse asserit, fortem se per statum salutis innotescit.

Vnde ergo hanc eandem fortitudinē 11 pceperit patēter insinuet, ne si sibi vires quas habet arroget, potēter ad mortem currat. Plerunq; enim virtus habita dete-

rius quàm si deesset, interficit: quia dum ad sui confidentiã mentẽ erigit, hanc elationis gladio trãsfigit. Cumq; eam quasi roborando viuificat, eleuando necat, ad interitum videlicet pertrahit, quã per spẽ propriã ab internæ fortitudinis fiducia euellit. Sed quia beat⁹ Iob & virtute pollet, & in semetipso fiduciam non habet atq; (vt ita dixerim) vires infirmus hẽt, aptè subiungit dicens: *Ecce non est auxilium mihi in me.* Patet iam ad cuius spem percussi animus recurrat, cum in se sibi auxilium esse denegat. Sed quia infirmũ se in semetipso insinuat, ad maioris adhuc fortitudinis meritũ, quomodo etiã à proximis destituatur adiungit: *Necessarij quoque mei recesserunt a me.* Sed ecce despectus exterius, intus solio iudicij præsidet. Nam cum derelictum se asserit, protinus ad sententiam erumpit, dicens:

De ordine charitatis, & quod in prosperitate dilectio vix agnoscatur. *Cap.* X.

QVi tollit ab amico suo misericordiam, timorem domini derelinquit. Quis hoc loco amici nomini, nisi quilibet proximus designatur: qui eo fidelius nobis iungitur, quo percepto nunc à nobis boni operis exemplo, ad obtinendam post æternam patriam veraciter auxiliatur. Quia autem duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor, & proximi: per amorem Dei amor proximi gignitur, & per amorem proximi amor Dei nutritur. Nam qui amare Deum negligit, profectò diligere proximum nescit & tunc plenius in dilectione Dei proficimus, si in eiusdẽ dilectionis gremio prius proximi charitate [a] ligamur: Quia enim amor Dei amorem proximi generat, dicturus per legem dñs: Diliges proximũ tuum sicut teipsum præmisit dicens: Diliges dominũ Deum tuum: vt scilicet in terra pectoris nostri, prius amoris sui radicem figeret quatenus per ramos postmodũ dilectio fraterna germinaret. Et rursũ, quia amor Dei ex proximi amore coalescit testatur Ioannes, qui increpat dicens: Qui nõ diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest dilige re? Quę tamen diuina dilectio per timorẽ nascitur, sed in affectum crescendo mutatur. Sæpe vero omnipotẽs Deus vt quantum quisque à charitate eius ac proximi lõge sit, vel in ea quantum profecerit innotescat, miro ordine cuncta dispensans: alios flagellis deprimit, alios successibus fulcit. Et cum quosdam temporaliter deserit, in quorundam cordibus quę mala latent ostendit. Nam plerunq; ipsi sos nos miseros insequũtur, qui fęlices sine cõparatione coluerunt. Cum enim quis positus in prosperitate diligitur, incertũ valde est verũ prosperitas an personas diligatur. Amisso autem fęlicitatis interrogat vim dilectionis. Vnde bene quidam sapiens dicit: Non agnoscitur in bonis amicus, & non abscondit in malis inimicus. Nec prosperitas quippe amicum indicat, nec aduersitas inimicũ cęlat: quia & ille sæpe prosperitatis nostræ reuerẽtia tegitur, & iste ex confidẽtia aduersitatis aperitur. Vir igitur iustus in flagellis positus dicat: Qui tollit ab amico suo misericordiã. timorẽ dñi derelinquit: quia nimirũ qui ex aduersitate proximũ despicit, apertè conuincitur quòd hunc in prosperis non amauit. Et cum omnipotens Deus ideo flagello quosdã cruciet, vt & percussos erudiat, & nõ percussis occasionẽ boni operis præbeat, quisquis percussum despicit, occasionem à se virtutis repellit: & tanto se nequius contra autorẽ erigit, quanto hunc nec pium in salute propria, nec iustũ in alieno vulnere agnoscit. Intuẽdum verò quòd beatus Iob sic sua loquitur, vt toti⁹ quoq; electi populi per eum vita signetur. Quia enim eiusdem populi membrum est cum vera quę ipsa patitur narrat, ea ẽt quæ sustinet ille denunciat, dicens: *Fratres mei præterierunt me sicut torrens, qui raptim transit in conuallibus.* Reproborum mens quia sola præsentia diligit, plerunque nunc tanto aliena exiltit à uerbere, quãto post extranea remanet, ab hæreditate, & superba iustos despicit, quos paterna misericorditer seueritas affligit. Sæpe verò reprobi eandem fidem qua viuimus retinent, eiusdem fidei sacramenta percipiunt, eiusdem religionis vnitate cõtinentur, sed

[a] I. Ia. Ia. lur. Deut. 6.
[b] Ioan 4

Sed tñ compassionis viscera nesciût, charitati vim qua in Deum flagramus, & pximum non agnoscût. Rectè ergo & fratres & prætereuntes vocantur, quia ex vno matris gremio nobiscum per fidem prodeunt, sed in vno charitatis studio erga Deum & proximum nô figuntur. Vnde ĕt aptè torrenti qui raptim transit in conuallibus côparantur. Torrens nanq; ex montanis in ima defluit, & collectus hyemalibus pluuijs, æstiuis solibus arescit. Qui.n. terrena diligunt, & spem supernæ patriæ deserunt, quasi ex montibus valles petût, quos tñ hyems præsentis vitæ multiplicat, sed æstas venturi iudicij exiccat, quia cû sol supernæ districtionis incanduerit, reproborum lætitiã in ariditatem vertit. Bene autem dr: Raptim trãsiẽt in conuallibus. Torrẽtẽ quippe ad conualles raptim transire, est prauorum mentes ad ima desideria sine vllo obstaculo ac difficultate descendere.

12 Omnis enim ascensus in labore est, descensus in voluptate, quia per adnisum gressus ad superiora tenditur, per remissionem verò ad inferiora declinatur. Ad môtis enim verticem saxum subuehere magni laboris est, idemque à summis ad ima dimittere labor non est sine mora videlicet proruit, qui magnis conatibus ad summa peruenit. Longo studio seges seritur, sole atque imbre diutino nutritur, sed tamen vna & subita scintilla consumitur. Et paulisper ædificia ad alta proficiunt, sed repentinis casibus terram petunt. Robusta arbor in aera per tarda incremẽta se erigit, sed quicquid diu ad alta protulit, semel & simul cadit. quia igitur ascensus in labore est, descensus in voluptate, rectè nunc dicitur: *Fratres mei præterierunt me sicut torrens qui raptim transit in conuallibus.* Quod tñ sentiri, & aliter potest. Si enim conualles ima pœnarum loca intelligimus, iniusti quique sicut torrens raptim ad conualles transeunt, quia in hac vita quã totis desiderijs appetunt, diu stare nequaquam possunt. Nam quot dies ętatis accipiunt, quasi tot quotidie gressibus ad finẽ tendunt. Augeri sibi optant tempora, sed quia concessa subsistere nequeunt, quod

A augmenta viuendi percipiunt, diu viuendi spacia totidem perdunt. Momenta ergo tẽporum quo sequuntur fugiût, quo accipiunt amittunt. Raptim itaque ad conualles transeunt, qui in longum quidem voluptatum desideria pertrahunt, sed ad inferni claustra repentè perducuntur. Quia.n. hoc ẽt tempus quod qualibet lõgæuitate extensum est si fine clauditur, longum non est, ex fine miseri collegerunt breue fuisse, qđ amittendo tenuerunt. Vnde bene & per Salomonem dr: Si multis annis vixerit homo, & his omnibus lętatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum, qui cum venerint, vanitatis arguentur prǽterita. Stulta etenim mens cum multum repentè inuenerit, quod nequaq̃ præterit, æternitatem eius tolerãdo intelligit, quia qđ pręterire potuit: vanû fuit. Sciendû verò est, ꝙ pleriq; age re recta desiderãt, sed sunt nonnulla quę infirmis eorum mentibus ex præsenti vita côtradicût, cunq; aduersa in infimis ppeti metuût, in superni iudicij rectitudine offendunt. Vnde rectè subiungitur: Eccl. 11. (marginal: B)

C *Quòd hi qui temporalium damnorum metu veritatem, vel iustitiam, vel cæteras virtutes prætermittunt, cœlestis iræ vindictam incurrunt. Cap. XI.*

Qui timent pruinam, irruet super eos *nix.* Pruina quippe inferius gelatur, nix autem de superioribus ruit. Et sæpè nonnulli dum temporalia aduersa pertimescunt, districtioni se æternæ animaduersionis objiciunt. De quibus bene per Psalmistam dicitur: Illic Psal. 13.
D trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Iste nanque veritatẽ iã liberè defendere appetit. sed tamen in ipso suo appetitu trepidus indignationem potestatis humanę pertimescit, cunque in terra hominem côtra veritatem pauet, eiusdem veritatis iram cœlitus sustinet. Ille peccatorum suorum conscius, ea quæ possidet, indigentibus iam largiri desiderat, sed tamen ne datis reb⁹ egeat ipse formidat. Cûq; carnis subsidia reseruãdo trepidus præparat, ab alimẽtis misericordię

animam necat. Et cùm patri in terra inpiam metuit, æternam sibi abundantiam supnæ refectionis abscindit. Rectè ergo dr: Qui timent pruinam, irruet super eos nix. Quia qui cóculcanda in infimis metuunt, a summis metuenda patiuntur: & cum transire nolunt qđ calcare poterát, judicium de supernis accipiũt, quod tolerare nequaquam possunt. Sed agentes, mundi gloriã temporaliter obtinẽt. Quid autem tempore vocationis suæ facturi sunt, cũ cuncta simul pauidi deserunt, q̃ hic cum graui timore seruauerunt? Vnde & apertè subditur: *Tempore quo fuerint dissipati peribunt.* Quos enim prǽsentis vitæ sollicitudo ordinat, amissio dissipat: & tunc etiam exterius pereunt, qui intus dudum æterna negligẽdo perierunt. De q bus rectè additur. Et vt incaluerint, soluentur de loco suo. Iniquus.n.quisq; cũ incaluerit, de loco suo soluetur, quia judicio intimæ districtionis appropinquans, cum iam per cognitionem penè feruere cœperit, ab ea cui dudum inhæserat carnis suæ delectatione separatur. Hinc est.n. quod per prophetã de reprobis dicitur: Et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui: quia videlicet ęterna nõ intelligunt, nisi cum pro temporalibus iam sine emendatione puniuntur, tunc mens æstuat, & infructuosæ pœnitentiæ se ignibus inflammat, du ci ad supplicium timet, prǽsentem vitam ex desiderio retinet. sed de loco suo soluitur, quia oblectamenta carnis deserens, eius duritia per supplicium liquatur. Sed quia iniqui omnes qđ abstractionis suæ tempore patiantur audiuimus, adhuc aliqua quibus in libertatis suæ spacio implicantur, audiamus. Sequitur:

Esa. 28.

Quòd peccatum ex peccato nascatur, mira & subtilis distinctio, & quid sit quod per Esaiam dicitur: Erit cubile draconum, & pascua struthionum. Cap. XII.

INuolutæ sunt semitæ gressuum eorum. Omne quod inuoluitur, in semetipsum replicatur. Et sunt nonnulli qui seducentibus vitijs obuiare quasi tota intentione deliberant, sed irruente tentationis ar-A ticulo in deliberationis proposito nõ pdurant. Alius nanq; prauo vsu superbiæ inflatus, cũ magna esse pmia humilitatis cõsiderat, aduersum semetipsum se egerit, & quasi tumorẽ turgidi fastus deponit, exhibere se quibuslibet contumelijs humilẽ pmittit: sed cũ repẽte húc vnius iniuria verbi pulsauerit, ad consuetã protinus elationẽ redit, sicq̃, ad tumorem ducitur, vt nequaq̃ quia humilitatis bonũ concupierat, recordetur. Alius auaritia æstuans, augendis facultatibus anhelat: is cum pterire oïa velociter cóspicit, vaB gantem p concupiscentias mentem figit, decernit iam nihil appetere, & adepta tãtúmodo sub magni moderaminis freno possidere: sed cum repentè fuerint oculis oblata q̃ placeant, in ambitione protinus mens anhelat, semetipsam nõ capit, adipiscendi hæc occasionem q̃rit, & oblita cõtinentiæ quam secum pepigerat, cogitationũ se stimulis p desideria acquisitionis inquietat. Alius luxuriæ tabe polluitur, & longa iam consuetudine captus tenetur, quanta autem castitatis sit munditia, cóspicit, & à carne vinci turpe C depræhendit. Restringere ergo voluptatum fluxa deliberas, & resultare consuetudini quasi totis se viribus parat. Sed vel obiecta oculis specie, vel ad memoriam reducta, cum subiecta tentatione concutitur, protinus a pristina pparatione dissipatur. Et qui contra hanc clypeum deliberationis erexerat, delectationis iaculo cõfossus iacet, sicq; eũ luxuria eneruem superat, ac si nulla contra eam intentionis arma prǽparasset. Alius vero iracundiæ flammis accenditur, eiusque stimulis ad inferendas pximis contumelias effrenatur. Cùm verò nulla furoris aïam occasio pulsat, quãta sit mãsuetudinis virtus, quãta patientiæ altitudo considerat, seq; D et cõtra contumelias patienter parat, sed cũ parua q̃libet commotionis occasio nascitur, repentè ad voces & contumelias medullitus inflammatur, ita vt non solum ad memoriam patiẽtia promissa non redeat, sed & semetipsam mẽs & ea quæ loquitur conuitia non agnoscat. Cunq; furori plenè satisfecerit, quasi post exercitium in tranquillitatem redit: & tunc se

ad silentij claustra recolligit, cum linguę non patiētia, sed procacitatis suę satisfactio frenū ponit. Vix igitur uel serò post conuitia illata se cohibet, quia & à cursu sæpe spumantes equos non præsidentis dextera, sed campi terminus coercet. Bene ergo de reprobis dicitur: Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, quia recta quidem deliberando appetunt, sed ad cōsueta semper mala replicantur, & quasi extra se tensi, ad semetipsos per circuitū redeunt, qui bona quidem cupiunt, sed à malis nequaquam recedunt. Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu: esse cōtenti proprijs, sed sine necessitate: esse casti, sed sine maceratione corporis: esse patientes, sed sine cōtumelijs uolunt: cunq; adipisci uirtutes quęrūt, sed labores uirtutum fugiunt, quid aliud quàm exhibere belli certamina in campo nesciunt, & triumphare in urbibus de bello coucupiscunt?

15 Quamuis hoc quòd eorū semitę inuolutæ memorantur, adhuc intelligi & aliter possit. Sæpe nanque nonnulli contra quædam se uitia uehementer accingūt, sed quædam subigere negligunt: cumq; se contra illa non erigunt, & illa contra se reparant quę subegerunt. Alius nanque iam carnem à luxuria edomuit, sed tamen adhuc mentem ab auaritia non refrenauit: cumq; se in mundo pro exercenda auaritia retinet, cunq; à terrenis actibus non recedit, erumpente occasionis articulo, etiam in luxuriam labitur, quam iam subegisset uidebatur. Alius auaritiæ æstum uicit, sed nequaquā uim luxuriæ subdidit, cumq; explendæ luxuriæ precium præparat, iugo quoque auaritię quam dudū edomuit, cordis ceruicem subdit. Alius rebellantem iam impatientiā strauit, sed inanem gloriā necdum vicit: & cum se per hanc mundi honoribus inserit, cōfixus causarū stimulis, ad impatientiā captus redit: cumq; inanis gloria ad defensionē sui animum erigit, & illa victus tolerat quā superauit. Alius iam inanem gloriā subdidit, sed tn̄ impatiētiam necdum strauit: & cum multa resistentibus per impatientiā minatur, erubescens non implere quod loquitur, sub

A inanis gloriæ iugū reuocatur: & hoc victus ꝑ aliud tolerat, quod plenè se vicisse gaudebat. Sic ergo vicario fugitiuum suū vitia retinent, & quasi iā amissum sub dominij sui iure recipiunt, atq; ad vindictā sibi vicissim tradunt. Peruersis itaq; inuolutæ sunt gressuum semitę, quia & si deuicta vna nequitia pedem leuant, regnāte tamen altera, hunc in ea etiam quam deuicerant, implicant. Aliquādo verò inuolutis gressuum semitis, & nulla culpa deuincitur, & alia per aliā perpetratur. Nam sæpe furto, negationis fallacia iungitur, & sępe culpa fallaciæ, periurij rea-

B tu cumulatur. Sæpe quodlibet vitium imprudenti pręsumptione committitur, & sæpe (quod omni culpa sit grauius) etiā de commisso vitio superbitur. Nā quamuis de virtute nasci elatio soleat, nōnunquam tamē stulta mens de perpetrata se nequitia exaltat. Sed cum culpa culpæ adiungitur, quid aliud quàm inuolutis semitis atque innodatis uinculis prauorum gressus ligantur? Vnde bene contra *Esa. 34.* peruersam mentem sub Iudeæ specie ꝑ Esaiam dicitur: Erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurent dæmonia onocētauris, & pilosus clamabit

C alter ad alterum. Quid nanq; per dracones, nisi malitia. quid uerò struthionum nomine, nisi hypocrisis designatur? Struthio quippe uolandi speciem habet, sed usum uolandi non habet: quia & hypocrisis cunctis intuentibus imaginem de se sanctitatis insinuat, sed tenere uitam sanctitatis ignorat. In peruersa igitur mēte draco cubat, & struthio pascitur. quia & latens malitia callidè tegitur, & intuētium oculis simulatio bonitatis antefertur. Quid uerò onocentaurorum nomi-

D ne, nisi & lubrici figurantur & elati? Gręco quippe eloquio onos asinus dicitur, & appellatione asini luxuria designatur, propheta attestante, qui ait: Vt carnes *Ezec. 24.* asinorū, carnes eorū. Tauri autem uocabulo ceruix superbię demonstratur, sicut uoce dominica de iudęis superbientibus per Psalmistam dicitur: Tauri pin- *Psal. 21.* gues obsederunt me. Onocentauri ergo sunt qui subiecti luxurię uitijs, inde ceruicem erigunt, unde humiliari debuerāt.

Qui

Qui carnis suæ voluptatib. seruiētes, expulsa longè verecundia, non solum se amittere rectitudiné non dolent, sed adhuc ét de opere cōfusionis gaudent. Onocentauris aūt dæmonia occurrunt, quia maligni spūs valde eis ad votū deseruiūt, quos de his gaudere conspiciunt, quę flere debuerunt. Vbi aptè subiungitur: Et pilosus clamabit alter ad alterū. Qui nāq; alij pilosi appellatione figurantur, nisi hi quos Græci Panas, Latini verò incubos vocant? quorū nimirum forma ab humana effigie incipit, sed bestiali extremitate terminatur. Pilosi ergo noīe, cuiuslibet peccati asperitas designatur, quod & si qn̄ quasi ab obtētu rōnis incipit, semper tamen ad irrationabiles motus tendit, & quasi hō in bestiā desinit, dum culpa per rōnis imaginem inchoans, vsq; ad irrationabilem effectum trahit. Nam sæpe edendi delectatio seruit gulæ, & seruire se simulant indigétiæ naturæ, cunq; uentrē ingluuie extēdit, mēbra in luxuriam erigit. Pilosus aūt alter ad alterū clamat, cū perpetrata nequitia, ad aliā perpetrandam malitiā prouocat, & quasi quadam cogitationis voce, cōmissa iam culpa, culpam adhuc quæ cōmittatur inuitat. Sæpe nanq; (vt diximus) gula dicit: Si abundanti alimento corpus non reficis, in nullo utili labore subsistis. Cunq; menté per desideria carnis accenderit, mox quoq; luxuria verba propriæ suggestionis facit, dicens: Si misceri Deus hoīes corporaliter nollet, mēbra ipsa coeundi apta usibus non fecisset. Cunq; hæc quasi ex ratione suggerit, mentem ad libidinum effrenationem trahit. Quę sępe depręhensa patrocinium mox fallaciæ & negationis inquirit, reamq; se esse non æstimat, si mentiendo vitam defendat. Pilosus ergo alter ad alterum clamat, qn̄ sub aliqua ratiocinandi specie, peruersam mentem culpa subsequēs ex occasione culpę præcedentis illaqueat. Cunq; hanc peccatorum dura atque aspera deprimuntur, quasi conuocati in ea concorditer pilosi dominantur: sicque fit, vt semper se gressuum semitæ deterius inuoluant, dum mentem reprobam culpa per culpam ligat.

A *Quòd peccati consuetudine mens excæcata nesciat quò uadat, et libenter illecebris se subdat, quod exemplo Sampsonis & Sedechiæ probatur. Cap. XIII.*

SEd inter hæc sciendum est q̄ aliquando prius oculus intellectus obtunditur, & postmodū captus animus per exteriora desideria uagatur: vt cæca mēs quò ducitur nesciat, & carnis suæ illecebris sese libéter subdat. Aliqn̄ verò prius desideria carnis ebulliunt, & post longum B vsum illiciti operis, oculū cordis claudunt. Nā sæpe mens recta cernit, nec tn̄ audenter contra peruersa se erigit: & renitens vincitur, dum hoc ipsum quod agit diiudicās, carnis suæ delectatione superatur. Quia enim plerunque prius oculus contemplationis amittitur & post per carnis desideria huius mundi laboribus animus subiugatur, testatur Sāpson ab Allophylis captus, qui postquam oculos perdidit, ad molam deputatus est: quia nimirū maligni spiritus postquam tentationum stimulis intus aciem contemplationis effo- C diunt, foras in circuitum laborum mittunt. Rursum, quia sæpe & recta operatio exterius perditur, & tamen adhuc rationis lumen in corde retinetur, propheta Hieremias insinuat, qui dū Sedechiæ captiuitaté narrat, ordinem captiuitatis internæ denūciat, dicens: Occidit rex Babylonis filios Sedechiæ in Reblatha in oculis eius, & omnes nobiles Iuda occidit rex Babylonis, oculos quoque Sedechiæ eruit. Rex Babylonis est antiquus hostis, possessor intimæ confusionis, qui prius filios ante intuentis oculos truci- D dat: quia sæpe sic bona opera interficit, vt hæc se amittere ipse qui captus est, dolens cernat. Nam bona plerunq; gignit animus, & tamen carnis suæ delectationibus uictus, bona quæ genuit, amans perdit, & quę patitur damna considerat, nec tamen virtutis brachium contra regem Babylonis leuat. Sed dum videns nequitiæ perpetratione percutitur, ad hoc quandoque peccati vsu perducitur, ut ipso quoque rationis lumine priuetur. Vnde Babylonis rex, extinctis prius filijs, Sedechiæ oculos eruit, q̄a malignus

spiritus

ſpiritus ſubductis prius bonis operibus A
poſt & intelligentiæ lumen tollit. Quod
rectè Sedechias in Reblatha patitur,
Reblatha quippe, multa hæc interpreta-
tur. Ei enim quandoq; & lumen rationis
clauditur, qui prauo vſu ex iniquitatis
17 ſuæ multitudine grauatur. Quoquo aũt
modo culpa prodeat, vel quibuslibet oc-
caſionibus erumpat, reproborum tñ ſe-
mitæ ſemper inuolutæ ſunt, vt prauis cõ
cupiſcẽtijs dediti, aut bona nulla appe-
tũt, aut appetentes infirmo deſiderio, ad
hęc nequaquàm mẽtis liberos greſſus tẽ-
dũt. Recta.n.aut non incipiunt, aut in ip-
ſo fracti itinere ad hęc minimè ptingũt. B
Vnde fit plerunque vt ad morẽ ſuũ laſſati
redeant, ſeſeque ab intentione animi in
carnis voluptatibus ſternãt, ſola quæ trã
ſeunt, nul a q̃ ſecum pmaneant curent.
Vnde & aptè ſubditur: *Ambulabunt in*
vacuum & peribunt. In vacuũ quippe am
bulant, qui nihil ſecũ de fructu ſui labo-
ris portãt. Alius nanq; adipiſcẽdis hono-
ribus exudat, alius multiplicandis faculta
tibus æſtuat, alius promerendis laudibus
anhelat. Sed quia cuncta hæc quiſq; mo-
riẽs deſerit, labores in vacuum perdidit,
quia ſecum ante iudicẽ nihil tulit. Quo C
Deu. 16. contra bene per legẽ dr: Non apparebis
in conſpectu dñi vacuus. Qui.n. prome-
rendæ vitæ mercedem bene agendo non
prouidet, in conſpectu domini vacuus
apparet. Hinc de iuſtis per Pſalmiſtã dici-
Pſ. 125. tur: Venientes aũt veniẽt in exultatione,
portantes manipulos ſuos. Ad examen
quippe iudicij portantes manipulos ve-
niunt, qui in ſemetipſis recta opera q̃bus
vitã mereantur, oſtendũt. Hinc de vno-
Pſal. 25. quoq; electo Pſalmiſta iterum dicit: Qui
non accepit in vano animam ſuam. In
vano nanq; animam ſuam accipit, qui D
ſola præſentia cogitans, q̃ ſequantur in
perpetuo nõ attendit. In vano animam
ſuam accipit, qui eius vitam negligẽs, ei
curã carnis anteponit, ſed animam ſuam
iuſti in vano nõ accipiũt, quia intentio-
ne cõtinua ad eius vtilitatẽ referũt quic-
quid corporaliter operãtur, quatenus &
tranſeunte opere, operis cauſa non trã-
ſeat, quę vitæ prœmia poſt vitã parat. Sed
hæc curare reprobi negligunt: quia proſe
ctò ambulantes in vacuum, vitã ſequen-
tes fugiũt, inuenientes perdunt. Melius
uero a prauorũ imitatione cõpeſcimur,
ſi eorũ damna ex fine penſamus. Vnde
bene etiam cũ exhortatione ſubiũgitur;

Quòd trepidè conuerſantium illaqueata interitio in ſeculi huius turbine attendenda ſit, & ex alterius damno correpti firmiter in Deum proficere debeamus, & quid ſit quòd vitulis domi recluſis vaccæ trahentes plauſtrum, cui arca eſt impoſita, ibant in directum per viã quæ ducit in Bethſamis. Cap XIIII.

CONſiderare ſemitas Theman, itinera Sa-
ba, & expectate pauliſper. Theman
quippe Auſter, Saba autem rete inter-
pretatur. Quid hic per Auſtrum, qui
afflata temporibus membra diſſoluit,
niſi fluxa viuendi remiſſio? quid per re-
te, niſi actionis obligatio demonſtratur?
Qui enim diſſoluta mente ea quæ terre-
na ſunt appetunt, nec greſſu libero ad
Deum pergunt, ipſi ſe ſuis inordinatis
conatibus ligant, cunque ſe fluxis con-
uerſationis ſuæ actibus implicant, qua-
ſi remanſuros in retis vinculis pedes po-
nunt. Vt enim paulò ſuperius quoſdã
ad deuictas iam culpas retrahi per aper-
ta quædam & nõ deuicta vitia diximus:
ita nonnulli ad ea quæ reliquerant, re-
deunt per quędam quæ vel honeſtatis
nomine, vel laudis honore palliantur.
Nam ſunt plerique qui iam aliena non
appetunt, atq; ab huius mundi iurgiis in
choatæ quietis amore diuiduntur, erudi
ri ſacris eloquijs ſitiunt, vacare ſupernis
contemplationibus concupiſcunt, nec
tamen perfecta animi libertate curam re
rũ familiarũ deſerunt, cui ſæpe dum lici-
tè ſeruiunt, etiã illicitis huius mundi iur
gijs implicãtur, cunq; terrenas res ſtudio
ſè tueri deſiderãt, cordis requiẽ deſerũt,
quam quęrebant, & cum ſubſtantia fu-
giens continua prouiſione protegitur,
conceptus in animo diuinæ ſcientiæ ſer
mo diſſipatur: quia iuxta veritatis ſentẽ
tiam, obortum ſemen ſpinæ opprimunt,
cum verbum Dei à memoria importunæ
terrenarũ rerum ſollicitudines expellũt.
Diſſolutis itaq; greſſib. in rete ambulãt,
qui

qui dum mundum perfectè non deserũt, A semetipsos gradiendo obligant ne gradiantur. Et sunt pleriq; qui non solum aliena non apetunt: verumetiam cũcta quæ possiderant, in mundo derelinquũt, semetipsos despiciunt, nullam præsentis vitæ gloriam requirunt, ab huius mundi se actibus separant, & penè quicquid ꝓsperitatis arriserit, calcant. Sed tamen adhuc vinculo carnalis cognationis obligati, dum amori propinquitatis indiscretè deseruiunt, ad ea sæpe per affectũ cognationum redeunt, quæ iam & cũ proprio despectu subegerunt. Cunq; plusquam necesse est, carnis propinquos diligunt, retracti exterius a cordis parĕte diuiduntur. Nam sæpe quosdam videmus (quãtum ad proprium studium spectat) iam præsentis vitæ desideria nõ habere, mundũ & opere & professione reliquisse: sed tñ ꝓ inordinatis affectibus ꝓpinquorũ, ꝑtoria irrumpere, terrenarũ rerũ iurgijs vacare, libertatẽ intimæ quietis relinquere, & mundi studia in se iam dudũ destructa reparare. Quo itaq; isti nisi in rete ambulant, quos a ꝑsenti seculo inchoata iá vitæ ꝑfectio soluerat, sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat? Qui n. districto studio, & non dissolutis gressibus æternæ sponsionis ꝑmiũ sequuntur, sicut semetipsos pro diuino amore despiciunt, sic cuncta quibus se sentiunt præpediri, postponunt: & cum pro Deo necesse est, vt quibus valẽt cunctis inseruiãt, pro Deo priuata obsequia etiam propinquis negant. Hinc est enim

Matt. 8. quòd quidam cum diceret: Permitte mihi prius ire & sepelire patrem meum, ꝓtinus ex ore veritatis audiuit: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autẽ vade, & annuncia regnum Dei. Qua in re notandum est, quia electus discipulus dum à parentis sepultura compescitur, hoc deuotũ quenq; exhibere patri mortuo ex affectu carnali pp dñm non licet, quod ꝓpter dñm & exteris debet. Hinc

Luc. 14. rursum veritas dicit: Siquis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores: adhuc autem & animam suam, non põt meus esse discipulus. Quo in loco videlicet dum propinquorũ odio, animę quoque nostræ odium subinfertur, patenter ostẽditur, quia sic propinquos, sicut nosmetipsos odio hr̃e præcipimur, vt hos ad æterna rapientes, eorumq; carnalem gratiã cum præpedit postponẽtes, discamus temperata eos discretionis arte & conuenienter diligere, & salubriter odio habere, quatenus sic sciat per amorẽ odium surgere, vt valeamus eos verius ꝑ odium amare. Hinc rursum ꝑ Moysem dr̃. Qui dixerit patri suo & matri suæ, nescio vos, & fratribus suis, ignoro illos, & nescierũt filios suos: hi custodierũt eloquiũ

B tuum & pactum tuum, & seruauerũt iudicia tua. Ille enim scire dominum familiarius appetit, qui prę amore pietatis nẽ scire desiderat, quos carnaliter sciuit. Graui etenim dãno sciẽtia diuina minuitur, si cum carnis notitia patitur. Extra cognatos ergo quisque ac proximos debet fieri, si vult parenti omnium verius iungi: quatenus eosdem quos propter Deum viriliter negligit, tanto solidius diligat, quanto in eis affectum solubilem copulæ carnalis ignorat. Debemus quidem & temporaliter his quibus vicinius

C iungimur, plus cæteris prodesse, quia & flamma admotis rebus incendium porrigit, sed hoc ipsum prius vbi nascitur incedit. Debemus copulam terrenę cognationis agnoscere, sed tamen hanc cũ cursum mentis prepedit, ignorare: quatenus fidelis animus diuino studio accensus, nec ea quę sibi sunt in infimis cõiuncta, despiciat, & hęc apud semetipsum rectè ordinans, summorum amore trãscendat. Solerti ergo cura prouidendum est, ne carnis gratia surrepat, atq; a recto itinere cordis gressum deflectat, ne vim superna amoris impediat, & surgentem mentem super imposito pondere deor-

D sum premat. Sic etenim quisque propinquorum debet necessitatibus compati, vt tamen per compassionem non sinat vim suę intentionis impediri: ut affectus quidem mentis viscera repleat, sed tamẽ à spiritali proposito non auertat. Neque enim sancti viri ad impendenda necessaria propinquos carnis non diligunt, sed amore spiritalium ipsam in se dilectionẽ vincunt:

vincunt: quatenus sic eam discretionis A
moderamine temperent, vt per hanc in
paruo saltem ac minimo à recto itinere
non declinent. Quos bene nobis per si-
gnificationem vaccæ innuunt, quę sub
1 Reg. 6 arca dñi ad montana tendentes, affectu
simul & rigido sensu gradiuntur, sicut
scriptum est: Tollentes duas vaccas quæ
lactabant vitulos, iunxerunt ad plaustrũ
vitulosq; earum clauserunt domi, & po
suerũt arcam Dei super plaustrum. Et
paulopost: Ibant in directũ vaccę per viã
quæ ducit Bethsamis, & itinere vno gra
diebantur, pergentes & mugiẽtes, & nõ B
declinantes neq; ad dexterã, neq; ad sini
strã. Ecce.n. reclusis domi vitulis, vaccęq́
sub arca dñi plaustro religantur, gemũt
& pergunt, dant ab intimis mugitus, &
tñ ab itinere nõ demutant gressus. Amo-
rem quidem per compassionem sentiũt,
sed colla posterius, non deflectunt. Sic sic
necesse est vt incedere debeant, qui sacrę
legis iugo suppositi, iam per internam
scientiã Dei arcam portant: quatenus p̃
hoc q̃ propinquorum necessitatibus cõ
condolent, à cœpto rectitudinis itinere
non declinẽt. Bethsamis quippe domus C
Solis dicitur. Arca ergo domini superpo
sita Bethsamis pergere, est cum superna
scientia ad æternæ lucis habitaculum p̃
pinquare. Sed tunc vere Bethsamis ten-
dimus, cum viam rectitudinis gradiẽtes,
ad vicina erroris laterna nec pro affectu
pignorum declinamus. Quorum nimirũ
gratia mentem nostra tenere debet, sed
reflectere non dẽt: ne hæc eadem mens
aut si affectu non tangitur, dura sit, aut
19 plus tacta, si inflectitur, remissa. Intueri
libet beatum Iob, in quo diuini timoris
iugo colla cordis attriuerat, sub quanto D
discretionis moderamine diuinæ scien-
tię arcã portat. Amissis nanq; vitulis mu
git, qa audita morte filiorũ, in terrã ton
so capite corruit: sed recto tamẽ itinere
mugiens graditur, quia os eius in gemi-
tu ad Dei laudes aperitur, cum protinus
Iob. 1. dicit: Dominus dedit, dominus abstulit,
sicut domino placuit, ita factũ est: sit no-
men domini benedictum. Sed indiscretè
mentes hanc viuendi regulam nesciunt,
& quo vias Dei dissolutè appetũt, eo ad
mundi itinera stultè replicantur. Rectè
igitur sanctus vir post Themam semitas
Saba itinera memorat, quia quos Auster
reprobi temporis soluerit, hos nimirum
rete implicationis tenet. Bene autẽ pra-
uorum facta describens, considerare hæc
amonet: quia peruersa agendo diligi-
mus, sed hæc visa in alijs diiudicamus,
& quæ in nobis minus diiudicanda cre-
dimus, quàm sint turpia, in aliorum acti-
bus cognoscimus, sicq; fit, vt ad semetip-
sam mens redeat, & agere quod repręhẽ
dit erubescat. Quasi.n. à speculo fœda fa-
cies displicet, cum mẽs à vita simili in se-
ipsa quod auersetur videt. Ait ergo: *Con
siderare semitas Themam, itinera Saba, & ex-
pectare paulisper.* Ac si apertè diceret: Dã-
na alieni tẽporis attendite, & tũc spem
de æternis firmius sumitis, si recto cor-
dis oculo quod in alijs displiceat videtis.
Bene autẽ dr̃: *Expectare paulisper*. Sæpe 10
etenim dum presentis vitę breuitas qua
si diu perseueratura diligitur, ab æter-
na spe animus frangitur, & delectatus p̃-
sentibus, desperationib⁹ suæ caligine re
uerberatur. Cũq; longum puta quod ad
viuendi sibi spatium restat, repentè vitã
deserens, æterna mala inuenit, quæ vita
re iam nequeat. Hinc est enim quod per
quendam sapientem dr̃: Væ his qui perdi Eccle. 2.
derunt substinentiam. Substinẽtiam vide
licet perdunt, qui dum diu se immorari
visibilibus æstimat, spem inuisibilium de
relinquunt. Cunq; mens in præsentibus
figitur, vita terminatur, & repẽtè ad sup
plicia improuisa perueniunt, quæ dece-
pti suis præsumptionibus, aut nunquam
se cõtingere, aut tarde crediderũt. Hinc
veritas dicit: Vigilate itaque, quia nesci Mat. 25.
tis diem neque horam. Hinc rursum scri 1. The. 5
ptum est: Dies domini sicut fur in no-
cte, ita veniet. Quia enim ad rapiendam
animam propinquans minimè conspici
tur, furi in nocte comparatur. Tanto igi
tur debet quasi semper veniens metui,
quanto a nobis non valent ventura præ
sciri. Vndd & sancti viri quia breuitatẽ
vitæ indesidẽter aspiciũt, quasi quotidie
morientes viuunt: & tanto se sollidius
mansuris præparant, quãto & nulla esse
transitoria semper ex fine pensant. Hinc
quippe

quippe Psalmista veloci cursu fugere vitam peccatoris aspiciens, ait: Pusillum adhuc, & nõ erit peccator. Hinc iterum dicit: Homo sicut fœnũ dies eius. Hinc Esaias ait: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius sicut flos agri. Hinc mentes præsumentium Iacobus corripit, dicens: Quæ est vita nostra? Vapor est ad modicum parẽs. Rectè ergo dr: Expectate paulisper: quia & immensum est qđ sine termino sequitur, & parum est quicquid finitur. Longum quippe nobis videri non dẽt, quod cursu sui temporis tendit vt non sit: quod dum per momenta ducitur, ipsa hoc momenta sua quę differunt, impellunt: atque vnde teneri cernitur, inde agitur ne teneatur. Bene aũt beatus Iob postq̃ breuitatẽ præsentis vitæ despiciens intulit, contra iniquos ꝓtinus in voce omnium electorũ surgit, dicens: *Confusi sunt, quia speraui.* Cum bonis mala reprobi ingerunt, si hos a spe intima labefactari conspiciunt, effectu deceptionis hilarescunt. Lucrum nãq; maximum, erroris sui ꝓpagationem deputant: quia habere se ad perditionem socios exultant. Cum verò bonorum spes interius figitur & nequaquam malis exterioribus ad ima reclinatur prauorum mentem confusio occupat, quia dum ꝑuenire ad afflictorum intima nequeunt, incassum se existere crudeles erubescũt. Sãctus igitur vir dicat ex voce sua: dicat ex vniuersalis Ecclesiæ afflictæ, gementisq; constantia, quæ inter aduersa reproborum, supernæ retributionis gaudium sine vllo mentis defectu desiderat, atque ad vitã moriendo perdurat: Cõfusi sunt, quia speraui. Ac si apertè dicat: Quia duris persecutoribus reprobi vim mei rigoris non emolliunt, erubescentes proculdubio laborem suæ crudelitatis perdũt. Vnde & mox venturæ retributionis bona, quasi iam præsentia conspicit, & qui reatus in iudicio reprobos maneat, attẽdit subdẽs: *Venerunt quoque vsque ad me, & pudore cooperti sunt.* Vsq; ad sanctã qppe Ecclesiã in die iudicij reprobi veniũt quia vsq; ad eius tunc cõspiciendã gloriam perducuntur: vt ad maiora tũc reatus sui supplicia, repulsi videant quod

Psal. 36.
Ps. 102.
Esai. 40.
Iaco. 4.

A perdiderunt. Tunc verò iniquos pudor cooperit: cum eos in cõspectu iudicis testis conscientia addicit. Tunc iudex exterius cernitur, sed accusator interius toleratur. Tunc omnis ante oculos culpa reducitur: & mens super gehennæ incendia, suo grauius igne cruciatur. De quibus rectè per prophetã dicitur: Dñe exaltetur manus tua, vt non videant, videãt & confundantur. Intellectum quippe reproborum nunc merita obscurant; sed tũc cognitio reatus illuminat, vt & modo sequẽda non videant, & tunc ea postquam amiserint, cernãt. Nũc qppe ęterna intelligere negligunt, vel appetere intellecta contemnunt: sed tunc ea intelligentes proculdubio desiderãtesq; conspiciunt, cum desiderata assequi nequaquã possunt. Quæ ẽt beati Iob verba amicis eius specialiter congruunt: qui duris obiurgationibus sancti viri animum labefactare conabantur. Ait enim Cõfusi sunt, quia speraui. Ac si apertè diceret: Dum me stultis increpationibus ad desperationem flectere nequeunt: ipsi temeritatis suæ insania confunduntur. Venerunt quoq; vsque ad me, & pudore cooperti sunt. Ac si dicat: Videntes corporis vulnera, sed mentis cõstantiam nescientes, dum me de iniustitia increpare ausi sunt vsq; ad me necdũ venerunt: sed dura me inuectione pulsantes, dum stare animũ inter aduersa deprehẽdũt quasi ad me venientes erubescunt. Eo enim ad me veniunt, quo me intimis agnoscunt: ibiq; eos pudor cooperit, vbi me stãtem fortiter exterior iactura non tangit. Sunt verò nõnulli qui timere Deum nesciunt, nisi cum vel in se experta, vel in alijs cognita aduersitate terrentur: quos prospera per audaciam eleuant, contraria per infirmitatem turbãt. Ex quorum scilicet numero amicos suos esse beatus Iob redarguit, cũ protinus subdit dicens: *Nunc venistis, & modo videntes plagam meã, timetis.* Ac si apertè dicat: Ego tũc Deum timui, cũ fultus prosperis, flagellorum detrimẽta nõ sensi: vos autẽ quia ex amore Deũ non metuitis, ex sola eum verberis percussione formidatis. Sequitur: *Nunquid dixi, afferte mihi, & de substantia vestra donate*

Esa. (B, C, D)
21

donate mihi, vel liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me? A Si ad personam sanctæ ecclesiæ hæc verba referuntur, quia amicos B. Iob hæreticorum tenere speciem diximus, rectè se asserit eorum substantiam non indigere. Hæreticorum quippe substantia, carnalis sapientia non inconuenienter accipitur, qua dum peruerse fulciuntur, quasi in verbis se diuites ostendunt, quam eo sancta ecclesia non quærit, quo hanc spiritali intellectu transcendit. Sæpe verò hæretici cum peruersa de fide asserũt, B nonnulla contra antiquum hostē subtilia de carnis tentationibus loquuntur. Nam nonnunquam eo in se quasi sana membra operationis ostēdunt, quo in fide vulnerati serpentis morsu in capite tenentur. Sed sancta Ecclesia audire ab his subtilia de tentationibus non vult, quia dum vera quædam de cõuersatione asserunt, ad falsa perfidiæ perducunt. Vnde rectè nunc subditur: Nunquid dixi, afferte mihi: & de substantia vestra donate mihi, vel liberate me de manu hostis, & de manu robustorum eruite me? C Manum quippe hostis, satanæ fortitudinem vocat: & manum robustorum, uires malignorum spirituũ appellat. Quos idcirco robustos memorat: quia dum absque carnis infirmitate sunt conditi, prauis eorum adnisibus imbecillitas adiuncta non obuiat. Hoc uerò quod subditur: *Docete me, & ego tacebo: & si quid fortè ignoraui, instruite me.* sub cuius distinctionis libramine pendeat, incertum videtur: vtrum ad hoc subiunctum sit quod intulerat: Nunquid dixi: an certè subiuncta a superioribus sentētia proma D tur, quasi per increpationem dicatur: Docete me, & ego tacebo: & si q̃d fortè ignoraui, instruite me. Quod tamen vtriq; distinctioni conuenit: quia ab intellectus sani tramite per neutram recedit. Sed quia hæc in transcursu per allegoriam diximus, restat vt mortaliter historiæ verba perscrutemur.

Quanta sit securitas seruorum Dei, & in repræhendendis uitijs sine personarum acceptione autoritas: & quòd sanctus quisque prudentiam & vires & opes carnalium contemnat. *Cap. XV.*

BEatus Iob damna rerum pertulerat: malignorum spirituum percussionibus traditus, dolores vulnerum sentiebat: sed sapientem Dei stultitiā diligens, stultam mundi sapientiam mētis despectu calcauerat. Igitur cõtra mũdi diuites pauper: contra potestates & potētes oppressus, contra sapientes stultus dicitur. Tria respondit, quia nec pauper eorum substantiā: nec oppressus adiutoriũ cõtra robustos, nec stultus doctrinā sapiētię carnalis q̃rit. Sanctus etenim vir q̃a mēte super semetipsum rapitur: & pauper inopia nõ angustatur, & oppressus nihil patitur: & voluntariè stultus carnalem sapientiā non miratur. Hinc est.n. q̃ oppressus Paulus pauper dicit: Aporiamur, sed nõ destituimur: persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deijcimur, sed nõ perimus. Hinc est, q̃ sapientiā sanctæ stultitiæ insinuans, ait: Quę stulta sũt mundi, elegit Deus: vt confundat sapientes. Et, si quis videtur inter vos sapiēs esse in hoc seculo: stultus fiat, vt sit sapiens. Hinc est, q̃ gloriā oppressionis, & diuitias desideratæ paupertatis aperiēs dicit: Quasi moriētes, & ecce uiuimus, ut castigati, & nõ mortificati: quasi tristes, semp autem gaudentes: sicut agentes, multos autem locupletantes: tanq̃ nihil habentes, & omnia possidētes. Libet inter hęc oculos mētis attollere: & electos Dei exterius oppressos quantæ intrinsecus arci prędideant, uidere: cuncta quippe quę foris eminēt, occultis eorum obtutibus per despectum iacent. Nam super se interius rapti, in alto animum fingunt, & quæq; in hac uita patiuntur, quasi longè infra labentia atq; à se aliena conspiciunt: atq; ut ita dixerim, dum mente extra carnem fieri decertant, penè ipsa quæ tolerant, ignorant. In horum profectò oculis quicquid temporaliter eminet, altũ non est: nam uelut in magni uertice montis siti, pręsentis uitæ gaudia plenè despiciũt: seq; ipsos per spiritalē celsitudinē transcendētes, subiecta sibimet intus uident, quęcunq; per carnalē gloriā foris tumēt.

Marginal notes: 12 — 2. Cor. 4. — 1. Cor. 1. — 1. Cor. 3. — 2. Cor. 6.

Vnde & nullis cõtra veritatem ptãtibus A parcunt: sed quos attolli per elationem conspiciunt, per spũs autoritatẽ premũt. Hinc est ꝙ ad desertum Moyses veniẽs, Aegypti regẽ ex autoritate aggreditur, dicens: Hæc dicit dñs Deus Hebræorũ:
Exod 16 Vsq; quo non vis subijci mihi? Dimitte populũ meum, vt sacrificet mihi. Cui dũ
Exo. 8. plagis pressus Pharao diceret: Ite, sacrificate Deo vestro in terra ista: au‹c›ta protinus autoritate rñdit: Non potest ita fieri. Abominationes Aegyptiorũ immolabi-
2.Re.11 mus dño Deo nostro. Hinc est ꝙ peccan- B tem regẽ, Nathã aggreditur: cui prius similitudinẽ perpetratæ præuaricationis obijciens: eumq; reum per proprij iudicij vocem tenens, protinus adiunxit dicens: Tu es ille vir qui fecisti hanc rem. Hinc est quòd vir Dei ad destruendã idolatriam, Samariam missus, Hieroboam regem super altare thura iaciẽtem, non regem veritus, non formidine mortis pressus, contra altare intrepidus autoritatẽ
3.Re.13 liberæ vocis exercuit, dicens: Altare altare, hæc dicit dñs Deus: Ecce filius nascetur domui Dauid, Iosias noĩe: & immolabit super te sacerdotes excelsorum. Hinc C est ꝙ Achab superbus idolorum seruitio subactus: cũ increpare Heliã presumeret,
3.Re.18 dicens: Tu ne es ille vir qui conturbas Israel? Helias protinus superbi regis stultitiam, obiurgationis libera autoritate ꝑcussit, dicens: Non ego turbaui Israel: sed
Ibidem. tu & domus patris tui, qui dereliquistis mandata dñi, & secuti estis Baalim. Hinc est quòd Heliseus veram magistri celsitudinem sequens: Ioram filium Achab ad se cum Iosaphat rege venientem ex reatu perfidiæ confudit, dicens: Quid mihi D & tibi est? vade ad prophetas patris tui &
4.Reg.3 matris tuæ. Viuit dñs exercituum in cuius conspectu sto: quod si non vultũ Iosaphat regis Iudę erubescerem: nec attendissem quidem te, nec respexissem. Hinc
4.Reg.5 est quòd idem vir Naaman, ad se cum equis & curribus venientem, ante ostium domus fixit: & talentorum copia ac vestium fulto non occurrit: non ianuã domus aperuit: sed vt lauari septies in Iordane debuisset, per nuncium iussit. Vnde & idẽ Naaman iratus recedebat, dicens:

Putabã quòd egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen Dei sui. Hinc est quòd Petrus, cum eum sacerdotes ac principes etiam per flagella sæuientes, in nomine Iesu loqui prohiberent: cum magna protinus autoritate rñdit, dicens: Si iustum Act.
est in conspectu Dei vos potius audire quàm Deum, iudicate. Non enim possumus quæ vidimus & audiuimus, non loqui. Hinc est quòd Paulus cũ resistentem contra veritatẽ sacerdotum principẽ cerneret, eumq; minister illius alapa percussisset, non maledictum perturbatus intulit: sed repletus spiritu sancto, libera uoce prophetauit, dicens: Percutiet te Deus Act.
paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundũ legem: & contra legem iubes me percuti? Hinc est quòd Stephanus cõtra vim persequentium autoritatẽ vocis exercere, nec moriturus expauit, dicens: Dura ceruice & incircũcisi corde & auribus: vos semper spiritui sancto restitistis sicut patres vestri, & vos. Sed quia san Act. 23
cti viri ad verba tantæ altitudinis zelo veritatis, non aũt vitio elationis exihũt, ipsi patenter indicant, qui factis dictisq; alijs & quanta humilitate polleant: & erga eos quos redarguunt, quanta charitate ferueant, manifestant. Superbia quippe odium generat: humilitas amorem. Verba itaq; quæ amor exasperat, profecto ex fonte humilitatis emanant. Quo ergo Stephanus proferre increpationem per elationem potuit: qui pro eisdẽ quos increpauerat, ad deteriora crescentibus, seque lapidantibus flexis genibus orauit dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum? Quomodo Paulus contra gentis Act.
suæ sacerdotem ac principem asperitatis verba superbiens intulit: qui humilitate se etiam discipulorum seruitio substernit, dicens: Non enim no metipsos 2.Cor.
prædicamus: sed dominum nostrum Iesum Christum: nos autem seruos vestros per Christum: Quomodo Petrus per elationem principibus restitit: quorum errori compatiens, reatum velut excusat, dicens: Scio quia per ignorantiam fecistis: sicut & princeps vestri: Deus autẽ Act.
qui prænunciauit per os omnium prophetarum pati Christum suum, impleuit sic.

Ibidem. sic. Quos ad vitam misericorditer tra- A
hit, dicens: Pœnitemini igitur & conuer
timini, vt deleantur peccata vestra. Quo
Heliseus videre Naaman ex elatione no
luit: qui non solum se conspici, sed tene
ri etiam à muliere permisit? de qua scri-
4 Reg.4. ptum est, Cum venisset ad virum Dei in
montem, apprehendit pedes eius, & ac-
cessit Giezi vt amoueret eam, & ait vir
Dei, Dimitte eam, anima enim eius in a-
maritudine est. Quo Helias superbo regi
increpationis verba per tumorem intu-
lit, qui ante eius currum humiliter cucur
rit? sicut scriptum est, Accinctisq; lūbis
3.Re.18 currebat ante Achab. Quomodo vir B
Dei Hieroboam præsentiam ex elatio-
ne despexit, qui arentem dexteram eius
saluti pristinæ protinus ex pietate repa-
3.Re.13 rauit? sicut scriptum est. Cumq; audisset
rex sermonem hominis Dei quem incla-
mauerat contra altare in Bethel, extēdit
manum suam de altari, dicens, Apprehē-
dite eum, & exaruit manus eius. Et pau-
lopost: Orauit vir Dei faciem domini, &
reuersa est manus regis ad eum, & facta
est sicut prius fuerat. Quia enim supbia
gignere virtutes nescit, quanta ex humi
litate prodijt vox increpationis, ostēdi-
tur, quam signa comitantur. Quomodo C
Nathan contra Dauid regem per verba
increpationis tumuit, qui cum increpan
da culpa deesset, in terram se in conspe-
ctu eius pronus strauit? sicut scriptū est,
2.Re.12 Nunciauerunt regi dicentes, Adest Na-
Exo.18. than propheta. Cumq; introisset ante cō
spectum regis, adorauit eum pronus in
terra. Quomodo Moyses regi Aegyptio
liberè resistēs, eum despicere potuit, qui
Deo familiariter colloquens, sequentem
se Iethro cognatum suum humilis ado-
rauit? Cuius etiam consilio tantam obe-
dientiam prębuit, vt post secreta Dei col
loquia, magnum lucrum inde duceret, D
24 quod foris ab ore hominis audiret. Ex a-
lijs ergo sanctorum factis discimus, quid
de alijs pensare debeamus. Sancti etenim
viri nec ex elatione sunt liberi, nec ex ti-
more submissi, sed cum rectitudo eos ad
libertatem vocis erigit, consideratio in-
firmitatis propriæ in humilitate custo-
dit. Culpas quippe delinquentium etsi
ex alto increpantes feriunt, semetipsos
tū apud se subtilius iudicantes, quasi in
abiectis ponunt, & quò praua in alijs in-
sequuntur, eo ad reprimēdos se atrocio-
res redeunt, rursusq; quo sibimet melio-
ra agentibus nequaquam parcunt, eo ui-
gilantius aliena facta reprehēdunt. Quid
enim de humana potētia mirari exterius
poterunt, qui semetipsos quoque despi-
ciunt, ét cum intimè penè iam arcem su-
blimitatis apprehendunt? Idcirco ergo
bene foris diiudicant altitudinem terre-
næ celsitudinis, quia intus oculū nō gra-
uat pódus tumoris. Vn̄ & beatus Iob cū
in amicis dura loquētibus terrenā prudē-
tiā, vires, substantiāq; despiceret, dicens,
*Nunquid dixi, afferte mihi, & de substantia ve-
stra donate mihi, vel liberate me de manu ho-
stis, & de manu robustorum eruite me? Docete
me & ego tacebo, & si quid fortè ignoraui, in-
struite me.* quid de seipso sentiat paulo
inferius manifestat dicens, *Super pupillum
irruitis.* Luce itaque clarius patet, quan-
tæ se infirmitatis conspiciat, quem pu-
pillum vocat. Sequitur:

Quod mundus debet esse à vitijs, qui aliorum culpas arguit. Cap. XVI.

*QVare detraxistis sermonibus veritatis,
cum e vobis nullus sit qui possit arguere?*
Mundus ipse à vitijs debet, qui curat a-
liena corrigere, vt terrena non cogitet,
vt desiderijs infimis non succumbat: qua
tenus tanto perspicacius alius fugienda
videat, quanto hæc ipse per scientiam &
vitam verius declinat, quia nequaquàm
purè maculam in membro cōsiderat ocu
lus, quem puluis grauat, & superiectas
sordes tergere non valet manus, quæ lu-
tum tenet. Quod iuxta antiquæ transla
tionis seriem, bene ad Dauid erga exte-
riora bella laborantem, per significatio-
nem diuina vox innuit cum dicit, Non 2.Reg.7.
tu ædificabis mihi templum, quia vir san
guinum es. Dei autem templum ædifi-
cat, qui corrigendis atque instituendis
proximorum mentibus vocat, Templū
quippe Dei nos sumus, qui ad veram ex
eius inhabitatione construimur: Paulo
attestante, qui ait: Templum Dei sanctū 1.Co.3.

est, quod estis nos. Sed vir sanguinũ templũ Deo ædificare prohibetur, quia qui adhuc actibus carnalibus incumbit: necesse est vt instruere spiritaliter mentes proximorum erubescat. Bene ergo dicitur: Quare detraxistis sermonibus veritatis, cùm è vobis nullus sit qui me possit arguere? Ac si apertè diceretur: Qua temeritate audita reprehenditis: qui percussionis meæ causas ignorantes, adhuc repræhensibilia profertis? Sequitur:

De ocioso & inordinato verbo. Cap. XVII.

Locutionedux. AD *increpandum tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis.* Duo sunt genera locutionum importuna valde & noxia generi humano. Vnũ quod curat etiã peruersa laudare: Aliud quod studet semper etiam recta corripere. Illud deorsum cũ fluuio ducitur: hoc verò contra fluenta veritatis obseruare & alueum conatur. Illud metus premit, hoc elatio erigit. Illud gratiam ex fauoribus captat: hoc iram vt ex certamine ostendatur exagitat. Illud in promptu subiacet, hoc semper è diuerso tumet. Ex huius ergo qualitate beatus Iob amicos suos fuisse redarguit, cùm dicit: Ad increpandum tantùm eloquia concinnatis. Sed vnde vsque ad iniustæ increpationis audaciam peruenitur, protinus innotuit cùm subiunxit: Et in ventum verba profertis. In ventum enim verba proferre, est ociosa dicere. Nam sæpe dum ab ociosis verbis nequaquam lingua compescitur: ad temeritatẽ quoq; stultæ increpationis effrenatur. Quibusdam.n. ruinę suæ gradibus, desidiosa mens in foueę lapsus impellitur. Nam dum ociosa verba cauere negligimus, ad noxia puenimus, vt prius loqui aliena libeat, & postmodũ detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat: qñq; aũt vsq, ad apertas contumelias erumpat. Hinc irarum seminantur stimuli, oriuntur rixæ, accenduntur faces odiorum, pax tota extinguitur cordium. Vnde bene per

Prou. 17 Salomonem dr̃: Qui dimittit aquam caput est iurgiorum. Aquã quippe dimit-A tere, est linguam in fluxum eloquij relaxare. Quo contra & in bonam partẽ asserit dicens. Aqua profunda, verba ex ore viri. Qui ergo dimittit aquã, caput est iurgiorũ. q. a qui linguam non refrenat, concordiã dissipat. Vnde è diuerso scriptum est: Qui imponit stulto silentiũ, iras mitigat. Pro. Quia autem multiloquio quisque seruiens, rectitudinem iustitię tenere nõ possit, testatur propheta qui ait, Vir linguosus non dirigetur super terram. Hinc Ps. 13 Salomon iterum dicit: In multiloquio peccatum non deerit. Hinc Esaias ait: B Cultus iustitiæ silentium. videlicet indicans, quia mentis iustitia desolatur, quãdo ab immoderata locutione non parcitur. Hinc Iacobus dicit: Si quis putat se religiosum esse, no refrenans linguã suã, sed seducens cor suũ: huius vana est religio: Hinc rursum ait: Sit oĩs hõ velox ad audiendũ: tardus aũt ad loquendũ. Hinc iterum adiungit, Lingua inquietũ malũ, plena veneno mortifero. Hinc p semetipsam nos veritas admonet dicens. Omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die C iudicij. Ociosum quippe verbũ est, quod aut ratione iustæ necessitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret: Si ergo ratio de ocioso sermone exigitur, pẽsandum valde est quæ pœna illud multiloquium sequatur, in quo etiam per superbię verba peccatur. Sciendum quoque est, quòd ab omni rectitudinis statu depereunt, q. per noxia verba dilabũtur. Humana etenim mẽs, aquæ more, & circumclusa ad superiora colligitur, q. a illud repetit vnde descendit, & relaxata deperit, q. a se per infi D ma inutiliter spargit. Quot.n. superuacuis verbis à silentij sui censura dissipatur, quasi tot riuis extra se ducitur. Vnde & redire interius ad sui cognitionem non sufficit, q. a p multiloquiũ exterius sparsa, uim intimæ considerationis amittit. Totã igitur sese insidiãtis hostis vulneribus detegit, quia nulla se munitione custodiæ circumcludit. Vnde scriptum est, Sicut vrbs patens & absq; murorũ ambitu, ita vir qui non põt in loquendo cohibere spũm suum. Quia enim murũ silentij non habet, patet inimici iaculi ciuitas mentis,

Marginalia (right, partly cut off): Pro. ; 15 ; Ps. 13 ; Pro. ; Esa. ; Iaco. ; Ibidem ; Iacob ; Mat. ; Ociosum verbum ; Pro.

mentis: & cùm se per verba extra semetipsam eijcit, apertã se aduersario ostẽdit: q̃ tanto ille sine labore superat; quanto & hęc eadẽ quæ vincitur, cõtra semetipsam p multiloquiũ pugnat. Sed inter hęc sciẽdũ est, q a cũ pauore nimio à locutione restringimur: interdum plusq̃ necesse est, intra claustra silentij coarctamur: & dũ linguę vitia incautè fugimus, occultè deterioribus implicamur. Nã sępe dũ ab eloquio immoderatè cõpescimur, graue multiloquiũ in corde toleramus: vt eo plus cogitationes in mẽte feruẽant, quo illas violenta custodia indiscreti silentij angustat: & plerunq; tãto latius defluũt, q̃to se esse securius æstimãt, quia foris à reprehensoribus nõ vĩr. Vnde mens nõnunq̃ in superbiã attollitur, eosq; quos loquẽtes audit, quasi infirmos conspicit. Cunq; os corporis claudit, quantũ se vitijs superbiẽdo aperiat, nõ agnoscit. Linguã etenim premit, cogitationẽ erigit, & cũ se p negligentiã minimè cõsiderat: tãto apud se cunctos liberius, quãto & secretius accusat.
26 Plerunq; aũt nimis taciti cũ nõnulla iniusta patiuntur: eo in acriorẽ dolorẽ prodeũt, quo ea q̃ sustinẽt, non loquuntur. Nã si illatas molestias lingua trãquillè diceret, à conscia dolor emanaret: vulnera.n. clausa plus cruciãt: quia cũ putredo q̃ intrinsecus feruet, eijcitur, ad salutẽ dolor aperitur. Plerũq; nimis taciti dũ quorundã mala respiciunt, & tñ in silẽtio linguã premũt quasi cõspectis vulneribus vsum medicaminis subtrahũt: & eo mortis autores fiũt, quo virus qđ poterãt eijcere loquẽdo, noluerũt: vñ & immoderatũ silentiũ si culpa nõ esset, ꝓpheta non diceret: Væ mihi quia tacui. Quid ergo inter hæc nisi studiosè lingua sub magni moderaminis liberatione frenãda est: nõ insolubiliter obligãda, ne aut laxata in vitiũ defluat, aut restricta ẽt ab vtilitate torpescat? Hinc nãq; per quendã sapientẽ dr̃: Sapiens tacebit vsq; ad tẽpus, vt nimirũ cũ opportunũ cõsiderat: postposita cẽsura silentij, loquẽdo quæ congruunt, in vsum se vtilitatis impendat. Hinc Salomon ait: Tẽpus tacendi, & tp̃s loquẽdi. Discretè quippe vicissitudinum pensanda sunt tp̃a: ne aut cùm restringi lingua debet, p verbã se inutiliter soluat: aut cũ loq̃ vtiliter põt, semetipsã pigrè restringat. Qđ bñ Psalmista cõsiderãs breui postulatione cõplexus est, dicẽs: Pone dñe custodiã ori meo, & ostiũ circũstãtiæ labijs meis. Ostiũ nanq; aperitur & clauditur. Qui ergo ori suo nequaquã poni obstaculũ, sed hostiũ petijt, apertè docuit ꝙ & p disciplinã retineri lingua debeat, & ex necessitate laxari: quatenus os discretũ & cõgruo tp̃e vox aperiat, & rursum cõgruo taciturnitas claudat. Qđ q a vel amici beati Iob, vel oẽs hæretici, quorum hi speciẽ tenẽt, seruare nesciunt, in ventum verba proferre perhibẽtur: quia nimirum dicta quę discretionis pondus non solidat, aura leuitatis portat.

Esa. 6. — Eccl. 20. — Eccle. 3. — Ps. 140.

Libri septimi Moralium, Sancti Gregorij finis.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS Moralis in B. Iob,

LIBER OCTAVVS,

Sextum continuans finaliter caput, & septimum incipiens.

Quòd verè humiles in perferendis malis patientiam, in repetendis bonis exercent benignitatem. Cap. I.

RAECEDENTI iam bello tractauimus, ꝙ beatus Iob vim nobis humilitatis suæ innotescit, dicens: *Super pupillum irruitis: & subuertere nitimini amicum vestrum.* Quãtę nanq; infirmitatis se perpendat, insinuat, quẽ pupillum vocat. Quia verò ab amore recedere charitas ẽt lęsa nescit, & subuerti velle se quęritur, & tñ amicũ se esse testatur. Cuius verba, vt sæpe iam diximus, sic eidẽ specialiter congruunt: ut tamen per hæc ex prophetico spiritu etiam sentẽtia fidelis populi, ex voce Ecclesiæ vniuersalis, ex-

A primatur, qui hæreticorum contrarietatem tolerans, & infirmum se per humilitatem conspicit: tamen à seruandæ dilectionis magnitudine non recedit. Sanctæ quippe Ecclesiæ populus, quia mortui patris est filius, pupillus non incongruè dicitur: Cuius resurgentis uitam iam quidem per fidem sequitur, sed necdum per speciem contemplatur. Super pupillum uerò hæretici irruunt: cum humilitatem fidelis populi importunis falsisq; allegationibus affligunt. Et tamen amicus est quem nituntur euertere: quia fidelis Dei populus ipsos quoq; quos persequentes tolerat, amando non desinit ad ueritatē uocare. Sed inter hæc sciendum est, quia sancti uiri nec sustinere falsa per infirmitatem metuūt, nec læsi unquam à ueritate conticescunt. Vnde & subditur: *Veruntamen quod cepistis, explete. Præbete aurem, & uidete an mentiar.* Qui enim aduersa perpeti non timet dicat: Veruntamen quod cœpistis, explete. Qui verò ipsi suis persecutoribus ueritatis prædicamenta non subtrahit, adiungat: Præbete aurem, & uidete an mentiar. Ac si apertè dicat: Nec ante illatas molestias trepido: nec ingratis auditoribus correptionis adiutorium abscondo: quia & malis pressus exerceor & ipsis meis persecutoribus benignè impensus cresco.

Armatura sanctorum. Mens quippe sanctorum in hoc tentationum prælio & munita patientię clypeo, & gladijs amoris accincta: ad perferenda mala sumit fortitudinem: & ad rependenda bona exercet benignitatem: quatenus & odiorum tela potēter excipiat, & amoris iacula ualēter reddat. Nequaquā quippe ad bella armatus pergit: qui aut clypeum sumens, gladijs non utitur aut utens gladijs clypeo non munitur. Vnde & miles Dei, aduersitatis bello depręhensus, & scutum patiētię debet anteferre, ne pereat & ad prædicandum promptus amoris inferre iacula, vt uincat. Cuius armaturæ summam Paulus breuiter insinuat, dicens: Charitas patiens

1. Co. 13. est, benigna est. Cùm uero unum ex utroque defuerit, charitas non est, si uidelicet malos aut absque benignitate tolerans nō amat. aut rursum sese sine patientia exhibens, negligit tolerare quos amat. Vt ergo à nobis charitas uera teneatur necesse est quatenus & benignitati patiētia, & rursum patientiæ benignitas suffragetur, ut magnū quoddā in corde nostro ædificiū cōstruens & benignitatis arcē patiētia solidet: & patiētię fundata ędificia benignitas exornet. Beatus igitur Iob prōptus ad patientiam dicat: Verum tamen quod cœpistis, explete benignitate præditus adiungat: Præbet aurē, & uidete an mentiar. Quia uerò sancta ecclesia ex magisterio humilitatis instituta,

B recta quæ errātibus dicit, nō quasi ex autoritate pcipit, sed ex ratione psuadet, bene nunc dicitur: Videte an mentiar. Ac si aptè dicat: Ea quæ assero, nequaquam mihi ex autoritate credite: sed an uera sint, ex ratione pēsate. Quæ & si quando dicit quod ratione comprehēdi nō ualet ne de occultis humana ratio quæri debeat, rationabiliter suadet.

Quòd scientia tumidæ in inquisitionibus suis non ueritatem inquirat sed gloriam. Ideoque contendunt superbi, ut uincant: non ut discant. Caput II.

C SEd sępe hęretici dum occasionem ratiocinationis accipiunt: ad iurgia contentionis effrenantur. Vnde & aptè mox subditur. *Rñdere quæso absq; contentione.* Neque.n. hæretici inquisitionibus suis veritatē conantur assequi, sed qui victores videri. Cúq; se foris ostēdi sapientes appetunt: intus p stultitiā elationis suę vinculis ligantur. Vñ fit vt contentionū certamina exquirāt: & de Deo, qui pax nostra est, loqui pacificè nesciāt: atq; ex pacis negocio rixę inuentores fiant. Quibus be *1. Co. 11.*

D ne per Paulum dicitur: Si quis autem uidetur esse contentiosus: nos talem consuetudinem non habemus, neq; Ecclesia Dei. Rectè autem subditur: *Et loquentes id quod iustum est, iudicate.* Is nanque qui loquitur, dum de verbis suis auditoris sententiam expectat: quasi eius iudicio supponitur, à quo auditur. Qui igitur in dictis suis reprobari metuit, ipse prius debet examinare quod dicit: quatenus inter cor & linguam æquus quidam discretusq;

ſcretusque arbiter ſedeat: ſubtiliter pen- A ſans ſi recta verba cor offerat: quæ vtiliter ſuſcipiens, ad auditorum iudicium lingua perducat. Beatus igitur Iob ſua contra amicos agens: ſed contra hæreticos noſtra denuncians, præcipitationem loquentium reprehendat: atque ad eorum mentem verba recolat dicens: Loquentes id quod iuſtum eſt iudicate. Ac ſi apertè diceret: Si in eo quòd ad nos per egreſſum locutionis exitis, reprehendi non vultis, intus iuſtitiæ libram tenete: vt tanto foris quod dicitur, ex veritatis pondere placeat, quanto hic interius trutina diſcretionis penſat. Et quia hi erga aliena dicta recta iudicia exerunt, qui iudicare priùs propria ſciunt, poſtquam dixit: Loquentes id quod iuſtum eſt iudicate, aptè mox ſubdit: *Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem: nec in faucibus meis ſtultitia perſonabit.* Ac ſi apertè diceret: Si ſubtilius veſtra perpenditis, verius aliena penſatis: & cum rectum cœperit eſſe quod dicitis, iuſtum cognoſcetis quod auditis. Nequaquam quippe mea vobis lingua ſtultitiam reſonat, ſi à veſtra conſcientia non procedat. Sic ſancta eccleſia ſtudet prius aſſertiones hoſtium falſas oſtendere: & tunc prædicamenta veritatis aperire: quia cum recta ſe tenere æſtimant, recta quæ audiunt, con tumaciter impugnant. Antè ergo neceſſe eſt, vt errorem ſuum hæretici ſentiãt, ne auditæ veritati contradicant: quia & ſi camporum ſentes arator vomeris ſciſſione non eruit: terra accepta ſemina in ſegetes non producit. Et cum putredinem medicus vulneris apertione non eijcit: nequaquam in loco putredinis ſana caro coaleſcit. Prius ergo perurſa deſtruens dicat: Loquentes id quod iuſtum eſt iudicate, poſt autem recta adiungens inſinuet. Et non inuenietis in lingua mea iniqnitatem: nec in faucibus meis ſtultitia perſonabit. Solent autem hæretici alia apertè dicere, alia occultè ſentire. Per linguam quippe aperta locutio, per fauces verò occulta tractatio deſignatur. Sanctæ ergo Eccleſiæ nec in lingua iniquitas: nec ſtultitia in faucibus reſonat: quia ea quæ per publicam locutionem prædicat, etiam per intimam fidem ſeruat: nec in aperto aliud docet, atque in occultis aliud retinet? ſed & quod ſentit, loquendo docet: & quod loquitur, viuendo cuſtodit: ac de ſapientiæ ſupernæ conuiuio quicquid per linguam prædicationis emanat: hoc per fauces tacitæ expectationis deguſtat. Sed beatus Iob, vnum ſcilicet membrum vniuerſalis Eccleſiæ, ſua inſinuans, atque electorum omnium corda manifeſtans, omne quod B ſentit aperiat: vt mentis eius rectitudinem atteſtatio locutionis innoteſcat. Sequitur.

CAPVT SEPTIMVM

BEATI IOB.

ILITIA eſt vita hominis ſuper terram: & ſicut dies mercenarij dies eius. Sicut ſeruus deſiderat C *vmbram: et ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui: ſic & ego habui menſes vacuos, & noctes laborioſas enumeraui mihi. Si dormiero, dicam: quando conſurgam? & rurſum expectabo veſperam, & replebor doloribus vſque ad tenebras. Induta eſt caro mea putredine, & ſordibus pulueris. Cutis mea aruit, & contracta eſt. Dies mei velocius tranſierunt, quàm à texente tela ſucciditur: & conſumpti ſunt abſque vlla ſpe. Memento quia ventus eſt vita mea: & non reuertetur ocu-* D *lus meus vt videat bona: nec aſpiciet me viſus hominis. Oculi tui in me, & non ſubſiſtam. Sicut conſumitur nubes & pertranſit: ſic qui deſcendit ad inferos, non aſcendet, nec reuertetur vltra in domum ſuam: neque cognoſcet eum amplius locus eius. Quapropter & ego non parcam ori meo, loquar in tribulatione ſpiritus mei, confabulabor cum amaritudine animæ meæ. Nunquid*

quid mare ego sum aut cætus: quia circumdedisti me carcere? Si dixero, consolabitur me lectulus meus: & releuabor loquens mecum in stratu meo: terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties. Quamobrem elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea. Desperaui. Nequaquam vltra iam viuam. Parce mihi domine: nihil enim sunt dies mei. Quid est homo quia magnificas eum: aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo: & subito probas illum. Vsquequo non parcis mihi: nec dimittis me vt glutiam saliuam meam? Peccaui. Quid faciam tibi ò custos hominum? Quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis? Cur non tollis peccatum meum: & quare non aufers iniquitatem meam? Ecce nunc in puluere dormiam: & si mane me quæsieris, non subsistam.

Quòd vita hominis vitijs oppressa, ad cæleste desiderium tendere non valet: & aliquando donis spiritalibus prædita, ex occasione virtutum deterius peccat. Cap. III.

Militia est vita hominis super terram. Hoc in loco translatione veteri nequaquam militia vita hominis nuncupatur, sed tentatio. Sed si vtriusque verbi sensus aspicitur: diuersum quidem est, quod exterius resonat: sed vnum eundemque concorditer intellectum format. Quid enim nisi pugna contra malignos spiritus, nomine tentationis exprimitur? Et quid appellatione militiæ, nisi contra hostes exercitium designatur? Tentatio itaque ipsa militia est: quia dum contra malignorum spirituum insidias vigilat: in bellorum procinctu proculdubio exudat. Notandum verò quod hæc eadem vita hominis, non tentationem habere dicitur: sed ipsa tentatio esse perhibetur. Sponte quippe à statu conditionis lapsa: & corruptionis suæ putredini subdita, dum sibi ex semetipsa molestias gignit: hoc est iam facta quod tolerat. Quia enim statum mentis inclinata deseruit, quid in se nisi motum varietatis

Tentatio militia.

A inuenit? Vnde nunc & si ad summa appetenda se erigit: mutabilitatis lubricæ impulsu protinus ad semetipsam cadit. Vult in contemplatione stare, sed non valet. Cogitationis gressum figere nititur, sed infirmitatis suæ lapsibus eneruatur. Quæ nimirum mutabilitatis suæ onera quia volens expetiit, nolens portat. Quietus homo possidere carnem potuit, si bene ab autore conditos, possideri voluisset. Cunque se erigere contra conditorem studuit, in semetipso protinus carnis contumelias inuenit.

B Sed quia cum culpa simul ab origine etiam pœna propagatur, inserto infirmitatis vitio nascimur: & quasi nobiscum hostem deducimus, quem cum labore superamus. Ipsa ergo hominis vita tentatio est, cui ex semetipsa nascitur vnde perimatur. Quæ etsi semper ex virtute succidit, quod ex infirmitate generat: semp tamen ex infirmitate generat, quod ex virtute succidat. Sic itaque humana vita tentatio est: vt etsi iā ab iniquitatis perpetratione compescitur:

C in ipsis tamen bonis operibus modo malorum memoria: modo seductionis caligine: modo intentionis suæ interruptione fuscetur. Alius nanq; à luxuria carnem iam refrenat: sed tamen adhuc luxuriæ phantasmata tolerat: qa q́ volens fecit, horum inuitus meminit: & pœnam sustinet, quod voluptatē putauit. Quia verò ad deuictam culpam retrahi metuit: ventrem miræ abstinentiæ vigore restringit, vultusq; ex abstinentia pallescit: cunque in facie pallor aspicitur, reuerenda ab hominibus vita laudatur: moxq; inanis gloria ad abstinentis

D animum cum verbis fauoris venit, quam concussa mens dum subijcere non valet, eum per quem venerat, tergere à facie pallorem quærit: sicq; fit vt infirmitatis nexibus ligata, aut pallorem abstinentiæ fugiens, iterū per alimenta subdi luxuriæ metuat: aut impulsum luxuriæ per abstinētiam superans, pallorem suum inani gloriæ militare pertimescat. Alius lapsum superbiæ superans: toto iam desiderio statum humilitatis apprehendit: cūq; superbientes quosdam vsq; ad oppressio

nem

nem innocentium erumpere conspicit: A zeli excitatione succensus, postponere aliquatenus cogitur quod decreuit, vim rectitudinis exerit: prauisque non man suetudine, sed autoritate contradicit. Vnde plerunque fit, vt aut humilitatis studio zelũ rectitudinis deserat: aut rursum zelo rectitudinis turbet humilitatis studium, quod tenebat. Cumque seruari simul & zeli autoritas & ꝓpositionis humilitas non possit: sibimetipsi homo ex perturbatione incognitus redditur: ita vt vehementer ambigat, ne apud seductum animum, aut superbia se autori B tatem zeli insinuet: aut torpor pauidus humilitatem fingat. Alius quanta sit fallaciæ culpa considerans, munire se arce veritatis decernit: vt ex ore eius iam falsus sermo non prodeat, seseque funditus à mendacij transgressione disiungat. Sed fit plerunque, vt cum verum dicitur vita proximi grauetur: cunque ingerere alteri læsionem metuit, ad hoc quod du dum presserat fallaciæ vitium, quasi ex studio pietatis redit: sicque fit vt etsi malitia mentem non teneat, in ea tamen veritatis radium vmbra mẽdacij obscuret. Vnde & sępe quia percontatus quisque C conticescere nõ valet, aut falsum dicẽs, suam mentem trucidat: aut vera loquẽs proximi vitam grauat. Alius amore conditoris excitatus à terrenis cogitationibus mentẽ curat assidua oratione suspẽdere: atq; hanc in secreta quietis intimæ securitate collocare: sed in ipso suæ orationis, ascensu, dũ eleuari ab infirmis nititur, infirmorũ phantasmate reuerberatur: atq; ad intuendã lucem mẽtis oculis tenditur, sed ex corporeo vsu, surgentibus terrenarũ rerum imaginibus obscu- D ratur. Vnde fit plerunq; vt intẽdẽtis animus ipsa sua infirmitate fatigatus, aut orationẽ deserens, desidia torpeat: aut si diu in oratione ꝑmanserit, ante oculos eiꝰ obortarũ imaginũ caligo densescat:

Bene ergo dr̃: Tentatio est vita hominis super terram. qñ ibi quoque reatum descensionis inuenit, vbi se profectum comprehendere ascensionis putauit: & inde mens confunditur, vnde surgere à confusione nitebatur: vt per hoc ad semetipsam diuerberata redeat, per quod semetipsam iam collecta & coadunata transibat. Iste ab eruditione diuinæ legis alienus, ignorãtia sua deprimitur, ne quid obtinendæ salutis operetur. Ille diuinæ legis sciẽtia præditus, dum sibi præ cæteris gaudet intellectum suppetere, quia priuato gaudio exultat, percepti intellectus in se munera dissipat. & inde in Dei iudicio cæteris deterior exhibetur, vnde clarior cæteris ad tẽpus ostẽditur. Hunc quia virtutum dona nõ subleuãt, etiã vitã simplicẽ rectitudinis declinat: & velut extraneũ se à cęlesti munere deputãs, eo quasi securius praua agit, quo superni doni sublimia munera non percepit. Illum prophetiæ spiritus replet, ad præscientiam subleuat. eiq; vẽtura quęque quasi iam præsentia ostendit. Sed dũ sępe & in multis super semetipsum tollitur, vt futura veraciter contempletur: mens in sui confidentiã deducta, eum q̃ haberi semper nõ põt, semper sibi adesse prophetiæ spiritum æstimat: cunq; omne q̃d senserit, prophetiam putat, quia sibi hanc & cum non habet tribuit, & inquantum habere potuit, amitti. Sicque fit vt inde post aliorum merita tristis redeat: vnde æstimationem omnium lætus præibat. Tentatio est ergo vita hominis super terram: quæ aut aliena à virtutibus ad cœleste præmium surgere non valet, aut ditata donis spiritalibus aliquando deterius ex occasione virtutum ruit. Quia autem paulo superius 6 hoc esse tentationem quod militiam diximus: sciendum summopere est, quòd quidam nobis appellatione militiæ amplius quàm nomine tentationis innuitur. Hoc nanque nostro intellectui expressione militiæ augetur, quod nimirum per militiam ad finem quotidie tenditur, cunque per ordinem militiæ locus crescit, tota simul hominum militia deficit. Militia ergo est vita hominis super terram: quia sicut & superius diximus, vnusquisque dum quotidie ad vitæ terminum per temporum augmentum tendit, augendo vitam viuere desinit. Dies quippe expectãtur vt veniant: sed cũ ad augmentũ vitæ veniunt. iã ab augmen-

augmēto vitæ ſubtrahūtur: qa & itinerā A tis greſſus dū in anteriora proficit, qđ re ſtat iter decreſcit. Vita ergo nrā militia eſt: quæ quo ad augmentum ducitur, eo vt non ſit finitur. Bene igitur dicitur: Militia eſt vita hominis ſuper terram: quia dum per ſpacia temporum creſcere appetit, ad eorum ſpatium quod perdendo colligit, creſcendo pertranſit. Vnde & aptè quoque ipſe militię curſus exprimitur, cum protinus ſubinfertur. *Et ſicut dies mercenarij dies eius.* Dies ſuos mercenarius euolui citius exoptat: vt ad laboris ſui præmium ſine tarditate perueniat. Dies itaque hominis vera & æterna ſapientis, rectè mercenarij diebus comparantur: quia præſentem vitam, viam non patriam, militiam non palmam deputat: & eo ſe abeſſe longius à præmio conſpicit, quo tardius ad finē venit. Conſiderandum quoque eſt quòd mercenarius in alienis laboribus exudat, ſed tamen ſibi præmiū propriū præ-

Ioan. 18. parat. Voce autem redemptoris noſtri dicitur. Regnum meum non eſt de hoc muudo. Omnes ergo qui ſpe cœleſtium præditi, exercitio vitæ præſentis atterimur: in alieno laboramus. Nam ſæpe & reprobis ſeruire cogimur: mūdo, quæ mundi ſunt reddere coarctamur. & alieno quidem labore fatigamur, ſed tamen pręmia noſtra percipimus: & per hoc ꝑuenimus ad propria, quòd purè mini-

Luc. 16. ſtramus aliena. Quo cōtra quibuſdā ver-

7 tas dicit. Si in alieno fideles non fuiſtis i quod veſtrum eſt, quis credet vobis? Sciēdum quoque eſt quod mercenarius ſollicitè curat inſpicere: ne vnquam dies vacuus labatur ab opere: & expectatus finis temporis, ne inanis veniat ad remunerationem. In laboris nanque ſtudio conſpicit: quid percipere in tempore remunerationis poſſit. Nam cum opus creſcit: præmij fiducia proficit, cum verò opꝰ torpuerit, ſpes a remuneratione laſſeſcit. Vnde & electus quiſq; vitam ſuā quaſi mercenarij dies penſans tanto fidētius ſpe tendit ad præmium, quanto nūc robuſtius perdurat ad laboris incrementum. Qui ſit decurſus præſentis temporis penſat: dies cum operibus numerat,

ne à labore vacua tranſeant vitæ momēta formidat. Aduerſis gaudet, paſſione reficitur, mœrore refouetur: quia ſubſequentis vitæ præmijs tanto ſe remunerari largius conſpicit, quāto pro amore illius quotidianis ſe mortibus verius impendit. Hinc nanque eſt quòd ciues ſupernæ patriæ, conditori eius, Pſalmiſtę vocibus dicūt: Propter te mortificamur Pſal. 4 tota die. Hinc Paulus ait: Quotidie mo- 1. Cor. 15 rior propter gloriam veſtram fratres. Hinc iterum dicit: Ob quam cauſam hæc 2. Tim. patior, ſed non cōfundor: ſcio enim cui B credidi, & certus ſum: quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem. Sancti igitur uiri quot labores nunc ueritati commendantes exhibent, tot iam remunerationis ſuæ pignora, intra ſpei cubiculum clauſa tenent. Sed grauius nunc ſentitur æſtus in opere: vt quandoque refrigerium percipiatur ex quiete. Vnde & aptè mox ſubditur:

Quod ſancti viri ex conſcientia bonæ vitæ fidenter expectant præmium retributionis æternæ. *Cap. IIII.*

C

SIcut ſeruus deſiderat vmbram, & ſicut mercenarius præſtolatur finem operis ſui: ſic & ego habui menſes vacuos, & noctes laborioſas enumeraui mihi. Vmbram quippe ſeruo deſiderare: eſt poſt tentationis ęſtum, ſudoremq; operis, ęterni refrigerij requiē quærere. Hanc nāq; vmbrā ſeruus ille deſiderauerat, qui dicebat. Sitiuit aīa mea ad Deū fontem uiuū, qñ ve- Pſal. 41 niam & apparebo ante faciem Dei? Et rurſum: Heu me, quia icolatus meus ꝓ- Pſ. 11 D longatus eſt. Qui quaſi a labore agri æſtū fugiens: atq; ad obtinendam requiē refrigerij tegmen quęrens, iterum dicit: In- Pſal. 4 grediar in locū tabernaculi admirabilis, vſq; ad domum Dei. Hāc vmbram comprehendere Paulus anhelabat. deſideriū Philip. habens diſſolui, & cum Chriſto eſſe. Ad hanc vmbram ex deſiderij iam perfectione peruenerant qui dicebant: Nos qui Matt. portauimu pondus diei & æſtus. Bene aūt qui deſiderare umbra dr, ſeruus vocatur: quia electus quiſque quouſque infirmitatis cōditione, cōſtringitur: ſub

dominantis

dominantis corruptionis iugo quasi sub A æstus anxietate retinetur. Qui nimirum cum à corruptione exutus fuerit: tūc sibimetipsi liber & tranquillus innotescit. Vnde & rectè ét per Paulum dr: Ip sa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorū Dei. (Rom. 8.) Electos enim nunc pœna corruptionis aggrauat: sed tunc incorruptionis gloria exaltat: & quantum ad præsentis necessitatis pōdera, nunc in Dei filijs de libertate nihil ostenditur: tantum verò ad subsequentis libertatis gloriam, tunc B in Dei famulis de seruitute nihil apparebit. Creatura ergo seruitute corruptionis exuta, & dignitate libertatis accepta, in filiorum Dei gloriam vertitur: quia vnita deo per spiritum, quasi hoc ipsum quod creatura est, trāsisse ac subegisse declaratur. Sed quia adhuc vmbrā desiderat, seruus est: quia quousq; æstum tentationum tolerat, iugum miseræ cōditionis portat: Vbi aptè subditur:

Quòd spes remunerationis, alleuiet pondus laboris. *Cap. V.*

E*T sicut mercenarius præstolatur finē operis sui.* Mercenarius etenim cū faciēda opera conspicit: mentem protinus ex longinquitate & pondere laboris addicit, cum verò lassescentem animum, ad considerandum operis præmium reuocat, vigorem mox animi ad exercitium laboris reformat: & quod graue perpendit ex opere, leue existimat ex remuneratione. Sic electi quiq; dū mundi huius aduersa patiuntur: cum inhonestates, cōtumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerant, esse grauia quibus exercētur pensant, sed cum mētis oculū ad æternæ patriæ consideratione tendunt ex cōparatione præmij, quam sit leue qđ patiuntur, inueniūt. Quod.n. valdè esse importabile ex dolore ostenditur: consideratione prouida ex remuneratione leuigatur. Hinc est ꝙ Paulus semper seipso robustior contra aduersa erigitur: quia nimirū finem sui operis sicut mercenarius præstolatur. Graue nanque quod sustinet æstimat: sed leue hoc per præmij consideratione pensat. Ipse quippe quam sit graue quod patitur indicat: qui in carceribus abūdantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter se fuisse testatur: qui à Iudæis quinquies quadragenas vna minus accepit: qui ter virgis cæsus, semel lapidatus est: ter naufragium passus, nocte & die in profundo maris fuit: qui pericula fluminum latronum, ex genere, ex gentibus, in ciuitate, in solitudine, in mari, in falsis fratrib. pertulit: quia in labore & ærumna, & ieiunijs multis, in fame & siti, in frigore & nuditate laborauit, qui foris pugnas, intus timores sustinuit: qui vltra vires grauatū se asserit dicens: Supra modum grauati sumus supra virtutē: ita vt tæderet nos etiam viuere, sed quomodo remunerationis linteo sudores tāti laboris tergat, ipse denunciat dicens: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futurā gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Finē itaq; operis quasi mercenarius præstolatur, qui dum profectum remunerationis considerat, vile æstimat quod penè deficiens laborat. C Aptè autem subditur: *Sic & ego habui menses vacuos: & noctes laboriosas enumeraui mihi.* Electi quippe conditori rerum seruiunt: & sæpe rerum inopia coangustantur, per amorem Deo inhærent: & tamen vitæ præsentis subsidijs egent. Qui igitur per actiones suas ꝑsentia non quærunt, à mundi compendijs menses vacuos ducunt. Noctes quoque laboriosas tolerant: quia aduersitatū tenebras non solum vsque ad inopiā: sed sæpe ad corporis vsque cruciatum portant. Despectum nanq; egestatemq; D perpeti, laboriosum bonis mentibus nō est, sed cum vsque ad afflictionem carnis aduersitas vertitur, labor ꝓculdubio ex dolore sentitur. Potest etiam non inconuenienter intelligi, quòd sanctus quisq; menses vacuos sicut mercenarius ducit, quia laborem iam sustinet, sed præmiū necdum tenet: hoc tolerat, illud expectat. Noctes verò laboriosas enumerat: quia aduersitates sibi præsentis tēporis sese in virtutibus exercendo coaceruat. Nam si proficere in mente non appetit: minus fortasse aspera, quæ mundi sunt, sentit.

Marginalia: 2. Co. 11. — 2. Cor. 1. — Rom. 8.

sentit. Quæ tñ sentẽtia si ad vocẽ sanctæ A
Ecclesiæ ducitur. intellectus eius paulo subtilius indagatur. Ipsa quippe vacuos menses habet: quæ in infirmis suis membris terrenas actiones absq; vitę pręmio defluentes sustinet. Ipsa noctes laboriosas enumerat: quæ in membris fortibus multiplices tribulationes portat. In hac etenim vita quędã laboriosa sunt, quædam vacua quędam verò vacua simul & laboriosa. Amore quippe conditoris prę sentis vitæ tribulationibus exerceri, laboriosum quidem est, sed vacuũ non est. B
Amore aũt seculi voluptatibus solui: vacuum quidem est, sed non laboriosum. Amore verò eiusdem seculi aduersa aliqua pati: & vacuum simul est & laboriosum: quia ex aduersitate mens afficitur, & remunerationis præmio nõ repletur. In his itaq; sancta Ecclesia qui in ea iam positi, adhuc voluptatibus defluunt: & proinde fructu boni operis nõ ditantur, menses vacuos ducit: quia vitę tempora sine retributionis munere expendit. In his verò qui ęternis desiderijs dediti, mũdi huius aduersa patiuntur, laboriosas noctes enumerat, quia tribulationum te- C
nebras quasi in caligine vitæ præsentis portat: In his aũt qui & trãseuntem mũdum diligunt: & tñ eius contrarietate fatigantur: simul menses vacuos & noctes laboriosas tolerat: quia eorum vitam & retributio subsequens nulla remunerat & pręsens tribulatio angustat. Rectè aũt nequaquam dies, sed in eis menses vacuos habere se perhibet. Mensium quippe nomine, dierum collectio & summa signatur. Per diem ergo vnaquæq; actio exprimi potuit: per mẽses aũt, actionum finis innuitur. Et sæpe cum in hoc mun- D
do aliquid agimus: intenta spei alacritate suspensi, hoc ipsum quod agimus, vacuum non putamus: sed postquam ad actionum terminum peruenimus, nõ obtinentes quod appetimus, laborasse nos in vacuum dolemus. Non solum igitur dies, sed & menses vacuos ducimus: cum nos in terrenis actibus sine fructu laborasse, non ex actionum principio, sed fine pensamus. Cum enim labores nostros aduersitas sequitur, quasi vitæ nostræ uacui mẽses arguuntur: quia ex completione actionum agnoscitur quam frustra in actionibus sudabatur. Sed quia in sacro eloquio nonnunquam nox pro ignorantia ponitur: Paulo attestante, qui venturam vitam scientibus discipulis dicit: Omnes vos filij lucis estis, & filij diei, nõ sumus noctis neq; tenebrarum: quibus 1. Th.
pręmisit: Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquã fur compræhendat: potest hoc in loco ex eorum persona, uox sanctæ Ecclesiæ accipi: qui post ignorantiæ suę caliginẽ, ad amorem rectitudinis redeunt: & veritatis radiis illustrati, fletibus diluunt quod errauerũt. Illuminatus etenim quisq; respicit, quã turpe fuerit, quod pro præsentis vitæ amore laborauit. In eis ergo sancta Ecclesia in quibus ad vitam reuertitur, laborẽ suum æstuanti seruo, & desideranti finẽ mercenario comparat, dicens: *Sicut seruus desiderat vmbram: & sicut mercenarius præstolatur finem operis sui: sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi.* In comparatione etenim duo sunt quæ præmisit: in expressione etiam fatigationis duo protinus subdidit. Ad æstuantem quippe menses vacuos reddidit: quia quo magis æternum refrigeriũ quæritur eo magis conspicitur quam uacuè pro vita ista laboratur. Ad præstolantem verò laboriosas noctes subintulit: quia quo magis ex termino operis præmium quod assequamur inspicimus: eo magis ingemiscimus diu nos nescisse quod quęremus. Vnde & ipsa pœnitentis cura vigilanter exprimitur: vt laboriosas noctes enumerasse diceretur: quia quanto verius ad Deum reuertimur, tanto subtilius labores quos per ignorantiã in hoc mundo pertulimus, dolendo pensamus. Nam quo vnicuique plus dulce fit, quod de æternis desiderat: eo magis ei graue ostenditur: quod pro præsentium amore, tolerat. Si verò ad solam historiam sequentia verba pensantur: per hæc proculdubio animus dolentis exprimitur: qualiter per diuersos motus desiderij męstitia impellente variatur. Nam subditur: *Si dormiero, dicam, quando consurgam? Et rursum expectabo vesperam.* In no-

cte

cte quippe dies quæritur: in die vespera A desideratur: quia nimirum dolor non permittit placere quæ assunt. Cunq; mẽtem p experimentum p̄sentium afficit: semper hanc, quasi cõsolãte desiderio, ad alia p expectationem tendit. Sed quia & afflicta mens per appetitum ducitur: & tñ dolor eius etiam seductus desideriis non finitur, rectè subiungitur:

Replebor doloribus vsque ad tenebras. Causa autem eiusdem doloris exprimitur, cum protinus subinfertur:

Quod uita carnalium, & cogitationum puluere, & operum putredine inquinatur. B
Cap. VI.

INduta est caro mea putredine, & sordibus pulueris. Cutis mea aruit, & contracta est. Sed hæc subtilius congruentiusque disserimus: si ad præmissæ expositionis ordinẽ redeamus. Somno nanq; torpor ocij, surrectione autem exercitatio actionis exprimitur. Vespere quoq; nomine, quia somno congruit, rursus ocij desideriũ figuratur. Sancta verò Ecclesia quousq; C vitam corruptionis ducit: flere mutabilitatis suæ dãna nõ desinit. Adhoc nanq; homo cõditus fuerat: vt stante mẽte, in arcem se contemplationis erigeret. & nulla hunc corruptio à conditoris sui amore declinaret. Sed in eo ꝙ ab ingenita standi soliditate voluntatis pedem ad culpã mouit, à dilectione conditoris in se metipso protinus cecidit. Amorem verò Dei, veram scilicet stationis arcem deserens: nec in se cõsistere potuit: quia lubricæ mutabilitatis impulsu, infra se per corruptionẽ proruens: etiã a semetipso discessit. Qui nunc quia cõditionis suæ soliditate nõ figitur, D alternantis semper desiderij motu variatur: vt & quietus actionẽ desideret, & occupatus ad ocium anhelet. Quia enim fixa mens stare cũ potuit noluit, stare iam nõ valet, etiam cum vult. Conditoris quippe sui contemplationem deserens: salutis suæ fortitudinẽ perdidit: & quolibet posita, semper ægra alium locum quærit. Varietatem ergo humanæ mentis exprimens dicat:

Si dormiero, dicam, quando consurgam? Et *rursum expectabo vesperam.* Ac si apertè diceret: Nihil perceptum menti sufficit: q̃a ipsum qui verè sufficere potuit, amisit. In somno nanque surrectionem desidero, in surrectione vesperam expecto: quia & quietus exercitium actionis appeto, & exercitatus ocium quietis quæro. Quod tamen intelligi & aliter potest. 10
Dormire nanque, est in peccatis iacere. *Dormire est in peccatis iacere.* Si enim somni appellatione culpa designata non esset, nequaquam Paulus discipulis diceret: Euigilate iusti, & nolite peccare. *1. Co. 15.* Vnde & auditorem suum admonet dicens: Surge qui dormis, & exurge a mortuis: & illuminabit te Christus. *Eph. 5.* Et rursum: Hora est iam nos de somno surgere. *Rom. 13.* Vnde & Salomon peccantem increpat dicens: Vsquequo piger dormis? *Prou. 24* Electus igitur quisque cum peccati somno premitur, ad iustitię vigilias exurgere conatur: sed sæpe cùm surrexerit, ipsa se extolli virtutum magnitudine sentit. Vnde & tentari se præsentis vitæ aduersitatib. post uirtutes desiderat: ne peius ex virtutũ confidentia cadat. Si enim seruari se melius p tentationem non cognosceret, nequaquam Psalmista diceret: Proba me dñe, & tenta me. *Psal. 25.* Bene ergo nunc dr̃: Si dormiero, dicã, quando consurgam? & rursum expectabo vesperam: quia & in peccati somno, lumẽ iustitię quæritur: & cum virtutum prospera mentem eleuãt, adiutrix aduersitas desideratur: vt profecto aĩus cum virtutum suarum gaudio plusquam debet attollitur: p cõtrarietatẽ p̄sentis vitæ ædito mœrore solidetur. Vnde & nequaq̃: Formidabo vesperam, dicitur, sed expectabo. Expectamus etenim prospera, formidamus aduersa. Vir igitur sanctus vesperam expectat, quia cum exerceri hunc tribulatione necesse est, ipsa ei fit aduersitas prospera. Potest vesperæ nomine, etiam peccati tentatio designari: quæ sæpe tanto acrius mentem lacessit, quanto & eandem mentem spiritus ad superna altius euehit. Nequaquam enim sic in vita per exercitationẽ iustitiæ, peccatum deseritur: vt in eadem iustitia inconcusse maneatur: quia etsi iam a cordis habitaculo culpam rectitudo eliminat: ipsa tamen culpa quæ repellitur,

pellitur, cogitationis nostræ foribꝰ astãs, vt sibi aperiatur, pulsat. Quòd Moyses quoq; spiritaliter innuit, cum facta corporaliter temporum momẽta narrauit,
Gen. 1. dicẽs: Facta est lux, atq; paulo post subijciens: Factum est vespere. Creator quippe oĩum, humanę culpæ pręscius, tũc expressit in tempore, quod nunc versatur in mente. Lux quippe ad vesperum ducitur, quia nimirũ lucem rectitudinis, umbra sequitur tentationis. Sed quia electorum lux tentatione non extinguitur: nequaquam nox, sed vespera facta perhibetur: quia nimirum sæpe tentatio in corde electorum lumen iustitiæ abscondit, sed non interimit: & quasi ad pallorem trepidationis pertrahit, sed funditus non extinguit. Electi ergo post somnum surrectionem appetunt: post surreptionem vesperam prestolantur: quia & de peccato ad iustitiæ lumen euigilant: & in ipso iustitiæ lumine positi, semper se contra illecebras tentationem parant, quas nimirum non timent, sed expectant: quia vtilitati suæ rectitudinis, etiam tentamẽta proficere non ignorant. Quantalibet autem contra corruptionem suam virtute contenderint: habere integram salutẽ nequeũt, quousque dies p̃sentis vitæ finiatur. Vnde & subditur: *Et replebor doloribus usque ad tenebras.* Modo nanq; aduersa irrunt: modo ipsa quoque prospera callida hilaritate blandiuntur. Modo surgentia vitia bellum carnis excitant: modo deuicta animum ad elationem vocant. Bonorum igitur vita vsq; ad tenebras doloribus repletur: quia quousque tempus corruptionis agitur, interna externaq; afflictione concutitur, & salutis securitatem non inuenit, nisi cum diem funditus tentationis relinquit. Vnde bene & hæc eadem dolorum causa proti-
11 nus subinfertur, cum dicitur. *Induta est caro mea putredine, & sordibus pulueris.*

Vt enim paulo superius diximus: soliditatem ingenitam uoluntarie homo deseruit, & sese in corruptionis voraginẽ mersit, vnde nunc vel per immunda opera labitur: vel per cogitationes illicitas fœdatur. Vt enim ita dixerim: culpæ suę pœnaliter subdita, ipsa iam natura
A nostra facta est extra naturam: & remissa vsq; ad peruersa opera ducitur: restricta autem peruersorum operum importuna cogitatione fuscatur. Per expletionem ergo actionis illicitæ, carnem putredo afficit: per leuitatem verò cogitationis improbæ, quasi ante oculos puluis surgit. Consentiendo vitiis putredine atterimur: vitiorũ verò imagines in corde tolerando, sordibus pulueris fœdamur. Ait ergo: Induta est caro mea putredine, & sordibus pulueris.] Ac si apertè diceret: Carnalem vitam quam patior, aut tabes
B lubricè operationis polluit, aut ex vitiorum memoria caligo miseræ cogitationis premit. Quod tamen si ex voce ecclesiæ vniuersalis accipimus, aliqñ hãc procul dubio carnis putredine, aliqñ autem grauari sordibus pulueris inuenimus. Multi quippe in ea sunt, qui dum amori carnis inseruiunt, fœtore luxuriæ cõputrescunt. Et sunt nonnulli qui a voluptate quidẽ carnis abstinẽt: sed tñ tota mente in terrenis actibus iacent. Dicat ergo sancta ecclesia vnius membri sui vocibꝰ:
C dicat quid de vtroq; genere hominũ tolerat: Induta est caro mea putredine, & sordibus pulueris: ac si apertè insinuet dicens: Sunt pleriq; qui mihi ꝑ fidem mẽbra sunt, sed tñ sana uel munda ꝑ actionẽ non sunt: quia aut victi desideriis turpibus ad corruptionis putredinẽ defluũt, aut terrenis actibus dediti, puluere terrenæ cupiditatis consperguntur. In illis enim quod lubricos tolero, carnem videlicet putrescentem gemo: in istis autem quos terrena quærẽtes patior, quid aliud quàm fœdata puluere membra porto?
D Vnde & aptè simul de vtrisq; subiungitur: *Cutis mea aruit, & contracta est.* In sanctę quippe Ecclesię corpore hi qui solis exterioribus curis inseruiunt, congruè cutis vocantur. Quæ nimirum cutis arescendo attrahitur, quia mẽtes carnalium dum pręsentia diligunt, & quasi iuxta posita concupiscunt, ad futura tendi per longanimitatem uolunt. Qui dum internæ spei pinguedinem negligunt, vt attrahantur arescunt: quia si eorum corda desperatio non siccaret: nequaquam eius hęc pusillanimitas attraheret.

Hanc

Hanc nanque attractionem Psalmista formidauerat, cum siccitatem mētis metuens dicebat: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Adeps quippe pinguedinis animam replet: cum hanc contra præsentium desideriorum æstum supernæ spei infusio refouet. Cutis ergo arescens attrahitur, cum cor rebus exterioribus deditū, atque ex desperatione siccatum, in autoris sui amorem non tēditur, sed in semetipso, vt ita dixerim, rugosa cogitatione replicatur. Pensandum verò est quòd carnales mentes idcirco præsentia diligunt: quia vita carnis quàm fugitiua sit, minimè perpendunt. Nam si velocitatem transitus eius aspicerent: hanc etiam prosperantem minimè amarent. Sancta autem Ecclesia in electis suis quotidie quantus sit rebus exterioribus cursus conspicit: & idcirco in intimis pedem sollicitę intētionis figit. Vnde & aptè subditur.

Psal. 62.

Quòd vita carnalis non incongrue telæ comparatur, quæ cum consummata fuerit, complicata succiditur. Cap. VII.

Dies mei velocius transierunt, quàm à texente tela succiditur. Congrua valde similitudine tempus carnis, telæ comparatur: quia sicut tela filis, sic vita mortalis dieb. singulis proficit: sed quo ad augmentum proficit, eò ad incisionē tendit: quia sicut & superius diximus, cū tēpora percepta prætereunt, ventura breuiātur: & de vniuerso vitæ spatio eo fiunt pauciora quę veniunt, quo multa sunt quę trāsierūt. Tela quippe infra supra ligata, duobus lignis inuectitur vt texatur: sed quo inferi⁹ texta inuoluitur, eo superius texenda deplicatur: & vnde se ad augmentum multiplicat, inde fit minus quod restat. Sic nimirū vitæ nostræ tēpora, & transacta quasi inferius inuoluimus, & ventura a superiori deplicamus: quia quo plus fiunt pręterita, min⁹ esse incipiūt futura. Sed quia nec tela ad expressionem nostri tēporis sufficit, nā eius quoq; festinationem, vitæ nostrę velocitas trāsit, rectè nunc dr: Dies meis velocius transierunt, quā à texente tela succiditur. Tela quippe tarditatē profectus hēt: vita aūt pręsens moram defectus nō habet. In illa quoq; cum laborantis manus figitur, aduentus terminus elongatur, in ista verò quia tempus semper desinens indesinenter consumimus ad finē nostri transitus etiam quiescendo peruenimus: & per cursum nostri itineris, etiā dormientes imus. Electi igitur quia præsentis vitę momenta decurrere sub festinatione cōspiciunt, nequaquam in hoc tantę mobilitatis itinere, cordis intentione figunt. Vnde & aptè protinus subditur. *Et consumpti sunt absque vlla spe.* 7
Reproborum mēs erga dies vitę p̄sentis tanto amore constringitur: vt sic semper hic appetāt viuere: quatenus si valeant, uiuendi cursum desiderant nunquam finire. Cogitare quippe vētura despiciūt, spem totam in rebus transeuntibus ponunt: habere nulla nisi quæ prętereunt concupiscunt. Cunq; nimis transeuntia cogitāt, & mansura nullatenus sperant: sic cęcitate insensibili cordis oculus clauditur, vt ęternę luci nullatenus intendatur. Vnde fit vt sępe iam corpus molestia quatiat, & vicina mors virtutem vitalis spiritus incidat: nec tamen curare quæ mundi sunt desinant. Iamq; eos vltor ad iudicium pertrahit, & tamen ipsi ordinatione sollicita rebus transeuntibus occupati, nihil aliud cogitant, nisi in hoc mundo adhuc qualiter viuant. Relinquendo omnia quasi possidendo disponunt: quia spes uiuendi non frangitur, etiam cum vita terminatur. Iam ad iudicium trahuntur per sententiam: & tamen adhuc habendis rebus inhęrent per curam. Dura enim mēte, abesse mors longè creditur, etiam cū sentitur. Sicq; a carne anima soluitur, vt erga pręsentia immoderato amore se retinens, cum ad æternū supplicium ducitur hoc ipsum quoq; nesciat ꝙ ducatur: & deserens quæ amare cum termino noluit, repentè sine termino inuenit, quę nunquam præuidit. At contra electorū mēs ad ęternitatis intentionem tenditur, etiam cum pręsens eam fęliciter vita comitatur. Magna carnis salute vtitur: nec tamen eius fiducia animus retardatur.

Nullus

Nullus adhuc mortis articulus erumpit,
& quasi præsentē hanc quotidie conspi
cit. Quia.n.vita indesinēter labitur, spes
ei viuēdi funditus amputatur. Bene ergo
de diebus prætereuntibus dr̃: Cōsumpti
sunt absque vlla spe. Ac si apertè diceretur:
Mentis fiduciā in præsenti vita non
posui: quia omne quod præterit, calcan
do despreui. Vñ & mox aptè subditur:

Quòd ad exhibenda recta opera, exuta carne anima non recurrat: & quòd Deus post mortem non liberat, quos ante mortem gratia ad veniam non reformat. Cap. VIII.

M*Emento quia venturus est vita mea.*
Hi etenim vitam carnis quasi per-
manentem diligunt, qui quanta sit vitæ
sequentis æternitas non attendūt, cun-
que soliditatem perennitatis non consi-
derant, exilium patriam, tenebras lumē,
cursum stationem putant: quia qui ma-
iora nesciunt, iudicare de minimis ne-
quaquam possunt, ordo quippe iudicij
exigit, vt quod examinare nitimur, tran
scendamus. Si enim præesse rebus oĩbus
animus non valet, nequaquam de his
certa à quibus vincitur videt. Idcirco ita
que mēs reproba presentis vitæ cursum
æstimare non sufficit, quia admirationi
illius ex amore succūbit. Sācti aũt viri q̃
ad æterna cor eleuāt, quam breue sit qđ
fine clauditur pensant, & eorũ sensibus
vilescit quod præterit: quo intellectu ra
diante interlucet quod acceptum nun-
quam recedit. Cũq; infinitatē perennita
tis aspiciunt, nequaquam iam pro ma-
gno desiderant quicquid finis angustat.
Sed subleuata mēs extra temporum ter-
minos ducitur, ēt cum carne in tēpore te
netur: & tanto altius finienda despicit,
quāto verius infinita cognoscit. Sed hæc
ipsa humanæ breuitatis consideratio, au
tori nostro magnę virtutis oblatio est.
Vnde & rectũ nũc cũ deprecatione im-
molatio eiusdem virtutis offertur, cum
dr̃: *Memento quia ventus est vita mea.* Ac si
apertè diceretur. Trāseuntem velociter
benignus respice: quia tanto à te videri
misericordius debeo, quanto ipse à con-
sideratione breuitatis meæ oculos non

A auerto. Sed quia dum tempus vitę prę-
sentis abscinditur, ad operationem pro-
merendæ veniæ vlterius nõ reditur, re-
ctè subiungitur: *Nec reuertetur oculus*
meus vt videat bona. Ad vidēda bona ex-
tincti oculus non reuertitur: quia ad ex-
hibenda recta opera exuta carne anima
non recurrit. Hinc est q̃ diues quem in-
ferni flāma cruciabat, quia semetipsum
reparare operando nõ posse agnouerat:
nequaquā iam sibi, sed relictis fratribus
prodesse satagebat, dicēs: Rogo te pater Luc. 16
Abrahā, vt mittas eũ in domum fratris
mei: habeo.n.quinq; fratres, vt testetur
B illis, ne & ipsi veniant in locum hũc tor-
mentorũ. Solet nanq; mœstum animum
spes vel falsa fouere. Sed vt pęnā suā re-
probi grauius sentiāt, spē de venia amit-
tũt. Vnde flammis vltricibus traditus, nõ
sibi, vt diximus, sed opitulari fratribus
concupiuit: quia nunquā se ignium carę
re tormētis, adiuncto desperationis sup
plicico agnouit. Hinc Salomõ ait: Quod- Eccl. 9
cunq; põt manus tua facere instāter ope
rare: quia nec opus, nec ratio, nec scien-
tia, nec sapientia erũt apud inferos, quò
tu properas. Nequaquā ergo ad videnda
bona oculus reuertetur, quia retributio
C nem suā mēs inueniens, ad operationis
vsum nullatenus reuocatur. Quia igitur
fugit oē quod cernitur, & mansura sunt
quæ sequũtur, bene beatus Iob vno ver
su vtraq; complexus est dicens: *Memen-*
to quia ventus est vita mea, nec reuertetur ocu-
lus meus vt videat bona. Cursum quip-
pe præsentiũ contemplatus ait: Memēto
quia ventus est vita mea. Aeternitatem
verò sequentium considerans, adiunxit:
Nec reuertetur oculus meꝰ vt videat bo
na. Vbi aptè quoq; vniuersi humani ge-
D neris à redemptionis munere destituti
vocem protinus sumit, dicens. *Nec aspi-* 13
ciet me visus hominis. Visus quippe homi
minis, est misericordia redemptoris, quę
insensibilitatis nostræ duritiam cum re-
spicit emollit. Vnde teste quoque Euan-
gelio dicitur: Respexit dominus Petrum Luc. 22
& recordatus est Petrus verbi quod dixe
rat Iesus, & egressus foras, fleuit amarè.
Exutam verò carne animam nequaquā
iam visus hominis aspicit, quia post mor
tem

tem non liberat, quam ante mortem gratia ad veniam non reformat. Hinc etenim Paulus dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Hinc Psalmista ait: Quoniam in seculũ misericordia eius. Quia nimirũ quẽ nequaquã modo misericordia eripit, sola post præsens seculum iustitia addicit. Hinc Salomõ ait: Quia lignũ in quocunq; loco ceciderit, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, ibi erit: quia cum humani casus tẽpore, siue sanctus, siue malignus spiritus egredientem animam claustra carnis acceperit: in æternum secum sine vlla permutatione retinebit, vt nec exaltata ad supplicium proruat, nec mersa ęternis supplicijs vltra ad remedium ereptionis ascendat. Vir igitur sanctus humani generis damna considerans, quòd à pręsenti seculo sine redemptoris cognitione subtrahitur: atq; in æternis ignibus irreparabiliter sepelitur, & eius vocem in se suscipiens, dicat: Nec aspiciet me visus hominis, quia nimirum redemptoris gratia quem nunc intuetur, vt corrigat, tũc respicit vt ab interitu abscondat. In iudicium quippe dominus veniens, peccatorem videt vt feriat, sed non videt vt ad largiendam salutis gratiam recognoscat: culpas examinat, & vitam pereuntium ignorat. Vnde sanctus vir cũ se post præsentem vitã respectu hominis videri nõ posse fateretur, aptè mox subdidit:

1. Cor. 6.

Ps. 135.

Eccl. 11.

Quòd secundum Dei districtam iustitiam etiã qui sancti videntur, macula peccati non carent. Cap. IX.

O*Culi tui in me, & non subsistam.* Ac si apertè diceret: Districtus ad iudiciũ veniens, & ad saluandum non vides, & ad feriẽdum vides, quia quem in præsenti vita dispensationis tuæ miseratione non respicis, respiciẽdo postmodum per iustitiã extinguis. Nunc enim peccator quisq; Deum nõ metuit, & viuit: blasphemat, & proficit, quia scilicet misericors creator quẽ expectando vult corrigere, aspiciendo non vult punire, sic vt scriptum est: Dissimulans peccata hominum, propter pœnitentiam. Sed tunc peccator cum respicitur, non subsistit,

Sap. 11.

A quia cum districtus iudex merita subtiliter inquirit, reus ad tormenta non sufficit. Quãuis hoc ẽt voci iustorũ cõgruit, quorũ mens semper sollicita vẽturo examini intendit. Oẽ.n. qđ agunt, metuunt, dum caute considerant ante quantũ iudicẽ stabunt. Intuentur potentiã illius magnitudinis, & pensant q̃to reatu constricti sũt propriæ infirmitatis. Enumerãt mala proprij oneris, & cõtra hęc exaggerãt bona grãæ cõditoris. Considerãt praua quàm districtè iudicet, bona opa quam subtiliter B penset, & perituros se absq; ambiguitate pſciunt, si remota pietate iudicentur: quia hoc ipsum quoq; qđ iustè videmur viuere, culpa est, si vitã nr̃am cùm iudicat, hãc apud se diuina misericordia nõ excusat. Hinc.n. ĩ hoc eodẽ libro scriptũ est: Astra nõ sunt mũda in cõspectu eius: quia apud eũ districtè iudicati, ipsi quoque maculas inquinationis hñt, qui per munditiã sanctitatis lucent. Bene ergo dicitur: Oculi tui in me, & non subsistã. Ac si apertè iusti voce diceretur: Si subtili examinatione discutior, ad perferendũ iudicium nõ C assurgo, quia ad pœnam vitam non sufficit, si hanc immanitas iustę retributionis premit. Bene autem eiusdem humani generis, & culpa breuiter, & pœna surrogatur, cùm protinus subditur:

Quòd quem semel culpa ad interitum pertrahit, misericordia ad veniam non reducit. Cap. X.

S*Icut consumitur nubes & pertransit, sic qui descendit ad inferos, non ascendet.* 14
Nubes quippe ad altiora suspẽditur, sed D dẽsata uento impellitur ut currat, calore aũt solis dissipatur vt euanescat. Sic nimirũ corda sunt hoĩum, quę p acceptæ rõnis ingeniũ ad alta emigrãt, impulsa aũt maligni spiritus flatu, prauis desideriorũ suorum motibus huc illucq; pertrahuntur, sed districto respectu superni iudicis quasi solis calore liquefiunt, & semel locis pœnalibus tradita ad operationis vsum ultra non redeunt. Vir igitur sanctus elationis cursum, defectumque humani generis exprimens dicat: Sicut consumitur nubes & pertransit,

sit,

sit, sic qui descendit ad inferos, nõ ascendet. Ac si apertè loqueretur dicens: In altum currẽdo deficit, qui superbiendo ad interitũ tendit: quẽ si semel culpa ad pœnã ptrahit, misericordia vlterius ad ueniã non reducit. Vnde & adhuc subditur: *Nec reuertetur vltra in domum suam*. Sicut domus est corporis habitaculũ tpale, ita vnicuiq; mẽti hoc domus fit, qđ ex desiderio inhabitare cõsueuit. Ad domũ igitur suã nõ reuertitur, q.a semel q̃sque æternis supplicijs traditus, ad hoc iam vbi amore adhæserat, nullatenus reuocatur. Pôt ẽt iferni noie, peccatoris desperatio designari, de qua p Psalmistam dr: In inferno aũt quis cõfitebitur tibi? Vnde rursum scriptũ est: Impius cũ in profundum venerit peccatorũ, contemnit. Quisquis aũt impietati succumbit, vitã profectò iustitiæ moriendo derelinquit. Qui verò ẽt post peccatũ mole desperationis obruitur: quid aliud quã post mortẽ in inferni supplicio sepelitur? Bene ergo dicitur: Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descẽdit ad inferos, nõ ascẽdet. Quia plerunq; cum perturbatione nequitię ẽt desperatio sociatur, & via iã reuersionis abscinditur. Rectè aũt corda desperantiũ nubibus cõparantur, quia & caligine erroris obscura sunt, & peccatorũ multiplicitate condensa, sed consumpta pertranseunt, q.a celeritate extremi iudicij irradiata dissipantur. Solet ẽt domus, inhabitatio cordis intelligi. Vnde sanato cuidã dr: Vade in domũ tuam? quia nimirũ dignum est vt peccator post veniã ad mentẽ suã redeat, ne iterũ quo iustè feriatur admittat. Sed qui ad infernum descenderit, ad domũ suam vlterius non ascendit: quia eũ quem desperatio obruit, à cordis sui habitaculo foras mittit: & redire introrsus non valet, quia fusus exterius, ad deteriora quotidie impulsus cadit. Ad contemplandũ quippe creatorem homo conditus fuerat, ut eius semper speciem quæreret, atq; in soliditate illius amoris habitaret, sed extra se per inobediẽtiam missus, mentis suæ loco perdidit, quia tenebrosis itineribus sparsus, ab inhabitatione veri luminis elongauit. Vnde & aptè adhuc subditur: *Neque cognoscet eum*

Psal. 6.
Prou. 18
Mat. 9.

A *amplius locus eius*. Locus quippe hominis, sed non localis, ipse s. conditor extitit, qui hunc vt in semetipso consisteret creauit. 15
Quẽ nimirũ locum tunc hõ deseruit, cũ seductoria verba audiẽs, à cõditoris amore discessit. Sed cũ ops Deus redimẽdo se homini ẽt corporaliter ostendit ipse, vt ita dixerim, fugitiui sui vestigia subsequens, ad retinendum quẽ amiserit hominẽ, locus venit. Si n. appellari locus nequaquã conditor posset, Deũ laudãs Psalmista non diceret: Filij seruorũ tuorum habitabũt ibi. Ibi enim non dicimus, nisi cùm locum specialiter designamus. Sed B sunt pleriq; qui ẽt post perceptum redẽptoris auxilium, ad desperationis tenebras deuoluuntur, & tanto nequius pereunt, quanto & oblata remedia misericordiæ contemnunt. Rectè ergo de dãnato homine dicitur: Neq; cognoscet eum amplius locus eius, quia à conditore suo tanto tunc districtius in iudicio non cognoscitur, quanto nunc ad reparationis gratiã nec per dona reuocatur. Vnde & notandum summopere est, q̃ non ait: *Neque cognoscet amplius locum suum*, sed ait: *Neque cognoscet eum amplius locus eius*. Dum enim cognitio non homini, sed loco tri- C buitur, patenter ipse conditor loci noĩe designatur, qui districtus ad examen vltimũ veniens, in iniquitate durantibus dicit: Nescio vos vnde sitis. Sed electi quiq; qđ districtè reprobos repelli cõsiderant, eo semetipsos quotidie à perpetratæ nequitiæ sordibus sollicitus purgant. Cũq; perituros alios frigescere à vitæ amore conspiciunt studiosè se ad pœnitentiæ lamenta succendunt. Vnde & aptè subditur: *Quapropter & ego non parcam ori meo*. Ori etenim suo non parcit, qui confiteri D malum quod fecit, non erubescit. In laborem quippe os mittere, est ad hoc confessionem perpetratæ iniquitatis occupare. Sed iustus ori suo non parcit, quia iram iudicis districti præueniens verbis contra se propriæ confessionis sæuit. Hinc Psalmista ait: Præueniamus faciem eius in confessione. Hinc per Salomonem dicitur: Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui aũt confessus fuerit & dereliquerit ea, misericordiam cõsequetur.

Psal. 1
Luc. 1
Psal. 94
Prou. 2

Pro. 18. tur. Hinc rursum scriptum est: Iustus in principio accusator est sui: Sed nequaq; ad confessionē os panditur, nisi cū consideratione districti iudicij p pauorē spūs angustatur. Vnde & aptè mox subditur:

De vtilitate confessionis & pœnitentiæ.
Cap. XI.

LOquar *in tribulatione spiritus mei.* Tribulatio quippe spiritus linguam commouet, vt reatum praui operis vox confessionis impugnet. Sciendum quoq; est, B quia sæpe & reprobi peccata confitētur sed deflere contēnunt. Electi autem culpas suas quas vocibus confessionis aperiunt, districtæ animaduersionis fletibus insequūtur. Vnde beatus Iob bene postquam se ori suo non parcere spopondit, tribulationem mox spiritus subdidit. Ac si apertè fateretur, dicens: Sic reatum lingua loquitur, vt nequaquam expers à mœroris stimulo per alia spiritus vagetur, sed culpas loquens, vulnus aperio. Culpas verò ad correptionem cogitans, salutem vulneris ex medicamine mœroris quæro. C Qui enim mala quidem quæ perpetrauit insinuat, sed flere quæ insinuauerit recusat, quasi subducta veste vulnus detegit, sed torpente mente medicamētum vulneri non apponit. Confessionis igitur vocem solus necesse est vt mœror excutiat, ne vulnus proditum, sed neglectum, quo licentius iam per humanam notitiam tangitur, deterius putrescat. Quo contra Psalmista plagam cordis non solum detexerat, sed detectæ etiā medicamentū mœroris adhibebat, dicens: Iniquitatem meā ego pro-
Psal. 37. nunciabo, & cogitabo pro peccato meo.
D Pronunciādo enim occultum vulnus detegit, cogitando autem quid aliud quam medicamentum uulneri apponit? Sed afflictæ menti & sua sollicitè damna co-
16 gitanti, rixa pro semetipsa oritur contra semetipsam. Nam cum se ad lamenta pœnitentiæ instigat, occulta se increpatione dilaniat: vnde & aptè mox subditur. *Confabulabor cum amaritudine animæ meæ.* Pauore nanque diuini iudicij afflicti, dum quædā male gesta plan-

A gimus, ipsa vi nostræ amaritudinis, ad discutiēdos nos vigilantius excitati, alia in nobis ēt quæ amplius defleamus inuenimus. Nam sæpe quod torpētes latuit, flentibus subtilius innotescit, & afflicta mens certius inuenit malum quod fecerat & nesciebat, eiq; rixa sua verius aperit, quantum à veritatis pace deuiauit, quia reatum suum cuius secura non meminit, hunc in se commota deprehendit. Succrescens quippe amaritudo pœnitētiæ, verecundanti cordi importunè ingerit illicita quæ commisit, dictum cō-tra hæc iudicem ostendit, suppliciorum minas incutit, pauore animam ferit, pudore cōfundit, motus illicitos increpat, quietem noxiæ securitatis turbat, quæ ei conditor bona contulit, quæ ipse bonis illius mala respondit enumerat, q; mirè ab eo conditus, qđ gratuito nutritus, q; rationis substantia in conditione ditatus est, q; conditoris gratia vocatus, q; sequi ipse & vocatus noluit, q; vocantis misericordia nec surdum hunc renitētemq; despexit, q; illuminatus donis, q; sua sponte prauis actibus etiam post dona cæcatus est, quòd à cæcitatis suæ erroribus, paternæ sollicitudinis flagellis expiatus, quòd à flagellorum doloribus ad salutis gaudia misericordiæ medicamento reductus est, quòd quibusdam culpis & si non grauibus subditus, peccare tamen & inter flagella nō desinit, qđ peccatorem suum superna gratia nec cōtempta dereliquit. Cum igitur afflictam mētem modo per replicationem donorum Dei, modo p improperia actionis suæ tanta seueritate increpat, hēt in corde iustorum amaritudo animæ linguam suam, quæ tantò eis subtilius loquitur, quantò & interius auditur. Vnde & nequaquam dicitur: Fabulabor in amaritudine animæ meæ, sed confabulabor cum amaritudine animæ meæ: quia vis doloris quæ peccata singula reputans, torpentem animum ad lamenta excitat, quasi ad eum verba confabulationis format, in quibus semetipsum correctus inueniat, & ad sui iam custodiam sollicitior exurgat. Dicat itaque vir iustus ex voce sua, & sanctæ Ecclesiæ typum tenens, di-

cat ex noſtra: Confabulabor in amaritu- A
dine animę meæ. Ac ſi apertius inſinuet
dicens: Intus contra me cum cordis mei
dolore colloquor, & foris me à verbere
iudicis abſcondo. Sed mens pœnitentiæ
doloribus preſſa, & in ſemetipſa cõſtrin-
gitur, atq; à cunctis delectationibus car-
nis forti cogitatione ſeparatur, ad ſum-
ma proficere appetit, & tñ adhuc de cor-
ruptione corporis contradictionem ſen
tit. Vnde & aptè mox ſubditur: *Nunquid
mare ſum ego aut cætus, quia circumdediſti me
carcere?* Carcere hõ circũdatur, quia ple-
runq; & uirtutũ ꝓfectibus ad alta exur
gere nititur, & tñ carnis ſuę corruptione B
præpeditur. qua bene exui Pſalmiſta de-
Pſ. 141. prçcatur, dicens: Educ de carcere animã
meã, ad confitendum nomini tuo. Quid
verò appellatione maris niſi corda carna
liũ tumidis cogitationibus fluctuoſa? qd
aũt cœti noĩe, niſi antiquus hoſtis expri
mitur? qui dũ mentes ſecularium poſſiden
do penetrat, quaſi in eorũ lubrica cogita
tione natat. Sed cetus carcere cõſtringi-
tur, qa malignus ſpũs in inferioribus de-
iectus, ne ad cœleſtia euolare prçualeat,
pœnæ ſuæ põdere coarctatur, Petro atte C
1. Pe. 2. ſtante, qui ait: Deus angelis peccantibus
non pepercit, ſed rudentibus inferni de-
tractos in tartarũ tradidit, in iudicio cru
ciandos reſeruari. Cętus carcere cõſtrin-
gitur, quia tentare bonos quantũ deſi-
derat prohibetur. Carcere quoque mare
circumdatur, quia carnalium mentium
tumida inſanaq; deſideria ad peragenda
mala quæ appetunt, impoſſibilitatis ſuæ
anguſtia grauatur. Sæpe enim dominari
melioribus concupiſcunt, ſed tamen eis
diuino iudicio cuncta mirabiliter diſpo-
néte ſubſtrati ſuũ. Nocere bonis elati de- D
ſiderant, & tñ ſubiecti ab eis ſolatia ſpe-
rant. Pro explendis voluptatibus carnis,
longæuitatem vitæ pñtis cupiunt, ſed ta
Pſal. 77. men ab ea ſub celeritate rapiuntur. De
quibus bene per Pſalmiſtam dicitur: Sta-
tuit aquas quaſi in vtre. Aquę quippe in
vtre ſunt, cùm lubrica eorum deſideria,
quia operis effectum non inueniunt, ſub
carnali corde deprimũtur. Cętus ergo ac
mare circundatione premitur carceris,
qa vel malignus ſpũs, vel ſequaces illius,
in quorum ſe mentibus colligit, atq; in
eis undas tumentium cogitationum uo-
luit, ut implere mala quæ appetunt, ne-
queant, ſuperna eos diſtrictio anguſtat.

Quid iuſti deſiderio pacis æternæ faciant, ſi carceris huius egredi anguſtias concupiſcunt. Cap. XII.

SAncti aũt viri quo mũdiori corde cœ 17
leſtiũ arcana cõſiderant, auctis ad hęc
quotidie ardoribus anhelãt. Ibi iã plenè
ſatiari deſiderant, vnde adhuc parũ aliqd
ore contẽplationis deguſtant. Perfectè cu
piunt carnis ſtimulũ ſubdere, nihil in co-
gitatione illicitũ de eius iã corruptione
tolerare, ſed qa ſcriptũ eſt: Corpus quod Sap. 9.
corrumpitur aggrauat aĩam, & deprimit
terrena inhabitatio ſenſum multa cogi-
tanté, intentione iã quidem ultra ſemet-
ipſos eminent, ſed tamen adhuc infirmi-
tatis ſuæ incertis motibus ſubditi, corru
ptionis ſuę ſe carcere clauſos dolent. Ait
ergo. *Nunquid mare ſum ego, aut cætus, qui
circumdediſti me carcere?* Ac ſi aperte di-
ceret: Mare vel cętus, iniqui videlicet, eo
rumq; auctor malignus ſpũs, quia effre-
nati ad ſolã ꝑpetrandę iniquitatis licen-
tiã appetunt. rectè pęnæ ſuæ carcere cõ-
ſtringũtur. Ego aũt qa iã æternitatis tuæ
libertaté deſidero, cur adhuc meæ carce-
re corruptionis premor? Qđ tñ nec à iu-
ſtis ſuperbè requiritur, qa amore verita-
tis accẽſi, infirmitatis ſuæ anguſtias trãſ-
gredi ꝑfectè cõcupiſcunt. Nec ab autore
iuſtorum iniuſtè diſponitur, quia electo-
rum ſuorum uota differẽs crucians pur-
gat, vt ad percipiẽdum qđ deſiderãt, qñq;
melius ex dilatione cõualeſcãt. Electi au
tem quouſq; ab intima quiete differun-
tur, ad cor ſuum redeunt, ibique à carnis
ſuæ tumultib. abſconſi, quaſi amœniſſi-
mũ ſecretũ petunt. Sed in eo ſæpe tenta-
tionis aculeos ſentiunt, carnis incentiua
patiuntur, & ibi grauiſſimos labores in-
ueniũt, vbi magnã requiẽ à labore quæ-
ſierant. Vnde ſanctus vir poſt inſinuatum
corruptionis ſuę carcerẽ, ad quietã cor-
dis patriam redire feſtinans, qui eandem
rixam & in intimis inuenit, quam ab ex-
terioribus fugit, protinus ſubdit dicens:

Quòd

Quòd cùm ad silentium mentis nostræ reuertimur, intra nos in cogitationibus colloquimur, & quàm subtilia sint iudicia diuina, metuentes, quasi in lectuli requie somnij visione turbamur. Cap. XIII.

SI *dixero, consolabitur me lectulus meus, & leuabor loquens mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.* In sacro nanq; eloquio lectulus, cubile vel stratũ, secretum solet cordis intelligi. Hinc est enim ꝙ sub uniuscuiusq; animæ specie spõsa occultis stimu-
Cant. 3. lis sancti amoris excitata, in Cãticis Can- B
ticorum dicit: In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea. In lectulo quippe & per noctem dilectus quęritur: quia nimirum inuisiblis conditoris species, repressa omni corporeæ uisionis imagine, in cubili cordis inuenitur. Vnde & eisdem suis dilectoribus veritas
Luc. 17. dicit: Regnum Dei intra vos est. Et rur-
Ioan. 16. sum: Si ego non abiero, paracletus non veniet. Ac si apertè diceret: Si ab intentionis uestræ oculis corpus non subtraho, ad intellectũ vos inuisibilem, per consolatorem spũm non perduco. Hinc de
Ps. 149. iustis per Psalmistam dr̃: Exultabũt sancti C
in gloria, lętabuntur in cubilibus suis: qȧ scilicet cũ mala ab exterioribus fugiunt, securi intra mentium secreta gloriãtur. Sed tunc lætitia cordium perfecta erit, cum carnis ab exterioribus pugna non fuerit. Nam quousque caro illicit, quia quasi nostrę domus paries quatitur, etiã cubile turbatur. Vnde & rectè per eundẽ Psalmistam dicitur: Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius: quia dũ nos tentatio carnis concutit, tremefacta nostra infirmitas ẽt mentis cubile cõfundit. Quid verò hoc loco somnia vel visio- D
nes accipimus, nisi imaginationes ultimi districtiõq; examinis? quod iam vtcunque per timorẽ cernimus, sed tñ vt est veraciter non videmus. Sancti itaq; viri, ut diximus, ad cordis secreta semper redeũt, cum ab hoc mundo vel vltra votum prospera, vel ultra vires aduersa patiuntur, atq; externis laboribus fessi, quasi stratũ vel lectulum cubilia mentis petunt. Sed dum quibusdam imaginationibus cogi-

A tationũ, quam sint sublimia diuina iudicia conspiciunt, quasi in ipsa stratus sui requie, somnij visione turbãtur. Cõtemplantur enim quàm districtus iudex veniat, qui dum vi immensę magnitudinis cordium secreta illuminat, omnes ante oculos culpas reducit. Pensant quanta illa sit verecundia, in conspectu tunc totius humani generis, angelorum omniũ, archangelorumque confundi. Perpendunt qui post confusionem cruciatus maneat, cum & reatus animum immortaliter morientem, & indesinenter deficientem carnem gehenna consumat. Cũ itaque tam pauida imaginatione mens quatitur, quid aliud quàm in stratu triste somnium videtur? Dicat ergo: Si dixero, consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquẽs mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties. Ac si apertè fateatur dicens: Si exteriora fugiens, introrsus redeo, & vtcunque requiescere in cordis cubiculo concupisco, ibi mihi dũ districtionis tuæ, contemplationem obijcis, vehementer me per ipsas meę prouidentiæ imaginationes terres. Bene autem dicitur: Et releuabor loquens mecum in stratu meo, quia nimirum cum ad mentis nostræ silentium fessi reuertimur, quasi in stratu colloquentes, occulta intra nos cogitationum verba versamus. Sed hæc ipsa nostra collocutio in pauorem vertitur, quia ex illa vehementius intellectus nobis, qui terrorem districti iudicis innotescat, in mente ape-
ritur. Ne quis verò hæc studeat iuxta 81
literam perscrutari, exquirendum ma- *Somnia*
gnopere est, quot modis tangant ani- *sex mo-*
mum imagines somniorum. Aliquando *dis tãgũt*
nanque somnia ventris plenitudine vel *animum.*
inanitate, aliquando verò illusione, aliquando cogitatione simul & illusione, aliquando reuelatione, aliquando autem cogitatione simul & reuelatione generantur. Sed duo quæ prima diximus, omnes experimento cognoscimus, subiuncta autem quatuor, in sacrę scripturæ paginis inuenimus. Sõnia etenim nisi plerunq; ab occulto hoste per illusionem fierent, nequaquã vir hoc sapiẽs indica-

Eccle. 34. ret, dicẽs: Multos errare fecerũt somnia A & illusiones vanæ. Vel certè. Non auguLeuit. 19. rabimini, nec obseruabitis somnia. Quibus profecto verbis, cuius sint detestationis ostenditur, quæ augurijs coniunguntur. Rursum nisi aliquando ex cogitatione simul & illusione procederent, Salomõ minimè dixisset: Multas curas sequũEccle. 5. tur somnia. Et nisi aliqñ somnia ex mysterio reuelationis orirentur, Ioseph præferendum se fratribus per somnium non Gen. 37. videret: nec Mariæ sponsum vt ablato Mat. 2. puero in Aegyptum fugeret. per somniũ angelus admoneret. Rursum nisi aliqñ somnia cogitatione simul & reuelatione B procederent, nequaq̃ Daniel propheta. Nabuchodonosor visionem disserens, à radice cogitationis inchoasset, dicẽs: Tu rex cogitare cœpisti in stratu tuo quid esDan. 2. set futurũ post hæc, & qui reuelat mysteria, ostendit tibi quæ ventura sunt Et paulo post subiungit dicens: Videbas, & ecce quasi statua vna grandis, statua illa magna & statura sublimis, stabat contra te. Daniel itaq; dũ somniũ & implẽdũ reuerenter insinuat, & ex qua ortũ sit cogitatione manifestat, patenter ostenditur: q hoc plerunq; ex cogitatione simul & re- C uelatione gñatur. Sed nimirũ cùm somnia tot rerũ qualitatibus alternẽt, tanto eis credi difficiliꝰ debet, quãto & ex quo impulsu veniãt, facilius non elucet. Sæpe nanq; malignus spũs his quos amore vitæ pñtis vigilantes intercipit, prospera ẽt dormiẽtibus promittit, & quos formidare aduersa cõsiderat, eis hæc durius somnij imaginibus intentat: quatenus indiscreta mentẽ diuersa qualitate afficiat, eamq; aut spe subleuans, aut deprimens timore confundat. Sæpe autem ẽt sanctorum corda afficere somnijs nititur, ut ab D intentione cogitationis solidæ ad tẽpus saltẽ momentũq; deriuentur, quãuis ipsi protinus animum ab illusionis imaginatione discutiant. Sed hostis insidians quos vigilãtes minimè superat eò dormiẽtes grauius impugnat. Quem tñ hæc malignè agere superna dispensatio benignè permittit, ne in electorum cordibus ipse saltem à passionis præmio somnus vacet. Bene ergo rectori omnium dr: Si dixero, consolabitur me lectulus meus, & reuelabor loquens mecũ in stratu meo, terrebis me p somnia, & p visiones horrore cõcuties: qa nimirũ Deus mirabiliter cũcta dispẽsat, & ipse facit qđ malignus spiritus iniustè facere appetit, q hoc fieri nõ nisi iustè pmittit. Sed qa iustorũ vita & per vigilias tentatione quatitur: & per somniũ illusiõe fatigatur, foris corruptionis suę molestias tolerat, itus apud semetipsam grauiter illicitas cogitationes portat. Sed quid est quod faciat, vt pedẽ cordis à tot scandalorum laqueis euellat? Ecce beatus vir quanta vndique pressus sit perturbatione cognouimus: sed quod consilium cõtra hæc inueniat, audiamus. Sequitur.

Quòd suspendium sanctorum sit extolli ad cælestia, & mors ossium, terrenę fortitudinis mortificatio. Cap. XIIII.

QVamobrem elegit suspẽdium anima mea, & mortem ossa mea. Qđ per animam, nisi mẽtis intentio, quid per ossa nisi carnis fortitudo designatur? Omne autem quod suspenditur, proculdubio ab imis eleuatur. Anima ergo suspendium eligit, vt ossa moriantur: quia dum mentis intentio ad alta se subleuat, omnem in se fortitudinem vitæ exterioris necat. Sancti enim viri certissimè sciunt, quia habere in hac vita requiem nequaquam possunt, & idcirco suspendium eligũt, quia nimirum desideria terrena deserentes, ad alta animum tollunt. Suspensi aũt mortem suis ossibus inferunt, quia amore supernæ patriæ in virtutum studijs accincti, hoc quod fortes prius in mundo fuerant, vinculo humilitatis insequuntur. Intueri libet quomodo animam suam Paulus suspenderat, qui dicebat: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Gal. 2. Christus. Et rursum: Desiderium habeo dissolui, & esse cum Christo. Et: Mihi uiPhil. 1. uere Christus est, & mori lucrum. Qui gesta terrenæ fortitudinis ad memoriam reuocans, quasi quędam in se ossa numerabat, dicens: Hebræus ex Hebræis, secundum legem Pharisæus, secundum æPhil. 3. mulationem persequens Ecclesiam Dei. Sed suspendio animæ quia hæc in se ossa interfe-

interfecit, protinus asserit qui subiungit: Sed quę mihi fuerunt lucra, hęc arbitratus sum propter Christum detrimenta: Quę adhuc ossa in semetipso insinuat vehementius extincta: cum subdit: Propter quem omnium detrimentum feci, & arbitror vt stercora. Mortuis vero ossib. quàm exanimis pendeat ostendit, qui ilicò subiungit, dicens: Vt Christum lucrifaciam, & inueniar in illo non habens meam iustitiam quę ex ex lege est, sed eam quę ex fide est Iesu Christi. Sed quia collatis ei[9] testimonijs Paulum ad alta suspensum, mundo mortuum testati sumus, nunc beatum Iob si plenus eodē spiritu, exterioris vitę cōcupiscentiā fugiat, ostendamus. Sequitur:

Quòd desperatio sanctorum, sit terrenarum abdicatio voluptatum. Cap. XV.

19 D*Esperaui, nequaquam vltra iam viuam.* Sunt nonnulli iustorum, qui sic cęlestia appetunt, vt tamen à terrenorum spe minimè frangantur. Largita diuinitus patrimonia ad necessitatis subsidium possident honores sibi temporaliter impensos retinent, aliena nō ambiunt, suis licitè vtuntur Qui tamen ab eisdem rebus quas habent, alieni sunt quia ad hæc ipsa quæ possident, ex desiderio non tenentur. Et sunt nonnulli iustorum, qui ad compræhendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta dereinquunt: qui rebus se habitis nudant: gloria honoris expoliant: qui internorum desiderio pei assiduitatem se amici mœroris afficiunt, habere de exterioribus consolationem nolunt, qui internis gaudijs dum mente appropiant, vitam in se funditus coporeæ delectationis necant. Talibus nāque per Paulum dicitur: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Horum vocem Psalmista expresserat, cum dicebat: Concupiscit & deficit anima mea in atria dñi. Concupiscunt enim, sed non deficiunt, qui iam quidem cœlestia appetunt, sed adhuc tamen à terrenorum delectationibus minimè lassantur. Cōcupiscit verò & in atrio

Col. 3.

Psal. 38.

A Dei deficit, qui cum æterna desiderat, in amore temporalium nō perdurat. Hinc Psalmista iterum dicit: Defecit in salutari tuo anima mea Hinc per semetipsam veritas admonet, dicens: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Et rursum: Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Horum igitur numero sanctus vir diuisa à terrenis desiderijs mente, se inserit, qui ait: Desperaui, nequaquam vltra iam viuam. Iusti quippe de-
B sperare, est præsentis vitæ bona, æternitatis electione deserere, mansura quærere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere. Qui hæc agens, nequaquam se vltra viuere asserit, quia videlicet viuificatrice morte quotidie à vita se passionis occidit. Absit enim ne vir sanctus de diuinæ misericordiæ largitate desperet, ne gressum cordis à profectu intimi itineris subtrahat, ne amorem conditoris deserens, quasi à duce destitutus in via remaneat, & confossus gladio latrocinātis desperationis ruat. Sed ne eius dicta
C ad nostri intellectus arbitrium videamur violenter inflectere, debemus ex posterioribus præmissa pensare. Quo enim sensu hæc dixerit, ipse protinus indicat, qui subiungit:

Ps. 118.

Luc. 14.

Quòd in breuitate huius vitæ magnificatur homo dono virtutum. Cap. XVI.

P*Arce mihi domine, nihil enim sunt dies mei.* Neque enim duo hæc verba sibi conueniunt, desperaui, & parce: nam qui desperat, nequaquam iam sibi parci
D postulat, & qui adhuc sibi parci desiderat, profectò minimè desperat. Aliunde ergo est quòd desperat, aliundè verò quòd parci sibi sanctus vir postulat: quia nimirum dum bona vitæ transeuntis p desperationem deserit, ad obtinenda quæ permanent, in spe robustior exurgit. Desperando itaque melius ad spem veniæ ducitur, quia eo certius ventura appetit, quo præsentia verius & ex desperatione derelinquit. Et notandum quòd vim nobis sui cordis insinuans, vnam quidem de se sententiam protu-

 lit,

lit, sed hîc tertiò insinuando replicauit. Quod enim superius dixerat. Elegit suspendium anima mea, hoc replicans addidit: Desperaui, atque æterna concupiscendo, & temporalia postponendo, hoc postremo intulit. Parce mihi: & quod superius dixit, Mortem ossa mea, hoc nimirum subdidit, Nequaquam vltra iam viuam. Hoc quoque ultimo
20 protulit: Nihil enim sunt dies mei. Bene autem dies suos nihil esse considerat, quia, ut paulo superius sæpe iam diximus, sancti uiri quo uerius summa cognoscunt, eo sublimius terrena despiciunt: & idcirco præsentis uitæ dies nihil esse conspiciunt, quia illuminatæ mẽtis oculos in considerationem æternitatis figunt. De qua dum ad se redeunt, quid se esse nisi puluerem agnoscunt, & infirmitatis suæ conscij, districtè iudicari metuunt? Cunq; vim tanti uigoris aspiciunt, trepidant examinari quod sunt. Vnde & adhuc aptè subiungitur: *Quid est homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum?* Hominem Deus magnificat, quia largitate rationis ditat, infusione gratiæ uisitat, honore collatæ uirtutis exaltat. Cunque per semetipsum nihil sit, esse tamen eum cognitionis suæ participem, benignitatis munere concedit. Sed erga eundem magnificatum hominem cor suum dominus apponit: quia post dona iudicium exerit, merita subtiliter pensat, uitę põdera uehementer examinat, & tanto ab eo post districtius pœnas exigit, quanto hunc impenso munere largius præuenit. Vir igitur sanctus immensitatem supernæ maiestatis aspiciat, atque ad infirmitatem propriam considerationis oculum reducat. Videat, quia caro capere non ualet hoc de semetipsa ueritas per spiritum sanctum docet. Videat, quia etiam subleuatus hominis spiritus iudiciũ tolerare nõ sufficit, quod Deus sub examinæ districtæ retributionis intendat, & dicat: Quid est homo, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eũ cor tuum? Ac si apertè clamet, dicẽs: Magnificatur homo spiritali munere, sed tamen caro est: & uias eius post munera districtè consideras, sed tamen si remota pietate iudicetur, pondus quod de tua subtilitate imminet, ferre nec subleuatus ad iustitiam spiritus ualet: quia & si hunc ultra se tua dona dilatant, ad inquisitionem tamẽ tui districti examinis sua eum infirmitas angustat. Vnde & adhuc aptè subiungitur:

Quòd Deus visitat hominem cum in virtutibus prouehit, & probat eum aliquando, cum recedendo concuti tentatione permittit. Cap. XVII.

V*Isitas eum diluculo, & subdito probas illum.* Quis nostrum nesciat, quia diluculum dicitur, cum iam nocturna tempora in claritatem lucis mutantur? Nos itaque noctis tenebris premimur, cum perpetratione iniquitatis obscuramur. Sed nox in lucem vertitur, cum erroris nostri obscuritas, veritatis cognitione irradiatur. Nox in lucem vertitur, cum corda nostra iustitiæ fulgor illuminat, quæ cæcitas culpæ deprimebat. Hoc diluculum discipulorum mentibus oriri Paulus aspexerat, cum dicebat: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Rom. 13. Diluculo ergo nos dominus visitat, quia erroris nostri tenebras, luce suæ cognitionis illustrat, contemplationis munere subleuat, in arcem virtutis exaltat. Sed notandum quod Deus postquam diluculo visitat, subito hominem probat, quia & accedendo corda nostra ad virtutes prouehit, & recedendo concuti tentatione permittit. Si enim post virtutum munera, nulla tentatione concutitur, has se habere animus ex semetipso gloriatur. Vt ergo & firmitatis dona habeat, & infirmitatem suam humiliter agnoscat, per accessum gratiæ ad alta sustollitur, & per recessum quid ex semetipso sit, probatur. Quod bene nobis ex historia sacræ lectionis innuitur, quæ Salomon & diuinitas accepisse sapientiam, & tamen post acceptam eandem sapientiam, meretricum statim pulsatus questione memoratur. Mox enim

vt tantæ reuelationis gratiam accepit, A certamen turpium mulierum pertulit: quia nimirum sæpe cum mentem nostrã concessis virtutibus respectus intimæ largitatis illuminat, hanc protinus etiam lubricæ cogitationes turbant, vt quæ subleuata immenso munere exultant, etiam tentatione pulsata, quid sit, inueniat. Sic & Helias visitatus diluculo, sermone cœlos aperuit, & tamen probatus subito, infirmus per deserta fugiens, vnã mulierem expauit. Sic Paulus ad tertium cœlum raptus ducitur, paradisi penetrans secreta considerat: & tamen ad semetipsum rediens, contra carnis bellum B laborat, legem aliam in mẽbris sustinet, cuius in se rebellione fatigari spiritus legem dolet. Diluculo ergo Deus hominẽ visitat, sed subito post visitationem probat, quia & collato munere subleuat, & abstracto ad paululum, ipsum sibi hominem demonstrat. Quod eousq; proculdubio patimur, quo detersa funditus labe peccati, ad promissæ incorruptionis substantiam reformemur. Vnde & adhuc aptè subditur:

3.Re. 19

2.Co.12.

Quòd in hac vita saporem dulcedinis diuinæ gustamus, sed satiari nisi in regno beatitudinis illa omnino non possumus. Cap. XVIII. C

VSquequo non parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam saliuam meam? Saliua in os ex capite delabitur, ab ore verò ad ventrem deducitur cum glutitur. Quid itaq; est caput nostrum, nisi diuinitas? ꝑ quã existendi principiũ sumimus, vt creatura simus: Paulo attestante, qui ait: Caput viri Christus, caput aũt Christi Deus. Quid autem venter noster est nisi mens? quæ dum cibum suum supernum videlicet intellectum suscipit, refecta proculdubio omnium membra actionum regit: Nisi enim sacra eloquia aliquando mentem nomine ventris exprimerent, Salomon vtiq; non dixisset: Lucerna domini spiraculum hominis, quæ inuestigat omnia secreta ventris. Quia nimirũ dum nos gratia superni respectus illuminat, cuncta etiam mentis nostræ nobis abscõsa manifestat. Quid ergo saliuæ nomine,

1.Co.11.

Prou.20

nisi sapor intimæ contemplationis accipitur? quæ ad os à capite defluit, quia de claritate cõditoris adhuc in hac vita nos positos, vix gustus reuelationis tangit? Vnde & redemptor noster veniens, saliuam luto miscuit, & cæci nati oculos reparauit, quia superna gratia carnalem cogitationem nostram per admixtionẽ suæ contemplationis irradiat, & ab originali cæcitate hominem ad intellectum reformat. Nam quia è paradisi gaudijs expulsum, in hoc iam exilio natura edidit, quasi à natiuitate homo sine oculis processit. Sed sicut sanctus vir insinuat, hęc saliua ad os quidem labitur, vt verò ad ventrẽ vsq; perueniat, nõ glutitur: quia diuinitatis cõtẽplatio sensum tãgit, sed plenè mentẽ non reficit: qm̃ perfectè animus conspicere non valet, quod adhuc quia caligo corruptionis ꝑpedit, raptim videt. Ecce.n. electorum mens iam terrena desideria subijcit, iam cuncta quæ cõsiderat ꝑterire, transcendit, iam ab exteriorũ delectatione suspenditur, & q́ sint bona inuisibilia rimatur, atq; hęc agens, plerunq; in dulcedinem supernę contemplationis rapitur: iamque de intimis aliquid quasi per caliginem conspicit, & ardenti desiderio interesse spiritalibus angelorum ministeriis conatur, gustu incircunscripti luminis pascitur: & vltra se euecta, ad semetipsam relabi dedignatur. Sed quia adhuc corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, inhęrere diu luci nõ ualet, quam raptim videt. Ipsa quippe carnis infirmitas transcendentem se animam retrahit, atque ad cogitanda ima ac necessaria suspirantem reducit. Saliua ergo ex capite defluens nos tangit, sed ad ventrem minimè peruenit: quia liquore supernę contemplationis iam quidem intellectus noster infunditur, sed nequaquam mens plenè sa- D tiatur. In ore etenim gustus, est in ventre satietas. Saliuam vtique glutire non possumus, quia supernæ claritatis bono satiari non permittimur, quod adhuc ex tenuitate gustamus. Sed quia hoc ipsum quod vtcunque iam super nos cognoscimus ex pietate parcentis est, quòd verò hoc percipere perfectè non possumus,

Ioan 9.

Sap. 9.

possumus, adhuc ex pœna vetustæ damnationis, rectè nunc dicitur: Vsquequo non parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam saliuam meam? Ac si apertè diceretur: Tunc homini plenè parcis, cum ad perfectionem tuæ contẽplationis admiseris: vt claritatem tuam raptus interius videat, & eũ carnis suæ corruptio exterius non repellat. Tunc permittis vt saliuam glutiam, cum me sapore tuæ claritatis vsq; ad abundantiam satietatis infuderis, vt nequaq̃ iam per indigentiam gustu oris esuriam, sed in te solidatus, irrigato mentis ventre subsistam. Sed qui promereri vult bonum quod expetit, debet malum cõfiteri quod fecit. Sequitur:

Quòd nisi misericordia Dei subueniat, qui per nos cecidimus, nostris resurgere virtutibus non valeamus. Cap. XIX.

P*Eccaui: quid faciam tibi o custos hominũ?* Ecce fatetur malum quod fecit, sed bonum quòd Deo in recompensationem debeat offerre non inuenit, quia ad abolendam culpam quælibet humanæ actionis virtus infirma est, nisi hanc misericordia parcentis foueat, & nõ iustitia rectè iudicantis premat. Vnde re-
Psal. 62. ctè per Psalmistam dicitur: Melior est misericordia tua super vitam, quia quamlibet videatur innocens, apud districtum tamen iudicem nostra nos uita non liberat, si ei reatus sui debitum misericordiæ benignitas non relaxat. Vel certè cum dicitur: Quid faciam tibi? patenter ostenditur, quia hæc ipsa bona quæ agere præcipimur, non præceptori, sed no-
Psal. 15. bis prosunt. Vnde rursum per Psalmistã dicitur: Quoniam bonorum meorũ non indiges. Humilitas autem nostræ destitutionis exprimitur, cum Deus hominum custos vocatur, quia si eius nos custodia minimè protegit, antè occulti hostis insidias, nostræ sollicitudinis oculus uigilans dormit, Psamista rursus attestante,
Ps. 126. qui ait: Nisi dñs custodierit ciuitatem, in uanum uigilant, qui custodiunt eam. Per nos nanque cecidimus, sed nostris resurgere uiribus non valemus. Culpa nos uolũtatis propriæ semel strauit, sed pęna culpæ deterius quotidie deprimit. Ad amissam rectitudinem resurgere studiorũ conatibus nitimur, sed meritorũ põdere grauamur. Vñ & aptè subditur:

Quanta sit miseria mutabilitatis humanæ. Cap. XX.

Q*Vare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihime ipsi grauis?* Tunc sibi contrarium Deus hominem posuit, 22
cum homo Deum peccando dereliquit. Serpentis quippe persuasionibus captus hostis eius extitit, cuius præcepta contempsit. Iustus verò conditor hunc sibi contrarium posuit, quia inimicum ex elatione deputauit. Sed hæc ipsa contrarietas culpæ, facta est homini pondus pœnæ, vt corruptioni suę malè liber seruia, qui benè seruus de incorruptionis libertate gaudebat. Salubrem quippe humilitatis arcem deserens, ad infirmitatis iugum superbiendo peruenit, & ceruicem cordis erigendo supposuit, quia qui subesse diuinis iussionibus noluit, sub suis se necessitatibus strauit. Quod melius ostendimus, si ea quæ deiectus sustinet, & prius carnis, & post ponderamentis exprimamus. Vt enim taceamus hoc quod dolores tolerat, quod febribus anhelat, sua quadam ęgritudine constringitur. Ipsa hæc nostri corporis, quæ salus vocatur, ægritudo est. Nam ocio tabescit, opere deficit: inedia deficiens, cibo reficitur vt subsistat: refectione lacescens, abstinentia releuatur vt vigeat: aqua perfunditur, ne arescat: linteis tergitur, ne ipsa nimis perfusione liquefiat: labore vegetatur, ne qete torpeat: quiete refouetur, ne laboris exercitatione succumbat: fatigatur vigilijs, somno reparatur: oppressa somno, vigilijs excutitur, ne sua peius quiete lassetur: vestibus tegitur, ne frigoris aduersitate penetretur: quæsito calore deficiens, aurarum flatu refouetur. Cunque in de molestias inuenit, vnde vitare molestias quæsiuit, male sauciata (vt ita dixerim) de ipso suo medicamine languescit. Remotis ergo febribus, cessantibusque doloribus ipsa nostra salus ęgritudo est, cui curandi

curandi necessitas nunquam deest. Quot A enim solatia ad viuẽdi vsum quærimus, quasi tot nostræ ægritudini medicamen tis obuiamus. Sed ipsum quoq; medicamen in vulnus vertitur, quia exquisito remedio paulo diutius inhærentes, ex eo grauius deficimus, quod prouidè ad refectionem paramus. Sic nimirum debuit præsumptio corripi, sic superbia sterni. Quia enim elatum semel sumpsimus spiritum, ecce defluens quotidie portamus lutum. Ipsa quoq; mens nostra a secreti interioris securo gaudio exclusa, modo spe decipitur, modo pauore vexatur, mo B do dolore deiicitur, modo falsa hilaritate releuatur: trãsitoria pertinaciter diligit, eorumq; amissione incessanter atteritur, quia & incessanter cursu rapiente pmutatur. Rebus aũt mutabilibus subdita, & à semetipsa variatur. Nam q̃rens qđ non hẽt, anxia pcipit: Cumq; hoc habere cœperit, tędet hãc pcepisse qđ q̃siuit. Amat sæpe qđ despexerat, despicit quod amauerat. Cum labore q̃ eterna sunt discit, sed horũ repẽtè obliuiscitur, si laborare desierit. Diu q̃rit vt parum qđ de summis inueniat, sed ad cõsueta citius relabẽs, nec parũ in his q̃ inuenerit pseuerat. Erudiri C appetẽs, vix suam ignorantiam superat, sed erudita, grauius cõtra scientię gloriã pugnat. Vix carnis suæ sibi tyrannidem subiicit, sed tamẽ adhuc intus culpæ suæ imaginem tolerat, cuius iam foris opera vincendo restrinxit. In autoris sui inquisitione se erigit. sed reuerberatam hanc, corporearum rerum animæ caligo cõfundit. Semetipsam qualiter incorporea corpus regat, intueri vult, & non valet. Requirit mirè, quod sibi respõdere, nõ sufficit, & sub eo ignara deficit, quod pruden D ter requirit. Amplam se simul & angustã considerans, qualem se veraciter ęstimet ignorat, quia si ampla non esset, nequaquam tam inuestiganda requireret: Et rursum si angusta non esset, hoc ipsum saltem quod ipsa requirit, inueniret. Bene ergo dicitur: Posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimetipsi grauis. Quia dũ repulsus homo, & à carne molestias, & a mente quęstiones tolerat, graue nimirum pondus semetipsum portat.

Vndiq; languoribus premitur, vndique infirmitatibus urgetur, vt qui relicto deo, se sibi ad requiem sufficere credidit, nihil in se nisi tumultum perturbationis inueniret, inuentumq; se fugere quæreret: sed autore cõtempto, quo se fugeret, non haberet. Cuius infirmitatis pondera, bene quidam sapiens contemplatus, ait: Graue iugum super filios Adã, à die exitus de ventre matris eorum, vsque ad diem sepulturę in matrem omnium. Beatus autem Iob ista considerans, & quare ita ordinata sunt ingemiscens, non iustitiam redarguit, sed misericordiam inquirit, vt percontãdo ipse humiliter pulset, quod parcendo diuina pietas immutat. Ac si apertè dicat: Cur quasi contrariũ tibi hominẽ despicis qui certus scio, q̃a perire ipsum quẽ despicere crederis, non vis? Vnde bene adhuc & humilitatem confessionis exprimit, & uocẽ liberæ inquisitionis adiungit, dicens: *Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam?* Quibus profectò verbis quid aliud quàm desiderium pręstolati mediatoris innuitur? de quo Ioannes ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Vel certè ab humano genere tunc peccatum plenè tollitur, cũ per incorruptionis gloriam nostra corruptio permutatur. Esse nanq; a culpa liberi nequaquam possumus, quousque in corpore mortis tenemur. Redemptoris ergo gratiam vel resurrectionis soliditatem desiderat, qui iniquitatem suam auferri funditus sperat. Vnde mox & pœnam præuaricationis culpę, quam ex origine meruit, & iudicium quod ex propria actione pertimescit, adiungens subdit:

Eccl. 40.

32

Ioan. 1.

Quòd præsens mors sit pœna peccati, & in iudicio, si à peccatore secundũ districtionem operum ratio exigatur, non subsistit, nec habet quid respondeat iudici. Cap. XXI.

ECce nunc in puluere dormiam, & si mane me quæsieris, non subsistam. Peccanti primo homini dictum est: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Mane autem dicitur illa tunc manifestatio mentium, quæ in aduẽtu iudicis apertis cogitationibus

Gen. 3.

nibus quasi post noctis tenebras demonstratur. De quo nimirum mane per Psalmistam dicitur: Mane astabo tibi & uidebo. Quærere autem dei, est hominem subtili interrogatione discutere, & districtè discutiendo iudicare. Beatus igitur Iob humanæ deiectionis damna considerans, videt quia & præsenti iam pœna premitur, & adhuc de futuris grauius urgetur, Et dicit: Ecce nunc in puluere dormiam, & si mane me quæsieris, non subsistam. Ac si apertius deploret, dicens: In præsenti quidem mortem iam carnis patior, & tamen adhuc de futuro iudicio grauiorem morte, districtionis tuæ sententiam, pertimesco. Interitum pro culpa sustinens, se adhuc ad iudicium veniens, culpas restitui, & post interitum formido. Exteriorem ergo mortem considerans, dicat: Ecce nunc in puluere dormiam, interiorem metuens adiungat: Et si mane me quæsieris, non subsistam. Quantalibet enim iustitia polleant, nequaquam sibi ad innocentiam uel electi sufficiunt, si in iudicio districtè requirantur. Sed hoc nunc ad solatium suæ ereptionis inueniunt, quòd nequaquam se posse sufficere humiliter sciunt. sub humilitatis ergo tegmine à gladio se tantæ animaduersionis abscondunt, & quo terrorem uenturi iudicis præstolantes continuo timore trepidant, eo indesinenter agitur, ut paratiores fiant. Sequitur:

Psal. 5.

CAPVT OCTAVVM BEATI IOB.

Espondens autem Baldath Suites, dixit: Vsque quo loqueris talia, & spiritus multiplex sermonis oris tui? Nunquid deus supplantat iudicium, aut omnipotens subuertit quod iustum est? Etiam si filij tui peccauerunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ, tu tamen si diluculo consurrexeris ad deum, & omnipotentem fueris deprecatus, si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ, intantum ut si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis. Interroga enim generationem pristinam, & diligenter inuestiga patrum memoriam. (Hesterni quippe sumus, & ignoramus, quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram.) Ipsi docebunt te, loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia. Nunquid virere potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua? Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit. Sic viæ omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit. Non ei placebit uecordia sua, & sicut tela aranearum fiducia eius. Innitetur super domum suam, & non stabit, fulciet eam, & non consurget. Humectus uidetur antequam ueniat sol, & in ortu suo germen eius egredietur. Super aceruum petrarum radices eius densabuntur, & inter lapides commorabitur. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non noui te. Hæc est enim lætitia viæ eius, & rursum de terra alij germinentur. Deus non proijciet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo. Qui oderunt te, induentur confusione, & tabernaculum impiorum non subsistet.

Caput XXII.

R*Espondens autem Baldath Suites ait: Vsque quo loqueris talia, & spiritus multiplex sermonis oris tui.* Iniustis semper grauia sunt verba iustorum, & quasi ad ædificationem prolata audiunt, hæc quasi sum per impositum pondus ferunt. Quod de se apertè Baldath Suites indicat, dicens: Vsque quo loqueris talia? Qui enim usque quo dicit: quia ædificationis verba iam portare non possit, ostendit. Sed cum corrigi iniqui despiciunt, bene prolata criminantur: Vnde & protinus subiungit: Et spiritus multiplex sermonis oris tui. Cum multiplicitas in sermone repræhenditur, esse procul dubio

culdubio intelligentię grauitas in sensu denegatur. Vis quippe summa loquentium, quadrifaria qualitate distinguitur. Nam sunt nõnulli quos sentiendi simul ac dicend i amplitudo dilatat, & sunt nonnulli quos sentiendi simul & dicendi inopia angustat. Sunt nonnulli qui efficaciam dicendi habent, sed acumen sentiendi non habent. Et sunt nonnulli qui acumine sentiendi subnixi sunt, sed ex inopia locutionis obmutescunt. Hoc nanque in hominibus cernimus, quod in rebus sæpe insensibilibus videmus. Nam plerunque & abundans aqua ab intimis ducitur, & largis in superficiem meatib. deriuatur. Plerunque augusta intimis latet, & progrediendi rimas difficulter inueniens, foras angustior exundat. Plerunque minima in absconditis oritur, cunque patenter qua exeat inuenit, ex largo foramine tenuis procedit, magniq; se meatus dilatant, sed non est quod fundant. Plerunque verò ampla in abscon ditis surgit, sed angustis pressa meatibus tenuissima profluit. Sic itaque in aliis os patens emanat, quod largus ingenij fons ministrat. In alijs intellectum nec sensus porrigit, nec lingua fundit. In al.is os quidem ad loquendum patet, sed ad reddendum parata à sensu lingua nihil accipit. In alijs verò largus sentiendi fons à corde exuberat, sed hunc quasi meatus tenuis impar lingua coangustat. In quibus nimirum quatuor dicendi qualitatibus, sola crimini tertia subiacet, quæ hoc sibi per locutionem arripit, ad quod per ingenium non assurgit. Nam prima laudanda est, quæ vtroque valenter pollet. Secunda miseranda, quę vtroque humiliter caret. Quarta adiuuanda, quæ explere quod sentit non valet. Tertia verò despicienda atque reprimenda, quæ dum sermone se erigit, sensu iacet: quæ membris inflatione tumentibus similis, ad aures audientium vasta, sed vacua procedit. Quod nunc Baldath Beato Iob crimen intorquet, dicens: *Spiritus multiplex sermonis oris tui.* Qui enim multiplicitatem sermonis ori tribuit, profecto cordis inopiam reprehendit. Ac

De quadrifaria loquentium varietate.

A si apertè dicat: Abundantia spiritus in sermone oris attolleris, sed sensus indigentia coangustaris. Praui autem 23 cum recta reprehendunt, ne ipsi quæ iusta sunt nescire videantur, nota omnibus bona quæ audiendo didicerunt, quasi incognita proferunt. Vnde & Baldath protinus adiungit: Nunquid Deus supplantat iudicium, aut omnipotens subuertit quod iustum est? Hæc beatus Iob nec loquens negauerat, nec reticens ignorabat. Sed procaces quique, vt diximus, etiam nota iactanter proferunt,

B vt loquendo docti videantur. Contemnunt moderatè conticescere, ne cre dantur ex imperitia tacuisse. Sciendum verò est, quia tunc diuinæ iustitiæ rectitudinem laudant, cum se ad gaudium incolumitas subleuat, & alios flagella castigant, cum se conspiciunt rerum prosperitate perfrui, alios aduersitate fatigari. Nam dum peruersè agunt, sed tamen se rectos arbitrantur, hoc quod sibi prospera suppetunt, deberi suis meritis credunt, eoque colligunt quòd Deus iniustè non iudicat, quòd quasi iustos se aduersitas nulla contristat.

C Sed si eorum vitam quamlibet breuiter uis supernæ correptionis attigerit, pulsati protinus consilium diuini examinis increpant, quòd paulò antè incolumes admirando præferebant, iustumque esse iudicium quod suis moribus aduersatur, negant, & dum de diuina ęquitate disputant, ad resultationis verba prosiliũt, & correpti quia deliquerint, grauius delinquunt. Vnde bene etiam per Psalmistam contra peccatoris confessionem dicitur: Confitebitur tibi cum benefece *Psal.* 48.

D ris ei. Despecta quippe vox confessionis est, quam format iucunditas prosperitatis. Sola autem confessio habet magni meritum ponderis, quam à veritatis rectitudine nequaquam separat vis doloris, quam vsque ad iudicium vocis exacuit aduersitas testis cordis. Non ergo mirum quod Baldath diuinam iustitiam laudat, qui nihil aduersi ab eadem iustitia tolerat. Sed quia amicos beati Iob, hæreticorum tenere speciem diximus, libet vt paucis, quõ Baldath verba

hęreticorum

hęreticorum surreptionibus congruant, A demonstremus. Hi quippe dum sanctam Ecclesiam temporali corripi animaduersione conspiciunt, audacius in iactantia peruersæ prædicationis intumescunt, & superni examinis rectitudinem prætendentes, prosperari se ex meritis asserunt, illam uerò affligi dignis retributionibus attestantur, & verbis blandientibus surreptionis aditum protinus inter dolores quęrunt, atque aliorum vitam exprobrãtes, aliorum mortibus feriunt, ac si illi iam iuste defuncti sint, qui de deo cre- B dere digna noluerunt. Vnde Baldath Suites postquam diuinam iustitiam protulit, ilico subiungit: *Etiam si filij tui peccauerunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ, tu tamen si diluculo consurrexeris ad D ũ, & omnipotentem fueris deprecatus: si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ.* Ac si afflictis catholicis errorum prædicatores dicant: Vitæ vestræ prouidete, & q̃ puersa teneatis, ex eorum qui inter vos defuncti sunt damnatione cognoscite: quia conditori omnium nisi perfidia ve- C stra displiceret, nequaquam a uobis tam numerosos populos, interitu sęquente, subtraheret. Ait enim: Etiam si filij tui peccauerunt ei, & dimisit eos in manu iniquitatis suæ. Quasi aperte diceret: In iniquitatis suæ manu dimissi sunt, qui vitam nostræ rectitudinis imitari noluerunt. Tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris de

26 precatus. Quia enim se hæretici tenere lucem veritatis æstimant, sanctam Ecclesiam quasi in erroris nocte positam, ad diluculum veritatis vocant, quatenus & p D cognitionem Dei, quasi per diluculum surgat, & per præcem pœnitentiæ præterita diluat. *Si mundus & rectus incesseris.* Mundus videlicet in cogitatione, rectus in opere. *Statim euigilabit ad te.* Ac si aperte dicat: Quia is qui nunc tribulationibus tuis virtutum suæ protectionis non exerit, quasi ab adiutorio errantis dormit. *Et pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ.* Id est, pręsentis vitę contrarietates amouet, & tranquillitatis protinus securitatem præbet. Quia enim peruersi quique temporale gaudium singulare æstimant, diuinę remunerationis bonum quod ipsi anxiè ambiunt, hoc aliis pro magno pollicentur. Vnde plerunque fit ut aut amissa recuperati spondeãt aut ad maiora ad huc præsentis uitę præmia, auditorum suorum animos extendant. Quod patenter Baldath exprimit, cum protinus adiungit:

Intantum ut si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis. Si vero habitaculum iustitiæ, consilium mentis vocat, afflictis catholicis errorum magistri pacatum iustitiæ habitaculũ promittunt, quia si eos ad sua pertrahunt, protecto à contentione cõticescunt. Nanque hi qui pertrahi ad peruersa potuerunt, tanto iam tranquillius temporali pace quieti sunt, quanto longius ab æterna separantur. Opes quoq; intelligentiæ se sequentibus crescere spondent. Vnde & subditur: *Intantum vt si priora tua fuerint parua, & nouissima tua multiplicentur nimis.* Sed q̃a eorũ verbis non facile creditur, q̃m sæpe vita contemptibilis demonstratur, antiquorum patrum sententias proferũt, earũq; rectitudinẽ in argumentum sui erroris inflectunt. Vnde & subditur:

Quòd antiquorum patrum exempla, ad insinuandam transitoriæ huius uitæ instabilitatem, intuenda sunt. Cap. XXIII.

I*Nterr ga enim generationem pristinam, diligenter inuestiga patrum memoriam.* Generationem pristinam, ac patrum memoriam nequaquam videri, sed inuestigari admonent, quia hoc in ea nolunt conspici, quod liquidò cunctis patet. Nonnunquam verò more bonorũ, quędam moraliter docent, & qualiter ex præteritis præsentia colligantur insinuant: atq; ex his quæ iam à nostris oculis pertranseundo subtracta sunt, quam nulla sint quæ videntur demonstrant. Vnde & adhuc subditur: *Hesterni quippe sumus, & ignoramus, quoniam sicut vmbra dies nostri sunt super terram.* Generatio itaque pristina interroganda proponitur, ut transire tempus vitæ præsentis sicut vmbra mõstretur: quia videlicet si ea quę erant

erant & iam transacta sunt, ad memoriā A reducimus, patenter, cognoscimus q̃ celeriter hoc quoque fugiat quod tenem⁹. Sæpe verò hæretici eosdem nobiscū patres quos veneramur laudant, sed intellectu deprauato, ipsis nos eorum laudibus impugnāt. Vnde & adhuc subditur: *Ipsi docebunt te, loquentur tibi, & de corde suo proferent eloquia.* Notandum quòd superius dixerat: Spiritus multiplex sermonis oris tui, nūc verò reductis ad memoriam patribus dicit: De corde suo ꝓferent eloquia. Ac si vitam sanctæ Ecclesiæ hæretici detestantes dicāt. Multiplici- B tatem spiritus in ore habes, in corde nō habes. Sed illi contra te audiendi sunt, qui verba ex corde proferentes, recta viuēdo docuerunt. Sæpe autem praui dum suæ vitium fortitudinis ignorant, audenter aliorum rectitudinē lacerant. Cunq; contra bonos sibi autoritatem increpationis arripiunt, aut ea bona proferunt, quæ non viuendo, sed audiendo didicerunt, aut ea alijs mala mentientes ingerunt, quæ ipsi committunt. Sed cum ea bona proferunt, quæ seruare contemnūt, sciendum est quia plerunq; veritas C sic per ora aduersariorum sonat, vt eorum linguam mouēs, vitam feriat, quatenus culmen rectitudinis loquentes & ignorantes, ipsi sibi & verbis iudices, & factis accusatores fiāt. Vnde Baldath mira quidem contra hypocritas subdit, sed mucrone verbi se impetit, quia simulator iustitiæ nisi ex aliquantulo ipse esset, docere iustum nequaquam tanta temeritate præsumeret. Et quidem fortia sunt valde quæ dicit, sed hæc stultis, non aūt sapienti: prauis, non recto dicere de- D buit. quia & vecordē se asserit, q hortis sitiētibus, in flumine aquā fundit. sed interim postponētes cui dr̄, pensemus subtiliter quid dicatur, vt nos prolata instruant, quanuis meritum sui autoris impugnent. Sequitur:

Quòd sanctorum bona, quia vera sunt permanent, hypocritarū verò bona, quia falsa sunt, non perseuerant: & quòd superbi correctionis impatientes sunt. Cap. XXIIII

N*Vnquid viuere potest scirpus absque humore, aut crescere carectum sine aqua?* Cui Baldath scirpū, vel carectum comparet, ipse protinus aperit, cum subiungit. *Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit: sic viæ omniū qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit.* Scirpi ergo vel carecti nomine, hypocritæ vitam signat, quæ speciē quidē viriditatis hēt, sed ad humanos vsus fructū vtilitatis nō hēt, quæ sterilitate operis arida permanens, solo sanctitatis co- 27
lore viridescit. Sed neq; sine humore scirpus, neq; sine aqua carectum proficit, q̄a hypocritarum vita ad bona opera infusionem quidem superni muneris percipit, sed in cūctis quæ agit, exteriores laudes appetens, à fructu perceptæ infusionis inanescit. Sæpe nāq; mira signorum opera faciunt, ab obsessis corporibus spiritus pellunt, & per prophetiæ donum, ventura quæq; sciendo preueniunt, sed tñ à largitore tot munerū, cogitationis intentione diuisi sunt: quia per eius dona, non eius gloriam, sed proprios fauores quærunt: cunq; per accepta dona in sua laude se eleuant, ipsis muneribus cōtra largitorem pugnant. Inde quippe cōtra dantem superbiunt, vnde ei amplius humiles esse debuerunt. Sed eo postmodū eos districtior sententia ꝑcutit, quo nūc superna bonitas & ingratos largius infundit. Fitq; eis amplitudo muneris incrementum dānationis, quia irrigati fructū non ferunt, sed sub viriditatis colore vacui in altum crescunt. Quos bene per Euangelium veritas exprimit, dicens: Mat. 7.
Multi dicent mihi in illo die, domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, discedite à me qui operamini iniquitatem. Scirpus igitur vel carectū absque humore vel aqua nō viuit, quia nimirum hypocritę non nisi ex supno munere viriditatē bonæ operationis accipiuut. Sed q̄a hanc in vsum propriæ laudis arripiunt, in aqua quidē virides, sed tamen inanes crescunt. Bene autem subditur: *Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit.* Scirpus in flore, est hypocrita in laude.

de. Acutis verò angulis surgens carectū manu nō carpitur, quia exasperatis per arrogantiam sensibus, de prauitate sua hypocrita corripi dedignatur. In flore suo manū carpentis incidit, q̄a in laude hypocrita positus, ne hūc quisquam corripere audeat, asperitate sua protinus vitam corripientis secat. Sanctus nanq; esse non appetit, sed vocari: & cum fortasse corripitur, quasi in opinionis gloria detruncatur. Deprehēsum se in prauitate irascitur, loqui sibi redarguentem ꝓhibet, quia velut in occulto vulnere tactus dolet; Qualis imperitis innotuit, talis vult ab oībus æstimari, & paratior est mori q̄ corripi. Redargutione deterior redditur, quia quasi diræ percussionis æstimat iaculum, puritatis verbū: Vnde exasperatus protinus in cōtumelias surgit, & quę mala exaggeret contra vitam correptoris, inquirit. Demonstrare longè incomparabiliter reum reprehensorē suum desiderat, vt innocentē se nō suis actibus, sed alienis criminibus ostendat, ita vt sæpe homo redargutionis aliquid se dixisse pœniteat, & quasi à carpentis manu, sic à corripientis animo quidam, vt ita dixerim, sanguis mœroris currat.

Prou. 9. Vnde bene per Salomonem dr̄: Noli arguere derisorem, ne oderit te. Neque.n. iusto timendum est, ne derisor cum corripitur, contumelias inferat, sed ne tractus ad odium, peior fiat. Inter hæc sciendum est, q̄d iustorum bona, quia ex corde incipiūt, vsq; ad p̄sentis vitę terminū crescunt. Hypocritarum verò opera, q̄a nequaquā sunt in occulto radicata, sępe ante deficiūt, q̄ pręsens vita finiatur. Nā plerūq; studio sacrę eruditionis insistūt. & q̄a hīc non pręparandis meritis, sed promerendis fauoribus inquirūt, statim vt iudiciū humanę laudis arripiūt, & per hoc gratiā transitorij profectus assequūtur, tota mente secularibus curis inseruiunt, atque à sacra funditus eruditione vacuantur, & agendo post indicant, quātum temporalia diligant, quia sola prius ęterna prędicabant. Plerunq; autem assumptę speciem maturitatis ostendunt, quiete silentij, longanimitate patientiæ, continentię virtute decorantur. Sed cū

A per hæc quæsiti culmen honoris attigerint, cunq; sibi iam reuerentia à cunctis impenditur, protinus se in lasciuiam voluptatis fundunt, & bona se non ex corde tenuisse ipsi sibi testes sunt, qui hæc citò dimiserunt. Nonnunquam verò alij qui quæ possident tribuunt, atq; indigētibus cuncta largiuntur, sed tn̄ ante vitæ terminum, auaritiæ prurigine accensi, aliena appetunt, qui sua largiri videbantur, & ꝑtinaci post crudelitate ambiunt, quod ficta prius pietate reliquerunt. 28 Vnde & rectè nunc dicitur: *Cum adhuc sit in*

B *flore nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit.* Iuxta carnem quippe & iusti herba sunt propheta attestante, qui ait: Omnis caro fœnum. Esai. Sed ante omnes herbas arescere scirpus dicitur, quia iustis in bono suo permanentibus, à viriditate assumptæ rectitudinis hypocritarum vita siccatur. Arescunt herbæ ēt reliquæ, quia iustorum opera cū carnis vita deficiunt. Sed herbarum ariditatem scirpus, pręuenit, quia priusquam de carne hypocrita transeat, ea quæ in se ostenderat, virtutum facta derelinquit. De quibus etiam

C bene per Psalmistam dicitur: Fiant sicut Ps. 12 fœnum ędificiorum, quod priusquam euellantur, exaruit. Fœnum quippe ædificij in alto nascitur, sed nequaquam pingui radice solidatur, quia & hypocrita summa quidem agere cernitur, sed non in eis ex cordis puritate roboratur. Q̄d nimirum fœnum & non euulsum citius arescit, quia videlicet hypocrita & in p̄senti adhuc vita subsistit, & iam sanctitatis opera quasi viriditatis speciem amittit: Quia enim sine intentione rectæ cogitationis bona studuit agerere, hæc

D amittens, indicat se sine radice floruisse. Sed Baldath, sicut prædiximus, cui scirpū vel carectum comparet ilico aperit, cū subiungit: *Sic viæ omnium qui obliuiscuntur Deum, & spes hypocritæ peribit.* Quid.n. in cuncti huius operibus hypocrita sperat, nisi honoris reuerentiā, gloriā laudis à melioribus metui, sanctus ab omnibus vocari? Sed ꝑmanere spes hypocritæ nō valet, quia æternitatē nō quęrens, fugit quod tenet. Nequaquam quippe mentis eius intentio in il a gloria figitur, quę si

nc

ne fine possidetur, sed cum transitoriis fauoribus inhiat, perdit percipiendo quod laborat, veritate attestante, quę ait: Amē dico vobis, q̄a receperunt mercedē suā. Sed hæc spes recipiendæ mercedis diu teneri non pōt, quia pro ostensis operibus honor tribuitur, sed vita ad terminū urgetur: laudes resonant, sed ad finē cum laudibus tēpora festinant: & q̄a nequaq̄ aīus in æternitatis amore radicatur, cū ipsis profectò rebus quas diligit labitur. Nemo nanq; valet mobilia diligere, & ipse immobilis stare. Qui.n. trāseuntia amplectitur, eò ipso ad cursum ducitur, quo decurrentibus implicatur. Dicat ergo: Et spes hypocritæ peribit, quia humana laus quam magnis laboribus appetit, impulsa temporum momentis decurrit. Bene autem subditur:

Mat. 6.

A B

Quòd vili precio opus magnū vendit, qui ideo in laborib. continētiæ seruit, vt laus ei ab hominib. impendatur, & cum tps retributionis aduenerit, hæc quæ modo placet insania, in tormentis positis displicebit. Cap. XXV.

NOn ei placebit vecordia sua. Magna q̄ppe vecordia est, laboriosa agere, & auræ laudis inhiare, forti opere preceptis cœlestibus inseruire, sed terrenæ retributionis pręmium quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro virtute quam agit, humanos fauores desiderat, rem magni meriti vili pręcio venalem portat. Vnde cœli regnum mereri potuit, inde numum transitorij sermonis quærit. Vili ergo precio opus uendit, quia magna impen-
29 dit, sed minima recipit. Quibus itaq; hypocritæ similes, nisi fœcundis & neglectis vitibus existunt? quæ per vbertatem fructum proferunt, sed nequaquā p̄ studiū à terra subleuantur. Quod pingues palmites germinant, errantes bestiæ conculcāt, & quo hoc vberius aspiciūt, proiectum in infimis, auidius cōsumūt. quia nimirū hypocritarū op̄a dum clara monstrātur, quasi pinguia prodeūt, sed dū humanas laudes appetūt, quasi in terra deserūtur. Quę huius mundi bestię maligni .s. spiritus, comedunt, q̄a hęc ad vsum p̄ditionis inflectunt, tātoq; ardentius rapiūt, quāto & magna clarius innotescūt. Vnde bene p̄ prophetam dr̄: Culmus stās, nō est in eo germē, & nō faciet farinā, q̄ etsi fecerit, alieni comedent eā. Culmus q̄ppe germen nō hēt, cū vita meritis virtutū caret. Farinam culmus non facit, cū is qui in p̄nti seculo proficit, nil subtilitatis intelligit, nullū boni operis fructum reddit. Sed sæpe & cū fecerit farinā, hanc alieni comedunt, quia & cū bona opera hypocritę ostēdunt, de his malignorum spirituū vota satiantur. Qui.n. p̄ hęc placere Deo nō appetunt, nequaq̄ agri dominū, sed alienos pascūt. Fœcūdo itaque hypocrita & neglecto palmiti similis, seruare fructū non valet, quia botrus boni op̄is in terra iacet. Sed tñ hac ipsa vecordia sua pascitur, q̄a pro bono ope a cunctis honoratur, cęteris prę eminet, subiectas hoīum mentes tenet, maioribus locis attollitur, fauoribus nutritur: Hęc uerò ei sua vecordia placet interim, sed nō placebit, quia cum retributionis tp̄s aduenerit, in pęna displicet, q̄ vecors fuit. Tunc se stultè egisse intelliget, cū p̄ delectatione laudis, snīa diuinæ correptionis acceperit. Tūc se vecordē fuisse cōsiderat, cū se pro tp̄ali quā p̄cepit gloria, p̄petua tormenta castigāt. Tunc verā scientiam supplicia aperiūt: quia per hæc profectò colligitur, nihil fuisse omnia quę transire potuerunt. Vnde & rectè subditur:

Osee 8.

C

Quòd ad flatum mortis quasi ad vēti vehementis impetum, hypocritarum textura rumpatur, & hi qui crucem in angaria portant, Christo non commoriantur. Cap. XXVI.

D

ET sicut tela aranearum fiducia eius. Bene hypocritarum fiducia, aranearum telis similis dr̄, quia oē quod ob obtinendā gloriam exudant, ventus vitę mortalis dissipat. Nam q̄m æterna non quærunt, bona temporalia cum tempore amittunt. Pensandum quoq; est, quòd fila araneæ per ordinē ducunt, quia sua hypocritæ quasi sub discretione opera disponunt. Aranearum tela studiosè texitur, sed subito venti flatu dissipatur: q̄a quicquid hypocrita cum labore peragit, aura humani fauoris tollit, & dum in

appetitu laudis opus deficit, quasi in ventum labor euanescit. Sæpe nāque & vsq; ad præsentis vitæ terminum, hypocritarū facta perdurant, sed quia per hæc autoris laudē non quærunt, bona ante Dei oculos nunquā fuerunt. Plerunq; enim, vt prædiximus, sacræ legis eruditione fulciuntur, doctrinæ verba proferūt: omne quod sentiunt, testimonijs accingūt: nec tñ per hæc vitam audiētium, sed ꝓprios fauores quærunt: quia nec proferre alia nouerunt, nisi quæ auditorum corda ad reprendendas laudes excitent, non autē
30 ad lachrymas accendant. Mens quippe concupiscentijs exterioribus occupata, igne diuini amoris non calet, & idcirco ad supernū desiderium inflammare auditores suos nequeunt verba, quæ frigido corde proferuntur. Neq; .n. res quæ in se ipsa non arserit, aliud accendit. Vnde fit plerunque, vt hypocritarum dicta, & audientes non erudiant, & eosdē ipsos qui ea proferunt, elatos laudibus deteriores
1.Cor. 8. reddant. Attestante .n. Paulo, scientia inflat, charitas verò ædificat. Quem enim charitas ædificando non erigit, scientia inflando peruertit. Plerunq; se hypocritæ mira abstinentia affligunt, oē robur corporis atterunt, & quasi carnis vitam funditus in carne uiuentes extinguunt, sicq; per abstinentiam morti appropiāt, vt penè quotidie morientes viuant. Sed ad hæc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt, veritate atte-
Mat. 6. stante, quę ait: Exterminant facies suas, vt appareant hoībus ieiunantes. Nā ora pallescūt, corpus debilitate quatitur, pectus interrūptibus suspirijs vrgetur. Sed inter hæc, ab ore proximorū sermo admirationis quæritur, nihilque tanto labore aliud, nisi æstimatio humana cogitatur. Quos nimirū bene Simon ille significat, qui dominicæ passionis tpe in angaria crucē portabat, de quo scriptum est: In-
Mat. 27 uenerunt hoīem Cyrenæum, veniētem obuiam sibi, noīe Simonē: hunc angariauerunt vt tolleret crucem Iesu. Qd enim per angariam agimus, non hoc ex studio amoris operamur. Crucem ergo Iesu in angaria portare, est afflictionem abstinētię ꝓ alia quàm necesse est intētione tolerare. An non Iesu crucem portat in angaria, qui quasi ad præceptū domini, carnē domat, sed tamē spiritalem patriam nō amat? Vnde & Simon idem crucem portat, sed nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem
gloriæ, mundo viuit. Quo cōtra per Pau- 31
lum bene ex electis dicitur: Qui autem Gal. 5
sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Cum uitijs quippe & concupiscentijs carnem crucifigimus, si sic gulam restringimus, vt iam de mundi gloria nihil quęramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per cōcupiscentiam peius viuit, quia & sæpe per sanctitatis imaginem, locum regiminis indignus assequitur: quem nisi aliquid in se virtutis ostenderet, nullo percipere labore mereretur. Sed trāsit quod delectabiliter obtinet, & pœnaliter, quod sequitur, manet. Sanctitatis nunc fiducia in ore hominum ponitur: sed cū internus iudex secreta cordis examinat, testes vitæ exterius non quærit. Bene ergo dicitur. Sicut tela aranearum fiducia eius, quia apparente cordis teste, præterit omnē quod exterius de humano fauore confidit. Vnde & adhuc aptè subiungitur.

Quòd instabilis sit domus quæ Christum non habet in fundamento, & quid sit quòd fatuæ virgines oleum mendicant. Cap. XXVII.

I*Nnitetur per domum suam, & non stabit.* Sicut domus exterioris conuersationis, est ædificium quod inhabitat corpus: ita domus nostræ cogitationis, est res quælibet quam per dilectionem inhabitat animus. Omne quippe quod diligimus, quasi in hoc quiescētes habitamus. Vnde Paulus quia in supernis cor fixerat, in terra quidam positus, sed tamen à terra extraneus, dicebat: Nostra conuer-
satio in cœlis est. Mens itaq; hypocritæ Phil. 3
nihil aliud in omne quod agit, nisi opinionis suæ gloriam cogitat, nec curat quò post per meritum dicitur, sed quid interim dicatur. Domus ergo eius, est delectatio

lectatio fauoris, quā quasi quietus inhabitat: quia per cūcta sua opera ad hāc se intra animum reclinat. Sed stare domus hæc non valet, quia laus cum vita præterit, & humanus fauor in iudicio non subsistit. Vnde & fatuæ virgines quæ oleum in vasis non sumpserant, quia in alienis scilicet uocibus gloriā, & non in suis cōscientijs habebant, turbatæ per sponsi p̄sentiam dicūt: Date nobis de oleo vestro quia lampades nostræ extinguuntur.

Mat. 25. Oleum quippe à proximis petere, est gloriā boni operis à testimonio alieni oris implorare. Mens etenim vacua: cum cunctis suis laboribus nihil se intus tenuisse

32 inuenerit testimonium foris quærit. Ac si apertè fatuè virgines dicant: Cum nos repelli sine retributione conspicitis, dicite in nostro opere q̄d vidistis. Sed frustra tunc hypocrita super hanc domum laudis innititur, quia nihil ei in iudicio attestatio humana suffragatur, quia eandem laudem quam post in testimonium exigit: prius in munere recepit. Vel certè super domum suam hypocrita innititur, cū annis fauoribus deceptus, quasi de fiducia sanctitatis eleuatur. Multa quippe hypocritæ in occulto mala faciunt, quædam verò bona in publico. Cunq; ex bonis patentibus laudes recipiūt, ab occultis malis cōsiderationis oculos auertūt, talesq; se existimāt, quales foris audiūt, non quales intus nouerunt. Vnde fit plerunq; vt ad supernū quoq; iudicium cū fiducia veniant, quia tales se apud internum arbitrum credunt, quales ab hominibus foris habebantur. Sed stare domus hypocritæ non valet: quia in terrore districti examinis, oīs anteactæ fiducia sanctitatis cadit. Cunq; sibi oris alieni testimonia deesse cognouerit, ad sua se opera enumerāda conuertit. Vnde & adhuc subditur: *Fulciet eam, & non consurget.* Hoc nanq; quod per se stare non valet, fulcitur vt stet. quia cum vitam suam hypocrita labefactari in iudicio conspicit, hanc fulciendo statuere operum enumeratione contendit. An nō laudis suę habitaculū hinc inde fulciunt, qui acta sua, vt præfati sumus, in iudicio enumerātes

Matt. 7. dicunt: Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Sed domus laudis tot allegationibus fulta, minimè consurgit, quia protinus iudex dicit: Nunquam noui vos, discedite à me qui operamini iniquitatem. Et sciēdum est, quia hoc quod surgit, ab infimis ad superiora se erigit. Domus ergo hypocritæ surgere non valet, quia per omne quod iuxta p̄cepta cœlestia agere potuit, à terra nunquā animum leuauit. Iure igitur tunc nequaquā ad prēmiū retributionis erigitur, quia per hoc quod nūc exhibet in appetitu temporalis gloriæ iacet.

Quod illucescente sole iustitiæ, siccierūt, & aridi hypocritæ qui virides videntur, & humecti. Cap. XXVIII.

Sed quia vita hypocritę scirpi appellatione signata, qualiter in iudicio reprobetur audiuimus: priusquam districtus iudex appareat, qualis ab hominibus habeatur audiamus. Sequitur: 33

Humectus videtur scirpus antequā veniat sol. Sæpe in sacro eloquio dn̄s, Solis appellatione figuratur sicut p prophetā dicitur: Vobis aūt qui timetis nomen dn̄i, Mala. 4.

orietur sol iustitiæ: & sicut repulsi in iudicio impij dicere in sapientiæ libro describuntur: Errauimus à via veritatis, & Sap. 5.

lumē iustitiæ non luxit nobis, & sol non est ortus nobis. Ante solē igitur scirpus humidus cernitur, quia priusquā diuina districtio in iudicio candeat, omnis hypocrita infusum se sāctitatis gratia ostēdat: quasi virens aspicitur, quia iustus æstimatur: honoris locum obtinet, de gloria sanctitatis pollet, à cunctis veneratio defertur, opinio laudis extēditur. Scirpus itaque iste in nocte humidus est, sole autem veniente siccatur: quia nimirum hypocrita in tenebris uitæ præsentis, sanctus ab omnibus creditur, sed cū districtus iudex venerit, quàm sit iniquus apparebit. Dicat ergo Humectus videtur, antequam veniat sol, quia virentem se nūc humanis oculis exhibet, sed in calore tunc diuini iudicijs arescet. Sequitur: *Et in ortu suo, germen eius egreditur.* Herba quælibet nascendo, prius à terra producitur, aura, & æstibus tangitur, so-

le ac pluuijs nutritur, & tunc demum ad
proferédum sui seminis germé aperitur.
Scirpus verò cum flore suo nascitur,
moxq; dum à terra surgit, qui secum se-
minis germen producit. Bene ergo per
herbas reliquas sanctus quilibet, per scir
pum verò hypocrita designatur: quia iu
sti viri priusquam in opere sanctæ con-
uersationis oriuntur, huius vitæ hyemé
tolerant, eosq; grauium persecutionem
æstus fatigant. Sed cum recta faciunt, ne-
quaquã hic suæ rectitudinis remuneratio-
né quærunt. Cum verò à præsentis mun
di laboribus exeunt, ad æternam patriã
peruenientes, expectata retributione
fruuntur. At cótrà hypocrita, quia mox
vt in bono opere nascitur, præsentis mũ
di recipere gloriam conatur, quasi scirpi
more cum germine oritur. Qui pro eo
quod bene viuere incipit, quærit statim,
vt à cunctis honoretur. Germen itaq; in
ortu, est remuneratio in inchoatione. Sæ
pe náq; nonnulli apertè prauitatis vias
deserũt, sanctitatis habitũ sumũt, moxq;
vt prima limina bene viuendi continge-
rint, obliti qui fuerint, affligi iam per pę
nitentiam de consummatis nequitijs no
lunt, laudari aũt de inchoata iustitia ap-
petunt, pręesse cæteris etiam melioribus
concupiscunt. Quos plerunque dum iu-
xta uotum præsens prosperitas sequi-
tur, multo q̃ prius fuerant, de sanctita-
tis habitu peiores fiunt. Nam rebus mul-
tiplicibus occupati, atq; ipsa ocupatione
confisi, non solum perpetrata minimè
deplorant, sed adhuc quæ deplorentur
exaggerant.

Quid sit non operari in primogenito bouis, & lignorum auferre præputia. Cap. XXIX.

QVi enim mundũm deserunt, ad ex
34 teriora officia prouehi non debét,
nisi per humilitaté diutius in eiusdem
mundi contemptu solidentur. Citius
nanq; bona depereunt, quæ hominibus
ante tempus innotescunt, quia & arbu-
sta plantata, priusquam fixa radice coa-
lescant, si manus concutiens tangit, are-
facit. At si in altum radix figitur, & ter-
A ræ humoribus cõspersa solidatur, hęc &
manus impellit, sed nó lædit: hæc & ven
torũ flatus inflectendo concutiunt, sed
nó euertunt. Ne ergo eruętur vita cępti
operis, diutinè ac robustè in alto humili-
tatis figenda ex radix cordis: vt cum ab
humano ore, detractionis aura vel fauo
ris flauerit, etsi in quamlibet partem vt-
cũq; incuruat, animum funditus nó euel
lat, sed ad statum suũ protinus post in-
flectioné redeat, si apud se fortis í radice
perdurat. Quid in rebus excrescétibus
pariete surgente robustius? Qui tamen si
B dum construitur, impellatur, statim sine
labore destruitur. si aũt per spatium tpis
ab humore suo exiccari permittitur, sæ-
pe & arietum ictibus minime quassatur.
Sic sic videlicet bona nostra & intempe-
stiuè manifestata depereunt, & diutius
occultata solidãtur: quia humanæ occu-
pationis manus cum incipienté conuer-
sationis nostræ vitã contigerit, quasi re-
centé parieté impellit, eamq; facilè de-
struit, quia adhuc humoré infirmitatis
propriæ nó amisit. Cũ vero in lóga quie
C tis suæ adiectione se animus cóprimit,
quasi more exiccari parietis, cõtra ictus
obdurescit & confractũ protinus resilit,
oé qđ solidum impactũ fuerit. Hinc est q̃
vitam inchoãtium Moyses humanis oc-
cupationibus exerceri prohibuit, dicés: Deu
Non operaberis in primogenito bouis,
& non tondebis primogenita ouiũ. In
primogenito quippe bouis operari, est
bonæ conuersationis primordia, in e-
xercitio publicæ actionis ostédere. Ouiũ
quippe primogenita tódere, est ab occul
tationis suę tegmine, humanis oculis in
choantia bona opera nostra denudare.
D In primogenito ergo bouis operari pro
hibemur, atq; à primogenitis ouium de-
tódẽdis compescimur, quia etsi quid ro
bustũ incipimus, exercere hoc in aperto
citius nó debemus: Et cũ vita nostra, sim
plex quid atq; innocuũ inchoat, dignũ
est, vt secreti sui uelamina nó relinquat:
ne nudum hoc humanis oculis quasi sub
ducto vellere ostédat. Ad sola ergo diui- 35
na sacrificia boum primogenita ouiũq;
proficiant, vt quicquid fortè, simplex, in
nocuũq; incipimus, hoc ad honorem in-
timi

timi judicis, in ara cordis immolemus. Qđ A abillo ꝓculdubio tãto libentius accipitur, quãto & ab hoĩbus occultatũ, nulla laudis appetitione maculatur. Sepe autẽ nouę cõuersationis primordia adhuc ex carnali vita sunt cõmixta, & idcirco innotescere citius nõ debẽt, ne cùm laudantur bona quæ placẽt, deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala quæ latent. Vnde rectè rursum ꝑ Mo-
Leu. 19. sen dr̃: Qñ ingressi fueritis terrã, quam ego daturus sum vobis, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis ꝓputia eo B rum. Poma quę germinãt, immũda erunt vobis, nec edetis ex eis. Ligna quippe pomifera, sunt opa virtutibus, fœcũda. Præputia itaq; lignorũ auferimus, cũ de ipsa inchoationis ĩfirmitate suspecti, primordia nostrorũ operũ nõ approbamus. Poma aũt quę germinant, immunda ducimus, nostrisq; eſibus nõ aptamus: q̃a cũ primordia boni laudantur, opis, dignum est vt hoc aĩum non pascat operantis, ne dũ accepta laus suauiter carpitur, fructus opis intempestiuè comedatur. Qui ergo inchoatæ virtutis, ab humano ore laudẽ C receperit, quasi plantati ligni ante tp̃s po-
Ps. 126. mũ comedit. Hinc per Psalmistã veritas dicit: Vanũ est vobis ante lucem surgere, surgite postquã sederitis. Ante lucẽ quippe surgere, est priusquã claritas æternæ retributionis appareat, in pręsentis uitæ nocte gaudere. Sedendum ergo prius est, vt post rectè surgamus: quia quisquis nunc sese sponte non humiliat, nequaquam hunc sequẽs gloria exaltat. Quod ergo illic ante lucem surgere, hoc hic hypocritæ in ortu est germen proferre: q̃a humanas laudes desiderans, ubi ad opus D bonum nascitur, ibi mox expetit, vt gloriã retributionis assequatur. An non in ortu suo hi germen protulerant, de qui-
Mat. 12. bus veritas dicebat: Amant primos discubitus in conuiuijs, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi? Pro eo ergo ꝙ bene agere incipiunt, quia honorem consequi ab hominibus conantur: quasi scirpi more ab ortu suo cum germine exurgunt. Hi nimirum cum recta operari appetunt, prius mente sollicita eiusdem operis sui testes quærunt, & tacita cogitatione pertractẽt, si sunt qui gerenda videant, si dignè hæc eloqui, qui viderint, possint. Si verò eorum facta nullum fortasse hominum contingat aspicere, hęc se proculdubio ęstimant perdidisse, & interni arbitri oculos quasi absentes deputãt: quia ab eo vicem sui operis recipere in posterũ recusant. Et quoniam cum rectum quod hypocrita egerit, uideri à multis quęrit, bene adhuc de hoc scirpo subiungitur: *Super aceruum petrarum radices eius densabuntur & inter lapides cõmorabitur.* Quid enim radicum nomine, nisi latentes cogitationes accipimus, quæ in occulto prodeunt, sed in ostensione operum per apertum surgunt, sicut & de verbi semine per prophetam dicitur: Et hoc Esa. 37. quod saluatum fuerit de domo Iuda, & quod reliquum est, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. Radicem quippe deorsum mittere, est cogitationem bonam in abditis multiplicare. Fructum verò sursum facere, est per efficaciam operis, recta quæ cogitauit ostendere. Lapidum verò nomine in sacra scriptura homines designantur: sicut sanctæ Ecclesiæ per Esaiam dicitur: Ponam ia- Esa. 54. spidẽ propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos. Qui eodem lapides quid dixisset, aperuit cum subiungit: Vniuersos filios tuos doctos à domino. Et sicut admonente Petro apostolo dicitur: Et vos tanquam lapides viui superædificamini domus spiritales. Hoc itaq; loco 1. Pet. 2. quia lapides dicti sunt, sed tamẽ uiui minimè dicuntur, nuda appellatione lapidum, permixti possunt reprobi & electi figurari.

Quòd in suã destructionẽ laborant, qui nuncijs regis Babylonis bona quæ agunt, quasi diuitias congregatas ostendunt. Cap. XXX.

SCirpus itaque iste qui inter lapides 36
commoratur, super aceruum petrarum radices pensat, quia omnis hypocrita cogitationes suas in exquirenda hominum admiratione multiplicat. Per oẽ enim qđ hypocritę faciũt: quia occultis cogitationib. laudes hominũ requirunt,

quasi radices scirpi in aceruum petrarũ
mittunt. Operaturi quippe laudes suas
cogitant, laudari autem has secum taciti
in cogitationibus versant. Gaudent se
præcipuos in humana æstimatione cla-
ruisse. Cumq; inflati fauoribus apud se-
metipsos intumescunt, sæpe mirantur ta-
citi etiam ipsi quod sunt. Videri quoti-
die semetipsis altiores cupiunt, ac miris
inuentionibus in opere excrescunt, quia
sicut virtus humilitatis omne vitiũ ener
uat, sic arrogantia roborat: Cogit nanq;
mentem iuuenescere, & cõtra vires vale
re, q̃a & quod negat vigor valetudinis, B
amor imperat laudis. Vñ & factis suis, vt
diximus, arbitros inquirunt. Si verò eo-
rum operi testes deesse contingat, narrãt
ipsi quæ gesserint. Cumq; efferri fauorib⁹
cęperint, sæpe eisdem suis operibus quæ
egisse se referunt, mentiendo aliq̃d adiũ-
gunt. Cũ verò & vera dñt, hęc dicendo a-
liena faciunt, quia quæsitis remunerati
fauoribus, ab eorum intima retributio-
ne vacuantur. In eo enim ꝙ bona sua pa
tefaciunt, ostendunt malignis spiritibus,
quasi insidiantibus hostibus, quæ preden C
tur. Quorum profecto vitam illa cunctis
notissima Ezechiæ culpa figurauit, post-
quam vna prece, & sub vnius noctis spa-
cio, centũ octoginta quinque milia ho-
stiũ angelo feriente prostrauit: postquam
occasui proximũ, ad altiora cœli spacia
solem reduxit: postquam vitam propin-
quante iam termino coarctatam, in tem
pora longiora protelauit: susceptis Ba-
bylonici regis nuncijs, bona omnia quæ
possidebat ostendit: sed prophetæ uoce
4 Re. 20 protinus audiuit: Ecce dies venient, &
auferẽtur omnia quæ in domo tua sunt,
in Babylonem: non relinquetur quicq̃, D
dicit dñs. Sic sic nimirum hypocritæ,
postquã magnis virtutibus excrescunt,
quia cauere malignorum spirituum insi-
dias negligunt, & cœlari in eisdem virtu
tibus nolunt, bona sua ostendendo, ho-
stium faciunt: & prodentes subitò amit-
tunt, quicquid diutius studentes operan
Psal. 77. tur. Hinc per Psalmistã dicitur: Tradidit
in captiuitatem virtutes eorũ, & pulchri
tudines eorum in manus inimici. Virtus
q̃ppe & pulchritudo arrogantiũ, inimici

A manibus traditur: quia oẽ bonum quod
per concupiscentiã laudis ostenditur, oc
culti aduersarij iuri mancipatur. Hostes
nanq; ad rapinam prouocat, qui suas co-
rum notitiæ diuitias denudat. Quousq;
enim ab æternę patrię securitate disiun-
gimur, ꝑ latronum insidiantiũ iter ambu
lamus. Qui ergo in itinere deprędari for
midat, abscõdat necesse est bona quę por
tat. O miseri qui affectantes laudes homi
num, in semetipsis dissipant fructus labo
rum, cunq; se ostendere alienis oculis ap
petunt, dãnant quod agunt. Quos nimi-
rum maligni spiritus cum ad iactantiam
prouocant, eorum sicut diximus, opera
captiuantes denudãt. Vnde sub cuiusdã
gẽtis specie, antiquorum hostium mali-
tiã signans, ꝑ prophetã veritas dicit: Po- Iohel. 1.
suit uineã meam in desertũ, decorticauit
ficũ meam, nudans expoliauit eam, albi
facti sũt rami eius. Insidiantibus quippe
spiritibus, Dei uinea in desertũ ponitur,
cũ plena fructibus aĩa, humanę laudis, cu
piditati dissipatur. Ficũ Dei gens ista de-
corticat, q̃a seductam mẽtẽ, in fauoris ap-
petitũ rapiens, quo hanc ad ostentationẽ
pertrahit, tegmẽ ei humilitatis tollit: eãq;
nudans expoliat, q̃a quousque in bonis
suis abscõditur, quasi ꝓprij tegminis cor
tice vestitur. Cũ verò mẽs hoc q̃d egerit,
videri ab alijs cõcupiscit, quasi expoliata
ficus eũ qui se texerat corticẽ amisit. Vbi
aptè subditur: Albi facti sunt rami eius,
q̃a ostensa humanis oculis eius opa can-
descunt, de sanctitate nomẽ sumitur, cũ
recta actio diuulgatur. Sed qm̃ subducto
cortice rami fici huius arescunt, solerter
intẽdendũ est: quia facta arrogantiũ hu-
manis oculis ostensa, unde placere appe-
tunt, inde siccantur. Mens itaq; quæ per
iactantiam proditur, decorticata rectè fi-
cus vocatur: quia & candida est per hoc
ꝙ cernitur, & siccitati proxima per hoc
quòd tegmine corticis nudatur. Intus er
go sunt seruanda quę agimus, si ab inter-
no arbitro vicem recipere nostri operis
expectamus. Hinc est enim quod per
Euangeliũ veritas dicit: Nesciat sinistra Matt. 6
tua, quid faciat dextera tua: vt sit ele-
emosyna tua in abscondito, & pr̃ tuus
qui videt in abscõdito reddet tibi. Hinc
est

Psal. 44 est quod de electorũ Ecclesia per Psalmi stá dicitur: Oĩs gloria eius filiæ regũ ab intus. Hinc Paulus ait: Gloria nostra hæc est, testimoniũ conscientiæ nostræ. Filia quippe regũ Ecclesia, quæ in bono est opere spiritaliũ principũ pdicatione generata gloriã intus hẽt: quia hoc qđ agit, in ostentationis iactantia non hẽt. Gloriã suam Paulus testimoniũ conscientiæ memorat, quia fauores oris alieni nõ appetẽs, vitę suæ gaudia extra semetipsum
38 ponere ignorat. Occultanda sunt ergo q̃ agimus, ne hæc in huius vitæ itinere incautè portãtes, latrocinantium spirituũ incursione perdamus. Et tñ veritas dicit: Videant opera vestra bona, & glorificẽt patrem vestrũ qui in cœlis est. Sed aliud est profecto, cum in ostensione operis, gloria quæritur largitoris, aliud cũ laus priuata concupiscitur de domo largientis. Vnde & rursus in Euangelio hæc eadem veritas dicit: Attẽdite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Opus ergo nostrum cum hominibus, ostenditur, in cordis prius examinatione pẽsandum est, per eiusdẽ ostensionis studium quid quæratur. Si enim dantis gloriam quærimus, etiam publica nostra opera, in conspectu illius occulta seruamus. Si verò per hęc nostram laudem concupiscimus, foras ab eius conspectu iam fusa sunt, etiam si a multis ignorentur. Sed valde perfectorũ est, sic ostenso opere, autoris gloriã quærere, vt de illata laude priuata nesciant exultatione gaudere. Tũc solum nanq; innoxiè hominibus laudabile opus ostenditur, cum per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur. Quam quia infirmi quiq; perfectè contemnendo non superant restare necesse est, vt bonũ hoc quod operantur abscondant. Sæpe enim ab ipso ostensionis exordio, propriã laudem quærunt, sæpe verò in ostensione operis, autoris patefacere gloriã cupiũt, sed excepti fauoribus, in laudis propriæ cupiditatem rapiũtur, cunq; semetipsos dijudicare interius negligunt, sparsi exterius ignorant quod agũt, eorumq; opus suæ elationi militãt, atque hoc se impendere obsequio largitoris putant. Scirpus

Marginalia (left): 2. Cor. 1. — Matt. 5. — Ibidem

A ergo inter lapides commoratur, quia ibi hypocrita stat, vbi mentis suæ intentionem solidat. Nam cum attestationẽ percipere multorum ambit, quasi in lapidũ collectione subsistit. Sed iste hypocrita q̃ scirpi appellatione signatur, cum corpus abstinentia domat, cum largiendo quæ possidet, studio pietatis exudat, cum notitia sacræ legis eruditur, cũ verbo prędicationis vtitur: quis hunc tanta plenum largitate cõspiciens, à gratia æstimet largitoris alienum? Et tñ superna dispensatio largitur huic dona operis, & fortem
B denegat hæreditatis, operandi munera cumulat, & tñ vitam operantis ignorat: quia cum perceptum munus ad laudem propriam trahitur, in conspectu lucis intimæ vmbra elationis obscuratur. Vnde & bene subditur: *Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum, & dicet: Non noui te.* De loco suo hypocrita absorbetur, cum à præsentis vitæ fauoribus morte interueniente separatur. Sed hunc absorptũ internus arbiter negat, seq; eum nescire
C denunciat, quia simulatoris vitã iustè reprobando veritas ignorat, nec recognoscit eius bona quæ egit, quia hæc ex recta intentione non protulit. Vnde & fatuis virginibus in iudiciũ veniens dicit: Amen dico vobis, nescio vos. In quibus Mat. 25.
dum mentis corruptionẽ considerat, carnis ẽt incorruptionem damnat. Sed vtinam hypocritis sua perditio sola sufficeret, & nequaquã peruersa eorũ studia ardenter alios ad vitam duplicitatis instigarent. Hoc nanq; vniuscuiusq; proprium
D esse solet, vt qualis ipse fuerit, tales sibi eiungit & alios velit, diuersitatẽ vitæ refugiat, atq; hoc imitãdũ imprimat quod amat. Vnde & apud hypocritarum sensum simplicitas, oĩs in crimine est. Apertas q̃ppe mẽtes dijudicãt, & puritatẽ cordis hebetudinẽ appellant, oẽsq; quos sibi adhærere cupiunt, a simplicitatis itinere diuertũt, & quasi expulsa insipiẽtia eos erudisse se æstimãt, in quibus puritatem mentis, id est, artem sapientiæ debellãt.

Quia verò non solùm ex sua peruersitate hypocrita, sed adiũcta etiam sequacium perditione reprobatur, postq̃ non cognosci à iudice dicitur: rectè protinus subinfertur.

subinfertur. *Hæc est enim lætitia viæ eius: vt rursum de terra alij germinentur.* Ac si apertè diceretur: Veniente iudice nequaquàm cognoscitur, sed multipliciter supplicia recipit, quia eo latius in sua iniquitate lætatus est: quo & in alijs mala propagauit. Cui enim hic non sufficit iniquitas propria, torqueatur illic necesse est, etiam ex merito reatus alieni. Nũc itaq; simulatores gaudeant, & humana iudicia se obtinuisse glorientur. Despiciatur iustorũ simplicitas, atq; à calliditate duplicium fatuitas vocetur. Cui despectus simpliciũ transit: citius duplicium gloria percurrit. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd serui Dei quorum vita nunc æstimatur insania: in nouissimo ridebunt quando introibunt in gaudium domini sui. Cap. XXXI.

D*Eus non proijciet simplicem: nec porriget manum malignis.* Quia nimirum districtus in iudicio apparens, & despectum simplicium glorificando erigit, & malignorum gloriam reprobando confringit. Maligni.n. vocantur hypocritæ: qui bona non bene faciunt, & recta quę agere videntur, sub studio laudis operantur. Manum verò cui porrigimus, hunc videlicet ab imis eleuamus. Malignis ergo deus manum non porrigit: quia quærentes terrenam gloriam in imo derelinquit: & quamlibet recta videantur esse q agunt, hos ad gaudia superna non ꝑuehit. Vel certe ideo maligni appellantur hypocritæ, quia benignitatem erga proximos ostendunt, & dolos suæ iniquitatis operiunt. Per omne nanque quod vel faciũt, vel loquuntur, simplicitatem exterius exhibent, sed subtilitate interius duplicitatis callent puritatem superficie simulant, sed semper malitiam sub specie puritatis occultát. Quos cõtra bene per Moysen dr: Nõ indues vestem ex
Deu. 22. lana, linoq; contextam. Per lanã quippe simplicitas, per linũ verò subtilitas designatur: Et nimirum vestis quæ ex lana linoq; conficitur, linum interius cælat, lanam in superficie demonstrat. Vestem ergo ex lana linoq; contextam induit, q in locutione vel actione qua vtitur, in
A tus subtilitatem malitię operit, & simplicitatem fortis innocentię ostendit. Quia enim sub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet, quasi sub lanę grassitudine linum latet. Bene aũt post reproborum supplicia, iustorum remuneratio demonstratur, cum protinus subditur: *Donec impleatur os tuum risu, & labia tua iubilo.* Os quippe iustorum tunc risu replebitur, cum eorum corda finitis peregrinationũ fletibus, æternæ lætitię exultatione satiabuntur. De hoc risu discipulis veritas dicit: Mundus gaudebit, vos Ioan. 16.
autem cõtristabimini, sed tristitia vestra
B vertetur in gaudium. Et rursum: Videbo Ibidem
vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudiũ vestrum nemo tollet à vobis. De hoc risu sanctæ ecclesiæ Salomon ait: Ridebit Pro. 31. Eccle. 1.
in die nouissimo. De hoc iterum dicit: Timenti dominum, bene erit in extremis. Non autem tũc risus erit corporis, sed risus cordis. Risus.n. nũc corporis de lasciuia dissolutionis: nam risus cordis tunc de lætitia nascetur securitatis: Cũ ergo electi homines implentur gaudio manifestæ cõtemplationis: quasi ad hilaritatem risus exiliunt in ore mentis. Iubilum verò dicimus, cum tantam lętitiã
C corde concipimus, quantã sermonis efficacia nõ explemus, & tamẽ mente exultatio hoc quod sermone non explicat, ore sonat. Bene autem os risu impleri dicitur: & labia iubilo, quia in illa ęterna patria, cum iustorũ mens in exultationẽ rapitur, lingua in cantũ laudis eleuatur. Qui qm̃ tantum uidét, quantum dicere non valent, in risu iubilát: quia non explendo resonant quod amant. Donec 40
autem dicitur, non q̃ omnipotens Deus eousque malignos non subleuet, quousque
D electos suos in iubilationis gaudia assumat: ac si post à pœna eripiat, quos antè in culpa deserens damnat: se quòd hoc nequaquam vel ante iudiciũ faciat, cum dubium hominibus videri possit an fiat. Nam post electorum suorum iubilũ, quia malignis manum non porrigat, ex ipsa iam districtione vltimi examinis constat. Sic nanque & per Psalmistam dicitur: Dixit dominus domino Ps. 109.
meo, sede à dextris meis: donec ponã inimicos

micos tuos scabellum pedum tuorum: A Non quòd à dextris Domini nequaquā Dominus sedeat, postquam inimicos illius feriens, eius potestati substernit: sed quòd in æterna cunctis beatitudine præsidet, & priusquā rebellium suorū corda conculcet. In qua nimirum constat, quia subiectis hostibus sine fine & posterius regnat: sicut per Euangelium de Mariæ sponso dicitur: Et nō cognouit eam donec peperit filium suum primogenitum: non quòd hanc post natiuitatem Dei cognouerit: sed quòd nequaquā illam contigit, etiam cùm cōditoris sui matrem esse nesciuit. Nam quia eam contingere nequaquam ualuit, postquam redēptionis nostræ est eius utero celebrari mysterium agnouit, de illo profecto tempore necesse erat ut Euangelista testimonium ferret, de quo ꝓpter Ioseph ignorantiā dubitari potuisset. Sic itaq; nunc dicitur: *Deus non proijciet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, & labia tua iubilo.* Ac si apertè diceretur. Vitam simplicium nec ante iudicium deserit, & malignorum mentes percutere deserendo nec priusquam appareat prætermittit: nam quia sine fine reprobos cruciet, & electi eius in perpetuum postquā apparuerit, regnent, profecto dubium non est. Sequitur:

Mat. 1.

B

Quòd in die iudicij reprobi erubescent, quum in illa mundi ruina quā uanè laborauerint, tūc demum intelligent. *Cap. XXXII.*

QVi oderunt te, induentur confusione. Iustorū hostes in extremo examine, confusio induit, quia cùm transacta mala redūdare sibi ante oculos mentis aspexerint, suus eos vndiq; reatus deprimēs vestit. Ad pęnā hi q̃ppe tūc factorum suorū memoriam tolerant, q̃ nūc quasi a sensu rationis extranei gaudentes peccant. Ibi vident quantum debuerint fugere quod amauerūt, ibi conspiciunt quam lugubre fuerit, quod nūc in culpa gratulantur. Tunc aīum reatus obnubilat, & recordationis suæ iaculis ipsa se cōscientia impugnat. Quis igitur dignè penset iniquorū confusio quanta tunc erit, qn̄ & foris ęternus iudex cernitur, & intus ante oculos culpa versatur? Qui ad hęc idcirco ꝑueniunt, quia sola hic trāseuntia dilexerunt. Vnde & aptè mox subditur: *Et tabernaculum impiorum non subsistet.* Tabernaculū q̃ppe construitur, vt ab ęstu corpus & frigore defendatur. Quid itaque hoc loco tabernaculi noīe, nisi ædificatio terrenæ fęlicitatis exprimitur, per quā super se reprobi casura multiplicant, vt se à p̄sentis vitę necessitatibus quasi ab æstu & imbribus defendat? Honoribus nāq; excrescere ambiūt, ne despecti videātur. Terrena aggregando exaggerant, ne inopiæ frigore tabescant. Contēnunt curare qđ sequitur: & tota intētione satagunt, ne quid in pręsentibus desit. Student nomen dilatare, ne lateant, & si cūcta ad desideriū suppetant, munitos se in oībus & fęlices putant. Vbi ergo mentis habitationem construunt, ibi ꝓculdubio tabernacula fixerunt. Aduersa impatiēter ꝑferūt, remisse in ꝓsperis lætantur. Sola quę nulli afsūt cogitant, nec ad affectū cęlestis p̄rię ulla recordatione respirant. Gaudēt sibi suppetere bona q̃ cupiunt, atq; ubi carne requiescunt, ibi & mentē extinguendo sepeliūt: quia secularis curę telo trucidati, ternarum rerum agerem, quem foris exquirendo multiplicant, hunc semper interius per cogitationem portant. At contra iusti nec oblata bona hic pro magno suscipiunt, nec illata mala valde pertimescunt: sed cùm bonis præsentibus, vtuntur, uentura mala metuunt, & cū de malis præsentibus gemunt, bonorum sequentium amore consolantur: sicq; tēporali refouentur subsidio, sicut uiator i stabulo vtitur lecto, pausat, & recedere festinat, quiescit corpore, sed ad aliud tēdit mente. Nunquam vero & aduersa ꝑpeti appetunt, in transitorijs prosperari refugiunt, ne delectatione itineris, à patrię peruentione sequestrentur, ne gressum cordis in uia peregrinationis figant, & quandoq; ad conspectum cœlestis patrię sine mora perueniant. Gaudēt despici, nec dolent se necessitatibus affligi. Qui ergo contra pręsentia se aduersa non muniunt, quasi contra æstus & pluuias

C

41

D

uias habere tabernaculum nolunt. Vnde A & Petrus iure reprehẽditur, quia nec dũ (Mat. 17.) mẽtis pfectione roboratus, ueritatis claritate cognita, in terra figere tabernaculũ conatur. Iusti itaq; hic se cõstruere negligunt, ubi peregrinos se & hospites nouerunt. Quia enim in propriis gaudere desiderãt, esse in alieno felices recusant. Iniusti autem quanto longius ab æternę patriæ hęreditate diuisi sunt, tanto in terra altius fundamenta cogitationis figunt. Hinc est quòd ab ipso humanę cõditionis exordio, in electa prole Enoch B septimus nascitur: Hinc est quòd Cain primum filium suum Enoch uocat, atque ex eius nomine ciuitatem quam cõdidit, appellat. Enoch quippe dedicatio dicitur. iniqui ergo se in primordiis dedicant, quia in hac uita, quę ante est, cordis radicem plãtant: ut hic ad uotũ floreant, & à sequenti patria funditus arescant. Ex iustis uerò Enoch septimus oritur, quia eorum uitæ festa dedicatione in fine seruatur. Hinc est quòd attestante Paulo. (Heb. 12.) Abraham in casulis habitat quia habentem fundamenta ciuitatem quam supernus artifex construxit, C expectat. (Gen. 33.) Hinc est quòd Iacob greges ouium sequens humiliter graditur, atq; huic Esau obuiam ueniens, tumultu multiplicis comitatus eleuatur: quia nimirum & electi hic elationem non habent, & in bonis carnis reprobi læti tument. Hinc ad Israel dominus dicit: Si elegeris unum de populo terræ & constitueris principem super te, non faciet sibi equos & equites. (Deut. 17) Et tamen primus rex ab eodem populo electus, repentè ut culmen potestatis attigit, tria milia sibimet equites elegit, in elationem protinus prodiit, ad ædificationem percepti culminis erupit, quia foris restringere sub ęqualitate non poterat, quod intus animus super cæteros tumebat. Quasi munitum sibi diues ille tabernaculum construxerat, qui dicebat: Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, comede, & bibe, & epulare. (Luc. 12.) Sed quia eius tabernaculum in ueritatis fundamento non subsistit, ilico audiuit: Stulte, hac nocte repetunt animam tuam abs te? quæ autem parasti, cuius erunt? Bene ergo dicitur: Tabernaculum impiorum non subsistet: quia uitæ fugientis amatores, dum studiosè se in pręsentibus construunt, repentè ad æternam pœnam rapiuntur.

BEATI GREGORII MORALIVM IN CAPVT NONVM Sancti Iob, Liber Nonus.

Cap. I.

PEruersæ mentes si semel ad studiã contrarietatis eruperint, siue prauum, siue rectum quid à contradicentibus audiant, aduersis hoc responsionibus impugnant, quia cùm persona per contrarietam displicet, nec recta quę protulerit placent. At contra bonorum corda, quibus in odium non uenit persona, sed culpa, sic peruersa diiudicant, ut quæ recta dicuntur, C assumant. Discernendis quippe contradicentium sensibus æquissimi arbitri resident, & sic malè prolata respuunt, ut tamẽ approbent quæ ex ueritate cognoscunt Solet nanque inter spinarum multitudinem, etiam de frugis semine spica succrescere. Cauta ergo manu operantis agendum est, ut dum spina tollitur, spica nutriatur: quatenus qui studet eradicare quod pũgit, nouerit seruare quod reficit. Vnde & beatus Iob, quia Baldath Suites rectè per inquisitionem dixerat: Nũquid dominus supplãtat iudicium, aut omnipotẽs subuertit quod iustum est: D quia uera in hypocritas robustaque protulerat, bene hæc & contra prauos generaliter prolata cõspiciens, studiũ propriæ defensionis calcat, atque audita protinus approbat, dicẽs:

Libri

LIBRI IOB

CAPVT NONVM.

ET respondens Iob ait: Verè scio quòd ita sit, & quòd non iustificetur homo compositus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei vnum pro mille. Sapiens corde est, & fortis robore. Quis restitit ei, & pacem habuit? Qui transtulit montes, & nescierunt hi quos subuertit in furore suo. Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur. Qui præcipit Soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extendit cælos solus, & graditur super fluctus maris. Qui facit arcturum & oriona, & interiora Austri. Qui facit magna & incomprehensibilia & mirabilia, quorum non est numerus. Si venerit ad me, non videbo eum: si abierit, non intelligam. Si repentè interroget, quis respondebit ei? Vel quis dicere potest: cur ita facis? Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curuantur qui portant orbem. Quantus ergo sum ego vt respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo? Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo: sed meum iudicem deprecabor. Et cùm inuocantem me exaudierit, non credo quòd audierit vocem meam. In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa. Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus. Si fortitudo quæritur, robustissimus est. Si æquitas iudicij, nemo audet pro me testimonium dicere. Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me. Si innocentem ostendero, prauum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea: & tædebit me uitæ meæ. Vnum est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit. Si flagellat, occidet semel: & non de pœnis innocentium rideat. Terra data est in manus impij, vultum iudicum eius operit.

A *Quòd si non ille est, quis ergo est? Dies mei velociores fuerunt cursore, fugerunt, & non viderunt bonum. Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila volans ad escam. Cùm dixero: Nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor. Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Si autem & sic impius sum, quare frustra laboraui? Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ, & tamen sordibus intinges me: & abominabuntur me vestimenta mea. Neque enim viro qui similis mei est respondebo,*
B *nec qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri. Non est qui vtrunque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus. Auferat à me virgam suam, & pauor eius non me terreat. Loquar, & non timebo eum. Nec enim possum metuens respondere.*

Quòd qui de vitæ perfectione se erigit, nec initium se habere ostendit.

Cap. II.

C

VErè scio quòd ita sit, & quod non iustificabitur homo compositus Deo. Homo quippe Deo non compositus, iustitiam percipit, compositus amittit: quia quisquis se autori bonorum comparat, bono se quod acceperat priuat. Qui enim accepta bona sibi arrogat, sui. contra Deum donis pugnat. Vnde ergo despectus erigitur, dignum est ut erectus inde destruatur. Sanctus autem uir quia omne virtutis nostræ meritum esse vitium conspicit, si ab interno arbi-
D tro districtè iudicetur, rectè subiungit: *Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei vnum pro mille.* In scriptura sancta millenarius numerus pro vniuersitate solet intelligi. Hinc etenim Psalmista ait: Verbi quod mandauit in mille generationes: cùm profectò constet, quòd ab ipso mundi exordio vsque ad redemptoris aduentum, per Euangelistam non amplius quàm septuagintaseptem propagines numerentur. Quid ergo in millenario numero, nisi ad proferendam nouam sobolem, perfecta

vniuersitas

Ps. 104

vniuersitas præscitæ generationis exprimitur? Hinc & per Ioannem dicitur: Et regnabunt cum eo mille annis, quia videlicet regnum sanctæ Ecclesiæ, vniuersitatis perfectione solidatur. Quia verò nonas decies multiplicata in denarium ducitur: denarius per semetipsum ductus in centenarium dilatatur, qui rursus per denarium ductus in millenarium tenditur, cum ab vno incipimus, vt ad millenarium veniamus, quid hoc loco vnius appellatione, nisi bene viuendi initium, quid millenarij numeri amplitudine, nisi eiusdem bonæ vitæ perfectio designatur? Cum Deo autem contendere, est non ei tribuere, sed sibi gloriam suæ virtutis arrogare. Sed sanctus vir conspiciat, quia & qui summa iam dona percepit, si de acceptis extollitur, cuncta quæ acceperat amittit, & dicat: Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei vnum pro mille. Qui enim cum autore contendit, vnum pro mille respondere non sufficit: quia qui de perfectione se erigit, habere se bene viuendi nec initium ostendit. Vnum nanque pro mille respondere non possumus: quia cum de bonæ vitæ perfectione extollimur, hanc nos nec inchoasse monstramus. Sed tunc de nostra infirmitate verius concutimur, si quàm sit immensa potentia iudicis, considerando pensamus. Vnde & subditur: *Sapiens corde est, & fortis robore.* Quid mirum si conditorem sapienrium, sapientem dicimus, quem ipsam esse sapientiam scimus? Et quid mirum quod fortem esse memorat, quem ipsam esse fortitudinem nullus ignorat? Sed sanctus vir diabolus verbis in laudem autoris prolatis, aliquid nobis intimat, vnde nos ad cognitionem nostram trepidos reducat. Sapiens quippe Deus dicitur: quia occulta nostra subtiliter agnoscit: & esse fortis adiungitur, quia valenter cognita percutit. Nec falli ergo à nobis: quia sapiens: nec vitari, quia fortis est. Nunc vt sapiens omnia inuisibilis aspicit: tunc vt fortis sine vllo obstaculo quos reprobat punit. Qui hoc

Apo. 20.

A

quoque hic forti sapientia ordinat, vt humana mens cum contra autorem se eleuat, ipsa se sua elatione confundat. Vnde & subditur: *Quis restitit ei, & pacem habuit?* Qui enim cuncta mirabiliter creat, ipse vt creata sibimet conueniant ordinat. In quo ergo conditori resistitur, pacis conuentio dissipatur: quia ordinata esse nequeunt, quæ superni moderaminis dispositionem perdunt. Quæ enim subiecta Deo, in tranquillitate persistere nequeunt, ipsa se sibimet dimissa confundunt: quia in se pacem non inueniunt, cui venienti desuper in autore contradicunt. Sic summus ille angelicus spiritus, qui subiectus Deo in culmine stare potuisset, semetipsum repulsus, patitur: quia per naturæ suæ inquietudinem foris vagatur. Sic primus humani generis parens, quia autoris præcepto restitit, carnis protinus contumeliam sensit: & quia subesse conditori per obedientiam noluit, sub semetipso prostratus, & pacem corporis protinus amisit. Bene ergo dicitur: Quis restitit ei & pacem habuit? quia peruersa mens vnde se contra autorem erigit, inde se in semetipsa confundit. Resistere autem Deo dicimur, cum repugnare eius dispositionibus conamur. Neque enim nostra infirmitas incommutabili eius sententiæ obuiat, sed tamen quod explere non valet, tentat. Nam sæpe humana infirmitas occultè vim dispositionis agnoscit, & tamen hanc mutare si valeat appetit. Contraire satagit, sed ipso se gladio contradictionis frangit. Ordini interno remittitur, sed suis victa conatibus ligatur. Habere ergo pacem resistens non potest: quia dum superbiam confusio sequitur, quòd stulte per culpam geritur, hoc in agentis pœnam mirabiliter ordinatur: Sed vir sanctus virtute prophetici spiritus plenus, cum confusionem generaliter humanę superbiæ conspicit, ad speciale malum protinus, plebis Israeliticæ oculos mentis tendit, & quæ pœna elatos omnes maneat, ex vnius gentis interitu ostendit: Nam repentè subiungit, dicens: Qui transtulit

B C D

Resist. Deo. quid.

lit montes, & nescierunt hi, qui subuertit in furore suo.] In scriptura sacra sæpe montium nomine, prædicantium altitudo designatur: de quibus per Psalmistam dicitur: Suscipiant montes pacem populo tuo. Electi quippe prædicatores, æternæ patriæ non immeritò montes vocantur: quia per vitæ suæ celsitudinem ima terrenorum deserunt, & cœlo propinqui fiunt. Sed montes veritas transtulit, cum prædicatores sanctos à Iudeæ obduratione subtraxit. Vnde rectè etiam per Psalmistam dicitur: Transferentur montes in cor maris. In cor enim maris montes translati sunt, cum prędicantes Apostoli à Iudææ perfidia repulsi, ad intellectum gentilium venerunt. Vnde ipsi quoque in suis actibus dicunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quia repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sed hanc eandem translationem montium, hi ipsi nescierunt, qui in domini furore subuersi sunt, quia cum de suis finibus Hebręi Apostolos pellerent, lucrum se fecisse arbitrati sunt, quod prędicationis lumen amiserunt. Exigentibus quippe meritis, iusta animaduersione percussi, tanto intelligentiæ errore cęcati sunt, ut quòd lucem perderent, hoc esse gaudium putarent. Sed repulsis Apostolis, à Romano protinus principe Tito Iudęa destruitur, atque in cunctis gentibus sparsa, dissipatur. Vnde & translatis montibus rectè subiungitur. *Qui commouet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur.* De loco quippe suo terra commota est: cum plebs Israelitica de Iudææ finibus euulsa, nimirum colla gentibus subdidit, quia subdi autori recusauit. Quæ scilicet terra columnas habuit, quia in sacerdotes & principes, legis doctores atque pharisæos, ruitura eius fabricę structura surrexit. In ipsis nanque literę ędificium tenuit, & tranquillitatis suę tempore, sacrificium carnalium quasi super impositæ fabricę onera portauit. Sed translatis montibus, columnæ concussę sunt: quia subductis à Iudęa Apostolis, nec ipsi viuere in illa permissi sunt, qui ab illa uitę prędicatores expulerunt. Dignum quippe erat, vt terrenam patriam subacti perderent, cuius amore nequaquam veriti sunt cœlestis patrię milites impugnare. Sed expulsis sanctis doctoribus, Iudęa funditùs corruit, & iusto iudicantis examine, in erroris sui tenebris mentis oculos clausit. Vnde & adhuc subditur:

Psal. 71.
Psal. 45.
Act. 13.

Quòd propter malitiam subditorum subtrahatur lux prædicationis, & claudat Deus ora sanctorum doctorum.

Cap. III.

QVi præcipit soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo. Aliquando nanque in sacro eloquio Solis nomine, prędicatorum claritas designatur: sicut per Ioannem dicitur: Factus est sol vt saccus cilicinus. In extremo quippe tempore Sol quasi cilicinus saccus ostenditur: quia fulgens vita prędicantium ante reproborum oculos aspere & despecta monstratur. Qui stellarum quoque claritate figurantur, quia dum recta peccatoribus prędicant, tenebras nostrę noctis illustrant. Vnde & subtractis prędicatoribus, per prophetam dicitur: Prohibitę sunt stellæ pluuiarum. Quia verò sol per diem fulget, stellę obscuritatem noctis irradiant, & plerunque in sacro eloquio diei appellatione ęterna patria, noctis autem nomine, præsens vita signatur: prędicatores sancti, vt sol nostris oculis fiunt, cum contemplationem nobis verę lucis aperiunt: & velut stellæ in tenebris lucent, cum per actiuam vitam profuturis necessitatibus nostris terrena disponunt. Quasi in die vt Sol corruscat, cum ad contemplandam internę claritatis patriam, mentis nostrę aciem subleuant: & quasi stellæ in nocte resplédét: quia & cum terrena agunt, offensurum iamiamq́ue nostri operis pedem, exemplo suę rectitudinis dirigunt. Sedquia expulsis prædicatoribus,

Apoc. 6.
Hier. 3.

bus, non fuit qui plebi Iudaicæ in perfidiæ suę nocte remanenti, uel claritatem contemplationis ostenderet, uel actiuę uitæ lumen aperiret: ueritas qppe, quæ hanc repulsa deseruit, subtracto prędicationis lumine, meritò suæ prauitatis excæcauit, rectè dicitur: Qui pręcipit Soli, & non oritur: & stellas claudit quasi sub signaculo. Oriri quippe ei Solem noluit, à qua prædicantium animum diuertit. Et quasi sub signaculo stellas clausit, qui dum prædicatores suos per silentium intra semetipsos retinuit; cæcis iniquorum mentibus cœleste lumen abscondit.
4 Pensandum uerò est, quia idcirco aliquid sub signaculo claudimus: ut hoc cũ tempus congruit, ad medium proferamus. Et sacro eloquio attestante didicimus: quòd Iudæa quæ nunc deseritur, ad sinum fidei in fine colligatur. Hinc
Esa. 10. nanque per Esaiam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquię saluæ fient. Hinc Paulus ait: Do
Rom. 11. nec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Qui igitur pręcatores suos nunc Iudææ oculis subtrahi, sed postmodum ostẽdit, quasi sub signaculo stellas clausit, ut absconsis prius, & pòst coruscantibus astrorum spiritalium radiis noctem perfidiæ suæ, & nunc repulsa non uideat, & tunc illuminata deprehendat. Hinc est quòd duo illi prædicatores eximij dilata morte subtracti sunt, ut ad predicationis usum in fine reuocentur. De quibus per Ioannẽ
Apo. 11. dicitur: Hi sunt duæ oliuę, & duo candelabra in cõspectu domini terræ astantes. Quorum unum in Euangelio per semetipsam ueritas pollicetur dicẽs: He
Mat. 17. lias uẽturus est, & restituet omnia. Quasi ergo sub signaculo stellę clausę sunt, quæ & nunc occultantur ne appareant, & pòst ut prodesse ualeãt, apparebunt: Sed tamen plebs Israelitica, quę ubertim in fine colligitur, in ipsis sanctę Ecclesię exordiis crudeliter obduratur. Nã prædicatores ueritatis renuit uerba adiutorij spreuit. Quod tamen mira autoris dispensatione agitur, ut nimirum prędicãtium gloria quę recepta in uno populo latere poterat, in cunctis gen-

A tibus repulsa dilatetur. Vnde & aptè mox subditur.

Quòd cœli extensi sunt, quando dilatatum est Euangelium, & diffusa prædicatio in orbem terrarum. Cap. IIII.

QVi extendit cœlos solus. Quid namque cœlorum nomine, nisi hac eadem cœlestis prędicãtium uita designatur? De quibus per Psalmistam dicitur: Cœli enarrant gloriam Dei. Ipsi igitur cœli, ipsi sol esse memorantur. Cœli
B scilicet, quia intercedendo protegunt. Sol autem: quia prædicando uim luminis ostendit. Commota igitur terra cœli extensi sunt, quia cum Iudæa ad uim persecutionis intremuit, Apostolorum uitam dominus in cunctarum gẽtium cognitionem dilatauit. Et dum illa per iudicium in mundum captiua dispergitur, isti ubique per gratiam in honore tenduntur. Angusti quippe cœli fuerint, cùm una plebs tot egregios prędicatores tenebat. Quis enim gentium Petrum nosset, si in solius Israelitici populi prędicatione remãsisset? Quis Pauli
C virtutes agnosceret, nisi hunc Iudęa ad nostram notitiam prosequẽdo trãsmisisset? Ecce iam qui plagis & cõtumeliis ab Israelitica plebe repulsi sunt, per mũdi fines honorantur. Solus ergo dominus cœlos tetendit, qui secreti mira dispensatione consilij, prędicatores suos vnde permisit in vna gente opprimi, fecit in mundi cardines inde dilatari. Sed neque ipsa hęc pręsenti dedita mundo gentilitas, cùm culpas eius Apostolorũ lingua corripuit, verba vitæ libenter accepit. nam protinus in elatione contra-
D dictionis intumuit, atque ad crudelitatẽ se persecutionis excitauit Sed quę prædicationis verbis cõtraire nititur, signorum citius admiratione temperatur. Vnde & aptè quoque in autoris laudem subiungitur.

Quod

Quod pauperes Christi, huius mundi potestates in miraculorum virtute calcauerunt. Cap. V.

E*T graditur super fluctus maris.* Quid
Psal. 23. enim maris nomine, nisi in bonorum nece sæuiens mundi huius amaritudo signatur? De quo & Psalmista dicit: Cógregans quasi in vtrem aquas maris. Aquas etenim maris quasi in vtrẽ dñs cõgregat, cũ miro moderamine cuncta disponẽs in suis clausas cordibus carnaliũ minas frenat. Super fluctus ergo maris B dñs graditur: quia cùm se procellæ persecutionis erigunt, miraculorũ eius obstupefactione franguntur. Qui enim tumores humanæ vesaniæ mitigat, quasi erectas in cumulo vndas calcat. Nã cùm morem suum gentilitas destrui nouæ cõuersationis prædicationes conspiceret: cum mundi huius diuites elationi suæ contraire viderent facta pauperum: cum sapientes seculi aduersari sibi imperitorũ verba pensarent, in p̃secutionis protinus tempestatem tumuerunt. Sed qui verborum aduersitate commoti, ad per- C secutionis procellas insiliunt, signorum, vt diximus, admiratione temperantur. Tot ergo in his fluctibus dominus gressus posuit, quot superbis persecutorib. miracula ostendit. Vnde bene rursum p̃
Psal 92. Psalmistam dr̃: Mirabiles elationes maris, mirabilis in excelsis dñs: quia contra electorum vitam ad p̃secutionis undas mundus se mirabiliter extulit, sed has supernorum conditor, sub eleuata virtute prædicantium mirabilius strauit, ministros etenim suos plus ostendit posse per miracula, quàm potestates terrenas quæ D tumuerant per iram. Quod bene etiam per Hieremiam dñs exteriora narrans,
Hier 5. interiora denuncians, dicit: Posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod nõ præteribit, & commouebuntur, & non poterunt, & intumescent fluctus eius, & non transibunt illũ. Arenam quippe dominus mari terminum posuit: quia ad frangendã mundi gloriam, abiectos & pauperes elegit. Cuius nimirũ maris fluctus intumescũt: cũ potestates seculi ad commotionem persecutionis exiliunt. Sed transire arenam nequeunt: quia despectorũ miraculis & humilitate franguntur. Sed dũ mare sæuit, dũ per insaniæ suæ fluctus erigitur, quia tñ virtutis intimæ ostensione calcatur, sancta Ecclesia proficit, atq; ad statũ sui ordinis per temporum incrementa consurgit. Vnde & aptè mox subditur:

Quod fundata in fide Christi Ecclesia, in hyeme infidelitatis contra persecutorum procellas, primo martyres, deinde doctores effulserunt: quibus post laborum pressuras in interioribus Austri, idest, secreto cœlestis patriæ sinu, præparata est ab æterno cum angelis sanctis hæreditas. Cap. VI.

Q*Vi facit Arcturum & orionas & hyadas, & interiora Austri.* Nequaquã sermo veritatis uanas Hesiodi, Arati, & Callimachi fabulas sequitur, vt arcturũ nominans, extremã stellarũ septem caudam vrsæ suspicetur, & quasi Orion gladium teneat, amator insanus. Hæc quippe astrorum nomina, a cultoribus sapientiæ carnalis inuenta sunt, sed scriptura sacra idcirco eisdem vocabulis vtitur: vt res quas insinuare appetit, notitia vsitatæ appellationis exprimantur. Nam si astra q̃ vellet per ignota nobis nomina diceret: homo pro quo hęc eadẽ scriptura facta est, nesciret proculdubio quid audiret. Sic igitur in sacro eloquio sapiẽtes Dei sermonem trahunt à sapientib. seculi, sicut in eo pro vtilitate hominis, vocẽ in se humanę passionis ipse conditor hoĩum sumit Deus, vt videlicet dicat: Pœnitet me fecisse hoĩem super terrã: cũ profecto constet, quia is qui cuncta prius q̃ veniat conspicit, nequaq̃ postq̃ aliquid fecerit, pœnitendo resipiscat. Quid ergo mirũ si spiritales viri vtuntur verbis carnaliũ, qñ ipse ineffabilis & creator oĩum spiritus, vt ad intellectum suũ carnem p̃trahat, in seipso carnis sermonẽ format? In scriptura igitur sacra dum nota astrorum noĩa audimus, de quibus astris sermo mouetur, agnoscimus. Cum verò quę enarrẽtur astra p̃pendimus, restat ut ex eorũ mõtibus ad spiritalis intelligẽtię arcana surgamus. Neq; eñ iuxta literam

literam mirũ aliquid dicitur, quòd Deus arcturum, orionas, & hyadas fecit, de quo nimirum constat, quia omnino in mundo nihil sit, quod ipse non fecerit. Sed sanctus uir hęc fecisse Deum dicit: per quę signari propriè ea quę spiritaliter geruntur, intelligit. Quid namq; arcturi nomine, qui in cœli axe cõstitutus septem stellarum radijs fulget, nisi Ecclesia uniuersalis exprimitur, quę in Ioannis Apocalypsi per septem Ecclesias septemq; candelabra figuratur? *Apoc.* quę dum dona in se septiformis gratię spiritus cõtinet, claritate summę uirtutis irradiãs, quasi ab axe ueritatis lucet.

7 Pensandum quoq; est quòd arcturus semper uersatur, & nunquam mergitur: quia & sancta Ecclesia persecutiones iniquorum sine cessatione tolerat, sed tamẽ usq; ad mũdi terminum sine defectu perdurat. Sępe nanque eam reprobi, quia usque ad internitionẽ ꝑsecuti sunt, quasi hanc se funditùs extinxisse crediderunt: sed eo multiplicius ad statũ sui profectus redijt quo inter manus persequentium moriendo laborauit. Arcturus ergo dũ uersatur erigitur: quia tunc sancta Ecclesia ualentius in ueritate reficitur, cum ardẽtius pro ueritate fatigatur. Vnde apte quoque post arcturum protinus orionas subdit. Oriones quippe in ipso pondere tẽporis hyemalis oriuntur: suo quoque ortu tẽpestates excitant, & maria terrasque perturbant. Quid igitur post arcturum per orionas, nisi martyres designantur? Qui dum sanctam Ecclesiam ad statum prædicationis erigunt, pondus persequentium, molestiasq; passuri, ad cœli faciem quasi in hyeme uenerũt. His etenim natis, mare terraq; turbata est: quia dum gentilitas mores suos destrui apparẽte illorum fortitudine doluit, in eorũ necem non solũ iracundos ac turbinos, sed etiam placidos erexit. Ex orionibus itaq; hyems inhorruit: quia clarescente sanctorum constantia: frigida mens infidelium, ad tempestatem se persecutionis excitauit. Orionas ergo cœlum ædidit, cum sancta Ecclesia martyres misit. Qui dum loqui recta rudibus ausi sunt, omne pondus ex frigoris aduersitate pertule-

A runt. Bene autem protinus hyadas subdidit, quæ uirescẽte uerno ad cœli faciem prodeunt, & cũ iam sol caloris suis uires exerit, ostenduntur. Illius quippe signi initijs inhærent, quod sapientes seculi, Taurum uocant, ex quo augeri sol incipit, atque ad extendenda diei spacia feruẽtior exurgit. Qui itaque post orionas hyadum nomine, nisi doctores sanctæ Ecclesiæ designãtur? Qui subductis martyribus, eo iam tempore ad mundi notitiam uenerũt, quo fideles clarius elucent, & repressa infidelitatis hyeme, altius per B corda fidelium sol ueritatis calet. Qui remota tempestate persecutionis, expletis longis noctibus infidelitatis, tunc sanctę Ecclesiæ orti sunt, cum ei iam per credulitatis uernum lucidior annus aperitur. 6 Nec immeritò doctores sancti hyadum nuncupatione signantur. Græco quippe eloquio hyetos pluuia uocatur, & hyades nomen à pluuijs acceperunt: quia ortæ proculdubio imbres ferunt: Bene ergo hyadum appellatione expressi sunt, qui ad statum uniuersalis Eccle- C siæ, quasi in cœli faciem deducti, super arentem terram humani pectoris sanctę prædicationis imbres fuderunt. Si enim prædicationis sermo pluuia non esset, Moyses minimè dixisset: Expectetur sicut pluuia eloquium meum: & nequaquam per Esaiam ueritas diceret: *De* Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem, atque hoc quod paulò ante protulimus, Quamobrem prohibitæ sunt stellæ pluuiarum. Dum ergo hyades cum pluuijs ueniunt, ad cœli spatia altiora ducitur: quia apparente doctorum scien- D tia, dum mens nostra imbre prædicationis infunditur, fidei calor augetur. Et perfusa terra ad fructum proficit, cũ lumen ætheris ignescit, quia vberius frugem boni operis reddimus, dũ per sacræ eruditionis flãmam, in corde clarius ardemus. Dumq; per eos diebus singulis magis magisq; scientia cœlestis ostenditur, quasi interni nobis luminis vernum tẽpus aperitur: vt nouus Sol nostris mentibus rutilet, & eorum uerbis nobis cognitus, seipso quotidie clarior micet. Vrgente etenim mundi fine, superna scientia proficit,

proficit, & largius cum tempore excrescit. Hinc nanq; per Danielem dr: Pertrãsibunt plurimi, & multiplex erit sciẽtia. Hinc Ioanni in priori parte reuelationis angelus dicit: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua. Cui tñ in eiusdem reuelationis termino præcepit, dicẽs: Ne signaueris verba prophetiæ libibri huius. Pars quippe reuelationis anterior signari pręcipitur terminus prohibetur: quia quicquid in sanctæ Ecclesiæ initijs latuit, finis quotidie ostẽdit. Nõnulli verò a Græca litera: quæ y dr hyadas nũcupatas arbitrantur. Qđ si ita est, significationi quã diximus, cõtrarium non est. Doctores. n. his stellis non inconuenienter expressi sunt, quæ à literis nomen trahunt. Sed quamuis hyades ab eiusdẽ literę visione non discrepent, certum tñ est, quia hyetos imber dicitur, eo quòd exortæ pluuias apportant. Vir igitur sanctus redemptionis nostræ ordinem contemplatus admiretur, atque admirans exclamet, dicens: *Qui extendit cœlos solus: & graditur super fluctus maris, qui facit arcturum & orionas & hyadas.* Extensis etenim cœlis, dñs formauit arcturum, quia in honorem deductis Apostolis, in cœlesti conuersatione fundauit Ecclesiã. Formato quoq; arcturo, fecit orionas, quia roborata fide vniuersalis Ecclesiæ, cõtra procellas mũdi ædidit martyres. Aeditis quoq; orionibus protulit hyadas, quia conualescẽtibus, contra aduersa martyribus, ad infundẽdam ariditatem humanorum cordium, doctrinam contulit magistrorum. Isti itaq; sunt astrorum spiritalium ordines, qui dum summis virtutibus eminẽt, semper ex supernis lucent. Sed post ista quid restat, nisi vt sancta Ecclesia laboris sui fructum recipiens, ad videnda supernæ patrię interna pueniat: Vnde & aptè quia dixit: Qui facit arcturum & orionas & hyadas, protinus addidit, & interiora Austri. Quid nanq; in hoc loco Austri nomine, nisi feruor sancti spiritus designatur? Quo dum repletus quisq; fuerit, ad amorẽ priæ spiritalis ignoscit. Vnde & sponsi voce in Canticorum Canticis dr: Surge Aquilo & veni Auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius. Austro quippe veniẽte, Aquilo surgens recedit, cum aduentu sancti spirit° expulsus antiquus hostis qui in torpore mentem constrinxerat, deserit. Atq; hortum spõsi Auster perflat, vt aromata defluãt, quia nimirum dum sanctam Ecclesiam donorum suorum virtutibus spiritus veritatis impleuerit, ab ea longè lateq́, odores boni operis spargit. Interiora ergo Austri, sunt occulti illi angelorũ ordines, & secretissimi patriæ cœlestis, sinus, quos implet calor spiritus sancti. Illuc quippe sanctorum animæ, & nunc corporibus exutæ, & postea corporibus restitutæ perueniunt, & quasi in Austri abditis occultãtur. Ibi per diem quasi in meridiano tempore, ardẽtius solis ignis accenditur, quia conditoris claritas mortalitatis nostræ iam pressa caligine, manifestius videtur, & velut sphere radius ad spatia altiora se eleuat: quia de semetipsa nos veritas subtilius illustrat. Ibi lumẽ intimę contemplationis sine interueniẽte cernitur vmbra mutabilitatis, ibi calor summi luminis sine vlla obscuritate corporis, ibi inuisibiles angelorum chori quasi astra in abditis emicant, quæ eo nunc ab hominibus videri nequeunt, quo flamma veri luminis altius perfunduntur. Valde itaque mirum est quod missis Apostolis dominus cœlos tetendit, quòd temperatis persecutionum tumoribus maris fluctus gradiens repressit, quòd solidata Ecclesia arcturũ statuit quòd raboratis contra aduersa martyribus orionas misit, quòd repletis in tranquillitate doctorib° hyadas prębuit: sed post hæc valde est admirabile quòd sinũ nobis cęlestis patrię quasi interiora Austri præparauit. Pulchrum est hoc omne quod quasi in cœli facie de diuina dispẽsatione cernitur, sed longè illud & incõparabiliter pulchrius ad quod inuisibiliter peruenitur. Vnde bene iterum sponsus in sponsæ suæ laudibus dicit: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Pulchram narrat, & pulchrã replicat: quia alia est ei pulchritudo morum in qua nũc cernitur, atque alia pulchritudo præmiorũ, in qua tunc

Margin notes: Dan. 12. — Apo. 10. — 9 — Can. 4. — Cant. 4. — B — C — D

per cōditoris sui speciem subleuabitur. Cuius membra, videlicet omnes electi, quia ad cuncta simpliciter incedūt, eius oculis columbarum vocantur, qui magna luce irradiant, quia & signorum miraculis corruscāt. Sed quantum est omne hoc miraculū quod videri nunc potest? illud de internis miraculum est mirabilius, quod nunc videri non potest. De quo illic apte subditur. Absq; eo qđ intrinsecus latet. Magna quippe est gloria aperti operis, sed longe incomparabilis occultę remunerationis. Quod ergo per beatum Iob astrorum nomine, hoc Salomonis vocibus oculorum appellatione signatur: & quod per Salomonem dicitur; Absq; eo quod intrinsecus latet hoc nobis beatus Iob intimat, cum Austri interiora commendat. Sed esse vir sanctus exteriora nominans, interiora considerans, aperta narrans, occulta penetrās, omne quod interius exteriusq; agitur, dicere conatur: sed opera summę magnitudinis qñ explicet lingua carnis? Vnde & aptè mox hæc eadem opera melius definiendo cōprehendit dicens:

Qui facit magna & inscrutabilia, quorum
10 *non est numerus.* Diuinæ fortitudinis facta tunc verius explere non posse cognoscimus, tunc facundius loquimur, cum ab his obstupescendo reticemus: Ad narranda quippe Dei opera habet defectus noster, quā sufficienter exerat linguā suā vt quæ cōprehendere idoneę mutus laudet. Vnde bene per Psalmistam dicitur:
Ps. 150 Laudate eum in potentatibus eius, laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Ille quippe dominum secundum multitudinem magnitudinis eius laudat, qui se succūbere in eius laudis expletione cōsiderant. Dicat ergo. Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia, quorū non est numerus. videlicet magna virtute, inscrutabilia ratione, innumerabilia multiplicitate. Diuina ergo opera quæ explere dicendo non potuit, facundius deficiendo definiuit. Sed in consideratione rerū cur longe extra nos ducimur, qui hoc ipsum quoq; qđ erga nos agitur, ignoramus? Vnde & aptè subiungit.

Quòd exigentibus peccatis ita cæcum est genus humanum, vt sæpe quòd donum est gratiæ, iram putet: & quod ira est, gratiam æstimet. *Cap. VII.*

SI venerit ad me, non videbo eum: & si abierit, non intelligam eum. Seclusum quippe ab internis gaudijs gen⁹ humanū exigente culpa mentis oculos perdidit. & quo meritorū suorū passibus graditur, nescit. Sæpe.n. gratiæ est donum, qđ irā deputat. & sæpe diuinæ districtionis ira est, qđ gratiam deputat. Nam plerunque gratię æstimat dona virtutū, & tñ de eisdē donis elatus corruit: Plerunque velut irā metuit aduersa tētationū, & tñ eisdē tentationibus pressus, ad virtutū custodiā cautior exurgit. Quis enim Deo se propinquare non estimet, cum supernis excrescere se muneribus agnoscit, cū vel prophetiæ donum, vel doctrinæ magisterium percipit, vel ad exercēdam curationum gratiam cōualescit? Et tamen sępe mens dum de virtutis suæ securitate resoluitur, insidiāte aduersario inopinatæ culpæ telo perforatur. Et inde à Deo in æternum longè fit, vnde ei ad tempus sine cautelæ custodia propinquauit. Et 11
quis se derelictum à diuina iam gratia non deputet, cum post experimentum munditiæ, lacessiri se carnis tentationibus videt, inhonesta ad animum cōgeri & ante cogitationis oculos, nonnulla improba, & immunda versari? Et tamen cum fatigant ista nec superant, nequaquam per pollutionem trucidant, sed ꝑ humilitatem seruant: vt infirmum se animus in tentatione deprehendēs, totum se ad diuinitatis adiutorium cōferat, & sui fiduciam funditus amittat. Sicque fit, vt inde altius Deo inhæreat, vnde se à Deo profundius cecidisse suspirabat. Accessus igitur recessusq; Dei, à mente nostra minimè cognoscitur, quousq; rerū alternantiū finis ignoratur: quia & de tētatione incertū est, vtrum ꝓbet an trucidet: & de donis nequaq̃ deprehenditur, vtrū hic desertos remunerēt an in via nutriant, vt ad patriam perducāt. Homo ergo ab internis gaudijs semel expulsus, clausas cōtra se ianuas secreti spiritalis aspi-

aſpiciat, atq; ad ſemetipſum foras proiectus in carne gemat, & cæcitatis ſuę damna conſiderans, dicat: Si uenerit ad me, non uidebo eum: & ſi abierit, non intelligam. Ac ſi apertè deploret, dicens: Poſtquam ſemel ſponte oculos perdidi, quoniam quæſitæ noctis cæcitatem patior, nec ortum iam, nec occaſum Solis agnoſco. Et tamen homo qui infirmitatis pœna premitur, & cęcitatis ſuę caligine grauatur, ad ſupernæ lucis iudicium properat, ut ſuorum actuum rationem reddat. Vnde & mox ſubditur:

Quod magna ſuperbia ſit, in iudiciis diuinis rationem quærere. Cap. VIII.

SI *repentè interroget, quis reſpondebit ei?* Repentè Deus interrogat, cũ nos ad diſtrictionẽ ſui examinis inopinatos uocat. Sed interrogationi illius homo rñdere nõ ſufficit: quia ſi remota tunc pietate diſcutitur, in illo examine ẽt iuſtorum uita ſuccũbit. Vel certè interrogat, cùm duris nos percuſſionibus pulſat: ut cùm mens noſtra magna de ſe in tranquillitate æſtimat: ſemetipſam ueraciter qualis ſit, in perturbatione deprehendat. Et plerunq; qm̃ percutitur gemit, ſed reſpõdere non ſufficit, quia & ipſa ei percuſſionis ſuæ aduerſitas diſplicet: ſed tñ ſemetipſum homo conſiderans tacet, & diuina iudicia diſcutere metuit, qui eſſe ſe puluerẽ agnoſcit. Vnde & per Paulum dr̃:
Rom 9. O homo tu qui es qui reſpondeas Deo? Reſpondere Deo nõ poſſe conuincitur, qui hõ nominatur: quia per hoc quod de homo ſumptus eſt, iudicia ſuperna diſcutere dignus non eſt. Vnde hic quoque aptè ſubiungitur: *Vel quis ei dicere poteſt, cur ita facis?* Autoris facta ſemper indiſcuſſa ueneranda ſunt, quia iniuſta nequaquam eſſe poſſunt. Rationem quippe de occulto eius cõſilio quærere, nihil eſt aliud quam contra eius conſilium ſuperbire. Cùm ergo factorum cauſa non deprehenditur, reſtat ut ſub factis illius cum humilitate taceatur: quia nequaquã ſufficit ſenſus carnis, ut ſecreta penetret maieſtatis. Qui ergo in factis Dei rõnem nõ uidet, infirmitatem ſuã conſiderans,

A cur non uideat rationẽ uidet. Vnde & p Paulũ quoq; ſubſequenter adiungitur: Nunquid dicet figmentũ ei qui ſe finxit, Rom. 9.
quare me feciſti ſic? Quo.n. ſe cernit figmentum diuini operis, eo ſemetipſum redarguit, ne cõtra manum reſultet operantis: quia qui benignè quod non erat, fecit: quod eſt, iniuſte non deſerit. Ad ſemetipſam ergo in percuſſione mens redeat, & quod apprehendere nõ valet. nõ requirat: ne ſi diuinæ iræ cauſa diſcutitur, amplius diſcuſſa ꝓuocetur: & quam
B placare humilitas poterat, inextinguibiliter ſuperbia accendat. Vnde aptè quoque de hac eadem ira protinus ſubditur.

Quomodo verum ſit, quod nullus iræ Dei reſiſtat, cùm patens ſit, quod Moyſes & multi alij reſtiterint. Cap. IX.

DEus *cuius reſiſtere iræ nemo poteſt & ſub quo curuantur qui poterant orbem.* Mirum valde eſt, quòd iræ Dei nullum poſſe reſiſtere dicitur, cùm multos indignationi ſupernæ animaduerſionis ob-
C uiaſſe, eloquia diuina teſtentur. An non iræ Dei Moyſes reſiſtit, qui pro cadente populo erectus, ipſum ſupernę percuſſio Exo. 32.
nis impetũ, mortis ſuæ oblatione reſtrin Nu. 16.
xit, dicẽs: Dimitte illis hãc noxã: alioqui dele me de libro tuo quem ſcripſiſti? An non iræ Dei Aaron reſtitit, cum inter viuentes ac mortuos thuribulum ſumpſit, atque animaduerſionis ignem, incenſi fumo temperauit? An non Phinees iræ Dei reſtitit, qui luxuriantes cum alienigenis, in ipſo coitu trucidans, zelum ſuum diuinæ indignationi obtulit, &
D furorem gladio placauit? An non iræ Nu. 25.
Dei Dauid reſtitit, qui angelo ferienti ſe offerens, placationis gratiam & ante tẽpus propoſitum exegit? An non Helias iræ Dei reſtitit, qui longo iam tempore terra arente, ſubductas de cœlo pluuias verbo reuocauit? Quomodo ergo diuinę iræ nullum poſſe reſiſtere dicitur, cum multos ſæpe reſtitiſſe exemplis exiſtẽtibus demonſtratur? Sed ſi ſubtiliter & hęc beati Iob eloquia, & illorum facta penſamus: & verũ cognoſcimus, quia diuinæ iræ non reſiſtitur: & verũ, quia multi ſæ-

12 *Quo sancti iræ Dei quandoq; resistant.*

pe restiterunt. Omnes etenim sancti qui iræ Dei obuiant, ab ipso accipiunt, vt contra impetum percussionis eius opponantur: atque, vt ita dixerim, cum ipso se erigunt contra ipsum, eosque diuina uis sibi opponit secũ: quia in eo quod aduersum sæuientis iam foris obtinent, intus eos gratia irascentis fouet: & famulãtes îterius leuat, quos quasi aduersantes exterius tolerat. Portat ergo contradictionem deprecantium quam aspirat, & velut nolenti opponitur, quod ab ipso ut fiat, imperatur. Moysi enim dicit: Dimitte me vt irascatur furor meus contra eos & deleã eos, faciamq; te in gentem magnam. Quid est seruo dicere, dimitte me, nisi deprecãdi ausum præbere? Ac si apertè ei diceretur: Pensa, quantum apud me valeas, & cognosce, quia obtinere poteris quicquid pro populo exoras: Quod quia hac mente agitur, statim venia subiuncta testatur. Cum verò superna indignatio sese, ut ita dixerim, medullitus mouet: hanc oppositio humana non retinet: nec se vtiliter cuiuslibet deprecatio obijcit, cum semel Deus aliquid ab intimis irascendo disponit. Hinc est enim qđ Moyses qui reatũ totius plebis apud Deũ suis precibus tersit, dumq; se obicẽ obtulit, diuinæ iracundiæ vim placauit: ad petram Oreb veniẽs, & pro aquç exhibitione diffidens, repromissionis terrã ingredi, dño irascente non potuit. Et sæpe hac de re affligitur, sæpe desiderio se excitante turbatur, & dispositæ ultionis iracundiã repellere à semetipso non valuit, qui hanc volente dño & à populo

2. Re. 24

emouit. Hinc Dauid, qui à prostrata plebe postmodũ angeli gladiũ prece compescuit: prius plorans & eiulans, nudis pedibus filium fugit: & quousq; perpetrati facinoris vltionem ad plenum reciperet, iram Dei pro semetipso tẽperare nequaquam valuit.

3. Re. 17

Hinc Helias, ut sicut homo parum aliquid quasi de diuina animaduersione sentiret: qui verbo cœlos aperuit, ante indignationem mulieris territus per desertum fugit: & pro semetipso infirmatur in formidine, qui furorem Dei placat alijs per interuentionem. Iræ Dei igitur & resisti valet, quando ipse

A qui irascitur, opitulatur: & resisti omnino non valet, quando se & ad vlciscendum excitat: & ipse precem quæ ei funditur, non aspirat. Hinc ad Hieremiam dicitur: Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumas pro eis laudem & orationem, quia non exaudiam te, in tempore clamoris eorum ad me. Et rursum: Si steterint Moyses & Samuel corã me, non est anima mea ad populum istum. Qua in re quæri vtiliter potest, cur relictis tot antiquioribus patribus, ad effundendam precem Moyses & Samuel tan-

B tummodo præstantius elegantiusq; nominantur? Quod tamen facile agnoscimus, si eius, qua diligere & inimicos præcipitur, charitatis merita pensamus.

Conditoris nanque auribus maximè illa oratio commendatur, quæ pro inimicis quoque intercedere nititur. 13 Vnde & per semetipsam veritas dicit: Orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Et rursum: Cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus alterum. Cum verò patrum priorum facta sacro eloquio describente reuoluimus,

C Moysen & Samuelẽ exorasse pro aduersantibus inuenimus. Vnus quippe eorum sæuientis populi persecutiones fugit, & tamen pro vita sui persecutoris interuenit. Alter ex principatu populi deiectus, ipsis suis aduersarijs dicit: Absit à me hoc peccatum in Domino, quominus cessem orare pro vobis. Quid est ergo in difficultate deprecandi, Moysen & Samuelem deducere, nisi apertius indicare: quia eius iræ, neq; illi si astarent, obsisterent: qui idcirco pro amicis interuenire citius possent, quia apud hunc intercedere & pro inimicis solerent? Hinc

D ad eandem Iudæam dicitur: Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Et rursum. Quid clamas ad me super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus. Vir igitur sanctus aspiciat: quia nullus interuentu diuina ira restringitur, cũ implacabiliter excitatur, & dicat. Deus cuius resistere irę nemo potest: Quod bene & ad specialem intellectum ducimus, si eiusdem plebis Israeliticæ damna pensamus, quam redemptor, p dispensationis

sua

suæ mysterium ostensus, superbientem A deseruit: atque ad cognitionis suæ gratiam gentes vocauit. Vnde & aptè mox subditur:

Quòd pondere diuino omnes curuantur, & nec ipsi perfecti viri qui mundum regunt, nec ipsi angeli diuinitatis eius immensitatem comprehendant. *Cap. X.*

SVb quo curuantur qui portant orbem. Ipsi etenim orbem portant qui curã presenti seculi tolerant. Tantorum quippe pondera vnusquisq; sustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Vnde & terræ princeps non incongruè Græco eloquio βασιλέους dicitur. λαῶς enim populus interpretatur. Βασιλευς igitur βάσις λαοῦ vocatur, quod Latina videlicet lingua basis populi dicitur: quia videlicet ipse super se populum sustinet, qui motus illius, potestatis pódere fixus regit. Quò enim subiectorum suorum onera tolerat, eo quasi superpositam columnã basis portat. Beatus igitur Iob virtute prophetici spiritus plenus, aspiciat ꝙ Iudæa deseritur: atque ad diuinitatis cultum gentiũ principes inclinantur, & dicat: *Deus cuius resistere iræ nemo potest: sub quo curuantur, qui portant orbem.* Ac si apertè fateatur dicẽs: Et subiectos quondã districtè deseris, & erectas ptãtes gen-
14 tium misericorditer flectis. Quamuis per hoc quod dr̃. Sub quo curuãtur qui portant orbem, possint & angelicæ virtutes intelligi. Ipsi.n. orbẽ portant, qui regendi mundi curas administrant, Paulo atte-
Heb. 1. stante, qui ait: Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Ait ergo: *Deus cuius resistere iræ nemo potest: sub quo curuantur qui portant orbem.* Ac si humilitatem oĩs creaturæ conspiciat, & tremefactus dicat: Quis infirmorum hominum tuis nutibus obuiet, cuius se fortitudini & uirtutes angelicæ inclinant? Vel certè qm̃ cùm curuamur, superiora non cernimus erecti essent illi subtilissimi spiritus, si plenè potentiam eius maiestatis attingeret. Sed qui orbem portãt, sub Deo curui sunt: quia diuinitatis eius celsitudinem quamuis subleuati videant, nec virtutes tñ angelicæ comprehendunt. Quã vir iustus præ infirmitate non penetrans: sed hanc vtcunq; ex subiectis summorũ spirituum ministerijs pensans, ad considerationem se propriã sollicita humilitate recolligit, sibiq; corã se præ ptãte supernæ magnitudinis vilescit, dicens: *Quantus ergo ego sum vt respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?* Ac si apertè dicat: Si creatura illa hunc considerare non sufficit, quæ carne non premitur: qua mente de eius ego iudicijs B disputo, qui pondere corruptionis angustor? Sicut autem sæpe ad nos verba Dei sunt iudicia illius, quæ nostrorum actuũ sententiam loquuntur: ita verba nostra ad Deum, sunt opera quæ exhibemus. Sed cum Deo loqui verbis suis homo nõ ualet, qui apud subtile eius iudicium, nullam de suis actibus fiduciam tenet. Vnde & aptè subditur:

Quod ex iustitia non in nobis, sed in domino gloriandum est. *Cap. XI.*

QVi etiam si habuero quippiam iustum nõ C respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Vt enim sæpe diximus: Omnis humana iustitia, iniustitia esse cõuincitur, si districtè iudicetur. Prece ergo post iustitiam indiget, vt quæ succũbere discussa poterat, ex sola iudicis pietate cõualescat. Quę cùm plenè à perfectioribus hr̃, haberi de illa quippiam dr̃: quia mens humana & cõprehẽsa vix peragit, & valde extrema sunt quæ cõprehendit. Dicat ergo: Qui ẽt si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudi D cem deprecabor. Velut si apertius fateatur, dicens: Et si ad opus virtutis excreuero, ad vitam non ex meritis, sed ex venia conualesco. Preci itaq; innitendum est, cum recta agimus: vt oẽ quod iustè viuimus, ex humilitate cõdiamus. Sed plerun 15
que ipsa nr̃a deprecatio tam multis tẽtationibus quatitur, vt penè à cõspectu iudicis repulsa videatur: & sæpe hanc creator misericors respicit. sed quia illibatam se vt vult exercere non valet, super se iudicium reprobationis pauet. Vnde &

subditur: *Et cum inuocantem me exaudierit, non credo quod audierit vocem meam.* Plerúque etenim mens diuini amoris igne accenditu, atque ad intuenda cœlestia & arcana subleuatur. Ad summa iam rapitur, & perfecto desiderio compuncta, ab infimis alienatur: sed repentina tentatione percussa, quæ intentione forti erecta in Deú fuerat obortus cogitationib. trásfixa curuatur: ita vt semetipsam discernere nequeat, atq; inter vitia virtutesq; deprehensa, ex qua parte sit valentior non agnoscat. Nã sæpe adhoc vsq; perducitur, vt miretur quomodo tam summa comprehendat, quam cogitatio illicita polluit. Et rursum: Quomodo illicitas cogitationes recipiat, quam super se valide feruor spiritus rapit. Quos alternãtes cogitationum motus in animo bene
Ps. 106. Psalmista intuens, ait: Ascendunt vsque ad cœlos, & descendunt vsque ad abyssos. Vsque ad cœlos quippe ascendimus, cum summa penetramus: sed ad abyssos vsque descendimus, cum repente a contemplationis culmine per turpia tentamenta deijcimur. Motus itaque animi dum inter uota & uitia alternant, nimirum sibi certitudinem ex auditionis obnubilant. Rectè ergo dicitur: *Et cum inuocantem me exaudierit, non credo quod audierit vocem meam:* quia mens ex ipsa sua mutabilitate sit trepida: & per hoc quod nolens patitur, repulsam se abiectamque suspicatur. Libet intueri uir sanctus quanta se subtilitate diiudicat, ne quid in illo diuina iudicia reprehendant. Infirmitatem nanque suam intuens, ait:

Quod sancti etiam sine causa flagellantur, non vt puniantur, sed vt probentur. Cap. XII.

QVantus ego sum qui respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo? De iustitiæ suę meritis non confidens, sed ad solam se spem postulationis conferens, subdit: Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Sed de ipsa quoque postulatione pauidus adiungit: Et cum in-

A uocantem me exaudierit, non credo quod audierit uocem meam. Cur tanta circumspectione trepidat, cur tanta sollicitudine formidat, nisi quia terrorem iudicis in extrema districtione considerat, & vim discussionis illius nõ ferens: omne quod gerit, esse sibi insufficiens pensat? Vnde & protinus subdit:

In turbine enim conteret me. Peccator 16
quisque in turbine atteritur, qui erectus in tranquillitate uidebatur: quia quem diu superna longanimitas tolerat, extrema iudicij seueritas necat: quę rectè turbo dicitur, quia in elemento rũ
B commotione reuelatur, Psalmista attestante, qui ait: Deus manifestè veniet, Psal.
Deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Vnde & propheta quoque alius dicit: Dominus in tempestate, Num.
& turbine viæ eius. In quo nimirum turbine idcirco iustus nequaquam conteritur, quia semper hic sollicitè metuit, ne conteratur. Perpendit nanque adhuc in præsentis vitæ itinere constitutus, humanis actibus exactor operum quàm districtus appareat. qui quosdam tunc reatu culpæ originalis adstrictos, etiam sine
C operibus damnat. Vnde rectè uir sanctus ex humani generis voce, protinus adiungit: *Et multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa.* Nonnulli etenim prius a præsenti luce subtrahuntur, quàm ad proferenda bona malave merita actiuæ vitæ, perueniant. Quos quia à culpa originis, sacramenta salutis non liberant: & hic ex proprio nihil egerunt, & illuc ad tormenta perueniunt. Quibus vnum vulnus est, corruptibiliter nasci: aliud, carnaliter emori. Sed quia post mortem quoque æterna mors sequitur, occulto eis iustoq; iudicio, etiã sine cau-
D sa vulnera multiplicatur. Perpetua quippe tormenta percipiunt, qui nihil ex propria voluntate peccauerunt. Hinc nanq; scriptum est: Nõ est mundus in conspectu eius, nec vnius diei infans super terram. Iob.
Hinc per semetipsam ueritas dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non potest introire in regnũ Io. 3.
Dei. Hinc Paulus ait: Eramus natura fi- Ephe.
lij

lij iræ, sicut & cæteri. Qui itaq; nullum proprium adiungens, ex solo originis reatu perimitur: quid iste in illo extremo examine, quantum ad humani sensus æstimationem, nisi sine causa vulneratur? Sed tamen sub diuina districtione iustum est, vt propago mortalis, velut in fructuosa arbor, & in ramis feruet amaritudinē quam traxit ex radice. Ait ergo, *In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa.* Ac si apertè humani generis damna considerans dicat: Districtus iudex qua eos animaduersione trucidat, quos culpa propriæ actionis dānat, si & illos in æternum percutit, quos reatus arbitrij non addicit? Quę nimirum dicta, nec à beato Iob discrepare specialiter cognoscimus, si hęc quàm verè prolata sunt, indagamus. Semetipsū nanq; subtiliter pensans, atq; in oī actione diiudicans: supernæ districtionis uim quāta sollicitudine pertimescat, insinuat dicens: *In turbine enim conteret me.* Ac si apertè dicat: Idcirco hunc semper & in tranquillitate timeo: quia per flagella qualis in turbine veniat, non ignoro. Quæ flagella scilicet & metuens præuidit, & præuidens pertulit. Vnde subiungit: *Et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa.* Vt enim sæpe iam diximus, nequaquam beatus Iob percussus est, ut in eo percussio vitium tergeret, sed ut meritum augeret. Vulneratum se itaquę sine causa asserens, hoc de se foris loquitur, quod de illo veritas in occulto testatur, dicens: Commouisti me aduersus eū, vt affligerem eum frustra. Vir ergo sanctus superbè non dicit, quod veraciter dicit: nec per hęc verba à rectitudine discrepat, per quę à iudice nō discordat, qui eorundem protinus vulnerum cōtinuationem exprimit, cùm subiungit: *Non concedit quiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus.* Sæpe iustis exercitiū virtutis est, sola exterius aduersa tolerare. Sed ut eorū uires certamen plenæ probationis erudiat, hos nonnunquā & foris tormenta lacerāt, & intus tentamenta castigant. Vnde vir sanctus impletū se amaritudinibus asserit, quia cum flagella exterius tolerat, illud est grauius quod de tentatione aduersarij in intimis portat. Sed inter hæc mitigat vim doloris, considerata ęqtas & potētia ferientis. Vn̄ subiungit: *Si fortitudo quæritur, robustissimus est: si æquitas iudicij, nemo pro me audet testimonium dicere.* Ille quippe vitæ causas examinat, qui has per alienum testimonium nō explorat: quia qui districtus qn̄que ostenditur illator pœnæ, ipse diu tacitus extitit testis culpæ. Hinc enim per prophetā dicitur: Ego sum iudex & testis. Hinc rursum ait: Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar. Parturiens nanque cum dolore eiicit, quod diu in abditis cum pondere portauit. Post longum ergo silentium, sicut parturiens, dominus loquitur: quia quod apud se nūc tacitus tolerat, in ultione quandoq; iudicij quasi cum dolore manifestat. Sed requirēdum nobis est, iste vir iustus, si pro eo testimonium dicere quisquam præsumeret, nunquid hunc à reatu liberaret? Et si huic alius testimonium non impendit, nunquid ad proferendum pro se testimoniū saltem ipse conualescit? Sequitur. *Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, prauum me comprobabit.* Ac si apertè dicat: Quid de alijs loquar, qui ipse de me testimonium ferre non ualeo? Sed quia innocentiæ tuæ testificari non sufficis, nunquid hoc ipsū quia innocentiam habeas scis? Subdit:

Margin notes: A; Iob. 2.; Hier. 29.; Esa. 42.; B; C; D

Quanta sit homini in sui cogitatione difficultas, & quod recta quæ agimus, sciendo nescire debeamus. Cap. XIII.

Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea? Plerunq; si scimus bona quę agimus, ad elationem ducimur: si nescimus, minimè seruamus. Quis.n. aut de virtutis suæ conscientia nō quantulùcunq; superbiat? Aut quis rursum bonū in se custodiat, qđ ignorat? Sed cōtra vtraq; quid superest, nisi vt recta quæ agimus, sciendo nesciamus: ut hæc & recta æstimemus, & minima: quatenus & ad custodiā sensificet animum scientia rectitudinis, & in tumorē non eleuet æstimatio minorationis? Sed sunt nonnulla quæ sciri à nobis facilè nequeunt, et cum 18

geruntur. Nam sæpe recto studio contra delinquentium culpas accendimur: & cũ vltra æquitatis metas p irã rapimur, hoc zelum iustæ districtionis æstimamus. Sæpe officium pdicationis assumimus: ut p hoc fraternę vtilitati seruiamus: sed nisi placeamus cui loquimur: nequaquam libẽter accipitur quod prædicamus. Cunque placere mens vtiliter studet, ad amorẽ laudis pprię turpiter defluit, & quę à captiuitate vitiorũ alios curabat eruere, ipsa suis fauoribus incipit captiua seruire. Quasi latrũculus quippe est appetitus laudis humanæ, qui recto itinere gradientibus ex latere iũgitur, vt ex occultis educto gladio gradientium vita trucidetur. Cunq; propositæ vtilitatis intẽtio ad studia priuata deducitur: horrendo modo vnũ idemq; opus culpa peragit, qđ virtus
39 inchoauit. Sæpe & ab ipsis exordijs aliud cogitatio expetit, aliud actio ostendit. Sæpe si fidelẽ sibi, nec ipsa cogitatio exhibet, quia aliud ante oculos mentis versat, & longè ad aliud ex intentione festinat. Nã plerunq; nonnulli terrena pręmia appetunt, & iustitiã defendunt: eq; innocẽtes æstimant, & esse defensores rectitudinis exultãt. Quibus si spes nũmi subtrahitur, à defensione protinus iustitię cessatur: & tñ defensores iustitiæ se cogitant, sibiq; se rectos asserunt, qui nequaquã rectitudinẽ, sed nũmos quærunt. Contra quos
Deu 16. bene per Moysen dr̃: Iniustè quod iustũ est, exequeris. Iniustè quippe quod iustũ est, exequitur, qui ad defensionẽ iustitiæ non uirtutis æmulatione, sed amore præmij temporalis excitatur. Iniustè quod iustũ est, exequitur, qui ipsam quam prætendit iustitiam vænundare minimè veretur. Iustè ergo iustum exequi, est in assertione iustitiæ eandem ipsam iustitiã quærere. Sæpe recta agimus, & nequaquam pręmia, nequaquam laudes ab hominibus expectamus: sed tamen mens in sui fiduciam erecta, his à quibus nihil expetit, placere contẽnit, eorũ iudicia despicit, seq; male liberam per abrupta elationis rupit: & ĩde sub vitio prius obruitur vnde quasi deuictus vitijs nullis se appetitionibus subiacere gloriatur. Sæpe dum nosmetipsos plus iusto discutimus,

A de ipso discretionis studio indiscretius erramus, & mentis nostrę acies quo plus cernere nititur, obscuratur: quia & qui importunè Solis radios aspicit, tenebrescit, & inde nihil videre compellitur, vnde videre amplius conatur. Quia igitur ab inquisitione nostra torpentes nos omnino nescimus, aut si subtili nos discussione requirimus, plerunq; inter vitia virtutesq́ue caligamus: rectè nunc dicitur: *Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* Ac si apertè diceretur: Cõditoris contra me iudicia qua temeritate redarguo, qui ipsum me ex infirmitatis caligine ignoro? Vnde bene per prophetã dici-
B tur: Dedit abyssus vocem suam ab altitudine phantasiæ suæ. Abyssus quippe phantasię altitudinem portat, cùm humanus animus, immensa cogitatione caliginosus, semetipsum ẽt discutiendo nõ penetrat. Sed ab hac altitudine vocẽ dare, est: quia dum se deprehendere non põt, cogitur in admirationem consurgere, vt eo perscrutari non audeat, quod sup ipsum est: quo incomprehensibilitatẽ suã ipse cogitans, non valet inuenire quod est. Sed iustorum corda, quia ad perfectum se examinare nequeunt, ægre hoc
C exilium cæcitatis fuerunt. Vnde & bene subditur: *Et tædebit me vitæ meæ.* Tædet iustum viuere, quia & operando vitam non desinit quęrere: & tamen eiusdem vitæ suæ meritum non valet inuenire. Libram quippe examinis à sinu intimæ æquitatis trahit, & inde in se erga effectũ inuentionis deficit, vnde super se raptus ad vim inquisitionis excrescit. Sed est cõsolatio nostræ caliginis, reducta ad animum iusta & incomprehensibilis potentia conditoris: quæ & iniquos sine vltione non deserit, & rectorum iustitiam in-
D comprehensibilitatis immensitate transcendit. Vnde & aptè subiungitur.

Quòd iudicium diuinum nec peccator nec iustus effugiat, & quòd quantalibet iusti simplicitas fuerit, ipsa diuinæ magnitudinis simplicitate superetur. Cap. XIIII.

V*Num est quod locutus sum, & innocentem & impium ipse consumit.*
Inno-

Innocens à creatore consumitur: quia A quantalibet eius simplicitas fuerit, diuinę magnitudinis simplicitate deuoratur. Quamuis.n simplicitatem studiosè seruemus, ex consideratione tñ intimæ puritatis ostenditur, q̄ hæc ipsa quam agimus, simplicitas nõ sit. Impius quoq; à conditore consumitur, quia Deo cũcta mirabiliter ordinante, ipsis suis versutijs eius impietas ligatur. Nam inde se supplicijs & nesciens implicat, vnde se aliquid facere scienter exultat. Quia igitur omnipotens Deus & bonorum innocentiam simplicitatemq; superat, & B malorum astutiam penetrans damnat, rectè nũc dr̃: Vnum est qđ locutus sum, & innocentem & impiũ ipse consumit. Ac si apertè diceretur: Hoc apud me verbũ cogitationis protulit: quia nec innocẽs, si districtè discutior, apparebo: nec impiꝰ si apud me latere voluero, à superni examinis acumine abscõdor: qm̃ districtus iudex cuncta comprehendens, occulta malitiæ mirabiliter penetrat, & suis hãc inuentionibus bene ordinans damnat. Vel certè & innocentẽ & impiũ ipse consumere dr̃: quia quamuis in meritis vitæ C diuisi sint, primò tñ culpæ meritò æque ad carnis interitum pertrahuntur. Vnde & per Salomonem dicitur: Moritur doctus similiter vt indoctus. Et rursum: Cũcta subiacent vanitati, & omnia pergũt ad vnũ locum. De terra facta sunt, & in terram pariter reuertuntur. Sequitur:

Eccl. 2.

Quòd cum sancti à pressuris liberari desiderant, Deus in eorum patientia & mortificatione delectatur. Cap. XV.

SI flagellat, occidat semel, & non de pœnis innocentum rideat. Quis hæc non per superbiam prolata crederet, nisi sententiam iudicis audiret. qui ait: Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meꝰ Iob? Restat ergo vt nullus autoris verba reprehendere audeat, quę constat quia iudex laudat. Sed tanto in intimis suis cautius subtiliusque rimanda sunt, quanto durius foris sonant. Vir etenim sanctus humani generis damna considerans, vnde & quo venerint pẽsas, quòd homo pollicente aduersario, boni malique scientiam appetens scire, perdidit etiã semetipsum, ita vt veraciter dicat: *Etiã si simplex fuero, hoc ignorabit anima mea:* q̄ post expulsionis pœnam flagella quoque corruptionis sustinet, & adhuc ad carnis vel certè ad mentis interitum et post tormentum tendit, vt rectè dicat: Et innocentem & impium ipse consumit: mediatoris contra hęc gratiã requirit, dicens: Si flagellat, occidat semel. Nos.n.q̃a & à Deo mente recessimus, & carne ad puluerẽ redimus, pęne duplæ mortis adstringimur. Sed venit ad nos qui pro nobis sola carne moreretur, qui simplã suã duplæ nostræ iungeret, & nos ab vtraq; morte liberaret. De qua per Paulum dr̃: Quòd aũt mortuus est pro peccato, mortuus est semel. Damna ergo vir sanctus nostræ corruptionis aspiciat, & vnam q̃ duas nostras destruat, mortem mediatoris quærat atq; hãc desiderãs dicat: Si flagellat occidat semel. Sed ecce quasi humilitati renititur, quod protinus subinfertur. Et non de pęnis innocentũ rideat. Quod tamẽ valde humillimum sine difficultate cognoscimus, si humili hoc mente pensamus. Cunctis etenim liquet, q̄ omne desiderium pœna est, cum differtur: Salomone quoque attestante, qui ait. Spes quæ differtur, affligit animam: Ridere autem Dei est humanæ nolle afflictioni misereri. Vnde per Salomonem rursum dominus reprobis in culpa durãtibus dicit: Ego quoque in interitu vestro ridebo, id est, afflictioni vestrę nulla pietate compatiar. Ante redemptoris igitur aduentum, pœnã suam electi oẽs D habuerunt: quia æstuante desiderio, incarnationis eius mysterium videre cupierunt: ipso attestante, qui ait: Multi, dico vobis, iusti, & prophetę voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt. Pœnæ itaque innocentum, sunt desideria iustorũ. Quousque ergo electorum suorum vota dominus non compatiens distulit, quid aliud quàm innocentum pœnas risit? Itaque vir sanctus venturi redemptoris dona considerans, & votorũ suorum dilationem grauiter tolerans dicat: *Si flagellat, occidat semel, & non de pœnis*

Iob. 42.

Rom. 6.

Prou. 13

Ridere Dei quid sit.

Prou. 1.

Luc. 10.

nis innocentum rideat. Ac si apertè exo A
ret, dicens: Quia vita nostra quotidie flagello vindictæ pro culpa atteritur: ille iã veniat, qui pro nobis semel sine culpa moriatur: vt de innocentiũ pœnis Deus vltra nõ rideat, si ipse carne possibilis appareat, in cuius se desiderijs mens nostra
21 castigat. Vel certè si risum Dei, eius lætitiam appellat: de innocentum pœnis ridere dñs dr̃, quia quo à nobis ardentius quæritur, eo de nobis suauius lætatur. Quasi quoddam quippe ei ex pœna gaudium facimus, cum per sancta desideria B
pro eius nos amore castigamus. Hinc
Ps. 117. Psalmista ait: Constituite diem solennẽ in confrequentationibus, vsq; ad cornu altaris. Solennem nanq; dño diem in cõfrequentationibus constituit, quisquis se assiduè in eius desiderio affligit. Qui nimirum solennitatis dies vsq; ad altaris cornu tendi præcipitur: quia tamdiu necesse est vt quisq; se affliciat, quousq; ad superni sacrificij altitudinem id est, ad æterna gaudia pertingat. Iustus igitur vir, quia impleti desiderium suum appetit, non differri, humiliter dicit: Non de C
pœnis innocentum rideat. Ac si diceret. Vota nostra libenter accipiens vltrà non differat, sed ostendendo exhibeat eũ, qui nos in sua expectatione castigat. Quia verò eũ specialiter beatus Iob occidi semel petiuit, qui carnis solius mortem in mũdi pro nobis sine tolerauit: protinus aperit, qui ipsum quoq; ordinẽ eius passionis adiũgit, dicens: *Terra data est in manus impij, vultum iudicum eius operit.* Quid nanq; terræ nomine, nisi caro exprimitur? Quis appellatione impij, nisi diabol⁹ designatur? Huius impij manus fuerunt D
hi qui in redẽptoris nostri morte grassati sunt. Terra itaq; data est in man⁹ impij, quia antiquus hostis redẽptoris mẽtem corrumpere per se tentando nõ valuit: sed eius carnem per suos satellites ad triduum pmissus extinxit, & dispensationẽ supernæ pietatis nesciẽs, ex hac ipsa permissione seruiuit. Tribus .n. redemptorẽ nostrum tentationibus pulsans, cor Dei temerare non valuit. Sed cũ Iudæ mentẽ ad mortẽ carnis eius excitauit, cunq; ei cohortẽ atq; à Pontificibus, & Pharisæis ministros tradidit, nimirũ iste impius manus ad terrã tetendit. Huius terræ iudices, sacerdotes & principes, Pilatus atq; illusores milites fuerunt. Iste itaq; impius vultum iudiciũ eius operuit, quia corda persequentiũ ne autorẽ suum cognoscerent, malitię nubilo velauit. Vnde & per
Paulum dr̃: Vsq; in hodiernũ diem cũ legitur Moyses, velamẽ est positum super 2. Co
cor eorũ. Qui rursus ait: Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent: Vultus ergo iudicum opertus extitit, quia mẽs persequentiũ eum quẽ carne tenere potuit. Deum nec per miracula agnouit. Quia verò antiquus hostis cum iniquis omnibus vna persona est. sic plerunque scriptura sacra de iniquorum capite, id est, diabolo loquitur: vt repentè ad eius corpus, id est, ad sequaces
illius deriuetur. Potest ergo nomine impij infidelis ac persecutor populus designari, cui & hoc congruit omnino quod subditur: *Quòd si non ille est: quis ergo est?* Ac si apertè diceretur: Quis vnquam impius esse putandus est, si ille populus qui ipsam pietatem persequutus est, impius non est? Sed considerata vir sanctus Iudaicæ plebis perfidia, ad semetipsum mẽtis oculos reuocat: dolet quòd videre nequeat quẽ amat: mœrore afficitur, quia ex pręsenti mundo antè subtrahitur, quàm salus mundi reueletur. Vnde & subdit: 22

Quòd antiqui patres fuerint quasi portatores pomorum, prænunciantes Christum, & odorem Euangelij futuris gentibus porrigentes. Cap. XVI.

Dies mei velociores fuerunt cursore, fugerunt, & non viderunt bonum. Cursoris quippe officium est secutura nunciare. Omnes igitur electi qui ante aduẽtum redemptoris orti sunt, quia hũc aut audiẽdo tantummodo, aut etiam loquẽdo nunciarunt, quidam quasi in mundo cursores fuerunt. Sed quia ante præstolatum redẽptoris tempus se subtrahit præuident, transire se cursore velocius dolent: diesq; suos esse breues ingemiscũt, quia vsque ad videndam redemptoris lucem minimè tenduntur. Vnde aptè dicitur.

Gen. 1. tur: Fugerunt, & non viderunt bonum. A Omnia quæ creata sunt, bona sunt: Moyse attestante, qui ait: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Sed hoc solum bonum principaliter bonum est, per quod hęc omnia bona sunt, quæ bona non principaliter existũt. De quo bono veritas per Euangelium dicit: Nemo bonus, nisi solus Deus. Quia igitur antiquorum patrum prius dies finiti sunt, q̃ mundo Deus in carne monstraretur, rectè nunc de eisdem diebus dr̃: Fugerunt, & non viderunt bonum. Ac si apertè diceretur: Antè expectatum tempus elapsi sunt, qui ad redemptoris p̃sentiam peruenire nequiuerũt. Vnde & adhuc subditur: *Pertransierunt quasi naues poma portantes.* Hi qui poma deferẽtes maria trãsmeant: ipsi quidẽ fructuum odore pfruũtur, sed eorũdẽ fructuũ alijs cibos ferunt. Quid igitur antiqui patres, nisi naues poma portantes extiterunt? Qui diuinæ incarnationis mysterium ꝓphetantes, ipsi quidem spei odore potiti sunt, sed nobis fructum de eiusdẽ spei pfectione detulerũt. Quod.n.illi expectãdo odorati sunt, hoc nos cernendo & percipiendo satiamur: Vnde & redemptor eisdem discipulis dicit: Alij laborauerunt, & vos in labores eorum introistis. Quorum videlicet dies comparantur nauibus: quia decurrunt. Et rectè poma portantibus: q̃a electos omnes quos ante redemptoris præsentiam gestauerunt: per prophetiæ valuerunt spiritum expectatione refouere, non autem manifesta exhibitione reficere. Vel certè, quia naues cum poma portant, hæc paleis admiscent, vt ad terras illæsa perducant: rectè patrum pręcedentium dies describuntur nauibus poma portantibus similes, quia antiquorũ dicta, in eo quod mysteria spiritalis vitæ denunciant, per intersusam hęc historiæ stipulam seruant, & opertum nobis fructum spiritus deferunt, cum carnalia loquuntur. Sæpe nanque dum quędam narrant propria, ad diuinitatis eleuãtur arcana. Qui crebro etiam cum altitudinẽ diuinitatis aspiciunt, ad incarnationis eius mysterium repentè funduntur. Vnde adhuc aptè subiungitur: *Sicut aquila*

Luc. 18.

B

Ioan. 4.

C

D

volans ad escam. Moris quippe est aquilæ, vt irreuerberata acie radios solis aspiciat: sed cum refectionis indigentia vrgetur, eandẽ oculorum aciem quã radijs solis intinxerat, ad respectum cadaueris inclinat: & quamuis ad alta euolet, pro sumendis tñ carnibus terrã petit. Sic videlicet antiqui patres fuerũt, qui inquantum humanitatis infirmitas admittebat, creatoris lucem erecta mente contẽplati sunt: sed incarnandũ hunc in mundi fine pscientes, quasi à solis radijs ad terrã oculos deflexerũt. Et quasi de summis ad ima veniunt, dũ hunc Deum supra oĩa, & hominem infra oĩa agnoscunt. Quem pro humano genere dum passurum moriturũq; conspiciunt, qua scilicet morte semetipsos refici atq; reformari ad vitam nouerunt, quasi more aquilæ post cõtemplatos solis radios in cadauere escam q̃runt. Libet spectare aquilam solis radios intuentem, quæ ait: Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Sed ab alto volatu celsitudinis ad terras veniat, escã cadaueris inferius inquirat. Paulopost etenim subdidit, dicens: Disciplina pacis nostrę super eum, & liuore eius sanati sumus. Et rursum: Et homo est, & quis cognoscet eum? Subleuata ergo indiuinitate mens iusti, cum dispensationis gratiam ex eius carne considerat, quasi à summis repentè, vt aquila ad escam volat. Sed ecce ille Israeliticus populus immenso dudum prophetiæ spiritu infusus, eiusdem prophetiæ dona perdidit: atque in ea fide quam præuidendo nunciauerat, non permansit, & à sede redemptoris præsentiam negando repulit, quã cunctis se sequentibus prenunciando declarauit. Vnde & aptè protinus per compassionem ad eorum quoque duritiam sermo conuertitur, atque ab eis quomodo prophetiæ gratia subtrahatur indicatur. Nam subditur: *Cum dixero, nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor.* Plebs quippe Iudaica loqui vt prius noluit, quæ eum quem prædixerat negauit. Sed cõmutata facie, torquetur dolore, quia dum interni sui hominis aspectum, quo agnosci à conditore poterat, fœditate perfidiæ polluit, à præsen-

Esa. 9.

Esa. 53.

præsentibus malis incipiens, sub æterna vltione se damnauit. Quasi enim commutata facie ab autore nō cognoscitur, q̄ pdita bonæ consciētię fide reprobatur. Sed nimirum restat, vt suppliciorū dolor torqueat, quā suus nō cognoscens cōditor ignorat. Quia igitur hæc sub redēptoris nostri significatione trāscurrimus, nūc moraliter discutiendo replicemus. *Dies mei velociores fuerunt cursore, fugerunt, & non viderunt bonum.* Sicut sæpe iā diximus, sic primus homo cōditus fuit, vt per augmēta temporū tendi posset eius vita tantum modo, non euolui: sed quia spōtè ad culpam decidit, quo attigit vetitū, perculit discursum, quē nunc homo p̄sentis vitę desiderio oppressus, indesinēter & tolerat & optat. Ne.n.finiatur, viuere appetit: sed per augmenta vitæ quotidie ad finē tendit. Nec deprehendi valet, incrementa temporum q̄ nulla sint, nisi cum repentè transacta finiuntur, quæ venientia longa videbantur.

24 Vir igitur sanctus statū suæ cōditionis aspiciat, & ex humani generis voce dāna decursus ingemiscat, dicens: *Dies mei velociores fuerunt cursore: fugerunt, & non uiderunt bonum.* Ac si apertè dicat: Ad hoc homo cōditus fuit, vt bonum quod Deus est, videre potuisset: sed quia stare ad lucem noluit, fugiendo oculos amisit: quia quo p culpam cœpit ad ima decurrere, eo secum cæcitatē pertulit, ne intimū lumen videret. De q̄bus adhuc diebus aptè subiungitur: *Pertransierunt quasi naues poma portantes.* Naues cùm portant, fructus terræ videlicet per fluctus ferunt. Terra uerò hominis paradisus extitit, quæ hunc incōcussum tenere potuit, si per innocentiam stare voluisset. Sed quia ad mutabilitatis vndas per culpam cecidit, ad præsentis vitæ maria post terram venit. Poma etiam terræ huius fuerunt mandati sermo, concessa possibilitas operis, naturæ indita intelligentia conditoris. Sed hæc poma quæ edere in terra renuimus, per maria iam portamus: quia concessa bona tot munerum inconcussi custodire in paradiso noluimus, & seruare nunc in tentationibus conamur. Tendentes ad terminum aura vitæ præsentis impel-

A limur, mutabilitatis nostræ fluctu fatigamur: sed quia per crucis mysterium ad ingenita naturæ bona restringimur, quasi per lignum poma portamus. Quod tamen intelligi & aliter potest. Naues etenim cum poma portant, suauitatem odoris habent, sed grauitatem ponderis non habent: & humanū genus a paradisi gaudijs expulsum, vim contēplationis perdidit, robur conditæ fortitudinis amisit: cumq; ad superna repetenda se erigit, fragrat quidē odore memoriæ, sed dignè nō B exerit pondus vitæ. Pomorum ergo odoribus repletur, & tñ huc illucq; ne leuiter mentis nostræ nauis impellitur: quia & paradisi celsitudinem cū odoris recordatione meminimus, & importunos tentationum fluctus ex carne toleramus. Vnde: & aptè subiungitur: *Sicut aquila volans ad escam.* 25

Aquila etenim alto valde volatu suspenditur, & annisu prepeti ad æthera libratur, sed p appetitum ventris terras expetit, seseq; à sublimibus repētè deorsum fundit. Sic sic humanum genus in parente primo ad ima de sublimi- C bus corruit. Quod nimirum conditionis suæ dignitas in rationis celsitudine quasi in aeris libertate suspenderat: sed quia cōtra præceptum, cibum vetitum contigit, p ventris concupiscentiam ad terras venit, & quasi post uolatum carnibus pascitur, quia illa libera contemplationis inspicula perdidit, & deorsum corporeis voluptatibus lætatur. Sicut ergo uolans ad escam, dies nostri velociter transeunt: q̄a quo ima petimus, eo subsistere in vita prohibemur. Sed cū hæc ante mentis oculos cōtinua cogitatione reuoluimus, du- D ris taciti quæstionibus vrgemur, cur omnipotens deus condidit quem periturum esse præsciuit? cur is qui summe potens & summe bonus est, nequaquam voluit hominem talem facere, q perire nō posset? Cùm verò hæc tacita mens interrogat, pauet ne ipse interrogationis ausu in superbiam erumpat, seq; humiliter cōprimit, & cogitationes suas restringit. Sed ego grauius affligitur, quo inter mala quæ sustinet, etiā de conditionis suæ abscondito intellectu cruciatur. Vnde hic quoque aptè subiungitur: *Cum dixero*

xero, nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor. Nequaq̃ quippe nos ita debere loqui dicimus, cũ nostræ infirmitatis modum ex inquisitione trãseũtes, nosmetipsos pauore reprehendimus, & supernæ reuerentiæ cõbderatione refrenamus. In qua refrenatione scilicet mentis nostræ facies cõmutatur: q̃a quæ prius non capiẽs audenter summa requirebat, infirmitatẽ suã postmodum agnoscẽs, venerari inchoat quod ignorat. Sed in ipsa commutatione dolor est, q̃a valde affligitur, q̃m primæ culpæ meritò ad intelligenda ea q̃ de ipsa sunt cæcatur. Quæ patitur, iusta esse considerat. Pauet ne in dolore per licẽtiam locutionis excedat. Ori silentium indicit, sed tacitus dolor, eo ipso quo restringitur, augetur. Dicat ergo: Cũ dixero, nequaquã ita loquar, commuto faciem meam, & dolore torqueor. Quia tunc grauius plerunq; affligimur, cum quasi per consolationis studium, afflictionis nostræ nobis conamur mala leuigare. Sed quisquis iã subtiliter parẽtis primi dãnatione propagata, humana generis dãna cõsiderat, superest vt his adiũgere propria metuat. Vnde vir sanctus postquam cõmunia intulit, repentè specialia subiungit dicens:

Quantum timere debeat qui scienter peccat, cum Iob tantis virtutum testimonijs approbatus, sua opera vereatur, & quòd fraus tribus modis committatur. Cap. XVII.

V*Erebar omnia opera mea, sciens quia nõ parceres delinquenti.* Quę beat⁹ Iob opera exercuit, sacræ huius historię textus ostẽdit. Holocaustis quippe multiplicibus autorẽ placere studuit, qui iuxta filiorũ numerũ, vt scriptum est, consurgẽs diluculo, offerebat holocausta per singulos, eosq; non solũ ab immũdis actibus, sed à praua quoq; cogitatione mundabat. De quo scriptura teste phibetur. Dicebat enim: Ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint deo in cordib⁹ suis. (*Iob.* 2.) Affectũ ergo cõpassionis exercuit: q̃a ipse de se amicorũ quæstionibus exactus, dicit: Flebam quondã super eo q̃ afflictus erat. (*Iob.* 30.) Ministeriũ pietatis impendit q̃ ait: (*Iob.* 29.) Oculus fui cæco, & pes claudo. Castitatis mũditiã in corde custodiuit, qui obtestãdo se aperit, dicẽs: Si deceptũ est cor meũ super muliere. (*Iob.* 31.) Humilitatis culmen medullitus tenuit, qui dicit: cõtẽpsi iudiciũ subire cũ seruo meo, & ancilla mea, cum disceptarẽt aduersum me. (*Ibidem.*) Beneficia largitatis impendit, q̃ ait: Si comedi buccellã meã solus, & nõ comedit pupillus ex ea. Et rursum. Si nõ benedixerũt mihi latera eius, & de velleribus ouiũ mearũ calefactus est. Gratiã hospitalitatis exhibuit, qui dicit: Foris non mansit peregrinus ostiũ meum viatori patuit. Et inter hæc ad virtutũ cumulũ pp excellentiorẽ viã charitatis, & inimicos dilexit, qui ait: Si gauisus sum ad ruinã eius, qui me oderat. Et rursum: Non.n.dedi ad peccãdum guttur meũ, vt expeterem maledicẽs animã eius. Quid ergo vir sanctus sua opera verebatur, qui illa semper exhibuit, ex quibus placari deus erga iniquitates solet? Quid ergo est, q̃ mira opera faciẽs, hæc ipsa ẽt veretur pauẽs, cum dicit: Verebar oĩa opera mea, (*Iob.* 9.) nisi quòd in sancti viri actibus verbisque colligimus, vt si placere deo veraciter cupimus, postquã peruersa subigimus, ipsa in nobis etiam bene gesta timeamus. Duo quippe sunt (26) quæ in bonis operibus necesse est vt studiose formidentur, desidia videlicet & fraus. Vnde & per prophetã apud vetustã translationem dicitur. Maledictus oĩs (*Hier.* 48) qui facit opus dei fraudulenter & desidiose. Sed sciẽdũ magnopere est, q̃a desidia per torporem nascitur, fraus per priuatam dilectionem. Illam nãque minor Dei amor exaggerat, hanc aũt male mentẽ possidẽs proprius amor creat. Fraudẽ quippe in Dei opere perpetrat, quisquis semetipsum inordinatè diligens, p hoc qđ rectè egerit ad remunerationis trãsitoria bona festinat: Sciendum quoq; est, q̃ tribus modis fraus ipsa committitur, quia per hanc proculdubio aut tacita cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut res quælibet exterior desideratur. Quo contra rectè de iusto per pphetã dicitur: Beatus qui excutit man⁹ suas ab omni munere. (*Esai.* 33.) Quia enim non solum fraus in acceptiõe pecuniæ est, munus p

culdubio vnum non eſt. Tres verò ſunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude deſtinatur. Munus nanq; à corde eſt, captata gratia à cogitatione. Munus ab ore, eſt gloria per fauoré. Munus ex manu, eſt pręmium per dationem. Sed iuſtus quiſque ab oĩ munere manus excutit: quia in eo qđ rectè agit, nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore laudé, nec à manu recipere donationem quærit. Solus ergo in dei opere fraudem nõ facit, qui cum ad ſtudia bonæ actionis inuigilat, nec ad corporalis rei pręmia, nec ad laudis verba, nec ad humani iudicij gratiam anhelat. Ipſa igitur bona noſtra quia inſidiantis culpæ euadere gladium nequeunt, niſi ſollicito quotidie timore muniantur, per ſanctum virum nunc rectè dr̃: Verebar oĩa opera mea. Ac ſi humili confeſſione diceretur: Quæ aperte egerim, video: ſed quid in his latenter ptulerim, ignoro.

Munerũ acceptiones tres.

27 Sæpe enim bona noſtra latrocinanti fraude pereunt, quia rectis ſe noſtris actibus concupiſcentiæ terrenæ ſubiungunt. Sępe deſidia interueniẽte deficiunt, quia à feruore quo cœpta ſunt, frigeſcente amore tabeſcant. Quia ergo culpę ſurreptio vel in ipſo virtutis actu vix vincitur: quid ad ſecuritaté ſupereſt, niſi vt ſtudioſe ſemper & in virtute timeatur? Sed poſt hęc valde ſcrupuloſum cordi ſe obijcit, quod ſubiungit: *Sciens quòd non parceres delinquenti*. Si enim delinquenti non parcitur, quis ab æterna morte eripitur, cum à delicto mũdus nemo reperitur? An pœnitenti parcit, & delinquenti non parcit? Quia cum delicta plangimus, nequaquam iam delinquentes ſumus. Sed quid eſt quod Petrus cum negat reſpicitur, & redemptoris negati reſpectu ad lacrymas vocat? Quid ꝙ Paulus cum redemptoris nomé in terra conaretur extinguere, eiꝰ verba de cœlo meruit audire? Sed tñ culpa in vtroq; punita eſt: quia & de Petro teſte euãgelio ſcriptũ eſt: Recordatus eſt Petrꝰ verbi Ieſu quod dixerat: & egreſſus foras, fleuit amarè. Et de Paulo hęc eadem quæ hũc vocauit, veritas dixit: Ego oſtẽdam ei, quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Delinquenti ergo dñs nequaquam parcit, quia delictũ ſine vltione nõ deſerit. Aut enim ipſe hoc homo in ſe pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine uindicans percutit. Nequaquã igitur peccato parcitur, quia nullatenus ſine uindicta laxatur. Sic Dauid audire poſt cõfeſſionem meruit: Dñs tranſtulit peccatum tuum. Et tñ multis poſt cruciatibus afflictus ac fugiens, reatum culpæ quam perpetrauerat exoluit. ſic nos ſalutis unda, à culpa primi parentis abſoluimur, ſed tñ reatum eiuſdem culpæ diluẽtes, abſoluti quoq; adhuc carnaliter obimus. Bene ergo dicitur: Sciẽs ꝙ non parceres delinquẽti, quia delicta noſtra ſiue ꝑ nos, ſiue per ſemetipſum reſecat, ét cũ relaxat. Ab electis.n. ſuis iniquitatum maculas ſtudet temporali afflictione tergere, quas in eis in ꝑpetuum non uult uindicare. Sed ſępe mẽs dum ꝑ usiuſto trepidat, dũ pauore quatitur, dũ ſiniſtris ſuſpicionibus urgetur, tædet hanc uiuere, ꝗ ſe ad uitã ꝑ labores ambigit ꝑuenire. Vnde ſubſequenter adiungitur:

Luc. 22.

Act. 9.

Quòd ſancti viri ita incerti ſunt, vt cõfidant: ita confidunt, vt tamen ex ſecuritate non torpeant. Cap. XVIII.

SI autem & ſic impius ſum, quare fruſtra laboraui? Si enim remota pietate diſcutimur, opus noſtrum pœna dignum eſt, quod remunerari præmijs præſtolamur. Vir igitur ſanctus ſub occulto iudicio trepidãs dicit: Si autem & ſic impius ſum, quare fruſtra laboraui? Non quòd hunc laboraſſe pœnitet, ſed ꝙ incertus eſſe de pręmijs, & inter labores dolet. Sciendum verò eſt, quòd viri ſancti ita incerti ſunt vt confidant, atq; ita confidunt, vt tamẽ ex ſecuritate nõ torpeãt. Quia ergo plerunq; mens & impenſa rectis actibus trepidat: reſtat vt poſtq̃ bonũ opus agitur, lachrymæ expirationis exquirantur, quatenus ad æterna ꝑmia meritum recti operis ſubuehat humilitas poſtulationis.

Quòd quantalibet munditia ſancti fulgeant, tamen ex hoc corpore quod corrumpitur in quo ſunt, abominabiles ſe iudicant, & ex concupiſcen-

concupiscentiarum sordibus, sine quibus non sunt, immundos se reputant. *Cap. XIX.*

28 SEd tamen sciendum est, quia mundos nos ad perfectũ reddere uel uita, uel lachrymæ non valent, quousq; nos mortalitas nostrę corruptionis tenet. Vnde & aptè subiungitur: *Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me & abominabuntur me vestimenta mea.* Aquæ enim niuis, sunt lamenta humilitatis. Quæ ꝑfecto humilitas, quia ante districti iudicis oculos cæteris uirtutib. præeminet, quasi ꝑ magni meriti colorem candet. Sunt nanq; nonnulli qui lamenta habent, sed humilitatem non habent, quia afflicti plãgunt: sed tñ in ipsis fletibus vel cõtra ꝓximorum vitam superbiunt, vel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirum aquas habent, sed niuis aquas non habent, & mundi esse nequeunt: quia humilitatis fletibus minime lauantur. A quis autẽ niuis à culpa se lauerat,
Psal. 50. qui cõfidenter dicebat: Cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Qui enim lamentis affliguntur, sed murmurãdo rebelles sunt, mentem quidem conterunt, sed humiliari cõtemnunt. Quamuis aquę niuis intelligi & aliter possint. Aqua enim fontis & fluminis ex terra oritur, aqua vero niuis ex aere proruit, & sunt plerique, qui per orationum lamenta se cruciant, sed tamen totis lamentorum laboribus ad sola terrena desideria exudant: compunguntur in precibus, sed felicitatis transitoriæ gaudia requirunt. Hos itaq; niuis aqua non abluit, quia eorum fletus ab imis uenit. Quasi enim ex terræ aqua perfusi sunt, qui pro terrenis bonis in precibus compunguntur Qui verò idcirco plorant, quoniam præmia æterna desiderãt, aqua niuis hos diluit, quia cœlestis compunctio infundit. Nam cum perennem patriam per lamenta appetũt, eiusq; accensi desiderijs plangunt, a summis accipiunt vnde mũdentur. Per manus autem q̃d aliud quàm opera designantur. Vnde quibusdam per prophetam dicitur: Manus vestræ san-
Esa. 1. guine plenæ sunt, idest, opere crudelita-

A tis. Notandum verò, quòd vir sanctus non ait: Fulserint mundissimæ manus meæ, sed velut mundissimæ manus meę: quia quousq; pœna corruptionis adstringimur, quamlibet rectis operibus insudemus, veram mũditiam nequaquã apprehẽdimus, sed imitamur. Vnde & aptè subiungitur: *Tamen sordibus intinges me.* Deus nos sordibus intingere dicitur, intinctos sordibus demonstrare: quia quanto ad illũ verius ꝑ bona opera surgimus, tanto subtilius vitæ nostræ sordes agnoscimus, quibus ab eius munditia discor-
B damus. Ait ergo: *Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me.* Ac si apertè dicat: Quamuis lamentis supernæ cõpunctionis infundar, quamuis per studia rectæ operationis exerceat, in tua tamẽ munditia video, quia mundus non sum. Intẽtam quippe deo animam, ipsa adhuc corruptibilis caro diuerberat, eiusque amoris pulchritudinẽ obscœnis & illicitis cogitationum motibus fœdat. Vnde & subditur: *Et abominabuntur me vestimenta mea.* Quid enim uestimenti no- 29
C mine, nisi hoc terrenum corpus exprimitur, quo induta anima tegitur, ne in subtilitatis suæ substantia nuda videatur? Hinc etenim Salomon ait: Omni tempore sint vestimenta tua candida, id est, membra corporis a sordidis actibus munda. Hinc Esaias ait: Vestimentum mixtum sanguine erit in cõbustionem. Sanguine quippe vestimentum miscere, est desiderijs carnalibus corpus inquinare. Quibus nimirum se pollui Psalmista formidauerat, cum dicebat: Libera me de sanguinibus Deus, Deus salutis meę. Hinc voce angeli ad Ioannem di-
D citur: Habes pauca nomina in Sardis, quæ non inquinauerunt vestimenta sua. More autem sacri eloquij vestimẽta nostra nos abominari referuntur, quia abominabiles reddũt: sicut ꝑ Petrũ quoque de Iuda dicitur: Hic possedit agrum de mercede iniquitatis. Neque enim emptum precio sanguinis, agrum figuli Iudas possidere potuit, qui relatis triginta argenteis, traditionis crimen criminosiori in se protinus morte mulctauit: sed

Corpus terrenum uestimentum dicitur.
Eccl. 9.
Esa. 9.
Psal. 50.
Apoc. 3.
Act. 1.

possedit

possedit dictũ est, possidere fecit. Ita hoc loco: Abominabuntur me vestimenta mea dicitur, abominabilem facient, quia nimirum dum contra mentem membra superbiunt, dum sancti desiderij studia, tentationum suarum tumultibus interrumpunt, in ipso certamine posita anima agnoscit, quantum adhuc à diuinitate despicitur, quæ corruptionem suam plenè appetens transire, sed non valens, fœdo puluere cogitationis inquinatur. Hanc vestimentorum abominationem senserat qui dicebat: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mẽtis meę: & captiuum me ducẽtem in lege peccati, quæ est in membris meis. Hæc etiam vestimenta in quibus perfectè placere non poterat, quandoq; melius resumenda, deponere festinè cupiebat, dicẽs: Infęlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Dicat ergo vir iustus: Si lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint velut mũdissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea. quia quãtumlibet ad summa ex cõpunctione contemplationis ascenderit, quantumlibet in opere se per exercitium laboris accinxerit, indignum tamen adhuc aliquid de corpore mortis sentit, & abominabilem se esse considerat in multis, quæ de pondere corruptionis portat.

Rom. 7.

Ibidem.

Quòd graue tormentum sit in cordibus electorum, quòd sensum sui reprehensoris non intelligunt. *Cap. XX.*

CVi hoc quoq; fit grauius, quòd sæpe neq; hoc intelligit, vnde delinquit. Flagella suscipit, sed districtio iudici qd in se maius quidve minus displiceat, non agnoscit. Vnde & subditur: *Neque enim viro qui similis mei est respondebo, neque qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri.* Dum cum quolibet in iudicio ex æquo contendimus: & quid contra nos dicatur, agnoscimus: & in his quæ dicimus, audimur: & quo obiecta patenter apprehendimus, eo audenter ad proposita respondemus: quia ergo inuisibilis iudex q̃ facimus videt, quasi audit q̃ dicimus: sed qa id qđ ei displicet nequaq̃ plenè conoscimus, quasi quid ipse dicit ignoramur. Vir igitur sanctus vestimẽtorũ suorũ abominationẽ cõsiderãs, eo amplius timet, quo audiri ĩ iudicio ex ęquo nõ valet: qa quousq; corruptionis suæ põdere premitur, hoc in sua grauius pœna tolerat, ꝙ & sensum sui reprehẽsoris ignorat. Ac si aptè dicat: In hoc ex ęquo nõ audior, qa & patẽt cũcta q̃ facio, & tñ ipse nescio p quanta reprehẽdor. Sequitur: *Non est qui utranque valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.* Durum sonat, vt q̃ratur qui deũ arguat, sed durum non erit, si recurrat ad memoriã, qđ ipse p aliũ prophetã dicit, p Esaiã quippe admonet dicens: Quiescite agere peruersè, discite bene facere, quærite iudiciũ, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam: & venite & arguite me, dicit dñs. Ei nanq; quem arguimus, rationis autoritate contraimus. Et quid est, ꝙ dñs agere sancta nos admonẽs adiungit: Venite & arguite me: nisi ꝙ apertè insinuat, quantã bonis actibus fiduciã p̃stat. Ac si patẽter dicat: Recta agite, & aĩaduersionis meæ motibus nũ iã per deprecationis gemitum, sed per fiduciã autoritatis obuiate. hinc ẽt Ioannes dicit: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad deum. Hinc est ꝙ Moyses, quia placet seruiens, auditur tacens, cũ silenti dicitur: Quid clamas ad me? Hinc est ꝙ irascentem retinet, cum audit: Dimitte me, vt irascatur furor meus cõtra populum istum. Hinc est ꝙ arguentem dominus non habuisse se quæritur, cum per prophetam dicit: Quæsiui virum qui interponeret sepem, & staret oppositus contra me, ne dissiparẽ eam, & non inueni. Hinc est ꝙ grauiter Esaias deplorat dicens: Omnes nos cecidimus quasi folium, & iniquitates nostræ quasi ventus abstulerunt nos: non est qui inuocet nomen tuum, qui cosurgat & teneat te. Sed possunt rectè quilibet per acceptæ pęnitẽtiæ meritum aliquãdo p̃sentis motibus animaduersionis obuiare, nõ autẽ valẽt virtute propria ab humano genere supplicia secuturæ mortis expellere. Vir igitur sanctus humanum genus consideret

deret quò defluxit, æternæ mortis dāna cōspiciat, cui nimirū constat q̄a nequaq̄ iustitia humana cōtradicat: videat q̄ per uersè hō deliquerit, videat q̄ districtè cō ditor cōtra hoīem irascatur, & mediato rē Dei & hoīs, Deū & hominē requirat:

Quòd Christus ad eos Deo patri placandos nouus homo venerit, contradictor ad culpam, amicus ad pœnam. Cap. XXI.

11 QVem quia longè pòst venturū cōsiderat, deplorās dicat: *Nō est qui virū que valeat arguere, & ponere manum suam in ambobus.* Redēptor quippe humani gn̄is mediator Dei & hoīs p carnē factus, q̄a iustus in hominib. solus apparuit, & tn̄ ad pęnā culpę ēt sine culpa puenit, & hominē redarguit ne delinqueret, & Deo obstitit ne feriret: exēpla innocentię præbuit, pęnā malitię suscepit. Patiēdo ergo vtrumq; arguit, qui & culpam hoīs p iustitiā aspirādo corripuit, & iram iudicis moriendo tēperauit: atq; in vtrisq; manū posuit, q̄a & exēpla hoībus quæ imitarentur prebuit, & Deo in se opera quibus erga hoīes placaretur ostendit. Nullus quippe ante hunc extitit, qui sic pro alienis reatib. intercederet, vt proprios non haberet. Aeternę igitur morti tanto quis in alijs obuiare non poterat, quāto hunc reatus de proprijs astringebat. Venit itaq; nouus homo ad hoīes, contradictor ad culpam, amicus ad pęnā: mira monstrauit, crudelia pertulit. Manum ergo suam in ambobus posuit, quia unde reum recta docuit, inde iratum iudicem placauit. Qui hoc quoq; ipsis suis miraculis mirabilius præbuit, quia corda delinquentiū mansuetudine potius quàm terrore correxit. Vnde & subditur:

Quòd à timore legis in libertatē Euangelij antiqui sancti transire optabant: & quid sit quod Heliseus non per Giezi, sed per seipsum Sunamitis filium suscitauit. Cap. XXII.

AVferat à me virgam suam, & pauor eius non me terreat. Per legem quippe virgam Deus tenuerat, cùm diceba t: Si quis hęc vel illa fecerit, morte moriatur. Sed incarnatus virgā abstulit, quia vias vitæ p mansuetudinem ostendit. Vnde ei per Psalmistā dicitur. Intende prospere, procede & regna: pp veritatē & mansuetudinē & iustitiā. Timeri q̄ppe quasi Deus noluit, sed quasi pater vt amaretur inspirauit. Q̄d liquidò Paulus dicit: Non.n.accepistis spūm seruitutis iterum in timore, sed accepistis spūm adoptionis filiorū, in quo clamamus, abba pater. Vn̄ hic quoq; aptè subiungitur. *Loquar, & non timebo eum: neque enim possum metuens respondere.* Vir etenim sanctus q̄a humani gn̄is redēptorē venire mitē cōspicit, nō metū ad dn̄m: sed affectū ad patrē sumit, & timorē despicit, q̄a p adoptionis gratiā ad amorē surgit. Hinc Ioannes ait: Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Hinc Zacharias dicit: Vt sine timore de manu inimicorū nostrorū liberati seruiamus illi. A peccati igitur morte timor nos suscitare non valuit, sed ad statū vitæ aspirata mā suetudinis gratia erexit. Quod bene in Heliseo Sunamitis filiū suscitante signatur: q cū baculo puerū mittens, extincto filio vitā minimè reddidit: per semetipsum uerò veniens, seseq; super mortuum sternens, atq; ad eius membra se colligens, huc illucq; deābulans, & in ore mortui septies aspirans, hunc ad rediuiuam lucem protinus per ministeriū cōpassionis animauit. Autor quippe humani generis Deus quasi mortuum puerum doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo miseratus aspexit. Et quia per Moysen terrorem legis protulit, quasi per puerum uirgam misit. Sed puer cum baculo mortuum suscitare non ualuit, quia Paulo attestāte: Nihil ad perfectum duxit lex. Ipse autem per semetipsum uenies, & super cadauer se humiliter sternens, ad exæquanda sibi mortui mēbra se colligit; quia cum in forma Dei esset, nō rapinā arbitratus est esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit formā serui accipiens, in similitudinē hominū factus & habitu inuētus ut homo. Huc illucq; ambulat, quia & Iudæā iuxta & lōge positas gētes uocat. Sup mortuū septies oscitat, q̄a p aptionē diuini muneris gratiæ septiformis spiritū in peccati morte iaciētib. aspirat.

Psal. 44. Rom. 8. 1. Io. 4. Luc. 1. 4. Reg. 4. Heb. 7. Phil. 2.

Moxq; viuens erigitur, quia is quem ter- A roris virga suscitare nō potuit, per amoris spiritum puer ad vitam rediijt. Dicat itaq; beatus Iob ex sua, dicat ex voce humani generis: Auferat à me virgam suá, & pauor eius non me terreat: loquar, & non timebo eum. Vbi aptè subiungit: Neq; enim possum metuens respōdere. Respondere quippe cuilibet dicimur, cū factis illius digna opera repēsamus. Deo ergo respondere, est donis eius præcedentibus, nostra obsequia reddere. Vnde & psalmi quidem in quib. sancta operatio imitanda proponitur, ad respondendum scripti prænotantur. Rectum itaq; Deus hominem cōdidit, eumque ad peruersa defluentem cum longanimitate tolerauit. Quotidie culpas aspicit, & tamen uiuendi spacia non citius abscindit: dona largitur benignitate sua, & erga malos vtitur patientia sua. Respondere homo tot beneficijs debet, sed tamen respondere metuens, non valet: quia humani generis conditorem qui adhuc seruiliter formidat, proculdubio non amat. Nam tūc solum Deo vera obsequia reddimus, cùm eum propter amoris fiduciam non timemus, cùm nos ad bona opera affectus non metus dirigit, cùm malū nostræ menti iam non placet, et si licet. Nā qui à peruersitatis opere ex timore perstringitur, peruersa libenter ageret, si liceret. Nequaquam ergo veraciter rectus est, q adhuc à prauitatis desiderio liber nō est. Bene itaq; dicit. Neq; enim possum metuēs respōdere: quia vera obsequia Deo nō reddimus, si ex timore mādatis illius, & non potius ex amore seruimus. Sed cū menti nostrę eius dulcedinis amor accenditur, omne desiderium præsentis vitę leuigatur, in tædium delectatio vertitur, atq; hanc cum mœrore mens tolerat, cui victa prius reprobo amore seruiebat. Vnde & aptè subditur:

CAPVT DECIMVM BEATI IOB.

ÆDET animam meam vitæ meæ, dimittam aduersum me eloquium meum. Loquar in amaritudine animæ meæ, dicam Deo. Noli me condemnare. Indica mihi, B *cur me ita iudices? Nunquid bonum tibi videtur, si calumnieris me, & opprimas me, opus manuum tuarum, & consilium impiorum adiuues? Nunquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut videt homo, & tu videbis? Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora: vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris? Et scias quia nihil impium fecerim, cum sit nemo qui de manu tua possit eruere. Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu: & sic repentè præcipitas me? Memento quæso quòd sicut lutum feceris me* C *& in puluerem reduces me. Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & neruis compegisti me. Vitam & misericordiam tribuisti mihi, & visitatio tua custodiuit spiritum meum. Licet hæc celes in corde tuo, tamen scio quia vniuersorum memineris. Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non leuabo caput saturatus afflictione & miseria. Et propter superbiam quasi leænam capies me, reuersusq; mirabiliter me crucias. Instauras testes tuos contra* D *me, & multiplicas iram tuam aduersum me, & pœnæ militant in me. Quare de vulua eduxisti me? qui vtinam consumptus essem, ne oculus me videret. Fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum. Nunquid non paucitas dierum meorum finietur breui? Dimitte ergo me, vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, vbi umbra*

umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus A *horror inhabitat.*

Quòd sanctis præsens vita vilescit, cum conditoris dulcedinem senserint: & quanto plus ei propinquant, tanto se amplius accusant. *Cap. XXIII.*

T*Aedet animam meam vitæ meæ.* Sed cũ præsens vita vilescere, cum conditoris amor dulcescere cœperit, sese contra se animus accendit, vt accusare de se culpis debeat, in quib. se ante supernorum nescius defendebat. Vnde adhuc re- B ctè subiungit: *Dimittam aduersum me eloquium meum.* Quasi pro se eloquio suo vtitur, qui praua quæ gessit, defendere excusationibus conatur. Sed aduersum se eloquiũ dimittit, qui accusare in se hoc incipit quod errauit. Sæpe verò & cum delinquimus, ea quoq; quæ agimus diiudicamus. Accusat mens ipsa quod perpetrat, sed quia hoc ex desiderio minimè deserit, erubescit confiteri quod fecit. Cum vero toto iam iudicio carnis delectationem premit, audaci voce in ac- C cusationis suæ confessione se erigit: Vnde rectè nunc dicitur: Dimittam aduersum me eloquium meum: quia fortis mens relaxare contra se verba detestationis inchoat, quæ apud semetipsam prius infirmè verecundata retinebat. Sed sunt nonnulli qui apertis vocibus culpas fatentur, sed tamen in confessione gemere nesciunt, & lugenda gaudentes dicunt. Vnde & adhuc aptè subiungitur:

Quòd iram Dei amaritudo præsentis pœnitentiæ extinguat. *Cap. XXIIII.* D

L*Oquar in amaritudine animæ meæ.* Qui culpas suas detestando loquitur, restat vt has in amaritudine animæ loquatur: vt hæc ipsa amaritudo puniat, quicquid lingua per mentis iudicium accusat. Sciendum verò est, quia ex pęna pęnitentiæ quam sibi irrogat, aliquatenus securitatem percipit, atque ad interrogationem superni iudicis fidentior exurgit, ut semetipsum subtilius inueniat, & erga se quæque qũo disponantur, agnoscat. Vnde & protinus additur? *Dicam Deo, noli me condemnare. Indica mihi, cur me ita iudices?* Qui peccatorem se in amaritudine animæ asserit, quid Deo aliud q̃ ne condemnetur dicit? Quia amaritudo præsentis pœnitentiæ extinguit supplicia sequentis iræ. Duobus autem modis in hac vita hominem Deus iudicat: quia aut per mala præsentia irrogare iã tormenta sequentia incipit, aut tormenta sequẽtia flagellis præsentibus extinguit. Nisi enim delictis exigentibus iustus iudex & nunc & postmodum quosdã percuteret, Iudas Apostolus minimè dixisset: Secundo eos qui non crediderunt, perdidit. Et de iniquis Psalmista non diceret: Induantur sicut diploide confusione sua. Diploidem quippe duplum vestimentum dicimus. Confusione ergo sicut diploide induti sunt, qui iuxta reatus sui meritum, & temporali & perpetua animaduersione feriuntur. Solos quippe pœna à supplicio liberat, quos immutat. Nam quos pñtia mala nõ corrigunt, ad sequentia perducunt. Si autẽ nequaquam quosdam pœna præsens à supplicio æterno defenderet, Paulus minimè dixisset: Cũ iudicamur à domino, corripimur: vt non cum hoc mũdo damnemur. Hinc voce angelica ad Ioannem dicitur: Ego quos amo redarguo & castigo. Hinc etiam scriptum est: Quem diligit dñs, castigat: flagellat aũt omnem filium quem recipit. Sæpe ergo mens iusti vt magis secura sit, altius trepidat, & cum flagellis cingitur, superni iudicij incertitudine turbatur. Pauet ne initium sequentis damnationis sit omne quod patitur: & per cogitationem interrogat iudicem, qui de vitę suæ meritis ambigit in percussione. Sed vitæ virtus cum ad oculos mentis reducitur, quasi consolatio à iudice respondetur: quia nequaquã ad perdẽdum percutit, quem in actionis innocentia feriendo custodit. Bene itaq; nunc dicatur. *Indica mihi cur me ita iudices.* Ac si apertè diceretur: Quia flagellando me iudicas, ostende quòd ad iudicium per flagella securum reddas. Quod tamen intelligi & aliter potest. Nam ple-

Deus in hac vita iudicat duob. modis.

Ps. 108.

Diplois quid.

1. Co. 11.

Apoc 3.

Heb. 12. 34

runque vir iustus flagella ad probationẽ percipit, & vitam suam subtilissima inquisitione discutiens, quamuis se peccatorem & sentiat & fateatur: quo quatamen specialiter culpa percutitur, minimè cognoscit: atque eo magis in percussione trepidat, quo causas suę percussionis ignorat. Petit vt semetipsum sibi iudex iudicet, quatenus quod ille animaduertendo percutit, hoc in se flendo & ipse castiget. Scit nanque quòd æquissimus iudex iniustè quenquam nostrum nullo modo affligit, & magno metu concutitur: quia & dolet in verbere, & deprehendere in se perfectè non valet quod deploret. Vnde adhuc subditur:

Quòd consilium diaboli totum sit in perditione generis humani. *Cap. XXV.*

NVnquid bonum tibi videtur si calumnieris & opprimas pauperem, opus manuum tuarũ, et cõsilium impiorũ adiuues? Hoc nimirum sic per interrogationem dicitur. ut negetur. Ac si apertè diceretur: Tu qui summè bonus es, noui quia bonum non æstimas, ut pauperem per calumniam premas. Et scio ergo quia nõ est iniustum quod patior, & eo magis doleo, quo causas iustitiæ ignoro. Notandum verò quòd nõ ait vt opprimas innocentem, sed pauperem. Qui enim districtioni iudicis nequaquam innocentiam, sed paupertatem suam obijcit, non iam de vita audaciam accipit: sed quàm se infirmum conspiciat, ostendit. Vbi & congruè subiungit. Opus manuum tuarum. Ac si apertè dicat: Impie opprimere non potes, quem te fecisse gratuitò recordaris. Bene autem subditur: Et consilium impiorũ adiuues? Quos nanque hoc loco impios, nisi malignos spiritus vocat? Qui cum redire ipsi ad vitam nequeunt, crudeliter socios ad mortem quærunt. Quorum nimirum consilium fuit, vt beatum Iob diuina correptio tangeret: vt qui in tranquillitate iustus extiterat, saltem per flagella peccaret. Sed impiorum consilium dominus non adiuuit: quia eorum tentationibus carnem iusti prodidit, animam negauit

A Hoc indesinenter contra bonos consilij malIgni spiritus ineunt: vt hi quos seruire Deo innocuè in tranquillitate conspiciunt, vexati aduersitatibus, ad voraginem culpæ rapiantur. Sed eorum consilij acumen destruitur, quia pius cõditor cum viribus flagella moderatur, ne virtutem pęna transeat, & per astutiam fortium, humana infirmitas excedat. Vnde & bene per Paulum dicitur: Fidelis autẽ Deus, qui non patietur vos tẽtari supra quàm potestis, sed faciet cũ tentatione et prouentũ, vt possitis sustinere. Nisi.n. misericors Deus cũ viribus tentamenta B modificet, nullus profectò est qui malignorum spirituũ insidias non corruens portet. quia si mensurã iudex tentationibus non præbet, eo ipso protinus stantẽ deijcit, quo vltra vires onera imponit. Sic aũt beatus Iob negando requisiuit ista quę protulit: sicut & requirendo negat ea quæ ilico subiungit, dicens:

Quòd ante omne tempus, qui semper est, in præsentia sibi cuncta conspiciat. *Cap. XXVI.*

C NVnquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut videt homo, & tu videbis? Nunquid sicut dies hominis, dies tui? & anni tui sicut humana sunt tempora: vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris? & scias quia nihil impium fecerim? Oculi carnei facta temporum nõ nisi in tempore agnoscunt: quia & ipsi ad videndum cũ tempore prodeunt, cum tempore clauduntur, & humanus visus quodlibet opus sequitur, non præcurrit: quia vix existentia aspicit, & ventura nullo modo agnoscit. Dies quoque & anni hominis à D diebus & annis discrepant æternitatis: quia vitã nostrã quæ tempore incipitur, tempore finitur, dum intra sinus sui latitudinẽ format, æternitas deuorat. Cuius nimirum immensitas quia vltra citraque super nos tenditur, sine inchoatione & termino eius æternum esse di atatur: eique nec transacta preterennt, nec adhuc ventura, quasi quę non apparẽt, desunt: quia is qui semper esse habet, cuncta sibi pręsentia conspicit, cunq; aspiciẽda post & antè

& ante non tenditur, nulla intuitus mutatione variatur. Dicat ergo: *Nunquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut videt homo, & tu videbis? Nunquid sicut dies hominis, dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora: vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meum scruteris: & scias quia nihil impium fecerim?* Ac si humiliter requirens diceret: Cur me in tempore per flagella examinas, quē apud te pfectè & ante tēpora scisti? Cur culpas meas verberibus interrogas, quē p æternitatis tuæ potentiā nec priuſ quā conderes, ignoras? Cuius nimirū potentiæ mox pondus exprimit, cum subiungit: *Cum sit nemo qui de manu tua possit eruere.* Ac si apertè dicat. Quid tibi restat nisi parcere, cuius virtuti nullus valet obuiare? Quo enim nemo est qui aīaduersionem tuam ex merito suę virtutis retineat, eo à se facilius tua pietas exigit, vt parcat: q a autem nos in delictis cōcepti, in iniquitatibus æditi, aut noxiè praua perpetramus, aut incautè ēt recta agēdo delinquimus, districtus iudex vnde nobis fiat placabilis; non habemus. Sed cū nostrū opus eius obtutibus dignū exhibere nō possumus: restat vt ad placationē illius suū ei opus offeramus. Vnde & subditur:

Manichæorum error destruitur, & dignitas conditionis humanæ commendatur.
Cap. XXVII.

M*Anus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu, & sic repentè præcipitas me?* Ac si ei humiliter dicat: Quia sub iusto examine dignum non est tua placatione quod feci, pensa misericorditer ne pereat quod fecisti. Quibus ēt verbis puersum Manichæi dogma destruitur, qui duo esse principia mentiēs, à Deo spiritū, à satana vero carnē conditā asserere conatur. Sanctus etenim vir prophetici spiritus gratia plenus longè post ventura considerat, & errorum germina pUidens calcat, dicēs: Manus tuæ plasmauerunt me, & fecerunt me totum in circuitu. Qui.n. & plasmatum se & factū totū in circuitu à Deo asserit, tenebrarū genti, nec in spiritu suo aliquid nec in carne derelinquit. Nā plasmatū se pp internā hoīs imaginē retulit: factū verò totū in circuitu, in eo q̄ ex carnis cōstat indumēto memorauit. Notādum verò est: 36
quia p hoc q̄ se plasmatū Dei manib. asserit, misericordiæ iudicis, dignitatem suæ conditionis opponit. Quāuis.n.p coęternum patri verbum cuncta creata sint in ipsa tamen relatione creationis ostenditur quantum cunctis animalibus, quantum rebus vel cœlestibus, sed tamē insensibilibus homo præferatur. Cūcta quippe dixit & facta sunt. Cùm verò facere hominē decernit, hoc quod reuerenter pēsandū est pmittit, dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. *Gen. 1.* Neq; enim de eo sicut de rebus cęteris scriptum est: Fiat, & factum est: nanq; vt aqua volatilia, sic terra hominē protulit: sed priusquam faceret, faciamus dicitur. videlicet quia rationalis natura condebatur, quasi cum consilio facta videretur. Quasi per studiū de terra plasmatur, & inspiratione conditoris in virtute spiritus vitalis erigitur, vt scilicet nō per iussionis vocem, sed per dignitatem operationis existeret, qui ad conditoris imaginem fiebat. Quod igitur per conditionē homo elegātius in terra creaturis cæteris accepit, hoc in flagello positus pietati sui opificis opponit dicens. Manus tuæ plasmauerunt me, & fecerunt me totum in circuitu, & sic repentè præcipitas me? Ac si apertè dicat: Cur tanta vilitate despicis, quē cum tanta dignitate condidisti? Et quem ratione rebus cæteris præfers, cur ex dolore supponis? Sed tamen hæc eadē nostra dignitas fulget per imaginem, & longè distat à beatitudinis perfectione per carnē, quia dū spiritus miscetur pulueri, quodāmodo cōnectitur infirmitati. Quā scilicet infirmitatem beatus Iob pietati iudicis obijcit, cum subiūgit:

Quòd homo ad veniam perueniat, cum irremissibile sit peccatum diaboli. Cap. XXVIII.

M*Emento quæso, quòd sicut lutum feceris me.* Angelorum spiritus idcirco irremissibiliter peccauerunt: quia tanto robustius stare poterant, quanto eos carnis commixtio non tenebat. Homo

verò idcirco post culpã veniam meruit: quia per carnale corpus aliquid quo semetipso minor esset accepit. Vñ & apud respectum iudicis argumentum pietatis est hæc eadem infirmitas carnis, sicut per
Ps. 77. Psalmistam dicitur: Ipse autem & misericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet eos. Et multiplicauit ut auerteret iram suam ab eis, & non accendit oẽm iram suam, & rememoratus est quia caro sunt. Vt lutum ergo homo factus est: quia de limo est ad conditionem sumptus. Lutum quippe fit, cum se aqua terræ conspergit. Sicut lutum itaque hõ est cõditus: quia quasi aqua infundit puluerem, cum anima rigat carnem. Quod sanctus vir bene pietati iudicis obiicit, cõpostulans dicit: Meméto quæso quòd sicut lutum feceris me. Ac si apertè dicat: Infirmitaté carnis considera, & reatũ iniquitatis laxa. Vbi aptè quoq; mors eiusdem carnis adiungitur, cũ protinus subinfertur: *Et in puluerem deduces me*. Ac si patenter postulet dicens: Memento quęso quòd per carnem à terra uenio, & per eius interitum ad terram tendo. Materiam itaque originis, & pœnam finis aspice, & culpæ citius transeuntis parce.

Quomodo Deus hominem plasmat, plasmatum viuificat, viuificatum custodit.
Cap. XXIX.

37 SEd quia qualitatem protulit hominis conditi, nunc subiungit ordinem propagati, dicens: *Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnibus vestisti me, ossibus & neruis compegisti me.* Plasmatus quippe homo sicut lutũ factus est, propagatus autem & sicut lac mulgetur semine, & sicut caseus coagulatur in carne. Carnibus & pelle induitur: ossibus neruisq; solidatur. Per lutũ ergo, primæ conditionis qualitas, per lac verò sequentis ordo cõceptionis exprimitur: quia per coagulationis incrementa ducitur, vt paulisper in osse roboretur. Sed angusta Dei laus est descriptio creati corporis, nisi etiam subsequenter exprimatur mira aspiratio uiuificationis. Vnde &

A subditur: *Vitam & misericordiam tribuisti mihi*. Sed incassum nobis bona conditor tribuit, si non omne quod tribuit, ipse custodit. Sequitur: *Et visitatio tua custodiuit spiritum meum*. Hæc autem quæ de exteriori homine diximus, etiam interiori quemadmodum possit cõgruere, liber vt breuiter replicando monstremus: *Memento quæso quòd sicut lutum feceris me*. Sicut lutum quippe hõ noster interior existit: quia sancti spiritus gratia terrenæ mẽti infunditur, ut ad intellectum sui conditoris erigatur. Humana nanq; cogitatio quæ peccati sui sterilitate aruit, per vim B sãcti spiritus quasi irrigata terra viridescit. Sed sæpe dum perceptis superni doni virtutibus sine interruptione vtimur: ad priuatam fiduciam usu continuę prosperitatis eleuamur: vnde fit plerunque vt idem qui subleuauerat, parumper spiritus deserat: quatenus ipsum sibi hominem ostendat. Quod sanctus vir protinus exprimit, cum subiungit: *Et in puluerem deduces me*. Quia cum per subtractione spiritus, mens aliquantulum in tentatione deseritur, quasi ab humore pristino terra siccatur: vt infirmitatem suam C derelictus sentiat, & sine infusione supnæ gratiæ, quantum hõ aruit, agnoscat. Qui aptè quoq; reduci ad puluerem dr̃: quia dimissus sibi, cuiuslibet tentationis aura raptatur. Sed dum relicti concutimur: ea quæ afflati cognouimus, subtilius iam dona cogitamus. Vnde subiungit: *Nonne sicut lac mulsisti me, & sicut caseum me coagulasti?* Mens etenim nostra cũ per sancti spiritus gratiam ab vsu vetustæ conuersationis abstrahitur, sicut lac mulgetur: quia in quadam nouæ * inchoationis teneritudine & subtilitate al. lac- D formatur. Sicut caseus coagulatur: quia in constipatione pinguescẽtis cogitationis astringitur, vt nequaq̃ iam per desideria diffluat, sed in uno amore se colligẽs, ad solidam reformationem surgat. Ple- 38
runq; verò contra hæc eadem rudiméta spiritalia, ex vsu veteri caro submurmurat, & mens bella tolerat ex hoĩe quẽ foris portat. Vnde subiungit: *Pellibus & carne vestisti me*. Pelle q̃ppe & carnibus interior hõ uestitur: quia in eo q̄ ad superna erigitur:

erigitur:

erigitur, carnalium motuum obsidione vallatur. Sed tendenté ad iustitiá nequaquá in tentatione conditor deserit, quia per infusioné gratiæ et peccantem præuenit: sed subleuatam menté & ad bella exterius laxat, & interius roborat. Vnde adhuc aptè subiungitur: *Ossibus & neruis compegisti me.* Carnibus & pelle uestimur, sed ossibus neruisq; cópingimur: qa etsi tentatione foris irruente côcutimur, intus tñ nos conditoris manus roborat, ne frangamur. Carnis itaq; motibus nos humiliat ad dona, sed per ossa virtutũ roborat contra tétamenta. Ait ergo: Carne & pelle vestisti me, ossibus & neruis compegisti me. Ac si apertè dicat: Foris me ad probationé deseris: sed tñ intus ne pereã, virtutibus astringédo custodis. Qui idcirco nobis bene uiuendi rectitudinem tribuit, qa benignè præterita quæ deliquimus, parcit. Vnde & adhuc aptè subiungitur: *Vitam & misericordiã tribuisti mihi.* Vita quippe tribuitur, cũ malignis mentibus benignitas aspiratur. Sed uita sine misericordia accipi nequaquã ualet: qa ad obtinenda dñs iustitiæ bona nó adiuuat, si prius misericorditer anteactas nequitias non relaxat. Vel certè vitã nobis & misericordiã tribuit: qa ea qua nos misericordia ad bene viuendũ pƺuenit, etiã subsequente custodit. Nisi.n. miam subroget, seruari non valet vita quã prębet. Ipso quippe quotidie vsu humanæ vitæ veterascimus: & exterioris hóis impulsu, cogitatione lubrica ab interioribus eximus. Et nisi nos superna visitatio vel ad amoré cópungédo viuificet, vel ad timoré flagellando restauret, repentino lapsu mens funditus tota destruitur, quę lógo virtutis studio inouata videbatur. Vnde subditur: *Et visitatio tua custodiuit spiritum meum.* Humanũ quippe spũm visitatio superna custodit, cũ hunc virtutibus ditatũ, vel flagello pcutere, vel compungere amore non desinit. Nã si dona pstat, sed hunc continuè restaurãdo nó subleuat, citius bonũ perditur, quod non à largiente custoditur. Sed ecce vir sanctus dum se humiliter agnoscit, conferenda generaliter diuinæ misericordiæ secreta apprehendit: cumq; infirmitatem suam veraciter fatetur, repentè ad cognoscendam vocationem gétium sublimiter rapitur. Nam protinus subditur:

Quòd vocatio gentium, ab antiquo in Dei consilio abscondita sit. *Cap. XXX.*

LIcet hæc celes in corde tuo, tñ scio quia uniuersorum memineris. Ac si apertè dicat: Cur de me trepido, qui & vniuersas gentes quia colligas, scio? Quod tamen in corde cœlas: quia hoc adhuc aperto sermone non iudicas. Sed qui vniuersorum reminisceris, me proculdubio de venia certum facis. Sciendum verò est, 39.
quia in quibusdam factis & * certi de venia reddimur, & post perpetratas culpas ad absolutionis nostræ fiduciam correctione & pœnitentia subsequente roboramur, perpetratæ tamen nostræ nequitiæ adhuc memoria tangimur, & cogitatione illicita, auersi noléteség; pulsamur. Vnde & aptè subiungitur:

al. incerti.

Quòd peccata præterita etiam cum per pœnitentiam abluta fuerint, importuna cogitatio recurrens nobis perducat ad mentem. Et quid sit quod per Moysen homo nocturno pollutus somnio extra castra egredi iubetur, & non reuerti permittitur, nisi lotus aqua post Solis occasum. *Cap. XXXI.*

SI peccaui, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundũ me esse non pateris. Ad horam dñs peccatori parcit, cũ reatũ culpæ concessis protinus fletibus diluit. Sed ab iniquitate nostra mũdos nos esse non patitur: quia volentes quidem culpam fecimus, sed nonnunq̃ nolétes eius memoriam cũ delectatione toleramus. Sæpe nanq; hoc quod à cóspectu iam iudicis fletu interueniente deletum est, ad animum reddit, & deuicta culpa ad delectationé rursus inserpere nititur, atq; in antiquo certamine rediuiua pulsatione reparatur, ita vt quod prius egit in corpore, hoc importuna cogitatione postmodum verset in mente. Quod cauté ille conspicere athleta spiritalis nouerat, qui dicebat. Computruerunt & deteriorauerũt cicatrices meæ, à facie insipiétiæ meæ. Psal. 37.

meæ. Quid namq; cicatrices, nisi sanationes sūt vulnerū? Laxatas ergo nequitia ad delectationē memoriæ redire conspexerat, qui cicatrices deflebat. Cicatrices quippe cōputrescere, est sanata iam peccatorū uulnera, rursus in tentationē ferspere, atq; ex eorū suggestionibus post superductam cutem pœnitentiæ, fœtorem culpæ iterū, doloréq; sentire. Quia uidelicet in re & nihil foris opere agitur, & sola intus cogitatione peccatur: districtoq; se reatu mens obligat, nisi hoc sollicitis lamentis tergat. Vnde bene p Moysen dicitur: Si fuerit inter vos hō qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur priusquā ad vesperū lauetur aqua, & post Solis occasum regredietur in castra. Nocturnum quippe est somnium tentatio occulta, p quam tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur: qđ tamē corporis opere non expletur. Sed somnio nocturno pollutus, egredi extra castra præcipitur: quia videlicet dignū est, vt q immunda cogitatione polluitur, indignum se cunctorū fidelium societatibus arbitretur, culpæ suæ meritū ante oculos ponat, & ex bonorum se æstimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi impugnatione laborantem, sese ex continentium comparatione despicere. Qui ad vesperū lauatur aqua, cum defectum suū conspiciens ad penitentiæ lamenta conuertitur, vt fletibus abluat oē quod in aīo occulta inquinatio accusat. Sed post occasum Solis ad castra redeat: quia deferuescente tentationis ardore, necesse est, vt iterū fiduciam erga societatem bonorū sumat. Post aquæ quippe lauationem, occumbente Sole ad castra reuertitur, qui post lamenta pœnitentiæ, frigescente flamma cogitationis illicitæ, ad fidelium merita præsumenda reparatur: vt iam se à cæteris longè esse non æstimet, qui mundum se per obitum intimi ardoris gaudet. Sed inter hæc sciendum est, quòd idcirco nonnunquam impulsu illicitę cogitationis affligimur: qa in quibusdam terrenæ cōuersationis actibus (quāuis licitis) libenter occupamur. Cūq; uel in minimis terrena actio per desiderium tangitur: crescente contra nos antiqui hostis fortitudine, mens nostra non minima importunitate tentationis inquinatur: Vnde & sacerdos legis, membra hostiæ per frustra cōcisa, caput itaq; ea quæ erga iecur sunt, iubetur ignibus cremare: pedes verò atq; intestina hostiæ, prius aqua diluere. Nos quippe ipsos sacrificium Deo offerimus, cū vitam nostram cultui diuino dedicamus. Qui membra hostiæ per frustra concisa super ignē ponimus, cùm vitæ nr̃æ opera virtutibus distinguentes immolamus. Caput atq; ea quæ iuxta iecur continentur, incendimus, cum in sensu nostro quo oē corpus regitur, atq; in occultis desiderijs flamma diuini amoris ardemus. Et tamen præcipitur, ut pedes atq; intestina hostię lauentur. Pedibus enim terra tangitur, intestinis verò stercora gestantur: quia plerunq; iam ex desiderio in æternitatem succendimur, iam toto deuotionis sensu ad appetitū nostræ mortificationis inhiamus: sed quia adhuc terrenum præ infirmitate aliquid agimus, nonnulla etiam quę iam infirmitate, illicita in corde toleramus. Cunque cogitationes nostras immunda tentatio inquinat: quid aliud quam intestina nostræ hostiæ, stercus portant? Sed ut comburi debeant, lauentur: quia nimirū necesse est ut immūdas cogitationes timoris fletus diluat, quas in acceptione sacrificij supernus amor incendat. Et quicquid mens vel de inexperto certamine, vel de conuersationis pristinæ memoria patitur, lauetur, ut tanto suauius in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto cū ei assistere cœperit, nil terrenum secum vel lubricum in ara suæ orationis imponit. Vir igitur sanctus humanæ mentis damna conspiciat, quòd plerunque se cogitatione illicita inquinat: & postquam reatum operis iudex relaxat, & sua plorans, nostra quæ ploremus aperiat dicens: *Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris?* Ac si apertè dicat: Si culpam venia abstulit, cur hanc & à memoria non detersit?

Quid

Quòd viri sancti in præsenti vita tentationum miseria afficiuntur, impij vero non reluctantur, sed quiescunt in eis. Cap. XXXII.

41 SAepe aũt ita mens in culpæ recordatione concutitur: vt ad ꝑpetrationẽ illius lõgè grauius q̃ prius, qñ capta fuerat, vrgeatur: & deprehẽsa trepidat, seq; ipsam variis motibus impulsa perturbat metuit qdem ne vincatur tẽtationibus, sed resistens, hoc ipsum qđ longo labore certaminis affligitur, ꝑhorrescit. Vnde & aptè subiungitur: *Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria.* Impius nanq; væ hẽt, iustus miseriã: qa & æterna dãnatio reprobũ sequitur, & electus quisq; doloribus trãsitoriæ aduersitatis expiatur. Impius caput leuat, sed elatus euadere væ qđ seqtur, non valet. Iustus labore sui certaminis afflictus, caput leuare non sinitur: sed pressus à ꝑpetua afflictione liberatur. Ille se in voluptatib. erigit: sed suppliciis sequẽtib. mergit. Iste in dolore deprimit, sed tñ à põdere æternæ aĩaduersionis abscõdit. Consideret ergo uir sanctus ꝙ aut renitẽs homo vitijs ꝓsentis labore afficitur: aut succũbẽs, ꝑpetuæ afflictioni manicipatur & dicat. Et si impius fuero, væ mihi est: & si iustus, non leuabo caput: saturatus afflictione & miseria. Ac si apertè deploret, dicens: Aut substratus carnis desiderijs supplicio ęternos subijcior aut repugnãs illicitis motibus, pęna præsenti crucior: quia a labore certaminis liber non sum.

Quòd aliquando iusti ne de sua iustitia intumescant, cadere permittuntur. Cap. XXXIII.

SEd superna dispẽsatio idcirco nos tota sibi intentione seruientes, carnis nostrę permittit impugnationibus concuti, ne mens nostra in superbiam audeat pręsumptione suę securitatis eleuari, ut dum pulsata trepidat in solo autoris adiutorio spei pedem robustius figat Vnde & adhuc aptè subiungitur: *Et propter superbiam, quasi leænam capies me.* Leæna cum escam catulis exquirit, inhianter in foueam captionis ruit. Sicut enim ex quibusdã regionibus fertur, sit A in eius itinere fouea, in quam pecus deponitur, ut illuc se eius appetitu proijcere leæna prouocetur: quæ angusta simul & alta preparatur ut in eam ruere ambiendo ualeat, sed hanc saliendo nullo modo euadat. Alia quoque fouea quæ priori cohæreat, effoditur: quæ tamen ei in qua pecus est, extremæ partis apertione coniungitur: in qua nimirum cauea ponitur, ut leæna corruẽs, quia de super terroribus urgetur, cum quasi in secretiori parte fouee occultare se appetit, B caueam uolens intret: cuius iam sæuitia nequaquam pertimescitur, quia clausa in cauea leuatur. Quæ enim sua sponte infoueam corruit, ad superiores partes circumsepta uectibus redit, Sic sic nimirum humana mens capta est, quæ in libertate arbitrij condita, dum nutrire desidera carnis appetiuit: quasi leęna catulis escam quesiuit, atque in deceptionis suæ foueã cecidit, quæ suadente antiquo hoste, ad cibum prohibitũ manum intendit: sed in fouea protinus caueã inuenit, quia sponte ad mortem veniens, corru- C ptionis suæ mox carcerem pertulit. Sed cum multa agere conatur, & non ualet: eiusdẽ corruptionis suæ obstaculis quasi caueæ vectibus ligatur, atq; ad auras liberas gratia interueniente reducitur. Iam quidem eam in quam ceciderat damnationis foueam euasit: quia secuturæ mortis supplicium, manu redemptoris adiuta, ad veniam redeundo superauit. Sed tñ coarctata caueam tolerat: quia supernæ quoq; disciplinę nexibus cingitur, ne ꝑ carnis desideria vagetur. Quę ergo sponte sua in foueam cecidit, ad auras liberas clausa redit: quia & ꝑ libertatẽ arbitrij in D culpam corruit, & tamẽ hanc à suis motibus, conditoris gratia coactã nolentẽq; cõstringit. Post foueã itaq; caueã patitur, quæ erepta ex æterno supplicio, à prauę voluntatis motibus, sub cœlestis artificis dispensatione religatur. Rectè igitur dicitur: Et propter superbiam, quasi leænam capies me: quia & liber homo per cibum sibi mortem intulit, & reductus ad veniam, sub disciplina melius clausus uiuit. Quasi leæna ergo propter superbiam captus est: quia inde nunc eum discipli-

disciplina suæ corruptionis deprimit, vnde transgressionem pręcepti non timens audacter in foueam saltum dedit.

42 Sed si parum per obtutus mentis à culpa primi parentis auertimus, nos adhuc quotidie vt lænã capi ꝑ vitium elationis inuenimus. Sæpe nanque homo acceptis virtutibus in audaciã suæ ꝓsumptionis erigitur: sed mira dispẽsatione pietatis, ante eius oculos res q̃libet in quam corruat, ordinatur. Dumq; ꝑ culpam aliquid appetit, quid aliud q̃ ꝑdã in fouea concupiscit? Sua sponte inhians cadit, sed suis surgere viribus nõ valet. Qui cũ se nihil ex se esse cõsideret, discit proculdubio cuius adiutorium requirat. Quem tamen superna miseratio captum quasi à fouea euehit: quia hunc infirmitate cognita ad ueniam reducit. Leænæ itaque more, ꝓpter superbiã ad superiores partes in cauea remeat, qui cum de virtute extollitur, lapsus ad desideria in humilitate religatur. Quia enim prius propria præsumptione perierat, mira pietate agitur, vt infirmitatis suæ iam notitia clausus viuat. Quod quia sanctus vir crebro accidere hominibus conspicit, nostri in se periculi vocem sumit: vt cum eius fletus agnoscimus, quæ in nobis sunt flenda, discamus. Sed cum mentem nostra elatio erigit, summi a nobis protinus compunctio amoris recedit: cum verò superna nos gratia visitat, statim per lachrymas ad sua desideria instigat. Vnde & aptè subiungitur:

Quòd sancti viri cum à Deo relinquuntur, ruinæ suæ dispendia non sentiunt: cum verò visitans reuertitur ad eos Deus, mirabili cruciatu compunctionis semetipsos, quales fuerant, discutiunt. Cap. XXXIIII.

R*Euersusq; mirabiliter me crucias.* Cũ ab autore relinquimur, nec ipsa vllatenus destitutionis nostræ dãna sentimus. Quo enim longè nos conditor deserit, eo mens nostra insensibilius obdurescit, nulla quæ Dei sunt, diligit: nequaquam superna concupiscit: & quia amoris intimi calorem nõ habet, frigida deorsum iacet, ac miserando modo fit quoti- A die tanto securior, quanto peior: cumq; vnde sit lapsa, nõ meminit, & supplicia secutura nõ metuit, quantum lugenda sit, nescit: At si afflatu sancti spiritus tangitur, ad considerationem protinus suæ perditionis euigilat: in cœlestium inquisitione se excutit: amoris summi æstibus inardescit: quæ se circumprimunt, damna considerat: & plorat proficiens, quæ prius læta torpebat. Bene ergo conditori dicitur: Reuersusque mirabiliter me crucias: quia omnipotens Deus B vnde mentem nostram visitans, ad amorem suum erigit, inde hanc per lachrymas grauius affligit. Ac si apertè dicat: Relinquendo me nequaquam afficis: quia insensibilem reddis: sed cum reuerteris, crucias: quia dum te insinuas mihi me, quàm sim lugendus, demonstras. Vnde nequaquam se pęnaliter, sed mirabiliter asserit cruciari: quia dum per fletum mens ad summa rapitur, compunctionis suæ pęnam gaudens miratur: & libet affici, quia afflictione sua se conspicit ad alta subleuari.

43 Sæpe autem cum C nos à sancti desiderij exercitatione torpescere superna pietas cernit, exempla sequentium nostris obtutibus obiicit, vt mens per ocium remissa, quo in alijs vigilantiam profectus considerat, eo in se pigritudinem torporis erubescat. Vnde & rectè subiungitur:

Quòd electi contra nos testes Dei sunt, vt qui negligimus præcepta, ex aduerso confundamur per sanctorum exempla. Caput XXXV.

D I*Nstauras testes tuos contra me, & multiplicas iram tuam, & pœnæ militant in me.* Testes enim Dei sunt, qui ꝑ exercitium sancti operis testantur quæ electos secutura sint præmia veritatis. Vnde hos quoque quos pro veritate passos agnoscimus, Græco eloquio martyres, id est, testes vocamus. Et per Ioãnem voce angelica dñs dicit: In dieb. meis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud uos. Sed testes suos contra nos dominus instaurat, cum electorum vitam prauitati nostræ cõtrariam, ad arguendos nos instruendosque multi-

multiplicat. Contra nos ergo testes il- A lius instaurantur: quia cuncta quę agũt, studijs nostræ prauitatis aduersa sũt. Vnde & sermo veritatis aduersarius vocatur: cũ mediatoris voce p Euãgelium dr̃: Esto consentiens aduersario tuo citò, dũ es cum illo in via. Atq; de hoc eodem redemptore reprobi persequentes dicunt: Contrarius est operibus nostris. Et paulò post: Dissimilis est alijs vita illius. Testes itaq; suos contra nos dñs instaurat: quia bona quę facere ipsi negligim⁹, hęc ad correptionem nostrã, fieri ab alijs demóstrant: vt qui præceptis non accendimur, saltem exemplis excitemur: atq; in B appetitu rectitudinis nil sibi mens nostra difficilè æstimet, quod perfectè peragi ab alijs videt. Et sic plerũq; vt cum alienæ vitæ bona conspicimus, nostra sollicitius damna timeamus: & eo patescat quanto post pondere animaduersionis impetimur, quo nunc à bonorũ morib⁹ longè discrepamus. Vnde & testium instauratione memorata, protinus aptè subiungitur: *Et multiplicas iram tuam.* Eo nobis multiplicari ira Dei dr̃, quo esse multiplex indicatur, quia ex ipsa nunc bonorũ vita & labore cognoscimus, si emendari dum tp̃s, est nolumus, quanta post animaduersione feriamur. Electos qppe dei cernimus & pia agere & crudelia multa tolerare. Hinc ergo colligitur, districtus iudex quanta illic feriat districtione quos reprobat, si hic sic cruciat, quos amat, Petro attestante, qui ait: Tépus est vt iudiciũ incipiat de domo Dei si aũt primum à nobis, quis finis eorũ, q non credunt Dei euangelio? Omnipotens igitur Deus cum contra nos testes instaurat, irã multiplicat: quia quo bonorum vitam nostris oculis obijcit, eo prauitatis perpetratæ duritiã qua districtione in iudicio percutiat, ostendit. Nam cũ D solis se sequentibus dona exaggerat, torpentes iam quia reliquerit, demostrant. Cum bona ergo in alijs cernimus, valde necesse est, vt & exultationẽ nostræ formidini, & formidinem nostræ exultationi misceamus, quatenus & de alienis ꝑfectib. charitas gaudeat, & de suis infirmitatibus conscientia constricta contremiscat. Sed cum fraterno profectu reficimur, cum districtionem super nos interni iudicis ex ipso nostro torpore pensamus, quid restat nisi vt ad discutiendum se anim⁹ redeat, & quicquid in se reprobum, quicquid prauum deprehendit, affligat? Vnde & aptè subiungitur. *Et pœnæ militant in me.* Cõsideratis quippe Dei testibus, pęnæ in nobis militant: quia dũ mirãda illorũ facta conspicimus, vitam nostrã, quæ ex eorũ nobis cõparatione displicet, studiosa afflictione cruciamus, vt quicquid in nobis polluerunt opera, diluant lamenta: & si quid adhuc culpa delectationis inquinat pœna mœroris tergat: Beatus igitur Iob: quia vitã patrũ ꝑcedentiũ cõspicit, quid in se gemere debeat, subtilius agnoscit. Sed magni doloris magisterio, dũ sua plãgit, ad lamenta nos instruit: vt quo virtutes in alijs cernimus, eo apud districtum iudicẽ nostra sollicitè delicta timeamus. Sequitur:

Matt. 5.
Sap. 2.
1. Pet. 4.

Quòd cum peccatum animum pulsat, si breuitas delectationis aspiciatur, non multum iuuat. Cap. XXXVI.

C QVare de vulua eduxisti me? Qui vtinam consumptus essem, ne oculus me videret.* Quod nimirum prima oratione iã protulit, dicens: Quare nõ in vulua mortuus sum? Qui hoc quoque quod adijcit subdens: *Fuissem quasi non essem, de vtero translatus ad tumulum:* Illic verbis alijs nõ aliter adiungit, dicens: *Sicut abortiuũ absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem.* Quia verò hæc superius latè digessimus, pro vitando lectoris fastidio, exposita explicare declinamus. Sequitur ergo:

Nunquid non paucitas dierum meorum finiatur breui. Cautum se ac sollicitum 44
viuere ostendit, qui breuitatem præsentis vitæ considerans, non eius vsum, sed terminum conspicit: vt ex fine colligat, nihil esse quod transiens delectat. Hinc nanque per Salomonem dicitur: Si an- Eccl. 11.
nis multis uixerit homo; & in his omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur

præterita

Eccl. 7. præterita. Hinc rursum scriptum est: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Igitur cum culpa animum tentat, meus necesse est vt breuitatem suæ delectationis aspiciat, ne ad viuacem mortem iniquitas rapiat, cũ constet ꝙ ad terminum citius mortalis vita præcurrat. Sed sæpe oculus contemplationis nostræ confunditur, dum dolor noster flagellis crebrescentibus aggrauatur.

Quod peccatum cui ex consuetudine obligati sumus, flendo dolere non possumus, nisi pietatis supernæ respectu compungamur. Caput XXXVII.

LIbet præsentis vitę exilium gemere, sed pręipsa afflictione mens non valet damna suę cæcitatis æstimare: vnde protinus subdit: *Dimitte ergo me vt plangam paululum dolorem meum.* Sicut. n. moderata afflictio lachrymas exprimit, ita immoderata subducit: quia mœror ipse quasi sine mœrore fit: qui afflicti mẽtem deuorans, sensum doloris tollit. Vir igitur sanctus feriri plusquam sufficit, pertimescit, dicens: Dimitte ergo me ut plãgam paululum dolorẽ meum. Ac si apertè dicat: Flagella tuæ percussionis tempera: vt moderatis doloribus, æstimare mala quæ patior, flendo conualescam. Qđ tñ intelligi & aliter potest. Sæpe nanque peccator iniquitatis suę vinculis ita constringitur, vt pondus quidem peccatorũ toleret: sed tñ quia tolerat, ignoret. Sępe autem si cognoscat, quanto reatu premitur, erumpere in lachrymas conatur: & nõ põt. vt hunc in se mente libera, & cõuersatione integra persequatur. Flere ergo dolorem suum non valet, qui & iniquitatis suę reatum considerat: & tamẽ præ terrenæ occupationis pondere, hũc & gemere nequaquam vacat. Flere dolorem suum non ualet, qui prauæ quidem consuetudini cõtraire nititur: sed tamẽ adhuc succrescentibus desiderijs carnis grauatur. Huius doloris pręsentia prophetæ mẽtem cruciauerat cum dicebat:
Psal. 37. Dolor meus contra me est semper, qm̃ iniquitatem meã ergo pronunciabo, & cogitabo ꝓ peccato meo. Sed solutis iniquitatis vinculis, dimissum se nouerat ꝗ exultabat, dicens: Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Tunc igitur ad plangendum dolorem nos dñs dimittit, cum & mala nobis quę fecimus, demõstrat, atq; ad hęc eadẽ flẽda quę cognoscimus, adiuuat. Culpas oculis obijcit, & pia manu gratię, vincula cordis soluit: vt ad vacationem pœnitentię mens nostra se erigat, & carnis soluta compedibus, in autorem suum libera gressum amoris tendat.

Plerunque etenim vitam nostram ipsi reprehendimus, sed tñ libenter agimus hoc quod in nobis rectè reprobamus. Ad iustitiam spiritus nos erigit, ad consuetudinem caro restringit. Amori suo mẽs renititur, sed protinus delectata captiuatur. Bene itaq; dicitur: *Dimitte ergo me, vt plangam paululum dolorem meum.* Quia nisi à reatu culpæ quo nos ligauimus, misericorditer dimittamur, perfectè flere nõ possumus hoc quod in nobisipsis contra nosmetipsos dolemus. Sed tũc veraciter reatus nostri dolor plangitur, cum tenebrosa illa inferni retributio intẽto timore pręuidetur. Vnde aptè subiungitur:

Quod pœne infernales nec transitoriæ sint, nec fantasticæ, sed solidæ & perpetuæ. Caput XXXVIII.

A*Ntequam vadam & non reuertar ad terram tenebrosam, & opertã mortis caligine.* Quid. n. terrę tenebrosę nomine, nisi terra tartari claustra signãtur? Quę ęternæ mortis caligo operit, quia damnatos quosq; in perpetuum à vitę luce disiungit. Nec immerito infernus terra dr̃: qa quicunque ab eo capti fuerint, stabiliter tenentur. Scriptũ quippe est: Generatio Eccl. 1. pręterit, & generatio aduenit, terra verò in ęternum stat. Rectè igitur inferni claustra, tenebrosa terra nominãtur: qa quos puniẽdos accipiũt, nequaquã pęna transitoria, vel fantastica imaginatione cruciant: sed vltione solida pepetuę dãnationi seruant. Quæ aliquando tamen laci appellatione signantur: propheta attestante, qui ait: Portauerunt ignominiam Ez.

niam suam cum his qui descendunt in lacum. Infernus ergo & terra nominatur, quia susceptor stabiliter tenet: & lacus dicitur, quia hos quos semel ceperit, semper fluctuantes & trepidos tormentis circumfluentibus absorbet. Sanctus autẽ vir siue sua siue humani generis voce dimitti se postulat, antequam vadat non quia ad terram tenebrosam qui culpam deflet iturus est: sed quia ad hãc proculdubio qui plãgere negligit, vadit: sicut debitori suo creditor dicit: Solue debitum, priusquã pro debito constringaris, qui tamen non constringitur, si quod debet soluere, non moriatur. Vbi & rectè subditur: *Non reuertar.* Quia nequaquam vltra misericordia parcentis liberat: quos semel in locis penalibus iustitia iudicis damnat. Quæ
46 adhuc subtilius loca describuntur, cum dicitur: *Terram miseriæ & tenebrarum.* Miseria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cęcitatem. Ea ergo quæ a conspectu districti iudicis expulsos tenet miseriæ & tenebrarum terra perhibetur: quia foris dolor cruciat, quos diuisos a vero lumine, intus cæcitas obscurat. Quamuis miseriæ & tenebrarum terra intelligi & aliter potest. Nam hæc quoque terra in qua nascimur est quidem miseriæ, sed tenebrarum non est, quia multa hic corruptionis nostræ mala patimur, sed tamen adhuc in ea per conuersionis gratiam ad lucem redimus: veritate suadente, quæ ait: Ambulate dũ lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant. Illa vero simul miseriæ: & tenebrarum terra est: quia quisquis ad tolerandа eius mala descenderit, nequaquã vlterius ad lucem redit. In cuius adhuc descriptione subiungitur: *Vbi vmbra mortis, & nullus ordo.* Sicut mors exterior ab anima diuidit carnem: ita mors interior à Deo separat animam. Vmbra ergo mortis est obscuritas diuisionis: quia damnatus quisque cum æterno igne succenditur, ab interno lumine tenebratur. Natura verò ignis est, vt ex seipso & lucem exhibeat & concremationem. Sed transactorum vltrix illa flamma vitiorum, concremationem habet, & lumẽ nõ habet. Hinc est enim quod reprobis veritas dicit: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quorum rursum omniũ corpus in vnius persona significans dicit: Ligate ei manus & pedes, & mittite eũ in tenebras exteriores. Si itaque ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is qui repellitur, nequaquam mitti in tenebras diceretur. Hinc etiã Psalmista ait: Super eos cecidit ignis, & non viderunt solem. Ignis enim super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur: quia illos quos gehennæ flamma deuorat, à visione veri luminis cæcat: vt & foris eos dolor combustionis cruciet, & intus pœna cæcitatis obscuret: quatenus qui autori suo corde & corpore puniantur, & vtrobiq; pœnas sentiant, qui dum hic viuerent, prauis suis delectationibus ex vtroq; seruiebant. Vnde bene per prophetam dicitur: Descenderunt in infernum cũ armis suis. Arma quippe peccantium sunt mẽbra corporis, quibus peruersa desideria quę concipiunt, exequuntur. Vnde rectè per Paulum dicitur: Neq; exhibeatis mẽbra vestra arma iniquitatis peccato. Cum armis ergo ad infernum descendere, est cum ipsis quoque membris quibus desideria voluptatis expleuerunt, æterni iudicij tormẽta tolerare: vt tunc eos vndiq; dolor absorbeat, qui nunc suis delectationibus subditi, vndique contra iustitiam iustè iudicantis pugnat.

Marginalia: Ps. 115 (beside "quia susceptor"); Ioan. 12. (beside "veritate suadente"); Matt. 25 (beside "ritas dicit"); Mat. 22. (beside "Ligate ei manus"); Psal. 57. (beside "Hinc etiã Psalmista"); Eze. 32. (beside "Vnde bene per prophetam"); Rom. 6. (beside "Vnde rectè per Paulum"); side letters A, B, C, D.

Quomodo supplicia damnatorum ex iustitia iudicis ordinem habeant, in eis autem qui ea patiuntur confusionem.

Cap. XXXIX.

MIrum verò est valde quod dicitur: 47
Vbi nullus ordo. Neque enim omnipotens Deus qui mala bene punit, inordinata esse nullo modo vel tormenta permittit: quia ipse quoq; supplicia quæ ex lance iustitiæ prodeunt, inferri sine ordine nequaquam possunt. Quomodo nãque in supplicijs ordo non erit, dũ dãnatum quenque iuxta modũ criminis, retributio sequitur vltionis? Hinc quippe scriptum est: Potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatio. Hinc in Babylonis damnatione dicitur;

Marginalia: Sap. 6. (beside "ptum est: Potentes"); Ap. 18. (beside "Hinc in Babylonis")

dicitur: Quātū exaltauit se, & in deliciis fuit: tm date illi tormentum & luctum. Si igitur iuxta modū culpæ pœna distinguitur: constat nimirū ꝙ in suppliciis ordo seruatur. Et nisi tormentorū summā meritorum acta dirimerent, nequaquā iudex veniés dicturum se messoribus esse
Matt. 13 perhiberet: Colligite primū zizania, & ligate ea in fasciculos ad cōburendum. Si enim nullus in supplicijs ordo seruabitur, cur cōburenda zizania in fasciculos ligantur: Sed nimirū fasciculos ad comburendū ligare, est hos qui æterno igni tradédi sunt, pares parib. sociare: vt quos similis culpa inquinat, par ét pœna constringat: & qui nequaquam dispari iniquitate polluti sunt, nequaquam dispari tormento crucientur: quatenus simul dānatio conterat, quos simul elatio sub leuat, quosque non dissimiliter dilatauit ambitio, non dissimilis angustet afflictio & par cruciet flamma supplicij, quos in igne luxuriæ par succendit flamma peccati. Sicut enim in domo patris mansiones multæ sunt pro diuersitate uirtutis, sic damnatos diuerso supplicio gehennæ ignibus subiicit disparilitas criminis. Quę uidelicet gehenna quamuis cunctis una sit, non tamen cunctos una eademque qualitate succendit. Nam sicut uno sole omnes tangimur, nec tamen sub eo uno ordine omnes æstuamus: quia iuxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris: sic damnatis & una est gehéna quæ afficit, & tamen non una omnes qualitate comburit: quia quod hic agit dispar ualetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Quomodo ergo nullus inesse ordo suppliciis dicitur, in qbus profecto quisque iuxta mo
48 dum culpæ cruciatur? Sed sanctus uir postquam umbram mortis intulit, quanta sit confusio in damanatorum mente subiungit: quia ipsa quoque supplicia quæ ordinata per iustitiam ueniunt, ordinata proculdubio in corde morientiū non sunt. Vt enim paulò superius diximus, dum damnatur quisque foris flamma succéditur, intus cæcitatis igne deuoratur, atq; in dolore positus, exterius interiusq; confunditur, ut sua deterius cō

A fusione crucietur. Repulsis ergo ordo in supplicio nō erit: qa in eorū morte atrocius ipsa cōfusio mentis sæuit. Quam tā mira potétia iudicantis æquitas ordinat, vt pœnam aíam quasi inordinata cōfundat. Vel certè abesse ordo suppliciis dr: qa qbuslibet rebus in pœnā surgentibus, propria qualitas nō seruatur. Vnde & protinus subinfertur: *Et sempiternus horror inhabita*. In huius vitę tormentis timor dolorem habet, dolor timorem non habet: quia nequaquam métem metus cruciat
B cùm pati iā cœperit quod metuebat. Infernum uerò & umbra mortis obscurat, & sempiternus horror inhabitat: quia eius ignibus traditi, & in suppliciis dolorem sentiunt, & in doloris angustia pulsante se semper pauore feriuntur: ut & quod timent tolerent, & rursum quod tolerant, sine cessatione pertimescant. De his etenim scriptum est: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Hic flamma quæ succendit, illuminat illic, ut superius uerbis Psalmistæ docuimus, ignis q cruciat, obscurat.
C Hic metus amittitur, cùm tolerari iam cœperit quod timebatur: illic & dolor dilaniat, & pauor angustat. Horrendo igitur modo, erit tunc reprobis dolor cū formidine, flamma cum obscuritate. Sic sic uidelicet à damnatis sentiri pondus summę æquitatis debet: ut qui à uoluntate conditoris nequaquam sunt ueriti discrepare dum uiuerent, in eorum quādoque interitu ipsa à suis qualitatibus etiam tormenta discordent: quatenus quo se impugnant, cruciatus augeant, & cùm uarie prodeunt multipliciter sen-
D tiantur. Quæ tamen supplicia in se demersos & ultra uires cruciant, & in eis uitæ subsidium extinguendo seruant: ut sic uitam terminus puniat, quatenus semper sine termino cruciatus uiuat, qui & ad finem per tormenta properat, & sine fine deficiens durat. Fit ergo miseris mors sine morte: finis sine fine: defectus sine defectu: qui & mors uiuit, & finis semp incipit, & deficere defectus nescit. Quia igitur & mors perimit, & non extinguit: dolor cruciat, sed nullatenus pauorem fugat: flamma comburit, sed ne

quaquam

quaquam tenebras discutit: quantum per notitiam præsentis vitæ colligitur, supplicia ordinem non habent, quæ non suam per omnia qualitatem tenent, quã uis illic ignis & ad consolationem non lucet, & tamen vt magis torqueat, ad ali
49 quid lucet. Nam sequaces quoq; suos secum in tormento reprobi flamma illustrante visuri sunt, quorum amore deliquerunt quatenus qui eorum vitam carnaliter contra præcepta conditoris amauerunt, ipsorum quoque eos interitus in augmentum suæ damnationis affligat. Quod profectò Euangelio testante colligimus, in quo veritate nunciante,
Luc. 16. diues ille quem contigit ad ęterna incendij tormẽta descendere, quinq; fratrum describitur meminisse, qui Abraham petijt, ut ad eorum eruditionem mitteret, ne illuc eos quandoq; venientes par pœna cruciaret. Qui igitur ad doloris sui cumulum, propinquorum absentium meminit: constat proculdubio quia eos, ad augmentum supplicij, paulopost potuit ẽt præsentes videre. Quid autem mirum si secum quoque reprobos aspiciat cremari, qui ad doloris sui cumulum, eum quem despexerat, in sinu Abrahæ Lazarum vidit? Si ergo ei vt pœna cresceret, & vir electus apparuit: cur non credendum sit ꝙ videre in supplicio eos etiam quos cõtra Deum dilexerat, possit? Qua ex re colligitur, ꝙ eos quos inordinatè nunc reprobi diligunt: miro iudicij ordine, se cum tunc in tormentis videbunt: vt pęnam propriæ punitionis exaggeret illa autori præposita carnalis cognitio, pari ante oculos vltione damnata. Ignis itaq; qui in obscuritate cruciat, credendum est quia lumen ad tormentum seruat. Quod si approbare testimonijs in sua expressione non possumus: superest,
Dan. 3. vt è diuerso doceamus. Tres quippe Hebrææ gentis pueri, per Chaldæi regis imperium succensis camini ignibus, ligati manibus, pedibusque proiecti sunt, quos tamen cum idem rex in camini incendio miseratus exploraret, illęsis vestibus deambulantes vidit. Vbi apertè colligitur, quia mira dispositione conditoris, ignis qualitas in diuersa virtutę
A temperata, & vestimenta non attigit, & vincula incendit, sanctisq; viris & ad inferendum tormẽtum flamma friguit, & ad solutionis ministerium exarsit. Sicut ergo electis ignis ardere nouit ad solatium, & tamen ardere ad supplicium nescit: ita è diuerso gehennæ flamma reprobis & nequaquam lucet ad consolationis gratiam, & tñ lucet ad pęnam, vt dãnatorum oculis ignis supplicij & nulla claritate cãdeat & ad doloris cumulum dilecti qualiter crucientur, ostendat.
B Quid aũt mirum si gehennæ ignem credimus habere supplicium simul obscuritatis & luminis, qñ experimẽto nouim⁹ quia & tædarum flamma lucet obscura? Tunc edax flamma comburit quos nũc carnalis delectatio polluit, tũc infinitè patens inferni baratrum deuorat, quos nunc inanis elatio exaltat: atq; qui quolibet ex vitio hic voluntatẽ callidi persuasoris expleuerunt, tunc cũ duce suo reprobi ad tormenta perueniunt.

Et quamuis angelorum atq; hominũ 50
longè sit natura dissimilis, vna tamen pę
C nam implicat, quos vnus in crimine reatus ligat. Quòd bene ac breuiter insinuat
ꝓpheta, qui ait: Ibi Assur & omnis mul- Eze. 32.
titudo eius: & in circuitu eius sepulchra illius. Quis nanque Assur superbi regis nomine, nisi ille per elationem cadens antiquus hostis exprimitur, qui pro eo quòd multos ad culpam pertrahit, cum cuncta sua multitudine ad inferni claustra descẽdit. Sepulchra autem mortuos tegunt. Et quis alius mortem acrius pertulit, quàm is qui conditorem suum despiciens, vitam reliquit? Quem videlicet
D mortuum cum humana corda suscipiũt, eius proculdubio sepulchra fiunt. Sed in circuitu illius sepulchra eius sunt: qa in quorum se mentibus nunc per desideria sepelit; hos sibi post modum per tormenta coniungit. Et quoniam nunc in semetipsis reprobi malignos spiritus illicita perpetrando suscipiunt, tunc sepulchra cum mortuis ardebunt.

Quòd nihil prodest quæ maneant peccatores tormenta cognoscere, nisi ad hoc demus operam, vt possimus euadere. Cap. XI.

Ecce quæ maneat dánatos pęna co- A
gouimus: & instruéte nos sacro elo
quio, quantus in damnatione ignis,
quanta in igne obscuritas, quantusq; in
obscuritate pauor sit, nullatenus ambi-
gimus. Sed quid prodest ista prænosse,
si non contingat euadere? Tota ergo in
tentione curandú est, vt cum vacationis
tempus accipimus, bene viuendi studio,
malorú vltricia torméta fugiamus. Hinc
quippe per Salomonem dicitur. Quod-
Eccle. 9. cunq; potest manus tua facere, instanter
operare: quia nec opus, nec ratio, nec sa
pientia, nec scientia erit apud inferos,
Esai. 55. quo tu properas. Hinc Esaias ait: Quæri
te dominum dum inueniri potest: inuo-
cate eum, dum propè est. Hinc Paulus di
2. Cor. 6. cit: Ecce nunc tp̃s acceptabile, ecce nunc
Gal. 6. dies salutis. Hinc rursum ait: Dum tem-
pus habemus, operemur bonum ad oẽs.

31 Sed plerunque se ad viam rectitudi-
nis animus accendit, torporem discu-
tit, tantoque in cœlestibus desiderio ra-
pitur: vt penè nil ex eo inferius reman-
sisse videatur. Et tamen cum ad carnis
curam reducitur, sine qua pręsentis vi-
tæ via nullo modo expletur, ita hunc in
ferius depressum tenet, ac si adhuc de C
summis nulla contigisset. Auditis verbis
cœlestis oraculi, in amorem patriæ cœ-
lestis erigitur: sed resurgente præsentis
vitæ studo, sub terrenæ curæ agere se-
pelitur, atque in terra cordis nequaquã
supernę spei semen proficit: quia cogita
tionis infirmæ spina densescit. Quam vi
delicet spinam per semetipsam ueritas
manu sanctæ exortationis eradicat, di-
Matt. 6. cens: Nolite solliciti esse in crastinum.
Contra hanc quoq; per Paulum dicitur
Rom. 13. Carnis curam ne feceritis in concupiscẽ D
tijs. Sed in his nimirum ducis ac militis
verbis agnoscimus: quia tunc ab ea mor
tifero vulnere animus pungitur, cum in
ea mensura æquitatis non tenetur. Ne-
que enim adhuc mortali in carne viuen
tibus, funditus cura carnis abscinditur:
sed vt discretè animo seruiat, tempera-
tur. Nam quia sollicitos nos esse veritas
in crastinum prohibet, habere vtcunque
curam in præsentibus non negat, quam
tẽdi ad tempus quod sequitur, vetat. Et

nimirum Paulus cúm carnis curam fieri
in cócupiscentia non sinit, proculdubio
in necessitate cócedit. Discretione ergo
magni moderaminis carnis cura frenan-
da est, vt seruiat, & minimè principetur,
ne quasi domina animum vincat: sed su
bacta mentis dominio, quasi ancilla fa-
muletur. vt iussa assit, atq; ad nutú cor-
dis repulsa dissiliat: vt vix a tergo sanctę
cogitationis appareat & nunquam con
tra faciem recta cogitantis obsistat. Qđ
benè nobis historia sacrę lectionis innui
tur, cum Abraham tribus angelis occur-
B risse memoratur. Ipse quippe venienti-
bus exara ostium occurrit, Sara vero
post ostium stetit, quia videlicet vt vir ac
dñs domus spiritalis, noster scilicet intel
lectus dét in cognitione trinitatis, clau-
stra carnis excedere, & quasi habitatio-
nis infirmæ ianuam exire: cura aũt car-
nis vt fœmina foris non appareat, & vi-
dere iactanter erubescant, ut quasi post
tergũ uiri sit sub discretione spiritus,
solis necessarijs intéta, nequaquam sciat
procaciter detegi, sed uerecundè mode-
rari. Cui tñ sæpe cum dicitur ut de se mi
nimè p̃sumat, sed totá se in diuinæ spei
fiduciam transferat, despicit, & cessanse
studio, adesse sibi uitæ subsidia pos-
se diffidit. Vnde & hæc eadem Sara pro-
missiones Dei audiens ridet, sed ridens
corripitur, correpta aũt protinus fœcũ-
datur, & quæ in iuuentute uigens fœcũ-
dari non potuit, annis fracta senilibus,
utero marcescente concepit: quia cum
cura carnis sui confidentiam habere de-
sierit, contra spem ex diuina promissio-
ne accipit, quod habituram se ex hu-
mana ratione dubitauit. Vnde & benè
Isaac, id est risus dicitur, qui generatur:
quia cum supernæ spei fiduciam conci-
pit: quid mens nostra aliud quàm gau-
dium parit? Curandum itaque est ne aut
necessitatis metas cura carnis transeat,
aut in eo quod moderatè exequitur, de
se p̃sumat. Sæpe uerò animus fallitur,
ut quod uoluptuosè appetit, necessa-
rium suspicetur: quatenus omne quod
libet, uitæ debitam utilitatem putet.
Et sæpe quia effectus prouidentiam se-
quitur, in sui fiduciam mens leuatur.

Cunque

Cunq; sibi adesse quod deesse cęteris viderit, cogitatione tacita de magnitudine suæ prouisionis hilarescit, tantoq; iam à uera prouisione longè fit; quanto ipsam quoq; elationem quam patitur, nescit. Vnde solerti semper custodiæ intentione pēsandum est, vel quid opere agimus, vel quid corde uersamus, ne aut mētem præpediēs, foris se terrenæ cura multiplicet, aut saltē de eius moderamine intus se cogitatio exaltet, ut cum diuina iudicia temporali circumspectione metuimus, sempiterni supplicia horroris euadamus:

Libri noni Moralium Sancti Gregorij finis.

BEATI GREGORII IN VNDECIMVM CAPVT, textus beati Iob,

LIBER DECIMVS.

Caput I.

QVoties In arenę spectaculum fortis athleta descenderit, hi qui impares uiribus existunt, vicissim se eius expugnatione subijciunt: & vno victo contra hunc protinus alter erigitur: atque hoc subacto, alius surrogatur: vt luctantis vires quandoque molliores inueniāt, quas ipsa sua crebrescens victoria fatigat: quatenus cum nouus quisq; cōgreditur, is qui uinci virium qualitate non valet, personarum saltem mutatione superetur. Sic sicir. hoc hominum angelorumq; spectaculo beatus Iob fortis athleta prodijt, quantumq; contra mutationes aduersantium valeat, continuatione indefessi roboris ostendit. Cui primus se Eliphas, secundus autem Baldath obijcit, atque ad extremum se Sophar in eius expugnatione supponit, qui ad inferendos ictus totis se conatibus erigunt: sed tamen ad feriendam altitudinem robu- A sti pectoris non pertingunt. Ipsa quippe eorum verba patenter insinuant, quòd ictus in auras iactant: quia cum sanctum virum non rectè redarguunt, expressa in vacuum verba percussionis perdunt. Quòd liquidò ostenditur, cum Sophar Naamathitis responsio à contumelijs inchoatur, qui ait:

BEATI IOB

CAPVT VNDECIMVM.

B

RESPONDENS autem Sophar Naamathites, dixit: Nunquid multa loquitur qui non audiet: aut vir verbosus iustificabitur? Tibi soli tacebunt homines, & cum cæteros irriseris, à nullo confutaberis? Dixisti enim: Purus est sermo meus: & mundus sum in conspectu tuo. Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi, vt osten- C *deret tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex eius: & intelligeres quòd multo minora exigaris ab eo quàm meretur iniquitas tua. Forsitan vestigia Dei comprehendes, & vsque ad perfectum omnipotentem reperies. Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno, & vnde cognosces? Longior terra mensura eius, et latior mari. Si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit: quis contradicet ei, vel quis dicere ei potest, cur ita facis? Ipse enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem nonne considerat? Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat. Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas. Si iniquitatem quæ* D *est in manu tua, abstuleris à te & non manserit in tabernaculo tuo iniustitia: tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis. Miseriæ quoque obliuisceris, & quasi aquarum quæ præterierunt, non recordaberis: & quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam. Et cùm te consumptum putaueris, orieris vt lucifer & habebis fiduciam, proposita tibi spe, & defossus securus dormies.*

Requiesces, & non erit qui te exterreat. Et A
deprecabuntur faciem tuam plurimi. Oculi
autem impiorum deficient, & effugium pe-
ribit ab eis: & spes illorum, abominatio a-
nimæ.

Quod rectè dictis semper procaces ex aduerso
respondeant. *Cap. II.*

N*Vnquid qui multa loquitur, nonne &*
ipse audiet? aut vir verbosus iustifica-
bitur? Mos esse procacium solet, vt rectè
dictis semper è diuerso respondeant, ne
si ad prolata consentiant, inferiores esse B
videantur. Quibus iustorum verba quam-
libet pauca sonuerint, multa sunt: quia
quo eorũ vitia resecant, auditũ grauant.
Vnde & ad crimen trahitur hoc quod re-
cta prædicatione contra crimina profer-
tur. Ipsum quippe qui ex veritate fortes
sententias dixerat, Sophar redarguens,
verbosum vocat: quia cum ab ore iusto-
rum sapientia culpas increpat, stultorũ
auribus superfluitas loquacitatis sonat.
Praui nanque nil rectum nisi quod ipsi
senserint, putant: & iustorum verba eo
ociosa æstimant, quo suis hæc sensibus C
inueniunt diuersa. Ne fallacem quidem
Sophar sentẽtiam protulit, quod vir ver
bosus iustificari nequaquam possit: quia
dum quisque per verba diffluit, perdita
grauitate silentij, mentis custodiam amit
Esa. 32. tit. Hinc quippe scriptum est: Cultus iu-
Prou. 25 stitiæ, silentium. Hinc Salomon ait: Si-
cut vrbs patens & absque murorum am
bitu, ita vir qui non potest in loquendo
cohibere spiritum suum. Hinc rursum
Prou. 10 dicit: In multiloquio peccatum non de-
Ps. 139. erit. Hinc Psalmista testatur dicens: Vir
linguosus non dirigetur super terrã. Sed D
virtus veræ scientiæ perditur, quæ sub
discretionis custodia non profertur. Cer
tum itaque est quòd verbosus iustificari
vir nequeat. Sed bonum benè non dici-
tur: quia non intenditur cui dicatur. Ve
ra quippe contra malos sententia, si bo-
norum rectitudinem impetit, vim
suam perdit, & eo retusa re-
silit, quo illud est forte
quod ferit.

Quòd iusti ex reprehensione corrigantur, super-
bi verò ad defensionis suæ insaniam erigan-
tur. *Cap. III.*

QVia autẽ praui audire bona patien-
ter nequeunt: & cũ vitæ emenda-
tionem negligũt, ad verba se re-
sponsionis accingunt: apertè Sophar in-
sinuat, qui subiungit: *Tibi soli tacebunt ho*
mines, & cum cæteros irriseris, à nullo confuta-
beris? Imperita mens, vt diximus, veritatis
sententias grauiter tolerat, & silentium
pœnam putat: atque oẽ quod rectè dici-
tur, dedecus suæ irrisionis arbitratur:
quia cum vera vox, prauorum se auribus
admouet, memoriam culpa mordet, &
in redargutione vitiorum, quo intus co-
gnitione mens tangitur, foris ad studium
contradictionis excitatur. Ferre vocẽ nõ
valet: quia tacta in uulnere sui reatus do
let, & per hoc quod gñaliter cõtra puer-
sos dr̃, se impeti specialiter suspicatur.
Quod enim intus egisse se meminit, audi
re foris erubescit. Vnde mox se ad defen-
sionem præparat, vt reatus sui verecun-
diã per verba prauæ refutationis tegat.
Sicut enim recti de quibusdam quæ ab
eis non rectè gestarunt, correptionis uo
cem ministerium charitatis æstimant: sic
peruersi cõtumeliam derisionis putant.
Illi se protinus ad obedientiam sternũt,
isti ad insaniam suæ defensionis erigũ-
tur. Illi correptionis adiutorium, uitæ
suæ patrocinium deputant, per quod dũ
præsentis vitij culpa corripitur, venturi
iudicis ira temperatur. Isti cum se impeti
redargutione conspiciunt, gladium per-
cussionis credunt: quia dum per corre-
ptionis vocem culpa detegitur, præsen-
tis gloriæ opinio fœdatur. Hinc quippe
in laudem iusti per Salomonem dicit ve-
ritas. Doce iustum, & festinabit accipere. Pr
Hinc prauorum contumaciam despicit
dicẽs: Qui erudit derisorẽ, ipse sibi facit
iniuriam. Nã fit plerunque vt cum corre
pta in se mala defendere nequeũt, ex ve
recundia peiores fiãt, ac sic in sua defen-
sione superbiant, vt quædam uitia cõtra
vitam corripientis exquirãt, & eo se cri-
minosos nõ æstiment, si crimina & aliis
imponant. Qui cum vera inuenire ne-
queunt,

queunt, fingunt: ut ipsi quoque habeant, A quod nõ impari iustitia increpare uideã tur. Vnde & Sophar quia quasi irrideri se per increpationem doluit, protinus mentiendo subiungit: *Dixisti enim purus est sermo meus: & mundus sum in cõspectu tuo.* Qui beati Iob dictorũ meminit, quàm falso hoc uoci illius impingatur, agnoscit. Quomodo enim mundum se dicere potuit, qui ait: Si iustificare me uoluero, os meũ condemnabit me. Sed habet hoc prauorum malitia: ut cum uera in se flere mala tenuit, fingat aliena. Nam quasi solatio facinoris utitur, si falsis uocibus & uita corripientis inquinetur. Sciendum uerò est quòd plerunque peruersi
4 uerbotenus bona optant, ut mala esse quæ in præsentibus habentur, ostendant: & quasi fauentes prospera expetunt, ut benigni uideantur. Vnde & Sophar protinus subijt, dicens: *Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi.* Ipse quippe sibi homo loquitur, cum per hoc quod sentit, nequaquam diuinitatis spiritu à carnalis prudentiæ intellectu separatur, cum caro sensum exerit, & mentem quasi ad intelligentiam prouocans, foras mittit. Vnde & adhuc Petro terrena sapienti ueritas
Mat. 16 dicit: Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Cui tamen recta confitẽ
Mar. 8. ti dicitur. Caro & sanguis non reuelabit tibi, sed pater meus qui in cœlis est: Quid
Labia Dei iudicia eius. autem Dei labia, nisi iudicia eius accipimus? Clausis nanque labiis uox pmitur, & sensus tacentis ignoratur: apertis autem, sermo dũ promitur, animus loquentis innuitur. Labia itaque sua Deus aperit, cum uoluntatem suam hominibus per aperta iudicia ostendit. Quasi enim reserato ore loquitur, cũ remota obscuritate dispositionis intimæ, renuit occultare quod uult. Nam uelut clausis labiis sensum nobis suum non indicat, cum per occulta iudicia cur quid faciat, cælat. Sophar itaque beatum Iob, ut de carnali intellectu redarguat, seq; ipsum quantę sit benignitatis ostendat ea bona optat quæ & cũ habentur, ignorat, dicens:

Quòd secreta sapientiæ Dei, nullus inquirendo ualet inuenire, & quòd charitas Dei cum misericordia eadem sit: quia ad innumera opera mentem multiformiter accendit. Cap. IIII.

Atque utinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi. Ac si patenter dicat: Imperitiæ tuæ potius quàm penæ cõpatior: quia sola carnis prudentia præditum, à ueritatis te spiritu uacuũ agnosco. Si enim Dei iudicia occulta cogno- B sceres, tam procaces contra illum sententias non sonares. Et quia ops Deus cum ad consideranda nos sua iudicia subleuat, ignorantiæ nostræ protinus cæcitatem fugat: quæ apertis eius labijs, ad nos eruditio prodeat, protinus adiũngendo manifestat, dicens: *Vt ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex sit lex eius.* Publica sapientiæ supernę sunt opera, cum omnipotens Deus regit quos creat, perficit bona quæ inchoat, & aspirando adiuuat, quos uisitationis suæ lumine illustrat. Cunctis etenim liquet, quia quos C gratis condidit, benignè disponit. Et cum spiritalia dona largitur: ipse perficit quod ipse ex munere suæ benignitatis inchoauit. Secreta verò sapientiæ supernę sunt opera, cũ Deus quos creauit, deserit. cum bona quæ præueniendo cœperat, nequaquam prosequendo cõsummat, cum claritate nos suæ illustrationis illuminat: & tamen permissis carnis tentationibus tenebris cęcitatis pulsat, cum dona quæ contulit, minimè custodit, cũ & mentis nostræ ad se desideria excitat, & tamen occulto iudicio, difficultate D nos nostræ imbecillitatis angustat. Quæ 5 nimirum secreta eius sapientię pauci ualent inquirere, sed nullus inuenire: quia quod super nos de nobis ab immortali sapientia non iniustè disponitur, iustum profectò est vt à nobis adhuc mortalibus ignoretur. Sed hęc ipsa sapientię illius secreta cõspicere, vtcunque iam incõprehensibilitatis eius est potentiã uidere: quia etsi in ipsa consiliorũ eius inquisitione deficim⁹, deficiẽdo tñ verius discimus quẽ timeamus. Ad hęc se Paulus sapiẽtię illius secreta tetẽderat, cũ dicebat:

 O alti-

O altitudo diuitiarum sapientiæ, & sciẽtiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis.n. cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Qui superius etiam ex ipsa inquisitione lacescens, sed tamen ad cognitionem infirmitatis propriæ lacescendo proficiens, præmittit dicens: O homo tu quis, qui respondeas Deo? Nunquid dicet figmentum ei qui se finxit, quare me fecisti sic? Qui igitur ad occulta Dei pertingere non valens, ad infirmitatis suę cognitionem rediit, atque ad eruditionem se propriam deficiendo reuocauit, vt ita dicam, secreta sapientiæ non inueniens inuenit: quia cum ad superna consilia requirẽda lacesceret, didicit vt humilius timeret: & quem sua infirmitas à cognitione intima repulit, hunc ei verius humilitas iũxit. Sophar itaque & per scientiæ studiũ peritus, & per audaciam tumidæ locutionis ignarus: quia ipse grauitatem nõ habet, meliori optat quod habet, dicens: *Atque vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi: vt ostenderet tibi secreta sapientiæ.* Qui eã quoq; qua se super amicum pollere æstimat, optando sapientiã ostentat: cum protinus subdit: *Et quod multiplex sit lex eius.* Quid hoc loco Dei lex accipi, nisi charitas debet? per quam semper in mẽte legũtur pcepta vitæ qualiter in actione teneãtur. De hac etenim lege veritatis voce dr̃: Hoc est præceptũ meum, vt diligatis inuicem. De hac Paulus ait: Plenitudo legis est dilectio. De hac iterum dicit: Alter alterius onera portare, & sic adimplebitis legẽ Christi. Lex etenim Christi quid cõgruentius intelligi quam charitas potest? Quã tunc vere perficimus cum fraterna onera ex amore toleramus. Sed hæc eadẽ multiplex dr̃: quia studiosa sollicitudine charitas ad cuncta virtutum facta dilatatur. Quæ à duobus quidẽ pceptis incipit: sed se ad innumera extẽdit. Huius nanq; legis initiũ, dilectio Dei est & proximi.

Rom. 11.

Ioan. 15.

Rom. 13.

Gal. 6.

Dei dilectio per tria distingui.

Sed Dei dilectio per tria distinguitur: quia ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute diligi conditor iubetur. Qua in re notandum est, quod diuinus sermo cum Deum diligi præcipit, nõ solũ narrat ex quo, sed et informat ex quãto, cũ subiungit, ex toto: vt videlicet, qui perfectè Deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Proximi aũt dilectio ad duo pcepta deriuatur, cũ & p quendam iustum dr̃: Quod ab alio tibi odis fieri, vide ne tu alteri facias. Et p semetipsam veritas dicit: Quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Quibus duobus scilicet vtriusque testamenti mandatis, per vnum malitia compescitur, per aliud benignitas prærogatur: vt malum quod pati non uult quisque non faciens, cesset à nocendi opere: & rursum bonum quod sibi fieri appetit: impendens, erga utilitatem se proximi exerceat ex benignitate. Sed hæc nimirum duo dum sollicita intentione cogitantur, cor ad innumera uirtutum ministeria tenditur: ne uel ad inferenda quæ non debet, desideriis inquieta mẽs ferueat: uel erga exhibenda quæ debet, ocio resoluta torpescat. Nam cùm cauet alteri facere quod nequaquam uult ab altero ipsa tolerare, sollicita se intentione circunspicit, ne superbia eleuet: & usq; ad despectum proximi, animum deijciens exaltet, ne ambitio cogitatonem dilaniet: cunq; hanc ad appetẽda aliena dilatat, angustet: ne cor luxuria polluat, & subiectum desideriis per illicita corrũpat: ne ira exasperet, & vsque ad proferẽdam contumeliam inflammet: ne inuidia mordeat, & alienis fœlicitatibus æmula, sua se face cõsumat: ne immoderate linguam loquacitas pertrahat, eamq; usque ad lasciuiam obtrectationis extendat: ne odium malitia excitet, & os usq; ad iaculum maledictionis irritet. Rursum cum cogitat ut ea alteri faciat, quæ ipsa sibi fieri ab altero expectat, pensat nimirum vt malis bona, & bonis meliora respondeat: vt erga procaces mansuetudinem õlganimitatis exhibeat: ut malitiæ peste languentibus, gratiam benignitatis impendat, ut discordes pace uniat, & cõcordes ad cõcupiscẽtiã uerę pacis accingat: ut indigẽtibus necessaria tribuat: ut errantibus uiã rectitudinis ostendat: ut afflictos uerbo & cõpassione mulceat;

Tob. 4.

Matt. 7.

mulceat: vt accensos in huius mundi desiderijs increpatione restringat: vt minas potentum ratiocinatione mitiget: vt oppressorum angustias, quanta præualet ope leuet, vt foris resistentibus opponat patientiam: vt intus superbientibus exhibeat cum patientia disciplinam: vt erga errata subditorum sic mansuetudo zelum temperet, quatenus à iustitiæ studio non eneruet: sic ad vltionem zelus ferueat, ne tamen pietatis limitem feruẽdo transcẽdat: vt ingratos beneficijs ad amorem prouocet: vt gratos quosque ministerijs in amore seruet: vt proximorũ mala cùm corrigere non valet, taceat: vtq; cum corrigi loquendo possunt, silẽtium cõsensum esse pertimescat: vt sic ea quæ tacet, toleret, ne tñ in animo virus doloris occultet: vt sic maleuolis munus benignitatis exhibeat, ne tñ per gratiã à iure rectitudinis excedat: vt cuncta proximis quæ præualet impendat, sed hæc impendendo nõ tumeat: vt sic in bonis quę exhibet, tumoris pręcipitium paueat, ne tamen à boni exercitio torpescat: ut sic quæ possidet, tribuat. quatenus quanta sit largitas remunerantis, attendat, nec cum terrena largitur, suam plusquam necesse est inopiam pertimescat, & in oblatione muneris, hilaritatis lumen tristitia
7 obscuret. Bene ergo lex Dei multiplex dicitur: quia nimirum cum una eademque sit charitas, si mentẽ plenè cœperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Cuius diuersitatem breuiter exprimimus, si in electis singulis bona illius restringendo numeremus. Hęc nanque primum per Abel & electa Deo munera obtulit, & fratris gladium non reluctando tolerauit. Hæc Enoch & inter homines spiritaliter viuere docuit, & ad sublimẽ vitam ab hominibus etiam corporaliter abstraxit. Hæc Noe despectis omnibus, solum Deo placabilem ostendit, atque in arcæ fabricã studio longi laboris exercuit, & mundo superstitẽ pio opere exercendo seruauit. Hæc per Sem & Iaphet humiliter uerendo patris erubuit, & superiecto dorsis pallio quæ non uidebat, abscondit. Hæc Abrahæ dextram quia ad mortem filij obediendo extulit, hunc

Virtus charitatis. *Gen. 4.* *Gen. 5.* *Gen. 7.* *Gen. 9.* *Gen. 22.*

A prolis innumeræ, gentium patrem fecit. Hęc Isaac mentem quem semper ad mũditiam tenuit, caligantibus ętate oculis, ad vidẽda longè pòst ventura dilatauit. Hæc Iacob compulit & amissum bonum filium medullitus gemere, & prauorum filiorũ præsentiam sub æquanimitate tolerare. Hæc Ioseph docuit à fratribus venũdatum, libertate animi infracta seruitium perpeti, & eisdem pòst fratribus mẽte non elata principari. Hæc Moysen delinquente populo & vsq; ad petitionem mortis in precibus strauit: & vsq; B ad interfectionem populi p zeli studiũ erexit: vt & pro pereũte plebe sese morti obijceret, & contra peccantẽ protinus vice Dñi irascentis sæuiret. Hęc Phinees brachiũ in ultionem peccantiũ erexit, ut arrepto gladio coeuntes transfigeret, & iram Dñi iratus placaret. Hæc Iosue exploratorẽ docuit: vt & prius cõtra falsiloquos ciues veritatẽ verbo defenderet, & hanc postmodũ gladio contra hostes allegaret. Hæc Samuel & principatu humilẽ præbuit, & integrum in deiectione seruauit: qui cum persequentẽ se plebẽ diligeret, ipse sibi testimoniũ extitit, q̃a cul- C men ex quo deiectus est, nõ amauit. Hæc Dauid ante iniquum regem & humilitate commouit ad fugam, & pietate repleuit ad veniam: qui persecutorem suum & timendo fugit vt dominum, & tamen cum potestatem feriendi reperit, non agnouit inimicum. Hæc Nathan & contra peccantem regem in autoritatẽ liberæ increpationis sustulit, & cum regis culpa deesset, in petitione humiliter strauit. Hęc per Esaiam nuditatem carnis in prædicatione non erubuit, & subducto carnali velamine, superna mysteria D penetrauit. Hęc Heliam: quia feruoris zelo viuere spiritaliter docuit, ad vitam quoq; & corporaliter abstraxit. Hęc Heliseum, quia magistrum simpliciter diligere instituit, magistri spiritu dupliciter impleuit. Per hæc Hieremias ne in Aegyptũ populus descẽderet, restitit: sed tamẽ & inobedientes diligens, quò descendi prohibuit, & ipse descẽdit. Hęc Ezechielem, quia prius à terrenis desiderijs sustulit, pòst per cincinnum capitis in aere

Gen. 27. *Gen. 37.* *Gen. 42.* *Exod. 32.* *Num. 25.* *Iosue 9.* *1. Reg. 3.* *1. Re. 24.* *2. Re. 12.* *3. Reg. 2.* *Ibidem.* *Hier. 42.* *Ezech. 8.*

Dan. 14 librauit. Hæc in Daniele: quia à regijs dapibus gulam compescuit, ei & esurientium ora leonum clausit. Hæc tribus pueris: quia in tranquillitate positis incendia vitiorum subdidit, tribulationis tempore & flammas in fornace temperauit. Hæc in Petro & minis terrentium principum fortiter restitit, & in circũcisione submouenda, minorum verba humiliter audiuit. Hæc in Paulo & manus persequentium humiliter pertulit, & tamé in circuncisionis negocio longè se imparis prioris sensum audenter increpauit. Multiplex ergo ista lex Dei est, quę singulis rerum articulis non permutata congruit, & causis se variantibus non variata coniungit. Cuius nimirum legis multiplicitaté benè Paulus enumerat dicés: Charitas patiens est, benigna est: non æmulatur, non inflatur, non agit perperá, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malũ, nó gaudet super iniquitate, congaudet aũt veritati. Patiens quippe est charitas: quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna verò est: quia pro malis bona largiter ministrat. Non æmulatur: quia p hoc q̃ in præsenti mundo nil appetit, inuidere terrenis successibus nescit. Non inflatur quia cum pręmiũ internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exaltat. Nó agit perperam: q̃a quo se in solum Dei ac proximi amoré dilatat: q̄cquid à rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa: quia quo ardenter intus ad sua satagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non quærit quæ sua sunt: quia cuncta quę hic transitoriè possidet, velut aliena negligit: cum nihil sibi esse proprium, nisi quod secũ permaneat, agnoscit. Non irritatur: quia & iniurijs lacessita, ad nullos se vltionis suæ motus excitat: cum pro magnis laboribus maiora pòst præmia expectat. Non cogitat malum: quia in amore munditię mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare in animo, quod inquinet, nescit. Non gaudet super iniquitate: quia quo sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduersantium exultat. Congaudet autem veritati: quia ut se cęteros diligens, per hoc q̃d rectũ in alijs conspicit, quasi de augmento proprij profectus hilarescit. Multiplex ergo ista lex Dei est, quę contra uniuscuiusque culpæ iaculum, quod perimendã mentem impetit, instructionis suæ munimine semper occurrit: vt q̃a antiquus hostis varia circuntusione nos obsidet, ipsa hunc de nobis multipliciter expugnet. Quam nimirum legem si sollicita consideratione pensamus, autori nostro quantũ quotidie delinquamus, agnoscimus. Si autem culpas perpendimus, profectò æquanimiter flagella toleramus: nec ex dolore charitas ad impatiẽtiam prorumpit, cum suo se iudicio conscientia addicit. Vnde Sophar quid diceret, sciens: sed cui diceres, nesciens: postquam præmisit dicens: Vt ostenderet tibi secreta sapiẽtię: & quòd multiplex sit lex eius, protinus adiungit:

Act. 15. (margin, beside "Hæc in Petro")

Dan. 3. (margin, beside "tium ora leonum")

8 (margin, beside "gruit, & causis")

1.Co.13. (margin, beside "ta coniungit")

Quòd sæpe magnis doctoribus contingit, vt nimia charitate feruentes, modum correctionis excedant, & quid sit quòd per Mosen dicitur: Qui casu ferro de manubrio lapso nolens hominem occiderit, ad vnam leuiticarũ vrbium confugiat. *Cap. V.*

ET intelligeres quòd multo minora exigaris à Deo, quàm meretur iniquitas tua. Dolor quippe, vt diximus, flagelli temperatur, cum culpa cognoscitur: quia tanto quisque patientius ferramentum medici tolerat, quanto putridum conspicit esse quod secat. Qui igitur multiplicitatem legis intelligit, cuncta patitur, quę quàm sint minora perpendit: quia per hoc quòd culpæ pondus agnoscitur, afflictionis pœna leuigatur. Sed inter 9
hæc sciẽdum est, quia sine magna iniquitate nó fuerit quod Sophar virum iustũ vsque ad obiectionem iniquitatis increpauit. Vnde & eorum audaciam veritas iustè redarguit, sed benignè ad gratiã reducit: quia apud misericordiam iudicem nequaquã sine venia culpa relinquitur cũ per feruorem zeli ex eius amore peccatur. Sæpe nanque magnis hoc doctoribus mirandisque contingit: vt quo alta charitate feruent, eo modum correptionis

nis exaggerent, & lingua aliquid quod A non debet, dicat: quia mentem dilectio quantum debet, inflammat. Sed verbum prolatæ contumeliæ tanto citius parcitur, quanto & ex qua radice prodeat, pẽsatur. Vnde & per Moysen dominus præcepit dicens: Si quis abierit cum amico suo simpliciter in siluam ad ligna cædenda, & lignum securis fugerit manu, ferrumq; lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit, hic ad vnã supradictarum vrbium fugiet, & viuet: ne fortè proximus eius cuius effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum, & percutiat animam B eius: Ad siluam quippe cum amico imus, quoties cum quolibet proximo ad intuẽda delicta nostra conuertimur: & simpliciter ligna succidimus, cum delinquentium vitia pia intentione resecamus. Sed securis manu fugit, cum sese increpatio plusquam necesse est in asperitatem pertrahit. Ferrum de manubrio prosilit, cũ de correptione sermo durior excedit: & amicum percutiens occidit: quia auditorem suum prolata contumelia à spiritu dilectionis interficit. Correpti nãq; C mens repentè ad odium proruit, si hanc immoderata increpatione plusquam debuit, addicit. Sed is qui incautè ligna percutit, & proximum extinguit, ad tres necesse est vrbes fugiat, vt in vna earum defensus viuat: quia si ad pœnitentiæ lamenta conuersus, in vnitate sacramenti sub spe, fide & charitate absconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur: cumq; extincti proximus & cũ inuenerit, non occidit: quia cum districtus iudex venerit, qui sese nobis per naturæ nostræ consortium iunxit, ab eo procul D dubio vindictam de culpæ reatu non expetit, quem sub eius venia spes, fides & charitas abscondit. Citius ergo culpa dimittitur, quæ nequaquam malitiæ studio perpetratur. Vnde & Sophar iniquũ vocat, quem superna sententia laudauerat, nec tamen a venia reprobatus excluditur, quia ad verba contumeliæ, diuini amoris zelo permouetur. Qui pro eo quod beati Iob merita non agnoscit, ex imperita adhuc irrisione subiũgit dicẽs:

Quod in quibusdam donis suis, quasi ex vestigijs bonitatis conspicimus Deum. Cap. VI.

F*orsitan vestigia Dei comprehendes, et vsque ad perfectum omnipotentem reperies.* Quid Dei vestigia, nisi benignitatem illius visitationis uocat? Quibus nimirum progredi ad superna prouocamur, cum eius spiritus afflatu tangimur: & extra carnis angustias subleuati, per amorem agnoscimus contemplandam autoris nostri speciem, quam sequamur. Nam cum mentẽ nostram spiritalis patriæ amor inflãmat, quasi sequẽtibus iter insinuat, & subiecto cordi velut quoddam vestigiũ Dei gradientis imprimitur: vt ab eo rectis cogitationũ gressibus via vitæ teneatur. Quem enim nec dum cernimus, restat necesse est, vt p vestigia sui amoris indagemus: quatenus vsq; ad contẽplationis speciem quandoq; mens veniat, quã nunc quasi à tergo subsequens, p sancta desideria explorat. Hæc Psalmista autoris nostri vestigia bene sequi nouerat, cũ dicebat: Adhæsit aĩa mea post te. Quem reperire quoq; vsq; ad visionẽ suæ celsitudinis satagebat cũ dicebat: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, quãdo veniam & apparebo ante faciem Dei? Tunc quippe cognitione manifesta omnipotens Deus reperitur, cum mortalitatis nostræ funditus corruptione calcata, ab assumptis nobis in diuinitatis suæ claritate conspicitur. Nunc autem à carnali cogitatione animum infusione spiritus gratia subleuat, & in contemptum rerum transeuntium exaltat, totumq́ue mens quod appetebat in infimis, despicit: atque ad superna desideria ignescit, & contemplationis suæ ui extra carnem tollitur, quæ corruptionis suæ pondere adhuc in carne retinetur. Incircumscripti luminis iubar intueri conatur, & nõ ualet, quod infirmitate pressus animus & nequaquam penetrat, & tamen repulsus amat. Iam nanq; de se conditor per quod ametur, ostendit, sed uisionis suæ speciem amantibus subtrahit. Sola ergo eius uestigia conspicientes gradimur, qui hunc per donorum suorum signa sequimur, quem necdum uidemus.

Dei vestigia.

Psal. 62.

Psal. 41.

Quòd Deus in naturæ suæ altitudine, humanæ simul atque angelicæ subtilitati sit inuestigabilis. Cap. VII.

10 QVæ nimirum vestigia comprehendi nequeunt: quia vnde, vbi, quibusve modis ueniāt eius spiritus dona, nesciuntur: veritate attestāte, quæ ait: Spiritus vbi vult, spirat, & vocem eius audis, & nescis vnde veniat aut quò vadat. In retributionis autem culmine reperiri omnipotens per contemplationis speciem potest, sed tamē ad perfectū non potest: quia etsi hûc in claritate sua quandoq; conspicimus, nō tñ eius essentiam plenè contuemur. Angelica etenim vel humana mens cùm ad incircunscriptū lumē inhiat, eo ipso se quo est creatura, coangustat: & super se quidē p prouectū tendit, sed tñ eius fulgorem comprehendere nec dilatata sufficit: qui & transcēdendo & portando omnia & implendo concludit. Vnde & adhuc subditur.

Ioan. 3.

Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno, & vnde cognosces? Longior terra mensura eius, & latior mari. Quod Deus cœlo excelsior, inferno profundior, terra longior, mariq; latior esse describitur: tāto spiritaliter debet intelligi, quanto de eo quicquam nefas est iuxta corporea lineamenta sentire. Sed cœlo est excelsior: quia incircunscriptione sui spiritus cuncta trāscendit. Inferno profundior: quia transcendendo subuehit. Terra lōgior: quia creaturę modum perennitate suæ æternitatis excedit. Mari latior, quia rerum temporalium fluctus sic regens possidet, vt hos sub omnimoda potentiæ suę præsentia coangustando circundet. Quamuis possint & cœli appellatione angeli, & inferni vocabulo dæmonia signari, per terram vero iusti homines, per mare autem peccatores intelligi. Excelsior itaque est cœlo: quia ipsi quoque electi spiritus, visionem tantæ celsitudinis perfectè non penetrant. Profundior inferno est: quia malignorum spirituum astutias longè subtilius quàm ipsi putauerant, iudicans damnat. Terra lōgior: quia longanimitatem nostram patientia diuinæ longanimitatis exuperat, quæ

A nos & peccantes tolerat, & conuersos ad præmia remunerationis expectat. Mari latior: quia vbiq; facta peccantium, retributionis suæ p̄sentia occupat, vt cū nō p̄sens p speciē cernitur, p̄sens p iudiciū sentiatur. Cuncta tñ ad solum referri hoīem possunt, vt ipse sit cœlum: cum iā p desiderium summis inhæret. Ipse infernus: cum tentationū suarum caligine p turbatus in infimis iacet. Ipse terra: quia in bono opere fixæ spei vbertate fructificat. Ipse mare: quia in quibusdam trepidus quatitur: & aura suæ mutabilitatis agitatur.

B Sed cœlo est excelsior Deus: quia potentiæ eius magnitudine vincimur, ét cùm super nosmetipsos eleuamur. Inferno profundior: quia nimirum plus indicat, quam ipse se humanus animus in tentationib. inuestigat. Terra longior: quia fructus vitæ quos in fine retribuit, nequaquam nunc vel spes nostra comprehendit. Mari latior: quia humana mens fluctuans, multa de his q̄ ventura sunt, conijcit: sed cum iam cernere quæ æstimauerat cœperit, angustam se fuisse in sua æstimatione cognoscit.

C Excelsior igitur cœlo fit, cum ipsa in eum nostra contemplatio deficit. 11 Vnde & Psalmista cor in altum posuerat: sed necdum se eum contigisse sentiebat, dicens: Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, nec potero ad eam. Inferno profundiorē nouerat, qui semetipsum discutiens, sed eius subtiliora iudicia pertimescens, dicebat: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me, dominus est. Longiorem terra viderat, cum mino-

D ra ei esse humanę mentis vota pensabat, dicens: Qui potens est omnia facere superabundanter quàm primus aut intelligimus. Latiorē mari conspexerat, qui timendo pēsabat: quia nequaquā mēs humana immēsitatē districtionis eius agnosceret, quātumlibet inquirēdo fluctuaret dicēs: Quis nouit potestatē iræ tuæ, & præ timore tuo irā tuā dinumerare? Cuius benè potentiā egregius nobis doctor insinuat, cum breuiter narrat: Vt possitis cōprehendere cū omnibus sanctis, quæ sit latitudo, lōgitudo, sublimitas, & profundum

fundum

fundū. Habet quippe Deus latitudinē. quia dilectionem suam usque ad collectionem: persequentium tendit. Habet longitudinem: quia ad uitæ patriā nos longanimiter tolerando perducit. Habet sublimitatem, quia ipsorum quoque intelligentiam, q recepti in supernam fuerint congregationem, transcendit. Habet profundum: quia damnatis inferius districtionis suæ iudicium incomprehensibiliter exerit. Quæ scilicet quatuor nobis in hac uita positis singulis exercet: quia & latitudinem amando, & longitudinem tolerando, & celsitudinem nō solum nostrum intelligentiam, sed etiam uota superando, & profunditatem suam exhibet occultos & illicitos cogitationū motus districtè iudicando. Sed eius celsitudo & profunditas quem sit inuestigabilis, nullus agnoscit: nisi qui uel contemplatione ad summa prouehi, uel occultis motibus resistens, tentationum cęperit importunitate turbari. Vnde & beato Iob dicitur: *Excelsior cœlo est, & quid facies? Profundior inferno, & unde cognosces?* Ac si apertè despecto diceretur: Profunditatem eius atque excellentiam quando tu cognoscere sufficis, qui uel uirtute ad summa euehi, uel temetipsum rephēdere in tentationibus nescis? Sequitur:

Quod cœlum, & infernus, & mare, & terræ coarctantur in unum, cum una eadēq; mēs & Deum per cōtemplationem intuetur: & ex carnis mole ad tētationū tenebras redit, & quasi à tertio cœlo elapsa, lege mēbrorū & stimulo carnis fluctuans agitatur. Cap. VIII.

SI subuerterit omnia, uel in unum coarctauerit, quis contradicet ei? uel quis dicere ei potest, cur ita facis? Subuertit dn̄s cœlū, cum terribili & occulta dispensatione humanę contemplationis celsitudinē destruit. Subuertit infernum, cum cuiuslibet mētē in suis tentationibus pauidam, cadere etiam ad deteriora permittit. Subuertit terrā, cū fructificationē boni operis aduersis irruētibus intercidit. Subuertit mare, cū fluctuationem nostrę titubationis emergēte subito pauore confundit. Dubietate quippe sua cor anxium, hoc ipsū

A quia titubat, ualde formidat, & quasi mare subuertitur, cum ipsa in Deum nostra trepidatio, considerato eius iudicij terrore, turbatur. Quia igitur, quomodo cœlū uel infernus, terra uel mare subuertitur, breuiter diximus: nunc aliquantulū laboriosius restat, ut hęc qualiter in unum coarctari ualeant demonstremus. Sæpe nanq; cōtingit, ut ad summa iam mentē spiritus eleuet, sed tamen hanc importunis caro tentationibus impugnet. Cūque ad contemplanda cœlestia animus ducitur, obiectis actionis B illicitæ imaginibus reuerberatur. Nā carnis repente hunc stimulus sauciat, quem extra carnem contemplatio sancta rapiebat. Cœlum ergo simul infernusq; coarctatur, cum unam eandemq; mentem & subleuatio contemplationis illuminat, & importunitas tentationis obscurat: ut & uideat intendendo quod appetat, & succumbendo in cogitatione toleret qđ erubescat. De cœlo q̄ppe lux oritur, infernus autē tenebris possidetur. In unū ergo cœlum infernusq; redigitur, cum C mens quę iam lucem patriæ supernæ cōsiderat, etiam de carnis bello tenebras occultæ tentationis portat. Certè iam Paulus tertij cœli culmē ascenderat, iam paradisi secreta cognouerat, & tamen adhuc carnis bella tollerās gemebat, dicēs: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuū me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Rom. 7 Quid ergo in huius tanti prædicatoris pectore, nisi cœlum, Deus, infernumq; coarctauerat, qui & uisionis intimæ iam lumen acceperat, & tamen D adhuc tenebras de carne tolerabat? Sup se uiderat qđ lętus appeteret, in se cernebat quod metuens doleret. Iā cœlestis patriæ lux irradiauerat. sed adhuc tentationis obscuritas animū confundebat. Cū cœlo ergo infernum pertulit: quia & illuminatum securitas erexit, & tentatū gemitus strauit. Et sæpe contingit ut fides in mente iam uigeat sed tamen ex parte aliquantula in dubietate contabescat: quatenus & certa se à uisibilibus eleuet, & ex quibusdam se incerta perturbet. Nam plerunque ad ęterna appetenda se erigit,

erigit, & subortis cogitationum stimulis 13 agitata, sibimetipsi contradicit. In vnum ergo terra mareq; coarctatur, cum vnã eãdemque mentem, & certitudo solidæ fidei roborat, & tamẽ ex aliquãtula mutabilitate perfidiæ aura dubietatis versar. An nõ in suo pectore coarctari terrã mareq; cognouerat, qui & per fidem sperans, & per infidelitatem fluctuans, dicebat. *Mar. 9.* Credo domine, adiuua incredulitatem meam? Quid itaq; est, quod & se credere asserit, & adiuuari in se incredulitatẽ quærit, nisi quòd coarctari in suis cogitationibus terram cum mari deprehẽderat: qui & exorare certus iam per fidẽ cœperat, & adhuc incertus vndas perfidiæ ex incredulitate tolerabat? Quod tamẽ occulta fieri dispensatione permittitur: vt cum mens iam surgere ad rectitudinẽ cœperit, prauitatis suę reliquis impugnetur: quatenus hæc ipsa impugnatio aut resistentem exerceat, aut delectationibus seductam frangat. Rectè itaque nũc dicitur. Si subuerterit omnia, vel in vnum coarctauerit, quis contradicet ei? vel quis dicere ei potest cur ita facis? q̃a nimirum diuinum iudicium nec aduersitate valet imminui, nec inquisitione cognosci, cum vel virtutes quas tribuerat, subtrahit: vel has omnino non adimens, vitiorum concuti impugnatione permittit. Sæpe nanq; in elationẽ cor attollitur, cum lætis successibus in virtute roboratur: sed dum lacentes motus audaciæ in cogitatione conditor conspicit, se sibi hominem ostendendo derelinquit: vt eius mens derelicta quid sit, inueniat: quæ malè in se secura gaudebat. Vnde cum subuerti omnia, vel in vnum coarctari dicerentur, protinus additur:

Quòd ex vitijs vitia nascũtur, & qui minima negligit, paulatim cadit. *Cap. IX.*

Ipse enim nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem nonne considerat? Ac si præmissa patefaciendo subiungeret, dicens: Quia tolerando succrescere vitia conspicit, iudicando dona cõfundit. Rectus verò in discretione ordo seruatur, cum prius nosci vanitas, & post considerari iniquitas perhibetur. Omnis q̃ppe

A iniquitas vanitas, nõ tñ oĩs vanitas esse iniquitas solet. Vana nanq; agimus, quoties transitoria cogitamus. Vnde & euanescere dicitur, quod repentè ab intuentium oculis aufertur. Hinc Psalmista ait: Vniuersa vanitas oĩs homo viuens q̃m p *Psal.* hoc q̃ viuendo ad interitum tendit, rectè quidem vanitas dr̃: sed nequaquam rectè ẽt iniquitas appellatur: quia etsi de pœna est culpæ quod deficit: non tamen hoc ipsum culpa est, quod à vita percurrit: Vana sunt itaq; quę transeunt. Vnde B & per Salomonem dicitur. Oĩa vanitas. *Eccle.* Apte autẽ post vanitatem protinus iniquitas subinfertur: quia dum per quædã transitoria ducimur, in quibusdã noxiè ligamur: cunq; mens incommutabilitatis statum nõ tenet, à semetipsa defluẽs, ad uitia prorumpit. Vanitas ergo ad iniquitatem labitur, quę assueta rebus mutabilibus dum ex alijs ad alia semper impellitur, suborientibus culpis inquinatur. Potest tamẽ & uanitas culpa intelli- 14 gi, & iniquitatis nomine, reatus grauior demonstrari. Si enim aliquando uanitas C culpa non esset, Psalmista non diceret: Quanquam in imagine Dei ambulet ho- *Psal.* mo, tamen uanè conturbatur. Thesaurizat, & ignorat cui congreget ea: quia quamuis trinitatis imaginem in natura seruemus, vanis tamẽ delectationis motibus perturbati, in cõuersatione nostra deliquimus, vt modis nos semper alternantibus cupido concutiat, metus frangat, lętitia mulceat, dolor affligat. Ex vanitate ergo, vt & superius dictum est, ad iniquitatem ducimur, cum prius per leuia delicta deflectimus, vt vsu cuncta le- D uigãte, nequaquam post committere etiam grauiora timeamus. Nam dum moderari lingua ociosa verba negligit, more inolitę remissionis capta, audax ad noxia prorumpit: dum gulæ incumbitur, ad leuitatis protinus insaniam proditur cunq; mens subigere delectationem carnis renuit, plerunque & ad perfidiæ voraginem ruit. Vnde bene Paulus plebis Israeliticæ damna conspiciens, vt imminentia ab auditorib. mala cõpesceret, curauit ex ordine transacta narrare, dicẽs: Neque idololatræ efficiamini, sicut q̃dã *1.Co.*

Exod. 32 ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare & bibere surrexerunt ludere. Esus quippe potusque ad lusum impulit, lusus ad idololatriam traxit: quia si vanitatis culpa nequaq̃ cautè cōpescitur, ab iniquitate protinus mens incauta deuoratur, Salomone attestante Eccl. 19 qui ait: Qui modica spernit, paulatim decidit. Si.n. curare parua negligimus insensibiliter seducti, audenter ēt maiora perpetramus. Et notandum q̄ non videri, sed considerari iniquitas dr̄: Studiosius quippe conspicimus, quæ cōsideramus. Deus itaq; hominum vanitatem nouit, iniquitatem cōsiderat: quia nec minora delicta inulta deserit, & ad maiora feriēda sese intentius accingit. Quia igitur à leuioribus malis incipitur, & ad grauiora peruenitur: vanitas mentem obnubilat, iniquitas cæcat. Quæ nimirum mens amisso mox lumine, tanto se altius p̄ tumorem erigit, quanto & iniquitatis capta laqueis, à veritate lōgius recedit. Vnde & aptè quoq; quò vanitas cū iniq̃tate p̄trahat, exprimit, cū repētè subiūgit:

Parua non sunt negligenda.

Quòd diuina miseratio, quasi domesticum animal loris aduersitatum electos plerunque ligat, ne per desideriorum siluam effreni libertate discurrant. Cap. X.

15 VIr vanus in superbiam erigitur. Vanitatis quippe finis est, vt cum peccato mentem sauciat, hanc ex culpa audacem reddat: quatenus sui reatus oblita, quæ amisisse se innocentiam non dolet, iusto excæcata iudicio, simul & humilitatē perdat. Et fit plerunq; vt prauis desiderijs seruiens, à iugo se diuini timoris excutiat, & quasi in malorum, perpetratione iam libera, oē quod voluptas suggerit, implere contendat. Vnde cū vir vanus se erigere in superbiā dicitur, ilico subinfertur. *Et quasi pullum onagri se liberū natū putat.* Per pullum quippe onagri, omne agrestium genus exprimitur, qđ naturæ dimissum motibus loris dominātium non tenetur. Agri nanq; animalia libertatem habent, & ire quo appetunt, & quiescere cum lassantur. Et quamuis insensatis animalibus homo longè sit melior, hoc tñ plerunq; homini nō licet qđ brutis animalibus licet. Quæ.n. ad aliud minimè seruātur, eorum motus proculdubio nequaq̃ sub disciplina restringitur. Homo aūt quia ad sequentē vitā ducitur, necesse profectò est, vt in cunctis suis motibus, sub dispositione disciplinę religetur, & quasi domesticū animal loris vinctum seruiat, atq; æternis dispositionibus restrictū viuat. Qui ergo implere cuncta quæ desiderat, per effrenatā libertatem quærit, quid aliud q̄ pullo onagri esse similis concupiscit: vt disciplinæ hūc lora nō teneant, sed audenter vagus per siluā desideriorum currat? Sæpe autē diuina miseratio quos prodire in effrenationem illicitæ libertatis conspicit, obiectione prosperæ aduersitatis frāgit quatenus elisi discāt. Quàm reproba erectione tumuerant: vt iam flagelli experimentis edomiti, quasi iumenta domestica præceptorum loris mentis colla subijciant, & vitæ præsentis itinere ad nutū præsidentis pergant. Quibus bene loris ligatum se nouerat, qui dicebat: Vt iumētum factus sum apud te, & ego semper tecum. Psal. 72. Vnde & sæuus ille persecutor ab agro perfidę voluptatis ad domū fidei reductus, rectoris sui calcaribus punctus audiebat: Durum est tibi contra stimulū calcitrare. Act. 6. Restat ergo vt si esse iam similes pullo onagri nolumus, in cūctis quæ appetimus, nutum prius intimæ dispensationis exquiramus: vt mens nostra in omne quod nititur, superni regiminis loro teneatur & inde magis, vota sua ad vitam impleat, vnde vitæ suæ studia, & cōtra propriam voluntatem calcat. Multa Sophar fortia protulit, sed quòd meliori se hæc loquitur, nescit. Vnde adhuc increpando subiungit: *Tu autem firmasti cor tuum, & expandisti ad eum manus tuas.* Firmari cor non hoc loco per virtutem dicitur, sed per insensibilitatem. Omnis nanque animus qui districtionis intimæ considerationi se subijcit, ex eius protinus timore mollescit, eumque sagitta diuinæ formidinis penetrat: quia infirma viscera per humilitatē gestat. Quisquis autem pertinacia insensibilitatis obdurescit, quasi cor firmat ne hoc iacula

la timoris supni confodiat. Vnde q busdā per prophetam dominus misericorditer dicit: Tollam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum. Cor quippe lapideum tollit, cum à nobis superbiæ duritiam subtrahit: & cor carneum tribuit, cum eádem protinus nostram duritiam ad sensibilitatem vertit. Per manus verò ut iam crebrò docuimus, opera designātur. Cum culpa igitur manus ad Deum expandere: est contra largitoris gratiam de virtute operū superbire. Qui enim in conspectu æterni iudicis loquens sibi bona quæ facit, tribuit: ad Deum manus superbiens tendit. Sic profectò contra electos reprobi, sic contra catholicos hæretici semper effrenantur: vt cum obiurgare facta nequeunt, bonos reprehendere de factorum elatione moliantur: quatenus eos quos redarguere ex infirmitate actionis non valent, ex crimine tumoris accusent. Vnde & ea bona quæ exterius fiunt nequaqnam bona esse iam cēsent, quæ quasi per studium turgidę cogitationis exhibentur: qui semper humilitate tumentes increpāt, & quod dictis suis semetipsos feriunt, ignorāt. Sed quia iustum virū Sophar hactenus reprehendendo corripuit, nūc velut docēdo subiūgit:

A Ezec. 36

Quòd in oratione faciem absque timore leuamus cum tales nos post orationem exhibemus, quales per orationis tempus iudici apparere optamus. Et quòd contemplatiua vita stabilitatem perdidisse dicenda non est, etiam si aliquando deficiat, cum semper id quod amittit, inquirat. *Cap. XI.*

16 SI iniquitatem quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iustitia, tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis. Omne peccatum aut sola cogitatione committitur, aut cogitatione simul & opere perpetratur. Iniquitas ergo in manu est, culpa in opere Iniustitia verò in tabernaculo, iniquitas in mēte Mens quippe nostra tabernaculū non incōgruè vocatur, in qua apud nosmetipsos abscondimur, cū foris in opere non uidemur. Sophar itaq; quia iusti viri amicus est, nouit q d dicat: sed quia iustū increpat hæreticorū tenēs speciē, proferre rectè ēt quę nouit, ignorat. Sed nos calcantes hoc q̄ ab eo tumidè dr̄, pensemus eius verba q̄ vera sint si rectè dicerentur. Prius.n. à manu iniquitatem subtrahi, & post à tabernaculo admonet iniustitiam abscindi: quia quisquis iā praua à se opera exterius resecat, necesse profectò est vt ad semetipsum rediens, solerter sese in mentis intētione discernat, ne culpa quā iā in actione non hēt, adhuc in cogitatione perduret. Vnde bene ēt per Salomonē dicitur: Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuū: vt postea ædifices domum tuā. Quid nanq; est præparato opere, agrū diligenter exterius exercere, nisi, euulsis iniquitatis sentibus, actionē nostrā ad frugem retributionis excolere? Et q d est post agri exercitium, ad ædificium domus redire, nisi q̄ plerunque ex bonis operibus dicimus: quantum vitæ munditiam in cogitatione construamus? Penè cuncta nanque bona opera ex cogitatione prodeunt. Sed sunt nonnulla cogitationis acumina quæ ex operatione nascuntur. Nam sicut ab animo opus sumitur, ita rursus ab opere animus eruditur. Mens quippe diuini amoris exordia capiens, imperat bona quæ fiant. Sed postquam fieri imperata cœperint, ipsis suis exercitata actionibus discit, cum imperare bona inchoauerat, quantum minus videbat. Foris ergo ager excolitur, vt domus pstmodum construatur: quia plerunque ab exteriori opere videmus, quātam subtilitatem rectitudinis in corde teneamus. Quē bene Sophar seruare ordinem studuit, cum prius auferri iniquitatem à manibus, & post à tabernaculo iniustitiam dixit: q a nequaquam plenè animus in cogitatione erigitur, quando adhuc ab eo extrinsecus in opere erratur. Quæ si perfectè duo hæc tergimus, ad Deum statim sine macula faciem leuamus. Interna quippe facies hominis, mens est: in qua nimirū recognoscimur, vt ab autore nostro diligamur. Quam scilicet faciem leuare, est in Deo animum per studium orationis attollere. Sed eleuatam faciem

B Prov. 24 C D 17

ciẽ macula inquinat, si intendentẽ mẽtẽ reatus sui cõsciẽtia accusat: quia ab spei fiducia protinus frangitur, si intenta precibus, necdum deuictæ culpæ memoria mordetur. Diffidit nanque accipere se posse quod appetit, quæ profecto reminiscitur nolle se adhuc facere, quod di

1. Ioan 4. uinitus audiuit. Hinc ꝑ Ioannẽ dicitur: Si cor nostrũ nõ reprehẽderit nos fiduciã

Prou. 28 habemus apud Deũ, & quicquid petierimus, ab eo accipiem⁹. Hinc Salomon ait: Qui auertit aurem suam ne audiat legẽ, oratio eius erit execrabilis. Cor quippe nos in petitione reprehendit, cum resistere se pręceptis eius quem postulat, meminit: & oratio fit execrabilis, cum à censura auertitur legis: quia dignũ profecto est ut ab eius beneficijs sit quisque extraneus, cuius nimirum iussionibus non uult esse subiectus. Qua in re hoc est salubre remedium, ut cum se mens ex memoria culpę reprehendit: hoc prius in oratione defleat quod errauit quatenus cum erroris macula fletibus tergitur, in petitione sua cordis facies ab autore mũda uideatur. Sed curandum nimis, ne ad hoc rursus proruat, quod se mundasse fletibus exultat: ne dum deplorata iterum culpa committitur, in conspectu iusti iudicis ipsa etiam lamenta leuigentur. Solerter quippe debemus miminisse quod

Eccle. 7. dicitur: Ne iteres uerbum in oratione tua. Quo uidelicet dicto uir sapiens nequaquam nos prohibet sæpe ueniam petere, sed culpas iterare. Ac si apertè dicat: Cũ malègesta defleueris, nequaquã rursus facias quod in precibus iterum plangas. Vt ergo ad precem facies sine macula leuetur, ante orationis semper tempora debet sollicitè conspici, quicquid potest in oratione reprobari: taleq; se mens cũ ab oratione cessat, exhibere festinet, qualis apparere iudici in ipso orationis tempore exoptat. Sæpe nanque immunda quædam uel illicita in animo uersamus, quoties à precibus uacamus. Sed cum se mens studium orationis erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus libenter prius ociosa premebatur: & quasi iam faciem anima ad Deũ leuare nõ sufficit, qa in se nimirũ

A inquinata mente, maculas pollutæ cogitationis erubescit: sæpe curis mundi libẽter occupamur. Cumque post hæc studio orationis intendimus, nequaquam se mens ad cœlestia erigit: quia pondus hanc terrenæ sollicitudinis in profundũ mersit: & in preces facies munda nõ ostẽ

ditur, qa cogitationis infimæ luto macu 18

latur. Nõnunquã uero corã cunctis excutimus, & ab illicitis motibus etiam cũ à prece uacat, prohibemus: sed tamen qa nos culpas rarius committimus aliena pigrius delicta relaxamus, & quo peccare noster animus sol citius metuit, eo di-

B strictius hoc quod in se ab alio delinquitur, abhorrescit. Vnde fit ut eo inueniatur quisq; tardior ad ueniã, quo ꝓficiendo factus est cautus ad culpã: & q ipse excedere in alterũ metuit, hoc quod in se exceditur, puniri durius exquirit. Sed qd hac doloris macula reperiri deteri⁹ põt, quæ in conspectu iudicis charitatem nõ inquinat, sed necat? Vitã quippe animæ quęlibet culpa polluit, seruatus uerò cõtra proximum dolor occidit. Mente nanque ut gladius figitur, & mucrone illius ipsa uiscerum occulta perforantur. Qui

C scilicet à transfixo corde si prius nõ educitur, nihil in precibus diuinæ opis obtinetur: quia & uulneratis membris imponi salutis medicamina nequeunt, nisi ferrum à uulnere antè subtrahatur. Hinc est enim quòd per semetipsam ueritas di

cit: Nisi remiseritis hominibus peccata Mat. 6.

eorum, nec pater uester qui in cœlis est, remittet uobis peccata uestra. Hinc ad- Ibidem.

monet dicens: Cum stabitis ad orandũ, Luc. 6.

dimittite si quid habetis aduersus alterũ. Hinc rursum ait: Date, & dabitur uobis:

dimittite, & dimittetur uobis. Hinc con Mat. 6.

D tra institutionem postulationis, conditionem posuit pietatis, dicens: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: ut profectò bonum quod à deo compũcti petimus, hoc primum cum proximo conuersi faciamus. Tunc igitur uerè sine macula faciem leuamus, cum nec nos prohibita mala committimus, nec ea quæ in nos à proximis commissa sunt, ex proprio zelo retinemus. Graui nanque mens no-

stra

stra orationis suæ tempore confusione A deprimitur, si hanc aut sua adhuc operatio inquinat, aut alienę malitię seruatus dolor accusat. Quæ duo quisq; dum terserit, ad ea quæ subnexa sunt, protinus liber exurgit. *Et eris stabilis, & non timebis.* Quia nimirũ tanto minus iudicem trepidat, quãto in bonis actibus solidius stat. Timorem quippe superat, qui stabilitatẽ seruat: quia dũ sollicitus studet peragere quod mansuetè conditor imperat: securus etiam cogitat, quod terribiliter intentat. Sciendum præterea est, ꝙ nonnulla bona sunt ad quæ indefessi persistimus: & rursum nonnulla sunt à quibus continuè deficiẽtes labimur, atq; ad hęc magnis conatibus per interualla temporum reformamur. In actiua etenim vita sine defectu mens figitur: à contemplatiua aũt infirmitatis suæ pondere victa
19 lassatur. Illa quippe tanto firmius durat, quanto ad vicina se erga vtilitatem proximi dilatat. Hæc tanto celerius labitur, quanto & carnis claustra transgrediens, super semetipsam ire conatur. Illa per plana se dirigit, & idcirco pedẽ operis robustius figit. Hæc aũt quo super se alta appetit, de se eo citius fessa descendit. Qđ bene ac breuiter Ezechiel insinuat, cum eorum quæ viderat motus animalium narrat, dicens: Non reuertebantur cum incederent. Ac paulopost subiicit
Ezech. 1 adiungens: Et animalia ibant & reuertebantur. Sãcta quippe animalia aliquãdo vadunt, & minimè redeunt: aliquando vadunt, & protinus reuertuntur: quia electorum mentes cum per collatam sibi actiuæ vitæ gratiã erroris vias deserũt, redire ad mala mundi, nesciunt, quæ reliquerunt: cum verò per contemplationis aciẽ, ab hac se eadem actiua vita suspendunt, eunt & redeunt: quia per hoc ꝙ diu pſistere minimè in contemplatione sufficiunt, sese iterum ad operationẽ fundunt: vt in his quæ sibi iuxta sunt, se exercendo refoueant, & super se rursum surgere cõtemplando conualescãt. Sed dum hæc eadem contemplatio more debito ꝑ temporũ interualla repetitur, indeficienter proculdubio & in eius soliditate pſistitur: q̃a etsi infirmitatis suæ pondere superata mens deficit: hanc tñ iterum continuis conatibus reparata cõprehendit. Nec stabilitatem suam in ea perdidisse dicenda est, à qua & si semper deficit, hanc & cùm perdiderit, semper inquirit. Sequitur:

Quòd post tentationes huius seculi in quibus consumpti videntur electi, quasi sol repentè à tenebris erumpant. Cap. XI.

M*Iseriæ quoque obliuisceris, & quasi aquarum quæ præterierunt non recordaberis.* Mala vitæ præsentis tanto du- B rius animus sentit, quanto pensare bonum quod sequitur, negligit: & q̃a non vult p̄mia cõsiderare, quę restant, grauia æstimat esse q̃ tolerat. Vnde & contra flagelli ictum, cogitatio cæca conqueritur, & quasi infinita calamitas creditur, quæ diebus cursu labentib. quotidie finitur. At si semel quisque ad æterna se erigat, atq; in his q̃ incommutabiliter pmanet, oculum cordis figat, propè nihil esse hoc conspicit, quicquid ad finem currit. Præsentis vitæ aduersa tolerat: sed quasi ni- C hil esse omne quod labitur, pensat. Quo enim se internis gaudiis robustius inserit, eo minus externis dolores sentit. Vnde Sophar nequaquam veritus ausu temerario docere meliorem, exhortatur ad iustitiam, & demonstrat q̃ nulla iusti oculis videatur pœna. Ac si apertè dicat: Si degustas gaudiũ qđ intus pmanet, leue fit protinus omne quod foris dolet. Bene autem pſentis vitæ miserias aquis p̄tereuntibus cõparat: q̃a calamitas transiẽs, electi mentem nequaquam vi concussionis obruit: sed tm̃ tactu mæroris D infundit. Nam madet quidem per cruorem vulneris, sed à suæ certitudine non frangitur salutis. Sæpe autem non solum flagella atterunt, sed in vniuscuiusque iusti animo malignorum quoque spirituum tentamenta grassantur, vt exterius ex percussione doleat, & intus aliquatenus ex tentatione frigescat. Sed nequaquam gratia deserit: quæ quo nos durius ex dispensatione percutit, eo amplius ex pietate custodit. Nam cum tenebrescere per tẽtationem cœperit, sese

iterum lux interna succendit. Vnde & & subditur: *Et quasi meridianus fulgor cōsurgit tibi ad vesperum.* Fulgor quippe meridianus in vespere, est virtutis renouatio in tentatione, ut repentino charitatis feruore mens vigeat, quæ iam iamq; lumē sibi gratiæ occubuisse formidabat. Quod adhuc Sophar subtilius aperit, cū subiungit. *Et cum te consumptum putaueris, orieris vt lucifer.* Sæpe nanq; tot tentamenta nos obsident, ut ipsa nos eorum numerositas penè ad lapsum desperationis inclinet. Vnde plerunque cum mens in tædium vertitur, vix ipsa virtutis suæ damna cōsiderat, & tota dolens quasi iā & à sensu doloris aliena frāgitur, & enumerare non valet, quāto cogitationum tumulto vastatur. Ruiturā se per momēta conspicit, eique ne arma repugnationis arripiat, grauius mœror ipse contra dicit. Circunductos quolibet oculos obscuritas obsidet: & cum visum tenebræ semper impediant, mœsta mens nihil aliud quàm tenebras videt. Sed apud misericordem iudicē sæpe hæc ipsa quæ ad nisum quoque orationis aggrauat, pro nobis subtilius tristitia exorat. Nam tunc mœroris nostri caliginem conditor conspicit, & subtracti luminis radios refundit: ita vt erecta protinus per dona mens vigeat, quam pauloante decertantia vita superbiæ calce deprimebāt. Mox torporis pondus discutit atque ad contemplationis lumē post turbationis suæ tenebras erumpit. Mox in gaudium profectus attollitur: quæ inter tentamenta peius cadere ex desperatione cogebatur. Sine cogitationis certamine præsentia despicit, sine dubitationis obstaculo de uentura retributione confidit. Iustus ergo cum se consumptum putauerit, ut lucifer oritur: quia mox vt tenebrescere tentationum caligene cœperit, ad lucem gratiæ reformatur & in se ipso monstrat diem iustitiæ, qui casurus pauloantè timuit noctem culpæ. Rectè autem lucife-
21 ro, iusti vita comparatur. Solem quippe præcurrens lucifer nunciat. Et quid nobis sanctorum innocentia, nisi sequētis iudicis claritatem clamat? In eorum nanque admiratione conspicimus, quid

A de maiestate veri luminis æstimemus. Nec dum redemptoris nostri potentiam uidemus, sed tamen virtutum illius in electorū suorum moribus admiramur. Quia igitur bonorum vita in consideratione sua oculis nostris vim veritatis obijcit, clarus ad nos lucifer ante solem venit. Sciendum uerò est quòd hæc quæ ex tentationum spiritalium aduersitate discussimus, iuxta exteriora quoq; mala nil obstat intelligi. Sancti etenim viri q̄a summa medullitus diligunt, in infimis B dura patiuntur: sed in fine gaudij lumen inueniūt, quod habere in hoc spatio præcurrentis vitæ contemnunt. Vnde nunc per Sophar dicitur: *Et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperum.* Peccatoris enim lumen in die, est obscuritas in uespere: quia in præsentis vitæ fœlicitate attollitur: sed aduersitatis tenebris in fine deuoratur. Iusto autem meridianus fulgor ad vesperum surgit: quia quanta sibi claritas maneat, cū iam occumbere cœperit agnoscit. Hinc nāq; scriptum est: Timenti Deum, bene erit in extremis. *Eccl. 1.*
C Hinc per Psalmistam dicitur: Cum dederit dilectus suis somnum, hæc est hæreditas domini. *Ps. 121.* Qui in huius quoq; vitæ adhuc certamine positus, cum se cōsumptū putauerit, vt lucifer oritur: quia foris cadens, intus innouatur: & quo magis exterius aduersa tolerat, eo vberius virtutum lumine interius coruscat: Paulo attestante, qui ait: Sed licet is qui foris est noster homo corrumpitur, *2. Cor. 4.* tamen is qui intus, est renouatur de die in diem. Id enim quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis no-D stræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Et notandum est quod nequaquam cum consumptus fueris: sed cum te consumptū putaueris dicit: quia & quod videmus, in dubietate est, & quod speramus, in certitudine. Vnde & idem Paulus non se consumptum nouerat, sed putabat, qui & in aduersa tribulationum corruens, ut lucifer respondebat dicens: Quasi morientes, & ecce viuimus: quasi *2. Cor. 6.* tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes:

Sciendum

Sciendum quoq; est quòd bonorum mẽs A
22 quo duriora pro veritate tolerat, eo æternitatis premia certi⁹ sperat. Vnde & aptè subditur: *Et habebis fiduciam, proposita tibi spe.* Tanto nanq; spes in deũ solidior surgit, quãto pro illo quisq; grauiora pertulerit: quia nequaquã retributionis gaudium de eternitate colligitur, qđ nõ hic prius pia tribulatione seminatur.
Ps. 125. Hinc etenim per Psalmistam dr̃: Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua: veniẽtes aũt venient in exultatione portantes manipulos suos. Hinc Paulus ait:
2. Tim. 2 si cõmorimur, & conuiuemus: si sustinemus, & conregnabimus. Hinc discipulos
Act. 14. admonet dicẽs: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei. Hinc sanctorũ gloriã Ioannis angelus indicãs
Apoc. 7. ait: Hi sunt qui venerũt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Quia igitur nunc per tribulationem seritur, vt post gaudij fructus metatur, tanto maior fiducia mentem roborat, quãto hanc fortior ꝑ veritate afflictio angustat. Vnde aptè protinus adiungitur. *Et defossus securus dormies.* Sicut enim malis præsens securitas labor est, ita bonis præsens labor perpetuam securitatem parit. Vnde & defossum se securum dormire iam nouerat, qui dicebat: Ego enim iã delibor, &
2. Tim. 4 tempus meæ resolutionis instat: bonum certamẽ certaui, cursum cõsumaui, fidẽ seruaui, de reliquo reposita mihi est corona iustitiæ, quã reddet mihi dominus in die illa iustus iudex. Quia enim cõtra mala transeũtia sine defectu certauerat: de mãsuris nimirum gaudijs sine dubietate presumebat. Quamuis defossus & aliter intelligi potest. Sæpe nanque rebus transitorijs occupati, pensare negligim⁹ per quanta peccamus: sed si reducto considerationis oculo, à sinu cordis terrenæ cogitationis aper excutitur, quicquid in mente latebat, inuenitur. Vnde sancti viri animorum suorum latebras perscrutari non desinũt, seseq; subtiliter indagantes, terrenarum rerum curas abijciunt: & effossis plenè cogitationibus, cum nullo se reatu criminis moderi deprehendunt velut in stratu cordis apud se securi requiescũt. Latere quoque huius mundi actibus appetunt, semper sua considerant: & cum loro regiminis mini mè constringuntur, iudicare quæ aliena sunt, recusant. Defossi ergo securi dormiunt: quia dum sua intima vigilãter penetrant, à laboriosis se huius mundi oneribus sub quietis ocio occultant. Vnde & adhuc subditur: *Requiesces, & non erit qui te exterreat.* Quisquis. n. præsentẽ gloriam quærit, ꝑfectò despectum metuit. Qui semper ad lucra inhiat, semper ad lucra inhiat, semp iuste licet damna formi-
B dat. Cuius. n. perceptione reficitur, eius rei proculdubio & amissione sauciatur: & quo obligatus mutabilib⁹ ac perituris inhærit: eò longè in infirmis ab arte securitatis iacet. At contra quisquis in solo æternitatis desiderio figitur, nec prosperitate attollitur, nec aduersitate quassatur: dum nil hẽt in mundo quod appetat, nihil est qđ de mundo pertimescat. Hinc etenim Salomon ait: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Hinc iterũ dicit: iustus quasi leo cõfidẽs absq; terrore erit: Bene itaq; nunc dr̃: Requiesces, & nõ erit qui te exterreat. Quia tã-
C to quisq; à se plenius pauorẽ qui ex mũdo est, abijcit: quanto in semetipsos verius cõcupiscentiam mundi vincit: An non absq; terrore qui ex mundo est, Paulus in corde requieuerat, q dicebat. Cert⁹ sum. n. quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; instantia neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundũ, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate dei quę est in Christo Iesu dño nostro? Cuius videlicet fortitudo charitatis vera sanctæ Eccle-
D sie voce laudatur, cũ p Cãtica Cãticorũ dicitur: Valida est vt mors dilectio. Virtuti etenim mortis, dilectio comparatur quia nimirum mentem quam semel ceperit à delectatione mundi, funditus occidit: & tãto hanc valentius in autoritatem erigit, quanto & insensibilem cõtra terrores redit. Sed inter hæc sciendũ est, 23
quòd praui cũ recta prædicant, valde difficilè est vt ad hoc quod taciti ambiũt, non erũpant. Vnde & Sophar protinus adiungit: *Et deprecabuntur faciem tuam plurimi.*

plurimi. Neque enim iusti viri idcirco se A per innocentiæ itinera arcta custodiunt, vt ab alijs exorentur. Sed siue hæretici seu peruersi quilibet, per hoc quod inter homines quasi innocenter viuunt, videri intercessores pro hominibus volũt, & cum sancta loquentes insinuant, qđ ipsi appetunt, hoc alijs pro magno pollicentur: dumque cœlestia prædicant, in suis repentè responsionibus ostendunt, quod ament. Sed ne diu terrena pollicendo patescant quod sunt, ad verba rectitudinis citius recurrunt. Vnde mox subditur:

Quòd in æterna miseria, nullum sit impijs effugium. Et quod abominatio sit sanctorum, delectatio peccatorum.

Caput XIII.

O*Culi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis.* Quòd oculorum nomine vera intentio exprimatur, per Euangelium veritas attestatur, dicens: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: quia videlicet si operationem nostram intentio munda præuenerit, quamlibet aliter hominibus videatur, interni tamen iudicis oculis mundum subsequentis actionis corpus ostenditur. Oculi ergo impiorum, intentiones sunt in eis carnalium desideriorum. Qui idcirco deficiunt: quia æterna negligunt, & sola semper transitoria præstolantur. Adipisci quippe terrenam gloriam cogitãt, multiplicari rebus tẽporalibus exoptant, ad mortem quotidie cursu rerum labentium tẽdunt: sed cogitare mortalia mortaliter nesciunt. Carnis vita per mo- D menta deficit, & tamen carnale desiderium crescit. Res habita instanti fine corripitur, & habendi anxietas non finitur. Sed cum mors impios subtrahit, eorum profecto desideria cum vita terminatur. Quorum scilicet oculi tunc superna vltione deficiunt: quia suo hic iudicio à terrena deficere delectatione noluerunt. Hos illorum oculos à iucunditate pristina claudi Psalmista conspexerat, cum dicebat: In illa die peribunt Ps. 145. omnes cogitationes eorum: quia æterna mala nunquam cogitata reperiunt, & subitò amittunt bona temporalia, quæ diu tractando tenuerunt. A quibus & omne effugium perit: quia eorum malitia ab animaduersione districti iudicis quò se valeat occultare, non inuenit. Nam nunc iniqui cum tristitia aliqua vel aduersa patiuntur, effugit, latebras inueniunt: quia ad uoluptatem protinus desideriorum carnalium recurrunt. B Ne enim paupertas cruciet, diuitijs animum demulcent. Ne despectus proximorum deprimat, sese dignitatibus exaltant. Si fastidio corpus atteritur, antepositis epularum diuersitatibus nutritur. Si quo animus mœstitiæ impulsu deijcitur, mox per interposita iocorum blandimenta releuatur. Tot ergo hic habent effugia, quot sibi præparant delectamenta. Sed quandoque ab eis effugium perit: quia eorum mens amissis omnibus, se solummodo & iudicem conspicit. Tunc voluptas subtrahitur, sed C voluptatis culpa seruatur, & repentè misceri pereundo discunt, quia peritura tenuerunt. Qui tamen quousque corporaliter viuunt, quærere nocitura non desinunt. Vnde adhuc subditur: *Et spes illorum abominatio animæ.* Quid hic peccator totis cogitationibus sperat, nisi vt potestate ceteros transeat: cunctos rerum multiplicitate transcendat: aduersantes dominando subijciat: obsequentibus mirandis innotescat: iræ ad votum satisfaciat: benignum se cum laudatur, ostendat: quicquid gula appetit, offerat, ad hoc quod voluptas imperat, operis expletione concurrat? Bene ergo spes illorum abominatio animæ dicitur: quia ea quæ carnales ambiunt, spiritales quique iudicio rectitudinis auersantur. Nam quod peccatores voluptatem estimant: hoc iusti proculdubio pœnam putant. Abominatio est igitur animæ, spes prauorum, quia nimirum spiritus deficit, vbi caro requiescit.

Vt enim caro mollibus, sic anima duris nutritur: illa blanda refouent, hanc aspera exercent: illa delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus uegetatur. Et sicut carnem dura sauciant, sic spiritum mollia necant: sicuti illam laboriosa interimunt, ita hūc delectabilia extingunt. Spes itaq; carnalium, abominatio animæ dicitur: quia inde in perpetuum spiritus interit, vnde ad tempus caro sua uiter viuit. Sed hæc Sophar rectè diceret, nisi beatus Iob cuncta largius etiam uiuendo prædicasset. At postquam sanctiorem monere de vita nititur, doctioremq; se erudire sapiētiæ magisterio conatur, ipse doctorum suorum pondus leuigat, qui in discretione interposita, omne quod loquitur, destruit: quia liquorē scientiæ pleno vasculo superfundit. Sic nanque ab indiscretis opes scientię, sicut à stultis sæpe opes corporalis substantiæ possidentur. Nonnulli enim qui rerū terrenarum multiplicitate subnixi sunt, aliquando multa & habentibus tribuunt: vt ipsi cunctis hæc largius habere videantur: Ita peruersi cùm vera sapiunt, recta quædam etiam rectioribus loquuntur: non ut alios audientes doceāt, sed ut ipsi quanta doctrina polleant, innotescant. Præire se quippe sapientia cunctos æstimant, & idcirco nihil se cuilibet dicere, vltra mensuras suæ magnitudinis putāt. Sic praui quilibet, sic omnes hæretici superba voce meliores docere nō metuūt: quia omne se inferiores arbitrantur. Sed sancta Ecclesia, elatos quosq; ab æstimationis suę culmine reuocat, & discretionis manu ad æqualitatis compagem reformat. Vnde beatus Iob qui eiusdem sanctæ Ecclesiæ membrum est, videns quòd amicorum mens per verba prolatę eruditionis intumuit, ilico respondit dicens:

A

BEATI IOB

CAPVT DVODECIMVM

TEXTVS.

R*ESPONDENS autem Iob dixit: Ergo vos estis soli homines, & vobiscum oritur sapientia? Et mihi est cor sicut uobis, nec inferior vestri sum. Quis enim hæc quæ nostis, ignorat? Qui deridetur ab amico suo sicut ego: inuocabit Deum, & exaudiet eū.* B *Deridetur enim iusti simplicitas, lampas contempta apud cogitationes diuitum parata ad tempus statutum. Abundant tabernacula prædonū, & audacter prouocant Deum, cum ipse dederit omnia in manus eorum. Nimirum interroga iumenta, & docebunt te, & volatilia cæli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi, & narrabunt pisces maris. Quis ignorat quòd omnia hæc manus domini fecerit? In cuius* C *manu anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis. Nonne auris, verba dijudicat, & fauces comedentis, saporem? In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia & fortitudo, & ipse habet consilium & intelligentiam. Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominem, nullus est qui aperiat. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur: & si emiserit eas, subuertent terram. Apud ipsum est fortitudo & sapientia. Ipse nouit & decipientem, & eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem, & iudices in stuporem. Baltheum regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum.* D *Ducit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat. Commutans labium veracium & doctrinam senum auferens. Effundit despectionem super principes, & eos qui oppressi fuerant, releuat. Qui reuelat profunda de tenebris: & producit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gentes, & perdit eas: & subuersas in integrum restituit. Qui immutat cor principum populi terræ: & decipit eos, vt frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris: & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.*

Caput XIIII.

25 *Ergo vos estis soli homines, & vobiscum oritur sapientia?* Quisquis se præire omnes ratione æstimat, quid iste aliud quam solum se esse hominem exultat? Et sæpe contingit, vt cum per tumorem mens in altum ducitur, in despectu omnium, sui admiratione subleuetur. In cogitatione etenim proprij fauores oriuntur: sibiq; de singularitate sapientię blandiuntur. Ipse fatuitas pensat ea quæ audierit, ac verba quæ profert: & miratur sua, ridet aliena. Qui ergo solum se sapere æstimat, quid aliud quàm hanc eandé secum oriri sapientiam putat? Nam quã adesse alijs abnuit, soli sibi hanc tribués, profecto intra tempora suæ breuitatis claudit. Pensandum verò est, vir sanctus quanta discretione vtitur: vt amicorum superbientium arrogantia comprimatur, cum protinus adiũgit. *Et mihi est cor sicut & vobis, nec inferior vestri sum.* Quis enim nesciat, quantũ beati Iob vita atq; scientia amicorum eius scientiam excedat? Sed vt eorum superbiam corrigat, esse se inferiorem negat, & ne suæ humilitatis limitem transeat, esse se superioré tacet: nec præferendo se, sed conferendo indicat, quod de se hi qui sibi longè sunt impares, discant: vt dum sponte inflectitur sapientia quæ eminet nequaquam se contra vires erigat scientia quę iacet. Quos bene mox ad æqualitatis sensum reuocat: quia tumere valde quasi de singularitate magnitudinis pésat, cum subsequenter adiungit: *Quis enim hæc quæ nostis ignorat.* Ac si apertè dicat: Cum cũctis sint nota quæ dicitis, de dictorum scientia singulariter cur tumetis? Quia igitur elationem arrogantium ad æqualitatis communionem reuocans, correptione perfecta redarguit, ad doctrinæ nũc sententias erũpit: vt amici eius humilitati, prius discerent veritatis pondera, quàm reuerenter audirent. Sequitur.

Quòd viri virtutum cum derideantur ab impijs, ad testem conscientiæ Deum concurrãt, in quo glorianur. Cap. XV.

A *Qui deridetur ab amico suo, sicut ego, in-* 26
uocabit Deum, & exaudiet eum. Sæpe
enim infirma mẽs cum de bonis actibus
aura humani fauoris excipitur, ad gau-
dia exteriora deriuatur: vt postponat qđ
intus appetit, & in hoc libenter resolu-
ta iacet, quod foris audit: ita vt beatam
non tam fieri quàm dici se gaudeat. Cum
que laudis suæ vocibus inhiat, quod esse
cœperat, relinquit. Inde ergo à deo disiũ
gitur, vnde in deo laudanda videbatur.
Nonnunquam verò recta operi animus
constanter innititur, & tamen humanis
B irrisionibus vrgetur: miranda agit, & op
probria recipit, & qui exire foras per lau
des potuit, repulsus contumelijs, ad se-
metipsum redit: & eo seipsum intus ro-
bustius in deo solidat, quo foris non in-
uenit in quo requiescat. Tota enim spes
in autorem figitur, & inter irrisionũ cõ-
uitia solus interior testis imploratur: at-
que afflicti animus fit deo tanto proxi-
mus, quanto & gratia humani fauoris
alienus, in precem protinus funditur: &
pressus exterius, ad penetranda quæ in-
tus sunt, mundius liquatur: Bene itaque
C nunc dicitur: Qui deridetur ab amico
suo, sicut ego, inuocabit Deum, & exau-
diet eum: quia bonorum menti dum
praui exprobrant, ostendunt quem suo-
rum actuum testem quærant. Quę dum
compuncta sese in precibus accingit: in-
de intra se supernę exauditioni iũgitur,
vnde extra se ab humana laude separa-
tur. Notandum verò quàm prouidè 27
interponitur, sicut ego. quia sunt non-
nulli quos & humanę irrisiones depri-
munt, & tamen diuinis auribus exaudi-
biles non sunt. Nam cum derisio contra
D culpam nascitur, profecto nullum virtu-
tis meritum in derisione generatur.
Baal etenim sacerdotes clamosis hũc vo-
cibus implorãtes, derisi ab Helia fuerant,
cum dicebat. Clamate voce maiori, Deus 3.Re. 18
enim vester est, & forsitan loquitur, aut
in deuersorio est. Sed hæc eius irrisio ad
virtutis vsum non fuit, quia per culpæ
meritum fuit. Prouidè ergo nunc dici-
tur: Qui deridetur ab amico suo sicut
ergo inuocabit Deum, & exaudiet eum:
Quia illũ facit humana derisio deo proxi
mum,

mum, quem ab humanis prauitatibus vitæ innocentia seruat alienum. Sequitur:

De sapientia sanctorum, & prudentia filiorum huius seculi. Caput XVI.

Sapientia huius mundi.

DEridetur enim iusti simplicitas. Huius mundi sapientia, est cor machinationibus tegere, sensum verbis uelare, quæ falsa sunt, vera ostendere, quæ vera sunt falsa demonstrare. Hæc nimirum prudentia vsu à iuuenibus scitur, hæc à pueris precio discitur: hanc qui sciunt, cæteros despiciendo superbiunt: hanc qui nesciūt, subiecti & timidi in alijs mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas, iniquitatis nomine palliata diligitur, dum mentis peruersitas, vrbanitas vocatur. hęc sibi obsequentibus præcipit honorū culmina quærere, adepta tēporalis gloriæ vanitate gaudere: irrogata ab alijs mala multiplicius reddere: cum vires suppetūt, nullis resistētibus cedere, cum virtutis possibilitas deest, quicquid explere per malitiā nō valēt, hoc in pacifica bonitate simulare.

Sapientia iustorum.

C At cōtra sapientia iustorū, est nil per ostensionē fingere, sensum uerbis aperire: uera vt sunt diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libētius tolerare quàm facere: nullam iniuriæ ultionē quærere, pro ueritate contumeliā lucrū putare. Sed hęc iustorum simplicitas deridetur: quia ab huius mundi sapientibus puritatis uirtus, fatuitas creditur. Oē.n. quod innocenter agitur, ab eis proculdubio stultum putatur, & quicquid in opere ueritas approbat, carnali sapientię fatuū sonat. Quid namq; stultius uidetur mundo, quàm metē uerbis ostēdere, nil callida machinatione simulare, nullas iniurijs cōtumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatē quęrere, possessa relinquere, rapienti non resistere, percutienti maxillam alterā præbere? Vnde bene huius mundi dilectoribus ille egregius Dei sapiens dicit: Abominationes Aegyptiorū immolabimus dño deo nostro? *Exod. 8.* Oues quippe Aegyptij edere dedignātur: sed quod abominātur Aegyptij, hoc Israelitę deo offerunt: quia simplicitatē conscientię quā iniusti quiq; uelut infirma abiectāq; A despiciunt, hāc iusti in uirtutis sacrificiū uertūt, & excolētes recti puritatē ac mansuetudinē Deo immolant, quā abominantes reprobos fatuitatē putant. Quę nimirū iusti simplicitas breuiter, sed sufficienter exprimitur, cū protinus subinfertur:

Quòd iustorum simplicitas apud se intus quasi lampas fulgeat, vt superborum fastus eorum humilitatem contemnat. Cap. XVII.

LAmpas contempta apud cogitationes diuitum. Quid hoc loco significatur nomine B diuitum, nisi elatio superborum: qui uenturi iudicis respectum non habent, dum superbis apud se cogitationibus tument? Nam sunt nonnulli quos cēsus per tumorem non elatis, sed misericordię opera exaltant. Et sunt nonnulli qui dū terrenis se opibus abundare conspiciūt, ueras Dei diuitias non requirunt, atque ęternā patriā non amant: quia hoc sibi sufficere quod rebus temporalibus fulciuntur, putant. Non est ergo census in crimine, sed affectus. Cuncta.n. quę Deus condidit, bona sunt: sed qui bonis malè utitur profecto agit, ut quasi per edacitatis ingluuiem, eo quo uiuere debuit, pane moriatur. Pauper ad requiē Lazarus uenerat, superbū uerò diuitem tormenta cruciabant. Sed tamen diues Abraham fuerat, qui in sinu Lazarum tenebat: qui tamē autori suo colloquens dicit: Loquar ad Deum meū, cum sim puluis & cinis? Quid itaq; iste diuitias suas ęstimare nouerat, qui semetipsum puluerem cineremque pensabat? Aut quando hunc res possessę extollerent, qui de se quoque, D earum uidelicet possessore, tam abiecta sentiret? Atque iterum sunt nonnulli, quibus & res terrenę non suppetunt, & tamen apud se per fastum tumoris eriguntur. Hos & census ad ostensionē potentię minimè subuehit, & tamen morū proteruia inter reprobos diuites addicit. Quoscūq; ergo sequentis uitę amor non humiliat: hoc in loco sacer sermo diuites appellat: quia in iudicij quoque ultione non discrepant, utrum rebus, an solis moribus intumescant. Qui cum uitam simplicium in mundo humilem

abiectamque

abiectamque despiciunt, elatis protinus despectibus irrident. Nequaquam quippe his hoc exterius adesse considerat, ad quod ipsi totibus conatibus anhelant. Quasi stultos ergo despiciũt, qui scilicet ea non habent, quæ ipsi vtiq; vel habẽdo uel solummodo amando mirantur: & quasi mortuos deputãt, quos nequaquã secũ viuere carnaliter pensant. Qui enim ab huius mundi appetitu moritur, à terrenis mentibus profectò omni modo extinctus æstimatur. Quod bene nostri miraculum redemptoris signat, cum ab immundo spiritu hoĩem liberat, de quo nimirum scriptum est: Clamãs & multum discerpens eum, exijt ab eo, & factus est sicut mortuus, ita vt multi dicerẽt, quia mortuus est. Iesus autem tenens manũ eius, eleuauit eum, & surrexit. (Mar. 9.) Velut mortuus quippe ostenditur, qui a malignis spiritus potestate liberatur: quia q̃squis iam terrena desideria subegit, vitam in se carnalis conuersationis extinguit, & mundo mortuus apparet, quia possessore prauo qui per immũda desideria se agitabat, caret. Quem multi mortuum dicunt, quia qui spiritaliter viuere nesciũt, eum qui carnalia bona nõ sequitur, extinctum funditus arbitrantur.

29 Sed quia ipsi quoque derisores simplicium, Christianitatis nomine censentur, reuerentia religionis pressi, exhibere malum publicę irrisionis erubescunt. Vnde fit vt apud se tumidi tacẽtes quẽ derideant, quos abiectos valde atq; infirmos p simplicitatẽ putant. Bene ergo dicitur: *Lampas contempta apud cogitationes diuitum.* Quia superbi quique dum pensare bona sequentia, vt superius diximus, nesciũt: penè nihil esse æstimant, quem nõ uidẽt habere quod amant. Sæpe nanque contingit, vt electus quisque qui ad ęternam felicitatem ducitur, continua hic aduersitate deprimatur, non hunc rerum abundantia fulciat, non dignitatem gloria honorabilem ostẽdat, nulla ei obsequentium frequentia suppetat, nulla hunc humanis oculis vestium pompa componat: à cunctis verò despicabilis cernitur, & huius mundi gloria indignus æstimatur: sed tamen ante occulti iudicis oculos vir-

A tutibus emicat, vitæ meritis coruscat, honorari metuit, despici non refugit, corpus continentia afficit, sola in animo dilectione pinguescit, mentem semp ad patientiam præparat, & erectus pro iustitia, de perceptis contumelijs exultat, afflictis ex corde compatitur, de bonorũ prosperitatibus quasi de proprijs lætatur, sacri uerba pabula, in mente sollicitus ruminat, & inquisitus quodlibet eloqui dupliciter ignorat. Bene itaque iusti simplicitas, & lampas esse dicitur, & cõtempta.

B Lampas, quia interius lucet, & contempta, quia exterius non lucet. Intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria resplendet decoris. Lucet ergo & despicitur, quia flagrãs virtutibus abiectus æstimatur. Mentes quippe carnaliũ pensare bona non valent, nisi quæ carnaliter vident. Hinc est q̃ Dauid sanctum pater ipse despexerat, quẽ prophetę Samuelis oculis præsentare recusabat. (1. Re. 16) Qui ad vnctionis gratiam dum septem filios deduxisset, à propheta requisitus an numerum sobolis explesset, cum magna despectione respondit:

C Est adhuc puer paruulus qui pascit oues. Quo deducto & electo protinus audiuit: Homo videt in facie, Deus autem intuetur cor. Lampas ergo Dauid per innocentiam fuerat, sed tamẽ valde contempta: quia exteriora cernentibus non lucebat. Sciendum verò est q̃ iustus quisque aut temporalẽ gloriã non hẽt, aut hanc sub semetipso frangit si habet, ut honori suo liber emineat, ne ei victus delectatione succumbat. Hinc enim est quòd ille prædicator egregius ante humanos oculos Apostolatus sui gloriam humiliauerat, qui dicebat:

D Nõn vsi sumus hac potestate, cum possimus oneri esse, ut Christi Apostoli, sed facti sumus paruuli in medio vestrum. (1. The. 2.) Eius verò auditoribus nimirum tumor diuitum adhuc in corde remanserat, cum dicebant: Epistolæ graues sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis. (2. Co. 10.) Quem enim talia dicere posse cognouerant, secum cõmuniter viuere non posse iudicabant. Cunq; eum & humilem videndo cernerent, & altũ sermone pensarent, sua eos

elatio compulit, ut quem per scripta timuerit, per præsentiæ uerba despiceret: Quid igitur Paulus nisi contempta lampas apud cogitationes diuitum fuit, qa unde magisterium humilitatis exhibuit, inde à rudibus discipulis superbiæ contumelias recepit? Horrendo etenim modo languor superbientium unde detumescere debuit, excreuit, dum mens elata carnalium hoc quasi dedignabile repulit, quod magister imitabile ostendit. An contempta lampas non erat, qui tot uirtutibus amicans, tanta à persecutoribus aduersa tolerabat? Legatione in catena fungitur, eiusque uincula in omni prætorio manifestantur, uirgis cæditur, multisq; ex genere, ex gentibus, periculis urgetur, lapidibus Lystris tunditur, pedibus extra urbem trahitur, quia extinctus æstimatur. Sed usquequo lampas illa contemnitur, usquequo despicabilis habetur? Nunquid nō fulgorē suū nullatenus exerit, & nunquā quanta claritate candeat ostendit? Ostēdit planè. Nā cū lampas contempta apud cogitationes diuitum diceretur, ꝓtinus additur: *Parata ad tempus statutū.* Statutū qppe cōtēpte lampadis tempus, est extremi iudicij prædestinatus dies, quo iustus quisque qui nunc despicitur, quanta potestate fulgeat, demonstratur. Tunc enim cum Deo iudices ueniunt, qui nunc pro deo iniuste iudicantur. Tunc eorum lux tanto latius emicat, quanto eos nūc manus persequentium durius angustat. Tūc reproborum oculis patescet, quod cœlesti potestate subnixi sunt, qui terrena omnia sponte reliquerunt. Vnde electis ueritas dicit: Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. *Mat. 19* Neq; enim plusquā duodecim iudices illa interni consessus curia non habebit, sed nimirum duodenario numero quantitas uniuersitatis exprimitur: quia quisquis stimulo diuini amoris excitatus, hic possessa reliquerit illic proculdubio culmen iudiciariæ ptātis obtinebit, ut simul tunc iudex cū iudice ueniat, q nunc consideratione

A iudicij, sese spontanea paupertate castigat. Hinc est enim quod de sanctæ Ecclesiæ sponso per Salomonem dicitur: Nobilis in portis vir eius, quādo sederit cū senatoribus terrę. *Pro.* Hinc Esaias ait. Dominus ad iudiciū veniet cum seniorib populi sui. *Esa. 3* Hinc eosdem seniores veritas non iam famulos, sed amicos denūciat, dicens: Non iā dicam vos seruos: sed amicos meos. *Ioan.* Quos nimirum Psalmista intuens ait: Mihi aūt nimis honorati sunt amici tui Deus. *Ps.* B Quorū dum celsitudinē cordis aspiceret, mundi gloriam qua calce calcarent, protinus addidit: Nimis cōfortatus est principatus eorū. Ac ne paucos esse crederemus, quos proficere vsq; ad summā tantę ꝑfectionis agnoscimus, ilico adiunxit. Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur. Quot itaque nunc pro amore veritatis sese libenter humiliant, tot tunc in iudicio lampades coruscant. Dicatur igitur rectè: Lāpas cōtempta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutū. Quia vniuscuiusq; iusti anima velut abiecta contemnitur, C cū degens inferius gloriam nō habet, sed admirabilis cernitur, dū desuper fulget. Libet inter hæc ad redēptoris vias, mētis oculos tollere, sensimq; à membris ad caput peruenire. Ipse enim nobis lampas veraciter extitit, qui pro redēptione nostra in cruce moriens, tenebrosis nostris mentibus lucem per lignum fudit. Hac nos lampade Ioannes illuminari conspexerat, cum dicebat: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem, &c. *Ioan. 1.* Quā tamen apud cogitationes diuitum contemptā vidit, cum paulopost subdit: D In propria venit, & sui eum non receperunt. *Ibidem* Huius lampadis flammas Herodes explorare voluit, cū eius miracula videre cōcupiuit, sicut scriptū est: Erat enim ex multo tempore cupiens uidere eum, eo quòd audisset multa de illo, & sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. *Luc.* Sed lampas hæc ante eius oculos nullo radio lucis emicuit: quia ei qui se non piè, sed curiosè quæsierat, nihil de se mirabile ostendit. Inquisitus quippe redemptor tacuit, expectatus miracula exhibere contempsit, seseq; apud se in occultis retinens,

retinẽs, eos quos exteriora quærere cœpe A rit, ingrato foris reliqt: magis eligẽs aptè à superbientibus despici, q̃ à non credentibus vacua voce laudari. Vnde & protinus lampas ista contempta est, sicut illic subditur: Spreuit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum ueste alba.
31 Sed contẽpta lãpas quæ in terra irrisiones tolerat, de cœlo lucidius ꝑ iudiciũ coruscat. Vnde hic aptè subiungitur: *Parata ad tempus statutum.* De quo videlicet
Psal. 74 tpe per Psalmistam dr̃: Cũ accepero tp̃s, ego iustitias iudicabo. Hinc in Euangelio per semetipsã veritas denunciat, dicens:
Ioan. 7 Tp̃s meũ nondũ aduenit. Hinc Petrus ait: Quẽ oportet cœlũ suscipere, us-
Act. 3 que ad tpa restitutionis Lãpas ergo quæ nunc contẽnitur, ad statutum tp̃s vẽtura præparatur: quia ipse peccata in die ultimo iudicat, qui nunc peccantiũ derisiones portat. Et tãto tunc durius districtionem exerit, quanto nunc vocãdis peccatoribus suã leuius patiẽtiam sternit. Qui enim diu conuertendos expectat, nõ cõuersos sine retractatione cruciat. Quod per prophetam scilicet hr̃ insinuat, dicẽs: C
Esa 42 Tacui, semp silui, patiens fui, sicut parturiens loquar. Vt enim iam prædiximus, parturiens cũ dolore eijcit hoc quod in intimis tpe longo gestauit. Qui ergo semper siluit, sicut parturiens loquitur: quia vẽturus iudex qui sine vltione diu facta hoĩum pertulit, qñq; cũ feruore examinis, quasi cũ dolore mentis, quantæ animaduersionis sñiam intus seruauerit, ostendit. Nemo igitur hanc lãpadem cum latet, despiciat, ne contẽptores suos cum de cœlo fulserit, exurat. Cui enim nunc non ardet ad veniam, tunc proculdubio D ardebit ad pœnam. Quia ergo per supernam gratiam vocationis tempus accipimus, dum adhuc licentia superest, eius iram, qui vbiq; est, mores in melius commutando, fugiamus. Solum quippe animaduersio illa non inuenit, quem correctio abscondit. Hæc nos largiente domino in duobus iam corporibus transcurrisse sufficiat. Quia enim sacri libri sequẽtia mysteriorum virtutibus extẽsa, complecti breuiter exponendo non possumus, ea necesse est vt alijs voluminibus reseruemus, quatenus lector tanto feruentior ad legendi studium redeat, quanto ex lectionis quoque intercisione respirat.

Finit liber decimus Moralium S. Gregorij, & totius operis pars secunda: nam quinque primi libri partem primam explent.

LIBER VNDECIMVS B TOTIVS OPERIS, tertiam inchoans

PARTEM MORALIS expositionis S. Gregorij Papæ, quo continuatur textus capitis duodecimi Beati Iob.

Caput I.

Qvanuis in prolixo opere esse culpabilis stili mutabilitas non debet, ne quis tñ me ex locutionis meę immutatione reprehendat, in Epistola libris premissa cãm reddidi, cur tertiã huius operis partẽ ad aliarũ vsq; similitudinẽ minimè emendãdo ꝑduxi. Quibus. s. exclusis, hoc quoq; additur, qđ ab eo versu quo dicitur: Abundant tabernacula ꝑdonũ, eiusdẽ partis expositio incipit, & vsque ad hoc qđ scriptũ est: Dulcedo eorũ vermis, Iob. 24 differendo ꝑtingit. Quæ nimirũ tã multa sunt, ut in vno corpore cõprehendi non possent, nisi sub magna breuitate dicerẽtur: Qui ergo ab alijs actibus vacat, legat cętera multipliciter dicta. Qui verò ad studiosè legendũ non vacat, huius partis ei breuitas placeat, in qua nõ tã quę sentimus dicimus, q̃ ea quæ sunt dicẽda signamus. Igitur qm̃ in ea multa, sicut me loquente excepta sunt, ita dereliqui immutationẽ styli lector meꝰ æquanimiter accipe, qa & sæpe eosdẽ cibos edẽtibus, diuersitas placet coctionis. Sed quoties partes singulas ad legendum sumis, reducere semper ad memoriã eã quam proposui

 posui

posui causæ originem stude, quia & per beatum Iob, qui dolēs dicitur: passiones domini eiusq; corporis, id est, sanctæ Ecclesiæ designantur, & amici eius hæreticorum tenent speciem: qui, vt sæpe iam diximus, Deum dum defendere nitūtur, offendunt. Qui dū fictè consulunt, sanctorum mentem fortiter affligunt, nec tñ p cuncta q̄ loquuntur, à veritatis cognitione desipiunt, sed plerunque & stultis prudentiam, & fictis vera permiscent, vt dū ex veritate aliquid prærogant, facilè ad falsitatem trahant. Vnde amici quoq; beati Iob modo despicabilia, modo autē mira sunt quæ loquuntur, quæ tñ sanctus vir aliquando reprobando conuincit, aliquando verò approbando suscipit, atq; ad vsum rectitudinis ptrahit ēt quæ ab eis recta, sed non rectè proferuntur. Itaq; inopiam suam despicientes despicit, atq; in sterquilinio corpore positus, in quanto virtutum culmine apud se sedeat, ostendit: cum nil esse præsentis vitæ diuitias memorat, quas abundare & reprobis narrat, dicens:

Quòd aliud est quod omnipotens Deus misericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi permittit. Cap. II.

1 A*Bundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum, cum ipse dederit omnia in manibus eorum.* Facilè est hominem tunc diuitias despicere cum habet, difficilè verò est eas cum non habet, uiles æstimare. Vnde patenter ostenditur, quantus contemptus terrenarum rerum in Beati Iob cogitatione fuerit, qui tunc dicit nulla esse quæ abundant reprobis, quando omnia amisit. Ait ergo: *Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant Deum,* quia plerunq; mali eo magis contra Deum superbiūt, quo ab eius largitate & contra meritum ditantur, & qui prouocari bonis ad meliora debuerant, donis peiores fiunt. Sed intelligendum nobis est, quomodo prædones appellentur, dum protinus additur:

Cum ipse dederit omnia in manibus eorum Si n. prædones sunt, violenter abstulerunt. Et dubium non est, quia violētorū

A non sit adiutor Deus. Quomodo igitur ipse dat, quod hi qui prædones sunt, nequiter tollunt? Sed sciendum est, quia aliud est, quod omnipotens Deus misericorditer tribuit, aliud quod iratus haberi sinit. Nam quod prædones peruersè faciunt, hoc dispensator æquissimus fieri non nisi iustè pmittit, vt & is qui rapere finitur, cæcatus mente culpā augeat, & is qui rapinā patitur, iam in eiusdē rapinę dāno pro alia quam antè perpetrauit culpa feriatur. Ecce enim quidam in mōtis fauce cōstitutus insidiatur itinerantibus, sed is qui iter agit, iniqua fortasse q̄-
B dam aliquando ppetrauit, eiq; omnipotens Deus malū suum in præsenti vita retribuens, atq; hunc insidiatoris manibus tradens, vel spoliari rebus, vel etiam interire pmittit. Quod ergo p̄do iniustè appetiit, hoc æquissimus iudex iustè fieri permisit, vt & ille reciperet quod iniustè fecerat, & iste grauius quandoq; feriatur, per cuius nequissimam voluntatē, culpam omnipotens Deus in alterū iustę vindicauit. Ille purgatur q̄ opprimitur, in isto reatus augetur qui opprimit: vt vel de profundo nequitiæ quandoq; ad
C pœnitentiam redeat, vel non reuertens, tanto grauius æterna damnatione feriatur, quanto diu est in sua iniquitate toleratus. Cum illo ergo misericorditer agitur vt peccatum finiat, cum isto districtè vt multipliciter, nisi ad pœnitentiam recurrat. In illo mala purgantur, dū vim sustinet, in isto cumulantur, dum facit. Omnipotens itaq; Deus quod fieri prohibet, iustū est ut fieri sinat, vt unde nūc expectat, & nō cōuersos diu tolerat, quādoq; inde plus feriat. Bene ergo dicitur: Abundant tabernacula p̄donum, & audacter prouocant deum, cum ipse dede-
D rit omnia in manibus eorum, qa q̄d iniqui tollunt, eis hoc ipse dat, q̄ illis ad rapinā posset resistere, si misereri uoluisset. Quod tamen intelligi de rebus quoque spiritalibus potest. Nam plerunque 2
nonnulli doctrinæ dona percipiunt, sed ex eisdem donis intumescunt, & magni præ cęteris uideri uolunt. Atq; omnipotentē deū prouocare, est de eius donis inter proximos superbire. Qui etiam prę-

dones

dones non immeritò uocantur, quia dũ loquuntur quæ non faciunt, in usum locutionis suæ uerba iustorum tollunt. Sed quia hæc ipsa uerba superna eis gratia tribuit, quorum tamen uitam in prauis moribus relinquit, per semetipsos quidem prædones sunt, sed tamen bona quæ habent, diuinitus acceperunt. Sequitur: *Nimirũ interroga iumenta, & docebunt te, uolatilia cæli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, et respõdebit tibi et narrabũt pisces maris.* Quid ꝑ iuméta nisi sensu pigriores, quid ꝑ cęli uolatilia, nisi summa atq; sublimia sapientes intelligere debemus? De iumentis q̃ppe, id est, sensu pigrioribus scriptũ est: Animalia tua habitabunt in ea. Et quia sublimia sapientes, in uerbis nostri redemptoris euolant, scriptũ est: Ita ut uolucres cœli ueniãt, & habitent in ramis eius. Quid uero per terram, nisi terrena sapientes? Vnde & primo homini cœlestia deserẽti dictum est: Terra es, & in terram ibis. Quid per pisces maris, nisi curiosos huius seculi debemus accipere? de quibus Psalmista ait: Pisces maris, qui perambulant semitas maris. Qui in magnis rerum inquisitionibus quasi in abditis fluctibus latent. Quid autem cuncta hæc inquisita doceant, adiungit dicens: *Quis ignorat quòd omnia hæc manus domini fecerit?* Ac si apertè dicat: Siue sensu tardiores, seu sublimia sapiẽtes, siue terrenis actibus deditos, seu huius mundi occupatos inquisitionibus requiras, cuncta hæc creatoré omniũ deũ fatentur, & de potestate eius cócorditer sentiunt, quamuis sub ea nõ cócorditer uiuãt. Quod enim iustus q̃sq; etiã uiuendo loquitur, hoc iniustus plerũque de deo uel sola uoce compellitur fateri, fitque ut mali, autori omniũ, cui operibus resistunt, attestatione famulentur: quia qué impugnare moribus ausi sunt, creatorem omnium negare non possunt. Quod tamen intelligi etiam iuxta solam speciem literæ utiliter potest, quia omnis respecta creatura quasi dat uocem attestationis propriæ, ipsam quam habet speciem suam: Iumenta uel uolatilia, terrã uel pisces requirimus, dum consideramus quę nobis concorditer respondent, A quòd cuncta dominus fecerit, quia dum nostris oculis suas species ingerũt, semet ipsis nõ esse testantur. Eo ipso enim ꝙ creata sunt, per ostensam speciẽ creatori suo quasi uocem confessionis reddũt: q̃a omnia cõdidit, qualiter etiã debeant administrari disposuit. Vnde subditur:

Psal. 67.

Luc. 13.

Gen. 3.

Psal. 8.

Quòd spiritus aliquando pro substantia animæ, aliquando pro efficientia spiritali ponatur. Cap. III.

IN *cuius manu anima omnis uiuentis, & spiritus uniuersæ carnis hominis.* Per manum 3 B quippe potestas exprimitur. Anima igitur omnis uiuentis & spiritus uniuersæ carnis hominis, in eius potestate est a quo est, ut ipse prouideat qualiter sit, qui præstitit esse quod non fuit. Potest uerò per animam omnis uiuentis, iumentorum uita signari. Omnipotens autem Deus iumentorum animam vsque ad corporeos sensus viuificat, hominum verò spiritum vsque ad spiritalem intellectum tendit. In eius ergo manu est anima omnis viuentis, & spiritus vniuersæ carnis hominis, dũ & C in illo hoc prestat animæ, vt viuificet carnem, & in isto ad hoc viuificat animam, ut ad intelligendam perueniat æternitatem. Sciẽdum uerò est, quia in sacro eloquio spiritus hominis duobus modis poni consueuit. Aliquando nanq; spiritus pro anima, aliquando pro effectu spiritali ponitur. Pro anima nanq; spiritus dicitur, sicut de nostro capite scriptum est: Inclinato capite tradidit spiritum. Si enim aliud spiritum quàm animã Euangelista diceret exeunte utique spiritu, anima remansisset. Pro effectu quoque D spiritali spiritus dicitur, sicut scriptum est: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem. Angeli quippe, id est, nuncij, in sacro eloquio nonnunquam prædicatores uocantur, sicut per prophetam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Omnipotẽs ergo deus angelos suos spiritus facit, quia prædicatores suos spiritales efficit. Hoc autem loco

Spũs hoĩs duplex acceptio.

Ioan. 19.

Ps. 103.

Prædicatores nuncij appellantur.

Mala. 3.

loco anima omnis viuentis ipsa corpo- A
ris vita signatur, spiritu vniuersæ carnis
hominis, effectus intelligentiæ spiritalis
exprimitur. Sequitur:

Quòd electi, cibi diuini sentiunt saporem, reprobi verò sonum eius audiunt, sed corde frigido qualiter sapiat, nesciunt.

Caput. IIII.

NOnne *auris verba dijudicat, & fauces co-*
medentis, saporem? Penè nullum la-
tet quod quinq; sensus corporis nostri,
videlicet visus, auditus, gustus, odoratus, B
& tactus, in omne quod sentiunt atque
discernunt, virtutem discretionis & sen
sus à cerebro trahunt. Et cum vnus sit iu
dex sensus cerebri qui intrinsecus præ-
sidet, per meatus tamen proprios sensus
quinque descernit, Deo mira operante,
vt neque oculus audiat, neque auris vi-
deat, neque os olfaciat, neque naris gu-
stet, neque manus odoretur. Et cum per
vnum sensum cerebri omnia disponan-
tur, quilibet tamen horum sensus aliud
facere non potest, præter id quod ex di
spositione conditoris accepit. Ex istis er C
go corporalibus exterioribus, interiora
& spiritalia colligenda sunt, vt per id qđ
4 in nobis publicum est, trãsire debeamus
ad secretũ, quod in nobis est & nosmet-
ipsos latet. Intuendum quippe est, quia
cum vna sit sapientia, alium minus,
alium magis inhabitat, alij hoc, alij illud
præstat, & quasi cerebri more, nobismet
ipsis velut quibusdam sensibus vtitur,
vt quamuis ipsa sibimet nũquam sit dis-
similis, per nos tamen diuersa & dissimi
lia semper operetur, quatenus iste sapiẽ D
tiæ, ille scientiæ donum percipiat, iste ge
nera linguarum, ille gratiam curationũ
habeat. Sed in his verbis beati Iob, qui-
bus ait: Auris verba dijudicat, & fauces
comedentis, saporem: etiam de electis
ac reprobis aliquid videtur innuere: q̃a
verba sapientiæ quæ reprobi audiunt,
electi non solum audiunt, sed etiam gu-
stant, vt eis in corde sapiat, quod repro-
borum non mentibus, sed solummodo
auribus sonat. Aliud nanque est nomina
tum cibum audire solummodo, aliud ve
rò etiam gustare. Electi itaque cibum sa-
pientiæ sic audiũt, vt degustẽt, quia hoc
quod audiunt, eis per amorem medulli-
tus sapit. Reproborum verò scientia vi-
tus sapit. Reproborum verò scientia vsque ad cogitationem sonitus tenditur,
vt quidẽ virtutes audiãt, sed tamen cor-
de frigido qualiter sapiãt, ignorent. Qui
bus videlicet verbis bonis Iob amicorũ
suorum imperitiam, & eorum quide do
ctrina sapientiæ inflantur, arrogantiam
reprobat: quia aliud est de Deo aliquid
scire, aliud verò hoc quod cognoscitur,
fauce intelligentiæ gustare. Rectè ergo
dicitur: Nonne auris verba dijudicat, &
fauces comedentis, saporem? Ac si aper-
tè arrogantibus diceretur: Doctrinæ ver
ba quæ vobis vsque ad autem veniunt,
mihi etiã per saporem intimum intelli-
gentiæ fauces tangunt. Quia verò infir-
ma ætas etiam cũ rectè sapit, ad prædicã-
dum nõ debet incautè ꝓsilire, subditur:
In antiquis est sapientia, & in multo tempore
prudentia. Illa enim dicta in sapientiæ ra
dice solidata sunt, quæ per viuẽdi vsum,
etiam actuum experimento conualе-
scunt. Sed quia multis & longior vita tri
buitur, & sapientiæ gratia non confer-
tur, rectè adhuc in cuius iudicio ipsa do-
na pendeant, demonstratur, dum subdi-
tur: *Apud ipsum est sapientia & fortitudo,*
ipse habet consilium, & intelligentiam. Hæc
non incongruè de vnigenito summi pa-
tris accipimus, vt ipsum esse Dei sapien-
tiam & fortitudinem sentiamus. Nã Pau
lus quoque nostro intellectui attestatur,
dicens Christum Dei virtutem & Dei sa
pientiam, qui apud ipsum semper est, q̃a
in principio erat verbũ & verbum erat
apud Deum, & Deus erat verbum. Ha-
bet autem Deus consilium & intelligen-
tiam, consilium videlicet, quia disponit
sua. intelligentiam, quia cognoscit no-
stra. Potest quoque consilij nomine, ipsa 5
occulti iudicii mora signari, vt quòd ali-
quando tardius delinquentes percu-
tit, non quia iniquorum culpa non con
spicitur, sed vt damnationis eorum sen-
tentia, quæ pro agenda pœnitentia dif-
fertur, quasi tarda ex consilio prodire vi
deatur. Quod ergo foris quandoque
aperta sententia indicat, hoc apud omni
poten-

potentem dominum ante secula in cõsi- A lia latebat. Sequitur:

Quòd illos includat Deus quibus non aperit, & illos destruat quos relinquit. Cap. V.

SI destruxerit, nemo est qui ædificet, si inclu serit hominem, nullus est qui aperiat. Omnipotens deus humanum cor destruit, cum relinquit: ædificat dũ replet. Neque enim humanam mentem debellando destruit: sed recedendo: quia ad perditioné suam sufficit sibi dimissa. Vnde plerunq; fit, vt cum audientis cor exigentibus culpis omnipotentis Dei gratia non reple- B tur, incassum exterius à prædicatore moueatur, quia mutũ est os omne quod loquitur, si ille interius in corde non clamet, qui aspirat verba quæ audientur.
Ps. 126. Hinc propheta ait: Nisi dñs ædificauerit domum in vanum laborant qui ædificát
Eccle. 7. eam Hinc Salomon dicit: Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere qué ille despexerit. Nec mirum si à corde reprobo prædicator minimè auditur, dum nonnunquam ipse quoque dominus in his quæ loquitur, resistentium moribus
Gen. 4. impugnatur. Hinc est enim ꝙ Cain & C diuina voce admoneri potuit, & mutari nõ potuit, quia exigente culpa malitiæ, iam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium verba faciebat. Bene autem subditur: Si incluserit hominé, nullꝰ est qui aperiat, quia omnis homo per id quod malè agit, quid sibi aliud quam cõscientiæ suæ carcerem facit? vt hunc animi reatus premat, etiam si nemo exterius accuset. Qui cum iudicante Deo in malitiæ suæ cæcitate relinquitur, quasi intra semetipsum clauditur, ne euadendi locum inueniat, quem inuenire minimè meretur. Nam sępe nonnulli à prauis actibus exire cupiunt, sed quia eorundé D actuum pondere premuntur, in malæ cõsuetudinis carcere inclusi, à semetipsis exire nõ possunt. Et quidam culpas proprias punire cupientes, hoc qđ rectè se agere æstimant, in grauiores culpas vertunt, fitq; modo miserabili, vt quod exitum putant, hoc inclusionem inueniant. Sic videlicet reprobus Iudas cum morté sibi contra peccatum intulit, ad æternæ mortis supplicia peruenit, & peius de peccato pœnituit quàm peccauit. Dicatur ergo: Si incluserit hominem, nullus est qui aperiat, quia sicut nemo obsistit largitati vocantis, ita nullus obuiat iustitiæ relinquentis. Includere itaq; Dei, est clausis non aperire. Vnde & ad Moysen dr̃ de Pharaone: Ego obdurabo cor eius. Obdurare quippe per iustitiam dicitur Exod. 4. Deus, qñ cor reprobum per gratiam nõ emollit. Recludit itaq; hominem quem in suorum operum tenebris relinquit. Quasi.n. aperire hanc inclusionem cum Isaac primogenito filio voluit, cum hũc fratri præponere benedicendo conatus est. Sed filium quem pater voluit, dñs reprobauit, & quem dominus voluit, pater etiam nolendo benedixit, vt qui primogenita fratri pro esca vendiderat, primogenitorum benedictionem non acciperet, quam ex cupidine gulæ reliquisset: qui terrena ambiés, fugitiua sequés, hæreditate cupiens benedictionem, reprobatus est. Non enim inuenit pœnitétiæ locum, quanquam cum lachrymis Heb. 12. inquisisset eam: quia videlicet fructum non habent lamenta, quæ student cum gemitu desiderare peritura. Aperire itaque Isaac, nec filio potuit, quem Deus omnipotens iusto iudicio in suę carcere malitiæ inclusit. Sequitur:

Obdurare Dei.

Quòd si cordi nostro spiritus sancti irrigatio defuerit, omnis terræ plantatio arescit. Cap. VI.

SI continuerit aquas, oĩa siccabuntur. Si emiserit eas, subuertent terram. Si aqua scientia prædicationis accipitur, sicut scriptũ est: Aqua profunda, verba ex ore viri, & Pso. 8. torrens redundans fons sapientiæ, cum aqua continetur, cuncta siccantur: quia si scientia prędicatorum subtrahitur, eorum qui viridescere in spe æterna poterãt, corda protinus arefiunt, vt in desperata siccitate remaneant, dũ fugitiua diligétes, nesciũt sperare mansura. Sin verò aquæ nomine sancti spiritus gratia designatur, sicut veritatis voce in Euãgelio dicitur: Qui credit in me, sicut dicit scri- Ioan. 7.
ptura,

ptura, flumina de uentre eius fluēt aquæ A
viuæ, vbi statim Euangelista subiunxit,
hoc autem dicit de spiritu quem acce-
pturi erant credentes in eum: congruus
in his sermonibus intellectus patet, qui-
bus ait: Si continuerit aquas, omnia sic-
cabuntur: quia si sancti spiritus gratia
ab audientis mente subtrahitur, arescit
protinus intellectus, qui iam per spē vi-
ridescere in audiente videbatur. Quòd
autem non aquam, sed aquas memorat,
pluralitatis appellatione, ad septiformē
donorum spiritalium gratiam recurrit:
quia quasi tot aquis vnusquisque infun
ditur, quot donis repletur. De quibus
aptè subiungitur: *Si emiserit eas, subuer-
tent terram:* Quid.n.terra, nisi peccator
accipitur, cui per sententiam dictum est:
Gen. 3. Terra es, & in terram ibis? Manet itaq;
terra immobilis, cum præceptis domini-
cis peccator obedire cōtemnit, cum cer-
uicem superbiæ erigit, atq; a veritatis lu
mine oculos mētis claudit. Sed quia scri-
ptū est: Pedes eius steterunt, & mota est
terra: quia cum veritas in corde figitur,
mentis immobilitas agitatur, si sancti spi
ritus gratia superno munere iuxta vocē
prædicantis infunditur, statim terra sub
uertitur: quia peccatricis mentis duritia
ab immobilitatis suæ obstinatione pmu
tatur, vt tantum se post modum præce-
ptis dominicis flendo subijciat, quātum
superbiendo prius contra dominum cer
uicem cordis erigebat. Videas nanque q
terra cordis humani, aqua diuini mune
ris infusa, post libenter iniurias tolleret,
quas prius vehemēter irrogabat: post ēt
sua tribuat, quę pri' & aliena rapiebat:
post carnem abstinendo cruciet, q̄ prius
satietate carnis per mortifera turpitudi
num oblectamenta defluebat post ēt per
secutores diligat quæ prius diligere ēt se
7 amantes nolebat. Cum igitur mēs huma
na diuino munere infusa, contra hoc qđ
consueuerat, agere cęperit, terra subuer
sa est, quia deorsum missa est q̄ prius emi
nebat, & sursum leuata est facies q̄ prius
in profunda premebatur. Libet in huius
rei exemplum vnum è multis ad mediū,
Paulum vocare, qui cum acceptis contra
Christum epistolis Damascum pergeret,
sancti spiritus gratia in itinere infusus,
ab illa sua protinus crudelitate mutatus
est, & postmodum plagas pro Christo ac
cepit, quas veniebat inferre Christianis:
& qui prius carnaliter viuens, in morte
conabatur sanctos domini tradere gau
det post modum pro vita sanctorū suæ
carnis sacrificium immolare. Illę crudeli
tatis eius frigidæ cogitationes, versæ
sunt in ardorē pietatis. Et qui prius fuit
blasphemus & persecutor. humilis post
factus est piusq; prędicator. Qui lucrum
maximum putauit, se in discipulis Chri-
B stum occidere, iam vitam suam Christū
æstimat, & mori lucrū. Emissa ergo aqua
terra subuersa est, quia Pauli mens mox
vt sancti spiritus gratiam accepit statum
suæ immobilitatis atque crudelitatis im
mutauit. Quo contra per prophetam do
minus, contra Ephraim quæritur dicēs:
Ephraim factus est subcinericius panis,
qui nō reuersatur. Panis, nanq; subcine-
ricius sup se cinerem portans, partē mū-
diorem deorsum premit, partemq; supe
riorem tanto sordidiorem hēt, quāto in
ea cinerem tolerat. Mens itaq; quę ter-
na cogitat, quid super se aliud quàm ci-
C neris molem portat? Sed si reuersari vo-
luerit, mundam faciem quam deorsum
presserat, superius reducit, cū cinerē quē
portabat, excusserit. Si igitur terrenarum
cogitationum cinerem à mente excuti-
mus, quasi panem subcinericium reuer
samus: vt illa nostra intentio iam postpo
ni debeat, quam prius cogitationis infir
mæ cinis premebat, & mūda facies ad su
periora veniat, vt recta nostra intentio
mole iam terreni desiderij nō prematur.
Quod nequaquam agere possumus, nisi
D sancti spiritus gratia perfundamur: quia
videlicet omnipotens Deus si aqua emi
serit, subuertent terrā. Sequitur. *Apud
ipsum est fortitudo & sapientia.* Paulo supe 8
rius dictū fuerat: Apud ipsum est sapien-
tia & fortitudo, nūc aūt dr: Apud ipsum
est fortitudo & sapientia. Quia.n. omni-
potens Deus cum pietatis suę mysterio
homo factus est, prius mansuetudinis do
ctrinam protulit & postmodum in iudi-
cio, quantæ sit fortitudinis, ostendit,
rectè superius sapientia ante fortitudinē
memo-

memoratur, cum de patris vnigenito dicitur: Apud ipsum est sapiētia & fortitudo. Quia vero iudicandum veniens, in terrore suæ virtutis apparebit, & repulsis reprobis, electis suis in regno ꝑpetuo, qualiter sit sapientia patris, indicabit, rectè in subsequenti snīa apud ipsum esse prius fortitudo, & pòst sapiētia dicitur. In verbis itaque prioribus quibus ait: Apud ipsum est sapientia & fortitudo, apertè indicat quia hoc quod mā suetus edocuit, qualiter credendum fuerit, in iudicij virtute terribilis ostendet. In verbis verò subsequentibus quibus ait: Apud ipsum est fortitudo & sapientia, luce clarius demonstrat, quod prius in iudicio per virtutem reprobos destruet, & postmodum electorum mentibus æterni regni perfecto lumine infulgebit. Sed quia ante extremi diem iudicij, iudicare quotidie occultis dispositionibus facta mortalium non desistit, ad hoc quod nunc agitur, reditur. cum subditur:

Quod sapientia huius mundi, stultitia est apud Deum. Cap. VII.

IPse nouit & decipientem, & eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finē, & iudices in stuporem. Cum omnis qui proximum suum decipere conatur, iniquus sit, & iniquis veritas dicat: Nunquam
Mat. 7.
noui vos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatē, qualiter hoc in loco dicitur, quia Dn̄s decipientē nouit? Sed q̄a scire Dei, aliq̄n cognoscere dr̄, aliq̄n approbare, & scit iniquū, quia cognoscendo iudicat: Neque .n. iniquum quempiā iudicasset, si nequaquam cognosceret: & tamen iniquum nescit, quia eius facta non approbat. Et nouit ergo, quia deprehendit: & non nouit, quia hunc in suæ sapientiæ specie non recognoscit, sicut de veraci quolibet viro dicitur, quia falsitatem nesciat: non quia cum vel ab alijs falsum dicitur, hoc reprehendere ignorat, sed eandem ipsam fallaciam & scit in examine, & nescit in amore, vt videlicet ipse hanc non agat, quam actam ab alijs damnat. Et fit plerunq; vt nōnullis insidijs vacantes, alienæ vitæ peruersitatis

Scire Dei aliquando cognoscere dicitur.

A suæ laqueos tendat: & cū quis nesciens, eisdē laqueis capi conspicitur, vtrū hæc diuinitus videantur, fortasse dubitatur, miranturq; hoīes si hæc Deus videat, cur fieri pmittat: sed ipse nouit decipiētem, & eum qui decipitur. Nouit.n. decipientem: q̄a plerunq; anteriora eius mala cōspicit, & hunc iusto iudicio cadere etiam in alia peccata permittit. Nouit decipientē: quia in manu suorū operum dimisfū hunc, ut ad peiora proruat deserit, sicut scriptū est: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Apo. 22.
B Nouit quoq; & eū qui decipiatur, quia sæpe cōmittunt hoīes mala quæ sciunt, & idcirco pmittuntur decipi, vt cadant in mala etiam quæ nesciunt. Quod tamen deceptis aliq̄n ad purgationem, aliquando verò ad ultionis initiū fieri solet. Adducit autem consiliarios in stultum finē, cum etiam bonum quodlibet non bona intētione faciunt, sed ad temporalis muneris retributionem tendunt: Si enim ipse summi patris vnigenitus, quia ꝑ hoc quod factus est homo, æterna nunciauit, magni consilij angelus est vocatus: rectè consiliarios prædicatores accipimus, qui
C suis auditoribus consilium uitæ præbēt. Sed cum prædicator quisq; ideo æterna prædicat, ut temporalia lucra consequatur, profectò in stultum finem deducitur. quia illuc per laborem tendit, unde per mentis rectitudinem fugere debuit.

Quòd qui de castimonia superbiunt, nonnunquam Deo dispensante, immunditiam carnis cadere permittantur. Cap. VIII.

BEne autem subditur: *Et iudices in stuporem.* Omnes enim qui examinandis aliorum moribus præsunt, rectè
D iudices uocantur. Sed cum is qui præest subiectorum uitam nequaquam sollicitē discutit, nec quē qualiter corrigat agnoscit, in stuporē iudex deductus est: quia qui iudicare malè acta debuit, nequaquam ea quæ iudicanda sunt, deprehendit Sequitur: *Balteum regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum.* Qui membrorum suorum motus bene regere sciunt, non immeritò reges vocantur. Sed cum

de

de ipsa continentia elatione mens tangitur: plerunque omnipotens Deus ei us superbiam deserens, hanc in immũditiã operis cadere permittit. Regum itaq; balteum dissoluit, quando in his qui bene regere sua membra videbantur, propter elationis culpam, castitatis in eis cingulum destruit. Quid verò in fune accipitur nisi peccatum? sicut per Salomonem

Prou. 5. dicitur: Iniquitates suæ capiunt impiũ, & funibus peccatorum suorum cõstringitur. Et quia in renibus carnis delectatio principatur, districtus conscientiarũ iudex, qui regum balteum, dissoluit, fune præcingit renes eorum, quatenus dis- B soluto castitatis cingulo, scilicet eorũ mẽbris delectatio peccati dominetur: vt quos in occulto sup̃bia inquinat, q̃ sint detestabiles, ẽt in publico ostendat. Sequitur.

Quòd apud Deum sine gloria sint, qui de prælatione sua ab hominibus gloriam quęrunt. Cap. IX.

D*Vcit sacerdotes inglorios, & optimates supplantat.* Magna sacerdotis gloria est rectitudo subditorum. Vnde bene C

1 The. 2 egregius prędicator discipulis dicit: Quę enim est nostra spes aut gaudiũ, aut corona glorię: nõne vos ante dominum? Sed cum sacerdotes vitam discipulorũ negligũt, & nullum de eorum profectibus ante dominum fructum ferunt, quid aliud quàm inglorij dicuntur? quia ante districtum iudicem nimirum gloriam tunc non inueniunt, quam modo in subditorum suorum moribus prædicationis studio nõ exquirunt. Bene autẽ dicitur: *Et optimates supplantat.* Quia cum mẽtem regentium iusto iudicio deserit, hæc in- D ternum retributionis præmium non requirit, & in eo supplãtatur quo fallitur, vt pro æterna gloria de principatu tẽporali gratuletur. Supplantãtur igitur optimates, quia dum vera cęlestis patriæ præmia negligunt, in suis hic voluptatibus cadunt. Sequitur. *Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens.* Cum sacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur, sicut per pro-

A phetam dicitur: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuũ? Psal. 4

Vnde ẽt deprecatus dicens: Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque. Perpendit nanq; quod omnipotens Deus, veritatis verbum facientibus tribuit, & non facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore suo non auferri petijt, q̃d aliud quam gratiam bonæ operationis q̃siuit? ac si apertè diceret: A bono opere errare me nõ sinas, ne dum amitto ordinem bene viuendi, rectitudinem perdam loquendi. Et plerunq; doctor q̃ do- 10 cere audet quod negligit agere, cum desierit bona loqui quæ operari contẽpsit, docere subiectos incipit praua quę agit: vt iusto omnipotentis Dei iudicio, in bono iam nec linguam habeat, qui habere bonam vitam recusat, quatenus cũ mẽs eius terrenarum rerum amore incenditur, de terrenis reb. semper loquatur. Vnde in Euangelio veritas dicit: Ex abundãtia cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. Hinc ẽt Ioannes ait: Ip si de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur. Bene ergo dicitur: Commutans labium veracium, & doctrinam senum auferens: quia hi qui prius cęlestia prædicando veraces erant, dum temporalia diligentes, ad terrena corruunt, labiũ veracium commutatur, & senum doctrina tollitur: quia diligentes temporalia, priorum suorum pręcepta minimè sequuntur, vt locum regiminis quasi ad fructũ voluptatis teneat, non ad vsum laboris. Quod tamen apertius de Iudæis valet intelligi, qui ante incarnationem Domini veraces fuerũt, quia hunc venturum esse crediderunt atque nunciauerunt: sed postquam in carne apparuit, hũc esse negauerũt. Labium itaque veracium mutatum est: quia quẽ venturum dixerant, negauerunt pręsentem. Et doctrina senum ablata est, quia nequaquam ea credẽdo secuti sunt, quæ patres suos prædixisse meminerunt. Vnde etiam Helia veniente promittitur quòd reducat corda filiorum ad patres eorum: vt doctriua senum quæ nunc à

Iudæoram

Iudæorum corde ablata est, tūc miseran A te Domino redeat, quando hoc intellige re de domino cœperint filij, quod prædi cauerunt patres. Sin uerò senes eosdem quoq; Iudæos accipimus, qui suadente perfidia, ueritatis uerbo contraire conati sunt, doctrina senum ablata est, postquam hanc Ecclesia ex gentibus uidelicet iuuencula accepit, quæ per Psalmistā
Ps. 118. dicit: Super seniores intellexi. Quam q̄a operando tenuit, qualiter super seniores intellexerit ostendit, dum protinus subdit, dicens. Quia mandata tua exqui- B siui. Quia enim studuit operando imple re quod didicit, accepit intelligere quod doceret. Vnde adhuc aptè subditur: *Effundit despectionem super principes, & eos qui oppressi fuerant, releuat.* Cum enim Iudæorū populus in legis mandato permaneret, & cuncta gentilitas nulla Dei præcepta cognosceret, & illi per fidem principari uidebātur, & isti in ꝓfundo pressi iacuerunt per infidelitatem. Sed cum incarnationis dominicæ mysterium Iudæa negauit, gentilitas credidit, & principes in despectionem ceciderunt, & hi C qui oppressi in culpa perfidiæ fuerant, in ueræ fidei libertatem leuati sunt. Hunc uerò Israelitarū casum longè ante Hie-
Thren. 2 remias intuens ait: Factus est dn̄s uelut inimicus, ꝑcipitauit Israel, pręcipitauit omnia mœnia eius, dissipauit munitio-
11 nes eius. Mœnia autem in urbibus ꝓ ornaméto sunt, munitiones uerò in defensioné. Et alia sunt dona q̄ nos muniunt, alia quæ ornant. Prophetica quippe doctrina, genera linguarum, curationū uirtus, quasi quædam mœnia mentis sunt. Quæ etsi quisq; non habeat, stare munitus per fidé & iustitiam potest, quamuis ornatus uirtutum altitudine minimè esse uideatur. Spes uerò fides & charitas, non nostra mœnia sed munitiones sunt, quæ si habere negligimus, hostilibus insidiis patemus. De Iudæa ergo quia prophetiam atq; doctrinam, uel miraculorū signa abstulit, mœnia præcipitauit. Quia uerò spem, fidem, atque charitatem propter eius duritiam auferri permisit, munitiones eius dissipare studuit. Rectus uerò ordo seruatus est, ut prius mœ nia; & pòst munitiones dissipatæ dicerétur: quia cum peccatrix anima relinquitur, prius ab ea uirtutū dona quæ ad manifestationé spiritus data sunt, & postmodum spei, fidei, atq; charitatis fundaméta destruuntur. Quæ cuncta dominus a perfidis ablata, gentilitati tribuit, atque ex his quæ infidelibus abstulit, méntes fidelium ornauit: unde scriptum est: Et speciei domus diuidere spolia. Cum enim uirtutum spolia à Iudæis abstulit, Psal. 67. domui cordis gentilium quam per fidem inhabitare dignatus est, speciem donorum dedit. Quod uidelicet gestum est, cum uerba Dei, Iudæorum populus ad solam literam, quæ occidit, acciperet, & cōuersa gentilitas per spiritū, qui uiuificat, penetraret. Vnde mox subditur.

Quòd mira Dei dispensatione agitur, ut omnia in hac uita habeantur incerta, ne quis de accepta gratia intumescat, vel de peccatorum immanitate desperet. *Cap. X.*

QVi reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem umbram mortis.* Cum enim quæq; mystica de occultis prophetarum uerbis à credentibus agnoscuntur, quid aliud q̄ profunda de tenebris reuelantur? Vnde ipsa quoque ueritas discipulis in parabolis loquens ait: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lu Mat. 10. mine. Cum enim mysticos allegoriarum nodos ꝑ explanationé soluimus, in lumine dicimus quod in tenebris audiuimus. Vmbra aūt mortis erat legis duritia, quæ vnumquenq; peccantem morte corporis puniri sanciebat. Sed postq̄ redéptor D noster asperitaté legalis sanctionis ꝑ māsuetudinem temperauit, nec iam ꝓ culpa mortem carnis inferri constituit, sed mors spiritus quantum timenda esset indicauit, in lucem proculdubio vmbram mortis produxit. Ista enim mors in qua 12 caro separatur ab anima, vmbra illius mortis est, in qua anima separatur à deo. In luce ergo umbra mortis producitur, cum intellecta morte spiritus, mors carnis minimè timetur. Quod tamen & aliter intelligi potest. Principes etenim non immeritò vocantur, qui magno cō

filij

filij iudicio suis cogitationibus semper A principantur, omnesq; stultos motus potestate sapiétiæ comprimunt. Sed sæpe cótingit, vt in occulto aius de ipsa sua sapientia in elationis fastú subleuetur, & sub eis vitiis corruat, de quibus se victoré fuisse gaudebat. Rectè ergo dicitur: *Effundit despectionem super principes.* Sed quia nonnunquam hi qui in vitiis iacere vñr, ad pœnitentiæ lamenta currunt, seq; contra culpas quibus subiacebant erigunt, aptè subiungitur: *Et eos qui oppressi fuerant, releuat.* Nonnulli.n superno illustrati munere, aspiciunt in quáta B peccatorú suorum turpitudine iacent, factorum maculas lachrymis lauant, & sub se post modum carnis suę motus deprimunt, à quibus antè premebantur. Quod nimirum magna omnipotentis Dei dispensatione agitur, vt videlicet in hac vita oía habeantur incerta, & nullus ex habita castitate superbiat: quia effundit despectionem super principes. Nullus ex vitiorú suorú depressione desperet: quia eos qui oppressi fuerát, releuat. Et quoniá cum hæc aguntur, ex occultis Dei cósiliis super vnumquenque senté- C tia aperta producitur, rectè subiúgitur: *Et reuelat profunda de tenebris.* Profunda enim de tenebris dominus reuelat, quando apertam sententiam ex occultis suis consiliis indicat, vt de vnoquoque quæ sentiat, ostendat. Quia enim videt núc creator omnia, & ipse in consiliis non videtur, rectè de illo per Psalmistam dicitur: Posuit tenebras latibulum suum. Psal. 17. Sed quasi de istis tenebris ad lumen exit, quando quid de vniuscuiusque actibus sentiat, ostendit. Et quia cum his q peccatorum suorum pondere premebatur, D ad rectitudinis statú ducitur, prius ipsam mortem conspicit, in qua & deficere cósueuerat, & hanc considerare nesciebat, rectè additur: *Et producit in lucem vmbram mortis.* Vmbra enim mortis est praua operatio, quę de imitatione antiqui hostis, quasi de corporis lineamentis exprimitur. De quo etiam sub cuiusdam significatione dicitur: Et nomen illi Apoc. 6. mors. Et plerunque eius maligna cogitatio mentes hominum latet, atque per hoc q nescitur, amplius ꝑualet. Vmbra ergo mortis in lucé producitur, dum sanctorú mentibus maligna operatio antiq hostis, vt destrui possit aperitur. Seqtur:

Quòd beatus Iob prophetiæ spiritu intellexit vocationem gentium, & reprobationem Iudæorum. *Cap. XI.*

Qui multiplicat gentes, & perdit eas, et subuersas in integrum restituit. Intelligi fortasse valet, qm̄ gentes dñs multiplicat & perdit: quia nascútur quotidie morituri. Et subuersas in integrum restituit, quia resurgent qui fuerint mortui. Quod tñ melius accipimus, si hoc qualiter in earum métem agitur, sentiamus. Multiplicat enim gentes & perdit quia eas & per fœcunditatem sobolis extendit, & tñ in propria infidelitate derelinquit. Sed subuersas in integrú restituit: quia quas in infidelitatis casu reliquerat, quandoq; ad fidei statum reducit. Quibus videlicet in mentis integritaté restitutis, antiquus ille populus qui fidelis Deo esse videbatur, reprobatus, corde repulsus est, vt sua perfidia deceptus, cótra ipsum pòst insurgeret quem antè prædicauit. Sequitur: *Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos, vt frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.* Cor enim principum terrę immutatum est, cum in Iudæa summi sacerdotes & seniores populi, illi conabátur suo consilio obsistere, quem prius uenturum esse prædicabant. Cumque eius nomen persequendo molirentur extinguere, decepit sua malitia, incedere per inuium frustra conabantur, quia crudelitati eorum patere via non poterat, contra autorem omnium. Miracula cernebant, virtute terrebátur, sed credere renuentes, adhuc signa quærebant, cum dicerent: Quod ergo tu facis signum, vt videamus & credamus tibi quod operaris? Bene itaque dicitur: Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce. Qui enim inter tot aperta miracula trepidat, quasi in tenebris palpat: quia quod tangit, nó uidet. Omnis verò

qui

qui errat, nunc huc, nunc illuc ducitur. A
Et quia aliquando ostendebantur crede
re, cum dicerent: Nisi esset hic à Deo,
non poterat facere quicquam: aliquando
verò hunc à Deo esse negabant, cum
Mar 6. despicientes dicerent: Nonne hic est fabri
filius? nonne mater eius dicitur Maria,
& fratres eius Iacobus & Ioseph &
Simon & Iudas, & sorores eius nonne
omnes apud nos sunt? rectè subiungitur:
Et errare eos faciet quasi ebrios.
24 Videbant quippe eum & suscitare mortuos,
& tamen esse mortalem. Quis non B
crederet Deum, quem conspiciebant suscitare
mortuum? Sed rursum cum hunc
mortalem conspicerent, despiciebant
credere hunc esse immortalē Deum. Per
hoc ergo quòd omnipotens Deus talem
se eorum oculis exhibuit, qui posset &
diuina ostendere, & humana pati, errare
eos quasi ebrios fecit: vt eorum superbia
quæ incarnationis eius mysterium
despicere maluit quàm sequi, & contra
humanitatem eius se extolleret, & intus
lucentem deitatis eius potentiam miraretur.
Quæ cuncta quia beati Iob oculis C
præsentia per prophetiæ spiritum facta
sunt, rectè subiungitur:

BEATI IOB

CAPVT DECIMVMTERRTIVM.

ECCE omnia hæc vidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi singula. Secundum scientiam uestram & ego noui, nec inferior vestri sum. Sed tamen ad omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio, prius vos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum. Atque vtinam taceretis, vt putaremini esse sapientes. Audite ergo correctiones meas, & iudicium labiorum meorum attendite: Nunquid Deus indiget vestro mendacio, vt pro illo loquamini dolos? Nunquid faciem eius accipitis, & pro Deo iudicare nitimini? Aut placebit ei quem celare nihil potest, aut decipietur, vt homo, vestris fraudulentijs? Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis. Statim vt se commouerit, turbabit vos, & terror eius irruet super vos. Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum ceruices vestræ. Tacete paulisper, vt loquar quodcunque mihi mens suggesserit. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis? Etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Verumtamen vias meas in conspectu eius arguam, & ipse erit saluator meus. Non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita. Audite sermonem meum, & ænigmata percipite auribus vestris. Si fuero iudicatus, scio quòd iustus inueniar. Quis est qui iudicetur mecum? Veniat. Quare tacens consumor? Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abscondar. Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat. Voca me, & ego respondebo tibi: aut certè loquar, & tu responde mihi. Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi. Cur faciem tuam abscondis, & arbitraris me inimicum tuum? Contra folium quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris? Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ. Posuisti in neruo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti. Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tinea.

Quod cùm aliquid ostenditur, cuius intellectus non tribuitur, prophetia non est.
Cap. XII.

D

ECce omnia. In illo enim ea quæ secutura erant, videbat assistentia, qui nec futura veniunt, nec præterita discedunt, sed cuncta simul ante eius oculos assistunt. Et quia ea ipsa quæ ventura erant, alia esse vidit in operibus, alia in dictis, rectè subiungitur: *Et vidit oculus meus, & audiuit auris mea.* Sed utilitatē dicta non hñt, si intellectu carent. Vñ aptè subditur. *Et intellexi singula.* Cum enim aliquid ostenditur vel auditur, si intelle-

ctus non tribuitur, prophetia minimè est. Vidit nanque Pharao per somnium quæ erant Aegypto ventura, sed quia nequiuit intelligere quod vidit, propheta non fuit. Sic aspexit Balthasar rex articulum manus scribentis in pariete, sed propheta non fuit, quia intellectum rei quam viderat, non accepit. Vt igitur beatus Iob prophetiæ spiritū se habere testetur, non solum vidisse se & audisse, sed etiam intellexisse omnia asserit. De quo intellectu, quia non extollitur, subiuncta eius verba testantur, cum ait: *Secundum scientiam vestram & ego noui; nec inferior vestri sum.* Quibus videlicet dictis innotuit, quantæ humilitatis fuit, qui se eis inferiorem negat, quorum longè vitam sanctè uiuendo transcenderat. Nam & secundum eorum scientiam se nosse confirmat: qui sciendo cęlestia, eorum terrenas cogitationes per prophetiæ quoque spiritum transibat. Sequitur:

Gen 14 / Dan 5.

Quod loqui cum Deo, sit orare humiliter: disputare autem, ex conscientiæ confidentia, pro meritis postulare audacter. Cap. XIII.

SEd tamen ad omnipotentem loquar, & disputare cum Deo cupio. Cum omnipotente loquimur, dum eius misericordiā deprecamur. Cum eo verò disputamus, dum nos illius iustitiæ coniungentes, facta nostra subtili indagatione discutimus. Vel certè cum Deo disputare, est eum qui hic eius præceptis patuit, cum illo postmodum ad iudicandos populos iudicem venire, sicut cuncta relinquentibus prædicatoribus dicitur: Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel. Vnde & per Esaiam dominus dicit: Eripite iniuriam accipientem, iudicate pupillo, & iustificate viduam, & venite disputemus. Rectum quippe est, vt cum Deo de populis in iudicio disputent, qui ad verba Dei, præsens seculum perfectè derelinquunt. Loqui ergo ad orationem, disputare ad iudicium pertinet. Vir igitur sanctus modo ad omnipotentem loquitur, vt cum omnipotente postmodum disputet: quia ille cum Deo postmodum iudex veniet, qui hic ei modo in prece familiaris extiterit. Sed sancta Ecclesia, cuius sæpe iam beatum Iob speciem tenere prędiximus, non solum tunc de iniquis iudicat, cum vltimi iudicij dies aduenerit: sed nunc etiam de cunctis prauè agentibus vel stultè sentientibus iudicare non cessat. Vnde subditur: *Prius vos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum.* Quibus videlicet verbis apertè ostenditur, quòd amici eius quasi ex hæreticorum specie, sancti viri iudicijs aduersantur. Liquet enim quia catholicorum figuram non teneant, qui cultores peruersorum dogmatum vocantur. Qua in re hoc quoque oportet intendi, quod mendacij fabricatores dicuntur. Sicut enim ædificium lapidibus, ita mendacium sermonibus fabricatur. Vbi enim non dolosa locutio, sed sensus veritatis est, quasi munita moles non ex fabrica, sed ex natura consurgit. Sequitur: *Atque vtinam taceretis, vt putaremini esse sapientes.* Sicut clausa ianua, in domo quæ intus membra lateant ignoratur, sic plerunq; stultus si tacuerit, vtrum sapiens sit an stultus, absconditur: si tamen nulla alia opera prodeant, quę sensum etiam tacentis loquantur. Sanctus igitur vir amicos suos aspiciens uelle apparere quod non erant, eos ad tacendum admonuit, ne possent apparere quod erant. Vnde & per Salomonem dicitur: Stultus si tacuerit, sapiens putabitur. Sed quia stultus cum loquitur, per hoc quòd sua infert, sapientium verba pensare non sufficit, rectè adhuc postquam silentium induxit, adiungit: *Audite ergo correptiones meas, & iudicium labiorum meorum attendite.* Bene autem prius correptionem, & postmodum iudicium intulit: quia nisi per correptionem prius tumor stulti deprimatur, nequaquam per intelligentiam iudiciū iusti cognoscitur. Sequitur: *Nunquid Deus indiget*

Mat 19. / Esa. 1. / Pro. 17.

diget

diget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos? Deus mendacio non eget: quia ueritas fulciri non quærit auxilio falsitatis. Hæretici autem quia ea quæ prauè de deo intelligunt, ex veritate tueri non possunt: quasi ad probādū radiū luminis, vmbram falsitatis requirunt. Et pro eo dolos loquuntur. dum infirmas mentes in intellectu illius stulta seductio ne decipiunt. Sequitur: *Nunquid faciem eius accipitis, & pro deo iudicare nitimini?* Stulti cū prudentiū facta conspiciunt, hæc eis oīa reprehensibilia esse videntur, suæq; imperitiæ atq; infirmitatis obliti, tanto intentius de alienis iudicant, quanto sua
26 profundius ignorant. At contrà iusti cū prauorum facta redarguunt, semper suę infirmitatis conscij, eos etsi exterius sæuiendo, tamen interius compatiendo reprehendunt: quia illius solius est peccata hominum sine compassione discutere, qui ex naturæ suæ omnipotētia ignorat peccare. Quia igitur amici beati Iob, ita eius facta reprehenderant, ac si in se ipsi reprehensibile nihil haberent, rectè nūc dicitur: Nunquid faciem eius accipitis, & pro deo iudicare nitimini? Faciē quippe eius accipere, est autoritatem illius in iudicio sumere, & quasi pro deo iudicare nititur, qui cū infirma quæque in altero reprehendit, apud se introrsus per cōpassionem nō infirmatur. Sequitur: *Aut placebit ei quem celare nihil potest, aut percipietur, ut homo, vestris fraudulentiis?* Fraudem deo hæretici exhibent, quia ea astruunt quæ nequaquā ipsi pro quo loquuntur placent, eumq; dum quasi defendere nituntur, offendunt, dū in aduersitate eius corrunt, cui videntur ex prædicatione famulari. Vnde & per Psalmistam dici-
Psal. 8. tur: Vt destruas inimicum & defensorē. Omnis quippe hæreticus omnipotenti deo inimicus & defensor est, quia unde hunc quasi defendere nititur, inde veritati illius aduersatur. Quia autem latere Deum nihil potest, hoc in eis indicat, quod intus sentiunt, non quod famulari foris videntur. Quia igitur eorum fraudulentijs Deus vt homo non fallitur, rectè subiungitur: *Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis.*

Statim vt se commouerit, turbabit uos & terror eius irruet super uos. Hoc quod in abscondito accipi asserit faciem dei, duobus modis valet intelligi. Sunt nanque nonnulli qui & veritatem in corde sentiunt, & tamen quæ falsa sunt, de Deo foris loquuntur. Ne enim vinci videantur, & cognoscunt veritatem interius, & tamen hanc exterius impugnant. Vnde & nunc bene dicitur: Ipse vos arguet, quoniam in abscondito faciem eius accipitis. At si apertè diceretur: Tanto magis de falsitate apud eum estis reprehensibiles, quanto & apud nosmetipsos quod verum est videtis. Et sunt nonnulli qui quādo ad mentem redeunt, dei iustitiam & rectitudinem contemplantur, & orando ac flendo contremiscunt: sed postquam cōtemplationis hora transierit, sic audaces ad iniquitates redeunt, ac si post dorsum eius positi, à iustitiæ eius lumine minimè videātur. Hi itaq; apud se in abscondito quasi corporaliter vidētē accipiunt faciem dei: quia ei & cū præsentes fiūt, blādiūtur fletibus, & cū quasi à conspectu illius recedunt, moribus detrahunt. Qui tanto amplius de malis suis feriendi sunt, quāto & in occulto cogitationis, recta dei iudicia cognoscunt. Vn-
de & subditur: *Statim ut se commouerit, tur-* 27
babit nos, & terror irruet super nos. Cum sit naturæ incōmutabilis omnipotēs Deus, in ira iudicij perturbabilis nō est. Sed humano verbo motus dei, dicitur ipsa rectitudinis eius districtio, qua humana prauitas feritur. Iusti autē viri antè deū metuunt, quam eius contra eos ira moueatur: & ne commotum sentiant, tranquillū timent. At contrà peruersi tunc iā feriri pertimescūt, cū feriūtur: eosq; tūc terror eius à somno sui torporis exsuscitat, cū vindicta perturbat. Vñ & per prophetā dicitur: Et tātū sola vexatio intellectū dabit auditui. Esa. 28. Cum enim de præceptis Dei contemptis atq; despectis verberari per vindictā cœperint, tunc intelligūt quod audierūt. Et Psal. ait: Cū occideret eos, tunc inquirebant eum. Psal. 77 Bene itaq; dicitur: Statim vt se cōmouerit, turbabit vos, & terror eius irruet sup vos: quia reprobis cordibus non timor re-

quiem, sed pœna timorem parit. Sequitur. A

Quòd superborum gloria in fine luto & cineri comparetur. Cap. XIIII.

M*Emoria vestra comparabitur cineri.* Omnes qui cogitatione terrena huic seculo cóformãtur, p oẽ quod agũt, huic mũdo relinquere sui memoriã conãtur. Alij bellorũ titulis, alij altis ædificiorũ mœnibus, alij disertis doctrinarũ seculariũ libris instãter elaborant, sibiq; memoriæ nomẽ ædificant. Sed cũ ipsa ad finẽ celerius vita percurrat, quid in ea fixum stabit, quando & ipsa celeriter mobilis pertransit? Aura etenim cinerẽ rapit, sicut scriptũ est: *Psal. 1.* Nó sic impij non sic, sed tanquã puluis quem proijcit ventus à facie terræ. Rectè ergo stultorum memoria cineri comparatur: quia illic ponitur, vbi ab aura rapiatur. Quantumlibet etenim quisq; pro facienda gloria sui nominis elaboret, memoriam suã quasi cinerẽ ponit, qui hanc citius ventus mortalitatis rapit. Quo cótrà de iusto scriptũ est: *Ps. 111.* In memoria æterna erit iustus. Eo ipso enim quo facta sua solius Dei oculis imprimit, nomen suę memoriæ in æternitate figit. Sequitur: *Et redigentur in lutũ ceruices vestræ.* Sicut per oculum uisus, sic per ceruicem solet superbia designari. Ceruix itaq; in lutũ redigitur, cũ superbus quisq; humiliatur in morte, & elata caro tabescit in putredine. Intueamur enim qualia in sepulchris iaceant diutũ cadauera, quæ illa in extincta carne sit imago mortis, quæ tabes corruptionis, & certè ipsi erant qui extollebantur honoribus habitis rebus tumebãt despiciebãt cæteros, & quasi solos se esse gaudebãt: & dũ nó ppenderẽt quo tẽdebãt, nesciebant quid erãt. Sed in lutũ ceruix redacta est: qa despecti iacẽt in putredine, qui tumebãt in vanitate. In lutũ ceruix redigitur, quia quantũ carnis potentia valeat, tabes corruptionis probat. Sequitur: *Tacete paulisper, vt loquar quodcunq; mihi mens suggesserit.* Sensu carnis locutos indicat, quos idcirco ad silẽtiũ restringitur ea, quæ illi mẽs suggesserit dicat: Ac si apertè dicat: Nó ego carnaliter, sed spiritaliter loquor, quia p sensum spũs audio, quæ p ministeriũ corporis profero. Vnde mox ad alta cóscendit, seq; in mysterijs eleuat, & increpationẽ quã protulerat, ad mystica verba permutat, dicẽs,

Quòd sancti viri carnes suas dentibus lacerant, cùm internis sensibus carnalia opera sua discutiunt. Cap. XV.

Q*Vare lacero carnes meas dentibus meis, & animã meam porto in manibus meis?* 13

In scriptura sacra dentes aliquando sancti prædicatores: aliquando uerò interni accipi sensus solet. B De sanctis enim prædicatoribus sponsæ dictum est: *Can.* Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascẽderunt de lauacro. Vnde & uni eorum ostensis in figura gentibus dicitur: *Act.* Macta & manduca, id est, vetustatem earũ contere, & in corpus Ecclesiæ videlicet ĩ tua membra conuerte. Rursum quia dentes interiores sensus accipi solẽt: Hieremias propheta testatur dicẽs: *Tr.* Fregit ad numerum dentes meos. Per dentes etenim cibus frangitur, vt glutiatur. C Vnde non immerito in dentibus internos sensus accipimus, qui singula quæ cogitant, quasi mandunt & comminuunt, atque ad ventrem memoriæ trãsmittunt. Quos propheta ad numerũ fractos dicit: quia iuxta mensurã vniuscuiusq; peccati, intelligentiæ cæcitas generatur in sensibus, & secundũ q̃ quisq; egit exterius, in eo obstupescit, quod de internis atq; inuisibilibus intelligere potuit. Vnde rectè etiã scriptũ est: *Ez. et H.* Omnis homo qui comederit vuam acerbam, obstupescent dẽtes eius. Quid nanq; vua acerba nisi peccatũ est? D Vua quippe acerba, est fructus ante tempus. Quisquis.n. præsentis vitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur vuam acerbam comedit, dentes eius obstupescunt: quia qui præsentis mundi delectatione pascitur, ĩterni eius sensus ligantur, vt iã spiritalia mãdere, id est, intelligere nequeant: quia vnde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstupescunt. Et dum peccato anima pascitur, panem iustitiæ edere non valet: quo-

qm̄ ligati dentes ex peccati consuetudine, iustū quod intus sapit, edere nequaquam possūt. Hoc igitur loco, quia dentes, (vt prædiximus) internos sensus accipimus, considerare magnopere quid agere iusti soleant, debemus. Qui plerunque si qua in se quamlibet leuiter carnalia esse deprehēdunt, hæc in internis sensibus retractantes, vehementer in semet ipsis insequuntur, afflictione se conterunt, magnisq; cruciatibus vel minima in se praua dijudicant, atque hæc per pœnitentiam damnat. Quod idcirco agunt, vt in conspectu æterni iudicis & ipsi inueniri, inquantum est possibile, irreprehensibiles debeant: & hi qui eos sic se iudicare cōspiciunt, emendare semetipsos à culpis grauioribus inardescant. Quod videlicet beatus Iob, corá amicis suis tēporalem gloriam tenentibus, & transeūtia bona laudantibus, fecerat: sed tamen eorum sensum ad cognoscendam vtilitatem flagelli sui perducere nō valebat: vt. s. pensare possent, ꝙ quā nō solū prospera oīpotens Deus tribueret, sed nonnūquam ēt aduersa propitius irrogaret. Vnde bene nūc dicit: *Quare lacero carnes meas dentibus meis?* Ac si apertè dicat. Cur internis sensibus carnalia si qua fuerint in me facta discutio, si meis spectatoribꝰ ꝑdesse nō possum? Vbi & aptè subditur:

Quòd sancti viri animam suam in manibus portant, cum bonorum operum exempla proximis ostendunt. *Cap.* XVI.

19 *Anima in manibus portare quid est.* ET *animam meam porto in manibus meis?* Animam in manibus portare, est intentionem cordis in operatione ostendere. Habent nanq; hoc iusti proprium, vt in oē qđ dicunt, atq; oē quod agunt, non solum profectum suum, sed ēt proximorum ædificationem quærant. Et aliqñ in quibusdam semetipsos dijudicant, vt pigros auditores ad considerandos semetipsos reuocent. Aliqñ bona opera ostendunt, vt spectatores eorū erubescant nō imitari qđ vident. Nam scriptum est: Videant vestra bona opera, glorificent patrem vestrum qui est in cœlis. (*Matt. 5.*) Qui igitur intētionem suam per opera insinuat

A animam suam in manibus portat. Sed cum iustus quisq; nec se dijudicādo, nec bona opera ostendendo, vtilitati proximorum proficit, per hoc quod egerit, ad verba doloris redit. Vnde rectè nunc dicitur: *Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam porto in manibus meis?* Id est, cur vel me districtè coram hominibus dijudico, vel quid appetam in opere ostēdo: si vtilitati proximorum, nec mala dijudicando, nec bona ostendendo profi cio? Sed tamen iusti etiam cū hęc dicunt, B nunquam à præbendo proximis, bono exemplo deficiunt. Vnde adhuc coram amicis suis beatus Iob virtutem patientiæ exhibens & ostendens, ait:

Quod virtus patientiæ non in prosperis, sed in aduersis agnoscatur. *Cap.* XVII.

ETiam *si occiderit me, in ipso sperabo.* Nunquam est sapiētiæ virtus in prosperis. Ille aūt verè est patiens, qui & aduersis atteritur, & tñ ab spei suæ rectitudine non curuatur. De reprobis nanque *Verè patiens.* C sensu scriptū est. Confitebitur tibi, cū benefeceris ei. *Psal. 48.* In hoc itaque mens iusta ab iniusta discernitur. ꝙ omnipotentis Dei laudem & inter aduersa confitetur, ꝙ non cum rebus frangitur, non cum casu gloriæ exterioris cadit: sed in hoc magis qualis cum rebus fuerit demonstrat: quę & sine rebus robustior stat. Sequitur: *Veruntamen vias meas in conspectu eius arguam: & ipse erit saluator meus.* *1. Co. 11.* Cum Paulus Apostolus dicat: Si nosmetipsos dijudicaremus: non vtique iudicaremur: eo tunc dominus saluator inuenitur: quo D nūc pro timore Dei peccatum nostrum à nobismetipsis redarguitur. Vnde electi quique culpis suis nunquam sciunt parcere, vt possint culparum iudicem placatum inuenire. Et verè eum postmodum inuenire saluatorem credunt, quem districtè modo iudicem metuunt. Nam qui sibi nunc in culpa parcit, ei postmodum in pœna non parcitur. Dicit ergo: Veruntamen vias meas in conspectu eius arguam. Quæ verò vtilitas de hac argutione sequatur, adiungat: Et ipse erit saluator meus. Sequitur:

Quòd hypocritæ dum hominis iudicia quærunt, diuino se iudicio non exhibent: nec ante Deũ venit, cuius vitam Deus moresq; contemnit: & quòd duobus modis sancti in conspectu Dei veniant. A *Cap. XVIII.*

N*On enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita.* Cum constet quod iudex veniẽs, agnos ad dexterã, hœdos verò ad sinistrã ponat: qua nunc rõne dr̃: in conspectu eius hypocritã non esse venturũ: qui.s. si inter hędos erit, ad sinistrã iudicis
20 apparebit? Sed sciendum est, q' duob. modis in conspectu dñi venimus. Vno q̃dẽ B quo hic peccata nostra subtiliter perpendentes, in eius nos conspectu punimus: & flendo diiudicamus. Nam quoties conditoris nostri potentiam ad sensum reducimus, toties in conspectu illius stamus.

Duob. modis in conspectu domini venimus.

3.Re.17. Vnde rectè per virum Dei Heliã dicitur: Viuit dñs Deus Israel, in cuius cõspectu sto. Alio quoq; modo in conspectũ dñi venimus, cũ in extremo iudicio ante tribunal eius assistimus. Hypocrita igitur ꝑ examen vltimũ, ante cõspectũ iudicis venit: sed quia modo culpas suas considerare ac deflere dissimulat: in conspectu domini venire recusat. Sicut.n. iusti viri cũ districtionẽ venturi iudicis contẽplãtur: C peccata sua ad memoriã reducũt: deflent: quæ cõmiserunt: & districtè se iudicãt ne iudicentur: ita hypocritæ quo exterius hominibus placẽt, eo se interius aspicere negligũt: totosq; se in verbis proximorũ fundũt: & sanctos se esse æstimãt: quia sic se haberi ab hominibus pensant. Cũque mẽtem per verba suæ laudis sparserint: nunquã hanc ad cognitionẽ reducũt culpæ: nunquã considerant vbi interitũ iudicem offendant: nihil de eius districtione metuũt: q̃a sic se placuisse ei, sicut hominibus credunt. D Qui si terrorem eius ad mentem reducerent: hoc ipsum quod in mala intẽtione positi placẽt hominibus, plus timerent. Bene itaque dicitur: Non enim veniet in conspectu eius omnis hypocrita: quia districtionẽ Dei ante oculos nõ ponit, dũ placere humanis oculis cõcupiscit. Qui si mentẽ suam discutiẽs, semetipsum in cõspectu Dei poneret: ꝑfectò iam hypocrita non esset. Sequitur: *Audite sermonem meum & ænigmata percipite auribus vestris.* Per hoc q' ęnigmata noiat: figuratas se habere locutiones demonstrat. Vnde aptè quoque voce fidelis populi subditur:

Quòd sancti etsi hoc agant, quòd exterius non labuntur in opere, nequaquam tamen hoc agunt, vt non labantur in cogitatione. Cap. XIX.

S*I fuero iudicatus scio quia iustus inueniar.* Quòd ab eiusdẽ et beati Iob persona non discrepat: qñ hoc ipse foris de seipso loquitur q̃d de illo veritas hosti eius interius dixerat: Iob
Vidisti seruũ meum Iob, q̃d non sit ei similis super terram? Et quidẽ idẽ vir valde est inferius q̃d de se memorat, quã quod de illo dñs dixerat. Aliud est enim iustum esse, aliud est ei simile nõ esse. Humiliter igitur de semetipso sensit: qui dũ iustus sine comparatione extitit: non se præ cęteris, sed iustum tantũ- 21
modo inueniri posse memorauit. Hoc tñ in eius uerbis uidetur habere q̃onis, q̃d qui superius dixit: Vias meas in conspectu eius arguã: & inferius dicit: Consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ: & peccata sua subtiliter agnoscens, adhuc longè inferius adiũgit: Signasti quasi in sacculo delicta mea, nunc ait: Si fuero iudicatus, scio quia iustus inueniar. Neq; enim simul conuenire queunt peccata & iustitia. Sed sanctus vir sibi iniquitatẽ tribuens, & omnipotẽti domino purgationẽ suã, & peccatorẽ se cognoscit ex se, & iustum se tactũ non ignorat ex munere. Qui in recto quoq; opere positus, ex abũdãti gratia meruit flagella sustinere. Iãq; se in iudicio iustũ inueniri gaudet: qui se ante iudicium percussum videt. Vnde & cũm longè pòst dicat: Signasti quasi in sacculo delicta mea, statim subdit: Sed curasti iniquitatẽ meã. Qui ergo iustũ inueniri se in iudicio memorat: nequaquã se iustè flagellatum negat: quamuis flagello eius dñs non peccata studuit tergere, sed merita augere. Sequitur: *Quis est qui iudicetur mecum? veniat.* Sancti viri ita se in operib. suis Deo autore custodiũt, vt omnino vnde accusentur, exterius non inueniatur:

ueniatur: interius verò in cogitationib. A suis tanta se cautela circunspiciunt: vt si fieri valeat, semp irreprehensibiles interni iudicis oculis assistant. Sed quantū agere possunt, ne exterius labātur in opere, tm̄ interius agere: nequaq̄ possunt, vt nūquam labātur in cogitatione. Humana enim cōscientia eo ipso quo ab intimis recedit, semp in lubrico est. Vnde fit vt ēt sancti viri frequenter labantur in corde. Beatus ergo Iob tā voce sua, quam voce electorū loquēs, dicat, Quis est q̄ iudicetur mecū? veniat. Quia.n.in exteriorib. B actib. vnde reprehendatur nō hēt: liberè accusatorē q̄rit. Quia verò ēt iustorū corda semetipsa nonnunq̄ de stulta cogitatione reprehēdunt: pp hoc fortasse subditur: *Quare tacens consumor?* Tacens.n. cōsumitur, qui de stulta se cogitatioue reprehēdens, apud semetipsum dēte conscientiæ mordetur. Ac si apertè dicat: sic vixi vt accusatorē exterius nullū timerē: vtinā sic vixissem, vt intra memetipsum accusatricē conscientiā non haberē. Tacens.n.cōsumitur, q̄ intus in se inuenit vnde vratur. Sequitur: *Duo tantummne facias mihi: & tùnc a facie tua non abscondar.* Hoc loco quid Dei faciē, nisi animaduersionē debemus accipere? In qua dū peccata respicit, punit. A qua videlicet nullus etiam iustus absconditur: si duo quæ postulat, nō admoueantur, de quib. subdit:

Quòd sancti patres ad eam legem venire desiderabant, in qua non timore seruirent, sed amore. Cap. XX.

22 M*Anum tuam longè fac à me, & formido tua non me terreat.* In quibus videlicet duobus quid aliud p prophetiæ vocē, quā tempus gratiæ & redēptionis inquirit? Lex nanq; sub pcussione vltionis populū tenuit: vt q̄squis sub illa peccaret, ptinus morte puniretur. Nec plebs Israelitica ex amore dn̄o, sed ex timore seruiebat. Nunquam verò impleri iustitia p timorē pōt: quia iuxta Ioānis vocē, perfecta charitas foras mittit timorē. Et Paulus quoq; adoptionis filios consolatur, dicēs: Nō accepistis spiritū seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorū, in quo clamamus, abba pater: Ex uoce igitur generis humani, legalis percussionis duritiā transire cōcupiscens, atq; à formidine peruenire ad dilectionē appetens, quæ duo à se omnipotens Deus longè faciat, exorat, dicens: Manū tuā longè fac à me: & formido tua nō me terreat, id est, percussionis duritiā remoue à me, formidinis pondus tolle: sed irradiante gratia dilectionis, spiritū securitatis infunde: quia si lōgè à percussione & formidine non fuero: scio quia à districtione tui examinis non abscōdar: quoniā in conspectu tuo iustus esse non ualet, qui tibi non per dilectionem, sed per formidinem seruit. Vnde & ipsam conditoris sui præsentiam, quasi familiariter ac corporaliter quærit: ut per hanc & audiat qđ ignorat, & in his audiatur quæ nouit. Nā protinus adiungit: *Voca me, & respondebo tibi: aut certe loquar. & tu responde mihi.* Qui dum humanis oculis per assumptā carnē apparuit: sua hominibus peccata apperuit, quæ & perpetrabant & nesciebant. Vnde subditur:

I. Io. 4
Rom. 8.

C

Quòd à luce ueritatis in tantas ignorantiæ tenebras corruerimus, ut nosipsos ignoremus. Cap. XXI.

Q*Vantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea & delicta ostende mihi.* Quāuis vocare ac respōdere intelligi & aliter possit. Vocare.n.dei, est nos amādo & eligēdo respicere. Rn̄dere aūt nostrū, est amore illius bonis operibus parere. Vbi aptè additur. Aut certè loquar, & tu rn̄de mihi. Loquimur nanq;, cū eius faciē p desideriū postulamus. Respōdet verò D Deus loquentibus, cū nobis se amantib. apparet. Sed q̄a quisquis æternitatis desiderio anhelat: semetipsum subtiliter reprehendēs, facta sua discutit: & ne quid in illo sit, in quo autoris sui faciem offendat quærit, rectè subiungit: Quantas habeo iniq̄tates & peccata: scelera mea & delicta ostēde mihi. Iste in hac vita iustorū labor est: vt semetipsos inueniāt: & inuenientes, flendo atq; corrigendo ad meliora perducant. Et quāuis inter iniquitatem atq; peccatū nihil distare perhibeat

Vocare Dei.
Respondere nostrum.

1. Ioan. 3 Ioánes Apostolus, qui ait: Iniquitas peccatum est: ipso tñ vsu loquendi plus iniquitas quã peccatum sonat: & oĩs se homo liberè peccatorem fatetur, iniquum verò dicere nonnunq̃ erubescit.
23 Inter scelera verò & delicta hoc distat, quod scelus ẽt pondus peccati transit, delictũ verò pódus peccati nó trãsit: q̃a & cum offerri sacrificiũ p legẽ iubetur: nimirum pcipitur sicut pro peccato, ita ẽt p delicto. Et nónunq̃ scelus in opere est: delictũ verò plerunq; in sola cogitatione.

Distantia inter scelera et delicta.

Psal. 18. Vnde & p Psalmistam dr̃: Delicta quis intelligit? Quia uidelicet peccata operis tãto citius cognoscuntur, quãto exterius vsr̃: peccata uerò cogitationis eo ad intelligendũ difficilia sunt, quo inuisibiliter ppetrantur. Quisquis igitur ęternitatis desiderio anxius, apparere uenturo iudici desiderat mũdus, tãto se subtilius nũc examinat, quãto nimirũ cogitat, ut tunc terrori illius liber assistat, & ostẽdi sibi exorat vbi displicet: ut hoc in se per pœnitentiã puniat, seque hic diiudicans iniudicabilis fiat: sed inter hæc intueri necesse est, quãta peregrinationis nostræ pœna nos pcutit, qui in eã cæcitatẽ uenimus, ut nosipsos ignoremus. Perpetramus mala, nec tñ hæc celerius deprehẽdimus, uel ppetrata exclusa quippe mens à luce veritatis, nil in se nisi tenebras inuenit, & plerunq; in peccati foueã pedẽ porrigit, & nescit, quod nimirum de sola exilij sui cæcitate patitur: q̃a ab illuminatione dñi repulsa, & semetipsam uidere pdidit, q̃ autoris sui faciẽ non amauit. Vnde & subditur: *Cur faciem tuam abscondis & arbitraris me inimicum tuum?* Humanũ genus cõtẽplationẽ lucis intimæ habuit in paradiso: sed sibimetipsi placens,
D quo à se recessit, lumẽ cõditoris pdidit, eiusq; faciẽ declinando ad ligna paradisi fugit: q̃a post culpã uidere metuebat, quẽ amare cõsueuerat. sed ecce post culpã uenit in pœnã. ex pœna aũt ad amorẽ redit q̃a quis fuerit culpę fructus inuenit: atq; illã faciẽ quam timuit in culpa, excitatus requirit ex pęna: ut iã caliginẽ cæcitatis suæ fugiat, atq; hoc ipsum q̃p autorẽ suũ nó uidet, grauiter phorrescat. Quo uidelicet desiderio cõpunctus sanctus uir cla-
A mat: Cur faciẽ tuã abscõdis, & arbitraris me inimicũ tuũ? quia si vt amicum aspiceres, tuæ me uisionis lumine non priuares. Qui mobilitatem quoq; cordis humani subsequens adiungit:

Quòd rectè homo folio comparetur, qui tentationibus suis quasi ventorum flatibus agitatur. Cap. XXII.

Contra foliũ quod uẽto rapitur ostẽdis potentiã tuã, & stipulã siccã persequeris? Quid est.n. homo nisi foliũ q videlicet in paradiso ab arbore cecidit? q̃d est nisi folium,
B qui tẽtationis vẽto rapitur, & desideriorũ flatibus leuatur? Mens quippe humana quot tẽtationes patitur, quasi tot flatibus mouetur. Hãc.n. plerunq; ira perturbat: cũm recedit ira succedit inepta lætitia. Luxuriæ stimulis vrgetur, æstu auaritiæ lõgè lateq; ad ambienda q̃ terrena sunt tẽditur. Aliquando hanc superbia eleuat, aliqñ verò inordinatus timor in intimis deponit. Quia ergo tot tentationũ flatib. leuatur & ducitur, rectè folio homo cõparatur. Vnde bene quoq; per Esaiã dr̃: Cecidimus quasi foliũ vniuersi:
C & iniquitates nostræ quasi uẽtus abstulerũt nos. Quasi vẽtus q̃ppe nos iniquitas abstulit: q̃a nullo fixos virtutis põdere in uanã elationẽ leuauit. Bene aũt post foliũ ẽt stipula appellatur homo. Qui.n. arbor fuit in cõditione, folium à semetipso factus est in tẽtatione: sed pòst stipula apparuit in deiectione. Quia.n. de alto cecidit: foliũ: q̃a verò p carnẽ terræ pximus fuit, ẽt cũ stare videbatur, stipula esse memoratur. Sed q̃a viriditatẽ intimi amoris pdidit, iã stipula sicca est. Consideret itaq; vir sanctus, & homo quãtæ vtilitatis sit, & Deus quãtæ districtionis, & dicat: Contra foliũ quod vẽto rapitur, ostẽdis potentiã tuã, & stipulã siccã psequeris? Ac si apertè deploret dicẽs, Cur tanta rectitudine impetis eũ, quẽ sic infirmum esse in tẽtatione cognoscis? Sequitur:

Quod peccata nostra Deus scribere dicitur, cùm ea vel diutius punit, vel retinet punienda. Cap. XXIII.

Scribis enim contra me amaritudines. Quia omne quod loquimur transit, quod

verò

verò scribimus manet: Deus non loqui, sed scribere amaritudines dicitur: cum diu super nos eius flagella perdurant. Semel quippe peccanti homini dictum est: Terra es, & in terram ibis. Et sæpe apparentes angeli hominibus præcepta dederunt. Moyses legislator per districtionem peccata coercuit. Ipse vnigenitus summi patris ad nos redimendos venit: moriendo mortem absorbuit: vitam perpetua denunciauit nobis, quam ostendit in se. Sed tamen illa quæ in paradiso data est de morte carnis nostræ sententia, ab ipso initio generis humani, vsque ad finem seculi non mutatur. Quis est enim homo qui viuit, & non videbit mortem? quod bene rursum Psalmista intuēs ait: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? ex tunc ira tua. Quia videlicet peccanti in paradiso hominis iratus semel de mortalitate carnis nostræ sententiam fixit: quæ nunc & vsque ad vltimum mutari nullo modo valebit. Dicat ergo: *Scribis contra me amaritudines.* Vbi adhuc subditur:

Gen. 3. Ps. 88. Ps. 57.

Quòd grauia sint in conspectu Dei peccata iuuenum & senum: si & iusti sic metuunt qui in adolescentiæ teneritudine deliquerunt Cap. XXIIII.

25 E*T consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.* Ecce vir iustus: quia in iuuentute sua se peccasse non inuenit, adolescentiæ facta pertimescit. Sed sciendum est, quia sicut in corpore, ita sunt etiā incrementa ętatis in mente Prima quippe hominis ætas infantia est, cum etsi innocenter viuit, nescit tamen fari innocentiam quam habet. Ac deinde pueritia sequitur: in qua iam valet dicere qđ vult, cui succedit adolescentia, quæ videlicet prima est ætas in operatione, quam iuuētus sequitur, scilicet apta fortitudini: ac postmodum senectus, etiam per tempus iam congrua maturitati. Quia igitur primam ætatem aptam bonis actibus adolescentiam diximus & iusti viri cum in magna mentis maturitate proficiunt, nonnunquam ad memoriam actionum suarum initium reducunt: seque tantum de

A suis primordijs reprehendunt, quantum ex grauitate mentis altius profecerunt: quia eo indiscretos se fuisse inueniunt, quo discretionis artē postmodū plenius consequuntur: rectè nunc per sancti viri vocem, adolescētiæ peccata formidantur. Quod si ad ipsam literam est tenendum, hinc considerandum est, quantum sint grauia peccata iuuenum & senum: si illud sic iusti metuunt, quod in infirma ætate deliquerunt. Sequitur:

B *Quòd pes hominis in neruo ponitur, cum praua eius intentio districto iudicio punienda ligatur. Cap.* XXV.

P*Osuisti in neruo pedem meum, & obseruasti omnes semitas meas, & vestigia pedum meorum considerasti.* In neruo Deus pedem hoīs posuit, qa prauitatem illius forti districtionis suę sñia ligauit. cuius oēs semitas obseruat, quia subtiliter singula eius quæque diiudicat. Semita etenim angustior solet esse quàm uia. Quia autē uias actiones, non immeritò semitas ipsas a-

C ctionum cogitationes accipimus. Deus itaq; oēs semitas obseruat: quia in singulis quibusq; nostris actibus etiam cogitationes pensat. Et vestigia pedum considerat: quia intētiones nostrorū operum q̄ rectè ponātur examinat: ne & hoc quod bonū agitur, non recto desiderio agatur. Pñt quoq; per pedum vestigia, quædam malè acta signari, nam pes in corpore, est vestigium in uia. Et plerunque dum quædam praua agimus, intuentibus hoc fratribus exemplum malum prębemus: & quasi inflexo extra viam pede sequen-

D tibus vestigia distorta relinquimus: dū per nostra opera ad scandalum aliena corde prouocamus. Valde autem laboriosum est custodire ne mala homo facere audeat, ne in bonis actibus per intentionē titubet: & inter recta opera sinistra cū cogitatio illudat. Quę tamen cuncta omnipotens Deus subtiliter examinat: atq; in iudicio singula repēsat. Sed quando hō qui carnis suæ infirmitate cōstringitur, cōtra cuncta valeat subtiliter assurgere: atque inconcussa cogitatione rectitudinem tenere? Vnde aptè subditur:

Qui

Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tinea. Sicut enim vestimentum à de se exorta tinea comeditur, ita homo in semetipso habet putredinem, de qua consumatur: atque hoc est, quod est, vnde consumatur vt non sit. Quod intelligi & aliter potest, si ex voce tentati hominis dicatur: Qui quasi putredo consumendus sum, & quasi vestimentum quod comeditur à tinea. Homo enim quasi putredo consumit, dum carnis suæ corruptione conteritur. Cui quia immunda tentatio non aliunde, sed à semetipso nascitur: morte tineæ carnem tentatio, quasi vestem de qua exijt consumit. In semetipso quippe habet homo unde tentetur. Quasi erga tinea uestem consumit, q uę ex veste eadem processit. Sciendum quoque quòd tinea sine sonitu perforat vestimentum, & plerunque cogitatio ita transfigit mentem, ut mens ipsa non sentiat, nisi postquàm fuerit eius aculeo transfixa. Bene ergo dicitur, ꝙ homo tanquam uestimentum à tinea cõsumitur: quia nonnunquam tentationum nostrarum uulnera non agnoscimus, nisi postquam ab eis confossi in mẽte fuerimus. Quam uidelicet infirmitatem nostram bene adhuc sanctus uir considerans, adiungit:

BEATI IOB
CAPVT DECIMVMQVARTVM
Textus.

OMO natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs. qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es? Breues dies hominis sunt, numerus A *mensium eius apud te est: Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. Recede ergo paululum ab eo vt quiescat, donec optata veniat sicut mercenarij dies eius. Lignum habet spem. Si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulant: si senuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit: & faciet comam quasi cum primum plantatum est. homo verò cum mortuus fuerit, & nudatus, atque consumptus, vbi quæso est? quomodo si recedant aquæ de ma-* B *ri, & fluuius vacuæ factus arrescat, sic homo cum dormierit. non resurget. Donec nec atteratur cœlum, non euigilabit, nec consurget de somno suo. Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus, & constituas mihi tempus in quo recorderis mei? Putasne mortuus homo rursum viuat? cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Vocabis me, & ego respondebo tibi. Operi manuum tuarum porriges dexteram. Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis. Signasti quasi in* C *sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam. Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo. lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur: & homines ergo similiter perdes. Roborasti eum paululum, vt in perpetuum transiret. Immutabis faciem eius, & emittes eum. Siue nobiles fuerint filij eius siue ignobiles, non intelliget. attamen caro eius dum viuet, dolebit: & anima illius super semetipso lugebit.*

Humanæ vitæ breuitatem & calamitatem describit. Cap. XXVI.

D

HOmo natus de muliere, breui viuens tempore repletur multis miserijs. In sacro eloquio mulier aut pro sexu ponitur, aut pro infirmitate Pro sexu q̃ppe, sicut scriptũ est: Misit deus filiũ suũ factum ex muliere, factũ sub lege. Pro infirmitate verò, sicut per quendã sapientem dicitur: Melior est iniquitas uiri, quàm bene faciẽs mulier. Vir.n. fortis q̃libet & discretus vocatur: mulier verò mẽs infirma vel indiscreta accipitur. Et sæpe contingit, vt ẽt discretus quisq; subito labatur

26 Gal. 4 Eccl.

tur

tur in culpā: atq; indiscretus alius & infirmus bonam exhibeat operationem. Sed is qui indiscretus atque infirmus est: nonnunquam de eo quod bene egerit, amplius eleuatur, atque grauius in culpā cadit: discretus verò quisque ex eo quod malè se egisse intelligit, ad districtionis regulā arctiꝰ se reducit: & inde altius ad iustitiam proficit, vnde ad tempus à iustitia cecidisse videbatur. Qua in re rectè dicitur: Melior est iniquitas viri, q̄ bene faciēs mulier: quia nonnunq̄ etiā culpa fortiū, occasio virtutis fit: & virtus infirmorum, occasio peccati. Hoc igitur loco mulieris nomine quid nisi infirmitas designatur, cum dicitur: Homo natus de muliere? Ac si apertius dicatur: Quid in se habebit fortitudinis, qui natus est ex infirmitate? *Breui viuens tempore, repletur multis miserijs.* Ecce viri sancti vocibus, pœna hominis breuiter est expressa: q̄a & angustatur ad vitam, & dilatatur ad miseriam. Si.n. subtiliter cōsideretur, omne quod hic agitur, pœna & miseria est. Ipsi etenim corruptioni carnis seruire ad necessaria atque concessa, miseria est: vt contra frigus vestimenta, cōtra famē alimenta, contra æstum frigora requirātur. Quòd multa cautela custoditur salꝰ corporis, ꝙ etiā custodia amittitur, amissa cum graui labore reparatur: & tamen reparata in dubio semper est: quid hoc aliud q̄ mortalis vitæ miseria est? Quòd amamus amicos, suspecti ne offendi valeant: formidamus inimicos, atque securi de eis non sumus vtiq;, quos formidamus: ꝙ plerunq; inimicis sic confidenter quasi amicis loquimur: & nonnunq̄ pura verba proximorū, & multū nos fortasse diligētium, quasi verba suscipimus inimicorum & qui falli nunq̄ vel fallere volumus, ex cautela nostra grauius erramus: quid itaq; hoc nisi humanę vitæ miseria est? Quòd amissa cœlesti patria repulsus homo delectatur exilio, grauatur curis, & tamē cogitare dissimulat q̄ graue sit, quia multa cogitātur: ꝙ priuatus est interno lumine, & tamen in hac vita diu vult perpeti cæcitatē suam: quid hoc aliud q̄ de pœna nostra nata miseria est? Sed q̄uis diu hic stare desideret, ipso ta-

A men cursu mortalis vitæ impellitur vt egrediatur. Vnde vir sanctus rectè subiūgit: *Qui quasi flos egreditur & conteritur: & fugit velut vmbra, & nunquam in eodē statu permanet.* Quasi flos etenim egreditur, 27
quia nitet in carne: sed conteritur, quia redigitur in putredinem. Quid enim sunt nati homines in mundo, nisi quidā flores in campo? Tendamus oculos cordis in hanc latitudinē mundi præsentis, & ecce quasi tot floribus, quot hominibus plenus est. Vita itaq; in carne, flos in fœno est. Vnde bene ꝑ Psalmistā dicitur:
Homo, sicut fœnū dies eius, & sicut flos *Ps. 102.*
B agri, ita florebit. Esaias quoq; ait: Oīs ca- *Esai. 40.*
ro fenum, & omnis gloria eius sicut flos agri. Homo etenim more floris procedit ex occulto, & subito apparet in publico: qui statim ex publico per mortem retrahitur ad occultum. Carnis nos viriditas ostendit, sed ariditas pulueris ab aspectibus retrahit. Quasi flos apparuimus qui non eramus: quasi flos arescimus, qui tēporaliter apparebamus. Et quia per momenta homo quotidie compellitur ad mortem: rectè adiungit: *Et fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet.* C Sed cum sol quoque indesinenter cursum suum peragat: nunquanq; se in stabilitate figat: cur cursus vitæ hominis vmbræ potius quàm soli comparatur, nisi quia amisso amore cōditoris, calorem cordis perdidit & in solo iniquitatis suę frigore remansit: Quia iuxta veritatis
vocem: Abundabit iniquitas, & refrige- *Mat. 24.*
scet charitas multorum. Qui igitur in amore dei, cordis calorem non habet: nec tamē vitam quam diligit tenet, scilicet velut vmbra fugit. Vnde rectè quoque de illo scriptum est: quia secutus est
D vmbram. Bene autem dicitur: *Et nunquam in eodem statu permanet:* quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad iuuentutem, iuuentus ad senectutem, senectus trāsit ad mortem: in cursu vitæ præsentis ipsis suis augmentis ad detrimēta impellitur: & inde semper deficit, vnde se proficere in spatiū vitæ credit. Fixū etenī statū hic habere nō possumus, vbi transituri veniꝰ: atq; hoc ipsum nostrū viuere, quotidie

die à vita transire est. Quem videlicet lapsum primus homo ante culpam habere non potuit, quia tempora eo stāte trāsiebant. Sed postq̄ deliquit, in quodam se quasi lubrico temporalitatis posuit: & quia cibum comedit vetitum, status sui protinus impendit defectum. Quàm tamē mutabilitatem nō solū exterius, sed interius quoq; homo patitur, dū ad meliora opa exurgere conatur. Mēs etenim mutabilitatis suæ cōdere ad aliud semp impellitur quàm est: & nisi in statu suo arcta custodiæ disciplina teneatur, semp in deteriora dilabitur. Quæ enim semper stantem deseruit, statum quem habere potuit, amisit. Vnde nunc cum ad meliora nititur, quasi contra ictum fluminis conatur. Cum verò ab intentione ascendendi resoluitur, sine labore ad ima
28 reducitur. Quia enim in ascensu lobor est, in descensu ocium: intraturos per angustam portam dominus admonet, di-
Luc. 13. cens: Contendite intrare per angustam portam. Dicturus quippe angustę portę introitum, præmisit, contendite quia nisi mentis contentio ferueat, vnda mundi non vincitur, per quam anima semper ad ima reuocatur. Quia igitur homo velut flos nascitur & conteritur: quia sicut vmbra fugit, atque in statu suo nunquam permanet, quid in hac considera tione subiungat, audiamus. Sequitur: *Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos & adducere eum tecum in iudicium?* Considerauit quippe superius & omnipotentis Dei potentiam, & infirmitatem suam: deduxit ante oculos se & Deum, pensauit quis cum quo ad iudicium veniat. Vidit hinc hominem, inde cōditorem, id est puluerem & Deum & rectè ait: Et dignum ducis super huiusce modi aperire oculos tuos? Omnipotenti Deo oculos aperire, est iudicia exercere, quem feriat videre. Nam quasi clausis oculis non vult aspicere, quem nō vult ferire. vnde mox de ipso quoque iudicio adiungit: Adducere eū tecum in iudicium? Sed quia cōtēplatus est ad iudiciū venientem deum, rursum considerat infirmitatem suam. Videtur quia mundus per semetipsum esse non possit, qui vt

A possit, de immunditia processit, atq; subiungit. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es?* Is qui per se solus est mundus, mundare præualet immunda. Homo enim in corruptibili carne viuens, habet tentationū immunditias impressas in semetipso: qa nimirum eas traxit ab origine. Ipse quippe propter delectationem carnis eis conceptio, immunditia est. Vnde & Psalmista ait: Ecce enim in iniquitatibus cōceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Hinc est ergo quod plerumque tentatur & nolens. Hinc est quòd im-
B mūda quædam in mente patitur, quamuis ex iudicio reluctetur: quia cōceptus de immunditia, dum ad munditiam tendit, hoc conatur vincere quod est. Quisquis autem occultæ tentationis motus, atque immunditiam cogitationis euicerit, nequaquam sibi suam mūditiam tribuat: quia de immundo conceptum semine nullus facere mundum potest, nisi is qui mundus per semetipsum solus est. Qui ergo iam ad locum mūditiæ mēte peruenit: conceptionis suæ viam re-
C spiciat per quam venit: atque inde colligat, quia ex sua virtute non habet munditiam viuendi, cui de immunditia factū est initium subsistendi. Potest verò hoc in loco intelligi, quia Beatus Iob incarnationem redemptoris intuitus, solum vidit in mundo hominem de immundo semine non esse conceptum: qui sic in mundum venit ex virgine, vt nihil haberet de immunda conceptione. Neque enim ex viro & femina, sed ex sancto spiritu & Maria virgine processit. Solus ergo in
D carne sua verè mūdus extitit, q delectatione carnis tangi non potuit: qa nec p carnalem huc delectationem venit.

BEATI GREGORII MORALIVM

LIBER DVODECIMVS, continuans decimumquartum caput textus Beati Iob.

Cap. I.

OS iustorum est tanto solicitius præsentem vitam quàm sit fugitiua cogitare, quanto studiosius nouerint cœlestis patriç bona ęterna perpendere. Ex his.n.quæ manentia intus aspiciunt, foris fugam rerum labentium subtilius attendunt. Vnde beatus Iob cùm de lapsu humani tpis sniam protulisset, dicés: Hó natus de muliere, breui viués tpe. & rursum: Et fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu pmanet. adhuc de breuitate vitæ eius adiungit: *Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est.* Hoc etenim apud nos velut non esse considerat, quod tanta velocitate transcurrit. Quia verò apud omnipotentem Deum et labentia stant, apud eum esse numerũ C nostrorum mensium prohibet. Vel certè in diebus breuitas temporis, in mensibus verò quasi multiplicata dierũ spatia designantur. Nobis ergo breues dies sunt. Sed quia vita nostra post tenditur, apud Deum numerus nostrorum mensium esse memoratur. Vnde & per Salomo-
Prou. 3. nem dicitur: Longitudo dierum in dextera eius. Sequitur:

Quòd sit quod Ezechiæ quindecim anni sun additi ad vitam, cùm ei per Esaiam dictum sit: Morieris tu, & nnn viuet. *Cap. II.*

C*Onstituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt.* Nulla quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nã cuncta Deus secutura præsciens, ante secula decreuit, qualiter per secula disponantur. Statutum quippe iam homini est, vel quantum hunc mundi prosperitas se A quatur, vel quantum aduersitas feriat, ne electos eius aut immoderata prosperitas eleuet, aut nimia aduersitas grauet. Statutum quoq; est quantum in ipsa vita mortali temporaliter iuuat: Nam & si annos quindecim Ezechiç regi ad vitam 4.Re.20
addidit ops Deus, cùm eũ mori permisit, tunc eum præsciuit esse moriturũ. Quia in re qõ oritur, qũo ei per prophetam dicatur. Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & nõ viues: cui cùm mortis snia dicta est, protinus ad eius lachrymas est vita addita. Sed per prophetam dominus dixit, quo tempore mori ipse mere- B batur: per largitatem verò misericordiæ illo eum tpe ad mortem distulit, quod ante secula ipse præsciuit. Nec propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur, nec dominica statuta conuulsa sunt, quia ut ex largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque ante secula præfixum fuit: atq; spatiũ uitæ quod inopiuatè foris est additum, sine argumento in præsciẽtia fuit intus statutum. Bene ergo dicitur: *Constituisti terminos eius qui præteriri non poterunt.* Quod tamen intelligi etiam iuxta spiritum ualet: quia nonnunquam in uirtutibus proficere conamur, & quędã dona percipimus, à quibusdam verò repulsi in imis iacemus. Nemo enim est, qui tantum uirtutis apprehendat, quantum desiderat: quia omnipotens Deus interiora discernens, ipsis spiritalibus profectibus modum ponit: ut ex hoc homo quod apprehendere conatur & non ualet, in illis se non eleuet quæ ualet. Vnde ille quoque egregius prædicator, qui raptus ad tertium cęlum fuerat, paradisi arcana penetrauerat, esse post reuelatio- D nem tranquillius atque intentatus non ualebat. Sed quia ops Deus terminos constituit homini qui præteriri non poterunt, & eleuauit hunc ad cognoscenda sublimia: & reduxit iterum ad infirma toleranda, ut modi sui mensuram aspiciens, dum securitatem comprehendere conaretur & non posset: ne per elationem extra se iret: per humilitatẽ cogeretur intra suos semper terminos redire. Sequitur:

Quòd

Quòd sancti quasi mercenarij in laboribus huius mundi gemunt, & ad retributionis suæ denarium suspirant. *Cap. III.*

RECede paululum ab eo, vt quiescat, donec optata veniat sicut mercenarij dies eius. Hoc loco recede dicitur, vim flagelli amoue. Quis.n. valet deo recedente requiescere, cum solus ipse sit requies & à quo quisq́; quãto longè fuerit, sit tanto & inquietus? Itaq; sic recede ab eo dr̃, vt intelligas feriendo. Aptè autem subiũgitur: *Donec optata veniat sicut mercenarij dies eius.* Mercenarius quanto longè est à fine operis, tãto & à retributione mercedis. Ita vir quisque sanctus in hac vita positus, dum longè se esse ab exitu vitæ præsentis conspicit, longè se esse ab æternis gaudijs gemit. Quid est ergo dicere. Recede paululum ab eo, vt quiescat: nisi iã flagella vitæ præsentis subtrahe, & bona æternæ quietis ostẽde? Vnde ẽt de ipsa quiete additur: Donec optata veniat sicut mercenarij dies eius. Tunc nanq; homini optata sicut mercenarij dies eius venit, qñ æternam requiem pro recompensatione sui laboris acceperit. Quantũ verò ad p̃sentis vitæ speciem spectat, adhuc beatus Iob humanum genus multis miserijs repletum, q̃ sit despectum insinuat, quantumq; ipsa insensibilia ipsũ præire videantur narrat, cum dicit:

Quod sanctorum mors in nobis per exemplum fructificat. *Cap. IIII.*

LIgnum habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit, & rami eius pullulant: si senuerit radix eius in terra, in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cum primum plantatum est. homo verò cũ mortuus fuerit & nudatus atque consumptus, vbi quæso est?* Sed quia hoc iuxta literam patet, debemus sensum ad interiora reducere, & qualiter hæc iuxta spiritũ intelligi debeant, perscrutari. In scriptura etenim sacra ligni nomine aliquando crux, aliquando vir iustus, aut etiam iniustus, aliquando verò incarnata dei sapientia figuratur: Crux enim ligno signatur, cum dr̃:

Ligni diuersæ acceptiones in sacra scriptura.

A Mittamus lignum in panẽ eius. Lignum quippe in panem mittere, est dominico corpori crucẽ adhibere. Rursum ligni nomine vir iustus, aut ẽt iniustus exprimitur: sicut p̃ prophetam dñs dicit: Ego dñs humiliaui lignũ sublime, & exaltaui lignũ humile. Quia iuxta eiusdem veritatis vocẽ. Omnis qui se exaltat humiliabitur, & q̃ se humiliat exaltabitur. Salomõ quoq; ait: Si ceciderit lignum ad Austrũ, aut ad Aquilonẽ: in quocunque loco ceciderit, ibi erit. In die etenim mortis suæ iustus ad Austrum cadit, peccator ad Aquilonem: quia & iustus per feruorem spiritus ad gaudia ducitur, & peccator cum apostata angelo, qui dixit: Sedebo in mõte testamenti, in lateribus Aquilonis, in frigido suo corde reprobatur. Rursum per lignum incarnata dei sapientia figuratur: sicut de ea scriptum est: Lignum vitæ est his qui apprehenderit eam: & sicut ipsa ait: Si in viridi ligno hæc faciũt, in arido quid fiet? Hoc itaque loco cum lignum præfertur homini, quid homo nisi carnalis quisque accipitur? Et quid ligni nomine, nisi iusti vniuscuiusque vita designatur? Lignum etenim habet spem: si præcisum fuerit, rursum virescit: quia cum in morte passionis pro veritate iustus afficitur, in æternæ vitæ viriditate recuperatur. Et qui hic virebat per fidem, illic virescit per speciem. Et rami eius pullulant: quia plerunq; ex passione iusti, fideles quiq; ad amorem cœlestis patriæ multiplicantur, & viriditatẽ vitæ spiritalis accipiunt, dum hic p̃ deo fortiter egisse gratulantur. Sequitur: *Si senuerit in terra radix eius, & in puluere mortuus fuerit truncus illius, ad odorem aquæ germinabit, & faciet comam quasi cum primum plantatum est.* Quid radix iusti, nisi sancta prædicatio? quia ab ipsa oritur, & in ipsa subsistit. & quid terræ vel pulueris nomine, nisi peccator accipitur? cui voce conditoris dicitur: Terra es, & in terram ibis. Vel certè sicut habet nostra translatio, Puluis es, & in puluerem reuerteris. Iusti igitur radix in terra senescit. & in puluere truncus emoritur: quia apud corda prauorum, eius prædicatio despecta, cunctisq;

viribus

A viribus effęta creditur. Et in puluere trũcus emoritur: quia inter manus ꝑsequẽtium corpus illius exanimatur: Iuxta Sa- Prou. 3. pientiæ etenim vocem: Visi sunt oculis insipientium mori, & æstimata est afflictio exitus illorum. Sed iste cuius radix in terra senuit, & in puluere trũcus mortuus est, ad odorem aquæ geminat, quia per afflatum sancti spiritus, in electorũ cordibus exemplo sui operis germen virtutis facit. Aquę etenim appellatione nõ nunq̃ sancti spiritus irrigatio designari Ioan 4. solet, sicut scriptum est: Si quis sitit, veniat ad me & bibat, qui autẽ biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. *Et faciet comam quasi cum primum plantatum est.* Succiso trunco comam facere, est extincto corporaliter iusto, ipso suę passionis exemplo multorum corda suscitare, & ex fide recta viriditatem veritatis ostendere. Bene aũt dicitur: Quasi cum primum plantatum est. Omne qđ hic à iustis agitur, secunda plantatio est: quia prima videlicet plantatio non opere iustorum, sed in præsciẽtia conditoris est. Et quia cuncta quæ agũt electi, sicut prius interius conspiciuntur atq; disponuntur, ita postmodũ exterius perficiuntur, bene dicitur: Faciet comam quasi cum primum plantatum est, id est, viriditatem suam ostendit in effectu operis, quam prius habuit in præscientia conditoris.

4 Potest etiam radix iusti, ipsa natura humanitatis intelligi, ex qua subsistit, quæ videlicet radix senescit in terra, cũ natura carnis deficit in puluerem redacta. Cuius in puluere truncus emoritur: quia extinctum corpus à sua specie dissipatur: sed ad odorem aquæ germinat, quia per aduentum sancti spiritus resurgit. Et faciet comam quasi cum primum plantatum est, quia ad illam speciem redit, ad quam percipiendam creatus fuerat, si in paradiso positus peccare noluisset. quod fortasse etiam de domino ipso, scilicet bonorum omnium capite, valet intelligi: iuxta hoc vtique quod prædi- Luc. 23 ximus, quia de semetipso ait. Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Se.n. lignum viride, & nos lignum aridũ dixit. qa ipse in se vim diuinitatis habuit nos verò qui puri homines sumus, lignũ aridum, appellamur. hẽt ergo lignum spẽ si præcisum fuerit, quia rursum virescit: qm̃ & si occidi per passionem potuit, per resurrectionis gloriam rursus ad vitę viriditatem venit. Huius rami pullulant, quia resurrectione illius multiplicati, lõgè lateq; fideles creuerunt. Huius radix in terra quasi senuit, quia eius prædicatio Iudæorum perfidiæ despecta fuit. Et in puluere truncus emortuus est: quia in corde persequẽtium, quod perfidię suæ vento leuabatur, cõtemptibilis & despe- B ctus est habitus: qa carne potuit occidi. Sed ad odorem aquę germinauit, quia ꝑ virtutem dei, extincta caro illius ad uitã rediit, iuxta quod scriptum est. Quẽ Deꝰ suscitauit à mortuis. Act. 2. Quia enim Deus trinitas est, extinctam carnem unigeniti filij sancta trinitas, id est pater & idem filius & spiritus sanctus resuscitauit. Et fecit comam quasi cum primum plãtatum est: quia illa Apostolorum debilitas quæ in morte illius expauit & negauit, & ne- C gando aruit: per resurrectionis eius gloriam rursus ad fidem uiruit. In cuius ligni comparatione quid omnis homo nisi puluis est? Vñ & subditur: *Homo verò cum mortuus fuerit, & nudatus atq; consumptus, vbi quæso est?* Nullus homo sine peccato est, nisi ille qui in hunc mundum non uenit ex peccato. Et quia omnes in culpa ligamur ipsa amissione iustitię morimur: concessa prius in paradiso veste innocentiæ nudamur: interitu etiã carnis subsequente cõsumimur. Homo ita- D que peccator moritur in culpa, nudatur à iustitia, consumitur in pœna. Hanc nuditatem peccatoris filij tegere dignatus est pater, qui eo redeunte dixit: Cito proferte stolam primam. Prima quippe stola, est vestis innocentiæ, quam homo Luc. 15. bene conditus accepit, malè à serpente persuasus perdidit. Contra hanc rursum nuditatem dicitur: Beatus qui vigi- Apoc. 16 lat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet. Vestimenta quippe custodimꝰ, cum præcepta innocentię seruamus in mẽte: vt cum nos iudici culpa nudat, ad amissam redeuntes innocẽtiam pœnitentia operiat. Bene autem dr̃: Vbi quæso est?

est? quia peccator homo illic stare noluit vbi conditus fuit: hic verò vbi cecidit, diu esse prohibetur. Patriam volens perdidit: à peregrinatione verò sua quam diligit, inuitus expellitur. Vbi ergo est q in eius amore nó est, vbi verũ esse est? Sequitur: *Quomodo si recedant aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arescat, sic homo cum dormierit, non resurget.* Mare mens hominis, & quasi fluctus maris, sunt cogitationes mentis, quæ aliquando per irã tumescunt, per gratiam tranquillæ fiunt, per odium cum amaritudine defluunt. Sed cum homo moritur, aquæ maris recedũt quia iuxta Psalmistæ vocem: In illa die peribũt omnes cogitationes eorum. Et rursum de moriẽte scriptũ est: Amor quoque & odium simul peribunt. Arescit ergo fluuius uacuefactus: quia subducta anima vacuum remanet corpus. Quasi enim alueus fluminis vacuus; est corpus exanime. Qua in re vigilanter intuendũ est: quia vita pręsens, videlicet quousq; anima moratur in corpore, mari comparatur & fluuio. Aqua.n. maris amara est, fluminis dulcis. Et quia hic viuentes modo quibusdã amaritudinibus afficimur, modo autem dulcedine tranquilli ac mites inuenimur, pŝentis vitæ decursus cõparatione exprimitur maris & fluminis.

Ps. 145.

Eccl. 9.

Vita præsens mari, ac fluuio comparatur.

Quòd nisi prius elementa ardore soluantur, resurrectio mortuorum non fit. Cap. V.

6 Sed in hic durum valde videtur esse quod subditur: *Si homo cum dormierit, non resurget.* Cur itaque laboramus, si in resurrectionis retributionem non tendimus? Quomodo autem dicitur nõ resurget, cum scriptum sit. Oomnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur? Et rursum. Si in hac vita tantũ in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Et per semetipsam veritas dicit: Oẽs qui in monumentis sunt, audient vocẽ eius, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitę. Sed subiuncta sententia indicat, quæ discretio in pręmissa lateat. Nã subditur: *Donec atteratur cælum, non euigilabit, nec consurget de somno suo.* Liquet.n.

1. Co. 15.

Ioan. 1.

A quia non resurget, scilicet donec atteratur cœlum: quia nisi mundi huius finis aduenerit, humanum genus à somno mortis ad vitam non euigilabit. Non ergo quia omnino non resurgat, sed quia ante contritionem cœli humanum genus minimè resurgat, insinuat. Notandũ quoq; est, cur postquàm superius hominem mortuum dixit, inferius non mortuum, sed dormientem nominat, cumq; de somno suo minime resurgere, donec cœlum atteratur narrat, nisi quod patenter datur intelligi: quia in comparatione ligni reuirẽtis, hominem mortuum peccatorem nominat, vita scilicet iustitiæ extinctum. Vbi autem de morte carnis loquitur, non hanc mortem, sed somnũ maluit vocare, spem proculdubio resurrectionis insinuans: quia sicut citius homo à somno euigilat, ita concitè ad cõditoris nutum à morte corporis resurget. Vehementer enim ab infirmis mentibus nomen mortis pertimescitur, somni autem vocabulum non timetur. Vnde & Paulus discipulos admonet, dicẽs: Nolumus autem ignorare vos fratres de dormientibus, vt non contristemini sicut & cęteri qui spem non habent. Si enim credimus quòd Iesus mortuus est & resurrexit ita & Deus eos qui dormierũt per Iesum adducet cum eo. Quid est quod prędicator egregius mortem domini, mortem vocat: mortem seruorum domini non mortem, sed somnum nominat, nisi quia infirma corda audientium respiciens, medicamentum prædicationis suæ mira arte componit: & illã quem iam resurrexisse nouerãt, eis mortuum insinuare non dubitat: eos verò q necdum resurrexerant, vt spem resurrectionis insinuet, non mortuos, sed dormientes vocat? Non.n. verebatur dicere mortuum, quem auditores iam resurrexisse cognouerant. & verebantur dicere mortuos, quos resurgere vix credebant. Beatus igitur Iob quia carne mortuos ad uitam rursus euigilare non dubitat: eos dormientes potius quam mortuos appellat. Sequitur:

Quod

Quod ante aduentum Christi nemo tam probatæ vitæ fuit, quin ad infernum descenderet, & quod ibi loca sint, in quibus sancti Dei quiescebant: & item alia inferiora, in quibus mali puniebantur. Cap. VI.

QVis mihi tribuat vt in inferno protegas me? Quia ante aduentum mediatoris Dei & hominis oĩs homo quamuis mundæ probatæq; vitæ fuerit, ad infernis claustra descendit, dubium non est: qm̃ homo qui per se cecidit, per se ad paradisi requiẽ redire non potuit, nisi veniret ille qui suæ incarnationis mysterio eiusdem nobis paradisi iter aperiret. B

Gen. 3. Vnde & post culpam primi hominis, ad paradisi aditũ rhomphæa flãmea posita esse memoratur, q̃ & uersatilis dicitur, pro eo qd' quandoq; veniret tempus, vt etiam remoueri potuisset. Nec tamẽ ita iustorũ animas ad infernum dicimus descendisse, vt in locis pœnalibus tenerentur. Sed esse superiora inferni loca, esse alia inferiora credenda sunt: vt & in superioribus iusti requiescerent, & in inferioribus iniusti cruciarentur. Vnde & Psalmista propter præuenientem se Dei

Psal. 85. gratiam dicit: Eripuisti animã meã ex inferno inferiori. Beatus igitur Iob ante mediatoris aduẽtũ ad infernum se descẽdere sciens, cõditoris sui illic protectionẽ postulat, vt à locis pœnalibus alienus existat: vbi dũ ad requiem ducitur, à supplicijs abscondatur. Vnde subiungit.

Quod furor districtionis diuinæ tunc pertransit, cum electorum animas in infernum descẽdens redemptor noster secum eduxit. Cap. VII.

ET abscondas me donec pertranseat furor tuus. Furor etenim omnipotentis Dei in hoc quotidie vim suæ districtio- D nis peragit, quod viuẽtes indignè dignis supplicijs demergit. Qui furor nunc quidem transit, sed in fine pertransit: quia modo agitur, sed in mundi termino consummatur, qui tñ iste furor, quãtum ad electorum animas, in redemptoris nostri aduentu pertransijt, quia eas ab inferni claustris ad paradisi gaudia mediator A Dei & hominum, dum ipse illuc piè descenderet, reduxit. Inter hæc verò sciendum est, ꝙ furoris nomen diuinitati nõ congruit: quia naturam Dei simplicem perturbatio nulla confundit, Vnde ei dicitur: Tu aũt dominator virtutis cũ tranquilitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Sed quia iustorum aĩę ꝑ mediatoris aduentum erant quandoq; ab inferni locis, quamuis nõ pœnalibus, liberandæ: hoc quoque iustus vir præuidet, & petendo subiungit.

Quòd tempus in quo recordatus est nostri Deus, primus eius aduentus sit, in quo nos iustificauit: & secundus, in quo nos glorificabit. Caput. VIII.

ET constituas mihi tempus in quo recorderis mei? At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret. Gala. 4.
Hanc itaque redẽptionem vir domini præsciens, in qua erant multi ẽt ex gentilitate liberandi, sicut ipse ait: Licet hęc cæles in corde tuo, tamen scio quia vniuersorum memineris: apud omnipotentem Deum tempus C sibi constitui suæ recordationis petit. Hinc est enim quod in Euangelio dominus dicit: Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum: omnia Ioan. 12.
videlicet electa. Non enim ab inferno rediẽs dominus, electos simul & reprobos traxit, sed illa ex inde omnia sustulit, q̃ sibi inhęsisse præsciuit. Vnde etiam per Osee prophetam dicit: Ego mors tua ò mors, ero morsus tuus inferne Quod n. Osee. 13.
occidimus agimus vt penitus non sit. Ex eo.n. qđ mordemus, partẽ abstrahimus, partẽq; relinquim'. Quia ergo in electis suis funditus dominus occidit mortem, mors mortis extitit. Quia verò ex inferno partem abstulit, partemq; reliquit, non occidit funditus, sed momordit infernũ. Dicit ergo: Ero mors tua ò mors, id est, in electis meis te funditus perimo. Ero morsus tuus inferne: quia sublatis eis te ex parte trãsfigo. Sciens igitur beatus Iob hunc aduentum ad inferos redẽptoris nostri, petat qd' futurũ pręuidit. & dicat: *Et constituas mihi tempus in quo*

recorderis mei. Sequitur: *Putasne mortuus homo rursum viuat?* A Solent iusti viri in eo qđ ipsi certũ ac solidum sentiũt, quasi ex dubietate aliquid proferre, vt infirmorũ in se verba transferant. Sed rursum per fortem sententiã infirmanti dubietati omni mõ contradicunt: quatenus per hoc qđ dubiè proferre cernũtur, infirmis aliquatenus condescendant: & per hoc qđ certam sententiã proferunt, infirmorũ mentes dubias ad soliditatẽ trahant. Quod nimirum dum faciunt, exemplũ nostri capitis sequuntur. Passioni quippe dñs propinquans, infirmantium in se vocẽ sum- B
Mat. 26. psit dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: eorumq; timorem, vt abstraheret suscepit: & rursus per obedientiã vim fortitudinis ostendens, ait: Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu: vt cum hoc imminet qđ fieri nolumus, sic per infirmitatẽ petamus, vt nõ fiat; quatenus per fortitudinẽ parati simus, vt uoluntas conditoris nostri contra uoluntatem nostram fiat. Hoc igitur exẽplo nonnunquã à fortibus infirmitatis uerba suscipienda sunt: ut per eorũ C post prædicamenta fortia, infirmorũ corda gratius roborentur. Vnde beatus Iob cum quasi dubitantis verba protulit, dicens: Putasne mortuus homo rursum uiuat? ilico sententiam suæ certitudinis adiunxit, qui ait:

Certitudinem suam de resurrectione sanctus Iob indicat, qui immutationem suam ante desiderio expectat. Cap. IX

9 *Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.* Qui itaq; immutationẽ suam tanto desi- D derio expectat, quàm sit de resurrectione certus insinuat: & cursum uitæ præsentis quantum despiciat innotescit, qa hunc militiam appellat. Per militiã quippe semper ad finem tenditur, & quotidie conclusionis terminus expectatur. Cursum itaq; uitæ huius despicit, & statum soliditatis requirit, qui per hoc qđ mutabiliter militat, ad immutationẽ suã peruenire festinat. Iusto quippe in hac uita sarcina suæ corruptionis onerosa est, qđ uigiliæ defatigaut. Somnus quæritur, ut uigiliarum labor atq; anxietas superetur: sed nonnunquã ẽt somnus occidit. Fames corpus atterit, atq; ut eius necessitas repellatur, cibi requiruntur: & sæpe & cibi grauãt, qui ad repellẽdũ debilitatis grauamẽ quæsiti fuerant. Grauis itaque est sarcina corruptionis, quæ nisi ita grauis esset, Paulus nequaquã diceret: Vanitati creatura subiecta est, nõ uolẽs, sed pp eũ qui subiecit eã in spe: qa & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatẽ gloriæ filiorum Dei. Scimus enim ꝙ omnis creatura ingemiscit & parturit usq; adhuc. Sãctus ergo uir incorruptionis statum desiderans dicat: Cunctis diebus quib. nunc milito, expecto donec ueniat imutatio mea. In qua immutatione qđ agatur, adiungit:

Quòd tunc vocanti Deo respondeat, quando in incorruptione similis ei erit: nunc autem corruptibilis incorruptibili non apertè respondet. Cap. X

Vocabis me, & ego rñdebo tibi. Rñdere cuilibet dicimur, cũ eius factis congrua ad uicẽ opa reddimus. In illa igitur cõmutatione uocat dñs, & rñdet hõ: qa ante incorrupti claritatem, incorruptus hõ ostenditur post corruptionem. Nunc etenim quousq; subditi corruptioni sumus, autori nostro minimè rñdemus: qa dũ corruptio ab incorruptione lõgè est, similitudo apta nostræ rñsioni nõ est. De illa uerò immutatione scriptum est: Cũ 1.
apparuerit, similes ei erimus: quoniam uidebimus enim sicuti est. Tũc ergo uocanti Deo ueraciter respondemus, quando ad summæ incorruptionis iussum incorruptibiles surgimus. Et quia hoc percipe 10
re creatura ex semetipsa non ualet, sed solius omnipotentis Dei dono agitur, ut ad tantam incorruptionis gloriã permutetur, rectè subiungitur:

Quòd humana natura nisi Dei gratia erigatur, per se non conualescit. Cap. XI.

Operi manuum tuarum porriges dexteram. Ac si apertè dicat: Idcirco creatura

tura

tura corruptibilis persistere ad incorruptionẽ poterit, quia tuæ potestatis manu erigitur, & tui respectus gratia vt psistat tenetur. Humana nanq; creatura eo ipso ꝙ creatura est, in semetipsa hẽt sub se defluere: sed à conditore suo homo accepit, vt & super se cõtẽplatione rapiatur, & in semetipso in incorruptione teneatur. Creatura ergo ne sub se defluat, sed in incorruptione psistat, ad incorruptibilitatis statũ autoris sui dextera leuatur. Põt quoq; dexteræ noĩe, filius designari: quia oĩa p ipsum facta sunt. Operi igitur manuũ suarũ porrexit oĩpotens Deus dexterã suã, qa vt abiectũ atq; in infimis iacens ad summa erigeret genus humanũ, incarnatũ ad hoc vnigenitũ misit. Ex cuius nobis incarnatione datũ est, vt qui voluntate propria in corruptionẽ cecidimus, vocanti nos Deo qñq; ad incorruptionis gloriã, rñdere valeamus. Qua in re largitatẽ diuinæ misericordiæ pensare quis valeat, ꝙ ad tantam perducit gloriam, hominem post culpam: Pensat Deus mala, quæ facimus, & tamen per benignitatis suæ gratiam ea misericorditer relaxat. Vnde & subditur:

Quòd omnia nostra opera quasi in sacculo sigillata sunt: quamdiu non pœnitemus, donec excutiantur in iudicio: & quòd ea quæ pœnituimus, nequaquam Deus in vltimo examine iudicat. Cap. XII.

T*V quidem gressus meos dinumerasti, sed parcis peccatis meis.* Gressus Deus dinumerat cũ singula quęq; nostra opera pp retributionem signat. Quid.n. in gressibus, nisi vnaquæq; nostra actio designatur? Omnipotens itaq; Deus & gressus dinumerat, & peccatis parcit: qa & subtiliter acta nostra considerat, & tamen hæc pœnitentibus misericorditer relaxat. Qui & duritiã in peccãtibus conspicit, sed tamen hanc præueniente gratia ad pœnitentiã emolit. Culpas ergo dinumerat, cum nosipsos ad singula quę fecimus, deflenda cõuertit: quas misericorditer relaxat: quia dũ eas nos punimus, ipse nequaquã in extremo examine iudicat, Paulo attestãte, qui ait: Si nosmetip-

A sos dijudicaremus, non vtiq; dijudicaremur. Vnde & adhuc subditur: *Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.* Signantur quasi in sacculo delicta nostra, quia hoc quod nos exterius agimus, nisi pœnitentia interueniẽte diluamus, in secreto iudiciorum Dei sub quadam occultatione seruatur: vt quandoque etiam de sigillo secreti extat ad publicum iudicij. Vnde etiam per Moysen dicitur: Nonne hæc congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die vltionis reddam illis. Cum verò pro malis quæ fecimus, disciplinæ

1. Co. 11.

Deut. 32

B flagello atterimur, & hæc per pœnitentiam deflemus, iniquitatem nostram signat & curat: quia nec inulta hic deserit, nec in iudicio punienda reseruat. Signat igitur delicta, quia ea hic subtiliter attendit ut feriat, curat verò, qa hæc per flagellum funditus relaxat. vnde iniquitatem quoque illius persecutoris sui quem in terra prostrauerat, signando curauit, cum de illo ad Ananiam dixit: Vas electionis mihi est iste, vt portet nomen meum coram gẽtibus & regibus & filijs Israel. Ego.n. ostendam illi, quanta eum

Act. 9.

C oporteat pro nomine meo pati. Cui.n. adhuc pro trãsactis excessibus venturas passiones minatur: profectò hoc quod deliquerat, in corde signatum tenebat. Sed proculdubio delicta eius signando curauerat, quem vas electionis vocabat. Vel certè peccata nostra signantur in sacculo cũ mala quę fecimus, sollicito semper corde pensamus. Quid nanq; est cor hominis, nisi sacculus Dei? Vbi dum studiosè conspicimus per quanta deliquimus, peccata nostra quasi in Dei sacculo signata portamus. An nõ peccatũ suum

Cor hominis sacculus dei dicitur.

D Dauid signatum tenebat in sacculo, qui dicebat: Iniquitatem meam ego agnosco, & delictum meum coram me est semper? Et quia culpas quas nos intuẽdo & pœnitendo cognoscimus, pius nobis cõditor relaxat, rectè post signata in sacculo delicta, subiungitur: Sed curasti iniquitatem meam. Ac si apertè dicat: Quæ modo signas vt pęnitendo videam, agis proculdubio ne in retributione videantur. Sequitur.

Psal. 50

Quòd quibusdam subitis & repentinis tentationibus excellentes viri, qui quasi montes sunt, aliquando ruant: & alii nonnulli lentis & mollibus blandimentis, quasi aquis fluxu continuo excauantibus forte propositum montis vsque in luxuriam sibi permittente Deo dissoluatur. *Cap. XIII.*

Mons cadens defluit, et saxum transfertur de loco suo. Lapides excauant aquæ, et alluuione paulatim terra consumitur: & hoies ergo similiter perdes. Hoc crebro agitur, ut cadentibus rupibus, saxum ad loca alia transferatur: vt aquæ lapides excauēt & paulatim terra alluuionibus cōsumatur. Sed magna nobis intentione discutiendum est quod infertur: Et homines ergo similiter perdes. Quid est enim hoc quod cadenti monti, & saxo translato, quod excauato lapidi, & per alluuionem terræ consumptæ perditio humana comparatur, nisi hoc quod patenter datur intelligi: quia duo sunt genera tētationum? Vnum quod in mente etiam iusti hominis per repentinum euentum agitur, quatenus sic subito tenetur, vt hunc inopinato prouētu concutiat & prosternat, casumq; suum nō nisi postquam ceciderit videat. Aliud verò quod paulatim venit in mētem senibus, & resistentem animum suggestionibus inficit: & omnes in eo vires iustitiæ non nimietate sua, sed assiduitate consumit. Quia ergo alia est tentatio, quæ iustos plerunq; subita inuasione prosternit, dicatur: Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo: id est, mens sancta, cuius locus iustitia fuerat, impulsu subito transfertur ad culpam. Rursum quia alia est tentatio quæ se cordi hominis leniter infundit, omnemq; duritiam fortitudinis corrumpit, atque consumit, dicatur: Lapides excauant aquæ, quia videlicet duritiam mentis absorbent assidua & mollia blandimenta libidinis, & lentum atque subtile vitium corrumpit durum & fortè propositum mentis. Vnde subditur:

Tentationum genera duo.

12 *Et alluuione paulatim terra consumitur.* Sicut enim influente aqua paulatim terram consumitur sic leniter surrepente vitio, mens etiam fortis absorbetur. Vnde bene subiungitur: *Et homines ergo similiter perdes.* id est, quia cum tentationē iusto iudicio eius menti, qui stare in alto cernitur, repentè dominari permittis, cadere ac defluere montē facis, & cùm voluntas ad vitiū cōmutatur, quasi ad locum aliū transfertur saxum. Cū verò tentationē lentam atq; subtilem, sed tñ assiduā: eorum qui fortes esse creduntur, prævalere mentibus sinis: quasi lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra cōsumitur: quia nimirū suggestione leni subacta mentis duritia mollitur. Videamus, 2. Re
Dauid ille quantum mons altus fuerit, q tāta Dei mysteria prophetico spiritu ualuit contemplari: sed aspiciamus quàm subito casu defluxit, qui dum in solario deambulans, alienā coniugē concupiuit & abstulit: eiusq; virum cum damno sui exercitus interemit, repentino casu mōs cecidit, cùm mens illa mysterijs cœlestibus assueta, inopinata tētatione deuicta est: tamq; immanissimę turpitudini subacta. Saxum itaq; de loco translatum est, cum prophetæ animus à prophetiæ mysterijs exclusus, ad cogitandas turpitudines venit. Videamus ēt qualiter lapides excauāt aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur. Salomon quippe immoderato vsu atq; assiduitate mulierum ad 3. Re
hoc perductus est, vt templum idolis fabricaret: & qui prius Deo templum construxerat, assiduitate libidinis ēt perfidiæ substratus, idolis construere templa non timuit. Sicque factum est, vt ab assidua carnis petulantia, vsque ad mentis perfidiā perueniret. Quid itaque aliud quàm aquæ excauarunt lapidem: & alluuione paulatim terra consumpta est? Quia surrepente paulisper infusione peccati, terra cordis illius ad consumptionem defluxit. Consideret ergo beatus Iob vtrasque tentationes, vel subitam & immensam, vel lentam atque longiorem: consideret casus hominum, & ex his quæ exterius accidunt, rapiat interius contemplationem, dicens: Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo. Lapides excauāt aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur, & homines ergo similiter pdes, id est. Sicut hęc sensibilia

modò

modò subito corruunt, modò paulisper A infusa aquarum mollitie consumuntur, ita etiam eum quem rationabilem condidisti, vel subita tentatione deijcis, vel longa ac lenta consumi permittis. Atque mox eandem rationabilem creaturam verbis sequentibus explicat, dicens: *Roborasti eum paululum, vt in perpetuum transire.* Paululum roboratus est homo: quia hic viuendi vires ac modicum accepit, vt in perpetuum transeat, vbi eius vitam terminus non concludat. Sed in hac breuitate ubi roboratus est, colligat B vnde in perpetuitate inueniat vel vt semper gaudeat, vel vt suscepta supplicia non euadat. Qui pro eo quod paululum roboratus est, vt in perpetuum transeat, apertè mox subditur:

Quòd sanctorum animæ quæ intus claritatem Dei vident, quod extra est non ignorant: carnalium verò animæ vtrum filij, vel cætera quæ maximè amauerunt, bene vel male se habeant nesciunt. Cap. XIIII.

IMmutabis faciem eius, & emittes eum. Facies hominis immutatur, cum eius species morte atteritur. Emittitur verò, quia ab his quæ volens tenuit, transire ad æterna cogitur volens: dumque ad illa perducitur hæc quæ diu cogitata tenuit, qualiter sese habitura sint
13 relicta nescit. Vnde & additur: *Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelliget.* Sicut enim hi qui adhuc viuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeantur, ignorant: ita mortui uitam in carne viuentium post eos qualiter disponatur nesciunt: quia & vita spiritus, longè est à vita carnis: & sicut corpo- D rea atque incorporea diuersa sunt genere, ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est: quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia foris sit aliquid quod ignorent. Sed carnales quique quia amorem præcipuum filijs impendunt, hoc eos beatus Iob nescire postmodum asserit, quod hic vehementer amauerunt: ut siue nobiles, siue ignobiles sint filij nesciant, quorum eos semper cura fatigabat. Quod tamen si intelligi spiritaliter debet, non incongruè filiorum nomine, opera designantur: sicut de muliere Paulus dicit: Quia salua erit per filiorum generationem. Neque enim mulier quæ continentiæ studens, nequaquam filios generat, salua non erit, sed per generationem filiorum saluari dicitur: quia per effectum bonorum operum perpetuæ saluti sociatur. Nobiles ergo sunt filij, recta opera: ignobiles autem, facta peruersa. Et sæpe homo agere quælibet bona intentione nititur: sed tamen pro multis quæ surrepunt, eius acta apud omnipotentem Deum qualiter habeantur, incertum est. Siue itaque nobiles fuerint filij eius siue ignobiles, non intelliget: quia subtili examine discussa, utrum approbentur eius opera an reprobētur, ignorat. Et hic ergo homo in dolore laboris est positus, & illuc ducitur in timore suspicionis. Vnde adhuc de ipso præsentis vitæ labore subiungitur: *Attamen* C *caro eius dum viuit dolebit, & anima eius super semetipso lugebit.* De coniugibus Paulus dicit: Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Sed tribulationē carnis hic pati possunt etiam iam qui spiritaliter viuunt. Cur ergo inesse coniugibus carnis tribulatio quasi specialiter dicitur, quæ etiam à vita spiritalium longè non est, nisi quòd hi frequenter maiores tribulationes ex carne suscipiunt, quia carnis uoluptatibus delectantur? Bene autem dicitur: Et anima eius super semetipso lugebit: quia quisquis gaudere in se appetit, eo ipso iam in luctu est, quo à vera lætitia recessit. Vera quippe lætitia mentis, creator est. Dignum itaque est, ut in se semper homo mœrores inueniat, qui derelicto creatore, in se gaudium quærebat. Sequitur:

1.Tim.2.

1.Cor.7.

CAPVT DECIMVM-QVINTVM BEATI IOB.

ESPONDENS autem Eliphas Themanites, dixit: Nunquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum? Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi: & loqueris quod tibi non expendit. Quantum in te est, euacuasti timorem: & tulisti preces coram Deo. Docuit enim iniquitas tua os tuum: & imitaris linguam blasphemantium. Condemnabit te os tuum, & non ego: & labia tua respondebunt tibi. Nunquid primus homo tu natus es, & ante omnes colles formatus? Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia? Quid nosti quod ignoremus? quid intelligis quod nesciamus? Et senes & antiqui sunt in nobis: multo vetustiores quam patres tui. Nunquid grande est, vt consoletur te Deus? Sed uerba tua praua hoc prohibent. Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos? Quid tumet contra Deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiusmodi sermones? Quid est homo, vt immaculatus sit? & vt iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo immutabilis: & cœli, non sunt mundi in conspectu eius: quanto magis abominabilis & inutilis D homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem? Ostendam tibi, audi me: quid vidi narrabo tibi. Sapientes confitentur: & non abscondunt patres suos. Quibus solis data est terra, & non transiuit alienus per eos. Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus illius: & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur. Non credit quòd reuerti possit de tenebris ad lucem: circumspectans undique gladium.

A Cùm se mouerit ad quærendum panem, nouit quòd paratus sit in manu eius tenebrarum dies. Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum: sicut regem qui præparatur ad prælium. Tetendit enim aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus est. Operuit faciem eius crassitudo, & de lateribus eius aruina dependet: Habitabit in ciuitatibus desolatis, & in domibus desertis, quæ in tumulos sunt redactæ. Non ditabitur, nec perseuerabit substantia eius, nec mittet in terram radicem suam. B Non recedet de tenebris. Ramos eius arefaciet flamma, & auferetur spiritus oris eius ab eo. Non credet frustra errore deceptus, quòd aliquo precio redimendus sit. Antequam dies eius impleantur, peribit, & manus eius arescent. Lædetur quasi vinea in primo flore botrus eius, & quasi oliua proiciens florem suum. Congregatio enim hypocritæ sterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & vterus eius præparat dolos.

C Quòd cùm peruersi vera mala contra bonos non inueniunt, falsa fingunt, vt alijs derogando, ipsi iusti videantur.

Caput XV.

RESpondens autem Eliphas Themanites, dixit: Nunquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens, & implebit ardore stomachum suum? Crebro iam diximus beatum Iob typum sanctæ vniuersalis Ecclesiæ, amicos verò illius hæreticorum speciem tenere: qui quasi ex defensione domini, occasionem stultæ locutionis inueniunt, & contumeliosa contra bonos uerba iaculantur. Quibus cuncta quæ à fidelibus sentiuntur, quasi in ventum prolata desplicent. Vnde nunc dicitur: Nunquid sapiens respōdebit quasi in ventum loquens? Nec bonorū verba dicta rationis, sed stimulos furoris existimant. Vnde & subditur: Et implebit ardore stomachum suum. Quia ea etiam quæ se sciunt cōtumeliose dicere, student semper, vt dictū est, ex domini defensione palliare. Vnde Eliphas subdit: 14

dit: *Arguis verbis eum qui non est æqualis tibi, & loqueris quod tibi non expedit.* Nullum verò existimant timorem domini habere, nisi eum quem potuerint ad suę confessionis stultitiam trahere. Vnde adiungit: *Quantum in te est, euacuasti timorem, & tulisti preces coram Deo.* Tulisti dicitur, abstulisti: ac si apertè dicat: De tua iustitia præsumens, creatoris tui gratiam despicis deprecari. Cum enim vera mala hæretici contra bonos non inueniunt, fingunt quæ redarguant, ut iusti esse videantur: & fit plerunque vt ad aperta contumeliarum verba perueniant. Vnde adhuc subditur: *Docuit enim iniquitas tua os tuum, & imitaris linguam blasphemantium.* Iniquitas os docet, quando ex mala vita concipitur, quod peius dicatur. Quia autem beatus Iob tanto in ore liber fuerat, quanto iustus in opere, ab amicis suis hæreticorum typum tenentibus, & de iniqua uita, & de audaci ore reprehenditur, ut dicatur: Docuit enim iniquitas tua os tuum. Ac si apertè ei diceretur: Quod peruersè loqueris, ex peruersiore didicisti vita. Sępe verò hæretici dum quasi venerantur Deum, eius mysterijs contradicunt: & humilitatem putant, si veritatem denegant. Sunt nanq; nonnulli qui Deo se iniuriam irrogare existimant, si eum veram carnem assumpsisse fateantur, aut si hunc veraciter pro nobis carne mori potuisse crediderint, Cunque Deo quasi plus honoris conantur tribuere, coguntur laudes veras bonitatis illius negare. Quid enim est in charitatis suæ laude potentius, quàm vt illa sibi pro nobis digna ad susceptionē assumptione faceret, quæ ei videntur indigna? Sancta autem Ecclesia veram carnem, veram mortem illius cōfitetur, sed hæc dicens, ab hæreticis irrogare Deo contumeliam creditur. Vnde nunc dicitur: *Et imitaris linguam blasphemantium.* Cui si quid in hoc mundo aduersitatis euenerit, hoc ei contingere ex ipsa hac iniuria suæ confessionis dicunt. Vnde adhuc subditur: *Condemnabit te os tuum, & non ego, & labia tua respondebunt tibi.* Quia enim ex errore confessionis existi-

A mant mala aduersitatis erumpere, labia sua ei asserunt respondere, vt culpa eloquij sit causa flagelli. Aliquando verò 15
eam comprimere quasi ratiocinantes uolunt. Vnde Eliphas beatum Iob reprehendere quasi ex ratione conatur, dicēs: *Nunquid primus homo tu natus es, & ante colles formatus? Nunquid consilium Dei audisti, & inferior te erit eius sapientia.* Ac si verbis apertioribus dicat: Qui de æterno loqueris, pensa quia temporalis es, qui de eius sapientia disputas, pensa quia eius
B consilium ignoras. Sed quia ad hoc hæretici verba dominicæ defensionis assumunt, vt docti esse videantur, & dum diuinam gloriam defendere videntur, suī scientiam hominibus innotescunt, ipsa hoc Eliphas subiuncta verba testantur, qui loqui quidem de sapientia Dei cœpit, sed statim ad suam elationem cecidit, dicens: *Quid nosti quod ignoremus, quid intelligis quod nesciamus?* Quæ videlicet dicta patenter ostendunt, ex que mentis elatione prodeat, quicquid quasi ad dominicam defensionem sonat. Sequitur:
C *Et senes antiqui sunt in nobis, multo vetustiores quàm patres tui.* Quia omnes hæretici à sua uniuersali Ecclesia sunt egressi, testatur Ioannes, qui ait: Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Sed vt ea quæ asserunt, commendare multis mentibus hominum, quasi de antiquitate possint, antiquos patres se habere testantur, atq; ipsos doctores Ecclesiæ, suę professionis magistros dicunt. Cumque præferentes prædicatores despiciunt, de antiquorū patrum magisterio falsa præsumptione gloriantur: vt ea quæ ipsi di-
D cunt, etiam antiquos patres tenuisse fateantur: quatenus hoc, quod rectitudine adstruere non ualent, quasi ex illorū autoritate confirment. Quia uerò scriptum est: Quem diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem filiū quem recipit, sæpe sancta Ecclesia multis in hoc uita aduersitatibus laborat, & reproborum uita tanto sine flagello dimittitur, quanto ad nulla præmia seruatur. Sed afflictiones sanctæ Ecclesiæ uidentes hæretici, eam despiciunt, & tot illam flagellis atteri, ex prauę professionis merito

1. Ioan. 2.

Heb. 12.

 rito

ritò suspicantur. Vnde adhuc subditur: *Nunquid grande est, vt consoletur te Deus? Sed verba tua praua hoc prohibent.* Ac si patenter dicat: Si professionem fidei corrigeres, iamdudum consolationem à flagellis habere potuisses. Sequitur: *Quid te eleuat cor tuum, & quasi magna cogitans, attonitos habes oculos.* Sæpe iustorũ mens ita ad altiora contemplanda suspenditur, vt exterius eorum facies obstupuisse videatur. Sed quia hanc contemplationis vim ĩ occulto agere hæretici ignorant, hoc à iustis & recta sapientibus fieri magis per hypocrisim, quàm per veritatem putant: quia hoc quod ipsi habere nequeunt, inesse veraciter alijs non suspicantur. Sequitur:

Quòd sæpe iustorum & iniustorum similia sint verba & opera, intentio tamen diuersa. Nota in sequentibus hæresim Manichæorum. Cap. XVI.

16 *QVid tumet contra Deum spiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiuscemodi sermones?* Plerunque iusti aliquibus necessitatibus afflicti, sua opera coguntur fateri: quod beatus Iob fecerat, quẽ post iustitiam flagella deprimebant: sed cùm eorum dicta iniusti audiunt, hæc ꝑ elationem potius quàm per veritatem existimant prolata. Ex suis enim cordibus verba iustorum pensant, & dici humiliter posse verba bona non existimãt. Sicut enim grauis culpa est, sibi hunc hominem arrogare quod non est: sic plerunque culpa nulla est, si humiliter bonum dicat quod est. Vnde sæpe contingit, vt iusti & iniusti habeant verba similia, sed tamen semper cor longè dissimile: & ex quibus dictis dominus ab iniustis offenditur, in eisdem quoque à
Luc. 18. iustis placatur. Nam Pharisæus ingressus templum dicebat: Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo: sed iustificatus magis publicanus, quàm ille exijt. Ezechias quoque rex cum molestia corporis afflictus, ad extremitatem peruenisset vitæ, in oratione com-
Esa. 38. punctus dixit: Obsecro domine, memento quæso quomodo ambulauerim

A coram te in veritate & in corde perfecto. Nec tamen dominus hanc confessionem perfectionis eius despexit, aut renuit, quem mox in suis precibus exaudiuit. Ecce Pharisæus se iustificauit in opere, & Ezechias iustum asseruit etiam in cogitatione, atque vnde ille offendit, inde iste dominum placauit: Cur itaque hoc? nisi quia omnipotens Deus singulorum verba à cogitationibus pensat, & in eius auribus superba non sunt quę humili corde proferuntur. Vnde beatus Iob cùm sua opera protulit, contra Deũ
B nullo modo tumuit, quia ea quæ veraciter fecerat, humiliter dixit. Sed solent hæretici errorum suorum dictis, vera aliqua permiscere: & amici beati Iob quamuis in reprehensione eius omni modo fallantur, possunt tamen & quędam vera dicere, quæ ex illius assiduitate didicerunt. Quorum dicta si omnia refutanda essent, Eliphas sententiam Paulus Apostolus minimè protulisset, dicens: Apprehendit sapientes in astutia eorum.
C Quia igitur & ea quæ recta dicunt, contra beatum Iob rectè non dicunt: nos in eorum dictis & calcemus vitium indiscretionis, & discutiamus vires rectitudinis. Sequitur: *Quid est homo, vt immaculatus sit?* Eo enim ipso quod dicitur homo, terrenus exprimitur & infirmus: homo enim ab humo appellatus est. Et quomodo esse valet sine macula, qui sponte sua ad infirmitatem concidit factus de terra? Vbi additur: *Et vt iustus appareat natus de muliere.* Primam quippe
D viro iniustitiam mulier propinauit in paradiso. Quomodo ergo iustus apparebit, qui de illa natus est quæ iniustitiæ propinatrix extitit? Sequitur:

Quod sancti qui propter excellentiam vitæ, cæli dicuntur, ex semetipsis ante districtum Dei iudicium, ad profectum mundi esse non possunt. Cap. XVII.

ECce inter sanctos eius nemo immutabilis, & cæli non sunt mundi in conspectu eius. Hoc cœlorum nomine repetit, quod sanctorum prius appellatione signauit. Nam de eisdem sanctis scriptum est:

Psal. 18. est: Cœli enarrant gloriam Dei. Qui per naturam omnes in semetipsis propriam mutabilitatem habent, sed dum immutabili veritati studiosè semper inhærere desiderant, inhærendo agunt, vt immutabiles fiant. Cunq; ad hanc toto affectu se tenent quandoque accipiunt, vt super semetipsos ducti, vincant hoc quòd in semetipsis mutabiles extiterũt. Quid enim mutabilitas, nisi mors quędam est? quę dum rem quamlibet in aliam immutat, quasi occidit quod fuerat, vt incipiat esse quod nõ erat. Et de autore omnium

1. Tim. 6 scriptum est. Qui solus habet immutabilitaté, qua videlicet in semetipso solus immutabilis est. De quo per Iacobũ dici

Iac. 1. tur: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obũbratio. Ipsa enim mutabilitas umbra est, quæ quasi obscuraret lucé, si hanc per aliquas vicissitudines permutaret: sed quia in Deo mutabilitas non venit, nulla eius lumen vmbra vicissitudinis intercidit. Bene autem

Iob 15. dicitur: Cœli non sunt mundi in conspectu eius: quia per semetipsos ante districtum Dei iudicium nec ipsi esse mundi ad perfectum possunt, qui munditiæ prędicatores fiunt, Ioanne attestante, qui

1. Ioan. 1 ait: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Si igitur inter sanctos illius nemo immutabilis est, & cœli in conspectu eius non sunt mundi, qui apud se de iustitiæ opere præsumat? Vnde & subditur.

Quòd quasi aquas homo iniquitatem bibit, cum sine timoris obstaculo peccatum deglutit. Cap. XVIII.

Q*Vanto magis abominabilis & inutilis homo, qui bibit quasi aquas iniquitatem.* Qui immaculatum prius hominem & iustũ per se posse esse negauerat, hunc abominabilem & inutilem appellat: abominabilem scilicet propter immunditiã maculæ, inutilem verò propter iniustitiam imperfectæ vitæ. Qui tamen abominabilis & inutilis intelligi & aliter potest. Aliquãdo enim homo peruersus quædam rectè agere videtur, sed per ea quæ iniqua sunt, etiam ea quæ eius re-

A cta sunt, destruuntur. Et quia multum Deo displicent mala, neque illa placent quæ videntur bona. Qui ergo in malis suis Deo abominabilis est, in bonis est inutilis: quia dũ se per praua opera Deo execrabilé exhibet, nec illud de eo quod rectum videtur placet. Bene autem dicitur: Qui bibit quasi aquas iniquitatem. Hoc nanque quod comeditur, cum mora glutitur, quia manditur vt glutiatur. Quod autem bibitur, tanto ad glutiendum moram non habet, quanto nullam & ad mandendum necessitatem habet.

B Culpa ergo quia * à stulto homine sine vlla retractatione pperatur, quasi aqua iniquitas bibitur. Quia enim illicita sine timore facit, quasi potum iniustitiæ sine obstaculo glutit. Sequitur: *Ostendam tibi, & audi me: quod vidi, narrabo tibi.* Habent hoc omnes arrogantes proprium, vt cũ rectum quid vel parũ senserint, in vsum hoc elationis inflectant, atque vnde per intellectum sibimetipsis altiores fiunt, inde per tumorem in foueam elationis cadant, seq; doctis doctiores existiment, reuerentiam sibi à melioribus exigant, & docere sanctiores quasi ex autoritate

C contendant. Vnde nunc dicitur: Ostendam tibi, & audi me. Et quia cum minore autoritate docet is, qui audita, quam is qui ea quæ viderit loquitur, vt fortiorem sibimet autoritatem Eliphas arroget, dicit: Quod vidi narrabo tibi. Quia verò nonnunquam hæretici de damnatis suis patribus confunduntur, & tamẽ eorum sententias quasi cum autoritate ad medium proferunt, ex quorum stultitia iure reprobantur. rectè ipsa hæreticorum audacia subinfertur, cum dicitur: *Sapientes confitentur, & non abscondunt patres suos.* In quorum & laudem

D prosiliunt, & eos velut solos Ecclesiæ præfuisse gloriantur. Vnde adhuc subditur. *Quibus solis data est terra, & non transiuit alienus per eos.* Solis suis patribus datam terram existimant, quia solos errorum suorum magistros rexisse veraciter Ecclesiam putant. Quis verò alienus, nisi apostata angelus vocatur? Vnde & per Psalmistã de cunctis simul malignis spiritibus dicitur: Quoniã alieni insurrexerunt Psal. 53.

al. ab iniusto.

18

rexerunt in me & fortes quęsierunt animam meam. Hęretici igitur quia doctorum suorum corda apostatæ angelo existimant non fuisse subiecta, transisse per eos alienű denegăt. Cui videlicet alieno ꝑ unumquenq̃ trăsire, est iniquas in corde eius cogitationes immittere. Vnde & per prophetæ uocem de malignis spiritibus contra stantem animam dicitur: Et dixerunt aĩæ meę, incuruare ut transeamus. Sed Eliphas Themanites quia quædam narraturus audiri vult quãuis multa quæ dicenda sunt sciat, sed quia beato Iob dicenda non erant nesciat: audiamus sententias quas contra beatum Iob protulit. Nec enim debemus cui, sed solum pensare quid dixit. Sequitur:

Esai. 51.

Quòd sancti etsi ad horam insolescant, nequaquam tamen in superbia perseuerant. Cap. XIX.

CVnctis diebus suis impius superbit. Solent etiam electi in quibusdam suis cogitationibus atque actibus superbire. Sed qui electi sunt, cunctis diebus suis superbire non possunt: quia priusquam uitam finiant, ad humilitatis metum ab elatione corda commutant. Impius uerò diebus suis omnibus superbit, quia sic uitam terminat, ut ab elatione minimè recedat. Circumspicit quod temporaliter floret, & pensare negligit quò in æternam ducitur: In hac uita carnis fiduciam ponit, eaque diu permanere existimat, quę ad præsens tenet. Solidatur in elatione animus, in despectum adducitur omnis propinquus: quàm repentina mors surrepat, nunquam considerat: quàm sit eius incerta fęlicitas, nũquã pensat. Qui si in certitudinem fugacis uitæ conspiceret, incerta pro certo nequaquam teneret. Vnde & bene subditur:

Quòd Deus non attendat quantum quisque faciat, sed quantum velit. Et quòd ideo finem nostrum latere nos voluit, ut semper ad mortem parati simus. Cap. XX.

ET numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Superbire enim minimè debuisset, etiam si annorum suorum numerum certum habere potuisset, ut sciens quantum uiueret, præsciret quando se ab elatione remoueret. At postquã præsens uita semper incerta est, tanto semper mors surripiens timeri debet, quãto nunquã pręuideri ualet. Bene autẽ superbiã impij, tirãnidẽ uocat. Propriè.n. tyrãnus dr̃, qui in cõi republica nõ iure principatur. Sed sciendum est, quia oĩs superbus iuxta modum proprium tyrannidẽ exercet. Nam ꝙ nonnunquam alius in republica, hoc est per acceptam dignitatis potentiam, alius in prouincia, alius in ciuitate, alius in domo propria, alius per latẽtem nequitiam hoc exercet apud se in cogitatione sua? Nec intuetur Dñs quantum quisq; mali ualeat facere, sed quantum uelit. Et cum deest potestas foris, apud se tyrannus est, cui iniquitas dominatur intus: quia & si exterius non affligit proximos, intrinsecus tamen habere potestatẽ appetit vt affligat. Et quia omnipotens Deus corda pensat, iam in eius oculis impius egit quod cogitauit. Ad hoc autem conditor noster latere nos voluit finem nostrum, vt dum incerti sumus qñ moriamur, semper ad mortẽ parati inueniamur. Vnde rectè postq̃ dictum est: Cunctis diebus suis impius superbit, adiungit: Et numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Ac si apertè diceret: Cur quasi de certo extollitur, cuius vita sub pęna incertitudinis tenetur? Sed omnipotens deus prauè agentibus non solum ventura supplicia reseruat, sed eorum corda hic etiam vbi delinquunt, pœnis implicat, vt eo ipso quo peccant, semetipsos feriant, vt semper trepidi semperque suspecti mala ab alijs pati metuãt, quæ se alijs fecisse meminerũt. Vnde adhuc de hoc impio subditur:

Quòd reprobi non tantum ad futura supplicia reseruantur, sed iam hic eorum corda conscientiæ igne torquentur. Cap. XXI.

SOnitus terroris semper in auribus illius: & cum pax sit, ille insidias suspicatur. Nil autem simplici corde fœlicius, quia quo innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod

qđ pati ab alijs formidet. Hēt enim quasi arcem quandam fortitudinis simplicitatem suã. Nec suspectus est pati, quod se fecisse nõ meminit. Vnde bene p Salomonem dicitur: In timore dñi fiducia fortitudinis. Qui rursum ait: Secura mẽs, quasi iuge conuiuium. Quasi.n. continuatio refectionis est, ipsa tranquillitas securitatis. At contra mens praua semper est in laborib⁹, quia aut molitur, mala quæ inferat, aut metuit ne hæc sibi ab alijs inferantur, & quicquid contra proximos excogitat, hoc contra se excogitari à proximis formidat. Fit vndiq; suspecta, undique trepida. Omnis qui ad memoriam venit, exquirere contraria creditur. Cui ergo tranquillitas securitatis deest, huic proculdubio terroris sonitus semper in auribus est. Et sæpe contingit, vt illi quilibet proximos suus simpliciter loquatur, nil aduersum cogitet. Sed cum pax sit, ille insidias suspicatur, quia qui semp dolose agit, simpliciter erga se agi non æstimat. Et quia scriptum est: Impius cũ in profundum venerit peccatorum, contemnit: inuolutus iniquitatis suæ tenebris, iam de luce desperat. Vnde sequitur: *Non credit quòd reuerti possit de tenebris ad lucem circumspectans vndique gladium.* Quia dum feriri se vndiq; insidijs credit, salute desperata, semper ad nequitiam, excrescit. Aliquãdo verò iste peruersus etiã superna iudicia & super se hæc euenire metuit. Sed cum stipẽdium vitæ præsentis quærit, hæc eadẽ iudicia quæ metuere cœperat, auaritiæ deuictus insania contemnit. Et quidem mori se posse in peccato existimat, sed tamen à peccato non cessat. Vnde & subditur: *Cum se mouerit ad quærendum panem, nouit quòd paratus sit in manu eius tenebrarum dies.* Panis etenim, stipendium vitæ præsentis, tenebrarum verò dies, tempus vltionis accipitur. In actu itaq; suo aliquãdo iste peruersus irã superni iudicis perpẽdi præsentẽ, sed à malo nõ auertitur, vt etiam ipsa quoq; ab eius interitu valeat auerti. Accusante se autem conscientia feriri metuit, sed tamen semper auget quo feriatur. Contemnit reditum suum, desperat veniam, superbit in culpa, sed tamen te-

Pro. 14.
Ibidem.
Pro. 18.

A stem suæ nequitiæ intus habet timorẽ. Et quamuis praua videatur foris audacter agere, de his tamẽ apud semetipsum cogitur trepidare. Vnde scriptum est. Cũ enim sit timida nequitia, dat testimoniũ condemnationi, quia cum illicita quisquis perpetrat, pauet quod facit: & apertus damnationis testis, est ipse timor iniquitatis: quia & timetur quod agitur, & tamen malum non vincitur quod timetur. De quo & adhuc subditur: *Terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum, sicut*
B *rege qui præparatur ad prælium.* In oẽ qđ iniqu⁹ agit, tribulatione & angustia vallatur, qa cor eius anxietate & suspicione cõfunditur. Alius occultè appetit vi aliena diripere, q laborat in cogitationibus ne deprehẽdi valeat. Alius relicta veritate mentiri deliberat, vt audientium animũ fallat. Sed quantus labor est sollicitè custodire, ne ipsa eius fallacia deprehendi queat? Ponit quippe ante oculos quid sibi à veritatẽ scientibus respõderi possit, & cũ magno cogitatu pertractat, qũo p argumenta falsitatis documẽtum
C veritatis exuperet. Hinc inde se circũtegit, & cõtra hoc vbi deprehẽdi potuerit veritati similẽ respõsionẽ q̃rit: qui si velit verũ dicere, vtiq; sine labore potuisset. Plana quippe veritatis via, & graue est iter mẽdacij. Vnde & per prophetam dicitur: Docuerunt enim linguam suam loqui mendacium: vt iniquè agerent, laborauerunt. Bene ergo dicitur: terrebit eum tribulatio, & angustia vallabit eum quia apud semetipsum in labore timoris deficit, qui securitatis sociam viam veritatis relinquit. Qui bene regi præparato ad prælium comparatur, quia in eo
D ipso malo quod agit, & terretur, & festinat, & ex cõscientia trepidat, & ex desiderio anhelat, metuit, & superbit, pauescit suspicionibus, & mẽtẽ p audaciã erigit. Sciẽdũ quoq; est, qa rex qui præparatur ad præliũ, si de hoste suspectus est, vt eundẽ quoq; quẽ ducit exercitũ metuat, ne labefactetur, ne destitutione militũ, iaculis pateat inimicorum. Iniquus ergo angustia vallatur, sicut rex q p̃paratur ad præliũ: quia videlicet falsa agẽs, falsa loquens, formidat, ne suos amitat milites,

Sap. 17.
Hiere. 9.

id est argumenta falsitatis, & veritatis iaculis pateat, si ei fortasse defuerit quod ex fallacia opponat. Sed quamuis anim' trepidet, quamuis conscientia accuset, cupiditate tamen sua iniquus vincitur & suppresso pauore, audaciam de iniquitatibus sumit. Et sæpe etiam vltione menti proposita, sed contra Deum erigit, quælibet ab eo aduersa perpeti deliberat, dummodo hic, dum valet omne quod placet agat. Vnde & subditur:

Quòd hi contra Deum manum tendunt, qui mala agentes Deum contemnunt: & pingui contra eum ceruice armantur, qui ex opulentia rerum secularium inflati, quasi ex pinguedine vitæ præsentis contra creatorem se erigunt. Cap. XXII.

T*Etendit enim aduersus Deum manum suam, & cótra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus est.* Hęc de ipso iniquorum capite, scilicet antichristo, apertius sentiuntur, qui contra Deum manũ erigens, roborari dicitur, quia paruo tempore permittitur exaltari, vt cum ad modicum gloriari finitur, eo in perpetuum attrocius puniatur. Sed quia eius mébra sunt omnes iniqui, hoc quod in fine mũdi ille tunc singulariter acturus est vnus, videamus modo qualiter à malis agatur singulis. Sunt nanque nonnulli, qui & si qua aliquando agere contra omnipotétis Dei iudicium nituntur, ipsa impossibilitate explendæ suæ voluntatis fracti, ad semetipsos respiciunt, atque ad eum qué contemnere voluerant, conuertuntur: & qui discedere longè poterant, si quod vellent implere valuissent, per hoc aliqñ saluantur, quia quod nequiter voluerunt implere nequiuerũt. Vnde ad se reducti, cuius sint conditionis aspiciũt, & plágunt se cótraria veritati voluisse. Et sunt nonnulli qui hoc quod peruersè contra Deum appetunt, iusto Dei iudicio, implere nequius permittuntur. Et cum eos malitia accendit, potétia roborat, tanto iam semetipsos in errore cognoscere nequeunt, quanto in rebus affluentibus extra se semper per potentiã trahuntur. De quorum nunc intétione dicitur: *Tetendit enim aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est.* Contra Deum quippe manum tendere, est in operatione praua, despectis Dei iudicijs, perseuerare. Et quia tunc magis irascitur Deus, qñ pmittit impleri quod saltem concipi in cogitatione non debuit, contra omnipotentem iniquus iste roboratur: quia prosperari in mala sua actione permittitur, quatenus & peruersa faciat, & tamen fœliciter viuat. De quo adhuc subditur. *Concurrit aduersus eum erecto collo.* Erecto collo cótra Deum currere, est ea quæ creatori displicét cum audacia perpetrare. De quo rectè dr: Cucurrit, id est, in malo opere obstaculum de aduersitate non habuit. De quo adhuc additur: *Et pingui ceruice armatus est.* Pinguis ceruix est opulenta 14
superbia, affluentibus rebus quasi multis carnibus fulta. Potens igitur iniquus pingui ceruice contra Deum armatur, quia rebus temporalibus tumens, cótra præcepta veritatis, quasi de magnitudine carnis erigitur. Quid enim paupertas nisi quædam macies, & quid rerum abũdantia nisi pinguendo est vitæ præsentis? Pingui ergo ceruice se contra Deum erigit, qui temporalem abundantiam in superbia assumit. Habent enim hoc potétes, & iniqui proprium, vt fallacibus diuitijs occupati veras. Dei opes negligant, & quanto minus quod verum est inquirunt, tanto amplius falsis diuitijs extollantur. Cura etenim multiplex terrenarum rerum quia occupat, excæcat. Vnde adhuc aptè subiungitur: *Operuit faciem eius crassitudo.* Visus quippe in facie est in qua & prima corporis honorabilior pars est. Non ergo immeritò mentis intentio per faciem designatur quam quolibet vertimus, illuc videmus. Faciem ergo crassitudo operit, quia desiderata terrenarum rerum abundantia oculos mentis premit, & hoc quod in eis esse honorabile debuit, ante Dei oculos fœdat, quia putis multiplicibus aggrauat. Quibus tamen nec solum sufficit vt ipsi superbiant, nisi & hi qui eis coniuncti sunt de eorum pinguedine etiam ipsi glorientur.

glorientur. Nam sunt nonnulli qui pa-
tronis maioribus adiuti superbiunt, &
de eorum potentia contra inopes extol
luntur. Vnde & adhuc subditur: *Et de la-
teribus eius aruina dependet.* Quia aruina
pinguedo carnis est, & latera dicere diui
tum solemus hos quos eis cõiunctos cer
nimus, aruina de eius lateribus depẽdet:
quia quisquis potenti & iniquo adhæ-
ret, ipse quoque de eius potentia velut
ex pinguedine rerum tumet, vt patroni
peruersi iniquitatem sequens, Deũ non
timeat: quos valet & quantũ valet pau-
peres affligat: de gloria tẽporali cor ele-
uet. Cum ergo talis est qui iniquo poten
tẽti adhæret, de eius profecto latere arui
na dependet. De quibus adhuc subditur.
Habitabit in ciuitatibus desolatis, & in domi-
23 *bus desertis, quæ ĩ tumulos sunt redactę.* Quia
enim à conuersatione conuiuentium ci
uitas appellatur, ciuitates desolatæ sunt
ipsi obsequentium cunei peruersorum,
quorum clamoribus peruersus iste lau-
datur, cùm ad praua opera per nequitiã
Psal. 9. rapitur. Vnde scriptũ est: Laudatur pec-
cator in desiderio animæ suæ, & qui ini
qua agit bene dicitur: Domus verò de-
sertæ, sunt cogitationes prauæ, quas ini
quus iste inhabitat, quia p̃ omne quod
agit, iniquorum hominum placere cogi-
tationib. appetit. Quæ ciuitates desola-
tæ, & domus desertæ rectè nominãtur:
quia nisi omnipotens Deus talium con-
uersationes cogitationesq; præcedenti-
bus eorum culpis relinqueret, ad grauio
ra perpetranda minime peruenirent. Be
ne autem dicitur: Quæ in tumulos sunt
redactæ. Ruentia nanque domorum at-
que ciuitatum ędificia tumolos faciunt,
quoniã dum praui quiq; confusis actio-
nibus sibimetipsis ad peruersa opera iun
guntur; ostendunt proculdubio quia de
ædificio vitæ ceciderunt. Sequitur: *Non
habitabitur, nec perseuerabit substantia eius,
nec mittet in terram radicem suam.* Quòd
hic, non habitabitur, dictum est: in qui-
busdam codicibus reperi, non ditabitur:
sed sensus non discrepat, quamuis à se
sermo discordet. Ille enim virtutibus di
tatur, cuius mentem inhabitat omnipo-
tens Deus. Sed quia superbi cogitatio

A ab autoris sui gratia non inhabitatur,
profectò per hoc virtutibus nõ ditatur.
Propter hoc ergo quod interius est va-
cuus, dicatur, nõ inhabitabitur: propter
hoc verò quod transitoriũ foris tumet,
rectè subiungitur: *Nec perseuerabit substã-
tia eius.* Ac si apertè dicatur: Hoc quod ha
bere videtur exterius, transit: & illud
quod transire non poterat, interius non
habet. Vnde & apte subiungitur: *Nec mit
tet in terram radicem suam.* Quod si de hac
terra dictum accipimus, liquet procul-
B dubio, quia arbor quæ in terra radicem
non habet, vel tenuissimis commota fla-
tibus cadit. Et superbus quisq; dum con
tra omnipotentem dñm roboratur, dũ
currit erecto collo, & pingui ceruice cõ
tra autorẽ erigitur, stare quasi arbor vi-
detur. Sed status eius sine radice est: quia
velut ad lenem flatum sic ad motũ occul
tæ sententiæ vita eius eruitur. Sin vero
hoc loco terram, æternæ vitę retributio Ps. 141.
nẽ accipimus, de qua propheta ait: Por-
tio mea in terra viuentium, iniquus iste
in terram radicem suam nõ mittit, quia
C nunquam ad æternæ vitæ desideriũ cor
dis sui cogitationes plãtat. Quod enim 24
radix arbori hoc vnicuiq; hominum co-
gitatio sua est: quia in hoc quod exte-
rius videtur, per illud tenetur quod ex-
terius non videtur. Vnde & per prophe
tam dicitur: Mittit radicem deorsum, & Esa. 37.
faciet fructũ sursum. Cum.n. cogitatio-
nem nostram ad cõpatiendum indigen-
ti proximo tendimus, quasi radicẽ deor-
sum mittimus, vt retributionis fructum
superius faciamus. Sequitur: *Non recedet
de tenebris.* Si superbus iste à culpa ad iusti
D tiam redire voluisset, de tenebris recede
ret. Sed quia lucem iustitiæ non quærit,
de tenebris nõ recedit. Cuius etiam exẽ-
plo hi qui ei adhærent, in terrenis profe
ctibus anhelant. auaritiæ facibus accen-
dũtur, desideriorum carnalium ignibus
vtũtur. Vnde & subditur: *Ramos eius are-
facit flamma.* Si n. sibi quosdam æternam
patriã quęrentes adiũgeret, ramos in se
virides haberet. Sed quia ipsi quoq; qui
ei cõiũcti sunt, terrenis desiderijs ęstuãt
dum desideriorum flãma, clientium eius
animos accẽdit, scilicet ramos eius are-
facit

facit, vt fructum boni operis non ferant, A quia ad appetenda infima per nequitiã anhelant. Bene autem subditur: *Et auferetur spiritu oris sui*. Superbus etenim quisque quo in hac vita plus valet, eo si bi linguæ frena audacius relaxat, vt loquatur peuersa quælibet, nullumq; de verbis suis metuat, illos contumelijs feriat, illos maledictionibus iaculetur. Nonnunquam verò in blasphemiam cõtra conditorem rapitur, sicut de talibus

Psal. 72. per Psalmistam dicitur: Posuerunt in cœlum os suum, & lingua eorum transiuit B super terram. Vnde & diues in igne positus, stilari sibi aquam ex digito Lazari in

Luc. 16. linguam postulat. Qua ex re intelligitur, quia vbi amplius peccauerat, ibi atrocius ardebat. Rectè ergo nunc dicitur: *Et auferetur spiritus oris sui*: quia eo percussionis sententiam accepit, quo oris sui spiritum sub diuina formidine non restrinxit. Sequitur.

Quod eleemosynas ex rapinis pauperum, vel ex alijs malis operibus contractas non suscipiat Deus. Et qui in his diuites sunt nullo C precio redimantur. Cap. XXIII.

Non credit frustra errore deceptus, quod aliquo precio redimendus sit. Quotiens post culpam eleemosynas facimus, quasi pro prauis actibus precium damus. Vnde & per prophetam de eo qui hæc non

Psal. 48. agit, dicitur: Non dabit Deo propitiationem suam, nec precium redemptionis animæ suæ. Nonnunquam uerò diuites elati, inferiores opprimunt, & aliena rapiunt: & tamen quasi quædam alijs largiuntur: & cum multos deprimant, D aliquãdo quibusdam opem defensionis ferunt, & pro iniquitatibus quas nunquam deserunt dare precium videntur. Sed tũc eleemosynæ precium nos a culpis liberat, cum perpetrata plangimus, & abdicamus. Nã qui & semper peccare vult, & quasi semper eleemosynã largiri, frustra precium tribuit, quia non redimit animam quam à vitijs non compescit. Vnde nunc dicitur: Nõ credit frustra errore deceptus, quod aliquo precio redimendus sit. Quia eleemosyna superbi diuitis eum redimere nõ valet, quam perpetrata simul rapina pauperis ante Dei oculos ascendere non permittit. Quod 25 fortasse intelligi aliter potest, quia sæpe superbi diuites cum eleemosynam tribuũt, non hanc pro æternæ vitæ desiderio, sed pro extendenda vita temporali largiuntur, mortem se posse differre donationibus credũt. Sed nõ credat frustra errore deceptus, quod aliquo precio redimendus sit, quia obtinere ex impenso munere non valet, vt finem debitũ euadit, cuius etiã nequitia intercidit vitam. Vnde & subditur: *Antequam dies eius impleantur, peribit: & manus eius arescent.* Præfixi dies singulis ab interna Dei præscientia nec augeri possunt, nec minui: nisi cõtingat vt ita præsciantur, vt aut cũ optimis operibus longiores sint, aut cũ pessimis breuiores, sicut Ezechias augmentũ dierum meruit impensione lachrymarum: & sicut de peruersis scriptũ est: Indisciplinatis obuiat mors. Sed sæpe iniquus quamuis in occulta Dei præscientia longa vitæ eius tempora nõ sint prędestinata, ipse tñ quia carnaliter viuere appetit, longos animo dies proponit. Et quia ad illud tempus peruenire non valet quod expectat, quasi antequam dies illius impleatur, perit. Quod tamẽ intelligere & aliter possumus. Plerunq; enim quosdam cernimus & peruersè agere, et vsq; ad senectutem vltimam peruenire. Quomodo enim dicitur: Antequam dies eius impleantur, peribit: cum in quibusdam sæpe uideamus, quia ætate longa iã membra deficiunt, & tamen prauitatem suam eorum desideria exequi non desistunt? Sunt nanq; nonnulli qui post vitam perditã, ad semetipsos redeũt, & accusante se conscientia, peruersa itinera relinquunt, commutant opera, antiquæ suæ prauitati cõtradicũt, terrenas actiones fugiunt, desideria superna sectãtur, sed priusquam in eisdem sanctis desiderijs solidentur, per torporem mentis ad ea quę dijudicare cœperant, redeũt: atq; ad mala quæ fugere disposuerant, recurrũt: Quia. n. sępe cõtingit vt pro vtilitate multorũ, etiã sancti viri exterioribus actibus seruiant, & populorũ gubernationi-

tionibus occupentur, hoc infirmi aspicientes, & per vetustam adhuc superbiā quærentes imitari, exterioribus se actionibus inserunt: sed quanto ad eas non eruditi spiritalibus veniunt, tanto eas carnaliter exequuntur. Nisi enim prius cor longo studio, & diutina conuersatione in desiderijs cœlestibus conualescat, cum ad exteriora agenda refunditur, ab omni statu boni operis eradicatur. Vnde rectè quoque de hoc iniquo dicitur. *Antequam dies eius impleantur, peribit.* Quia & si quid boni fortasse cępit agere priusquam in eo per longitudinem temporis cōualescat, ad exteriora relabitur, & peruersè deserit, quę rectè inchoasse videbatur. Vnde & aptè subditur: *Et manus eius arescent.* Quia dum exterioribus actibus intépestiuè inuoluitur, ab omni nimirum bona operatione siccatur. Vnde adhuc bene subditur:

Quòd hypocritæ ideo aridi & infœcundi sint in conspectu Dei, quia coram hominibus opera sua congregant. *Cap.* XXIIII.

L*Aedetur quasi vinea in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens florem suum Congregatio enim hypochritæ sterilis.* Notandum q̄ sic de hoc iniquo generaliter loquitur, vt tamen diuinus sermo ad specialem eius nequitiam deriuetur. Qui enim dicens: Lædetur quasi vinea in primo flore botrus eius, & quasi oliua proijciens floré suū protinus subdit: Congregatio enim hypocritæ sterilis, patenter indicat, quia in hoc iniquo reprobationis sententiam contra eius hypocrisin ferat. Sed nūc pensandū nobis est, qualiter hypocrita sicut vinea in primo flore, vel sicut oliua floré proijciens lædatur. Si florenté vineā p inęqualitaté aeris immoderatum frigus attigerit, protinus ab omni humore uiriditatis arefacit. Et sunt nonnulli qui post peruersa itinera, sanctas vias sectari appetunt, sed priusquā in eis, vt diximus, desideria bona roborentur, quædam illos præsentis seculi prosperitas accipit, quę eos rebus exterioribus implicat, & eorū méte dum à calore intimi, amoris retrahit,

A quasi ex frigore extinguit, & quicquid in eis de virtutū flore apparere videbatur, interficit. In terrenis quippe actibus valde frigescit animus, si necdum fuerit per intima dona solidatus. Vnde necesse est vt loca maiora vel exteriora opera q̄ humanis sunt necessitatibus profutura illi exercenda suscipiant, qui hæc dijudicare atq; sub semetipsis premere ex virtute intima nouerunt. Nam cum infirmus quisque vel ad locū regiminis, vel ad exteriora agenda trahitur, quo quasi extra se dicitur, eradicatur: quia & arbor quæ radices in altum prius non mittit, citius ventorum impetu sternitur. Si

B se ad altum vertice extollit, eo citius ad ima corruit, quo altius in aere sine radicibus excreuit. Nonnunquam verò florentem vineam non frigus, sed æstus arefacit. Cunq; immoderato calore tangitur, discusso flore botrus tabescit. Et plerunque contingit, vt hi qui ad bona opera recta intentione non veniunt, cum placere se hominibus vident, ad exercenda hæc eadem opera vehementius accen

C dantur, humanis placitura oculis agere anxiè studeant, & quasi in sancto studio feruescant. Quid itaque istos, nisi in flore æstus contingit, quos humanæ laudis appetitio à fructu alienos fecit? Vnde & bene subditur: & quasi oliua proijciés florem suum. Oliua quippe cum in flore est, si immoderata nebula tangitur, à plenitudine fructuum vacuatur. Et quotiés inchoātes quique bona opera, laudari ab aspicientibus cœperint, atque in suis laudibus delectari, fit caligo intelligentię in cognitione, vt iam discernere ne-

D queant qua intentione quid faciant, & fructum perdant operis, velut ex nebula fauoris. Vnde bene per Salomonem dicitur: Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt. Florent quippe vineæ, cum mentes fidelium bona opera proponūt. Sed fructus non pariunt, si ab eo quod proposuerint, aliquibus victi erroribus infirmantur. Non ergo intuendum est si vineæ floreant, sed si flores ad partum fructuum conualescant, quia mirum nō est si quis bona inchoet, sed valde mirabile

Cant. 7.

27

bile est, si intentione recta in bono opere perduret. Vnde fit plerunque vt si in bono opere recta intentio non tenetur, etiam ipsum hoc opus quod bonum creditur, amittatur. Nam quosdam sæpe vidimus terrena quę possederât reliquisse, & nil iam transitorium quærere, nullis pro hac vita iurgijs immisceri. Cum itaque hoc in se fidelis anima ostendit, quasi oliua florem protulit. Sed cum quidam ex talibus rursus cœperint mundi gloriam quam contempserant quærere, & terrenis rebus quas spreuisse videbantur, insatiabiliter inhiare, vacare iurgijs, B proximorum læsiones exquirere: nimirum proiecit oliua florem quem proposuit: quia rudimenta boni studij ad perfecta opera non perduxit. Sed sciendum est, quia hæc semper eis eueniunt, qui Deũ puro ac simplici studio non sequuntur. Vnde rectè subditur: *Congregatio enim hypochritæ sterilis.* Cępta enim bona non amitteret, si hypocrita non fuisset. Congregant verò & hypocritę bona opera, sed eorum sterilis est ipsa congregatio, quia per hoc quod agunt, fructũ recipere in æterna retributione non appetũt. C Fęcundi ac virides in suis operibus, humanis oculis videntur: sed in conspectu occulti iudicis, infęcundi, & aridi apparent. Sæpe verò æstu auaritiæ accẽsi, eo maiora de se opera humanis oculis ostendũt, quo ampliora sibi ab hominib⁹ offerri munera appetũt. Vñ adhuc subditur:

Quid sit munus ab ore & à manu percipere. Cap. XXV.

ET ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Sicut D enim corpus in tabernaculo, sic mẽs habitat in cogitatione. Sed ignis tabernacula deuorat, cum æstus auaritiæ cogitationes deuastat. Et fit plerunq; vt hypocrita aurum vel quæque bona corporalia ab hominibus accipere contemnat sed quia hæc non accipit, maiores ab eis recipere laudes quęrat, & fortasse mun⁹ se accepisse non æstimat, quia bona corporalia recipere recusat. Vnde sciẽdum est, quia aliquando munus à manu, aliquãdo verò ab ore porrigitur. Nam qui nummum tribuit, munus ex manu dedit. Qui autem verbum laudis impendit munus ab ore protulit. Hypocrita itaq; etsi exteriora dona quæ terrenæ forsitã necessitati congruunt, accipere recusat, plus est quod sibi retribui appetit, cum vltra meritum laudari desiderãs, munus ab ore quærit. Et quia in ipso laudis appetitu nimio cor ardore succenditur, dicatur rectè: Et ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt. Sin verò eorum tabernacula, corpore debemus accipere, in quibus illorũ animæ habitant, ignis eorum tabernacula deuorat, quia qui hic in mente ardent igne auaritiæ, illic etiam in carne concremantur ignibus gehennæ. Et quia mens hypocritę nunquam vacat à malitiæ cogitatione, nam siue terrena quæque seu laudem appetat, hæc alijs inuidet quæ sibi tribui anhelat: & tanto cęteros ostendere peruersos molitur, quanto videri sanctior omnib⁹ appetit, vt ex eo quòd alij despicabiles fiunt, ipse reuerentior semper appareat. Vnde fit vt de opinione proximi ante humana iudicia, in quæ suæ laqueos prætendat, vt eorum quibus placere appetit: solus æstimationem capiat. Vnde & sequitur: *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem, & vterus eius præparat dolos.* Doloré quippe concipit, cum peruersa cogitat. Iniquitatem parit, cum explere cęperit quod cogitauit. Inuidendo dolorem concipit, derogando iniquitatem parit. Grauis quippe est iniquitas, quando is quis peruersus est, ostendere alios peruersos molitur, vt inde ipse quasi sãctus appareat, quod alios sanctos nõ esse docuerit. Sciendũ verò ꝙ in sacro eloquio, uentris vel vteri nomine mẽs intelligi. Hinc est. n. quod per Salomonem dr̃ Lucerna dñi spiraculũ hominis, quæ inuestigat omnia secreta vẽtris. Lux enim gratiæ quæ desuper venit spiraculum homini præstat ad vitã. Quæ videlicet lux omni secreta ventris inuestigare dicitur, quia occulta menis penetrat, vt ea quæ de seipsa latebant animã, ante eius oculos flenda reducat. Hinc Hieremias ait: Ventrem meum, vẽtrem meum

Pro. 20. Hie. 4.

meũ doleo. Qui vt ventrẽ suũ quid dixisset ostẽderet, adiunxit. Sensus cordis mei turbati sunt. Ventri itaq; noĩe, rectè mẽs accipitur, q̃a sicut proles in vtero concipitur, sic cogitatio in mẽte gñatur, & sicut in vẽtre cibi, ita cõtinẽtur in mẽte cogitationes. Vterus itaq; hypocritę p̃parat dolos, q̃ tanto semp̃ maiorẽ in malitiã cõtra p̃ximos in mẽte cõcipit, q̃to solus prę oĩbus videri innocentior quærit. Hęc idcirco Eliphas p̃tulit, q̃a beatũ Iob tanto percussum verbere p̃p hypocrisin putauit. Sed eius verba etsi multis congruũt, ab ipso solo aliena sunt, p̃ quo solo dicebãtur: q̃a sãctus vir nihil in suis actibus duplicitatis habuit, quem testis veritas de cordis simplicitate laudauit.

Libri duodecimi Moralium Sancti Gregorij finis.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS Moralis,

LIBER DECIMVSTERTIVS

Exponens moraliter duo capita textus beati Iob, scilicet decimumsextum, & decimumseptimum. Cap. I.

ESSE hoc peruersorum proprium solet, q̃ sua mala p̃ conuitiũ bonis ingerunt, priusquã de eis ipsi veraciter accusentur, & dũ metuunt increpari de his q̃ faciũt, aduersantes suis prauitatibus iustos hęc facere testãtur. Sãcti aũt viri patienter audiunt ẽt quę nunq̃ fecisse meminerunt, quãuis ea mala quæ sibi ingeri conspiciũt, ab ipsis suis criminatoribus nouerint p̃petrata, & cùm eos p̃dicando corrigere non pñt, patiẽdo tolerãt, quatenus si fructũ conuersionis eorũ cõsequi non valent, ex ipsis tñ pręmiũ longanimitatis acquirant: Vnde & sãcta Ecclesia Dauid prophetæ vocibus dicit: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores: quia uidelicet dũ hæreticos uel quoslibet reprobos quos corrigere non ualet, tolerat, facta peccãtium supra dorsũ portat. Beatus itaq; Iob vidẽs Eliphas amicũ suum multa cõtra se de hypocrisi conquerentem, qui ex consolationis verbo ad amaritudinem increpationis eruperat, & simulatus cõsolator appetebat, per patientiam suam typum seruat Ecclesiæ, quæ nouit talia audiendo tolerare, & cum eius sermo admittitur, ratiocinando destruere, & dicit:

De patiẽtia sanctorum.

Ps. 128.

A

B

BEATI IOB CAPVT DECIMVM-SEXTVM.

IOB autem respondens dixit: Audiui frequenter talia. Consolatores onerosi omnes vos estis. Nunquid habebunt finem verba ventosa, aut aliquid tibi molestum est si loquaris? Poteram & ego similia vestri loqui. Atque vtinam esset anima vestra pro anima mea. Consolarer & ego vos sermonibus: & mouerẽ caput meum super vos. Roborarem vos ore meo, & mouerem labia mea, quasi parcens vobis. Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus, & si tacuero, non recedet à me. Nunc autem oppressit me dolor meus, et in nihilum redacti sunt omnes artus mei. Rugæ meæ testimonium dicunt contra me, & suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam, contradicens mihi. Collegit furorem suum in me, & comminans mihi, infremuit cõtra me dentib suis. Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Aperuerunt super me ora sua, & exprobantes percusserunt maxillã meã: satiati sunt panis meis. Conclusit me Deus apud iniquũ, & manibus impiorũ me tradidit. Ego ille quondã opulentus repentè contritus sũ. Tenuit ceruicẽ meã confregit me: et posuit me sibi quasi in signum. Circumdedit me lanceis suis, conuulnerauit lumbos meos. Non pepercit, & effudit in terram uiscera mea. Concidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas. Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam. Facies mea intumuit a fletu, & palpebræ meæ caligauerunt.

D

uerunt. Hæc passus sum absque iniquitate manus meæ, cùm haberem mundas ad Deum preces. Terra, ne operias sanguinem meum, neque inueniat in te locum latendi clamor meus. Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis. Verbosi amici mei. Ad Deum stillat oculus meus. Atque utinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo. Ecce enim breues anni transeunt: & semitam per quam non reuertar, ambulo.

Caput II.

A*Vdiui frequenter talia.* Electi quippe frequenter aliena mala quasi sua audiunt, & ab his eis crimen impingitur à quibus crimina impincta perpetrantur. Hac autem responsione beatus Iob illud Ecclesiæ tempus significat, quo oppressa ab aduersariis, temporali eorum potẽtia quasi deiecta creditur. Vnde sequitur: *Consolatores onerosi omnes vos estis.* Siue enim hæretici, seu praui quilibet, cùm laborare bonos in aduersitate cõspiciũt, in eo quòd illos consolari appetunt, mala eis persuadere conantur. Vnde non immeritò bonorum mentibus onerosa fit eorum consolatio, quia inter uerba dulcedinis, uirus propinare cupiunt erroris, & dum dictis lenibus dolores quasi leuigant, peccati onus imponere festinant. Sed electi viri etiam cum tpali gloria priuantur, interni gloriam iudicij nõ amittunt. Nam sciunt & foris aduersa perpeti, & tamẽ interius infracti, recta sine pauore defendere: Vnde subiungitur. *Nunquid habebunt finem verba ventosa?* Ventosa enim verba sunt, quæ inflationi temporali potius quam rectitudini seruiunt. Sæpe autem mali etiam bona dicunt, sed quia bene non dñt, ventosa verba proferunt. Nam dicta reorum & si qñ sana sunt per sñiam, inflata tñ sunt per elationem. In hoc verò quod dictum est: Consolatores onerosi oẽs vos estis: quid aliud beati Iob magisterio docemur, nisi vt quisque perpendere sollicitè sciat, ne luctus tempore, verba increpationis inferat. Si enim sunt quædam quæ increpari iure debeant, in afflictione postponenda

A sunt, ne cõsolator increpãdo dolorẽ augeat, quem lenire proposuerat. Sequitur: *Aut aliquid tibi molestum est si loqueris?* Mali viri cum alijs sibi similibus conuitiosa verba proferunt, eo citius obmutescunt, quo de se talia mox audiunt, qualia suis auditoribus dicunt. Cũ autem bonos viros per conuitiosa verba iaculantur, nihil eis molestiæ ex conuitio nascitur, qui contra tacentes loquuntur, nec compelluntur audire quod sunt, quia iusti conuitia non reddunt, & dum coguntur audire quod non sunt. Bene ergo dicitur:

B Aut aliqd tibi molestũ est si loqueris? Ac si ei apertè diceretur: Eo plus loqueris, quo à me molestum aliquid de tua actione non audis. Vnde & subditur:

Quod pro qualitate personarum temperanda sit correctio doctorum. Cap. III.

P*Oteram & ego similia vestri loqui.* Narrat iustus quid facere potuit, sed ne iustitiam deserat, qđ facere potuit, declinat. Sequitur: *Atque vtinam esset anima ve-*

C *stra pro anima mea, consolarer & ego vos sermonibus, & mouerem caput meum super vos. Roborarem vos ore meo: & mouerem labia mea, quasi parcens vobis.* Aliqñ necesse est: ut prauis mentibus quę humana prędicatione corrigi nequeunt, diuina flagella optari benignè debeãt. Qđ cum magno fit amoris studio, uidelicet nõ errantis pęna, sed correptio quęritur, & oratio potius quàm maledictio esse mõstratur. In his aũt verbis hoc beatus Iob monstratur intẽdere, vt amici qui dolori illius per charitatem compati nesciebant, ab experimẽto discerent, alienę afflictioni qualiter misereri

D debuissent, atq; edomiti doloribus à sua passione traherẽt, cõsolationẽ alijs qualiter inferret, & tũc salubrius intrinsecus viuerent, cũ aliqd extrinsecus de infirmitate sentirẽt. Notandũ q̄ nõ ait: Vtinam esset aĩa mea pro anima vestra, sed vtinã esset anima vestra pro anima mea, q̄ a pfecto sibi malediceret, si se illis fieri similem optaret. Illis verò meliora uoluit, quos sibi fieri similes quęsiuit. Consolamur verò prauos in flagello cõstitutos, cũ de exteriore percussione interiorẽ in-

mis

eis conualescere salutem indicamus Caput etiam mouemus, cum mentem, quæ principale nostrum est, ad compassionē inflectimus. Eosq; inter flagella roboramus, cum doloris eorū vim verbis mitibus lenimus. Sunt nāq; nonnulli qui dū interna nesciunt, de malis exterioribus desperabiliter affligunt, de quibus per
Ps. 139. Psalmistam dicitur. In miserijs non subsistent. Ille etenim bene nouit in exterioribus miserijs subsistere, qui scit semper de spe interna gaudere. Quòd verò non ait parcens, se quasi parcēs vobis, nequaquam hoc negligenter prætereūdum puto: quia sancta Ecclesia disciplinę vigorē cū permixtione mansuetudinis seruans, aliquando malis & quasi parcens nō parcit, aliquando verò & quasi non parcēs parcit. Quod melius ostendimus, si ipsa quæ plerūq; accidunt, proferamus. Ponamus itaq; ante oculos mentis, duos prauos intra sanctam Ecclesiam esse constitutos, quorum sit vnus potens & proteruus, alter mitis & subditus. Si quā miti & subdito culpa surripuerit, hanc protinus increpādo prædicator insequitur & corripit, eumq; corripiendo à culpa liberat, atque ad viam rectitudinis reformat. Quid itaq; huic nisi non parcens pepercit? quia dum correptionis verbū nō distulit, citius hunc à culpa liberauit. Liberè enim arguens non pepercit, sed in eo ꝙ correxit, pepercit. At contra potēs & proteruus, cum aliquid perpetrasse cognoscitur, tempus quæritur vt de malo quod fecit increpetur. Nisi enim prędicator sustineat quando proferre congruè correptionem possit auget in eo malum quod insequitur. Sæpe.n. contingit, vt talis sit, q̃ nulla increpationis verba suscipiat. Quid itaq; in huius culpa prædicatori agendum est, nisi vt in sermone admonitionis quē pro cōmuni salute omniū auditorum facit, tales culpas ad medium deducat, quales eū perpetrasse cōsiderat, qui & presto est & de solo adhuc argui non potest, ne deterior fiat? Et cū generaliter contra culpam inuectio intēditur, correptionis verbū libenter ad mētē ducitur, quia potens prauus ignorat, ꝙ sibi hoc specialiter dicatur. Quid itaq;

A isti prædicator suus nisi parcens minimè pepercit? cui & specialiter correptionis verba non intulit, & tamen vulnus illius sub cōi admonitione percussit. Vnde fit plerunq;, vt eo vehementius perpetratā culpē lugeat, quo reatū suū & cum se ꝑcussum sentiat, nesciri putat. Magna itaque prædicationis arte agendum est, vt Ars corrigendi proteruos. q̃ ex aperta correptione deteriores fiūt, quodā tēperamēto correptionis ad salutem redeant. Vnde etiā Paulus dicit: Quę 1. Co. 12. putamus ignobiliora mēbra esse corporis, his honorē abundantiorem circūdamus, & inhonesta nostra abundantiorē
B honestatem habent, honesta autem nostra nullius egent. Sicut enim inhonesta membra in corpore, ita quidam sunt intra sanctā Ecclesiā potentes & proterui. Quid dum aperta inuectione feriri nequeūt, quasi honore tegminis velantur. Sed hæc de occultis potētium delictis loquimur. Nā quādo & alijs cognoscentibus peccant, alijs etiam cognoscentibus increpandi sunt: ne si prædicator tacet, culpā approbasse videatur, atq; hæc crescens in exemplum veniat, quam pastoris lingua nō secat. Sancta ergo Ecclesia,
C cū per prædicatores suos quædam facta malorum sub dispensatione inuectionis increpat, labia quasi parcēs mouet, sed tamē parcēdo nō parcit, quia ab inuectione culpæ generaliter non tacet, quā specialiter tacet. Sequitur: *Sed quid agam? Si locutus fuero, non quiescet dolor meus, & si tacuero, non recedet à me.* Hoc personæ beati Iob qualiter cōgruat, nullus ignorat. Sed si ad sanctæ Ecclesiæ typum trahatur, hæc & cum loquitur, dolor minimè
D quiescit quādo locutione sua peruersos minimè corrigi cōspicit. Et cū tacet, dolor minimè recedit, quia etsi aduersa cōticuerit, hoc ipsum amplius quod tacet gemit, quia se tacente, peruersorum culpas excrescere conspicit. Sequitur:

Quanta aduersitatum tempore à falsis & fictis fratribus patiantur electi. Caput IIII.

NVnc autem oppressit me dolor meus, & in nihilū redacti sunt omnes artus mei. Dolore suo sancta Ecclesia premitur,

qñ in malitia sua crescere puersos intue A tur. Et q̃a dũ praui crescunt, et infirmi q in ea sunt, ad insequẽda studia prauitatis irritãtur, rectè additur: Et ad nihilum redacti sunt oẽs artus mei. Et sicut n. per ossa fortes, sic p artus, infirmi quiq; designari solent. Mẽbra ergo Ecclesiæ ad nihilum rediguntur, qñ ex imitatione prauorũ in hoc mũdo crescentium, infirmi quiq; deterius infirmantur. Videntes etenim fœlicitatem malorum, sæpe ab ipso fidei statu delabuntur, bona temporalia appetunt, & ueluti in nihilum rediguntur: quia dum manentem Dei essentiam deserũt, diligentes transitoria, quasi ad nõ esse tendunt. Bene autem dicitur: Nunc autẽ oppressit me dolor meus: q̃a uidelicet tempus doloris Ecclesiæ modo est, & tẽpus gaudij postmodũ sequetur. Sæpe uero cõtingit ut sancta Ecclesia nõ solũ infideles atq; extra positos aduersarios toleret, sed eorũ quoq; insidias atq; aduersitatẽ uix ferat, quos intus habet. Vnde beati uiri uoce aptè mox subditur:

5 *Et rugæ meæ testimonium dicunt contra me.* Quid per rugas, nisi duplicitas designatur? rugæ itaque sunt sanctæ Ecclesiæ omnes qui in ea dupliciter uiuunt, qui fidem uocibus clamant, operibus denegãt. Hi nimirũ pacis tempore, quia huius mundi potestatibus eandem fidem honori esse cõspiciunt, fideles se esse mẽtiuntur. Sed cũ sanctã Ecclesiã subita aduersitatis procella turbauerit, ilico ostẽdũt quid in perfida mẽte moliuntur. Has autẽ rugas in electis suis sancta Ecclesia non habet, quia uidelicet nesciũt aliud de se foris ostẽdere, & intus aliud habere. Vnde rectè egregius prædicator dicit:

Ephe. 5. Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiã non habentẽ maculã aut rugã. Maculam quippe & rugã nõ habet, quę & turpitudine operis, & duplicitate sermonis caret. Sed quia nunc intra sinum fidei multos etiã reprobos tenet, cũ tẽpus persecutionis exarserit, ipsos hostes patit, quos prædicationis uerbis alere antè uidebat. Dicat ergo: Rugæ meæ testimoniũ dicũt cõtra me, id est, ipsi me insequendo increpant, qui nunc in meo corpore positi, duplicitatis suæ in se malitiã nõ emẽdant.

Vnde benè adhuc subditur: *Et suscitatur falsiloquus aduersus faciem meam, contradicens mihi.* Etiam pacis suæ tẽpore sancta Ecclesia falsiloquium patitur, dum sunt in ea multi qui de ęternitatis promissione diffidunt, & tamen se fideles esse mentiuntur. Qui dum prędicationi eius aperte contradicere non pręsumunt, falsiloquium non contra faciẽ, sed quasi post dorsum patitur. Sed cum malitiæ tẽpus eruperit, is qui nunc metuens derogat, ad cõtradicendum ante faciẽ uenit, quia verbis verę fidei, apertis vocibus obsistit. Sciendum verò est, quia cum hęc B à carnalibus patimur, non tam ipsi sunt qui in nostra morte sęuiunt, quam malignus spiritus, qui eorũ mentibus principatur, sicut per Paulum dicitur: Non Ephe. 6 est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum. Vnde cum hic quoque de falsiloquio loqueretur, aptè mox ad describendum eius falsiloquij principẽ, verba conuertit, dicens:

Quòd sicut pauperes spiritu & simplices ad prędicandum Christus elegit, ita astutos & du- C *plices antichristus ad falsitatis prædicationem assumet.* *Cap. V.*

Collegit furorem suum in me: & comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis, hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. 6 Quid aliud omnes iniqui quam membra sunt diaboli? Ipse itaq; per eos agit, quicquid in eorum cordibus ut agere debeant immittit. Habet autem etiam nunc diabolus contra sanctam Ecclesiã furorem, sed sparsus eius furor est, quia D occultas tentationes per singulos mouet. Cum verò contra eã in aperta persecutione proruperit, furorem suum in eam colligit, quia in afflictione illius tota se intentione constringit. Membra autẽ eius hoc pacis tempore idcirco contra electos collectum furorem non habent: quia malitiam suam minus se sentiunt posse implere quàm uolunt. Cum vero sibi suppetere licentiam prauitatis aspexerint, tanto hanc audacius

seuiunt,

feriunt, quanto & contra illa ex unanimitate glomerantur. Rectè itaque nunc dicitur: *Collegit furorem suum in me*. Cuius adhuc furor vt latius exponatur dicitur: *Et comminans mihi, infremuit contra me dentibus suis*. De quo subditur: *Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est*. Ille quippe antiquus hostis Ecclesię, cõtra hanc dentibus fremit, eãq; terribilibus oculis intuetur, quia p alios crudelia exercet, & per alios quæ exerceat prouidet. Dentes nanque huius hostis, sunt bonorum persecutores atq; carnifices, qui eius membra laniant, dum electos illius suis persecutionibus affligunt. Oculi verò huius hostis, sunt hi qui contra eam prouident mala quæ faciant, suisq; consilijs persecutorum eius crudelitates inflammant. Antiquus ergo eius aduersarius fremit contra eam dentibus suis, dum per crudeles reprobos in ea insequitur vitam bonorum. Intuetur hanc terribilibus oculis, quia prauorum consilijs non cessat mala exquirere, in quibus hanc semper deterius affligat. Nam sicut incarnata veritas in prædicatione sua paupcres idiotas & simplices elegit: sic è contrariò damnatus ille homo quem in fine mundi apostata angelus assumit, ad prædicandam falsitatem suam, astutos ac duplices, atq; huius mundi scientiam habentes electurus est. Vnde & per Esaiam dicitur: Vę terræ cymbalo alarum quæ est trans flumina Aethiopiæ, quæ mittit in mari legatos & in vasis papyri super aquas. Terra quippe cui væ dicitur, ille principaliter homo damnatus est, qui alarum cymbalum vocatur: quia hi qui per superbiam in altitudinem cogitationis euolant, eundem peruersum hominem prædicando sonant. Quæ scilicet terra rectè trans flumina Aethiopiæ esse perhibetur: Aethiopia etenim nigrum populum mittit, & omnem hominem mundus ille quia peccatorem profert, quasi nigrum Aethiopia populum parit. Sed terra cui væ dicitur, trans flumina Aethiopiæ esse perhibetur, quia damnatus ille homo tanta immensitate iniquus est, vt omnium peccantium peccata transcendat. Qui mittit in mare legatos, quia prædicatores suos in seculum spargit. De quibus rectè subditur qualiter mittantur, dum dicitur: In vasis papyri super aquas. Ex papyro quippe charta est. Quid itaq; per papyrum, nisi secularis scientia designatur? Vasa ergo papyri sunt corda doctorũ seculariũ. In vasis igitur papyri super aquas legatos mittere, est prædicationem suam in sapientũ carnalium sensibus ponere, & defluentes ad culpam populos vocare. Qui ergo illic p vasa papyri, ipsi hic quia carnaliter vident, per oculos designantur. De quibus & adhuc subditur: *Aperuerunt super me ora sua exprobrantes*. Ora sua reprobi exprobrãtes aperiunt, cũ & erroris sui mala prędicare non metuũt, & prędicamenta rectę fidei irridẽt. De quib. sciendũ est, quia illos præcipuè in sancta Ecclesia psequũtur, quos multis cõspiciũt esse pro futuros, qui vitam carnaliũ uerbo correptionis cõterũt, eosq; in Ecclesiæ corpore spiritaliter vertũt. Vnde & subditur:

(Margin: Antichristus scilicet. — Esa. 18. 7)

Quòd Christi maxillam percutit, qui veritatis persequitur prædicatores, & doctrinæ Euangelicæ contradicit, & de varijs pressuris Ecclesiæ. *Cap. VI.*

Percusserunt maxillam meam, satiati sunt pęnis meis. Maxilla quippe Ecclesię, sancti pdicatores sunt, sicut sub Iudęæ specie per Hieremiã dr: Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius: Thren. 1. quia in aduersitate Ecclesiæ illi amplius plangunt, qui vitã carnaliũ confringere prædicando nouerunt. Per ipsos quippe sancta Ecclesia iniquos à vitijs conterit, & quasi glutiens in sua membra conuertit. Vnde ipsi quoq; primo prædicatori velut maxillæ Ecclesiæ dicitur: Occide & Act. 10. manduca. Hinc est ẽt quod Sampson ma- 8 xillam asini tenuit, & hostes perimit, qa Iud. 15. redemptor noster simplicitatem atq; patientiam prædicantium, suæ manu virtutis tenens, à vitijs suis carnales interfecit. Et maxilla in terram proiecta postmodum aquas fudit, quia data morti prædicatorũ corpora, magna populis mõstrauere miracula. Maxillã ergo Ecclesię peruersi feriũt, cũ bonos prędicatores inse-

insequuntur. Et quia tunc reprobi gran-
de se aliquid fecisse æstimant, cùm uitam
prædicatorum necant, post percussioné
maxillæ aptè subiungitur: *Satiati sum pœ-
nis meis*. Illa quippe eos pęna satiat, quæ
mé tum Ecclesiæ pręcipuè castigat. Sequi-
tur: *Conclusit me Deus apud iniquum & ma-
nibus impiorum me tradidit*. Electorũ popu-
lus apud iniquum concluditur, cum eius
caro antiqui hostis persecutionibus tem
poraliter datur: Qui non spiritui sed ma
nibus impiorum traditur, quia quo húc
in mente capere nequeunt, eo cótra car
nem illius crudelius inardescunt. Sed san
ctus Ecclesiæ populus, cum aduersa per-
peti grauiter cœperit, & infirmos suos
conspexerit ad deteriora delabi, pacis
suæ tempora ad mentem reuocat, quan-
do fideles suos prædicationis suæ opu-
lentia pascebat. Vnde aptè subiungitur:
*Ego ille quondam opulentus, repente contritus
sum*. In eo qp se repentè contritum asser-
uit, infirmorum mentem improuidã desi
gnauit. Qui dum mala quæ uentura sunt
præuidere nesciunt, tanto eis grauiora
fiunt, quanto ab eis inopinata toleran-
tur. Firmis aũt mentibus repẽtè aduersa
non ueniunt, quia priusquam ueniant,
præuidentur. Quod tamen nunc quoq;
sancta Ecclesia in quibusdam retro laben
tibus patitur, qui post doctrinæ opulen-
tiam subitis aliquando vitijs conterun-
tur, vt sic in quibusdam malis corruant,
ac si verbi pabulum nunquam habuissét.
Sequitur: *Tenuit ceruicem meam, confregit
me, & posuit sibi quasi in signum*. Sicut in ma
lis ceruix superbiam, sic in bonis liberta-
tis erectionem signat. Vnde nonnunquã
ipsa quoq; superbia pro erectionis auto
ritate ponitur, sicut per prophetam dñs
Esa. 60. sanctæ Ecclesiæ pollicens dicit: Ponam
te in superbiam seculorum. Et quia per-
secutionis tempore infirmi quidam vera
quæ sentiunt, prædicare libere non prę-
9 sumunt, rectè de hoc hoste dicitur: *Tenuit
ceruicem meam, confregit me*. Fortasse autem
hi ceruicis appellatione signati sunt, qui
pacis eius tempore plus quàm decet eri-
guntur, & sub occasione defendendæ re-
ctitudinis, vitio deseruiunt elationis.
Qui persecutionis tempore idcirco ad-

A uersa plus sentiũt, quia de prosperis ex-
tolluntur. De quibus bene dicitur: *Te-
nuit ceruicem meam, confregit me*. Id est, ela-
tioné quam in infirmis habui, districtio-
ne suæ percussionis inclinauit. *Et posuit
sibi quasi in signum*. Constat nimirum quia
idcirco signum ponitur, vt sagittarum
emissione feriatur. Fidelis itaq; populus
in signum hosti suo est positus, quia eum
semper suis ictibus impetit, eumq; suis
persecutionibus affligit. Qui enim in
hac vita assidua mala toleraret, uelut in
signum positus, ictus excipit ferientis.
Vnde & prædicator egregius cùm perse
B cutionum mala toleraret, atque sub per-
secutione aduersariorum gemeret, tene
ram discipulorum mentem de suis affli-
ctionibus consolans ait: Ipsi enim scitis
quòd in hoc positi sumus. Ac si eis aper-
te dicatur: Quid in hoc tempore vulne-
ra nostra miramini, qui si æterna gaudia
quærimus, huc ad hoc venimus, ut feria-
mur. Sequitur: *Circumdedit me lanceis suis,
conuulnerauit lumbos meos, non pepercit, &
effudit in terram viscera mea*. Hæc iuxta lite
ram beato Iob congruere posse uidebãtur,
per hoc quod dicitur: Circundedit
me lanceis suis, conuulnerauit lumbos
C meos, nõ pepercit, nisi subderetur quod
de eo minime scriptũ legitur, effudit in
terram uiscera mea. Ex qua re necesse
est vt dum hæc iuxta literam inuenire
non possumus, ea quæ in verbis eius se-
cundum historiam sonant, iuxta spiri-
tum inquiramus. Sancta Ecclesia lanceis
ab hoste suo circumdatur, quando in mé
bris suis ab impugnatore callido tenta-
tionum iaculis impetitur. Bene autem
circundari lanceis dicimur, quia anti-
quus hostis tentationis suæ vulnere ab
D omni parte nos impetit. Sępe enim dum
gula restringitur ut libido subigatur, ina
nis gloriæ aculeus mentem pulsat. Si au-
tem corpus abstinentiæ afflictione non
atteritur, contra mentem libidinis flam-
ma se excitat. Sæpe dum seruare parsimo
niam nitimur, ad tenaciam labimur. Et
sæpe dum possessa effusè tribuimus, ad
auaritiam ducimur, quia rursum collige-
re quærimus quod tribuamus. Dũ ergo
antiqui hostis iacula vbique nos impe-
tunt,

tunt, rectè nunc dicitur: Circundedit me lanceis suis. Et quia omne peccatum hostis quidem callidus suadet, si nos eius suasionibus consentiendo perpetramus, aptè subiungitur: *Conuulnerauit lumbos meos*. In lumbis quippe luxuria est. Vnde & is qui cupiebat uoluptatem libidinis à corde extinguere, prædicauit dicens: Succincti lumbos mentis uestræ. (1. Pet. 1.) Cùm ergo antiquus hostis fidelem populum ad luxuriam pertrahit: hunc procul dubio in lumbis ferit. Vbi notandum quoque est quòd nó ait uulnerauit, sed cóuulnerauit lumbos meos. Sicut enim loqui aliquando unius est, colloqui uerò duorum uel fortasse multorum: sic antiquus hostis quia nos ad culpam sine nostra uoluntate non rapit, nequaquam lumbos nostros uulnerare, sed conuulnerare dicitur: quia hoc quod nobis ille male suggerit, nos sequentes ex uoluntate propria implemus, & quasi cum ipso nos pariter uulneramus, quia ad perpetrandum malum ex libero simul arbitrio ducimur. Sequitur: *Non pepercit*. Ac si dicat non destitit. *Et effudit in terram uiscera mea*. Quid aliud sanctæ Ecclesiæ uiscera debemus accipere, nisi eorum mentes qui eius quædam in se mysteria continent, qui ad intima sacramenta deseruiunt? Sed antiquus aduersarius cùm fideles quosdam qui interioribus sacramétis deseruire uidebantur, ad secularia negocia ptrahit, eius proculdubio uiscera in terram fundit: quia illos in rebus infimis conculcat, qui prius in occultis ac spiritalibus actibus latebant. Sequitur: Concidit me vulnere super vulnus.] In infirmis suis sancta Ecclesia vulnere super vulnus conciditur, quando peccatú peccato additur, vt culpa vehementius exaggeretur. Quem enim auaritia ptrahit ad rapinam, rapina ducit ad fallaciã, ut perpetrata culpa ex falsitate etiam defendatur: quid iste nisi super vulnus concisus est vulnere? Vnde bene quoque p prophetam dicitur (Osee 4.): Maledictum & médacium & homicidium & furtũ & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Solet enim sanguinis nomine signari peccatum. Vnde is qui à peccatis liberari desiderat, per pœnitentiam clamat (Psal. 50.): Libera me de sanguinibus. Sanguis ergo sanguinem tangit, cũ culpa culpam cumulauerit. Et quia cũ uulnus vulneri additur, vires contra nos antiq. hostis uehementius excrescunt, rectè subiungitur: *Irruit in me quasi gigas*. Facilè quippe inimico resistitur, si non ei vel in multis lapsibus, uel in uno diutius cõsentiatur. Sin verò eius suasionibus anima subesse consueuerit, quãto se ei crebrius subijcit, tanto eũ sibi intolerabiliorẽ facit, vt ei reluctari non valeat: quia nimirũ malignus aduersarius contra hanc ex praua consuetudine deuictã, quasi more gigantis pugnat. Sed tñ plerunq; sancta Ecclesia ẽt post perpetratas culpas, mẽtes fideliũ ad pniam reuocat, & peccata operis virtute spontaneæ afflictionis mundat. Vnde bene subditur: *Saccum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam*. Quid in sacco & cinere nisi pnia? quid in cute & carne nisi peccatum carnis debet intelligi? Cùm ergo quidã post lapsum carnis ad pœnitentiam redeunt, quasi saccus super cutem consuitur, & cinere caro operitur: quia culpa carnis per pœnitentiam tegitur, ne indistricti iudicis examine ad vltionem uideatur. Infirma autem membra sua sancta Ecclesia cùm à peccatis retrahit, atque ad pœnitentiæ remedium ducit: hęc proculdubio fletibus adiuuat, ut ad recipiendam autoris sui gratiam conualescant, & per fortes plangit quod non fecit, quod in membris suis debilibus quasi ipsa fecit. Vnde bene adhuc subditur:

Quòd prælati sanctæ Ecclesiæ, subditorum peccata quasi propria plangunt, & dum viderint aliquos pœnitentes, aliquos in malis perseuerantes, iudicia diuina mirantur. Cap. VII.

11 F*Acies mea intumuit fletu*. Facies quippe sanctæ Ecclesiæ sunt hi qui in locis regiminum positi, apparent primi vt ex eorum specie sit honor fidelis populi, etiam si quid in corpore latet deforme. Qui nimirum prælati plebibus plangunt culpas infirmantium, seque sic de alienis lapsibus, ac si de proprijs affligũt.

Et sæpe dum quosdam uident ad ueniā post culpas redire quosdam in iniquitate persistere, occulta omnipotentis Dei iudicia mirātur, sed penetrare nequeūt. Obstupescunt enim quæ non intelligūt. Vnde & aptè subditur: *Et palpebræ meæ caligauerunt.* Palpebræ enim recte appellati sunt, qui ad preuidenda pedum itinera uigilant. Sed quia occulta Dei iudicia nec prepositi uigilantes intelligunt, palpebræ sanctæ Ecclesię caligant. Sed ut sæpe iam me dixisse memini, beatus Iob sanctę Ecclesiæ typum tenens, modo uoce corporis, modo autem uoce capitis utitur, & dum membris eius loquitur, repēte ad uerba capitis leuatur. Vnde hic quoque subiungitur:

Quòd sanguis Christi melius loquitur quàm Abel: quia sanguis Abel ultionem, sanguis uero Iesu ueniā impetrat. Cap. VIII.

HAec passus sum absq; iniquitate manus meæ, cū haberē mundas ad deū preces. Absq; iniquitate .n. manus suæ ꝑtulit, q peccatū nō fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, & tñ dolorē crucis pro nostra redēptione tolerauit. Qui solus præ omnibus mundas ad Deū preces habuit: q̄a & in ipso dolore passionis pro persecu-
Luc. 23. torib. orauit, dicēs: Pater dimitte illis, nō .n. sciunt quid faciunt. Quid .n. dici, quid cogitari in prece mundius pōt, quam cū & illis misericordia intercessionis tribuitur, a q̄bus toleratur dolor? Vnde factū est, vt redemptoris nostri sanguinē, quē ꝑsecutores sæuientes fuderāt, postmodū credentes biberent, eumq; esse Dei filiū prædicarent. De quo videlicet sanguine aptè subiungitur: *Terra ne operias sanguinem meū, nec inueniat in te latendi locū clamor meus.* Peccanti homini dictū est. Terra
Gen. 3. es, & in terrā ibis. Quæ scilicet terra redēptoris nostri sanguinē non abscondit: quia vnusquisq; peccator redemptionis suæ preciū sumens confitetur ac laudat, & quibus valet ꝓximis innotescit. Terra etiā sanguinē eius non operuit, quia sancta Ecclesia redēptionis suæ mysteriū
12 in cūctis iā mūdi partibus ꝑdicauit. Notādū quod subditur: Neque inueniat in te latēdi locū clamor meus. Ipse enim sanguinis redēptionis qui sumitur, clamor nostri redēptoris est. Vnde et Paulus dicit: Et sanguinis aspersionē melius loquētē quā Abel. (Heb. 12) De sanguine Abel dictū fuerat: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. (Gen. 4) Sed sanguis Iesu melius loquitur q̄ Abel: quia sanguis Abel mortē fratricidæ fratris petiit, sanguis aūt dñi vitā ꝑsecutoribus impetrauit. Vt ergo in nobis sacramentum dñicæ passionis non sit ociosum, debemus imitari quod sumimus, & ꝑdicare cęteris q̄d ueneramur. Locū enim latendi clamor eius in nobis inuenit, si hoc quod mēs credidit, lingua tacet. Sed ne in nobis clamor eius lateat, restat vt vnusquisq; iuxta modulū suū, viuificationis suæ mysterium proximis innotescat. Libet mentis oculos ad dominicæ passionis horam reducere, cum Iudæi persequentes sæuirent, discipuli timētes fugerent. Qui enim in carne mori videbatur, nequaquam deus esse credebatur. Vnde hic aptè subditur:

Quid testis filij sit pater & conscius: quia in omni trinitatis opere unum consilium est, et una uoluntas. Cap. IX.

ECcce enim in cęlo testis meus, & conscius meus in excelsis. Cùm enim filius labefactaretur in terrā, erat ei testis in cœlo. Testis quippe filij pater est, de quo ipse in Euangelio dicit: Et qui misit me pater, ipse testimoniū ꝑhibet de me. (Ioh.) Qui rectè etiā cōscius dicitur, q̄a una uolūtate, uno cōsilio pater cū filio semper operatur. Cuius etiā testis est, q̄a nemo nouit filiū nisi pater. Tūc ergo in cœlo testē, & cōsciū in excelsis habuit, quando hi q eū morientē in carne cernebāt, diuinitatis eius potentiā considerare nesciebāt. Et cū ignorarēt homines, in morte tamē mediatoris Dei & hominū non erat q cū ipso operabatur pater. Quod fortasse et ad uocē eius corporis referri ualet. Sācta nanq; Ecclesia idcirco aduersa uitę
pręsentis tolerat, ut hanc supna gratia 13
ad pręmia ęterna ꝑducat. Carnis suæ mortē despicit, q̄a ad resurrectionis gloriā intendit. Et trāsitoria sunt q̄ patitur, ꝑpetua q̄ pręstolarur. De quibus nimirū bonis

bonis perpetuis dubietatem non habét, quia fidele iam testimonium redemptoris sui gloriam tenet. Carnis quippe eius resurrectionem méte cõspicit, atque ad spem fortiter conualescit: quia quod in suo videt iam factum capite, sperat ut eius quoq; corpore, quod videlicet ipsa est, absq; dubietate secuturum. Quàm scilicet Ecclesiam Psalmista conspiciens in perpetua perfectione mansuram, sub appellatione lunæ describit dicens: Luna perfecta in æternũ. Quem quia ad resurrectionis spem dominica resurrectio roborat, rectè subiunxit: Et testis in cœlo fidelis. quia vt de sua resurrectione non trepidet, iam eum in cęlo qui resurrexit à mortuis, testem habet. Fidelis itaque populus cum aduersa patitur, cum duris tribulationibus fatigatur ad spem sequẽtis gloriæ mentem erigat, & de redẽptoris sui resurrectione confidens dicat. Ecce enim de cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. Qui rectè conscius dicitur, quia naturam nostram non solum creando nouit, sed etiam assumendo. Scire enim eius, est nostra suscepisse. Vnde etiam per Psalmistam dicitur: Ipse enim scit figmentum nostrum. Quid enim mirum si figmentum nostrum dicatur specialiter scire dum constet nihil esse quod nesciat? Sed figmentum nostrum scire eius, est hoc in seipso ex pietate suscepisse. Quæ tamen vox cum beato Iob congruere nobis etiam singulis potest: Omnis enim qui ex eo quod agit, humanas laudes appetit, testem in terra quærit. Qui autem de actibus suis omnipotenti Deo placere festinat, testem se in cęlo habere considerat. Et sæpe cõtingit, vt ipsa quoq; in nobis bona opera ab incautis hominibus reprehendantur. Sed qui testem in cœlo habet, reprehensiones hominum metuere non debet. Vnde adhuc subditur: *Verbosi amici mei, ad Deum stil-*
14 *lat oculus meus.* Quid enim per oculum, nisi cordis intentio designatur? sicut scriptum est: Si fuerit oculus tuus simplex totum corpus tuum lucidũ erit. Quia cũ bona intentione quid agitur, eius intentionis actio apud Deũ minimè fuscatur. Cũ ergo verbosi amici sunt, id est, cũ & ipsi derogãt, qui in fide sociãtur, ad Deum necesse est vt oculus stilet, quatenus nostra intẽtio tota in amoris intimi cõpunctione defluat & tãto subtilius se ad interiora erigat, quanto per exteriora opprobria repulsa, intus redire cogitur, ne foras euanescat. Sequitur. *Atque vtinam sic iudicaretur vir cum deo quõ iudicatur filius hominis cum collega suo.* Peccatores quidẽ nos esse semper agnoscimus, sed tamen sæpe in flagello positi, pro quo magis peccato flagellemur, ignoram⁹? & nosipsos subtili inquisitione discutimus, vt si quo modo possimus, causam percussionis nostræ inuestigare ualeamus. Quę dũ plerunque nos latet, fit nobis oneri cæcitas nostra, & de eo quod patimur, plus dolemus. Quisquis verò cũ collega suo ad iudicium accedit, & qđ sentit dicit, & quicquid contradicitur, agnoscit: & ꝙ voluerit, pulsat: & nouit vnde pulsatur: Qui.n. diuina animaduersione percutitur, dum nouit quidem quia vapulat, sed cur vapulet ignorat, quasi dicit ipse quod sentit sed quid contra se dicitur, nescit: quia ipse quidẽ ingemisci in verbere, sed Deus apertè non declarat pro qua eum feriat vltione. Itaque nunc dicitur: *Atque vtinam sic iudicaretur vir cum Deo, quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo.* Ac si apertè diceretur: Sicut in omni quod dico audior, sic omne quod de me dicitur, audirem. Quod tamen in hac vita fieri nullatenus põt: quia magna est interpositio oculis cordis nostri ad contẽplandã subtilitatẽ Dei, ipsa videlicet infirmitas nostra. Sed tunc ad purum intuebimur, cum à quo nũc subtiliter intuemur, cum hac infirmitate deposita, ad contemplationis internæ gratiam venerimus, de qua Paulus dicit: Tũc cognoscam, sicut & cognitus sum: Vnde beatus Iob videns eandem cognitionem plenissimè hic perfici nullatenus posse, de cæcitate quidem vitæ præsentis gemit, sed tamen se de eius breuitate consolatur, dicens: *Ecce enim breues anni transeunt, & semitam per quam non reuertar, ambulo.* Omne quod transit, breue est, etiamsi tardius terminari videatur. In mortis aut semita per quam non

nō reuertimur, ambulamus: non quò ad vitã carnis minimè resurgendo reducimur, sed quòd ad labores huius vitæ mortalis, vel ad conquirenda laboribus præmia iterum non venimus.

BEATI IOB CAPVT DECIMVM-SEPTIMVM

Piritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur: & solum mihi superest sepulchrum. Non peccaui & in amaritudinibus moratur oculus meus. Libera me, & pone me iuxta te: & cuiusuis manus pugnet contra me. Cor eorum longè fecisti à disciplina, propterea non exaltabuntur. Prædam pollicetur socijs: & oculi filiorum eius deficient. Posuit me quasi in prouerbium vulgari, & exemplum sum coram eis. Caligauit ad indignationem oculus meus & membra mea quasi in nihilum redacta sunt. Stupebant iusti super hoc: & innocens contra hypocritam subscitabitur. Et tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem. Igitur omnes vos conuertimini & venite, & non inueniam in vobis vllum sapientem. Dies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum. Noctem verterunt in diem, & rursum post tenebras spero lucem. Si sustinuero, infernus domus mea est: & in tenebris straui lectulum meum. Putredini dixi, pater meus es, mater mea, & soror mea vermibus. Vbi est ergo nunc præstolatio mea: & patientiam meam quis considerat? In profundissimum infernum descendent omnia mea. Putasne saltem ibi erit requies mihi?

Quòd timore iudicij, quanto finem suum magis propinquare cognoscunt electi, eo semetipsos terribilius discutiunt. Cap. X.

S*Piritus meus attenuabitur.* Attenuatur spiritus timore iudicij, quia electorum mētes quo amplius extremo iudicio propinquare se sentiunt, eo ad discutiendos semetipsas terribilius contremiscunt, & si quas in se carnales vnquã cogitationes inueniunt, pœnitentiæ ardore consumunt, nec cogitationes suas dilatari carnali voluptate permittunt, quia eo semetipsas dijudicãtes subtilius feriūt, quo districtum iudicē præstolãtur vicinum. Vnde fit vt propinquū sibi semper exitum suspicentur. Nam reproborū mentes idcirco multa nequiter agunt, quia hic se viuere diutius arbitrantur. Iustorum ergo attenuatur spiritus, sed crassescit iniquorū. Quo n. per elationē tument, eo attenuationem spiritus non habent. Iusti vero dum breuitatem suæ vitæ considerant, elationis & immunditiæ culpas declinant. Vnde & subditur: *Dies mei breuiabuntur, & solum mihi superest sepulchrum.* Qui n. considerat qualis erit in morte, semper fit timidus in operatione, atq; vnde in oculis suis iam quasi nō viuit, inde veraciter in oculis sui cōditoris viuit. Nil quo transeat appetit, cūctis p̄sentis vitæ desiderijs cōtradicit, & penè mortuum se cōsiderat, quia moriturum minimè ignorat. Perfecta enim vita est mortis imitatio, quam dum iusti sollicitè peragunt, culparum laqueos euadunt. Vnde scriptum est: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Vnde & beatus Iob quia dies suos considerat breuiari, & solū sibi superesse sepulchrū pensat, aptè subiungit: *Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus.* Ac si apertè dicat: Culpam non feci, & flagella suscepi. Sed hac in re animum mouet, quia in multis se huius historiæ locis peccasse confitetur, qua ratione peccasse se nunc abneget? Sed ad hęc ratio celeriter occurrit, quia nec tantū peccauit vt flagella mereretur, nec tamen esse sine peccato potuit. Nam quia non pro corrigenda culpa, sed pro gratia augēda percussus est, iudex ipse testatur, qui laudat & ferit. Et rursum quia sine peccato nō fuerit, nec ipse negat, qui à iudice laudatur, atq; ideo laudatur, quia nō negat. Sed credo quòd melius hæc verba discutimus,

ſcutimus, ſi dicta ex voce capitis ſentia- A
mus. Redemptor etenim noſter ad ere-
ptionem noſtram veniens, & non pecca
16 uit, & amaritudinem pertulit, quia pœ-
nam culpæ noſtræ ſine culpa ſua ſuſce-
pit, de cuius voce ſubditur: Libera me,
& pone me iuxta te, & cuiuſuis manus
pugnet contra me. Ipſe etenim non pec-
cauit in cogitatione vel opere, ipſe in
amaritudine moratus eſt per paſſionem
ipſe liberatus eſt per reſurrectionē, ipſe
iuxta patrem poſitus eſt per aſcenſionē,
quia profectus in cœlum ſedet ad dexte
ram Dei. Et quia poſt aſcenſionis eius
gloriam Iudæa in diſcipulorū eius perſe B
cutione commota eſt, rectè nūc dicitur:
Et cuiuſuis manus pugnet contra me. Tunc
quippe in membris illius furor perſequē
tium ſæuijt, cum contra fidelium vitam
flamma crudelitatis exarſit. Sed quo irēt
iniqui, aut quid agerent dum his quem
perſequebantur in terra, iam ſedebat in
cœlo? De quibus adhuc ſubditur:

Quòd reproborum corpus ſub diſciplina ſit, mens verò procul. Caput XI.

C *Or eorum longè feciſti à diſciplina.* Si enim diſciplinæ cuſtodiā noſſent, & nequaquā redēptoris noſtri præcepta cōtennerēt, ipſa eos carnis ſuæ mortalitas ad amorem vitæ immortalis excitaſſet. Hoc ipſum nanque, in hac vita, corruptioni nos eſſe ſubiectos, iam de flagello diſciplinæ eſt. Aeſtu enim & frigore, fameſitiq; turbari, morbis affici, quandoq; ét extingui, quid ſunt hæc aliud, q̄ flagella peccati? Sed ſunt nonnulli qui & flagella tolerant, & tñ mentem ad flagellantis metum minimè reformant. Vnde rectè nunc dicitur: *Cor eorum longè feciſti à diſciplina.* Quia etſi corpus ſub diſciplina eſt, cor ſub diſciplina non eſt: dum & flagellatur quiſq; & tñ ad humilitatem mentis non reducitur. Neq; ita hoc dicitur, ac ſi omnipotēs & miſericors Deus longè cor hominis à diſciplina faciat, ſed ſponte delapſum, ibi remanere vbi cecidit iudicando permittat: ſicut ei in oratione (Matt. 6. Luc. 10.) quoque dicimus: Et ne nos inducas in tentationem, id eſt, induci minimè permittas. Sequitur: *Propterea non exaltabuntur.* Cor.n. ſi ſub diſciplina eſſet, ſuperiora appeteret: adipiſcendis bonis trāſeuntibus non inhiaret. Quorum igitur cor ſub diſciplina non eſt, rectè de illis dicitur: Propterea non exaltabuntur: quia dum in infimis voluptatibus dimiſſi, terrena bona ſemper deſiderant, cor ad ſuperna gaudia nunquam leuant. Exaltarentur quippe ſi mentē ad ſpē patriæ cœleſtis erigerēt. Sed qui p̄ diſciplinā cuſtodire vitam minimè ſtudent, ſed ex deſiderio in imis iacent: &, quod eſt grauius, iacendo ſe erigunt, quia de rebus tranſitorijs extollūtur. Extolli aūt poſſūt, ſed exaltari nequeūt, & inde profundius in imo ſunt, vnde ſe apud ſe altiores fiunt. Cor itaq; quod ſine diſciplina eſt, exaltari nō valēt, quia humama mēs ſicut malè eleuata in infimis premitur ſic bene preſſa in ſublimibus leuatur. Sequitur:

Quòd ſocij diaboli ſint apoſtatæ angeli, qui cū eo corruerunt: filij vero, qui per dilectionem ab eo gignuntur. Cap. XII.

C
P *Rædam pollicetur ſocijs, & oculi filio- 17
rum eius deficient.* Poſtquam de mul-
titudine iniquorum, id eſt, de antiqui hoſtis corpore, beatus Iob ſententiam protulit, mox ad ipſum eorum principem, id eſt, caput omnium perditorum ſententiam vertit, atque à plurali numero ad ſingularem redit. Ita quippe vnum corpus ſunt diabolus & omnes iniqui, vt plærunque nomine capitis cenſeatur corpus, & nomine corporis appelletur caput. Nam capitis nomine cenſetur corpus cum de peruerſo homine dicitur: Ex D vobis vnus diabolus eſt. (Io. 6.) Et rurſum nomine corporis appellatur caput, cū de ipſo apoſtata angelo dicitur: Inimicus homo hoc fecit. (Mat. 13.) Iſte igitur princeps omniū peruerſorum alios ſocios habet, atque alios filios. Qui nāq; ſunt eius ſocij, niſi apoſtatæ angeli, qui cū eo de cœleſtis patriæ ſede ceciderunt? Vel quos alios filios habet, niſi peruerſos homines, qui de eius praua p̄ſuaſione in malitiæ operatione generantur? Vnde etiam veritatis voce infidelibus dicitur: Vos ex patre (Ioan. 8.)

tre diabolo estis. Peruersus itaq; iste autor erroris prædam socijs pollicetur, quia malignis spiritibus prauorum promittit animas in eorum fine rapiendas. *Et oculi filiorum eius deficient*. Quia dum intétiones hoîum ad sola terrena sperãda excitat, hoc illos amare facit, quod diu tenere non possunt. Neq; enim valet amoris praui intentio pmanere, qñ & hoc quod amat, ipsumq; qui amat, cóstat sub celeritate deficere. Possunt quoq; & per socios fortasse intelligi crudelissimi quiq; & omni malitia iam repleti, per filios verò hi q adhuc deceptoriis promissionib illusi, augendę prauitati nutriuntur: vt illos iam uelut ex meritò malitiæ diabolus quasi socios habeat, qui iam non habent in pditione quo crescant, istos autem quasi filios, quos promissionibus lactat, vt ad peiora proficiãt. Sed oculi filiorum eius deficiẽt, quia prauorum intentiones cadunt, cum omne quod hic appetũt, deserunt: & illic quod doleant, sine fine patiuntur. Sequitur: *Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sum coram eis*. Hæc beatus Iob dicat ex se, dicat ex vocibus omniũ electorum. Omnis quippe qui flagello percutitur, quasi in prouerbiũ ponitur vulgi, qa stultus quisque dum cuiquã maledicere appetit, ex illius similitudine maledictionem sumit, quem pcussum temporaliter videt, eãq; pœnam suo optet aduersario, quam eueniss e conspicit iusto. Sicq; fit, vt non rectè sapientibus, in exemplum deducatur rectus, dum & pœna iusti esse damnatio creditur, & quæ illi maneat gloria, nulla spe fidei præuidetur. Sequitur:

Quod iusti cum vident sanctorum innocentiam a peccatorib. opprimi, iudicia Dei mirãtur, ad quorum secreta non penetrant. Cap. XIII.

18 C*Aligauit ad indignationem oculus meus, & membra mea quasi in nihilum redacta sunt* Ad indignationem oculus caligat, quando ipsi quoq; qui in dominico corpore, idest, in Ecclesia lumen veritatis habent, dum se diutius à prauis despici ac dedignari conspiciunt, de occulti iudicij admiratione turbantur, & secretũ dei

A penetrare nequeũt, cur præualere peruersi contra bonorum innocentiã permittũtur. Quis etenim non obstupescat, cũ Herodias apud tumulentum regem saltatu filiæ obtinet, vt caput amici spõsi, prophetæ, & plus quàm prophetę, ante ora conuiuantium in disco deferatur? Sed cum iusti ad indignationem caligãt, infirmi plerunq; vsq; ad infidelitaté corruunt. Vnde subditur: *Et membra mea quasi in nihilum sunt redacta*. Membrorum quippe nomine, teneritudo exprimitur infirmorum, qui dum peruersos prospi-

B ciunt florere, iustosque cruciari, adhoc nonnunquam perueniũt, vt se bona vel inchoasse pœniteant, atque ita ad agenda mala citius redeunt, ac si eorum vitæ nocuerit bonum quod inchoauerunt. Hoc autem quod ait: Caligauit ad indignationem oculus meus, verbis planioribus aperit, adiungens.

Quòd contra hypocritas sancti suscitantur, cũ eorum gloriam honoremq; contemnunt, & ad sola bona cælestia mentem erigunt, quæ sibi cum malis communia esse, non possunt. Cap. XIIII.

C

S*Tupebunt iusti super hoc, & innocens contra hypocritam suscitabitur*. Hoc loco innocens necdũ perfectus iustus accipitur, qui bona adhuc inchoans, & si nocere alijs non nouit, perfecta tñ ipse agere nequaquam valet. Et quia corda paruulorum, dum peruersos florere in psenti vita cóspiciunt, inuidiæ facibus succenduntur: tanto enim quisq; plus inuidet alijs bona præsentia, quanto ea ipse minus contempserit. Nam quod haberi ab omnibus non valet simul totũ, huic deficit

D quod alter habuerit. Succenditur verò contra hypocritam innocens, dum gloriæ simulatoris inuidet ét qui nulli nocere solet. Sin verò hoc in loco innocens quilibet in bono pfectus accipitur, contra hypocritam innocens suscitatur, qñ hunc & florere cóspicit, & tñ cum suo eũ flore contemnit: & predicando q recta sunt, tanto eum despiciendũ cæteris esse denunciat, quanto eum conspicit illa anxiè quęrere, quę cũ eo diu nó valeant permanere.

permanere In quo adhuc sensu subiungitur: *Et tenebit iustus viam suam, &, & mundis manibus addet fortitudinem.* Cósiderato quippe hypocrita, iustus viã suã, tenet, quia dũ illum ex peruersa voluntate obtinere ea quæ mundi non sunt intuetur, ipse ad amorem cœlestium robustius stringitur: sciens quia bonis desiderijs præmia æterna non deerunt, dum & prauis & duplicibus cordibus bona temporalia non negantur. Qua ex re mũdis quoq; manibus addit fortitudinẽ: quia cóspiciés peruersos obtinere terrenã gloriã, bona sua opera ꝓuehit ad perfectionem, & tanto altius temporalia despicit quanto hæc abundare ét malis cernit. Quàm n. sint despicienda cósiderat, quæ deus omnipotens ét peruersis præstat. Si enim principaliter magna essent, nequaquam hæc conditor aduersarijs suis tribueret. Vnde & indignũ sibi esse perpendit, vt illa bona appetat, quæ abundare conspicit & malis, sed ad percipienda cęlestia mentem suam dirigit, quæ sibi cũ reprobis cómunia esse non possunt. Igitur postquam exteriores profectus malorum, bonorum uerò interiores intulit, exhortationis verba protulit, dicens: *Igitur vos omnes conuertimini, & venite.* Quæ videlicet exhortationis verba propriè ad electos format, quos ad æternitatem uocat. Qui duobus modis inuitantur, scilicet, vt conuertantur, & veniant: conuertantur nimirũ fide, veniant opere. Vel certè cóuertantur deserendo mala, & veniant bona faciendo, sicut scriptum est: Declina à malo, & fac bonum.

Psal. 16. Mirandum uerò quod subditur: *Et non inueniam in vobis vllum sapientem.* Quid est ꝙ eos ad sapientiã vocat, & tñ optat ne illos sapientes inueniat, nisi ꝙ ad ueram sapientiã venire non possunt, qui falsæ suæ sapientię fiducia decipiuntur? de quibus scriptum est: Væ qui sapientes

Esai. 5. estis in oculis vestris, & coram vobismet

Rom. 12 ipsis prudentes. Et quibus rursum dr: Nolite prudétes esse apud vosmetipsos. Vnde idé prædicator egregius hos quos carnaliter sapientes inuenerat, vt sapientiã verã perciperent, prius fieri stultus quærebat, dicés: Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, vt sit 1. Cor. 3.

sapiens. Et per semetipsam veritas dicit: Confiteor tibi pater dñe cœli & terræ, Mat. 11.

quia abscondidisti hæc à sapientibus & Luc. 10.

prudétibus, & reuelasti ea paruulis. Quia ergo hi qui apud semetipsos sapientes sunt, ad verã sapientiam peruenire non possunt, rectè beatus Iob conuersionem auditorũ desiderans, exoptat ne in eis vllũ sapiété inueniat. Ac si eis apertè dicat: Stulti esse apud uosmetipsos discite vt in deo verè sapiétes esse valeatis. Sequitur:

Quòd cogitationes sanctorum siue in lucris animarum, siue in dispensatione rerum temporalium torqueant corda eorum, quia alternantibus prosperitatibus, & in nocte timent ne ruant, & in die suspecti sunt ne præsumant. Caput. XV.

D*Ies mei transierunt, cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.* Sancta electorum Ecclesia per diurna & nocturna tempora conspicit vitę suæ spatia transire, quia noctem in aduersitatibus, dié verò in prosperitatibus habere consueuit. Quasi. n. lux ei oritur ex tranquillitate pacis & nox ex dolore persecutionis. Sed cũ post quietis ocia ad excrescéctis contra se ꝑsecutionis laboré redit, dies suos transire testatur. In quibus tñ diebus solet tanto grauioribus curis premi, quanto à se de ipsa trãquillitate pacis subtiliores à iudice rationes cogitat exquiri. In trãquillite. n. pacis modo animarum lucra cogitat, modò terrenarum rerũ dispensationes curat. Quę videlicet terrenorum actuum dispensationes tanto bonis mẽtibus grauiores sunt, quãto earũ intuitu ab intuendis cęlestibus vel ad modicũ auellũtur. Vnde bene beatus Iob siue sua, siue voce uniuersalis Ecclesię, postquam dies suos transisse testatur, illico subiunxit: *Cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.* Quia dum bonis mentibus temporalis fœlicitas transit, etiam cura eis terrenæ dispensationis subtrahitur, quæ eas in cogitationibus torquere videbantur. Dum enim erectæ semper esse, ad percipienda cœlestia appetũt, eo ipso quo aliquando

ex dispensatione terrena ad ima cogitanda descédunt, torqueri se sentiunt. Vnde fit ut ipsa quoque aduersitas persecutionis uertatur in magnam exultationem lætitiæ propter adeptá quietem cordis. Vnde & aptè subditur: *Noctem uerterunt in diem*. Dissipatæ etenim cogitationes noctem in diem uertunt, quia nónunquam iustis amplius placet ex aduersitate mala perpeti, quàm ex prosperitate terrenæ dispensationis cura fatigari. Sed quia nouerût cautius & aduersa tráfire, & prospera rursus illucescere, aptè B subiungitur: *Et rursum post tenebras spero lucem*. Lux.n. post tenebras speratur, q̃a vel post noctẽ uitę p̃sentis æternũ lumẽ pcipitur, vel ita hic aduersitas atq; prosperitas alternant, vt sibi succedere vicissim non desinant. Vnde fit vt in luce nox in suspicione sit, & in nocte lux in

Eccl. 11. p̃sumptione, sicut scriptum est: In die bonorũ ne immemor sis malorum, & in die malorũ ne immemor sis bonorũ. Sed ecce, q̃a autoris nostri gratia redẽpti sum⁹, hoc iã cœlestis muneris habemus, vt cũ à carnis nr̃æ inhabitatione subtrahimur, mox ad cœlestia p̃mia ducamur: q̃a dum cõditor ac redẽptor noster claustra inferni penetrans, electorũ exinde aías reduxit, nos illò ire nõ patitur, vnde iã alios descẽdẽdo liberauit. Hi verò q̃ ante eius aduentum in hũc mundũ venerunt, quãtamlibet iustitiæ virtutẽ hr̃ent, ex corporibus educti in sinu cœlestis patriæ statim recipi nullo modo poterant: q̃a necdũ ille venerat q̃ inferni claustra sua descẽsione solueret, & iustorũ aías in ppetua iã sede collocaret. Vnde B. Iob & afflictionẽ sentiẽs, & adhuc differri retributionẽ iustorum sciens, aptè subiungit:

Quòd sancti licet ad infernum post mortem ab Adam vsque ad Christum descenderint, ibi tamen quasi in lectulo quiescebant, solas tenebras pro pœna habentes, & hoc eis summum tormentum erat, quòd expectatum saluatorem nondum videbant. *Cap. XVI.*

21 SI *sustinuero, infernus domus mea est, & in tenebris straui lectulum meum.* Priores etenim sancti & sustinere aduersa poterant, & tñ è corporibus educti, adhuc ab A inferni locis liberari non poterant, quia necdũ venerat q̃ illuc sine culpa descenderet, vt eos q̃ ibi tenebantur ex culpa liberaret. Tũc verò homo suum lectulũ in tenebris strauit, qñ lucem iustitiæ persuasori callido cõsentiendo deseruit. Et quia in ipsis quoq; inferni locis iustorũ aíæ sine tormento tenebantur, vt & pro originali culpa adhuc illuc descenderẽt, & tñ ex proprijs actibus supplicium nõ haberent, quasi in tenebris lectulum strauisse, est in inferno sibi requiem præparasse. Graue etenim tędium electis fuit, post solutionẽ carnis, adhuc speciẽ non videre creatoris. Quod tædiũ non immeritò beatus Iob tenebras vocat. Sed quia hoc ex pęna infirmitatis venit, rectè eandem mox infirmitatem subdit, dicens:

Quòd natura corrupta & praua consuetudo vermes concupiscentiarum in nobis generant, & ex putredine huius carnis huiusmodi soboles oriatur. *Cap. XVII.*

C PVtredini dixi, Pater meus es, mater mea, & soror mea vermibus. Quid est hoc 4 qđ dixit putredini, pater meus es, nisi qđ oís homo ab origine iã vitiata descẽdit? Vnde & additur: Mater mea & soror mea vermibus: q̃a videlicet & ab ipsa putredine, & cũ ipsa in hunc mundum venimus. Quantum.n. ad materiã corruptibilis carnis, mater nostra ac soror vermes sunt, q̃a & de putredine p̃cessim⁹, & cũ putredine venimus, quã portamus. Quod si intelligi spiritaliter pôt, & mater natura. & cõsuetudo non immeritò soror vocatur, quia ab illa cũ ista sumus.

D Quæ videlicet mater & soror vermes sunt, q̃a ex natura corruptibili & cõsuetudine puersa cogimur, ut quasi quibusdã vermibus, sic inquietis cogitationib⁹ in mente fatigemur. Crnis.n natura uitiata, & cõsuetudo puersa, quia innumeras curas in corde infirmitatis nostrę generant, bene mater & soror vermes vocantur. Mordent.n. animum curę, dum inquietant. Non enim cessant iusti viri uel sollicitè cogitare & pertractare quid agant, uel prouidè inspicere quò post

prę̃sentem

præsentem uitam ducendi sunt, quia er A go tunc electi ante aduentum domini & in labore uitę pręsentis se esse cernebāt, & tamen post præsentem uitam necdū cœlestia bona percipere, multis cogitationib. utebantur: expectabant enim gratiā redemptoris sui, nec tñ ad eam poterant in carne uiuendo peruenire. Vnde & aptè subditur: *Vbi est ergo nunc præstolatio mea?* Quæ esse potuit præstolatio iustorum, nisi iustus & iustificans deus? qui ad pœnas humani generis sponte descenderet, & captiuos mortis, iustitię suę uirtute liberaret: huius enim præ B sentiam minimè cessabant intenta cogitatione præstolari, quam quandoq; esse uenturam nouerant, sed uenire citius quærebant. unde nō ait. Vbi est ergo præstolatio mea? sed ait: Vbi est ergo nunc præstolatio mea? Dū enim addit nūc, ostendit quia quod quandoque uenturū erat, uenire citius desiderabat. Sequitur. *Et patientiam meam quis considerat?* Expressit desiderium quo festinat in carne positus redimi, & ab inferis ad superna reuocari. Et quidem paucorum hominum ista fuit perpendere, ut scirent de præsen C tis uitæ laboribus, uel de subsequenti post mortem dilatione cogitare. Quod utrumque iusti ante aduentum redemptoris nostri se perpeti dolebant. Vnde & rectè dicitur: Et patientiam meā quis considerat? Et quidem non deest qui patientiam consideret, sed cùm citius non exaudit, quasi minus considerare Deus dicitur, ipsa enim humani generis quæ uenit in mundi fine redemptio, ab his q. à mundi initio præcesserunt, tarda credebatur: quia lōgo temporis spatio à cœle D stium remuneratione disiuncti sunt, ueritate attestāt, quæ ait: Multi Prophetæ & reges uoluerunt uidere quę uos uidetis, & non uiderunt. Itaq; quod nūc dicitur: Patientiam meam quis considerat? ardētis desiderij uota panduntur. Neq; enim, ut prædiximus, iustorum patientiam nō considerat Deus: sed quasi nō considerare dicitur, ad uotum desiderij minus citius apparere, & in prolixiora tēpora dispensationis suæ gratiam differre. Dicat ergo: Patientiam meam quis considerat?

quia quod disponenti breue est, longum est amanti. Vnde adhuc dilationis suæ damna considerans, hoc quod iam prędixerat, repetit: & descensurus ad ima, vocem doloris ingeminat, dicens: *In profundissimum infernum descendent omnia mea.* Cùm constet quòd apud inferos iusti nō in locis pœnalibus, sed in superiori quietis sinu tenerent, magna nobis oboritur quæstio, quidnam sit quòd beatus Iob asserit dicens: In profundissimum infernum descendent omnia mea. Qui & si ante aduentum mediatoris dei & hominum in infernum descensurus erat, liquet tamē quia in profundissimū infernum descensurus non erat. An ipsa superiora loca inferi, profundissimū infernum vocat? Quia videlicet quantum ad sublimitatem cœli, iam huius aeris spatium non immeritò dici infernus potest. Vnde cùm apostatæ angeli à cœlestibus sedibus in hoc caliginoso aere sint demersi, Petrus Apostolus dicit: Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit in iudicio cruciandos reseruari. Si ita que quantum ad celsitudinem cęli, aer iste caliginosus infernus est, quantum ad eiusdem aeris altitudinem, terra quæ inferius iacet, & infernus intelligi, & profundus potest: quantum verò ad eiusdē terræ altitudinem, & illa loca inferi, quę superiora sunt aliis receptaculis inferni, hoc loco non incongruè inferni profundissimi appellatione signantur: quia quod aer ad cœlum, terra ad aerem, hoc est ille superior infernorum sinus ad terram. Sed mirum valde est, quod adiungit: *Descendent omnia mea.* Cùm enim sola anima descensura esset ad inferni loca, quid est, quod sanctus vir illuc prohibet omnia sua descendere, nisi quòd ibi se esse totum vidit, vbi pondus suæ remunerationis intelligit? Quia hoc quod ex se insensibile in terra deserit, quousque ad incorruptionē resurrectionis redeat, se esse non sentit. Oia itaq; sua in infernum profundissimum descensura perhibet, quò solam suam animā descensurā videt, quia ibi totus est, vbi sentire posset quod reciperet. Vel certè in infernum

omnia

Marginal notes: Matth. 10 (beside "stium remuneratione"); 2. Pet. 2. (beside "demersi, Petrus Apostolus"); 23 (beside "git: Descendent omnia mea")

omnia eius descendunt: quia laborum omnium retributio, adhuc in sola inferni quiete recipi prçstolabatur: Et quasi illuc descẽdit omne quod egit: quia ibi quietem retributionis suæ ex omnibus inuenit. Vnde etiam ipsa quies prçstolata subiungitur, cum illico subinfertur: *Putas ne saltem ibi erit requies mihi?* In quibus nimirum verbis & innotescit qđ desiderat, & tamen esse sed adhuc de suscipienda requie dubium, designat, ne cuius sctã opera tot flagella secuta sunt, occulto iudicio superni iudicis, post flagella temporalia etiã mansura tormẽta sequerentur. Quia in re cum magno nobis timore pensandum est, quis nostrum iam de requie æterna securus sit, si de ea adhuc & ille trepidat, cuius virtutis præconia & ipse iudex qui percutit, clamat Si enim iustus vix salubitur, impius & peccator vbi parebunt? Beatus enim Iob ad requiem se post flagella peruẽturum nouerat: sed vt nostra timore corda concuteret, ipse visus est de æternç q etis retributione dubitare, cum dicit: putas ne? vt nos videlicet perpendemus quanta debemus formidine venturum iudicium semper expauescere, quãdo & ille qui à iudice laudatus est, adhuc de retributione iudicij in suis vocibus securus nõ est:

BEATI GREGORII EXPOTIONIS MORTALIS in beatum Iob.

LIBER DECIMVSQVARTVS.

Caput. I.

SVperiori huius operis parte tractauimus, quòd omnipotens deus vt mẽtes corrigeret sub lege positorũ, beati Iob vitam ad testimonium adduxit, qui legem non nouit, & tamen tenuit, qui præcepta vitæ quæ scripto nõ acceperat, custodiuit. Huius prius actio deo attestante laudatur, & probari postmodum diabolo insidiante permittitur, vt per tentamenta tribulationis ostẽderet, quãtum prius in tranquillitate pro- D

A fecisset. Huius vitã inimicus generis humani more suo improbus & laudari deo attestante cognouit, & tamen ad tentandum expetijt. Quem cum tot damnis rerum, tot orbitatibus percussum sternere nequiuisset, vxorem ei in stimulum malæ suasionis excitauit: vt saltem per familiaria verba corrũperet, quem per tot sternere nunciorum tormenta minimè valeret. Sed quum adiutorio fœminæ, quod cõtra Adam prius in paradiso obtinuit, contra hunc secundum in sterquilinio positum, roborari non potuit, ad alia se tentandi argumenta cõuertit: B vt amicos eius quasi consolantes adduceret, & tamen eorum mentes in asperitatem increpationis excitaret, quatenus eum, cuius patientiam flagella non vicerat, inter flagella saltem aspera verba superarent. Sed inimicus callidè insidians, fraudem quam contra sanctum virum parauerat, pertulit: quia sancto viro quot occasiones perditionis intulit, tot causas victoriæ ministrauit. Contra tormenta quippe patientiã, cõtra verba sapientia tenuit: quia & dolores verberum æquanimiter sustinuit, & stultitiam malè suadentium sapienter frenauit. C Sed quia in ipsis passionibus doctisque loquutionibus sanctç Ecclesiç typum tenet, amicis eius, vt sæpe iam diximus, quædam recta, & quædam stulta loquentibus, non immerito hæretici figurantur: qui pro eo quòd sancto viro amici sunt, multa de reprobis recta dicunt: sed pro eo quod speciem hçreticorum tenent, plerunque in oris sui excessu dilabuntur, & verborum suorum iaculis sancti viri pectus feriunt, sed contra mẽtem inexpugnabilem ipsa sua percusione fatigantur. Nos igitur subtili debemus discretione distinguere, & quid sit in eorum verbis quod verè de reprobis sentiunt, & quid quod contra beatum Iob fatuũ sonant.

CAPVT

BEATI IOB CAPVT DECIMVM-OCTAVVM.

Espondens autem Baldath Suites, dixit: Vsque ad quem finẽ verba iactabis? Intellige prius: es sic loquàmur. Quare reputati sumus vt iumenta, & sorduimus coram te? Quid perdis animam tuam in furore tuo? Nunquid propter te derelinquetur terra, & transferentur rupes de loco suo? Nunne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Lux obtenebrescet in tabernaculo illius, & lucerna quæ super eum est extinguetur. Arctabuntur gressus virtutis eius, & præcipitabit eum consilium suum Immisit enim in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo, et exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitam. Vndiq; terrebunt eum formidines & inuoluent pedes eius. Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius. Deuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors. Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum quasi rex interius. Habitent in tabernaculo illius socij eius qui non est, aspergatur in tabernaculo eius sulphur. Deorsum radices eius siccentur, sursum autem atteratur messis eius. Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras, & de vrbe transferet eum. Non erit semen eius neque progenies in populo suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius, in die eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror. Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius, qui ignorat Deum.

Quòd superbi cum se despici suspicantur, ad contumelias prosiliunt. *Cap. II.*

R*Espondens autem Baldath Suites, dixit: Vsque ad quem finem verba iactabis? Intellige prius, & sic loquamur.* Omnes hæ- A retici sanctam Ecclesiam in quibusdam incognitis superbire putant, quædam vero nec intelligere suspicantur. Vnde Baldath Suites beatum Iob quasi in superbia astruit erupisse, quem fatetur verba iactare. Sed signat ipse quanta elatione tumuerat, qui beatum Iob loqui quę nō intelligeret, putabat. Et quia omnes hæretici in æstimatione sua à sancta se Ecclesia despici conqueruntur, aptè subiungitur: *Quare reputati sumus vt iumenta, & sorduimus coram te?* Humanæ mentis est proprium, hoc sibi fieri suspicari, quod B facit. Arbitrantur etenim se despici, qui bonorum mores despicere consueuerũt. Et quia in his quæ comprehendi valent ratione, contra hæreticos ostendit Ecclesia rationabile non esse quod astruunt, æstimari se ab eius iudicio velut iumenta suspicantur. Et qua despectus sui suspicione protinus ad dedignationẽ prosiliunt, atque ad eiusdem Ecclesiæ contumelias excitantur. Vnde subditur: *Quid perdis animam tuam in furore tuo?* Hæretici vel zelum rectitudinis, vel spiritalem gratiam sanctæ prædicationis, non virtutis pondus, sed insaniam furoris æstimant. C Quo furore videlicet perire fidelium animas arbitrantur, quia inde interire Ecclesiæ vitam credunt, vnde eam contra se inferuere conspiciunt. Sequitur: *Nunquid propter te derelinquetur terra?* Se enim vndiq; Deũ colere, se totum mundum existimant occupasse. Quid est ergo dicere: Nunquid propter te derelinquetur terra, nisi hoc qđ sępe fidelibus dñt, quia hoc est verum quod vos dicitis, omnis à Deo terra derelicta est, quam iam præ multitudine nos tenemus. Sancta autem vniuersalis Ecclesia prædicat, saluari veraciter nisi intra se non posse, as- D serens quòd omnes qui extra ipsam sunt, minimè saluabuntur. At contra hæretici, qui etiam extra ipsam saluari se posse confidunt, in quolibet loco sibi diuinum adiutorium adesse profitentur. Vnde dicunt: Nunquid propter te derelinquetur terra: id est, ut quisquis extra te fuerit, minimè saluetur? Vnde etiam subditur: *Et transferentur rupes de loco suo.* Hæretici rupes vocãt

eos, quos sublimibus in humano genere exercere sensibus æstimant, quos profectò se habere gloriatur. Cùm uerò sancta ecclesia peruersos quousq; prędicatores intra sinum rectę fidei colligere studet, quid aliud quàm de locis propriis rupes mouet, vt intra eã recta sentiẽtes humiliter iaceant, qui in peruersis suis sensibus prius redigi stabát? Sed hoc fieri hęretici oĩno cõtradicunt, & ꝑp eius vocẽ rupes de loco proprio transferri renitun tur: quia videlicet nolũt vt ad eã venientes, vera humiliter sentiant hi, qui apud eos elatis sensibus falsa sapiebant.

Quòd & bona malis, & mala bonis in hac vita indifferenter eueniunt: in vita verò æterna sola vera bona bonis, & vera mala malis seruantur. Cap. III.

3 PLerunq; verò heretici cùm quosdã in sancta ecclesia, vel inopia, vel flagellis laborantes aspiciunt, semetipsos mox in arrogantiam iustitiæ extollunt, & quicquid aduersum fidelibus euenisse conspiciunt, hoc factum pro eorum iniquitatibus putant: nescientes nimirum quia actionum meritum pręsentis uitæ qualitas nullatenus probat. Nã plerunq; & bona malis, & mala bonis eueniunt, ꝓ eo quod & vera bona bonis, & vera mala malis in ęterna retributione seruãtur. Baldath itaq; typum hęreticorũ de prosperitate vitæ pñtis sese extollentium tenẽs, aduersus beati Iob flagella, quasi ex eorum voce contra iustorũ opprobria inflatur, ac disertè quidẽ contra impios disputat, sed quàm peruerse contra iustum talia dicat ignorat: nam subiecit dicens: *Nonne lux impij extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius.* Hæc si in præsentis uitæ definitione denunciat, fallitur: quia plerunque & impiis inesse lumen prosperitatis cernitur, & pios tenebræ ignobilitatis ac paupertatis abscõdunt. Sin uerò ad hoc eius sermo dirigitur, vt ostendat quid in suo fine patiantur, veraciter dicitur: Nonne lux impii extinguetur, nec splendebit flamma ignis eius? Quod si dici de impio recte potuit, contra sanctum tamẽ uirum in flaA gello constitutum dici non debuit. Sed nos vires brachiorum illius in suis potentijs perpendentes, pensemus quàm validè iacula intorquet, & desinamus aspicere intorquendo quem impetit, nimirum scientes quia frustratis ictibus lapidem feriat. Dicat ergo:

Quòd vnusquisque reproborum flammam propriam habeat in corde illius concupiscentiæ, a qua abstrahitur & illicitur. Cap. IIII.

NOnne lux impij extinguetur. Quia habent & impij lucem suam, proB speritatem scilicet uitæ præsentis. Sed lux impij extinguetur, quia fugitiuæ uitæ prosperitas cum ipsa citius vita terminatur, ubi aptè subditur: *Nec splendebit flamma ignis eius.* Omnis namque impius habet flammam ignis proprij, quem in corde suo ex feruore desideriorum temporalium accendit, dum modò istis, modo illis cupiditatibus æstuat, & cogitationes suas per multiplicia blandimenta seculi amplius inflammat. Ignis autem si flammam non habet, nequaquã fuso lumine splendet. Flamma itaque ignis eius, est decor uel potestas exterior C quę de interno eius ardore procedit: quia quod anxiè in hoc mundo adipisci desiderat, plerunque ad cumulum perditionis suæ obtinet: & siue in potestate culminis, siue in diuitijs multiplicatur, quasi per exteriorem gloriam lucet. Sed non splẽdebit flamma ignis eius, cùm in die exitus, omnis exterior decor subtrahitur, & solo suo intrinsecus ardore concrematur. Flamma ergo ab igne subtrahitur, cùm gloria exterior ab interno eius ardore separatur. Habent enim & iusti flammam ignis sui, sed nimirum D quæ resplendeat, quia videlicet eorum desideria in bonis operibus lucent. Iniquorum uerò flamma minimè splendet, quia per hoc quod mala appetunt, ad tenebras pertrahuntur. Vnde & sequitur: *Lux obtenebrescet in tabernaculo illius.* Si plerunque tristitiam tenebras accipimus, non immeritò lucem accipere gaudium debemus. Lux ergo in tabernaculo illius tenebrescit, quia in eius conscie

tia

tiã, quàm malè inhabitat gaudium quod
de temporalibus rebus fuerat, deficit. Vn
de & aptè subiungitur: *Et lucerna quæ*
4 *super eum est, extinguetur.* Vt enim de vsu
multorum loquar, lucerna lumen in te-
sta est, lumen verò in testa est gaudium
in carne. Lucerna ergo quæ super eum
est, extinguitur; quia cum malorum suo
rum retributio impium sequitur, in eius
mente gaudium carnale dissipatur. Bene
autem de lucerna hac non dicitur, quæ
apud eum est, sed q̃ sup eum est: quia ini
quorum mentē terrena gaudia possidēt,
sicq; eã in voluptatibus absorbent, vt su
per ipsam sint, nō apud ipsam. Iusti autē
etiam cum prosperitatē vitæ præsentis
habent, eam sub semetipsis premere no-
uerunt, vt hoc quod apud se in bonis hi
larescunt, grauitatis consilio transeant,
& uirtutis regimine excedant. Lucerna
ergo impij quę super eũ est, extinguitur,
quia citius eius gaudiũ deficit, quod eũ
totum in hac uita possedit. Et qui nunc
malè se in voluptatibus dilatat, eum post
in supplicijs pœna coangustat. Vnde ad-
huc subditur: *Arctabuntur gressus virtu-*
tis eius. Nunc.n. quasi totiẽs virtutis suę
gressus exerit, quotiẽs potestatis suę vio
lentias exercet. Sed gressus virtutis eius
arctabũtur quia vires malitię illius quas
nunc in voluptate sua exhibet, postmo-
dum pœna constringit. Sequitur.

Quòd sapientes huius seculi in proprium sensum præcipites ruunt. Caput V.

ET *præcipitabit eum consilium suum.*
Habet nunc consilium omnis ini-
quus præsentia appetere, æterna desere
re, iniusta agere, iusta deridere, sed cum
iudex iustorum iniustorumque venerit,
suo vnusquisque consilio præcipitatur,
quia per hoc quod hic appetere prauis
cogitationibus eligit, in æterni suppli-
cij tenebras mergitur. quem enim hic
gloria temporalis extollit, illic sine ter-
mino pœna præmit. Qui hic in volu-
ptate lætatus est, illic perpetua ultione
cruciatur. Et fit plerunque, vt in ipsa
huius mundi prosperitas, quæ ab impijs
inhiãter appetitur, eorum gressus ita o-
A bliget, ut etiam cum ad bona opera vo-
luerint redire, uix possint: quia recta age
re non valent, cum huius mundi amato-
ribus displicere timent. Vnde agitur, vt
per gloriam, quam impius ex peccato as
sequtur, eius adhuc peccata amplius mul-
tiplicẽtur: quod bene Baldath exprimit
cum subiungit.

Quod dignitas ad quam ambitiose cum culpa peruenitur, sine culpa relinqui non possit. Cap. VI.

IMmisit enim in rete pedẽ suum, & in macu-
B *lis eius ambulat.* Qui pedes in rete mit
tit, non cum voluerit eijcit. Sic qui in
peccatis se deijcit, non mox vt voluerit
surgit, & qui in maculis retis ambulat,
gressus suos ambulando implicat, & cũ
expedire ad abulandum nititur, ne am-
bulet obligatur. Sæpe nanq; contingit,
vt quis huius mũdi delectatione persua-
sus, in eo ad honoris gloriã pertingat, vt
ad desideriorum suorum effectum per-
ueniat, & peruenisse se ad quod expetijt
lætetur Sed quia bona mundi non habi-
C ta, in amore sunt, & plerunq; habita vi-
lescũt, percipiendo discit, quã sit vile qđ
expetijt. Vnde reuocatus ad mentem ex
quirit, qualiter sine culpa fugiat qđ se cũ
culpa conspicit adeptũ, sed ipsa eum di-
gnitas quæ implicauit tenet, & sine cul-
pis alijs fugere non valet hoc, vbi non si
ne culpis peruenit. Immisit ergo in rete
pedes suos, & in maculis eius ambulat,
quia cum expedire nititur, tunc veraci-
ter cõspicit q̃ duris nexibus tenetur. Ne
que.n. verè obligationem nostram co-
gnoscimus, nisi cum euadere nitentes,
D quasi leuare pedes conamur. Vnde & hãc 5
eandem obligationem aptè subiungit:
Tenebitur planta illius laqueo. Quia vi-
delicet stringitur finis in peccato. Et
quia hostis generis humani, cum vniuſ-
cuiusque vitam in culpa obligat, ad eius
mortem anxius anhelat, rectè subiun-
gitur: *Et exardescet contra eum sitis.*
Antiquus quippe noster inimicus, cum
in peccato vitam illaquęat, sitit: vt mor-
tem peccatoribus bibat. Quod tamen
& aliter intelligi potest. Nam peruer-

ſa mens cum in peccatum ſe veniſſe conſpicit, quadam cogitationis ſuperficie euadere peccati laqueos quærit, ſed vel terrores vel opprobria hominũ timens, eligit in æternum mori, quàm ad tempus aliquid aduerſitatis perpeti. Vnde totum ſe vitijs inſerit, quibus iam ſe ſemel obligatum ſentit. Cuius ergo vſq; ad finem vita in culpa conſtringitur, eius plãta laqueo tenetur. Sed quia ſe quo malis obligatum penſat, eo de ſuo reditu deſperat, ipſa iam deſperatione acrius ad huius mundi concupiſcentias æſtuat, fit deſideriorum feruor in mente, & peccatis pręcedẽtibus irretitus animus, ad maiora etiam delicta ſuccenditur. Vnde & ſubditur: *Et exardeſcet contra eum ſitis.* In eius quippe animo contra eum ſitis exardeſcit, quia quo agere peruerſa conſueuit, eo ad ebibenda mala vehementer accẽditur. Impio quippe ſitire, eſt huius mundi bona concupiſcere. Vnde & redẽptor noſter ante Phariſæi domũ hydropicum curat: & cum contra auaritiam
Luc. 16 diſputaret, ſcriptum eſt: Audiebant autẽ oĩa hæc Phariſæi, qui erant auari, & deridebant illum. Quid eſt ergo ꝙ ante Phariſæi domum hydropicus curatur, niſi ꝙ per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe quo amplius biberit, amplius ſitit: & oĩs amarus ex potu ſitim multiplicat, quia cũ ea q̃ appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius & amplius anhelat. Qui n. adipiſcẽdo plus appetit huic ſitis ex potu creſcit. Seq̃tur:

Quòd honor temporalis, & amor lucri, & cætera huiuſmodi, quaſi eſca ſunt in laqueo, quibus cum appropinquauerit improuide errans, captus tenetur. Et quòd ſit quædam affinitas vitiorum & morum, ſecundum quã deceptiones ſuas diabolus optime conſiderat. Cap. VII.

A*Bſcondita eſt in terra pedica eius, & decipula illius ſuper ſemitam.* In terra pedica abſconditur, cum culpa ſub terrenis cõmodis occultatur. Inimicus quippe inſidians oſtendit humanę menti in terreno lucro quid appetat, & occultat

A peccati laqueũ, vt eius animam ſtringat: quatenus videat quid eſt quod concupiſcere valeat, & tam nequaquam videat, in quo culpæ laqueo pedem ponat. Decipula verò à decipiendo vocata eſt. (Decipula à decipiendo.) Et tunc ab antiquo hoſte ſuper ſemitam decipula ponitur, quando in actione huius mundi, quam mens appetit, peccati laqueus paratur, quæ videlicet non facilè deciperet, ſi videri potuiſſet. Sic quippe decipula ponitur, vt dum eſca oſtenditur, nequaquam ipſa à tranſeunte videa-
B tur. Quaſi eſca quippe in laqueo eſt, lucrum cum culpa, & huius mundi proſperitas cum iniquitate. Dum itaque à concupiſcente lucrum appetitur, quaſi pedẽ mentis apprehendit decipula, quæ non videtur. Sæpe ergo proponuntur animo cum culpa honores, diuitię, ſalus & vita temporalis, quæ mens infirma dum quaſi eſcam videt, decipulam non videt, per eſcam quã videns appetit, in culpa conſtringitur quæ non videtur. Exiſtunt etenim qualitates morum, quæ certis vitijs ſunt vicinę. Nam mores aſperĩ, aut
C crudelitati, aut ſuperbiæ ſolent eſſe coniuncti: mores aũt blandi, & quam decet paulo amplius lætiores, nonnunquam luxuriæ & diſſolutioni. Intuetur ergo inimicus generis humani vniuſcuiuſq; (Aſtutia inimici.) mores, cui vitio ſint ꝓpinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ cognoſcit facilius inclinari mentem: vt blandis ac lætis moribus ſæpe luxuriam, nonnunquã vanam gloriam: aſperis verò mentibus iram, ſuperbiã, vel crudelitatem proponat. Ibi ergo decipulam ponit, vbi eſſe ſemitam mentis conſpicit: quia illic peri-
D culum deceptionis inſerit, vbi viam eſſe inuenerit propinquæ cogitationis. Et quia peruerſus homo omne quod facit, etiam pati metuit: atq; hoc ſibi ab omnibus fieri æſtimat, quod ipſe omnibus quibus valet, parat, rectè ſequitur: *Vndique terrebunt eum formidines.* Tales enim contra ſe omnes eſſe ſuſpicatur, qualis ipſe eſſe contra omnes nititur. Quę nimirum formidines quid in eius actione faciant, ſubinfertur, cum dicitur: *Et inuoluerunt pedes eius.* Pedes quippe ſi inuoluti fuerint, egreſſus liberos habere non

non possunt, & nullum carpere iter valent: quia sua eos inuolumenta retinent. Praua itaque desideria ad pessimam actionem trahunt, sed pessima actio restringit in formidine. Quæ uidelicet formido inuoluit pedes, ne in rectam exire valeant actionem. Et sæpe contingit, vt idcirco quisque bonus esse metuat, ne hoc à prauis ipse patiatur, quod se bonis fecisse reminiscitur: dumque hoc pati quod fecit metuit, vndique territus, vndique suspectus, quasi pedes inuolutos habet: qui timore irretitus, nil liberè agere præualet, quia in bono opere quasi inde gressum perdidit, vnde ad mala quæ concupierat excessit. Sequitur: *Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius.* Scripturæ sacræ more, optare videtur, quod futurum præuidet, scilicet non maledicentis animo, sed prædicentis. Omnis itaq; homo quia ex anima & carne consistit, quasi ex robore & infirmitate compositus est. Ex ea enim parte qua spiritus rationalis est conditus, non incongruè dicitur robustus: ex ea verò qua carnalis, infirmus est. Robur ergo est hominis anima rationalis, quę impugnantibus vitijs resistere per rationem valet. Vnde & superius per beati Iob dictum est: Roborasti eum paululum, ut in perpetuum pertransiret. Ex rationali quippe anima habet homo vt in perpetuum viuat. Huius ergo iniqui robur fame attenuatur, quia eius anima nulla interni cibi refectione pascitur. De qua scilicet fame Deus per prophetam loquitur. Emittam famem in terram, non famem panis, neq; sitim aquæ, sed audiendi verbum domini. Bene autem subditur: *Et media inuadat costas illius.* Costæ enim uiscera constringunt, vt latentia intrinsecus earum soliditate muniātur. Costæ ergo vniuscuiusque sunt sensus animi, qui latentes cogitationes muniunt. Inedia igitur inuadit costas, quando omni spiritali refectione subtracta, sensus menti deficiunt, & cogitationes suas regere vel tueri non possunt. Inedia inuadit iniqui costas: quia fames interna sensus mentis extenuat, vt cogitationes suas nullatenus regant. Nam dum sensus mentis obtusi fuerint, cogitationes ad exteriora prodeunt, & quasi costis infirmantibus, ea quę in occulto sana latere potuerāt, foras viscera funduntur. Vnde fit vt cogitationibus exterius sparsis, exterioris gloriæ specie deceptus appetat animus, nihil, diligatque, nisi quod pulchrum foris viderit. Contra quem adhuc aptè subiungitur:

(margin: Iob 14. — Amos 8.)

Quòd primogenita mors sit superbia. Et quòd multi diuites possent habere sine culpa opes & gloriam, si hæc cum humilitate haberent. Cap. VIII.

8 DEuoret pulchritudinem cutis eius, & consumat brachia illius primogenita mors. Pulchritudo cutis est gloria temporalis, quæ dum foris concupiscitur, quasi species in cutę retinetur. Brachiorum verò nomine non incongruè opera designantur, quia corporale opus brachiis agitur. Quid aūt mors nisi peccatū est, quod ab anteriore vita animam occidit? unde scriptū est: Beatus & sanctus, qui habet partē in resurrectione prima, quia ille post in carne fœliciter resurget, qui in hac vita positus, à mentis suæ morte resurrexerit. Si igitur peccatum mors, non incongruè primogenita mors, superbia valet intellige, quia scriptum est: Initium oīs peccati, superbia. Pulchritudinem igitur cutis eius, & brachia illius primogenita mors deuorat: quia iniqui gloriā vel operationē, superbia supplantat. Potuit.n. et in hac vita sine culpa gloriosus existere, si superbus minime fuisset: potuit autoris sui iudicio, quibusdam suis operibus commendari, nisi hæc ipsa opera ante eius oculos elatio supplantaret. Sæpe enim quosdam diuites uidemus, q̄ opes & gloriā habere sine culpa potuissent, si hæc habere cum humilitate uoluissent. Sed extolluntur rebus, inflantur honoribus, dedignantur cęteros, omnemque vitæ suæ fiduciam in ipsa abundantia rerum ponunt. Vnde & quidam diues dicebat: Anima habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Quas cogitationes

(margin: Apo 20. — Eccl 10. — Luc. 12.)

dum supernus iudex aspicit, de ipsa hac eum sua fiducia euellit. Vnde hic quoq; aptè subditur.

Quòd possunt esse corda sanctorum sine regno peccati, licet sine peccato non possint. Cap. IX.

Euellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum quasi rex interitus. Hoc loco interitus nõie, ipse hostis generis humani, qui interitũ intulit, designatur: qui per suũ quendam satellitem exprimitur, de quo ad Ioannem dr̃: Nomẽ Apoc. 8. illi mors. Iste itaq; interitus, in die exitus quasi rex super impium calcat: quia quẽ prius blandis psuasionibus decepit, ad extremũ violentis nexibus ad supplicium rapit: tantoque eum durius deprimit, quanto in prauis actibus vehementius astringit. Qui hic quoque reprobi mentem dum possidet, calcat: quia quoties eam delectationibus pressit, quasi toties super eam pedes suæ tyrannicæ dominationis posuit. Si verò interitus nomine non apertè diabolus, sed peccatum debet intelligi, ex quo contingit reprobos ad interitum trahi: talis nimirum interitus quasi rex calcat mentem, cum eam non resistentem possidet. non enim potest in hac vita homini posito, tentatio deesse peccati: sed aliud est peccato tentanti resistere, aliud dominanti seruire. Iniquus autem quisque, quia resistere peccati suasionibus nescit, subiugari autem eius dominio non pertimescit, rectè de eo dicitur: Calcet super eum quasi rex interitus. Huius quippe interitus regnũ à discipulorum cordibus repellebat Apostolus, cum dicebat: Non regnet peccatũ in vestro mortali corpore. Non enim ait, non sit, sed non regnet: quia non esse non potest, non autem regnare in cordibus bonorum potest. Quia ergo cum quælibet culpa cor iniqui pulsauerit, resistens illud nõ inuenit, sed suo dominio substernit, dicatur rectè: Euellatur de tabernaculo suo fiducia eius, & calcet super eum quasi rex interitus. De tabernaculo suo ergo fiducia eius euellitur, quãdo peruersus quisque, qui multa sibi ad

Apoc. 8.

9

Rom. 6.

A votum in hac vita parauerat, repentina morte dissipatur. Et calcat super eũ quasi rex interitus, quia vel hic vitiis premitur, vel mortis suæ tp̃e per hoc ꝙ ad supplicia rapitur, potestati dęmoniacę subiugatur. Quod idcirco ita in reproborum mentibus agitur: quia & cũ occasio perpetrandi peccati deest, desideriorũ cogitationes eorũ cordib. nullatenus desunt. Et cũ semper diabolũ sequantur in opere, valde tñ se illi obligãt in cogitatione. Prius ergo culpa in cogitatione est, postmodũ verò in opere. Vnde filię Babylon B dr̃: Descende, sede in puluere virgo filia Babylon, sede in terra. Cum enim semper puluis terra sit non tamen terra semper est puluis. Quid ergo per puluerem, nisi cogitationes debemus accipere? Quæ dum importunè ac silenter in mente euolant, eius oculos excęcant. Et quid per terram, nisi terrena actio designatur? Et quia reproborum mens prius ad praua cogitãda deijcitur, & postmodum ad facienda: rectè filiæ Babylon, quę ab internæ rectitudinis iudicio descendit, per C ferientem sententiam dicitur, ut prius in puluere, & post in terra sedeat: quia nisi se in cogitatione prosterneret, in malo opere non inhæsisset. Sequitur:

Esa. 47.

Quòd peccatum congruè incendio sulphuris comparetur, quòd fœtet & ardet. Cap. X.

Habitet in tabernaculo illius socij eius qui non est. Id est, in mente eius, apostatæ angeli per cogitationes nequissimas cõuersentur, eius videlicet socij, qui idcirco iam non est, quia à summa essentia recessit, & per hoc quotidie excrescente D defectũ quasi ad non esse tendit, quo semel ab eo qui verè est cecidit: qui rectè quoq; non esse dicitur, quia bene esse pdidit, quãuis naturæ essentiam non amisit. Adhuc tñ easdem iniqui cogitationes 10 subtilius exprimens subiungit, dicens: *Aspergatur in habitaculo eius sulphur.* Sulphur quid aliud quàm fomentum ignis est? Quod tñ sic ignem nutrit, vt fœtorem grauissimum exhalet. Quid itaque in sulphure nisi peccatum carnis accipimus? quod dum peruersis cogitationibus

tibus quasi quibusdam fœtoribus mentem replet, æterna ei incendia præparat, & dum fętoris sui nebulam in mente reproba dilatat, contra eam flammis subsequentibus quasi nutrimenta subministrat. Nam quia per sulphur fętor carnis accipitur, ipsa sacri eloquij historia testatur, quæ contra Sodomam ignem ac Sulphur pluisse dominum narrat. Qui cũ carnis eius scelera punire decreuisset, ipsa qualitate vltionis notauit maculam criminis. Sulphur quippe fœtorem habet, ignis ardorem. Qui itaque ad peruersa desideria ex carnis fœtore arserant dignum fuit vt simul igne & sulphure perirent: quatenus ex iusta pœna discerent, ex iniusto desiderio quid fecissent. Hoc ergo in tabernaculo iniqui sulphur aspergitur, quotiens peruersa carnis delectatio in eius mente dominatur. Quem quia indesinenter prauæ cogitationes possident, eumque ferre boni operis fructum vetant, rectè subiungitur. *Deorsum radices eius siccentur sursum autem atteratur messis eius.* Quid nanque radicum nomine, quæ in occulto sitæ sunt, & germen in apertum ferunt nisi cogitationes accipimus? quæ dum non videntur in corde, visibilia opera producunt. Vnde & messis nomine eadẽ aperta operatio signatur, quæ videlicet ex latenti radice producitur. Et quia omnis iniquus prius in cogitationibus tentationum arescit, & postea à bonis actibus deficit, rectè per Baldath dicitur: Deorsum radices eius siccẽtur, sursum autem atteratur messis eius. Quia dum prauus quisque cogitationes suas in infimis rebus ponit, & sempiternæ viriditatis gaudia appetere negligit, quid aliud quàm radices suas deorsum siccari permittit? Cuius sursum messis atteritur: quia oĩs eius opatio à superno iudicio quasi nihilum deputatur, etiã si ante humanos oculos bona videatur. In imò itaque radices sunt, & superius messis: quia hic prius bonas cogitationes mittimus, vt quandoque bonorum operum fructum percipere in æterna retributione mereamur. Sed iniquus quisque cum bonas cogitationes deserit, & ad ea quæ sunt exterius semetipsum fundit, deorsum siccãtur radices eius Sursum verò messis eius atteritur: quia qui hic sterilis persistit, post hanc uitam ad nulla præmia vocatur. Sequitur:

Gen. 19.

De Antichristi damnatione, & de persecutione quàm facturus est, & de morte Enoch, & Heliæ. Cap. XI.

MEmoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Intuẽdum est nobis, quia sic Baldath Suites de vnoquoque iniquo loquitur, vt latẽter ad caput omnium iniquorum eius verba vertantur. Caput quippe iniquorum diabolus est Ipse quippe in vltimis temporibus illud uas perditionis ingressus, quod Antichristus vocabitur, qui nomẽ suum longè lateq; diffundere conatur. Quod nunc unusquique imitatur, cum de memoria terreni nominis gloriã laudis suæ extendere nititur, atque opinione transitoria lætatur. Sic ergo hæc uerba intelligantur de unoquoque iniquo, ut referri quoque debeant ad ipsum specialiter caput iniquorum. Dicat itaque: Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis. Plateæ quippe appellatione Græca, à latitudine sunt uocatæ. Memoriam uerò suam in terra statuere Antichristus conatur, cum in terrena gloria appetit, si esset possibile, in perpetuum permanere. Nomen suum in plateis celebrari gaudet, cum longè lateque operationem iniquitatis extendit. Sed quia diu hæc eius iniquitas non finitur extolli, dicatur: Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis: id est, citius laudẽ terrenæ potestatis amittat, & omne gaudium sui nominis perdat, quod longè lateque in breui temporis prosperitate diffuderat. Sequitur: *Expellet eum de luce in tenebras.* De luce ad tenebras ducitur, cum de honore uitæ præsentis ad supplicia æterna damnatur. Vnde & apertius subditur: *Et de orbe transferet eum.* De orbe quipper transfertur, cum superno apparẽte iudice, de hoc mũdo tollitur, in quo per-

uersè gloriatur. Qui pro eo q cum omnibus sequacibus suis, fine mundi interueniente, damnabitur: rectè subiungitur. *Non erit semen eius neque progenies in populo suo, nec vllæ reliquiæ in regionibus eius.*
2.Thes.2. Scriptum quippe est: Quia dominus Iesus interficiet eum spiritu oris sui, & destruet illustratione aduétus sui. Dum ergo eius iniquitas cum mundi statu terminatur, progenies eius in populo suo non relinquetur: quia & ipse & eius populus cum eo ad supplicium pariter vrgetur: & omnes iniqui qui de eius peruersa persuasione in prauis actionibus nati sunt, illustratione aduentus domini, æterno interitu cum eodem suo capite ferientur. Ac nulla eius progenies in mundo remanet: quia districtus iudex iniquitates illius cum ipso mundi fine concludit. Quòd verò hæc apertè de Antichristo intelligi debeant, demõstratur cum subditur: *In diebus eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror.* Tanta.n. tunc contra nos iniquitate effrenabitur, vt ẽt electorum corda non paruo pauore feriantur. Vnde scriptum est: Ita vt in
12
Mat.24. errorem inducantur, si fieri potest, ẽt electi. Quod videlicet dicitur, non quia electi casuri sunt, sed magnis terroribus trepidaturi. Tunc verò contra eum certamen iustitię, & nouissimi electi habere narrantur & primi: quia scilicet & hi q in fine mundi electi reperiuntur, in morte carnis prosternendi sunt: & illi etiam qui à prioribus mundi partibus processerũt, Enoch scilicet & Helias ad medium reuocabuntur, & crudelitatis eius sæuitiam in sua adhuc mortali carne passuri sunt huius vires in tantam potestatem laxatas, nouissimi obstupescũt, & primi metuũt, quia licet iuxta hoc q spiritu superbiæ subleuatur, oẽm temporalẽ eius potestatem despiciũt: iuxta hoc tamẽ, q ipsi adhuc in carne mortali sunt, in qua cruciari temporaliter possunt, ipse quæ fortiter tolerãt, supplicia perhorrescũt: ita vt in eis vno eodemq; tempore & cõstantia ex virtute sit, & pauor ex carne: quia & si electi sunt, vt tormentis vinci nequeant: per hoc tamen quòd homines sunt, & ipsa metuũt tormenta, quæ

A vincunt. Dicatur ergo. *In diebus eius stupebunt nouissimi, & primos inuadet horror:* Quia videlicet tanta tunc signa monstraturus, & crudelia ac dura facturus est, vt ad stuporem perducat, quos in fine mundi inuenerit, & priores patres qui in eius expugnationem seruati sunt, carnalis mortis dolore transfigat. Igitur quia de iniquis omnibus, vel de ipso iniquorum capite multa narrauit, generali mox definitione subiungit: *Hæc sunt ergo tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat deum.* Superius enim di-
B xerat. Expellet eum de luce ad tenebras, & de orbe transferet eũ. Cuius cũ mala subiungeret, adiunxit: *Hæc sunt tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat Deũ:* videlicet indicans, quia is qui is qui nũc Deum ignorando extollitur, tunc a ꝓpria tabernacula puenit, qñ eum sua iniquitas in supplicia demergit: & locum suum quandoq; inuenit tenebras qui dũ hic de falsa gauderet luce iustitiæ, locũ tenebat alienũ. Peruersi.n. in oẽ quod p simulationem faciunt, nomen gloriæ iustorum, quasi locum occupare alienum nituntur. Sed ad locum suum tũc peruenerũt, cũ iniquitatis suæ meritò, ꝑpetuo
C igne crucientur. Hic nanq; per omne qđ agunt, percipiendæ laudis desiderio seruiunt: & per imaginem bonorum operum, sinum mentis ad auaritiam extendunt. Eat igitur nunc iniquus, & multis apparatibus tumidus, sua hic habitacula construat, nomen gloriæ extendat, rura multiplicet, seq; abundantibus opibus delectet: cum verò ad supplicia æterna peruenerit, pfectè cognoscet, quia hęc sunt tabernacula iniqui, & iste locus eius qui ignorat deum. Rectè ve-
D rò hæc Baldath dixerat, sed cui diceret, ignorabat. Vehementer autem iustum cor affligitur, quando contra illud sententiæ ex iniusta æstimatione proferuntur. Vnde beatus Iob protinus respondit, dicens:

Beati

BEATI IOB

CAPVT XIX. TEXTVS.

Espondens autem Iob, dixit: Vsquequo affligitis animam meã, & atteritis me sermonibus? En decies confunditis me, & non erubescitis opprimentes me. Nempe & si ignoraui, mecum erit ignorantia mea. At vos contra me erigimini, & arguitis me opprobriis meis. Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis suis me cinxerit. Ecce clamabo vim patiens, & nemo audiet. Vociferabor, & non est qui iudicet. Semitam meam circumsepsit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit. Spoliauit me gloria mea, & abstulit coronam de capite meo. Destruxit me vndique, & pereo, & quasi euulsæ arbori abstulit spem meam. Iratus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum. Simul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi uiam per me, & obsederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei, & qui me nouerant, obliti sunt mei. Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ sicut alienum habuerunt me, & quasi peregrinus fui in oculis eorum. Seruum meum vocaui, & non respondit, ore proprio deprecabar illum. Halitum meum exhorruit vxor mea, & orabam filios vteri mei. Stulti quoque despiciebant me, & cum ab eis recessissem: detrahebant mihi. Abominati me sunt quondam consiliarij mei, & quem maximè diligebam, auersatus est me. Pelli meæ consumptis carnibus adhæsit os meum, & derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos: miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me. Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini? Quis mihi hoc tribuat, vt scribantur sermones mei? Quis mihi det, vt exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina,

A *vel celte sculpantur in silice? Scio enim quòd redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hęc spes mea in sinu meo. Quare ergo nunc dicitis, persequamur eum, & radicem verbi inueniamus contra eum? Fugite ergo à facie gladij, quoniam vltor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium.*

B

Caput XII.

VSquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus? Sancti viri eloquia, vt sæpe iam diximus, aliquando ex persona propria, aliquando verò ex voce capitis, aliquando autem ex typo sunt vniuersalis Ecclesiæ sentienda. Valde verò affligitur anima iustorum, quando illi contra bonos districtas sententias intorquent, qui bene viuere ignorant: & ex voce sibi iusti-
C tiam vendicant, quam moribus impugnant. Vnde amicis beati Iob, vt sæpe iam diximus, hæreticorum typum tenentibus, rectè ab eodem respondetur: Vsquequo affligitis animam meam, & atteritis me sermonibus? Atteruntur enim boni sermonibus iniquorum, quando contra eos illi in uerbis tument, qui aut in peruersa fide, aut in prauis moribus iacent. Sequitur: *En decies confunditis me.* Numeratis vicibus locutionum amicorum Iob, adhuc nisi quinquies locutos eos cognosci-
D mus: sed propter hoc quod ab eis quinquies increpationes audierat, quorum increpationibus quinquies ipse respondit, decies se perhibet esse confusum: quia & in eo grauiter laborauit, quòd frustra increpatus est: & in eo confusionem pertulit, quòd verba doctrinæ non audientibus dixit. Itaq; cum audiens taceret: & cum loquens non audiretur, ipse laborem pertulit: qui & tacendo patienter: & eis loquendo inutiliter, cordis dolorem sensit. Vnde & superius dicit: Quid agam? Si locutus fuero, non quiescit

quiescit dolor meus: & si tacuero, non recedit à me. Sin uerò ad typum sanctæ Ecclesiæ hæc uerba referimus, liquet quod magnum eius est gaudium, seruare decalogi præcepta. Sed hanc peruersi decies confundunt, quia per omne quod peccant prauis suis moribus, decalogi præcepta relinquũt, & toties bonis confusionem faciunt, quoties in suis actibus diuinis uocibus obsistunt. Sequitur: *Et non erubescitis opprimentes me*. Sunt nonnulli quos ad perpetrandam nequitiam oborta subita malitia inuitat, sed tamen humana uerecundia reuocat. Et plerunque per hoc quod exterius erubescunt, ad interiora sua redeunt, & cõtra se internum iudicium sumunt: quia si propter hominem mala facere metuũt quanto magis propter Deum qui cuncta inspicit, nec appetere mala debuerũt? In quibus fit, ut mala maiora corrigant per bona minima, scilicet per exteriorem uerecundiam, interiorẽ culpã. Et sunt quidam qui postquam Deum in mente contempserint, multo magis humana iudicia spernũt: atq; omne malum quod appetunt, audacter peragere nõ erubescũt. Quos ad perpetrandum malum occulta iniquitas inuitat, & nulla aperta uerecũdia retardat, sicut & de quodam iniquo
Luc. 18. iudice dicitur. Deum non timebat, & hominem non uerebatur. Hinc est etiam quod de quibusdam impudenti fronte
Esa. 3. peccantibus dictum est: Et peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt. Plerunque ergo tales sunt aduersarij sanctę Ecclesiæ, qui à perpetrandis malis, nec timore domini, nec hominum pudore refrenantur: quibus bene per beatum Iob dr̃: *Et non erubescitis opprimentes me.* quia & si prauum fuit mala uoluisse, peius est malè appetita non erubescere. Sequitur: *Nempe & si ignoraui, mecum erit ignorantia mea*. Habent hoc hęretici proprium, ut de inani scientiæ suæ arrogantia inflentur: & rectè credentium simplicitatem sæpe derideant, & nullius esse meriti uitam humilium ducant. At contrà sancta Ecclesia in omne quod ueraciter sapit, sensum suum humiliter deprimit, ne scientia infletur, ne in requisitio

A ne occultorũ tumeat: & perscrutari aliqua quæ vltra vires sunt illius, præsumat. Vtilius etenim studet nescire, quæ perscrutari non valet, quã audacter definire quæ nescit. Scriptum quippe est: Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Dulcedo etenim mellis, si plus quàm necesse est, sumitur: vnde delectatur os, inde vita comedẽtis necatur. Dulcis quoq; est requisitio maiestatis: sed qui plus hanc scrutari appe- 14 Pro. 25.
B tit, quàm humanitatis cognitio permittit, ipsa hunc eius gloria opprimit: quia velut immoderatè mel sumptum, perscrutantis sensum dum non capitur, rũpit. Nobiscum verò esse dicitur, quod pro nobis est. Et rursum, non nobiscum esse dicitur, quod contra nos est. Quia ergo scientia sua hæretici cor inflat: fideles autem cognitio ignorantiæ suæ humiliat, dicat beatus Iob voce sua, dicat etiam confessione vniuersalis Ecclesiæ: Nempe & si ignoraui, mecum erit ignorãtia mea. Ac si apertè hæreticis dicatur:
C Omnis vestra scientia vobiscum nõ est: quia contra vos est, dum stulta elatione vos erigit. Mea verò ignorantia mecum est, quia pro me est: quoniam dum perscrutari de deo aliquid superbè non audeo, in veritate me humiliter seruo. Et quia hæc ipsa hæretici q̃ scire quærunt, ad usum solius elationis arripiunt: vt contra fideles & humiles docti videantur rectè subiungitur:

Quod prius mundandi sunt hi, per quos aliorum peccata mundantur: & quid sit quod omnis Israel cum ad vlciscendum scelus
D *Beniamin iubente domino ascendisset semel, & iterum cæsus est, & sic demum tertio victor extitit.* Cap. XIII.

AT *vos contra me erigimini*. Sed hæc fortasse melius verba perpẽdimus, si ipsis specialiter amicis beati Iob quẽad modum congruant, demonstremus. Ipsi etenim percussũ iustum videntes, ad sua intima redire debuerunt: & nequaquam beatum Iob verbis increpationis premere, sed se deflere: quia si sic percussus fuerat,

rat, qui ita seruiebat, qua ultione feriri A merebantur, qui non ita seruierant? Quibus bene dicitur: At uos contra me
15 erigimini. Ac si eis apertius dicatur: Qui erigi contra uosmetipsos, ex mea percussione debuistis. Ordo quippe erectionis in bono iste est, ut primum contra nos, postmodum contra malos erigamur. Nam qui contra bonos erigitur, per superbiam inflatur. Contra nosmetipsos enim erigimur, quando mala propria recognoscentes, districta nosmetipsos pœnitentiæ vltione ferimus, quando nequaquam nobis in peccatis parcimus, & nullis erga nos cogitationum blandimentis inclinamus. qui si districtè prius nostra in nobis mala insequimur, iustum quoque est, ut etiam contra aliena mala vtiliter erigamur: & ea quæ in nobis punimur, etiam in alijs redarguendo superemus. Sed hanc erectionem mala nesciunt, quia se relinquunt, & bonos impetunt. Sibi se intra conscientiam suam mollitie blandæ adulationis inclinant, & contra bonorum vitam districtione prosperitatis eriguntur. Vnde amicis beati Iob in eius flagello tumentibus rectè nunc dicitur: At vos contra me erigimini, id est, vosmetipsos redarguendos relinquitis, & me districtis sententijs increpatis. qui enim semetipsum prius non iudicat, quid in alio rectum iudicet, ignorat. Et si nouit fortasse per auditum quòd rectè iudicare debeat, rectè tamen iudicare aliena merita non ualet, cui conscientia innocentiæ: propriæ nullam iudicij regulam præbet.
3. q. 7. qui sine. Hinc est enim quòd insidiantibus quibusdam, & puniendam adulteram deducentibus dicitur: Qui sine peccato est
Ioan. 8. vestrum, primus in illam lapidem mittat. Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerant. Reuocantur itaque intus ad conscientiam, vt prius propria corrigant, & nunc aliena reprehendant. Hinc est quod cum tribus Beniamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israel ulcisci iniquitatem voluit, sed tamen semel & iterum in belli certamine ipse prostratus est. Consulto autem domino si ad ulciscendum ire debuissent, iussum est, qui iuxta diuinæ vocis imperium perrexit, & semel, & secundo perdidit, & tunc demum peccatricem tribum valdè feriens penè funditus extinxit. Quid est quòd in vltionem sceleris inflammatur, & tamen prius ipse prosternitur, nisi quòd prius ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriuntur: vt ipsi iam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant. Vnde necesse est, vt B cum contra nos vltio diuini examinis cessat, nostra seipsam conscientia reprehendat: atque ad lamenta pœnitentiæ ipsa se contra semetipsam erigat, nec contra bonos elata & sibi humilis, sed contra se rigida sit, bonis verò omnibus submissa. Superbis ergo corripientibus rectè nunc dicitur: At vos contra 16
me erigimini, & arguitis me opprobriis meis. Omnes elati graue esse opprobriũ deputant mala temporalia: & tãto unũquemque esse à Deo despectum credunt, quanto hunc afflictum percussionis flagello C conspiciunt. Nil etenim in moribus, nil in actibus quærunt: sed quoslibet in hac uita percussos uiderint, esse iam diuino iudicio damnatos arbitrantur. Vnde bene nunc beati Iob voce dicitur: *Et arguitis me opprobrijs meis.* quia hi qui eum iustum ante flagella nouerant, iniustum esse ex ipsa iam sua percussione iudicabant. Vnde & sæpe hæretici, quia affligi quosdam intra sanctam Ecclesiam vident: scriptum quippe de Deo est. Flagellat omnem filium quem Heb. 12.
recipit: tribulationes fidelium non nisi D ex peccato esse suspicantur, seque ideo iustos credunt, quia in prauitatis suæ sensu dimissi, sine flagello durauerunt. Sequitur:

Quod ideo non iusto Dei iudicio se dicat afflictum, quia apud se afflictionis causam non inueniebat: non attendens flagella merita augeri, non peccata puniri. Cap. XIIII.

S*Altem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me.* O quam durum

A durũ sonat uox iusti uerberibus afflicti: quam tamen non elatio, sed dolor expressit. Sed iustus non est, qui iustitiam in dolore deserit. Beatus autem Iob, quia mite cor habuit, nec in dura uoce peccauit. Nam si hunc peccasse in hac uoce dicimus, implesse diabolum adstruimus quod proposuit, dicens: Tãge os eius & carnem, si non in faciem benedixerit tibi. Grauius itaq; quæstio oritur, Si etenim non peccauit in eo quod dicit: Saltem nunc intelligite, quia Deus non æquo iudicio afflixerit me: Deum, B quod dici nefas est, iniustè egisse aliquid consentimus. Si uerò peccauit, diabolus de illo quod promisit exhibuit. Adstruendum est igitur, quia & Deus rectè circa beatum Iob egerit: & tamen beatus Iob ex eo quod dicit se nõ iusto Dei iudicio afflictum, mentitus non sit: & antiquus hostis in eo quod de beati uiri promiserat culpa, mentitus sit.

Cur nonnunquã praua credãtur verba bonorum.

Nonnunquam nanque ideo praua creduntur uerba bonorum, quia interiori sua intelligentia minimè pensantur. Beatus enim Iob uitam suam attenderat, & ea quæ patiebatur, C flagella pensabat, & uidebat æquũ non esse, ut ad talem uitam talia flagella reciperet. Et cum dixit non æquo se iudicio afflictum, hoc libera uoce locutus est, quod in secreto suo dominus de illo aduersario eius dixerat: Commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra. Quod enim dicit: Deus, quia frustra beatum Iob afflixerit, hoc rursum beatus Iob asserit, quia non æquo iudicio à domino sit afflictus. In quo itaque peccauit, qui à sententia autoris sui

17 in nullo discrepauit? Sed fortasse aliquis dicat, id nos de nobis bonorum di- D cere, quod de nobis in occulto iudex dixerit, sine peccato esse non posse. nam quem iustus iudex laudat, esse hunc iure laudabilem non dubitatur. At uerò si se ipse laudauerit, iam eius iustitia laude digna esse non creditur. Quod uidelicet rectè dicitur: si quod iudex iustus per æquã sententiam perhibet, hoc de se is de quo agitur, præsumat pòst dicere per elatam mentem. Nam si ipse quoque in humili cogitatione permanens, exigente causa uel dolore, bona de se ueracia dixerit, in tantum à iustitia non recessit, inquantum à veritate nullo modo discrepauit. Vnde Paulus quoque Apostolus multa de se fortia pro discipulorum suorum ædificatione narrauit: sed hæc narrando minimè deliquit: quia à veritatis tramite, & attestatione certa, & corde humili non recessit. Iustam itaque beatus Iob uitam suam sentiens, dicat non se esse iusto iudicio afflictum. Nec peccat in hac voce in qua non discrepat ab autore: quia is quem Deus frustra percussit, ipse quoque semetipsum asserit, non iusto iudicio afflictum. Sed rursus alia quæstio oritur, quam iam in huius operis memini exordio solutam: cùm omnipotens deus frustra nil faciat, cur beatum Iob frustra se afflixisse testetur? Iustus enim conditor noster tot verberibus in beatum Iob, non vitia illius curauit extinguere, sed merita augere. Aequum ergo fuit quod fecit per argumẽtum boni meriti: non tamen uidebatur ęquum, quod causas credebatur punire peccati. Beatus autem Iob peccata sua illis flagellis deleri credidit, non merita augeri: & idcirco non æquum iudicium uocat, qui uitam suam cum flagellis examinat. Ergo si uita & flagella pensantur, non æquũ fuit quod beatus Iob, sicut dixi, per iram districtionis sibi fieri credidit. Si uerò misericordia iudicis attenditur, quia per pœnam iusti uiri uitæ eius merita cumulantur, æquum uel potius misericors iudicium fuit. Igitur & uera Iob dixit, dum uitam cum flagello pensauit: & Deus non iniusto iudicio Iob afflixit: quia merita ex flagello cumulauit: & diabolus quod promiserat, non impleuit, quia beatus Iob inter uerba quæ durùm sonant, à uera sententia & mẽte humili non recessit. Sed hæc afflicti uerba minus fortasse intelligimus, nisi sentẽtiam iudicis cognoscamus. Qui cùm inter vtrasque partes sententiam daret, dicit amicis Iob: Non estis locuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob. Quis ergo stulta mente beatum Iob in locutione sua peccasse fateatur, dum ipsa uoce

iudicis recte locutus asseritur? Quam A quidem uocem si ad personam sanctæ Ecclesiæ referamus, infirmis eius membris non incongruè aptamus, quæ persecutionis eius tempore dum & merita illius & flagella considerant, quia iniustos florere conspiciunt, & iustos interire: hoc iustum esse nullatenus suspicantur. Bene autem beati uiri uoce subditur:

18 *Et flagellis suis me cinxerit*. Aliud quippe est flagellis percuti, aliud cingi. Flagellis nanque percutimur: cùm consolationem & in doloribus ex rebus alijs B habemus. Nam cùm tanta nos afflictio deprimit, ut ex nullius rei consolatione respirare animus possit, non iam flagellis solummodo ferimur, sed etiam cingimur. quia tribulationum uerbere ex omni parte circundamur. Cinctus enim flagellis Paulus fuerat, cùm dicebat: Foris pugnæ, intus timores. Cinctus flagellis fuerat, cum dicebat: In periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, & cæt. quę ita enumerat, ut nusquam se habuisse requiem ostendat. Sancta uerò Ec C clesia cum tribulationem suarum flagellis cingitur, in ea infirmi quique in pusillanimitatis casu rediguntur: ita ut se iam *desperatos extiment, quo exaudiri se tardius uident. Recte adhuc etiam ex eorũ typo sancti uiri uoce subiungitur: *Ecce clamabo uim patiens, & nemo audiet: uociferabor, & non est qui iudicet*. Omnipotens Deus quid nobis profuturum esse ualet sciens, dissimulat exaudiri dolentium uocem, ut augeat utilitatem, ut purgetur uita per pœnam, & quietis tranquillitas quæ hic inueniri non D ualeat, alibi quæratur. Sed hanc dispensionis gratiam nonnulli etiam fidelium ignorant. Ex quorum etiam persona nunc dicitur: Ecce clamabo uim patiens, & nemo exaudiet: uociferabor, & non est qui iudicet. Non est enim qui iudicet dicitur, quando iudicare dissimulat ipse qui est, quia causam nostram cõtra aduersarium, præter eum qui iudicet non est. Nec tamen hoc sine iudicio est, quod iudicium differtur: quia cum hæc beatus Iob dicere, & sancti uiri merita, aduersarij pœna crescebat. Hoc ipsum ergo iudicium differre iudicis, est. Sed aliud est quod iustè intrinsecus disponit deus, alius quod foris flagellis attritus expetit animus. Vnde adhuc de ipsa uerberum depressione subiungit.

1. Cor. 7.
2. Co. 11.
al. desperatos

Quòd electi nonnunquam ignorantia uel infirmitate peccant, sed ad amissam iustitiam per pœnitentiam redeunt. Cap. XV.

Semitam meam circumspexit, & transire non possum, & in calle meo tenebras posuit. Circunseptam uepribus semitam suam uidit, cum transire ad securitatem cupiens, euadere flagella non potuit, Et quia se percuti aspexit, nec tamen percussione dignam uitam in semetipso reperit, quasi in calle cordis, ignorãtiæ suæ tenebras inuenit: qui cur ita flagellaretur, penetrare non potuit. Quod ad infirma quoq; membra sanctę Ecclesiæ non incongruè refertur, quando per hoc quod prauè se egisse meminerunt, à bono quoque opere retardãtur, & ex infirmitate propria timidi, bona cõtra hæc fortia aggredi non præsumunt. Timent enim magna bona incipere, qui se in suis actibus infirmos esse meminerunt. Et cum plerunque etiam bonum quod eligant nesciunt, quasi in calle suo positas tenebras perhorrescunt. Nam sæpe ita de suo opere fit animus incertus: ut ignoret omnino quid uirtus, quid culpa sit. In calle ergo suo tenebras inuenit, qui in his quæ agere appetit, quid eligere debeat nescit Quid igitur sæpe infir- 19
mitate, nonnunq̃ uerò ignorantia peccatur, ex infirmãtibus membri dicitur: Semitam meã circumsepsit, & transire non possum. Ex eis uerò qui ad ipsum opus bonum quod eligant caligant, subditur: *Et in calle meo tenebras posuit*, Ex pœna etenim culpæ est, uidere bonum quod agere debeat, & tamen implere non posse: & rursum, ex grauiori pęna culpę est, quo agere debeat, nec uidere: Vnde et cõtra hæc utrãq; Psalmistę uoce dicitur: Dñs illuminatio mea, & salus mea, quẽ timebo? Psal. 26.

timebo? Contra, ignorantiæ enim tene-
bras illuminatio, contra infirmitatem
uerò salus est dominus, quando & osten-
dit quid debeat ad agendum appeti, &
uires præbet, ut quod ostenderit, possit
impleri. Sequitur:

*Quod corona à capite abstrahitur, cùm à præ-
positis bona spiritalia negliguntur.
Caput XVI.*

SPoliauit me gloria mea, & abstulit coro-
nam de capite meo. Quod cuncta hæc
beati uiri in afflictione positi personæ
conueniant, dubium non est. Sed quia
historiæ uerba patent, iuxta literam ex-
positione non indigent. Oportet ergo
ut per sensus debeant mysticos inuesti-
gari. Ait nanque Spoliauit me gloria
mea. Gloria quippe uniuscuiusque iusti-
tia est. Sicut uerò uestimentum tegit a
frigrore, ita iustitia munit à morte, Vn-
de non immeritò iustitia uestimento cō-
paratur, cùm per prophetam dicitur:
Ps. 131. Sacerdotes tui induantur iustitia. Quia
uerò afflictionis suę tempore hoc iusti-
tiæ uestimentum, quod apud Deum pro-
tegit, sancta ecclesia in membris suis in-
firmantibus amittit, dicatur rectè: Spo-
liauit me gloria mea, idest, iustitia ab in-
firmis ablata est, q̄ ab eis auferi nō posset,
si medullitus inhæsisset. Sed idcirco tolli
potuit, q a more uestimenti exterius ad-
hæsit. Qua in re quærendum est, quō san-
ctę Ecclesiæ mēbra dici valeant, qui po-
tuerunt iustitiā pdere, quam tenere vi-
debantur. Sed sciendum est, q plerunq; à
membris eius infirmantibus iustitia ad
tēpus amittitur: sed cùm p cognitionem
culpæ postmodum ad pœnitentiam re-
deunt, sese ad eandem iustitiam quam
perdiderāt, fortius quam credebatur ad-
stringuntur. Vbi adhuc subditur. *Et abstu-
lit coronam de capite meo:* Sicut caput corpo-
ris prima pars est, ita principale inte-
rioris hominis mens est. Corona verò
victoriæ præmium est, quod desuper po-
nitur: vt qui certauerat, remuneretur.
Quia ergo multi aduersitatibus pressi,
minimè in certamine perdurant, in eis
sancta Ecclesia quasi coronam de capite

A amittit. Corona quippe in capite, est su-
perna remuneratio in mente. Et sunt
plerique qui dum aduersitatibus affligū-
tur, superna præmia cogitare negligūt,
& ad pfectionē victoriæ peruenire non
possunt. In his itaque corona de capite
aufertur, quia supernū & spiritale præ-
mium de mentis cogitatione tollitur, vt
exteriora iā tranquilla appetant: & æter-
na prēmia quæ cogitare consueuerant,
non requirant. Vel certè caput fidelium
non immeritò sacerdotes accipimus, q
pars membrorū oīm prima sunt. Vnde &
p prophetam, caput & cauda extermina-
B ri dicitur: vbi videlicet & capitis nomi-
ne sacerdotes, & caudæ appellatione p-
phetæ reprobi designantur. Corona er-
go de capite aufertur, cū supernę remu-
nerationis pmia etiam ipsi deserunt, qui
in hoc Ecclesiæ corpore præesse videbā-
tur. Et plerunq; ducibus cadentibus, la-
tius succumbit exercitus, qui sequeba-
tur. Vnde mox post damna maiorū, de
multimoda labefactatione Ecclesiæ sub-
secutus adiunxit: *Destruxit me undique,* 10
*& pereo: & quasi auulsæ arbori abstulit spem
meam.* Quasi vndiq; enim Ecclesia de-
struitur, atq; in infirmis membris depe-
C rit, qn̄ ipsa quæ videbantur fortia, cor-
ruunt: quando corona de capite abstra-
hitur, id est, qn̄ æterna præmia etiam à
præpositis negliguntur. Bene autem de
infirmis cadentibus subditur: Et quasi
auulsæ arbori abstulit spem meā. Arbor
quippe vēto impellitur, vt cadat. Et quē
minæ terrent, vt ad iniustitiam corruat,
quid aliud q̄ arbor flatum venti ptulit,
& statum suæ rectitudinis amisit? Quasi
enim ex vento spē pdidit, qui prauorum
minis ac psuationibus deuictus, æterna
D quę sperabat pmia reliquit. Et quia ple-
runq; cōtingit, vt pœnas quis metuens
iustitiam deserat, fit iudicante deo, ut ēt
iustitiam deserens, pœnas quas ti-
muit, non euadat, & quis mē-
tis interitum minimè ti-
muit, ēt carnis mala
tolerat, quæ
timebat.
Vnde
adhuc subditur:

Quid

Quòd qui percussione flagelli superatur, non quasi filius, sed quasi hostis feritur. *Cap. XVII.* A

IRatus est contra me furor eius, & sic me habuit quasi hostem suum. Prædicatore quippe egregio attestante didicimus: quia
1.Co.10. fidelis est Deus, qui non patietur nos tentari supra id quod possumus ferre: sed faciet cum tentatione prouentum, vt possimus sustinere. Per prophetam quoque
Hier.30. dominus dicit: Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Qui ergo ita per- B
cutitur, vt vires illius à percussione superentur, non hunc dominus iam quasi filium per disciplinam, sed quasi hostẽ per iram ferit. Cum ergo virtutem nostræ patientiæ flagella trãseunt valde metuẽdum est, ne peccatis nostris exigentibus, non iam quasi filij à patre, sed quasi hostes à domino feriamur. Et quia fit plerunq;, ut etiã maligni spiritus afflictorũ cordibus multa suadeant: atque inter flagella quæ exterius feriunt, cogitationes noxias in mentibus fundant, post furorem domini rectè subiungitur:

Quòd diaboli, latrones, Dei dicuntur: ideo latrones, quia semper nocendi voluntatem habent: ideo Dei, quia etiam in hoc quod male volunt, diuinæ seruiunt voluntati quæ per eorum ministerium iustè homines vel punit vel damnat. *Cap. XVIII.*

Latrones Dei spiritus maligni.

SImul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi viam per me. Latrones nanque eius, maligni sunt spiritus, qui exquirendis hominum mortibus occupãtur. Qui viam sibi in afflictorum cordibus faciũt, quando inter aduersa quæ exterius tolerantur, cogitationes quoque prauas immittere non desistunt. De quibus adhuc dicitur: *Et obsederunt in gyro tabernaculum meum.* In gyro tabernaculum obsident, quando ex omni latere suis tentationibus mentem cingunt. Quam modo lugere de temporalibus, modo desperare de æternis, modo in impatientiam ruere, atque in Deum blasphemię verba iaculari, pessima suggestione persuadẽt. Quę tamen uerba, ut iam prædiximus, beato Iob etiam iuxta historiam congruunt: qui dum mala quę pertulit, ante oculos congressit non quasi corrigendum filium, sed quasi hostem percussum se esse iudicauit. Per quem sibi etiam latrones eius uiam fecerunt, quia maligni contra eum spiritus licentiam percussionis acceperunt. Cuius in gyro tabernaculum obsederũt. quia sublatis rebus & filijs, etiam corpus eius omne uulneribus attriuerunt. Sed mirum ualde est, 21
cum latrones diceret: cur addidit eius, ut uidelicet eosdẽ latrones Dei esse mõstraret. Qua in re, si uoluntas ac potestas malignorum spirituũ discernatur, cur latrones dei dicantur, aperitur. Maligni quippe spiritus, ad nocendum nos incessabiliter anhelant: sed cum prauam uoluntatẽ ex semetipsis habeant, potestatem tamen nocendi non habent, nisi eos uolũtas summa permittat. Et cum ipsi quidẽ iniustè nos lædere appetunt quemlibet tñ lædere, non nisi iustè à dño permittuntur. Quia ergo in eis uoluntas iniusta est, & potestas iusta: & latrones dicuntur, & Dei, ut ex ipsis sit quod inferre mala iniustè desiderant, & ex Deo ꝙ desiderata iustè consummant. Sed quia, ut sæpe iam diximus, sanctus uir positus in dolore pœnarum, modo suis, modo Ecclesię, modo redemptoris nostri uocibus utitur: & plerunque sic sua narrat, ut tamẽ per typum ea quę sunt sanctæ Ecclesiæ ac redemptoris nostri proferat: postposita paulisper cura historiæ, in his q̃ subiũgit, qualiter redẽptoris nostri uocibus congruat, demonstremus. Sequitur:

D

Allegoricè ad Christum & synagogam deferuntur sequentia. *Cap. XIX.*

FRatres meos longè fecit à me, & noti mei quasi alieni recesserunt à me. Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti sunt mei. Hoc melius ostendimus, si Ioannis ad medium testimonium proferimus, qui ait: In propria uenit, & sui
Ioan. 1. eum non receperunt. Ab eo quippe fratres longè facti sunt, & noti recesserunt: quem tenentes legem prophetare Hebræi nouerant, & præsentem minimè recogno-

recognoſcebant. Vnde rectè dr̃: Dereliquerũt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti ſunt mei. Iudæi etenim ꝓpinqui ꝑ carnem, noti ꝑ legis inſtructionẽ, quaſi obliti ſunt quem prophetauerant, dum eũ & incarnandum uerbis legis canerent, & incarnatum verbis perfidiæ negarent. Sequitur: *Inquilini domus meæ & ancillæ ſicut alienum habuerunt me.* Inquilini domus Dei fuerunt ſacerdotes, quorũ origo in Dei ſeruitio deputata iã ꝑ officiũ in conditione tenebatur. Ancillæ aũt non immeritò intelligũtur leuitarum animæ, ad ſecreta tabernaculi quaſi ad interiora cubiculi familiarius ſeruiẽtes. Dicat ergo de ſacerdotibus ſedula cura ſeruientibus, dicat de Leuitis ad interiora domus Dei obſequentibus: Inquilini domus meæ & ancillæ, ſicut alienum habuerunt me: quia incarnatũ dñm quem dudũ per legis verba ꝓdixerant, cognoſcere ac venerari noluerunt. Qui adhuc apertius, ꝙ ab eorum peruerſa voluntate nõ ſit cognitus, manifeſtat, cũ ſubdit: *Et quaſi peregrinus fui in oculis eorũ.* Redẽptor etenim noſter, dũ à ſynagoga cognitus nõ eſt, in domo ſua quaſi peregrinus extitit. Quod apertè ꝓpheta teſtatur, dicẽs: (*Hier. 14.*) Quare ſicut colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendũ? Quia.n. vt dñs auditus nõ eſt: nõ poſſeſſor agri, ſed colonus eſt creditus. Qui quaſi viator ad manendũ tantummodo declinauit: qa paucos ex Iudæa abſtulit, & ad vocationem gentium pergens, iter cœptũ peregit. Peregrinus ergo in eorũ oculis fuit: qa dũ ſola q̃ videre poterant, cogitabant: nõ valuerũt intelligere in dño, qđ videre non poterãt. Dũ.n. deſpiciũt carnẽ uiſibilẽ, nõ ꝑueniũt ad inuiſibilem maieſtatẽ. Dicatur igitur rectè: Et quaſi peregrinus fuit in oculis eorũ. De quo adhuc populo aptè ſubiungitur: *Seruũ meũ vocaui, & non reſpondit.* Quid.n. Iudaicus populus niſi ſeruus fuit, q. nõ amore filij obſequebatur dño, ſed timore ſeruili? Quo cõtra nobis per Paulum dr̃: (*Rom. 8.*) Non accepiſtis ſpiritũ ſeruitutis iterũ in timore, ſed ſpiritũ adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Hunc igitur ſeruum uocauit dñs, qa

A collatis muneribus quaſi emiſſis eũ uocibus ad ſe ducere ſtuduit. Sed non reſpondit, quia digna opera donis eius reddere contempſit. Vocat nos enim deus, cum muneribus prǽuenit: reſpondemus verò vocationi eius, cũ digna iuxta percepta munera deſeruimus. Quia ergo tot munerib. Iudaicum populũ ꝓuenit, dicat: *Seruum meum vocaui.* Sed quia etiam poſt tot eum munera contempſit, ſubiungat: *Et non reſpondit.* Sequitur:

B *Quid multipharię olim Deus locutus eſt patribus in prophetis, nouiſſimè ore proprio locutus eſt. Cap. XX.*

ORe proprio deprecabar illum. Ac ſi apertius diceret: Ego ille qui ante incarnationem meam tot ei prǽcepta facienda per prophetarũ ora mandaueram: incarnatus ad eum veniens, ore eũ proprio deprecabar. Vnde & Matthæus, cũ ꝓcepta ab eo dari in monte deſcriberet, ait: Aperiens os ſuũ dixit. Ac ſi patenter dicat: Tunc os ſuũ aperuit, qui prius aperuerat (C) ora prophetarum. Hinc eſt etiam quod de illo ab ſponſa præſentiam eius deſiderante dicitur: Oſculetur me oſculo oris ſui. Sancta quippe Eccleſia quot ꝓcepta ex eius prædicatione cognouit, quaſi tot oris eius oſcula accepit. Benè aũt dicitur deprecabar: quia in carne mõſtratus dũ mandata vitæ humiliter dixit, quaſi ſuperbientem ſeruum vt viueret, rogauit, & aptè ſubditur:

Quòd halitus Chriſti odor ſit carnis eius. Caput XXI.

D *HAlitum meum exhorruit uxor mea.* Quid uxor domini, niſi ſynagoga accipitur, in legis fœdere, carnali ei intelligentia ſubiecta? Halitus verò ex carne eſt. Sed infidelis populus carnẽ domini carnaliter intellexit, quia purum hunc hominem credidit. Halitum ergo eius uxor exhorruit: quia ſynagoga eum quem uidebat hominem, deũ credere expauit: Cunque ab eius ore verba corporaliter audiret: in eo intelligere diuinitatis arcana recuſauit, & creatorẽ non eſſe credidit

credidit, quē creatum uidit. Carnis ergo A halitum carnalis vxor exhorruit, quę carnalibus sensibus dedita, incarnationis eius mysterium nō agnouit. Sequitur:

Quomodo Deus cùm spiritus sit, membra corporalia habere dicitur. *Cap. XXII.*

ET *orabam filios vteri mei*. In Deo qui corporis forma nō circumscribitur: membra corporis, id est, manus, oculus, vterus ita noīantur, vt ex mēbrorum uocabulis, effectus eius potētiæ designetur. Oculos quippe habere dicitur: q̄a cūcta B videt. Manus habere describitur, q̄a cuncta operatur. In utero aūt proles concipitur, quæ in hac vita profertur. Quid ergo vterum Dei, nisi eius consilium debemus accipere, in quo ante secula per prędestinationē concepti sumus, ita ut creati p̄ secula producamur? Deus ergo qui manet ante secula, vteri sui filios orauit: quia eos quos potenter per diuinitatem condidit, incarnatus veniens humiliter rogauit. Sed quia in ipsa carne quę apparuit, ab eorum æstimatione despectus est, subiungitur: *Stulti quoque despiciebant me*. Sapientibus à veritatis fide cadentibus, rectè de stultis quoque additur: quia dum dominum Pharisęi ac legisperiti despicerent, eorum incredulitatem etiam populi turba secuta est: quæ in eo quòd hominem vidit, redemptoris mundi prædicamenta despexit. Nā sæpe stultorum nomine hi qui sunt in plebe pauperes, designantur. Vnde & per Hieremiam dicitur: Dixi, forsitan pauperes sunt & stulti, ignorantes viam domini, & iudicium Dei sui. Relictis autem mundi sapientibus atque diuitibus, redemptor noster quærere pauperes, & stultos venerat. D Vnde nunc quasi in augmentum doloris dicitur: Stulti quoque despiciebant me. Ac si apertè diceretur: Ipsi etiā despexerunt, pro quibus sanandis stultitiam prædicationis assumpsi. Scriptum quippe est: Quia in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prędicationis saluos facere credentes. Verbum quippe Dei, sapientia est: sed stultitia huius sapientiæ dicta est caro verbi: vt quia carnales quique per carnis suę prudentiam pertingere non valebant ad sapientiam Dei: per stultitiam prædicationis, id est, per incarnationem verbi sanarētur. Ait ergo: Stulti quoque despiciebant me. Ac si apertè diceretur: Et ab ipsis despectus sum, pro quibus stultus æstimari veritus non sum. Et quia Iudæorum plebs cum miracula nostri redemptoris cerneret: hunc ex signis honorabat, dicens: Hic est Christus: cùm verò humanitatis eius infirma conspiceret, eum creatorem credere dedignabatur, dicens: Non, sed seducit turbas, rectè subiungitur: *Et cum ab eis recessissem, detrahebant mihi.* Quasi accedebat quippe ad corda populorum dominus, cū eis miracula demonstraret: & quasi recedebat, cū nulla signa ostēderet. Sed recedenti dn̄o detrahebāt, cum à miraculis quiescenti præbere fidē nolebāt. Sed quid mirū eū perpeti ista à plebibus, cum ipsi quoq; qui legis doctores esse uidebantur, qui eū verbis propheticis incarnandum esse perhibebant, & incarnatum uiderunt, & ab eo tamen perfidiæ interruptione diuisi sunt? De quibus C subditur: *Abominati sunt me quondam consiliarij mei: et quem max mè diligebam, auersatus est me.* 23 Cunctis liquet: quia Deus consiliarijs non eget, qui ipsis quoq; consiliarijs hominum sapientiæ consilium præbet. De quo etiam scriptum est: Quis cognouit sensum domini, aut quis eius cōsiliarius fuit? Sed quemadmodum cum panis vel vestimentum egenti tribuitur: hoc se dominus accepisse testatur: ita cum nescienti cuilibet rectum consilium datur, hoc ipse accipit, cuius ille membrum est qui eruditur. Omnes etenim fideles membra nostri redemptoris sumus: & sicut ipse in nobis per misericordiam largitatis pascitur, ita ipse in nobis per doctrinæ consilium iuuatur. Scribæ itaque & legisdoctores qui erudire populos ad uitam consueuerant, quid aliud quam futuri redemptoris consiliarij fuerunt? Qui tamen dum incarnatum dominum conspicerent, consilijs suis multos ab eius fide diuiserunt, quāuis prius ad credēdum incarnationis eius

Hiere. 5. — 1. Cor. 1. — Esa. 40. et Ro. 11

ius mysterium per prophetarum verba multos docuisse viderentur. Et quia ille apud Deum magis in amore est, qui ad eius amorem plurimos trahit: adhuc de eodem legis doctorum atq; Phariseorum ordine subditur: Et quem maximè diligebam, auersatus est me. Ipse enim ordo suadente perfidia, à fide veritatis auersus est, qui prius in labore prædicationis sciens, maximè diligebatur: quem non solum ad non credendum, sed vsq; ad persequendum quoque dominum populorum turba secuta est, & vsq; ad passionẽ illius sæuitiæ facibus accensa. In qua videlicet passione discipulorum corda turbata sunt. Vnde & nunc subditur:

Quòd allegoricè passionis tempore adhærente Christo sexu infirmiori fugerunt Apostoli: & dubitantibus de resurrectione discipulis, tantùm in eis supererant labia sermonis. Cap. XXIII.

PElli meæ consumptis carnibus adhesit os meum. In osse fortitudo, in carnib. verò īfirmitas corporalis designatur. Quia igitur Christus & Ecclesia una psona est: quid p os, nisi ipse dñs designatur? Quid per carnẽ, nisi discipuli, qui passionis eius tpe infirma sapuerunt? Per pellem verò quę exterior carne manet ī corpore, qd nisi illæ sanctæ fœminæ figurantur, quæ ad præparanda subsidia corporis, exterioribus dño ministerijs seruiebant? Nā cùm eius discipuli quāuis necdum firmi veritatis fidẽ populis prædicarent, ossi suo inhęrebant carnes. Et cùm sanctæ mulieres ea quæ necessaria erāt, exteriora præpararent, quasi pellis exterius manebāt in corpore. Sed cùm ad crucis horā uentum est, eius discipulos grauis ex psecutione Iudæorum timor inuasit: fugerunt singuli, mulieres adhęserunt. Quasi ergo consumpta carne, os domini, pelli suę adhæsit: quia fortitudo eius, passionis tempore fugiētibus discipulis, iuxta se mulieres inuenit. Stetit equidem aliquandiu Petrus, sed tamen pòst territus negauit. Stetit etiam Ioannes, cui ipso crucis tempore dictum est: Ecce mater tua, Sed perseuerare minimè potuit: qa Io. 19. de ipso quoque scriptum est, quòd adolescens quidā sequebatur illum amictus syndone super nudo, & tenuerūt eum: Mar. 14. at ille reiecta syndone, nudus profugit ab eis. Qui etsi post, vt verba redemptoris sui audiret, ad horam crucis redijt, prius tñ territus fugit. Mulieres autẽ non solùm non timuisse neq; fugisse, sed etiā vsq, ad sepulchrū stetisse memorantur. Dicat ergo: Pelli meę consumptis carnibus adhæsit os meū. Hoc est, hi q meæ fortitudini propinquius inhęrere debuerant, passionis meæ tpe timore consumpti sunt: & eas quas ad exteriora ministeria posui, in passione mea sine formidine inhærere mihi fideliter inueni. Vbi & apertè subintelligitur, ꝙ hæc verba p mysterium dicantur dum sequitur: *Et derelicta sunt tètummodo labia circa dentes meos.* Quid n. circa dentes aliud quā labia habemus, ét si nulla flagella patiamur? Sed ...4 quid per labia, nisi locutio? quid per dentes, nisi sancti apostoli designantur? Qui in hoc Ecclesiæ corpore idcirco sunt positi, vt uitā carnalium correptione mordeant, eamq; à suæ pertinacię duritia cōfringāt. Vnde & eidem primo Apostolorum, quasi denti in eius corpore posito dicitur: Macta, & manduca. Sed quia pas- Act. 10. sionis eius tempore, isti dentes prę timore mortis amiserunt morsum correptionis, amiserunt fiduciam roboris, amiserunt efficaciam omnimodę operationis: ita vt duo ex illis ambulantes, post eius mortem ac resurrectionem in uia loquerentur & dicerent: Nos sperabamus q a Luc. 24. ipse esset redempturus Israel, rectè nunc dicitur: Et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Confabulabantur adhuc de illo, sed iam in illo minimè credebant. Tantummodo ergo labia circa dentes eius remanserant: quia uirtutem bonæ operationis amiserāt, & sola de illo confabulationis verba retinebāt. Perdiderāt morsum correptionis, & habebant motum locutionis. Labia itaque tantummodo circa dentes relicta sunt, quia adhuc quidem confabulari nouerāt: sed prædicare iam eum, aut mordere infidelium vitia formidabant. Peractis itaque his quæ in voce capitis dixit, ad

propria

propria beatus Iob verba reuertitur, dicens: *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me.* Hoc habere solũ propriũ mens piorũ, ꝙ cùm iniusta ab aduersariis patitur, nõ tam ad iram, q̃ ad preces mouetur: vt si moderari eorũ prauitas placidè valeat, plus deprecari eligant q̃ irasci. Vnde rectè nunc dr̃: Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus dñi tetigit me. Ecce eos a quibus se p cõtumelias affligi considerat, amicos uocat: quia bonis mentibus etiam ipsa fiũt prospera, quæ uidentur aduersa. Nam p uersi quiq; bonorum dulcedine aut conuertuntur ut redeant: & eo ipso amici sunt, quo boni fiunt: aut in malitia perseuerant: & in hoc quoque etiam nolentes amici sunt: quia si qua bonorum delicta sunt, ea suis persecutionibus etiam nescientes purgant. Notandũ quoq; quòd eis quæ secretò apud Deum gesta sunt, beati uiri in publico uerba concordant. A satan quippe percussus fuerat: nec tamen percussionem suam satanæ tribuit, sed tactum se manu domini appellat, sicut ipse quoque satan dixerat: Mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, si non in faciem benedixerit tibi. Sciebat quippe uir sanctus, quia & per hoc ipsũ quod peruersa uoluntate contra se satã egerat, potestatem non à semetipso, sed à domino habebat. Sequitur:

Quòd superbi rectores ita infirmos affligant, quasi ipsi de infirmitate nihil habeant: & quòd diuina manu afflictis non tam increpatio, quàm consolatio debeatur.

Caput XXIIII.

25 *Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?* Non abhorret à locutione pietatis, ꝙ à Deo se perhibet persequi. Est nanque persecutor bonus, sicut de semetipso ore prophetico dominus dicit: Detrahẽtem occultè aduersus proximum suum, hunc persequebar. Cùm uerò sanctus quisque flagellari permittitur, scit quòd persecutionem contra commissa uitia ex interna dispẽsatione patiatur: Crudeles autẽ persecutorum mentes, cum potestatem A feriendi appetunt, contra bonorum vitã non studio purgationis, sed liuoris facibus accẽduntur. Et quidem hoc faciunt, quod Deus omnipotens fieri permittit. Sed dum vna causa cum Deo, etiam per eos agitur: non tamen voluntas vna in eadem causa seruatur: quia cùm omnipotens Deus amãdo purgationem exhibet iniustorum prauitas sæuiendo malitiam exercet. Quod ergo dicitur: Quare persequimini me sicut Deus: ad exteriorẽ hoc percussionem retulit, non ad intimam intentionem: quia etsi hoc agunt exterius, qđ Deus agi disposuit: non tñ hoc quod B Deus, in sua actione appetũt, ut boni ex afflictione purgentur. Quod intelligi & aliter pót. Tanto.n. ops Deus iustius aliena vitia percutit, quanto in semetipso nihil habet vitiorum. Homines verò cùm per disciplinam alios feriunt, sic alienam infirmitatem debent percutere, vt etiam ad suam nouerint oculos reuocare: vt ex semetipsis considerent, quantum aliis ferendo parcant, cum se quoque ipsos dignos percussionibus non ignorant Itaq; nunc dicitur: Quare persequimini me sicut Deus? Ac si apertè diceretur: ita me C ex infirmitatibus meis affligitis, ac si ipsi more Dei de infirmitate nihil habeatis. Vnde considerandũ est, ꝙ si qui fortasse sint qui asperitate correptionis indigeãt: tũc eis dura correptio à nobis admouenda est, cum Dei manus cessat à verbere. Cum verò superna flagella insunt: non à nobis iam correptio, sed consolatio debetur: ne dum in dolore increpationem iungimus, percussionem percussioni sociemus Bene aũt subditur: *Et carnibus meis saturamini?* Quorum mens proximorum D pœnas esurit: saturari proculdubio alienis carnibus quærit. Sciendum quoque est, quia hi etiam qui alienæ vitæ detractione pascuntur, alienis proculdubio carnibus saturantur. Vnde per Salomonem dicitur: Noli esse in conuiuijs potatorum, neque comedas cum eis qui carnes ad vescendum conferunt. Carnes quippe ad nesciendum conferre, est in collocutione derogationis vicissim proximorum vitia dicere. De quorum illic pœna mox subditur: Quia vacantes potibus,

Psal. 100. Pro. 23.

tibus, & dantes symbolũ consumentur, A & vestietur pannis dormitatio. Potibus vacant, qui de opprobrio alienæ vitæ se deebriant. Symbolũ verò dare, est, sicut vnusquisq; solet pro parte sua cibos ad uescendum, ita in confabulatione detra ctionis verba conferre. Sed vacantes po tibus, & dantes symbolum consumentur: quia sicut scriptum est: omnis detra ctor eradicabitur. Vestietur autẽ pannis dormitatio: quia despectum & inopem à cunctis bonis operibus mors sua inuenit, quem hic ad alienæ vitæ exquirenda crimina, detractionis suæ languor occu- B
26 pauit. Sed tot dura quæ beatus Iob sustinet, dignum non est, vt per silentium trã seant, eaq; a notitia hominum ignorantiæ obscuritas tegat. Tanti quippe ædificari ad seruandã patientiam valent, quãti implente se superna gratia eius patiẽtię facta cognouerint. Vnde & idem beatus Iob in exemplum vult pertrahi flagella quę sentit, qui statim subiungit, dicẽs:

Quòd per plumbi laminam, Iudæorum corda accipiantur, in quibus lex scripta diuinitus, cito delere potuit. Per silicem verò gentiles: in quib. lex magno labore sculpta perseuerat. C *Cap. XXV.*

QVis mihi tribuat, vt scribantur sermones mei? Quis mihi det vt exarentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina vel celte sculpantur in silice? Cuncta quæ beatus Iob pertulit, quia forti patrum sententia edoctus grauis ille Iudęorũ populus agnouit, stylo ferreo & plumbi lamina scripta sunt. Quia verò hæc etiã dura gentilium corda cognouerunt, quid ea in silice sculpta videmus? D Et notandum, quia in plumbo quod scribitur, ipsa metalli mollitie citius deletur. In silice verò tardius quidem valent literæ imprimi, sed difficilius deleri. Non ergo immeritò per plumbi laminam Iudęa exprimitur: quæ præcepta dei & sine labore percepit, & cum celeritate perdidit. Rectè per silicem gẽtilitas figuratur, quæ verba sacri eloqui uix custodienda suscipere potuit, sed tamen fortiter susceptа seruauit. Per stylum verò ferreũ, quid aliud quam fortis dei sententia designatur? Vnde per prophetam dicitur: Peccatum Iudę scriptum est, stylo ferreo in vngue adamantino. In vngue finis est Hier. 17 corporis. Ita verò lapis durus est adamas, vt ferro non valeat secari. Per stylum verò ferreum fortis sententia: per vnguem verò adamãtium finis signatur æternus. Peccatum itaque Iudę stylo ferreo in vngue adamantino scriptum dicitur: quia culpa Iudęorum per fortem dei sententiam in fine seruatur infinito. Rectè quoque per plumbi laminam eos accipimus quos auaritiæ pondus grauat, quibus per increpantem prophetã dicitur: Filij hominum vsquequo graui corde? Psal. 4 Per plumbum nanque cuius natura grauis est pondere, peccatum auaritiæ specialiter designatur: quod mentem quam infecerit, ita grauem reddit, vt ad petenda sublimia attolli nequaquam possit.

Quo fit quod in Zacharia scriptum est de talento plumbi, & massa plumbea missa in os amphoræ, super quam sedebat impietas, & de duabus mulieribus alas habentibus. Cap. XXVI.

HInc enim in Zacharia scriptum est: Zach. 5 Leua oculos tuos, & vide. Quid est hoc quod egreditur? & dixi: Quid nã est? Et ait: Hæc est amphora egrediens. & dixi: Hæc est oculus eorũ in vniuersa terra. Et ecce talẽtũ plumbi portabatur, 27
& ecce mulier vna sedens in medio amphoræ, & dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeã in os eius. Qui de hac visione amphorę, & mulieris, & plumbi, vt latius quid cognouisset, ostenderet: ad huc secutus adiunxit: Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce duæ mulieres egrediẽtes: & spiritus in alis earũ, & habebãt alas quasi alas milui, & leuauerunt amphorã inter terrã & cœlũ. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me. Quò istæ deferunt amphoram? Et dixit ad me: Vt ædificetur ei domus in terra Sennaar. Quod prophetę testimoniũ inutiliter pro documento plumbi protulimus, si non

etiam

etiam repentes exponamus. Ait enim: A Leua oculos, & vide. Quid est hoc quod egreditur? Et dixi: Quid nam est? Et ait: Hęc est amphora egrediens. Volẽs Deus prophetæ extẽdere humanum genus, ex qua ab eo maximè culpa dilabatur: per imaginem amphorę quasi patens os auaritiæ designauit. Auaritia quippe velut amphora est, quæ os cordis in ambitu apertum tenet. Et dixit. Hæc est oculus eorum in vniuersa terra. Multos obtusi sensus homines cernimus, & tamen eos
Hiere. 4. in malis actibus astutos videmus: propheta quoque attestante, qui ait: Sapientes sunt vt faciant mala, bene autem facere nesciunt. Hi itaq; sensu torpent: sed in his quæ appetunt, auaritię stimulis excitantur, & qui ad bona uidẽda cęci sunt, excitantibus prę mijs ad peragenda mala vigilantes fiunt. Vnde rectè de hac eadẽ auaritia dicitur: Hęc est oculus eorũ in vniuersa terra Ecce talentũ plũbi portabatur. Quid est talentũ plumbi, nisi ex eadẽ auaritia pondus peccati? Et ecce mulier vna sedens in medio amphoræ. Quã mulierem ne fortassis quæ esset dubitare possimus, illico angelus innotuit. Nam illic mox sequitur: Et dixit: Hæc est impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ. Impietas in medio amphoræ proijcitur: quia nimirum in auaritia semper impietas tenetur. Et misit massam plumbi in os eius. Massa plũbi in os mulieris mittitur: quia scilicet impietas auaritiæ, peccati sui pondere grauatur. Si enim ad ea quæ deorsum sunt, non ambiret, erga Deũ ac
28 proximos impia nequaquã existeret. Et leuaui oculos meos, & uidi, & ecce duæ mulieres egredientes, & spũs in alis earũ. Quid aliud in his duabus mulieribus accepimus, nisi duo principalia uitia, supbiã videlicet & gloriã inanem? quæ impietati absq; vlla dubitatione coniuncta sunt. Quæ & in alis suis spiritum habere narrantur, quia in actionibus suis satanæ uoluntati deseruiunt. Ipsum quippe propheta spiritum appellat: de quo Salo-
Eccl. 10 mon ait: Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne di-
Mat. 11. miseris. Et de quo in Euangelio dominus dicit: Cùm immundus spiritus exierit ab hoĩe ambulat per loca arida & inaquosa, Spũs in alis earũ est: qa superbia & inanis gloria per oẽ quod agunt, satanę uoluntati famulantur. Et hẽbant alas, quasi alas milui. Miluus semper naturæ studet insidiari pullorũ. Istę ergo mulieres alas hñt, quasi alas milui: quia actiones earũ diabolo sunt proculdubio similes, qui insidiatur semp vitę paruulorũ. Et leuauerunt amphoram inter cœlum & terram. Superbia & vanagloria habẽt hoc propriũ: ut eũ quem infecerint, in cogitatione sua super cęteros homines
B extollant: & modo ꝑ ambitũ rerum, modo ꝑ desiderium dignitatũ, quẽ semel captũ tenuerint, quasi in honoris altitudinẽ eleuent. Qui aũt inter cęlũ & terram est, & ima deserit, & superiora minimè attingit. Leuant ergo istæ mulieres amphorã inter cœlũ & terrã, quia superbia & inanis gloria mentem per auaritiam honoris captam ita eleuant: ut quoslibet proximos despicientes, quasi ima dederant & alta gloriãtes petant. Sed tales quiq; dum superbiunt, & eos mẽte transeunt cum quibus sunt, & superioribus ciuibus minimè iunguntur: Amphora
C ergo leuata inter terrã & cęlum dicitur: quia auari quiq; per superbiam atq; inanẽ gloriã & proximos iuxta se despiciũt & superiora quę vltra ipsos sunt, nullatenus apprehẽdũt. Inter terrã itaq; & cęlum feruntur: quia nec ęqualitatẽ fraternitatis in infimis per charitatem tenent, nec tamẽ summa pertingere sese extollẽdo præualẽt. Et dixi ad angelũ qui loquebatur in me: Quo istæ deferũt amphorã? Et dixit ad me. Vt ędificetur ei domus in terra Sẽnaar. Eidem amphoræ ædificatur domus in terra Sẽnaar: Sẽnaar quippe fę-
D tor eorũ dr̃. Et sicut bonus odor ex virtute est: Paulo attestãte qui ait: Odorem no- 2. Cor. 2.
titiæ suæ manifestat per nos in omni loco, qa Christi bonus odor sumus Deo, ita econtrariò fœtor ex uitio. Radix enim 1. Tim. 6.
est oĩum malorũ cupiditas. Et qa quodlibet malũ per auaritiã gignitur, dignũ est, vt domus auaritiæ in fętore cõstruatur. Sciendum quoque est, quòd Sennaar la- Gen. 11.
tissima vallis est, in qua turris à superbientibus ædificari cęperat, quę lingua-

rum facta diuersitate destructa est. Quæ scilicet turris Babylon dicta est: pro ipsa videlicet cõfusione mentiũ atq; linguarũ. Nec immeritò ibi auaritiæ amphora ponitur, vbi Babylon, id est, confusio ędificatur: quia dũ per auaritiã & impietatẽ certum est oĩa mala exurgere, rectè hæc ipsa auaritia atq; impietas in cõfusione perhibentur habitare. Hęc paucis per excessum diximus, vt peccati pondus exprimi per plũbi laminã monstraremus. Quæ tñ beati Iob verba sanctæ quoq; Ecclesię congruunt, quæ duo sacri eloquij testamenta custodiens, quasi secundò sermones suos scribi expetit, dicens: Quis mihi tribuat, vt scriberentur sermones mei? quis mihi det vt exarentur in libro? Quę quia forti sñia modo per pondus auaritiæ grauibus, modo aũt duris cordib. loquitur, stylo ferreo in plũbi lamina, vel celte in silice scribit. Sed iure beatũ Iob redẽptoris nostri eiusq; Ecclesię vti vocibus dicimus, si quid de eodẽ redẽptore nostro. Qđ apertè loquitur, inuenimus.

29 Quo etenim pacto credendum est: quia ex eo aliquid per figuram insinuat, si eũ nobis apertis vocibus non demonstrat? Sed iã quid de eo sentit aperiat, omnesq; nobis ambages cogitationum tollat. Sequitur: *Scio enim quod redemptor meus viuit.* Qui enim non ait conditor, sed redemptor: apertè eum denunciat, qui postquã omnia creauit: vt nos de captiuitate redimeret, inter nos incarnatus apparuit, suaq; passione nos à perpetua morte liberauit. Et notandũ quanta fide se in virtute eius diuinitatis astringat. de quo per

2 Co. 13. Paulum dicitur: Quia etsi crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei. Ait nanque: Scio. n. quod redẽptor meus viuit. Ac si apertis vocibus dicat: Infidelis quisq; illũ flagellatũ, derisum, palmis cęsum, corona spinea coronatum, sputis illitum, crucifixum, mortuum nouerit: ego illũ post mortẽ viuere certa fide credo, libera voce profiteor: quia redẽptor meus uiuit, qui inter impiorum manus occubuit. Sed quid beate Iob per resurrectionem illius, etiam de tuæ carnis resurrectione confidis, aperta quæso voce profitere. Sequitur:

A *Quod multi puri homines quales nos sumus, cũ Christo surrexerunt, ne de resurrectione nostra vlla dubitatio haberetur, & quod resurrectionem nostram etiam in elementis suis mundus imitatur.* Cap. XXVII.

ET *in nouissimo die de terra surrecturus sum.* Quia uidelicet resurrectionem quam in se ostendit, in nobis etiã quandoque facturus est. Resurrectionem quippe quam in se ostendit, nobis promisit: quia sui capitis gloriam sequuntur membra. B Redemptor ergo noster suscepit mortem ne mori timeremus. Ostendit resurrectionem, vt nos resurgere posse confidamus. Vnde & eandem mortem non plusquam triduanam esse voluit, ne si in illo resurrectio differretur, in nobis omnimodo desperaretur. Quod bene de illo per prophetam dicitur: De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput. Psal. 109. Quasi enim de quodam flumine nostræ passionis non in mansione bibere, sed in via dignatus est: quia mortem transitoriè, id est, ad triduum C cõtigit, atq; in ea morte quam contigit, nequaquam sicut nos vsque ad finem seculi remansit.

Quod virga Leui quæ floruit reliquis aridis permanẽtibus Christus sit: qui primitiæ dormientiũ surrexit, reliquorum resurrectione in finem mundi dilata. Cap. XXVIII.

DVm ergo die tertio resurrexit: quid in eius corpore, id est, Ecclesia sequatur, ostendit. Exemplo quippe monstrauit, quod promisit in pręmio: vt sicut ipsũ resurrexisse fideles agnoscerent, D ita in seipsis in fine mundi resurrectionis præmia sperarent. Ecce nos p mortem carnis vsque ad finem mundi remanemus in puluere: ille autem die tertia ab ariditate mortis uiruit ut diuinitatis suæ nobis potentiam ipsa in nouatione suę carnis ostẽderet. ꝙ bene per Moysen Num. 17. virgis duodecim in tabernaculo positis demonstratur. Nam cum Aaron sacerdotium, qui de tribu Leui fuerat, despiceretur nec digna tribus quę offerret holocausta crederet: duodecim virgę, iuxta

sita duodecim tribus in tabernaculo poni præceptæ sunt: & ecce virga Leui viruit, & q̃cquid virtutis in munere Aarõ haberet, oñdit. Quo videlicet signo quid innuitur, nisi quod omnes qui vsque ad finem mundi iacemus in morte, quasi virgæ reliquæ in ariditate remanemus? Sed cunctis virgis in ariditate remanentibus, virga Leui ad florem rediit: quia corpus dñi, veri scilicet sacerdotis nostri, in mortis ariditate positum, in florẽ resurrectionis erupit. Quo flore Aarõ rectè sacerdos esse cognoscitur: quia hac resurrectionis gloria redemptor noster qui de tribu Iuda ac Leui ortus est, intercessor pro nobis esse monstratur. Ecce ergo iam virga Aaron post ariditatem floret: sed virgæ duodecim tribuum in ariditate remanent: quia iam quidẽ corpus dñi post mortem viuit, sed nostra adhuc corpora vsq; ad finẽ mundi à resurrectionis gloria differuntur. Vnde cautè hanc eandem dilacionem intulit, dicens: *Et*
30 *in nouissimo die de terra surrecturus sum.* Habemus ergo spem resurrectionis nostræ cõsiderata gloria capitis nostri. Sed ne q̃s vel cogitatione tacita forsitan dicat, q̃ idcirco ille resurrexit à morte: q̃a vnus idemq; Deus & homo mortem quã ex humanitate pertulit, ex diuinitate superauit: nos verò qui puri homines sum⁹, a mortis surgere damnatione non possumus: rectè in resurrectionis eius tempore etiã multorum sanctorum corpora resurrexerunt: vt & in se nobis exemplum ostẽderet: & de aliorum qui nobis per puram humanitatem similes fuerũt, nos resurrectione roboraret: quatenus cũ se homo desperaret percipere quod in se ostenderat deus homo: hoc in se fieri posse præsumeret, quod in ipsis factum cognosceret, quos puros fuisse homines non dubitaret. Sunt verò nonnulli qui considerantes quòd spiritus à carne soluitur: quod caro in putredinẽ uertitur, quòd putredo in puluerẽ redigitur, quòd puluis ita in elementa soluitur, vt nequaquam ab humanis oculis videatur, resurrectionem fieri posse desperent: & dum arida ossa inspiciunt, hæc vestiri carnibus, rursumq; ad vitam

A viridescere posse diffidãt. Qui si resurrectionis fidem ex obedientia non tenent certè hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie, nisi resurrectionẽ nostram in elementis suis mundus imitatur? Per quotidiana quippe momenta lux ipsa temporalis quasi moritur, dum superuenientibus noctis tenebri, ea quæ aspiciebatur, subtrahitur: & quasi quotidie resurgit, dum lux ablata oculis suppressa iterũ nocte reparatur. Per momenta quoq; temporum cernimus arbusta uiriditatem foliorum amittere, B à fructuum prolatione cessare, & ecce subitò quasi ex arescenti ligno uelut quadã resurrectione veniente videmus folia erũpere, fructum grãdescere, & totam arborem rediuiuo decore vestiri. Indesinẽter cernimus parua arborum semina terræ humoribus cõmendari: ex quibus nõ lõgè post aspicimus magna arbusta surgere, folia, pomaq; proferre. Cõsideremus ergo paruum cuiuslibet arboris semẽ q̃d in terram iacitur, vt arbor ex illo producatur: & cõprehendamus si possumus, ubi in illa tanta breuitate seminis, tam C immensa arbor latuit, quæ ex illo p̃cessit: vbi lignũ, vbi cortex, vbi viriditas foliorũ, ubi ubertas fructuum. Nũquid nã in semine tale aliquid videbatur cum in terram iaceretur? Et tñ occulto rerũ oĩum opifice cuncta mirabiliter ordinãte, & in mollitie seminis latuit asperitas corticis, & in teneritudine illius absconsa est fortitudo roboris, & in siccitate eius ubertas fructificationis. Quid ergo mirum, si tenuissimum puluerẽ, vel à nostris oculis in elementis redactum, cum vult, in hominem, reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta re- D dintegrat? Quia ergo rationales sumus cõditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus rerũ specie & contẽplatione colligere. Sed q̃a in nobis sensus torpuit rationis, accessit in exemplũ gratia redẽptoris. Venit nanq; conditor noster, suscepit mortẽ ostendit resurrectionẽ: ut q̃ resurrectionis spẽ ex ratione tenere noluimus, hanc ex eius adiutorio & exemplo teneremus. Dicat igitur beatus Iob. Scio quod redemptor meus uiuit, & in

nouissimo die de terra resurrecturus sũ. A Et quisquis resurrectionis in se uirtutẽ fieri posse desperat, verba in gentilitate positi viri fidelis erubescat, & pẽset quãto pœnę sit pondere feriendus, si adhuc non credit suam, qui iam resurrectionẽ dñi cognouit factam: si & ille suam credidit, qui adhuc dñi Iesu sperabat esse faciẽdam. Sed ecce resurrectionem audio,

31 effectum tñ eiusdem resurrectionis exquiro. Credo nanq;, quia resurrecturus sim, sed volo vt audiam qualis. Sciẽdum quippe mihi est, vtrum in quodã alio subtili fortasse vel aereo, an in eo quo moriar corpore resurgã. Sed si in aereo corpore surrexero, iam ego non ero qui resurgo. Nam qũo est vera resurrectio, si vera esse non poterit caro? Apertè ergo ratio suggerit: quia si vera caro non fuerit, proculdubio resurrectio vera non erit. Nec enim rectè resurrectio dici põt, vbi nõ resurgit quod cecidit. Sed has nobis beate Iob dubietatis nebulas tolle: quia per acceptam sancti spiritus gratiã, de spe nobis loqui nostrę resurrectionis cœpisti: apertè indica, si caro nostra veraciter resurgat. Sequitur:

Qualiter Euticius de resurrectione senserit, & quomodo per Greg. rium præsente Tiberio Augusto conuinctus sit & correctus. Caput XXIX.

Et rursum circumdabor pelle mea. Dũ apertè pellis dicitur, omnis dubitatio veræ resurrectionis aufertur, quia sicut Euticius Constantinopolitanæ vrbis episcopus scripsit, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aereque subtilius. In illa enim resurrectionis gloria, erit corpus nostrũ subtile quidem per effectum spiritalis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ. Vnde etiam redemptor noster dubitantibus de sua resurrectione discipulis, ostendit manus & latus, palpanda ossa carnemq; præbuit, dicens: Palpate & uidete, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Qui cum eidem Euticio in Constantinopolitana urbe positus, hoc Euangelicæ ueritatis testimonium protulissem, ait: Idcirco dominus hoc fecit, vt dubitationem resurrectionis suæ de discipulorum cordibus amoueret. Cui inquam: Mira est res ualde quam astruis, ut inde nobis dubietas surgat, unde discipulorum corda à dubietate sanata sunt. Quid enim deterius dici potest, quàm ut hoc nobis de eius uera carne dubium fiat, per quod discipuli eius ad fidem ab omni sunt dubietate separati? Si enim non hoc habuisse astruitur quod ostendit, unde fides discipulis eius confirmata est, inde nostra destruitur. Qui adiungebat etiam, dicẽs: Corpus palpabile habuit quod ostendit: sed post confirmata corda, palpantium, omne illud in domino quod palpari potuit, in subtilitatem est aliquam redactũ. Ad hæc ipse respondi, dicens: Scriptum est: Christus resurgens à mortuis iam nõ moritur, mors illi ultra non dominabitur. Si quid ergo in eius corpore post resurrectionem, potuit immutari: contra ueridicam Pauli sententiam, post resurrectionem dñs redijt in mortem. Quod quis dicere uel stultus prẹsumat, nisi qui ueram carnis eius resurrectionem denegat? Tunc mihi obiecit, dicens: Cum scriptum sit: Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, quia ratione credendum est resurgere ueraciter carnem? Cui inquam: In sacro eloquio aliter caro dicitur iuxta naturam, atq; aliter iuxta culpam uel corruptionem. Caro qppe iuxta naturã, sicut scriptum est. Hoc nũc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: &, Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Caro uero iuxta culpam, sicut scriptum est: Non permanebit in hominibus istis spiritus meus, eo quod sunt caro. Et sicut Psal. ait: Memoratus est, quia caro sunt: spiritus uadens, & non rediens. Vnde & discipulis Paulus dicebat. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Neque enim in carne non erant, quibus epistolas trãsmittebat, sed quia passiones carnalium desideriorum uicerant, iam liberi per uirtutem spiritus in carne non erant. Quod ergo Paulus Apostolus dicit: Quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, carnem

Luc. 24. Rom. 6. 1. Co. 15. Caro duplici intelligitur: Gen. 2. Ioan. 1. Gen. 6. Psal. 77. Gal. 4.

nem vult secundum culpam intelligi, nō carnem secundum naturam. Vnde & mox quia carnem secundum culpam diceret: ostendit subdens: Neq; corruptio incorruptelam possidebit. In illa ergo cœlestis regni gloria caro secundum naturam erit, sed secundum passionum desideria non erit, quia deuicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit.

32 Quibus dictis, idem Euticius consentire se protinus respondit, sed tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello quem de resurrectione scripserat: Pauli quoque Apostoli testimonium indiderat, di-
1.Co.15. centis: Tu quod seminas, non uiuificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum. Hoc nimirum ostendere festinans, quia caro uel impalpabilis, vel ipsa non erit: dū sanctus Apostolus de resurrectionis agens gloria, non corpus quod futurum est seminari dixerit. Sed ad hæc citius respondetur: Nam Paulus Apostolus dicens: Non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, hoc insinuat quod uidemus: quia granum cum culmo & foliis nascitur, quod sine culmo & folijs seminatur. Ille itaque in augmēto gloriæ resurrectionis non dixit grano seminis deesse quod erat, sed adesse quod nō erat: iste autem dum uerum corpus resurgere denegat, nequaquā dicit adesse quod deerat, sed deesse quod erat. Tunc itaq; de hac re in longa cōtentione perducti, grauissima à nobis cœpimus simulatione resilire, cum piæ memoriæ Tiberius Cōstantinus Imperator, secretò me & illum suscipiens: quid inter nos discordiæ versaretur agnouit, & utriusq; partis allegationem pensans, eundem librum quem de resurrectione scripserat: suis quoq; allegationibus destruens, deliberauit vt flammis cremari debuisset. A quo vt egressi sumus, me ægritudo valida, eundem verò Euticium ægritudo & mors protinus est secuta. Quo mortuo, quia penè nullus erat qui eius dicta sequeretur, dissimulaui cœpta persequi, ne in fauillas videret verba ia-
A culari. Dum tamen adhuc viueret, & ego validissimis febribus ægrotarem, quicunque noti mei ad eum salutationis gratia pergebant, vt eorum relatione cognoui, ante eorum oculos, pellem manus suæ tenebat, dicens: Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus. Quod, sicut ipsi fatebantur, omnino prius negare consueuerat. Sed nos ista postponentes, in beati Iob sermonibus subtiliter exquiramus, si uera erit resurrectio: verumque corpus in resurrectione. Ecce enim iam de spe 33
resurrectionis dubitare non possumus,
B dum ait: Et in nouissimo die de terra surrecturus sum. Dubietatem quoque de reparatione vera corporis abstulit, qui ait: Et rursum circundabor pelle mea. Qui adhuc ad auferendas ambages nostræ cogitationis subdit: *Et in carne mea videbo Deum.* Ecce resurrectionem, ecce pellem, ecce carnem apertis fatetur vocibus. Quid ergo remanet vnde possit mens nostra dubitare? si itaque iste vir sanctus ante effectum resurrectionis dominicæ, reducendam
C carnem in integro statu credidit, qui erit reatus nostræ dubitationis, si uera carnis resurrectio, nec post exemplum creditur redemptoris? Si enim post resurrectionem corpus palpabile non erit, profectò alius surgit quàm moritur, quod dictum nephas est credere, quia ego morior, & alius resurgat? Vnde quæso te beate Iob subiunge, quæ sentis, & huius nobis quæstionis scrupulum tolle. Sequitur:

D *Quòd post resurrectionem caro nostra & eadem futura sit per naturam, & diuersa per gloriam.*
Cap. XXX.

QVem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Si enim, sicut quidem errorum sequaces arbitrantur, post resurrectionem corpus palpabile non erit, sed inuisibilis corporis subtilitas caro vocabitur:

quamuis

quáuis substantia carnis nó sit, profectò alius est qui moritur, & alius qui resurgit. Sed beatus Iob hanc eis sententiam ueridica uoce destruit, qui ait: Quem uisurus sum ego ipse, & oculi mei cóspecturi sunt, & non alius. Nos autem beati Iob fidem sequentes, & redemptoris nostri post resurrectionem corpus palpabile ueraciter credentes, fatemur carnem nostram post resurrectionem futurá, & eandem & diuersam: eandem per naturam, diuersam per gloriam: eandem per ueritatem, diuersamque per potentiam. Erit itaque spiritalis, quia & incorruptibilis. Erit palpabilis, quia non amittet essentiam ueracis naturæ. Sed sanctus uir eandem resurrectionis fiduciam qua spe teneat, quanta certitudine præstoletur, adiungit: Sequitur. *Reposita est hæc spes mea in sinu meo*. Nil nos habere certius credimus, quàm hoc quod in sinu tenemus. In sinu ergo suo spem repositam tenuit, qa uera certitudine de spe resurrectionis præsumpsit. Sed quia uenturum diem resurrectionis innotuit, iam núc seu uoce sua, seu typo sanctæ & uniuersalis Ecclesię prauorum facta redarguit, & iudicium quod in resurrectionis die sequitur, prædicit. Nam protinus subdit. Quare ergo núc dicitis persequamur eum, & radicem uerbi inueniamus contra eum? *Fugite ergo à facie gladij, quoniam vltor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium*. Priori quippe sententia iniquorum facta reprehendit: sequenti autem ex diuino iudicio pœnas innotuit. Ait enim: Quare ergo nunc dicitis: persequamur eum, & radicem uerbi inueniamus contra eum? Peruersi quibet quia malo studio bene prolata audiunt, & in lingua iusti accusationis aditum inuenire appetunt, qd aliud quàm contrà eum uerbi radicem quęrunt, ex qua uidelicet loquédi originem sumát, & ramos prauę loquacitatis in accusatione dilatent. Sed uir sanctus cú à prauis talia sustinet, non contra eos, sed magis pro ipsis dolet, & male cogitata redarguit, ac mala eis quæ fugiant ostendit, di-
34 cens: *Fugite ergo à facie gladij, quia vltor iniquitatum gladius est: & scitote esse*

A *iudicium*. Omnis qui peruersa agit eo ipso quo hoc despicit, esse Dei iudicium nescit. Si enim hoc timendum sciret, quæ in illo sunt punienda, nó ageret. Nam sunt plerique qui extremum esse iudicium uerbotenus sciunt, sed peruersè agendo testantur quia nesciunt. Qui enim hoc non formidat ut debet, necdum cognouit cum quanto turbine terroris adueniat. Si enim pensare pondus tremendi examinis nosset, iræ diem utique timédo præcaueret. Faciem quoque gladij fugere, est animaduersionis di-
B strictæ sententiam prius quam appareat placare. Vitari nanq; terror iudicis non nisi ante iudicium potest. Modo non cernitur, sed precibus placatur. Cum uerò in illo tremendo examine sederit, & uideri potest, & placari iam nó potest: quia facta prauorum que diu sustinuit tacitus, simul omnia reddet iratus. Vnde necesse est non timere iudicem, cum necdum iudicium exercet, cum diu mala sustinet, cum adhuc mala tolerat quæ uidet: ne cum semel manum in retributione ultionis excusserit, tanto in iudicio di-
C strictius feriat, quáto ante iudicium diutius expectat.

Libri, decimiquarti Moralium sancti Gregorij finis.

BEATI GREGORII MORALIVM

LIBER DECIMVSQVINTVS,

Exponens consequenter duo capita textus sancti Iob: incipiendo à capite vigesimo.

D

Espondens autem Sophar, Naamathites, dixit: Idcirco cogitationes meæ variè succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur. Doctrinam qua me arguis audiam. & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi. Hoc scio

scio à principio ex quo positus est homo super A *terram, quòd laus impiorum breuis sit: & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Si ascenderit vsque ad cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur: & qui eum viderant, dicent: Vbi est? Velut somnium auolans non inuenietur: transiet sicut visio nocturna. Oculus qui eum viderat, non videbit: neque vltra intuebitur eum locus suus. Filij eius atterentur egestate: & manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Cum* B *enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua. Parcet illi, & non derelinquet illud, & cælabit in gutture suo. Panis eius in vtero illius uertetur in fel aspidum intrinsecus. Diuitias quas deuorauit, euomet: & de ventre illius extrahet eas Deus. Caput aspidum suget: & occidet eum lingua viperæ. Non videat riuulos fluminis torrentis mellis & butyri. Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur. Iuxta multitudinem adinuentionum suarum sic & sustinebit, quoniam confringens nudauit pauperis domum, rapuit, & non ædificauit eam: nec est satiatus* C *venter eius. Et cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit. Non remansit de cibo eius, & propterea nihil permanebit de bonis eius. Cum satiatus fuerit, arctabitur: æstuabit, & omnis dolor irruet super eum. Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram furoris sui: & pluat super illum bellum suum. Fugiet arma ferrea, & irruet in arcum æreum. Gladius deductus & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua. Vadent & venient super eum horribiles, omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius. Deuorabit eum ignis qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo. Reuelabunt cæli iniquitatem eius, & terra consurget aduersus eum. Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei. Hæc est pars hominis impij à Deo, & hæreditas verborum eius à domino.*

Caput I.

QVia amici beati Iob nequaquam peruersi esse potuerunt, Sophar Naamathitis uerba testatur, qui de ore eius terrorem venturi iudicij audiens, protinus adiungit: *Idcirco cogitationes meæ variè succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur.* Ac si et apertis vocibus dicat: Quia extremi iudicij terrorem cōsidero, idcirco cogitationum tumultibus in timore confundor. Tanto se quippe aīus amplius cogitatione dilatat, quāto illud esse terribile qđ imminet pensat. Et in diuersa mens rapitur, qñ modo mala quæ egit, modo bona quæ agere neglexit, modo reprehensibilia in quibus est, modo recta quæ sibi adhuc deesse cōspicit, sollicito pauore ꝑpendit. Sed amici B. Iob cū assiduitate vitę illius edocti, bene viuere nouerint, pensare tñ subtiliter Dei iudicia nescientes, mala hic iustorum quempiam posse recipere nō credebant. Vnde & eundem sanctum virū iniquū esse suspicati sunt, qué flagellatū viderūt, atq; ex hac suspicione agebatur, vt in eius quoq; increpationé dilaberetur: ad quā tñ increpationé quasi sub quadā reuerētia descendūt. Vnde Sophar subijcit, dicens: *Doctrinam qua me arguis, audiam: & spiritus intelligentiæ meæ respondebit mihi.* Ac si apertè dicat. Tua quidem uerba audio, sed an rectè prolata sint, spiritu meę intelligentię discerno. Nam qui dicentis verba despiciunt, doctrinam eius non ad adiutoriū, sed ad occasionem certaminis sumunt: vt audita potius iudicent q̄ se- D quantur. His itaque sub quodam moderamine ꝓmissis, in apertā iam beati viri exprobrationem prosilit, cum subiūgit:

Quòd quicquid inter initium & finem clauditur, breue sit: & quòd in articulo mortis hypocritarum gloria euanescat. *Cap. II.*

HOc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quod laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti. Liquet nunc quia suæ

suæ intelligentiæ spiritu inflatus, eas quas contras impios sententias profert, in beati Iob redargutionibus inflectit. Qué enim prius iusta agere, & postmodum pœnas tolerare conspexit, omne in illo hypocrisim æstimat fuisse quod uidit, quia uidelicet à iusto Deo iustum famulum affligi posse non credidit. Sed nos easdem eius sententias quas non rectę rectas protulit, sollicita intétione pésantes exequamur: & contemnentes, quod falsum contra beatum Iob loquitur, intueamur quàm uera dicat, si hæc contra impios loqueretur. Ait itaque: Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorū breuis sit. Dicturus breuitatem uitæ
2 pręsentis, cordis oculum ad exordium reduxit originis: ut ex anteactis colligat, quam nulla sunt, quæ uidentur aliqua esse dum sunt. Si enim ab ipso humani generis exortu usq; ad hoc tépus in quo sumus, mentis oculos ducimus, omne quod finiri potuit, quàm breue fuerit uidemus. Ponamus enim quemlibet hominem à primo die mundi conditum, usque ad hodiernum diem uitam ducere, hodie tamen eandem uitam quā quasi longam ducere uidebatur, finire: ecce finis adest, pręterita iam nulla sunt, quia cuncta transierūt. Futurum in hoc mundo nihil est, quia nullum ad uitam, uel breuissimum restat momentum. Vbi est ergo lōgum tempus quod inter initium finemq́ue deprehensum, ita consumitur, ac si nec breue unquam fuisset? Impij itaque quia præsentem uitam diligunt, in ea proculdubio elati percipere laudem quærunt. Linguæ fauoribus extollūtur, nec esse boni, sed dici appetunt. Quam uidelicet laudem longam esse existimant, dum assequuntur: sed breuem intelligūt fuisse, dum amittunt. In fine quippe eis ostenditur, quàm nihil fuerit quod amauerunt. Vnde rectè contra eosdem impios dicitur: Hoc scio à principio ex quo positus est homo super terrā, quòd laus impiorum breuis sit. Vbi apte subiungitur. *Et gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Sæpe hypocrita dum sanctum se simulat, & iniquum exhibere nimè formidat, ab omnibus honoratur, eique sanctitatis gloria defertur ab his q exteriora cernūt, sed interiora perspicere nequeunt. Vnde fit ut gaudeat in prima sessione, hilarescat in primo recubitu, infletur in prima salutatione, eleuetur in reuerenti uoce obsequentium, & superba cogitatione tumeat in famulatu subditorum, sicut uoce quoque ueritatis de talibus dicitur: Omnia uerò opera sua faciunt ut uideātur ab hominibus. Dilatant enim phylateria sua, & magnificāt fimbrias suas. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & uocari ab hominibus rabbi. Sed hoc eorum gaudium æternitatis comparatum, quid erit quando irruente mortis articulo, ita consumitur, ac si omnino non fuerit? Cuius nimirum gaudij letitia pertransijt & pœna permanet, & cum res amittitur, causa durat. Bene autem dicitur: Gaudium hypocritæ ad instar puncti. In pūcto enim stylus mox, ut ponitur, leuatur, nec mora ulla agitur, ut per exprimédam lineam trahatur. Gaudium itaque hypocritæ ad similitudinem puncti est, quia apparet ad momentum, sed disparet in perpetuum, & sicut stylos in puncto, dum ponitur, leuatur, sic hypocrita præsentis uitæ gaudia dum tangit, amittit. De quo subditur: Matt. 23

Quod huius seculi gloriam electi reputant sicut stercus, & quod non ex æstimatione humana, sed ex diuino iudicio quisque sit sanctus. *Caput III.*

SI ascenderit usque ad cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur. Superbia hypocritæ usq; ad cœlum ascendere dicitur: quādo eius elatio cœlestem agere uitam uidetur. Cuius etiam caput quasi nubes tangit, quando principalis pars, uidelicet intellectus illius, sanctorum præcedétium coæquari meritis creditur. Sed quasi sterquilinium in fine perdetur, quia in morte sua cum ad tormenta ducitur, stercoribus uitiorum plenus, à malignis spiritibus conculcatur: Gaudia etenim uitæ

tæ præsentis, quæ iniusti æstimant magna bona, iusti stercora deputant. Vnde scriptum est: De stercora boum lapidatus
Eccl. 22. est piger. Is ergo qui deum sequi noluerit, ab amore ęternę uitę pigrescit. Et quoties rerũ tẽporalium damno percutitur, ex his nimirum affligitur, quæ isti uiri uelut stercora contemnunt. Qui ergo ex terrenarum rerũ percussione atteritur, quid aliud quam ad boum stercore lapidatur? Et rectè hypocrita sterquilino similis dicitur: quia dum temporalẽ gloriam habere appetit, modo per cogitationem semetipsum tumet, modo eandem gloriam alijs inuidet eamque alios ueraciter habentes irridet. Quot ergo uitijs plenus est, quasi tot stercoribus in conspectu æterni iudicis illius pectus fœtet. Dicatur igitur: *Si ascenderit usque ad cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit. quasi sterquilinium in fine perdetur.* Qui etsi cælestem uitam se agere simulat etsi intellectum suum esse similem ueris prædicatoribus ostentat, quasi sterquilinium tamen in fine perdetur, quia mens illius pro uitiorum suorum fœtore damnabitur. Sequitur: *Et qui eum uiderant, dicent: Vbi est?* Plerunque hypocritarum uita etiam ab omnibus reproba in fine cognoscitur: ut signis iam apertioribus, qui fuerint ostendantur. Qui ergo hunc elatum uiderunt, de extincto dicent: *Vbi est?* Quia neque hic ubi elatus fuerat apparet, neq; in ęternitatis requie, de qua esse putabatur. De cuius breuitate uitæ adhuc aptè subiungitur.

Quod sanctitas hypocritarum, somniantiũ similitudinẽ habeat, in quibus est ostensio phantasmatis, non certitudo uirtutis. Cap. IIII.

Velut somnium auolans non inuenietur, transiet sicut uisio nocturna. Quid est uita hypocritæ, nisi quædam uisio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet ex ueritate? Vnde rectè quoque somnio comparatur, quia ab eo omnis laus & gloria quasi dum tenetur, amittitur. Sæpe nanq; in nocturna uisione, nonnulli pauperes, factos A se diuites admirantur, deferri sibi honores aspiciũt, diuitiarium moles, obsequẽtium multitudinem, pulchritudinem uestium, abundantiam ciborum sibimet adesse considerant, gaudẽt se euasisse penuriam, quam cum gemitu tolerabant: sed repentè cùm euigilant, inueniunt quam falsum fuerit quod gaudebant eosq; euigilasse pęnitet: quia uigilantes inopia uera tenet. Sic hypocritarum mentes dum aliud est qđ agunt, atq; aliud qđ hoĩbus ostendunt, laudes de ipsa sanctitatis ostẽ B tatione recipiunt. in ęstimatione hoĩum multis melioribꝰ pferuntur, & cùm intus apud se tacita cogitatione superbiant. foris se humiles demõstrant. Cũ ab hoĩbus immoderatè laudatur, tales se esse quoq; apud deũ existimant, quales se gaudent hoĩbus innotuisse. Vnde fit vt ẽt æternæ vitæ pcepturos se pmia psumant, & qui hic de humanis fauoribus exultant, illic se habituros requiẽ oĩno non dubitent. Sed inter hęc occulta vocationis hora surrepit: & cùm carnis oculos claudunt, C mentis aperiũt, moxq; vt supplicia ęterna receprint, ibi vidẽt: qa virtutũ ęstimatione diuites in somnis fuerunt. Bene ergo de hoc hypocrita dicitur: Trãsiet velut visio nocturna. Quia hoc quod se ad momentum diuitem humanis ęstimationibus videt de ostensione est phantasmatis, non de soliditate virtutis. Nam cùm mens eius in morte carnis euigilat, cognoscit pculdubio qa fauores circa se hoĩum dormiens videbat. Sequitur:

D *Quod locus hypocritæ sit cor adulantium, & quod vitia adolescentiæ eius, cum eo in puluerem deueniãt, cùm vsque ad mortem in iniquitate perseuerant. Caput V.*

Oculus qui eum viderat, non videbit: neque vltra eum intuebitur locus suus. Quis est locus hypocritæ, nisi cor adulantium? Ibi quippe requiescit, vbi fauores inuenerit. Oculus ergo qui eum uiderat, non videbit: quia subtractus morte, stultis amatoribus suis absconditur: qui eum consueuerant admirando conspicere. Nec vltra eum locus suus intuebitur, quia linguæ adulantiũ hunc ad
Locus hypocritæ quis.

ad iudicium fauoribus non sequuntur. Sed tñ quosq; uiuit, ea quæ ipse agit, et sequaces suos docere non desinit, & per erroris sui prauitatem, alios quoque ad eam quam exhibet, generat simulationem. De quibus hic aptè subditur. *Filij eius atterentur egestate*. Scriptum est: In maliuolam animam, non introibit sapiĕtia. Et per Psalmistam dicitur: Diuites eguerunt & esurierunt. Si enim de exteriori fame egestas eorum, & esuries diceretur, protectò diuites non essent, q̃ pane corporis indigerent. Sed quia dum exterius multiplicantur, interius inanes fiunt, & diuites pariter & egentes esse memorantur: quia uidelicet pane sapientię satiari minimè merentur. Filij itaque huius hypocritæ atteruntur egestate, q̃a hi q̃ in hypocrisi ex eius imitatione nascuntur, dum ueritatis soliditatem nō tenent, in cordis egestate deficiunt. *Et manus illius reddent ei dolorem suum*. Quid per manus nisi opera designantur? Manus itaque illius ei dolorem reddent; q̃a damnationem iustam ex iniqua recipiet operatione. Bene autem non dabūt, sed reddent dicitur: quia peruersę eius actiones æternum ei supplicium quasi quoddam debitum soluent. Sed prius quàm ad æterna supplicia perueniat, qualem se hic exhibeat, plenius adiungat. Sequitur: *Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius, & cum eo in puluere dormient*. Origo prauæ inchoationis, causas culpę etiam præsumendo multiplicat. Dum.n. mala agere quisque cœperit: usu iam deterius in hoc quod inchoauerat excrescit. Quid itaque adolescentia huius hypocritæ, nisi inchoatio prauitatis est? In adolescentia quippe iā libido feruescere inchoat. Et tunc adolescentiā hypocrita hĕt: cū appetere & amplecti libidinĕ gloriæ cœperit. Quā in eo dum adulantium blanda fomenta multiplicant, robustiorem reddunt, & quasi in ossa conuertūt. Hoc enim quod malè cœpit, prius quotidie per consuetudinem roborat. Dicatur itaq;: ossa eius implebuntur uitijs adolescentiæ eius: quia duræ in eo prauitatum consuetudines à uitio sumptæ, sunt pessimæ inchoationis. Vnde scriptum est in prouerbijs: Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Quæ nimirum ossa cū eo in puluere dormient, quia eousq; in illo iniquæ consuetudines perdurant: quo hunc ad mortis puluerem pertrahant. Cum eo enim in puluere ossa uel uitia dormire est, usq; ad puluerem eum non deserere, id est, vsque ad mortĕ ab iniquitate minimè cessare. Tenĕt igitur illum prauæ consuetudines quæ semel ceperūt, atq; quotidie duriores existunt: Et cum illo in puluere dormiunt, quia non nisi cum eius uita finiuntur. Sed hæc intelligi & aliter possunt. Habet nanq; hyprocrita nonunquam fortè ac ualidum aliquid in operatione, sed dum multa bona se simulat habere quæ nō habet, perdit etiam ea quæ habet. Vnde bene nunc dicitur: *Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius*. Quia cum leuis ac mobilis multa pueriliter facit, etiam in in ijs quæ fortia egerit, in vitio mollescit. Quę videlicet eius ossa cum eo in puluere dormient, quia scilicet sicut puluis, est omnis simulatio illa quam agit: ita & in illo si quid habet validum, omni soliditate vacuatur: ut per ueritatis arrogantiam hoc quoque perdat, quod in eo potuit esse uirtutis. Ossa ergo cum eo in puluere dormie, est cū prauis eius actibus etiam si qua sunt bene acta, deperire. Sequitur: *Cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua*. In ore hypocritæ malum dulce est, quia ei est iniquitas suauis in mente. Os quippe cordis, cogitatio est: de qua scriptum est: Labia dolosa, in corde & corde locuta sunt mala. Sed hoc malū quod in ore hypocritæ dulce est. sub lingua eius absconditur, quia asperitas malitiæ quæ latet in mente, sub tegmine blandæ locutionis operitur: Malum nāq; in lingua, & non sub lingua esset, si loquens hypocrita malitiam suæ prauitatis aperiret. Sed sicut plęriq; iustorum, cū quosdam agere peruerse cōspiciūt, qui duris sunt increpationibus feriendi, in lingua asperitatem sumunt, sed sub lingua mentis suæ benignitatem contegunt. Vnde & sanctæ Ecclesiæ sponsi voce dicitur: Mel & lac

Marginalia: Sapiē. 1. — Psal. 33. — 4 — Pro. — Psal. — Cant. — A B C D

& lac sub lingua tua. Qui enim mentis A sue dulcedinem aperire infirmis nolunt, sed loquentes quadam eos asperitate feriunt, & tamen inter uerba aspera quasi latenter quiddam dulcedinis intermittunt, hi uidelicet non in lingua, sed sub lingua habent dulcedinem: quia inter dura quæ proferunt, emittunt quædam blanda & dulcia, quibus contristati mẽs possit ex benignitate refoueri. Ita peruersi quippe, quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia prętendunt, & cogitationibus peruersa moliuntur. Hinc est enim quod Ioab
1.Reg.3. Amasæ mentum dextera tenuit, sed sinistram ad gladium latenter mittens, eius uiscera effudit. Dextera quippe mẽtum tenere, ast quasi ex benignitate blandiri. Sed sinistram ad gladium mittit, qui latẽter ex malitia percutit. Hinc de ipso quo
Psal.9. que eorum capite scriptum est: Sub lingua eius labor & dolor. Qui enim non apertè mala quę cogitat ostendit, laborẽ ac dolorem eorum, quorum mortem appetit, nõ in lingua exerit, sed sub lingua premit. Bene autem de hoc hypocrita C subditur:

Quod peccatores abscondentes peccata sua, parcant sibi. & quòd scientia legis de qua gloriantur, non uiuificet eos: sed animam tanquam uenenum inficiat. Caput VI.

P*Arcet illi, & nõ derelinquet illud, & celabit in gutture suo.* Malo.n.quod diligit parcit: quia non hoc in semetipsum pœnitendo persequitur. Vnde & additur. *Non derelinquet illud.* Si.n.uellet relinquere, nequaquam parceret: quia persequeretur. Sed hoc celat in gutture, quia sic seruat in cogitatione, ut nunquam proferat in uoce. Sequitur: *Panis eius in utero illius, uertetur in fel aspidum intrinsecus.* Quod panis in utero, hoc est satietas tẽporalis delectationis in mente. Satietur ergo nunc hypocrita illata laude, delectetur honoribus, panis eius in utero illius uertetur in fel aspidũ intrinsecus: q̃a satietas transitoriæ delectationis, in retributionis fine ad amaritudinem uertetur: & fel aspidũ, id est, malignorum spirituũ, persuasio fuisse cognoscitur: quod hic laus gloriæ esse credebatur. Tunc.n. iniqui uidẽt ꝙ antiqui serpentis veneno infecti sunt, dum flammis ultricibus traditi: cũ eodem suo persuasore cruciãtur. Panis itaq; iste aliud ĩ ore sapit, sed aliud in utero: quia transitoriæ delectationis lætitia dulcis est, cum hic quasi mandendo agitur: sed amarescit in utero: q̃a pacta lætitia deglutitur ad pęnam. Vel certè quia panis, scripturæ sacræ intelligen 6
tia non inconuenienter accipitur, quæ mentem reficit, eique boni operis uires præbet, & plerunque hypocrita etiam B sacri eloquij erudiri mysterijs studet: nõ tamen ut ex eisdem uiuat, sed ut cæteris hominibus quàm sit doctus appareat, panis eius in utero illius in fel aspidum intrinsecus uertetur: quia dum de sacræ legis scientia gloriatur, uitæ potum cõuertit sibi in ueneni poculum, & inde reprobus moritur, unde ad uitam erudiri uidebatur. Neque hoc autem inconueniẽter accipitur, ꝙ nõnunquam hypocrita dũ doctrinæ uerbo ad ostensionem studet, diuino iudicio cęcatus, hoc ipsum uerbum prauè intelligit, quod malæ quærit. Cum in errorem hereseos labitur, cõtingit ei, ut sicut de felle aspidum sic infelix de pane moriatur: & in doctrina sua mortẽ inuenit. quia in uerbis uitę, uitã minimè quęsiuit: Sępe uerò euenit, ut diuinæ admonitionis eloquia ẽt rectè hypocrita intelligat: quia in opere nequaquã seruat, hæc ẽt prius quàm pręsentis uitęcursum finiat, amittat: ut ꝑdat scire, q̃d sciẽdo noluit agere. Vñ & subditur:

Quòd hypocritæ in reproborum sensum instè traduntur: & quia contemnunt finem, quæ dicunt, ad ultimum nec dicunt, nec faciunt. Cap. VII.

D D*Iuitias quas deuorauit, euomet, & de uentre illius extrahet eas deus.* Vult hypocrita scire diuina eloquia, nec tamen facere. Vult doctè loqui, nec uiuere. Pro eo ergo ꝙ non agit quæ nouit, ẽt hoc quod nouit amittit: vt quia scientiæ suæ puram operationem nõ sociat, contempta puritatẽ boni operis, & sciẽtiam perdit. Diuitias igitur sacræ legis quas legendo deuorauit, obliuiscendo euomit: easq; de uentre illius deus extrahit: quia quod obseruare noluit, iusto

sto iudicio de eius memoria euellit: ne A præcepta dei saltē in lingua teneat, quæ non seruauit in uita. Vnde per prophetā
Psal. 49. dicitur: Peccatori autē dixit deus quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Quę etiam verba doctrinæ si quando contingat, vt hypocrita vsq; ad finem videatur in ore retinere, inde magis damnabitur: vnde bono dei munere ēt malus minimè priuatur.
Ps. 102. Scriptum quippe est: Memoria retinētibus mandata eius, vt faciāt ea. Qui ergo mādata illius memoria retinet, sed B nequaquam facit, hic in doctrinę verbis sententias quibus damnetur tenet.

Quid sit quòd Zacharias volumen volans vidit, cuius longitudo viginti cubitorum, & latitudo decem cubitorum erat. Cap VIII.

Hinc quippe in Zacharia scriptum est:
Zach. 5. Quid tu vides Zacharia? Et dixi: Ego video volumē volās, longitudo eius viginti cubitorū, & latitudo eius decem cubitorum. Et dixit ad me: Hæc est maledictio quæ egredietur super faciem vniuersæ terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Quid nanq; est uo C lumen volans nisi scriptura sacra? Quæ dum de cęlestibus loquitur, ad superiora mentis nostræ leuat intentionem, quia dum illam super nos esse aspicimus, ima attendere id est, cōcupiscere deuitamus.

Quæ latitudinem decem cubitorum, longitudinem verò viginti habere perhibetur, quia latitudo operationis nostræ simpla est, & longanimitas spei in duplum tenditur, quoniā pro bono nostro ope, & hic nobis mentis requies, & illic gaudia æterna præparātur, veritate atte
Matt. 9. stante, quæ ait: Si quis reliquerit domū, D aut agros, &c. centuplum in hoc seculo recipiet, & in futuro vitam æternā possi
Mar. 10 debit. Centenarius quippe numerus de-
Luc. 18. cemplicato denario fit perfectus. Hic itaque centuplum recipit, qui etsi nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis iā in hoc seculo habere nihil quærit: Quia ergo per hanc duplum nobis pro simplo redditur, rectè hoc uolumen per uiginti cubitos in longum tenditur quod per decē dilatatur Sed quia hæc ipsa sacra eloquia ad æternam damnationē sunt eis, quia illa vel scire nolunt, uel certè sciendo contemnunt, rectè de hoc uolumine dicitur: Hæc est maledictio quæ egredietur super faciem vniuersæ terræ. Et cur Zach. 5 maledictio dicatur adiungit: quia omnis fur, sicut ibi scriptū est, iudicabitur. Hypocrita igitur: quia secundū uerba legis quę nouit, uiuere cōtemnit, & de doctrina fauores quęrit fur iudicabitur: qa per hoc ꝙ iusta loquitur, laudē sibi vitę iustorū rapit. De quo adhuc bene subditur:

Quod qui suggestionem diaboli, quasi leniter ab initio suadentis libenter accipit, postmodum captus veneno tentationis violenta necatur. Caput IX.

Caput aspidum surget, & occidet eum lingua viperæ. Aspis paruus est serpens, uipera uerò plixiores est corporis: & aspides oua gignūt, atq; ex ouis eorū filij procreantur: uiperæ autem cum conceperint filij earum in uentre sæuiunt, qui ruptis lateribus matrum, ex earum uentibus procedūt. Vnde & uipera, eo quod ui pariat, nominatur. Vipera itaq; sic nascitur, ut uiolenter exeat, & cum matris suæ extinctione producatur. Quid ergo per aspides paruos, nisi latentes suggestiones immundorum spiritum figurantur, qui cordibus hominum parua prius persuasione surrepūt. Quid uerò per linguam uiperę, nisi uiolenta diaboli tentatio designatur? Prius enim leniter surrepit: postmodum uerò etiam uiolēter trahit. Caput itaq; aspidum surgit: quia initium suggestionis occultę paruum prius in corde nascitur, sed occidit eū lingua uiperæ: quia post modum capta mens ueneno uiolentę tētationis necatur. Primùm subtilibus consilijs ad cor hominis immundi spiritus loquūtur, qui dulciter persuadent, quasi uenenū aspidum fundunt. Vnde scriptum est: Oua aspidū rupperunt, & telas araneę texuerunt. Qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum est, erumpet in regulum. Oua quippe aspidum prauis hominibus rumpere, est malignorum spirituum consilia, quæ in eorum cordibus latent, peruersis operibus aperire. Telas quoque areneæ texere, est pro huius mūdi concupiscentia, temporalia quælibet operari.

operari. Quę dũ nulla stabilitate solida- A ta sunt, ea proculdubio ventus vitę mortalis rapit. Bene autem additur: Qui comederit de ouis eorum, morietur: quia qui immundorum spiritum consilia recipit, vitã in se animę occidit: Et qđ consotum est, erumpet in regulum: quia consilium maligni spũs quod corde tegitur, ad plenã iniquitaté nutritur. Regulus nanq; serpentum rex dicitur. Quis verò reproborum caput est, nisi antichristus? Quod ergo confotũ fuerit, erũpet in regulũ: qa is qui in se enutrienda aspidis cõsilia recipit, membrum iniqui capitis factus, & in corpus antichristi accrescit. De hoc B itaq; hypocrita dicitur: Caput aspidum suget, & occidet eũ lingua viperę, qa cũ iniquam suggestioné antiqui hostis libenter suscipit, violentis se postmodũ eius tentationibus deuictus tradit. Vnde & in paradiso quoque stanti homini verba blandæ persuasionis intulit: sed quem semel rapuit ad consensum, iam nunc etiã renitenté trahit, & corruptionis suæ delectationibus deuictum, penè violenter inficit. Sed fortasse hęc ipsa intelligere ét per contrariã interpretationé valemus. C Nam qui veneno suo aspis concitè, uipera autem tardius occidit, per aspidé uiolenta & subdita, per viperam verò lenis & diuturna tentatio designatur. Vnde & illi mors in suctione capitis, viperæ autem in lingua esse perhibetur: quia repentina tentatio sæpe inopinatam mentem mox ut fugit interficit, longa verò tentatio quia praua diutius persuadendo suggerit, velut ex lingua uipera, occidit. Et quia omnis hypocrita immundorum suggestione spirituum, quasi serpentum veneno, penetratus, quæ sunt su- D perna sancti spiritus dona, nequaquam considerat, dum intentionem cordis in exterioribus fauoribus diuulgat, rectè subiungitur:

Quod per mel dulcedo diuinitatis, per butyrum dulcedo misericordiæ, quam Christus Deus & homo nobis ostendit, non incongruè accipiatur. Cap. X.

NOn videat riuulos fluminis torrentis & butyri. In Euangelio dominus dicit: Qui credit in me sicut dicit scriptura, *Ioan.7.* flumina de ventre eius fluent aquę viuę. Vbi Euãgelista subiungit dicens: Hoc autem dixit de spiritu qué accepturi erant, credentes in eum. Riuuli ergo sunt fluminis, dona spiritusancti. Riuulus est fluminis charitas, riuulus est fluminis fides, riuulus est fluminis spes. Sed qm oĩs hypocrita, nec Deum nec proximũ diligit, cùm transitoriã mundi gloriã quærit, riuulus fluminis non videt: quia irrigatione non infunditur charitatis. Hypocrita dũ præsentia lucra quærit, munera futura despicit, & fidé non hñs, riuulũ fluminis méte non uidet: quia est fides, rerũ argumentũ non apparentium. Et dum retinet hypocrita quę videntur, spem negligit eorum quæ non uidentur. Riuulũ ergo fluminis *Rom. 8.* per desiderium non videt: quia solis uisibilibus intendit. Et scriptum est: Quod enim videt quis, qd sperat? Riuulos ergo fluminis vidisset, si à præsentis mũdi gloria oculos clauderet, eosq; ad cœlestis patriæ amoré aperiret. Et notandum quod non riuos, sed riuulos dicit. Accipi enim riuuli fluminis possunt ea dona spiritalia, quę in amantis mentem ita de cœlestibus, subtiliter currunt, vt per os carnis expleri non possint. Sæpe nãque amantis animus tanto contemplationis munere repletur, vt videre valeat quod loqui non valet. Fluminis autem torrens, est ipsa inundatio spiritus sancti, quæ in contemplantis animum exuberanti infusione colligitur, cùm mens plusquam intelligere sufficit repletur.

Et sciédum quia cùm nos spiritus sancti gratia infundit, melle nos pariter & butyro replet. Mel enim desup cadit. butyrum verò ex animalium lacte colligitur. Mel itaq; ex aere, butyrum uerò ex carne est. Summi auté patris vnigenitus, cum sit Deus super omnia, homo est factus inter omnia. Qui cùm nos dulcedine diuinitatis suæ, & mysterio incarnationis repleuit, melle nos pariter & butyro satiauit. Quia ergo spiritus Christi mentem quam repleuerit, & diuinitatis eius dulcedine, & incarnationis fide lætificat: illi riuuli torrentis fluminis mellis simul & butyri esse memo-

memorantur, quia & de cognitione Dei A alta mẽtem suauitate reficiunt, & de incarnationis gratia charismatis hîc mysterio perungunt. Sed iste hypocrita q̃a in exterioribus fauoribus fusus, hæc interna dona non percipit, ad quę post supplicia tendat, adiungit, cum subditur:

Quòd peccatores in morte ideo non consumuntur, vt semper supersit in eis quod consumatur. *Cap. XI.*

LVet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur. B Persoluit.n.in tormento ea quę hic illicita seruauit desideria, & flãmis vltricibus traditus, semp moritur, q̃a semp in morte seruatur. Non.n.in morte cõsumitur: q̃a si cõsumeretur vita morientis, cũ vita ẽt pœna finiretur. Sed vt sine fine crucietur, viuere sine fine in pęna cõpellitur, vt cuius vita hic mortua fuit in culpa, illic eius mors viuat in pęna. Dicat ergo: Luet quę fecit oĩa, nec tñ cõsumetur: quia cruciatur, & non extinguitur: moritur, & uiuit: deficit, & subsistit: finitur C semp, & sine fine est. Hęc solo auditu valde sunt terribilia, quãto magis passione? Sed q̃a multitudo iniquitas eius exigit, vt carere supplicijs nunquã possit, aptè subiungitur: *Iuxta multitudinem adinuentionum suarum, sic & sustinebit*. Qui.n. multa inuenit ad culpã, nouis inuentionibus cruciatur in pęna. Nã q̃d hic suspicari nõ potuit, hoc illic vltioni traditus sentit. Sicut.n. exercitati in bonis operibus electi, nonnunq̃ plus studẽt agere, quàm eis dignatus est dñs iubere: carnis.n. virginitas nequaquã iussa est, sed tantummodo D laudata: nã si illa inberetur, nimirũ coniugium iam culpa crederetur: & tñ multi virtute virginitatis pollent, vt videlicet plus impendant obsequio, quàm acceperũt pręcepto: sic plerunq, peruersi quiq; in prauis actibus exercẽtur, vt plus inueniant in peruersa operatione quod faciant, quàm ex usu reproborũ iniquitatis accipere exempla potuerunt. Vnde & amplioris retributionis tormento feriuntur: quia & ipsi ex semetipsis amplius actiones prauas, de quibus feriri debeant, inuenerunt. Bene itaque dicitur:

Quòd licèt omnium damnatorum immania sint tormenta, grauius tamen puniuntur adinuentores malorum, qui studio malignitatis ea flagitia ex se excogitauerunt, quorum exempla in alijs reprobis non inuenerunt. *Caput XII.*

IVxta multitudinem adinuentionum suarum, 10
sic & sustinebit. Non.n. inueniret iniquitatẽ nouã, nisi & quęreret, & nõ quęreret, nisi ex studio perpetrare festinaret. Pensatur ergo in tormento eius nimietas malæ cogitationis: & dolorẽ recipit dignę retributionis. Et quãuis damnatorum oĩum sit dolor infinitus, grauiora tñ tormẽta recipiunt, qui multa in iniquitatibus, ex suis quoq; desiderijs inuenerunt. Sed quia Sophar huius hypocritæ intulit pœnã, protinus adiungit culpam, nec vnã quãlibet narrat, sed eam de qua oẽs oriuntur. Scriptum quippe est: Radix 1.Tim.6.
oĩum malorũ est cupiditas. Cui ergo cupiditas dominari dicitur: subiectus proculdubio malis oĩbus demonstratur. Nam subiungit: *Quoniam confringens nudauit pauperis domum, rapuit & non ædificauit eam: nec est satiatus venter eius*. Domum pauperis confringit & nudat, qui eum quem per potentiam conterit, spoliare quoq; per auaritiã non erubescit. Rapit eam & nõ ædificat. Ac si apertè diceretur: Qui hanc ædificare debuit, insuper rapit. Venturus nanque in iudicio dominus dicturus est reprobis: Esuriui, & non dedistis mihi Matt.25.
manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me, &c. Ex qua culpa subiungitur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Si igitur tanta pœna mulctatur, qui non dedisse sua conuincitur, qua pęna feriendus est, qui redarguitur aliena abstulisse? Rapuit ergo & non ædificauit eam, quia non solum de suo nil tribuit, sed etiam quod erat alienum, tulit. Bene autẽ subditur: *Nec est satiatus venter eius*. Venter quippe iniqui auaritia est, quia ĩ ipso colligitur, quicquid peruerso desiderio glutitur. Liquet verò quia auaritia desideratis rebus non extinguitur, sed augetur. Nam

more

more ignis cũ ligna quæ consumat accẽ A perit, accrescit: & vnde vr̃ ad momentũ flamma comprimi inde paulò post cerni tur dilatari. Et sæpe omnipotens Deus cũ auarę menti uehemẽter irascitur pri* ei permittit ad uotum cũcta suppetere, & postea per ultionẽ subtrahit, ut ꝓ eis debeat supplicia æterna tolerare. Vnde & subditur: *Et cum habuerit quæ concupierat, possidere non poterit*. Maioris quippe iracundiæ est, cum hoc tribuitur quod male desideratur, atq; inde repentina vl tio sequitur: quia hoc quoque obtinuit, B quod Deo irascente concupiuit. Vnde

Psal. 77. & per Psalmistam dicitur: cum escã carnis mala populus desiderasse ꝓhibetur? Adhuc esca eorum erat in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos, & occidit plurimos eorum. Solent nanque tardius apparere diuina iudicia, cum prępediun tur, ne impleri debeant mala uota. Nam quanto citius malum uotum impleri per mittitur: plerunque tanto celerius punitur. Vnde ergo hypocrita festinè multiplicatur, ut potens sit, inde agi cum celeritate ne sit: quia & arbusta quæ tardius C crescunt, annosa perdurant: & quæ in tẽ poris breuitate proficiunt, celerius arescunt: & quasi cum festinant esse, tendunt ad non esse. Sequitur: *Nec remansit*

11 *de ciboeius*. Cibus eius est, omne hoc qđ peruerso desiderio concupiuit. Sed percusso hypocrita, de cibo suo nil remanet quia cum ipse ad æterna supplicia ducitur, à cunctis bonis quæ hic possederat, alienatur. Vnde adhuc subditur: *Propterea nihil permanebit de bonis eius*. Si enim de bonis suis ei aliquid ꝑmaneret, secũ quæ habuerat tolleret. Sed quia omnia D ambiens, timere iudicem noluit, ex hac uita subtractus ad iudicem nudus uadit. Cui tamẽ iniquo ad retributionẽ minus est, ꝙ in subsequenti pęna cruciatur, si in hac saltem uita liber esse permittitur. Sed nulla est libertas in culpa, quia scri-

2. Cor. 3. ptũ est: Vbi spiritus domini, ibi libertas. Et plerunq; peruersæ menti, ipsa sua cul pa fit pœna. Vnde & rectè subiungitur:

Quòd auaritia ex copia non extinguitur, sed augetur, & quod ea quæ auaris Deus ad tẽpus habere permittit, postmodum subtrahat, vt iam hæc vltio incipiat à viuis, quæ perficietur in mortuis. Cap. XIII.

C*Vm satiatus fuerit, arctabitur*. Prius quippe anhelat per auaritiam con cupita congregare. Et cũ quasi in quodã uentre auaritię multa congesserit, satiatus arctatur: quia dũ anxiatur qualiter acquisita custodiat, ipsa eum sua satietas angustat. Diuitis.n. cuiusdam uberes fru- Luc. 12. ctus ager attulerat, sed quia ubi eos tantos reponeret nõ habebat, dixit: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos? Et dixit: Hæc faciam. Destruam horrea mea, & maiora ædificabo. Qui ergo ex abundantia coangusta tus dicebat: Quid faciam, quasi multo cibo pressus æstuabat. Pensemus quot uotis appetijt, ut uberes fructus ager illius afferret. Ecce autem uota cõpleta sunt, quia fructus uberes ager attulerat. Sed quia ad recondendum loca non sufficiunt, multiplicatus diues quid faciat ignorat. O angustia ex satietate nata. De ubertate agri, angustatur animus auari. Dicens nanq; quid faciam, profectò indi cat: quia uotorum suorum affectibus pressus, sub quodam rerum fasce laborabat. Bene ergo dr̃: Cũ satiatus fuerit, arctabitur: quia mens auari quæ prius ex abundantia requiem quęsierat, post ad custodiam grauius laborabat. Vnde hic quoq; adhuc subditur: *Aestuabit, & omnis dolor irruet in eum*. Prius nanq; dolorẽ habuit in ipsa suę concupiscentię fatiga tione, qualiter concupita raperet, quomodo alia blãdimẽtis, alia terroribus auferet: ut postquam acquisitis rebus peruenit ad desiderium, alius hunc dolor fatigat, ut cum sollicito timore custodiat, qđ cum graui labore meminit acquisitũ. Hinc inde insidiatores metuit, atque se hoc perpeti qđ ipse fecit alijs ꝑtimescit. Formidat potentiorem alterum, ne hũc sustineat uiolentum: pauperẽ uerò cum cõspicit, suspicatur furẽ. Ipsa quoq; quę cõgesta sunt curat magnopere ne ex naturæ proprię defectu per neglıgentiã cõsumantur. In his itaque omnibus, quia timor ipse pęna est, tanta infœlix pati-

 tur,

tur, quanta pati timet. Post hoc quoque A ad gehénam ducitur, & æternis cruciati bus mancipatur. Omnis ergo dolor su- per eum irruit, quem & hic prius pœna concupiscentiæ, postmodum vero cura custodiæ, & illic quandoq; pœna vltio- nis cremat. Mira autem est securitas cor dis aliena non quærere: sed vniuscuiusq; diei victu contentum manere. Ex qua vi delicet securitate ét perennis requies na scitur, quia à bona & tranquilla cogita tione ad gaudia æterna transitur. Quo côtra reprobi & hic fatigétur in deside- B rijs, & illic in tormentis, eisq; de labore cogitationis, labor doloris nascitur, dum ab æstu auaritiæ trahútur ad igné gehen næ. Et quia ut supra iam diximus, sæpe peruersus quisq; quanto citius peruenit ad desideriú, tâto facilius rapitur ad tor- mentum, optando subiungitur: *Vtinam impleatur venter eius, vt emittat in eum iram fauoris sui, & pluat super illum bellum suum.* Super hunc hypocritam bellum suú dñs pluit, cum iudiciorum suorum gladijs eius opera percutit. Bellum nanque Deo pluere, est iniqui vitam districtis senten- C tijs desuper ad interitum vrgere. Bel- lum Deo pluere, est superbientia contra se corda percutere, & mentem aridam quasi quibusdam guttis pluuiæ déscscé- tibus, iudiciorum suorum iaculis ferire. ut cum iam ad iudicium rapitur, modo meminerit quia malè concupiuit, & con cupita peius congregare studuit, modo doleat q congregata deserit, qñque aút & ultionis ignem sentiat, qué ne bene viueret, præuidere côtempsit. Sequitur:

Quòd qui præsentes necessitates, quæ sunt qua- si arma ferrea, metuentes, multa per auari- tiam rapiunt, arcum æreum diuinæ vltionis D *incurrunt. Cap. XIIII.*

F*Vgiet arma ferrea, & irruet in arcú æreú.* Sciendum q auaritia aliqñ per ela- tionem surrepit, aliqñ verò per timoré. Sunt nanq; nonnulli qui dum potiores uideri appetunt, ad alienarum rerú am- bitum succéduntur. Et sunt nónulli qui dum sibi subsidiorum necessaria deesse ti ment, menté ad auaritia relaxant, & alie na ambiunt, cú sua sibi sufficere non pos se suspicantur. Oís verò necessitas non

A incongruè ferrú vocatur, quia vitá inó- pis mœroris uulnere cruciat, sicut de ei' quoq; necessitatibus scriptum est, quià fratribus uenditus afflictam uitam duce bat. Ferrum pertransiuit animam eius. Quid ergo sunt arma ferrea, nisi necessi- tates uitæ præsentis, quæ durę premút, Ps. 194 & vitá inopis insequútur? Ferrum quip- pe ærugo consumit, æs aút cõsumere dif ficilius solet. Ferro ergo necessitas præ- sens quæ transitoria est ære aút senten- tia æterna figuratur. Et quia iudicium B supernum ab iniqui mente non attendi tur, iuste arcui comparatur, qm velut ex insidijs percutit, dum illud is qui percuti tur, non attendit. Fugiet ergo arma fer- rea, & irruet in arcum æreum, quia dú præsentes necessitates metuens, multa per auaritiam rapit, extremi iudicij di- strictis se percussionibus anteponit. Et Iniqu[us] fugiēs [ar]ma irru[et] in arcū cú fugit arma ferrea, ab arc⁹ ærei sagittis inuenitur, quia mala téporalia stulę præ cauēs, sentétia ęterna percutitur. Qui.n. hic inopiæ duritiá cú culpa fugit: illic p- 13 petuitaté iustę ultionis íuenit. Sed prius- C q ad iudiciú rapiatur, adhuc quæ iniqu' iste hic operetur, insinuat. Sequitur:

Quòd qui diabolo tentanti consentit, de vagina cogitationis educitur per suggestorem, & ul- tro egreditur per liberam voluntatem. 11 *Cap. XV.*

E*Ductus & egrediens de vagina sua, & fulgurans in amaritudine sua.* Iniqu' iste insidiatur deprecationibus proxi- morum, sed dum praua in cogitatione machinatur, quasi adhuc gladius in vagi na est: dum verò malum quod cogita- uit, iniquè pficit, de uagina sua egredi- tur: quia de occultatione cogitationis D suę per iniquitaté malè operationis ape ritur. Ostenditur in opere, qualis latuit in cogitatione. Et notandum quòd ait: Eductus & egrediés de vagina sua, edu- ctus scilicet per seductoré, egrediés verò per propriá volútaté. Ná is qui ducitur, ducentem proculdubio sequitur: qui aút egreditur, secundum suá pergere volun tatem uidetur. Qui ergo ad mala quæq; opera, & ab antiquo hoste trahitur, & tamen suo libero arbitrio in eorum desi derijs obligatur, de vagina sua edu- ctus

ctus & egrediens dr̃: qm̃ hoc ꝙ ex parua cogitatione exit pessimã operationẽ, & illius est spũs q suggessit, & eius neqtiæ qui ex propria uoluntate consensit. Cuius adhuc potentię terror ostẽditur, cùm protinus subinfertur. *Et fulgurans in amaritudine sua.* Fulgur quippe cũ repentè desuper uenit, cũ terrore ante oculos clarescit, claritatẽ ostendit: & anteposita ꝑcutit. Sic si videlicet iniquus cùm gloria vitæ p̃ntis assumpserit, vnde in hoc mundo ꝑ potentiã clarus ostẽditur, inde agitur vt in vltimo feriatur. Quasi fulgurare iniqui est, in huius vitæ honore clarescere. Sed qa splẽdor glorię illius ęternis gehẽnæ supplicijs mancipatur, rectè nũc dicitur: Fulgurans in amaritudine sua. Qui enim modo quasi ex terrore & claritate feriens gaudet, inde pòst supplicia in ꝑpetuũ sustinet. Et quidẽ de quodã diuite scriptũ est: quia epulabatur quotidie splendidè. Sed aliud est splendere, atque aliud fulgurare. Nónunqnã quippe splendor sine ꝑcussione est, fulguris verò nomine splendor exprimitur cum percussione. Qui itaque in potestate positus alijs nocet, non incongruè fulgurans, dicitur: quia vnde ipse contra bonos quasi ex luce gloria extollitur, inde bonorum vita cruciatur. Sequitur:

Luc. 16.

Quod horribiles diaboli dicuntur, qui vadunt & veniunt, cùm vitia vitijs occurrentia, adinuicem sibi in corde captiuo succedunt. Caput XVI.

VAdent & venient super eum horribiles. Qui hoc loco horribiles, nisi maligni spũs appellantur, bonis videlicet mẽtibus pauendi atq; fugiendi? Et quia ijdẽ maligni spũs certis quibusq; vitijs singuli obsequi sunt credẽdi: cũ peruersus iste alia quidem vitia ad momentũ deserere videtur, sed alia agere incipit, super hũc profectò horribiles vadunt & ueniunt: quia peruersi mentem etsi alia mala deserunt, alia occupant. Sępe nanq; videas iniquũ in terrena ꝑtãte constitutũ, graui furore cõmoueri, quicquid ira suggesserit exequi: & cum furor abscesserit, mox eius mẽte luxuria deuastat: cum luxuria ad tp̃s intermittitur, elatio ꝓtinus quasi de cõtinentia in eius cogitatione subrogatur, atq; vt à cęteris timeatur, appetit videri terribilis. Sed cùm res exigit vt loqui quid humiliter debeat, quasi postposito terrore sup̃bię, remissa locutione blãditur, & cùm superbus videri desierit, duplex effici non ꝓtimescit. In cuius ergo mentẽ uitia vitijs succedunt rectè de eo dr̃: Vadent & veniẽt sup eũ horribiles, qa quo uitiis decedentibus & succedentib. premitur, tot malignis spiritibus eius animus quasi euntibus ac redeuntib. deuastatur. Sed hęc quę agit, extrinsecus per partes prodeũt: nã menti eius simul oĩa mala colligantur. Vnde & subditur: *Omnes tenebræ absconditæ sunt in occultis eius.* Quamuis.n. hypocrita actiones bonas in superficie ostendat, quędã tñ in eo malorũ operum tenebrę apparent: sed tñ minus prodit in opere, quã in eius latet cogitatione. Nã qui cuncta simul in effectu non explet, cuncta quę noceant, in mente tacitus tenet. Omnes ergo tenebræ in occultis eius absconditæ dicuntur, quia etsi in se mala omnia non ostendit, omnia tamen inferre proximis appetit.

Quod ab ipsa mundi origine ignis gehennæ creatus est in quo qui in carne & anima peccauerunt, in utroque ardebunt. Cap XVII.

SEd mens ista sic reproba qua ultione sit ferienda subiungit Sequitur: *Deuorabit eum ignis qui non succendetur.* 14
Miro valde modo paucis verbis expressus est ignis gehennæ. Ignis nanq; corporeus ut esse ignis valeat, corporeis indiget fomentis. Qui cùm necesse est vt seruetur, per congesta ligna proculdubio nutritur: nec ualet nisi succensus esse, & nisi refotus subsistere. At contrà gehennæ ignis cùm sit incorporeus, & in se missos reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret. Bene ergo de hoc iniquo dicitur. Deuorabit eum ignis qui non succendetur, quia omnipotẽtis iustitia futurorũ præscia, ab ipsa mũdi origine gehennę ignẽ creauit,

creauit, qui in pena reproborum esse se- A
mel inciperet: sed ardorem suũ et sine li-
gnis nunquã finiret. Sciẽdum verò est ꝙ
oẽs reprobi, q̃ ex aĩa simul & carne pec
cauerunt, illic in aĩa pariter & carne cru
Psal. 20. ciantur. Vñ ꝑ Psalmistam dicitur: Pones
eos vt clibanũ ignis, in tpe vultus tui: do
minus in ira sua cõturbabit eos, & deuo
rabit eos ignis. Clibanus nanq; intrinse-
cus ardet, is verò q̃ ab igne deuoratur,
ab exteriori incipit parte cõcremari. Vt
ergo sacra eloquia, ardere & exterius &
interius reprobos, demõstrarẽt, eos & ab B
igne deuorari, & sicut clibanũ poni testã-
tur, ut per ignẽ crucientur in corpore, &
per dolorẽ ardeant in mente. Vnde hic
quoq; cum de hoc impio diceretur: De-
uorabit eum ignis qui non succendetur,
protinus de eius spiritu additur:

Quòd amatores huius vitæ, & hic de corpore nolentes educuntur, & in inferno in corpore tenentur inuiti. Cap. XVIII.

Affligetur relictus in tabernaculo suo. Ini-
qui .n. tabernaculũ caro est, quia ip
sam lætus inhabitat, & si sit possibile, o-
ptat ut eã nunquã relinquat. Iusti uerò
quia gaudiũ suum in spe cęlestiũ ponũt,
eorumq; conuersatio in cœlis est, cũ ad-
huc in carne sunt, quasi in carne iam nõ
sunt: quia nulla carnis delectatione pa-
scuntur. Vnde & quibusdã dicitur: Vos
autẽ non estis in carne, sed in spiritu. Ne-
que enim in carne nõ erant, qui per ma-
gistri epistolas exhortationis eloquia su-
scipiebant: sed quasi iã non in carne esse,
est de amore carnaliũ nihil habere. At cõ
tra iniquus iste, quia oẽ gaudium suũ in
carnali vita posuit, in tabernaculo carnis D
habitauit. Quam videlicet carnem cum
in resurrectione receperit, cum ea gehen
nę igni traditus ardebit. Tunc ab ea edu-
ci appetit, tunc eius tormenta euadere, si
valeat, quærit: tunc incipit velle vitare
quod amauit. Sed quia eandem carnem
Deo præposuit iudicante Deo agitur, vt
ex ea amplius in igne crucietur. Hic ita-
que eam relinquere nõ uult, & tamẽ ab
ea abstrahitur: illic eam relinquere appe-
tit, & tñ in ea ꝑꝑ supplicia seruatur. Ad

A augmentũ itaq; tormenti, & hic de cor-
pore nolens educitur, & illic in corpore
tenetur inuitus. Quia ergo eius spũs car-
nem quã sibi malè amãdo pręposuit, eua
dere in tormento uolet & non ualet, re-
ctè nũc dr̃: *Affligetur relictus in tabernaculo*
suo. De cuius accusatione mox dicitur:

Quòd hypocritarum mala quæ modo videntur abscondita, & angelis & hominibus in fine patebunt. Cap. XIX.

Reuelabunt cæli iniquitatem eius, & ter- 15
B *ra consurget aduersus eum*. Quid per
cœlos, nisi iustos: & quid per terram, nisi
peccatores accipimus? Vñ & in domini- Mat. 6.
ca oratione petimus: Fiat voluntas tua Luc. 11.
sicut in cœlo & in terra: vt uidelicet uo-
lũtas nostri conditoris sicut in omnibus
iustis perficitur, ita & in omnibus quoq;
peccatoribus impleatur. De iustis quoq; Psal. 18.
scriptũ est: Cęli enarrant gloriam Dei. Et
peccanti homini sententia infertur, qua Gen. 3.
dicitur: Terra es, & in terram ibis. Hu-
ius itaq; impij ad illud terribile iudicium
C deducti, reuelant cęli iniquitatem, & ter
ra consurgit aduersus eũ, vt qui hic nec
bonis vnquam nec malis pepercit, in illo
eum tremendo examine, & iustorum ui-
ta & peccatorum pariter accuset. Et gra
uius quidem est, si quis iustis potius
quàm peccatoribus noceat. Vnde per Ezech.
prophetam dicitur: Sanguis eius in me-
dio eius est, super lympidissimam pe-
tram effudit illum, non effudit illum su-
per terram, vt possit operiri puluere.
Per terram uidelicet & puluerem pec-
catores, per petram verò lympidissimã
iustum signans, qui grauibus peccatorũ
D contagijs non exasperatur: Sanguis ergo
super lympidissimam petram effuditur,
quando malitia cruentæ mentis in affli-
ctione iustæ animæ grassatur. Cum ergo
sit grauius iustos, quàm iniustè iniustos
affligere, multo tamen est grauius & iu-
stis pariter, & iniustis nocere. Quia ergo
hic iniquis, & iustis pariter nocuit & in-
iustis, in accusatione condemnationis re
uelabunt cœli iniquitatem eius, & terra
consurget aduersus eum, quia & illis ob-
stitit, qui cęlestia, & eos pressit, qui ima
sapuerunt.

sapuerunt. Possunt uerò per terram non A solum peccatores & reprobi, sed & hi q. terrenis actibus occupati eleemosynarũ & lachrymarum ope ad æternam vitam peruenĩũt, designari: de quibus per Psal-
Psal. 49. mistam dicitur: Cum venire dominus ad iudicium nunciaretur. Aduocauit cœlos sursum & terram, vt discerneret populũ suum. Cęlos quippe sursum aduocat, cũ hi qui sua omnia relinquẽtes, conuersationem cœlestis vitę tenuerunt, ad consedendum in iudicio vocantur, atq; cũ eo iudices ueniunt. Terra etiam sursum uocatur, cum hi qui terrenis actibus obligati fuerant: in eis tamen plus cœlestia B quàm terrena lucra quæsierunt, quibus
Mat. 25. dicitur: Hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me. Hypocritę itaq; huius, cœli iniquitatem reuelant, atque aduersus eum terra consurgit: dum & hi qui cum Deo iudices ueniunt, & hi qui per iudicium liberantur, prauitatis illius testes existunt. Nihil ergo de his quæ egit, in tempore damnationis eius absc ditur, & si quidem acta illius modo hominibus per duplicitatem multa celan-
16 tur: sed in damnationis die quicquid in C eo intrinsecus latebat, ostenditur. Vnde aptè subiungitur: *Apertum erit germen domus illius, detrahetur in die furoris Dei.* Tũc germen domus illius aperitur, cum omne malũ qđ in conscientia illius nasceba tur, ostenditur. Modo quippe germen domus hypocritę manet occultũ, quia etsi bona in imagine apparet eius operatio, sed latet intẽtio. Aliud est namq; qđ agit, aliud qđ intendit. Sed cũ adueniente iu-
Roma. 2. dice, vniuscuiusq; cõscientia ad testimoniũ fuerit deducta: vnde scriptũ est: Cogitationibus accusantibus aut etiã defen- D dentibus: in hoc hypocritæ germẽ dom⁹ aperitur: quia in eius mente cogitatio peruersa detegitur. Et in die furoris Dei detrahitur: quia ostensa ira iudicis, flãmis vltricibus traditus, ab eius cõspectu separatur. Qui enim summa cogitare dũ viueret noluit, peccatorum suorũ pondere depressus, a facie iudicis in ima suppliciorum cadet. Nunc autem & peccantem considerat iudex & tolerat, atq; ad conuersionem singulos, quia dies patientiæ, & nec dũ est dies furoris, expectat. Sed in hoc die patiẽtiæ quasi immobilis manet hypocrita, dũ & multa mala perpetrat, & hunc flagella nulla castigant. Sed in furoris die detrahetur, quia uindictæ tempore raptus ad supplicia, ab æterni iudicis uultu separatur. Sequitur:

Quòd sancti partem suam non à domino, sed ipsum dominum accipiunt, peccatores verò quia extra Deum partem quærunt, partem suam ignem inueniunt. Cap. XX.

B *Haec est pars hominis impij à Deo, & hæreditas verborum eius a domino.* Si enim bene agere in hac positus vita uoluisset, partem apud dominum cœlestis regni consortium haberet. Sed quia prauis subdi desiderijs elegit, partem suam à domino in tormẽtis inuenit, quia eiusdem domini participare gratiam non quæsiuit, Bene autem dicitur: Et hæreditas uerborum eius a domino. Qui enim pro magnis malis in supplicium mergitur, fortasse credebatur quòd pro uerbis quæ malè dixerat, minimè iudicaretur. C Sed cum districta Dei omnipotentis iustitia supplicium à reprobis pro peruersis actibus exigit, eis mala vsque ad uerborum retributionem reddit, ut qui de magnis malis debitores sunt, supplicijs traditi, etiam nouissimum quadrantem soluant, Illis enim minima parcuntur, q maiora in se districtè mala defleuerunt. Nam quos magna premunt, et iam mala minima in gehenna pariter affligunt. Sancti autem viri non partem à domino accipere, sed partem suam ipsum domi- D num habere desiderant. Vnde propheta deprecatur dicens: Portio mea dominus. Ps. 118.
Iniquus verò quia portionem suam habere ipsum dominum non quæsiuit, partem suam extra dominum ignem inuenit, vt ab eius facie exclusus, quia gaudere in ipso non appetit, sub ipso crucietur. Hęc Sophar ita intulit, ut per ea quę contra hypocritam dixerat, beati Iob uitam feriret, existimans, quod is qui à domino percussus esset, cuncta bona quæ egerat, mente simplici nõ egisset. Quem

enim percussum uidit, Deo displicuisse credidit. Sed amici beati Iob etiam in hac re hæreticorum speciem tenent, qui in sancta Ecclesia dum quosdã bene agẽtes, aspiciũt sub flagellis gemere, eos existimant bona merita in bonis actibus nõ hebere: & malos credunt, quòd affligi uerbere diuino cũspiciunt, uidelicet nescientes, quia multæ tribulationes iustorum: & flagellat omnem filium quem recipit Sed beatus Iob more sanctæ & uniuersalis Ecclesię, quæ à peruersis uerborum iacula æquanimiter tolerat, & cũ superborum dicta audit, humilitatis suæ tramitem nõ relinquit, cum magna cordis humilitate subiunxit, dicens:

TEXTVS B. IOB CAPVT VIGESIMVM PRIMVM,

Espondens autem Iob, dixit: Audite quęso sermones meos: & agite pœnitentiam. Sustinete me vt ego loquar, & post mea, si videbitur, verba ridete. Nũquid contra hominem disputatio mea est: vt meritò non debeam contristari? Attendite me & obstupescite, & superponite digitum ori vestro. Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & concutit carnem meam tremor. Quare ergo impij viuunt, subleuati sunt, confortatiq; diuitijs? Semen eorum permanet coram eis: propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum. Domus eorum securæ sunt, & pacatæ: & non est virga Dei super illos. Bos eorum concepit, & non abortiuit. Vacca peperit, & non est priuata fœtu suo. Egrediuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lusibus. Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Qui dixerunt deo: Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Quis est omnipotens, vt seruiamus ei? Et quid nobis prodest si orauerimus illum? Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium impiorum longè sit à me. Quoties lucerna impiorum extinguetur, & superueniet eis inundatio: & dolores diuidet furoris sui. Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla quam turbo dispergit. Deus seruabit filijs illius dolorem patris, & cum reddiderit, tunc sciet. Videbunt oculi eius interfectionem suam, & de furore omnipotentis bibet. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se? Et si numerus mensium eius dimidietur: nunquid Deum docebit quispiam scientiam, qui excelsos iudicat? Iste moritur robustus, & sanus, diues & felix: viscera eius plena sunt adipe, & medullis ossa illius irrigantur. Alius verò moritur in amaritudine animæ suæ absque ullis opibus: & tamen simul in puluere dormient & vermes operient eos. Certè noui cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas Dicitis enim: Vbi est domus principis, & vbi tabernacula impiorum? Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem eum intelligere cognoscetis. Quia in diem perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducetur. Quis arguet coram eo uiam eius, & quæ fecit quis reddet illi? Ipse ad sepulcra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit. Dulcis fuit glareis cocyti: & post se omnem hominem trahit: & ante se innumerabiles. Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

A B C

Quod boni in locutionibus suis aut sibi aut suis auditoribus prodesse intendunt. Caput XXI.

D *Audite quæso sermones meos: & agite pœniten tiam.* Qui enim cum duceret: audite, addidit, quæso, cum quanta humilitate loquatur insinuat: dum contra se superbientes rogat, vt eorum sensum ad salutis doctrinam reducat. Sancti autem uiri dum intra vniuersalẽ Ecclesiam non solum docere recta, sed etiã puersa tolerare parati sunt, irrideri non metuunt. Vnde & subditur: *Sustinete me, vt & ego loquar: & post mea si videbitur verba ridete.* Boni etenim cum loquuntur,

tur, duo sunt quę in suis locutionibus at A tendunt, ut uidelicet aut sibi & auditoribus suis: aut sibimet solis prosint, si auditoribus prodesse nō possunt. Cum enim bene audiuntur bona quæ dicunt, sibi simul & auditoribus prosunt. Cum uerò ab auditoribus deridentur, sibi proculdubio profuerũt, quos à culpa silentij liberos fecerunt. Beatus itaq; Iob ut sibi & suis auditoribus prosit, dicat: Audite quæso sermones meos, & agite pœnitétiam. Vt auté ipse quod debet, exoluat, etiam si auditoribus prodesse nō valeat, B adiungit: sustinete me, vt & ego loquar: & post mea, si uidebitur, uerba ridete. Et notandum quia dum subiungeret: agite pœnitentiam, præmisit, audite: cum verò subderet: post mea, si uidebitur, uerba ridete: præmisit, sustinete me. Audire q̃ppe volentis est, sustinere nolentis. Amici ergo eius si doceri appetunt, audiant: si autem irridere parati sunt, sustineant quæ dicuntur: quia uidelicet superbis mentibus pōdus graue est oneris, doctrina humilitatis: Sequitur:

Quòd Iob quia inter flagella Deo displicuisse se credidit, ideo tristabatur. Et quod qui Deo placet, licet hominibus displiceat, non est vnde contristetur. *Cap.* XXII.

N*Vnquid contra hominem disputatio mea est, vt meritò non debeam contristari?* Omnis qui deo placés, hominibus displicet: causas tristitiæ nullas habet. Qui auté aut hominib. placens, deo displicet, aut simul deo & hominibus displicere se credit: si hunc tristitia nō afficit, à virtute sapientiæ alienus existit. Beatus auté Iob displicuisse deo inter flagella se credidit: & idcirco animũ ad tristitiã reuocauit: quia despiciendus nō erat, cui se displicuisse formidabat. Si autem de vitæ suæ meritis contra hominem disputaret, nequaquam cōtristari debuisset: sed quia per flagella præsentia anceps factus de anteacta uita fuerat: in flagello tristitiã iure requirebat. Vnde etiã subdit: Attédite me & obstupescite. id est, considerate quæ egi, & admiramini in hac percussione quæ patior. Qui adhuc rectè infert dicens: Et superponite digitum ori uestro. Ac si apertè dicat: scientes bona quæ egi, & considerantes mala quæ patior: uosmetipsos etiam à uerborũ culpa cōpescite: atq; in meis percussionibus uestra damna formidate. Vel certè quia digitis quæque discernimus. non incongruè per digitum discretio designatur.
Vnde & per Psalmistam dicitur: Benedi *Ps. 143.*
ctus dominus deus, qui docet manus meas ad prælium: & digitos meos ad bellum. Per manus videlicet operationem, per digitos verò discretionem signans. Digitus ergo ori superponitur, 18
cum per discretionē lingua refrenatur: ne p̃ hoc quod loquitur, in stultitiæ culpam delabatur. Ait ergo: Superponite digitũ ori vestro, id est, locutioni vestræ discretionis virtutem adiungite: vt per hæc quæ recta contra hypocritã dicitis, quibus sint dicenda, uideatis. Sequitur. *Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & concutit carnem meam tremor.* Quia beatus Iob actuum suorum oblitus non fuerat, C extrema locutio eius ostendit. Qua ex re hoc quod ab eo nunc amicis dicitur: Et ego quando recordatus fuero, pertimesco: & concutit carnem meam tremor: constat nimirum quod per irrisionem dicatur. Ac si apertè diceretur: Si me aliq̃d hypocritę habuisse meminero, in pęnitétiæ mox fletu cōtremisco. Carnem uero suam, si recordatus fuerit, tremore perhibet concuti, id est, infirmitatem operis ultionis pauore fatigari. Sed quia multa Sophar de subita damnatione impij, in quibus beati Iob potentiam momordit, asseruit: sanctus uir contra eius dicta D subiungit, dicens:

Fælicitatis huius vitæ enumerat gaudia. *Cap.* XXIII.

Q*Vare ergo impij viuunt, subleuati sunt, confortatiq; diuitijs?* Nisi enim eos patientia diuina toleraret, nequaquam diu uitam in peccatis ducerent. Subleuantur nanq; diuitijs, cũ esse potentes incipiũt: cōfortantur uerò, cũ diu in hac uita subsistere permittũtur. Quos.n. substan-

substantia eleuat, in suæ fastu potentiæ dierum longitudo confortat. Vel certè subleuati & confortati referuntur: quia subleuantur honoribus, cōfortantur rebus. Sed sunt plerique qui & honoribus subleuati, & diuitijs cōfortati, ea quæ in hac concupiscunt vita accipiunt: successione autem sobolis priuantur. Istis nimirum ipsa sua potentia pœna est, cum & magnā se habere hereditatē considerant: & hæredes non hn̄t quibus relinquant. Quid itaq; prodest si assint omnia: & desint filij qui successores fiant? Sequitur: *Semen eorum permanet coram eis*. In augmētum magnæ fœlicitatis, cum magno patrimonio dātur & hęredes: ac ne qua necessitas saltem tpalis, ab oculis subtrahat eos, in quib. animus exultat, de hoc eorū semine dicitur: Permanet corā eis. Quid aūt si filii dati sunt, sed ipsi sterilitate feriuntur: Sic in eis genus extinguitur, sicut parentum sterilitate extingui timebatur. Sequitur. *Propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum*. Ecce adest vita, assunt honores & diuitię, assunt filij, assunt nepotes. Quid si qua mentem intestina cogitatio exurat, & securitatis gaudia domestica rixa transuerberet? Quæ est mundi huius fœlicitas, si læta non est? Sequitur: *Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos*. Securæ & pacatę sunt: q̄a peccātes viuūt, lugenda agūt, & gaudia non relinquunt. Virga eos supnę disciplinę nō pcutit: & tanto amplius in culpa proficiūt, quāto minus ex culpa feriuntur. Sed q̄a intus quę psperātur audiuimus, in agris quoq; quæ psperitas arrideat, videamus. Sequitur: *Bos eorū concepit, & nō abortiuit: vacca peperit, & non est priuata fœtu suo*. Vulgaris locutionis vsus est, vt bouē masculum, & vaccam fœminam vocent: sed literaturæ locutio bouem communis generis appellat. Vnde nunc dicitur: Bos eorum concepit, & non abortiuit: vacca peperit, & non est priuata fœtu suo. Dominis gregum prima felicitas est, si grex sterilitatē non habens concipit: secunda, si conceptus ad partum venit: tertia autē si hoc quod partum est, per nutrimēta ad prouectū ducatur. Vt ergo tota simul ades-

A se impijs demonstraret, eorum greges B. Iob asserit concepisse, & nō abortisse: peperisse, & fœtu proprio non esse priuatos. Minor autem est fœlicitas, si cum greges crescunt, custodes quoq; gregum non proficiunt. Vnde & ad fœcunditatē gregū, mox fœcunditas familiæ subrogatur. Nam dicitur: *Egrediuntur quasi greges paruuli eorum & infantes eorum exultant lusibus*. Vt sicut maiora ad habendum cōcessa sunt: ita multi germinent ad custodiendum. Sed quia dixit: Exultāt lusibus, ipsum quoq; infantum lusum in domo

B iniquorum ne vilem valde esse crederemus, subiungens ait: *Tenent tympanum & citharam: & gaudent ad sonitum organi*. Ac si patenter dicat: Cum domini honoribus & rebus tument, subiecti in ludicris actibus gaudent. Sed o beate vir, quid tam multa nobis de iniquorum voluptatibus narras? Iam diu est quod in eorum descriptione loqueris, post multa breuiter distingue quæ sentis. Sequitur:

C *Quicquid temporale est, subitum est: & ad instar puncti momentaneum.* Cap. XXIIII.

Ducunt in bonis dies suos: & in puncto ad inferna descendunt. 19 Ecce beate vir eorum gaudia diu narraueras: quō nunc asseris, quod in puncto ad inferna descendant, nisi q̄ oīs longitudo temporis vitæ præsentis punctus esse cognoscitur, cū fine terminatur? Cum enim ad extremū quisq; pducitur, de pterito iam nil tenet, quia tempora cuncta delapsa sunt, in futuro nil habet: quia vnius horæ momēta nō restant. Vita ergo quæ sic

D angustari potuit, punctus fuit. Vt enim p̄diximus, in puncto stylum ponimus & leuamus. Quasi ergo in puncto vitam tetigit, qui hanc accepit & amisit. Potest in puncto hoc quoque intelligi: q̄ sæpe hi q̄ diu in iniquitate tolerati sūt, subita morte rapiatur: vt nec flere ante mortem liceat quæ peccauerunt. Sed q̄a nonnunquam etiam vita iustorum subito fine terminatur, melius illud accipimus, si hoc de eorum temporali vita sentiamus: quia quicquid transire potuit, subitum fuit. Amicis autem beati Iob, qui

ide irco

idcirco hunc iniustum esse crediderunt: quia flagellatum uiderunt, rectè eiusdẽ sancti uiri uoce de iniquorum flore & perditione ostensum est: quia præsentis uitæ prosperitas innocentiæ testis non est: quia multi ad perennem uitam per flagella redeunt: & plerique ad infinita supplicia perducendi sine flagello moriuntur. De quibus adhuc subditur:

Quod ideo peruersi Deo dicunt: Recede à nobis: quia eius doctrinam & regulam charitatis contemnunt. Cap. XXV.

QVi dixerunt Deo, recede à nobis. Hæc uerbis dicere uel stulti minimè præsumunt: sed tamen peruersi omnes deo, recede, non uerbis sed moribus, dicunt: Qui enim illa agunt quę Deus omnipotens prohibet: quid aliud faciunt quam suum animum contra omnipotentem claudũt? Sicut enim eius præcepta cogitare, eum ad se intro ducere est: ita eius mandatis obsistere, eũ à cordis inhabitatione repellere est. Dicũt ergo: Recede à nobis: qui ei ad se aditum prębere recusant, eumq; prauis actibus impugnant: etiamsi uerbis laudare uideantur. Dicunt etiam: *Scientiam uiarum tuarum nolumus:* eo ipso quo eius sciẽtiã apprehẽdere contẽnunt. Sunt nanq;

Luc. 12. nõnulli qui ex eo qđ ueritas dicit: Seruus qui nõ cognouit uoluntatem dñi sui, & facit digna plagis, uapulabit paucis: & seruus sciẽs uoluntatẽ dñi sui, & non faciẽs iuxta eã, uapulabit multis: nolũt scire qđ faciãt, & quasi minus se uapulaturos existimẽt, si nesciant qđ operari debuerunt. Sed aliud est nescisse, aliud scire noluisse: Nescit nanq; q apprehẽdere vult & non ualet. Qui aũt vt nesciat, aurẽ à voce ueritatis auertit, iste nõ nesciens, sed cõtẽ

10 ptor addicitur. Via autem Dei pax, uia Dei humilitas, uia Dei patientia est. Sed quia hæc omnia iniqui despiciunt, dicunt: Scientiam uiarum tuarum nolumus. Dum enim in præsenti uita superbiunt: dum honoribus inflantur: dum etiam si non habent, appetunt: uias Dei in sua cogitatione contemnunt. Quia enim uia Dei in hac uita humilitas fuit:

A ipse hic Deus dominus redemptor noster ad probra, ad contumelias, ad passionem uenit: & aduersa huius mundi æquanimiter pertulit, prospera fortiter uitauit: ut & prospera doceret æternæ uitę appeti, & aduersa pręsentis uitę nõ formidari. Sed quia iniqui gloriam uitæ præsentis appetunt, ignominiam fugiunt: dicere memorantur: Scientiam uiarum tuarum nolumus. Scire quippe nolunt, quod facere contemnunt. Quorum adhuc uerba subduntur, cũ dicitur:

B *Quod si inuisibilia uisibilibus in ordine creaturarum præstant: quanto ergo magis inuisibilis omnium uisibilium & inuisibilium conditor, omnia superat. Cap. XXVI.*

QVis est omnipotens ut seruiamus ei? Mens enim hominis malè exterius fusa: sic in rebus corporeis sparsa est, ut neque ad semetipsam intus redeat, neque eum qui est inuisibilis, cogitare sufficiat. Vnde carnales uiri iussa spiritalia contemnentes: deum quia corporaliter non uident, quandoq; ad hoc perueniunt, ut etiam non esse suspicentur. Vnde scriptum est: Dixit insipiens Psal. 13.

C in corde suo, non est Deus. Vnde nunc quoque dicitur: Quis est omnipotens ut seruiamus ei? Plerunque enim plus appetunt homines seruire hominibus quos corporaliter uident, quam seruire deo quem non uident. Per omne enim quod faciunt, ad finem oculorum tendunt: & quia in deum oculos corporis tendere non possunt ei obsequia præbere uel despiciunt, uel si cœperint, fatigantur. Esse enim, sicut dictum est, nõ credunt, quem corporaliter non intuen

D tur. Qui si autorem omnium deum humiliter quærerent, id quod non uidetur esse, ea re quæ uidetur melius, in semetipsis inuenirent. Ipsi quippe ex anima inuisibili & corpore uisibili subsistunt: & si hoc ab eis quod non uidetur abstrahitur, ilico corruit quod uidetur. Et patent quidẽ carnis oculi: sed uidere quicquam uel sentire non possunt. Sensus uisionis periit: quia habitator recessit, & domus carnis remanet uacua: quia abscessit

scessit ille inuisibilis spiritus, qui p̃ eius A
respicere fenestras solebat. Quia ergo
rebus uisibilibus inuisibilia præstãtiora
sunt, carnales quiq; ex semetipsis pẽsare
debuerũt: atq; p̃ hanc, vt ita dixerim, sca
lã cõsiderationis tendere in Deum: quia
eo est, quo inuisibilis p̃manet: & eo sum-
mus p̃manet, quo cõprehendi nequaq̃
põt. Sunt verò nõnulli qui Deũ & esse,
& incõprehensibilẽ esse non ambigunt:
qui tñ ab eo non ipsum, sed dona exte-
riora quærunt. Quæ cùm ei seruientibus
deesse cõspiciunt, ipsi seruire cõtemnũt.
De quorum adhuc verbis adiungitur: B

Quæ in oratione postulanda sint & quomodo. Cap. XXVII.

ET *quid nobis prodest si orauerimus illum?*
Cùm deus in oratione non quęri-
tur, citius in oratione aĩus lassatur: quia
cũ illa quisq; postulat, quę fortasse iuxta
occultum iudicium deus tribuere recu-
sat: ipse quoque venit in fastidium, qui
non vult dare quod amatur. Sed se ma-
gis dñs quã ea quæ condidit vult amari, C
æterna potius quã terrena postulari: si-
Mat. 6. cut scriptum est. Quærite primũ regnũ
dei & iustitiã eius, & hæc omnia adiiciẽ-
tur vobis. Qui.n. non ait dabuntur, sed
adiicientur: profectò indicat aliud esse,
qđ principaliter datur, aliud qđ superad
ditur. Quia.n. nobis in intentione æter-
nitas, in vsu verò temporalitas esse dẽt:
& illud datur, & hoc nimirum ex abun-
danti superadditur. Et tñ super hoĩes dũ
bona temporalia postulant, æterna vero
p̃mia non requirunt, petũt quod adiici-
tur, & illud nõ desiderant vbi adiiciatur. D
Nec lucrum suæ esse petitionis deputãt,
si hic sint tẽporaliter pauperes, & illic
beatitudine diuites in ęternũ viuant: sed
solis, vt dictũ est, visibilib. intenti, labore
postulationis renuunt inuisibilia merca
ri. Qui si superna quærerẽt, iã cũ fructu
laborem exhiberẽt: quia cũ mens in pre-
cibus ad autoris sui speciẽ anhelat, diui-
nis desiderijs inflãmata, supernis coniun
gitur: ab inferioribus separatur: amore
feruoris sui se aperit vt capiat: & capiẽs
inflammat: & superiora amare iam sur-
sum ire est dumq̃ue magno desiderio ad
cœlestia inhiat, miro modo hoc ipsum
quod accipere quærit degustat. Seqtur:

Quòd sancti habeant in manu bona temporalia qui ita ut res postulat, hilari animo tribuũt: reprobi verò non tam ea habent, quam ab eis capti mente tenentur. Cap. XXVIII.

VErumtamen *quia non sunt in manu eo-* 11
*rum bona sua, consilium eorum lon-
gè sit à me.* Bona in manu habet, qui
despiciendo temporalia sub dominio
mentis premit. Nam quisquis ea ni-
mie diligit, se magis illis quam sibi ipsa
supponit. Multi etenim iustorum in hoc
mundo diuites fuerunt, rebus & honori
bus fulti: habere multa uidebantur: quo
rum mentem quia eorum quæ aderant
delectatio nimia non possidebat, bona il
lorum in manu erant: quia potestati ani
mi subiecta tenebantur. At contra iniq̃
ita se totis desideriis in exteriorum rerũ
appetitionibus fundunt: ut non magis
ipsa habita teneant: sed ab his quæ ha-
bent, captiua mente teneantur. Quia igi
tur non sunt in manu eorum bona sua,
rectè subiungitur: *Consilium eorum lon-
gè sit à me.* Quid nanque est iniquorum
consilium, nisi terrenam gloriam quæ-
rere: æternam negligere: salutem tem-
poralem cum dãno interiori appetere:
& dolores transitorios ad æternos gemi
tus commutare? Vir igitur sanctus has
iniquorum cogitationes intuens asper
netur, & dicat: Consilium eorum longè
sit à me. Quia nimirum esse bonum in-
comparabiliter uidet: ad breue tempus
eligit hic sub flagello gemere, quàm æter
næ ultionis supplicia tolerare. Sed neq;
in hac uita hi qui in ea prosperari appe-
tunt, continue prosperantur. Nam ple-
runque eorum gaudia, suborti gemitus
interrumpunt. Vnde & subditur:

Quod lucerna carnalium extinguitur, quoties diuitiis vel honoribus vel gloria priuantur. Cap. XXIX.

QVoties *lucerna eorum extinguetur.*
Sæpe impius lucernam suam fi-
liorum vitam æstimat: sed cum
filius

filius qui nimie amatur, subtrahitur: lucerna impij quæ uidebatur extincta est. Sæpe impius præsentis honoris gloriam lucernam putat, sed dum sublata dignitate deiicitur, lucerna extincta est, quę ei iuxta desiderium lucebat. Sæpe impius opes terrenæ substantię adesse sibi, quasi magnam luminis lucernam putat, sed cum irruente damno diuitias quas plus se amabat, perdiderit, quid ille aliud quã lucernam in cuius lumine gaudebat amisit? Qui ergo gaudere de æternis non appetit, neque hic ubi solidari uult, potest continuè lætari: Nam quoties lucerna impiorum extinguetur: & superueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris sui. Inundatio impiis superueniet, cum dolorũ fluctus ex aliqua aduersitate patiuntur. Omnipotens enim deus cum se despici, & in terrena uidet concupiscentia lętari, hoc quoque doloribus percutit, quod sibi uidet in cogitatione impij preferri. Bene autem dicitur: *Et dolores diuidet furoris.* Qui enim æternos dolores impio per retributionem seruat, & aliquando eius mentem etiam tempora li dolore transuerberat, q̃a hic quoque & illic percutit, furoris sui super impiũ dolores diuidit. Neq;.n. pœna p̃sens quæ iniusti aĩum à prauis desiderijs non immutat, ab ęternis supplicijs liberat. Vnde
Psal. 10. per Psalmistam dicitur: Pluit super peccatores laqueos, ignis, sulphur & spiritus p̃cellarum, pars calicis eorũ. Dicẽdo etenim laqueos ignis, sulphur & spiritꝰ p̃cellarum, multos is nimirũ dolores intulit. Sed q̃a ab eis doloribus peccator q̃ non corrigitur, ad æterna supplicia uocatur, eosdem dolores non iam totum calicem, sed partẽ calicis dixit: quia uidelicet eorum passio hic quidẽ p̃ dolores incipitur: sed in vltione p̃petua cõsummatur. De quorum adhuc fine subiungitur:

Quod reproborum vita fauillæ & paleæ comparetur. *Cap. XXX.*

E*Runt sicut paleæ ante faciem venti. & sicut fauilla quam turbo dispergit.* Iniquus cùm in potestate cõspicitur: cũ valde in oppressionibus & violentijs effrenatur, ab infirmorum cogitationib. grauis nimiũ, & quasi in hoc mũdo radicatus æstimatur. Sed cũ districti iudicis sñia venerit, oẽs iniqui quasi paleæ ante ventum erũt: q̃a (vt ita dicã, iræ flatu subito leuãtur atque asportantur ad ignẽ: quos hic in sui quondam p̃iudicijs quasi duri ponderis superiacentem molẽ indigentium lachrymæ mouere non poterant. Et ad rapientis iudicij manus leues sunt: qui p̃ iniustitiam proximis graues fuerunt. *Et sicut fauilla quam turbo dispergit.* Ante omnipotentis dei oculos iniqui vita fauilla est: quia etsi apparet ad momẽtum viridis, ab eius tñ iudicio iam consumpta cernitur: quia consumptioni est ęternæ deputata. Hanc fauillam turbo dispergit: quia Deus manifestus veniet: Psal. 49.
Deus noster: & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit: & in circuitu eius tẽpestas valida. Huius .n. tempestatis turbine ab æterni cõspectu eius iudicia iniqui rapiũtur: & qui hic mentẽ desiderio peruerso solidauerant, ibi paleæ & fauillæ videbuntur: q̃a eos ad æterna supplicia turbo rapiens asportat. Sequitur:

Quod peccata patrum redundant in filios vsq; ad tertiam, & quartam progeniem. *Cap.* XXXI.

D*Eus seruabit filijs illius, dolorem patris. & cùm reddiderit, tunc sciet.* Scriptũ nouimus: Qui reddis peccata patrum in filios ac nepotes in tertiã, & quartam generationẽ. Et rursum scriptũ est: Quid est Exo. 20.
q̃d inter vos parabolam uertitis in prouerbiũ istud in terra Israel, dicẽtes: Patres comederunt vuã acerbam: & dentes Ezec. 18
filiorũ obstupescunt? Viuo ego dicit dñs Deus: si erit vobis vltra parabola hæc in p̃uerbiũ in Israel. Ecce oẽs aĩę meæ sunt: vt aĩa patris, ita & aĩa filij mea est. Aĩa, q̃ peccauerit ipsa morietur. In vtraq; igitur hac sñia dum dissimilis sensus inuenitur, auditoris animus vt discretionis viam subtiliter requirat instruitur. Peccatum quippe originale à parentibus trahimus: & nisi per gratiam baptismatis soluamur, etiã parẽtum peccata portamus: quia vnum adhuc videlicet cum illis sumus. Reddit ergo peccata parentum in filios,

filios, dum pro culpa parentis, ex originali peccato aïa polluitur prolis. Et rursum non reddit parentum peccata in filios: quia cum ab originali culpa per baptismum lauamur, iam non parentum culpas, sed quas ipsi committimus, habemus. Quod tñ intelligi etiã aliter potest: quia quisquis praui parentis iniquitatẽ imitatur, ẽt ex eius delicto constringitur. Quisquis aũt parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius grauatur. Vnde fit ut iniquus filius iniqui patris non solum sua quæ addit, sed etiã patris peccata persoluat: cum uitijs patris, quibus iratum dominum non ignorat, ẽt suam adhuc malitiam adiungere non formidat. Et iustum est, ut qui sub districto iudice uias parentis iniqui non timet imitari: cogatur in uita pręsenti ẽt culpas parentis iniqui persoluere. Vnde & illic dictũ est: Aïa patris mea est, & aïa filij mea est. Aïa quæ peccauerit, ipsa morietur: q̃a in carne nonnunq̃ filij etiã ex patris peccato perimuntur. Deleto autẽ originali peccato, ex parentum nequitia in aïa non tenentur. Quid.n.est q̃d paruuli filij plerunq; à dęmonib arripiũtur, nisi q̃d caro filij ex patris pœna mulctatur? in semetipso.n.ꝑcutitur. pater iniquus: & ꝑcussionis vim sentire contemnat. Plerũq; percutitur in filijs, vt acrius vratur: & dolor patris carni filiorũ reditur, quatenus per filiorũ pœnas mẽs patris iniqui puniatur. Cũ verò non paruuli, sed iã prouectiores filij ex parentũ culpa feriuntur, quid aliud apertè datur intelligi, nisi quod illorũ ẽt pœnas luunt, quorum facta secuti sunt? Vnde & rectè dr̃. Vsq; ad tertiã & quartam progeniẽ. Quia.n.vsq; ad tertiam & quartam progeniem, ea quam imitantur filij parentũ vitã possunt videre: vsq; ad eos vltio extenditur, qui viderunt q̃d malè sequerẽtur. Et q̃a impiorũ oculos culpa claudit,

Cur paruuli plerunque à demonijs arripiantur.

Cur prouectiores filij ex parentũ culpa feriuntur.

23 sed in extremũ pœna aperit, rectè subiũgitur. *Et cum reddiderit, tunc sciet.* Nescit enim impius mala quæ fecit, nisi cũ pro eisdẽ malis puniri iã cœperit. Vnde & ꝑ prophetã dicitur: Et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui. Tunc nanq; intelligit q̃d audiuit, cùm se iã pro

A contemptu vexari doluerit. Hinc ꝑ Balaam de semetipso dr̃: Dixit homo cuius obturatus est oculus: dixit auditor sermonũ Dei, qui visionẽ omnipotentis intuitus est, qui cadet: & sic aperientur oculi eius. Consilium quippe contra Israelitas ꝓbuit: sed post in pęna vidit q̃d prius ex culpa commiserit. Electi autẽ q̃a nec peccare debeant præuident: eis videlicet oculi ante casum patent. Iniquus vero post casum oculos aperit: q̃m post culpã iã in pœna sua conspicit: q̃a malum debuit vitare, q̃d fecit. De cuius inutili iam

Num.

B tunc scientia subinfertur: *Videbunt oculi eius interfectionem suã: et de furore omnipotẽtis bibet.* Qui si in hac vita positus, culpã suã videre voluisset, de oïpotentis postmodũ furore non biberet. Sed qui hic auertit oculos à respectu criminis, illic declinare non valet sñiam dãnationis. Sæpe verò hi qui supplicia æterna nõ metuunt, praua agere ꝓ tẽporali saltẽ percussione ꝑtimescunt. Sed sunt nonnulli, qui ita in iniquitate duruerunt: vt nec in ipsis metuãt feriri q̃ amant, dũmodo q̃ peruersè cogitauerint expleant. Vnde hoc in loco de iniqui huius obduratione subiũgitur:

C *Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se: aut si numerus mensium eius dimidietur?* Neq; enim sic debemus accipere: vt iniquus iste postea q̃ dãnatus æternis supplicijs fuerit, de domo sua, idest, cognatis quos reliquerit minimè cogitabit: cùm ꝑ semetipsam veritas dicat, q̃a diues q̃ in inferno sepultus fuerat, de quinq; fratrib. quos reliquerat, ẽt in supplicio positus curã gerebat. Oïs nanq; peccator prudẽs erit in pęna, q̃ stultus fuit in culpa, q̃ ibi iã dolore constrictus ad rationem oculos aperit, quos hic voluptati deditus

Lu.

D clausit, & pęna torquente exigitur ut sapiat qui hic excæcãte se superbia despiciebat. Cui tamen sua sapientia iam tunc minime proderit, quia hoc vbi operari iuxta sapientiam debuit, tempus amisit. Pro summo hic nanque bono concupiscit germen generis habere: domum familia & opibus replere, & diu in hac carnis corruptione uiuere. Sed si fortasse aliquid ad eius desiderium ueniat, quod tamen obtinere non possit, nisi cum offensione

sione conditoris: eius animus ad paululum perturbatus cogitat: quia si hoc egerit hic unde offensam sui conditoris incurrat: in domo, in filiis, in uita percutitur. Sed superbia sua protinus instigatus obduerscit, & quālibet in domo & quālibet in uita percussionē sentiat nequaquam curat, dummodo quæ cogitauerit expleat: & quousque uiuit uoluptates suas perficere non desistit. Ecce enim domus eius pro culpa percutitur: sed quid ad eum pertinet de domo sua post se: Ecce ꝑ ultione praui operis ea quę esse potuit uitæ longitudo breuiatur: sed quid ad eum pertinet si numerus dierum eius dimidietur? Et in hoc ergo se peccator contra Deum erigit, ubi Deus omnipotens eius erectionem frangit: & nec illata percussio mentem humiliat, quam in deliberatione contra dominum obstinatio obdurat. Et notandum quam grauis culpæ reatus sit, & pœnā pro culpa menti proponere: & tamen nec tormenti metu sub iugo conditoris ceruicem cordis inclinare.

Quod secreta dei indicia nemo ad plenum intelligat. Cap. XXXII.

24 SEd ecce cùm hæc haudimus, cordi nostro quæstio oritur, cur omnipotēs & misericors Deus in tantam cæcitatem cadere rationem mentis humanæ permiserit. Nec uerò quisquam ultra quam debet occulta dei iudicia discutere præsumat, rectè subiungitur: *Nunquid deum quispiam docebit scientiam, qui excelsos iudicat?* Cum de his quæ de nobis aguntur ambigimus, debemus alia quæ nobis sunt certa conspicere, & eam quę de nostra nobis incertitudine surrexerat, cogitationis querelam placare. Ecce enim qđ electos ad uitā flagella reuocāt, & à malis actibus reprobos nec flagella compescunt, omnipotentis dei iudicia super nos ualde occulta sunt, & iniusta non sunt. Sed si tendamus oculū mentis ad superiora, in illis aspicimus, quia de nobis quid iuste conqueri nō habemus. Omnipotens.n. Deus angelorū merita discernens, alios in æterna luce, sine lapsu per

A manere cōstituit, alios spōte lapsos à statu suæ celsitudinis, in æternę dānationis vltione prostrauit. Nobiscum igitur iniustè nil agit, qui & subtiliorem nobis naturam iustè iudicauit. Dicat ergo: Nunquid deum quispiam docebit scientiam, qui excelsus iudicat? Qui.n super nos mira facit, constat proculdubio quia de nobis scienter omnia disponit. His itaque ꝓmissis adiūgitur, vbi humanus animus in requisitione fatigatur. Nam subditur: *Iste moritur robustus & sanus, diues & felix, viscera eius plena sunt adipe: & medullis ossa* B *illius irrigantur: alius verò moritur in amaritudine animæ suæ absque vllis opibus.* Ista cum ita sint, quis omnipotētis dei secreta discutiat, cur hęc ita esse ꝑmittat. Sed electis & reprobis vita quidē dispar est, carnis aūt in morte corruptio dispar nō est. Vnde subiungitur, *Et tamen simul in puluere dormient, & vermes operiēt eos.* Quid ergo mirū si prosperitate vel aduersitate ꝓsentis seculi dissimiliter ad momentum currūt: qui per corruptionem carnis ad
terram similiter redeunt. Illa est ergo so- 25
lummodo vita cogitanda: in qua cum re
C surrectione carnis ad finem dissimilē pertingitur retributionis. Quæ est.n. iniquis salus aut robur, qui adeps & diuitię: dū totum hic cum celeritate relinquitur, & illic retributio quæ nunquam relinqui possit, inuenitur. Sicut autem huius iniqui lætitia transit ad pœnam, ita afflicti innocētis pęna transit ad lætitiam. Nec diuitiæ ergo debent mentem extollere, nec inopia perturbare. Vnde beatus Iob inter damna rerum nulla admittit ad animum damna cogitationum: sed ad eos qui se in percussione despiciunt redar- D guendo subiungit dicens:

Quod hæretici de sanctis sentiant iniqua, qui nequaquam eos flagellari à Deo nisi propter peccata existimant: & quod vermis terrenę sollicitudinis non rodat iustum, qui deuorat impium. Cap. XXXIII.

CErtè noui *cogitationes vestras, & sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Vbi est domus principis: & vbi tabernacula impiorum?* Impium enim crediderant,

diderant, quem ablatis rebus temporaraliter destructum uidebant. Sed sanctus uir tanto eos alta consideratione diiudicat, quanto inter damna quæ pertulerat infracta rectitudine stabat. Quid enim ei foris rerum, damna nocuerant, qui illũ non amiserat quem interius amabat? Hoc uerò quòd dicitur: Simul in puluere dormient, & uermes operient eos: si quis forsitan accipere per allegoriam uelit, explere breuiter possumus: si de iniquo hoc diuite ea quæ sunt iam dicta replicemus. Dicitur naque uiscera eius plena sunt adipe. Scitur enim ex abundãti cibo adeps, ita ex abundantia rerum superbia nascitur: quæ impinguat mentem diuitis, dum eleuatur animus superbientis. Superbia quippe cordis, quasi quædam pinguedo est crassitudinis: Vnde quia pleriq; ex abundantia peccata perpetrant, per prophetam dicitur: Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorũ. Sequitur. Et medullis ossa illius irrigantur. Amatores huius seculi quasi ossa habẽt, quando in hoc mundo fortitudinem dignitatum possident. Sed si in exteriori dignitate desint terrenæ & domesticæ diuitiæ quantum ad iudicium suum, ossa quidem habent, sed medullas in ossib. non habent. Quia ergo sic iste amotor huius seculi exteriori potestate fulcitur, ut etiam interiori terrenæ domus abundantia saginetur, dicitur: *Et medullis ossa illius irrigantur*. Vel certè ossa sunt huius diuitis prauæ & duræ consuetudines: medullæ uerò in ossibus, sunt ipsa desideria malè uiuendi: quæ neque ex prauitatis satisfactione satiantur. Quæ medullæ quasi ossa irrigant, cùm praua desideria peruersas consuetudines suas in uoluptatum delectatione conseruãt.

Psal. 27.

Quòd peccatores hoc scient in pœnis, quòd excæcati in superbia dum uiuerent scire nolebant: sed quia tempus operandi tunc non erit, nihil eis hæc scientia proderit.

Caput XXXIIII.

ET sunt nonnulli qui in hoc mundo diuitias nõ habent, sed habere concupiscunt, elati esse appetunt, quãuis in hoc mundo quod cupiũt, obtinere non possint: & cũ nullis rebus uel honoribus fulti sunt, per mala tamen desideria in conspectu interni iudicis reos conscientia addicit. Talis etenim quisq; plerunque ideo affligitur, quia ditescere ac superbire nõ præualet. De quo & subditur: *Alius uerò moritur in amaritudine animæ suæ absque ullis opibus*: Ecce unde diues superbo corde & inaniter gaudet, inde pauper alius superbo corde inanius affligitur. Bene autẽ de utrisq; subiungitur: Et tamen simul in puluere dormient: & uermes operiẽt eos. In puluere enim dormire, est in terrenis desiderijs oculos mẽtis claudere. Vnde unicuiq; peccanti & in culpa sua dormiẽti dicitur: Surge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus. Vermes uero, qui de carne nascuntur, eos simul operiũt: quia siue diuitis siue pauperis superbiẽtis animũ curæ carnales præmũt. In rebus etenim terrenis pauper & diues reprobus, quãuis non pari prosperitate fulciantur, pari tamẽ anxietate turbãtur: quia quod ille iam cũ metu habet, iste cum anxietate appetit: & quia habere non ualet, dolet. Dicatur ergo. Simul in puluere dormiẽt, & uermes operient eos: quia etsi non simul rebus tẽporalib subleuantur, simul tamen in cura rerũ temporaliũ mentis torpore sopiuntur Simulq; eos uermes operiũt: quia uel illum ut concupita habeat, uel illũ ne habita amittat, carnales cogitationes premũt. Beatus aũt Iob qui nec habitis rebus elatus fuerat: nec amissas cum anxietate requirebat: quia nullis exterioris dãni cogitationib. mordebatur, eũ uermes cordis nõ operuerãt. Et quia in terrenæ cura mentẽ suã non deiecerat, nequaquã in puluere dormiebat. Sequitur: *Certè noui cogitationes uestras & sententias contra me iniquas.* Cùm scriptum sit: Quis scit hominũ quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? qua ratione tũc dicitur: Certe noui cogitationes uestras? Sed tũc spiritus hominis ignoratur ab altero, cũ uerbis uel operibus non demonstratur. Nam cum scriptum sit: Ex fructibus eorũ cognoscetis eos: per hoc qđ foris agitur, quicquid intus latet, aperitur. Vnde rectè quoque per

Ephe. 5.

1 Cor. 2.

Matt. 7.

Pro. 17. per Salomonem dicitur: Quomodo in A aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus. Proinde beatus Iob cum amicorum colloquentium cogitationes nosse se diceret, adiunxit: Et sententias contra me iniquas: vt ex patenti re ostenderet, quia hoc quod in eis latebat, inuenisset. Vnde ipsa quoq; eorum iniquas sententias, adiungit, dicens:

Quòd impij in hoc seculo sibi tabernacula figant, & domus & principatus constituant: sancti verò, viatores dicuntur, & pertranseunt, nec in hoc mundo radices sui amoris figere dignatur. B *Cap. XXXV.*

D*Icitis enim. Vbi est domus Principis & vbi tabernacula impiorum?* Infirmi quiq; qui in hoc mundo florere appetũt: & sicut magna mala, sic flagella pertimescunt, in eis quos flagellatos aspiciũt, culpas ex pœna metiuntur. Quos enim percussos cernunt, Deo displicuisse suspicantur. Vnde amici beati Iob quem percussum viderunt, impium fuisse crediderũt: videlicet æstimantes quia si impius non C fuisset, eius tabernacula permanerent. Sed ista non cogitat, nisi qui adhuc infirmitatis tædio laborat. qui in præsentis seculi delectatione gressum cogitationis figit: qui transire ad æternam patriam perfectis desiderijs nescit. Vnde bene subiungitur: *Interrogate quemlibet de viatoribus, & hæc eadem illum intelligere cognoscetis: quia in diem perditionis seruatur malus, & ad idem furoris ducitur.* Sæpe etenim

Sæpe diu toleratur damnandi. diu diuina patientia tolerat, quos iam ad supplicia præscita, condemnat, permittit florere, quos adhuc cernit deteriora perpetrare. D Quia enim videt ad quam damnationis foueam tendant: hoc eis pro nihilo esse existimat, quod hic peruersi relinquenda multiplicant. Sed quisquis præsentis vitæ gloriam diligit, magnam esse fœlicitatem deputat hic secundum uotum florere: quamuis cogatur postmodum supplicia æterna tolerare. Solus ergo ille conspicit nil esse quod iniquus floret, qui iam gressum cordis ab amore præsentis seculi amouit. Vnde rectè cùm de subsequenti damnatione impij diceretur, præmittitur: Interrogate quemlibet de viatoribus: & hæc eadem illum intelligere cognoscetis. Viator quippe dicitur, qui præsentem vitam, viam sibi esse, & non patriã attendit: qui in dilectione prætereuntis seculi cor figere despicit: qui non remanere in transeuntibus, sed ad æterna peruenire concupiscit. Qui enim in hac vita viator esse non appetit, huius vitæ prospera minimè contemnit: & ea quę ipse desiderat, cùm abundare alijs viderit, miratur. Vnde Dauid propheta quoniam à dilectione præsentis seculi iam corde transierat, iniqui gloriam describens dicebat: Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani. Sed quia cor huic mundo non subdidit, hunc iure despexit, dicens: Transiui, & ecce non erat. Esset quippe aliquid in eius æstimatione impius, si ipse ab hoc seculo per intentionem minimè transisset. Sed is qui non transeunti magnum aliquid esset, transeunti animo quam nihil esset apparuit: quia dum æterna retributio cogitatur, præsens gloria quàm sit nulla cognoscitur. Hinc Moyses cum supernæ contemplationis gloriam quæreret, dixit: Transiens videbo visionem. Nisi enim gressum cordis à seculi amore remouisset. nequaquã intelligere superna potuisset. Hinc Hieremias propheta luctum cordis sui considerari deposcens, ait: O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus. Qui enim præsentem vitam non quasi viam transeunt: sed quasi patriam attendunt, luctum cordis electorum cõsiderare nesciunt. Illos ergo vt dolorem suum considerent exquirit: quos in hoc mundo contigit animum non fixisse. Hinc per Salomonẽ dicitur: Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt. Muti enim dicuntur qui prædicatorum verbis contradicendo minimè resistunt. Qui etiam pertranseuntes sunt, quia intentionem mentes in amore vitę pręsentis figere dedignãtur. Igitur quia malus ad diem perditionis serua-

Viator quis. *Psal. 36* *Exod. 3.* *Thren. 1.* *Pro. 31.* *Muti qui dicuntur.*

seruatur, & ad diem furoris dicitur: hoc non nisi qui est viator, intelligit: quoniam qui cor in præsentibus fixit, quæ iniquo seruantur supplicia non deprehēdit. De quo adhuc subditur:

Quòd antichristum in fine seculi Deus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui. Cap. XXXVI.

QVis arguet coram eo viam eius: & quæ fecit, quis reddet illi? Sæpe malus indignationem conditoris sui quam in æternum passurus est, & in hac quoq; uita positus experitur: dum prosperitatem quam amat amittit, & aduersitatem quā formidat inuenit. Et quamuis increpari de suis prauitatibus à iustorum lingua ēt in prosperis valeat: scimus tñ quòd cum facta sua peruersum quéq; deijciunt, iustorum increpatio conualescit. Qua autē ratione nunc dicitur: Quis arguet corā eo uiam eius, dum etiam iustis tacētibus hoc quoq; notum sit: quia toties hic iniqui via arguitur, quoties eius prosperitas interueniente aduersitate turbatur?
28 Sed beati Iob dum de omnium malorum corpore loqueretur, subitò ad omnium iniquorum caput verba conuertit. Vidit enim quòd in fine mundi satan hominē egrediens, quem sacra scriptura antichristum appellat: tanta elatione extollitur: tanta uirtute principatur: tantis signis & prodigijs in sanctitatis ostensione eleuatur: ut argui ab hoīe eius facta non ualeant. quia cum potestate terroris, adiungit etiam signa ostēsæ sanctitatis, & ait: Quis arguet corā eo viam eius? Quis videlicet hoīum illum increpare audeat: cuius visum ferre pertimescit? Sed tñ eius viā non solum Helias & Enoch, qui in eius exprobrationem ad mediū seducuntur: sed ēt omnes electi arguunt dum cōtemnunt, dum virtute mētis eius malitiæ resistunt. Sed quia hoc ex diuina gratia & non suis viribus faciunt, rectè nunc dicitur: Quis arguet corā eo viam eius? Quis etenim nisi Deus, cuius adiutorio electi vt resistere valeant fulciuntur? Aliquādo enim in scriptura sacra cū interrogando quis ponitur, ops designatur. Vnde scriptum est: Quis suscitabit eum? De quo p Paulum dicitur: Quem Deus suscitauit a mortuis. In eo ergo quòd sancti viri eius iniquitati contradicunt, non ipsi sunt qui viam eius arguunt: sed ille est ex cuius gratia confortātur. Et quia præsentia eius qua in homine venturus est, multo atrocior in persecutione erit, quā nunc cùm minimè cernitur: quia specialiter adhuc illo vase suo proprio non gestatur: bene dictum est: Coram eo. Multi enim nunc vias antichristi diiudicantes corripiunt, sed hoc quasi in eius absentia faciunt: dum illum arguunt, quem adhuc specialiter non intuentur. Cùm verò in illo damnando homine venerit, quisquis eius præsentiæ resistit: corā eo viam eius arguit, cuius vires & cōspicit & contemnit. Vel certe viam eius arguere, est prosperitatem cursus eius æterno supplicio interueniente turbare. Quod quia solus dominus propria uirtute facturus est: de quo scriptum est: quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui: & destruet illustratione aduentus sui, rectè dicitur: Quis arguet coram eo viā eius. Vnde & sequitur: *Et quæ fecit, quis reddet illi?* Quis nimirum nisi dñs? Qui solus illo perdito homini quæ fecit reddet, dum potestatem eius tam validam per aduentum suum æterna damnatione contriuerit. Sed elatus iste princeps malorum, in hac vita quamdiu est positus, quid agat audiamus. Sequitur:

Gen. 49. Gal. 1. 2. Thes.

Quod congeries mortuorum sit multitudo peccantium: in quorum mentibus, quasi in sepulchris suis, satan vigilat. Cap. XXXVII.

IPse ad sepulchra ducetur: & in congerie mortuorum vigilabit. 29 Quia sepulchra mortuos tegunt: quid aliud per sepulchra, quàm reproborum corda significantur: in quibus extinctæ à vita beatitudinis animæ velut in sepulchris latent? Iniquus ergo iste ad sepulchra ducetur: quia in prauorum cordibus recipietur, quoniam soli eum illi suscipiunt in quibus mortuę à deo animæ reperiuntur. De quo rectè etiam dum eius supplicia describuntur, per prophetam dicitur Ezec. 3

citur

citur: In circuitu illius sepulchra eius, omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio. Illi quippe in inferno iuxta ipsum sunt: in quibus idem malignus spiritus mortuus iacet. Qui iniquitatis eius gladio percussi ceciderunt. Vnde scriptum est: Qui liberasti Dauid seruum tuum de gladio maligno. Rectè autem dicitur Et in congerie mortuorum uigilabit: quia nunc in congregatione peccatium astutiæ suæ insidias exerit. Pro eo autem quia in mundo raritas bonorum est, & multitudo malorum: rectè mortuorum congeries nominatur, vt ipsa iniquorum multitudo signetur. Lata enim via est, quæ ducit ad perditioné, & multi sunt qui ingrediuntur per eam. Satanæ itaque in congerie mortuorum vigilare, est in reproborum cordibus malitiæ suæ astutias exercere. De quo adhuc subditur:

Ps. 143.

Matt. 7.

Quòd diaboli suggestiones dulcet sunt his, quos amor huius mundi voluit in profundum damnationis.

Cap. XXXVIII.

DVlcis fuit glareis cocyti. Græca lingua cocytus luctus dicitur: qui tamen luctus fœminarum quorumlibet infirmantium solet intelligi. Sapiétes verò huius seculi à luce veritatis exclusi, quasi umbras quasdam veritatis inquisitione tenere conati sunt. Vnde cocyton fluuiũ currere apud inferos putauerũt: videlicet designantes, quod hi qui digna doloribus opera faciunt, in infernum ad luctum decurrunt. Sed nos despiciamus umbram carnalis sapientiæ, qui iam de ueritate lucem tenemus: & cognoscamus uoce beati viri cocyton luctum infirmátiũ dici. Scriptum quippe est: Viriliter agite, & confortetur cor vestrum. Qui enim in deo confortati renuunt, ad luctum per animi infirmitatem tendũt. Glareas verò lapillos fluminum appellare consueuimus: quos aqua defluens trahit. Quid ergo per glareas cocyti, nisi reprobi designátur, qui suis voluptatibus dediti, quasi semper à flumine ad ima detrahuntur. Qui enim contra voluptates huius seculi stare fortiter nolunt, glareæ cocyti fiunt: quia suis quotidie lapsibus ad luctum tendunt: vt in æternum post lugeant, qui modo se in suis voluptatibus delectabiliter relaxant. Et quia antiquus hostis suum uas illum reprobũ hominem ingressus, dum dona peruersis tribuit, dum eos in hoc mundo honoribus extollit, dum eorum oculis prodigia ostendit, dum fluxæ mentes hunc in suis prodigijs admirantur & sequuntur bene de eo dicitur: Dulcis fuit glareis cocyti. Cùm enim hunc electi despiciunt, cum mentis calce contemnunt, illi eum sequentes diligunt, qui velut aqua voluptatis ad perpetuum luctum trahuntur, qui per terrenam concupiscentiam more glareæ quotidianis lapsibus ad ima dilabuntur. Alijs nanque gustum suæ dulcedinis per superbiam: alijs per auaritiam, alijs per inuidiam, alijs per fallaciam, alijs per luxuriam porrigit, & ad quanta uitiorum genera pertrahit: quasi tot suæ dulcedinis potus propinat. Nam cum aliquid superbum in mentem persuadet, fit dulce quod dicit: quia videri prelatus ceteris hominibus peruersus appetit: Dum menti auaritiã infundere molitur, fit dulce quòd occultè loquitur, quia per abundantiam necessitas vitatur. Dum aliquid de inuidia suggerit, fit dulce quod dicit, qui peruersa mens dum alium decrescere viderit, exultat se eo minorem minimè videri. Cum aliquid de fallacia persuadet, fit dulce quod suggerit: quia eo ipso quo fallit ceteros, prudens videtur sibi. Cum luxuriam deceptæ menti loquitur, fit dulce quod suadet, quia in voluptate animum resoluit. Quot ergo uitia carnaliũ cordibus inserit, quasi tot potus suæ eis dulcedinis porrigit. Quam tamen, vt prędixi, eius dulcedinem non percipiũt, nisi qui pręsentibus uoluptatibus dediti, ad perpetuum luctum trahuntur. Bene ergo dicitur: Dulcis fuit glareis cocyti: quia amarus electis, & suauis est reprobis. Illos enim solummodo suis delectationibus pascit, quos quotidianis lapsibus ad gemitum impellit. Sequitur:

Psal. 30.

Quod diabolus ab initio mundi multo plures ante se traxit, quam finis mundi habeat, cum antichristus venerit. *Cap. XXXIX.*

E*T post se omnem hoiem trahit, & ante se innumerabilis.* Hoc loco hō, humana sapiens dr̄. Sed cùm plus sint oēs q̄ innumerabiles, quærēdū est nobis, cur ante se innumerabiles & post se oēs trahere dicatur, nisi ꝙ antiquus hostis reprobum, tūc hoiem ingressus, cunctos quos carnales inuenerit, sub suæ iugum ditionis rapit? Qui & nunc priusquā appareat, innumerabiles quidem, non tñ oēs carnales trahit: quia quotidie à carnali opere ad vitā multi reuocantur: atq; ad statū iustitię alij per breuem, alij verò per longam pœnitentiam redeunt. Et nunc innumerabiles rapit, cùm falsitatis suæ stupenda hominibus signa non exhibet. Cū verò corā carnaliū oculis miranda eis prodigia fecerit: post se tunc non innumerabiles, sed oēs trahit: quia qui bonis p̄ntibus delectantur, potestati illius se absq; retractatione subijciunt. Sed sicut pręfati sumus: quia plus est oēm hoiem quam innumerabiles traheret: cur prius dicitur q̄ omnem hoiem trahit, & pòst in augmento innumerabiles subijciuntur? Rō nanque expetit, vt prius quod minus est, & pòst in augmento qđ plus est diceretur. Sed sciēdum quia hoc loco plus fuit innumerabiles dixisse quā oēs. Pòst se enim oēm hominē trahit: quia in tribus annis & dimidio oēs quos in studijs vitæ carnalis inuenerit, iugo suæ dominationis astringit. Ante se verò innumerabiles traxit: quia per quinque milia & adhuc amplius annorum curricula, quamuis carnales omnes trahere minimè potuit, multa tamen plures sunt in tam longo tempore hi, quos ante se innumerabiles rapit, quam omnes quos in tam breui tempore rapiendos inuenerit. Bene ergo dicitur: Post se omnem hominem trahit, & ante se innumerabiles, quia & tunc minus tollit, cùm omnes tulerit, & nunc amplius diripit, cum corda omnium inuadit. Hæc, beatus Iob, quia contra iniquorum principem mire disseruit, qui in hac uita extolli permittitur, sed in ad-

A uentu domini destructur, de se patenter ostendit, quia flagella dominica non ex offensione susceperit, quoniam si iniquus quisq; in hac uita permittitur prosperari, necesse est ut electus dei debeat sub flagelli freno retineri. Ex qua re amicus arguit dicens: *Quomodo igitur consolamini me frustra, cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati.* Amici beati Iob eum consolari non poterant, in quo suis sermonibus ueritati contraibant. Cumque hunc hypocritam uel impium dicerent, per hoc quod

B ipsi mentientes perpetrabant culpam, augebant proculdubio pœnam iusti uulneribus afflicti. Nam sanctorum mentes quia ueritatem diligunt, etiam culpa fallatiæ torquet alienæ. Quanto enim graue mendacij esse crimen aspiciunt, tanto hoc non solum in se, sed etiam in aliis oderunt.

Libri, decimiquinti Moralium sancti Gregorij finis.

C

BEATI GREGORII MORALIVM CAPVT VIGESIMVM secundum textus libri Beati Iob:

PRINCIPIVM VERO LIBRI decimisexti expositionis in eundem librum.

Espondens autem Eliphas Themanites dixit: Nunquid Deo comparari potest homo, etiam cùm perfectę fuerit scientiæ? Quid prodest Deo si iustus fueris: aut quid ei confers si immaculata fuerit uita tua? Nunquid timens arguet te: & veniet tecum in iudicium, & non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas? Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa: & nudos spoliasti vestibus. Aquam lasso

D

non

non dedisti: & esurienti subtraxisti panem. A *In fortitudine brachij tui possidebas terram: & potentissimus obtinebas eam. Viduas dimisisti vacuas: & lacertos pupillorum comminuisti. Propterea circundatus es laqueis: & conturbat te formido subito. Et putabas tenebras te non visurum: & impetu aquarum inundantium non oppressum iri. An cogitas quòd Deus excelsior cælo sit, & super stellarum verticem sublimetur? Et dicis: Quid enim nouit Deus? Et quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat. & circa cardines cœli perambulat. Nunquid semitam seculorum custodire cupis, quam calcauerunt viri iniqui: qui* B *sublati sunt ante tempus suum: & fluuius subuertit fundamentum eorum? Qui dicebant Deo: Recede à nobis: & quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum: cùm ille impleßet domos eorum bonis. Quorum sententia procul sit à me. Videbunt iusti, & lætabuntur: & innocens subsannabit eos. Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis? Acquiesce igitur ei: & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, pone sermones eius in corde tuo. Si reuersus fueris ad omnipotentem ædificaueris: & longe facies iniquitatem à tabernaculo tuo.* C *Dabit pro terra silicem: & pro silice torrentes aureos. Eritq; omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi. Tunc super omnipotentem delicijs afflues: & eleuabis ad Deum faciem tuam. Rogabis eum: & exaudiet te: & vota tua reddes. Decernes rem, & veniet tibi, & in vijs tuis splendebis lumen. Qui enim humiliatus fueris, erit in gloria: & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur. Saluabitur innocens: saluabitur autem munditia manuum suarum.*

Quod iustitia nostra non indigeat Deus.
Cap. I.

QVi contra veritatis verba in allegatione deficiunt: sæpe etiam nota replicant, ne tacendo uicti videantur. Vnde Eliphas beati Iob sermonibus pressus, ea dicit quæ nullus ignorat. Ait enim. *Nunquid Deo comparari potest homo, etiam cum perfectę fuerit scientiæ?* In comparatione enim Dei scientia nostra ignorantia est. Ex Dei nanque participatione sapimus: non comparatione. Quid ergo mirum cum illud quasi per doctrinam dicitur: quod sciri potuit etiam si taceretur? Qui adhuc Dei potentiam quasi defendendo subiungit: *Quid prodest Deo si iustus fueris: aut quid ei confers, si immaculata fuerit vita tua.* In omni quippe quod bene agimus, nosmetipsos, nō autem Deum iuuamus. Vnde & per Psalmistam dicitur: Dixi domino, Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges. *Psal. 15.* Ipse enim verè nobis dominus: quia & vtique Deus est: qui bono non indiget seruientis: sed bonitatem confert quam recipit: vt oblata bonitas non ipsi, sed prius accipientibus, & post reddentibus prosit. Nam etsi in iudicio dominus veniens dicit: Quamdiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis, *Mat. 25.* mira hoc pietate loquitur ex suorum compassione membrorum. Et ipse nos per hoc quòd caput nostrum est, adiuuat: qui per nostra bona opera in suis membris adiuuatur. Adhuc adiungit Eliphas quod nullus ignorat, dicens: *Nunquid timens arguete: & veniet tecum ad iudicium?* Quis hoc vel desipiens sentiet, quod dominus ex timore nos arguat: & D ex metu iudicium contra nos suum proponat? Sed qui verba sua metiri nesciūt, proculdubio ad ociosa dicta dilabuntur. In quibus si se minimè reprehendunt: statim ad noxia & cōtumeliosa verba ꝑsiliunt. Vnde Eliphas q̄ ociosa intulit, ad cōtumeliosa ꝓtinus verba prorupit, dicens: *Et non propter malitiam tuam plurimam, & infinitas iniquitates tuas.* Ecce à torpēti corde ad verba venit ociosa: ab ociosis autem verbis per crimen fallacię ad contumelias

tumelias exarsit. Isti quippe sunt casus A culpæ crescentis, vt lingua cum non restringitur, nequaquam ubi ceciderit iaceat: sed semper ad deteriora descendat. Ea verò quæ subiuncta sunt, quia valde iuxta historiam patent, exponenda ad literam non sunt. Sed quia amicos beati Iob hæreticorum speciē tenere diximus, ipsum verò significationem sanctę Ecclesiæ gerere, iam nunc Eliphas verba quomodo hæreticorum falsitati congruant, demonstremus. Nam sequitur:

Quid sit quod per Moysen iubetur, vt ante solis occasum debitori fratri pignus restituatur. B *Cap. II.*

ABstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa: & nudos spoliasti vestibus. Aquã lasso non dedisti: & esurienti subtraxisti panē. In fortitudine brachij tui possidebas terram: &

2 potentissimus obtinebas eam. In scriptura sacra pignoris appellatione aliquã dona spiritus sancti, aliquã verò signatur confessio peccati. Pignus nanq; accipitur donũ spiritus sancti: sicut per Paulum dicitur: Qui

Pignora in scriptura quid significat.

2 Cor. 1. dedit nobis pignus spũs. Ad hoc.n. pignus C accipimus, vt de promissione quæ nobis fit, certitudinē teneamus. Donum ergo sancti spũs pignus dicitur: quia per hoc nostra anima ad interioris spei certitudinem roboratur. Rursum pignoris nomine, peccati confessio solet intelligi: sicut

Exo. 22. in lege scriptũ est: Cum debet tibi quippiam frater tuus, & abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue. Frater etenim noster debitor nobis efficitur: cum quilibet proximus in nos aliquid deliquisse monstratur. Peccata quip D

Matt. 18. pe debita vocamus. Vnde peccatori seruo dicitur: Omne debitum dimisi tibi. Et in dñica oratione quotidie precamur:

Matt. 6. Dimitte nobis debita nostra: sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. A debitore autem nostro pignus accipimus, quũ ab eo qui in nos peccasse cognoscitur, peccati eius iam confessionem tenemus: per quam relaxare peccatum qđ in nos perpetratum est postulamur. Qui enim peccatum quod cõmisit fatetur, & veniã petit: iam quasi pro debito pignus dedit. Qđ nimirum pignus ante solis occasum reddere iubemur: quia priusquã in nobis per dolorem cordis sol iustitiæ occidat, debemus ei confessionē veniæ reddere, à quo confessionē accipimus culpæ: ut qui se deliquisse in nos meminit à nobis mox relaxatũ sentiat, quod deliquit. Quia ergo sancta Ecclesia quoslibet ab hæreticis ad veritatē fidei reuertētes recipit, prius vt confiteri erroris sui culpam debeant persuadet: quasi sub hæreticorum specie per Eliphas dicitur: Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa, id est ab his qui à nobis ad te ueniunt, inutiliter confessionem erroris exegisti. Si verò, vt prædiximus, pignus sancti spiritus dona sentiamus, hæretici sanctam Ecclesiam fratrum suorum pignus dicũt abstulisse: quia eos qui ad illam veniunt, dona spiritalia suspicantur amittere. Vnde & sequitur:

Quòd hæretici in catholica Ecclesia panem sanæ doctrinæ, & vestimenta disciplinæ negant esse, apud se esse affirmant, ideoq; catholicis insultant. *Cap. III.*

ET *nudos spoliasti vestibus.* Eos quos hæretici peruersis prædicationibus trahunt, præcepta doctrinæ suæ quasi quędam uestimenta habere existimant: & tamdiu illos vestitos putant, quamdiu hæc quæ ipsi prædicauerunt, ab illis seruari considerant: ex quibus cum quidam ad sanctam Ecclesiam redeunt, eos protinus doctrinæ vestimenta perdidisse suspicantur. Sed cum nudus expoliari nequeat, quærendum nobis est: quomodo prius nudi, & post spoliati memorantur? Sed sciendum est, quia omnis qui cordis puritate perfruitur, eò ipso quo duplicitatis in se tegumentum non habet, nudus est. Et sunt nonnulli apud hæreticos, qui cordis quidem puritatē habent, sed tamen doctrinæ eorum dogmata peruersa suscipiunt. Hi nimirum & ex sua puritate nudi sunt: & quasi ex eorum prædicatione uestiuntur. Et quia tales quique facilè ad sanctam Ecclesiam redeũt, eo quòd duplicitatis malitia non utuntur, eos hæretici nudos fatentur, quos

quos ab ea dn̄t vestibus expoliatos: quia A simplices quosq; pigros, atq; hebetes putant, quos praua sua dogmata perdidisse
3 considerant. Sequitur: *Aquam lasso non dedisti, & esurienti subtraxisti panem.* Hæretici quoq; quo veritatis soliditaté nó tenent, eo nónunquã student ut loquaciores appareant: & contra catholicorũ fidem quasi de doctrinæ scientia gloriantur. Cunctos quos aspiciunt, prauis ad se trahere sermonibus quærunt: & vnde sibi alios ad interitum sociant, inde se agere aliquid vivaciter putant. Eos verò lassos dicimus, qui sub huius seculi onere laborioso fatigantur. Vnde & per semet-
Mat. 11. ipsam veritas dicit: Venite ad me oẽs qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Hæretici igitur, q̃a sua dogmata prædicare non cessant, sanctam Ecclesiã quasi de imperitia irrident, dicentes: Aquam lasso nó dedisti, & esurienti panẽ subtraxisti. Se enim aquã lasso dare existimant, cum quibusdã sub terreno fasce laborantibus sui poculum erroris prębẽt. Et panẽ se exuriẽtibus nó subtraxisse suspicantur, quia ẽt de inuisibilibus atq; incóprehensibilib. requisiti, cũ sũpba audacia rñdent. Et nunc se doctos prę oĩbus credũt, cùm loqui de incognitis infęlicius præsumunt. Sãcta verò Ecclesia dum quempiã uidet esurire, qđ ei non prosit accipere: aut si iã sunt sibi cognita, modestè supprimit: aut si adhuc uidentur incognita, humiliter fatetur: eosq; ad ordinatæ humilitatis sensum reuocat, cum per suum il-
Rom. 12. lius prædicatorem dicit: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Et rursum: Noli altum sape-
Rom. 11. re, sed time. Atque iterum: Altiora te ne
Eccl. 3. quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fue-
Prou. 25 ris. Et rursum: Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus euomas illud. Mel quippe inuenire, est sancti intellectus dulcedinem degustare. Quod tunc sufficienter comeditur, quando nostra intelligentia iuxta mensuram sensus sub moderamine tenetur. Nam satiatus mel euomit, qui plus appetens penetrare quam capit, & illud perdit vnde potuit nutriri. Quia ergo sancta Ecclesia ab infirmis mentibus prohibet alta perscrutari, beato Iob dicitur: Esuriẽti subtraxisti panẽ. Et quia eius quoque 4
magnitudini hęretici inuident, quòd in fide uera populos uniuersaliter tenet, cũ terrenæ prosperitatis tempus inueniũt contra eam in superbis uocibus excedũt & exprorbantes aperiunt, quantũ prius eius potentiæ latenter inuidebant. Nam sequitur: *In fortitudine brachij tui possidebas terram, & potentissimus obtinebas eam.* Ac si patenter dicant: Quod in prædicatione tua terram uniuersaliter occu-
B pasti, potentia fortitudinis, non ratio ueritatis fuit. Quia enim Christianos principes prædicationem eius tenere conspiciunt, hoc quod ei à populis creditur, non uirtutem rectitudinis, sed causam secularis potentiæ esse suspicantur. Sequitur: *Viduas dimisisti uacuas: & lacertos pupillorum comminuisti.* Plebes quę hæreticis prædicantibus sunt subiectæ, ex carnali intelligentia errorum eorum semina peruersa concipiunt, eisque in sua damnatione sociantur. Sed cùm sancta Ecclesia ipsos errorum prædica-
C tores uel ratione uictos ad se suscipit: uel studio peruersitatis obduratos sub disciplinæ suæ uincula restringit: destituti hæretici cùm remanere apud se plebes sine prædicatoribus uident: quid aliud à sancta Ecclesia quàm uiduas uacuas relictas dolent? Et quia subtractis hęreticorum magistris, eorum discipulos in suo opere infirmari suspicantur, quæ si lacertos pupillorum comminutos ab Ecclesia esse cóqueruntur. Vel certè q̃a sãcta Ecclesia dũ quosdã ab hæreticis ueniẽtes suscipit: liquet nimirum quòd pristino eorum errori contradicit. Nam sunt non-
D nulli qui ita uirginitati carnis student, ut nuptias damnent: & sunt nonnulli qui ita abstinentiam laudant, ut sumentes alimenta necessaria detestentur. De
quibus per Paulum dicitur: Prohiben- 1. Tim. 4.
tium nubere: iubentium abstinere à cibis quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus. Quia ergo eos à carnali intentione suæ superstitionis reuocat: hæretici cum hos aspiciũt aliter uiuere quã docuerũt: lacertos eorum ab operatione quam prius tenuerunt

runt, comminutos esse ab ecclesia detestantur. Unde & in hoc tempore disciplinę si quid ei aduersitatis euenerit, hoc euenisse ex digna peccatorũ retributione suspicantur. Nam subditur: *Propterea circumdatus es laqueis, & conturbatit formido subita.* Illum formido subita conturbat, qui considerare negligit quid ex districtione iudicis uenientis immineat. Quia ergo fidelem populum heretici culpis perfidiæ oppressum credunt, circumdatum laqueis accusant. Et quia existimant quod futura non prævideat, in pcussione sua hunc subita formidine conturbatũ putant. Qui adhuc insultãtes adiungunt: *Et putabas te tenebras non visurum, & impetu aquarum inundantium non oppressum iri:* Ac si apertè dicat: Securitatẽ pacis in spe tibi ꝓposueras: & idcirco de psumptione tua quasi de luce gaudebas: nec te vnq̃ opprimi tribulationibus existimasti. Sed ecce dũ superuenientib. malis affligeris: an sint recta q̃ tenes, ipse q̃ te opprimunt tribulationũ tenebræ ostẽdunt. Quas videlicet tribulationes Eliphas aquis inunditib. cõparat: q dũ aliæ super alias irruvt, quasi aquis tumẽtib. vndæ vndas sequuntur. Sequitur: *An cogitas quòd Deus excelsior cœlo sit: & super stellarum vertices sublimetur? & dicis: Quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius: nec nostra considerat: & circa cardines cœli perambulat.* Sunt plerique ita hebetes, vt formidare nesciant, nisi quod corporaliter vident. Vnde fit, vt Deum non metuant quem videre non possunt. Hæretici autem quia se esse sapientes arbitrantur, verba contra catholicos irrisionis proferunt, atque ab eis illum non timeri suspicantur, quem videre corporaliter nequeũt: ut quasi per torporem sensus autorem suum existiment, quia cœlo excelsior est, & super stellarum uertices sublimatur, ex longinquo uidere non posse, & quia inter nos & cœlestem sedem partes aereę intersunt, quasi in nube latens per caliginem iudicet: & superioribus intentus, minus ima perpendat, & dum cœli cardines ambiendo constringit, inferiora non videat. Sed quis de Deo ista

A vel desipiens suspicetur? Qui nimirum cum sit semper omnipotens, sic intendit omnibus, ut assit singulis: sic adest singulis, ut simul omnibus nunq̃ desit. Nam & si quosdam peccantes deserit, eisdem tñ ipsis adest per iudiciũ, quibus deesse cernitur per adiumentum. Sic itaque exteriora circundat, ut interiora impleat: sic interiora implet, ut exteriora circũdet, sic summa regit, ut ima non deserat, sic imis præsens est, vt a superioribus non recedat, sic latet in sua specie, vt tamen
B cognoscatur in operatione: sic cognoscitur in suo opere, vt tamen comprehẽdi non valeat à cognoscentis æstimatione, sic adest, vt videri nequeat, sic videri non valet, vt tamen eius præsentiam ipsa sua iudicia testentur, sic se nobis intelligendum præbet, vt tamen ipsum nobis radium sui intellectus obnubilet: & rursum sic caligine nos ignorantiæ reprimit, vt tamen menti nostræ radiis suæ claritatis intermicet, quatenus & subleuata quippiam uideat, & reuerberata
C contremiscat, & quia eum sicuti est videri non potest, aliquatenus videndo cognoscat. Sed hæc hæretici sanctam Ecclesiam scire non æstimant: quia stulto iudicio solos se esse sapientes putant. Ex quorum adhuc typo subiungitur: *Nunquid semitam seculorum custodire cupis quam calcauerunt viri iniqui?* Sicut semita redemptoris nostri humilitas, ita semita seculorum superbia. Seculorum itaque semitam uiri iniqui calcant, quia per huius uitæ desideria in elatione perambulant. De quibus adhuc iniquis subditur:

Deus mutat sententiam, consilium vero immobiles manet. *Cap.* IIII.

QVi *sublati sunt ante tempus suum: & fluuius subuerit fundamentum eorum.* Cum tempus vitæ à diuina nobis præscientia sit proculdubio præfixum, quærendum valde est qua ratione nũc dicit: qđ iniquis, præsenti seculo ante tempus proprium subtrahantur? Omnipotens enim Deus & si plerunq; mutat sententiam, consilium nunquã.

Eo

Eo ergo tẽpore ex hac uita quisque subtrahitur, quo ex diuina potẽtia ante tẽpora præscitur. Sed sciendũ quia creans & ordinans non omnipotẽs Deus iuxta singulorum merita, disponit & terminum: ut uel malus ille breuiter uiuat, ne multis bene agentibus noceat: uel bonus iste diutius in hac uita subsistat, ut multis boni operis adiutor existat: uel rursũ malus longius differatur in uita, ut praua adhuc opera augeat, ex quorum tentatione purgati iusti uerius uiuant: uel bonus citius subtrahatur, ne si hic diu uixerit, eius innocentiam malitia corrumpat. Sciendũ tamẽ quia benignitas Dei est, peccatoribus spatiũ pœnitentiæ largiri. Sed quia accepta tempora nõ ad fructum pœnitentiæ, sed ad usum iniquitatis uertunt, quod à diuina misericordia mereri poterãt, amittunt. Quamuis omnipotens Deus illud tẽpus uniuscuiusque ad mortem præsciat, quo eius uita terminatur: nec alio tempore quisquã mori potuit, nisi ipso quo moritur. Si Ezechiæ anni additi ad uitam quindecim memorantur: tempus quidem uitę creuit ab illo termino, quo mori ipse merebatur. Nam diuina dispositio eius tempus tunc præsciuit: quo hunc postmodũ ex præsenti uita subtraxit. Cùm ergo ita sit, quid est quod dicitur, quia iniqui sublati sunt ante tẽpus suum, nisi quòd omnes qui præsentem uitam diligunt. longiora sibi eiusdẽ uitæ spatia promittũt? Sed cùm eos mors superueniens à præsenti uita subtrahit, eorum uitæ spatia quę sibi longiora quasi in cogitatione tẽdere consueuerãt, intercidit. De quibus rectè dicitur: Et fluuius subuertit fundamentum eorum.

4. Re. 20

Quod reprobi in hac uita ciuitates ædificant, & delectationum suarum solemnia dedicant: sancti uerò dedicationem sabbati sui expectant. *Cap. V.*

INiqui enim dũ corde transire ad ęterna negligunt, & cuncta presentia fugitiua esse non intuentur: mentem in amore præsentis uitæ figunt: & quasi longæ habitationis in ea sibi fundamentum cõstruũt: quia in terrenis rebus per desiderium solidãtur. Sic primus in terra Cain ciuitatem cõstruxisse describitur: qui uidelicet peregrinus apertè mõstratur: qa ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate æternæ patriæ alienus fuit. Peregrinus quippe à summis, fundamentũ in infimis posuit, qui statione cordis in terrena delectatione collocauit. Vnde & in eius stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur, primus nascitur: in electorum uerò ꝓgeniẽ Enoch septimus fuisse memoratur: qa uidelicet reprobi in hac uita quę ante est semetipsos ædificando dedicant, electi uerò ędificationis suę dedicationem in fine temporis, id est, in septimo tempore expectant. Videas nanque plurimos tẽporalia sola cogitare, honores quęrere, ambiendis rebus inhiare, nil post hãc uitam requirere. Quid itaque isti nisi prima se generatione dedicant? Videas electos nil pæsentis gloriæ quærere, libẽter inopiam sustinere, mala mũdi æquanimiter perpeti, ut possit in fine coronari. Electis ergo Enoch in septima generatione nascitur: quia sui dedicationem gaudij: i extremæ retributionis gloria requirunt. Et quia quotidiano temporis lapsu ipsa præsentis uitæ mortalitas decurrit. atque reproborum dedicationem eosdem reprobos subtrahendo destruit rectè de iniquis dicitur, Et fluuius subuertit fundamentum eorum: id est, ipse cursus mutabilitatis statum in eis subruit peruersę constructionis. Sequitur. *Qui dicebant Deo, Recede à nobis.* Hæc etiam beatum Iob dixisse quis ambigatur? Sed quæ in eius dictis exposuimus, propter legentis fastidium replicare deuitamus. Sequitur: *Et quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum.* In his quoque sermo, & non sententia immutatur. Nam quod per beatum Iob dictum est: Quis est omnipotens vt seruiamus ei? hoc per Eliphas dicitur: Et quasi nihil possit facere omnipotens, æstimabant eum. Sequitur: *Cum ille implesset domos eorum bonis.* Malorum domos Dominus bonis implet: quia etiam ingratis sua dona non denegat: vt aut benignitatem conditoris erubescant, & ad

Gen. 4.

ad bonitatem redeant: aut redire oĩmodo contemnente, inde illic grauius puniantur, vnde hic & bonis Dei largioribus mala reddiderunt: ut duriora eos tunc supplicia puniãt, quorum hic malitiam nec dona uicerunt. Sequitur: *Quorum sententia procul sit à me.* Hoc ẽt ꝑ beatum Iob dictum est. Ait namq;: Quorum consiliũ longè sit à me. quãuis aliud sententia, atq; aliud cõsiliũ possit intelligi. Sententia quippe in ore est, consilium in cogitatione. Dũ ergo Eliphas longè se à malorũ sententia, beatus verò Iob à consilio optauit: constat nimirum, quia iste malorum verbis, ille uerò etiam cogitationi desiderat esse dissimilis. Sequitur:

Quòd iusti in hac vita in peccatis reproborum tabescunt, adhuc de suo fine incerti, postmodum verò iam non habentes quod metuant, in interitu eorum gaudebunt, vnaq; erit eis cum iudice & districtio & voluntas.

Caput VI.

Videbunt iusti, & lætabuntur, & innocens subsanabit eos. Iusti cum hic iniustos errare conspiciunt, de errore pereuntium lætari non possunt. Si.n. gaudent erroribus, iusti nõ sunt. Rursum si per insultationem lætantur, eo ꝙ tales non sunt, quales alios esse conspiciunt, oĩno supbi sunt. Vnde & Pharisæus iustificationem perdidit: quia publicani meritis gaudendo se prætulit, dicens: Gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum raptores, iniusti, adulteri, velut ẽt hic publicanus. Rursum si dicimus, ꝗ profectò gaudio exultare iusti possunt de morte prauorum: quale est in hoc mũdo gaudiũ de vltione peccãtium, in quo adhuc incerta est uita iustorũ? Discernamus igitur tempora tremoris & exultationis. Vident etenim nũc iniustos iusti, & de eorum nequitia tabescunt. Cumq; eos perire conspiciunt, de sua quoq; vita suspecti fiunt. Qñ ergo uidebunt iusti iniquorum interitum & lætabuntur, nisi cũ districtio iudici perfecta iã securitate exultationis inhæserint, cũ in illo extremo examine illorum damnationem conspiciunt, & de se tam quod metuant

A non habebunt? Nũc itaq; reprobos aspiciunt & gemunt, tunc aspiciunt & subsanãt: quia eos exultãdo cõspiciũt, quos modò nec sine gemitu iniqua perpetrantes, nec sine metu vident pro iniquitate moriẽtes. Vnde per hoc quod subditur: quia de damnatione eorum vltima dicatur, ostenditur. nã protinus subinfertur:

Quòd gloria peccatorum succidetur in fine, & ipsas carnis reliquias quas in sepulchro deseruerat, anima rursum accipiet, vt pariter flamma gehennæ corpus & animam affligat.

Cap. VII.

B *Nonne succisa est erectio eorum, & reliquias eorũ deuorauit ignis?* Hic nãq; iniqui erecti sunt: quia hic prauis actionibus extollũtur, quia & peruersè agũt, & tamen pro peruersis actibus minimè feriuntur. Peccant & florent, peccata augent, & terrena bona multiplicant. Sed eorum erectio tunc succiditur, cum vel præsenti uita ad interitum, uel a conspectu ęterni iudicis ad æternum gehennę incendium pertrahũtur. Qui etsi hic mortuam suam carnem relinquunt, ipsam quoque in resurrectione recipiunt, C ut cum carne ardeãt, in qua peccauerũt. Sicut .n. eorum culpa in mẽte fuit & corpore, ita eorum pœna in anima erit pariter & carne Quia ergo nec hoc eis erit à tormento liberũ, quod hic mortum relinquunt, rectè non dicitur: Reliquias eorum deuorabit ignis. Sequitur: *Acquiesce igitur ei, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem, & pone sermones eius in corde tuo.* Culpa superbiæ est, docere meliorem. Quàm sæpe hęretici perpetrant, qui de his quæ praue sentiunt, quasi docere ca-D tholicos præsumunt. Tunc enim eos putant Deo acquiescere, si illos contigerit eorum peruersitatibus consentire. Et acquiescẽtibus pacẽ promittunt: quia contra eos qui sibi consentiunt, iam iurgari desistunt. Fructus autẽ optimos sibi consentientibus pollicentur: quia eos solos bona opera agere existimant, quos sua dogmata se trahere exultant. Quibus & hoc congruit qđ adiũgit: Suscipe ex ore illius legem. Quia ea quę ipsi sentiunt, ex ore Dei procedere suspicantur. Et pone

ne sermones eius in corde tuo: ac si apertè astruat, dicens: quos nunc vsque in ore, & non in corde tenuisti. Quia enim eorum peruersa dogmata respuit, non eum verba Dei in sensu, sed in ostensione habuisse criminantur. Vnde quasi sub quadam specie dulcedinis infundunt virus pestiferæ persuasionis, ut verba Dei Ecclesiam in corde suo ponere admoneant. Quę si unquam à corde illius recessissent, ab illis talia nullatenus audiret: Sequitur. *Si reuersus fueris ad omnipotentem, ædificaberis, & longè facies iniquitatem à taqernaculo tuo.* Fidelem populum hęretici à Deo discessisse existimăt: quia eum suis prædicationibus resistentem vident. Quem cum malis præsentibus afflictum conspiciŭt, quasi per admonitionem ad conditoris gratiam trahere conantur, dicentes: *Si reuersus fueris ad omnipotentem, ædificaberis.* Acsi apertè dicăt: Quia nostris dogmatibus resistendo à domino recessisti, idcirco à iustitię ædificationĕ destructus es. Tabernaculŭ verò aliquando accipimus habitaculŭ corporis, aliquando uerò habitaculum cordis. Nam sicut anima habitamus in corpore, ita per cogitationes habitamus in mente. Iniquitas ergo in tabernaculo mĕtis, est peruersa intentio in studio cogitationis. Iniquitas autem in tabernaculo corporis, per expletionem operis actio carnalis. Eliphas itaque qui amicus beati uiri extitit, quędam vera sentiens, & tamĕ in his in quibus à rectitudine deuiat, hæreticorum speciem tenens, beatŭ Iob ex virtutibus flagellatum nesciĕs, errasse credidit, quem percussum vidit, eique si reuersus ad omnipotentem fuerit, pollicetur dicens: Longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo. ac si patenter dicat: Quisquis ad Deum post errata reuertitur, in cogitatione simul & in opere mundatur. Sequitur:

Quòd infirmi sanctitate Deo ita conualescant, ut postmodum doctrinæ claritate effulgeant. Cap. VIII.

D*abit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos.* Quid per terra, nisi infirmitas actionis: quid per duritiam silicis, nisi fortitudo signatur? quid per torrentes aureos, nisi doctrinam intimæ claritatis accipimus? Omnipotens autem Deus ad se conuersis pro terra dat silicĕ: quia pro infirma actione fortitudinĕ tribuit robusti operis. Dat ĕt pro silice torrĕtes aureos: quia ꝓ robusto opere doctrinam multiplicat claræ prędicationis, ut peccator quisq; conuersus, & ex infirmo fortis existere ualeat, & in sua fortitudine vsq; ad proferenda uerba intimę claritatis exurgat quatenus in eo & infirmitas actionis in qua uelut terra soluitur, bene uiuĕdi fortitudine solidetur, & rursus cŭ sensus ex vita trahitur, ex ipsa fortitudine torrĕtes aurei defluăt; q̃a in ore bene uiuĕtiŭ doctrinæ claritas inundat. Sequitur: *Eritq; omnipotens contra hostes tuos, & argentum coacerua bitur tibi.* Quos magis alius hostes patimur quàm malignos spiritus? Qui in nostris nos cogitationis obsident, vt ciuitatem valeăt nostrę mentis irrumpere, eamq; sub sui iugo dominij captam tenere. Argenti autem nomine, sacra eloquia designari testatur Psalmista, qui ait. Eloquia Dñi eloquia casta, argentŭ igne examinatum. Et *Psal. 11* sæpe cum eloquijs sacris intendimus, malignorum spirituŭ insidias grauius toleramus: quia menti nostræ terrenarŭ cogitationum puluerem aspergunt, vt intĕtionis nostræ oculos à luce intimæ uisionis obscurent. Quod nimirum Psalmista pertulerat, cŭ dicebat: Declinate à me *Ps. 118.* maligni, & scrutabor mandata Dei mei. uidelicet patenter insinuans: quia mădata Dei perscrutari non poterat, cum malignorum spirituum insidias in mente tolerabat. Quod ĕt in Isaac opere sub Allo *Gen. 26.* phylorŭ prauitate cognoscimus designari, qui puteos quos Isaac foderat, terræ congerie replebăt, Hos enim nos nimirŭ puteos fodimus, cŭ in Scripturę sacræ abditis sensibus alta penetramus. Quos tñ occultè replent Allophyli, quădo nobis ad alta tendentibus, immundi, spiritus terrenas cogitationes ingerunt, & quasi inuentam diuinæ scientiæ aquam tollunt. Sed quia nemo hos hostes sua uirtute superat, p Eliphas dicitur: Eritq; oĭpotĕs contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi. Ac si apertè diceretur,

Dum malignos spiritus Dominus sua à A
te virtute repulerit, diuini intus eloquij
talentum lucidum excrescit. Sequitur:

Quòd diuitibus affluunt multiplices intellectus, qui in Scripturis sanctis discernere sciunt. *Cap. IX.*

10 TVnc super omnipotentem delicijs afflues. Super omnipotentem delicijs affluere, est in amore illius Scripturæ sacrę epulis satiari. In cuius nimirũ uerbis tot delicias inuenimus, quot ad profectum nostrum intelligentiæ diuersitates accipimus, ut modò nuda nos pascat historia, modò sub textu literæ velata medullitus nos reficiat moralis allegoria, modo ad altiora suspendat contẽplatio, in præsentis uitæ tenebris iam de lumine ęternitatis intermitans. Et sciendum q̃d quisquis delicijs affluit, in quadam sui remissione soluitur. atq; à laboris studio quasi ex lassitudine relaxatur: quia nimirum anima, cum internis delicijs abundare cœperit, terrenis iam operibus incubare minimè consentit, sed amore cõditoris capta, & sua captiuitate iam libera, ad contẽplandã eius speciem deficiendo suspirat, & quasi lacescẽdo conualescit, quia dum sordida onera portare iã non valet, ad illum per quietẽ properat quẽ intus amat. Hinc ẽt in admiratione

Cant. 3. sponsæ scriptum est: Quæ est ista quæ ascendit de deserto delicijs affluẽs? Quia nimirũ sancta Ecclesia nisi verborũ Dei delicijs afflueret, de deserto vitę præsentis ascendere ad superiora nõ posset. Delicijs ergo affluit, & ascendit: quia dũ mysticis intelligentijs pascitur, ad superna quotidie contẽplanda subleuatur. Hinc

Psal. 138. ẽt Psalmista ait: Et nox illuminatio mea in delicijs meis: quia dum per intellectũ mysticũ studiosa mẽs reficitur, iam in ea vitę p̄sentis obscuritas fulgore diei subsequentis illuminatur, vt ẽt in huius corruptionis caligine in intellectũ illius vis futuri luminis erumpat, & verborum delicijs pasta pręgustãdo discat, quid de pabulo ueritatis esuriat. Sequitur: *Et leuabis ad Deum faciem tuam.* Ad Deum faciem leuare, est cor ad sublimia inuestiganda attollere. Nam sicut per corporis faciem homini, ita per interiorem imaginem Deo noti atque conspicabiles sumus. Cũ vero reatu culpæ deprimimur, ad Deum leuare cordis nostri faciem ueremur. Dum enim nulla bonorum operum cõfidentia fulcitur, intueri summa mẽs trepidat: quia ipsa se conscientia accusat. Cùm verò iam pęnitentię lamẽtis culpa diluitur, & sic perpetrata plangun tur, vt plangenda minimè perpetrentur magna menti fiducia nascitur, & ad con spicienda supernę retributionis gaudia cordis nostri facies leuatur. Sed hęc Eliphas rectè diceret, si infirmum moneret.

B Cũ verò iustũ virũ p̄p flagella despicit, quid aliud quam verba scientię nesciẽs fundit? Quę nimirum dicta si ad hęreticorũ typũ ducimus, ipsi falsis promissionibus ad Deũ nos faciem leuare pollicen tur. Ac si fideli populo patenter dicant: Quamdiu prædicationem nostram non sequeris, cor in infimis premis. Quia verò Eliphas beatum Iob ad Deum reuerti admonuit, à quo videlicet idẽ vir beat' nunq̃ recessit, adhuc pollicendo subiungit. Rogabis eum, & exaudiet te. Rogant quippe Dñm, sed exaudiri minimè merẽ

C tur, qui iubentis Dñi precepta contemnũt. Vnde scriptum est: Qui declinat aurem suã ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Quamdiu ergo Eliphas beatũ Iob non exaudiri credidit, hunc nimirum in suo opere errasse iudicauit. Vnde & adhuc subdit: Et vota tua redes.]Qui vota nouit, sed hęc p̄ infirmitate soluere nõ valet, ei ex peccati pœna agitur vt volẽti bonũ posse subtrahatur. Cũ vero in conspectu intimi iudicis ea quæ obstitit culpa detergitur, fit protinus vt votũ possibilitas sequatur. Sequitur. *Decernes rem, & veniet tibi.* Hoc esse proprium in-

D firmãtiũ iudicium solet, ut tanto quempiam existiment iustum, quãto hunc adipisci conspiciunt omne quod appetit: cũ uidelicet nouerimus nonnunquã bona terrena iusti subtrahi, quę largo munere tribuuntur iniustis: quia & desperatis ęgris medici quicquid poposcerint, dari præcipiunt, & eis quos reduci posse ad salutem pręuident, quę appetunt dari contradicunt. Sed si dicta hęc Eliphas de bonis spiritalibus intulit, sciendum

Prou. 28.

11

Cur voti bonum posse subtrahatur.

Cur bona iustis subtrahantur, tribuantur iniustis.

quòd

quòd res decernitur & venit, cũ virtus A quę ex desiderio appetitur, largiente Deo etiam effectu prosperatur. Vnde & adhuc subditur:

Quòd apud Deum nulla est iustitia hominis, si eam extollit arrogantia mentis. Cap. X.

ET in vijs tuis splendebit lumen. In vijs quippe iustorum lumen splendere, est per mira opera virtutum signa suę claritatis aspergere, ut quocũque per in B tentionem pergunt, ab intuentium cordibus peccati noctem excutiant, & exẽplo sui operis in eis iustitiæ lumen fundant. Sed quantalibet sit iustitia operis, apud internum iudicem nulla est, si hanc eleuat tumor mentis. Vnde & subditur: *Qui enim humiliatus fuerit, erit in gloria, & qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur.* Quæ nimirum sententia à veritatis ore Luc. 14. nõ discrepat, dicentis: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Vnde & per Salomonem di- Prou. 18 citur: Antequam conteratur, exaltatur cor hominis, & antequam glorietur, humiliatur. Rectè autem dicitur: Qui inclinauerit oculos suos, ipse saluabitur: quia quantum per membrorum ministerium deprehendi potest, prima superbiæ ostẽsio esse in oculis solet. Hinc enim scriptũ est: Et oculos superborum humiliabis. Psal. 17. Hinc de ipso superbientium capite di- Iob. 41. citur. Omne sublime videt. Hinc de illa Prou. 30 quæ ei per infidelitatem adhæsit, scriptũ est: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in altum surrectę. Oculos ergo inclinare, est nullum respiciendo despicere, sed se minorem atque imparẽ cunctis quos aspicit, ęstimare. Saluabitur itaque qui oculos inclinat: quia qui falsum superbię verticem deserit, veritatis altitudinem ascendit. Sequitur: *Sal-* Roma. 2. *uabitur innocens, saluabitur autem munditia* Quem iu- *manuum suarum.* Quæ scilicet sententia si stitia sal- de cœlestis regni retributione promit- uet in ex- titur, veritate fulcitur: quia cum de Deo tremo scriptum sit, qui reddit vnicuique secũ- examine. dum opera eius: illum in extremo examine iustitia ęterni iudicis saluat, quem hic eius pietas ab immundis operibus liberat. Sin verò ad hoc saluari quisque hic mũditia manuum suarum creditur, ut suis uiribus innocens fiat, proculdubio erratur: quia si superna gratia innocentem non pręuenit, nunquam profectò inueniet quem remuneret innocentem. Vnde veridici Moysis uoce dicitur: Nullusq; apud te per se innocens Exo. 34. est. Superna ergo pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, vt subsequente quoq; nostro libero arbitrio bonũ quod iam appetimus, agat nobiscum: quod tamẽ per impensam gratiam in extremo iudicio ita remunerat in nobis, ac si solis processisset ex nobis. Quia enim di- 12 uina nos bonitas, vt innocentes faciat, pręuenit, Paulus ait: Gratia autem Dei 1. Co. 15. sum id quod sum. Et quia eandem gratiam nostrum liberum arbitrium sequitur, adiungit. Et grata eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Qui dum se de se nihil esse conspiceret, ait: Non autem ego. Et tamen Ibidem quia se esse aliquid cum gratia inuenit, C adiunxit: Sed gratia Dei mecum. Non. n. diceret Mecum, si cum præueniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet. Vt ergo se sine gratia nihil esse ostenderet, ait: Non eo. Vt verò se cum gratia operatum esse per liberum arbitrium demonstraret, adiunxit: Sed gratia Dei mecum. Munditia itaq; manuũ suarum innocens saluabitur. quia qui hic præuenitur dono, ut innocens fiat, cum ad iudicium ducitur, ex merito remuneratur. Quę cuncta Elipha, sicut prędictum est, etsi rectè protulit, cui tamen proferret ignorauit: quia docere D meliorem nõ debuit, sed audire. Quę tñ Typus omnia per typum, hęreticorum promis- hæretico- sionibus congruunt: qui cũ fideles quos- rum. que in præsenti uita afflictos inueniũt, eos ex culpa perfidię percussos arbitrantur, eisque si sua dogmata sequantur, salutem innocentię per bonorum operum munditiam promittunt. Sed mens fidelium tanto eos altius despicit, quanto illos innocentiam non videt habere quam pollicentur: Vnde bene per Sa- Prou. 1. lomonem dicitur: Frustra iactatur re-

te ante oculos pennatorum. Pennati quippe sunt bonorum spiritus, qui dum ad altiora per spem veritatis euolant, apposita prauorum hominum deceptionis retiacula declinant. Sequitur:

BEATI IOB

CAPVT XXIII.

Espondens autem Iob ait: Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum. Quis mihi tribuat vt cognoscam & inueniam illum, & veniam vsque ad solium eius? Ponam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus, vt sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi. Nolo multa fortitudine contendat mecum, nec magnitudinis suæ mole me premat. Proponat æquitatem contra me, perueniet ad victoriam iudicium meum. Si ad Orientem iero, non apparet. Si ad Occidentem, non intelligam eum. Si ad sinistram, quid agam? Non apprehendam eum. Si me vertam ad dexteram, non videbo illum. Ipse verò scit viam meam, & probabit me quasi aurum quod per ignem transit. Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius. Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogitationem eius, & anima eius quodcunque uoluit hoc fecit. Cum expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præsto sunt ei. Et idcirco à facie eius turbatus sum, & considerans eum, timore sollicitor. Deus molliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me. Non enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.

A *Quòd iusti quanto plus in hoc mundo laborant, tanto amplius contemplari Deum desiderant. Cap. XI.*

R Espondens autem Iob dixit: Nunc quoque in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meum. More suo B. Iob planiorib. verbis inchoat, sed dicta sua alta mysterij prosecutione cõsummat. Mederi quippe dolor afflicti ex amicorũ consolatione debuerat: sed quia cõsolatio ad blandimenta fallaciæ erupit, afflicti dolor inhorruit. B Quia.n. Eliphas spõdere cõuerso meliora nõ timuit, quasi ex noxio medicamine vulnus creuit. Vnde rectè dr̃: Nunc quoq; in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est sup gemitũ meũ: quia videlicet inordinatæ cõsolationis intẽtio, percussionẽ quã minuere debuit, multiplicauit. In quibus nimirum verbis per typum sanctæ Ecclesiæ et fideliũ dolor exprimitur, quòd eo amplius gemũt, quo malos blãdiri cõspiciunt, qui iuxta Pauli vocẽ: Per dulces sermones & benedictiones seducũt corda innocẽtiũ. Quæ C Rom. 16 ét verba ad considerandã subtilius mentem fidelium rectè referuntur. Qui esse 13 sine amaritudine nesciunt, etiã si in hoc mundo prosperari videantur. Quibus cũ aduersitas euenit, eum quẽ inuenit, ingeminat dolorẽ. Vñ rectè dr̃: Nũc quoq;] vt apertè mõstretur: quia electorũ mẽs sine amaritudine & in prosperitate nõ fuerit. Bene aũt dr̃: Et manus plagæ meæ aggrauata est super gemitũ meũ. Manus quippe plagæ est fortitudo percussionis. Primã nanq; percussionẽ suam electi considerãt: quia à conditoris sui visione diuisi sunt: D quia nequaquam illuminationis intimæ claritate perfruuntur, sed in præsentis vitæ exilio quasi in cæcitatis loco relegati gemunt. Semper ergo hñt in hac manu plagæ gemitũ suũ. Sed cum adhuc etiam aduersa in hac vita accidunt, manus plagæ eorũ ét super gemitum grauatur. Erat enim plagæ gemitus etiã cũ præsentis vitæ aduersa deessent. Sed amaritudo primæ percussionis, ex tẽtatione crescit aduersitatis. Dicit ergo: Et manus plagæ meæ aggrauata est super gemitum meũ: quia

quia iustum quemq; in hac uita aduersitas non lætum perculit, sed in eo dolorem uulneris multiplicauit. Et tamen miro omnipotentis Dei moderamine, ut cum in hoc mundo mens iusti aduersitatibus plus laborat, autoris sui cótemplandam faciem amplius sitiat. Vnde hic aptè subiungitur: A

Quod electi dum Deum cognoscunt per fidem desiderent uidere per speciem: & cum fidei oculis eum præsentem angelis quasi in solio suo intuentur, inueniunt apud ipsum causas rationabiles & iustas quæ extrinsecus uidentur iniustæ. Cap. XII. B

Q*Vis mihi tribuat, ut cognoscam & inueniam illum, & ueniam usque ad solium eius?* Electus quisque nisi Deum cognouisset utiq; nó amaret. Sed aliud est cognoscere per fidé, atq; aliud p speciê: aliud inuenire per credulitatem, aliud per contemplationem. Ex qua re agitur, ut electi omnes eũ qué fide cognouerunt, uidere quoq; per speciem anhelét. Cuius amore flagrantes ęstuant: quia eius dulcedinis suauitatem iam in ipsa suę fidei certitudine degustant. Quod bene ille in Gerasenorum regione sanatus à dæmonibus designat, qui uult abire cũ Iesu: sed ei à magistro salutis dicitur, Redi in domum tuam, & narra quanta tibi C
Luc. 8. fecerit Deus. Amáti enim adhuc dilatio imponitur, ut ex dilati amoris desiderio, meritum retributionis augeatur. Fit ergo nobis omnipotens Deus dulcis in miraculis, & tamen in sua celsitudine manet occultus, ut & quiddam monstrando de se, occulta nos inspiratione in suo amore succendat, & tamen in abscóndendo maiestatis suæ gloriam, amoris sui
14 uim per ęstũ desiderij augeat. Nisi enim sanctus uir uidere hunc in sua maiestate quæreret, nó utiq; subinferret: Et ueniã usq; ad soliũ eius. Quid nãq; est solium Dei nisi illi angelici spiritus, qui Scriptura teste, throni uocati sunt? Qui ergo usq; ad soliũ Dei uenire uult quid aliud q̃ interesse angelicis spiritibus concupiscit: ut nulla iam defectiua temporũ momenta sustineat, sed ad permanétem gloriam in cótemplatione æternitatis exur D

gat. Quę tamen uerba etiam in hac uita positis iustis conueniunt. Nam cũ cótra uotũ suũ atq; desiderium quodlibet agi conspiciũt, ad occulta Dei iudicia recurrũt, ut in eis uideant quia inordinatè intus non disponitur, quod inordinatum foris currere uidetur. Cùm enim præsidentem angelicis spiritibus creatorem omnium, fidei oculis contemplantur, ad eius nimirum solium ueniunt. Et quia considerant quoniam is qui mirè angelos regit iniustè homines non disponit, profectò inueniunt causales rationes q̃ iustę sint, dum ipsæ causę extrinsecus uideantur iniustæ: dumq; id humiliter faciunt, semetipsos sæpe in sua uoluntate reprehendunt, sua in se nonnunquam uota dijudicant, dum meliora esse ea quę disponit conditor, pensant. Vnde bene adhuc subditur:

Quòd qui subtile Dei iudicium intuetur, amaritudine pœnitentiæ seipsum persequitur. Cap. XIII.

P*Onam coram eo iudicium, & os meum replebo increpationibus.* Coram Deo iudiciũ ponere, est intra secretum métis per fidei contéplationé ad tremendũ examen maiestatis illius, oculos nostræ cósiderationis aperire, quid peccator homo mereatur attédere, & occultus nunc & tacitus iudex q̃ terribilis post appareat cósiderare. Ex qua re agitur ut ad cognitioné sui aĩa subtilius reuocetur, & quo occultũ iudicé suũ magis terribilé uidet, eo de suis actibus formidolsius angustetur. Anxiè trepidat, culpas suas lamentis inseqtur pœnitédo increpat, qualé fuisse se meminit: Vnde nunc quoq; postquã dictũ est: Ponã corã eo iudiciũ, rectè subiungitur: Os meũ replebo increpationibus. Qui.n. sibi in cóspectu Dei iudiciũ ponit, os suũ increpationibus replet: qadũ subtile examé tremédi cótra se iudicis cótéplatur, amarę se pęnitétię inuectione perseqtur. Sępe aũt dũ culpas nostras pensare negligimus, quæ earũ reprehensio in iudicio sequatur, ignoramus: dum uerò eas pœnitendo persequimur, quid nobis de eis iudex in suo examine dicere possit, inuenimus. Vnde adhuc aptè subiun-

Corã Deo iudicium ponere quid sit.

subiungitur; *Vt sciam verba quæ mihi respondeat, & intelligam quid loquatur mihi.* Tunc.n.culpas plangimus, cum pensare cœperimus. Sed tunc subtilius pēsamus, cum sollicitius plangimus, atq; ex lamētis in corde nostro plenius nascitur, qđ peccātibus diuina districtio nominatur, quę erunt illa reproborū improperia, q̃ terror, quæ implacabilis maiestatis animaduersio. Tanta.n.tunc Dn̄s reprobis iratus dicit, quāta eos pati ex æquitate permiserit. Quæ nimirū uerba animaduersionis illius, iusti dummodo sollicitè metuunt, euadunt. Sed quis in illo examine inueniri iustus valeat, si secundum suæ fortitudinis maiestatē, vitā hominū discutiat Deus? Aptè ergo subiungitur:

Quòd nihil nobis fortitudo diuina prodesset, nisi nobis per assumptam humanitatem congrueret. *Cap. XIIII.*

25 NOlo multa fortitudine contendat mecū, nec magnitudinis suæ mole me premat. Mens etenim quamlibet iusti, si ab omnipotente Dn̄o districtè iudicatur, mole magnitudinis præmitur. In quibus nimirum uerbis hoc quoq; intelligēdum est, quod sanctus vir dum Dei fortitudinem deuitat, quid eius aliud quā infirmitatē desiderat? Et scriptū est. Quod infirmum
1.Cor.1. est Dei, fortiꝰ est hominibus. Vnde & ꝓtinus adiungit. Proponet æquitatem cōtra me, & perueniet ad victoriam iudicium meum. Quis.n.alius nisi mediator Dei & hominū homo Christus Iesus æquitatis nomine designatur? de quo scriptum est: Qui factus est sapiētiā nobis
Ibidem à Deo, & iustitia. Quæ.s.iustitia dum in hunc mūdū cōtra vias peccatorū venit, antiquū hostē vincimus, à quo capti tenebamur. Dicat ergo: Nolo multa fortitudine contendat mecū, nec magnitudinis suæ mole me premat: proponat æquitatē contra me, & perueniet a victoriam iudiciū meum: id est, ad redarguendas vias meas incarnatū filiū mittat, & tunc insidiantē aduersarium per absolutionis meæ iudiciū victor excludā. Si enim in diuinitatis fortitudine sic unigenitus filius inuisibilis maneret, vt nil de nostra infirmitate susciperet, infirmꝰ homo ad eum inuenire accessum gratię quādo potuisset? Consideratum quippe pondus eius magnitudinis opprimeret potius quam iuuaret. Sed fortis super omnia, apparuit infirmus inter omnia, vt dum nobis ex assumpta infirmitate congrueret, ad permanētem nos suam fortitudinem eleuaret. In altitudine enim sua diuinitas à nobis vtpote paruulis apprehendi non poterat, sed strauit se hominibus per † humilitatem, & quasi in iacētem ascendimus. surrexit, & leuati sumus. Vnde hoc quoq; mox subditur, per quod diuinitas inuisibilis atque incōprehensibilis demonstretur. Nam sequitur: *Quòd Deus implens omnia, si in parte quæritur, non inuenitur.* *Caput XV.*

SI ad orientem iero, non apparet: si ad occidentem, non intelligam eum: si ad sinistram, quid agam? Non apprehendam eum. Si me vertam ad dexteram, non videbo illum. Creator quippe omnium in parte non est: quia ubique est. Et tunc minus inuenitur, quando is qui totus vbique est, in parte quæritur. Incircumscriptus nanq; spūs oīa ītra semetipsum hēt, quæ tñ & implēdo circundat, & circundando implet, & sustinēdo trāscēdit, & trāscendendo sustinet. Bene aūt postquā dictum est: Si ad orientē iero, nō apparet: si ad occidentē, non intelligā eum: si ad sinistram, quid agā? Non apprehendā eū. si me uertā ad dexterā, non uidebo illū, illico adiunxit, Ipse verò scio viā meam, ac si apertè dicat: Videre non valeo videntē me, & eū qui me subtiliter intuetur, intueri nō possum: vt videlicet, ostendat quia tanto cautius formidandus est, quanto conspicabilis non est. Qui enim ita nos aspicit, vt à nobis aspici nequeat, eo magis timēdus est, quo cuncta videns minimè uidetur. Cùm enim contra nos latere quempiam in insidijs credimus, eo illum amplius metuimus, quo minimè uidemus. Cumque eius insidias nequaquam deprehendimus ubi sunt, & ibi eas metuimus ubi non sunt. Creator autem noster qui vbique totus est, & cernens cuncta nō cernitur, tanto magis metuendus est, quanto inuisibilis permanens, de nostris

† alias humanitatem

ſtris actibus q̄ſi & quid decernat ignora- A
tur. Quæ tamen verba intelligi & aliter poſſunt. Ad orienté quippe imus, cũ mentem in conſideratione maieſtatis eius attollimus. Sed non apparet: quia qualis in natura ſua eſt, à cogitatione mortali videri non præualet. Si ad occidenté non
16 intelligam eũ. Ad occidentem imus, cùm ſubleuatum in Deo cordis oculum, ſed ipſa imméſitate luminis reuerberatum, ad noſmetipſos reducimus, & laſſati diſcimus valde ſuper nos eſſe quod quærebamus, noſtramq; mortalitaté conſiderãtes, indignos nos adhuc eſſe deprehendi- B
mus, qui immortalé videre valeamus. Si ad ſiniſtram, quid agam? Non apprehendam eum. Ad ſiniſtram ire, eſt peccatorũ delectationibus conſentire. Et nimirum conſtat, quia Deũ apprehendere non valet, qui adhuc in delectatione peccati per ſiniſtram iacet. *Si me vertam ad dexteram, non videbo illum.* In dexteram proculdubio vertitur, qui de virtutibus eleuatur. Sed Deum videre non valet, qui priuata lætitia de bonis actibus gaudet: q̃a in eo cor-
Deut.17 dis oculũ tumor elationis premit. Vnde
bene aliàs dicitur: Non declines ad dexte C
ram aut ad ſiniſtram. In quibus cunctis plerunque ſe anima diſcutit, nec tamen plenè deprehendere ſemetipſam valet. Vnde hic aptè ſubditur: *Ipſe verò ſcit viam meam.* Ac ſi patenter dicat: Ego me & diſtrictè diſcutio, & perfectè ſcire nó poſſum: & tamen ille quem videre non valeo, videt ſubtiliter cuncta quæ ago. Sequitur: *Et probabit me quaſi aurum quod per ignem tranſit.* Aurum in fornace ad naturę ſuæ claritatem proficit, dum ſordes amittit. Quaſi aurum ergo quod per ignem D
tranſit, probantur animæ iuſtorum, quibus exuſtione tribulationis & ſubtrahuntur vitia, & merita augentur. Nec elationis fuit, quod ſanctus vir in tribulatione ſe poſitum auro comparauit: quia qui Dei voce iuſtus ante flagella dictus eſt, non idcirco tentari permiſſus eſt, vt in eo vitia purgarentur, ſed vt merita creſcerent. Aurum verò igne purgatur. Minus ergo de ſe æſtimauit ipſe quam erat, dum tribulationi traditus, purgari ſe credidit, qui purgandum in ſe aliquid non habebat. Sciendum verò eſt, quia quamuis de ſe humilia ſentiat animus iuſtorum, ea tamen quæ agunt, quam ſint recta conſpiciunt, ſed de eorum rectitudine nó pręſumũt. Vnde adhuc ſubditur: *Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus. Viam eius cuſtodiui, & non declinaui ex ea. A mandatis labiorum eius non receſſi, & in ſinu meo abſcondi verba oris eius.* Sed in his omnibus an ſe eſſe aliquid exiſtimet, uideamus. Sequitur:

Quod ſolus Deus principaliter & immobiliter eſt, de quo per Moyſen dictum eſt, Qui eſt, miſit me ad vos. *Cap. XVI.*

Ipſe enim ſolus eſt. Qua ſententia ſubiuncta oſtendit: quia in tot bonis quę egerat, nil eſſe ſe credidit. Sed hæc ipſa ſuperius verba repetentes, vt poſſumus perſtringamus *Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus.* Quaſi quidã namq; greſſus Dei ſunt quas cernimus operationes eius, quibus bonus quiſq; malusq; regitur, quibus iuſti iniuſtiq; ſuis ordinibus diſponũtur, quibus & ſubiectus quiſque ad meliora quotidie ducitur, & aduerſus ad deteriora corruens toleratur. De quibus nimirum greſſibus ꝓpheta dicebat: Viſi ſunt greſſus tui Deus. Nos itaq; cùm virtutem longanimitatis atq; pietatis eius intuemur, & intuentes imitari contendimus, quid aliud quam greſſuum eius veſtigia ſequimur? quia extrema quædam eius operationis imitamur. Hæc enim patris ſui veſtigia veritas admonebat imitari
cum diceret: Orate pro perſequentibus Mat.5.
& calumniantibus vos, ut ſitis filij patris veſtri qui in cœlis eſt, qui ſolem ſuũ oriri
facit ſuper malos & bonos. Poteſt tamẽ 17
beatus Iob qui certa fide iã dixerat, Scio quod redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, ſic in futura operatione incarnandæ ſapiẽtiæ intendere ſicut nos eiuſdem ſapientiæ iam præterita opera per fidem videmus, quod mediator Dei & hominum benignus ad tribuendum, humilis ad ſuſtinendum, patiens ad exemplum præbendum fuerit. Cuius nimirum vitam dum beatus Iob ſuperno ſpiritu repletus, ſollicita
inten-

intentione conspiceret, futuram mãsuetudinis illius humilitatẽ pręuidẽs, quasi ad exemplum sibi propositum recurrit, vt quicquid in hac vita ageret, ad imitationis illius vestigia ligaret, quatenus qui occultæ dispositionis eius sublimia videre non poterat, quasi in terra conspiciens ad imitationem eius vestigia teneret. De quibus eius vestigijs per Petrum
1.Pet.2. dicitur: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. De quo adhuc subditur: *Viam eius custodiui, & non declinaui ex ea.* Custodit etenim & non declinat, qui hoc B vbi intendit operatur. Custodire quippe per intentionem, nõ est declinare ꝑ operationem. Hæc nanq; est sollicitudo iustorum, vt actus suos quotidie iuxta vias veritatis examinent, & eas sibi in regulã proponentes, à rectitudinis earum tramite non declinent Super semetipsos quippe quotidie ire contendunt, & ꝙ in virtutum uerticem prouehuntur, cauta reprehensione diiudicant quicquid de eis ex semetipsis remanet infra semetipsos, & totos se illo festinant trahere, vbi se C inueniunt ex parte peruenisse. Sequitur: *A mandatis labiorum eius non recessi.* Sicut bene obsequentes famuli dñorum suorũ vultibus super intẽti sunt, vt ea quę præceperint, festinè audiant & implere contendant: sic iustorum mentes per intẽtionem suam omnipotenti Dño assistunt, atq; in scriptura eius quasi os eius intuẽtur: vt quia per eã Deus loquitur oẽ qd vult, tanto à uoluntate eius non discrepent, quanto eandem uoluntatem illius in eius eloquio agnoscunt. Vnde fit, vt eius verba non per eorum aures superuacuè transeãt, sed hæc in suis cordibus fi- D gant. Vnde hic subditur: *Et in sinu meo abscondi verba oris eius.* In sinu etenim cordis verba oris eius abscondimus, quando mandata illius non transitoriè, sed implenda opere audimus. Hinc est ꝙ de
Luc. 2. ipsa matre virgine scriptum est: Maria autem cõseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Quę nimirum verba & cum ad operationem prodeũt in sinu cordis absconsa latẽt, si per hoc quod foris agitur, intus agentis animus non ele-

A uatur. Nam cũ conceptus sermo ad opus ducitur, si per hoc humana laus quęritur sermo Dei in sinu mentis proculdubio nõ occultatur. Sed nosse velim beate vir, cur te tãta intentione examines, cur tanta sollicitudine astringas. Sequitur: *Ipse* 18
enim solus est, & nemo auertere potest cogitationes eius. Nunquid nanq; non sunt angeli & hoĩes, cęlũ & terra aer & maria, cuncta volatilia, quadrupedia, atq; repẽtia? Et certè scriptũ est: Creauit, vt essent oĩa. Gen. 1.
Cũ ergo in rerum natura tam multa sint, cur beati viri voce nunc dicitur: Ipse eñ solus est? Sed aliud est esse, aliud principaliter esse, aliud mutabiliter, atq; aliud immutabiliter esse. Sunt enim hæc omnia, sed principaliter non sunt: quia in semetipsis minimè subsistunt, & nisi gubernantis manu teneantur, esse nequaq̃ possunt: Cuncta namq; in illo subsistunt, à quo creata sunt, nec ea quæ uiuunt, sibimetipsis vitam tribuunt, neq; ea quæ mouentur & non uiuunt, suis nutibus ad motum ducuntur: sed ille cuncta mouet, qui quędam viuificat, quædam verò non viuificata in extremam essentiam mirè ordinans seruat. Cuncta quippe ex nihilo facta sunt, eorumq; essentia rursum ad nihilum tẽderet, nisi eam author omnium regiminis manu retineret. Omnia itaq; quæ creata sunt, per se nec subsistere præualent, nec moueri, sed in tantũ subsistunt, in quantum vt esse debeãt acceperunt: in tantum mouentur, in quantum occulto instinctu disponuntur. Ecce enim peccator flagellandus est de rebus humanis. Arescit in eius laboribus terra, concutitur in eius naufragiis mare, ignescit in eius sudoribus aer, obtenebrescit cõtra eum inundationibus cęlum, inardescunt in eius oppressionibus homines, mouentur in eius aduersitate & angelicæ virtutes. Nunquid nam hæc quæ inanimata, vel quæ viuentia diximus, suis instinctionibus, & non magis diuinis impulsionibus agitantur? Quicquid est itaq; quod exterius sæuit, per hoc ille intuendus est qui hoc interius disponit. In oĩ igitur causa solus ipse intuendus est, qui principaliter est, qui etiã ad Moysen dicit: Ego sum qui sum. Sic dices filijs Exo. 3.
Israel:

Israel: Qui est, misit me ad vos. Cũ itaque A
flagellamur p ea quę videmus, illũ debe-
mus sollicitè metuere, quē nõ videmus.
Vir itaq; sanctus despiciat qcquid exte-
rius terret, qcqd p essentiã suã nisi rege-
retur, ad nihilũ tẽderet, & mentis ocu'o
suppressis oĩbus intueatur vnũ, in cuius
essentię cõparatione esse nostrũ non esse
est, & dicat: Ipse n. solus est. de cuius mox
immutabilitate aptè subiungitur:

Quod sententiam Dei licet quidam deprecando auerterint, hoc ipsum erat apud eius clementiam, vt sic fieri posset. Cap. XVII. B

ET *nemo auertere potest cogitationem eius.*
Sicut.n. immutabilis natura est, ita im
mutabilis cogitatione. Cogitationē qp-
pe eius nullus auertit: qa nemo resistere
occultis eius iudiciis pualet. Nã & si fue
runt quidã q deprecationibus suis eius
cogitationē auertisse uideãtur, ita fuit ei⁹
interna cogitatio, ut sñiam illius auerte
re deprecãdo potuissent, & ab eo accipe
rēt qđ agerent apud ipsũ. Dicat ergo: Et
nemo auertere poterit cogitationē eius:
qa semel fixa iudicia mutari nequaquam C
Ps. 148. pñt. Vñ scriptũ est: Præceptũ posuit & nõ
Luc. 25. prętéribit. Et rursum: Cęlũ & terra transi
Esa. 55. bunt, verba aũt mea nõ trãsibunt. Et rur
sum: Non enim cogitationes meæ, sicut
cogitationes vestræ: neq; uię meę, sicut
viæ vestræ. Cùm ergo exterius mutari ui
detur sententia, interius consilium non
mutatur: quia de vnaquaque re immuta
biliter intus constituitur, quicquid foris
mutabiliter agitur. Sequitur:

Quòd et quę contra uoluntatem Dei fieri uidentur, voluntati eius nõ obsistunt. Et quòd eo ordine uoluntas puersa diaboli in hoc utilitati sanctorũ seruiat, vt purget eos. Ca. XVIII. D

ET *anima eius quodcunq; voluit hoc fecit.*
19 Cũ sit cũctis corporib. exterior cũctis
mentibus interior Deus, ea ipsa vis eius
qua omnia penetrat, cũctaque disponit,
anima illius appellatur. Cuius videlicet
voluntati nec illa obsistunt quæ contra
voluntatem illius fieri videntur: quia ad
hoc nonnunquam permittit fieri etiam
quod non pcipit, vt per hoc illud certius
impleatur qđ iubet. Apostatæ quippe an
geli peruersa voluntas est, sed tñ à Deo
mirabiliter ordinatur, vt ipsæ quoque
eius insidiæ vtilitati bonorum seruiant,
quos purgant dum tentãt. Sic itaq; eius
aĩa quodcunque voluit hoc fecit, vt inde
quoq; voluntatē suam impleat, vnde vo
luntati illius repugnari uidebatur. Ter-
reatur ergo vir iustus, & tãtæ maiestatis
pondus considerans, infirmum se esse de
prehendat. Sed inter verba hæc pcuncta-
ri libet, ac dicere: O beate Iob inter tot
flagella positus, cur adhuc aduersa formi
das? Iã tribulationib. cingeris, iã innume
ris afflictionib. angustaris. Malũ timeri de
bet, quod necdum susceptum est: tu in tã
to positus dolore quid metuis? Sed ecce
vir iustus nostris inquisitionibus satisfa-
ciens adiungit: *Cùm expleuerit in me voluntatem suam, & alia multa similia præstò sunt ei.* Ac si apertè dicat: Iam
perpendo quæ patior, sed adhuc formi-
do quæ pati possum: Explet enim in me
uoluntatem suam: quia multis me per-
secutionibus affligit. Sed multa simi-
lia pręstò sunt ei: quia si ferire cogitat, ad
huc inuenit ubi plaga crescat. Hinc ita-
que pensandum est quàm pauidus ante
flagellũ fuit, qui etiam percussus adhuc
metuit ne feriatur. Incomprehensibilem
quippe uim ei inesse considerans & pote
statis & examinis, esse uir iustus noluit
nec de flagello securus. Vnde adhuc me-
tuens adiungit: *Et idcirco a facie eius turbatus sum, & considerans eum timore sollicitor.* Bene a facie domini tur-
batur, qui terrorem maiestatis illius cor-
dis sui obtutibus proponit, & eius recti-
tudinis pauorē concutitur, dum se redē
dis rationibus conspicit idoneum non
esse si districtè iudicetur: Rectè autem di
citur: Et considerans eũ, timore sollici-
tor: quia diuinę animaduersionis uim
cùm minimè quisque considerat, mini-
mè formidat, & tanto magis in hac uita
quasi securus est, quanto à consideratio
ne internę districtionis alienus. Semper
etenim iusti uiri ad cordis secretarium re
deunt, uim occultę districtionis intuen-
tur, maiestatis intimę iudicio assistunt

 ut eo ma-

ut eo màgis quandoque securi sint, quo hic quàm diu uiuerét, securi esse noluerunt. Ná malorum mentes cum renuunt considerare quod timeant, ad hoc quandoq; gaudentes perueniunt, quod timétes nullo modo euadant. Sed ecce de beato Iob nouimus ꝙ crebris Dei sacrificijs deditus, ꝙ hospitalitatibus, ꝙ indigétijs pauperum impésus, ꝙ suis etiã subditis humilis, ꝙ sibi aduersantibus benignus fuit & tamen tot flagella suscepit, nec iã securus extitit inter flagella: sed adhuc metuit, adhuc diuinę districtionis uim cõsiderans cótremescit. Quid nunc itaq; miseri, quid peccatores dicemus, si sic timet qui sic egit? Sed tanti timoris pondus an à semetipso habeat, innotescat. Sequitur:

20 *Deus molliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me.* Ex diuino munere cor iusti molliri dicitur: quia superni iudicij timore penetratur. Molle est enim quod penetrari potest, durum quod penetrari nó potest. Vnde per Salomonem dicitur: Prou.28 Beatus homo qui semper est pauidus, qui uerò mentis est duræ corruet in malum: Virtutem ergo suæ fortitudinis non sibi, sed authori tribuit, qui ait: Deus molliuit cor meũ, & oĩpotés conturbauit me. Non aũt secura, sed ꝑturbata sunt corda bonorũ: q̃ dum futuri examinis pondus considerant, quieté hic hr̃e nó appetũt, securitaté suã districtionis intimę cósideratione ꝑturbant. Qui tñ inter ipsa timoris supplicia sępe aium reuocát ad dona, & ut semetipsos consolatione refoueát, inter hoc quod metuũt, reducunt oculũ ad bona q̃ acceperunt, vt spes subleuet, quę timor premit. Vnde & sequitur:

Quòd in corde iustorum in ipso orationis sacrificio sæpe carnales se cogitationes ingerunt, & ea polluunt. *Cap. XIX.*

N*On enim perij propter imminentes tenebras, nec faciem meam operuit caligo.* Ille.n.in flagello positus, à salute corporis pp imminentes tenebras perit, q idcirco pro transactis percutitur, vt à futuris supplicijs abscódatur. Flagella quippe bonorũ aut vitia ꝑpetrata purgant, aut ea quæ poterant perpetrari futura deui- A tant. Beatus autem Iob qa in flagello positus, nec a peccatis pręcedentib. purgabatur, nec ab imminentib. tegebatur, sed eius tantũmodo in flagello virtus augebatur, fiducialiter dicit: Non.n. perij pp imminentes tenebras, nec faciẽ meã operuit caligo. Qui.n semper diuinæ formidinis pondus aspexit, eius cordis faciẽ caligo peccati nó operuit. Et is quẽ supplicia nulla sequebantur, saluté corporis propter imminentes tenebras nó amisit. Et notãdũ ꝙ ipse priora denuncians, B nequaquam ait: Faciem meam non tetigit, sed non operuit caligo. Sæpe enim etiam corda iustorum subortæ cogitationes polluunt, terrenarum rerum delectationibus tangunt: sed dum citius manu sanctæ discretionis abiguntur, festinè agitur ne cordis faciem caligo operiat, quę hãc ex illicita delectatione tãgebat. Nam sæpe in ipso orationis sacrificio importunè se cogitationes ingerunt, q̃ hoc rapere vel maculare valeant, quod in nobis Deo flentes immolamus. Vnde Gen.15 Abraham cum ad occasum solis sacrificium offerret; C insistentes aures pertulit, quas studiosè, ne oblatum sacrificium raperent, abegit. Sic nos cum in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis hoc uolucribus custodiamus, ne maligni spiritus & peruersæ cogitationes rapiant quod mens nostra offerre se Domino vtiliter sperat. Sequitur:

D

TEXTVS B. IOB CAPVT VIGESIMVM QVARTVM.

B omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius. Alij terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos. Asinum pupillorũ abegerunt, & abstulerũt pro pignore bouẽ viduæ. Subuerterunt pauperũ viã, & oppresserunt, 21

ferunt pariter mansuetos terræ. Alij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum, vigilantesq; ad prædam præparant panem liberis. Agrum non suum demetunt, & vineam eius quem vi oppresserant, vindemiant. Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes quibus non est operimentum in frigore, quos imbres montium rigant, & non habentes velamen, amplexantur lapides. Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliauerunt. Nudis & incedentibus absque vestitu & esurientibus tulerunt spicas. Inter acervos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularibus sitiunt. De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamauit, & Deus inultum abire non patitur. Ipsi fuerunt rebelles lumini. Nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas illius. Mane primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem: per noctem verò erit quasi fur. Oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: Non me videbit oculus, & operiet vultum suum. Perfodiunt in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem. Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis, & sic in tenebris quasi in luce ambulant. Leuis est super faciem aquæ. Maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum. Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, & vsque ad inferos peccatum illius. Obliuiscatur eius misericordia. Dulcedo illius vermes. Non sit in recordatione, sed conteratur infructuosum. Pauit enim sterilem, & quæ non parit, & viduæ bene non fecit. Detraxit fortes in fortitudine sua: & cum steterit, non credet vitæ suæ. Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbia: oculi autem eius sunt in vijs illius. Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent, & humiliabuntur sicut omnia, & auferentur, & sicut summitates spicarum coterentur. Quod si non est ita, quis me potest arguere esse mentitum, & ponere ante Deum verba mea?

A

Quòd omnipotentem Deum fideles quique & sciunt per fidem, & nesciunt per speciem. Magnoq; moderamine attendendum est, in naturæ circumscriptione non plus sapere quam oportet sapere. Cap. XX.

A*B omnipotente non sunt abscondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.* Quid dies Dei, nisi ipsa eius æternitas appellantur? quæ nonnunquã vnius diei pronunciatione exprimitur, sicut scriptum est: Melior est dies vna in ātrijs tuis super millia. Nonnunquam verò pro sua longitudine, dierum multorum appellatione signatur, de quibus scriptum est: In seculum seculi anni tui. Nos itaque intra tẽpora voluimur, per hoc quod creatura sumus: Deus autem quia creator est omnium, æternitate sua tempora nostra comprehendit: Ait ergo: Ab omnipotente non sunt abscondita tempora qui autem nouerunt eum ignorant dies illius. Quia ipse quidem nostra cõprehensibiliter cõspicit, nos autem ea quæ eius sunt cõprehendere nullatenus valemus. Sed natura Dei cũ simplex sit, mirandum ualde cur dicit: Qui nouerunt eum, ignorant dies illius. Neque enim aliud ipse, atq; aliud dies eius sunt. Deus namque hoc est quod habet, Aeternitatem quippe habet, sed ipse est æternitas. lucem habet, sed lux sua ipse est. claritatem habet, sed ipse est claritas sua. Non est ergo in eo aliud esse, & aliud habere. q̃d est itaq; dicere, Qui nouerunt eum, ignorant dies illius: nisi quia & qui cognoscunt eum, adhuc nesciunt? nam & qui iam eum fide tenẽt, adhuc per speciem ignorãt. Et cùm ipse sibi sit æternitas, quẽ veraciter credimus qualiter tamen sit ipsa eius æternitas ignoramus. In hoc nãq; ꝙ de diuinæ naturę potẽtia audimus, ea nonnunq̃ cogitare cõsueuimus, quæ per experientiam scimus. Omne enim quod cœpit & desinit, initio & fine concluditur. Quòd si mora aliquantula differtur vt finiatur, longum dicitur, in qua videlicet longinquitate cũ quisq; mentis oculos reducit retrò per memoriam, tendit antè per expectationẽ, quasi per

Dies Dei, æternitas eius est.
Psal 83.
Ps. 101.

B C D

per spatium temporis dilatat in mente. Cumque audit æternitatem Dei, humano more intendenti animo longa vitæ spatia proponit, in quibus metiatur semper & quid abijt retrò quod retineatur in memoria, & q̄d antè restat, quod expectetur ex intentione. Sed quoties in æternitate ista cogitamus, æternitatem necdum cognouimus. Ibi quippe est, quod nec initio incipitur, nec fine terminatur, vbi neque expectatur quod veniet, neque percurrit quod debeat recordari, sed est vnum quod semper esse est. Quod & si nos & angeli cum initio esse videre incipimus, esse tamen hoc sine vitio videmus, vbi sic semper sine fine esse est, vt nunquam se animus tendat ad sequentia, ac si multiplicentur quę sunt, & longa fiant. Nam & si per prophetiæ spiritum dictum est: Domine qui regnas in æternum, & in seculum, & adhuc: more sacri eloquij, humano modo spiritus hominibus est locutus, vt ibi adhuc diceret, ubi expectatio non inesset. Adhuc enim æternitas non habet, quæ semper esse habet, in qua nulla pars suæ longitudinis præterit, vt pars alia succedat, sed totum simul esse est, & nil deest quod cernat: in qua omne quod est, animus uidet, & tardum non esse, & longum esse. Sed hæc de æternitatis diebus loquentes, conamur magis videre aliquid quàm videmus. Dicatur igitur rectè: Qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius: quia & si iam Deum per fidem nouimus, qualiter tamen sit eius æternitas sine prę terito ante secula, sine futuro post secula, sine mora longa, sine præstolatione perpetua, non videmus. Beatus itaque Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quia sub magno se scientiæ freno moderatur, ne plus sapiat quam oportet sapere, & dies Dei non posse comprehendi testificans, ad hæreticorum mox superbiam respectum mentis reducit, qui alta sapere appetunt, & quod capere vtcunq; non possunt, perfectè se scire gloriantur. Nam sequitur:

A *Quòd hæretici patrum instituta transgrediuntur, & actiuos viros à ministerio sanctorum auertunt.* Cap. XXI.

ALij terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos. Quos aliorum nomine, nisi hęreticos designat, q̄ à sc̄tę Ecclesiæ gremio extranei existũt? Ipsi n. terminos transferunt: q̄a constitutiones patrũ pręuaricando trãscendunt. De quib⁹ nimirũ constitutionibus scriptũ est: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui. *Prou. 22* B Qui greges diripiũt & pascunt: q̄a imperitos quosq; puersis ad se p̄suasionibus trahunt, & doctrinis pestiferis ad interficiendũ nutriunt. Nam q̄ gregum noīe imperiti populi designentur, sponsi verba testantur, qui sponsam suã alloquitur, dicens: *Cant. 1* Nisi cognoueris te ò pulchra inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregum id est, nisi honorem tuũ, quo ad similitudiné Dei es condita, bene viuendo cognoueris, à conspectu meę cõtẽplationis egredere, & imperitorũ vitã imitare populorũ. Sequitur: *Asinum pupillorum abegerunt, & abstulerunt pro pignore boue viduæ.* C Quos hoc loco pupillos accipimus, nisi electos Dei, in mẽtis teneritudine positos? q̄ magna fidei gratia nutriũtur, & patris sui iã ꝑ se mortui faciẽ necdũ vident. Et sunt pleriq; in Ecclesia, qui quosdã cõspiciunt cęlestia appetere, terrena oĩa despectui habere, q̄uis ipsi in huius mũdi laboribus insudent, eis tñ quos ad cęlestia anhelare cõspiciunt, de rebus quas in hoc mundo possidẽt, huius vitę adiutoriũ ferunt. Et q̄uis ipsi agere spiritalia nequeãt, ad summa tñ tendentibus libenter subsidia ministrant. D Portare enim asinus onera hominum solet. Quasi ergo quidam asinus electorum est, qui terrenis actibus deseruiens, deportat onera vsibus hominum. Et sæpe cum hęretici quemlibet talem à sanctæ Ecclesiæ gremio auertũt, quasi pupillorũ asinum abigunt: quia cum hunc ad perfidiam suam pertrahũt, à ministerio bonorum repellunt. Quæ autem vidua, nisi sancta Ecclesia debet intelligi, quę occisi viri sui interim visione priuata est? Bos autem huius est viduæ, vnusquisque prædicator.

tor. Et sæpe contingit ut hæretici peruersis suis dogmatibus ipsos etiam qui prædicatores uidebantur, trahant. Bouem ergo viduæ auferunt, cùm de sancta Ecclesia etiam prædicantem tollunt. Vbi rectè est adiunctum: Pro pignore. Pignus nanque cùm tollitur, aliud quidem est quod tenetur, sed tamen adhuc aliud quæritur. Et plerunque hæretici ideo eos conantur auferre qui prædicant, ut eorum etiam sequaces trahant. Pro pignore ergo bos viduæ tollitur, quando idcirco ipse qui prædicabat rapitur, vt alij sequantur. Ex cuius ruina plerunque agitur, ut hi quoque sanctæ Ecclesiæ gremio exeant, qui in ea bonis moribus prædiri, mites atque humiles esse uidebantur. Vnde & subditur: *Subuerterunt pauperum viam, & oppresserunt pariter mansuetos terræ.* Paupertatis namque nomine, sæpe humilitas designari solet. Et nonnunquam hi qui mansueti atque humiles videntur, si seruare discretionem nesciunt, exemplis aliorum cadunt. Sunt verò nonnulli hæretici, qui populis admisceri fugiunt, sed secessium vitæ secretioris petunt, qui pleruque eos quos inueniunt, eo amplius peste suæ persuasionis inficiunt, quo quasi ex vitæ meritis reuerentiores videntur. De quibus subditur:

Quòd hæretici, vt sanctiores æstimentur, solitariam sibi vitam eligunt: & sanctorum verba suo sensu exponentes, auditoribus suis panem præbent erroris. Cap. XXII.

23 ALij quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum. Onager enim agrestis est asinus. Et rectè hoc in loco onagris comparantur hęretici: quia in suis volûtatibus dimissi, à vinculis sunt fidei & rationis alieni. Vnde scriptum est: Onager Hier. 2. assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit uentum amoris sui. Onager quippe in solitudine assuetus est, quia dum terram cordis sui disciplinæ virtute nô excollit, ibi habitat vbi fructus non est. Qui in desiderio animæ suæ ventum amoris sui attrahit: quia ea quæ ex desiderio scientiæ in mente con-

A cipit, inflare præualent, & non ædificare. Contra quod dicitur. Scientia inflat, charitas verò ædificat. Vnde hic quoq; 1. Cor. 8. congruè infertur: Egrediuntur ad opus suum. Nô enim Dei, sed suum opus peragunt, dum non recta dogmata, sed propria desideria sequuntur. Scriptum quippe est: Ambulans in uia immaculata, hic Ps. 100. mihi ministrabat. Qui ergo non in via immaculata ambulat, sibi magis quã Domino ministrat. Sequitur: *Vigilantes ad prædam preparant panem liberis.* Ad prædã

B vigilant, qui verba iustorum ad sensum proprium semper rapere conantur, vt per hęc peruersis filijs panem erroris parent. De quo videlicet pane apud Salomonem verbis mulieris, prauitatis hæretice typum gerentis, dicitur: Aquæ furtiuę dulciores sunt, & panis absconditus suauior. Sequitur: *Agrum non suum demetunt, & vineam eius quem vi oppresserant, vindemiant.* Potest agri nomine, Scripturæ latitudo signari, quam hæretici non suam demetunt: quia ex ea sententias longè à suis sensibus diuersas tollunt.

Ad prædam vigilant hæretici. Prou. 9.

C Quæ vineæ quoque appellatione exprimitur, quia per veritatis sententias botros virtutum profert. Cuius vineæ dominum, idest Scripturæ sacræ conditorem, quasi vi opprimunt: quia eius sensum in verbis sacri eloquij inflectere violenter conantur, qui dicit: Seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi la- Esai. 43. borem in iniquitatibus tuis. Et eandem vineam uindemiant, qui ex ea sententiarum botros pro suę intelligentiæ intentione coaceruant. Potest agri vel vineæ nomine, vniuersa Ecclesia designari, quã

D peruersi prædicatores demetunt, & autorẽ eius in membris suis opprimendo uindemiant: quia creatoris nostri gratiã persequentes, dum quosdam de illa qui recti videbantur rapiunt, quid aliud quã spicas vel botros animarum tollunt? De quibus adhuc subditur: *Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore.* Sicut vestimenta corpus, sic bona opera protegunt animam. Vnde cuidam dicitur, Beatus qui Apo. 16. vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet. Hęretici itaque cũ in quo-

rundam mentibus bona opera destruũt, A nimirum velamina indumentorum tollunt. Bene autem dicitur: Quibus nõ est operimentum in frigore. Operimentum quippe ad iustitiam pertinet, frigus ad culpam. Et sunt nonnulli qui in quibusdam rebus peccata faciunt, in quibusdã verò recta opera sequuntur. Qui ergo ex alijs actibus delinquit, atque ex alijs iustitiam peragit, quid iste nisi in frigore vestitur? Et alget & tegitur: quia ex alio opere feruescit ad iustitiam, & ex alio frigescit ad culpam. Sed cum hęretici bona opera talibus subtrahunt, agũt ne in frigore habeant quo vestiantur. Rectè ergo dr: Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus nõ est operimẽtum in frigore: vt videlicet solum culpæ frigus interimat, quos calor altius operis ex parte aliqua tegebat. Potest verò p

24 frigus desiderium, per vestimentum operatio signari. Et sunt pleriq; qui adhuc peruersis desiderijs ęstuant, sed contra se spiritaliter decertantes, rectis sibi operibus repugnant: & bonis actibus tegunt hoc quod sinistrum sibi resultare per tẽtationem sentiunt. Hi itaque vnde mala desiderant, inde algent: unde autem bona operantur, inde vestiti sunt. Cum verò hæretici peruersis allegationibus rectè fidei eis opera subtrahũt, quid agũt, nisi ut hi qui adhuc desideriorum carnalium frigora sentiunt, sine bonorum actuum vestimento moriantur. Sequitur: *Quos imbres montium rigant, & non habentes velamen amplexantur lapides.* Imbres mõ-

Ps. 120. tibus voce sanctæ Ecclesiæ dicitur: Leuaui oculos meos ad montes. Hos itaq; imbres montium rigant, quia sanctorum patrum fluenta satiant. Velamẽ autem, ut iam prædiximus, boni operis tegmen accipimus, quo quisque tegitur, vt ante omnipotẽtis Dei oculos, prauitatis eius

Ps. 31. fęditas operiatur. Vnde scriptum est: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Quos autẽ lapidum nomine, nisi fortes in sancta Ecclesia uiros accipimus quibus per primũ pastorem dicitur: Et uos tanquam lapides uiui super ædificabimini. Hi itaque qui de nullo suo opere confidunt, & ad sanctorum martyrum protectionẽ currunt, atque ad sacra eorum corpora fletibus insistunt, promereri se ueniam eis intercedentibus deprecantur. Quid ergo isti in hac humilitate faciũt, nisi quia bonæ actionis velamen nõ habent, lapides amplexantur? Sequitur:

Descriptio persecutionis, quam in membris suis sancta Ecclesia ab hæreticis patitur. Cap. XXIII.

Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliauerunt. Cum B prosperitatem vitæ pręsentis hæretici non habent, infirmis mentibus verbis blandioribus peruersa persuadent. Si qua verò illis prosperitas temporis præsentis arriserit, etiam violenter trahere quos præualent, non desistunt. Pupillorum itaque nomine designantur hi qui adhuc sunt teneri intrà sanctam Ecclesiã constituti quorum uitam misericors pater moriendo seruauit: qui ad bonam iã intentionem deducti sunt, sed adhuc in bonis actibus nulla uirtute roborantur. Hæretici igitur deprędantes pupillos vim faciunt: quia contra infirmas fideliũ C mentes, verborum & operum uiolentia grassantur. Vulgus autem pauper, est populus indoctus: qui si veræ sapientiæ diuitias haberet, vestimentum suę fidei nequaquam amitteret. Quasi quidam quippe intra sanctam Ecclesiã senatores sunt uiri doctiores: qui cum scientiam in corde multiplicant, veris apud se diuitijs abundant. Sed hæretici vulgum pauperẽ spoliant: quia dum doctos non præualent, indoctos quosque a velamine fidei prædicatione pestifera denudant. Sequitur. *Nudis & incedentibus absque vestitu,* D *& esurientibus tulerunt spicas.* Quod ait nudis, hoc replicat absque vestitu: sed aliud est nudum esse, aliud nudũ incedere. Oĩs n. qui nec bona nec mala operatur, nudus est & ociosus: qui autẽ mala agit, nudus incedit: quia sine velamine boni operis per iter prauitatis pergit. Sunt verò nonnulli qui malũ suæ nequitiæ cognoscentes, satiari pane iustitię sestinãt, pcipere sacri eloquij dicta desiderant

rant, qui quoties patrum sententias pro A ædificādis mentibus in cogitatione versant, quasi de bona segete spicas portāt. Hæretici igitur nudis & incedentibus absq; vestitu, & esurientibus spicas tollunt: quia siue quidam ociosi sint, & in nullis se bonis exerceant, seu per iter impudicitiæ absq; velamine boni operis pgāt, etiam si qn̄ iam ad pœnitentiā redire cupiunt, & pabulum verbi concupiscūt, eis esurientibus spicas tollūt: quia in eorum mente perniciosis persuasionib. patrum sententiam destruunt. Nec immeritò spicas signare patrum sententias dici B mus, quia sepe dum per figurata eloquia proferuntur, ab eis tegmen lr̄æ quasi aristarū paleas subtrahim', vt medulla spūs reficiamur. Sequitur: *Inter aceruos eorum meridiati sunt, qui calcatis torcularib. sitiunt.* Oēs q sanctam Ecclesiam persequuntur, quid aliud quam torcular calcant? quod diuina agi dispositione permittitur, vt animarum botri in spiritale vinum defluant, quæ carne corruptibili exutæ, ad regna cœlestia velut in apothecam currant. Nam iniusti dum iustos deprimūt, C quasi botros sub pedibus mittunt. Compressi autem botri ad superni cōuiuij saturitatem exuberāt, qui prius quasi in huius aeris libertate pendebant. Vnde Dauid propheta sanctæ Ecclesiæ afflictionē conspiciens, psalmum pro torcularibus scribit. Sed omnes qui uitam fideliū persequuntur, calcant & sitiunt: quia agendo crudelia ferociores fiunt, & impietatis suæ meritis cæcati, eo ambiunt grauiora facere, quo iam grauia fecerūt. Hæretici autem cùm per se potestatem persecutionis non habent, huius seculi poten D tes commouent, eorumq; mentes ad persequendum trahunt, & quibus ualent persuasionibus accendunt. Quos cum crudelia agere contra catholicorum vitam conspiciunt, quasi in ipso solis feruore requiescunt. Bene ergo nunc dr̄: Inter aceruos eorum meridiati sunt, q calcatis torcularibus sitiunt, quia eorum se multitudini adiungunt, quos iam vident grauia agere, & adhuc sitire grauiora. Quorū feruor dum eorum desideria satiat, in eorum actibus, quasi in meridie quiescunt. Sequitur: *De ciuitatibus fecerunt viros gemere.* Quia ciuitates à conuiuentibus populis appellantur, nō immeritò ciuitatum noīe veræ sunt fidei Ecclesiæ designatæ q̄ in singulis mundi partibus positæ, vnam catholicā faciunt, in qua fideles oēs de Deo recta sentientes concorditer viuunt. Hanc itaq; in Euan 26
gelio Dominus conuiuantiū populorū
ēt per locorum distinctionem concordiā
designauit, cū satiaturus de quinq; panibus populum, quinquagenos per turmas *Mat.* 14.
vel centenos discumbere pcepit, vt vide *Mar.* 6.
licet turba fidelium escam suam & locis *Luc.* 9.
disiuncta, & moribus cōiuncta pciperet. *Ioan.* 6.
Iubilæi quippe requies quinquagenarij numeri mysterio cōtinetur, & quinquagenarius bis ducitur, vt ad centenarium pducatur, qa ergo prius à malo quiescitur opere, vt post aīa plenius quiescat in cogitatione, alij quinquageni, alij autem centeni discumbunt, quoniam sunt nonnulli qui iam à prauis actibus habēt requiem operis, & sunt nonnulli qui à peruersis cogitationibus habent iam requiem mentis. Hæretici igitur quia peruersis sæpe huius mundi potentibus adhærentes, bonorum socialem vitam atque cōcordiam persequuntur, rectè nūc dicitur: De ciuitatibus fecerunt uiros gemere. Quos rectè beatus Iob memorat viros, quia illos magis hæretici extinguere ambiunt, qui perfectis gressibus per viam Dei nō fluxè & eneruiter, sed viriliter currunt. Qui cum vulnus perfidiæ ingeri in paruulorū fidelium mente cōspiciunt, semper ad clamorē & gemitus redeunt. Vnde & rectè dicitur: *Et anima vulneratorum clamabit, & Deus inultum abire non patitur.* Vulneratur quippe anima iustorū, cùm fides turbatur infirmorum, quibus iam hoc ipsum clamare, est de alieno lapsu tabescere. Sed Deus inultum abire nō patitur: quia etsi iusto ordine iniustum aliquid fieri iustè permittit, inultum tamen abire non sinit iniustum quod iustè fieri permisit: quia & per reproborum iniustitiam quasdam quas in esse considerat culpas percutit electorū, & tamen æterna iustitia ferire nō negligit iniustitiam ferientium. Sequitur:

Quod

Quòd hæretici qui bona quæ intelligunt, malè interpretando peruertunt, & facere contemnunt, postmodum ita dantur in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt, nec hoc ipsum intelligunt, quod malè agunt. Caput XXIIII.

A

IPsi fuerunt rebelles lumini. Plerunque peruersi & cognoscunt recta quæ sequi debeant, & tamen sequi despiciunt quę cognoscunt. Lumini ergo rebelles sunt, quia sua desideria sequendo, bonũ despiciunt quod nouerunt. Qui ergo nõ per ignorantiam, sed per superbiam delinquunt, elationis suæ scutum iaculis ueritatis obijciunt, ne salubriter in corde feriantur. Ex qua uidelicet eorum superbia agitur, ut quia uolunt facere quæ cognoscũt, nec cognoscant iã bona quæ faciant, sed sua eos cæcitas à ueritatis lumine funditus excludat. Vnde & aptè subditur: *Nescierunt uias eius, nec reuersi sunt per semitas illius.* Qui enim prius sciendo rebelles sunt, postmodum cæcantur ut nesciant, sicut de quibusdam dicitur: Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt. De quibus paulò pòst additur: Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt. Quia enim glorificare noluerunt quem cognouerant, reprobo sẽsui traditi, ad hoc relicti sunt, ut nescirent iã pensare mala quę faciebant. Bene

Rom. 1.

27 autem dicitur: Nescierunt uias eius, nec reuersi sunt per semitas illius. Angustior quippe est semita quam uia. Qui autem bona manifestiora agere cotemnũt, nequaquam ad subtiliora intelligenda perueniunt. Expectauit autẽ omnipotens Deus ut per eius semitas pergerent: sed utinam per eas uel reuerti noluissent, ut uitę itinera quę noluerunt per innocentiam, saltem per pœnitentiam tenerent. Qua in re quãta sint misericordiæ uiscera Dei omnipotentis ostenditur, qui eos quos à se discedentes aspicit, ut reuertãtur quęrit. Vnde post enumeratas culpas delinquentium, synagogam per uocem propheticam reuocat, dicens: Ergo saltẽ amodò uoca me, pater meus, dux uirginitatis meæ tu es. Sequitur:

Hier. 3.

Quod qui in fraterno odio sunt, homicidæ dicantur. Caput XXV.

MAne primo consurgit homicida, interficit egenum & pauperem, per noctem uerò erit quasi fur. Cum homicida in nece proximorum per nocturnũ maximè silentiũ soleat grassari, cur hoc in loco mane primo consurgere ad interficiendum egenum & pauperem dicitur, in nocte uerò quasi fur esse perhibetur? Sed ipsis uerbis literę dum sibi non con-

B

gruunt, ad indaganda spiritus secreta reuocamur. In scriptura sacra mane aliquãdo aduentus dominicæ incarnationis, aliquando aduentus iam terribilis & districti iudicis, aliquando uerò præsentis uitæ prosperitas poni consueuit. Mane etenim aduẽtus dñicę incarnationis extitit, sicut Propheta dicit: Venit mane & Esa. 21.
nox, quia & nouæ lucis primordia in redẽptoris pręsentia fulserunt, & tñ à persecutorum cordib. perfidiæ suæ tenebræ non sunt detersæ. Rursum per mane aduentus iudicis designatur. Vnde per Psal-

C

mistam dr̃: In matutinis interficiebã oẽs Psal. 100.
peccatores terræ. sicut & electorũ quoque personã exprimens, ait: Mane astabo Psal. 5.
tibi, & uidebo. Rursum per mane præsentis vitę ꝓsperitas designatur, sicut per Salomonem dr̃: Vę tibi terra, cuius rex Eccl. 10.
est puer, & cuius principes mane comedunt. Quia.n. mane primum diei tempus est, & vesperæ extremum, nequaquã reficiendi sumus de huius uitæ prosperitate quæ præuenit, sed de his quæ in fine diei, id est, in mundi termino sequuntur. Mane ergo comedunt, qui de huius mũdi prosperitatibus extolluntur, & dum

D

præsentia vehementer curãt, futura nõ cogitant. Omnis enim qui odit fratrem 1. Ioan. 3.
suum, homicida est. Mane itaque primo consurgit homicida, quia in pręsentis vitę gloria ꝑuersus quisq; erigitur, & illorum vitã deprimit, qui dum sequentem gloriã sitiunt, quasi satiari in vespere exquirunt. Prauus etenim quisque in hoc mundo dignitatem transitoriæ potestatis arripiẽs, tanto se acrius ad peragenda mala dilatat, quanto per charitatis viscera nullum amat. Quotiẽs.n. cogitationibus

contra bonos sæuit, totiens innocé- A
tium vitam interimit. Qui si disponente
Deo subitò gloriam acceptæ potestatis
amiserit, locū mutat, sed menté non mu-
tat: quia adhoc protinus dilabitur, quod
subinfertur: *Per noctem verò erit quasi fur.*
28 In nocte quippe tribulationis atq; deie-
ctionis suæ, & si exerere crudelitatis ma-
litiam non valet, eis tñ quos pualere cōspi-
cit, cōsilia puersitatis pbet. Huc istucque
discurrit, & quæq; pôt in bonorum læ-
sionem suggerit. Qui rectè quasi fur dici-
tur, quia in ipsis suis peruersis cōsiliis me- B
tuit ne deprehendatur. Qui ergo contra
egenum & pauperé mane homicida est,
per noctē quasi fur absconditur, quia per-
uersus quisq; qui in prosperitate vitæ p
sentis humilium vitam deprimendo in-
terimit, in aduersitate atque deiectione
positus, per iniqua consilia latenter læ-
dit, atque id quod per se explere non va
let, adhærendo huius mūdi potentibus
exercet. Sequitur: *Oculus adulteri obser-*
uat caliginem, dicens: Non me videbit oculus.
Hoc etiā iuxta literam nil obstat intelli- C
gi, quia qui adulteriū perpetrare deside-
rat, tenebras exquirit. Sed quia cōtra hæ-
reticos sñia promitur, dignum est vt hoc
quod dr, mysticè sentiatur. Nam Paulus
2. Cor. 4. ait: Non enim sumus sicut plurimi adul-
terantes verbū Dei. Adulter quippe in
carnali coitu nō prolem, sed voluptaté
quærit. Et peruersus quisq; ac vanæ glo
riæ seruiens, rectè adulterari verbū Dei:
dicitur: quia per sacrum eloquium non
Deo filios gignere, sed suam scientiam
desiderat ostētare. Quem.n.libido gloriæ
ad loquendū trahit, voluptati magis quā D
generationi operā impendit. Vbi & aptè
subditur: Non me videbit oculus. quia
adulterium quod in mente agitur, ualde
est difficile vt ab humano visu penetre-
tur. Quod puersa més tanto securius p-
petrat, quanto se ab hoibus videri non
metuit quos erubescat Sciendum quoq;
est, quia sicut is qui adulteriū facit, carné
alienæ coniugis sibi illicitæ cōiungit, ita
oés hæretici cum fidelem aīam in suo er-
rore rapiunt, quasi coniugem alienā tol-
lunt, quia videlicet mens Deo spiritali-
ter inhærés, & ei quasi in quodā amoris
thalamo coniūcta, cū puersis psuasionib.
ad prauitaté dogmatis pducitur, quasi a-
liena cōiunx à corruptore maculatur. Be
ne aūt subditur: *Et operiet vultum suum.*
Idcirco faciem suam adulter operit, ne
cognoscatur. Omnis autem qui sentien-
do uel agendo nequiter viuit, vultum
suum operit, quia ad hoc peruersitate
dogmatis vel operis tendit, vt ab omni-
potente Deo in iudicio recognosci non
possit. Vnde quibusdam in fine dicturus
est: Nunquam noui vos, discedite à me Mat. 7.
qui operamini iniquitatem. Quid auté
vultus cordis humani est, nisi similitudo
Dei? Quem videlicet vultum peruer-
sus operit, vt cognosci nequeat, cùm vi-
tam suam uel malis actibus, vel perfidiæ
errore confundit. Sed talis quisq; cum
prosperitate uitæ præsentis iustos fulciri
conspicit, eis peruersa suadere minimè
præsumit, si qua verò illos procella ad-
uersitatis inuenerit, ad verba protinus
pestiferæ persuasionis erumpit. Vnde &
subditur: *Perfodiunt in tenebris domos, si-*
cut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lu-
cem. Quid namque hoc loco domorum
nomine, nisi cōscientiæ designantur, in
quibus habitamus, cū tractando qd agi-
mus? Vnde cuidam sanato dr: Vade in Luc. 8.
domū tuā ad tuos, & annuncia illis quā-
ta tibi dñs fecerit, id est a peccati iam vi-
tio securus ad conscientiā reuertere, &
in vocé prædicationis excitare. Iusti ita-
que cum in præsenti seculo die prosperi
tatis clarescunt, eis errorū magistri puer
sa suadere metuunt. Sed consilia exqui-
runt, deiectionem prosperitatis eorum
summopere præstolātur, ut aduersitatis
tenebris eorū mentes suadendo perfo-
diāt, quibus prospere uiuentibus peruer
sa loqui minimè audebant. quos mox in
aduersitate ut uiderint, exurgunt & non
nisi ex peccati merito talia illos perpeti
asserunt, qa solam præsentis uitę gloriā
diligentes, flagellum damnationem cre-
dūt. In tenebris ergo domos perfodiunt,
quia bonorum mentes ex ipsa eorū cor-
rumpere aduersitate moliuntur. Bene
autem dicitur: Sicut in die condixerant
sibi. quia cum iustos cōspicerent prospe
ritatis luce claruisse, quoniam loqui non
poterant,

poterant, ad maligna solummodo con-
29 tra eos consilia uacabant. Siue autem hæ
retici siue peruersi qlibet, cùm iustos in
deiectione conspiciunt, gaudent, cum
uerò eos ad regendæ potestatis uiderint
culmẽ erũpere, pturbãtur, metuũt, affli-
ctionib. tabescũt: Vñ & subditur: *Si subi-
tò apparuerit aurora, arbitrãtur umbra mortis.*
Iniqui semper afflictionem fidelium ex
pectant, eosque in tribulatione uide-
re desiderãt. Et in tenebris domos per
fodiunt dum cor innocentium, sed tamẽ
infirmorum, deiectionis tẽpore pessima
collocutione corrũpũt. Sed plerunq; cõ
tingit ut dum honos quosq; in deiectio-
ne conspiciunt, subitò occulta dispensa
tione diuina iustus quispiam qui uideba
tur oppressus, aliqua seculi potestate ful
ciatur, eique prosperitas uitæ præsentis
arrideat, quẽ prius aduersitatis tenebræ
premebãt. Quam nimirum prosperitatẽ
illius cum peruersi conspiciunt, sicut di-
ctum est, perturbãtur. Mox enim ad cor
da sua redeũt, ante mentis oculos reuo-
cãt quicquid se peruersè egisse memine
runt, uindicari in se omne uitium formi
dant, & vnde lucet ille qui potestatem su
scipit, inde peruersus quisq; qui corrigi
metuit, in tristitia tenebrescit. Bene ergo
dicitur: Si subitò apparuerit aurora, arbi
trantur umbram mortis. Aurora quippe
mẽs iusti est quę peccati sui tenebras de
serens, ad lucem iam erumpit æternita-
tis, sicut de sancta quoq; Ecclesia dicitur:
Quæ est ista quę progreditur quasi auro
ra consurgens? Quo igitur iustus quisq;
iustitiæ luce irradians, in præsenti uita
honoribus sublimatur, eo ante peruerso
rum oculos tenebræ mortis fiunt, quia
qui peruersa se egisse meminerunt, corri
gi pertimescunt. Semper nanque deside-
rant in suis prauitatibus relaxari, incor
recti uiuere, & de culpa gaudiũ habere.
Quorum ipsa lethalis lætitia conuenien
ter exprimitur, cũ protinus subinfertur:
Et sic in tenebris quasi in luce ambulant. Per
uersa etenim mente gaudent in faci-
noribus, per culpam suam quotidie ad
supplicium trahuntur, & securi sunt. Vn
de & per Salomonem dicitur: Sunt im-
pij qui ita securi sunt, quasi iustorum fa

Aurora mens iusti appellatur.
Cant. 6.

A cta habeant. De quibus rursum scriptum Eccl. 8.
est: Qui lætantur cum malè fecerint, & Prov. 2.
exultant in rebus pessimis. Sic itaque in
tenebris quasi in luce ambulant: quia
ita gaudent in nocte peccati, ac si eos lux
iustitiæ circunfundat. Vel certè quia te-
nebræ uitam pręsentẽ non inconuenien
ter exprimunt, in qua alienę consciẽtię
non uidentur. Lux uerò nostra patria
ęterna est, in qua dum uultus aspicimus,
corda in nobis nostra uicissim uidemus.
Iniqui autem qui uitam præsentem iam
diligunt, atque hæc exilij tempora com
plectuntur, ac si iam in patria regnent,
B rectè dicitur: Sic in tenebris quasi in luce
ambulant, quia sic in præsenti cęcitate
læti sunt, ac si iam ætern ę patrię luce per
fruantur. Sequitur: *Leuis est super facien* 30
aquæ. A plurali numero ad singularem
redit: quia plerunq; unus mala inchoat,
& imitando multi subsequuntur. Sed
eius principaliter culpa est, qui peruersis
sequẽtibus exempla prębuit iniquitatis.
Vnde ad illum redit crebrò sentẽtia, qui
author extitit in culpa. Aquæ autem su-
perficies huc illucque aura impellitur, &
nulla stabilitate solidata passim moue-
C tur. Iniqui igitur mens plus q̃ aquæ su
perficies leuis est, quia quælibet hanc au
ra tentationis attigerit, sine tarditate ali
qua retractationis trahit. Si enim cor
fluxum cuiuslibet pũersi cogitamus, qd
aliud quàm in uento positam aquę super
ficiem cernimus? Nunc namque illum
aura superbiæ impellit, nũc aura luxurię
nunc aura inuidiæ, nunc aura fallaciæ
pertrahit. Super faciem ergo aquę leuis
estis, quem quilibet erroris uentus cùm
uenerit impellit. Vnde bene quoque per
Psalmistam dicitur: Deus meus pone il Psal. 83.
D los ut rotam, & sicut stipulam ante faciẽ
uenti. Vt rota quippe ponuntur iniqui,
quia in circuitu laboris missi, dũ ea quæ
ante sunt negligunt, & ea q̃ deser da sunt
sequuntur, ex posterioribus eleuãtur, &
in anterioribus cadũt. Qui rectè quoq; sti
pulę ante faciẽ uẽti cõparãtur, qa irruẽte
aura tẽtationis, dũ nulla submixi sunt ra
tiõe grauitatis eleuant ut corruãt, & sępe
eo se alicuius meriti existere æstimãt, quo
eos in alta flatus erroris portat. Sequitur,

Quod

Quòd hæretici quia nec in fide Ecclesiæ, nec in uia charitatis ambulant, etsi ab hominibus ad tempus uidentur benedicti, ipsi tamen maledictione æterna damnantur. Cap. XXVI.

A

MAledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per uiam uinearum. Quisquis in vita præsenti recta agit, & aduersa sustinet, laborare quidem in aduersitate cernitur, sed ad benedictionem hæreditatis ppetuæ cõsumatur. Quisquis verò peruersa agit, & tamẽ prospera recipit, seq; à malis acribus, nec donorũ largitate cõpescit, prosperari quidem conspicitur, sed reatu perpetuæ maledictionis ligatur. Vnde rectè nũc dicitur: Maledicta sit pars eius in terra. Quia etsi ad tempus benedicitur, in reatu tñ maledictionis tenetur. De quo & aptè subditur: Nec ambulet per viam vinearum. Via nanque vinearum est rectitudo Ecclesiarum. Qua in re siue hæreticum siue carnalem quempiam nil obstat intelligi, quia uia vinearum, id est rectitudo Ecclesiarũm amittitur, dum vel fides recta, vel rectitudo iustitiæ non tenetur. Ille namque per viam vinearum ambulat, qui sanctæ vniuersalis ecclesiæ prædicationem pẽsans, neque à fidei, neque à bonorum actuum rectitudine declinat. In via quippe vinearum ambulare, est sanctæ Ecclesiæ patres velut dependentes botros aspicere, quorum verbis dum intendit in labore itineris, amore debriatur æternitatis. Seqtur.

Quod quidam sicut in peccato immoderati fuerunt, & vltra modum frigidi, ita cùm calescere incipiunt, nimij sunt, nec in aliquo habent mensuram. Cap. XXVII.

AD nimium calorem transeat ab æquis niuium. Idcirco iniquitas frigori comparatur, quia peccantis mentem torpore constringit. Vnde scriptum est: Sicut frigidã facit cisterna aquam suã, sic frigidã facit malitiam suã. Quo cõtrà charitas calor est: quia videlicet mentem accẽdit quam replet. De quo calore scriptum est: Abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorũ. Et sunt nonnulli qui dum iniquitatũ suarum frigora declinant, ad veram fidem vel ad sanctitatis habitum veniunt. Sed quia plus quam necesse est de suis sensibus præsumunt, sæpe in fide quam accipiunt, ea quæ non capiunt pscrutari volũt, vt ratione magis in Deo, quàm fide teneantur. Quia verò humana mens perscrutari non valet diuina secreta: omne qđ ratione perscrutari non possunt, credere contemnunt, & per inquisitionem nimiam in errorem labuntur. Hi itaque cum necdum crederent, vel adhuc ad iniquitatis opera vacarent,

Hier. 6.

Mat. 24.

B

aquæ niuium fuerunt. Sed cum carnalia facta deserentes, in fide ad quam pducti sunt plus appetunt perscrutari quam capiunt: amplius profectò calent, quàm calere debuerunt. Bene ergo de hoc peruerso quolibet prophetantis duntaxat sententia, non optantis dicitur: Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, ac si apertè diceretur: Qui humiliter sub disciplinæ vinculo non restringitur, ab infidelitate sua, vel peruersi operis frigore, per immoderatam sapientiam in errorem labitur.

C

Vnde bene quoque egregius prædicator discipulorum suorum cordibus hunc exquisitę sapientiæ nimium calorem deuitans, ait: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Rom. 12. Ne fortasse nimius calor interimeret, quos prius aquæ niuium, idest, infidelitas vel torpentium actionum frigora morituros tenebant. Et quia valde difficile est, vt is qui se sapientem æstimat, mentem ad humilitatem reducat, & recta prædicantibus credat, sensumque suæ peruersitatis abijciat, rectè subiungitur:

D

Quod peccatum vsque ad inferos ducitur, quod ante mortem per pœnitentiam non emendatur. Cap. XXVIII.

ET vsque ad inferos peccatum illius. Peccatum quippe vsq; ad inferos ducitur, quod ante finem vitę pręsentis p correctionem ac pœnitentiam nõ emẽdatur. De quo videlicet peccato per Ioãnem dicitur: Est peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis. Peccatũ nanque ad mortem, est peccatum vsque ad

1. Ioan. 5
31
Peccatũ ad mortẽ.

ad mortem: quia scilicet peccatum, quod hic non corrigitur, eius venia frustra postulatur. De quo adhuc subditur: *Obliuiscatur eius misericordia*. Omnipotentis Dei misericordia obliuisci eius dicitur, qui omnipotẽtis Dei iustitiæ fuerit oblitus: quia quisquis eum nunc iustum non timet, postea inuenire non valet misericordem. Quæ nimirum sententia non solum ei intenditur, qui veræ fidei prædicamenta deserit, sed ẽt qui in fide recta positus carnaliter viuit: q̃a vltio ęternæ animaduersionis, nõ euaditur, utrũ in fide, an in opere peccetur. nã etsi dãnationis dispar est qualitas, culpæ tñ q̃ nequaquã per pęnitentiã tergitur, nulla absolutionis suppetit facultas. Sequitur:

Quod carnalis dulcedo delectationis in cõscientia nutrit vermen doloris, & tota carnalis voluptas ad putredinem fætoris festinat. Cap. XXIX.

DVlcedo illius vermis. Qui in hoc appetit mundo prosperari, cæteros excedere, rebus & hominibus tumere huic nimirum cura secularis in delectatione est, & quies in labore. Valde etenim fatigatur, si desit cura seculi qua fatigetur. Quia autem naturæ est vermiũ, momentis singulis incessanter moueri, non immerito signatur nomine uermiũ inquietudo cogitationũ. Peruersæ itaq; mentis dulcedo vermis est: quia inde delectabiliter, pascitur, vnde per inquietudinem incessanter agitatur. Potest quoq; apertius vermis nomine caro designari. Vnde & superius dicitur: Homo putredo, & filius hominis vermis. Luxuriosi igitur cuiuslibet atque carnis voluptatibus dediti, quanta sit cæcitas demonstratur, cum dicitur: Dulcedo illius vermis. Quid nanque caro nisi putredo ac vermis? Et quisquis carnalibus desiderijs anhelat, quid aliud quam uermen amat? Quę enim sit carnis substantia, testantur sepulchra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti sui tangere carnem scaturientem vermibus potest? Caro itaque cum concupiscitur, pensetur quis sit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nil quippe sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quàm vt vnusquisque hoc quod uiuum diligit, quale sit mortuum penset. Cõsiderata etenim corruptione carnali, citius cognoscitur, quia cum illicite caro concupiscitur, tabes desideratur. Bene ergo de luxuriosi mente dicitur: Dulcedo illius uermis, quia is qui in desiderio carnalis corruptionis æstuat, ad fętorem putredinis anhelat. Hęc, sicut in huius patris tertiæ initio promisisse me memini, sub breuitate transcurri, vt ea quæ in hoc opere sequũtur, quia magna obscuritate implicata sunt, opitulãte Deo latius dixerantur.

Libri decimisexti Moralium sancti Gregorij, tertiæ partis Operis totius finis.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS MORAL.

LIBER DECIMVSSEPTIMVS, continuans textum capitis XXIIII. sancti Iob.

Caput I.

QVotiens in sancti viri historia p̃ nouum volumen enodare mysterium typicæ expositionis aggredimur, oportet vt ex eiusdem viri vel nomine uel passione significationẽ mysticam principaliter proferamus, quatenus habitaculorum more, dum superscriptionem tituli in ipsa postis fronte præfigimus, quia cuius est domus agnoscitur, securius intretur. Crebrò aũt dixisse me memini, q̃m beatus Iob passiones redemptoris nostri eiusq; corporis, id est sanctæ Ecclesię, & passione sua signauit, & nomine. Iob quippe interpretatur dolens. Et quis alius in hoc dolente figuratur, nisi is de quo scriptum est: Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit? De quo rursum dr̃: Liuore eius sanati sumus Amici verò eius, hęreticorum speciem tenent, qui, vt sępe iam diximus, Deum dum defendere Esai. 53 Ibidem

fendere nituntur, offendunt. Sanctus ergo vir per vulnera & verba sic loquatur suaut ét nostra significet, & plerunque per prophetiæ spiritum ventura narret, præsentia transcendat: nonnunqua verò sic de pręsentibus disserat, vt de futuris reticescat. Cognita itaque discretionis huius custodia, cum immutatione vocis illius nostra quoque intelligentia alternet, vt tanto verius eius sensibus cõgruat, quanto se & cum eius uocibus immutat. Verbis itaque præcedentibus sanctus vir per disertas prudentiæ arte sententias iniqui cuiuslibet culpas protulit, & q̃ sit dãnanda eius actio expressit. De cuius pœna mox subijcit, dicens:

Quod malorum vitam in eo videt Deus, quod iudicat: in eo quod non miseretur, ignorat. Cap. II.

N*On sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.* In recordationem enim conditoris non reducitur, quisquis vsque ad finem uitæ vitijs subiugatur. Nam si hunc superni respectus memoria tangeret, proculdubio ab iniquitate reuocaret. Eius quippe merita exigunt, vt funditus ab authoris recordatione deleatur. Sciendum verò est, quod recordari Deus nequaquam propriè dicitur. Qui enim obliuisci nõ potest, quo pacto recordari potest? sed quia eos nos, quorum, recordamur, amplectimur: ab his autem quorum obliuiscimur, elongamur, humano vsu & recordari Deus dicitur, cum dona tribuit: & obliuisci, cum in culpa derelinquit. Sed quia cuncta pẽsat, cuncta sine intermissionis alternatione considerat, & recordatur bonorũ, quorum tamen nunquam oblifcitur, & nullatenus recordatur malorum, quos tamen per iudicium semper intuetur. Quasi enim redit ad bonorum memoriã, quam tamen nunquam deseruit, & quasi nequaquam malos respicit: quorũ tamen facta considerat, sed super hęc dãnationis iudiciũ in vltimis seruat. Hinc enim in scriptum est: Oculi Domini contemplantur bonos & malos. Hinc per Psalmistam dr̃: Vultus Domini super fa- Psal. 15.

A cientes mala: vt perdat de terra memoriam eorum. Considerat igitur quos puniat, sed eosdem ipsos antè non vidit, quos nescit. Nam quibusdam in fine dicturus est: Nescio uos vnde sitis: discedite à me oẽs operarij iniquitatis. Miro igitur modo prauorum vitam & intuetur, & obliuiscitur: quia quos per districtionem sententiæ iudicat, quantum est ad memoriam misericordiæ ignorat. Qui q̃m in eius recordationem non ueniunt, quasi infructuosum lignum ex eius iudi- B cio conteruntur. Terra quippe eos temporali sumptu aluit, prædicationis desuper pluuia infudit. Sed quia eorum vita nequaquam fructum boni operis protulit, iratus hanc agricola abscidit, ut iuxta veritatis sententiam locum non occupet, quem tenere alius ad fructum valet. De hoc infructuoso ligno per Ioannem dicitur: Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Hoc autem loco vt ęterna reprobi supplicia designentur, C nequaquam lignum dicitur abscondi, sed cõteri, quia videlicet rebrobos mors quidem carnis abscindit, sed pœna subsequens conterit. Quasi enim hic inciditur, cum à pręsenti vita separatur. Sed in gehenna conteritur, cum perpetua dãnatione cruciatur. Vir autem sanctus, quia districtam peruersi pœnam protulit protinus ad culpam recurrit: vt ex iniustitię immensitate edoceat, quòd tãta eius dãnatio non sit iniusta. Sequitur: Psal. 33. Matt. 7. Matt. 3.

D *Quod reprobi infructuosam carnem in huius mundi delitijs enutriunt, & animam Christo marito viduam contemnunt. Cap. III.*

P*Auit enim sterilem, & quæ non parit, & viduæ bene non fecit.* Quę hoc loco sterilis, nisi caro nominatur? quę dũ sola pręsentia appetit bonas gignere cogitationes nescit. Quę autem vidua, nisi anima nuncupatur? quam quia sibi conditor coniungere voluit, ad thalamum vteri virginalis venit, Psalmista attestante, qui ait: Et ipse tanquam sponsus, procedens de thalamo suo. Quę rectè Psal. 18.

rè vidua dicitur: quia eius vir pro ea A mortem pertulit, & nunc in cœli penetralibus ab eius oculis occultus, quasi in parte alterius regionibus viuit. Iniquus ergo sterilem pascit, & viduę bene facere negligit: quia carnis desiderijs seruiens, curam animæ vitamque cótemnit. Tota namque intentione omniq; studio cogitat, quomodo sine vllis necessitatibus caro moritura subsistat, & curare animæ vitam despicit, quæ vel in morte, vel in beatitudine proculdubio in perpetuum viuit. Rectè autem diceretur: *Pauit sterilem,* protinus adiungitur: *Et quæ non parit.* Quasdam namq; ex sacra historia fœminas nouimus steriles extitisse, & tñ in tempore extremo peperisse. Caro aũt non solum sterilis, sed ét quæ non parit dr: quia suo sensu bonas cogitationes gignere, nec in vltimis valet. A vigore.n. iam proprio deficit, & tñ adhuc transitoria concupiscere non desistit: iamq; à pristino robore lassata, penè ab ipso quem diligit mundo repellitur, & tamen adhuc annisu reprobo obtinere téporalia conatur. Agere iam puersa sufficit, sed tamen cogitare vel quæ non agit, nequaquam desistit. Rectè ergo non solum sterilis, sed etiam non pariens dicitur, quia suo sensu, vt diximus, ad bonę cogitationis prolem, nec cum infirmata fuerit fœtatur. Quod tamen intelligi etiam de hæreticis prædicantibus potest. Vnusquique enim prædicator erroris, dum plebem extra vnitatem Ecclesiæ positam docet profectò sterilem & eam quę parere non valet pascit: quia & ei vsum sui laboris impendit, quæ spiritales fructus nequaquam reddit. Bene autem viduæ non facit, quia videlicet sanctæ vniuersali Ecclesiæ, cuius vir aduersa mortis pertulit, viuere deseruire contemnit. Viduæ enim benefacere, est in eius quæ mortui uiri sui amore conteritur, cósolatione laborare. Vnde & Psalmistæ voce eadem hæc vidua scilicet sancta Eccle-
Psal. 68. sia, quęritur dicens: Consolantem me quæsiui, & non inueni. Tunc solum quippe consolantem inuenit, cum ex ea morte, quam vir eius pertulit', multos intra semetipsam surgere ad vitam cernit. Sæpe autem prædicator erroris, huius mundi diuitib' iūgitur, qui pro eo quod terrenis occupationibus incubāt, dictorũ deprehendere astutias ignorant, & cum potentes esse exterius ambiunt, peruersæ prędicationis laqueo sine labore capiuntur. Vnde & subditur: *Detraxit fortes in fortitudine sua.* In fortitudine qppe suę prauitatis fortes quosq; detrahit, cum per sui erroris astutiam mundi huius potentes rapit. Quos contra per Paulum dicitur. Infirma mundi elegit De', 1. Cor. 1.
B vt confunderet fortia. Fortiudo autem peruersi prædicatoris, est elata scientia locutionis, qua inflatus, cæteros despicit, atq; in cótemptu omnium, quasi singulariter apud se peritus ítumescit. Qui magna de se sentiens, sed vera de Dño ignorans, longè à fidei cognitione disiungitur, & tñ videri fidei prædicator conatur. Vnde adhuc subditur: *Et cum steterit, non credet vitæ suæ.* Stat in hoc mundo puersus quisq; prædicator, quousq, terreno viuit in corpore. Sed vitæ suæ credere renuit, quia de Deo vera cognoscere
C contemnit. Vitæ enim suæ crederet, si de códitoris sui substantia rectè sentiret. Hæc itaq; superius de quolibet iniquo prolata dicebamus, sed repentè ad erroris prædicatorem intellectum vertimus, quomodo peccator diu toleratur. Vnde sciendũ est, quia sic ad speciem ducimur, vt nequaquam tñ à genere funditus euellamur. Nam peruersus quisque etiam si rectam fidem in sinu vniuersalis Ecclesiæ tenere videatur, stat, & vitæ suæ non credit: quia recta quidem sunt quæ per fidem de conditore intelligit, sed tamen
D fidei opera tenere cótemnit, & incredulitatis redarguitur, qui ab eo quod se ostendit credere, uiuendo reprobatum. Hinc enim per Ioannem dicitur: Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Hinc Paulus ait: 1. Ioā. 2.
Cófitentur se nosse Deum, factis autem Tit. 1.
negant. Hinc Iacobus dicit: Fides sine Iac. 2.
operibus mortua est. Sed inter hæc conditor mira dispésatione cósilij & culpas respicit, & viuendi tempora impendit: ut longiora temporalis vitæ spatia, aut conuerso fiant in adiutorium muneris, aut

sint non conuerso ad augmentum damnationis. Vnde adhuc subditur:

Quod multum timere debent hi quos ad pœnitentiam Deus expectat, & quòd contemptus clementiæ prouocat iram. Cap. IIII.

D*Edit ei Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbia.* Quisquis delinquit & viuit, idcirco hunc diuina dispensatio in æquitate tolerat, ut ab iniquitate compescat. Sed qui diutius toleratur, nec tamen ab iniquitate compescitur, munus quidem supernæ patientiæ percipit, sed reatus sui uinculis ex ipso se munere arctius astringit. nam quia accepta pœnitentiæ tempora diuertit ad culpam, districtus in ultimis iudex impensa argumenta misericordiæ conuertit ad pœnam. Hinc namq; per Paulum dicitur: An ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicii Dei. Hinc Esaias ait: Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit, ac si apertè nos deterreat, dicens: Vita quidem pueri in longum trahitur, ut à factis puerilibus corrigatur: sed si à peccati perpetratione nec temporis longinquitate compescitur, hæc ipsa uitæ longinquitas quam per misericordiam accepit, ei ad cumulum maledictionis crescit. unde necesse est, ut cùm nos diutius expectari conspicimus, ipsa prærogatæ pietatis tempora, quasi damnationis argumenta timeamus, ne ex clementia iudicis crescat supplicium peccatoris, & unde quisque eripi à morte poterat, inde grauius ad mortem tendat. Quod idcirco plerunque agitur, quia nequaquam à præsentibus mentis oculus separatur. Considerare namque peccator redemptoris vias negligit, & idcirco in suis itinerib. sine cessatione veterascit. Vnde subditur:

Rom. 2.

Esa. 65.

Quòd peccatores non vias Dei, sed suas suspiciunt. Cap. V.

4 O*Culi enim eius sunt in vijs illius.* Vias enim suas peccator intuetur: quia sola cogitare, sola cernere nititur, quæ sibi ad commodũ temporale suffragetur. Hinc etenim Paulus dicit: Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Via nanq; elati, superbia: via raptoris, auaritia: via est lubrici, cõcupiscentia carnalis. In viis ergo suis iniquus quisq; oculos deprimit: quia solis vitiis vt p hęc animo satisfaciant, intendit. Vnde per Salomoné dicitur: Oculi stultorũ in finib. terræ: quia hoc solum tota cordis intentione conspiciũt, per quod ad finem terreni desiderii perducantur. Nequaquam verò suę considerationis obtutũ in terra peccator figeret, si ad sancta sui redemptoris itinera mentis oculos leuaret. Vnde p Salomonem rursum dicitur: Oculi sapientis in capite eius: quia videlicet sapiens quisque illum tota intentione cõsiderat, cuius se membrum esse per fidem pensat. Has namq; humanę conuersationis uias videre contẽpserat, qui dicebat: In mandatis tuis exercebor, & considerabo uias tuas. ac si apertè spondeat, dicens: Quæ mea sunt, iam uidere refugio: quia per imitationis tuę uiam pergere conuersionis gressibus inardesco. Qui enim pręsenti iam mundo contradicit, amoris excitatione continua redemptoris sui uias cordis oculis obiicit, ut mẽs prospera fugiat, ad aduersa præparetur, nihil quod demulcet appetat, nihil quod deterrere creditur, pertimescat, mœrorem gaudiũ deputet, præsentis uitę gaudia, damna mœroris putet, abiectionis detrimenta non timeat, sed per hæc manentis gloriæ locum quærat. Has etenim uias sequentiũ monstrabat oculis veritas, cùm dicebat: Si quis mihi ministrat, me sequatur. Ad has vias tumentia discipulorum corda reuocabat, cùm locum iam gloriæ quęrerent, sed eiusdẽ gloriæ iter ignorarent, dicens: Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Confessionis quippe illius celsitudinem à dextris sinistrisque quæsierant, sed quanta ad

Phil. 2. 1. Co. 11.

Pro. 17.

Eccl. 2.

Ps. 118.

Viæ redẽptoris.

Ioan. 12.

Mat. 20.

ad hanc esset itineris angustia non uidebant. Vnde & eorum mox oculis imitandus passionis calix obijcitur, vt videlicet si ad sublimitatis gaudia tenderent, prius viam humilitatis inuenirent Quia igitur considerare peccator vias Dei negligit, sed solis in quibus carnaliter delectetur intendit, rectè nunc dicitur: Oculi enim eius sunt in vijs illius. Sequitur: *Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent*. Iniquorũ gloria cum plerunq; in annorum multitudinem tenditur, ab infirmorum mentibus esse longa & quasi stabilis æstimatur. Sed cum repentinus hanc finis intercipit, breuem proculdubio fuisse redarguit, qm̃ determinans innotescit: quia q̃ pręterire potuit, modicum fuit. Eleuantur ergo ad modicũ, & minimè subsistũt: quia eo ipso quo videri alti appetunt, à vera Dei essentia longè per elationem fiunt. Subsistere etenim nequeunt, quia ab æternæ essentiæ soliditate diuiduntur, atq; hanc primam ruinam tolerant, quia per priuatam gloriam in semetipsis cadunt. Hinc

Psal.72. enim per Psalmistam dicitur: Deiecisti eos cùm alleuarentur, quia eo intrinsecus corruunt, quo malè extrinsecus surgunt. Hanc breuitatẽ gloriæ temporalis

5 Ps.36. aspiciens, iterum dicit: Vidi impiũ superexaltatum, & eleuatum super cedros Libani: transiui, & ecce non erat. Hinc ite-

Ibidem. rum ait: Pusillum adhuc & non erit pec-

Iac.4. cator. Hinc Iacobus dicit: Quæ est enim vita vestra? Vapor est ad modicum parẽs. Hinc propheta breuitatem gloriæ carnalis pensans, denunciat dicens: Omnis ca-

Esa. 40. ro fœnum, & omnis gloria eius sicut flos fœni. Iniquorum quippe potentia fœni floribus comparatur: quia nimirum carnalis gloria dum nitet, cadit: dum apud se extollitur, repentino intercepta fine terminatur. Sic namque aurarum flatu in altum stipula rapitur, sed casu cõcito ad ima reuocatur. Sic ad nubila fumus attollitur, sed repentè in nihilum tumescendo dissipatur. Sic ab infimis nebula densescendo se erigit: sed exortus hãc solis radius, ac si non fuerit abstergit, sic in herbarum superficie nocturni roris humor aspergitur, sed diurni luminis subito calore siccatur. Sic spumosæ aquarum

A bullæ inchoantibus pluuijs excitatæ, ab intimis certatim prodeunt, sed eo celerius diruptæ depereunt, quo inflatæ citius extẽduntur. Cumq; excrescũt vt appareant, crescendo peragũt ne subsistãt. De iniquis igitur tpalis gloriæ elatione tumentibus, sed tñ nulla in hac soliditate durantibus, dicatur rectè: Eleuati sũt ad modicũ, & non subsistent. De quibus adhuc subditur: *Et humiliabuntur sicut omnia, & auferentur*. Sic prouectus esse cõtemplationis debet, vt ex paucis ad multa, ex multis ad oĩa consideranda rapiatur, qua-

B tenus gradatim educta proficiat, & trãsitoria omnia cõprehendendo diiudicans, ipsa pene incõprehensibiliter excrescat. Vnde sanctus vir cùm prauorum gloriã defectumq; discuteret, ad cuncta protinus mentis oculum tetendit, dicens: Humiliabuntur sicut omnia, & auferentur. Omnia profectò terrena. Ac si apertè dicat. Stare ullo modo nequeunt, quia ipsa quoq; fugiunt quibus innitũtur, dumq; temporalia diligunt, cum his ex temporis volubilitate percurrunt. Sed queri potest cum per Salomonem dicitur: Gene- Eccl.1.

C ratio præterijt, & generatio aduenit: terra verò in æternum stat: cur beatus Iob oĩa humiliari asserat, & auferri? Quod ta- Quæst.

men facile discutimus, si terra & cœlum Respons.

vel qualiter trãseat. vel qualiter maneat, distinguamus. Vtraque namque hæc per eam quam nunc habent imaginem transeunt, sed tamen per essentiam sine fine subsistunt. Hinc namque per Paulum di- Col.7.

citur: Præteriit enim figura huius mundi. Hinc per semetipsam ueritas dicit: Matt.24

Cęlum & terra transibunt, verba autem

D mea non transibunt. Hinc ad Ioannem angelica voce prohibetur: Erit cœlũ no- Apoc.21

uum, & terra noua. Quæ quidẽ non alia cõdenda sunt, sed hæc ipsa renouantur. Cœlum igitur & terra transit & erit: qa & ab ea quam nunc habet specie per ignem tergitur, & tamen in sua semper natura seruatur. Vnde per Psamistã dicitur: Mutabis ea, & mutabuntur. Quam Ps.101.

quidem vltimam commutationẽ suam ipsius nobis nunc vicissitudinibus nunciant: quibus nostris vsibus indesinenter alternant. Nam terra à sua specie, hye-

mali

mali ariditate deficit, vernali humore vi rideſcit. Cœlum quotidie à caligine noctis obducitur, & diurna claritate renouatur. hinc ergo fidelis quiſque colligat & interire hæc, & tamen per innouationem refici, quæ conſtat nunc aſſiduè velut ex defectu reparari.

Quod in die iudicij impijs quaſi ariſtis proiectis in ignem, iuſtitiæ ſanctorum quantus ſit candor patebit. Cap. VI.

INter hæc igitur vir ſanctus cum prauorũ curſum conſpicit, quanta quandoq; animaduerſione deficiant, innoteſcit, dum protinus ſubdit: *Et ſicut ſummitates ſpicarum conterentur*. Spicarum quippe ſummitates, ariſtæ ſunt. ariſtæ autem coniunctæ in ſpica prodeunt, ſed creſcẽdo pauliſper à ſe hirſutæ & rigidæ diſiũgitur. Sic nimirum ſic ad huius mundi gloriam praui diuites ſurgunt. Naturæ enim ſibi communione coniuncti ſunt, ſed contra ſe uiciſſim creſcendo diuidũtur. Alius quippe alium deſpicit, & alter in alterum inuidiæ facibus igneſcit, qui ergo ex tumore mentis à charitate vnitatis ſe ſeparant, quaſi ariſtarum more contra ſe rigidiſtant. Quid ergo prauos huius mundi diuites dixerim, niſi ariſtas quaſdam generis humani? qui dum contra ſe ſuperbiunt, ſed bonorum vitam vnanimiter affligunt: aduerſum ſe quidem diuiſi ſunt, ſed tamen concorditer grana deorſum premunt. Nunc igitur ariſtæ ad alta proſiliunt, grana latent: quia & reproborum potẽtia eminet, & electorum gloriã non apparet. Illi ſe honorum faſcibus oſtenduãt, iſti in humilitate ſe deprimũt Sed trituræ tempus adueniet, quod & ariſtarum rigiditatẽ frangat, & ſolida grana non conterat. Tunc quippe ſuperbia iniquorum comminuitur, tunc electorum vita quanta integritate fulgeat declaratur. quia cum iniuſti deficiũt, ex hac ipſa ariſtarum contritione agitur vt grana appareant, quæ latebant. Cumq; ariſtæ franguntur, granorũ candor oſtenditur: quia iniquis in ſupplicia æterna cadentibus, ſanctorum iuſtitia quanta veritate candeat, demon-

A ſtratur. Vnde recte quoque per Ioãnem dicitur: Cuius ventilabrum in manu ſua eſt, & permundabit aream ſuam: & triticum quidem recondet in horrea ſua, paleas aũt comburet igni inextinguibili. Mat. 3. Luc. 3.
Beatus igitur Iob prauorum elatio quãta animaduerſione frangatur aſpiciat, eoſq; ariſtis pereuntibus comparans dicat: Sicut ſpicarum ſummitates contererentur: quia nimirum rigiditas ſuperborum trituræ vltimæ fortitudine frangitur, quæ nunc electorum vitam deſpi-
B ciens eleuatur. Sequitur.

Quòd ſit indignum & iniuſtum vt ſancti ſi in aliquo offendant, à male viuentibus increpentur. Cap. VII.

QVod ſi non ita eſt, quis me arguere poterit eſſe mentitum, & ponere ante Deum verba mea? Si ita non eſt vt loquitur, pfectò de falſitate hunc oẽs arguere poſſunt. Cur ergo dr̃: Etſi non ita eſt, quis me arguere poterit eſſe mentitum: dum ſcilicet nouerimus, quòd fallacem cuili-
C bet reprehendere licet? Sed ſi loquentis ſenſum ſubtili interrogatione diſcutimus, quã ſint recta quæ protulit, citius inueniemus. Iuſtus nanque & ſi quid vnquam delinquendo loquitur, dignum non eſt vt ab iniuſtis & praue viuentibus iudicetur. Vnde ſanctus vir amicorum ſuperbiã deprimens, non ſolum ſi ita eſt, verunetiam ſi non eſt vt protulit, nequaquã ſe reprehendi poſſe confidit quia nimirũ illi recte redarguere falſa poſſunt, q falſa agere neſciunt. Nã correptionis auſum contra fallaciam perdunt, qui ad-
D huc fallaciter viuunt: ait ergo: Quod ſi ita non eſt, quis me poterit arguere eſſe mentitum? ac ſi aperte dicat: Ita ſunt cuncta vt protuli: quæ tamen ſi ita non eſſent, à vobis redargui nequaquam poſſem: quia dum adhuc propriæ ſuccumbitis, alienam reprehendere fallaciam non valetis. Vbi & apte ſubditur: *Et ponere ante Deum verba mea.* Quiſquis enim dicta fallacia veraciter reprehendit, audita cogitans, aut hæc ex regula veritatis pẽſans, verba ante Deum ponit: quia apud ſe in conſpectu veritatis examinat quid

foris contra fallaciam decernat. Ante A Deum quippe verba ponere, est cõsiderato intimo iudice, exteriora dicta pēsare. Vir autem sanctus ab amicis superbientibus verba sua ante Deum poni posse nõ æstimat. ac si apertè dicas: idcirco quę loquor, ponere ante iudicem nõ valetis quia eius vobis faciem peccantes abscõditis. Quod tamen & ex typo sanctę Ecclesiæ nihil obstat intelligi, quæ cum de infirmis suis ab hęreticorum irrisione reprehenditur, ipsam irrisionis eorum astutiam dedignatur: quia tolerabilius Deo, est, vt in infirmitate quis atq; ignorantia cũ humilitate iaceat, quàm cũ elatione B alta comprehendat. Sed quia sanctus vir multa contra eos protulit, qui fugitiua potestate superbiunt, & ventosis honoribus intumescunt: Baldath Suites ex eius correptione proficiens, apud quem vera sit potentia, agnoscit, dicens.

BEATI IOB
CAPVT XXV.

Espondens autem Baldath Suites dixit: Potestas & terror apud C *eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Nunquid est numerus militum illius? Et super quem non surget lumen illius? Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo: aut apparere mundus natus de muliere? Ecce luna etiam non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius: quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?*

Quod angeli præpositi gentibus inter se non dis- D *sident, dum pro meritis singulorum, quisque sui ministerij opus implet, in quibus voluntati diuinæ obsequitur. Cap. VIII.*

7 *Potestas & terror apud Deum est, qui facit concordiam in sublimibus suis.* Ac si aperte dicat: Solus corda mortalium veraciter terret, q ex diuinitatis suæ potētia veraciter hęc possidet. Humana. n. potentia quę terrorē incutit, q iure eiusdē potentię qñ careat nescit? Rectè autē dr: Qui facit cõcordiam in sublimibus suis: quia multa sibimet inferius dissident, sed ad concordē supernorũ plenitudinē currũt: & ex internæ pacis causa agitur, ut sæpe ea q̃ sunt exterius, sine pace disponātur. Nam bonos oĩpotens Deus ad meritũ prouehit, cũ cõtra eorũ vitā malos sęuire permittit. Atq; in cõcordia cõponũtur summa dũ cõfundũtur infima: quia inde in cęlestibus electos suos angelorũ choris sociat, vnde in terrenis & infimis reproborũ mētes suis nutibus aduersantes portat. Sed inter hæc libet inquirere, si pax in sublimib⁹ summa retinetur, quid est qđ per angelũ Danieli dr: Ego veni pp sermones tuos, princeps autē regni Persarum restitit mihi uiginti & vno diebus: & ecce Michael vn⁹ ad principibus primis, venit in adiutoriũ mihi: Et paulò post: Nũc reuertar vt pliet aduersũ principē Persarũ. Cũ n. egrederer, apparuit princeps Græcorũ aduenīens. Quos itaq; alios principes gentiũ, nisi angelos appellat, q sibi resistere exeũti potuissent. Quę ergo esse pax in sublimib⁹ pôt, si inter ipsos quoq; angelicos spirit⁹ pliãdi certamē agitur, q semp cõspectui veritatis assistũt? Sed qa certa angelorũ ministeria dispēsandis singulis quibusq; gētibus sunt plata, cũ subiectorũ mores aduersum se vicissim ppositorũ spirituũ opē merētur, ipsi q præsunt spiritus, cõtra se venire referũtur. Is nāq; angel⁹ q Danieli loquebatur, captiuis Israeliticī populi id Perside cõstitutis platus agnoscitur: Michael aũt eorũ q ex eadē plebe in Iudææ terra remãserãt, præpositus inuenitur. Vñ & ab hoc eodē angelo paulo post Danieli dicitur: Nemo est adiutor meus oibus his, nisi Michael princeps vester. De quo & hoc qđ præmisimus dicit: Et ecce Michael un⁹ de principib. primis venit in adiutorium mihi. Qui dũ nequaquā simul esse, sed uenire in adiutoriũ dicitur, aperte ei populo prælatus agnoscitur, qui captiuus in alia parte tenebatur. Quid est ergo angelũ dicere, Ego veni pp sermones tuos. princeps aũt regni Persarũ restitit mihi: nisi sua subditis opa nũciare? ac si aptè dicat: Precũ q dē tuarũ merita

merita exigunt, vt Israeliticus populus à A iugo suæ captiuitatis exuatur, sed est adhuc quod in eodem populo, Persarũ domino purgari debeat: unde ereptionem illius, Persarum princeps mihi iure contradicat, quamuis preces tuas eorũ quoque lachrymæ qui in Iudæa relicti sunt, adiuuẽt. Vnde hoc quoq; diximus quod subiungit: Michael princeps vester venit in adiutorium mihi. Cumq; vt aduersus principẽ Persarum prẹlietur, egreditur: Grẹcorum sibi princeps adueniens apparet. Qua ex re innuitur quod aduersum Græcos quoq; aliquid Iudẹa cõmiserat, B quorũ profectò causa ereptioni illius resistebat. Prophetæ igitur preces angelus exaudit, sed Persarũ Princeps resistit: qa etsi iam vita iusti deprecantis ereptionẽ populi exigit, eiusdẽ tamẽ populi adhuc vita contradicit, vt quia necdum hi qui in captiuitatem fuerant ducti, plenè purgati sunt: iure eis adhuc Persæ dominentur. Michael adiuuat, sed Græcorũ princeps ad prẹlium uenit: quia mereri quidem ueniã tã longa oppressorum captiuitás poterat, sed ereptionis eorum beneficio hoc quoq; qđ in Grẹcos deliquerãt, C obuiabat. Rectè ergo dicitur, quod contra se angeli ueniunt, quia subiectarum sibi gentiũ uicissim merita contradicũt. Nam sublimes spiritus eisdem gentibus principantes nequaquã pro iniusta agentibus decertant, sed eorum facta iustè iudicantes examinant. Cumque uniuscuiusque gentis uel culpa uel iustitia ad supernæ curiæ consilium ducitur, eiusdem gentis prẹpositus uel obtinuisse in certamine, uel non obtinuisse perhibetur. Quorum tamen omnium una uictoria est sui super se opificis uoluntas summa, D quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non ualent, nunquam uolunt. Bene ergo dicitur: Qui facit concordiam in sublimibus suis. Sequitur:

Quod sancti angeli contra diabolum potestatiue decertant: & quæcunque contra eum appetunt, possunt. Cap. IX.

N*Vnquid est numerus militum eius.* In cognitione humanæ rationis supernorum spirituum numerus non est: quia quanta sit illa frequentia inuisibilis exercitus, nescit. De quo per Danielem dicitur: Milia milium ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei. Supernorum ciuium numerus infinitus & definitus exprimitur: ut qui Deo est numerabilis, esse hominibus innumerabilis demonstretur: quamuis aliud est assistere, aliud ministrare. Assistunt enim illæ proculdubio potestates, quæ ad quædam hominibus nuncianda non exeunt. Ministrant uerò hi, qui ad explenda officia nunciorum ueniunt, sed tñ ipsi quoque contemplatione ab intimis nó recedunt. Et quia plures sunt qui ministrant, quàm hi qui principaliter assistunt: assistentium numerus quasi definitus, ministrantium uerò infinitus ostenditur. Angelicos uerò spiritus rectè Dei milites dicimus, quia decertare eos contra potestates aereas non ignoramus. Quẹ tamen certamina non labore, sed imperio peragunt: quia quicquid agendo contra immundos spiritus appetunt, ex adiutorio cuncta regentis possunt. De hac nanque militia, nascente rege nostro scriptũ est: Subitò facta est cũ angelo multitudo militię cœlestis. Cui tamen militiæ electorum quoque hominum numerus iungitur, qui per sublime mentis desiderium, à terrenæ conuersationis seruitute liberantur. De quibus per Paulum dicitur: Nemo militans Deo, implicat se negociis secularibus. Qui licet nunc pauci appareant, in inuisibili tamen patria innumerabiles regnant: quia etsi ex comparatione prauorum pauci sunt, in congregationis suæ frequentia metiri nequaquam possunt. Quia uerò eorundem militum uirtus non propriis uiribus, sed supernæ gratiæ infusione roboratur, rectè subiungitur: *Et super quem non surget lumen illius?* Lumen quippe Dei, est gratia præueniens. Quæ si in nostro corde nequaquam gratuita consurgeret, profectò mens nostra in peccatorum suorum tenebris obscura, remaneret. Vnde & subditur:

Dan. 7.

Angelici spũs milites Dei dicuntur. 8

Luc. 2.

2. Tim. 2.

Quòd quandiu sumus in corpore huius mortis, à peccato immunes esse non possumus. Cap. X.

NVnquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Versus iste superius à beato Iob dicitur: & nunc in eius exprobratione replicatur. Ois nanq; vir iustus, Dei illustratione iustus est, non cōparatione. Humana quippe iustitia authori cōparata, iniustitia est: quia etsi in ipsa sui cōditione hō persisteret, creatori non posset æquari creatura. Cui tamen ad grauiora defectus pondera, accessit & culpa, quā serpens insidians intulit, & mulier infirmata persuasit. Vnde nunc quia homo p mulierem culpæ subditā nascitur, reatus primi infirmitas in prole propagatur. Et quia in radice putruit humani generis ramus, in conditionis suæ viriditate minimè subsistit. Vnde rectè nūc dicitur: Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? ac si apertè diceretur: Ne contra authorē suum homo superbiat, consideret vnde huc venit, & intelligat quid sit. Sed ecce nonnulli per donum spūs adiuti, contra infirmitatem suę carnis erigun tur, virtutibus emicant, signorum quoq; miraculis coruscant, nullus tamē est qui sine culpa vitam transeat, quousq; carnē corruptionis portat. Vnde adhuc subditur: *Ecce etiam luna non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius.* Quid per lunam, nisi cūcta simul Ecclesia: quid per stellas, nisi singulorum bene viuentiū animæ designantur: qui inter prauorum hominum conuersationes, dum magnis virtutibus eminent, quasi in tenebris noctis lucent? Vnde & per Paulum quoque discipulis dicitur: Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. (Phil. 2.) Quia enim sancta Ecclesia lunæ appellatione exprimitur, propheta testatur, dicēs: Eleuatus est sol, & luna stetit in ordine suo. (Abac. 3.) Eleuato enim sole, in suo ordine luna statuitur: quia ascendēte ad cęlos Domino, sancta protinus Ecclesia in prædicationis authoritate roboratur. Et quia stellarum nomine electi signantur, rursum Paulus insinuat, dicens: Stella enim à stella differt in claritate. (1. Co. 15.) Luna ergo non splendet, & stellæ non sunt mundæ in cōspectu eius: quia nec sancta Ecclesia virtute propria tot miraculis emicat, nisi hanc preueniētis gratiæ dona perfundant, nec singulorum bene viuentium mentes à peccatorū maculis mundæ sunt, si remota pietate iudicētur: quia apud districti iudicis oculos, sua vnumquenq; corruptibilitas inquinat, nisi hūc quotidie gratia parcentis tergat. Electorū quippe animus prodire ad libertatem iustitiæ nititur, sed adhuc compede infirmitatis tenetur: & culpas quidem subigere perfectè desiderat, sed quousq; corruptione carnis astringitur, eius vinculis etiam cum non uult ligatur. Hinc itaq; colligat, quanto peccatorū pondere pressi sint, qui cōtra hæc decertare negligūt, si plenè culpā nec illi superant, qui cōtra hāc viriliter pugnāt. Vñ & postquā dictū est: Ecce. n. luna non splendet, & stellæ nō sunt mundę in conspectu eius, protinus additur: *Quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?* Ac si apertè diceretur: Si ipsi quoque esse sine contagio non valent, qui inter pręsentis vitæ tenebras virtutibus lucent: quanto reatu iniquitatis obstricti sunt, qui adhuc carnaliter viuunt? Si à peccato esse liberi nequeunt, qui iam in cœlestibus desiderijs cōuersantur: quę peccatorum pondera tolerant, qui carnis suæ uoluptatibus dediti, adhuc putredinis iugum portant? Hinc Petrus ait: Si iustus uix saluabitur, impius & peccator ubi parebunt? (1. Pet. 4.) Hinc per Esaiam dicitur: Super humum populi mei spinę & vepres ascēdent, quanto magis super omnem domū gaudij ciuitatis exultantis? (Esa. 32.) Humum quippe populi sui Dominus electorum omnium mentem vocat, super quam spinas ac uepres ascendere perhibet, quia nec ipsam quoq; esse absque punctionibus vitiorum videt. Domus verò gaudij ciuitatis exultantis, est mens prauorum, quæ dum vētura supplicia cōspicere negligit, in carnis uoluptate se deserēs, inaniter hilarescit. Ait ergo: Super humum populi mei spinæ & uepres ascendent, quanto magis super omnem domum

gaudij

gaudij ciuitatis exultantis: ac si apertè A dicat: Si & illorum mentem vitia deprimunt, qui se pro cœlestis patriæ desiderio affligunt: quibus culpis substrati sunt, qui sine vlla formidine sese in carnis voluptate derelinquunt? Notandum verò in sermone suo quantum Baldath ordinem conditionis nostrę tenuit & natiuitatis, qui hominem non vermem, sed putredinem: filium verò hominis vermem uocat. Primus nanq; humani generis parens, homo non filius hominis, ex quo quisquis prodijt, non solum homo, sed filius quoque hominis fuit. Sicut ergo ex homine filius, ita B ex putredine nascitur uermis. Vnde rectè homo putredo, filius verò hominis vermis vocatur. Primus quippe homo putredo, non vermis: quia etsi per mortem putruit, non tamen ex putredine per natiuitatem venit: Qui autem hominis est filius, uermis dicitur, quia iam ex mortalium corporum corruptione propagatur. Igitur quia amicorum verba finita sunt: beatus Iob altiori acumini prosecutionis innitur, eiusque dicta tam sunt valida quàm extrema: quia & sic C vsus esse Iurisperitorum solet, vt argumentum quo aduersarijs suis eminere se præuident, ad prosecutionis conclusionem seruent.

BEATI IOB
CAPVT XXVI.

Espondens autem Iob dixit: Cuius adiutor D es? nunquid imbecillis, & sustentas brachium eius qui non est fortis? Cui dedisti consilium? Forsitan illi qui non habet sapientiam: & prudentiam tuam ostendisti plurimam. Quem docere voluisti? Nonne eum qui fecit spiramentum? Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis. Nudus est infernus coram illo: & nullum est operimentum A *perditioni. Qui extendit aquilonem super vacuum: & appendit terram super nihilum. Qui ligat aquas in nubibus suis, vt non erumpant pariter deorsum. Qui tenet vultum solij sui, & expandit super illud nebulam suam. Terminum circumdedit aquis, vsque dum finiantur lux & tenebræ. Columnæ cœli contremiscunt & pauent ad nutum eius. In fortitudine illius repentè maria congregata sunt, & prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornauit cælos: & obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Ecce hæc ex parte dicta sunt viarum eius. Et cum vix paruam stillam sermonis eius audierimus: quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?*

Caput XI.

R*Espondeus autem Iob dixit: Cuius adiutor es? Nunquid imbecillis, & sustentas brachium eius qui non est fortis?* Adiuuare imbecillem, charitatis est, adiuuare potẽtem velle, elationis. Quia igitur amici eius hæreticorum speciem tenentes, quasi adiuuantes Deum, sapientiam suã ostendere conabantur, iustè Baldath reprehenditur, vt dicatur: Cuius adiutor es? Nunquid imbecillis, & sustentas brachium eius qui non est fortis? ac si apertè dicat: Dum eum iuuare niteris, sub cuius magnitudine succumbis omne quod impendis solatium, de ostentatione est, non de pietate. Sed inter hæc sciendum est, quòd plerunque etiam Deum, qui videlicet imbecillis non est, humiliter agentes adiuuamus. Vnde & per Paulum dicitur: Adiutores enim Dei sumus. Nam *1. Cor. 3.* cum ei quem ipse per internam gratiam infundit, nos exhortationis voce concurrimus, hoc quod ille per Spiritum sanctum agit intrinsecus, nos exterius ministerio vocis adiuuamus, & tunc solum nostra exhortatio ad perfectionem ducitur, cum in corde Deus fuerit qui adiuuetur. Vnde & aliàs dicit: Neque qui *Ibidem* plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Plantare, quippe & rigare, adiuuare est. Quod vtrunque vacuum erit ministerium, si in corde Deus non dat incrementum. Sed qui de sensu suo alta sapiunt, esse humiliter

liter Dei adiutores nolunt, quia dum se Deo vtiles esse æstimant, a fructu se vtilitatis alienant. Vnde & veritatis voce
Luc. 17. discipulis dicitur: Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt uobis, dicite: Serui inutiles sumus quod debuimus facere, fecimus. Sequitur: *Cui dedisti cōsilium forsitan illi qui non habet sapientiam?* Dare stulto cōsilium, charitatis est: dare sapienti, ostentationis: dare verò ipsi sapientiæ, peruersitatis. Et quia hi quos tenere hæreticorum speciem diximus, per locutionē suā ostentationi potius quā vtilitati seruiebant, rectè adhuc contra Baldath subdi- B tur: *Et prudentiam tuam ostendisti plurimā.*
Rom. 12 Omnis cui prudentia recta est, plurima non est: quia iuxta Pauli vocem nō plus appetit sapere quam oportet sapere. Cui verò est plurima, non est recta: quia dum vltra modum tenditur, in quolibet latere culpæ declinatur. Prudentiam verò suam plurimam ostendunt, qui videri præ alijs prudentiores appetunt. Vnde fit plerunque, vt cum moderatè sapere nesciunt, etiam fatua loquātur. Pro quare ipse adhuc excessus prudentiæ subiun- C gitur, vt dicatur: *Quem docere voluisti? nōne eum qui fecit spiramentum?* Per spiramentum viuimus, per prudentiam sapiētes sumus. Prius autem nostrum est viuere, postmodum sapere: quia vt sapientes esse ualeamus, prius agitur vt simus. Qui ergo vitam dedit ipse proculdubio, & prudentiam contulit, Baldath autē quia beatum Iob flagellatum pro culpa credidit, occultum Dei iudicium, quod humiliter venerari debuit, superba nisus est temeritate penetrare. Ipsi ergo se per prudentiam prætulit, cuius iudicium non intelligendo iudicauit. Ipsi se per- D prudentiam prętulit, à quo viuendi spiraculum accepit, ac si plus ipso esset sapiens, à quo habebat vt esset. Sed quia beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typū tenēs, pauca in superborū correptione protulit, quos tenere hæreticorum speciē non ignorauit, sicut superius dixit: Disputare cum Deo cupio, prius uos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum: repente se ad doctrinam erigit, & contra elatorum impe- A ritiam, scientiæ suæ latitudinem per sententias expandit, dicens:

Quod potentes huius seculi quasi gigantes ex propria superbia confunduntur, & ideo magis suppositi sunt, vnde tumide appetunt multis præesse.
Cap. XII.

Ecce gigantes gemunt sub aquis. Dignum 10 quippe erat, vt per increpationem prius tumorem sapientiæ terrenæ retunderet, & per doctrinam postmodū ad plena mysterijs verba transiret. Gigātes, enim vel apostatas angelos, vel superbos quosque homines, nil obstat intelligi. Hinc enim per prophetā dicitur: Mortui non viuent, gigantes non resur- Isai. gent Quos nanque mortuos, nisi peccatores nominat? Et quos gigantes, nisi eos qui de peccato etiam superbiūt, appellat? Illi autem non viuunt, quia peccando vitam iustitiæ perdiderunt. Illi etiam resurgere post mortem nequeūt, quia post culpam suam inflati per superbiam, ad pœnitentię remedia non recurrunt. Hinc rursum scriptum est: Vir qui Prou. errauerit à via doctrinæ, in cœtu gigātū commorabitur: quia quisquis iter rectitudinis deserit, quorum se numero nisi superborum spirituū iungit? Bene autē contra elatos dicitur: Ecce gigantes gemunt sub aquis. ac si apertè diceretur: Cur de scientia homo superbiat, cū ignorantiæ abyssus & ipsos superbissimos angelorum spiritus premat? Si autē gigātum nomine, potentes huius seculi designātur, in aquis possunt populi figurari, Ioanne attestante, qui ait: Aquæ enim Apoc. sunt populi. Bene autē contra superbiētem dicitur: Ecce gigantes gemunt sub aquis. Quia elati omnes dum in hac vita assequi honorum celsitudinem cupiunt, sub ponderibus populorū gemūt. Nam quanto quis hic altius erigitur, tanto curis grauioribus oneratur, eisq; ipsis populis mente & cogitatione supponitur, quibus superponitur dignitate. Et bene his verbis ac breuiter indicatur, quia oīs superbia eo ipso in imo iacet, quo in alta se erigit, ut inde magis cūctis supposita sit,

ta sit, unde cunctis expetit superesse. Homo quippe in sublimib. eleuatus, tantos sup se sustinet, quãtos suppositos regit. Hi aũt qui talibus sociãtur, ipsi ẽt laboris eorũ participatione deprimũtur. Nã cũ eis laborẽ ẽt tolerant põderis, dũ pariter gloriã affectãt honoris. Vnde cũ diceret: Ecce gigantes gemunt sub aquis, ꝓtinus adiũxit: *Et qui habitant cum eis.* Ac si dicat: Pariter gemunt, qui eorũ glorię ex delectatione sociantur. Ipsa aũt occupatio secularium dignitatũ tãto facilioribus uitiis premitur, quãto maioribus curis grauatur. Humanus nanq; aĩus uidere & deuitare peccata utinam ualeat uel quietus. Quia ergo uidit desideratas rerũ celsitudines absq; peccatis ministrari non posse: & quia diuinæ iræ non absconditur qcquid illicitum perpetratur, aptè secutus adiunxit: *Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.* Qđ Paulus apostolus quoq; ait: Oĩa .n. nuda & aperta sunt oculis eius. Inferni uerò & perditionis noĩe, diabolũ oẽsq; damnationis eius socios designauit. Quis uerò ille sit corã quò infernus est nudus, seqᷓ dicens:

Heb. 4.

A

B

Quod iustè Deus diaboli potestatem super corda uacua extendat: & item ex gratia, cui uult, miseretur. Cap. XIII.

QVi extendit *Aquilonem super uacuum.* Aquilonis nomine in sacro eloquio appellari diabolus solet, qui ut corporis frigore gentium corda constringeret, dixit: Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis. Qui super uacuum extenditur: quia illa corda possidet, quæ diuini amoris gratia non replentur. Sed tamen omnipotenti Deo suppetit, etiam uasa diaboli cunctis uirtutibus uacua suę gratiæ munere implere, in eisq́ue diuini † amoris soliditatem ponere, quos nulla cõspicit rectitudinis actione roborari. Vnde aptè subiungitur: *Et appendit terram super nihili.* Quid enim terræ nomine, nisi sancta Ecclesia designatur, quæ dum uerba prædicationis suscipit, fructum boni operis reddit? De qua per Moysen dicitur: Audiat terra uerba ex ore meo, expectetur sicut pluuia eloquiũ meũ. Et qđ ꝑ nihilũ nisi gẽtiles populi designãtur? De quibus per prophetam dicitur: Omnes gentes uelut nihilum & inane reputatę sunt. In eo ergo nihil terra suspenditur, quod prius uacuũ ab Aquilone tenebatur: qa illa corda gẽtilium repleta sunt charitate Dei q̃ pressa prius fuerãt torpore diaboli. Potest uerò & per hoc uacuum Iudeæ infidelitas & per terram, (sicut diximus,) sanctę Ecclesiæ fructificatio designari. Vir ergo sanctus Iudeæ pereuntis casum aspiciat, & gentilitatis merita ad ueniam redeuntis cernat, ac dicat: Qui extendit Aquilonem super uacuum, & appendit terram super nihili. Nam quia Iudæorum corda fide uacua, diabolo sunt subdita, extendit Aquilonem super uacuum. Quia uerò nullis existentibus meritis, sicut dictũ est: Pro nihilo saluos facies eos, super gẽtes Dñs fundauit Ecclesiã suam, quæ per prophetã nihilum sunt uocatę, aptè secutus adiunxit: *Appendit terram super nihili.* Hoc uero quo ordine factum sit, mirifica subdens ratione contexit. Ait enim:

Esa. 14.

al. timoris.

Deut. 32

Esa. 40.

11

Psal. 65.

C

Quòd secundum capacitatem audientium contemperare se debeat lingua doctorum. Et quid sit quod in lege scriptum est, quòd qui foderit cisternam & non operuerit eam, si ceciderit in eam bos uel asinus, dominus cisternæ reddet preciũ iumẽtorũ. Cap. XIIII.

QVi ligat *aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum.* Quid hoc loco aquã nisi scientiã: Quid nubes nisi prædicatores appellat? Nam quia in sacro eloquio aliquando aqua scientia dicitur, Salomone attestante didicimus, qui ait. Aqua profunda uerba ex ore uiri, & torrens redundãs fons sapiẽtię. Aqua signari sciẽtiã Dauid propheta testatur, dicens: Tenebrosa aqua in nubibus aeris .i. occulta sciẽtiã ĩ ꝓphetis, qui ante aduentũ Domini dum occultis sacramentis grauidi, misteria immensa gestarent, intuentium oculis, eorum intelligentia caligabat. Nubium uerò nomine quid hoc in loco aliud, quàm prędicatores sancti, id est Apostoli designantur, qui per mundi partes circumquaque trans-

Aquarũ in scriptura sacra diuersitas.

D

Pro. 17.

Psal. 17.

Nubes, prædicatores appellantur.

transmissi, & verbis nouerant pluere, & miraculis coruscare? Quos Esaias propheta longè antè intuēs, dixit: Qui sunt isti qui vt nubes volant? Quia igitur vir iste prophetico plenus spiritu, in hac locutione sua ad laudē Dei initia nascentis Ecclesiæ desiderat exordiri, studet eius ordinē ab Apostolorū prædicatione narrare, quæ curauerūt summopere rudibus populis plana & capabilia, nō summa atq; ardua prædicare. Nam si scientiā sanctam, quæ hic aquæ noīe designatur, vt hauriebant corde, ita ore funderent, immensitate ei9 auditores suos opprimerent potius q̄ rigarent. Vnde religata intrinsecus sciētia, vt non pariter deorsum erumperet, auditores suos destillatione verborum nutriens, nubes illa loquebatur, dicens: Nō potui loqui vobis quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tanq̄ paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escā. Quis enim ferre potuisset, si raptus ad tertium cœlū, raptus in paradisum, ét arcana verba audiens, q̄ loqui homini non liceret, tam immensos supernę sciētiæ sinus aperiret? Aut cuius non virtutem auditoris opprimeret, si ea quæ intrinsecus haurire poterat, in quantū carnis lingua sufficeret, extrinsecus inundans aquæ huius immensitas emanasset? Vt verò auditores rudes non inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis distillatione foueantur, ligat Deus aquas in nubibus, vt non erumpant pariter deorsum, quia doctorum prædicationē tēperat, ut auditorū infirmitas, doctorum rore nutrita cōualescat. Quod bene in Euangelio mystica descriptione narratur, dum dicitur. Ascēdit Iesus in nauiculā Petri, & rogauit vt à terra reduceret pusillū, & ita sedēs prædicabat turbis. Per nauē Petri, quid aliud q̄ commissa Petro Ecclesia designatur? De qua vt Dn̄s turbis confluentibus prędicet, eam à terra paululum reduci iubet. Quam nec in altum duci, & tamen à terra præcipit remoueri, profectò significans prędicatores suos rudibus debere populis, nec alta nimis de cęlestibus, nec tamen terrena prædicare. Aqua itaq; ligatur in nubibus, quia prædicatorū sciētia infirmorum mentibus loquēs, quantum sentire valet, docere prohibetur. Nā plerunq; si auditorū cor verbi immensitate corrūpitur, lingua docētiū indiscretionis pœna mulctatur. Vnde scriptū est: Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritq́ue bos vel asinus in eā, dn̄s cisternæ reddet precium iumentorū. Quid est.n. aperire cisternā, nisi intellectu valido Scripturæ sacræ arcana penetrare. Quid aūt per bouem & asinum, mundum.s. & immundum aīal, nisi fidelis quisq; & infidelis accipitur? Qui ergo cisternam fodit, cooperiat, ne illuc bos vel asinus ruat: id est, qui in sacro eloquio iā alta intelligit, sublimes sensus coram non capientib. per silentiū tegat, ne per scandalum mentis, aut fidelē paruulū, aut infidelē qui credere potuisset, interimat. Ex morte.n. iumentorū dēt preciū: quia illud.s. admisisse conuincitur, vnde ad agendā pœnitētiā reus tenetur. Quisquis nanq; ad alta scientia fluenta perueniens, cum hæc apud bruta audientium corda non contexerit, pœnæ reus addicitur, si per verba eius in scandalum siue munda seu mens immunda capiatur. Operiēda est itaque cisterna: quia coram paruulis mentibus tegenda est alta scientia, ne vnde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur. Dicatur igitur rectè: Qui ligat aquas in nubibus, ut non erumpāt, pariter deorsum. Pariter nanque aquæ erumperent, si coram infirmis auditoribus, quanta est scientia, ex ore loquentis emanaret: si simul se omnis plenitudo prædicationis effunderet, & nil sibi cum proficientibus reseruaret. Dignum quippe est, vt qui prædicat, audientis modum consideret: quatenus ipsa prędicatio cū auditoris sui incrementis crescat. Sic quippe agere vnusquisque prędicator debet, sicut cum illo diuinitus agitur, ut nequaquā cūcta quę sentit, infirmis insinuet: quia & quousq; ipse carne mortalitatis infirmus est, ea quę superna sunt cuncta non sentit. Prędicare ergo rudibus non debet quātum cognoscit, quia & ipse de supernis mysteriis cognoscere nō valet quāta sunt. Hinc est enim q̄ Paulus apostolus, postquam mysterijs cœlestibus interfuit

Margin notes: Esa. 60. — 1. Cor. 3. — Luc. 5. — Exo. 21.

1. Cor. 13. terfuit, dicit: Videmus nunc per speculũ A in ænigmate, tunc autem facie ad faciẽ. Vnde & continuè hic sequitur:

Quòd in hac uita gloria Dei ex parte cognoscitur, sed sicut est, nondũ uidetur. Cap. XV.

QVi tenet uultum solij sui, & expandit super illud nebulam suam. In uultu solet cognitio demonstrari. Solij ergo eius uultus tenetur: quia à nobis in hac uita regni eius gloria, non quãta intrinsecus habetur agnoscitur. Super quod rectè expandi nebula dicitur: quia sicut est illa cœlestis regni gloria, non uidetur. Nam corpus quod corrumpitur, B
Sap. 9. aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. A uidedo ergo eo nebula aspergimur: quia ipsa nostræ ignorantiæ obscuritate caligamus. Vnde rectè per Psalmistam dicitur: Caligo sub pedibus eius, & ascẽdit
Psal. 17. super Cherubin, & uolauit, uolauit super pennas uentorum, & posuit tenebras latibulum suum. Caligo nanque est ei sub pedibus, quia non in ea claritate ab inferioribus cernitur, qua in superioribus dominatur. Ascendit enim super Cherubin, & uolauit. Cherubin quippe plenitudo scientiæ dicitur. Proinde super pleni- C tudinem scientiæ ascendisse perhibetur, & uolasse: quia maiestatis eius celsitudinem scientia nulla comprehendit. Volauit igitur, quia longè in altum ab intellectu nostro se rapuit. Volauit super pennas uentorum, quia scientiam transcendit animarum. Qui posuit tenebras latibulum suum: quia dum caligine nostræ infirmitatis obscuramur, per ingnorãtiã nostram nobis absconditur, ne à nobis modò in æterna & intima claritate uideatur. Vnde ei & in Canticis canticorũ D
Cant. 8. à sponsa dicitur: Fuge dilecte mi, fuge.
13 Fugit nos, dicimus, quoties mẽti nostræ id quod reminisci uolumus non occurrit. Fugit nos, dicimus, quoties id quod reminisci uolumus, memoria non tenemus. Sancta ergo Ecclesia postquam mortem ac resurrectionem Domini, ascensionemq; describit, clamat ei prophetico plena spiritu: Fuge dilecte mi, fuge. ac si diceret: Tu qui ex carne comprehensibilis factus es, ex diuinitate tua, intelligentiã nostri sensus excede, & in teipso nobis incomprehensibilis permane. Debet ergo uultum solij sui, qui maiestatis suę potentiam mortalibus abscondit. Sed si eius solium angelicas uirtutes accipimus, ipsis quippe uelut sedi regiæ præsidet, sui nobis solij uultum tenet: quia quandiu in hac mortali carne subsistimus, quę quantaq; sint illa angelorum ministeria, non uidemus. Et expandit super illud nebulam suam, quia proculdubio & cor nostrum ad querendum sublevat: & tamen occulta moderatione agitur, ut ipsa requisitionis suæ immensitate reprimatur. Vnde scriptum est: Dedit abyssus uocem suam ab altitudine phantasiæ suæ. Exclamare enim mens humana in admiratione compellitur, dum altitudine considerationis in requisitionibus suis eo ipso quo latius extenditur, angustatur. Vel certè, quia solium Dei ipsi nos sumus, uultum solij sui non immeritò tenere dicitur, dum nostra scientia progredi ad altiora prohibetur. Super quod solium suum nebulã Deus aspergere dicitur: quia inuisibilis manes, occulta supernos iudicia exerit, ut & fiat in promptis quod uidere possimus: & tamen origo facti lateat in abditis, ut cur fiat nescire debeamus. Vnde & aptè subditur: Abac. 3.

Quod nulli æternitatis scientia tribuatur, quandiu uita hæc transitoria agitur. Cap. XVI.

TErminum circumdedit aquis, usque dum finiantur lux & tenebræ. Quia plerunq, in sacro eloquio, ut supra diximus, aquarum nomine populi designãtur, aquas Dominus termino circumdat: quia humani generis ita scientiam moderatur, ut quousq; uicissitudines alternantium temporum transeãt, perfectè ad cognitionem claritatis intimæ non pertingat. Sin uerò lucis nomine iustos accipimus, tenebrarum uerò appellatione peccatores: unde & Paulus dicit: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino: hoc ipsum quod diximus, sentiri Ephe. 5.

nil

nil obstat: quia perfecta æternitatis scientia nulli tribuitur, quousq; cursus iustorum, iniustorumq; finiatur. Sed quia mirum nõ est carnalis populos sperna nescire, sanctus vir in eiusdem diuinæ potentiæ admiratione se erigit: & quod ipsam quoq; angelorũ, perfectorumq; hominũ scientiã transeat, intuetur dicens:

Quòd electi, & ipsi angeli maiestatem diuinã quàm assiduè vident, contremiscunt, non timore, sed admiratione. Caput XVII.

COlumnæ cæli contremiscunt, & pauent ad nutum eius. Quid aliud columnas cœli, quam vel sanctos angelos vel summos Ecclesiæ predicatores appellat? Super quos in cœlestib. crescens vniuersalis spiritalis fabricæ structura surrexit. sicut alias sancta Scriptura testatur, dicens: Qui vicerit, faciam illũ columnã in templo Dei mei: Nam quisquis in Dei opere recta intentione firmatur, colũna in structura fabricę spiritalis erigitur: vt in hoc templo quod est Ecclesia, positus, & vtilitati sit & decori. Eos verò Iob columnas cœli, quos Apostolus columnas uocat Ecclesię, dicens: Petrus, & Iacobus, & Ioannes qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi. Possumus etiam columnas cœli, & ipsas Ecclesias non inconuenienter accipere, quæ multæ vnam catholicam faciunt, toto terrarum orbe diffusam. Vnde & septem Ecclesijs scribit Ioannes apostolus, vt vnam catholicam septiformis gratiæ plenam spiritu designaret. Et de Dño nouimus dixisse Salomonem: Sapientia ędificauit sibi domum, excidit columnas septem. Qui vt se id de septem Ecclesijs dixisse innotesceret, secutus ẽt sacramẽta ipsa diligenter inseruit, dicens: Immolauit victimas, miscuit vinum, & pposuit mensam, misit ancillas suas, vt vocarent ad arcem & mœnia ciuitatis: Si quis est paruulus, veniat ad me. Immolauit. n. Dñs victimas, seipsum offerendo pro nobis. Miscuit vinum, præceptorũ suorum poculum ex narratione historica, & intelligentia spiritali cõtemperans. Vnde alias dictum est: Calix in manu Dñi, vini

Columne diuersæ in scripturis. Sanctis. Apoc. 3. Galat. 2. Prou. 9. Ibidem

meri, plenus est mixto. Et posuit mẽsam id est Scripturã sacrã: quæ fessos ad se, atque à seculi oneribus veniẽtes, pane verbi nos reficit, & contra aduersarios sua refectione nos roborat. Vnde & aliàs ab Ecclesia dicitur: Posuisti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulãt me. Misit ancillas suas, Apostolorum videlicet animas, in ipso suo initio infirmas, vt vocarent ad arcem, & mœnia ciuitatis: quia dum æternam vitam denunciant, ad alta nos męnia supernæ ciuitatis leuant: quæ profectò mœnia, nisi humiles non ascendunt. Vnde illic ab eadẽ Sapientia subditur: Si quis est paruulus, veniat ad me. ac si apertè dicat: Quisquis se apud se magnum æstimat, aditum sibi mei accessus angustat: quia tanto ad me altius pertingitur, quanto vniuscuiusq; mẽs apud se verius humiliatur. Sed quãtalibet quisque virtute proficiat, quãtalibet sciẽtia excrescat, penetrare nõ sufficit, quò nos conditor moderamine iudiciorum regit. Dicat ergo: Columnę cœli contremiscunt, & pauẽt ad nutum eius. Quia in plerisq; nec ipsi ptingere ad voluntatis eius celsitudinem pręualent, qui eiusdem voluntatis præmia denunciantes vidẽt. Quod, sicut superius diximus, de sanctis quoq; angelis nil obstat intelligi: quia ipsę quoq; virtutes cęlestiũ: quę hunc sine cessatione conspiciunt, in ipsa sua contemplatione contremiscunt. Sed idem tremor ne eisdem pęnalis sit, nõ timoris est, sed admirationis. Quia verò quãtus pauor sit admirationis eius intulit: nunc ordinẽ nostrę salutis Sequitur: 41

Quòd incarnato Domino secularium corda concorditer crediderunt: & superbus diabolus sapientia, non virtute superatus est: quoniã dum eum in quem nihil habebat, iniustè appetijt, quem iure tenebat, amisit. Cap. XVIII.

IN fortitudine illius repentè maria congregata sunt, & prudentia eius percussit superbum: Quid aliud maris nomine, quam presens seculum designatur, in quo corda hominum terrena quęrentium, diuersis cogitationum fluctibus

Psal. 74. Psal. 22. Mare quid.

bus intumescunt: qui elatione superbię concitati dum alterna intentione se impetunt, quasi aduersante se vnda collidunt. Sed iam in fortitudine illius maria cógregata sunt: quia incarnato Dño, discordantia secularium corda concorditer credunt. Iá Petrus in mari ambulat: quia nimirú Christi prædicatoribus, illa quondam tumida humili auditu corda substrata sunt: vt rectè ét in Euangelio huius mundi mansuetudiné figurauerit, q procellosa maris aqua Dñi pedib. pressio tumore calcata est. Sed quonam modo id actum sit, aperitur, dum dr: *Et prudentia eius percußit superbum.* Quis hic superb⁹ alius appellatur, nisi ille qui dixit: Ascendá super altitudiné nubium, similis ero altissimo? Et de quo voce Dei dr:
Esa. 14. Qui factus est vt nullú timeret, & ipse est
Iob 41. rex super omnes filios superbiæ. De quo etiam huic sententiæ Dauid propheta
Psal. 88. concordat, dicens: Tu humiliasti, sicut vulneratú, superbú. Sed quamuis simplici naturæ diuinitatis nó sit aliud esse, & aliud sapere: nec aliud sapere, & aliud forté esse: quippe qa ipsa fortitudo quæ sapiétia, & ipsa sapiétia q diuinitatis essentia est: vigilanter tamen intuendum puto, quod vir iste prophetico plenius spiritu, superbum diabolum, prudentia Dei potius maluit dicere, quá fortitudine esse pcussum. Non.n. ait fortitudo, sed prudentia eius percussit superbum. Nam quamuis, (sicut dictú est,) pp naturá simplicé Dei fortitudo sapiétia sit: Dominus tamen diabolum, quantum ad faciem spectat, non virtute, sed ratione superauit. Ipse namq; diabolus in illa nos parentis primi radice supplantans, sub captiuitate sua, quasi iuste tenuit hominem, qui libero arbitrio conditus, ei iniusta suadenti consensit. Ad vitam nanq; conditus in libertate propriæ voluntatis, sponte sua factus est debitor mortis. Delenda ergo erat talis culpa: sed nisi p sacrificium deleri non poterat. Quærendum erat sacrificiú. Sed quale sacrificiú poterat pro absoluendis hominib. inueniri? Neque etenim iustum fuit, vt pro rationali homine brutorum animalium victimæ cæderentur. Vnde ait Apostolus: Necesse est ergo exemplaria cœlestiú Heb. 9.

Prudentia Christus percussit superbum.

his mundari, ipsa autem cœlestia melioribus hostiis quam istis. Ergo si bruta animalia pp rationale aíal, idest, pro homine dignæ victimæ non fuerút: requirendus erat homo qui pro hominib. offerri debuisset, vt pro rationali peccáte rationalis hostia mactaretur. Sed quid, quod homo sine peccato inueniri nó poterat, & oblata pro nobis hostia qñ nos à peccato múdare potuisset, si ipsa hostia peccati contagione non careret? Inquinata quippe inquinatos mundare nó potuisset. Ergo vt rationalis esset hostia, homo fuerat offerendus: vt verò a peccatis múdaret hoiem, homo & sine peccato. Sed quis esset sine peccato homo, si ex peccati cómixtione descenderet? Proinde venit pp nos in vterum virginis filius Dei, ibi pro vobis factus est homo. Sumpta est ab illo natura, nó culpa. Fecit pro nobis sacrificiú, corpus suum exhibuit pro peccatorib. victimá sine peccato, q & humanitate mori, & iustitia múdare potuisset. Hunc ergo cùm post baptisma vidit an- 15
tiquus hostis, mox tentationibus impe- Mat. 4.
tijt, & per diuersos aditus interiora eius molitus irreppere, victus est, atq; ipsa inexpugnabilis métis eius integritate prostratus. Sed quia ad interiora non valuit, ad eius se exteriora conuertit: vt quia métis virtute victus est, eú quem decipere tentatione non valuit, carnis saltem videretur morte superare: atque vt ante nos dictú est, permissus est in illud quod ex nobis mortalib. mediator acceperat. Sed vbi potuit aliquid facere, ibi ex omni parte deuictus est: & vnde accepit exterius potestatem Dominicæ carnis occidendæ, inde deterior potestas eius qua nos tenebat, occisa est. Ipse nanq; interius victus est, dum quasi vicit exterius: & qui nos iure debitores mortis tenuit, iure in nobis ius mortis amisit: quia per satellites suos eius carnem perimendam appetijt, in quo nil ex culpæ debito inuenit. Dñs ergo noster pro nobis mortem soluit indebitá, vt nobis mors debita nó noceret. Bene itaq; dictú est: Prudentia ei⁹ pcussit superbú: qa antiquus hostis p excessum p sumptionis suæ eú ét pdidit, quem

quę iniquæ persuasionis lege possedit: & dum audacter eum in quo nihil sibi competebat, appetit: iure illũ quem quasi iustè tenebat, amisit. Prudentia itaque, nõ virtute percussus est, qui dũ ad tentandũ Deum soluitur, ab homine possidendo religatur: vt inde eũ qui sub ipso erat, pderet vnde cum illo qui super ipsum est, congredi præsumpsisset. Occiso autem carne Dño, q̃ pdicatores eius virtutum gloria sit secuta narratur, cùm subditur:

Quòd Apostoli accepto Spiritu sancto, ornati sunt miraculis, & constanter obedire Deo magis q̃ hominibus parati fuerint. Cap. XIX.

SPiritus eius ornauit cælos. Quos cœlos, nisi eos de quibus scriptũ est: Cœli
Psal. 18. enarrant gloriã Dei? Quos tunc ornauit spiritus, cùm repleuit. Quod Luca refere
Act. 2. te didicimus, qui ait: Factus est repètè de cœlo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totã domum vbi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanq̃ ignis, seditq; super singulos eorũ. Et repleti sunt oẽs spiritu sancto, & cœperũt loqui varijs linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. Ex eo ergo acceperunt ornamenta virtutis, quos immẽsa antè possederat fę
De negatione Petri. ditas timoris. Scimus n. q᷑ ille Apostolorũ. i. cœlorum primus, ante acceptam huius spiritus gratiã, quoties dum mori timuit, vitã negauit. Qui non pęnis, non afflictionibus, non terribili potestate cuiusquã, sed vnius mancipij sola est interrogatione ꝓstratus. Et quidẽ mancipiũ, ne sexus firmior terribile demonstraret, ancilla est inquirente tentatus. Rursusq; vt talis sexus infirmitas, ẽt officij sui deiectione vilesceret, nõ ab ancilla tantum modo, sed ab ostiaria est ancilla requisitus. Ecce q̃ vilis est ad tentandum ꝑsona requisita: vt apertè proderetur, quanta eũ timoris infirmitas possideret, qui nec ante vocem ostiariæ ancillæ subsisteret.
16 *Petri fortitudo atque constantia.* Sed iam hic paulo antè timidus, qualis post aduẽtũ spiritus extiterit, videamus. Certè Luca testante didicimus, cõtra sacerdotes ac principes quãta Dñm autoritate pdicauit. Nã cùm facto miraculo

A quæstio fuisset exorta, & sacerdotum principes, seniores ac scribę in Apostolorum persecutionẽ concurrerent, eos in medio statuentes: in qua virtute miraculũ fecerint, percunctari curauerunt. Qui *Act. 4.* bus repletus Spiritu sancto Petrus dixit: Principes populi & seniores, si nos hodie diiudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iste saluus est factus: notum sit omnib. vobis, & omni plebi Israel: q̃a in noĩe Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quẽ Deus suscitauit à mor-
B tuis, in hoc iste astat coram vobis saluus. Cumq; erga hæc ꝑsequentium furor excresceret, eosq; sacerdotes ac principes Iesum prædicare prohiberent, cõtra iram principum qua autoritate Petrus excreuerit, indicatur, cùm illic protinus subditur: Petrus verò & Apostoli dixerunt: Obedire oportet Deo magis quam hominib. Sed cùm autoritatẽ pdicantium, resistentium pcepta non premerent, ad flagella peruenitur. Nam subditur: Tunc principes sacerdotum cæsis denunciaue
C runt, ne loquerentur in nomine Iesu, & dimiserũt eos. Sed q̃a Apostolorum virtutẽ premere nec flagella valuerunt, patenter ostenditur cùm protinus subinfertur: Et illi quidẽ ibant gaudentes à conspectu concilij, q̃m digni habiti sunt pro noĩe Iesu contumeliã pati. Mox ẽt post flagellorum gaudia quid agerent, indicatur. Omni aũt die in templo & circa domos nõ cessabãt docentes & euangelizãtes Christũ Iesum. Ecce ille paulo antè timidus, iã linguis loquitur, coruscat miraculis, infidelitatem sacerdotum ac prin-
D cipũ libera voce increpat, ad prædicandum Iesum exemplum autoritatis cæteris præstat: ne in nomine eius loqui debeat, verberibus prohibetur, nec tamen compescitur. Contemnit flagella cædentium, qui paulo antè requirentium verba timuerat: & qui ancillæ vires requisitus expauit, vires principum cęsus premit. Sancti enim spiritus iam virtute solidatus, huius mũdi altitudines libertatis calce deprimebat: vt in imo esse decerneret, q̃cq̃d cõtra creatoris grãm altũ tume 17
ret. Hęc sũt ornamẽta cęlorũ, hęc sũt dona spiritus, quæ diuersis manifestari vir

tutibus

tutibus solent, quas occultæ dispẽsatio- A nis munere diuisas, Paulus enumerat dicens: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientię secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituũ, alii genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Quæ mox generali diffinitione cõcludens, ait: Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. De his etiam cœlis B in Psalmo dictum est: Verbo Domini cœli firmati sunt. De his quoque ornamentis spiritus subditur: Et spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Bene itaq; dicitur: Spiritus eius ornauit cœlos: quia prędicatores sancti nisi ꝓmissa paracliti dona perciperent, nullo fortitudinis decore claruissent. Sed quia sanctis Apostolis virtutum gratia decoratis, uitæ prædicatio contra infidelium corda conualuit: & antiquus hostis obsessas infideliũ mentes prædicatorum uocibus expulsus reliquit, post ornamenta cœlorum aptè sub- C iungitur.

1. Cor. 12.

Psal. 32.

Quòd mediante manu diuina antiquus hostis à peccatorum cordibus quasi de cauernis suis eiectus est. *Cap. XX.*

E*T obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus.* Quis enim colubri appellatur nomine, nisi antiquus hostis & lubricus & tortuosus, qui decipiendo homini colubri ore locutus est? De quo per prophetam dicitur: Leuiathan serpẽtem, uectem tortuosum. Qui D idcirco loqui serpentis ore permissus est, ut ex ipso uase eius homo cognosceret, qualis esset qui intus habitaret. Serpens quippe nõ solum tortuosus est, sed etiã lubricus. Qui ergo in rectitudine ueritatis nõ stetit, tortuosum animal intrauit. Quia igitur suggestioni eius, si primo nõ resistitur, repentè totus ad interiora cordis dum non sentitur, illabitur: uerba ad hominem per animal lubricum fecit. Cauernæ verò huius colubri, corda fuerant iniquorum. Quæ quia ad prauitatẽ propriam traxit, quasi in eorum habitatione requieuit. Sed obstetricante manu Domini, tortuosus coluber de proprijs cauernis expulsus est: quia dum nobis diuina gratia medetur, is qui nos tenuerat antiquus à nobis hostis eiicitur, sicut incarnata ueritas dicit: Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Vnde iam nunc sanctos omnes non tuendo possidet, sed tentando persequitur. Nam quia non in eis intrinsecus regnat, cõtra eos pugnat extrinsecus: & quia intus dominium perdidit, bella molitur foris. Ille enim eum de carnalibus hominum cordibus expulit qui propter homines ad incarnationem uenit: dumque corda infidelium tenuit, quasi manum ad latibula serpentis misit. Vnde rectè per prophetam dicitur: Delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis: & in cauerna reguli qui ablactatus fuerit, manum suã mittet. Non nocebunt, & non occident in uniuerso monte sancto meo. Quem nanque infantem ab ubere, uel eum qui ablactatus fuerit, nisi Deum appellat? Quid uerò foramine aspidis & cauernis reguli, nisi corda signauit iniquorum? Qui antiquus hostis dum totum in se eorum cõsensum contulit, quasi in foramine proprio coluber tortuosus, sinus astutiæ colligendo glomerauit. Quem & aspidis nomine appellat occultè seuientem, & reguli apertè ferientem. Manum ergo suã Dominus in foramine reguli atque aspidis misit, quando iniquorum corda diuina potestate tenuit: & comprehensum exinde aspidem uel regulum, id est, captiuum diabolum traxit: ut in monte sancto eius, quæ est Ecclesia, electis fidelibus non noceret. Hinc nanque in Canticis canticorum sponso uenienti dicitur: Coronaberis de capite Amana, de uertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonũ. Quid aliud leonum nomine, quàm dæmonia designantur, quia ita contra nos atrocissimæ crudelitatis insæuiunt? Et quia peccatores ad fidem uocati sunt, quorũ quõdam corda leonum cubilia fuerunt, dum uicisse mortem Dominus eorũ confessione creditur, quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio quippe

Esa. 27.

Ioan. 12.

Esa. 11.

Cant. 4.

victo-

uictoriæ corona est. Toties ergo ei coronã fideles offerunt, quoties hunc uicisse morté ex resurrectione cõfitētur. Leo ergo de cubilib. suis pellitur: quia obstetricante manu Domini, tortuosus coluber in cauernis quas tenuerat, habitare ꝓhibetur. Nam uictus à fideliũ cordib. exit, qui super hæc antea sceptro perfidiæ regnauit. Ecce in paucis breuibusq; sententiis sanctus vir aduētus Dñici ordiné retulit, pódera expressit: qđ ex eius incarnatione fieri potuit, admirãdo narrauit.

A

Quàm terribilis erit Deus in iudicio, qui etiã cùm iudicandus uenit, una uoce suos persecutores strauit: & quanta sit eius ira, cuius intolerabili est ēt mansuetudo. Cap. XXI.

B

18 SEd qui mira fecit in humilitate ueniés, considerari non põt, cũ quanto terrore uenturus est, in maiestatis suæ fortitudiue apparens. Ordo primi aduentus illius pensari, & conspici in tantum potuit, in quantum ad redimendos carnales ueniens, diuinitatis suæ magnitudiné carnalib. oculis téperauit. Quis uerò eius celsitudinis terroré ferat, cũ secundi aduentus potentia ꝑ ignem iudiciũ exercens, in potestatis suę maiestate canduerit? Vnde uir sanctus aduentũ illius narrat primũ, sed lassatur, ad secundũ, dicés: *Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarum eius. Et cum uix paruam stillam sermonum eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?* Quid hoc loco uiarum nomine, nisi actiones Domini appellat? Vnde & ꝑ prophetã Dominus dicit: Nõ eñ sunt uiæ meę sicut uiæ uestræ, Aduétum ergo Domini narrans, uias Dei ex parte retulerat: qa alia ei⁹ actio fuit qua nos cõdidit, alia qua redemit. Et itaque quæ de domini actióe narrauit, extremi iudicij cõparatione leuigans, ait: Ecce hæc ex parte dicta sunt uiarũ eius. Quod & paruã stillã sermonũ eius appellat: qa quicquid altũ, quicquid terribile in hac uita positũ, de eius cõsideratione cognoscimus ex imménsitate cœlestiũ secretorũ, velut tenuis ad nos gutta superni liquoris emanat: *Et quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri?* Ac si apertè dicat. Si humilitatis eius admiranda uix ferimus: horrendum atque terribilem maiestatis eius aduentũ, qua uirtute tolerabimus? Hunc tonitruũ aduētus illius ét Psalmista insinuat, dicens: Deus manifestè ueniet, Deus noster, & non silebit. Ignis in cõspectu eius ardebit, & in circuitu eius tépestas ualida: Hunc Sophonias propheta denunciat, dicens: Iuxta est dies Domini magnus iuxtà & uelox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies illa, dies iræ, dies tribulationis & angustię, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clãgoris. Terrorem ergo districti examinis, quẽ Sophonias tubã, beatus uerò Iob tonitruũ appellat: Iohel quoq; considerãs, ait: Cõturbétur oẽs habitatores terræ: quia uenit dies Domini: quia propè est dies tenebrarũ & caliginis, dies nubis & turbinis. Magnus eñ dies Domini, & terribilis ualde & quis sustinebit eum? Sed quã incõprehensibilis sit atq; inconsiderabilis illa magnitudo, qua in secunda ostensione uenturus est: bene utcunque perpendimus, si primi aduentus pódera sollicita consideratione pensamus. Certè ut nos à morte redimeret, mori Dominus uenit, & defectũ nostræ carnis in suo corpore pęnasq; tolerauit. Qui priusquã ad crucis patibulũ perueniret, teneri, cõspui, illudi, & alapis cędi se pertulit. Ecce ad quãta propter nos uenire probra consensit: & tñ priusquã se teneri permitteret, persecutores suos requisiuit, dicens: Quẽ quæritis? Cui ilicò respóderunt: Iesum Nazarenum. Quib. cũ repentè diceret: Ego sum: uocẽ solũmodo mitissimæ respõsionis edidit, & armatos persecutores suos protinus in terrã strauit. Quid ergo facturus est cũ iudicaturus uenerit, qui una uoce hostes suos perculit, etiam cùm iudicandus uenit? Quod est illud iudiciũ quod immortalis exerit, qui in una uoce nõ potuit ferri moriturus? Quis eius irã toleret, cuius & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Cõsideret ergo uir sanctus, & dicat: Cùm uix prauã stillã sermonũ eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

C

D

Esa. 55. De aduētu Christi.

Psal.

Soph.

Iohel.

Ioan. 18.

B. GRE-

BEATI GREGORII MORALIVM

LIBER *DECIMVSOCTAVVS.*

Caput I.

PLerunque in sacro eloquio sic nonnulla mystica describuntur, ut tamen iuxta narrationem historicam prolata videantur. Sed sæpe dicta talia in eadem historica narratione permixta sunt, per quæ superficies historiæ cuncta cassetur: quæ dum nil historicum resonat, aliud in eis inquirere lectorem cogunt. His enim dictis quæ aperta credimus, cum interiecta aliqua obscurius inuenimus, quasi quibusdam stimulis pungimur: ut ad aliqua altius intelligenda vigilemus, & obscurius prolata sentiamus, ea etiam quæ apertè dicta putauimus. Cum ergo beatus Iob de sermone Domini, & de magnitudine tonitrui loqueretur, eisdem verbis protinus subinfertur.

TEXTVS B. IOB

CAPVT VIGESIMVMSEPTIMVM.

ADDIDIT quoq; Iob assumens parabolã suã, & dixit: Viuit Deus qui abstulit iudicium meum, & omnipotens, qui ad amaritudinem adduxit animam meã: quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. Absit à me ut iustos vos esse iudicem. Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Iustificationem meam quam cœpi, tenere non deseram. Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. Sicut impius inimicus meus, & aduersarius meus quasi iniquus. Quæ est enim A *spes hypocritæ, si auarè rapiat, & non liberet Deus animam eius? Nunquid Deus au[...] morem eius, cùm venerit super eum angustia? Aut poterit in omnipotente delectari, & inuocare Deum omni tempore? Docebo vos per manum Dei, quæ omnipotens habeat, nec abscondam. Ecce vos omnes nostis: & quid sine causa vana loquimini? Hæc est pars hominis impij apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab omnipotente suscipient. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane. Qui reliqui* B *qui fuerint ex eo sepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt. Si comportauerit quasi terram argentum, & sicut lutum præparauerit vestimenta: præparabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argentum innocens diuidet. Aedificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit vmbraculum. Diues cum dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas. Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo. Emittet super eum, & non parcet. De manu eius fugiens, fu-* C *giet: stringet super eum manus suas, & sibilabit super illum, intuens locum eius.*

Caput II.

ADdidit quoque Iob assumens parabolam suam, & ait. Quo profectò versu ostenditur huius sanctissimi viri dicta quàm mysticè sint prolata: dum parabola, idest, similitudo assumpta narratur ab eo, qui nihil inferius per comparationem uel similitudinem loquitur. Absit enim ne hoc loco parabolam illud musicæ organum sentiamus. Neq; enim D fas est credere, quòd in afflictione pœnarum musicis uteretur, cum per scripturam suam veritas dicat: Musica in luctu importuna narratio est. *Eccl. 22.* Nominata ergo parabola, ex textu ipso loquente iã discimus, ne iuxta textum tantummodo eius verba pensemus. Ad eam itaq; similitudinem cuncta trahenda sunt, qua figuratè Ecclesia designatur. Et in ipso quidem locutionis exordio dicta apertè prolata sunt, sed subiunctis obscurioribus implicantur. Nam plana ut solet,

locutione inchoat: sed verba sua per mysticos sensus grauida narratione consummat. itaque ait:

Quòd sancti contra verba detrahentia, utuntur sapientia: contra persecutorum gladios, patientia. *Cap. III.*

Viuit Deus qui abstulit iudicium meum, & omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam. Quibus nimirum verbis beatus Iob & sua narrat, & sanctae Ecclesiae tempora afflictae significat, in B quibus aperta infidelium peruicacia premitur, & persecutionis amaritudine perturbatur. Duobus namq; modis Ecclesia tentari ab aduersarijs solet: vt uidelicet persecutionem aut verbis patiatur, aut gladijs. Sancta verò Ecclesia summopere habere sapientiam & patiētiam studet. Sed exercetur eius sapiētia cùm tentatur verbis, & exercetur eius patientia cū tentatur gladiis. Nunc verò de ea persecutione loquitur, in qua non gladiis, sed falsis assertionibus lacessitur. Multos enim nouimus, qui cum in hac vita aliqua aduersa patiuntur, Deum esse non credunt. Nonnulli verò Deum esse aestimant, sed res humanas minimè curare. De illis quippe per Dauid dicitur: Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Isti verò apud se dicunt: Quō scit Deus, & si est scientia in excelso? Et rursus: Et dixerunt, non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Vir ergo istae sanctae Ecclesiae typum gestans, in ipsa afflictionis suae amaritudine constitutus, contra utrosq; respondit. Nam quia essentiam uita hēt, mors non habet, ut Deum esse fateretur, ait: *Viuit Deus.* Vt uerò eum res humanas curare perhiberet, subdidit: *Qui abstulit iudicium meum, & ad amaritudinem adduxit animam meam.* Ista etenim quę patitur, non casu se perpeti, sed Deo omnia disponente testatur. nec tentatori suo amaritudinis suae potestatem tribuit, sed authori. Scit nanq; quia diabolus licet afflictionem iustorum semp appetat: tamen si ab authore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus conualescit. Vnde & A oīs uoluntas diaboli iniusta est, & tamen permittēte Deo omnis potestas iusta. Ex se enim tentare quoslibet iniustè appetit, sed eos qui tentandi sunt, prout tentandi sunt, non nisi tentari Deus iustè pmittit. Vnde etiam in libris Regū, de diabolo scriptum est: Quia spiritus Domini malus irruebat in Saul. Vbi iustè quaeritur: si Domini, cur malus? & si malus, cur Domini dicatur? Sed duobus verbis comprehensa est potestas iusta in diabolo, & uoluntas iniusta. Nam & ipse dicitur spiritus malus, per nequissimā uoluntatem: & idem spiritus Domini per acceptam iustissimam potestatem. Bene ergo dicitur: Viuit Deus, qui abstulit iudicium meum: & omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam: quia etsi hostis saeuit, qui ferire appetit, creator tamen est qui eum ad aliquid praeualere permittit. Sed quia sanctus vir ad aliquid inuocata Dei vita se constrinxit: audiamus quid sese constringendo subiungit. Sequitur:

Duob. modis Ecclesia tētari ab aduersarijs dicitur.

Psal. 13.

Psal. 27.

1. Reg.

C *Quòd illud genus mendacij in quo quis vitam praestando mentitur, facillimè relaxari credendum sit: & de mendacio obstetricum Aegypti.* *Cap. IIII.*

Quia donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis: non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. Qđ prius iniquitatē, hoc postmodū repetens, mendaciū dicit. Nā & oē mendaciū iniquitas est, & oīs iniquitas mendaciū: quia profectò ab aequitate discrepat, quicquid à veritate discordat. Sed inter hoc qđ ait, loqui, & D postmodū subdit, meditari: magna distantia est. Nonnunquā enim peius est mēdaciū meditari, quā loqui. Nā loqui plerunque pcipitationis est, meditari verò studiosae prauitatis. Et quis ignoret in quāta distātia culpa distinguitur: vtrum praecipitatione aliquis, an studio mentiatur? Sed vir sanctus, vt perfectè adhaereat veritati, nec studio se perhibet, nec praecipitatione mentiri. Summopere enim cauendum est omne mendacium: quanuis nonnunquam sit aliquod mendacij genus

aus culpæ leuioris, si quisquam vitam præstando mentitur. Sed quia scriptum est: Os quod mentitur, occidit animam: &, Perdes omnes qui loquuntur mendacium: hoc quoque mendacijs genus perfecti viri summopere fugiunt vt nec uita cuiuslibet per eorum fallaciam defendatur: ne suæ animæ noceãt, dum præstare uitam carni nituntur alienæ, quanquam hoc ipsum peccati genus facillimè credimus relaxari. Nam si quælibet culpa sequenti solet pia operatione purgari, quanto magis hæc facillimè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur? Nonnulli verò de obstetricum fallacia conantur asserere hoc mendacij genus non esse peccatum: maximè quòd illis mentientibus scriptum est: Quia ædificauit illis Dominus domos. In qua magis recompensatione cognoscitur, quid mendacij culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui: pro admissa culpa mendacij in terrenam est recompensationem declinata: vt in vita sua quam mentiendo tueri voluerunt, ea quæ fecerunt bona reciperent, & vlterius quod expectarent, mercedis suæ præmium non haberent. Nam si subtiliter perpendatur, amore vitæ præsentis mentitæ, sunt non intentione mercedis. Parcendo quippe conatæ sunt, infantium vitam tegere, mentiẽdo suam. Et licet in testamento ueteri nonnulla possint tamen talia reperiri, penè nunquam tamen hoc vel tale genus mendacij à perfectis admissum, studiosus ibi lector inueniet, quamuis mendacium quandam tenere veritatis imaginem uideatur, & sub veteri forsitan testamento minoris culpæ esse potuit, in quo per taurorum hircorumque victimas, sacrificium non fuit ipsa veritas, sed umbra veritatis. Nam in testamento nouo præceptis altiorib. manifestata p carnẽ in veritate proficimus: iustumque est, vt facta quædã quæ in illo populo umbra veritatis deseruierant, deseramus. Si quis verò per testamentum uetus uult suum tueri mendacium, quia minus illic quibusdã fortasse nocuerit: dicat necesse est, re-

[Margin: ...tiem. 1 / ...al. 5. / 22. q. 2. si quælibet. / Exod. 1. / De mendacio obstetricũ. / 22. q. 2. si quis]

A rum alienarum raptum & retributionẽ iniuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, sibi nocere non posse. Quæ omnia cunctis liquet, quanta animaduersione veritas insequitur, quæ nobis iam significationis suæ vmbra postposita, in vera carne declaratur. Sed quia sanctus, uir nec loqui se nec meditari mendaciũ spõdet: hæc ipsa in quibus veritati cõgruit, exequendo subiungit. *Absit à me, vt iustos vos esse iudicem. Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.* Ab innocentia quippe recederet, si bona de malis æstimaret: Salomone attestante, qui ait: Qui iustifi-
B cat impium, & qui condemnat iustum, uterque abominabilis est ante Deum. Sunt nanque nonnulli qui dum malè facta hominum laudibus efferunt, augent quæ increpare debuerunt. Hinc enim per prophetam dicitur: Væ qui consuũt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite uniuersæ ætatis. Ad hoc quippe puluillus ponitur, ut mollius quiescatur. Quisquis ergo malè agentibus adulatur, puluillum sub capite uel cubito iacentis ponit: ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus mollliter quiescat. Hinc rursum
C scriptum est: Ipse ædificabat parietem illi autem liniebant eũ. Parietis quippe nomine peccati duritia designatur. Aedificare ergo parietem, est contra se quempiam obstacula peccati construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur: ut quod illi peruersè agentes ædificant ipsi, adulantes quasi nitidum reddãt. Sed sanctus uir, sicut mala de bonis non æstimat, ita iudicare bona de malis recusat, dicẽs: Absit à me ut iustos uos iudicẽ, donec deficiam, non re
D cedã ab innocentia mea. Vbi aptè subiungit. *Iustificationem meam quàm cœpi, tenere non deseram.* Cœptã nanq; iustificationẽ desereret, si in peccãtiũ laudẽ declinaret. Sed quia tũc uerius à peccatis alienis absistimus, cum prius nos à proprijs custodimus: cur de eis peccare pertimescat, rationis causam insinuat, cum subiungit:

[Margin: Prou. 17 / Part. 4. dist. 43. Cap. Sunt nonnulli. / Ezech. 13 / Ibidem.]

Quòd sanctos cor suum non reprehendit, quos peccati consensus non accusat. Cap. V.

A *NEque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.* Ac si apertè dicat: Pro vobis non debeo ad culpam pertrahi, qui peccare in proprijs formidaui. Sciendum verò est, quòd quisquis a præceptis Dominicis discordat opere, quotiens ea audit, à corde suo reprehenditur: atque confunditur: quia id quod nõ fecerit, memoratur. Nam in quo se errasse cõsiderat, ipsa se latenter conscientia
Psal. 118. accusat. Vnde Dauid propheta deprecatur, dicens: Tunc non confundar dũ respicio omnia mandata tua. Grauiter nãque vnusquisque confunditur, quando mandata Dei vel legendo vel audiendo respicit, quæ viuendo contempsit. Hinc
1 Ioan. 3 enim Ioannis voce dicitur: Si cor nostrũ non reprehenderit nos fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus ab eo, accipiemus: ac si diceret: Si id quod præcipit, facimus: id quod petimus, obtinebimus. Valde nanque apud Deum vtraque hæc sibi necessariò cõgruunt, vt & oratione operatio, & operatione fulciatur oratio. Hinc enim Hieremias ait: Scrutemur vias nostras, & quæramus, &
Thren. 3 reuertamur ad Dominum. Leuemus corda nostra cum manibus ad Deum in cœlos. Vias etenim nostras scrutari, est cogitationum interna discutere. Corda verò cũ manibus leuat, qui orationem suam operibus roborat. Nã quisquis orat, sed operari dissimulat: cor leuat, & manus nõ leuat. Quisquis verò operatur & nõ orat: manus leuat & cor nõ leuat. Iuxta ergo Ioannis vocem, tunc cor fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitæ prauitas nulla cõtradicit. De qua rectè fiducia à sancto viro nunc dicitur. Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea. ac si aperte dicat. Nequaquam se fecisse reminiscitur, vnde in suis precibus cõfundatur. Sed quæri potest quo pacto à corde suo reprehẽdi se denegat, qui se peccasse superius accusat, dicens: Peccaui: quid faciam tibi ò custos hominum? Vel certè: Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me. Sed sciendum est, quòd sunt peccata quæ à iustis uitari possunt, & sunt nõnulla quę etiã à iustis vitari non possunt. Cuius enim cor in hac corruptibili carne consistens, in sinistra cogitatione nõ labitur, uel si usque ad consensus foueã non mergatur? Et tamen hæc ipsa praua cogitare, peccare est. Sed dum cogitationi resistitur, à cõfusione sua animus liberatur. Mẽs ergo iustorum etsi libera est à peruerso opere, aliquando tamẽ corruit in peruersa cogitatione. Et in peccatum ergo labitur: quia saltẽ in cogitatione declinatur: &
B tamẽ unde semetipsam postmodum flendo reprehendat, non habet: quia antè reparat, quàm per consensum cadat. Rectè ergo is qui peccatorem se confessus est, nequaquam se à suo corde reprehendi confitetur: quia etsi qua illicita fortasse cogitãdo defuit vnquam rectitudini, forti tamen mentis certamine restitit cogitationi. Sequitur:

Quòd sanctis pessimorum consortia execrantur. Cap. VI.

SIcut impius inimicus meus, et aduersarius meus quasi iniquus. In sacro eloquio,
C sicut & quasi aliquando non pro similitudine ponitur, sed pro veritate. Vnde est illud: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti a patre. Ioan. 1. Vnde & hic quoque, sicut & quasi pro affirmatione potius quam pro similitudine dictum uidetur. Inter impiũ vero & iniquũ hoc distare nonnunquam solet, quia os impius iniquus nõ tñ oĩs iniquus etsi ĩpius. Distantia inter impium & pium. Impius nanq; pro infideli ponitur, id est, à pietate religionis alienus. Iniquus verò dr̃, qui prauitate operis ab æquitate discordat, uel si fortasse Christianæ fidei
D nomen portat. Beati igitur Iob voce typica, sancta Ecclesia, quia alios rectæ fidei contradicentes tolerat, impiũ se habere fatetur inimicum. Quia vero alios sub prætextu fidei intus positos in prauis operibus patitur, iniquum suum aduersarium detestatur. Si aũt sicut & quasi oportet magis, ut pro similitudine positum sentiamus: sãcta Ecclesia eos quos uiuẽtes carnaliter intra se tolerat, de similitudine impiorum notat. Intus quippe ei inimicus est, qui fidelem se dum affirmat vocibus moribus negat.

Et quia eũ velut infidelẽ æstimat, qui illã A specietenus intus positus vitio prauæ actionis impugnat: rectè dicit: Sicut impius inimicus meus, & aduersarius meus quasi iniquus. ac si apertè dicat: A me etiam fide discrepat, qui mihi opere non concordat. Sequitur:

Quòd sancti non per hypocrisin fauorem hominum rapiant, licet aliquando ad eruditionem proximorum bona sua ostendant. Cap. VII.

Quæ enim spes est hypocritę, si auarè rapiat, & non liberet Deus aĩam eius? Hypocrita qui Latina lingua dr̃ simulator, iustus esse nõ appetit, sed videri. Et idcirco auarus raptor est: q̃a dũ iniquè agẽs desiderat de sanctitate venerari, laudem vitę rapit alienæ. Studiũ verò esse hypocritarũ solet, ut & q̃d sunt, supprimãt: & hoc q̃d non sunt, esse se hoĩb. innotescãt: quatenus mensurã suam ꝓ æstimationẽ transeant, & præire se cæteros actionis noĩe ostendant. Refugiunt videri q̃d sunt, & ante oculos hoĩum superducta quadã innocentiæ honestate se vestiunt. Vnde rectè p Euangeliũ voce nostri redemptoris increpantur, cũ eis dr̃: Væ vobis hypocritæ, quia similes facti estis sepulchris dealbatis: quæ foris quidẽ apparent hominib. speciosa, intus verò sũt plena ossibus mortuorũ, & omni spurcitia. ita & vos foris quidẽ apparetis hominib. iusti, intus verò pleni estis auaritia & iniquitate. Quo cõtra oẽs ueraciter sancti, non solum gloriã supra modũ suũ oĩno non appetunt: sed et̃ hoc ipsum videri refugiũt, q̃d esse meruerunt. Vñ ille p̃dicator egregius ueritatis, contra pseudoapostolos loquens, dum uirtutes eximias operationis suę pro discipulorum eruditione narraret, dum tot se pericula tolerasse coaceruata ꝑsecutione describeret: & post hæc vsq; ad tertium cęlum, rursumq; in paradisum raptum se esse memoraret, vbi tanta cognoscere potuisset, quãta loqui omnino non posset: erat de se adhuc fortasse admirabiliora locuturus, sed ab humana laude alta se cõsideratione temperãs, subdit: Parco aũt, ne quis me existimet supra id q̃d videt in me, aut audit aliquid ex me. Hẽbat ergo adhuc dicẽdum de se aliquid, qui parcit dicere: sed egit utruq; doctor egregius, vt & loquẽdo quæ egerat, discipulos instrueret, & tacendo sese intra humilitatis limitẽ custodiret. Nimis nãq; esset ingratus, si de se discipulis tota reticeret: & fortasse nimis incautus, si de se tota uel discipulis ꝓderet: sed mirabiliter, vt dictũ est, egit vtrunq;: ut loquendo erudiret uitã audientium, & tacẽdo custodiret suã. Sciẽdum verò est, ꝙ sancti viri quoties de se aliquid sequẽtib. innotescunt, morẽ creatoris sui imitantur. Nã Deus qui nos ꝓhibet, ne ꝓprio ore laudemur, per Scripturã sacrã laudes suas loquitur: nõ q̃a ipse eis indiget qui ꝓficere laudib. nescit: sed dũ suã nobis magnitudinẽ narrat, nr̃am ad se imperitiã subleuat: & bona sua loquendo nos edocet, quę oĩno hõ nõ cognosceret, si de se tacere uoluisset. Idcirco ergo laudes suas indicat, vt valeamus eũ audiẽtes cognoscere, cognoscẽtes amare, amãtes sequi, sequẽtes adipisci, adipiscẽtes verò eius visione perfrui. Vñ Psal. ait: Virtutẽ operũ suorum annunciabit populo suo, ut det illis hęreditatẽ gẽtium. ac si apertè dicat: Idcirco fortitudinẽ suę operationis insinuat, ut eũ qui audierit, donis ditescat. Morẽ ergo sui creatoris imitãtes sancti viri, nonnunquã quædã de se ut audiẽtes instruãt, nõ ut ipsi ꝓficiant, manifestãt: & tñ in his alta se consideratione custodiunt, ne dum alios à terrena intẽtione erigunt, ipsi in terrenæ laudis appetitione mergantur. Quorũ plerunq; dicta imitãtur hypocritæ, sed dictorũ sensum penitus ignorant: quia q̃d iusti agunt ad utilitatẽ proximi, hoc ipsi faciunt ad extensionem noĩs sui. Sãctus autẽ vir hypocritas intuẽs, nequaquã gloriã futuram appetere, sed cupere p̃ñtẽ tenere, ait: Quę.n. spes est hypocritę? quia dum p̃ñtia diligit, futura minimè sperat. Scriptum nanque est: Q̃d .n. uidet quis, quid sperat? Idcirco ergo ab hypocrita ad æterna prẽmia per spẽ minimè tẽditur, q̃a ꝙ aliò quærẽdum fuerat, hic se tenere gloriatur. Cuius quia culpa ꝓlata est, etiam pœna subiungitur, cum protinus subinfertur: *Nunquid clamorem eius audiet Deus, cum uenerit super illum angustia?*

Margin notes: B; C; Mat. 23. Luc. 11.; D; 2. Co. 12.; Ps. 110.; Rom. 8.

Clam. non auditur. angustiæ? Clamorẽ eius angustiæ tpe Deus A
non audit, q̃a trãquillitatis tpe in præce
ptis suis ipse clamantẽ Dñm non audiuit.
Pro. 28. Scriptũ quippe est: Qui auertit aurẽ suã
ne audiat legẽ, oratio eius erit execrabi-
lis. Sanctus itaq; vir intuens, quia omnes
qui nunc operari recta contẽnunt, extre-
mo se tpe ad petitionis verba cõuertũt,
dicit: Nũquid clamorẽ eius audiet Deus?
Quibus profectò verbis, vocibus nostri
Mat. 25. redẽptoris obsequitur qui ait: Nouissi-
mè veniunt & fatuæ virgines dicentes:
Dñe dñe, aperi nobis. Et rñdetur eis: Amẽ
dico vobis, nescio vos: quia tanto magna B
tũc exercetur seueritas, quãto nunc ma-
ior misericordia prorogatur: & districtè
tũc iudiciũ non correctis exerit, qui pie-
tatẽ nunc delinquẽtibus patienter impẽ-
Esa. 55. dit. Hinc etenim propheta ait: Quærite
Dñm dum inueniri potest, inuocate eum
dum propè est. Modò.n.non vr̃: & propè
est: tunc videbitur, & propè non erit.
Necdũ in iudicio apparuit: & si quęritur,
inuenitur. Nã miro modo cũ in iudicio
apparuerit, & videri põt, & nõ põt inue-
6 niri. Hinc Salomon sapientiam refert, &
suauiter blandientẽ, & terribiliter iudi-
Prou. 1. cantẽ, dicens: Sapientia foris prædicat, in C
plateis dat vocem suã. Cuius vocẽ quoq;
insinuat, subdens: Vsq; quo paruuli dili-
gitis infantiã, & stulti ea quæ sibi sunt no
xia cupient, & imprudẽtes odibunt scien
tiam. Cõuertimini ad correctionẽ meã:
en proferã vobis spũm meũ, & ostendam
verba mea. En vidimus qualibus verbis
expressa est dulcedo uocantis. Videamus
nunc quibus insinuatur modis seueritas
increpãtis, vt in fine qñq; se exerceat di-
Ibidem. strictio punientis. Quia vocaui, inquit, &
renuistis: extendi manũ meã, & non fuit
qui aspiceret: despexistis omne cõsilium D
meum, & increpationes meas neglexi-
stis. Dicat iam qualiter feriat, quos ad se
nullatenus reuertentes tãta longanimi-
tate sustentat. Ego quoque in interitu ue
stro ridebo, & subsannabo, cum uobis ꝗ
timebatis aduenerit, cum irruerit repen-
tina calamitas, & interitus quasi tempe-
stas ingruerit, quando venerit super vos
tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt
me, & non exaudiã: mane consurgent, &
non inuenient me. Ore itaq; sapientissi-
mi Salomonis cuncta de superno iudicio
diligenter expressa sunt: quia & prius dul
citer vocat, & postmodũ terribiliter in-
crepat, & ad extremũ irretractabiliter dã
nat. Bene ergo dicitur: Nunquid clamo-
rẽ eius audiet Deus, qñ venerit super illũ
angustia? Quia nimirum oĩs hypocrita
tunc remediũ in clamore non inuenit, q̃
nunc tempus congruũ clamoris perdit.
De cuius adhuc prauitate subiungitur:

Quòd qui in hoc mundo delectatur, in Deo delectationem habere non possit. Cap. VIII.

AVt poterit in omnipotente delectari? Anima non põt esse sine delectatione.
Qui.n terrenarũ rerum amore uin-
citur, in Deo nullatenus delectatur. Esse
quidẽ sine delectatione aĩa nunquã põt.
Nã aut infimis delectatur, aut summis: &
quãto altiori studio exercetur ad sũma,
tãto maiori fastidio torpescit ad infima:
quantoq; acriore cura inardescit ad infi-
ma, tãto tpe dãnabili frigescit à summis.
Vtraq; enim simul & ęqualiter amari nõ
põt. Vnde Ioannes apostolus sciens inter
spinas amorũ seculariũ, supernæ charita
tis messem germinare nõ posse, priusquã
æterni amoris semina proferat, de audiẽ
tiũ cordib. sancta verbi manu, amorũ se- 1. Ioan.
culariũ spinas eradicat, dicẽs: Nolite dili-
gere mundũ, neq; ea quę in mundo sunt.
Moxq; subiungit: Quia si q̃s diligit mun-
dum, nõ est charitas patris in eo: ac si a-
perrè dicat: Vtriq; se amores in vno cor-
de non capiunt, nec in eo seges supernæ
charitatis pupulat, in quo illã spinæ infi-
mæ delectationis necant. Atque illas ex
hac infima delectatione nascẽtes enume-
rat pũctiones, dicẽs: Quia oẽ qđ in mun-
do est, cõcupiscentia carnis est, & cõcupi
scentia oculorũ, & superbia uitę: quę nõ
est ex patre, sed ex mundo est: & in mun-
dus transit & cõcupiscentia eius. Delecta
ri ergo in Deo hypocrita nõ ualet: q̃a in
eius mente desideria superna nõ ꝓdeũt,
quã ꝑfectò spinę terreni amoris premũt.
De quo aptè subditur: *Et inuocare Deum in omni tempore?* Tunc quippe hypocri-
ta Deum inuocat, cùm hunc terrenarum
rerum

uerum tribulatio angustat. Nam cum in A hoc seculo effectum quæsitæ felicitatis in uenerit, authorē qui hanc ipsam fęlicitatē tribuit, nōn requirit. Quia uerò, ut pdiximus, esse ars docentium debet, ut in auditorum suorum mentib. prius studeant peruersa destruere, & postmodum recta pdicare, ne bonum sanctæ prædicationis semen plena malis corda nō capiant: unde ad Hieremiā dicitur: Ecce constitui te hodie super gētes & regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Prius itaq; iubetur ut destruat, & postmodum ædificet: prius ut B euellat, & postmodum plantet: quia nequaquā rectè ueritatis fundamētum ponitur, nisi prius erroris fabrica destruatur. B. Iob postquā causas uniuersalis Ecclesiæ, amicorum suorum dictis quasi cōtra hæreticorum uerba respondit, eorumq; elationem multimoda respōsione destruxit, iam docere se perhibet: ut uidelicet apertè uideatur in his quę subdidit, recta plantare: in his uero quæ permisit, euulsisse peruersa. Sequitur:

Hier. 1.

Quòd superbi sibi attribuunt quod sapiunt, sancti verò totum Deo adscribunt. C
Cap. IX.

D*Ocebo vos per manum Dei quæ omnipotens habeat, nec abscondam.* Sic beatus Iob loquitur uerbis suis, ut aliqd signet ex nostris. Nā sancta Ecclesia docens, in quantum cognoscere expedit, nihil ueritatis abscōdit. Quia. n. manus Dei uocatur filius, oīa qppe per ipsum facta sunt, per manum Dei docere se perhibet eos quos in ppria sapiētia remanere fatuos uidet. ac si apertè dicat: Ego ex me aliqd D nescio: sed quicquid de ueritate sentio, hoc ex eiusdē ueritatis largitate comprehēdo. Vos idcirco recta non sapitis: quia hanc eandem uestram sapientiam non Dei manui, sed vobismetipsis datis. Nam hostes sanctæ Ecclesiæ si quid ueri aliquando sentiunt, id propriis uiribus tribuunt: & tanto magis se priuant superna sapiētia, quāto illam quasi ex suo ingenio habere priuatam uolunt. Quibus aliquando datur ad iudicium suum vt rectè quidem aliqua sciant, sed ex ipsa hac sciētia obligatiores ad pœnā fiunt. Vnde aptè subditur: *Ecce vos omnes nostis: et quid sine causa vana loquimini?* Scriptum est: Seruus q cognouit uoluntatē dñi sui, & nō paruit, & nō fecit, secundum uoluntatē eius, plagis uapulabit multis. Qui aūt nō cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. Rursumq; scriptū est: Scienti igitur bonū facere, & nō facienti, peccatū est illi. Ad maioris ergo culpæ cumulum hostes suos sancta Ecclesia perhibet, & scire quod sequi debeant, & sequi nolle quod sciant. De quibus aliàs dictum est: Descendant in infernum uiuentes. Viui sunt qui sentiunt quæ erga illos fiunt. Morti enim nec sciunt omnino, nec sentiunt. Mortui itaque qui non sentiunt, pro nesciētibus: uiuētes uero q sentiūt, pro scientibus poni solent. Viuentes ergo in infernum descendere, est scientes sentientesq; peccare. Sequitur:

Luc. 12.

Iac. 4.

Psal. 54.

Quòd hæretici & successores eorum iudicium Dei euadere non possunt: quibus in errore suo sepultis, gaudent hi quos illi corrumpūt, cum ad viam veritatis reducuntur. Cap. X.

H*Aec est pars hominis impij apud Deum, & hæreditas violentorum quā ab omnipotente suscipient.* Quam profectò partem hæreditatemq; protinus insinuat, cū subiungit: *Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non saturabuntur pane.* Nō absurdè impij uocantur hæretici, q p errorem praui dogmatis à cognitione sunt ueritatis alieni, quos sequēti uerbo ēt uiolētos appellat: quippe qui scripturæ sacræ snias recta dogmata continentes, ad intellectū prauum conantur uiolenter inflectere. Violenti ergo sunt, etsi nō rebus hominum, certè sensibus præceptorū. Filij autē uiolentorum sunt sequaces hæreticorum, qui dum eorum errori consentiunt, quasi ex eorum prædicatione generantur. Sed multiplicati gladio erunt: quia quāuis modò immensa multitudine in perdita libertate succrescunt, uenturi tamē iudicis sententia feriuntur. unde p Moysen Dominus dicit: Gladius meus manducabit.

Impij vocantur hæretici.

Deut. 32.

ducabit carnes. Dei enim gladius carnes A comedit: qa in extremo iudicio eius sententia eos qui carnaliter sapiũt, occidit. Qua in re quærendum est, cui dicatur ꝙ hanc partẽ atq; hæreditatẽ suã praui ab oipotente pcipiunt? Sed rectè cõsiderantibus liquet: quia etsi à seipsis habuerũt iniustè agere, supernæ tñ æquitati suppetit, iniustè acta iustè iudicare: vt diuina snia ordinet in pœnã, quos inordinata sua actio traxit ad culpã. De quibus aptè subiungitur: *Et nepotes eius non saturabuntur pane.* Nepotes quippe hæreticorũ sunt qui de errantium filiorum ꝑdicatione nascuntur. Quos nequaq̃ panis satiat: quia dum in sacri verbi pabulo plus quærunt sentire q̃ capiunt, semper à veritatis cognitione ieiunant: & ꝑdicamẽta doctrinę quæ student ad quęstionem quærere, habere non valent ad refectionẽ. Quia verò nõnullos ex eisdẽ hæreticis sancta Ecclesia colligit, nõnullos in malitia sua pertinaces relinquit, protinus additur: *Qui reliqui fuerint ex eo, sepelientur in interitu.* Ex eo videlicet hæreticorũ populo derelicti sepeliuntur in interitu: quia dũ ad lucem veritatis non redeunt, profectò in pœna perpetua intelligentia terrena deprimũtur. Et quia nõnunquã dum autor errantium plebiũ rapitur ad pœnã, seductæ plebes reformantur ad veritatis scientiam: & tunc ad veram cognitionẽ redeunt subditi, cũ ad æterna supplicia perueniũt qui male fuerant prælati: aptè subiungitur: *Et viduæ illius non plorabunt.* Quas viduas eius accipimus, nisi subiectas plebes morte illius fœliciter destitutas? Quia sæpe, vt dictum est, dum prædicator erroris ad ęterna supplicia rapitur, subiectę plebes illius ad cognitionis veræ gratiam reuertuntur. His enim plebibus peruersus prędicator quasi maritus præfuit: quia male eis coniunctus inhæserat corruptor mentis. Nequaquam ergo viduæ vel destitutæ plorãt: qa morte praui doctoris viã veritatis inueniũt, ex cuius interitu affligi posse videbantur. Vel certe nõ plorãt viduę: qa in suo errore remanẽtes, dũ sanctũ fuisse æstimãt ꝑdicatorem suũ, spe falsa ne lugeant consolantur. Sequitur.

Quòd catholici hæreticos eisdem authoritatib. quas proferunt, superant, & quasi Goliam proprio gladio detruncant. *Cap. XI.*

SI comportauerit sicut terram argentum, & sicut lutum præparauerit vestimenta: præparabit quidem, sed iustus vestietur illis, & argentum innocens diuidet. Argentũ 8
intelligi sacri eloquij claritas solet, sicut aliàs dicitur: Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. *Psal. 11.* Et quia nonnulli eloquium Dei non interius per exhibitionem, sed ex- B terius per ostensionem habere concupiscunt: idcirco per prophetam dicitur: Dispericrunt omnes inuoluti argento: hi nimirum, qui eloquio Dei non interiori refectione se replent, sed exteriori ostensione se vestiunt. *Sopho. 1.* Vnde & horum argentum, id est, hæreticorum eloquium terræ comparatur. quia de Scriptura sacra vt aliquid sciant, ex appetitu terrenæ laudis elaborant. Qui etiam sicut lutum præparant vestimenta: quia fluxè & inquinabiliter ea quibus se tueri volunt, scripturæ sacræ contexunt testimonia. C Præparabit quidem, sed iustus vestietur illis: quia vir recta fide plenus, quę sanctis solet ad iustitiam deputari, ea ipsa Scriptuæ sacræ quæ hæreticus affert, testimonia colligit, & erroris eius pertinaciam inde conuincit. Contra nos nanque dum sacræ legis testimonia apportant, secum nobis afferunt vnde vincantur. Vnde & Dauit typum Domini, Golias verò hæreticorum superbiam signans: hoc rebus locuti sunt, quod nos verbis aperimus. Golias quippe cum gladio, David verò D cum pera pastorali venit ad prælium. Sed eundem Goliam Dauid superans, suo gladio occidit. Quod nos quoque agimus, qui promissa Dauid membra ex eius fieri dignatione meruimus. Nã cùm superbientes hęreticos & sacræ Scripturæ sententias deferentes, eisdem verbis atque sententijs quas proferunt, vincimus, quasi relatum Goliam suo gladio detruncamus. Iustus ergo vestitur eis vestimentis quæ præparat iniustus: quia vir sanctus eisdem sententiis ad veritatem

tem vtitur, quibus se peruersus quisque A rea vtitur, quibus se peruersus quisq; doctum ostendere contra veritatem conatur: *Et argentum innocens diuidat.* Argentũ innocentem diuidere, est eloquia Dñi minutè discreteq; exponere, & vnicuiq; quid dignè congruat coaptare: Nam eloquium Dñi quod hic argentum vel vestimenta, hoc alibi spolia nominatur. Quòd ẽt Psalmista testatur per compara-

Ps. 118. tionem, dicens: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Quæ spolia idcirco vocata sunt: quia ad fidem Domini gentilitate transeunte, B Iudæi sacris eloquijs quibus induti fuerãt, exuuntur. De hac quoq; argenti vel spoliorum diuisione alias dicitur: Benia-

9 Gen. 49. min in lupus rapax: mane comedet prædam, vespere diuidet spolia. Quibus profectò dictis Paulus apostolus designatur, de Beniamin stirpe progenitus, qui mane prædam comedit: quia in primordijs suis fideles quos potuit rapiens, crudelitati propriæ satisfecit. Vespere spolia diuisit: q̃a fidelis postmodum factus, sacra C eloquia exponendo distribuit. Quamuis hoc argentum quod diuidit innocens, intelligi & aliter potest. Hęretici nanq;, vt facile valeant peruersa suadere, dictis suis quędam recta permiscẽt, vt animos audientium ex rectis sensibus trahãt, ex peruersis feriant. Qui in præceptis Dei, quia sana insanaque locutione varian-

Luc. 17. tur: bene in Euangelio decem leprosorum sunt specie designati, quorum colori sano dum vitiosus candor aspergitur, immoderato candore fœdantur. Vnde admonemur nõ plus sapere quam opor-

Rom. 12. tet sapere, sed sapere ad sobrietaté. Quia etiam quia nec Deum diligunt, de quo male sentiunt: nec proximum a quo D diuidũtur, decalogi p̃ceptis aduersi sunt, atque ideo ad deprecandum Dominum decem veniunt. Pro eo autem quod sanis insana miscuerunt, coloris diuersitate variantur. Sed quia in eius præceptis offenderant, id illum vnde offenderant, vocant, dicentes. Iesu pręceptor: vnde & mox curari meruerunt. Ergo quia vir catholicus quæ ab eis rectè vel quæ praue sentiuntur, intelligit: argentum innocens diuidit, id est, quæ ab eis salubriter, vel quę pestiferè fuerint dicta, discernit. Sequitur: *Aedificauit sicut tinea domum suam, & sicut custos fecit vmbraculum.* Tinea sibi domum corrumpendo ædificat. Nec meliori potuit comparatione hęreticus demonstrari, qui locũ suę perfidiæ, non nisi in mentibus quas corruperit, facit: qui ẽt sequaces suos ab æterno igne liberos esse pollicetur. Spondet quippe eis refrigerium quietis æternę, sed verba eius soliditatem non habent, quia plenitudine veritatis carẽt. Vnde subiungitur: *Et sicut custos fecit vmbraculum.* Vmbraculum nanque custodis nullo fundamento solidatur, sed tempore mox transeunte destruitur: & promissa ab hęreticis requies, cum tempore destruitur, quę post hanc vitam nullatenus inuenitur. Et quia sępe hęretici in contemptu vniuersalis Ecclesię, potẽtum seculi patrocinijs fulciuntur, eisq; diuites protectione atque administratione quanta pręualẽt opitulari non cessant: ipse ẽt quilibet diues contra cõditorem suum rebus temporalibus intumescens, sancti viri nunc sententia tangitur, atq; ab speciali hæreticorum interitu, ad generalem elatorũ omniũ diffinitioné sermo deriuatur, cũ subditur: *Diues cum dormierit nihil secũ auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet.*

Cui nimirum sententiæ Psalmista conci- Psal. 75.
nens dicit: Turbati sunt oẽs insipientes corde, dormierũt somnũ suum, & nihil inuenerũt oẽs viri diuitiarũ in manibus suis. Vt.n. in sua manu diuites post mortem quicquam inueniant, eis ante mortem dicitur, diuitias suas in quorum ma-
nibus ponant: Facite vobis amicos de Luc. 16.
mammona iniquitatis vt cũ defeceritis, recipiant uos in ęterna tabernacula.

Quòd præsentes diuitiæ somno comparantur, Quæ subito marcescunt: & quod superbi in nouissimo ad inopiam redacti, impellente diabolo quasi vento vrente à fornace vitiorum impelluntur incendia tormentorum. Cap. XII.

DIues cum dormierit, nihil secum auferet. Res suas cũ moreretur, secũ tolleret,

leret, si ad petẽtis vocem cum uiueret, si A bi tulisset. Nam terrena omnia quæ seruando amittimus, largiẽdo seruamus: patrimoniumq; nostrum retentum perditur, manet erogatum. Diu.n. cum rebus nostris durare non possumus: quia aut nos illas moriendo deseruimus, aut illæ nos viuentes quasi deserunt pereundo. Agendum ergo nobis est, vt res absolute perituras, in non pereuntem cogamus
10 transire mercedem. Sed mirandum valde est quod dr̃: Cum dormierit, aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Vt dormia B mus quippe, oculos claudimus, & euigilantes aperimus. Sed hac in re, quia homo ex aĩa constat & corpore, cum vnius rei somnus dr̃, alterius vigiliæ demonstrantur: quia cum corpus obdormiscit in morte, tunc aĩa euigilat in vera cognitione. Et dormit ergo diues, & oculos aperit: quia cum carne moritur, eius aĩa videre cogitur, quod prouidere contempsit. Tunc profectò in vera cognitione euigilat, tunc nihil esse conspicit quod tenebat. Tunc se vacuã inuenit, quæ plenam rebus præ cæteris se hominibus esse C lætabatur. Dormit, & nihil secũ aufert: nihil nimirum de rebus quas tenuit. Nã culpa rerum simul ducitur, quamuis hic oĩa pro quibus culpa perpetrata est, relinquãtur. Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, seseq; super cæteros extollat, glorietur se habere qđ proximus nõ hẽt: Veniet quandoque tempus ut euigilet: & tunc cognoscat quàm vacuũ fuerit, quod in somno tenuerat. Sæpe nanq; contingit dormiẽti inopi, vt se per somnium diuitem videat, atq; ex eisdem rebus animũ extollat, lætetur se habere qđ non habuit, iamq; dedignari quærat à q̃bus de dignatum esse se doluit. Sed repẽtè euigilans, euigilasse se doleat, qui interim diuitiarum imaginẽ, vel dormiens tenebat. Gemit enim protinus sub paupertatis põdere, & inopiæ suæ angustijs premitur: & eo peius, quo ad tempus breuissimum, uel vacue diues fuit. Sic sic nimirum huius mundi sunt diuites, qui rebus acceptis tument. Bene operari de sua abundantia nesciunt, quasi dormientes sunt diuites, sed paupertatem suam euigilantes inueniunt, quia nihil secum ad illum iudicium quod permaneat, ferunt: & quanto nunc ad breue tempus sublimius elati sunt, tanto contra se in perpetuum grauius ingemiscunt. Dicat ergo: Aperiet oculos suos, & nihil inueniet: quia illic aperit ad supplicia, quos hic ad misericordiã clausos tenebat. Aperit oculos suos, & pietatis fructum non inuenit, quos hic clausos tenuit cũ viueret. Tardè quoq; illi oculos aperiũt, qui teste Sapientia, damnationis suæ tempore dicturi referuntur. Quid nobis pfuit superbia, diuitiarum iactantia quid contulit nobis. Transierunt oĩa illa tãquam vmbra, & tanquam nũcius percurrens. *Sap. 5.* Vilia & fugitiua fuisse quæ tenuerant, iã amissa cognoscũt: quæ quamdiu aderãt, stultis eorum cordibus magna & mansura videbãtur. Sero diues aperuit oculos, *Luc. 16* quando Lazarum requiescentem vidit, quem iacentẽ ante ianuam videre contẽpsit. Intellexit ibi quod hic facere noluit: in damnatione sua cognoscere compulsus est quid fuit quod perdidit, qñ indigẽtem proximum nõ agnouit. De quo adhuc subditur: *Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.* Videamus nunc inopiam ardentis diuitis, cuius tanta abundantia fuit epulantis. Ait enim: Pater Abraham miserere mei: & mitte Lazarum, vt intingat extremũ *Ibidem* digiti sui in aquam, & refrigeret linguã meam, quia crucior in hac flamma. Quibus verbis nobis non hoc innotescitur, quia illic in tanto ardore vna tũc ad sufficiẽtiã refrigerij aquæ stilla requiratur: sed quòd is qui de abundantia peccauerit, illic æstuanti nimis cremetur inopia. D Videmus enim in verbis diuitis ex subtilissimo Dei iudicio, quam digna tali culpæ pœna responderit. Agente nanque inopia illic vsq; ad minima petenda cõpulsus est, qui hic agente tenacia vsq; ad minima negãda peruenit. Quid retribui subtilius, qđ districtius põt? Guttã aquæ petijt q̃ micas panis negauit. Apprehẽdit eum quasi aqua inopia. Non immeritò aquæ tunc illa inopia comparatur: quia in inferno cruciat, qui susceptos in profundis absorbens, solet lacus nomine designari.

signari. Vnde per prophetam quoq; humani generis voce dr̃: Lapsa est in lacũ vita mea. Ereptorum verò exultatione A
Thren. 3 cantatur: Dñe Deus meus clamaui ad te, & saluasti me Domine abstraxisti ab in-
Psal. 29. feris animam meam, saluasti me à descendentibus in lacum. *Nocte opprimet eum tem-*
11 *pestas.* Quid hoc loco noctem, nisi abscõditum tempus repentini exitus appellat? Tempestatis verò nomine, iudicij turbinem designat. Quod etiam Psal. testatur,
Psal. 49. dicens: Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit: ignis in cõspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. B De qua tempestate etiam Sapientia
Prou. 1. per Salomonem dicit: Ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo cũ vobis quod timebatis aduenerit: cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Et quia ipsa venturi exitus ignorantia nox vocatur, nocte opprimit eum tempestas: id est, turbo eum diuini iudicij dum ignorat apprehendit. Hinc est nanq; quod per se-
Mat. 24. metipsam Veritas dicit: Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret C vtiq;, & nõ sineret perfodi domum suã. Et vos estote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Hinc etiã contra malum seruum dr̃: Si autem dixe-
Ibidem rit malus seruus ille in corde suo, Morã facit Dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos: manducet autem & bibat cũ ebrijs: veniet Dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat. Hinc Paulus discipulis dicit: Vos autem fratres non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquam fur cõpre-
1. The. 5 hendat. Omnes enim vos filij lucis estis, & filij diei: non sumus noctis, neq; tene- D brarum. Hinc superbienti diuiti Dei vo-
Luc. 12. ce dicitur: Stulte, ac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem præparasti, cuius erunt. Nocte animam reddere perhibetur, qui mortem non prouidens, in tenebris cordis abstrahitur. Ait ergo Nocte opprimet eum tempestas. Quia enim nõ vult agere bona quæ videt, deprehenditur interitus sui tempestate quam nõ videt. De quo adhuc subditur: *Tollet enim ventus vrens, & auferet.* Quis hoc lo-

co ventus urens, nisi malignus spiritus *Ventus*
vocatur, qui desideriorum flammas in *urẽs ma-*
corde excitat, vt ad æternitatẽ supplicio- *lignus*
rum trahat? Peruersum ergo quemlibet *spiritus*
uentus vrens tollere dr̃: quia insidiator *vocatur.*
malignus spiritus qui viuentem quemq; accendit ad vitia, morientem trahit ad tormenta. Nam quia ventus vrens immundus spiritus solet intelligi qui malæ suggestionis flatu ad terrena desideria iniquorum corda succendit: Hieremias propheta testatur, dicens: Ollam *Hier. 1.*
succensam ego video, & faciem eius à facie Aquilonis. Olla nanque succensa est cor humanum, secularium curarum ardoribus, desideriorumq́ue anxietatibus feruens: quæ a facie Aquilonis succenditur, id est, diaboli suggestionibus inflammatur. Ipse.n. vocari nomine Aquilonis solet, qui dixit: Sedebo in monte testa- *Esai. 14.*
menti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium. Ab huius igitur vrentis vẽti, vniuscuiusq; electi mẽs adustione tẽperatur: qñ in ea vitiorum feruor extinguitur, & desideriorum carnalium flamma frigescit. Vnde & sancta Ecclesia in sponsi sui laudib. læta clamat: Sub vmbra illius quem desiderauerã sedi. De huius ardoris tẽperie ei per Esaiã promittente Domino dicitur: Pro saliũ- *Cant. 2.*
ca ascendet abies, & pro vrtica crescet myrtus. Pro saliunca nanque in ea ascẽ- *Esai. 55.*
dit abies, dum in sanctorum corde pro abiectione terrenæ cogitationis, altitudo supernæ contemplationis exoritur. Vrtica verò igneæ omnino naturæ est, Myrtus autem temperatiuæ fertur esse uirtutis. Pro vrtica igitur crescit myrtus cum iustorum mentes à prurigine & ardore vitiorum, ad cogitationum temperiem tranquillitatemq; perueniunt, dũ iam terrena nõ appetunt, dum flammas carnis desiderijs cœlestibus extinguunt. Propter hoc quopue mentis refrigeriũ cœlitus datum Mariæ dicitur: Virtus al- *Luc. 1.*
tissimi obumbrabit tibi. Quamuis hac 12.
in te per obumbrationis vocabulum, incarnandi Dei vtraque potuit natura signari. Vmbra enim à lumine formatur, & corpore. Dominus autem per diuinitatem lumen est: qui mediante anima,

in

A in eius utero fieri dignatus est per humanitatem corpus. Quia ergo incorporeū lumen in eius erat utero corporandum, ei quæ incorporeum concepit, ad corpus, dicitur: Virtus altissimi obumbrabit tibi: id est, corpus in te humanitatis, accipiet incorporeum lumen diuinitatis. Sed iam de iniquo quolibet quòd cœpimus, exequamur. Tollit ergo eum ventus vrens: quia videlicet malignus spiritus eum quem nunc succenderit igne peruersæ concupiscentię, rapit postmodum ad flammas gehennæ. Sequitur: *Et* B *velut turbo rapiet eum de loco suo.* Locus peruersorum est temporalis uitę delectatio, & carnis voluptas. Quasi turbine igitur vnusquisque de loco suo rapitur, cum à cunctis suis delectationibus extremo territus die separatur. De quo extremo die aptè mox subditur:

Quod Deus cùm sanctos flagellat, parcit eis, reproborum uerò flagella præsentia, sunt initia tormentorum. *Cap. XIII.*

Emittet super eum, & non parcet. Pec- C catorem Deus quotiens feriendo corrigit, ad hoc flagellum emittit, ut parcat. Eum uerò eius uitam in peccato permanenté feriendo concludit, flagellum emittit, sed nequaquā parcit. Qui enim flagellum emisit vt parceret, ad hoc emittit quādoq; vt non parcat. In hac namq; uita Dominus tanto magis studet vt parcat, quanto magis expectando flagellat: sicut ipse uoce angeli ad Ioānem ait: *Apoc. 3.* Ego quos amo, arguo & castigo. Et sicut alias dicitur: Quem diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quē reci- D pit. *Heb. 12.* Econtra autem de flagellata damnationis scriptum est: In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. *Psal. 91.* De quo per Hieremiam Dominus dicit: dū incorrigibiliter delinquētes populos uidet, quos non iam sub disciplina filios, sed sub districta percussione hostes intuetur: *Hier. 30.* Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli. Et quod hic dicitur: Non parcet, ibi quoq; verbis aliis declaratur: Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus. Vnde hoc semper electi prouident, vt antè iustitiam redeāt, quam sese ira iudicis inextinguibiliter accendat, ne vltimo flagello deprehensis simul eis finiatur uita cum culpa. Flagellum nanque nunc diluet culpam, cum mutauerit uitam. Nam cuius mores non mutat, non expiat actiones. Omnis ergo diuina percussio, aut purgatio in nobis uitæ præsentis est, aut initiū pœnæ sequentis. *Omnis diuina percussio, aut purgatio in nobis uitæ præsentis, aut initiū pœnæ sequētis.* Propter eos enim qui ex flagello proficiunt, dictum est: Qui fingis dolorem in præcepto. Quia dum flagellatur iniquus, & corrigitur: audire preceptum noluit, audit dolorem. Dolor ergo in præcepto fingitur ei quia malis operibus quasi præcepti uice dolore cohibetur. De his uerò quos damnant flagella & non liberant dicitur: Percussisti eos, nec doluerūt: attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. *Psal. 93. Hier. 5.* His flagella ab hac uita inchoant, & in ęterna percussione perdurant. Vnde per Moysen Dominus dicit: Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum. *Deut. 32.* Quantū ad præsentem etenim percussionem spectat, rectè dicit: Ignis exarsit ab ira mea. Quātum uerò ad ęternam damnationé, aptè mox subditur: Et ardebit vsque ad inferos deorsum. Licet à quibusdam dici solcat illud quod scriptum est: Non iudicat Deus bis in idipsum. *Naum. 1.* Qui tamen hoc quod per prophetam de iniquis dicitur, non attendunt: Et duplici contritione contere eos, *Hier. 7.* & quod aliàs scriptum est: Iesus populum de terra Aegypti saluans, *Iud. 1.* secundò eos qui non crediderunt, perdidit. Quibus tamen si consensum præbemus, quamlibet culpam bis feriri nō posse, hoc ex peccato percussis atque in peccato suo morientibus debet æstimari: quia eorū percussio hic cœpta, illic perficitur: ut in correctis unum flagellum sit quod temporaliter incipit, sed in ęternis supplicius consummatur: quatenus eis qui omnino corrigi renuunt, iam presentiū flagellorum percussio: sequētium sit initium tormentorum. Emittet ergo super eum, & non parcet. Sequitur: *De manu eius fugiens fugiet.* Ille etenim de manu fugit ferientis, qui suę prauitatē corrigit actionis. Vel certè quia in sacro eloquio

quio manus operatio solet intelligit, de A manu percussi fugit, qui dum praui interitum conspicit, uias prauitatis relinquit. Vnde adhuc subditur: *Stringet super eum manus suas*. Manus quippe stringere, est uitæ suæ opera in rectitudine
Heb. 12. confirmare. Vnde etiam Paulus ait: Remissas manus & dissoluta genua erigi te. Dum itaque alienum interitum conspiciunt, reuocantur ad cor, ut recogitet suũ: & unde alius ad tormenta ducitur, à tormento alius inde liberatur. Stringit ergo super eum manus suas, quia conspicit in aliena pœna quid timeat, & dum delinquentem sic percussum conspicit, B dissoluta sua opera iustitię uigore constringit. Sicq; fit ut qui iniquus uiuens, multos ad culpam traxerat delectatione peccati, quosdam moriens à culpa reuocet terrore tormenti. Quod etiam proue
Psal. 57. nire bonis Psalmista testatur, dicens: Lætabitur iustus cùm uiderit vindictam impiorum, manus suas lauabit in sanguine peccatorum. In peccatorum morientiũ sanguine iusti lauantur manus: quia dũ eorum pœna conspicitur, conspicientis vita mundatur. Sequitur. *Et sibilabit super illum, intuens locum eius*. Quid in sibilo, nisi intentio admirationis exprimitur? Si uerò in sibilo alia fortasse significatio quęritur, moriente peccatore, hi qui interitum eius aspiciunt, os in sibilo stringunt: dum ad ea quę contempserant, uerba spiritalia conuertuntur: ut iã credere & prędicare incipiãt, quę prius dum iniquus florere cernerent, non credebant. Nam fit plerunque ut infirmorũ animus eo magis de aditu ueritatis trepidet, quo florere contemptores ueritatis uidet. Sed dum iusta ultio iniustus subtrahit, alios à prauitate compescit.
Prou. 21 Vnde per Salomonem dicitur: Mulctato pestilente sapientior erit paruulus. Vir igitur sanctus postquam potentum pœnas, qui extolluntur in seculo, sufficienter expleuit: rursus ap hęreticorũ superbiã, qui extolluntur in eloquio, uerba cõuertit.

TEXTVS B. IOB CAPVT VIGESIMVM OCTAVVM.

ABET argentum venarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur. Ferrum de terra tollitur, & lapis solutus calore, in æs vertitur. Tempus posuit tenebris, & vniuersorum finem ipse considerat. Lapidem quoque caliginis & vmbram mortis diuidit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus est pes egentis hominis, & inuios. Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igni subuersa est. Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Semitam ignorauit auis, nec intuitus est oculos vulturis. Non calcauerunt eam filij institorum, nec pertransiuit per eam leæna. Ad C *silicem extendit manum suam, subuertit à radicibus montes. In petris riuos excidit, & omne preciosum vidit oculus eius. Profunda quoque fluuiorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem. Sapientia verò vbi inuenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter uiuentium. Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum. Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi sardonyco preciosissimo, vel* D *sapphiro. Non adæquabitur ei aurum vel vitrum, nec commutabuntur pro ea vasa auri excelsa & eminentia, nec commemorabuntur in comparatione eius. Trahitur autem sapientia de occultis: non adæquabitur ei topazium de Aethiopia, nec tincturæ mundissimæ componentur. Vnde ergo sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ? Abscondita est ab oculis omnium viuentium, volucres quoque cœli latet. Perditio & mors dixerunt: Auribus nostris audiuimus famam eius. Deus intelligit viam eius, & ipse no-*

nouit

uideo cuncta illius. Ipse enim fines mundi intuetur, & omnia quæ sub cælo sunt, respicit. Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit mensura. Quando ponebat pluuijs legem, & viam procellis sonantibus: tunc uidit illam, & narrauit, & præparauit, & inuestigauit, & dixit homini: Ecce timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo, intelligentia.

Quòd hæretici de sanctis libris assertionum suarum principia assumunt, sed miscent mendacia. Et quòd frustrà extra vnitatem Ecclesiæ quasi pro Ecclesia pœnas patiantur; cum martyrium non faciat pœna, sed causa, nec clarescere potest aliquis fulgore virtutis, qui non arserit in officina charitatis. Cap. XXIIII.

HAbet argentum venarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur. In argento eloquium, in auro vitę vel sapientiæ claritas designari solet. Et quia hæretici sic de eloquij sui nitore superbiunt: ut nulla sacrorum librorum authoritate solidentur, qui libri ad loquendum nobis quasi quædam argenti venæ sunt: quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus, eos ad sacrę authoritatis paginas vocat: ut si vere loqui desiderent, inde sumere debeant quid loquantur. Et ait: Habet argentum venarum suarum principia. ac si apertè dicat: Qui ad ueræ prædicationis verba se pręparat, necesse est aut causarum origines à sacris paginis sumat: vt omne quod loquitur, ad diuinæ authoritatis fundamētum reuocet, atque in eo ædificium locutionis suæ firmet. Vt enim prædiximus, sæpe hæretici dum sua student peruersa astruere, ea proferunt quæ profectò in sacrorum librorum paginis non tenentur. Vnde & discipulum suum prędicator egregius admonet, dicens: O Timothee, depositum custodi, deuitans prophanas uocum nouitates: quia dum laudari hæretici tanquam de excellenti ingenio cupiunt quasi noua quędam proferunt, quę in antiquorum patrum libris ueteribus non tenentur: sicque fit ut dum uideri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitię semina spargant. Bene autem subditur: *Et auro locus est in quo conflatur.* Ac si apertè dicat: Vera fidelium sapientia, cui vniuersalis Ecclesia locus est, tribulationem uobis persequentibus patitur, sed a cunctis peccatorum sordibus persecutionis vestræ igne purgatur. Vnde scriptum est: In igne probatur aurum & argentum homines uerò receptabiles in camino humiliationis. Quo in loco potest hoc quoque conuenienter intelligi; ut sua hæretici increpari stulta passione uideantur. Nam sepe pro Iesu Christi, domini ac redemptoris nostri nomine multa patiuntur, seseque eisdē passionibus eius fieri martires sperant. Quibus sancti uiri uoce nunc dicitur: Auro locus est in quo conflatur. Nā iuxta hoc quod iam, & ante nos dictum est, quisquis extra unitatem Ecclesiæ patitur, pœnas pati potest, martyr fieri non potest: quia auro locus est in quo cōflatur. Quid itaque ad hæc hęretici dicitis? Conflari per afflictionem carnis, uel etiam per martyrium uultis: sed locum in quo debeatis conflari, nescitis. Audite quid sancti prędicatoris uoce dicitur: Auro locus est in quo cōflatur. Hunc ergo conflationis locum quęrite, hanc fornacem qua aurum apte purgari ualeat inuenite. Vna est Ecclesia in qua qui conflari uoluerint, ab omni etiam poterit peccatorum sorde purgari. Si quid pro Deo amaritudinis, si quid tribulationis extra hanc positi sustinetis, incendi potestis tātummodo, nō purgari. Dicat Hieremias, dicat quomodo cōflationis vestrę ignis omni virtute sit vacuus: Frustra conflauit conflator. Malitię enim eorum non sunt consumptę. Ecce ignis exterius conflans, & durę possionis admouet pœnā, & tamen erroris non excoquit culpam, & tormēta crudelium dat pœnarum, & bonorum non facit incrementa meritorum. Huius etiam conflationis ignis qui extra catholicam toleratur Ecclesiam, quam nullius omnino virtutis sit, Paulus apostolus insinuat, dicens: Si tradidero corpus meum ita ut ardeant, charitatem

Libri sacri sunt quasi uenæ argenti.

1. Tim. 6.

Psal. 11

Hier. 6.

1. Cor. 13

tatem autem non habeam, nihil mihi A 15 prodest. Ad quippe praua de Deo sentiunt, alij recta de authore tenent: sed vnitatem cum fratribus non tenent. Illi errore fidei, isti verò schismatis perpetratione diuisi sunt. Vnde & in ipsa prima parte decalogi vtrarunque partium culpæ reprimuntur, cũ diuina voce dicitur: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Atque mox subditur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. (Deut. 6.) Qui enim de Deo peruersa sentit, liquet profectò quia Deum non diligit. Qui uerò de Deo recta sentiens, à sanctæ Ecclesiæ vnitate diuisus est, constat quia proximum non amat, quem habere socium recusat. B Quisquis ergo ab hac vnitate matris Ecclesiæ siue per hæresin de Deo peruersa sentiẽdo, seu errore schismatis ꝓximum non diligendo diuiditur, charitatis huius gratia priuatur: de qua hoc quod præmisimus, Paulus dicit: Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi ꝓdest: ac si aperta voce diceret: Extra locũ suum conflationis mihi ignis adhibitus C tormento me cruciat, mundatione non purgat. Hunc omnes sanctæ pacis amatores, summo studio locum quærunt, hunc quærentes inueniunt, hunc inuenientes tenent: scientes, peccatorum remissio vel vbi vel quando vel qualibus detur. Vbi quippe, nisi in Ecclesiæ matris sinu? Quando, nisi ante venturi exitus diẽ? Quia ecce nunc tẽpus acceptabile, ecce nunc dies salutis: (2. Cor. 6.) &, Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum propè est. (Esai. 55.) Qualibus, nisi con- D uersis, qui ad paruulorum imitationem magistra humilitate formantur? quibus dicitur: Sinite paruulos uenire ad me, talium enim est regnum cœlorum. (Mat. 19.) &, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, nõ intrabitis in regnum cœlorum. (Mat. 18.)

Quòd reprobi dum seruos Dei præditos virtutibus vident: quia de præsentibus non possunt, de præteritis eos accusant. Cap. XV.

QVia ergo non nisi in catholica Ecclesia veri martyres fiunt, dicitur, rectè: Auro locus est in quo conflatur. quia nõ clarescet anima in fulgore æternæ pulchritudini: nisi, (ut ita dicam,) prius hic arserit in officina charitatis. Pensandum præterea est ꝙ occulto cõsilio omnipotens Deus quosdam ab ipsis exordijs suis innocentes custodiens, vsq; ad virtutum prouehit culmen: vt ætate crescente, simul in eis proficiat & annorum numerositas, & celsitudo meritorũ. Alios verò in exordijs suis deserens scaturientibus vitijs, ire per abruta permittit: Plerunque tamẽ ẽt eos respicit, & ad sequendum se, sancti amoris igne succẽdit: atq; inolitas in eorum cordibus prurigines vitiorum vertit in feruorem virtutum, & eo magis ignescunt ad desiderium requirẽdę pietatis Dei, quo magis erubescunt memoriam iniquitatis suæ: sicut sæpe contigit, vt in pugnæ certamine miles ante ducis sui oculos constitutus, hostili virtuti turpiter cedat, & eneruiter præbens terga feriatur: qui tamen hoc ipsum qđ turpiter cessit erubescens ante ducis oculos, maiores ex ipsa verecundia vires sumit: tantaque post fortia exercet, quantis & pręsentem gloriam virtutis peragat: & præteritę ignominiã debilitatis tegat. Sic ergo nonnunquam quidã in Dei seruitio ex anteacta acrius debilitate roborantur, eosque ad custodienda mandata & futurorum trahit desiderium, & impellit memoria præteritorum: vt hinc ad ventura amor prouocet, illinc de præteritis verecundia instiget. Quos tamen aduersarij Ecclesiæ dũ summis pręditos virtutibus viderint, eisque in præsenti vita vnde derogent, quia inuenire nequaquam possunt, accusare illos de præteritis moliuntur, sicut Moysen nostrum Manichęus impetit, in quo sequentiũ uirtutũ gratiam, transacti homicidij conatur culpa fœdare: In quo non attendit postmodum quàm patiens ad sustinendum, sed prius quam pręceps

ad

ad feriendum fuerit. Talibus ergo aduer A sarijs beatus Iob subtilissima consideratione obuians, postquam dixit: Habet argentum venarum suarum principia, & auro locus est, in quo conflatur, aptè subditur:

Quòd contemni non debeat, qui se à terrenis occasionibus separauit. Cap. XVI.

Ferrum de terra tollitur. Solent hæretici de iustitiæ suæ contra nos elatione gloriari, atque opera sua ostentationis inflatione iactare: nosq; iniquos, B vt diximus, aut eẽ aut fuisse criminãtur. Per humillimam ergo confessionem & veracem defensionem contra eos vir sanctus loquitur, dicens: Ferrum de terra tollitur: ac si apertè dicat: Fortes uiri q acutissimis linguarum gladijs in hac acie defendendę fidei ferrum fiunt, aliquando terra in infimis actionibus fuerunt. Peccanti quippe homini dictum est: Terra es, & in terram ibis. Sed de terra ferrum tollitur, cum fortis propugnator Ecclesiæ, à terrena quam prius tenuit, actione C separatur. Non ergo in eo debet despici quicquid fuit, qui iam cœpit esse, quod non fuit. An non Matthæus in terra inuentus est, qui terrenis negocijs implicatus telonij vsibus seruiebat? Sed de terra sublatus in fortitudinem ferri conualuit: cuius videlicet lingua quasi acutissimo gladio, Euangelij administratione Dominus infidelium corda transfixit, & qui infirmus prius despectusq; fuerat per terrena negocia, fortis postmodum factus est ad cœlestia prędicamenta. Vnde adhuc subiungitur:

Gen. 3.

Quòd corda dura cum diuini amoris igne tacta fuerint, liquefiunt, & quæ credere noluerunt, prædicare incipiunt. Cap. XVII.

Et lapis solutus calore, in æs uertitur. Tũc lapis calore soluitur, cum cor durũ, atque à diuini amoris igne frigidum, eodem diuini amoris igne tangitur, & in feruore spiritus liquatur: vt ad sequẽtem vitam desideriorũ æstu ardeat, quã prius audiens, insensibilis manebat. Ex quo ardore scilicet & emollitur ad amorẽ, & roboratur ad operationem: vt sicut prius durus fuerat: in amore seculi, ita se postmodũ fortẽ exerat in amore Dei, & quod antè audire renuebat, iam & credere & prædicare incipiat. Lapis ergo solutus calore, in ęs vertitur: quia dura mẽs superni amoris igne liquefacta, ad uerã fortitudinẽ commutatur: ut peccator q prius insensibilis extiterat, postmodũ & per authoritatem fortis, & per prædicationem sonorus fiat. Quod bene per Esaiam dicitur: Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem. Fortitudinem mutamus, cum conuersi tãta uirtute pręsens seculum fugimus, quanta hoc antè quęrebamus. Quia autem malè ab aduersarijs catholicorum moribus anteacta uita reputatur, rectè subditur: *Tempus posuit tenebris, & uniuersorum finem ipse considerat*. Ipse posuit tempus tenebris, iniquis uidelicet modũ, quo iniqui esse desistant. Vnde eis per Apostolum dicitur: Eratis aliquando tenebrę, nunc autem lux in domino. Sicut alijs quoque discipulis idem doctor egregius dicit: Nox pręcessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamus nos arma lucis: sic ut in die honestè ambulemus. Vnde & in Cãticis canticorum Ecclesia veniente dicitur: Quę est ista quę progreditur quasi aurora cõsurgens? Aptè n. Ecclesia Aurorę comparata describitur: quę per cognitionem fidei, à peccatorum suorũ tenebris in clara luce iustitię commutatur. Tempus ergo posuit tenebris, & uniuersorũ finẽ ipse considerat. Vniuersorum nomine, & electos voluit, & reprobos cõprehendi. Nam bona faciens & ordinans, D Deus, mala verò non faciens, sed ab iniquis facta ne inordinatè eueniant, ipse disponens, cõsiderat uniuersorum finẽ, & patiẽter tolerat omnia, atq; intuetur electorum terminum, quòd ex malo mutentur ad bonum. Intuetur etiam reproborum finẽ, quòd de malo opere dignũ se trahantur ad supplicium. Vidit finem persequentis Sauli, quo prostratus diceret: Dñe, quid me uis facere? Vidit finem quasi obsequẽtis discipuli, quòd pro cõmisso scelere guttur làqueo stringeret, seq; & peccãtem puniret. & deterius puniendo

Esa. 40.

Ephes. 5.

Rom. 13.

Cant. 6.

Vniuersorum finẽ Deus cõsiderat.

Act. 9.

riendo reciperet. Vidit Niniuitas delinquentes, sed cõsiderauit finẽ delinquentiũ pœnitẽtia correctorũ. Vidit quoq; Sodomam delinquentem, sed considerauit finem ardoris luxuriæ, ignem gehennæ. Vidit gentilitatis finem, quod possessa iniquitatum tenebris, quandoq; fidei luce clarescceret. Vidit etiam Iudeæ terminum, quod ab ea luce fidei quã tenebat, obduratæ perfidiæ se tenebris cæcaret. Vnde adhuc congruè subditur:

Quod inter sanctos & reprobos ignis diuinus in iudicio diuidet. *Cap. XVIII.*

Lapidem quoque caliginis & vmbrã mortis diuidit torrens à populo peregrinante. Quid durus ille perfidia Iudæorum populus, qui authorem uitæ per fidem uidere noluit, quem per prophetiam prædixit, nisi lapis caliginis fuit: quia & crudelitate durus extitit, & infidelitate nebulosus? Qui alio quoque vocabulo vmbra mortis dicitur. Vmbra quippe talis exprimitur, qualis eius rei de qua trahitur, fuerint lineamenta. Quis autem mortis nomine, nisi diabolus uocatur?
Apoc. 6. De quo per quõdam ministri sui significationem dicitur: Et nomen illi mors. Cuius ille populus vmbra extitit: quia iniquitatem illius sequẽs, eius in se imaginem expressit. Quid verò torrentis nomine, nisi ille à conspectu tremendi iudicis per vltimum examen egrediens, atq; electos & reprobos diuidens ignis vocatur? vnde per prophetã dicitur: Fluuius
Dan. 7. igneus rapidusq; egrediebatur à facie eius.

Quod Iudæa quæ apud se panem legis habuerat, & quæ regibus claruerat & prophetis, quasi sapphiris & glebis aureis: quia mortem & resurrectionem Christi credere noluit, igne inuidiæ succensa, funditus perijt. *Caput XIX.*

18 Quis autem in hoc mundo peregrinatur populus, nisi qui ad sortẽ electorũ currẽs, habere se patriã nouit in cœlestibus, & tanto magis se illic sperat inuenire propria, quanto hic cuncta quę prætereunt, esse à se deputat aliena? Peregrinus itaq; est populus, omnium numerus electorũ qui hanc vitam quoddã sibi exiliũ deputãtes, ad supernã patriã tota cordis intentione suspirant, de quibus Paulus dicit: Confitentes quia Heb. 11. peregrini & hospites sunt super terrã. Qui enim hæc dicunt, significant se patriã inquirere. Hanc peregrinationẽ idẽ quoq; Apostolus tolerabat, cũ diceret: Dum sumus in corpore, peregrinamur à 2. Cor. 5. Domino. Per fidem enim ambulamus & non per speciem. Huius peregrinationis ęrumnã satagebat euadere, cum dicebat: Desideriũ habeo dissolui, & cum Christo esse. Et rursum: Mihi viuere Christus est, Phil. 1. & mori lucrũ. Huius peregrinationis põdus graue sentiebat Psalmista, cũ diceret: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est: habitaui cũ habitantibus Cedar, Ps. 119. multũ incola fuit anima mea. Ab hac eripi quantocyus anhelabat, cum supernis desiderijs flagrans diceret: Sitiuit anima Ps. 141 mea ad Deũ fontẽ uiuũ, quando ueniam & apparebo ante faciẽ Dei? Sed hoc desideriũ nesciunt, qui cor in terrenis voluptatibus defigũt. Dũ enim sola quę sunt visibilia diligunt, profectò inuisibilia vel si credũt esse, nõ diligũt: quia dũ nimis se exteriꝰ sequũtur, etiã mẽte carnales fiũt. Simul enim in hac vita vterque populus currit, sed non simul ad perpetua peruenit: quia lapidẽ caliginis & umbrã mortis diuidit torrens à populo peregrinante, ac si apertè dicat: Eos quos modo uel infidelitas excæcat, uel crudelitas obdurat: flammarũ fluuius à conspectu ęterni iudicis exiens, ab electorũ tunc populo separat: ut tũc à bonis ignis districti examinis diuidat, quos tunc in suis cõcupiscentijs tenebræ uitiorum excæcãt. Põt fortasse in torrentis nomine, ipsa irrigatio sanctæ prædicationis intelligi: iuxta id quod per Salomonem dr: Oculum qui Prou. 30 subsannat patrẽ, & q despicit partũ matris suæ, effodiant illum corui de torrẽtibus. Peruersi quippe dum diuina iudicia reprehendunt, subsannãt patrem. Et quilibet heretici dũ prædicationẽ sanctę Ecclesiæ, fœcunditatemq; illius deridendo contemnunt, quid aliud quam partum matris despiciunt? Quam non immeritò eorũ quoq; matrẽ dicimꝰ, q de

ipsa exeunt qui contra ipsam loquūtur: A
1.Ioan.2 Ioanne attestante, qui ait: A nobis exie
runt, sed non erant ex nobis. Nam si
fuissent ex nobis, mansissent vtique nobi
scū. Corui verò de torrentibus veniunt,
cum prædicatores viri ad defensionem
sanctæ Ecclesię, à sacrorū librorum fluen
tis procedunt. Qui etiam rectè corui vo-
cati sunt: quia nequaquam de iustitię lu-
ce superbiunt, sed per humilitatis gratiā
peccatorum in se nigredinem confiten-
tur. Vnde etiam ab electorum Ecclesia di-
citur: Nigra sum, sed formosa. Et Ioan-
Canti. 1. nes ait: Si dixerimus, quia peccatum non
1.Ioan.1 habemus, nosipsos seducimus. Qui vide-
licet corui subsannātis oculum effodiūt:
quia prauorum ac pertinacium hominū
intentionē vincunt. Ex hoc itaque testi-
monio si hic quoq; torrens prædicatio
debet intelligi, lapidem caliginis & vm-
bram mortis diuidit torrens à populo
peregrinante: quia sanctorum præ-
dicatio obduratas mentes reproborum
deserit, & ad pia humilium se corda con
uertit. Vnde adhuc subditur: *Eos quos
oblitus est pes egentis hominis, & inuios.*
Quis hoc loco alius accipitur egens ho-
mo, nisi ille de quo per Paulum dicitur:
19 Qui propter nos egenus factus est, cum
2.Cor.8. diues esset? Cuius videlicet egentis homi
nis pedes, sancti prædicatores fuerunt, p
quorum præsentiā gentilitatē circūiens
mundum perambulauit vniuersum. De
quibus per prophetam dicitur: Et inam-
bulabo in eis. An pes eius non erat, qui tē
Ephes.6. tus in compedibus dicebat: Pro quo lega
tione fungor in catena? Sed eorum qui
vmbra mortis & lapis caliginis extite-
runt, pes hominis egentis oblitus est:
quia in ipso initio nascentis Ecclesiæ, dū
sancti Apostoli cœlorum regnum Iudeę
prædicare voluissent: videntes ꝙ eis ni-
hil omnino proficerent, ad prædicādum
gentibus defluxerunt, sicut ipsi in suis
Act.13. actibus dicūt: Vobis oportebat primum
loqui verbum Dei, sed quoniam repelli-
tis illud, & indignos vos iudicatis ęter-
nę vitæ, ecce conuertimur ad gentes. De
Psal.45. quibus & per Psalmistam dicitur: Trans-
ferentur mōtes in cor maris: quia repul-
si sunt à Iudæa Apostoli, in hoc gentilita
tis salum translati sunt. Qui sunt ergo
qui immēsa duritia pro obscuritate cor
dis, quasi quidam lapis caliginis, & vm
bra mortis à peregrinante sanctorū po-
pulo diuiduntur, nisi hi quos pes egen-
tis hominis est oblitus: id est, quos præ-
dicatores Dñi, videlicet per humilitatē
pauperis, pro superbiæ suę tumore reli
querunt, eorumq; oīno obliti sunt, dū
prædicationis suę semina ad solā fructifi
cationem gentium transtulerunt? Quos
rectè quoq; & inuios vocat: qui dū in in
fidelitate sua obdurati sūt, verbis vitę ad
cor viā pbere noluerūt. Sed Iudæa hæc q
B sic obduruit, vel qualis dudū fuerit, vel
quid post ptulerit, audiamus. Sequitur:
*Terra de qua oriebatur panis, in loco suo igne
subuersa est.* Panem Iudea dare consueue
rat, quæ legis verba proferebat. Quā vi-
delicet legem, quia intelligere iam repro
biatq; explanare non poterant, prophe
ta Hieremias in lamētis deplorat, dicēs:
Paruuli petierūt panē, & q frāgeret eis, Tren.4.
nō erat. Sed hæc terra in loco suo igne
subuersa est: quia fidelium signa conspi-
ciens, inuidię se face concremauit. Quia
enim semper inuidia de superbia nasci
solet, in loco suo igne perijt: quę idcir-
C co arsit inuidia, quia superbiam non re
liquit. Terra ergo quæ prius panem ha
buit, post igne subuersa est: quoniam sy
nagoga quæ mandata Dei per legem p
tulit, nascentem Ecclesiam persequens
inuidiæ se igne cōsumpsit. An non ęmu
lationis suę facibus ardebat, cum redem-
ptoris nostri signa cōspiciens, per quos-
dā suos diceret: Quid facimus, quia hic Ioan.11.
homo multa signa facit: vel certè, Vide-
tis quia nihil proficimus? ecce totus mū-
dus post eum vadit? Videbant vnde con
D uerti debuerant, atque exinde peruer-
uersiores fiebant, Quęrebāt extinguere,
quem cernebant mortuos viuificare. In
ore tenebant legem, sed legis perseque-
bātur authorem. Terra ergo de qua orie
batur panis, in loco suo igne subuersa
est: quia Iudæa in semetipsa & prius ha-
buit legē quæ reficeret, & post inuidiam
quę cocremaret. De cuius adhuc descri-
ptione subiungitur: *Locus sapphiri la-
pides eius, & glebæ illius aurum.* Au-

get reatum culpæ sequentis, præconium A gloriæ præcedentis. Nã uniuscuiusque casus tanto maioris est criminis, quanto priusquam caderet, maioris potuit esse virtutis. Dicatur ergo de Iudæa, dicatur quid fuerit, & pręcedẽtium magnitudo virtutum crescat ad cumulum sequẽtiũ delictorum. Locus sapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Quid enim hoc loco per lapides, nisi sanctorum ac fortiũ mentes accipimus? In Scriptura etenim sacra aliquãdo lapides in malo, aliqñ verò in bono accipi solent. Nã cũ lapis pro insensibilitate ponitur, dura per lapides corda signantur.
Matt. 3. Vnde & per Ioannem dr: Potens est Deus de lapidibus istis susci tare filios Abrahę. Qui videlicet nomine lapidum corda gentilium designat, dura tunc atq; insensibilia per infidelitatem.
Ezec. 11 Et per prophetam Dñs pollicetur dicens: Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Rursum per lapides, mentes fortium designari solẽt.
1. Pet. 2. Vnde & per Petrum sanctis dr: Et vos tã quam lapides viui super ædificamini domus spiritales. Et per prophetam Dominus venienti ecclesiæ pollicetur, dicens:
Esai. 54. Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos & fundabo te in sapphiris, & ponã iaspidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles, vniuersos filios tuos doctos à Domino. Strauit nanq; in illa per odinem lapides: quia in ea sanctas animas meritorũ diuersitate distrinxit. Fũdauit eam in sapphiris, qui scilicet lapides, coloris aeri in se similitudinem tenent: quia robur Ecclsiæ in animabus cœlestia appetentibus solidatur. Et quoniam iaspis uiridis est coloris, iaspidem propugnacula eius posuit: quia illi contra aduersarios pro sanctæ Ecclesiæ defensione obiecti sunt, qui internis desiderijs virentes, nulla temporis reproba ariditate marescunt. Portas verò eius posuit in lapides sculptos. Hi quippe portæ sunt Ecclesiæ, per quorum uitam atque doctrinam intrat in eam multitudo credentium. Qui pro eo etiam quod magnis operibus pollẽt, & id quod loquentes asserunt, uiuentes ostendunt, non puri, sed sculpti lapides esse memorantur. In quorum enim vita recta operatio cernitur, quasi in eisdem ipsis exprimitur, quod egerunt. Vbi oẽm quoq; sanctorũ numerum generali collectione concludens, subdidit: Omnes terminos tuos in lapides desiderabiles. Et tanquam si audientes ista peteremus, vt hos lapides quos diceret, indicaret, adiunxit dicens: Vniuersos filios tuos doctos à Domino. Quia igitur de Iudæa nunquam sanctæ animæ quę cœlestem vitam ducerent, defuerunt: dici- B tur: Locus sapphiri lapides eius. Et quia magna vitæ ac sapientiæ claritate per fidem fulsit, adiungitur: Et glebę illius aurum. Quid per glebas, nisi collectiones singulorum ordinem ac multitudines designantur? Glebæ autem ex humore & puluere constringuntur. Omnes ergo q rore gratię infusi, ex mortis debito se puluerem esse veraci cognitione cõfessi sunt, dum vitæ virtute clarescerent, quasi aureæ in illa glebæ iacuerunt. Glebas hęc terra habuit in prophetis, glebas in C doctoribus, glebas in patribus antiquis, qui magna se infusione gratię in professionis & operis vnanimitate tenuerunt. Dicat ergo: Et glebæ illius aurum, quia in ea multitudo spiritalium tanto maioris virtute claruit, quãto se in Deũ ac proximum maiori vnanimitate constrinxit. Sed hoc aurum perfidiæ est postmodum tenebris obscuratũ. Cuius profectò nigredinem Hieremias propheta intuẽs deplorat, dicens: Quomodo obscu- Thren. 4
ratum est aurum, mutatus est calor optimus? Aurum nanque obscuratum est: D quia in eis antiquus ille fidei atq; innocentię splendor, irruente perfidia, malitiæ se noctè fuscaui. Quia igitur quid fuit, audiuimus: locus scilicet sapphiri lapides eius, & glebę illius aurum: nunc iã dilectus ille Deo populus, cur tanta hęc bona perdiderit, audiamus: Sequitur: *Semitam ignorauit auis, nec intuitus est oculos vulturis.* Quis hoc loco auis nomi- 12
ne, nisi ille signatur, qui corpus carneum quod assumpsit, ascendendo ad ęthera librauit? Qui aptè quoque etiam vulturis appellatione exprimitur. Vultur quippe

dum volat, si iacens cadauer conspicit, A ad esum se cadaueris deponit, & plerunque sic in morte capitur, dũ ad mortuũ animal de summis venit. Rectè ergo mediator Dei & hominum, redemptor noster vulturis appellatione signatur, qui manens in altitudine diuinitatis suæ, quasi quodam volatu sublimi cadauer mortalitatis nostræ cõspexit in infimis, & sese de cœlestibus ad ima submisit. Fieri quipppe propter nos homo dignatus est, & dum mortuum animal petijt, mortem apud nos quis apud se errat immortalis, inuenit. Sed huius vulturis oculus B fuit ipsa intentio nostræ resurrectionis: quia ipse ad triduũ mortuus, ab æterna nos morte liberauit. Ille ergo perfidus Iudææ populus mortalem vidit, sed quõ morte sua nostram mortem destrueret, minimè attendit. Cõspexit quidem vulturem, sed oculos vulturis non aspexit. Qui dũ humilitatis eius vias quibus nos ad alta subleuauit, considerare noluit, semitam auis ignorauit. Neq; enim pensare studuit, ꝙ eius nos humilitas leuaret ad cęlestia. & mortis eius intentio reformaret ad vitam. Semitam igitur ignorauit auis, nec intuitus est oculus vulturis: quia etsi vidit eum quem in morte tenuit, videre noluit quanta vitæ nostræ gloria de eius morte sequeretur. Vnde & ad crudelitatem quoque persecutionis exarsit, verba vitæ recipere renuit: prædicatores regni cœlorum prohibendo, sæuiendo, terrẽdo repulit. Qui scilicet repulsi Iudæam ad quam missi fuerat deserentes, in gentilitatis collectionem dispersi sunt. Vnde adhuc subditur:

Quòd Apostolis & successoribus eorum quasi Ecclesiasticis negociatoribus à Iudæa repulsis ad gentes, quasi silices duros, manus prædicationis conuersa est. *Cap.* XX.

NOn calcauerunt eam filij institorum, nec pertransiuit per eam leæna. Iu cunctis Latinis codicibus institores positos reperimus, in Græcis verò negociatores inuenim⁹. Ex qua re colligi valet, ꝙ hoc in loco pro negociatoribus institores, scriptores ignorando posuerunt. Institores. n. negociatores dicimus, pro eo qđ exercendo operi insistunt. Sed vterq; sermo licet in voce dissonet in intellectu nõ discrepat: quia oẽs qui fideliũ mores instituunt, spiritale negocium gerunt: vt cum prædicationem suis auditoribus præbent, ab eis fidem & opera recta percipiant, sicut de sancta Ecclesia scriptum est: Sindonem fecit, & uendidit: de qua *Prou. 31* & paulo post illic dicitur: Vidit quòd bona est negociatio eius. Qui hoc loco institores, nisi prophetæ sancti vocati sunt q synagogæ mores ad fidẽ instituere curauerunt prophetando? Quorum nimirum filij, sancti Apostoli nuncupantur, qui vt Deum hominem crederent, ad eãdem fidem ex eorum sunt prędicatione gnerati. De quibus Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: Pro patribus tuis nati sunt *Psal. 44* tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Sed quia repulsi Apostoli ad synagogæ finibus sunt egressi rectè nunc dicitur: Non calcauerunt eam filij institorum. Calcarent quippe eam institorum filij, si prædicatores sancti eiusdẽ C synagogæ vitia eaele virtutis p̃mererẽt. Si autem institores eosdem sanctæ Ecclesię prædicatores accipimus: institorum filios, pastores & doctores, qui Apostolorum vitam secuti sunt, nil obstat intelligi. Qui synagogam minimè calcauerunt: quia dum eorum patres, id est, Apostoli ab illa repulsi sunt, ipsi quoque ab eius vocatione cessauerunt. Per quam *29* videlicet synagogam leæna non pertrãsijt: quia sancta Ecclesia collectioni gentium dedita, nequaquam sese ad illum Iudææ populum diutius occupauit. Rectè autem Ecclesia leæna nuncupatur: *Quia leæna nũcupatur.* quia malè viuentes in vitijs, ore sanctæ D prædicationis interficit. Vnde & ipsi primo pastori quasi huius leænæ ori dicitur: Macta & manduca, Quòd mactatur *Act. 10* quippe, à vita occiditur: id verò quod comeditur, in comedentis corpore commutatur. Macta ergo & manduca dicitur, id est, à peccato eos in quo viuunt interfice: & à teipsis illos in tua membra conuerte. Et quia hęc Ecclesia corpus est Domini: ipse etiã Dñs Iacob voce leo vocatur ex se, leęna vocatur ex corpore dũ

ei sub

ei sub Iudæ specie dicitur: Ad prædã fili A
9. mi ascendisti, requiescens accubui-
sti ut leo, & quasi leæna. Quis suscitabit
eum? Hæc igitur leæna nequaquam dici
tur: quia per Iudæam transijt, sed non
pertransijt. Apostolis nanque prędican-
tibus prius ex illa tria milia, postmodum
quinq; milia crediderunt. Ecclesia itaq;
per synagogam transijt, sed non pertrã
sijt: quia ex illa ad fidem paucos rapuit,
sed tñ illũ infidelem populum à perfidia
funditus non extinxit. Sed quod sæpe iã
diximus, repulsa ab infidelitate Iudæo- B
rum, deflexit ad vocationem gentium.
Vnde adhuc de eadem leæna dicitur: *Ad
silicem extendit manum suam, subuertit à ra
dicibus montes.* Manum quippe ad sili-
cem extendit: quia ad duritiam gen-
tium suæ brachiũ prædicationis misit.
Vnde & idem beatus Iob passionis suę
historiã pręsciens gentibus innotescẽdã,
Iob. 19. dicit: Scribantur hæc stilo ferreo in plum
bi lamina, vel certe sculpantur in silice.
Quid vero hoc in loco montes nisi hu-
ius seculi potẽtes accipimus, qui pro ter
rena substantia in altum tument? De q- C
Ps. 143. bus Psalmista ait: Tange mõtes, & fumi-
gabunt. Sed mõtes à radicibus sunt euer
si: quia p̃dicante sancta ecclesia, summæ
huius seculi potestates in adoratum om-
nipotentis Dei ab intima cogitatione ce
ciderunt. Radices n. montium cogitatio
nes sunt intimę superborum. Et à radici
bus montes cadunt: quia ad colendum
Deum, potestates seculi ab imis cogita-
tionibus prosternuntur. Rectè etenim
p radicẽ cogitatio occulta signatur: quia
p hoc quod intus non cernitur, erumpit
qd videatur foris. Vnde & in bonã partẽ D
Esa. 37. per prophetam dicitur: Mittet id quod
saluatum fuerit de domo Iuda, & quod
reliquum est, mittet radicem deorsum,
& faciet fructum sursum: ac si apertè di-
ceretur: In imis cogitatio nascitur, vt in
summis retributio reddatur. Dicat ergo:
Ad silicem extendit manum suam, sub-
uertit a radicib. montes: quia dum du-
ritiam gẽtium sancta prędicatio petijt,
superborum altitudinem funditùs stra-
uit. Quia vero eos quos a cogitationib.
terrenis euacuat, donis cœlestib. replet,

& quos infimis curis exhaurit, supernis
rigat fluentis, mox subditur: *In petris ri-
uos excidit.* id est, In duris gentilium cor-
dibus fluuios p̃dicationis aperuit, sicut p
prophetam quoque de irriganda dicitur
ariditate gentiliũ: Posuit desertũ in sta- Ps. 106.
gna aquarũ, & terrem sine aqua in exi-
tus aquarũ. Atq; in Euangelio promittit
Dñs, dicens: Qui credit in me, sicut dicit Ioan. 7.
Scriptura, flumina aquę viuę de uentre
eius fluent. Quod promissum tunc au-
diuimus, etiam nũc completũ videmus,
Ecce enim in sanctis prędicatoribus, &
non ex Iudęa progenitis, per cunctam
Ecclesiam in toto orbe diffusam, fluen-
ta cœlestium mandatorum vbertim ma-
nant ore gentilium. Quia enim in pe-
tris riuos aperuit, ex duris quoque cor-
dibus fluuius sanctę prędicationis ema-
nauit. Sequitur: *Et omne preciosum vi-
dit oculus eius.* Sciendum magnopere
est: quia tanto vnaquęque anima fit
preciosior ante oculos Dei, quanto prę
amore veritatis despectior fuerit ante
oculos suos. Hinc ad Saul dicitur: Non- 1. Re. 15
ne cùm paruulus esses in oculis tuis, ca-
put te constitui in tribubus Israel? ac si
apertè diceret: Magnus mihi fuisti, quia
despectus tibi: sed nunc quia magnus ti-
bi es, factus es despectus mihi. Vnde &
per prophetam dicitur: Vę qui sapientes Esa. 5.
estis in oculis uestris, & coram vobismet
ipsis prudentes. Tanto ergo fit quisque
uilior Deo, quanto preciosior sibi: tanto
preciosior Deo quãto propter eũ vilior
sibi: quia humilia respicit, & alta à lõgè Ps. 137.
cognoscit. Omne itaq; preciosum vidit 23
oculus eius. In criptura sacra uidere Videre
Dei, aliquando pro eligere ponitur, sicut dei i scri-
in Euangelio scriptũ est: Cùm esses sub ptura qd
ficu, uidi te: idest, positum te sub umbra sit.
legis elegi. Vidit ergo preciosum: quia Ioan. 1.
humilia elegit: Infirma enim mundi ele- 1. Cor. 1.
git Deus, ut confunderet fortia. Vidit
preciosum, cùm humanam animam de
se abiectam sapientiæ gratię suę illustra
tione respexit. De qua uidelicet anima
per prophetã dicitur: Si separaueris pre- Hier. 15.
ciosum a uili, quasi os meũ eris. Vilis.
quippe Deo est mũdus presens, preciosa
uero ei est anima humana. Qui ergo pre

ciosum à vili separat, quasi os Domini A vocatur: quia per eum Deus verba sua exerit, qui ab amore præsentis seculi, loquendo quę potest, humanam animam euellit. Et quia testamenti noui doctores ad hoc vsque perducti sunt, vt occultas quoque allegoriarum caligines in veteri testamento rimētur, rectè subditur:

Quòd populus Christianus, in fluuijs legis & prophetarum, reuelante Christo, scrutatus sit profundos intellectus, & produxerit in lucem quæ Moyses velata facie absconderat. Cap. XXI. B

PRofunda quoque fluuiorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem. Quid nanq; hic aliud flumina, nisi antiquorū patrū dicta nuncupantur? Quis enim pēsare sufficiat, q̃ vehemēs fluuius dum legē conderet, ex pectore Moysi erupit? q̃ vehemens fluuius ex Dauid corde defluxit? quàta à Salomonis ore atq; omnium prophetarū fluminum fluenta manarūt? Sed horum fluminū Iudæa speciē tenuit, dū literæ superficiem seruans, eorū profunda nesciuit. Nos verò qui veniente C dn̄o in eius interna spiritalia quærimus, eorū profunda rimamur. Quod ipse dn̄s facere dr̄: quia id nos ipso donante ꝑualemus. Per nos ergo, qui nō literā q̃ occidit, sed spiritū q̃ viuificat, sequimur: profunda fluuiorum dn̄s scrutatur, & abscōdita in lucē producit: q̃a dicta legis quæ caligosa nimis historia obscurat, nunc expositio spiritalis illuminat. Vnde & lo-

Mat. 10. quens in parabolis per Euangelium veritas discipulis præcepit dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis prædicate super tecta. D Apertè nanque dicta exponentium, fecerunt nobis esse iam conspicuas sententias antiquorum patrum. Vnde Esaias propheta plana sanctæ Ecclesiæ expositionis verba conspiciens, & non allegoriarum tenebris obscura, exclamauit di-

Esa. 33. cēs: Locus fluuiorū riui latissimi & patētes. Testamenti.n. veteris dicta quasi angusti & clausi riui fuerant, qui immensas scientiæ suæ sententias collectione obscurissima constringebant. At contrà doctrina sanctæ Ecclesiæ riui & lati & patētes sunt: q̃a eius dicta & inuenientibus multa sunt, & quærentibus plana: Ait ergo: Profunda fluuiorū scrutatus est, & abscōdita ꝑduxit in lucē. Quia dū suis expositorib. intelligētiæ spiritū infudit, antiquas ꝓphetātiū obscuritates aperuit. Et hoc iā sancta Ecclesia ꝑ spiritum agnoscit, qđ synagoga prius ꝑ literam intelli-

gere oīno nō valuit. Vnde & Moyses cū Exo. 34 populo loqueretur, faciem uelabat: vt videlicet designaret q̄ ille Iudæorū populus legis verba cognosceret, sed eiusdem claritatem legis omnimodo nō videret.

Vnde rectè per Paulum dicitur: Vsq; in 2. Cor. 3. hodiernū enim diem cum legitur Moyses, velamen est positum super cor eorū. Sed quia dicta Dei nullatenus sine eius sapientia penetrantur: nisi enim qui spiritū eius acceperit, eius nullo modo verba cognoscit: sanctus vir de inuestigāda eadē Dei sapientia verba subiūgit dicēs:

Quòd nihil Deo dignè recompensari potest, cuius gratia est, quòd inuentus à nobis, & q̄ passus est pro nobis. Cap. XXII.

SApientia verò vbi inuenitur, & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentiū. Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecū. Non dabitur aurum obryzū pro ea, nec appendetur argentū in cōmutatione eius. Notandū prius est, q̄ duo sibi ꝓposuit & duo subdidit respōdendo. Ad id nanq; qđ superius dixit: Sapientia verò vbi inuenitur, & quis est locus intelligētiæ? isto versu respondit: Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Nō est mecū. Ad id verò q̄ dixerat: Nescit homo precium eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentium: inferiorem versum reddidit, dicens: Non dabitur aurum obryzum pro ea, nec appendetur argentum in commutatione eius. Ad vtranq; ergo respondit, sed augendo quod obiecerat, non soluendo. Cùm sapientiæ nāque locum quæreret, ac deinde inferius responderet, Abyssus dicit, nō est in me, non vbi esset, sed vbi nō esset, indicauit. Rursus cum ab homine eius preciū diceret

ret ignorari, atque ad hoc inferius redde A ret, Non dabitur aurum obryzũ pro ea: non quid esset eius precium, sed quid nõ esset, ostendit. Cunctis autem liquet, quod neq; hęc humana sapientia vel teneri lo co vel emi diuitijs potest. Sed vir sanctus mysticis sensibus plenus, ad alia nos intelligenda transmittit, vt non creatam sed creantem sapientiam requiramus. Nam nisi in verbis istis allegoriarum secreta, timemur, ea vtique quæ sequuntur, omnino sunt, digna despectu, si ex so la historica, narratione pensentur. Paulo post nanq; dicit: Non adęquabitur ei au B rum vel vitrum. Et cùm, sicut nouimus, vitrum longè atq; dissimiliter auro sit vi lius: cur post auri nomen, metali vtique preciosi pro immensa laude vitrum quo quedixit sapientiæ, non ęquari? Ipsa er go literæ difficultate compellimur, vt ad sentẽtias horum verborum mysticas vigilemus. Vir itaq; sanctus quam sapientiam contemplatur, nisi eam de qua Pau

1. Cor. 1. lus apostolus dicit: Christũ Dei virtutẽ, & Dei sapientiam? De qua per Salomo-

Prou. 9. nem scriptum est: Sapientia ædificauit si C

Ps. 103. bi domũ. & de qua Psalmista ait: Oĩa in sapientia fecisti. Huius nimirum sapientiæ homo precium nescit: quia nihil dignum ęstimationi illius inuenit. Non au tem hoc sapientię preciũ & esse dicitur, & nesciri: sed idcirco nesciri, quia deest: eo scilicet loquẽdi genere, quo in angustijs quisq; deprehensus, cum remedium subuentionis non inuenit, fateri solet: quia quid faciat, nescit. Huius ergo sapiẽ tiæ precium nescire, est digni operis meritum, quo illã percipiat, non inuenire: Ad hoc nanq; precium damus, vt eius vi ce rẽ quam appetimus, possidere debea- D

Rom. 11 mus. Quid aũt nos dedimus, vt hanc sapientiam, quæ Christus est, percipere me reamur? Gratia quippe redẽpti sumus. Illa nanq; sola opera malè viuendo dedi mus, quib' si iusta retributio seruaretur, non Christus, sed supplicia rederentur. Sed aliud homo per iustitiã meruit: aliud per gratiã accepit. Testatur Paulus, prius

1. Tim. 1 quam mens illius semen gratuitæ veritatis acciperet, quibus sentibus premebatur erroris: Qui prius, inquit, fui blasphemus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum: quia ignorans feci in incredulitate. Testa Romæ. 5.

tur pro qualibus Christus mori dignatus est: Cum adhuc, inquit, peccatores essemus, secundum tempus Christus pro impijs mortuus est. Qui ergo veniente sapientia impij inuenti sumus, quid boni operis dedimus, quo accipere eandem sapientiam mereamur? Huius itaque sapientiæ homo precium nescit: quia quisquis à brutis animalibus rationis intellectu discretus est, quoniam quòd suis meritis non sit saluatus, intelligit, nihil se dedisse boni operis vt ad fidem veniret, agnoscit. Quasi enim ad percipiendum, sapientiam precium dare. est cognoscendum Deum actionis suæ mercede pręuenire. Non esse huius sapientiæ precium cognouerat, qui dicebat: Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Hinc iterũ scri- Rom. 11.

Ephe. 2.

ptum est: Gratia salui facti estis per fidẽ, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, vt ne quis glorietur. Hinc de semetipso iterum loquitur, dicens: Gratia Dei sum id quod sum. Ex 1. Co. 15.

cuius nimirum aspiratione gratiæ, quia virtutum opera protinus in corde generantur, vt ex libero quoq; arbitrio subsequatur actio, cui post hanc vitam retri butio æterna respõdeat, ilicò adiecit. Et gratia eius in me vacua non fuit. Sed 25

sunt nonnulli qui saluos se suis viribus exultant, suisque præcedentibus meritis redemptos se esse gloriantur. Quorum profectò assertio inuenitur sibimetipsi cõtraria: quia dum & innocentes se asserunt, & redemptos, hoc ipsum in se redemptionis nomen euacuant. Omnis nanque qui redimitur, ex aliqua procul dubio captiuitate liberatur. Vnde ergo quilibet iste redemptus est, si prius non fuit sub culpa captiuus? Liquet itaque, quia multum desipit quisquis hæc sapit. Hominis quippe meritũ superna gratia non vt veniat, inuenit: sed postquam ve nerit, facit: atque & ad indignam mentem veniens Deus dignã sibi exhibet veniendo, & facit in ea meritum quod remuneret, qui hoc solum inuenerat, quod puniret.

Quòd latro in cruce subita repletus gratia, habuit fidē, spem, & charitatem. Cap. XXIII. A

Libet inter hęc mentis oculos ad illū
latronem reducere, qui de fauce ascē
dit crucem, de cruce paradisum. Intuea-
mur qualis ad patibulū uenerit, & à pati
bulo qualis abscessit. Venit reus fraterno
sanguine, venit cruētus, sed interna gra
tia est mutatus in cruce: & ille qui mortē
fratri intulit, moriētis Dñi vitā prædica
Luc. 23. uit, dicens: Memēto mei Dñe dum venie
ris in regnum tuum. In cruce claui ma-
nus eius pedesq; ligauerant nihilq; in eo B
à pœnis liberum nisi cor & lingua remā-
serant. Inspirante Deo totum illi obtu-
lit, quod in se liberū inuenit, vt iuxta
Rom. 10 hoc quod scriptum est: corde crederet ad
iustitiam, ore confiteretur ad salutem.
In corde autē fidelium tres summopere
manere virtutes testatur apostolus, di-
1. Co. 13. cens: Nunc aūt manent fides, spes, chari-
tas. Quas cunctas subita repletus gratia,
& accepit latro, & seruauit in cruce. Fi-
dem nanq; habuit, qui regnaturū Dñm
credidit, quem secum pariter moriētem C
vidit. Spem habuit, qui regni eius aditū
postulauit, dicens: Memento mei Dñe dū
veneris in regnum tuum. Charitatem
quoque in morte sua viuaciter tenuit, q
fratrem & collatronem pro simili scele-
re morientem, & de iniquitate sua ar-
guit, & ei vitam quam non cognouerat,
prædicauit, dicens: Neq; tu times Deū,
qui in eadem es damnatione, & nos qui
dem iuste: nā digna factis recipimus: hic
verò nihil mali gessit. Ille qui talis ad cru
cem venit ex culpa, ecce qualis à cruce
cedit ex gratia. Confitebatur Dñm, quē D
videbat secum humana infirmitate mo-
rientem, qñ negabant Apostoli eū, quē
miracula viderant diuina virtute facien-
26 tē. Sed hi qui saluari hominem proprijs
viribus astruunt, eandē cōfessionem ho-
minem proprijs viribus astruunt, eandē
confessionem hominis ab ipsius esse ho-
minis virtute suspicantur. Quod si ita es-
set, in Dei laude Psalmista non diceret:
Ps. 110. Confessio & magnificentia opus eius.
Ab eo itaq; accipimus recta cōfiteā quo
nobis & magna dantur operari. Quia er
go nil boni operis, dedimus quo hanc sa
A pientiam percipere meremur: dicatur re
ctè: Nescit homo precium eius. qm quis-
quis iam ratione vtitur tanto altius sub
huius sapientiæ intellectu se despicit,
quanto eiusdem sapientiæ uerius inter-
na cognoscit, ut indignum se ad hanc p
uenisse uideat, p quā gratuitò agitur, ut
dignus fiat. De qua bene mox subditur:

Quòd qui huius mundi suauitatibus se exponunt, & inter blandimenta voluptatum versantur, ab intellectu sapientiæ & cognitione diuina penitus alieni sunt. Cap. XXIIII. B

N*Ec inuenitur in terra suauiter uiuen-*
tium. Quid hoc in loco terræ signa
tur nomine, nisi aīa humana? De qua
Psalmista dicit: Aīa mea sicut terra sine Ps. 142
aqua tibi. Hæc aūt sapientia inueniri in
terra suauiter uiuentium nō ualet: quia
quisquis adhuc huius uitę uoluptatibus
pascitur, ab æternę sapiētiæ intellectu se
paratur. Nam si verè saperet, expulsus
ab internis gaudijs, de ea in quam ceci-
C dit, exilij sui cæcitate lugeret. Hinc nāq;
per Salomonē dicitur: Qui apponit sciē- Eccle. 1
tiam, apponit & dolorem: quia quanto
plus homo cœperit scire quid perdidit,
tanto plus lugere incipit corruptionis
suæ sententiam quam inuenit. Conside
rat nanq; unde quò lapsus est: qꝛ à para-
disi gaudijs ad ærūnas uitæ præsentis, ab
angelorū societatibus uenit ad curas ne
cessitatum: pensat in quot iā periculis ia
cet, qui prius sine periculo stare cōtēpsit:
luget exiliū qđ dānatus patitur, & suspi-
rat ad cęlestis glorię statum, quo perfrui
D securus posset, si peccare noluisset. Quod
bene Psalmista cōsiderās ait: Ego dixi in Psal. 30
pauore meo, proiectus sum à uultu ocu-
lorū tuorū. Contemplatus quippe inter
na gaudia visionis Dei & socialem fre-
quentiam angelorum persistentium, re-
duxit oculos ad ima: uidit quò iaceret q
ad hoc conditus fuerat, vt in cœlestibus
stare potuisset: pensauit ubi esset, & quò
deesset, ingemuit: proiectumque se à
uultu oculorum Dei doluit: quia in com
paratione lucis intimæ, grauiores sen-
serat exilij sui tenebras quas tolerabat. 27
Hinc est quòd ad animum suum ex præ-
senti

senti vita nullius gratiæ cõsolationẽ ad- A
Psal. 76. mittit, dicẽs: Negaui cõsolari aĩam meã.
Nam plerunq; huius seculi diuites solẽt
mentis tædio affecti, bona temporaliter
accepta cõspicere, & tristitiam delinire.
Cũ.n. mœrore quodã se tangi sentiunt,
equos aspiciunt, auri argentiq; sui vascu
la contemplantur, pdia circumeunt. Cũ
per hęc tẽpora in oculos libẽter trahunt,
obortũ aię mœrorem vincunt. Vnde eis
Luc. 6. & in Euãgelio veritas dicit: Vę vobis di-
uitib. q hic habetis cõsolationẽ vestram.
Sed sanctus vir qui hoc luget, q a ab ęter-
nis gaudiis cecidit, cõsolationẽ de tempo
ralib. non admittit, dicẽs: Negaui conso- B
lari aĩam meã. ac si aperte dicat: Qui de
temporaliũ amissione non lugeo, de tem
poraliũ abundantia consolari nequaq̃
possum. Cui tanquam si nos audientes
ista diceremus: Quid igitur quęris, qui
consolari in his quę mundi sunt, renuis?
Psal. 76. ilicò adiecit: Memor fui Dei, & delecta-
tus sum. ac si aperte dicat: terrenarum
rerum me nec abundantia refouet, auto
ris autem mei quem adhuc uidere non
ualeo, uel sola memoria delectat. Hęc
est igitur amaritudo sapientium: quia dũ C
spe in alta erecti sunt, nullis hic gaudiis
animum sternunt. Hinc enim scriptum
Eccl. 2. est: Cor sapientium, ubi tristitia est: & cor
stultorum, ubi lætitia. Hinc Iacobus di-
Iaco. 4. cit: Miseri estote, & lugete & plorate, &
risus uester in luctum conuertatur, &
gaudium in mœrorem. Hic per semetip-
Mat. 25. sam veritas attestatur dicens: Beati qui
lugent nunc, quoniam ipsi consolabun-
tur. Inueniri ergo sapientia in eorum ter
ra non potest, qui suauiter viuunt: quia
tanto uerius stulti sunt, quanto maiora
perdentes, in minimis lætantur. Hinc Pe- D
trus eandem prauorum stultitiam repre
1 Pet. 2. hendit, dicens: Voluptatem existiman-
tes diei delicias coinquinationis & ma-
Eccl. 2. culæ. Hinc Salomon ait: Risum deputa-
ui errorem, & gaudio dixi, quid frustra
deciperis? Dicat itaq; vir sanctus de sapiẽ
tia: Nec inuenitur in terra suauiter ui-
uentiũ: quia nimirum qui in hoc mun-
do suauiter viuunt, ita adhuc stulti sunt,
ut hoc ipsum quoq; nesciant, vnde ceci
derunt. Sequitur:

Quòd filij huius seculi dum carnaliter sapiẽtes esse appetunt, Deũ in se esse nequaquã ostendunt: quia duplicium & fictorum corda quasi abyssus sunt, & amaras et inquietas animas Spiritus S. minimè inhabitat. Cap. XXV.

A*byssus dicit, non est in me.* Quid
hoc loco abyssum nisi corda homi-
num vocat: quæ & per lapsum fluida, &
per duplicitatis sunt caliginem tenebro-
sa. Quæ nimirum abyssus non esse in se
hanc sapientiam profitetur: quia iniqua
mens dum esse sapiens carnaliter appe-
tit, stultam se ad spiritalia ostendit. Nam 1. Co. 13.
quia teste Paulo sapientia huius mundi
stultitia est apud Deum: tanto quisq; am
plius intus stultus fit, quanto conatur
exterius sapiens videri. De hac abysso p
Ioannem dicitur: Vidi angelum descẽde- Apo. 20.
tem de cęlo, habentem clauem abyssi, &
catenam magnam in manu sua, & appre
hendit draconem serpentem antiquum,
qui est diabolus & satanas, & ligauit eũ
p annos mille, & misit in abyssũ, & clau-
sit, & signauit sup illũ, ut nõ seducat am-
plius gentes, donec consummentur mil
le anni. Millenario etenim numero non
quantitatem temporis, sed vniuersitatẽ
qua regnat Ecclesia, designauit. Anti-
quus aũt serpẽs ligatus catena in abyssũ
mittitur: quia relegatus à bonorum cor
dibus, apud reproborũ mentes reclusus
eis atrocius dominatur. Qui paulò post
quoq; de puteo abyssi educi describitur:
quia de iniquorum cordibus, non occul
te sęuientibus tunc accepta cõtra Eccle-
siam potestate, in vim aperte persecutio
nis erumpet. Hæc itaq; abyssus in qua
nunc diabolus seruatur occultus nõ es-
se in sapientiam dicit: quia alienam se
à uera sapientia iniquis operibus osten-
dit. Dum enim malitiam quisq; tegit in
corde, ore autem blandimenta exhibet
dum cogitationes suas duplicitate obnu
bilat, dũ puritatis uerba quasi fatuitatẽ
deuitat, dũ vias simplicis innocentiæ de-
clinant, quasi habere abyssus Dei sapiẽtiã
recusat: Et quia huic mundo mentes de-
ditę, pręsentis uitę curis & sollicitudini-
bus pturbãtur: & idcirco eiusdẽ sapien-
tię trãquillitate perfrui nequaquam pos-
sunt,

sunt, rectè subiungitur: *Et mare loquitur, non est mecum.* Quid.n. maris noie, nisi secularium mentiū amara inquietudo significatur? Quæ dum se vicissim inimicitijs impetunt, quasi aduersantes se vnde collidunt. Rectè etenim mare vita seculariū dr̃: q̄a dū procellosis actionum motibus cōcitatur, ab internæ sapientiæ quiete atq; stabilitate disiungitur. Quo cōtra bene p̄ prophetā dr̃:
Esa. 66. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & tremētem sermones meos? A terrenis aūt mentibus tanto longius spiritus fugit, quanto apud has quietem non inuenit. Hinc est enim q̄d de quibusdam p̄ Psalmistam dr̃:
Psal. 13. Contritio & infœlicitas in vijs eorū, & viā pacis nō cognouerunt. A qua nimirum contritione perturbationis nos Dn̄s reuocat, dicens.
Mat. 11. Venite ad me oēs qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiā: tollite iugū meū super vos, & discite a me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem aīabus vestris. Quid enim in hac vita laboriosus, quam terrenis desiderijs æstuare: aut quid hic quietius, q̄ huius seculi
28 nihil appetere? Hinc est q̄ Israeliticus
Exo. 16. populus custodiā sabbati accepit in mu-
Exo. 8. nere: hinc ecōtrà est Aegyptus muscarū multitudine p̄cussa. Populus nanq; qui Deum sequitur, accipit sabbatū, id est, requiem mentis: vt nullo in hac vita desideriorū carnalium appetitu fatigetur. Aegyptus vero quæ huius mūdi speciem tenet, muscis p̄cutitur. Musca enim nimis insolens & inquietum animal est. In qua quid aliud, q̄ insolentes curæ desideriorū carnalium designātur? Vnde alias dr̃:
Eccl. 10. Muscæ morientes perdunt suauitatem vnguenti: quia cogitationes superfluæ quæ assiduè in aīo carnalia cogitante & nascuntur & deficiunt, eam suauitatem qua vnusquisq; intrinsecus p̄ spiritum vnctus est, perdunt: q̄m integritate eius perfrui non permittunt. Aegyptus ergo muscis percutitur: q̄a eorum corda qui terrenam vitam diligunt, dum desideriorum suorum inquietudinibus feriūtur, turbis cogitationum carnalium ad ima depressa sunt: vt ad quietis intimæ desiderium non leuentur. Vnde cum intra ope pietatis ad cor veritas venit, prius ab eo cogitationū carnalium æstus eijcit, & post in eo virtutū dona disponit. Q̄d benè nobis sacra Euangelij historia innuit, in qua dū ad resuscitandā filiā, principis inuitatus Dn̄s duceretur, protinus additur: Et cū eiecta esset turba, intrauit: Mat. 9.
& tenuit manū eius, & surrexit puella. Foràs ergo turba eijcitur, vt puella suscitetur: q̄a si nō prius à secretioribus cordis expellitur importuna seculariū multitudo curarum, aīa q̄ intrinsecus iacet mortua nō resurgit. Nā dum se p̄ innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit. In his itaque inquietudinū fluctibus habitare sapientiā nō posse cognoscens, ait: *Et mare loquitur, non est mecum.* Nullus quippe eā plene recipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnaliū fluctuatione cōtendit. Vnde & alias dicitur: Sapientiam scribe in Eccl. 38.
t̄pe ocij, & qui minoratur actu, ipse percipiet eam. Et rursum: Vacate & videte, Psal. 45.
q̄m ego sum Deus. Sed quid est, q̄ ple- 29
rosq; antiquorū patrum nouimus hanc sapiētiā & intrinsecus viuaciter tenuisse, & curas mūdi extrinsecus solenniter ministrasse? An p̄ceptione huius sapientiæ Ioseph priuatū dicimus, q famis t̄pe totius Aegypti curas suscipiens, nō solū Aegyptijs alimēta p̄buit, sed vitā quoq; exterorū aduenientiū ministerij sui arte seruauit? An ab hac sapiētia Daniel alienus extitit, qui à Caldæorū rege in Babylonia princeps magistratuū effectus, tanto maioribus curis occupatus est, quāto & sublimiori dignitate oībus prælatus? Cum igitur constet plerunq; etiā bonos non terreno studio terrenis curis implicari: patēter agnoscimus, quia sic nonnunq̄ ciues Hierusalem angarias soluūt Babyloniæ, sicut sæpe ciues Babyloniæ impendunt angarias Hierusalem. Nam sunt nonulli qui verbū vitæ pro sola sapientiæ ostentatione prædicant, eleemosynarum operam pro appetitu vanæ gloriæ subministrant. Et quidem Hierusalē videntur esse quæ agunt, sed tamē Babyloniæ ciues sunt. Sic itaque aliquando contigit, ut qui solam cœlestem patriam diligunt,

diligunt, terrenæ patriæ curis subiacere A videantur. Quorum tamen ministerium à prauorũ operibus plerunque in actu, nonnunquã uerò ante supernũ iudicẽ in sola cogitatione discernitur. Pleni quippe superna sapientia discernũt qualiter debeant & ad aliud uacare intrinsecus, & ad aliud extrinsecus occupari: ut si forte occulta Dei ordinatione aliquid eis non appetentibus de huius seculi curis imponitur: cedant Deo quem diligunt: & præ amore eius intrinsecus solam illius desiderent visionem, pre timore vero eius impositam sibi extrinsecus humiliter expleant actionem: ut & uaca B re Deo apetãt ex gratia dilectionis, & rursum curas superimpositas ex conditione expleant seruitutis. Cunque occupationes extrinsecus perstrepunt, intrinsecus in amore pacatissima quies tenetur, atq; occupationé tumultus exterius perstrepentis, dispensat interius præsidens iudex ratio, & tranquillo móderamine ea quę circa se minus sunt trãquilla, dispo C nit. Sicut enim vigor mentis frenãdis præest motibus carnis, sic sępe superimpositos tumultus occupationis bene regit amor quietis: quia exteriores curę si peruerso amore non appetuntur, non confuso, sed ordinato animo ministrari queunt. Sancti etenim viri nequaquã eas appetũt, sed occulto ordine sibi superimpositas gemunt: & quãuis illas per meliorem intentionem fugiant, tamé per subditam mentem portant. Quas quidé summopere, si liceat, uitare festinant: sed timentes occultas dispensationes Dei, tenent quod fugiunt, & exercent quod uitant. Intrant enim ad cor suum, & ibi cõsulunt quid velit occulta voluntas Dei: seseq; subditos debere esse summis ordinationibus cognoscentes, humiliant ceruicem cordis iugo diuinæ dispensationis. Quisquis vero talis est, quilibet tumultus versentur extrinsecus, nunquam ad eius interiora perueniunt. Itaque agitur vt aliud intrinsecus voto, aliud extrinsecus teneatur officio, & hac sapientia non iam turbulenta atque confusa, sed tranquilla corda repleõtur. Bene ergo de ea dicitur: Quia abyssus dicit, non est in me, & mare loquitur, nõ est mecũ. ac si apertè diceretur: Perturbatæ mentes secularium eo ipso clamant, quoniã à vera sapientia longe diuisæ sunt, quo quietæ non sunt. Quia vero hęc Dei sapientia manẽs cum patre ante secula, incarnãda erat in fine seculorum, ut ad redimendum genus humanum, non sanctos angelos, non iustos homines mitteret, sed in manifestione visionis per semetipsam veniret, rectè subiungitur:

Cur ad redimendum hominem non misit Deus angelum, sed ipse uenit. *Cap. XXVI.*

NOn dabitur aurũ obryzum pro ea. Quid nanque per aurum obryzum, nisi sancti angeli designantur? Qui recte & aurum uocant, & obryzum: aurum, quia fulgent claritate iustitiæ: obryzum, quia nullum habuerunt unquam contagium culpæ. Homines vero iusti quandiu in hac carne corruptibili mortaliter viuunt, aurum quidé esse possunt, obryzum omnino non possunt: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animã, & deprimit terrena in habitatio sensum multa cogitantem. Nam quamuis in hac vita ex magnæ iustitiæ claritate resplendeat, nequaquam tamen ad purum peccatorum sordibus carent: Ioanne apostolo attestante, qui dicit: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est. & affirmante Iacobo qui astruit, dicens: In multis enim offendimus omnes. Propheta etiam deprecante, qui ait: Ne intres in iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Aurum ergo obryzum illi nuncupãtur, D qui in ea qua conditi sunt innocentia perdurantes, & fulgent claritate iustitię, & nullis uel minimis maculantur sordibus culpæ. Sed quia pro hac sapiẽtia nullus angelorum redemptor humani generis mittendus fuit, ne quis spem in his, quos in adiutorio hominum sæpe apparuisse dicimus angelis poneret dictũ est: Non dabitur aurum obryzum pro ea ac si apertè diceretur: Per semetipsam sapiẽtia manifestabitur, ut humanum genus à culpa

Quid p aurũ obrizum. *Sap. 9.* *1. Ioan. 1* *Iacob. 3.* *Ps. 142.* 30

culpa redimatur. Nullus vice eius angelus mittitur: quia per creatorem necesse est vt creatura liberetur. Vnde & in Euangelio Dominus dicit: Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis. Sed vir sanctus spiritu eiusdem sapientiæ repletus, quosdam in Iudæa præuidit non esse defuturos, qui spem in legislatore ponerent, & suæ salutis auctorem Moysen putarẽt: sicut & cuidam sanato maledicẽtes dicũt: Tu discipulus sis eius: nos enim Moysi discipuli sumus. Vnde adhuc cõgrue subinfertur: *Nec appendetur argentum in commutatione eius.* Quia enim argento sæpe eloquia diuina signãtur, pñt argẽti vocabulo ẽt eiusdẽ eloquij scriptores intelligi, quorũ vita inter turbas hoĩum resplenduit luce virtutum: Sed quia lex peccata indicare potuit, non auferre: non quisquã veterum patrum, nõ legislator Moyses humani generis redẽptor extitit. Argentũ ergo in cõmutatione huius sapiẽtiæ non appenditur: q̃a qlibet sancti esse potuerunt, in cõparatione vnigeniti filij nullius meriti fuisse pẽsantur: qui nisi huius sapiẽtiæ seruos se cognoscerent, sancti nullatenus fuissent. Adhoc quippe illi missi sunt, vt in cordibus hominũ viã huic sapientię prędicando p̃pararẽt, neq; vt pro ea, sed p eam subiectos populos regerent. Quia.n.certum erat q̃ per accessum temporum, deficiẽtis seculi languores excrescerent, actum est vt æterna Dei sapientia in fine seculorũ p semetipsam veniret ad grãdẽ hũc & nimiæ infirmitatis ægrotũ, id est, p totum mundum iacens languidum genus humanũ: vt transmissis prius prædicatoribus, quasi quibusdam visitatoribus, tanto postmodũ maior fieret potentia medici, quãto magis morbus creuisset ægroti. Quia vero nullus vice eius ad saluandos nos mittitur, dicatur recte Nec appendetur argentum in cõmutatione eius: q̃m vita iustorum p̃dicantiũ quantalibet sanctitatis luce polleat, aduentũ nobis supernæ sanctitatis p suam præsentiam nõ cõmutat. Sed fuere multi gẽtilium, qui mũdi huius sapientum disciplinis dediti, ea quæ sunt inter hoĩes honesta seruarent, & saluãdos seruata honestate se crederent, nec iam mediatorem Dei & hominum quærerent, cùm quasi sufficientem sibi philosophorum doctrinam tenerent. In quorum despectu mox subditur:

Ioan. 8.

Ioan. 9.

Cur Dei sapientia in mundũ venerit.

Quòd sapientia huius seculi quæ tincta est coloribus rhetorum, Christo comparata nihil sit: & nulla philosophiæ honestas ad salutem sine Christo proficiat. Cap. XXVII.

NOn conferetur *tinctis Indiæ coloribus.* Quid enim per indiam quæ nigrum populum mittit, nisi hic mundus accipitur? in quo vita hominum per culpam obscura generatur. Tincti autem colores Indię, sunt huius mundi sapientes: qui quamuis per infidelitatem, & plerunq; per actionem fœdi sunt, ante humanos tam oculos superducto honestatis color fucantur. Sed coęterna Dei sapientia tinctis Indię colorib. non confertur: quia quisquis hanc veraciter intelligit, ab his hominibus quos mundus sapientes coluit, quàm longè distet, agnoscit. Ipsaque eius mandatorum uerba ab huius mundi sapientibus differũt: qui dum intendunt eloquentię, eorum dicta quasi pulchra apparent specie & fucatione tincturæ, & cum virtute rerum careant, aliud se esse quàm sunt, verborum cõpositionib. quasi superductis coloribus mentiuntur. At cõtra doctrina sapientię & prędicatione pulchra est, & pura veritate conspicua, nec aliud se per fallaciam prętendit exterius, & aliud reseruat interius, neque in dictis suis pulchra videri appetit nitore sermonis, sed integritate veritatis. In mandatis igitur suis Dei sapientia non confertur tinctis Indię coloribus: quia dum fucata eloquẽtię ornamenta non habet, quasi vestis sine tinctura placet. Quam fucationem tincturę bene Paulus despexerat, cùm diceba: Quę & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus. Malebat quippe hanc sapientiam sola puritatè veritatis ostẽdere, nõ autem eloquij tinctione fucare. Sequitur: *Nec lapidi sardonyco preciosissimo vel sapphiro.* Sardonycum vel sapphirum lapides preciosos esse quis nesciat? Et dũ multi

1. Cor.

multi alij preciosi sint lapides, qui longè istos æstimatione magnitudinis antecellât, cur sapphyrus uel sardonicus potissimû preciosius nominatus est, cû uterq; lapis iste aliorû lapidû cóparatione vilissimus sit? nisi vt eos lapides q. preciosi describûtur, dû preciosos nô esse cognoscimus in eorû intelligentia aliud exquiramus. Sardonycus qppe terræ rubræ similitudiné tenet: sapphyrus verò aereâ hêt specié. Possunt ergo in sardonyco per terrâ rubrâ homines, in sapphiro. autê per aereâ visioné angeli designari. Nâ cû rubræ terræ specié lapis sardonycus habeat

Adam. nô immeritò hoiem designát: qa & Adã qui primus est códitus, Latino sermone terra rubra nominatur. Quid est ergo qđ dicitur, q. hæc sapientia lapidi sardonyco uel sapphiro nó confertur: nisi q is q. est Dei virtus & Dei sapiêtia, mediator Dei & hominum homo Christus scilicet Iesus, tâta magnitudine excellat oîa, ut nec in terra primi homines, nec in cælo angeli comparétur? Vnde & p Psalmistâ dicitur: Quis in nubib. æquabitur Do- Psal. 88.

31 mino, aut quis similis erit Deo inter filios Dei? Possunt aut per sardonycû lapidé patres testamenti ueteris, per sapphirû uerò prædicatores exprimi testaméti noui. Illi quippe quáuis magná iustitiæ vitá tenerent, carnali tamé propagini seruiebant. Quia igitur constat q quædam terrena agerent, nô immeritò per sardonycum lapidem, qui ut prædiximus, terræ rubræ tenet speciem designantur. Per sapphirum vero qui ætherei est coloris, testamenti noui congruè prædicatores accipimus, qui carnalis propaginis desideria postponentes, cœlestia sola sectati sunt. Vnde & propheta conspiciens cuncta carnis desideria sanctos Apostolos spiritali ardore transcendere, admiratus

Esa. 60. ait: Qui sunt hi qui ut nubes volant? ac si apertè dicat: Nos per terrâ gradimur, qui adhuc coniugijs implicamur, & propagandæ soboli opera carnis impendimus: isti verò in terra non ambulát, sed ut nubes volát, qui dû cœlestia appetût, de terrenis desiderijs nihil tágunt. Ait ergo: Quia dei sapiêtia sardonyco uel sapphiro lapidi nó confertur, ac si patéter in

A sinuet dicés: Ei qui homo inter homines cernitur, nec in antiquis quisquâ nec in nouis patribus æquatur. quia ex deitate hêt quod in humanitate quéquâ similem nô habet. Vnde adhuc subditur: *Non adæquabitur ei aurum uel uitrû*. Quis hoc sanû sapiens iuxta literá sentire dignetur? Vitrû quippe, ut superius diximus, auro lôgè est vilius, & postq̃ dictú est, q aurum hui sapiétiæ nô adæquatur, adhuc quasi crescêdo subiungitur. q ei quoq; nec vitrû possit æquari. Sed ipsa nos litera ab historico intellectu deficiens, ad indagâ-

B dû allegoriæ mysteriû mittit. Auri nâq; metallû nouimus potiori metallis omnibus claritate fulgere Vitri quoq; natura est, vt extrinsecus visu pura, intrinsecus pspicuitate pluceat. In alio metallo quicquid intrinsecus côtinetur, abscôditur: in vitro verò qlibet liquor qualis continetur interius, talis exterius demonstratur: atq; (vt ita dixerim,) oîs liquor in vitreo vasculo clausus patet. Quid ergo aliud in auro vel vitro accipimus, nisi illâ supernâ patriâ, i. lam beatorum ciuiû societatem, quorum corda sibi inuicem & claritate fulgent, & puritate trâslucent:

C Quâ Ioannes in Apocalypsi côspexerat, cum dicebat: Et erat structura muri eius ex lapide iaspide: ipsa verò ciuitas aurû mûdû, similis vitro mûdo. Quia n. sancti Apo. 21. oês summa in ea beatitudinis claritate fulgebunt, instructa auro dr̃: Et qm̃ ipsa eorû claritas vicissim sibi in alternis cordibus patet, & cû vniuscuiusq; vultus at têditur, simul & côscientia penetratur: hoc ipsum aurû vitro mundo simile esse memoratur. Ibi qppe vniuscuiusq; mentem ab alterius oculis, membrorû corpulenta non abscondet, sed patebit aius: pa

D tebit corporalib. oculis ipsa êt corporis harmonia, sicq; vnusquisq; tunc erit côspicabilis alteri, sicut nûc esse non potest conspicabilis sibi. Nûc autê corda nostra 32 quâdiu in hac vita sumus, quia ab altero in alterum videri nô possunt, non intra vitrea, sed intra lutea vascula concluduntur: cui scilicet luto per passionem mentis inhærere propheta formidabat, cum diceret: Eripe me de luto, vt non Psal. 68. inhæream: Quod nimirû habitaculum

corpo-

corporum Paulus domũ terrestrem nominant, dicẽs: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, ꝙ ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, æternam in cœlis. In hac itaq; terrestri domo quousque uiuimus, ipsum ut ita dicam corruptionis nostræ parietem mẽtis oculis nullatenus penetramus, & uicissim in alijs videre occulta non possumus. Vnde sancta Ecclesia sponsi sui speciem videre in diuinitate desiderans, nec tamen valens: quia æternitatis illius formam quam intueri concupiuerat, ab eius oculis assumpta humanitas abscondebat: in Canticis canticorum mœrens dicit: En ipse stat post parietem nostrum. ac si aperte dicat Ego hunc in diuinitatis suę iã specie videre desiderio, sed adhuc à visione illius p assumptę carnis parietẽ excludor. Quousque itaque in hac corruptibili carne viuimus, cogitationes nostras in alterutrum non videmus. Vnde rursum per eundem Paulum dicitur: Quis scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Et rursum: Nolite iudicare añ tẽpus, donec veniat Dñs, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cõsilia cordium. Illa itaque ciuitas quæ sua uicissim singulis corda manifestat, ex auro dicitur similis vitro mundo: ut designetur auro clara vitro perspicua. Sed quãuis in ea sancti omnes tãta claritate fulgeant, tanta perspicuitate transluceant, ei tamen sapientiæ de cuius imagine habent omne quod sunt, æquari non possunt. Bene ergo dicitur: Non adæquabitur ei aurũ uel vitrũ. Adhoc.n. sancti oẽs ad illa gaudia æterna perueniunt, vt esse Deo similes possint, sicut scriptũ est: Cùm apparuerit, similes ei erimus, qm̃ videbimus eũ sicuti est. Et tñ scriptum est: Dñe Deus virtutũ qs similis tibi? Et iterum: Aut qs erit similis Deo inter filios Dei? Vnde ergo similes, & vnde non similes nisi q a huic sapiẽtiæ & similes erunt ad imaginẽ, & tñ nõ erunt similes ad æqualitatẽ? Aspiciendo q ppe æternitatẽ Dei, fit eis vt ęterni sint, & dum visionis eius donũ pcipiunt, ex pceptione beatitudinis imitantur qđ vident. & similes ergo sunt, quia beati fiũt: & tñ creatori similes nõ sunt, q a creatura sunt. & habẽt itaq; quandam Dei similitudinem, quia non habent finem: & tamen incircumscripti æqualitatem nõ habent, qui habent circũscriptionem. Dicatur igitur rectè. Nõ adæquabitur ei aurum vel uitrum. quia quãtalibet sancti claritate & perspicuitate fulgeant: aliud est homines esse sapientes in deo, atque aliud esse hominem sapientiam Dei. Quam profectò sapientiã ille veraciter agnouit, qui mediatori Dei & hominum aliquem comparare sanctorum minimè prȩsumpsit. Vnde & subditur. *Nec commutabuntur pro eo vasa auri excelsa & eminentia*. Excelsum quippe uas auri Helias extitit, excelsum uas auri Hieremias, excelsa atque eminentia auri uasa priores patres fuere. Sed hanc dei sapientia, ut à carnali nos cõuersatione redimeret, apparuit in carne, & qui illã ueraciter non agnouit, mediatorem Dei & hominum, hominem Iesum Christum vnũ esse ex prophetis putauit, quem electorum oculi fide tenuerunt Deum, cum uiderent hominem. Vnde ab eo sanctis discipulis dicitur: Quem dicunt homines esse filium hominis? Cui cùm protinus rñderent. Alij Ioãnẽ Baptistã, alij Heliã, alij vero Hieremiam, aut vnum ex prophetis: de suo mox sensu requiruntur. Vos aũt quem me esse dicitis? Cui protinus Petrus totius Ecclesiæ uoce respondens, ait: Tu es Christus filius Dei uiui. Quia igitur iuxta Pauli vocem, Christũ nouimus Dei virtutem & Dei sapientiã, Petrus pro hac sapiẽtia uasa auri excelsa & eminentia commutare noluit: quia de illa non aliud quàm erat: intellexit. Magnum quippe, ut dictum est, uas auri Ioãnes: magnum uas auri Helias uel Hieremias fuit. Sed quisquis eundem Deum quemlibet eorũ esse crediderit, uas auri excelsum & eminẽs pro sapientia commutauit. Ecclesia verò pro hac sapientia vasa auri excelsa & eminentia non commutat: quia Christum filium Dei non vnum esse prophetarum, sed vnum prophetarum Dominum credit. Ipsam quippe ad se venisse sapientiam videns, noluit

2. Cor. 5. Cant. 2. 1. Cor. 2. 1. Cor. 4. 1. Io. 3. Psal. 34. Matth. 16. 1. Cor. 1. 55

A B C D

luit se in illis aureis uasis figere sed in eá A studuit fide certissma pertransire. Vnde Cant.3. in Canticis canticorum dicit: Inuenerũt me vigeles qui custodiunt ciuitatem. Nũ quem diligit anima mea, vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Quos enim vigiles qui custodiunt ciuitaem, nisi priores patres uel prophetas accipimus: qui studuerunt ad custodiam nostram sanctæ prædicationis voce vigilare? Sed cum redemptorem suum Ecclesia quæreret, in ipsis antiquis prædicatoribus spem figere noluit, cum dixit: Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Illum quippe inuenire non posset, si illos pertrãsire noluisset. In illis se custodibus infideles fixerant, qui Christum Dei filium vnumquemlibet esse illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri inuentos vigiles sancta Ecclesia transiit, quæ prophetarum Dominũ unumquemlibet ex Prophetis credere contempsit. Dicatur ergo: Nec commutabuntur pro ea uasa auri excelsa & eminentia: quia electi quique sanctorum vitam & venerantur ex sublimitate & tamen nó suscipiunt ad erroré. Quos enim puros homines esse sciunt, Deo homini omnino non conferunt. Vnde adhuc subditur: *Nec commemorabuntur in comparatione eius.* Omnes enim supernæ patriæ electi, sancti quidem & iusti sunt: sed participatione sapientiæ, nó comparatione. Quid enim sunt homines Deo comparati? Lumen autem, sapientia: lumen & serui sapientiæ vocari solent. Sed illa lumen illuminans, isti lumen il-Ioan.1. luminatum, sicut scriptum est: Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Istis au-Mat.5. tem tantummodo dicitur: Vos estis lux mundi. Iustitia quidem sapientia, iustitia & serui sapientiæ nũcupantur: sed ista iustitia iustificans, isti aũt iustitia iustificata. De Deo quippe qui sapientia est dicitur: Vt sit ipse iustus & iustifi-Rom.3. cans. isti verò dicunt: Vt nos efficere-2.Cor.5. mur iustitia Dei in ipso. Aliter ergo uenerandum est lumen illuminans, aliter lumen illuminatum: aliter iustitia iustificans, aliter iustitia iustificata. Sapientia verò est, & sapit: nec habet aliud esse, aliud sapere: serui autem sapientiæ esse quidem sapientes possunt, nec tamé hoc habent esse quod sapere: nam esse possunt, & sapientes non esse. Habet uitam sapientia, sed non aliud habet, & aliud est: quippe cui hoc est esse quod uiuere. Serui autem sapientiæ cum habent uitã, aliud sunt, & aliud habent: quippe quibus non est hoc ipsum esse quod uiuere: nam possunt iuxta aliquid esse, nec uiuere. Aliud quippe illis est esse, aliud uiuere: quia in ipso parente primo essentiam B habuere p initium, vitam per accessum: quoniam prius de terra factus est homo, & postmodum, sicut scriptum est: Inspira- Gen.2. uit in faciem eius spiraculũ vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Sapientia vero habet essentiam, habet uitam: sed hoc quod habet, ipsa est. Proinde incommutabiliter viuit: quia non ex accidenti, sed essentialiter viuit: Sola ergo cum patre & sancto spiritu ueraciter est: cuius essentiæ comparatum esse nostrum nó esse est. Huic si coniungimur, sumus, viuimus, sapimus: huic si comparamur, nec sapimus, nec viuimus, omni- C no nec sumus. Hinc est q̃ sancti omnes quando in Dei uisione proficiunt, quanto magis diuinitatis interna conspiciunt, tãto magis se nihil esse cognoscũt. Nusquam quippe legitur quòd Abrahã cinerem & puluerem se esse professus est, nisi cum habere Dei meruit collocutionem. Ait enim: Loquar ad Dominum Gen.18. meum, cum sim puluis & cinis? Esse enim se aliquem fortasse crederet, si ueracem essentiam quæ super ipsum est, minimè sensisset. At vero vbi ab immutabilẽ D contemplandum super se raptus est, impletus tantę contemplationis potentia, dum videret illum, nisi se esse nisi puluerem vidit. Hinc etiam q̃ propheta repletus eadem sapientia, exclamat: Memẽto Domine quòd puluis sumus. Qui rur- Ps.102. sus eiusdem incommutabilitatem essentiæ comtemplatus, ait: Omnes sicut uestimentum ueterascẽt, & sicut opertoriũ mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idé ipse es, & anni tui nó deficient. Hinc

ad

Exo. 3. ad Moysen dr: Ego sum q sum: & dices
filijs Israel: Qui est, misit me ad vos. So-
lus quippe veraciter est, q solus incōmuta-
biliter permanet. Nã oē qd modò sic &
modò aliter est, iuxtà nō esse est. Perma-
nere.n. statu suo nō pōt: atq; aliquo mo-
do ad nō esse itur, dũ ab eo qd fuerat, p
ad aliud p momenta tēporum ducitur.
Vt ergo in participatione illius essentiæ
aliquid simus, cognoscamus nosmetip-
sos: qa propè nihil sumus. Bene itaq; dr:
Nec cōmemorabuntur in cōparatione
eius: qa vasa auri excelsa & eminētia, q
ex participatione sapientiæ nobis vene-
rãda sunt, in comparatione sapientiæ ēt
memoranda non sunt. Quia verò hæc sa-
pientia humanis cordibus latēter infun-
Ioan. 3. ditur sicut de sancto spiritu quoq; dictũ
est: Spiritus vbi vult, spirat: & vocē eius
audis, & nescis vnde veniat, aut quò va-
dat: idcirco subiungitur: *Trahitur enim
sapientia de occultis*. De occultis sapiētia
trahitur: qa cùm sit inuisibilis, nō nisi in-
uisibiliter inuenitur. Quæ rectè quoque
trahi dr: quia sicut flatũ trahimus, vt cor-
pus viuat: sic ab intimis sapientiæ spiri-
tus ducitur, vt ad vitã aīa subsistat. Vnde
Ps. 118. Psalmista ait: Os meũ aperui, & attraxi
spiritũ. Quæ nimirum sapientia, huma-
na carne cũ anima rationali suscepta, dũ
ab intimis apparuisset in prōptu, mũdus
hic qa auctorem suũ inuisibilem uidere
nō potuit, quē visibilē cōspexit hoīem,
eũ quoq; & inuisibilē agnouit Deũ. Con-
uersa est ab infidelitatis suæ tenebris su-
perba prius sua auersione gētilitas, ostē-
sis signis atq; prodigijs creuit fides, pro-
pagata aũt fide, in veneratione oīum S.
Ecclesiæ culmen emicuit. Cui cùm dees-
sent aperti aduersarij, tentari cœpit à
suis. Nã multæ quoq; in ea hæreses exor-
tæ, cōtra eã duri certaminis bella paraue-
rũt. Exercēda quippe est hoc tēpore p la-
borē, q sequenti tendit ad remuneratio-
nē. Qua ex re factũ est, vt in ea nonnulli
ꝓdirēt, q in mediatorem Dei & hoīum
hoīem Christũ Iesum, purũ hoīem crea-
tũ dicerēt, sed gratia deificatũ: tantumq;
ei sanctitatis tribuerent, quãtum de san-
ctis cæteris, eius videlicet famulis, agno-
uissent. Quos Beatus Iob prohetiæ spiri-
A tu afflatus, sniæ suæ definitione redar-
guit, dicens: *Non adæquabitur ei topazium
de Aethiopia*. Quid p Aethiopiam nisi p- 33
sentē mundum accipimus? q coloris ni-
gredine designat peccatorũ populum, fę-
ditatemq̄ue meritorum. Aliquando ve-
rò Aethiopiæ nomine special ter genti-
litas designari solet, infidelitatis prius ni-
gra peccatis. Quam veniente Dño Aba-
cuc propheta vidit timore perterritã, &
ait: Tabernacula Aethiopũ expauescēt,
tabernacula terræ Madian. Dauid quo-
que ꝓpheta videns q ad Iudæã redimen-
B dã veniret Dñs: sed antè gentilitas crede-
ret, & postmodũ Iudæa sequeretur, sicut
scriptũ est: Donec plenitudo gentium in- Rom. 11.
troiret, & sic oīs Israel saluus fieret, di-
cit: Aethiopia p̄ueniet manus eius Deo: Psal. 67.
idest, Priusquã Iudæa credat, saluandam
se offert omnipotenti Dño peccatis ni-
gra gētilitas. Topazium verò preciosus
lapis est: & qa Græca lingua pan omne
dr, pro eo quod omni colore resplēdet,
topaziũ quasi topandiũ uocatur: Dum
verò in Deũ conuersa gentilitas credi-
didit, ex ea multi ita sunt dono spiritus
C locupletati, vt quasi multis coloribus, sic
multis virtutib. luceant. Sed ne acceptis
quisquã virtutib extollatur, à sancto vi-
ro nunc dr: Non adæquabitur ei topa-
zium de Aethiopia. ac si apertè dicat:
Nullus sanctorum quibuslibet virtutib.
plenus, ex ista tamen nigredine mundi
collectus, ęquari ei potest de quo scriptũ
est: Quod nascetur ex te sanctum, vocabi- Luc. 1.
tur filius Dei. Nos quippe etsi sancti
efficimur, non tamen sancti nascimur:
quia ipsa naturæ corruptibilis conditio-
ne constringimur, vt cum propheta dica-
D mus: Ecce enim in iniquitatibus conce- Psal. 50.
ptus sum, & in peccatis peperit me ma-
ter mea. Ille autem solus veraciter san-
ctus natus est, qui vt ipsam conditionē
naturæ corruptibilis vinceret, ex com-
mixtione carnalis copulæ conceptus nō
est. Huic se sapientiæ quasi quoddam
topazium de Aethiopia æquari voluit,
cùm quidam hæresiarches dixit. Non in-
uideo Christo Deo facto, quoniam si vo-
lo, & ipse possum fieri. Qui Iesum Chri-
stum Dñm nostrum non per mysterium

con-

conceptionis, ſed per perfectum gratiæ A
Deũ putauit, peruerſa allegatiõe aſtruẽs
cũ purum hoĩem natum, ſed vt Deus eſ-
ſet, per meritum profeciſſe: atq; ob hoc
æſtimans & ſe & quoſlibet alios poſſe ei
coæquari, qui filij Dei per gratiã fiunt:
non intelligens, non attendens, quia nõ
adæquabitur ei topazium de Aethiopia.
Aliud eſt n. natos hoĩes gratiã adoptiõis
accipere, aliud vnũ ſingulariter per diui
nitatis potentiã Deum ex ipſo cõceptu
prodiſſe. Nec æquari põt gloria vnigeni
ti habita per naturã, alijs accepta per gra
In Hære tiã Mediator quippe Dei atq; hoĩum ho
ticum. mo Chriſtus Ieſus, non, ſicut iſte hæ- B
reticus deſipit, alter in humanitate, alter
Modus in deitate eſt. Nõ purus homo cõceptus
incarna- atq; editus, poſt per meritum vt Deus eſ
tionis uer ſet, accepit: ſed nunciante angelo, & ad-
bi. ueniente ſpiritu, mox verbum in vtero,
mox intra vterum verbum caro, & ma-
nente incommutabili eſſentia, quę ei eſt
cum Patre & cum ſancto Spiritu coæter
na, aſſumpſit intra virginea viſcera: vt
& impaſſibilis pati, & immortalis mori,
& ęternus ante ſecula, temporalis poſſet
eſſe in fine ſeculorum: vt per ineffabile C
ſacramentum, cõceptu ſancto, & partu
inuiolabili, ſecundum veritatẽ vtriuſq;
naturæ, eadem virgo & ancilla Domini
eſſet & mater. Sic quippe ei ab Elyſabeth
Luc. 1. dr: Vnde hoc mihi, vt veniat mater Do-
mini mei ad me? Et ipſa virgo cõcipiẽs
dixit: Ecce ancilla Dñi, fiat mihi ſcd̃m
verbũ tuũ. Et quãuis ipſe aliud ex patre
aliud ex virgine, non tñ alius ex patre,
aliud ex virgine: ſed ipſe ẽ ęternus ex pa
tre, ipſe tpalis ex matre, ipſe qui fecit, ip
ſe qui factus eſt, ipſe ſpecioſus forma pͣ fi
lijs hoĩum p diuinitatẽ & ipſe de quo di D
Eſa. 53. ctũ ẽ: Vidimus eũ, & nõ erat aſpectus, &
non eſt ſpecies ei neq; decor, per huma-
nitatem. Ipſe ante ſecula de patre ſine
matre: ipſe in fine ſeculorum de matre
ſine patre. Ipſe conditoris templum, ip-
ſe conditor templi: ipſe auctor operis,
ipſe opus auctoris: manens vnus ex
utraq; & in vtraq; natura, nec natura-
rum copulatione confuſus, nec natura-
rũ diſtinctione geminatus. Sed quia non
hæc tractanda ſuſcepimus, ad exponẽdi

ordinem redeamus. Notandum nobis
eſt ꝙ ſanctus vir ut longè diſtare ab hac
ſapientia angelos demonſtraret, dicit:
Non dabitur aurum obryzum pro ea.
Qui ut antiquos etiam patres ſacri elo-
quij tractatores inferiores oſtenderet,
adiunxit: Nec appendetur argentum in
commutatione eius. Vt philoſophorum
quoq; ſapientiã huic monſtraret longè
ſubeſſe, intulit: Non conferetur tinctis
Indiæ coloribus: atq; ſubiunxit: Nec la-
pidi ſardonyco precioſiſſimo uel ſapphi
ro. Vt in illa quoq; ſuperna ciuitate nul
lum peruenire ad ęqualitatem vnigeni-
ti demonſtraret, addidit: Nõ adæquabit
ei aurum uel vitrũ. Vt prophetas quoq;
ei ſubeſſe oſtenderet, adiunxit: Nec com
mutabuntur pro ea vaſa auri excelſa &
eminentia, nec commemorabuntur in
cõparatione eius. Trahitur enim ſapien
tia de occultis. Ad extremum verò ut ip
ſos quoq; in Eccleſia hæreticos increpa-
ret, qui à gentilitatis errore uenientes,
fidem quam percipiunt, per ſuperbiam
ſcindunt, addidit: Non adęquabitur ei
topaziũ de Aethiopia. ac ſi patenter inſi
nuet, dicẽs: Hi qui ex peccati nigredine
ad cõuerſionẽ veniunt, ęquari Deo [ho
mini] omnino non poſſunt, quãuis mul
tis colorum uirtutibus reſplẽdere videã
tur. Quorum vt ſuperbia refutetur, aptè
ſubiungitur: *Nec tincturæ mundiſſimæ com-
ponentur*. Tincturæ enim mundiſſimæ,
vocantur hi qui veraciter ſunt humiles,
& ueraciter ſancti: qui ſciunt quidẽ qui
ex ſemetipſis virtutum ſpeciem non ha
bent: ſed hanc ex dono gratiæ deſuper
ueniẽtis tenent. Tincti enim nõ eſſent,
ſi sãctitatem naturaliter habuiſſent. Sed
mundiſſimę tincturæ ſunt: quia humili-
ter cuſtodiunt ſuperuenientem in ſe vir
tutum gratiam quam acceperunt. Hinc
eſt enim quòd ſponſi uoce de ſancta Ec-
cleſia dicitur: Quæ eſt iſta quæ aſcendit Cant. 6.
dealbata: Quia enim ſancta Eccleſia cœ-
leſtem vitam naturaliter non habet, ſed
ſuperueniente ſpiritu pulchritudine do
norum componitur, non alba, ſed deal-
bata memoratur. Et notandum quòd ſu
perius cum dixiſſet, Non conferetur tin
ctis Indiæ coloribus: eoſdẽ colores non

intulit mundos. Hoc verò in loco vt tin- A ctaram ueracium virtutum ab illa philosophorum fucatióe distingueret, tincturas dicens, addidit mundissimas. Tincturæ enim mundissimæ rectè nominantur hi qui prius p praua opera fœdi fuerant. superueniente tamen spiritu, nitore gratiæ vestiuntur: vt longè aliud appareant esse q̃ erant. Vnde etiam baptisma, id est, tinctio dicitur ipsa nostra in aquam descensio. Tingimur quippe, & qui prius indecori eramus deformitate vitiorum, accepta fide redimitur pulchri gratia & ornamento virtutum. Sequitur:

Quòd quamdiu moraliter viuitur, per quasdā imagines, non in propria natura potest videri Deus. Cap. XXVII.

VNde ergo sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ? Abscondita est ab oculis omnium viuentium. Pensandum magnopere est quod à sancto uiro requiritur, vñ sapientia veniat. Ab eo etenim venit à quo orta est. Sed quia ab inuisibili & coæterno patre nascitur, eius uia occulta est. Vnde & per prophetam dici-
Esa. 53. tur: Generationē illius quis enarrabit? Locus verò intelligētiæ eius est mens humana, q̃ hæc Dei sapiētia dū repleuerit, sanctam facit. Quia ergo & inuisibilis est de quo prodijt, & incertū nobis est in cuius mente intellecta requiescat, & rectè non dicitur: Vnde ergo sapientia uenit,
37 & quis est locus intelligētiæ? Sed hoc valde mirū est q̄d protinus subinfertur: *Abscondita est ab oculis omnium viuentium.* Sapiētia quippe quæ Deus est, si omnium uiuentium oculis occulta esset, hanc p̄cul dubio sanctorū nemo vidisset. Sed huic sentētiæ Ioannem audio concordantē,
1. Ioan 4 qui ait: Deum nemo uidit vnquam. Rursumq̃, cum testamenti ueteris patres intueor, multos horum, teste ipsa sacræ lectionis historia, Deū uidisse cognosco. Vidit quippe Iacob Dominum, qui ait:
Gen. 32. Vidi Dominum facie ad faciem, & salua
Exo. 33. facta est anima mea. Vidit Moyses Deū, de quo scriptum est: Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum. Vidit

idem Iob Dñm, qui dicit: Auditu auris Iob audiuit te, nunc autem oculus me⁹ videt te. Vidit Esaias Dominum, qui ait: Anno Esa. 6 quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedētem super solium excelsum & eleuatum. Vidit Michæas Dominum, q ait: Vidi Dñm sedentē sup soliū suum, & 3. Re omnem exercitū cœli assistentē ei à dextris & à sinistris. Quid est ergo q̃ tot testamenti veteris patres Deū se vidisse testati sunt, & tñ de hac sapientia q̃ Deus est, dicitur: Abscōdita est ab oculis oīum viuentiū: & Ioannes ait: Deum nemo vidit vnquā. B nisi hoc q̄d patenter datur intelligi: quia q̄diu hic mortaliter viuitur, videri p quasdā imagines Deus pōt, sed per ipsam naturæ suæ speciē non pōtuit anima gratia spiritus afflata, per figuras quasdā Deum uideat, sed ad ipsam uim eius essentiæ non pertingat. Hinc est.n. quòd Iacob qui Deū se uidisse testatur, hunc non nisi in angelo uidit. Hinc est quòd Moyses qui cū Deo facie ad faciē loquebatur, sicut loqui solet homo cum amico suo, ei inter ipsa uerba quę locu-
C tionis dicit: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifestè, ut uideam te. Exo. Certè enim si Deus non erat cum quo loquebatur, Ostende mihi Deum diceret: & non, Ostende temetipsum. Si autem Deus erat cum quo facie ad faciem loquebatur, cur petebat Deum videre quē videbat? Sed ex hac eius petitione colligitur: quia cū sitiebat per circumscriptæ naturæ suæ claritatē cernere, quem iam cœperat per quasdā imagines uidere: ut sic superna essentia mentis eius oculis adesset, quatenus ei ad
D æternitatis visionem nulla imago creata tēporaliter interesset. Et viderunt ergo patres testamēti veteris dominum & tñ iuxta Ioānis vocem: Deum nemo uidit vnq̃. & iuxta B. Iob sniam: Sapientia q̃ Deus est, abscondita est ab oculis omnium viuentium: quia in hac mortali carne consistentibus & uideri potuit per quasdam circumscriptas imagines: & uideri nō potuit p incircumscriptum lumen æternitatis. Sin uerò à quibusdam pōt in hac adhuc corruptibili carne uiuētibus, sed tamē inæstimabili uirtute, cre-

scentibus,

scentibus, quodam contemplationis acumine æterna Dei claritas videri, hoc quoque à beati Iob sententia non abhorret, qui ait: Abscondita est ab oculis oĩum viuentium. quoniam quisquis sapientiã, quæ Deus est, videt: huic vitæ funditus moritur, ne iã eius amore teneatur. Nullus quippe eam vidit: qui adhuc carnaliter uiuit: quia nemo põt Deũ simul amplecti, & seculum. Qui.n. Deum videt, eo ipso moritur, quo vel intentione cordis vel effectu operis ab huius vitę delectationib. tota mẽte separatur. Vñ adhuc ad eundẽ quoq; Moysen dr̃: Non.n.videbit me hõ, & viuet. ac si apertè diceretur: Nullus unq. Deum spiritaliter videt & mundo carnaliter viuit. Vnde Paulus quoq; apostolus qui adhuc Dei inuisibilia, sicut ipse testatur, ex parte cognouerat, iã huic mundo totũ se mortuũ esse perhibebat, dicẽs: Mihi mũdus crucifixus est, & ego mundo. Sicut enim iam longè superius diximus, non sufficit ut diceret, Mundo crucifixus sum: nisi etiam præmitteret: Mihi mũdus crucifixus est: vt non solum se mundo mortuum, sed etiam mundum sibi mortuũ esse testaretur: quatenus nec ipse mũdũ, nec ipsum iam mundus appeteret Si enim duo fortasse in vno loco sint, quorũ vnus viu', alter verò sit mortuus. etsi mortuus viuentẽ nõ videt, viuus tamen mortuum videt. Prędicator autem Dei vt ostenderet, quia per abiectionem qua se humiliando deiecerat, talis iam factus esset, vt nec ipse mundum, nec mundus ipsum concupisceret non solum ait se mundo crucifixum, vt ipse mundi gloriã quam tanquam mortuus non videret appeteret: sed etiam mundum sibi asseruit crucifixũ, in quo tanta se humilitate deiecerat, vt & ipse mundus tanquam ad eum mortuus, paruulum humilem atque despectum iam videre nequaquã posset. Sciendum verò est quod fuere nonnulli qui Deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis in claritate quidẽ sua conspici, sed in natura minimè videri. Quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neque enim illi simplici & incommutabili essentię aliud est claritas, &

Ibidem.

Gal. 6.

A aliud natura: sed ipsa ei natura sua claritas ipsa claritas natura est. Quia.n. suis dilectorib. hæc Dei sapientia se quãdoque ostenderet, ipse pollicetur, dicens, Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligã eum, & manifestabo meipsũ illi. ac si patenter dicat: Qui in vestra me cernitis, restat ut in mea me natura videatis. Hinc rursus ait: Beati mundo corde, qm̃ ipsi Deum videbunt. Hinc Paulus dicit: Nũc videmus per speculũ in ęnigmate, tunc autẽ facie ad faciẽ. Nũc cognosco ex patre, tunc autem cognoscã sicut B & cognitus sum. Sed quia de Deo p primũ Ecclesiæ prædicatorẽ dicitur: In quẽ desiderãt angeli prospicere: sunt nõnulli qui nequaquã Deum videre vel angelos suspicantur: & tñ dictum per ueritatis sententiam scimus: Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei qui in cœlis est. Nunquid ergo aliud veritas, aliud p̃dicator insonat veritatis? Sed si sententia utraque confertur: quia sibi nequaquam discordet, agnoscitur. Deum quippe angeli & vident, & videre desiderãt, & sitiũt intueri, & intuẽtur. C Si enim sic videre desiderant ut effectu sui desiderij minimè perfruantur: desiderium sine fructu anxietatem habet, & anxietas pœnam. Beati verò angeli ab omni pœna anxietatis longè sunt: quia nũquam simul pœna & beatitudo conueniunt. Rursum cùm eos dicimus Dei visione satiari, quia & Psalmista ait: Satiabor dum manifestabitur gloria tua: considerãdum nobis est, quoniam satietatẽ solet fastidium subsequi. Vt ergo rectè sibi vtraque conueniant, dicat ueritas, Quia semper uident: dicat prædicator D egregius, Quia semper videre desiderãt. Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderãtes satiãtur: ne aũt sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderãt igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur: & satiantur sine fastidio, q̃a ipsa satietas ex desiderio semper accẽditur. Sic quoq; & nos erimus quando ad ipsum fontem uitæ uenerimus. Erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque satietas. Sed longè abest ab illa siti necessitas, lõgè à satietate fastidiũ: quia

Io. 14

Mat. 5

1. Co. 13

29

1. Pet. 1

Mat. 18

Psal. 16

& sitiētes satiabimur, & satiati sitiemus. A Videbimus igitur Deum, ipsumque erit præmium laboris nostri, vt post mortalitatis huius tenebras, accessa eius luce gaudeamus. Sed cum eius luce dicimus accessam, obsistit animo quod Paulus dicit:
1. Tim 6 Qui lucem habitat inaccessibilē, quē vidit nullus hominum, sed nec videre potest. Et rursum audio qđ Psalmista ait:
Psal. 33. Accedite ad eum, & illuminamini. Quō ergo accedendo illuminamur, si ipsam lucē qua illuminari possumus, non videmus? Si verò accedendo ad eū ipsam qua illuminamur, lucē videmus: quō inaccessibilis esse ꝓhibetur? Quia in re pēsandū B est ꝗ inaccessibilē dixit, sed oī homini, sed humana sapienti. Scriptura quippe sacra oēs carnalium sectatores, humanitatis nomine notare solet. Vnde idē Apostolus quibusdam discordantibus dicit:
1. Cor. 3. Cum enim sit inter uos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundū hominem ambulatis?
1. Cor. 2. Quibus paulò post subijcit: Nonne homines estis? Et vnde alias testimonium protulit, ꝗ oculus nō vidit, nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. C Et cum hoc hominibus dixisset absconditum, mox subdidit: Nobis aūt reuelauit Deus per spiritum suū: ipsum se ab hominis vocatione discernens, qui raptus supra hominem diuina iam saperet. Ita ēt hoc loco cū lucem Dei inaccessibilem perhiberet, vt ostenderet quibus subdidit: Quem vidit nullus hominū, sed nec videre potest, more suo homines vocans oēs humana sapientes: qa qui diuina sapiunt, videlicet supra hoies sunt. Vidimus igitur Deum, si per cœlestem cōuersationem supra homines esse mereamur. D Nec tamen ita videbimus sicut videt ipse seipsum. Longè quippe dispariliter videt creator se quàm videt creatura creatorē. Nam quantum ad immensitatem Dei quidā nobis modus figitur cōtēplationis: quia eo ipso pondere circumscribimur, quo creatura sumus.
40 Sed profectò non ita cōspicimus Deum sicut ipse conspicit se, sicut nō ita requiescimus in Deo, quemadmodum ipse requiescit in se. Nā visio nostra vel requies erit, vt cūq; similis visioni vel requiei illius: sed æqualis non erit. Ne. n. iaceamꝰ in nobis, vt ita dicam, contemplationis pēna nos subleuat, atq; à nobis ad illum erigimur intuēdum, raptiq; intentione cordis & dulcedine contēplationis, aliquo modo à nobis imus in ipsum: & hi hoc ipsum ire nostrum minus est requiescere, & tñ sic ire perfecte requiescere est. Et perfecta ergo requies est, qua decernitur, & tamē adæquanda non est requiei illius: quia nō à se in aliū transit, vt quiescat. Est itaque requies, vt ita dicā, similis atq; dissimilis: quia qđ illius requies est, hoc nostra imitatur; Nā vt beati atq; æterni simus in æternum, imitamur ęternū. Et magna nobis est ęternitas, imitatio ęternitatis. Nec ex ortes sumus eius quē imitari possumus; qa & vidētes participamur, & participātes imitamur. Quæ nimirū vio nūc fide inchoatur, sed tūc in spē ꝑficitur, qñ coęternam deo sapientiam quam modò per ora prędicantiū quasi per decurrentia flumine sumimus, in ipso suo fonte biberimus.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS MORAL.

LIBER XIX.

Continuans caput vigesimumoctauum textus beati Iob. Caput I.

QVid mirū si eterna dei sapiētia cōspici non valet, qñ ipsa quoq; inuisibilia q̄ per eā cōdita sunt, humanis oculis cōprehendi nō possunt? In rebꝰ ergo creatis discimus creatorē oīum quanta humilitate veneremur: vt ī hac vita vsurpare sibi de oīpotentis dei specie mēs humana nil audeat, qđ solū electis suis præmiū in subsequenti remuneratione seruat. Vñ bene postq̄ dictū ē: Abscōdita est ab oculis oīum viuentiū, ilicò subinfert: *Volucres quoque celi latet.* In Scriptura. n. sacra volucres aliqñ in malo, aliquando in bono dantur intelligi. Per volucres quippe nonnunquam potestates aeriæ designantur, bonorum studijs aduersæ.

Vnde veritatis voce dicitur: Quoniā se- A men quod secus viam cecidit, uenerunt volucres, & comederūt illud: quia nimirum maligni spiritus humanas mentes obsidentes, dum cogitationes noxias in gerunt, verbum vitæ à memoria euellūt. Hinc rursum cuidam diuiti superba sapienti dicitur: Vulpes foueas habent, & volucres cęli nidos: filius autē hominis non habet ubi caput suum reclinet. Vulpes ualde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis uel specubus se abscondūt: cumq; apparuerint, nunquā rectis itineribus, sed tortuosis an fractibus currūt. B Volucres verò, vt nouimus, alto volatu se in aera subleuant. Nomine ergo vulpium, dolosa atque fraudulēta: nomine autem uolucrum, hæc eadem superba dęmonia designantur. ac si dicat. Fraudulenta & elata dæmonia in corde vestro, id est, in cogitatione superbiæ inueniūt habitationem suam: filius autem hominis vbi caput suum reclinet non habet: id est, humilitas mea requiē in superba mente vestra non inuenit. Quasi enim quodam volatu volucris illa prima se extulit, quæ per elatam cogitationē dixit: In cœlum conscendam, super astra cœli, C exaltabo solium meum, sedebo in mōte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascēdam super altitudinem nubium, & ero similis altissimo. Ecce quàm alta superbè volando petijt. Quem etiam volatum & primis hominibus persuasit. Ipsi quippe volando quasi super se ire conati sunt, quando eis dictū est, vt gustarent, & essent sicut dij. Cumq; similitudinē diuinitatis appetunt, immortalitatis munera perdiderunt. Qui in terram moriēdo nō issent, si super terram humiliter stare uoluissent. At contra in bono uolucres po D ni solent, sicut in Euangelio Dñs cùm similitudinem regni cœlestis ex grano sinapis denūciaret, dixit: Cui simile est regnū Dei, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis quod acceptū hō misit in hortū suum, & creuit, & factum est in arborē magnā, & volucres cęli requieuerūt in ramis eius. Ipse quippe est granū sinapis, qui in horti sepultura plātatur, arbor magna surrexit: Granū nāq; fuit, cū moreretur: arbor, cū resurgeret. Granum per humilitatem carnis, arbor per potentiam maiestatis. Granum, quia vidimus eum, & nō erat aspectus: arbor aūt quia speciosus forma præ filijs hominum. Huius arboris rami sancti prædicatores sunt. Et videamus quàm latè tendātur. Quid. n. de eis dr̄? In omnē terram exit son⁹ eorū, & in fine orbis terrę verba eorum. In istis ramis volucres requiescunt: quia sanctę animæ quæ quibusdā virtutum pēnis à terrena cogitatione se subleuāt, in eorū dictis, atq; consolationibus ab huius vitę fatigatione respirāt. Hoc igitur in loco postquam de sapiētia dictū est: Abscondita est ab oculis oīum viuentium: rectè subiungitur: Volucres quoque cœli latet. quia in hac corruptibili carne cōstituti, naturę eius potentiā ipsi quoque uidendo non penetrāt, qui iam per meritum sanctæ contemplationis volant. Vbi aptè subiungitur.

Marginalia: Matt. 13. — Matt. 8. — Esa. 14. — Matt. 13 — Christus granū sinapis dicitur. — Psal. 18.

Quòd maligni spiritus famam tantum de Deo per Scripturas sanctas & miracula audiunt, sed de eius sapientia nihil intelligunt. Cap. II.

P*Erditio & mors dixerunt, Auribus nostris audiuimus famam eius.* Qui perditionis & mortis nomine, nisi maligni spiritus designantur? Qui inuentores mortis & perditionis extiterunt, sicut de ipso eorū principe sub ministri eius specie per Ioannem dicitur: Et nomē illi mors. Cui subiecti omnes superbi spiritus, de hac sapiētia, quæ Deus est, dicūt: Auribus nostrir audiuimus famam eius: quia nimirum uisionem illius plena beatitudine habere nequiuerūt. videre quippe perfectè coæternam Deo sapiētiam, hoc est quod habere. Vnde ad Ioannem de munere vincentis: dr̄: Dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit. In hac enim vita scire aliquid vel videre possumus, ēt quod non accipim⁹ habere. Nomen uerò nouum in calculo scriptum, id est in æterno præmio notitiam Dei humanis mentibus inusitatam scire nemo pōt, nisi qui hanc etiā acceperit habere. Quia itaq;, vt diximus, uidere Deū, hoc est quod habere: ideo iniqui

Marginalia: Apoc. 6. — Apoc. 2.

spiritus hanc sapientiã nõ uidet. quia re- A pulsi per superbiã nequaquã eam habere potuerunt. Ad lucem quippe eius clause- runt oculos cordis, superfusis eius radijs repugnantes, sicut intelligi etiã de eisdẽ malignis spiritib9 potest, quod scriptum est: Ipsi rebelles fuerunt lumini. Famam ergo sapientiæ malignis spiritibus audisse, sed eandem sapiẽtiam non uidisse, est & eius potentiã ex virtute illius cognouisse, & tñ sub ea humiliter stare noluisse. Vñ & veritatis voce de ipso malignorũ spirituũ capite dr̃: Ioann. 8. Ille homicida erat ab initio, & in veritate nõ stetit. Seqtur. B

Quòd solius Dei est scire seipsum, & quos prædestinauerit, & ad quos veniat, & in quibus quiescat. *Cap. III.*

DEus intelligit viam eius, & ipse nouit locum illius. Hæc coæterna Deo sapientia aliter viam habet, atque aliter locum. Locum verò, si quis intelligit non localem. Nam teneri corporaliter non potest Deus: sed, ut dictũ est, locus intelligitur non localis. Locus sapiẽtiæ pater est, locus patris sapiẽtia, sicut ipsa sapientia attestante dr̃: Ioan. 14. Ego in patre, & C pater in me. Aliter ergo ipsa sapiẽtia habet uiam, atq; aliter locũ. Viã per humanitatem transitum, locum verò per statũ diuinitatis. Inde.n. nõ transit, vñ ęterna est: sed inde trãsit, vnde pp nos apparuit tẽporalis. Sic nãq; in Euãgelio scriptum est: Mar. 10. Quia egrediens ab Hiericho Dominus transibat. Duo autem cæci sedentes iuxta viã, clamauerunt dicẽtes: Dñe miserere nostri, fili Dauid. Ad quorum uocem, sicut illic scriptum est, stetit Iesus, & lumen reddidit. Quid est autem trãseundo audire, stando lumen restituere, nisi D ꝙ per humanitatem suam nobis misertus est, qui per diuinitatis suæ potentia, à nobis mentis nostræ tenebras excludit? Qui enim propter nos natus & passus est, qui resurrexit, ascendit in cœlum, quasi transit Iesus: quia hæc mirum actio temporalis est. Sed stãs eos tetigit, & illuminauit: quia non sicut illa dispensatio temporalis ita verbi æternitas transit, quæ in se manens innouat omnia. Stare.n. Dei, est incommutabili cogitatione mutabilia cuncta disponere. Qui ergo clamorem petentium transiens audiuit, stans lumen reddidit. quia etsi propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, vnde habere mutabilitatis trãsitum nescit. Quia igitur quando per carnem apparet hominibus incertum fuit, rectè nunc dicitur: Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locum illius. ac si apertè diceretur: Humanæ cogitationi occulta sunt, uel quando per carnem ad homines sapientia ueniat, uel quomodo apud patrẽ inuisibilis, etiam cũ foris apparuerit, persistat. Quamuis hoc intelligi & aliter potest. Nam via eius non inconuenienter accipitur hoc ipsum quod uenit ad cor, seseque nobis intrinsecus infundit. Locus verò eius fit cor, ad quod ueniẽs permanet. De hac quippe uia illius dicitur. Vox clamantis in deserto, parate uiam Matth. 3. Domino: id est, in corde vestro venienti sapientiæ aditum reserate, sicut alias dicitur: Iter facite ei, quia ascendit sup occasum. Psal. 67. Super occasum fuit ascendere, ipsam mortem quã pertulerat, resurgẽdo superasse. Ait ergo: Ei qui ascendit super occasum, iter facite: id est, resurgenti Domino in vestris cordibus per fidem viam pręþete. Hinc Ioanni per spiritum dicitur: Præibis antè faciem Domini parare Luc. 1. vias eius. Quisquis etenim prędicãdo à sordibus vitiorum corda audientiũ mũdat, venienti sapientiæ viam præparat. Habet ergo uiam ista sapientia, habet & locum. Viam qua venit, locum quo manet, sicut ipsa ait: Ioan. 14. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mãsionem apud eum faciemus. Via est igitur qua venit, locus quo manet. Sed quãdo venit quæ vbiq; est? Venire est sapiẽtiæ, per illuminationem mentis nostræ, indicare præsentiam maiestatis suæ. Et quia hominibus incertũ est, uel in cuius corde veniat, uel in quo postquam venerit, permanendo requiescat, rectè nũc dicitur. Deus intelligit viam eius, & ipse nouit locum illius: quia solius diuinæ visionis est, cernere vel quibus modis intellectus sapientiæ ad cor hominis ueniat, vel cuius mens intellectum uitæ

quem

quem perceperit, mortiferis cogitationibus nō amittat. Et quia hæc eadem sapientia per humanitatis gratiam manifestata in cunctis mundi partibus, electorū fuerat corda repletura, rectè subditur: *Ip-*
4 *se enim fines mundi intuetur, & omnia quæ sub cælo sunt, respicit.* Respicere quippe Dei, est ea quæ amissa ac perdita fuerant, ad suā gratiā reformare. Vnde scriptum est:
Prou.20 Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat oē malū intuitu suo. Respiciēdo nanq; leuitatis nostræ mala coercuit & magna merita maturitatis dedit. Vn̄ adhuc subdit.

Quòd animas vagas & nobiles, diuina gratia virtute constantiæ & stabilitate iusti iæ stabilis, & aliquando ne extollantur, reprimit tētationibus, quos sublimat virtutibus. Caput IIII.

QVi fecit ventis pondus. Velocitate.n. ac† subtilitate ventorum in Scriptura sacra solent animę designari, sicut per Psalmistam de Deo dicitur. Qui ambulat super pennas ventorum, id est, qui transgreditur virtutes animarum. Fecit ergo ventis pondus: quia dum superna sapientia replet animas, eas maturitate indita graues reddit: non illa grauitate qua dr̄: Filij hominum vsq; pro graui corde? Aliud nanq; est grauem esse per consiliū aliud p̄ peccatum: aliud est grauē esse p̄ cōstantiam, aliud p̄ culpam. Ista n. grauitas pondus hēt oneris, illa virtutis. Pōdus ergo accipiunt animæ, vt ab intentione Dei non iam leui motu dissiliant, sed in eum fixa constantiæ grauitate cōsistant. Adhuc ille populus leuiter mouebatur, de quo p̄ prophetā dicitur: Abijt vagus in viam cordis sui: viam eius vidi, & dimisi eum. Graue autem consilium cordis omnem inconstantiam uagationis expellit. Et quoniā sunt animę quæ leui motu nunc ista, nunc illa desiderēt: omnipotens Deus quia ipsas leues fluctuationes mentium non leuiter pēsat, vagationem cordis relinquendo diiudicat. Sed cum per gratiam respicit vagam mentem, in consilij stabilitatem figit. Rectè ergo nunc dicitur: Qui fecit ventis pondus: quia cū leues motus animi misericorditer dignatur aspicere, hunc protinus ac constantiæ maturitatem format.

† al. sublimitate. Psal.17. Psal.4. Graue multiplex. Esai.57.

A Vel certè ventis pondus facere, est concessam hic electis de virtutibus gloriam permixta infirmitate temperare. Vnde & subditur: *Et aquas appendit mensura.* Aquę in Scriptura sacra aliquando Spiritum sanctum, aliquando scientiam sacram: aliquando scientiam prauā, aliqn̄ tribulationem, aliquando defluentes populos, aliquando mentes bonorum fidei prędicamenta sequentium, designare solent. Per aquam quippe sancti spiritus infusio designatur, sicut in Euangelio dicitur: Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre eis fluent aquę viuæ. B Vbi Euangelista secutus adiunxit: Hoc aūt dixit de spiritu quē accepturi erāt credētes in eū. Rursum per aquam sacra de sciētia designatur, sicut dicitur: Aqua sapiētię salutaris potabit eos. Per aquam quoque praua scientia appellari solet, sicut apud Salomonem mulier quę typum hæreseos tenet, callidis suasionibus blanditur, dicens: Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Aquarum etiam nomine nonnunquam solent tribulationes intelligi, sicut per Psalmistam dicitur: Saluum me fac deus, quoniam intrauerunt C aquæ vsq; ad animam meam. Per aquā populi designantur, sicut per Ioanem dicitur: Aquę verò sunt pobpuli. Per aquā quoque non solum fluxus decurrentiū populorum, sed etiam bonorum mentes fidei prędicamenta sequentium, designātur sicut propheta ait: Beati qui seminatis super omnes aquas. Et per Psalmistā dicitur: Vox Domini super aquas. Hoc ergo in loco, quid aquarum nomine nisi electorum corda signātur, quę per intellectū sapiētiæ, auditum iā supernæ vocis D acceperunt? De quibus rectè dicitur:

Aquæ in Scriptura sacra diuersa designant. *Ioan.7.* *Eccl.15.* *Prou.9.* *Psal.68.* *Apoc.17* *Esai.32.* *Psal.28.*

Cur ipsi sancti qui ad summa rapiuntur, tentationibus reprimuntur. *Caput V.*

ET *aquas appendit mensura.* Quia sancti ipsi qui sancto subleuante Spiritu ad summa rapiuntur, quandiu in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant, quibusdam tentationibus reprimuntur: vt nequaquam tantum proficere valeāt quantū volunt. sed ne extollantur superbia,

bia, fit in eis ipsarũ quædã mẽsura virtu A
3.Re.19 tum. Hinc est enim q Helias dũ tot virtu
tibus in alta profecisset, quadã mensura
suspensus est, dum Iesabel postmodum
quamuis reginam, tamen mulierculam
fugit. Perpendo quippe hunc miræ virtu
tis virum, ignem de cœlo trahere, & se-
cundò quinquagenarios cum suis omni
Ex de Helia. bus petitione subdita cõcremare, verbo
cœlos à pluuijs claudere, verbo cœlos ad
pluuias aperire, suscitantem mortuos,
ventura quoque præuidentem: & ecce
rursus animo occurrit, quo pauore ante
vnam mulierculam fugerit. Considero
virum timore perculsum, de manu Dei
mortem petere, nec accipere de manu
mulieris mortẽ fugiẽdo vitare. Quærebat
Ibidem enim mortem dum fugeret, dicens. Suf-
ficit mihi tolle animã meam: neq; n. me
lior sum q̃ patres mei. Vnde ergo sic po-
tens, vt tot illas virtutes faciat? vnde sic
infirmus, vt ita fœminam pertimescat:
nisi quia aquæ appenduntur mẽsura: vt
ipsi sancti Dei homines & multũ valeãt
per potentia Dei, & rursum quadam mẽ
sura moderati sint per infirmitatem suã?
In illis virtutib. Helias quid de deo acce-
perat, in istis infirmitatib. quid de se esse
poterat agnoscebat. Illa potentia virtus
fuit, illa infirmitas custos virtutis. In illis
virtutibus ostẽdebat, quid acceperat: in
istis infirmitatibus hoc quod acceperat:
custodiebat. In miraculis monstrabatur
Helias, in infirmitatibus seruabatur. Sic
Ex de Paulo. Paulum video fluminũ & latronũ, ciuita
tis & solitudinis, maris ac terræ pericula
sustinentem, frenantẽ ieiunijs ac vigilijs
corpus, sustinentẽ frigoris & nuditatis
ærumnã, ad Ecclesiarũ custodiã vigiliter
se atq; pastoraliter exerentẽ, ad tertiũ cœ-
lũ raptũ, rursumq; cũ paradisum raptũ,
& audisse arcana verba quæ nõ licet ho
mini loqui: & tñ satanæ angelo ad ten-
tãdũ cõceditur, orat vt eximi debeat, &
nõ exauditur. Cuius cum ipsa initia con
uersionis aspicio, perpendo q ei super-
na pietas cælos aperit, seseq; illi Iesus de
sublimibus ostendit. Qui lumen corpo
ris ad tempus perdidit, lumen cordis
in ppetuũ accepit. Ad Ananiã mittitur,
vas electionis vocatur: & tñ de ciuitate
eadem quam post visionẽ Iesu ingressus
fuerat, fugiẽs recedit, sicut ipse testatur,
dicẽs: Damasci ppositus gẽtis Arethæ re- 1.Co.11
gis custodiebat ciuitatẽ Damascenorũ,
vt me cõprehenderet: & per fenestrã in
sporta dimissus sum per murũ, & sic effu
gi manus eius. Cui licenter dicã: O Paule
in cælo iã Iesum cõspicis, & in terra ad-
huc hominẽ fugis? In paradisum duceris
secreta Dei verba agnoscis, & adhuc à sa
tanæ angelo tẽtaris? Vnde sic fortis vt ad
cælestia rapiaris? vñ sic infirmus, vt ĩ terra
B hominem fugias, & adhuc à satanæ an-
angelo aduersa toleres: nisi quia ipse qui
te subleuat, rursum subtilissima te men-
sura moderatur, vt & in miraculis tuis
nobis prædices virtutẽ Dei, & rursum in
timore tuo reminisci nos facias infirmi-
tatis nostræ? Quæ tñ infirmitas ne in de
sperationem nos pertrahat, cum pulsat,
dũ de infirmitate tua Dñm rogares, qa
auditus non es, nobis quoq; locutus es
quid audisti. Sufficit tibi gratia mea: nam
virtus in infirmitate perficitur: Aperta
ergo voce Dei ostenditur, quia custos est Custos virtutis infirmitas.
C virtutis infirmitas. Tunc quippe bene in
terius custodimur, cum p Dispensationẽ
Dei tolerabiliter tentamur exterius, ali-
quando vitijs, aliqñ pressuris. Nam eis
quoq; quos viros nouimus fuisse virtu-
tum, tentationes atq; certamina non de
fuere vitiorũ. Hinc est n. q ad consola-
tionem nostram idem prædicator egre-
gius de se quædam talia prodere digna-
tur, dicens: Video aliam legem in mem- Rom.7
bris meis, repugnantem legi mẽtis meæ,
& captiuũ me ducentem in lege pecca-
ti, quæ est in membris meis. Ad ima quip
pe pertrahit caro, ne extollat spiritus: &
D ad alta sustollit spiritus, ne prosternat ca
ro. Spiritus leuat, ne iaceamus in infimis:
caro aggrauat, ne extollamur ex sũmis.
Si non subleuante spiritu nos caro ten-
taret, perfectione proculdubio tentatio
nis suæ in ima deijceret. Rursum vero si
nõ tẽtante carne ad summa nos ipsũs sub
leuaret, i supbiæ casu ipsa nos per' suble
uatione psterneret. Sed fit certo modera
mine, vt dũ vnusquisq; sãctorũ iã quidẽ
interius ad sũma rapitur, sed adhuc tẽta-
tur exterius, nec desperationis lapsum,
nec

nec elationis incurrat: quoniam nec tẽtatio exterior culpam perficit, quia interior intentio sursum trahit: nec rursum interior in superbiam eleuati, quia tentatio exterior humiliat dũ grauat. Sicque magno ordine cognoscimus, in interiori profectu quid accipimus, in exteriori defectu quid sumus. Et miro modo agitur, ut nec de uirtute quisquam extolli debeat, nec de tẽtatione desperare: quia dũ spũs trahit, & caro retrahit, subtilissimo iudicij interni moderamine, infra summa, & supra infima in quodã medio aĩa libratur. Bene ergo dicitur: Et aquas appẽdit mensura. Sequitur: *Quando ponebat pluuijs legem, & uiam procellis sonantibus, tunc uidit illam, & enarrauit, & præparauit, & inuestigauit.* Solent per pluuias prędicantium dicta signari. Vnde per Moysen dicitur: Expectetur sicut pluuia eloquium meum. Quorum uidelicet uerba cũ blandè persuadent, pluuiæ sunt: cùm verò terribilia de uenturo iudicio intonãt, sonantes procellę. Et notandum qđ pluuijs lex ponitur: ut via procellis sonantibus aperiatur. Lex quippe est ipsis prędicatoribus posita, ut viuendo impleant quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi authoritas perditur, quãdo uox opere non adiuuatur. Hinc enim per Psalmistam dicitur: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum ꝑ os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos post te. Sermones etenim Dei post se prædicator proijcit, cùm hoc quod dicit, facere cõtemnit. Quãdo autem dictis eius alter obediat, dũ ipse respuit opere quod prędicat uoce, & dissimulat obedire quod narrat? De ista prædicationis lege scriptum est: Qui soluerit vnum de mãdatis istis minimis, & docuerit sic hoĩes, minimus uocabitur in regno cœlorum. Qui autem fecerit & docuerit sic magnus vocabitur in regno cœlorum. Regnum cœlorum, videlicet Ecclesiam præsentẽ appellat, de qua scriptum est: Et colligent de regno eius omnia scandala. In superno etenim regno scandala quæ ex eo colligi debeat, nõ habetur. Qui ergo soluit opere, & sic docet voce: in isto regno cœlorum erit minimus, in illo nec minimus. Viam autem procellis sonantibus posuit, cum prædicatoribus suis ad corda hominum terrore uenturi iudicii perculsa, aditum fecit. Prius itaque lex ponitur, ut postmodum uia pandatur: quia illa vox cor audientis penetrat, quæ hoc quod sonuerit, operæ conseruat. Tunc autẽ cũ legẽ pluuijs & viam procellis sonantibus poneret, hanc sapientiam Deus vidit, enarrauit, præparauit, & inuestigauit. Vsitata sacri eloquii locutione videre Dei dicitur, uidere nos facere, sicut iusto uiro Dominus dicit: Nunc cognoui quòd timeas Deum. Et Israelitæ præmonentur: Tentat uos Dominus Deus noster, ut sciat diligitis eum: id est, ut scire nos faciat. Tunc ergo cùm legem pluuijs poneret, hoc est mandatum custodiæ prædicatoribus daret, hanc incarnatam sapiẽtiam uideri & enarrari à prædicatorib', præparari & inuestigari ab auditoribus fecit. Sibi quippe illam præparat, quisquis illam bene uiuendo in diem iudicij propitiam parat. Et notandum quòd de ea quatuor dicta sunt. Ait enim: Vidit, enarrauit, præparauit, inuestigauit. Vidit namque, quia species est: enarrauit, quia uerbum: prçparauit, quia remedium: inuestigauit, quia occultum. Sed hoc quod æterna Dei sapientia species patris & uerbum dicitur, quando ab humana mente penetratur? Quis namque intelligat uel uerbum sine tempore, uel speciem sine circunscriptione? Dicendũ ergo erat, aliquid, quod de illa homo cognosceret in se. Vnde aptè subditur.

[Margin: Deut. 32 · Psal. 49. · Mat. 5. · Mat. 13. · Gen. 22. · Deut. 13 — A, B, C, D]

Quòd in eo sapientiam Domini se habere potest homo cognoscere, si timeat Deum: & quem in sua natura non intelligit, in se quodammodo cognoscit. Cap. VI.

ET *dixit homini: Ecce timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo, intelligentia.* ac si apertè diceretur: Ad temetipsum homo reuertere, cordis tui secreta perscrutare. Si Deum te timere de-

re de-

te deprehendis, profectò constat quia hac sapientia plenus es. Quam si adhuc cognoscere nō potes q̄d sit in se, iam cognosces interim quid sit in te. Quæ enim apud se ab angelis metuitur apud te timor Domini vocatur: quia hanc habere te certum est, si timere te Deum incertū non est. Hinc etiam per Psalmistam dici-
Ps. 100. tur: Initium sapientiæ timor Domini: quia tunc penetrare cor inchoat, cū hoc extremi iudicij pauore ꝑturbat. Ad paruitatem igitur nostram diuinus sermo se attrahit: sicut cum pater cum paruulo filio loquitur, ut ab eo possit intelligi, spōte balbutit. Quia enim naturam sapientiæ penetrare nō possumus quid sit in se ex condescensione Dei audiuimus quid sit in nobis, cum dicitur: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia. Sed quia ille ueraciter uim diuini timoris intelligit, qui se à cunctis prauis operibus custodit, rectè dicitur: Et recedere à malo, intelligentia. Ea igitur quæ sequūtur, quia prophetię spiritu plena sunt, ipsa sacræ historiæ uerba testantur, cum dicitur:

BEATI IOB

CAPVT XXIX.

ADDIDIT quoque Iob assumens parabolam suam, & dixit: Quis mihi tribuat vt sim iuxta menses pristinos, secundum dies quibus Deus custodiebat me? Quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ quando secretò Deus erat in tabernaculo meo. Quando erat omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri mei. Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi. Videbant me iuuenes, & abscondebantur, & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui,

A *& digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat. Auris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi, eo quòd liberassem pauperem vociferantem, & pupillum cui non esset adiutor. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum. Iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimento, & diademate iudicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Conterebam molas ini-*
B *qui, & de dentibus illius auferebam prædam. Dicebamq́ue, in nidulo meo moriar: & sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur. Qui me audiebant expectabant sententiam, & intenti tacebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebant, & super illos stillabat eloquium meum. Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem seroti-*
C *num. Si quando ridebam ad eos, non credebant: & lux vultus mei non cadebat in terram. Si voluissem ire ad eos, sedebam primus. cumq́ue sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mærentium consolator.*

Caput VII.

ADdidit quoque Iob assumens parabolam *suam.* Quia enim parabola similitudo nominatur, apertè constat quòd per exteriorum verborum formam my-
D steria loquitur, qui ad loquendum parabolam assumpsisse memoratur. Cum etenim sua narrat quęcūque sint sanctæ Ecclesiæ ventura denunciat: & per hoc quod ipse patitur, indicat quid illa patiatur. Nonnunquam verò sic suæ historiæ verba permiscet, ut nil allegoricū insonet: nonnunquam verò sic suos dolores loquitur, ac si ex uoce dolentis Ecclesiæ loquatur. In hac verò vltima sui parte sermonis, vltimum tēpus designat Ecclesiæ: quando aduersarios suos, id est carnales quosque uel hęreticos atque gētiles,

tiles, quos nunc studet sapientię authori tate comprimere effrenata iactantia elatos cogitur irrisa tolerare. Vnde in hoc quoque sermone dicitur: Nunc auté derident me iuniores tempore, quorum nõ dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Et ipsa ordinis ratio exposcit, ut per verba beati Iob ultima extremi sanctæ Ecclesiæ designentur dies, quãdo persecutione crescente, apertas hæreticorũ uoces tolerare compellitur, cum motus cordis sui, quos nunc intra cogitationũ sinus cõtegunt, tunc in uoce manifestati erroris aperiunt. Nunc enim, sicut per Ioánem dicitur, draco in abysso clausus tenetur: quia diabolica malitia in eorũ subdolis cordibus occultatur. Sed sicut scriptum est: Educetur draco de puteo abyssi: quia quod modò præ timore tegitur, tunc contra ecclesiam publicè de iniquorum cordibus omne serpentinũ uirus apperitur. Nunc enim abscondit se sublandiente lingua sęuiens conscientia, & malitia calliditatis, quasi quadam se tegit abysso simulationis: nunc Dominus, sicut Psalmistę uoce dicitur: Cógregat sicut in utre aquas maris. Vter quippe carnalis est cogitatio. Aquæ ergo maris in utre congregatę sunt, cum amaritudo peruersæ mentis non erumpit exterius in uocem prauæ libertatis. Veniet profectò tempus, quando contra hanc peruersi atque carnales aperta uoce pdicent, quod nunc occulta cogitatione mo liuntur. Veniet tempus, quando catholicam Ecclesiam non solum iniustis uocibus, sed etiam crudelibus plagis præmat. Ab aduersariis namque suis duobus modis Ecclesia persecutionem patitur, scilicet aut verbis, aut gladijs. Sed cum verbis persecutionem sustinet, exercetur eius sapientia: cùm vero gladiis, exercetur eius patientia. Sed verborum persecutiones ab hęreticis nunc etiam quotidie toleramus, cum ipsi hæretici linguis nobis subdolis & falsa humilitate blandiuntur. Persecutiones vero gladiorum iuxta finem mundi secuturæ sunt: vt grana cœlestibus horreis recondenda, tanto verius à peccatorum paleis exuantur, quanto acrius attigun-

Apoc. 20

Psal. 32.

Ecclesia quomodo ab aduersarijs suis patiatur.

A tur. Tunc electi omnes qui in illa fuerint tribulatione comprehensi, reminiscuntur horum temporum, in quibus nunc Ecclesiæ fidei pacem tenet, & superba hæreticorum colla comprimit, non potentatu culminis, sed iugo rationis. Reminiscuntur nostri, qui quieta fidei tempora ducimus: qui etsi in bellis coarctamur gentium, non tamen in dictis expugnamur patrum. Beatus ergo Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens, quæ tunc in illis angustiis inuenitur: & ta-
B men nostræ, (ut dixi,) quietis reminiscitur: sua transacta narrat, & aliis ventura denunciat, dicens:

Tantas tribulationes Ecclesiæ in fine mundi venturas, per spiritum prophetiæ sanctus Iob præuidit, vt comparatione earum, huius temporis pressuræ desiderari non immeritò videantur.

Cap. VIII.

C QVis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos? Multa enim talia sancta Ecclesia doloribus pressa dictura est. Tantis quippe illam futurum est tribulationibus angustari, vt hæc tempora cum magno suspirio desideret, quæ nos cum magno dolore toleramus. Dicat ergo, dicat per vocem beati Iob. Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos? Quia enim statutus dierum numerus, menses vocantur: quid aliud nomine signat mensium, nisi collectiones animarum? Dies quippe dum colliguntur in mensibus, subtrahuntur: quia & in hoc tempore sancta Ecclesia dum
D veritatis luce splendentes animas colligit, in intimis abscondit. Aliquando etiam mensis pro perfectione ponitur, sicut propheta ait: Erit mensis ex mense: perfectio videlicet eis in requie, quibus nunc perfectio fuerit in operatione. Reminiscatur ergo perfectionis pristinæ, reducat ad memoriam quanta prędicatione sua collectis animabus reportabat lucra, & angustata tribulationibus dicat: Quis mihi tribuat, vt sim iuxta menses pristinos? In quibus pro-

Esa. 66.

9

cto mensibus qualis fuerit, enumerando subiungit dicens: *Secundum dies quibus Deus custodiebat me, quando splendebat lucerna eius super caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris.* Tunc quippe videt ex se, persecutione cogente, infirmorum multos cadere, quos nũc vt mater intra pacis sinum paruulus fouet, & intra tranquillas fidei cunas continet: quia admixti fortibus, ipsa fidei trãquillitate nutriuntur. Tunc verò tales multi casuri sunt, & per viscera charitatis quicquid in damno paruulorũ sustinet se perpeti animus perfectorum dolet. In firmorũ etenim dãna ad corda fortiũ per compassionem transeunt. Vnde per Paulum dr̃: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Tanto n. quisq; perfectus est, quãto perfectè sentit dolores alienos. Vnde sancta Ecclesia infirmis tunc cadentibus angustata, cum horum reminiscitur temporum iure dictura est: Secundum dies quibus Deus custodiebat me: quia se tũc in illis æstimat cadere, quę se nũc in istis respicit custodiri. Bene aũt dicitur: Qñ splẽdebat lucerna eius super caput meũ, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Lucernę. n. nomine, lumen signatur Sacræ scripturę, de qua ipse Ecclesiæ pastor dicit: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendẽtes, quasi lucernę lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & lcuifer oriatur in cordibus vestris. Et Psalmista ait: Lucerna pedibus meis verbum tuũ Domine. Quia aũt principale nostrum mẽs est, appellatione capitis mens vocatur. Vnde per Psalmistam dicitur: Impinguasti in oleo caput meum. ac si aperte dicat: Charitatis pinguedine replesti mentem meam. Nunc ergo lucerna super caput Ecclesię splendet: qa sacra eloquia tenebras nostrę mentis irridant, vt in hoc caliginoso vitæ præsentis loco, dum verborum Dei lucem percipimus, quæ sunt agenda, uideamus. Nunc ad lumen in tenebris ambulat: quoniam sancta vniuersalis Ecclesia etsi alienę occulta cogitationis non penetrat, quia quasi faciem non cognoscit in nocte: tamen

2.Co.11.

2.Pet.1.

Ps.118.

A ponit gressus boni operis directa lumine supernę locutionis. Sequitur:

Reminiscitur Ecclesia fœcunditatis suæ, quam in primo tempore habuit, quamuis circa mundi finem maxima prædicationis virtute roboretur. Cap. IX.

SIcut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo. Sicut vniuscuiusq; hominis, sic sanctę Ecclesiæ ætas describitur. Paruula quippe tunc erat, cum à natiuitate recens verbum vitæ prædicare non poterat. Hinc

B enim de illa dr̃: Soror nostra paruula est, & vbera nõ habet: quia nimirum sancta Ecclesia prius quam proficeret per incrementa virtutis, infirmis quibusq; auditoribus præbere non potuit vbera prędicationis. Adulta verò Ecclesia dicitur, quando Dei verbo copulata, sancto repleta spiritu, per prædicationis ministerium in filiorum conceptione fœcundatur, quos exhortando parturit, conuertendo parit. De hac eius ætate Domino dicitur: Adolescentulæ dilexerunt te. Vniuersæ quippe Ecclesię, quæ vnam catholicam faciunt, adolescentulæ vocan-

C tur: non iam uetustæ per culpam, sed nouellæ per gratiam, non senio steriles, sed ætate mentis ad spiritalem congruæ fœcunditatem. Tunc ergo cum in diebus illis Ecclesia quasi quodam senio debilita ta, per prędicationem parere filios non valet. reminiscitur fœcũditatis antiquę dicens: Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ. Quamuis post eosdem dies quibus deprimitur: iam tamẽ circa ipsum finem temporum, grãdi prædicationis virtute roboretur. Nam susceptis ad plenum gẽ

D tibus, omnem Israeliticum populum, q tunc inuentus fuerit, in fidei signum trahit. Scriptum quippe est: Donec plenitudo gentium introiret & sic omnis Israel saluus fieret. Sed ante illa tempora erunt dies in quibus ab aduersarijs paululum uidebitur oppressa, cum & horum dierũ reminiscitur, dicens: *Sicut fui in diebus adolescentiæ meæ, quando secretò Deus erat in tabernaculo meo.* Quid hoc loco tabernaculum, nisi habitationem mentis 10

Cant.8.

Cant.1.

Rom.11

tis accipimus? Quia p omne quod cogi- A
tando agimus, in consilio nostri cordis
habitamus. Quisquis auté mandata Dei
tacitus cogitat, secretò illi Deus in ta-
bernaculo est. Habitationẽ etenim cor-
Psal. 18. dis sui ante Dei esse oculos viderat, qui
dicebat: Et meditatio cordis mei in con
spectu tuo semper. Exteriora nãq; ope-
ra patent oculis hoĩum: longè verò incõ
parabiliter interiores ac subtilissimæ co
Heb. 4. gitationes nostræ patent oculis Dei. Oĩa
enim, (sicut scriptum est,) nuda & aper
ta sunt oculis eius. Et sæpe in exteriori B
opere ante oculos hoĩum inordinati ap
parere metuimus: & in interiori cogita
tione illius respectũ non metuimus, qué
videntem oĩa non videmus. Multo.n. ma
gis intrinsecus Deo, q̃ extrinsecus homi
nibus conspicabiles sumus. Vnde & san
cti oẽs foris se intusq; circumspiciunt, &
vel reprehendendos se exterius, vel ini-
quos se interius uideri inuisibiliter ti-
Ezec. 10 ment. Hinc est, q̃ aĩalia quæ p prophe-
tam vñr, in circuitu & intus plena ocu-
lis esse memorantur. Quisquis enim ex-
teriora sua honestè disponit, sed interio C
ra negligit, in circuitu oculos hẽt, sed in-
tus non hẽt. Sancti verò oẽs quia & ex-
teriora sua circumspiciunt, vbi bona de
se exẽpla fratribus præbeant, & interio-
ra sua vigilanter attendũt, quia sese irre
probabiles interni iudicis obtutibus pa-
rant, & in circuitu oculos & intus habe-
re perhibentur: magisq́; se quo Deo pla-
ceant, in sua interna cõponunt, sicut per
Psal. 44. Psalmistam quoq; de sancta Ecclesia dr̃:
Oĩs gloria eius filiæ regis ab intus. Sed q̃a
exteriora sua ẽt irreprehensibilia custo-
dit, iure de ea subdidit. In fimbriis aureis
circũamicta varietatibus: vt & pulchra D
sibi intus sit, & alijs foris, & se prouehẽs
p internã gloriam, & alios erudiens per
exteriora operũ exempla. Beatus igitur
Iob dicat ex se, dicat ex persona vniuer-
salis Ecclesiæ: Qñ secretò Deus erat in
tabernaculo meo. Vt enim demonstret
quantũ intus profecerit, secretò Deum
fuisse in suo tabernaculo perhibet. Vt ẽt
ostendat rectitudinis opera quãtum ex-
trinsecus custodiuit, adiungit: *Quando
erat omnipotens mecum, & in circuitu meo
pueri mei.* Omnes enim qui diuina præ-
cepta metuunt, Dei tabernacula fiunt.
Vnde, vt supra iam diximus, per semet-
ipsam veritas dicit de eo qui illius man-
data custodit: Ego & pater meus venie- Ioan. 14.
mus, & mansionem apud eum faciemus.
Quo contra peruersi quiq; dum interna
non appetunt, in suis se cogitationibus
foràs fundunt. Vnde eis per prophetam
dicitur: Redite præuaricatores ad cor, & Esa. 46.
rursum. Vę qui cogitatis inutile. In actio
nibus quippe suis verentur homines,
quos corporaliter vident: & Deum sibi
præsentem non æstimant esse, quem nõ
vidét. Quo contrà in laude iusti dicitur,
dum Aegypti regem cõtemneret, & Dei
mandatis obediret: Quia inuisibilem tã-
quam videns sustinuit. Peruersum quip-
pe terræ principem quasi non vidit, qué
ab oculis sui cordis abiecit. Regem verò
inuisibilem tanquam videns sustinuit,
quia ab eius timoris intuitu, mentis ocu
los non deflexit. Sancta itaque Ecclesia
in magnis tunc tribulationibus deprehẽ
sa, cũ multos à Deo conspicit praua co-
gitatione discedere, videt profectò men
tis eorum habitaculum discedente Deo
vacuum remanere, & iure deplorans, di
cit: Quando secretò Deus erat in habita
culo meo. Quibus verbis non immeritò 11
etiam simulatio religionis plãgitur, quia
nonnulli etiam nunc Christiani esse non
appetunt, sed videri. His videlicet Deus
in publico est, non in secreto. Sed sancta
Ecclesia Deum in secreto habere deside-
rat, quia illos verè fideles respicit, quos
ad fidei vitam corde pleno permanere co
gnoscit. Quæ iuxta exteriorem quoq; ui
goris sui rectitudinem dicit. *Quando erat
omnipotens mecum, & in circuitu meo pueri
mei.* Pueri scilicet vocantur, qui cœ
lestibus mandatis inseruiunt. Vnde per
prophetam Dominus dicit: Ecce ego Esa. 8.
& pueri mei, quos mihi dedit Deus. Et
rursus in euangelio. Pueri, nunquid pul Ioan. 21.
mentariũ habetis? Nunc ergo in circuitu
eius sunt pueri quia in cunctis ferè genti
bus reperiuntur, qui cœlestia mãdata cu-
stodiunt, & spiritalis disciplinæ regulis
obsequuntur. Qui profectò tunc ad obse
quium pueri deerunt, quando praui qui

reperti

reperti fuerint, spiritalia eius mădata cō- A temnunt. Sequitur:

Quòd tunc Ecclesia pestes prædicatorum buty- ro lauabat, cùm beatorum operum pingue- dine & obedientiæ adipe collectum de glo- ria prædicationis puluerem eis detegebat. Cap. X.

QVando lauabam pedes meos buty- ro. Quia Christum & Ecclesiam vnum esse personam crebrò iam diximus, illum videlicet huius corporis caput. hanc autem illius capitis corpus: aliter hęc uerba iuxta vocem capitis acci- B pi, atque aliter iuxta vocem corporis de- bent. Quos ergo pedes Domini, nisi san- ctos prædicatores accipimus? De quibus dicit: Et ambulabo in eis. Butyro ergo pedes lauantur: quia prædicatores sancti bonorum operū pinguedine replentur.

Pedes domini prædicatores esse.

Et enim, ut supra iam diximus, uix ipsa prædicatio sine aliquo trăsitur admisso. Nam quilibet prædicans, aut ad quantu- lamcunque indignationem trahitur, si contemnitur: aut ad quantulamcunque gloriam si ab audientibus veneratur: Vn- C de & apostolis pedes loti sunt, ut à quă- libet paruo contagio in ipsa prædicatio- ne contracto, quasi à quodam itinere col- lecto puluere mundarentur. Et beatus Ia- cobus dicit: Nolite plures magistri fieri fratres mei. Et paulo pòst: In multis etiă offendimus omnes. Pedes ergo lauătur butyro: quia pinguedine boni operis in- funditur atque mundatur collectus pul- uis de gloria prædicationis. Vel certè bu- tyro pedes lauantur, dum sanctis prædi- catoribus debita ab audientibus stipen- dia conferuntur, & quos fatigat iniun- D ctus prædicationis labor, exhibita à disci- pulis pinguedo boni operis fouet: non quòd ideo prædicēt ut alantur, sed ideo alantur ut prædicent: id est ut prædicare subsistant, non ut intentionem sumendi uictus transeat actio prædicationis, sed ad utilitatem prædicationis deseruiant ministeria sustentationis. Vnde à bonis prædicatoribus non causa victus prædi- catio impenditur, sed causa prædicatio- nis accipitur uictus. Et quoties prædican- tibus necessaria ab audientibus conferun-

Iacob. 3.

tur, non solent de rerum munere, sed cō- ferentium gaudere mercede. Vnde per Paulum dicitur: Non quæro datum, sed requiro fructum. Datum quippe est res ipsa quæ impenditur: fructus uero da- ti est, si benigna mente futuræ mercedis studio aliquid impendatur. Ergo datum in re accipimus, fructum in corde. Et quia discipulorum suorū Apostolus mer- cede potius quàm munere pascebatur, nequaquă datum, sed fructum se quære- re fatetur. Vnde & subdidit protinus di- cens: Habeo autem omnia, & abundo. Butryo ergo lauătur pedes, cùm prædica- tores sancti, ut diximus, ipsa prædicatio- ne fatigati, auditorum suorū bonis ope- ribus fouentur. Fessos namque pedes bu- tyro vnxerat ille qui audiebat: Viscera sanctorū requieuerūt per te frater. Hoc butyro unctus fuerat pes qui in catena tenebatur, dicens: Det misericordiă Do- minus Onesiphori domui: quia sępe me refrigerauit, & catenam meam non eru- buit. Si ergo ex voce capitis hæc pensa- mus, rectè pedes, sicut dictum est, prædi- catores accipimus. Si aūt sentire illa ex uoce solius corporis debemus, nimirum pedes Ecclesiæ sunt inferiorum operum ministri: qui dum ad usus necessarios ea sunt exterius exercent, per extremū mi- nisterium velut pedes terræ inhęrēt. Sed debent hi qui præsunt, qui doctrinæ stu- dio inuigilant, solerti cura occupatorū corda requirere, eisq́; eam quă ipsi uacă- do percipiunt, crebrę admonitionis vo- ce, infusionem pinguedinis ministrare. Nam quia in vno corpore inuicē pro se membra sollicita sunt, sicut illorum mi- nisterijs nostra extrema fulciūtur: ita ne- cesse est, vt nostris studiis illorū interiora repleantur. Quando igitur sancti docto- res quibusdă ad externa ministeria dedi- tis, vnctionē Dominicę incarnationis p- dicăt, butyro eloquij pedes lauăt. Solēt et pedes ipsa itineris asperitate lacerari. Vń & omnino difficile est in terrenis actio- nibus huius vitę iter agere, & nulla ex la- bore itineris uulnera sustinere. Cū ergo vigilātes præpositi auditores suos curis exterioribus intētos ad cor reuocant, vt q̄ ipsa licita opera admiserint mala co- gnoscant,

Phil. *Ibidem.* *Ad Phi lemon.* *2. Tim.*

gnoscat, & quæ cognouerint, defleant: pedes butyro lauant: quia eorum uulneribus pœnitentiæ vnguenta subministrant. Reminiscatur igitur tunc ecclesia vehementer afflicta, qūo pacis suæ tpe. p exhortationis verbum membra in se etiam extrema mundabat, & dicat. Quando lauabam pedes meos butyro. Quod de beato Iob admirabiliter libet intueri, qui inter tot curas rerum, inter tot affectus pignorum, inter tot studia sacrificiorū, subiectis suis quamlibet extremis, bona sequentis vitæ pdicabat: vt eos de cœlestibus imbueret, qui sibi ad terrena opera deseruirent. Quid ad hæc nos epi dicimus, qui commissis nobis verbum vitæ impendere nō curamus, qn coniugatum virum prohibere non valuit à butyro pdicationis, vel secularis habitus, vel magnæ occupatio facultatis.

Quòd petra riuos olei fundebat, cum corda discipulorum Spiritus sancti vnctione Christus impleuit. Cap. XI.

Sed seruata veritate historiæ, ad sanctæ Ecclesiæ iā verba redeamus, quæ p Beatū Iob, id est per os membri sui loquitur, quāta sint quę tempore extremo patietur, cū transactorum suorū reminiscitur, vt p eam videlicet verbi pinguedine operantiū vita lauaretur. Quæ ipsam quoq; prædicatorū suorum vigilantiam plenius exequens, subdit: *Et petra fundebat mihi riuos olei.* Quia petræ noīe Christus accipitur, pdicator egregius fatetur, dicens: Petra autem erat Christus. 1.Co.10.
Quæ videlicet petra nunc ad vsum sanctæ Ecclesiæ olei riuos fundit: quia in ea loquens Dñs prædicaméta vnctionis intimæ emanat. De hac petra olei riuus exiit, liber Matthæi, liber Marci, liber Lucæ, & liber Ioānis. In diuersis huius mundi partib. quot pdicaméta ædidit, tot petra hæc p ora Apostolorum oīum olei riuos fudit, toties adhuc de petra hac olei riuus funditur, quoties à sancto Spiritu vnguendis mentibus auditorū, ea q in libris veteribus de Christo dicta sunt, explanātur. Et riui vocātur olei: qa decurrūt & vngunt. In qbus qsquis tingitur, qsquis vngitur interius impinguatur. De qua nimirū pinguedine Psalm. ait: Sicut adipe & pinguedine repleatur aīa mea. Psal.62.
Pō. noīe olei, ipsa sancti spiritus vnctio designari, de qua p prophetam dr: Computrescit iugum à facie olei. Iugum Esa. 10.
quippe à facie olei cōputrescit: quia dū sancti Spiritus gratia vngimur, à captiuitatis nostræ seruitute liberamur: dumq; maligni spiritus dñatio superba repellitur, iugum cōteritur, quo libertatis nostræ colla premebantur. De hoc rursus Esa.5.
oleo scriptum est: Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei. Filius qppe olei, fidelis populus dr, q ad fidem Dei interna sancti Spiritus vnctione generatur. Multis ergo tunc sancta Ecclesia tribulationibus depressa, dona spiritus, & mira quæ nūc hēt prædicamenta, ad memoriā reuocet, & suum silentium deploret, dicens: Petra fundebat mihi riuos olei. Quibus verbis cōgruè subiicit: *Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant mihi cathedram. Videbant me iuuenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.* Mos veterum fuit, vt seniores in porta cōsisterent, & causas introeuntiū iudicarēt, quatenus tanto esset pacificus vrbis populus, quāto ad hāc discordes ingredi nō liceret. Sed nos sacram historiam venerātes, hæc egisse beatum Iob pro cultu iustitiæ certū tenemus, atq; ad indagāda allegoriæ mysteria ducimur. Quid ergo p ciuitatis portā, nisi bona quæq; actio Porta bona actio.
designatur, p quā aīa ad conuentum regni cœlestis ingreditur? Vnde & propheta ait. Qui exaltas me de portis mortis, Psal.9.
vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. Portæ quippe mortis, sunt actiones prauæ, quæ ad interitū trahūt. Quia aūt Sion speculatio dr, portas Sion, actiones bonas accipimus, per quas supernā patriā ingredimur, vt regis nostri gloriā contēplemur. Quid vero p cathedrā, nisi magisterij authoritas designatur? Græca aūt lingua platea pro latitudine dr: Nunc ergo sancta ecclesia ad ciuitatis portā pcedit: qa vt auditū cele-

stis

stis regni pcipiat, in sanctis se actionibus A exerit. Cui in platea paratur cathedra: quia in magnæ authoritatis latitudine sui magisterij exhibet libertatē. Qui e.n. recta quæ sentit, publica voce prædicat, quasi in platea super cathedram sedet, cū nulliū de sua pdicatione metuit, nullius pressa terroribus, se sub silentio abscōdit. An nō in publico ad docēdum p̄sidet, quā simul & sentiēdi veritas, & docendi potestas fulcit? Sed cùm ad portam procederet, & in platea super cathedrā sederet, quid à leuib. quidue a grauibus ageretur adiungit, dicēs: Videbāt me iu- B uenes, & abscondebantur: & senes assurgētes stabant. Si historiæ intēdimus, q̄ dixit credimus: si allegoriæ, quæ prædixit videmus. Iuuenes namq; dici solent qui nulla cōsilij grauitate fulciuntur. Senes verò nō eos Scriptura sacra vocare consueuit, qui sola quantitate tēporum, sed morū grandæuitate maturi sunt. Vnde p

Sap. 4. quendam sapientem dicitur: Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neq; numero annorum computata. Cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. Vnde rectè quoque C Dominus ad Moysen dicit: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quòd senes populi sunt. In quibus quid aliud quàm senectus cordis requiritur, cùm tales iubentur eligi, qui senes esse sciuntur? Si enim senectus in eis corporis quæreretur, à tātis sciri poterant à quantis videri. Dum verò dicitur: Quos tu nosti quòd senes populi sunt, profectò liquet, quia senectus mentis, non corporis eligenda nunciatur. Sanctam ergo Ecclesiam vident D nunc iuuenes & absconduntur, senes verò ei assurgentes assistunt: quia vigorem eius atque rectitudinē immaturi formidant, grandæui glorificant. Leues quippe sunt qui fugiunt, graues verò atque perfecti hanc vitæ suæ meritis assurgendo venerantur. Disciplinam quippe illius perfecti diligunt, imperfecti reprehendunt. Vident ergo hanc iuuenes, & absconduntur: quia deprehendi in suis occultis actibus metuunt. Senes verò assurgentes stant: quia perfecti quique ex humilitate indicant, quantum in bona operatione profecerunt. Sed quia hęc de suis loquitur, narret quoque qualiter ab exterius timeatur. Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo. *Vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat.* Qui hoc loco alij duces intelligi vel principes possunt, nisi hereticæ prauitatis authores? De quibus per Psalmistam dicitur: Effusa est contentio super principes eo- Psal. 106. rum, & seduxerunt eos in uio, & non in uia. Ipsi etenim dum dispensationem Dei peruersè interpretari non metuunt, profectò plebes subditas non in eā viam quæ Christus est, sed in inuium trahunt. Super quos rectè quoque effusa contentio dicitur: quia suis sibi vicissim allegationibus contradicunt. Arius quippe tres personas in diuinitate suscipiens, tres etiam deos credidit. Quem contra Sabellius vnum Deum suscipiens, vnā credidit esse personam. Inter quos sancta Ecclesia rectum prædicationis suæ tramitem indeclinabiliter tenens, & vnum Deum prædicans, tres personas contra Sabelliū asserit, & tres personas asserens unū Deū cōtra Arium confitetur. Quia autem in sacro eloquio Manichæus uirginitatem laudari comperit, coniug a dānauit. At contrà Iouinianus quia concedi coniugia cognouit, uirginitatis munditiam despexit. Vnde fit ut semper hæreticis peruersa intelligentia confusis, ui cissim sibi eorum nequitia & in culpa cōcordet, & in sentētia discrepet. At cōtrà sancta Ecclesia p medias utrarumq; partium lites, ordinata pace graditur, & sic scit superiora bona suscipere, ut nouerit etiam inferiora venerari, quatenus nec summa ęquet infimis, nec rursum ima despiciat, cùm summa veneratur. Nunc ergo hæreticorum plebium principes, authoritatem sanctæ Ecclesiæ perpendentes cessant loqui, & quasi ori suo digitū superponunt, dum falsis querelis non ratione vocis se reprimi, sed virtutis manu significant. Vocem suam duces cohibent: quia nimirum hi qui post se errantes populos trahere conantur, ne loqui peruersa nunc audeant, & authoritatis frenan-

frenantur pondere, & virtute rationis. Quorum lingua suo gutturi adhęret: quia etsi peruersa loqui libera uoce nõ audeãt, intus tamen apud se contegunt cuncta, quę contra veram fidem proponere falsa moliuntur. Horum ergo temporum, sequẽti tribulatione deprehensa, reminiscens. Ecclesia deplorat, dicens: Quando procedebam ad portã ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi. Videbant me iuuenes, & abscõdebantur: & senes assurgentes stabant. Principes cessabant loqui, & digitũ superponebant ori suo. Vocẽ suã duces cohibebant, & lingua eorum gutturi suo adhærebat. ac si apertè dicat: Cum prędicare mihi voce publica licuit, oĩs qui meæ veritati nõ fuit subiectus, expauit. Illo nanque tempore cum sancta Ecclesia ex aduersitate premitur, prauis quibusque prædicatoribus licen-
15 tia locutionis datur. Quod longè antè
Tre. 4. Hieremias intuens ait: Sed & lamiæ nudauerũt mammam, lactauerunt catulos suos. Quid namque lamias nisi hęreticos appellat, humanam quidem faciem, sed beluina per impietatem corda gestãtes? qui tunc mammam nudant, cum errorẽ suum liberè prædicant. Tunc catulos lactant: quia malè sequaces paruulorum animas dũ peruersa insinuant, ad impietatem nutriendo confirmant. Sequitur:

Quòd rectoribus Ecclesiæ summopere attendendum est, quòd in disciplinæ rigore mansueti sint. *Cap. XII.*

A*Vris audiens beatificabat me, & oculus videns testimonium reddebat mihi.* Dum beatificari, se ab audientibus sibiq; testimonium reddi à videntibus fatetur, beatus Iob qualis in sermone, qualis in opere fuerit, ostenditur. Neque.n. aut in opere iam perfectus est, cui adhuc linguę prauitas cõtradicit: aut in sermone laudabilis, qui hoc quod loquitur, opere nõ ostendit. Vt igitur beatus Iob amicorũ suorum increpationibus exactus, vtraq; se habuisse perhibeat, sese & audientibus, & videntibus venerationi fuisse manifestat. Quòd si ad vocẽ sanctę Ecclesiæ referamus, ille eius verba beatificat, qui

A ea quæ audierit, opere consummat. Ille enim testimonium reddit, qui exemplis vitę illius bene viuendo respondet. Sanctam etenim Ecclesiam ille veraciter videt, cuius testatur vita quia videt. Ad hoc namq; bonorum intra eam rectitudo cernitur, vt quiq; hanc viderint, à suis prauitatibus corrigantur. Necdũ ergo intra sanctam Ecclesiam videt bonos qui non est emendatus à malis. Sed unde ei testimonium reddatur, ostẽditur cum subiungit: *Eo quòd liberassem pauperem vociferantem & pupillum cui non erat adiutor.*
B *Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum.* Magnæ misericordię ista sunt opera, liberare vociferantem pauperem, pupillo adiutorium ministrare, periturum eripere, cor viduę consolari. Superius enim dictum est quid exhibuit per doctrinam. Ait namq;: Auris audiens beatificabat me. Nunc aũt narrat q̃ per misericordiam impendit, dicens. Eo q̄ liberassem pauperem vociferantẽ, & pupillum cui nõ erat adiutor. Vox quippe cum opere sibi necessariò concordat. Hæc beatus Iob & exhibuit subditis, & tamen per sanctam Ecclesiam exhibẽda
C signauit. Quæ virumq; nunc incessabiliter exercet, vt videlicet filios suos & loquendo pascat, & defendendo protegat quatenus & per verba bonos satiet, & per patrocinia tueatur à malis. Bene aũt
scriptum est: Germinet terra herbam virentem & facientem semẽ, & lignũ fructiferũ faciens fructũ iuxta genus suum. Gen. 1.
Quod sic est veraciter factum, vt significaret faciẽdũ. Per terrã quippe figuratur Ecclesia, quę & verbi nos pabulo reficit, & patrocinij umbraculo custodit, quæ & loquendo pascit, & opitulando prote-
D git: vt non solũ herbam refectionis proferat, sed & in fructu operis, arborem pro-
tectionis. Perpendendum quoque video 16
his qui plebiũ gubernationibus pręsunt quod superius dicens: Videbant me iuuenes, & abscondebantur: nunc adstruit: *Cor viduæ consolatus sum.* Quanta disciplina regiminis, vt ante eũ iuuenes absconduntur: quanta mãsuetudo pietatis, vt per eum viduarum corda consolentur. Sunt namque nonnulli ita districti, vt om- *Parte 1. d 45. ca. Sunt namque.*

nem etiam mansuetudinem benignitatis amittant: & sunt nonnulli ita mãsueti, ut perdant districti iura regiminis. Vnde cunctis rectoribus utraque summopere sunt tenenda, ut nec in disciplinæ uigore benignitatem mansuetudinis, nec rursum in mansuetudine districtionẽ deferant disciplinæ, quatenus nec à cõpassione pietatis obdurescant, cùm cõtumaces corrigunt, nec disciplinæ uigorẽ molliant, cum infirmorũ animos consolantur. Regat ergo disciplinæ uigor mãsuetudinẽ, & mãsuetudo ornet vigorem, & sic alterum cõmendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. Hæc aũt quæ suprà diximus pietatis opera, sanctę Ecclesiæ & corporaliter exhibet, & spiritaliter exhibere non cessat. nam pauperem uociferantem liberat, cũ peccatori ueniã deprecanti, eas quas cõmiserat culpas relaxat. De talib. quippe pauperib. dr̃: Beati pauperes spiritu q̃m ipsorum est regnum cœlorum. Et talium pauperum clamor est, Psalmistę voce dicentiũ: Cito nos anticipet misericordia tua: quia pauperes facti sumus nimis. Pupillum uerò cui non est adiutor liberat, dum vnusquisq; mortuo antiquo patre diabolo, ad sanctæ Ecclesiæ sinũ currens, in ea exhortationis adiutorium inuenit, qui iam desideria mundi persequentis fugit. Potest pupilli nomine, fidelis quisq; etiam propter mortem boni patris intelligi, cuius ad tempus uisione destitutus est, quamuis solatio destitutus nõ est. Benedictio etiam perituri super eã venit, cum peccatoris interitũ præuenit, & cũ sanctis exhortationibus à culpæ fouea reducit. Vnde scriptũ est: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uię suę, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorũ. Si enim magnæ mercedis est à morte eripere carnem quãdoque morituram: quanti est meriti à morte animam liberare, in cœlesti patria sine fine uicturam? Cur aũt viduæ consolatur, dum fideli cuique animę q̃ æternas Domini retributiones narrat, quasi uiri sui bona ad memoriam reuocat. Cui q̃a spiritaliter anima iuncta est, eo mortuo uidua dicitur, sed sanctę Ecclesiæ uocibus ex eius resurrectione refouetur. Magni ergo consolationem cor uiduæ suscipit, quando fidelis anima in uerbis Ecclesiæ de aduentu illius aliquid cui spiritaliter est coniuncta, cognoscit. Sequitur: *Iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimẽto.* Vestimẽto vtiq; cũ vestimur, ex oĩ parte circũdamur. Ille ergo iustitia sicut vestimẽto uestitur, qui se undiq, bono opere ꝓtegit, & nullam partẽ actionis suæ peccato nudã relinquit. nã qui in aliis actionis suæ actionib. iustus est, in alijs iniustus: quasi hoc latus cooperuit, illud nudauit: nec iã bona sunt opera q̃ subortis aliis prauis operibus inquinantur. Hinc enim per Salomonẽ dicitur. Qui in uno offenderit, multa bona perdet. Hinc Iacobus dicit: Quicũq; totam legem seruauerit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Quam uidelicet sententiã suam ipse diligenter exposuit, cũ subiunxit: Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quod si non mœchaberis, occidas autem, factus es transgressor legis. Cordis ergo oculis circumquaque porrectis, undique nobis adhibenda custodia est. Vnde rectè quoque per Salomonem dicitur: Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso uita procedit. Dicturus enim custodia, ꝑmisit omni: vt videlicet unusquisque hinc inde diligenter inspiciat, & quàm diu in hac uita est, contra spiritales inimicos in acie se positum sciat, nec mercedem quam per has actiones colligit, per alias amittat, ne hinc hosti fores obstruat, & aliunde aditum pandat. Si qua etenim ciuitas contra insidiantes inimicos magno uallet aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte in somni muniatur custodia: unum verò in eo foramen tantummodo immunitum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingreditur, qui undique exclusus uidebatur. Pharisæus namq; ille qui in templum oraturus ascendit, ciuitatem mentis suę quanta munitione uallauerit, audiamus: Ieiunio, inquit, bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Qui præmisit: Gratias ago tibi, magna certe munimina adhibuit. Sed videamus ubi insidianti hosti

Matth. 5.
Psal. 78.
Iac. 5.
Eccl. 9.
Iac. 2.
Prou. 4.
Luc. 18.

hosti immunitum foramē reliquit: Quia non sum sicut publicanus iste. Ecce ciuitatem cordis sui insidiantibus hostib. p elationem aperuit, quam frustra per ieiunium & eleemosynas clausit. Incassum munita sunt cętera, cum locus unus de quo hosti patet aditus, munitus non est. Gratias rectè egit, sed peruersè se super publicanum extulit. Ciuitatē cordis sui extollendo prodidit, quam abstinēdo & largiendo seruauit. Victa est per abstinentiam gula, destructa uentris ingluuies, superata est largitate tenacia, auaritia depressa. Quibus hoc laboribus actum credimus? Sed ò quot labores vno vitio percussi ceciderunt, quanta bona vnius culpæ gladio sunt perempta? Vnde magnopere oportet & bona semper agere, & ab ipsis nos bonis operib. caute in cogitatione custodire: ne si mentē eleuāt, bona nō sint, q̄ nō authori militāt, sed elationi.

Quòd qui vitia superant, cùm de victoria sua superbiunt, ipso hoste super se ruente intereunt. *Cap. XIII.*

Libri nō canonici ad ædificationem Ecclesiæ editi sūt. DE qua re non inordinatè agimus, si ex libris licet non canonicis, sed tamen ad ædificationem Ecclesiæ ęditis, testimonium proferamus. Eleazar namq; in prælio elephantem feriens strauit, sed sub ipso quem extinxit occubuit. Quos ergo iste significat quem sua victoria oppressit, nisi eos qui uitia superāt, sed sub ipsa quæ subiiciunt superbiendo succūbunt? Quasi enim sub hoste quem prosternit moritur, qui de culpa quam superat eleuatur. Pensandum ergo magnopere est: quia bona prodesse nequeūt, si mala quæ subrepunt non cauentur. Perit omne quod agitur, si non sollicitè in humilitate custoditur. Vnde bene quoq; de

Gen. 2. ipso primo parente dicitur: Posuit eum Dominus in paradiso voluptatis, vt operaretur & custodiret. Operatur quippe qui agit bonū quod præcipitur, sed qđ operatus fuerit, nō custodit, cui hoc subrepit qđ prohibetur. Beatus igitur Iob quia ex oī parte bono se opere texerat dicat: Iustitia indutus sum, & vestiui me sicut uestimento. ubi protinus subdidit:

A *Et diademate iudicio meo.* Iustorum iudicia 18 rectè diademati comparantur: quia per magni operis gloriā ad retributionis ducunt coronam. Quæ nimirum iudicium secū quotidie introrsus agūt: quid Deo, quid proximo debeant, solerter aspiciūt atq; ad agēda bona se uehementer accedunt, & de perpetratis malis districtè redarguunt. Vnde bene quoq; per Salomonē dicitur: Cogitationes iustorū iudicia. Iusti quippe ab omni strepitu seculari ad corda sua redeūt, ibiq; ascendunt tribunal mentis, atque ante oculos se & p̄ximū statuunt, deducunt ad mediū regulā

B testamenti, qua dicitur: Quæ vultis ut faciant uobis homines, & vos eadē facite illis. Transferunt in se personā proximi, & sollicitè attendunt, quid sibi si ita essent, fieri uel nō fieri iustè voluissent: sic que districto iure atq; iudicio causā suā & proximi iuxta tabulas diuinæ legis in foro cordis examināt. Bene ergo dicitur: Cogitationes iustorum iudicia: q̄a ipse eorū intimus motus cordis quasi quadā libra est iudiciariæ potestatis. Quibus peractis, quia retributionem inferius nō Matt. 7.

C requirūt, rectè eorum iudicia diademati comparantur. Diadema quippe in superiore parte corporis ponitur: Iustorū ergo iudicium diadema dicitur: quia per hoc non in terrenis & infimis, sed sursū remunerari concupiscunt. Sequitur

Quòd in proferenda sententia nihil perperam agendum sit, ne qualibet temerè dicta indiscussa & imperita reddamus. *Cap. XIIII.*

OCulus fui cæco, & pes claudo. Pater erā pauperum, & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. Inter hæc

D lectoris animus forsitan quærat, cur beatus Iob suas tam subtiliter uirtutes enumeret. Sanctorum quippe uirorum est, bona quæ fecerint occultare, ne contingat eos lapsum elationis incurrere. Vnde per semetipsam ueritas dicit: Attēdite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis. Hinc est etiam quod duos cęcos iuxta uiam sedentes illuminans pręcepit dicens: Videte ne quis sciat. De quibus ilicò scriptū est: Abeuntes diffamauerunt eum per to- Matt. 6. Matt. 9.

tam terram illam. Sed quærendum nobis est, quid sit hoc ꝙ ipse omnipotens, cui hoc est velle quod posse, & taceri virtutes suas voluit, & tñ ab his qui illuminati sunt, quasi inuitus iudicatur: nisi quòd seruis suis se sequentibus exemplum dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultare desiderent, & tñ vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti, & facta quidem sua occultando seipsos custodiant: sed dum produntur inuiti, bona ad proximos suos exempla transmittãt. Occultentur ergo studio, necessitate publicentur: & eorum occultatio sit custodia propria, eorumq; publicatio sit vtilitas aliena. Rursum quia scriptum est: Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera uestra bona: & glorificẽt patrem vestrum, qui in cœlis est. Aliquando sancti viri & coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem hominibus sua facta narrare, sed ad eum finẽ omnia referentes, vt nõ ipsi eisdem operibus, sed pater eorum qui in cœlis est, debeat glorificari. Dum enim sancta prædicant, ipsa prædicatio eorum fortasse despicitur, quorum vita nescitur. Compelluntur ergo vitam suam dicere, vt auditorum suorum valeant vitam mutare. Et facta sua referũt, vt venerationi sint: uenerari appetunt, ut reuerenter audiãtur. Scriptum quippe est: Cum eleuarentur animalia de terra, eleuabantur pariter & rotæ: quia videlicet cum auditorum mentes prædicantium vitam suspiciunt, necessario vtique etiam vim prædicationis admirantur. Hinc est ergo ꝙ prædicatores boni & honorem propter elationem fugiant, & honorari tñ propter imitationem velint. Sic nimirum Paulus apostolus discipulis loquens, & honorem fugit, & tamen quantum esset honorandis ostendit. Nam cum Thessalonicensibus diceret: Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritiæ, Deus testis est: secutus adiunxit: Neque quærẽtes ab hominibus gloriam, neque à vobis neq; ab alijs, cum possimus oneri vobis esse vt Christi Apostoli, sed facti sumus paruuli in medio uestrũ. Rursus Corinthijs, honorẽ fugiens, dicit: Non.n. nosmetipsos prędicamus, sed Iesum Christũ Dñm nostrum, nos aũt seruos vestros ꝑ Iesum Christũ. Quos tñ videns falsorum Apostolorũ persuasionibus à veræ fidei tramite deuiare, eis se summoperè quantũ esset venerandus ostendit, dicens: In quo quis audet, in insipiẽtia dico, audeo & ego. Hebræi sunt, & ego. Israelitę sũt, & ego. Semen Abrahæ sunt, & ego. Ministri Christi sunt, & ego. Vt minus sapiens dico, plus ego. Quibus ẽt subiungit: quod et raptus quoq; tertij cœli secreta patuerint, ꝙ paradisi arcana penetrauit. Ecce honorem fugiẽs, seruum se discipulorũ prædicat: ecce honorẽ pro vtilitate audientium quærens, falsis Apostolis uitæ suæ merita superponit. Egit quippe doctor egregius, vt dũ ipse qualis esse agnoscitur, & vita & lingua malè prædicãtiũ eius comparatione vilesceret: illos videlicet commendaret, si se abscõderet, cumque se non ostenderet, errori locũ dedisset. Miro igitur modo & humilitatis exhibet gratiam, & vtilitatis quærit incrementum, vt & seruum se discipulorum ꝑdicet, & aduersarijs potiorem demonstraret. Ostendit discipulis quid humilitatis acceperit: ostendit aduersarijs, quid sublimitatis. Innotescit discipulis, qualis apud se maneat in cogitatione: innotescit aduersarijs, qualis foris appareat in operatione. Sancti ergo viri cũ coguntur bona narrare quæ faciunt, non elationi seruiunt, sed vtilitati. Vnde beatus Iob amicis suis se iniustè increpantibus, atq; idcirco nesciẽtibus bona sua, loquẽdo aperit, ut nimirum discerent, non cõtra eius vitã increpantes erigi, sed hãc imitari, quamuis, vt supra iam diximus, hunc ad memoriam facta sua reducere inuicta ab increpantibus desperatio compellebat. Nam inter tot dolores vulneris, & verba desperationis, cũ bona quę fecit narrat, quasi collapsũ verbis & verberibus ad spẽ animũ reformat. Dicat ergo bona quę fecit, ut nõ cogatur inter tot mala de se desꝑare quæ audit. Ocul⁹ fui

Marginal notes: Matt. 5. — Ezec. 1. — 19 — 1.Thes. 2 — 2.Cor. 4 — A — B — C — D

fui cæco, & pes claudo. Cum sancti ope ris exempla pensamus, intuendum nobis prius est quam rectè narrãdi ordo seruetur, vt antè iustitiæ, & post misericordiæ opera describãtur. Ille quippe bene agit quæ pia sunt, qui scit prius seruare quæ iusta: vt collatus in proximis riuus misericordiæ, de iustitiæ fonte ducatur. Nam multi proximi quasi opera misericordiæ impendunt, sed iniustitiç facta
20 non deserunt. Qui si veraciter proximis misericordia facere student, sibiipsis priꝰ
Eccle. 30 debuerant iustè viuendo misereri. Vnde scriptũ est: Miserere animæ tuæ, placens Deo. Qui ergo misereri vult proximo, à
Deut. 6. se trahat necesse est originem miserendi. Scriptũ namq; est: Diliges proximũ tuũ sicut teipsum. Qũo ergo alteri miserẽdo pius est, qui adhuc iniustè viuẽdo fit im
Eccl. 14. pius sibimetipsi? Vnde per quendã sapiẽtem dr: Qui sibi nequã est, cui bonus erit? Ad exhibendam quippe misericordiam ut indigẽtibus plenè exterius ualeat impendi, duo sibi necessaria congruunt: id est homo qui prçbeat, & res quæ prçbeatur. Sed longè incomparabiliter melior est homo quàm res. Qui itaque indigẽti proximo exteriorem substantiã prçbet, sed uitam suam à nequitia nõ custodit, rem suã Deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obtulit authori: & hoc quod maius ẽ, seruauit iniquitati. Bene itaque per beatum Iob prius dr: Iustitia indutus sum, & vestiui me sicut vestimẽto, & sicut diademate iudicio meo. Ac deinde subiungitur: Oculus fui cçco, & pes claudo. Quia tunc est apud Deũ oblatio uerę rectitudinis, cum de radice iustitię prodeunt rami pietatis. Sed quia in ipso misericordię opere plus solet apud internum iudicẽ animus pensari quàm factũ, notandum quod cæci oculũ fuisse se asserit, pedem claudi. Hæc etenim dicẽs, profectò indicat quia & illi per semetipsum manum præbuerat, & hunc portando sustinebat. Ex qua re colligitur, super egenos ac debiles quantũ misericordiæ illius viscera fundebantur. Vnde & subditur: *Pater eram pauperum.* Quę videlicet verba si ad uocẽ sanctæ Ecclesiæ typica interpretatione referamus, ipsa est oculus cęco, quia per verbum lucet: ipsa pes claudo: quia per adiutorium continet. Cæcos.n. prędicando illuminat, claudos uerò opitulando sustentat. Cęcus quippe est, qui adhuc quò pergat non uidet. Claudus autem est, qui non põt ire quò uidet. Crebrò nãq; peccatum aut ignorãtia aut infirmitate perpetratur, ut uel nesciat hõ quid uellet debeat, uel non omne qđ uoluerit possit. Quò contrà rectè per Psalmistam dr: Dominus illuminatio mea & salus mea. Quia enim Dominus & scientiam & virtutem præbet, & contra ignorantiam illuminatio, & contra infirmitatem salus uocatur. hinc etiam de iniquis dicitur: Fiant uiæ eorum tenebræ & lubricum, ut scilicet ꝑ tenebras quò ire debent non uideant: qui etsi recta viderent, in eis tamen per lubricum stare non possent. Isti itaque per lubricum inter bona claudicant, illi per tenebras quæ bona sequantur ignorant. Sancta itaque Ecclesia extremis tribulationibus deprehensa, antiquorum reminiscitur temporum, quando & docendo illuminare cõsueuerat, & adiuuãdo firmare, & præcedentis membris sui ore loquitur, dicens: Oculus fui cæco 21
& pes claudo. Quæ quia duos in se populos collegit, Iudaicum scilicet atque Gentilem, rectè etiam potest cęco Gentilis, claudo autem Iudaicus populus designari. Gentilis quippe quasi oculus nõ habuit: quia non recepta lege non uidit quò ire debuisset. At contrà Iudaicus habens oculos, claudus fuit: quia legem quidem sciendo tenuit, sed in ea gressum recti operis non tetendit. Si enim Gentilis populus cæcus minimè fuisset, propheta non diceret: Populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam. Rursum si Israeliticus populus à bono opere minimè claudicasset, nequaquam voce Domini Psalmista dixisset: Filij alieni mentiti sunt mihi filii alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Qui nimirum populus claudus idcirco nominatur: quia sanum gressum in operatione non habuit, quippe qui vtroque pede uti noluit, dum unum testamentum recepit, aliud spreuit. Quę cum

Marginal notes: Psal. 26. — Psal. 24. — Esa. 9. — Psal. 17. — Ad misericordiam exhibẽdã duo requiruntur.

cum ad se venientem sancta Ecclesia suscipit, quia ei iã uetus tenenti, & nouũ testamentũ insérit, ad dirigendos gressus illius quasi alterum pedem iungit. Qui fidelis sanctæ Ecclesiæ populus adhuc rectè subiungit. Pater eram pauperum: quia videlicet humiles qui pauperes spiritu dicti sunt, ex eius p̃dicatione generátur. Sed oportet vt in his omnib. ipsa historiæ subtiliter verba pensemus. ait enim: *Pater eram pauperum & causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam.* Plerunque.n.multa hoíes pauperib. largiuntur, non quia eosdem pauperes dili gũt, sed quia si minimè tribuant, iram iudicij superni formidant: qui si Deũ non metuerent, q̃ habent dare noluissent. Et q̃dem in bono opere primus incipientiũ gradus est, vt qui adhuc proximum sicut se nescit diligere, iam tamen incipiat iudicia superna formidare. Quia igitur aliud est bonum opus ex pręcepto, aliud verò etiam ex affectu facere: sanctus vir vt mentem nobis suæ operationis insinuet, dicat: Pater eram pauperum. Non enim patronum se, vel proximũ, vel adiutorem pauperum, sed patrem fuisse testatur: quia nimirum magno charitatis officio studium misericordiæ uertit in affectum naturæ, ut eos quasi filios cerneret per amorem, quibus quasi pater pręerat per protectionem. Quia igitur uis misericordię illius naturam fuerat imitata, patrem se pauperum fuisse cõmemorat. Vbi etiam subdit: Et causam quam nesciebam, diligentissimè inuestigabam. In quibus videlicet verbis pensanda sunt omnia quàm distinctè narrentur, quòd nulla ab eo merces prętermittitur. Iustus quippe est in actionibus suis, pius in infirmitatibus proximorum, strenuus in negocijs pauperum. Qui enim æternæ retributionis bona cogitat, necesse est ut ad omnem se causam secuturę mercedis extendat. Hinc enim per Salomonẽ dicitur: Qui deũ timet, nihil negligit. Hinc etiam Paulus ait: Ad omne opus bonum parati. Sed inter hæc sciendum est, quia aliquando in actionibus nostris minora bona prætermittenda sunt pro vtilitate maiorum. Nã quis ignoret esse boni ope-

Eccl. 7.
2.Tim. 3

A ris meritum, mortuũ sepelire? Et tñ cuidã qui ad sepeliendum patrem se dimitti poposcerat, dictũ est: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autẽ uade & annuncia regnum Dei. Postponendũ nãq; erat obsequium huius ministerij officio prædicationis: quia illo carne mortuos in terram conderet, isto autem aĩa mortuos ad uitam resuscitaret. Per prophetam quoq; primatib. synagogę dr̃. Quęrite iudicium, subuenite oppresso. Et tũ Paulus apostolus dicit: Cõtemptibiles q̃ sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Auditores etenim suos ad uir-B tutem sapientiæ, ad linguarum gñã, ad prophetię quoq; indagãda mysteria succendebat dicens: Aemulamini spiritalia, magis autem vt prophetetis. Sed q̃a spiritalia dona nõ caperent, si terrena eos negocia depressissent, lõgè antè p̃misit, dicens, Cõtemptibiles q̃ sunt in Ecclesia, illos cõstituite ad iudicãdum. ac si apertè dicat: Qui minoris meriti sunt in Ecclesia, & nulli⁹ magnorum donorum virtutibus pollent, ipsi de terrenis negocijs iudicent, quatenus per quos magna nequeunt, bona minora suppleãtur. quos C & contemptibiles nominat, & tamen sapientes uocat, cùm dicit: Sic non est sapiens inter uos quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? Qua ex re quid colligitur, nisi ut hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapiẽtiam perceperunt? qui autem spiritalib. donis ditati sunt, profectò terrenis nõ debent negocijs implicari, ut dum non cogũtur inferiora bona disponere, excitati ualeãt bonis superiorib. deseruire. Sed curandum magnopere est, ut hi qui donis spiritalibus emicant: nequaquam D proximorum infirmãtium negocia funditus deserant, sed hæc alijs quibus dignum est tractanda committant. Vnde Moyses quoque ad populum uiros pro se septuaginta constituit, ut quanto se ab exterioribus causis absconderet, tanto ardentius interna penetraret. Sicque fit ut summi viri magis ad spiritalia dona proficiant, dum eorum mentes res infimæ non conculcant: & rursum uiri in Ecclesia ultimi sine bono opere

Luc.
Esa. 1
1. Cor.
1. Cor.
Ibidem.

non

A non viuant, dum in rebus exterioribus inueniunt recta quæ agant. Sancta quippe Eccleſia ſic cōſiſtit vnitate fidelium, ſicut corpus noſtrū vnitum eſt compage membrorum. Alia namq; ſunt membra in corpore quę intuendę luci deſeruiūt, alia quæ à terreno actu minimè disiunguntur. Oculus quippe luce intenditur, & ne cęcari valeat, à puluere cuſtoditur. Pes verò tunc ſuum officium rectè peragit, cum ſuſcipiendum terræ puluerē nō refugit. Quę tamen corporis membra viciſſim ſibi ſua officia impartiendo copu-

B lantur, vt pes oculis currat, & oculus pedi proſpiciat. Sic itaque ſic ſanctæ Eccleſiæ membra debent & officio eſſe diſtincta, & charitate cōiuncta, vt ſummi viri eorum uiam prouideant, qui in terrenis negocijs uacant: quatenus uelut ad lumen oculorum pes ambulet, & rurſum quicquid terrenis negocijs implicati agūt, hoc ad maiorum utilitatem referāt. ut pes cuius uia proſpicitur, non ſibi tantummodo, ſed et oculis gradiatur. Dum itaq; ſibi inuicem alterna adminiſtratio-

C ne coueniunt, miro modo agitur, ut quā electi quiq; uiciſſim ſibi impendēdo qđ ualent faciunt, eorum fiant opera etiam quæ facere nō poſſunt. Sed inter hæc ſciēdū eſt, quia cū proximū cauſis exterioribus q apte deſeruiant deſunt, debent hi quoq; qui ſpiritalibus donis pleni ſunt, eorum infirmitatibus condeſcendere, terreniſq; illorum neceſſitatibus in quātum decenter ualeant, charitatis condeſcenſione ſeruire. Nec tardere animum dēt, ſi ſenſus eius contemplationi ſpiritalium ſemper intentus, aliqñ diſpēſan-

D dis rebus minimis quaſi minoratus inflectitur, quādo illud uerbum per quod cōſtat oīs creatura ut prodeſſet hominibus aſſumpta humanitate uoluit paulo minus ab angelis minorari. Quid ergo mirū ſi homo ſe propter hominē attrahit, dum creator hominum & angelorum, formam hominis propter hominem ſuſcepit? Nec tamen minoratur ſenſus cū ſic attrahitur: quia tanto ſubtilius ſuperiora penetrat, quanto humilius pro amore cōditoris nec inferiora cōtemnit. Quid in dignum nobis uel difficile eſt, ſi ſupra infraq; animum ducimus, qui eadem manu corporis lauamus faciē, qua ēt calceamus pedem? Beatus igitur Iob quia cum magna ageret, minima nō deſpexit, dicat: *Et cauſam quam neſciebam, diligentiſſime inueſtigabam.* Qua in re notandum uideo, ne ad proferendā ſententiā unquam præcipites eſſe debeamus, ne temerè in diſcuſſa iudicemus, nè quęlibet mala audita nos moueant, ne paſſim dicta ſine probatione credamus. Qđ profectò perpetrare pertimeſcimus, ſi autoris noſtri ſubtilius facta penſamus. Ipſe quippe ut nos à præcipitata ſententiæ prolatione compeſceret, cū oīa nuda & aperta ſint oculis eius, mala tñ Sodomę noluit audita iudicare, qui ait: Clamor Sodomorum & Gomorreorum multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatū eſt nimis: deſcendā & uidebo utrū clamorem qui venit ad me, opere compleuerint, an nō eſt ita vt ſciā. Omnipotens itaq; Dñus & oīa ſciens, cur ante probationem quaſi dubitat, niſi vt grauitatis nobis exemplū proponat, ne mala hominum antè pręſumamus credere quā probare. Et ecce per angelos ad cognoſcenda mala deſcendit, moxq; facinoroſos percutit: atque ille patiens, ille mitis, ille de quo ſcriptum eſt: Tu autē Domine cum trāquillitate iudicas: ille de quo ſcriptum eſt rurſum: Dominus patiens eſt redditor, in tanto crimine inuolutos inueniens, quaſi patiētiam prætermiſit, & diē extremi iudicij expectare ad vindictā noluit, ſed eos igne iudicij ante iudicij diē pũenit. Ecce malū quaſi cū difficultate credidit cū audiuit, & tamē ſine tarditate percuſſit, cum verum agnoſcēdo reperit: ut nobis videlicet daret exemplū qđ maiora crimina & tardè credēda ſunt cū audiūtur, & citius puniēda ſunt cū veraciter agnoſcūtur. Huius ergo diligentiæ beatus Iob ſollicitudinē gerens, ait: Et cauſam quā neſciebā, diligentiſſimè inueſtigabā. Quæ ſcilicet verba etiā per vocē Eccleſiæ ad interpretationē typicā poſſumus non inconueniēter referre. Ipſa quippe per electos ſuos cū mala carnaliū iudicat, hoc quod neſcit inueſtigat: quia mala quæ neſcit operādo, inue-

Margin notes (right column): 23 (beside "ligentiſſime inueſtigabam. Qua in re notan-"); Gen. 18. (beside "noluit audita iudicare, qui ait: Clamor"); Sap. 12. (beside "ille de quo ſcriptum eſt: Tu autē Domi-").

ſtigat per iudiciũ corrigendo. Sãcta itaq; Eccleſia cùm iniuſtorũ fuerit ad tempus improbitate cõpreſſa, reminiſcitur dicés: Cauſam quã neſciebã, diligentiſſimè inueſtigabã. ac ſi apertè dicat: Mala q̃ in electis meis agẽdo nõ noueram, in iniqs hoĩbus diſtrictè iudicãdo plectebam. Et quia nunc virtute p̃dicationis ſuæ diabolũ conterit, atq; ex eius ore vniuſcuiuſq; qué ſuſcipit animã rapit. Sequitur:

Quòd dentibus diaboli prædam eripit, qui ab errore vel malitia aliquem prædicando conuertit. Cap. XV.

CONterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. O qualem de ore diaboli p̃dam tulit, qñ ipſum raptoré Saulum cõuertendo rapuit, qñ adhuc ſpirans minarũ, acceptis epiſtolis p̃gebat Damaſcum, & dũ perſequendo fideles, congregaret plebẽ diabolo, cognoſcẽdo fidem ipſe aggregatus eſt Chriſto. Toties ex iniqui dẽtibus Eccleſia prædã tulit, quoties ex erroris morſu aĩam p̃dicãdo diripuit. Quis namq; iniquus verius dici põt quã diabolus? cuius molas cõterimus, quoties diſſerẽdo contra eius inſidias, occulta illius machinaméta mõſtramus, ac ſic de eius dentibus prædam tollimus: q̃a mentem quam iam ad peccatũ frangendo momorderat, ad ſaluté
24 vitæ conuertendo reuocamus. Per molas quippe occultæ eius inſidiæ, p dẽtes vero aperta iã culpæ perpetratio demõſtratur. De quibus nimirum molis ac dẽ-
Pſal. 57. tibus per Pſalmiſtã ſcriptũ eſt: Deus verò cõteret dentes eorũ in ore ipſorum, molas leonum cõfringet Dñs. Sed ſanctus vir antè ſe aſſerit molas cõterere, vt poſt de dentibus illius prædam potuiſſet auferre: quia tunc veraciter prædam de eius dentibus tollimus, cum prius molas illius conterere ſcimus. Prius.n neceſſe eſt occulta conſiliorũ illius machinaméta prodere, vt auditoris noſtri aĩum valeamus poſtmodum ab aperto lapſu reuocare. Huius iniqui molas ipſe ſumm⁹ paſtor Eccleſiæ p̃dicando conterebat, cũ
1. Pet. 5. diceret, Sobrij eſtote, & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus tanquã leo rugiens circuit, quærés quem deuoret: cui reſiſtite fortes in fide. Contra hũc leonẽ ſancta eccleſia quia eius inſidias conſpicit, fidei cauſas munit. Cuius toties molas frangit, quoties hæreticorũ argumẽta deſtruit: totiesq; ab eius dentibus p̃dã diripit, quoties ab errore quempiã p̃dicãdo conuertit. Et q̃a pleriq; iuſtorũ tunc erũt qui ſe Eccleſiaſticæ pacis tpe ab hoc mundo exituros eſſe crediderũt, beatus Iob dum ſua narrat, voces quoq; iuſtorũ ſequentium indicat, dicens:

Quòd ſancta Eccleſia filios ſuos in nido pacis nutriat. Cap. XVI.

DIcebamq;: In nidulo meo moriar, & ſicut palma multiplicabo dies. Quid hoc loco p nidi nomen exprimitur, niſi tranquilla quies fidei, qua vnuſquiſq; infirmus nutritur? Multitudo quippe illa bonorum q̃ perſecutionum tẽporib. fuerit deprehéſa, nutrimentorũ ſuorũ dies quaſi in nido ſic in loco quietis, explere ſe credidit. Nã niſi ſancta Eccleſia infirmos quoſq; filios nũc in nido pacis enutriret, Pſalmiſta nõ diceret: Etenim paſ- Pſal. 83.
ſer inuenit ſibi domũ, & turtur nidum, vbi reponat pullos ſuos. Iã quippe domũ inuenit ſibi paſſer: q̃a æternum cœli habitaculũ noſter redẽptor intrauit: Et turtur inuenit nidum: quia ſancta Eccleſia amoris cõditoris affecta, crebris gemitibus vtitur, & velut nidũ ſibi.i. pacatiſſimã fidei quieté cõſtruit, in qua creſcẽtes filios quaſi plumeſcẽtes pullos quouſq; ad ſuperiora euolẽt, charitatis gremio calefacto fouet. Igitur quia tũc erunt, q̃ pacis tpe ſe ad ſuperna migrare.i. à nido euolare crediderũt, eorum vox B. Iob voce p̃uenitur, cum ait: *Dicebamq;, in nidulo meo moriar.* Quia uerò hoc ipſum ſibi pacis ociũ ex multorũ dierum longitudine promittebant, rectè ſubiungit, dicens: *Et ſicut palma multiplicabo dies.* Palma enim tardè proficit, ſed diu in viriditate ſubſiſtit. Cum multis autem difficultatis ſancta Eccleſia ad fidei ſtatum venit, & pro collectione plurimorum in eiuſdem fidei gloria diutius ſtare concupiſcit. Sicut palma ergo multiplicare Palma

ſe dies credidit, quæ emergētes ſubitę tē-
tationis articulo, pacis ſuæ gratiam &
tardè à fidelibus adeptam, & citius ab in
25 fidelibus interceptam dolet. Nec im-
meritò iuſtorum vita palmæ compara-
tur: quia ſcilicet palma inferius tactu
aſpera eſt, & quaſi aridis corticibus ob-
uoluta: ſuperius vero, & viſu & fructi-
bus pulchra: inferius corticum ſuarum
inuolutionibus anguſtatur, ſed ſuperius
amplitudine pulchræ viriditatis expan-
ditur. Sic quippe eſt electorū vita, deſpe
cta inferius, ſuperius pulchra: in imo illa
quaſi multis corticibus obuoluitur, dum
innumeris tribulationibus anguſtatur:
in ſummo verò illā quaſi pulchræ viridi-
tatis folijs amplitudine retributionis
expanditur. Habet quidem aliud palma,
quo à cūctis arborum generibus differt.
Omnis namq; arbor in ſuo robore iuxta
terram vaſta ſubſiſtit, ſed creſcendo ſupe
rius anguſtatur, & quanto pauliſper ſub
limior, tanto in altum ſubtilior redditur.
Palma verò minor ab imis inchoat, & iu
xta ramos ac fructus ampliori robore ex
urgit. & quæ tenuit ab imis proficit, ua-
ſtior ad ſumma ſuccreſcit. Quibus itaque
alia arbuſta niſi terrenis mentibus inue
niuntur eſſe ſimilia, inferius vaſta, ſupe-
rius anguſta? quia nimirum omnes hu-
ius ſeculi dilectores in terrenis rebus for
tes ſunt, in cœleſtibus debiles. Nam pro
tēporali gloria vſq; ad mortē deſudare
appetunt, & pro ſpe perpetua, ne parum
quidē in labore ſubſiſtūt. Pro terrenis lu
cris quaſlibet iniurias tolerant, & pro cę
leſti mercede vel tenuiſſimi verbi ferre
cōtumelias recuſant: terreno iudici toto
etiam die aſſiſtere fortes ſunt, in oratio
ne vero coram Domino vel vnius horæ
momento laſſantur. Sępe nuditatē, deie-
ctionem, famem pro acquirendis diuitijs
atq; honoribus tolerāt, & earū rerum ſe
abſtinētiā cruciāt, ad quas adipiſcēdas ſe
ſtinant: ſuperna aūt laborioſe quærere
tanto magis diſsimulant, quanto ea tri-
bui tardius putant. Hi itaq; quaſi aliarū
arborū more deorſum vaſti ſunt, ſurſū
anguſti: qa fortes in inferiora ſubſiſtunt,
ſed ad ſupiora deficiūt. At cōtra ex quali
tate palmarum deſignatur proficiens ui
A ta iuſtorū, qui nequaquā ſunt in terrenis
ſtudijs fortes, & in cœleſtibus debiles:
ſed longius atq; diſtantius ſtudioſos ſe
deo exhibent, quàm ſeculo fuiſſe memi-
nerunt. Nam cum quibuſdam per prędi-
catorem noſtrum dicitur: Humanum di- *Rom. 6.*
co, propter infirmitatem carnis veſtræ: ſi
cut enim exhibuiſtis membra veſtra ſer-
uire immunditiæ & iniquitati ad iniqui-
tatē, ita nunc exhibete mēbra veſtra ſer-
uire iuſtitiæ in ſanctificationem: eorum
proculdubio infirmitati cōdeſcenditur,
ac ſi eis apertius diceretur: Si nequaquā
B amplius poteſtis, ſaltē tales eſtote in fru-
ctu bonorū operū, quales fuiſtis dudū in
actione vitiorum. ne debiliores vos ha- 26
beat ſancta libertas charitatis, quàm in
carne validos habuit vſus terrenæ volu-
ptatis. Sunt verò nonnulli qui cum cœle
ſtia appetunt, atque huius mundi noxia
facta derelinquunt, ab inchoatione ſua
quotidie inconſtātię puſillanimitatę de
ficiunt. Quibus hos niſi arbuſtis reliquis
ſimiles dixerim, q nequaquā tales ſupe
rius ſurgunt, quales interius oriuntur?
Hi quippe ad conuerſionē venientes, nō
C tales quales cœperūt perſeuerāt, & qua-
ſi more arborū, inchoatione vaſti ſunt,
ſed tenues creſcūt. quia pauliſper ꝑ aug-
menta temporum patiuntur detrimēta
virtutum. Senſim quippe in eis deſideria
ſuperna langueſcunt, & qui robuſta ac
fortia propoſuerāt, debilia atq; infirma
conſummant, dumq; ætatis augmento
proficiunt, quaſi flexibiles creſcunt. Pal-
ma verò ſicut dictū eſt, vaſtior in ſummi-
tate eſt quàm eſſe cœperit ex radice: qa
ſæpe electorū cōuerſio plus finiendo ꝑ-
agit, quàm proponit inchoando, & ſi te
D pidius prima inchoat, feruentius extre-
ma cōſummat: videlicet ſemper inchoa-
re ſe æſtimat, & idcirco infatigabilis in
nouitate perdurat. Hanc ſcilicet iuſtorū
conſtantiam propheta intuens ait: Qui *Eſa. 40.*
confidunt in Domino, mutabunt forti-
tudinē ſuā, aſſument pennas vt aquilæ,
currēt & non laborabunt, ambulabūt &
non deficient. Mutant quippe fortitudi-
nē: qa fortes ſtudēt eſſe in ſpāli opere, q
dudū fuerāt fortes in carne. Aſſumūt aūt
pēnas vt aquilæ: qa cōtemplando volāt.

Currunt

Currunt & non laborant: quia velocibus magna celeritate prædicant. Ambulant & nó deficiunt: quia intellectus sui velocitatem retinent, vt tardioribus có descendant. In cunctis verò bona quæ accipiunt, quanto alijs libenter accommodant, tãto ipsi incommutabiles in nouitate perdurant, & qui tenues à radice inchoationis exeunt, fortes in culminis perfectione conualescunt. Dicat itaque beatus Iob ex persona sua, dicat ex voce sanctæ Ecclesię his quos pacis tempore ad se conuersos habuerat, atq; in bonis B moribus perseueraturos credebat: *Dicebamque, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies.* Quasi enim palmam multiplicare se dies credidit, quæ mẽtes fidelium ad extremum vsque robustiores exurgere putabat. Cum enim multorum corda persecutionibus cœperint lassata mollescere, dollet iam in se quasi ad debilitatem tendere, quos mirabatur fortia proposuisse. Et quia mẽte semper spiritali scientiæ intendit, rectè subiungitur: *Radix mea aperta est secus aquas.* Iuxta aquas enim radix aperitur, qñ ad C percipienda veritatis fluẽta latenter cogitatio mẽtis expanditur. Vt enim in superiori libro iam diximus, solet in sacro eloquia radicis nomine, occulta cogitatio designari. Radicẽ igitur nostrã secus aquas aperimus. cum infusioni intimæ cogitationem taciti cordis intendimus. Quæ scilicet verba si ad uocem sanctæ Ecclesiæ ducimus, radix illius ipsa dẽt incarnatio redẽptoris intelligi: quæ iuxta aquas aperta est, dum Deus inuisibilis p assumptionem humanitatis suæ patuit aspectibus visionis nostrę. Creator quippe qui in diuinitate uideri non poterat, D assumpsit à nobis vnde uideretur à nobis. Radix ergo secus aquas aperitur: q̃a author humani generis p humanitatem suam hominibus demonstratur: Vnde

Psal. 1. rectè quoq; p Psalmistam dicitur: Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. Decursus q̃ppe aquarum sunt quotidiani transitus deficiẽtium populorum. Et de semetipsa ve-

Luc. 23. ritas dicit: Si in ligno viridi hęc faciunt, in arido quid fiet? Lignum ergo secus decursus aquarum, est qui fructum & protectionem sui nobis umbraculi proferẽs apparuit creator in carne, vt humanum genus p resurrectionem robustum figeret, quod per defectum quotidie ibat in mortem. Sequitur: *Et ros morabitur in messione mea.* Subaudis, dicebam. Messio enim sanctæ Ecclesiæ non inconuenienter accipitur, cum perfectæ animæ corporibus abstractæ, velut maturæ segetes à terra decisæ, ad cœlestia horrea demigrant. quod quia non nostra virtute, sed cœlesti gratia largiente agitur, bene ait: Et ros morabitur in messione mea. Ros nanq; desuper cadit, messis deorsum colligitur. Ergo ros morabitur in messione: quia gratia desuper veniens agit, vt digni simus q̃ de inferioribus colligamur. Ipsa quippe nos desuper infundente, fructum bonorum operum ferimus. Vnde rectè quoq; per Paulum dicitur: Gratia 1. Cor. 15. Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit. Si enim quæratur q̃d sit ros desuper ueniens, ait: Gratia dei sum id quod sum. Si intueamur messem sub rore crescentem, ait: Et gratia eius in me vacua non fuit, sed ambudantius illis omnibus laboraui. Sequitur. *Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur.* Subaudis, dicebam. Superiori quippe sententiæ cõiũgitur, quod locutione continua subinfertur, cum ait: Dicebamq;, In nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. ac deinde subiungitur: Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messione mea. Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur: Cunctis vera scientibus liquet, q̃ ad uetustam vitam vitia pertinẽt, uirtutes ad nouam. Hinc enim Paulus dicit: Exuentes uos veterem hominem cũ acti Col. 3. bus suis, & induentes nouum Hinc rursus ait: Vetus homo noster simul crucifi Rom. 6. xus est. Hinc Psalmista ex typo humani generis loquens, inter malignos spiritus deprehensus dicit: Inueteraui inter om- Psal. 6. nes inimicos meos. A feruore etenim mentis uel inter spiritales inimicos, uel inter carnales quosque proximos, ipso aliquo modo uiuẽdi usu ueterascimus,

cascimus, & assumptę nouitatis speciem A fuscamus. A qua tamen uetustate quoti die si studio circumspectionis inuigila-mus, orando, legendo, bene uiuendo re-nouamur: quia vita nostra dum lachry-mis lauatur, boni operibus exercetur, sanctis meditationibus tenditur, ad no-uitatem suam sine cessatione reparatur. Beatus igitur Iob sic sua narrat, vt no-stra significet: quia sancta Ecclesia cum fi deles suos conspicit ad vitæ veteris cul-pas redire, eos quos nouitatem mentis intuetur perdere, cogitur plorare. Prędi-catorquippe egregius discipulis suis di- B cit: Quæ est enim nostra spes aut gaudiũ (1.The. 2) aut corona gloriæ? Nonne uos ante Do minum? Sancta ergo Ecclesia quasi amis-sam gloriam deplorat, cum fideles suos ad vitam ueterem redire considerat. Ait enim: Dicebam, gloria mea semper in-nouabitur: quia eos quos in se nouæ vi-

28 tę militare credidit vetustis desiderijs ser

(Arcus.) uire cognoscit. Arcus aũt nomine in sa-cro eloquio, aliqñ malorum insidiæ, ali-quãdo dies iudicij, aliqñ verò ipsa eadẽ sacra eloquia designantur. per arcum q̃p (Psal.63.) pe insidiæ figurantur, sicut per Psalmistã dicitur: Intenderunt arcum suum, rem amaram. Per arcũ quoq; dies extremi iu dicij designatur, sicut per eũdem rursum (Psal.59.) Psalmistam dicitur: Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctio-nis. Dedisti metuẽtibus te significationẽ, vt fugiant à facie arcus. In arcu.n. quãto longè trahitur corda, tanto de eo distri-ctior exit sagitta. Sic nimirum, sic extre-mi iudicij dies, quanto lõgè differtur vt ueniat, tanto cum venerit, de illo distri-ctior sententia procedit. Idcirco aũt di-uersis nunc cladibus percutimur, ut his correcti, paratiores tunc inueniri valea-D mus. Vnde illic præmissum est: Ostendisti populo tuo dura, flagella videlicet secu-li quæ secuturum grauius iudicij diem præcurrunt. Potasti nos uino compun-ctionis, vt terrena gaudia in lachrymas verterentur. Dedisti metuentibus te si-gnificationẽ, vt fugiant à facie arcus. ac si diceret: Hoc tẽpus misericordiæ est, illud tempus iudicij erit. Per ista ergo huius temporis flagella significans, quomodo tunc percussurus es qñ non parcens iudi cas, qui sic districtè modò percutis quan do parcis. Aliqñ autem per arcum ẽt sa-cra Scriptura signatur. Ipsa quippe arcus est Ecclesiæ, ipse arcus est Dñi, de qua ad corda hominum sicut ferientes sagittæ, sic terrentes sententiæ ueniunt. Vnde re ctè quoq; per Psalmistã dicitur: Arcum (Psal.7.) suum tetendit & parauit illum, & in ip-so parauit vasa mortis, sagittas suas ar-dentibus effecit. Arcũ namq; suum Dñs tetendit: quia cunctis peccatoribus per Scripturam sacram minas exhibuit. In quo arcu scilicet vasa mortis præpara-uit: quia secundum eloquij sui senten-tiam, eos qui nunc corrigi negligunt re-probos damnat. In quo ẽt sagittas suas ardẽtibus effecit: q̃a in eos quos per ter-rorem corrigit, accensas verborum sen-tentias emittit. De hoc prædicatorum ar cu per Esaiam dicitur: Cum sagittis & (Esai.7.) arcu egrediuntur illic: quia nimirum san cti Apostoli ad feriendam gentilis vitæ duritiam cum districtis verborum spicu-lis venerunt. Quid igitur hoc in loco ar-cus nomine, nisi sacrum eloquiũ dẽt in-C tellig? In corda etenim testamẽtũ nouũ, in cornu verò testamentum vetus accipi tur. In arcu aũt dũ chorda trahitur, cor-nu curuatur. Sic in hoc eodem sacro elo quio dum testamentum nouum legitur, duritia testamẽti veteris emollitur. Ad eius nanq; spiritalia & blanda præcepta illius literę se rigor inclinat: q̃a testamẽ-tum nouum dum quasi quodam bonæ operationis brachio trahitur, in testamẽ to veteri seueritatis iura flectuntur. Nec indecenter dicimus chordam testamen-to nouo congruere, quod de incarnatio ne Dominica certum est extitisse. Quasi ergo chorda trahitur, & cornua curuan tur; quia dum in testamento nouo incar natio mediatoris agnoscitur, ad spiritalẽ intelligentiam rigor testamenti veteris inclinatur. Ait igitur sanctus vir: Dice-bam, gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabi-tur. Arcus in manu, est Scriptura sacra in operatione. In manu etenim arcũ tenet, q diuina eloquia quæ intellectu cogno-scit operatione perficit. Instauratur ergo

arcus in manu dum quicquid in sacro A eloquio studẽdo cognoscitur, viuẽdo cõ pletur. Hinc ẽt Salomõ dum fortes spõsis
Cant. 4. pugnæ describeret bellatores, ait: Oẽs te nẽtes gladios, & ad bella doctissimi. Quid nanq; in diuina scriptura per gladium fi
Ephe. 6. guretur, Paulus aperuit, dicens: Et gladiũ
29 spiritus, qđ est verbũ Dei. Salomon autẽ non ait: Oẽs habentes gladios, sed tenen tes: quia videlicet uerbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. Hẽt quippe, sed non tenet gladium, qui diuinum quidem eloquiũ nouit, sed secundum illud viuere negligit. Et doctus B esse ad bella iam non vellet, qui spiritalẽ quem hẽt gladium minimè exercet. Nã resistere tentationibus oĩno nõ sufficit, qui hunc verbi Dei tenere gladium malè uiuendo postponit. Sancta itaque Ecclesia que subsequenti persecutione deprimitur, malorũ abundantiam, & bonorũ inopiam pensans, beati Iob vocibus dãna sua prænunciat, dicens. Dicebamq; in nidulo meo moriar, & sicut palma multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas, & ros morabitur in messio- C ne mea. Gloria mea semper innouabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur. Quæ videlicet cuncta considerãs, nequaquam spe cassa fallebatur. Nam pfecti quiq; multos nunc eius cõspiciunt, auditores, sed pẽsant proculdubio quòd emergente persecutionis articulo, ex his pleriq; hostes illius fiunt, qui esse pacis tẽpore eius ciues videntur. Non aũt de omnib. ita desperant: sed tñ plerunq; cõtingit, vt hi de quibus maiorẽ fidei fiduciã habuerant, ipsi eiusdem fidei hostes atro ciores fiant: ut eos tunc videant cõtra sa D cra eloquia agere, ex quorũ se operatione crediderant, hęc eadem sacra eloquia ad prędicationis gratiã restaurare. Quæ tñ tempora iam nunc inchoasse ingemiscimus, cum multos intra Ecclesiam positos cernimus, qui aut nolunt operari qđ intelligũt, aut hoc ipsum quoq; sacrum eloquiũ intelligere ac nosse contemnũt. A ueritate etenim auertẽtes audi tus, ad fabulas conuertuntur, dum oẽs quę sua sunt quærunt, non quæ sunt Iesu Christi. Scripta Dei vbiq; reperta opponuntur oculis, sed hæc cognoscere homines dedignantur. Penè nullus quærit scire q credidit. Multitudo ergo bonorum præcedentium arcum suum destrui dolebat, quæ sacrum eloquium restaurari semp per studium subsequentium credebat.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS MORAL.

LIBER VIGESIMVS,

Continuans reliqua capitis vigesimi noni textus beati Iob. Caput I.

Quamuis oẽm scientiã atq; doctrinã Scriptura sacra sine aliqua cõparatiõne transcendat, vt taceã q uera prædicat, q ad cęlestem patriam uocat, q à terrenis desiderijs ad superna amplectenda cor legentis immutat, q dictis obscurioribꝰ exercet fortes, & paruulis humili sermone blanditur: q nec sic clausa est vt pauesci debeat, nec sic patet ut vilescat: q vsu fastidium tollit, & tanto amplıꝰ diligitur, quãto amplius meditatur: vt q legentis animum humilibus verbis adiuuat, sublimibus sensib. leuat: q aliquo modo cum legentibus crescit: q à rudibus lectoribus, quasi recognoscitur, & tñ doctis semper noua reperitur: vt ergo de rerum pondere taceam, sciẽtias tñ omnes atq; doctrinas ipso ẽt locutionis suæ more transcendit: quia vno eodẽque sermone dum narrat textum pro dit mysterium, & sic scit pręterita dicere, vt eo ipso nouerit futura prædicare, & nõ immutato dicendi ordine, eisdẽ ipsis sermonibus nouit & ante acta describere, & agenda nunciare: sicut hęc eadẽ beati Iob verba sunt, qui dum sua dicit, nostra prędicit, dumq; lamenta propria per sermonẽ indicat, sanctæ Ecclesię causas per intellectũ sonat. Ait enim: *Qui me audiebãt, expectabat sententiã & intenti ta cebant ad consilium meum. Verbis meis addere nihil audebant & super illos stillabat eloquiũ meũ. Expectabant me sicut pluuiam, & os suũ aperiebant quasi ad imbrem serotinum.* Hanc

etenim.

etenim apud beatum Iob fuisse subiecto A rum reuerétiam, indubitáter credimus. Sed sicut iam sæpe diximus, sancta Ecclesia hæreticorum vel carnalium tribulationibus pressa, præteritorum reminiscitur temporum, in quibus omne quod ab ea dicitur, cum metu à fidelibus auditur, & aduersariorum suorum proteruiā deplorans, dicit:

Quantæ reuerentiæ Iob fuerit apud auditores suos, & quantæ discretionis in sermonibus proferendis. *Cap. II.*

Qui me audiebant, expectabant senten- B tiam, & intenti tacebant ad consilium meum. Ac si apertè dicat: Non ut hi proterui ac tumidi, qui dum veritatis verba suscipere renuunt, prædicationis meæ sententias quasi docendo præcurrunt. Cuius nunc discipuli intenti ad ei⁹ consilium tacent: quia verba eius nō audent impugnare, sed credere. Vt enim proficere ex ipsis possint, ea procul dubio non iudicaturi, sed secuturi audiunt. De quibus rectè subiūgitur: Verbis meis addere nihil audebant. quia nimirum hęretici cum contra hanc libertate pessima C fuerint effrenati, dictis eius addere aliqd præsumunt, cum prædicamentorū eius rectitudinem quasi emendare moliuntur. Quæ adhuc de bonis auditoribus subdit: *Et super illos stillabat eloquium meū.* In hac stillatione eloquij, quid aliud quàm mensura predicationis, accipitur? quia oportet ut exhortationis gratia singulis iuxta capacitatem ingenij conferatur. Per hoc ergo quod dicitur: Verbis meis addere nihil audebant: reuerentia laudatur audientium. Per hoc verò quod subditur: Et super illos stilla- D bat eloquium meum: indicatur dispensatio magistrorum Debet enim subtiliter is qui docet prospicere, ne plus studeat, quam ab audiente capiatur, prædicare. Debet enim ad infirmitatem audiētium semetipsum contrahendo descendere: ne dum prauis sublimia, & idcirco non profutura loquitur, se magis curet ostendere, quam auditoribus prodesse. Iubente autem Domino nō solum phialę ad mensam tabernaculi, sed etiam cyathi pręparantur. Quid enim per phialas, *Exod. 37* nisi larga prædicatio: quid verò per cyathos, nisi minima & tenuis de Deo locutio designatur? In mensa igitur Domini, & phialæ præparantur, & cyathi: quia videlicet in doctrina sacri eloquij, non solum exhibenda sunt magna & arcana quæ decbriant, sed etiam parua & subtilia quæ quasi per gustum notitiam præstant. Huius ergo discretissimæ dispēsationis suæ, sancta Ecclesia extremis pressa temporibus, reminiscatur. & dicat: Super illos stillabat eloquium meū. Vbi aptè quoque subiungitur: *Expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant quasi ad imbrem serotinum.* Verba quippe: sanctę prędicationis sicu pluuiā sustinemus: cū vera humilitate ariditaté nostri cordis agnoscimus, vt potu sanctæ prædicationis irrigemur. Vnde Deo rectè per Psalmistam dicitur: Anima mea sicut terrā sine aqua tibi. His *Ps. 142.* doctrinæ fluentis infundi propheta nos admonet, dicēs: Sitiētes venite ad aquas. *Esai. 55.* Qui dum in extrema parte iā seculi verba sanctæ prædicationis accipimus, quasi ad imbrem serotinum os cordis aperimus. Nam si os in cordæ non esset, Psalmista nō diceret. Labia dolosa in corde, *Psal. 11.* & corde locuti sunt mala. Os igitur cordis quia verbis intendimus vltimæ prædicationis, hoc velut serotinis aperimus fluctis. Quæ nimirum pręedicatio ex eius ad nos sacrificio prodijt, qui per Psalmistam dicit: Eleuatio manuum mearū sa- *Psal. 14.* crificium vespertinum Quia.n. redéptor noster iuxta mundi finem vim persequētium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificium vespertinum dedit. De hoc imbre serotino aliàs scriptum est: Dabo *Hiere. 5.* vobis pluuiam temporaneam & serotinam. Temporaneam quippe pluuiā dedit: quia electis suis priori tempore legis intellectum contulit. Serotinam quoq; pluuiam tribuit, quia prædicari diebus vltimis incarnationis suæ mysterium fecit. Quod quia sancta Ecclesia quotidie annunciare nō desinit. ora cordis audiētium velut ex imbre serotino infundit. Sequitur:

Quòd prælatus quisque ea circa subditos suos debet uti censura, ut eis pro tempore sic se grauem exhibeat, ut non reddat odiosum, sic hilarem, ut non faciat uilem. Cap. III.

SI quando ridebam ad eos, non credebant, & lux uultus mei non cadebat in terram. Hæc si iuxta historiæ verba percipimus, credi necesse est quod uir sanctus talem se exhibuerit subditis, ut etiam ridens timeri potuisset. Sed Cum superius patrem se pauperum, viduarum uerò consolatorem fuisse perhibet, magna ualde discretione res indiget, quomodo in tanto terrore regiminis, tanta quoq; affuerit lenitas & mansuetudo pietatis. Sine magna enim benignitatis lenitate non fuit hoc, quòd se patrē pauperū, & uiduarum consolatorem dicit. Sed rursum sine magna seueritate non potuit etiam ridens timeri. Qua in re quid aliud docemur, nisi quòd talis debet esse dispēsatio regiminis: ut is qui præest, ea se circa subditos mensura moderetur, quatenus & arridens timeri debeat, & iratus amari? ut eum nec nimia lætitia vilem reddat, nec immoderata seueritas odiosum. Sæpe enim subiectos frangimus, dum plus iusto uigorem iustitiæ tenemus. Qui profecto vigor iam iustitię non erit, si se sub iusto moderamine non custodit. Et sępe à disciplinæ metu resoluimus subditos, si nostro regimini hilaritatis frena relaxamus, quia dum nos quasi licenter lætos aspiciunt, audacter ipsi ad illicita resoluuntur. Sed ut rectoris uultus etiam lætus debeat timeri, necesse est ut ipse uultum sui cōditoris sine cessatione timeat. Illi etenim menti difficile de lætitia creditur, quæ quòd se pro amore Domini cōtinuè affligat, à subditis scitur. Qui enim incessanti æstu spiritalis desiderijs superna appetit, ;valde de ea in dubium venit hoc quod aliquando ante homines hilarescit. Vnde & idem beatus Iob non longè pòst dicturus est: Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum. Sic quippe metuebat iudicem suum, qua si imminentes impetus fluctuum, iā iā q; moriturus. Cuius ergo ita mentem mœrori diuini timoris infuderat, rectè hilaritati illius subditi non credebant: quia cogebantur ridenti non credere, cuius cor in timore cōditoris nouerant quam continua męstitia tenebat. Hoc quoque iuxta historiam non inconuenienter accipitur, quod protinus subinfertur:

Quòd sanctorum lux in terrenorū desiderijs nō est, quorū conuersatio in cœlis est. Cap. IIII.

ET lux vultus mei nō cadebat in terram. Scriptū quippe est: Oculi stultorum in finibus terræ. Rursumq; per eundem Salomonē dr̄: Oculi sapientis in capite eius. Paulus quoq; ait: Caput uiri Christus. Oculi ergo sapientis in capite eius sunt, dū redēptoris sui semper operaq; imitari debeat, contemplatur. Lux ergo vultus eius in terrā non cecidit: quia ea q̄ terrena sunt, per cōcupiscētiā nō aspexit. Sed quia superficiem historiæ sub breuitate discussimus: quid in his intellectu mystico lateat, perpendamus. Vnam esse personam Christū & Ecclesiā, plerunq; iam diximus: & sæpe uox capitis ad uocē corporis, sæpe uox corporis ad uocē capitis transit. Qui enim sunt in carne una, nil obstat ut conueniat etiam in uoce una. Dicat ergo uoce capitis de electis suis, dicat Ecclesia: Si quando ridebā ad eos, nō credebāt. Ridere etenim Dei, est sanctorū uias prosequenti fauore prosperari: sicut de his quoq; per usum dr̄, quos in hoc seculo fœlicitatis blandimēta comitantur: Arrisit illis tempus. Vnde ecōtrà ira appellatur Dn̄i, à bonis actionibus infirmari: sicut scriptum est: Ne qn̄ irascatur Dn̄s, & pereatis de uia iusta. Si igitur irasci Dn̄s perhibetur, cū uiam iustitiæ hoīes pdunt: rectè arridere Dn̄s dicitur, cum bona nostra opera fauor gratiæ supernæ comitatur.

Quòd graue peccatum sit incauta securitas, & valde vtile sit, etiam cum stamus, formidare ruinam. Caput V.

SEd electi quiq; quandiu in hac uita sunt, securitatis sibi confidentiā nō pmittūt. Horis.n.oibus cōtra tētamēta suspecti, occulti hostis insidias metuūt, qui ēt tētatione cessante, uel sola grauiter

ter suspicione turbantur. Nam sępe multis graue periculū incauta securitas fuit: vt callidi hostis insidias nō tētati, sed iā prostrati cognoscerēt. Vigilandū quippe semper est, vt mens cōtinuè sollicita nūquam relaxetur intentione superna: ne laboriosa deserens, in cogitationibus fluxis, quasi in quibusdam mollibus stramētis iacēs, venięti corruptori diabolo mēs se resoluta ꝓstituat. Semper verò est ad certamē aduersarij erigendus aīus: semꝑ cōtra occultas insidias cautela prouidēda. Hinc etenim Abacuc ꝓpheta ait: Suꝑ custodiā meā stabo. Hinc rursum scriptū est: Statue tibi speculā: pone tibi amaritudines, q euāgelizas Sion. Hinc ꝑ Salomonē dr̄: Beatus uir qui semper est pauidus: q aūt mētis est duræ, corruet in malum. Hinc iterum dicit: Vniuscuiusq; ensis super femur suū, pp timores nocturnos. Nocturni quippe timores sunt insidiæ tētationis occultæ. Ensis aūt suꝑ femur, est custodia vigilās, carnis illecebras premens. Ne ergo nocturnus timor .i. occulta & repētina tētatio subrepat: semꝑ necesse est ut femur nostrū superpositus custodiæ ensis premat. Sancti etenim viri sic de spe certi sunt, ut tñ semper sint de tentatione suspecti: quippe quibus dr̄: Seruite Dño in timore, & exultate ei cū tremore: vt & de spe exultatio, & de suspicione nascatur tremor. Quorū uoce iterum Psalmista ait: Lætetur cor meū vt timeat nomen tuum. Qua in re notandū qđ nō ait: Lætetur vt securum sit: sed Lætetur vt timeat. Meminerunt nanque quamuis eorum actio prosperetur, quia adhuc in hac vita sunt: de qua per eundē Iob dr̄: Tentatio est vita humana super terram. Meminerunt rursum qđ scriptū est: Corpus quod corrumpitur, aggrauat aīum: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Meminerunt & metuunt: & certitudinē sibi in se promittere non præsumunt: sed positi inter gaudium spei, & tentationis metum, cōfidunt & timent, confortantur & titubāt, certificantur & suspecti sunt. Bene ergo ꝑ vocē electi membri sub figura nostri capitis dr̄: Si qñ ridebam ad eos, non credebāt mihi: q a redēptori nostro quasi arridenti nō credimus: dū multis iā eius donis testantib. & gratiam fauoris eius accipimus: & tñ ad huc sub eius iudicio de nostra infirmitate titubamus. Videamus qualiter Paulo, & arridetur iam per supernam gratiā: & ipse adhuc quasi nō credit ꝑ suspicionis metū. Iam è cœlo illi Dñs loquēs, eiusq; interius oculos aperiēs, exterius claudens, potentiā suæ maiestatis ostenderat: iā de eo Ananiæ dixerat: Vas electionis mihi est: iam ad tertiū cœlū super se raptus fuerat: iam in paradisum ductus, arcana verba q dicere nō posset audierat: & tñ adhuc timidus dicit: Castigo corpus meū, & in seruitutem redigo: ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiat. Ecce arridenti sibi diuinę gratiæ iā credit ꝑ spem: & nec dum tñ credit ꝑ securitatē. Iam quia bene hęc uerba redēptoris nostri vocib. cōgruunt: ēt subiuncta testantur, cùm dr̄: Et lux vultus mei non cadebat in terram. Quid nāque terra nisi peccator vocatur: cui prima sentētia dictum est, terra es, & in terram ibis? Lux ergo vultus Domini in terram nequaquā cadit: quia visionis eius claritas peccatoribus non apparet. Scriptum namq; est: Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Quasi enim lux in terram caderet, si in extremo iudicio veniens, claritatē maiestatis suæ peccatoribus aperiret. Quòd si hæc uerba ex sāctæ Ecclesiæ voce suscipimus, non incongrue intelligere poterimus, lucem vultus eius in terram non cadere: quia occupatis in terrenis actionibus, vetat summa contemplationis suæ mysteria prædicare. Dici enim infirmis fortia prohibet, ne dū incapabilia audiunt, prędicationis verbis q b. subleuari debuerāt, opprimātur. Lux quippe ipsa corporea q oculos sanos irradiat, infirmos obscurat, & dū lippiētibus oculis claritati solis intenditur, plerunq; eis cæcitas ex luce generatur. Sancta itaq; Ecclesia oppressa ꝑsecutionis tempore, memor autem præteritæ discretionis suæ dicat: Lux vultus mei nō cadebat in terrā. Sed quia ex eius capite hæc verba intelligere cępimus, in ipso adhuc quod sequitur exequamur. Nam subditur:

Quòd

Marginal references: Abac. 2. — Hier. 31. — Prou. 28. — Cant. 3. — Psal. 2. — Psal. 85. — Iob. 7. — Sap. 9. — Esa. 26. — Act. 9. — 1. Cor. 9. — Gen. 3. — Esa. 26.

Quòd in eorum cordibus qui carnem animæ præponunt, Chriſtus non primum locum habet, ſed ultimum. *Cap. VI.*

SI uoluiſſem ire ad eos, ſedebam primus. Quia in corde reproborum priori loco actiones carnis ſunt, & poſteriori actiones animæ: in eorum proculdubio cogitationibus Chriſtus non primus, ſed vltimis ſedet. Sed electi quiq; quia ea præ omnibus quæ eterna ſunt, cogitant, & poſteriori cura ac minima ſi qua ſunt temporalia diſponunt: quibus & magiſtra voce veritatis dicitur: Quærite primum regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis: in eorum corde dominus primus ſedet. Vbi aptè premittitur: Si voluiſſem ire ad eos. Quia enim, ſicut ſcriptum eſt, omnia operatur ſecundum conſilium voluntatis ſuæ, nō ſecundū noſtrorum meritum: ſed quia ipſe ita ut vult, viſitatione ſua nos Dominus illuſtrat. Itaq; & cum uult, venit: & cum venerit, primus ſedet: quia & aduentus eius in corde noſtro gratuitus eſt: & appetitus eius deſiderij, in cogitatione noſtra æqualis ceteris deſiderijs non eſt. Sequitur.

Mat. 6.

Eph. 6.

Quòd prædicator circumſtantem Eccleſiæ exitum quem regit, diuinarum promiſſionum authoritatibus debeat conſolari. Cap. VII.

CVmque ſederem quaſi rex circumſtante exercitu: eram tamen mærentium conſolator. Quaſi rex Dominus ſedet in corde: quia circūſtrepētes regit animorū motus in noſtra cogitatione. In mente quippe quā inhabitat, dū torpētia excitat, inquieta frenat, frigida accēdit, accēſa moderatur, emollit rigida fluxa reſtringit: ex ipſa hac diuerſitate cogitationum quaſi quidam illū exercitus circūſtat. Siue certè quaſi rex ſedet circūſtāte exercitu: q. a præſidenté illum mentibus electorū circūſtat turba virtutū. Qui etiā mœrentiū conſolator eſt, ex ea promiſſione qua dicit: Beati qui lugent, quoniam ipſi cōſolabūtur. & rurſus: Iterū uidebo uos, & gaudebit cor veſtrum: & gaudium ueſtrū nemo tollet à uobis. Ea uero quæ de ſanctę Eccleſiæ capite diximus, nil obſtat ſi ad uocem quoq; eiuſdē Eccleſiæ referamus. In ea quippe ordo doctorum quaſi rex præſidet, quē fideliū ſuorū turba circumſtat. Quæ. ſ. multitudo fidelium rectè quoq; exercitus dicitur: quia in procinctu bonorum operum indeſinenter quotidie contra tentationum bella præparatur. Corda quoq; mœrentium ſancta Eccleſia cōſolatur, dum per præſentis peregrinationis erumnas, afflictas mentes electorum penſat: & has æternæ patriæ promiſſione lætificat. Cōſiderat ēt quòd cogitationes fideliū diuino ſint timore percuſſæ: & quos de Deo conſpicit, diſtricta audiſſe ut timeant, agit quoq, quatenus & manſuetudinē pietatis eius audiāt ut pſumant. Sic nāq; ſancta Eccleſia fidelib. ſuis de pietate & iuſtitia redēptoris in pdicationis ſerie ſpem miſcet & metum: quaten⁹ nec incautè de miſericordia cōfidant, nec deſperatè iuſtitiam timeant. Nam uerbis ſui capitis formidantes refouet, dicens: Nolite timere puſillus grex: quia cōplacuit patri veſtro dare uobis regnū. Atq; iterū pſumentes terret, cū dicit: Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Rurſum formidantes refouet, dicens: Gaudete, quia nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlo. Sed in ſemetipſis præſumentes deterret, cum ait. Videbam ſatanam ſicut fulgur de cœlo cadentem. Formidantes refouet, cum dicit Oues meę uocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquā de manu mea. Sed in ſemetipſis præſumentes deterret, dicens, Dabūt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorem inducātur, ſi fieri poteſt, etiam electi. Formidantes refouet, dicens, Qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit. Præſumentes deterret, dicens, Cum venerit filius hominis, puta inueniet filium in terra? Metuentes refouet, cum latroni dicit, Hodie mecum eris in paradiſo. Sed terret preſumentes, dum Iudas ex Apoſtolatus gloria in tartarum labitur. De quo per ſententiæ diffinitionem dicitur, Duodecim uos elegi, & unus ex uobis diabolus eſt. Formidantem refouet, cum dicit: Si

Quomodo Chriſtus quaſi Rex ſedet in corde noſtro.

Mat. 5.

Ioan. 6.

Sācta E- cleſia p- dicatio- ſua ſp- miſce- metum.

Luc. 12.

Luc. 11.

Luc. 10.

Io. 10.

Io. 10.

Mat. 24.

Ibidem.

Luc. 23.

Io. 6.

Si dimiserit vir vxorem suam, & recedés A ab eo duxerit virum alterum, nunquid Luc. 16. reuertetur ad eam vltrà, nunquid non Hier. 3. contaminata & polluta erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Sed præsumentem deter-Hier. 30. ret, cùm dicit: Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus. For-Hier. 3. midantem refouet, dicens: Ergo saltem amodò voca me, pater meus: dux virginitatis meæ tu es. Sed præsumentem deter-Ezec. 16. ret, dicens. Pater tuus Amorrhęus: & mater tua Cethea. Formidantem refouet, B Hier. 3. cũ ait: Reuertere aduersatrix Israel, & nõ auerta faciẽ meã à vobis: quia sanctus ego sum, dicit Dñs: & non irascar in perpetuum. Sed præsumentem deterret, cũ prophetam suum ab intercessione prohi-Hier. 7. bet, dicens: Non assumas pro eis laudem & orationem: quia non exaudiã clamorem eorum in tempore afflictionis: quia si steterint coram me Moyses & Samuel, non est anima mea ad populum istum.

Quòd in prælatis ecclesiæ sese complecti debeant & affectus misericordiæ & districtio disciplinæ. Cap. VIII. C

SAnctę itaque Ecclesia auditorum suorum mentem & de misericordię benignitate subleuat, & de iudicij districtione perturbat: quatenus in prędicatione sua dum bene vtrunque permiscet, electi eius nec de exhibita iustitia præsumant, nec de præterita iniquitate desperent. Sed hoc quod ait: Cùm sederé quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator: sciendum nobis est, quòd valde lectorem ædificare etiam iu- D xta historiam potest, si perpẽdat quomodo bonis rectoribus mixta sit & regendi authoritas, & benignitas consolandi. Ait enim: Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu: ecce authoritas regiminis. Eram tamen mœrentium consola-Par. 1. d. 45. c. disciplina. tor: ecce ministerium pietatis. Disciplina enim vel misericordia multũ destituitur, si vna sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet & iustè consolans misericordia, & piè sæuiens disciplina. Hinc est quòd semiuiui illius vulneribus qui à Samaritano in Luc. 10. stabulum ductus est, & vinum adhibetur & oleum: vt per vinum moderantur vulnera, per oleũ foueantur: quatenus vnusquisq; qui sanandis vulnerib. præest in vino morsũ districtionis adhibeat, i oleo mollitiem pietatis: per vinum mundẽtur putrida, per oleũ sananda foueantur. Miscẽda est ergo lenitas cũ seueritate, faciẽdumq; quoddã ex vtraq; tẽperamẽtum: vt neq; multa asperitate exulcerẽtur subditi: neq; nimia benignitate soluantur. Hoc nimirũ illa tabernaculi arca significat: in qua cũ tabulis virga simul ac manna est: quia cum Scripturæ sacræ scientia est in boni rectoris pectore, si est virga districtionis, sit & manna dulcedinis. Hinc etiam Dauid ait: Virga tua & baculus tuus ipsa me cõsolatã sũt. Virga etenim Psal. 22. percutimur: & baculo sustentamur: Si ergo est districtio virgæ quæ feriat, sit & consolatio baculi quæ sustentet. Sit itaq; amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæuiens: sit pietas, sed non plus quàm expediat parcens. Intueri libet in Exẽplum Moysi pectore misericordiam cum seue- in Moyse. ritate sociatam. Videamus amantẽ piè, & districtè sæuientem. Certè cùm Israeliticus populus ante Dei oculos penè inueniabilem contraxisset offensam, ita ut eius rector audiret: Descende, peccauit Exod. 32. populus tuus, ac si ei diuina uox diceret, Qui in tali peccato lapsus est, iam meus non est, atque subiungeret, Dimitte me, vt irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam, ille semel & iterum pro populo cui præerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens ait: Aut dimitte eis hãc noxã: aut si nõ facis, dele me de libro tuo quẽ scripsisti. Pẽsemus ergo quib. uisceribus eundem populum amauit: pro cuius vita de libro vitæ deleri se petiit. Sed tamen iste qui tanto eius populi amore constringitur, contra eius culpas pensemus quanto zelo rectitudinis accẽdatur. Mox enim vt petitione prima, ne delerẽtur, culpę veniã obtinuit, ad eũdẽ populũ veniens ait: Ponat vir gladiũ

suum super femur suum, ite & redite de A porta vsq; ad portam per medium castrorum: & occidat vnusquisque fratrem & amicum & proximum suum. Ceciderũtque in die illo quasi vigintitria milia hominum. Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petijt, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris: foris accensus est zelo seueritatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre nõ dubitaret: tanta seueritas, vt eos quos diuinitus feriri timuerat, ipse iudicij gladio feriret. Sic B amauit eos quibus præfuit, vt pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est quos amauit, vt eos ẽt dño parcẽte prosterneret. Vtrobiq; legatus fortis, vtrobique mediator admirabilis: causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladijs allegauit. Intus amans diuinæ iræ supplicando obstitit: foris sæuiens culpã feriendo consumpsit. Succurit citius omnibus ostensa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum suũ citius exaudiuit agentem pro populo: C quia vidit quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi vtrumque Moyses miscuit: ut nec disciplinã deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ. Vnde hic quoq; iuxta utranque virtutem dicitur: Cumque sederem quasi rex circunstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator. Sedere quippe circumstãte exercitu, vigor est ac disciplina regiminis: merentium verò corda consolari, ministerium pietatis. Sed quia inter hæc necesse est, vt expositionis sermo ad spiritalem intelligẽtiam recurrat: sancta Ecclesia ab aduersarijs suis extremis temporibus pressa, reminiscitur transacti iura regiminis: reminiscitur & quanta afflictis exhibuerit beneficia pietatis. Cuius videlicet disciplina & misericordia tunc à leuibus irridetur. Vnde & subditur:

TEXTVS B. IOB CAPVT TRIGESIMVM.

NVNC autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo: & vita ipsa putabantur indigni. Egestate & fame steriles: qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Et mandebant herbas & arborum cortices: radix iuniperorum erat cibus eorum. Qui de conuallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant. In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ, vel super glaream. Qui inter huiuscemodi lætabantur: & esse sub sentibus delicias computabant. Filij stultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes. C *Nunc in eorum canticum versus sum: & factus sum eis in prouerbium. Abominantur me, & longè fugiunt à me: & faciem meam conspuere non verentur. Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me: & frenum posuit in os meum. Ad dexteram Orientis calamitates meæ ilicò surrexerunt. Pedes meos subuerterunt: & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis. Dissipauerunt itinera mea. insidiati sunt mihi, & præualuerunt: & non fuit qui ferret auxilium: Quasi rupto muro & aperta ianua irruerunt super me: & ad meas miserias deuoluti sunt. Redactus sum in nihilum.* D *Abstulit quasi ventus desiderium meum: & velut nubes pertransijt salus mea. Nunc autem in memetipso marcescit anima mea, & possident me dies afflictionis. Nocte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt. In multitudine eorum consumitur vestimentum meum: & quasi capitio tunicæ succinxerunt me. Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ & cineri. Clamo ad te, & non exaudis me: sto, & non respicis me. Mutatus es mihi in crudelem: & in duritia manus tuæ aduersarius mihi. Eleuasti me, &*

& quasi super ventum ponens elisisti me va-
lide. Scio quia morti trades me: vbi consti-
tuta est domus omni viuenti. Veruntamen
non ad consumptionem eorum emittis, manum
tuam: & si corruerint, ipse saluabis: Fle-
bam quondam super eo qui afflictus erat, &
compatiebatur anima mea pauperi. Expe-
ctabam bona, & venerunt mihi mala: præ-
stolabar lucem, & eruperunt tenebræ. Inte-
riora mea efferbuerunt absq; vlla requie, præ
uenerunt me dies afflictionis. Mærens ince-
debam, sine furore consurgens in turba cla-
mabam. Frater fui draconum: & socius
struthionum. Cutis mea denigrata est su-
per me: & aruerunt ossa mea præ caumate.
Versa est in luctum cithara mea: & organum
meum in vocem flentium.

Quòd hæreticorum derisio nullius est inter patres authoritatis. Cap. IX.

NVnc autem derident me iuniores tempo-
re. Omnes hæretici ætati vniuer-
salis Ecclesiæ comparati iuniores, tem-
pore congruè vocantur: quia ipsi ab ea,
non autem ipsa egressa est ab illis. Vn-
de rectè quoque per Ioannem dicitur:
1. Ioan. 2 A nobis exierunt, sed non erant ex no-
bis: nam si fuissent ex nobis, permansis-
sent vtique nobiscum. Iuniores ergo tē-
pore sanctam Ecclesiam irrident: cum hi
quia ab ea egressi sunt, doctrinę eius ver
ba despiciūt, de quibus adhuc subditur:
Quorum non dignabar patres ponere cum ca-
nibus gregis mei. Qui est grex sanctæ Ec-
clesiæ, nisi multitudo fidelium? Vel
qui alij huius gregis canes vocantur,
nisi doctores sancti: qui eorundem fide-
lium custodes extiterunt? Qui dum
pro Domino suo diurnis nocturnisque
vigilijs interni clamauerunt: magnos, vt
ita dixerim, latratus prædicationis de-
derunt. De quibus eidem Ecclesiæ per
Psalmistam dicitur: Lingua canum tuo
Psal. 67 rum ex inimicis ab ipso. Nonnulli
quippe ab idolorum cultibus reuocati, fa
cti sunt prædicatores Dei. Lingua er-
go canum Ecclesiæ ex inimicis prodit:

A quia conuersos gentiles Dominus,
etiam prædicatores facit. Vnde Iudæo-
rum tarditas, qui pro Deo loqui no-
luerunt, increpante Propheta repre-
henditur, qui ait: Canes muti, non
valentes latrare. Patres verò hæretico- Esai. 56.
rum, dicimus eos videlicet quos hæ-
resiarchas vocamus: de quorum peruer
sa prædicatione, id est, locutionis se-
mine, sequentes sunt populi in erro-
re generati. Sancta ergo Ecclesia cum
canibus gregis sui hæreticorum pa-
tres ponere dedignatur: quia inuento-
B res errorum dijudicando respuit, eos-
que inter veros patres numerare con-
temnit. Qui etsi quosdam uisi sunt à
gentilitatis errore reuocasse, quorun-
dam mores ad honesta agenda docuis-
se: pro eo tamen quòd de Deo recta
non senserunt, eos cum canibus gre-
gis sui non ponit: quia cum rectis præ-
dicatoribus non ascribit. Liquet enim
quòd Arrius, Fotinus, Macedonius,
Nestorius, Euthychius, Dioscorus, Se-
uerus, multique his similes docendo at-
que suadendo conati sunt patres vi-
C deri: sed errores eorum sancta vniuer-
salis Ecclesia districta seueritate diiu-
dicans, eos inter custodes gregis sui non
numerat, quos eiusdem gregis unita-
tem dissipantes damnat. De quibus vo
ce Pauli Ephesijs dicitur: Scio quia post Act. 20.
discessum meum ingredientur ad vos lu
pi graues, non parcentes gregi. Et quia
nonnunquam hæretici quanto magis
in perfidiæ errorem dilabuntur, tanto
amplius in exteriori sese operatione cu-
stodiunt, ita ut agere prę cæteris magna
videantur: sancta vniuersalis Ecclesia
D cuncta eorum opera despicit, quæ ex
authoritate fidei non prodire perpen-
dit. Vnde rectè quoque beati Iob uoce
subiungitur: *Quorum virtus manuum*
erat mihi pro nihilo: & vita ipsa putabantur
indigni. Virtus quippe in manu, est ma-
gnitudo in operatione. Sed uirtus ma-
nuum hæreticorum sanctæ Ecclesię pro
nihilo ducitur: quia nullius esse meriti
conspicit uera fide perdita quicquid ope
rantur. Charitatem quippe Dei & proxi
mi deserunt, qui & de Deo falsa sentiūt,

& à proximis iurgando diuiduntur. Sed virtutem manuum sine charitate testatur prædicator egregius non valere, qui
1. Co. 13. ait: Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum & si tradidero corpus meũ vt ardeam, charitatem autẽ
8 non habeam, nihil mihi prodest. Nonnunquam verò hæretici signa quoque ac miracula faciunt: sed vt hic præmia afflictionis suæ, abstinentiæque recipiant, videlicet laudes quas quærunt.
Matt. 7. Vnde & redemptoris voce dicitur: Multi mihi dicent in illa die, domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: quia non noui uos: discedite à me qui operamini iniquitatem. Qua nimirum sententia quid datur intelligi, nisi vt in hominibus charitatis humilitas, non autem debeant virtutum signa venerari? Vnde nunc sancta Ecclesia etiam si qua fiant hæreticorum miracula despicit: quia hæc sanctitatis specimen non esse cognoscit. Probatio quippe sanctitatis non est signa facere, sed vnumquenque vt se diligere: de Deo autem vera cognoscere, de proximo verò meliora quàm de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostensione miraculi: veritas demonstrat, quæ
Ioan. 13. ait: In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Qui enim non ait, In hoc cognoscetur quia mei discipuli estis si signa feceritis: sed ait, Si dilectionem habueritis adinuicem: apertè indicat, quia veros Dei famulos non miracula, sed sola charitas probat: Testimonium ergo superni discipulatus, est donũ fraternæ dilectionis. Quam videlicet dilectionem quia omnes hęretici habere refugiunt, dum ab vniuersalis Ecclesiæ vnitate diuiduntur, iure de eis dicitur: Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo. Et quia ad eadem signa quę exhibent, nulla humilitate concordant, rectè subditur: Et vita ipsa putabantur indigni. Vel certè omnes hæreticos sancta Ecclesia vita ipsa fatetur indi-

A gnos: quia nimirum sub nomine Christi militant contra nomen Christi. De quibus adhuc subditur:

Quòd hæretici quo de Deo plus volunt sapere, eo plus amittunt.
Cap. X.

Egestate & fame steriles. Omnes hæretici dum in sacro eloquio plus secreta Dei studẽt perscrutari quã capiũt, fame sua steriles fiunt. Neq; enim ea quæ-
B runt ex quibus semetipsos ad humilitatẽ erudiant, mortes in tranquillitate disponant, patientiam seruent, longanimitatem exhibeant: sed ea solummodo, quæ eos doctos atq; loquaces demonstrent illa scire appetunt, ex quibus singulariter eruditi videantur. Plerunque enim audacter de natura diuinitatis tractant, cum semetipsos miseri nesciãt. Egestate ergo ac fame sua steriles fiunt: quia ea perscrutari desiderant, ex quibus bonæ vitę germina non producant. Vltra se quippe sunt quæ perscrutantur: dumq; ad hoc
C tendunt quod cõprehendere nequeunt, ea cognoscere neglgũt ex quibus erudiri potuerant. Quam bene eorum audaciam prædicator egregius refrenat, dicens: Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc Salomon ait: Prudentiæ tuæ pone modũ. Hinc rursum dicit: Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi: ne forte saturatus euomas illud. Dulcedinem quippe spiritalis intelligentiæ, qui vltra quàm capit comedere appetit, etiã quod comederat euomit: quia dum summa intelligere vl-
D tra vires quærit, etiam quæ bene intellexerat amittit. Hinc rursum dicit: Sicut q mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui perscrutator est maiestatis, opprimitur a gloria. Gloria quippe inuisibilis conditoris, quæ moderate inquisita nos erigit vltra vires perscrutata premit. Itaque hæretici quia de sublimitate intelligentię quanto amplius repleri ambiunt, tanto amplius inanescunt, bene de eis dicitur. Egestate & fame steriles,

Rom. / Prou. / Prou. (right margin)

Immo-

Immoderatis nanq; ausibus cognitionis A supernę scientiam quo plus appetunt, 9 plus amittunt. At contra hi qui in sancta Ecclesia veraciter sunt humiles, & veraciter docti, norunt de secretis cœlestibus & quædam considerata intelligere, & q̃dam non intellecta venerari, vt & quæ intelligunt, veneranter teneant: & quæ necdum intelligunt, humiliter expectẽt. Exod. 12 Vnde nobis per Moysen dicitur: Vt comedentes agnum, quicquid de eo reliquum fuerit, igni comburamus. Agnum quippe comedimus, cum multa Domini ex humanitatis intelligendo recondimus in ventrem mentis. Ex quo quædã nobis remanent quæ comedi nequeunt quia multa adhuc de illo restant quæ intelligi nequaquam possunt. Quæ tñ igne comburẽda sunt: quia ea quæ capere de illo non possumus, humiliter sancto Spiritui reseruamus. Quæ plerunq; humilitas ea ẽt electorum sensibus aperit, quæ ad intelligẽdum impossibilia esse videbãtur. Nã peruersæ hæreticorũ mentes dũ sibi superbæ intellectũ tribuũt quasi certas dare sententias ẽt de incognitis præsumũt. vnde fit ut ipsa eos elatio q̃ intus apud semetipsos eleuat, à veritate foras reppellat: vixq; ĩ dictis Dei exteriora capiũt, q se secreta spiritalia penetrasse singulariter putabant: Vñ hic quoq; subdit:

Quòd hæretici ad medullam Scripturæ sacræ non perueniunt, sed corticem eius rodant: & vix exteriora eius agnoscant. Caput XI.

Q*Vi rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria: & mandebant herbas & arborum cortices.* Rodi solet qđ comedi non põt. Hæretici aũt quia Sciptu- D ram sacram intelligere sua virtute moliuntur, eam proculdubio apprehendere nequaquam possunt: q̃ dũ nõ intelligũt, quasi nõ edunt. Et quia per supernã gratiã non adiuti hanc comedere nequeũt, quasi quibusdam illam nisibus rodunt. Exterius quippe illã contrectant, cũ quidem conantur: sed non ad eius interiora perueniunt. Qui quia ab vniuersalis Ecclesiæ societate disiuncti sunt: non quolibet rodere, sed in solitudine memorantur. Ad quam nimirũ solitudinem quia pdicatores falsi sequaces suos traherent, longè antè veritas præmonuit, dicens: Si dixerint uobis: ecce in deserto est, nolite exire. Mat. 24. Qui rectè perhibentur calamitate & miseria squalidi: quia & morum sunt pernicie, & sensuum prauitate despecti. Qui herbas quoque & arborũ cortices mandunt: quia elationis suæ obice repulsi, in sacro eloquio magna & intima percipere nequeunt: sed vix in illo quædam tenera & exteriora cognoscũt. Per herbas quippe dicta planiora: per arborũ B cortices patrum eloquia exteriora signãtur. Qui ergo ea scire appetũt, ex quibus docti nequaquam sint, sed esse videãtur: dum in sacris voluminibus vim charitatis erga Deum ac proximum medullitus non exquirunt, quasi herba vel cortice pascuntur: quia vel ima vel exteriora sunt, quæ mentes superbientiũ nutriũt. Vel certè herbas mandere, est de Scriptura sacra minima præcepta seruare, maiora contemnere. Quos bene veritas increpat, dicens: Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mẽtam & ane- Mat. 23. C thum ꝗ cuminum: & reliquistis quę grauiora sunt legis. Qui arborum quoq; cortices mandunt: quia sunt nonnulli qui in sacris voluminibus solam literæ supficiem venerantur, nec quicquam de spiritali intellectu custodiunt: cum nihil in uerbis Dei amplius nisi hoc qđ exterius audierint esse suspicantur. Quos tamen in cunctis erroribus suis inanis gloriæ appetitus possidet, eosq; honoris ambitus captiuos tenet: & plerunq; per ipsa quæ loquuntur, nihil aliud quàm terrena lucra appetunt. De quibus per Paulũ dicitur: Huiusmodi enim Christo Domino non seruiunt, sed suo uetri. Rom. 16. Phil. 3. Vnde recta quoque subiungitur:

Quòd hæreticorum intentio in auaritia sit: de cuius radice punctiones peccatorum nascuntur. Cap. XII.

E*T radix iuniperorum erat cibus eorum.* Arbor namq; iuniperi pro foliis vnctiones habet. Sic quippe sunt hirsuta q̃ profert, ut spinis similia contrectantem

pungere valeant. Spina verò est omne A peccatum: quia dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mentem.
Psal. 31. Vnde iusti voce & pœnitentis dr̃: Cõuersus sum in ærumna mea, dũ confingitur spina. quia scilicet mens ad lamentũ uertitur, vt peccati punctio pœnitendo frangatur. In translatione uerò alia non confringi spina ꝓhibetur: quòd videlicet ab eodem sensu non dissonat: quia pœnitẽtis animus ad luctum ducitur, dũ perpetrata culpa in memoria fixa retinetur. Quid ergo per radicẽ iuniperi, nisi auaritia designatur, ex qua peccatorum oĩum spinæ producuntur? De qua per Paulum
1.Tim.6. dicitur. Radix omnium malorũ est cupiditas. Ipsa quippe latenter oritur in mẽte, sed punctiones peccatorũ omnium patenter producit in opere. Quas uidelicet punctiones ab hac radice surgentes statim prædicator egregius insinuat, cùm subdit: Quã quidã appetentes errauerũt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Qui.n. multos dolores dixit, quasi nascẽtes innotuit ex hac radice punctiones. In iuniperis ergo peccata: in radice uerò iuniperorũ quid aliud quàm auaritiã, id est materiam intelligimus peccatorũ? Quia igitur plerunque hæretici sola in uerbis suis exteriora lucra sectantur: nec ignorant quia peruersa astruunt, sed erroris prædicamenta non deserunt, dum sumptus percipere quasi doctorum volunt: bene de eis sancti viri nunc voce dicitur: Et radix iuniperorum erat cibus eorũ: quia dum totis mentis suæ sensibus auaritiam cogitant, quasi eo alimento vescũtur, de quo nasci proculdubio peccatorũ sequentium punctionis solent. Qui si D quando in sacro eloquio quædam quasi prudenter inueniunt, quæ dum non intelligunt, pro suis esse assertionibus suspicantur: mox miseris auditoribus suis quorum non animas sed substantias appetunt, hæc vociferantes aspergunt. Vnde congruè subinfertur.

Quòd hæretici de humilitate sanctæ Scripturæ aliqua testimonia extorquentes, quasi victores exclamant: & vbi deest authoritatis occasio, quæ male sentiunt, clanculò persuadent. Caput XIII.

Qui de conuallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant. De conuallibus illa rapiunt: quia hæc de humilibus dictis patrum, superbo spiritu colligunt, quæ dum pro suis se patribus inuenisse gloriantur, ad ea cũ clamorib. currunt: quia uidelicet omne quod sentiunt, appetitu laudis ad aures hominũ diffamare conantur. Sequitur: *In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ vel super glaream.* Torrentes dicimus riuos qui aquis hyemalibus colligũtur: quia certis etiam temporib. arescũt.
B Iure itaque inuentores peruersorũ dogmatum torrentes vocantur: quia à calore charitatis frigidi, quasi in torpore temporis hyemalis excresunt: quia non perpetua plenitudine profluunt, sed catholicorum allegationibus quasi æstiuis solibus exiccantur. Et quidem inuentores peruersorum dogmatum contra sanctã Ecclesiam exorti, feruore iã veritatis extincti sunt: sed tamen eorum discipuli eã quæ illi docuerunt, tenere ac defendere non desistunt. Hi ergo qui illorum se-
C quuntur errores, in desertis torrentium habitant: id est in eorum prædicatione confidunt, quorum eloquia catholicorũ iam respõsione & ratiocinatione siccata sũt. Quid verò aliud cauernas terrę quã 11
occultas hęreticorum prædicationes accipimus? Sic enim hæretici inter se clandestinis conuenticulis coeunt: vt errori suo reuerentiam, quam ex ratione non valent, præbeant ex occultatione: & infirmis animabus prauitatis sermo tanto reuerendus appareat, quanto secretus. Vnde apud Salomonem mulier ex typo hæreseos dicit: Aquę furtiuæ dulciores Prou. 9
sunt, & panis absconditus suauior. Quæ occulta scilicet prædicamẽta detestatur veritas dicens: Si quis vobis dixerit: ecce hic est Christus, aut ecce illic, nolite credere. Et rursum: Si dixerint vobis: ecce in Matt. 24
deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret usque in occidentem: ita erit & aduentus filij hominis. Hoc itaque illic in penetralib. quod hic dicitur in cauernis. In cauernis ergo hæretici habitant: quia plerunque errorem

rem suum secretis prædicationib. occultant: vt quo se doctoribus prudentioribusq; non indicant, eo ad se vehemẽtius imperitos trahant. Vnde bene etiã subinfertur: *Vel super glaream.* Glareã quippe illos minutissimos lapides dicimus, quos aqua pluuialis trahit. Doctores igitur peruersorum dogmatum super glaream habitant. quia illas hominum mentes trahunt, quæ nulla grauitatis stabilitate solidantur. quas velut de loco semper ad locũ flumina errorũ ducunt. Vnde prædicator egregius cum auditores suos non tẽporaliter duci, sed forti cuperet grauitate solidari, admonuit dicẽs: Vt iã non simus paruuli fluctuãtes, nec circũferamur omni vento doctrinæ. Sancta itaq; Ecclesia ab aduersarijs ad modicum depressa, cum sibi audaces errantium mẽtes insultare conspexerit: quæ eorum cõuersatio fuerit ad memoriã reducit, dicens: In desertis habitant torrentiũ: & in cauernis terræ, uel super glaream. Quia n. eorum peruersa prædicatio amisso igne charitatis ex frigore mentis conualuit, profectò in torrẽtium desertis habitauit. Quia uerò aperta & libera nõ fuit, in cauernis latuit. Quia autẽ plebẽ non fixã sed mobilẽ tenuit: non super petra, sed super glareã mansit. De quibus adhuc subditur. Eph. 4.

Quòd hæretici delicias æstimant, cum errori suo quos decipiunt associant. Cap. XIIII.

QVi inter huiuscemodi lætabantur: & esse sub sentibus delicias cõputabãt. Quid nomine sentium, nisi eas quas iam supra diximus, punctiones peccatorum intelligimus? Quia autẽ peruersæ mentes gaudẽt in iniquitatib. quas flere debuerunt: oẽs hæretici tanto se inani lætitia extollunt, quãto magis ad peiora cõualescunt atq; esse sub sentibus delicias deputant: quia inde peruersam mentẽ ad gaudium subleuant, vnde spinas peccatorum portant. Nam si qñ ad errorem suum valuerint quempiam trahere, sese per lętitiã iactant: atque vnde sibi peccata quotidie etiam alios perdendo congregant, inde se esse quasi duces ad iustitiam exultant. Bene ergo dr. Qui inter huiuscemodi lætabantur: & esse sub sentibus, delicias cõputabant. Trahunt enim quos valent ad perditionem suam: & se sub peccatis esse, vel culpis culpas addere non credunt: sed virtutum opulentiam cumulare.

Quòd imitatores reproborum filij eorum dicantur stulti, quia erronei ignobiles, quia à generositate cælesti immunes. Cap. XV.

FIlij stultorum & ignobilium: & in terra penitus non parentes. Eorum videlicet filij, qui fuerunt errorum magistri. Filij igitur dicuntur, non de eorum semine, sed de imitatione generati: qui docendo peruersa, stulti fuerunt per ignorantiã uiuendo nequiter, ignobiles per actionẽ. Qui redẽptori nostro nulla sapiẽtiæ, nulla uitæ cogitatiõe cõiuncti sunt. De quo Salomonis voce in laude sanctæ Ecclesię dicitur: Nobilis in portis vir eius. Hi itaque quia peruersa enarrantiũ exẽpla secuti sunt, filij stultorũ & ignobilium esse memorantur. Rectè autem subiungitur: *Et in terra penitus non parentes*, Quia dum hic videri aliquid appetunt, nimirum à terra viuentium exortes fiunt. Sed hoc quod in hereticorum typo diximus: omnino nil obstat si etiam de peruersis atq; carnalibus, quamuis in recta fide positis, sentiamus. Neq; enim sancta electorum Ecclesia solos sibi aduersarios deputat, qui ab eius fide positi extra dissentiunt, sed eos quoque qui uitam illius malè uiuendo interius premunt. Contempletur igitur ęrumna irruentis aduersitatis afflicta, quomodo prosperitatis suæ tempore, iniquorum & intra se viuentium prauitate grauata sit. Contẽpletur quòd exigentibus meritis quorundam non minuitè in illa vita turbata sit omnium, & dicat: *Qui rodebant in soli udine: squalentes calamitate & miseria.* Sicut in prima huius operis parte prętatus sum: per virtutem contemplationis nonnunquam solet intelligi solitudo mentis. Sed hoc in loco cum solitudo per obiurgationẽ dicitur: quid aliud quam boni destitutio demonstratur? Vnde & sub Iudaę typo Hieremias peccatoris animam deplorat, dicens: Quomodo sedet sola ciuitas Prou. 31 Tre. 1.

plenâ populo? Sed cum per beatum Iob de prauis dicitur: Rodebât in solitudine: libet intueri hoc etiam quod per Psalmi stam dictum est: Inimici eius terram lingent: Duo quippe sunt genera hominū ambitioni suæ seruientium: vnum videlicet quod semper ad auaritiam blandimentis utitur linguæ, aliud vero quod aperta ui intendit rapinæ. Nam rodim⁹, cum aliquid exterius forti adnisu atterimus. Lambitur enim quando hoc quod edi facile non potest, impressa linguę lenitate gustatur. Omnes igitur etiam sub specie fidei prauè viuentes, qui aliena appetunt, sed ea quæ appetunt rapere nequaquam possunt: blandis enim sermonibus, & quasi mollitie dulcedinis côcupita abstrahere conantur: quid aliud quā terram lingunt? quia terrena quęq; quæ virtute nequeūt auferre, mollitię linguæ moliuntur. Qui vero in hoc mundo aliqua potestate suffulti sunt, & côcupiscêtes aliena, blandiri quidem ex fraude despiciunt, quia etiam iniusto robore possunt implere quod volunt: hic hoc qđ appetunt, non lambunt, sed rodunt: quoniam propinquorum vitam fortitudine vitium velut adnisu dentium demoliuntur. Conspiciat itaque sancta Ecclesia veras diuitias æternæ patriæ: côspiciat frequentiam supernorum ciuiū: conspiciat in electis suis cultum mentis, & innumerabilium dona virtutum: atque ab eis ad prauorum uitam omni bono destitutā, mentis oculum reuocet: & ex illorū côparatione uideat, qualiter illa cūctis virtutibus sit vacua: quia superna deseruit, & infima concupiuit. Videat quo plerunque id quod appetit, si fortasse præualeat, etiam violenter rapit. Videat tales se quasi intra se positos diu tolerasse: atque ex eorum culpis vsq; ad bonorum quoque pericula ac detrimēta peruenisse, & dicat: Qui rodebant in solitudine. ac si apertè conqueratur dicens: Aliena etiā violenter rapiendo nō roderēt, nisi prius ipsi in interioribus suis soli ac uacui à virtutum cultura remanerent. Bene autem eorum qualitatem explicat, dicens: *Squalentes calamitate & miseria.* Aegra nāq; caro si studiosè curare negligitur, squalore desup ducto in infirmitate deteri⁹ grauatur: & dū calamitati ægritudinis negligentię miseria additur, grauior molestia oborto squalore toleratur. Natura igitur humana bñ côdita, sed ad infirmitatē vitio proprię voluntatis ipsa in calamitatē cecidit, qa pressa innumeris necessitatibus, nihil in hac vita nisi vnde affligeretur, inuenit. Sed cum eisdē naturæ nostrę necessitatib. plerunq; plusquā expedit deseruimus, mentisq; curā negligimus, ex miseria negligentiæ, infirmitati nostræ addimus squalorem culpæ. Necessitates nanq; naturales hoc habere valde periculosum solet, quod sæpe in eis minimè discernitur, quid circa illas per vtilitatis studium, & quid per voluptatis vitium agatur. Crebrò.n. occasione seductionis inuenta, dum necessitati debita reddimus, voluptatis vitio deseruimus, & infirmitatis velamine ante discretiōis oculos excusatio nostra se palliat, ac quasi sub patrocinio explendæ vtilitatis occultat. Infirmitatem uerò naturæ nostræ per negligentiam relaxare, nihil est aliud quàm calamitati miseriam addere, ac vitiorum squalorem ex eadem miseria multiplicare. Vnde sancti viri in omne quod agunt, studiosissima intētione discernunt, ne quid plus ab eis naturę suæ infirmitas quam sibi debetur exigat: ne sub necessitatis tegmine in eis vitium voluptatis excrescat. Aliud enim ex infirmitate, aliud ex tentationis suggestione sustinēt, & quasi quidam rectissimi arbitri inter necessitatem uoluptatemq; côstituti, hanc consolando subleuant, illā premendo frenant: Vnde fit, vt & si infirmitatis suæ calamitatem tolerent, tamē ad squalorem miseriæ per negligentiam non descendant. Hoc ipsum enim esse in calamitate, est necessitates naturę ex carnis adhuc corruptibilis infirmitate sustinere. Quas videlicet necessitates cupiebat euadere qui dicebat, De necessitatibus meis eripe me. Sciebat enim plerunque voluptatum culpas ex necessitatū occasione prorumpere, & ne quid spōte illicitum admitteret, hoc ipsum satagebat euelli quod nolens ex radice tolerabat. At contra praui gaudent in his

corru-

corruptionis suæ necessitatibus: quia nimirum eas ad vsum voluptatum retorquent. Cum.n. reficiendis cibo corporibus naturę seruiunt, per delectationem gulæ, in voluptatis ingluuie distenduntur. Cum tegendis membris vestiméta quærunt, non solum quæ tegãt, sed etiã quæ extollant expetunt: & contra torporem frigoris non solum q̃ per pinguedinē muniant, sed ét q̃ per mollitiem [...] tent: nó solum q̃ p mollitiem tactũ mulceant, sed etiam quæ per colorem oculos seducant. Necessitatis igitur causam in usum voluptatis vertere, quid est aliud quam calamitati suę squalorem miseriæ sociare? Pressa itaq; tempore aduersitatis Ecclesia, reminiscatur eorum ex quorum merito talia sustinet, & dicat: Qui rodebant in solitudine, squalentes calamitate & miseria. Calamitate.s. nó squalerét, si in istis necessitatibus uoluptatum miseriam nó superadderent. Quas videlicet necessitates ex parentis primi culpa meruimus. Hi uerò qui calamitati suæ miseriã adiungunt: ex cruciatu pœnæ ad augmenta prorumpunt culpę. Sed vtinam tales cum ad melius permutari despiciunt: ita peruersa agerent, vt non ea etiã aliis propinarent. Vtinam illis mors sua sola sufficeret: & non uirulentis psuasionibus alienã ét vitam necarent. Inuident enim alios esse quod non sunt: dolent alios adipisci quod perdunt. Nam si qua fortè in aliorũ actibus exoriri bona cõspiciũt: mox ea manu pestiferæ exprobrationis euellunt. Vnde & sequitur:

Et mandebant herbas & arborum cortices.

13 Quid.n. per herbas nisi tenera ac terrę pxima bene inchoantiũ uita? & quid per arborũ cortices nisi exteriora opera eorum qui iam sublimia appetunt, designãtur? Praui nanq; cũ recta incipiétes aspiciunt, aut ridendo, aut quasi consulendo contradicunt. Cum uero iam quosdã pésant ad summa proficere: quia eorũ profectus funditus dissipare nequeũt, à quibusdã illos suis operibus diuertunt. Herbas itaq; eis & arborum cortices mandere, est, uel studia bene inchoantium, uel operationes quorũdam iam more arborum ad superiora tendentium, pestiferis

A psuasionibus quasi quibusdam malitiæ suę dentibus dissipare. Herbas mandunt reprobi, cũ infirmorum initia irridendo cõsumunt. Arborum quoq; cortices mãdunt, cum manu peruersi consilij à uita rectè credentium, tegmen bonorum operum subtrahunt. Hos aũt in quibusdam actibus uelut arbores expoliant, illos uerò uelut herbas (quia despicientes trahunt) quasi quæ calcant comedunt. Quorundam iam fortitudinem in alta resurgentem ex parte demoliũtur, quorundam uerò teneritudinem adhuc in imis positam penitus conterunt. Di-
B cat igitur: Mandebant herbas & arborum cortices: quia prauis irrisionibus in nonnullis exteriora opera, in nonnullis autem per spem uirétia corda dissipabant. Vel certè herbas mãdere, est leuia quædam ac tenera de antiquis patribus imitari. Arborum verò cortices edere, est eorum opera superficie tenus agere, sed intentionem rectam in eisdé operib. non tenere. Sunt enim nonnulli, qui dum pręsentis mundi gloriam eiusdem mundi actionibus adipisci non possunt,
C speciem sanctitatis appetunt, habitum venerationis sumũt, imitatores antiquorum patrum videri cõcupiscunt: & quędam quidem parua ac leuia peragũt, sed eorum fortia & quæ ex solius charitatis radice prodeunt, imitari contemnunt. Hi videlicet herbas edũt: quia magna negligunt, & vilibus satiantur. Plerunque tamen etiam quędam quasi robustiora opera exercent: sed intentioné rectam in eisdem operibus non tenét. Quibus profectò arborum cortices mãdere, est exteriores electorum actus assumere: & inté-
D tionem bonam in bonis actibus non habere. Dũ enim pro humana laude recta opera exquirunt: sed imitari cor rectè operantiũ negligunt, ex solis arborum corticibus replentur. Toto nanque desiderio pręsentis vitę gloriã uel abundantiam quęrunt: Vnde & rectè subiungitur: Et radix iuniperorũ erat cibus eorum.] Intus enim quamuis per fidem positi, dum plerunq; auaritię cogitationibus seruiunt, quasi illud comedunt vnde in extremo vitę suppliciorum aspera

prote-

proferuntur. Qui dum frugem diuini A eloquij non concupiscunt, sed ad rerum temporalium ambitum seruiunt: nequaquam pane tritici, sed radice iuniperi saciantur. Ipsi quippe eos ab imis atque infimis oborta occupant, quæ illos more iuniperi postmodum ex duritia tribulationum velut ex asperitate foliorum pungant. Contemnentes nanque Deum hic, minime sentiunt quantum sit malum quod agunt. Adhuc enim iuniperi radicem comedunt: sed huius radicis quàm sint rami asperi, non attendunt: quia nimirum praua actio modò quasi ex radice B delectat in culpa, sed postmodum quasi ex rami: pungit in pœna. Vbi & bene subiungitur. *Qui de conuallibus ista rapientes, cum singula reperissent, ad ea cum clamore currebant.* In comparatione uidelicet supernorum, omnis præsens vita conuallis est. Hi autem quia sublimia montium, id est fortia acta sanctorum cō templari nesciunt: semper in oblectatione infima quasi in conuallibus conuersantur: & dum quodlibet lucrum uel parui stipendij inueniunt, cum clamore cur C runt: quia hoc abstrahere etiam iurgando moliuntur. In conualle enim repertis singulis cū clamore currere, est subortis causarum occasionibus ét pro parua stipe litigare. Plerumq; autem quem sanctum bona actio ostētat, oborta terreni cōmodi occasio examinat. Videas nanq; nonnullos iam sublimia agere, iā in abstinētiæ, iam in doctrinæ opere patrum pcedentium exempla sectari: sed cùm repente pſentis vitæ lucrū, quasi fructum conuallis inuenerint, ad hoc cum clamore currunt: quia quasi dirupta ad illud superductæ sanctitatis trāquillitate prosi D

34 liunt. Possunt quoq; p herbas atq; arborum cortices non solum, vt pdictum est, bonorum opera, sed in hac vita consolationes ac prosperitates intelligi. Sæpe.n. omnipotens Deus electos suos cum donis interiorib. ditat, exterioribus etiam honorib. subleuat. Cumq; eos præferendo cæteris honorabiles reddit, latius imitabiles ostēdit: & nonnunquā praui eorum quidē vitam despiciunt, sed fęlicitatē in hoc mūdo assequi cōcupiscunt. Quia igitur blādimenta hic trāsitoriæ cōsolationis quærunt, herbas comedunt: quia in cogitationibus suis exteriorem eorum gloriam meditantur, arborum cortices mandunt. Et qm̄ in his omnib. soli auaritiæ tota intentione deseruiunt, radice iuniperi replentur. Quæ cuncta de conuallibus rapiunt: quia ex amore huius infimæ & corruptibilis vitæ immersis cupiditatibus ardescunt. Et cum singula rapiunt, ad ea cū clamorib currunt: quia videlicet sanctorum patrū quorum merita adipisci nō quærunt, loca eorū atque regimina apprehendere satagunt: & cū tranquille nequeunt hæc plerunq; assequi, ét dirupta cōcordię pace moliūtur. Qui pro eo q̄ longe à patrum præcedentium actione disiuncti sunt, rectè subiungitur: *in desertis habitabant torrentium: & in cauernis terræ, vel super glaream.* In bona etenim parte recte torrentes, sanctos pdicatores accipimus: qui dum in præsenti vita diuinis nobis eloquiis influunt, aquarum multitudine quasi in hyeme colliguntur. Qui & æstiuo sole adueniēte se subtrahunt, quia cū æternæ patriæ lux emicuerit, prædicare cessabunt. Horum torrentium deserta, sunt vitæ temporalis commoda. Ea namq; deserunt, & ad lucra se cœlestia adipiscenda cōuertunt. Cuncta autem hæc torrens ille reliquerat, qui dicebat: Propter quem om- Phil. 4
nia detrimentum feci, & arbitror vt stercora. Sed quia prauorum mentes ea in hac uita adipisci appetunt, quæ despiciētes iusti derelinquunt, in desertis torrentium habitare referuntur. Illa enim quæ sanctis indigna sunt, ipsi percipere pro magno concupiscunt. Cauernæ autem terræ sunt cogitationes prauæ, in quib. se ab humanis oculis abscondunt. Praui quippe vt sunt, ab hominibus uideri refugiunt: dumq; aliud quàm sunt simulant, se e in cōscientiæ suæ latibulis quasi in cauernis occultant. Qui cuncta hæc non agerent, nisi de ęterna & solida vita desperarent, nisi in hoc incerto temporalitatis animū figerent. Vnde bene subditur: *Vel super glaream.* Glarea nanque est vita pręsens, quæ indeclinēter ad terminum suum ipso defectu mutabili-

tatis

A catis, quasi impulsu fluminis ducitur. Super glaream itaq; habitare, est fluxui vitæ pſentis inhærere: & ibi intentionem ponere, vbi gressum nequeat fixè stando solidare. Est aliud in glarea quod nequaquā debeat tacendo pteriri: qa cum pes in eius superficie ponitur, ipsa eius volubilitate labitur, atq; ad ima deuoluitur. Cui videlicet rei in nullo discrepat vita prauorū: quia cum pro amore mundi aliqua student licita atq; honesta agere, quasi planum in superficie pedem ponūt, sed repentè pes ad ima labitur: quia eorū actio dū plura semper appetit, vsq; B ad iniqua & illicita descēdit. Cum ergo sancta Ecclesia huius temporis cōtraria tolerat, ad vitā carnaliū quos aduersos sibi ēt in prosperis sustinuit, per memoriam recurrat, & quorum merito hęc patiatur, agnoscat dicens: *In desertis habitabant torrentium, & in cauernis terræ, vel super glaream.* Quia enim patrum doctrinis destituti sunt, in desertis torrentiū, quia in occultis se cogitationibus tegūt: in cauernis terræ: quia verò in pſentis, seculi mobilitate intentione suam figere appetunt, super glaream habitare referūtur. Sed vtinā tales, quia peccata nolunt im- C pugnare tentantia, flendo tergerent vel commissa: vtinā mala sua saltē perpetrata cognoscerent, atq; sterili ficulneæ cophinū stercoris. i. infructuosæ menti pinguedinē lamentationis admouerent. Sed
15 hēt hoc plerunq; humanus aīus propriū, quod mox vt in culpam labitur, à sui adhuc longius cognitione separetur. Hoc ipsum nanq; malum quod agit, menti se obicem ante oculum rationis interserit. Vnde fit vt anima prius voluntariis tenebris obsessa, postmodum bonum iam nec quod quęrat agnoscat. D Quanto. n. magis malis adhæret, tanto minus intelligit bona quæ perdit. Lux quippe veritatis quia subtiliter reproborum culpas examinat: quo habita negligitur, eo permittit districtus iudex vt nec amissa requiratur. & cum ab actu repellitur, fugit à sensu: vt cuius quasi facies in opere cōtemnitur, eius per recordationem iam nec terga videantur. Hinc itaq; est quòd reprobi subiecti flendis sceleribus gaudent, de quibus per Salomonem dicitur: Qui lætantur cum malefecerint: & exultant in rebus pessimis. Hinc est quòd lachrymarum causas tripudiantes per- Prou. 2.
agunt. Hinc est quòd mortis suæ negocium ridentes exequuntur. Vnde hic quoque aptè subiungitur:

Quòd peccatores flagitiorum consuetudinem, quæ vtique animam crebris punctionibus cruentant & lacerant, deliciosam putant. Caput XVI.

QVi *inter huiuscemodi lætabantur, & esse sub sentibus delicias computabant*. Inter huiuscemodi lætantur: quia nimirū attendūt transitoria q̄ percipiunt, & intueri negligunt permanentia bona q̄ perdunt. Cumq; amore tēporalium flagrant, veram lætitiam volentes ignorāt. Quam si studiosè cognoscere q̄rerent, quam flenda sunt gaudia q̄ appetunt, viderent. Sed dum meliora scire contemnunt, sola sibi velut summa eligunt, q̄ visibiliter oculis fugaci seductione blandiuntur. Visibilia. s. sequentes cor figunt: & tanto extrinsecus gaudent, quāto recordationē sui intrinsecus nō habent. Miscentur tñ eorum gaudijs plerunq; tribulationes: atq; ex rebus ipsis ex quibus superbiunt, flagellantur. Neque. n. sine grauibus curarū molestijs possunt tēporalia q̄ appetunt, vel nō habita q̄rere, vel q̄sita seruare: inter æquales pſtantiorē gloriam appetere: à minoribus reuerentiā plusquā oportet exigere, & minus quam debent eandē minoribus exhibere: plerunq; potentiā per iniustitiam ostēdere: semper praua agere: & tñ ne opinionē prauitatis habeāt, formidolosè custodire. Hæc profectò oīa miseros pungunt: sed easdē punctiones ipso rerum temporalium victi amore nō sentiunt. Vnde & rectè nunc dr: Et esse sub sentibus delicias computabant: quia peccatorum delectationibus pressi, ex affectu uitæ præsentis quàm sint aspera quę patiuntur, ignorant. Lætantur itaq; sub sentibus: quia rebus quidem temporalibus gaudent: sed tamen dum dispensare sine tribulatione eadem temporalia non ualent,

valent, ea cura punguntur miseri qua A
premuntur. Manent sub sentibus, & hoc ipsum delicias æstimant: quia & dura quidem ex præsentis vitæ amare tolerāt; & tamen affectu nimiæ cupiditatis obligati laborem eiusdem tolerantiæ voluptatem putant. Vnde rectè Hieremias totius in se humanæ conuersationis speciem sumens, per lamentum queritur dicens: Inebriauit me absynthio. *Threm. 3.* Vt enim in superiori iā parte prædiximus, ebrius quisque quod patitur nescit. Qui vero absynthio inebriatur, & hoc quod sumpsit amarum est: & tamen non intelligit B
eandem amaritudinem qua repletur. Humanum igitur genus recto Dei iudicio in voluptatibus suis sibi dimissum, atq; per easdem voluptates spontaneis tribulationibus traditum, absynthio est ebriū: quia & amara sunt quæ pro huius vitæ amore tolerat: & tamē eandem amaritudinem cæcitate cupiditatis quasi insensibilitate ebrietatis ignorat. Mundi enim gloriam sitiens, dum multas pro ea tribulationes reperit, amarum est quod bibit. Sed quia hoc nimis inhianter sumpsit, eiusdem amaritudinis malū discernere C
16 iam præ ipsa ebrietate nō sufficit. Amāt enim peruersi homines pro huius mundi gloria etiam tribulationes, cunctisque pro ea sudoribus libenter seruiūt, & grauium laborum iugo deuotissimè colla submittūt. Quod bene sub Ephraim specie Oseę prophetant describitur, qui ait: *Oseæ 10.* Ephraim vitula docta diligere trituram. Vitula enim trituræ laboribus assueta, relaxata, plerunq; ad eundē laboris vsum etiam non compulsa reuertitur. Ita prauorum mens huius mundi seruitiis dedi- D
ta & rerum temporalium fatigationibus assueta, etiam si sibi liberè vacare liceat, subesse tamē terrenis sudoribus festinat, & usu miseræ cōuersationis trituram laboris quærit: ut à iugo mundanæ seruitutis cessare non libeat, etiā si liceat. Quod videlicet iugum Dominus à discipulorū ceruice subleuans, cum dicit: *Luc. 21.* Attendite uobis ne fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate: ilico adiunxit: Et in curis huius vitæ: & superueniat in vos repentina dies illa. Et rursus: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis: *Matth. 11.* & ego reficiam vos. Tollite iugum meū super vos: & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Quid est enim Dominum mitem se in magisterio atque humilem dicere: nisi relictis exercendæ elationis difficultatibus, plana quædam bene viuendi itinera demonstrare? Sed quia prauorum mentes plus per aspera elationis quàm per blanda humilitatis ac mansuetudinis delectantur: esse sub sentibus delicias deputant. Dura enim præ amore seculi quasi quædam mollia ac delectabilia ferre parati sunt, dum in hac vita rerū culmina apprehendere conantur. Cessationem Dominus à mundi laboribus imperat, sanctæ quietis dulcedinem persuadet & tamen vesana iniquorum mens, plus se alleqni aspera carnaliter, quam tenere blanda spiritaliter gaudet: plus acerbitate fatigationis, quàm quietis dulcedine pascitur. *Exod. 16.* Quod aperte in semetipso nobis Israeliticus populus ostendit: qui dum refectionem mannæ desuper perciperet, ab Aegipto ollas carnium, pepones, porros, cepasq; concupiuit. Quid enim signatur in manna, nisi esca gratiæ suaue sapiens, ad refectionem interioris uitæ, bene vacantibus desuper data? Et quid pro ollas carnium, nisi carnalia opera uitæ, in tribulationū laboribus quasi ignibus excoquēda? Quid per pepones nisi terrenæ dulcedines? Quid p porros ac cepas exprimitur, quę plerunque qui comedunt lachrymas emittunt, nisi difficultas vitæ præsentis, quę à dilectoribus suis & non sine luctu agitur, & tamen cū lachrymis amatur? Manna igitur deserētes, cum peponibus ac carnib. porros cepasq; quæsierūt: quia uidelicet peruersę mentes dulcia per gratiam quietis dona despiciunt: & pro carnalibus uoluptatibus laboriosa huius vitę itinera etiam lachrymis plena concupiscunt: contemnunt habere vbi spiritaliter gaudeat, desideranter appetunt vbi & carnaliter gēmant. Horum itaque væcordiam vendicæ voce Iob reprehendat: quia nimirum peruerso iudicio, perturbata tranquillis, dura leuibus, aspera mitibus transitoria ęternis, suspecta securis anteponunt. Horum

rum

rũ vecordiæ sancta Ecclesia recordetur, cum sequis extrinsecus aduersitatib. premitur, quos intra se velut fideles continuit: sed eorum vitã aduersantem fidei diu tolerauit, & dicat: Qui inter huiusce modi lætabantur, & esse sub sentib. delicias computabant: quia nimirum mala quæ agunt, ex iniquorum præcedentiũ prauitate didicerunt. Vnde & rectè subiungitur. *Filij stultorum & ignobilium.* Sciendum nobis est quòd alij intra sanctam Ecclesiam vocantur stulti, sed tamẽ
17 nobiles: alij verò stulti, & ignobiles. Stulti nanque dicuntur, sed esse ignobiles nequeunt: qui carnis prudentiam contemnentes, profuturam sibi stultitiam appetunt: & ad nobilitatem internæ prolis, virtutis nobilitate subleuantur: qui stultã sapientiã mũdi despiciunt, & sapientẽ Dei stultitiam concupiscunt. Scriptum quippe est: Quod stultum est Dei, sapiẽtius est hominibus. (1. Cor. 1.) Hanc nos stultitiam Paulus cõprehendere admonet, dicens: Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, vt sit sapiens. Hãc stultitiam qui perfectè secuti sunt, voce sapientiæ audire meruerunt: (Mat. 19.) Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suæ: sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Ecce relinquentes temporalia, gloriam potestatis æternæ mercati sunt. Quid itaque in hoc mundo stultius, q̃ sua deserere? Et quid æternitate nobilius, q̃ cum Deo iudices venire? Horum scilicet iudicum nobilitas Salomone attestante memoratur: cum hoc quod iam præfatus sum dr̃: (Pro. 31.) Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ. Valde quippe nobiles cõsiderat quos senatores vocat. Hanc in se nobilitatem Paulus aspexerat, cũ cognitioni cõditoris per spiritum iunctus dicebat: (Act. 17.) Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare auro vel argento, aut lapidi sculpturæ artis & cogitationi hominis diuinum esse simile. Genus videlicet Dei dicimur: non ex eius natura æditi, sed per spiritum illius & voluntariè conditi, & adoptiuè recreati. Tanto ergo ad hanc nobi-

A litatem quisque erigitur: quanto per acceptam imaginem ad similitudinem illius ex imitatione renouatur. At contra sunt stulti & ignobiles, qui dum supernã sapientiã semetipsos sequẽtes fugiũt, in sua ignorãtia quasi in abiectæ prolis vilitate sopiuntur. Quo enim id ad quod cõditi sunt, non intelligunt: eo etiã cognationem acceptæ per imaginem generositatis perdunt. Stulti sunt ergo & ignobiles, quos ab æternæ hæreditatis cõsortio repellit seruitus mẽtis. Scriptũ quippe est: Omnis qui facit peccatum, seruus (Ioan. 8.) B est peccati. Et voce egregij prædicatoris dicitur: Sapiẽtia huius mundi stultitia est (1. Cor. 3.) apud Deum. Qui ergo dũ terrena saperẽt, ab intima generositate repulsi sunt, stulti simul & ignobiles fuerunt. Quorũ dum pleriq; actus imitantur, filij stultorũ & ignobilium fiunt: dumq; eos sensibus ac moribus sequuntur, stulti sunt, quia veram sapientiam nõ intelligũt: & ignobiles, quia nulla spiritus libertate renouãtur. Sed hi quamuis iniquorũ actus exerceant: plerunque tamen in hac vita C occupant loca iustorum, atq; eorum se filios æstimãt, quorũ per honoris concupiscentiam officia exterius administrant. Quos sancta ecclesia correptionẽ ad cognitionẽ sui reuocat: vt videlicet in prauis desiderijs positi, quorum sunt filij attendant. Nõ enim eorum sunt filij, quorum loca tenẽt: sed quorum opera exercent. Dicatur igitur rectè: *Filij stultorum & ignobilium.* Vbi aptè subiungitur: *Et in terra penitus non parentes.* Sicut enim pleriq; in terra sunt, & a cognitione hominum abiectione vilitatis suæ, D quasi quadam superductione velaminis absconduntur: ita sunt nõnulli in Ecclesia, qui dum abiectioni se prauorum operum subdunt, diuino conspectui noti nõ sunt. Quibus & quandoque dicendum est: Amen dico vobis, nescio vos. (Mat. 25.) Esse ergo in terra & apparere, est in fide recta p virtutem operis nobilitatem mẽtis ostẽdere. Esse verò in terra, & penitus nõ apparere, est in Ecclesia quidem per fidem consistere: sed nil dignum fidei in opere demonstrare. Hi itaque intra sanctam Ecclesiam diuinitatis oculis & videntur

per

per iudicium, & tamé per bonę vitę meritum non videntur: quia ea quæ confitendo tenent, viuendo non exhibēt. De quibus Paulus dixit: Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hi in sancta Ecclesia fidem quã tenere se asserũt, premunt potius quàm uenerantur. dum sua magis illius nomine, quàm eius adipisci lucra concupiscunt. Electi ergo dum seruare fidei meritum rectis operibus curant, ad authoris sui notitiam ét inter reproborum tumultus appropinquant. Quod bene in Euangelio in muliere sanguinis fluxu laborante signatum est: de qua cum Dominus diceret: Quis me tetigit? Petrus ratiocinando respondit: Turbæ te comprimunt & affligunt: & dicis, quis me tetigit? Sed audire causas ueræ rationis meruit, cum ei Dominus dixit: Tetigit me aliquis. Nam & ego noui uirtutem exijsse de me. Ecce turbæ premebant Dominum: sed tamen sola tetigit quę ad illum humiliter uenit: quia nimirum multi ét in sancta Ecclesia reprobi ueritatem cognoscendo premunt, quam bene uiuendo tangere negligunt. Premunt & longè sunt: quia diuinam notitiam professi uocibus sequuntur, moribus fugiunt. Premunt inquam: sed longè sunt: quia eidem fidei quam loquendo astruunt, agẽdo malè contradicunt. Sicut ergo hoc testimonio docemur, quia nonnulli Dominum tangendo non tangunt, ita nonnũli uidentur à Domino etiam cum non uidentur: quia occultis eius obtutibus & ad damnationionis supplicium apparēt, & ad electionis meritum nõ apparēt. Dicatur igitur rectè: *Et in terra penitus non parentes:* quia etsi illos specietenus Ecclesia tenuit: eos tamen intra illam conditos quasi nõ uidit quos ignorauit. Qui trãquillitatis tẽpore idcirco fidem uerbo tenus tenent: quia eandem fidem florere generaliter uident. Sed cum repentina cõtra illam procella aduersitatis oboritur, mox ab ea negatione publica disiunguntur: & quicquid prius quasi uenerantes tenuerant, contra hoc postmodum deridentes pugnant. Vnde aptè subditur:

Quòd hæreticorum opprobria & contemptus ad patientiam: sanctorũ cooperãtur in bonũ: & frenum silentij oportere imponi, ubi prædicatio uidetur contemni. Cap. XVII.

Nunc in eorum canticum versus sum: & factus sum eis prouerbium. Quibus uidelicet uerbis illud sanctæ Ecclesiæ tẽpus exprimitur, quo publicè à reprobis irridetur: qñ iniquis crescentibus, in opprobrium fides, & ueritas erit in crimen. Tanto quippe despectior unusquisque erit, quanto iustior esse potuerit: tanto abominabilis quanto laudibilis. Sancta itaq; electorum Ecclesia afflictionis tempore prouerbium prauis effic tur: quia cum bonos mori per tormenta conspiciunt, ab eis similitudinẽ maledictionis sumunt. Quo enim transitoriam mortẽ uident, sed permanentem non uident: tã to magis deridendo mala præsentia fugiunt, quanto per intellectum intrinsecus ad bona permanentia non pertingunt. Sed ea quæ subiuncta sunt, quia obscurioribus sententijs implicata non sunt, debemus sub breuitate transcurrere. ut ad ea in quibus laborandum est, ualeamus citius peruenire. Sequitur: *Abominantur me, & longe fugiunt a me: & faciem meam conspuere non uerentur.* Longè à sancta Ecclesia fugiunt oẽs iniqui, non passibus gressuum, sed qualitatibus morum: longe fugiunt non loco, sed merito: dum crescẽte superbia aperta eã exprobratione contemnunt. Faciem nanque eius cõspuere, est non tantum in absentia bonis detrahere, sed unumquemque iustum ét in præsentia confutare. Quos tũc praui dum apertè irridẽdo despiciũt, in eorum contumelijs fluxa uerba quasi defluẽtes salíuas emittunt. Sed scit sancta Ecclesia in passionibus crescere, atque inter opprobria honorabilem uitam tenere: scit nec aduersis deici, nec de prosperis gloriari: nouit contra prospera mentem suam in deiectione sternere: nouit contra aduersa animum ad spẽ superni culminis exaltare: scit bona sua misericordiæ redemptoris, scit mala sua iustitiæ tribuere iudicis: quod & bona illo largiente habeat, & mala illo permittẽte patiatur,

tiatur. Vnde & mox de Dño subiungit dicens: *Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me.* Quid per pharetram Dei, nisi occultum consilium designatur? Sagittam verò de pharetra Dñs iacit, quando de occulto consilio apertam sententiam emittit. Quia enim flagellatur quis, cognoscimus: sed qua ex causa flagellũ veniat, ignoramus. Cum verò post flagella vitæ correctio sequitur: et ipsa consilij virtus aperitur. Pharetra.n.clausa, est cõsilium occultum. Sed aperta pharetra affligimur, qñ per id qđ post flagellum sequitur, quo cõsilio flagellamur videm⁹. Cũ peccata Dominus videt, & tñ manũ ad vindictam non commouet, quasi clausam pharetram tenet. Sed feriendo indicat, quantum ei in nobis displicuit hoc quod diu vidẽdo tolerauit. Sãcta itaque electorũ Ecclesia tribulationibus pressa dicat: Pharetrã.n. suam aperuit, & afflixit me. Quæ aduersariorum voces insolentes, sustinens, dum cernit ꝙ eius prædicatio non admittitur, quorundam duritiam deserens, prædicationis suæ uerba moderatur. Perpendens etenim persecutores suos ad exhortationis suæ vocẽ deteriores existere magis eligit tacere. Cumq; indignos qui audiant conspicit, prædicationẽ suã obducto silẽtio astringit. Vnde aptè subiungit: *Et frenum posuit in os meum.* Frenum sibi apud quosdam positum cognouerant, qui dicebãt: Vobis oportebat primum loqui uerbum
Act.13. Dei, sed qm repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. Frenum silentij sibi superimpositum sancti viri apud dura reproborum corda conspiciunt, qui per ꝓ
Psal.136 phetã dicunt: Quõ cantabimus cãticum Dñi in terra aliena? Frenum poni ẽt Paulus admonuit, qui discipulo præcepit, di
ad Tit.3 cens: Hæreticum post primam & secundam correptionem deuita: sciens quia subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit proprio iudicio condemnatus. Sancti quippe doctores plerunque alta cõsideratione resistentiũ corda conspiciunt, & dũ ea derelicta diuinitùs vident, afflicti gementesq; conticescunt. An non aliquando frenum Salomon doctoribus

A imponit, qui dicit: Noli arguere deriso- Prou.9.
rem, ne oderit te. Sed si ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere derisoris odia formidamus: non iã lucra Dei, sed nostra quærimus. Qua in re sciendũ est, quod nonnunquam cum redarguntur praui, deteriores existunt. Ipsis ergo & non nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. Vnde necesse est, vt aliquando toleremus tacendo quòd sunt quatenus in nobis discant videndo quòd nõ sunt. Quia igitur sancta Ecclesia quæ verba
B sua semper per charitatẽ exerit: ea ẽt nõnunquam ex charitate restringit, dicat: Frenum posuit in os meum, ac si apertè fateatur dicens: Quia in quibusdam profectum non uidi prædicationis, ab eis impetum temperaui, ut vitam meam saltẽ per patiẽtiam discerent, cum verba mea admittere per oblatam prædicationem
nollent. Sed plus nobis hoc plerunque 20
in tribulationib doiet quòd eas ab illis patimur, in quibus germano amore confidebamus. Vnde & subditur:

C *Quòd nonnunquam qui in Ecclesia sub nomine Christi militant, Christi in eadem nomen impugnant.* *Cap. XVIII.*

AD *dextram Orientis calamitates meæ ilicò surrexerunt.* Ad sinistram quippe calamitatis surgerent, si à quibuslibet extra religionẽ positis, & apertè Christũ negantibus, persecutionis aduersa sustineret. Cũ verò ab aliquibus quasi fidelibus tentationẽ cruciamentorũ patitur, quasi ad dextram illi calamitates oriuntur; quia hi qui sub Christi nomine, militant, Christi in ea nomen impugnant. Ip
D so n. locutionis vsu, pro dextro habere dicimur, qđ pro magno pẽsamus, pro sini
stro verò id quod despicimus: qđ Zacha Zach.3.
rias apertè insinuat, dicens: Et ostendit mihi Iesum sacerdotẽ magnum, stantem corã angelo Dñi, & Satã stabat à dextris eius, vt aduersaretur ei. Qui vt patetius hoc quod præmisit ostenderet, secutus adiunxit: Et dixit Dñs ad Satan. Increpet Dñs in te Satan, qui elegit Hierusalem. Nunquid non est iste torris erutus de igne?

igne? Et Iesus indutus erat vestibus sordidis, Sordidis enim vestibus Iesus indutus erat: quia quamuis alienus ab omni peccato, tamen in similitudine venit carnis peccati. Cui venienti Satan a dextris stetit. Pro magno nanque Dominus Iudaicum populum, & pro nihilo gentes habere videbatur. Sed postquam incarnatus apparuit, gentilitas quæ pro sinistro habita fuerat, credidit: Iudaicus verò populus ad perfidiā declinauit. Satā ergo illi à dextris stetit: qa illum ei populum rapuit, qui dudum dilectus fuit. Sed quia ipse Iudaicus populus modò pditus, in fine est quandoq; crediturus, Propheta testante, qui ait: Reliquiæ salue fient: Satan à dextris suis Dñs remouit, dicens: Increpet Dñs in te Satan: & eiusdem populi liberationē indicans, subdit: Qui elegit Hierusalem. Qui nimirū populus qa ad gehēnæ incendia pfidia duce defluebat, sed dum ad fidem reducitur ab eodem æterni ignis incendio liberatur, statim de eo illic subditur: Nunquid non est iste torris erutus de igne? Sicut ergo illic pro dextra plebs Iudaica, ita hoc in loco dextræ vocabulo, fidelis populus
Mat. 25. sanctæ Ecclesiæ designatur. Vnde & uenturus iudex hœdos ad sinistram, agnos ad dextram ponit. Sed cum sanctam Ecclesiā aduersitatis tempore ipsi quoque lacessunt, qui fideles esse videbantur ei proculdubio calamitates ad dextram sur
21 gunt. Bene autem hæc ipsa dextra Orientis vocatur. De ipso quippe eiusdem capite scriptum est: Oriens est nomen eius.
Zach. 6. Nam quia ab Oriente lux surgit, rectè Oriens dicitur, cuius iustitiæ lumine, nostræ iustitiæ nox illustratur: Ad Orientis ergo dextram calamitates surgunt: quia hi quoque ad persecutionem prosiliunt, qui electa membra redēptoris nostris esse credebantur. Iuxta quam videlicet calamitates rectè ilico asserit surgere: quia dum non erant extranei qui persequuntur, ab eis repentè mala & ilico fiunt. Si verò dextra, hi qui veraciter fideles sunt, appellantur, calamitates ad dextrā Oriētis surgunt: quia erumpente persecutionis articulo, crudeles prauorum impetus iusti patiuntur. Sequitur:

Quòd dum maligni spiritus uel peruersi homines extrema Ecclesiæ membra persequuntur, uidetur Deus non ferre auxilium, cum statim non eripit: cum eos quos amat, aliquando utiliter derelinquat. Cap. XIX.

P*Edes meos subuerterunt, & oppresserunt quasi fluctibus semitis suis*. Quid per pedes Ecclesię, nisi extrema illius membra signantur? Quæ dum ad opera terrena deseruiunt, tanto celerius ab aduersariis falli possunt, quāto sublimia minus intelligunt. Hos itaque pedes aduersarij subuertunt, videlicet cum extrema membra illius ad sui dogmatis errorem trahunt. Subuersi pedes viam tenere nequeunt, cum infirmi quiq; per secutorum suorum vel promissionibus persuasi, vel minis territi, vel cruciatib. fracti, ab itinere recto deuiant. Bene autem aduersariorum semitæ fluctib comparantur cum dicitur: Et oppresserunt quasi fluctibus semitis suis: quia scilicet vita prauorum insolenti inquietudine molesta, ab obruendam, ut ita dixerim, nauem cordis quasi tempestas illabitur. De qua videlicet tempestate per Salomonem dr: Quasi tempestas transiens non erit impius. Cumq; infirmus quisq; peruersos florere conspicit, hunc in peruersitatis pelagus unda miseræ imitationis mergit. Sequitur: *Dissipauerūt itinera mea, insidiati sunt mihi, & præualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium.* Dicat hæc beatus Iob de malignis spiritib. uidelicet hostibus occultis: dicat uniuersa Ecclesia de prauis persecutoribus, scilicet aduersarijs apertis. Ipsi quippe eius itinera dissipant, cū in quorundā infirmorū mentibus, ueritatis uias callida persuasione pturbant. Ipsi insidiantes præualent cum eos quos apertè ad malum trahere nequeunt, bona simulando peruertūt. Sed mirum ualde qđ subijcit: Non fuit q ferret auxiliū: dū de diuino adiutorio Psalmista clamet. Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione. Et, Sperent in te qui nouerunt nomen tuum, quoniā non derelinques quærentes te Domine Et cū rursum scriptum sit: Quis sperauit in Domino, & confusus est: permāsit in mādatis

datis eius, & derelictus est? Et: Quis A inuocauit illum, & despexit eum? Qua itaque ratione nunc dicitur: Non fuit qui ferret auxilium: nisi quia omnipotens Deus eos quos in æternum diligit, aliquando ad tempus relinquit. Vnde
Esa 54. scriptum est: Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Hinc etiam Psalmista de-
Ps. 118. precabatur, dicens: Non me derelin- B quas vsquequaque. Derelinqui igitur se, sed ad modicum posse vtiliter nouerat, qui ne vsquequaque relinqueretur, petebat. Sanctos etenim suos Dominus ueniendo adiuuat, derelinquendo probat, donis firmat, tribulationibus tentat. Vnde rectè quoque per quendam sapien-
Eccle. 4. tem dicitur: In primis elegit eum, timorem & metum & probationem inducet super illum, & excruciabit illum in tribulatione doctrinæ suæ, donec tenet illum in cogitationibus illius. Iusti quippe animam gratia vocat, tentatio inter- C rogat. Et omnipotens Deus electorum suorum aduersarios tẽporaliter permittit excrescere, vt per malorum sęuitiam purgetur vita bonorum. Nunquid quippe Dominus aduersus bonos eos sæuire permitteret, nisi etiam quantum prodessent videret. Nam dum iniusti sæuiunt, iusti purgantur, & vtilitati innocentium militat uita prauorum, dum hanc & præmendo humiliat, & humiliando semper ad melius format. Vnde rectè quoque per Salomonem dicitur: Qui
Prou. 11 stultus est, seruiet sapienti. Et tamen sæ- D pe conspicimus sapientes subesse, stultos verò arcem dominij tenere: sapientes seruiliter obsequi, stultos tyrannica elatione dominari. Quomodo igitur definitione diuinæ sententiæ sapienti stultus seruit, dum plerunque hunc iure tẽporalis dominij comprimat? Sed sciendum est: quia contra sapientis uitã dum stultus præminens terrorem potestatis exercet, dum hunc laboribus fatigat, cõtumeliis lacerat, profectò hunc ab omni vitiorum rubigine urẽdo purgat. Stultus ergo sapienti & dominando seruit, quem ad meliorem statum premẽdo prouehit. Sic nonnunquã pupillus dñis ad disciplinæ magisterium serui præsunt, terrent, præmunt, feriũt, & tñ esse serui nullo modo desistunt, quia ad hoc ipsum ordinati sunt, vt proficientibus dñis etiam feriendo famulẽtur. Quia igitur mala reproborum bonos dum cruciant purgãt, vtilitati iustorum militat etiam potestas iniquorum. Sed plerunq; iusti tribulatione deprehensi, tardam manum subuenientis æstimant, cum se persequentium immanitas paulo longius angustat. Et concita quidem sunt ereptoris remedia, sed hoc quod ab ereptore citius agitur, dolori tardum videtur. Cumq; adesse postulationi auxilium quæritur, si vocem non statim sequitur, quia desit æstimatur. Vnde nunc dicitur: *Et non fuit qui ferret auxilium*. Qua videlicet in voce ipsa uis passionis exprimitur, qui supernum auxilium etsi adest quantum ad ordinatam prouidentiam protectoris, deesse tamen creditur quantum ad concita vota patientis. Sequitur.

Quòd miserias errantium sancti suas reputant, cum eorum corda rupto fidei muro persuasione hæretica vident dissipata. Cap. XX.

Quasi rupto muro & apta ianua irruerunt super me, & ad meas miserias 22
deuoluti sunt. Quid hoc loco muri nomine, nisi Redemptor humani generis appellatur? De quo pro sanctæ Ecclesiæ ædificatione per Prophetam dicitur: Ponetur in ea murus & antemurale. Ipse enim nobis murus est, qui ad corda nostra pertingere malignorum spirituum cursum vetat. Qui nostræ quoque fidei etiam antemurale posuit: quia priusquam se per carnem ostenderet, prædicatores sui mysterii prophetas misit. Rectè quippe antemuralis nomine vocantur: quia dum subsequentem prædicauerunt Dominum, quasi ante murũ steterunt. Sed quasi murus rumpitur, cũ prauorum persuasionibus fides quæ in Redemptore nostro est, in quorundam corde dissipatur. Cumque peruersis in hac

Murus Christus Iesus appellatur. Esa. 26.

vita potestas tribuitur, quid aliud quàm A
ianua erroris aperitur? Quasi rupto ergo
muro & aperta ianua sup bonos irruũt
mali, cùm accepta temporaliter potesta-
te, peruersi ipsa quoque in quorundam
corde destruere munimina fidei conan-
tur. De quib aptè dr̃: Et ad meas miserias
deuoluti sunt: qa videlicet prius ad suas.
Nisi. n. peruersè viuendo, ad suas antè mi
serias caderent, nequaquã ad eas postmo
dũ & alios suaderent. Sed post suas repro
bi & ad nostras miserias deuoluuntur,
qñ ad ea mala in quib iã ipsi implicati sũt
ét quosdã nobis vnitos trahunt. Pôt quo B
que intelligi muri nomine, munitio di-
sciplinæ, Salomone attestante, qui ait:
Per agrum hominis pigri transiui, & per
Prou. 24 vineam viri stulti. & ecce totum reple-
uerant vrticæ, operuerant superficiem
eius spinæ, & maceria lapidum destructa
erat. Per agrum enim hominis pigri, at-
que per vineam viri stulti transire, est cu
iuslibet vitã negligentis inspicere, eiusq;
opera considerare. Quam vrticæ uel spi-
næ replent: quia in corde negligentium
prurientia terrena desideria, & punctio- C
nes pullulant vitiorum, quippe quia scri
ptum est: In desiderijs est omnis ociosus.
Maceria lapidum destructa erat: id est, di
sciplina patrum ab eius corde dissolu-
ta. Nam quia destructam maceriam lapi-
dum, dissolutam esse disciplinam vidit,
protinus illic secutus adiunxit: Quod
cum vidissem, posui in corde meo, & exé
plo didici disciplinam. Quasi rupto ergo
muro hostis ingreditur, cum uel mali-
gnorum spirituum, vel prauorum homi
num persuasione callida disciplinæ mu-
nimina in corde dissipantur. Sed cum
eiusdem disciplinę vigor in corde repro D
borum soluitur, ante eorum oculos cun
cta bonorum opera despectui habentur
nihilque esse æstimant, quicquid de vir-
tutibus electorum vident. Vnde & sub-
ditur: *Redactus sum in nihilum.* Apud æsti-
mationem quippe malorum in nihilum
redigimur, qñ ea quæ ipsi quasi summa
diligunt, bona temporalia non tenemus.
Despectis nanq; supernis promissionib.
terrena desiderant: etsi qñ in eorum men
te aliquid de appetitu æternitatis ori-
tur, suborta citius transitoria delecta-
tione dissipatur. Vnde & statim subiun
gitur: *Abstulit quasi ventum desiderium meũ.*
Fidelis quippe populus se pati denun-
ciat, quod eos quos diligit pati dolet.
Ventus ergo desiderium tollit, cum res
quęlibet transitoria æternitatis appeti-
tum destruit: Vnde adhuc congruè sub-
infertur: *Et velut nubes pertransiit salus
mea.* Nubes quippe in alto eminet,
sed hanc ad cursum flatus impellit. Sic ni
mirum sic sunt temporalia iniquorum
bona. Velut in alto quidem per honoris
celsitudinem degere videntur, sed ad cur
sum vitæ quotidie quasi quibusdã mor-
talitatis suæ flatibus impellunt. Salus er-
go vt nubes transit: quia peruersorũ glo-
ria quæ alta est, fixa non est: sed expletis
desideriis actibusq; infirmantium, ad ele
ctorum uocem sermo conuertitur, cum
protinus subinfertur: *Nunc autem in me-
metipso marcescit anima mea & possident me
dies afflictionis.* Electorum quippe ani-
ma nunc marcescit, quia in illa postmo-
dum æterna exultatione viridescit. Mo-
dò eos dies afflictionis possident, quia
dies lætitiæ pòst sequuntur. Scriptum
quippe est: Timenti Deum bene erit in Ecc. 1
extremis. Et rursum de Ecclesiæ dicitur:
Ridebit in die nouissimo. Nunc enim Prou. 31
tempus afflictionis est bonis, vt sequa-
tur eos exultatio quandoque sine tem-
pore. Hinc ab eis aliàs dicitur: Humilia- Ps. 43
sti nos in loco afflictionis. Locus nanque
afflictionis est vita præsens. Iusti ergo
hic, id est, in loco afflictionis humilia-
ti sunt: quia in æterna vita, id est, in lo-
co gaudii sublimantur. Cum verò mar-
cescere animam diceret, rectè etiam præ
misit, In memetipso: quia in nobismet-
ipsis quidem afficimur, sed in Deo meus
nostra refouetur: tãtoq; à viriditate gau-
dii longè fit, quanto adhuc ab authoris
repulsa lumine ad se redit. Tunc verò ad
veræ lætitię viriditaté peruenit, quando
per æternę contemplationis gratiã suble
uata etiã semetipsam trãsit. Sed hæc quæ
allegorica indagatione transcurrimus,
oportet ut per omnia etiam iuxta histo
riam teneamus. Quæ tamen nunc idcir-
co prætereo, qa hæc aperta esse legétib.

non ignoro. Dieb. autem persecutionis A vltimæ, quia multi qui pereunt, & pauci sunt qui saluantur: idcirco vir sanctus passionis suæ tempore & pauca de bonis, & multa de peruersis loquitur. Vnde & mox ad eorum personam qui corruũt, verba conuertit, sicq; sua insinuat, vt audientibus possint congruere quæ narrat. Nam sequitur.

Quòd in nocte tribulationum huius seculi, etiã qui perfecti videbantur, & quasi ossa carnalium, aliquando lassitudine succumbant, & sanctorum infestatione maligni spiritus nunquã quiescãt. Ca. XXI.

23 NOcte os meum perforatur doloribus: & qui me comedunt, non dormiunt. Si ipsi historiæ intendimus, patet causa: quoniam sancti viri corpus per sinus vlcerum scaturiens vermium multitudo lacerabat. Si verò allegoriç mysterium perscrutamur, quid per ossa nisi fortes quique in sanctæ Ecclesiæ corpore designãtur? Qui quasi suo robore membra continent, dum mores infirmantiũ stabiliter portant. Sed cum tribulationis vltimæ contra eã feruor excreuerit, in nocte os illius perforatur doloribus, quia nonnunquã tormentes uicti, etiam ipsi ad perfidiam defluũt, qui ad fidem alios tenere uidebantur. Ait ergo: Nocte os meum perforatur doloribus. ac si apertè dicat: Tribulationis tenebris pressi, ita afflictione tenebrantur, ut & ipsi qui in me habebant vigorem fortitudinis, quasi iam quoddam habeant foramen timoris. Bene autem dicitur: *Et qui me comedũt, non dormiunt*: quia maligni spiritus qui carnales quosque de Ecclesia consumũt, tanto magis quiescere a tentatione nesciunt, quanto nullo carnis pondere grauantur. Sed persecutores sanctç Ecclesiæ quia ualde peruersi sunt, essent vtinam pauci. Sequitur:

Diaboli non quiescunt à tẽtationib.

Quod immensitate percussionum sancti qui Christo quasi vestimentum adhærent, victi tormentis deficient, & constricto capitio libertas prædicationis suffocata extinguetur. Cap. XXII.

IN multitudine eorum consumitur vestimentum meum, & quasi capitio tunicæ succinxerunt me. Si historiæ intendimus, quid aliud vestimentum beati Iob quàm eius corpus accipimus? cuius videlicet uestimentum consumitur, dum caro cruciatur. Iuxta allegoriæ verò mysterium, vestimentum est sanctæ Ecclesiæ, fidelium vita. Nam sicut tota simul Ecclesia vestimentum Christi, ita B fideles quique eiusdem Ecclesiæ vestimenta deputãtur. Si enim sancta Ecclesia uestimentum Christi non esset, Paulus profectò non diceret: Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculã neque rugam: id est, nec per peccatum, habentem maculam, nec per duplicitatem rugam: quia & per iustitiam munda est, & per simplicem intentionem tensa. Quæ igitur abluta est ne habeat maculã, tensa est ne habeat rugam, vtiq; uestis est. Sicut ergo indumentum Christi tota generaliter Ecclesia dr: sic indumentum C sunt Ecclesiæ, singulorum animæ quæ ab errore conuersæ eandem Ecclesiã credendo, eamque fideliter inhærendo circundant. De quibus eidem Ecclesiç per Prophetam Dominus dicit: Viuo ego, quia omnibus his uelut ornamento uestieris. Sed cum procella sæue persecutionis oboritur, plerique fidelium ab eius amore separantur, qui ei sedulo inhærere uidebantur. Dicat ergo: In multitudine eorum consumitur uestimẽtum meũ: quia dum multi sunt qui cruciant, destruũtur plurimi qui ei connexionẽ amoris D inhærebant. Bene autem subditur. *Et quasi capitio tunicæ succinxerunt me*. Tunicæ quippe capitium collum circundat induentis. Collum verò si stringitur, vocis vsus & vitalis flatus necatur. Sanctã ergo Ecclesiam reprobi quasi capitio tunicæ constringunt: quia in ea persecutionibus suis vitam fidei, & prædicationis uocem extinguere conantur. Hoc quippe conari persecutores eius specialiter solent, vt ab ea ante oĩa uerbum prædicationis tollant. Vnde & hi qui sanctç fidei

Ephes. 5.

Tit. 2.

Ecclesia indumentũ Christi est.

Ecc. 4.

dei primordiis resistebant, cæsis Apostolis denunciabant, dicentes. Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto, & ecce replestis Hierusalem

Act. 5. doctrina vestra. Corpus ergo sanctæ Ecclesiæ quasi capitio tunicæ cinxerat, qui constrictis prædicatoribus velut eius collum prementes in ea claudere iter vocis volebant. Sed electi quippe persecutionis suæ tempore paratiores sunt mori quàm tacere. Qui dum in morte temporaliter corruunt à stultis quibusq; & carnalibus despecti ac viles æstimantur: quia cum videre reprobi nequeunt, quæ electi bona spiritaliter teneat, quos carnaliter extingui conspiciunt, infœlices arbitrantur. Vnde & subditur: *Comparatus sum luto, & assimilatus sum fauillæ cineri.* In reproborum quippe iudicio sancta electorum Ecclesia luto comparatur: quia temporaliter conculcata despicitur: Fauillæ assimilatur & cineri: quia dum bona eius interiora non vident, ad sola hanc mala peruenisse æstimant, quæ in ea exhiberi corporaliter vident. Fidelis tamen electorum populus, cum multos ex se cadere cõspicit: optat, si obtinere valeat, aduersitatis suæ tempora mutari. Huius quia oratio differtur gemitus augetur. Vnde adhuc subditur:

24 *Clamo ad te, & non exaudis: sto, & non respicis me.* Sancta quippe Ecclesia persecutionis suæ tempore fide stat, desiderijs clamat. Sed dolet se quasi non respici, dum sua videt in tribulationibus vota differri. Alto namque consilio omnipotens Deus cum sancti eius aduersariorum persecutionibus comprimuntur, cumque assiduis vt liberentur interpellationibus clamant, differre solet voces petentium, vt merita patientium crescant, quatenus eo magis exaudiantur ad meritum, quo citius non exaudiuntur ad votum?

Cur De⁹ differat voces petentes.

Psal. 21. Vnde aliàs scriptum est: Deus meus clamabo per diem, nec exaudies, & nocte. Atque ipsa vtilitatis de exaudiendi mora mox subditur, cum illic protinus subinfertur: Et non ad insipientiam mihi. Ad multiplicandam quippe sanctorum sapientiam proficit, quod postulata tardè percipiunt, vt ex dilatione crescat desiderium ex desiderio intellectus augeatur. Intellectus verò cum intenditur, eius in Deum ardentior affectus aperitur. Affectus autem ad promerenda cœlestia tanto fit capax, quanto fuerit expectando longanimis. Sed tamen inter hæc sanctorum patientiam dolor vrget ad vocem, & cum dilati proficiunt, metuunt ne deficientibus viribus despecti reprobentur. Sequitur:

Quòd impropriè Deus dicatur zelare, & irasci, & pœnitere, & misereri, & cætera huiusmodi: & quòd crudelis dicatur tunc cum districtè peccata vlciscitur. Cap. XXIII.

M*Vtatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduersarris mihi.* Longè ab hac sententia vetusta translatio dissonat, quia quod in hac de Deo dicitur, hoc in illa de aduersarijs ac persecutoribus memoratur. Sed tamen quia hęc noua translatio ex Hebræo nobis Arabicoque eloquio cuncta verius trãsfudisse perhibetur, credendum est quicquid in ea dicitur: & oportet vt verba illius nostra expositio subtiliter rimetur. Ait ergo: Mutatus es mihi in crudelem, & duritia manus tuæ aduersaris mihi: In Scriptura sacra cum de Deo aliquid indignum dicitur mouetur legentis animus, velut si aliquando de Deo aliquid indignum dicatur. Penè omne quippe quod de Deo dicitur, eo ipso iam indignum est, quod potuit dici. Nam cuius laudi non sufficit obstupescens cõscientia, quando sufficiet loquens lingua? Sanctus ergo spiritus hoc ipsum hominibus intelligentibus insinuans, quam sint ineffabilia summa etiam verba diuina, his verbis nonnunquam de Deo vtitur, quę apud homines habentur in vitio, vt ex his quæ indigna videntur hominibus, & tamen dicuntur de Deo, admoneantur scire homines

Omne quod de Deo dicitur eo ipso indignum est quod dici potest.

mines

mines quod nec illa iam Deo digna sint, quæ dum digna habentur apud homines, digna putātur Deo: dicitur.n. Deus zelans, sicut scriptū est: Dn̄s zelotes nomen eius. Dicitur iratus, vnde scriptum est: Iratus est Dominus contra Israel. Dicitur Deus pœnitens, sicut scriptum est: Pœnitet me fecisse hominem super terram. Et rursus: Pœnitet me quod constituerim Saul regem in Israel. Dr̄ misericors, sicut scriptum est: Misericors, & miserator Dominus, patiēs & multum misericors. Dr̄ præscius, sicut de illo ait Apostolus: Quos præsciuit & prædestinauit cōformes fieri imaginis filij sui: dū nec zelus, nec ira, nec pœnitentia, nec propriè misericordia, nec præscientia esse possit in Deo. Hæc nanq; oīa ab humanis in illum qualitatibus tracta sunt, dum ad nostræ infirmitatis verba descenditur, vt quasi quibusdam nobis gradibus factis, & iuxta nos positis, per ea quæ nobis vicina conspicimus, ad summa eius ascendere quandoque valeamus. Zelare enim dr̄, qui cū cruciatu mentis castitatē custodit vxoris. Irasci dicitur, qui feruore animi contra puniendū vitium accenditur. Pœnitere dicitur, cui id quod fecit, displicet, & econtra mutando aliquid aliud facit. Misericors dicitur, qui pietate ad ꝓximum promouetur. Misericordia autē à misero corde vocata est, eo quod vnusquisq; intueatur quēpiam miserū, atque ei compatiēs, dum dolore animi tāgitur, ipse cor miserum facit vt eum à miseria liberet cui intendit. Præscire dicitur, qui vnam quanq; rem antequam ueniat uidet, & id quod futurū est, priusquam præsens fiat, præuidet. Deus ergo quō zelās est qui in custodienda castitate nostra nullo mentis cruciatu tangitur? Quō ita scitur, qui in ulciscendis uitijs nostris, nulla perturbatione animi commouetur? Quomodo est pœnitens, qui id ꝙ semel fecerit, se fecisse nequaquam dolet? Quomodo habet misericordiam, q̄ cor nūquam miserum habet? Quomodo est præscius, dū nulla nisi quæ futura sunt, præsciātur? Et scimus quia Deo futurū nihil est, ante cuius oculos prætérita nulla sunt, præsentia non transeūt, A futura non ueniunt, quippe quia oē qđ nobis fuit & erit, in eius prospectu præstò est, & oē quod præsens est, scire pōt potius quā præscire: Et tamen dr̄ zelans, dicitur iratus, dicitur pœnitens, dicitur misericors, dicitur præscius, vt quia castitatem animæ uniuscuiusque custodit, humano modo zelans uocetur, quāuis mentis cruciatu non tangatur. Et q̄a culpas percutit, dicitur irasci, quamuis nulla animi ꝑturbatione moueatur. Et quia ipse immutabilis id quod uoluerit mutat, pœnitere dicitur, quamuis rē mu B tet, cōsiliū nō mutet. Cū miseriæ nostræ subuenit, misericors uocatur, quāuis miseris subueniat, & cor miserū nunq̄ habeat. Et q̄a ea q̄ nobis futura sunt uidet, quæ tn̄ ipsi semp præstò sūt, præscius dr̄, quamuis nequaquā futurū præuideat, qđ præsens uidet. Nā & quæq; sunt, non ab æternitate eius ideo uidentur quia sunt, sed ideo sunt quia uidentur. Dum ergo ad uerba mutabilitatis nostræ descēditur, ex eis quibusdā gradibus factis ascēdat qui pōt ad incōmutabilitatem Dei, ut uideat sine zelo zelantem, sine C ira irascentem, sine dolore & pœnitētia pœnitentē, sine misero corde misericordē, sine præuisionibus præscientē. In illo enim nec præterita, nec futura reperiri queunt, sed cūcta mutabilia immutabiliter durant, & quæ in se ipsis simul existere nō possunt, illi simul oīa assistunt, nihilq; in illo præterit qđ transit: quia in æternitate eius modo quodam incōprehensibili, cuncta uolumina seculorū trāseuntia manēt, currentia stant. Sicut ergo accipimus, sine zelo zelantē, sine ira irascētē, ita à sancto Iob ēt sine crudelitate, dici potuit crudelis. Crudelis quippe D dicitur, qui districtè feriendo nō parcit, ut uidelicet hoc loco crudelis districtè feriens possit intelligi, & ulciscendæ culpæ non parcens. Vnde Esaias quoque cum uideret ultimi iudicij diem, nō iam cum uenia sed cum districtione esse uenturū, ait: Ecce dies Domini ueniet crudelis & indignationis plenus, & iræ furorisque eius, ad deponendam terram in solitudine, & peccatores eius conterendos de ea. Sanctus igitur uir ut hanc eandem

Exod. 34. Num. 11. Gen. 6. 1. Re. 15. Psal. 85. Rom. 8. Zelare di. Irasci. Pœnitere. Misericors. Præscire. 25 Crudelis dicitur Deus aliquando. Esai. 13.

dem crudelitatē sibi potius assereret cō- A gruere posse quam Deo, ait: Mutatus es mihi in crudelem ac si apertè dicat: Qui in teipso crudelitatis nihil habes, mihi quem respirare à persecutione nō finis, crudelis videris. Ita enim Deus crudelis esse non potest, sicut nec mutari ullatenus potest. Sed quoniam in Deo nec crudelitas nec mutabilitas unquam uenit, dum Mihi dicit, quod in semetipso Deū nec crudelem nec mutabilē sentiat, ostendit. Nam dum circa nos quædam prospera & aduersa variantur, in eo quòd nos mutamur, quasi eius circa nos mutatum B animum suspicamur. Ipse uerò in se incommutabilis permanens, aliter atque aliter in cogitatione sentitur hominem, pro qualitate meritorum. Nam & lux solis cum nequaquam est sibimetipsi dissimilis, infirmis aspera, sanis autem oculis lenis videtur: eorum videlicet immutatione, non sua. Vnde ut prædiximus dicens: Mutatus es, adiunxit Mihi: ut ipsa hæc crudelitas atque mutatio, non sit in qualitate iudicis, sed mente patientis. Quod uerbis quoque aliis retexit dicēs: *Et in duritia manus tuæ aduersaris mihi.* Ma C nus etenim Dei dura creditur, cum uoluntati nostræ contraria, hoc quod ei in nobis displicet, feriendo persequitur, & flagella ingeminat, cùm dolentis animæ clementiam expectat. Quæ tamen iuxta allegoriæ mysterium, bene sanctæ Ecclesiæ verbis congruunt ex uocibus infirmorum, qui plerunq; se plus feriri æstimant quam mereri putant, & quasi crudelitatem arbitrantur iudicis, districtionē æquissimæ sectionis: quia & cū uulnus ægri medicinali ferramento abscinditur, D medicus crudelis vocatur, qui tamen per secantis manus duritiam aduersatur uulneri, sed concordat saluti. Sequitur:

Quòd quasi super uentum fundati repentè sternuntur, qui transitorium bonorum successionibus delectantur. Cap. XXIIII.

ELeuasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me valide. Quia præsentis uitæ gloria quasi in alto cernitur, sed nulla stabilitate solidatur, uelut eleuatus super ventum ponitur, qui prosperitate transitoria lætatur, quando ad hoc solum hunc fugitiuæ fœlicitatis aura sublevat, ut repentè deterius in infimis sternat. Quia enim sancta Ecclesia, cunctis in honore est, infirmi quiq; in ea qui trāsitorijs successionib. lętātur, quò nisi superuentum positi uidentur eleuati: quia subsequente persecutionis tempore, dū prosperitatis aura pertransit, eorum protinus eleuatio corruit, & repentè cadentes discunt, quia eleuati prius in uentum sederunt. Quæ videlicet uerba etiam sancti viri personæ specialiter congruunt, nō ad id quod erat, sed ad id quod esse uidebatur. Neq;.n. mentem illius prosperitas fugitiua leuauerat, quam inter tot rerum affluētias, miro semper uirtutis pondere premebat. sed iuxta hoc quod uideri exterius potuit, quia in suis humilis, in alienis oculis eleuatus fuit, & quasi super vētum positus, elisus est validè: quia rebus exteriorib. fultus, vnde æstimabatur surgere, videbatur inde cecidisse. Quē videlicet casum sanctus vir in mente nō pertulit: quia nulla aduersitas deiicit, quem prosperitas nulla corrumpit. Qui enim ueritati inhæret, vanitati nullo modo succumbit: quia dum forti pede cogitationis intus intentionem fixerit; omne quod foris mutabiliter agitur, ad arcē mentis minimè pertingit. Sequitur.

Quòd sancti mortem præsentem non ad consumptionem sibi esse intelligunt, qui de resurrectione sua confidunt: qui & si aliquando peccant, per pœnitentiam reformantur. Caput XXV.

SCio quia morti trades me, vbi constituta est domus omni viuenti. In superiori hu 26 ius operis parte tractatum est, quod ante aduentum Domini ad inferni receptacula etiam iusti descenderunt quā non in suppliciis, sed in requie seruarentur. Quod nunc testimoniis edocere negligimus: quia id iam sufficienter probatum putamus. Hoc ergo quod dicitur: Scio quia morti trades me, vbi constituta domus est omni uiuenti: rectè beato Iob etiam iuxta historiam congruit, dum

dum nimirum constat, quia ante redemptoris gratiam, ad inferni claustra etiam iusti descéderent. Ipsa quippe inferni receptio, domus omnium viuentium dicitur: quia nullus huc venit quia ante mediatoris aduentum non illuc ipsa corruptionis suæ conditione pertransiit. Nullus huc venit, qui ad carnis mortem eiusdem corruptionis suæ gressib. non tédidit, De qua videlicet morte per Psalmi-
Ps. 88. stā dr: Quis est homo, qui viuit, & nō videbit mortē? Nā etsi ad cœlum raptus Helias esse perhibetur, mortem tñ distulit, non euasit. de ipso quippe ore veritatis dr: Helias quidem venturus est, & resti-
Mat. 17. tuet oīa. Venit.n. restiturus omnia, quia ad hoc nimirum huic mundo restituitur, ut & prædicationis munera impleat, & carnis debitum soluat. Quæ tñ sancti viri sententia iuxta allegoriæ mysteriū, sāctæ Ecclesiæ vocibus ex persona cōgruit infirmorum, qui fidē verbotenus tenēt, sed contra præcepta fidei suis desideriis famulantur. Ait etenim: Scio quia morti trades me, vbi constituta domus est omni viuenti. Quia enim multos in se uoluptatibus deditos conspicit, eorumque iam interitum præscit, pensat quod in via vitæ præsentis suis quidem desideriis seruiunt, sed tamen ad mortis domū perueniunt omnes qui in ea carnaliter uiuunt. Sunt vero nonnulli qui in voluptatum suarum foueam currunt, sed tamen per lamenta pœnitentiæ ab imis citius pedem reducunt, quos supernæ percussionis verbera ad eruditionem potius quam ad extinctionem secant. Ex quib. aptè subiungitur: *Veruntamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam, & si corruerint, ipse saluabis.* In quib. profectò verbis hoc solerter debet intelligi, quod B. Iob dum sua narrat, in se alios transfigurat. Velut.n de se specialiter dicebat: Eleuasti me, & quasi super ventum ponēs elisisti me validè: scio quia morti trades me, vbi constituta est domus omni viuenti. & tñ nō de se, sed de aliis adiungit: Veruntamen nō ad consumptionem eorū emittis manū tuā. Dū.n. de se loquēs ratiocinando causas de aliis subdit, quā multorum personas in se significet, ostendit. Manum itaque suam Dominus ad consumptionem peccantium non emittit cum feriendo à peccatis corripit: & corruentes saluat, dum cadentes ad culpam in salutem corporis vulnerat, ut prostrati exterius, interius surgant: quatenus iacentes corpore, ad interiorem statum redeant, qui stantes exterius, ab statu mentis iacebant. Sequitur.

Quòd compassio quam afflictioni proximorum debemus, non tam fit in largitione exteriorum quàm in mentis affectu: quia extra nos sunt quæ damus, affectus autem intus ex nobis. *Caput XXVI.*

Flebam quondam super eum qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Quamuis vera compassio est passione proximi ex largitate cōcurrere, nonnunquam tamen cum exteriora quæque abundè ad largiendum suppetunt, celerius dātis manus dationem inuenit, quam animus dolorem. Vnde scire necesse est, quia ille perfectè tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque in se animum sumit, ut prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministerium concurrat. Nam sæpe, vt prædiximus, largitorem muneris, rerum facit abundantia, & nō virtus compassionis. Qui enim afflicto perfectè compatitur, plerunque & hoc indigenti tribuit, in quo ipse qui dederit angustatur. Et tunc plena est cordis nostri compassio, cum malū inopiæ pro proximo suscipere nō metuimus, vt illū à passione liberemus. Quam videlicet pietatis formam mediator nobis Dei & hominum dedit. Qui cum posset nobis etiā nō moriendo concurrere, subuenire tamē moriēdo hominibus voluit: quia nos videlicet minus amasset, nisi & vulnera nostra susciperet, nec vim nobis suæ dilectionis ostēderet, nisi hoc quod à nobis tolleret, ad tēpus ipse sustineret. Passibiles qppe mortalesq; nos reperit, & qui nos existere fecit ex nihilo, reuocare videlicet etiam sine sua morte potuit à passione. Sed vt quanta esset virtus compassionis ostenderet.

deret, fieri pro nobis dignatus est, quod A esse nos uoluit: vt in semetipso tempora liter mortem susciperet, quam à nobis in perpetuum fugaret. An non diuinitatis suæ diuitiis nobis inuisibilis permanés, miris nos potuit virtutib. ditare? Sed ut ad internas diuitias rediret homo, foràs
27 apparere dignatus est pauper Deus. Vñ & prædicator egregius ut ad largitatis gratiã viscera nostrę compassionis accen
2. Cor. 8. deret, dixit: Propter nos egen⁹ factus est, cùm diues esset. Qui etiam dicit: Non ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio: hæc proculdubio condescendendo infirmis intulit, quoniam quibusdã inopiam B ferre nõ valentib. tolerabilius est minus tribuere, quam post largitatem suam ex inopiæ angustia murmurare. Nam vt ad magna largiẽdi studia audientium mentes accenderet, paulo pòst intulit, dicés:
Ibidem. Hoc autem dico. Qui parcè seminat, parcè & metet. Plus ergo nonnunquam esse dicim⁹ cõpati ex corde quam dare: quia quisquis perfectè indigenti compatitur, minus æstimat omne quod dat. Nisi. n. dãtis manũ bona voluntas vinceret, eidẽ prædicator egregius discipulis non dixisset: Qui non solum facere, sed & velle cę C pistis ab anno priori. Facile quippe est in bono opere obedire etiam volẽtem. Sed hæc magna in discipulis virtus extiterat, eos bonum quod illis præceptum est, & ante uoluisse. Quia itaque vir sanctus apud omnipotentem Deum, aliquando maius datum nouerat mentis esse quam muneris, dicat: Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Exteriora etenim largiens, rem extra semetipsum prębuit Qui autem fletũ & compassionẽ proximo tribuit, ei aliquid etiã de semetipso dedit. Idcirco autem plus compassionẽ quã datũ dicimus, quia rẽ quãlibet plerũque dat etiã qui nõ cõpatit, nunquã aũt q verè compatitur, qđ necessariũ proximo cõspicit, negat. Quæ nimirũ sententia bene quoq; sanctæ Ecclesiæ vocibus cõgruit, quę dũ afflictos quosq; per lamẽta pęnitẽtiæ conspicit, suos ei oratione cõtinua fletus iũgit, & totiés egeno compatitur, quotiés mẽti virtutib. nudatę, in teruẽtionis suæ precib. opitulatur. Sup afflictũ q̃ppe cõpatiẽtes plãgimus, qñ aliena dãna nostra deputamus, & culpas delinquentiũ nostris mũdare fletib. nitimur. Qđ videlicet agẽtes, plus plerunque nobis quã his ꝓ q̃bus agitur subuenim⁹: q̃a apud intimũ arbitrũ & gratiã charitatis aspirantẽ, cõmissa q̃que pfectè diluit ꝓpria, qui purè plãgit aliena. Persecutionis igitur vltimæ sancta Ecclesia tribulatione deprehẽsa, reducat ad memoriã pacis tpe bona q̃ gessit, dicẽs: Flebã quondã super eo qui afflictus erat, & cõpatiebatur aĩa mea pauperi. Quæ internæ lucis gaudia æterna desiderãs, sed tñ adhuc dilata, quia malis exterioribus premitur, sancti viri vocibus adiungat:

Quòd sancta Ecclesia ab ipsis quos per charitatis gratiã quasi viscera sua ante gestauerat, persecutionis impetum ferat. Cap. XXVII.

E*Xpectabã bona, & venerunt mihi mala, præstolabar lucem, & ruperũt tenebræ.* Fidelis. n. populus expectat bona, sed mala suscipit, præstolatur lucem, & tenebras incurrit. quia ꝑ remunerationis gratiã interesse iã iamq; angelorũ se gaudiis sperat, & tamen hic diutius dilatus, manus persequẽtiũ tolerat, & q̃ se quantocyus æstimat ęternę lucis retributione ꝑ frui, hic adhuc cõpellitur ꝑsecutorũ suorũ tenebras pati. Quę uidelicet mala ꝑsequentiũ minus dolerẽt, si ab infidelibus aduersariisq; consurgerent. Sed eo deterius mentẽ electorũ cruciant, quo ab illis veniũt de q̃bus bona præsumebãt. Vnde ad huc subditur: *Interiora mea efferbuerũt absque ulla requie.* Sãctæ quippe Ecclesiæ interiora efferuescere, est ipso quoque quos ꝑ amorẽ fidei velut viscera ante gestauerat, in persecutionis atrocitate tolerare. Qui secreta pri⁹ illius cognoscẽtes, quãto sciũt vbi magis doleat, tanto deterius ab afflictione eius minimè quiescũt. D Quos tñ & pacis suæ tẽpore grauiter tolerat, quia suis prædicationibus eorum mores cõtrarios pẽsat. Gemit. n. cũ corã uita sibi dissimilẽ cõspicit. De quibus & aptè subiũgitur. Prçuenerũt me dies afflictionis, Scit nãq; sancta electorũ Ecclesia q̃ ꝑsecutione vltima mala multa passura sit, sed hanc afflictionis suæ dies præueniũt:

niũt: quia malorũ vitã intra se grauiter A accipiunt, apud semetipsos semper am ét tpe pacis portat. Nam quamuis diebus vltimis aperta infideliũ psecutio sequatur, hanc tamen & priusquã appareat, hi qui in ea verbotenus fideles sunt, prauis moribus antecurrunt. Sequitur:

Quod sancti in culmine honoris, statum custodiunt humilitatis, & licet potestati semp amica sit impatientia, mansuete tolerant ipsos auos ex officio suo increpant. Cap. XXVIII.

M*Oerens incedebam, sine furore consurgens in turba clamaui.* Notandũ sollicite iuxta historiã video, qđ sanctus uir q B paulo superius dixit: Eleuasti me, inferius adiũgit: Mœrens incedebã. Miro.n.ordine, vno eodẽq; tpe conuenire in actibus bonorũ solet, & foris honor culminis, & intus afflictæ mœror humilitatis. Vnde sanctus quoq; vir eleuatus rebus & honoribus, mœrẽs incedebat: q a etsi hũc plátũ hoibus gloria potestatis ostẽderat, interius, tñ mœrore suo secretũ sacrificiũ Dño cõtriti cordis offerebat. Sacrificiũ quippe Deo est spiritus cõtribulatus. Sciũt aut electi quiq; cõsideratione intima cõtra exterioris excellẽtię tẽtamẽta pugnare. Qui si ad exteriorẽ felicitatẽ suã cor apponerẽt, iusti profectò non essent. Sed quia hoc humanũ nõ põt de ipsis pspernatib. rerũ quãtulacunq; gloria nullo modo tẽtari, contra ipsam prosperitatẽ suam sancti viri intrinsecus dimicant. Nõ dico in elatione, sed ne in eius saltẽ amore succumbãt. Cui valde succubuisse est? Quis aũt terrena sapiens, tempora lia amplectens, beatũ Iob inter tot prospera lætũ nõ crederet, cùm ei suppeteret salus corporis, vita filiorũ, incolumitas familiæ, integritas gregũ? Sed quia in his omnibus non gaudebat, ipse sibi testis est, quia ait: Mœrens incedebã. Sãcto enim viro adhuc in hac peregrinatione posito, qđ sine visione Dei abundat, inopia est: quia cùm sibi omnia electi adesse vident, gemunt q̃ oium authorem non vident, eisq; totum sicque eos foris exaltat gratia supernæ dispensationis, vt tamen intus sub disciplina teneat mœror magistræ charitatis. Per quam videlicet discunt, ut de his quæ exterius

plius humilientur, mentem sub iugo teneant disciplinæ, nunquam ex potestatis licentia ad impatientiam erumpant. Vnde & aptè subiungitur: *Sine furore consurgens in turba clamaui.* Sæpe nanque seditiosorum tumultus hominum, præpositorum suorum mentem lacessunt, suiq; ordinis limitem inordinatis motibus excedunt: Et plerunque qui præsunt nisi in ore cordis Spiritus sancti freno teneãtur, in iratæ retributionis atrocitatem prosiliunt, quãtumque præualent agere, tantum in sibi subditis æstimãt licere. Amica etenim potestati penè semper impatientia est, eique etiam malè subiectæ imperat, quia quod ipsa sentit, potestas exequitur. Sed sancti viri plus se interius patientiæ iugo subiiciunt quam foris hominibus præsunt, & eo veriorum principatum foris exhibet, quo humiliorem Deo intrinsecus famulatum tenent: atq; idcirco sæpe plus quosdam tolerant, quo se de eis vlcisci amplius possunt: ac ne vnquam ad illicita transeant, plerunque nolunt p se exequi etiam quod licet, subie C ctorum strepitus sufferunt, per amorem increpant, quos per mãsuetudinem portant. Vnde nunc rectè dicitur: Sine furore consurgens in turba clamaui: quia nimirum boni contra tumultus insolentium clamorem habent, & furorem non habent, quoniã eos quos clementer tolerant, docere non cessant. Sed hæc quę iuxta historiam de vno diximus, iuxta allegoriam necesse est ut de diuersis electis Ecclesiæ sentiamus, Ipsa quippe in electis suis etiam per prospera incedit mœrens, quia nil sibi verè prosperum de D putat, quousq; bonorũ quod singulariter quærit, apprehendat. Fideles quippe illius temporali quidem pace perfruuntur, sed perpetuę suspirant, honorantur, & afflicti sunt: quia plerunque ibi videntur in culmine, vbi ciues non sunt. Ipsa etiam in turba siue furore consurgit, & clamat: quia prauorũ vitam studio rectæ æmulationis, non autem vesania furoris insequitur. Irascitur & amat, sęuit & trãqlla est quatenus infirmos suos corrigat ex æmulatione, foueat ex pietate. Sequitur:

Quod

Quòd verè sancti sunt, qui inter malos conuersari innocenter possunt. Cap. XXIX.

FRater fui draconum, & socius struthionum. Quid draconũ noomine nisi malitiosorum hominum vita signatur? De quibus & per prophetã dicitur. Traxerunt ventum quasi drocones. Peruersi etenim quique ventum quasi dracones trahunt, cùm malitiosa superbia inflantur. Qui autem struthionum appellatione intelligi, nisi simulatores solent Struthio etenim pennas habet, & volatum non habet: quia simulatores quique speciem sanctitatis habẽt, sed virtutem sanctitatis non habent. Visio quippe eos bonæ actionis decorat, sed à terra minimè pena virtutis leuat. Electus itaq; sanctæ Ecclesiæ populus qui pacis suæ tempore intra se quosdã malitiosos ac simulatores patitur, dicat: Frater fui draconũ, & socius struthionum. Quod beati quoq; Iob vocibus specialiter congruit, qui ad culmen magnæ fortitudinis, bonus inter malos fuit. Nullus quippe pfectus est, q inter proximorũ mala patiens non est. Qui.n. æquanimiter aliena mala non tolerat, ipse sibi p impatientiã testis est, qa a boni plenitudine lõgè distat. Abel qppe esse renuit, quem Cain malitia non exercet. Sic in tritura areæ grana sub paleis premunt. sic flores inter spinas prodeunt, & rosa q̃ redolet, crescit cũ spina q̃ pungit. Duos nanq; filios habuit primus homo, sed vnus electus, alter reprobus fuit. Tres quoq; filios Noe arca continuit, sed duobus in humilitate psistentib. vnus ad patris irrisionem ruit. Duos Abraham filios habuit, sed unus innocens, alius verò fratris persecutor fuit. Duos quoq; Isaac filios habuit, vnus in humilitate seruatus, alter verò & priusquã nasceretur, reprobatus est. Duodecim Iacob filios genuit, sed ex his vnus p innocentiã venditus, cæteri verò p malitiã vẽditores fratris fuerunt. Duodecim quoque Apostoli in sancta Ecclesia sunt electi, sed ne improbati remanerẽt, unus eis admixtus est, q eos psequens probaret. Sic nanq; iusto peccator cum malitia iungitur, sicut in fornace auro palea cũ igne sociatur, vt quo ardeat palea, purget aurũ. Hi ergo veraciter boni sunt, q in bonitat. psistere ẽt inter malos possũt. Hinc & sponsi voce sanctæ Ecclesiæ dr̃: Sicut liliũ inter spinas, sic amica mea inter filias. Hinc ad Ezechielẽ dñs dicit: Fili hoĩs increduli & subuersores sunt tecũ, & cũ scorpionib. habitas. Hinc Petrus vitã B. Loth glorificat, dicens: Et iustũ Loth, oppressum à nefandorum iniusta cõuersatione eripuit. Aspectu enim & auditu iustus erat, habitans apud eos, qui quotidie aĩam iusti iniquis operibus cruciabant. Hinc Paulus discipulorũ vitã glorificat, & glorificando cõfirmat, dicens: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, uerbũ uitæ continentes. Hinc Ioannes p angelum Pergami Ecclesiæ attestatur, dicens: Scio vbi habitas, ubi sedes est Satanæ, & tenes nomẽ meũ, & nõ negasti fidẽ meã. B. igitur Iob ut ostẽdat cuius fortitudinis fuerit, insinuet cũ quibus vixit, dicẽs: Frater fui draconũ, & socius struthionũ. Quia minus esset q̃ ipse bona ageret, nisi & ad bonitatis suæ cumulum, ab alijs mala toleraret: Sequitur:

[Margin: Dracones. Hier. 14. — Struthiones. — Cant. 2. — Ezech. 2. — 2. Pet. 2. — Phil. 2. — Apoc. 2.]

Quòd sancti in apostatatione reproborum tabescunt, & denigrantur, & arescunt, dum zeli sui ardore torquentur. Cap. XXX.

CVtis mea denigrata est super me, & ossa mea aruerunt præ caumate. Hæc iuxta historiã pensare negligimus, quia videlicet sermonis virtus patet ex pœna passionis: Sed qa, vt sæpe iã diximus, plerunq; B. Iob sic narrat gesta, vt gerẽda pnunciet, bene hoc sanctæ Ecclesiæ uocib. congruit, q̃ dolorem psecutionis ultimæ in infirmis grauiter sentit. Cumq; ab illa alij pereunt, valentiores quiq; mœrore cruciãtur. Exterior quippe causa eius est terrena dispẽsatio: interior verò, cura cœlestis. Cutis ergo noĩe firmi signantur, q nũc in ea exteriori vtilitati deseruiunt: p ossa uero fortes eius figurati sunt, in q bus corporis illius tota cõpago solidat. Qui igitur aut puocati munerib. aut psecutionib. afflicti, multi in ea ab statu fidei infirmi cadũt, eáq; ipsi post q̃ ceciderunt

[Margin: Thren. 5.]

runt persequuntur: quid aliud quam cutis suæ nigrediné patitur, vt in ipsis postmodú fœda appareat, in quibus prius pulchra videbatur? Dú.n. hi qui prius exteriora bene dispensare consueuerant, cōtra electos Dei postmodú sęuiũt, quasi cutis Ecclesię anteactæ iustitię coloré pdidit, qui ad nigredinem iniquitatis venit. Quod Hieremias etiam sub pręcipui metalli specie deplorat, dicens: Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? (Tren. 4) Peruersi ergo dum ab eius sacramentis exeunt, plerunque inter reprobos locú honoris sumunt, vt ipsi contra sanctam Ecclesiam ex authoritate sęuiant, qui hanc atrocius quasi sciendo contemnunt. B Vnde & cum diceret: Cutis mea denigrata est: addidit, Super me: q.a hos quos prius ad decorem iustitiæ quasi candidos habuit, post deterius nigros portat. Sed cum cutis ad nigrediné vertitur, fortes qui in illa sunt zelo fidei contabescunt. Vnde aptè subiungit. Et ossa mea aruerunt præ caumate. Sic nanque & priori tempore os fortissimum sanctę Ecclesię, quadam ariditate tædij Paulus æstuabat, cum quibusdam cadentibus diceret: C Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scádalizatur, & ego nó vror? (2.Cor.11.) Cutis ergo denigratur, & ossa pręcaumate arescunt: quia dum infirmi ad iniquitatem prosiliunt, fortes quique zeli sui igne cruciantur. Sequitur:

Quòd abstinentia & doctrina sanctorum in luctum ei, vertatur, cum se ab eis contemni vident, quibus verbo & exemplo prodesse studebant. Cap. XXXI.

30 *VErsa est in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.*

Quia organum per fistulas & cithara per chordas sonat, potest per citharam recta operatio, per organum uerò sancta prędicatio designari. Per fistulas quippe organi, ora prædicantium, per chordas verò citheræ, intentionem rectè viuentiú non inconuenienter accipimus. Quę dú ad vitam aliam per afflictionem carnis téditur, quasi extenuata chorda in cithara per intuentium admirationem sonat. Siccatur etenim chorda vt congruum in cithara cantum reddat, quia & sancti uiri A castigant corpus suú, & seruituti subijciunt, atq; ab infimis ad superiora tendunt. Pensandum quoq; est q chorda in cithara si minus téditur, non sonat; si amplius, raucum sonat: quia nimirum virt* abstinentiæ aut oïno nulla est, si tñ quisque corpus non edomat, quantú ualet: aut ualde inordinate est si corpus atterit plusquam ualet. Per abstinentiá quippe carnis uitia sunt extinguenda, nó caro: & tanto quisq; sibimet dét moderamine præesse, ut & ad culpam caro non superbiat, & tñ ad effectú rectitudinis in operatione subsistat. Intueri inter hæc egregium prædicatorem libet, quáta arte magisterij fidelium animas uelut in cithara cordas tensas, alias amplius tendendo extenuat, atq; alias à tensione sua relaxã do conseruat. Alijs etenim dicit: Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs. (Rom.13.) Et rursus ait: Mortificate membra uestra quę sunt super terram. (Col.3.) Et tñ prædicatori charissimo scribit, dicens: Noli adhuc aquá bibere, sed modico uino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. (1.Tim.5) Illas ergo chordas attenuando tendit, ne non tensę omnimodo non sonét. hanc verò à tensione temperat, ne dum plus tenditur, minus sonet: hinc autem sancti prædicatores in Ecclesia, seu quilibet simplices & abstinentes, prout vires accipiunt, in ea proximis suis canticum bonæ exortationis reddunt: Nam & prudentes quique ad prædicationis fructum solerter inuigilant, atq; ut alios ad vitá pertrahát, sono magnæ persuasionis elaborant, & qui in ea traditoris ingenij uidentur, ex ipso suæ vitę merito in quantum se posse conspiciunt, D exhortationis erga alios authoritatem sumunt, atq; ad cœlestem patriam quos valét trahere nó desistunt: Sed sancta Ecclesia extremis psecutionibus pressa, cum verba sua à reprobis contemni considerat, amoris sui gratiam ad sola lamenta format. quia nimirum deflet, quos exortando trahere non valet. Dicat ergo: Versa est in luctú cithara mea, & organum meum in uoce flentium. ac si apertè fateatur dicens: Pacis quidem meæ tempore per alios praua mo-

more citharæ, per alios verò more organi magna & sonora prædicabā sed nunc versa est in luctum cithara, & organum in vocem flentium versum est: quia dum me contemni conspicio, eos qui prędicationis cantum non audiunt, deploro. Hæc per quosdam sancta Ecclesia in fine factura est, hæc per quosdam in suis iam exordiis fecit. Primus quippe martyr Stephanus Iudæis persequentibus prodesse prædicando conatus est, quos tamē post verba prædicationis, dum videret, ad iaciendos lapides cōuolasse, fixis genibus B

Act. 7. orabat, dicens: Domine Iesu ne statuas illis hoc peccatum. Quid ergo huic q̃ diu & praua & magna narrauerat, nisi iā suę citharę atque organi cantus silebat, atq; in luctum versa fuerant: quia eos quos predicando nō traxerat, amando flebat? Quod nimirum quotidie sancta Ecclesia agere nō desistit, quæ prædicationis verbum penè vbique conticuisse iam conspicit. Alij nanque loqui dissimulant, alij recta audire contemnunt. Sed electorum mens dum tacere cantum prædicationis conspicit, gemens ac tacita ad fletus redit. Dicat ergo: Versa est in luctum cithara mea, & organū meum in vocē flentiū: quia electus quisq; quo sanctę prędicationis uox siluit, damna Ecclesię grauius plangit. Hucusq; B. Iob descripsit mala quæ pertulit, hoc verò ex loco incipit narrare subtilius bona quæ fecit. Sed doloris verba historica atque allegorica expositione trāscurrimus, virtutum verò opera ex magna parte iuxta solius historię textū tenemus, ne si hæc ad indagāda mysteria trahimus, ueritatem fortasse operis vacuare videamur.

Libri uiginti Moralium sancti Gregorij finis.

A

BEATI GREGORII MORALIVM.

LIBER VIGESIMVS PRIMVS.

Quid sit quòd Iacob virgas populeas & amygdalinas decorticauit, & in canalibus in quibus greges bibebant, posuit. Cap. I.

Ntellectus sacri eloquij inter textum & mysteriū tanta est liberatione pensandus, vt vtriusque partis lance moderata, hunc neque nimiæ discussionis pondus deprimat, neque rursus torpor incuriæ vacuum relinquat. Multæ quippe eius sententiæ tanta allegoriarū conceptione sunt grauidæ, ut quisquis eas ad solam tenere historiam nititur, earum notitia per suam incuriam priuetur. Nonnullæ verò ita exterioribus præceptis inseruiunt, vt si quis eas subtilius penetrare desiderat, intus quidem nihil inueniat, sed hoc sibi etiam quod foris loquuntur, abscondat. Vnde bene quoque narratione historica per significationem dicitur: Tollens Iacob virgas populeas virides & amygdalinas & ex platanis ex parte decorticauit eas, detractisque corticibus, in his quæ spoliata fuerant candor apparuit, illæ verò quæ integre erant, virides permanserunt, atque in hoc modum color effectus est varius. Vbi & subditur: Posuitque eas in canalibus in quibus effundebantur aqua, vt cum venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent. Factumque D est ut in ipso calore coitus oues intuerētur virgas, & parerent maculosa & varia, & diuerso colore respersa. Quid est enim virgas virides amygdalinas atque ex platanis ante gregum oculos ponere, nisi per Scripturæ sacræ seriem antiquorum patrum vitas atque sententias in exemplum populis præbere? Quæ nimirum quia iuxta rationis examen rectæ sunt, virgæ nominantur. Quibus ex parte corticem subtrahit, vt in his quę expoliantur, intimus candor appareat: & ex

Quanta liberatione pensandus sit intellectus sacri eloquij.

B

C

Gen. 30.

& ex parte corticem seruat, ut sicut fue- A
rant exterius, in viriditate permaneant:
variusq; virgarum color efficitur, dum
cortex ex parte subtrahitur, ex parte re
tinetur. Ante considerationis enim no
stræ oculos, præcedentium patrum sen
tentiæ, quasi virgæ variæ ponuntur.
In quibus dum plerunque intellectum
literæ fugimus, quasi corticem subtra-
himus: & dum plerunque intellectum
literæ sequimur, quasi corticem reser-
uamus. Dumque ab ipsis cortex literæ
subducitur, allegoriæ candor interior
demonstratur: & dum cortex relinqui- B
tur, exterioris intelligentiæ virentia
exempla monstrantur. Quas bene Ia-
cob in aquæ canalibus posuit, quia &
redemptor noster in libris eas sacræ scié
tiæ quibus nos intrinsecus infundimur,
fixit. Has aspicientes arietes cum oui-
bus coeunt: quia rationales nostri spiri-
tus dum in earum intétione defixi sunt,
singulis quibusque actionibus permi-
scentur, vt tales fœtus operum pro-
creent, qualia exempla præcedentium
in vocibus præceptorum vident, & di-
uersum colorem proles boni operis ha- C
beat: quia & nonnunquam subtracta
literæ cortice, acutius interna conside-
rat, & seruato nonnunquam historiæ
tegmine, bene se in exterioribus for-
mat. Nam quia diuinæ sententię ali-
quando interius rimandæ sunt, aliquan
do exterius obseruandę, per Salomo-
Pr. 30 nem quoque dicitur: Qui fortiter pre-
mit vbera ad eliciendum lac, exprimit
butyrum: & qui vehementer emungit,
elicit sanguinem. Vbera quippe forti-
ter premimus, cum verba sacri eloquij
subtili intellectu pensamus: qua pressio D
ne dum lac quærimus, butyrum inueni-
mus: quia dum nutriti vel tenui intel-
lectu quærimus, vbertate internæ pin-
guedinis vngimur. Quod tamen nec ni-
mis nec semper agendum est, ne dum
lac quæritur ab vberibus, sanguis sequa-
tur. Plerique etenim quidam dum ver
ba sacri eloquij plusquam debent discu-
tiunt, in carnalem intellectum cadunt.
Sanguinem quippe elicit, qui vehemen-
ter emungit: quia carnale efficitur
hoc quod ex nimia spiritus discussione
sentitur. Vnde necesse est vt beati Iob
opera, quæ inter increpantium amico-
rum verba idcirco narrat, ne afflicta
més illius in desperatione deficiat, iuxta
pondus historiæ perscrutemur: ne si
hæc animus plusquàm necesse est spiri-
taliter inuestiget, à uerborum eius vbe-
ribus sanguis nobis pro lacte respon-
deat: Si quando verò quædam mysti-
ca in suorum operum narratione per-
miscet, ad hæc necesse est vt mens con-
cita redeat, ad quæ hanc ipse vt datur
intelligi ordo loquentis vocat. Nam
sanctus vir postquam ea quæ sibi per fla-
gellum domini fuerant inflicta narrauit,
nunc per ordinem proprias enumeran-
do virtutes qualis ante flagellum fue-
rit innotescit, sic vitæ suæ historiam
texens, vt ei per rarum aliquid quod al-
legoricè intelligi possit interserat: qua-
tenus & ex magna parte historica sint
quæ memorat, & tamen aliquando per
hæc eadem ad spiritalem intelligentiam
consurgat. Qua itaque fortitudine ab
omni lapsu exteriora sua custodiæ in-
terioris disciplina constrinxerit, insi-
nuat dicens:

TEXTVS B. IOB
CAPVT TRIGESIMVM-PRIMVM.

EPIGI fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper, & hereditatem omnipotens de excelsis? Nunquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniustitiam? Nonne ipse considerat uias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Si ambulaui in uanitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam. Si declinauit gressus meus de via, & si secutus est oculus

lus meus cor meum, & si in manibus meis adhæsit macula: seram, & alius comedat: & progenies mea eradicetur. Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium inimici mei insidiatus sum: scortum alterius fit uxor mea, & super illam incuruentur alij. Hoc enim nephas est, & iniquitas maxima. Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Si contempsi subire iudicium cum seruo meo & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me. Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum Deus, & cum quæsierit, quid respondebo illi? Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus est, & formauit me in vulua vnus? Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Si comedi bucellum meam solus, & non comedit pupillus ex ea. (Quia ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum.) Si despexi prætereuntem eo quòd non habuerit indumentum, & absque operimento pauperem. Si non bene dixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus est. Si leuaui super pupillum manum meam, etiam cum viderem me in porta superiorem: humerus meus à junctura sua cadat, & brachium meum cum ossibus suis confringatur. Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui. Si putaui aurum robur meum, & obryzo dixi, fiducia mea. Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea. Si vidi Solem cum fulgeret, & lunam incedentem clare, & lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum. Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inuenisset eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius. Si non dixerunt viri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius vt saturemur? Foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & cælaui in sinu meo iniquitatem meam: Si expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egressus sum ostium. Quis mihi tribuat auditorem, vt desiderium meum audiat omnipotens, & librum scribat ipse qui iudicat, vt in humero meo portem illum, & circundem illum quasi coronam mihi? Per singulos gradus meos pronunciabo illum, & quasi principi offeram eum: si aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent: si fructus eius comedi absque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi, pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.

Quòd serui Dei non solum ad munditiam carnis, sed etiam ex proposito & pacto ad puritatem cordis operam dare debeant. Cap. II.

PEpigi fœdus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de virgine. Cum sit inuisibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur, nisi quòd inhærens corpori, quasi quędam egrediendi foramina eiusdem corporis sensus habet. Visus quippe, auditus, gustus, odoratus, & tactus, quasi quędam viæ mentis sunt quibus foras veniat, & ea quæ extra eius sunt substantiam, concupiscat. Per hos etenim corporis sensus quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit, respiciens concupiscit. Hinc etenim Hieremias ait: Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. Mors quippe per fenestras ascendit, & domū ingreditur, cum per sensus corporis concupiscentia veniens habitaculum intrat mentis. Quo contrà hoc quod iam sæpe diximus de iustis, per Esaiam dicitur: Qui sunt hi qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Iusti nanque volare vt nubes dicti sunt, quià terrenis contagiis subleuantur: & quasi columbæ ad fenestras suas sunt, quia per sensus corporis exteriora quæque intentione non respiciunt rapacitatis, eosque foras non rapit concupiscentia carnalis. Quisquis verò per has corporis fenestras incautè exterius respicit, plerunque in delectationem peccati, etiam

Viæ mentis sensus exteriores.

Hier. 9.

Esa. 60.

A etiam nolens rapitur, atque obligatus desideriis, incipit velle quod noluit. Præceps quippe anima dum antè non prouidet ne incautè videat quod concupiscat, cæca post incipit desiderare, quod vidit. Vnde & prophetæ mens (2.Reg.11) quæ subleuata sæpe mysteriis internis intererat, qui alienam coniugem incautè vidit, obtenebrata postmodum sibimet illicitè coniunxit. Sanctus autem uir qui acceptis corporis sensibus velut subiectis ministris quidam æquissimus iudex præest, culpas conspicit antequam veniant, & velut insidianti morti fenestras corporis claudit, dicens: B Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Vt enim cogitationes cordis castè seruare potuisset, fœdus cum oculis pepigit, ne prius incautè aspiceret, quod postmodum inuitus amaret. Valde nanque est graue quod caro deorsum trahit, & semel species formæ cordi per oculos illigata, vix magni luctaminis manu soluitur. Ne ergo quædam lubrica in cogitatione versemus, prouidendum nobis est quia intueri non decet quod non licet C concupisci: Vt enim munda mens in cogitatione seruetur, à lasciuia voluptatis suæ deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Neque enim Eua lignum vetitum contigisset, nisi hoc prius incautè conspiceret. Scriptum quippe est: (Gen.3.) Vidit mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: & tulit de fructu illius, & comedit. Hinc ergo pensandum est, quanto debeamus moderamine erga illicita visum restringere nos qui mortaliter viuimus, D si & mater viuētium per oculos ad mortē venit. Hinc etiā sub Iudææ voce quæ exteriora viuendo concupiscens, bona interiora perdiderat, ꝓpheta dicit: (Thren.3.) Oculus meus deprædatus est animam meā. concupiscēdo enim visibilia, inuisibiles virtutes amisit. Quę ergo interiorem fructum per exteriorem uisum prodidit, ꝑ oculū corporis pertulit prædam cordis. Vnde nobis ad custodiendā cordis munditiam, exteriorum quoq; sensuum disciplina seruanda est. Nam quantalibet uirtute mens polleat, quantalibet grauitate vigeat: carnales tamen sensus puerile quiddam exterius perstrepunt: & nisi interioris grauitatis pōdere, & quasi iuuenili quodam vigore refrenētur, ad fluxa quæq; & læuia mētem eneruem trahūt. Videamus igitur quomodo beatus Iob id quod in eo fluxum ac puerile caro sapere potuit, iuuenili sapientiæ vigore restrinxit. Ait enim: *Pepigi fœdus cum oculis meis.* Et quia non in re actionē tantummodo, sed & cogitationē luxurię extinxit, secutus adiunxit: *Vt ne cogitarem quidem de virgine.* Sciebat nimirum luxuriam esse in corde refrenandam, sciebat per sancti spiritus donum, ꝙ redemptor noster veniens, legis præcepta trāscenderet, & ab electis suis non solum luxuriam carnis, sed etiā cordis aboleret, dicens: Scriptum est, Non adulterabis. (*Mat.5.*) ego autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendū eam, iā mœchatus est eam in corde suo. Per Moysen quippe luxuria ꝑpetrata, ꝑ autorem verò munditiæ, luxuria cogitata damnatur. Hinc est enim ꝙ discipulis primus ecclesiæ pastor dicit: (*1.Pet.1.*) Propter qđ succincti lumbos mentis vestrę, sobrij perfectè sperate in eā q̄ offertur vobis gratia. Lumbos enim carnis succingere, est luxuriam ab affectu refrēnare. Lumbos autē mentis succingere, est hanc etiam à cogitatione restringere. Hinc est, ꝙ angelus qui Ioannem alloquitur, (*Apoc.1.*) zona aurea super mamillas cinctus esse perhibetur. Quia enim testamenti noui munditia etiam cordis luxuriā frenat, angelus qui in eo apparuit, in pectore cintus uenit. Quem bene zona aurea stringit: quia quisquis supernæ patriæ ciuis est, non iā timore supplicii, sed amore charitatis immunditiam deserit. Malum verò luxurię aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus nanq; aduersarius noster cum ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationis molitur: Vnde & serpenti a Dño dr̄: (*Gen.3.*) Pectore & ventre repes. Serpens videlicet ventre repit, quando hostis lubricus per humana membra sibimet subdita vsque ad expletionē operis

tis luxuriam exercet. Serpēs autem repit pectore, quando eos quos in opere luxuriæ non valet, polluit, in cogitatione. Alius itaque luxuria iam perpetrat actione, huic serpens repit ex uentre. Alius autem perpetrandam versat mente, huic serpens repit ex pectore. Sed quia per cogitationem ad explenda opera peruenitur, rectè serpens prius pectore, & postmodum repere ventre describitur.

Quòd uirtutes inuicem se complectuntur, nec castitas sine humilitate, nec humilitas sine castitate aliquid ualet. *Cap. III.*

VNde beatus Iob quia disciplinam etiā in cogitatione tenuit, vna custodia serpentis pectus uentremque superauit, dicens: Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de uirgine. Quam nimirum cordis munditiam quisquis adipisci non appetit, quid aliud quàm eiusdem à se munditiæ autorem repellit? Vnde & beatus Iob protinus subdit: *Quam enim partem Deus haberet in me desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis?* Ac si apertè dicat: Si mentem in cogitatione polluero, eius qui munditiæ autor est, esse hæreditas nequaquam possum. Nulla enim bona sunt cætera, si occulti iudicis oculis castitatis testimonio non approbantur. Omnes quippe virtutes in conspectu conditoris sui vicaria ope se subleuant, & quia vna virtus sine alia vel nulla est oīno uel minima, uicissim sua coniunctione fulciantur: Si enim uel castitatem humilitas deserat, vel humilitatē castitas relinquat, apud auctorē humilitatis & munditiæ prodesse quid preualet vel superba castitas, vel humilitas inquinata? Sanctus igitur uir vt ab autore suo in bonis reliquis possideri mereatur, cordis munditiam custodiens dicat: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet Deus in me desuper, & hæreditatem omnipotens de excelsis? ac si apertè fateatur dicens: Habere me possessionem suam cœlorum conditor renuit, si mēs mea ante conspectū illius in infimis desiderijs tabescit. Sed inter hæc sciendum est aliud esse quod animus de tentatione carnis patitur, aliud verò cū p cōsensum delectationibus obligatur. Plerunque enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur: plerunque autem cùm peruersum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquā cogitatio immunda inquinat cùm pulsat, sed cum hanc sibi per delectationē subiungit. Hinc etenim prædicator egregius dicit: Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Humana quippe tentatio est, qua plerunque in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia vt nonnunquam & illicita ad animum veniāt, hoc utique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam verò dæmoniaca est, & non humana tentatio, cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit. Hinc iterum dicit: Non regnet peccatū in vestro mortali corpore. Peccatum quippe in mortali corpore nō esse, sed regnare prohibuit, quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse non potest. Hoc ipsum nanque ei de peccato tentari peccatum est, quo quia quandiu viuimus, perfectè omnimodo non caremus. Sancta prædicatio quoniā hoc expellere plenè non potuit, ei de nostri cordis habitaculo regnum tulit: ut appetitus illicitus & si plerunque bonis nostris cogitationibus occultè se quasi fur inserit, saltem si ingreditur, non dominetur. Vir igitur sanctus dicēs: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine: nequaquam vult intelligi quia eius animum culpa in cogitatione non contigit, sed quia nunquam hunc ex consensu superauit. Nam velut integerrimam possessionem Dei, mentē suam contra aduersarij deprædationem vendicat, qui protinus adiungit: quam enim partem haberet Deus in me desuper, & hæreditatē omnipotens de excelsis? ac si apertè dicat: Carne quidem mortali corruptionis cōditioni subiaceo, sed autori vnde seruio, si ei integrum à consensu culpæ animum non defendo? Sequitur:

Oēs virtutes vicaria se ope sublevant.

Quod

Quòd iusti dum temporaliter flagellantur, probantur: reprobi verò qui in laboribus hominum modò non sunt, æterno anathemate condemnantur. *Cap. IIII.*

NVnquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniquitatem? O quanta consolatio ægrotis, & quantus mœror sanis. Festina consolatio bonorum, est cõsideratus finis malorum. Dum. n. ex eorũ interitu malum conspiciunt, quod euadunt, leue existimant quicquid aduersũ in hac vita patiuntur. Erant ergo nũc reprobi, & delectationum suarũ desideria cõpleant: in finis sui damnatione sensuri sunt, quia mortẽ malè viuentes amauerũt. Transitorio aũt hic verbere affligantur, electi, vt à prauitate flagella corrigãt, quos paterna pietas ad hæreditatem seruat. Nũc etenim flagellatur iustus, & verbere disciplinæ corrigitur, quia ad ęternæ hæreditatis patrimoniũ præparatur. In suis aũt voluptatib. relaxatur iniust', quia tanto ei temporalia bona suppetũt, quanto ęterna denegantur. Iniustus ad debitam mortem currens, effrenatis uoluptatibus vtitur, qa & vituli qui mactãdi sunt, in liberis pastibus relinquuntur. At contra iustus a delectationis transitoriæ iocunditate restringitur, quia & nimirum vitulus ad laboris vsum vitæ deputatus sub iugo retinetur. Negantur electis in hac vita bona terrena: qa & ęgris quib. spes viuẽdi est, nequaquã à medico cuncta quæ appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona, quæ in hac vita appetunt: quia & desperatis ęgris omne quod desiderant, non negatur. Perpendant igitur iusti quæ sint mala quæ iniquos manent, & nequaquam eorum fęlicitati inuideant quæ percurrit. Quid est enim quòd de eorum gaudiis admirentur, quando & ipsi per iter asperum ad salutis patriam, & illi quasi per amœna prata ad foueam tendunt? Nicat ergo vir sanctus: Nunquid non perditio est iniquo, & alienatio operantibus iniquitatem? Quòd videlicet & alienationis verbum durius sonaret, si hoc interpres in suæ linguæ uoce tenuisse. Quod enim apud nos alienatio, hoc apud Hebræos anathema dicitur. Tunc ergo alienatio erit reprobis, cũ ab hæreditate districti iudicis se anathema esse cõspiciũt: quia hic eum peruersis moribus contempserũt. Floreant iniqui, à flore ęternę hęreditatis alieni: Iusti verò semetipsos solerter inspiciant. & in cunctis actionib. suis a Domino se videri pertimescant. Vnde & aptè mox subditur: *Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?* Quid viarum nomine, nisi actiones denunciat? Hinc enim per Hieremiam dicitur: Bonas facite vias vestras & studia vestra. Quid verò gressuũ appellatione, nisi vel motus mentium, vel profectus accipimus meritorum? Quib. profectò gressibus ad semetipsam nos veritas uocat dicens. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Ad se quippe venire vos dominus præcipit, nimirum non gressib. corporis, sed profectibus cordis. Ipse nanque ait: Veniet hora quando neque in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis patrem. Et paulo post: Veri adoratores adorabũt patrem in spiritu & veritate. Nam & pater tales quærit qui adorent eũ. In corde ergo esse gressus insinuat, quando & vt veniamus vocat, & tñ motu corporis nequaquam nos ad alia transire denunciat. Sic autem Dominus vnuscuiusq; considerat vias, sic dinumerat gressus, ut ne minutissimæ quidem cogitationes eius iudicio, ac verba tenuissima quæ apud nos usu uiluerunt, indiscussa remaneãt. Hinc enim dicit: Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Racha quippe in Hebręo eloquio vox indignãtis est, quæ quidem animum irascentis ostendit, nec tamen plenum uerbum ira cundiæ exprimit. Prius ira reprehenditur sine uoce, postmodum uero ira cum uoce, sed necdum pleno uerbo formata: ad extremum quoque cum dicitur fatue, ira redarguitur, quæ cum excessu vocis expletur etiam perfectione sermonis. Et notandum quòd in ira perhibet reum esse iudicio, in uoce iræ quod est racha, reum concilio, in uerbo vocis

[Margin: A; B; C; D; *Hier. 7.*; *viæ actiones designant.*; *Quid gressus.*; *Matt. 11*; *Ioan. 4.*; 5; *Matt. 5.*]

quod est fatue, reum gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ creuit ordo sententiæ, quia in iudicio adhuc causa discutitur, in concilio aũt iã causę sniæ definitur. In gehẽna verò ignis ea q̃ de cõcilio egreditur sentẽtia expletur. Quia igitur humanorũ actuum Dñs subtili examine gressus enumerat, ira sine voce iudicio, ira in voce cõcilio, ira verò in voce atq; sermone gehẽnæ ignib. mancipatur. Hãc subtilitatẽ cõsiderationis eius propheta
Hier. 32. aspexerat, cũ dicebat: Fortissime, magne, potens exercituũ nomẽ tibi, magnꝰ cõcilio, incomprehensibilis cogitatu, cuius oculi aperti sunt super omnes uias filiorum Adam, vt reddas vnicuiq; secũdum vias suas, & secundum fructum adinuentionum manuum eius. Sic easdem uias Dominus subtili examinatione considerat, vt in vnoquoq; nostrum nec ea quæ remuneret bona prætereat, nec mala q̃ videlicet displicent, sine increpatione derelinquat. Hinc est enim quòd angelum Ecclesiæ Pergami, & in quibusdam laudat, & in quibusdam redarguit, dicens:
Apoc. 2. Scio vbi habitas, vbi sedes est Satanæ, & tenes nomen meum, & non negasti fidẽ meam. Et paulo pòst: Sed habeo aduersum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam. Hinc angelo Thyatiræ dicitur: Noui opera tua & charitatem tuam, & fidem, & ministerium, & patientiã tuam, & opera tua nouissima plura prioribus: sed habeo aduersum te pauca, quia permittis mulierẽ Hiezabel quæ se dicit propheten, docere, & seducere seruos meos, & fornicari, & manducare idolothytum. Ecce bona memorat, nec tamen resecanda mala sine pœnitentia relaxat: quia scilicet sic singulorum vias considerat, sic gressus enumerãs pensat ut subtili examine perpẽdat, uel quãtum quisq; ad bona proficiat, uel quantum ad mala deuians suis profectib. contradicat. Incrementum quippe meritorum quod bonæ vitæ studijs augetur, plerunq; mali admixtione retrahitur: & bonum quod animus operãdo cõstruit, hoc alia perpetrãdo peruertit. Vnde sancti viri tanto se subtilius in cogitatione constringunt, quanto à superno iudice

A districtius considerari conspiciunt. Mentem quippe discutiunt, inuenire si qua deliquerint, quærunt, vt tanto fiant irreprehensibiles iudici, quanto semetipsos quotidie & sine cessatione reprehendũt: nec tamen hac de re iam gaudia securitatis sumunt, quia ab illo se uideri considerant, qui in eis & illa videt quę videre ipsi in semetipsis non valent. Et quidem beatus Iob perfectionis vitam inter veteres tenuit, sed quia eius intentio ad Redemptoris aduẽtum prophetico spiritu erumpit in illius præceptis, pensat ipse quàm multa de perfectione minus habeat. Vnde & subbit: Si ambulaui in uanitate, & festinauit in dolo pes meus, appẽdat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.
B

Quòd sancti viri vtrum amore in odio digni sunt, non satis intelligunt, sed reuelari sibi à Deo vtrum simpliciter an aliter ambulent, humiliter postulant. *Cap. V.*

SCire Deus dr̃, scire nos facere, vsitato nostræ locutionis modo, qui lætũ diẽ dicimꝰ ex quo cõtingit ut lętemur. Hinc est.n.q̃ ad Abrahã Dñs dicit: Nũc cognoui q̃ timeas Deum. Neq;.n. creator tẽporum quicquam cognouit ex tẽpore, sed cognoscere eius est, ex cuiuslibet causæ emergentis articulo nobis cognitionem præbere. Quis verò stateræ nomine, nisi mediator Dei & hominum designantur? In quo æqua lance omnia merita nostra pensantur, & in cuius præceptis agnoscimus quid in nostra vita minus habeamus. In hac autem statera appendimur, quotiens ad uitæ eius exempla prouocamur. Hinc nanque scriptum est: Christus pro nobis passus est, uobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius, q peccatũ non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cũ malediceret, nõ maledicebat: dũ pateretur, non cõminabatur. Hinc per Paulum dicitur: Per patientiam curramus ad propositum nobis certamẽ, aspiciẽtes in autorem fidei & cõsummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione cõtempta. Ad hoc itaque Dominus apparuit in carne,
Gen. 22. C
1. Petr. 2. D
Heb. 12.

ne, vt humanā uitā admonendo excitaret, A exempla præbendo accenderet, moriẽdo redimeret, resurgendo repararet. Cum ergo nulla in se beatus Iob iure redarguẽda reperit, ad excedentem omnia redemptoris vitam mentis oculos tendit, ut in illa cognoscat ipse quid minus habeat, cum dicit: *Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus, appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam. ac si aperte dicat:* Si qua unquam leuiter, si qua perniciosè perpetraui, Dei & hominum mediator appareat, vt in eius vita cognoscam, an ego veraciter B simplex fuerim. Qui enim, ut diximus, suorum temporum viros excesserat, mediatorem Dei & hominum quærebat, vt in illo pensatus agnosceret, si vitam simplicem verè tenuisset. Dicat ergo: *Appendat me in statera iusta, & sciat Deus simplicitatem meam.* Quod est, scire me faciat. ac si patenter fateatur dicens: Quantum ad humanæ vitæ modum, nulla in me reprehendenda iam video: sed nisi mediator Dei & hominum cum subtilioris vitæ præceptis appareat, quantum adhuc à vera simplicitate discrepem nõ cogno- C sco. Rectus verò ordo seruatur, si prius in uanitate, & postmodum pes in dolo festinasse dicatur. Vanitas quippe ad leuitatem, dolus verò ad malitiam pertinet. Et nonnulli plerunque ad quędam post malitiosa perueniunt, quia prius leuia non declinant. Sequitur: *Si declinabit*
7 *gressus meus de via.* Totiens gressus de via declinat, quotiens nostra cogitatio iter rectitudinis per consensum relinquit erroris. Quasi verò tot gressus extra viam ponimus, quot peruersis desiderijs ab cę- D lestis vitæ delectatione separamur. Vt. n. præfati sumus, adhuc carnes corruptibilis pondere grauati, nequaquam valemus sic viuere, ut nulla nos possit culpę delectatio pulsare. Sed aliud est nolẽtem tangi, aliud consentientem animum perimi. Sancti autem viri tanto uigilantiori se circunspectione custodiunt, quanto se pulsari sinistris motibus vel transitoriæ delectationis dedignantur, Vnde & adhuc subdit:

Quanta sollicitudine sancti cor suum custodiant, & exteriora membra ab illicito tactu vel aspectu auertant. Cap. VI.

S*I secutus est oculus meus cor meum.* Ecce iterum per interioris vigoris custodiã ad exteriorum membrorum disciplinã, redit, vt si quid fortasse cor illicitum concupisceret, pressus disciplinæ magisterio oculus videre recusaret. Sicut sępe tentatio per oculos trahitur, sic nonnunquã concepta intrinsecus, compellit sibi extrinsecus oculos deseruire. Nam plerunque res quælibet innocenti mente respicitur, sed ipso conspectu animus concupiscentiæ gladio confoditur. Non enim, ut exempli causa iam diximus, Dauid Vriæ coniuge ideo studiosè respexit, quia concupierat, sed potius ideo concupiuit, quia incaute respexit. Fit uerò rectę retributionis examine, ut qui exteriori negligenter vtitur oculo, interiori nõ iniustè cæcetur. Sæpe aũt intrinsecus concupiscentia dominatur, & illecebratus animus ad vsus suos sensus corporeos famulari more tyrannidis exigit, suisq; voluptatibus oculos seruire cõpellit, atque, ut ita dicam, fenestras luminis ad tenebras aperit cęcitatis: Vnde sancti uiri cum sinistra pulsari delectatione se sentiunt, ipsa per quæ formæ species ad mentem ingreditur, disciplinæ magisterio lumina restringunt, ne prauæ cogitationis visio lenocinata famuletur. Quæ si unquã subtiliter custodiri negligitur, cogitationis immũditia protinus ad operationẽ transit. Vnde & mox subditur:

Oculi restringendi sunt.

Quòd nisi festinè resistatur tentationi nascenti, in corde, subito ita roboratur, vt ipsam mentem membrorum dominam teneat captiuam. Cap. VII.

E*T si in manibus meis adhæsit macula.* Sanctus ergo uir sciens, quod plerũque praua cogitatio per oculos ueniat ad mentem, paulo superius dixit: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem, de virgine. Perpendens

etiam quòd nonnunquam in mente oritur, sed huiic obortę oculi peruersè famulantur, ait: Si secutus est oculus meus cor meum. ac si apertè dicat: Nec passim videre uolui quæ concupiscerem, nec videndo vnquam secutus sum quæ concupiui. Dicat ergo, Si secutus est oculus meus cor meum: quia & si quid unquam illicitum mens eius, ut videlicet humana, concepit, altioris disciplinæ magisterio constrictus, se per illicita ducere, sibique famulari oculus noluit: Pensemus ad hæc conscientias nostras & quanti culminis uir iste fuerit, ex nostri cordis deiectione uideamus: Ecce si qua illicita aliquando cogitauit: quia ea citius inter arcana cordis gladio sancti uigoris extinxit, peruenire illa vsque ad opera non permisit. Vnde ut præmisimus, ilicò subiungit: Et si in manib. meis adhęsit macula. Quomodo enim macula in manibus, id est culpa in actionib. inhæreret, quam cēsura disciplinæ non sinebat in cogitatione proficere? Neque enim culpa ad opus prodire permittitur, si intus vbi nascitur extinguatur. Si autem tentationi in corde nascenti festinè non resistitur, hac eadē qua nutritur mora roboratur, & existens foris in operibus, vinci vix præualet, quia ipsam intus membrorum dominam mētem captiuam tenet. Quia verò vir sanctus superiora oīa sub conditione intulit, si hæc vnquā pֿpetrauerit, sententia se maledictionis astringit, dicens:

Festinè resistendum est tentationi in corde nascēti.

Quòd doctor Ecclesiæ si aliter docet quàm viuat, ipso ieiuno, alius quod seminatum est comedit, & sæpe quod gignit verbo, occidit exemplo. Et de iudicio Salomonis, in quo mulier quæ filium suffocauerat, ab ea cuius filius viuebat, subtilissimo examine distincta.

Cap. VIII.

Seram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur. More sacri eloquij serere dicimus, verba vitæ prædicare. Hinc etenim propheta ait: Beati qui seminatis super omnes aquas. Sanctæ quippe Ecclesiæ prædicatores super omnes aquas seminare conspexit, quia cunctis latè populis verba uitæ quasi cęlestis panis grana tradiderunt. Comedere autem est bonis operibus satiari. Vnde pֿ semetipsam veritas dicit: Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me. Si ergo ea quæ protulit, facere prætermisit ait: *Seram: & alius comedat,* ac si apertè dicat: Quod os meum loquitur, nō ego sed alter operetur. Prædicator quippe qui à suis vocibus morib. discrepat, ieiunus serit, quod alius manducet: quia suo semine ipse non pascitur, quando à uerbi sui rectitudine praua actione vacuatur. Et quia plerunque discipuli incassum bona audiunt, cum ex magistri vita, operum exemplo destruuntur, rectè subiungitur: *Et progenies mea eradicetur.* Doctoris .n. progenies eradicatur, quando is qui per verbum nascitur, per exemplum necatur: quia quem lingua vigilans gignit, vitæ negligentia occidit. Neque enim torpenti nobis est mente transeundum, qđ apud Salomonem mulier quem vigilans lactare consueuerat, dormiens interemit: quia nimirum magistri vigilantes quidem scientia, sed vita dormientes, auditores suos quos per vigilias prædicationis nutriunt, dum quod dicunt facere negligunt, per somnum torporis occidunt, & negligendo opprimunt, quos alere verborum lacte videbantur. Vnde plerunque dum ipsi reprehensibiliter viuunt, & habere discipulos vitæ laudabilis nequeunt, alienos sibi attrahere conantur: quatenus dum bonos se habere sequaces ostendunt, apud iudicia hominum excusent mala quæ agūt, & quasi per subditorum uitam mortiferam tegant negligentiam. Vnde illic mulier filium quia extinxit proprium, quęsiuit alienum. Sed tamen veram matrem Salomonis gladius inuenit quia videlicet cuius fructus uiuat, vel cuius intereat, extremo examine ira districti iudicis demonstrat. Vbi & illud est solerter intuendum, quòd uiuens filius prius diuidi pręcipitur, ut soli postmodum matri reddatur: quia in hac vita quasi partiri conceditur vita discipuli, dum ex illa nonnunquā alter apud Deū meritum, alter verò

Esai. 32. *Ioan 4.* *3. Reg 3.*

verò apud homines laudem habere permittitur. Sed falsa mater eum quem non genuit, occidi non metuit: quia arrogantes magistri & charitatis ignari, si plenissimum nomen laudis ex alienis discipulis consequi nequeunt, eorum vitam crudeliter insequuntur. Inuidiæ enim face succensi, nolunt aliis viuere, quos se conspiciunt non posse possidere. Vnde illic per uersa mulier clamat: Nec meus sit, nec istius. vt enim diximus, quos sibi obsequi non vident ad gloriam temporalem, eos alijs inuident viuere per veritatem. Vera autem mater satagit, vt eius filius saltem apud extraneum sit vt viuat. quia concedunt veraces magistri vt ex eorum discipulis alij quidem magisterij laudem habeat, si tamen integritatem vitæ ijdem discipuli non amittant. Per quę pietatis viscera hæc eadem vera mater agnoscitur quia omne magisterium in examine charitatis approbatur: & sola recipere totũ meruit quæ quasi totum concessit: quia fideles præpositi pro eo quòd ex bonis discipulis suis non solum aliis laudem non inuident, sed vtilitatem eis etiam profectus exorant, ipsi & integros & viuentes filios recipiunt, quando in supremo examine ex eorũ vita perfectę retributionis gaudia consequuntur. Hæc paucis per excessum diximus, vt auditorum progenies per doctorum negligentiam qualiter extinguitur, monstraremus: quia quisquis iuxta hoc quod loquitur non viuit, quos verbo genuit, à stabilitate rectitudinis opere euellit. Sed beatus Iob quos prędicatione vigilans edidit, nequaquam actione dormiens extinxit, atque ideo fidenter dicit: Si quo minus predicta compleui, feram, & alius comedet, & progenies mea eradicetur. Qui adhuc se de inquinatione praui operis discutiens, subdit: Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad hostium inimici mei insidiatus sum.

Quod in sacro ordine constitutos, ita studiosa concupiscentia, sicut seculares adulterij inquinat culpa: & quod scelus luxuriæ omnia bona opera euacuat, & virtutum omnium plantaria eradicat. Cap. IX.

QVamuis nonnunquam à reatu adulterijs nequaquã discrepet culpa fornicationis, cùm veritas dicat: Qui uiderit mulierem ad concupiscendũ eam, iã mœchatus est eam in corde suo. Quia. n Grȩco verbo męchus adulter dr̃, cùm nõ aliena coniunx, sed mulier videri prohibetur, apertè veritas ostendit, quia ét solo visu cum turpiter vel innupta cõcupiscitur, adulteriũ perpetratur. Quod tñ plerunq; ex loco vel ordine cõcupiscẽtis discernitur: quia. s. sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia, sicut illum adulterij inquinat culpa. In personis tñ non dissimilibus idem luxuriæ distinguitur reatus, in quib. fornicationis culpa quia ab adulterii reatu discernitur, prædicatoris egregij lingua testatur. quę inter cætera asserit, dicens: Neque fornicarii, neque idolis seruientes, neque adulteri regnum Dei possidebunt. Quod enim disiunctæ reatui sententiæ subdit, quã ualde à se dessideat ostendit. Per hoc ergo quod dicitur: Si deceptum est cor meũ super muliere, neque cogitasse vir sãctus de fornicatiõis macula demostratur. Per hoc autem quod subiicit. Et si ad ostium inimici mei insidiatus sum, patenter innotescit quod à reatu adulterii liber fuit. Sed ad hæc fortasse aliquis dicat: Quid de se mirum sanctus vir asserit, si non solũ ad adulterii crimine, verumetiam à fornicationis inquinatione se liberũ seruauit? Hæc autem paruipendimus, si virtutum ejus tempora minimè pensamus. Necdum enim ad restrictionem carnis, reuelatæ gratiæ districtior censura processerat, quæ non solam corporis, sed & cordis lasciuiã reprehẽdit. Necdum multorum continentium castitatis bona imitanda prodierant, & tamen beatus Iob exempla munditiæ quæ non acceperat, tradebat. A multis autem nunc etiam post prohibitionem Dei, carnis immunditia perpetratur. Hinc ergo colligendũ est, cum quanta culpa nunc etiam post præceptum in grauibns delinquitur, cum tanta laude antè à grauibus abstinebatur. Qui si hoc unquam fecerit eandem culpam uerti sibi expetit in pœnam, dicens: Scortum sit alterius

Matth. 5

1. Cor. 6.

uxor mea, & super illam incuruentur alij. Et quia plerunq; hoc qđ faciendo non perpendimus q̃ graue sit, patiendo pensamus, eiusdem vim facinoris qđ se pati si reus sit, debere denũciat, exprimẽdo manifestat dicens: *Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima, ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.* Hoc inter peccatũ distat & crimen, q̄p oẽ crimen peccatum est, non tamẽ omne peccatum crimen est. Et in hac vita multi sine crimine, nullus verò esse sine peccatis ualet. Vnde & prædicator sanctus cum virum dignum gratia sacerdotali scriberet, nequaquam dixit, Si quis sine peccato: sed, Si quis sine crimine est. Quis verò esse sine peccato valeat cum Ioannes

1.Ioan. 1. dicat: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & ueritas in nobis non est? In qua videlicet peccatorum & criminum distinctione pẽsandum est, quia nonnulla peccata animam polluunt quam crimina extingũt. Vnde beatus Iob crimen luxuriæ diffiniens ait: Ignis est vsque ad perditionem deuorans: quia nimirum reatus huius facinoris non solum vsque ad inquinationẽ maculat, sed vsque ad perditionẽ vorat. Et quia quamlibet alia fuerint bona opera, si luxuriæ scelus non abluitur, immensitate huius criminis obruuntur, secutus adiunxit: *Et omnia eradicans genimina.* Genimina quippe sunt animæ operationes bonæ: Cui tamen si peruerso ordine caro dominatur, igne luxuriæ omnia bene prolata concremantur. Nulla quippe ante omnipotentis Dei oculos iustitiæ pietatisque sunt opera, quæ corruptionis contagio monstrãtur immunda. Quid enim prodest si piè q́squam necessitati compatitur proximi, quando impiè in semetipso destruit habitationem dei? Si ergo per cordis munditiam, libidinis flamma non extinguitur, incassum quælibet virtutes oriuntur, sicut per Moysen dicitur: Ignis exarsit ac ira mea, & ardebit vsque ad inferos deorsum, comedet terram & nascentia eius. Ignis quippe terram atque eius nascentia comedit, cum libido carnem atque per hanc omnia bene acta cõsumit. Nam quicquid procedit ex fruge rectitudinis, hoc nimirum concremat flamma corruptionis. Dicat ergo: Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina: quia si corruptionis malo non resistitur, & illa proculdubio pereunt, quæ bona videbantur. Sed solẽt nonnullos ad humilitatem uitia sternere, atque ad tumorem mentis, virtutes eleuare. Quærendum ergo nobis est, si beatus Iob in tanta castitatis munditia etiam humilis fuit? Sed sanctus vir cum alta uirtutum teneat, quam de se humilia sentiat, repentè aperit, cum subiungit: *Si contempsi iudicium subire cum seruo meo & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me.* Qui.n. iudicari cum seruis ancillisq; non renuit, liquidò indicat q̄p cõtra nullum vnquam proximum apud se tumidus fuit. Inter hæc autem libet intueri, vitam suam in omnibus quanta uir sãctus discretione custodiuit. Non.n. lõgè superius dixit: Videbant me iuuenes, & abscondebantur, & senes assurgentes stabant, principes cessabant loqui, & digitũ superponebant ori suo, vocem suam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi suo adhærebat. Nunc verò ait:

Quòd sublimibus viris multum prosit ad custodiam humilitatis considerata æqualitas humanæ conditionis. Et quod homo à principio non hominibus sed animalibus prælatus est. Cap. X.

SI contempsi iudicium subire cum seruo meo & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me. Quis dignè considerare valeat huius viri tam sublimia virtutum moderamina? In quo tanta est authoritas regiminis, ut ad silentium restringantur duces: tanta humilitas cordis, ut ex æquo ad iudicium venire permittantur ancillæ. Ecce apparet miro modo in potestate principibus potentior, in certamine seruus æqualis: in cœtu principum memor regiminis, in certamine famulorum memor conditionis. Se quippe sub vero domino famulum conspicit, ideoq; cordis altitudine se super famulos non extollit. Vnde & protinus subdit: Quid

enim

enim faciem cum surrexerit ad iudicandum Deus, & cum quæsierit, quid respondebo illi? Qui venturum iudicem cogitat, indesinenter quotidie rationum suarum in melius causas parat: quia dũ ęternũ dñm timore cordis intuetur, iura temporalis dñij super subiectos moderari compellitur. Perpendit.n. nil esse ꝙ temporaliter præest cæteris, quando illi ad reddẽdam rationẽ subest, qui sine fine dominatur. Sæpe nanq; trãsitoria potestas animum per abruptas elationis rapit. Et quia eo quisque extollitur, quo se esse sup alios videt, illũ oportet qui super se est semp aspiciat, ut eius metu qui supra oĩa est, crescentẽ intrinsecus animi tumorẽ premat. Intueatur.n. qui sub ipso sint, sed consideret sub quo ipse sit, vt ex consideratione veri dñi, decrescat tumor falsæ dominationis. Vnde beatus Iob quia eiꝰ iudiciũ, qui super oĩa est, metuit: hic ad temporale iudiciũ famulis equalis venit dicens: Si contempsi iudicium subire cũ seruo meo & ancilla mea, cum disceptarẽt aduersum me. Quid enim faciã cum surrexerit ad iudicandum Deus, & cum quæsierit, quid respondebo illi? Qui vt semper cor in humilitate deprimat, nequaquam in eisdem famulis conspicit: quod sibi status est dispar, sed quod natura communis. Vnde etiam subdit: *Nunquid non in vtero fecit me qui & illum operatus est, & formauit in vulua vnus?* Potentibus uiris magna est uirtus humilitatis, consideratam æqualitas conditionis. Oẽ nanq; homines natura æquales sumus, sed accessit dispensatorio ordine, ut qui busdã prælati uideamur. Si igitur hoc à mente deprimimus, quod temporaliter accessit, inuenimus citius quod naturaliter sumus. Plerunque.n. se animo accepta potestas obijcit eumq; tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimæ considerationis deprimendus est tumor elationis. Si.n. apud semetipsam mens descẽdit de uertice culminis, citius planitiem inuenit naturalis æqualitatis. Nam, ut præfati sumus, oẽs homines natura æquales genuit, sed uariante meritorum ordine, alios aliis dispensatio occulta postponit. Ipsa aũt diuersitas quæ

A accessit ex uitio, rectè est diuinis iudicijs ordinata, ut quia omnis homo iter uitæ æquè non graditur, alter ab altero regatur. Sancti aũt uiri cum præsunt, non in se potestatẽ ordinis, sed æqualitatem cõditionis attendũt: nec præesse gaudẽt hominibus, sed prodesse. Sciunt.n. quod antiqui patres nostri, non tam reges hominum, q̃ pastores pecorum fuisse memorantur. Et cũ Noe Dominus filiisq; eius diceret: Crescite & multiplicamini & implere terrã, subdit: Et terror uester ac tremor sit sup cuncta animalia terrę. Nõ.n. Gen. 9.

B ait, Sit super homines qui futuri sunt: sed, Sit super cuncta animalia terrę. Homo quippe animalibus, irrationalibus, nõ aũt cæteris hominibus natura prelatus est: & idcirco ei dicitur, ut ab animabus & non ab homine timeatur: quia cõtra naturam superbire est, ab ęquali uelle timeri, quamuis plerunque a subditis ẽt sancti uiri timeri appetunt, sed quãto ab eisdẽ subditis Deũ minimè timeri deprehendunt: ut humana saltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia nõ formidant. Nequaquam ergo præpositi ex hoc quęsito timore superbiunt: in

C quo non suam gloriam, sed subditorum iustitiam quęrunt. In eo enim quòd metum sibi à peruersè viuentibus exigunt, quasi non hominibus sed brutis animalibus dominantur: quasi uidelicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea etiam debeant formidini iacere substrati. Cum uerò deest uitium quod corrigatur, non de excellentia potestatis, sed de ęqualitate cõditionis gaudent: & non solum ab eis metui, sed ẽt plus quàm necesse est honorari refugiunt. Neque enim leues se peti damnum humilitatis credunt, si ab

D eis pro merito fortasse ordinis pluris ęstimentur. Hinc est enim quod primus pastor Ecclesiæ cum adorante se Cornelio super se sibi honorem uideret oblatũ, ad æqualitatem conditionis suæ citius recurrit, dicens: Surge, & ipse ego homo sum. Quis enim nesciat quòd conditori suo homo debeat, & non homini prosterni? Quia ergo humiliari sibi plus quã debuit ꝓximũ uidit, ne ultra humanitatis metas mens intumescerat, esse se Act. 10.

hominem recognouit, quatenus illati sibi honoris elationem frangeret, ex cõsiderata æqualitate conditionis. Hinc à Ioanne angelus adoratus creaturam se esse cognouit, dicens: Vide ne feceris, conseruus tuus sum & fratrum tuorũ. Hinc propheta cum ad videnda sublimia rapitur, filius hominis uocatur: vt ductus ad cęlestia, hominem se esse meminerit. Ac si eũ diuina uox verbis apertioribus admoneat, dicens: Memento quid sis, ne de his ad quæ raperis extollaris, sed altitudinem reuelationis tẽpera memoria conditionis. Ex eo ergo colligendum est, quã ta cõis naturæ memoria in corde deprimi debeat terrenę potestatis tumor, si ex humanitatis vocabulo agitur, ne cogitationis elatio ex secretis cęlestibus generetur. Cuius videlicet humanitatis bene beatus Iob semper recordationem tenuit, qui ait: *Nunquid non in utero fecit me qui & illum operatus est, & formauit in vulua vnus?* ac si aperte dicat: Cur non æquè debeamus in cuiuslibet negocij iudicio discuti, qui per conditoris potentiam sumus ęqualiter facti? Sed quia castitatis eius atq; humilitatis acta cognouimus, nũc liberalitatis opera cognoscamus. Sequitur:

Apo. 19. & 22.

Quòd hi qui claritatem Dei habent, secundum facultatis suæ mensuram pauperibus spiritu, qui non ex desiderio sed ex necessitate postulant, nihil negare debent. Cap. XI.

12 SI negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Per hæc dicta vir sanctus ostenditur, non solum ad inopiam pauperibus, sed etiam ad habendi desiderium deseruisse. Sed quid si ipsa vel pauperes, quæ fortasse accipere nõ expediret? An quia in Scriptura sacra dici pauperes humiles solent, ea sola æstimandi sunt accipere pauperes, quæ humiles petunt? Et proculdubio oportet vt incunctanter detur quidquid cum vera humilitate requiritur, id est, quod nõ ex desiderio, sed ex necessitate postulatur. Nã valde superbire est, extra metas inopiæ aliquid desiderare. Vnde & superbè petentibus dicitur: Petitis & non accipitis, eo quòd malè petatis. Quia ergo illi sunt veraciter pauperes, q inflati per superbiæ spiritũ non sunt, quos apertè ueritas exprimit, cum dicit: Beati pauperes spiritu: rectè nunc per sanctum virum dicitur: *Si negaui quod volebant pauperibus:* quoniam qui ea uolunt quæ profectò liquet q eis non expediunt, eo ipso q superbiæ abundant spiritu, iam pauperes non sunt. Sed beatus Iob dum pauperes humiles appellat, quicquid ab eo accipere pauper uoluit, non negauit: quia veraciter quisq; humilis quod non potuit obtinere nec uoluit. Sed cũ largitatem mentis suæ indicat, quia ad uotũ se pauperibus concurrisse manifestat, necesse est vt quæramus ne lumen misericordiæ dationis tarditate fuscauerit. Vnde & subiungit: *Et oculos viduæ expectare feci.* Petentem se viduã expectare noluit, vt nõ solum ex munere, sed ex celeritate quoque muneris bonorũ operum merita augeret. Vnde alias scriptũ est. Ne dicas amico tuo, vade & reuerte, & cras dabo tibi, cũ statim possis dare. Sed nonnulli solent exterius multa largiri, cõis autem vitæ gratiã repellentes, habere pauperes socios in domestica cõuersatione refugiũt. Vñ beatus Iob vt non solũ se insinuet exterius multa præbuisse, sed apud se quosq; inopes ẽt in domestica conuersatione recepisse, protinus adiungit:

Iac. 4. Matt. 5. Prou. 3.

Quòd serui Dei cum pupillis & viduis subsidia temporalia & mensam debeant habere communem. Cap. XII.

SI comedi bucellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea. Scilicet pietati se præiudicium facere æstimans, si solus comederet, quod Dominus omnium communiter creasset. Quæ profectò communio conuersationis, esse cum talibus intra domesticos parietes debet, ex quibus æternæ proficiant merita retributionis. Vnde sanctus vir non quemlibet, sed ad manducandum socium pupillum se habuisse perhibet; sed tanta hęc pietatis viscera, vtrum à semetipso habuerit, an conditoris sui gratia sit consecutus innotescit. Sequitur: 13

Quòd sancti non sibi, sed conditori suo tribuãt, si quid boni habeant. Cap. XIII.

QVia ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Miseratio etenim

etsi eius fuerit arbitrij vt cum ipso profi- A
ceret, liquet tñ quia eius arbitrij nõ fuit,
vt cũ ipso de vtero exiret. Constat ergo
quia suæ virtuti nil tribuit, q̃ ꝓfecto testa
tur, quia hoc ex conditoris munere acce-
pit. Bonũ igitur qđ à conditore habuisse
se intimat, liquet ꝓculdubio quia ad lau-
dem cõditoris narrat, indicãs ab ipso se
accepisse vt pius esset à quo accepit vt es-
set: quia sicut suo opere in vtero cõditus
nõ fuit, ita nec sua virtute ab vtero pius
fuit. Sed pensandum nobis est, qđ asserit,
Creuit mecũ. Nonnulli.n. quo ad ætaté
crescũt, ab innocentia decrescũt. Electis
vero cũ foris ætas corporis, intus si dici B
liceat, crescit ætas virtutis. Sequitur:

Quod opera misericordiæ cũ benignitate & hi laritate debeãt fieri: quia qui fastu elationis aliquid dat, amplius ex contemptu culpam quã ex munere meretur mercedẽ. Ca. XIIII.

S*I despexi prætereuntẽ, eo quod nõ habuerit indumentũ, & absq; operimento pauperẽ, si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearũ calefactus est.* Quod pau
perẽ nõ despexit, virtuté humilitatis ex- C
hibuit: qđ aũt operuit, pietatis. Duę q̃p-
pe istæ virtutes ita sibimet esse connexæ
debẽt, vt vicario semp opere fulciantur,
quatenus nec humilitas cũ veneratur ꝓ
ximũ, largitatis gratiã deserat, nec pietas
cũ largitur, intumescat, Erga indigentiã
itaq; proximi humilitaté pietas fulciat,
humilitas pietaté: vt cũ indigenté reb. ne
cessarijs naturæ tuæ cõsorté videris, nec
p impietaté desinas tegere, nec p super-
biã negligas venerari qué tegis. Nã sunt
nonnulli q̃ mox vt ab egenis fratrib. fue-
rint necessaria postulati, post dona largi D
turi in eos prius cõtumeliosa verba iacu
lãtur. Qui etsi rebus ministeriũ pietatis ꝓ
ficiũt, verbis tñ gratiã humilitatis ꝑdunt
ita vt plerũq; videatur: quia illatæ iã in-
iuriæ satisfactioné soluunt, cum post cõ
tumelias dona largiuntur. Nec magni est
operis quod postulata tribuũt, quia ipso
donationis suæ munere, uix eandem ex
cessum sermonis tegunt. Quibus bene
per ecclesiasticum librum dicitur: Omni
dato non des tristitiam verbi mali. Et rur
sum: Adde verbũ super datũ bonum, & Eccl. 18.
vtraque cũ homine iustificato: videlicet
ut datum exhiberi debeat per pietaté, &
bonũ verbum tribui per humilitaté. At
contra alij egenos fratres nõ student re-
bus fulcire cum possint, sed blandis tñ
sermonibus fouere. Quos vehemẽter Ia-
cobi prædicatio sancta reprehẽdit, dicés:
Si autem frater aut soror nudi sunt, & in Iacob. 2.
digent victu quotidiano, dicat autem ali
quis ex vobis illis: Ite in pace, calefiami-
ni & saturamini: nõ dederitis autem eis
quæ necessaria sunt corpori, quid vobis
proderit? Quos Ioãnes quoq; apostolus
admonet, dicens: Filioli mei, non diliga-
mus verbo nec lingua, sed opere & verita 1. Ioan. 3
te. Dilectio nanq; nostra semper exhibé
da est: & veneratione sermonis, & mini- 14
sterio largitatis. Multũ verò ad edoman-
dam dantis superbiã valet, si cum terrena
tribuit, verba sollicitè magistri cœlestis
pẽset, qui ait: Facite vobis amicos de mã
mona iniquitatis, ut cũ defeceritis, reci Luc. 16.
piant vos in ęterna tabernacula. Si enim
eorũ amicitijs æterna tabernacula acqui
rimus, dantes proculdubio pensare debe
mus. quia patronis potius munera offeri
mus, quã egenis dona largimur. Hinc
per Paulum dicitur: Vestra abundania
illorũ inopiã suppleat, ut & illorũ abun- 2. Cor. 8.
dantia vestræ inopiæ sit supplementum.
Vt uidelicet sollicitè perpendamus, quia
eos quos nunc inopes cernimus, abun-
dantes quandoq; uidebimus: & qui abũ
dantes aspicimur, si largiri negligimus,
quandoq; inopes erimus: Qui itaq; nũc
temporale subsidium pauperi tribuit, ab
eo postmodũ perpetua recepturus, ut ita
dicam, quasi ad frugẽ terrã excollit, quæ
quod acceperit, uberius reddit. Restat er
go ut nunquã elatio surgat ex munere,
quando uidelicet diues ex eo qđ pauperi
tribuit, agit ut in perpetuũ pauper nõ sit.
Beatus igitur Iob ut diligenter ostende-
ret, humilitas atq; misericordia quãta in
eo fuerit cõsideratione sociata, ait: Si de
spexi prætereuntẽ, eo quod nõ habuerit
indumẽtũ, & absq; operimẽto pauperẽ,
si nõ bñdixerũt mihi latera eius, & de uel
leribus ouiũ mearũ calefactus est. ac si ap
tè diceret: In amore ꝓximi vno eodéq;

ordine

Eccl. 18. ordine, & superbię vitium & impietatis A premens, prætereuntem quempiã & humiliter aspiciens non despexit: & misericorditer calefeci. Quisquis enim sup eũ cui aliq̃d tribuit, tastu se elationis extollit, maiorem culpã intrinsecus superbiẽdo peragit, quàm extrinsecus largiendo mercedem: fitq; ipse bonis interioribus

Iacob. 2. nudus, cum nudum despicit vestiens, eo que agit vt se ipso deterior fiat, quo se indigẽti proximo meliorẽ putat. Minus quippe inops est qui uestem non habet, quam qui humilitatem. Vnde necesse est vt cum naturæ nostrę consortes exterio

1. Ioan. 3. ra non hapere conspicimus, quam multa nobis desint bona interiora pense-

14 mus, quatenus sese super in opes cogitatio nostra non eleuet, cum solerter uidet, quia nos tãto verius, quanto & intẽrius inpigentes sumus. Et quia sunt nonnulli qui pietatis suæ uiscera tendere vs-

Luc. 16. que ad incognitos nesciũt sed solis quos per assiduitatem notitiæ didicerint miserentur, apud quos nimirum plus familiaritas qua natura valet, dum quibusdam necessaria non quia homines, sed quia noti sunt largiuntur, bene nunc per beatum Iob dicitur: Si despexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumen-

Ier. 8. tum. Ignoto enim proximo misertum se indicat, quem prætereũtem uocat, quia videlicet apud piam mentem plus natura valet, quam notitia. Nã & vnusquisque qui indiget, eo ipso quo homo est, ei iam incognitus non est. Sequitur.

Quòd sancti in proprÿs causis ius habentes cũ inferiorib. personis, grauari se etiam iniuste aliquando patiuntur. Cap. XV.

SI *leuaui super pupillum manum meam,* D *etiam cum viderem me in porta superiore.* Mos apud ueteres fuit, ut ad portam seniores sederent, qui certãtiũ iurgia iudiciaria examinatione discernerẽt, quatenus urbem in qua concorditer oporteret uiuere, discordes minimè intrarent. Vnde & per prophetam Dominus dicit:

Amos 5. Constituite in porta iudicium. Hoc itaque loco quid portæ nomine exprimitur, nisi id quod agebatur in porta? Sicut enim pugnare castra dicimus, pro eo q̃ pugnatur ex castris: ita iudiciũ quod in porta agi cõsueuerat, porta nominatur. In porta ergo se superiorẽ uidet, qui se melioris partis esse in iudicio æquitatis merito conspicit. Beatus igitur Iob quia nec tũc cõtra pupillũ manũ exercuit cũ se etiã per iustitiæ meritum potentiorẽ uidit, nobis timoris regulam insinuans, dicit: Si leuaui super pupillum manum meam, cum uiderem me in porta superiorem. ac si patenter dicat: Neque tunc utilitatis meæ negocia uirtute cõtra pupillum exequi uolui, quando me in iudi B cio etiam ex iustitia potiorẽ uidi. Sancti 15 etenim uiri quando cum personis minoribus contentionum negocia subeunt, dum grauare uel minimis timent, ipsi cõtra iustitiã grauari nequaquã refugiunt. Sciũt quippe q̃a omnis humana iustitia iniustitia esse deprehenditur, si diuinitus districtè iudicetur. Vnde hoc quod sibi competit, cauẽt vehementer exigere, ne eorum actus supernam rectitudinem cõtingant subtiliter examinare. Sed ut inueniri iusti in diuino examine ualeant, plerũq; apud humana iudicia grauari se iniuste patiuntur. Beatus autem Iob ui- C tæ suæ celsitudinem narrans, & multa sunt & mira quę dixit. Sed quia plerunque humana mens renuit bona credere, quæ nescit operari, maledicti sibi sententiam protinus subijcit, si qua horum quę dixerat, opere non impleuit: dicens:

Quòd bonum concordiæ per patientiam conseruetur, sine qua socialis vita non perseuerat: & quod quando per discordiam homines dissident, quasi membra à corpore cadant. Cap. XVI.

HVmerus *meus à iunctura sua cadat, & brachium meum cum ossibus suis conteratur.* Quia operatio corporea per humerum ac brachium agitur: bona quæ ore protulit, si opere non impleuit, cadere sibi humerum, & conteri brachium exoptat. ac si apertè dicat: Si ea quæ dixi, operari renui, ipsum quod mihi ad operandũ datum est corporis membrum, perdã: ut uidelicet cadat à corpore

re

re quòd exercere nolui ad vtilitaté. Si ve A rò hæc maledicti sententia ad spiritalem est intelligentiam referenda liquet pro fectò quod brachium corpori per humerũ iũgitur: & sicut per brachium bona operatio, ita per humerum socialis vitæ coniunctio designatur. Vnde propheta quoque intuens sanctos vniuersalis Ecclesię populos Deo cócorditer seruituros, ait:

Soph. 5. Et seruient ei in humero vno. In eo ergo quod dicit: Si leuaui super pupillũ manũ meam, cum uiderem me in porta superiorem: miram virtutem patientiæ serualle se asserit, qui grauari se à personis minimis, nec contra hoc quod sibi iustè competere poterat, declinauit. Quod tamen si minimè fecerit, adiungit: *Humerus meus à iunctura sua cadat.* Quia nimirum qui patientiã seruare contẽnit, socialem uitam citius per impatientiã deserit. A iunctura etenim humerus, cadit cũ aduersitatis aliquid ferre animus non valens, fraternam concordiam relinquit: & quasi membrum separatur à corpore: cum is qui operari bona poterat, à bonorum omnium abscinditur vniuersitate. Neque. n. vnquam seruari concordia nisi per solam patientiã ualet. Crebrò nanque in humana actione nascitur, vnde mentes hominum vicissim à sua vnitate ac dilectione separentur: & nisi ad aduersa toleranda se animus præparet, procul dubio humerus corpori nóinhęret. Hinc

Gal. 6. etenim Paulus ait: Inuicé onera vestra portare, & sic adimplebitis legé Christi.

Luc. 21. Hinc per semetipsam veritas dicit: In patiẽtia vestra possidebitis animas vestras.

16 Rectè aũt humero cadente subiungitur: Et brachium meũ cum ossibus suis cóteratur: quia nimirũ cuncta nostra operatio cũ quibuslibet videatur esse fulta virtutibus, soluitur, nisi per charitatis vinculũ patientia cóseruetur. Sua. n. bona pdit operari, qui aliena mala renuit perpeti. Feruore quippe iracũdi spiritus lęsus quisq; a dilectione resilit, & cũ se exteriꝰ grauari nó tolerat, intus se per amissum lumé charitatis obscurat: nec uidet iam quo tẽdat pedé boni operis, qui oculũ pdidit dilectionis. Sed sancti viri humerus à iũctura sua nó cadit: quia videlicet eius dilectio à socialis vitæ concordia per impatientiã non recedit. Eiusq; brachiũ minimè frangitur: quia oĩs eius operatio in coniunctione humeri, id est, in charitatis connexione custoditur. Sed quia consideratione bona hæc tãta egerit, atq; a malis oĩbus sese abstinuerit, adiũgit dicens;

Quantum sancti, & vnde præsentium tribulationum fluctus tantum metuant.
Cap. XVII.

B SEmper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.* Ac pauore tantę similitudini pensemus, si possumus. quanta in sancto viro fuerit uis timoris. Fluctꝰ etenim cum tumentes desuper imminent, cumque eam quam deferunt mortem minantur, nulla tunc nauigantibus rerum cura temporalium, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur: ea ipsa quoque ex naui proijciunt pro quibus longa nauigia sumpserunt, cunctæ res in despectum mentis ueniunt, amore viuendi. Quasi

C ergo tumẽtes super se fluctus Deum metuit: qui dum veram vitam desiderat, omnia despicit quæ hic possidentes portat. Nam velut tempestate deprehensi pódus nauis abijcimus, quãdo ab oppressa mẽte desideria terrena remouemus. Fitq; vt subleuata nauis enatet, quæ mergebatur onerata: quia nimirum curæ quæ in hac vita deprimunt, mentem in profundum trahunt. Quæ videlicet mens tanto altius inter tẽtationum fluctus attollitur, quanto sollicitius ab huius seculi cogitatione uacuatur. Est verò & aliud, quod de maris concussione debeat solerter in-

D tueri: Tempestas quippe cũ oritur, prius lenes vndæ, & postmodũ volumina maiora concitantur, ad extremũ fluctus se in alta erigunt, & nauigantes quosque ipsa sua altitudine subuertunt. Sic nimirũ extrema illa ꝓperat, quæ uniuersum mundum subruat tempestas animarum. Nunc enim bellis & cladibus quasi quibusdam undis sua nobis exordia ostẽdit, & quanto ad finé quotidie propinquiores efficimur, tãto grauiora irruere tribulationum uolumina videmus. Ad extremum

mnum verò commotis omnibus elementis, superueniens iudex fidem omniũ apportat: quia videlicet tunc tempestas fluctus in cœlũ leuat. Vnde & dicitur: Adhuc modicũ, & ergo mouebo nõ solum terrã, sed etiam cœlum. *Aggei 2.* Quam scilicet tempestatem quia sancti viri vigilanter aspiciunt, quasi tumentes super se quotidie fluctus expauescunt, atq; ex his tribulationibus quæ mundum feriunt, præuidet quæ sequantur. Bene autem subditur: Et pondus eius ferre non potui. quoniam qui extremi iudicij aduentum intenta mente considerat, profectò videt quia tantus pauor imminet, quantum non solum tunc uidere, sed se etiam nũc præuidere pertimescat. Consideratione nanque tanti terroris metu animus palpitat, & intentionis suę oculos declinans, intueri quod p̃uidet recusat. Bene ergo dicitur: Et põdus eius ferre non potui. quia cùm supernæ maiestatis vim ad iudicium venietis, terroremq́ue tanti examinis considerando animus conatur exquirere, mox ad semetipsum refugiẽs, sese expauescit, inuenire. Sed inter hæc pensandum est, quia beatus Iob ista de se loquatur laudatus & flagellatus. Si igitur saltem ad meritorũ perfectum ita precussus est qui sic timuit, quomodo feriendus est qui contemnit? Quomodo depressura sunt Dei iudicia eos, qui se eleuant, si & illos ad tempus deprimunt, qui hęc semper humilitate formidant? Quomodo pondus Dei poterit ferre qui despicit, si hoc & ille in verbere pertulit, q̃ per timorem præuidit? Vnde summopere formidandum nobis est, illud tantæ districtionis examen. Constas autem quia in hac vita cum percutit, si percussionẽ correctio sequitur, disciplina patris est, non ira iudicis: amor corrigentis est, non districtio punientis. Ex ipso ergo præsenti verbere, iudicia æterna pensanda sunt. Hinc etenim perpẽdere summopere debemus, qũo feratur illaque reprobat si ferri modò uix ualet eius ira q̃ purgat.

A

BEATI GREGORII EXPOSITION. MORAL.

LIBER XXII.

Continuans caput trigesimumprimum textus beati Iob. *Cap. I.*

QVod antè sępe iam dictũ est, hoc me crebrò repetere onerosum non est, q̃a & p̃dicator egregius dicit: Eadem vobis scribere mihi quidẽ non pigrum, *Phil. 3.* B vobis autẽ necessariũ. Beatus Iob idcirco gestas virtutes narrat, q̃a inter increpationis verba & p̃cussionis verbera deprehensus, à spei fiducia mentẽ suã labefactari cõsiderat. Multa quippe & egisse se mala ab increpantib. amicis audierat, & ne verbis pariter & flagellis pressa in desperationẽ mens corruat, hanc p̃ suarũ uirtutũ memoriã ad spem reformat, vt nequaq̃ se debeat in calamitate deijcere, q̃ trãquillitatis suæ tp̃e se meminerat tã sublimia egisse. Quia igitur intentionis C eius causam dixim⁹, restat vt auditas virtutes illius subtiliter p̃pendamus. Hoc aũt primum sciendum est, quia quisquis virtute aliqua pollere creditur, tũc veraciter pollet, cũ vitiis ex aliqua parte non subiacet. Nã si ex alio vitiis subditur, nec hoc est solidũ vbi stare putabatur. Vnaquæq;.n. virtus tãto minor est, quãto desunt cætere. Nã sæpe quosdã pudicos q̃dẽ vidisse nos cõtigit, sed non humiles: quosdã verò quasi humiles, sed nõ misericordes: quosdã quasi misericordes, sed D nequaq̃ iustos: quosdã verò quasi iustos: sed in se potius q̃ in Dño confidẽtes. Et certũ est q̃a nec castitas in eius corde vera est, cui humilitas deest, quippe q̃a sup̃bia se intrinsecus corrumpẽte fornicatur, si semetipsũ diligẽs, a diuino recedit amore. Nec humilitas vera est, cui misericordia iũcta nõ est: nec dẽt humilitas dici, q̃ ad cõpassionẽ fraternæ miseriæ nescit inclinari. Nec misericordia uera est, q̃ a rectitudiae iustitiæ existit aliena: q̃a q̃ põt p̃ iniustitiam pollui, nescit procul dubio sibimetipsi misereri. Nec iustitia

vera est quæ fiduciam suam non in cōditore omnium, sed in se fortasse, aut in rebus conditis ponit: quia dum à creatore spem subtrahit, ipse sibi principalis iustitiæ ordinem peruertit. Vna itaq; virtus sine alijs aut oīno nulla est, aut imperfecta. Vt.n. sicut quibusdam uisum est, de primis quatuor virtutibus loquar, prudētia, tēperantia, fortitudo atq; iustitia: tāto perfectæ sunt singulæ, quāto vicissim sibimet coniūctæ. Disiunctæ aūt perfectę esse nequaquam possunt: quia nec prudentia uera est, quę iusta, tēperans, & fortis non est: nec perfecta temperātia, quæ fortis, iusta, & prudens nō est: nec fortitudo integra, prudens, temperans, & iusta non est: nec vera iustitia, quæ prudens, fortis, & temperans nō est. Beatus itaq; Iob qđ non vnam sine alia, sed coniunctas in se uirtutes habuerit, enumerādo singulas innotescit. nam bona pudicitiæ insinuans dicit: *Si deceptum est cor meum super muliere.* Atq; ut eidē pudicitię demōstraret humilitatis gratiā nullatenus defuisse, post cætera subiungit: *Si contempsi iudiciū subire cū seruo meo.* Qui ut humilitati suæ ostēderet misericordiā fuisse cōiunctā, paulo post dicit: *Si negaui quod volebant pauperibus.* Atq; ut misericordiā suā ostenderet de iustitiæ radice descēdere, paulo superius præmisit dicens: *Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus.* Atq; ut mōstraret quā fuerit ad cūcta pauidus, & ad oīa circumspectus, inferius asserit dicens: *Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Dominum.* Qui scilicet in prosperis positus, atq; abundātia rerū fultus, si spē aut in suis actibus, aut in circumfluentibus rebus poneret, profectò iustus nō esset. Sed quando iste vir sanctus in se spem posuit qui apertè dicit: Ecce non est auxilium mihi in me?

Quòd non in defluentibus diuitijs, sed in Deo qui stat in æternum, confidendum sit. Caput. II.

1 QVid ergo nūc superest, nisi vt ipsas quoq; diuitias qua mente possideret innotescat? Ait enim: *Si putaui aurum robur meum, & obryzo dixi, fiducia*

A *mea.* Obryzum dicimus obrude aurum. Sanctus ergo uir nec aurū robur, nec sibi esse obryzum, id est, rudis auri molē fiduciā credidit: quia spē atq; delectationem suā in solius grati conditoris figēs, neq; de quantitate auri neq; de specie peccauit. De creatore qppe desperasse fuerat, spē in creatura posuisse. In rebus aūt dubijs spē dixerat diues ille q dicebat. Aīa, habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. *Luc. 12.* Sed hunc superna uox increpat, dicens: Stulte, hac nocte aīam tuā repetunt à te,
B q aūt parasti, cuius erunt? Eadē.n. nocte sublatus est, qui in rerum sibi abūdantia multa tēpora fuerat pstolatus: vt scilicet qui in longū sibi subsidia colligendo prospiceret, subsequētē diē vel unū minimè videret. Quasi in aquis.n. defluētibus fundamentū ponere, est in rebus labentibus spei fiduciā velle solidare. Stante.n. in ppetuū Deo, transeunt oīa. Quid ergo à pstante fugere est, nisi trāseuntibus rebus inhærere? Quis nanq; vnquā decurrētiū fluminū tumidis vorticibus raptus, manere ipse fixas potuit, deorsum unda de
C fluēte? Quisquis ergo defluere deuitat super est vt qđ defluit fugiat, ne p hoc qđ amat, in hoc cogatur peruenire quod vitat. Qui enim rebus labentibus inhæret, illo uidelicet trahitur, quò tendit qđ tenet. Prius itaq; curandū est, ne quis tēporalia diligat, ac deinde in eisdē tēporalib. quæ nō ad delectationē sibi, sed ad vsum retinet, fiduciam ponat: qm cōiunctus decurrentibus, mox statū suum animus perdit. Nā vitæ præsentis fluctus trahit quē leuat. & valde demens est qui in unda uoluitur, & plātā figere conatur. Sed
D sunt plerique qui etsi in rebus transeuntibus fiduciam nequaquam ponunt, cū tamen sibimet ad vsus necessarios abūdè assunt, mente tacita lętantur. Qua in re dubium nō est, quia tanto quisq; minus dolet quod desint æterna, quanto magis gaudet quod assint temporalia: & q minus dolet φ desint tēporalia, certius expectat ut assint æterna. Hoc itaq; de terris rebus gaudium beatus Iob non se habuisse testificās subiungit, dicēs: *Si lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia pluri-*

3 *plurima reperit manus mea*. Sancti quippe viri in huius peregrinationis ærumna, qm̃ eam quam appetunt adhuc creatoris sui speciem contemplari minimè sinũtur, oẽm præsentis vitę copiam, inopiã deputant: quia videlicet nil extra Deum sufficit mẽti, q̃ veraciter Deũ quærit, & plerunq; eis ipsa sua abundantia fit vehementer onerosa: qa hoc ipsum grauiter tolerãt, q; festinantes ad patriã in itinere multa portant. Vnde fit vt hęc cum indigentibus proximis deuotè partiantur, quatenus dũ sumit iste quod nõ hẽt, deponat ille qđ amplius habebat, nec cõ uiator vacuus ambulet, nec eum quę retardare in uia poterat, nimiũ onus grauet. Electi ergo de multa abundantia minimè letãtur, quam videlicet pro amore cœlestis patrimonij aut largiendo disper gunt, aut despiciendo deserunt. Sequitur: *Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè, & lætatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimũ*. Incertum non est q; vtraq; hæc luminaria humanis ministeriis deputata cœli malitiæ vocantur. In quorũ cultũ multos nouim⁹, scriptura te
5.Re.17 ste, cecidisse, sicut scriptũ est: Adorauerũt vniuersam malitiã cœli. Et qa Sol & Luna aliter vñr ad vsum, aliter ad venerationẽ: eo more quo à cultoribus suis venerari solent, Solem & Lunã beatus Iob nequaq; vidisse se phibet, nec lætatum fuisse cor suũ, nec osculatum manũ ore suo. In qua videlicet osculatione, quid aliud q̃ gratia venerationis exprimitur? Quod si fecisset vnq̃, hoc iniquitatẽ maximã & Dei negationẽ vocat. Sed postq̃ tanta de se locis superiorib. virtutũ culmina narrauit, quid nunc mirũ memorat, si Solẽ ac Lunã non se adorasset manifestat? Vnde pensandum est, q; postq̃ in auro nõ habuisse fiduciã, nec in multis diuitijs lætatũ se fuisse testatur, adhuc ad sublimiora ducitur, vt tanto nos magis erudiat, quanto de se aliqua subtilius narrat. Ait.n. Si vidi solẽ cum fulgeret, & luna incedentem clarè, & lætatũ est in abscondito cor meũ. Quid hoc in loco videre dr̃, nisi desideranter intueri? Vnde

A Psalmista ait: Iniquitatẽ si cõspexi in cor de meo, nõ exaudiat Deus. Quæ nimirũ iniquitas in ore exprimi nõ posset, si nõ conspiceretur in corde. Sed aliud est videre p iudiciũ, aliud p appetitum. Beatus ergo Iob fulgentẽ Solem & clarè incedẽtẽ Lunã nequaq; vidisse se perhibet, vt se demonstret pñtis lucis speciem nõ appetisse. Ac si post despectum terrenæ suę abundantiæ, patenter insinuet: Quid dicã: quia nequaq; in auro lætatus sum, q in ipsa quoque luce corporea delectatus non sum? Sancti.n. viri postq̃ oĩa pñtis
B vitæ oblectamẽta despiciunt, p̃ illius lucis internæ dulcedine, ab hac exteriori aĩum luce quasi à tenebris auertunt: multumq; secũ intrinsecus contendunt, ne huius lucis q̃ fulget extrinsecus, delectatione rapiantur. Lux quippe uisibilis si incautè diligitur, à luce inuisibili cor cæcatur: qa quãto extra se inhians aĩus fun ditur, tanto amplius in internis obtutib. reuerberatur. Vnde solertes quiq, ne corporeis sensibus nimis ad exteriora dilabantur, continuo studio intra mentem suam occulta custodiæ disciplina se col-
C ligunt: vt tanto magis inueniantur interius integri, quanto minus sunt exterius fusi. Hoc enim vigore disciplinæ intra mentis suæ se arcana constrinxerat, qui exterioris vitæ appetitum fugiens, dicebat: Diem hominis non concupiui, tu scis. Quid ergo apud prophetam dicitur: Diem hominis non concupiui, tu scis. hoc de semetipso beatus Iob verbis alijs asserit, qui fulgẽtem Solem & Lunã incedentẽ clarã non viderit, atque ex his in cordis abditis lætatus non sit: quia nimirum gaudere non poterat de his, quæ per delectationis desideriũ non uidebat.
D Si verò cuncta hæc quæ iuxta historiam tractãdo discurrimus, p allegoriæ quoq; mysteria perscrutemur, quid hoc in loco aurũ accipimus, nisi præclari intellectus ingenium, quid obryzũ, nisi humanã mentẽ? quæ dũ igne amoris excoquitur, semp in se seruat claritatẽ pulchritudinis quotidiana innouatione feruoris. Nescit enim mens per torporem uetera fieri, quæ studet per desiderium semper inchoare. Hinc namque per Paulum dicitur:

Ephes. 4. citur: Renouamini spiritu mentis uestrę. Hinc Psalmista qui ad perfectionis iam culmen peruenerat, quasi inchoans, dicebat: Dixi, nunc cœpi: quia videlicet si lassescere ab inchoatis bonis nolumus, ualde necesse est ut inchoare nos quotidie credamus. nec abhorret a ratiõis ordine, quod auro dicimus ingeniũ designari: quia sicut in ornamento aurũ supponitur, ut gemmarũ desuper ordo disponatur, ita clara sanctorum ingenia diuinis muneribus humiliter substernuntur, & distincta super se gratiarum dona percipiunt. Et nisi quid simile aurum cum sapientia haberet quidam sapiens minime dixisset: Sapientia abscon sa & thesaurus inuisus, quæ utilitas in vtrisq; Sancti autem viri robur suũ non deputant: quia quantolibet ingenio fulgeant, nihil se esse ex suis viribus pensant. Et cum sentire omnia ualenter possunt, prius inteligere semetipsos cupiunt, quatenus lumen ingenij more solis prius illustret locum in quo oritur, & postmodum cętera ad quæ procedendo dilatetur: ne si intendendo cognoscendis aliis semetipsos nesciant, ibi solis radius ubi oritur obtenebrescat. Ingenij itaq; virtuté ad cognoscendam propriam infirmitatem dirigunt, atq; ex infirmitatis suæ melius cognitione conualescunt. Aurum ergo robur nõ creditur, si in accepto ingenio fiducia nõ habetur. Quod bene Salomon admonens ait: Habe fiduciã in Domino in toto corde tuo, & ne innitaris prudẽtiæ tuæ. Dicat ergo: Si putaui aurum robur meũ: & obryzo dixi, fiducia mea. ac si apertè fateatur, dicens: Nec quę veraciter intelexi, meo ingenio tribui: nec mẽti proprię, si qua egisse me bona contigit, hęc principaliter deputaui. Qui adhuc subtilius humilitaté nobis sui cordis insinuãs, adiũgit dicens:

Psal. 76. · Eccl. 20. & 41. · Prou. 3.

Quid sit quod filijs prophetarum ligna cædentibus, ferrum de manubrio lapsum disparuit, quod Heliseo lignum aquis immergente reuersum est. *Cap. III.*

SI lætatus sum super multis diuitijs meis, & quia plurima reperit manus mea. Quid multas diuitias appellatas per significationem credimus, nisi abundantia acumina consiliorum? Quę quęrentis manus inuenit, cum hæc cogitatio tractantis gigni. Has etenim Salomõ sapientiæ diuitias contemplatus ait: Corona sapientium diuitiæ eorum. Qui quia diuitias non mettala terrena, sed prudentiã nominat, ilico per cõtrarietatem subdit: Fatuitas stultorum inprudentia. Si enim coronam sapientium terrenas diuitias diceret, proculdubio fatuitaté stultorum, paupertatem potius quam imprupentiã fateretur. Sed dum fatuitatem stultorum imprudentiam subdit, sapientum diuitias quia prudentiam dixerit, indicauit. Has in se Paulus scientiæ diuitias contẽplatus, & contemplationem suam consideratione humanæ fragelitatis humiliãs, ait: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Multas itaque apud nos diuitias reperimus, cum dona abuntantis intelligentiæ, sacra eloquia inuestigando percipimus, atq; in his plura, nec tamen sibimet diuersa sentimus. Non est autem secura lætitia, in diuinis paginis uel fortia vel multa cognoscere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat, agnoscit. Quãto enim intellectu latius extenditur, tanto ad explenda opera enixius ligatur. Vnde in Euangelio veritas dicit: Cui multũ datum est, multum quęretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus repetẽt ab eo. Deputemns igitur intelligentiam datam quasi pecuniam mutuã: quia quo plus nobis creditur ex benignitate, eo debitores amplius tenemur in opere: & plerunque eadem intelligẽtię accepta pecunia cũ ad usuras auditoribus datur, amittitur, nisi cautè tribuatur. Neq; enim negligenter intuendum est, in Regum volumine, quod prophetarum filij cum in Iordanẽ ligua cæderent, uni eorum securis ex manubrio in profundum lapsa disparuit. Ferrum quippe in manubrio, est donum intelectus in corde. Ligna verò pe hoc cædere, est prauè agentes increpare. quod nõnunquam dum fluxè agitur, dũ lapsus vanæ gloriæ in accepta eadem sapientia non uitatur, ferrum in aqua perditur: quia ex dissoluto opere intelligentia fatuatur. Quam profectò intelligentiam

Prou. 14 · 2. Cor. 4. · Luc. 12. · 4. Reg. 6.

tiam ad hoc nouimus dari, ut ante dantis oculos ex bona debeat actione restitui. Vnde rectè is qui ferrum amiserat, clamabat: Heu heu heu Domine mi, & hoc ipsum mutuo acceperam. Habent enim hoc electi proprium, ut si quando eis in sua scientia furtiua uanæ gloriæ culpa surrepit, ad cor uelociter redeant, & quicquid in se ante districti iudicis oculos damnabile inueniunt, lachrymis insequantur. Qui flentes non solũ cautè inspiciunt mala quæ comiserunt, sed ex accepto munere quæ reddere etiã bona debuerunt: quia nimirum tanto se amplius peccatores sentiunt, quanto ex neglectis bonis quę agere poterant debitores tenentur. Rectè ergo qui ferrum perdidit clamabat: Heu heu heu, & hoc ipsum mutuo acceperam ac si dicat: Illud per dissolutionem negligentiæ perdidi, quod ut ꝑ bona opera redderẽ, ex gratia cõditoris accepi. Sed nunquã Deus mentem deserit, quæ in peccatis se ueraciter agnoscit. vnde & mox Helifeus ueniens lignum deorsum mittit, & ferrum in superficiem attollit: quia videlicet redemptor noster piè non respiciens, cor peccatoris humiliat, & ei quam amiserat intelligentiam reformat, lignũ mergit, & ferrum releuat: quia cor affligit, & scientiã reparat. Vnde bene alia translatione dicitur quod confregit lignum atq; iactauit, & sic ferrum sustulit. Lignum namq; cõfringere, est cor ab elatione conterere. Lignũ ad iam iactare, est elatum, cor in cognitione, ut diximus, propriæ infirmitatis humiliare. Atque illico ferrum ad superficiem redit: quia ad usum exercitationis pristinę intelligentia recurrit. Igitur quoniam donum intellectus quod accipitur, uix cum tot difficultatibus custoditur, curandum quippe est, ne ocio torpeat, curandum ne in exercitatione operis, uitio elationis euanescat. Sancti uir, minimè exultant, cum cognoscunt quæ faciant: sed cùm faciunt quæ cognouerant, & si intelligendo congaudent muneri largitoris, mœrentes tamen considerant debitum operis: ut uidelicet actione persoluant, quod eis prærogatũ est in cognitione. Stultus namque est de-

A bitor, qui gaudens pecunias mutuas accipit, & tempus quo reddere debeat nõ attendit. Moderatur autem lætitia accipiendi, quando solerti prouidentia etiã constitutum tempus reddendi cogitatur. Quia igitur viri iusti in his quę vigilanter intelligunt, secura lætitia non extolluntur, dicatur rectè: Si lætatus sum super multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea. ac si apertè diceretur: Nequaquam me in eo locupletẽ ex iustitia credidi, quo recta quæ agere B debui etiam multa cognoui: nec intelligentia cor extulit, quia illud consideratio debitæ operationis pressit. Sciendũ verò est quòd plerunq; contingit, vt cũ intelligentiæ altitudo percipitur, circa semetipsum animus valde sollicitus ab elationis lapsu teneatur. Sed cùm mira quæ intelligit, etiam operari cœperit, eo ipso nonnunquam quo foras ostenditur, labitur, atq; in suis actionib. se cæteros præire gloriatur. B. igitur Iob sicut intelligẽtiæ aurum non extulit, nec lumen quoque ante humanos oculos mirę opera- C tionis eleuauit. Vnde & aptè subiungit.

Quòd sancti nec de bono opere, nec de fama, nec coram hominibus, nec in conscientia gloriantur. Cap. IIII.

SI *vidi solem cùm fulgeret.* Sol quippe in fulgore, est bonum opus in manifestatione. Scriptum namq; est: Luceat lux vestra corã hominibus, ut uideãt opera vestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. *Matth. 5.* Et rursum: Sint lũbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes. *Luc. 12.* Quod enim hoc in loco fulgente sole, in D Euangelio lucernis ardentib. designatur. Bonum quippe opus cum in medio perfidorum lucet, lucerna ardet in nocte: cùm vero in Ecclesia resplendet, sol fulget in die. Bonum opus si adhuc tale est quod soli mali mirentur, lucerna uidelicet in nocte est: si autẽ ita proficit vt mirari à bonis ac perfectioribus possit, nimirum sol est in die. Bonum opus cum per actiuam uitam in corporibus lucet, quasi lucernæ more lumẽ ex testa resplẽdet. Cum uero per solam virtutem mentis

tis

tis in contemplatione attollitur, quasi more solis de cœlo veniens lux videtur. Quia igitur multa beatus Iob hospitalitatis ac misericordiæ de se bona narrauerat, quæ profectò tanto adhuc minima, quanto & corporaliter nouerat gesta, ad virtutum spiritaliũ culmen mentis oculum reuocans, perfectiouis suæ meminit & lucem exemplorum quam de se aliis tribuit, solem uocauit.

Quòd electi in malis præteritis sæpius oculos mentis figunt, quàm in bonis quæ agunt: & soli bona sua non vident, quæ aliis ad exemplum videnda præbent. Cap. V.

SVnt verò nonnulli, qui cum bona aliqua faciũt, iniquitatũ suarũ protinus obliuiscuntur, & cordis oculum in cõsideratione bonorum operũ quæ exhibẽt figunt: atq; eo se iam sanctos existimant, quo inter bona quæ agũt, malorum suorum, in quibus & fortasse adhuc implicati sunt, memoriam declinant. Qui scilicet si districtionem iudicis vigilanter attenderent, plus de malis suis metuerent, quã de imperfectis bonis exultarent: plus inspicerent quod de his quæ adhuc eis agẽda sunt debitores tenentur, quam quòd operãtes quędã, iam debiti partẽ soluũt, Neq;.n. absolutus est debitor qui multa reddit, sed qui oĩa: nec ad brauiũ victorię peruenit, qui in magna parte spectaculi uelociter currit, si iuxta metas ueniẽs, in hoc quod est reliquũ deficit. Nec ad quęlibet destinata loca pergentib. inchoando prodesset longũ iter carpere, si nõ ẽt totũ ualerent cõsummare. Qui ergo æternam vitã quærimus, quid aliud quã quædam itinera agimus, per quæ ad patriã festinamus? Sed quid prodest ꝙ carpimus multa si ea q̃ ad perueniendũ restãt, negligimus reliqua? More itaq; viatorũ, nequaq̃ debemus aspicere q̃tum iã iter egimus, sed q̃tum superest vt pergamus: vt paulisper sit pteritum, qđ indesinenter & timidè adhuc attenditur futurũ. Amplius igitur debemus inspicere q̃ bona necdũ fecimus q̃ ea quæ iã nos fecisse gaudemus. Sed hẽt hoc humana infirmitas ꝓprium: ut plus ei intueri libeat ꝙ sibi in se placet, quã ꝙ sibi in se displicet. Aeger quippe oculus cordis, dum laborare in consideratione sua metuit, quasi quoddam stratum delectationis in animo vbi molliter iaceat requirit: atque idcirco quæ commoda de peractis bonis sit assecutus intelligit: sed quæ damna de neglectis patitur, nescit. Plerunq; enim hoc vitio tentatur etiam electi. Plerunq; eorum cordi suggeritur, ut bona quæque quę fecerunt, ad animũ reuocent, & securitatis iam lætitia exultent. Sed si verè electi sunt, ab eo in quo sibi placent, mẽtis oculos diuertunt, omnem in se de peractis bonis lætitiã deprimunt: & de his quæ se minus egisse intelligunt, tristitiam requirunt, indignos se æstimant, & penè soli bona sua nõ uident, quæ in se videnda omnibus ad exẽplũ præbent. Hinc est quòd Paulus dum expleta in se bona postponeret, & sola adhuc reliqua quæ essent explenda cogitaret, dixit: Ego me nõ arbitror apprehẽdisse. *Phil. 3.* Hinc est quòd vt posset se de bonis quæ agebat humiliare, studebat ad aĩum præterita mala reducere, dicẽs: Qui prius fui blasphemus, & persecutor & contumeliosus. Qui & si aliquãdo dixit: Bonũ certamen certaui, cursum cõsummaui, *2. Tim. 4.* fidem seruaui: intuendum summopere est, quia eo illud tempore intulit, quo iã ex corpore discessurum se esse cognouit. Ibi quippe præmisit, dicens: Ego.n. iam delibor, & tẽpus meę resolutionis instat. Tunc ergo ad memoriã perfectionem reduxit operis, cum iam præuidit ad largitatis spacium minimè subesse tẽpus operationis. *Ibidem.* Sicut.n. dum viuimus, debemus bona nostra à memoria repellere ne extollant: ita appropinquãte exitu, plerũq; ea ad memoriã iustè reuocamus, vt uideli cet fiduciã pbeant, & desperatum timorẽ pmant. Qui & si Corinthijs bona sua enumerãdo narrauit, illos cõfirmare studuit, nõ se ostẽdere. Nã q̃a eadẽ bona nõ in se attenderet, patefacta tribulatione propriæ tentationis edocuit, qua expresse subiunxit: Propter quod placeo mihi infirmitatibus meis. Vt ergo discipulos instrueret, de se summa referebat: vt uerò se in humilitate custodiret, considerationis oculum non in uirtutibus suis, sed in infirmitatibus fixerat.

xerat. Habent itaq; propriũ sancti viri, vt bona quidem quæ agunt, videant: & tamẽ cum peregerint, ab eorum memoria oculos auertant. Vnde rectè per beatum Iob dicitur: *Si vidi solem cùm fulgeret*, ac si apertè diceret: Opus meum etiam cum alijs exẽplorum lucem tribueret, ad præsumptionis gratiam nõ attendi: quia dũ de eo extolli timui, ab intẽdo eo oculos auerti. Sequitur: *Et lunam incedentem clarè*. Post præmissum solem, aptè quoq; incedẽtem clarè lunã subdidit: quia videlicet post op⁹ bonũ fama laudabilis sequitur, per quam celebre nomen in hac præsentis uitæ nocte possidetur. Si.n. uerum est, quod quidam putant, illustrationem lunam per occultum circulum à radio solis accipere, vt posit lucẽ nocturnis cursibus exhibere: ab huius significationis ordine hæc quoq; suspicio nõ abhorret. Fama quippe à bono opere vires accipit, & fauoris gratiam quasi claritatem luminis aspergit. Est & aliud in luna, quod per similitudinem bonam spargenti famæ conueniat. Lux namq; eius etiam in tenebrarum tempore iter ambulantibus ostendit: quia & dum de aliena vita lux laudis emicat, alios ad exercenda bona opera illustrat. Cumque illius opinio clara cognoscitur, huic quasi pergenti in itinere exempli lumen præbetur. Sed nõ nunquam opus quod ab aliena opinione sumitur, minus mundo desiderio in animo formatur. Nam infirmæ mentes cum bona de alijs audiunt, aliquando se ad operationem rectam non amore virtutis, sed delectatione laudis accedunt. Et profectò liquet: quia sicut naturæ solis est ut quæque attigerit, accendat & siccet: ita lunaris ignis est propriũ, vt quicquid contigerit exurat quidem, sed exurendo humidum reddat. Ad vitam igitur bonam alios pro amore Dei affectus recti operis, alios verò amor laudis inflammat. Sed cum recti operis affectu accendimur, quasi per ignem solis à vitiorum humore siccamur. Eum verò quem ad opus bonum laudis amor prouocat, concupita fama quasi luna attingit, quia videlicet eius animũ & accendit & resoluit. Accẽdit, scilicet ad exercitiũ operis:

A resoluit verò ad concupiscentiã fauoris. Plerunq; tamen ad exercenda bona opera, aliena nos viriliter exempla psuadẽt. Et cum mente humili opinionis alienæ bona suscipimus, nostra vel ad melius bona producimus, uel ad bonum mala permutamus. Cumq; nos de vita proximi famæ splendor irradiat, mens nostra, vt prædiximus, quæ ad obtinendũ virtutis iter se dirigit, quasi in lunæ lumine gressus ponit. Sed sicut ex aliena opinione proficimus, sic plerunque si famæ nostræ laudibus inhiamus, à virtute vacua-

B mur: quia cum delectatur animus in hoc quod de se extrinsecus haberi cõsiderat, illud obliuiscitur ad qđ introrsus anhelabat. Quia igitur sanctum virum intelligẽtia scientiæ non corrũpit, de multis diuitijs gaudere despexit. Quia verò eum magnitudo operis non inflauit, solem fulgẽtem non vidit. Quia aũt illum nec fama laudis extulit, clarè incedentem lunã minimè attendit. Sunt.n. nonnulli qui eo in elationem corruunt, quo per subtilẽ intelligentiam, vel quæ non faciunt bona,

C cognoscunt. Hi nimirum super multis diuitijs lætantur, cũ quælibet sũma intelligendo reperiunt, atq; in elatione ipsis inuentionibus corrumpuntur. Sũt verò nõnulli quos intelligentia quidem non eleuat, sed exhibita operatio exaltat. Qui dũ actiones suas respiciunt, apud mentẽ suam sibi cæteros dedignando postponunt. Hi videlicet etsi in multis diuitijs non gaudent, solem tamen fulgentem vident: quia de sola boni operis magnitudine quasi alios despiciendo tument. Et sunt nõnulli quos nec operatio propria extollit: sed cum laudari ab hominibus

D pro hac eadẽ bona operatione cęperint, ipsis hominum fauoribus deuicti, quasi magnos se quosdam in sua cogitatione conspiciunt, atq; à cordis custodia dissoluuntur. hi profectò etsi fulgentẽ solẽ uidere noluerunt; lunã tñ clarè incedentẽ respiciunt: qa inter huius vitæ tenebras dũ in opinionis suæ claritate aĩum defigunt, humilitatis gratiã quasi ex nocturno lumine amittũt: & intuentes lunã, se nõ uidẽt q semetipsos nescire incipiunt dũ mẽtis oculos in trãsitoriũ fauorem figunt.

gūt. sic aūt pfectus est hoīum sicut incre menta esse cōspicimus arbustorū. Vis qppe futurę arboris, prius ī semine est, post modū in ortu, atq; ad extremū pducitur in ramis. Sic nimirum sic uniuscuiusque uirtus succrescit operantis. Seminatur namq; in intelligentia, oritur in opera tione, atq; ad ultimū cōualescit usq; ad profectus magnis latitudinem. Sed cum quemlibet sua intelligentia extollit, arbor quæ oriri poterat, in semine putrescit. cùm verò post operationem bonā elationis peste corrūpitur, quasi iam orta siccatur. Cum autem neq; intelligentia neq; operatio corrūpit, sed excrescēte magnitudine, dum fauor laudantium sequitur, atque ab statu suo bene operantis animum euertit: linguarum uentos arbor pertulit, & omne quod in ea robustum creuerat tempestas famæ radicitùs euulsit. Quo enim arbor altius ad superiora surrexerit, eo ventorum vim uehementius sentit: quia quo plus quisq; in bonis operibus attollitur, eo ampliori ab ore laudantium flatu fatigatur. Si itaque adhuc arbor in semine est, metuendum est, ne ipsa scientiæ cognitione putrefiat. Si iā ad uirgultū prodijt, curandū est, ne hanc manus elationis tangat, atq; à uiriditate suę actionis arefaciat. Si autē ualenti robore iam ad alta se subleuat: ualde formidatum est, ne hanc admotæ laudis uentus grauior radicitus euellat. Sed inter hæc sciendnm est, quia ne immoderatis laudibus erigamur, plerunq; miro rectoris nostri moderamine, etiam detractionib. lacerari permittimur, ut cū nos uox laudantis eleuat, lingua detrahentis humiliet: quia & arbor sæpe quæ unius uenti impulsu ita impellitur, ut penè iam erui posse uideatur, alterius è diuerso uenientis flatu erigitur: & quæ hac ex parte inflexionē pertulit, ab alia ad statum redit. Vnde & illa arbor altè radicata, quasi inter aduersantes uentos fixa steterat, quæ dicebat: Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. (2. Cor. 6.) Sæpe enim laus bene agentis auribus insolenter admota, dum foris sermonibus perstrepit, intus quandam mēti tacitam elationis tempestatem gignit: A fitque ut hoc quod animus de humanis fauoribus gaudet, nō facile exterius ostēdat, sed tñ corruptionis vim nō tenuiter interius sentiat. Et sunt nonnulli, quos ita laus inflat, vt vsq; ad verba elationis pertrahat. Quidā verò, vt prędiximus, hoc ipsum patefacere qđ eleuātur, erubescunt, atq, auditis suis pconijs extolluntur: sed tñ vsque ad elationis verba non exeunt, & gaudere se in talib. non ostendunt. Vnde B. Iob, quia nouerat arrogantem se non solū nullo mō in verbis, sed ēt in cogitatione quoque tacita minimè fuisse, postquam dixit: *Si vidi solem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè,* illico subdit: *Et lætatum est in abscondito cor meū.* B Qua videlicet attestatione quid nobis innuitur, nisi φ nobis magno metu & circumspectione opus est, ne mens nostra unq de suis laudib. uel tacita lætetur? Quisqs enim quasi claritatē lunę, famę suæ magnitudinem cōspicit, sibi in occulto mētis gaudiū facit: cui iste nisi authori se ptulit, cuius dono ut bene operaretur, percepit, & tñ in eius munere de gratia suæ laudis hilarescit? Despecto. n. honore cōditoris, semetipsum plus amare cōuincitur, cuius pconijs lætatur. C Quāuis nōnū quā ēt sancti viri de bona sua opinione gaudeant: sed cū per hāc ad meliora proficere audientes pensant, non iā de opinione sua, sed de proximorum gaudent vtilitate. quia aliud est fauores quærere, & aliud de perfectib. exultare. (Gaudet aliquando sancti de bona sua opinione.) Qua in re necesse est, ut cū audientiū utilitati non proficit, mentem nostram fama laudabilis non eleuet, sed fatiget. Cum. n. humanæ lingue attestatione laudamur, occulta pulsatione requirimur, quid de nobisipsis sentiamus, vt in hoc humiles permaneamus. D Superba etenim mens ēt cū de se falsa bona dicuntur exultat: quia nō apud Deum qualiter uiuat, sed apud homines qualiter innotescat excogitat. iudicium enim de se omnipotentis Dei despiciēs, & solummodo hominum quęrens, inter auditas laudes extollitur: & quæ hoc solum quæsierat, quasi de brauio operis lætatur. At contrà, si cor ueraciter humile est, bona quæ de se audit, aut minimè recognoscit: & quia falsa di

cuntur,metuit: aut certè si adesse ea sibi
veraciter, scit ipso formidat, ne ab æter-
na Dei retributione sint pdita, quo hæc
considerat hominibus diuulgata: pauet-
que vehementer, ne spe futuri muneris
in mercedem permutetur trāsitorij fauo
ris. Qua ex re agitur, ut electorum ani-
mus magni laudum suarum igne crucie-
tur, atq; ab omni torporis sui rubigine
mœrore cogitationis excoquatur. Cau-
ta.n.cōsideratione trepidat, ne aut de his
in q.b.laudatur, & nō sunt, maius Dei iu
dicium inueniat: aut de his in quib. lau-
datur & sunt, competēs præmiū perdat.
Vnde plerunq; fit, vt sicut iniustus ex lau
de sua polluitur, ita vir iustus audita sua
lauda purgetur. Nam dū bona quæ egit,
ab hominib. proferri cognoscit: subtile
cōtra se, vt dictū est, extremi iudicij exa-
men metuit, ac trepidus ad conscientiā
recurrit: & quicquid illic inest reprehēsi-
bile, corrigit. Dum enim bona sua inuo-
luisse formidat subtilitatem secuturi exa
minis pertimescens, si qua in se mala oc-
culta sunt amputat. Pauet namq; si saltē
talis Deo non ostenditur, qualis ab ho-
minib. putatur: & neq; contētus est vt in
quo potuit innotescere, in hoc debeat
remanere. Iam enim de bonis suis quasi
retributionē sibi factā æstimat, nisi eis &
alia quæ ab hominib. nesciuntur, adiun-
gat. Vnde bene per Salomonem dr: Sicut
Pro. 27. probatur in cōflatorio argentū, & in for
nace aurū, ita probatur homo ore laudā
tis. Argētum quippe vel aurū si reprobū
est, igne consumitur: si probū verò, igne
declaratur. Sic nimirum est & sensus ope
rantis. Nā qualis sit in eo quod laudatur,
ostēditur. si enim se auditis suis laudibus
extollit, quid iste aliud quā aurum vel ar
gentum reprobum fuit, quem videlicet
fornax linguæ consumpsit? Si aūt fauo-
res suos audiens, ad superni iudicij consi
derationem redit, ac ne de his apud oc-
cultū arbitrum grauetur metuit quasi ex
purgationis igne ad magnitudinē clari-
tatis excrescit: & vnde incendiū trepida
tionis sustinet, inde clarius fulget. B. igi-
tur Iob, qa nequaquā de operatione se
prætulit, fidenter dicit: Si vidi solem cū
fulgeret. Quia verò hunc à iudicij inte-
A rioris intuitu fama laudabilis non diuer
tit, adiungit: Et lunam incedentem cla-
re. Qui aūt, opinionis suæ gratia animū
deuinci, nec tacita cogitatione permisit,
protinus subditur: Et si lætatū est in ab-
scondito cor meum. Et quia plerunq; in 11
considerata mens, dum transitorio fauo-
ri nō renititur, ad hoc vsq; pertrahitur,
vt laudet ipsa quod facit, conditioni quę
præmissa est, qua dicitur: Si lætatū est in
abscondito cor meum, congruè subin-
fertur: *Et osculatus sum manum meam ore*
meo. Per manum quippe operatio, per
B os aūt locutio designatur: sicut per Salo- Prou. 19
monem dicitur: Abscondit piger manū
suā sub axilla sua & laborat si ad os suū
porrigat eam. Pigro labor est manum suā
ad os porrigere: quia desidiosus quisque
prædicator hoc uult operari, quod dicit.
Manum quippe ad os porrigere, est uoci
suæ opere concordare. Manum ergo suā
osculatur ore suo, qui laudat qđ facit, &
testimonio propriæ locutionis sibi virtu
tē tribuit operis. Qua in re quis despici-
tur, nisi is q ipsa operandi munera largi
tor? Vnde bene per egregiū predicatorē 1. Cor.
C dicitur: Quid autem habes quod non ac-
cepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris
quasi non acceperis? Sancti autem viri
sciunt post primi parētis lapsum, de cor-
ruptibili stirpe se editos, & non virtute
propria, sed præueniente superna gratia
ad meliora se vota uel opera commuta-
tos: & quicquid sibi mali inesse cogno-
scūt, de mortali propagine sentiunt me-
ritū: quicquid verò in se boni inspiciūt,
immortalis gratiæ cognoscūt donum: ei
que de accepto munere debitores fiunt,
qui & præueniēdo dedit eis bonum vel-
le quod noluerāt, & subsequendo cōces
D sit bonum posse quod uolunt. Vnde be-
ne per Ioannem dicitur: Adorauerūt vi Apo.
uentem in secula seculorum, mittentes co
ronas suas ante thronū Dñi. Coronas nā
que suas ante thronum Domini mitte-
re, est certantium suorū victorias nō si-
bi tribuere: sed authori, vt ad illū referāt
gloriā laudis, à quo se sciūt vires accepis-
se certaminis. Beatus ergo Iob qa sic bo-
na q operatus est, narrat: ut tamen hæc
suæ operationi nō tribuat, sed ad autho

ris laudem recurrat, manum suã ore suo osculatum fuisse se denegat, ac si patẽter dicat: Ego mea opera tanquam mea non profero: quia authoris sui gratiam negare cõuincitur, quisquis sibi tribuit quod operatur. Vnde & protinus subdit: *Quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.* Liquet etenim, quia illum negat, cuius despecta gratia, sibi uires boni operis arrogat, quod rectè quoq; & iniquitas maxima uocatur: quoniam omne peccatum quod ex infirmitate est, spẽ nequaquam perdit, quia à superno iudice veniam requirit. Præsumptio autẽ virtutis propriæ, tanto grauius in desperatione est, quanto longius ab humilitate. Cumq; vires sibi tribuit operis, ad adiutorium nõ recurrit authoris: fitq; vt eo grauius peccator pereat, quo & ipsum hoc quia est peccator ignorat. Sequitur:

Quòd summa sit perfectio charitatis, diligere inimicos, & de eorum profectu gaudere, & de ruina dolere. Cap. VI.

SI gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malũ. Omnipotentis Dei nos esse discipulos, sola custodia charitatis probat. Hinc est enim quod per semetipsam veritas dicit: In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Quæ nimirũ dilectio si cor nostrũ veraciter replet, duobus modis ostẽdi solet: scilicet si, & amicos in Deo, & inimicos diligimus propter Deum. Sed sciendum est: quia inimici dilectio tunc veraciter custoditur, cum nec de profectu adducimur, nec de ruina illius lætamur. Nam sæpe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, seq; hũc diligere æstimat, si eius vitæ contrarius non existat. Sed dilectionis vim, occultè & veraciter, aut profectus inimici, aut casus interrogat. Hac etenim de re ad plenum semetipsam mẽs hominis nescit, nisi eum quẽ sibi aduersarium credit, in defectu vel ꝓfectu mutasse modũ sui status inuenerit. Si.n. de ꝓsperitate addicitur: & de calamitate se odientis lætatur: cõstat quia non aũt quem non uult esse meliorem, eũq; ẽt stantem voto persequitur, quem cecidisse gratulatur. Sed inter hæc sciendũ est, quia euenire plerunque solet, vt non amissa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rursum eius gloria sine inuidiæ culpa cõtristet: cũ & ruente eo, quosdã bene erigi credimus: & proficiẽte illo, plerosq; iniustè opprimi formidamus. Qua in re mẽtẽ nostram nec eius iã defectus erigit, nec eius ꝓfectus addicit, si recta nr̃a cogitatio, nõ qđ in ipso, sed qđ de ipso circa alios agatur, attendit. Sed ad hæc seruanda valde est necessariũ subtilissimæ discretionis examen: ne cum nostra odia exequimur, fallamur sub specie vtilitatis alienæ. Si.n. de inimici morte gaudendum oĩno non esset, Psalmista non diceret: Lætabitur iustus cum uiderit vindictam impiorũ. Sed aliud est impium, aliud verò inimicum perpeti. Nã sunt pleriq; inimici, qui non sunt impij: & sunt nonnulli impij, q nobis specialiter non videntur inimici. Humana aũt mẽs omnem inimicum quem tolerat, etiam impium & iniquũ putat: quia eius culpas apud cogitationem suã liuor accusator exaggerat. Quibuslibet verò flagitijs prematur, minus iniquus creditur, si aduersarius minimè sentitur. Qua in re discernendum est aliud esse qđ nobis, aliud verò quod sibi & cæteris noster inimicus nocet. Nam si alijs bonus est, sine nostra forsitan culpa esse non potest nobis malus: nec omnino iã de eius ruina gaudẽdum est, cuius nos solos certum est aduersa tolerasse. Cum verò noster ac multorũ hostis perimitur, de ereptione proximorum potius quã de inimici interitu necesse est, vt animus lætetur. Oportet namq; ut pereunte aduersario subtiliter pensare debeamus, & quid debemus ruinæ peccatoris, & quid iustitiæ ferientis. Nam cum peruersum quemque omnipotens percutit: & condolẽdũ est miseriæ pereuntis, & cõgaudendum iustitię iudicis: ut nobis & in luctu sit pœna moriẽtis proximi, & rursus in gaudiũ veniat exhibita æqtas iudicãtis Dei: quatenus nec pereũti homini existamus aduersarij, nec iudicanti Deo inueniamur igrati. Beatus igitur Iob, qa cũcta in aduersi-

Marginal notes: B; C; D; Ioan. 13.; 11 Letificat nos quandoque ruina inimicorũ.; Psal. 57.

aduersitate odia perfectè calcauit, dicat: A *Si gauisus sum, ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quòd inuenisset eum malum*: qui videlicet & inimicum diligens, dum aduersario ruenti condoluit, in malis illius ipse ad bonũ creuit, vt inde iste ad benignitatem cresceret, unde illum mala quę merebatur inuenissent. Quia verò sæpe nonnulli eos quos sibi aduersarios æstimant, maledictione feriunt, qm̃ virtute nequaquam possunt: in quibus patenter apparet, quæ mala si possent facerent, q̃ ea quæ facere nequeūt, imprecari minimè desistunt: beatus Iob ostendens à culpa etiam maledictionis alienum secutus adiunxit: *Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius.* Peccaret quipppe, si hoc oportet à Deo fieri, qđ ipsũ facere vel omnino non posset: uel si posset, minimè deceret. Nam qui maledictionibus inimicũ impetunt, quia aliud in illo facere Deum volunt, nisi quod ipsi facere aut nequeunt, aut erubescunt? Mortem namq; aduersario exoptant, quam & si possunt, inferre metuunt: ne aut perpetrati homicidij rei teneantur, aut iniqui appareant, etiam cũ sint. Quid est ergo Deo dicere: Occide quẽ odi, nisi apertis ei vocibus clamare: Hoc fac meo aduersario quod me in illũ facere nec peccatorem decet? In quibus profectò verbis pẽsandum nobis est, vbi iste vir legerat: Diligite inimicos vestros. Et vbi legerat. Benedicite, & nolite maledicere. Et rursum: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto. Sed exterius non audita supernæ gratiæ præcepto seruabat, quia hæc in mẽte illius sancti spiritus afflatus scribebat. Cui tñ minus esset, quod positos extra diligeret, nisi & interius uiuentes, secumq; quotidie conuersantes, ét familiares aduersarios toleraret. Vnde subiũgit:

Luc. 6.
1. Pet. 3.

Quòd sancti viri multos ex domesticis suis, exoptatores mortis suæ æquanimiter tolerant. *Cap. VII.*

SI non dixerunt viri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius vt saturemur? Quæ mirum sententia potest quoq; per mysterium ex uoce redemptoris intelligi. Viri quippe eius tabernaculi de carnib' illius saturari cupierunt: uel Iudæi scilicet persequentes, vel Gentiles credẽtes: quia & illi moliti sunt corpus illius qui si consumendo extinguere: & isti esuriẽtem mentem suam desiderant quotidianæ immolationis sacrificio de eius carnibus satiare. Sed nunc solius historiæ virtutẽ sequentes, pẽsemus quanta fortitudine sancti viri animus extra intraq; sollicitus ad oĩa paratur. qui si iniustè agentibus aut unquam per silẽtium, cederet, B aut per rectitudinem non contrairet, pfectò aduersarios non habuisset. Sed in eo q̃ uias vitæ tenuit, exoptatores suæ mortis inuenit. Foris patentes aduersarios pertulit, intus latẽtes. Minor est aũt virtus certaminis, foris quempiã videre mala quæ superet & intus quod toleret non habere. Perfectæ aũt magnitudinis laus est aduersa perpeti: & exterius fortiter, & interius clementer. Nã sunt nonnulla quæ in ipsa quoq, familiarium cõuersatione corrigi nequeunt, sine culpa C corrigẽtis: atq; ideo cum vel corrigentẽ inquinant, uel oĩmodo hæc agentẽ grauant, magna magisterij arte dissimulãda sunt, ipsaq; hac dissimulatione tolerãda. Quæ contra nos illata citius à corde laxamus, si nostra circa proximos errata cognoscimus. Vnde bene quoq; per Salomonẽ dr̃: Cunctis sermonibus qui dicũtur, ne accõmodes cor tuum, ne fortè audias seruum tuum maledicẽtem tibi. Scit enim tua conscientia, quia & tu crebro maledixisti alijs. Dum enim pensamus quales erga alios fuimus, esse circa nostales alios minus dolemus: quia aliena in D iustitia in nobis uindicat, quod in se iustè nostra conscientia accusat. Sequitur:

Eccle. 7.

Quantæ hospitalitatis sanctus Iob fuit, cuius ostium patens peregrinus & viator inuenit. *Cap. VIII.*

FOris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit. Quia teste Paulo, Charitas patiens & benigna describitur, per patientiam aliena mala æquanimiter tolerat, per benignitatem quoque

1. Cor. 13.

bona

bona misericorditer impendit sua. Vnde A beatus Iob & patienter domesticos maledicens pertulit, & viatores atque peregrinos apud se benignè suscepit: illis morū exempla tribuens, istis exteriorū ope concurrens, illis per mansuetudinē non concitus ad irascendum, istis per misericordiam ad subueniendum paratus. Vir etenim sanctus redemptorem generis humani per prophetiæ spiritum intuens, prædicamenta quoque illius in opere seruabat: quibus nos admonet, dicens: Dimittite, & dimitteretur vobis: date & dabitur vobis. Dare nāq; ad res pertinet quas exterius habemus: dimittere B aūt ad relaxandū dolorē quē interius ex aliena copula contrahimus. Sed sciendū, quia q. oīno dimittit & nō dat, etsi non plenè operatus est, meliorem tamen partem misericordiæ tenuit. Qui aūt dat, & & minimè dimittit, omnino misericordiam nullam facit: quia ab omnipotente Deo munus ex manu non accipitur, qd̄ corde obligato in malitia profertur. Mūdari etenim prius debet animus qui eleemosynam præbet: quia omne quod datur Deo, ex dantis mēte pensatur. Cūcta C itaq; malitię macula ab interiori nostro homine cogitationis immutatione tergenda est: quia iram iudicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis. Vnde scriptum est: Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain aūt & ad munera eius non respexit. Neque etenim sacrū eloquiū dicit: Respexit ad munera Abel, & ad Cain munera nō respexit: sed pri⁹ ait, Quia respexit ad Abel: ac deinde subiunxit: Et ad munera eius. Et rursum dicit, Quia non respexit, ad Cain: ac deinde subdidit, Nec ad munera D eius. Ex dātis quippe corde id qd̄ datur accipitur. Idcirco non Abel ex munerib. sed ex Abel munera oblata placuerunt. Prius nāq; ad eū legitur Dn̄s respexisse q dabat, quam ad illa q̄ dabat. Vn̄ bene beatus Iob dicturus nobis in hospitalitatis gratia largitatem suā, prius circa aduersarios protulit patientiam & benignitatem suam: quòd de ruina non exultauit inimici, quod verbis maledicis persecutores suos non impetijt, quod semetentes

Luc. 6.

Gen. 4.

intrinsecus æquanimiter tolerauit, & tunc demum hospitalitatis suæ munificentiam protulit: ut audito scilicet narrationis eius ordine discamus, quia exteriora munera ex interna cordis munditia condiuntur: vt virtutum eius contextio lectorem doceat, qualis apud se esse debeat, cum exteriora bona aliis subministrat. Sed qs se inter tanta virtutū culmina sanctum esse non crederet? quis nō vtcunque ipsis tot meritis tentaretur: vt si qn̄ vt homo delinqueret, delictū suum hominib nollet innotesci: & leue eē crederet, si quid in minimis peccaret, culpā-que suam mallet silentio tenere quā uoce confessionis aperire? Sæpe namq; contingit, ut elatus virtutib. animus, dū multa bona in æstimatione proximorū de se spargi cognouerit, agnosci non uelit, si quid est qd̄ reprehensibiliter facit. Quas videlicet erroris tenebras idcirco mens tolerat, quia cordis oculum tumor grauat. Vnde B. Iob inter tot eximia facta virtutū, qui tam summus extitit in operatione, ut demonstraret quam humilis fuerit in mente, protinus adiunxit: Si abscondi quasi homo peccatum meum, & cęlaui in sinu meo iniquitatem meam.

Quòd quasi homo abscondit peccatum, qui ad imitationem primi hominis vel erubescit confiteri quòd male fecit, vel defendit. Cap. IX.

HAec sunt nanque veræ humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quemque cognoscere, & cognitam uoce confessionis aperire. At contrà vsitatum humani generis vitium est, & latendo peccatum committere, & cōmissum negando abscondere, & conuinctum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augumenta nequitiæ ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Sic namque ille dum lignum vetitum contigisset, abscondit se a facie Domini inter ligna paradisi. In qua abscōsione, s. quia Deum latere nō poterat, non latendi effectus describitur, sed affectus notatur. Qui cùm argueretur à Domino, quod de ligno uetito con

 tigisset

rigisset, ilico respõdit: Mulier quã dedisti mihi sociã, ipsa mihi dedit de ligno, & comedi. Ipsa quoq; mulier inquisita respõdit dicẽs: Serpens decepit me, & comedi. Ad hoc quippe requisiti fuerant, vt peccatũ qđ transgrediendo cõmiserãt, cõfitẽdo, delerent. Vnde & serpẽs ille psuasor, qui non erat reuocandus ad ueniam, nõ est de culpa requisitus. Interrogatus itaque hõ vbi esset, vt perpetratam culpam respiceret, & confitendo cognosceret, q̃ longè à conditoris sui facie abesset. Sed adhibere sibimet vtriq; defensionis solatia, quam cõfessionis elegerunt. Cumq; excusare peccatum uoluit vir per mulierem, mulier per serpentem: auxerunt culpam, quã tueri conati sunt: oblique Adã Dominum tangens, quòd ipse peccati eorum actor extiterit, qui mulierem fecit: & Eua culpam ad Dominum referens, qui serpẽtem in paradiso posuisset. Qui enim ore diaboli fallentis audierant. Eritis sicut dij: quia Deo esse similes in diuinitate nequiuerunt, ad erroris sui cumulum Deum sibi facere similẽ in culpa conati sunt. Sic ergo reatum suum dum defendere moliuntur: addiderunt, vt culpa eorum atrocior discussa fieret, quam fuerat perpetrata. Vnde nunc quoq; humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt: vt cum de vitio suo quisq; arguitur, sub defensionum verba quasi sub quædam se arborum folia abscondat: & uelut ad quædam excusationis suæ opaca secreta faciem conditoris fugiat, dum non vult cognosci quod fecit. In qua videlicet occultatione non se Domino, sed Dominum abscondit sibi. Agit quippe ne omnia uidentem videat, non autem ne ipse videatur. Quo contra cuiq; peccatori iam exordiũ illuminationis est humilitas cõfessionis: q̃a sibimetipsi iã parcere renuit, q̃ malũ nõ erubescit fateri qđ fecit: & q̃d defendendo accusari potuit, accusando se celerrimè defendit. Vñ & mortuo Lazaro, qui mole magna pmebatur, nequaquã dr̃: Reuiuisce: sed, Veni forãs. Ex qua. f. resurrectione, quæ gesta in illius est corpore, signatur qualiter nos resuscitemur in corde, cũ videlicet mortuo dr̃: Veni foras: vt nimirum

Gen. 3.

Io. 11.

A hõ in peccato suo mortu⁹, & p molẽ malæ consuetudinis iã sepultus, quia intra conscientiã suam absconsus iacet per nequitiam, à semetipso foràs exeat p cõfessionem. Mortuo. n. Veni foràs dr̃: vt ab excusatione atq; occultatione peccati ad accusationem suã ore proprio exire prouocetur. Vnde Dauid propheta ab illa tãti mole facinoris reuiuiscens: ad vocem Domini quasi foras exiit, dũ per Nathan correptus, qđ fecerat accusauit. Quia igitur hęc occultationis culpa in humano genere uehemẽter excreuit, bene B. Iob cum diceret: *Si abscondi peccatum meum*, interposuit: *Quasi homo*. Hominis quippe esse propriũ cõnspicit, qđ ex parentis veteris imitatione descẽdit. Vbi aptè subdit.

B

Quod perfectæ humilitatis indicium sit, peccata & vltrò accusare, & alijs accusantibus non negare. Cap. X.

ET *celaui in sinu meo iniquitatem meam.* Scriptura etenim sacra plerunque sinum ponere pro mente consueuit: sicut uoce Ecclesiæ de persecutoribus nostris, qui nobis natura quidem coniuncti sunt, sed vita disiuncti, per Psalmistã dicitur. Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorũ. ac si apertè diceretur: In mẽte sua recipiant hoc, quod in nostris corporibus sæuientes operantur: vt dum nos exterius ex parte puniunt, ipsi interius perfectè puniantur. Quia igitur sinus secretum mentis accipitur, in sinu iniquitatem cęlare, est hanc in conscientiæ latibulis occultare, nec per confessionem detegere, sed per defensionem uelare. Quo contra Iacobus dicit: Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicẽ vt saluemini. Salomon quoq; ait. Qui abscondit scelera sua, nõ dirigetur: qui aũt confessus fuerit & dereliquerit ea misericordiam consequetur. Sed inter hęc sciẽdum est, quod plerunque homines & culpas confitentur, & humiles non sũt. Nã multos nouimus qui arguẽte nullo, peccatores se esse confitentur: cum uero de culpa sua fuerint fortasse correpti, defensionis patrocinium quærunt, ne peccatores esse videantur. Qui si tunc cum id sponte dicunt, peccatores se esse ueraci humilitate cognoscerent: cum arguuntur

C

D

guuntur ab alijs, esse se quod confessi fuerant, nó negarent. Qua in re indicia veræ cófessionis sunt, si cùm quisq; se peccatorem dicit, id de se dicenti etiam alteri nó contradicit: Nã quia scriptũ est: Iustus in principio accusator est sui: nó magis peccator, sed iustus videri appetit, cũ peccatoré se quisq; nullo arguente confitetur: sed confessionis ueritaté probat, cùm alter malũ quod fecimus increpat. quod si supbè defendimus, liquet quia peccatores nos ex nobis fictè dicebamus. vnde summopere curandũ est, vt mala quæ fecimus, & sponte fateamur, & hæc alijs arguentib. non negemus. Superbiæ quippe vitium est, vt quod de se fateri quisq; quasi sua spóte dignatur, hoc sibi dici ab aliis dedignetur. Beatus itaq; Iob quãtæ fuerit humilitatis ostendit, qui se & inter aduersarios nouerat uiuere, & tamen non uerebatur culpas uoce confessionis perire. Sed notandum, quòd superius uirtutes suas loquitur, inferius peccatum fatetur. Hinc enim liquidò demóstrat, quàm uera de bonis suis dixerat, qui noluit tacere de malis. Modò uirtutes suas indicat, modò culpam: quia & perpetrauerit peccatum, & nó tacuerit, manifestat. Vnde certissimè apparet quantæ munditiæ in omnipotentis Dei oculis fuerit, qui & uitauit mala ne committeret: & tamen quæ eum committere contigit, hominibus non abscondit, quatenus ei & iustitiæ sit gloria, declinasse peccatum, & iustitiæ custodia, quod non potuit declinare, prodidisse. Videatur uir ille cuilibet magnus in uirtutibus suis, mihi certè sublimis apparet, etiam in peccatis suis. Mirentur in eo qui volunt castitatis continentiam, mirentur integritatem iustitiæ, mirentur uiscera pietatis: ego in eo non minus admiror confessionem humilimam peccatorum, quam tot sublimia gesta uirtutum. Scio enim quòd per infirmitatis uerecundiam plerunque grauioris est certaminis commissa peccata prodere, quam non admissa uitare: & vnumquodque malum quamuis robustius uitetur, tamen humilius proditur: Beatus ergo Iob qui tot magnis operibus fultus confiteri culpam, non erubuit, ostédit in virtutibus quàm humilis fuit. Sed quia ex humilitate vera secura semper authoritas nascitur: vt tanto foris nil metuat, quanto ad rerum culmina animus per elationis desiderium non anhelat, expressa confessioni peccati, rectè subiungitur: *Si expaui ad multitudinem nimiam, & despectio propinquorum terruit me: & non magis tacui, nec egressus sum hostium.* Magna est securitas cordis, nil concupiscentiæ habere secularis. Nam si ad terrena adipiscenda cor inhiat, securum tranquillumque esse nullatenus potest: quia aut non habita concupiscit ut habeat, aut adepta metuit ne amittat: & dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa: huc illucq; quasi quibusdam fluctibus voluitur, ac per modos varios rerum alternãtium mutabilitate versatur. Si verò semel in appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur. A cunctis quippe externis motibus eandem intentionem suam, quasi quendam secretissimũ secessum petit: ibique incommutabiliter inhærens, & mutabilia cuncta transcendens, ipsa iam tranquillitate quietis suę in mundo extra mundum est. Excedit profectò ima omnia intentione summorum: & cunctis rebus quas non appetit, libertate quadam se superesse sentit, nec tempestatem rerum temporaliũ intus sustinet, quam intuetur foris: quia terrena omnia quæ concupita opprimere méte poterant, despecta subteriacét: Vnde bene per prophetam dicitur: Statue tibi speculam, vt dum quisque speculatur summa, supereemineat infimis. Hinc etiam Abacuc dicit: Super custodiam meam stabo. Stat quippe super custodiam suam, qui per solertiam disciplinæ terrenis desiderijs nó succumbit, sed supereminet: vt dum semper stantem appetit ęternitatem, infra se sit ei omne quod transit. Tamen quia sanctus vir quãtalibet virtute profecerit, eum in hac vita positum adhuc extrinsecus carnis infirmitas premit, vt scriptum est: Quanquam in imagine Dei ambulet homo, tamen vanè có turbatur: plerunq; agitur, vt & turbetur exterius,

Marginalia: Pro. 18. — 15 — Hier. 31. — Abac. 2. — Psal. 38. — Section letters: A, B, C, D

exterius, & imperturbabilis duret in-
terius: & quod vanè côturbari potest, de
infirmitate carnis sit, quamuis in imagi-
ne Dei ambulet de virtute mentis: qua-
tenus & roboretur intus diuino adiuto-
rio, & tamen adhuc foris sarcina prema
tur humana. Vnde bene Abacuc iterum
vnam sententiam protulit ad vtraq; ser-
Abac. 3. uientem Ait enim: Et introiuit tremor
in ossa mea, & subtus me turbata est uir
tus mea. Ac si diceret: Non mea virtus
est, in qua superius raptus impturbabilis
maneo: sed meæ infirmitatis est, in qua
inferius turbor. Ipse ergo super se imper
turbabilis est, ipse sub se perturbabilis:
quia super se ascenderat, in quantum ra
piebatur ad summa: & sub semetipso
erat, in quantum adhuc reliquias trahe-
bat in infima. ipse super se imperturbabi
lis est quia in Dei iam contemplationem
transierat: ipse sub se perturbabilis, quia
sub semetipso adhuc ifirmus homo rema
nebat. Huic sententiæ Dauid propheta
Ps. 115. concinens, ait: Ego dixi in excessu men
tis meæ, omnis homo mendax. Cui re-
sponderi potest: Si omnis, & tu. Falsaq;
iam erit sententia quam mêdax ipse pro
tulisti. Si verò ipse non es mendax, vera
iam sententia non erit: quia dum tu ue-
rax es, nô omni homo cognoscitur men
dax. Sed notãdum est, quod præmittitur:
Ego dixi in excessu mentis meæ. Per
excessum ergo mêtis, etiam semetipsum
transijt, cum de hominis qualitate defini
uit. ac si patenter dicat: De falsitate om-
nium hominum inde veram sententiam
protuli, vnde ergo ipse super hominem
fui. In tantum verò & ipse mendax, in
quantum homo: in tantum autem om-
nino nô mendax, in quantum per exces
sum mentis super hominem. Sic itaque
sic perfecti omnes quiuis adhuc aliquid
turbulentum de infirmitate carnis tole-
rant, iam tamen intrinsecus tranquillis-
simo secreto perfruuntur per côtempla-
tionem mentis: ut quicquid acciderit ex
terius in nullo turbet interius. Vnde bea
tus Iob securitatem in se esse mêtis osten
dens, postquam de se tot uirtutum prædi
camenta protulit, hoc quod præmisimus
secutus adiunxit;

A *Quòd sancti eos non timeât, à quibus nihil ex-
pectant: & contempti à proximis cum omni
patientia sustinentes, ad contumelias nec
uerbum reddunt.* Cap. XI.

SI *expaui ad multitudinem nimiam, &* 16
despectio propinquorum terruit me, &
non magis tacui, nec egressus sum ostium.
Ac si apertius dicat: Turbatis contra
me extrinsecus aliis, ipse in me intrin-
secus imperturbabilis mansit. Quid nam
que in hoc loco ostium, nisi os debemus
accipere? Per hoc quippe quasi egre
B dimur, dum verbis quibus possumus, se
creta nostri cordis aperimus: & quales in
tus manemus in conscientia, tales foras
egredimur per linguam. Sunt verò non-
nulli qui omnino despici metuunt, ac ne
viles fortasse iudicentur, sapientes videri
appetunt. Hi coguntur ostium egredi:
qui pulsati contumeliis, quàm magni
apud se lateant, loquentes denunciant.
Dumque per impatientiam victi, quę di
de se quæ nesciebantur, produnt, tanq
per oris ostium egrediuntur. Vnde bea-
tus Iob dicturus, quod oris ostium non fuis-
C set egressus, bene pmisit, Tacui: quia vide
licet impatientia turbatus, à domo con-
scientiæ exisset, si tacere nesciisset.

*Quòd exemplo Domini, ibi de doctrina cælesti
silendum est, vbi auditores non ad ædifica-
tionem, sed ad curiositatem conueniunt.
Cap.* XII.

SAncti etenim uiri in commotionis
tentatione semetipsos ostendere om
nino refugiunt, & cum audientibus pro
D desse nequeunt, etiam despici tacentes
uolunt, ne de sapiêtiæ suæ ostentatione
glorientur. Cûq; aliquid dicunt pruden-
ter, nô quærunt gloriam suam, sed audi-
torum uitam: cum verò conspiciunt,
quia auditorum vitam loquêdo lucrari
non possunt, tacendo abscondunt scien
tiam suam. Ad imitandû quippe uiã Do-
mini, quasi ad quoddam nobis proposi-
tum signum currimus. Ipse enim, quia
Herodem vidit nô profectum quærere,
sed signa vel scientiam velle mirari, req-
situs ab eo tacuit: & quia constanter ta-
cuit,

cuit; ab eo irrisus exiuit. Scriptum namque est: Herodes aũt viso Iesu, gauisus est valde: erat.n. cupiens ex multo tpe videre eũ, eo q̃ audiret multa de illo, & sperabat signũ aliquod videre ab eo fieri. Vbi subditur. Interrogabat aũt illum multis sermonib. at ipse nihil respondebat. Tacẽs verò Dñs q̃ sit despectus ostẽditur, cũ illic protinus subinfertur: Spreuit aũt illum Herodes cum exercitu suo, & illusit. Quod videlicet factũ oportet nos audientes discere: vt quoties auditores nostri nostra volunt quasi laudanda cognoscere, non aũt sua puersa mutare, oĩno taceamus: ne si ostentationis studio verbũ Dei loquimur, & illorũ culpa quæ erat, esse nõ desinat: & nostra q̃ non erat, fiat. Dicat fortasse aliquis: Vnde nouim⁹ quo corde q̃s audiat? Sed multa sunt q̃ audiẽtis aĩum produnt. maximè si auditores nostri & semper laudant quod audiunt, & nunq̃ qđ laudant sequuntur. Hãc inanem loquendi gloriã prædicator egregius fugerat, cum dicebat: Nõ enim sumus sicut plurimi, adulterãtes verbum Dei: sed ex sinceritate sicut ex Deo corã Deo in Christo loquimur. Adulterari nãque verbũ Dei, est aut aliter de illo sentire q̃ est, aut ex eo non spiritales fructus, sed adulterinos fœtus quærere laudis humanæ. Et sinceritate verò loqui, est nil in eloquio extra q̃ oporteat q̃rere. Sicut ex Deo aũt loquitur, qui scit nõ se à se hr̃e, sed ex eo accepisse, qđ dicit. Corã Deo verò loquitur, qui in omni qđ dicit, nõ humanos fauores appetit, sed omnipotẽtis Dei psentiæ intendit: non suã, sed authoris gloriã requirit. Qui aũt scit qđ ex eo se accepisse, quod dicit, & tñ dicendo ꝓpriã gloriã quærit: sicut ex Deo loquitur, sed non corã Deo: quia eum quem cordi non ꝓponit cum pdicat, quasi absentẽ putat. Sed sancti viri & ex Deo loquuntur, & corã deo: q ab eo se sciunt hr̃e qđ dicunt, & ipsum suis sermonibus adesse iudicẽ auditoremq; cõsiderant. Vnde fit, vt cum se à proximis despici agnoscunt, sua; dicta vitæ audientium nõ prodesse, abscondant quantæ virtutis sint: ne si secretum cordis inutiliter sermo prolatus aperiat, ad inanẽ gloriã prorumpat. Beatus igitur Iob inter obstinatas mẽtes non appetẽs ex virtutis suæ patefactione clarescere, ait: *Si despectio propinquorum terruit me, & non magis tacui, nec egressus sum ostium.* Qui.n. p humilitatem solidus, nequaq̃ despici timuit: hũc vt foras lingua eijceret, impatientia non euicit. Vbi bene pmittitur: Si expaui ad multitudinem nimiã: vt cuius constantiæ fuerit, agnoscatur, quia videlicet nequaq̃ terret exterius numerus hoĩum, quem non deuastat interius turba vitiorum. In hac etenim vita qui nulla prospera appetit, nulla proculdubio aduersa ptimescit. Quæ scilicet verba si ad intellectũ mysticũ ptrahimus, in eis citius operationẽ nostri redemptoris inuenimus. Ipse quippe ad multitudinem nimiam non expauit, qui persecutores suos cum gladiis & fustibus venientes, vna tm̃ responsione pculit, dicens: Ego sum. Ipsum despectio propinquorum non terruit, qui nos ab æternis supplicijs liberans, palmas in facie æquanimiter accepit. Ipse tacuit, & ostium egressus nõ est: qui sub ipsa iã hora passionis cũ humanitatis infirma pateretur, diuinitatis potentiã exercere noluit. Mediatori quippe dei & hoĩum quasi egredi ostiũ fuisset: si cũ teneretur, vt homo maiestatis suæ potentiã voluisset ostendere: & p diuinitatis magnitudinẽ, susceptæ carnis infirma transire. Vt aũt apertius homo mori posset, Deus mansit occultus: quia si cognouissent, nunq̃ Dñm gloriæ crucifixissent. Non est ergo egressus ostium, qui & requisitus à Pilato, tacuit: atq; inter persecutorum manus & corpus passioni obtulit, quod pro electis assumpserat, & resistẽtibus noluit demõstrare quod erat. Vnde etiam per Psalmistam dicitur: Posuerunt me in abominationem sibi, traditus sum, & nõ egrediebar. Cum enim despiceretur, quia homo videbatur, egressus esset, si occultã maiestatem suam ostentare uoluisset. Sed q͂a infirmitatem prodidit, potentiam abscõdit: in eo quòd persecutoribus suis incognitus mansit, ad eos minimè exiuit. Qui tamen ad electos exit: quia diuinitatis suæ suauitatem quærentibus aperit: Vnde ei per prophetam dicitur: Existi in salutem

Luc. 23. Luc. 23. 2. Cor. 2. Ioan. 19. 1. Cor. 2. Psal. 87. Abac. 3.

salutem populi tui, ut saluos facias Christos tuos. Sequitur:

Quòd efficaciores uoces in auribus Dei habeant desideria sancta, quàm uerba clamorosa. Cap. XIII.

18 Q*Vis mihi tribuat adiutorem, ut desiderium meum omnipotens audiat?* Sanctus uir postquam tot uirtutum suarú sublimia gesta narrauit, sciés quòd sui meritis ad summa pueníre nequeat, adiutorem quæri. Et quem nimirum nisi unigenitum dei filium contemplatur, qui humanam naturam in hac mortalitate laborantem dum suscepit adiuuit? Ipse quippe adiuuit hominem factus homo: ut quia puro homini uia redeundi non patebat ad Deum, uia redeundi fieret per hominem deum. Longè quippe distabamus à iusto & immortali, non mortales & iniusti. Sed inter & immortalé iustum, & nos mortales iniustos apparuit mediator dei & hominú, mortalis & iustus, qui & mortem haberet cum hominibus, & iustitiam cú deo: ut quia per iam nostra longè distabamus à summis, in seipso vno iungeret ima cú summis: atque ex eo nobis uia redeundi fieret ad deum, quo summis suis ima nostra copularet. Hunc ergo beatus Iob per totius Ecclesiæ significationem loquens, mediatorem requirit. qui cum dixisset: Quis mihi tribuat adituorem, aptè subdidit: *Vt desiderium meum omnipotens audiat.* Sciebat quippe quòd ad requiem liberationis æternæ, humanæ præces nisi per aduocatum suum audiri non possent. De quo per Ioannem apostolum dicitur: Si quis peccauerit, aduocatú habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: nó ꝓ nostris aût tantú, sed etiá pro totius múdi. De quo Paulus apostolus dicit: Christus Iesus qui mortuus est ꝓ nobis, imò q̃ & resurrexerit, qui est in dextera Dei, qui etiá interpellat pro nobis. Vnigenito enim filio pro homine interpellare, est apud coæternum patrem seipsum hominem demonstrare: eique pro humana natura rogasse, est eandem naturam in diuinitatis suæ celsitudine suscepisse. Interpellat igitur pro nobis dñs non voce, sed miseratione, quia qđ damnari in electis noluit, suscipiendo liberauit. Adiutor ergo quæritur, vt desideriú exaudiatur, q̃a nisi ꝓ nobis interpellatio mediatoris intercederet, ab aure Dei proculdubio nostrarú precú uoces sileret. Notandú quoque est, ꝙ nequaq̃ dr̃ præces, sed desideriú meú omnipotens audiat. Vera quippe postulatio nó in oris est vocib. sed in cogitationibus cordis. Valétiores nanq; voces apud secretissimas aures Dei non faciũt verba nostra, sed desideria. Aeternam etenim vitam si ore petimus, nec tamen corde desideramus, clamantes tacemus. Si verò desideramus ex corde, etiá cum ore conticescimus, tacentes clamamus. Hinc est ꝙ in eremo populus vocibus perstrepit, & Moyses à strepitu uerború tacet: & tñ silens aure diuinæ pietatis auditur cú dr̃: Quid clamas ad me? Intus ergo in desiderio est clamor secretus, qui adhuc ad humanas aures nó peruenit, & tñ auditú conditoris replet. Hinc est, ꝙ Anna ad templú ꝑgens, ore quidé tacuit, & tñ tot sui desiderij voces emisit. Hinc in Euangelio Dñs dicit: Intra in cubiculum tuú, & clauso ostio tuo ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Clauso quippe ostio petit in cubiculo, qui tacente ore in conspectu supernę pietatis fundit affectum mentis. Et uox auditur in abscondito, cum per sancta desideria silenter clamatur. Vnde rectè quoque per Psalmistam dicitur: Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationis cordis eorum audiuit auris tua. Sed beatus Iob quem sibi in exaudiendo desiderio adiutorem quærat, subiunctis verbis aperit, dicens: *Et librum* 19
scribat ipse qui iudicat. Quia enim timenti adhuc populo lex trásmissa per seruú: diligentibus verò filiis Euangelij gratia est collata per Dominum qui ad redemptionem nostram veniens, nouum nouis testamentum condidit: sed de eiusdé nos testamenti mandato discutiés, quandoq; etiam iudex venit: necessarium nó est, vt per expositionem clarescat: quia librum

1. Io. 2.
Rom. 8.
Exo. 14.
1. Reg. 1.
Matt. 6.
Psal.

brum scribit ipse qui iudicat. Ipsa.n.per
se veritas dicit: Pater nõ iudicat quenq̃,
sed oẽ iudiciũ dedit filio. Erit ergo tunc
autor iudicij, qui nũc est cõditor libri: vt
tunc districtus exigat, qđ modò mansue
tus iubet, Sic nanque quotidie conspici-
mus, qđ magistri pueris elementa litera-
rũ blandientes imponunt, sed hæc ab eis
sæuientes exigunt: & quæ dant cum mã
suetudine, cũ verbere requirunt. Blanda
namq; nũc sonant eloquij diuini manda
ta, sed erunt aspera in exactione sentiẽ-
da. Mãsueta modò est admonitio vocan-
tis, sed tunc districta ventura est iustitia
iudicis: eo qđ certũ est, quia nihil vel mi-
nimi mãdati sine discussione prætereat.
quo videlicet constat, quia librũ scripsit
ipse qui iudicat. Quem.s. librũ noui testa
menti, q̃a ipse per se humani generis re-
dẽptor in extremo conderet, bene Eze-
chiel ꝓpheta denũciat, dicẽs. Ecce sex vi-
ri veniebant de via portę superioris quę
respicit ad aquilonẽ, & vniuscuiusq; uas
interius in manu eius. Vir quoque unus
in medio eorũ vestitus lineis, & atramen
tariũ scriptoris ad renes eius. Quid nãq;
aliud in sex viris venientibus, nisi sex
ætatis humani generis designantur? qui
de via portæ superioris veniunt: quia à
cõditione paradisi, sicut ab ingressu mun
di, a superiorib. generationibus euoluũ-
tur. Quæ porta ad aquilonẽ respicit: q̃a
videlicet mẽs humani generis vitijs aper
ta, nisi calorẽ charitatis deserens, torpo-
rẽ mentis appeteret, ad hãc mortalitatis
latitudinẽ nõ exisset. Et vniuscuiusq; vas
interitus in manu eius: q̃a vnaquæq; ge
neratio singulis quibusq; ætatib. æuolu-
ta, ante redẽptoris aduentum in sua ope
ratione habuit, vnde pœnã damnationis
sumpsit. Vir quoq; vnus in medio eorũ
vestitus lineis: q̃a redemptor noster ẽt de
sacerdotali tribu iuxta carnem parentes
hĩe dignatus, vestitus lineis venire perhi
betur. Vel certè q̃a linũ de terra, nõ autẽ
sicut lana de corruptibili carne nascitur:
q̃a indumentũ sui corporis ex matre vir
gine, nõ aũt ex corruptione cõmixtionis
sumpsit, ꝑfectò ad nos vestitus lineis ue-
nit. Et atramentariũ scriptoris ad renes
eius. In renib. posterior pars corporis est,
Et q̃a ipse Dominus postquã pro nobis
mortuus est, & resurrexit, & ascendit in
cœlum: tũc testamentum nouũ p apostо
los scripsit, vir iste atramẽtariũ ad renes
habuit. Qui.n. scripturã testamenti noui
postq̃ decessit cõdidit, atramẽtariũ quasi
à tergo portauit. Hoc ergo atramẽtariũ
viro lineis uestito inhærere cõsiderat, q̃
dicit: Et librũ scribat ipse q̃ iudicat. Sed
cur beatè Iob ab eo qui iudex est, librum
scribi desideras? Sequitur.

Quòd noui testamenti librũ antiqui sancti lege re desiderabant, in quo est & doctrina perfectorum operum, & certitudo præmij post completionem præceptorum. Cap. XIIII.

V*T in humero meo portem illum, & cir-
cundem illum quasi coronã mihi.* Li- 20
brũ quippe in humero portare, est scri-
pturã sacrã operãdo perficere. Et notãdũ
quã ordinatè describitur, & prius in hu-
mero portare, & postmodũ sicut corona
circũdari: q̃a videlicet sacri eloquij man
data, si modò bene portãtur ĩ opere, post
nobis coronã victoriæ exhibẽt in retri-
butione. Beatus autẽ Iob cur scribi librũ
à iudice postulat, qui ad testamenti noui
peruenire tempora non valebat? Sed si-
cut sæpe iã dictũ est, electorũ uocibus vti
tur, atq; ex eorũ significatione postulat,
qđ profuturũ eis p oĩa ꝓuidebat. Ipse nã
que per spiritũ hũc apud se librũ iam du
dum tenebat, quẽ p gratiam aspirationis
acceperat, & viuẽdo cognoscere, & ꝓui-
dendo nunciare. Sed inter hæc sciendum
est, quia cũ eiusdẽ sacri eloquij præcepta
cogitamus, cumq; mentẽ à vitæ corrupti 21
lis amore diuertimus, quasi quibusdam
cordis passib. ad interiora properamus.
Nemo autẽ infima deserens, repente fit
summus: quia ad obtinẽdum perfectionis
meritũ, dũ quotidie mẽs in altũ ducitur,
adhuc ꝓculdubio uelut ascẽsionis cuius
dã gradibus peruenitur. vnde hic quoq;
aptè subiungitur: *Per singulos gradus meos
pronunciabo illum.* De his quippe merito-
rum gradibus p Psalmistã dicitur: Ambu *Psal.8.*
labunt de virtutẽ in virtutẽ. De his ite-
rum sanctam Ecclesiam contemplatus,
ait: Deus in gradibus eius dinoscitur,
dum

dum suscipiet eam. Neq;.n.sicut dictum A est, repentè ad summa peruenitur, sed ad virtutum celsitudinem per incrementa mens ducitur. Hinc nanq; est, ꝙ propheta idem iterum dicit: Exercitatus sum, & defecit paulisper spiritus meus. Quid est itaq; qđ ait, Spiritus meus, nisi spiritus hominis, videlicet spiritus elationis? Et quia per occulta gratia ad amorem Dei temperata desuper mẽsura proficimus, quanto, in nobis quotidie de Dei spiritu uirtus crescit, tanto noster spiritus deficit. Qui spũs erroris, q͂a non à nobis subitò penitus amputatur, bene paulisper B defecisse perhibetur. Tunc verò in Deo plenè proficimus, cum à nobisipsis fundi tus defecerimus. Hæ itaq; crescentiũ mẽsuræ virtutum sancti uiri uocibus gradus dicuntur. Electus etenim quisq; à rudimenti sui prius teneritudine inchoãs, ad robusta postmodũ & fortia cõualescit. Qđ aperte in Euangelio demõstrat veri-

Mar. 4. tas dicẽs: Sic est regnum Dei, quemadmodũ si iaciat homo sementem in terram, & dormiat: & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat dum nescit ille. Cuius nimirum seminis incrementa C denuncians adiungit: Vltrò.n.terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Cuius profectus quoq; etiam finem subrogat dicens: Et cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, qm̃ venit tempus messis. Ecce veritatis uoce per qualitates frugum, distincta sunt incrementa meritorum. Ait.n. Primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentũ in

Mar. 14 spica: An nõ herba adhuc tunc fuerat Petrus, cum ab ancillæ ore subitò vnius flatu sermonis inflexus est: iam quidem per D deuotionem uiridis, sed adhuc per infirmitatem tener? Plenum verò frumentũ in spica inuentus est, quando persequentibus principibus resistebat dicens: Obe-

Act. 5. dire oportet magis Deo quam hominib. Plenum verò frumentum in spica inuentus est, quando in tritura persecutionis tot verbera pertulit: & tamen nequaquã palearum more imminutus est, sed granum integrum mansit. Paulisper quippe in vnaquaque anima, ut ita dicam, internæ gratiæ humor exuberat, ut herba in frugem crescat. Nemo ergo quemlibet proximum, cum adhuc herbam uidet, de frumento desperet. Ab herbarũ quippe 21

Dan. 10. folijs, quæ huc illucq; molliter defluunt, surgẽtia frugum grana solidantur. bene aũt Daniel propheta loquente ad se Domino, dum positionem nobis sui corporis insinuare studuit, hæc meritorum incrementa signauit. Ait.n. Audiui vocem verborum eius, & audiens iacebã cõsternatus super faciem meam, uultusq; me' hærebat terrę, & ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum & dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba q̃ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc.n.missus sum ad te. Cumq; dixisset mihi sermonẽ iustum, steti tremẽs, & ait ad me: Noli metuere. Quàm videlicet positionem sui corporis, dum verba intrinsecus loquẽtis audiret, nequaquã nobis tãta cura exprimeret, si à mysterijs uacare cognouisset. In scriptura.n.sacra iusti uiri non solum qđ dicunt prophetia est, sed ẽt plerunq; quod agunt. Vir itaq; sanctus internis mysterijs plenus, ꝑ positionẽ quoq; corporis exprimit virtutem uocis: & per hoc ꝙ primum in terra ꝓstratus iacuit, ac ꝑ hoc ꝙ se postmodũ in manuũ suarum articulis & in genibus erexit: ꝑ hoc qđ ad extremũ erectus quidem, sed tremens consistit, in semetipso nobis oẽm ordinẽ nostri profectus, innotescit. Verba.n. Dei in terra iacẽtes audimus, cum in peccatis positi, terrenæ pollutioni coniuncti, sanctorũ uoce spiritalia præcepta cognoscimus. Ad quæ præcepta quasi super genua & super manuum nostrarum articulos erigimur: q͂a à terrenis contagijs recedẽtes, quasi iam ab infimis uentrem leuamus. Sicut enim totus terræ inhæret, qui consternatus iacet: ita qui in genibus & manuum suarum articulis incuruatur, inchoante profectu ex magna iam parte à terra suspenditur. Ad extremum verò voce dominica erecti quidem, sed trementes assistimus, cũ à terrenis desiderijs perfectè subleuati, verba Dei quo plenius cognoscimus, plus timemus. Adhuc enim quasi

in terra iacet, qui ad cœlestia erigi terre-
norum desiderijs negligit. Quasi subleua
tus aũt adhuc manibus & genibus incũ-
bit: qui quædã iã contagia deserit, sed q̃-
Reg. 6. busdã adhuc terrenis operibus non con-
tradicit. Iam verò ad uerba Dei erectus
assistit, qui perfectè mentem ad sublimia
erigit, & per immunda desideria incur-
uari contemnit. Bene aũt trementem se
stetisse indicat: quia examen subtilitatis
internæ quo plus ad illud ꝓficitur, am-
plius formidatur. Vbi aptę diuina voce
subiungitur: Noli metuere: quia cũ plus
ipsi quod timeamus agnoscimus plus no
bis de Deo per internã gratiam infundi
tur quod amemus: quatenus & contem
ptus noster paulisper transeat in timorẽ
& timor transeat in charitatem: vt quia
quærenti nos Deo per contẽptum restiti
mus, per timorem fugimus, & contẽptu
quandoque & timore postposito, solo ei
amore iungamur. Paulisper. n. etiã timo-
rem eius discimus, cuius solius dilectio-
ni inhæremus. Appositis igitur quasi qui
busdã gradibus profectus nostri mẽtis pe
dẽ prius per timorẽ in imo ponimus, &
postmodũ ꝑ charitatẽ ad alta amore leua
mus: ut timeat: ut ab eo quo q̃sq; tumet
reprimatur ut timeat: & ab eo quod iam
metuit, subleuetur vt præsumat. Hos aũt
uirtutum gradus non magni laboris est
prẽdere, cum ab una ad alteram trãsitur.
Sed subtilissima disputatione res indiget
cũ mens pensare nititur, in vna eadẽque
virtute quibus profectus sui gradibus ele
uetur. Vt enim prima elementa virtutũ,
fidem scilicet & sapientiam loquar, obti
neri singula pfectè nequeũt, nisi ad hæc
distinctis ordinatisq; modis quasi qui-
busdam gradibus ascendamus. Ipsa enim
fides quæ ad bona alia capessenda nos
imbuit, plerunque in exordijs suis & nu
tat, & solida est, & iam certissimè habe-
tur: & tamen de eius fiducia adhuc sub
dubitatione trepidatur. Pars namq; eius
prius accipitur, ut in nobis postmodum
perfectè cõpleatur. Si enim certo gradu
incredentis mente nõ proficeret, requi
situs in Euangelio pater sanandi pueri
Mar. 9. non dixisset: Credo Domine, adiuua in-
credulitatem meam. Adhuc ergo ascẽde

A bat ad fidem quã iã perceperat, qui vno
eodemq; tpe clamabat se ẽt credere, &
adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc
est ẽt, q redemptori nostrò à discipulis
dr̃: Auge nobis fidem: vt q̃ iam accepta ꝑ Luc. 17.
initium fuerat, quasi per augmenta gra- 22
duũ ad perfectionẽ veniret. Ipsa quoque
sapiẽtia quæ esse bonorum operũ solet
magistra, anhelãti menti per incrementa
tribuitur: vt ad eã ꝓculdubio magni mo
deraminis gradib. ascẽdatur. Quod bene
Ezechiel propheta figurata narratione Ezec. 47
denũciat, qui de Deo uiro quẽ in excel-
B so monte viderat, narrat dicens: Mensus
est cubitos mille, & transduxit me per
aquam vsque ad talos. Rursumq; mẽsus
est mille, & transduxit me per aquã vsq;
ad genua. Et mensus est mille, & transdu
xit me per aquam vsq; ad renes. Et men-
sus est mille, & trãsduxit me per torrẽtẽ
quem non potuit pertransire: quoniam
intumuerunt aquæ profundę torrentis,
qui non potest transuadari. Quid nanq;
millenario numero, nisi collati muneris
plenitudo signatur? Vir itaque qui appa
C ruit, mille cubitos metitur, & propheta
per aquas vsque ad talos ducitur: quia re
demptor noster cum nobis ad se cõuersis
boni exordij plenitudinem tribuit dono
spiritalis sapientiæ, prima nostri operis
vestigia infundit. Aquam quippe vsq; ad
talos venire, est iam nos per acceptam sa
piẽtiam desideratæ rectitudinis vestigia
tenere. Qui rursum mille metitur, & ꝓ-
pheta vsque ad genua per aquam duci-
tur: quia cum boni operis plenitudo tri-
buitur, ad hoc vsque nostra sapiẽtia au-
getur, vt in prauis iam actibus minimè
D flectatur. Hinc namque per Paulum dici
tur: Remissas manus & dissoluta genua Heb. 13.
erigite, & gressus rectos facite pedibus
vestris. Aqua ergo ad genua peruenit,
cum nos percepta sapiẽtia, perfectè ad
boni operis rectitudinem stringit. Qui
iterum metitur mille, & propheta per
aquam vsque ad renes ducitur: quia vi-
delicet tunc in nobis plenitudo operis
excrescit, quando in nobis percepta sa
pientia omnem quoque in quantum est
possibile, delectationem carnis extinxe-
rit. Nisi. n. carnis delectatio esset in re-
nibus

nibus. Psalmista minimè dixisset: Vre re- A nes meos & cor meũ. (Psal. 25.) Aqua igitur ad renes uenit, cùm dulcedo sapientię, et incentiua carnis interimit: ut ea quæ urere mentem poterât, delectationis incendia frigescant. Qui adhuc mensus est mille, torrentem videlicet quam propheta pertransire non potuit: de quo etiam dicit: Quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui nõ post transuadari: Percepta namque perfectione operis, ad cõtemplationem uenitur. In qua scilicet contemplatione dum mens in altum ducitur, subleuata uidet in Deo: quia non B potest penetrare quod uidet. & quasi tãgit aquam torrẽtis quam pertransire nõ ualet: quia & intuetur speculando quod libeat, & tamen hoc ipsum perfectè non ualet intueri quodlibet. Propheta ergo quãdoque ad aquam peruenit quam nõ pertransit: quia ad contemplationem sapientiæ cum ad extremum ducimur, ipsa eius immensitas quæ ex se hominem subleuat ad se, humano animo plenam cognitionem negat: ut hanc & tangendo amet, & tamẽ nequaquam pertranseun- C do penetret. Beatus igitur Iob hæc incrementa uirtutum, quia distinctè hominibus superno munere tribui conspexit, gradus uocauit quoniam per ipsa ascenditur, ut ad cęlestia obtinenda ueniatur. Sacri itaque libri, id est diuini eloquii memoriam faciens dicit: Per singulos gradus meos pronunciabo illum: quia nimirum ille ad doctrinam Dei ueraciter ascẽdit, qui ad obtinendam hanc gradibus sanctæ operationis eruperit. Et quasi per singulos gradus suos librum pronũciat, qui percepisse se eius scientiam non per uerba tantummodo, sed etiam per opera D demõstrat. Vnde adhuc subditur: Et quasi principi offeram eũ. Omne.n. quod offerimus, in manib. tenemus. Veniẽti ergo ad iudiciũ principi librũ offerre, est uerba pręceptorũ illius in actione tenuisse. Sequitur:

Quòd aduersus præpositos Ecclesiæ, terra clamat cum sulcis suis, quando deesse sibi doctrinæ seminarium subditi conqueruntur, uel cum eis à prælatis peccati exempla monstrantur. Caput XV.

SI aduersum me terra mea clamat, & cum ipsa sulci eius deflent: & si fructus eius comedi absque pecunia, & animam agricolarũ eius afflixi: pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina. Quid est clamare terrã, deflere sulcos, & fructus proprios emendo comedere? Cui vnquam necesse est sua emere? Quis clamantẽ audiuit terrã? Quis sulcos deflentes vidit? Et cùm sulci terræ semper ex terra sint, quid est, qđ pronunciatione distincta & clamasse terra, & sulci eius cum ea deflesse denegatur? Cũ.n. nihil sit aliud sulcus terræ quã terra, magnæ distinctionis ratione nõ caret, dum subiungit: Et cum ea sulci eius deflent. Qua videlicet in re, quia ordo historiæ deficit, sese nobis intellectus mysticus, quasi apertis iam foribus ostendit. ac si patenter clamet: Quia rationem literæ defecisse cognoscitis, nimirum restat, vt ad me sine dubitatione redeatis. Omnis enim qui vel priuato iure domesticam familiam regit, vel pro vtilitate communi fidelibus plebibus præest: in hoc quod iura regiminis in commissis sibi fidelibus possidet, quid aliud quàm terram incolendam tenet? Ad hoc quippe diuina dispẽsatione cęteris vnusquisque præponitur, vt subiectorũ animus quasi subacta terra prædicationis illius semine fœcũdetur. Sed terra cõtra possessorem clamat: si cõtra eum qui sibi præest, aliquid iniustum, vel priuata domus, vel sancta Ecclesia murmurat. Clamare quippe terram est, contra regẽtis iniustitiam rationabiliter subiectos dolere. vbi rectè subiungitur. *Et cum ea sulci eius deflent.* Terra enim etiam nullis operibus exculta, plerunque ad vsum hominis aliquod alimentum profert, exarata verò fruges ad satietatem parit. Et sunt nonnulli qui nullo lectionis, nullo exhortationis vomere proscissi, quædam bona, quamuis minima, tamẽ ex semetipsis proferũt, quasi terra necdũ exarata. Sunt verò nonnulli qui ad audiendum semper, atq; retinendũ sanctis prædicationibus ac meditationib. intẽti, a priori mẽtis duritia, quasi quodã linguæ uomere scissi, semina exhortationis accipiũt, & fruges boni operis per sulcos voluntariæ afflictionis

ctionis reddunt. Sæpe verò contingit, ut hi q præsunt, iniusta aliqua faciant: fitq; vt ipsi subiectis noceant, qui prodesse debuerant: Quæ dum rudes quique conspiciunt, commoti contra rectoré murmurát, nec tamé valde proximis p cópassionem dolent. Cum verò hi qui iam aratro lectionis attriti sunt, atque ad frugé boni operis exculti, grauari vel in minimis innocentes aspiciunt, per compassionem protinus ad lamenta vertuntur: quia uelut supra plangunt ea quæ proximi iniustè patiuntur. Perfecti namque cum semper de spiritalib. moueantur, tanto sciút de alienis corporalibus damnis ingemiscere, quanto iam edocti sunt nó dolere de suis. Omnis ergo qui præest, si peruersa in subditis exercet, contra hunc terra clamat, & sulci deflét: quia cótra eius iniustitiam rudes quidem populi in murmurationis vocibus erumpunt: sed perfecti quique pro prauo eius opere se in fletibus affligunt: quodque imperiti clamant & dolent, hoc pbatioris vitę subiecti deflent & tacent. Cum clamante ergo terra sulcos plágere, est per hoc vnde multitudo fidelium iustè contra rectoré queritur, vberioris vitæ homines ad laméta peruenire. Sulci itaque & ex terra sunt, & tamen à terra vocabulo distinguuntur: quia hi qui in sancta Ecclesia mentem suam labore sanctæ meditationis excolunt, cæteris fidelibus tanto meliores sunt, quanto per accepta semina fęcundiores operú fruges reddút. Et sút nonnulli qui sanctis plebib. prælati, vitæ quidé stipendia ex Ecclesiastica largitate cósequuntur, sed exhortationis ministeria debita non impendunt. Contra quos adhuc exéplum sancti uiri rectè subiungitur, cum ab eo protinus subinfertur.

Quòd absque pecunia fructus Ecclesiæ comedit, qui Ecclesiastica commoda accipiens, prædicationis debitum non impendit. Caput XVI.

SI fructus eius comedi absque pecunia. Fructus etenim terræ absq; pecunia comedere, est ex Ecclesia quidé sumptus accipere, sed eidem Ecclesię prędicationis precium non præbere. De qua videlicet prędicatione authoris voce dicitur: Oportuit te committere pecuniá meam nummularijs: & veniens ego recepissé utiq; qd meú erat cú vsura. *Mat. 25.* Terræ igitur fructus absq; pecunia comedit, qui Ecclesiastica cómoda ad vsum corporis percipit, sed exhortationis ministerium populo non impendit. Quid ad hæc nos pastores dicimus, qui aduentú districti iudicis præcurrentes officiú quidem præconis suscipimus, sed aliméta Ecclesiastica muti manducamus? Exigimus quod nostro debetur corpori, sed nó impendimus qd subiectorú debemus cordi. Ecce vir sanctus tot in hoc seculo pignoribus obstrictus, inter occupationes innumeras, liber ad studium prædicationis fuit. Qui fructus terræ nunquam sine pecunia comedit: quia nimirum subditis verbum bonæ admonitionis reddidit, à quibus fructus corporeæ seruitutis accepit: Hoc nanq; debet omnipotenti Deo omnis q præest populo, hoc qui multis, hoc qui paucioribus præest: ut sic debita ministeria à subditis exigat, quatenus subditis ipse ét quid semper admonitionis debeat, sollicitus attendat. Omnes nanque qui sub dispensatione códitoris vicario nobis ministerio iungimur, sub uno ac vero dño: quid nobis aliud nisi inuicem serui sumus? Cùm igitur, is qui subest, seruit ad obsequium: restat proculdubio vt is qui præest, seruiat ad uerbú. Cú is q subest, iussis obtéperat: oportet ut is qui pest, curá sollicitudinis ac pietatis impendat. Sicq; fit vt dú studiosè nunc seruire nobis inuicé per caritaté nitimur, qñque cum vero dño cómuni exultatione dñemur. Sed sunt nonnulli qui in eo ꝙ offi- 24
cium prædicationis exhibent, alijs inuident bonum quod habent, atq; ideo iam veraciter non habent. Quibus rectè per Iacobum dicitur: Quòd si zelum amarú habetis inter vos, & contentiones sunt in cordibus vestris: non est ista sapientia desursum descédens, sed terrena, animalis, diabolica. *Iacob 3.* Vñ hic quoq; cum dictum est: Si fructus eius comedi absq; pecunia: rectè subiungitur: *Et animam agricolarum eius afflixi.* Agricolæ quippe huius terræ sunt hi q minori loco positi, quo valent zelo

zelo, quãto possunt opere, ad eruditionẽ sanctæ Ecclesiæ in prædicationis gratia cooperantur. Quos videlicet terræ huius agricolas, hoc est non affligere, eorum laboribus non inuidere: ne rector Ecclesię dum soli sibi ius prædicationis vendicat, ét alijs rectè prædicãtibus inuidia se mordente contradicat. Pia etenim pastorum mens, quia non propriam gloriam, sed authoris quærit, ab omnibus vult adiuuari quod agit. Fidelis nanque prædicator optat, si fieri valeat, vt veritatẽ quã solus loqui nõ sufficit, ora cunctorũ sonẽt. Vnde cũ Iosue duob in castris remanentib. atq; ꝓphetãtib. vellet obsistere, rectè per Moysen dicitur: Quid æmularis pro me? Quis tribuat vt oĩs populus prophetet, & det eis dñs spiritum suum? Prophetare quippe omnes voluit, qui bonũ quod habuit, alijs non inuidit. Quia igitur B. Iob cuncta hæc suspensa intulit: & si ea minimè fecerint, sententiam se maledictionis adstringit. Sequitur.

Num. 11.

Quòd contra negligentes præpositos, non immeritò à subditis murmuratur. Cap. XVII.

P*Ro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina.* Ac si apertè dicat: Si iniustum quid erga subditos gessi: si exegi debita, & ipse quod debui, non impendi: si exercitationem boni operis alijs inuidi: pro bonis quæ in æternum reficiũt, retribuantur mihi in iudicio mala quæ pungunt. Pro frumento quippe tribulus, & pro hordeo spina oritur, cum in retributione vltima, de qua remuneratio laboris quęritur, pũctio doloris inuenitur. Et notandũ, ꝙ sicut à frumento hordeũ distat, quamuis vtrunque reficiat: sic à tribulo spina, quamuis sit vtrunque quod pungat: quia tribulus mollior, & ad pungendum semper durior est spina. Ait ergo: Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina, ac si patenter dicat: Egisse quidẽ & magna me bona & minima scio: sed si non ita est, pro bonis magnis mala minima, & pro bonis minimis mihi respondeant mala maiora. Quãuis hoc intelligi & aliter potest. In frumento quippe spiritale opus quod mentem reficit in hordeo aũt terrenarum rerũ dispẽsatio figuratur. In qua sępe dũ seruire infirmis atque carnalib. cogimur, quasi sua iumentis alimenta præparamus, atq; ipse nostrorũ vsus operum quasi more hordei habet aliquid de admixtione palearum. Et plerunq; contingit, vt rector qui præest, dũ iniusta cõtra subditos exercet, dum nullo bonos blandimento refouet, dum qđ graui⁹ est, bene operãtes quosq; ex inuidia affligit, ét quædã bona aliqñ faciat, ac si frumentũ serat, seseq; in dispẽsandis terrenis reb. nonnunq̃ in auaritię studio, pro vtilitate carnaliũ misceat: & sic eiusdem laboris fructum velut messẽ hordei expectet. Sed subiecti quique pro eo quòd in maximis grauantur, gaudere in eius bonis minimis nequeunt, quia nec hoc opus coram Deo placet qđ alterius operis iniustitia polluit: nec ipsa terrenarum rerum dispẽsatio, pro vtilitate subditorũ suscipi creditur, qñ is q̃ pręest, anhelare ꝑ auaritiã uidetur. Vnde fit ut ad ipsa etiam pauca bona quæ fieri inter multa mala considerant, nõ laudes, sed gemitus reddant, atque infirmantes murmurent: dum perpendũt, puri operis nõ esse quod vident. Ait ergo: Si aduersum me terra me clamat, & cũ ipsa sulci eius deflent: si fructus eius comedi absque pecunia, & animam agricolarum eius afflixi: pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo spina. ac si apertè dicat. Si magna quæ debui, sollicitè nõ feci, punctiones murmuris à subiectis recipiã, etiã de bono quod feci. Si neglexerim exhibere quod foueat, iuste in querelam prosiliens eorum lingua me pungat. Qua in re sẽper sollicita cõsideratione pẽsandũ est, ne aut hi qui præsunt, exempla mali operis subiectis præbeant, eorumque vitam suæ gladio prauitatis extinguãt: aut hi qui alieno regimini subiacẽt, facile iudicare audeãt factu rectorum: atq; ꝑ hoc quod de his qui sibi ꝑlati sunt, murmurãt, nõ humano, sed ei qui cuncta disponit, diuino ordini contradicant. Illis nanque dicitur: Oues meæ his quæ cõculcata pedibus uestris fuerunt pascebantur, & quæ pedes vestri turbauerant, hæc bibebant. Oues enim turbata pedibus Ezech.

bibunt,

bibunt, cum subiecti ea ad exemplū viuē di appetunt, q̄ prælati quiq; prauo opere puertunt. At cōtra a p̄latis hi audiūt:
Exod. 16 Nos.n.quid sumus? Nec contra nos est murmur vestrum, sed cōtra Dominum. Qui.n. contra superpositā sibi potestatē murmurat, liquet q̄ illum redarguit, qui eandem homini potestatem dedit. Tandē beati Iob plenas mystica virtute sententias, in quibus cōtra amicorum verba respondit, Deo largiēte digessimus: nūc superest ut ad Heliu verba veniamus, q̄ tanto grauiori circumspectione pensanda sunt, quanto & per iuuentutis audaciam spiritu feruentiore proferuntur.

Quartæ partis finis.

BEATI GREGORII EXPOSITION. MORAL.

LIBER VIGESIMVSTERTIVS, & totius operis pars quinta.

Caput I.

PRæfationem huius operis totiés necessariò repeto, quotiés hoc in distinctione voluminū locutionis meę pausatione succido, vt cum legēdi exordiū sumitur, prius ipsa memoriæ lectionis causa renouetur, & tanto robustius surgat doctrinæ ædificiū, quanto ex considerata causę origine studiosus ponitur in mēte fundamētū. Beatus Iob Deo soli sibiq; cognitus in tranquillitate ad nostrā notitiam perducendus, tactus est verbere, vt odorem suarum virium tāto latius spargeret, quanto more armatum melius ex incensione fragraret. Nouerat in bonis pie subditos regere, & a malis se districtè custodire. Nouerat bene uti reb⁹ habitis sed nesciebamus si patiens permaneret ablatis. Mouerat quotidiana deo p̄ sanis pignoribus sacrificia soluere: sed incertū erat si ei gratiarum sacrificiū & orbatus immolaret. Ne quid ergo vitij salus tegeret, dignum fuit vt hoc dolor aperiret. Data itaq; est contra sanctum virum hosti callido tentāti licentia. Qui dum bona eius multis cognita interimere appetit, ēt bonum patientiæ qd̄ latebat ostendit: & quē se angustare persequēdo credidit, flagellis auctū & in exēplo dilatauit. Nec sine graui arte exercuit licentiā quā accepit. Nā cōbussit greges, extinxit familias, obruit hæredes, pcussit salutē corporis, & ad intorquendū grauioris tentationis iaculum linguam seruauit uxoris, quatenus sancti uiri forte ac solidum pectus & per damna rerum dolore sterneret, & p verba coniugis maledictione perforaret. Sed quot vulnera sæuiēs intulit, tot sancto uiro nesciens victorias ministrauit. Nā fidelis Dei famulus, vno eodemq; tpe inter vulnera & verba deprehensus, & dolentem carnem æquanimiter pertulit, & desipientem coniugē prudenter increpauit. Antiquus itaq; hostis, q̄a vinci se in domesticis dolit, protinus exteriora requisiuit. Amicos nanq; eius de locis singulis, quasi pro exercenda charitate commouit, eorumq; ora sub specie consolationis aperuit: sed per hæc iacula increpationis intorsit q̄ eo durius cor secure audientis infigerent, quo inter ostēsæ & non seruatæ charitatis tenebras improuisè vulnerarent. Post hos quoq; ad contumelias ēt Heliu iunior excitatur, vt trāquillitatem tantæ mansuetudinis saltē dedignata leuitas perturbaret ętatis. Sed cōtra tot antiqui hostis machinas stetit inuicta constantia: stetit æquanimitas infracta. Nam vno eodemq; tempore, verbis aduersantib⁹ opposuit prudentiam, rebus vitam. Nemo igitur sanctum virum quamuis de illo apertè post flagella scriptum sit: In omnibus his non Iob. 2. peccauit Iob labijs suis: saltem postmodum in contentione amicorum æstimet inter verba deliquisse. Satan quippe tentationem illius expetijt, sed Deus qui hunc laudauerat, in seipso eius intentionem certaminis accepit. Quisquis ergo beatum Iob deliquisse in suis sermonibus quæritur, quid aliud quàm Deum qui pro illo proposuit, perdidisse confitetur? Quia verò antiqui patres fructiferis arboribus similes, non solum pulchri sunt per speciem, sed etiam vtiles,

vbertatem: sic eorũ vita pẽsanda est, vt cũ A intueamur quæ sit viriditas in historia, inueniamus & quanta sit vbertas in allegoria: quatenus cum blandum est quod in folijs redolet, cognoscamus & quàm dulce sit quod in fructibus sapit. Nullus quippe supernæ adoptionis gratiam habuit, nisi qui hic per cognitionem vnigeniti accepit. Dignum itaq; est, vt ipse in eorum uita & lingua resplendeat, qui eos vt resplendere mereantur illustrat. Nã cum in tenebris lucernæ lumen accenditur, prius lucerna eadem quàm videri cætera efficit videtur. Vnde necesse est ut si verè intẽdimus B illuminata cernere, studeamus mentis oculos ad ipsum illuminans lumen aperire. Quod & in eisdem beati Iob sermonibus et remotis allegoriarum umbris, quasi depressis altæ noctis tenebris corusci more pertranseuntis intermicat, cũ dr: Scio quod redẽptor meus uiuit, & in carne

Iob. 19

mea videbo Deum. Hoc nimirum in nocte historiæ Paulus lumen inuenerat, cum dicebat: Omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritalem manducauerunt,

1. Co. 10.

& oẽs eundem potum spiritalem bibe- C runt. Bibebant aũt de spiritali consequẽte eos petra: petra autẽ erat Christus. Si igitur redemptoris speciẽ petra tenuit, cur non figurã illius beatus Iob insinuet qui eum quem voce protulit et passione signauit? Vnde & non immerito, Iob videlicet dolens dr: quia illius in se imaginẽ exprimit, de quo per Esaiam longè antè annunciatur, quod dolores nostros ipse portauit.

Esai 53.

Sciendum quoq; est, quod redemptor noster vnam se personam cum sancta Ecclesia quam assumpsit exhibuit. De D ipso enim dicitur: Qui est caput, Christus. Rursumque de eius Ecclesia scriptum est: Et corpus Christi, quod est Ecclesia.

Ephe. 1. Col. 1.

Ordo tentationis Iob breuiter cõprehenditur.

Beatus igitur Iob qui mediatoris typum eo verius tenuit, quo passionem illius non loquendo tatummodo, sed etiam patiendo prophetauit, cum in dictis factisque suis expressioni redemptoris innititur, repentè ad significationem corporis aliquando deriuatur vt quo Christum & Ecclesiam vnam personam credimus, hoc etiam vnius personæ actibus significari videamus.

Vxor verò eius quæ eum ad maledicendum prouocat, quid aliud quàm prauitatem carnalium signat? Qui intra sanctam Ecclesiam incorrectis moribus positi, eo durius vitam fidelium, qui vicinus premunt: quia dum uitari à fidelibus quasi fideles nequeunt, tãto grauius quanto & interius tolerantur. Amici verò eius qui quasi dũ consulunt inuehuntur, hæreticorũ figuram exprimunt, qui sub specie consulendi agunt negociũ seducendi. Vnde & ad beatum Iob dũ pro domino verba faciunt, a domino reprobantur. quia videlicet omnes hęretici dũ Deum defendere nituntur, offendunt. Vnde eis aptè & ab eodẽ uiro sancto dicitur: Disputare cum deo cupio, prius uos ostendens fabricatores mendacij, & cultores peruersorum dogmatum. Constat ergo eos hæreticorũ typum gerere, quos sanctus uir redarguit cultui peruersorum dogmatum deseruire. Quia igitur Iob interpretatur dolens, quo nimirum dolore vel mediatoris passio, vel sanctæ Ecclesiæ labor exprimitur, quæ multiplici præsentis vitæ fatigatione cruciatur, amici quoq; eius ex vocabulo noĩs meritum suæ indicãt actionis. Nã Eliphas Latina lingua dicitur Dei contemptus. Et quid aliud hæretici faciunt, nisi quòd dũ falsa de Deo sentiunt, eum superbiendo cõtemnunt? Baldath interpretatur vetustas sola. Bene autem omnes hæretici in his quæ de domino loquuntur, dum nõ intentione recta, sed appetitione temporalis glorię videri prędicatores appetũt, vetustas sola nominantur. Ad loquendũ quippe non zelo noui hominis, sed vitæ veteris prauitate concitantur. Sophar quoque Latino sermone dicitur dissipatio speculæ, vel speculationẽ dissipans: Mentes nãque fideliũ ad cõtẽplanda superna se erigunt, sed dum hæreticorum verba peruertere recta contemplãtes appetunt, speculam dissipare conantur. In tribus itaque amicorũ Iob nominibus, tres in hæreticis perditionum casus exprimuntur. Nisi enim Deum contemnerent, nequaquam de illo peruersa sentirent: & nisi uetustatem contraherent, in

nouæ

nouæ uitæ intelligentia non errarent: & nisi speculationem bonorum destruerēt, nequaquā eos superna iudicia tam distri cto examine pro uerborum suorū culpa reprobarent. Cōtemnēdo igitur Deum, in uetustate se retinent: sed in uetustate se retinēdo, prauis suis sermonibus speculationi rectorū nocent. Post hos quoq; Heliu iunior in beati Iob exprobratione subiungitur, ex cuius persona uidelicet species quorūdā doctorum fidelium, sed tamen arrogantium designatur. Cuius uerba non facilè intelligimus, nisi ea ex subsequēti dominica correptione pēsemus. Ait nāq; de illo Dominus: Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis? Cùm uerò dicit sentētias, sed non addit protinus quales, uult proculdubio bonas intelligi. Nā cùm sententiæ nominantur, nisi etiam malè dicantur, malæ sentiri non possunt. In bono enim semper sentētias accipimus, quæ sine reprobationis adiectione ponuntur, sicut scriptū est: Sapientior sibi uidetur piger, septem uiris loquentib. sentētias. Quòd uerò dicitur, quia eius sentētiæ imperitis sermonibus inuoluūtur, hoc summopere ostenditur: quia ab eo cum elationis fatuite proferūtur. Magna quippe in eo imperitia est, humiliter dicere nescire quod dicit: & ueritatis sensibus elationis uerba miscere. Omne enim quod dicitur, quadripertita potest qualitate distingui: si aut mala malè, aut bona bene, aut mala bene, aut bona malè dicantur. Malè enim malum dicitur, cùm res peruersa suadetur, sicut scriptū est: Benedic Deo, & morere. Bonū bene dicitur, cùm rectè recta prædicitur, sicut Ioannes ait: Agite pœnitentiam, appropinquauit enim regnum cœlorum. Malum bene dicitur, quando per os dicentis idcirco uitium exprimitur, ut reprobetur, sicut Paulus ait: Fœminæ eorum immutauerunt naturalem usum, in eum qui est cōtra naturam. Quo loco execranda quoq; uirorū facinora subdidit: sed honestè inhonesta narrauit, ut multos ad honestatis formā inhonesta narrādo reuocaret. Malè autē bonum dicitur, cùm rectum aliquid recto studio nō profertur, sicut illuminato

Prou. 26
Iob 2.
Matth. 3
Rom. 1.

A cæco pharisæi dixisse perhibentur: Tu sis discipulus eius. Quod maledictionis vti que dixerunt studio, nō orationis voto. Vel sicut Caiphas ait: Expedit vnū hominem mori pro populo, vt non tota gens pereat. Bonū quippe, sed nō bene locut⁹ est: quia dū crudelitatē necis appetijt, redēptionis gratiā prophetauit. Hoc igitur modo Heliu quoq; dicere non bene bona reprehenditur: quia in his quę veraciter loquitur, arroganter inflatur. Qui in eo speciem arrogantium signat, quo per sensum rectitudinis in tumoris verba se eleuat. B Sed quid est quòd tres amicos reconciliari per septē sacrificia diuina uox pręcipit, Heliu verò sub vnius tantūmodo sententiæ increpatione dereliquit: nisi quod nonnunquam hæretici diuinæ gratiæ largitate perfusi, ad vnitatē sanctæ Ecclesię redeunt? Quod bene ipsa amicorū recōciliatione signatur, pro quib. tamen B. Iob exorare percipitur: quia nimirū hæreticorum sacrificia accepta Deo esse nō possunt, nisi pro eis vniuersalis Ecclesiæ manibus offerātur. vt eius meritis remedium salutis C inueniant, quam verborum suorum iaculis impugnando feriebant. Vnde & septē pro eis sacrificia memorātur oblata: quia dum septiformis gratię spiritum confitentes accipiunt, quasi septem oblationibus expiantur. Hinc in Ioannis Apocalypsi per septenarium Ecclesiarū numerū, vniuersalis Ecclesia designatur. Hinc per Salomonem de sapientia dicitur: Sapientia ędificauit sibi domum, excidit columnas septē. Ipso ergo sacrificiorū numero recōciliati hęretici, quid prius fuerint exprimunt, qui perfectioni septifor D mis gratiæ non nisi redeundo iungūtur. Bene autem tauros pro se & arietes obtulisse describūtur. In tauro quippe ceruix superbiæ, in ariete autem ducatus gregū sequentium designatur. Quid itaque est pro eis tauros arietesq; mactare, nisi eorum superbum ducatum interficere: ut de se humilia sentiant, & post se corda innocentium iam non seducant? Ceruice enim tumēti ab Ecclesiæ vniuersitate resilierant, & infirmos post se populos, quasi sequentes greges trahebant. Veniant igitur ad beatum Iob, id est reuer

Ioan. 9.
Ioan. 11.
Apo. 1.
Prou. 9.

tantur ad Ecclesiam, & septenario sacrificio tauros, & arietes mactandos offerant: quia vt vniuersali Ecclesiæ coniungantur, humilitate interueniente interficiant quicquid prius tumidum de superbo ducatu sapiebant. Heliu verò per
4 quem uanæ gloriæ amatores signati sũt, etiam intra sancti Ecclesiam constituti, qui ea quæ rectè sentiunt, humiliter proferre contemnunt, nequaquam per sacrificium reconciliari præcipitur: quia arrogantes quidem, sed tamen fideles, pro eo quòd iam intus sunt, per septem sacrificia reuocari non possunt. Quos tamen sub Heliu specie sententia diuina redarguit, atque in eis non ueritatis sentẽtias, sed elationis mentem ac verba tumida reprehendit. Quæ nimirum reprehensio quid aliud signat, nisi quòd eos intrà positos supernę districtionis increpatio, vel per flagellum corrigit, uel per iustum examen sibimetipsis relinquitur? Tales quippe intra sanctam Ecclesiam recta quidẽ prædicant, sed tamen Deo iudice audire merentur aduersa: quia per ea bona quę non propria proferunt, non authoris sui gloriam, sed propriam laudem quærunt. Vnde hoc quoque cautè pensandum est, quod diuina voce de Heliu dicitur: Quis est iste? Prima quippe exprobatio, est talis interrogatio. Nam quis est iste non dicimus, nisi de eo utique quem nescimus. Nescire autem Dei, reprobare est: vnde quibusdam quos reprobat, in fine dicturus est: Nesçio uos unde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis. Quid est ergo de hoc arrogante requirere, quis est iste, nisi apertè dicere: Ego arrogantes nescio, id est, eorũ uitã in sapientiæ meæ uirtute non approbo. quia laudibus humanis dum inflantur, à vera gloria æternæ retributionis inanescunt. Cuius dũ sententias minimè respuit, sed tamẽ eũ ipsum qui illas protulit reprehẽdit, quasi apertè insinuat dicens: Noui quæ dicit, sed ignoro qui dicit: quia veraciter prolata approbo, sed eum qui de bonis quæ profert extollitur, non agnosco. Vt uerò apertius ostendamus in elationis iactantia Heliu quàm turpiter defluat, forꝫam prius ostendere boni prædicatoris

Nescire Dei reprobare est.

Luc. 13.

A debemus, quatenus ex statu huius rectitudinis, monstretur liquidò fortitudo q̃ praua sit incuruationis. Sanctæ uniuersalis Ecclesiæ spiritalis quisque prædicator, in cunctis quæ dicit, solerti cura se inspicit: ne in eo quòd recta prędicat, uitiose elationis extollat, ne vitã à lingua discordet: ne pacem quam in Ecclesia annunciat, in seipso dum benedicit, & malè viuit, amittat. Sed studet summopere cõtra maledicos rumores aduersantium & defendere loquendo quod uiuit, & ornare uiuendo quod dicit. Nec in his om-
B nibus suam, sed authoris gloriam quęrit: atque omnem sapientiæ gratiã quã ut loqueretur accipit: non suis se ęstimat meritis, sed eorum intercessionibus pro quibus loquitur accepisse. Sicq; dum se infrà deijcit, superest, quia suę nimirum magis mercedi proficit: eo quòd bona quæ exercere præualet, alienis meritis reddit. Indignum se omnibus iudicat, etiam cum dignius cunctis uiuat. Scit.n. quòd bona quæ innotescunt hominib. sine periculo esse vix possunt: Et quam-
C uis sapientem se esse sentiat: uellet tamẽ esse sapiens, non uideri, atq; hoc sibi omnimodo quod loquendo proditur pertimescit, & si liceat, tacere appetit, dum esse multis tutius silentium cernit: eosque se fœliciores putat, quos intra sanctam ecclesiam locus inferior per silentium occultat: & tũ ut sanctam Ecclesiam defendat, quia ad loquendum vi charitatis impellitur, ex necessitate quidem officium locutionis suscipit: sed ex magno desiderio ocium taciturnitatis quærit. Hoc seruat voto. illud exercet ministerio. Hanc autem dicendi formulã arrogantes igno-
D rant. Neq;.n. loquuntur quia causæ eueniunt, sed causa euenire appellant vt loquantur. Quorum nunc Heliu speciem signat, qui in locutione sua immenso se vitio elationis exaltat. Igitur finitis beati Iob sermonibus subditur:

Caput

CAPVT TRIGESIMVM-SECVNDVM.

Beati Iob.

MISERVNT autem tres viri isti respondere Iob, eo quòd iustus sibi videretur. Et iratus indignatusq́; est Heliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram. Iratus est autem aduersum Iob, eo quòd iustum se esse diceret coram Deo. Porrò aduersum amicos eius indignatus est, eo quòd non inuenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob. Igitur Heliu expectauit Iob loquentem, eo quòd seniores essent qui loquebantur. Cum autem vidisset quòd tres respondere non potuissent, iratus est vehementer. Respondensq́; Heliu filius Barachel Buzites dixit: Iunior sum tempore, vos autem antiquiores. Idcirco demisso capite, veritus sum indicare vobis meam sententiam. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur: & annorum multitudo doceret sapientiam. Sed vt video, spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Non sunt longæui sapientes, ne senes intelligunt iudicium. Ideo dicam: audite me, & ostendam vobis etiam ego meam sapientiam. Expectaui enim sermones vestros: audiui prudentiam vestram. Donec disceptaretis sermonibus vestris, & donec putabam vos aliquid dicere, considerabam. Sed vt uideo, non est qui arguere possit Iob: & respondere ex vobis sermonib. eius. Ne forte dicatis: inuenimus sapientiam: Deus proiecit eum: non homo. Nihil locutus est mihi, & ego non secundum sermones vestros respondebo illi. Extimuerunt, nec responderunt vltrà, abstuleruntq́; à se eloquium. Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti: steterunt, nec responderunt vltrà: respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meam. Plenus enim sum sermonibus, & coarctat me spiritus vteri mei. En venter meus quasi mustum absq; spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit. Loquar, & respi- A *rabo paululum: aperiam labia meá, & respondebo. Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo. Nescio enim quan diu subsistam: & si post modicum tollat me factor meus.*

Quòd nomen Heliu & loci & cognationis eius intentionem ipsius denotant. Cap. II.

O *Miserunt autem tres viri isti respondere Iob, eo quòd iustus sibi videretur.* Hoc quod de eo dicitur, Eo quòd iustus sibi videretur, sacræ huius scriptor B historiæ ad amicorum iudicium retulit, non autem beatum Iob de elationis tumore reprobauit. Sequitur: *Et iratus indignatusq́; est Heliu filius Barachel Buzites de cognatione Ram.* Bene hæc ipsa vel eius, vel parentis, vel loci, vel cognationis nomina notam propriæ exprimunt actionis Heliu quippe interpretatum sonat Deus meus iste, vel Deus Dominus. Per quem, sicut superius diximus, designatur recta fides arrogantium intra Ecclesiam positorum Vnde de eis & hoc ipsum eius etiam nomé congruit. C Nam quamuis iuxta dominica præcepta non viuunt, Deum tamen dominum esse recognoscunt: quia in veritate carnis etiam formam deitatis intelligunt, sicut per prophetam dicitur: Scitote quoniam Dominus ipse est Deus. Barachel verò interpretatum, dicitur benedictio Dei: Buzites autem, contem- Psal. 99. ptibilis. Quod arroganter prædicantibus bene vtrunque concordat: quia in prædicationis facundia benedictionem quidem gratiæ diuinæ percipiũt, sed in elatis suis moribus esse iam contemptibilem ostendunt. Ipsa quippe quæ ac- D ceperunt bona, eo despicabilia faciunt, quo nequaquam eis bene uti nouerunt. Aptè autem etiam de cognatione Ram dicitur: Ram quippe interpretatur excelsus. Excelsus nanque est fidelium populus, qui huius vitæ infima & abiecta contemnit. Excelsi sunt qui dicere cum Paulo nouerunt: Nostra conuersatio in cœlis est. Heliu itaque de cognatio- Phil. 3. ne Ram dicitur: quia vnusquisque præ-

 dicator

dicator arrogans intra vniuersalem Ecclesiam positus, sanctis populis fidei veritate sociatur, quamuis ab eorum vita elationis prauitate disiungitur. Sequitur.

Quòd sectatores vanæ gloriæ, dum se omnibus præferunt, alios nihil scire, nec rectè viuere iudicant.

Caput III.

I*Ratus est autem aduersus Iob, eo quòd iustum se diceret coram Deo. Porrò aduersus amicos eius indignatus est, eo quòd non inuenissent responsionem rationabilem, sed tantummodo condemnassent Iob.* Solerter intuendum est quod beatum Iob ideo reprehendit, quòd coram Deo se iustū esse dixerit: amicos verò eius ideo redarguit, quòd condemnantes eum, responsionem contra illum rationabilem non dederunt. Istis nanque indicijs apertè colligitur, quòd per eum species amatorum vanæ gloriæ designatur. Iob quippe de præsumpta iustitia, amicos verò eius de stulta responsione redarguit. Cuncti enim vanæ gloriæ sectatores, dum se omnibus præferunt, alios quidem de fatuis sensibus, alios autem de indignis meritis reprehendunt. id est alios censent nihil scire, alios non bene uiuere. Et quamuis iustè omnes extra ecclesiam positos praua sentire redarguunt, tamen etiam eos qui intus sunt, pro vitæ despectu contemnunt, & contra illos ex magnitudine rectè sentiendi, contra illos verò quasi ex merito bene
6 viuendi superbiunt. Bene autem Heliu modò beatum Iob, modò amicos eius increpare perhibetur: quia amatores vanę gloriæ aliquando intra sanctam Ecclesiā constituti, & aduersarios premunt dum uera prædicant, & eiusdem sanctæ Ecclesiæ moribus contradicunt, dum de ipsa prædicatione gloriantur. Premunt aduersarios virtute dicti, premūt sanctam Ecclesiam qualitate dicendi. Illos prædicatione veritatis, istam uitio elationis impugnant. Sequitur: *Igitur Heliu expectauit Iob loquentem, eo quòd seniores essent qui eloquebantur. Cum autem vidisset quòd*

A *tres respondere non potuissent, iratus est vehementer.* Quamuis sancta Ecclesia sit procul dubio aduersarijs suis antiquior, quia de illa ipsi, non autem exijt ipsa de illis: sicut de eis per Ioannem dicitur: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: [1. Ioan. 2] rectè tamen eisdem aduersarijs Heliu iunior fuisse describitur: quia nimirū post exorta hæreticorum bella, esse intra sanctam Ecclesiam fastu scientiæ inflati arrogantes cœperunt. Cum enim grauiora hostium prodiere certamina, tūc sunt profectò subtiliora sensuum spicula requisita, B tunc argumentorum obstacula, tunc perplexior indago verborum. Quę sæpe viri feruentes ingenio, dum congruè inueniunt, arroganter intumescūt, & quod per elationis vitium plerunquè contingit, ijsdem acutis sensibus quibus hostem feriunt, prosternuntur: dum in his quæ rectè de Deo sentiunt, non Dei, sed suam gloriam quærunt. Vnde Heliu quoque multa quidem rectè loquitur: & tamē diuina voce ac si peruersa dixerit, increpatur. Cum verò dicitur, quia Heliu expectauit Iob loquentem, eo quod C seniores essent qui loquebantur: apertè beato Iob non pro sua, sed pro amicorum reuerentia honorem reseruasse mōstratur: quia videlicet arrogantes intra positi eandem sanctam Ecclesiam quam defendunt despiciunt: & plerunque contingit vt plus ingenia male sapientium, quam simplicem uitam innocentium venerentur: plus reseruent linguis extrà loquentium, quàm meritis intrà positorū: quamuis vtrisque ex diuerso obuient, eum & ab illis rectitudine sensuum, & à sancta Ecclesia morum prauitate discor- D dent. Sequitur: *Respondensque Heliu filius Barachel Buzites dixit: Iunior sum tempore vos autem antiquiores. Idcirco demisso capite veritus sum indicare vobis meam sententiam. Sperabam enim quòd ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret sapientiam.* Cuncta hæc quæ ab eo per tumorem superbię proferuntur, cursim potius perstringenda sunt quàm attentius exponenda. Quæ enim soliditate grauitatis carent, expositionis subtilitate non indigent. Sed solum puto breuiter intimandum,

mundum, quòd Heliu quamdiu pro ætatis suæ respectu tacuit, sapientior fuit: cum uerò in alijs annorum multitudinẽ semetipsum přerés despicit, quàm pueriliter desipiat ostendit. Nam contra eius sententiam, & ætas prolixior loquitur, & per annorum multitudinem sapientia docetur: quia etsi longæuitas sensum non præbet, vsum tamen uehementer exercet. Sequitur:

Quòd quatuor modis arrogantium tumor dignoscitur. Cum aut bonum à seipsis habere se æstimant, aut à Deo, sed meritis suis aut cum se iactant habere quod non habent, aut cum ex eo quod singulariter sibi habere videntur, cæteros contemnunt.

Cap. IIII.

SEd vt video, spiritus est in hominibus, & inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Hæc rectè diceret, si eandem intelligentiam sibi præ cæteris non arrogaret. Neque enim parua condemnatio est ex eo bono quod communiter datur, priuatè gloriari, scire bonum unde acceperit, & nescire quomodo bono uti debeat, qđ
7 accepit. Quatuor quippe sunt species quibus omnis tumor arrogancium demonstratur, cum bonum aut à semetipsis habere se æstimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant, aut certè cum iactant se habere quod non habent, aut despectis cæteris singulariter videri appetunt habere quod habent. A semetipso enim bonũ se habere iactabat, cui per Apostolũ dicitur: Quid autem habes quod non accepisti? Si autẽ accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? (1.Cor. 4.) Rursum ne dari nobis bonũ gratiæ pro nostris præcedentibus meritis crederemus, idem Apostolus admonet dicens: Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex uobis, sed Dei donum est, non ex operibus, vt ne quis glorietur. (Ephes. 2.) Qui etiã de semetipso ait: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam cõsecutus sum (1.Tim. 1.) quibus verbis apertè declarat, quòd gratia non meritis tribuatur, dum ex seipso

A docuit, & quid de malitia meruit, & qđ de beneuolentia accepit. Rursum nonnulli iactant se habere quod non habẽt, sicut diuina uoce per prophetã de Moab dicitur: Superbiam eius & arrogantiam eius ego noui, & quòd non sit iuxta eũ virtus eius. (Hier. 48) Et sicut angelo Ecclesiæ Laodiceæ dicitur: Quia dicis quòd diues sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis & pauper, & cæcus, & nudus. (Apoc. 3.) Rursum nonnulli despectis cæteris videri appetunt singulariter bonum habere quod habent. Vnde & Pharisæus idcirco de (Luc. 18.)
B templo absque iustificatione descendit: quia bonorum operũ meritũ sibi quasi singulariter tribuens, oranti publicano se prætulit. Sancti quoque Apostoli ab hoc elationis vitio reuocantur, qui de prædicatione redeuntes, cum elati dicerent: Domine in nomine tuo etiam dæmonia nobis subiecta sunt: (Luc. 9.) ne de hac miraculorum singularitate gauderent ilicò eis respondit Dominus, dicens: Videbã Satanam, velut fulgur de cœlo cadẽtem. Ipse quippe singulariter elatus dixerat: (Esai. 14.) Super astra cęli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus
C Aquilonis: similis ero altissimo: Et mirè. Dominus ut in discipulorum cordib. elationẽ premeret, mox iudicium ruinæ retulit, quod ipse magister elationis accepit: ut in authore superbię discerẽt, quid de elationis uitio formidarent. In hac itaque arrogantię quarta specie crebrò humanus animus labitur: ut id quod habet, habere se singulariter glorietur. In qua tamen similitudini diabolicæ vicinius appropinquat: quia quisquis bonũ se habere singulariter gaudet, quisquis ui-
D deri sublimior cæteris quęrit, illum videlicet imitatur, qui despecto bono societatis angelorum, sedem suam ad Aquilonẽ ponens, & altissimi similitudinem superbè appetẽs, per iniquum desideriũ quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erumpere. Heliu ergo quamuis dari à dño sapientiam confitetur, in hac tñ elationis specie labitur, vt sapiẽtiorẽ se cęteris gaudeat, & quasi đ singulari bono sese inaniter extollat. Qđ verbis sequentibus

tibus indicat, dicens: *Non sunt longæui sapientes, nec senes intelligunt iudicium ideo dicam: Audite me, ostendam vobis & ego meam sapientiam. Expectaui enim sermones vestros, audiui prudentiam vestram donec disceptaretis sermonibus, & donec putabam nos aliquid dicere, considerabam.* Quantum ad intentionem literæ spectat, loquens Heliu indicat q̃ superbè tacuerit. Cum enim dicit: Expectaui.n.sermones uestros, & putabã uos aliquid dicere: apertè declarat se ad uerba senum iudicantis potius studio, q̃ tacentis voto tacuisse. Quamuis hæc melius uitam arrogantium designãt qui aliquando intra sanctam Ecclesiam positi, cum eiusdem sanctæ Ecclesiæ aduersarios conspiciunt, non in eis annos temporum, sed intentionem solent pensare verborum. Nam quantolibet sint eisdem arrogantibus antiquiores hęretici, eos audacter comprimũt, in quorum uerbis dogmata peruersa reprehendũt. Sequitur: *Sed vt video, non est qui arguere possit Iob, & respondere ex vobis sermonibus eius: ne fortè dicatis: Inuenimus sapientiam,*
8 *Deus proiecit eum, non homo.* Sæpe hęretici per hoc ꝙ esse & hominibus despicabiles solent cum à cunctis ferè gẽtibus sanctam Ecclesiam venerari conspiciũt, opinionem eius quibus valent obtrectationibus lacerare contendunt, dicentes: Idcirco illi cuncta temporalia suppetunt: quia ei præmia æternorum munerum subtrahuntur. Quorum uocibus Heliu obuiat, dicens: Ne forte dicatis, Inuenimus sapientiã, Deus proiecit eum, non homo. ac si arrogantes intra sanctam Ecclesiam, sed tñ fideles cõtra hæreticos dicant: Per hoc ꝙ sanctam Ecclesiam in honore hominum florere, temporaliter cernitis, proiectam eam à domino non creditis. Scit enim redẽptor eius, & in hoc itinere solatia viuenti tribuere, & peruenienti ad ęternam patriam superna præmia reseruare. Incassum igitur dicitis: q̃a Deus eam, & non homo proiecerit, cum venerati illam a cunctis ferè hominibus videris, q̃a sic ei terrenæ gloriæ adiumẽtum tribuitur, vt per hoc multiplicius etiam ad cœlestia subuehatur. Sequitur: *Nihil locutus est, mihi, & ego non secundum*

A *vestro, sermones respondebo illi.* Quid est q̃d ait: Nihil locutus est mihi? Nunquid sancta Ecclesia per prædicatores iustos cum intra se arrogantes conspicit, erudire ac redarguere prętermittit? Exercet hæc, & quotidie exercere non cessat. Sed Heliu qui loquentẽ publicè beatum Iob audierat, dicat: Nihil locutus est mihi: quia nimirum omnes arrogantes, voces quidẽ sanctæ Ecclesiæ audiunt, sed sibi eas dici dissimulant quando elationis vitiũ emẽdare contemnunt. Nec se de superbia redargui æstimant, quia esse se humiles putant, qui etiam redargui despiciũt, dum
B sapientiores se & ipsis redarguentibus arbitrantur. Quod verò ait: Et ego non secundum sermones uestros respondebo ei: bene beato Iob non secundum sermones eorum respondere se dicit. Arrogantes enim intra sanctam Ecclesiam positi, respondent contra eam: sed non sicut hęretici exterius constituti. Neque enim contradicunt ei praua prædicando, sed peruersè uiuendo: quia nec de Deo vt hæretici indigna sentiunt, sed de se plus quàm necesse est, digna suspicantur. Sequitur: *Extimuerunt, nec responderunt* 9
C *vltra, abstuleruntque a se eloquium.* Bene ad Heliu uerba amici Iob extimuisse referuntur: quia nonnunquam arrogantes Ecclesiæ defensores, quamuis ordinẽ dicendi non teneant, tamen aduersarios ipsa dictorum virtute perturbant. Sequitur: *Quoniam igitur expectaui, & non sunt locuti, steterunt, nec responderunt vltrà.* Finis esse locutionis sapientium solet, vt eousque dicant quo aduersarius silentiũ imponant. Non enim se ostendere, sed praua docentes compescere cupiunt. Postquã vero de amicis Iob dictum est:
D Extimuerunt, nec responderunt vltrà, abstuleruntq; à se eloquium: Heliu subiungens, ait: Expectaui, & non sunt locuti. steterunt, nec responderunt vltrà. Et illis iam silentib. adhuc uerba multiplicat: quia videlicet vir arrogans, & formam in se arrogantium intentãs, nõ aduersariorum dicta superare, sed suam sapientiam ostẽtare festinat. Vnde & sequitur: *Respondebo & ego partem meam, & ostendam sententiam meam.* Hanc enim par

te suam omnis arrogans æstimat, si scientiam non tam habeat quàm ostendat: quia nimirum omnes elati scientiam habere non appetunt, sed ostendere. Quo A contrà bene per Moysen dicitur. Vas Nu. 19. quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper, immundum erit. Tegmen quippe operculi uel ligatura, est censura disciplinæ: qua quisquis non premitur, quasi uas immundum pollutumque reprobatur. An non uas sine operculo Heliu fuerat, qui hanc esse partem suam æstimauerat, si ostenderet sciẽtiam quam habebat? Quasi enim uas sine operculo uel ligatura polluitur, qui B per studium ostentationis patens, nullo 10 uelamine taciturnitatis operitur. Prædicatores autem sancti partem suam reputant, si intus quidẽ ipsi de sapientia gaudeant, foris autem alios ab errore compescant: neq; à se ipsi ita loquẽdo excũt, ut gaudium mentis in ostensione ponãt disertæ locutionis: sed bonum scientiæ in cordis secreto meditantur, & ibi gaudent ubi hoc percipiunt, , non ubi inter tot tentationũ laqueos innotescere compelluntur: quamuis cùm bonum quod C accipiunt, innotescunt: media interueniente charitate, ex profectu audientiũ & non ex propria ostensione gratulantur. Arrogantes enim cum scientiã accipiunt, nihil se accepisse æstimant, si hanc eos occultam habere contingat. Nusquã quippe suum gaudium, nisi in ore hominum ponunt. Vnde & fatuæ uirgines in Mat. 25. uasis suis oleum non sumpsisse referuntur: quia arrogantes omnes cùm se ab aliquibus fortasse uitijs continent, bonum gloriæ intra conscientias habere non possunt. In uase autem proprio sum D pserat Paulus oleum, q dicebat: Gloria 2. Cor. 1. nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Inane ergo uasculum ferre, est intus corde uacuo, foris humani fauoris iudicium quærere. Heliu itaq; quia gloriam dũ exterius quærit, intra uas oleũ non habet. dicit: Respondebo & ego partem meam, & ostendam scientiam meã. Vnde & hoc ipsum quod de feruore uanæ gloriæ intus patitur, uerbis sequentibus aperit, dicens:

Quòd superbi, spiritu sancto plenos se esse asserunt, cuius feruor in uirtute minoris intelligentiæ animos superat & transcendit. Caput V.

P*Lenus sum sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei. En uenter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit. Loquar & respirabo paululum, aperiam labia mea, & respondebo.* Nonnunquam arrogantes viri, dum prædicatores sanctos magna eloqui, ac pro locutione sua venerari conspiciunt, locutionis eorum celsitudinem & non vtilitatẽ intentionis imitantur: neq; hoc amant, quod illi appetunt, sed hoc summopere appetunt, quod clari hominibus ostendantur. Nã sæpe contingit, vt sapientes viri cũ se nõ audiri considerant, ori suo silentium indicant: sed dum plerunq; cõspiciunt ꝙ iniquorum facinora ipsis tacentib. & nõ corripientibus crescũt, vim quandam spiritus sustinent, vt in locutionẽ apertæ correptionis erumpãt. Vnde propheta Hieremias cum prædicationis sibi silentium indixisset dicens: Non Hier. 20. recordabor eius, neque loquar ultrà in nomine illius, illico adiunxit: Et factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususq; in ossibus meis, & defeci ferre non sustinens. Audiui enim contumelias multorum. Pro eo enim quòd se minimè audiri conspexit, silentium appetiit: sed cum crescentia mala cerneret, in eodẽ silẽtio nõ permansit. Quia enim foris tacuit, ex tędio locutionis intus ignẽ pertulit de zelo charitatis. Inflammantur quippe corda iustorum, cum non correpta crescere conspiciunt acta malorũ: eorumque culpæ se participes credunt, quod in iniquitate crescere silendo permittunt. Dauid propheta postquam sibi silentiũ indixerat dicens: Posui ori meo Psal 38. custodiam, dum consisteret peccator aduersum me: obmutui & humiliatus sum, & silui a bonis: in ipso suo silentio, iusto zelo charitatis exarsit, qui illico subdidit: Et dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Intus ergo cor concaluit, quia dilectionis ardor

per

per admonitionem locutionis exterius emanare recusauit. Ignis in meditatione cordis exarsit: quia increpatio delinquẽtium à correptione oris refrixit. Charitatis. n. zelus cõsolatione admirabili augẽdo se tẽperat: qñ cõtra iniquorũ opera per vocem correptionis emanat: vt & quæ corrigere non valet, increpare non desinat: ne se participẽ delinquentiũ, ex consensu taciturnitatis addicat. Sed quia
II sæpe nonnulla uitia virtutes se esse mẽtiuntur, sicut effusio nonnunq̃ misericordia: & tenacia, nonnunq̃ parsimonia: & crudelitas aliqñ iustitia vult uideri: ita plerũque mentem ad loquẽdi impetum, vanæ gloriæ anxietas nequaquam se intra silentiũ capiens, quasi zelus charitatis inflammat: atq; appetitæ ostẽsionis uis ad effrenationẽ locutionis impellit, & quasi sub studio consulendi libido erumpit apparendi. Non. n. curat loquendo quid prosit, sed quid appareat: nec studet vt malũ quod cernit corrigat, sed bonũ qđ sentit ostendat. Vnde & Heliu quoq; spiritu elationis extẽsus, & sese intra silẽtij claustra nõ capiens ait: Plenus sum. n. sermonibus, & coarctat me spiritus vteri mei: En vẽter meus quasi mustum absq; spiraculo, quod lagunculas nouas disrumpit. Quod si intelligere spiritaliter debemus, hoc loco videlicet ventrem sinum cordis appellat. In musto verò sancti spiritus feruor accipitur, de quo in Euangelio dñs dicit: Vinũ nouum mittunt in vtres nouos. Ex quo dum repentè replerentur Apostoli, dũ linguis oibus loquerẽtur, à Iudæis nescientibus, sed tamen vera attestantibus dictum est: Hi musto pleni sunt. Lagunculas verò infirmas ipsa humanitate conscientias, vel certè hæc terrena corporum vascula, nõ inconueniẽter accipimus: de quibus Paulus Apostolus ait: Habemus thesaurũ iustum in vasis fictilibus. Heliu autem, quia, sicut superius diximus, sic inflatione elationis extenditur, ac si ad loquendum per charitatis gratiam ardore spiritus sancti accẽdatur, sensus sui spiritum in eo quod tacuit, quasi musto absque spiraculo cõparauit. Et bene ait: Quod lagunculas nouas disrumpit: quia sancti spiritus feruor non solum ueteri, sed etiam noua uita uix capitur. Mustum ergo lagunculas nouas disrumpit: quia feruoris eius potentia etiam spiritalia corda transcẽdit. *Loquar & respirabo paululum, aperiam labia mea, & respondebo*. Bene ait, respirabo: quia sicut labor iustorum est uidere praua nec corrigere: ita grauis est labor arrogãtiũ, si quod sapiunt non ostendunt. Vim quippe intrinsecus æstuantem ferre uix possunt, si omne quod sentiunt paulo tardius innotescunt. Vnde necesse est ut cum res bona agitur, prius eius elatio in corde uincatur, ne si à radice miseræ intentionis prodeat, amaros nequitiæ fructus producat.

Vitia sæpe mẽtiũtur se esse virtutes.

Mat. 9.

Act. 2.

2. Cor. 4.

Quòd hi qui adhuc vitijs impugnari se sentiũt, aliorum curam suscipere omnino non præsumant. *Cap. VI.*

HI ergo qui adhuc vitiorũ bello subiacent, nequaquam per prædicationis usum præesse magisterio cæterorum debent. Hinc est enim quod iuxta diuinę dispẽsationis uocem, ab anno uigesimo & quinto Leuitæ tabernaculo seruiunt, sed à quinquagesimo custodes uasorum fiunt. Quid enim per annum quintum ac uigesimum in quo flos iuuẽtutis aboritur, nisi ipsa contra unumquodque uitium bella signantur? Et quid per quinquagesimum, in quo & iubilei requies cõtinetur, nisi interna requies edomito bello mentis exprimitur? Quid uerò per uasa tabernaculi, nisi fidelium animæ figurantur? Leuitæ ergo ab anno uigesimo & quinto tabernaculo seruiũt, & à quinquagesimo custodes uasorum fiunt: ut uidelicet qui adhuc impugnantium uitiorum certamina per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant: cum uerò tentationum bella subegerint, quo apud se iam de intima tranquillitate securi sunt, animarum custodiam sortiantur. Sed quis hæc tentationũ prælia sibi perfectè subigat, cum Paulus dicat: Video aliam legẽ in membris meis, repugnantem legi mentis meæ: & captiuum me ducentem in lege peccati? Sed aliud est bella fortiter perpeti:

Rom. 7.

peri: aliud, bellis eneruiter expugnari. In A istis exercetur virtus, ne extolli debeat: in illis omnimodo extinguitur, ne subsistat. Qui igitur scit fortiter tentationem ferre certaminis, & cum tentatione concutitur, in alta arce præsidet quietis: quia etiam apud semetipsum sub seipso esse contentiones uitiorum conspicit, quibus nulla fractus delectatione consentit. Sequitur: *Non accipiam personam viri, & Deum homini non æquabo. Nescio enim quandiu subsistam, etsi post modicum tollat me factor meus.* Recta consideratio quòd Deum homini idcirco nõ æquat: quia quandiu hic subsistat, vel B quando ad Dei iudicium tollatur, ignorat. Et bene ait: Post modicum tollat me factor meus: quia quamlibet longũ fuerit tempus vitæ præsentis, eo ipso breue est, quo permanens non est. Neq; enim dignum est vt diutinum iudicetur, quicquid fine circumscribitur. Sed inter has sententias quas ex veritate solidas profert, ad verba rursum elationis erumpit, dicens:

TEXTVS CAPITIS C
TRIGESIMITERTII
LIBRI B. IOB.

VDI igitur Iob eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meum: loquatur lingua mea in faucibus D *meis. Simplici è corde sermones mei, & sententiam labia mea puram loquentur. Spiritus Dei fecit me, & spiraculum omnipotentis viuificauit me. Si potes, responde mihi: & aduersus faciem meam consiste. Ecce & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatus sum. Verumtamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi grauis. Dixisti ergo in auribus meis: & vocem verborum tuorum audiui. Mundus sum ego, & absque delicto immaculatus: & non est iniquitas in me. Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in neruo pedes meos, custodiuit omnes semitas meas. Hoc est ergo in quo non es iustificatus. Respondebo tibi, quia maior sit Deus homine. Aduersus eum contendis, quòd non ad omnia verba responderit tibi. Semel loquitur Deus: & secundò idipsum non repetit. Per somnium in visione nocturna: quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo: tunc aperit aures virorum, & erudientes eos instruit disciplina. Vt auertat hominem ab his quæ fecit, & liberet eum de superbia, eruens animam eius à corruptione, & vitam illius, vt non transeat in gladium. Increpat quoque per dolorem in lectulo: & omnia ossa eius marcescere facit. Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus ante desiderabilis. Tabescet caro eius: & ossa quæ tecta fuerant, nudabuntur. Appropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquens vnum de similibus, vt annunciet hominis æquitatem: miserebitur eius, & dicet: Libera eum, & non descendat in corruptionem. Inueni in quo ei propitier. Consumpta est caro eius à suppliciis: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ. Deprecabitur Deum, & placabilis erit ei: & videbit faciem eius in iubilo: & reddet homini iustitiam suam: Respiciet homines, & dicet: Peccaui, & verè deliqui: & vt eram dignus, non recepi. Liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed viuens lucem uideret. Ecce hæc omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos: vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium. Attende Iob & audi me, & tace dum ego loquar. Si autem habes quid loquaris: responde mihi. Loquere. Volo enim te apparere iustum. Quòd si non habes, audi me & tace: docebo te sapientiam:*

Quod superbia ea ipsa quæ rectè sentiunt, rectè proferre non possunt: vnde eos quos infra se vident, non consulendo, sed dominando alloquuntur. *Cap. VII.*

AVdi ergo Iob eloquia mea, & omnes sermones meos ausculta. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis. Pensemus de qua elatione descendit, quòd beatum Iob audire se admonet, quod os aperuisse se perhibet, quòd linguam suam in faucibus loqui promittit.

Propriũ doctrinæ arrogantium. Hoc enim habet proprium doctrina arrogantium, vt humiliter nesciant inferre quod docent, & recta quæ sapiunt, rectè ministrare non possint. In verbis enim eorum proditur, quòd cum docét, quasi in quodam sibi videntur sublimitatis culmine residere, eosq; quos docent vt longè infra se positos, veluti in imo respiciunt: quibus non consulendo loqui, sed uix dominando dignantur. Rectè autem his per prophetam Dominus

Exo. 37. dicit: Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Cum austeritate enim & potentia imperant, qui subditos suos non tranquillè ratiocinãdo corrigere, sed asperè inflectere dominando

13 festinant. At contrà vera doctrina tanto vehementius hoc elationis vitium fugit per cogitationem, quanto ardentius verborum suorum iaculis ipsum magistrum elationis insequitur. Cauet enim ne cũ magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur.

Humilitas magistra, & mater est omnium virtutũ. Humilitatem nanque quæ magistra est omnium materque virtutũ, & loquendo dicere, & viuẽdo conatur ostẽdere: vt eã apud discipulos veritatis plus moribus quam sermonibus eloquatur. Vnde Paulus Thessalonicensibus loquẽs quasi culminis proprij apostolatus oblitus, ait:

1. The. 2. Facti sumus paruuli in medio vestrum. Vnde Petrus apostolus cum diceret:

1. Pet. 3. Parati semper ad satisfactionẽ omni poscenti vos rationem, de ea quæ in vobis est spe, in ipsa doctrinæ sciẽtia qualitatem docendi asseruit esse seruandam subdens: Sed cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam. Hoc autem quod discipulo Paulus ait:

1. Tim. 4. Præcipe hæc & doce cum omni imperio, non dominationem potentiæ, sed authoritatẽ suadet vitæ. Cum imperio quippe docetur, quod prius agitur quàm dicatur. Ni doctrinæ subtrahit, fiduciam, quando cõscientiam præpedit linguam. Non ergo ei potestatẽ elatæ locutionis, sed bonæ fiduciam insinuauit actionis. Vnde etiã de domino scriptum est: Erat enim do-

Mat. cens sicut potestatem habens, non sicut scribæ & pharisæi. Singulariter nanq; ac principaliter solus ex potestate bona locutus est: quia ex infirmitate mala nulla commisit. Ex diuinitatis quippe potentia habuit id quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministrauit.

Quòd rectus ordo sit in doctrina, vt consideremus inprimis quales sumus & quales fuimus. Si nec sumus, nec fuimus, quales illi sunt quos emendare curamus, non extollamur. Item si nulla bona in eis sunt, quorum mala corrigimus, summopere attendendum est, quod ita illos potest diuina gratia permutare, vt nos posterius in bonis quæ antè accepimus, præueniant. *Cap. VIII.*

NOs enim quia infirmi homines sumus, cum de Deo hominibus loquimur, debemus primum meminisse, quod sumus, vt ex propria infirmitate pensemus quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur, quia aut tales sumus, quales nonnullos corrigimus, aut tales aliquãdo fuimus, etsi iam diuina gratia operante non sumus: vt tanto temperantius humili corde corrigamus, quanto nosmetipsos verius in his quos emendamus agnoscimus. Si autem tales nec sumus nec fuimus, quales adhuc illi sunt quos emendare curamus: ne cor nostrum fortè superbiat, & de ipsa innocentia peius ruat, quorum mala corrigimus, alia eorum bona nobis ante oculos reuocemus. Quæ si omnino nulla sunt, ad occulta Dei iudicia recurramus: quia sicut nos meritis nullis hoc ipsum bonum quod habemus, accepimus: ita illos quoq; potest gratia supernæ uirtutis infundere, ut excitati posterius etiã ipsa

ipsa possint bona quæ nos antè recepimus præuenire. Quis enim crederet quod per Apostolatus meritum Saulus lapidatum Stephanum præcessurus erat: qui in morte eius lapidantium uestimenta seruabat? His ergo primùm cogitationibus humiliari cor debet, & tunc demum delinquentium iniquitas increpari. Sed hunc, ut sæpe dictum est, locutionis modum Heliu ignorare ostenditur, qui in locutione sua elationis typo quasi potētia cuiusdam authoritatis inflatur, dicens: *Audi igitur Iob eloquia mea: & omnis sermones meos ausculta. Ecce aperui os meum, loquatur lingua mea in faucibus meis.* In faucibus verò loqui, est silenter dicere, & non clamoribus vociferari. Quibus uerbis arrogantes intra sanctam Ecclesiam positos signat. Hi enim uelut in faucibus loqui dicuntur, quando non contra aduersarios extrà uiuentes clamant: sed quosdam intra sinum sanctæ Ecclesiæ quasi vicinos, ac iuxtà positos increpant. Sæpe verò arrogantes eandem quam tenent arrogantiam se fugere ostendunt, & dum sic cuncta agunt vt nullum lateant, hæc priuatè singulis quasi latenter narrant: quatenus non solum de sensu intelligentiæ, sed de ipso apud homines etiam arrogantiæ contemptu glorientur. Vnde nunc dicitur: *Loquatur lingua mea in faucibus meis.* Ac si apertè dicatur: Quæ contra te prudenter sentio, ecce silenter narro. Aliquando autem in tantam impudentiæ elationem prosiliunt, vt aliis tacentibus, ipsi soleant laudare quod dicunt. Vnde subiungit: *Simplici corde meo sermones mei, & sententiam labia mea puram loquentur.* Magnæ virtutis laus est, simplicitas locutionis. Quam quia arrogantes non habent, habere se hanc solicitius asserunt, vt securius audiantur. Et purè se locuturos denunciant: quia duplicitatis suæ malitiā deprehendi formidant. Sæpe autem & falsis vera permiscent: vt inde eorum mēdacio citius credatur, vnde in esse eis assertio veritatis agnoscitur. Quia igitur, Heliu & purè se locuturum perhibuit, & dicta sua appellando sententias fauore

In faucibus loq. quid sit.

A præcucurrit, eandem iam sententiam quam præmisit adiungit, dicens:

Quòd sermo inordinatè prolatus, scientiam quam in audientium sensibus gignere debuerat, fœdat: & quid sit, quod vir qui seminis fluxum sustinebat, immundus erat. Caput IX.

Spiritus Dei fecit me, & spiraculum omnipotentis viuificauit me. Subditurus 15
vera præmisit elata, & dicturus hoc quod rectè saperet, antè innotuit quan-
B tum tumeret. Sic nimirum sic arrogantium mentes insaniunt, vt & in eis quæ rectè sentiunt, elationis suę tortitudine deprauentur. Vnde fit ut etiam eorum recta auditores nequaquā instruāt: quia profectò illos per ea quæ tumidè sentiunt, non ad sui reuerentiam, sed ad contemptū uocāt. Dumque à dictis prudentibus stultitiæ uerba miscent, quia stultitia ab audiente despicitur, etiā prudentia non tenetur. Hinc enim per Moysen dicitur: Vir qui fluxum seminis sustinet, immundus erit. Quid est enim ser-
C mo, nisi semen? Qui dum ordinatè emittitur, audientis mens quasi concipientis uterus ad boni operis prolem fœtatur. Si uerò importunè defluit, emittentem polluens, generandi uirtutem perdit. Nam si sermo semen non esset, de prędicante Paulo nequaquam Athenienses dicerent: Quid uult sibi semini uerbius hic dicere? De quo & Lucas dicit: Ipse enim erat dux uerbi. Semen ergo usui propaginis dicatum incompetenter fluens, cætera membra coinquinat: cùm sermo per quem in audientium sensibus nasci scientia debuit si inordinatè prodeat, etiam quæ rectè senserit fœdat.
D Vnde Heliu quoque etiam quæ rectè potest sentire, commaculat, dum cui uel quid loquatur ignorat: & quasi fluxum seminis sustinet, cùm linguam utilitati congruam, per uerba uanæ locutionis mouet. Bono autem ordine & factum se astruit, & animatum. Per spiritū factū, & per spiraculum se narrat animatum. Facto quippe Adam, scriptum est: Inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ, & factus

Leui. 15.

Sermo, dicitur semen, & quomodo.

Act. 14.

Gen. 2.

factus est homo in animam uiuentem. Sed hæc quæ rectè astruit, utrum rectè exequatur, audiamus. Sequitur: *Si potès, responde mihi: & aduersus faciem meam resiste.* Ecce dum narrat ordinem uerę conditionis, in fastum subito superbæ elationis erumpit, atque alijs uerbis hoc idem replicat, dicens: *Ecce & me sicut & te fecit Deus: & de eodem luto ego quoque formatus sum. Veruntamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi grauis.* Quid est hoc quòd Heliu ordinem ueræ conditionis agnoscit, & modum rectæ locutionis ignorat? Quid est quòd se beato Iob & conditus exequat, & locuturus exaltat: nisi hoc quod arrogantes omnes cunctis quidem hominibus se æqualiter conditos meminerunt, sed per factum scientiæ auditores suos æquales sibi uel esse uel credere dedignãtur: eisque se per naturę cõditionem conferunt, sed per tumorem scientiæ superponunt? Aequals quidem se iudicante extitisse nascendo, sed non æquales remansisse uiuendo. Atque in eo quòd æquales quasi uiuendo iam non sunt, illud ad maius miraculũ reuocant, quòd ęquales nascendo fuerunt. Vnde inflatus Heliu dicit: Ecce & me sicut & te fecit Deus, & de eodem luto ego quoque formatur sum. Veruntamen miraculum meum non te terreat, & eloquen-
16 tia mea non sit tibi grauis. Habent hoc etiam arrogantes proprium quod prius quam dicant, mira se dicere semper existimant, & locutionem suam admirando præueniunt: quia uel in acutis sensibus ipsa elatio quanta sit fatuitas, ignorant. Notandum quoque est quod

Heb. 13. Paulus dum mire Hebræos admoneret, adiunxit: Rogo autem uos fratres ut sufferatis uerbum solatij: etenim per paucis scripsi uobis. Heliu autem inania protulit, & quasi consolando subiunxit: Miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non sit tibi grauis. Ille dicta sua uerbum solatij: hic uero eloquentiam & miraculum uocat. Ecce quam distincti sapores prodeunt fructuum ex diuersa radice cogitationum. Ille de magnis humiliter sensit: iste de minimis se inaniter erigit. Quid ergo inter hæc nisi hoc solerter est intuendum, quòd & ascensuri in imo se esse considerãt, & casuri semper in præcipiti stãt? Salomone attestante, qui ait: Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur. Sequitur:

Quòd superbi non tam consolari, quam increpare desiderant.

Cap. X.

D*Ixisti ergo in auribus meis: & uocem verborum tuorum audiui.* Atq; eandem vocem subiungens, ait: *Mundus sum ego, & absque delicto immaculatus, & non est iniquitas in me. Quia querelas in me reperit: ideo arbitratus est me inimicum sibi. Posuit in neruo pedes meos, custodiuit omnes semitas meas.* Moxque contra hæc verba quæ beatum Iob dixisse narrauit, sentẽtiam suam proferens, ait: *Hoc est ergo in quo non es iustificatus.* Profectò beatus Iob ueraciter dixerat, quòd absq; culpa fuerit flagellatus. Hoc enim ipse de se quod de illo ad diabolum Dominus dixit: Commouisti me aduersus eum, ut affligerem illum frustra. sed Heliu non credidit cessante culpa potuisse eum etiam pro gratia flagellari. Nesciebat enim flagellis eius non deleri uitium, sed meritum augeri: & pro eo quòd sine delicto se dixerat flagellatum, hac eum sententia increpat, dicens: Hoc est ergo in quo non es iustificatus. Habent enim hoc arrogantes, proprium, ut plus arguere appetant, quàm consolari: & quæque hominibus euenire cognoscunt, ex solis euenisse iniq;tatibus arbitrẽtur. Nesciũt q;ppe occulta iudicia subtiliter quærere, atq; id q̃ nõ intelligunt, humiliter p̃scrutari: q;a eos sæpe à secretis inuestigationibus iudiciorũ Dei, ipsa sciẽtię suę elatio deijcit dũ extollit. Obstaculum nanque ueritatis est tumor mentis: quia dum inflat obnubilat. Qui etsi quãdo scientiã uidẽtur adipisci, quasi de quodã rerũ cortice, & non de secretæ dulcedinis medulla pascuntur, micãtibusq; ingenijs sępe exteriora tantummodo attingũt, sed interni gustum saporis ignorant: uidelicet foris acuti, sed intus cæci sunt. Neq; id de

Deo

Deo sentiũt quod dulcè interius sapiat,
sed quod excussum exterius sonet. Qui
etsi secreta quædam intelligendo perci-
piunt, eorum dulcedinem experiri non
possunt: etsi nouerunt quomodo sunt,
17 ignorãt, vt dixi, quomodo sapiunt. Et fit
plerunq; vt fortiter dicant: sed tñ iuxta
Sap.7. ea quæ dicũt, uiuere nesciãt. Vnde bene
quidam sapiens dixit: Mihi aũt det Deus,
hæc dicere ex sñia. Sententia quippe à sé
su vocata est. Et recta quæ intelligit, non
ex sola scientia, sed ex sententia dicere
appetit: q nequaquã tantũmodo sciẽdo
dicere, sed sentiendo desiderat experiri
dicit. Sed mens arrogantium dictorũ suo
rum sensum non penetrat: quia ab inter
no gustu recto iudicio in eos fauores re-
digitur, quos foris amat. Vera aũt sciẽtia
Vera scien. afficit, non extollit: nec superbiẽtes quos
repleuerit, sed lamẽtãtes facit. Qua q sq;
cum repletus fuerit primo loco se scire
appetit, & iam sui conscius, tanto per il-
lam robustius sapit, quanto se infirmum
in illa verius recognoscit, atq; ampliorẽ
uiã huius scientiæ ipsa ei humilitas ape-
rit: dumq; imbecillitatẽ suam conspicit,
ipsa ei cognitio secretorum sublimium
absconditus sinus pandit: qua cognitio-
ne pressus subtilior redditur, qđ ad occul
ta rapiatur. Heliu ergo in flagellis B. Iob
idcirco ueracẽ rationẽ non inuenit. quia
eam quærere humiliter nescit, & incre-
pare potius quàm consolari paratior di
cit: Hoc est ergo in quo non eis iustifica
tus. Notandũ quoq; est, q̃ B. Iob in ner-
uo pedem suum positum dixit: sed ne-
quaquam mundum se hoc modo quo ei
obijcitur, absque peccato uel immacu-
latum & sine iniquitate fuisse memora-
uit. Sed Heliu dum cum austeritate stu-
dũit increpare quæ dicta sunt, mentiens
addidit quæ dicta non sunt. Qui.n. sem-
per increpare appetunt, & nunquam fo-
uere multa plerunque increpando men
tiuntur. Nam ut arguere doctè videan-
tur fingunt nonnunquã quæ redarguãt:
& cùm ipsi equino more in cursum suæ
ostẽtationis inferueant, in subiectorũ in
uectionibus ex fictis sibi iniquitatibus
campum parant. Sciendum prӕterea est,
(sicut & superius dixi,) quod arrogantes

A uiri inflatis suis sermonibus sӕpe fortia
dicta permiscent, nec considerant aliquã
do q̃d iuuent, sed pensant studiosè quid
doceant. Quorum nũc Heliu speciem te
net, qui non rectè uiuere appetit, sed do
cere. Quia ergo sciens, sed arrogans loq̃
tur, taceamus iam quod tumidum uiuit,
& audiamus quod solidũ dicit. Post tot
itaq; elationis uerba, tandem scientiam
suam ostendere inchoans, ait: *Respondebo tibi quòd maior sit Deus homine.* Dica-
tur fortasse ab aliquo: Quis istud uel
cùm non audit, ignorat? Sed nimirũ hæc
B sententia uilis creditur, si non ex ipsa in
tentionis suӕ radice pensetur. Flagellato
uidelicet loquebatur, q & percussionis
uerbera acceperat, & casus uerberum ne
sciebat. Idcirco ergo intulit: Respõdebo
tibi quòd maior sit Deus homine. ut fla- 18
gellatus homo considerans quia illo ma
ior est Deus, in omne quod patitur, eius
iudicio se postponat cui, se minorẽ esse
non dubitat: & quod à meliore patitur,
iustum credat, etiamsi eiusdẽ iustitiӕ cau
sas ignorat. Quisquis enim etiã pro pec-
C cato pcutitur nisi murmurãdo renitaĩ,
eo ipso iam iustus esse inchoat, quo feriẽ
tis iustitiã nõ accusat. Homo nanq; sub
Deo est cõditus: & ad cõditionis ordinẽ
reddit, quando sibi æquitatẽ iudicis sui
etiã quã nõ intelligit ante ponit. Bene er
go dicitur: Respõdebo tibi quòd maior
sit Deus hoĩe: ut cõsiderata potẽtia crea
toris, deferueat tumor mentis p memo-
riam conditionis. Vnde Dauid propheta
cùm pcussionis põdere in excessum uo
cis erumpere cogeretur, ad consideratio
nem conditionis suæ se recolligens, ait:
D Obmutui, & nõ aperuit os meũ: quoniã Psal. 37.
tu fecisti me. Pensauit enim conditionis
suæ ordinem, & iustitia percussionis in
uenit: quia qui benignè eum qui non
erat condidit, eum profectò qui erat, nõ
nisi iustè percussit. Sequitur:

Quod in scriptura sancta semel dixit Deus quicquid expedit homini: nec singulis cogitationibus hominum per prophetarum uoces uel angelorum ministeria interrogatus respondeat. Cap. XI.

A*Duersus eum contendis, quòd non ad omnia uerba responderit tibi.*

Semel loquitur Deus & secundo idipsum non repetit A Afflicti cordis est proprium, vt in omne qđ appetit, & tñ rerum ordinẽ cõtrariũ sentit, si possit fieri, cur ita vel non ita sit, diuinis sibi rñderi vocibus velit: ut Deum de cuncta rerum controuersia cõsulat. & rõtionis eius cognita rõne conquiescat. Heliu antè præuidés φ scripturam sacram Dñs conderet: vt in ea vel publicis vel occultis cunctorum quæstionibus responderet, ait: *Aduersus eum contendis, quòd non ad omnia verba responderit tibi. Semel loquitur Deus, & secundo idipsum non repetit.* Ac si diceret: Deus singulorum cordibus priuatis vocibus non respondet, sed tale eloquium construit, per quod cunctorum quæstionibus satisfacit. In scriptura quippe eius eloquio causas nostras singuli si requirimus, inuenimus: nec opus est vt in eo quod specialiter quisque tolerat, responderi sibi diuina voce specialiter quærat: Ibi enim nobis omnibus in eo quòd specialiter patimur, communiter respondetur: ibi vita præcedentium, fit forma sequentium. Vt enim vnum è pluribus proferamus: ecce dum passione aliqua uel molestia carnis afficimur, scire fortasse occultas causas passionis eiusdem vel molestię optamus, quatenus in eo quod patimur ex ipsa rerum scientia consolemur. Sed quia de specialibus tentationib. nostris nequaquam nobis singuli, specialiter respondetur, ad scripturam sacram recurrimus. Ibi videlicet inuenimus quod Paulus carnis suæ infirmitate tentatur, audiuit:
19 Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. (2. Cor. 12) Quod idcirco illi in infirmitate propria dictum est, ne sigillatim nobis omnib. diceretur. In scriptura igitur sacra uocem dei afflicto Paulo audiuimus, ne cùm fortasse affligimur, singuli audire iam priuata consolatione quæreremus. Non ergo Dominus ad omnia verba nobis respondet: qa semel loquitur, & secundò idipsum non repetit: id est in his quæ per scripturam sacram ad patres nostros protulit, non erudire curauit. Discant itaque sanctę doctores Ecclesiæ, discant & arrogantes cùm intra eam laborare quosdam pusillanimitate conspiciunt: quia nobis Deus ad uerba omnia non respondet, quia semel loquitur Deus, & idipsum secundò non repetit, id est cogitationibus uel tẽtationibus singulorum non iam passim per prophetarum voces, non iam per angelica officia satisfacit: quia in scriptura sacra quicquid potest singulis euenire cõprehendit: atq; in illa per exempla præcedentium, etiam vitam sequentiũ informare curauit. Quamuis quod ait: *Semel loquitur Deus, & secundò idipsum non repetit.* hoc intelligi subtilius potest, quòd pater vnigenitum consubstantialem sibi filiũ genuit: B Loqui enim Dei, est uerbum genuisse. Semel autem loqui Dei, est verbũ aliud præter unigenitum nõ habere. Vnde & aptè subditur. *Et secundò idipsum non repetit:* quia videlicet hoc ipsum uerbum .i. filium non nisi vnicum genuit. Quod autem non ait: Locutus est, sed loquitur: non videlicet tempus præteritum nec futurum ponens: liquet omnib. quia Deo nec præteritum tempus congruit, nec futurum. Tanto ergo in eo quodlibet tẽpus ponitur liberè, quanto nullum uerè. Neque enim quodlibet liberè dici poterat, si saltem unum propriè diceretur. C Inde itaque dici in Deo tempus audaciter quodlibet licet, vnde in eo dici propriè nullum licet. Verbum namq; pater sine tẽpore genuit. Et quis dignè fari queat illi ineffabilem natiuitatem, φ de æterno natus est coæternus, quod existens ante secula genuit æqualem, quòd gignente natus posterior non est? Quæ videlicet nos mirari possumus, sed intueri minimè valemus. Illius aũt natiuitatis vim iã miraposse, aliquatenus videre est. Sed quomodo uidemus quod nequaquã comprehendimus? D Est autem quod de usu carnis pertrahere ad sensum spiritus debemus. Nam si quis in tenebris clausis oculis iaceat, atque ante eum subitũ lucernæ lumen erumpat, clausi eius oculi ipso aduentu luminis feriuntur ut patescant, Cur ergo turbati sunt, si clausi nihil viderunt? Nec tamen aliquid perfectũ, fuit φ videre clausi potuerunt. Nam si perfectè totum uidissent: cur aperti quærerent quod viderent? Sic itaque sic sumus cum

cum de incomprehensibili natiuitate intueri aliquid conamur. Eo ipso enim quod fulgoris admiratione percutitur animus, & quasi videt quod uideri non ualet: uelut in tenebris positus, vim lucis oculus clausus uidet. Heliu nanque ait: Semel loquitur Deus, Dauid verò uerbi vnigeniti natiuitatẽ intuens ait: Semel Psal. 61. locutus est Deus. Quia.n. vnigenitus filius idem verbum patris & perfectione natus dicitur, & pro æternitate semper nasci perhibetur: sacra scriptura liberè dicere de Deo consueuit: quia locutus est, B & loquitur. In eo enim quòd perfectum verbum genuit, & locutus est pater: in eo autem quòd semper gignit, utiq; loquitur: quis hoc quod perfectum diximus, propriè non dicamus. neque enim quod factum non est, propriè dicitur esse perfectum: sed eius plenitudinem per quandam angustiam nostrę locutionis exprimimus, sicut etiam de patre Dominus di- Matt. 5. cit: Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Quia verò hæc diuinæ naturæ secreta admiratio non facilè occupatis per terrena desideria menti- C bus innotescit: aptè Dei locutio qualiter ad nos fiat insinuat dicens. *Per somnium in visione nocturna: quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo.*

Quòd in nocte vitæ præsentis diuina natura ad plenum non agnoscitur: & idipsum quod quasi in caligine conspici potest, tunc demũ videmus, cum ab huiusmodi mundi tumultuosa concupiscentia segregati quasi clausis corporalibus sensib. in quiete contemplationis diuinæ dormimus. Cap. XII.

10 *Impedimentum cognitionis secretorum Dei.* QVid est quòd per somniũ nobis locutio diuinitatis innotescit, nisi ꝙ D Dei secreta non cognoscimus, si in terrenis desideriis uigilemus In somnio enim exteriores sensus dormiunt, & interiora cernuntur. Si ergo interna contẽplari volumus, ab externa implicatione dormiamus. Vox videlicet Dei quasi per sõnium auditur, qñ tranquilla mente ab huius seculi actione quiescitur: & in ipso mentis silentio diuina præcepta pẽsantur. Cùm.n. ab externis actionibus mens sopitur, tunc plenius mandatorũ Dei põ-

A dus agnoscitur. Tunc verba Dei mens viuacius penetrat, cũ ad se admittere curarũ seculariũ tumultus recusat. Malè autẽ hõ uigilat, quãdo eum secularium negociorum æstus insolenter inquietat: Aurẽ quippe cordis terrenarũ cogitationum turba dum pstrepit claudit: atq; in secretario mentis, q̃to minus curarum tumultuantium sonus cõpescitur, tanto amplius vox præsidentis iudicis nõ auditur. Neq;.n. perfectè hõ sufficit ad utraq; diuisus: sed dum sic interius erudiri appetit ut tñ exterius implicetur: vnde exterius auditum aperit, inde interius obsurdescit. Moyses admixtus Aegyptijs quasi vi- Exod. 3. gilabat: & idcirco vocẽ Domini in Aegypto positus non audiebat. Sed extincto Aegyptio postquam in desertum fugit, illic dum quadraginta annis degit, quasi ab inquietis terrenorum desideriorum tumultibus obdormiuit, atque idcirco diuinam uocem percipere meruit: quia per supernam gratiam quanto magis ab appetendis exterioribus torpuit, tanto verius ad cognoscenda interiora vigilauit. Rursus Israelitici populi turbis pre- Exod. 19 latus, ut legis præcepta percipiat, in mõtem ducitur: atque ut interna penetret, ab externis tumultibus occultatur. Vn- 21 de & sancti uiri qui exterioribus ministeriis deseruire officij necessitate coguntur, studiosè semper ad cordis secreta refugiunt: ibique cogitationis intimæ cacumen ascendunt, & legem quasi in monte percipiunt: dum postpositis tumultibus actionum temporalium, in contemplationis suę uertice supernę uoluntatis sententiam perscrutantur. Hinc est quod idem Moyses crebrò de reb dubijs ad tabernaculum redit: ibique secretò Dominum consulit, & quid certi decernat agnoscit. Relictis quippe turbis ad tabernaculum redire, est propositus exteriorum tumultibus, secretum mentis intrare. Ibi enim Dominus consulitur: & quod foris agendum est publicè, intus silenter auditur. Hoc quotidie boni rectores faciunt, cùm seres dubias discernere non posse cognoscunt: ad secretum mentis uelut ad quoddam tabernaculum reuertũtur: diuinaq; lege

perspecta, quasi coram posita arca Dñm A consulunt: & quod prius intus tacentes audiunt, hoc foris postmodum agētes innotescunt. Vt.n. exterioribus officijs inoffensè deseruiant, ad secreta cordis recurrere incessabiliter curant: & sic vocem Dei quasi per somnium audiunt, dum in meditatione mētis à carnalibus motibus abstrahūtur. Hinc est quòd spōsa in Canticis canticorum sponsi vocem quasi per somniū audierat, quæ dicebat: Ego dormio, & cor meum uigilat. ac si dicere: Dū exteriores sensus ab huius vitæ (Cant. 5.) sollicitudinibus sopio, vacante mente vi B uacius interna cognosco. Foris dormio, sed intus cor vigilat: quia dū exteriora quasi non sentio, interiora solerter apprehendo. Bene ergo Heliu ait: *Quia per somnium loquitur Deus*: atq; aptè subdidit, *In visione nocturna*. Nocturna enim visio apparere contemplationi mentis sub quibusdā imaginibus solet: In diurna aūt luce certius cernimus, in nocturna verò visione cunctanter videmus. Et quia sancti oēs quādiu in hac vita sunt, diuinę naturę secreta quasi sub quadam imaginatione conspiciūt; quia videlicet C necdum sicut sunt, ea manifestius cōtemplantur, bene Heliu postquā dixit Deū nobis per somnium loqui, subdit: *In visione nocturna.* Nox quippe est vita præsens: (Nox visa præsens.) in qua quandiu sumus, per hoc qđ interna conspicimus, sub incerta imaginatione caligamus. Propheta nanque ad videndū Dñm quadā se premi caligine sentiebat, dicens; Anima mea desiderauit te in nocte. (Esai. 26.) Ac si apertè diceret: In hac obscuritate vitæ præsentis uidere te appeto, sed adhuc īfirmitatis nubilo circumscribor. Dauid quoq; huius noctis D caliginē videns, claritatem veri luminis præstolatus ait: Mane astabo tibi, & videbo. (Psal. 5.) Adhuc ergo in nocte minus se videre conspicit: q ad videndum Deum futurum mane concupiscit. Quia verò (ut diximus,) ab exteriori actione cessare, dormire est: bene Heliu subdit: *Quando irruit sopor super homines.* Quia aūt sancti viri cū exteriori actioni non deseruiunt, intra mentis cubilia conquiescunt, aptè subiūgit. *Et dormiunt in lectulo.* Sāctus.n. viris dormire in lectulo, est intra mentis suæ cubile quiescere. Vnde scriptum est: Exultabunt sancti in gloria, lętabuntur in cubilibus suis. (Ps. 149.) Dicatur ergo quod semel nobis loquitur Deus per somnium in visione nocturna, quādo irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo: quia nimirum tunc secreta diuinitatis agnoscimus, cum ab huius mundi tumultuosa concupiscentia intra mentis nostrę cubilia segregamur. Quia verò, vt sępe iam diximus aurem cordis tumultus secularium negociorū claudit: & quies secretę considerationis aperit, aptè subiungit: *Tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.* Cum.n. ab exterioribus actionibus sopiuntur aperta aure interni examinis causas audiunt. Qui dum subtiliter, uel flagella publica, vel iudicia occulta cōsiderāt, semetipsos affli cere flendo nō cessant. Vnde bene dictū est:

Quòd quatuor modis in compunctione afficimur. Cap. XIII.

ET *erudiens eos instruit disciplina:* quia consideranti menti & sese per pœnitentiam laceranti, quasi quædam plagæ percussionis, sunt lamenta compunctionis. Vnde etiam Salomon rectè vim percussionis vtriusque coniungēs, ait: Liuor uulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus ventris. (Prou. 20.) Per liuorem quippe vulneris, disciplinam insinuat corporeæ percussionis. Plagæ uerò in secretioribus ventris, sunt interna mentis uulnera, quæ per compunctionē fiunt. Sicut.n. uenter cibis repletus extenditur: ita mens prauis cogitationibus dilatata subleuatur. Abstergunt igitur mala, & liuor vulneris, & plagæ in secretioribus uentris: quia & disciplina exterior culpas diluit, & extensam mentem compunctio pœnitentię vltione transfigit. Sed hoc inter se utraque hæc differunt: quod plagæ percussionum dolent, lamenta compunctionum sapiunt. Illę affligentes cruciant: ista reficiunt dum affligunt. Per illas in afflictione mœror est: per hæc in mœrore lætitia. Quia tamen ipsa compunctio mentem lacerat: eandem compunctionem non incongruè disciplinā uocat. Quatuor quippe

sunt

sunt qualitates quibus iusti viri aĩa in cõpunctione vehementer afficitur. Cũ autem malorum suorũ reminiscitur, cõsiderans vbi fuit: aut iudiciorũ Dei sententiã metuens & secum quærens, cogitat vbi erit: aut cùm mala vitæ præsentis solerter attendẽs, mœrẽs considerat vbi est: aut cũ bona supernę patrię contemplatur: quæ quia necdum adipiscitur, lugens conspicit vbi nõ est. Malorum suorum Paulus meminerat, & ex eis se in quib. fuerat affligebat, cũ diceret: Non solũ dignus vocari Apostolus: qa psecutus sum Ecclesiam Dei. Rursum diuinũ iudiciũ subtiliter pẽsans, in futuro malè esse metuebat dicẽs: Castigo corp⁹ meũ, & seruituti subiicio: ne forte alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Rursus mala præsentis vitæ pensabat cum diceret: Dum sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino. Et, Video aliã legem in membris meis, repugnantẽ legi mẽtis meæ: & captiuũ me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberauit de corpore mortis huius: Et rursum bona æternæ patriæ considerabat dicens: Videmus nunc per speculum in ænigmate. tunc autẽ facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tũc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Atq; iterũ: Scimus quoniã si terrestris domus nostra huius habitatiõis dissoluatur, q̃ ędificationẽ ex Deo habemus, domum non manufactã, æternam in cœlis. Cuius domus bona intuẽs, Ephesijs dicit: Vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis: & quæ sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus. Mala vitæ præsentis B. Iob considerans ait: Tentatio est vita humana super terram. Vnde Dauid quoq; ait: Vniuersa vanitas oĩs homo viuens. Et quanquam in imagine Dei ambulet hõ: tñ vane conturbabitur. Qui rursum ęterni patriam contẽplatus, & hæc mala pensans in quib erat, atq; illa bona considerans in quib. adhuc nõ erat, ait: Heu me, quia incolatus meus prolongatus est. Et Ego dixi in pauore meo. proiectus sum à vultu oculorũ tuorũ. Subleuatus i ecstasi, (q̃ nostri interpretes pauorem non proprie vocauerunt) à vultu oculorũ Dei vidit se esse proiectũ. Post interni quippe luminis visionem, quæ in eius aĩa per cõtemplationis gratiã radio claritatis emicuit, ad semetipsum rediit, & cognitione percepta, uel quib. illic nobis deesset, vel quib. malis hic adesset, inuenit. Neq;.n. quis præsentis vitæ mala sicut sunt conspicere præualet, si bona æternæ patriæ per contemplationis gustum contingere necdũ valet. Vnde & à vultu oculorum Dei proiectũ se esse cognouit. Subleuatus quippe vidit, quod se hic videre nõ posse ad se relapsus ingemuit. Perfectam scilicet animam ista compunctio afficere familiarius solet, qua omnes imaginationes corporeas insolenter sibi obuiantes discutit, & cordis oculum figere in ipso radio incircunscriptæ lucis intendit. Has quippe figurarum corporalium species, ad se intus ex ĩfirmitate corporis traxit. Sed perfectè compuncta hic summopere inuigilat: ne cum veritatem quærit, eam imaginatio circumscriptæ uisionis illudat: cunctasque sibi obuiantes imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, sine illis super se ire conatur, & postquam per multa indecenter sparsa est, in vnum se colligere nititur: vt si magna vi amoris præualet, esse vnum atq; incorporeum contempletur. Vnde aliquando ad quandam inusitatam dulcedinem interni saporis admittitur, ac raptim aliquomodo ardenti spiritu afflata renouatur: tãtoq; magis inhiat, quãto magis q̃d amet degustat. atq; hoc intra se appetit, quod sibi dulce sapere intrinsecus sẽtit: quia videlicet eius amore dulcedinis sibi coram se uiluit: & postquam hanc utcunque percipere potuit, quid sine illa dudũ fuisset inuenit. Cui inhærere conatur, sed ab eius fortitudine, sua adhuc infirmitate repellitur: & quia eius munditiæ contemperari non valet, flere dulce habet, sibique ad se cadenti infirmitatis suæ lachrymas sternere. Neque enim mentis oculum potest in id quod intra se raptim conspexerit figere: quia ipso vetustatis suæ vsu deorsum ire compellitur. Inter hæc anhelat, æstuat, super se ire conatur: sed ad familiares te-

tenebras suas victa fatigatione relabi
tur. Quia ergo sic affecta anima contra se
metipsam graue certamen tolerat, & q̄a
oīs hęc de nobis controuersia cum nos af
ficit, affligit: quáuis delectatione pmixta
non modicum doloré parit: Heliu postq̄
dixit Deū nobis per somniū loqui, & lo-
cutione eius nostras aures aperiri, nō im
meritò eandem apertioné aurium disci-
plinam vocat: quia eo magis nos afficié
do conterit, quo magis ad nos per occul
tam eius inspirationis gratiam internæ
intelligentiæ sonus erumpit. Neq; enim
fieret extrinsecus quisque quod est: si nō
intrinsecus potuisset sentire quod non-
dum est. Nanque cum nosmetipsos inspi
cimus bene conditos, sed ad persuasioné
diabolicam pestifera consensione dece-
ptos, in nobismetipsis attendimus aliud
esse quod fecimus, aliud quod facti su-
mus conditiones nos integros, sed culpa
vitiatos. Proinde compuncti appetimus
vitare quod fecimus: vt ad id quod facti
fuimus, reformemur. Vnde & aptè sequi
tur: *Vt auertat hominem ab his quæ fecit, &*
liberet eum de superbia. Quid enim homo
22 de seipso nisi peccatum fecit? Et scriptū
est: Initium oīs peccati superbia Bene er-
Eccl. 10. go dicitur: Quia homo cum ab his quę
fecit auertitur, de superbia liberatur Cō
tra conditorem quippe superbire, est prę
cepta eius peccando transcendere: quia
quasi à se iugum dominationis eius excu
tit, qui per obedientiam subesse conté-
nit. At contra qui id quod fecit uitare
appetit, id quod à Deo factus est recogno
scit: & ad conditionis sui ordinem hu-
militer redit, dum sua opera fugiens, talé
se esse qualiter à Deo factus est diligit.
Quia verò per hanc intelligentiam glo-
ria sempiterna recipitur, supplicia æter-
na vitantur, aptè subiungitur.

Quòd de corruptione transeunt ad gladium, qui de peccato ad supplicia rapiuntur. XIIII. *Caput.*

E*Ruens animam eius de corruptione, & vitam illius vt non transeat in gladium.*
Oīs quippe peccator ab hac corruptione
vitiorum illuc ad gladium cōpellitur trā-
A sire pœnarū: ut vnde hic iniquè delecta-
tus est, inde illic iustè crucietur. Notan-
dum est ergo quòd Deus nobis per som-
nium loquens, prius nos à corruptione
& postmodum à gladio licebat: quia ni-
mirum illius vitam illic eripit ab ultio-
ne supplicij, cuius hic menté subtrahit à
delectatione peccati. Neque. n. illic ha-
bet quod formidare debeat de gladio sen
tentiæ, quem hic post emendationé sui
pollutio non corruperit culpæ. Bene er-
go dr̄: Eruens animam eius de corruptio
ne, & uitam illius ut non transeat in gla
B dium. De corruptione namque ad gla-
dium transire, est post peracta uitia ad to
leranda supplicia peruenire. Sequitur.

Quod occulto Dei iudicio agitur, vt in cuiusq; ordinis loco, in cuiusque secreti recessu homo sine tentationibus non viuat: & plerunque quod sibi ad requiem parat, mutetur in perturbationem. *Cap.* XV.

I*Ncrepat quoque per dolorem in lectulo, & omnia ossa eius marcescere facit.* In scri-
ptura sacra lectus siue grabbatus seu stra
C tum, aliquando voluptas carnis, aliquan
do repausatio in bonis operibus, aliquā
do requies temporalis accipitur. Quid
est enim quod in Euangelio sanato cui-
dam Dominus dicit: Surge, tolle grab-
batum tuum, & vade in domum tuam:
nisi quòd per grabbatum voluptas cor-
poris designatur: Et iubetur vtiq; ut hoc
sanus portet, ubi infirmus iacuerat: quia
nimirum omnis qui adhuc vitijs delecta
tur, infirmus iacet in voluptatibus car-
nis. Sed sanatus hoc portat, vbi infirmus
iacuerat: quia diuino adiutorio ereptus
D à vitijs, eiusdem carnis cōtumelias post-
modum tolerat, in cuius prius desiderijs
requiescebat: Rursum per lectum vel stra
tum repausatio in bonis operibus desi-
gnatur. Vnde in Apostolorum actibus
Petrus Apostolus dicit: Aenea sanet te
Dn̄s Iesus Christus: surge & sterne tibi. Act. 9
Quid est dicere, surge: nisi mala quæ per-
petrasti derelinque? Et quid est dicere,
sterne tibi: nisi mercedis causas in qui-
bus requiescere debeas operare? vt & de
ferat resurgendo quæ fecit, & inueniat
sternendo

Lectus si ne grabbatus in scripturis quid significet

bernendo quid fecerit. Quod utrunque propheta breuiter comprehendit dicens: Psal. 36. Declina à malo, & fac bonum. Declinare quippe à malo, est ab eo quo iacuit surgere: bonum verò facere, est mercedis opera in quib. requiescere debeat pręparare. Qui. n. declinat à malo, sed Bona adhuc non facit: surrexit quidem ab eo quo iacuit: sed vbi requiescere debeat nondum strauit. Et rursum lectus vel stratū requies temporalis accipitur, sicut scriptum est: Psal. 40. Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. Cùm. n. quisq; curis secularibus fatigatus, deserere per diuinā gratiā huius mūdi itinera laboriosa cōpūgitur: cogitare solet quō præsentis vitæ desideria fugiat, & ab eius laborib. requiescat: sibiq; mox desideratæ quietis ordinē quęrit, & velut quoddam stratum sicut à cūctis laboribus cessationis locum inuenire concupiscit. Sed quia in hac vita adhuc hō positus in cuiuslibet ordinis loco, in cuiuslibet secreti secessu viuere sine tentationibus nullatenus potest: plerunque in id quod ad requiem construitur, maior dolor tentationis inuenitur. Vnde rectè per prophetam dicitur. Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius. ac si diceret: Omne quod hic sibi parauit ad requiem, hoc ei mutasti occulto iudicio ad perturbationem. Quod pio quidem Dei consilio agitur, vt huius peregrinationis tempore electorum vita turbetur. Via quippe est vita præsens, qua ad patriam tendimus: & idcirco hic occulto iudicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Solent etenim nonnulli viatores cùm amęna fortasse in itinere prata conspiciunt, pergendi moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine declinare: eorūq; gressus tardat pulchritudo itineris dum delectat. Electis ergo suis ad se pergentibus Dominus huius mundi iter asperum facit: ne dum quisque vitæ præsentis requie, quasi amœnitate viæ pascitur: magis eum diu pergere quam citius perueniri delectet: ne dum oblectatur in via, obliuiscatur qđ desiderabat in patria. Quia ergo in hac vita omnis nostra quam fortasse parauimus requies turbatur, rectè

[Left margin: Nunquam sine tentationibus nullatenus homo potest.]

A dicitur: Increpat quoque per dolorem in lectulo. id est in præsentis vitæ requie, vel tentationis nos stimulis, vel flagelli afflictione conturbat. Nam sæpe humanus animus quamlibet breui tempore sine tentatione in bonis studiis fuerit, mox de eisdem studiis, in quibus quiescendo se exerit de ipsis virtutibus quibus multiplicari nititur, dum proficere se sentit eleuatur. Vnde pio rectoris nostri moderamine, impulsu tentationis afficitur, vt in eo ipsa profectus sui elatio comprimatur. Quapropter postquā B dixit: Increpat quoque p dolorem in lectulo, aptè subiunxit:

Quòd tentationum profectus sit, cum infirmitatem nostram recolimus, & cognoscimus quid diuino munere possumus, & quid ex nobis sumus. Cap. XVI.

ET omnia ossa eius marcescere facit. Ossa in scriptura sacra uirtutes accipimus: sicut scriptum est: Dominus custodit omnia ossa eorum, unum ex eis non conteretur. Quid utique non de ossibus C corporis, sed de uiribus dicitur mentis. Nam certè nouimus, quod & multorum martyrum corporaliter ossa confracta sunt: & persecutores Domini, latronis illius cui dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, sicut latronis alterius in cruce crura fregerunt. Cum ergo increpat per dolorem in lectulo, omnia ossa facit marcescere: quia cùm in ea requie quam nobis ab hoc seculo præparamus, flagello tentationis afficimur: qui fortasse uirtutibus nostris inflaris potuimus, cognitæ infirmitatis nostræ tædio D extenuamur. Cùm enim sicut cupimus ad Deum proficimus: si profectum nostrum tentatio nulla pulsaret, alicuius nos fortitudinis esse crederemus. Sed quia nobiscum superna dispensatione agitur, ut infirmitatis nostrę quia proficientes obliuiscimur, tentati recolamus: & in profectu nostro quid de diuino munere, & in tētatione cognoscamus, quid de propriis uiribus sumus. Quę nos profectò tentatio ad plenum raperet, nisi profectio superna seruaret. Sed pulsat, nec frangit: impellit, nec mouet: qua-

[Right margin: Ossa in scripturis sacris qd signent. Psal. 33. Luc. 23. Ioan. 19.]

tit, nec deiicit: ut de nostra infirmitate sentiamus esse quod quatimur, & de diuino munere esse quod stamus. Et quia sæpe anima alicuius boni sibi conscia, cùm uirtutes suas sibi ad memoriam reuocat, quadam delectatione pascitur, & quasi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur: bene dicitur, quod tentatione pulsante marcescunt ossa: quia dũ propria infirmitas tentatione interrogãte cognoscitur, omnis illa nostrarum uirium uelut pinguis uiridisque gratulatio, subito anxietatis mœrore siccatur: & qui nos alicuius esse momenti bona nostra pẽsando credidimus, pulsati paulo amplius perituros nos iam iamq; formidamus. Tunc omne bonorum nostrorum gaudium uertitur in pauorem pœnarum. Tunc iniquos nos esse deprehendimus, qui sanctos paulo antè credebamus. Tabescit mens, stupent oculi: omne quod prius prosperum irridebat euanescit, lux ipsa fastidio est: & solæ se in animo tenebræ mœroris effundũt: nihil qđ delectet aspicitur, triste est quicquid occurrit. Vnde & aptè sequitur:

Quòd homini in tentationibus constituto, præsentis uitæ dulcedo amarescit: & nihil aliud quàm gemere & flere delectat. Cap. XVII.

ABominabilis ei fit in uita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis. Ac si apertè dicat: Afflicta mens sibi in amaritudinem uerti cõsiderat, quicquid se antea blandè libenterque satiabat. In scriptura enim sacra panis, aliquando ipse Dominus, aliquando spiritalis gratia, aliquando diuinæ doctrinæ eruditio, aliquando hæreticorũ prædicatio, aliquando subsidium uitæ præsentis, aliquando iocunditas humanæ delectationis accipitur. In pane Dominus signatur: sicut ipse in Euangelio dicit: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendit. Rursum per panem gratia donis spiritalis accipitur: sicut per prophetam dicitur: Qui obturat aures suas ne audiat sanguinẽ, & claudit oculos suos ne uideat malum, iste in excelsis habitabit: munimẽta saxorum sublimitas eius,

25 *Panis multiplex.* *Ioan 6.* *Esa. 33.*

A panis ei datus est. Quid est enim obturare aures suas ne audiat sanguinem: nisi peccatis suadentibus, quæ de sanguine & carne nascuntur, nõ præbere consensum? Et quid est ne malum uideat, oculos claudere: nisi omne quod rectitudini aduersum est, non approbare? Iste in excelsis habitauit: quia quamuis eum adhuc caro in inferioribus retinet, mentẽ iam in sublimibus fixit. Munimenta saxorum sublimitas eius: quia qui obiecta desideria terrenæ cõseruationis calcat, ad supernam patriam per precedentium B patrum exempla se subleuat. Et quia p contemplationis donum gratia spiritali satiatur, aptè subiungitur: Panis ei datus est, id est, refectionẽ spiritalis gratiæ percipit: quia se à bonis infimis cœlestia sperando suspendit. Hinc etiam de sancta Ecclesia per Dauid Dominus dicit: Pauperes eius saturabo panibus: quia in illa mentes humilium positæ, spiritalium implẽtur refectione donorum. Rursum per panem diuinę doctrinę eruditio designatur: sicut p prophetam dicitur: Qui C habitatis in terra Austri, cum panibus occurrite fugiẽti. In terra quippe Austri habitant: qui in sancta Ecclesia positi, superni spiritus caritate perflantur. Fugit autem, q huius mundi mala euadere cõcupiscit. Qui ergo ĩ terra Austri habitat, fugiẽti cũ panibus occurrat, id est, is qui iã sãcto spiritu intra Ecclesiã plenus est, eũ q mala sua euadere nititur, eruditiõis alloquio cõsoletur. Fugiẽti scilicet cũ panibus occurrere, est metuẽti æterna supplicia, doctrinę sacrę escas offerre. & modò tumorẽ terrore cõprimere, modò pa D uorẽ exhortatione refouere. Quia panis refectĩ scripturæ sacræ nõ incõueniẽter accipitur: per eundẽ prophetam Iudæis solam literam seruantibus dicitur: Quare apenditis argentum, & non in panibus? ac si diceret: Pensatis sacra eloquia, sed non in refectione: quia dum soli literæ speciem custoditis, de spiritali intelligẽtia pinguedinem internæ refectionis amittitis. Vnde illic aptè subiungitur: Et laborem uestrum non in saturitate. 26 Rursum per panem hæreticorum prædicatio designatur: sicut per Salomonẽ mulier

Psal. 131. *Esa. 21.* *Esa. 55.*

lieri hæreticæ Ecclesiæ typum gestans & stultos conuocans dicit: Panes occultos libenter edite. Vel sicut in nostra translatione scriptum est: Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis abscóditus suauior. Sunt enim nonnullæ hæreses quæ aperte metuunt pdicare qđ sentiunt: & apud infirmorum mentes verba sua tanto magis cóndiunt, quanto quasi amplius reuerenter abscondunt. Vnde non immeritò dr: Panes occultos libenter edite. Miseris enim cordibus occulta hæreticorũ verba eo magis sapiunt, quo cum reliquis cóiter non hñt. Rursum per paně subsidium præsentis vitæ accipit: sicut Iacob ad Laban trãsiés ait: Domine Deus si dederis mihi paně ad mãducandũ, & vestě ad induendũ. Et sicut in Euangelio dñs turbis se sequětibus dicit: Quæritis me, non quia uidistis signa: sed quia manducastis ex panibus meis, & saturati estis. De septem.n.panibus fuerant satiati. Et pcorũ psonã dñs illos intra sanctam Ecclesiã detestatur, qui per sacros ordines ad dñm propinquantes, non in eisdě ordinibus uirtutũ merita, sed subsidia uitæ præsentis exquirunt: nec cogitant quid viuendo imitari debeant, sed quæ compendia percipiendo satientur. Satiatos quippe de panibus dñm sequi, est de sancta Ecclesia těporalia alimenta sumpsisse. Et non pro signis est dñm, sed pro panibus quærere: ad religionis officiũ nõ pro augendis virtutib sed pro requirendis subsidiis inhiare. Rursum per panem iocunditas humanæ delectationis accipitur. Vnde Hieremias propheta cum synagogæ perditos mores defleret, dixit: Omnis populus eius gemens & quærěs panem: dederunt preciosa quæq; pro cibo ad refocillandam animam. Gemens enim populus quærit panem, dum praua hominum multitudo affligitur: quia non ad votum de præsentis vitæ iocunditate satiatur. Sed & preciosa quæque pro cibo dat: quia virtutes mentis in appetitũ delectationis transitoriæ inclinat. Et refocillare animã nititur: quia puersis suis desiderijs satisfacere conatur. Vnde bene mox ex voce illic electæ multitudinis subdit: Vide dñe, & cõsidera: quia facta sum vilis. Vilis quippe ples Dei efficitur, quando prauorum numero crescěte in eis non summa & cœlestia, sed abiecta & terrestria sectatur. Heliu itaque quid aliud panem quàm præsentis vitæ delectationem vocat? Qui postquã vim tentationis expressit, ilico subdidit: Abominabiles ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus ante desiderabilis: quia videlicet omne quod prius de ipsa prosperitate viuendi dulce sapiebat, postmodum per vim tentationis amarescit. Nõnunquam verò quicquid gaudij, quicquid virtutis fauere videbatur, subitò in

B pauore tentationis amittitur, & quasi euacuatus eisdě virtutib tristis animus solo mœrore possidetur. Cum enim paulo vehementius impulsu tentationis afficitur, quia exerere vim solitæ fortitudinis non valet, eam iam velut perditã dolet: seq; ex se uacuũ sentiens, infirmitatě suã ex ipsa sua vanitate recognoscit. Vnde ab omni mox iocunditate quasi frangitur: & escas prioris lætitiæ respuens, eo quě solũ libenter appetit, luctu satiatur. Vnusquisq;.n.cũ sibi bene viuědi p-

C speritas arridet, hilarescit: atq; ipsa hilaritas animũ velut desiderabilis cibus reficit. Sed cum tentatione paulo amplius imminente pulsatur, a mente eius per mœroris fastidium gaudium omne respuitur, quæ prius eodem gaudio quasi saciata lætabatur. Quia igitur homo těntatus, ab ore cordis omnem cibum respuit delectationis, nihilq; ei aliud q̃ semetipsum & cognoscere & flere delectat, bene dr: Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus antè desiderabilis. Sed sicut superius diximus idcirco

D moderamine occultæ dispensationis ita tentari permittimur: vt qui ex diuino munere in uirtute proficimus, etiã quid sumus ex propria infirmitate memoremur: & qui ex perceptione muneris opera virtutis inferimus, ex infirmitatis nostræ memoria sacrificiũ humilitatis offeramus. Aliqñ aũt post profectum virium non solum tentant vitia, sed etiã flagella castigãt. Cũ aũt těramur vitiis, pia dispěsatione nobiscũ agitur: ne his virtutibus quibus proficimus extollamur. Cũ verò flagellis

flagellis atterimur, malis increpantib. admonemur, ne mundo blandiente seducamur. Vitia dum nos tentant, proficientes in nos virtutes humiliant: flagella dum tentant, surgentes in corde huius mūdi voluptates eradicant. per tentantia vitia discimus, quid de nobis simus: per ferientia flagella cognoscimus quid de hoc mūdo fugiamus. Per illa restringimur ne intrinsecus extollamur: per ista comprimimur ne quid extrinsecus appetamus. In hac ergo vita dū sumus & flagellis, atteri, & aliquando tentari vitijs necesse est. Siue enim in laboribus flagellorū, seu in certamine uitiorum, nō solum nobis nostra infirmitas innotescit, sed etiam in quāta virtute ꝓfecerimus agnoscimus.

De utilitate tentationis: & quòd in aduersis magis se agnoscat homo quàm in prosperis. Cap. XVIII.

NEmo quippe vires suas in pace cognoscit. Si.n. bella desunt, virtutū experimenta nō prodeunt. Improuidus
28 miles est, qui fortem se in pace gloriatur. Quia ergo sępe virium merita per flagellorum aduersa patefiunt, aptè Heliu subiungit dicens: *Tabescet caro illius: & ossa quæ tecta fuerant nudabuntur.* Cum.n. flagellis premētibus oīs exterior voluptas atteritur, internæ fortitudinis ossa nudātur. Quid aūt hoc loco carnis nomine, nisi ipsa delectatio carnalis accipitur? Vel quid per ossa nisi vitutes aīæ designātur? Tabescit ergo caro, & ossa nudantur. qa dum flagellis arguentibus carnali delectatio extenuatur, ea quæ dudum quasi sub carne latuerāt uirtutum fortia patefiūt. Nemo quippe quantum profecerit, nisi inter aduersa cognoscit. Cum.n. assunt prospera, cerui vitium documenta non possunt. Vnde aliàs scriptum est: In die
Psal. 41. mandauit Dn̄s misericordiam suam, & nocte declarauit: qa videlicet vnusquisque superni gratiā in tranquillitate quietis percipit: sed quantū perceperit, in aduersitate perturbationis ostendit. Tabescat ergo caro, ut nudētur ossa. Feriamur paternis perturbationibus, vt quantum proficimus agnoscamus. Flagellis.n. Dn̄i pinguedo carnalis delectationis atteritur: sed virtutum nostrorum ossa patefiūt. Decus nostrū exterius ipsa huius mūdi aduersitate fędatur: sed quid in nobis intrinsecus latebat ostēditur. Cæsis nāq; Apostolis denunciatū est, ne loquerētur vltrà in nomine Iesu: sed magna exultatione gauisi sunt, ꝙ digni habiti sunt ꝓ nomine Iesu cōtumeliam pati fuisse; aduersarijs cum fiducia responderunt: Obedire oportet Deo magis quā hominibus. Act. 5.
Ecce inter aduersa validius fidei robur emicuit, ecce concisa est integritas carniū: sed patefacta sunt ossa virtutum. Sap. 3.
Hinc de eis per sapientiam dr̄: Deus tentauit illos, & inuenit illos, dignos se. Tētati sunt quippe aduersitate plagarū: sed digni inuenti sunt nudatione ossium. Nam quia hoc illorum illa tentatio est, quæ ex flagellis adhibetur, illic apertè declaratur. dum sequitur: Tanquā aurū in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiā accepit illos. Quia ergo vniuscuiusq; vires non nisi per aduersa patefiunt, bene dr̄: Tabescit.n. caro eius: & ossa q̄ tecta fuerant, nudabuntur. Tabescit enim caro dum oē quod fluxum infirmumq; est flagellis atteritur. Nudantur ossa, dum per hęc in nobis ēt qđ validū latet aperitur. Quia verò sicut & superius dictū est, in ipsa aduersitate tentationis nō solum detegitur robur fortitudinis, sed etiam cognoscitur infirmitas humanitatis: & tentatus quisque ostendit quidem quantum de Deo profecerit: sed in ipsis flagellorum afflictionibus etiā quantum de semetipso sit infirmus agnoscit: quia non tantummodo nudantur ossa, sed etiā tabescit caro, aptè subiungitur:

Quòd qui tentantur, corruptioni & morti appropinquant, nisi per Dei gratiam liberentur, quæ utiliter plerunque se subtrahit: & quam nihil sit homo sine illa, ex propria infirmitate intelligit. Cap. XIX.

APpropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis. Tentati enim vniuscuiusque iusti anima corruptioni appropinquare dicitur: qn̄ ne eā virtus possit extollere, ꝑ flagella cōpellitur qđ sit ex propria infirmitate, sentire. Corruptioni uidelicet approqinquat: qui ex suis se viribus ꝑditioni proximum non ignorat: ut hoc quod à perditione longè est,

est,non sibi,sed Domino tribuat. Appropinquat verò mortiferis: quia ex infirmitate carnis proximũ se peccatis mortem ferentibus respicit: à quibus diuino munere tanto magis longè fit, quanto se eis proximum ex suis meritis,deprehendit. Per contemplationem conditionis suæ Dauid corruptioni appropinquauerat,cum dicebat: Memento Domine ꝙ puluis sumus: homo sicut fœnum dies eius.Per contemplationem quoq; infirmitatis propriæ Paulus mortiferis appropinquauerat,cum dicebat. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentẽ in lege peccati quę est in membris meis. Infœlix ego homo,quis me liberabit de corpore mortis huius? Corruptioni ergo & mortiferis appropinquare, est considerata infirmitate humanitatis suę peccatorem se ex suis meritis cernere, atq; apud se arrogantiam ex proprijs uiribus non habere. Quid enim sumus, si à cõditoris nostri protectione deseramur? Quæ nimirum protectio minus necessaria creditur,si semper habeatur.Sed utiliter plerunq; subtrahitur, ut sibimetipsi homo quàm sine illa nihil sit ostendatur. Manus igitur Dei aliquando nos nobis per aduersa insinuat:quæ etiam nescientes nos in prosperis portat. Qua destitutidum cadere incipimus, & tamen adiuti retinemur: & doctrina fit quòd in lapsu trepidamus, & custodit quòd in statu permanemus.Nemo ergo se alicuius virtutis æstimet, etiam cum quid fortiter potest:quia si diuina protectio deserat,ibi repentè eneruiter obruitur, vbi se valenter stare gloriabatur.Quid est enim quod vir Dei contra altare Samariæ ad prophetandum directus, præsente rege authoritatem liberæ vocis exercuit,eius demq; regis extensum brachium in rigorem miserabiliter astrinxit: quod tamen mox misericorditer saluti restituit? Cuius in domo inuitatus comedere noluit:quia ne in via comederet, prohibitionis dominicæ præcepta seruauit.Qui tamen in eadem via, & senuctus comedit,& pastus interijt.Qua in re quid subtili consideratione colligimus: quid, ut A ita dixerim,formidandum suspicamur: nisi ꝙ forsitan quia apud semetipsum tacitus,pro pceptis dominicis regẽ se contempsisse gloriabatur,ab interna mox soliditate quassatus est: & inde ei in opere culpa surrepsit,unde gloria in corde surrexit: vt prophetæ falsi verbi deceptus disceret,quia nequaquam propriæ fortitudinis fuerit, ꝙ regis verbis restitisset? Bene aũt ex eius ore mortis sententiã accepit, cuius seductione à vitæ præcepto deuiauit: ut inde pęnã veraciter sumeret vnde culpã negligenter admisisset. Quia igitur vnũquenq; electum suum diuina B gratia tunc magis erudiendo custodit,cũ quasi percutiẽs deserit,dicitur rectè: Appropinquabit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis;ut quo se suis viribus uicinũ morti p aduersa cõsiderat, eo in cunctis q̃ fortiter egerit,ad diuinæ spei munimen fugiens solidius uiuat.

Psal. 101. | Rom. 7. | 3. Reg. 13.

BEATI GREGORII MORALIVM

LIBER XXIIII.

continuans textum capitis trigesimitertij.

C

Caput I.

Eliu uim supernæ dispensationis insinuans,de electi uniuscuiusq; percussione intulit dicens: *Appropinquabit corruptioni aĩa eius, & vita illius mortiferis.* Et dũ tentatũ hominẽ demonstrat unũ, in qua tentatione sit positum humanũ genus ostendit uniuersum: dumq; narrat quid specialiter agatur in singulis,aliquidò intimat qd generaliter agatur in D cunctis.Sc.n. tentationem expressit quorundam propriè singulorum: ut possit intelligi & uniuersaliter omnium.Cunctũ quippe electorum genus in hac uita huius tędio laboris afficitur: Vnde & mox huic generali pestilentiæ generale subintulit remedium medicinæ, dicens:

Quòd Christus,magni consilij angelus, similis nobis locutus est æquitatem, homo pro homi-

hominibus interpellans: & impetrauit indulgentiam, exauditus pro sua reuerentia. A
Cap. 11.

S*I fuerit pro eo angelus loquens vnum de similibus, vt annūciet hominis æquitatem, &*
Esai. 11. *miserebitur eius.* Quis.n. est iste angelus, nisi ille qui per prophetam dr̄ magni consilij angelus? Quia.n. Greca lingua euāgelizare denūciare dr̄: semetipsum nobis annūciās Dn̄s, angelus vocatur. Et bene ait:
Heb. 7. Si fuerit pro eo angelus loquens: quia sicut ait Apostolus, etiam interpellat pro nobis. Sed quid pro nobis loquatur, audiamus: Vnum de similibus. Mos medicinæ est, vt aliquando similia similibus, aliquando cōtraria contrarijs curet. Nā sæpe calida calidis, frigida frigidis: sæpe autem frigida calidis, calida frigidis sanare consueuit. Veniens ergo ad nos desuper medicus noster, tantisque nos inueniens languoribus pressos: quiddam nobis simile, & quiddam contrarium apposuit. Ad homines quippe homo venit, sed ad peccatores iustus: concordauit nobis veritate naturæ, sed discrepauit à nobis rigore iustitiæ. Vitiosus enim homo corrigi non poterat, nisi per Deū. Videri autem debuit qui corrigebat: vt præbendo imitationis formam, anteactę malitiæ mutaret vitam. Sed videri ab homine non poterat Deus: ergo homo factus est, vt videri potuisset. Iustus igitur atq; inuisibilis Deus apparuit similis nobis homo visibilis, vt dum videretur ex simili, curaret ex iusto: & dum veritate generis concordat conditioni, virtute artis obuiaret ægritudini. Quia ergo in carne veniens dn̄s non culpam nostram ex uitio, non pœnam ex necessitate suscepit, nulla.n. labe peccati pollutus, reatus nostri tenere conditione non potuit, atque ideo mortem nostram omni necessitate calcata, cum voluit, sponte suscepit: rectè dicitur q̄ pro tentato homine iste angelus vnum de similibus loquitur: quia nec ita natus vt reliqui, nec ita mortuus, nec ita resuscitatus. Non.n. cooperante coitu, sed spiritu sancto superueniente conceptus est. Natus aūt materna uiscera & fœcūda exhibuit, & incorrupta seruauit. Rursum nos oēs cū nolumus morimur: quia ad soluendæ pœnę debitum culpe nostræ conditione coarctamur: Ille aūt q̄a nulli admixtus est culpę, nulli ex necessitate succubuit pœnæ. Sed quia culpā nostram dominando subdidit, pœnam nostram miserando suscepit, sicut ipse ait: Potestatem habeo ponendi animā meā: & potestatem habeo iterum sumendi eā. Qui ēt præmisit: Nemo tollit Ioan. 10.
eam à me, sed ego pono eam à meipso. Rursum non vt reliqui suscitatus est; q̄a nostra resurrectio in seculi finem dilata
B est: illius verò die tertio celebrata. Et nos quidem per illum resurgimus: nā ipse per se. Neq;.n. q̄ Deus erat, sicut nos ab alio vt resuscitari potuisset indigebat. In eo ergo eius resurrectio distat à nostra: non q̄ p nosmetipsos resurgimus, sicut ipse. Pro eo.n. quod simpliciter homines sumus, superiori adiutorio ut resurgere valeamus indigemus. Ille autem eiusdem resurrectionis vim cum patre & spiritu sancto deus exhibuit: quam tamen solus in humanitate percepit. Quia igitur do-
C minus verè natus, verè mortuus, verè suscitatus, in omnibus tamen distat à nobis magnitudine potentiæ, sed sola concordat nobis veritate naturæ: bene dicitur quia pro nobis angelus iste unū de similibus loquitur. Cum enim in cūctis operationibus suis immensa nos virtute transcendat: in vno tamen à nobis, id est, in formæ veritate non discrepat. Per hoc pro nobis patri loquitur, per q̄d semetipsum nobis similem ostendit. Loqui q̄ppe eius vel interpellare, est ipsum se pro hominibus hominem demonstrare. Et bene cum dixisset. Vnum de simili-
D bus loquitur: ilico adiunxit: *Vt annunciet hominis æquitatem.* Quia nisi ille hominibus similis fieret, æquus homo ante deum nō appareret. Inde quippe annunciat æquitatem nostram, vnde suscipere dignatus est infirmitatem nostram. Omnes uidelicet nos inimica illa persuasio in culpæ contagio ab ipsa radice polluerat: nullusque erat qui apud deū pro peccatoribus loquens, a peccato liber, appareret: quia ex eadē massa editos ęquè cunctos par reatus inuoluerat. Proinde

venit

venit ad nos vnigenitus patris: assumpsit ex nobis naturam, non perpetrans culpam. Sine peccato quippe esse debuit, qui pro peccatoribus interuenire potuisset: quia nimirum alienæ polutionis contagia non tergeret, si propria sustineret. Bene ergo dicitur: Quia in eo quod similis apparuit, æquitatem hominis annunciauit. Intercedens enim pro peccatoribus, semetipsum iustũ hominẽ qui pro alijs indulgentiã mereretur ostendit. Sequitur: *Quod in eo quod verbum caro factum est, & in proprio sanguine Christus introiuit in sancta, nostram redemptio inuenta est.*

Cap. III. B

Miserebitur eius, & dicet: Libera eum, vt non descendat in corruptionem: inueni in quo ei propitier. Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus in eo miseretur homini, quo formam hominis sumpsit: qua misericordia pro redempto homine dicit patri: Libera eum ut non descendat in corruptionem. Sicut iam supra diximus, dicere eius est liberare hominem: naturam hominis assumendo liberam demonstrare. Ex ea quippe carne quam sumpsit, et hanc ostendit liberam quam redemit. Quæ redempta videlicet caro nos sumus, qui cognitione nostri reatus astringimus: Sed mediatoris tanti æquitate liberamur: sicut ipse ait: Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et bene pro hoc redempto homine dicitur: Non descendat in corruptionem. Superius enim dictum fuerat: Appropinquabit corruptioni aĩa eius: postmodum dr̃: Non descendat in corruptionem: ac si diceret: Quia cognoscendo infirmitatem sui, esse se corruptioni proximũ nõ ignorat: idcirco ad corruptionis interitum non descendat. Ad corruptionẽ.n. iuste descẽderet, si suis virib. longè se à corruptione esse iudicaret. Sed quia corruptioni appropinquauit humiliter: dicit ab ea misericorditer liberari: ut eo contra impugnantia vitia fortis sit, quo se suis meritis agnoscit infirmum. Quisquis.n. supra se extollitur, ipso elationis suę põdere grauatur: & eo se in infirmis mergit, quo in superbiæ uitiũ prorues ab eo qui verè excelsus est elõgauit, atq; inde magis ima appetit, vnde se coniunctum summis æstimauit: sicut per prophetam extollenti se aĩæ dr̃: Quo pulchrior es descende, & dormi cum incircumcisis. Omnis.n. qui fœditatem infirmitatis suę cõsiderare negligit, sed per elationis tãtũ virtutis suæ gloriã attendit, vnde pulchrior est, inde descẽdit: quia extollẽdo se de suis meritis, inde in ima deteri⁹ corruit, vnde gloriosum se esse iudicauit. Qui descendens cum incircumcisis dormit, quia in æterna morte cũ cæteris peccatorib⁹ deficit. Quia ergo homo iste humiliter corruptioni se propinquũ esse cognouit, bene de eo dr̃: Libera eũ ut non descendat in corruptionẽ, vt eo magis euadat pœnã, quo oculos suos nõ auertit à culpa. Quia verò nullus erat cuius meritis nobis Dñs propitiari debuisset: vnigenitus patris formam infirmitatis nostræ suscipiens, solus iustus apparuit vt pro peccato intercederet. Et bene pro redempto homine isto loquens angelus dicit, Inueni in quo propitier ei. ac si apertè mediator Dei & hominum dicat, Quia nullus hominum fuit, qui coram Deo intercessor iustus pro hominibus appareret me metipsum ad propitiandum hominibus hominem feci, & dum me hominẽ exhibui, in quo iuste hominibus propitiarer inueni. Et quia infirmitatem suscipiens Dominus dum pœnam nostram moriendo tolerauit, corruptionem nostram resurgẽdo mutauit. Bene ergo iste angelus mortalitatis nostræ flagella subiũgit, eorum.q; miseretur, dicẽs: *Consumpta est caro eius a supplicijs, reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.* In illo quippe primo homine à deo recedente, repulsi a paradisi gaudijs, in hanc mortalis vitæ ærumnam cecidimus, & quam grauem culpam serpẽtis suasione cõmisimus, pœna nostræ vltionis sentimus. Hoc n. lapsi nihil extra deũ nisi quo affligeremur inuenimus. Et quia per oculorũ visum carnem secuti sumus, de ipsa carne quã præceptis dei præ posuimus flagellamur. In ipsa quippe quotidie gemitum, in ipsa cruciatum, in ipsa interitum patimur, vt hoc nobis mira dispositione dominus in pęnam verteret, per quod fecimus culpam, nec aliunde

Ezec. 32

aliunde esset interim censura supplicij, A nisi vnde fuerat causa peccati: vt eius carnis amaritudine hō erudiretur ad uitam cuius oblectatione supbia peruenit ad morté. Quia ergo innumeris humanum genus carnalis vitæ supplicijs premebatur: sed redéptore nostro veniente, & uitia corruptionis nostræ, & torméta deleta sunt, dicatur de hoc redépto homine:

Quòd Christo interpellante pro nobis, genus humanum tentationum tormentis consumptum, reuersum est ad id unde ceciderat antequam peccaret. Cap. IIII. B

5 *Consumpta est caro eius à suplicijs: reuertatur ad dies adolescentiæ suæ.* Ac si diceret: Mortalitatis suæ pœna in quadá vetustatis suę senectute deiectus est: reuertatur ad dies adolescentiæ suę, id est, prioris vitæ ītegritate renouetur: vt nō eo maneat quo lapsus est, sed ad hoc redemptus redeat, ad quod percipiendum códitus fuit. Scriptura.n. sacra sæpe adolescentiá pro nouitate vitæ ponere consueuit. Vnde ueniéti spōso dicitur: Adolescentulæ dilexerunt te, id est, electorū animę gratia baptismatis renouatę: quę non in vitæ ueteris vsu deficiunt, sed noui hominis conuersatione decorátur. Senectutem quippe ueteris hominis inter vitia tabescentem deflebat ille, qui ait: Inueteraui inter omnes inimicos meos. Econtrà alius gaudere in uirtutibus admonet, dicens: Lætare iuuenis in adolescentia tua ac si diceret: Fortis quisque gaudeat in renouatione sua id est, lętitiá suam non in uitę ueteris voluptate, sed in conuersationis nouæ uirtute constituat. Quia vero ad hoc nouitatis robur nō nostris uiribus, sed redemptore interueniente reuocamur: pro hoc flagellato homine deprecans angelus dicat: Reuertatur ad dies adolescétiæ suæ. Et quia dū redēptor noster patré pro nobis interpellat: nos quoque uitę pristinæ torpore discusso, ad studium orationis accendimur, apte de hoc homine redépto subiúgitur: *Deprecabitur Deū, & placabilis ei erit.* Prius enim postulare angelū & postmodū hominé dicit: quia nisi ante ipse Dñs p incarnationē suā interpellans patré, vitam nostrā peteret: nunquā se insensibilitas nostra ad postulāda ea quę æterna sunt excitaret. Sed incarnationis eius pcessit oratio, vt torporis nostri euigilatio subsequat.

Can. 1. Psal. 6. Eccl. 11.

Quòd post labores tentationum, orationum instantiam placato Deo serui Dei quasi in excessu mentis suspensi, dum præsentia contemnunt, quædam de Deo sentiunt, quæ tamen effari non possunt. Cap. V.

Qvia uerò post tentationes sæpe post immensas amaritudines méti 6
nostræ in occulto gaudio lux ueritatis erumpit. bene de hoc tentato homine & deprecante subiungitur: *Et videbit faciem eius in iubilo.* Superius dictum est quomodo Deus innotescendo afficit: nūc uero dicitur, quomodo dum innotescit exhilarat. Aliter enim quisque compungitur, cum interna intuens, malorū suorū pauore terretur: aliter uerò cōpūgitur, cū gaudia superna conspiciens, spe quadam & securitate roboratur. Illa compunctio afficientes & tristes, hæc uerò lætas lachrymas mouet. C Iubilum nanque dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur: quod nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri: & tamen quibusdam motibus proditur, quamuis nullis proprietatibus exprimatur. Vnde Dauid propheta intuens electorum animas tantum gaudium mente concipere quantum sermone nō ualét aperire, ait: Beatus populus qui scit iubilationem. Psal. Non enim ait, qui loquitur: sed qui scit: quia sciri quidem iubilatio intellectu potest, sed dicto exprimi non potest. Sentitur per illam quippe quo ultra sensum est. D Et cum uix ad hoc contemplandum sufficiat cōscientia sentiétis: quomodo ad hoc exprimédum sufficiat lingua dicentis? Quia ergo cordibus nostris lux se ueritatis insinuans, modo districtam iustitiam pretendendo contristat, modò interna gaudia aperiendo lætificat, post tentationum amaritudines, post tribulationum luctus, apte subiungitur: *Et uidebit faciem eius in iubilo.* Menti enim nostræ de consideratione cæcitatis suæ prius

ignis

ignis tribulationis immittitur, vt omnis vitiorum ærugo concremetur, & tūc mundatis oculis cordis, illa lætitia patriæ celestis aperitur, vt prius purgemus lugendo quod fecimus, & postmodum manifestius contemplemur per gaudia quod quæramus. Prius à mentis acie exurente tristitia interposita malorum caligo detergitur, & tūc resplēdēte raptim coruscatione incircūscripti luminis illustratur. Quo vtcūq; conspectu in gaudio cuiusdam securitatis absorbetur, & quasi post defectū vitæ pſentis ultra se rapta, A in quadā nouitate aliquo modo recreatur. Ibi mēs ex immenso fonte infusione superni roris aspergitur, ibi nō se sufficere ad id qđ rapta est contemplatur, & veritatē sentiēdo videt, q̃a quāta est ipsa veritas, nō videt. Cui veritati tanto magis se longè existimat, quanto magis appropinquat, q̃a nisi illā utcunque conspiceret, nequaquam eam conspicerè se nō posse sentiret. Adnisus ergo animi dum in illā intenditur, immensitatis eius coruscante circumstātia reuerberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circumstat: & idcirco mens nostra nequaquam se ad comprehendēdam incircumscriptā circumstantiā dilatat: quia eam inopia suæ circumscriptionis angustat. Vnde & ad semetipsam citius labitur, & prospectis quasi quibusdam ueritatis uestigiis, ad sua ima reuocatur. Hec ipsa tñ p contemplationé facta non solide & permanés uisio: sed ut ita dixerim,
quasi quædā visionis imitatio, Dei facies
7 dr. Quia n. per faciē quemlibet agnoscimus, non immerito cognitionem Dei, faciem eius vocamus. Vnde Iacob postquam
Gen. 32. cum angelo luctatus est, ait: Vidi Dñm facie ad faciē. ac si diceret: Cognoui Dñm: q̃a me cognoscere ipse dignatus est. Quā cognitioné plenissimè fieri Paulus testa-
1.Cor. 13. tur in fine, dicens: Tūc cognoscā, sicut & cognitus sum. Quia ergo post laborum certamina, post tentationum fluctus sæpe in excessu anima suspenditur: vt cognitionem diuinæ pręsentię contempletur, quam tamen præsentiam & sentire possit, & explere non possit: rectè post tot labores de hoc tentato homine dici-

tur: Videbit faciem eius in iubilo. Quia vero vnusquisque quanto amplius cęlestia contemplatur, tanto magis à terrena operatione corrigitur. bene post gratiā contēplationis, iustitiam subdidit operationis, dicens. Et reddet homini iustitiam suā. Iustitia nostra dr, nō q̃ ex no- *Iustitiæ*
stro nostra est, sed quæ diuina largitate *nostra*
fit nostra, sicut in dñica oratione dicimˀ, *quomodo*
Panem nostrū quotidianū da nobis ho- *nostra.*
die. Ecce & nostrū dicimus, & tñ vt de- *Mat. 6.*
tur oramus. Noster quippe fit cum accipitur, qui tñ dei est, quia ab illo datur. Et B Dei ergo est ex munere, & noster fit veraciter p acceptionem. Ita ergo hoc loco homini suam iustitiam dñs redit, nō quā ex semetipso habuit, sed quam conditus vt haberet accepit, & in qua lapsus pseuerare noluit. Illā ergo iustitiam reddet Deus homini, ad quā cōditus fuit, vt inhærere deo libeat, vt minacē eius sniam ptimescat, vt serpētis callidi blādis iā pmissionib non credat. Quod. n. in paradiso egit, hoc quotidie antiquus hostis agere nō desistit. Verba q̃ppe dei de cordib. C hoium mollitur euellere, atq; in eis ficta pmissionis suæ blandimēta radice. quotidie hoc qđ deus minatur leuigat, & ad hoc credēdū quod falsum promittit inuitat. Falso. n. pollicetur temporalia, vt mentibus hoium ea supplicia leuiget, q̃ deus minatur æterna. Nā cum pſentis vitæ gloriam spondet, quid aliud dicit q̃ gustate & eritis sicut dij? ac si apertè dicat: Tēporalem concupiscentiā tangite,
& in hoc mundo sublimes apparete. Et 8
cū timorem diuinæ sniæ amouere conatur, quid aliud loquitur quā id qđ primis hoibus dixit, Cur præcepit vobis Deus,
D vt nō comederitis de omni ligno paradi- *Gen. 3.*
si? Sed quia diuino munere redemptus homo iustitiam recepit, quam dudum conditus amisit, robustiorem se iam contra blandimēta callidę persuasionis exercet, quia experimento didicit quantum obediens debeat præcepto. Et quem tūc culpa duxit ad pœnam, nunc pœna sua restringit à culpa: vt tanto magis delinquere metuat, quāto cogente supplicio & ipse iā quod perpetrauit accusat. Vnde & sequitur:

Quòd

Quod qui sanctorum patrum exempla respicit, eorum comparatione se inferiorem cognoscit. Cap. VI.

R*Espiciet homines, & dicet: Peccaui.*
Sed peccatoré se nó cognosceret,
si iustitiam non haberet. Nemo quippe
fortitudinem suam nisi cum rectus esse
cœperit, deprehendit. Nam qui omnino
peruersus est, neque hoc potest uidere ꝙ
est. Qui uerò peccatorem se intelligit, iá
ex parte aliqua iustus esse inchoauit: at-
que id quod non iustis fecerat, ex eo ꝙ
iustus est accusat. Qua accusatione sua
Deo inhærere inchoat, dum rectum con
tra se iudicium proferés, hoc in se quod
illi sentit displicere, cõdemnat. Recepta
ergo iustitia sua dicit homo iste: Peccaui,
Et notandum quod præmittitur, Respi-
ciet homines: & tunc deinde subiungi-
tur, Et dicet, Peccaui. Ideo enim nonnul
li peccasse se nesciunt: quia homines nó
attendunt. Nam si considerarent homi-
nes citius agnoscerent quantum peccan
do infra homines cecidissent. Et quáuis
scriptura sacra aliquãdo homines pone
re soleat humana sapiétes, sicut ait Apo
stolus: Cum enim sit inter uos zelus &
1. Cor. 3. contentio, nonne carnales estis? & paulo
pòst subijcit dicens: Nonne homines
estis? nonnunquam tamen homines di-
cit eos quos à bestijs ratio distinguit, id
est, quos nó atteri bestiali passionum mo
tu demonstrat. Quibus per prophetam
Dominus dicit. Vos autem greges pa-
Ezec. 34. scuæ meæ homines estis: quia illos nimi
rum Dominus pascit, quos uoluptas car
nis iumentorum more non afficit. At
cõtrà hi qui carnali affectione succũbũt,
non iam homines sed iumenta nominá-
tur: sicut de quibusdam qui in peccato
suo moriuntur, per prophetam dicitur:
Computruerunt iumenta in stercore
Iohel. 1. suo. Iumenta qppe in stercore suo cópu
trescere, est carnales homines in fœtore
luxuriæ uitam finire: Non enim esse ho-
mines, sed iumenta declarantur: de qui-
bus ꝑ prophetam dicitur: Vnusquisque
Hier. 5. ad uxorem proximi sui hinniebat. Et de
Ezec. 23. quibus propheta alius dicit: Vt carnes
A asinorum, carnes eorum: & fluxus equo
rum, fluxus eorum. Vnde & per Dauid di
citur: Homo cùm in honore essent, non
intellexit: comparatus est iumentis insi-
pientibus, & similis factus est illius. Cùm
ergo uocentur homines hi qui iustitiæ
ratione suffulti sunt: & irrationabilia iu
menta nominetur hi qui carnali delecta
tioni deseruiunt: rectè de hoc pęnitente
dicitur: *Respiciet homines, & dicet, Pec-
caui* ac si dicatur: Sanctorum uirorum
exempla conspicit: atque eorum compa
ratione se pensans, iniquum esse depræ-
B hendit. Qui enim plenissimè intellige-
re appetit qualis est, tales nimirum de-
bet conspicere qualis non est: ut ex bono
rum forma metiatur, quanto ipse deser
to bono deformis est. Ex his quippe qui-
bus plenissimè bona assunt, perpendit re
ctè quæ sibi minus sunt: atq; in illorum
pulchritudine conspicit fęditaté suam,
quã in semetipso & potest ꝑpeti, & sen-
tire non potest. Lucem nanque debet có
spicere, qui uult de tenebris iudicare, ut
in illa uideat quid de tenebris æstimet,
per qua uidere prępeditur. Peccator nan
C que si incognita uita iustorum semet-
ipsum conspicit, peccatorem se nullate
nus comprehendit. Videre enim se non
potest, quia fulgorem lucis nesciens, cú
semetipsum conspicit, quid aliud quàm
tenebras attendit? Iustorum ergo debe
mus uitam conspicere, ut subtiliter de-
prehendamus nostram. Illorum videli-
cet species quasi quadam forma nobis
imitanda proponitur, quia viua lectio
est vita bonorum. Vnde & nó immeritò
ijdé iusti in sacro eloquio libri nominan
tur, sicut scriptum est: Libri aperti sunt,
D & alius liber apertus est, qui est vitæ, &
iudicati sunt mortui ex his quæ scripta
erant in libris. Liber nanq; vitæ est ipsa
visio aduenientis iudicis. In quo quasi scri
ptum est omne mãdatum: quia quisquis
eum viderit, mox teste cõscientia quic-
quid non fecit intelligi. Libri etiam aper
ti referuntur: quia iustorum tunc vita
conspicitur, in quibus mandata cęlestia
ope impressa cernũtur. Et iudicati sunt
mortui ex his quę scripta erant in libris,
quia in ostésa uita iustorum quasi in ex-

pansione

pansione librorum legunt bonum quod A agere ipsi noluerũt, atq; ex eorum qui se cerunt comparatione damnantur. Ne ergo vnusquisque tunc videns eos, qđ nõ fecit defleat, nũc in eis quod imitetur attendat. Quod quidem facere electi nõ cessant. Meliorem nanq; vitam considerãt, & deterioris vsus conuersationem mutant. Vnde sponsi voce sanctæ Ecclesiæ in Canticis canticorum dr̃: Duo vbera tua sicut duo hinnulli capreę gemelli, q pascuntur in lilijs, donec aspiret dies, & inclinentur vmbrę. Quæ.n. sunt duo vbera, nisi ex Iudea ac Gentilitate ueniens B vterque populus, qui in sanctæ Ecclesiæ corpore per intentionem sapientiæ arcano est cordis infixus? Ex quo populo hi qui electi sunt, idcirco: capreæ hinnulis comparantur: quia per humilitatem quidem paruos sese ac peccatores intelligunt, sed eis per charitatem currẽtibus, si qua obstacula de impedimento temporalitatis obuiant, transeunt, & datis contemplationis saltib. ad superna transcendunt. Qui vt hæc agant, præcedentium sanctorum exempla conspiciunt. Vnde C & in lilijs pasci referuntur. Quid.n. per lilia, nisi illorum uita declaratur, qui veraciter dicunt: Christi bonus odor sumus Deo. Electi ergo vt assequi summa pręmia lẽt, conspecta odorifera, & candida iustorũ vita satiantur. Iam quidem videre Dominum sitiunt, iam de eius contemplatione satiari charitatis ęstibus inardescunt. Sed quia in hac vita positi, necdum valent, per præcedentium interim patrum exempla pascuntur. Vnde & apte illic tempus de ipso liliorum pastu diffinitur, dum dicitur: Donec aspiret dies, & inclinentur vmbræ. Tamdiu quippe refici iustorum exemplis indigemus, donec præsentis mortalitatis umbras æterno die aspirante transeamus. Cum enim huius temporalitatis vmbræ transacta hac mortalitate fuerint inclinatæ, quia ipsius diei internum lumẽ cernimus, nequaquam iam appetimus, ut ad amorem eius per aliorum exempla flagremus. Nunc autem quia necdum eum intueri possumus, summopere necesse est, ut eorũ qui illum perfectè secuti sunt, conspectis actionibus incitemur. Intueamur ergo quam pulchra est agilitas sequentium, & videamus quàm turpis sit hebetudo pigrorum. Statim nanque ut bene agentium gesta respicimus, nosmetipsos confusione intima vlciscente iudicamus: mox verecundia mentem concutit, mox iustè sęuiens reatus addicit, & uehementer hoc etiam displicet, quod adhuc fortasse turpiter libet. Vnde per Ezechielem dicitur: Fili hominis Ezec. 14. ostende domui Israel templum, vt cõfundantur ab iniquitatibus suis: & metiantur fabricam, & erubescant ex omnibus quæ fecerunt. Templum quippe Dei filijs Israel ad confusionem ostenditur, qñ vniuscuiusque iusti anima quã inspirando Deus inhabitat, quãta sanctitate fulget, ad confusionem suam peccatorib. demonstratur: vt in illa bonũ quod negligunt uideant, & in seipsis malum quod operantur erubescant. Metiri uerò fabricam, est pensare subtiliter iustorum uitã. Sed dum metimur fabricam, necesse est ut ex cunctis quæ facimus erubescamus: quia bonorum vitã quanto subtilius pẽsando discutimus, tanto seuerius in nobis oïa iniquæ gesta reprobamus. Bene autem prophetæ dr̃, ut ostendat templũ. Quia.n. iustorum rectitudinem considerare peccator dissimulat: saltem hanc ex uoce prædicãtis agnoscat. Templũ quippe peccatoribus ostẽdere, est ĩpõte sua considerare nolentibus rectorum opera narrare. Qui itaque sicut diximus, perduci ad summa desiderant, semper necesse est vt meliorum profectibus intendãt: quatenus tanto districtius in se culpas iudicent, quanto in illius altius quod ad- D mirentur vident. Sed quid ista de peccatoribus dicimus, cum ipsos quoque operatores iustitię tanta prouehi dispensatione videamus? Alius nanque donũ scientiæ accipit: & tamen ad uirtutem miræ abstinentiæ non pertingit. Alius magna abstinẽtiæ virtute accingitur: nec tñ in sũma sciẽtiæ contẽplatione dilatatur. Alius per prophetiæ spiritũ valet oïa vẽtura pręnoscere: sed tñ per curationis gratiã nõ ualet pñtis molestiæ mala subleuare. Alius per curationis gratiã mala præsen-

Diuersitas dispẽsatiõis in operantibus iustitiæ.

præsentis molestiæ subleuat: sed tamen
quia prophetię spiritum non habet, q̄d
sequatur ignorat: Alius indigentib. mul-
ta iam propria largiri pôt: sed tñ iniustè
agétib. obuiare liberè nô pôt. Ali⁹ iniustè
agétib. audacter pro Deo obuiat: sed tñ
indigentib. quę habet tribuere omnia re
cusat. Alius iam & ab ocioso se sermone
restringés, linguæ lasciuiam superat: sed
tñ adhuc insurgentes iræ stimulos, perfe
ctè non calcat. Alius insurgentem iram
iam perfectè edomat: sed tamen adhuc
linguam in lętitiam relaxat. Quid est hoc B
quod iste eo bono indiget quo alius pol
let: & ille cùm multis polleat, abundè
alijs bonum adesse considerat, quod sibi
deesse suspirat? nisi quòd mira nobiscum
dispensatione agitur, vt per hoc q̄d alter
habet & iste non habet, vnus altero me-
lior ostendatur, quatenus tanto arden-
tius ad humilitatem quisque proficiat,
quãto ex bonis quæ non hēt, inferiorem
se habentibus pensat? Sicq; fit, vt dum il-
le in isto, atq; hic in illo respicit q̄d admi
retur, distincta bona & ab altitudine ela- C
tionis reprimát, & ad studium perfectus
accendant. Magna nanq; sollicitudine ad
curam nostræ melioratiõis accingimur,
quando id virtutis in alijs cernimus q̄d
Ezech.3. non habemus. Vnde Ezechiel propheta
cum volantia animalia descripsisset, adiũ
xit: Et audiui post me vocem commotio
nis magnæ, benedicta gloria Domini de
loco sancto suo: & vocé alarum anima-
lium percutientium alteram ad alteram.
Quid nanque alas animalium nisi uirtu-
tes debemus sentire sanctorum? Qui dũ
terrena despiciunt, ad cœlestia uolando
11 subleuantur, Vnde rectè etiam per Esaiã D
Esa.40 dr: Qui cõfidunt in Domino, mutabunt
fortitudinem: assumunt pennas vt aqui-
læ. Volantia itaque animalia alis suis se
vicissim feriunt: quia sanctorum mentes
in eo q̄d superna appetunt, consideratis
inuicem alternis virtutibus excitantur.
Ala enim sua me percutit, quid exem-
plo sanctitatis proprię me ad melius ac-
cendit. Et ala mea vicinũ animal ferio, si
aliquando alteri opus bonum quod imi
tetur ostendo. Sed quia sanctorum vi
tam significari istis animalibus diximus,
A libet in ipso uolatu animaliũ oculos mẽ-
tis attollere, & quanta vicissim alarũ per
cussione se excitent, subtili consideratio
ne pensare. Paulus nanq; cum cætero-
rum sanctorum sollicitudinem in prædi
catione robustius laborando transcende
ret, vt ab elatione se premeret, & vires
suas in humilitatis gremio nutriret, cru-
delitatis suæ antiquæ non immemor,
Apostolorum omnium innocentiam cõ
templatus ait: Ego enim sum minimus 1.Cor.15
Apostolorum, qui non sum dignus uo-
cari Apostolus, quia persecutus sum Ec
clesiam Dei. Et tamen eorũdẽ oĩum Apo
stolorum primus quasi accepti principa-
tus oblitus, ac si minus ipse aliquid sape
ret, in Paulo sapientiam miratur dicés:
Sicut & charissimus frater noster Paulus 2.Pet.3
secundum datam sibi sapiétiam scripsit,
vobis, sicut & in omnib. epistolis, loqués
in eis de his, in quib. sunt quędã difficilia
intellectu. Ecce Paulus in Apostolis mira 12
tur innocentiam. Ecce Apostolorũ prin
ceps miratur in Paulo sapientiam. Quid
est hoc nisi ꝙ sancti viri dum virtutũ cõ
sideratione vicissim sibi alios præferunt,
volantia animalia alarũ percussione se
tangunt, ut eo ad uolatum se altius exci
tent, quo humilius alter in altero, quod
admiretur videt? Hinc itaque colligen-
dum est, quanta debemus sollicitudine
meliorum uitam conspicere, nos qui in
infimis iacemus, si & hi qui iam tanta
sanctitate sublimes sunt, vt per humilita
tis gressum ad maiora proficiant, adhuc
quærunt in alijs quod imitantes admi-
rentur. Sed hæc reprobi nesciunt: quia
mentis oculos semper in infimis pre-
munt, qui & si quando in viam Domini
veniunt, non ad meliorum uestigia, sed
ad intuenda semper deteriorum exẽpla
vertuntur. Neque enim eorum uitam
considerant, quibus se humiliando post-
ponant, sed quibus superbiendo se pręse
rant. Deteriores nanque respiciunt, qui
bus meliores se esse gloriantur: & idcir-
co proficere ad meliora non possunt: q̃a
hoc sibi sufficere estimát, quod pessimos
antecedunt. O miseri, uiam pergũt, & in
tegra respiciunt. Per spem quidem quasi
ante se pedem proferũt, sed per conside-
ratio-

rationem prauorum hominum, post se oculos tendunt. Recti uideri appetunt, sed ad inueniendum se tortam regulã, su mũt. Si.n semetipsos quales sunt cognoscere appetunt, non deteriorũ conspicere, sed meliorum exẽpla debuerant. Idcirco ergo peccatores se esse non intelligũt quia homines non attendũt. Nã si hoïes attenderent, quantum peccando distarẽt à bonis hoïbus, inuenirent. De hoc ergo pœnitente qui idcirco bonorum exempla considerat, ut sibimetipsi quantum à bono recessit innotescat, bene dr̃: Respiciet hoïes, & dicet: *Peccaui, & uerè deliqui, & ut eram dignus non recepi.* Peccatores se esse plerunque confitentur, ẽt qui se peccasse non credunt. Nam sæpe contingit, vt passim se hoïes iniquos esse fateantur: sed cum peccata sua ueraciter alijs arguẽtibus audiunt, defendũt se summopere, atque innocentes uideri conantur. Vnusquisq; ergo cum talis est, si deliquisset se dicit, uere non dicit: quippe qui peccatorem se non ex cordis intimo, sed uerbotenus asserit. Quia n. scriptum est: Iustus in principio accusator est sui: iste de confessione peccati ornari uoluit, non humiliari: per accusationem suam humilis appetijt uideri, non esse. Nam si confitendo peccatum esse humilis ueraciter appeteret, de perpetratione peccati arguentes se alios non impugnaret. Itaque iustus vitam suam iudicãs, per exempla meliorum ex corde intimo cognoscit se esse quod dicit: Ait.n. *Peccaui & verè deliqui:* atq; de eo ipso qđ tolerat flagello subiũgit: *Et ut eram dignus non recepi.* Vnusquisque.n. in flagello positus, minus adhuc peccata sua considerat: si uel tantum, vel amplius se percussum quàm merebatur existimat. Iste autem quia quanto maiorum exempla considerat, tanto districtior in examinatione se pensat, minus se percussum quàm merebatur agnoscit: quia in illorum iustitia conspicit quàm grauis sibi culpa fuerit quod errauit, & idcirco hoc qđ patitur, districtum esse non sentit: quia districtè nouit pensare quod fecit. Valde autem facile est ut peccatorem se quisq; cum nihil pro peccato suo patitur, fateatur. Securè videlicet ini-

Pro. 18.

quos nos dicimus, cum vindictam nullam de iniquitate sentimus. Nam peccatores nos quidem in tranquillitate loqmur, sed cum de peccatis ipsis flagello interueniente corripimur, murmuramus. Pœna ergo nos interrogat, si veraciter cognoscimus culpã. Vir itaq; iustus qa culpam suam districtè considerat, etiam in flagello positus dicat. *Et ut dignus eram, non recepi.* Sequitur: *Liberauit enim animam suam, ne pergeret in interitum.* Quia prçueniente diuina gratia in operatione bona nostrum liberum arbitriũ sequimur, nosmetipsi nos liberare dicimur, qui liberanti nos Domino consentimus. Vnde Paulus cum diceret: Abũdãtius illius omnibus laboraui: ne labores suos sibi tribuisse videretur, ilico adiunxit: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Quia enim prçuenientem Dei gratiam, etiam ipse per liberum arbitriũ fuerat subsecutus, aptè subiungit: Mecũ, vt & diuino muneri non esset ingratus, & tamen à merito liberi arbitrij non remaneret extraneus. De hoc autem, q liberatori suo semetipsum cognoscendo consensit rectè dicit: Liberauit animam suam, ne pergeret in interitũ. Sequitur: *Sed viuens lucem uideret.* Lucem scilicet veritatis, quam corde mortuus videre non posset. Vel etiam certè quia Dominus dixit: Ego sum lux mundi, videbunt lucem etiam mortui: quando omnes iniusti eũ venire ad iudiciũ in humanitatis forma cõspexerint. Sed viuens tunc lucẽ respicit, qui liberis oculis cordis in forma eum diuinitatis attendit. Sequitur:

1. Co. 15.

Ioan. 8.

Quòd illa tentationum genera quæ numerata sunt, operatur Deus in nobis: ut labore conuersionis, & prouocatione tentationis, & timore mortis attriti purgemur, & post amaritudines gaudia subsequantur.

Cap. VII.

H*Aec omnia operatur Deus tribus vicibus per singulos.* De hoc tenta-

to flagellatoque homine dictum superius fuerat: Abominabilis ei fuit in uita sua panis, & appropinquauit corruptioni anima eius, & uita illius mortiferis. Inferius uerò subnexum est: Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit, & uidebit faciem eius iubilo, & liberauit animam suam ne pegeret in interitum, sed uiuens lucem uideret. In his itaque iam collectis coaceruatisq; sententijs, & supra mœror amaritudinis, & infra sub iuncta est lętitia securitatis, noxque post hæc dicitur: Hæc omnia operatur Deus tribus uicibus per singulos. ac si diceret: Quod semel de uno dixi, hoc tribus uicibus per singulos agitur. Sed solerter intuendum est, quæ tres iste uices sint, qbus unusquisque homo anxietate mœroris afficitur, & post mœrorem protinus ad securitatem lætitiæ reuocatur. Id enim superius, sicut iam dixi, narrauerat, quòd & grauis prius mœror afficit, & magna postmodum lætitia attollit. Igitur si uigilanter intendimus, has tres uices mœroris & lætitię in uniuscuiusque electi animo illas alternari modis inuenimus: id est conuersione, tentatione, & morte. In prima quippe quã diximus conuersionis uice, grauis mœror est, cum sua unusquisque peccata cõsiderans, curarum secularium uult compedes rumpere, & uiam Dei per spaciũ securæ conuersationis ambulare, desideriorum temporalium onus graue abijcere, & leue iugum Domini libera seruitute portare. Cogitanti enim istu, occurrit illa familiaris sua delectatio carnalis, quæ inueterata dudum, quanto eum diutius tenuit, tanto arctius astringit, atque à se tardius abire permittit. Et quis ibi męror quę anxietas cordis, quando hinc spiritus uocat quę ueritas uocat, hinc caro reuocat: hinc amor nouę cõuersationis inuitat, hinc usus uetustę peruersitatis impugnat: hinc desiderio ad cœlestem patriam flagrat, & hinc in semetipso carnalem concupiscentiã tolerat, quæ eum etiam aliquo modo in uitium delectat? Rectè ergo de hoc amarescẽte homine dici potest, abominabilis ei fit in uita sua panis, & appropinquauit corruptioni anima eius & uita illius mortiferis. Sed quia diuina gratia diu nos istis difficultatibus affici non permittit, ruptis peccatorum nostrorũ uinculis, citius nos ad libertatem nouæ conuersationis consolando perducit, & præcedentem tristitiam subsequens lętitia refouet: ita ut conuersi uniuscuiusque animus eo magis ad uotum suum pueniendo gaudeat, quo magis se pro illo meminit laborando doluisse. Fit cordi immensa lætitia: quia ei quem desiderat, iam per spem securitatis propinquat, ut rectè de hoc dici debeat. Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit, & uidebit faciem eius in iubilo: uel certè liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed uiuens lucem uideret. At ne conuersus quisque iam sanctum se esse credat, & quem męroris pugna superare non ualuit, ne ipsa postmodum securitas sternat, dispensante Deo permittitur, ut post conuersionem suam tẽtationum stimulis fatigetur. Iam quidem per conuersionem rubrum mare transitum est, sed adhuc in eremo uitæ præsentis ante faciem hostes occurrunt. Iam peccata pterita uelut extinctos Aegyptios post terga relinquimus, sed adhuc nocentia uitia quasi alij hostes obuiant, ut ad terram promissionis pergentibus cœptum iter intercludãt. Iã priores culpæ uelut insequẽtes aduersarij sola diuina uirtute prostratæ sunt, sed tẽtationũ stimuli quasi hostes alij contra faciem ueniunt, qui & cum nostro labore superentur. Conuersio uidicet securitatem parit: mater autem negligentiæ solet esse securitas. Ne ergo securitas negligentiam generet, scriptum est: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Non enim ait ad requiem, sed tentationem: quia hostis noster adhuc in hac uita nos positos, quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit: Eos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Contra nos uerò eo uehementius incitatur, quo ex corde nostro

quasi

quasi ex iure propriæ habitationis expel A litur. Hoc enim in seipso Dñs sub quadam dispensatione figuratur, qui dia bolum non nisi post baptisma se tentare p-misit: vt signum nobis quoddam futuræ conuersionis innueret, quòd mēbra eius postquam ad Deum proficerēt, tūc acrio res tentationum insidias tolerarent. Post primam igitur vicem mœroris atq; lætitiæ, quam vnusquisq; per studium cōuersionis agnoscit, hæc secunda suboritur: quia ne securitatis negligentia dissoluatur, impulsu tentationis efficitur. Et quidem quisque in ipso conuersionis initio magna plerunq; excipitur dulcedine cō B solationis, sed durum labore postmodū experitur probationis. Tres quippe modi sunt conuersorum: inchoatio, medietas, atque perfectio. In inchoatione, aūt inueniunt blandimēta dulcedinis, in medio quoque tempore certamina tentationis, ad extremum vero perfectionē plenitudinis. Prius ergo illos dulcia suscipiūt, quæ consolentur: postmodum amara, q̄ exerceāt: & tūc demum suauia atq; sublimia, quæ cōfirment. Nam & sponsā suā virquisque prius dulcibus blandimentis C fouet, quam tñ iam coniunctam asperis increpationib. probat, probatam verò se curis cogitationibus possidet. Vnde & plebs Israelitica cum despōdente se Deo ad sacras mentis nuptias ex Aegypto vocaretur, quasi arrarum vice prius accepit blandimenta signorum: cōiuncta autem probationibus exercetur in eremo, probata vero in repromissionis terra virtutis plenitudine confirmatur. Antè igitur in miraculis degustauit q̄ appeteret, postmodum in labore tentata est, si custodire nouerit quod gustasset. Ad extremum D quoque plenius accipere meruit, quod laboribus probata custodiuit. Ita ergo vitam uniuscuiusque conuersi, & inchoatio blāda permulcet, & aspera medietas probat, & plena pòst, perfectio roborat. Nā sæpe cōuersi quiq; in ipso adhuc aditu inchoationis suæ, vel tranquillitatem pacatissimam carnis, vel dona prophetiæ vel prædicamenta doctrinæ, vel signorū miracula, vel gratiam curationis accipiunt: post hæc autem duris tentationū probationibus fatigantur, à quibus tentationibus adhuc cum inciperent, valde liberos se esse crediderunt. Quod diuinæ gratiæ dispēsatione agitur ne in inchoatione sua tentationum asperitate frangantur: quia si eorum initia amaritudo tentationis exciperet, tam facilè ad ea q̄ reliquerant redirent, quàm nec longius discesserant: nam contemptis prius vitijs quasi iuxtà positis replicarentur. Vñ & scriptum est: Cum emisisset Pharao populum, non eos duxit dñs per viā terræ Philistijm, quæ vicina est: reputans ne fortè pœniteret eū si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Aegyptum. *Exod. 13* Ex Aegypto itaque exeuntibus è vicino bella subtrahuntur: quia derelinquentibus sæculum quædam prius tranquilitas ostenditur: ne in ipsa sua teneritudine atq; inchoatione turbati, ad hoc territi redeant quod euaserunt. Prius ergo suauitatem securitatis sentiūt: prius pacis quiete nutriuntur: post cognitā uerò dulcedinem tanto iam tolerabilius tētationum certamina sustinent, quāto in Deo altius cognouere quod ament. Vnde & Petrus prius in montem ducitur: *Mar. 9.* prius claritatem transfigurationis dominicæ contemplatur, & tunc demum tentari ancilla interrogante permittitur: vt *Matt. 26* per tentationem factus sibi ex infirmitate conscius, ad illud flendo & amando recurreret quod vidisset: & cum eum timoris vnda in peccati pelagus raperet, esset prioris dulcedinis anchora quæ retineret. Sæpe etenim tam diutina sunt tentationum certamina, quam lóga inchoationum fuerant blandimenta. Sæpe verò maius datur in inchoatione dulcedinis, minus autem in labore probationis. Sæpe minus in inchoatione dulcedinis, maius in labore probationis. Nunquam verò laborem tentationis dispar sequitur perfectio firmitatis: quia iuxta summam certaminis, remuneratur quisque plenitudine perfectionis. Plerunque autem in eo quisque conuersus labitur, qđ dū quibusdā donis gratiæ dulcedine inchoationis excipitur, cōfirmationē accepisse se perfectiōis arbitratur, & plenitudinis consummationem æstimat quæ adhuc blan-

blandimenta esse inchoationis ignorat. Vnde fit vt dum subita tentationis procella tangitur, despectum se Deo & perditum suspicetur. Qui si inchoationi suę non passim crederet, adhuc in prosperis positus, mentem ad aduersa præpararet, & vitijs venientibus postmodum tam firmius resistere quàm ea etiam sagacius p̄uidisset. Quæ quidem tranquillius si prę uidet tolerat. Eorum tamen omnino certamina, etiam si pręuideat, non declinat: quia cursus nostri itineris nequaquã peragitur sine puluere tentationis. Plerũq; autem conuersus quisque talib. tentationum stimulis agitatur, qualibus ante cõuersionis gratiam nunquã pulsatum se esse reminiscitur: non quia tunc hæc eadem radix tentationis deerat, sed q̃a nõ

14 apparebat. Humanus q̃ppe animus multis cogitationib. occupatus, sæpe sibimet ipsi aliquo modo manet incognitus, ut oĩno qđ tolerat nesciat: quia dum p̄ multa spargitur, ab interna sui cognitione remouetur. Si aũt Deo vacare appetat, & ramos multimodę cogitationis abscindat, tunc liberè conspicit, qđ de intima radice carnis procedit. Carduus nãque si nascatur in via, itinerantium pedib. teritur, atque ipso in vsu transeuntium eius superficies ne appareat confringitur. Sed quamuis desuper fruticantes spinæ non appareãt, subter tñ radix occulta pdurat. Si autem eum transeuntium pedes terere & calcare cessauerint, mox in superficiẽ surgendo progreditur, & per spinam prodit in publicum, quicquid in radice viuebat occultum. Ita & in corde secularium sæpe occulta quædam tentationũ radix non facilè apparet exurgere: quia velut in uia actionum sita, transeuntium teritur pede cogitationum, & per innumeras curas quasi multis itinerantib. premitur, ne videatur. Si aũt per conuersionis gratiam à via cordis curarum turba remouetur, vt nulla actionum insolẽtia cõterat, nullus cogitationum tumultus premat, tunc quod occultum latebat agnoscitur, tunc de radice vitiorum pungit liberè spina tentationum. Cõtra quã bene viuentis magna agitur, vt in quantũ potest fieri, nõ tegatur occulta, sed ra-

A dicitus euellatur. Qđ donec fiat, vniuscuiusq; conuersi aĩum ita hæc spina cõturbat, vt sæpe pcussione subita penè superari se sentiat, eiusq; vulnus medullitus inflictum exitialiter ptimescat. Plerunq; 15

verò ipsi tentationum stimuli dũ in vsũ veniũt, dilatantur, & nõ quidẽ acriores, sed lõgiores existunt. Minus aũt dolent, sed magis inficiũt: quia dũ menti diutius adhærent, tanto fiunt minus pauendi, q̃to magis assueti. Inter hæc ergo depressa mens huc illucq́; distenditur, & multiplicib. tentationũ æstib. dissipatur, & sæ-

B pe hincinde prouocata cui tẽtanti vitio obuiet, uel qđ primũ impugnet, ignorat. Vñ plerunq; euenit, vt dum nimis insurgentia vitia cruciat, dum repugnãtis animum iamiamq́; in lapsum desperationis inclinant, conuersus quisque hanc ipsã sublimitatis uiam quam sibi ad remediũ eligit expauescat, & quasi in summo eductus titubat, qui in imo solidius stabat. Ita verò circumfrementibus tentationum motibus angustatur, ut rectè de eo dici debeat: Abominabilis ei fit in vita sua panis, & animæ illius cibus an-

C tè desiderabilis, uel certè, Appropinquauit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis Sed quia misericos Deus probari nos permittit tentationibus, nõ reprobari, sicut scriptum est. Fidelis autem Deus qui nõ patitur uos tentari supra id quod potestis. sed faciet cum tentatione etiam prouentum, ut possitis sustinere: citius nobis cõsolationis ope succurrit, & surgentes tentationum stimulos mitigat, impugnantesq́ue se cogitationum motus interna pace trãquillat. Moxq́; anima immẽsam de spe cęlesti lætitiam percipit, dum deuictum malũ re-

(1. Cor. 10)

D spicit quod tolerauit, ut iure de hoc tẽtato liberatoq́; homine dici debeat: Videbit faciem eius in iubilo, &: Liberauit animam suam ne pergeret in interitum, sed uiuens lucem uideret. Illis itaq; duabus vicibus, id est, conuersionis & probationis, per mærorem lętitiamq́ue transactis, superest tertia, cuius męrorẽ adhuc sustineat, & gaudia consequatur. Post 16

conuersionis nanque certamina, post p̄bationis ęrumnã, restat adhuc dura tentatio:

rátio:quia uenire nō poteſt ad perfectæ
gaudia libertatis,niſi prius debitum ſol-
uerit humanæ conditionis. Conuerſus
autem quiſque ſibi cautè ſollicitus,taci-
te ſecum conſiderare non ceſſat:ęternus
iudex quàm diſtrictus adueniat, ſuumq;
terminum quotidie proſpicit, & ante ſe
ueritatem tantæ iuſtitiæ quas rationes
vitæ ſuæ ſit poſiturus attēdit. Et ſi cūcta
praua opera quæ intelligere potuit deui
tauit,venturus tamē coram diſtricto iu
dice illa magis quæ in ſemetipſo non in-
telligit pertimeſcit.Quis enim conſide-
rare valeat quanta mala per momēta tē-
porum ipſis inconſtātibus cogitationū
motib.perpetramus? Facile eſt enim ope
ra peruerſa vitare , ſed nimis difficile
eſt ab illicita cogitatione cor tergere.
[illegible] Et tamen ſcriptum eſt: Væ uobis qui co
[illegible] gitatis inutile.Et rurſum: In die cum iu-
dicabit Dominus occulta hominum .
Qui etiam præmiſit: Inter ſe inuicem co
gitationum accuſantium,aut etiam de-
[illegible] fendentium. Et rurſum : Labia doloſa
[illegible] in corde, & corde locuti ſunt mala. Et
rurſum:Etenim in corde iniqtates ope-
ramini in terra. Humana autem anima
ſemel æternitatis ſtatum deſerens,ad flu
xum temporalitatis delapſa,hanc muta-
bilitatem alternantium motionum,quā
dum caderet volens appetit, dum cona-
tur ſurgere,cogitur inuita tolerare.Inde
quippe punita eſt vnde delectata: quia
inde cōuerſa habet laborem certaminis,
vnde peruerſa appetijt gaudiū uolupta-
17 tis. Sæpe ergo electis etiam nolentibus
in cogitatione ſurrepitur: quod in ſe q-
dem ſolerter inſpiciunt, & ante Dei,ocu
los quanti ſīt reatus attendunt: & cum
de his omnibus ſemper iudicia diſtricta
pertimeſcant,tunc tamen hæc vehemen
ter metuunt, cum ad ſoluendū humanę
cōditionis debitum uenientes , diſtricto
iudici appropinquare ſe cernūt.Et fit tā-
to timor acrior quāto & retributio ęter
na vicinior. Ante oculos autem cordis
nihil inane tunc tranſuolat de phantaſ-
mate cogitationis: quia ſubductis è me-
dio omnibus , ſe & illum tantummodo
conſiderāt cui appropinquāt. Creſcit pa
uor uicina retributione iuſtitiæ, & urgē

A te ſolutione carnis quanto magis diſtri-
ctum iudicium iam iamque quaſi tangi-
tur,tanto uehementius formidatur.Etſi
ea quæ ſciunt, nūquam ſe prętermiſiſſe
meminerunt,formidant tamen illa quæ
neſciunt:quia videlicet ſemetipſos diju
dicare & comprehendere omnino non
poſſunt, atque urgente exitu, ſubtiliori
terrentur metu.Vnde redemptor noſter
ſolutioni carnis appropinquās, & mem
brorum ſuorum ſeruans ſpeciem,factus
in agonia,cæpit prolixius orare. Quid
B enim pro ſe ille cum in agonia eſſet pete
ret,qui in terra poſitus cœleſtia cū pote
ſtate tribuebat?Sed appropinquāte mor
tæ,noſtræ mentis in ſe certamen expreſ
ſit,qui uim quandam terroris ac formidi
nis patimur,cum per ſolutionem carnis
æterno propinquamus iudicio. Neq; e-
nim tunc cuiuſlibet anima immeritò ter
retur,quando poſt puſillum hoc inuenit 18
quod in æternum mutare non poſſit.
Conſideramus quippe quòd uiam uitæ
præſentis nequaquam ſine culpa trāſire
potuimus:conſideramus etiam quia nec
C hoc quidem ſine aliquo reatu noſtro eſt,
quod laudabiliter geſſimus,ſi remota pie
tate iudicemur.Quis enim noſtrum uitā
prçcedentium patrum ualeat uel ſupera
re,vel aſſequi?Et tamen Dauid dicit : Ne
intres in iudicium cum ſeruo tuo : quia
non iuſtificabitur in conſpectu tuo om-
nis uiuens.Paulus cum,diceret:Nihil mi
hi conſcius ſum,cautè ſubiunxit:Sed nō
in hoc iuſtificatus ſum . Iacobus dicit :
In multis enim offendimus omnes. Ioan
nes dicit. Si dixerimus quia peccatū non
habemus,ipſi nos ſeducimus , & ueritas
in nobis non eſt Quid ergo facient taber
D næ ſi tremunt columnæ?Aut quomodo
uirgulta immobilia ſtabunt, ſi huius pa-
uoris turbine etiam cedri quatiūtur?So-
lutioni ergo carnis appropinquans,non
nūquam terrore vindictæ etiam iuſti ani
ma turbatur . Cui etſi quid tranquillū
in hac uita ſapere potuit,mortis articu-
lo interueniente concutitur, ut iure dici
debeat : Abominabilis fit ei panis in ui-
ta ſua, & animæ eius cibus antè deſide-
rabilis.Vel certè propter pauoris pęnam
hoc qđ illic ſubditur : Appropinquabit

Cur Chriſtus in agonia factus prolixius orauit.

Pſal. 142.

1. Cor. 4.

Iaco. 3.

1. Ioan. 1

corruptioni anima eius, & uita illius A
mortiferis. Sed quia iustorum animæ à le
uibus quibusq; contagijs, ipso sæpe mor
tis pauore purgantur, & æternæ retribu
tionis gaudia iam ab ipsa carnis solutio-
ne percipiunt, plerúq; verò contempla-
tione quadã retributionis internę etiã
priusquam carne expoliãtur, hilarescũt:
& dum vetustatis debitum soluũt, noui-
iam muneris lætitia perfruuntur, rectè
dicitur: Videbit faciẽ eius in iubilo. Vel
certè liberauit animam suã ne pergeret
in interitum, sed viuens lucem videret.
B Iusti itaque anima in iubilo faciem Dei
conspicit: quia tantum de lætitia inter-
na percipit, quantum capere vel assum-
pta vix possit. Ibi igitur lucem uiuens vi
det: quia spiritalem oculum in radios in
terni solis infigit. Ibi lucem viuens vi-
det: quia omni iam mutabilitatis uicissi
tudine atq; umbratione calcata, uerita-
ti æternitatis inhæret, eique inhærendo
quem cernit ad similitudinem incõmu-
tabilitatis assurgit, atque in semetipsam
authoris sui inconuertibilẽ speciem dũ
respicit assumit. Quæ.n. ad mutabilita-
C tem per semetipsum lapsa est, ad immu-
tabilitatis statum immutabilem vidẽdo
formatur. Igitur Heliu de afflicto hoc li-
Epilogus. beratoque homine: quia prius mœroris
amaritudinem, & postmodũ gaudia con
solationis expressit, aptè subiunxit: Hæc
omnia operatur Deus tribus vicibus per
singulos, videlicet conuersionis, proba-
tionis, & mortis: quia per tria hæc, &
duris prius stimulis mœroris afficitur, &
magnis postmodum securitatis gaudijs
refouetur. Et quia electi vniuscuiusque
mens ijsdem tribus uicibus, id est, vel la-
bore conuersionis, vel tentatione proba
tionis, vel formidine solutionis atteri-
D tur, atque ipsa attritione purgata libera
tur, aptè subiungitur: *Vt reuocet animas
eorum a corruptione, & illuminet luce viuen-*
19 *tium.* Lux quippe morientium est, quam
corporeis oculis cernimus. Qui autem
adhuc huic mundo viuunt, luce morien-
tium tenebrescunt. Illuminantur autem
luce viuentium, qui despecto temporali
lumine, ad splendorem internæ clarita-
tis recurrunt vt ibi viuant, vbi verum lu
men sentiendo videant: ubi non aliud lu
men, atq; aliud vita, sed vbi ipsa lux vita
sit: vbi sic nos lux exteriꝰ circũscribat, vt
interius impleat: sic interitus impleat, vt
incircumscripta exterius circumscribat.
Illuminantur ergo ac luce viuentium,
quam tanto tunc subtilius conspiciũt,
quanto nunc ad illam purius viuunt:
Magna Heliu ac valde fortia protulit, Arrog.
sed hoc vnusquisq; arrogans habere pro impr-
priũ solet, q dum vera ac mystica loqui [illegible]
tur, subitò per tumorem cordis quędam
inania & superbia permiscet. Foris enim
placere appetit in hoc quod veraciter
sentit, & inde mox inanescit, à vero, un-
de p elationis typum recedit ab intimo.
Quia enim approbari doctus exterius
quærit, intus plenitudinem qua doceba-
tur amittit. Vnde & Heliu quem tene-
re arrogantium typum sæpe iam dixi-
mus, postquam multa sapientiæ profun-
da digessit, subitò post easdem sentẽtias
veraces ac mysticas, fastu scientiæ infla-
tus extollitur, cuius mox inflationis me-
rito eius sensus ad inania uerba deriua
tur, Nam subdidit dicens: *Attende Iob,
& audi me, & tace dum ego loquor. Si
autem habes quod loquaris, responde mi-
hi. Loquere. Volo enim te apparere iu-
stum. Quod si non habes, audi me, ta-
ce, & ego docebo te sapientiam.* Qualem
se apud se habeat, hac locutione manife
stat qua dicit: *Attende Iob, & audi me,
& tace dum ego loquor.* Immensa enim
superbia est, à seniore sibi reuerentiam
exigere, & silẽtium imperare meliori se. 20
Quia autem prædicatores iusti dũ quos-
libet corripiunt, sępe per humilitatis gra
tiam ad cogitationum suarum intima
reuertuntur, atque in eo ipso quod cor-
ripiunt, ne quid fortasse fallantur exqui
runt, correptisque licentiam tribuũt, vt
si quid pro seipsis iustius sentiant, fatean
tur, hoc nonnunquam etiam arrogan-
tes imitari appetunt. Paulisper enim in
verbis elatione postposita, quasi eorum
quos corripiunt, si fortè reperire potue-
rint, iustitiam quærunt: non quia ita
sentiunt sed quia ornari per humilita-
tis speciẽ concupiscunt: Metuunt n. ne
superbi ac tumidi, quia sunt, esse videã-
tur,

tur, Vnde Heliu statim subdidit, dicens: A *Si autem habes quod loquaris, responde mihi. Loquere. Volo enim te apparere iustum.* Sed quia hæc ex corde non protulit, audire quod quæsierat non expectauit. Nam ilicò subiunxit: *Quòd si non habes, audi me, tace, & docebo te sapientiam.* Qui enim veraciter quærunt audire quod iustum est, æquanimiter expectant audire quod quærunt. Heliu autem qui veraciter requisitionis verba non protulit, dici quod quæsierat non permisit, sed mox quod intrinsecus gestabat erupit, qualemque se in oculis suis habebat ostendit, dicens: Tace, & docebo te sapientiam. Arrogantes enim viri quando aliquid humiliter sonant, diu in eiusdem humilitatis specie non perdurant. Cum fortasse quærunt vt audiant, mox loquendo obuiant ne doceantur: quia superficiem vocis quam protulerant, citius ostentationis intentio comprimit, quæ ex radice cordis exurgit: atque eandem humilitatis formam specietenus sumptam, eo celerius probant, quia aliena est, quo illam diutius tenere non possunt. Ecce Heliu iustitiam cùm requirit vt discat, promittit quia doceat. Ecce quasi requirendo quod iustum est, aliquid planum sonuerat lingua, sed mox cælare non potuit hoc quod altum tumebat conscientia. Nam repentè subiunxit: *Tace, & docebo te sapientiam.* Quia verò arrogantes omnes in eo quod proferunt typo superbiæ inflantur, & velut in alto positi, sic doctorũ speciem sumunt, ac si eorũ verba dignatione quadam super indignos homines cœlitus effundantur, bene à scriptore huius historiæ versus interponitur quo dicatur.

TEXTVS CAPITIS TRIGESIMIQVARTI LIBRI B. IOB.

Ronuncians itaque Heliu etiam hæc locutus est: Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me. Auris enim verba probat, B *& guttur escas gustu diiudicat. Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius: quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum. In iudicando enim me, mendacium est, & violenta est sagitta mea absque vllo peccato. Quis est vir vt est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum viris impijs? Dixit enim: Non placebit vir Deo,* C *etiam si cucurrerit cum eo. Ideo uiri cordati audite. Absit à Deo impietas, & ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta uias singulorum restituet eis. Verè enim Deus non condemnabit frustra, nec omnipotens subuertet iudicium. Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem quem fabricatus est? Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet. Deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur. Si habes ergo intellectũ, audi quod dicitur, & ausculta vocem eloquij mei. Nunquid qui non amat iudicium sanari potest? Et quomodo tu eum qui iustus est, in* D *tantum condemnas? Qui dicit regi apostata, qui vocat duces impios. Qui non accipit personas principum, nec cognouit tyrannum cum disceptaret contra pauperem. Opus enim manuum eius sunt vniuersi. Subitò morientur, & in media nocte turbabuntur populi, & pertransibunt & auferent violentum absque manu. Oculi enim eius super vias hominum, & omnes gressus eorum considerat. Non sunt tenebræ, & non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Neque enim vltrà in hominis potestate est, vt veniat ad*

Deum

Deum in iudicium. Conteret multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis. Nouit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem & conterentur. Quasi impios percussit eos in loco videntium. Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes uias eius intelligere noluerunt, vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum. Ipso enim cõcedente pacem, quis est qui condemnet? Ex quo absconderit vultum, quis est qui contempletur eũ? Et super gẽtes & super omnes homines. Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi. Quia ergo ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo. Si erraui, tu doce me. Si iniquitatem locutus sum, vltra non addam. Nunquid à te Deus expetit eam quia displicuit tibi? Tu enim cœpisti loqui, & non ego. Quòd si quid nosti melius, loquere. Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me. Iob autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam. Pater mi probetur Iob vsque ad finem. Ne desinas ab homine iniquitatis, qui addidit super peccata sua blasphemiam. Inter nos interim constringatur, & tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis Deum.

Caput VIII.

PRonuncians quoque Heliu etiam hæc locutus est. Quid enim per huius pronunciationis vocabulum, nisi inflatio elationis ostenditur? vt verba quæ de alta superbiæ radice veniebant, cũ quadam quasi altitudine & distinctione procederent. Ita videlicet prædicare omnes arrogantes solent. Cum quodam enim fastu proferunt hoc quod singulariter intellexisse se credunt: & fortasse tunc humilitatem prædicant, cum per elationis typum exempla superbiæ ostentant. Vnde fit, vt eorum prædicatio concors sibi manere non possit: quia id quod rectum loquentes seminant, peruersè tumentes impugnant. Humilibus namque auditoribus verba sua nõ compatiendo, sed uix dedignando largiuntur. Longè quippe se in altum positos æstimant, & super eosdem auditores suos quasi præcedentes doctrinæ respectum vix de summo dignanter inclinat. At contrà verba iustorum ex radice ueniunt humilitatis, vt fructum valeant ferre pietatis: & quicquid salubre potuerint, non tumendo, sed compatiẽdo subministrant. Per verba quippe charitatis vel se in adiutoribus suis, vel auditores suos in se ita transformant, ac si & illi per istos hoc quod audiunt doceãt, & isti per illos hoc quod docendo proferũt discant. Heliu ergo typum arrogantium tenens, & cum pronunciationis ostentatione inchoans, quid dicat audiamus. Sequitur: *Audite sapientes verba mea, & eruditi auscultate me. Auris enim verba probat, & guttur escas gustu diiudicat.* Ac si diceret: Sicut nec auris escas, nec guttur verba cognoscit, ita nec stultus quisque sententiam sapientis intelligit. Sapientes ergo atq; eruditi audite quod dico, qui potestis ea quæ fuerint dicta cognoscere. Videamus igitur quãtum tumeat, qui verba sua non nisi à sapientibus audiri decẽter existimat. Verus aũt sapientiæ prdicator dicit: Sapientibus & insipiẽtibus debitor sum. [Rom. 1] At cõtrà arrogans in prædicatione sua aures tantummodo sapientium expectat: quia non ideo prædicat, vt possit quoslibet sapiẽtes efficere, sed ideo sapientes quærit, vt possit q̃d senserit superbiendo monstrare. Sicut enim superius dictum est, non illos appetit erudire, sed se ostendere: nec intuetur quam iusti quia audiunt fiant, sed ipse quam doctus cũ auditur appareat. [11] Quia verò prædicationem arrogantium nullus admitteret, si non aliquid de humilitatis imagine permiscerent: bene Heliu postquam pertumida verba se extulit, rursum quasi ad æqualitatis concordiam condescendit, dicens: *Iudicium eligamus nobis, & inter nos videamus quid sit melius.* Sed vtrum hoc iudicium ex humili corde quęsierit, facilè cognoscimus si subsequẽtia eius verba pẽsemus. Sequitur: *Quia dixit Iob: Iustus sum, & Deus subuertit iudicium meum. In iudicando enim me mendacium est, & uiolenta sagitta mea absque ullo peccato.* Hæc beatum Iob dixisse queritur, quę tamẽ quia minimè dixerit, requisita sacræ historiæ uerba testantur.

stantur. Sed qui iudicium æquè quæsierat, ex culpa quā finxit protinus sententiam promulgat. Nam sequitur:

Quòd superbi sine ullo timore Deum derideãt, ita blasphemias pro nihilo habentes sicut aquam degluttiens, in sorbendo non moratur. Cap. IX.

QVis est uir ut est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operationibus iniquitatem & ambulant cum uiris impijs? Ecce iudicium quærens, iudicium protulit & post allegationem suam nulla beati Iob expectata sententia, eum damnatione dignum ex reproborum societate iudicauit. Ait enim: Quis est uir ut est Iob? Vt utique sub audiamus, nullus. Atque subiungit: Qui bibit subsannationẽ quasi aquam. Aqua autem cùm bibitur, ita liquidè sumitur, ut ad sorbendũ nulla sui pinguedine retardetur. Subsannationem uero ut aquam bibere, est Deũ si de aliquo obstaculo cognitionis irridere, ut in eo quòd superbit lingua uel cõscientia, nulla trepidatio contradicat. Hec autem eius sententia super beatum Iob quantam à tramite ueritatis exorbitet, illa Domini attestatione cognoscimus, qua ad diabolum dicit: Nunquid considerasti seruum meum Iob, quod nõ sit ei similis in terra? Ecce quem ueritas dicit absque comparatione iustum, eũ Heliu asserit absque cõparatione peccatorem. Sed hæc esse propria arrogãtium prædicatorum solent, ut etiam afflictos auditores suos magis districtè corripere appetant, quam blande refouere. Plus n. student ut mala obiurgando increpent, quàm bona laudando confirment. Superiores quippe uideri desiderãt, & magis gaudent cum eorũ animum ira eleuat, quàm cùm charitas exæquat. Semper inuenire optant quæ increpando rigidè feriant. Vnde scriptum est: In ore stulti uirga superbiæ: quia uidelicet percutere rigidè scit, sed compati humiliter nescit. Solent etiam prædicatores iusti auditores suos obiurganda corripere, solent eorũ uitijs districta increpatiõe sequi. A Vnde scriptũ est: Verba sapiẽtium, quasi stimuli, & sicut claui in altum defixi. Rectè autem eorũ uerba claui uocati sunt: quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere. An Ioannis uerba claui non erant, cùm dicebat: Progenies uiperarum, quis uobis demõstrauit fugere ab ira uetura? An uerba Stephani claui nõ erãt, cũ dicebat: Vos semper Spiritui sancto resistitis? An uerba Pauli claui nõ erãt cũ dicebat: O insensati Galatæ, quis uos fascinauit? B Et rursum cùm Corinthijs diceret: Cum enim sit inter uos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Sed necesse est ut cautè uideamus: quia prædicatores iusti in ipsis quos corrigunt, cum ex parte alia fortasse aliquid bonæ operationis inueniunt, ad eadem obiurgationis uerba cum quanta dispensatione descendunt. Ecce Paulus Corinthios docens, eosque in culpa diuisionis aspiciẽs exorsus est dicẽs: Gratias ago Deo meo semper pro uobis, in gratia Dei quæ data est uobis in Christo Iesu quia in omnibus C diuites facti estis in illo. Multũ profectò laudauit quos in Christo diuites in omnibus dixit. Et ecce adhuc blandimẽta multiplicat, dicens: In omni uerbo & in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in uobis. Testimonium Christi confirmatum est in uobis dixit, ac si opere peregissent, quod doctrina didicerant. Et mox in laudis consummatione subiunxit: Ita ut nihil uobis desit in ulla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi. Quęso te Paule istis tot fauoribus D iam quò tendas insinues. Et ecce paulo post sequitur: Obsecro uos autem fratres p misericordiam domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata. Significatum est enim mihi de uobis fratres mei, ab his qui sunt Cloes: quia contentiones inter uos sunt. De quibus contentionibus paulo post subdidit, dicens: Cum enim sit inter uos zelus & contentio, nõne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Ecce quibus laudibus ad aperta correptionis uerba descendit: ecce in corde audientiũ quàm

Margin notes: Contra arrogantes. Pro. 14. Eccl. 12. Mat. 3. Acto. 7. Galat. 3. 1. Cor. 3. 1. Cor. 2. 1. Cor. 1.

quàm blanda fauoris manu uiam distri-ctæ increpationis aperuit. Prius nanque superborum brachia studuit per blandimentorum uincula religare, ut postmodum potuisset uulnus superbię ferro correptionis incidere. Erant profectò in Corinthijs & quæ laudari debuissent, erant & quæ argui. Peritus itaque medicus prius sana mēbra quę circa uulnus erāt laudando palpauit & postmodum putridum sinum uulneris feriendo transfixit. Habet ergo in sanctis prædicatorib ad utraque aptum doctrinæ regula pondus suum, ut & recta faciētes nutriant, & peruersa animaduertentes abcindant.

Quomodo iusti aliquando seuerè corrigunt, & quanto moderamine sancti in correctione utantur. Cap. X.

24 NOnnunquam uerò etiam prædicatores iusti rigidè feriunt. Sed aliud est cum iustitia stimulat, aliud cum superbia inflat. iusti cum seuerè corrigunt, internę dulcedinis gratiam non amittunt. Nam sæpe pro inquietudine refrenanda prauorum, duritiam districti rigoris assumunt: sed intus charitatis igne liquefiunt, atque eorum amore ardēt, in quos aspera correptione sæuiunt: seque etiā eis intrinsecus in secreto cordis humiliant, quos foris duris animaduersionū stimulis quasi despiciendo castigant. Plerunque autem & non despiciendo despiciunt, & nō desperādo desperant: ut tanto eos celerius a culpa reuiuiscere ac resilire faciant, quāto iā quasi uicinius mortis foueam ostentant. Sæpe etiam quodā decenti moderamine suas culpas coram discipulis indicant, ut illi audientes discāt, quomodo semetipsos de suis actionibus subtiliter reprehendant. Tanta autem dispensatione se temperāt, ut neq; cùm se erigunt, intrinsecus rigidi fiūt, neque rursum cùm se humiliant, extrinsecus remissi; quia & in disciplina humilitatem custodiunt, & in humilitate disciplinam. Paulus disciplinam tenuit, cum

1. Cor. 3. Corinthijs diceret: Cùm enim sit inter uos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

A Sed humilitatem in disciplina non perdidit: quia deprecando præmisit, dicens: Obsecro uos fratres per misericordiam Dei, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata: 1. Cor. 1. Rursum humilitatem tenuit, cum eisdem Corinthijs loquens paulo latius fortasse quàm uoluerat, semetipsum reprehendit, dicens: Factus sum insipiens. 2. Cor. 12. Sed disciplinā in hac humilitate non perdidit: quia illico adiunxit: Vos me coegistis. Exemplum magnæ humilitatis exhibuit, cum discipulis dixit: Non enim nosmetipsos prædicamus, 2. Cor. 4. sed Iesum Christum Dominum

B nostrum, nos autem seruos uestros per Christum: Sed in hac humilitate disciplinam iustitiæ non amisit, qui eisdem delinquentibus dicit: Quid uultis, in uirga 1. Cor. 4. ueniam? &c. Sicut ergo prædicatores sancti utroque moderamine artem magisterij temperare, & cū deliquentium reatus inueniūt, sciunt modò seuerè corripere, modò humiliter depręcari. Sed cum arrogātes uiri eos imitari appetūt, sumūt ab eis aspera uerba correctionis, & sumere ab eis ueraciter nesciūt pces humilitatis. Magis enim terribiles uo-

C lunt esse quàm mites: & idcirco discunt unde se erigāt, & discere neglıgūt, ut aium submittant. Cunque admonere delinquentes placidè nesciunt, nimio rigoris usu per inuectionis iracundiam etiam contra rectè agentes effrenantur. Quorum ista Heliu speciem tenens, beatum Iob non refouet, sed obiurgat, dicens: *Quis est uir ut est Iob, qui bibit subsannationem quasi aquam, qui graditur cum operantibus iniquitatem, & ambulat cum uiris impijs.* Et quia aliena semper està ueritate superbia, mox ad falsa prorū-

D pit, dicens: *Dixit enim: Non placebit uir Deo, etiam si cucurrerit cum eo.* 25 Quod profectò quia minimè dixerit, quisquis beati Iob uerba legit agnoscit. Sed qui idcirco loquitur, ut semetipsum ostendendo superbiat, quid mirum si in altero fingit quod reprehendat? Quomodo enim ueritati cohereat in uerbis increpationis, quem intra semetipsum longè ab eadem ueritate dirimit tumor mentis? Sequitur: *Ideo uiri cordati audite me.*

Ecce

Ecce iterum fastu superbiæ inflatus, eos A tantummodo qui quasi dignè intelligendo se assequi valeant quærit: & sic quod sentiebat erumpit, dicens: *Absit à Deo impietas, & ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum restituet eis.* Bene dixit: quia in omnipotente Deo iniquitas uel impietas non est. Sed in hac uita nequaquã semper hoc agitur quod subiunxit: quia iuxta opus suum singulis, & iuxta uias proprias reddit. Nã & multos illicita ac puersa perpetrantes gratuito p̃uenit, atque ad opera sancta cõuertit, & nonnullos rectis actibus deditos, flagello interue B niente corripit, ac si placentes quasi displiceant affligit, Salomone attestante q
Eccl. 8. ait: Sunt iusti quibus multa eueniunt, quasi opera egerint impiorum: & sunt impij qui ita securi sunt, ac si iustorum facta habeant. Quod nimirum omnipotens Deus inæstimabili pietate dispensat, vt & iustos flagella crucient, ne opera extollant, & iniusti saltem sine pœna hanc uitã peragant: quia ad tormẽta quę sine fine sunt, malè agendo festinant. Nã quia aliquãdo iusti nequaq̃ iuxta opera C flagellãtur, hac ipsa historia quam tractamus ostenditur. Neq;.n. idem B. Iob pro culpa fuerat flagellatus, qui ante flagelli stimulum ipso iudice attestante laudatus est. Verius ergo Heliu diceret, si dixisset, Quia in omnipotente Deo impietas atque iniquitas non est, etiam cũ iuxta vias proprias hominibus reddere non videtur. Nam & quod à nobis non intelligitur, ex occulti iudicij non iniusta lance profertur. Quia verò prædicatores arrogantes dum multa inania spargunt, ét sæpe vera ac solida proferunt, Heliu re- D
26 ctè subiungit: *Verè enim Deus non condemnabit frustra, nec omnipotens subuertet iudicium.* Ad diabolum Dominus dixit: Commouisti me aduersus eum, vt affligerem eum frustra. Heliu autem dicit: Quia non condemnabit Dominus frustra. Quod vtique discordare
...ud est dictis veritatis creditur, nisi subtili con-
...nare, sideratione pensetur. Aliud nanq; est dã-
...ud af- nare, aliud affligere. Affligit ergo iuxta
...gere. aliquid frustra, sed frustra nõ dãnat. An nõ iuxta aliquid frustra Iob afflixerat, cũ non delebatur vitium, sed meritum augebatur? Frustra enim condemnare non potest: quia damnatio fieri non ex parte ad aliquid potest, quæ videlicet in extremo punit omne quod hic quisq; iniquè commiserit. Nec omnipotens Deus subuertit iudicium: quia etsi minus recta videntur esse quæ patimur, rectè tamen in occulto examine decernũtur. Sequitur:

Quòd ad amorem suum nonnullos Deus & corpore & spiritu trahit, vt nihil caro, nihil mens de exterioribus appetat.
Cap. XI.

Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem quem fabricatus est? Vt uidelicet subaudias, nullũ. Per se quippe mundũ regit, quẽ per se condidit: nec eget alienis adiutoriis ad regendum, qui non eguit ad faciendum. Sed hæc idcirco colliguntur, vt liquidò indicet: quia omnipotens Deus si per semetipsum regere non negligit q̃ creauit, quod bene creauit, vtique bene regit: quia quod piè condidit, impiè non disponit, & qui necdum facta curauit vt essent, quæ sunt facta non deserit. Quia ergo præsens est in regimine, qui author extitit in creatione, ideo curã nostri non præterit. Vnde & aptè subiungit: *Si direxerit ad eum cor suum, spiritum illius & flatum ad se trahet.* Curuum cor est, cum ima appetit: dirigitur, cum ad superna subleuatur. Si ergo homo cor suũ ad Dominum dirigit, spiritum & flatum illius Dominus ad se trahit. Spiritum videlicet pro internis cogitationibus, flatũ verò qui per corpus trahitur, pro externis actionibus ponit. Deo ergo spiritum hominis & flatum ad se trahere, est ad cõuersionem sui desiderij & interiora nostra & exteriora commutare, vt nihil iam menti exterius libeat, nihil caro inferius vel si appetit adipisci, conetur, sed omne quod homo est, ad eum videlicet à quo est & interius desiderando ferueat, & exterius se edomando constringat. Vnde & aptè subiungit:

Omnipotẽs per se mundũ regit, quẽ per se condidit.

Quòd

Quod sancti spiritu humilitatis tacti, in nulla voluptate obediunt carni, et hic moriẽdo, mũdo vitiorũ appetitus consideratione dissolutionis suæ in cinerem redigunt. Cap. XII.

A DEficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reuertetur. Simul.n. omnis caro deficit, qñ iam nullis suis motibus feruit: quia præsidés spiritus cuncta eius fluxa restringit, & quodã districtionis suæ gladio oẽ quod in illa male uiuebat interficit. Hoc nimirum disciplinæ gladio

Hier. 31 semetipsum Hieremias interfecerat, cũ dicebat: Postquam conuertisti me, egi pęnitentiam: & postquam ostendisti mihi percussi femur meum. Quid.n. in sermone nisi voluptas carnis accipitur? Et qd est quod ait: Postquam ostendisti mihi, percussi femur meum? nisi quod postquã superna spiritaliter vidit, oẽ quod in se inferius carnaliter viuebat extinxit: vt quanto magis summa patescerent, tãto amplius ima quæ tenuerat non liberet. Nã quanto incipit quisq; superius viuere, tanto & inchoat inferius interire. Iuxta affectum nanq; carnalis operationis, omnis caro Pauli simul interierat, cũ

Gal. 2. 27 dicebat: Viuo autem iam non ego: viuit verò in me Christus. Bene etiam Heliu hoc loco subdidit: *Et homo in cinerem reuertetur.* In peccato enim quisque positus, mortalitatis suæ obliuiscitur: & terram se esse nõ meminit, dum adhuc per superbiã inflatur. Post conuersionis verè suę gratia, cũ humilitatis spiritu tãgitur, qd esse se aliud q̃ cinerẽ recordatur? Iam in cinerem Dauid reuersus fuerat, cum dicebat: Memento Domine quod pul-

Gen. 18. uis sumus. Abraham in cinerem reuersus fuerat, dicens: Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis? Et si viuentem carnem necdũ in terra mors soluerat, hoc tamen apud se erant quod se futuros absque dubitatione præuidebant. Hinc alias dicitur: Auferes spiri-

Ps. 103. tum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertẽtur. Qui autem eorum spiritus, nisi spiritus superbiæ nominatur? Tollatur ergo spiritus eorum vt deficiant: id est, subducto superbiæ spiritu, nihil se de se esse cognoscant. Et reuertantur in puluerem: id est, humilientur ex infirma conditione. Propter hunc puluerem, ad cuius memoriam qui semetipsos considerant reuocantur, per sapientiam dicitur: Iusti fulgebunt, Sapient. 3 & sicut scintillæ in arũdineto discurrẽt. Sancti enim viri dum peccatoribus permiscentur, eos exemplorum suorũ igne succendunt, atque per oẽ quod nitent, in cinerem redeunt; quia pietatis flamma consumpti, dum infirmitatem conditionis suæ conspiciunt, nihil aliud quã fauillam se esse cognoscunt, vt à superbiæ suæ duritia resoluti, per pœnitentiã

B dicant id qđ supra protulimus: Memento Domine quia puluis sumus: Bene ergo dicitur: Quia cũ ad se spiritum hominis Dominus trahit, deficiet oĩs caro simul, & homo in cinerem reuertetur.

Quod superbia vbi nasci intelligitur, eradicanda est: quia difficile inueterata deprehenditur. Cap. XIII.

HAec Heliu & vera sunt & magna quæ dicit: sed quia male mox ex eo quod bene sensit intumuit, verbis se-

C quentibus prodit dicens: *Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur: & ausculta vocem eloquij mei.* Habent hoc proprium 28 omnes arrogantes, vt cum fortasse acutum aliquid sentiunt, inde mox ad uitium elationis erumpant, sensusque omnium in sui cõparatione despiciant seque in suo iudicio aliorum meritis anteponant. Quibus contingit miseris, ut plus uidendo tenebrescant: quia dum subtilia attendunt, semetipsos intueri nesciunt, & quo intelligentiam acutius percipiũt, eo per superbiam deterius ca-

D dunt. Qui bene quidem subtilia conspicerent, si in eo quod proferunt se viderent. Superius namque Hęliu dixerat: Si habes quod loquaris, responde mihi: loquere: volo enim te apparere iustũ. Nũc autem ait: Si habes intellectũ, audi quod dicitur. Ecce quomodo paulisper elatio per verborum incremẽta proficit: Superius dubitauit si posset beatus Iob proferre quod iustum est: nunc verò discutit, si hoc quod dicitur, saltẽ possit audire. Ibi dixit

dixit: Si habes quod loquaris, responde mihi. ac si diceret: Dic aliquid, si tamen dignus poteris esse qui dicas. Hic aūt ait: Si habes intellectum, audi quod dicitur, ac si apertè dicat: Audi me, si tamen dignus poteris esse q audias. Isti sunt quotidiani defectus qui in cordibus reproborum fiunt, quibus indesinenter ad deteriora descendunt: quia dum minora incautè negligūt, ad maiora perniciosè prorumpunt. Iam & hoc de superbia fuerat, quod beatū Iob id quod iustum est, loqui posse dubitabat. Sed dum hanc in semetipso considerare negligit, ad nequiora peruenit, vt non solum posse ab eo dici quod iustum est dubitet, sed etiā dicentem se iusta ab eo intelligi posse desperet. Vnde vitium superbiæ ab ipsa mox radice secandum est, ut cum latenter oritur, tunc vigilanter abscindatur, ne prouectu uigeat, ne usu roboretur. Difficile enim in se quisque inueteratā superbiam deprehendit: quia nimirum hoc vitium quanto magis patimur, tanto minus uidemus. Sic quippe in mente superbia, sicuti in oculis caligo generatur. Quo se hæc latius dilatat, eo vehementius lumen angustat. Paulisper ergo elatio in præcordijs crescit. & cum se va stius extenderit, oppressæ mētis oculum funditus claudit, ut captiuus animus typum elationis & pati possit, & tamen id quod patitur, videre non possit. Sed quia arrogantes uiri aliquando ut diximus, recta non rectè sentiunt, & bona inuenire nouerunt, sed hæc bene proferre contemnunt, Heliu post elationis typum quo dixerat: Si habes intellectum
19 audi quod dicitur, subdit dicens: *Nunquid qui non amat iudicium, sanari potest? Quo modo tu eum qui iustus est, in tātum condēnas?* Bonā quidem sententiam protulit, sed beato Iob proferenda non fuit. In omni enim q dr̄, summopere intuendū est qd dicatūr, cui dicatur, qn̄ dicatur, quomodo dicatur. Heliu aūt attēdit qd diceret: sed cui diceret non attēdit. Beatus quippe Iob amabat iudiciū: quia causas suas cum Dn̄o pēsare subtiliter nouerat. Nec condemnauerat eum qui iustus est, sed cur sine peccato percussus fuerat, in do-

A lore positus cum humilitate requirebat. Amat iudicium quisquis vias suas subtiliter discutit, & secretarium cordis ingressus, quid Dn̄s ipsi tribuat, quid ipse Dn̄o debeat pensat. Quod beatus Iob qūo non fecerat, qui tam crebra sacrificia in expiatione filiorum ēt pro cogitationibus offerebat? Quia ergo Heliu dixit, qd̄ is qui iudicium non amat, sanari non possit arguens beatum Iob q iudicium non amaret: & quia eum qui iustus est condemnasset, ilicò eiusdem iusti, id est, Domini iustitiam, subdit dicens:

B

Quòd ex imitatione diaboli apostasiæ culpam incurrunt, qui honoris sui gloriam lætantes præesse hominibus potestate & dominatione delectantur. *Cap. XIIII.*

QVi dicit regi apostata, qui vocat duces impios. Sæpe nouimus quod plerique qui præsunt, inordinatum sibi metum à subditis exigunt, & non tam propter Dominum, quàm pro Domino uenerari uolunt. Intus enim se tumore cordis extollunt, cunctosque
C subditos in sui comparatione despiciūt, nec condescendendo consulunt sed dominando premunt: quia uidelicet alta cogitatione se erigunt, & æquales se illis quibus eos præesse contingit, non agnoscunt. Contra hunc tumorem per Ecclesiasticum librum dicitur: Ducente constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis: Hunc tumorem Eccl. 32.
Dominus per prophetam in pastoribus increpans, ait: Vos autem cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Ipsa Ezec. 34
enim bona quæ subditis dicunt, dominā
D do potius quam consulendo proferunt: quia uidelicet quicquā eis quasi ex ęquo dicere, semetipsos existimant deiecisse. Singularitate enim gaudent culminis, & non æqualitate conditionis. Sed quia hęc tumentia corda rectorum subtiliter Dominus pensat, bene contra eos dicitur: Qui dicit regi, apostata. Vnusquisque enim superbus rector toties ad culpam apostasiæ dilabitur, quoties præesse hominibus delectatus, honoris sui singularitate lætatur. Sub quo enim sit non consi-

cōsiderat, & qđ æqualibus quasi non sit æqualis exultat. Vnde autem hæc vitiorum radix pullulat in corde regentium, nisi ex imitatione illius, qui despectis angelorum societatibus dixit: Ascendā super altitudinem nubium & similis ero altissimo? Quia ergo vnusquisque rector quoties extollitur in eo quòd cęteros regit, toties per lapsum superbiæ à summi rectoris seruitio separatur: & cum æquales sibi subditos despicit, eius super se dominium sub quo omnes æquales sunt non agnoscit, rectè dicitur: Qui dicit regi, apostata.

Esai. 14.

Quòd impij duces sint qui verbo & exemplo ducatum præbent erroris. *Cap. XV.*

30 QVia verò cum dominado pręsunt, exēplo suæ superbiæ subditos ad impietatem trahunt, aptè subiungitur: *Qui vocat duces impios.* Ad viam nanque pietatis ducerent, si subditorum oculis humilitatis exempla monstrarēt. Dux autem est impius, qui à tramite veritatis exorbitat, & dum ipse in præceps ruit, ab abrupta sequentes inuitat. Dux est impius, qui per tumoris exemplum viam ostendit erroris. Paulus dux esse impietatis metuebat, cum potestatis suę celsitudinem reprimebat dicens: Nec quærentes ab hominibus gloriam, neq; à vobis, neque ab alijs, cum possimus oneri esse vt Christi Apostoli, sed facti sumus paruuli in medio uestrum. Paruulus in medio eorum factus fuerat: quia timebat ne si inter discipulos honorem suæ celsitudinis vendicaret, exempla elationis ostenderet. Timebat nimirum ne dum ipse sibi potestatem pastoralis potētiæ quæreret, grex subditus per abrupta sequeretur: & ad impietatem sequentes duceret, qui pietatis officiū suscepisset. Vnde necesse est vt is qui præest, quę exēpla subditis præbeat, solerter attēdat, & tanti se sciat viuere, quantis præest ac vigilanter inspiciat, ne in eo quod pręlatus est intumescat, ne iura debitæ potestatis immoderatiꝰ exigat, ne disciplinæ ius mutetur in rigorem superbiæ & vnde à peruersitate subditos restringere poterat, inde magis intuentium corda peruertat ne, vt dictum est, impietatis dux ꝑ officium pietatis existat. Non autem debet hominū ducatum suscipere, qui nescit homines bene uiuendo præire, ne qui ad hoc eligitur, vt aliorū culpas corrigat, quod resecare debuit, ipse committat. Hinc inde ergo sequi præsunt circumspiciant, vt sibi & subditis uiuant, ut bonū quod faciunt, & intra sinū mentis abscondant, & tamen ex eo ad profectum sequentium exempla rectæ operationis impertiant: & subditorum animaduertentes culpas corrigant, nec tamen per vim eiusdem animaduersionis intumescant: vt quædam leniter correpta tolerent, nec tamē disciplinæ uincula eadem lenitate dissoluant: vt quædam tolerando dissimulent, nec tamen ea crescere dissimulando permittant. Laboriosa sunt ista, & nisi diuina gratia fulciat, ad custodiēdum difficilia. Rectè verò de aduentu districti iudicis per sapientiæ librum dicitur: Horrendè & citò apparebit, quoniam iudicium durissimum his qui ꝑsunt, fiet. Quia ergo plerūq; per potestatem, regiminis ad culpā prorūpitur elationis, atque apud districtū iudicem ipsa elatio impietas æstimatur, bene de Domino ꝑ Heliu dicitur: Qui uocat duces impios. De ipso quippe ducatu dum superbiunt, exemplo suo subditos ad impietatem trahunt. Vnde magnopere curandum est, ut qui regendis hominibus præfertur, apud se intra secretarium mētis in cathedra præsideat humilitatis. Cūque iudicanti ei à cæteris foris assistitur, vigilanti oculo incessanter aspiciat, cui quandoque iudici ipse de his iudicantibus assistat, ut quanto nunc ante eū quē non videt, sollicitius trepidat, tanto eū cum viderit securior cernat.

1. Thes. 2

Sap. 6

Quòd rectores Ecclesiæ sollicitè cogitare oporteat, quoniam de animabus eorum qui sibi commissi sunt, in iudicio reddent rationem. *Cap. XVI.*

PEnset ergo qui ad satisfaciendum districto iudici de sua tantummodo anima fortasse vix sufficit: quia quòd re-

gendi

gendis subditis præest, reddédę apud eũ rationis tẽpore, vt ita dicã, tot solus animas habet. Quæ nimirũ cogitatio si assiduè mentem excoquit, oẽm superbiæ tumoré premit. Et rector prouidus tanto iã neq; rex apostata, neq; dux impius vocabitur, quãto ei cogitatione sollicita potestas quæ accepta est, nõ honor, sed onus æstimatur. Nã cui esse nunc iudicẽ libet, huic videre tũc iudicẽ nõ libet. Numerari n. culpæ nequeũt, quæ habẽdę potestatis amore ꝑpetrantur. Tũc solũ uerò potestas bene geritur, cũ nõ amando, sed timẽdo retinetur. Quæ ut ministrari rectè valeat, oportet primũ ut hãc non cupiditas sed necessitas imponat. Percepta autẽ nec ꝓ formidine dẽt deseri, nec ex libidine amplecti: ne aut peius q̃s quasi ex humilitate superbiat, si diuinæ dispẽsatiõis ordiné fugiendo contẽnat, aut eo iugum superni rectoris abijciat, quo eum super cęteros priuatũ regimẽ delectat. Potestas ergo cũ percipitur, nõ ex libidine amãdo est, sed ex lõganimitate tolerãda, vt inde tũc ad iudiciũ salubriter leuis sit, vñ nũc ad ministeriũ patiẽter grauis innotescit.

Libri vigesimiquarti finis.

BEATI GREGORII MORALIVM

LIBER XXV.

continuans caput trigesimumquartum textus beati Iob.

Quòd personam hominis Deus non accipiat, & oppressores pauperum in tremendo iudicio non agnoscat. Cap. I.

IPsa humanę cõpunctionis qualitas indicat, q̃ longè reb. cęteris præstat. Nam collata homini rõ asserit, quantum oĩa q̃ vel vita vel sensu vel ratione carent, natura rõnalis antecedit. Et tñ q̃a ab internis atq; inuisibilib. oculos claudimus, & inuisibilib. pascimus, plerũq; hominẽ non ex eo q̃d ipse est, sed ex his q̃ circa ipsum sunt, ueneramur. Cũq; non intuemur q̃d ipse sit, sed quid possit, in acceptione personarum, nõ ex personis, sed ex reb. adiacentib. ducimur. Sicq; fit, vt is quoq; apud nos intus in despectioné ueniat, qui foris honoratur: quia dum pro his quæ circa illum sunt honorabilis habetur, reb. suis in examine nostro post ponitur. Sed omnipotens Deus uitã hominum ex sola qualitate interrogat meritorum, & sępe inde plus punit, vñ huic maiora ad ministerium cõtulit, ueritate attestãte quæ ait: Cui multum datum est, multum quæretur ab eo. Vñ bene nunc per Heliu dr̃. *Qui non accipit personam principum, nec cognouit tyrannum, cum disceptaret contra pauperem.* Põt autẽ per principem uel tyrannum quisque superb. intelligi: per pauperẽ verò humilis designari. Tyrannum ergo disceptantem contra pauperem non cognoscit: quia superbos oẽs uitam nunc humilium deprimentes, in iudicio nescire se perhibet, dicẽs: Nescio uos vñ sitis. Et quia sic potẽter cum uult destruit, sicut cum uoluit potenter creauit, aptè ratiocinando subiungitur: Luc. 12. Luc. 13.

Quòd subita & impræmeditata mors, incuruatus & huius mundi amore captos rapiat. Caput II.

O*Pus enim manuum eius sunt vniuersi.* Atq; mox subditur: *Subito morientur, & in media nocte curuabuntur populi, & pertransibunt.* Quãlibet serò de hac uita tollã tur iniqui, subitò & repentè tolluntur: quia finem suum cogitando præuidere nesciunt. Subitum est hoĩ quod antè cogitare nõ potuit. Subitò diues ille stultus raptus est, qui horrea q̃ pręparabat deseruit, & inferni locum quem non præuidebat inuenit. Ad aliud exercebat aĩam per cogitationẽ, sed ad aliud emisit ꝑ sñiam. Aliud dum uiueret contẽplatus est, aliud dum moreretur expertus. Reliquit. n. diu tractata tẽporalia, & inopinata inuenit æterna. Vñ ei propter hanc ignorantiam cæcitatis suæ bene per diuinam sẽtentiam dicitur: Hac nocte repetent animam tuam à te. In nocte quippe ablata est, quæ in obscuritate est cordis amissa. In nocte ablata est, quæ considerationis lucem habere noluit, ut quod poterat pati præuideret. Vnde bene discipulis futura cogitantibus, Paulus Apostolus dicit

Subitò et repẽtè tolluntur iniqui.

Luc. 12.

1.Thes.5 dicit: Vos autem fratres non estis in tene-
bris, vt vos dies illa tanquam fur compre-
hendat. Oẽs.n.vos filij lucis estis & filij
diei: nõ sumus noctis neq; tenebrarum.
Dies.n.exitus tanquam fur in nocte ita
comprehendit, q̃ñ stultorum animas fu-
tura non præuidentes eijcit. Vnde [illegible]
quoque aptè subiungitur: *F[illegible] [illegible]nic-*
ete curuabuntur populi [illegible] *in media no-*
media enim no[illegible] *& pertransibunt*. In
qui obscuritate [illegible] curuati pertranseunt,
liati rapi[illegible] [illegible]uæ negligentiæ humi-
[illegible] [illegible]atur. Tunc curuabuntur per
[illegible]ntiam iudicis, qui nunc curuati ne-
gligũt per humilitatem cordis. Electi au-
tem ne inuiti curuentur in morte, spon-
te curuantur in humilitate. Vnde sanctę
Ps.85. Ecclesiæ de conuersa prole persecutorũ
dicitur. Venient ad te curui filij eorum,
qui humiliauerunt te. Et bene de moriẽ-
tibus populis non ait: Transibunt, sed
pertransibunt: quia etiam viuendo tem-
poraliter quotidie ad finem tendimus &
præsentem uitam quasi quandam viam
subigendo transimus. Hoc ipsum enim
morituros viuere, quasi ad mortem ire
est. Et quot dies vitæ peragimus, quasi
in itinere ad locum propositum tot passi-
bus propinquamus. Ipsa quippe augmẽ-
ta, detrimẽta sunt temporum: quia vitæ
nostrę spatia quanta esse cęperint, inci-
piunt iam tanta non esse: Primus verò
homo ita conditus fuit, vt manente illo
decederẽt tẽpora, ne cũ temporibus ipse
transiret. Stabat enim momentis decurrẽ-
tibus: quia nequaquam ad vitæ terminũ
per dierum incrementa tendebat. Sta-
bat tanto robustius, quanto semper stan-
ti ardentius inhærebat. At vbi uetitum
contigit mox offenso creatore cępit ire
cum tempore. Statu videlicet immorta-
litatis amisso cursus eũ mortalitatis ab-
sorbuit. Et dum iuuentute ad senium, se-
nio traheretur ad mortem trãseundo di-
dicit, stando quid fuit. Cuius nos quia
de propagine nascimur, radicis amaritu-
dinem quasi in virgulto retinemus. Nã
quia ex illo originem ducimus, eius cur-
sum nascendo sortimur, vt eo ipso quo-
tidiano momento quo viuimus, incessá-
ter à vita transeamus, & viuendi nobis
spatium vnde crescere creditur, inde de-

A crescat. Quia ergo ad summam morien-
do quotidie tendimus per incremẽta vi-
uendi, bene de morientibus nequaquam
transibunt dicitur, sed pertrãsibunt: quia
transeunt etiam dum viuunt, sed per-
transeunt dum moriuntur. Sequitur:

Quòd dum patientia Dei peccatores ad pœni-
tentiam expectat, ipsi contemnentes, & ra-
pientis diaboli non vident manum, & vio-
lentia malitiæ uiolenter trahuntur in ge-
hennam. Cap. III.

E*T auferent violentum absque manu.* Sub-
audis, diuina iudicia. Absque ma-
nu uerò auferent eum qui manu uiolen-
B tus fuit. Absque manu auferent: quia ui-
delicet subito exitu vrgente inuisibiliter
rapitur, qui visibiliter rapiebat. Vidit ip-
se quos rapuit, sed quis illum in morte
rapiat non videt. Absque manu ergo vio-
lentus aufertur: quia & raptorẽ suũ non
intuetur, & tñ dr̃. Quem tanto sequitur
districtior sñia, quãto peccanti ei magna
est patientia prorogata: qa diuina seue-
ritas eo iniquũ acrius punit, quo diutius
pertulit. Sæpe uerò euenit, ut dum pecca-
tores superni clemẽtia expectat, in ma-
iorem cordis cæcitatẽ prosiliant. Vñ scri-
C ptũ est: An ignoras, quia benignitas Dei
ad pœnitentiã te adducit? Tu autem se-
cundum duritiam tuam & cor impœni-
tens, thesaurizas tibi iram in die iræ &
reuelationis iusti iudicij Dei. Et ecce dũ
uiolentus quisq; quos ualuerit rapit, dũ
inualidos opprimit, & dum diu omne
qđ nequiter concupiscit exercet: qa nõ
subitò percutitur, sed eius in finẽ pœna
differtur, nequissimá eius actio à Deo vi-
deri nõ creditur. Vñ aptè postquam eius
narrauit interitum, ilicò de dño adiũgit
dicens: Oculi enim eius super vias homi-
D num, & omnes gressus eorum conside-
rat. Tunc enim nequaquam considerare
credebatur, quando uiolentus iste omne
malum quod poterat inultè ppetrabat.
Aestimabatur Deus iniustè acta non cer-
nere qa differebat iustè damnare: & ma-
gna eius patientia quasi quædam negli-
gentia putabatur. Iniquus quoque ipse
toties se in peccatis suis nõ videri à Deo
credidit, quoties inultè peccauit. Cui per
quendã sapientem dr̃: Ne dicas, peccaui,

&

quid accidit mihi triste? Emendare nō uult nequitiam, pro qua dignam non pertulit pœnam. Qui quo pie expectatus est, eo est ad peccandū nequiter instigatus: & patientiæ supernæ longanimitatē despiciens, vnde corrigere culpā suā debuit inde cumulauit, sicut per eundē Iob
Iob. 24 dr: Dedit ei Deus locum pœnitentiæ & ille abutitur eo in superbia. Sæpe ēt quia pœnam quam meretur repente non suscipit, hoc ipsum Deo nō æstimat displicere qđ facit. Eat itaq; nunc, & ad quaslibet blasphemias p̄sumendo prorumpat. voluptatum suarum nequitias impleat, aliena rapiat, innocentium oppressione satietur. Et quia necdū percutitur, vias suas à Dño aut non videri æstimet, aut qđ peius est, approbari. Veniet profecto, veniet æterna & repentina percussio, & tunc cognoscet à Deo cuncta conspici, quando se improuiso exitu viderit pro cunctorum retributione damnari. Tunc in pœna sua oculos aperiet, quos diu tenuit clausos in culpa. Tunc considerasse oīa verum iudicem sentiet, quando malorum suorum meritum iā euadere sentiendo non possit. Iniquus ergo qui diu expectatus est, idcirco est repente sublatus quia oculi Domini super vias hominū, & oēs gressus eorum considerat. ac si diceret: Quia ea quæ diu patienter conspicit, quandoq; inulta non deserit. Nā ecce subitò violentū rapuit, & mala eius quæ expectando pertulit, animaduertendo resecauit. Nemo igitur tum dicat humana facta Deum non cernere, cum iniquum quempiam iniquitates suas liberè prospicit cumulare. Subitò.n. tollitur, q diu toleratur. Gressus verò hominū uocat vel singulas operationes quibus innitimur, vel alternantes motus intimæ cogitationis, quibus quasi passibus vel longè à Domino recedimus, vel piè Domino propinquamus. Ad Deum enim quasi tot gressibus mens accedit, quot bonis motibus proficit. Et rursum tot gressib. lōge fit, quot malis cogitationibus decrescit. Vnde plerunq; cōtingit, ut necdum procedat in opere motus mētis: & tamē perfecta iam culpa fit ex ipso reatu cogi-
Prou. 11 tatiōis, sicut scriptū est: Manus in manu

A non erit innocens malus. Manus.n. manui iūgi solet quādo quiescit in ocio, & nullus eam vsus laboris exercet. Manus ergo in manu non erit innocens malus. Ac si diceret: Et cum manus cessat ab iniquo opere malus tamen non est innocēs per cogitationem. Quia ergo nouimus q districtè oīa non solum facta, sed saltē cogitata pensentur: quid faciemus de incessu mali operis, si sic subtiliter Deus iudicat gressus cordis? Ecce occulta mentis nostræ itinera nullus hominū videt, & tamē ante Dei oculos tot gressus po-
B nimus, quot affectus mouemus. Toties ante illum labimur, quoties à recto itinere infirmæ cogitationis pede claudicamus. Nisi.n. in conspectu eius iste assidu⁹ nostrarū mentium lapsus increscceret, p prophetam scilicet nō clamaret: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Hæc nimirum dicēs, uim cooperta nostræ malitiæ quasi ferre se nō posse testatur: Quę cooperta illi esse non potest: quia videlicet importunè eius conspectui ingeritur, quicquid a nobis illici-
C tū occultè cogitatur. Oīa enim (sicut scriptū est,) nuda & aperta sunt oculis eius. Vnde hic quoque apte subiungitur: 4 Esai. 1. Heb. 4.

Quod nihil Deus ignorat, nihil obliuiscitur, vt ab eius iudicio aliquis possit abscondi. Caput. IIII.

N*On sunt tenebræ, & non est vmbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem.* Quid per tenebras nisi ignorantiam, & quid per vmbrā mortis, nisi obliuionem studuit designare? De quorundā quippe ignorantia dicitur: Tenebris obscuratum habentes intellectum.
D Et rursum de obliuione quæ in morte contingit, scriptū est: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Quia ergo per mortem funditus obliuioni traditur quicquid viuendo cogitatur, quasi quædam umbra mortis obliuio est. Sicut.n. agit mors interueniens non esse quod fuit in vita, ita iteruenieus agit obliuio non esse quod fuit in memoria. Rectè itaque umbra eius dicitur. quia velut de ipsa exprimitur, dum vim illius sopiendo sensus imitatur. Deus aūt quia mala hominū nec cogitata ignorat, nec perpetra- Ephe. 4. Ps. 145.

ta obliuiscitur, nisi ab eius oculis pœnitendo deleantur, congruè dictum est: Non sunt tenebræ, & nō est umbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. ac si diceret. Idcirco eius iudicio nullus absconditur: quia nullatenus potest aut nō videre quod facimus, aut obliuisci quod videt. Quamuis intelligi tenebræ vel umbra mortis etiam aliter possunt. Oīs nanq; immutatio velut quædam mortis imitatio est. Id enim qđ mutat, quasi ab eo quod erat interficit, ut desinat esse quod fuit, & incipiat esse quod non fuit. Lumen igitur uerū, creator videlicet noster: quia nulla mutabilitatis vicissitudine tenebrescit, nullis naturæ suæ defectibus obumbratur, sed eius esse sine mutabilitate fulgere, est tenebrę vel umbra mortis dr̄ ei non inesse.
Iac. 1. Vnde alias scriptū est: Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obū-
1.Tim.6. bratio. Et vnde rursus Paulus apostolus dicit: Qui solus hēt immortalitatem, &
5 lucem habitat inaccessibilem. Sed cum cuncti nouerimus, ꝙ & humana anima & angelici spiritus sint immortales instituti, cur ab Apostolo solus Deus immortalitatem habere ꝑhibetur, nisi quia solus Deus verè non moritur, qui solus nūquā mutatur? Humana quippe anima in lapsum non caderet, si mutabilis non fuisset, quæ à paradisi quoque gaudijs expulsa, si mutabilis non esset ad vitam nūquam rediret. In hoc ipso verò quod ad vitam redire nititur, defectus suos cogitur alternante semper mutabilitate tolerare. Quia ergo ex nihilo est condita, ex se nihilominus infra se tendit, nisi ad boni desiderij statū artificis sui manu teneatur. Ex eo itaq; qđ creatura est, deorsum ire habet. Virtute nanq; propria in præceps posse se ire considerat: sed ad creatorē suū amoris manu se retinet, ne cadat quousq; ad immutabilitatem transeat, & eo verè immortaliter, quo immutabiliter uiuat. Ipsi quoque angelici spiritus mutabiles ex natura sunt conditi, quatenus aut sua spōte caderent, aut ex arbitrio starēt. Sed quia humiliter elegerunt ei inhęrere a quo creati sunt, hāc ipsam in se mutabilitatem suā stādi iam

A immutabilitate vicerunt, ut hoc ipsum meritò trāscenderent, qđ naturæ sue ordine mutabilitati subesse potuissent. Quia ergo solius diuinæ naturæ est, vmbras ignorantiæ mutabilitatisq; nō pati dicatur rectè: Non sunt tenebræ, & non est umbra mortis, vt abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Lux enim æterna, quæ Deus est, quanto immutabiliter fulget, tanto penetrabiliter videt, & neque occulta nescit: quia cuncta penetrat: neque penetrata obliuiscitur, quia incommutabilis durat. Proinde quotiés
B indignum aliquid corde concipimus, totiens in luce peccamus: quia ipsa nobis & nō sibi præsentibus præstò est, & peruersè gradientes in ipsam impingimus, à qua per meritum longè sumus. Cum verò nos videri non credimus; in sole clausos oculos tenemus. Illum videlicet nobis abscondimus, non nos illi. Nunc ergo dum possumus, à conspectu æterni iudicis & malè cogitata, & peius perpetrata deleamus, reuocemus ante oculos cordis quicquid peruerse egimus per nequitiam præsumptionis. Nihil sibi no-
C stra blandiatur infirmitas, atque in his quæ recolit, semetipsam delicatè nō palpet, sed quanto sibi mali sit conscia, tanto in se benignius sit seuera, proponat contra se futurum iudicium: & quęq; in se sentit districte ferienda per sententiā iudicis, hæc in se piè feriat ꝑ pœnitentiā cōuersionis. Vnde aptè postquam violenti huius pœna descripta est, sequitur:

Quod nemo post mortē ad illud iudiciū reduci possit, de quo Apostolus ait: Si nosmetipsos iudicaremus, nō utiq; iudicaremur. Cap. V.

D

NEque enim vltrà in hominis potestate est, vt veniat ad Deum in iudicium.

Versus iste tanto maiore disputatione indiget, quanto hoc quod dicit si negligitur acrius dolet. Hic nimirum non illud iudicium designatur quod per æternam retributionem punit, sed quod mēte conceptum per conuersionem diluit. Ad illud quippe venire non desiderat quisquis se ꝑ illud dānati formidat. Dū ergo dicitur: Neque. n. vltra in hominis potestate est, ut ueniat ad Deum in iudicium

cium: profectò ostenditur, esse quoddã iudicium quod quandoque etiã à damnatis ac reprobis desideretur. Et quod est illud, nisi hoc de quo Paulus apostolus dicit: Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique iudicaremur: & de quo per prophetam dicitur: Nõ est iudicium in gressibus eorum. Et de quo Dauid ait: Homo regis iudicium diligit: ut uidelicet qui iam Deum honorat ex fide sollicitè iudicet qđ ei debeat in operatione. Vnde rursum scriptum est: Iudicare coram Domino, & expecta eum. Coram Domino scilicet iudicatur, qui corde Dominũ conspicit, & actus suos sub eius præsentia sollicita inquisitione discernit. Quẽ tanto quis securius expectat, quãto quotidie uitam suam suspectus examinat. Qui enim ad extremum eius iudicium uenit, non iam coram illo, sed ab illo iudicatur. De hoc quoque mentis iudicio obliuiscenti animæ per prophetam Dominus dicit: Reduc me in memoriam, ut iudicemur simul. Narra si quid habes, ut iustificeris.

1.Cor.11
Esa.59.
Psal.98.
Esa.33.
Esa.43.

Quòd in iudicio mentis nullum causæ mysterium desit: ubi & conscientia accusat, & ratio iudicat. Cap. VI.

DEbet enim uniuscuiusque mens & causas suas apud Dominum, & causas domini contra se sollicita inquisitione discutere: debet cautè pensare, uel quæ ab eo bona perceperit uel quę mala bonis illius peruersè uiuendo respõderit. Quod electi quidem quotidie facere omnino non cessant. Vnde bene Salomon ait: Cogitationes iustorum iudicia. Accedũt enim ad secretarium iudicis intra sinum cordis: cõsiderant quam districtè quãdoque feriat, qui diu patiẽter expectat: metuunt in his quæ se egisse meminerunt, & puniunt flendo quod perpetrasse se intelligunt: timent subtilia diuina iudicia etiam de his quę in semetipsis intelligere fortasse non possunt. Vident enim uideri diuinitus quod ipsi in se per humanitatem non uident, conspiciunt districtum iudicẽ, qui quo tardius uenit, eo seuerius percutit: sanctorũ etiã patrum residere cõuentum cum eo pariter contemplantur, eorumq; uel exempla vel dicta se contempsisse reprehendunt, atque in hoc secreto interioris iudicij ipsa mentis suæ executione constricti pœnitendo feriunt, quod superbiendo commiserũt: Ibi nanque aduersum se quicquid se impugnat enumerãt, ibi ante oculos suos omne quod defleant coacervant: ibi quicquid per irã districti iudicis decerni possit intuentur, ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent: nec deest in hoc iudicio mente cõcepto, omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio iudicat: timor ligat, dolor excruciat. Quod iudiciũ eo certius punit, quo interius sæuit: qa uidelicet ab exterioribus nõ accedit. Vnusquisque enim cùm causam huius examinis contra se aggredi cœperit, ipse est actor qui exhibet, ipse reus q exhibetur: odit se qualẽ fuisse meminit, & ipse qui est, per semetipsum insequitur illũ q fuit: atque ab ipso hominẽ aduersus semetipsum fit quędam rixa in animo, parturiens pacem cum Deo. Hanc cordis rixam Dominus requirebat, cum per prophetam diceret: Attendi & auscultaui, nemo quod bonũ est loquitur, nullus est qui ager penitentiam super peccato suo, dicens: Quid feci? Ista cordis humani rixa placata est, cũ prophetæ suo de Achab rege semetipsũ reprehendẽte loqueretur, dicens: Vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa: non inducam malum in diebus eius. Quia ergo nunc in potestate est, internum mentis nostræ contra nos subire iudicium, recognoscendo accusemus nosmetipsos, & quales fuimus pœnitendo torqueamus non cessemus dum licet iudicare quod fecimus, audiamus cautè quod dicitur: Neque enim ultra in hominis potestate est, ut ueniat ad Deum in iudicium. Reproborum nanque esse proprium solet, semper praua agere, & nunquam quæ egerint retractare Omne enim quod faciũt, cæca mente pertranseunt, factumque suum nisi cùm puniti fuerint, non agnoscunt. At contra electorum est actus suos quotidie ab ipso cogitationis fonte discu-

Prou.11
Hier.8.
3.Re.21

te discutere, & omne quod turbidū profluit ab intimis exsiccare. Sicut.n. non sētimus quomodo crescunt membra, proficit corpus, mutatur species, nigredo capillorum albescit in canis, hæc quippe omnia nobis nesciētib. aguntur in nobis: ita mens nostra per momenta uiuendi ipso curarum vsu à semetipsa permutatur, & non agnoscimus, nisi uigilanti custodia ad interiora nostra residentes, profectus nostros quotidie defectusq; pensemus. Hoc ipsum.n. in hac mortali uita cōsistere, quasi ad uetustatem ire est, & cū indiscussa mens relinquitur, in quodam senio torporis sopitur: quia sui negligēs, & propositum robur insensibiliter perdens, à forma prioris fortitudinis dū nescit se nescit. Vnde & per prophetā sub Ephraim specie dicitur: Comederunt alieni robus eius, & nesciuit: sed & cani effusi sunt in eo, & ipse ignorauit. Cùm verò semetipsam querit, & subtiliter pę nitendo se discutit: ab ipsa hac uetustate sua lota lachrymis & mœrore incensa renouatur, & quæ iam penè inueterata frixerat, per subministrata interni amoris studia nouum calet. Vnde Paulus Apostolus usu mortalis uitæ ueterascentes discipulos admonet, dicens: Renouamini spiritu mentis vestræ.

Osee 7. *Ephes. 4.*

Quid sit quod per Moysen dicitur: Ignis in altari semper ardebit, quem sacerdos nutriet, subijciens mane ligna per singulos dies: & quod patrum exempla ad formam bene uiuendi multum nos adiuuent. Cap. VII.

SEd ad hæc agenda valde exempla patrum & sacri eloquij præcepta nos adiuuant. Si.n. sanctorum opera inspicimus, & diuinis iussionibus aurem præbemus, alia nos contemplata, alia audita succendunt, & cor nostrum torpore non constringitur, dum imitatione prouocatur. Vnde bene ad Moysen dicitur. Ignis in altare semper ardebit, quē nutriet sacerdos, subijciemus mane ligna per singulos dies. Altare quippe Dei est cor nostrum, in quo iubetur ignis semper ardere: quia necesse est ex illo ad Dominum charitatis flammam indesinēter accēdere. Cui per singulos dies sacerdos ligna subijciat, ne extinguatur. Oīs enim Christi fide præditus, membrum utique summi sacerdotis effectus est, sicut cunctis fidelibus Petrus Apostolus dicit: Vos autem genus electum, regale sacerdotiū. Et sicut Ioannes apostolus dicit: Fecisti nos Deo nostro regnum & sacerdotiū. Sacerdos ergo in altari ignem nutriens, quotidie ligna subijciat: id est, fidelis quisque ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde suo tam exempla præcedentiū, quàm sacræ scripturæ testimonia congerere non desistat. Nam quasi quædam fomenta igni dare, est in excitatione charitatis, uel exempla patrum, uel præcepta dominica ministrare. Quia etenim interna nouitas nostra ipsa quotidie huius vitę conuersatione veterascit, ignis ille adhibitis lignis nutriendus est: ut dū per vsum se nostræ uetustatis extenuat, per patrū testimonia & exempla reuiuiscat. Et bene illic præcipitur, vt mane ligna per dies singulos congerantur. Hæc quippe non fiunt, nisi cùm nox cæcitatis extinguitur. Vel certè, quia mane prima pars diei est, propositis cogitationibus vitæ præsentis, hoc priori loco quisque fidelium cogitet, vt quod in se iam iamque quasi deficit, quibus ualet nisibus studium charitatis inflammet. Ignis enim ille in altari Domini, id est, in corde nostro citius extinguitur, nisi solerter adhibitis exemplis patrū & dominicis testimonijs reparetur. Bene autē illic subiungitur: Et imposito holocausto desuper adolebit adipes pacificorum. Nam quisquis in se ignem hunc charitatis accendit, semetipsum utique holocaustum desuper imponit: quia omne uitium quod in se malè viuebat exurit. Cùm enim cogitationum suarum interna considerat, & vitam reprobam per immutationis gladium mactat: in ara se sui cordis imposuit, & igne charitatis incendit. De qua hostia pacificorum adipes redolent: quia interna nouæ charitatis impugnatio pacem inter nos & Deum faciens, odorem de nobis suauissimum reddit. Quia verò eadem

Exemplo valde iuuamur. *Leuit. 6.* *Altare Dei cor nostrum.*

dem charitas in cordibus electorum inextinguibilis manet, aptè illic subditur: Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet de altari. (Leuit. 6.) Nunquam profectò de altari ignis iste deficiet: quia etiã post hanc vitam eorum mẽtibus feruor charitatis accrescit. Aeterna quippe contemplatione agitur, vt omnipotens Deus quo magis visus fuerit, eo amplius diligatur. Qđ autem diuinis admonitionibus & prçcedentium exemplis adiuti, de huius vitæ profundo liberamur, bene etiam per prophetam Hieremiam in puteum missum B signatum est, (Hier. 38.) qui vt leuetur ex puteo, funes, ad eum & panni veteres deponũtur. Quid n. funib. nisi prçcepta dñica figurãtur? Quæ quia nos in mala operatiõe positos, & conuincunt, & eripiunt, quasi ligant & trahunt, coarctant & leuant. Sed ne ligatus his funib. dum trahitur incidatur, simul etiam panni veteres deponuntur: quia de diuina præcepta nos terreãt, antiquorum patrum nos exempla cõsortant: & ex eorum comparatione facere nos posse præsumimus, q̃ ex nostra imbecillitate formidamus. Si ergo leuari de C hoc profundo festinamus, ligemur funib. .i. pceptis dñicis astringamur. Intersint ẽt panni veteres, cum quib. melius teneantur funes. i. præcedentium confortemur exemplis, ne infirmos nos ac timidos præcepta subtilia vulnerent, dum leuãt. Quasi quosdam pannos ueteres Paulus apostolus subiungebat, cùm leuandis discipulis suis, præceptis spiritalibus exempla veterum commodaret dicens: (Heb. 11.) Iusti ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres. lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occasione gladij mortui sunt. Et paulo pòst: (Heb. 12.) Habentes itaq; tan- D tam impositam nubem testium, deponentes omne pondus, & circũstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen. Et iterum: Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei. (Heb. 13.) Quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem. Superius videlicet dum spiritalis præcepta loqueretur, quasi funes miserat, postmodum verò memorãs exẽpla maiorum quasi veteres pannos adhi- A bebat. Excitati ergo tot vocibus præceptorum, adiuti tot comparationib. exẽplorum, ad corda nostra redeamus: discutiamus omne quod agimus, & quicquid in nobis diuinç rectitudinis regulam offendit, accusemus: vt apud districtum iudicem ipsa nos accusatio excuset. In hoc .n. mentis nostræ iudicio tanto citius absoluimur, quanto nos districtius reos tenemus. Nec ad hæc agenda ptermittẽda sunt tẽpora quib. vacat: quia ad hæc agẽda post huius vitæ tẽpora non vacat. Vacuè quippe non dr. Neq;. n. vltra in hoĩs potestate est, vt veniat ad Deum in iudicium. Idcirco nanq; memoramur qđ tũc non possumus, ne nunc quod possumus negligamus. Sed ecce negocia occupant, quæ nobis incessanter apposita, à considerandis nobismetipsis mentis nostræ oculum declinant. In istis nanque visibilibus quæ intuetur cor nostrum, extra se spargitur: & quid de se intrinsecus agatur obliuiscitur, dum extrinsecus occupatur. Diuina autem vox terribilib. sententijs suis quasi quibusdam clauis illud pungit ut euigilet: ut homo occulta super se iudicia quæ pressius torpore dissimulat, terrore saltem pulsatos expauescat. Vt enim superius diximus, ipso usu uitæ veteris mens malè assueta deprimitur, & in hæc quæ spectat exterius, quasi dormiens sopitur: quia postquam semel se ad appetenda visibilia foràs fudit, à cõtemplandis inuisibilibus intus euanuit. Vnde nunc necesse est, ut quç per uisibilia spargitur, de inuisibilibus iudiciis feriatur: & quia in ijs se exterioribus malè delectata prostrauit, saltem percussa req̃rat quod deseruit. Ecce autem scriptura sacra terrore quodam torpentia corda transfigit: ne in his inhæreant quæ exterius defluunt, sed quæ interius æterna perdiderunt. Indicat quid sententia occulta decernitur, ne immoderatè à nobis hæc publica cogitentur. Dicit quid sup nos agatur de nobis, ut ab hoc publico temporalitatis, colligamus oculum cordis ad secretum internæ depositionis. Nam postquam multa narrata sunt de pœna malorum, subitò infertur occultum iudiciũ, quod piè super nos iusteq; dispo-

disponitur, quo alij perdunt qđ tenere videbātur, & alij accipiunt qđ alij ex merītis perdunt. Ait.n. *Conteret multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.* Hoc quotidie agitur: Sed quia adhuc finis partium utrarūq; nō cernitur, minus timetur. Nunquam.n. culpam suā reprobi nisi in pęna cognoscunt. Et quia pęna differtur, culpa despicitur. Labūtur, verò à statu iustitiæ, & locum vitæ illis cadentibus alij sortiuntur. Sed eo lapsum suū negligunt, quo interitum q̃ se in æternum maneat non attendunt. Si enim ad illud quod illic passuri sunt, oculos suos mitterent, hoc quod hic faciunt timerent. Cunctis autem liquet, quòd in illa extrema requisitione examen publicū facturus est omnipotentes Deus: ut alios ad tormēta deferat, alios ad participationé regni cœlestis admittat. Sed hoc nunc secreto iudicio quotidie agitur, qđ tūc in publico demonstratur. Non iustè ac misericorditer singulorum corda vel examinans, vel disponens, alios in exteriora respuit, alios ad ea quę sunt intrinsecus trahit: hos accendit interna appetere, illo pro voluptatibus suis deserit exteriora cogitare: horum mentem ad supna erigit, illorum per superbiā in infimis desiderijs mergit. Aliena autem corda humanis oculis clausa sunt, & nescitur qui repellitur: quia penetrare nequeunt quæ ab unoquoq; cogitātur. Nā sæpe de corde peruerso, necdū processit vsq, ad effectū operis deliberatio cogitationis, & adhuc fortasse per habitū intus astringitur, qui iā mente foris vagatur. Sed talis quilibet iste tunc ante oculos interni iudicis cecidit, cum ab appetēdis interioribus per desideriū exiuit. Nonnunquā verò alij post malæ operationis usū, ad spem cœlestē subito amore reuiuiscunt & qui in peruersa actione se sparserāt, ad sinum internæ retractionis semetipsos increpando recolligunt. Hos adhuc respicientes homines, quales dudum in opere nouerant, tales putant. At cōtrà illi per districtę considerationis examé, vitam suam qualem fuisse recollunt insequuntur: sciturq; quid fuerunt, sed qđ iam cœperint esse, nescitur. In hoc ergo utroq; genere hominum sæpe, cōtingit, vt & qui videntur stare humano iudicio iam in conspectu æterni iudicis iaceāt: & qui adhuc coram hominibus iacent, iam in conspectu æterni iudicis stent. Quis.n. hominum æstimare potuisset, Iudam viuendi sortem ēt post ministerium Apostolatus amittere? Et quis è cōtra latronem crederet causam vitæ ēt in ipso articulo mortis inuenire? Occultus aūt Iudex præsidés, & vtrorūq; corda discernens, alterum piè statuit, alterum iustè confregit. Illum districtè exterius repulit, hunc introrsus misericorditer traxit. Vnde bene ēt per prophetā casuros alios passionis suæ tpe atq; alios resurrecturos annuncians, ait: Potum meum cum fletu temperabā. Potus quippe ab exterioribus interius trahitur, fletus aūt ab interiorib. exterius emanat. Potū ergo Domino cum fletu temperare, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus in exteriora reprobare.

Quòd superbi perdant quæ acceperunt, dum ex gratia intumescunt, & humiles quorum vita ex peccato contemptibilis erat, eorum loco per eandem gratiam statuantur: unde & illud est: Qui stat, videat ne cadat. *Cap. VIII.*

CONteret ergo multos & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis. 10 Sicut autem superius diximus, hæc contritio prius intus agitur, vt post extrinsecus ostendatur. Hac cōtritione nonnunquā adhuc quorundam exteriora quasi sana sunt: & iam interiora putruerunt. Scriptum nanque est: Ante ruinam exaltatur cor. Ibi ergo feriuntur, vbi superbiunt. Vnde scriptum est: Contriui cor eorum fornicans & recedens a me. Interius enim fornicari, est exterius vetitis delectari. Magna aūt contritio cordis est hæc eadē elatio supebrientis. Eo quippe ipso ab integritate salutis corruit, quo iactantia cuiuslibet virtutis intumescit. Superbiētes.n. Deum despiciūt, & relicta creatoris sui gloriā propriā quærūt. Quibus iā hoc ipsū cecidisse, est amissa superioris sui potētia in se uenisse. Cōteruntur

tur ẽt, quia relictis cœlestibus terrã quæ A runt. Quæ aũt maior poterit esse contritio, q̃ deserto creatore creaturam quęrere: desertis supernis gaudijs, infimis rebus inhiare? Vnde bene per prophetam dicitur: Humiliat aũt peccatores vsq; ad terram. Amissus n cęlestibus, terrenum est oẽ quod sitiũt. & dum plus uidere conitur, minus est quod appetunt. De quibus rectè per Hieremiam dictum est: Recedentes à te, in terra scribentur. At contra de electis dr̃. Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Ista ergo contritio prius serpit in mente, vt posmodum præcedat in opere: prius fundamentum cogitationis concutit, vt postmodum fabricã operationis allidat. Vnde summa est cura satagẽdum, ut illic vitetur, vbi oritur. Scriptum nanq; est: Oĩ custodia serua cor tuũ, qm̃ ex ipso vita procedit Et rursum scriptum est: Ex corde exeunt cogitationes malæ. Intus ergo vigilandum est, ne mens dum extollitur cadat. Intus seruemus oẽ quod foris agimus. Si enim semel medullam cordi elationis putredo consumpserit, cuius corruit cortex vacua externæ visionis.

Ps. 146. Hier. 17. Luc. 10. Prou. 4. Mat. 15.

Notandum uerò est, quia dum alijs cadentibus ad standum alij solidari perhibẽtur, electorum numerus certus ac definitus ostenditur. Vnde ẽt Philadelphiæ Ecclesiæ per angelum dicitur: Tene qđ habes, ne alius accipiat coronã tuã. Hac ergo sententia qua narratur aliorũ erigi aliorum autem vita confringi, & spes nutritur humiliũ, & elatio premitur superborum dũ & illi bona possunt amittere de quibus superbiunt, & isti ea percipere, quę quia non habebant contemnuntur. Formidemus igitur in his quæ accepimus, nec eos qui illa nec dum assecuti sunt, despiciamus. Quid. n. sum⁹ hodie, nouimus: quid autem post paululum possimus esse, nescimus. Hi uero quos fortasse despicimus, & tardè possunt incipere: & tamen vitam nostram feruentioribus studijs anteire. Timendum itaque est, ne etiam nobis cadentibus surgat, qui à nobis stantibus irridetur, quamuis stare iam non nouit, qui non stantem nouit irridere. Hunc autẽ supernorum iudiciorum metum Paulus apostolus discipulorum cordis incutiẽs, ait: Qui se existimat stare, videat ne cadat. Quod autem dicens. Conterit multos, ilico adiunxit, Innumerabiles, vel multitudinem exprimere studuit reproborum, quæ humanæ rationis numerum transit: vel certè indicare voluit, q' omnes qui pereunt, intra electorum numerum non habentur: ut eo sint innumerabiles, quo extra numerum currũt. Vnde propheta intuens tantos hoc Ecclesię tempore specietenus credere, quãtos nimirum certum est B electorum numerum summamq; transire, ait: Multiplicati sunt super numerum. ac si diceret: Multis Ecclesiam intrantibus, etiam hi ad fidem specietenus regni veniunt, qui à numero regni cœlestis excludũtur: quia electorũ summã, sua uidelicet multiplicitate transcendunt. Vnde & per Hieremiam prophetam dicitur: Aedificabitur ciuitas Dño à turre Ananehel usque ad portam anguli, & exibit ultra normam mensuræ. Ciuitatem quippe esse Domini sanctam Ecclesiã, nullus ignorat: C Ananehel verò Dei gratia interpretatur. In angulo autem duplex paries iungitur. Ciuitas ergo Domini à turre Ananehel vsque ad portam anguli ædificari perhibetur: quia sancta Ecclesia à celsitudine supernę gratiæ inchoans, usq; ad ingressum susceptionemq; construitur, utrorumque populorum, Iudaici uidelicet atq; Gẽtilis. Sed quia in ea crescente multitudine etiã reprobi colligũtur, aptè subditur: Et exibit ultra normam mensuræ: quia usq; ad eos quoq; extenditur, qui normam iustitiæ transeuntes intra D mensuræ cœlestis numerũ non sunt. Vnde per Esaiam quoq; eidẽ Ecclesiæ dicitur: Ad dextram. n. & ad læuam dilataberis, & semen tuum gentes, hæreditabit. In tãta quippe multitudine gentium ad dexteram extenditur, dum quosdã iustificãdos suscipit. Ad lęuã quoque dilatatur, dũ ad se quosdã etiã in iniquitatę permansuros admittit. Propter hãc multitudinẽ quæ extra electorũ numerũ iacet, in Euãgelio Dñs dicit: Multi sunt vocati, pauci uerò electi. Sed quia hoc

Apoc. 3. 11. 1. Cor. 10. Psal. 39. Hier. 31. Esai. 54. Mat. 20.

hoc quod electis alijs côteruntur, de merito patientis est, non de iniquitate punientis: non enim iniquus Deus qui infert iram: aptè subiungitur:

Quòd exigentibus praecedentibus peccatis peccatores excęcantur, vt lumen iustitię videre non possint, quod cum possent videre contempserunt: & quod idem peccatum interdum & peccatum sit, & causa peccati, & pœna peccati. Cap. IX.

A

NOuit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem, & conterentur. Sciendum summopere est, qđ iniquus quisq; duobus modis in nocte conteritur: vel cum exterioris pœnæ tribulatione percutitur vel cum occulta sententia interius cęcatur. In nocte corruit, cum p extremum iudicium uiuendi lumen in perpetuum amittit. Vnde scriptum est: Ligate ei manus & pedes & mittite eum in tenebras exteriores. Tunc.n. coactus in tenebras exteriores mittitur, qa nûc i interiorib. excæcatur uoluntarie. Rursum in nocte iniquus conteritur: cum peccatorũ præcedentiũ confusione damnatus, veritatis lumen non inuenit, & quid deinceps agere debeat, non agnoscit. Omne quippe peccatum qđ tamen citius pœnitêdo non tergitur: aut peccatum est, & causa peccati: aut peccatum, & pœna peccati. Peccatum nanq; quod pœnitentia nô diluit, ipso suo pôdere mox ad aliud trahit. Vnde fit ut nô solum peccatũ sit, sed peccatũ & causa peccati. Ex illo quippe vitio culpa subsequês oritur, ex quo cæcata mês ducitur, ut per ius ex alio legetur. Sed peccatum qđ ex peccato oritur: non iã peccatum tm̃ modo, sed peccatum est, & pęna peccati: quia iusto iudicio oîpotens Deus cor peccantis obnubilat, vt præcedentis peccati merito, ét in alijs cadat. Quem.n. liberare nouit, deserendo percussit. Non ergo immerito pęna peccati dicitur, qđ iusta desuper irrogata cæcitate, ex pcedentis peccati vitio ne perpetratur. Qđ videlicet agitur dispositione superius ordinata, sed inferiꝰ iniquitate confusa, ut & præcedens culpa sit causa subsequentis: & rursum culpa subsequens sit pœna precedentis. Qđ

Iniquus conteritur dupliciter.

Mat. 22

12 *Peccatũ & causa peccati.*

A bene in infidelib. & lubricis, Paulus quasi quoddam semen erroris aspexerat, cũ dicebat: Qui cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: sed euanuerunt in cogitationibus suis. Sed quod ex huius erroris semine pullulauit, illico adiungit, dicês: Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam: vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis. Quia enim cognoscentes Deũ, B peccatum superbiæ intelligendo commiserunt, cæcantur etiam ne intelligant quod committunt. Et qui intelligêtiam volunt in peccato & causa peccati: & ipsum lumine intelligentiæ perdût in peccato & pœna peccati. Prioris ergo peccati meriti, peccatorũ subsequentiũ fouea tegitur: ut qui malũ sciês perpetrat, deinceps iustè in alijs ét nesciês cadat. Hoc quippe agitur, ut culpæ culpis feriantur, quatenus supplicia fiant peccantiũ ipsa incrementa uitiorum. Nam quia omni- C potens Deus ad pœnitentiam tempus indulget: quod tamen humana malitia ad usum suæ iniquitatis intorquet: nimirũ iusto Dei iudicio augeri culpa permittitur, ut ad feriendum altius quandoque cumuletur. Hinc enim rursum de qbusdam Apostolus didicit: Vt impleant peccata sua semper Hinc uoce angelica Ioãni dicitur: Qui nocet, noceat adhuc: & q in sordibꝰ est, sordescat adhuc. Hinc Dauid ait: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, ut non intrent in iustitiam tuam. Hinc rursum de Domino ab D eodem Psalmista dicitur: Immissiones p angelos malos. Viam fecit semitæ iræ suæ. Cor quippe Dominus prioribus meritis aggrauatum iustè permittit etiam subsequentibus malignorum spiritũ persuasionibus falli: quod cum dignè in culpa trahitur, reatus eius in pęna cumulatur. Vnde & iræ suæ Dominus viam de semita fecisse phibetur. Latior enim est uia quam semita. Ex semita verò iræ suæ uim facere, est iræ causas districtè iudicâdo dilatare: ut qui illuminati agere rectè noluerût, iuste cæcati adhuc faciãt, vnde amplius puniri merebuntur. Hinc per Mosen dicitur: Nondum completa sunt

Rom. 1

1. Thes.

Apoc.

Psal. 68

Psal. 77

Gen. 15

sunt peccata Ammorræorum. Hinc per A eundem Moysen Dñs dicit: Ex vinea n. Sodomorum uitis eorũ, & propago eorũ ex Gomorra: Vua eorũ vua fellis, & botrus amaritudinis in ipsis. Furor draconum vinum eorum, & furor aspidum insanabilis. Nonne hæc omnia congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die vltionis reddam eis. Quàm multa eorum mala narrauit, & tñ ilico adiungit: In tempore quo lapsus fuerit pes eorũ. Ecce atrocissima illorũ facinora describuntur, & tñ ad vltionis diem adhuc subsequens lapsus aspicitur, quò B eorum culpæ cumulentur. Habent iam quidem vnde feriri mereantur: sed sustinetur tñ adhuc peccatũ crescere, vt peccantes possit atrocior pœna cruciare. Iã meretur supplicium peccatum, & causa peccati: sed expectatur adhuc vt augmẽtum supplicij subroget peccatum & pœna peccati. Plerunque verò vnũ atque idem peccatũ, & peccatum est, & pœna & causa peccati. Quod melius ostendimus si res ipsas ad medium deducamus. Effrenata enim ventris ingluuies in feruorẽ luxuriæ plenitudinem carnis instigat. Perpetrata autem luxuria sæpe aut C periurio, aut homicidio tegitur, ne humanarum legũ vltione puniatur. Ponamus ergo ante oculos, ꝙ quidam voracitatis sibi frena laxauit, qua voracitate superatus, adulterij facinus admisit: deprehensus aũt in adulterio, latenter virum adulteræ, ne ad iudicium traheretur occidit. Hoc igitur adulterium inter voracitatem & homicidium positum, de illa videlicet nascens, hoc generans: peccatũ est, & pęna & causa peccati. Peccatum profectò est per semetipsum: pęna verò peccati est, quia culpã voracitatis auxit: D causa aũt peccati est, quia subsequens ẽt homicidium genuit. Vnum ergo idemq; peccatũ est, & pœna præcedentis, & causa culpæ subsequentis: quia & transacta dum exaggerat, damnat: & adhuc sequẽtia quæ damnari debeant, seminat. Igitur quia peccatis præcedẽtibus cæcatur oculus cordis, ipsa cæcitas quæ peccantis aĩum ex anteactæ culpæ damnatione confundit, meritò nox vocatur: quia p hanc ab oculis delinquentis lumen veritatis absconditur. Bene itaque dr: Nouit enim opera eorum, & idcirco inducet noctem & conterentur: quia, vt sæpe dictum est, præcedentia nimirũ mala faciũt vt ad peccandum iterum tenebris subsequentibus inuoluantur: vt eo iam lumẽ iustitiæ videre non possint, quo illud & qñ poterant videre noluerunt. Inducere aũt noctem Dñs dr: non ꝙ ipse tenebras inferat, sed quòd obscura corda peccantium misericorditer non illustret: ut hoc ipsum in nocte cæcasse sit à cæcitatis tenebris liberare noluisse. Sequitur:

Deut. 32.

Quòd locus videntium Deum, sit sancta Ecclesiæ: à quo iusto iudicio falsi & ficti repelluntur, quia ueritatem fidei scientes contemnunt. *Cap. X.*

QVasi impios percussit eos in loco videntium. In scriptura sacra, quasi aliquando pro similitudine, aliquando pro ueritate poni consueuit. Pro similitudine enim quasi ponitur, sicut Apostolus dicit: Quasi tristes, semper autem gaudentes. Pro ueritate uerò ponitur, sicut Ioannes ait: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre. Hoc autem loco nihil differt utrum pro similitudine, an pro ueritate sit positum: quia quolibet dicatur ordine, apertè praua malorum uita signatur. Impios verò scriptura sacra ꝓpriè infideles appellat. Hac nanque distantia peccatores ab impijs discernuntur: quia cum omnis impius sit peccator, non tamen omnis peccator est impius. Peccator enim dici etiã qui in fide pius est potest. Vnde Ioannes ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Impius uerò propriè dicitur, qui à religionis pietate separatur. De talibus enim propheta ait: Non resurgent impij in iudicio. Locus autem videntium, sancta Ecclesia vocatur. In ipsa enim rectè consistitur, vt lumen uerum quid Deus est, videatur. Vnde ad Moysen dicitur: Est locus penes me, & stabis supra petram cum transeat mea maiestas. Et post paululum: Auferã manum meã, & videbis posteriora mea. Per

2. Cor. 6.
Ioan. 1.
1. Io. 1.
Psal. 1.
14
Exo. 33.

A Per locum quippe Ecclesia, p petram Dominus, p Moysé uerò multitudo plebis Israeliticæ figuratur, quæ Dño in terra prędicante non credidit. Ipsa ergo in petra stetit terga Domini transeuntis aspiciés: quia uidelicet post passionem ascensionemq; dominicam, intra sanctã Ecclesiam deducta, fidem Christi percipere meruit: & cuius præsentiam non uidit, eius posteriora cognouit. Dicatur ergo de his quos intra sanctam Ecclesiam diuina ultio inuenit, in iniquitatibus perdurantes: dicatur de his quorum uitam Paulus apostolus notat, q confitentur se nosse

ad Tit. 1. B Deum, factis autem negant: Quasi impios percussit eos in loco uidétium. Ibi quippe stabant, ubi Deum uidere uidebãtur. Ibi tenebras dilexerunt, vbi lumen ueritatis aspicitur. Et quáuis apertos habuerunt oculos in fide, tenuerunt tamé eos clausos in opere. Vnde bene & de Iu-

Esa. 56. dæa dicitur: Speculatores eius cæci: quia uidelicet non uidebant opere, quod pro fessione cernebant. Vnde etiam de Balaã

Nu. 24. scriptum est: Qui cadens apertos habet oculos. Cadens quippe in opere, apertos tenuit oculos in contemplatione.

C Ita ergo hi etiam oculos aperientes in fide, & non uidentes in opere, intra Ecclesiam positi pia specie, extra Ecclesiam inuenti sunt impia conuersatione. De qui-

Eccl. 8. bus aliàs bene scriptum est: Vidit impios sepultos, qui cùm adhuc uiuerent, in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. Multos enim peste ppriæ prauitatis obsessos sub Christiano nomine, ipsa tranquillitas Ecclesiasticæ pacis abscódit. Quos tñ si leuis p secutionis aura pulsauerit, mox extra areá velut paleas tollit. Quidã verò idcir-

15 D co Christianitatis uocatione figũtur: q a Chri noie sublimiter exaltato pené oés iá uideri fideles aspiciũt & pro eo q hoc uocari alios cernũt, ipsi nó uideri fideles erubescũt, sed esse neglgũt quod dici gloriãtur. Ré.n. virtutis intimæ ad decorem sumunt visionis externæ: & qui ante supernũ iudicé nudi cõsciétiæ infidelitate consistunt, ante humanos oculos pfessione sãcta verbotenus palliãtur. Nónulli aũt fidé medullitus tenét, sed viuere fideliter nullatenus curãt: Insequuntur.n. morib. qđ credulitate uenerãtur. Quib. diuino iudicio sæpe contingit, ut p hoc qđ nequiter viuũt, & illud pdãt qđ salubriter credũt. Incessanter náq; se prauis actionib. polluũt, & sup hoc vindictã iusti iudicij retribui posse diffidunt: & sępe cũ bene viuere neglgũt, ét psequéte nullo vsq; ad pfidiã dilabũtur. Nã qui imminere districtũ iudiciũ nó credũt, q inulté se peccare suspicãtur, quo pacto vel esse vel dici fideles possunt? Fidé quippe pdidisse, est in correctis malis operib. digna supplicia reddi posse nó credere. Quia ergo digna fidei opera seruare cõténũt, ét fidé pdũt quá tenere videbantur. Super quos bene per pphetam sub Hierusalem specie inimicorum destruentium verba memorãtur, à quibus.s.dr: Exinanite vsque ad fundamentũ in ea. Paulus quippe *Psal.*

ait: Fundamentũ aliud nemo põt ponere præter id quod positũ est, qđ est Christus Iesus. *1. Cor.* Inimici ergo destruentes, vsq; ad fundamétum Hierusalé exinaniunt, quando peruersi spiritus à corde fideliũ destructo prius ædificio boni operis, soliditaté quoq; exhauriunt religionis. Sicut enim supra fundamétum fabrica, sic super fidem opera construuntur. Vsq; ad fundamentum ergo exinanisse, est euerso bene uiuédi opere, ét robur fidei dissipasse. Hinc etiam ad Iudæam per Hieremiam dicitur. Filij quoq; Mempheos & *Hier.*

Taphneos constuprauerunt té vsq; ad verticé. Vsq; ad verticé quippe cõstuprari, est post malæ operationis vsum étiam ipsa fidei sublimitate corrumpi. Cũ.n. nequissimi spiritus vniuscuiusq; animam in prauis operibus inuoluunt, sed integritaté fidei vitiare non possunt, quasi adhuc inferiora mébra polluunt, sed ad verticé non pertingunt. Quisquis autem in fide corrũpitur, iá vsq; ad verticé constupratur. Malign'.n. spiritus quasi ab inferiorib. mébris vsq; ad summa pertingit, qñ actiuã vitã polluens, castã celsitudinem fidei diffidentiæ morbo corrũpit. Quia igitur cuncta hæc humanis oculis abscondita sunt, sed diuinis obtutibus patent, & multi in hac domo fidei sine fide moriuntur, dicatur recté: Quasi impios

per

percussit eos in loco videntiū. Pios.n.se A in Ecclesia hoīb ostēdunt, sed q̄a diuina iudicia laterē nō possunt, quasi impij feriuntur: Quibus hoc magis ad supplicij cumulū crescit, q̄ vnusquisq; eorum in ecclesia fidelib. admixtus, veritatē fidei sciēdo contēnit: atq; eo grauior vltio sequitur, quo per exēpla rectorū ēt bene viuēdi eos scientia comitatur. Quot enim eis modò recti ac fideles fratres ostendūtur, tot in futuro iudicio testibus impugnantur. Sciant ergo quod sequi negligunt. Vnde, & aptè subiungitur:

Quòd tribus modis peccatur, ignorātia, infirmitate, & studio: et q̄ ex industria peccare sit, cum quis quod scit & pot, contēnit. Cap. XI.

16 QVi quasi de industria recesserunt ab eo. Sciēdū q̄ppe est, q̄ peccatū tribus modis cōmittitur. Nā aut ignorātia, aut infirmitate, aut studio ꝑpetratur. Et grauius quidē infirmitate q̄ ignorantia: sed multo grauius studio q̄ infirmitate peccatur. Ignorātia Paulus peccauerat, cū dicebat: Qui prius blasphemꝰ, & ꝑsecutor, cōtumeliosus: sed misericordiā cōsecutus sum, q̄a ignorās feci in incredulitate. Petrus verò infirmitate peccauit, q̄n in eo oē robur fidei qđ Dño ꝓhibuit, vna vox puellæ cōcussit, & Deum quem corde tenuit, voce denegauit. Sed quia infirmitatis culpa vel ignorantiæ eo facilius tergitur, quo nō studio ꝑpetratur: Paulus q̄ ignorauit, sciēdo correxit: & Petrꝰ motā & quasi arescētē iā radicem fidei, lachrymis rigando solidauit. Ex industria verò peccauerūt ij de q̄bus ipse ꝑ se magister dicebat: Si nō venissem, & locutus fuissem eis, peccatū nō hērent: nunc autē excusationē nō habēt de peccato suo. Et paulo post: Et viderūt, & oderunt me, & patrem meum. Aliud est.n. bona nō facere, aliud bonorum odisse doctorē: sicut aliud est ꝑcipitatione, aliud deliberatione peccare. Sæpe.n. peccatū ꝑcipitatione cōmittitur, quod tamen consilio & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerunque solet accidere amare bonum, sed implere nō posse. Ex studio verò peccare, est bonum nec facere nec amare. Sicut ergo nōnunq̄ grauius est peccatū diligere, q̄ ꝑpetrare: ita nequius est odisse iustitiā, q̄ nō fecisse. Sūt ergo nōnulli in ecclesia q̄ nō solū bona nō faciūt, sed ēt ꝑsequuntur, & q̄ ipsi facere negligūt, etiā in aliis detestantur. Horū peccatū. s. non ex infirmitate vel ignorātia, sed ex solo studio ꝑpetratur, quia videlicet si vellēt implere bona, nec tñ possent, ea quæ in se negligūt, saltē in aliis amarent. Si.n. ea ipsi vel solo voto appeterēt, facta ab aliis non odissent: sed quia bona eadem audiendo cognoscunt, viuēdo despiciunt, aīaduertendo persequuntur, rectè dr̄: Qui ex industria recesserunt ab eo. Vnde B & aptè subiungitur: *Et omnes vias eius intelligere noluerunt.* Non.n. ait: Infirmitate nō intelligūt, sed intelligere noluerunt: quia sæpe quæ facere despiciunt, etiā scire cōtemnunt. Quia enim scriptum est: Seruus nesciens uoluntatem Domini sui, & faciēs digna plagis, vapulabit paucis: & seruus sciens uoluntatem Domini sui, & non faciens iuxta eam, plagis uapulabit multis: impunitatem peccandi existimant remedium nesciendi. Qui nimirū sola superbiæ caligine tenebrescunt: atq; ideo nō discernunt, q̄a aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescire C .n. ignorātia est: scire noluisse, superbia. Et tanto magis excusationē nō possunt habere, quia nesciant, quanto magis eis etiā nolentibus opponitur quod cognoscāt. Vnde per Salomonem dicitur: Nunquid non sapiētia clamitat. & prudentia dat uocē suā in summis excelsisq; uerticib. super uiam in medijs stans semitis? Trāsire fortasse per uiam uitæ temporalis, cum eius ignorātia poteramus, si hęc eadē sapiētia in semitæ angulis cōstitisset. Inuestigāda fuerat, si occultari voluisset. Sed postq̄ incarnationis suæ mysteria publicè ostēdit, postq̄ humilitatis exē D pla superbientib. ꝓbuit semetipsam nobis quasi trāseuntib. in medijs semitis fixit: vt videlicet in eā quā q̄rere nolumꝰ impingamus: & quam transeuntes videre negligimus, tāgamus offendentes. Dicatur itaq;: Et omnes vias eius intelligere noluerunt. Via q̄ppe est incarnatæ sapiētiæ oīs actio quā tēporaliter gessit. Viæ eius sunt viuendi ordines, quos ad se venientibus strauit. Tot itaque ad se uenientibus

Margin notes: De Pœn. dist. 2. — 1. Tim. 1. — Ioan. 15. — Luc. 12. — Prou. 8.

nientibus

17 nictibus vias præbuit, quot bene viuendi exépla monstrauit. Humilitatis eius vias ꝓpheta aspexerat, cũ suspirabat, dicés: In mãdatis tuis me exercebo, & cósiderabo vias tuas. *Ps. 118.* Hinc rursũ de vnoquoque iusto dr̃, q curat, vt p dñica exempla gradiatur: A Dño gressus hois dirigũtur, & viam eius cupit nimis. *Ps. 111.* Quia ergo sup bi quiq; humilitatis dñicæ facta contemnũt, rectè dr̃: Vias eius intelligere noluerunt. Viæ.n. istæ visione despectæ sunt, sed intellectu reuerendæ. Aliud quippe est in eis qđ cernitur, aliud qđ expectatur. Quid.n in hac vita aliud quam deiectioné, sputa, ludibria, mortemq; intuentiũ oculis ostendit? Sed p hæc infima trãsitur ad summa: p hæc dedecora q̃ præcedunt, æterna nobis & gloriosa pollicentur. Viderũt ergo superbi uias Dei, sed intelligere noluerunt: qa dũ abiecta q̃ in se ille ostendit despiciũt, ꝑdiderunt iustè sublimia q̃ ꝓmittit. Vias itaq; Dei intelligere, est & humiliter tolerare trãsitoria, & ꝑseueranter expectare mãsura, vt exéplo Dñi coæterna q̃ratur gloria opprobrijs téporalibus cóparata, & nó qđ hic q̃sq; tolerat, sed id qđ expectat, intédat. Adhæc ergo superbi clausos oculos tenuerũt: qa dũ in gloria ꝑsentis vitæ superbiũt, humilitatis dñicæ celsitudinem nó viderunt. Lumen.n. intelligentiæ humilitas aperit, superbia abscondit. Nam secretum quoddam pietatis est, & tanto minus ad illud aius peruenit, quanto magis intumescit: quia eo ipso foras repellitur, quo insanius inflatur. Sequitur:

Quòd egeni & pauperes ad Deum clamant, cũ præpositi curis secularibus dediti, prædicationis officium deserunt. *Cap. XII.*

VT peruenire facerent ad eum clamorem egeni, & audiret vocem pauperum. Cum.n. isti superbiunt, clamãt ad Deum hi, qui ab ipsis superbientib. opprimuntur. Vnde certè idcirco dr̃, q ad Deũ fecerunt clamoré pauperũ ꝑuenire: qa istis cadentib. in eorũ locum pauperes.i. spiritu humiles subrogãtur, & quia hoc eorũ casu factum est, ipsi fecisse referuntur: eo videlicet locutionis genere, quo pugnare castra dicimus, quia pugnatur ex illis. A Vel certè, quia cunctaq; superius dicta sunt, referri ét ad rectores ecclesiasticos possunt, qui relicto ꝑdicationis studio, sub occasione regiminis terrenis negocijs inuoluũtur, apte subi ungitur: Vt peruenire facerent ad eũ clamoré egeni, & audiret vocé pauperum: quia nimirũ dũ ipsi curis secularib occupati, ꝑdicationis officium deserunt, gregem subditum in querelarũ ꝓrumpere clamorem cópellunt: vt quasi iure vnusquisq; subiectus de vita ficti pastoris immurmuret, cur teneat magistri locũ qui nó exercet officiũ. 18 B Quãuis fortasse melius p tumorem potentiũ, superbia Iudæorũ, & p clamorem pauperum, desideria gentiũ figurantur: sicut attestante veritate p epulantē splendide diuitem Iudaicus populus designatur: copiam.s. legis non ad necessitaté salutis, sed ad pompam elationis assumens, atq; in ꝓceptorum verbis non semetipsum ordinate reficiés, sed iactãter ostendens: & p vulneratũ Lazarum, qui interpretatur adiutus, forma populi gétilis exprimitur, quem diuinũ adiutorium C tãto magis erigit, quãto minus de suarũ virium facultate cófidit. Qui paup & plenus vlcerib. esse describitur: qa gétilitas corde humilis peccatorũ suorũ aperuit cófessiones. Nã sicut in vulnere ab internis trahitur virus in cute, ita in cófessione peccati dũ ĩ publicũ secreta pãdũtur, quasi mali humores à visceribus intimis foras prorũpunt. Illis ergo peccantibus pauperum clamor auditur: quia dum Iudæi contra Deũ superbiunt, ad Deum vota gentilium ꝑuenerũt. Vnde & mox hæc ipsa immensa ac profunda iudicia D perhorrescés, nó ea curat ratione discutere, sed admiratione venerari, atq; ait:

Quòd temerè discutitur, quare hunc Deus trahat, illum repellat: cum de beneplacito eius ratio non reddatur. *Cap. XIII.*

IPso enim concedente pacem, quis est qui condemnet? et ex quo absconderit vultum suũ, quis est qui contempletur eum? Nemo ergo discutiat cur stãte Iudaico populo, dudũ in infidelitate gétilitas iacuit: & cur ad fidem

de gẽtilitate surgente, Iudaicũ populum infidelitatis culpa ꝓstrauit. Nemo discutiat cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si.n. gentilitatẽ miraris assũptã, ipso cõcedẽte pacẽ, quis est, qui cõdẽnet? Si Iudæã obstupescis ꝑditã, ex quo abscõderit uultũ suum, quis est, qui cõtempletur eũ? Itaq; cõsilium summæ & occultę virtutis, satisfactio sit apertę rationis. Vnde & in Euangelio Dñs cũ

Matt. 11. de huius rei causa loqueretur, ait: Cõfiteor tibi pater Dñe cęli & terræ, quia abscõdisti hæc à sapientibus & prudentib. & reuelasti ea paruulis. Ita pater. Atque mox tanq̃ rationem quandã absconsionis ac reuelationis adiungens, ait: Quia sic fuit placitũ ante te. Quib. nimirũ verbis, exempla humilitatis accipimus, ne temerè discutere superna cõsilia de aliorũ vocatione, aliorũ verò repulsione pręsumamus. Cum.n. intulisset utrunq;, non mox rationẽ reddidit, sed sic Deo placitũ dixit: hoc videlicet ostendens, q̃a iniustũ esse non põt qđ placuit iusto. Vnde & in vinea laborantib. mercedẽ reddens, cum

Matt. 20. quosdã operarios inæquales in opere, æquaret in ꝓmio, & plus in mercede q̃reret, qui labori amplius insudasset, ait: Nõne ex denario cõuenisti mecũ? Volo aũt & huic nouissimo dare, sicut & tibi. An nõ licet mihi qđ volo facere? In cunctis ergo q̃ exterius disponuntur, aperta causa rationis est occultæ iustitia volũtatis.

19 Dicatur itaq;: Ipso.n. cõcedente pacem, quis est qui condẽnet? Ex quo abscõnderit vultum suum, quis est qui contempletur eũ? Et quia sic minima sicut maxima, sic singula Deus iudicat sicut cũcta, aptè subiungitur: *Et super gentem, & super omnes homines.* Ac si apertè admoneamur intẽdere, quia hoc iudiciũ qđ super vnã gentem describitur, etiam super omnes homines inuisibili examinatione celebratur: vt alius eligatur, alius repellatur occultè, sed nullus iniustè. Hoc ergo qđ in maximis fieri cernimus, etiam in nobis singulis cautè timeamus. Sic enim intenduntur diuina iudicia super unã animam, sicut super unam urbem: sic super unam gentem, sicut super uniuersam generis humani multitudinem: quia & sic

A intendit Dominus singulis, ac si uacet à cũctis, & sic simul intẽdit oĩbus, ac si uacet à singulis. Qui.n. omnia administrando implet, regit implendo: nec uniuersis deest cum disponit unũ, nec uni deest, cum disponit uniuersos, cuncta scilicet naturæ suæ potentia quietus operatur. Quid ergo mirum, quia non angustatur intentus, qui operatur quietus? Dicatur itaque quia hoc subtile iudiciũ exercet, & super gentem, & super omnes homines.

B

Quòd secundum merita subditorum dentur sæpe rectores, & pro iniquitate mali gregis, delinquat uerò boni uita pastoris, & quod uirtutis est meritum, dum salua fide res agitur, tolerare & celare mala rectorum. Cap. XIIII.

Quia igitur de specie transiuit ad genus, nunc de genere se cõuertit ad 20
speciem, & quid Iudæa propriè mereatur ostendit dicens: *Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi.*

C Verum nanque regem super se Iudæa regnare noluit, & idcirco exigentibus meritis hypocritam accepit, sicut ipsa quoque ueritas in Euangelio dicit: Ego ueni in nomine patris mei, & Ioan. 5.
non accepistis me: si alius uenerit in nomine suo, illum accipietis. Et sicut Paulus ait: Pro eo quòd charitatem ueritatis non receperunt, ut salui fierent: ideo 2. Thes. 2.
mittet illius Deus operationem erroris, ut credãt mendacio. In eo ergo quod dicitur: Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi, potest ipsum omnium hypocritarum caput anti-

D christus designatur. Seductor quippe ille tunc sanctitatem simulat, ut ad iniquitatem trahat. Sed propter peccata populi regnare permittitur: quia nimirum tunc ipsi sub illius regimine ꝓordinantur, qui eius domino digni ante secula pręsciuntur, qui peccatis subsequentibus exigũt, ut sub illo iudicijs præcurrentibus disponantur. Quod ergo tunc antichristus super impios regnat, nõ est ex iniustitia iudicantis, sed ex culpa patientis: quamuis plerique & principatu illius, non uiderunt,

Antichristus hipocritarum caput.

runt,

runt, & tamen eius principatui peccato rum suorum conditione deseruiũt: quia & quem dominantem sibi minime conspiciunt, eũ proculdubio peruerse uiuẽdo uenerantur. An non eius membra sunt, qui per affectatę sanctitatis speciem appetunt uideri quod non sunt? Ille nanque principaliter hypocrisim sumit, qui cum sit damnatus homo & nequaquam spiritus, Deũ se esse mentitur. Sed procul dubio ex eius nunc corpore prodeunt qui iniquitates suas sub tegmine sacri honoris abscõdunt, vt professione uideri appetant quod esse operibus recusant. Quia.n. scriptum est: Oĩs qui facit peccatum, seruus est peccati: quanto nũc liberius peragunt peruersa quę uolunt, tanto eius ser uitio obnoxius obligãtur. Sed nullus qui talẽ rectorẽ patitur, eum quem patitur accuset: quia nimirũ sui fuit meriti, peruersi rectoris subiacere ditioni. Culpã er go proprij magis accuset operis, quam iniustitiã gubernantis. Scriptũ nanq; est: Dabo tibi reges in furore meo. Quid ergo illos nobis præesse despicimus, quorum super nus regimina ex Dñi furore suscipimus? Si igitur irascente Deo secundum nostra merita rectores accipimus, in illorum actione colligimus, quod ex nostra æstima tione pẽsemus: quia plerunque & electi subiacent reprobis. Vnde & diu Dauid Saulẽ protulit, sed subsequente culpa adul terij proditur: quia dignus tũc fuit qui tã ta propositi asperitate premeretur. Sic er go secundum merita subditorũ tribuuntur personæ regentiũ, vt sæpe qui vĩr boni, acceptο mox regimine permutentur: sicut scriptura sacra de eodẽ Saule intulit, qui cor cũ dignitate mutauit. Vnde scriptũ est: Cum esses paruulus in oculis tuis, caput te cõstitui in tribub. Israel. Sic pro qualitatib. subditorum disponũtur acta regẽtiũ: vt sæpe pro malo gregis ẽt vere boni delinquat vita pastoris. Ille.n. Deo attestante laudatus, ille supernorum mysteriorum conscius Dauid propheta, tumore repẽtinẽ elationis inflatus, populum numerando peccauit, & tamen vindictã populus Dauid peccante suscepit. Cur hoc quia uidelicet secundum meritum plebium disponuntur corda rectorum.

Ioan. 8.

Osee. 13.

1. Re. 18.

1. Re. 15

2. Re. 24

A Iustus uerò iudex peccantis uitium ex ip sorũ animaduersione corripuit, ex quorum causa peccaui. Sed quia ipse scilicet sua uoluntate superbiẽs, à culpa alienus non fuit: uindictã culpæ ẽt ipse suscepit. Nã ira sæuiẽs quæ corporaliter populũ perculit, rectorum quoq; populi intimo cordis dolore prostrauit. Certum uerò est, quòd ita sibi inuicem & rectorum merita connectantur & plebium: ut sæpe ex culpa pastorum deterior fiat uita B plebium, & sæpe ex plebium merito mutetur uita pastorũ. Sed quia rectores habent iudicem suum, magna cautela subditorum est non temerè uitam iudicare regentium. Neq; enim frustra per semet ipsum Dominus æs nummulariorum fudit, & cathedras uendentium colum bas euertit: nimirum significans quia per magistros quidem uitam iudicat plebiũ, sed per semetipsum facta examinat magistrorum. Quamuis etiam subditorum uitia quæ à magistris modò uel dissimulan C tur iudicari uel nequeunt, eius procul dubio iudicio reseruantur. Igitur dum salua fide res agitur, virtutis est meritum, si quicquid prioris est toleratur. Debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valeat quod displicet emendari. Sed curandum summopere est, ne in superbiam trãseat iustitiæ inordinata defensio: ne dum rectitudo incautè diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur, ne cũ sibi præesse quisq; despiciat, quẽ fortasse contingit ut in aliqua actione reprehẽ dat. Cõtra hũc tumorẽ superbię, subdito D rũ mẽs ad custodiam humilitatis edoma tur, si infirmitas propria incessanter attẽ ditur. Nã uires nostras ueraciter examinare negligimus, & quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos qui nobis prælati sunt, districtè iudicamus. Quo enim nosmetip sos minus agnoscimus, eo illos quos reprehẽdere nitimur, plus uidemus. Com munia hæc mala sunt quæ sæpe à subditis prælatos, sæpe à prælatis in subditos committuntur: quia & omnes subditos hi qui pręsunt, minus quàm ipsi sunt sapientes arbitrantur, & rursum qui subiecti sunt, rectorum suorum actiones iudicant, & si ipsos regimen habere contin-

geret

geret, se potuisse agere melius putãt. Vnde plerunq; fit vt rectores minus prudenter ea quæ agenda sunt uideant, quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat, & nonnunquã is qui subiectus est, hoc cum prælatus fuerit faciat, quod dudum fieri subiectus arguebat: & pro eo quòd illa quæ iudicauerat perpetrat, saltẽ quia iudicauit erubescat. Igitur sicut prælatis curandum est, ne eorum corda æstimatione singularis sapientiæ locus superior extollat, ita subiectis prouidendum est, ne sibi rectorũ facta displiceant. Si autem magistrorum vita iure reprehẽditur, oportet vt eos subditi etiam cum displicent venerentur.

Quod mali pastores non semper imitandi sunt, tamen necesse est venerari. *Cap. XV.*

SEd hoc est solerter intuẽdum, ne aut quem uenerari necesse est, imitari appetas: aut quem imitari despicis, uenerari contemnas. Subtilis etenim uia tenenda est rectitudinis & humilitatis: ut sic reprehensibilia magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens à seruanda magisterij reuerentia non recedat. Quod bene in Noe debriato exprimitur, cuius nudata verecunda boni filij auersi veniẽdo texerunt. Auersarij quippe dicimur, qđ reprobamus. Quid est ergo ꝙ filij verecũda patris superiecto dorsis pallio euersi uenientes aperiunt: nisi quòd bonis subditis sic præpositorũ suorum mala displicent, ut tñ hæc ab aliis occultent? Operimentum auersi deferunt, quia iudicantes factum, & venerãtes magisterium, nolunt uidere quod tegunt.

Quod multi dum sibi iusti videntur, in eo quòd rectores suos secularibus negocijs occupatos iudicant, Deum accusant: & cum ipse per Moysen pellibus & cilicijs tabernaculum operiri præcepit, quasi hæc detrahentes, diuinis dispositionibus contradicant. *Cap. XVI.*

SVnt verò nonnulli qui si parum quid de spiritali conuersatione inchoant, cum rectores suos temporalia agere, & terrena cõsiderant, mox ordinem supernæ dispositionis accusant, quòd nequa-

A quam bene ab regendum prælati sint, ꝑ quos conuersationis infimæ exẽpla mõstrantur. Sed hi nimirũ dum temperare se à rectorum suorum reprehensione negligunt, culpæ suæ exigentibus meritis, usque ad reprehensionem conditoris excedunt: cuius profectò dispensatio inde ab humilibus rectior agnoscitur, unde ab elatis nõ rectè iudicatur. Quia enim potestas regiminis ministrari non potest sine studio curæ temporalis, aliquando omnipotẽs Deus mira dispẽsatione pietatis ut teneræ spiritalium mẽtes à terre-
B na cura disiunctę sint, onus regiminis duris ac laboriosis cordibus iniungit: ut tãto illæ ab hoc mundo securius lateant, quanto hæc in terrenis sollicitudinibus ualẽter elaborant. In exhibitione quippe suscepti oneris pro ipsis quoq; utilitatibus subditorum duræ uitæ sunt mundanæ seruitutis. Et sępe, ut dictum est, misericors Deus quo suos tenerè diligit, eo sollicitè ab externis actionibus abscondit. Nam & plerunq; paterfamilias ad eũ laborem seruos dirigit, à quo subtilius filios suspẽdit: & inde filij sine uexatione
C decori sunt, unde serui in puluere fedantur. Qđ q̃ rectè in ecclesia diuinitus agitur, ipsa tabernaculi cõstructione signatur. Ad Moysẽ qppe diuina uoce ꝑcipit, ut ad tegẽda interius sancta sanctorũ ex bysso, cocco atq; hyacintho uela texantur, iussũq; est ut ad ꝓtegẽdũ tabernaculũ, uel a cilicina & pelles extẽderet, quę nimirũ uel pluuias uel uẽtos uel puluerẽ tolerarẽt. Quid ergo ꝑ pelles, & cilicina q̃bus tabernaculũ tegitur, nisi grossas nominũ mentes accipimus: q́ aliquando in Ecclesia occulto Dei iudicio quãuis durę
D sint præferuntur. Quę quia seruire curis tẽporalibus nõ timẽt, opertet ut tentationum uentos & pluuias de huius mundi contrarietatibus portent. Quid verò ꝑ hyacinthũ, coccũ byssumq; signatur, nisi sanctorũ uita tenera, sed clara? quæ dum cautè in tabernaculo sub cilicijs & pellibus absconditur, sua integra pulchritudo seruatur. Vt enim in interiora tabernaculi byssus fulgeat, coccus coruscet, hyacinthus, ceruleo colore resplẽdeat: desuꝑ pelles & cilicia, imbres uẽtos Exo. 26.

& puluerem portant. Qui igitur magnis A virtutib. in sanctæ Ecclesię sinu ꝓficiũt: præpositorum suorum vitam despicere nõ debent, cum vacare eos reb. exteriori bus vident: q a hoc ꝗ ipsi securi intima penetrant, ex illorum adiumento est, qui contra procellas huius seculi exterius la borant. Quam.n. candoris sui gratiã reti neret, si byssum pluuia tãgeret? Aut q̃d fulgoris atq; claritatis coccus vel hyacin thus ostenderet: si hæc susceptus puluis fœdaret? Sit ergo desuper textura cilicij B fortis ad puluerem: sit inferius color hya cinthinus aptus ad decorem. Ornent Ec- clesiam qui solis reb. spiritalib. uacant, te gant Ecclesiã quos & labor rerum cor- poralium non grauat. Nequaquam er- go contra rectoré suum exteriora agen- tem murmuret is qui intra Ecclesiã san- ctam iam spiritaliter fulget. Si.n. tu secu rè interius vt coccus rutilas, ciliciũ quo

23 protegeris cur accusas? Sed à quibusdam quæritur, quia dum saltem pro vtilitate subditorum rectores nimium temporali C bus curis inseruiunt, plerique in Eccle- sia eorum exemplo deterescunt. Q̃d ve- rum valde esse quis abneget, cum curari à pastorib. terrena q̃ cœlestia sollicitius videt? Sed neq; hęc iniusta sunt, sicut su- perius diximus, si mores præsidentiũ iux ta subditorum merita disponuntur. Oc- cultæ n̄q; & sponte perpetratæ culpæ exigunt, vt praua & à pastorib. exẽpla ꝓ- beantur, quatenus iusto iudicio is qui de via Dei superi⁹ exorbitat, in via qua gra ditur, ẽt per ducatum pastoris offendat. vnde per prophetam quoq; prenuncian D tis studio dicitur, nõ maledicentis voto:

Ps. 68. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua. ac si di- cat: Qui humanæ vitæ actionibus quasi præuidendis itineribus præsunt, verita- tis lucem non habeant, vt & qui sequũ tur subditi, iniquitatum suarum onerib. incuruati, omnem statum rectitudinis amittant. Quod factum proculdubio in Iudæa nouimus, cum in ipso nostri Redemptoris aduẽtu Pharisæorum tur- ba atque sacerdotum à vero lumine men tis oculos clausit, & per præpositorum exempla gradiens, in infidelitatis tene- bris populus errauit. Sed quæri rationa biliter potest quomodo hoc in loco dici tur, quòd regnare hypocritam Domin⁹ facit, cum de hac re specialiter per pro- phetam conqueritur, dicens: Ipsi regna- Osee 8. uerunt, & non ex me: principes extite- runt, & non cognoui. Quis enim rectè sentiés dicat: quia facit Dominus quod minimè cognoscit? Sed quia scire Dei approbare est, nescire reprobare, vnde quibusdam quos reprobat dicit: Nescio Luc. vos vnde sitis, discedite à me omnes ope rarij iniquitatis: & aliquando facere Dei est id quod fieri prohibet, irascendo per mittere: vnde & regis Aegypti cor se ob Exo. durare asseruit, quia uidelicet obdurari permisit: miro modo hypocritas Domi nus & regnare facit, & nescit: facit sinẽ do, nescit reprobando. Vnde necesse est ut ad omne quod in hac uita concupisci tur, prius uoluntas interna requiratur, Quam cum humani cordis auris percipe re appetit, sciat quia hæc nõ uerbis, sed rebus sonat. Locus ergo regiminis cum regendus offertur, in se prius necesse est ut quisq; discutiat, si loco uita congruit, si ab honore actio non dissentit: ne iustus oĩum rector eo post in tribulatione ꝓces non audiat, quo ipsa quoq; eius de quo tribulatio orit, exordia honoris ignorat.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS Moralis LIBER XXVI.

Quod proprium sit superborum doctorum dum bene locutos se nouerint, quasi pro æquitate inquirere ab auditoribus suis utrum in ali quo offenderint: ut eo modo laudem ab eis extorqueant. Cap. I.

IN locutionib. suis hoc ar- rogãtes viri habere inter alia propriũ solent, ꝗ ab auditorib. suis ne q̃d for tasse inordinatũ dixerint tũc requirũt, cũ se lauda- biliter aliquid dixisse cognoscũt. Hæc vi delicet faciunt, nõ quo de dictis suis am- bigãt, sed quo ab audiẽtiũ iudicio fauores quærant.

quęrãt. Nã inueniri facilè poterũt quo aío percunctantur, si quisquam cum eorum bona laudat, etiam mala reprehendat. Certum quippe est, quia sicut inflantur laudibus, ita correctionibus inflammantur, & à quolibet se vel iustè reprehendi despiciunt, moxq; in malis suis fomitem defensionis exquirũt. Quomodo ergo de bonis suis humiliter ambigunt, qui mala sua defendere etiã peruersè moliuntur? Ille est enim verè humilis in bonis, qui non est defensor in malis. Nam
B qui de malis suis arguitur, & contra verba arguentis accenditur, quando de bonis suis quasi humiliter titubat, per humilitatis vocem ornari appetit, non doceri. Heliu itaque vitam arrogantium signans, postquam multa interna & sublimia intulit, ecce in verbis formam humilitatis assumit, & ęquitate proposita sub quadam discipulatus imagine beatum Iob alloquitur, dicens: *Quia ego locutus sum ad Deum, te quoque non prohibebo. Si erraui, tu doce me: si iniquitatem locutus sum, vltrò non addam.* Sicut sæpe contingit ut bona
C loquantur & mali, muta Heliu fortia paulo superius se dixisse meminerat, & securus idcirco ne fortasse errauerit requirebat. Neq;.n. requireret, si se errasse credidisset. Est nanq;, ut dixi, propria arrogantium fraus, vt tũc de errore requirere studeãt, quando se nouerint non errasse. Qui rursum requirere uel argui de errore despiciunt, si quãdo se errasse veraciter præcognoscunt. Non.n. esse, sed videri humiles appetunt, & tunc requirendo speciem humilitatis assumunt, qñ de ipsa magis requisitione laudantur.
D Sed quia omnino difficile est, vt elatio quæ regnat in corde, non erumpat in uoce: auditores arrogantium si eorum dicta paulisper taciti expectant atque considerant, citius corde illorum subsequentia uerba manifestant. Diu quippe morari non possunt in ipsa humilitatis imagine quam specietenus sumunt. Superbis enim mẽtibus humilitatis alta est, & cum eius formam conscendere ambiunt lassatis animi gressibus quasi à cliuosis atque asperis itineribus dilabuntur. Alienum est scilicet quod videri appetũt, &

A idcirco eius imagini diu inhęrere nequaquam possunt. Graue pondus æstimant, cum eam saltem specietenus portant, & quousque hanc abijciant, vim quandam in corde patiuntur: quia uidelicet elationis usui malè dominanti deseruiunt, atque eius imperio semetipsos quales sint prodere compelluntur, ne diu possint uideri quod nõ sunt. Vnde Heliu quoque postquam de errore doceri, se petijt postquam iniquitatem nõ se ultrà locuturũ promisit, subitò ad humilitatis speciẽ ad verba tumidæ excusationis exiliuit. Nã subdidit dicens: *Nunquid à te Deus expetit eam: quia displicuit tibi?* Ac si diceret: Ego coram Dño rationes positurus, sum cur modò iniquitas mea à te reprehẽditur, q̃ constat ꝙ in iudicio à te nõ requiratur.

Quòd sancti humanum iudicium non timeãt, sed diuinum: cum econtrario superbi iudicium Dei non metuunt, & ab hominibus iudicari erubescunt. Cap II.

RECti viri cũ iniustè ab hominibus impetuntur, ad supernum iudiciũ recurrunt. Vnde & ab eodem ad beatũ Iob dr̃: *Ecce in cælo testis meus & conscius meus in excelsis.* Et quia ei placere summopere cupiunt, eius solius testimoniũ requirunt. Peruersi quoq; quia iustorum vitam deserunt, sed nõnunquã eloquia sequuntur, cum de suis malè gestis increpantur, hoc assumũt in argumentum defensionis, quod iusti proferunt cum testimonio puritatis. Vnde eis consuetudo iã facta est, ut si q̃s eos de factis suis arguat, Dei magis iudicium q̃ hominum quærant. A Deo.n. & cum se damnandos nouerint, iudicari non metuunt, & iudicari ab hominibus erubescunt. Proponũt ergo maius quod non metuunt, vt min⁹ declinare valeant, quod erubescunt Scriptum quippe est: Vnusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo. Quia ergo tũc damnatio uniuscuiusque manifesta est, exinde modò iniqui colligunt, vt iã peruersa vniuscuiusque actio sit secura, ne modò eam quilibet iustus arguendo discutiat, à qua constat quod in iudicio alienus existat. At contra piorum con- Rom. 14.

sciétiæ grande sibi conferri præmiū cre- A dunt, cū de quibusdam modo suis actionibus illicitis arguuntur. Proponunt etenim ante oculos cordis quia districtum Dei iudicium táto verius tunc super eo mitigabitur, quanto nunc acrius arguente homine præuenitur: & temporalem iram super se lucrum cóputant, per quá se æternam posse euadere non ignorát. Heliu ergo typum cunctorum arrogantium tenens, & magis eligens æterna inuectione percutit, quá temporaliter increpari, dicat. *Nunquid à te Deus expetit* B *eam quia displicuit tibi?* Quia verò esse culpabiliores solent hi qui loqui in contentione inchoant, quam qui respondent, subdit dicens: *Tu enim cœpisti loqui, & non ego.* Eo se innocentem credidit, quo pulsatus erupit, nimirum nesciens quia innocentia nó tempore defenditur, sed ratione. Quid enim eius defensionibus adminiculatur, quod etsi tacenti nulla intulit, recta tamen inchoanti praua respondit? Postquam verò in verbis elationis ostenditur, ecce iterum sub requisitionis velamine palliatur, atque infert C dicens: *Quod si quid melius nosti, loquere.* Quamuis dum non ait: Quia melius nosti, sed si quid melius nosti loquere: nimis hoc ipsum superbisse, est de melioris scientia dubitasse. Hoc tamen qđ beato Iob locum loquendi tribuit, humilitatem se exhibuisse iudicauit. Sed sicut supra dictū est, qa in actione arrogantium omne quod superducto sermone tegitur, prorumpente rursum intentione elationis aperitur, citius Heliu innotuit qua mente beatum Iob loqui postulauit. Nam sequitur:

Quòd Heliu verba Iob non intellexerit, quæ sine disciplina fuisse æstimabat. *Cap. III.*

Viri intelligentes loquantur mihi, & vir sapiens audiat me. Iob autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam, Ecce dum quasi humiliter beato Iob loqui tribuit, quod intrinsecus gestaret ostendit, dicens. Viri intelligentes loquátur mihi: dedignatus videlicet si beatus Iob loqui præsumeret, qui quasi eius intelligere verba non posset. Et quia non solum ad loquendum, sed etiá ad audiendum beatum Iob indignum fuisse iudicauit, ilicò, adiunxit: Vir sapiens audiat me. ac si diceret: Huic loqui iniustè conceditur, qui etiam audire uerba sapientium nó meretur. Atque mox apertè quàm despecta de illo sentiat, manifestat, dicens: Iob autem stultè locutus est, & verba illius non sonant disciplinam, Sine disciplina locutum beatum Iob credidit, quia iustum se in suis operibus fuisse memorauit. Vera fortasse Heliu diceret, si ea quæ beatus Iob de seipso narrauerat, non de illo hæc eadem ipse disciplinæ author æstimasset. Innocéter. n. Iob se asseruit flagellatum, quem Deus etiam perhibuit frustra percussum. Quid ergo vox percussi superbum sonuit, quæ a sententia ferientis nullatenus discrepauit? Incautè sunt humiles qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant, imò métiendo superbiunt, quia contra veritatem se erigunt quam relinquunt. Qui. n. necessitate cogente uera de se bona loquitur: táto magis humilitati iungitur, quanto & veritati sociatur. An Paulus humilis non fuit, qū æmulatione veritatis contra falsos Apostolos tot de se discipulis fortia gesta narrauit? Qui nimirum veritati inimicus existeret, si abscondédo virtutes proprias, prædicatores errorum præualere permisisset. Sed quia arrogantes uiri in eo quod bonorum dicta superbè examinant, uerborum magis superficiem, quàm rerum cardinem pensant, Heliu beati Iob senténtias disciplinā credidit non sonasse. Quia verò sæpe asperitas superborum vsque duritiam maledictiones extéditur, ilicò contra beatum Iob, quasi ad Deum faciens verba, subiungit:

D *Quòd superbi afflictorum tribulationibus nulla compassione condescendunt, sed super dolorem vulnera addunt, & elisos confringunt.* *Cap. IIII.*

Pater mi probetur Iob vsque ad finem. Ecce hoc quod quasi de arrogantiæ tumore conceperat, in verbis etiam maledictionis exaltat. Sed fortasse beneuolę uim ꝓbationis optaret, si stetisse eū in ꝓbatione iudicasset. Vt ergo aptè malitia eius crudelitatis appareat, probari, cum

A eum adhuc per flagella deprecatur, quē inter flagella lapsum fuisse iam quęritur. Præmisit quod sensit, vt apertius cognosci debeat quod optauit. Adhuc feriri postulat, quem iam peccasse sub manu ferientis accusat. Propria hęc arrogantiū vota sunt, ut vitam dolentium examinari acrius deprecentur: quia quanto sibimetipsis iustiores sunt, tanto alienis doloribus duriores existūt. Nesciunt enim in se passionem alienæ infirmitatis trahere, & sicut suæ, ita etiam proximi imbecillitati misereri. Quia enim de se alta

B sentiunt, idcirco humilibus nullatenus condescendunt. Heliu beatum Iob pro culpa percussum credidit, atq; ideo exhibenda ei pietatis viscera, nec inter tot dolores æstimauit. Viri autem ueraciter sancti cum flagellari quempiam etiā pro culpa cognoscunt: etsi quædā eius inordinata corripiunt, ad quædam tamen dolentia compatiuntur: & sic sciūt tumentia premere, ut sciant etiam cruēta refouere: quatenus in eis cum dura emolliuntur, infima roborentur.

C *Quòd sancti doctores ex quibusdam signis, sicut boni medici, solent etiam occulta rimari, ut cognita castigent & sanent. unde ad Ezechielem dicitur: Fili hominis fode parietem, &c. Et quid sit quòd Ezechiel sumere laterem iubetur, & describere in eo ciuitatem Hierusalem.* *Cap. V.*

4 AT contrà arrogantes viri, quia charitatis viscera non habent, non solum non compatiuntur etiam iustis dolentibus, sed eos insuper sub specie iustæ increpationis affligunt: & vel si qua in eis sunt, praua mala exaggerant: vel ea

D quæ uerè bona sunt, male apud se interpretando commutant: quamuis etiam sancti doctores sæpe exaggerare soleant delinquentium uitia, & ex quibusdam signis publicis occulta rimari, ut possint ex minimis maiora cognoscere. Vnde ad Ezechielem dicitur: Fili hoīs fode parietē. Vbi mox subdidit: Et cum fodissem parietem, apparuit ostium vnum, & dixit ad me: Ingredere, & vide abhominatiōes pessimas quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi, & ecce oīs similitudo reptilium, & aīalium abominatio, & vniuersa idola domus Israel depicta erāt in pariete. Per Ezechielem quippe præpositorum persona signatur, per parietem duritia subditorum. Et quid est parietē fodere, nisi asperis correptionib. duritiam cordis aperire: Quem cum perfodisset, apparuit ostiū quia cum cordis duritia asperis correptionibus aperitur, quasi quædā ianua ostenditur: ex qua oīa in eo qui corripitur cogitationū interiora uideantur. vñ & bene illic sequitur: Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. Quasi ingreditur, ut abominationes aspiciat, qui discussis quibusdam signis exterius apparētib. ita corda subditorum penetrat, ut cuncta ei quæ illicitè cogitantur innotescant. vñ & subdidit: Et ingressus uidi, & ecce oīs similitndo reptilium & aīalium abominatio. In reptilibus cogitationes omnino terrenæ signantur: in animalibus verò iam quidem aliquantulū à terra suspēsę, sed adhuc terrenæ mercedis ꝑmia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terræ inhærens: aīalia aūt uentre a terra suspensa sunt, appetitu tñ gulæ ad terrā semper inclinantur. Reptilia itaq; sunt intra parietem, qñ cogitationes voluuntur in mente, quæ à terrenis desiderijs nūquam leuantur. Aīalia quoq; sunt intra parietem qñ & si quæ iam iusta si qua honesta cogitantur, appetendis tñ lucris tēporalib. honoribusq; deseruiunt: & ꝑ semetipsa quidem iam quasi à terra suspēsa sunt: sed adhuc per ambitum quasi per gulæ desiderium sese ad ima submittunt. vnde & bene subditur: Et vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Scriptum quippe est: Et auaritia, quæ est idolorum seruitus. Rectè ergò post animalia, idola describuntur: quia etsi honesta actione, quasi à terra se erigunt, ambitione tamen inhonesta semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur: Depicta erant: quia dum exteriorum rerum intrinsecus species attrahuntur, in corde quasi depingitur, quicquid fictis imaginibus cogitatur. Notandum itaque est, quia prius 5 sera-

Ezech. Coloss. 3.

foramen in pariete, ac deinde ostium cernitur, & tunc demum occulta abominatio demõstratur: q̃a nimirũ vniuscuiusq; peccati prius signa forinsecus, deinde ianua apertæ iniquitatis ostenditur. & túc demum oẽ malũ qđ intus latet, aperitur. Idcirco ergo solent ét S. Doctores grauiter minuta discutere, vt ab externis errorib. ad occulta possint maiora peruenire. Verba asperæ increpationis mouent, vt spinas mortiferæ cogitationis eradicent: & hæc cùm agunt, charitatis amore sæuiũt, non inflatione elationis intumescũt. mori.n. p̃ ipsis parati sunt, quos quasi vsq; ad mortem sæuientes affligũt. Seruãt in cogitatione quod diligunt, sumũt in specie qđ persequuntur. Bona p̃dicantes insinuant, mala autem cauentes p̃nũciant, non vt Heliu desiderãtes exorant. Erga cõmissos sibi ita nonnunquã in correptione feruent, ac si de tranquillitate nihil habeant: sed ita in dilectione trãquilli sunt, ac si nullus eos feruor accendat. Valde.n. metuunt, ne si à prauorũ correptione cessauerint, ipsi pro eorũ dãnatione puniantur, & cùm ad verba inuectionis inflãmantur: inuiti quidem ad hæc veniunt, sed tñ hæc defensioné sibi apud districtum iudicem præparant. Vñ

Ezech. 4 & eidem rursus Ezechieli dicitur: Fili hominis sume tibi laterẽ, & pones eum corã te, & describes in eo ciuitaté Hierusalem, & ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & cõportabis aggerem, & dabis cõtra eam castra, & pones arietes in gyro. Et sume tibi sartaginem ferream, & pones eam in murũ ferream inter te & inter ciuitatem. Cuius.n. Ezechiel, nisi magistrorum speciẽ tenet? cui dr: Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitaté Hierusalem. Doctores quippe sancti sibi laterem sumunt, qñ terrenum cor auditorum vt doceant, apprehendunt. Quẽ laterem coram se ponunt, quia tota illud sollicitudinis intentione custodiunt. In quo & ciuitatem Hierusalẽ iubentur describere: quia p̃dicando terrenis cordibus curant summopere quanta sit supernæ pacis visio demonstrare. Cui bene ét dr: Et ordinabis aduersus eam obsidioné, & ædificabis munitiones. Sancti.n. p̃dicatores obsidionem circa laterem in quo Hierusalem ciuitas descripta est, ordinãt quando terrenæ menti, sed iã supernam patriam requirẽti, quanta eam in huius uitæ tempore vitiorũ impugnet aduersitas demonstrant. Cùm enim unumquodque peccatum quomodo menti insidietur, ońditur, quasi obsidio circa Hierusalem ciuitatem uoce p̃dicatoris ordinatur. Sed q̃a nõ solũ insinuat quomodo mentem insidiantia uitia expugnent, sed etiam quomodo custoditæ virtutes roborent, rectè subiungitur: Et ædificabis munitiones. Munitiones quippe sanctus prędicator ædificat, quando quæ virtutes quib uitijs obuiẽt, insinuare non cessat. Et quia virtutibus crescentibus plerunque bel a tentationis augẽtur, rectè adhuc additur: Et comportabis aggeré, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Aggerem nanq; comportat, qñ prædicator quisque molem crescentis tentationis indicat. Et contra Hierusalem castra erigit, quando rectè intẽtioni audientium, hostis callidi circunuentiones quasi incomprehensibiles insidias prædicit, Atq; in gyro arietes ponit, quãdo tentationum aculeos in hac vita nos vndique circundantes, & virtutum murum perforantes innotescit: ubi bene additur: Et tu sume tibi sartaginem ferrei, & pones eam murum ferreum, inter te & inter ciuitatem. Per sartaginem nanque frixura. per ferrum verò fortitudo ostenditur. Quid autem ita magistri atque doctoris mentem, quàm zelus domini frigit & excruciat? Vnde Paulus huius sartaginis incendebatur frixura, cum diceret: Quis infirmatur, & ego non infirmor? & quis scandalizatur, & ego non vror? Et quia quisquis zelo dei contra peccantes accenditur, forti in perpetuum custodia munitur, ne ex neglecta prædicationis & regiminis cura damnetur, rectè dicitur: Pones eam murum ferreum inter te & inter ciuitatem. Sartago enim ferrea, murus ferreus inter prophetam & ciuitatem ponitur: q̃a cũ nunc fortem zelum doctores exhibent, eundem zelum postmodum inter

se,

se, & auditore suos fortem munitionem A tenent: ne tunc ad uindictam destituti sint, si nunc fuerint in correptioni dissoluti. Hanc sartaginē propheta idem, ut inter se & auditores suos murum sumeret, audiebat, cum ei diuina uox præmitteret, dicens: Si tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à uia sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, ut autē animā tuam liberasti. Hanc sartaginem inter se & discipulos murum Paulus posuerat, cum dicebat: Mundus suum à sanguine omnium uestrum: non enim subterfugi quo minus annunciarē consilium Dei uobis. Nunc ergo doctore, necesse est ut appetant zeli ardoribus frigi ne cogātur post de torpore negligentiæ igne gehennæ cruciari. Sed aliud est quod iniustis & subditis, aliud quod iustis & non subditis debemus. Ad illorum correptionem atque custodiam reddendarum rationum debet timor accēdere: ad iustorū uero uenerationem ipsa cōsiderata æquitas inclinare. Sed arrogantes uiri, quia huius formam discretionis ignorāt, hoc C iustis & nō subditis exhibent, quod à bonis prædicatoribus fieri & iniustis & subditis uident. Qui cum ad feruorem inuectionis iniustè prosiliunt, etiam per uerba maledictionis excedunt: Qui enim nequaquam proximos sicut se diligūt, proximis optare non desinunt, quod ipsi sibimet euenire pertimescunt. Vnde Heliu occultum odium in manifestatione maledictionis exudans ait: *Pater mi, probetur Iob usque ad finem ne desinas ab homine iniquitatis.* Hominē iniquitatis uocat, quem Deus iustum præ omnibus superna attestatione denunciat. Et quia multa adhuc sub hac indiscretione subiūcta sunt, breuiter ea æstimo trāscurrēda. Dicta n. quæ grauitate carēt, intenta expositione non indigent. Sequitur:

Ezec. 3.

Act. 20.

Quòd in usu & consuetudine habeant superbi derogando mentiri. Cap. VI.

Qvi addit super peccata sua blasphemiam. Accusat eū & pro peccatis flagella meruisse, & post flagella peccasse. Longè uerò aliter Dominus iudicat, qui & frustra flagellatum insinuat, & bona duplicia post flagella retribuit. Pœna enim debetur culpæ, non præmium. Beatus ergo sine culpa locutus ostenditur, quem post locutionem præmia subsequuntur. Heliu itaque, quia pro Domini defensionibus loquens, de beato Iob aliud quàm Dominus sentit, quasi dum pro ueritate uerba multiplicat, à ueritate discordat: Sequitur. *Inter nos interim constringatur, & tunc ad iudicium prouocet sermonibus suis Deum.* ac si diceret: Et nostra assertione cognoscat: quia nequaquam diuinæ examinationi sufficiat. Et quia arrogantes uiri non solum student inepta dicere, sed etiam multa: uersus qui sequitur, bene de illo frequenter infertur.

CAPVT TRIGESIMVM-QVINTVM.

Beati Iob.

GITVR Heliu hæc rursum locutus est: Nunquid æqua tibi uidetur tua cogitatio, ut diceres: Iustior Deo sum? Dixisti enim: Non tibi placet quod rectum est: uel quid tibi proderit si ego peccauero? itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum, Suspice cælum, & intuere, & contemplare æthera, quòd altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis? Et si multiplicatæ fuerint ini- D *quitates tuæ, quid facies contra eum? Porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iustitia tua. Propter multitudinem calumniatorum clamabunt, & eiulabunt propter uim brachij tyrannorum. Et non dixit: Vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cæli erudit nos. Ibi clamabunt: & non exaudiet propter superbiam malorum. Non ergo frustra audiet Deus, & omnipotens singulorum causas intuebitur. Etiam cum di-*

xeris: Non considerat, iudicare coram illo, & expecta eum. Nunc enim non infert furorem suum, nec vlciscitur scelus valde. Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia uerba multiplicat.

Caput VII.

IGitur *Heliu hæc rursum locutus est.* Om-
7 nis qui multa loquitur, in locutione sua semper incipere studet: quatenus inchoatione ipsa suspensos auditores faciat: vt eo attentius taceant, quo quasi nouum audire aliquid expectant. Heliu verò alia finiens, alia incessanter exorditur: vt immensa loquacitas per subiuncta semper initia continuetur. Sequitur: *Nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt diceres: Iustior sum Deo?* Quia beatus Iob iustiorem se Deo non dixerit, omnis qui textum historiæ legit, agnoscit, sed ait: Proponat æquitatem contra me, & perueniet ad victoriam iudicium meum. Vitam suam videlicet pensans, & causas percussionis ignorans, vt sæpe iam dictum est, ꝓ diluendis peccatis se credidit, & non augendis meritis flagellari: & idcirco iudicium suum ad victoriam peruenire confisus est, quia culpam in se pro qua debuisset percuti, non inuenit. Quod quidem de illo & Dominus ad diabolum dixit: Commouisti me aduersus eum, ut affligerem eum frustra. Quid ergo hæc loquendo peccauit, qui verbis istis diuinæ de se & occultæ sententiæ etiam nesciendo consensit? Aut quid obest, si à rectitudine ueritatis humano iudicio verba nostra superficietenus discrepant, quando in cordis cardine ei compaginata concordant? Humanæ aures verba nostra talia iudicant, qualia foris sonant: diuina verò iudicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex verbis, apud Deum verò verba pensantur ex corde. Beatus ergo Iob dum hoc ait exterius quod interius Dominus dixit: Omne quòd loquutus est tanto iustè exterius intulit, quanto piè ab interna sententia non recessit. Quamuis prophetico spiritu repletus, in eo quod ait:
A ponat æquitatem contra me, & perueniet ad uictoriam iudicium meum: intueri redemptoris nostri præsentiam potuit. Ipse enim qui est virtus patris & sapientia, etiam eius æquitas non inconuenienter accipitur. Vnde scriptum est: Qui factus est nobis à Deo sapientia, & iustitia, & sanctificatio. Quam scilicet æquitatem quia Deus iniquis fugientibus incarnatam ostendendo contrà posuit: eos protinus ab iniquitate reuocauit, & humanum genus eo in iudicio antiquum aduersarium uicit, quo æqui-
B tatem Dei aduersantem suis itineribus inuenit. Sequitur: *Dixisti enim, non tibi placet quòd rectum est: vel quid tibi proderit, si ego peccauero?* Si tota libri series attenditur, nihil horum beatus Iob dixisse monstratur. Sed arrogantes viri, sicut & superius diximus, habere hoc proprium solent, ut dum in nimia inuectione prodeunt, etiam inuehendo mentiantur: & cum non possunt reprehendere iustè quę sunt, reprehendunt mentiendo quæ non sunt. Sequitur.
C *Itaque ego respondebo sermonibus tuis, & amicis tuis tecum.* Dictis superbioribus, quasi beati Iob culpabilia verba narrauit, atque ex eis sibi materiam loquendi proposuit: sed verbis subsequentibus forti acumine discutit hoc quod sibi ad dicendi materiam fallaciter finxit. Et fortes quidem sunt sententiæ quæ sequuntur, sed beati Iob personæ non cógruunt: tantoque eum increpationis huius tela non feriunt, quanto contra eum iniustè mittuntur. Sequitur.

D *Quod ex ipsa creaturæ dispositione, & altitudine ad quam non attingere possumus, quia supra nos est, considerare debemus quantum supra intellectum sit creator: cuius omnipotentiam nec augent bona nostra, nec minuunt mala.* *Cap.* VIII.

S*Vspico cælum, & intuere, contemplare æthera, quòd altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? porrò si iustè egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?*

Quam-

A Quāuis beato Iob scienti maiora, nequaquam dici ista debuerint: uera tamē sunt quæ dicūtur, q̄ uidelicet Deo nec peccata nostra noceant, nec bene gesta concurrant. Vnde subsequutus adiunxit: *Homini qui similis tui est nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iustitia tua.* Sed inter hæc illud est solerter intuendū quod ait: Suspice cœlum, & intuere contemplare æthera, quod altior te sit. Hæc enim dicens, nimirum colligit, ut considerare debeat quanto minus Deo actione sua aut prosit, aut noceat, qui altitudini cęli atque ętheris prodesse uel nocere non possit. B Quamuis in cęlo uel æthere possimus supernas potestates accipere, diuinis semper obtutibus inhęrentes, ut cū angelicos spiritus longè ad huc à nobis distare cōspicimus, ipsi creatori atque dominatori spirituū quāto distamus, inferius agnoscamus: corpoream tamen cœli ætherisque materiam

1 hoc loco sentiri nihil obstat. Nā si uigilāter exteriora conspicimus, per ipsa eadē ad interiora reuocamur. Vestigia quippe creatoris nostri, sunt mira opera uisibilis creaturæ. C Ipsum namque adhuc uidere non possumus, sed iam ad eius uisionem tendimus, si eum in his quę fecit miramur. Eius ergo uestigia creaturam dicimus, quia per hæc quæ ab ipso sunt, sequendo imus ad ipsum. Vnde Paulus

Rom. 1. ait: Inuisibilia eius p̄ ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque uirtus eius & diuinitas. Vn-

Sap. 6 de & in libro Sapientiæ scriptum est: Per magnitudinem enim creaturæ & speciē potest intelligibiliter creator uideri. Mēti enim nostrę peccato suo exterius sparsæ, D necdum Deus sicut est, interius innotescit: sed dum facturæ suæ decus foris, proponit, quasi quibusdam se nobis nutibus innuit, & quæ intus sequamur, ostendit: ac miro modo ipsis formis exterioribus nos ad interiora perducit: innuit immensa admiratione quod est, mira hæc exterius ostendendo quæ non est. Hinc enim de sapientia scriptum

Sap. 13. est: In uijs ostēdit se illis hilariter, & omni prouidentia occurrit illis: Viæ quippe ad creatorem sunt, opera considerata creatori. Quæ dum facta cernimus, potentiam factoris miramur. In istis uijs à sapientia omni nobis prouidētia occurritur: quia factoris nobis uirtus inquirenda proponitur in omne quod mirabiliter factum uidetur: & quocūque se uerterit anima, si uigilanter intendit, in ijsdem ipsis Deum inuenit p̄ quę reliquit eiusque potentiam ex eorum consideratione cognoscit, quorum amore deseruit: & per quæ peruersè cecidit, per hæc conuersa reuocatur. Vbi enim lapsi sumus, ibi incumbimus ut surgamus: & quasi ibi surgendo manum considerationis figimus, ubi pede amoris lubrici corruentes negligendo iacebamus. Quia. n. ab inuisibilibus per uisibilia cecidimus, dignum est vt ad inuisibilia ipsis rursum visibilibus innitamur. vt quo casu animā uenit ad infima, eo gradu reuertatur ad summa, atque eisdem quibus corruit passibus surgat: dum, sicut dictum est, illa nos ad Deum bene considerata reuocant, quæ nos ab eo malè electa diuiserunt. Heliu itaque vt vim considerationis admoueret, atque ex corporeis rebus ostenderet, quanto sit homine excelsior Deus, bene intulit: Suspice cœlum, & intuere, & contemplare æthera, quod altior te sit. Ipsis enim rebus creatis atque corporeis agnoscimus, quātum à creatoris nostri sublimitate distamus: quia per omne quod cernimus, esse humiles admonemur: vt quasi quædam sit lectio mentis nostræ, species considerata creaturæ. Dicat ergo: *Suspice cœlum & intuere, contemplare æthera, quòd altior te sit. Si peccaueris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? Porrò si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet* ac si diceret: Ex ipsis creaturis intellige, quas altiores te esse corporaliter vides, quantum à diuinæ potentiæ sublimitate disiungeris: atque ex hac tua consideratione collige, quia Deum nec bene viuendo adiuues, nec rursus malis actionibus graues. si uerò, sicut superius diximus, in cœlo vel æthere supernas potestas accipimus, verbis istis Heliu considerare nos admonet: quia ipsi

angelica

angelici spiritus creatoris nostri potentiam plenè contemplari non possunt: de quibus tamen certum est, quia nobis eo ipso altiores sunt, quo lapsi infimis non sunt: vt videlicet colligamus quāto Deo inferiores existimus quia etiam creaturis sublimibus, sed longè illo inferioribus subiaceamus. ac si diceret: Vide quantum à diuina celsitudine separaris, à cuius potentia etiam potestates illæ humilitate contremiscunt, quæ te immensa sublimitate transcendunt: & quāto ipso summo inferiores, qui inferiorem te esse etiam in inferioribus deprehendis. Ostédédo verò summa reducit ad æqualia, atque ait: *Homini qui similis tui est, nocebit impietas tua: & filium hominis adiuuabit iusticia tua.* Humana impietas ei nocet, quem peruertendo inquinat: & rursus, eum adiuuat nostra iusticia, quem à prauis actionibus mutat. Nocere enim vel iuuare nesciūt ea quæ vel à bono corrumpere, vel à malo permutare non possunt. Supernæ igitur potestates eo lædi vel iuuari nequeunt, quo esse iam incómutabiles acceperunt. Sed considerare hæc nequeunt, qui terrenis desiderijs implicantur. Sparsis enim foris métibus ad semetipsas redire difficile est: quia praua itinera semel captas tanto delectabiliter tenent, quāto in eis oē quod libuerit licet. Nullus quippe disciplinæ murus obuiat qui constringat, nulla retributionis prospicitur pœna quæ terreat: sed clausis oculis cordis eo anima præcipitatur in infimis, quo obscuratur à summis: & tā to securius mala temporalia perpetrat, quanto durius bona æterna desperat:

Quòd in hac vita iusti ab impijs affligi permittuntur, sicut Moyse vocante ad promissionis terram, vrgente Pharaone de Aegypto egredi compellitur plebs inuita.
Caput IX.

Reproborū nequitia premit, & purgat vitā electorum.

SEd ista reproborum nequitia trituræ more electorum uitam, quasi grana à paleis separans premit vt purget. Mali enim bonos magis ab huius mundi desiderijs expediunt dum affligunt: quia dū multa eis hic uiolentia ingerunt, festinare illos ad superna compellunt. Quod bene de Israelitico populo vocāte Moyse, & Pharaone rege sęuiente signatum est. Tunc nanque Moyses ad vocandū missus est, cum iam Pharao duris operibus ad opprimēdū fuerat excitatus: vt Israelitarum mentes Aegypto deformiter inhęrentes, alius dum uocaret quasi traheret, alius quasi impelleret dum sæuiret, & plebs in seruitio turpiter fixa, vel prouocata bonis, uel malis impulsa moueretur. Hoc quotidie agitur, dum prædicatis cęlestibus præmijs, sæuire in electos reprobi permittuntur: vt si ad repromissionis terram vocati exire negligimus, pressuris saltē sæuientibus impellamur, atque hęc Aegyptus, videlicet vita pręsens quę nos oppressit blandiens, adiuuet premens: & quę dum fouit, seruitutis iugo contriuit, libertatis uiam dum cruciat, ostendat. Hæc vtiq; causa est, q̄ ab iniustis iusti sinuntur affligi: vt scilicet dum futura audiunt bona q̄ cupiant, patiantur, ēt mala pręsentia q̄ perhorrescant, atq; ad faciliorem exitū dū amor prouocat, cruciatus impellat. Vnde Heliu eosdem labores electorum sub oppressionibus reproborum exequés, ait:

Quòd reprobi bona nostra calumniantur, dum detrahunt, & in nos tyrannide vtuntur.
Caput X.

PRopter multitudinem calumniatorum, *clamabunt, & eiulabunt propter vim brachij tyrannorum.* Calumniatores rectè dicere possumus omnes iniquos: non solum qui exteriora bona rapiunt, sed etiam qui malis suis moribus, & vitę reprobę exemplo interna nostra dissipare contendunt. Illi nanque ea quę nobis extrà sunt, inuadere ambiunt, isti uero nos prædari interius, quærūt. Illi amore rerum, isti non cessant odijs sæuire virtutū. Illi inuident quod habemus, isti quod uiuimus. Illi studēt rapere bona exteriora quia placēt, isti satagunt interiora bona dissipare, q̄a displicēt. Quanto igitur morum vita à rerum distat substantia, tāto grauior calumniator est, qui male uiuendo vim nostris infert moribus, quam qui

qui violenter opprimendo damna inge- A rit rebus. Nihil iste de nostra sustentatione subtraxit, sed exempla nobis perditioni apposuit. Eo ergo grauiorem calumniam intulit, quo quietum cor in tentatione commouit. Qui & si nequaquam nobis actionis suæ opera persuasit, pugnam tamen tētationis ingessit. Grauē igitur de vita eius calumniam sustinemus: quia nimirum intus patimur, quod cum labore vincamus. Et quia in hoc mundo abundat malorum uita quę cruciet, rectè dicitur: Propter multitudinē calumniatorum clamabunt. Quia verò ea quę verbis suadere non valent, extorquere nonnunquam etiam effrenatis viribus student, aptè subiungitur: *Et eiulabunt propter vim brachij, tyrannorum.*
10 Quisquis enim malè viuere suo nos exemplo compellit, adhuc in nobis uoce calūniatoris vtitur. Quisquis verò peccatū suadens ét terrere nos appetit iam contra nos brachio tyrannidis sæuit. Aliud est enim vitia suadere viuēdo, aliud iubere terrendo. Dum ergo exempla malę actionis aspicimus, quasi adhuc strepitum calumniatoris audimus: dum verò ui peccare cogimur, iam tyrānum in corde sustinemus. Sed robustorum mētes in Deo immobiliter fixæ, tanto ista despiciunt, quanto cernunt q̄ contra præcepta cōditoris excrescunt. Aeternitatis quippe præmia pręstolantes, vires ex aduersitatibus summunt: quia crescēte pugna gloriosiorem sibi non ambigūt manere victoriē. Sic itaq; electorum desideria dum premuntur, aduersitate proficiunt, sicut ignis statu premitur ut crescat: & vnde quasi extingui cernitur, inde roboratur. In eo namq; ostendimus quanta ad dn̄m cupiditate flagramus, si non solum ad eū per tranquilla & molia, sed ét per aspera & dura transimus. Hinc nanq; propheta ait: Qui perfecit pedes meos quasi cerui. (Psal. 17.) Ceruus.n. cum montium iuga conscendit, quæq; aspicit aspera, quæque se obijciunt sentib. illigata, dato saltu trāsgreditur, & absque ullo cursus sui obstaculo in superioribus eleuatur. Ita etiā electorum mentes quæque sibi in hoc mundo obsistere atque obuiare conspiciunt, cōtemplationis saltu transcendunt: & more ceruorū despectis terrenorum sentibus in superna se euehunt. hinc rursum dicit: Et in Deo meo transgrediar murū. Murus quippe est oē quod itineri nostro obijcitur, ne ad eum qui diligitur, trāseatur. (Ibidem) Sed murum transgredimur, cum prę amore supernæ patriæ quæq; in hoc mūdo fuerint obiecta calcamus. Hinc p eūdem prophetam certanti animæ Dominus dicit: Exaudiui te in abscondito tempestatis, probaui ad aquas contradictionis. (Psal. 80.) Absconditum quippe tempestatis B est, cum in corde contrito cogitationū tentantium fluctus intumescunt, cū contrà amoris sancti studia curarum secularium se tumultus illidunt. In abscondito ergo tēpestatis auditur: quia clamor deprecantis est, hæc ipsa tribulationis fluctuatio. Quia verò oīno non desunt, qui bona quærentib. suadere peruersa moliantur, aquæ contradictionis sunt populi resistentes. Et quia tunc probatur desiderium, cum aliqua ei aduersitate resistitur, rectè dr̄: Probaui te ad aquas contradictionis. C His itaq; uirtutum nisibus robusti ex aduersitate proficiunt, sed infirmi sæpe in desiderijs suis si qua eis fuerint ex aduerso obiecta lāguescūt, & cū ualida tribulatione pulsantur, pusillanimitate deficiunt. Vnde Heliu beato Iob proba pusillanimitatis impingēs, p̄missis malorum oppressionibus, infirmorum mox pusillanimitates exequitur, dicens:

Quòd ideo tentationibus quilibet frangitur, quia factorem & liberatorem desperans, non contemplatur. Cap. XI.

D ET *non dixit: Vbi est Deus qui fecit me?* Mos Sacræ scripturæ est, vt à singulari numero ad pluralem subitò transeat, atque à plurali sæpe ad singularem vertat. Atq; inde Heliu cum diceret. Clamabunt & eiulabunt, nequaquam subdidit: Non dixerunt, ubi est Deus: sed, Non dixit vbi est Deus: A plurali quippe numero iu singularem ueniens, ad personā subitò infirmi uniuscuiusque transiuit: fortasse quia à singulis melius recognoscitur q̄cquid de eis singulariter auditur

ut

vt ad cor suum quisque redeat, & in semetipso hoc quod de vnoquoq; dr, reprehendat. Singularem igitur numerum tenuit, dicens: Non dixit vbi est Deus, q fecit me? Quisquis enim aduersitatum tribulatione frangitur, a quo factus est minimè contemplatur. Nam qui quod nō erat, fecit, factū sine gubernatione nō deserit: & qui benignè hoīem condidit, nequaquam iniustè cruciari permittit: nec sinit neglectè perire quod est, q hoc etiā quod non fuit, creauit vt esset. Cùm ergo causam tribulationis nostræ requirimus, & fortasse tardius inuenimus: est ista consideratio ꝙ nihil iniustè patiamur: quia si Deo authore sumus quod non fuimus, Deo regente non affligimur iniustè qui sumus. Sequitur:

Quòd in nocte tribulationum huius vitæ carmen habemus lætitiæ, diuinam consolationem. Cap. XII.

11 QVi dedit carmina in nocte. Carmen in nocte, est lætitia in tribulatione: quia & si pressuris temporalitatis affligimur, spe iam tamen de æternitate gaudemus. Carmina Paulus in nocte prædicabat, dicens: Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Carmen in nocte Dauid sumpserat, qui dicebat: Tu mihi es refugium à pressura quæ circumdedit me, exultatio mea, redime me à circumdantibus me. Ecce noctem præssurā nominat, & tamen liberatorem suum inter angustias exultationem vocat. Foris quidem nox erat in circundatione pressuræ, sed intus carmina resonabant de cōsolatione lætitiæ. Quia enim ad æterna gaudia redire non possumus, nisi per temporalia detrimenta: tota sacræ scripturæ intentio est, vt spes manentis lætitiæ nos inter hæc trāsitoria aduersa corroboret. Vnde & Ezechiel propheta librum se accepisse testatur, in quo scriptę erāt lamētationes, carmē, & væ. Quid enim libro hoc nisi diuina eloquia figurantur? Quæ quia nobis lachrymas luctusque præcipiunt, lamentationes in eo scriptæ referuntur. Carmen quoque & uę continēt: quia sic de spe gaudium prædicant, vt in

Carmē in nocte, qd sit.

Rom. 12.

Psal. 31.

Ezec. 2.

A præsenti tū præssuras atq; angustias indicent. Carmen & væ continent: quia & si illic dulcia appetimus, prius necesse est, vt hic amara toleremus. Carmen & væ discipulis prædicabat Dominus, cùm dicebat: Hæc loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis: in mundo præssuram habebitis. ac si apertè diceret: Sit vobis de me interius quod consolando reficiat, quia erit de mundo exterius quod sęuiēdo grauiter premat. Quia ergo infirmus quisque cùm premitur, à spe gaudij nimia pusillanimitate lassatur: & dum foris aduersa tolerat, intus obliuiscitur

B quo gaudebat, bene dr. Non dixit, vbi est Deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Si enim ista diceret, vim quam patitur temperaret: & per hoc quod mansurum intus quæreret, id quod foris transitorium sustinet, esse intolerabile non æstimaret. Sequitur:

Ioan. 16.

Quòd doctrina Euangelica abstrahat hominem à vitijs in quibus putrescebat, ne ambulet in mirabilibus super se, & vt immunditiam carnis per castitatem refrenet. Cap. XIII.

C QVi docet nos super iumenta terræ, & super volucres cœli erudit nos. Iumenta terræ sunt, qui visu vitæ carnalis ima appetunt: volucres verò cœli sunt, q superbæ curiositatis studio sublimia perscrutantur. Illi viuendo se deponunt intrà quàm sunt: isti inquirendo se eleuāt vltrà quàm possunt. Illos in infimis voluptas deijcit carnis. istos quasi in superioribus erigit libido curiositatis. Illis per sacra eloquia dicitur: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus nō est intellectus. Istorum superbus labor in

D crepatur dum dicitur: Altiora te ne quęsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Illis dr: Mortificate membra uestra quæ sunt super terram: fornicationem, immūditiam, libidinem, concupiscentiā mali, Istis dicitur: Nemo vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam. Docet igitur nos Deus super iumenta terræ, & volucres cœli: quia dum hoc quod sumus, agnoscimus, nec carnis nos infirmitas deijcit, nec superbiæ spiritus eleuat,

Iumenta terræ, qui sint.

Psal. 31.

Eccl. 3.

Colos. 3.

Ibidem.

hat, nec defluẽdo imis subijcimur, nec su A perbiendo de sublimib. inflamur. Qui. n. carne labitur, iumentorum appetitu prosternitur, qui verò extollitur mẽte, more volucrum quasi læuitatis penna sub-
12 leuatur. Sed si vigilanter intẽditur, vt & mentis humilitas & carnis castimonia teneatur, citò cognoscimus, quia alterum custoditur ex altero. Nã multis sæpe supbia luxuriæ seminarium fuit: quia dum eos spiritus quasi in altum erexit, caro in infimis mersit. Hi. n. prius secretò eleuãtur, sed postmodum publicè corruũt. quia dũ occultis intumescunt motibus B cordis, apertis cadunt lapsibus corporis. Sic sic elati iusta fuerant retributione feriendi: vt quia superbiendo se hominibus præferunt, luxuriando vsq; ad iumẽ
Ps. 48. torum similitudinẽ deuoluãtur. Homo quippe cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quasi sciẽtiæ enim illos in altum penna subleuauerat: de quibus Paulus hoc quod & superius
Rom. 1. protulimus, dicebat: Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis. Qũo autẽ in iumentorum, aut plus q̃ in iumentorũ uoluptatem deciderint, subdidit dicẽs. Tradidit eos Deus ĩ desideria cordis sui, in immunditiã. Ecce caro mersit, quos superba scientia subleuauit, & à volatu volucrum vltra appetitum lapsi sunt iumentorum: atque inde sub se prostrati sunt, vnde super se ire uidebantur. Curãdum itaque est, & omni custodia mens à superbiæ tumore seruanda. Nõ enim ante oculos Dei uacuæ transuolant cogitationes nostræ, & nulla momenta temporis per animum transeũt sine statu retributionis. Intus ergo uidet Deus quod mẽtem eleuat, & idcirco permittit foris inualescere quod deponat. Intus prius extollitur, quod foris postmodum luxuriæ corruptione feriatur. Occultã uidelicet culpã sequitur aperta percussio, ut malis exterioribus interiora puniantur, & cor publicè corruat, quod latenter tumebat. Hinc quippe p Oseã cõtra Israe
Ose. 5. litas dicitur: Spiritus fornicationis in medio eorum, & Dñm non cognouerũt. Qui ut ostenderet, q causa libidinis ex culpa prorumperet elationis, mox subdidit dicens: Et respondebit arrogantia Israel in faciẽ eius: ac si diceret: Culpa q̃ per elationem mentis in occulto latuit, per carnis luxuriam in aperto respõdit. Proinde per humilitatis custodiam seruanda est munditia castitatis. Si n piè spiritus sub Deo præmitur, caro illicitè sup spiritũ nõ leuatur. Hẽt qppe spiritus cõmissum sibi dñm carnis, si tñ sub Deo recognoscit iura legitimæ seruitutis. Nã si authorem suum supbiendo cõtemnit, iure & à subiecta carne prælium suscipit. Vnde & ille primus inobediens mox Gen. 3.
ut superbiendo peccauit, pudenda contexit, quia. n. cõtumeliã spiritus Deo intulit, mox contumeliam carnis inuenit. Et qui authori suo esse subditus noluit, ius carnis subditæ quam regebat amisit: ut in seipso videlicet inobediẽtiæ suæ 13
confusio redundaret, & superatus disceret, quid elatus amisisset. Nullus ergo qui postquam superna appetere cęperit C carnis voluptate prosternitur, tunc se uictum iudicet, cum apertè superatur. Si enim plerunque uirus libidinis de radice nascitur elationis, tunc caro uicit, cum spiritus latenter intumuit: iam tunc anima per originem culpæ in petulantiam iumentorum cecidit, cum efferendo se more uolucrum ultra quàm debuit, euolauit: Hinc est enim, quòd longa continentia repentè soluitur, hinc quòd plerunque & usque ad senium uirginitas seruata uitiatur. Quia enim negligitur humilitas cordis, rectus iudex despicit etiam integritatem corporis. & quando D que per apertum malum reprobos annũciat, quos dudum reprobos in occulto tolerabat. Nam qui diu seruatum bonum subitò perdidit, apud semetipsum intus aliud malum tenuit, ex quo aliud subitò erupit: per quod ab omnipotente Deo ẽt tũc alienus extitit, quãdo se ei p munditiã corporis inhærere mõstrauit. Quia igitur mẽtis elatio ad pollutionem pertrahit carnis, reproborũ cor a uolatu uolucrum ad petulantiam mergitur iumẽtorũ. Sẽcti aũt uiri ne appetitu bestiali

ad

ad luxuriæ uoraginem deuoluantur, sollicitæ cogitationes mentis à superbię uolatu custodiunt: ac ne in infima desipiendo corruant, omne quod sublimiter sapiunt, humiliter premunt. Rectè itaque dicitur: Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cœli erudit nos: subaudis, hoc quoque non dixit. Hoc itaque quod iumentis ac uolucribus antecellit, eum non dicit in tribulatione memorari, ac si diceret: Infirmus quisque idcirco nequaquã se in perturbatione corroborat, quia & in tranquillitate nõ temperat: & ideo nescit aduersa tolerare: quia constitutus in prosperis, cogitatione se nõ nouit à uolatu uolucrũ premere, nec carnales motus à iumentorum ingluuie subleuare. Sed hoc beato Iob tanto incõuenienter dicitur, quãto uita eius inter alta & infima mirabiliter temperatur, quod quidem intelligi & aliter potest. Qui docet nos super iumenta terræ, & super uolucres cœli erudit nos. Nam sicut iumentorum uocabulo signatur uita hominum carnis adhuc motibus subditorum, ita appellatione uolucrum figuratur elatio spirituum superborum: ut per iumenta quidem terreni homines, per uolucres uerò dæmonia designentur. Vnde cùm semina Dominus iuxta uiam diceret cecidisse, subiungit: *Mat. 13.* Venerunt uolucres cœli, & comederunt ea: nimirũ per uolucres signans aereas potestate. Sancti autem uiri, quia nec infima hominum exempla appetunt, nec rursum dęmoniaca subtilitate falluntur, & super iumenta terrę, & super cœli uolucres uirtute eruditionis excrescunt. Super iumenta enim terrę edocti sunt: quia quicquid in imis potest ambiri, despiciunt. super uolucres quoque cęli eruditi sunt: quia omnes immundorum spirituum insidias cõprehendunt. super iumenta terræ edocti sunt: quia nihil in hac uita quod prætererit quærunt. super uolucres cœli eruditi sunt: quia potestates aereas quas adhuc per carnis infirmitatem tolerant, iam uitæ meritis calcant. Paulus iam super iumenta terrę doctus fuerat, dicens: *Philip. 3* Multi enim ambulant. Et paulo post: Quorũ

A finis interitus, quorum Deus uenter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt. Nostra autem conuersatio in cœlis est. Et rursum super uolucres cœli eruditum se nouerat, cùm dicebat: Nescitis quoniã angelos iudicabimus? *1. Cor.* Sub se iumẽta cernebat: quia uidelicet in terra adhuc positus calcabat mores hominum qui in infimis conuersabantur. Et rursum uolatum uolucrum meritorum dignitate transcenderat: quia subiturus cęlestia, iudicaturum se angelos nõ ignorabat. In illius immundorum infima, in istis superborum summa calcabat. B Mente 14 quippe sanctorum transitoria cuncta despiciunt: & sub se labi quicquid superbit, quicquid præterit contemplatur: & quasi in quodam rerum uertice constitutę, tanto sibi omnia subesse conspiciũt, quanto semetipsas uerius authori omnium subdunt: atque inde cuncta transcendũt, unde creatori cunctorum uera se humilitate substernunt. Dicat ergo: Qui docet nos super iumẽta terrę, & super uolucres cœli erudit nos. ac si diceret, Infirmus pusillanimitate uictus ista non dicit: & idcirco eum aduersitas tentationis perculit, C quia tranquillitatis tempore hæc cuncta transeũtia nulla perfectione superauit. Huius enim uitę aduersa non perhorresceret, si perfectionis merito etiam secunda calcasset. Sequitur:

Quòd omnipotens Deus clamantes ad se seruos suos ideo de tribulatione non eripit, quia & ipsi ex aduersis proficiunt: & reproborum malitiæ tanto in iudicio districtius ponitur, quantò hic in sanctos exarsit crudelius. Cap. XIII.

D IBi clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malorum. Ibi uidelicet in tribulatione, ut contra de gaudio scriptum est: *Psal.* Filij seruorum tuorum habitabunt ibi. Sed uidetur incertum, utrum dicat. Propter superbiam malorum non exaudiet: an, Propter superbiam malorũ clamabunt. Intelligi autem melius potest, si nõ exaudiri potius propter malorum superbiam quam clamare referantur. Nam quod propter malorum superbiam

biam clamant, iam suprà dictum est, eo
uersu quo dicitur: Propter multitudinē
violentorum clamabunt. Aliquid ergo
nobis hoc versu innuitur, quod paulo
subtilius attendatur: quia sæpe oppressi
quidam dum clamauerint, ex se quidem
merentur audiri, sed tamen eorum desi-
deria pp opprimentiū superbiā differū-
tur. Iustus quippe Deus, & suos ꝑmittit
tpaliter opprimi, & violētorum malitiā
neqter augeri: vt dū horū vita in purga-
tione teritur, illorū nequitia consumme-
15 tur. Plerunq; verò accidit, vt iusti in tri-
bulatione deprehensi, supernum solatiū
ēt temporaliter ꝑcipiant: quod tñ non tē-
poraliter implorant. Saluari enim non
pp se, sed pp aduersariorum salutem cō-
cupiscunt: vt dum illos omnipotēs Deus
ab immensis periculis facto quodam mi-
raculo liberat, virtutem suā ipsis etiam
ꝑsecutorib. innotescat. atq; inde aduer-
sarios ad æternitatē redimat, vnde suos
temporaliter saluat: sicut ꝓpheta quoq;
Psal.68. vocē martyrum suscipiens, ait: Propter
inimicos meos eripe. ac si diceret: Pro-
pter me quidē eripi de temporali tribu-
latione nō appeto, sed tñ eripi pp aduer-
sarios meos concupisco: vt dum mea vi-
ta saluari mirabiliter cernitur, ipsa mira-
culorum visu inimicorū duritia conuer-
tatur. Sicut ergo sæpe Dñs suorum uitā
temporaliter pro inimicorū conuersio-
ne eripit: ita sæpe suorum uoces pp dā-
nationem persequentiū non exaudit: ut
uidelicet inde reatū suū cumulent, unde
ꝓualuisse se nequiter gaudent. Nā qui in-
uisibilia despiciūt, moueri nonnunquā
uisibilibus miraculis possunt. Sed idcirco
cum iustis plerunq; nil mirum uisibiliter
agitur: q̄a eorum aduersarij illuminari
uisibiliter non merentur. Dicatur ergo,
Ibi clamabunt, & non exaudiet pp su-
perbiam malorū. ac si diceret: Reatus op-
primentium audiri uoces prohibet op-
pressorū. Nec eripiuntur uisibiliter iusti:
quia saluari inuisibiliter non merentur
Psal.48. iniusti: Vnde rursum p ꝓphetā dr̄: Cùm
uiderit sapientes morientes, simul insi-
piens & stultus peribunt. Quos enim ui-
sibiliter mori conspiciunt, inuisibiliter
uiuere posse non credunt: atque eo rea-
A tum infidelitatis suæ cumulant, quo ui-
sa morte fideliū de æternitate desperāt.
Igitur uiolenti quique inde interius defi-
ciunt, unde contra uitam innocentium
exterius conualescunt: tantoq; illos inti-
ma ueritas à se foras eiicit, quāto eos cō-
tra suos tēporaliter qđ uolunt posse per-
mittit. Quisquis itaq; bonorū uitā perse-
quitur, tunc peiore ultione damnatur,
cū nulla ei aduersitate resistitur. & tunc
fortioris iræ periculis subiacet, cum pro-
sperè peragit, quod nequiter concupi-
scit: quia uidelicet uindicta superni iudi-
B cij ad futurum eū supplicium reseruan-
do deseruit, cui hic in malo obuiare cō-
tempsit. Hinc.n. per ꝓphetā dñs dicit: Di-
misi eos secundū desideria cordis eorū, Psal.80.
& ibunt in uoluntatib. suis. Hinc rursū
dr̄: Non est uirga Dei super illos. Hinc ēt Dan.8.
de ipso eorum capite scriptū est: Faciet,
& prosperabitur. Hinc rursus de eodem
dr̄: Et dolus in manu eius dirigetur. In
manu quippe Antichristi dolus dirigi-
tur: quia hoc quod contra bonos propo-
suerit, implere temporaliter nulla aduer-
sitate ꝑpeditur. Hinc rursus per Salomo-
C nē dr̄: Prosperitas stultorū perdet illos. Prou. 1.
Manifestū ergo perditionis indicium est, 16
quando affectatis iniquitatibus subse-
quens fauet effectus: & nulla contrarie-
tas impedit, quod mens peruersa conce-
pit. Nam sæpe prauorum hominū dum
tardantur, uota mutantur: & dum diffi-
cultatē perfectionis sentiūt, reatum ma-
læ actionis agnoscunt: & quibus prius
inuitis contradicitur, nolentes postmo-
dum hoc quod conceperāt, auersantur.
Quia igitur malos cùm deserit Dñs præ-
D ualere ꝑmittit, & unde superborum ne-
quitia perficitur, inde humiliū longani-
mitas consummatur, dicatur rectè: Ibi
clamabunt, & non exaudiet propter su-
perbiam malorum. Sequitur:

Quod Deus non frustra nos audiat, quos illico non adiuuat: cū desideria dilatione proficiāt, vt exerceatur virtus certamine. Cap. XV.

N*Eque enim frustra audiet Deus, & omnipotens singulorum causas intuebitur.* Notandum quod duo sunt dicta:

quia

Cõſolatio eorum qui tardius exaudiuntur.

quia & clamantem non fruſtra audit, & [A] tamen quod patitur, reſpicit, & exaudire voces diſſimulat: & quod vnuſquiſq; tolerat non ignorat. Nemo ergo qui tardius auditu, credat quòd à ſuperna cura negligatur. Sępe enim noſtra deſideria quia celeriter non fiunt, exaudiuntur: & quod impleri concitè petimus, ex ipſa melius tarditate proſperatur. Sæpe vox noſtra eò perficitur quo differtur: & cũ ſuperficietenus petitio negligitur, vota noſtra altius in cogitationum radice cõplentur, ſicut & ſemina meſſiũ gelu preſſa ſolidantur: & quo ad ſuperficiem tardius exeunt, eo ad frugem multipliciora cõſurgũt. Deſideria itaq; noſtra dilatione extenduntur, vt proficiant: proficiũt vt ad hoc quod perceptura ſunt, conualeſcãt: exercitantur in certamine, ut maioribus cumulentur præmijs in retributione: labor protrahitur pugnæ vt creſcat corona victoriæ. Suos ergo Dominus cum velociter non exaudit, quo repellere creditur, trahit. Internus quippe eſt medicus, & peccatorum in nobis contagia quæ ineſſe medullitus reprobat, ſecat, abſcindit virus putredinis ferro tribulationis: & quo uoces ęgri audire diſſimulat, eo ægritudinis finem procurat. hinc enim propheta ait: Deus meus clamabo per diem, & nõ exaudies: & nocte & non ad inſipientiam mihi. ac ſi diceret: Nequaquam mihi ad inſipientiã proficit, quòd die ac nocte clamãtem me cõtinuò nõ exaudis: quia vnde me in temporali tribulatione quaſi deſeris, inde ad ęternam ſapientiã plus erudis. hinc etiã dicit: Adiutor in opportunitatib. in tribulatione. Tribulationem quippe dicturus, opportunitatem pręmiſit: quia ſępe & tribulatione cõterimur, & tamen opportunum nondum eſt, vt deſiderio ereptionis adiuuemur. Dicatur ergo. Neq; enim fruſtra audiet Deus, & omnipotẽs ſingulorum cauſas intuebitur. Sed quia plerunq; nonnulli ab ipſa adiutorij tarditate franguntur, apte ſubiungit:

Profectꝰ dilationis.

Pſal. 21.

Pſal. 9.

Quòd qui facta ſua diſcutit & diiudicat, etiamſi quaſi non conſiderans de tribulatione, non ſtatim eum Deus eripiat, nequaquam tamen de clementia diuina diſperet. Caput XVI.

E*Tiam cum dixeris, non conſiderat, indicare coram illo, & expecta eum.* Fortaſſe enim dũ clamor noſter quaſi negligitur, ſpes q̃ cordi inerat, infirmatur, & ſuperna adiutoria defutura credimus, quia tardius inpetramus: ac penè inconſideratã Deo eſſe ingemiſcimus, quæ inulta tolerauimus. Sed cum iſta nos deſperationis procella conturbat, concuſſa mens citius in portum ſpei ſe collocat ſi cauſas ſuas cũ [B] Dño ſubtiliter pẽſat, ſi bona eius ad memoriam reuocat: ſi mala quæ bonis eius reddidit, apud ſemetipſam callidè nõ excuſat: ſi perpendit quid ab eo iuſtè meruit, & quid clemẽter accepit, ſi utrũ ſui viuaciter diſcutit: ſi ante Dei oculos cõ quod agit examinãs ſemetipſam ſibimet non abſcondit, ſi factam quæ non erat meminit: ſi illuminatam ſe atq; ſubleuatam quæ in tenebris iacebat, agnoſcit. Hæc ergo in ſemetipſa cuncta recolligẽs dum bona accepta conſiderat aduerſa q̃ tolerat, non accuſat: nec deſperatione [C] frangitur, quæ tantorum munerum conſolatione roboratur: quia ſpem de futuris recipit, dum tranſacta beneficia recognoſcit. dicat itaq;: Etiam cum dixeris, non cõſiderat, indicare coram eo, & expecta eum. ac ſi diceret: Cũ idcirco Deus conſiderare non creditur, quia tardè miſeretur, intima cogitationis ingredere, atq; illic coram eius oculis cauſæ tuæ iudicium ſuſcipe. & quæ ipſe viuendo cõtuliſti, vel quæ miſericorditer percepiſti diſcerne: & tunc ad ſpei fiduciam redis, dum bona tantæ benignitatis erubeſcis, quatenus inter aduerſa fidẽter expectes, quæ & poſt delicta propitium recolis. [D] Speranda.n. fuerãt ſuperna adiutoria, et ſi nulla beneficia præceſſiſſent. Sciẽdumque quia Deus hominem quem benignè condidit, iniquè non ſpernit. Penſandũ eſt igitur, quanti eſt periculi trãſacta munera cernere, & futura deſperare: quanti eſt periculi ſi in hac procella tribulationum, deſperationis naufragio frangimur, qui ad portum ſpei velut immenſis funibus p̃teritis donis ligamur. Dicatur

itaque rectè: Iudicare coram Deo, & expecta eum. Nam qui semetipsum coram Deo non iudicat, cum dum affligitur, non expectat. Cuius enim bona præcessisse dissimulat, adiutoria subsequi posse desperat: & cum præteritorum obliuiscitur, etiam subsequentium largitate fraudatur. Sed ecce dum nos affligimur, dum consolationis gratiam longanimiter sustinemus, mali ad peiora prorumpunt: atque eo iniquitatis aggregatione proficiunt, quo sine verbere relinquuntur. Et tamen omnipotens Deus peccantes misericorditer expectat, tempus ad pœnitentiam tribuit, quod non conuersis ad grauioris reatus testimonium uertit, patienter iram retinet, quam quandoque irretractabiliter effundit. Vnde aptè subiungitur:

Quòd in hoc mundo non omnia impiorum scelera punit Deus, quorum tormenta examini supremo reseruat. Cap. XVII.

18 NVnc enim non infert furorem suum, nec vlciscitur valde Deus. Diu quippe Deus tolerat, quia in perpetuum damnat: & furorem nunc inferre dissimulat, quia effundendum sine fine in posterum seruat. Electorum nanq; est hic conteri, vt ad præmia debeāt æternæ hæreditatis erudiri. Nostrum est hic flagella percipere, quibus seruatur de æternitate gaudere. Hinc enim scriptum est. Flagellat omnem filium quem recipit. Hinc ad Ioannem dicitur: Ego quos amo, arguo, & castigo. Hinc Petrus ait: Tempus est vt incipiat iudicium de domo Dei. Vbi mox admirando subiungit: Si autem primum à nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Euangelio? Peccata quippe nequaquam diuina seueritas inulta remanere permittit: sed iram iudicij à nostra hic correptione inchoat, vt in reproborum damnatione conquiescat. Erant ergo nunc reprobi, & voluptatum suarum desideria inulta iniquitate consument, atque eo temporalia flagella nō sentiāt, quæ æterna eos supplicia expectant. Bene aūt inulta eorum nequitia Cham peccante signata est, cui à patre dicitur: Maledictus Chanaan puer, seruus erit fratribus suis. Chanaan videlicet Cham filius fuit. Et quid est quòd Cham peccante, Chanaan eius filius sententiam vltionis accipit? Quid est quòd non in se, sed in posteritate percutitur: nisi quòd reproborum nequitiæ hic quidem inultæ proficiunt, sed in posterum feriuntur? Dicatur ergo: Nunc enim non infert furorem suum, nec vlciscitur valde scelus. Notandum verò est, quòd subintulit ualde: quia etsi quædam longanimiter tolerat quædam tamen etiam in hac uita flagellat: & hic nonnunquam ferire inchoat, quos æterna damnatione consūmat. Ergo & nonnulla percutit, & nonnulla inulta derelinquit: quia si nulla resecaret, quis Deum res humanas curare crederet? Et rursus: Si hic cuncta percuteret, extremum iudicium unde restaret? Quædam igitur feriuntur, ut rectoris nostri super nos sollicitudinem formidemus; quædam verò inulta seruantur, vt adhuc iudicium restare sentiamus. Bene ergo dicitur: Nec ulciscitur valde scelus: quia dum exiguum quidam de iniquitate percutitur, inconuersis mentibus æterni iam iudicii sententia propinatur. Totum itaque hoc ab Heliu rectum dicitur, si rectè diceretur: Scit.n. quid loqui debeat, sed cui loquatur ignorat. Vera sunt nanque quæ dixit, sed à B.Iob increpationibus aliena: quia tātò hac correptione non eguit, quanto nec aliqua pusillanimitate peccauit. Sed quia 19
iustis uiris solet occasio esse uirtutum, elatio superborum, occulto iudicio cum beato Iob agitur: vt post flagella pœnarum, etiam per verba arrogantium crescat. Ecce enim tanto magis a superbiæ ministro despicitur, quanto à veritate intrinsecus, id est humilitatis magistra resouetur. Nam Heliu postquam tot fortia se dixisse cognouit, quid elationis gestaret, aperuit: atque beatum Iob alta de se sentiendo despexit, dicens: Ergo Iob frustra aperit os suum, & absque scientia verba multiplicat. Hæc nimirum inserens, beatum Iob & nil scisse asserit, & multa dixisse: & cum ipse quæ sentit loquaci-

Margin notes: Gen. 9. — Apoc. 3. — 1. Pet. 4. — Cur quædā à dño hic feriātur & q̄dam seruentur inulta.

quaciter inferat, hunc de uitio loquacitatis accusat. Sed hoc quoque esse proprium arrogantium vitium solet: ut & pauca credant, quæ ipsi multa dixerint, & multa credant quæ ipsis pauca dicuntur. Quia enim sua dicere semper volũt, aliena audire non possunt: vim se pati existimant: si ea quæ immoderatè sentiunt, immoderatius non effundant. Et quamuis beatus Iob ad eius verba tacuerit Heliu tamen de locutione illius quã amicis responderat, causam inuectionis inuenit. ut sibi exhibere latius eius silentium possit, atque ut ipse multa relentium possit, atque ut ipse multa respondeat, illum verba multiplicasse confirmat. nam & mox initia prolixe locutionis exorditur: & quasi adhuc nihil dixerit, inchoare conatur. Vnde subditur:

TEXTVS CAPITIS TRIGESIMI SEXTI

libri beati Iob.

DDENS quoq; Heliu hæc loquutus est: Sustine me paululum, & indicabo tibi. Adhuc enim habeo, quod pro Deo loquar. repetam scientiam meam à principio, & operatorem meum probabo iustum. Verè enim absque mendacio sermones mei, & profecta scientia probabitur tibi. Deus potentes non abijcit, cum & ipse sit potens: sed non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit. Non aufert à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illic eriguntur. Et si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum, & scelera eorum, quia violenti fuerunt. Reuelabit quoque aurem eorum, ut corripiat, & loquetur vt reuertantur ab iniquitate. Si audierint & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur in stultitia. Simulatores & callidi A *prouocant iram Dei, neque clamabunt cum vincti fuerint. Morietur in tempestate anima eorum, & vita eorum inter effœminatos. Eripiet de angustia sua pauperem, & reuelabit in tribulatione aurem eius. Igitur saluabit te de ore angusto latissimè, & non habente fundamentum subter se. Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumq; recipies Non te ergo superet ira, vt aliquem opprimas, nec multitudo donorum inclinet te.* B *Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine. Ne protrahas noctem, vt ascendant populi pro eis. caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cæpisti sequi post miseriam. Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus Quis poterat scrutari vias eius, aut quis audet ei dicere: Operatus es iniquitatem? Memento quòd ignores opus eius, de quo cecinerunt viri. Omnes homines vident eum, & unusquisque intuetur procul. Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram. Numerus annorum eius inæstimabilis.* C *Qui aufert stellas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum, qui de nubibus fluunt, quæ prætexunt cuncta desuper. Si uoluerit extendere nubes quasi tentorium suum, & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet. Per hæc etenim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus. Immanibus abscondit lumen, & præcipit ei vt rursus adueniat. Annunciat de ea amico suo, quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.*

Cap. XVIII.

D ADdens quoque Heliu, etiam hæc locutus est: Sustine me paulūlum, & indicabo tibi. Multa iam dixerat, & sustineri adhuc paulūlum postulat: quia videlicet arrogantes graue se damnum perpeti iudicant, si scientiam suam loquendi breuitate constringant. Tanto enim semetipsos credunt doctiores ostendere, quanto se potuerint multiplicitate loquacitatis aperire. Sed quia sæpe sibi sentiunt silentij reuerentiam? non deferri: domini nonnunquam potentiam de quo quasi loquuntur, insinuant, ac sua prætextu illius sibi silentium exigũt, quod

quod minimè merentur: & dum specietenus Deum proferunt, auditum sibi ex reuerentia eius exigentes se student magis ostendere, quàm illius facta prædicare. Vnde & Heliu subiungit, dicẽs: *Adhuc enim habeo quod pro Deo loquar.* Quia uerò nonnunquam doctores sancti crebrò repetunt, si qua obscurius dicunt, ut quæ occulta prædicant, auditorũ cordibus uoce hæc iterationis infundant, plerunque hoc appetunt etiam arrogantes imitari: & insolenter ea quę dixerint replicant: non quo auditorũ cordibus insinuare res appetant, sed quo eorum iudicio uideri eloquentes uolunt. Vnde Heliu subiungens, ait: *Repetam scientiam meam à principio.* Sed quia nominata scientia, tumor cordis in uoce claruerat: arrogans apertè cognoscitur, si non citius aliquo uelamine pallietur. Vnde mox in occultatione suæ arrogantiæ Domini iustitiam subinferens ait: *Et operatorem meum probabo iustum.* Vt dum quasi pro Dei iustitia loquitur, apud humana iudicia quicquid arroganter effluit, excusetur. Sequitur: *Vere enim absque mendacio sermones mei.* Cùm ab infirmis auditoribus se intelligi non posse conspiciunt, solent plerunque etiam iusti laudare bona quæ dicunt: non quo ipsi suis laudibus inhient, sed quo auditores suos ad audiendi sollicitudinem accendant: ut dum eorum uoce proferuntur, ab illorum cordibus redẽtiori affectu rapiantur. Vnde Paulus cum mira Corinthiis & multa dixisset, adiungit.
2.Cor.6. Os nostrum patet ad uos, ò Corinthii, cor nostrum dilatatum est. Sed arrogantes dum cor bonorum nesciunt, & solas aliquando uoces imitantur: efferũt laudando quæ dicunt, non quo eis torpor audientium displicet, sed quo sibi inhiãter placent. Iustorum uocem imitantes simulant, sed uim uocis ignorant. Vident quod iusti iusta proferunt, sed nesciunt qui requirunt. Cum enim sancti doctores laudem prędicationis exaltant, quasi manu uocis ab imis cogitationibus corda audientium leuant, ut excussa uelociter dictis sequentibus uelut in itinere occurrant: & tanto ea intelligen-

A tiæ amplexu constringant, quanto illa & quasi priusquam cernerent in uoce laudantis amauerant. Sed hæc, ut dixi, arrogantes nesciunt. Quia enim foris est quod appetũt: quid sit intus desiderabile, sentire non possunt. De electorum quippe Ecclesia scriptum est: Omnis gloria eius filiæ regum ab intus. Psal. 44. Et sapientes uirgines in uasis oleum portare referuntur. Vnde & sanctorum uoce dicitur: Gloria nostra hæc est, testimoniũ conscientiæ nostræ. 2.Cor. 6. Arrogantes autem, quia corã Deo conscientiæ suæ testimo-

B nium non habent, quærunt coram hominibus testimonium vocis alienæ. quã cum tardè reperiunt, ipsi etiam in impudentiam sui fauoris erumpunt. Si enim non inueniunt uoces hominum quas inhianter expectant, ipsi scientiam suam laudantes prædicant. Vnde & Heliu subdit, dicens: *Et perfecta scientia probabitur tibi.* Nimirum sensit se magna dicturum, sed tumenti corde hoc quod de semetipso sublimiter æstimauit, tacere non potuit: & idcirco quod rectũ sensit, laudando pręcucurrit. Quia iam quidem diuino iudicio reus esset, si ma-

C gna de se saltem silendo sensisset. Ante subtile enim ueritatis examẽ securi omnimodè non sumus: etiam si humano iudicio quod in nobis reprehẽdi debeat, non habemus. Nam plerunque negligentius cogitantes elatione pulsamur, quam tamen tacentes premimus. Sed nisi retractatione concita tumor occultus in ipso cubili cordis in quo oritur, suffocetur, coram districto iudice omne meritum nostrę actionis extinguitur.

D Hinc ergo pensandum est, illa cordis elatio quãta animaduersione damnabitur, que usque ad audaciã uocis nutritur: si neque hæc est excusabilis, quę in corde latenter oboritur. Considerandũ quoque qualis intrinsecus regnat, quę eousque seruata est, vt etiam foras erumpere 12 non erubescat. Heliu ergo, quia magna sensit, semetipsum humiliter temperare nesciuit, scientię celsitudinem tenuit, humilitatis gratiam recusauit: & dum sequitur bonum quo bene dicere appetiit, bonum quo bene viuere potuisset,

 amisit.

1.Cor.8. amisit. Scia quippe inflat, charitas verò: ædificat. Sed iam nunc rectum dicat, quod tamen rectè dicere ignorat. Nam postquam inflatas animi cogitationes p verba elationis exhalauit, fortem sententiam subdidit, dicens:

Quod res immensæ virtutis sit in honore premere gloriam, & in potentia se nescire esse potentem. & quod crimine sit fastus elationis non ordo potestatis.

Caput XIX.

Deus potens non abijcit, cùm & ipse sit potens. In vsu vitæ mortalis quædam ex semetipsis, sunt noxia, quædam uerò ex his quæ circa ipsa uersantur. Ex semetipsis quædam sunt noxia, sicut peccata atque flagitia. Quædam uero nonnunquam nobis ex his quæ circa ipsa sunt, nocét: sicut temporalis potentia, uel copula coniugalis. Bonū namq; est coniugium, sed mala sunt quæ circa illud ex huius mundi cura succrescunt vnde Paulus ait: Qui aūt cū vxore est, cogitat quæ sunt mundi, qūo placeat uxori. Vnde & quibusdam meliora persuadens, eos à coniugio reuocat, dicens: Hoc autem dico, non ut laqueum vobis inijciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi. Dum ergo tenetur quod non nocet, ex rebus iuxtà positis committitur plerunque ꝙ nocet: sicut sæpe rectum mundumq́ue inter pergimus, & tamen ortis iuxta uiā uepribus, per uestimenta retinemur. In uia quidem munda non offendimus, sed à latere nascitur quo pugnamur: Magna est etiam potentia temporalis, quæ habet Deum meritum suum de bona administratione regiminis: nonnunquam tamen eo ipso quo præeminet cæteris, elatione cogitationis intumescit: & dum ad usum cuncta subiacent, dum ad uotum uelociter iussa complentur, dum omnes subditi si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt: malè gestis autem nulla authoritate contradicunt, dum plerunque laudant, etiam quod obiurgare debuerunt, seductus ab his quæ intra subduntur, super se animus tollitur: & dum foris immenso fauore circundatur, intus ueritate uacuatur, atque oblitus sui, in uoces se spargit alienas: talemque se credit, qualem foris audit, non qualem intus discernere debuit: subiectos despicit, eosq́ue æquales sibi naturæ ordine non agnoscit: & quos forte potestatis excesserit, transcendisse se etiam vitæ meritis credit: cunctis se æstimat amplius sapere, quibus se uidet amplius posse. In quoddam quippe se constituit culmine apud semetipsum, & qui æqua cæteris naturæ conditione constringitur, ex æquo respicere cæteros dedignatur: sicque usque ad eius similitudinem ducitur, de quo scriptum est: Omne sublime uidet, & ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Et de cuius corpore dicitur: Generatio eius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in altum surrectæ. Ad eius similitudinem ducitur, qui singulare culmen appetens, & socialem angelorum uitam despiciens, ait: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Miro ergo iudicio intus foueam deiectionis inuenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. Apostatæ quippe Angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur. Sic Saul ab humilitatis merito in tumorem superbiæ culmine potestatis excreuit. Per humilitatem quippe prælatus est, per superbiam reprobatus: Dòmino attestante qui ait: Nonne cum esses paruulos in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel? Paruulum se ante potestatem uiderat, sed fultus temporali potentia, iam se paruulum non videbat. Cæterorum nanque comparatione se præferens, magnum se apud se esse iudicabat. Miro autem

modo

modo cū apud se paruulus, apud Dominum magnus: cū verò apud se magnus, apud Dominum paruulus fuit. Magnos nos Dominus apud nos esse prohibet p prophetam, dicens: Væ qui sapiētes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Ne magni apud nos esse debeamus. Paulus admonēs, ait: Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. Plerunq; ergo dum ex subiectorum affluentia animus inflatur, in luxum superbiæ ipso potentiæ fastigio lenocinante corrūpitur. Sed aliud est qualibet bona nō esse, aliud bona bene habere nescire. Bona nāq; est ordine suo potentia, sed cauta regentis indiget vita. Igitur bene hanc exercet, q & retinere illam nouerit, & impugnare. Bene hanc exercet, qui scit per illam sup culpas erigi, & scit cum illa cæteris ęqualitate componi. Humana.n. mens plerunque extollitur, ēt cum nulla potestate fulcitur: quāto magis in altum se erigit, cū se etiam ei potestas adiungit? Et tñ corrigendis aliorum vitijs apta executione præparatur. Vñ & per Paulum dicitur: Minister.n. Dei est, vindex in iram ei qui malum agit. Cum ergo potentiæ tēpora his ministerium suscipitur, summa cura vigilandum est, ut sciat quisq; & sumere ex ea quod adiuuat, & expugnare quod tētat: & æqualem se cum illa cæteris cernere, & tñ se peccantib. zelo vltionis pręferre. Quam discretionē plenius cognoscimus, si etiā potestatis Ecclesiasticæ exēpla cernamus. Petrus nanque authore Deo Ecclesiæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatius uenerari recusauit, seq; illi similem recognouit, dicens: Surge, ne feceris, & ego ipse homo sum. Sed cum Ananiæ & Saphiræ culpā repetit, mox quanta super cæteros potētia excreuisset, ostendit. Verbo enim eorum uitam perculit, quam spiritu pscrutante deprehendit: & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso, corā bene agentibus fratribus non agnouit. Illic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus ultionis ius aperuit potestatis. Paulus bene agenti

Esaiæ 5. Rom. 12. Rom. 13. 22 Act. 10 Act. 5.

A bus fratribus prælatum se esse nesciebat, cum diceret: Non quia dominamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. Atq; ilico adiunxit: Fide n. statis ac si diceret: Ideo nō dominamur fidei vestræ, quia fide statis. Aequales. n. uobis sumus, vbi uos stare cognoscimus Quasi platum se fratrib. esse nesciebat, cum diceret: Facti sumus paruuli i medio uestrū, &: Nos aūt seruos uestros per Iesum Christum. Sed cum culpam quę corrigi debuisset, inuenit: ilico magistrū se esse recoluit, di-
B cens: Quid uultis? In virga ueniā ad vos? Summus itaq; locus bene regitur, cum is qui præest, uitiis potius q̄ fratrib. dominatur. Cunctos quippe natura ęquales genuit. Vt aūt alii ad regendum aliis cōmittātur, non eos natura, sed culpa postponit. Vitiis ergo se debent rectores erigere, quorum & causa præferuntur: & cum delinquentes corrigunt, sollicitè attendant, ut per disciplinam culpas quidē iure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam æquales se ipsis fratrib. qui corriguntur, agnoscant. Quamuis ple-
C runque etiam dignum est, ut eosdem quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum namque per nos vitia disciplinæ rigore feriuntur, in his vero quæ ipsi committimus, ne uerbi quidem ab aliquo iuectione laceramur. Tanto ergo apud Dominum obligatiores sumus, quanto apud homines inultè peccamus. Disciplina autem nostra subditos tanto diuino iudicio liberiores reddit, quanto hic eorum culpas sine uindicta non deserit. Seruanda itaque est & in corde humilitas, & in opere disciplina. Atque inter hæc solerter intuendum, ne
D dum immoderatius custoditur uirtus humilitatis, soluantur iura regiminis: & dum pręlatus quisque plus se quam decet deijcit, subditorum uitam stringere sub disciplinæ uinculo non possit. Teneamus ergo exterius, quod pro aliorū utilitate suscipimus: teneamus interius, quod de nostra ęstimatione sētimus. Sed tñ decenter quibusdam erūpentib signis tales nos apud nos esse ipsi nos etiā qui nobis commissi sunt, non ignorēt: vt de authoritate nostra qđ formidēt, uideant

2. Cor. 1. 1. Thes. 2. Co. 14. 1. Cor. 4. 23

& de humilitate quod imitentur, agnoscant. Seruata autem authoritate regiminis, ad cor nostrum sine cessatione redeamus, & consideremus assiduè quòd sumus æqualiter cum cæteris conditi, non quòd temporaliter cæteris prælati. Potestas enim quanto exterius eminet, tanto premi interius debet: ne cogitationem vincat, ne in delectationem sui animum rapiat, ne iam sub se mens eã regere non possit, cui se libidine dominandi supponit. Bene Dauid regni potentiam regere nouerat, qui elationem eiusdem potentiæ semetipsum premendo uincebat, dicens: Domine non est exaltatum cor meum. Qui que in eius humilitatis augmento subiungit: Neq; elati sunt oculi mei. atque addidit: Neque ambulaui in magnis. Et adhuc subtilissima semetipsum inquisitione discutiens ait. Neq; in mirabilibus super me. Oésq; ét cogitationes suas à fundo cordis exhauriens, subiungit, dicens: Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui aĩam meã. Ecce humilitatis hostiam ab intimo cordis oblatã crebro replicat, & iterum atq; iterũ confitendo offerre non cessat: eamq; multipliciter loquens, iudicis sui oculis ostentat. Quid est hoc? Et qũo illud sacrificiũ Deo placere cognouerat, qđ in conspectu eius tanta iteratione vocis immolabat? nisi qđ vicina esse superbia potẽtib. solet, & penè semp reb. affluentib. elatio sociatur: quia & sæpe humoris abundantia duritiam dat tumoris. Mirum vero valde est cum in cordibus sublimium regnat humilitas morum. Vnde pensandum est: quia potentes quippe cum humiliter sapiunt culmẽ extraneę & quasi longè positæ virtutis attingunt: & rectè hac virtute Dominum quãto cynus placant, quia illud ei sacrificium humiliter offerunt, quod potentes inuenire vix possunt. Subtilissima nanque ars uiuendi est culmen tenere, gloriam premere, esse quidem in potentia, sed potentẽ se esse nescire: ad largienda bona potẽtem se cognoscere, ad rependenda noxia omne quod potenter ualet ignorare. Rectè itaque de talibus dicitur: Deus potentes non abijcit, cum & ipse sit potens. Deũ

Ps. 130.

24

Subtilissima viuẽdi ars.

A quippe imitari desiderat, qui fastigium potentiæ alienis intentus utilitatibus, & non suis laudibus elatus administrat, qui prælatus cæteris prodesse appetit, non præesse. Tumoris nanque elatio, non ordo potestatis in crimine est. Potentiam Deus tribuit, elationem vero potentiæ malitiæ nostræ mẽtis inuenit. Tollamus ergo quod de nostro contulimus, & bona sunt quæ Deo largiente possidemus. Quia enim nequaquam iusta potentia, sed actio praua damnatur, aptè subiũgit:

B *Quòd alij iudicentur & pereant, alij non iudicentur & regnent.* Cap. XX.

SEd non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit. Scriptura sacra plerunque pauperes humiles vocare cõsueuit. Vnde in Euangelio cum adiectione spiritus nominantur, dum dicitur: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorũ est regnum cœlorum. Quos enim diuitię uisibiliter potentes ostendunt, apud semet ipsos pauperes sunt, qui elati in suis conscientijs non sunt. Eos uero impios uocat, qui aut à fidei pietate disiuncti sunt,

C aut in hoc quod fideliter credũt, praui sibi morib. contradicunt. Quia ergo omnipotens Deus malitiæ superbiam, non potẽtiæ celsitudinem damnat, postquam dictum est: Deus potentes non abijcit: cum & ipse sit potens, rectè subiũgitur: Sed non saluat impios, & iudicium pauperibus tribuit: id est elatos destruit, humiles verò per iudicium liberos reddit, vel certè iudicium pauperibus tribuit: quia hi qui nunc nequiter opprimũtur: ipsi tunc super oppressores suos iudices ueniunt. Duæ quippe sunt partes, electorum scilicet atque reproborum. Sed

D bini ordines eisdem singulis partib. continẽtur. Alij nanq; iudicantur & pereũt, alij non iudicantur & pereunt. Alij iudicantur & regnant, alij non iudicantur & regnant. Iudicantur & pereunt, quibus dominica voce in damnatione dr̃: Esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegisti me: nudus, & non operuistis me: æger & in carcere, & non

Matt. 5.

Matt. 25.

non visitastis me. quibus præmittitur: Discedite à me maledicti in ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. Alij verò in extremo iudicio non iudicãtur & pereunt, de quib. propheta ait: Nõ resurgunt impij in iudicio. & de quibus Dominus dicit: Qui aũt non credit, iã iudicatus est. & de quibus Paulus ait: Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribũt. Resurgunt ergo ẽt oẽs infideles, sed ad tormentum, nõ ad iudicium. Non. n. eorum tunc causa discutitur: quia ad conspectum districti iam iudicis cum damnatione suæ infidelitatis accedunt. Professionem verò fidei retinentes, sed professionis opera non habentes, redarguũtur ut pereant. Qui verò nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in extrema examinatione nõ audiunt: q̃a præiudicati infidelitatis suæ tenebris, eius quem despexerant inuectione redargui non merentur. Illi saltem iudicis verba audiunt: quia eius fidei saltem verba tenuerunt. Isti in dãnatione suę æterni iudicis nec verba pcipiunt: quia eius reuerentiam nec verbotenus seruare voluerunt. Illi legaliter pereũt, quia sub lege positi peccauerunt: istis in perditione sua de lege nihil dicitur, quia nihil legis habere conati sunt.

35 Princeps nanq; terrenam rempublicã regẽs, aliter punit ciuem interius delinquentem, atque aliter exterius hostem rebellantem: In illo iura sua consulit, eumque sub verbis dignæ inuectionis addicit: contra hostem verò bella mouet, instrumenta perditionis exercet, dignaque eius malitiæ tormenta retribuit, de malo uerò eius quid lex habeat, non requirit. *Aliter punitur ciuis, aliter hostis.* Neque enim lege necesse est perimi, qui lege nunquam potuit tenere. Ita ergo in extremo iudicio & legalis illũ inuectio percutit, q̃ ab eo quod professione tenuit actione declinauit: & iste sine iudicij inuectione perimitur, qui lege fidei non tenetur. Ex electorum verò parte alij iudicantur & regnãt, qui vitæ maculas lachrymis tergũt qui mala pcedentia factis sequẽtibus redimentes, quicq̃d illicitũ aliq̃n fecerunt, ab oculis iudicis eleemosynarũ supductione cooperiunt. Quibus iudex ueniẽs

A in dextera cõsistentibus dicit: Esuriui, & dedistis mihi mãducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes erã, & collegistis me nudus, & operuistis me: infirmus, & nisi testis me: í carcere erã, & uenistis ad me. *Mat. 25.* Quibus præmittit, dicens: Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Alij aũt non iudicantur & regnant: qui ẽt præcepta legis perfectione virtutũ trãscẽdũt, qui nequaquam hoc solũ quod cunctis diuina lex præcipit, implere contenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exibere appetunt, q̃ præceptis generalibus

B audire potuerunt. Quibus dominica voce dr̃: Vos q̃ reliquistis oĩa, & secuti estis me, cũ sederit filius hominis in sede maiestatis suę, sedebitis & vos super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel. *Mat. 19.* Et de quibus propheta ait: Dñs ad iudiciũ ueniet cũ senioribus populi sui. *Esa. 3.* Et de quibus Salomon cũ de sanctæ Ecclesiæ spõso loqueretur, intulit dicens: Nobilis in portis vir eius, q̃n sederit cũ senatoribus terrę. *Prou. 31.* Hi itaque in extremo iudicio nõ iudicãtur, & regnãt,

C quia cum authore suo ẽt iudices veniũt. Relinquentes quippe omnia plus prompta deuotione executi sunt, quàm iubere generaliter audierunt. Speciali nanque iussione paucis perfectioribus, & nõ generaliter omnibus dicitur hoc quod adolescens diues audiuit: Vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo, & veni & sequere me. *Mat. 19. Mar. 10. Luc. 18.* Si enim sub hoc præcepto cũctos iussio generalis astringeret, culpa profectò esset aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est quod per sacram

D scripturam omnibus generaliter præcipitur, aliud quòd specialiter perfectioribus imperatur. Hi ergo rectè sub generali iudicio non tenentur, qui & præcepta generalia uiuendo vicerunt. Sicut enim non iudicantur, & pereunt, qui suadente perfidia legem tenere contemnunt: ita non iudicantur & regnant, qui suadent pietate etiam vltra generalia diuinæ legis præcepta proficiunt. Hinc est quod Paulus etiam specialia præcepta transcendens, plus opere exhibuit quam institu-

institutione permissionis accepit. Cum .n. accepisset vt Euangelium prædicans de Euangelio viueret, & Euangeliũ audientib. contulit, & tñ Euangelij sumptibus sustentari recusauit. Cur ergo iste iudicetur vt regnet, qui minus quod seruaret, accepit: sed maius quod viueret inuenit? Dicatur igitur rectè. Iudiciũ pauperibus tribuit. quanto huic mundo magna humilitate despecti sunt, tanto tũc acceptis sedibus maiore culmine potestatis excrescunt. Vnde & sequitur:

Quòd sanctos in persecutionibus & laboribus, tunc maximè Dominus videt, cum eorum patientia delectatur. *Cap. XXI.*

NOn aufert à iusto oculos suos, & reges in solio collocat in perpetuum, & illic eriguntur. Abstulisse enim a iustis oculos suos fortasse Dominus creditur, qa iustorum crudelitatibus hic sine vindicta lacerantur: sed famulos suos tunc magis respicit, cum iniustè eos nequitia persequentis affligit. Videns enim quid hic humiliter tolerant, nimirum iam præuidet quid illic eis misericorditer recompenset. Nõ ergo aufert à iusto oculos suos. Ecce iste humiliter ingemiscit, ille superbit & nequiter floret. Iste cor conterit, ille se de gloria iniquitatis extollit. Horum ergo quis diuinis obtutibus longè est, qui iniustitiam pertulit, an qui eam patientibus irrogauit, qui supernam gratiam inter mœroris tenebras tenuit: an qui inter exteriora gaudia lumen iustitiæ intus amisit? Bene au-
26 tem sancti viri scripturæ sacræ testimonio reges uocentur: quia prælati cunctis motibus carnis modo luxuriæ appetitũ frenant, modò æstum auaritiæ temperant, modò gloriam elationis inclinant, modò suggestionẽ liuoris obruunt, modò ignem furoris extinguunt. Reges ergo sunt: quia tentationum suarũ motibus non consentiendo succumbere, sed regendo præesse nouerunt. Quia igitur ab hac potestate regiminis ad potestatẽ trãseunt retributionis, dicatur rectè: Reges in solio collocat in perpetuum, Semetipsos enim regendo, ad tempus fati-

A gati sunt, sed in regni erectionis internæ solio in perpetuum collocantur, & eo illic accipiunt alios dignè iudicare, quo hic nesciunt sibimetipsis nequiter parcere. Hinc enim aliàs dicitur: Donec iustitia conuertatur in iudiciũ. Paulus de se suisque consortibus dicit: Vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Iustitia ergo in iudicium vertitur: quia hi qui nũc iustè atq; irreprehensibiliter viuunt, tunc iudicandi potentiã nanciscuntur. Hinc Laodiciæ Ecclesiæ Dñs dicit: Qui vicerit, dabo ei sedere mecũ in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cũ patre meo in
B throno eius. Vincẽs Dominꝰ in throno cum patre sedisse se asserit: quia post passionis certamina, post resurrectionis palmã, clarius se oĩbus ꝙ potestati patris esset æqualis indicauit, eiq; se non disparem calcato mortis aculeo innotuit. Vnde & Mariæ necdum credenti se patri similem dicit: Noli me tangere: nondum enim ascendi ad patrem. Nobis enim in throno filij sedere est, ex eiusdẽ filij ptãte iudicare. Quia.n. iudicij principatũ ex e' virtute percipimus velut in throno eius residemus. Nec abhorret a verò ꝙ aliàs sup duodecim throno sessuros testatur
C esse discipulos, hic uerò in throno suo phibet esse sessuros. Per thronos quippe duodecim vniuersale iudicium, per thronum verò filij singulare culmen iudiciariæ potestatis ostenditur. Hoc ergo duodecim thronis, qđ vno throno filij designatur: quia videlicet uniuersale iudiciũ ex mediatoris nostri interuentione percipitur. Dicatur ergo: *Reges in solio collocat in perpetuum.* Apte autem in perpetuum subdens, aperte quid dicat, insinuat. Si.n. de terreni regni solio diceret, nullatenus in perpetuum subdidisset: quia qui-
D que illud arripiunt, profectò non in eo in perpetuum, sed temporaliter collocatur. Bene autem subdidit: *Et illic eriguntur.* ac si intentioni audientis innueret dicens: Quia qui hic humiliati sunt, illic eriguntur. Sanctis nanque viris iste locus humilitatis est, vt ille sit celsitudinis. Vnde aliàs scriptum est, Humiliasti nos in loco afflictionis. Locus quippe afflictionis est uita præsens.

Qui

Qui ergo ad æternam patriam tendunt, A nûc semetipsos temporaliter in afflictionis loco despiciunt, vt tunc in loco gaudij veraciter sublimentur. Sequitur:

Quòd sancti cum huius mundi habitationem quasi catenas & uincula sua perfectè oderint, tunc maximè intelligunt quales essent, cum mundum amarent. Cap. XXII.

ET *si fuerint in catenis, & vinciantur funibus paupertatis, indicabit eis opera eorum & scelera eorum: quia uiolenti fuerint.* Catenæ obligationis sunt, ipsa adhuc B retentio peregrinationis. Ligatum se his catenis Paulus aspexerat, cum dicebat: Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse. Paupertatis funibus uinctû se esse cernebat, quando veras diuitias intuens, eas etiam discipulis enarrabat, dicens: Vt sciatis quæ sit spes vocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis. Bene autem post ista subditur: Indicabit eis opera eorum & scelera eorum, quia violenti fuerint. Cum enim supernam gloriam magis amando cognoscimus, tunc mala quæ C egimus, grauiora fuisse sentimus. Vnde & Paulus post perceptam gratiam super norum, ea quæ in se studia virtutum crediderat fuisse, iá scelera cognoscebat, dicens: Qui prius fui blasphemus & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum: quia ignorans feci in incredulitate. Vel certe: Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta. Vnde & aptè subditur. *Reuelabit quoque aurem eorum ut corripiat, & loquetur, ut reuertantur ab iniquitate.* Aurem ab inquitate reuelare, est intellectum cognitionis aperire. Reuelata uerò aure unusquisque corripitur, quando intrinsecus ęternorum bonorum desiderium percipit, et quæ mala extrinsecus perpetrauit, agnoscit. Potest verò in catenis & funibus paupertatis, pœna etiam temporalis afflictionis intelligi: quia sæpe qui iubentis verba non audiunt, ferientis verberibus admonentur, vt ad bona æterna saltem pœnæ trahant, quos præmia

Phil. 1.

Ephes. 1.

1. Tim. 1

Phil. 3.

Aurem reuelare.

non inuitant. Vnde per prophetam dicitur: In chamo & freno maxillas eorum Psal. 31. cóstringe, q nó approximant ad te. Si verò et flagella despiciunt, constat nimirú, q tanto illic grauioris uindictæ supplicia sentiant, quanto hic maioris prouidentiæ gratiam calcant. Vnde & sequitur: *Si audierint & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladiū, & consumentur stultitia.* Per bonū tecta actio, p gloriā verò superna retributio designatur. Qui ergo obedire pceptis cęlestibus studét, dies suos in bono cóplét, annos in gloria: quia & cursum præsentis temporis in recto opere, & consummationé suá pficiunt fœlici retributione. Si verò non audierint, transibunt p gladium, & cósumnentur stultitia: quia & vindicta eos in tribulatione percutit, & finis in fatuitate concludit. Sunt n. nó 28 nulli, quos à perditis moribus nec tormé ta cópescunt. De quibus per prophetam dicitur: Percussisti eos, nec doluerunt: flagellasti eos, & renuerūt accipere disciplinam. Et de quibus sub Babylonis specie dicitur: Curauimus Babylonem, & non est sanata. De quibus sursum dicitur: Interfeci & perdidi populum meum, & tamé à viis suis nó sunt reuersi. Hi nónunquam deteriores existunt ex verbere: qa pulsati doloribus, aut cótumaci pertinacia duriores existūt, aut, quod peius est, in blasphemiæ etiam exasperationé psiliunt. Bene ergo dicitur quód per gladiū transeunt, & stultitia consumuntur: qa peccata quæ flagellis emédare debuerāt, D flagellis exaggerant. Et hic nanque pœnas percussionis sentiunt, & illic iustę retributionis supplicia non euadunt. Fatuitas quippe stultitiæ est, quòd illos sic iniquitas obligat, vt à culpa eos nec pęna compescat. Sequitur:

Hier. 5.

Hier. 51.

Hier. 15.

Quòd hypocritæ nec etiam tunc cum vincti ad pœnas inferni trahuntur, confiteri peccata sua hominibus uolunt, quæ sciunt tamen Deum latere non posset. Cap. XXIII.

SImulatores *& callidi prouocant iram Dei.* Cum simulatores diceret, aptè

subiunxit & callidi: quia nisi ingenio calleant, quod videri appetunt, congruè simulare non possunt. Sunt n. nonnulla vitia q̃ e͂t à sensu tardioribus facilè perpetrãtur. Elatione nanq; intumescere, auaritiæ æstib. inhiare, luxuriæ pulsanti succumbere, e͂t quilibet obtusis sensibus potest: simulationis verò falsitaté exequi, nisi qui subtilioris ingenij fuerit, non pôt. Quisquis. n. talis est, ad custodienda duo videlicet cótinua obseruatione diuiditur, vt callidè nouerit & occultare qđ est, & ostẽtare qđ nó est, & vera mala premere, & falsa bona móstrare: nec se apertè in hoc quod vr̃ extollere, atq; vt maiorem gloriã teneat, sępe se simulat gloriam declinare. Quia enim ante oculos hoium sequendo eã apprehendere non potest, studet plerunq; gloriam tenere fugiendo. Hæc itaq; simplicib. minimè cógruunt: quia si congruunt, iam simplices non sunt. Bene autem cùm diceret simulatores & callidi, nó subdidit, merentur: sed, prouocant irã Dei. iram quippe Dei mereri, est e͂t nesciẽdo peccare, Prouocare verò, est mandatis illius sciendo contraire, scire bonũ, sed despicere: facere posse, nec velle. Hi enim perpetratione nequitiæ intrinsecus tenebrescunt, & ostentatione iustitiæ superficietenus dealbantur. Quibus voce dñica dr̃: Væ vobis scribæ & pharisęi hypocritæ: quia similis estis sepulchris dealbatis, quæ foris parent hoibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia: ita & vos quidé foris apparetis hominibus iusti, intus aũt pleni estis hypocrisi & iniquitate. Foris ergo ostendẽdo seruant, q̃ viuendo intus impugnant. Intus verò mala cogitantes exaggerãt, quæ foris alia superducentes occultant. Ante districtũ itaque iudicem excusationem iam de ignorantia habere non possunt: quia iam ante oculos hominum omnem modum sanctitatis ostentant, & ipsi sibi sunt testimonio, quia bene viuere non ignorant. Dicatur igitur rectè: *Simulatores & callidi prouocant iram Dei.* Quid verò eos ad extremum sequatur, adiungit dicens: *Neque clamabunt cùm vincti fuerint.* Omnis iniquus qui cùm iniquus sit, sanctus videri non appetit, in flagelli pcussione deprehensus, fateri q̃d iniquus sit, non erubescit. Qui verò iniqua agens, humana de se iudicia sub specie sanctitatis intercipit, etiã cùm flagello pcutitur iniquum se prodere refugit: quia sanctus videri cósueuit. Si q̃n autẽ grauiter coarctatur, iniquũ se uix superficietenus cófitetur: quia interna sua detegere, veraci confessione confunditur. Quasi liberi verò sumus, cùm nulla correptione castigamur: quasi autem vincimur, cùm flagello percussionis astringimur. Vincti igitur tãto clamamus altius, quanto in pcussione positi, peccata nostra veracius confitemur. Apud aures quippe Dei vox valida deuota confessio est. Quia ergo simulatores quoq; etiam cùm percussionis flagella corripiunt, ad confessioné simplicem nó perducunt. agnoscit enim peccatores refugiunt: quia sancti omnium opinione ferebantur: quamuis eos ad extremũ iam flagella feriant, quáuis duci se ad æterna supplicia non ignorent, tales tñ cupiũt apud humana iudicia remanere, quales se studuerant semper ostendere. Deprehensi ergo, etiã flagella percussionis extremæ, quia confessionem purã vel afflicti exercere negligunt, quasi vincti clamare contemnunt. Bene ergo dicitur. *Neque clamabunt cùm vincti fuerin.* Quamuis intelligi e͂t aliter pôt. Omnis. n. qui cùm iniquus sit, dici sanctus ab hominib. non ptimescit, etsi iniquum se tacita cogitatione reprehẽdit, tñ dum sæpius sanctum audire cœperit, hoc qđ de se intrinsecus tenebat, amittit. Cor quippe exterius fundit, & quia libenter foris falsum de se testimonium recipit, qualé se intus habeat, non requirit. Vnde fit vt vacuæ laudis fométa e͂t cũ defuerint, quærat, & oblitus qđ est, appetat videri q̃ nó est. Igitur qui ta- 26
les sũt, dũ iustos se ante humana iudicia simulant, dũ actiones suas laudibus dignas intuentiũ oculis ostentant, occulta cum eis iustitia agitur: vt quo nituntur foris alios fallere, eo de se intus etiã ipsi fallantur. Nam oém circa se sollicitæ inuestigationis oculum perdunt. Vitã in enim suam discutere & perscrutari dissimulant,

Mat. 23.

A mulāt, sed tales se quales audiunt, putāt: sanctosq; se esse, non quia ita uiuunt, sed quia ita dicuntur, existimant. Subtile autem Dei iudicium seque ipso intueri negligunt: quia fidem sui meriti in attestatione ponunt oris alieni. Cum uerò subita percussione feriuntur, iniquos se uel ueraciter fateri, uel sicut sunt deprehēdere omnino non possunt: quia uidelicet sanctos se humana professione crediderunt. Bene ergo dicitur, Nec clamabunt cum uincti fuerint. Spe enim uacua tales se ante supernum iudicem uenire confidunt, B quales se hominibus innotuisse cognoscūt, seque ipsos miseri nec inter tormenta deprehēdunt, & dum testimoniū falsæ laudis aspiciunt, remedium ueræ confessionis amittunt. Etiam uincti ducuntur, & non clamant: quia humanæ laudis importunitate superati, sāctos se miseri & cum in peccatis moriuntur, putant. Quibus bene per prophetā dicitur: Redite præuaricatores ad cor. (Esa. 46.) Si enim ad cor redirēt, ꝑ exterioris attestationis se uerba nō funderent. Nam quid uicinius nobis est corde nostro? C Quid uicinius nobis est ea re quæ intra nos est? Et tamen cum per prauas cogitationes spargitur, à nobis cor nostrum longius euagatur. (Nihil nobis uicinius corde nostro, & tamen sæpe longius uagatur.)

Longè ergo propheta præuaricatorem mittit, cū eum ad cor suum redire compellit: quia quo se exterius fudit, eo ad se unde possit redire uix inuenit. Quia uerò simulatorū mens ꝓ eo ꝙ ab una æternitatis intentione diuiditur cogitationū multiplicium inundationes uastatur, rectè subiungitur: *Morietur in tempestate anima eorum.* Quasi tranquillè nanque uidebantur uiuere, cum de sanctitatis D curarent laude gaudere. Sed tēpestate subita eorum anima moritur, quæ humanæ laudis pessima tranquillitate lætabatur. Plerunque subitò inopinata tempestas omne quod aer serenus blāditur, immutat: & eo periculū uitari non potest, quo nec potuit præuideri. Vnde simulatores qui uitæ suæ custodiam negligunt, in tēpestate mori referūtur. Hinc quippe eos turbo subitus internæ ꝑcussionis eiicit, quos arrogātia externi fauoris extollit: & dum amplectuntur in laude quod nō sunt, repētè inueniunt in ultione quod sunt. 30 Bene autem per Salomonem dicitur: Quomodo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, sic ꝓbatur homo hore laudantis: (Prou. 17) Laus quippe sua iustos cruciat, iniquos exaltat. Sed iustos dū cruciat, purgat. iniquos dū lætificat, reꝓbos monstrat. Isti enim sua laude pascuntur: quia authoris sui gloriam non requirunt. Illi autem ꝗ authoris gloriā quærunt, sua laude cruciātur, ne non sit intus quod foris dicitur: ne si est etiā quod dicitur, ante Dei oculos ipsis fauoribus uacuetur, ne humana laus robur mentis emolliat, eamque in sui delectatione prosternat, & quæ adiumentum debet esse augendi operis, iā retributio sit laboris. Cùm uerò sua præconia in Dei laudē tendere sentiunt, ea ēt desiderabiliter amplectuntur. Scriptum nanq; est: Videāt opera uestra bona, & glorificent patrē uestrum qui est in cœlis. (Mat. 5.) uiā se ergo hominibus faciunt, quoties in se aliquid quo Deus cognoscat, ostendunt: quia nō student in se humanam laudem figere, sed quærunt eam ꝑ se medios ad auctoris gloriā pertransire. Arrogantes autem humanis laudibus mollia corda prostituunt, quia suis amoribus corrumpuntur. De quibus alias dicitur: Erunt homines seipsos amantes. (2. Tim. 3.) Aptè uerò hic de hac eorum corruptione subiungitur: *Et uita eorum inter effœminatos.* Si.n. uiriliter uiuerent, laus transitoria nulla eos corruptione uitiaret. Vnde electus ꝓpheta persuadet dicēs: Viriliter agite, & cōfortetur cor uestrum. (Psal. 26.) Dicens.n. uiriliter agite, & cōfortetur cor uestrum, qđ ilicò subdidit: quasi sexum cordis munire curauit. Luxuriosi quippe mens corrūpitur, si rebus transitorijs delectatur. Igitur simulatorū uita inter effœminatos moritur: quia laudis luxuria corrupta reperitur. Translatione uerò alia non hr̄, Vita eorum inter effœminatos: sed, Vita eorū vulneretur ab Angelis. Vtrunq; tñ & si sermone discrepat, ratione concordat: qa effœminatorū uitam angeli uulnerant, dū nuncij ueritatis eā iaculis sanctæ ꝓdicationis imponāt. Quia igitur de damnatione reproborū quid agatur audiuimus:

diuimus: de ereptione humiliũ q̃d sequatur audiamus. *Eripiet pauperem de angustia sua.* Pauper de angustia sua eripitur, cũ unusquisq; humilis de hac pẽgrinationis suæ afflictione liberatur. Nã & assiduis hic tribulationib. pmitur, ut ad req̃rẽdũ ueræ consolationis gaudium prouocetur. Vnde & sequitur: *Et reuelabit in tribulatione aurem eius.* Aurem in tribulatione reuelare, est auditum cordis uerberum plagis aperire. Cum enim pręcepta despicimus, pia districtione nobiscum agitur, ut flagella timeamus. Aurem itaque cordis tribulatio apperit, quã sępe huius mundi prosperitas claudit. Per Salomonem nanque dicitur: Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Sequitur:

Prou. 1.

Quòd peccatum latum os habeat, cum in ipsum descenditur: arctissimum uerò, cum quis de eo gredi conatur. *Cap. XXIIII.*

I*Gitur saluabit te de ore angusto latissimè.* Omnis qui uitæ uiam deserẽs, in peccatorum se tenebras deijcit, semetipsum quasi in puteum uel foueã mergit. Si uerò diuina perpetratione etiam consuetudine iniquitatis opprimitur, ne ad superiora iá possit exurgere, quasi angusti ore putei coarctatur. Vnde Dauid ꝓpheta sub specie peccantium exorat, dicens: Non me demergat tempestas aquę neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum. Quem enim mali operis iniquitas à bona stabilitate commouit, quasi tẽpestas aquę rapuit: sed si adhuc longa cõsuetudine nõ pręualuit, non demersit. Iam in puteum cecidit, qui hoc quod diuina lex prohibet, perpetrauit. Sed si adhuc longa consuetudo non deprimit, nequaquam eos suum puteus coangustauit. Tanto ergo facilius egreditur, quãto minori consuetudine coarctatur. Vnde Hieremias propheta dum Iudæam iniquitatibus longa consuetudine obrutam fuisse conspiceret, in lamẽtis suis sub eius specie semet ipsum deplorat, dicens: Lapsa est in lacum uita mea, & posuerũt lapidẽ super me. In lacum quippe uita labitur, cùm labe iniquitatis inquinatur. Lapis uero superponitur, cum etiam dura consuetudine mens in peccato deuoratur, ut etsi ueli exurgere, iam utcunque non possit: quia moles desuper malę consuetudinis premit. Sed quia diuinæ potentiæ subiacet, & post angustiam prauæ consuetudinis ad bonæ actionis amplitudinẽ reuocatur, idcirco dicitur: *Saluabit te de ore angusto latissimè.* Latissimè quippe de ore angusto saluatur, qui & post iniquitatis iugum, ad libertatem boni operis pœnitendo reducitur. Quædã nanque quasi conclusionis angustia est, ab opprimente mala cõsuetudine exurgere uelle, nec posse: iam quidem desiderio ad superna tendere, sed adhuc actu in infimis remanere, pręire corde, nec tamen sequi opere, atque in semetipso contradictorem perpeti semetipsum. Cùm uero ita tendens anima manu gratię exaltantis adiuuatur, ab angusto ore ad latitudinem peruenit: quia uictis difficultatibus, opera bona perficit, quę cõcupiscit. Dauid ꝓpheta conclusionem angusti oris conspexerat, cum dicebat: Saluam fecisti de necessitatibus animam meam, nec conclusisti me in manus inimici. Latissimè autẽ saluatũ se nouerat, cum subdidit dicẽs: Statuisti in loco spatioso pedes meos. In spatioso q̃ppe loco pedes stabiliti sunt, quãdo & ad cõgruentia bona tendimus, & nulla difficultate præpedimur. Quasi enim per latum locum quo uolumus, pergimus: quia nullis obiectis difficultatib. angustamur. Sed hæc Heliu rectè diceret, si beato Iob eius sententia conueniret. Pro culpa enim flagellatũ credidit, & idcirco eum in os angustum cecidisse iudicauit. Quo enim ualidioribus uidit eũ plagis affici, eo deterioribus credidit iniquitatibus prægrauari, profecto nesciẽs quòd flagella eius augmentũ essent meriti, non pœna peccati. Cùm uerò eũ in os angustum cecidisse fateatur, adhuc quasi latius exequitur in quãta Iob profunditate teneatur, dicens: *Et non habente fundamentum subter se.* Omne peccatum fundamentum non habet: quia non ex propria natura subsistit. Malum quippe sine substantia est. Quod tamẽ utcunque sit, in boni natura coalescit. Igitur

Psal. 68. Thren. 3. Psal. Ibidem.

tur

turos angustũ nullũ subter se dicitur ha A
bere fundamentum: quia peccati inqui
natio subsistendi ius non habet propriũ.
Quia verò à fundo dicitur fundamentũ,
possumus etiam fundamentum pro fun
do positum non incõuenienter accipe-
re: sicut auditus ab aure dicitur & tamen
plerunque ipsa auris auditus nomine de
signatur. Cùm ergo diceret os angustum
explere profundi voraginem uolens sub
didit: *Et non habente fundamentum subter se.* Quem enim rapit iniquitas, in-
fernus absorbet. Infernus uerò rectè fun
dum non habere creditur: quia quisquis
ab illo rapitur, in immenso profundo de
uoratur. Immensam nanque eius exple-
Esa. 5. re latitudinem uolens propheta ait: Dila
tauit infernus animam suam, & aperuit
os suum absque ullo termino. Sicut er-
go sine termino dilatatus dicitur, qui ad
se plurimos trahit: ita sine fundo altus
non incongruè creditur: quia eos quos
in se suscipit, quasi in quadã abysso suæ
immensitatis absorbet. Itaque cùm dice
ret: Saluabit te de ore angusto latissimè,
aptè subiunxit: *Et non habent fundamentum subter se.* ac si diceret: De ore
angusto saluabit, quod sub se fundũ nõ
habet. Quia enim per peccatum tendi-
tur ad infernum, quem à peccato saluat,
de ore angusto liberat. Quẽ uerò de ore
angusto eripit, ab inferni profundo sub-
ducit. Quamuis etiam aliter intelligi po
test. Nam sicut qui in puteum mergitur,
putei profundo retinetur: ita corruens
quasi in quodam fundi loco consisteret
anima, si semel lapsa in aliqua se peccati
mensura retineret. Sed cùm peccato in
quo labitur, non potest esse contenta, D
dũ quotidie ad deteriora deijcitur, qua-
si in puteo quo cecidit, fundum non in-
uenit quo figatur. Esset enim fundus pu
tei, si fuisset mensura peccati. unde bene
Prou. 18. alias dicitur: Peccator cum uenerit in ꝓ
fundum malorum, contemnit. Redire
nanque dissimulat: quia miseri sibi pos
se desperat. Sed cùm desperãdo amplius
peccat, quasi puteo suo fundum subtra-
hit, ne ubi retineri possit, inueniat. Seq
tur: *Requies autem mensæ tuæ erit plena pinguedine.* Requies mensæ, est refectio sa
tietatis internę. Quę pinguedine plena
dicitur: qa in æternæ uoluptatis delecta
tione, ꝑparatur. Huius mesæ epulas esu
riebat ꝓpheta, cùm diceret: Satiabor dũ Psal. 16.
manifestabitur gloria tua. Huius mensæ
pocula sitiebat, dicẽs: Sitiuit anima mea Psal. 41.
ad Deũ uiuum, qñ veniam & apparebo
ante faciẽ Dei? Heliu itaq; beatum Iob
in temporali verbere, æternorũ volens
retributione consolari, qđ iure ei debe-
batur ex meritis, ex semetipso quasi gra-
tuitò ꝓmittit, dicẽs: Requies aũt mensæ
tuæ erit plena pinguedine. Sequitur:

B

Quòd sancti quasi impij ab hoc mundo iudicentur, apud Deum verò iustitiæ suæ coronam accipiant. *Cap. XXV.*

C*Ausa tua quasi impij iudicata est; causam iudiciumq́; recipies.* Bonorum
causa iustitia est. Quorũ causa quasi im-
pij iudicatur: quia eorum hic iustitia pa-
terno flagello fatigatur, vt ad ampliorẽ
vigilantiã ꝑceptione nõ solũ mãdatorũ,
sed ẽt verborũ ꝑcussione doceantur. Sed
C causam iudiciumq; recipiunt: quia ex ea
iustitia qua modò viuunt, tũc in culmi-
ne iudiciariæ potestatis enitescunt, vt tã
to tũc potentius cuncta iudicent, quãto
nũc in eis subtilius cũcta iudicãtur. Hęc
Heliu quasi noua spondẽdo intulit, q̃ B.
Iob semper credendo stabiliter tenuit.
Habent ꝓfectò hæc propria oẽs arrogãtes, vt & malũ mentientes exaggerent, Arrogantis ꝓpriũ. 33
& si quod forsitan bonũ dicunt, hoc ve-
lut incognitum proferant. Vnde fit ut ẽt
doctiores se docere audeãt: quia videli-
cet se scire talia solos putant. Cùm verò
ad aliqua cõsolationis verba descendũt,
statim uoluisse se ęstimant, & p increpa-
tionis tumidæ asperitatẽ quasi quoddã
sibi ingenium reformant; vt qui conde-
scendisse blandimentis visi sunt, exorta
subito increpatione timeantur. Vnde &
mox Heliu subdidit, dicens:

Quod qui hominib. placere uolunt, crudelitatẽ iudicãt & irã, quicquid à doctorib. sanctæ Ecclesiæ zelo agitur disciplinæ: & dum benigni volunt videri, neminẽ cẽsent seueritatis districtione coercendum. *Cap. XXVI.*

Non

*NOn te ergo superet ira, vt aliquem op-
primas: nec multitudo locorum inclinet
te. Deponere magnitudinem tuam absque tri-
bulatione & omnes robustos fortitudine. Ne
protrahas noctem, vt ascendant populi pro eis.
Caue ne declines ad iniquitatem. Hanc enim cœ
pisti sequi post miseriam.* In plerisq; codici
b9, donorũ: in paucis verò, sed antiquio-
rib. locorum inuenimus. Sed quia expo-
sitione non indiget si dicatur. Nec multi
tudo donorum inclinet te: hoc magis ex
poni placuit, quod cum difficultate ali-
quantula videtur aperiri. Hæc autem
quantæ elationis verba sint, ipse qui ea
formauit tumor ostendit. Sed quia Heliu
arrogantium, & beatum Iob tenere ty-
pum diximus electorum, si ea subtilius
descernimus, etiam nunc intra Ecclesiã
quomodo arrogantibus congruant de-
monstramus. Sancti viri aliena opera et
parua mirantur, sua verò etiam magna
despiciunt. At contra arrogantes alie-
na etiam magna despiciunt, sua vel quæ
parua sunt admirantur; & plerunq; de
suis malis bona æstimant, de alienis au-
tem bonis mala sentire nõ cessant. Nam
dum propriam gloriam quærunt, perni-
ciosè student ut quicquid virtutis ab alijs
agitur iniquitatis nota laceretur, & bo-
næ pondus actionis vertunt in maculam
criminis. Sæpe enim cum uidet ab Eccle-
sia districtè prauos corrigi, quasi querun
tur iniustè nocentes affligi, & nitorẽ di-
sciplinæ eius commutant appellatione
nequitiæ. Vnde Heliu figuram arrogan-
tium seruans, beatum Iob quasi admo-
34 nens ait: *Non te ergo superet ira, vt aliquem
opprimas.* Arrogantes enim iræ motum
deputant, quicquid à sanctis geritur cen
sura disciplinæ. Et quia humanæ laudis
appetitu benigni student semper appare
re, nullos cẽsent districtione seueritatis
corrigendos. Vnde & bonis rectoribus, si
cut superius dictum est, opprimi æstimãt
quos inuitos cernunt à vitijs coerceri.
Authore autem Domino, quia in cũctis
mundi partibus sancta Ecclesia culmine
religionis excreuit, hic ipsam tempora-
lem potentiam qua quidem bene vtitur
obtrectãdo in uitium elationis inflectũt.
Vnde Heliu subiungit dicens:

*Quòd veneratio sanctis viris impensa, non de-
beat illos in aliquam extollentiam eleuare.
Cap. XXVIII.*

NEc multitudo locorum inclinet te. Ac
si eidem sanctæ Ecclesiæ humilita
tem magis inter prospera conseruanti,
arrogantium voce dicatur: Quia vbiq; si
dei reuerentia coleris, caue ne eiusdem
reuerentię fastibus extollaris. Quosdam
quippe conspiciunt qui sub religionis
obtentu, vitio elationis intumescunt, &
quod in quibusdam iure reprehendunt,
hoc iniustè ac crimen omniũ pertrahũt:
nequaquam videlicet perpendentes ꝙ
sint in ea qui & despicientes nouerint p
fectè temporalia regere, & amantes æter
na plenis desiderijs expectare, & dispen-
sationẽ potestatis acceptæ peragere, &
humilitatis insitæ ministeriũ custodire:
ut nec humilitatis cã curas suscepti regi
minis negligãt, nec rursũ occasione regi
minis in eis humilitas intumescat. Etsi
quidã fortasse intra ipsam sunt, qui non
Dei, sed suę gloria sub religionis prætex
tu deseruiunt: studet tamẽ eos, aut, si va
let, districtè corrigere, aut, si non valet,
æquanimiter tolerare: & vel corrigẽdo
illos quasi filios amplectitur, vel toleran
do quasi ab hostibus exercetur. Scit nãq;
ꝙ per eorum superbiam laceratur vita
iustorum, fecit ꝙ in eius crimen extendi
tur quid talium prauitate peccatur, sed
notam alieni criminis substinere tãto mi
nus metuit, quanto & caput suum talia
tolerasse cognoscit. De illo quippe scri-
ptũ est: Et cũ iniquis deputatus est. De il-
lo rursum dr̃: Languores nostros ipse tu
lit, & dolores nostros ipse portauit. Eãt
ergo arrogãtes, & æstimatione prauorũ
uitam mordeant innocentum. Scit. n. e-
lectorũ Ecclesia, & illorum facta & horũ
verba tolerare, scit prauorũ mentes tole
rando conuertere. Qui etsi conuerti ne-
quiuerint, eorum tñ ignominiam æqua
nimiter suffert: Perpendit quippe q̃ ad
duplex eius præmium proficit, ꝙ ex eo-
rum meritis foris despicitur quorum &
intus vita laceratur. Notandum verò ꝙ
non ait: Nec multitudo locorum extol-
lat te, sed ait: Nec multitudo locorum in
clinet te. Oĩs. n. qui temporaliter extolli
tur,

tur, eo ipso quo extollatur inclinatur: A
quia cum se exterius erigit, intus cadit.
Heliu itaq; casum cordis in elatione in-
tués, ait: Nec multitudo locorũ inclinet
te. ac si uoce arrogãtium sanctę Ecclesiæ
12 diceretur: Caue ne si uniuersitatis vene
ratione extolleris, ab interna intentio-
ne curueris. Sequitur:

Quòd arrogantes se solos sapientes & dignos honore ęstimant, eos verò qui pro patribus in Ecclesia doctores positi sunt illudunt, & quasi idiotas æstimant. Cap. XXVIII. B

D*Epone magnitudinem tuam absque tri-*
bulatione, & omnes robustos fortitudi-
ne. Quos alios sanctæ Ecclesiæ robustos
accipimus, nisi eos qui ad vincenda mũ-
di huius desideria & cœptis sublimibus,
& consummatis profectibus cõualescũt?
Magnitudo itaq; eius in robustorũ suo-
rum vita consistit: quia tunc gloriosior
redditur cum pro defensione veritatis
ad mortem vsq; ab electis illius constãti
virtute certatur. Arrogantes igitur viri
subductis de hoc mundo Apostolis, sub- C
ductis ad superna martyribus: quia for-
tasse doctores valentioresq; præpositos
abundè deesse cõspiciunt, quasi solos se
remansisse intra ecclesiam suspicantur.
Vnde dum se præferunt, ei uelut consu-
lentes illudunt, dicentes: Depone magni
tudinem tuam absq; tribulatione, & oẽs
robustos fortitudine. ac si apertis expro
bationib. dicant: Nequaquã te magnitu-
dinem habere confidas, quia subductis
prioribus patribus, iam nõ habes de quo
rum vita glorieris. Dicunt hæc profectò
nescientes quia omnipotens Deus Ecc'e
siam suã digna fine administratione non D
deserit. Nam cum fortes ad præmiũ uo-
cat, eorum vice debiles ad certamina ro-
borat: cũ illos suscipiẽdo remunerat: istis
laborum vires quas remuneret submini
strat. De quibus eidẽ sanctæ Ecclesiæ dr:
Psal. 44. Pro patrib⁹ tuis nati sunt tibi filij, consti
tues eos principes sup oẽm terrã. In vir
tute quippe antiquorũ patrũ, hi q post-
modum prælati sunt subrogãtur: quia &
cum annosa arbusta succidũtur, in eorũ
robore tenera uirgulta succrescũt. Sed ar
rogantes viri conualescere non credũt,
quos infirmos aliquando nouerat: & p-
mutatos venerari despiciũt, quos despi-
cabiles fuisse meminerunt. Quia verò in 35
ea iustiores paucos, iniquos autẽ nume-
rosiores aspiciunt, sicut & in tritura fru
gum maior est multitudo palearum, etiã
iustorum vitam ex iniquorum æstimatio
ne contemnunt. Vident profectò ꝙ nõ-
nulli rectores illius temporali potestate
subnixi, eiusdem potestatis elatione pa-
scuntur. Vident ꝙ religionis reuerentiã
quam huic mundo patres moriendo ser-
uerunt, hi exultando in terrenis gaudijs
metunt, & perpendunt quidem quia ro-
busti sunt, sed non fortitudine. Nam dũ
temporali potestate fulciũtur, quasi quã
dã debilitate roborantur. Quãto. n. exte-
rius fortes sunt, tanto à cunctis fortitu-
dinis viribus intus inanescũt. Et idcirco
ab arrogãtibus ei dicitur: Depone robu-
stos fortitudine. ac si apertè dicatur: illi ti
bi ueraciter robustè inhæserãt, qui in te
hoc quod docendo locuti sunt, viuendo
tenuerunt: nunc uerò hi qui tibi præsi-
dent, uisione robusti sunt, non fortitudi
ne: quia honorabiles quidã se ostentare
non desinunt, sed tanto imbecilliores &
cõtemptibiliores sunt, quanto honoris
sui gloriam despici pro ueritate perti-
mescunt. Qđ arrogantes quidem de ple-
risq; ueraciter sentiũt, sed eo ĩ elationis
uitium corruunt, quo oẽs quos præesse
conspiciunt tales arbitrantur. Neque. n.
dẽt plurimorum malũ tendere in æstima
tionem cunctorum: quia etsi iniqui sunt
quos cognoscentes diiudicant, nonnulli
tñ sancti sunt quos ignorant. Trituræ
quippe tempus est, & adhuc grana sub
paleis latent. Nullus ergo ex area fructus
expectabitur, si hoc solum in ea esse cre-
ditus quod superficietenus vr̃. Igitur qa
quos cernunt despiciunt, & in antiquo-
rum patrum ordinibus hos quos nõrũt
subrogari cõtẽnunt, aptè subiungitur:
Ne protrahas noctẽ, vt ascendãt populi pro eis.
ac si apertè arrogantes dicant: Ignoran-
tiæ tuę obscuritate non agas, ut in loco
fortiũ numerositatẽ subroges infirmorũ.
Populi quippe nomine designãtur, qui
quasi uulgari consuetudini dediti, in cũ-
ctis

ctis quæ appetunt, passim uiuunt. Noctē uerò protrahere, est vt pro robustis populi ascendant, si per negligentiam agitur, vt ductorum & fortiū loca indocti ac debiles sortiantur. Populi pro robustis ascēdunt, qn̄ hi qui viuere iniquè didicerūt, pastorū locum percipiunt. Quod rectè quidem dici poterat, si humiliter diceretur. Arrogantes.n. ēt cum bona admonent, superstitionis suæ vitium exercent. Nā plus, sicut & superius dictum est, increpando ferire appetunt, q̄ consolando refouere. Vnde mox subiungitur: *Nec declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam*. Hoc profectò arrogantes Ecclesiæ miseriā vocant, qđ despectā deo eius multitudinē suspicantur, & eo illā altiori elatione contēnunt, quo & despectā Deo funditus suspicantur. His igitur figurata expositione transcursus, iā nunc inserenda sunt quæ moraliter sentiuntur, vt figura Ecclesiæ cognita, quā expressam generaliter credimus, audiamus etiam quid ex verbis in singulis specialiter colligamus. Ait itaq;: *Non te ergo superet ira, vt aliquem opprimas*. Oīs p quē necesse est aliena vitia corrigi, semetipsū prius dēt solerter intueri, ne dū aliorum culpas vlciscitur, ipse vlciscendi furore superetur. Plerunq;.n. mentem sub obtētu iustitiæ, iræ immanitas vastat, & dum quasi sæuit zelo rectitudinis, rabiem explet furoris, iusteq; se facere æstimat, qcquid ira nequiter dictat. Vnde & modū sæpe vlciscendi transgreditur: quia mensura iustitiæ non frenatur. Dignū quippe est, vt cū aliena corrigimus, prius nostra metiamur, vt prius mens à sua accensione deferueat, prius intra semetipsam zeli sui impetū tranquilla æquitate cōponat, ne si animaduertenda vitia abrupto furore trahimur, peccatum corrigendo peccemus, & qui culpam diiudicādo insequimur immoderate feriendo sæuiamus. Non autem iam correctio delinquentis, sed magis oppressio sequitur, si in vltione ira vltrà quàm culpa meretur, extenditur. In correptione quippe vitiorū subesse mēti debeat iracundia, non pesse: vt executionem iustitiæ non dominando proueniat, sed famulādo subsequatur: & notū iudiciū possessa impleat, non possidens pcurrat. Bene itaq; dr: Non te ergo superet ira, vt aliquem opprimas: quia videlicet si is qui corrigere nititur, ira superatur, opprimit anteq̄ corrigat. Nam dum plus q̄ dēt, accenditur, sub iustè vltionis obtētu ad immanitatem crudelitatis effrenatur. Quod plerunq, ideirco euenit: qa corda rectorū minus amori sunt solius creatoris intēta Nam dum multa in hac vita appetunt, innumeris cogitationib. dispergunter: & cum subitò subditorū culpas reperiunt, dignè cū Deo eas iudicare nequeūt: qa corda sua in curis transitoriis sparsa, ad discretionis culmē colligere repentè non possunt. Cōmoti ergo tāto minus ad vlciscenda peccata librā æquitatis inueniunt, quāto eā trāquillitatis suæ tēpore nō requirūt. Vnde cum Heliu diceret: Non te superet ira, vt aliquem opprimas: quatenus easdem causas iniustitiæ & iræ superantis exprimeret, ilicò adiunxit: *Nec multitudo locorum inclinet te*. In tot quippe locis inclinamur, in quot superuacuis curis extendimur. Nam sicut locus est corporis spatium corporale: ita locus est mentis vnaquæque intentio cogitationis. Quæ dum huc illucq; pellitur, si delectatione aliqua cogitationis suæ libenter occupatur, velut in quodam loco ponitur ut requiescat. Nam quoties victi tædio à cogitatione in cogitationem ducimur, quasi fessa mente de loco ad locum migramus. Tot itaque loca culmen mentis inclināt, quot subortæ cogitationes vnitatem bonæ intentionis dissipant. Recta etenim mens staret, si vni cui debuerat cogitationi semper inhæreret. Recta mens staret, si nō se innumeris motibus fluxa mutabilitate prosterneret. Sed dum nunc ista ptractat, nunc ad alia labitur, quasi per locorum multitudinem, à statu suæ rectitudinis inclinatur: & dū per plura se tēdit, ab vna cui adhærere debuit, intētione se deijcit. Qui tamen mutabilitatis usus ex primæ præuaricationis vitio, iam quasi in naturam venit. Nā cum stare animus in semetipso nititur, à semetipso aliquo modo etiam nesciēdo deriuatur. Humana nanque anima ab vnaquaq; re cui intenditur,

Quid seruandum in correptione vitiorum.

tenditur,

tenditur, fastidio impellente remouetur. Sed dũ inhianter cogitanda appetit, & repentè cogitata fastidit, docet q̃d aliundè pendet, quæ quolibet posita non requiescit. Aliud quippe suspensa est à quo formata. Et quia ad Deum solum appetendum facta est, omne aũt quod infra appetit, minus est, iure ei non sufficit, q̃d Deus non est. Hinc est quod huc illucque spargitur, & ab vnaquaq;, (ut diximus) fastidio impellente remouetur. Delectationis uidelicet auida, quærit quo pauset: unum uerò quem sufficienter habere poterat, amisit. Vnde nunc per multa ducitur: ut quia qualitate rerum non potest, saltem uarietate satietur. Sancti autem viri quia cauta se obseruatione custodiunt, ne ab intentione sua mutabiliter dissoluantur, & quia idem esse appetunt, ac cogitatione qua Deum diligũt, se solerter astringunt. In contemplatione nanque creatoris hoc accepturi sunt, vt una semper mentis stabilitate perfruãtur. nulla eos tunc mutabilitas dissipat: quia scilicet eorũ cogitatio sibimetipsi semper indissimilis perseuerat. Hoc ergo cum labore nunc conantes imitãtur, quod post in munere gaudẽtes accipiũt. Cui se propheta immutabilitati virtute amoris adstrinxerat, cum dicebat: Vnam petii à Dño, hanc requiram, vt inhabitẽ in domo Domini. Huic Paulus unitati intentione adhæserat, dicens: Vnum autem, quæ retrò sunt oblitus, ad ea quæ antè sunt extentus, sequor ad palmam supernæ uocationis Dei in Christo. Nam si quid in eorum corde humanitus diffluit, mox hoc discussio seuera restringit, & cum quasi pueriliter cogitatio labitur, iuuenili mox coerctione refrenatur. Vnde fit ut sparsam mentem continuò colligant, & in una quantum præualent cogitatione componant. Quia igitur status mentis cogitationum mutabilitate curuatur, rectè ab Heliu dicitur: Nec multitudo locorum inclinet te: Sed sæpe dum uiri iusti animus in ipsa intentionis suæ arce consistit, dum ab omni mutabilitatis se sparsione colligit, dum quicquid in se superuè oboritur, premit, ipsa suæ rectitudinis gloria tangitur, & in tumore propriæ præsumptionis eleuatur. Qui enim magna agit, quamuis de se humilia sentiat, scit tamen magna esse quæ agit. Nam si magna esse nescit, ea proculdubio minimè custodit. Quę dum custodire negligit, aut in eis minus proficit, aut ea funditus amittit. Dum ergo bona nostra opera scire necesse est ut custodiamus, ex ipsa eorum scientia elationis aditus panditur, & ad operantis cor culpæ manus ad mittitur, qua uastante rapiãtur. Mira autem dispensatione agitur, ut cõditor noster subleuatum prosperis animum subita concuti tentatione permittat: quatenus semetipsum in infirmitate uerius videat, & ab eo quem de uirtutibus sumpserat, iam seipso melior elationis fastu descendat. Vnde & bene nunc subditur: *Depone magnitudinem tuam absque tribulatione, & omnes robustos fortitudine.* Robusti quippe sunt motus cordis, cum nulla nisi quæ virtutis sunt sentiunt. Sed magnitudinem & robustos motus deponimus, quando pulsante uitio cogimur pẽsare quid sumus. Robustos motus deponimus, quando iam non de uirtute attollimur sed in culpa consentiendo, obrui de ipsa quã patimur infirmitate formidamus. Multum nanque de se animus confidit, quando sibi ad uotum uires suppetere conspicit. Iam sibi fiduciam sanctitatis arrogat, iam se idoneũ etiam ad cuncta uirtutum culmina quæ sola cogitatione conceperit, putat. Sed cum hunc tentatio subitò oborta transuerberat, eas q̃ natę de virtutib fuerant elatas cogitationes funditus turbat. Quasi securã quippe urbẽ inopinatus hostis ingreditur: & repentino gladio superborũ ciuium colla feriuntur. Nihil ergo tũc nisi continuus luctus agitur, dum capta urbs animi, à magnatum suorum gloria cæde interueniente uacuatur. Vnde nũc dr: Depone magnitudinem tuã absq; tribulatione, & omnes robustos fortitudine, ac si apertè diceret: Oẽ q̃d intrinsecus de bona actione intumueras, reprime, & cordis motus quos ex recto opere robustos habueras depone: quia iam in ipsa aduersitatis tentatione consideras, quã frustra

Cautela sanctorum virorum

Psal. 26.

Phil. 3.

frustra prius de te magna elatus æstimabas. Quę videlicet magnitudo idcirco absque tribulatione deponenda dr: quia nimirum cum per tentationem humilitas pficit, prospera est ipsa aduersitas quæ mentem ab elatione custodit Sed tñ sine magna tribulatione non agitur, cùm tranquilla mens irruente tentatione ne quasi repentino hoste turbatur. Ipsa nanque tentationis aduersitas dum se menti inserit, quasdam in illa tenebras gignit, eámque obscuritate suæ amaritudinis turbat, quæ apud se dudum virtutum dulcedine irradiante claruerat. Vñ & aptè subiungitur: *Ne protrahas noctem, vt ascendant populi pro eis*. Nox quippe protrahitur, cum suborta de tentatione tristitia consolatione concita non finitur. Nox protrahitur: quia mœror animi confusis cogitationib. elongatur. Nam dum mēs posita in tentatione considerat qꝫ à virtutis suæ pristina soliditate repellitur, superductis mœrorib. quasi quibusdam tenebris cæcatur: atque ab omni luce gaudij eius oculus clauditur, dum sollicita trepidat, ne hoc quod esse dudum cœperat, funditùs amittat. Vnde bene dr quòd in hac nocte pro robustis populi ascendūt: quia videlicet in hoc mœrore tentionis pro robustis motibus indignæ cogitationes & multiplices in corde prosiliunt. Nam dum se in perturbatione conspicit iam penè amisisse quod fuerat, fluctus in se innumeros tumultusque coaceruat, modo tranquillitatem suam quia perdidit, dolet modò ne usque ad praua opera corruat, pertimescit: modo in quo culmine steterat, meminit: modò in quo uitium profundo per delectationē iaceat, attendit. modò ad resumendas uires se reparat: modò se eas posse resumere quasi uictus iam fractusq; desperat. Cum ergo ad supradictam mentem tam multiplices cogitationes prodeunt hanc quasi in nocte populi consurgentes premūt. Quos nimirum popolos non per se, sed per diuinæ protectionis auxilium Propheta subigere se posse præsumpserat, cum dicebat: Protector meus, & in ipso sperabo, subiiciens populos sub me. Sanctis quippo mentibus populi subiguntur, cum ab eis per districtæ seueritatis præsentiam, cogitationes stultæ dissiliunt, ut non per abrupta phantasmatū rapiant, sed rationi subditæ, à corde humiliter conquiescant. Quia ergo positus in tentatione animus qui de se in prosperis maiora præsumebat, tumultus spei desperationisque tolerat, rectè nūc dicitur: Ne protrahas noctem, ut ascendant populi pro eis. ac si aparte diceretur. In tentatione deprehensus citius tenebras mœroris incide, ne qui in tranquillitate de te alta senseras, in perturbatione quoque deterius cogitationum te caligine confundas. Quod rectè Heliu diceret, si tamen cui diceret, sciret, Nam hęc beato Iob tanto minus congruunt, quāto ab illo omnia altius sciuntur. Quia verò, (vt sæpe diximus) arrogātes dum præsumunt docere quos non debent, usque ad contumeliosa increpationum verba dilabuntur, subditur:

Prospera aduersitas.

A B C D

Quòd iniquitatem post miseriam sequitur, qui post correptionem uitium incurrit impatientiæ: & de modo corrigendi arrogantium. Cap. XXIX.

Caue ne declines ad iniquitatem: hanc enim cœpisti sequi post miseriam. Iniquitatem post miseriam sequitur, qui post mala quæ pro correctione sustinet, feruenti corde impatientiæ se facibus inflammat. Quod beatum Iob perpetrasse Heliu credidit, qui cum inter flagella positum, liberis effari uocibus audiuit: videlicet nesciēs quia omne quod dixit, non hoc de iniquitate impatientię, sed de uirtute veritatis protulit: quia ab interni iudicis sententia nec eum se iustificaret, errauit. Sed cōsiderandum valde est quomodo cum diceret, Ne declines ad iniquitatem, de eadem iniquitate protinus subdidit: *Hanc enim cœpisti sequi post miseriam*. Quid est hoc, quod dum ad eam declinare uetat, de ea protinus quasi ad quam declinatum iam fuerit, damnat: nisi quòd arrogantes uiri plus videri iudices quam consolatores volunt? Vnde & nōnunquam

ea districtis sententijs feriunt, quæ nata in corde suspicatur, & priusquam certa sit culpa delinquentium, profertur inuectio districta verborum, & antè per sententiam percutitur, quàm prodeat, quod feriatur. Quamuis & iusti uiri plerúque prauis & occultis cogitationibus arguēdo obuiant, sed cum per easdem cogitationes aliqua quæ præeunt opera demōstrant, plerunque ad auditorum suorum cordibus ea vitia quæ necdum prolata sunt, manu correctionis eradicant, sed iam illa subsequi cōspiciunt ex alijs quę præcedūt. Sicut enim corporales medici quasdam ægritudines iam uenisse inueniūt, quasdam verò ne veniant medētur ita doctores sancti aliquādo inuenta uulnera saluti restituunt, aliqñ verò agunt in mentibus ne uulnerentur. In quibus hoc solerter intuēdum est: quia sicut certa plerunq; cum asperitate redarguunt, ita incertis uitijs & cum tranquillitate contradicunt, certa ferientes increpant, incerta præmunientes deuitant. Quam quia arrogantes viri discretionis regulā nesciunt, sententiarum suarum iaculis sicut nota, sic incognita sicut certa, sic etiā incerta configunt. Vnde nunc ab Heliu dr: Caue ne declines ad iniquitatem: hãc enim cępisti sequi post miseriā. Quia verò ea quæ subnexa sunt, longiori allegatione protrahūtur, iustū libellū hoc fine cōstringimus, ne immoderatius extēdamus.

Libri vigesimisexti Moralium sancti Gregorij finis.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS Moralis

LIBER XXVII.

Quòd multi prophetiæ spiritum accipiunt, sed tñ ad sanctitatis meritū non attingūt. Cap. I.

A QVisquis de magnis dictis arrogātium sumere scientiam nititur prouidere solerter debet, ne hoc quod eorum scientia altū tumet, imitetur: ne cum virtutum flore, morum vitia colligat, & in eo quod loquendi notitiam assequitur, uiuendi se imperitia transfigat. Hos nanque cum fortia dicere audimus, sed tamen de dictis fortibus tumere conspicimus, quasi doctrinę hortum ingressi, de spinis rosas attingimus. Discreta ergo nobis solicitudine opus est, & capere quod redolet, & cauere quod pungit: ne si fortasse improuidè dictorum flos legitur incautè legentis manus morum spina laceretur.

B Heliu itaque doctus & arrogās, profert aliquando quod redoleat, aliquādo qđ pugnat, sic igitur sumendum est de eius doctrina quo fragrat: ut tamen sollicitè cauēdum sit de elatione quod uulnerat. Qui multa quidem superius moraliter intulit, sed in uerbis sequētibus ad sola se prophetiæ arcana sustulit. Ima enim iam mortalitatis deserit, & ad ꝓphetiæ summa conscendit. Nec mirandum quòd vir arrogans impleri prophetico spiritu potuit, cum Saul etiam in numero prophetarum fuit, Sed hoc de Salule cur dicimus, cum ex uisione angelli accepisse uerba rationabilia & asinā nouerimus? 1.Re.10 Nu. 22.

C Sed sicut irrationale animal rationis verba edidit, nec tamen ad permutationem naturæ rationalis accessit: ita sæpe quilibet indignus sancta verba prophetiæ spiritum accipit, sed tamen promerendam sanctitatis gloriam nō pertingit: ut & supra se loquendo emineat, & infra se viuendo torpescat. Vnde nunc Heliu redemptoris nostri aduentum humilem non humilis conspicit, & eum prophetā do prædicat, quem elatis moribus impugnat, dicens: *Ecce Deus excelsus in fortitudine sua, & nullus ei similis in legislatoribus.* ac si apertè dicat: Qui humilis videbitur in infirmitate, excelsus manet in fortitudine, Paulo hoc etiā attestante, qui ait: Quia & si crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex virtute Dei. De quo rectè subiungitur: *Nullus ei similis in legislatoribus.* Legislator Moses, legislator Iosue, legislatores etiam prophetę, legislatores cunctos dicere possumus, quos ex lege admonuisse recta populum scimus. Sed huic mediatori in legislatoribus similis 2. Co.14.

nullus est: quia isti gratuitò uocari ex peccatis ad innocentiam redeunt, & ab his quæ intra semetipsos experti sunt, prædicando alios reducunt. Redemptor autẽ noster sine peccato est, homo filius sine adoptione: nec perpetrauit unquã quod redarguit, & sic mundo ex humanitate loquitur, ut tamen eidem mundo ante secula ex diuinitate dominetur. Hunc mediatorem Dei & hominũ quidam legislatoribus similem fuisse crediderunt. Nam requirenti quem dicunt, homines esse filium hominis, responderũt discipuli dicentes: Alij Ioannem Baptistam: Alij Heliam, alij Hieremiam, aut unum ex prophetis. Sed nimirum Petrus quàm excelsus in fortitudine esset, apparuit, cũ eum veraciter intuens, à legislatorum æqualitate discreuit, dicens: Tu es Christus filius Dei uiui. (Mat. 16.) Vnde rectè de illo sponsa in Canticis canticorum dicit: In lectulo meo per noctes quęsiui quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni. (Cant. 3.) Et paulo post: Inuenerunt me uigiles qui custodiunt ciuitatem. De quibus rursum dicit: Vulnerauerunt me, tulerunt pallium meum. Quos iterum percunctatur, dicens: Num quem diligit anima mea uidistis? Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea. Dilectus namque per noctes in lectulo quęritur: quia intra secreta cordis cubilia tribulatione spiritus desideratur. Quem tamen quærens sponsa non inuenit, quia electa quæque anima iam quidé amoris eius facibus flagrat, sed adhuc quæsiti negatur species, vt amãtis desiderium crescat, & quasi in siti aqua subtrahitur, vt eiusdem sitis æstus augeatur, & quo hanc diutius sitiens desiderat, eo quandoque cum inuenerit, auidius sumat. Sed hanc quærentem uigiles inueniunt, eamque uulnerant, & eius palliũ tollunt: quia unamquanque animam redemptoris sui iam speciem requirẽtem, cum solliciti doctores inueniunt, hanc p prædicationis uerbum cœlestis amoris spiculis uulnerãt: & si quod ei adhuc de uetusta cõuersatione tegmen inest, subtrahunt, vt quo exuta ad huius mundi onere redditur, eo is qui quæritur, ab illa citius inueniatur. A Bene autem subditur: Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea: quia visionis eius mens auida, nisi prophetarum æstimationem, nisi patriarcharum celsitudinem, nisi cunctorum hominem mẽsuram transcenderet, eum qui est super homines non inueniret. Transire ergo est uigiles etiam eos quos miratur anima in eius comparatione postponere. Et tunc is quis quærebatur, cernitur, si homo quidem, sed tamen extra mensuras hominum credatur. Vnde bene nunc dicitur: *Nullus ei similis in legislatoribus.*

B Sed is videlicet per infirmitatem carnis, nostris obtutibus apparens, dum alios reprobat, alios vocat, mira iudicia exhibuit, quæ à nobis & cogitari possint, & comprehendi non possint: Ait namque, In iudicium ergo in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant: & qui uident, cæci fiant. Et rursum. Confiteor tibi Domine pater cœli & terræ: quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. In quibus nimirum iudicijs Iudæa repellitur, Gentilitas, aggregatur. Quod videlicet factum mirari possumus, sed perscrutari

C nullatenus ualemus. Vnde & bene nunc ab Heliu subditur: *Quis poterit scrutari vias eius, aut quis audet ei dicere, operatus es iniquitatem?* ac si dicat: Cuius perscrutari actio non potest, quo pacto reprehendi potest? Nemo enim bene iudicat quod ignorat. Tanto ergo debemus sub eius iudicijs silendo quiescere, quanto & rationem iudiciorum illius nos cernimus non videre. Vnde & bene subditur:

D *Quod nostræ scientiæ mensuram Christi opera excedant.* Cap. II.

M*Emento quòd ignoras opus eius de quo cecinerunt viri*. In scriptura sacra aliquando viri angeli, aliquando autem perfectæ vitæ homines memorantur. Nam quia aliquando vir angelus dicitur, Daniel propheta testatur, dicẽs: Ecce vir Gabriel. Rursum quia uirorum nomine perfectæ vitę homines exprimũtur,

tur, in prouerbiis sapientia loquitur, dicens: O viri, ad uos clamito. De Domino igitur uiri canunt, cum eius nobis potentiam uel superni spiritus, uel perfecti qui que doctores innotescunt. Sed tamen opus eius ignoratur: quia nimirum iudicia illius ipsi etiam qui hunc prędicant, impenetrata uenerantur. Et sciunt ergo quẽ prędicant, & tamen eis opera ignorant: quia cognoscũt per gratiam eum a quo facti sunt, sed eius iudicia comprehendere nequeunt, quæ ab illo etiam super ipsos fiunt. Quod.n omnipotens Deus perspicuè in sua actione non cernitur, Psalmista testatur, dicẽs: Qui posuit tenebras latibulum suum. Et rursum: Iudicia tua abyssus multa. Atq; iterum: Abyssus sicut pallium amictus eius. Vnde bene et per Salomonem dicitur: Sicut ignoras quæ sit uia spiritus, & qua ratione compingantur ossa in uentre prægnantis, sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium. Vt etenim unum è multis loquar, duo ad hanc lucem paruuli ueniunt, sed uni datur, ut ad redemptionem per baptismã redeat, alter antè subtrahitur, quàm hunc regenerans vnda perfundat. Et sæpe fidelium filius sine fide rapitur, sæpe infidelium concesso fidei sacramento renouatur. Sed fortasse aliquis dicat, quod hũc Deus acturũ prauè etiam post baptisma nouerat, & idcirco eũ ad baptismatis gratiam non perducat. Quod si ita est, peccata quorũdam proculdubio priusquã sint perpetrata puniuntur. Et quis ista rectè sentiens dixerit: quia omnipotens Deus qui alios à perpetratis facinoribus liberat, hæc in aliis etiam non perpetrata cõdemnat: Occulta itaque sunt eius iudicia: & quanta obscuritate nequeunt cõspici, tanta debent humilitate uenerari. Dicat ergo: Memẽto quòd ignoras opus eius, de quo cecinerunt uiri. ac si apertè diceret: De quo fortes quique locuti sũt, eius opera tuę mentis oculis absconduntur: quia mensuram tuę notitię eo ipso quo humanitate circumscriberis, transeunt. Sequitur:

Prou. 8

Iudicia Dei incõprehensibilia.

Psal. 17.

Psal. 35.

Eccl. 11.

Quod Deum quidem esse scimus, quod maius est: & eius iudicia ignoramus, quod minus est. Cap. III.

A *Omnes homines uident eum, & unusquisque intuetur procul.* Omnis homo eo ipso quo rationalis est conditus, debet ex ratione colligere eum qui se condidit Deum esse. Quem nimirum iam uidere, est dominationẽ illius ratiocinãdo cõspicere. Cũ uerò dictũ sit, Oẽs homines uident eum, rectè subiũgitur: Vnusquisq; intuetur procul. Procul quippe eum intueri, est non iam illum per speciẽ cernere, sed adhuc ex sola operũ suo-

B rum admiratione pensare. Procul illum hic etiam electi conspiciunt: quia necdum claritatem illius per acumen intimæ uisionis apprehendunt. Cui etsi iam per amorem iuxta sunt, adhuc tamen ab illo terrenæ inhabitationis pondere distinguũtur: & quamuis bene uiuendo inhæreant, à contemplationis eius specie longe se esse suspirant. Quem nimirum reprobi etiam cùm ad iudicium uenientem uiderint, procul intuentur: quia nõ eum in diuinitatis forma, sed in sola qua

C comprehendi potuit humanitate conspiciunt: quia uidelicet eorum oculos reducta tunc ad memoriã suam malè gesta reuerberant, & dum eius humanitatem uident, cuius diuinitatis claritatem non uident, miro modo ab eius uisione quẽ cõspiciunt, longe fiunt. Sed cum dicitur: Memẽto quod ignores opus eius, ac deinde subiungitur: Omnes homines uident eum, quem sicut diximus, uidere, est transcẽdẽtem omnia eius essentiam ex ratione colligere, ualde mirãdum est quòd & ipsum cernimus, & eius opus ignora-

D mus. Dubij quippe de eius essentia non sumus, & tamen in eius iudiciis incerti remanemus. Patet nobis quod summum est, absconditur quod minimum. Minus quippe sunt eius opera quam ipse, & agentem cernimus, sed in actione caligamus: quia uidelicet cur quid fiat, incertũ est: sed quis sit qui hæc incerta faciat, incertum non est. Dicat ergo: Memento quod ignores opus eius de quo cecinerũt uiri, omnes homines uident eum: unusquisque intuetur procul, quia cum cuius iudicia minimè comprehendimus, esse per rationem uidemus: quem tanto adhuc procul cernimus, quan-

to ab eius fortitudine nubilo infirmitatis uostræ separamur. Sequitur.

Quòd infirmum Christi secundum carnem fortius est hominibus: nec in hac humana natura aliquis ei vel in patribus uel prophetis possit æquari. *Cap. IIII.*

ECce Deus magnus vincens scientiam nostram. Superius dixerat: Ecce Deus excelsus, nunc iterum dicit: Ecce Deus magnus. Quid est quòd de Deo loquens, ecce dicit, & ecce repetit. nisi quòd ecce dicimus de ea re quã in præsenti mõstramus? & quia Deus vbique præsens est, cũ de illo ecce dr̃ ẽt non videntib. adesse memoratur. Bene autem eum vincere scientiam nostram narrat, quem videri ab omnibus dixerat: quia & sic ex rõne conspicitur, ut magnitudo tamẽ illius nulla nostri sensus subtilitate penetretur. Quicquid nanq; de claritate eius magnitudinis scimus, infra ipsum est: & tanto ab eius scientia longè repellimur, quanto eius potentiam nos comprehendisse suspicamur. Nam quamuis in altum mens nostra rapiatur, eius tñ magnitudinis immensitate transcenditur. Cuius tunc aliquid quasi ex parte cognoscimus, quando eum nos digne cognoscere non posse sentimus. Sequitur. *Numerus annorum eius inæstimabilis.* Dicere vtcunq; æternitatem voluit, & ipsam æternitatis longitudinem annos vocaui. Cum enim breuitatem temporis dilatare uolumus, momenta per horas, horas per dies, dies ꝑ mẽses, menses autem per annos extendimus. Quia ergo per amplum quidam dicere uoluit, sed quid diceret, latius non inuenit: ideo annos sine æstimatione numeri multiplicauit, dicens: Numerus annorum eius inæstimabilis: vt dum ea quæ apud se sunt prolixa multiplicat, æternitatis longitudinem se metiri non posse infirmitas humana cognoscat. Tende itaque oculum in æternitatem, ut videas Deum uel quando est à principio, vel quousque: & nusquam finis superior, quia esse nõ incipit: nusquã finis inferior quia esse non desinit. Intra ipsum omnia coangustantur, ipse verò circa omnia sine spatio extẽditur, sine loco dilatatur.

A Ecce cuncta quæ facta sunt, ea ipsa circũscriptione qua creata sunt, superiori & inferiori fine cinguntur. Lege.n. sua quã ante esse incipiunt, festinãt non esse. Sed quædam mirabiliter acceperunt, ut quiuis ea finis superior inchoat, finis tñ inferior non constringat: & licet esse incipiant, esse in perpetuũ non desistant. Horum verò æternitas idcirco summæ est æternitati dissimilis: quia æterna esse cęperunt. Cum ad extrema prospicimus, horum finem qui omnino deest, non cõprehendimus: eorum tamen initia cernimus, cùm mentem retrò reuocamus: &
B dum in eis infra supraque animum ducimus, non capimus oĩno quousq; sunt, sed videmus ex quo. Deus aũt quia quasi quiddam in eo per æternitatem lõgum est, qđ nec initio oritur, nec fine terminatur, nec ex quo in semetipso recipis, nec quousque, dicatur ergo: *Numerus annorũ eius inæstimabilis.* Per hoc ergo q̄ annorũ illius numerus dr̃, diutinum eius esse ostẽditur. Per hoc uerò quod inæstimabilis memoratur, hoc ipsum esse infinitum & incomprehensibile demonstratur. Sed qa humanis mentibus innotescat, agnouimus, dum omnes homines uident eum:
C & quia eius magnitudinem admirantes cernimus dum annorum eius numerus inæstimabiles habetur: restat iam ut etiam quid agat, audiamus. Sequitur:

Quod ablatis prophetis, & veteris testamenti authoribus, Ecclesiastica doctrina multipliciter exponens quod illi sub breuitate locuti sunt, quasi ex guttis gurgites fecit. Cap. V.

QVi aufert stellas pluuiæ, & effundit imbres ad instar gurgitum. Duo in
D hac uita sunt genera iustorum. Vnum videlicet bene viuentium sed nulla docentium: aliud uerò recte uiuentium: & eadem recta docentium: sicut & in cęli facie aliæ stellæ prodeunt quas nullæ pluuiæ subsequuntur, aliæ prodeũt quę arentẽ terrã magnis imbribus infundũt. Igitur quoties in sãcta Ecclesia recte quidã viuunt, sed tñ prædicare eandem rectitudinem nesciunt, stellæ quidem sũt, sed in siccitate aeris natæ: quia per exem

plum

plū bene uiuendi lucere cæteris possunt, sed per prædicationis verbum pluere nequeūt. Cum verò in ea quidem & rectè uiuunt, & in alijs eandem rectitudinem verbis prædicationis influunt, quasi ad proferēdas pluuias in cœlum stellæ producuntur, quæ sic vitæ suæ meritis luceant, vt ēt sermone prædicationis pluuāt. An nō in hoc cęlo astrū pluuiæ Moyses extit, qui cum de supernis emicuit, corda peccantium quasi arentem inferiꝰ terram sanctæ exhortationis pluuia ad ubertatē geminis infudit? An nō Esaias astrum pluuiæ ostēsus est, qui in eo ꝙ lucem ueritatis præuidens tenuit, siccitatē infidelium prophetando annuncians rigauit? An non Hieremias & prophetæ cæteri velut in cęlo positi astra pluuiæ fuerunt, qui in prædicationis culmine erecti, dum prauitatem peccantiū liberè increpare ausi sunt, quasi verborū guttis obcæcationis humanæ puluerem rigādo presserunt? Quorum videlicet animas ab hac corruptibili carne susceptas, quia ex præsenti vita superna iudicia auferunt, quasi à cęli facie stellæ pluuiæ subtrahuntur, & ad occultum astra redeūt, dum peractis suis cursibus sanctorū animæ in thesauris dispositionis intimæ reconduntur. Sed quia terra arescer et, si subductis stellis pluuię superna funditus flucta cessarent, rectè dr̄: Qui aufert stellas pluuię, & effudit imbres ad instar gurgitum. Nā cum prophetas abstulit, eorū vice Dn̄s Apostolos misit, qui in similitudinem gurgitum pluerent, postquā subductis antiquis patribus exteriora legis prædicamenta tacuissent. Stellas ergo pluuiæ abscondit, & ad instar gurgitum imbres fudit: quia dum prædicatores legis ad secreta & intima retulit, per dicta sequentium vberior vis prædicationis emanauit. Possunt quoq; per stellas pluuiæ, sancti Apostoli designari, de quibus Iudææ reprobatæ per Hieremiā dicitur: Prohibitæ sunt stellæ pluuiarū, & serotinus imber non fuit. (Hier. 3.) Stellas ergo pluuiæ Dn̄s abstraxit, atq; ad instar gurgitū imbres fudit: quia cū de Iudæa prædicantes Apostolos abstulit, doctrina nouæ gratiæ mundū rigauit. Qđ vtrūq; tactum in

A Ecclesia pōt non inconuenienter intelligi: quia cū solutis corporib. ad secretos supernorū sinus Apostolorū animas retulit, quasi à cęli facie stellas pluuięabscōdit. Sed ablatis stellis pluuiæ, in morē gurgitū imbres dedit: quia ēt reductis ad superna Apostolis, p expositorum sequentium linguas, diuinæ fluenta sciētiæ diu abscondita largiori effusione patefecit. Nā quod illi sub breuitate locuti sunt, hoc exponendo isti multipliciter auxerunt. Vnde & non immeritò ipsa expositorum prædicatio gurgitibus comparatur: quia dum multorū pręcedentium dicta colligunt ipsi in eo quod astruunt, profundius dilatatur. Nam dum testimonia testimonijs iunguntur, quasi ex guttis gurgites faciunt. Quorum verbis dū quotidie gentilitas docetur, quia peccatorum mens cœlestē scientiā accipit qua si stans in terra aqua gurgites ostendit. Sed nequaquam se eisdem Apostolis expositores in scientia præferant, cū exponendo latius loquuntur: Meminisse quippe incessanter debent, per quos eiusdem scientiæ inuentiones acceperunt. Vnde & aptè subiungitur: *Qui de nubibus fluūt.* Hi quippe de nubibus gurgites fluūt: qa si ex sanctis Apostolis vis intelligentiæ non inciperet, nequaquam per doctorū ora largior manere. In scriptura.n. sacra aliquando per nubes mobiles quiq; homines, aliquando prophetæ, aliquando autem Apostoli designantur. Per nubes quippe mobilitas humanæ mentis exprimitur. sicut Salomō ait: Qui ventum obseruat, non seminat: & qui cōsiderat nubes, nunquā metit. (Eccl. 11.) Ventū proculdubio immundū spiritū, nubes uerò subiectos ei homines appellat, quos toties huc illucq; impellit & reuocat, quoties tentatione eius ī eorū cordib suggestionū flatibus alternat. Qui igitur vētū obseruat nō seminat: quia qui tētationes uéturas metuit, cor ad bona opera nō proponit. Et qui cōsiderat nubes, nō metit: qa is q ante humanæ mutabilitatis terrorē non trepidat, mercedis æternæ retributione se priuat. Per nubes prophetæ figurantur, sicut per Psalmistam dicitur: Tenebrosa aqua in nubibus aeris, id est, oc- (Psal. 17.)

B

C

D

6 culta ſciētia in prophetis. Per nubes quo A
que Apoſtoli deſignātur, ſicut per Eſaiā
Eſai. 5. dr̄: Mandabo nubibus, ne pluant ſuper
eam imbrem. Ipſi igitur ſtellæ, quia vitæ
meritis lucent: ipſi nubes, quia arentem
noſtri pectoris terram cœleſtis intelligen
tiæ fluentis rigant. Si enim nubes non eſ
ſent, nequaquam eos intuens propheta
Eſai. 60. dixiſſet: Qui ſunt iſti qui ut nubes volāt?
Imbriū itaq; gurgites de nubibus fluunt:
quia profundæ prædicationes ſequen-
tium, intelligentię originē à ſanctis Apo
ſtolis acceperunt. De quibus adhuc nubi-
bus aptè ſubiungitur: *Quæ prætexunt cun* B
cta deſuper. Nubes cum deſuper aerem
prætexunt, ſi in cœlū oculos attollimus,
non cœlum ſed ipſas intuemur, nec vi-
ſus noſter æthereas plagas penetrat, qa
ei illas ipſa ſua infirmitas occultat, & cū
de cœlo ſol rutilat, prius interfuſo aere
paſcitur, ut poſt in cœlo ſolis radios con
templetur. Quia ergo carnales homines
ſumus, cum ſuperna appetere nitimur,
quaſi in cœlum oculos leuamus, & ve-
lut in cęlum aciē intendimus: quia preſſi
uſu rerum corporalium, docere ſpirita-
lia conamur. Sed quia trāſire intellectus C
noſter ad diuina non ſinitur, niſi prius p
ſanctorum præcedentium exempla for-
metur, quaſi iam cœlum noſter oculus
ſuſpicit, ſed nubes uidet: quia comprehē
dere ea quæ Dei ſunt, appetit, ſed uix mi
rari ea quæ hominibus collata ſunt, pōt.
Pſal. 75. Vnde & aliàs dicitur: Illuminans tu mi-
rabiliter à montibus æternis. Qui enim
orientem ſolem cōtemplari non ualet,
irradiatos montes aſpicit: & quia ſol or
tus ſit, deprehendit. Ex æternis ergo mō
tibus nos Deus illuminat: quia per ad- D
miratam vitam patrum præcedentium,
radio nos ſuę claritatis illuſtrat. Ecce in
ſtudio deuotionis dominicæ & charita-
tis accendimur, ſed in hac deuotione at-
que charitate melius harum nubiū con-
templatione formamur. Quid.n. deuo-
tius Petro? quid charus Ioanne? Ille per
Mat. 14. deuotionem fluida maris dorſa calcare
Ioan. 13. non timuit: ille per amorem in ipſo au-
toris noſtri pectore requieuit: & qui ad
corporalis cœnæ refectionem uenerat,
ſpiritale pabulum de ſinu redemptoris

ſumpſit. Sed quia ſignari per nubes ēt p-
phetas neceſſe diximus, eſt ut adhuc ad
medium ſuperiorum patrum exēpla de-
ducamus. Ecce cum præceptis cęleſtibus
ſubdi per obedientiam cupimus, cōſide-
ratis antiquorum patrum veſtigijs iuua
mur. Quid.n. Abraham obedientius, qui
ad vnā uocē dominicam cognatos ac pa
triā deſerit: & pro adipiſcēda æterna hæ
reditate ipſam ferire non trepidat, quē
ſenex iam & penè moriturus acceperat
heredem. Cum patientiæ uirtutē appre
hendere conamur, pręcedentiū exempla
conſpicimus. Quid.n. Iſaac patientius, q
ligna portat, de holocauſto interrogat,
atq; poſt paululum ligatur & nō loqui-
tur, aræ ſuperponitur, & non relucta-
tur? Quid ergo iſto uiro dici patientius
pōtſq̄, quaſi ad ſolatiū ducitur & requi-
rit, ad feriendū ligatur & conticeſcit, &
oblaturus holocauſtū interrogat, offerē-
dus in holocauſtum tacet. Cum accingi
ad laborum tolerātiam nitimur, exēplis
præcedentium informamur. Quid.n. Ia-
cob laborioſius, quia apud Labam tā lon
go tpe propinquus iure cognationis,
opera exercuit ſeruitutis, & vice obſe-
cutus eſt famuli, vt frueretur præmijs
hæredis? Cum arcem continentiæ & ca-
ſtitatis aſcendere nitimur, exemplis pce
dentium ſubleuamur. Quid.n. Ioſeph ca
ſtius, qui ad deſiderium petulantis dñæ
iugo luxuriæ premi non potuit etiā ca-
ptiuus? Et quidem hominibus extitit ſer
uus, ſed contra dominantem nequitiam
& in ſeruitio liber fuit. Cum manſuetu-
dine repleri concupiſcimus, præceden-
tium exēplis adiuuamur. Quid.n. Moyſe
manſuetius, qui commiſſi ſibi populi ſe-
ditionem tolerat, & tamen iraſcentem
Dominum pro eiſdem ſuis perſecutori-
bus rogat, ſeque pro illis diuino furori
objicit: quia in ſancto eius pectore etiā
ex perſecutione charitas igneſcit? Cum
contra aduerſa mundi firmare mentem
per conſtantiam nitimur, pręcedentium
conſideratione fulcimur. Quid enim Io-
ſue conſtantius, qui ad explorandum
gentium qualitatem miſſus, nec proce-
ritatis magnitudinē, nec numeroſitatis
multitudinem expauit? Vnde & eaſdem
gentes

A gentes quas explorando, non timuit, & præliando prostrauit. Cum benignitatis culmen apprehendere conamur, præcedentium exemplis instruimur. Quid enim Samuele benignius, qui de principatu regendi populi deiectus, successorem sibi humiliter, requirit, inuentumque ungit in regem, unctũ mox tolerat persecutorem? A quo ne moriatur, trepidat: & tamẽ ne ei Dominus irascatur, rogat. Ipse quippe cũ mitteretur, ait: Audiet Saul, & interficiet me. Et ei p̃ semetipsam ueritas dicit. Quousque tu luges Saulem, cum ego abiecerim eum? Quid ergo isto

B uiro benignius dici potest, qui & hunc non uult diuinitus percuti, à quo formidato occidi? Cum ad pietatis atque humilitatis celsitudinem tendimus præcedentium exemplis leuamur. Quid enim David misericordius quid humilius dici potest, qui a rege reprobo pro victorijs contumelias recipit, qui de manu hostili Israeliticam gentem fortis eripuit. & tamẽ ipse ne moriatur, quasi debilis fugit? Qui & se electum diuino iudicio, & persecutoré suum reprobum agnoscit, & tamen eidem persecutori suo crebræ satis-

1.Re.16

C factionis humilitate se subijcit: qui persecutoris lanceam tollit, oram chlamydis detruncat, atque ad carnem montis protinus properat, & vno eodemq; tempore quia occidendi potestatem habuerit ostentat, & ne occidatur rogat. Quia ergo in cunctis quę spiritaliter appetimus, exemplis præcedentibus informamur, bene de his nubibus dicitur: Quæ p̃texerunt cuncta desuper. More enim nubium extensa super nos patrum uita tegimur, vt ad fructum fœcundi germinis infundamur. Et quasi intuentes cœlum prius nubes aspicimus, quia antè

D bonorum facta admirando cernimus, & post illa quæ sunt cœlestia experiẽdo penetramus. Sed quia nequaquam harum nubium, id est antiquorum patrum vita nobis virtusq; patesceret nisi eam nubes aliæ, id est sancti Apostoli lumine suæ p̃dicationis aperirent: ad has nubes quæ prædicando mundum circumeunt, sermo redeat, & quid per illas Dominus in mundo egerit, ostendat. Sequitur:

Quòd diffusis per orbem prędicatoribus, mansio præparata est Deo in credentium cordibus, & clarescentibus miraculis, vsque ad terminos mundi nomen Christi peruenit.

Caput *VI.*

SI voluerit extendere nubes quasi tentoriũ suum, & fulgurare lumine suo desuper, cardines quoque maris operiet. Extẽdit nubes Dominus, dum ministris suis uia prę dicationis aperiens eos in mundi latitudinem circumquaq; diffundit. Bene aũt dictum est: *Quasi tentorium suum.* Tentorium quippe in itinere poni solet. Et cũ prædicatores sancti in mundo mittũtur, iter Deo faciunt. Vnde scriptum est. Ecce mitto angelum meum ante faciẽ tuã, qui præparabit viam tuam ante te. Et vnde rursum per Psalmistam dicitur: Iter facite ei qui ascẽdit super occasum. Et rursum: Deus cũ egrederis corã populo tuo, dum trãsgrederis per desertũ, terra mota est. Deus n. q per semetipsũ non localiter vbiq; est, per prędicatores suos in mundi partes localiter ambulat. Vnde et per Prophetã dicitur: Et inambulabo in eis. Iter quippe per eos agit, dũ humanis cordibus eorum se eloquio infundit. Atq; in hoc itinere tentoria Dei sunt hæc eadem corda sanctorũ: quibus quasi in via quiescẽdo tegitur, dum per hæc ad mentes hominum veniens agit quæ dispo suit, & non uidetur. Hinc est quod simul omnis synagoga tentorium vocatur, cum cessasse a prædicatione sacerdotes Dominus per Hieremiam quæritur, dicens: Non est qui extendat ultra tentorium meum, & erigat pelles meas. Hinc rursum de exterminatione eius dicitur: Dissipauit quasi hortum tẽtorium suum, demolitus est tabernaculum suũ. Quia enim in unius populi cultu tunc Dominus inter homines latuit, eundem sibi populum tentorium vocauit. Vnde & recte nunc nubes istæ eius tentorium dicuntur: quia ad nos Deus per gratiam veniens, intra prædicatorum suorũ mentes operitur. An Paulus eius tentorium non erat, cum ab Hierusalem per circuitum vsq; ad Illyricum ad corda mortalium veniens, in eius mente Dominus quiescebat? Nubes q̃ppe erat hominib⁹,

Mala.3.

Psal.67.

8

Hier.10

Thren.2.

Act.14.

ten-

tentorium Deo quia quem prędicando A infundebat audientibus, hunc inuisibiliter in mente retinebat. Idem rursus dũ catenis uinctus Romam peteret Paulus occupaturus mundum, latens in eius pectore quasi sub tentorio ibat Deus: quia & occultus uideri non poterat, & per uerba prędicationis proditus iter inchoatę gratię sine cessatione pagebat. Nubes eius Moyses extitit, cũ priusquã plebi Israelitice ducatũ pberet, quadraginta annis ĩ deserto permanẽs, & sublimia appetens, à conuersatione populi segregatus B uixit. Sed tentorium Dei factus est, cùm ad reuocandum populum in Aegyptum missus ibat, portans inuisibilem in corde ueritatem, cum omnipotens Deus q patescebat in opere, lateant in corde. Et ubique præsens omnia continens, iter in suo famulo in Aegyptum ueniens faciebat. Vnde scriptum est: Iuit Deus in Aegyptum ut redimeret sibi populũ. Ecce ire dicitur per cuius incircumscriptã præsentiam cuncta continentur: quia is qui ubique ex maiestate est, quasi in uia gressus ponit ex prædicatione. Sed eisC dem sanctis prędicatoribus nequaquam ad persuadendum uerba sufficiunt, nisi etiam miracula addantur. Vnde cum dictum sit: Si uoluerit extẽdere nubes quasi tentorium suum, rectè subiungitur: Et fulgurare lumine suo desuper. Quid enim sentire fulgura nisi miracula debemus? de quibus per Psalmistam dicitur: Fulgura multiplicabis, & conturbabis eos. Per has ergo nubes lumine suo desuper fulgurat: quia per prædicatores sanctos insensibilitatis nostræ tenebras etiã miraculis illustrat. Cunque nubes istæ D uerbis pluunt, cumque miraculis uim coruscæ lucis aperiunt, extremos etiam mundi terminos in diuino amore conuertunt. Vnde rectè subditur: *Cardines quoque maris operiet*. Quod faciendum quidem Heliu uocibus audiuimus, sed authore Deo iam factum cernimus: Omnipotens enim Dominus coruscantibus nubibus cardines maris operuit: quia emicantibus prædicatorum miraculis, ad fidem etiam terminos mundi perduxit. Ecce enim penè cunctarum iam gentium corda penetrauit: ecce in una fide Orientis limitem Occidentisque coniũxit: ecce lingua Britanniæ quę nil aliud nouerat quam barbarum frendere, iam dudum in diuinis laudibus Hebræum cœpit halleluia resonare. Ecce quondã tumidus iam substratus sanctorum pedibus seruit Oceanus, eiusque barbaros motus quos terreni principes edomare ferro nequiuerant, hos pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus uerbis ligant: & qui cateruas pugnantium infidelis nequaquam metuerat, iam nunc fidelis humilium linguas timet. Quia.n. perceptis cœlestibus uerbis clarescentibus quoque miraculis, uirtus ei diuinæ cognitionis infunditur, eiusdem diuinitatis terrore refrenatur, ut praua agere metuat, ac totis desiderijs ad æternitatis gratiam peruenire concupiscat. Vnde hic quoque conuenienter adiungitur: *Per hæc enim iudicat populos, & dat escas multis mortalibus*. Per hæc nimirum uerba prædicatorum, id est guttas nubium, per hæc fulgura miraculorum Deus populos iudicat: quia eorum corda territa ad pœnitentiam uocat. Nam dum superna audiunt, dum mira opera attendunt, mox ad corda sua redeunt, & se de antè actis prauitatibus affligentes, æterna torménta pertimescunt. Sed per easdẽ nubes per quas terror infligitur, etiam esca datur: quia magna prędicatorum dispensatio est, ut sic sciant superbientium mentes affligere, ut etiam afflictas nouerint cõsolationis eloquio nutrire: quatenus & peccãtes de ęternis supplicijs terreãt & pęnitentes de superni regni gaudijs pascant. Vnde bene ipse dispẽsationis ordo seruatus est, ut ordinate Heliu diceret quòd p has nubes prius iudicat populos, & postmodũ escas præbet: qa nimirum omnipotẽs Deus p prædicatores suos prius nos de praua actione corripiẽs cõcutit, & postmodũ p ipẽ consolans nutrit. Si.n. diuina dispẽsatio per has nubes iudiciũ modò nõ ageret, nequaquã eisdẽ nubibus dixisset: Accipite Spiritu sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis reterna sunt. Et rursum si p

cas

Act. 19. Exo. 15. Ps. 143. Britan. ad fidem conuer. Ioan. 20.

etas ieiuna nostra corda non pasceret, ne A
quaquam de esurientibus populis di-
Mat.14 scipulis Dñs diceret: Date illis vos man-
ducare. Quod sic tunc eorum manibus fa
ctũ credimus, vt hoc eorũ verbis quoti-
die fieri sine cessatione videamus. Quid
enim agit Petrus, cum p̄ epistolas loqui-
tur, nisi vt verbi pabulo corda nostra ma
lè ieiuna satientur? Quid Paulus, quid
Ioãnes per epistolas loquẽtes operantur,
nisi vt mẽtes nostræ cœlestia alimenta p-
cipiant, & inediæ suæ fastidiũ quo mo-
riebantur, vincãt? Dicatur ergo: Si volue B
rit extendere nubes quasi tentoriũ suũ,
& fulgurare lumine suo desuper, cardi-
nes quoq; maris operiet. Per hęc.n. iudi-
cat populos, & dat escas multis mortali
bus. ac si apertè diceret: Si sanctos suos in
ministerio p̄dicationis extendit, eorũq;
verba miraculis adiuuat, totius mundi
limites ad fidem uocat, per q̃ & prius su-
perbiẽtes iudicat, & pòst per verbum cõ
solationis nutriens in spe humiles robo
9 rat. Sed cũ escas dare mortalib. diceret,
notandũ q̄ nõ ait oĩbus, sed multis: quia
1.Tim.3 videlicet scriptum est: Nõ oĩum est fides. C
Ioan.8. Et quibusdã dr̃: Propterea vos non audi
Ioan.6. tis: quia ex Deo non estis. Et rursum: Ne
mo põt venire ad me, nisi pater qui misit
me, traxerit eum. Et rursum: Nouit Dñs
qui sunt eius. Vnde in ipsa quoq; sancta
Ecclesia plurimi fidem tenent, & vitam
fidei nõ tenent: humilitatis dominicæ sa
cramẽta percipiunt, sed humiliari dñica
imitatione cõtemnunt: blãda diuini elo-
quij prædicamenta communicant, sed
apud se immanes in tumore perseuerãt.
Vnde hic quoq; postquam per cardines
maris aggregatæ Ecclesiæ latitudo signa
ta est, aptè subiungitur: D

Quòd superbis cognitio denegatur veritatis: & quid sit quod filij Ruben & Gad & dimidia tribus Manasse vltra Iordanem ad alenda pecora campestria concupiscant, & in terra promissionis hæreditatem non velint, cum tamen ante fratres ad bellum armati præcedant. Cap. VII.

I*Mmanibus abscondit lucem.* Immanes
quippe sunt qui de se elatis cogita-
tionibus extollunt. Quos contra per
Esaiam dr̃: Væ qui sapientes estis in ocu- Esa.5.
lis vestris, & corã vobismetipsis pruden-
tes. Quos cõtra ẽt Paulus ait: Nolite pru Rom.12.
dentes esse apud vosmetipsos. Sed his im
manib. lux absconditur: quia nimirũ su-
perbientibus veritatis cognitio denega-
tur. Vnde per semetipsam ueritas dicit:
Confiteor tibi pater Dñe cęli & terræ: Luc.10.
quia abscondisti hæc à sapientib. & pru- Mat.11.
dentibus, & reuelasti ea paruulis. Sapien
tes & prudẽtes videlicet superbiẽtes vo-
cans. Qui.n. nõ subiunxit, Reuelasti ea
stultis sed paruulis: tumorem: se dãnasse
innotuit, non acumen. Vnde & aliàs dr̃:
Custodiens paruulos Dñs. Atq; ut osten Ps.114.
datur hæc eadẽ paruitas quid vocatur,
adiũgitur: Humiliatus sum, & liberauit
me. Quia ergo sunt multi in Ecclesia qui
paruuli esse despiciunt, ẽt in humilitatis
loco immanes apud se esse minimè desi-
stunt. Hos plerunq; videas honorib. ex-
tolli, voluptatibus perfrui, rerũ multipli
citate dilatari. Hi sæpe nil præcipuè nisi
præesse cæteris appetunt, à multis time-
ri gratulantur. rectè viuere negligunt, et
rectæ vitæ famam hr̃e cõcupiscunt, adu-
lationes q̃runt, fauorib. intumescunt. Et
q̃a in rebus sibi copiose præsentib. prom
pti sunt, ventura gaudia non requirunt.
Cumque eos multiplex actio occupat,
etiam à semetipsis alienos demonstrat.
Et tũ si qua fidei tentatio exurgat: quia 10
in ea saltẽ specietenus continentur, hãc
verbis, hanc laboribus defendunt, & pa-
triam cœlestẽ vindicant, nec tñ amant.
Quos bene apud Moysen filij Ruben & Ios.3.
Gad & dimidia trib. Manasse exprimũt,
qui multa pecora & iumenta possidẽtes
dum extra Iordanem ea quę uiderãt, cã-
pestria concupiscunt, in repromissionis
terra hęreditatem habere noluerunt, di-
centes: Terra quam percussit Dominus
in conspectu filiorum Israel, regio vber-
rima est ad pastum animalium: & nos
serui tui habemus iumenta plurima, pre
camurque si inuenimus gratiam corã te,
vt des nobis famulis tuis eam in posses-
sionem, nec facias nos transire Iordanẽ.
Qui igitur iumenta plurima possident,
Iordanem transire refugiunt: quia quos
multa

multa mundi implicamenta occupant, A
habitationem cœlestis patriæ nō requi-
runt. Sed ipsa eos quam specietenus te-
nent, fides increpat: ne ocij delectatione
torpescāt atq; exemplo suo alios a labo-
ris tolerantia & studio longanimitatis
frangant. Vnde eis per Moysen dicitur:
Nu. 32. Nunquid fratres uestri ibunt ad pugnā,
& uos hic sedebitis? Cur subuertitis mē-
tes filiorum Israel? Sed quia erubescunt
non defendere quod confitentur, pro ea
dem fide quam professi sunt, ad certa-
men properant, eamq; non sibi sed pro-
ximis vendicant. Vnde & ad Moysen di
cunt: Caulas ouium fabricabimus, & sta-
bula iumentorum, paruulisq; nostris vr-
bes munitas: nos aūt ipsi armati & accin
cti pergemus ad præliū ante filios Israel.
Qui mox fortes pro aliis veniunt, & re-
promissionis terram ab hostibus liberāt,
& relinquunt: atq; ad pascenda armen-
ta extra Iordanē redeunt. Multi quippe
quamuis fideles curis præsentibus occu-
pati, quasi armenta extra Iordanem pa-
scunt: quia contra fidē baptismatis tota
mente oīq; desiderio rebus perituris in-
seruiunt. Qui tñ, ut diximus, cum fidei tē
tatio oritur, defensionum armis accingū
tur. Hostes fidei superando trucidant, &
hæreditatem terræ repromissionis, id est,
fructum fidei nō amant, sicq; pro illo pu
gnant, ut tñ sua pignora extra illam de-
ponant. Quia.n. paruulos foris habēt, af-
fectum in eius habitatione non habent.
Vnde ad campestria redeunt: quia ab al-
tis cacuminibus montium quasi a spe cæ
lestium dilabuntur, ut extra repromissio
nis terram bruta animalia nutriant: qa
ad pascendos uariis desideriis irrationa- D
biles animi motus elaborāt: quia æternæ
lucis quāta sit claritas nesciunt, qui tran
sitoriis occupationibus obcæcantur, &
dum de terrenis rebus superbiunt, cœle-
stis sibi luminis aditum claudunt. Vnde
41 rectè nunc dr̄ *In manibus abscondit lucem.*
Sed tamen aliquando hos immanes sup
na gratia respicit, atq; ipsis rerū abundā-
tium occupationibus affligit, eorumque
prosperitatibus, aduersas quidē sed uti-
les tribulationes interserit, ut cōtristati
ad cor redeant, atque in perituris rebus

quam inaniter occupentur, agnoscant.
Vnde hic quoq; postquam subtracta lux
dicitur, aptè subiungitur. *Et præcipit ei ut rursus adueniat.* Quia ueritatis lumē qd
elatis occupatisq; mentibus abscōditur,
afflictis humiliatisq; reuelatur. Lux quip-
pe aduenit, cū afflicta mēs ipsas quas de
perituris rebus tribulationum tenebras
tolerat, agnoscit: quia nisi aliquid ex lu-
mine interno perciperet, nec hoc ipsum
quia lumen perdiderat, uideret. Quod in
telligi specialiter etiā de Iudæis pōt, qui
idcirco redemptori nostro in carne ue-
B nienti contradicere ausi sunt: quia apud
semetipsos immanes extiterunt. Sed his
immanibus lux abscondita est: quia sup-
bi lumen ueritatis dum persequuntur,
amiserunt. Sed quia in fine mundi ad fi-
dem accipiendi sunt rectè subiungitur:
Et præcipit ei ut rursus adueniat. Vnde et p
Esaiā dr̄: Si fuerit numerus filiorū Israel Esai.
quasi arena maris, reliquiæ saluæ fient.
Tunc quippe ad eos lux reuertitur, cum
ipsi ad confitendam redemptoris nostri
potentiam reuertuntur. Si aūt in mani-
bus nequaquā per datiuum casum vnū
nomen, sed duas partes orationis accipi
C mus, potest intelligi quia in manibus lux
absconditur cum apud rectum iudicem
iniqui quique in suis operibus cæcantur.
Cui tamē præcipitur ut rursus adueniat,
quia dum peccatores se suis viribus sal-
uari non posse cognouerint, gratiæ lumē
accipiunt, & protectionis intimæ radiis
illustrantur, ut maiore ardore postmodū
cœlestem patriam diligant quam prius in
terrena delectatione flagrabant. Sed hæc
cū de cœlesti patria loquimur, cui ineffa-
bili claritate prædicta angelorum agmi
na audimus: cui rerum omnium condi-
tor præsidet, quam visione sua reficiens
replet, cui uera hæreditas lux est, & de-
fectus eiusdē luminis nullus est: ad nos-
metipsos mentē reducimus, & quod ter-
rena gestemus membra cogitamus, pēsa-
mus quod nati in tenebris atque a radiis
intimæ lucis alieni, tanto nequius uiui-
mus, quanto rebus corporalibus deditū,
à spiritalibus longius degebamus: Qua
cōsideratione per motum cor ac tuū si-
bi conscium trepidat & tātæ illius quam
audit

audit patriæ ciuem se fieri posse despe- rat. Vnde hic quoque aptè subiungitur, quo mens pauida ad fiduciā reducatur. Nam de hac luce mox subditur:

Quod omnipotens Deus patriam cælestem possessionem nostram fecit, & nos amicos & cohæredes Christi constituit. *Cap. VIII.*

A *Nnūcia de ea amico suo quod possessio eius sit, & ad eam possit ascendere.* Amicus ueritatis est rectæ amator actionis. Vnde & ipsa veritas discipulis dicit: Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio uobis. Amicus quippe animæ custos dicitur. Vnde non immeritò qui custodire voluntatem Dei in præceptis illius nititur, eius amicus vocatur. Hinc est quod rursum eisdem discipulis veritas dicit: Vos autē dixi amicos: quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis. De hac igit luce æternæ patriæ amico suo Deus annunciat quod possessio eius sit, vt nequaquam infirmitatis suæ fragilitate desperet, nequaquam hoc quod creatus, sed quòd recreatus est penset, sed tanto certius sciat quia illius lucis claritatem possideat, quāto nunc vitiorum pulsantium tenebras verius calcat. Bene aūt in promissione subiungitur: *Et ad eam possit ascendere.* Quid enim difficilius quam homini in terra edito terrena & fragilia membra gestanti cœlorū alta conscendere, supernorum spirituum arcana penetrare? Sed eorundē spirituū ad nos conditor venit seq; hominem etiā sub ipsis exhibuit, sicut de illo patri per prophetam dicitur: Minuisti eum paulo minus ab angelis. Et quia inter nos & eosdem spiritus discordantis vitæ scandalū reperit, mira potētia, mirabiliori etiam pietate summa creans, ima suscipiens, ima cum summis iunxit. Hinc est quod de eodem rege nato angelorum chori in eius annunciatione prodeunt, hymnū dicunt, & deuicta prauæ vitæ discordia hos quos dudum despexerant, ciues agnoscunt, consono ore prædicantes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volūtatis. ac si aperte dicant: Quos à nobis malitia disiūxerat, iam nunc in terra nata bonitas iungat. Hinc est quod ante incarnationem eius in testamento veteri adorasse homo angelum legitur: nec tamen adorare prohibetur, sed post mediatoris aduentū, cùm se Ioannes adorādo angelo prostrauisset, audiuit: Vide ne feceris, conseruus tuus sum & fratrum tuorum: Quid est enim quod prius æquanimiter se concedebant adorari, pòst ab homine angeli recusant: nisi quod prius hominem carnalibus corruptionibus deditum, nec ab eisdē carnalibus corruptionibus redemptum, quo abiectiorem nouerāt, iustius contemnebant: postmodum uerò humanam naturam eo iam sublatam habere non poterant, quo hanc in authore suo ēt super semetipsos ductā uidebant? Neque enim debebat in membris subiecta despici, quæ in ipso membrorum capite meruit prælata uenerari. Is ergo qui propter nos minor angelis extitit, æquales nos angelis virtute suæ minorationis fecit. Vnde & moriēdo docuit mortē non metui, resurgendo de vita confidi. ascendendo de cœlestis patriæ hæreditate gloriari, vt quò caput præisse conspiciūt, illuc se subsequi & membra gratulentur. Vnde bene ab eodem nostro capite dicitur: Vbicunq; corpus fuerit, illuc congregabuntur & aquilæ. Vnde Petrus ait: In hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcescibilem conseruatam in cœlis. Vnde Paulus dicit: Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus domum non manu factam, æternam in cœlis. Sed si nos quoque qui editi in terra sumus, cælum conscendimus, vbi est quod rursum veritas dicit: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, filius hominis qui est in cœlo? Cui nimirum sententiæ statim obuiat quod hæc eadem veritas dicit; Pater, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecū. Quæ sibi in verbis suis non discrepat, sed ad inquirenda hæc quasi discordantia studium nostræ mentis inflammat. Omnes enim nos qui in eius fide nati sumus, eius proculdubio corpus existimus.

Ioan. 15. Psal. 8. Luc. 2. Apoc. 19. & 22. Mat. 24. 1. Pet. 1. 2. Cor. 5. Ioan. 3. Ioan. 17.

A mus. Quia igitur mira dispensatione pietatis membrorum suorum Dominus caput factus est: repulsa reproborum multitudine, solus est etiam nobiscum. Nemo igitur ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo: quia dum nos unum cum illo iam facti sumus, unde solus uenit in se, illuc solus redit etiam in nobis: & is qui in cęlo semper est, ad cœlum quotidie ascendit: quia qui diuinitate super omnia permanet, humanitatis suæ compage sese quotidie ad cœlos trahit. Ergo si desperet humana fragilitas, unigeniti sanguinem consideret, & in precio suo conspiciat quàm magna est quę tanti ualet. Perpēdat sollicitè quò caput processit, & quo ad uiuendum pręceptis astringitur, ad sperādum exemplo roboretur, confidat cęlos, speret supernam patriam angelorum se sociam sciat, atque in suo capite pręlatam se etiā angelis gaudeat. Dicatur igitur rectè de hac luce æternæ patriæ: Annūciat de ea amico suo quòd possessio eius sit, & ad eam possit ascendere. Sed ualde mira sunt ista, ualde terribilia, quòd homo in terra editus, atq; à cœlesti patria exigentibus meritis longè damnatus, non solum ad statum conditionis reducitur, sed etiam gloriosius exaltatur: ut qui paradisum perdidit, cœlum recipiat: & non solum hunc debiti sui reatus non teneat, sed huic post culpam dona cumulatius excrescant, ut ille contemptor Dei, ille imitator diaboli, si ad fructum pœnitentiæ redeat, vsque ad celsitudinem contemplandæ intimæ lucis ascendat. Cuius itaq; cor nō in huius pietatis admiratione exiliat? Cuius torpor non in subleuatione tantæ cōsiderationis expauescat? Vnde & & aptè subiungitur:

TEXTUS CAPITIS TRIGESIMISEPTIMI libri beati Iob.

SVPER hoc expauit cor meum & motum est de loco suo. Audiet auditionem in terrore vocis eius, & sonum de ore illius procedentem. Subter omnes cælos ipse considerat, & lumen illius super terminos terræ. B *Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non inuestigabitur cum audita fuerit vox eius. Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna & inscrutabilia. Qui præcipit niui vt descendat in terram, & hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ. Qui in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua. Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur. Ab interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus. Flante Deo concrescit gelu, & rursum latißimè funduntur aquæ.* C *Frumentum desiderat nubes, & nubes spargunt lumen suum. Quæ lustrant cuncta per circuitum, quocunque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis, super faciem orbis terrarum, siue in vna tribu, siue in terra sua, siue in quocunque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri. Ausculta hęc Iob: Sta, & considera mirabilia Dei. Nunquid scis quando præcepit Deus pluuijs vt ostenderent lucem nubium eius? Nunquid nosti semitas nubium magnas, & perfectas scientias? Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro? Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui solidißimi quasi ære fusi sunt.* D *Ostende nobis quid dicamus illi. Nos quippe inuoluimur tenebris. Quis narrabit ei quæ loquor? Etiam si locutus fuerit homo deuorabitur. At nunc non vident lucem. Subitò aer cogitur in nubes, & uentus transiens fugabit eas. Ab Aquilone aurum venit, & a Deo formidolosa laudatio. Dignè eum inuenire non poßumus. Magnus fortitudine & iudicio, & iustitia, & enarrari non potest. Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.*

Caput

CAPVT IX.

A

SVper hoc expauit cor meum, & motum est de loco suo. Quia pauor dum mentem percutit, hanc à semetipsa alienam reddit, nonnunquam Latini interpretes extasim pauorem uocant, sicut per Psalmistã dicitur: Ego dixi in pauore meo, projectus sum à vultu oculorũ tuorum. Vbi videlicet non pauor, sed excessus dici poterat. Sed pauor illic ꝓ excessu ponitur: quia sicut in excessu, ita in pauore alienatur animus. Vnde hic quoq; considerata luce æternæ patriæ rectè subiũgitur: Super hoc expauit cor meũ. ac si dicat: In admirationis excessu se transtulit, & q̃a nouæ spei spiritu mẽs afflata est, semetipsam qualis in vetusta cogitatione fuerat, reliquit. Bene aũt dicitur: *Et motum est de loco suo.* Locus quippe humani cordis est delectatio uitæ præsentis. Sed cũ diuina aspiratione tangitur locus nostri cordis, fit amor ęternitatis. Consideratione igitur æternæ patriæ de loco suo anim⁹ mouetur: quia derelictis infimis, in supernis cogitationibus ponitur. Prius.n. quæ essent æterna nesciebat, in præsentiũ delectatione torpuerat, simulq; ipse transiens, amore trãseuntia tenebat. Sed postquam quæ essent æterna cognouit, postquã supernæ lucis radios raptim cõtemplando contigit, admiratione summorum sese ab infimis suscitatus eleuauit, vt nulla iã ei nisi quę æterna sunt, libeãt: & despectis transeũtibus, sola quæ permanent, requirat. Bene ergo dicitur: Super hoc expauit cor meum, & motũ est de loco suo: quia pigrum cor & terrenis dudũ cogitationibus deditũ, cum repentè per excessum se ad summa suspendit, cogitationis infimæ locum mutauit. Sed quia per semetipsam in amore pñtis seculi prostrata mẽs dormitat, & nisi diuinæ gratię aspiratione pulsetur, in suis delectationibus frigida insensibilisq; torpescit: necesse est ut qũo interna cogitatione tangatur, vel qualiter ad spiritalia sensificetur, adiungat. Sequitur:

Psal.30

Locus humani cordis.

B

C

D

Quod superbus quisque prius timore iudicij, concutitur, deinde data indulgentia Deo familiarius inhæret, & vnctus gratia Spiritus sancti, deinde amat & prædicat.

Caput X.

AVdiet audi ionem in terrore vocis eius, & sonũ de ore illius procedentem. Mos sacri eloquij est, ut cum audiri aliquid ꝑ auditum insinuat, audiri eundem auditum dicat, sicut Abacuc ait: Dñe audiui auditũ tuum, & timui. Vnde hic quoque dicitur: Audiet auditionem in terrore vocis eius. Notandũ uerò est ꝙ vox Dei nõ in gaudio, sed in terrore audiri perhibetur: quia nimirum peccator quisq; dum sola quæ terrena sunt, cogitat: dũ cor oppressũ infimis cogitationibus gestat, si repentè diuinę gratię aspiratione tãgitur, hoc ante omnia intelligit, quod cuncta quæ ait, districta æterni iudicis animaduersione puniantur. Auditio igitur uocis Dei prius in terrore fit, ut post vertatur in dulcedinẽ. quia ante nos districti iudicis timore castigat, vt iam castigatos supernæ dulcedinis castigatione reficiat. Nam cum nos uiolenta rerũ tẽporaliũ delectatio possidet, & mẽtis nostræ oculos in somno torporis premit, si manu subita superni respectus excitamur, diu clausos, mox eosdẽ ad veritatis lucem oculos mentis aperimus, quæ egimus, mala meminimus: quã districtus iudex cõtra hæc veniat, videmus: versatur in mente quantus ille sit tãti iudicis aduentus, quę tunc illa sit hominũ angelorumq; frequentia, quanta vi contra reprobos & ardentia pugnent elementa, quàm terribiliter æterna prodeat de districti iudicis ore sñia, qua reprobis dr̃: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Eorundẽ pęna reproborũ ante oculos voluitur, & quæ sint gehennæ tenebræ, cũ graui amaritudinis obscuritate pẽsatur. Quia ergo superbum cor prius terrore cõcutitur, ut concussum in amore solidetur, rectè nunc dicitur: Audiet auditionem in terrore vocis eius. ubi & bene subiũgitur: Et sonum de ore illius procedentem. Sonus ex Dei ore, est uis timoris de superna irruens aspiratione: quia cum nos de venturis Dominus aspirando

Abac.3.

Mat.25.

aspirando replet, proculdubio de male A
gestis præteritis terret. Potest aût per os
Dei, vnigenitus designari filius, qui sicut
brachium eius dr, quia per eum cuncta
Esa. 53. pater operatur, de quo propheta ait: Et
Ioan. 1. brachium Dñi cui reuelatum est? de quo
Esa. 58. Ioan. dicit: Omnia per ipsum facta sunt:
ita ét os dicitur. Hinc est enim quod pro-
pheta ait: Os enim Dñi locutum est hęc.
Per quẽ nobis omnia loquitur, ac si oris
nomine patenter diceretur verbũ, sicut
nos quoq; pro verbis linguam dicere so
lemus, vt cum Gręcam vel Latinã linguã B
dicimus, Latina vel Græca verba mõstra
mus. Os ergo Dñi non immeritò ipsum
Cant. 1. accipimus. Vnde & ei sponsa in Canticis
canticorum dicit: Osculetur me osculo
oris sui. ac si dicat: Tangat me dulcedine
præsentiæ vnigeniti filij redẽptoris mei.
14 Per somnum uerò oris põt eiusdem Do
mini sanctus Spiritus designari. Vnde &
aliàs in eiusdẽ spiritus significatione scri
Act. 2. ptum est: Factus est repentè de cœlo so-
nus tanquam aduenientis spiritus vehe
mẽtis. Sonus igitur de ore Dñi procedit
cum substantialis ei spiritus ad nos per C
filium veniens, surditatem nostræ insen
sibilitatis rumpit, sicut de eodẽ sono in-
Ioan. 16. circumscripto atq; incorporeo os Dñi
loquitur, dicens. De meo accipiet, & an-
nunciabit uobis. Potest ergo & per ter-
rorem vocis vis formidinis, & per sonũ
oris dulcedo consolationis intelligi: qa
quos Spiritus sanctus replet, prius eos de
terrena actione terrificat. & postmodũ
spe cœlestium consolatur: vt tanto pòst
confitendo de præmijs gaudeant, quãto
prius sola supplicia conspiciendo metue
bant. Hinc est quod de vnigeniti spiritu
quasi de hoc oris sono Paulus dicit: Nõ D
Rom. 8. ènim accepistis spiritum seruitutis ite-
rum in timorem, sed accepistis spiritum
adoptionis filiorum, in quo clamamus,
Abba pater. Hinc per semetipsam veri-
Ioan. 20 tas dicit: Accipite Spiritum sanctũ, quo-
rum remiseritis peccata, remittũtur eis:
& quorum retinueritis, retẽta sunt. Ec-
ce conuersorum terror vertitur in pote
statem: quia dũ mala sua pœnitendo pu
niunt, vsq; ad exercendum iudiciũ a cẽ-
dunt, vt hoc in Deo posse accipiãt, quod

A prius de Deo ipsi metuebãt. Iudices qp-
pe fiũt qui supernum iudicium perfectè
timuerunt: & aliena iam peccata inci-
piunt dimittere, qui prius formidauerit
ne retinerentur sua. Sed quia hoc ipsum
iudicium quod spiritaliter agitur, modò
à carnalibus non videtur, sunt nonnulli
qui Deum res humanas curare non æsti
mant, & eas ferri fortuitis motibus pu-
tant. Contra quos rectè subditur:

De Dei æqua in omnia prouisione: & quod pri-
B *mitiua Ecclesia miraculorum adiutorijs in-*
diguit, quam persecutionis tribulatio pressit,
nunc verò sola exigat operum merita, non
uirtutum signa. Cap. XI.

S*Vbter omnes cœlos ipse considerat, & lumẽ*
illius super terminos terræ, Ac si apertè
diceretur; Qui summa regit, etiam extre
ma non deserit: quia sic impenditur ma-
ximis, vt tamen hac eadem cura regimi
nis non præpediatur à paruis. Qui enim
vbiq; præsens & vbiq; æqualis est, etiã
in dissimilibus sibijpsi dissimilis non est.
Aequè ergo omnia respicit, æquè cun-
C ctà disponit, qui in omnibus locis præ-
sens, nec localiter tenetur, nec varia cu-
rando variatur. Si autem cœlos sanctos
prædicatores accipimus, Propheta atte-
stante, qui ait. Cœli enarrant gloriã Dei:
postquam per sonum oris aduentus Spi
ritus sancti, designatur, rectè subiũgitur:
Subter omnes Cœlos ipse considerat, &
lumen illius super terminos terræ. Sunt
nanque nonnulli qui cum mira Apostolo
lorum opera audiunt, quòd accepto Spi
ritu sancto mortuos uerbo suscitarent,
ab obsessis dæmonia pellerent, vmbra
infirmitates amouerent, ventura quæ-
D que prophetando prædicerent, & vni-
genitum verbum Dei omnium gẽtium
loquentes lingua prædicarent: quia has
virtutes nunc in Ecclesia non vident,
subtractam iam ab Ecclesia supernã gra-
tiam suspicantur, nescientes penitus
quod scriptum est: Adiutor in opportu-
nitatibus, in tribulatione. Tunc quip-
pe sancta Ecclesia miraculorum adiuto-
rijs indiguit, cùm eã tribulatio persecu-
tionis pressit. Nam postquam superbiã
infidelitatis edomuit, non iam virtu-

tum

tum signa, sed sola merita operum requirit: quamuis & illa per multos cum opportunitas exigit, ostẽdit. Scriptũ quippe est: Linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus. Vbi ergo omnes fideles sunt, quæ causa exigit ut signa monstrentur? Vnde citius fortasse satisfaciamus, si quid de ipsa Apostolica dispẽsatione memoremus. Paulus nãq; egregius prædicator Melitẽ ueniens, & plenã infidelibus insulam sciẽs, patrẽ Publij dysenteria febribusque uexatum, orando saluauit, & tamẽ ægrotanti Timotheo præcepit, dicens: Modico vino vtere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. Quid est Paule quod ægrum infidelem orando ad salutem reuocas, & tantũ adiutorem Euangelij more medici per alimenta curas, nisi quòd idcirco fiũt exteriora miracula, vt mentes hominum ad interiora perducãtur: quatenus per hoc quod mirum uisibiliter ostẽditur, ea quæ admirabiliora sunt inuisibilia credãtur? Signo quippe uirtutis pater Publij sanandus fuerat, vt mente reuiuisceret, dũ miraculo ad salutem rediret. Timotheo autem adhibendum foris miraculum non erat, qui iam totus intus uiuebat. Quid est ergo mirum si propagata fide, crebrò miracula nõ fiunt, quando hæc ipsi quoque Apostoli in quibusdam iam fidelib. non fecerunt? Eleuatis ergo cœlis, Dñs inferiora cõsiderat: quia & ablatis summis prædicatorib. incessanter ẽt infima nostrę infirmitatis curat. Et quasi subter cœlos lumen illius terrę terminos respicit: quia post sublimem uitam præcedentium, ẽt peccatorum mores actusq; gratiæ suæ illustratione comprehendit. Qui etsi uirtutum signa nunc per uitam fidelium crebrò non exerit, ab eisdem tñ fidelib per virtutem operum nunquã recedit. Potest ẽt lumen illius super terminos terrę ita intelligi, qđ prędicatio supernę gratiæ dum gentes ad fidem collegit, intra semetipsam mũdi limites clausit. Vel certè termini terrę sunt fines hominum peccatorum. Et sępe contingit, vt plerique Deum deserant, & uitę suę tempora in desiderijs carnalibus expendant: sed tamen superna gratia respecti, in extremis suis ad Deum redeunt, quæ sint iudicia æterna cognoscunt, cunctaq; quæ se peruersè egisse meminerint, fletibus puniũt, atq; hæc verè se insequi rectis operibus ostendunt. Quibus subsequente iustitia profectò totũ dimittitur, qđ ante deliquerunt. Hinc. n. per prophetiæ spiritum Anna dicit: Dñs iudicabit fines terræ: quia nimirum anteactam vitã Deus non iudicat, qñ posteriora peccatorum respectu supernæ pietatis illustrat. Hinc Moyses ait: Primogenita asini mutabis oue. Per asinum quippe immunditia, per ouem verò innocentia designatur. Asini ergo primogenita oue mutare est, immũdæ vitæ primordia in innocentiæ simplicitatem conuertere: vt postquã illa peccator egit, quæ vt immũda Dñs respuit: ea iam agenda proferat quæ Dei sacrificio imponat. Quia ergo post praua opera peccator conuertitur, & ab actionũ suarum tenebris iuxta finem aliqñ reuocat, rectè nunc dicitur: Et lumen illius super terminos terræ. Sed graui luctu afficit eadem gratia, quæ post facinora mentẽ replet. Nam malè gesta ad memoriã reducit, sibiq; hominem quam sit iustè damnandus ostendit. Vnde fit ut peccatum omne quod se egisse reminiscitur, quotidianis fletibus insequatur: & quo magis valet iam quod iustum est cernere, eo ardentius appetit iniustum sese gemitibus punire. Vnde aptè subiungitur.

Margin notes: 1. Cor. 14 (beside "Linguæ in signum"); 1. Tim. 5 (beside "Modico vino"); 15 (beside "non fecerunt"); *Quidam in extremis suis ad Deum crederet.*; Exod. 13 (beside "Primogenita asini").

Quòd cùm mentem hominis Deus ingreditur, continuò pænitentiæ gemitus sequatur.

Cap. XII.

Post eum rugiet sonitus. Quem enim Dominus illustrãdo repleuerit, eius vitam proculdubio in lamentum vertit, atque illuminatæ menti quo magis æterna supplicia insinuat, eo hanc durius de transacta nequitia gemitibus fatigat, & dolet homo quod fuit: quia bonum iam incipit videre quod non fuit: odit qualẽ se fuisse meminit, amat qualẽ se esse debuisse cognoscit, & solã iam pœnitentię amaritudinẽ diligit: quia cautè considerat in quantis voluptatibus sua delecta-

tione peccauit. Bene ergo dr: Post eũ rugit sonitus: quia cum mentem Deus ingreditur, constat proculdubio q̄ mox pœnitentiæ gemitus sequatur ut ei iam salubriter flere libeat, quæ prius de iniqui-
16 tatibus flenda iucunditate gaudebat. Sed quo uberius copula fletur, eo altior cognitio ueritatis attingitur: quia ad uidẽdum internum lumen polluta dudũ cõsciẽtia lachrymis baptizata renouat. Vñ post pœnitẽtię rugitum aptè subiũgitur.

Quòd actionem Spiritus sancti siue effectum eius nemo ad plenum inuestigat: cum eadem actio per eundem spiritum ordinata, alijs in resurrectionem, alijs fit in ruinam Cap. XIII.

B

Tonabit voce magnitudinis suę. Voce enim magnitudinis suæ Deus tonat, cum se nobis bene iam per lamenta præparatis, quam sit magnus in supernis insinuat. Quasi enim de cœlo tonitrus procedit, cùm nos incuria negligentiaq; torpẽtes respectus gratiæ pauore subito percutit, atque in terra positi, sonum de superioribus audimus: quia terrena cogitantes, superni terroris sententiam repẽte pertimescimus, & mens bene iam de summis sollicita trepidat, quæ prius in infimis malè secura torpescat. Sed istius visitationis occultæ quib. modis se nobis insinuet terror, ignoratur: neque ipsius mentis acie cõprehenditur, cuius ad melius intentio commutatur. Vnde aptè subiungitur: *Et non inuestigabitur, cum audita fuerit vox eius.* Vox Domini auditur, cùm gratiæ eius aspiratio mente concipitur, cùm insensibilitas occultæ surditatis rumpitur, & cor ad studium summi amoris excitatum, uirtutis intimidæ clamore penetratur. Sed istam uocẽ superuenientis spiritus quæ se in aures cordis insinuat, nec ipsa mens quæ per hanc illustrata fuerit, inuestigat. Pensare enim non ualet, inuisibilis uirtus quibus sibi meatibus influat, quibus ad se modis ueniat, quibus recedat. Vnde & bene per Ioãnem dicitur: Spiritus vbi
Ioan. 3. vult, spirat, & vocem eius audis, se nescis vnde ueniat, & quo vadat. Vocem

A

en im spiritus audire, est uim compũctionis intimæ in amorem inuisibilis conditoris assurgere. Sed nemo scit vnde veniat. quia ignoratur, per ora prędicantiũ quibus se ad nos occasionibus fundat. Et nemo scit quo uadat: quia cum unam prædicationem multi audiunt, intelligi proculdubio non potest quem deserens abijciat, aut cuius ingrediens in corde requiescat. Vna quippe res foris agitur, sed non per hanc uno modo intuentium corda penetrantur: quia qui inuisibiliter uisibilia modificat, in humanis cordibus causarum semina incomprehensibiliter plãtat. Hinc est q̄ resuscitato Lazaro multi crediderunt, sed tñ Iudęorum plurimi ad persecutionis zelum ex hac ipsa resuscitatione commoti sunt. Vnũ ergo idemq̃ue miraculum quod aliis lumen si dei prębuit, alios per inuidiæ tenebras à lumine mentis excæcauit. Hinc est quod uterque latro & eandem & suæ morti similem mortem redemptoris vidit: sed cũ superbiendo alter contumelijs lacessere non timuit, quem timendo alter honorauit, atque in una re vna vtriusq; cogitatio non fuit: quia hanc internus arbiter

C

inuisibiliter modificando distinxit. Sed hic occultæ aspirationis modi quia comprehendi nostra cogitatione nequeunt, nimirum diuinæ uocis uestigia nesciuntur. Bene ergo dicitur: Et non inuestigabitur cum audita fuerit uox eius. Vnde & adhuc subiungitur. *Tonabit Deus voce sua mirabiliter.* Voce sua Deus mirabiliter tonat: quia occulta ui corda nostra incomprehensibiliter penetrat. Quæ dum latentibus motibus premit in timore, & format in amore, quanto ardore sequendus sit, aliquo modo si-

D

lenter clamat, & fit cuiusdã impulsionis nimietas in mente, cum nihil sonet in voce: Que tanto apud nos ualentius perstrepit, quãto & ab omni exteriori strepitu aurem nostri surdescere cordis facit. Vnde & anima ad semetipsam mox hoc intimo clamore collecta miratur, qđ audit: quia uim compunctionis incognitæ percipit. Cuius ipsa admiratio bene apud Moysen manna desuper ueniente signatur. Dulcis enim cibus qui de supernis

acci-

Exod. 16 accipitur, manhu vocatur. Manhu enim dicitur, quid est hoc? Et quid est hoc dicimus, quando hoc quod cernimus, nescientes admiramur. Supernum igitur manna anima percipit, cum per uocem compunctionis eleuata, nouam speciẽ internę refectionis obstupescit, vt diuina dulcedine repleta, iure respondeat, quid est hoc? quia dum ab infima cogitatione suspenditur, ea quæ de supernis conspicit, insolitè miratur. Et quia cum hac voce torporis nostri surditas rumpitur, B uetustæ vitæ protinus vsus mutatur: vt anima superno spiritu afflata, & in summis appetat quæ contempserat, & contemnat in infimis quæ appetebat, rectè subiungitur: *Qui facit magna & inscrutabilia*: Vt enim homo terrenis usibus deditus, iniquis desiderijs pressus, subitò ad noua efferueat, atque ad consueta frigescat, exterioribus curis renũciet, in internis cõtẽplationibus anhelet: quis hanc uirtutem supernæ vocis considerare sufficiat? Quis considerando comprehendat? Magna sunt quæ per vocem suã Dominus facit, sed minus magna essent, si pscrutari potuissent. Facit ergo magna & inscrutabilia: quia ostendit foris perfectionẽ operis, sed latet intus ipsa qualitas operationis. Voce sua foris etiam per Apostolos insonat, sed corda audientium per seipsum interius illustrat: Paulo attestante, qui ait:

1. Cor. 3. Ego plantaui, Apollo rigauit: Deus autem incrementum dedit. Neq; qui plantat, est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementũ dat Deus. Quãuis ergo nostris mentibus supernæ vocis auditum non ipsi præbeant, missi tamen sunt, vt verbis nobis exteriorib. cõdescendant. Vnde aptè subiungitur.

Quòd viri contemplatiui quorum conuersatio in cœlis est, infimis fratribus condescendunt, & in eorum amore liquefiunt, irrigantes arida corda eorum, vt & ipsi fructificent Deo. Cap. XIIII.

QVi præcipit niui vt descendat in terram, & hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ, Quia Psalmista ait: Lauabis me, & super niuem dealbabor: quid

Psal. 50.

A hoc loco niuem, nisi per lucem iustitiæ candida accipimus corda sanctorum? Aquæ autem ductæ in superioribus constipantur, ut niues fiant. Sed cum hæ ipse niues ad terram ueniunt, in aquarum iterum liquorem uertuntur. Aquæ igitͤ sunt prædicatorum mentes: quæ dũ ad contemplanda superna se erigunt, altiori intellectu solidantur. Cumque in summa consideratione rapiuntur, uirtutem confirmationis accipiũt. Sed quia adhuc in terris fraterna dilectione retinẽtur, semetipsas ab alto intellectu modificant, & infirmis humiliter prædicantes, more niuium corda arentium liquatæ rigant. Niues ergo ad terram de cœlestibus ueniunt, cum sublimia corda sanctorum quæ iam solida contemplatione pascuntur, pro fraterna charitate ad humilia prædicationis uerba descendũt. Sicut enim nix terram cum iacet operit, 81 cum uerò liquatur, rigat: ita sanctorum virtus per firmitatem suam apud Deum C vitam peccatorum protegit, & per cõdescensionem suam, quasi liquefacta arentem terram vt fructus proferat, infundit. Et quia aqua prius ab infimis trahitur, vt post à superioribus sparsa reddatur: sancti quique etiam cum in uirtutis arce cõsistunt, vnde eleuati sunt considerant, ne alienæ infirmitatis abiecta contemnant. Quasi ergo aquæ ad terras de quib. subleuatæ sunt, redeunt: dum condescendentes iusti peccatoribus, reminisci non desinunt, quod fuerunt. Certè aqua in terris adhuc Paulus fuerat cum legẽ carD naliter sapiebat: sed ductus ad cœlestia, in niuem uersus est: quia quod prius infirmum sapuit, ad soliditatem ueræ intelligentiæ commutauit: & tamen condescendẽs fratribus, quasi nix ima repetijt, quia & post virtutum culmina, quã fuerat indigna agnoscit, dicens, Qui priùs 1. Tim. 1. fui blasphemus & persecutor, &c. Ecce quàm clemẽter suę imbecillitatis reminiscitur, ut aliorum ęquanimiter infirma patiatur. Quasi enim ad terram de qua sumpta fuerat post cœlũ aqua redijt dũ post tantæ suę contemplationis arcana peccatorem se Paulus meminit, ut prodesse humiliter peccatoribus possit.

Videamus itaque, aqua hæc in niuis soliditatem vertenda, qualiter trahatur ad summa, ait: Siue mente excedimus Deo. (2. Cor. 5.) Videamus qualiter ad ima nix redeat, ut dum loquatur infundat, ait: Siue sobrij sumus uobis. Videamus qua manu ducitur ut & iacens eleuari ualeat, & subleuata reuocari, ait: Charitas n. Christi urget nos. Quia igitur charitas Christi quę sanctorum mentes ad superna subleuat eas pio moderamine pro fraterna dilectione etiam ad humilitatem condescensionis format, rectè dicitur: Qui pręcipit niui ut descendat in terram. Vbi & aptè subiungitur: Et hyemis pluuijs, & imbri fortitudinis suæ. Hyems quippe est vita præsens, in qua nos etsi iam spes ad suprna erigit, adhuc tamen mortalitatis nostræ frigidus torpor astringit: q a scriptũ est: Corpus quod corrũpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantem. (Sap. 9.) Habet autẽ hæc hyems pluuias, rectorum proculdubio prædicationes. De quibus uidelicet pluuijs per Moysen dicitur: Expectetur sicut pluuia eloquium meum, & descendant sicut ros verba mea. (Deut. 32) Hæ nimirum pluuiæ hyemi congruunt, æstate cessabũt, quia cum nunc carnaliũ oculis vita cęlestis absconditur, necesse est ut sanctorũ nobis prædicationibus irroretur. Cũ uerò æterni iudicij ęstus incaduerit, nullus uerba prædicantium necessaria tunc habebit: quia ueniente iudice, ad cor suũ quisque reducitur, ut sancta iam cũ agere nõ ualet, sentiat: & rectum quod seq debuit, ex fortitudinis suæ pœna cognoscat. Vnde bene per prophetam dicitur: Congregas eos quasi gregem ad victimã, & sanctifica eos in die occisionis. (Hier. 21) In die enim occisionis sanctificant reprobi: qa tunc sancta quæ debuerunt, agere cõtẽtiũt: cum digna prauitatis suæ supplicia iam declinare non possunt. Quia autem prædicationes sanctæ cum uita pręsenti id est pluuię cum hyeme cessabunt rectè exeunti animæ, atque ad æternę fęlicitatis æstiua properanti, sponsi uoce suadẽtis dicitur: Surge, propera amica mea, formosa mea, & veni. (Cant. 2.) Iam enim hyems trãsijt, imber abijt & recessit. Transeunte quippe hyeme, imber recedit: quia cum uita præsens peragitur, in qua nos ignorantiæ nubilo, carnis corruptibilis torpor astrinxerat omne ministeriũ prædicationis cessat. Clarius quippe per nos tũc uidebimus hoc quod sanctorum uocib⁹ nunc obscurius audimus. Præcepit, igĩ Dominus niui & hyemis pluuijs vt in terram descendit, dum aspiratione sancti Spiritus pro corrigendis peccatorib⁹ corda sanctorũ ad ministeriũ prædicationis humiliat. ubi rectè additur:

Quòd alia sit prædicatio de infirmitate humanitatis, alia de fortitudine diuinitatis. Cap. XV.

ET *imbri fortitudinis suæ.* Imber quippe fortitudinis Dei, est pdicatio diuinitati. Nam imber infirmitatis, est pdicatio eius incarnationis, de qua per Paulum dr̃: Qđ infirmum est Dei, fortius est hominib. Et rursum: Si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex uirtute Dei. Sic aũt sancti uiri humanitatis eius infirma prædicant, ut auditorum suorum cordibus ẽt diuinitatis fortia infundãt. Audiamus per tonitruum nubis, imbrẽ fortitudinis: In principio erat uerbum, & verbum erat Deum, & Deus erat verbũ. Audiamus ẽt imbrem infirmitatis: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Audiamus imbrem fortitudinis: Oĩa per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso uita erat. Audiamus ẽt imbrem infirmitatis: In propria uenit, & sui eum non receperunt. Imbri ergo fortitudinis suæ præcipit, vt in terram descẽdat: quia sanctorum suorum uocibus sic nobis humanitatis suæ infirma prædicat, ut nobis ẽt mira & fortia suæ diuinitatis innotescat. Sed cum virtutem nostri conditoris audimus, statim ad corda nostra formidine compellẽte reducimur, & tantũ super nos iudicẽ perpẽdentes, q̃ dignè quæue egimus indignè, pensamus. Vnde bene subiungitur:

Quod naturali ratione, quæ est lex mentis, & lege prædicationis, homini Deus quid agat & quid mereatur, insinuat. Cap. XVI.

Qui

A *QVi in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua.* Mala enim quæ agunt homines, pensare contemnunt. Sed cum virtutem supernæ districtionis audiunt, prauorum operũ hoc quod se deprimit pondus agnoscũt. Prædicationis quippe verbis pulsati euigilant, vt pensent ad quæ supplicia sese antiquæ actionis meritum trahat: Dum ergo imber fortitudinis in terram descẽdit, in manu vniuscuiusq; signatur, ut sua opera sciat: quia dum virtus incomprehensibilis maiestatis agnoscitur, ab unoquoque subtilius sua uita pensatur. Quod tñ intelligi & aliter potest. Creator nanq; omnipotens à cunctis insensibilib. irrationabilibusq; distinctam rõnabilẽ creaturam hoïem cõdidit: quatenus quod egerit, ignorare non possit. Naturæ.n. lege scire compellitur, seu paruum siue rectum sit quod operatur. Nã ad iudicium pro actione cur uenit, si potuit nescire qđ egit? Et ipsi ergo qui pceptis dominicis erudiri contemnunt, utrum bona an mala sint quæ faciunt, sciũt. Nã si bona se facere nesciunt, cur de aliquibus factis in ostentatione gloriantur? Rursum si malè se agere ignorant, cur in eisdem factis alienos oculos declinãt? Ipsi enim sibi testes sunt: quia sciunt malũ esse quod agunt, quod uideri ab alijs verentur. Si.n. ueraciter malum esse nõ crederent, nequaquam hoc ab alijs uideri formidarent. Vnde & bene p quendã sapientem dr: Cũ sit timida nequitia, dat testimoniũ condẽnationi: quia dũ de facto suo conscientiam pulsans timor redarguit, ipsa ipsi testimonum perhibet damnabile esse quod agit. Quo contrà p Ioannem dicitur: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum. Fugiant ergo iniqui humanos oculos, semetipsos certè fugere nõ possunt. Quia enim malum quod faciũt nouerunt, habent testem conscientiam, habent iudicem rationem suam. In peccato igĩt qđ cõmittunt, prius contra se iudicium suæ rationis inueniũt, & pòst ad districtionẽ ęterni examinis perducũtur. Et hoc est fortasse quod per Psalmistam dicitur: Abyssus abyssum inuocat in voce cataractarũ tuarum: quia dũ miro ordine dispositionis occultæ malum non permittitur nesciri quod agitur, & suo se iam iudicio peccator in cõsciẽtia condemnat, & post condẽnationem propriam ad æterni iudicis sententiam properat. Abyssum ergo abyssum inuocare, est de iudicio ad iudiciũ peruenire. Eant ergo prędicatores sancti, redarguant facta peccantiũ: auditores aũt praui contẽnat verba iustorum, defendant quãtum uoluerint prauitates suas, atq; impudẽter gestas, impudentius defendẽdo multiplicent, certè ipsi sibi in conscientia testes sunt, quia excusabiles non sunt. B Eo.n. ipso quo rationabilem creaturã Deus hominem condidit, in manu omniũ hominum signat, vt nouerint singuli opera sua. Sed quia Heliu de prauitate singulorum sententiam protulit, ilicò ad ipsum prauitatis authorem per quẽ unũ quodq, malum oboritur, mentis oculos deflecti: ut quia vno hoc versu praui capitis membra perstrinxerat, etiam hoc ipsum membrorum caput sub breuitate describat. Vel certè, quia superius nubiũ Dei virtutes intulerat, agit nunc ut contra bonorum vitam aduersarij impugnationes innotescat. C Nam sequitur.

Marginal notes: Sap 17. · 1 Ioan. 3 · Psal. 41. · Abyssus Abyssũ inuocat

Quod in reproborum cordibus diabolus quasi in antro suo lateat. Cap. XVII.

IN greditur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur. Quis alius nomine bestiæ nisi antiquus hostis accipit qui deceptionem primi hominis sæuus impetiit, & integritatem uitæ illius malè suadendo laniauit? Contra quem pro D phetæ uocibus de sancta electorũ Ecclesia in antiquum statum restauranda promittitur: Et mala bestia non transibit p eam. Sed hec bestia cùm post redemptoris aduentum post prædicatorum voces, quasi post tonitruũ nubium in fine mũdi illum damnatum hominem qui Antichristus vocatur, inuaserit: quid aliud quam latibulum suum ingreditur, vt in antro proprio demoretur? Vas quippe illud diaboli, antrum ac latibulum 19

Marginal note: Esa. 35.

bestiæ est, vt insidians hominibus uiam A huius uitæ carpentibus, in illo & per signa lateat, & per malitiam occidat. Qui tamen omnium reproborum corda etiã nunc priusquam apertus appareat, possidet: eaq; per occultam malitiam quasi ꝓprium antrum tenet, atq; ad oẽ qđ nocere bonis appetit, in eorũ se obscuris mẽtibus abscondit. An Iudæorum persequẽtium corda, antrum huius bestiæ nõ fuerunt, in quorum diu consiliis latuit, sed repentè vocib erupit clamantium. Cruci

Ioan. 19. fige crucifige? Et quia ad lacerationẽ mẽtis pertingere tentando non potuit, in B redemptore nostro ad mortem carnis anhelauit. Hæc nimirum bestia multa ele-

Ioan. 12. ctorum corda tenuit, sed hãc ab illis moriens agnus excussit. Vnde & in Euangelio dicit: Nunc princeps huius mundi eijcietur foràs. Qui miro rectoque iudicio, dum cõfessiones humilium illuminans suscepit, superborum oculos de-

Ps. 103. ferens clausit. Vnde ei per Psalmistam dicitur: Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluarum, catuli leonum rugientes ut rapiant, & quærant à Deo escam sibi. Te- C nebras quippe Dominus ponit, cum peccatis iudicia rependens, lumen suæ intelligentiæ subtrahitur: Et nox efficitur: quia prauorum mens ignorantiæ suę erroribus cæcatur. In qua omnes bestiæ syluæ pertranseunt, dum maligni spiritus sub opacitate fraudis latentes, in reproborum cordibus prauitates sua explendo percurrunt. In qua & catuli leonum rugiunt: quia nequissimarum, sed tamen eminentium potestatum ministri spiritus importunis tentationibus in- D surgunt. Qui tamen à Deo escam appetunt: quia nimirum capere animas nequeunt, nisi iusto iudicio præualere diuinitus permittantur. Vbi & aptè sub-

Ibidem. iungitur: Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis se collocauerunt: quia ueritatis lumine per carnem apparente, à fidelium mentibus excussi, quasi ad cubilia sua reuersi sunt, dum sola infidelium corda tenuerunt. Quod igitur illic leonum cubile, hic antrum bestiæ dicitur. Notandum uero magnopere æstimo, ꝙ bestia hæc non solũ antrum suum ingredi, sed in eo ẽt morari perhibetur. Aliquando nanq; ẽt bonorũ mentes ingreditur, illicita suggerit, tentationibus fatigat, rectitudinẽ spiritus ad delectationem carnis deflectere conatur, delectationem quoq; ad cõsensum perducere nititur: sed tñ resistente superno adiutorio præualere prohibetur. Intrare ergo in mentes bonorum põt, sed in eis morari non potest: quia cor iusti huius bestię antrum non est. Quos enim quasi proprium antrum possidet, eorũ mentes proculdubio immorans tenet: quia & prius in eis cogitationes vsq; ad iniqua desideria, & post iniqua desideria vsq; ad nequissima opera perducit. Neq; enim studẽt reprobi suggestiones eius recta iudicij manu repellere, cuius voluptatibus appetunt subdita delectatione seruire. Cumq; in eorum cordib. prauum quid oritur, mox per studiũ delectationis enutritur: & cũ sibi minimè resistitur, protinus ex consensu roboratur, statimq; consensus ad opus perducitur, opus verò ẽt consuetudine grauaĩ. Rectè ergo in antro suo morari hæc bestia dr̃, quæ tam diu cogitationes reproborum tenet, quousq; eorum vitam ẽt aculeo praui operis perforet. Vnde bene ad Iudęam Dominus per prophetam di- Hier cit: Quousque morabuntur in te cogitationes noxiæ? Neque enim reprehẽdit, cur veniant, sed cur morentur. Et in bonis enim cordibus cogitationes illicitæ ueniunt, sed tamen morari prohibẽtur: quia recti quinq; ne captiuãdam domũ conscientiæ præbeant, ab ipso cordis limine hostem fugant. Qui etsi quando repẽtinis suggestionibus vsq; ad primum vestibulum surripuerit, ad consensus ta- Matt men ianuam non pertingit. Huic nimirũ bestię impulsu subitę formidinis victus ianuam cordis Petrus negando aperuit, sed citius cognoscendo restitit, flen- 19 do clausit. Quia verò antiquus hostis ꝑsecutorum corda non solum intrando tenuit, sed ẽt tenendo possedit, dicatur: rectè: Ingredietur bestia latibulum suũ, & in antro suo morabitur. Quantũ nãque in Iudæorum mẽtibus demorata sit disci-

discimus, cum illorum consilia attestatione Euangelicæ narrationis audimus. In illa nanque describitur cum Redēptorem nostrum viuificare mortuos cernerēt, in morte eius quāta anxietate crudelitatis insanirent, quot explere cōtra illū praua desideria ardenter uellent, sed tñ populum timerent: quot occasiones occidēdi quærerent, & inuenire nō possent: quot ad votū suæ sęuitię alienigenarum manib. vsi sūt: q a eum quē legaliter interimere ipsi nō poterant, feriendum gentibus tradiderunt, ut ex sola potestate B Romanus præses ageret. quod ex sola malitia ut agi debuisset, ipsi anhelarent. Vnde & aptè subiungitur.

Quòd Christus Iudæis qui zelo legis feruere videbantur, scandalum fuit: gentibus verò infidelitatis frigore torpentibus, stultitia. Caput XVIII.

A*B interioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus.* Scriptura sacra cum cōtra arcturum interiora memorat diuersam Aquilonis partibus Austri plagā desi C gnat. Vnde in hoc eodē libro scribitur: Qui facit arcturū & orionas & interiora Austri. Quia igitur interiora Austri sol feruentior tenet, in arcturo verò cursum oīmodo non habet: interiorum nomine plebs Iudaica, arcturi aūt uocabulo hoc in loco populus gētilis exprimitur. Hi.n. qui vnum atq; inuisibilem Deū nouerant, eiusdemq; legi saltem carnaliter seruiebant, quasi sub meridiano sole feruentes in fidei calore tenebantur. Gentiles aūt quia nullam scientiam supernæ cognitionis attigerāt, uelut sine sole frigidi sub Aquilone remanebant. Quia ve D rò tempestas impellit, frigus aūt torpore opprimit, rectè nunc dr: Ab interioribus egredietur tēpestas, & ab arcturo frigus, ac si apertè diceretur: A Iudæis surgit malitia persequēs, & à gentilib. potestas premens. Neq;.n. miracula fieri legis pcepta uetuerant, & tamen Iudæi pro eisdem miraculis interimere humani generis redemptorem quęrebant. Vnde explere hoc quod cœperant non valentes, ad Pilati prætorium cucurrerunt, vt ip- A se hunc perimeret, quem iniustè perimere lex nulla exhiberet. Ab interiorib. ergo tēpestas, atque ab arcturo frigus prodiit, dum quod Iudæa ex inuidia petiit, hoc gentilis iudex ex Romana authoritate perpetrauit. Vnde bene contra hanc eandem adhuc inuidiam subditur: *Flante Deo concrescit gelu.* Quia quo fidelium cor 21
dibus Spiritus sanctus aspirauit, quo maiora uirtutum miracula contulit, eo infidelium mentibus grauioris inuidiæ torpor excreuit, atque inde contra Deum plebs infidelis obdurvit, vnde humilis populus ante actam duritiam qua se astrinxerat, emolliuit. Deo.n. flāte in gelu versi fuerant, qui visis miraculis inuidentes dicebant: Ecce totus mundus post eum abijt. Conspiciebant signa, cernebant *Ioan. 21.*
per ministros eius miracula, totum iam mundum secuturum fidei, prædicamenta præuidebant: & tamen quo sanctus Spiritus mundum repleuerat, eo illorum mentes arctius inuidiæ malitia ligabat. Aqua ergo in gelu uersa fuerat, dum eunte post Deum mundo, Iudæa in inuidia pigra remanebat. Sed quia supernæ potestati suppetijt etiam tantæ crudelitatis duritiam soluere, atque ad amandum se corda infidelium liquare, post hoc gelu mox bene subditur: *Et rursum latissimè funduntur aquæ.* Post gelu quippe Dominus latissimas aquas fudit: quia postquam Iudæorum sæuitiam usq; ad mortem pertulit, eorum corda protinus ab infidelitatis duritia, amoris sui aspiratione liquescit, ut tanto post desiderabilius ad obediendum currerent, quanto præceptis illius prius obstinatius restitissent. Vnde bene per quendam sapientem dicitur: Sicut glacies in sereno, sic re *Eccl. 3.*
soluentur peccata tua. Ab hoc frigidi torporis gelu solui propheta desiderauerat, cum dicebat: Conuerte Domine *Ps. 125.*
captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro. De his aquis, id est, ad Deum concurrentib. populis rursum dicit: Mit- *Ps. 147.*
tet uerbū suū & liquefaciet ea, flabit spiritus eius, & fluent aquæ. Aquæ de gelu currunt: quia plerique ex duris persecutoribus magni prædicatores fiunt. Gelu igitur in aqua liquatur, cūm torpor in-

terni frigoris ad irrogationem uertitur prædicationis. An Paulus gelu nõ erat, qui acceptis epistolis Damascũ pergens, in corde fideliũ quasi in terra Dei iacta-ta verbi semina, ne ad perfectionẽ operũ surgerent, restringere quærebat? Sed gelu hoc in aquam rediit: quia quos persequẽdo prius premere studuit, hos post modum fluentis sanctæ exhortationis infudit, vt tanto vberior electorum messis exurgeret, quanto hanc imber Dei etiam ab ore persecutoris irrigaret. Vnde & bene subditur:

Act. 9.

Quod messis Ecclesiastica operarios desiderat, quorum compluatur doctrina, & exemplis proficiat. *Cap. XIX.*

22 *FRumentum desiderat nubes.* Quid enim electi quiq; sunt, nisi frumenta Dei celestibus horreis recondenda? Quę nũc in tritura areæ paleas tolerant: quia in hac purgatione sanctæ Ecclesiæ mores contrarios reproborũ portant, quousq; hanc internus agricola ventilabro iudicii dirimat, & in superna habitacula electos suos quasi munda iam grana suscipiens, æternis paleas ignibus tradat. Vnde bene per Ioannem dr̃: Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit areã suam, & cõgregabit triticum in horreũ suum, paleas aũt comburet igni inextinguibili. Sed hoc frumentum quousq; ad perfectionem fructuum veniat, nubium pluuias expectat vt crescat: quia bonorũ mens prædicantiũ verbis infunditur, ne ab humore charitatis desideriorũ carnalium solle siccetur. Hoc frumentum supernus agricola in mũdo surgere ac nubes desiderare cõspexerat, cum dicebat: Messis quidem multa, operarii aũt pauci. Rogate autem Dñm messis, ut mittat operarios in messem suã. Qui igitur hic frumentũ, illic messis, qui vero hic nubes, illic operarii vocantur: quia prædicatores sancti & nubes sunt: & operarii: nubes videlicet per doctrinam, operarii per vitam: nubes quia verbis influunt, operarii quia non desinunt agere quod loquuntur. Vnde & subditur: *Et nubes spargunt lumen suum.* Nubes enim lumen

Mat. 3.

Mat. 9.

A spargere, est prædicatores sanctos exempla vitę & loquendo & agendo dilatare. Sed quamuis annunciationis intimę lumen spargant, non tamen ad conuertenda omnium quæ appetunt corda perueniunt. Nam sequitur: *Quæ lustrant cuncta per circuitum, quocunque eas voluntas gubernantis duxerit.* Sæpe enim prædicatores sancti exhortari quosdam uolunt, sed nequeunt. Sæpe quosdam declinare appetunt, sed tamen internæ instigationis impulsu exhortari eos instantissimè compellũtur. Videamus nubẽ Dei quo-

B modo gubernantis manu & ad ea quæ nõ appetit ducitur, atq; ab impulsu suo iterũ gubernantis manu retinetur. Certè Paulus cùm vestimenta sua excutiẽs à Corinthiis discedere vellet, audiuit: Noli timere, sed loquere, & ne taceas, propter quod ego tecum sum, & nemo apponetur tibi vt noceat te, quoniam multus est mihihi populus in hac ciuitate. Cursum cùm ad Thessalonicenses voluisset ire, retentus est, dicens: Volui venire ad vos ego quidem Paulus, & semel

Act. 18.

1. Thes.

C & iterum, sed impediuit me sathanas. Neque enim per semetipsum satan prępedire tanti Apostoli vias potuit, sed occultæ dispensationis vsibus dum aduersatur, nesciens deseruiuit: ut nimirum Paulus dum ad alios vellet accedere nec valeret, eis à quibus recedere non poterat, aptius prodesset. Nubes igitur Dei cuncta per circuitum lustrant: quia prædicationis luce mundi fines illuminant. Sed quia diuinis nutibus subditæ nequeunt explere quod nolunt, ire non possunt, nisi quo eas voluntas gu-

D bernantis duxerit. Vnde & adhuc subiungitur: *Ad omne quod præcipitur eis super faciem orbis terræ.* Sæpe enim cùm gubernantis voluntate perducuntur, aliter agere appetunt, sed aliter disponuntur. Nam plerunque quosdam auditores suos student blandè corrigere, & tamen eorum sermo in asperitatem ducitur. Plerunque quosdam resecare aspere appetunt, sed tamen eorum rigor per mansuetudinis spiritum refrenatur. Sicut ergo nõ possunt ire qua volunt, ita etiam nequeunt agere sicut volunt

sunt. Quia enim eos internus arbiter tenet cum mittit, ita illos etiam modificās suscipit cum perducit, ut aliquādo in cogitatione alia disponant, sed alia in opere peragunt, aliquando aliter inchoent, sed aliter consummment. Quia igitur iuxta hoc qđ sibi præcipitur seruiunt, dicatur rectè: Quocunq; eas uoluntas gubernantis duxerit, ad omne q̄ præceperit illis super faciē orbis terræ. Eo enim aperiorem uiā prędicationis inueniūt, quo ad hanc non suis, sed præceptoris sui nutibus ducuntur. Vnde adhuc subditur:

Quòd secundum gratiam Dei, verbum fidei ad omnes peruenit, & perfectus iustitiæ, neque volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Cap. XX.

Siue in una tribu, siue in terra sua, siue in quocunq; loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri. Vna tribus profectò Iuda intelligitur, quæ in scriptura sacra clara ac multiplex præ ceteris memoratur. Quæ in hoc quod ex se redemptoris nostri carnem protulit, speciale pre omnibus manus accepit. Terra autem Dei, simul ois Iudęa nominatur. Quę tunc ei fidei suæ fructum protulit, cum totus sub idolorum cultu delapsis gentibus mundus erauit. Locus autem misericordiæ Dei est ipsa gentilitas, cuius culpas districtus iudex si iuste animaduerteret, ad reconciliationem gratiæ nunquam ueniret. Quæ cum nulla apud Deum merita, habuit, reconciliationis tamen gratiam ex sola misericordia accepit. Vnde p Paulum dicitur: Gentes autem super misericordia honorare Deū. Vnde rursus scriptum est: Qui quondam non consecuti misericordiam, nūc autem misericordiā consecuti. Nubes ergo suas Deus ducit, siue in una tribu, siue in terra sua, seu in quocūque loco misericordiæ suæ eas iusserit inueniri: quia prædicatores ueteris nouique testamenti aliquādo soli tribui Iudæ contulit, & Israel penè totum ex praua regum gubernatione reprobauit. Aliquando & in terra sua has pluere nubes facit: quia eundem Israeliticum populum ad antiquam gratiā post correptionem captiuitatemque reuocauit. Aliqñ de loco suæ misericordiæ eas clarescere uoluit: quia per prædicatores sanctos etiam gentibus uirtutum miracula ostēdit, ut sola misericordia à iugo erroris absolueret quos ingenitæ perfidiæ ira deprimebat. Sed ecce Heliu q̄ futura per propheticum spiritum sensit, quia multa sublimiter protulit, vir arrogans elationis suæ pondere lassatus non ualet portare q̄ dicit. Nā per iactantiam protinus adiungit: *Ausculta hæc Iob, sta & considera miracula Dei.* Quasi in cōparatione sui iacentem vidit, quē ad uerba tātæ prædicationis ut staret admonuerit. Quāuis & per hoc quod dicit: Ausculta grauem beato Iob contumeliā irrogat. quia, sicut iā de illo & superius diximus, arrogantia minoris est, auditum sibi velle extorquere maioris. Sed licet Heliu bona quæ dicit, nesciat pensare cui dicit, nos qui erudiri ab hominibus quærimus, indignare verba doctrinę illius subtiliter debemus. Nā magna fortassis virtutibus arte dr̄. Sta & considera miracula Dei: Sunt nonnulli quippe qui Dei miracula iacentes cōsiderāt: quia operationis eius potētiā nō sequētes admirātur. Stare quippe est recta agere. Vnde & per Paulum dr̄: Qui se existimat stare, videat ut cadat. Et sæpe quidē superna iudicia mirantur, prędicamēta cœlestis patriæ cū audiunt diligunt, mira opera internę dispositionis obstupescūt: sed tn̄ amādo, & viuēdo ad hæc eadē opera assurgere negligūt. Iacētes ergo Dei miracula cōsiderāt, q̄ eius potētiā sciēdo pensant, sed uiuēdo nō amāt. Per contēplationē quidē in considerationē oculos tendūt, sed tn̄ per intentionem sese a terra nō erigūt. Vn̄ bene in Balaā exprobratione dr̄: Qui cadēs apertos hēt oculos. Multa nanque de aduentu redēptoris dixerat, & q̄ in nouissimis temporibus erant uentura praidebat: sed tamē ei uiuendo assurgere noluit, quem præuidendo prędicauit. Iacens ergo apertos oculos habuit: cū eius mentem & prophetia ad cœlestia tenderet, & auaritia in terra retineret. Iacens apertos oculos habuit: quia eum videre de superioribus potuit, quem prostratus

Rom 16.
1.Pet. 2.
1.Co. 10.
Nu. 24.

in infimis non amauit. Heliu itaque qui A beatum Iob nequaquam credidit uiuendo tenuisse quod dixit, quasi admonens dicit: Sta, & considera miracula Dei. Quę adhuc de uenturis discutit, & quasi de ignorantia humilians aiungit.

Quòd nisi prædicatores loquendo prodant quales intus sint, aut reliquis hominibus similes, aut longè despectiores videantur. Cap. XXI.

N*Vnquid scis quando præceperit Deus pluuijs vt ostenderent lucem nubium eius?* B Si nubes sancti prædicatores sunt, pluuiæ nubium sunt verba prædicatorum. Sed nubes cum per aera transuolãt, nisi pluuiæ deorsum ueniant, nescitur quantam aquarum immensitatem portant. Nisi coruscus sol inter pluuias erũpat, intelligi non ualet quid in eis etiam claritatis lateat: quia nimirum prædicatores sancti si taceant, & nequaquam loquentes ostendant, quanta sit cœlestis spei claritas quã in cordibus gestant, aut reliquis hominibus similes, aut longè eis despectiores uidẽtur. Cum autem aperire prædicationem C cœperint quæ sit supernæ patriæ remuneratio, quam intrinsecus tenent, cum persecutione pssi, in qua virtutis arce profecerint innotescunt, cum visione despecti, loquendo insinuant unde timeantur, ipsæ quæ de nubibus influũt pluuiæ, lucem nobis earundem nubium ostendunt. Per verba enim prædicatorum agnoscimus, ut in eis claritatem vitæ quam appetunt, cũ magna humilitate ueneremur. Hanc nimirum lucem Paulus discipulis ostendebat, cum D diceret: *Ephes. 1.* Vt sciatis quæ sit spes uocationis eius, quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo uirtutis eius in nos q credimus. Hanc lucem Corinthij per scriptorum uerba quasi per pluuiæ guttas agnouerant, cum dicebant: Epistolæ graues sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, *2. Co. 10.* & sermo contemptibilis. Sed plerunque prædicatores sancti ostendere se metipsos ut prosint cupiunt, nec tamen possunt plerũque latere ut quieti sint appetunt, nec tñ permittuntur. Nemo igitur scit qñ lucem nubium ostẽdant: quia nemo comprehendit quãdo Deus virtutẽ prædicationis præbeat ut prædicantium gloria clarescat: Dicit ergo: Nunquid scis quando pceperit Deus pluuijs, vt ostẽderent lucem nubium eius? ac si apertè dicat, nunquid si venturos in mundo prædicatores iam conspicis, quando eos ad prædicandum Dominus repletione sancti Spiritus impellet, quibusuè modis eorum vitæ claritatẽ mũdo innotescat apprehẽdis? Vnde adhuc aptè subiũgitur:

Quòd in doctrina Euangelica angustæ semitæ sunt regulæ continentiæ, & profecta scientia sit de profectu uirtutum, non in se, sed in Domino gloriari. Cap. XXII.

N*Vnquid nosti semitas nubium magnas & perfectas scientias?* Habent illæ nubes semitas subtilissimas, scilicet sanctæ prædicationis vias. Angusta quippe porta est quæ ducit ad uitam. Eos ergo per semitas astringunt, qui ab intentionis eorum tramite, per lata mundi desideria euagando non exeunt. Arcta enim bene viuẽdi censura non est ampla uia, sed semita, in qua prædicator quisque studiosè constringitur: quia sub præceptorum custodia sollicitè coangustatur. An non quasi quędam angustia est itineris, in hoc quidem mundo uiuere, sed de huius mundi concupiscentia nihil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mũdi despicere, & pro Deo opprobria amare, gloriam fugere, despectum sequi, adulantes despicere, despicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere? Quæ videlicet oĩa semitæ sunt, sed magnæ quia quanto in præsenti vita p ipsa uiuẽdi custodia angustæ sunt, tãto amplius in æterna retributione dilatantur. Vnde & bene subditur: *Et perfectas scientias.* Perfecta quippe sciẽtia est, & cũcta hæc sollicitè agere, & se de suis meritis scire nihil esse. Vnde & ipsę nubes de hac perfecta scientia docentur, cum eis voce veritatis dr: Dum feceritis oĩa quæ pcepta

Luc. 17. cepta sunt uobis, dicite, Serui inutiles sumus. Perfecta scientia est scire oïa, & tã iuxta quendam modum scientem se esse nescire: quia etsi iã Dei præcepta nouimus, etsi iàm uirtute uerborũ illius sollicita intentione pensamus, etsi iã quę intellexisse nos credimus agimus: adhuc tamen acta eadem qua districtione examinis sint discutienda nescimus, necdũ Dei faciem cernimus, necdum occulta eius consilia uidemus. Quanta ergo est scientia, quæ quousque mortalitatis nostræ pondere reprimitur, ipso suæ incertitudinis nubilo cæcatur? De qua bene

1.Cor. 8. per Paulũ dicitur: Qui se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum oporteat eum scire. In hoc itaque mundo dum uiuimus, tunc perfectè quæ scienda sunt scimus, cum proficientes p intelligentiam, nihil nos perfectè scire cognoscimus. Dicitur igitur: *Nunquid nosti semitas nubium magnas & perfectas scientias?* ac si apertè dicat: Nunquid iã summa acta prædicantium conspicis, q postquam per scientiã ad alta se eleuãt, deorsum se humiliter per cognitionem suæ ignorantiæ inclinant? Qđ quia solo sancti spiritus dono agitur ut humanũ cor nó solũ de sciétia, sed ét de ipsa sua ignorantia pfectè doceatur, & calore amoris ad superna ferueat, dũ minora esse q cognouit in infimis pẽsat rectè subiũgitur:

Quòd doctorum & auditorum concordia quæ mutua charitate coalescit, ex Spiritu sancto est. Cap. XXIII.

NOnne *uestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra Austro?* Sæpe beatum Iob figuram sanctæ Ecclesiæ tenere iã diximus. uestiméta uerò Ecclesiæ sunt oés qui ei fidei adunatione iunguntur. De quibus eidem Ecclesiæ p prophetam

Esa. 49. Dominus dicit: Viuo ego: quia oïbus his uelut ornamento uestieris. Per austrum uerò qui nimirum calidus uentus est, non immeritò Spiritus sanctus designat, quo quisq; dum tangitur, ab iniquitatis

Cant. 4. suæ torpore liberatur. Vnde bene in Cãticis canticorum dr: Surge Aquilo, & ueni Auster, perfla hortũ meũ, & fluãt aromata illius. Aquilo n. iubetur ut surgat, ut nimirũ is qui mortaliũ corda restringit aduersarius spiritus fugiat. Auster. n. venit & hortum perflat ut eius aromata diffluant: quia per aduentum sancti spiritus dum mens hominum repletur, ex ea mox opinio uirtutũ aspergitur, ut iure iam sanctorum lingua quasi hortus Austro pflatus dicat: Christi bonus odor 2.Cor. 2. sumus Deo. Vestimenta ergo sanctæ Ecclesię calida sunt dũ terra Austro perflatur: quia hi qui ei per fidem inhærẽt, feruentibus charitatis studijs inardescunt, dum eorum mens sancti spiritus afflatu perfunditur. Quod quidem de eodẽ beato Iob nil obstat intelligi: quia sic hæc generaliter in sancta Ecclesia dicimus, ut tamen per membra eius singula specialiter teneamus. Vnusquisque enim qui rectè uiuit, atq; hoc & alios docere cõsueuit, quasi tot uestiméta habet, quot auditores ei concorditer inhærent. Natura nanque uestimentorum est, ut per semet ipsa calere non possint, sed adiuncta ui- 25
uenti corporei, dum exhalantes mébrorum poros cõtegunt, emanantem ab intimis calorem premũt, quo nimirum calore hæc eadem uestimenta calefiũt, sed calefacta calorem quem acceperint, retinẽdo ad corpus reddunt. Quid ergo per uestimenta uiuenti corpori adherentia, nisi discipulorum uita magistris bene uiuentibus coniuncta signatur? Quę quasi p poros calorem accipit: quia ad amorem Dei & exéplo actionis & impulsu exhortationis ignescit. Quę uelut frigus proprium expellit dum a pristina iniquitate discedit, calorem quẽ accepit retinet: quia in eo quem prædicando sum pserit feruore conualescit. Doctores autem sancti dum auditores suos in amorem Dei proficere sentiunt, ipsi amplius in doctrinæ uirtute feruescunt, & quia eos ad summa inardescere & feruescere cõspiciunt, ad pdicanda bona cęlestis patriæ ualidius succenduntur. Qui etsi quãdo pro eo quòd adhuc uitam corruptibilem humanę infirmitatis agunt, de qualibet culpa saltẽ tenuiter in opere, in locutione, in cogitatione tentantur, discipulorũ suorũ profectum conspiciũt, & ipsi

ipsi vel in minimis esse reprehẽsibiles eru A bescunt, ne qua fortè exempla fortitudinis præbeant eis quos prædicationis voce ad regulã intimæ rectitudinis vocãt. Dum ergo verbo doctorum accẽduntur auditores, quasi ex viuẽti corpore vestimenta calefaciũt. Sed dũ ex profectu auditorum ẽt vita docẽtium proficit, quasi ex calefactis vestimẽtis calor ad corpus redit. Sed nequaquam sibi doctores tribuant quod per exhortationem suã ad summa proficere auditores vident: quia nisi Spiritus sanctus eorũ corda repleat, ad aures corporũ uox docẽtiũ incassum sonat. Formare.n. vocem magistri exte- B rius possunt, sed hanc imprimere interius

1. Cor.3. non possunt. Neq;.n. qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementũ dat Deus. Dicatur ergo: Nonne vestimẽta tua calida sunt, cũ perflata fuerit terra Austro? Quia nimirũ tunc auditores q iam bene viuentibus doctoribus inhærent, calorem superni amoris accipiunt, cum per afflatum sancti spiritus excitantur. ac si apertè beato Iob diceret: Incassum tibi tribuis si quos per te ꝓfecisse in virtutibus contẽplaris: quia hi quos per te incaluisse æstimas, nisi eos Spiritus sancti feruor attingeret, frigidi in sua insensibilitate remanerent. Postquã verò hæc fortiter dixit, per arrogantiã leuiter motus, irrisionis ilico uerba subiũgit dicẽs:

Quòd sancti angeli hoc in munere retributionis acceperunt à Deo, vt ad peccatum vltra moueri non possint. Cap. XXIIII.

Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fusi sunt. Pos-

Per cęlis angeli designatur. sunt per cœlos hi qui in cœlestibus sunt D conditi, angelici spiritus designari. Vnde

Mat.6 & in oratione nostra dicere voce veritatis instruimur: Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra: vt nimirum voluntas Dei, sicut à superiori creatura agitur, ita in omnibus etiam ab humana infirmitate seruetur. De quibus bene dicitur: Qui solidissimi quasi ære fusi sunt. Naturæ nanq; æris est rubigine difficilè cõsumi. Et uirtutes angelicæ quæ in diuino amore fixæ persisterunt, lapsis superbiẽtibus angelis, hoc in munere retributionis acceperunt, vt nulla iam rubigine surripiẽtis culpæ mordeantur, vt in contemplatione cõditoris sine fęlicitatis fine permaneant, & in hoc quod sunt conditæ, æterna stabilitate subsistant. Quod bene apud Moysen ipsa de mundi origine historiæ verba testãtur, cum & prius factũ cœlum dr̃, & hoc idem postmodũ firmamentum vocatur: quia videlicet natura Gen.1. angelica, & prius subtilis est in superioribus condita, & post ne vnquã potuisset cadere, mirabilius cõfirmata. Possunt Col... ẽt per cœlos, vt sæpe diximus, electorũ mentes exprimi, à cunctis terrenis contagijs intimo amore suspensæ. Qui quiuis corpore degant in infimis: quia tamẽ Phil. corde iam inhærent summis, veraciter dicunt: Nostra conuersatio in cœlis est. Qui solidissimi vt ære fusi sunt: quia ab integritate cœptę fortitudinis, nulla mutabilitatis rubigine consumuntur. Quibus & fortiter contra aduersa durãtibus authoris voce dicit: Vos estis amici mei, Ioā. qui permansistis mecum in tentationibus meis. Sed quamuis doctus & arrogãs C cum irridere sanctum uirum nititur, irrisioni suæ fortia dicta permisceat, à dictis tamen fortibus semper ad superuacua verba relabitur. Nam iterum eũ deridendo subiungit: *Ostende nobis quid dicamus ei nos quippe inuoluimur tenebris.* Ac si dicat: Tu qui iam magna intelligentię luce perfrueris, docere nos qui ignorantiæ tenebris inuoluimur, debes. Qui mox ab irrisione resiliens, despiciendo subiungit: *Quis narrabit ei quæ loquor?* Ac si apertè dicat: Quæ ego ei de suis laudibus acutè sentiens non audita loquor, quis hæc narrare uel postquam audierit potest? Sed quia cum doctrina & arrogantia in vnius mentis habitatione confligit, à loquentis ore non solum sonat viuendi leuitas, sed etiam grauitas sentiendi, postquam Heliu per arrogantiam leuiter intumuit, dicens: Quis narrabit ei, quæ loquor, mox per doctrinã subdidit:

Quòd ineffabilis sit Deus, & scrutator maiestatis opprimatur à gloria. Cap. XXV.

26 *Etiam si locutus fuerit homo, deuorabitur.* Oē quod aliquid deuorat, hoc introrsus trahens, ab intuentium oculis occultat, & rem quæ uideri in superficie potuit, in profundum rapit. Homo igiť cum de Deo tacet, per rationem in qua est conditus, esse aliquid vř. At si loq; de Deo cęperit, ilico quam sit nihil ostenditur: quia magnitudinis illius immensitate deuoratur, & quasi in profundum raptus absconditur, & quia fari ineffabilé cupiens ipsa suæ ignorantiæ angustia deglutitur. Loquitur.n. caro de spiritu, circunscriptus spiritus de incircumscripto creatura de creatore, temporalis de ęterno, mutabilis de immutabili, mortalis, de uiuificante, & cum in tenebris posit⁹ internum lumen sicut est nesciat, homo de æternitate disserere cupiens, cæcus de luce loquitur. Si ergo locutus fuerit homo, deuorabitur: quia si effari homo æternitatem sicut est appetit, ět hoc sibi subtrahi quod de illa vel tacitus sentit. Sed ecce æternitas tunc hominibus verè innotuit, cum se eis humanitate susceptam monstrauit. Quæ quia necdum reuelata fuerat, de eisdem hominibus rectè subiungitur: *At nunc non vident lucē.* De qua nimirum luce ět per prophetā dicitur: Populus qui ambulat in tenebris, vi-
Esa. 9. dit lucem magnā. Sed hęc eadem lux qualiter ab hominib. uideatur insinuat, cum protin⁹ subdit: *Subitò aer cogitur in nubes.* Aer quippe ipsa sua tenuitate spargitur ut nulla firmitate solidetur. Nubes autē tanto firmiores sunt, quanto densiores. Quid ergo per aerem nisi mentes secularium designantur, quæ innumeris huius vitæ desiderijs deditæ, huc illucq; more aeris fluidæ disperguntur? Sed aer in nubes cogitur, cum fluxæ mentes per superni respectus gratiā virtutis soliditate roborātur, ut intra sinum cordis recta sentiendo se colligant, & in uanis cogitatio-
Rat. 4 nibus nō liquescant. Aer Petrus fuerat, cum per terrena desideria sparsum, eum quasi aura transiens pro uita carnis cura piscationis agitabat. Aer ět Apostoli oēs extiterant, qui iam per legem alta didicerant, sed necdum per fidem firma sapiebant. Subito aūt aer in nubes coactus est: quia per respectum supernæ gratiæ, fluxa corda piscantium in soliditatem uersa sunt, prædicatorum, ut eorū infirmæ cogitationes fortia sentiendo densescerent, ac more nubium aquas scientiæ caperent, & subter iacenté terram uerbis pdicationis irrigarent, quo peracto ministerio, ad cęli secreta recurrerent, atq; ad æternam requiem finito labore peruenirent. Vnde & bene mox subditur: *Et ventus transiens fugabit eas.* Vētus quippe est transiens, vita præsens. Ventus ergo transiens nubes fugat: quia mortalis uita percurrens prædicatores sanctos à nostris oculis corporaliter occultat. Vētus ergo transiens nubes fugat: quia vitę temporalis excursus à carne Apostolos subtrahit, & eos à terræ superficie in secreta requie quasi in cœlorum cardine abscondit. Sed quia usq; ad mortem prædicare non desinunt, & præsentis vitæ spatium more nubium cum uerborum pluuia excurrūt, q d eorū laboribus in sācta Ecclesia agať adiūgit cū ptin⁹ subdit.

Quòd filijs regni in tenebras exteriores proiectis, multi ab Oriente & Occidente quasi aurum in thesauros venerūt: & multus ex hoc nobis sit timor, quoniam non intelligimus cur reprobato trunco, in ramis insitis complacuit ei. *Cap. XXVI.*

AB *Aquilone aurum veniet.* Quid per Aquilonem nisi peccati frigore constricta gentilitas designatur? quam ille sub iugo suæ tyrannidis tenuit, qui superbiens dixit: Sedebo in monte testamēti, in lateribus Aquilonis ascendā super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Quid uerò auri nomine, nisi animæ fideles exprimuntur? De quibus p Hieremiā dř: Qūo obscuratū est aurū mutatus est color optimus? Aurum quippe obscuratum doluit: quia in quibusdam claritatem innocētiæ versam in culpe nigredinem uidit. Ab Aquilone ergo aurum venire dicitur: quia per respectū gratię redemptoris, à gentilitate dudum perfidiæ torpore frigida, intra sanctam Ecclesiam preciosa Deo uita fidelium multiplicať. Ab Aquilone etenim aurum uenit cū ab ipsis idolorum cultoribus uera in Domino fides clarescit. Sed conuersis ad fidem genti-

Esai. 4.
Thren. 4

gentibus, Iudæa contradicit, & ad præmiorū retributionem cœleſtiū dedignat̃ ſuſcipere eos qui dudum fuerant cultores idolorum. Vnde poſt conuerſionē gētiū Petro dr̄: (Act. 11.) Quare introiſti ad uiros ꝑputium habentes & comediſti cum eis? Quo contra rectè per Eſaiam Dn̄s dicit: (Eſai 43.) Dicam Aquiloni, da: & Auſtro, noli prohibere. Sicut .n. per Aquilonem Gentilitas, ſic per Auſtrum Iudęa ſignatur. Quę quaſi meridiano ſole incaluit: quia redēptore in carne apparente, feruorem fidei prima ſuſcepit. Aquiloni ergo da dicitur, cum offerre Deo ſuę fidei munera gentilitas imperatur. Auſtro autem iubetur ne prohibeat: quia Hebræis in fide conſiſtentibus pręcipitur ne vitam gentium repellendo condemnent. Vnde hic quoq; quia dictum eſt: Ab Aquilone aurum ueniet, aptè ſubiungitur: *Et à Deo formidoloſa laudatio*. Sic .n. formidoloſa laudatio à deo uenire dicitur, ac ſi ab his qui in parte Dei ſunt, id eſt, à fidelibus uenire diceretur. Auro igitur ab Aquilone ueniente, à Deo formidoloſa laudatio prodijt: quia dum claritatem ſuę fidei gētilitatis obtulit, multitudo Hebræorum fidelium diuina iudicia pertimeſcendo laudauit. Sed quō ab Aquilone ueniat aurum, quō ab his qui ſub Deo ſunt formidoloſa laudatio erūpat, ipſa nobis hiſtoria ſacri eloqui oſtendit. Scriptum quippe eſt: (Act. 10.) Cornelius Centurio cohortis quę dr̄ Italica, religioſus & timens Deum cū oī domo ſua, faciēs eleemoſynas multas plebi, & depręcans Deum ſemper, uidit in uiſu manifeſtè quaſi hora diei nona, angelū Dei introeuntē ad ſe, & dicentē ſibi: Corneli. At ille intuens eum, timore correptus dixit: Quis es domine? Dixit autē illi: Orationes tuę & eleemoſynæ tuę aſcenderunt in memoriam in cōſpectu Dei. Aurū ergo ab Aq̄lone venit, dū in cōſpectu ex gētib. cū eleemoſynis veniens oratio aſcendit. Quod cum Petrus fratribus retuliſſet, quomodo uel Cornelius angelū, uel ipſe de cœlo ſubmitti ad ſe linteum cum beſtijs reptilibus ac volatilibus uidiſſet, uel quomodo Spirit' ſanctus et ante baptiſma gentiū corda ꝑfuderit, qui nunq̄ in Iudęorū mentib. niſi poſt aquā baptiſmatis venit, protinus ſcriptum eſt: His auditis tacuerūt, & glorificauerunt Deum dicentes: Ergo & gētibus Deus pęnitentiā ad vitā dedit. Multitudo ergo fideliū formidoloſam Deo laudem obtulit, quę ſaluatis gentibus à ſuo ſe murmure, dona cœleſtis gratię admirādo cōpreſſit. Vnde ipſe quoq; Petr' mirat̃ dicēs. In veritate cōperi, q̄ nō eſt perſonarum acceptor Deus. Sed cum gētes fidē ſuſcipiunt, cur ab eis qui iam fideles sūt, formidoloſa venire laudatio dr̄ (B) cū lętaue nire potiusq̄ formidoloſa debuiſſet? Sed idcirco cōuerſis gētib. ab Hebręis iam fidelibus formidoloſa laudatio prodijt: quia nimirum iuſtè Iudæa repulſa eſt, dum piè eſt gentilitas uocata: & dāna ſuę repulſionis timuit dum lucra alienæ uocationis uidit. Vnde nos quoque quotidie dū iniquos quoſq; ad inopinatam vitæ celſitudinem prouehi repentè conſpicimus, ſub occultis Dei iudicij timendo gaudemus ne per occulta iudicia quoſdam Deus qui digni putantur deſerat, qui ꝑ hæc ad ſe eos qui indigni æſti- (C) mantur uocat. Sequitur: *Dignè eum inuenire non poſſumus, & ſi inuenire iam eum poſſimus, non tamen indignè.* Quia quicquid in illo ſentimus, ex fide eſt, & non ex ſpecie. Hoc tamē q̄ iam ſe inueniſſe cōſiderat, adiūgit dicens: *Magnus fortitudine & iudicio & iuſtitia, & enarrari non poteſt.* Magnus quippe eſt fortitudine: quia fortem aduerſariū ſuperat, & de domo illius uaſa cōtumelię auferēs, in miſericordię uaſa permutat. Magnus iudicio: quia & ſi hic electos ſuos ꝑ aduerſa deprimit, eos quādoq; in gloria æternæ proſperitatis extollit. Magnus iuſtitia: quia etſi hic diu (D) tolerat quandoque tamē reprobos ſine termino dānat. Bene aūt ſubdit: *Et enarrari non poteſt.* Qui n ſentiri dignè nō ualet, quanto minus dici? Sed melius hunc vtcūq; dicimus, ſi ſub cōſiderationis eius formidine admirādo taceam'. Sequitur:

Quòd Deum contemplari non poſſunt qui humiles non ſunt: & quid ſit quòd Dauid cum reduceret arcam Dei in Hieruſalē, nudus ſaltabat. Cap. XXVII.

I*Deo timebunt eum viri, & non audebunt cõtemplari oēs qui ſibi videntur eſſe ſapientes.*

tes. Hoc loco Heliu viros eos qui ad intelligentiam sunt fortes appellat. Et notandum quod non ait: Et non audebunt cōtemplari sapientes: sed, qui sibi videntur esse sapiētes. Quibus videlicet verbis peritos quidem, sed arrogantes insinuat. Heliu ergo dum multa fortiter sentit, in locutionis suæ fine se tetigit. Viri nanq; arrogantes & docti cum rectè nō viuūt, sed tamen recta dicere doctrinæ impulsionibus compellūtur, ipsi damnationis suæ aliquo modo præcones fiunt: quia dum ea quæ agere respuunt, prædicātes insinuant, suis se vocibus damnatos clamant. Contra quos bene per Psalmistam dr̃: Conuersi sunt in arcum peruersum. Arcus quippe peruersus ipsum à quo intenditur percutit. Id dictis aūt suis arrogātium linguæ arcui peruerso sunt similes, quia dum contra elationem verba faciunt, in suis autoribus sagittas fingunt. Vnde summa cura prouidendū est, ne accepta sapiētia cum ignorantiæ tenebras illuminat, lumen humilitatis tollat, vt iā sapientia esse nequeat. Quæ etsi virtute locutionis fulgeat, elationis tñ velamine cor loquentis obscurat. Alia nanq; sunt bona summa, alia bona media. Bona n. summa sunt, fides, spes, charitas. Quę cū veraciter habentur, in malum inflecti nō possunt. Bona aūt sunt media: prophetia, doctrina, curationum virtus, & cetera: quæ ita intra vtrunq; sunt posita, vt aliqñ per hæc sola æterna patria, aliqñ verò gloria terrena requiratur. Medias ergo has virtutes dicimus, quas ad qđcunq; mens appetit inclinamus. Quibus pceptis ita vti animus sicut terrenis diuitijs potest. Per terrenas nanq; diuitias alij in gloriæ ostentatione superbiūt, alij erga proximorum indigentiā ministeria pietatis operantur. Cum per doctrinam igitur atq; prophetiā laus exterior quæritur, quasi per corporales diuitias terrenæ gloriæ culmen ambitur. Cū verò doctrina atq; prophetia lucrādis animabus impēditur, quasi acceptæ diuitiæ egenis fratribus largiuntur. Quia ergo sępe per ipsa dona quæ se percipere exultet à manu dantis incautus animus elongat: vigilanti prouisione curādum est, vt & prius

Psal. 77.

Bona sup. ...

A subigantur vitia, & post circumspectione dona teneantur. Nam si in eis mens incautè se deserit, non p hęc adiuta subuehitur, sed quasi pro anteactis laborib⁹ remunerata reprobatur. Vnde fit ēt vt accepta virtus dū in vsu transitoriæ laudis assumitur: quia vitio militat, virtus non sit. Quia. n. origo virtutis humilitas est, illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est, in humilitate perdurat. A qua nimirum si abscinditur, arescit, quia viuificantem se in intimis humorem charitatis perdit. Sed qa

Virtutis origo humilitas.

B per hoc quod ab Heliu dr̃: *Non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes*, occulta cordis elatio reprobatur: intueri libet, quāta virtutum munera Dauid perceperat, atq; in his omnibus quā forti se humilitate seruabat. Quem. n. nō extolleret ora leonum frangere, ursorū brachia dissipare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula ungi, timendum cunctis vno lapide Goliam sternere, à rege proposita extinctis allophylis numerosa præputia reportare, promissum tandem regnū pcipere: cunctumq; Israeliticum populum

C sine vlla contradictione possidere? Et tñ cum arcam Dei in Hierusalem reuocat, quasi oblitus prælatum se omnibus, admixtus populis ante arcā saltat. Et qa coram arca saltare, (vt credit,) vulgi mox fuerat: rex se in diuino obsequio p saltū rotat. Ecce quem Dn̄s cunctis singulariter prætulit, sese sub Dn̄o, & exæquando minimis, & abiecta exhibendo contēnit. Non potestas regni ad memoriam reducitur, non subiectorum oculis saltando vilescere metuit: non se honore prę latum cæteris, ante eius arcam qui hono

D rem dederat recognoscit. Corā Deo egit vilia vel extrema: vt illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominib. gesserat fortia. Quid de eius factis ab alijs sentiatur ignoro: ego Dauid plus salutem stupeo quàm pugnātem. Pugnando quippe hostes subdidit: salutando autem coram Domino semetipsum vicit. Quem Michol filia Saul adhuc ex tumore regij generis insana, cum humilitatum despiceret dicens: Quam gloriosus fuit hodie

2. Reg. 6.

rex

rex Israel discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est quasi si nudetur vnus de scurris, protinus audiuit: Viuit Dñs, quia ludam ante Dñm qui elegit me potius quàm patrem tuũ. Ac paulo pòst ait: Et ludam, & vilior fiã plus quàm factus sum, eroq; humilis in oculis meis ac si aperte dicat: Vlciscere corã hominibus appeto: qa seruare me coram Dño ingenuum per humilitatem quæro. Sunt verò nõnulli qui de semetipsis humilia sentiũt: quia in honoribus positi nil se esse nisi puluerem fauillamq; perpendũt, sed tñ coram hominibus despecti apparere refugiunt, & contra hoc quod de se interitus cogitant, quasi rigida exterius venustate palliantur. Et sunt nonnulli qui uiles videri ab hominibus appetunt, atque omne quod sunt, deiectos se exhibendo contemnunt, sed tñ apud se introrsus quasi ex ipso merito ostensæ vilitatis intumescunt, & tanto magis in corde elati sunt, quãto amplius in specie elationẽ premunt. Quæ vtraq; vnius elationis bella, magna Dauid circumspectione deprehendit, mira virtute superauit. Quia.n. de semetipso intus humilia sentiens, honorem exterius nõ quærit, insinuat dicens: Ludam & vilior fiam. Et quia per hoc q̃ vilem se exterius præbuit, nequaquã interius intumescit, adiungit: Eroq; humilis in oculis meis. ac si dicat: Qualẽ me exterius despiciens exhibeo, talem me & interius attendo. Quid ergo acturi sunt quos doctrina eleuat, si Dauid ex carne sua venturum redemptorem nouerat, eiusq; gaudia prophetando nũciabat, tñ in semetipso ceruicẽ cordis valida discretionis calce deprimebat, dicens: Eroq; humilis in oculis meis? Bene ergo per Heliu dr. Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contẽplari omnes qui sibi videntur esse sapientes. Contemplari enim Dei sapientiam non possunt, qui sibi sapientes uidẽtur: quia tanto ab eius luce longè sunt, quãto apud semetipsos humiles non sunt: quia in eorum mentibus dum tumor elationis crescit, aciem contẽplationis claudit, & vnde se lucere præ cæteris æstimãt inde se lumine veritatis priuãt. Si igitur

A ueraciter sapientes esse, atque ipsam sapientiam contemplari appetimus, stultos nos humiliter cognoscamus. Relinquamus noxiam sapientiam, discamus laudabilem fatuitatem. Hinc quippe scriptũ est: Stulta mundi elegit Deus, vt confundat sapientes. Hinc rursum dicitur: Si quis videtur inter vos sapiẽs esse in hoc seculo, stultus fiat vt sit sapiẽs. Hinc Euangelicæ historiæ verba testantur: q̃a Zacchæus cũ videre præ turba nihil posset, sycomori arborẽ ascendit, vt transeuntem Dñm cerneret. Sycomorus quippe
B ficus fatua dicitur. Pusillus itaque Zacchæus sycomorum subijt, & Dominum vidit: quia qui mundi stultitiam humiliter eligunt, ipsi dei sapientiam subtiliter contemplantur. Pusillitatem namq; nostram ad videndum dominum turba præpedit. quia infirmitatem humanæ mentis ne lucem veritatis intendat, curarum secularium tumultus premit. Sed prudẽter sycomorum ascendimus, si prouidẽ eam quæ diuinitùs præcipitur, stultitiã mente tenemus. Quid enim in hoc mundo stultius quã amissa non quærere, pos-
C sessa rapiẽtibus relaxare, nullam pro acceptis iniurijs iniuriam reddere, imò adiunctis alijs patientiam præbere? Quasi enim sycomorum nos ascendere Dominus præcipit, cum dicit: Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas. Et rursum: Si quis te percusserit in dextram maxillam, præbe illi & alteram. Per sycomorum Dominus transiens cernitur: quia per hanc sapientem stultitiam etsi nedum vt est solidè, iam tamen per contemplationis lumen Dei sapientia quasi in transitu vide-
D tur. Quam iuxta Heliu verba videre nequeunt, qui sibi sapientes esse videntur: quia ad conspiciendum Dominum in elatа cogitationum suarum turba deprehensi, adhuc sycomori arbore non inuenerunt.

BEA-

BEATI GREGORII IN IOB EXPOSITIONIS MORALIS

LIBER XXVIII.

Caput I.

POst damna rerum, post funera pigrorum, post vulnera corporis, post verba malè suadentis vxoris, post contumeliosa dicta consolantium, post suscepta fortiter iacula tot dolorum, de tanta virtute constantiæ laudandus à iudice beatus Iob fuerat, si iam de præsenti seculo esset euocandus. At postquam hic adhuc duplicia recepturus est, postquam saluti pristinæ restituitur vt rebus redditis diutius utatur, ne per elationis gladium ipsa illum sua victoria sternat, debet omnipotens Deus increpare per districtam iustitiam quem seruat ad vitam. Quid enim peius plerunque animam quàm conscia virtus interficit? C Quæ illam dum consideratione sua inflat, à plenitudine veritatis euacuat: & dum se ad percipienda præmia sufficere suggerit, eam à meliorationis intentione distendit. Iustus igitur Iob ante flagella extitit, sed iustior post flagella permansit: & laudatus antea Dei voce, postmodum creuit ex verbere. Profectò velut tuba ductilis ex percussione producta, in laudem Dei tanto altius eleuatus est, quanto maiori est castigatione percussus. Sed humiliandus erat iste qui prostratus ulceribus sic virtutibus stabat. D Humiliandus erat, ne tam robustissimum pectus elationis tela confoderent, quod cõstabat certè quia & illata uulnera non vicissent. Requirendus nimirum fuit homo cuius debuisset comparatione superari. Sed quid est quod de eo uoce domini dicitur: Vidi seruum meum Iob quòd non sit ei similis uir super terram? Cuius ergo comparatione poterat uinci, de quo Deo attestante dicitur quia nullius hominis comparatione possit æquari? Quid itaque agendum est nisi ut ex per-

A sona sua ipse Dominus suas illi virtutes narret, & dicat ei? Nunquid producis luciferum in tempore suo, & vesperum super filios terræ consurgere facis? Et iterum: Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti? Vel certè: Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo: & ostendisti auroræ locum suum? Quis uerò ista nisi Dominus potest? Et tamen interrogatur homo, ut cognoscat quia ista non potest, quatenus vir qui tam immensis uirtutibus creuit, & nullius hominis exem- B plo vincitur, ne extolli debeat, Dei comparatione superetur. Sed ò quàm potenter erigitur, qui tam sublimiter humiliatur. O quanta est hominis victoria, hanc ex Dei comparatione perdidisse. O quanto hominibus maior est, qui testimonijs conuincitur Deo minor. Multum quippe potens est qui tali interrogatione ostenditur quia potens non est. Sed quia ad obscura nimis disserenda ducimur, ad eiusdem textus iam verba veniamus.

TEXTVS CAPITIS TRIGESIMIOCTAVI libri beati Iob.

ESPONDENS autem Dominus Iob de turbine, dixit: Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis? Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & responde mihi. Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? Indica mihi si habes intelligentiam. Quis posuit mensuras eius, si nosti, vel quis tetendit super eam lineam? Super quo bases illius solidatæ sunt? Aut quis demisit lapidem angularem eius cum me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei? Quis conclusit ostijs mare, qñ erũpebat quasi de uulua procedens, cũ ponerem nubem vestimentum eius, & caligine

illud quasi pannis infantiæ obuoluerem? Circumdedi illud terminis meis, & posui vectem & ostia, & dixi: Hucusque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo: & ostendisti auroræ locum suum, & tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea? Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum. Auferetur ab impijs lux sua, & brachium excelsum confringetur. Nunquid ingressus es profundum maris, & in nouissimis abyssi deambulasti? Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti? Nunquid considerasti latitudinem terræ? Indica mihi si nosti omnia, in qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus sit, vt ducas vnumquodq; ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius? Sciebas tunc quod nasciturus esses, & numerum dierum tuorum noueras? Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparaui in tempus hostis, in diem pugnæ & belli? Per quam viam spargitur lux, diuiditur æstus super terram? Quis dedit vehementissimo imbri cursum, & viam sonantis tonitrui, vt plueret super terram absque homine in deserto, vbi nullus mortalium commoratur, vt impleret inuiam & desolatam, & produceret herbas virentes? Quis est pluuiæ pater, vel quis genuit stellas roris? De cuius vtero egressa est glacies, & gelu de cælo quis genuit? in similitudinem lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi constringitur. Nunquid coniungere valebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Nunquid preducis luciferum in tempore suo, & vesperum super fines terræ consurgere facis? Nunquid nosti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra? Nunquid eleuabis in nebula vocem tuam, & impetus aquarum operiet te? Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuerentia dicent tibi assumus? Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? vel quis dedit gallo intelligentiam? Quis enarrauit cælorum rationem, & concentum cæli quis dormire faciet? Quando fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebantur? Nunquid capies leænæ prædam, & animam catulorum eius implebis, quando cubant in antris, & in specubus insidiantur? Quis præparat coruo A *escam suam, quando pulli eius clamant ad Deum, vagantes eo quòd non habeant cibos?*

Quibus modis hominibus loquatur Deus. Caput II.

RESpondens autem Dominus Iob de turbine dixit. Notandum video: quia si sano atque incolumi loqueretur, ex tranquillitate dominica locutio facta diceretur: sed quia flagellato loquitur, de turbine locutus fuisse describitur. Aliter B enim Dominus seruis suis loquitur, cũ eos intrinsecus per cõpunctionem prouehit, aliter cũ per districtionem ne extollantur premit. Per blandam enim locutionem Domini amanda dulcedo eius ostenditur per terribilem vero potestas eius metuenda monstratur. In illa persuadetur animæ ut proficiant, in ista reprimitur quæ proficit. In illa discit qđ appetat, in ista quod metuat. Per illam dicit: Gaude & lætare filia Sion: quia ecce uenio & habitabo in medio tui. Zach. Per istam dicitur: Dominus in tempesta Esa. C te ueniet, & in turbine viæ eius. Blandus quippe est, qui ut in medio inhabitet uenit. Cum verò se per tempestatem & turbinem insinuat, nimirum quę tangit corda perturbat, atque ad edomandam elationem se exerit, quando potens & terribilis innotescit. Sciendum præterea est, quia duobus modis locutio diuina distinguitur. Aut per semetipsum nanque Dominus loquitur, aut per creaturam angelicam eius ad nos uerba formantur. Sed cum per semetipsum loquitur, sola nobis uis internę inspirationis aperitur. Cum per semetipsum loquitur D de verbo eius sine verbis ac syllabis cor docetur: quia virtus eius intima quadam subleuatione cognoscitur. Ad quã mens plena suspenditur, vacua grauatur. Pondus enim quoddam est, quod omnem animam quam replet leuet. Incorporeum lumen est, quod & interiora repleat, & repleta exterius circumscribat. Sine strepitu sermo est, qui & auditum aperit, & habere sonitum nescit. Quod enim de aduentu sancti spiritus scriptum est: Factus est repentè de cælo Act.

Locutio diuina duplex ... [marginal note partly cut off]

sto sonus tanquam aduenientis spiritus A vehementis, & repleuit totam domum vbi erant sedentes, & apparuerunt illis dispertitæ linguæ quasi ignis, seditque supra singulos eorum; per ignem quidẽ Dominus apparuit, sed per semetipsum locutionem interius fecit. Et neq; ignis Deus, neque ille sonitus fuit: sed per hoc quod exterius exhibuit, expressit hoc quod interius gessit. Quia enim discipulos & zelo succensos, & verbo eruditos intus reddidit, foris linguas igneas ostendit. In significatione igitur admota sunt elementa, vt ignem & sonitum sentirent corpora, igne verò inuisibili, & voce sine sonitu docerentur corda. Foris ergo fuit ignis qui apparuit, sed intus q̃ scientiam dedit. Et cum reginæ Candacis eunuchus currui præsidens iter caperet, atque Esaiam non intelligens in manibus haberet, in corde nimirum spiritus Philippo dixerat: Adiunge te ad currũ. Et cum ad vocandũ Petrum timentes Deũ milites Cornelius dimisisset, in mente proculdubio à spiritu Petrus audiuit. Ecce tres viri quærunt te. Surge itaque, descende & vade cum eis. Spiritũ enim C Dei quasi quædam nobis verba dicere, est occulta vi ea quæ agenda sunt intimare, & cor hominis ignarum non adhibito strepitu & tarditate sermonis, penitus repentè de absconditis reddere. Nam quia auditus ea quæ ad se fiunt nõ simul omnia dicta comprehendit, quippe qui & causas per verba, & particulatim verba per syllabas percipit, visus autem noster in eo quod se dirigit, totum subitò & simul apprehendit. Dei locutio ad nos intrinsecus facta videtur potius quam audiatur: quia dum semetipsum sine mora sermonis insinuat, repentina luce nostræ ignorantiæ tenebras il- D lustrat. Vnde & Baruch Neriæ filius cum requisitus exponeret, quemadmodum verba Hieremiæ prophetantis audisset, ait: Ex ore suo loquebatur quasi legens, & ego scribebam. Qui enim legens loquitur, aliò intendit, sed aliò verbum facit: quia quod videt dicit. Prophetæ ergo Dei quia eius verba vident potius in corde quàm audiunt, quasi legentes lo-

Act. 8. *Act. 10.* *Ibidem.* *Baruch. 1*

quuntur. Cum verò per angelum voluntatem suam Dominus indicat, aliquando eam verbis, aliquando rebus demonstrat, aliquando simul verbis & rebus, aliquando imaginibus cordis oculis ostensis, aliquando imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex aere assumptis, aliquando cœlestibus substantijs, aliquando terrenis, aliquando simul terrenis & cœlestibus. Nonnunquam verò etiam per angelum humanis cordibus ita loquitur Deus, vt ipse quoque angelus mentis obtutibus præsentetur. Ver- B bis nanq; per angelum loquitur Deus, cum nil in imagine ostẽditur, sed supernæ verba locutionis audiuntur, sicut dicente Domino: Pater clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te, protinus respondetur: Clarificaui, & iterum clarificabo. Neque enim Deus qui sine tempore vi impulsionis intimæ clamat, in tempore per suam substantiam illam vocem edidit, quam circumscriptam tẽpore per humana verba distinxit: sed nimirum de cœlestibus loquens, verba sua quæ ab hominibus audiri voluit, rationali creatura administrante formauit. Aliquando rebus per angelos loquitur Deus, cum nil verbo dicitur, sed ea quæ futura sunt assumpta de elementis imagine nunciantur: sicut Ezechiel, nil verborum audiens, electri speciem in medio ignis vidit, vt videlicet dum solam speciem aspiceret, quæ essent in nouissimis ventura sentiret. Electrum quippe ex auri argentique metallo miscetur, in qua permixtione argentum quidem clarius redditur, sed tamen fulgor auri temperatur. Quid ergo in electro nisi mediator dei & hominum demonstratur? Qui dum semetipsum nobis ex diuina atque humana natura composuit, & humanã per deitatem clariorem reddidit, & diuinam per humanitatem nostris aspectibus temperauit. Quia enim virtute diuinitatis eius tot miraculis humanitas fulsit, ex auro creuit argẽtum, & quod per carnem Deus cognosci potuit, quodque per carnem tot aduersa tolerauit, quasi ex argento temperatum est aurũ. Quod bene & in medio ignis ostenditur: quia

Ioan. 17. *Ezech. 1.*

incarnationis eius mysterium subsequétis iudicij flāma comitatur. Scriptū quippe est: Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. Aliquando per angelos verbis simul & rebus loquitur Deus, cum quibusdam motibus insinuat hoc quod sermonibus narrat. Neque.n. Adam post culpam in diuinitatis substātia videre Dominum potuit, sed increpationis verba per angelū audiuit, de quo scriptum est: Cum audisset vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi. Quid est.n. ꝙ post peccatum hominis in paradiso Dominus iam non stat, sed deambulat: nisi ꝙ irruente culpa se à corde hominis motum demonstrat? Quid est, ꝙ ad auram post meridiem, nisi ꝙ lux feruétior veritatis abscesserat, & peccatricem animam culpæ suæ frigora constringebant? Increpauit ergo Adam deambulans, vt cæcis mentibus nequitiā suam non solum sermonibus, sed etiam rebus aperiret, quatenus peccator homo & per verba quod fecerat audiret, & per deambulationem amisso æternitatis statu mutabilitatis suæ inconstantiam cerneret, & per aurā feruore charitatis expulso, torporem suum animaduerteret, & per declinationē solis cognosceret ꝙ ad tenebras propinquaret. Aliqn̄ imaginibus cordis oculis extensis per angelos loquitur Deus: sicut Iacob subnixam cœlo scalam dormiés vidit: sicut Petrus linteum reptilibus ac quadrupedibus plenū in ecstasi raptus aspexit, qui nisi in corporeis oculis hæc cerneret, in ecstasi non fuisset: sicut Paulo in visione noctis vir Macedo apparuit, qui transire cū in Macedoniam rogauit. Aliqn̄ imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex aere assumptis per angelos loquitur Deus: sicut Abraham non solum tres viros videre potuit, sed etiam habitaculo terreno suscipere, & nō solum suscipere, sed eorū vsibus et cibos adhibere. Nisi enim angeli quædam nobis interna nunciantes ad tempus ex aere corpora sumerent exterioribus profectò nostris obtutibus non apparerent: nec cibos cum Abrahā caperent, nisi propter nos solidū aliquid ex cœlesti elemento gestarent. Nec mirū ꝙ illic ipsi qui suscepti sunt, modò angeli, modò Dominus vocantur: quia angelorum vocabulo exprimuntur qui exterius ministrabant, & appellatione Domini ostéditur, qui eis interius præerat: vt per hoc præsidentis imperium, & per illud clarescceret officium ministrantiū. Aliqn̄ cœlestibus substantijs per angelos loquitur Deus, sicut baptizato Domino scriptum est: quia de nube vox sonuit, dicens: Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Aliquando terrenis substātijs per angelos loquitur Deus: sicut cum Balaam corripuit, in ore asinæ humana verba formauit. Aliquando simul & terrenis cœlestibus substantijs per angelos loquitur deus: sicut ad Moysen in mōte cum iussionis suæ verba edidit, ignem rubumq; sociauit, atque aliud superius, aliud inferius iunxit. Quod tamé tunc solum agitur, cum ex ipsa aliquid coniunctione signatur. Nam per succensum rubū Moysen alloquens, quid aliud ostenditur, nisi ꝙ eius populi ductor fieret, qui & legis flammam perciperet, & tamen peccati spinam nequaquam vitaret: vel ꝙ ex illo populo exiret qui in igne deitatis carnis nostræ dolores quasi rubi spinas susciperet, & inconsumptā humanitatis nostræ substantiam, etiam in ipsa diuinitatis flamma seruaret? Nōnūquam vero humanis cordibus etiam per angelos deus, secreta eorum presentia, virtutem suæ aspirationis infundit. Vnde & Zacharias ait: Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me. Dum ad se quidem, sed in se tamen loqui angelum dicit, liquido ostendit quòd is qui ad ipsum verba faceret, per corpoream speciem extra non esset. Vnde & paulo post subdidit: Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur. Sæpe enim non exterius apparent, sed sicut sunt angelici spiritus, voluntatem Dei prophetarum sensibus innotescunt, atque eos ita ad sublimia subleuant, & quæque in rebus futura sunt, in causis originalibus præsentia demonstrant. Humanum nanque cor ipso carnis corruptibilis pódere grauatum, hanc ipsam corpulentiam suam quasi

quasi obicem sustinens, interna nō pene trat, & graue exterius iacet: quia leuantē manum interius non hēt. Vñ fit, sicut dictum est, ut prophetarum sensibus ipsa vt est subtilitas angelicæ virtutis appareat, eorumq; mens quo subtili spiritu tangitur leuetur, & non iam pigra torpensq, in imis iaceat, sed repleta intimis afflatib. ad superna conscendat, atq; inde quasi de quodam rerum uertice quæ infra se uentura sunt videat. Sed ne quis in pdictis Zachariæ verbis angeli designatū nomine vel patrem vel filium vel spiritū sanctum putet, si textum scripturæ sacrę considerat, qđ sentit uelociter emēdat, q nunquam patrē, nunquam spiritum sanctum, & non nisi per incarnationis suæ prædicationē filium angelum uocat. Vñ & in eiusdē Zachariæ verbis aptè ostēdit q in illo verè angelus, id est, creatura loqueretur, cū diceret: Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebat. Statimq; subiungitur: Et alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eū: Loquere ad puerum istum, dicēs: Absq; muro habitabitur Hierusalem. Non est itaque Deus angelus qui mittitur, cui uerba ab angelo quæ dicere debeat iubētur. Sed quia in conspectu conditoris angeli ca ministeria ordinata graduum propositione distincta sunt, vt & pro communi fęlicitate beatitudinis opificē suū simul videntes gaudeant, & tamen pro dispositione dignitatis alijs alii subministrent, ad prophetam angelus angelum mittit, & quem secum de Deo gaudere cōmuniter conspicit, & docet, & dirigit: quia eum & per superiorem scientiam uirtute cognitionis, & per præstantiorē gratiā culmine potestatis excedit. Hæc igitur dicta sunt, vt quibus modis loquatur Deus hominibus demonstretur. Cum verò beato Iob respondisset Dominus de turbine dicit, utrum per semetipsum, an ei p angelū sit locutus ambigitur. Potuerūt quippe p Angelū commotiones aeris fieri, & hæc ei quę subiuncta sunt per eū verba mandari. Rursumq; potuit & exterius angelus in turbine aerē executere, & tñ interius p semetipsum dñs vim suę sñiæ cordi eius sine uerbis intonare: ut credatur quòd dicta dominica quæ sequūtur, ipse iam per uerba protulit, qui repletus Deo, hæc sine uerbis audiuit.

Quòd arrogantes Deus se nescire dicit cum improbat. *Cap. III.*

Itaque dicitur: *Quis est iste inuoluens sententias sermonibus imperitis?* Sicut & superiori parte iā diximus, prima exprobratio est talis interrogatio qua dicit, quis est iste? Heliu. n. arrogāter locutus fuerat. Et quis est iste, non dicimus, nisi de eo uti que quem nescimus. Scire aūt Dei, approbare est: nescire, reprobare. Vñ quibusdā quos reprobat dicit: Nescio vos vnde sitis. Discedite à me omnes operarii iniquitatis. Quid est ergo de hoc arrogante requirere, qs est iste: nisi apertè dicere, ego arrogantes nescio. i. eorū vitam in sapientię meæ arte non approbo. Quia dū laudib. humanis inflantur, à vera gloria ętetnæ retributionis inanescunt. In eo verò quod ait sententias, & non addidit quales, bonas vtiq; accipimus, quas quidem imperitis asserit sermonibus inuolutas, quia cum verbis iactantiæ fuerant prolatę. Imperitiæ quippe uitium est, rectum non rectè sapere. i. cœleste donum ad appetitum terrenę laudis inclinare. Sicut. n. sæpe contingit vt & bona malè, & mala bene proferātur, ita Heliu arrogās recta non rectè protulit, quia humiles in Dei defensione sententias non humiliter dixit. Vñ & eorum qui intra chatolicā Ecclesiam inani gloriæ student, non immeritò typum tenet, qui dum se præ cæteris peritos credunt, diuino judicio de imperitia redarguunt, quia sicut Apostolus ait, Si quis se existimat sçire aliquid, nōdum cognouit quēadmodū oporteat eū scire. Quia. n. prima stultitia angeli elatio cordis fuit, vera sapiētia efficit hoīs, humilitas suæ æstimationis. Quā quisqs uel magna sapiēdo dederit, eo ipso vehemēter desipit, quo semetipsum nescit. Vnde Heliu & sñias protulit, & imperitis sermonibus inuolutas, quia & de deo rectū quod diceret nouerat, & tamē de semetipso dicta illius elatio stulta infatuabat.

Marginalia: 7 — Scire & nescire dei quid. Mat. 25. Luc. 13. — 1. Cor. 8.

bat. Hoc itaq; despecto, ad erudiendum A Iob verba vertuntur, ac dicitur:

Quòd res perfectæ virtutis sit non esse castum tantum corpore, sed etiam mente. Cap. IIII.

A*ccinge sicut vir lumbos tuos*. Scriptura sacra viros vocare consueuit, qui nimirum vias Domini fortibus & nō dissolutis gressibus sequuntur. Vnde per Psalmistam dicitur: Viriliter agite, & confortetur cor vestrum. Vnde Paulus ait: Remissus manus & dissoluta genua erigite. Vnde & sapientia in Prouerbijs dicit: O uiri ad uos clamito. ac si apertè diceret: Ego non fęminis sed viris loquor: quia hi qui fluxa mente sunt, mea verba percipere nequaquam possunt. Lūbos verò accingere, est uel in opere luxuriam, vel in cogitatione laudis appetitū refrenare. Delectatio nanque carnis in lūbis est. Vnde & sanctis pdicatorib. dr: Sint lūbi uestri pręcincti, & lucernę ardentes. p lumbos. n. luxuria, per lucernas aūt bonorum operum claritas designatur. Iubētur ergo lūbos accingere, & lucernas tenere. ac si apertè audiant: Prius in vobismetipsis luxuriam restringite, & tunc de vobis alijs bonorum operum exempla mōstrate Sed cùm B. Iob tanta præditum castitate nouerimus, cur ei post tot flagella dr: Accinge sicut vir lumbos tuos, id est, sicut fortis restringe luxuriā: nisi quia alia est luxuria carnis, qua castitatem corrumpimus, alia verò luxuria cordis est, qua de castitate gloriamur? Dicitur ergo ei, Accinge sicut vir lumbos tuos, vt qui prius luxuriam corruptionis vicerat, nunc luxuriam restringat elationis: ne de patientia vel castitate superbiens, tanto peius intus ante Dei oculus luxuriosus existeret, quanto magis ante oculos hominū & patiens & castus appareret. Vnde bene per Moysen dicitur, Circuncidite prępputia cordis vestri: id est, postquam luxuriam à carne extinguitis, etiā superflua cogitationum resecare. Sequitur:

Psal. 26. Heb. 12. Prou. 8. Luc. 12. Deut. 10

Quibus modis Deus hominem interroget. Cap. V.

Tribus modis nos conditor interrogat

I*Nterrogabo te, & responde mihi*. Tribus modis nos conditor noster interrogare consueuit, cum aut flagelli districtio ne nos percutit, & quanta nobis insit vel desit patientia ostendit, aut quædā quæ nolumus præcipit, & nostram nobis obedientiam vel inobedientiam patefacit, aut aliqua nobis occulta aperit, & aliqua abscondit, & nobis mensuram humilitatis nostræ innotescit. Flagello nanque interrogat, cum mentem bene sibi per tranquillitatem subditam, afflictionibus pulsat, sicut idem Iob & laudatur attestatione iudicis, & tamen ictibus concidit percussoris, vt eius patientia tanto uerius clarescceret, quanto inquisita durius fuisset. B Precipiendo autem dura nos interrogat, sicut Abraham terram suam iubetur egredi, & pergere quò nesciebat, in montem vnicum filium ducere, & qué ad cōsolationem senex acceperat immolare. Cui nimirum ad interrogationem bene respondenti, id est, ad iussionem obedienti dicit, Nunc cognoui quia times Deū, vel sicut scriptum est, Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum. Tentare quippe Dei, est magnis nos iussionibus interrogare. Scire quoque eius, C est nostram obedientiam nosse nos facere. Aperiendo uerò nobis quædam, atq; claudēdo quædā, nos interrogat Deus, sicut per Psalmistam dicit, Palpebrę eius interrogant filios hominū: Palpebris quippe apertis cernimus, clausis nihil uidemus. Quid ergo per palpebras Dei, nisi eius iudicia accipimus? Quæ iuxta aliquid clauduntur hominibus, & iuxta aliquid referantur, vt homines qui se nesciunt, sibimetipsis innotescāt, quatenus dū quædā intelligendo comprehendunt, quædā verò cognoscere omnino non possunt, eorū corda sese latenter inquirāt, si illos D diuina iudicia uel clausa non stimulant, vel aperta non inflant: Hac. n. interrogatione Paulus probatus est, qui post perceptā internam sapientiā, post aperta claustra paradisi, post ascensum tertij cœli, post supernæ locutionis mysteria adhuc dicit: Ego me non arbitror comprehendisse: Et rursum: Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus uocari Apostolus. Et rursum? Non quia sufficientes sumus aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra

Gen. 22. Ibidem. Deut. 13. Psal. 10. Phil. 3. 1. Cor. 15. 2. Cor. 3.

ex

ex Deo est. Apertis ergo palpebris Dei A interrogatus Paulus, rectè respódit: qui & superna secreta attigit, & tñ in humilitate cordis humiliter stetit. Qui rursũ cũ secreta Dei iudicia de repulsione Iudæorum, & gentium uocatione discuteret, atque ad ea peruenire nõ posset, quasi clausis Dei palpebris interrogatus est. Sed rectũ ualde responsum reddidit, qui Deo se in ipsa sua ignorantia scienter inclinauit, dicẽs: O altitudo diuitiarum sapientię & scientiæ Dei, quam incõprehẽsibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uię eius. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Ecce enim abscõsis mysterijs quasi clausis palpebris inquisit⁹, placita ac recta respondit, qui secreti aditum pulsans quia per cognitionem intromitti ad interiora non valuit, per confessionem ante ianuas humilis stetit: & quod intus cõprehendere nõ potuit, foris timendo laudauit. Vnde nunc quoque beatus Iob post interrogationem uerberis discutitur interrogatione sermonis, ut quæ sint supna consideret, quę dum minimè comprehendit, ad semetipsum redeat, & quã sit iuxta nihilum in supernorum comparatione agnoscat. Audiat itaque: *Interrogabo te, & responde mihi.* ac si apertius dicatur: Verbis meis ad sublimia considerandа te excito, & dum ea quæ super te sunt nescire te perspicit, tibimetipsi tenotiorem reddo. Tũc enim mihi verè respondes, si quę ignoras intelligis. Sequit: *Quòd fundator mundi sit Deus, & mensuram & lineas super eum ponat, cum diuidẽs, singulis prout vult, constituit vt non pro suo nutu, sed secundũ mensurã donationis eius quisque proficiat.* Cap. VI.

Rom. 11.

VBi eras quando ponebam fundamẽta terræ? Indica mihi si habes intelligentiam. Quis posuit mensuras eius si nosti, vel quis tetendit super eam lineam? Super quo bases illius solidatæ sunt? Ecce oĩa quasi de mũdi origine narratione historia contexunt. Repente verò subiungitur quod nõ de mundi, sed de Ecclesiæ dictum conditione uideatur. Nam dicitur: *Aut quis dimisit lapidem angularem eius?* Per hoc enim quod non in mundi origine factum est, & illud superius ostenditur, quia de mũdi origine dictum non est. Idcirco nanque rebus planis ac patentibus obscura quædam ac dissona permiscentur, ut ꝑ hoc quod intellectu literæ discrebat, & illud inquiratur misticè qđ dictum iuxta literam sonat. Nanq, sicut alijs apertis rebus, alia clausa cognoscim⁹, ita alijs clausis compellimur & illa altiori intellectu pulsare quæ aperta credebam⁹. Dicat ergo: *Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?* In scriptura sacra quid aliud fundamenta quam perdicatores accipimus? B Quos dum primos Dñs in sancta Ecclesia posuit, tota in eis sequentis fabricæ structura surrexit. Vnde & sacerdos cũ tabernaculum ingreditur, duodecim lapides portare in pectore iubetur, quia uidelicet semetipsum pro nobis sacrificiũ offerens põtifex noster, dum fortes, in ipso exordio prędicatores exhibuit duodecim lapides sub capite ĩ prima sui corporis parte portauit. Sãcti itaq; Apostoli & pro prima ostensione ornamenti lapides sunt in pectore, & pro prima soliditate C ędificij in solo fundamenta. Vnde Dauid propheta cum sanctam Ecclesiam in sublimib. Apostolorũ mentibus poni ædificariq; conspiceret: Fundamenta eius inquit, in montibus sanctis. Cum verò in sacro eloquio nõ fundamenta sed singulari numero fundamentum dr̃, nullus alius nisi ipse Dñs designatur, per cuius diuinitatis potentiam, mutantia infirmitatis nostra corda solidantur. De quo & Paulus ait: Fundamentum aliud nemo põt ponere, præter id qđ positum est, qđ est Christus Iesus Ipse quippe fun D damentum fundamentorum est: quia & origo est inchoantiũ, & constantia robustorum. Quia igitur fundamenta nostra sunt hi qui iniquitatum nostrarũ põdera portauerunt: ne beatus Iob in superbia de virtutum suarum potentia subleuetur, in ipsa dñici prima parte sermonis de sanctorum prædicatorum cõmemoratione discutitur: vt quanto illos ad mirabiles uenire conspiceret, tanto in eorum cõparatione de se uilius æstimaret. Qđ idcirco à Dño iã quasi præteritũ describitur: quia quicquid foris futurũ

Fundamenta.
Prædicatores.
Exod. 28
Psal. 86.
1. *Cor. 3.*

est in opere, intus iam factum est in prædestinatione. A Dr itaq; ei: *Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?* ac si aperte diceretur: Virtutem fortiũ considera, meq; eorum ante secula authorem pensa: & cum eos quos in tpe condidi, mirabiles suspicis, perpende quantum mihi subdi debeas, quem authoré mirabilium sine tempore esse cognoscis. Sequitur: *Indica mihi si habes intelligentiam: quis posuit mensuras eius si nosti? vel quis tetendit super eam lineam?* Mẽsurarum lineæ in terrarum partitione tenduntur, ut dimensionis æquitas ex ipsa linearum tensione teneatur. B In carne aũt Dñs in Ecclesiam veniens, mẽsuras terræ, lineis mensus est: quia fines Ecclesiæ occulti iudicij subtilitate distinxit. Huius terræ occultæ mẽsuræ uel lineæ tendebantur, quãdo prædicatores sancti agente spiritu in alias partes mundi uocabantur ut irent: ab alijs verò partibus arcebantur ne accederent: Paulus nanq; apostolus cum Macedoniæ prędicare negligeret, per visum illi apparuit vir Macedo, qui diceret: Transiens in Macedoniam adiuua nos. At cõtrà sicut scriptum est: Tentabant Apostoli ire in Asiam, & non permisit eos spiritus Iesu. Dum ergo prædicatores sancti & vocantur ad Macedoniam, & ab Asia prohibẽtur: ista occultarum mensurarum linea illic ducta est, hinc reducta illic tendit, ut Macedonia intra sanctæ Ecclesiæ spacia colligatur. hinc attrahitur, ut extra fines fidei Asia relinquatur. Erant quippe tũc in ea qui colligendi non erant: quibus iuxta meritum suum perditis, iam nunc Asia intra mensuras Ecclesiæ Deo largiẽte suscepta est. Intra has ergo mensuras sunt omnes electi, extra has omnes reprobi: etiam si intra fidei limitem esse uideantur. Vnde & in Apocalypsi scriptũ est: Atrium quod foris templum est, eijce foras: & ne metiaris illud. Quid .n. aliud atrium quàm latitudinem significat vitę præsentis? Et rectè foris templum sunt, qui per atrium designantur: atq; ideo metiẽdi non sunt, quia angusta est porta quæ ducit ad vitam: & latitudo vitæ prauorũ non admittitur ad mensuras & regulas electorum. Istæ spiritales lineæ occulto

Act. 16.
Ibidem
Apo. 11.
Atrium latitudo vitæ præsentis.

iudicio tendebantur, qñ cuidam dicenti: Magister, sequar te quocunq; ieris: eiusdem magistri uoce respõsum est: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: filius autẽ hominis non hẽt vbi caput suũ reclinet. Istæ mensuræ & lineæ tendebãtur cum cuidam dicẽti Dñe, permitte me primum ire sepelire patrẽ meum: eiusdẽ magistri voce respõsum est: Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem uade, annuncia regnum Dei. Ecce alius secuturum se promittit, & repellitur: alius relaxandum se postulat, & retinetur. Vnde hoc, nisi quia super occulta cordis spatia supernorum iudiciorum lineæ tendebantur, ut & hunc intus incomprehensibiles mensuræ cõstringerent, & ille foris non iniustè remaneret? Sed cũ nullus nesciat quia Deus has occultorũ iudiciorũ lineas tendat, cur ad Iob dicitur: Indica mihi si habes intelligentiam, quis posuit mensuras eius si nosti: vel quis tetẽdit super eam lineam? An idcirco requiritur ut quod nosse, sed tamen prætermittere poterat memoretur, quatenus põdus secretorum Dei sollicitius penset: C dispensationẽ videlicet hominis nõ in humanis uiribus, sed in manũ consistere conditoris: ut dũ cõsiderat inuisibiliter ista quis agat, suę uirtuti nihil tribuat: nec iam de se audeat aliquid, cum Dei iudicia occulta formidat: sed perpendens desuper mẽsuras & lineas incomprehensibiliter tensas, tãto magis in humilitate formidinis consistat, quantò magis pẽdere uidet oĩa in potestate mensoris. Sequitur: *Super quo bases illius solidatæ sunt?* Quid aliud huius terræ bases, q̃ sanctæ Ecclesiæ doctores accipimus? in basibus quippe colũnæ, in columnis autẽ totius fabricæ pondus erigitur. D Non ergo immerito doctores sancti basiũ nomine designantur: qa dum rectam prædicant, & prædicationi suæ uiuendo concordant, omne pond⁹ Ecclesiæ fixa morum suorum grauitate sustentant: asperas ab infidelibus tentationes fuerũt: & quæq; in preceptis Dei velut difficilia à fidelibus formidantur, exemplis operum facilia ostẽdunt. Vnde & bene cum in typo Ecclesiæ tabernaculũ figeretur, ad Moysen dicitur: Facies columnas

Mat. 8.
Luc. 9.
Exo. ...

lumnas quatuor, & bases earũ vesties argento. In argẽto. n. quid aliud q̃ claritas diuini sermonis accipitur? sicut scriptũ est: Eloquia Dñi eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatũ sepultum. Bases ergo argento vestitæ quatuor columnas tabernaculi sustinent: quia prædicatores Ecclesiæ diuino eloquio decorati, vt cunctis se exemplũ præbeãt, quatuor Euangelistarum dicta & ore & operibus portant. Possunt per bases ẽt prophetę signari: qui dum primi apertè de dñica incarnatione locuti sũt, quasi quasdam bases eos conspicimus à fundamento consurgere, & superpositæ fabricæ pondere sustinere. Vnde ad Moysen rursum Dñs cum tabernaculi tabulas erigi pręcepit, fundi earum bases argenteas iubet. Quid. n. p tabulas, nisi Apostoli extensa in mundum prædicatione dilatari? q̃d per bases argenteas, nisi prophetæ signantur? qui superimpositas tabulas ipsi firmi ac fusiles sustinent: quia Apostolorũ vita dum eorũ prędicatione instruitur, eorũ & authoritate solidatur. Vnde & cõiunctæ binæ bases singulis tabulis superponuntur: quia dum prophetę sancti in verbis suis de mediatoris incarnatione cõcordant, subsequentes p̃dicatores Ecclesiæ indubitãter ædificãt: vt cum a semetipsis non discrepant, illos in se robustius figant. Nec immeritò bases quibus prophetæ signantur, vt ex argento fundi debeant præcipitur. Argenti quippe claritas ex vsu seruat: sine vsu aũt in nigredinem vertitur. Prophetarũ quoque dicta ante mediatoris aduentũ, quia in vsu spiritalis intelligentiæ non erant, dum conspici præ obscuritate nõ poterant, quasi nigra remanebant. At postquam mediator veniens, ea ante oculos nostros incarnationis suæ manu tersit, quidquid in eis lucis latebat inclaruit: sensusque patrum præcedentium in vsum dedit, quia verba rebus exposuit. Siue itaque prophetas seu doctores extremis temporibus subsequẽtes basiũ appellatione significet, dicat: Super quo bases illius solidatæ sunt? subaudis, nisi super me, qui cuncta mirabiliter teneo, & bonis exterioribus intus principaliter originem p̃sto. Qui. n. sibi q̃d bonũ est tribuit, solida basis non est: quia dum fundamento non innititur, ipso suo põdere in ima p̃cipitatur. Sed cum iam muta de sanctę Ecclesiæ constructione referantur, audire mens appetit, inimicæ nationes qua virtute coniunctę sint. i. diuersa huius domus ædificia qua sibi arte cõcordent. Sequitur: *Aut quis dimisit lapidem angularem eius?* Iã per diuinã gratiã oĩbus liquet, quem scriptura sacra angularem lapidem vocet: illum profectò qui dũ in se hinc Iudaicum illinc gentilem populũ suscipit, in vna Ecclesiæ fabrica quasi duos parietes iungit, illum de quo scriptum est: Fecit vtranq; unum, Qui angularem se lapidem non solum in inferioribus, sed & in supernis exhibuit: quia in terra plebi Israeliticæ nationes gentiũ, & vtranq; simul angelis in cęlo sociauit. Eo quippe nato clamauerunt angeli: In terra pax hoĩbus bonæ voluntatis. In ortu. n. regis nequaquam pro magno offerrẽt hoĩbus pacis gaudia, si discordiam nõ haberent. De hoc lapide per prophetam dicitur: Lapidem quẽ reprobauerũt ędificantes, hic factus est in caput anguli. Huius lapidis typum Iechonias rex tenuit, quem Matthęus dum quaterdenas generationes describeret, secundò numerauit. Quem enim fini secundę, ipsum rursum initio tertiæ generationis inseruit. Ipse namque in Babyloniam cum Israelitica plebe migratus est, qui dum ab alijs ad alia ducitur, pro vtriusque parietis latere non immeritò secundò numeratur. Cuius migrationis fluxu angularem lapidem designat. Vbi enim ordo a rectitudine flectitur, vt eat in diuersum, tanquã angulum facit. Rectè ergo numerari bis potuit: quia per vtrũque parietem quasi duo in se latera ostendit: unde & eius bene imaginem tenuit, qui in Iudęa ortus, gentilitatem colligens, quasi ab Hierosolymis Babyloniam venit, atq; hanc in semetipso fidei fabricã prius discordię studio scissam, arte charitatis intexuit. Sed hæc quę de significatione sanctæ Ecclesię dicta sunt, placet ut breuiata replicatione moraliter disserantur. Dignum nanque est, ut per ea quę beato Iob dici cogno-

Psal. 11. — Exod. 26. — Eph. 2. — Luc. 2. — Ps. 117. — Mat. 1.

A cognoscimus, ad corda nostra reuocemur, quia verba Dei tunc mens verius intelligit, cum in eis semetipsam quęrit. Ecce.n.dr: *Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ?* Si pectoris animus puluis est, quia in superficie attollitur, & tẽtationis aura raptatur. vnde scriptum est: (Psal. 1.) Nõ sic impij non sic: sed tanq̃ puluis quem proijcit ventus à facie terræ: nil obstat terrã intelligi aiam iusti, de qua scriptum est: (Heb. 6.) Terra.n. sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbã, opportunã illis à quibus colitur accipit benedictionẽ. Sed huius terræ fundamentum fides est. B Huius terræ fundamẽtum iacitur, qñ in occultis cordis prima soliditatis causa diuinus timor inspiratur. Iste necdum credit æterna quæ audit: huic cùm fides datur, ad ædificium subsequẽtis operis iam fundamentum ponitur. Ille æterna iam credit, nec tñ metuit, uenturi iudicij terrorẽ despicit, peccatis se carnis & spiritus audenter inuoluit. Huic repente cùm futurorum timor infunditur, vt bonę vitæ surgat ędificium, iam fundamenta construuntur: Posito itaq; prosperæ fortitudinis fundamẽto, C cum virtutũ fabrica in altũ ducitur, necesse est, vt vnusquisq; proficiens uires suas cautè metiatur: vt cùm diuina constructione magnus esse iã cęperit, semetipsum respiciat sine cessatione qđ fuit: quatenus attẽdens humiliter qđ per meritũ inuentus est, nequaq̃ sibi arroget qđ ꝑ gratiã factus est. Vnde & nunc B. Iob per supernam uocem ad semetipsum reducitur: & ne de uirtutibus gloriari audeat, de anteacta vita memoratur, eique dr: Vbi eras qñ ponebam fundamẽta terræ? Ac si iustificato peccatori apertè ueritas dicat: D Virtutes à me acceptas tibi nõ tribuas, noli cõtra me de meo munere extolli. Recole vbi te inueni, qñ meo timore prima in te fundamẽta virtutẽ posui. Recole vbi te inueni, qñ meo te timore solidaui. Vt ergo ego in te nõ destruam quod construxi, ipse non cesses cõsiderare quod reperi. Quem.n. veritas nisi aut in flagitiis, aut in excessibus inuenit? Sed post hæc bene possumus seruare quod fuimus, si nunquam negligimus pensare quod fuimus. Nonnunquam tamen clãdestina elatio etiam sollicitis cordib. surrepere solet: vt bonorum cogitatio licet subtilis sit ac pressa, cũ valde in virtutib. crescit, oblita infirmitatis propriæ nequaquam ad memoriã reuocet quid in vitiis fuerit. Vnde & omnipotens Deus quia augeri infirmitatem etiã de remediis salutis conspicit, mensuram ipsis nostris profectibus imponit: vt habeamus quædam virtutum bona quæ nunquam quæsiuimus, & quæramus quędã nec tñ habere valeamus: quatenus mens nostra dum hęc non potest habere quę appetit, & illa se intelligat de semetipsa non habere quæ habet: & per ea quæ assunt, considerentur illa quæ desunt: & per ea quæ utiliter desunt, seruentur humiliter bona quæ assunt. Vnde & rectè pro huius terræ, idest, iustæ animæ dispẽsatione subiungitur: *Indica mihi si habes intelligentiam: quis posuit mensuras eius si nosti? vel quis te tendit super eam lineam?* Quis.n. nisi conditor noster huius terræ mensuras ponit? Qui interni iudicij secreto moderamine, alij sermonem sapientiæ, alij sermonẽ scientiæ, alij plenã fidem, alij gratiã sanitatũ, alij operationem virtutum, alij prophetiã, alij discretionẽ spirituũ, alij genera linguarum, alij interpretationem sermonẽ tribuit: quatenus in vno eodemq; spiritu iste verbo sapiẽtiæ polleat, nec tñ sermone scientię idest, doctrinæ fulciatur, quia sentire atq; inuenire sufficit etiam quod per discendi studium non apprehendit. Ille sermone scientiæ fulgeat nec tñ in uerbo sapientiæ cõualescat. quia & explere sufficit quantũ didicit, & tamen ad sentiendum ex semetipso subtile aliquid non assurgit. Iste per fidem elementis imperat: nec tamen per sanitatum gratiam infirmitates corporum curat. Ille orationis ope morbos subtrahit: nec tamen arenti terræ verbo pluuias reddit. Iste operatione uirtutum ad præsentem vitam etiã mortuos reuocat, & tamen prophetiæ gratiam nõ habens, quę sibi ventura sunt ignorat. Ille ventura quęque velut pręsentia attẽdit, & tamen in nulla signorum operatione se exerit. Iste per discretionem spirituum

tuum

tuum in factis subtiliter mentes conspicit, sed tamen diuersi generis linguas nescit. Ille diuersi generis linguas examinat: sed tñ in rebus similib⁹ dissimilia corda non pensat. Alius in una lingua quã nouit, sermonem pondera interpretãdo prudenter discutit: & tñ reliquis bonis quæ non habet patienter caret. Sic itaq; creator noster atq; dispositor cũcta moderatur: ut qui extolli poterat ex dono quod habet, humilietur ex virtute quã non habet. Sic cuncta moderatur vt cùm per impensam gratiam vnũquenq; subleuat etiam per disparem alteri alterum subdat, & meliorem quisq; dono alio eũ qui sibi subijcit attendat, ac licet se præire & alijs sentiat, eidem tñ, quem superat, se in alijs postponat. Sic cuncta moderatur, vt singula quæ sunt omniũ, interposita quadam charitatis necessitudine fiant omnia singulorum: & vnusquisq; sic quod non accipit, in altero possideat
11 vt ipse alteri possidẽdum quod accepit,
1.Pet.3. humiliter impendat. Hinc.n per Petrum dicitur: Vnusquisq; sicut accepit gratiã, in alterutrum illam administrãtes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Tunc nanq; bene multiformis Dei gratia dispensatur, qñ acceptum donum & eius qui hoc non habet creditur, qñ propter eum cui impenditur, sibi datum
Gal.5. putatur Hinc per Paulũ dicitur: Per charitatẽ seruire inuicem Tunc.n. nos charitas à iugò culpæ liberos reddit, cùm vicissim nos nostro per amorem seruitio subijcit: cùm & aliena bona nostra credimus, & nostra alijs quasi sua offerentes exhibemus. Hinc rursum per Paulum dr:
1.Cor.12 Nam & corpus non est vnum membrũ, sed multa. Si dixerit pes, Quoniam non sum manus, nõ sum de corpore: nõ ideo nõ est de corpore Etsi dixerit auris, Qm̃ non sum oculus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore. Si totũ corpus oculus, vbi auditus? si totũ auditus,
Ibidem. vbi odoratus? Et paulo pòst: Quòd si essent omnia vnum membrũ, vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra, vnum verò corpus. Quid enim sancta ecclesia, nisi superni sui capitis corpus est? In qua alius alta videndo oculus, alius recta operando manus, alius ad iniuncta discurrendo per eos, alios præceptorum vocem intelligendo auris, alius malorũ fœtorem, bonorumq; fragrantiam discernendo naris est. Qui corporalium more membrorum, dum vicissim sibi accepta officia impendunt, vnũ de semetipsis omnibus corpus reddunt, & cùm diuersa in charitate peragunt, diuersum esse prohibent vbi continentur. Si autem vnum quid cuncti agerent, corpus vtique quod ex multis continetur non essent, quia videlicet multipliciter compactum non existeret, si hoc concors mẽbrorum diuersitas non teneret. Quia ergo sanctis membris ecclesiæ virtutum dona Dominus diuidit, terræ mensuras ponit. Vnde iterum Paulus dicit: Vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Et rursum: Ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensura vniuscuiusq; membri augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. Sed cùm miro consilio author ac dispositor noster huic illa largit, quæ alij denegat, alij hæc denegat, quæ isti largitur, mensuras sibi positas egredi nititur, quisquis posse plus quam acceperit conatur, vt si fortasse is cui tantummodo datum est præceptorum occulta disserere tentet, ẽt miraculis coruscare, aut is quem supernæ virtutis donum ad sola miracula roborat, etiam diuinæ legis pandere occulta contendat. In præcipitio enim pedem porrigit, qui mensurarum suarum limitem non attendit. Et plerunque amittit & quod poterat, qui audacter ea ad quæ pertingere non valet, arripere festinat. nam & membrorum nostrorum tũc bene ministerijs vtimur, cum sua eis officia distinctè seruamus. lucẽ quippe oculis cernimus, vocem verò auribus audimus. Si quis autem mutato ordine voci oculos, luci aures accommodet, huic incassum vtraque patent. Si quis odores velit ore discernere, sapores nare gustare vtriusq; sensus sibi ministerium quia peruertit interimit. Dum enim proprijs hæc vsibus non aptantur, & sua officia

Ro. 12.

cia deserunt, & ad extranea nō assurgūt. A
Bene itaq; Dauid propheta intra acce-
ptas ex diuina largitate mēsuras pedem
cordis presserat, cū dicebat: Neq; ambu-
laui in magnis, neq; in mirabilibus super
Ps. 130. me. Super se quippe in mirabilibus am-
bularet, si apparere magnus vltrà quā po
terat quæreret. Super se nāq; in mirabi-
libus attollitur, qui & in his ad quę non
sufficit, videri idoneus conatur. Bene in-
tra has mensuras ēt in ipsa Paulus prædi
cationis suæ se latitudine coarctabat, cū
diceret: Non.n.audeo aliquid loqui eo-
Rom. 15. rum quæ per me non efficit Christus.
Tunc aūt rectè accepta mensura seruat, B
cum anteposita oculis virorū spiritualiū
vita respicitur. Vnde & sequitur: *Vel quis tetendit super eam lineam?* Super hanc.n. ter
ram linea tenditur, qn̄ electæ vnicuique
animæ ad sumendam viuendi regulā pa-
trum præcedentium exempla mōstrant:
vt ex illorum vita cōsideret, quid in suis
actibus seruet: quatenus respecto iusti li
mitis tramite, nec infra minima negligēs
deficiat, nec vltra maxima superbiēs ten
dat: nec minus conetur explere quā suf-
ficit, nec plus arripiat quam accepit: ne
aut ad mensuram quam debet, nō perue C
niat, aut eandem mensurā deserens ex-
Mat. 7. tra limitem cadat. Angusta quippe porta
est quæ ducit ad vitam: & ille hanc ingre
ditur, qui in cūctis quæ agit discretionis
subtilitate propter hāc sollicitè coarcta-
tur. Nam qui p volūtates proprias secu-
ra mēte se dilatat, angustæ sibi portę adi-
tum damnat. Vt ergo huius terræ mensu
ra seruetur, super eā diuinitus linea ten-
dit, quia vt nostra opera vel minora ꝑfi
ciant, vel maiora moderentur, per sacra
eloquia subtilis ante nos sanctorū vita
expanditur, & quid nobis quantumque D
agendum sit, ostensa illorum discretione
12 definitur. Ecce aliquis vel dāna rerū, vel
afflictionē corporis metuens, minas ter-
renæ potentię pertimescit, & cōtra vim
resistentiū veritatem defendere nō præ-
sumit. Hinc Petrus quia in timore angu-
stum respicit, ostēsa exemplorū suorum
Act. 5. linea, ad virtutis latitudinem tēdit. Ipse
quippe flagellatus à principibus populi,
cùm idcirco se relaxari conspiceret, vt à

prędicatione cessaret: cùm prohiberetur
loqui in posterum, nequaquam saltē in
præsens cessit. Nam respondes protinus
dixit: Obedire oportet Deo magis quā
hominibus. Et rursum: Non.n.possumus
quæ vidimus & audiuimus, non loqui.
At ille dudum de bellis & præsentia di-
na formidans, dum exempla tantę forti-
tudinis contēplatur, in auctoritate verbi
iam Petri lineam sequitur: iam nil aduer
sitatis metuit: iam resistentes Deo pote-
states sæculi ēt cum corporis lace ratio-
ne contemnit. Sed tn̄ tanto vires perse-
quentiū patiendo fortiter destruit, quā-
to inter aduersa nullis terroribus cedit.
Alius plerunq; & in his ēt quæ inter fi-
deles positus senserit, se cæteris præpo-
nit, sua magis cōsilia eligit, & sibi potius
quàm alijs credit hic nimirum dū iniustis
obiectionibus non cedens, in virtute se
exerit, etiam recta aliorum consilia non
recipiens, pedem extra limitem tendit.
Hunc Petrus intra mensuræ lineā reuo-
cat, qui postquam libertate vocis aucto-
ritatem principum pressit, per humilita
tem cordis de nō circuncidendis gētibus
Pauli consiliū audiuit. Sic.n. semetipsum
contra aduersarios ex authoritate cura-
bat erigere, vt tn̄ sibimetipsi non crede-
ret in his quæ non rectè sentiret, ut & li
bertate fortitudinis tumentes potestates
excederet, & humilitate mansuetudinis
obedientiam in recto consilio ēt minori
bus fratribus exhiberet: & modò per se-
metipsum alijs, & modò sibimetipsi cū
alijs obuiaret. In factis igitur Petri quæ-
dam ante oculos nostros authoritatis &
humilitatis linea tenditur, ne mens nr̄a,
aut per timorē ad mensurā non perue-
niat, aut per tumorem limitem excedat.
Dictum est quo modo linea tendit, ne p
alterius actionis formidinem, ad alterius
causæ uitiū transeat, dicatur nunc quē-
admodū in vna eademq; virtute discre-
tionis lineam deserimus: si hanc & aliqn̄
agere, & aliquando postponere nescia-
mus. Non enim res eadem semper est vir
tus: quia per momenta temporum sæpe
merita mutantur actionum. Vnde fit vt
cùm quid bene agimus, plerunque me-
lius ab eius actione cessemus: & lauda-
bilius

biliuſ ad tempus deſerat, quod in ſuo té- A
pore laudabiliter mens tenebat. Nam ſi
pro noſtris bonis minimis, quibus actis
proficimus, nec tñ intermiſſis interimus
maiora laborum mala proximis immi-
nent, neceſſariò nos virtutum augméta
ſeponimus, ne infirmioribus proximis ſi
dei detrimenta generemus: ne tanto iam
quod agimus virtus non ſit, quanto per
occaſionem ſui, in alienis cordibus fun-
daméta virtutum deſtruit. Quam diſcre-
tionis lineam bene ante intuentium ocu
los Paulus tetédit, q & Gentiles ad liber
tatem fidei uenientes circumcidi prohi-
buit, & tñ Liſtris atq; Iconium tranſiens, B
Ibidem ipſe Timotheum qui Gentili patre edi-
tus fuerat, circumcidit. Videns enim q
niſi ſe mandata literæ ſeruare oſtéderet,
Iudæorum rabiem &t in his qui ſibi tunc
comites aderant excitaret, aſſertionis
ſuæ vim propoſuit, & ſine damno fidei
ſeſuosq; comites à perſecutionis imma
nitate cuſtodiuit. Fecit qđ fieri fidei amo
re prohibuit, ſed ad fidei retorſit miniſte
rium, quod quaſi non fideliter fecit. Ple-
runq; n. uirtus cũ indiſcretè tenet, amit-
titur: cumq; diſcretè intermittit, plus C
tenetur. Nec mirum ſi in corporeis in-
telligimus, quod agi & in corporeis re-
bus videmus. Ex ſtudio nanque arcus
diſtenditur, ut in ſuo tempore cum utili
tate tendatur. Qui ſi ocium relaxationis
non accipit, feriédi virtutem ipſo vſu té
ſionis perdit. Sic aliquando in exercita-
tione virtus cùm per diſcretioné præter
mittitur reſeruatur, ut tãto poſt vitia va
lenter feriat, quanto à percuſſione inte-
rim prudenter ceſſat. Subtili igitur di-
ſcretione ſuper hanc terram linea tendi
tur, quando oſtenſis vnicuique animæ D
exemplis præcedentium patrum, & vti-
liter ad operationem uirtus accenditur,
& nonnunquam utilius temperatur.
13 Sed cũ parumper ab opere zeli fortitudo
ſeponitur, alta conſiderarione opus eſt
ne fortaſſe nequaquam communis boni
conſilio, ſed timore proprio, vel cuiuſli-
bet ambitionis ſtudio à virtutis exercita
tione ceſſetur. Quod nimirum cum agi-
tur, iam non diſpenſationi, ſed culpæ
ſeruitur. Vnde curandum ſollicitè eſt,

A ut cum quis ſuſceptum negocium cum
virtutis ceſſatione diſpéſat, ſemetipſum
prius in radice cordis inſpiciat: ne ſibi p
hoc aliquid auarus appetat, ſibi per hoc
ſoli timidus parcat: & eo fiat prauum qđ
in opere ſequitur, quo non ex recta co-
gitatione intentione generatur. Vnde
bene in Euangelio veritas dicit: Lucerna Mat. 6
corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus
tuus ſimplex fuerit totum corpus tuum
lucidum erit. Si aũt oculus tuus nequam
fuerit, totum corpus tuum tenebroſum
erit. Quid enim per oculum exprimitur,
niſi opus ſuum preueniens cordis inten
B tio? quæ priuſquam ſe in actione exer-
ceat, hoc iam quod appetit, contéplatur:
Et quid appellatione corporis deſignat,
niſi unaquæq; actio quæ intentionem
ſuam quaſi intuentem oculum ſequit?
Lucerna itaque corporis eſt oculus: qa
per bonæ intentionis radium merita il-
luſtrantur actionis. Et ſi oculus tuus ſim-
plex fuerit, totum corpus tuum lucidum
erit, quia ſi recte intendimus per ſimpli-
citatem cogitationis bonum opus effici
tur, etiam ſi minus bonum eſſe videatur,
C & ſi oculus tuus nequam fuerit, totum
corpus tuum tenebroſum erit, quia cũ
peruerſa intétione quid uel rectum agi-
tur, & ſi ſplendere coram hominibus cer
nitur, apud examen tamen interni iudi-
cis obſcuratur. Vnde & rectè ſubiungit:
Vide ergo ne lumen quod in te eſt, tene- Ibidem
bræ ſint. Si lumé quod in te eſt, tenebræ
ſunt, ipſę tenebræ quãtæ erũt? qa ſi hoc
qđ bene agere credimus, ex mala intétio
ne fuſcamus: quanta ipſa mala ſunt, quę
mala eſſe ẽt cum agimus nõ ignoramus?
Et ſi ibi nil cernimus, vbi quaſi diſcretio
D nis lumen tenemus: qua cæcitate in illa
oſtendimus quæ ſine diſcretione perpe-
tramus? Vigilanti igitur cura per cuncta
opera intentio nobis noſtra peſanda eſt,
ut nil téporale in his quę agit appetat,
totam ſe in ſoliditate ęternitatis figat,
ne ſi extra fundamentum actionis no-
ſtrę fabrica ponitur, terra dehiſcente ſol
uatur. Vnde hic quoque apte ſubiungi
tur. *Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt?*
Baſes quippe uniuſcuiuſq; ſunt animę,
intentionis ſuę. Nam ſicut fabrica colũ-
nis

nis, columnæ autem basibus innitũtur: ita uita nostra in uirtutibus, virtutes uerò in intima intentione subsistunt: Et q̃a scriptum est. (1. Cor. 3.) Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positũ est, quod est Christus Iesus: túc bases in fundamento sunt, cum intentiones nostræ in Christo roborantur. Incassum verò alta super se bases ędificia erigunt, si nó ipsæ in fundamento solidatæ consistũt, q̃a nimirum quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & vitæ ueræ præmia non requirunt: tantoq; grauiora ruinæ super se dãna ædificant, quãto altiora ædificia extra fundamentum portant: quia cum æternę vitæ præmijs non intendunt, quo plus se quasi in uirtutibus erigũt, eo in gloria inanis foueam profundius cadunt. Non ergo pensandum est, bases quid sustinent sed ubi sustinentur, quia profectò humana corda diuinitùs perscrutantur nó solum quæ faciunt, sed qui in operibus quærunt. Vnde cum districtum iudicem Paulus describeret, atque actionem bona narraret dicens: (Rom. 2.) Qui reddet unicuique secũdum opera eius: his quidem secundum patiẽtiam boni operis, gloriam & incorruptionem, quia nominata boni operis patientia, quasi totam electæ actionis fabricam dixerat, subtiliter ilico ubi bases eiusdem fabricæ consisterent exquisiuit, dicens. Gloriam, & honorem: & incorruptionem quærentibus vitam æternam. ac si apertè diceret: Et quidam patientiã boni operis ostendunt, gloriam & incorruptionem non recipiunt: si intentiones cordis, id est bases fabricæ in fundamento nó figunt: quia uidelicet Deus uel honestæ uitæ ædificium non inhabitat, quod extra se positũ non ipse sustentat. Quia igitur intentiones electę vniuscuiusque animæ, spei ęternitatis innitũtur, rectè uoce dominica de hac terra dicit: *Super quo bases illius solidatæ sunt?* ac si aperte diceret: nisi super me. Cui dum iusta quæque anima intendit, omne q̃d tẽporaliter facit, in me proculdubio non temporaliter construit. Quia verò tunc robustius in fundamento solidamur, cũ uerba Dei & in exteriorib' pręceptis sequimur, & in intimis sensibus subtilius intelligendo pensamus, rectè subiungitur. *Vel quis dimisit lapidem angularẽ eius?* Lapis quippe angularis est ad sacra eloquia intellectus duplex. Qui tunc diuinitus dimittitur, quando nequaquam districto iudicio ignorantię suæ tenebris illigatur, sed quadam libertate perfruit, dum pręceptis Dei sufficit uel exequendó exteriora agere, uel contemplãdo interna sentire. ad quod nunquam noster intellectus assurgeret, si ad suscipiendam B naturam nostram ipse noster conditor nó ueniret. Qui aliter angularis lapis dicitur, quia duos in se populos iũxit, atq; aliter, quia cõiunctę vtriusque uitę actiuæ uidelicet & contemplatiuæ in se exẽpla monstrauit. Ab actiua enim uita longe contemplatiua distat, sed incarnatus redemptor noster veniens, dum utranq; exhibuit, in se vtranque sociauit. Nam (Luc.) cum in vrbe miracula faceret, in monte uerò orando continuè pernoctaret: exẽplum suis fidelibus præbuit, ut nec contemplationis studio proximorum curã C negligant, nec rursum curam proximorum immoderatius obligati, contemplationis studia derelinquãt: sed sic in vtrisque mentem partiendo cõiungant, quatenus nec amorem Dei præpediat amor proximi, nec amorem proximi, quia trãscendit, abijciat amor Dei. Quia igitur humano cordi quid ageret ignorãti, Dei atq; hominis mediator apparuit, qui & agendo transitoria disponeret & cõtemplando ostenderet vnde cuncta penderent rectè dicitur: *Vel quis dimisit lapidem angularem eius?* ac si apertè Dominus diD ceret: Nisi ego, qui unicum quem sine tẽpore genui, seruandis hominibus cum tempore ostendi: in cuius uita discerent etiam diuersa uiuendi studia non discrepare? Et notandum quòd eum non se emisisse, sed dimisisse asserit, quia p̃fectò humanã naturã filius suscipiens, ad ima de sublimibus venit. Cuius incarnationis mysteriũ quia & electi angeli mirati sunt, qui eodem mysterio redempti non sunt, rectè subiungitur.

Quid

Quòd angeli a mane creationis suæ laudent Deum, iubilent verò homines sancti, qui præ angustia interius deficiunt, nec quod affectant hoc possunt. Cap. VII.

CVm me laudarent simul astra matutina. Quia enim prima in tpe cōdita natura rationabilium spirituum creditur, non immeritò matutina astra angeli vocantur. Qđ si ita est, dum terra esset inuisibilis & incomposita, dum tenebrę essent super abyssum, vēturum diem subsequētis seculi per lucem sapientiæ existendo præuenerunt. Nec negligenter audiēdū est qđ additur. Simul: quia nimirum astra matutina ēt cum vespertinis redemptoris potentiam laudāt, dū electi angeli ēt cū redemptis in mūdi fine hominib. largitatem gratiæ supernæ glorificant. Ipsi quippe ut nos ad laudem conditoris accenderent, hoc qđ superius diximus, orta per carnem luce clamauerunt. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Simul ergo laudāt: quia redemptioni nostrę uoces suę exultationis accommodant. Simul laudant: quia dum nos conspiciunt recipi, suum numerum gaudent repleri. Qui & fortasse ideo matutina astra memorantur: q̄a sæpe ad exhortandus homines missi sūt, & dum uenturum mane nunciāt, ab humanis cordibus præsentis vitæ tenebras fugant. Sed ecce angeli diuinam potentiam laudant: quia ipsa eos tantæ claritatis uisio delectat. Nos aūt q̄ redimimur, sed tñ corruptione adhuc carnis grauamur, donū quod percipimus, qua virtute laudamus? Quomodo enim valebit lingua dicere, quod non sufficit mēs nostra sentire? Sequitur: *Et iubilarent omnes filij Dei.* Iubilatio quippe dicitur, cū cordis lætitia oris efficacia non expletur, sed quibusdam modis gaudium prodit, qđ ipse qui gaudet nec tegere prę ualet, nec explere. Laudent itaque angeli qui iam tantæ terræ claritatis altitudinē in sublimibus uident. Iubilent verò homines, qui adhuc in inferioribus oris sui angustias sustinent. quæ quia certò futura Dominus nouerat, non tam facienda insinuat, quàm facta narrat. Sed quid agi-A mus, quòd cum boni de redemptionis suæ mysterio iubilant, malos inuidia inflammat: dum electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris excitantur: & bona nascentia quia nolunt imitari, persequuntur? Sed tamen inter hæc etiam qui redemit, non relinquit. Scriptū quippe est: Fidelis autem Deus qui nō patietur uos tentari suprà quàm potestis: sed facit cū tētatione etiam prouentum, ut possitis sustinere. Nouit enim conditor noster quādo exurgere persecutionis procellā sinat: quando exurgentem reprimat. No- B uit pro custodia nostra restringere, quod cōtra nos egredi pro nostra exercitatione permittit: ut sęuiens nos diluat procella, & non mergat. Vnde & sequitur.

1. Cor. 10

Quòd miraculis sanctorum fracta est violentia tyrannorum. Caput VIII.

QVis conclusit ostijs mares, quando erumpebat quasi de vulua procedens? Quid enim mare nisi seculum: quid vuluam nisi conceptum carnalis cogitationis accipimus? hoc enim loco uuluæ nomine occulta & malitiosa carnalium cogita- C tio designatur. Quæ uulua non ad proferendam prolem concipit substantiam corporis, sed ad explendam nequitiam causam doloris. De hac uulua cordis iniquorum aliàs dicitur. Concepit dolorē, & peperit iniquitatem. Per hāc uuluam praui concipiunt, cum mala cogitant. Per hāc uuluam pariunt, cum mala quæ cogitauerint operantur. Erūpebat ergo mare quasi de uulua procedens, cū miseriarum secularium fluctus de carnalis co- D gitationis iniquitate concepti, in sanctæ Ecclesię interitum sęuirent. Sed authore Deo ostijs hoc mare conclusum est: quia cōtra tumores persequentium sancti uiri quasi quædam ostia oppositi sunt: ut eorum miraculis atque reuerentia iræ persequentium frangerentur. Humiliatis quippe Dominus terrenis principibus, per eos sanctam ecclesiam supra mundi culmen euexit: & sæuientis maris impetus erecta eiusdē ecclesiæ potestate coercuit. Sed huic sæuienti mari quid Domius fecerit audiamus. Sequitur:

15

Mare seculum.

Psal. 7.

Quòd

Quòd persecutorum malitia puerili insipientia vestita, id est, pãnis infantiæ obuoluta cõstringatur, cum sæuire in sanctos diuina dispensatione prohibetur. *Cap. IX.*

C*Vm ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem.* Mare sæuiẽs nube induit: quia crudelitas persequẽtium stultitię suæ uelamento vestitur interposita. n. caligine infidelitatis suæ perspicuam ueritatis lucem videre non sufficit: & id quod agit per crudelitatis impulsum, per cæcitatis suæ meritum non agnoscit. Nam si cognouissent (ut ait Apostolus) nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Hæc nubes non solum solet infideles extra positos premere: sed quosdam etiam viuẽtes carnaliter intra Ecclesiam tenebrare. Vñ sancti uiri qui etiam alienæ negligentiæ compatiuntur, & se pati æstimant quod perpeti alios sentiunt, Deo orantes dicunt: Opposuisti nubem ne transeat oratio. ac si apertè dicant: Menti nostræ terrenis uoluptatibus assuetæ curarum suarum phantasmata iusto iudicio obiicis, quibus eam in ipsa oratione suæ intẽtione confundis: & quã desideriis infirmis deditam non ignoras, rectè cæcatã ab intuenda lucis tuæ perspicuitate reuerberas: ut cum in te intenditur ipso à te cogitationum suarum nubilo reflectatur: & quæ terrena hæc assiduè cogitat quia uult, hæcẽt toleret in oratione cũ non uult. Quia igitur ipsa persecutorũ nequitia superna dispensatione constringitur, ne contra sanctos viros in quantũ voluerit effrenetur, postquam dixit: cùm ponerem nubem uestimentum eius, aptè subdidit: Et caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem. Pãnis quippe infantiæ pedes ac brachia constringuntur, ne huc atque illuc dissoluta libertate iactentur. Quia ergo persecutores sanctæ Ecclesiæ instabilitate cordis inquieti, atq; huic seculo dediti, nõ grandæua sed puerilia sapiũt: qui quidẽ obscuritate atque caligine, non intellecti superni iudicij cõstringuntur: ne tantũ persequi ualeant quantũ uolunt, pannis infantiæ referuntur obuoluti: q; a sic ut dictũ est, puerilia quidẽ sapiunt, sed diuina dispensatione cõstricti, ad quod uolunt brachia nõ extendunt: & si cuncta mala leuiter perpetrare appetunt, nequaquã tñ implere cũcta quæ appetunt permittuntur. Sequit: *Circũdedi illud terminis meis.* Terminis suis Dominus mare circundat, quia iras persequentium, iudiciorum suorum dispensatione modificat: ut insani tumida vnda feruoris plano frangatur littore occultæ dispensationis. Sequitur. *Et posui uectem & ostia, & dixi: Hucusque uenies, & non procedes amplius & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Quid per ostia, nisi prędicatores sancti: quid per uectem nisi incarnatus Dñs designatur? qui hæc uidelicet ostia contra sæuientis maris impetum tanto ualentiora opposuit, quanto ea sua obseratione roborauit. Quia. n. ista sanctę Ecclesiæ ostia uectis huius oppositione solidata sunt: potuerunt quidem tumidis fluctibus, sed effringi nequiuerunt, vt ea exterius vnda perscrutationis illideret, sed nequaquam cordis eorum interna penetraret. Et quia doctores sancti prædicatione quidem sequentib. aperti sunt, authoritate autem sua resistentib. clausi, nõ immeritò ostia uocantur. i. aperta cõuersationi humilium, & clausa terrorib. superborum. Non immeritò ostia uocãtur: quia & ingressum fidelibus aperiunt, & rursum sese perfidis ne ingrediantur opponunt. Pensemus quale Ecclesiæ ostiũ extitit Petrus, qui inuestigantem fidem Cornelium recepit, precio quærentem miracula Simonem repulit, illi dicens. In ueritate cõperi quoniam non est personarum acceptor Deus: secreta regni benigne aperuit, huic inquiens. Pecunia tua tecum sit in perditionem, per districtę damnationis sententiam cœlestis aulæ aditum claudit. Quid cuncti Apostoli, nisi sanctæ Ecclesiæ ostia existunt, cum uoce redemptoris sui audiunt: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis & quorum retinueritis, retenta sunt: ac si illis apertè diceretur: Per vos ingredientur ad me hi quibus uosmetipsos panditis, & repellẽtur quibus obseratis. Igitur dum mare sæuit, Dominus uectem & ostia opponit: quia ab

1. Cor. 2.

Tren. 3.

Quo opponatur nubes, ne transeat oratio.

16

Act. 10.

Ioan. 20.

à amáris & perfidis cordib⁹ dum per se cutionis procella se dilatat in mundo Deus vnigeniti sui gloriam, prædicatorumq; eius reuerentiam exaltat: & dum innotescit mysteria diuinæ fortitudinis, frangit in impijs fluctus furoris. Bene aũt dr̃: Hucusq; uenies, & non procedes amplius: quia nimirum diuini iudicij occulta mensura est, & quando persecutionis procella prosiliat, & quando cõquiescat: ne aut nõ exagitata electos nõ exerceat, aut immoderata in profundum mergat. Cùm verò noticia fidei vsq; ad persequẽtes extendit, turbati maris tumor sedat, ibique fluctus suos mare frangit: quia ad cognitionem veritatis ueniens omne qđ nequiter egit, erubescit. Fracta quippe vnda in se resiliitur: quia victa nequitia ét per cogitationem sui cordis accusat, & quasi ipsam vim quam intulerat recipit: quia de prauitate quam gesserat, reatus sui stimulos sentit. Vnde quibusdam per Paulum dicitur. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? ac si diceretur: Quid se in altum fluctus vestræ prauitatis extulerunt, qui nunc in semetipsis fracti, unde peruersos uos inflauerant, conuersos inde confundunt? rectè itaq; dicitur: *Et hic confringes tumentes fluctus tuos.* Quod uerò in hac conclusione maris secundo de ostijs dicitur, more sacri eloquii res semel dicta pro confirmatione replicat. Si aũt hoc in loco mare accipere non specialiter turbam persequẽtium, sed generaliter seculum debemus: secundò contra hoc mare Dñs ostia opposuit, quia & prius humano generi præcepta legis, & postmodum nouæ gratię testamentum dedit. Secũdò obiectis ostiis huius maris impetum clausit: quia eos quos ad obsequium sui cultus assumpsit, & prius ab idolis data lege coercuit, & pòst ab intellectu carnali gratia reuelata correxit. Secundo mare ostia accepit: quia humanum genus pri⁹ Deus ab operib. iniquitatis prohibuit, postmodum verò ét a cogitationis culpa cõstrinxit. Videamus quemadmodum prima tumenti mari Dñs ostia imponat. Ecce n. p legem dr̃. Non occides, non męchaberis, non furtũ facies, non falsũ testimonium

Rom. 6.

Exo. 20.

A dices. Videamus quemadmodum secũdis hoc amare Dominus ostiis claudat. Ecce in Euangelio dicit: Audistis quia dictũ est antiquis, Nõn męchaberis: ego aũt dico vobis, quoniam oĩs qui viderit mulierẽ ad concupiscendũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Rursumq; dr̃: Audistis quia dictum est: Diliges proximũ tuũ, & odio habebis inimicum tuum: ego aũt dico vobis, diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos. Qui igĩ

Matt. 5.

B prius nequitias operis prohibuit, & postmodum culpas cordis exhaurit, nimirũ tumenti mari, ne circunducta iustitię litora transeat, bis ostia imponit. Bene autem cum diceret: Quis cõclusit ostijs mare: ilico & tempus adiunxit, dicens: Quãdo erumpebat quasi de vulua procedẽs: quia uidelicet tunc humano generi præceptis legis obuiauit, quando adhuc seculum suæ origini uicinum, quasi ab ortu proprio ad profectum uitę carnalis exhibat. De uulua quippe procedere, est in

17

C lucem præsentis gloriæ carnaliter apparere. Et rectè subiungitur: *Cum ponerem nubem uestimentum eius.* Quia nimirũ Deus hominibus non tunc aperta ostensione se intulit, sed dum eos ab errore perfidię eripuit, nec tamen illis claritatem sui luminis patefecit, quasi ex tenebris eos abstulit, sed adhuc nube uestiuit: ut & pristina prauitatis acta relinquerent, & tamen uentura bona adhuc certius non uiderent. Vbi & aptè subditur: *Et caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem.* Dum enim rudes populos non aperta

D spiritus prædicatione edocuit, sed figurata locutione præceptis literæ astrinxit: adhuc infirma sapientes, uerborum suorum caligine quasi pannis infantiæ obuoluit: ut mandatis grossioribus ligati crescerent, ne malè liberi in suis voluptatibus perirent. quos ad uiam iustitiæ dum non iam charitas, sed adhuc timor astringeret, diuina dispensatio quasi pressit ut nutriret. Infirmus nanque populus cum præceptorum pannos nolens pertulit, ad firmiorem statum ex ipsa sua ligatione peruenit: quia enim timor eum prius à culpa coercuit, competẽter postmodum in liberta-

libertatem spiritus exiuit. Hos pãnos in A fantiæ quos inchoantibus dedit, ipse per prophetam Dominus reprehẽdit, dicẽs, Ezec.20. Ego dedi eis præcepta non bona. Mala.n. quasi mala esse desinũt comparatione peiorum, & bona quasi bona non sunt comparatione meliorum. Nam sicut peius delinquenti Iudææ de Sodoma atq; Samaria dicitur. Ezec.16. Iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es: ita melioribus noui testamenti præceptis subsequentibus præcepta bona q̃ rudibus data sunt, non bona esse memorantur. Neque enim mẽtes visui vitæ carnalis inhęrẽtes, euelli ab infimis possent, B nisi gradatim ducta prædicatione proficerẽt. Exod. 3. Hinc quippe est q̀ in Aegypto positis pio iustoq; moderamine latẽti eorum concupiscentiæ condescenditur, & vicinorum suorũ vasis aureis argẽteisq; sublatis discedere iubentur. qui ad Sina mõtem ducti, Exod.20. accepta lege mox audiũt. Non concupisces rẽ proximi tui. Et hinc est q̀ in eadem lege oculum pro oculo, dentem pro dente præcipiuntur exigere: & q̃uis tñ reuelata gratia, percussi maxillam alteram iubentur præbere. Quia n. plus sem C pira in vindicta exigit, quam iniuria accepit: dum discũt mala non multiplicius reddere, quandoq; discerent ea & multiplicata sponte tolerare. Hinc est q̀ eundẽ rudem populum a quibusdam prohibuit quædam verò ei in visum pristinũ seruauit, sed hæc ipsa tamen in melioris uitæ figura composuit. Bruta namque animalia idolis in Aegypto mactabãt: eisq; in visum post modum animalium mactationem retinuit, sed idolorum cultũ vetuit: vt dum de visu suo aliquid amitteret, consolaretur eius infirmitas per hoc D quod de usu suo aliquid haberet. Mira aũt dispensatione consilij: quod ei Dominus de cõsuetudine carnali retinuit, hoc in figuram spiritus potẽtius vertit. Quid enim sacrificia illorum animalium, nisi unigeniti mortem designãt? quid sacrificia illorum animalium, nisi extinctionẽ carnalis nostræ vitæ significant? Vnde ergo imbecillitati populi rudis cõdescenditur, inde ei per obumbratas allegoriarum species maior fortitudo spiritus nũ ciatur. Rectè itaque dr̃: *Et caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem*: quia vnde eius teneritudinis infirma pertulit, inde altam significationum spiritaliũ nubem fecit. Quæ quia præceptorum limite ab immoderatis animi euagationibus cinxit, rectè subijcit: *Circundedi illud terminis meis.* 18 Et q̃a huius humani generis motus misso mediatore coercuit, aptè subiũgit: *Et posui vectem & ostia.* Vectem quippe & ostia posuit: quia redemptore nostro contra culpas delinquentium misso, nouæ vitæ prædicamenta firmauit. Clausa nanq; ostia opposito vecte roborãtur. Vectẽ ergo Deus opposuit: quia contra lasciuos motus humani generis vnigenitum misit: qui præcepta spiritualia quæ loquendo docuit, agẽdo solidauit. Bene aũt subditur: Et dixi: *Hucusque venies, & non procedes amplius: & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Hoc quippe mare ostia priora transcenderat, quia claustra legis oppositæ humani tumoris vnda transiliebat, at postquam mundus oppositũ sibi vnigenitum reperit, elationis suæ impetum fregit, & transire non ualuit: quia eius fortitudine furoris sui terminũ clausum inuenit, vnde rectè per prophetam dicitur: Mare vidit & fugit. Possunt Psal. etiam per ostia apertæ passiones eius nõ inconuenienter intelligi. Quibus ex occulto vectem posuit: quia eas ex inuisibili diuinitate roborauit. Contra quas mũdi fluctus veniunt, sed fracti dissiliunt, quia superbi eas viuendo dispiciunt, sed earum vires experiendo pertimescunt. Nam dum passiones vnigeniti humanũ genus prius irrisit, postmodum expauit, quasi contra opposita ostia mora elidendi maris & tumores elatum mare uenit, & fractũ uirtute dissiluit. Sed q̃a idcirco hoc ad beatum Iob dicitur, vt de tot virtutibus cordis eius gloria premeretur, ne sibi fortasse tribuat qđ se stare sublimiter non ignorat: cum quanta eius ædificatione sint dicta perpendimus, si hęc ẽt moraliter disseram⁹. Dicat itaq;: *Quis conclusit ostijs mare?* Quid est mare, nisi cor nr̃m furore turbidum rixis amarũ, elatione superbiæ tumidum, fraude malitiæ obscurum. quod mare quantum sæuiat attendit

dit, quisquis in se occultas cogitationum A tentationes intelligit. Ecce enim iam peruersa relinquimus, iam desiderijs rectis inheremus, iam praua opera foris abscindimus, sed tamen latenter intus ea cum qua huc venimus, vitæ ueteris procella fatigamur, quam nisi respectu iudicij, & æterni pauore tormenti, immensi timoris claustra constringerent: cuncta in nobis penitus superędificati operis fundamenta corruissent. Si. n. quod per suggestionem sæuit intrinsecus, per deliberationem foras erumperet, vitæ nostrę fa- B brica funditus euersa iacuisset. In iniquitate nanq; concepti, & in delicto editi, p insitæ corruptionis molestias pugnã nobiscũ huc deferimus, quã cũ labore uincamus. vnde & recte de hoc mari dr: Qñ erumpebat quasi de vulua procedẽs. Vulua. n. prauę cogitationis adolescẽtia est. De qua per Moysen Dñs dicit: Sensus. n. & cogitatio humani cordis prona est in malum ab adolescentia sua. Corruptionis nanq; malum qđ unusquisq; nostrũ ab ortu desideriorum carnaliũ sumpsit, C in prouectu ętatis exercet, & nisi hoc citius diuinę formidinis manus reprimat, omne conditæ naturę bonũ repente cul pa in profundum uorat. Nemo igit̃ sibi cogitationum suarum victoriã tribuat, cum ueritas dicat: Quis conclusit ostijs mare, qñ erumpebat quasi de vulua procedens? Quia nisi ab ipso cogitationis primordio cordis fluctes gratia diuina retineret, tentationem procellis mare sæuiens terram procul dubio humanę mentis obruisset: ut fallis fluctib. perfusa aresceret. i. perniciosis carnis uoluptatibus delectata deperiret. Solus ergo Dominus D ostijs mare concludit, qui prauis motib. cordis claustra inspiratę formidinis obijcit. Quia uerò ea quę cernimus, sequi prohibemur, quia à corporearum rerũ delectatione retundimur, libet ẽt ad inuisibilia oculos mentis attollere, atque hęc ipsa quę sequi pręcipimur uidere. Sed quid agimus? infirmis illa obtutibus nec dum patent Ecce ad eorum amorem uocamur, sed tñ à uisiõe restringimur: quia etsi qñ aliquid furtim parũq; aspicimus, sub incerto nimis adhuc uisu caligamus.

vnde aptè subiungitur. *Cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantiæ obuoluerem.* Hoc mare tumultuosum uidelicet cogitationibus fluctuans cor nostrum nube uestitur, quia ne internum quietem purè cõspiciat, inquietudinis suę confusione tenebratur. Hoc mare caligine quasi pãnis infantiæ obuoluitur, quia à contemplandis sublimibus adhuc teneris sensibus suæ infirmitatis ligatur. Videamus Paulum quadam caligine quasi infantię pannis obuolutum, dum ait. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sũ. Qui si se ad cõtemplanda cœlestia infantem non cerneret, etatis suæ ad hęc comparationem nullo modo præmisisset, dicens Cum essem paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus. Tunc ergo ad robur iuuenile condescendimus, cum forti sensu eam ad quam tendimus uitam uidemus, nunc autem quia intentionis nostrę acies per infirmitatem suam ab interna luce retũditur, mens nostra ligata infantię pannis tenetur. vt aptè subiũgitur: *Circumdedi illud terminis meis.* Terminis enim suis Dominus hoc mare circundat, quia cor nostrum adhuc corruptionis suę molestia & cura turbulentum sub mensura contemplationis humiliat, ut licet plus appetat, ultra tamen quàm sibi conceditur, non ascendat. Vel certè terminis suis Dominus hoc mare circundat, quia cor nostrum tentationibus tumidum, occultis donorum distributionibus mitigat, modò agens ne praua suggestio ad delectationem ueniat, modò ne praua delectatio usque ad consensum prorumpat. Qui ergo illicitos motus cordis respicit, & in quibusdam eos usque ad consensum venire prohibet, in quibusdam uerò illos etiam à delectatione restringit, nimirum furenti mari terminos imponit, ut nequaquam in operē exeat, sed intra sinum mentis tentationum submurmurans se unda collidat. Quæ quia tunc ualenter restringitur, cum ei

Marginalia: Gen. 8. — 19 — 1 Co. 13. — Ibidem

diſlectione Dei atque inſpiratis virtutib. obuiatur, rectè ſubiungitur: *Et poſui vectem & oſtia, & dixi: Hucuſque venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Quid enim moraliter per oſtia niſi virtutes, quid per vectem niſi robur charitatis accipimus? Hæc itaque oſtia ſ. operationum uirtutes, mare ſæuiens diſſipat, niſi eas ex occulto mentis oppoſita charitas adſtringat. Facilè autem omne uirtutum bonum tentatione cordis irruente deſtruitur niſi ab intimis fixa charitate ſolidetur: Vnde & Paulus in ſuis prædicationibus, dum quædam uirtutum oſtia mari tentationis opponeret, ilico eiſdem oſtijs quaſi robur uectis adiunxit, dicẽs:

Coloſſ. 3.

Super omnia autem hæc charitatem habentes, quod eſt uinculum perfectionis. Perfectionis n. uinculum charitas dicitur: quia omne bonum quod agitur, nimirum per illam ne pereat. A tentatore namque citius quodlibet opus euellitur, ſi ſolutum à uinculo charitatis inuenitur: ſi autem mens Dei ac proximi dilectione conſtringitur, cùm tentationum motus quælibet ei iniuſta ſuggeſſerint, obicem ſe illis ipſa dilectio opponit, & praue ſuaſionis undas uirtutum oſtiis ac uecte intimi amoris frangit.

Charitas cur vinculũ perfectionis.

20 Quia ergo Dominus per inſpiratę charitatis fortitudinem naſcentia in corde uitia reprimit, inſurgentis maris impetu per obſerata clauſtra compeſcit. Ira fortaſſe in occulto exaſperat: ſed ne quis ſuperna perdatur, perturbationi mentis officium linguę ſuatrahitur, ne uſque ad uocem exeat, quod in ſinu cordis tumultuoſum ſonat. Luxuria in occultis cogitationibus accenditur: ſed ne ſupernam munditiam mens amittat, conceptæ immunditiæ ea quę famulare poterant, membra caſtigat, ne uſque ad corruptionem exhalet corporis fœtor cordis. Auaritia ſtimulat: ſed ne cœleſti regno mens careat, intra clauſtra ſe parſimonię contenta proprijs ligat, ne in prauo opere dilatet, & uſque ad exteriores actus internę concupiſcentię æſtus exudet. Superbia inflat: ſed ne ueram celſitudinem amittat, conſiderando

Quõ charitas reprimat vitia.

A quiſque quia puluis eſt, ab altitudine ſe conceptæ elationis humiliat: certans nimirum ne quod in ſuggeſtione cogitationis tolerat, in exercitationem operis erumpat. Bene ergo dr̃: *Poſui vectem & oſtia, & dixi: Hucuſque venies, & non procedes amplius: & hic confringes tumẽtes fluctus tuos:* quia dũ electus quiſq; & tẽtatur vitiis, & tñ facere malè ſuggeſta renititur, quaſi mare clauſum tenetur. Quod etſi intus tumultuoſis cogitationũ fluctibus mentem percutit, ſtatuta tñ bene viuendi B littora non excedit. Quod mare quidé in tumorem ſe erigit, ſed dũ fixa deliberatione cordis illiditur, fractum redit. Beatus igitur Iob ne ſibi tribuat q̃ cõtra procellas cordis ſtat, voce diuina audiat: Quis concluſit oſtiis mare quando erũpebat quaſi de vulua procedens, &c. ac ſi ei apertè diceretur: Incaſſum te exterius in bonis operibus penſas, ſi nõ me interius qui in te tentationis undas compeſco conſideras. Vt enim tu fluctus ferre poſſis in opere, meæ virtutis eſt, qui fluctus frango tentationis in corde.

C

BEATI GREGORII IN IOB EXPOSITIONIS MORALIS

LIBER XXIX.

Caput I.

Ominus Deus noſter Ieſus Chriſtus, in eo quòd virtus & ſapientia Dei eſt, de patre ante tempora natus eſt: vel potius quia nec cœpit naſci nec D deſiit, dicamus uerius ſemper natus. Nõ aũt poſſumus dicere, ſemper naſcitur: ne imperfectus videatur. At uerò vt æternus deſignari valeat & perfectus, ſemp dicamus & natus: quatenus & natus ad pfectioné ptineat, & ſemper ad æternitaté: vt quocunq; modo illa eſſentia ſine tempore, temporali valeat deſignari ſermone: quamuis hoc ipſo quòd perfectũ dicimus, multũ ab illius veritatis expreſſione deuiamus: quia quod factum non eſt, non poteſt dici perfectum. Et tamen

infirmitatis

infirmitatis nostræ uerbis Dominus con A descẽdens ait: Estote perfecti sicut & pater vester cœlestis perfectus est. In illa itaque natiuitate diuina ab humano genere cognosci non poterat: proinde in humanitate venit vt uideretur, videri voluit ut imitaretur. Quæ carnis natiuitas despecta visa est sapientibus mundi: contempserunt nanque infirma humanitatis eius, Deo hæc indigna iudicantes. Cui tanto magis homo debitor fuit, quãto pro illo Deus etiam uel indigna suscepit. Quia enim non cognouit mundus ꝑ sapiẽtiam Deum, placuit Deo per stultitiã prædicationis saluos facere credẽtes. ac si diceret: Cum deum qui est sapiẽtia, nequaquam per sapientiam suam mũdus inueniret, placuit ut deum hominem factum per humanitatis stultitiam cognosceret: quatenus eius sapientia ad nostrã stultitiam descẽderet, & lucem supernæ prudẽtiæ luto suæ carnis illuminata nostra cæcitas videret. Natus igitur ex patre sine tpe, ex matre nasci est dignatus in tempore, vt per hoc quòd ortũ suũ inter initium finemque concluderet, humanæ mentis oculis ortum qui nec initio sumitur, nec fine angustatur aperiret Vnde bene nunc ad beatum Iob dicitur:

Matt. 5. 1. Cor. 1. B C

Quòd nato in carne Domino sancta Ecclesia de tenebris noctis egrediens quærit suum locũ in luce beatitudinis æternæ. *Cap. II.*

NVnquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti auroræ locum suum? Subaudis, ut ego. Ortus q̃ppe diuinitatis eius, antè & post nõ hẽt. Cui dum semp esse est per æternitatem, dum oẽ q̃d labitur circumscribit, intra semetipsum tẽporum discursus claudit. Ortus verò humanitatis eius quia & cœpit & desijt, & ante & post habere à tpe accepit. Sed q̃a dum ipse vmbras nostræ temporalitatis suscepit, lumẽ nobis suæ æternitatis infudit: rectè per hũc ortum quem creator sibi in tpe condidit locum suum sine tpe aurora cognouit. Quia.n diluculum uel aurora à tenebris in lucem uertitur, non immeritò diluculi uel auroræ nomine, omnis electorum Ecclesia designatur. Ipsa nanq; dum ab infidelitatis nocte ad lucẽ fidei dr̃, velut auroræ more in diẽ post tenebras splendore supernæ claritatis aperitur. Vnde & bene in Canticis canticorum dr̃: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens? Sancta.n. Ecclesia cęlestis vitæ pręmia appetens, aurora uocata est: quia dum peccatorũ tenebras deserit, iustitiæ luce fulgescit. Habemus tñ subtilius aliq̃d q̃d cõsiderata qualitate diluculi uel auroræ pensemus. Aurora nanq; uel diluculum noctem quidem prȩterisse nunciant, nec tñ diei claritatẽ integram ostentant: sed dum illam pellunt, hanc suscipiunt, lucem tenebris ꝑmixtam tenẽt. Quid itaq; in hac uita oẽs qui veritatem sequimur, nisi aurora vel diluculũ sumus? quia & quædam iã quæ lucis sunt agimus: & tñ in quibusdã adhuc tenebrarum reliquijs non caremus. Per prophetam quippe deo dicitur: Nõ iustificabitur in cõspectu tuo omnis viuens. Rursumque scriptum est: In multis offendimus omnes. Paulus quoq; ait: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuũ me ducentem in lege peccati quæ est in membris meis. Vbi ergo lex peccati cum lege mentis cõtendit, profectò adhuc aurora est: quia lux quę iam emicuit, necdũ prætereuntes funditus tenebras pressit. Adhuc aurora est: q̃a dum lex carnis legem mentis, & lex mentis legem carnis ꝑcutit, inter se vicissim lux & umbra cõfligit. Vndȩ rursum Paulus cum diceret: Nox præcessit, nequaq̃ subdidit, dies venit: sed, dies autem appropinquauit. Qui enim post discessum noctis iam non venisse, sed appropinquasse diem insinuat, esse se proculdubio ante solem post tenebras adhuc in aurora demõstrat. Tũc autem plenè sancta electorũ ecclesia dies erit, cum ei admixta peccati vmbra iam non erit. Tunc plenè dies erit, quãdo interni luminis perfecto feruore claruerit. Tunc plenè dies erit, quando nullã malorũ suorũ tentantem memoriam tolerans, oẽs à se tenebrarum etiam reliq̃as abscondit. Vnde & bene hæc aurora quasi adhuc in transitu demonstratur, cum dicitur: *Et ostendisti auroræ locum suum.* Cui

D Cant. 6. a Ps. 142. Iac. 3. Rom. 7. Ro. 13.

Cui enim locus suus ostéditur, profectò ex alio ad aliud uocatur. Quid est.n.locus auroræ, nisi perfecta claritas visionis internæ? Ad quem cùm ducta venerit, iã de trãnsactæ noctis tenebris nihil habebit. Nunc autem adhuc tentationũ molestias sustinet: quia per intentionem cordis ad aliud festinat Ecclesia, ad locũ suũ tendit aurora. Quem locum si mente nõ cerneret, in huius vitæ nocte remaneret. Sed cùm quotidie contendit perfici, & in lucem quotidie augeri, locum suum iam conspicit, & plenè sibi clarescere solem quærit. Locum suum aurora considerat: qñ sancta aïa ad contemplandam conditoris sui speciem flagrat. Ad locum suum pertingere aurora satagebat, cum Dauid Psal. 41. diceret: Sitiuit aïa mea ad Deum fontem uiuum, qñ ueniam & apparebo ante faciem Dei? Locum suum veritas auroræ monstrabat, cùm per Salomoné diceret: Eccl. 6. Quid habet amplius sapiens à stulto, & quid pauper, nisi ut pergat illuc vbi est vita? Quem profectò locum etiam præcedentibus incarnationem suam patribus post ortum suum Dñs ostendit: quia nisi per prophetiæ spiritum incarnandũ supernæ patriç regem cognoscerent, bona eiusdem patriæ quam essent desiderabilia non viderent. Locum suum ueritas auroræ patefecit, cùm patrem coram di- Ioan. 17. scipulis petijt, dicens: Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum. Locum suum auroræ monstrauit, Mat. 24 cùm diceret: Vbicunque fuerit corpus, il- Luc. 17. lic congregabuntur & aquilæ. Ad hunc locum quem cognouerat, peruenire aurora festinabat, cùm Paulus desiderium habere se diceret dissolui, & cum Christo esse. Et rursum: Mihi viuere Christus Phil. 1. est, & mori lucrum. Et rursum. Scimus 2. Cor. 5. quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluať, qp ædificationem ex Deo habemus: domũ non manu factã çternã in cęlis. Bene aũt post ortum suũ locum propriũ auroræ ostendisse se phibet: quia futuræ retributionis beatitudinem prius q̃ per corpus ipse innotescerret, in paucorũ intellectu cõtinuit. Cùm verò humanæ natiuitatis infirma suscepit, uenturæ claritatis notitiã in multitudinis innumeræ amorç dilatauit. Sed cũ diuini operis mysteriũ sic misericordia peragat, ut tamen & ira comitetur, quatenus occultus arbiter alios respiciens redimat, alios deserens perdat: quia cognouimus quomodo per incarnationé suam electos illuminet, audiamus nunc quomodo reprobos damnet. Sequitur:

Quòd Iudaica perfidia viso Christo concussa est: & alijs sic, alijs aliter de eo sentientibus, paucis ex illa tanta plebe assumptis, Scribas & Pharisæos merito reprobauit. Cap. III.

NVnquid tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea? Extrema terræ Dñs tenuit, quia in fine seculorum ad destitutam iam & alienigenis regibus subditam synagogam venit, atq; ex illa impios excussit: quia spiritalia fidei prædicamenta renuentes, ét à carnalis sacrificii gloria repulit. Vel certè extrema terrę tenuit: quia ex Iudęa paucos abiectos & humiles elegit. Extrema terræ tenuit: qa legis doctores deserens, piscatores assumpsit. Dumq; eius extrema tenet, ex ea impios excutit: quia dum infirmos fideles roborat, fortes in illa infideles dãnat. Rectè uerò ét cõcutiens addidit: quia p aduentum suum immensa formidine etiã reproborum corda commouit. Concussi Ioan. 11. quippe fuerant qui dicebant: Nihil proficimus, ecce totus mundus post eum abijt. Res aũt quæ concutitur, huc illucque ducta fatigatur. Concussa ergo Iudæa fuerat, quæ de Christo per alios dicebat: Quia bonus est, & per alios resistebat, dicens: Non, sed seducit turbas. Per alios Ioan. 7. dicebat: Nisi hic esset à Deo, non poterat Ioan. 9. facere quicquam. Atq; ad extremũ per Ioan. 18. alios clamat. Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eũ. Cõcussi quidé, sed non prostrati sunt reprobi, cùm modò miracula obstupescẽtes cernerẽt, modò infirmitatis opprobria despiciẽtes irrident. An nõ concussi fuerant qui dicebát: Quousq; aïam nostram tollis si tu es Ioan. 10. Christus dic nobis palam. Vel certè extrema terræ concussit & tenuit: quia cũ infirma corda humiliũ pio timore terruit, nequaquam ea iudicio districto dereliquit.

quit. Inde enim multitudo credentium
in Deum robustius stetit, unde in se hu-
miliata trepidauit. Nam quia eum Deus
quem concutit tenet, insinuat ꝑ prophe
tam dicens: Super quem requiescet spiri
tus meus, nisi super humilem & quietũ,
& trementem sermones meos? Quia eũ
Esai.66. quem concutit tenet, Salomone attestã-
te intimatur, qui ait: Beatus vir qui sem
per est pauidus, qui autem mentis est du-
Prou.28 re, corruit in malũ. Igitur quia extrema
Iudææ Dominus in apostolis tenuit, at-
que ex illa scribas & Pharisæos ac pōtifi
ces impietatis suæ merito exigẽte repro
bauit: quid adhuc de eorum damnatio-
ne subdatur audiamus. Sequitur: *Restitue
tur vt lutum signaculum, & stabit sicut vesti-
mentum.* Quid aliud Dominus plebem
Israelitarum, nisi lutum reperit, quam
obsequijs gentilium deditam ĩ Aegypto
seruientem lateribus inuenit? Quam dũ
tot miraculis ad terrã repromissionis du
xit, dũ perductam cognitionis suæ sciẽ-
tia impleuit, dum tot arcana secretorũ
ei per prophetiam cōtulit: quid eã aliud
quàm seruãdi mysterij signaculum fecit?
Ipsa quippe diu in ꝓphetia clausum cō-
tinuit, quicq́d de se veritas in fine reue-
lauit. Sed dum post tot diuina secreta,
post tot percepta miracula in redempto
ris sui aduentu, plus terram quàm veri-
Ioan.11. tatem dilexit: per sacerdotes dicens: Si di
mittimus eum sic, omnes credent in eũ,
& venient Romani, & tollent nostrũ lo-
cum & gentẽ: quasi ad eos quos in Aegy
pto reliquerat lateres redijt, & quę facta
iam Dei signaculum fuerat, ad hoc se ite
rum quod deseruerat inflexit: lutumq́ue
se post signaculum in oculis veritatis ex
hibuit, cum ꝑ impietatis maliciã accepti
uerbi mysteria perdidit, & sola terrena
sapere q̃ inquinant elegit. Vbi aptè sub-
iũgit: *Et stabit sic vt vestimentum.* Imposita
namque & grossiora uestimenta etiam
cum inducta fuerint, quia induĉtis mem
bris bene applicata non inhærent, stare
feruntur. Iudæa igitur circa ueritatis no
titiã etiam cum seruire uideretur, sicut
vestimentũ stetit, quia per exteriora mã
data seruire se Domino ostẽdit, sed adhę
rere ei per charitatis intelligentiam no-

A luit. Dum solam in præceptis Dei lite-
ram tenuit, & nequaquam se per spiritũ
sensibus intimis iunxit, quasi ei qui se in
duerat non adhæsit. Vbi & aptè subiun-
gitur. *Auferetur ab impijs lux sua.* Quia
dum uiuere ueritati renuunt, cognitionẽ
legis in perpetuum amittunt: & dum de
accepta lege superbiũt, nimirum de sciẽ-
tiæ suæ gloria cæcantur. Scriptũ quippe
est: Obscurentur oculi eorum, ne videãt.
Rursumque scriptum est: Excæca cor po Psal.68.
puli huius, & aues eius aggraua. Et rur- Esai.6.
B sum scriptum est: In iudicium ego in hũc Ioan. 9.
mundum ueni, ut qui non uident, cæci
fiant. Et quia semetipsos de legibus ope
ribus contra cōditorẽ legis extulerunt,
aptè subditur: *Et brachiũ excelsum contere
tur.* Excelsum quippe brachiũ cōteritur,
qñ prædicata fidei gratia, superba legis
operatio reprobatur, cũ dicitur. Ex ope- Rom. 3.
ribus legis nō iustificabitur omnis caro.
Cuncta tamen hæc intelligi & aliter pos
sunt. Terram quippe scriptura sacra vo-
care consueuit Ecclesiam. Extrema igi-
tur terræ Dominus tenet & concutit:
C quia Ecclesiæ suæ ultima per aduentum
Antichristi persecutione immanissima
turbari permittit, nec tamen permitten
do deserit. Hanc terram aliquando Do-
minus tenet & non concutit, aliquando
tenet & concutit. quia modò eam tran
quilla pace fidei possidet, modò commo
ueri impetu ꝑsecutionis iubet. Bene au-
tem cum diceret. Nunquid tenuisti con
cutiẽs extrema terræ, illico adiunxit. Et
excussisti impios ex ea? Attestante enim Tit. 1.
Paulo, plerique in ea sunt qui cōfitẽtur
se nosse Deum, factis autem negant. Im-
pios ergo ex ea Dominus excutit. q̃a hi
D quos nunc intima uitia possident, tunc
in uoraginem apertæ infidelitatis cadẽt,
atque in aceruum palearum transeunt,
cum tentationis illius aura commouen-
tur. Et quamuis se nunc sub specie fidei
intra areæ sinum tegant, nunc nimi
rum extra granorum cumulũ
districti examinis vẽtila-
bro resilient. Vnde
& aptè subiun
gitur:

Quod Iudæi qui legis seruandæ signaculum ac-ceperant, in iudicio tanquam lutum restituentur, quia quod terrena sapuerint, omnibus demonstrabitur Caput IIII.

A Restituetur ut lutum signaculum. ac si apertè diceret: Hi qui nunc uidentur in Ecclesiæ sinu signaculum, tunc ante oculos omnium restituentur ut lutũ, id est, nequaquam iudicia hominum de professione religionis fallunt, sed quòd terrena sapiant demonstrãtur. Solet em̃ Luc. 15. scriptura sacra pro iniquitate lutum. Nã filius iunior qui consumpta substantia ad patrem rediijt, in munere annulum accepit. Gentilis. n. populus qui immortalitate perdita, ad Deum pœnitendo reuertitur, per fidei signaculum munitur: Vn- Cant. 8. de & à sponso suo Ecclesiæ dr̃: Pone me ut signaculum super cor tuum. Idcirco nanque signaculum rebus ponitur, ne qua diripientium præsumptione temeretur. Sponsus ergo in corde signaculum ponitur, quãdo fidei eius mysterium in custodiam nostræ cognitionis imprimitur. vt ille infidelis seruus nimirum, noster aduersarius, cum signata fide corda considerat, tentando ea irrumpere non præsumat. Per lutum uero quia terrena contagia demonstrantur, attestante Psalmista, qui ait: Eduxisti me de lacu mise- Psal. 39. riæ, & de luto fecis. Quia igitur multi in terrenis contagijs inuenti, perducti ad Ecclesiam, cœlestis fidei sacramẽto signãtur, & tamen ab iniquis operibus nõ recedunt, seque nunc fidei uelamine cõtegunt, sed cum tempus inuenerint, Quid sint ueraciter ostendunt, rectè dicitur. *Restituetur ut lutum signaculum*. Quos em̃ non fideles credimus, ipsos tunc fidei hostes inueniemus: & quamuis appareant non tentati signaculum, erunt proculdubio tentati lutum. Vnde & recte dicitur, Restituetur, quia qualis eorum conscientia esse ante fidem potuit, tales eos postmodum reproba vita conuincit. De quibus aptè subiungitur: *Et stabit sicut vestimentum*. Tot nunc quasi uestibus sancta Ecclesia induitur, quot fideliũ uene-ratione decoratur. Vnde & ei ostensis gẽ- Esai. 49. tilibus à Domino per prophetam dicit. Viuo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento uestieris. Multis tũ quasi fidelibus nunc specietenus induitur: sed pulsante persecutionis impetu, tunc eis exuta nudabitur, de quorum forte hic dicitur: *Et stabit sicut vestimentum*. Stare verò hoc loco ponitur in peccato persistere, Vnde scriptum est: Et Psal. 1. in uia peccatorum non stetit. Vel certè reprobus quisq; sicut vestimẽtum stare dr̃, ut non posse stare monstretur, quia sicut induta vestis in visionis suæ specie p B corpus tenditur, exuta aũt fracta complicatur, ita vnusquisq; qui à sanctę Ecclesiæ tunc statu recesserit, tensus ac decorus quasi dum indueretur fuit, sed exutus postmodum confractus atq; abiectus iacebit. Si verò stare intelligimus perdurare: sicut vestimẽtũ stat quisq; reprob. q in hac vita quã diligit, breuiter durat. Vnde & per prophetam dr̃: Oĩa sicut vestimentum ueterascent, & sicut opertoriũ mutabis ea & mutabunt. Hęc itaque Psal. 101. quę allegoriarum nube tecta intulit, nũc uerbis apertioribus innotescit, subdens.

C *Quòd impiorum lux sit, hoc quod eis ex fide lucet: quæ tunc aufertur, quando pulsante persecutionis articulo, quod rectum credere videbantur amittunt.* Cap. V.

Auferetur ab impijs lux sua. Neque enim eos nunc Dei lumen illustrat qui iniquitatis suæ malitiam fidei nomine palliant: Nam dum iuxta prędicationem fidei uiuere negligunt, & tamen eãdem fidem specietenus uenerantur, honorem præsentis ex nomine religionis D quærunt. Hocque eis ex fide lucet quòd eos fides coram hominibus refouet. Sunt uerò nonnulli qui æterna quæ audiunt ueraciter credunt, & tamen eidẽ quam tenent fidei malè uiuendo contra dicunt. Habent hi quoque in tenebris lucem suam, quia dum peruersa agunt, & tamẽ de Deo recta sentiunt, ne tenebrescant funditus, ex quadam parte fulgore luminis illustrantur. Qui dum plus terrena quàm cœlestia, plus vident quam quæ audiunt diligunt, pulsante persecutionis articulo, quod rectũ credere videbantur

bantur amittũt. Quod illo maxime tempore multiplicius agitur, quando surgẽte ipso iniquorũ capite, in sancta Ecclesia persecutione vltima liberis suis uiribus eius fortitudo grassatur. Ibi tunc cor uniuscuiusq; ostẽditur, vbi quicquid in occultis latebat aperitur: & qui nũc ore sunt pij, & corde sunt impij, publicata malitia corruunt, & lucem fidei quã speciet enus tenuerãt, perdunt. Sed inter hęc necesse est ut unusquisq; nostrum ad cordis sui secretũ redeat & actionis suę dãna pertimescat, ne exigentibus meritis per districtam iusticiam iudiciorum Dei, in talium hominum numerum incurrat.

Quod omnia moraliter ad Antichristi tempora referuntur, in quibus concussio persecutionum erit: & fictos quosque qui modo in Ecclesia sunt infideles, etiam nunc reproba uita conuincit. *Cap. VI.*

NEmo autẽ sibi incautè blandiatur, & idcirco se à tali occasu extraneũ credat, quia ad illius tẽpestatis procellã peruenire se non existimat. O quanti illius tentationis tempora non uiderunt, & tamen in eius tẽtationis procella uersantur. Cain tempus Antichristi non uidit, & tamen membrum Antichristi per meritum fuit. Iudas sęuitiam persecutionis illius ignorauit, & tamen uiribus crudelitatis eius auaritia suadẽte succubuit. Simon diuisus longè ab Antichristi temporibus extitit, & tñ eius se superbię miraculorum potentiam peruersè appetẽdo coniunxit. Sic iniquũ corpus suo capiti, sic membris membra iunguntur, cùm & cognitione se nesciunt, & tñ praua sibi actione copulantur. Neq; enim Pergamus Balaã libros aut uerba cognouerat, & tñ eius nequitiã sequens, uoce supernę increpationis audiebat: Habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scãdalũ coram filijs Israel, edere & fornicari. Thyatiræ quoque Ecclesiam ab Hiezabel noticia & tempora & loca diuidebãt: sed quia eam par uitæ reatus astrinxerat, inesse ei Hiezabel dr, atq; operib. peruersis insistere, angelo attestante qui ait: Habeo aduersus te aliqua: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit prophetam docere, & seducere seruos meos, fornicari, & manducare de idolothytis. Ecce quia reperiri potuerunt qui Hiezabel uitã reproba actione secuti sunt, Hiezabel illic inuenta memoratur: quia uidelicet paruum corpus coniuncti mores vnum faciunt, etiam si hoc loca uel tempora scindunt. Vnde fit ut in peruersis suis imitatoribus & iniquus quisque maneat qui iã preterijt, & in suis operatoribus ipse iniquorum author iã appareat, qui necdũ uenit. Hinc Ioannes ait: Nunc Antichristi multi facti sunt, quia iniqui oẽs iam eius membra sunt, quę scilicet peruersè edita caput suum malè uiuendo pręuenerunt. Hinc Paulus ait: Vt reueletur in suo tpe. Nam mysterium iã operatur iniquitatis ac si diceret: Tunc Antichristus manifestus videbitur: nam in cordibus iniquorũ secreta sua iam nunc occultus operatur. Vt enim de apertioribus criminibus taceã, ecce alius fratri in corde suo tacitus inuidet, & si occasionẽ reperiat eũ supplantare contendit. Cuius alterius membrũ est, nisi eius de quo scriptum est: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarũ? Alius magni meriti esse se æstimans, per tumorem cordis cũctis se pręferens, oẽs semetipso inferiores credit? Cuius alterius membrum est, nisi eius de quo scriptum est: Omne sublime uidet, & ipse est rex sup uniuersos filios superbię? Alius mundi huius potentiã quęrit, non quo alijs prosit, sed quo ipse alteri subditus non sit. Cuius alterius mẽbrũ est, nisi eius de quo scriptũ est qui ait: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo? Solus quippe altissimus ita dominator super oĩa, ut alteri subesse nõ possit. Quẽ diabolus imitari puersè uoluit, cùm suum dominium quęrẽs, ei subesse recusauit. Imitatur ergo diabolum quisquis idcirco potestatem suam appetit: quia ei qui sibi est superna ordinatione præpositus, subesse fastidit. Sunt 4 præterea plurima quæ quosdam in ipsa pace Ecclesię constitutos, infideles esse renuncient. Video namque nonnullos ita per

Marginalia: Membra Antichristi. — Apoc. 2. — Ibidem. — Ioan. 2. — 2. Thess. 2. — Exemplis de inuidis. — Sap. 2. — Exemplis de superbis. — Iob. 41. — Exemplis de potentibus. — Ezec. 1. — Esa. 14.

personam potentis accipere, ut requisiti A ab eo, pro fauore eius non dubitet in causa proximi ueritatem negare. Et quis est Ioan. 14. ueritas, nisi ille qui dixit. Ego sum via, veritas & vita? Neq; n. Ioannes Baptista de confessione Christi, sed de iusticię veritate requisitus occubuit: sed quia Christus est veritas, ad mortem vsque idcirco pro Christo, quia videlicet pro veritate peruenit. Ponamus ergo ante oculos, qꝫ aliquis percunctatus personam potentis accepit, & ne verbi saltem iniuriam pateretur, ueritatem negauit. Quid rogo iste faceret in dolore pœnarum, qui Christum B erubuit inter Pagella uerborum? Ecce & post hæc ante oculos hominum adhuc Christianus est, & tñ si eum Dominus districtè disposuit iudicare, iam non est. Video autem alios quib. per locum magisterij exhortandi sunt officia arguendique commissa, qui vident aliquid illicitũ admitti, & tñ dum quorundam potentum offendere gratiam metuunt, arguere nõ præsumũt. Quisquis iste est, quid aliud facit, nisi uidit lupum uenientem, & fugit? Fugit, quia tacuit: tacuit, quia despecta æterna gratia, temporalem gloriam plus amauit. Ecce ante potentis faciem intra sui se latebras silentij abscondit, & sicut persecutioni publicè, sic occultè locum Ioan. 12. dedit timori. Bene de talib dr̃: Dilexerũt gloriam hominum magis quã Dei. Quisquis igitur talis est si hæc districtè iudicantur, etsi persecutio publica defuit, tñ tacendo Christum negauit. Non ergo desunt uel in pace Ecclesiæ Antichristi tentamenta. Nemo itaque illa persecutionis extremę tempora quasi sola perhorrescat. Apud iniquos nanq; quotidie res Antichristi agitur, quia in eorum cordibus mysteriũ suũ iam nunc occultus operat̃. Etsi multi nunc specietenus intra Ecclesiam cõstituti simulant esse quod non sunt, in aduentu tñ iudicis prodetur qđ Eccl. 9. sunt. de quibus bene Salomon ait: Vidi impios sepultos, qui etiam cum adhuc viuerent, in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operũ: Igitur postquam de iniquis dictum est: Restituetur ut lutum signaculum, & stabit sicut uestimẽtum, & auferetur ab impijs lux sua: qđ vtiq; in illa est Antichristi persecutione nos consolans ait: *Et brachium excelsum confringetur*. Quid nanque aliud excelsum brachium accipit, nisi superba Antichristi celsitudo, quæ super reprobas mentes hominum saltu gloriæ secularis erigitur, ita vt homo peccator, & tamen æstimari homo despiciens, Deum se super homines mentiatur? Vñ & Paulus apostolus dicit: Ita vt in tẽplo Dei sedeat, ostẽdens se tanquã sit Deus. 2. Thes. Cuius vt tumorem plenius ostenderet, præmisit. Qui aduersatur & extollit sup omne quod dr̃ Deus, aut quod colitur. Deus. n. dici aliqñ & homo potest, iuxta quod ad Moysen dr̃: Ecce constitui te Deum Pharaonis. Deus verò coli purus Exod. 7. homo non põt. Quia verò se Antichristus & super sanctos quosque homines, & super ipsius potẽtiam diuinitatis extollit, per exactum sibi nomẽ gloriæ, & hoc quod deus dr̃, & hoc quod deus colitur transire conatur. Notandum verò est in quãtam superbiæ foueam cecidit, qui in mensura ruinæ qua lapsus est, nõ permansit. Diabolus quippe vel homo à statu conditionis ꝓprię elata mente corruerunt, vt vel ille diceret: Ascendam su C per altitudinem nubium, similis ero altissimo: vel iste audiens crederet: Aperientur Esa. 14. oculi vestri, & eritis sicut dij. Idcirco er- Gen. 3. go vterque cecidit: quia esse Deo similis non per iustitiam, sed per potentiã concupiuit. Sed homo per gratiã liberatus, q Dei similitudinẽ peruersè appetendo ceciderat, in reatu criminis sui longè Deo imparem se esse cognoscens clamat: Domine quis similis tibi? Diabolus verò in Psal. lapsu sui criminis iustè dimissus, in mensura ruinæ suæ minimè permansit: sed D quanto diutius ab omnipotentis gratia defuit, tanto magis reatum criminis cumulauit. Nã qui ideo cecidit, q a peruerso ordine Deo esse similis voluit: eousq; perductus est, vt in Antichristũ veniens, videri Deo similis dedignetur, atque eum quem habere non potuit superbos æqualem, damnatus inferiorem putet. Nam cum de illo hoc quod iam præmisimus dicitur: Extollens se super oẽ quod dicitur Deus, aut quod colitur: aperte monstra-

monstratur, quia appetendo dudum Dei similitudinem, quasi iuxta Deum erigere se voluit, sed in superbiæ culpa crescendo iam se supra omne quod Deus dr̃ & colitur, extollit. Quia ergo hæc eius supbia districti iudicis erit aduentu ferienda, sicut scriptum est: Quem Dñs Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui, rectè dr̃: *Et brachium excelsum confringetur.* Cuncta tamen hæc quæ bis discussa sunt, adhuc intelligi & aliter possunt. Verba n Dei quasi pigmenta quędam nostri sunt adiutorij. Et sicut pigmentum quanto plus teritur, tanto plus in poculo eius virtus augetur: ita diuina eloquia quo magis exponendo cōterimus, eo audientes amplius quasi bibentes iuuamur. Quia igitur misericors Deus diu peccata hominum tolerat, & cùm iam vicinum finē respicit, plerunq; mentes peccantiū immutat, rectè de se vim tantæ pietatis insinuās ait: *Nunquid tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex terra?* Per terram quippe homo infima sapiens designatur, cui peccanti dictum est: Terra es, & in terrā ibis. Sed quia plus conditor facturam suam non deserit, mala hominum & per sua patiētiam tolerat, & per eorum q̄nq; conuersionem relaxat. Cum aũt duras atq; insensibiles mentes respicit, modò eas minis, modò verberibus, modò reuelationibus terret, vt q̄ pessima securitate duruerant, sallubri timore mollescant, quatenus vel serò redeāt, & hoc ipsum saltem quod diu expectati sunt erubescāt. Scit enim Dñs, quia extrema vitę nostrę plus indicat, & idcirco electos suos in fine sollicitius purgat Scriptum quippe est Deus iudicabit fines terræ. Tanto ergo impēsius vltimis nostris inuigilat, quanto in ipsis pendere initia vitæ sequentis pensat. Quod q a misericorditer facit pietate sua in mediū deducta, qua ēt serò conuersos peccatores recipit, beati Iob iustitiam erudit dicens: *Nunquid tenuisti concutiens extrema terræ, & excussisti impios ex ea?* subaudis, vt ego, qui in suis vltimis sæpe peccatores terrendo concutio, conuertendo teneo, atq; ab eorum cordibus impios cogitationū motus euello. Et rectè A beato Iob Dñs, qūo iuxta finem peccatores conuertat, insinuat, ac si apertè dicat: Misericordiæ meę potentiam respice, & tuæ iustitiæ elationem preme. Quæ extrema hominis quia ēt cùm conuertitur per carnis mortem, illa antiquæ culpæ vindicta comitatur, protinus insinuat cū dicit: *Restituetur vt lutum signaculum, & stabit sicut vestimentum* Hominē quippe Dominus quem ad suam similitudinē condidit, quasi quoddam suæ potētiæ signaculum fecit. B Quod tñ vt lutum restituetur: quia licet æterna supplicia per conuersionem fugiat, in vltione tñ perpetratæ superbiæ carnis morte damnatur. Ex luto quippe homo conditus, & mentis accepta ratione, similitudine diuinæ imaginis decoratus, elatione cordis intumescens, quod de infimis formatus esset oblitus est. Vnde mira conditoris iustitia actum est, vt quia per sensum intumuit, quem rationabilem accepit, rursus terra per mortem fieret, quam esse se cōsiderare humiliter noluit: & quia peccādo Dei C similitudinem perdidit, moriendo verò ad limi sui materiam redit, rectè dr̃: Restituetur vt lutum signaculum. Et quia de corpore dum spiritus vocatur, quodam quasi inuolucro suæ carnis exuitur, aptè de eodem luto subiungitur: *Et stabit sicut vestimentum.* Lutum nanque nostrum sicut vestimentum stare, est vsq; ad resurrectionis tempus inane exutumq; perdurare. Sed quia hanc pœnam superbiæ nec illi transeunt, qui & eandem superbiam viuendo humiliter vincūt, quæ sit D superbientium specialis pœna, subiungit dicēs: *Auferetur ab impijs lux sua, & brachium excelsum confringetur.* Mors.n.carnis electos luci suę restituit, lucem suam reprobis tollit. Lux nanq; superbientis est gloria vitæ p̄sentis. Qui ei lux tunc subtrahitur, cùm per carnis interitum ad retributionem suarum tenebras vocatur. Ibi tunc excelsum brachium confringitur: quia celsitudo cordis vltra naturæ ordinem violenter arrepta, opprimentis se diuinæ iustitię mole dissipatur: vt quia se peruersè in breui erexerat, p pōdus iudicij in ęternum fracta cognoscat. Nullus autem nostrum quid post mortem

tem sequeretur agnosceret, nisi vitæ nostræ conditor ad pœnam vsq; mortis nostræ veniret. Nisi enim ipse misericorditer infima peteret, nequaquam nos post suam imaginé perditos iustè ad summa reuocaret. Vnde & rectè subiungitur:

Quòd Dominus ad inferna descendens, carcerē gehennæ viam & transitum fecit: ipse verò liberans alligatos, liber deambulauit, & apertis portis mortis, exitum de tenebris ad lucem fecit. *Cap. VII.*

NVnquid ingressus es profundum maris, & in nouissimis abyssi deambulasti? Ac si dicat: Vt ego, qui non solum mare, id est seculum per assumptam humaná carnem atque animam petij, sed ét per eam sponte in morte positus, vsq; ad vltima inferni quasi ad maris profunda descédi. Si.n.mare, more diuini eloquij, seculum debet intelligi, nil prohibet ꝓfunda maris, inferni claustra sentiri. Quod profundum maris Dn̄s petijt, cú inferni nouissima electorum suorum anima erepturus
Esa. 51. intrauit. Vnde & per prophetá dr̄: Posuisti profundum maris viam, vt transirent liberati. Hoc nanque profundum maris ante redemptoris aduētum non via, sed carcer fuit: quia in se ēt bonorū animas, quamuis non in locis pœnalibus clausit. Quod tn̄ profundum viam Dominus posuit: quia illuc veniés electos suos à claustris inferni ad cœlestia transire concessit. Vnde & aptè illic dr̄: Vt transirent liberati. Quòd verò profundum maris dixerat, hoc alijs verbis replicás, abyssi nouissimum vocat: quia sicut aquarū abyssus nulla nostra visione compreheditur, ita occulta inferni nullo à nobis cognitionis sensu penetrant. Qui.n hinc subtrahantur cernimus, sed quæ illos iuxta meritū retributio suppliciorū maneat, non videmus. Vigilanti verò est cura pēsandum, ꝗ in nouissimo abyssi deambulasse se perhibet. Deambulare quippe nó constricti, sed liberi est. Quem.n. vincula stringunt, eius nihilominus gressus impediunt. Quia igitur Dn̄s nulla peccati vincula pertulit in inferno deambulauit. liber quippe ad ligatos venit. Vnde scriptum est: Factus sum sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber. Psal. 87. In nouissimis ergo abyssi Dn̄o deambulare, est in loco damnationis nil suæ retentionis inuenire, attestante Petro, qui ait: Solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Act. 2. Vel certè quia deambulando nos cú de loco ad locū ducimur, hic illucq; præsentes inuenimur: deábulasse in interno Dominus dicitur, vt electis animabus in locis singulis per diuinitatis potentiá præsens fuisse mon

B straretur. Vnde & spiritus sapientiæ mobilis describitur, ut per hoc quod nusquam deest, ubique nobis occurrere designetur. Sap. 7. Quam descēsionem suam Dn̄s tanto mirabilem respicit, quanto eam redempto homini crebrius infundit. Eá nanque adhuc replicans subdit: *Nunquid apertæ sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa uidisti?* Portæ enim mortis sunt potestates aduersæ. Quas descendens Dominus aperuit, quia earum fortitudiné moriédo superauit. Quę appellatione quoque alia tenebrosa ostia uocantur: quia

C dum per occultationis suæ insidias non videntur, deceptis mētibus uiam mortis aperiūt. Quæ tenebrosa ostia Dominus videt: quia immundorum spirituū fraudulētam malitiam & respicit & premit. Quos nisi ipse nobis nescientibus videndo ꝓhibere prohiberet, & nil de insidijs eorum més nostra cognosceret, & eisdé insidijs capta deperiret. Quæ tenebrosa etiam nos ostia cernimus, quando supernæ lucis radijs illustramur. Vnde & per prophetam dicitur: Dominus mihi adiutor est, & ego uidebo inimicos meos. Psal. 117. Hostes igitur nostros ipse uidet, qui suo eos

D munere nobis visibiles facit. Vel certè tenebrosa tunc ostia Dominus uidit, cum claustra inferni penetrans, crudeles spiritus perculit, & mortis præpositos moriédo damnauit. Quod idcirco hic non adhuc de futuro, sed iam de præterito dicitur: quia hoc quod facturus erat in opere, nimirum iá fecerat in prædestinatione. Quia verò post mortem resurrectionemque eius creuit Ecclesia, atque in cunctis est gentibus dilatata, apte subiungitur: *Nunquid considerasti latitudinem terra?*

terræ? Dum.n. Dñs angustias mortis pe- A
tiit fidem suã in gentibus dilatauit, atq;
ad innumera corda credentium, sanctã
Ecclesiam extendit. Cui ꝑ prophetã dr:
Isa. 54. Dilata locum tentorij tui, & pelles taber
naculorum tuorum extende, ne parcas.
Lõgos fac funiculos tuos, & clauos tuos
cõsolida. Ad dexteram.n. & ad læuã pe-
netrabis, & semen tuũ gentes hæredita-
bit. Quæ latitudo terræ profectò nõ fie-
ret, nisi ipse prius & vitã quã nouimus
moriendo despiceret, & vitam quã non
nouimus, resurgendo mõstraret. In mor
te quippe sua nostræ oculos mentis ape- B
ruit, & q̃ esset vita quæ sequeretur osten
dit. Vnde & hũc in Euangelio ordinem
Luc. 24. tenens discipulis dicit: Sic oportebat
Christũ pati, & resurgere a mortuis ter-
tia die, & ꝑdicari in noïe eius pœniten-
tiam & remissioné peccatorum per oés
gentes. Pauci.n.ex plebe Israelitica ipso
ꝑdicante crediderunt, innumeri verò gé
tium populi viã vitæ moriente illo secu
ti sunt. Superbos nanq; dum adhuc pas-
sibilis viueret, pertulit, a passibili verò
vita multos dum moreretur strauit. Qđ
Iud. 16. benè Samson in semetipso dudum figu-
raliter expressit, qui paucos quidem dũ C
viueret interemit, destructo auté téplo,
hostes innumeros cũ moreretur occidit.
Quia nimirum Dñs ab elatione ſupbiæ
paucos cũ viueret, plures verò cum tem
plum sui corporis solueretur extinxit,
atq; electos ex gentib. quos viuendo su-
stinuit, simul oés moriẽdo prostrauit. Re
ctè itaq; postq̃ inferna penetrasse se do-
cuit, considerandã mox terræ latitudiné
subiũxit: ac si flagellato homini diceret:
Perpende quid ꝑtuli, & pẽsa quod emi: D
nec grauaris ipse de verbere, dum nescis q̃
te præmia maneant in retributione. In-
ter hæc itaq; verba creatoris operæpre-
ciũ puto, si a bono cõi ac publico parum
per oculos flectimus, & quid in singulis
nobis latéter agat, intuemur. Dicit enĩ:

Quod moraliter mentem humanam Deus in profundo vitiorum immersam visitando ingreditur, & cor quasi abyssum obscuram illustratione sua irradians, vitijs calcatis victor ingreditur. *Cap. VIII.*

NVnquid ingressus es profundum maris? Mare quippe est mens humana, cu
ius profunda Deus ingreditur, qñ per co
gnitionem suam ad lamenta pœnitétiæ
ab intimis cogitationib. ꝑturbatur, quã-
do prioris vitæ nequitias ad memoriam
reducit, fluctuantem in confusione sua
aïum concutit. Profundum maris Deus
penetrat, quãdo ẽt desperata corda per-
mutat. Ipse.n. mare intrat, quando cor
seculare humiliat: profundũ maris ingre
ditur, quãdo visitare mentes etiã pressas
sceleribus non dedignatur. Vnde & rectè
percũctando subiungitur: *Et in nouissimis
abyssi deambulasti?* Quæ enim est abys-
sus nisi mens humana, quæ dum semet-
ipsam comprehendere non valet, sese in
omne quod est, velut obscura abyssus la
tet? Vnde bene per Prophetam dicitur:
Dedit abyssus vocem suã ab altitudine Abac. 3.
phantasiæ suæ: quia dum semetipsam
mens humana nõ penetrat, ex compara
tione sui, diuinæ naturæ potẽtiam quã
comprehendere non sufficit, humilius
laudat. In nouissimis ergo abyssi Deo de
ambulare, est etiam nequissimorũ corda
hominum conuertere, & desperatas mẽ-
tes visitationis suæ vestigiis tangẽdo mi
rabiliter reformare. Cũ enim post immẽ-
sa scelera vnusquisq; compũgitur, quid
aliud q̃ in nouissimis abyssi Deus deam-
bulãs vř Quasi in abysso nãq; Deus de-
ambulat, cũ obscurũ cor penetrãs, fluctus
inuisibiles vitiorũ calcat. Plerũq;.n. ꝑte-
rita alia plangimus, & alijs præsentib. ur
gemur: vt modò superbia, modò ira, mo
dò luxuria, modò auaritia tentante fati
gemur. Sed cũ cuncta hæc in corde no-
stro Dñs occultæ visitationis suæ timo-
re reprimit, qđ aliud q̃ in abysso gressus
ponit? Quos gressus mente cõspicimus,
quando contra insurgẽtia vitia quomo
do timoris eius obuient dona pẽsamus.
Hos nanq; gressus propheta cõspexerat,
cũ dicebat: Visi sunt ingressus tui Deus, Psal. 67.
ingressus Dei mei, Regis mei, q̃ est in san
cto ipsius. Qui enim inordinatos motus
animi, diuinorum iudiciorum memoria
in se reprimi conspicit, quasi deambulã-
tis in se gressus Dñi videt. Dicat ergo
beato Iob: *Nunquid ingressus es profundum*
maris

maris, & in nouissimis abyssi deambulasti? subaudis, vt ego, q mira misericordia in peccatorũ cordibus modò irã, modò luxuriã, modò auaritia, modò surgẽtẽ sũpbiã calco? ac si ei apertè diceretur: Si latentia cordis uitia me solum reprimere conspicis, tu extolli de propria iustificatione cessabis. Et quia cùm diuinitus visitamur, ét de occultis & illicitis motib. mentis ad confessionem ducimur, rectè subiungitur: *Nunquid apertè sunt tibi por-*
8 *tæ mortis?* Portæ enim mortis sunt cogitationes prauæ quas Deo pandimus, qñ eas in pœnitentia flẽdo cõfitemur. Quas ét non confessas intuetur, sed confessas
B ingreditur. Tunc quippe viã sibi in portis mortis aperit, qñ solutis prauis cogitationib. ad nos post cõfessionem venit. Quæ portæ mortis idcirco vocatæ sunt: quia profectò via ad interitũ p iniquas semper cogitationes aperitur. Quod adhuc replicatur cùm subditur: *Et ostia tenebrosa vidisti?* Tenebrosa nanq; ostia sunt latentia mentis mala, quæ & haberi intrinsecus possunt, & tñ ab altero uideri non possunt. Quæ tñ Dñs cernit, qñ ea occulto respectu gratiæ destruxit. Scri-
Pro. 20. ptum quippe est: Rex qui sedet in solio
C iudicij dissipat omne malũ intuitu suo. Et quia oẽ vitium angustat, oĩs verò virtus aĩum dilatat, post destructa vitia rectè subiungitur: *Nunquid considerasti latitudinem terræ?* Nisi enim virtus aĩum dilataret, nequaq̃ Paulus Corinthijs dice-
1. Cor. 6. ret: Dilatamini & vos, & nolite iugum ducere cũ infidelibus. Solerter verò intuendum est quod dr̃: Considerasti latitudinem terræ? Latitudo nanq; bonorũ interiorum nequaq̃ comprehenditur, nisi cautè consideretur. Nã plerunq; eos exterius inopia humiliat, pœna cruciatus
D angustat, sed tamen inter hæc semp interior fortitudo se vsque ad speranda cœlestia dilatat. Angustati Apostoli exterius fuerant, quando flagella sustinebãt sed in magna stabant intus latitudine liberi, qui apud se hæc eadem flagella in gaudiũ verterant. Scriptum nanque est:
Act. 5. Ibant Apostoli gaudẽtes à conspectu cõsilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliã pati. Hanc latitu-

A dinem inter angustias Paulus inuenerat, qui dicebat: Scire autẽ vos volo fratres, Philipp. 1. quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Euangelij, ita ut vincula mea manifesta fierent in omni ptorio. Hãc latitudinem Dauid inter angustias obtinebat, dicens: In tribulatione dilatasti me. Psal. 4. Tunc itaq; hæc terra, idest, sanctorũ cõscientia dilatatur, cùm mundi huius aduersitatibus exterius premitur. Nã cùm à præsentis vitæ securitate repellitur, intus ad se impingitur vt ad speranda superna tendatur. Cumq; euagari exterius nõ pmittitur, quasi in sinum suũ reuocata dilatatur. Nos autem quæ boni viri aduersa tolerent cernimus, sed intus quantũ gaudeant non videmus. Mentis eorum latitudinem modò in verbis, modò in operibus considerando cognoscimus, sed tñ quanta in eis amplitudo sit eiusdem latitudinis ignoramus. Audiat ergo humana sapientia, & se insipientem dicat: *Nunquid considerasti latitudinem terræ?* ac si dicat, vt ego, qui flagellis cinctam, occultam iustorum latitiam solus planè considero, quia solus misericorditer firmo. Vel certè idcirco beatus Iob utrum terræ latitudinem considerauerit inquiritur, vt exemplo alienæ latitudinis humiliter, ac si apertè diceretur: Eos, quos innumera mala præsentis vitæ nequeunt angustare, considera, & de statu cordis tui inter verba gloriari cessa. Sequitur:

Quod iudicia Dei nemo in hac uita intelligat, cum latro de patibulo in regnum transeat, Iudas de apostolatu mergatur in tartarum; nec aliquis sciat qui redeant de bonis ad mala, uel qui conuertantur de malis ad bona. Cap. IX.

INdica mihi si nosti omnia, in qua via habitet lux, & tenebrarum quis locus sit, vt ducas vnumquodque ad terminos suos, & intelligas semitas domus eius? 5 Beatus Iob graui q̃stione discutit, vt & de via lucis & tenebrarũ loco requiratur, vt vnũquodq; ad suos terminos ducat, ac semitas domus eius intelligat. Quid. n. lucis noĩe nisi iustitia accipitur? Et quis p tenebras nisi iniq̃tas designatur? Vnde quibusdã

conuersis

5. conuersis à peccatorũ nequitia dr̃: Eratis
aliquando tenebræ nunc autem lux in
Domino. Et de q̃busdam in peccato ma
Thes. 5 nentibus memoratur: Qui dormiunt, no
cte dormiunt. Beato itaque Iob dicitur:
Indica mihi si nosti omnia, in qua uia ha
bitet lux, & tenebrarũ quis locus sit? ac
si dicatur ei. Si plenam te habere scien-
tiam suspicaris, dic uel in cuius corde ea
quę nunc deest innocentia ueniat, uel in
cuius corde ea quę nũc est malitia perse
ueret. In qua uia habitet lux, id est, cuius
mentem ueniẽs iustitia impleat: & tene-
brarum quis locus sit id est, in quo ini-
quitas cæca perduret: ut ducas unum-
quodque ad terminos suos, id est, ut diiu
dices si uel is qui nunc iniquus cernitur,
in iniquitate uitam finiat, uel is qui iu-
stus cernitur, extremitatem uitæ suæ cũ
iustitię perfectione concludat: & intelli
gas semitas domus eius, id est, consideres
atque discernas uel cui bona actio perse
uerãs æternam mansionem pręstet in re
gno, uel quem usq; ad terminũ suũ actio
praua constringens in ęternum damnet
supplicium. Domus quippe pro mãsio-
ne ponitur, semita pro actione. Semita
igit ad domũ ducit, q̃a actio ad mansionẽ
pertrahit. Sed quis hominum ista discus
sus dicat? Quis ista saltem imperterritus
audiat? Multos enim uidemus quotidie
qui iustitię luce resplendẽt, & tamen ad
finem suum nequitiæ obscuritate tene-
brantur & multos cernimus peccatorũ
tenebris oblutos, & tamen iuxta uitæ
suę terminum repentè reddi luci iustitię
liberos. Multos etiam nouimus semel in
uentam uiam iustitiæ illibatè usque ad
mortem tenuisse, & plerosque conspexi
mus usque ad exitum cępta semel crimi
na sine cessatione cumulasse. Quis uerò
inter ista occultorum iudiciorum nubi-
la mẽtis suę radium mittat, ut aliqua cõ
sideratione discernat, uel quis pduret in
malo, uel quis pseueret in bono, uel q̃s
ab infimis conuertat̃ ad summa, uel q̃s à
summis reuertatur ad infima? Latent
hæc sensus hominum, nec quicquam de
cuiuslibet fine cognoscitur, quia diuino-
rum iudiciorum abyssus, humanæ men-
tis oculo nullatenus penetrat̃. Videmus

A nanq; q̃ illa aduersa Deo gentilitas iu-
stitiæ luce perfusa est, & Iudæa dudũ di-
lecta, perfidiæ est nocte cęcata. Scimus ẽt
q̃ latro de patibulo trãsiuit ad regnum,
Iudas de Apostolatus gloria est lapsus in
tartarum. Rursumq; quia aliq̃n sortes q̃
cœperint non mutantur, & latronẽ no-
uimus alium peruenisse ad supplicium,
& Apostolos scimus cepisse propositum
quod desiderauerant regnum. Quis ergo
discutiat in qua via habitet lux, & tene-
brarũ quis locus sit, vt ducat vnũquodq;
ad terminos suos, & intelligat semitas
B domus eius? Video Paulum ex illa perse Act. 9.
cutionis sæuitia, ad gratiã Apostolatus
vocatum: & tñ sic inter iudicia occulta
formidat, vt reprobari se etiam postquã
vocat⁹ est, timeat. Ait enim: Castigo cor 1. Cor. 9.
pus meum, & in seruitutem redigo, ne
fortè alijs prædicans, ipse reprobus effi-
ciat. Et rursum. Eo me non arbitror cõ- Phil. 3.
prehendisse: vnum aũt, quæ quidem re-
trò sunt oblitus, ad ea verò q̃ sunt prio-
ra extendens me ipsum ad destinatũ, se
quor ad palmã supernæ vocationis Dei
in Iesu Christo. Sequor aũt si compreh ẽ-
dam in quo comprehensus sum. Et certè
C iam de illo voce Dñica dictũ fuerat: Vas Act. 9.
electionis mihi est: & tñ adhuc castigans
corpus suum metuit ne reprobetur. Væ
miseris nobis, q̃ de electione nostra nul-
lam adhuc dei vocẽ cognouimus, & iam
in ocio quasi de securitate torpemus.
Debet profectò debet in spe esse non so-
lum securitatis, sed ẽt timor in conuersa
tione, vt & illa certantes foueat, & iste
torpentes pungat. Vnde rectè per pphe
tã dr̃: Qui timent dñm, sperent in dño. ac
si apertè diceret: De spe incassum præsu-
mit, qui timere Deum in suis operibus
D renuit. Sed cur beatus Iob de tam vali-
da quęstione requiritur, quę omnino ab
hominibus ignoratur, vt iustorumq; ini
quorumq; terminũ cõprehendat, nisi vt
aliorum finem cognoscere non valens,
ad suum recurrat: quia sicut aliorum, sic
etiam suum nesciat, & nesciẽtis timeat,
timens humilietur, humiliatus iam de
operibus suis extolli non debeat, & nõ
elatus, in gratiæ arce persistat? Dicatur
ergo ei: *Indica mihi si habes intelligentiam in*

qua

qua via habitet lux, & tenebrarum quis locus sit, vt ducas vnumquodq; ad terminos suos? ac si diceretur: Sicut qui de malis conuertantur ad bona, vel qui de bonis ad mala redeāt nescis, ita ēt nec de te quid tuis meritis exigentibus agatur, intelligis. Et sicut alienum nullatenus comprehendis ita etiam tuū terminum prænoscere nō vales. Iam n. quantum ipse profeceris scis, sed quid adhuc de te ego in occultis sentiam nescis. Iam iustitiæ tuæ acta cōsideras, sed quàm districtè apud me pensetur ignoras. Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota pietate iudicetur: quia districtè discussa, inde ante oculos iudicis, vnde se placere suspicatur, obruitur. Vnde rectè Deo per prophetā dr. (Ps. 142.) Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Vnde bene per Salamonē dr: (Eccl. 9.) Sunt iusti atq; sapientes, & opera eorū in manu Dei, & tñ nescit homo vtrū amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum seruātur incerta. Hinc rursum per eundem Salamonem dr: Quis hominum intelligere poterit viam suam? (Prou. 20) Et nimirum bona malave quis faciens conscientia attestante cognoscitur. Sed idcirco dicitur ꝙ via sua ab hominibus nesciatur; quia etiam si recta se quisq; opera agere intelligat, sub districto tamen examine quò tendat ignorat.

Quòd sicut nemo nouit suum initium, ita nec etiam exitum. Cap. X.

10 IGitur postquam illum de ista finis sui consideratione perterruit, ad examinandum eius exordium redit: ac ne conqueratur cur finē suum nesciat, commemoratur ēt quia nec quo huc initio accessit intelligat. Nam sequitur: *Sciebas tunc ꝙ nasciturus esses, aut numerum dierū tuorum noueras?* ac si illi apertè diceret: Quid mirū si terminū tuum non intelligis, qui nec initiū comprehendis? Et qui ignoras quo huc initio veneris, quid mirū si nescias quo fine subtraharis? Si ergo meum fuit te per initium ex occultis ad prompta producere, meum quoq; erit etiā te ex prōptis ad occulta reuocare. Cur de uitę tuæ dispensatione aliquid quereris, q in manu artificis temetipsum nesciēs teneris? Extolli itaq; tanto magis nō debes in eo quod agis, quanto intra signum ęternitatis clausus, nec quo huc ordine ueneris, nec quando uel quomodo hinc educaris agnoscis. Hæc tamē intelligi & aliter possunt. Sciebas tunc quòd nasciturus esses, & numerum dierum tuorum noueras? subaudis, ut ego: qui me nasciturum noui, qui & ante humanitatis ortum diuinitate semper substantialiter uixi. Homines quippe tunc esse incipiunt cum in matrum suarum uentre nascuntur. Nam ipsa quoque conceptio natiuitas dicitur, iuxta hoc quod scriptum est: Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. (Matth.) Et idcirco se nascituros nesciūt: quia nec priusquā creentur existunt. Deus uerò q sine initio semper extitit, presciuit de se hoc quod in utero uirginis per initium sumpsit: & quia præsciuit, disposuit: q a disposuit, nihil profectò in humana forma sine sua uolūtate tolerauit. Cōuincatur ergo cur de flagellis suis homo queritur, qui ortum suum prescire non potuit, si ipse etiam qui ortum suū præsciendo disposuit, se inter homines ad flagella præparauit. Sequitur:

Quod Deus peccatores in malis congelatos, tanquam in niue uel grandine thesauros habeat quos à uita peruersa ad medium educens fidei constituit defensores. Cap. XI.

N*Vnquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti, quæ præparaui in tempus hostis, & in diem pugnæ & belli:* Quid aliud niue uel grandine nisi frigida ac dura intelligenda sunt corda prauorum? Sicut enim feruore charitas, sic solet in sacro eloquio rigore malitia designari. Scriptum namque est: Sicut frigidā facit cisterna aquā suam, sic frigidam facit animam malitia sua. (Hier. 6.) Et rursum: Abundauit iniquitas, & refrigescet charitas multorū. (Matt. 24.) In frigore ergo niuis uel in duritia grandinis quid accipi aptius potest quā uita prauorū, quæ & per torporem frigescit, & p duritię malitiam percutit? Quorum tamen uitam Dominus tolerat, quia eos ad iu-

storum

ſtorum ſuorum probationem ſeruat: Vñ A
& rectè ſubiunxit: Quæ præparaui in tẽ
pus hoſtis in diem pugnę & belli: vt cũ ad
uerſarius noſter diabolus tẽtare nos nitit,
eorum morib. quaſi ſuis cõtra nos armis
vtatur. Per ipſos quippe nos ſæuiẽs cru-
ciat, ſed neſciens purgat. Peccatis nanq;
noſtris ipſi flagella fiunt, de quorum tali
vita dum percutimur, ab æterna morte
liberamur. Vñ agitur ut electorũ vitę pro
ficiat ẽt perditã vita reproborũ, & vtilita
ti noſtræ dũ illorum perditio militat, mi
ra diſpenſatione fiat quatenus electi dei
11 non pereat ẽt omne quod perit. Intelli-
gi hoc quoque aliter põt, vt quia verbis B
præcedentib. vſ annexum, à ſuperioris
verſus expoſitione non diſcrepet. Nam
quia indicauerat vel bonos ad malũ, vel
malos ad bonum poſſe conuerti, ilicò ſe
cutus adiunxit: Nunquid ingreſſus es
theſauros niuis, aut theſauros grandinis
aſpexiſti, quæ præparaui in tẽpus hoſtis
in diem pugnæ & belli? In niue vel gran-
dine frigida uel dura, vt dictũ eſt, accipi-
mus corda prauorum. Sed quia omnipo
tens Deus ſanctos ſuos de talib. eligit, &
quàm multos electos adhuc inter prauo-
rum vitam repoſitos habeat nouit, aptè
in niue vel grãdine theſauros habere ſe C
phibet. Theſaurus quippe ἀπὸ τῆς θέσεως
id eſt, à poſitione nominatur. Et pleroſq;
in vita frigida diu latenter reſpicit, quos
ad medium cum iubet producit, & iuſti-
tię nitore candidos per ſupernam gratiã
Ps. 50 oſtendit. Scriptũ quippe eſt: Lauabis me,
& ſuper niuem dealbabor. Quos ad diẽ
belli pugnæq; præparatos, diu intra ſuæ
præſcientiæ ſinum tegit, ſed cùm repẽtè
eos eduxerit, reſiſtẽtia aduerſariorũ pe-
ctora illorum verbis ac redargutionibus,
quaſi quibuſdã grãdinib. percutit. Vnde D
alias ſcriptũ eſt: Præ fulgore in conſpectu
eius nubes tranſierunt, grando & carbo
Ps. 17 nes ignis. Præfulgore in conſpectu eius
nubes tranſierunt: quia prædicatores sã
cti vniuerſa mundi ſpatia miraculorum
charitate percurrunt. Qui ẽt grando &
carbones ignis vocati ſunt: qa & per cor
reptionem feriũt, & per flammã charita-
tis accẽdunt. Ipſa quoq; libera ſanctorũ
increpatio natura grandinis conuenien
ter exprimitur. Grando enim ueniens p
cutit, liquata rigat. Sancti autem uiri cor
da audientium & terrentes feriũt, & blã
dientes infundunt. Nam quemadmodũ
feriant propheta teſtatur dicens: Virtutẽ Ps. 144.
terribilium tuorum dicent & magnitudi
nem tuam narrabunt. Et quemadmodũ
blandientes rigent, ſecutus adiunxit: Me Ibidem.
moriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eru
ctabunt, & iuſtitia tua exultabunt. In
niue ergo uel grandine habentur theſau
ri: qa plerique iniquitatis torpore frigi-
di, à ſuperna gratia aſſumpti, in ſancta Ec
cleſia iuſtitiæ luce fulgeſcunt, & prauam
aduerſariorum ſcientiam doctrinæ ſuæ
ictibus tundunt. Vnde & aptè ſubditum
eſt. Quæ præparaui in tempus hoſtis, in
diem pugnæ & belli. Nix qppe vel gran
do fuerat Saulus per frigidam inſenſibili
tatẽ: ſed nix & grãdo cõtra aduerſariorũ
pectora factus eſt vel cãdore iuſtitiæ, vel
diſtricti eloquij correptione. O qualem
hunc theſaurum in niue & grandine ha
buit, quãdo illum inter prauorum vitã
poſitum, iam tũc electũ ſuum dominus
latenter vidit. O ad quanta aduerſariorũ
pectora ferienda hanc in manu ſua gran
dinem ſumpſit, per quam tot ſibi reſiſten
tia corda proſtrauit. Nemo itaq; de ſuis
operibus extollatur, nemo deſperet eos
quos adhuc frigidos uidet: quia theſau-
ros dei in niue & grandine non uidet.
Quis. n. crederet quod p Apoſtolatus gra
tiã lapidatũ Stephanũ ille pcederet, q in
morte eius omniũ lapidantiũ ueſtimẽta
ſeruauit? Si ergo ad iſta dona uel iudicia
occulta recurrimus, nullos omnino de-
ſperãtes, nec illis nos in corde noſtro p-
ferimus, quibus pro tẽpore prælati ſu-
mus: quia & ſi iam uidemus quantum
præceſſimus, neſcimus quantum, cũ cur
rere cœperint pręcedamur. Bene ergo
ad beatum Iob dicitur: Nunquid ingreſ-
ſus es theſauros niuis, aut theſauros grã
dinis aſpexiſti, quę præparaui in tempus
hoſtis, in diem pugnę & belli? ac ſi aper-
tè diceretur: Nulli te de operibus tuis
præferas, quia de his quos intueris ad-
huc per culpam frigidos, quantos opera
tores iuſtitiæ, & defenſores rectæ fidei
ſim facturus, ignoras. Quos quia per

aduentum mediatoris agitur, rectè subiungitur: A

Quòd sparsis per mundum fidei prædicatoribus æstus persecutionis incaluit. Cap. XII.

Ioan. 14 PEr *quam viam spargitur lux?* Ipse quippe via est qui ait: Ego sum via, veritas, & vita. Per hanc ergo uiam lux spargitur: quia per eius præsentiam cuncta gentilitas illustratur. Spargitur autē conuenienter dixit: quia per Apostolorū voces non angustata atq; coarctata, sed latè fulgēs lux prædicationis emicuit. Quia B verò accepta luce conuersionis, inardescit intrinsecus uis amoris, ut uel transacta mala anxiè lugeantur, uel uētura bona flagrantissimè requirantur, cōpetenter adiungitur: Diuidit æstus super terrā. Sparsa.n. luce æstus super terram diuidit: quia per apertum orbem iustitia prędicata, ad requirendum Deum cordis anxietas in uirtutum exercitatione dilatatur, ut ille in sermone sapiētiæ, ille in sermone scientiæ fulgeat: hic in curationū gratia, ille in uirtutum operatione conualescat: & dona sancti spiritus dum dispariter singuli accipiunt, necessario sibimet iūcti omnes unanimiter accendātur. Sed
13 postquam spargi lux dicitur, potest conuenienter intelligi quòd per æstum persecutio designatur: quia ut lux prædicationis inclaruit, mox à perfidorū cordib. ardor persecutionis exarsit. Nā quòd p
Mar. 13 æstum persecutio exprimitur, Dñicus sermo testatur, de iactatis seminib. super petrosam terram dicens. Sole orto æstuauerunt oīa, & quia non habebant radicem aruerunt. Quē paulo post cum exposuit, æstū persecutionem uocauit. Sparsa igit luce æstus super terram diuisus est: quia clarescente uita fidelium, accensa est crudelitas perfidorum. Diuisus nanq; æstus
Act. 8 erat, qñ nūc Hierosolymis, nūc Damasci, nunc in alijs longè regionib. psecutio sæuiebat. Scriptū quippe est: Facta est in illa die psecutio magna in Ecclesia quæ erat
Act. 9 Hierosolymis, & oēs dispersi sūt p regiones Iudeæ & Samariæ. Rursumque scriptū est Saulus adhuc spirans minarum & cędis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotū, & petijt ab eo epistolas quas ferret in Damascum ad synagogas, vt si quos inuenisset huius viæ uiros ac mulieres, vinctos deduceret in Hierusalem. Quia ergo nunc hic, nunc illic persecutio excreuerat, hi qui lucem ueritatis agnouerant, quasi sub ardore diuisi æstus anhelabant. Sed quia B. Iob de occultis iudicijs requisitum superiorib. dictis audiuimus: oportet vt quod de sparsa luce uel diuiso æstu dictum est, subtilius pscrutemur. Adhuc.n. alta interrogatiōe discutitur, vt saltē qa nesciat doceatur, eaq; dicatur. Per quam viam spargit lux, diuiditur æstus super terrā? Quid.n. lucis nomine nisi iustitia designatur? De qua scriptum est: Populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam. Esa. Oē autē quod spargitur, non continuè, sed sub quadam intermissione iactatur. Et idcirco spargit lux dr: quia etsi iā quædam ut sunt perspicimus, quædam tñ ita ut videnda sunt, non uidemus. Cor nanque Petri lux sparsa tenuerat, qui tāto fidei, tanto miraculorum fulgore claruerat, & tñ conuersis gentibus dum circuncisio- C nis pondus imponeret, quid rectum diceret nesciebat. Lux ergo in hac uita spargitur: quia ad oīs rei intelligentiā continua non habet. Dum.n. aliud sicut est cōprehendimus, & aliud ignoramus, quasi sparsa luce, & ex parte cernimus, & in obscuritate ex parte remanemus. Tūc verò lux nobis sparsa iā non erit, qñ mens nostra ad Deū funditus rapta fulgescet. Et quia hæc eadē lux quib. modis humano cordi insinuet ignoratur, rectè in percunctatione dr: *Per quam viam spargitur lux?* D ac si apertè diceret: Dic quo ordine iustitiā meam occultis finib. cordium infundo, cū & per accessum non uideor, & tñ visibilia opera hoīum inuisibiliter immuto, cū vnā eandēq; mentē modo hac, modò illa virtute iradio, & tñ per sparsā lucē adhuc ex parte aliqua eā in tentationis tenebris remanere permitto. Requirat homo nesciens per quā uiā spargitur lux. ac si patenter dicat: Dum dura corda emollio, dum rigida inflecto, dum aspera mitigo, dum frigida accendo, dū debilia roboro, dum vaga stabilio, dum nutantia confir-

confirmo: intuere si vales incorporaliter A veniens quibus ea meatibus illustro. Hęc quippe oĩa nos facta cernimus: nã qualiter intrinsecus efficiant, ignoramus. Hãc viam lucis esse nobis inuisibilẽ in Euangelio veritas ostendit dicens: Spiritus Ioan. 3.
14 vbi vult, spirat, & vocem eius audis, & nescis vnde veniat & quò vadat. Sed quacum lux spargit, mox ab occulto aduersario contra fulgentem mentẽ tentamenta succrescunt, rectè subiungitur: *Diuiditur æstus super terram.* Hostis náq; callidus quos Tentatio iustitiæ luce enitescere conspicit, eorum B post illuminatio. mentes illicitis desiderijs inflãmare contendit, ut plerunq; plus se urgeri tentationib. sentiant, quã tunc cum lucis internæ radios non videbant. Vnde & Israelitæ postquã vocati sunt, contra Moysen & Aron de excrescẽte labore conquerũtur, dicentes: Videat Dñs & iudicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrũ corã Exod. 5. Pharaone & seruis eius, & præbuistis ei gladiũ ut interficeret nos. Volentib. quippe ex Aegypto discedere, Pharao paleas subtraxerat, & tñ eiusdem mensuræ opera requirebat. Quasi ergo contra legem C mens submurmurat, post cuius cognitionẽ tentationũ stimulos acriores portat: & cũ sibi labores crescere conspicit, in eo qđ aduersario displicet, quasi fœtere se in oculis Pharaonis dolet. Post lucem ergo æstus sequit: quia post illuminationẽ diuini muneris, tentationis certamẽ augetur. Rectè uerò ẽt diuidi ęstus dr: quia nimirum non singuli omnibus, sed quibusdã vicinis, ac iuxta positis vitijs fatigatur. Prius.n. conspersionem uniuscuiusque antiquus aduersarius perspicit, & tunc tentationis laqueos apponit. Alius D nanque lętis, alius tristibus, alius timidis alius elatis moribus existit. Quo ergo occultus aduersarius facile capiat, vicinas cõspersionis deceptiones parat. Quia etenim lętitiæ voluptas iuxta est, lætis moribus luxuriã proponit. Et quia tristitia in iram facile labitur, tristibus poculum discordiæ porrigit. Quia timidi supplicia formidant, pauentibus terrores intentat. Et quia elatos extolli laudibus conspicit, eos ad quæque uoluerit blandis fauoribus trahit. Singulis agitur hominib. uitijs conuenientibus insidiatur. Neque enim facile captiuaret, si aut luxuriosis præmia, aut amaris scorta proponeret, si aut uoraces de abstinentiæ gloria, aut abstinentes de gulæ imbecillitate pulsaret, si mites per studium certaminis, aut iracũdos capere per fauorem formidinis q̃reret. Quia ergo in tentationis ardore callidè singulis insidians, uicinos morib. laqueos abscondit, rectè dicit: Diuiditur æstus super terram. Sed cùm premittitur: Per quam uiam spargit lux, statimq; subiungitur: Diuiditur ęstus super terram, nimirum per eandem uiam per quã lux spargitur, ẽt diuidi æstus indicatur. Alta quippe atq; incomprehensibilis Spiritus sancti gratia cùm luce sua nostras mẽtes irradiat, etiam tentationes aduersarij dispensando modificat, ut simul multæ nõ ueniant, aut ipsę tantummodo quę ferri possunt, illustratam iam à Deo animam tangãt, ut cum tactus sui ardore nos cruciant, perfectionis incendio non exurãt: Paulo attestãte qui ait: Fidelis aũt Deus, qui non patietur uos tentari supra id qđ 1. Cor. 10
potestis, sed faciet cum tẽtatione etiam exitum ut possitis sustinere. Hunc ergo æstum aliter diuidit callidus supplantator, aliter misericors conditor. Ille diuidit ut per illum citius interimat, ille vt eum tolerabilem reddat. Et quia cum tentatione fatigamur, non solum interno Dei spiritu instruimur, sed etiam exterioribus prædicantium verbis adiuuamur, rectè post diuisum æstum subditur:

Quod Euangelica tonitrua, & nubes Apostolicæ doctrina currunt vsque ad fines terræ nec impediri potuit ab hominibus consilium, Dei Cap. XIII.

Quis dedit vehementissimo imbri cursum? Si vero vt superius diximus, diuisi æstus nomine illa in Iudææ 15
regionibus persecutio designatur, ut ipsa persecutionis asperitas prædicatores sanctos superno munere adiutos, à prædicationis suæ ministerio nullo timore compescuit, aptè subiungit: *Quis dedit vehementissimo imbri cursum?* ac si diceret, Nisi ego. Diuiso enim æstu, cursum vehementissimo imbri dedisse, est inter ipsas

persecutionis angustias prędicationis impetum roborasse: ut tanto magis uirtus predicãtium cresceret, quanto magis persequentium credulitas obuiaret, quatenus arentia corda audictiũ pluuiæ guttis infunderet, & siccitatem perfidiæ uberius irrigaret, ut quamuis cõtra eos sęuitię æstus candesceret, per eos tamen uox gratiæ nõ taceret. Hunc persecutionis æstum Paulus & tolerabat & irrigabat cum diceret: Laboro usque ad uincula quasi malè operans, sed uerbũ dei nõ est alligatum. (1.Tim 1.) De hoc imbre alias dicitur; Mandabo nubibus ne pluant super iam imbrem. (Esa.5.) De hoc cursu imbris qui in electorum cordibus agitur, Psalmista testatur dicens: Velociter currit sermo eius. (Ps. 147.) Plerũque uero imber est, & cursum nõ habet: qa prędicatio ad aures uenit, sed cessante interna gratia, ad corda audictiũ nõ ptrãsit. De cuius predicationis uerbis propter electos dicitur: Etenim sagittæ tuę pertransierunt. (Psal.76.) Sagittæ quippe dei pertranseunt, quando uerba prædicationis eius ab auribus ad corda descendunt. Quòd quia solo diuino munere agitur, imbri cursum dominus se dedisse testatur. Sed notandum uideo quòd eundem imbrem nõ uehementem, sed uehementissimum uocat. Imber uehemens est uis magna: imber uero uehementissimus, uis immensa prędicationis. Vehemens nanque imber erat, cum prædicatores sancti credere gaudia ęterna sua debant: imber autem uehementissimus, quando propter spem admonebant rem deseri, cũcta uisibilia propter inuisibilia contemni, & propter audita gaudia, prę sentis seculi pœnas cruciatusque tolerari. Sed cum fide cognita sęuiente estu persecutionis, tot electi possessa reliquerunt, carnalis affectus obliti sunt, & prę gaudio spiritus in cruciatibus membra posuerunt. quid aliud dominus fecit, nisi etiam uehementissimo imbri cursum præbuit, q usque ad exequẽda summa præcepta per uerba corporis inuisibilia cordis irrigauit? Vbi & apte subiungitur: *Et uiam sonantis tonitrui*. Quid enim per tonitruum nisi prædicatio supni terroris accipitur? Quem terrorem dũ percipiunt humana corda quatiuntur.

Aliquando vero in tonitruo ipse incarnatus Dñs figuratur, qui ex antiquorum patrũ conuenıente prophetia ad notitiã nostram quasi ex nubium concursione prolatus est. Qui inter nos visibiliter apparens, ea quæ super nos erant, terribiliter sonuit. Vnde & ipsi sancti Apostoli de eius gratia generati, boanerges, idest filij tonitrui sunt vocati. (Marc.3.) Aliquãdo aũt, sicut dictũ est, tonitruus ipsa eius prædicatio accipitur, p quã supernorũ iudiciorũ terror auditur. Sed qa qlibet pdicator uerba dare aurib. põt, corda verò aperire non põt: & nisi p internã gratiam solus oĩpotens Deus pdicantium uerbis ad corda audientiũ inuisibiliter aditũ pbet, incassum pdicatio aure audientis ̧ccipitur, q puenire ad intima corde surdo phibetur: se Dñs viã sonantis tonitrui dare asserit, qui cùm pdicationis verba tribuit, p terrorem corda cõpungit. Hanc viã Paulus pdicator egregius dum superna mysteria terribiliter intonaret, eã à se hře nõ posse cõspiciens, discipulos admonebat dicens: Orantes simul & p nobis, vt Deus aperiat nobis ostium verbi, ad loquendũ mysterium Christi. (Col.4.) Qui ergo loquebatur mysteria, sed in corde audientiũ eisdem mysterijs à Dño aperiri ostiũ pcabatur, habebat quidẽ iam tonitruũ, sed dari ei desuper viã qrebat. Hãc viam nequaquam se Ioãnes dare posse cognouerat, qui dicebat: Non necesse habetis ut aliquis doceat uos, sed vnctio eius docet uos de omnibus. (1.Ioan.2.) Hanc uiam rursum Paulus quis daret intimabat dicens: Neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementũ dat Deus. (1.Cor.3.) Accepta igitur uia quid iste imber ac tonitruus agat audiamus. Sequitur:

Quod gentibus ad fidem Christi conuersis, plebi Iudaica siccas rodens legis stipulas, ad viriditatem spiritalis intellectus peruenire non præualens, in sua cæcitate permansit. Cap. XIIII.

V*T plueret super terram absque homine in deserto, vbi nullus mortalium commoratur.* Super terram absque homine in deserto

deserto pluere, est verbum Dei gētilitati prædicare. Quę dum nullum cultum diuinitatis tenuit, nullamq; in se speciē boni operis ostendit, uidelicet desertū fuit. In qua quia legislator non fuit, & qui rōnabiliter Deum quæreret nō fuit quasi hominum nullus fuit, & velut solis bestijs occupata, uacua à mortalib. extitit. De
Isa. 43. hac deserti terra aliàs dr̃: Posuit in deserto uiam. De hac prędicatione gentilitati
Ps. 106. concessa Psalmista testatur dicens Posuit flumina in deserto. Notandum uerò est, q̄ postquam æstus super terram diuisus est, cursum uehementissimus imber accepit, ut in deserto plueret: quia postquam in Iudæa asperitas persecutionis inhorruit, ut nō solum fidē minimè reciperet, sed etiam eam gladijs impugnaret, ad Israel missus quisq; prędicator, ad vocādas
Act. 13. gentes deflexit. Vnde sancti Apostoli Hebreis persequentib. quos deserunt dicūt: Vobis oportebat primum loqui uerbum Dei: sed quia repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternę uitę, ecce conuertimur ad gentes, Diuiso igit̃ æstu, deserta & absque hoīe terra cōpluitur. quia dispersa in Iudęę regionib. persecutione fidelium, derelicta dudum & quasi ab infusione rationis aliena, prędicationis guttis gentilitas irrorat̃. Quæ gentilitas qualis adhuc à prædicatoribus sit inuēta ostēditur, cum subditur: *Vt impleret in viam & desolatam.* Quid verò compluta reddidit, monstratur cum illico adiungitur: *Et produceret herbas virentes.* Inuia nanque dudum gentilitas fuit, ad quam via Dei verbo non patuit. Redemptore quippe nostro veniente, sic accepit vocationem gratiæ, ut non in ea prius fuerit uia prophetię. Desolata ēt rectè vocata est: uel ratione uidelicet consilij, uel fructu boni operis destituta. Dedit ergo Dominus uehementissimo imbri cursum & viam sonantis tonitrui, ut in deserto plueret, & impleret iniuriam & desolatam, & p̄duceret herbas virentes: id est, exteriori prędicationi internam aspirationem contulit, vt corda gentilium arctia virescerēt, clausa patescerent, inania complerētur, infęcunda germinarent. In scriptura. n.
18 sacra aliquando herba uiror glorię temporalis accipitur, aliquando refectio diaboli, aliquando sustentatio prędicatorū, aliquando bona operatio, aliquādo ęternæ uitæ scientia atq; doctrina. Viror nāque gloria temporalis accipit̃, sicut propheta ait: Mane sicut herba trāseat, manę
floreat & pertranseat. Mane nanq; sicut herba florere atq; transire, est in prosperitate huius seculi temporalis gloriæ decus uelociter arescere. Herba refectio diaboli accipit̃, sicut de illo à Dn̄o dr̃: Huic montes herbas ferunt ac si diceret: Superbi ac tumidi dum se illicitis cogitationibus atque actionib. efferunt, suis illum iniquitatibus pascūt. Herba sustentatio prædicantium demonstratur, cum dicit̃: Producit in montib. fœnum & herbam, seruituti hominum. In mōtibus quippe fœnum & seruitutis hominum herba p̄ducitur, cum sublimes huius seculi ad fidei cognitionem uocati, sanctis prædicatoribus in huius uitæ itinere transitoria alimenta largiuntur. Herba bona operatio ponitur, sicut scriptum est. Germinet terra herbam uirentem, Quod licet in cōditione mundi ita historice factū teneamus, terram tamen Ecclesiam figurasse non inconuenienter accipimus, quæ in eo germinauit herbam uirentem, in quo ad verbum Dei fœcunda misericordiæ opera protulit. Herbam aliquando scientiam atque doctrinam ęternę uiriditatis accipimus, sicuti per Hieremiam dicitur: Onagri steterunt in rupibus, traxerunt uentos quasi dracones, defecerunt oculi eorum quia non erat herba. Quod dicto superba ac nequissima Iudæorum est persecutio prophetata. Ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro uirulenta cogitatione uocati sunt. Qui steterunt in rupibus, quia non in Deo, sed in summis potestatibus huius mundi confisi sunt, dicentes: Regem non habemus nisi Cæsarem. Traxerunt uentos quasi dracones: quia spiritu elationis inflati, superbia maliciosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum, quia scilicet spes eorum ab eo quod intendebat corruit. Qui temporalia diligens, præstolari æterna neglexit, & terrena ideo quia

Margin notes (right column): Psal. 89. — Iob 40. — Ps. 146. — Gen. 1. — Hier. 14. — Ioan. 19.

Ioan. 11. Deo præposuit amisit. Dixerunt enim: Si
dimittimus eum sic omnes credēt in eū,
& venient Romani, & tollent nostrum
locum & gentem. Timuerunt ne locum
non occiso domino perderent, & tamen
occiso perdiderunt. Sed cur ista miseris
euenerint subdit. Quia non erat herba:
id est, quia eorum cordibus defuit æter-
nitatis scientia, & nullo eos refecit pa-
bulo viriditatis internæ doctrina. Hoc
igit loco quid aliud uirentes herbas, nisi
sanctæ doctrinæ scientiam, uel cōgruas
operationes accipimus? Deserta igit ter
ra compluitur, vt ab ea uirentes herbę p
ducantur: quia dum sanctæ prædicatio-
nis imbrem gentilitas percepit, & vitæ
opera & doctrinæ verba germinauit. Ista
viridicas uoce prophetica desertę terræ
pollicetur, cum dicitur: In cubilib. in qui
bus prius dracones habitabant, oriet ui-
Esa. 35. ror calami & iunci. Quid. n. per calamū
nisi prædicatores, quid per iuncum qui
iuxta aquę humorem semper nascit, nisi
pusilli ac teneri auditores sacri eloquij
designantur? In draconum ergo cubilib.
viror calami & iunci oritur: quia in eis
populis quos antiqui hostis malitia possi
debat, & doctorum scientia, & auditorū
19 obedientia coaceruatur. Hæc tñ quæ ge
neraliter de gentilitate dicta sunt si soler
ter inspicimus, intra sinū sanctæ Ecclesiæ
agi in singulis videmus. Sunt. n. pleriq; ad
verba Dei ualde insensibiles, qui fidei q-
dem nomine censentur, verba vitæ auri
bus audiunt, sed ea transire vsq; ad inter
na cordis minimè permittunt. Hi quid
aliud quàm deserta terra sunt? Quę. s. ter
ra hominem non hēt: quia eorum mens
sensu rationis caret. Et nullus mortaliū
in hac terra commoratur: quia & si quan
do in eorum conscientia rationabilium
sensuū cogitationes veniunt, non persi
stunt. Praua. n. desidera in eorum cordib.
sedem inueniunt, recta verò si quando
venerint, ac si impellantur decurrūt. Sed
cum misericos Deus imbri suo cursum
& sonanti tonitruo uiam dare dignatur,
compuncti per internam gratiam verbis
uitæ aures cordis aperiunt. Et impletur
terra in via: quia dum præbet auditum
verbo, cumulatur mysterio. Et producit

A herbas virentes: quia per gratiā compun
ctionis infusa prædicationis turba nō so
lum libenter recipit sed etiam vbertim
reddit: vt quod audire non poterat, iam
loqui concupiscat: & quæ non audiēdo
ēt intrinsecus aruerat, iam loquēdo quæ
sancta sunt, viriditate sua quoslibet esu
rientes pascat. Vñ bene per prophetā dr:
Emitte spiritum tuum & creabuntur, & Ps. 103
renouabis faciem terræ. Sic. n. sic facies
terræ virtute renouationis immutatur,
dum sicca dudum mens gratia veniendo
compluitur, & post ariditatē pristinā qua
B si productis herbis scientiæ viriditate ve
stit. Quæ conditoris nostri gratia adhuc
nobis altius cōmendatur, cum subditur:

Quòd à Deo patre & gratia est & doctrina, & ipse omnis creaturæ sit conditor, non tantum hominum sed angelorum, non tantum sancto rum angelorum, sed malignorum spirituum Cap. XV.

QVis est pluuiæ pater, vel quis genuit
stellas roris? Ac si diceret, nisi ego: 29
qui siccam terram humani cordis gut-
C tis scientiæ gratuitò aspergo? De hac Ps. 67
enim pluuia alias dicitur: Pluuiam volū-
tariam segregabis deus hæreditati tuæ.
Voluntariam quippe pluuiam hæredita
ti suæ Dominus segregat: quia non eam
nobis pro nostris meritis, sed pro suę mu
nere benignitatis præstat. Et idcirco hoc
loco pater pluuiæ dicitur, quia superna
nobis prædicatio non de nostro merito,
sed de eius gratia generatur. Stellæ enim
roris ipsi sancti prædicatores sunt, qui
arua pectoris nostri inter mala vitæ præ
D sentis, quasi inter tenebras siccæ noctis
arentia, gratia supernæ largitatis infun-
dunt. De his stellis contumaci Iudææ Hier. 3
dicitur: Propterea prohibitæ sunt stellę
pluuiarum, & serotinus imber non fuit.
Ipse quippe stellæ roris sunt, quæ stellę
pluuiarum. Quādo enim dispensatione
aliqua prædicationem temperant, quasi
rorem tenerum aspergūt. Quando verò
ea quæ de supernis sentiunt, virtute qua
præualent loquuntur, quasi vbertim ma
nantem pluuiam fundunt. Rorem asper
gebat Paulus cum Corinthijs diceret: 1. Cor. 3
Non

A Non enim iudicaui scire me aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hūc crucifixum. Et rursum pluuiam manabat dicens: Os nostrum patet ad vos Corinthij, cor nostrum dilatatum est. (2.Cor.6.) Hinc est q̃ Moyses qui & valida fortibus, & tenera infirmis dicturum se nouerat dicebat: Expectetur sicut pluuia eloquium meū, & descendent sicut ros verba mea. (Deu.32.) Sed ecce audiuimus quo munere gentilitas vocatur: audiamus nunc qua districtione Iudęa repellitur. Audiuimus quō deserta excolat, arentia infundat: audiamus nunc quō ea quæ quasi videtur interna proijciat. Neque.n. sic colligit electos suos, vt nō etiam iudicet reprobos, neque sic quibusdam culpas relaxat, vt non & in quibusdā feriat. Scriptū quippe est: Misericordia. n. & ira ab illo. (Eccl.5.) Vnde huic quoq; postquā tot dona gratiæ intulit, et iræ suæ iudicia non abscōdit.
21 Nam sequitur: *De cuius vtero egressa est glacies, & gelu de cælo quis genuit?* Quid enim aliud in gelu vel glacie, nisi frigida & perfidiæ torpore cōstricta accipimus corda Iudæorum? Qui quondā per acceptionem legis, per custodiam mandatorum, C per mysteria sacrificij, per mysteria prophetiæ, sic intra signum gratiæ, quasi intra vterū creatoris habebantur. Sed quia veniente Dño cōstricti frigore perfidię, feruorem fidei & charitatis amiserunt, à secreto gratiæ sinu proiecti, quasi glacies de vtero creatoris egressi sunt. Et gelu de cœlo quis genuit? Quid hic aliud cœlum, nisi sublimis debet intelligi vita sanctorum? cui cœlo dr̃: Attende cęlum, & loquar. (Deu.32.) Non enim insensibili, sed rationabili creaturæ loquebatur. De hoc cœlo Dñs ait: Cœlum mihi sedes est. (Isa.66.) De qua sede aliàs scriptum est: Anima iusti sedes sapientiæ est. (Sap.7.) Quia ergo sapientia D est Deus, si sedes Dei cęlum est, & anima iusti sedes est sapientiæ, cœlum est vtiq; anima iusti. Cœlum fuit Abraham, cęlū Isaac, cœlum Iacob. sed quia persecutores Dñi pontifices Iudæorum perfidiæ torpore frigidi, de illorum patrum progenie processerunt, quasi de cœlo gelu exijt: quia de sublimi prole sanctorum processit frigida plebs infidelium. Cum enim de Abrahā natus est Caiphas, quid aliud nisi gelu de cœlo processit? Quod tamen gelu idcirco Dñs genuisse se dicit: quia Iudæos quos naturaliter ipse bonos cōdidit, iusto iudicio per eorum malitiam frigidos à se exire permisit. Dominus.n. autor est naturæ, non culpæ. Genuit ergo creando naturaliter, quos iniquos permisit viuere tolerando patiēter. Et quia illa quondam tenera ac fidei penetrabilia corda Iudæorum, in perfidiæ postmodū obstinatione durata sunt, rectè subiungitur: B *In similitudinem lapidis aquæ durantur.* Aquas enim populos accipi, iam sæpius edocuisse memini. In lapide verò pro ipsa duritia aliquādo gētiles populi designantur. Ipsi quippe lapides coluerunt. Et de his per prophetā dictum est: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. (Psal.113.) Vnde Ioannes Iudæos aspiciens se de stemate generationis extollere, & gentiles præuidens ad Abrahę prolem fidei cognitione transire, ait: Ne velitis dicere intra vos patrem habemus Abraham. (Mat.3.) Dico.n. vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Lapides vtique duros perfidia gentiles vocās. Quia ergo primum Iudęa Deo credidit, gentilitate omni in perfidiæ suę obstinatione remanente: postmodum verò ad fidē gētilium corda mollita sunt, & Iudęorum infidelitas obdurata, bene dictum est, In similitudinem lapidis aquæ durantur. ac si diceret: Illa molia ac penetrabilia fidei corda Iudæorū, in insensibilitatem vertuntur gentium. Cum enim misericors Deus gentes traxit, iratus Iudæam repulit: actumq; est, vt sicut dudum ad percipiendam fidem gētilitas fuerat obdurata, ita postmodum ad fidem gentilitate suscepta Iudęæ populus perfidiæ torpore duresceret. Vnde Paulus apostolus eisdem gentibus dicit: (Rom.11.) Sicut aliquando vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatē: ita & isti non crediderunt in vestra misericordia, vt & ipsi misericordiam consequantur. Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, vt omniū misereatur. Quam sententiam suam primum

mum quidem de vocatione Iudæorum & repulsione gentium, postmodum verò de vocatione gentium & repulsione Iudæorum subtiliter pensant seque occulta Dei iudicia comprehendere non posse considerans, exclamando subiunxit: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Vnde hic quoque cum de Iudæorum perfidia Dominus diceret: In similitudinem lapidis aquæ durantur, vt de repulsione eorum occulta esse sua iudicia demonstraret, aptè subdidit: *Et superficies abyssi constringitur*. Quia superiecto quodam ignorantiæ nostræ velamine, incomprehensibilitatem diuini iudicij humanæ mentis oculus nullatenus penetrat. scriptũ quippe est: Iudicia tua abyssus multa. Nemo ergo perscrutari appetat, cur cum alius repellitur, alius eligatur, alius repellatur: q̃a superficies abyssi constringitur, & attestãte Paulo: Inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Per hoc verò quod dictum est: De cuius vtero egressa est glacies, & gelu de cœlo quis genuit: etiam satan in gelu & glacie nil obstat intelligi. Ipse quippe quasi de Dei vtero glacies processit. quia à calore secretorum eius malitiæ torpore frigidus, magister iniquitatis exiuit. Ipse gelu de cęlo est genitus: quia constricturus corda reproborum, à summis cadere est ad ima permissus. Qui bene in cęlestibus conditus, in culpæ frigore mentes sequaciũ quasi gelu dum cecidit astrinxit. Qui ad terram veniẽs, quid in hominibus egerit, expletur cum subditur: *In lapidis similitudinem aquæ durantur*. Per aquas namq; populi, per lapidem verò eiusdem satanæ duritia designatur. Illo igitur ad ima veniẽte, in similitudinem lapidis aquæ duratę sunt: quia eius malitiam imitati homines, mollia viscera charitatis amiserunt Cuius fraudulenta consilia quia à seductis hominibus deprehẽdi non possunt, rectè subiungitur: *Et superficies abyssi constringitur*. Aliud quippe ei intrinsecus latet, atque aliud extrinsecus ostendit. Transfigurat enim se velut angelum lucis, & callida deceptionis arte plerunq; proponit laudabilia, vt ad illicita pertrahat. Abyssi ergo superficies constringitur: quia dum quasi bona persuasionis eius species velut solida desuper glacies ostenditur, in profundo latens eius malitia non videtur. Cuncta tamen hæc intelligere & aliter possumus, si moraliter exquiramus. Mentes nanque hominum omnipotens Deus dum in suo timore format, quasi concipit, easque ad apertas virtutes dum prouehit gignit, sed si acceptis virtutibus extolluntur, relinquit. Et sæpe q̃osdam cognouimus malorum suorum consideratione compungi, diuini terroris pauore feruescere, & per pauoris exordia vsque ad virtutum summa peruenire, sed dum de eisdem virtutibus quas accipiunt extolluntur, inanis gloriæ laqueo astricti, ad antiquum torporem redeunt. Rectè ergo cũ tales dñs proijcit, dicit. *De cuius utero egressa est glacies*? Quasi enim de dei vtero glacies egreditur, quando hi qui iam intus incaluerant, ex virtutum dono frigescunt: & inde exteriorem gloriã torpentes appetunt, vnde ad interna diligenda ardentius flagrare debuerũt. Dumq; ille signis, ille scientia, ille prophetia, ille magnis operibus pollet, atq; per hæc dona placere hominib. appetit: oẽ quod prius intimum caluerat, exteriorem laudẽ diligẽs, in torporem vertit. quasi ergo glacies de vtero egreditur, dum post donorũ beneficia à visceribus pietatis supernæ separatur. An non sunt glacies, qui in virtutibus quas accipiunt, laudes ab hominibus quærunt? Et tñ venienti iudici dona sua ad eius memoriam reuocantes dicunt. Domine, domine: nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Sed quomodo hanc glaciem dominus proijciat ostendit, dicens: Nescio vos vnde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis. Hanc glaciem nunc in vtero dominus portat, quia intra sinum Ecclesiæ tolerat. Sed tunc aperte eiecit, cum tales à secretis cęlestibus per extremum & publicum iudicium repellit. His itaque

Psal. 35. Rom. 11. Mat. 7.

que verbis qd apertè agitur, nisi vt beatus Iob de summis suis virtutibus humilietur, ne in hoc quod bene viuendo caluerat, superbiendo frigescat, & à diuinitatis vtero repulsos exeat, si intra sinum sui cordis se tumidus extollat? Et quia iusto iudició superbas mentes ad culpam egredi ex accepta virtute permittit, rectè adhuc subiungitur: *Et gelu de cælo quis genuit?* Plerunque enim sacri eloquij scientiam præstat, sed dum de eadem scientia is qui accipit extollitur, ita districti iudicis in ipso sacro eloquio cæcatur, vt exteriores fauores per illam sequens, eius iam interna non videat, & qui intus manens calere poterat, exeundo frigescat, duratusque in ima corruat, qui ad cognitioné dei prius tractabilis in summis liquidus stabat. An sacrum eloquium cœlum non est, quod diem nobis intelligentiæ aperiens, sole nos iustitiæ illustrat, quod dum nos vita præsentis nox continet, stellis nobis
1. Cor. 11. mandatorum fulget? Sed quia oportet esse hæreses, vt probati manifesti fiant, cum ab intellectu sano mens superba repellitur, vltione districti iudicis gelu de cœlo generatur: vt cum ipsa scriptura sacra in electorum cordibus caleat, eos qui se superbè scire appetunt, à se frigidos emittat. Ibi quippe erant, vbi corrigere errata debuerant, & dum à superna intelligentia resplendentis eloquij & obdurati ipsi & seducturi cæteros corruunt, ad ima venientes, vt gelu & alios astringunt. Semetipsum tamen Dominus hoc gelu gignere perhibet, non quo prauorum mentes ipse ad culpam format, sed quo à culpa non liberat, sicut scriptum est: Ego obdurabo
[illegible] cor Pharaonis. Quod quia misericorditer emolire noluit, profectò se obdurare nunciauit. Quia verò cum inchoata diuini tumoris virtus amittitur, propter humanas laudes virtutis imago retinetur, rectè subiungitur: *In similitudine lapidis aquæ durantur, & superficies abyssi constringitur.* Quæ enim per glaciem in superficie durescunt, sed fluidæ in intimis remanent. Et quid per aquas nisi fluxa accipimus corda reproborū? Quæ cum ex proposito virtutem deserūt, fortes se in bonis operibus per hypocrisim ostendunt: dumque in intimis suis ad vitia defluunt, & foris se sanctorum ac fortium imitatores fingunt, aquæ in similitudinem lapidis durantur: & superficies abyssi constringitur, quia per superductam sanctitatis speciem fluxa ac instabilis eorum conscientia hominibus tegitur. Nam cum sibimetipsis intrinsecus turpes sint, ante alienos tamen oculos quadam viuendi venustate vestiuntur. Sed ne quis hæc verba Domini in bonā intelligi partem velit, debemus sic etiam quærentibus astruere, dummodo minimè iudicemur quæ perscrutanda fuerāt neglexisse. Superiori enim versu dicitur: Quis est pluuiæ pater, vel; Quis genuit stellas roris? statimque additur: De cuius vtero egressa est glacies, & gelu de cœlo quis genuit? Si ergo dictis præcedentibus sequens, sententia non dispari sensu coniungitur, profectò & in bonam partem nobis eius intelligentia sine obstaculo difficultatis aperitur. Terra enim cum compluitur, iactata in eam 25
semina feracius rigantur. Sed rursum si illam pluuia immoderatius irrigat, in culmi pinguedinem frumenti virtutem mutat. Sin verò iactatum semen post pluuiam gelu premitur, quo foris citius apparere repellitur, eo intus fœcundius radicatur, & quo vetatur progredi, cogitur multiplicari: quia cum ab immaturo ortu restringitur, ex conceptionis suæ tarditate laxatum ad fructum vberius impletur. Quid est ergo quòd Dominus prius quidem patrem se pluuiæ insinuat, postmodum verò de suo egredi vtero glaciem narrat, seque gelu gignere de cœlo pronunciat: nisi quod miro modo nostri pectoris terram ad suscipiēda verbi semina & prius per occultę gratiæ pluuiam infundit, & postmodum ne in conceptis virtutibus immoderatius profluat, disciplina intimæ dispensationis premit: vt quam acceptæ gratiæ pluuia irrgiat, etiam disciplinæ rigor astringat, ne si aut antequam debet aut plus quàm necesse est conceptas virtutes proferat, fruges in herbam vertat? Plerunque

enim

enim ab inchoãtibus opus bonum dum priusquam oportet ostenditur, à grano perfectionis inanitur, & plerunq; virtutes dum plus quàm necesse est exuberãt, exhalant Vnde & electorum suorũ Dñs vel ante tempus desideria renuit, vel rursum in tpe vltra mensurã profectus pręmittit: ne si aut antè quàm debent, aut plus quàm debent proficiant, per profectus sui magnitudinem in elationis defectum cadant Nam cum cor post peccata compungitur, terra quæ aruerat, infusione pluuiæ rigatur, & cum relictis iniquitatibus bona exequi opera ꝓponit, quasi post infusionem semen accipit. Et pleriq; cùm desideria sancta concipiunt, in summis iam exerceri virtutibus inardescunt, vt non solum culpa operationem non inquinet, sed nec cogitationem pulset. Et adhuc quidem in corpore positi sunt, sed nil iam perpeti de cõione ꝑsentis vitæ volunt: imitari per intentionem internam mentis stabilitatem appetunt, sed interuenientibus tentationib. reuerberantur. vt videlicet infirmitatis suæ meminerint, & elati de virtutibus quas accipiunt non sint. Quod dum mira disciplinæ repressione agitur, quid aliud quàm super infusam terram gelu de cęlo generatur? Quid alium quàm de Dei vtero glacies producitur, qñ de interno secreto dispensatio egreditur, & voluntates nostræ ẽt in bonis desiderijs frenantur? Videamus, Paulus infusa videlicet terra, quanta disciplinæ glacie ꝑmatur, dum ait: Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. [Rom. 7.] Qui n. velle habere se asserit, iam per infusionẽ gratiæ quæ in se lateant semina, ostendit Sed dum perficere bonum non inuenit, profectò indicat quanta illum dispẽsationis supernæ glacies premat. An ista glacies eorũ corda non presserat quibus dicebat: Vt non quæcunq; vultis, illa faciatis? ac si aperte diceret: Occulta cordis vestri semina iam prodire in frugem quærunt, sed superni moderaminis gelu premunt, vt tanto post fęcundius exeãt, quanto diuini iudicij prementia pondera
26 patientius portant. Et quia plerunq; humana corda quoniam erumpere ad

A virtutes quas appetunt non valent, eo 16
ipso quo ab intentionis suæ perfectione resiliunt, tentationum stimulis fatigantur, sed tamen easdem tentationes cogitationum comprimunt, seque per exercitationis vsum in quodam viuendi rigore componunt, bene subditur: In similitudinem lapidis aquæ durantur: Quia etsi fluxæ cogitationes interius lacessũt nequaquam tamen vsque ad cõsensum praui operis trahunt. Sed mens sub insolita bene viuendi cõsuetudine quasi sub quadã duritia exterius abscondit, quicquid intus ex tẽtationis pulsatione mol-
B lescit. Vnde & bene subiungitur. *Et superficies abyssi constringitur*. Quia praua cogitatio & si vsque ad suggestionem venit, vsque ad consensum non prosilit, quia fluctuantes motus animi superductus rigor sanctæ deliberationis premit. Potest etiam in gelu vel glacie præsentis vitę aduersitas designari, quę dum asperitate sua sanctos comprimit valentiores reddit. Dum enim nos omnipotens molestijs exerceri permittit, atque ad melioris vitæ statum interueniente tristitia prouehit, miro consilio super futu-
C ram frugem gelu & glaciem gignit, vt electus quisque in hac vita tanquã in hyeme aduersa ventorum & frigorum toleret, & velut in æstiua serenitate postmodum fructus quos hic conceperit, demõstraret. Vnde & sponsi voce vnicuique animæ post huius mundi turbines, ad illa æternitatis amœna properanti dicitur; Surge, propera amica mea, formosa mea, & veni iam enim hyems transijt, imber abijt & recessit. [Cant. 2.] Et quia si sola nobis assunt prospera, soluimur, ad virtutem verò melius per aduersa solidamur,
D rectè subiungitur. *In similitudinem lapidis aquæ durantur*. Mentes enim quę per prospera mollitur fluerẽt, constrictæ aduersitatibus durescunt, & ad similitudinem lapidis aqua perducitur, quando infirmus quisq; per acceptam desuper tolerantiam passiones sui redemptoris imitatur. In similitudinem quippe lapidis aqua duruerat, cùm ille prius impatiens persecutor postmodum Paulus dicebat: Impleo ea quæ desunt passionum Christi [Col. 1.]

sti in carne mea: Et quia cùm deprimun- A tur aduersis, solertius interna dona custodiunt, rectè additur: Et superficies abyssi constringitur. Solet enim lętitia arcana menti apperire, atque aperiẽdo amittere: aduersa uerò cum nos exterius deprimunt, interius cautiores reddunt. Post gelu itaque uel glaciem superficies abyssi cõstringitur: q̃a mẽs nr̃a ad cõseruanda ꝓfunda dona quæ acceperit, ipsis aduersitatibus munit. Abyssi enim suæ superficiem Esaias constrinxerat, cùm dicebat: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Esa. 14 Abyssi suę superficiem Paulus constrinxerat, qui tot periculis ac aduersitatibus insudans, sub prætextu cuiusdam de semetipso loquitur, dicens: Audiuit arcana uerba, quæ non licet homini loqui. Et rursum. Parco autem, ne quis me existimet supra id quod uidet in me, aut audit aliquid ex me. Qui igitur foris aduersa tolerans, ne fortasse in laudibus deflueret, arcana sua apperire metuebat, quid aliud quàm secretorũ suorum abyssum per constrictam superficiem presserat? Sequitur.

Quod arcturum & pleiades Dominus iungit, cùm de diuersis mundi partibus unit Ecclesiam, et sanctorum uaticinia (licet diuersa,) una eademque intentione prolata ostendit. Caput. XVI.

NVnquid coniungere ualebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Pleiades stellæ ἀπὸ τοῦ πλείσου id est, à pluralitate uocatę sunt. Ita aũt uicinæ sibi & diuisæ sunt cõditæ, ut & simul sint, & tamẽ coniungi nequaquam possint, quatenus uicinitate quadam coniunctę sint, sed tactu disiunctę. D Arcturus uerò ita noctruna tẽpora illustrat, ut in cœli axe positus per diuersa se uertat, nec tamen occidat. Neque enim extra se currens uoluitur, sed in loco situs, in cunctis mundi partibus nequaquam casurus inclinatur. Quid ergo est quod homo ex terra factus, atque in terra positus, de cœlesti administratione discutitur: quia pleiades coniũgere non ualet, quas uicinas sibimetipsis conditas & penè coniunctas uidet, quia arcturi gyrum dissipare non potest, quem tamẽ cernere ipsa sua uertigine penè dissipatum potest? An ut in istis ministerijs authoris potentiam pensans, infirmitatis suæ memineris, & eum quem adhuc in maiestate sua uidere non poterat quàm sit inæstimabilis, in ipsa ministeriorum cœlestium gubernatione perpẽdat? Sed cur ista loquimur q̃ stimulo rationis urgemur, ut hæc uerba mysticis sensibus 28 grauida cognoscamus? Quid enim micantes pleiades, quæ & septẽ sunt, aliud quàm sanctos omnes denunciãt, quæ in- B ter præsentis uitæ tenebras septiformis spiritus gratiæ nos lumine illustrant, qui ab ipsa mundi origine usque ad eius terminum diuersis temporibus ad prophetandum missi & iuxta aliquid sibi coniuncti sunt, & iuxta aliquid disiuncti? Stellæ enim pleiades, sicut suprà dictum est, uicinitate sibi coniunctæ sunt, & tactu disiunctæ. Simul quietem sitæ sunt, & tamen lucis suæ uariatim radios fundunt. Ita omnes sancti alijs atque alijs ad prædicandum temporibus apparẽtes, C & disiuncti sunt per uisionem suę imaginis, & coniuncti per intentionem mentis. Simul micant, quia unum prædicãt: sed nõ semetipsos tãgunt, quia in diuersis temporibus partiuntur. Quàm diuersis temporibus Abel, Esaias & Ioannes apparuerunt? Diuisi quidem fuerunt tẽpore, sed non prædicatione. Nam Abel Gen. 4. redemptoris nostri passionem significãs, agnum in sacrificio obtulit, de cuius passione Esaias ait. Sicut agnus coram ton- Esa. 53. dente se obmutescet, & non aperiet os suum. De quo Ioannes quoque ait. Ecce agnus Dei, ecce q̃ tollit peccata mundi. Ecce diuisis quidem temporibus mis- Ioan. 1. si, & tamen concorditer de redemptoris nostri innocentia sentientes, eundem agnum Ioannes ostendendo, Esaias præuidendo, Abel offerendo locutus est: & quem Ioannes in ostensione, quem Esaias in locutione, hunc Abel significando in manibus tenuit. Quia igitur quomodo pleiades stellę de humanitate redẽptoris sibi concinant diximus: nunc quomodo in ostẽdẽda vnitate trinitatis concorditer luceãt demonstremus. Diuersis

qppe tpibus huic mundo Dauid, Esaias, Paulus apparuit, sed tamen nullus eorũ alteri diuersum sensit: qa etsi semetipsos non nouerant facie, unum tamen didicerant ex diuina cognitione. Dauid qppe ut authorem oĩum Deum in trinitate
Ps. 66. ostẽderet, dixit: Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus. Ac ne tertio Deũ noĩant, tres Deos dixisse putaretur ilico vnitatem eiusdẽ trinitatis insinuãs addidit: Et metuat eum oẽs fines terræ. Qui. n. nõ eos, sed eũ subdidit, vnum tria
Esa. 6. q̃ dixerat intimauit. Esaias quoq; cũ laudem de vnitate trinitatis aperiret, Seraphin voces exprimens, ait: Sanctus sanctus sanctus. ac ne tertiò sanctum nominans, vnitatẽ diuinæ substantiæ scindere videretur, adiũxit. Dñs Deus sabaoth. Qui ergo nõ Dñi dij, sed Dñs Deus addidit, vnum existere quod tertiò sanctum vocauerat indicauit. Paulus quoque vt operationẽ sanctæ trinitatis ostenderet,
Rom. 11. ait: Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. atq; vt vnitatem eiusdẽ trinitatis intimaret, protinus addidit: Ipsi gloria in secula seculorum, amen. Qui igitur non ipsis, sed ipsi subdidit, vnum naturaliter, tria secundum personas innotuit, quod superius tertiò idipsum dixit. Quasi ergo & vno in loco pleiades sitæ sunt, quia de Deo concorditer sentiunt, & tamen semetipsas non tangunt: quia sicut dictum est, per huius mundi tempora diuersa patiũtur. Quod bene ac breuiter Ezechiel propheta describit, qui cũ diuersi generis animalia videre se diceret, adiunxit. Iun-
Ezech. 1. ctæq; erant pennæ eorum alterius ad alterũ. Pennæ quippe aĩalium alterius ad alterum iunctæ sunt: quia etsi dissimilia sunt q̃ agunt, tamen vno eodemq; sensu sibi sanctorum voces virtutesq; socianтur. Et quamuis alius rationabiliter cuncta agendo sit homo, alius in passionibus fortis aduersa mũdi nõ timendo sit leo, alius p abstinentiã semetipsum viuã hostiam offerẽdo sit vitulus, alius se in alta rapiendo contẽplationis volatu sit aquila: pennis se tamẽ dum volant tangunt, quia & confessione vocum & virtutũ sibi vnanimitate iungũtur. Quod quia solius diuinæ virtutis est, & disiunctis tem-

A poribus, missos in fidei prædicatione cõiungere, & dissimilibus virtutibus præditos fulgore intentionis unire, rectè dicit: *Nunquid coniungere valebis micantes stellas pleiades?* Ac si dicat, vt ego, qui unus omnia impleo, atq; in vnitatis sensu electorũ mẽtes implẽdo coniungo. In arcturo aũt, qui p gyrum suum nocturna spatia non occasurus illustrat, nequaq̃ particulatim edita vita sanctorũ, sed tota simul Ecclesia designatur: q̃ fatigationes quidẽ patitur, nec tñ ad defectũ proprij status
B inclinatur, gyrũ laborum tolerat, sed ad occasum, cum tẽporibus nõ festinat. Neque enim ad ima poli arcturus cũ nocturno tpe ducitur, sed dum ipse uoluitur, nox finitur. Quia nimirum dum sancta Ecclesia innumeris tribulationib. quatitur, p̃sentis vitæ vmbra terminatur, eaq; stante nox p̃terit: qa illa in sua incolumitate pdurãte, mortalitatis huius vita pcurrit. Est in arcturo qd̃ cõsideratius possimus intueri. In septẽ quippe stellis 19
uoluitur, & modo qdem tres ad summa eleuat, atq; ad ima quatuor inclinat, modo
C quatuor superius erigit, & tres inferius pmit. Sancta quoq; Ecclesia cũ modò infidelib. trinitatis notitiã, modò autem fidelibus uirtutes quatuor, id est, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iustitiam prædicat, quasi rotatu pdicationis status sui speciem quodammodo immutat. Nam cum quibusdã de operibus suis gloriantibus confidentiam proprij laboris euacuat, & fidẽ trinitatis exaltat, qd aliud facit nisi tres stellas arctur⁹ eleuat, quatuor inclinat? Et dũ quosdam bona opera non habẽtes de sola fide p̃sumere prohibet, sed operari enixius quæ p̃
D cepta sunt iubet, quid aliud arcturus facit, nisi quatuor stellas erigit, tres deponit? Videam⁹ quomodo tres eleuet, quatuor deponat. Ecce per Paulum cõtra fidem de opere superbientibus dicitur: Si Rom. 4.
Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam: sed non apud Deum. Quid enim scriptura dicit? Credidit Abraham Gen. 15.
Deo, & reputatum est illi ad iustitiã. Videamus quomodo quatuor eleuet, tres deponat: Ecce p Iacobũ de fide sine opere superbiẽtibus dicitur: Sicut corpus si- Iac. 2.
ne

ut spiritu mortuorũ est, ita fides sine ope A
ribus mortua est. Arcturus itaq; voluitur: quia sancta Ecclesia iuxta auditorũ suorũ mentes in diuerso latere prædicationis arte versatur. Arcturus voluitur: quia hæc in noctis huius tribulationib. rotatur. Sed hunc arcturi gyrũ quãdoq; Dñs dissipat, quia labores Ecclesiæ ad requiẽ permutat. Tunc & pleiades plenius iungit, cum gyrum arcturi destruit: qa tunc nimirum sancti oẽs etiam visionis sibi specie copulantur, qñ in fine mundi sancta Ecclesia ab his quos non sustinet
B
laboribus soluitur. Dicat ergo: *Nunquid coniungere valebis micantes stellas pleiades, aut gyrum arcturi poteris dissipare?* subaudis, vt ego, qui tunc sanctorum vitam etiã per speciem vnio, cùm gyrũ vniuersalis Ecclesiæ corporaliter soluo. Et quis hoïum solius diuinæ hoc esse virtutis ignorat? Sed vt cognoscat homo quid ipse sit, me moretur assiduè qđ solus Dominus possit. Habemus adhuc quod de stellis pleiadib. atq; arcturo aliud sentiamus. Pleiades quippe ab Oriente, arcturus verò ex parte Aquilonis surgit. Quocunq; autẽ
C
se per gyrũ suum arcturus verterit, pleiades ostendit: & cũ lux diei iam vicina efficitur, stellarum eius ordo distenditur. Potest igitur per arcturũ qui a plaga frigoris nascitur, lex, per pleiades verò quę ab Oriente surgunt, testamenti noui gratia designari. Quasi n. ab Aquilone lex venerat, quæ tanta subditos rigiditatis asperitate terrebat. Nam dum pro culpis suis alios pciperet lapidibus obrui, alios gladij morte mulctari, plaga torpens & velut à sole charitatis aliena, præceptorum suorũ semina plus premebat ex frigore, quàm ex calore nutriebat. Cuius oppressionis pondus Petrus horruerat
D
Act. 15. cum dicebat: Quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod neque patres nostri, neq; nos portare potuimus? Nec mirum quòd p arcturi septem stellas testamẽtum vetus exprimitur, qa & veneratione legis dies septimus extitit venerabilis, & p hebdomadam integram constituti sacrificij vota tendebantur. Pleiades verò quæ ipsæ quoque, sicut superius diximus, septem sunt, testamenti noui gratiam tãto apertius indicant, quãto cuncti liquido cernimus, quòd per illam fideles suos spiritus sanctus septiformis muneris lumine illustrat. Quaqua igitur se arcturus parte vertit, pleiades ostendit, quia per omne qđ testamentum vetus loquitur, testamẽti noui opera nunciantur. Sub textu.n. literæ, tetigit mysterium prophetiæ. Et quasi inclinat se arcturus & demõstrat, quia dum ad spiritalem intellectũ flectitur, significata per illud lux gratiæ septiformis aperitur. Et propinquante diei luce, stellarum eius ordo distenditur, quia postquam per semetipsam nobis veritas innotuit, ab obsequiis carnalibus literæ præcepta laxauit. Redemptor autem no 30
ster in carne veniens, pleiades iunxit, quia operationes septiformis spiritus simul in se & cunctas & manẽtes habuit. De quo per Esaiam dicitur: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice ei⁹ ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus sciẽtiæ & pietatis, & replebit eum spiritu timoris Domini. De quo Zacharias ait; Super lapidem vnum septẽ oculi sunt. Atq; iterum: Et in candelabro aureo lucernæ septem. Nullus verò hominum operationes sancti spiritus simul omnes habuit, nisi solus mediator dei & hominum, cuius est idem spiritus qui de patre ante secula ꝓcedit. Bene ergo dr̃: Super lapidem vnum septem oculi sunt. Huic enim lapidi septem oculos habere, est simul omnem virtutem spiritus septiformis gratię in operatione retinere. Alius nanque prophetiam, alius scientiam, alius virtutes, alius genera linguarũ, alius interpretationes sermonũ, iuxta distributionem sancti spiritus accipit, ad habenda verò cuncta eiusdẽ spiritus munera, nemo pertingit. At vero conditor noster infirma nostra suscipiẽs, quia per diuinitatis suæ potentiam simul se habere omnes sancti spiritus virtutes edocuit, micantes, procul dubio pleiades iunxit. Dum verò pleiades iungit, arcturi gyrum dissipat, qa dũ semetipsum factũ hoïem habere cunctas sancti

Esa. 11. — Zach. 3. & 4. — 1.Cor. 12.

sancti spiritus operationes innotuit, in A testaméto ueteri literæ laboré soluit, ut fidelis quisque iam cũ libertate spiritus illud intelligat, cui prius in formidine inter tot discrimina seruiebat. Audiat itaque beatus Iob: *Nunquid cõiungere uale bis micantes stellas pleiades?* Ac si apertè diceretur: Habere quidem lumina quarundam uirtutum potes, sed nunquid exercere simul omnes operationes sancti spiritus sufficis? Me ergo coniungentem pleiades in cunctis uirtutibus contemplare, & tu de pacis ab elatione compesce re. Audi quod dicitur: *Aut gyrum arcturi poteris dissipare?* Ac si ei apertè B diceretur: Et ipse iam quæ recta sunt sentis, nunquid uirtute tua etiam in alienis cordibus laboré grossioris intelligentiæ destruis? Me itaque considera, qui carnalium stultitiam corrigo, dum me per carnis stultitiam manifesto: ut tantomagis hæc quæ putas uirtutum tuarum fortia humilies, quanto nec uestigia meæ infirmitatis apprehendis. Quia uerò in ipso dñicæ incarnationis mysterio alij lux ueritatis ostéditur, aliorũ uerò p scãdalum corda tenebrantur, rectè subiungitur.

Quòd cum uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege: & eo apparẽte in fine mundi, reuelabitur homo peccati, filius perditionis. C

Caput XVII.

NVnquid producis luciferum in tempore suo, & uesperum super filios terræ consurgere facis? Pater quippe in tépore suo luciferum produxit, quia scri-
Gal. 4. ptum est: Cum uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suũ natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret. Qui natus ex uirgine, D uelut lucifer inter tenebras nostræ noctis apparuit, q̃a fugata obscuritate peccati, æternum nobis mane nunciauit. Luciferum uero se innotuit: quia diluculo ex morte surrexit, & fulgore sui luminis mortalitatis nostræ terram caligine pres-
Apo. 22. sit. Cui bene per Ioannem dicitur: Stella splẽdida & matutina: Viuus quippe apparens post mortem, matutina nobis stella factus est, quia dum in semetipso exẽplum nobis resurrectionis præbuit, quæ lux sequatur indicauit. Vesperũ verò super terræ filios Dñs consurgere facit: q̃a infidelib. Iudæorum cordibus dominari antichristum eorum merito exigente pmittit. Qui idcirco Dño huic vesperi iuste subdũtur, quia ipsi spõte sua filij terræ esse voluerunt. Terrena quippe & nõ cœlestia requirentes, à pspicienda luciferi nostri claritate excecati sunt: & dũ pesse sibi vesperũ expetunt, subsequẽtis damnationis æterna nocte merguntur. Hinc in Euãgelio Dñs dicit: Ego veni in Ioan. 5. noĩe patris mei, & nõ accepistis me: alius veniet in noĩe suo, & ipsum recipietis. Hinc Paulus ait: Eo q charitatẽ veritatis 2. Thes. 2. non receperunt, vt salui fierẽt, ideo mittet illis Deus operationẽ erroris, vt credant mendacio, vt iudicentur oẽs qui non crediderunt, ueritati, sed consenserunt iniquitati: Nequaquam ergo super eos vesper cõsurgeret, si cœli filij esse voluissent. Sed dũ visibilia appetunt, amisso cordis lumine, sub noctis duce tenebrescunt. Quod tamen si moraliter discu- 51 timus, quomodo quotidie agatur inuenimus, quia nimirũ & electis lucifer oritur, & reprobis Deo pmittẽte vesper dominatur. Vnus enim atque idem sermo Dei est in ore prædicantis. Quem dũ isti gaudendo, illi verò inuidendo audiunt, claritatẽ sibi luciferi in uesperi tenebras vertunt. Dum isti humiliter vocem sanctæ prędicationis accipiunt, quasi ad stellæ lucem oculos cordis aperiunt, dũ verò illi bene dicenti inuident, & non salutis causam, sed elationis gloriã quærũt, prorumpente iniquitatis suę vespere, in somnum mortis oculos claudũt. Per occultum ergo iudicium is qui electis est lucifer, reprobis auditoribus fit vesper, q̃a exhortatione sancta qua boni ad vitam redeunt, praui deterius in culpa moriuntur. Vnde bene per Paulum dicitur: Chri- 2. Cor. 2. sti bonus odor sumus Deo, in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt, aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in uitam. Verbum itaque suum auditorib. esse luciferum simul & vesperum vidit, per quod & alios ab iniquitate suscitari, & contra alios sopi

ri

ſi iniquitate conſpexit. Quod q̃a occultis Dei iudicijs agit, quæ in hac vita ab hoībus comprehendi non poſſunt, rectè illic ſubdidit: *Et ad hæc quis tã idoneus?* Ac ſi diceret: Idonei quidẽ ſumus ad hęc conſideranda quæ fiunt, ſed idonei non ſumus ad hæc inueſtiganda cur fiant. Vnde hic quoq; Dñs quia alijs produci luciferum alijs verò conſurgere veſperum dixerat, ne pſcrutari homo occulta Dei iudicia audeat, ilicò ſubiungit:

Quòd cauſas iudiciorũ Dei, uel p̃deſtinationẽ eius in hac uita nemo cognoſcat. Cap. XVIII.

32 NVnquid noſti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra? *Ordinẽ cęli noſſe, eſt ſupernarũ diſpoſitionum occultas prædeſtinationes videre. Rationẽ verò ei' in terra ponere, eſt ante humana corda taliũ ſecretorum cauſas aperire. Rõnem videlicet cęli in terra ponere, eſt ſupernorum iudiciorum myſteria vel cõſiderando diſcutere, vel loquẽdo manifeſtare. Quod vtiq; facere in hac vita poſitus nullus põt. Vt n. a paruis ad maiora veniamus, quis intelligat quæ eſſe ſecretorum ſubtilitas põt, ꝙ ſæpe vir iuſtus à iudicio non ſolum nõ vindicatus, ſed ẽt punitus redeat: & iniquus eius aduerſarius non ſolũ non punitus, ſed ẽt victor abſcedat? Quis intelligat cur viuit alius inſidians mortibus proximorum, & moritur alius qui profuturus eſſet vitæ multorum? Alius culmen poteſtatis aſſequitur, qui non niſi lædere ſtudet: alius tantummodo læſos defendere concupiſcit, & tñ ipſe oppreſſus iacet. Alius vacare appetit, & innumeris negocijs implicat: alius negocijs implicari deſiderat, & coactus vacat. Alius malè inchoans, vſq; ad vitæ ſuæ terminũ ad peiora protrahit: alius bene incipiens, per longitudinem tpum proficit ad augmẽta meritorũ. At contra malè viuẽs diu reſeruatur vt corrigat: alius verò bene quidem vr̃ viuere, ſed in hac vita eouſq; durat quoad in peruerſa prorumpat. Alius in errore infidelitatis natus, in errore deficit: alius in catholicæ fidei rectitudine genitus in catholicæ fidei rectitudine cõſummatur.

A Et cõtrà verò alius catholicæ matris vẽtre editus, iuxta vitæ terminum erroris voragine deuoratur alius aũt uitã ſuam in catholica pietate conſummat, q ortus in perfidia cũ lacte matris hauſerat virus erroris. Alius celſitudinẽ bene viuendi appetere & vult & valet, alius nec vult nec valet. Alius vult & non valet, alius valet & non vult. Quis ergo iſta iudiciorũ cœleſtiũ ſecreta diſcutiat? Quis intelligat diſcretã lancem ęquitatis occultę? Ad cognoſcendos quippe iſtos iudiciorum ſecretorũ ſinus, nullus aſcendit. B Dicat ergo homini vt ſe neſcire cognoſcat: neſcientẽ uerò ſe cognoſcat vt timeat: timeat vt humiliet, humiliet ne pſumat in ſe: non pręſumat in ſe, ut conditionis ſui auxilium requirat: & qui in ſe fidens mortuus eſt, authoris ſui adiutoriũ appetens uiuat. Audiat itaq; uir iuſtus iã quidem ſe ſciens, ſed adhuc quę ſupra ſe ſunt neſciens: *Nunquid noſti ordinẽ cœli, & pones rationes eius in terra?* id eſt, Nunquid occultos ordines iudiciorum cęleſtium comprehendis, aut aperire hu- C manis auribus ſufficis? Beatus igitur Iob de iudiciorũ incõprehenſibilium inueſtigatione requiritur, ac ſi ei apertè diceretur: Cũcta quæ pateris, tãto tolerare patientius debes, quanto ſecretorũ cęleſtium ignarus, cur hęc pateris neſcis.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS Moralis.

D LIBER XXX.

Continuans trigeſimumoctauum Caput beati Iob.

Quòd iudæis in ænigmatibus & nebula multipliciter per patres locutus ſit Deus: & quòd contra illum ſæuiens populorum turba ſurrexerit, clamaueritq;, Crucifige. Cap. I.

BEatus Iob talia utrum ne fecerit Domino interrogante requiritur, qualia utiq; facere non põt homo: ut dum ſe iſta facere, nõ poſſe deprehen-

A prehendit, ad eum refugiat qué solũ talia quia facere possit intelligit, atq; ante oculos iudicis sui magis potens appareat, si sua uerius infirma cognoscat, Quā ergo mirè à Dño fieri non ignoratur, de eo diuina Iob voce requiritur. diciturq; ei: *Nunquid eleuabis in nebula vocem tuã, & impetus aquarum operiet te?* Vocem quippe suam in nebula Dñs leuat, qñ per prædicatorũ suorũ linguas ad caliginosa corda infideliũ exhortationem format. eũq; aquarum impetus operit, dum bene agétia membra eius turba resistentiũ populorum premit. Hinc est. n. quod scriptũ

B Hier. 26. est. Factum est verbum Dñi ad Hieremiã prophetam, dicens: Sta in atrio domus Dñi, loquens ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt vt adorent in domo Dñi, vniuersos sermones quos ego mandaui tibi. Et paulo post: Et audierunt sacerdotes & prophetę, & omnis populus Hieremiam loquentem verba hæc in domo Dñi. Cumq; compleuisset Hieremias loquens, apprehenderunt eum sacerdotes & prophetæ & oĩs populus, dicens: Morte moriatur. Quare prophetauit in

C nomine Dñi? Ecce in nebula Dominus vocem leuauit, quia obscuras mentes superbiétium directò propheta corripuit. Ecce aquarum impetus eũ protinus operuit, quia ab insurgentibus populis & causa suæ correptionis instigatis, ipse in Hieremia cuncta pertulit, qui correptionis verba mandauit. Per semetipsũ quoque Dñs in nebula vocem leuauit, quando præsenté seet assumpto corpore exhibens, multa suis persecutoribus, sed figuris ænigmatum velata prædicauit. In nebula aũt vocem leuauit, quia veritaté

D suam uõ secuturis infidelibus quasi per caliginem sonuit. Vnde & bene in libris

3. Reg. 8. Regum scriptũ est: Nebula impleuit domum Dñi, & non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam. Exigétibus enim meritis, dum superbi Iudęorũ pontifices diuina mysteria per parabolas audiunt, sacerdotes in Domo Dñi quasi propter nebulã ministrare nequiuerunt. Qui & in testamento veteri dum sensus mysticos literæ velamine coopertos inter obscuras allegoriarũ caligines inuestigare despiciunt, debitum fidei suę ministerium propter nebulam perdiderũt. Quibus & tunc in nebula doctrinæ suæ vocem Dñs protulit, cùm de se etiã aperta narrauit. Quid est enim apertius quã,

Ego & pater vnum sumus? Quid aper- Ioan. 10

tius diceret quàm: Antequàm Abraham Ioan. 8

fieret, ego sum? Sed quia auditorũ mentes infidelitatis caligo repleuerat, quasi emissum solis radium nebula interiacés abscondebat. Ad hanc nanq; eleuationé 2

vocis eum aquarũ impetus operuit, qa contra illum mox sæuiens populorum turba surrexit. Scriptum quippe est: Pro- Ioan. 5

pterea ergo quærebant eum Iudæi interficere, quia non solũ soluebat sabbatũ, sed & patré suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. De hoc aquarum im- Psal. 87

petu per prophetã clamat: Circundederunt me sicut aqua tota die, circundederũt me simul. Et rursum: Saluum me fac Psal. 68

Deus, qm̃ intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam. Quas profectò aquas in semetipso ante mortem, in suis aũt & post ascentionem pertulit. Hinc est. n. qđ de superioribus clamat. Saule, Saule, quid me Act. 9

persequeris? Ecce iam cęlum conscenderat, & tamen adhuc eum Saulus aquarũ infidelium impetu persequens, & tumidior cæteris vnda tangebat. Ipse quippe est qui per bonos recta loquitur, ipseq; in bonorum passione laceratur. Vt ergo mirifica Dñs charitatis vnitate monstraret se esse, qui indignis auditoribus per sanctorum suorum ora prædicaret, ait: *Nunquid eleuabis in nebula vocem tuam?* Vt verò osténderet se esse qui in sanctis suis omnia aduersa pateretur subdidit: *Et impetus aquarum operiet te?* subaudis, vt me quem iniqui omnes neq; per prædicantes sanctos loquentem intelligunt, neq; per morientes patientem vidét. Narrat ergo Dominus, quod ab hominibus patitur, vt dolor afflicti hominis mitigetur, ac si illi apertè dicat: Mea subtiliter pensa, & tua æquanimiter tempera. Multo enim minus est te vulnera quam me humana tolerare. Adhuc tamen verba hęc subtilius perscrutari possumus, si interdoria cęlestia nostra sollicitè corda pensamus. Iam quidem fideles sumus, iam

quæ

quæ audiamus, ſuperna credimus, iam
quæ credimus, amamus. Sed dum qui-
buſdã ſuperuacuis curis premimur, ob-
ducta confuſione caligamus, & cum no-
bis etiam talibus mira quædam Dñs de
ſe ſentienda inſinuat, quaſi in nebula vo
cem leuat. Dũ caliginoſis noſtris mẽtib. p
ſemetipſum loquit, velut in nebula is q
non cernitur auditur. Summa ſunt nan
que quæ de illo cognoſcimus, ſed tñ ad-
huc eum in ſecreta inſpiratione qua in
ſtruimur non videmus. Qui igit cordib.
noſtris præbet quidem locutionem, ſed
occultat ſpeciẽ, uelut in nebula format
vocem. Sed ecce iam verba Dei intrinſe
cus per ſemetipſum loquentis audimus,
iamque amori eius qua continuatione,
quo ſtudio inhærere debeamus agnoſci
mus, & tamen ab internæ conſideratio-
nis culmine ad conſueta noſtra ex ipſa
mortalitatis huius mutabilitate relabi-
mur, & imminẽtium peccatorum mole
ſedula importunitate tẽtamur. Cùm er-
go cæcis noſtris mẽtib. ſubtilia de ſemet-
ipſo inſinuat, in nebula vocem leuat. Cũ
verò tentatione vitiorũ ipſe de Deo no
ſter intellectus opprimitur, quaſi aqua-
rum impetu in voce ſua Deus operitur.
Tot n. ſuper illum aquas admittimus,
quot poſt in ſeparationem eius gratiæ,
cognitiones illicitas in corde verſamus.
Nec tamen nos vel oppreſſos deſerit. nã
ilico ad mentem reddit, tentationum ne
bulas diſcutit, imbrem cõpunctionis in-
fundit, & ſubtilis intelligentiæ ſolem re
ducit, atque ſic oſtendit quantum nos di
ligit, qui nos nec cum reſpuit relinquit:
vt ſaltẽ erudita humana conſcientia ad
ſe tentationes erubeſcat admittere, quã
redẽptor ſuus & vagantẽ nõ ceſſat ama-
re. Hoc in nobis p ſemetipſum tolerat,
hoc ab infidelib. per ſuos quotidie prędi
catores portat. Eius. n. donum ſuborta
in nobis tentatione repellit, & tamẽ ab
infundendo intrinſecus mouere nequa
quã noſtra infirmitate reuocat. Eius pu-
blicè verba reſpuuntur, & tamen ab ero
gandæ gratię largitate nulla infideliũ ini
quitate compeſcit. Nã cũ praui homines
prædicamenta deſpiciunt, adiungit etiã
miracula quæ venerent. Vnde poſt editã

A vocem, poſt innundantium aquarum
impetum abptè ſubiungitur.

Quòd prædicatores ſancti à Deo miſſi non ſibi ſed Deo profectum prædicationis aſcribunt. Cap. 11.

NVnquid mittes fulgura, & ibunt,
& reuertentia dicent, tibi aſſumus?
Fulgura quippe ex nubibus exeũt, cum
mira opera ex ſanctis prædicatoribus
B oſtenduntur. Qui, vt ſæpe diximus,
idcirco nubes uocari ſolent: quia & co-
ruſcant miraculis, & verbis pluunt. Et
quia humana corda poſtquam per præ-
dicationem mota non fuerint, iſtis mira
culorum fulgoribus conturbantur, pro
pheta atteſtante didicimus, qui ait. Ful-
gura multiplicabis & conturbabis eos ac *Pſal. 17.*
ſi diceret: Dum verba prædicationis tuę
non audiunt, per prædicantium miracu
la perturbantur. Vnde aliàs ſcriptũ eſt:
In lumine iacula tua ibunt, in ſplendore *Abac. 3.*
C fulgoris armorum tuorum. Iacula Dei
in lumine ire, eſt uerba eius aperta ueri-
tate reſonare. Sed quia ſæpe homines
verba vitæ etiam intellecta deſpiciunt,
adiunguntur etiam miracula. Vnde illic
ſubdit: *In ſplendore fulgoris armorum tuo-
rum.* Fulgor quippe armorum eſt clari-
tas miraculorum. Armis nanque nos
tuemur, iaculis aduerſa deſtruimur. Ar-
ma ergo cum iaculis, ſunt miracula cum
prædicamentis. Sancti. n. prædicatores
verbis ſuis quaſi quibuſdam iaculis ad-
uerſarios feriunt: armis uerò id eſt mira
culis, ſemetipſos tuentur, ut & quantũ
D ſint audiendi, ſonent per impetum iacu
lorum, & quantum ſint reuerendi, cla-
reſcant per arma miraculorum. Dicitur
ergo ad beatum Iob: *Nunquid mittes ful
gura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi aſſu
mus?* ſubaudis, ut mihi. Vadunt enim 4
fulgura, cum prædicatores miraculis co
ruſcant, & ſuperna reuertentia audito
rum corda transfigunt. Reuertentia
verò dicunt aſſumus, cum non ſibi, ſed
Dei uiribus tribuunt, quicquid ſe forti-
ter egiſſe cognoſcunt. Quid eſt. n. Deo
dicere aſſumus? quoddam nanq; in hoc
verbo obſequiũ declarat. Reuertẽtes ita

que prædicatores sanctos dicere assum*, A est illi laudem tribuere gratię à quo se acceпisse sentiunt victoriam pugnæ, ne sibi tribuant quod operantur. Et ire quidem fulgura operãdo possunt, sed reuerti superbiendo non possunt. Videamus itaq; fulgur vadens Claudo cuidam ait Petrus: Argentum & aurũ non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do. In noĩe Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et apprehensa eius manu dextra alleuauit eũ, & protinus cõsolidatæ sunt bases eius & plantæ, & exiliẽs stetit & ambulabat. Sed cùm hoc de facto Iudæorũ fuisset turba commota, videamus nunc fulgur rediens quod ait: Viri Israelitæ quid admiramini in hoc, aut nos quid intuemini quasi nostra virtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filiũ suũ Iesum. Et paulo post: Cuius nos testes sumus, & in fide nominis eius hunc quem vidistis & nostis, confirmauit nomen eius, & fides quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum. Iuit ergo fulgur cùm Petrus miraculum fecit, rediјt cũ non sibi tribuit, sed authori qđ fecit. Vadunt fulgura cũ prædicatores sancti mira opera ostendunt, sed reuertendo dicunt assumus, cũ in eo quod faciunt ad potentiã authoris recurrunt. Quod tñ intelligi & aliter põt. Fulgura etenim, sicut superius dictum est, sancti viri mittuntur & eunt, cũ à secreto contẽplationis in publicum operationis exeunt. Mittuntur & vadũt cũ de abscondito speculationis intimæ in actiuæ vitę latitudinẽ diffundunt. Sed reuerentes dicunt Deo, assumus: quia post opera exteriora quæ peragunt, semper ad sinum contemplationis recurrũt, ut illic ardoris sui flammam reficiant, & quasi ex tactum supernæ claritatis igne scant. Citius.n. inter ipsa licet bona exteriora frigescerent, nisi intentione sollicita ad contemplationis ignem incessanter redirent. Vnde bene per Salomoné dr: Ad locũ de quo exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant. Ipsi quippe illic flumina, qui hic fulgura sũt uocati.

Act. 3. *Ibidem.* *Eccles. 1.*

Quia enim corda audientium rigant, dicuntur flumina: quia verò accendũt, fulgura uocantur. De quibus alias scriptũ est: Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina voces suas. Et rursum: Illuxerunt fulgura eius orbi terræ: Ad locum ergo de quo exeunt flumina reuertuntur: quia sancti viri etsi à conspectu creatoris sui cuius claritatem mẽte conspicere conantur, foràs propter ad actiuæ vitæ ministerium ueniunt, incessanter tamen ad sanctum contemplationis studium recurrunt: & si in prædi- E catione sua exterius nostris auribus per corporalia verba se fundant, mente tñ tacita ad considerandum semper ipsum fontem luminis reuertuntur. De quibus & bene dr: Vt iterum fluant. Nisi enim ad contemplandum Deum sollicita semper mente recurrerent, nimirum interna cæcitas etiam exteriora prædicationis eorum verba siccaret. Sed dum uidere Deum indesinenter sitiunt, quasi decursa foràs flumina intus semper oriuntur, quatenus illic amando sumant, vñ ad nos predicando defluant. Dicatur igitur rectè: *Nunquid mittes fulgura, & ibunt, & reuertentia dicent tibi, assumus?* Subaudis, C vt ego, qui prædicatores meos cum voluero post contemplationis gratiam ad actiuæ vitæ ministerium cõpono: quos tamen semper à bonis exterioribus ad internum culmen contemplationis reuoco, vt modo iussi ad exercenda opera exeant, modo reuocati ad speculationis studium apud me familiarius viuant. Reuertentes itaque dicunt, assumus: quia quamuis per exteriora acta parum quid D contemplationi deesse videantur, per ardorem tamen desiderij quem in mente sua continuè accendunt, obsequentes, Deo suam præsentiam ostendunt. Assumus namque dicere, est præsentes se amando monstrare. Sequitur:

Psal. 92. *Psal. 96.*

Quòd sapientia vel doctrinæ sanctorum à Deo est. *Cap. III.*

Q*Vis posuit in visceribus hominis sapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam?* Qui hoc loco alij galli nomine

mine designatur, nisi modo alio repetiti iidem prædicatores sancti, qui inter tenebras vitæ præsentis student uenturam lucé prædicando quasi cantando nunciare? Dicunt enim: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Qui vocibus suis somnum nostri torporis exciunt, clamãtes: Hora est iam nos de somno surgere. Et rursum: Euigilate iusti, & nolite peccare. De hoc gallo rursum scriptum est: Tria sunt quæ bene gradiuntur, & quartum quod fęliciter incedit), Leo fortissimus bestiarum, qui ad nullius pauebit occursum, Gallus succinctus lumbos, & aries, nec est rex q resistat ei: Ipse quippe hoc loco ponitur, de quo scriptũ est: Vicit leo de tribu Iuda. Qui fortissimus bestiarũ dr, qa in illo hoc qđ infirmũ ẽ Dei, fortius est hominibus. Qui ad nullius pauet occursum. Dicit enim, Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Gallus succinctus lumbos, id est prædicatores sancti, inter huius noctis tenebras verum mane nunciantes. Qui succincti lumbis sunt, quia à membris suis luxuriæ fluxa restringunt. In lumbis quippe luxuria est, Vnde & eisdem à Domino dicitur: Sint lumbi vestri præcincti. Aries, nec est rex qui resistat ei. Quem alium hoc loco arieté accipimus, nisi primum intra Ecclesiam ordinem sacerdotum? De quibus scriptum est: Affer te domino filios arietum, qui per exempla sua gradiétem populum quasi subsequentem ouiũ gregem trahunt. Quibus spiritaliter recteque uiuentibus nullus rex sufficit omnino resistere: quia quilibet persecutor obuiet, intentioné eorũ non valet præpedire. Sciunt enim ad eũ qué desiderãt & anxiè currere, & morié do peruenire. Ponitur ergo primus leo, secundus gallus, tertius aries. Apparuit enim Christus, deinde sancti prædicatores Apostoli, & tunc demum spiritales patres Ecclesiarũ præpositi, videlicet duces gregum quia doctores sequentiũ populorum. Sed hæc adhuc melius affirmamus, si eiusdem loci etiam reliqua exponendo subijcimus. Nam quia post hęc & Antichristum apparebit hoc illic quartum subdidit, dicens: Et qui stultus apparuit postquam eleuatus est in sublime. Si enim intellexisset, ori imposuisset manum. Ipse quippe in sublime eleuabitur, cum Deum se esse mentietur. Sed eleuatus in sublime stultus apparebit, qa in ipsa eleuatione sua per aduẽtum ueri iudicis deficiet. Quod si intellexisset, ori imposuisset manum: id est, si supplicium suum cũ superbire exorsus est, præuidisset, bene aliquando conditus, in tantę iactationem superbiæ non fuisset elatus. De quo nequaquã moueat quod superius dictum est: Quartũ quod incedit feliciter. Tria quippe incedere bene dixit & quartum fęliciter. Non enim omne quod fęliciter, bene: neq; in hac vita omne quod bene, fęliciter. Nã leo, gallus, & aries bene incedũt sed non hic fęliciter: quia persecutionum bella patiuntur. Quartũ uerò fęliciter & non bene incedit: quia in fallacia sua Antichristus graditur, sed iuxta breue tẽpus uitæ præsentis ipsa illi fallacia ꝓsperatũ, sicut de eo sub Antiochi specie per Danielẽ dictum est: Robur datum est ei contra iuge sacrificium, propter peccata. & prosternet veritas in terra, & faciet & prosperabitur. Quod Salomon ait, Incedit fęliciter, hoc Daniel dicit, Prosperabitur. Iuxta hoc itaque testimonium quod per Salomonem dicitur. Gallus succinctus lumbos, apte etiã hoc loco gallum sanctos prædicatores accipimus. Ad se ergo cũcta referens dñs dicit. Quis posuit in viscerib. hoĩs sapientiam uel quis dedit gallo intelligentiam? Ac si diceret. In cor hominis humana sapiẽtis supnæ sapiẽtiæ gratiãq; infundit? uel ipsis sanctis ꝑdicatoribus quis nisi ego intelligentiam dedit, ut sciant quando vel quibus debeant uenturum mane nũciare? Idcirco enim quando & quid agant sentiũt, qui hoc intrinsecus me reuelãte cognoscunt. Notandum verò est quod sapientia diuinitùs inspirata in uisceribus hominis ponitur: quia nimirũ quantum ad rectorum numerum spectat, nõ in solis uocibus, sed etiam in sensibus datur, ut iuxta ꝙ loquitur lingua, viuat cõscientia, vt lux eius tanto clarius resplendeat in superficie quanto verius inardescit in corde.

Quod pro qualitate audientium formari debeat sermo doctorum: & pro personis & officijs & ætatibus aliter atque aliter admonendi sint homines. Caput IIII.

MAgni autem labori est hoc quod additur: Vel quis gallo dedit intelligentiam, subtiliori adhuc expositione discutere. Intelligentia quippe doctorum tanto esse subtilior debet, quanto se ad penetrãda inuisibilia exercet, quãto nil materiale discutit, quanto & per uocẽ corporis loquens, omne quod est corporis transit. Quę profectò nullatenus summis congrueret, nisi cantanti eam gallo, id est, prædicanti doctori ipse summorum conditor ministraret. Intelligentiã quoque gallus accepit, ut prius nocturni tẽporis horas discutiat, & tunc demum uoces excitationis emittat: quia uidelicet sanctus quisque prędicator in auditoribus suis prius qualitatẽ uitę cõsiderat, & tunc demum ad erudiẽdum cõgruam uocem prædicationis format.

Quasi enim horas noctis discernere, est prædicatorum merita dijudicare: quasi horas noctis discernere, est actionum tenebras apta increpationis uoce corripe. Gallo itaque intelligẽtia desuper tribuitur, quia doctori ueritatis, uirtus discretionis ut nouerit quibus, quid, quando, uel quomodo inferat, diuinitus ministra-
6 tur. Non enim una eademque cunctis exortatio conuenit, quia nec cunctos par morũ qualitas adstringit. Sepæ enim alijs officiunt quę alijs prosunt. Nam & plerunque herbæ quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt: & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat: & medicamentum quod hunc morbum imminuit, alter uires iungit: & panis, qui uitam fortium roborat, prauorum necat. Pro qualitate igitur audiẽtium formari debet sermo doctorũ, ut & ad sua singulis congruat, & tamen à communis ædificationis arte nunquam recedat. Quid enim sunt intentę mentes auditorũ, nisi quasi quędam in cithara tensiones stratæ chordarum? quas tangendi artifex, ut non sibimetipsis dissimile canticum faciant, dissimiliter pulsat. Et idcirco chor-
A dæ consonam modulationem reddunt, quia vno quidem plectro, sed non uno impulsu feriunt. Vnde & doctor quisq; vt in vna cunctos virtute charitatis ędificet, ex vna doctrina nõ vna eademque exhortatione tangere corda audientiũ dẽt. Aliter nanq; viri, aliter admonendæ sunt fœminæ: aliter iuuenes, aliter senes: aliter inopes, aliter locupletes, aliter læti, aliter tristes: aliter subditi, aliter prælati: aliter serui, aliter domini: aliter huius mundi sapientes, aliter hebetes: aliter impudentes, aliter verecundi:
B aliter proterui, aliter pusillanimes: aliter impatientes, aliter patientes: aliter beneuoli, aliter inuidi, aliter simplices, aliter impuri: aliter incolumes, aliter ęgri: aliter qui flagella metuunt, & ppea innocẽter viuunt: aliter qui sic in iniquitate durerunt, vt nec per flagella corrigantur: aliter nimis taciti, aliter multiloquio vacantes. aliter timidi, aliter audaces: aliter pigri, aliter pręcipites: aliter mãsueti, aliter iracũdi: aliter humiles, aliter elati: aliter pertinaces, aliter inconstantes: aliter gulæ dediti, aliter abstinentes: aliter qui
C sua iã misericorditer tribuũt, aliter qui aliena rapere contendunt: aliter qui nec aliena rapiunt, nec sua largiuntur, aliter qui & ea quæ habẽt sua tribuunt, & aliena rapere nõ desistunt: aliter discordes, aliter pacati, aliter seminãtes iurgia, aliter pacifici: aliter admonẽdi sunt qui sacræ legis verba nõ rectè intelligũt, aliter q rectè qdẽ intelligũt, sed hæc humiliter non loquuntur: aliter qui cũ pdicare digna valeant, p nimia humilitate formidãt, aliter quos à pdicatione iperfectio uel ętas prohibet, & tñ pcipitatio impellit: aliter qui in hoc qđ tẽporaliter appetũt pro-
D sperant, aliter qui quidẽ quæ mũdi sunt cõcupiscunt, sed tamẽ aduersitatis labore fatigantur, aliter coniugijs obligati, aliter à coniugij nexibus liberi, aliter cõmixtionem carnis experti, aliter ignorãtes, aliter qui peccata deplorant operũ, aliter qui cogitationum, aliter qui commissa plangunt, nec tamen deserunt, aliter qui deserũt, nec tamẽ plangũt, aliter q illicita quę faciunt, etiam laudant, aliter q accusant praua, nec tñ deuitãt, ali-

ter qui repentina cócupiscentia superā-
tur. aliter qui in culpa ex consilio ligan-
tur, aliter qui licet minima, crebrò tamē
illicita faciunt, atque aliter qui se à par-
uis custodiunt, sed aliquando in grauib⁹
demergūtur: aliter q̨ bona nec inchoāt,
aliter qui inchoata minimè cōsummāt:
aliter qui mala occulte agunt, & bona
publice, aliter qui bona quæ faciunt ab-
scondunt, & tñ quibusdam factis publi-
ce, male de se opinari permittunt. Et qui
dem de singulis quis sit admonitionis or
do, subtiliter insinuare debuim⁹, sed for
midata locutionis prolixitate præpedi-
mur. Authore aūt Deo in alio opere id
explere appetit animus, si tñ laboriosæ
huius vitę adhuc aliquantulū tempus re
¶ staurerit. Habemus uerò aliud quod de
galli huius intelligentia considerare de-
beamus, quia profundioribus horis no-
ctis valentiores ac productiores ædere
cantus solet, cum verò matutinum iam
tempus appropinquat, leniores & minu
tiores omnodo voces format. In quibus
galli hui⁹ intelligētia quid nobis innuat,
considerata prædicatorum discretio de-
monstrat. Qui cū iniquis adhuc mētibus
prædicant, altis & magnis uocibus æter-
ni iudicij terrores intimant, quia videli-
cet quasi in profundæ noctis tenebris cla
mant. Cum uero iā auditorum suorum
cordibus ueritatis lucem adesse cogno-
scunt, clamoris sui magnitudinem in le-
nitatem dulcedinis uertunt, & non tam
illa quæ sunt de pœnis terribilia, q̨ ea q̨
sunt blanda de præmijs proferunt. Qui
ēt minutis tunc uocibus cantant: quia
appropinquante mane, subtilia quæque
de mysterijs prædicant, ut sequaces sui
eo minutiora quæque de cęlestibus au-
diant, quo luci ueritatis appropinquāt,
& quos dormientes longus galli clamor
excitauerat, succisior uigilātes delectet,
quatenus correcto cuilibet de regno co
gnoscere subtiliter dulcia libeat, q̨ prius
aduersa iudicij formidabat. Qđ bene per
Moisen exprimitur cum ad producēdum
exercitum tubæ clangere cōcisius iuben
Num. 10 tur. Scriptum namq; est: Fac tibi duas tu-
bas argēteas ductiles. Et paulo post: Cum
concisus clāgor increpuerit, mouebunt

A castra. Per duas. n. tubas exercitus ducit̃,
quia per duo pcepta charitatis ad pcin-
ctum fidei populus uocatur. Quæ idcir-
co argēteæ fieri pcipiuntur, ut pdicato-
rum uerba lucis nitore pateāt & audito
rum mentē nulla sui obscuritate cōfun-
dāt. Idcirco aūt ductiles: quia necesse est
ut hi qui uenturā uitā prædicāt, tribula-
tionum presentium tunsionib⁹ crescāt.
Bene aūt dr̃: Cum concisus clangor incre
puerit, mouebuntur castra: quia nimirū
prædicationis sermo cū subtilius ac mi-
nutius agitur, auditorum corda contra
B tentationum certamina ardentius exci-
tantur. Est adhuc aliud in gallo solerter
intuendum: quia cum iā ædere cantus
parat, prius alas excutit, & semetipsum
feriens, uigilantiorē reddit. Qđ patenter
cernimus, si sanctorum prædicatorum
uitā uigilāter uidemus. Ipsi quippe cum
uerbum prædicationis mouent, prius se
in sanctis actionibus exercent, ne in se-
metipsis torpentes opere, alios excitent,
uoce, sed antè se per sublimia facta excu
tiunt, & tunc ad bene agendum alios sol
C licitos reddunt. Prius cogitationum alis
semetipsos feriunt, quia quicquid in se
inutiliter torpet, sollicita inuestigatio-
ne deprehēdunt, destricta animaduersio
ne corrigunt. Prius sua punire fletibus
curant, & tunc q̨ aliorum sunt punien-
da denunciant. Prius ergo alis insonāt q̨
cātus emittāt, q̨a antequā uerba exhor-
tationis proferant, oē qđ locuturi sunt,
operibus clamant, & cum perfectè in se-
metipsis uigilant, tunc dormientes alios
ad uigilias uocant. Sed unde tanta hæc
doctori intelligentia, ut & sibi perfectè
D uigilet, & dormientes ad uigilias sub qui
busdam clamoris profectibus uocet, ut
& peccatorū tenebras prius cautè discu
tiat, & discretè postmodum lucē pdica-
tionis ostēdat, ut singulis iuxta modū &
tēpora congruat, & simul oībus q̨ illos se
quantur ostendat? Vnde ad tanta & tam
subtiliter tenditur, nisi intrinsec⁹ ab eo
à quo est conditus doceatur? Quia ergo
laus tantæ intelligentiæ non prędicato-
ris uirtus est sed authoris, rectè per eun-
dem authorem dicitur: *Vel quis dedit gal
lo intelligentiam*? ac si diceret? Nisi ego,

qui doctorum mentes quas mirè ex nihilo condidi, ad intelligenda quæ occulta sunt mirabilius instruxi. Vnde bene vt in dictis prædicantium non solum inspiratorem se intelligentiæ, sed etiam autorem locutionis ostendat, adiungit.

Quòd redemptor cum in sua maiestate videbitur, silebit omnis doctrina: & quomodo vnu diuisibiliter tria sint, & indiuisibiliter tria vnum, & manifestato ipso qui est causa causarum, creaturarum ratio palā erit. Cap. V.

QVis enarrabit cęlorū rōnem? Quorū tñ verba quia cū sese nobis per speciē ostenderit, subtrahit, protinus subdidit. *Et concentum cœli quis dormire faciet?* In hac.n. vita infirmitati nostræ Dñs non aperta specie maiestatis suę, sed prædicatorum suorū voce locutus est, vt corda adhuc carnalia carnalis lingua pulsaret, & tanto facilius insueta perciperēt, quāto ea per sonitum consuetæ vocis audirent. At postquā per mortem in puluerē caro resoluitur, & per resurrectionē puluis animatur, tunc de Deo audire verba non quęrimus, quia vnum ipsum qđ implet oīa, iam per speciem Dei verbū videmus. Quod nobis tāto altius sonat, quanto & mentes nostras vi intimæ illustrationis penetrat: Sublatis nanq; oriētib⁹ & occidētibus verbis, quasi quidā sonus æternæ prædicationis fit ipsa imago internæ visionis, Vnde & rectè nūc ad beatum Iob Dominus dicit: *Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?* Quid enī cœlorum ratio accipitur, nisi vis superna secretorū? Quid per cœli concentum, nisi concors prędicantium sermo signatur? Cōditor igitur noster cum cœlorum rationem narrare cœperit, dormire cęli concentum facit, quia cum iam nobis per speciem ostenditur, nimirum prædicantium verba subtrahuntur. Hinc enī per Hieremiā Dominus dicit. Nō docebit ultra vir proximū suum, & fratrem suum dicens Cognosce dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximū dicit Dominus. Hinc Paulus ait. Siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessa- A bunt, siue scientia destruetur. Vel certè cœlorum ratio, est ipsa viuificatrix virt⁹ quæ spiritus format angelorū. Deus.n. sicut est causa causarum, sicut vita viuētium, ita ēt ratio rationabilium creaturarū. Tunc ergo cœlorum rationem dñs narrat, cum semetipsum nobis qūo electis spiritibus præsit insinuat. Tunc cęlorum rationē narrat, cum detersa mentis nostræ caligine, clara se visione manifestat. Vnde & in Euāgelio dominus dicit: B Venit hora cum iā non in prouerbijs loquar vobis, sed palàm de patre annūciabo vobis. Palàm quippe de patre annunciare se asserit, qa per patefactam tunc maiestatis suæ speciem, & qūo ipse genitori non impar oriatur, & qūo vtrorum que spiritus vtriq; coæternus procedat, ostendit. Apertè nanq; tunc uidebimus, qūo hoc quod oriundum est, ei de quo oritur, subsequens non est, quomodo is qui per processionem producitur, à proferentibus non præitur. Apertę tūc videbimus quomodo & unum diuisibiliter C tria sint & indiuisibiliter tria vnum. Lingua ergo tunc narrantis Dei, est visa claritas subleuantis. Et concentus cęli tunc dormiet, quia apparente in iudicio retributore operum, exortationum iā verba cessabunt. Vnde & apertè ipsum resurrectionis tempus adiūgitur, cum ilico profertur. *Quando fundabatur puluis in terrā, & glebę cōpingebantur?* More enī suo quę adhuc futura sunt, quasi iam preterita diuinus sermo describit, hoc in se uidelicet seruans, qđ per eū dicitur. Qui fecit D quæ futura sunt. Puluis itaque tunc in terram fundatur, quia in solida membra corpus reducitur. Et glebæ compunguntur, quia nimirum firma corpora ex puluere collecta consurgunt. Sed postquàm verba hæc dominica quomodo de futuro intelligenda sint diximus, nunc etiam quid de præsenti insinuent indicemus. *Quis enarrabit cœlorum rationem & concentum cœli quis dormire faciet?* Cœlorum rationem dominus narrat, dū nunc insinuādo superna secreta, electorū suorum mentes illuminat. Concentum verò cœli dormire facit, dum concordes angelorum hymnos, atque illa cœlestiū virtu-

Margin notes: 8 (beside "quæ spiritus format angelorū"); Ioan. 16. (beside "Vnde & in Euāgelio dominus dicit"); Hier. 31 (beside "nus dicit. Nō docebit"); 9 (beside "Cœlorum rationem dominus narrat"); 1. Co. 13. (beside "dicit Dominus. Hinc Paulus ait").

virtutum gaudia reproborum cordib. iu A sto iudicio abscondit. Qui concentus cœli quāuis, in se intrinsecus vigilet, in ipsa tamen reproborum ignorantia extrinsecus dormit. Enarratur ergo secreti cœlestis ratio, & tamen concentus cęli dormire permittit: quia & alijs per inspirationem supernæ retributionis scientia pandit, & alijs quę sit internæ laudis suauitas occultatur. Narratur cœlorū rō, q electorum mentibus quæ sit supernorū retributio indesinenter aperitur: vt nimirū sine cessatione proficiant, & transcurrentes visibilia, se se ad inuisibilia exten B dāt. Omne n. visibile quod in hac vita reprobos figit, hoc electos ad alia impellit: quia dū bona quę facta sunt respiciunt, in eum à quo facta sunt inardescunt: tantoque eum prętantius amant, quanto illum hoc qđ ipse bonū condidit præire considerant. Loquitur quippe hoc eis intrinsecus, quod silenter sonat inuisibilis lingua compunctionis. Quam tanto plunius intus audiunt, quāto ab exteriorum desideriorū strepitu perfectius auertuntur. His itaque concentus cœli non dormit: quia eorum mens quæ sit laudis supernæ suauitas, apposita amoris aure C cognoscit. Intus. n. quod appetūt audiūt, & de cœlestium bonū præmijs ipso desiderio diuinitatis instruunt. Vnde & præsentem vitam non solum aduersantem, sed ét fauentem grauiter tolerant: quia eis onerosum est omne quod cernit, dū ab eo quod intus audiunt differūtur. Oē quod sibi præsto est, graue æstimant: q a illud non est ad qđ anhelant. Indesinéter autem eorum mens ipsis temporalitatis laborib. fessa, in illud cęleste gaudiū resumendo suspenditur, dum in aure cordis intro erumpente concentu cœli, societa D tem sibi quotidie supernorum ciuiū prę stolantur. Iste concentus supernę laudis in aurem illius eruperat, qui dicebat,

Psal. 41. Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, vsq; ad domum Dei. In uoce exultationis & confessionis, sonus ciuitatis epulantis. Qui igitur intus vocē exultatiōis & cōfessionis ac sonū ciuitatis epulātis audierat, quid illū aliud nisi cœli cōcentus excitabat? Qui tñ cōcentus reprobis dormit, quia eorum cordibus nequaquam per uocem compūctionis innotescit. Non. n. considerare illam desiderabilem supernorum ciuium frequentiā student, nullo ardoris radio illa solennitatis internę festa cōspiciunt, nulla in intimis contemplationis penna subleuātur. Solis nanque uisibilibus seruiunt, & idcirco nil supernę suauitatis intrinsec⁹ audiūt: quia eos, sicut superius diximus, in aure cordis curarum secularium surdi tumultus premunt. Quia igitur occulta dispensatione iudicij quod alijs aperitur, alijs clauditur, qđ alijs detegitur, alijs occultatur, dicatur rectè. Quis enarrabit celorū ratione, & concentū cęli quis dormire faciet? Quod tñ tunc nobis latius innotuit, cū Redēptor noster p dispēsationis mysteriū apparēs, & indignis misericordiā præbuit, & eos à se q digni videbātur exclusit. Vnde hic quoq; aptè subiungitur:

Quod peccatores ad Ecclesiam vocati, per Spiritus sancti gratiam infusi, in collectione sunt charitatis uniti: & quod in diuersis Ecclesiasticis ordinibus peccatores conuersi tanquā diuersæ glebæ in unitatis sacramenti concordiam conuenerunt. Cap. XI.

QVando fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebantur. Quid in puluere nisi peccatores accipimus? qui 10 nullo rationis pondere solidati, cuiuslibet tentationis flatu rapiuntur. De quibus scriptum est: Non sic impij non sic, sed tanquam puluis quē proijcit uētus à facie terræ. Puluis ergo in terrā fundatus est, cū peccatores uocati in Ecclesia, traditæ fidei sunt rōne solidati, vt qui prius inconstantia mobiles tētationis aura leuabantur, immobiles postmodum cōtra tentamēta consisterent, & Deo pseuerāter inhærentes, fixum bene viuendi pōdus tenerēt. Gleba verò ex humore coagulātur & puluere: In hac itaq; terra glebæ compactę sunt uocati peccatores & per Spiritus sancti gratiam infusi, in collectione sunt charitatis uniti. Istæ glebę in terra compactæ sunt, quando populi q prius quasi in dispersione pulueris diuersa sentiebāt, postmodum sancti Spiritus

Peccator puluis dicitur.

Psal. 1.

tus gratia accepta, in illa pacatissima vnanimitatis concordia conuenerunt: ut cũ essent tria milia, uel rursum quinque milia, scriptura teste diceretur, quia erat in
Act. 4. eis cor vnum & anima vna. Has glebas ex vno quidem puluere, sed quasi diuersa mole distinctas quotidie Dominus in terra compingit: quia seruata unitate sacramenti, iuxta varietatem morũ atque linguarũ fideles in Ecclesia populos colligit. Has glebas iam tunc Dominus desi-
Matt. 14 gnauit, quando ad esum panis & pisciũ quinquagenos discumbere vel centenos iussit. Quas tamen glebas si in Ecclesia ex diuersitate meritorum attendimus, fortasse adhuc distinguere subtilis ualemus. Nam dum alius est ordo prædicantium, alius auditorum, alius regentium, atque alius subditorum: alius coniugum, alius continentium: alius pœnitentium, alius virginum: quasi ex vna terra est diuersa glebarum forma distincta, dum in una fide, in vna charitate disparia demonstrantur bene operantium merita. Has glebas populus ille significauit, q ad cõstructionem tabernaculi sub uno studio diuersa donaria obtulit, de quo scriptum est:
Exod. 35 Quicquid in cultũ tabernaculi & ad vestes sanctas necessarium erat, viri cum mulieribus præbuerunt, armillas & inaures, annulos & dextralia. Omne vas aureum in donaria Domini separatum est, si quis habuit hyacinthum, purpuram, coccumque bis tinctum, byssum & pilos caprarum. In ornamento ergo tabernaculi viri dona cum mulieribus offerunt: quia in explendo cultu sanctæ Ecclesiæ, & fortium facta sublimia, & infirmorum opera extrema numerantur. Quid autem per armillas quæ lacertos astringũt, nisi præpositorum validè laborantium opera demonstrantur? Et quid per inaures, nisi subditorum obedientia exprimitur? Quid per annulos, nisi signa cultum secretorum? Plerunque enim magistri signant quod ab auditoribus capi non posse considerat. Et quid per dextralia, nisi primæ operationis ornamenta memorantur? Quid per vas aureum in donaria Domini separatum, nisi diuinitatis intelligentia accipitur? quæ tanto

A ab inferiorum amore disiungitur, quanto ad sola quæ æterna sunt amanda subleuantur. Quid per hyacinthũ, nisi spes cœlestium? Quid per purpuram, nisi cruor ac tolerantia passionum, amore regni perpetui exhibita? Et quid per bis tinctum coccum, nisi charitas demonstratur, quæ pro perfectione bis tingitur quia Dei & proximi dilectione decoratur? Quid per abyssum, nisi immaculata carnis incorruptio? Et quid per pilos caprarum, ex quibus illicitorum asperitas texitur, nisi dura pœnitentium affli-
B ctio designatur? Dum igitur alij per armillas & annulos forte magisterium exercent: alij per inaures & dextralia deuotam obedientiam rectamque operationem exhibent: alij per separatum vas aureum præclaram subtilioremque Dei intelligẽtiam tenent: alij per hyacinthum purpuram & coccum, audita cęlestia sperare, credere, amare non desinunt, etiam quæ adhuc subtiliori intellectu minimè cognoscũt: alij per abyssum incorruptionem carnis offerunt: alij per caprarum pilos deplorant asperè, quod libenter cõ
C miserunt: quasi ex una terra innumeræ glebæ proferũtur, quia ex vno & pari obsequio facta fidelium disparia procedũt. Quę nimirum glebę nequaquam concretę ex puluere surgerent, nisi aquã prius puluis acciperet, & concepto se humore solidaret: quia nisi peccatores quosque sancti spiritus gratia infunderet, constrictos eos ad fidei opera charitatis vnitas non teneret. Quando igitur Dominus enarrabit cœlorum rationem, uel concẽtum cœli dormire faciet, aperiat. Ait
D enim: *Quando fundabatur puluis in terram, & glebæ compingebantur.* ac si diceret. Tunc primum uocatione & discretione manifesta secreta spiritalia & non sine misericordia alijs aperui, & non sine iustitia alijs clausi, cum alios respuerem, & alios intra Ecclesiam concordia charitatis adunarem: Quæ sancta Ecclesia quia perfidia Iudæorum repulsa, ad rapiendas gentes se contulit atq; in suo corpore conuertẽdas, quod quidem non suis sed Domini virtutibus fecit aptè subiungitur.

Quod

Quòd catuli Ecclesiastici noui testamenti prædicatores intelligantur. Cap. VII.

A

41 NVnquid capies leænæ prædam, aut animam catulorum eius implebis? Ista nimirum illa leęna est de qua Iob dicebat,

28. cum superbientem Iudæam cerneret prædicatione Ecclesia prætermissam: Nõ calcauerunt eam filij institorum: nec pertrãsiuit per eam leęna Huic ergo leænæ dñs prædam capit, ut animam catulorũ eius impleat: quia ad augmentum huius Ecclesiæ, innumeros de gẽtilitate diripuit, & per animarum lucrum esurientia Apostolorum uota satiauit. Ipsi quippe catuli pro mentis teneritudine & formidinis infirmitate uocati sunt, qui passo Dño clausis forib. residebant, sicut de illis scri-

20. ptum est: Cum esset sero die illo una sab-

24. batorum, & fores essent clausæ vbi erant discipuli congregati pp metũ Iudæorũ, venit Iesus, & stetit in medio eorum. Vñ hic quoq; de eisdẽ catulis aptè subiungitur: *Quando cubant in antris, & in specub. insidiantur.* Cum. n. nequaquã sancti Apostoli contra membra diaboli in uoce liberæ prædicationis exurgerẽt, & necdum post passionẽ Dñi sancti Spiritus effusione solidati, Redemptorẽ suũ firma authoritate prædicarẽt, adhuc contra aduersarios suos quasi in antris insidiabant. Clausis quippe foribus quasi in quibusdã abditis specub suis catuli rapturi mundũ cubabant, vt animarũ prædã postmodũ præsumentes diriperent, de quib. tunc certum est ꝙ mundi impetũ ẽt sibimetipsis laten do formidarẽt. Illis forib clausis isti catuli mortem mortis nostræ insidiati quęsierunt, vt culpã nostrã interficerent, omnẽq; in nobis peccati uitã necarent. Horũ primo illi esurienti catulo, sed iã ualẽti, ostensa per linteum gentilitate, quasi

10. monstrata præda dicitur: Macta & manduca. His catulis uelut adhuc infirmis, vt cubare in antris debeant iubetur, cum

24. eis Dominica uoce dicitur: Sedere hic in ciuitate quoadusq; induamini virtute ex alto, An non rectè leęne catuli uocãtur, qui in Ecclesia editi, aduersantẽ mũdũ ore aperuerũt? Et hęc quidẽ facta à sãctis Apostolis nouimus, hæc nunc etiam fieri à perfectis doctoribus uidemus. Ipsi enim etsi subsequentium populorum patres sunt, tamẽ præcedentium filij, unde & non immerito catuli uocantur. Vel certè quia etsi quorundam fidelium magistri sunt, uniuersalis tamen Ecclesię discipulos se esse gloriantur. Leænæ itaque ꝑdam dominus capit: quia uirtute suę inspirationis ab errore uitam delinquentiũ diripit: & animas catulorum illius replet, quia conuersione multorum pijs doctorum desiderijs satisfacit. De quibus catulis bene subiungitur: *Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.*

B Neque. n. cuncta tempora doctrinę sunt congrua. Nam plerũque dictorum uirtus perditur, si intempestiuè proferantur. Sæpe uerò & quod lenius dicitur, conuentu temporis congruentis animatur. Ille ergo scit rectè dicere, qui & ordinatè nouit tacere. Quid enim prodest tempore irascentem corripere, quo alienata mente nõ solũ aliena uerba percipere sed semet ipsum uix ualet tolerare. Furentem quippe qui per inuectionem corripit, quasi ei qui non sentiat plagas ebrio imponit. Doctrina itaque ut peruenire ad cor audiẽtis

Non oĩa tempora sunt doctrinę cõgrua.

C ualeat, quę sibi congrua sint temporũ momenta perpẽdat. Bene ergo de his catulis dicitur: *Quãdo cubant in antris, & in specub. insidiantur.* Doctores enim sancti quando & arguenda conspiciunt, & tamen se per silentium in cogitationibus retinent, quasi in specubus latent, & uelut in antris se contegunt, quia in suis cordibus occultentur. Sed cum oportunum tempus inuenerint, repentè prosiliunt, nulla quæ dicenda sunt reticent, & ceruicem superbientem morsu asperæ increpationis tenent. Siue itaque per Apo-

D stolos, siue doctores quos in Apostolorũ locum subrogauit, huic leænę dominus quotidie prędam capit, & per eos quos cepit, alios etiam capere non desistit. Ad hoc quippe iusti huius mundi peccatores rapiunt, ut per conuersos eos etiam alij ex mundo rapiantur. Vnde & ipsa gentilitas quæ pio Apostolorum ore rapta est, tanta tunc fame alios esurit, quãta se ab Apostolis concupitam fuisse cognoscit. proinde & aptè subiungitur:

Quod

Quod non tantum ex Iudæis, sed etiã ex gentibus Ecclesia doctores accepit, quorum pulli in discussione Euangelij longè lateq; euagati sunt. *Cap. VIII.*

QVis præparat coruo escam suam, quando pulli eius ad Deum clamant, uagãtes eo quod non habeant cibos? Quid enim corui pullorumque eius noie, nisi peccatis nigra gentilitas designatur? De
Ps. 146. qua p prophetam dr: Qui dat iumentis escam ipsorũ, & pullis coruorum inuocantibus eũ. Iumenta quippe escam accipiunt, dum sacræ scripturæ pabulo mentes dudũ brutæ satiantur. Pullis vero coruorũ, filiis. s. gentium esca datur, cum eorũ desiderium nostra conuersatione reficitur. Iste coruus esca fuit, dum ipsum sancta Ecclesia q̃reret. Sed nunc escã accipit, quia ipse ad cõuersionem alios exq̃rit. Cuius videlicet pulli. i. prædicatores ex eo editi, non in se præsumunt, sed in viribus redemptoris sui. Vnde bene dr: *Quando pulli eius ad Deum clamant.* Nihil enim sua virtute posse se sciunt. Et q̃uis animarũ lucra pijs votis esuriant, ab illo tñ qui cuncta intrinsecus operatur, hæc
1. Cor. 3. fieri exoptant. Vera enim fide cõprehendunt, quia neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Qđ vero dictum est: Vagantes eo quod non habeant cibos, in hac vagatione nihil aliud q̃ æstuantium prædicatorum vota signãtur. Qui dum in Ecclesię sinũ recipere populos ambiunt, magno ardore succensi, nunc ad hos, nunc ad illos colligendos desiderium mittunt. Quasi q̃dã quippe uagatio est ipsa cogitationis ęstuatio, & velut ad loca uaria mutatis nutibus transeunt, dũ pro adunandis animab. in modis innumeros, ac in partes diuersas esuriente mente discur-
13 runt. Hanc vacationem pulli coruorum, idest, filij gentium ab ipso gentium magistro didicerũt. Ipse quippe quã valida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca se vagatione permutat, transire ad alia ex aliis appetit: quia ipsa eum quæ implet, charitas impellit. Longè nanq; à
Rom. 1. Romanis positus scribit: Memoriã vestri facio semper in orationib. meis, obsecrãs

A si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei ueniendi ad uos: desidero. n. videre vos. Recẽtus Ephesi Corinthijs scribit: Ecce tertiò paratus sum venire ad vos. Rursum Ephesi commorãs Galatis loquitur, dicens: Vellẽ modo esse apud uos, & mutare uocẽ meã. Romę quoq; custodia carceris clausus, quia ire ad Philippenses per semetipsum nõ p̃mittitur, transmittere se discipulũ pollicetur, dicens: Spero in Dño Iesu Thimotheum me citò mittere ad vos, ut & ego bono aĩo sim cognitis
B quæ circa uos sunt. Cõstrictus ẽt uinculis atq; Ephesi retentus, Colossensib. scribit: Nã si corpore absens sum, sed spiritu uobiscũ sum. Ecce quomodo sancto desiderio quasi uagatur: hic corpore tenet, illuc spiritu ducitur: & paterni amoris affectũ istis p̃sentib. exhibet, illis absentibus ostendit, corã positis impendit opera, audiẽtib. exprimit uota, efficaciter p̃sens eis cũ quibus erat, nec tñ illis absens cũ quibus non erat. Cuius uagationem melius cognoscimus, si eius adhuc ad Corinthios uerba pensamus. Ait enim: Veniam ad uos cum Macedoniã p trãsiero,
C nam Macedoniã ptransibo. apud uos aũt forsitã manebo, uel etiam hyemabo. Perpendamus quæso q̃ sit ista uagatio. Ecce aliò interim manet, aliò se iturũ perhibet, atque aliò deflexurum promittit. Quid est quod tã anxiè per tot loca partitur, nisi quod circa oẽs una charitate constringitur? Charitas enim quę diuisa unire consueuit, unum cor Pauli p multa diuidi compellit. Quod tamẽ tanto ar-
D ctius in Deo colligit, quãto latius p sancta desideria spargit. Prædicando igitur Paulus uult simul oĩa dicere, amãdo uult simul omnes uidere: quia & in carne permanendo, uult omnib. uiuere, & de carne transeundo, per sacrificium fidei uult omnibus prodesse. Vagentur itaq; pulli coruorũ, idest, magistrũ suum imitentur filij gentiũ, torporem mentis excutiant, & cum animarũ lucrum, idest, cibũ suũ minimè reperiunt, non quiescant: ad p̃fectũ se ex profectibus extẽdãt, & æstuantes in utilitate multorũ, refectionẽ suam quasi uagãtes esuriant. Quia uero perpdicatio-

dicationum opera discurrẽdo, refectione
fidei gentilitatem satiare non cessant, di-
catur rectè: Quis preparat coruo escam
suã, quãdo pulli eius ad Deum clamant,
14 uagantes eo quod nõ habeant cibos? Pot
etiam corui nomine, nigra per infidelita-
tis meritum plebs Iudaica designari. Nã
pulli eius ad Deum clamare referuntur,
ut eidem coruo à Domino esca præpare-
tur: quia nimirum sancti Apostoli plebis
Israelitice carne generati, dum pro gente
sua preces ad Dominum funderent, quasi
pulli coruorum eum de quo carnaliter
editi sunt, spiritali intelligentia parentẽ
populum pauerunt. Igitur dum pulli eius
clamant, coruo esca præparatur: quia
dum Apostoli exorant, plebs dudum per-
fida ad cognitionem fidei ducitur, & ex
prædicatione filiorum quasi ex pullorum
uoce satiatur. Illud tamen in hoc uersu
debemus solerter intueri, ꝙ huic coruo
esca dicit primũ pullis clamantib. & post-
modũ uagantib. præparari. Clamantibus
nãq; pullis coruo esca præparata est, cum
prædicantibus Apostolis uerbum dei Iu-
dæa audiens, modò in tribus milibus, mo
dò in quinque milib. spiritali est intelligẽ
tia satiata. Sed cum reproborũ multitu-
do crudelitatem suam contra prædican-
tes exerceret, & quasi pullorũ uitam ne-
caret, iidem pulli in uniuersa mundi spa
tia dispersi sunt. Vnde & eisdẽ carnalib.
patribus spiritali prędicationi resistenti
Act.13. busdicunt: Vobis oportebat primum lo
qui uerbum Dei, sed quia repellitis illud,
& indignos uos iudicatis ęternæ uitæ,
ecce conuertimur ad gentes. Scientes ꝑ-
fectò, ꝙ postq̃ gentilitas crederet, etiam
Iudęa ad fidem ueniret. Vnde & scriptũ
Rom.11. est. Donec plenitudo gentium introiret,
& sic oĩs Israel saluus fieret. Quia igitur
summopere sãcti Apostoli, & studuerũt
prius audientib. prędicare, & postmodũ
resistẽtibus exempla cõuersæ gẽtilitatis
ostẽderet: quasi esuriẽtes pulli huic cor-
uo escã suã prius clamãdo, & postmodũ
uagãdo quęrũt. Vnde.n. uagatur pulli, in
de escã coruus inuenit: q̃a dũ p laborem
prędicantium cõuersam ad deũ gentili-
tatem Iudaicus populus respicit, ad ex-
tremum quãdoq; stultitiã suæ infidelita
A tis erubescit: & tunc scripturæ sacrę sen
tentias intelligit, cum priusquã sibi gẽti-
bus innotuisse cognoscit, atq; expleta va
gatione pullorũ, ad percipiẽda sacra elo
quia os cordis aperit: quia peractis in mũ
dum cursib. Apostolorum, serò ea spiri-
taliter pcipit, à quib. diu se perfidia astrin
gente ieiunauit. Quę quia oĩa solius diui
næ potentiæ uirtus operatur, rectè dr:
Quis præparat coruo escam suã, qñ pulli
eius ad deũ clamãt, vagãtes eo ꝙ non ha-
B beant cibos? Subaudis, nisi ego, qui infide
lẽ populum filijs suis & exhorantib. tole
ro, & prædicantib. parco, atq; ad alia ua-
gantib. cõuertendũ qñq; in fine sustineo.
Est adhuc aliud quod de coruo moraliter 15
possit intelligi Editis nãque pullis, vt fer
tur, escã plenè pbere dissimulat priusquã
plumescẽdo nigrescãt: eosq; inedia affici
patitur, quoadusq; in illis per pennarum
nigrediuem sua similitudo uideatur. Qui
huc illucq; vagant in nido, & ciborũ ex
petunt aperto ore subsidiũ. At cũ nigre-
C scere cœperint, tãto eis pbẽda alimenta
ardentius requirit, quãto illos alere diu
tius distulit. Coruus profectò est doctus
quisq; prædicator, qui magna uoce cla-
mat dũ peccatorũ suorũ memoriã atque
cognitionẽ infirmitatis ꝓprię, quasi quã
dam coloris nigredinẽ portat. Cui quidã
nascunt in fide discipuli, sed fortasse ad-
huc cõsiderare nigredinẽ infirmitatis ꝓ-
priæ nesciũt: fortasse à peccatis preteritis
memoriã auertunt, & p hoc eã q̃ assumi
oportet cõtra huius mũdi gloriã, humili
tatis nigredinẽ non ostendunt. Hi velut
ad accipiendas escas os aperiũt, cũ doceri
D de secretis sublimib. quærunt. Sed eis do
ctor suus alimẽta pdicamentorum subli-
miũ tãto minus tribuit, quãto illos pecca
ta pterita minꝰ dignè deflere cognoscit.
Expectat quippe atq; admonet, vt à nito
re uitæ psentis prius p pęnitẽtię lamẽta
nigrescãt, & tũc demũ cõgrua pdicatiõis
subtilissimę nutrimẽta pcipiant. Coruus
in pullis ora inhiãtia respicit, sed antè in
eis pennarum nigredine indui corpora
q̃rit. Sic & discretus doctor interna my-
steria eorũ sensib. non ministrat, quos ad
huc ab hoc seculo nequaquã se abiecisse
cõsiderat. Quãto igit discipuli exteriꝰ p
cultum

cultum vitæ præsentis minus quasi nigri sunt, tãto p cibum verbi interius minus replentur: & quo se à corporali gloria nõ euacuãt, eo à spiritali refectione ieiunant. Si verò in cõfessione vitæ pteritæ laméti sui gemitus velut nigrescẽtes pulmas proferant, ilicò in contemplationẽ doctor ad escã de sublimib. deferendam quasi pullorũ refectionem cogitans coruus uolat: eisq; hiantib. in ore cibum reuocat, dũ ex ea intelligentia quã cœperit, esuriẽtibus discipulis alimenta uitæ loquendo subministrat. Quos tanto ardẽtius de supernis reficit, quãto verius à mũdi nitore nigrescere pœnitẽtiæ lamẽtatione cognoscit. Pulli aũt dũ nigro se pennarũ colore vestiunt, de se ẽt uolatũ pmittunt: qa quo magis discipuli abiecta de se sentiunt, quo magis sese despicientes affligunt, eo amplius spem profectus sui in altiora pollicentur. Vnde & curat doctor festinãtius alere, quos iam p qdã indicia puidet posse & alijs prodesse. Hinc enim Timotheum Paulus admonet, velut plumescentes pullos sollicitius nutrire, dum dicit: Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere. Quæ doctrinæ discretio dum cautè a prędicatore custoditur, ei diuinitus largior copia prædicationis datur. Dum enim per charitatem compati afflictis discipulis nouit, dum per discretionem cõgruum doctrinæ tempus intelligit, ipse non solum pro se, sed etiã pro eis quibus laboris sui studia impendit, maiora intelligentiæ munera præcipit. Vnde hic quoq; aptè dicitur: [Quis præparat coruo escam suam quãdo pulli eius ad deum clamant, uagantes eo qp nõ habeant cibos?] Cum enim pulli vt satientur clamant, coruo esca preparatur: quia dũ verbum dei boni auditores esuriunt, pro reficiendis eis maiora doctoribus intelligentiæ dona tribuuntur.

Sequitur:

2. Tim. 2

TEXTVS CAPITIS TRIGESIMINONI BEATI IOB.

NVNQVID nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes ceruas obseruasti? Dinumerasti menses conceptus earum, et scisti tempus partus earum? Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt. Separantur filij earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur, & non reuertuntur ad eas. Quis dimisit onagrum liberum, & vincula eius quis soluit? Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis. Contemnit multitudinem ciuitatis, clamorem exactoris non audit. Circumspicit montes pascuæ suæ, & virentia quæque perquirit. Nunquid volet rhinoceros seruire, aut morabitur ad præsepe tuum? Nunquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo, aut confringet glebas vallium post te? Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos? Nunquid credes illi quoniam sementem reddat tibi, & aream tuam congreget? Penna struthionis similis est pennis herodij & accipitris. Quando derelinquit oua sua in terra, tu forsitan in puluere calefacies ea. Obliuiscitur quod pes conculcet ea, aut bestia agri conterat. Duratur ad filios suos quasi non sint sui, frustra laborauit, nullo timore cogente. Priuauit enim eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam. Cum tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equitem & ascensorem eius. Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum? Nunquid suscitabis eum quasi locustas? Gloria narium eius terror, terram vngula fodit. Exultat audacter, in occursum pergit armatis. Contemnit pauorem, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus. Feruens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem.

Vbi

Vbi audierit buccinam, dicit vah. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & vlulatum exercitus. Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum? Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum? In petris manet, & in præruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus. Inde contemplatur escam, & de longè oculi eius prospiciunt. Pulli eius lambunt sanguinem, & vbicunque cadauer fuerit, statim adest. Et adiecit Dominus, & locutus est ad Iob: Nunquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquiescit? Vtique qui arguit Deum, decet & respondere ei. Respondens autem Iob Domino dixit: Qui leuiter locutus sum, respondere quid possum? Manum meam ponam super os meum. Vnum locutus sum, quod vtinam non dixissem, & alterum, quibus vltrà non addam.

Quòd præpositi sanctæ Ecclesiæ, quia eorum onera portant, quos affectu nimio Deo pariunt, ceruæ vocantur: ibices verò auditores, qui patrum prouocati exemplis, scilicet patientia Dauid, castitate Ioseph, abstinentia Danielis, quasi in huius mundi petris sancta his similia parturiunt opera. Cap. IX.

16 NVnquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes ceruas obseruasti? Meridiana pars ibices aues uocat, quę Nili fluentis inhabitant. Oriétalis verò Occidétalisq; plaga parua quadrupedia ibices nominat, quibus & moris est in petris parere, quia neque sciũt nisi in petris habitare. Quæ si quando etiam de altis saxorũ cacuminibus ruũt, in suis se cornib. illæsa suscipiũt. Caput quippe ruẽtes feriunt, cuius dum prima cornua opponunt, fit omne corpus à iactura casus alienũ. Ceruarum verò moris est, inuentos serpétes extinguere, eorumq; mébra morsibus dilaniare. Fertur autem, quia si quando flumina transeũt capitum suorum onera dorsis præcedentiũ superponunt, sibique inuicem succedentes, laborem ponderis omnino non sentiunt. Quid est ergo quòd beatus Iob de partu ibicum ceruarumq; discutitur, nisi quia in ceruis vel ibicibus magistrorum spiritalium persona signatur? Ipsi quippe velut ibices in petris pariunt: quia in doctrina patrum, qui petræ pro soliditate vocati sunt, ad conuersionem animas gignunt. Ipsi velut ibices nullius casus damna sentiunt, dũ in suis cornibus excipiuntur: quia quicquid eis ruinæ temporalis accesserit, in testamentis sacræ scripturæ se suscipiunt, & quasi cornuum exceptione saluantur. De his enim testamentis dictum est: Cornua sunt in manibus eius. Ad scripturarum ergo consolationem refugiunt, dum aliqua temporalis casus iactura feriuntur. An non more ibicum huius mundi aduersitatibus, quasi in suis se cornibus cadens excipiebat Paulus, cum diceret: Quęcũq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus? Ipsi etiam ceruæ vocati sunt, sicut per Hieremiam de doctoribus genitos filios incautè deserentibus dicitur: Cerua in agro peperit, & reliquit. Ipsi more ceruarum interemptis vitijs, quasi extinctis serpentib. uiuunt: & de ipsa extinctione vitiorũ, ad fontem vitæ acrius inardescunt. Vnde Psalmista ait: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Ipsi etiam dum labentia huius temporalitatis momenta, quasi quædam flumina transeunt, compatientes charitate onera sua sibi inuicem superponunt: quia cauta obseruatione custodiunt, id quod scriptum est: Inuicem onera vestra portare, & sic adimplebitis legem Christi. Quia verò post aduentũ Domini spiritales magistri per mundum sparsi sunt, qui adiutoriũ animas in conuersione parere prædicando potuissent: & quia hoc idem tempus incarnationis Domini ante prophetarum voces cognitum non fuit, quamuis futura ipsa incarnatio pcognita omnib. electis fuit: bene beatus Iob de tẽpore partus ibicum ceruarumq; discutitur, eiq; dicitur: *Nunquid nosti tempus partus ibicum*

Abac. 3. Rom. 15. Hier. 14. Psal. 41. Galat 6.

ibicum in petris, vel parturientes ceruas observasti? Ac si dicatur ei: Idcirco te egisse aliquid sublimiter credis, quia illud tempus necdum præuides, quo spiritales magistri in mundum missi, per doctrinam antiquorum patrum filios generant, suisque laboribus animarum mihi lucra comportant. Nam si illorum fructum quasi ibicum ceruarumque partus aspiceres, valde humiliter de tua virtute sentires. Magna quippe quæ agimus, quasi minima ducimus, cum hæc per fortia exempla pensamus. Sed tunc B apud Deum crescunt per meritum, cum apud nosmetipsos per humilitatem de-
17 crescunt. Possunt verò ceruarum significatione doctores, appellatione autem ibicum, qui animalia sunt minima, auditores intelligi. In petris verò ibices pariunt: quia ad exercenda sancta opera per exempla patrum præcedentium fęcundantur, vt cum fortasse præcepta sublimia audiunt, & infirmitatis propriæ conscij, ea se implere posse diffidunt, maiorum vitam conspiciant, atque in eorum considerata fortitudine C bonorum operum fętus ponant. Vt enim pauca de multis loquar, quatenus studiosus lector multa in paucis intelligat, iste verborum contumeliis pressus, cum virtutem patientiæ seruare non sufficit, Dauid factum ad memoriam reducit, quem cum tot Semei conuitiis vrgeret, & armati proceres vlcisci contenderent, ait: Quid mihi & vobis filij
2.Re. 14 Saruiæ? Dimittite eum vt maledicat: dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid. Et quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Et paulo post: Dimittite eum vt maledicat iuxta præce- D ptum domini: si fortè respiciat dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna. Quibus profectò verbis indicat, quia pro perpetrato Bersabeæ scelere, exurgentem cõtra se filium fugiens, reduxit ad animum malũ quod perpetrauit, & æquanimiter pertulit quod audiuit, & contumeliosa uerba nõ tam conuitia, q̃ adiutoria credidit, q̃bus se purgari, sibique misereri posse iudicauit. Tũc enim

A illata cõuitia bene toleramus, cum in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leue quippe uidebitur, q̃ iniuria patimur, dum in actione nostra cõspicimus, q̃a peius est quòd meremur: sicque fit, ut cõtumelijs gratia magis quàm ira debeatur, quarũ interuentu Deo iudice pęna grauior declinari posse confiditur. Ecce alius dũ mundi huius successibus 18 proficit, lenocinante cordis lętitia tẽtari se luxuriæ stimulis sentit: sed si Ioseph factum ad memoriam reuocat, in arce se castitatis seruat. Qui dũ sibi à domina cõspiceret pudicitæ damna suaderi, ait. Ecce dominus meus omnibus mihi traditis, ignorat quid habeat in domo sua: nec quicquam est quod nõ in mea sit potestate, uel nõ tradiderit mihi præter te, quæ uxor eius es: quomodo ergo possũ hoc malum facere, & peccare in dominũ meum? Quibus uerbis ostenditur, quia bona quę assecutus fuerat, repẽtè memoriæ intulit, & malum quod se pulsabat, euicit: & quia perceptę gratiæ meminit, uim culpę imminentis fregit. Cum enim uoluptas lubrica tẽtat in p̃speris, hęc ipsa sunt prospera aculeo tẽtationis opponenda: vt eò erubescamus praua committere, quò nos à Deo meminimus gratuitò bona percepisse, & illatam gratiã exteriorum munerũ vertamus in arma virtutum, vt sint ante oculos quæ percepimus, & quæ nos alliciunt, subigamus. Quia enim voluptas ipsa ex p̃speritate nascitur, eiusdem prosperitatis est consideratione ferienda, quatenus hostis noster vnde oritur, inde moriatur. Considerãdum quippe est, ne acceptum munus vertamus in vitium, ne per fauorẽ vitæ nos absorbeat vorago nequitiæ. Irã nãque contra nos superni iudicis inextinguibiliter accẽdimus, si contra benignitatem illius, etiã ex ipsa sua largitate pugnamus. Alius internæ scientiæ dulcedinem quęrens, nec tamen secreta eius cõtingere præualens, Danielis vitam ad imitandum conspicit, & desideratũ sciẽtiæ culmen apprehendit. Ille quippe qui postmodũ uoce angelica pro cognitionis internę concupiscentia vir desideriorum dr̃, prius in aula regia carnis in se desideria

sideria edomuisse memoratur: ut nil ex A delectabilibus cibis attingeret, sed lautis ac mollioribus duriora atq; asperiora cibaria præferret: vt dum sibi exterioris cibi blandimenta subtraheret, ad interni pabuli delectamenta perueniret: & tãto auidius gustum sapientiæ intus acciperet, quanto saporẽ carnis pro eadẽ sapiẽtia foris robustius repressisset. Si.n. à carne hoc qđ libet abscindimus, mox in spiritu qđ delectet, inuenimus. Intentioni quippe animæ, si exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur. Nã quo extra se spargi propter disciplinam mẽs non potest, eo super se tendere per prospectum potest: quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ p ramos difundi prohibetur. Et cum riuos fontis obstruimus, fluenta surgere ad superiora prouocamus. Igitur dum studiosi quiq; sanctorum vitam imitando conspiciunt, in petris ibices fœtus ponunt. Hinc est qđ auditores suos quasi ibices in petris parere Paulus admonet, cum enumeratis

Hebr. 12. maiorũ uirtutibus diceret: Habentes tãtam impositam nubem testium: deponẽtes omne pondus, & circumstãs nos peccatum, per potentiam curramus ad pro-

Hebr. 13. positum nobis certamẽ. Et rursum: Quorum intuentes exitum conuersationis,

19 imitamini fidem Sed cum diuina præcepta corde concipimus, non statim quasi iam solidè cogitata parturimus. Vnde & beatus Iob non de partu ibicum, sed tempore partus inquiritur. Quod uidelicet tempus, dum in nosmetipsis vix cõpræhendimus, multo magis in aliena mente nescimus. Prius enim superni timoris semina vtero cordis suscepta, p meditationem studij coagulantur ut maneant: postmodum stricta intentione cogitationis afflixa, dũ ad discretionẽ rationis tendũt, quasi in mẽbrorũ distinctionẽ formãtur: de hinc usu perseuerantię cõfirmata velut in soliditatẽ ossium ueniunt: ad extremũ verò pfecta authoritate roborata, quasi in partum procedunt. Quæ incremẽta diuinorum seminũ nullus in aliena mẽte cõsiderat, nisi ipse qui creat. Nam etsi quemlibet iam vim supernę cõcupiscentiæ concepisse quarundam rerum attestatione cognoscimus: quando tamen in partu erumpat, ignoramus. Sæpe autem concepta mente semina peruenire ad perfectionẽ nequeunt, quia oriẽdo tempus partus antecedũt. Et qa necdum plene in cogitatione formata ante humanos oculos prodeũt, velut ab ortiua moriuntur Bona quippe adhuc tenera plerunq; humana lingua, dum iã quasi fortia laudat, extinguit. Tanto enim celerius occidunt, quãto ad fauoris notitiam intempestiuè prorumpunt. Nonnũquam uero imperfecta nostra cogita-

B tio necdum roborata, dũ citius hominibus ostenditur, resistentium aduersitate dissipatur: & cum conatur ante tẽpus videri quia sit, quasi agitur ut non sit. Sancti aũt uiri, quia cũcta quæ bene cogitãt, student vt occulte cõualescant, & quasi processuros fœtus prius intra uterũ mẽtis formant: rectè B. Iob de partus tempore discutitur, quod videlicet unicuique quando sit congruum, nisi à creatore nescitur. Qui dum penetralia cordis aspicit, quãdo ad humanam notitiam bona nostra congruè nascantur, apprehendit.

C Bene itaque dicitur: *Nunquid nosti tempus partus ibicum in petris?* Ac si aperte dicat: ut ego, qui idcirco electorum fœtus viuaces facio, quia præscito in tempore produco. Bene autem expleto fętu auditorum subditur: *Vel parturientes ceruas obseruasti?* Parturientes enim ceruas obseruare, est illos labores patrum qui spiritales filios generant, cauta cõsideratione pensare. Solerter quippe intuendum est quod hic sermo tam vigilanter imprimitur, ut dicatur: Obseruasti quia utiq; per paucorũ est pensare quis labor sit in prædicationibus patrum: quantis doloribus, quasi quibusdam conatibus animas

D in fide & conuersatione parturiunt, quã cauta se obseruatione conspiciũt: vt sint fortes in præceptis, conpatientes in infirmitatibus, in minis terribiles in exhortationibus blandi, in ostendendo magisterio humiles, in rerum temporalium contemptu dominantes, in tolerandis aduersitatibus rigidi, & tamen dum vires suas sibimet non tribuunt infirmi quãtus sit eis dolor de cadentibus, quantus sit de

stanti-

stātibus timor, quo feruore alia adipisci appetunt, quo pauorē alia adepta cōseruāt. Quia igitur perpaucorum est ista pēsare, bene ei dī: Vel parturientes ceruas
20 obseruasti? Nil vero obstat, quod verba Deus de doctoribus faciens, non ceruorum, sed ceruarū eos specie designat: qa nimirum illi veri doctores sunt, qui cū per vigorē disciplinę patres sunt, per pietatis viscera esse matres nouerunt. Qui labores sanctæ cōceptionis tolerāt, & ꝓferēdos Deo filios intra uterū charitatis portant. In edenda.n. prole amplius matres laborant, quę crescētem intra uterū conceptionem longo mensium tpe sustinent: & quæ ex vtero procedentem nō sine magnis doloribus deponunt. Vnde & hic apta consideratione subiungitur:

Quod discreti viri non passim ad prædicandū exiliunt, sed in tempore mensuram tritici erogandam per conceptum desiderium intra se fouent, donec congrue forment, similem in omnibus formam iustitiæ præbentes: quorū non solum fructus, sed etiam pios conatus iustus dinumerat arbiter. Cap. X.

D*Inumerasti menses conceptus earum?* Sācti enim viri cum de profectu auditorum cogitant, quasi iam in vtero cōceptionem portant. Sed cum nonnulla quæ dicenda sunt, differunt, & aptū suis exhortationibus tempus quęrunt, velut à partu quem fieri appetunt, in mēsium prolixitate dilatantur. Et sæpe dum quędam quæ sentiunt, intempestiuè dicere audientibus nolūt: in ipsa tarditate proferendæ sententiæ, siue ad hæc quæ suadēda sunt, seu ad illa q̄ increpāda, cōsilio altiori firmantur. Et dum cogitatur uita filiorum, nec tamen ante tempus lingua consilium mentis eijcit, quasi iam concepta soboles intra vterum crescit: ut ad auditorum notitiā tunc sententia cordis exeat, quando prolata vtiliter, quasi per congruum tempus partus viuat. Et quia hæc homines in magistrorum mēte, quādo vel quomodo agantur, ignorant. deꝰ verò ad retributionis gloriam non solū effectum cōsiderat, sed etiam momenta cogitationum signat, rectè ad B. Iob dici

A tur: Dinumerasti menses cōceptus earū? Subaudis: ut ego, qui in sanctis prædicatoribus non solum fructus exteriorum operum, sed ipsas diutinas cogitationes numero, qui & eas ad retributionem seruo. Possunt per mēses, (quia cōgesti dies sunt) etiam multiplicatę virtutes intelligi. In mēsibus quoque Luna renascitur, nilq; obstat, si per mēses noua regenerationis creatura signetur. De qua Paulus apostolus dicit: In Christo Iesu neque Gal. 5. & 6.
B circūcisio aliqd ualet, neq; præputiū, sed noua creatura. Sācti igit uiri cū se ad prædicandum parāt, prius se interius virtutibus innouāt, ut ad hoc qꝰ loquēdo docent, uiuendo cōcordent. Prius sua interna considerant, atque à cūctis se uitiorū sordibus emundant: curantes summopere ut contra iram patientiam luce resplēdeant, contra carnis luxuriam, etiā cordis munditia fulgescant, contra torporē zelo candeant, contra confusos pręcipitationis motus serena grauitate rutilēt,
C contra superbiā uera humilitate luceāt, cōtra timorem radijs authoritatis clarescant. Quia ergo tanta in se prius studia cōgerūt, quasi in conceptu sanctæ ꝑdicationis menses virtutum fiunt. Quos mēses Dn̄s solus dinumerat: quia eadem bona in eorum cordibus non nisi qui dedit, pensat. Et quia iuxta mensurā virtutum, effectus etiam subsequitur fructuū, rectè subiungitur: *Et scisti tempus partus earum?* Subaudis: vt ego, qui dum in cogitatione uirtutum menses dinumero, quādo hoc qꝰ implere appetūt, parere va
D leāt, scio: quia nimirum dum cordis occulta conspicio, futurum foris effectum operis, intus in pondere cogitationis pēso. Sequitur: *Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.* Rugiunt quippe dum per incuruationem suam in cōuersatione lucis auditorum animas gignunt: quia ab æternis nos supplicijs remouere, nisi flendo & dolendo non possunt. Prædicatores enim sancti nūc in lachrymis seminant, ut segetem postmodum gaudiorum metant. Nūc quasi ceruæ in dolore partus sunt, vt spiritali ꝓle, postmodum sint fœcundi. Vt enim vnum de multis loquar, video Paulum quasi

quasi quandam ceruam quosdam in partu suo magni doloris rugitus emittétem. Ait enim: Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis: vellem esse apud uos modo, & mutare vocem meam, quoniam cófundor in vobis. Ecce mutare vult vocé in partu suo, vt prædicationis sermo in rugitum uertatur doloris. Vult mutare uocem suá: quia quos iam prædicando pepererat, reformando gemens iterum parturiebat. Qualem rugitum hæc cerua pariens emittebat, qñ eisdem post se redeuntib excla
mare cogebatur, dicens: O insensati Galatę, quis vos fascinauit? & sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne có-
sumamini? Vel certè: Currebatis bene, quis vos impediuit veritati nó obedire? Qualis in huius ceruę partu rugitus fuit, quæ piu cóceptos filios cum tot difficultatibus peperit, & quandoque partos ad malitiæ uterum redisse cognouit? Consideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quæ & postquá potuit concepta edere, rursum cópulsa est extincta suscitare. Notandum verò summopere est, qp istæ ceruæ incuruantur ut pariant: quia nimirum si erectæ starent, parere non valerent. Nisi. n. prædicatores sancti ab illa immensitate contemplationis internę q̃ capiunt, ad infirmitatem nostrá humillima prædicatione quasi quadam incuruatione descenderent, nunquá utiq; in fide filios procrearent. Nobis quippe prodesse nó possent, si in suæ altitudinis erectio
ne persisterent. Sed uideamus ceruam se se ut pariat incuruanté: Ego, inquit, non potui vobis loq. quasi spiritalib. sed quasi carnalibus: tanquam paruulis in Christo lac uobis potum dedi, non escam. Atque mox eiusdem incuruationis causas exequitur, dicens: Nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidém potestis. Sed hanc ceruam quę propter nos incurua-
ta est, quæso uideamus erectam. Ait: Sa-
pientiam loquimur inter perfectos. Et rursum. Siue mente excedimus Deo. Cú vero mente excedit Deo, excessum eius nos oíno nó capimus. Vt ergo nos lucretur, incuruatur ad nos. Vnde illic aptè subiungit: Siue sobrij sumus vobis. Si

A enim sancti viri ea nobis prædicare uellent quæ capiunt, cum in superna contéplatione debriantur, & non magis scientiam suam quodam moderamine & sobrietate temperarent, adhuc angusto intelligétię sinu illa superni fontis fluenta quis caperet? Incuruatæ auté istæ ceruæ, alias cœli uocati sunt, de quib. dr: Dñe in clina cœlos tuos, & descende. Cum. n. in- *Ps. 145.*
clinantur cœli, descendit Dñs: quia cum se in prædicatione sua sancti doctores attrahunt, diuinitatis notitiam nostris cor
B dib. infundunt. Nequaquam quippe ad nos Dominus descenderet, si prædicatores eius in contéplationis rigore inflexibiles permanerent. Inclinantur ergo cœli ut descendat Dominus, incuruantur ceruę vt nos in noua fidei luce nascamur. Iste incuruatæ ceruæ in Canticis cáticorum sponsę ubera sunt uocatę, sicut scriptum est. Meliora sunt ubera tua uino. Ista enim sunt ubera quę in arca pe- *Cant. 1.*
ctoris fixa, lacte nos potant: qa ipsi arcanis summę contemplationis inhęrentes, subtili nos prædicatione nutriunt. Vt igi
C tur ab æterno gemitu & dolore nos retrahant, nunc incuruantur ceruæ, atque in partu rugitus emittunt: Quia uero ipsi qui sancta patrum prędicatione nascuntur, aliquádo doctores suos patiédo pueniút, vt eis adhuc in hac uita durantib. ipsi iá martyrio cósument, aptè sequitur:

Quod qui ad pascua æternæ vitæ fuerint separati, doctrina temporali vltra non indigent, quibus in ipso vitæ libro cuncta perspicua erunt.

Cap. XI.

S*Eparantur filij earum, & pergunt ad pastum: egrediuntur, & non reuertuntur ad*
D *eas.* Pastum scriptura sacra illud uiriditatis æternæ pabulum uocat, ubi iam nostra refectio nullius defectus ariditate marcescet. De quo pastu per Psalmistá dicitur: Dominus regit me, & nihil mihi de
erit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Et *Psal. 23.*
rursum: Nos autem populus eius, & oues pascuæ eius. De quibus nimirum *Psal. 94.*
pascuis ueritas per semetipsam dicit: Per me si quis introierit, saluabitur: *Ioan. 10.*
& ingredietur, & egredietur, & pascua inueniret. Pergunt ergo ad pastum: quia de corporibus exeuntes, illa pabula in-

ternæ viriditatis inueniunt. Egrediūtur & non reuertuntur ad eas: quia in illa susceptí contemplatione gaudiorū iā nullatenus indigent verba audire docentiū. Egressi itaque ad eas iam nō redeunt: q̄a angustias vitæ præsentis euadētes, vltrà à doctoribus prædicationem vitæ accipere non requirunt. Tunc quippe implet̄ quod scriptum est: Non docebit vltra vir proximum suum, & vir fratrem suum dicens: Cognosce Dominum: oēs.n. cognoscent me à minimo eorum vsq; ad maximū, dicit Dn̄s. Tunc implet̄ quod in Euāgelio veritas dicit: Palā de patre meo annunciabo vobis. Filius quippe de patre palam annunciat; quasi (sicut superius) diximus, per hoc q̄ verbū est, ex natura nos diuinitatis illustrat. Verba.n. tūc docētium, quasi quosdam humanæ linguę riuulos non quærunt, qui de ipso iam veritatis fonte debriant̄. Igitur postq̄ figurata incuruatione ceruarū, multa de magistrorum virtute narrata sunt: nunc ad eorum vitam qui remotæ conuersationis secreta appetunt, verba vertuntur: quia & ipsa vacandi ocio, quia diuino adiutorio & non suis viribus assequuntur, de eis à Domino dicitur:

Hier. 31

Ioan. 16.

Quod viri contemplatiui solitudinem mentis inhabitent, & liberi à secularium negociorum tumultibus, Deum sitiant. Caput XII.

23 Q*Vis dimisit onagrum liberum in solitudinem, & vincula eius quis soluit?* Subaudis, nisi ego. Onager.n. qui in solitudine commorat̄, non incongruè vitā eorum significat, qui remoti à turbis secularib. conuersant̄. Qui aptè et liber dr̄: quia magna est seruitus seculariū negociorū, quib. mens vehemēter atterit̄, quāuis in eis sponte desudet. Cuius seruitutis conditione carere, est in mundo iam nil concupiscere. Quasi enim quodam iugo seruitutis premunt prospera dum appetunt̄, p̄munt aduersa dū formidant̄. At si quis semel à dominatione desideriorum temporalium colla mentis excusserit: quadam iam etiam in hac vita libertate perfruitur, dum nullo desiderio fęlicitatis afficitur, nullo aduersitatis ter-

A rore coarctatur. Hoc graue seruitutis iugum Dominus vidit secularium ceruicibus impressum, cum diceret: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugū meum super vos, & discite à me quia mitis sū, & humilis corde, & inuenietis requiē animabus vestris. Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Asperum quippe iugū & duræ, sicut diximus, seruitutis pōdus est subesse temporalib. ambire terrena, B retinere labentia, velle stare in non stantibus, appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quæ prius mentem ex desiderio adeptionis afflixerant, post ex pauore amissionis premunt. Liber ergo dimittitur, qui calcatis terrenis desiderijs, ab appetitione rerum temporalium securitate mētis exoneratur. *Et vincula eius quis soluit?* Subaudis, nisi ego. Soluit verò vniuscuiusq; vincula, dum diuino adiutorio interna desideriorum carnalium retinacula dirumpit. C Cū enim pia intentio ad conuersionē vocat, sed adhuc ab hac intentione carnis infirmitas reuocat, quasi quibusdam vinculis aīa ligata p̄pedit̄. Multos.n. sæpe videm⁹ vitā quidem sanctæ conuersationis appetere: sed ne hanc assequi ualeant, modò irruentes casus, modo futura aduersa formidare. Qui incerta mala dum quasi cauti prospiciunt, in peccatorū suorum uinculis incauti retinentur. Multa enim ante oculos ponunt, quæ si eis in conuersatione eueniant, subsistere se non posse formidant. D De quibus bene Salomon ait: Iter pigrorum, quasi sepes spinarum. Nam cum viam Dei appetunt, eos velut spinæ obstantium sepium, sic formidinū suarum oppositæ suspiciones pungunt. Quod quia electos præpedire nō solet, bene illic secutus adiungit: Via iustorum absq; offendiculo. Iusti quippe in conuersatione sua quodlibet eis aduersitatis obuiauerit, non impingunt: quia temporalis aduersitatis obstacula æternæ spei & internæ contēplationis saltu trāscendūt. Soluit itaque Deus onagri vincula, quando ab electi vniuscuiusque animo, infirmarum cogitationum nodos rumpit; & propi-

Matth. 11

Qui vincula vniuscuiusq; soluat.

Prou. 15

Ibidem

Vincula rūpit

propi-

propitius dissipat omne quod illectā mē A tem ligabat. Sequitur: *Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis.* Hoc loco pro solitudine corporis debemus intelligere solitudinem cordis. Quid.n. prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis? Qui.n. corpore remotus viuit, sed tumultib. conuersationis humanæ, terrenorū desideriorū cogitationibus se inserit, non est in solitudine. Si verò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis, & tñ nullos curarū secularium tumultus in corde patiatur, non est in vrbe. Itaq; bene cõuer- B santibus primum solitudo mētis tribuit, vt exurgentem intrinsecus strepitū terrenorum desideriorū premāt: ut ebulliētes ab infimis curas cordis per superni gratiā restringant amoris, oēsq; motus importune se offerentiū leuium cogitationū, quasi quasdā circumuolātes muscas ab oculis mentis abigant manu grauitatis, & quoddā sibi cum Dño intra se secretum quærant, ubi cum illo exteriori cessante strepitu, per interna desideria si-
24 lenter loquantur. De hoc secreto cordis
Apo. 8. alias dictum est: Factū est silētiū in cęlo, quasi dimidia hora. Cœlū quippe Ecclesia uocatur electorū, q̃ ad æterna sublimia dum per subleuationē cõtemplationis intendit, surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit, atque intra se Deo quoddam silentium facit. Qđ quidē silentium cõtemplationis, quia in hac vita non põt esse pfectum, factum dimidia hora dr. Nolenti quippe animo dum cogitationum tumultuosi se strepitus ingerunt, ēt sublimibus intendētem, rursum ad respicienda terrena cordis oculū vio-
Sap. 9. lēter trahunt: Vnde scriptum est: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animā, & deprimit terrena inhabitatio sensū multa cogitantem. Bene ergo factum hoc silentium nō integra, sed dimidia hora describitur: quia hic contemplatio nequaquā perficitur, quamuis ardenter inchoetur. Qđ ēt per Ezechielem prophetā congruenter exprimitur, qui pro mēsura ciuitatis in monte conditæ, in manu viri calamū sex cubitorū, & palmi se vidisse testat. In mõte quippe electorū Ecclesia A sita est, quia fundata in infimis desiderijs non est. Quid aūt per cubitū nisi operatio, quid per senarium numerum nisi pfectio operationis ostēditur: quia & sexto die cūcta opera Dominus explesse memoratur? Quid ergo super sex cubitos palmus insinuat, nisi contemplationis vim, quę iam initia æternæ & septimę quietis demonstrat? quia enim æternorum contēplatio hic minimè perficit, mēsura septimi cubiti non expletur. Electorum itaq; Ecclesia, quia cuncta quæ operando sunt perficit, in sex cubitis sese in monte posita ciuitas ostendit. Quia verò hic adhuc sola initia contemplationis inspicit, de septimo cubito non nisi palmū tāgit. Sciēdū verò est, quia nequaquā culmen contēplationis attingimus, si nō ab exterioris curæ oppressione cessemus. Nequaquā nosmetipsos intuemur, ut sciamus aliud in nobis esse rationale quod regit, aliud animale qđ regit, nisi ad secretū huius silentij recurrentes, ab oī exterius perturbatione sopiamur. Qđ silentium nostrū bene ēt Adam dormiens figurauit, de cuius mox latere mu- Gen. 2.
C lier processit: quia quisquis ad interiora intelligēda rapitur, à rebus visibilib⁹ oculos claudit: & tunc in semetipso, uel quę præesse uiriliter debeāt, vel q̃ subesse possint, infirma distinguit: vt aliud in illo sit qđ regere ualeat tanquā vir, aliud tāquā fęmina qđ regatur. In hoc itaq; silentio cordis, dum per cõtemplationē interius vigilamus, exterius quasi obdormiscimus. Quia ergo remoti viri, id est, à desiderijs carnalib. alieni, hoc silētiū mētis inhabitant, huic onagro dñs in solitudine domū dedit, ut turba desideriorū tēporaliū nō premat. Sequit. *Et tabernacula eius*
D *in terra salsuginis.* Salsugo accēdere sitim 25
solet. Et qa sancti viri quādiu in hui⁹ vitæ tabernaculis degūt, ad supernā patriā desiderij sui quotidianis ęstibus accendūtur, in terra salsuginis tabernacula habere perhibent. Incessanter quippe accēdūtur vt sitiant, sitiunt ut satient: sicut scriptum est. Beati qui esuriūt, & sitiūt iusti- Matt. 5.
tiam: qm ipsi saturabuntur. Sequitur: *Contemnit multitudinem ciuitatis.* Multitudinem ciuitatis contemnere, est huma-

næ conuersationis praua studia deuita- A re, vt iam non libeat terrenorum hominũ, qui præ abundantia iniquitatis multi sunt, perditos motes imitari. Cum pau cis nanque ingredi angustam portam desiderant: non cum multis lata itinera ingredi appetunt, quę ad interitũ ducunt. Solerter, quippe à quo & ad q̃d sũt creati, conspiciunt: & recta cõsideratione acceptæ imaginis, sequi vulgi multitudinẽ dedignantur. Vnde & sponsi voce sponsæ in Cãticis canticorum dr̃: Nisi cognoueritis te, ò pulchra inter mulieres, egre- B dere & abi post vestigia gregũ, & pasce hœdos tuos. Semetipsam nanque ea quę est pulchra inter mulieres cognoscit, q̃n electa quæque anima etiam inter peccãtes posita, quia ad authoris sui imaginẽ ac similitudinem sit condita meminit, & iuxta perceptæ similitudinis ordinem incedit. Quæ si se non cognoscit, egreditur: quia à secreto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentijs dissipatur. Egressa verò abit post vestigia gregum: quia sua interna deserens, ad latam uidelicet viam ducitur, & sequitur exempla C populorum. Nec iam agnos, sed hædos pascit: quia non innoxias cogitationes mentis, sed nutrire prauos motus carnis intendit. Quia ergo electus quisque ac continens abire post gregum vestigia despicit, dicatur rectè: Contemnit multitudinem ciuitatis. Vbi & aptè subiungit:

Cant. 1.

Quod viri abstinentes, ventris garritus non audiunt, sed gulæ flammam, quæ si nutriatur, omnem virtutum messem exurit studiosè restringunt. scientes quod Nabuchodonosor vincente, princeps cocorum Hierusalem muros destruxerit. D *Caput XIII.*

Exactor est diabolus.

C*Lamorem exactoris non audit.* Quis intelligi exactor alius nisi diabolus potest, qui semel in paradiso homini malæ persuasionis nummũ cõtulit, & quotidie ab eo huius debiti exigere reatum quærit? Huius exactoris sermo est malę suggestionis inchoatio. Huius exactoris clamor est iam non leuis sed violenta tẽtatio. Hic exactor loquitur, cum leniter suggerit. Hic exactor clamat, cum fortiter tẽtat. clamorem ergo exactoris non audire, est violentis tentationũ motibus minimè cõsentire. Audiret.n. si ea quæ suggerit faceret. Sed cum peruersè agere despicit, rectè dr̃: *Clamorem exactoris non audit.* Nõnulli verò hoc loco per exactorem intelligi ventrem volunt. Ipse nãque à nobis quoddam debitum exigit: quia quotidianum fructum sibi humani laboris impẽdi etiam per naturam q̃rit. Abstinentes igit̃ viri (qui hoc loco onagri vocabulo figurant̃) dum violẽta gulæ desideria reprimunt, quasi clamantis exactori uerba contemnunt. Sed cũ continenti uiro contra innumera uitia multa virtutũ certamina suppetant, cur sub exactoris clamore contempto de solo hic ventre dr̃ quòd eius impetum impulsumque restringat: nisi quòd nullus palmẽ spiritualis certaminis apprehendit, q non in semetipso prius per afflictam uẽtris concupiscentiam, carnis incentiua deuicerit? Neque.n. ad conflictum spiritalis agonis assurgitur, si non prius intra nosmetipsos hostis positus, gulæ uidelicet appetitus edomatur: quia si non ea quæ nobis sunt viciniora prosternimus, nimirũ inaniter ad ea quæ longius sunt impugnãda transimus. Incassum nanque contra exteriores inimicos in cãpo bellũ gerit̃, si intra ipsa vrbis mœnia ciuis insidians habetur. Mens quoq; ipsa certãtis sub graui confusionis dedecore à spiritalis certaminis congressione repellit̃. q̃a infirma in carnis prælio, gulæ gladijs cõfossa supe͡ratur. Nam cum se paruis prosterni cõspicit, cõfligere maiorib. erubescit. Nonnulli verò ordinem certaminis ignorantes, edomare gulã negligũt, & iã ad spiritalia bella cõsurgunt. Qui aliq̃n multa ẽt quæ magnæ sunt fortitudinis, faciũt: sed dominante gulæ uitio, p carnis illecebram omne q̃d fortiter egerint perdũt: & dũ venter nõ restringit̃, p carnis concupiscentiã simul cunctæ virtutes obruuntur. Vnde & Nabuchodonosor vincente scribitur: Princeps cocorũ destruxit muros Hierusalẽ. Quid.n. per muros Hierusalem significans scriptura exprimit, nisi virtutes animæ, quæ ad pacis visionem tendit? Aut quis cocorum

prin-

princeps nisi venter accipitur: cui dili- A
gentissima à coquentibus cura seruitur?
Muros igitur Hierusalem princeps coco
rum destruit: quia uirtutes animæ dum
non restringitur vẽter, perdit. Hinc est ꝙ
Paulus cõtra Hierusalem mœnia decer-
tanti uires cocorum principi subtrahe-
1. Cor. 9. bat, cum diceret: Castigo corpus meum,
& seruituti subijcio: ne fortè alijs prædi
cans, ipse reprobus efficiat. Hinc etiam
præmisit dicens: Sic curro, non quasi in
incertum: sic pugno, non quasi aeré ver-
berans. Quia cum carnem restringimus,
ipsis abstinentiæ nostræ ictibus nõ aeré, B
sed immundos spiritus verberamus: &
cũ hoc quod est intra nos subijcimus, ex
tra positis aduersarijs pugnas damus.
Dan. 3. Hinc est ꝙ cũ rex Babylonis succẽdi for
nacem iubet, naphthæ, stuppæ, picis &
malleoli ministrari congeriem pręcepit:
sed tamen abstinentes pueros hoc igne
minimè consumit: quia antiquus hostis
licet innumeras ciborum cõcupiscẽtias
nostris obtutibus opponat, quibus libidi
nis ignis crescat, bonis tamen mentibus
superni spiritus gratia insibilat, ut à car-
nalis cõcupiscentiæ æstibus illæsę perdu C
rent: ut etsi vsque ad tẽtationem cordis
flamma ardeat, vsq; ad cõsensum tamen
27 tentatio non exurat. Sciendum præte-
De conse- rea est, quia quinque nos modis gulæ ui
cra. dist. 5. tium tentat. Aliqñ nanq; indigentię tpa
quinque. præuenit: aliqñ uerò tps non præuenit,
sed cibos lautiores quærit. aliqñ quæli-
bet sumẽda sint præparari accuratius ex
petit: aliqñ aũt & qualitati ciborum &
tpi congruit, sed in ipsa quantitate su-
mẽdi mensuram moderatæ refectionis
excedit. Nonnunquam verò & abiecti⁹
est qđ desiderat: & tñ ipso æstu immensi
1. Re. 14 desiderij deterius peccat. Mortis quippe
sententiam patris ore Ionathas meruit: D
quia in gustu mellis constitutum edendi
Nu. 11. tps antecessit. Et ex Aegypto populus
eductus, in eremo occubuit: quia despe-
cto manna, cibos carniũ petijt, quos lau-
1. Reg. 2. tiores putauit. Et prima filiorũ Heli cul-
pa suborta est, ꝙ ex eorum uoto sacer-
dotis puer nõ antiquo more coctas vel-
let de sacrificio carnes accipere, sed cru-
Eze. 16. das quæreret, quas accurati⁹ exhiberet.

Et cum ad Hierusalem dr̃: Hæc fuit ini-
quitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, sa
turitas panis, & abundantia: apertè ostẽ-
ditur, ꝙ idcirco salutem perdidit, cũ su-
perbiæ vitio mẽsurã moderatæ refectio-
nis excessit. Et primogenitorũ gloriam
Esau amisit: quia magno æstu desiderij vi-
lem cibũ, scilicet lenticulam concupiuit:
quam dum uendendis etiam primogeni
tis prætulit, quo in illã appetitu anhela-
ret iudicauit. Neque n. cibus, sed appeti
tus in vitio est. Vnde & lautiores cibos
plerunq; sine culpa sumimus, & abiectio
res nõ sine reatu cõsciẽtiæ degustam⁹.
Hic quippe quem diximus, Esau prima-
tum per lẽticulam perdidit. & Helias in
eremo per virtutem spiritus carnes edẽ-
do seruauit. Vnde & antiquus hostis q̃a
non cibum, sed cibi concupiscentiã esse
causam damnationis intelligit: & primũ
sibi hominem nõ carne sed pomo subdi
dit, & secundum non carne, sed pane tẽ-
tauit. Hinc est, quòd plerunque Adã cul Gen. 3.
pa committitur, et cum abiecta & uilia
summuntur. Neq;. n. Adam solus ut à ue
tito se pomo suspenderet, pceptũ prohi- Matt. 4.
bitionis accepit. Nã cũ alimenta q̃dã sa-
luti nostræ Deus cõtraria indicat: ab his
nos quasi per sententia vetat. Et dum cõ
cupiscentes noxia attingimus: profectò
quid aliud q̃ vetita degustamus? Et itaq;
sumenda sunt, quæ naturæ necessitas q̃-
rit, & non quæ edendi libido suggerit.

Quod summa discretione moderandum sit, non carnem quis, sed vitia carnis occidat: et sic parcat cui, vt eum hostem non nutriat. Cap. XIIII.

SEd magn⁹ discretionis labor est huic exactori & aliquid impendere, & ali quid denegare. & non dando gulam restringere, & dando naturam nutrire. Quæ fortasse discretio subinfertur, cum dicitur: *Clamorem exactoris non audit.* Sermo nãque huius exactoris, est necessaria postulatio naturæ. Clamor vero eius, est mensuram necessitatis trãsiens appetitus gulæ. Hic itaque onager exactoris huius sermonẽ audit, clamorem non audit: q̃a discretus uir ac cõtinẽs & usq; ad

 tem-

temperandam necessitatem ventrem re-
28 ficit, & à voluptate restringit. Sciendum *Voluptatis sub necessitatis spē palliatio.* verò est quia sic voluptas sub necessitate se palliat, ut vix eam perfectus quisq; discernat. Nā dum solui debitū necessitas petit, voluptas explere desideriū suppetit: & tanto gula securius in præceps rapit, quāto sub honesto nomine necessitas explendæ se contegit. Sæpe aūt in ipsa edendi via furtiuè adiūcta voluptas subsequitur: nonnunquā verò impudéter libera ēt præire conat. Facilè autē est deprehendere cum uoluptas eius necessitatē præuenit: sed valde est difficile discernere, cū in ipso esu necessariò se occulta subiungit. Nā quia præeuntē naturæ appetitum sequitur, quasi à tergo veniens tardius vr. Eo.n. tempore quo necessitati debitū soluitur, quia per esum voluptas necessitati, quid necessitas petat, & quid, sicut dictū est, voluptas suppetat, ignoratur. Sæpe verò & discernimus: & quia vtráque per experientiā sibi coniunctā nouimus, in hoc qđ extra metas rapimur, liberè reficiēdo fallimur: & dum sibi mens ex necessitate blāditur, ex voluntate decipitur. Scriptū quippe est: Carnis curam ne feceritis in desiderijs.
Rom. 13. Quę igitur fieri in desiderio prohibetur, in necessitate cōceditur. Sed sępe dū incautè necessitati condescendimus, desiderijs deseruimus. Nonnunq̄ uerò dum desiderijs immoderatiꝰ obuiare nitimur, necessitatis miserias augemus. Sic.n. necesse est ut artē quisq; cōtinētiæ teneat, quatenus non carnē, sed uitia carnis occidat. Nā plerunq; dum plus iusto caro restringitur, ēt ab exercitatiōe boni operis eneruatur: ut ad orationem quoque vel prædicationē non sufficiat, dū incētiua vitiorum in se funditus suffocare festinat. Adiutorem quippe habemus intētionis internæ, hunc hominem quē exterius gestamus: & ipsi insunt motus lasciuiæ, ipsi effectus suppetunt operationis bonę. Sępe verò dū in illo hostē insequimur, etiam ciuem quē diligimus trucidamus: & sæpe dum quasi conciui parcimus, ad prælium hostem nutrimus. Eisdem nanq; alimentis uitia superbiunt, quibus nutritæ virtutes uiuunt. Et cum

A virtus aliter, plerunq; vires vitijs augentur. Cum verò immensa continentia uitiorum vires extenuat: etiam virtus deficiens anhelat. Vnde necesse est ut interior homo noster ęquus quidā arbiter præsideat inter se & eum quē exterius gestat: quatenus ei hō suus exterior & semper ad debitū ministeriū seruire sufficiat, & nunq̄ superbè libera ceruice cōtradicat: nec moueat si quid suggerendo submurmurat, dum modò eum semper superposita calce dominationis pmat. Sicq; fit vt dum repressa vitia reniti q-
B dem nobis patimur: & tū hæc nobiscū cōgredi ex ęquo prohibemus, nec vitia contra virtutem pręualeant, nec rursū virtus cum vitiorū omnimoda extinctione succumbat. Qua in re sola elatio funditus extinguitur: quia quamuis victorię seruiat, ad edomandam tamen cogitationum superbiam continua nobis pugna seruatur. Vnde bene hic quia vnusquisq; vir continens, & debitæ necessitati congruit, & uiolentæ voluptati contradicit, uoce Dominica dicitur: Clamorem exactoris nō audit. Quia au-
C tem discretus vir eo ad intelligenda superiora se eleuat, quo in se carnis incentiua castigat: rectè post contemptum exactoris clamorem subditur.

Quòd viri sancti incentiuis carnis ieiuniorum virtute extinctis, cœlesti dulcedine pascantur. Cap XV.

Circumspicit montes pascuæ suæ? Montes pascuæ sunt altæ contemplationes internæ refectionis. Sancti enim viri quanto magis se exterius despicien-
D do deijciunt, tāto amplius interius reuelationū contēplatione pascunt. Vñ scriptū est: Ascēsus in corde eiꝰ disposuit in *Psal. 83.* conualle lachrymarum: quia quos exterius in fletu continet conuallis humilitatis, eos interius subleuat ascensus contē- 29
plationis. Montes etiam pascuę sunt sublimes virtutes angelorum. Quæ idcirco hic nos ministrando & adiuuando reficiunt: quia illic interno cōtemplationis rore pinguescunt. Quę qa largiēte Deo in omni nos certamine protegunt, rectè circumspici dicuntur. Vndique.n. nobis

adesse

adesse circũspicimus, quorum defensione contra aduersarios ex oĩ latere munimur. Possunt adhuc montes pascuæ accipi altæ sententiæ scripturæ sacræ, de q̃-
Ps. 103. bus per Psalmistã dr: Montes excelsi ceruis: quia hi qui iã dare contẽplationis saltus nouerunt, altos sententiarum diuinarum vertices quasi cacumina montiũ ascendunt: ad quæ profectò cacumina, quia infirmi peruenire non valent, rectè illic subditur: Petra refugiũ erinacijs: quia videlicet inualidos non sublimiter intelligentia exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet. Sequitur. *Virẽtia quæque perquirit.* Arentia quippe sunt oĩa quæ temporaliter condita, vẽturo fine à iocũditate vitæ pręsentis quasi ęstiuo sole siccantur. Virentia aũt sunt vocata, q̃ nulla tẽporalitate marcescũt. Huic ergo onagro virentia perquirere, est sancto vnicuiq; viro despectis rebus transitorijs in æternum mansura desiderare. Cuncta vero hæc q̃ de onagro dicta sunt intelligi ẽt & aliter possunt. Quæ repetito superiori versu exponimus, ut lectoris iudicio qđ eligendum crediderit, relinquamus. Igitur postquam prædicatorum dispẽsatio sub ceruarum prætextu descripta est, ut ostenderetur per quem hæc eadem virtus prædicationis datur: ilico cõmemoratio de Dñica incarnatione subnectitur, ut dicatur: *Quis dimisit onagrum liberum?* Nec indignum quis iudicet per tale animal incarnatum Dominum posse figurari: dum constat omnib⁹ quia per significationem quãdam in scriptura sacra & vermis & scarabeus ponatur, sicut scriptũ est: Ego aũt sum ver-
Psal. 21. mis, & non homo. Et sicut apud septuaginta interpretes per prophetam dicit: Scarabeus de ligno clamauit. Cum ergo nominatis rebus tam abiectis & vilibus figuratur: quid de illo contumeliosè dr, de quo constat qđ propriè nihil dicatur? Vocatur etenim agnus, sed pp innocentiã. Vocatur leo, sed propter potẽtiam: Aliqñ etiam serpenti comparatur, sed propter sapientiam. Atq; ideo per hæc oĩa dici figuraliter põt: quia de his oĩbus credi aliquid essentialiter non potest. Si enim unum horum quodlibet essentiali-

A ter existeret, alterum iam dici nõ posset. Nam si agnus propriè diceretur, leo iam vocari nõ poterat. Si leo proprie diceretur, per serpentem signari nõ posset. Sed hæc in illo omnia dicimus tãto latius in figura, quãto longius ab essentia. Potest ergo onager incarnatum Dominũ designare. Agreste q̃ppe animal est onager. Et quia incarnatus Dominus gentilitati magis quam Iudæę profuit, animale corpus assumens, quasi non in domum, sed potius in agrum uenit. De quo agro gen-
B tilitatis per Psalmistam dicitur: Species agri mecum est. Incarnatus itaq; Dominus qui in forma Dei æqualis est patri, in forma serui minor est patre, qua minor est ẽt seipso. Dicatur ergo à patre de filio secundum formam serui: Quis dimisit onagrum, liberum, & vincula eius quis soluit? Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati. Et quia incarnatus Dominus particeps nostræ fact⁹ est naturæ, nõ culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dñio nõ tenetur. De quo aliàs scriptũ est: Inter mortuos liber. Dimissus dicitur
C quia naturam nostram suscipiẽs, iniquitatis iugo nullo modo tenetur. Quem quamuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamẽ nostrę mortalitatis astrinxit. Vnde & postquam liber dimissus dicitur, recte de illo adiungitur: *Et vincula eius quis soluit?* Vincula quippe eius tunc soluta sunt, cũ infirmitates passionis illius in resurrectionis sunt gloriam commutatæ. Quasi quędam uincula Dominus habuit, ea quæ nos nequitiæ merito patimur, nostræ mortalitatis infirma, quibus & usque ad mortem sponte
D ligari se uoluit, & quę per resurrectionẽ mirabiliter soluit. Esurire. n. sitire, lacescere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ mortalitatis vinculũ fuit. Sed cum expleta morte velum templi rumperetur scinderentur petræ, monumenta panderentur, inferni claustra patescerẽt: qđ aliud tot argumentis tantæ virtutis ostenditur, nisi quod illa infirmitatis vincula soluebantur: ut is qui ad suscipiendam serui formam venerat, in ipsa serui forma ab inferni uinculis absolutus ad cęlum etiam cum membris liber rediret?

Psal. 49.
3
Ioan. 8.
Psal. 78.

1. Pet. 1. ret? De quibus eius vinculis Petrus apostolus attestatur, dicens: Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat illū teneri ab eo. Et quia post mortem suam atq; resurrectionem ad gratiam fidei gentilitatē vocare dignatus est, postquam dicta sunt soluta eius vincula, aptè subiungitur: *Cui dedi in solitudine domum, & tabernacula eius in terra salsuginis.* In gentilitate.n.in qua patriarcha non fuit propheta nō fuit: q̄a ad intelligēdum Deum qui ratione uteretur non fuit, homo penè non fuit. De hac solitudine per Esaiam dr̄: Lætabitur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi Lilium. Et rursum de Ecclesia dr̄: Ponet desertum eius quasi delicias, & solitudinem eius quasi hortum Dn̄i. Terra verò salsuginis hęc eadē solitudo repetita est, quæ priusquam veram Dei sapiētiam cognosceret, salsuginem protulerat: quia nullam viriditatem boni intellectus proferens, peruersa sapiebat: Domum ergo in solitudine, & tabernaculum in terra salsuginis accepit: q̄a incarnatus pro hominibus Deus, derelicta Iudæa, gētilitatis corda possedit. Vnde ei patris uoce per prophetam dr̄: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatē tuā, & possessionē tuā terminos terrę. Qui iuxta hoc ꝙ Deus est. cum patre dat oīa: iuxta hoc verò quòd homo est, à patre accipit omnia, sicut scriptum est: Potestatē dedit ei iudicium facere, quia filiꝰ hominis est. Et rursum scriptum est: Sciēs quia omnia dedit ei pater in manus. Vel sicut ipse dicit. Oē quod dat mihi pater, ad me veniet. Iam verò si quæritur quid inter domum ac tabernaculum distet: domus in habitatione est, tabernaculum in itinere. Corda itaq; gentilium quasi quędam tabernacula habuit veniendo, sed ea per iustitiam firmans, domum fecit habitando. Et quia eorum uitā ad quos venerat, imitari despexit, rectè dicitur: *Contemnit multitudinem ciuitatis.* Id est mores despicit humanæ cōuersationis. Homo quippe inter homines factus, vsum tenere hominum noluit. Idcirco nanque inter nos homo factus est: vt non solum nos sanguine fuso redimeret, sed

Esai. 45. Esai. 51. Psal. 2. Ioan 5. Ioan. 13. Ioan. 6.

A etiam ostenso exemplo commutaret. In conuersatione igitur nostra & veniendo alia inuenit, & uiuendo alia docuit. Studebant enim omnes superba Adā stirpe progeniti, prospera uitę præsentis appetere, aduersa deuitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos Dominus incarnatus aduersa appetēs, prospera spernens, opprobria amplectens, gloriam fugiens. Nam cum Iudæi illum regem sibi constituere uoluisset, fieri rex refugit. cū uero eum interficere molirenť, sponte ad crucis, patibulum venit. B Fugit ergo q̄d oēs appetunt, appetijt quod omnes fugiunt. Sed cum fugit quod omnes appetunt, appetijt quod omnes fugiūt, fecit quod omnes mirarentur: ut & mortuus ipse resurgeret, & morte sua alios de morte resuscitaret. Duæ quippe uitæ 15 sunt hominis in corpore consistētis, vna ante mortē, alia post resurrectionē: quarum vnam omnes agendo nouerāt, alteram nesciebant, & humanum genus soli huic quam nouerat intendebat. Venit per carnem Dominus, & dum suscepit vnam, alteram demonstrauit. Dum hanc nobis cognitam suscepit, illam quæ nobis est incognita ostendit. C Moriendo quippe uitam exercuit quam tenemꝰ, resurgendo aperuit quam quæramus: exēplo suo nos docēs quod hæc vita quam ante mortem ducimus, non propter se amanda sit, sed propter alteram toleranda. Quia ergo noua conuersatione vsus inter homines, mores Babyloniæ secutus non est, bene de eo scriptum est: Contemnit multitudinem ciuitatis. Vel certe quod multos per spatiosam D uiam uagantes deseruit, & per augustam gradientes paucos elegit. Multitudinem nanque ciuitatis contemnere, est humani generis partem quæ latam uiam ingreditur, quæ & pro abundantia iniquitatis multa est, à regni sui sorte reprobare. Sequitur: *Clamorem exactoris non audit.* Sicut supra dictum est, quis hoc loco exactor accipi nisi diabolus potest? qui malè suadendo spem contulit immortalitatis, se decipiendo exigit tributū mortis: qui suadēdo intulit culpā, sæuiēdo exigit pęnā. Huius exactoris

sermo, est ante mortem hominis astuta persuasio. Clamor uerò eius, est uiolēta iam rapina post mortem. Quos enim ante mortem latēter intercipit, hos ad supplicij sui consortium post mortem uiolēter rapit. Sed quia ad mortem ueniens Dominus huius exatoris uiolentos impetus non expauit, sicut ipse ait: Venit
Ioan.14. enim princeps huius mundi, & in me nō habet quicquam, bene dicitur: Clamorē exactoris nō audit. Venit quippe ad eū exactor humani generis, quia illum hominē uidit. Sed quem infirmitate despectum hominē credidit, uirtute supra hominem sensit.

Quid sit quod Laban idola apud Iacob posita non reperit. Caput. XVI.

Gen.32. HVius nimirum exactoris typū Laban tenuit quando cum furore uenies, sua apud Iacob idola requisiuit. Laban quippe interpretatur dealbatio. Dealbatio autem non incōuenienter diabolus accipitur, qui cùm sit tenebrosus ex merito, trāsfigurat se uelut angelum lucis. Huic seruiuit Iacob, id est ex parte reproborū Iudaicus populus, cuius ex carne incarnatus Dominus uenit. Potest ēt per Laban mundus hic exprimi, qui cum furore Iacob persequit̄, q̄a electos quosque q̄ redemptoris nostri membra sunt, persequēdo opprimere conatur. Huius filiā, id est siue mundi siue diaboli Iacob abstulit, cū sibi Christus Ecclesiam ex gētilitate coniunxit. Quā & de domo patris abstrahit, quia ei p̄ prophetam dicit:
Psal.44. Obliuiscere populū tuum & domum patris tui. Quid uerò in idolis nisi auaritia
Col.3. designatur? Vnde per Paulum dicitur: Et auaritia, quę est idolorū seruitus. Laban ergo ueniens apud Iacob idola non inuenit, quia ostensis mundi thesauris, diabolus in redēptore nostro uestigia cōcupiscentię terrenæ nō reperit. Sed quæ Iacob nō habuit, ea Rachel sedēdo cooperuit. Per Rachel quippe quę & ouis dicitur, Ecclesia figuratur. Sedere autē est humilitatem pęnitentię appetere, sicut scriptum est: Surgite postquā sederitis.
Psal.126. Rachel ergo idola sedēdo operuit: quia sancta ecclesia Christum sequēs, terrenę

A concupiscentię uitia pęnitendo texit. De hac cooperatione uitiorum p̄ psalmistam dicitur: Beati quorum remissę sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata. Psal.31.
Nos igitur Rachel illa signauit, qui idola sedendo premimus: culpas auaritiæ pœnitendo damnamus. Quę utique auaritia illis non solet euenire qui in uia Domini uiriliter currunt, q̄bus dicitur. Viriliter agite, & confortetur cor uestrum Psal.30.
sed his maximè q̄ quasi effeminato gressu gradientes, per blandimenta seculi resoluuntur. Vnde & illic eiusdem Rachelis, hęc uerba sunt: Iuxta consuetūdinem Gen.31.
B fœminarū nunc accidit mihi. Apud Iacob ergo idola Laban non reperit, quia exactor callidus quid in redemptore nostro reprehenderet non inuenit. De quo exactore redemptori nostro gentilitatē ab eius dominio liberanti per prophetā dicitur: Iugum enim oneris eius & uirgam humeri eius, & sceptrum exactoris Esa.9.
eius superasti, sicut in die Madian. Eripiens quippe gentilitatē Dominus superauit iugum oneris eius, cùm eā aduentu suo ab illa dæmoniacæ tyrānidis seruitute liberauit. Superauit uirgā humeri eius, cùm percussionem illius quæ ex
C puerso ope grauiter deprimebat, ab humano genere redemptor compescuit. Superauit sceptrum exactoris eius cùm regnum eiusdem diaboli qui pro pestifera perpetratione uitiorū exigere cōsueuerat debita tributa pęnarum, de fidelium corde destruxit.

Quid sit quòd Gedeon contra Madian dimicaturus, per præceptum Domini quoscunq; flexis genibus ad bibendum aquas haurire conspexit repulit à conflictu: eos uerò qui stantes manibus aquas quasi canes lambebant, tubis & lampadibus & lagænis armauit. Caput. XVII.

D

SEd quomodo hæc acta sūt audiamus. 32
Subiunctum est illico: Sicut in die Madian. Nō ab re arbitror si hoc Madianitarum bellū quod in comparatione aduētus Dominici à propheta uigilanter illatum est, aliquanto latius dissceramus. In libro quippe Iudicum, Gedeon contra Madianitas dimicasse describitur. Is Iudic.7.
Cùm

cùm exercitus multitudnem ad bella ꝓ ducerer, diuina illi admonitione præceptum est, ut ad fluuium uenies, omnes quos flexis genibus aquas haurire conspiceret, à bellorũ conflictu remoueret. Actumque est ut treceti uiri tantummodo qui stantes manibus aquas hauserãt, remanerẽt. Cum his ad prælium pergit, eosque nõ armis, sed tubis, lampadibus, & lagænis armauit. Nam sicut illic scriptum est: Accensas lampades miserũt in tra lagũculas: & tubas in dextra, lagenas autem in sinistra tenuerunt: & ad hostes suos cominus uenientes cecinerunt tubis, confregerunt lagunculas, lampades aperuerũt: & hinc tubarum sonitu, illinc lãpadũ coruscatione territi hostes sunt in fugam cõuersi. Quid hoc est quòd tale bellum per prophetam ad medium adducitur, & aduentui redẽptoris nostri istius pugnę uictoria cõparatur? An indicare propheta nobis studuit ꝙ aduentũ redẽptoris nostri contra diabolũ illa sub Gedeõ duce pugnæ victoria designauit? Talia illic nimirũ acta sunt: q̃ quanto magis vsum pugnandi trãseunt, tanto amplius à prophetandi mysterio non recedunt. Quis.n. vnquã cũ lagenis & lãpadib. ad ꝓlium venit? Quis cõtra arma veniẽs arma deseruit? Ridicula nobis hæc profectò fuerãt, si terribilia hostibus nõ fuissent. Sed victoria ipsa testãte didicimus, ne parua hæc q̃ facta sunt ꝑpendamus. Gedeon itaq; ad ꝓlium veniens, redemptoris nostri signat aduentũ: de quo scri-
Psal. 23. ptũ est: Tollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis & potẽs, dñs potens in ꝓlio. Hic redemptorẽ nostrum non solũ opere, sed ẽt noĩe prophetauit. Gedeon nanq; interpretatur circumiens in vtero. Dominus.n. noster ꝑ maiestatis potẽtiam omnia complectitur, & tñ per dispensationis gratiã intra vterum virginis humanitatem sumens venit. Quis est ergo circumiens in vtero, nisi oĩpotens Deus sua dispensatione nos redimens, diuinitate cuncta cõplectens, & humanitatẽ intra vterum sumens? in quo vtero & incarnatus est, & clausus non est: quia & intra vterum fuit ꝑ infirmitatis substantiã, & extra mundum per potentiã maiestatis. Madiã verò interpretatur de iudicio. Vt.n. hostes eius repellendi destruendiq; essent, non de vitio repellẽtis, sed de iudicio iustè iudicantis fuit. Et idcirco de iudicio uocantur: quia alieni à gratia redẽptoris, iustę damnationis meritum etiam in vocabulo nominis trahunt. Contra hos Gedeon cum trecentis pergit ad prælium. Solet in centenario numero plenitudo ꝑfectionis intelligi. Quid ergo per ter ductum centenariũ numerum designatur, nisi perfecta cognitio trinitatis? Cum his quippe Dominus noster aduersarios fidei destruxit: cum his ad prædicationis bella descẽdit: qui possunt diuina cognoscere, qui sciunt de trinitate (quæ Deus est) perfecta sentire. Notãdum verò est, quia iste trecentenarius numerus in Tau litera continetur, quæ crucis speciem tenet. Cui si super transuersam lineã id quod in cruce eminet, adderetur, non jam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorum numerus in Tau litera cõtinetur: & per Tau literam, sicut diximus, species crucis ostenditur: non immeritò in his trecẽtis Gedeonem sequẽtibus illi designati sunt, quibus dictũ est: Si q̃s vult post me venire, abneget semet ipsum, & tollat crucem suam, & sequatũ me. Qui sequentes Dominum tanto uerius crucem tollunt, quanto acrius & se edomant: & erga proximos suos charitatis compassione cruciantur. Vnde & ꝑ Ezechielem prophetam dr̃: Signa Tau super frontes virorum gemẽtium & dolentium. Vel certe in his trecentis qui in Tau litera cõtinentur, hoc exprimitur, ꝙ ferrum hostium crucis ligno superetur. Ductique sunt ad fluuium ut aquas biberent, & qui aquas flexis genib hauserunt, à bellica intẽtione remoti sunt. Aquis nanque doctrina sapiẽtiæ, stante autem genu recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt genuflexisse perhibentur, à bellorum certamine prohibiti recesserunt: quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad prælium, qui cum doctrinæ fluenta hau-

hauriunt, rectitudinem operũ non infle A ctunt. Omnes quippe tunc bibisse aquã, sed nõ omnes recto genu stetisse narrati sunt. Reprobatique sunt, qui genua dũ aquas biberent inflexerunt: quia attestã te Apostolo, nõ auditores legis iusti sunt apud deũ, sed factores legis iustificabunt: Quia enim, ut diximus, dissolutio operũ in ipso genuũ incuruatione signatur, recte rursum per Paulum dicitur: Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus uestris. Hi ergo Christo duce ad bellum procedunt, qui hoc quod ore annunciant, opere ostendunt, qui fluenta doctrinæ spiritaliter B hauriunt nec tamen in prauis operibus inflectuntur carnaliter, quia sicut scriptũ est: Non est speciosa laus in ore peccatoris. Itum ergo est ad prælium cum tubis, cum lampadibus, cum lagænis. Inusitatus iste ut diximus, fuit ordo præliandi. Cecinerũt tubis, & sinistris lagænæ tenebantur: intra lagænas autem sunt missæ lampades, contractis uero lagænis lampades ostensę sunt, quarum coruscante luce, hostes territi in fugã uertuntur: Designatur itaq; in tubis clamor prędicantium, in lampadibus claritas miraculorum, in lagænis fragilitas corporum. Tales quippe secum dux noster ad prædicationis prælium duxit, qui despecta salute corporum hostes suos moriendo prosternerent: eorumq; gladios non armis, non gladijs, sed patientia superarent. Armati enim uenerũt sub duce suo ad prælium martires nostri, sed tubis, sed lagænis, sed lampadibus. Qui sonuerũt tubis dum prædicãt: cõfregerunt lagęnas, dũ soluenda in passione sua corpora hostilibus gladijs supponunt: resplenduerunt lampadibus, dum post solutionem corporum, miraculis coruscauerũt. Moxq; hostes in fugam conuersi sunt: quia dum mortuorum martirum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce ueritatis fracti quod impugnauerunt crediderũt: Cecinerũt ergo tubis, ut lagęnæ frãgerent, lagęnę fractę sunt, ut lampades apparerent, apparuerunt lampades, ut hostes in fugam uerterentur, id est prędicauerunt martyręs, donec eorũ corpora in morte soluerentur, corpora eorũ in morte soluta sunt, vt miraculis coruscarẽt, coruscauerũt miraculis, vt hostes suos ex diuina luce prosternerẽt: quatenus nequaquã Deo erecti resisterẽt, sed eũ subditi formidarent. Et notandũ quod steterũt hostes ante lagænas, fugerunt ante lãpades, quia nimirũ persecutores sanctæ Ecclesiæ fidei prædicatorib. adhuc in corpore positis restiterũt, post solutionẽ verò corporũ apparentib. miraculis in fugam versi sunt: quia pauore cõteriti, à persecutione fideliũ cessauerũt. Prædicatione. s. tubarũ, fractis lagænis corporũ, uisis timuerũt lãpadib. miraculorũ. Intuendum est ẽt id quod illic scriptũ est, quia in dextera tubas, lagænas aũt in sinistra tenuerũt. Pro dextero. n. habere dicimur, quicquid pro magno pẽsamus, pro sinistro verò, quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptũ est, quod in dextera tubas, lagęnas aũt in sinistra tenuerunt: quia Christi martyres pro magno habent prædicationis gratiam, corporũ verò vtilitatem pro minimo. Quisquis enim plus facere vtilitatem corporis, quam gratiam prædicationis, in sinistra tubam, atq; in dextera lagænam tenet. Si. n. priori loco gratia prędicationis attẽditur, & posteriori utilitas corporis, certum est quia in dextris tubæ & sinistris lagęnæ teneãtur. Hinc Dñs in Euangelio, ait: Neque accendunt lucernã, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum. In modio. n. commodum temporale, in lucerna aũt lux prædicationis accipitur. Lucernã ergo sub modio ponere, est propter temporale cõmodum gratiã prædicationis abscondere, quod nemo utiq; electorũ facit. Et bene illic additur: Sed sup candelabrum. In cãdelabro. n. status corporis designatur, cui lucerna superponitur. dũ eidem corpori cura prædicationis ante fertur. Bene itaq; per prophetam dictum est: Sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Sed quia exponendi prophetici testimonij gratia longè digressi sumus, ad operis nostri ordinem reuertamur.

Rom. 2. Heb. 12. Eccl. 15. C D 34 Mat. 5. Esa. 9.

Quòd onager iste ad Christum referatur, qui vocem exactoris diaboli non audiuit, quia in illo nil malignis inuenit. Cap. XVIII.

Igitur

IGitur postquam dictum est: Clamoré exactoris non audit, quia videlicet antiqui hostis insidias Dñs in carne manifestatus despexit, quid ét de electis suis fecerit, rectè subiungit, dicens: *Circunspicit montes pascuæ suæ.* Mótes accipimus oés elatos huius seculi, qui in corde suo altitudiné terrena tumuerunt. Sed quia etiã tales Dñs Ecclesiæ suæ corpori cóuersos inuiscerat, eosq; à priori elatione cómutãs, in sua mébra transformat, illi mótes pascuæ eius sunt: quia nimirũ de cóuersione errantiũ, & de superborũ humilitate satiatur, sicut ipse ait: Meus cibus est, ut faciã voluntaté eius qui me misit. Et sicut Apostolis ad pdicationé missis pcepit, dicens: Operamini non cibum q perit, sed qui pmanet in vitam æternam. De his montib. p prophetã dr: Non repellet Dñs plebem suam, qm in manu eius sunt oés fines terræ, & altitudines montium ipse cóspicit. Altitudines. n. montium elationes sunt vtique superborũ. Quas Dominus cóspicere dicitur, idest, ab iniquitate sua in melius commutare. Conuertit nanque Dominus eum qué conspicit. Vnde scriptum est: Conuersus Dominus respexit Petrũ, & recordatus est Petrus verbi Domini sicut dixerat: Quia priusquam gallus cãtet, ter me negabis: & egressus foràs fleuit amare. Et sicut Salomó ait: Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. De hoc respectu montiũ rursum p prophetam dicitur: Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini: quia post peruersitatis suę duritiã, diuina formidine liquefacti, ab illo prius rigido tumore subtracti sunt. Intuendum etiam quod nó ait inspicit, sed circumspicit mótes pascuæ suæ. In Iudæa quippe incarnatus est Dominus: quæ posita in medio gentium fuit. Atque inde circumspexit montes: quia elatos huius seculi circumquaque positos ex gentilitatis vniuersitate collegit. In his itaque mótibus pascitur, quia bonis operibus conuersorum quasi herbis virentibus satiatur. Hinc est quod ei sponsæ voce in Canticis canticorũ dicitur: Indica mihi vbi pascas, vbi cubes in meridie. Pascitur quippe Dominus, cum bonis nostris actibus delectatur. Cubat uerò in meridie, cũ ex desiderijs carnalibus ardenti corde reproborum, apud electorum suorum pectora refrigeriũ inuenit cogitationis bonę. Mons enim quidam Matthęus fuerat, quando in telonij lucris tumebat, de quo & scriptum est: Quia postquam credidit, inuitato in domum suam domino, conuiuium magnũ fecit. Mons itaque iste huic onagro uiré tis pascuę herbas protulit, quia & foris eum conuiuio, & intus epulis uirtutum pauit. Quod adhuc plenissimè explet, cum subditur. *Virentia quæque perquirit.* Arentia enim deserit, & uirentia quæque pquirit. Arétia nanque corda sunt hominũ, quę in huius seculi spe pitura plantata, ęternitatis fiduciam non habent. Virét autem quę illi hereditati inhęrent, de qua Petrus apostolus dicit: In hæreditatem incorruptibilé, & incótaminatam, & immarcessibilem. Tanto enim uerius quique uirentes sunt, quanto in hęreditatis immarcessibilis sorte cogitationis radicem figũt. Quisquis itaque intrinsecus arere formidat, arétia extrinsecus mundi huius desideria fugiat. Quisquis à domino perquiri desiderat, æternam patriam appetés, in internam cordis plantatione uiridescat. Hæc auté de onagro exposita sub duplici intellectu sufficiãt. Lectoris verò iudicio relinquédũ est, quid magis duxerit eligendũ. Et si vtriusq; expositionis intelligentiã fortasse despexerit, libenter ipse lectoré meum subtilius veriusq; sentientem velut magistrum discipulus sequar, q a mihi pprie donatũ credo, quicquid illũ melius sentire cognosco. Omnes n qui fide pleni de deo aliqd sonare nitimur, organa veritatis sumus, & in eiusdé veritatis potestate est, vtrum per me sonet alteri, an per alterum mihi. Ipsa qppe in medio nostri, etiam non æque viuentibus omnibus æqua est, & sæpe alium tãgit, vt bene audiat, quod per alium ipsa sonuerit, sæpe verò alium tãgit, vt bene quod ab alijs audiatur sonet. Sępe docto ri verbũ pro gratia tribuitur auditoris, & sæpe propter auditoris culpã subtrahitur sermo doctori. In his ergo q vbertim

Ioan. 4.
Ioan. 6.
Psal. 94.
Mat. 26.
Pro. 20.
Psal. 96.
Cant. 1.
Luc. 5.
1. Pet. 1.
55

tim ꝑdicat doctor, nulla elatione se esse rat, ne fortasse non pro sua, sed ꝓ audito ris gratia eius repleatur lingua: & in his quę doctor steriliter dicit, auditor nō suc cęleat, ne fortasse doctoris lingua nō pro sua, sed pro auditoris reprobatione tor pescat. Pro auditoris nāq; gratia datur bo nus etiam malis sermo doctoribus, sicut potuerunt pharisęis suppetere uerba ꝑ-
Mat.23. dicationis, de quibus scriptum est: Omnia ergo quæcunq; dixerint uobis, seruate & facite: secundum uerò opera eorum nolite facere. Propter auditorū uerò re- B probationem bonis etiam doctorib. sermo subtrahitur, sicut ad Ezechielem con
Eze.3. tra Israel dicitur. Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiurgans, quia domus exaspe rans est. Aliquādo autem sermo prędicationis propter utrosque datur, aliquādo propter utrosq; subtrahitur. Propter utrosq; enim datur, sicut diuina uoce Pau
Act.18. lo apud Corinthios dicitur: Noli timere, sed loquere. Et paulo post Quia populus
1.Reg.3. multus est mihi in hac ciuitate. Propter utrosque uero subtrahit: sicut Heli sacer C dos & prauam filiorum cognouit actionem, & dignam increpationis non exercuit uocem, cum profecto futurum esset ut in mortis supplicio, & istos reatus flagitijs & illum silētij pœna mulctaret. Inter hæc igitur cū vel pro quo sermo detur, vel propter quē subtrahatur ignoramus: vnum est salubre remediū, nec de his quę alijs magis accepimus, nosmetipsos extollere, nec de eo alterum quòd minus acceperit irridere, sed fixo humilitatis pede, grauiter & cōstāter incedere: q̄a in hac vita tāto veracius docti sumꝰ, quāto doctrinam nobis à nobismetipsis D suppetere nō posse cognoscimus. Cur ergo qlibet de doctrina superbiat, q̄ occulto iudicio, vel cui q̄n detur, vel q̄n cui subtrahatur ignorat? Quāuis.n.securitati timor sp longè uideatur abesse, nobis tñ nihil est securius, quam sub spe semper timere, ne incauta mēs aut desperādo se in vitiis deijciat, aut extollendo de donis ruat. Ante districti.n.ac pij iudicis oculos quāto de se sub spe humilius trepidat, tanto in illo robustius stat.

B E A T I G R E G O R I I IN IOB EXPOSITIONIS Moralis.

LIBER TRIGESIMVSPRIMVS.

N paradiso sano homini diabolus inuidens superbiæ vulnus inflixit, vt q̄ mortē nō acceperat conditus, moreretur elatus. Sed quia diuinæ potētię suppetit nō solū bona de nihilo facere, sed ea ēt ex malis q̄ diabolus ꝑpetrauerat reformare: cōtra hoc inflictū vulnus superbientis diaboli, medicina apparuit inter hoīes humilitas Dei, ut authoris exēplo humiliati surgerēt, q̄ imitatione hostis elati ceciderant. Cōtra ergo superbientē diabolū apparuit, inter hoīes homo factus humilis Deus. Hunc potētes huius seculi i. membra diaboli superbiētis, eo despicabilē crediderunt, quo humilē cōspexerunt. Vulnus.n. cordis eorum quanto magis tumuit, tanto am- medicamentum vitæ despexit. Repulsa igitur a vulnere superborū medicina 1.Cor.1. nostra ꝑuenit ad vulnus humiliū. Infirma quippe mundi elegit Deus vt cōfundat fortia, actumq; est cum pauperib. q̄d post etiam diuites elati mirarentur. Nam dum nouas in illis virtutes aspiciunt, eorum quorum prius contempsere uitam, postmodum obstupuere miracula. Vnde mox pauidi ad sua corda redeuntes, extimuerunt sanctitatē in miraculis, quam despexerunt in præceptis. Per infirma ergo confusa sunt fortia: quia dum in uenerationem uita surgeret humilium, elatio cecidit superborū. Igitur q̄a beatus Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenet, & omnipotens Deus præuidit quòd in primordijs nascentis Ecclesiæ, potentes huius seculi leue eius iugum suscipere crassa cordis ceruice recusarent, dicat. *Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi?* Rhinoceros.n. indomitę omnino naturæ est, ita ut si quando captus fuerit, teneri nullatenꝰ possit. Impatiēs quippe, (ut fertur,) illico moritur. Eius

uerò

verò nomē Latina lingua interpretatū sonat, in nare cornu. Et quid aliud in nare nisi fatuitas, quid in cornu nisi elatio designatur? Nā quia in nare fatuitas solet intelligi, Salomone attestante didicimus, qui ait: Circulus aureus in naribus suis mulier pulchra & fatua. Hæreticā namq; doctrinam nitore vidit eloquij resplendere, nec tñ sapientiæ apto intellectu congruere, & ait. Circulus aureus in naribus suis.i. pulchra & circumflexa locutio in sensibus mentis stultæ, cui ex eloquio aurum pendet, sed tñ ex terrenæ intētionis pondere, more suis, ad superiora nō respicit. Quod secutus exposuit, dicens: Mulier pulchra & fatua.i. doctrina hæretica pulchra per verbum, fatua p intellectū. In cornu verò: quia elatio frequēter accipitur, propheta attestante didicimus, qui ait: Dixi iniquis, nolite iniquè agere, & delinquētibus, nolite exaltare cornu. Quid ergo in rhinocerote hoc, nisi potētes huius seculi designātur, vel ipsæ in eo summæ principatuū potestates, qui typo fatuæ iactationis elati dū falsis exterius inflātur honorib. veris miserijs intus inanescunt? Quibus bene dr: Quid superbis terra & cinis? in ipsis verò initijs nascentis Ecclesię, dū cōtra illam diuitum se potestas extolleret, atq; in eius necē immensitate tātę crudelitatis anhelaret, dū tot cruciatibus anxia, tot psecutionib. pressa succūberet, quis tunc credere potuit quod illa erecta & aspera superborū colla sibi subiiceret, & iugo sancti timoris edomita, mitib. fidei loris ligaret? Diu quippe in exordiis suis rhinocerotis huius cornu uentilata, & quasi funditus interimēda pcussa est. Sed diuina gratia dispēsante, & illa moriendo viuificata cōualuit, & cornu suum rhinoceros iste feriendo lassatus inclinauit, quodque impossibile hoībus fuit, Deo difficile non fuit, q potestates huius mūdi rigidas non verbis, sed miraculis fregit. Ecce.n. quotidie seruire rhinocerotes agnoscimus, dum potentes mundi huius qui in virib. suis fatua dudū fuerant elatione confisi, Deo subditos iam videmus. Quasi de quodam indomito rhinocerote Dominus loquebatur, cum diceret: Diues difficile intrabit in regnum cœlorū. Cui cum responsum esset: Et quis poterit saluus fieri? ilico adiunxit: Apud hoīes hoc impossibile est, apud Deum aūt omnia possibilia sunt. ac si diceret: Rhynoceros iste humanis uiribus mansuescere non potest, sed tamē diuinis subdi miraculis potest. Vnde hic quoq; aptè beato Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenenti, dicitur:

Prou. 11 | Psal. 74. | Eccl. 10. | Mat.

Quod potestates huius seculi in statu suo elati, nec doctrina, nec ratione, sed miraculis conuersæ sunt ad fidem Christi. Cap. II.

NVnquid volet rhinoceros seruire tibi? Subaudis: vt mihi, qui eum prædicamentis quidem hominum diu resistere pertuli, sed tamen repentè cum volui miraculis straui. Ac si apertius dicat: Nūquid hi qui fatua elatione superbiunt, sine meis adiutorijs tuæ pdicationi subduntur? Per quem itaq; preuales cōsidera, & in omne q preuales, elationis sensum inclina. Vel certè ad B. Iob notitiā pro humiliāda eius virtute deducit, quā mira quandoq; per Apostolos agant, q mundū Deo subijciunt, eiq; edomitā pęnitēdo potētū huius seculi supbiā flectūt, ut tanto de se beatus Iob minus æstimet, quāto aggregari Deo tā difficiles animas per alios uidet. Dicat ergo: Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi? Subaudis, sicut p eos quos misero seruit mihi. Sequitur: *Aut morabitur ad præsepe tuum?* Præsepe hoc loco ipsa scriptura sacra nō incōuenienter accipit, in qua uerbi pabulo animalia sācta satiātur, de qbus ppheta dicit: Animalia tua habitabunt in ea. Hinc etiā natus Dominus à pastoribus in præsepi reperitur: quia eius incarnatio in ea qua nos reficiunt prophetarū scriptura cognoscitur. Rhinoceros itaque iste, videlicet omnis elatus in primordiis nascentis Ecclesiæ cum patriarcharum dicta, cum prophetarū mysteria, cū Euāgelij arcana audiret, irridebat: quia tāto in prędicatorum præsepi claudi satiariq; contempserat, quanto in uoluptatibus proprijs dimissus desperationis suæ

Psal. 67.

suæ campum tenebat. Quem superborũ campum bene Paulus insinuat, dicens: Qui desperantes semetipsos tradiderũt impudicitię in operationem immũditiæ omnis, in auaritiam. Tanto enim se q̃sque in malis præsentibus latius relaxat, quanto post hanc vitam se assequi bona æterna desperat. Sed omnipotens Deus diu quidem rhinoceroté hũc per prauæ voluptatis campum uagantem pertulit, & tamen cum voluit, repentè ad suum præsepe religauit; vt vitæ pabulum bene clausus accipiat, ne vitam funditus malè liber amittat. Ecce enim iam cernimus quod potentes huius seculi eiusq; principes prædicamenta dominica libenter audiunt, constanter legunt, pastióq; à præsepi non exeunt, quia præcepta Dei quę aut legendo aut audiendo cognoscunt, nequaquam uiuendo transcendunt, sed ad uerbi pabulum quasi clausi stare ęqua nimiter tolerant, vt edendo & permanẽdo pinguescant. Quod cum Deo agente concupiscimus, quid aliud quàm rhinocerotem hunc ad præsepe morantem uideamus? Quia verò post acceptum pabulum prædicationis rhinoceros iste fructũ dét ostendere operis rectè subiungit.

Ephes. 4.

Quod fidei persecutores facti sunt prædicatores, & principes mundi iam subditi nomini christiano, rebelles quosque qui quasi glebæ in Ecclesiæ campo alios inpediunt ne fructificent Deo, pede potestatis terrenæ premunt, quos Ecclesiæ frangere non potuit disciplina. Cap. III.

3 NVnquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo. Lora sunt Ecclesiæ, p̃cepta disciplinæ: arare verò est, per prædicationis studium humani pectoris terram uomere linguæ proscindere. Hic igitur rhinoceros quandam superbus ac rigidus, iam nunc loris fidei tenetur ligat⁹ atq; a præsepi ad arãdum ducitur, quia eam prædicationem quia ipse refectus est innotescere & alijs cognatur Scimus enim rhinoceros iste, terrenus videlicet princeps, quanta prius contra Dñm crudelitate seuierit, & nũc agente Dño cernimus quãta se ei humilitate substernit.

A Hic rhinoceros non solum ligatus, sed ét ad arandum ligatus est: quia uidelicet disciplinæ loris astrictus nõ solum se à prauis operibus retinet, sed ét in sanctæ fidei prędicationib⁹ exercet: Ecce .n. sicut superius dictum est, ipsos humanarũ rerum rectores ac princeps dum munere Deum in suis actionib. cernimus, quid aliud q̃ loris ligatos uidemus? Cum verò eam fidé quam dudum persequendo impugnauerant, nunc prolatis legibus prædicare nõ cessant, quid aliud faciunt nisi aratri laboribus insudant? Libet uidere B hunc rhinocerotem, id est, terræ principem fidei loris ligatum, quemadmodum & cornu portat per potentiam seculi, & iugum fidei sustinet per amorem Dei. Timeri iste rhinoceros valde poterat, nisi ligatus esset. Cornu quippe hét, sed ligatus est. Habent ergo in loris eius q̃d humiles diligant, habent in cornu eius q̃d elati pertimescãt. Strictus n. loris seruat pietatem mansuetudinis, sed fultus cornu terrenæ gloriæ, exercet dominiũ potestatis. Plerunq; aũt cum exigente ira ad feriendum rapitur, diuino timore re- C uocatur. Et quidem per exasperatam potentiam in furorem se eleuat, sed quia æterni iudicis reminiscitur, cornu ligat⁹ se inclinat. Sæpe ipse uidisse memini, q̃ cum ad se feriendum grauiter hic rhinoceros accenderet & quasi eleuato cornu bestiolis minimis mortes, exilia, damnationesq; subiectis immensis terroribus intentaret, repentè fronti signo crucis impresso, oẽ in se incendium furoris extinxit, cõuersus minas deposuit, & quia ad deliberata progredi nõ posset, ligatus agnouit. Et nõ solum in se iras edomat. D sed in subiectorum ét sensibus oẽ q̃d rectũ est, inserere festinat, ut quia oẽs sanctam Ecclesiã ex intima cogitatione venerẽtur exẽplo ipse uiæ humilitatis demonstret. Dicatur igitur Beato Iob: Nũquid alligabis rhinocerotem ad arãdum loro tuo? ac si apertè dicat: Nunquid potẽtes huius seculi in sua fatua elatione confidentes, ad laboré prædicationis dirigis, & sub disciplinæ uinculo restringes. Subaudis, ut ego: qui id egi cũ volui, qui p̃secutores meos quos prius hostes pertu-

A pertuli, ipsos postmodum rectæ fidei defensores feci. Sequitur: *Aut confringet glebas vallium post te?* Solent excultæ terræ superiacentes glebæ iactata semina premere, & nascentia suffocare: Quibus glebis hoc loco illi signantur, qui per duritiam suã atq; pestiferam uitam, nec ipsi semina uerbi recipiunt, nec receptorum seminum fructus alios ferre permittũt. Sanctus.n.quisq; prædicator in mũdum ueniens euangelizãdo pauperibus, quasi molles valliũ terras arauerat, sed quorundam duritiã electorum Ecclesia rumpere non valens, eos quasi superiectas labori suo glebas oppressa tolerabat. B Multi enim peruersæ mentis ipsa terrenorum principum infidelitate confisi, surgentẽ Ecclesiã malè uiuendi põdere premebãt, cum diu quos possent modò dãnabilib' exemplis, modò minis, modò blandimẽtis destruerent, ne terra cordis auditorũ ad spiritalis seminis fructum exculta perueniret. At cum oĩpotens Deus hũc rhinocerotem loris suis subdidit, per eũ ilico glebarum duritiã fregit. Mox quippe terrenum principatũ suæ fidei subiugauit, dura persequentium corda cõtriuit, ut quasi confractæ glæbæ non iã obturatæ premerent, sed ad percepta verbi semina resolutæ germinarent. C Vnde rectè nunc ait: Aut confringet glebas vallium post te? ac si diceret: Sicut post me, q postquam mentẽ cuiuslibet elatæ potestatis ingredior, non solum eã mihi subditam reddo, sed ẽt ad conterendos fidei hostes exerceo, ut potentes huius seculi meæ formidinis loris ligati, non solum in me credentes permaneant, sed & pro me alieni cordis duritiã zelantes frangant. Hoc aũt qđ de infidelibus diximus in plerisq; ẽt qui fide: nomine censentur, uidemus. D Multi nãq; in medio humilium fratrum positi, fidem uerbotenus tenent, sed dum elationis typũ nõ deserunt, dũ quos possunt illatis violentijs præmunt, dum fructificantibus alijs, ipsi nequaquã semina verbi recipiunt, sed ab exhortantis voce autem cordis auertunt; isti quid aliud q̃ obduratæ glebæ in exaratis vallibus iacẽt? Qui eo nequiores sũt, quò nec ipsi humilitatis fructum proferunt, & quod est deterius, proferentes humiles præmunt. Ad horum duritiam dissoluendam nonnunquam sancta Ecclesia, quia propria virtute nõ sufficit, rhinocerotis huius, idest, terreni principis opitulationem quærit, ut ipse superiacentes glebas, cõterat, quas Ecclesiarum humilitas quasi planities uallium portat. Has itaq; glebas rhinoceros pede premit, ac comminuit: quia prauorum potentiumq; duritiam cui Ecclesiastica humilitas resistere non valet, principalis religio ex potestate dissoluit. Quod quia sola diuina virtute agitur, ut terreni regni culmina ad perfectum regni cœlestis inclinentur, rectè nunc dicitur: Aut confringet glebas vallium post te? Vt verò de suis virtutibus beatus Iob humilia sentiat, adhuc de huius mũdi potestatibus sub rhinocerotis nomine sublimia cognoscat, sequit. *Nunquid habebis fiduciam in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?* In rhinocerotis fortitudine fiduciam Dñs habere se asserit, quia uires quas temporaliter terreno principi contulit, ad cultum suæ venerationis inclinauit: vt ex accepta potestate per quam dudum contra Deum tumuerat, religiosum nunc Deo obsequiũ latius impẽdat. Quo.n.in mundo plus potest, eo pro mundi authore plus præualet. Nã qui subiectis ipse metuitur, tanto facilius persuadet, quanto & cum potestate indicat qui verè metuatur. Dicat ergo: Nunquid habebis fiduciam in magna fortitudine eius? Ac si diceretur, vt ego, qui uires terrenorũ principum meo cultui seruituras aspicio. Tãto enim ea quæ nunc agis minora æstimo, quanto iam præuideo, quia & maiores huius mundi mihi potestates inclinabo. Bene autem subditur: *Et derelinques ei labores tuos?* Labores enim suos huic rhinoceroti Dominus reliquit: quia conuerso terreno principi eã quam sua morte mercatus est Ecclesiã credidit: quia videlicet in eius manu quãta sollicitudine pax fidei sit tuẽda commisit. Sequitur:

Quòd principes huius mundi semen verbi diuini multiplicant, dum pro Ecclesia contra hæreticos & tyrannos leges promulgant: Caput. IIII.

Nun-

Nunquid credes ei quòd reddat sementem tibi, & aream tuam congreget? Quid A aliud semen nisi verbum prædicationis accipitur: sicut in Euãgelio veritas dicit: Exijt qui seminat seminare. Et sicut propheta ait: Beati qui seminatis super oẽs aquas. Quid aliud area, nisi Ecclesia dẽt intelligi? De qua præcursoris uoce dr̃: Et permundabit areã suam. Quis ergo in initio nascentis Ecclesiæ crederet, dum contra eam ille indomitus principatus terræ tot minis & cruciatib. sæuiret: qa rhinoceros iste Deo sementem redderet .i. acceptum prædicationis verbum operibus repensaret? Quis posset tunc infirmorum credere, quòd eius aream cõgregaret? Ecce.n. modò pro Ecclesia leges promulgat, qui dudum contra eam per uaria tormenta sæuiebat. Ecce quaslibet gẽtes capere potuerit, ad fidei illius gratiam suadendo perducit, eisq; æternam vitam indicant, quib. captis pręsentẽ seruat. Cur hoc? Quia videlicet aream nunc congregat, quã aliqñ superbo cornu dispergẽdo ventilabat. Audiat igit̃ B. Iob quid gẽtilitas princeps faciant, & nequaquam se apud semetipsũ de gloria tãtæ C suæ virtutis extollat. Audiat & rex potens, potentiores huius mũdi reges quãta Deo deuotione famulẽt, & virtutẽ suam quasi pro singularitate non trahat in elationis vitium qui habẽt in alijs exẽplũ: quia & si tũc ei similem Dñs non uidit, multos tamen per quos eius gloriã retũderet, præuidit. Igitur quia terreni principes magna se Deo humilitate substernunt, praui homines qui dudum cõtra Ecclesiam in infidelitate positi, aperta aduersitate sęuiebant, nũc ad alia fraudis argumenta uertuntur. Quia.n. illos religionem venerari conspiciũt, ipsi cultum religionis assumunt, & bonorũ ui- D tam sub despectis vestibus iniquis moribus premunt. Mundi quippe dilectiores sunt, hocque in se quod homines uenerentur ostendunt, atque eis qui uerè se metipsos despiciunt, non mente, sed veste copulantur. Quia enim pręsentẽ gloriam amantes assequi nõ possunt, quasi despicientes sequuntur. Qui quid sentirent contra bonos ostenderent, si aptũ nequitiæ tempus inuenirent. Sed hęc etiam argumenta prauorum ad electorum salutem proficiunt. Sancta enim Ecclesia sine labore tẽtationis non potest tempora peregrinationis, quæ etsi foris apertos hostes non habet, intus tamẽ tolerat fictos fratres. Nam cõtra uitia semper in acie est, & habet etiam tẽpore bellum suum: & fortasse grauius affligitur, cum non extraneorum ictibus, sed suorum moribus impugnantur. Siue itaque illo seu isto tempore, est tamen sem- B per in labore. Nam & in persecutione principum timet ne amittant boni quod sunt, & in conuersione principum tolerat, quia mali simulant bonos se esse quod non sunt. Vnde omnipotens Deus quia rhinocerotem hunc loris ligatũ dixit, ilico prauorũ hypocrisim subdidit, dicens:

Mat. 13.
Esa. 32.
Mat. 3.

Quòd hypocritæ sanctitatis speciem habeant, sed charitatem supernam non habent: & in his quos uerbo doctrinæ gignunt quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi. Cap. V.

Penna struthionis similis est pennis herodij & accipitris? Quis herodium & accipitrem nesciat, aues reliquas quanto uolatus sui uelocitate trãscendant? Struthio uerò pennæ eorum similitudinẽ habet, sed uolatus eorum celeritatẽ nõ habet. A terra quippe eleuari non ualet, & alas quasi ad uolatũ specie tenus erigit, sed tamẽ nunq̃ se a terra uolando suspendit. Ita sunt nimirũ oẽs hypocritę, qui dum bonorum uitam simulant, imitationem sanctæ cõuersationis habent, sed ueritatẽ sanctę actionis non habent. Habent quippe uolandi pennas per speciem, sed in terra repunt per actionem: quia alas per figuram sanctitatis extendunt, sed curarum secularium pondere prægrauati, nullatenus a terra subleuantur. Speciem nanque Pharisęorum reprobans Dominus, quasi struthionis pennã redarguit, quę in opere aliud exercuit, & in colore aliud ostendit, dicẽs: Vę uobis scribę & Pharisęi hypocritę qa similes estis sepulchris dealbatis, Mat. 23.

quæ foris quidē apparēt hominibus speciosa, intus verò sunt plena ossibus mortuorum. ita & vos foris apparetis hoib* iusti, intus verò pleni estis auaritia & iniquitate, ac si diceret, Subleuare vos vr species pennæ, sed in infimis vos deprimit pondus vitæ. De hoc pondere p prophetam dr̄, Filij hominū vsquequo graui corde? Huius struthionis conuersurū se hypocrisim Dominus pollicet, cùm p prophetam dicit. Glorificabūt me bestię agri, dracones & struthiones. Quid. n. draconum nomine, nisi in aperto maliti osæ mentes exprimuntur, quæ per terram semper in infimis cogitationib. repunt? Quid verò per struthionum uocabulū, nisi hi qui se bonos simulant, designantur, qui sanctitatis vitam quasi volatus pennā per speciem retinent, sed p opera non exercent? Glorificari itaq; se Dominus à dracone vel struthione asserit, quia & apertè malos, & fictè bonos plerūque ad sua obsequia ex intima cogitatione conuertit. Vel certè agri bestię Dominum, id est dracones struthionesque glorificāt, cum fidem quæ in illo est, ea quæ in hoc mundo dudum mēbrum diaboli fuerat gentilitas exaltat. Quā & propter malitiam draconum nomine exprobat, & propter hipocrisin, vocabulo struthionum vocat. Quasi enim pēnas accepit gentilitas, sed volare non potuit, quæ & naturā rationis habuit, & actionem rationis ignorauit. Habem' adhuc quod in consideratione struthionis huius de accipitre & herodio attentius perpendamus. Accipitris quippe & herodij parua sunt corpora sed pennis densioribus fulta, & idcirco cum celeritate transuolant: quia eis parum inest quod aggrauat, multum quod leuat. At contra struthio raris pennis induitur, & immani corpore grauatur: ut etsi volare appetat, ipsa pennarum paucitas molē tanti corporis in aere non suspēdat. Bene ergo in herodio & accipitre electorū persona significatur, qui quam diu in hac vita sunt, sine quantulocūque culpæ contagio esse nō possunt. Sed cū eis parū quid inest q deprimit, multa virtus bonæ actionis suppetit quæ illos in superna sustollit.

A At cōtra hypocrita etsi facit pauca quæ eleuent, perpetrat multa quæ grauēt. Neque nonnulla bona agit hypocrita, sed quibus ea ipsa deprimat, multa pu̇ersa committit. Paucæ igit̄ pēnæ corpus struthionis non subleuant: quia paruum bonum hypocritæ multitudo prauę actiōis grauat. Hæc quoq; ipsa struthionis penna ad pennas herodij & accipitris similitudinē coloris hēt, virtutis verò similitudinē non habet. Illorum nanque conclusæ & firmiores sunt, & uolatu aerem premere virtute suæ soliditatis possunt. At

B contra struthionis pennæ dissolutæ, eo volatum sumere nequeunt, quo ab ipso quem premere debuerant, aere transcenduntur. Quid ergo in his aspicimus, nisi quòd electorum virtutes solidæ euolāt, vt uentos humani fauoris premant? Hypocritarum verò actio quamlibet recta videatur, uolare non sufficit: quia videlicet fluxæ virtutis pennam humanę laudis auara pertransit. Sed ecce cū unū eundēq; bonorū malorūq; habitū cernimus, 7 cum ipsam in electis ac reprobis professionis speciem videmus, vnde nostrę in-

C telligentiæ suppetat, vt electos à reprobis, à falsis ueros cōprehendendo discernat? quod tñ citius agnoscimus, si intemerata in memoriā præceptoris nostri verba signamus, qui ait: Ex fructib. corū Mat. 7. cognoscetis eos. Neque. n. pensanda sūt quæ ostēdūt in imagine, sed q̄ seruant in actione. Vnde hic postquā speciem struthionis huius intulit, mox facta subiungit, dicens: *Quæ derelinquit in terra oua sua.* Quid enim per oua nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fouenda est,

D vt ad viuum volatile perducatur? Oua quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta, in viuis volatilibus conuertuntur: Ita nimirum paruuli auditores ac filij certū est quòd frigidi insēsibilesq; remaneant, nisi doctoris sui sollicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescāt, assidua doctorum voce fouendi sūt, quousque valeant & per intelligentiā uiuere, & per cōtemplationem uolare. Quia verò hypocritę q̄uis peruersa semp operent, loqui tamē recta non desinunt, be-

ne

ne autem loquendo in fide vel conuersatione filios pariunt, sed eos bene viuendo nutrire non possunt, rectè de hac struthione dr: Quæ derelinquit in terra oua sua. Curá nanq; filiorum hypocrita negligit: quia ex amore intimo rebus se exterioribus subdit: in quibus quanto magis extollitur, tanto minus de prolis suæ defectu cruciatur. Oua ergo in terra dereliquisse, est natos per conuersionem filios nequaquam à terrenis actibus interposito exhortationis nido suspendere. Oua in terra dereliquisse, est nullũ cœlestis vitæ filijs exemplum præbere. Quia enim hypocritæ per charitatis viscera non calent, de torpore prolis editæ. i. de ouorum suorum frigore nequaquã dolét: & quanto se libétius terrenis actib. inserunt, tanto negligentius eos quos generant, agere terrena permittunt: sed quia derelictos hypocritarũ filios superna cura nó deserit: nonnullos nãq; ẽt ex talib. intima electione præscitos, largitæ gratię respectu calefacit, rectè subiũgit:

Quòd eos quos prauorum doctorum negligentia puluere peccati inuisitatos deserit, gratia Dei calefacit: & sine hominũ ministerio multos desperatos per se Deus uisitat & uiuificat. Caput VI.

TV forsitan in puluere calefacies ea? Ac si dicat: vt ego, qui illa in puluere calefacio: quia scilicet paruulorum animas & in medio peccantiũ positas, amoris mei igne succẽdo. Quid. n. puluis nisi peccator accipitur? Vnde & ille hostis huius peccatoris perditione satiatur, de
Isa. 65. quo per prophetam dr: Serpenti puluis panis eius. Quid per puluerem, nisi ipsa iniquorum instabilitas demonstratur?
Psal. 1. De qua Dauid ait: Non sic impij, nõ sic, sed tanquam puluis quem proijcit uentus à facie terræ. Oua ergo Dominus in puluere derelicta calefacit: quia paruulorum animas prædicatorum suorum sollicitudine destitutas, etiã in medio peccãtium positas amoris sui igne succendit. Hinc est ꝙ plerosque cernimus & in medio populorum uiuere, & tamen uitam torpentis populi non tenere. Hinc est ꝙ

A plerosq; cernimus & malorũ turbas nõ fugere, & tñ superno ardore flagrare. Hinc est ꝙ plerosq; cernim⁹ (vt ita dixerim) in frigore calere. Vnde. n. nonnulli in terrenorum hominum torpore positi, supernę spei desiderijs inardescũt. unde & inter frigida corda succensi sũt: nisi quia omnipotens Deus derelicta oua scit ẽt in puluere calefacere, & frigoris pristini insensibilitate discussa per sensũ spiritus uitalis animare, ut nequaquam iacentia in infimis torpeant, sed in viuis
B volatilib. uersa, sese ad cœlestia contemplando. i. uolando suspendant? Notandum uerò est, ꝙ in his uerbis non solum hypocritarum actio peruersa reprobat, sed bonorum etiam magistrorum si qua fortasse subrepserit elatio præmit. Nam cum de se Dñs dicit, ꝙ derelicta oua in puluere ipse calefaciat: profectò apertè indicat, quia ipse operatur intrinsecus per verba doctoris, qui & sine uerbis vllius hoĩs calefacit quos uoluerit in frigore pulueris: ac si apertè doctoribus dicat: Vt sciatis qa ego sum qui per vos loquẽ
C tes operor, ecce cũ uoluero, cordib. hominum ẽt sine uobis loquor. Humiliata igĩ cogitatione doctorum, ad exprimẽdum hypocritã sermo conuertĩ, & qua fatuitate torpeat, adhuc sub struthionis facto plenius indicatur. Nam sequitur: 8

Quòd hypicritæ nulla sollicitudine infirmis prouideant, nec aliquam charitatis affectionem impendãt his quos bestiarum morsibus expositos vident: sed duri ad filios, quasi sui non sint, reputant alienos. Cap. II.

D OBliuiscitur quòd pes conculcet ea aut bestia agri conterat. Quid in pede nisi transitus operationis accipitur? quid in agro nisi mundus iste signatur? de quo in Euangelio Dominus dicit: Ager autem est mundus. Quid in bestia, nisi Mat. 13. antiquus hostis exprimitur, qui huius mundi rapinis insidians, humana quotidie morte satiatur? De qua per prophetam pollicente Domino dicitur: Et mala Esa. 35. bestia non transibit per eam. Struthio itaq; oua sua deserens, obliuiscĩ ꝙ pes conculcet ea: quia uidelicet hypocritæ

eos quos in cōuersatione filios generāt derelinquunt, & oīno non curāt ne aut exhortationis sollicitudine, aut disciplinæ custodia destitutos, prauorum operū exempla peruertant. Si enim oua q̄ gignūt diligerent, nimirū metuerent ne quis ea peruersa opera demōstrando calcaret. Hūc Paulus pedem infirmis discipulis, quasi ouis quæ posuerat metuebat, cū diceret: Phil. 3. Multi ambulāt quos sæpe dicebā vobis, nūc aūt & flēs dico inimicos crucis Christi. 2.Thes.3 Et rursum: Videte canes, videte malos operarios. Et rursum: Denunciamus vobis fratres in noīe Dn̄i nostri Iesu Christi, vt subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinatè, & nō secundū traditionē quam acceperūt à nobis. Hunc pedem Ioannes Gaio formidabat, qui cum multa Diotrephis mala p̄misisset, adiunxit: Charissime, noli imitari malum, sed qđ bonum est. Hunc ipse synagogę dux Deut. 18 infirmo suo gregi metuebat, dicens: Qū ingressus fueris terrā, quam Dn̄s Deus dabit tibi, caue ne imitari uelis abominationes illarum gentium. Obliuiscitur ēt quòd bestia agri conterat, quia nimirum si diabolus in hoc mundo sæuiens editos in bona conuersatione filios rapiat, hypocrita omnino non curat. Hanc autem agri bestiam Paulus ouis quæ posuerat metuebat dicens: Timeo ne sicut ser- 2.Co.11. pens Euam seduxit astutia sua, ita corrūpantur sensu vestri à charitate, quæ est in Christo Iesu. Hanc agri bestiam disci- 1.Pet. 5. pulis metuebat Petrus, cum diceret: Aduersarius vester diabolus, quasi leo rugiens circuit, quærēs quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Habent ergo veraces magistri super discipulos timoris viscera ex virtute charitatis. hypocritæ autem tanto minus cōmissis sibi metuunt, quanto nec sibimetipsis quid timere debeant deprehendunt. Et quia obduratis cordibus viuunt, ipsos etiam quos genuerant filios, nulla pietate debiti amoris agnoscunt. Vnde adhuc sub struthionis specie subditur: *Duratur ad filios quasi non sint sui.* Quem enim charitatis gratia nō infundit, proximum suum etiam si ipse hunc Deo genuit, extraneum respicit, ut profecto sunt omnes hypocritæ, quorū

A uidelicet mētes dū semper exteriora appetunt, intus insensibiles fiunt: & in cūctis quæ agunt, dū sua semper expetūt, erga affectū proximi nulla charitatis cōpassione mollescunt. O quam mollia uiscera gestabat. Paulus, quādo circa filios suos tanto æstu amoris inhiabat, dicens. Nos uiuimus, si uos statis in Domino: Phil. & testis mihi est Deus, quomodo cupiā omnes uos in uisceribus Christi. Romanis quoque ait: Testis est mihi Deus cui Rom. seruio in spiritu meo, in Euangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriā B vestri semper facio in orationibus meis: obsecrans si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in uoluntate Dei ueniendi ad uos: desidero enim uidere uos. Timotheo quoque ait: Gratias 2.Tim. ago Deo meo, cui seruio à progenitoribus meis in conscientia pura, q̄ sine intermissione habeā tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die desiderans te uidere. Thessalonicēsibus quoq; amo- 1.Th. rem suum indicans dicit: Nos autem fratres desolati à uobis ad tempus horæ, aspectu non corde, abundantius festinauimus faciē vestram videre cum multo C desiderio. Qui duris persecutionibus pres- 1.Th. sus, & tamē de filiorum salute sollicitus adiunxit: Misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in euangelio Christi, ad confortandos uos, & exhortandos pro fide uestra, nemo moueatur in tribulationibus istis. Ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus. Ephesis quoq; ait: Peto ne deficiatis in tribulationibus Ephes. meis p̄ vobis, quæ est gloria uestra. Ecce in tribulatione positus, alios exhortat: D & in hoc quod ipse sustinet, alios roborat. Non enim filiorum suorum fuerat more struthionis oblitus, sed metuebat nimis, ne eius discipuli in prædicatore suo tot persecutionum probra cernētes, fidem in eo despicerent, contra quam innumerę passionum contumelię præualerent. Et idcirco minus dolebat in tormenti, sed magis filijs de tormentorum suorum tentatione metuebat. Paruipēdebat in se plagas corporis dum formidaret in filijs plagas cordis. Ipse patiēdo su spiciebat vulnera tormentorū, sed filios conso-

consolando, curabat vulnera cordium. A
Pensemus ergo cuius charitatis fuerit in
ter dolores proprios alijs timuisse pense-
mus cuius charitatis fuerit, filiorum sa-
luté inter sua detrimenta requirere, &
statum mentis in proximis ét ex sua deie
9 ctione custodire. Sed hęc hypochritę cha
ritatis viscera nesciunt: quia eorũ mens
quanto per mundi concupiscentiã in ex
teriora resoluitur, tanto per inaffectio-
né suam interius obduratur: & torpore
insensibili frigescit intrinsecus, q̃a amo
re damnabili mollescit foris: seq; ipsam
considerare non valet, quia cogitare se
minimè studet. Cogitare verò se mens
non potest, quæ tota apud semetipsum
non est. Tota verò esse apud semetipsũ
non sufficit: quia per quot concupiscen
tia rapitur, p̃ tot à semetipsa species dis
sipatur, & sparsa in infimis iacet, quę col
lecta si vellet, ad summa consurgeret. Vñ
iustorum mens quia per custodiam disci
plinæ, à cunctorum visibilium fluxo ap-
petitu constringit̃, collecta apud semet-
ipsam intrinsecus integratur: qualisque
Deo vel proximo esse debeat, plenè con-
spicit, quia nihil suum exterius derelin-
quit: & quanto ab exteriorib. abstracta
compescit̃, tanto aucta in intimis inflã-
matur: & quo intus magis ardet, eo ad
deprehendenda vitia amplius lucet. Hinc
est.n. quòd sancti viri dũ se intra semet-
ipsos colligunt, mira ac penetrabili acie
occulta ét aliena delicta deprehendunt.
Eze. 8. vnde bene per Ezechielem prophetam
dr̃: Emissa similitudo manus apprehẽdit
me in cincinno capitis mei, & eleuauit
me spiritus inter terram & cœlum: &
adduxit me in Hierusalé in visione Dei
iuxta ostium interius quod respiciebat D
ad Aquilonem: vbi erat statutum idolũ
zeli, ad prouocandam æmulationem.
Quid est enim cincinnus capitis, nisi col
lectæ cogitationes mentis: vt non sparsę
diffluant, sed per disciplinam constrictæ
subsistãt? Manus ergo desuper mittitur,
& propheta per cincinnũ capitis eleua-
tur. quia cum nostra mens sese per custo
diam colligit, vis superna sursum nos ab
infimis trahit. Bene verò inter terram
& cœlum sublatum se asserit: quia quili
bet sanctus in carne mortali positus, ple-
nè quidem adhuc ad superna nõ perue-
nit, sed iam tñ ima derelinquit. In visio-
ne verò Dei in Hierusalem ducitur? q̃a
videlicet vnusquisque proficiens p̃ cha-
ritatis zelum qualis esse Ecclesia debeat
cõtemplatur. Bene quoq; additur: Quia
iuxta ostium interius ductus est, qđ re-
spiciebat ad Aquilonem, quia nimirum
sancti viri dum per aditum internæ con
templationis aspiciunt, plus praua inter
ecclesiam fieri quàm recta deprehendũt:
& quasi in Aquilonis parte oculos i. ad
solis sinistram flectunt: quia contra ui-
B tiorum frigora, charitatis se stimulis ac-
cendunt. Vbi & rectè subiungitur: Quia
illic erat statutum idolum zeli ad prouo
candam æmulationem. Dum.n intra sã-
ctam Ecclesiam à nonnullis specie sola fi
delibus, rapinas & vitia perpetrari consi
derant, quid aliud quàm in Hierusalem
idolum vidẽt? quod idolum zeli dr̃: quia
per hoc contra nos æmulatio superna
prouocatur: vt tanto districtius delin-
quentes feriat, quanto nos charius Re-
demptor amat. Hypocritæ igitur quia 10
C cogitationes mentis non colligunt, per
cincinnum capitis minimè tenentur.
Et qui sua nesciunt, commissorum sibi
quando delicta deprehendunt? Hi ita-
que torpent a cœlestibus, ad quæ flagra
re debuerant, & flagrant terrenis rebus
anxiè, à quibus laudabiliter torpuissent.
Postposita quippe filiorum cura, sæpe
eos videas se contra pericula immensi la
boris accingere, maria transmeare, adi-
re iudicia, pulsare principatus, palatia
irrumpere, iurgantibus populorum cu-
neis interesse, & terrena patrimonia la-
boriosa obseruatione defendere. quibus
si fortasse dicatur: Cur ista vos agitis, qui
seculum reliquistis? respondent ilico
Deum se metuere, & idcirco tanto stu-
pio defendendis patrimonijs insudare,
vnde bene adhuc de struthionis huius
stulto labore subiungitur:

Quòd hypocritæ animarum damna non curant, sed temporalium rerum iactura anxiè perturbantur. *Caput VIII.*

F*Rustra laborauit, nullo timori cogente.* Illic nãq; trepidauerũt timore vbi nõ erat timor. Ecce.n. diuina uoce pcipit: Si quis tibi tulerit tunicã, & uoluerit tecũ iudicio contendere, dimitte illi & pallium. Et rursum: Si quis qđ tuum est tulerit, ne repetas. Paulus quoq; Apostolus discipulos suos cupiens exteriora despicere, vt valeat interna seruare, admonet dicens: Iam quidem oĩno delictum est in vobis, q iudicia habetis inter uos: quare non magis iniuriã accipitis, quare non magis fraudem patimini? Et tñ hypocrita assumpto sanctæ cõuersationis habitu, filiorum custodia deserit, & temporalia q̃que defendere etiam iurgiis quærit. Exemplo suo eorum pdere corda nõ trepidat, & quasi p negligentiam amittere patrimonia terrena formidat. In errorẽ discipulus labitur, & tñ cor hypocritæ nullo dolore sauciatur. Ire in iniquitatis voraginem cõmissos sibi cõspicit, & hæc quasi inaudita ptrãsit: at si qđ sibi leuiter inferri temporale damnum senserit, in vltionis iram repente ab intimis inardescit. Mox patientia rumpitur, mox dolor cordis in vocibus effrenatur, quia dũ animarum dãmna æquanimiter tolerat, iacturã verò rerum temporalium repellere, etiam cum spiritus commotione festinat, cunctis veraciter indicat teste mentis perturbatione quid amat. Ibi quippe est grande studiũ defensionis, vbi & grauior uis amoris. Nam quanto magis terrena diligit, tanto priuari eis vehementius pertimescit. qua enim mente aliqđ in hoc mundo possidemus, non docemur, nisi cum amittimus. Sine dolore nãque amittitur, quicquid sine amore possidetur. Quæ uerò ardenter diligimus, habita grauiter suspiramus ablata. Quis autem nesciat quia nostris vsibus res terrenas Dominus condidit, suis autem animas hominum creauit? plus ergo Deo se amare cõuincitur, qui neglectis his quę eius sunt, propria tuetur. Perdere nanque hypocritę ea quę Dei sunt, idest animas hominum nõ timent, & ea quæ sua sunt, amittere: videlicet res cum mundo transeuntes, quasi districto iudici positu ri rõnes, timent, ac si placatũ inueniant, cui desideratis rebus, id est rationabilib. perditis, insensibilia, & non quæsita cõseruant. Possidere aliquid in hoc mundo volumus, & ecce veritas clamat, Nisi qs renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Perfectus igitur Christianus quomodo debet res terrenas iurgando defendere, quas nunc præcipitur non possidere? Itaq; cũ res proprias amittimus, si perfectè Deũ sequimur, in huius vitę itinere à magno onere leuigati sumus. Cum verò curam rerum, eiusdem nobis itineris necessitas imponit, quidam dum eas rapiunt, solũmodo tolerandi sunt: quidam uerò con seruata charitate prohibendi, non tamẽ sola cura ne nostra subtrahant, sed ne rapiẽtes non sua, semetipsos perdãt. Plus quippe ipsis raptorib. debem⁹ metuere, quam rebus irrationabilib. defendendis inhiare. Ista namq; ẽt non rapta moriẽtes amittimus, cum illis verò & nũc conditionis ordine, & si corrigi studeãt, post perceptionem muneris vnũ sumus. Quis autẽ nesciat, quia minus ea quibus utimur, & plus debemus amare quod sumus? Si ergo & pro sua vtilitate raptoribus loquimur, iam nõ solum nobis quæ temporalia, sed ipsis etiã quæ sunt ęterna uẽdicamus. Qua in re illud est solerter intuendum, ne per necessitatis metũ, cupiditas surrepat rerum: & zelo succẽsa prohibitio, impetu immoderatiore distensa, usque ad odiosa verba & turpitudinem contentionis erumpat. Dumque pro terrena re pax à corde cum proximo scinditur, liquidò apparet, quia plus res quàm proximus amatur. Si enim charitatis viscera etiam circa raptorem proximum non habemus, nosmetipsos pei⁹ ipso raptore persequimur, grauiusque nos quàm alter poterat deuastamus: quia dilectionis bonum sponte deserentes, à nobisipsis intus est quod amittimus, qui ab illo sola exteriora perdebamus, sed hanc hypocrita formam charitatis ignorat: quia plus terrena quã cœlestia diligens contra eum qui temporalia diripit, sese in intimis immani odio inflammat. Sciẽdum verò est, quia 11 sunt nõnulli quos charitatis gremio nutriens

Psal. 13. Mat. 5. 1. Cor. 6. Luc. 14.

triens mater Ecclesia tolerat, quousque ad spiritalis ætatis incrementa perducat qui nonnunquam & sanctitatis habitũ tenent, & perfectionis meritum exequi non valent. Ad dona nanque spiritalia minimè assurgunt, & idcirco his qui sibi cõiuncti sunt, ad tuenda ea quæ terrena sunt, seruiunt, & nonnunquã in defensionis eiusdem iracundia excedunt. Hos nequaquã credendum est hypocritarum numerum incurrere: quia aliud est infirmitate, aliud malitia peccare. Hoc itaq; inter hos & hypocritas distat, quod illi infirmitatis conscij malunt a cunctis de culpa sua redargui, quam de ficta sanctitate laudari: illi verò & iniqua se agere certi sũt, tñ apud humana iudicia de nomine sanctitatis intumescunt. Isti nõ metuunt prauis hominibus etiam de bona actione displicere dum superius tantum modo iudicijs placeant: illi verò nunquã quid agãt, sed quomodo de actione qualibet hominibus possint placere considerant. Isti iuxta modum suæ intelligẽtiæ, etiam in rebus seculi militant causis Dei illi verò pro causis Dei, intentioni deseruiunt seculi: quia inter ipsa quoque quę se agere sancta opera ostendunt, non cõuersionem quærunt hominum, sed auras fauorum. Igitur dum quosdam non despectæ conuersationis viros, iracũdè vel nimiè defendere terrena conspicimus, debemus hoc in illis per charitatem repræhendere, nec tamen eos repræhendendo desperare: quia plerunque vni eidemq; homini & insunt quædam iudicabilia quæ apparent, & magna quæ latẽt. In nobis autem sæpe magna in facie prodeunt, & nonnunquam quæ reprehendenda sunt, occultãtur. Hinc ergo humilianda est nostrę mentis elatio: quod & illorũ infirma sunt publica, & nostra secreta: & rursum fortia illorum secreta sunt, & in publico nostra uulgantur. Quos ergo de aperta infirmitate reprehendimus, superest ut de occultę fortitudinis æstimatione ueneremur: & si de apta se firmitate nostra mẽs eleuat, occulta sua infirma cõsiderãs, sese in humilitate prę mat. Sæpe enim nonnulli multis præceptis obsequuntur, & quędam pauca ꝑ

Peccare ex infirmitate, & malitia differunt.

A tereunt: & nos multa prætermittimus, cum pauca seruamus. Vnde fit plerunq;, ut quia quod seruare nos nouimus, hoc præterire alios uidemus, illico nostra se in elatione mens eleuet, obliuiscens quã multa prætereat, cum valde sint pauca q̃ seruat. Necesse est igitur ut in quib' alios reprehendimus, elationem solicitè nostræ cogitationis inclinemus: quia si sublimiorẽ se cęteris noster animus conspicit, quasi in ꝑcipitio singularitatis dict', eo peius ruit. Sed cur hypocrita cęlestia lucra deserens, terrena elaboret, sub struthionis adhuc nomine subiungit, dicẽs:

B

Quòd hypocritis dedit Deus in reprobum sensum: & ita excæcati sunt mente, vt electorum sanctitatem, & eorum rectorem Deum contemnant. *Cap. IX.*

PRiuauit eam Deus sapientia, nec dedit illi intelligentiam. Quamuis aliud sit priuare, aliud non dare: hoc tñ repetijt subdendo, non dedit, qđ præmisit, priuauit, ac si diceret: Qđ dixit priuauit, non iniustè sapientiam abstulit, sed iustè non dedit. Vnde & Pharaonis cor Dominus obdurasse dr̃, non ꝙ ipse duritiam cõtulit, sed ꝙ exigentibus eius meritis, nulla illud desuper infusi timoris sensibilitate molliuit. Sed nũc hypocrita ꝙ sanctum se simulat ꝙ sub imagine boni operis occultat, sanctæ Ecclesiæ pace premitur, & idcirco ante nostros oculos religionis visione vestitur. Si qua ergo tentatio fidei erumpat, statim lupi mens rabida habitu se ouinæ pellis expoliat: quantumq; contra bonos sæuiat, persequens demõstrat. Vnde & rectè subditur. *Cum tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equitem & ascensorem eius.* Quid enim alas huius struthionis accipimus, nisi pressas hoc tempore quasi complicatas hypocritæ cogitationes? Quas cum tẽpus fuerit, in altũ eleuat, q. opportunitate comperta eas superbiẽdo manifestat. Alas in altum erigere, est ꝑ effrenatam superbiã cogitationes aperire. Nunc aũt quia sanctum se simulat, quia in semetipso stringit quæ cogitat, quasi alas in corpore per humilitatem plicat. Notãdum verò est quod

Exod. 7.

C

D

nō ait: Deridet equum & ascensoré, sed equitem & ascensorem eius. Equus quippe est vnicuique sanctę animæ corpus, suum quod videlicet nouit, & ab illicitis continentiæ freno restringere, & rursum charitatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare. Equitis ergo nomine anima sancti viri exprimitur, q̄ iumentum corporis bene subditum regit. Vnde & Ioannes apostolus in apocalypsi Dominum contemplatus ait: Et exercitus qui sunt in cœlo sequebantur eum in equis albis. Multitudinem quippe sanctorum quę in hoc martyrij bello sudauerat, rectè exercitum vocat, qui id circo in equis albis sedere referuntur: quia nimirum eorum corpora & luce iustitiæ, & castimoniæ candore claruerūt. Deridet ergo hypocrita equitem: quia cum ipse in aperto iniquitatis eruperit, electorum despicit sanctitatem: & elat[9] fatuos appellat, quos pace pressus fidei, callida arte simulabat. Quis verò alius huius ascensus est equitis, nisi omnipotens Deus, qui & ea quæ non erant preuidens condidit, & ea quæ sunt possidés regit? Ascendit quippe equitem: quia iusti uniuscuiusq; uiri animum possidet, sua bene membra possidentem. Huic ergo hypocritæ deridere est equitem, sanctos despicere, deridere, uero est ascensorem equitis, prosilire vsque ad iniuriam creatoris. Quia enim in vnoquoque lapsu à minimis semper incipitur, & succrescentibus defectibus ad grauiora peruenitur, rectè hypocritæ huius iniquitas p suppolita detrimenta distinguitur, vt dicatur prius bonum se quod non sit ostendere, postmodum verò bonos apertè despicere, ad extremum quoque usque ad iniuriam conditoris exilire. Nunquam quippe illic anima quò ceciderit iacet, quia voluntariè semel lapsa ad peiora pondere suæ iniquitatis impellitur, ut in profundum corruens, semper adhuc profundius obruatur. Fiat ergo hypocrita, & nunc suas laudes appetat, post modum uitam proximorum premat, & quādoque se in irrisione sui conditoris exerceat: ut quo elatiora semper excogitat, eo se supplicijs attrocioribus immergat.

Apo. 19

A O quam multos tales nunc sancta Ecclesia tolerat, quos cum tempus eruperit, tétatio aperta manifestat. Qui uoluntates suas quia contra eā modò non exerunt quasi cōplicatas interim alas cogitationum premunt. Quia enim à bonis malis que hæc uita communiter ducitur, nūc Ecclesia ex vtrorumque numero uisibiliter congregatur, sed Deo inuisibiliter iudicante discernitur, atque in exitu suo à reproborum societate separatur. Modò B verò esse in ea, nec boni sine malis, nec mali sine bonis possunt. Hoc enim tempore coniuncta utraque pars sibi necessariò congruit, ut & mali mutentur per exempla bonorum, & boni purgentur per tentamenta malorum. Atque ideo Dominus postquam sub struthionis specie multa de hypocritarum reprobatione intulit, mos ad electorum sortem verba cōuertit, ut qui in illis audierāt q̄d fugientes tolerent, in istis audiant quod imitantes ament. Sequitur.

C

Quòd e aquæ de rhinocerote dicta sunt, intelligi, & aliter possunt. Cap. X.

NVnquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinitum? Sed fortasse prius quam huius equi fortitudinem hinitumque disseramus, ab aliquibus quæritur, ut aliter etiam moralitate postposita, & rhinocerotis virtus & struthioris huius saturitas exponatur. Manna quippe est uerbum Dei, & quicD quid bene voluntas suscipientis appetit, hoc profectò in ore comedentis sapit. Terra est uerbum Dei, quam quanto labor inquirentis exigit, tanto largius fructum redit. Debet ergo intellectus sacri eloquij, multiplici inquisitione uētilari, quia & terra quę sæpius arādo vertitur, ad frugem vberius aptatur. Quæ igitur & aliter de rhinocerote ac struthione sétimus, sub breuitate perstringimus, quia ad ea quæ obligatoria sunt, enodanda properamus. Rhinoceros iste, qui etiam monoceros in Græcis exemplaribus nominatur, tantæ esse fortitudinis dicit, vt nulla uenantium virtute capiatur. Sed a

cut

cut hi asserunt, qui describendis naturis A aīalium laboriosa inuestigatione sudauerunt, virgo ei puella proponitur, quæ venienti sinũ aperit, in quo ille omni ferocitate postposita caput deponit, sicq; ab eis à quibus capi quæritur, repente velut inermis inuenitur. Buxei quoq; coloris esse describitur, qui et cũ elephãtis qñ certamen aggreditur, eo cornu qđ in nare singulariter gestat, ventrẽ aduersantium ferire perhibetur, vt cum ea quę molliora sunt vulnerat, impugnantes se facilè sternat. Potest ergo p hunc rhinocerotẽ vel certè monocerotẽ, s. vnicornem, ille B populus intelligi, qui dũ accepta lege, nõ opera, sed solã inter cunctos hoĩes elationem sumpsit, quasi inter cæteras bestias cornu singulare gestauit. Vnde passionẽ suam dñs pphetã canente pronuncians ait: Libera me de ore leonis, & de cornibus vnicorniũ humilitatem meam. Tot quippe in illa gente vnicornes, uel certè rhinocerotes extiterunt, quot cõtra pdicamenta veritatis de legis operibus singulari, & fatua elatione cõfisi sunt. Beato igitur Iob S. Ecclesiæ typũ tenenti dr: Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi? ac si aperte dicat: Nunquid illum populũ quem superbire in nece fideliũ stulta sua elatione cõsideras, sub iure tuæ pdicationis inclinas? subaudis, vt ego, qui & contra me illũ singulari cornu extolli cõspicio, & tũ mihi cũ voluero, protinus subdo. Sed hoc melius ostendimus, si de genere ad speciem trãseamus. Ille ergo ex hoc populo & prius in superbia, & postmodũ pcipuus testis in humilitate nobis ad medium Paulus ducat, q dũ cõtra Deum se quasi de custodia legis nesciẽs extulit, cornu in nare gestauit. Vnde & hoc ipsũ naris cornu p humilitatẽ postmodum inclinãs dicit. Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & cõtumeliosus, sed misericordiã cõsequutus sum, qa ignorãs feci. In nare cornu gestabat, qui placiturum se Deo de crudelitate cõfidebat, sicut ipse postmodum semetipsum redarguens dicit: Et proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo abundantius æmulator existens paternarum eorum traditionum. Huius autem rhinocerotis fortitudinem omnis uenator extimuit: quia Sauli sæuitiam unusquisque prædicator expauit. Scriptum nanque est: Saulus adhuc spirans minarũ & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotũ, & petijt ab eo epistolas in Damascũ ad synagogas, ut si quos inuenisset huius uiæ uiros ac mulieres, uinctos perduceret in Hierusalem. Cũ flatus nare reddendus trahitur, spiratio uocatur: & illud sæpe per odorem nare deprehendimus, quod oculis non uidemus. Rhinoceros ergo iste nare gestabat cornu quo peuteret: quia minarum & cędis in Domini discipulos spirãs, postquam prẽsentes interfecerat, absentes quærebat. Sed ecce omnis ante illum uenator absconditur: id est omnis homo rationale sapiens opinione timoris eius effugatur. Vt ergo hunc rhinocerotem capiat, sinum suum uirgo, id est secretum suum ipsa per se inuiolata in carne Dei sapientia expandat. Scriptũ quippe est, quod cum Damascũ pergeret, subitò circumfulsit illum die media lux de cœlo, & uox facta est dicens: Saule Saule C quid me persequeris? Qui prostratus in terra respondit: Quis es domine? Cui ilico dicitur. Ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris. Virgo nimirum rhinoceroti sinum suum aperuit, cum Saulo incorrupta Dei sapientia incarnationis suæ mysterium de cęlo loquendo patefecit: & fortitudinem suam rhinoceros perdidit: quia prostratus humi, omne quod superbum tumebat amisit. Qui dum sublato oculorum lumine, manu ad Ananiam ducitur, patet iam rhinoceros iste quibus Dei loris astringitur: quia uidelicet uno in tempore cæcitate, D prædicatione, baptismate ligatur. Qui etiam ad Dei præsepe moratus est: quia ruminare uerba Euangelij dedignatus non est. Ait enim: Ascendi Hierosolymam cum Barnaba assumpto & Tito. Ascendi autem secundum reuelationem & contuli cum illis Euangelium. Et qui prius ieiunus audierat. Durum est tibi contra stimulum calcitrare: mira postmodum uirtute præsidẽtis præssus, ex verbi pabulo uires obtinuit, & calcẽ superbiæ ami-

Marginalia: Modus capiendi eam. — Psal. 21. — 1. Tim. 1 — Gal. 1. — Act. 9. — Ibidem. — Gal. 2. — Act. 9.

amisit. Loris quoque Dei non tantum à
feritate restringitur, sed q̃ magis sit mi
rabile, ad arandum ligatur: ut nõ solum
homines crudelitatis cornu nõ impetat
sed eorum etiam refectioni seruiens, ara
trum prędicationis trahat. Ipse quippe
de euangelizãtibus quasi de arãtibus di
cit: Debet enim in spe qui arat arare, &
qui triturat, in spe fructus percipiendi.
1. Cor. 9. Qui igitur tormenta prius fidelibus irro
gauerat, & pro fide postmodũ flagella li-
benter portat, q̃ scriptis etiam epistolis
humilis ac despectus prædicat quod du
dum terribilis impugnabat: profectò be-
ne ligatus sub aratro desudat ad segetẽ,
qui uiuebat in campo malè libera timo-
re. De quo rectè dicitur: *Aut confringet*
14 *glebas uallium post te?* Iam scilicet Do-
minus quorundam mentes intrauerat,
qui illum ueraciter humani generis redẽ
ptorem credebant. q̃ tamẽ cum nequa-
quã à pristina obseruatione recederent,
cum dura literæ prędicamẽta custodirẽt,
eis prędicator egregius dicit. Si circunci
damini, Christus vobis nihil proderit.
Gal. 5. Qui ergo in humili mente fidelium legis
duritiã redarguendo contriuit, q̃d aliud
q̃ in valle post Dñm glebas fregit? ne vi-
delicet grana seminũ, quæ excisus ara-
tro fidei sulcus cordis exciperet, p custo-
diã literæ pressa deperirent. De quo bene
adhuc subditur: *Nunquid fiduciam habebis
in magna fortitudine eius, & derelinques ei la-
bores tuos?* In rhinocerotis huius fortitu-
dine fiduciã Deus habuit: quia quanto il
lum crudelius sibi dura inferentẽ ptulit,
tãto p se cõstantius tolerantem aduersa
pfecit. Cui labores ẽt quos ipse in carne
pertulerat dereliq̃t: quia cõuersum illũ
vsq; ad imitationem propriæ passionis
traxit. Vnde & per eundem rhinocero-
tem dr: Suppleo ea q̃ desunt passionum
Col. 1. Christi in carne mea. De quo adhuc sub
ditur: Nunquid credes ei q̃ reddat se-
mentem tibi, & aream tuam congreget?
Consideremus Saulum quis fuerit, cum
ab ipsa adolescentia lapidantium adiu-
tor existeret, cum alia Ecclesiæ loca ua-
Act. 7. stare, & acceptis epistolis uastanda alia
& 8. peteret, cum mors ei fideliũ nulla suffice
ret, sed semper ad aliorum interitũ aliis

A extinctis anhelaret: & pfectò cognosci-
mus, qui anullus tunc fideliũ crederet,
q̃ ad iugum Deus suæ fortitudinis, uim
tãtę elationis inclinaret. Vnde & Ana-
nias uoce dominica hũc & postq̃ conuer
sũ audiuit extimuit, dicens: Domine au
diui à multis de uiro hoc, quanta mala
sanctis tuis fecerit in Hierusalem. Qui ta
men repẽtè commutatus ab hoste prędi-
cator efficitur, & in cunctis mundi parti
bus redemptoris sui nomẽ insinuat, sup-
plicia p ueritate tolerat, pati se q̃ irro
gauerat exultat, alios blandimentis uo-
B cat, alios ad fidẽ terroribus reuocat. Istis
regnũ pollicetur cęlestis patrię, illis mi
natur ignes gehennæ. Hos p authorita-
tem corrigit, illos ad uitam rectitudinis
per humilitatẽ trahit, atque in omni la-
tere ad manũ se sui rectoris inclinat: &
tanta arte Dei aream congregat, quanta
illam prius elatione uentilabat. Sed ne-
que hoc abhoret à Paulo, quod rhinoce
ros buxei coloris dicitur, & elephãtorũ
uentres cornu ferire perhibetur. Quia 15
enim uiuere sub rigore legis assueuit, ar
ctius ceterius in illo custodia uniuscuius
que uirtutis inoleuit. Quid.n. p colorẽ
C buxeum nisi abstinentiã pallor exprimi-
tur? Cui ipse se tenaciter adhęrere testat
dicens: Castigo corpus meum, & seruitu
ti subiicio, ne forte aliis prædicans, ipse
reprob. efficiar. Qui diuinæ legis erudi-
tione pditus, dũ aliorum ingluuiẽ redar-
guit, cornu elephãtes in uentrẽ ferit. In
uentrem q̃ppe elephãtes pcusserat, cum
dicebat: Multi ambulant quos sæpe dice
bã vobis: nunc autem & flens dico inimi
cos crucis Christi, quorũ finis interitus,
D quorum Deus venter est, & gloria in cõ
fusione ipsorum. Et rursum. Huiusmodi
Christo Dño nõ seruiũt, sed suo ventri.
Cornu suo igitur rhinoceros iste nõ iam
hoĩes, sed bestias percutit. q̃a illa Paulus
doctrinæ suæ fortitudine nequaq̃ peri-
mendos humiles impetit, sed superbos
ventris cultores occidit. Quæ ergo in
Paulo scripta cognouimus, superest vt fa
cta & in aliis credamus. Multi q̃ppe ad hu
militatis grãm ex eius populi elatiõe cõ
uersi sunt, quorũ sæuitiã dñs dum subiu
go inspirati timoris edomuit, nimirum
rhino-

rhinocerotis sibi fortitudinem subegit. A Sed quia mira Dei potentia q̃d de electis egerit audiuimus, nunc mira eius patiẽtia in his quos reprobat quid tolerauerit audiamus. *Pennas struthionis similis est pennis herodij & accipitris.* Quid struthionis nomine, nisi synagoga signatur? q̃ alas legis habuit, sed corde in infimis repens, nunquam se à terra subleuauit? Quid uerò per herodium & accipitrem, nisi antiqui patres exprimuntur, qui ad ea quæ potuerũt intelligendo perspicere, ualuerunt etiam uiuendo peruolare? Penna igitur struthionis, herodij & acci- B pitris pennæ est similis: quia synagogæ uox priorum doctrinã loquẽdo tenuit, sed uiuẽdo nesciuit. Vnde & eiusdem synagogę populos de pharisęis atq; scribis ueritas admonet dicens: Super cathedrã
Mat.23. Moysi sederunt scribę & Pharisæi. Omnia ergo quęcunq; dixerint uobis, seruate & facite: secundum opera uerò eorũ nolite facere. Multa autẽ dicere de herodijs uita potuimus, sed q̃a penna eius tãtummodo ad memoriã deducitur, de uita
16 ta loqui prohibemur. *Quando derelinquit in terra oua sua, tu forsitan in puluere calefacies ea?* C In ouis aliud est quod cernitur, aliud q̃ speratur: & uideri spes non potest, Paulo attestante q̃ ait: Quod
Rom. 8. enim uidet quis, quid sperat? Quid ergo p̃ struthionis oua nisi de synagogæ carne editi Apostoli designantur? Qui dũ se in mundo despectos atque humiles exhibent, sperare gloriam in supernis docẽt. Abiecti nanque & quasi nullius momenti apud elatos habiti, in terra uelut oua iacuerunt: sed intus in eis latebat unde uiuerẽt, & subleuati spei pennis ad cęlestia uolarent. Quæ oua struthio in terra derelinquit: quia eos quos carne genuerat synagoga, Apostolos audire contem D nens, uocandæ gentilitati deseruit. Mira autem potentia Dominus hęc eadem in puluere oua calefecit: q̃a uiuos Apostolorum fętus in illa abiecta dudum gentilitate suscitauit: & quos synagoga uelut insensatos in uiuificatosq; despexerat, ipsi nunc in ueneratione gẽtiũ p̃ doctrinæ magisterium viuentes volant. Oua sua struthio in puluere derelinquit: quia oẽs quos p̃dicando synagoga genuit, à terrenis desideriis minimè suspẽdit. Quę nimirum desideria q̃a antiquus hostis cõcepta in corde inuenit, obsessas mentes ẽt in sceleribus rapit. Vnde & subditur: *Obliuiscitur quod pes conculcet ea, & bestia agri conterat.* Tunc oua pes calcat, & bestia agri conterit, cum in terra deserũtur: quia videlicet humana corda dum semp̃ terrena cogitare, semper quæ ima sunt agere appetunt, ad conterendum se agri bestiæ.i.diabolo sternunt: vt cum diu in infima cogitatione abiecta sunt, quando que ẽt maiorum criminũ perpetratione frangantur. Synagoga ergo oua quæ genuit, à terra suspendere bene viuendo neglexit. Sed oĩpotens Deus multos eius filios quãuis in terrenis desideriis mortuos ac frigidos reperit, calore tñ sui amoris aĩauit. Sed vitam quã filiis synagoga nõ dedit, hanc postmodum inuidit, dum moliret̃ p̃sequendo extinguere, quos se ad bona opera nõ meminerat fouendo genuisse. Vnde & aptè de hac struthione subditur. *Duratur ad filios quasi non sint sui.* Quasi nõ suos despicit, quos aliter uiuere q̃ docuit ipsa deprehendit: & durescẽte sæuitia terrores admouet, seq; in eorum cruciatib. exercet, atq; inuidiæ facibus inflãmata, in quibus nõ laborauit, ut possint viuere, laborat vt debeãt interire: & cum Dñi membra p̃sequitur, placere se p̃ hoc Dño suspicatur. Vnde & eisdem struthionis ouis veritas dicit: Venit hora vt oĩs qui interficit vos, arbitretur obsequium se p̃stare Deo. Ioan.16. Quia ergo dũ crudelitate ad persequendum synagoga ducit̃, hoc se agere impulsu diuini timoris arbitratur, rectè subiungitur: *Frustra laborauit, nullo timore cogente.* In labore quippe p̃secutionis illã anhelare non timor, sed crudelitas coegit. Sed quia plerunque uitia colore uirtutum tincta, tãto nequiora sunt, quãto & esse uitia minimè cognoscuntur: eo in persecutione synagoga durior extitit, quo religiosiorẽ se fieri fidelium mortib. æstimauit: & idcirco quæ ageret, discernere oĩno non potuit: quia lumen sibi intelligentiæ per superbiæ abiectionem clausit. Vnde & bene subditur: *Priuauit eam Deus sapientia,*

tiã,nec dedit illi intelligentiam. Diſtrictum quippe eſt occultæ retributionis examẽ: & quia ſciens humilitatem perdidit etiã veritatis intelligentiam neſciens amiſit. Valde aũt minora ſunt uulnera quæ in redemptoris aduentu fidelibus intulit, quam ea quibus ſanctam Eccleſiã adhuc per aduentum Antichriſti ferire contendit. Ad illud nanq; ſe tp̃s præparat, ut vitam fidelium coaceruatis viribus p̃mat.
27 Vnde & aptè ſubditur. *Cum tempus fuerit,in altum alas erigit deridet equitem & aſcenſorem eius.* In altum ſtruthio alas erigit, qñ ſuo conditori ſynagoga non ut antea formidando, ſed apertè iam repugnãdo cõtradicit. In membra quippe diaboli tranſiens, & mendacij hominem Deũ credens: contra fideles tanto in altũ extollitur, quãto & Dei corpus ſe eſſe gloriatur. Quæ quia non ſolum humanitatem Domini, ſed ipſam ẽt diuinitatẽ deſpicit, non tantum equitem, ſed aſcenſorem etiam equitis irridet. nam cuſtodita vnitate perſonæ ualet intelligi: quia verbum Dei tunc equitem aſcendit, quãdo animatam carnem ſibi intra uterum uirginis condidit: Tunc equitem aſcendit, quando humanam animã propriȩ carni prȩſidẽtẽ diuino cultui ſemetipſum creãdo ſubiugauit. Carnẽ quippe diuinitatis anima mediante ſuſcepit, & p̃ hoc totũ ſimul equitem tenuit: quia in ſemetipſo non ſolum illam quæ regebatur, ſed hãc etiam quæ regebat aſtrinxit. Iudȩa igĩt per aduẽtum ſuperbientis Antichriſti laqueo ſeductionis capta, quia redemptorẽ noſtrũ humilem fuiſſe inter homines deſpicit, deridet equitẽ: quia eius in omnibus diuinitati contradicit: deridet nihilominus & aſcẽſorem. Sed redemptor noſter, unus idemq; & eques & equitis eſt aſcenſor: & cum in mundum venit, fortes contra mundũ prȩdicatores exhibuit, & cum in mundi termino Antichriſti fallaciã tolerat, virtutem pro ſe certãtibus ſubminiſtrat: ut cum antiquus hoſtis in illa ſua citius finienda libertate laxatur, fideles noſtri tanto maiores vires accipiant, quanto contra aduerſariũ ſolutum pugnant. Vnde hic cum ſtruthio alas eleuare, aſcenſorem & equitẽ deridere deſcribitur, ilico fortiũ, prædicatorũ memoria ſubrogatur, & dicitur: *Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum?* In ſcriptura ſacra 18
equi nomine aliqñ lubrica uita prauorũ aliqñ dignitas temporalis, aliqñ hoc ipſũ præſens ſeculum, aliquando præparatio rectæ intentionis, aliqñ ſanctus prædicator exprimitur. Equi.n. nomine lubrica prauorum uita ſignatur, ſicut ſcriptum eſt: nolite ſicut equus & mulus. Et ſicut per prophetam dr̃: Equi amatores & emiſſarij facti ſunt: unuſquiſq; ad vxorẽ proximi ſui hinniebat. Equi nomine dignitas temporalis accipitur, Salomone atteſtãte, qui ait: Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes quaſi ſeruos ſuper terram. Oĩs quippe qui peccat, ſeruꝰ eſt peccati: & ſerui in equis ſunt, cũ peccatores præſentis vitæ dignitatibus efferuntur. Principes uero quaſi ſerui ambulãt, cum multos dignitate uirtutum plenos nullus honor erigit: ſed ſumma hic aduerſitas, uelut indignos, deorſum prȩmit. Hinc rurſum dicitur: Dormitauerunt qui aſcẽderunt equos. id eſt, in morte animæ mentis oculos à ueritatis luce clauſerũt, qui in præſentis uitæ honore confiſi ſunt. Equi nomine hoc ipſum præſens ſeculum deſignatur, ſicut Iacob uoce dicitur: Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens ungulas equi, ut cadat aſcenſor eius retrò. Quo in teſtimonio quid equus ſignificet melius oſtẽdimus, ſi & ea quȩ circumſtãt, paulo ſubtilius exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan uenire Antichriſtum ferunt, pro eo quod hoc loco Dan & coluber aſſeritur & mordens. Vnde & nõ immerito dum Iſraeliticus populus terras in caſtrorum partitionem ſuſciperet, primus Dan ad Aquilonem caſtrametatus eſt. illum ſcilicet ſignãs, qui in corde ſuo dixerat: Sedebo in mõte teſtamẽti, in lateribus Aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo. De quo & per prophetam dicitur: A Dan auditus eſt fremitus equorum eius. Qui non ſolum coluber, ſed etiam ceraſtes uocatur. Cerata enim Græcè cornua, dicũtur, ſerpensq; hic cornutus eſſe perhibetur: per

quem

quem dignè Antichristi aduentus asseri tur: quia cõtra fidelium uitam cum morsu pestiferæ prędicationiis, armatur etiã cornibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angustiorem esse quam viam? Fit ergo Dan coluber in via: quia in præsentis uitæ latitudine eos ambulare prouocat, quibus quasi parcendo blanditur: sed in uia modet: quia eos quibus libertatem tribuit, erroris sui ueneno consumit. Fit cerastes in semita: quia quos fideles reperit, & sese ad præcepti cęlestis angusta itinera constringentes, non solum nequitia callidæ persuasionis impetit, B sed ẽt terrore ptãtis premit: & in persecutionis l͂guore post beneficia fictæ dulcedinis exercet cornua ptãtis. Quo in loco equus hũc mũdũ insinuat, q̃ p elationẽ suã in cursu labẽtium tpum spumat. Et q̃a Antichristus extrema mũdi apprehẽdere nititur, cerastes iste equi ungulas mordere phibetur. Vngulas quippe equi mordere, est extrema seculi feriendo cõtingere. Vt cadat ascensor eius retrò. Ascensor equi est quisquis extollitur in dignitatibus mũdi. Qui retro cadere dr̃. & non in faciem: sicut Saulus cecidisse

Act. 9. memoratur. In faciẽ.n. cadere, est in hac uita suas vnumquenq; culpas agnoscere, easq; penitendo deflere. Retrò uerò C quo non vr̃ cadere, est ex hac uita repẽtè decedere, & ad quæ supplicia ducat̃ ignorare. Et quia Iudæa erroris sui laqueis capta, pro Christo Antichristũ expectat: bene Iacob eodem loco repente in ęle-

Gen. 49. ctorum uoce conuersus est, dicens: Salutare tuum expectabo, Dñe: id est, non sicut infideles Antichristum, sed eum qui in redemptionem nostram uenturus est, verum credendo fideliter Christũ. Equi nomine præparatio rectæ intentionis D

Pro. 21. accipitur, sicut scriptum est: Equus parat̃ in diẽ belli, sed Dñs salutem tribuit quia contra tentationem quidem se animus præparat, sed nisi adiuuetur desuper, salubriter nõ dęcertat. Equi nomine sanctus quisq; prędicator accipitur, prophe

Aba. 3. ta attẽstãte, qui ait: Misisti in mare equos tuos, turbãtes aquas multas. Quietę q̃ppe aquæ iacuerũt: q̃a humanæ mẽtis diu sub vitiorũ suorum torpore sopitæ sũt. A Sed equis Dei mare turbatum est: quia missis sanctis prædicatoribus omne cor quod pestifera securitate torpuit, impulsu salutiferi timoris expauit. Hoc itaq; loco equi nomine sanctus prædicator accipitur, cum beato Iob dicitur:

Quòd prædicatores à Deo & vitam habeãt & doctrinam. Capvt XI.

NVnquid præbebis equo fortitudinem aut circundabis collo eius hinnitum? 19 Sed quid est q̃ huic equo Dñs se prius dare fortitudinem, & postmodũ collo eius hinitũ circundare asserit? Hinnitu.n. uox prædicationis exprimitur. Verus autem B quisq; prædicator ante fortitudinem & post hinnitum accipit: quia cũ se pri⁹ vitia extinxerit, tunc pro erudiendis alijs ad uocẽ prædicationis uenit. Equus iste habet fortitudinem: quia aduersa constantes tolerat. Habet hinnitum: quia ad superna blãdiens uocat. Huic equo, Dominus & fortitudinem & hinnitum se dare testatur: quia in prędicatore eius nisi & uita & sermo conuenerint, nequaquam virtus perfectionis apparebit. Nõ enim multum prodest, si sublimis vitæ operatione suffultus sit, si tamen loquendo nõ valet ad hoc alios excitare q̃d sentit. Vel quid prodest bene loquẽdo alios C accendere si semetipsum indicat malè viuendo torpuisse? Quia ergo in prædicatore necesse est ad perfectionem vtraque conueniant, equo suo Dominus & cum actionis fortitudine hinnitum uocis, & cum hinnitu uocis fortitudinem ministrat actionis. Et notandum cur hinnitus qui interius nimirum per guttur, dicitur, equi collo circundari, id est, quasi per gyrum trahi exterius dicatur: q̃a uidelicet prædicationis vox, de internis D emanat, sed extra circũdãt. Nã quo alios ad bene uiuendum suscitat, eo ad bene agẽdum & opera prædicantis ligat. & ne extra sermonem actio trãseat ne uoci vita contradicat. Collo ergo equi hinnitus circũducitur: quia ne ad puersa opera prodeat suis vocibus etiam uita prędicantis obsidetur: Hinc est enim quod potenter dimicantibus in munere torques dantur, ut quia signa virtutum gestant, maiora semper exerceant, &

debili

delitatis crimen incurrere metuant, dũ in semetipsis iã fortitudinis est pmiũ qđ ostentant. Vnde & rectè in laude sapientiæ auditori cuilibet per Salamonem dr: *Eccl.33.* Coronam gratiarum accipies capiti tuo & torquem aureũ collo tuo. Sequitur:

Quod sancti viri intentionum ardoribus feruentiores inueniuntur, & impellentes se ualidis conatibus ad cælestia rapiuntur. Cap. XII.

NVnquid suscitabis eum quasi locustas? Locustarum nomine aliquando Iudaicus populus, aliquando conuersa gẽtilitas, aliquando adulantium lingua, aliquando verò per comparationem resurrectio dominica uel prædicatorum uita signatur. *Locusta Iudęorũ populus.* Quia .n. Iudæorum populum locustæ exprimãt, uita Ioannis signat, de quo scriptum est. *Matt. 3.* Locustas & mel syluestre edebat. Ioannes quippe eum quem prophetiæ authoritate pronunciat, etiã specie ciborum clamat. In semetipso .n. designauit Dominum, quem præuenit, Qui nimirum in redemptionem nostrã veniens, quia infructuosæ gentilitatis dulcedinem sumpsit, mel syluestre edit. Quia verò Iudęorum plebem in suo corpore ex parte conuertit, in cibo locustas accepit. Ipsos nanque locustæ significãt, subitos saltus dantes, sed protinus ad terram cadentes. Saltus enim dabant, cum pcepta Domini se implere promitterent: sed citius ad terram cadebant cum p praua opera hęc se audisse denegarent. Videamus in eis quasi quendam locustarũ *Exod.24* saltum: Omnia verba quę locutus est Dominus, & faciemus, & audiemus. Videamus autem quomodo citius ad terram *Nu. 14.* ruunt. Vtinam mortui essemus in Aegypto, & non in hac uasta solitudine. Vtinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terrã istam. Locustæ ergo erãt: quia habebãt saltum per uocem, & casũ
20 per actionem. Locustarum quoq; nomine gentilitas designatur, Salomone attestante, *Eccl.12.* *Locusta etiam gẽtilitas.* qui ait: Florebit amygdalum, impinguabitur locusta, dissipabit capparis. Amygdalum quippe florẽ prius cunctis arboribus ostẽdit. Et quid in flore amygdali, nisi sanctæ Ecclesiæ primordia designantur? quæ in prædicatoribus suis primitiuos virtutum flores aperuit & ad inferenda poma bonorum operum, uenturos sanctos quasi arbusta sequentia pręmisit. In qua mox locusta impinguata est: quia sicca gentilitatis sterilitas pinguedine est gratiæ cęlestis infusa. Capparis dissipatur: quia cũ gratiam fidei uocata gentilitas attigit, Iudæa in sua sterilitate remanens, bene uiuẽdi ordinẽ amisit. Hinc rursum per eundem Salomonem dr: *Pro.3* Regem locusta nõ hẽt, & egreditur uniuersa per turmas suas: quia uidelicet derelicta gentilitas, aliena dudũ à diuino regimine extitit: sed tũ ordinata postmodũ contra aduersantes spiritus ad fidei bellum processit. Locustæ uocabulo lingua adulantis exprimitur: qđ exhibitæ cælitus Aegyptiæ plagæ testantur. quæ exigentibus meritis corporaliter semel illatæ sunt, sed quæ mala prauas mẽtes quotidie feriant, spiritaliter signauerũt. Scriptum nanq; est: *Exod* Ventus vrens leuabat locustas, quæ ascenderũt super uniuersam terram Aegypti: operueruntq; vniuersam faciẽ terræ, uastantes oĩa. Deuorata est igitur herba terrę, & quicquid pomorum in arboribus fuit. His .n. Aegyptus plagis affecta est, in quibus exteriori percussione commota dolensq; perpenderet, q̃ deuastationis dãna interius negligens toleraret, ut dum foris perire minima, sed amplius dilecta cerneret, per eorum speciẽ quæ intus pertulerat grauiora sentiret. Quid aũt per significationẽ locustæ portendũt q̃ plus q̃ cætera minima quęq; animantia humanis frugibus nocent: nisi linguas adulantium, quæ terrenorũ hominũ mẽtes si qñ bona aliqua proferre cõspiciunt, hæc immoderatius laudando corrumpunt? Fructus quippe Aegyptiorum est operatio cenodoxorũ, *Locu- adula- lingu-* quam locustæ exterminant, dum adulantes linguæ ad appetẽdas laudes transitorias cor operãtis inclinãt. Herbã verò locustę comedũt, qñ adulatores quiq; verba loquentium fauoribus extollunt. Poma quoque arborum deuorant, quando uanis laudibus quorundam iã quasi fortium & opera eneruãt. Locustę nomine

per

per cōparationē redéptoris nostri resur- A
21 rectio designatur. Vnde & voce eius per
pphetã dr̄: Excussus sum sicut locusta.
Psal.108. Teneri.n. à persecutorib. vsq; ad mortē
ptulit: sed sicut locusta excussus est: quia
ab eorum manibus saltu subitæ resurre-
ctionis euolauit. Quod referri quoq; ad
pdicatorū numerū pōt. In ipsis quippe si-
cut locusta excussus est: q a Iudæa in sua
persecutione sæuiente, dū p diuersa fu-
giūt, quasi quosdã recessionis suæ saltus
dederunt. Quia vero ille pdicator ad per B
fectionis culmē erigitur, q nō actiua so-
lummodo, sed ēt cōtemplatiua uita soli-
dat; rectè ipsa prędicatorum perfectio lo
custis exprimitur: quæ quoties se in aera
attollere conantur, primum se cruribus
impellentes subleuant, & postmodū alis
volant. Ita nimirum sunt sancti viri: qui
dum superna appetunt, primùm quidē
actiuæ vitæ bonis operibus innituntur,
& tunc demum se ad sublimia per cōtem
plationis saltū uolando suspendūt. Cru-
ra fugiunt, & alas exerunt: quia rectè agē
do stabiliuntur, & alta videndo subleuã- C
tur. Qui in hac vita positi, diu in diuina
contemplatione manere nō possunt: sed
quasi locustarum more, à saltu quem de-
derit, in pedib. suis se excipiunt, dum p
contemplationum sublimia, ad necessa-
ria actiuæ vitæ opera reuertūtur: nec tñ
in eadem vita actiua remanere contenti
sunt. Sed dum ad cōtemplationē deside-
rãter exiliunt, quasi rursus aera volantes
petunt, vitãq; suã quasi locustæ ascendē-
tes descendētesq; peragūt, dum sine ces-
satione semper & summa videre appe-
tūt, & ad semetipsos naturæ corruptibi-
lis pōdere reuoluunt. Est adhuc aliud qđ D
locustæ simile sanctis prædicatorib. ge-
runt. Matutinis nanq; horis.i. tpis tem-
pore vix à terra se subleuant: cum vero
æstus exarserit, tãto altius, quãto alacri*
volant. Sanctus aũt quisq; pdicator dum
quieta fidei tpa cōspicit, humilis ac de-
spectus aspicitur, & locustæ more quasi
vix à terra subleuatur. Si autem perse-
cutionis ardor incandeat, corde cœle-
stius inhærens, mox quantæ sit sublimi-
tatis ostendit: & pulsatus alis in altũ ra-
pitur, qui quietus in imis torpuisse uide

batur. De hoc ergo equo, id est prædi-
catore suo beato Iob Dominus dicit:
Nunquid suscitabis eum quasi locustas? Sub-
audis, ut ego: qui eo illū ad altiora exci-
tando subleuo, quo grauiori persecutio
nis æstu excruciari permitto: ut tunc in il
lo robustior uirtus euigilet, cum se ei ar-
dentior infidelium crudelitas illidit. Sed
cum multa exterius sanctus prædicator
patitur, cum dira persequentiū uexatio
ne cruciatur: quis intueri ualet qđ est id
quod intus conspicit, q tot sua exterius
damna non sentit? Nisi enim essent mira
quæ salubriter intus pascerēt, ea procul-
dubio quę admouentur exterius, usque
ad cor tormenta peruenirēt. Sed in arce
spei se animus subleuat, & idcirco obie-
ctę seditionis iacula minimè formidat.
Vnde & hoc loco Dñs ut ostēdat, equus
iste quã suauia iã de internis odoretur,
cũ tot aduersa in exteriorib. patiť, rectè
subiungit: *Gloria narium eius terror.* In *Nares in scripturæ qd significent.*
scriptura sacra uocabulo narium aliquã
do fatuitas, aliquãdo antiq hostis insti-
gatio, aliquãdo uerò pscientia solet in-
telligi. Naribus nanq; fatuitas designať.
sicut iã superius Salomone attestãte didi
cimus, q ait: Circulus aureus in naribus
suis mulier pulchra & fatua. Narium no *Pro. 11.*
mine exhalantes insidię atque instigatio
antiqui hostis accipitur, qp in hoc eodē li
bro de illo Dñs attestatur, dicens: De na *Iob. 41.*
ribus eius procedit fumus. ac si dicat: De
peruersa instigatione illius in humanis
cordibus caligo nequissimę cogitationis
surgit, per quam uidentiū oculi tenebre
scant. Naribus quoq; prescietia designa-
tur, sicut p prophetã dicitur: Quiescite *Esa. 2.*
ab hoie, cuius spiritus est in naribus eius:
quia excelsus reputatur est ipse. Sæpe
enim id qp nō uidemus, odore cōprehen
dimus, ita ut nonnullę res etiam cum lō
gè iaceant, fragrãtiam nobis suę qualita
tis innotescãt: dumque per nares spiri-
tum ducimus, plerunque aliqua & inui
sa prescimus. Redemptoris ergo no-
stri spiritus esse in eius naribus dicitur,
ut uidelicet scientia illius esse in prescię
tia designetur: quia quęcunq; se scire in
natura humanitatis innotuit hęc nimi-
rũ ante secula ex diuinitate psciuit. q. uñ
spiritum

ſpiritum in naribus habuerit, mox p ꝓphetam ſubiungit, dicens: Quia excelſus reputatus eſt ipſe. ac ſi diceret: in inferioribus ventura deſuper præſciuit: quia ad ima de cœleſtibus venit. Sancti ẽt viri q̃ ab illo audita crediderunt, ipſi quoq; iã ventura ꝓſciunt: dumq; eius fideliter pceptis inſeruiunt, aduentum illius ſpe certa ꝓſtolantur. Vnde & hoc loco equi huius narib. ꝓdicatoris ſancti ꝓſcientia ac ꝓſtolatio deſignatur. Dũ.n. venire extremum iudicium, oſtendi cœleſtẽ patriã, ꝓſolui iuſtis ꝓmia appetit, quaſi per nares ſpiritum de futuris trahit. Sed gloria narium eius terror eſt: quia viſionem diſtricti iudicis, quã iuſtus uehementer expectat, iniuſtus venire formidat. Iſte nanq; labores ſuos cõſiderans, mercedem retributionis q̃rit: & cauſæ ſuæ meritũ ſciẽs, ꝓſentiã iudicis expetit: eumq; vt ueniat in flãma ignis dans vindictã impiis, & cõtemplationis ſuæ ſpeciẽ in retributione referens, piiſſimo ardore cõcupiſcit. Ille verò qui iniuſtitiæ ſuæ meminit, venire in iudiciũ perhorreſcit, actuſq; ſuos examinari metuit: quia dãnari ſi examinentur nouit. Gloria ergo nariũ eius terror eſt: quia iuſtꝰ inde gloriatur, unde peccator pœnæ addicitur. Videamus equum q̃uo de his q̃ adhuc nõ uidet, iã p nares ſpiritum trahit. Videamus quãta gloria attollitur, cũ iam ventura ꝓſtolatur. Ecce labores ſuos intuens ꝓdicator egregius dicit: Ego iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. De reliquo poſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quã reddet mihi Dominus in die illa iuſtus iudex. Vbi & aptè ſubiungit: Non ſolum autem mihi, ſed & his qui diligunt aduentum eius. ac ſi dicat: Sed & omnib. qui ſibi de bona operatione ſunt cõſcij. Aduentum enim iudicis non diligunt, niſi qui in cauſa ſua ſe habere iuſtitiæ meritum ſciũt. Quia igitur vnde gloriatur iuſtus, inde terretur iniuſtus, dicatur rectè: *Gloria narium eius terror*. Sed ſanctus iſte prædicator dum uenturam gloriam ꝓſtolatur, dum venire ante faciem iudicis nititur, dumq; à laboris ſui adhuc mercede differtur, in hac uita interim poſitus

Ibidem.

2. Tim. 4

B

C

D

A quid agat, audiamus. Sequitur:

Quod ſancti uiri quaſi fodiẽtes puteos terrenas cogitationes de cordibus auditorum eijciunt, nec Allophylis nolentibus implere quæ effodiunt, ab ipſa effoſſione quieſcunt. Cap. XIII.

TErram ungula fodit. Solet in eloqui ungula laboris fortitudo cognoſci. Quid ergo p ungulam, niſi in prędicatore ſancto uirtutũ perfectio deſignatur? Qua uidelicet ungula terram fodit, cum de corde audiẽtium exemplo ſuorũ operũ terrenas cogitationes eijcit. Vngula terram fodit: quia auditorum corda a ſecularibus curis euacuat, cum doctor bonus contemni ſeculum opere oſtendat. Videamus Paulum terrã cordis audientiũ, qua oſtenſæ uirtutis ungula fodiat. Ipſe nanque diſcipulis dicit: Hæc cogitate quæ didiciſtis & accepiſtis, & audiſtis, & uidiſtis in me, hęc agite: & Deus pacis erit uobiſcũ. Et rurſum: Imitatores mei eſtote fratres, ſicut & ego Chriſti. Qui igitur exemplo ſui operis alios corrigit, nimirum ungula terram fodit. Habemus aliud quod adhuc ſubtilius de huius ungulę effoſſione tractemus. Sãcti enim uiri quamuis intento mentis oculos ſuperni euigilẽt, quamuis cuncta quę in infima præterfluũt, pede rigidi contemptus calcent: ex corruptione tamen terrenæ carnis cui adhuc alligati ſunt, plerunque cogitationum puluerem in corde patiuntur. Cumque foris alijs ad appetẽda cœleſtia perſuadent, ſemetipſos ſemper intrinſecus ſubtili inq̃ſitione diſcutiunt: ne qua immorante in ſe diu infima cogitatione polluãtur. Equus ergo iſte ungula terrã fodit, cũ prędicator quiſque inquiſitione forti terrenas in ſe cogitatiões diſcutit. Equus ungula terram fodit, quando is cui iã Dominus præſidet, quæ ſibi moles congeritur ex uetuſta cogitatione cõſiderat, ſeque ab illa flendo euacuare nõ ceſſat. Vnde bene & Iſaac apud alienam gentem puteos fodiſſe deſcribitur: Quo uidelicet exemplo diſcimus, ut in hac peregrinationis ærumna poſiti, cogitationum noſtrarum profunda penetremus: & quouſque nobis ueræ intelligentiæ

Philip. 4

1. Cor. 11

Gen. 26

aqua

aqua respódeat, nequaquā nostræ inqui A sitionis manus exhaurienda cordis terra torpescat. quos tñ puteos Allophyli insidiantes replent: quia nimirum immūdi spiritus cum nos studiosè cor fodere cōspiciunt, congestas nobis tentationū cogitationes ingerunt. Vnde semper mens euacuanda est, incessanterq; fodienda: ne si indiscussa relinquitur, vsq; ad tumorē peruersorum operum cogitationum super nos terra cumulet. Hinc ad Ezechielem dr: Fili hoīs, fode parietē. i. cordis duritiam crebris perscrutationū ictib. rūpe. Hinc ad Esaiam Dñs dicit: Ingredere in petram. abscondere fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria maiestatis ei⁹. Petram quippe ingredimur, cū cordis nostri duritiam penetramus: atq; à facie timoris Dñi fossa humo abscōdimur, si terrena cogitationes egerentes, ab ira districti iudicis in humilitate nostræ mētis celamur: quo. n. plus terra fodiendo proijcit, eo pauimentum semper inferius demonstratur. Vnde & nos si à nobis studiosius terrenas cogitatiōes eijcimus, quo apud nosmetipsos abscondamur, humilius inuenimus. Ecce. n. quia diuini iudicij dies imminet, quasi ipsa iam timoris ei⁹ facies apparet: tātoq; magis necesse est vt unusquisq; illum terribilius timeat, quanto C iam gloria maiestatis eius appropinquat. Quid ergo agendum est, quo ve fugiendum? Quo enim quis latere potest eū qui vbiq; est? Sed ecce petrā ingredi, fossa humo occultari præcipimur: vt videlicet cordis nostri duritiam dirumpentes, eo irā inuisibilem declinem⁹, quo ab amore rerum inuisibilium apud nosmetipsos in corde subtrahimur: vt cū prauæ cogitationis terra eijcitur, mens apud semetipsam tanto tutius, quanto & humilius ab D scondat. Hinc Israelitico populo p Moysen à Domino iubetur, vt cum egreditur ad requisita naturæ, mittat paxillū in balteo: & fossa humo abscondat quę egesta fuerint. Naturæ enim corruptibilis pondere grauati, à mentis utero quædā cogitationum superflua, quasi ventris grauamina erumpunt. Sed portare paxillū sub balteo debemus, vt videlicet ad reprehēdēdos nosmetipsos semper accincti, acutū circa nos stimulū cōpunctionis habeamus, q; incessanter terrā mētis nostrę pœnitentiæ dolore confodiat, & hoc qđ à nobis fœtidū erumpit abscondat. Vetris quippe egestio, fossa humo per paxillum tegitur: cum mentis nostræ superfluitas subtili redargutione discussa, ante Dei oculos per compunctionis suæ stimulū celatur. Quia igitur sancti viri quæq; nō inutilia cogitant, repræhendere ac dijudicare non cessant, de quo Dñs dicat: Terram vngula fodit. i. quicquid in mente sua terrenum uersari cōspicit, hoc nimirū superductæ pęnitētiæ duris percussio B nib. rūpit. Cū verò se interi⁹ districta subtilitate dijudicant, iam nihil est qđ exterius ptimescāt. Tāto. n. minus ad mala p̄sentia trepidāt, quāto semetipsos pleni⁹ bonis venturis parant. Vnde & subditur.

Marginal notes: Ezech. 8. — Esa. 2. — Deut. 23

Quòd sancti viri cùm locus & causa exigit, pro defensione pietatis debent semetipsos persecutoribus obijcere, & etiam cùm non quæruntur obuiare. *Cap.* XIIII.

EXultat audacter, in occursum pergit armatis. Exultat audacter: quia sic 23 aduersis non frangitur, sicut nec prosperis eleuatur. Aduersa nanque non deijciunt, quem prospera nulla corrumpūt. Equus itaq; iste & fortis & sub freno est. Ne ergo premat aduersis habet vim fortitudinis, ne eleuet ꝓsperis hēt pondus desuper insidentis. Decurrunt quippe tempora, sed idcirco iustū trahere nō valent: quia leuare non possunt. Illos nimirum trahunt, quos leuant: irata deijciūt, quos blanda sustollunt. Vir autem bene Deo subditus, scit inter transeuntia stare, scit inter lapsus decurrentium temporum mentis gressum figere, scit nec ad subiecta se erigere, nec ad obiecta trepidare. Plerunque autem quia exerceri se utilius contritionis suæ laboribus nouit, in aduersis hilarescit: quæ dum constanter pro ueritate tolerat, augeri sibi uirtutis meritum lætatur. Hinc est quod tūc Apostolos exultasse legimus, cum pro Christo illos contigit flagella tolerasse, sicut scriptum est: Ibant gaudentes à conspe- Act. 5. ctu concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliā pati. Hinc Paulus cum duris in Macedonia fuisset p

secutionib. pressus, in eo q̄ se afflictum insinuat, etiam iocũdatum demonstrat,
2. Cor. 7. dicens: Nam cum uenissem' Macedoniã, nullam requiem habuit caro nostra. ac si aperte diceret: Quia spiritus requiem habuit, dum per profectum animæ, persecutionum supplicia caro tolerauit. Contra hunc itaq; equum ab aduersariis sanctæ Ecclesiæ parantur gladij de dolore pœnnarum, parãtur arma de patrocinijs secularium potestatum. Solent. nanq; hæretici potentũ mundi defensionib. quasi quibusdã armis se tegere, solent oẽs infideles prædicationẽ fidei excitatis etiam seculi potestatibus impugnare. Sed equus Dei exultat audacter, & exteriora tormenta non metuit: quia internã delectationem q̃rit, potestatũ mundi iracundiã non formidat: quia ipsius quoq; uitę prę sentis desiderium per mentis excessum
Prou. 12 calcat. Hinc per Salomonẽ dr: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Hinc in eo rursum scriptũ est: Iustus qua
Prou. 28 si leo confidens absq; terrore erit. In occursum bestiarũ idcirco non trepidat: q̃a prçualere se oĩbus non ignorat. Vñ iusti viri securitas rectè leoni cõparatᷣ: quia contra se cum quoslibet insurgere cõspicit, ad mentis suæ confidentiam redit: & scit quia cũctos aduersantes superat, q̃a illum solum diligit quem inuitus nullo modò amittat. Quisquis.n. exteriora q̃ & nolenti subtrahunt appetit, sua se spõte extraneo timori substernit. Infracta aũt uirtus est conspicientia uitæ ęternę, terrenæ cõteptus: quia & in alto mens ponitur, cum a reb. infimis spei suæ iudicio subleuatur, atq; à cũctis aduersantib. tanto minus attingitᷣ, quãto in supernis sita tutius munitur. Equus itaq; iste non solum contra se uenientes minime metuit, sed eis ẽt in occursum pergit. Vnde bene hic additur: *In occursum pergit armatis.* Plerunq;.n. quieti atq; inconcussi relinquimur, si obuiare prauis p̄ iustitiã non curamus. Sed si ad æternę uitæ desideriũ animus exarsit, si iam uerum lumen intrinsecus respicit, si in se flammam sancti feruoris accẽdit, in quantum locus amittit, inquantum causa exigit, debemus p̄ defensione iustitiæ nosmetipsos obijce-

A cere, & puersis ad iniusta erũpentib. etiã cũ ab eis nõ quærimur obuiare. Nã cum iustitiã quã nos amamus, in aliis feriunt, nos nihilominus sua p̄secutione confodiunt, ẽt si uenerari uideantur. Quia ergo vir sanctus prauis ac malè agentibus sese ẽt cũ nõ q̃rit opponit, rectè de equo dei dicitur: In occursum pergit armatis. Intueri libet illum sessoris sui calcaribus excitatum contra armatos hostes, quãtus Paulum feruor accenderat, quando cum Ephesi ad irrũpendas theatri turbas zeli flamma rapiebat. Scriptũ quippe est: Re-
B pleti sunt ira, & exclamauerunt dicẽtes: Magna Diana Ephesiorum: & impleta est ciuitas confusione, & impetũ fecerũt uno animo in theatrum, rapto Gaio & Aristarco Macedonibus, comitib. Pauli. Atque mox subditur: Paulo autẽ uolente intrare in populum: non permiserũt discipuli. Quidam autem & de Asiæ principibus qui erant amici eius miserũt ad eum, rogantes ne se daret in theatrũ. in quibus profectò verbis agnoscimus quo impetu cõtra cuneos aduersantes irrueret nisi eũ p̄ amicos & discipulos charitatis frena tenuissent. Sed si obuiare ho
C stibus, si vltro pugnam petere, si nosmetipsos semper relinquere in cursu nostri feruoris debeamus, quid est quòd idẽ p̄dicator egregius de semetipso fatetur dicens, Damasci p̄positus gentis Arethæ regis custodiebat ciuitatẽ Damascenorum, ut me comprehenderet, & per fenestram in sporta dimissus sum per murũ, & sic effugi manus eius? Quid est q̄ e qu' iste modo spõte armatos cuneos impetit, & modo se ab armatis hostibus quasi trepidus abscõdit, nisi hoc q̄ necesse est
D ut in eius artificiosa uirtute discam' aduersariorũ pugnã & cõstanter aliquãdo appetere, & prudenter aliquãdo declinare? Necesse quippe est ut p̄ omne qđ agimus. in mentis trutina positum hinc põdus, illinc fructum nostri laboris æstimemus: & cũ põdus fructũ superat, laborẽ q̃sq; innoxiè declinet, dũmodo se i alijs exerceat, in q̃bus lucro fructuũ pondus laboris uincat. Cũ uerò subsequẽti quãtitate fructuũ mẽsura laboris aut ęquat, aut uincit, labor nõ sine graui culpa de-

clina-

clinatur. Vnde prędicator sanctus cũ Damasci valde obstinatas mentes psequentium cerneret, eorum noluit aduersitati cõfligere: qa ex semetipsum quem ꝓfuturum multis nouerat, vidit posse deficere, & aut nullis se ibi aut paucis ꝓdesse. Successum ergo à certamine petiit, & pugnaturũ fęlicius ad alia se bella seruauit. Non.n. loco virtus, sed locus virtuti defuit: & idcirco fortissimus miles ab obsidionis angustia, certaminis cãpũ q̃siuit. Vbi aũt subiuganda regi proprio multa aduersariorũ colla cõspexit, subire bellũ uel cũ morte nõ timuit: sicut ipse cũ Hierosolymã pgeret, cumq; discipuli passione illius p prophetiã pscita prohiberent, sibimetipsi attestatur dicens: Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem
Act. 21. paratus sum pro noĩe Dñi Iesu. Neq;.n. facio aĩam meã praeciosiorem q̃ me. Qui igitur hic ostiles cuneos ẽt praescita passione sua imperterritus petiit, illic de dispẽsatione fuisse edocuit, non de timore ꝙ fugit. Qua in re pensandũ est: qa ille labores quosdã per dispensationis iudiciũ laudabiliter declinat, qui pro Deo maiores alios fortiter tolerat. Nã saepe ab hominib. timor debilis cauta dispensatio vocatur: & quasi prudenter impetũ declinasse se asserũt, cum fugientes turpiter in terga feriunt. Vnde necesse est vt in cã Dei cum res dispẽsationis agitur, metus cordis subtilissima liberatione pẽset: ne p infirmitatem timor surrepat, & sese p dispensationis imaginẽ, rationem cõfingant, ne culpa se prudentiam nominet: iamque nec ad poenitentiam animus redeat, qñ hoc quod inique perpetrat, uirtutẽ vocat. Restat igitur vt in dubiis q̃sque deprehẽsus, cũ q̃libet sibi aduersitas imminet, prius intra semetipsum contra formidinem & pcipitationẽ pugnet, quatenus nec formidolosè se subtrahat, nec praecipitanter opponat. Valde.n. pręceps est q̃ semper se aduersis obijcit, & valde pauidus qui semper absconditur. Sed haec melius in bellis spiritalibus discimus, si formam exercitij à corporalib. bellis trahamus. Non enim ille dux sapiens, est q̃ semper contra hostiles cuneos exercitũ pceps admouet, neq; ille dux fortis, q̃ sẽ

A per hũc ab hostis facie cauẽdo subducit. Scire nanque dux debet modò ab hostili impetu exercitũ cautè subtrahere, modo hostẽ circunfusis cornibus coarctare. Quod nimirum sollicitè perfecti predicatores exhibẽt: cum modò persecutionis rabiem declinantes, nouerunt sapienter sed nõ eneruiter cedere: modo autẽ psecutionis impetum contemnentes, nouerunt ei fortiter, sed nõ pręcipitanter obuiare. Quia autem sanctus uir cum congruum cernit, ictib. pectus obijcit, & uenientia iacula vel moriẽs retundit, rectè dicitur: *In occursum pergit armatis.*
B De quo adhuc bene subditur: *Contemnit pauorem, nec cedit gladio.* Videamus quomodo pauorem despiciat, qui ipsos aduersariorũ gladios enumerans calcat. Rom. 8.
Ait enim: Quis nos separabit a charitate Dei: tribulatio, an augustia an fames, an persecutio? In pauore autẽ uentura poena metuitur in gladio verò iam dolor de praesenti percussione sentit. Quia ergo vir sanctus ventura aduersa nõ metuit, pauorem despicit: qa verò nec superueniente percussione vincitur, nequaquã gladiis cedit. Contra hunc itaq; equum
C tot sunt gladii hostium, quot genera persecutionum, quae cuncta obuians superat: quia amore uitae sese ad interitũ parat. Sed quia tam robustissimum pectus quomodo se iaculis opponat audiuim9: nũc qd ab aduersariis agatur audiamus: Sequitur: *Super ipsum sonabit pharetra.* In scriptura sacra pharetrae nomine aliquãdo iustum Dei occultumq; cõsilium, aliquando verò clandestina prauorum machinatio designatur Per pharetrã iustum Dei occultumq; consilium exprimitur, sicut idẽ beatus Iob superiore parte testa- *Pharetra ĩ scriptura sacra quid significet.*
D tur dicẽs: Pharetram enim suam aperuit, & afflixit me: id est, occultum suum cõsilium detexit, & publica me pcussione vulnerauerit. Sicut enim in pharetra sagittae, sic in occulto Dei consilio latẽt sententiae, & quasi ex pharetra sagitta educitur, qñ ex occulto consilio apertã deus sentẽtiam iaculatur. Pharetrae quoque noĩe prauorũ machinatio designatur, sicut per prophetam dicitur: Parauerunt sagittas suas in pharetra, ut sagittẽt Iob 30. Psal. 10.

25 in obſcuro rectos corde. Iniqui enim cum dolos quos bonis excogitant, ſecretis machinationibus occultant, quaſi in pharetra ſagittas parant, & in hac præſentis vitæ caligine velut in obſcuro rectos corde feriunt: quia malitioſa eorum iacula & ſentiri per uulnus poſſunt, & tamen uenientia deprehendi nõ poſsũt. Igitur quia equus Dei nulla aduerſitate terretur, eique quo magis obuiatur, eo ui intentionis ſuæ ſuper armatos hoſtes feruentior ducitur: perſecutores eius qui ſe etiam ferientes uinci ſentiuntur, turbati ad conſilium reuertuntur, dolos præparant, & velut ex longinquo mittẽdo uulnera occultant. Vnde nunc rectè dicitur:

Quod ſancti viri nec inſidijs, nec minis, nec diſputationibus, nec pœnis terrentur.

Cap. XV.

SVper ipſum ſonabit pharetra. Vt cum ex abſconſa machinatione longè feriant, cui apertis congreſſionibus inaniter appropinquãt. Hæc tunc ſuper equũ

Act.23. Dei pharetra ſonuerat, cum quadraginta viri qui in eius mortem coniurauerãt, educi de carcere Paulum quærebant: ut conſiliorum ictibus, quaſi clam ſagittarum dolo interficerent, quem congreſſione perſecutionis publicæ ſuperare nequaquam poſſent. Pharetra ergo ſonuit: quia occultæ machinationis ad Paulum cauſa peruenit. Quamuis ſi uigilanter q̃rimus, adhuc in pharetrę ſonitu aliquid ſubtilius inuenimus. Sæpe enim aduerſarij conſilia contra bonos ineunt, prauis inuentionibus innituntur, ad excogitandos dolos ſe conferunt: ſed tamẽ qui eoſdem dolos prodere bonis debeant, ipſi inſtituunt latenter, ipſi tranſmittunt: ut crudeles ſuppliciorum præparatio dum quaſi furtim innoteſcitur, amplius timeatur: & audientis animum plus ſuſpecta uulnera quàm percepta perturbent. In pharetra enim ſagittæ dum latent & ſonant, mortem etiam nõ uiſæ denunciãt. Pharetra ergo contra equum ſonitu reddit, cum contra prædicatorem ſanctum

A occulta prauorum machinatio cõſilium ſuum quod fraudulenter operit, fraudulentius innoteſcit; vt præmiſſis minis quaſi ex ſonitu pharetræ terreat, cũ prædicator Dei apertas cõtumelias uelut cominus ferientia iacula non formidat. Cum uero eiſdem minis minimè terretũ, mox perſecutorum crudelitas ad ſupplicia manifeſta perducitur. Vnde bene poſtquam dictum eſt: Super ipſum ſonabit pharetra, ilicò additur: *Vibrabit haſta.* Contra prędicatorem Dei poſt pharetrę ſonitum haſta vibratur, quando poſt terrores exhibitos è vicino iam feriẽs aperta pœna producitur. Prædicatores autẽ

B ſancti cum pro defenſione fidei ſupplicia ſubeunt, ad eandem fidem, quos ualent, rapere & inter uerbera non deſiſtunt: & cum patiẽter uulnera ſuſcipiunt, prudẽter contra corda infidelium ſagittas prędicationis reddunt. Vnde nonnunquam agitur, ut ipſi qui in perſecutione ſęuiũt non tam doleant q̃ cor prædicatoris nõ emolliunt, quàm quòd per eius uerba etiam alios amittant. Quia igitur eum fe-

C riendo non ſuperant, ne fortaſſe & alij qui illum audiunt, ſe derelinquant: mox contra loquentis uerba ſcutum reſponſionis parant. Vnde cum diceret: Vibrabit haſta, rectè ſubiungit, *Et clypeus.* Perſecutor. n. ſæuiens poſtquam prædicatoris corpus ſupplicio percutit, auditorũ cor quaſi clypeo uerbis ſuæ diſputatiõis munit. Vir igiĩ ſanctus ut ferire debeat, haſta vibratur, ſed ne audiri poſſit, clypeus opponitur. Habẽt nanq; defenſores Dei in prælio ſagittas ſuas: quas eo citius auditorum cordibus inijciunt, quo illas de

D ſpiritali arcu, id eſt, de intima cordis tenſione diſtringunt. His quippe ſe in bello 2.Tim. fidei Paulus armauerat, dum dicebat: Laboro vſq; ad uincula quaſi malè operãs, ſed verbum Dei non eſt alligatum. acſi diceret: Haſta quidem ſuppliciorum ferior, ſed tñ verborum ſagittas emittere nõ deſiſto. Vulnera crudelitatis accipio, ſed cor infidelium uera loquẽdo tranſfigo. Dicatur ergo: *Super ipſum ſonabat pharetra, & vibrauit haſta, & clypeus.* Contra equum quippe Dei quia prauorum conſilia perſtrepunt, pharetra ſonat:

A quia aperta pœna exquiritur, hasta vibratur: quia verò ei etiam disputatione resistitur, clypeus antefertur. Sed nunquid à feruore suo per ista compescitur? Vir. n. sanctus quo maiore persecutione p̃mit̃, ea ad prædicandam ueritatem acrius instigat̃: & cum patienter persecutores tolerat, ardenter ad se auditores trahere festinat. Vnde & bene adhuc de equo Dei subditur: *Feruens et fremens sorbet terram: nec reputat tubæ sonare clangorem.* Gen. 3. Primo nãq; peccanti homini dictũ est: Terra es, & in terram ibis. Tubæ autem clangunt, cum huius seculi potestates loqui sanctos terribiliter prohibent. Quia igitur prædicator zelo sancti spiritus inflammatus, uel inter supplicia positus, quoslibet peccatores ad se trahere non desistit, feruens proculdubio terram sorbet: quia verò persecutorũ minas minime formidat, clãgorem tubæ sonare nõ reputat. Tuba. n. quæ discrimen belli denunciat, quid est aliud quàm vox secularium potestatum: quæ contempta resistentibus mortis certamen parat? Hæc à principib. sacerdotũ tuba sonuerat, cum flagellatos Apostolos de Deo loqui prohibebant, sicut scriptum est: Act. 5. Cæsis denunciauerũt, ne loquerentur in nomine Iesu. Sed videamus quomodo equum Dei clangor tubæ terreat. Ibidem. Ait Petrus: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Qui alijs quoq; Act. 4. persequentibus dicit: Non enim possumus quæ vidimus & audiuimus, non loqui. Equus ergo clangorem tubæ nõ metuit: quia prædicator egregius despectis potestatib. seculi, nullos minarum sonitus pertimescit. Videamus alium æquũ Dei quomodo terrã sorbeat, quomodo nullus eũ tubæ terror attingat, sicut scriptum est: Act. 14. Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi. & persuasis turbis lapidantes Paulũ traxerunt extra ciuitatem, æstimantes eum mortuũ esse. Circundantibus autem eum discipulis, surgẽs intrauit ciuitatem, & postero die profectus est cum Barnaba in Derben. Cumq; euangelizassent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sũt Lystrã & Iconium & Antiochiam, cõfirmantes animas discipulorum. Perpendamus ergo quæ hunc possent equum minę compescere, quando cum ab intentione sua non valet mors ipsa prohibere. Ecce lapidibus obruitur, nec tamen à ueritatis sermone remouetur. Occidi potest, superari non põt: veluti extinctus extra vrbem proijcitur, sed intra urbem die alio illæsus prædicator inuenitur. O quàm fortis huic uiro inest infirmitas: ò quàm victrix pœna: ò quàm dominatrix patientia. B Ad arguendum repulsione prouocat̃, ad prædicandam salutem plagis erigit̃, ad propellendam laboris lassitudinẽ pœna refouetur. Quæ ergo hunc aduersitas superet, quẽ pœna fouet? Sed equus Dei est, & pharetræ sagittas despicit: quia malitiæ consilia contemnit. Vibratam hastam superat, quia & contra apertæ persecutionis vulnera pectus firmat. Oppositum clypeum rumpit, quia disputationem resistentium ratiocinando subigit. Terram sorbet, quia peccatores in suo corpore exhortando conuertit. C Clangorem buccinæ sonare non reputat: quia vocem quamlibet terribilis prohibitionis calcat. Minus est aũt quod dr̃, quia fortis perseuerat in laborib. adhuc, qđ maius est, exultat in aduersis. Vnde sequit̃:

Quod sancti absque ulla formidine etiam inter tormenta sint: & potestatibus huius seculi prædicare prohibentibus, non desistunt: nec tam terrentur periculo, quàm gloriantur uictoriæ triumpho: & quasi odorantes bellum præparant se in persecutionis occursum. Caput XVI.

VBi *audierit buccinam, dicit vah.* Quibus profectò uerbis & illud ostenditur q̃ hoc loco a Domino de equo irrationabili nil dicatur. neq;. n. vah dicere brutum animal potest sed dum asseritur dicere quod omnino dicere non ualet, innuitur quẽ designet. Vah quippe sermo exultationis est. Equus ergo cũ audit buccinã. vah dicit: quia fortis quisq; prædicator cũ certamẽ passionis sibi propinquare cõsiderat, de exercitio virtutis exultat nec terretur pugnę periculo, q̃a uictorię lætatur triumpho. Equo itaq; est uah dicere, prędicatorẽ sanctum de uetura passiõe gaudere. Sed si prædicator fortis glo-

Vah exultationis verbum.

26 riã passionis appetit, si discrimen mortis subire pro Domino lætus quęrit, q̃d est quod ipsi fortissimo p̃dicatori qui ex robusto corde virtutem traxit nois, Petro

Ioan. 21. veritas dixit: Cũ senueris, extẽdes man⁹ tuas, & alius te cinget, & ducet quò non vis? Qũo de passione gaudet, qui cinctus ab alio ire quò ducit nõ volet? Sed si pẽsamus qualiter aĩus appropinquãte passione & mortis metu quatit, & tñ de vẽturo regni præmio lætat, intelligim⁹ qũo gloriosi certaminis subire periculum volens nolit: qa & in morte considerat q̃d tolerans paueat, & in fructu mortis aspicit

Philip. 1. quod appetens quærat. Videamus Paulũ qũo amet q̃d refugit, qũo refugiat quod amat. Ait. n. Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse: & mihi viuere Chri-

2. Cor. 5. stus est & mori lucrũ, & tñ dicit: Qui sumus in hoc habitaculo, ingemiscim⁹ grauati, eo ꝙ nolumus expoliari, sed supuestiri: vt absorbeat quod mortale est à vita. Ecce & mori desiderat, & tñ carne expoliari formidat. Cur hoc? Quia etsi victoria in perpetuum lætificat, ipsa nihilominus ad præsens pœna perturbat: & quãuis vincat amor subsequentis muneris, tangit tamen non sine mœrore animum pulsus doloris. Sicut. n. vir fortis cum uicino iam belli certamine armis accingitur, & palpitat & festinat, tremit & sęuit: quasi pauere per palloré cernit, sed p irã uehementer vrgetur: ita vir sanctus cum passioni se propinquare conspicit, & naturæ suæ infirmitate concutitur, & spei suæ soliditate roborat, & de vicina morte trepidat, & tñ quam moriendo verius viuat, exultat. Ad regnum quippe non põt nisi interposita morte transire: & idcirco confidendo quasi ambigit, & quasi ambigendo confidit, & gaudens metuit, & metuens gaudet: quia scit quod ad brauium quietis non perueniat, nisi hoc q̃d interiacet cum labore transcendat. Sic nos cum morbos à corpore repellere cupimus, tristes quidem amarum purgationis poculum sumimus, certi auté de subsequenti salute gaudemus. Quia. n. peruenire corpus aliter ad salutem non ualet, in potu libet etiam quod tædet cumq; amaritudini inesse uitam animus conspi-

A cit, mœrore turbatus hilarescit. Dicatur ergo: *Vbi audierit buccinam, dicit vah*: quia prædicator fortis cognito certaminis nũcio, etsi vt homo ad vim percussionis trepidat, per spei tñ certitudinem ad præmium remunerationis exultat. Sed nequaq̃ ad hoc passionis bellũ inconcussus existeret, nisi eandẽ passionẽ intenta cogitatione meditando præueniret. Malũ nanq; quod cõsilio præuenit, decertanti contra se aĩo ex ratione subijcitur: quia tanto quisq; minus aduersitate uincitur q̃to cõtra illã p̃sciendo paratus inuenit. Sæpe. n. graue timoris pondus vsus leui-

B gat: sæpe mors ipsa sicut inopinata perturbat, ita deliberatione præuenta lætificat. Vnde & recte de hoc equo subiungitur: *Procul odoratur bellum*. Ac si apertius dicatur: Idcirco quodlibet certamẽ exuperat: quia mentem certamini ante certamen parat. Bellum puippe procul odorari, est aduersa quæq; longè adhuc posita cogitando prænoscere, ne fortasse ualeant improuisa superare. Hoc bellũ procul odorari discipulos Paulus admone- 16

bat, cum diceret, Vosmetipsos tentate si estis in fide, ipsi vos probate, ac si aperte

C pręciperet dicẽs. Persecutionum certamina ad mẽtem reducite, & cordis vestri intima atq; occulta pẽsantes, quales inter supplicia existere ualeatis inuenire. Hoc bellum sancti viri procul odorantur q̃i & in pace vniuersalis Ecclesiæ positi, vel hæreticorũ bella, vel imminentia ab infidelib. persecutionũ tormẽta conspiciũt. Qui dum rectè viuunt, sæpe pro bonis mala recipiunt, detractionũ cõtumelias æquanimiter ferunt: ut si persecutionis occasio suppetat, tanto illos fortiores aperti hostes inueniant, quãto eos & in-

D tra Ecclesiã falsorũ fratrum iacula nõ expugnãt. Nã qui a statu patientiæ ante linguarum uulnera corruit, ipse sibi testis est, quia contra manifestæ percussionis gladios nõ subsistit. Quia ergo vir Dei exercitatus præsentib. cõtra uẽtura, & exercitatus minimis cõtra maiora nititur, rectè de equo Dei dictum est q̃d bellũ procul odoratur. Sequitur: *Exhortationem ducum, & vlulatum exercitus*. Duces aduersæ partis sunt erroris autores: de

quibus

Ps.106. quibus per Psalmistam dr: Eussa est conte A
tio super principes eorum, & seduxerūt
eos vana eorum, & errare fecit eos in in
uio, & non in uia. De quib. per semetip-
Mat.15. sam veritas dicit: Cęcus si cæco ducatū
præbet, ambo in foueā cadunt. Hos autē
duces exercitus sequit, prauorum.s.tur-
ba, quæ iniquis eorum pręceptionib fa-
mulatur. Notandū quoq; ꝙ duces exhor
tari, exercitum uerò dicit ululare: quia
videlicet hi cui infidelib. uel hæreticis ꝑ-
sunt, praua quæ teneri præcipiunt, quasi
ex ratione persuadēt. Turba verò eis sub B
dita, quia sine iudicio eorū uoces sequit.
dum per confusionis insaniā perstrepit,
bestiali mente vlulare perhibetur. Lupis
27 quippe propriè vlulatus conuenit. Et q a
cateruæ reproborū contra uiam mores-
que fideliū soli rapacitati inhiant, quasi
per vlulatū clamant. Equus ergo Dei ex-
hortationem ducum & ululatum exerci
tus procul odoratur, dum sanctus quisq;
prędicator lōgè antè considerat, quid vel
authores errorum contra electos valeāt
ꝑcipere, uel turba eis subdita q̄ possint
Rom.16. immaniter insanire. Hanc exhortationē C
ducum odorabatur Paulus, cum diceret:
Per dulces sermones & benedictiones se
Act.20. ducunt corda innocentium. Hunc vlulatum exercitus odorabatur dicens: Intra-
bunt post discessionē meam lupi graues
in uos. Exhortationē ducum odoratus
est Petrus, cum de quibusdam discipulos
2.Pet.2. admoneret dicens: In auaritia fictis uer-
bis de uobis negotiabuntur. Vlulatū quo
que exercitus odorabat, cū prætermitte
Ibidem. ret dicēs: Et multi sequerētur eorū luxu-
rias, per quos uia veritatis blasphemaē.

Quod ea quæ de equo Dei dicta sunt, moraliter ad unumquenque militem Christi referri possunt. D
Cap. XVII.

IGgitur quia sanctus quisq; prædica-
tor atq; in persecutionis bello dux fi-
dei, qualē se possit exhibere narrauimus:
nunc sub huius equi specie unumquēq;
Christi militem describamus: ut & qui ad
prædicationis culmen necdum se perue-
nisse considerat, hac tamen uoce domini
ca, si iam bene uiuere cœperit, expressū
se esse cognoscat, quatenus hinc colligat
quantum Deo notus sit, si ad maiora ꝑ-
uenerint, quē signanter Deus eloqui nec
in minimis prętermittit. Singula itaque
quę de equo dicta sunt repetētes, intime
mus qūo miles Dei à primæua conuersa
tione proficiat: qūo à minimis ad maiora
succrescat, vel quib. gradibus ab infimis
ad superna perueniat. Dicatur ergo: Nū
quid præbebis equo fortitudinē, aut cir-
cundabis collo eius hinnitum? Vnicuiq; 2.Pet.5.
animæ cui Dominus misericorditer pręsidet, ante oīa fidei fortitudinem prębet:
de qua Petrus ait. Aduersarius uester dia
bolus sicut leo rugiens circuit, quærens
quem deuoret: cui resistite fortes in fide.
Huic autē fortitudini hinnitus iungitur,
dum fit quod scriptum est: Corde credit Rom.10.
ad iustitiam, ore autem confessio fit ad 28
salutem. Sequitur: *Nunquid suscitabis eum
quasi locustas?* Vnusquisq; qui Deū sequi-
tur, in ipso suo exordio ut locusta susci-
tatur: quia etsi in quibusdā actionib. lo-
custarum more flexis poplitibus terræ
inhæret, in quibusdam tñ expansis alis
sese in aera suspēdit. Conuersionū quip-
pe initia, bonis morib. malisq; permixta
sunt: dum & noua iam per intentionem
agitur, & uetus adhuc uita ex usu retine
tur. Tanto autem minus permixtis inte-
rim malis lædimur, quāto cōtra illa quo-
tidie sine cessatione pugnamus. Nec suos
nos iam culpa uēdicat, cuius prauo vsui
nostra sollicita mens resultat. Minus ita-
que nobis inchoātibus terrena opera of-
ficiunt: quia in nobis diutius demorari
prohibentur. Proinde quoniam in ipso
nostræ cōuersationis initio infirma quę
dam pie de nobis Dominus tolerat, ut
nos quandoq; ad cęlestia ex perfectione
perducat, quasi locustas nos in exordio
suscitat: quia etsi in uolatu uirtutis sub-
leuat, non tñ de terreni operis casu de-
sperat. Sequitur: *Gloria narium eius terror.*
Pro eo quòd non uisa res odore deprę-
henditur, non immeritò narium noīe,
spei nostræ cogitationes exprimunt, qui
bus venturum iudicium quod etsi oculis
adhuc non cernimus, iam tamen speran
do præuidemus. Omnis autem qui bene
uiuere incipit, audiens quod ꝑ extremū

iudicium iusti ad regnū uocētur, hilare-
scit. sed quia quædā mala adhuc ex reli-
quijs sibi inesse cōsiderat, hoc ipsum iudi
ciū de quo exultare inchoat, appropin-
quare formidas. Vitā quippe suam bonis
malisq; permixtā conspicit, & cogitatio
nes suas aliquo modo spe timore con-
fundit. Nā cum audit quæ sint regni gau
dia, mox mentem lętitia subleuat: & rur
sum cū respicit, quæ sint gehēnæ tormē
ta, mox mentē formido perturbat. Bene
ergo gloria nariū eius terror dr: quia in-
ter spē & metum positus, dū futurum iu
diciū mēte cōspicit, hoc ipsum timet un
de gloriatur. Ipsa ei sua gloria terror est:
quia inchoatis iā bonis, spe de iudicio,
lætus est: & necdū finitis oībus malis, p
fectè securus non est. Sed inter hęc solli-
citè ad mentē reuertitur, & procellas tā-
tæ formidinis renuens, seq; in solius pa-
cis tranquillitate disponens totis uiribus
à districto iudice inueniri liber conatur.
Seruile quippe ęstimat dñicā prçsentiam
formidare: ac ne conspectum patris me-
tuat, illa agit per quæ se filium recogno-
scat. Discit ergo iudicē tota expectatio
ne diligere: atq; ut ita dixerim, timendo
renuit timere. Oriri aūt cordi formidinē
pro carnali actione cōsiderat, & idcirco
ante oīa carnem forti edomatione casti-
gat. Vnde postquā dictum est: *Gloria na-
rium eius terror*, rectè subiungitur: *Terram
ungula fodit.* Vngula nanq; terram fodē-
re, est districta abstinētia carnem edoma-
re. Quo aūt plus caro premitur, eo de cę
lesti spe animus securius lætatur. Vnde
effossa terra aptè subnectitur: *Exultat au
dacter.* Quia.n. valenter reprimit quod
impugnat, audacter exultat de his quæ
in æterna pace desiderat: tantoq; mens
melius ad superna appetenda componit
quanto ab illicitis arctius corpus edoma
tur. Vnde rectè per Salomonem dr: Dili-
Pro. 24 genter exerce agrum tuum, ut postea ędi
fices domum tuā. Illa quippe bene mētis
domū ædificat, qui prius agrū corporis
à spinis uitiorum purgat: ne si desiderio
rum sentes in carnis agro proficiant, in-
tus tota virtutū fabrica fame boni ope-
ris crescente destruatur. In ipso aūt quis
que belli certamine positus, tanto subti-

A lius fraudem hostium conspicit, quanto
& districtius corpus propriū quasi quen
dā hostiū adiutorē premit. Vñ & post cō
tritionem corporis, post lętitiā cordis re
ctè subiungitur: *In occursum pergit arma-
tis.* Hostes armati sunt immūdi spiritus,
innumeris cōtra nos fraudibus accincti.
Qui cū suadere nobis iniqua nequeunt,
ea sub virtutū specie nostris obtutibus
opponūt, & quasi sub qdā arma se conte
gūt, ne in sua malitia à nobis nudi uidea
tur. Quibus armatis hostibus in occur-
sum pergimus, qñ eorū insidias longè p-
uidemus. Effossa igit terra armatis hosti-
bus in occursum pgere, est edomita car-
nis superbia, dolos immundorū spirituū
B mirabiliter explorare. Effossa terra arma
tis hostibus in occursum pergere, est de-
uicta carnali nequitia, cōtra spiritalia vi
tia certamen subire. Nā qui adhuc secū
eneruiter pugnat, frustra contra se bella
extrà posita suscitat. Qui.n. semetipsum
carnalibus subiugat, qūo spiritalib. uitijs
resultat? Aut qūo de labore externi cer-
taminis triūphare appetit, q adhuc apud
C semetipsū domestico libidinis bello suc-
cūbit? Vel certè armatis hostibꝰ in occur
sum pergimus, qñ per exhortationis stu-
dium, eorū insidiās & in alieno corde p-
uenimus. Quasi.n. ex loco in quo sumꝰ,
ad locum alium obuiā hostibus uenimꝰ,
qñ nostra cura ordinatè postposita, acces
sum immundorum spirituum à proximi
mēte prohibemus. Vnde fit plerunq; vt
hostes callidi millitem Dei iā et de intesti
no bello victorē, tanto de semetipso ter
ribilius tētent, quanto illum cōtra se &
in alieno corde prævalere fortiter vidēt
D ut dum illum ad se tuendū reuocant, alie
na corda liberius q exortatione eius p-
tegebantur, inuadant. Cumq; eum supe
rare non possint, saltem occupare co-
nātur, quatenus, dum miles Dei de seme
tipso concutitur, nō ipse sed is quem de
fendere cōsueuerat, perimatur. Sed mēs
in Deum immobiliter fixa, tētationum
impetum despicit: nec cuiuslibet terro-
ris iacula pertimescit. Supernæ.n. gratiæ
fretus auxilio, sic uulnera infirmitatis
suæ curat, ut aliena nō deserat. Vñ & be
ne de hoc equo subiungit: *Contemnit pa*

uorem

norem, nec cedit gladio. Contemnit pa- A uorem: quia nullius tētationis formidine ad hoc vsq; terretur vt taceat. Nec cedit gladio: quia etsi uiolenta illum tentatio percutit, à cura tñ proximi nō repellit. Vñ & Paulus exēplum nobis inuictæ cōuersationis insinuans, & quos ab hoste gladios suscipiat dicit, & qūo eisdem gladiis nō cedat ostēdit. omni.n. iā carnalis operis pugna superata, carnalis tentationis gladiū ab hoste susceperat, q dicebat: Rom. 6. Video aliā legē in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuū me ducentem in lege peccati, quæ est in B membris meis. Sed eidē gladio quē in se vicerat, ēt in aliis nō cedebat, cum profectò proximis diceret: Ibidem. Nō regnet peccatū in vestro mortali corpore, ad obediendū desideriis eius. Et rursum: Col. 3. Mortificate mēbra vestra q̄ sunt super terrā, fornicationem, immunditiā, libidinē, concupiscentiā malā. Grauis illū tentationū gladius feriebat, de quib. ipse ait: 2.Co.11. In laborib. plurimis, in carcerib. abundantius, in plagis supra modum, in mortib frequenter. A Iudæis q̄nquies quadragenas vna minus accepi: ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragiū feci, nocte & C die in profundo maris fui: &c. q̄ ipse tolerare potuit, & nos enumerare lassamur. Sed qūo eidē gladio in ꝓximi dilectione nō cedat, post multa ipse subiungit: Ibidem. Præter illa q̄ extrinsecus sunt: instantia mea quotidiana. sollicitudo oīum ecclesiarū. Equus ergo Dei & gladio ꝑcutitur: nec tñ ꝑcussione eadē à cursu ꝓhibetur, dū fortis spiritalis certaminis miles, & ipse vulnera ab hoste suscipit, & tñ ad salutē alios stringit. Sed erga tā durum cœlestis militis pectus antiquus hostis tanto acutiora spicula ꝑquirit, quāto se despici robustius cōspicit. D

30 Vnde & sequitur. *Super ipsum sonabit pharetra: vibrauit hasta & clypeus.* Quia.n. videt sanctæ mentis studium cōtra se & aliis ꝓdesse: multiplicata hac satagit tētatione cōfodere. Vnde sæpe cōtingit ut hi q regēdis aliis ꝑsunt, tētationum certamina fortiora patiant: quatenus corporalium more bellorum dum dux ipse ad fugam vertitur resistētis exercitus constipata unanimitas sine labore dissipetur. Hostis itaque callidus cōtra cęlestem militē diuersa percussionū vulnera exquirens, modò ex pharetra p insidias eū sagitta vulnerat, modò ante eius faciem hastam uibrat: quia uidelicet uitia & alia sub uirtutum specie cōtegit, & alia ut sūt aperta eius oculis opponit. Vbi enim infirmari Dei militem conspicit, illic fraudis uelamina non requirit. Vbi autem sibi resistere fortem considerat, illic contra uires proculdubio dolos parat. Nam cum infirmum quempiam in carnis illecebra videt, apertè speciem, corporis quæ concupisci valeat, eius obtutibus obiicit. Si autem fortasse validū contra auaritiā cernit, importunè eius cogitationibus domesticorum suorum inopiam suggerit: ut dum mens ad prouisionis curam quasi piè flectitur, seducta furtim in rerum ambitu iniquè rapiatur. Equum ergo Dei sagitta per insidias impetit, quando ei hostis callidus sub virtute uitium abscondit. Hasta autē cominus vulnerat, cum manifesta nequitia ēt scientem tentat. Sæpe uerò cęlesti militi uno eodemq; tempore utrunque ab hoste obiicitur: ut in qualibet vna ꝑcussione perimatur. Dolosus nanque aduersarius simul ferire nititur & apertè seuiēs, & in insidiis latens: ut dū de occulto sagitta metuitur, minus ante faciē hasta timeatur: vel dum ante faciem hastæ resistitur, nequaquam ex occulto veniēs sagitta videatur. Sæpe enim tētationem proponit de libidine: & subitò fraudulētius cessans, elationem suggerit de seruata castitate. Et sunt nonnulli qui dum multos ex castitatis arce in elationis foueā cecidisse conspiciunt, vitæ suæ custodiam negligentes in immunditiam libidinis demerguntur. Sunt verò è diuerso nonnulli, qui dum libidinis immūditiā fugiunt, per castitatis culmē in voraginem elationis ruunt. Quasi ergo apertè feriens hasta, est culpa de uitio: & quasi ex occulto vulnerās de pharetra sagitta, est culpa de uirtute. Sed equus Dei & ante faciem hastā superat, cum libidinem calcat: & à latere sagittā circumspicit, cum in castitatis mūditia se ab elatione custodit. Vñ & bene inter vtraq; certanti per Salomonē

dicitur:

Prou. 3. dicitur: Dominus erit in latere tuo, & custodiet pedē tuum ne capiaris. Pes nanq; in anteriora tendit. Anteriora aūt non videt, qui ea quę sunt à latere conspicit. Rursumq; qui pedis custodiā prævidens anteriora cernit, circumspectionem lateris deserit. Dum verò antè faciem positæ virtutis aliqd agimus, quasi quò pes debeat poni prouidemus, sed dum ex virtute eadem furtim culpa suboritur, quasi dum in anteriora respicitur, ad sagittā latus nudatur. Sæpe verò dum suborientem culpā metuimus, virtutem quæ agēda est declinamus, & quasi dū latus circūspicitur, nequaquā cernitur pes in anteriora quo ponatur. Bene ergo dr: Dñs erit in latere tuo, & custodire pedē tuum ne capiaris: quia miles Dei diuinę gratię clypeo ꝓtectus, & q̄ ex latere possint ꝑdire circūspiciendo cōsiderat, & gressum ante faciem ferre proficiendo nō cessat. Cui fraudulentus hostis inuidens, quia ꝑ pharetram & hastā nequaquam se præualere conspicit, clypeum opponit, vt si resistentis pectus feriendo non perforat, saltem quibusdam obiectionib. proficiētis iter intercludat. Quasdam nanq; difficultates ipsis eius conatib. obijcit: & cū superare non valet, vel resistit. Sed quid contra tot argumenta bellorum equus Dei agat audiamus: *Feruens & fremens sorbet terram, nec reputat tubæ sonare clangorem.* Contra equum clāgor tubæ insonat, qñ electi mentem in eo quod agit fortiter, è uicino quædam posita culpa terribiliter tentat. Sed feruens & fremens sorbet terrā: quia nimio ardore semetipsum discutit: & quicquid in se terrenum reperit, quotidie ꝓficiendo cōsumit. Et clangorem tubæ sonare nō reputat: quia consideratione forti omne vitium qđ de virtutis gloria nascitur, sollicitus declinat. Sonare enim clangorem tubę reputaret, si fortasse pp aliud quod praue suboritur, alia agere recta metueret. Quia ergo ad agenda fortia ante insonantia tentamenta non trepidat: in feruore suo positus, clangorem tubæ minimæ formidat. Sæpe autem dum prosperari se virtutib. conspicit: ne ipsa illum virtutum prosperitas eleuet, pulsari se tentationibus gau-

A det. Vnde & aptè subiungitur: *Vbi audierit buccinam, dicit uah.* Multos enim peius sua fœlicitas strauit, multos diuturna pax inertes reddidit, eoq; illos inopinatus hostis grauius perculit, quo longo quietis usu negligētes inuenit. Vnde sancti viri cùm multa se proficere virtutum prosperitate considerāt, quodam dispensationis supernæ moderamine, exerceri se etiam tentationibus exultant: quia tā to robustius acceptam virtutum gloriā B custodiunt, quanto tentationis impulsu concussi, infirmitatem suā humilius cognoscūt. Equus ergo audita buccina uah dicit: qa videlicet pręliator Dei cū vim tentationis incumbere conspicit, utilitatem supernæ dispensationis considerās, ex ipsa validius aduersitate confidit. Cuius aduersitatis certamina idcirco illum nō superant: quia nunquam improuisa tentant. Longè quippe prænotat ex unaquaque re cuius uitij pugna succrescat. Vnde & sequitur: *Procul odoratur bel-* C *lum.* Bellum nanq; procul odorari, est ex causis præcedentibus quæ uitiorum pugnæ subsequātur agnoscere. Quia enim sicut iam sæpe dictum est, odore res non uisa cognoscitur: bellū, procul odorari est sicut flatu narium, sic prouisione cogitationum nequitias latentes indagare. De quo odoratu Dominus rectè in ecclesiæ suæ laudibus dicit: Nasus tuus sicut Cant. 7. turris quæ est in Libano. Per nasum quoque odores fœtoresque discernimus: Et quid per nasum nisi sanctorum prouida discretio designatur? Turris uerò specu D lationis in altū ponitur, ut hostis ueniēs lōgè uideatur. Rectè ergo nasus Ecclesiæ turri in Libano similis dicitur: quia sanctorum prouida discretio dū solicitè circunquaque conspicit in altum posita, priusquam ueniat culpa, deprehēdit, eāque quò uigilāter prænotat, eo fortiter declinat. Hinc Abacuc ait: Super custo- Abac. 2. diam meam stabo. Hinc vniuscuiusque 31 electi animam Hieremias admonet dicens: Statue tibi speculam, pone tibi a- Hier. 31. maritudines. Speculā quippe sibi statuere, est uentura uitiorum certamina exalta consideratione prænoscere. Sibique electi mens amaritudines ponit, quando

do

do & in uirtutum pace constituta: dum mala insidiantia cõspicit, secura quiesce re non consentit. Primo aũt ne mala qlibet, secundo uerò loco considerat, ne bona incautè faciat, & postquã praua subegerit, ipsa ẽt sibi subijcere recta contendit, ne si mentis dominium transeant, in elationis culpam uertãtur. Quia.n.sicut superius dictum est, plerunq; ex bonis ꝑ incuriæ uitium mala nascuntur: uigilanti studio contemplatur, qũo ex doctrina arrogantia, ex iustitia, crudelitas, ex pietate remissio, ex zelo ira, ex mansuetudine torpor oriatur. Cunq; bona hęc agit, ꝙ hi cõtra se hostes per hęc exurgere ua B leant, conspicit. Nam cum adipiscendis doctrinæ studijs elaborat, mentem solicitè contra certamen arrogantiæ præparat. Cum culpas delinquentium iustè ulcisci desiderat: sagacissimè euitat, ne modum iustitiæ crudelitas vindictæ trãscendat Cum pietate frenare se nititur: solerter prospicit ne qua disciplinę dissolutione uincatur. Cum se recti zeli stimulis excitat: sumopere prouidet ne plᵘ q̃ necesse est iræ se flamma succendat. Cum magna mansuetudinis tranquilli- C tate se temperat: vigilanter obseruat ne torpore frigescat. Quia ergo spiritalis militis cogitatione omne uitium priusquam surripere possit aspicitur, rectè de equo Dei dr̃: Procul odoratur bellũ. Perpendit ẽt quæ turba iniquitatum ꝓruat si mala ad se ingredi vel pauca permittat. Vnde & sequitur: *Exortationem ducũ & vlulatum exercitus.* Tentantia quippe uitia quæ inuisibili contra nos prælio regnanti super, se superbiæ militant, alia more ducum præũt, alia more exercitus subsequuntur. Neque.n.culpæ oẽs D pari accessu cor occupant. Sed dum maiores & paucæ neglectam mentem præueniunt, minores & innumeræ ad illã se cateruatim fundunt. Ipsa nanque uitiorum regina superbia, cum deuictum plenè cor cęperit: mox illud septem principalibus vitijs, quasi quibusdam suis ducibus deuestandum tradit. Quos uidelicet duces exercitus sequitur: quia ex eis procul dubio importunæ uitiorum multitudines oriuntur. Qđ melius ostendimᵘ, si

A ipsos duces atq; exercitũ specialiter, vt possumus, enumerando proferamus. Radix quippe cuncti mali sụpbia est, de qua scriptura attestante dicitur: Initium oĩs peccati est super. Primæ aũt eius soboles septem nimirũ principalia vitia, de hac virulẽta radice proferuntur: scilicet inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, uẽtris ingluuies, luxuria. Nam quia his septẽ superbiæ uitijs nos captos doluit, idcirco redemptor noster ad spiritale liberationiẽ prælium, spiritu septiformis gratiæ plenus venit. Sed habẽt cõtra nos hæc singula exercitum suum. Nã de inani gloria, inobediẽtia, iactãtia, hypocrisis, contentiones, pertinaciæ, discordiæ, & nouitatum pręsumptiones oriuntur. De inuidia odium, susurratio, detractatio, exultatio in aduersis proximi, afflictio aũt in prosperis nascitur. De ira rixę, tumor mentis, contumelię, clamor, indignatio, blasphemię proferuntur. De tristitia, malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor, circa pręcepta, vagatio mentis erga illicita nascitur. De auaritia proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentię, & contra misericordiã obdurationes cordis oriuntur. De vẽtris ingluuie inepta lętitia scurilitas, immunditia, multiloquiũ, hebetudo sensus circa intelligẽtiã propagantur. De luxuria cęcitas mentis, inconsideratio incõstantia, pręcipitatio, amor sui, odiũ Dei, affectus ꝑ̃sentis seculi, horror aũt uel desperatio futuri generantur. Quia ergo septem principalia uitia tãtã de se uitiorũ multitudinem proferunt, cum ad cor ueniunt, quasi subsequẽtis exercitus cateruas trahunt. Ex quibus uidelicet septem quinq; spiritalia, duoq; carnalia sũt. Sed unumquodq; eorum tanta sibi cognatione iungitur, ut non nisi vnũ de altero proferatur. Prima nanq; superbię soboles inanis est gloria, quæ dum oppressam mentẽ corruperit, mox inuidiam gignit quia nimirum dũ uani nominis potentiam appetit, ne qs hãc alius adipisci valeat tabescit. Inuidia quoq; irã generat: quia quãto interno liuoris uulnere animus sauciatur tanto ẽt mansuetudo trãquillitatis amittitur: & quia quasi dolẽs

Eccl.10. *Vitiorũ regina superbia.*

membrum

membrũ tãgitur, idcirco oppositæ actionis manus velut grauius pressa sentitur. Ex ira quoq; tristitia oritur: quia turbata mens quo se inordinatè concutit, eo addicendo confundit, & cum dulcedinẽ tranquillitatis amiserit, nihil hanc nisi ex perturbatione subsequens mœror pascit. Tristitia quoq; ad auaritiam deriuatur: quia dum confusum cor bonum lętitię in semetipso intus amiserit, vnde consolari debeat foris, quærit: & tanto magis exteriora bona adipisci desiderat, quãto gaudiũ nõ hẽt ad qđ intrinsecus recurrat. Post hæc verò duo carnalia vitia, id est vẽtris ingluuies, & luxuria supersunt. Sed cunctis liquet ꝙ de uentris ingluuie luxuria nascitur, dum in ipsa distributione membrorum ventri genitalia subnexa uideantur. Vnde dum vnũ inordinatè reficitur, aliud proculdubio ad contumelias excitatur.
32 Bene aũt duces exhortari dicti sunt, exercitus ululare, quia prima uitia deceptę menti quasi sub quadam ratione se inserunt, sed innumera quæ sequuntur, dum hanc ad oẽm insaniam pertrahunt, quasi bestiali clamore confundunt. Inanis nanq; gloria deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cũ dicit: Debes maiora appetere, ut quo potestate ualueris multos excedere, eo ẽt valeas multis ꝓdesse. Inuidia quoq; deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cum dicit: In quo illo uel illo minor es? cur ergo eis vel ęqualis uel superior nõ es? Quanta uales quę illi non valent? Nõ ergo tibi aut superiores esset, aut ẽt æquales debẽt. Ira ẽt deuictũ cor quasi ex ratione solet exhortari, cũ dicit: Quæ erga te aguntur, ęquanimiter ferri nõ possunt, imo hęc patiẽter tolerare peccatum est, quia etsi non eis cũ magna exasperatione resistitur, contra te deinceps sine mensura cumulant. Tristitia quoq; deuictũ cor quasi ex ratione solet exhortari, cũ dicit. Quid habes unde gaudeas, cum tanta mala de ꝓximis portas? Perpende cũ quo mœrore oẽs intuẽdi sunt, qui in tanto contra te amaritudinis felle uertuntur. Auaritia quoq; deuictũ animũ quasi ex ratione solet exhortari, cum dicit: Valde sine culpa est, ꝙ quædã habẽda concupiscis: quia non multiplicari appetis, sed egere ptimescis, & quod malè alius retinet, ipse melius expendis. Ventris quoq; ingluuies deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cum dicit: Ad esum Deus omnia munda cõdidit: & qui satiari cibo respuit, quid aliud quam muneri cõcesso contradicit: Luxuria quoque deuictum cor quasi ex ratione solet exhortari, cũ dicit: Cur te in voluptate tua modò non dilatas, cũ quid te sequatur ignoras? Acceptum tempus in desiderijs perdere nõ debes: quia quã citius pertranseat nescis. Si.n. misceri Deus hominem in voluptate coitus nollet, in ipso humani generis exordio masculum & fœminam non fecisset. Hęc est ducum exhortatio, quæ dum incautè ad secretũ cordis admittitur, familiarius iniqua persuadet. Quam uidelicet exercitus ululatus sequitur: qa infelix anima semel principalibus vitijs capta, dũ multiplicatis, iniquitatibus in insaniam uertitur, ferali iam immanitate uastatur. Sed miles Dei quia solerter præuidere uitiorum certamina nititur, bellũ procul odoratur: quia mala præeũtia quid menti persuadere ualeant, cogitatione sollicita respicit. Exhortationẽ ducum naris sagacitate depręhendit, & quia longè prętiendo subsequentium iniquitatum confusionẽ conspicit, quasi ululatum exercitus odorando cognoscit. Igitur quia uel prędicatorẽ Dei vel quemlibet spiritalis certaminis militem descriptũ equi narratione cognouimus, nunc eundem iterum in auis significatione uidemus, ut qui per equum didicim⁹ eius fortitudinem, ẽt per auem discamus illius contemplationem. Quia.n. per descriptam equi magnitudinẽ, audiuimus quantum cõtra certamina uitiorum vir sanctus per patiẽtiam tolerat, nunc per auium speciem cognoscamus, quantum per contẽplationem uolat. Sequitur.

Quòd nõ est ex homine, sed ex gratia Dei, quod veteris vitæ pennas peccator conuersus ad Deum abyciat. *Cap. XVIII.*

NVnquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum? Quia per annos singulos pennam

pennam veterem accipiter noua nascen te proiiciat, ac sine intermissione plumescat, penè nullus ignorat. Non aût hic illud plumæ tempus dr̃, quo in nido vestit: quia tũc nimirum adhuc videlicet pullus ad Austrũ alas expandere non ualet: sed illa annua pluma describitur, quę laxata veteri penna renouatur. Et quidem domesticis accipitrib. quo melius plumescere debeant, humida ac tepentia loca requ runtur. Agrestib. verò moris est ut flante Austro alas expandat, quatenus eorum mẽbra ad laxandã pennam veterem uenti tepore concalescant. Cum verò uẽtus deest, alis cõtra radios solis expãsis atq; percussis, tepentem sibi aurã faciũt, sicq; capto tepore apertis poris vel veteres exiliunt, vel nouæ succrescunt. Quid est ergo accipitrem in Austro plumescere, nisi q̃ vnusquisq; sanctorũ tactus flatu sancti spiritus cõcalescit, & vsum vetustæ cõuersationis abiiciẽs, noui hominis formam sumit? Qđ Paulus admonet dicens: Expoliantes vos veterẽ hominẽ cũ actib. suis, & induentes nouũ. Et rursum: Licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tñ is qui intus est, renouat de die in diem. Vetustam autem pẽnam proiicere, est inueterata studia dolosæ actionis amittere: & nouã pennam sumere, est mitem ac simplicem bene viuendo sensum tenere. Pennam nanq; veteris cõuersationis grauat, & pluma nouæ mutationis subleuat, vt ad uolatum tanto leuiorem, quanto nouiorem reddat. Et bene ait: *Expandit alas suas ad Austrum.* Alas quippe nostras ad Austrum expãdere, est p aduentum sancti spiritus nostras cõfitendo cogitationes aperire, ut iã non libeat defendendo nos tegere, sed accusando publicare. Tunc ergo accipiter plumescit, cum ad Austrum alas expanderit: q̃a tunc vnusquisq; se virtutum pennis induit, cũ sancto spiritui cogitationes suas cõfitendo substernit. Qui.n. vetera fatendo nõ detegit, nouæ uitæ opera minimè producit: qui nescit lugere quod grauat, non valet proferre quod subleuat. Ipsa nanque compunctionis uis poros cordis aperit, & plumas uirtutum fundit: cũq; se studiosè mẽs de prigra vetustate redar

A guit, alacri nouitate iuuenescit: Dicatur ergo beato Iob. Nunquid per sapientiã tuam plumescit accipiter, expandẽs alas suas ad Austrum? id est, Nunq̃d cuilibet electo tu intelligentiam contulisti, ut flãte sancto spiritu, cogitationũ alas expãdat, quatenus põdera uetustæ conuersationis abiiciat, & uirtutũ plumas in usũ noui volatus sumat? ut hinc videlicet colligat: quia vigilantiã sensus in semetipso ex se nõ habet, q̃ hanc ex se cõferre aliis

B nequaquam valet. Potest etiam per hunc accipitrẽ renouata gentilitas designari. ac si beato Iob apertè diceretur: Futuras virtutũ plumas in gẽtilitate respicie, & uetustas superbię pennas amitte. Sequit̃.

Quòd uiri contemplatiui cum mente Deo excedunt, uniuersam corpoream creaturã transgrediuntur. *Cap. XIX.*

NVnquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila & in arduis ponet nidũ

C *sibi?* In scriptura sacra vocabulo aquilę, aliquando maligni spiritus, raptores animarum aliquando presentis seculi potestates, aliquando verò vel subtilissimæ sanctorum intelligentiæ, vel incarnatus Dominus ima celeriter transuolans, & mox summa repetens designatus. Aq̃larum nomine insidiatores spiritus exprimuntur, Hieremia attestante, qui ait: Velociores sunt persecutores nostri aquilis cęli. Persecutores enim nostri aquilis cęli velociores sunt, cùm tanta contra nos maligni homines faciunt, ut ipsas etiam

D aereas potestates inuentionibus malitię præire videantur. Aquilę etiã vocabulo potestas terrena figuratur. Vnde per Ezechielem prophetam dicitur: Aquila grãdis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis & uarietate, uenit ad Libanũ, & tulit medullam Cedri, & summitatẽ frondiũ eius euulsit. Quæ uidelicet aquila q̃s alius q̃ Nabuchodonosor rex Babylonię designatur? Qui p immensitate exercitus, magnarũ alarũ: pro diuturnitate temporum, longo mẽbrorũ ductu: pro multis verò diuitiis, plenus plumis: pro innumera aũt terrenæ gloriæ compositione, plenus uarietate describi-

Aquila in scriptura, qui significet

Thren. 4.

Ezec. 17

describitur. Qui venit ad Libanū & tulit
medulla Cedri: & summitatem frōdium
eius euulsit: quia Iudeę celsitudinē petēs,
nobilitatem regni eius quasi medullā Ce-
dri abstulit, & dum tenerrimā regum ꝓ-
lem à regni sui culmine captiuādo sustu-
lit, quasi summitatem frōdium eius euul
sit. Aquilæ vocabulo vel subtilis sancto-
rum intelligentia, vel volatus dn̄icæ ascē
Ezech. 1 sionis exprimitur. Vnde idē ꝓpheta dum
sub aīalium specie Euangelistas quatuor
se uidisse describeret, in eis sibi hoīs, leo-
nis, bouis, & aquilæ faciem apparuisse te
statur, quartū ꝓculdubio aīal Ioannem
p aquilā designans, qui volando terram
deseruit: q̄a p subtilem intelligentiam in
terna mysteria verbi vidēdo penetrauit.
Cui nimirū ꝓpheticæ sn̄iæ, ipsæ quoq;
Ioānes in reuelatione sua de semetipso
Apoc. 4. non dissonat, dicens: Aīal primum simi-
le leoni, secundum aīal simile vitulo, ter
tium aīal habens faciē quasi hoīs, quartū
aīal simile aquilæ volanti. Et quāuis sin-
gula ad vnumquēq; Euangelistam rectē
cōueniant, dum alius humanæ natiuita-
tis ordinē, alius p mundi sacrificij macta
tionē quasi vituli mortem, alius potesta-
tis fortitudinē quasi leonis clamorem in
sinuat, alius natiuitatem verbi intuens
quasi ortū solē aquila aspectat? possunt
tn̄ hæc quatuor aīalia ipsum suum caput
cuius sunt membra signare. Ipse nanque
& homo est quia naturā nostram ueraci
ter suscepit, & vitulus quia ꝓ nobis pa-
tienter occubuit, & leo quia p diuinita-
tis fortitudinem susceptæ mortis uincu
lū rupit, & ad extremum aquila, quia ad
cęlū de quo uenerat rediit. Homo ergo
nascendo, vitulus moriēdo, leo resurgen
do, aquila ad cœlos ascendendo vocatus
24 est. Sed hoc loco aquilæ noīe, subtilis san
ctorum intelligentia, & sublimis eorum
cōtemplatio figuratur. Cūctarum qppe
auium uisum acies aquilæ superat, ita vt
solis radius fixos in se eius oculos nulla
lucis suæ coruscatione reuerberans clau
dat. Ad ꝓceptū ergo Dei eleuatur aqui-
la, dum iussionibus diuinis obtemperās,
in supernis suspēditur fideliū vita. Quæ
& in arduis nidum ponere dicitur: quia
desideria terrena despiciens, spe iam de

A cœlestibus nutritur. In arduis nidum po
nit: quia habitationem mentis suę in ab
iecta & infima conuersatione non con-
struit. Hinc est ꝙ Cineo Balaā prophetā
te dicitur: Robustum quidē est habitacu
lum tuum, sed si in petra posueris nidū
tuum. Cineus nanque possessor interꝓ-
tatur: Et q̄ sunt qui præsentia possidēt,
nisi hi q̄ ingenio sapientiæ secularis cal-
lent? Qui in hoc ueraciter robustum sibi
habitaculum construunt, si per humilita
tē paruuli apud semetipso facti, in Chri-
sti sublimitate nutriantur: si semetipsos in
B firmos sentiant, & in excelsa humilitate
cogniti, redemptori fouenda mentis fi-
duciā ponant: si ima nō appetant, si om-
ne quod præterit, cordis uolatu transcē
dant. Videamus aquilam nidū spei sibi
in arduis construentem, q ait: Nostra cō
uersatio in cęlis est. Et rursum: Qui con-
resuscitauit & cōsedere nos fecit in cęle
stibus. In arduis habet nidum: quia profe
cto in supernis figit consilium. Non vult
mentem in ima deijcere, non vult per ab
iectionem conuersationis humanę in in
fimis habitare. Tunc Paulus fortasse in
C carcere tenebatur, cū se consedere Chri
sto in cęlestibus testaretur. Sed ibi erat,
ubi ardentem iam mentem fixerat nō il-
lic vbi illum necessariò pigra adhuc caro
retinebat. Hoc nanq; esse speciale speci-
men electorum solet, ꝙ sic sciunt præsē
tis uitę iter carpere, ut per spei certitudi
nem nouerint iam se ad alta peruenisse,
quatenus cuncta quæ ꝓterfluunt, sub se
esse videant, atq; omne quod in hoc mū
do eminet, amore ęternitatis calcent.
Hinc est enim ꝙ sequēti se animę p ꝓ-
phetam Dominus dicit: Sustollam te su-
per altitudines terræ. Quasi quædā nan
que inferiora terræ sūt, damna, cōtume
D lię, egestas, abiectio, quæ ipsi quoq; ama
tores seculi dum per latæ uiæ planitiem
ambulant, vitando calcare nō cessant.
Altitudines autē terræ sunt, lucra rerū,
blandimenta subditorū, diuitiarum abū
dantia, honor & sublimitas dignitatum:
quæ quisquis per ima adhuc desideria in
cedit, eo ipso alta æstimat, quo magna
putat. At si semel cor in cęlestibus figit,
mox quàm abiecta sint cernitur quę alta
videbantur.

uidebantur. Nam sicut qui in montem cóscendit, eo paulisp cætera subteriacétia despicit, quo ad altiora gressum amplius tendit: ita qui in summis intentioné figere nititur, dum annisu ipso nullá præsentis uitæ gloriam esse depræhédit, super terræ altitudines eleuatur, & qđ prius in imis desideriis positus super se credidit post ascendendo proficiens sibi subesse cognoscit. Quæ ergo illic Dñs facturum se esse pollicetur dicens: Sustollá te super altitudines terræ. hæc apud beatum Iob solum se facere posse testatur, dicens: Nunquid ad præceptũ tuum eleuabit aquila, & ponet in arduis nidũ sibi? ac si diceret: Vt ad meum, qui quod exterius præcipio. hoc intrinsecus gratia occultę largitatis inspiro. Sequitur: *In petris manet.* In sacro eloquio cum singulari numero petra nominatur, quis alius q̃ 1.Co.10. Christus accipitur? Paulo attestante, qui ait: Petra aũt erat Cristus Cum uerò petræ pluraliter appellantur, membra eius uidelicet sancti uiri, qui illius robore solidati sunt, exprimũtur. Quos nimirum 1.Pet.2. Petrus apostolus lapides vocat dicés: Vos tanquam lapides uiuico ædificamini domus spiritales. Ista itaq; aquila quæ ad ueri solis radios cordis oculos exerit, in petris manere dr: quia in dictis antiquorum & fortium patrum mentis statione collocatur. Eorum quippe uitam quos in uia Dei præisse conspicit, ad memoriam reducit, atque in celsitudine illorũ fortitudinis studendo, nidum sibi construit sanctæ meditationis. Cumq; eorũ acta dictaq; tacitè cogitat cum pręsentis uitæ gloriá in comparatione æternæ excellentiæ q̃ sit abiecta considerat, quasi sua se esse ima terrarum in petris residés obseruat. Possunt ẽt petræ sublimes virtutum cęlestiũ potestates intelligi, quas non iam quasi more arborum huc atque illuc uentus nostræ mutabilitatis inclinat: quia velut petræ in arduis sitæ, ab oĩ motu mutabilitatis alienæ sunt, & ad soliditatem fixæ celsitudinis, ipsa cui inhærent æternitate duruerunt. Vir itaq; sanctus cum terrena despicit, more se aquilæ ad altiora suspendit, & per contemplationis spiritum subleuatus, perennem angelorum gloriá præstolatur, atq; huic mundo hospes illa appetendo quæ aspicit, iam in sublmibus figitur. Rectè ergo dr: In petris manet, idest, intentione cordis inter illas cœlestes virtutes residet, quæ & æternitatis suæ fortitudiné tanta iam soliditate fixæ, sunt, ut in illo culpæ latere mutabilitatis uarietate flectantur. Vñ & aptè sequitur: *Et in præruptis silicibus cõmoratur, atque inaccessis rupibus.* Qui enim sunt alij pręrupti silices, nisi illi fortissimi angelorum chori, qui quáuis nó integri, sed tñ in proprio statu fixi cadete cum suis angelis diabolo remáserunt? Pręrupti.n. sunt: qa pars eorũ cecidit, pars remásit. Qui integri qdé stát ꝑ qualitaté meriti, sed ꝑ numeri q̃titẽ ꝑrupti. Hác ꝑruptioné restituere mediator venit, ut redépto humano genere illa angelica dána sarciret, & mensuram cęlestis patrię locupletius fortasse cumularet. Propter hác ꝑrutioné de patre dr: Proposuit in eo in dispensatione plenitudinis téporum instaurare oĩa in Christo, quę in cœlis, & quæ in terra sunt in ipso. In ipso quippe restauratur ea quę in terra sunt, dum peccatores ad iustitiá côuertuntur. In ipso restaurãtur ea quę in cœlis sunt, dum illuc humilitati homines redeunt, unde apostatę angeli superbiendo ceciderunt. Qđ uerò ait: *Inaccessis rupibus*: nimirum qui pręrupti silices, ipsi sunt inaccessæ rupes. Cordi.n. peccatorum hominum valde inacessa est claritas angelorum: quia quò ad pulchra corporalia cecidit, eò a spiritali specie oculos clausit. Sed quisquis ita côtemplatione rapitur, ut per diuinam gratiá subleuatus intentioné suá iá angelorum choris interserat, & fixus in sublimibus, ab omni se infima actione suspendat nó ei sufficit gloriá angelicæ claritatis aspicere, nisi eum etiam qui est super angelos, valeat uidere. Sola nanque eius uisio, uera mentis nostrę refectio est. Vnde cum dixisset hanc aquilam in petris manere, & in præruptis silicib. atque in inaccessis rupibus cõmorari, ilico subdidit. Epehs.1.

Quòd

Quòd quantumlibet quis in hac vita per speculum in ænigmate Deum videat, & eum degustet, suauitatem tamen illius dulcedinis esuriat adhuc. Cap. XX.

INde contemplatur escam. id est, ex illis choris angelicis tendit oculum mētis ad contemplandam gloriam supernæ maiestatis, qua nō uisa adhuc esurit, qua tandem visa satiatur. Scriptum quippe est: Pro eo quod laborauit anima eiꝰ, videbit & saturabitur. Et rursum: Beati q esuriunt & sitiunt iustitiam, qm̄ ipsi saturabuntur. Quis verò mentis nostræ cibus sit, indicatur apertè cū dr̄: Beati mūdo corde, qm̄ ipsi Deum uidebunt Et qa interpositione corruptibilis carnis grati, Deum sicut est uidere non possumus, rectè subiungitur: *Oculi eius de longe prospiciunt.* Quātumlibet.n. in hac uita positus quisq, profecerit, necdum Deum p speciem, sed per ænigma & speculum uidet. E uicino autem cum respicimus, verius cernimus, cum uerò longius aciem tēdimus, sub incerto uisu caligamus, Quia igitur sancti viri in alta se cōtemplatione erigunt, & tn̄ Deum, sicut est uidere non possunt, bene de hac aquila dicitur: Oculi eius de longè prospiciunt. ac si diceret: Intentionis aciem fortiter tēdunt sed necdum propinquum aspiciūt, cuiꝰ claritatis magnitudinem penetrare nequaquam possunt. A luce enim incorruptibili caligo nos nostræ corruptionis obserat, cumq; & uideri aliquatenus potest, & tamen uideri lux ipsa, sicut est nō potest, quàm longe sit indicat. Quam si mens utcunque non cerneret, nec quia longe esset uideret. Si autem perfectè tā cerneret, profectò hanc quasi per caliginem non uideret. Igitur quia nec omnino cernitur, nec rursum omnino nō cernitur, rectè dictum est quia à longe Deus uidetur. Libet ad mediū Esaiæ uerba deducere, atq; hæc & illa quia uno spiritu proferantur, indicare. Qui cum actiuæ uitæ uirtutes exprimeret dicēs: Qui ambulat in iustitijs & loquit veritatē, qui projicit auaritiam ex calumnia, & excutit manus suas ab oī munere, qui obturat aures suas ne audiat sanguinem, & claudit oculos suos ne uideat malum: illico ab eiusdem actiuæ uitæ gladibus ad quæ contemplationis culmina ascendatur, adiunxit dicens: Iste in excelsis habitabit, munimēta saxorū sublimitas eius, panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt. Regem in decore suo videbūt oculi eius, cernent terram de longe. In excelsis nāque habitare, est cor in cęlestibꝰ ponere. Et munimenta saxorum, sublimitas nostra est, cum fortium patrū præcepta & exempla respicimus, atq; ab infima cogitatione separamur. Munimenta saxorū sublimitas nostra est, cum mēte choris castrisq; cęlestibus iungimur, & insidiātes malignos spiritus stante in arce cordis quasi subterpositos expugnamus Tunc nobis ēt panis datur: qa in supernis erecta intentio æternitatis cōtemplatione reficitur. Aquæ.n. nostræ fideles sunt: qa doctrina Dei qđ hic per spē promittit, hoc illic in munere exhibet. Sapientia nāque huius mundi infidelis est: quia mansura post mortē non est. Aquæ nostræ fideles sunt, quia verba uitæ qđ ante mortem insinuant, hoc ēt post mortem demōstrant. Regem in decore suo oculi nostri conspiciunt: quia redemptor noster in iudicio & à reprobis homo videbitur, sed ad diuinitatis eius intuendam celsitudinem, soli qui electi sunt subleuātur. Quasi.n. quandam fœditatem regis videre, est solam seruilem formam in qua ab iniquis despectus est cernere. Sed ab electis in decore suo rex cernitur: quia vltra semetipsos rapti in ipso diuinitatis fulgore oculos cordis figunt. Qui quandiu in hac vita sunt, quia illam viuentium patriam, sicut est, videre non possunt, rectè adiungitur: Cernent terrā de longe, Quod ergo hic ait: Eleuabitur aqla, & in arduis ponet nidum sibi, hoc illic dr̄: In excelsis habitabit. Qđ hic dr̄: In petris manet, & in præruptis silicibus commoratur, atq; in inacessis rupibus, hoc illic subjicitur. Munimenta saxorum sublimitas eius. Quod rursus hinc subinfertur: Inde contemplatur escam, hoc illic quoque subdit: Panis ei datus est, aquæ eius fideles sunt, regem in decore suo videbunt oculi eius. Et quod hic subiungitur:

tur. Oculi eius de longè prospiciunt, hoc illic aptè subijcitur: Cernent terram de
36 longè. Cōsideremus quam sublimis aquila fuerit Paulus, qui usque ad tertium cęlum uolauit, sed tamen in hac vita positus, è lōginquo adhuc Deum prospicit,
1. Cor. 13 qui ait. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciē. Et
Philip. 3 rursum: Ego me non arbitror comprehendisse. Sed quamuis æterna ualde minus quàm sunt ipse conspiciat, quamuis ea se cognoscere perfectè non posse cognoscat: infirmis tñ auditorib. ea ipsa infundere prædicando non potest, quæ uidere saltem per speculum & imaginem potest. De semetipso quippe tāquam de
2. Cor. 12. alio loquitur, dicens: Audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui. Interna ergo quamuis minima & extrema videātur, fortib. tñ prædicatorib. summa sunt, infirmis verò auditorib. incapabilia. Vñ & prædicatores sancti cū auditores suos diuinitatis uerbum capere non posse cōspiciunt, ad sola incarnationis dominicæ verba descendunt. Vnde bene hic dum subleuata in arduis aquila longè videre dicitur, ilico subinfertur:

Quòd dum in hac uita uiuimus, nos pulli sanctorum sanguine crucifixi & morte Saluatoris nutrimur. Cap. XXI.

PVlli eius lambunt sanguinem. Ac si apertè diceretur: Ipsa quidem diuinitatis contemplatione pascitur, sed quia auditores eius diuinitatis percipere arcana
Sanguinē crucifixi lābere quid sit. nequaquā possunt, cognito crucifixi Dñi cruore satiantur. Sanguinem nanq; lambere, est passionis dñicæ infirma venerari. Hinc est quod idem Paulus, qui sicut paulo antè iam diximus, ad tertij cęli se
2. Cor. 2. creta volauerat, discipulis dicebat: Non enim iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hūc crucifixum. ac si apertè hæc aquila diceret: Ego quidem escā meam, diuinitatis eius potentiam de longè prospicio, sed vobis adhuc paruulis incarnationis eius tantúmodo lambendum sanguinem trado: Nam qui per prædicationem suam tacita diuinitatis celsitudine, infirmos auditores de solo cruore crucis edocet, quid aliud quam sanguinem pullis prębet? Quia verò vniuscuiusq; sancti prædicatoris anima corruptione carnis exuta, ad eum mox ducitur qui pro nobis sponte sua in mortem cecidit, & de morte surrexit, aptè dę hac aquila subditur:

Quòd in Christo sancti uiuificabuntur: & illuc tendit humilitas gregis, ubi secundum carnem est celsitudo pastoris. Cap. XXII.

ET vbicunque cadauer fuerit, statim adest. Cadauer quippe à casu dicitur. Et non immeritò corpus Domini propter casum mortis cadauer vocatur. Quod autem hic de hac aquila dicitur: Vbicunq; cadauer fuerit, statim adest: hoc de egredientibus animabus fieri veritas spopondit, dicens: Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. ac si apertè dicat: Qui cœlesti sede incarnatus Redemptor vester præsideo, electorum quoque animas cum carne soluero ad cœlestia subleuabo. Sed hoc quod de hac aquila dicitur: Vbicunque fuerit cadauer, statim adest: intelligi & aliter potest. Omnis enim qui in peccati mortem ceciderit, non inconuenienter poterit cadauer vocari. Quasi exanimis nanque iacet, q, iustitiæ viuificantem spiritum non habet. Quia ergo sanctus quisque prædicator vbi peccatores esse considerat, illuc anxiè peruolat, vt in peccati morte iacétibus lucem viuificationis ostendat; benę de hac aquila dicitur: Vbicunque cadauer fuerit, statim adest, id est illuc tendit vbi utilitatem prædicationis prospicit: ut ex eo quod iam spiritaliter uiuit, alijs in morte sua iacentibus prosit, quos corripiendo quasi edit, sed ab iniquitate ad innocentiam permutando, in sua membra quasi edendo conuertit. Ecce ipse, quem ad testimonium iam sæpe deduximus, Paulus, cum nunc Iudæam, nūc Corinthū, nūc Ephesum, nunc Romā, nunc Hispanis peteret, vt in peccati morte iacétib. ęternę vitę gratiā nunciaret, quid se aliud q̃ esse aquilam demōstrabat, quę velociter omnia transuolans, vbicunq; iacēs cadauer quærebat: vt dū voluntatē Dei

Cadauer unde dicatur.
Matt. 24
37

Dei lucratis peccatoribus faceret, quasi escam suam in cadauere reperiret? Esca quippe iustorum est conuersio peruersorum, de qua dicitur. Operamini non cibũ qui perit, sed qui permanet in vitam ęternam. Auditis itaque tot sanctorum virtutibus, beatus Iob obstupuisse intelligitur, & sub admirationis terrore siluisse. Nam sequitur.

Ioan. 6.

Quod consideratio meliorum multum proficiat ad humilitatem sanctorum. Cap. XXIII.

A*Diecit Dominus, & locutus est ad Iob: Nunquid qui contendit cum Deo, tam facile conquiescit? Vtique qui arguit Deus, debet & respondere illi.* Vir sanctus tanta hac districtione flagelli non æstimauit augeri sibi merita, sed vitia resecari. Quę quia in se nulla cognouit, percussum iniustè se credidit: & percutientem prorsus arguere, est de percussione murmurare. Considerans autem Dominus ꝙ ea quæ protulit, non ex tumore superbiæ, sed ex qualitate collegat vitæ, piè illum increpat dicens: Nunquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquiescit? Vtique qui arguit Deum, debet & respondere illi. ac si apertius diceret: Qui tanta de tua actione locutus es, cur audita sanctorũ vita siluisti? Me.n. fuit arguere, de percussione mea an fuerit iusta dubitasse. Et bona quidem tua ueraciter protulisti, sed hæc quo tenderent flagella nescisti: q etsi non habes iã qđ corrigas, habes adhuc tñ quo crescas. In quanta verò uirtutis arce quam plurimos subleuẽ, me ecce narrante cognouisti. Ipse considerabas tuam sed aliorum celsitudinem nesciebas. Auditis igitur alienis virtutib. si quid uales, responde de tuis. Scimus aũt ꝙ cordis sui oculum per elatiõis tenebras extinguit, qui cum recta agit, considerare meliorũ merita negligit. At contrà magno humilitatis radio sua opera illustrat, qui aliorũ bona subtiliter pensat: quia dum ea quæ ipse fecerit, facta foris & ab alijs cõspicit, eum qui de singularitate intus erumpere nititur, superbiæ tumorem premit. Hinc est quòd voce Dei ad Heliam solũ se æstimantem dicitur: Relinqui mihi septẽ millia virorum qui non curuauerunt genua ante Baal: vt dum non solum se remansisse cognosceret, elationis gloriam quę ei de singularitate surgere poterat, euitare posset. Beatus itaque Iob nihil peruersè egisse reprehenditur, sed de aliorum etiã bene gestis docetur, ut dum se æquales & alios habere considerat, ei qui singulariter summus est, se humiliter subdat.

3. Re. 19

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS
Moralis in Iob
LIBER XXXII.

Quod sancti ea quæ cum maiori sollicitudine attendunt, quando cogitant vel agunt, & quasi leuia negligunt, cum fuerint compuncti diuinitus, quasi grauia illa & mortifera perhorrescunt. Cap. I.

SANCTI viri quò apud Deum altius virtutum dignitate proficiunt, eò subtilius indignos se esse deprehendunt: quia dum proximi luci fiunt, quicquid eos in seipsis latebat inueniunt, & tanto magis foris sibi deformes apparẽt, quãto minus pulchrũ est qđ intus videt. Vnusquisq;.n. sibi dum tactu ueri luminis illustratur ostendit, & unde agnoscit quid est iustitia, inde erudit vt videat qđ est culpa. Hinc est ꝙ sæpe mẽs nostra quãuis frigida in cõuersatiõis humanę actione torpescat, quãuis in quibusdam delinquat & nesciat, quãuis peccata quædam quasi nulla perpendat, cum tñ ad appetẽda sublimia orationis cõpunctione se erigit, ipso suę cõpunctionis oculo excitata, ad circũspiciendã se post fletum vigilãtior redit. Nam cũ neglectam se deserit, & noxio tepore torpescit, vel ociosa verba, vel inutiles cogitationes minoris esse reatus oĩmodo credit. At si igne cõpunctionis incalescẽs, à torpore suo tacta subito afflatu cõtẽplatiõis euigilet, illa q̃ leuia paulo antè credidit, mox vt grauia ac mortifera phorrescit. Cũcta n. vel in minimis noxia quasi atrocissima refugit: q a vide-

videlicet per conceptioné spiritus graui da, introire ad se iã inania nulla pmittit, Ex eo.n. quod intus conspicit, quàm sint horrenda hæc quæ exterius perstrepunt sentit, & quanto amplius subleuata profecerit, tanto magis refugit infima in quibus prostrata defecit. Nihil quippe eam nisi id quod interius viderat pascit, atq; eo grauius tolerat, quicquid se ei extrinsecus ingerit, quo illud nõ est ꝙ interius vidit, sed ex his interiorib. quæ raptim videre, potuit, ad exteriora quæ tolerat iudicandi regulam sumit. Super se.n. rapit dũ sublimia contemplatur, & semetipsã iam liberius excedẽdo conspiciens, quicquid ei ex se ipsa remanet, subtilius comprehendit. Ex qua re miro modo agit, ut sicut superius dictũ est, vnde dignior efficitur, inde sibimet indigna videat, & tũc rectitudini se longè esse sentiat, cũ appropinquat. Vnde Salomon ait: Cuncta tẽtaui in sapientia, & dixi: Sapiens efficiar, & ipsa longius recessit à me. Quæsita.n. sapientia longè recedere dr: quia appropinquanti altior vr, Qui verò hanc nequaquã quærunt, tãto se ei propinquos æstimant, quanto & eius rectitudinis regulã ignorãt: quia sit in tenebris, mirari lucis claritatem nesciunt quam nunquã viderunt, cumq; in forma eius pulchritudinis non tenduntur, in semetipsis libẽter quotidie deformiores fiunt. Nam quisquis eius radijs tãgitur, sua illi manifesti⁹ tortitudo monstratur: & eo uerius inuenit quantũ flectatur in uitio, quo sagacius summa cõsideris, cõspicit quantũ distat recto. Vnde B. Iob humanum genus virtutib. transiens, amicos loquendo superauit, sed loquente Deo, sublimius eruditus semetipsum cognoscendo reticuit. Illos nanque iniustè loquentes subdidit, sed ad verba locutionis intimę rerũ se iustè cognouit. Et quidem cur flagellatus sit nescit, sed tñ cur flagella veneratus diuina non sit, silendo redarguit. Diuina.n. iudicia cum nesciũtur, nõ audaci sermone discutiẽda sunt, sed formidoloso silentio veneranda: quia & cũ causas rerũ cõditor in flagello nõ aperit, eo iustas vindicat, quo se eas facere qui summè iust⁹ est demonstrat. Vir ergo sanctus & prius de

Eccl. 7.

A locutione, & post de silentio reprehensus. quid de semetipso sentiat innotescat. Ait enim:

Quod de verbo ocioso nec sancti possunt excusari, licet manu operis in conspectu Dei studeant operire. *Cap. II.*

QVi leuiter locutus sum, respondere quid possum? ac si dicat: Sermonem meum defenderem, si hunc cum rationis pondere protulissem. At postquam lingua leuitate vasa conuincitur, quid restat nisi vt conticendo refrenetur? Se-

B quitur: *Manum meam ponam super os meum.* Vsu sacri eloquij in manu operatio, in ore locutio solet intelligi. Manum ergo super os ponere est virtute boni operis culpas tegere incautè locutionis. Quis vero inueniri potest qui quamlibet perfectus sit, de ocioso tamen sermone nõ peccet? Iacobo attestante, qui ait: Nolite plures magistri fieri: in multis enim offendimus omnes. Et rursum: Linguam nullus hominum domare potest. Cuius culpas redarguens per semetipsam veritas dicit: Dico autem vobis, quoniam omne

Iacob 3.

Mat. 12.

C verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. Sed sancti viri ante Dei oculos student culpas linguæ tegere meritis uitæ, student bonorum operũ pondere premere immoderata verborum. Vnde in sancta Ecclesia manus superos ponit, dum in electis eius quotidie ociosæ locutionis uitium bonæ actionis virtute operitur. Scriptum namque est: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Sed rursum cum scriptũ sit: Omnia nuda & aperta sunt oculis ei⁹

Psal. 31.

Heb. 4.

D quomodo tegi possũt quę eius oculis cuncta nuda sunt, abscondi nequaquam possunt? Sed quia hoc quod tegimus inferius ponimus, atque hoc vnde tegimus nimirum superducimus, vt qđ est subter positum tegamus, tegere peccata dicimur, quæ quasi subterponimus dum abdicamus, eisque aliud superducimus dum bonæ actionis opus ad hoc post eligimus vt præferamus. Qui ergo priora mala deserit, & bona posterius facit,

per hoc quod addit, transactam nequitiam tegit, cui boni operis merita superducit. Beatus igitur Iob sanctæ Ecclesiæ typum tenens & in uerbis suis sua allegans, nostra designans, dicat ex se, dicat ex nobis, manum meam poni super os meum: id est, hoc quod districto iudici de sermone meo in me displicuisse cōsidero, ante eius oculos sub uelamine recti operi abscondo. Sequitur:

Quòd Iob correctus non defendit sed humiliter confitetur se peccasse in eo quòd se credidit iustum & frustra percussum: & innocentia propriæ conscientiæ contentus, districtionem superni examinis attendit. Cap. III.

B VNum locutus sum, quod utinam non dixissem, & alterum, quibus ultra non addam. Si transacta B. Iob verba discutim⁹ nihil eum nequiter dixisse reperimus. Si verò dicta eius quæ cum veritate ac libertate prolata sunt, in aliquo superbiæ uitio flectimus, duo iam solūmodo non erunt: quia multa sunt Sed quia loqui nostrum est hominibus occultum sensum uerbis aperire loqui uerò nostrū ad diuinas aures, est motum mentis etiā expressione actionis ostendere: B Iob ad libram se subtilissimi examinis pensans, locutione sua secundò se deliquisse cōfitetur. Vnum enim loqui illicite, est res flagello dignas agere: aliud loqui illicitè, est etiā de flagello murmurare. Qui ergo ante increpationē dominicā in omni opere hominibus prælatus fuit, ipsa in altū increpatione proficiens, & minus se rectum prius in opere, & minus se patientem post in uerbere agnouit. Vnde semetipsum redarguit dicens: Vnum locutus sum quod vtinam non dixissem, & alterum, quibus ultra non addam, ac si dicat: Rectum me quidem inter homines credidi, sed te loquente, & ante flagella prauum, & post flagella me rigidū inueni. Quibus ultra non addam: quia iam quanto nunc te loquentem subtilius intelligo, tanto meipsum humilius inuestigo.

A *Quid sit quod per Moysen agnum uel capram iubetur offerre, qui bene uel male se facturum iuramento protulerit, & hoc ipsum obliuione transcendit.* Cap. IIII.

ET quia B. Iob sanctæ Ecclesiæ typū tenet, possunt electis omnibus hæc eius verba congruere, qui cognoscentes Dominū, in uno & alio deliquisse se sentiunt: quia se intelligunt uel cogitatione & opere, uel in Dei ac proximi neglecta dilectione peccasse. Quibus se promittunt ultrà nil addere: quia per conuersionis gratiam curant pęnitendo quotidie etiam transacta purgare. Per hoc tamē q̄ B. Iob de duobus se pęnitēdo redarguit, liquidò ostēdit quod peccator omnis in pęnitētia duplicem habere gemitum debet: nimirum quia & bonum quod oportuit non fecit, & malum quod nō oportuit fecit. Hinc est enim q̄ per Moysen de eo qui iuramētū protulit ut uel malè quid uel bene faceret, & hoc ipsum obliuione trāscendit dicitur: Offerat agnam de gregibus siue capram, orabitq; pro eo C sacerdos & pro peccato eius. Sin aūt nō potuerit offerre pecus, offerat duos turtures vel duos pullos columbarum, unū pro peccato, & alterum in holocaustum. Iuramentum namque proferre, est uoto nos diuinæ seruitutis alligare. Et cū bona opera promittimus, bene nos facere spondemus. Cum uerò abstinētiam cruciatumq́ue carnis nostrę uouemus, malè ad præsens nos nobis facere iuram⁹. Sed q̄a nullus in hac uita ita perfectus est, ut quamlibet Deo deuotus sit, inter ipsa quantumcunque pia uota non peccet, D p̄ peccato agna offerri de gregibus siue capra præcipitur. Quid enim per agnam nisi actiuæ uitę innocentia, quid per caprā quæ in summis sæpe extremisq; rupibus pendens pascitur, nisi cōtemplatiua uita signatur? Qui ergo se cōspicit p̄missa ac proposita non implesse, ad sacrificium Dei sese studiosius debet uel innocentia boni operis, vel sublimi pastu cōtemplationis accingere. Et bene agna de gregibus, capra uerò offerri de gregibus non iubetur: quia actiua uita multorum est,

est, contemplatiua paucorum. Et cùm hæc agimus quæ multos agere & egisse conspicimus, quasi agnam de gregibus damus. Sed cum offerentis virtus ad agnam capramque non sufficit, in remedio pœnitentis adiungitur, ut duo pulli columbarum vel duo turtures offerantur. Scimus quia columbarum pulli vel turtures pro cantu gemitus habent. Quid ergo per duos columbarum pullos vel duos turtures, nisi duplex pœnitentiæ nostræ gemitus designatur? vt cum ad offerenda bona opera non assurgimus, nosmetipsos dupliciter defleamus: quia & recta non fecimus, & praua operati sumus. Vnde & vnus turtur pro peccato, alter verò offerri in holocaustum iubetur. Holocaustum namque totum incensum dicitur. Vnum ergo turturem pro peccato offerimus, cum pro culpa gemitum damus: de altero verò holocaustum facimus, cum pro eo, quòd bona neglexímus, nosmetipsos funditus succedentes igne doloris ardemus. Quia igitur duplex in pœnitentia gemitus debetur, B. Iob diuinæ uocis increpatione proficiens, atque in sua reprehensione succrescens, dixisse se unum & alterum pœnitens fatetur. ac si apertè dicat: Et erga bona per negligentiam torpui, & ad mala per audaciam prorupi.

TEXTVS CAPITIS QVADRAGESIMI BEATI IOB.

D

Espondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & indica mihi. Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me vt tu iustificeris? Si habes bra-

A *chium sicut Deus, & voce simili tonas, circunda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis induere vestibus. Disperge superbos, in furore tuo, & confunde eos, & respiciens omnem arrogantem humilia. Respice cunctos superbos, & confunde eos, & contere impios in loco suo. Absconde eos in puluere, simul & facies eorum demerge in foueam, & ego confitebor, quod saluare te possit dextera tua. Ecce Behemoth quem feci tecum, fœnum quasi bos comedet. Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius. Stringit*

B *caudam suam quasi cedrum, nerui testiculorum eius perplexi sunt. Ossa eius uelut fistulæ æris, cartilago illius quasi laminæ ferreæ. Ipse est principium viarum Dei. Qui fecit eum, applicabit gladium eius. Huic montes herbas ferunt. Omnes bestiæ agri ludent ibi. Sub vmbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus. Protegunt vmbræ umbram eius, circundabunt eum salices torrentis. Ecce absorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eum, & in sudibus perforabit nares eius. An extra-*

C *here poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius? Nunquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius? Nunquid muluplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum seruum sempiternum? Nunquid illudes ei quasi aui, aut ligabis eum ancillis tuis? Concident eum amici, diuident illum negociatores. Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite illius? Pones super eum manum tuam. Memento belli, nec ultrà adas loqui. Ecce spes eius frustrabitur eum, & videntibus cunctis præcipitabitur.*

Quòd qui in flagellis positus murmurat, iustitiam ferientis accusat.
Caput V.

3 R*Espondens autem Dominus Iob de turbine dixit: Accinge sicut uir lumbos tuos, interrogabo te, & indica mihi* Quid sit Dominus de turbine respondere, quid B. Iob lumbos accingere, quid interrogare Dei, quid hois indicare, primo iam domini sermone tractatum est. Quia ergo lectoris tædio parcimus, curamus summopere ne dicta replicemus. Sequitur: *Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me ut tu iustificeris?* Quisq; contra Dñi flagella semetipsum defendere nititur, flagellantis iudicium euacuare conatur: Nam cum culpa sua feriri se denegat, quid aliud quàm iustitiam ferientis accusat? Beatum itaque Iob non idcirco flagella cœlestia percusserunt, ut in eo culpas extinguerent, sed potius vt merita augerent, quatenus qui tranquillitatis tempore in tãta sanctitate claruerat, & ex percussione patesceret quæ in eo etiam patientiæ virtus latebat. Qui quidem culpam suam inter flagella non inueniens, nec tamen flagella eadem causã sibi esse augendi meriti depræhendens, iniustè se feriri credidit, cum quid in se debuisset corrigi nõ inuenit. Sed ne ipsa innocentia in tumorem elationis infletur, diuina voce corripitur, & mens eius ab iniquitate libera, sed uerberibus pressa, ad iudicia occulta reuocatur: ut superna sententia, etsi non est cognita, non tamẽ credatur iniusta, sed eo saltem iustũ credat omne quod patitur, quo nimirum cõstat, quia Deo authore patiatur. Magna .n. satisfactio percussionis est, uolũtas iusta conditoris: Quæ cum iniustum facere nil solet, iusta agnoscitur et si latet. Nã cũ pro iniustitiæ peccato percutimur, si in percussione nostra diuinæ uoluntati cõiungimur, mox à nostra iniustitia ipsa coniunctione liberamur: Quisquis .n. iã percussionem tolerat, sed adhuc causas percussionis ignorat, si iustum credens hoc ipsum contra se iudicium amplectitur, eo ipso ab iniustitia sua iam correctus est, quo percussum se iuste gratulatur.

A In vindicta enim sua Deo se socians, se contra se erigit, & magna est iam iustitia quòd uoluntati iudicis concordat in pœna, cui discrepauit in culpa. Vir igitur sanctus quia in nulla Deo culpa discrepauerat, quasi cum difficultate ei inter supplicia concordabat. Neque enim credidit quòd flagella quæ solent vitia extinguere, in illo sola merita augerent. Vnde nunc iustè corripitur, ut occultis iudicijs & nesciens subderetur, eique di-
B citur: *Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me ut tu iustificeris?* ac si apertè diceretur: Tua quidem bene acta consideras, sed mea occulta iudicia ignoras. Si ergo ex tuis meritis contra mea flagella disputas, quid aliud quam me de iniustitia addicere te iustificando festinas? Sequitur:

Quòd ex considerata magnitudine & iustitia creatoris, cuiusque meriti sint homines, infirmos se cognoscant & peccatores: & quòd **Anthropomorphitarum hæresis sit Deum** *æstimare in sua natura secundum membra humana & lineamenta corporea. Cap. VI.*
C

S*I habes brachium sicut Deus, & si uoce simili tonas.* Quia humanum genus
B. Iob meritis transcendebat, eum pius 4
conditor & eruditor ad considerandam similitudinem suæ magnitudinis prouocat, ut cognita tanta dissimilitudine, in humilitate se premat. Sed cum in Deo vox & brachium dicitur, cauendũ summopere est, ne quid in eo mens corpo-
D reum suspicetur. In Anthropomorphitarum nanque hæresim cadere, est eum qui circunscriptè implet & circunplectitur omnia, intra corporalia lineamenta concludere. Sed omnipotẽs Deus ad suanos trahens, vsque ad nostra se humiliat, atque ut alta insinuet, humilibus condescendit, quatenus paruulorum animus rebus cognitis enutritus, ad inquirenda exurgat incognita, atque ab eo qui longè super ipsum est, quædã iuxta se audiens, quasi quibusdam ad illum passibus moueatur. Vnde fit, vt per scripturam suam aliquando à corporibus hominũ, aliquando à mentibus, aliquando uero ab

ab auibus, aliqñ etiam ab insensatis reb⁹ quasdam longè dissimiles in se similitudines trahat. Plerunque.n. à corporibus hominum in se similitudiné trahit, sicut
Zach. 2. de eo propheta ad Israelitas dicit: Qui te tigit uos, tanget pupillam oculi eius. Et sicut de eo rursum speranti homini per
Psal. 90. prophetam dr: In scapulis suis obumbrabit tibi. Constat nimirũ ꝙ in natura sua nec oculum Deus, nec scapulas habeat: sed quia nos per oculum cernimus, in scapulis uerò onera sustinemus, Deus ꝙ oĩa uidet, oculum habere perhibetur, ꝙ uerò nos tolerat atq; eo ipso quo tolerat seruat, obũbrare nobis in scapulis dr. Ait.n. In scapulis suis obumbrabit tibi. Ac si diceretur peccatori homini, & post peccatum ueniam deprœcanti. Ea pietate Dñs te protegit, qua te pietate tolerauit Obumbrat n. in scapulis suis: quia
5 dum portat defendit. Aliqñ verò mentibus in se similitudinem trahit, sicut per
Hier. 2. prophetam ad Israel dicit: Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam.
Esai 49. Et rursum per sponsę comparationé loquens ait: Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. Quis.n. nesciat quia Dei memoria nec obliuione rumpitur, nec recordatione sarcitur? Sed dũ aliqua deserens prætermittit, more mẽtium obliuisci dr: & cum post lõgum tps quæ uoluerit uisitat, nostræ mutabilitatis consuetudine recordatus uocaẽ Quo enim pacto diuinitatis eius uim obliuio dissipat, cui ipsa quoq; laudabilis memoria essentialiter concordat? Nulla nanq; nisi aut præterita aut absentia recordátur. Quomodo ergo Deus præteritorum reminiscitur, cũ ipsa quę in semetipsis ꝑ tereunt, eius nutui semper præsentia assistũt? Aut quomodo absentium recordatur, dũ oẽ quod est, per hoc illi pręsto est quod in ipso est? Qđ si ei pręsto nõ esset, oĩno non esset: nam non existentia uidẽdo creat, existentia uidendo continet. Quicquid ergo creator non uidet, essentia subsistendi caret. Aliquando autẽ ab auibus in illum similitudo trahitur, sicut
Deut. 32 per Moysen dicitur: Expandit alas suas,
Psal. 16. & assumpsit eos. Et sicut propheta ait: Sub umbra alarum tuarum protege me.

A Quia enim nos paruulos dum protegit nutrit, & nõ graui atque onerosa sed leui & blandi protectione nos refouet, dũ suas in nos misericordias exerit, quasi more super nos auium alas tendit. Aliquãdo etiam insensatis rebus propter infirmitatem nostram alta condescẽsione se comparat, sicut per prophetã dicit: Ecce ego stridebo sup uos sicut stridet plau- Amos 2.
strum onustum fœno. Qui.n. fęnum est uita carnalium, sicut scriptum est: Oĩs caro fęnum: in eo ꝙ Dñs uitam carnalium Esai. 40.
patitur, more plaustri fœnum se portare
B testatur. Cui sub fœni onere stridere, est pondera & iniquitates peccantium cum querela tolerare. Cum ergo longè dissimiles in se similitudines trahat, solerter intuendum est ꝙ quędã talia aliquando dicantur in Deo propter effectũ operis, aliquando autẽ ad iudicandam eius substantiam maiestatis. Nam cum in Deo oculus, scapulæ atque alæ nominantur, effectus quidam operationis ostẽditur.
C Cum verò manus, brachium, dextera uel uox in Deo dicitur, per hæc uocabula consubstantialis eius filius demonstratur. Ipse qppe est & manus, & dextera, de cuius ascẽsione per Moysen pater loquitur dicens: Tollam in cęlum manum Deut. 32
meam, & iurabo per dextram meã. Ipse Esai. 53.
brachium, de quo propheta ait: Et brachium Domini cui reuelatum est? Ipse uox: quia eum pater gignendo dixit. Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et de Psal. 2. Ioan. 1.
quo scriptum est. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deũ, & Deus
D erat uerbum. Per hoc uerbũ fecisse patrẽ omnia Dauid asserit dicẽs. Dixit, & facta Psal. 32.
sunt. Deum ergo brachiũ habere est operantẽ filiũ gignere. Voce tonare, est consubstantialem sibi filium mũdo terribiliter demonstrare. Beato igitur Iob cũ dicit Dominus: Si habes brachium sicut Deus, & si uoce simili tonas, mira dispensatione pietatis eum dum increpat exaltat: quia eum quem sua comparatione superat, superbiorẽ cunctis demonstrat. Cui in hac ꝓpositione subiungit.

Quod sancti in conspectu Dei gloria & honore & speciosis virtutum vestibus induantur, superbos vero extremæ confusionis nuditas maneat. *Cap. VII.*

CIrcunda tibi decorem, & in sublime erigere, & esto gloriosus, & speciosis indue re vestibus. Subaudis: ut ego. Ipse enim sibi circundat decorem, de quo scriptum est: Dominus regnauit, decorem induit. (*Psal 92.*) Ipse apud nos in sublime erigitur, cũ nostris mentibus in natura sua esse impenetrabilis demonstratur. Ipse vero gloriosus est, qui dum seipso perfruitur, accedẽtis laudis indigens non est. Ipse speciosis induitur uestibus: quia sanctorum angelorum choros quos cõdidit, in usum sui decoris assumpsit, & velut quandam uestem gloriosam sibi Ecclesiam exhibet, non habentem rugam aut maculam. Vnde ei per prophetam dr. Confessionẽ & decorem induisti, amictus lumine sicut uestimento. (*Ps. 103.*) Hic quippe confessionem induit, illic decorem: quia quos hic per pœnitentiã confitentes fecerit, illic fulgentes per decorem iustitiæ ostendet. Luce ergo sicut uestimento amictus est: quia sanctis omnibus, quibus dictum est: Vos estis lux mundi, in illa æterna gloria uestietur. (*Matt. 5.*) Vnde per Euangelium dicitur, (*Mar. 5.*) quia transfigurato in monte Domino, uestimenta eius facta sunt candida sicut nix. In qua transfiguratione quid aliud quàm resurrectionis ultimę gloria nunciatur? In monte enim uestimenta eius sicut nix facta sunt: quia in supernę claritatis culmine sancti omnes ei luce iustitię fulgentes adhęrebunt. Sed quia speciosarum uestium nomine iustos sibi quomodo adiungat insinuat, iniustos etiam quomodo à se disiungat ostendit.

9 Sequitur: *Disperge superbos in furore tuo.* Subaudis, ut ego: qui eos & tranquillitatis tempore unitos contra me tolero, & districtus quandoque ueniẽs, in meo eos furore dispergo. Sed inter hęc solerter intuendum est, quod grauis perfidiæ error admittitur, si forsitan quis ęstimet, quòd in illa diuinitatis substantia, furor & trãquillitas uarietur. Creator nanq; omnium eo summè

A immortalis est quo creaturę more mutabilis non est. Hinc de illo per Iacobũ dr: Apud quem non est trãsmutatio, nec uicissitudinis obũbratio. (*Iaco. 1.*) Hinc rursum scriptum est: Tu autem Dñe, cum tranquillitate iudicas. (*Sap. 12.*) Hinc propheta ait: Deserta facta est terra à facie iræ columbę, a facie fauoris Dñi. (*Hier. 25.*) Quod iram columbæ prædixerat, hoc furorem Dñi sua iunxit. Colũba nanq; valde simplex est animal: & quia in Deũ nulla furoris inæqualitas serpit, furorem Dñi iram columbę nominauit. Vt.n. diuinæ districtionis uim imperturbabilem demonstraret, & iram dixit, & columbæ, ac si apertius diceret: Districtũ iudicium incõcussus exerit, qui permanens mansuetos iniustos punit. Vñ & in extremo iudicio in semetipso Incommutabilis manẽs, nulla uicissitudine ac mutabilitate uariat, sed tñ electis ac reprobis nequaquam sub specie eiusdem incõmutabilitatis ostẽditur: quia & trãquillus iustis, & iratus apparebit iniustis. Teste.n. conscientia, intra semetipsos deferunt, unde eorum mẽtes æquè unum respiciant, sed non æqualiter modificẽtur: quia & istis eũ benignum ostendit anteacta iustitia, & illis terribilem culpa. Quorum pauorem quis explicet, cum cõtigerit miseris & intra se culpas cernere, & ante se iudicẽ iustum uidere? Hoc nimirum quotidie in usu uitę præsentis agitur, ut de qualitate uenturi iudicis mortalium corda doceantur. Nam cum duo ad iudicium pergunt, alius innocentiæ sibi conscius, alius culpæ: ante prolatam sententiam adhuc tacentem iudicẽ utrique conspiciunt, & tamen culpæ debitor grauem contra se iram hoc ipsum iudicis silentium suspicatur, quam iram sibi non denunciat perturbatio iudicis, sed recordatio prauitatis: quia etsi adhuc foris reum sententia non clamat, intus tamen grauiter conscientia accusat. Ac contrà iustitię amicus decernentis uultum conspicit, sed intus de testimonio bonę recordationis hilarescet: & quo apud se quod metuat, non habet, omne quod erga semetipsum est, blandum uide. Hoc itaq; loco furor Domini dicitur nõ perturbatio diuinæ substãtiæ, sed super

per peccatores malè sibi conscios exami A
natio iusta uindictę: Quamuis enim eum
tranquillum in iudicio uideant, tamen
quia feriendos se ab illo non dubitant,
eum suis moribus perturbatum putant.
Sequitur: *Et respiciens omnem arro-
gantem humiliat.* Ac si dicat, ut ego.
Aptè autem ad uindictę ordinem arro-
gantibus, superborum culpa præponi-
tur: quia nimirum non superbia de arro
gantia, sed generatur arrogantia de su-
perbia. Duobus autem modis à Domino
peccator unusquisque respicitur, cum
aut à peccato conuertitur, aut ex pecca B
to punitur. De respectu enim conuer-
sionis dicitur: Quia respexit dominus
Petrũ, & recordatus Petrus uerbi Iesu
Luc. 22. fleuit amarè. De respectu ultionis rur-
Psal. 33. sus dicitur: Vultus autem Dñi super fa-
cientes mala: ut perdat de terra memo-
riam eorum. Vtrisque autem modis in
humilitate arrogans sternitur: quia aut
penitendo cognoscit culpam, aut per-
7 eundo percipit pœnam. Sequitur: *Respi
ce cunctos superbos; & confunde eos,
& contere impios in loco suo.* Subau-
dis, ut ego: Superbi enim ex respectu C
Domini confunduntur, aut hic de pieta
te domini cognoscentes & damnantes
crimina, aut illic supplicia de iustitia sen
tientes: Impiorum uerò locus ipsa super
Eccl. 10. bia est: quia cum scriptum sit: Initium
omnis peccati superbia, unde oritur im-
pietas, ibi continetur: quamuis nec q̃c-
quam à superbia distat impietas. Valde
enim superbire est impia de authore sẽti
re. Impius ergo in loco suo conteritur:
q̃a ipsa superbia qua eleuatur opprimi-
tur: cumq; efferendo se in cogitationi-
bus erigit, lumen sibi iustitię quod inue D
nire debuisset abscondit. Sępe autem dũ
contra deum falsa gloria exterius profi-
cit, uera miseria interi⁹ inanescit. Vnde
Psal. 72. propheta ait: Deiecisti eos dum alleuaré
tur. Non.n. ait: Deiecisti eos postquam
eleuati sunt, sed dum alleuarentur. quia
hoc ipsum fit superbis interius deijci, ꝗ
eis falsa cõtingit gloria exterius eleuari.
Ordinante.n. diuino iudicio, non eis hic
aliud culpa est, atq; aliud pęna, sed sua il
lis in pęnam uertit culpa, ut elatis fastu
superbię hoc ipsũ sit uerè intus cadere, ꝗ
foris ostenditur profecisse. Sequitur:
*Absconde eos in puluere simul & facies eorum
demerge in foueam.* Ac si dicat, vt ego. Su-
perbos enim atque impios iusto iudicio
Dñs in puluere abscondit: quia eorũ cor
da ipsis, q̃ despecto amore creatoris eli-
gunt, terrenis primi negociis permittit.
Vnde illorũ uitam cum in extremo iudi
cio discutit, tanq̃ sibi absconditã non a-
gnoscit, dicens: Nescio qui estis. Vita Luc. 13.
prauorũ sub puluere absconditur: quia
abiectis & infimis desideriis grauatur.
Quisque enim adhuc ea quæ mundi sũt
appetit, quasi ante faciẽ ueri luminis nõ
apparet: quia nimirum sub puluere ter-
renæ cogitationis latet. Hunc prauarũ
cogitationũ puluerẽ oppressa mens tole
rat, quem uentus nequissimæ tentatio-
nis apportat. Hinc est enim qđ de vna- 8
quaq; aĩa terrenis desideriis aggrauata
sub Ephraim specie ꝑ ꝓphetã dr̃: Factus Oseæ 7.
est Ephraim panis subcinericius, qui nõ
reuersatur. Ex natura quippe bene cõdi-
ta est nobis intẽtio quæ surgat in Deum,
sed ex cõuersatione nequiter assueta in-
est uoluptas, quæ p̃sens premat in secu-
lum. Panis autẽ subcinericius ex ea par-
te est mundior, quam inferius occultat,
atq; ex ea parte sordidior, qua desuper
cinerem portat. Quisquis ergo intentio-
nẽ qua Deum debuisset quærere negli-
git, quasi more panis subcinericij mũdio
rem partem inferius premit, & cum cu-
ras seculi libenter tolerat, quasi cõgestũ
cinerem superius portat. Reuersaretur
aũt panis subcinericius, si desideriorum
carnalium cinerem repelleret, & inten-
tionem bonã quã in se dudum despicien
do oppresserat, superius ostentaret. Sed
reuersari renuit, cum mens amore cura-
rum secularium pressa, molem superpo-
siti cineris abijcere negligit: dumque as-
surgere in intentionem bonam non ap-
petit, quasi mundiorem faciem subter
premit. Aptè autem subiungitur: Simul
& facies eorum demergere in foueam.
ac si dicat, ut ego. Iusto nanque iudi-
cio superborũ facies Dominus in foueã
mergit: quia intentionem cordis eo-
rum sese ultra homines erigentem infe-
rius

rius deijcit. Ima.n.respicit cuius facies fouea attendit. Et bene de superbis dr, quod eorũ facies in foueam demerguntur: quia ima petũt, dum superbiendo altiora appetunt, & quo magis extollendo se erigunt, eo magis ruendo inferius tendunt. Terrenã quippe gloriã quærunt, & infima sunt quæ pspiciunt dum superbiendo alta sequũtur. Vnde miro & diuerso modo res agitur, vt humiles cœlum petant, dum se inferius deijciũt: superbi infima appetant, dũ despiciendo cæteros quasi in altiorib. extolluntur. Isti se dum despiciunt, cœlestib. iunguntur: illi dum se erigunt, à superiorib. diuiduntur: atq; (vt ita dixerim) illi se eleuãtes deprimũt, isti deprimentes eleuant. Et bene de superbientibus per Psalmistam dr: Humi-
Ps. 146. liat autem peccatores vsq; ad terram: quia ea quæ infra sunt ambientes, dum extollendo se erigunt, amisso cœlo quid aliud quàm terram petunt? Quibus hoc ipsum iam in imis cecidisse, est relictis superioribus ima quæsisse. Rectè ergo eorũ facies in foueam demergi perhibentur, quia sequentes infima ad inferni barathrum tẽdunt. Iusto.n. iudicio agitur, vt quos hic voluntaria auersio excæcat, illic ab intuitu veri luminis digna supplicij fouea abscondat. Igitur quia vir sanctus tanto diuinæ potentiæ terrore discussus est, ut ei diceretur: Si habes brachium vt Deus, & si uoce simili tonas, disperge superbos in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humilia, & cętera quæ Deus quidẽ facere, sed homo uix sufficit audire: cuncta hæc qua Dominus intentione præmiserit, sine subditæ conclusionis ostendit, dicens:

Pelagianorũ hæresis præsenti capite destruitur, qui sine adiutorio gratię, propria uirtute quẽquam posse saluari affirmant. Cap. VIII.

9 ET *ego confitebor quòd saluare te possit dextera tua.* Ac si apertè diceret: Si potes terribilia hæc facere, ipse quæ ptuli, tibi & non mihi deputo bona omnia quæ fecisti. Si vero peccantes alios respiciendo non potes perdere, liquet quod à reatu nequitiæ tua te nõ uales uirtute

A liberare. Ecce diuina uoce ad beatũ Iob dicitur quòd sua dextera non saluet: & tamen nonnulli hominum qui ab huius uiri uirib. longè sunt, despecto Dei adiutorio, sua se fortitudine saluari posse cõfidunt. Pro quibus quid depręcari aliud debeamus, nisi ut si iam dona bonorum operum perceperunt, hoc quoque donũ accipiãt, ut à quo hæc acceperint discãt? Quia autem premissis uerbis Dominus potẽtiam suæ magnitudinis intulit: nũc in subsequentibus nequitiã antiqui hostis ostendit ut bonus famulus & auditis
B prius uirtutibus Domini sciret quantũ diliget, & cognita post calliditate diaboli, disceret quantum timeret. Vnde bene per prophetam dicitur: Leo rugiet: quis nõ timebit? Dominus Deus locutus est: quis non prophetabit? Postquam enim uirtus ei sui conditoris innotuit, nequaquã illum uires aduersarij latere debuerunt: ut eo magis defensori suo se humilius subderet, quo hostis sui nequitias subtilius agnouisset: protectoremq; suũ tanto ardentius quęreret, quãto terribiliorem hostem cognosceret quẽ uitaret.
C Certũ quippe est quia minus diligit ereptorem suum, qui minus intelligit periculum quod euasit: & uile solatiũ deputat defensoris, qui uirtutem aduersarij debilem putat. Vnde bene ereptionem suã Domino tribuẽs propheta dicebat: Diligã te Domine uirtus mea: apertè uideli cet dicẽs: eo te magis diligo, quo infirmitatem propriam sentiens, uirtutem meã te esse cognosco. Hinc rursum ait: Mirifica misericordias tuas, qui saluos facis sperantes in te: quia tunc nimirum misericordiæ Domini miræ apud nosmetipsos qui eripimur fiunt, cum p easdem mise
D ricordias quã grauia fuerint pericula quæ euasimus agnoscimus. Et quia sermone pcedenti Dominus beato Iob mira opera sanctorum sequẽtiũ patefecit, ut his auditis disceret, & de uirtutũ suarũ culminæ quam humilia sentire debuisset, nunc ei cũ quo hoste bellum gerat ostenditur, & uires fraudesque illius subtilius indicantur, ut qui ad colloquium authoris sui perductus est, argumenta aduersarij aperte cognoscat. Verbis enim sequẽtibus

tibus fideli famulo dominus cunctas hostis callidi machinationes insinuant, oẽ quod opprimendo rapit, omne qđ insidiando circumuolat, omne quod minãdo terret, omne qđ suadendo blãditur, omne quod desperãdo frangit, oẽ quod promittendo decipit. Cuncta ergo tergiuersationis eius certamina exorditur dicens: *Ecce Behemoth quem fecit tecum.*

Quod Manichæorum hæresis qui astruunt duo principia, Deum scilicet, & nescio quam tenebrarum gentem, conuincatur: cum manifestum sit quod in principio Deus omnem spiritalem & corporalem creaturam fecerit, primo in substantia materiæ, de inde in formarum distinctione. *Cap* IX.

10 QVem sub Behemoth nomine, nisi antiquũ hostẽ insinuat? qui interpretatus ex hebrea uoce in Latina lingua animal sonat. Cuius inferius dum malitia subdit, patenter ꝑsona mõstrat. *Eccl. 18.* Sed cum de Deo scriptum sit, quia fecit omnia simul: cur hoc animal cum homine fecisse se indicat, dũ cuncta quia simul fecerit constat? Rursum quærendum est quomodo deus cuncta simul cõdidit, dũ Moyses sex dierũ mutatione variãte distinctè creata describat? Quod tamen citius agnoscimus, si ipsas causas originũ subtiliter indagamus. Rerum quippe substantia simul, creata est, sed simul species formata non est: & quod simul extitit ꝑ substantiam materiæ, nõ simul apparuit per speciem formæ. Cum enim simul factum cęlum terraq; describitur simul spiritalia atq; corporalia, simul q̃cquid de cœlo oritur, simul factũ quicquid de terra producitur indicat. Sol q̃ppe, luna & sidera quarto die in cœlo facta perhibentur: sed quod quarto die processit in specie, primo die in cœli substantia extitit ꝑ conditionem. Primo die creata terra dr̃, & tertio arbusta cõdita, & cuncta terræ uirentia describuntur, sed hoc quod die tertio se in specie protulit, nimirum primo die in ipsa de qua ortũ est terrę substantiam conditũ fuit. Hinc est qđ Moyses & distinctè per dies singulos condita oĩa retulit, tñ simul oĩa creata subiũxit,

A dicens. Istæ sunt generationes cęli, & terræ, qñ creatę sũt in die quo fecit Dñs cęlum & terram, & omne uirgultũ agri antequã oriretur in terra, omnemq; herbam regionis. *Gen. 2.* Qui enim diuersis diebus creatũ cęlum & terram, uirgultum, herbamque narrauerat, nunc vno die facta manifestat: ut liquidò ostenderet ꝙ creatura omnis simul per substãtiam extitit, quamuis non simul per speciem processit. Hinc illic quoque scriptum est: Creauit Deus hominem ad imaginem suam. ad imaginem Dei creauit illum, masculũ B & fœminam fecit eos. *Gen. 1.* Necdũ enim Eua facta describitur, & iam homo masculus & fœmina perhibetur. Sed quia ex Adæ latere proculdubio fœmina erat ꝓcessura, in illo iam computatur per substãtiã, à quo fuerat producenda per formam. Considerare tamẽ hęc in minimis possumus, ut ex minimis maiora pensemus. Herba namque cum creatur, necdũ in illa fructus, necdum fructus sui semẽ ostenditur. Inest uerò ei etiam cum non appareat fructus & semẽ: quia nimirum simul sunt in radicis substantia, quæ nõ simul prodeunt per temporis incrementa. C Sed quia hęc simul creata per substantiam dicimus, quæ prodire alia ex alijs inuenimus: quo pacto cũ beato Iob Behemoth creatus asseritur, cum neq; una sit substãtia angeli & hominis neq; homo ex angelo, neq; angelus ex homine ꝓferat? Si verò pp hoc factus Behemoth cum beato Iob dicitur, ꝙ creatura omnis ab authore, qui in actione suæ nequaquam tẽporis protelatione distenditur, simul cõditã nõ dubitatur, cur de Behemoth specialiter dicitur, quod commune cũ creaturis omnibus generaliter habetur? Sed D rerum causam subtili discussione pensamus, simul angelum factum hominemq; cognoscimus: simul uidelicet non vnitate tẽporis, sed cognitione rationis, simul ꝑ acceptam imaginem sapientię, & nõ simul per coniunctã substantiam formę. Scriptum nanque est homine est: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et per Ezechielem ad satan dicitur: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia & prefectus decore *Ezec. 28* in

in deliciis paradisi Dei fuisti. In cuncta igitur creatura, homo & angelus simul conditus extitit: quia ab omni creatura irrationabili distinctus processit. Quia ergo in cuncta conditione rerum nullũ rationale animal nisi angelus & homo est, quicquid ratione vti non potest, cum homine factum non est. Dicatur itaque homini, dicatur de angelo, qui etsi potentiam sublimitatis perdidit, subtilitatẽ tamen naturæ rationalis non amisit: Ecce Behemoth quem feci tecum: vt dum homo eum qui in ratione secum factus est perisse considerat, vicinum sibi casum superbiæ ex ipsa propinqui sui perditione pertimescat. In his autẽ verbis solerter intuendum est, quòd apertè uoce dominica nefarium Manichæi dogma reprehẽditur, qui dum duo principia loquitur, tenebrarum gentẽ nõ factam asserere conat. Quomodo.n. nõ facta gens nequissima dicitur, cum Behemoth istũ, videlicet autorẽ nequitiæ per naturam bene conditũ se Dñs fecisse testatur? Sed quia Behemoth iste cũ quo sit factus audiuimus, perditus quid agat audiamus. Sequitur:

Quod escæ diaboli electæ sint, et hypocritarum simulatione maxime saturetur.
Cap. X.

F*oenum sicut bos comedet.* Si prophetarum sollicitè verba discutimus, hęc & illa vno spiritu prolata reperimus. Esaias nanque cum cerneret uitam peccãtiũ ab antiquo & insatiabili hoste desiderari, ait: Leo sicut bos comedet paleas. *Esa. 11.*
Quid autem fęni palearumq; nomine nisi carnalium vita signatur? De qua per prophetam dicitur: Omnis caro fęnum. *Esa. 40.*
Qui ergo hic Behemoth, illic leo: qui hic fęnum, illic paleæ nominantur. Sed perscrutari mens nititur cur iste uel apud Esaiam leo, vel hic dominica uoce Behemoth, in comestione fęni vel paleæ, utroque loco non equo, sed boui comparet. Quod tamẽ citius agnoscimus, si in vtrisque animalibus quæ sit nutrimentorũ distantia perpendamus. Equi nanq; fęnum qualibet sordidũ comedunt, aquã verò non nisi mundam bibunt. Boues

A autem aquam quamlibet sordidã bibũt, sed fœno non nisi mundo uescuntur. Quid est ergo quod boni qui mundo pabulo pascitur, Behemoth iste comparat, nisi hoc quod de isto antiquo hoste p prophetam alium dr: Esca eius electa? Neque enim se eos gaudet rapere, quos prauis ac sordidis actionibus implicatos in imis secum respicit uoluntariè iacere. Fœnũ ergo comedere sicut bos appetit, q a suggestionis suæ dente conterere mundam uitam spiritalium quærit. Sed quærendũ uideo quõ Behemoth iste fœnum sicut B bos comedens, uitam spiritalium consumere dr, cum supradictum est, fœni noĩe uita carnalium designatur. Esca quoque eius electa iam nõ erit, si fœnũ comedẽs, carnales rapit Sed ad hæc citius occurit: quia nonnulli hominum & apud Deum fœnum sunt, & apud homines sanctitatis noĩe cẽsentur: cum & ante humanos oculos aliud ostendit uita, & ante diuina iudicia aliud intendit conscientia. Ij itaque apud humana iudicia electi sũt, sed apud subtile Dñi examen fęnum. An ante diuinos oculos Saul fœnum non erat, de quo Samuel propheta populo dice-
C bat: Certè uidetis quem elegit Dñs: & de quo paulo superius dr: Electus & bonus? *1. Reg. 10*
Quẽ.n. peccans populus meruit, & apud Deum reprobus extitit, & tñ causarum ordine electus & bonus fuit. Quia multi fœnũ sunt, & electos se ex humana æstimatione suspicantur, bene per Salomonem dr: Vidi impios sepultos, qui ẽt dũ adhuc viuerent, in loco sancto erant, & laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. Quia multi fœnum sunt, sed tamen sanctitatis fauore uallantur, bene *11* *Eccl. 8.*
D quidẽ sapiens indicat dicẽs: Trãsi hospes, & orna mensam. Transeundo nanq; hospes, ornare mensam dicitur: quia si ad altare Dei quis positus per bona opera gloriam propriam quærit: & de ostẽtatione sanctitatis eius laus altaris extẽditur, & ipse tamẽ apud Deum in numero ciuiũ nõ habetur. Alijs eius opinio proficit, & tamen a Deo extraneus ipse pertransit. Mensam itaque transeundo decorauit: quia stare ad sacra noluit, qui per omne quod agere studuit, ad humanas laudes *Eccl. 29.*

mente

mente decurrit. Quia ergo nonnulli mũdam quidem uitã per studiũ ducunt, sed ex illa intus placere nõ appetũt, rectè & esca eius electa dr: & tñ fœnum sicut bos comedere Behemoth iste perhibet. Quasi .n. ante os Behemoth illius mundum fœnũ in terra, atq; in infimis iacet, cum & vita quasi innocens p mandatorum custodiã agitur, & tñ inter actionem q̃ bona ostenditur, cor ad appetẽda sublimia nõ eleuatur. Quid itaq; vilitatis agit q in se munditiã vitæ custodit, si per intentionem infimam in ore Behemoth huius inueniendum se in terra derelinquit? Quia igitur oĩpotens Deus quid hostis noster agat insinuat, nunc q̃uo præualeat innotescit, vt calliditatis eius nequitia quo apertius cognoscitur, eo facilius superetur. Sequitur:

Quod malorum mentes diabolus in virtute possideat. Cap. XI.

F*Ortitudo eius in lumbis eius, & virtus eius in vmbilico uentris eius* Seminaria coitus viris in lumbis esse, inesse autem fœminis in vmbilico perhibentur. Hinc est enim quod ueritas discipulis dicit: Sint lumbi vestri præcincti. Hinc Petrus cùm luxuriam à corde restringeret, admonebat dicens. Succincti lumbos mentis uestræ. Hinc Paulus cũ per Abrahæ sacrificium Melchisedech tpe Leui sacerdotium diceret decimatum, ubi tunc in Abrahæ corpore Leui lateret ostẽdẽs, ait: Adhuc enim in lumbis patris erat. Quia verò seminarium luxuriæ fœminis in umbilico continetur, propheta testatur, qui sub specie fœminæ pstitutæ Iudææ petulãtiã increpãs, ait: In die ortus, tui nõ est pcisus umbilicus tuus. In die quippe ortus umbilicum pcidere, est cõuersionis tempore carnis luxuriam resecare. Quia enim difficile est malè inchoata corrigere, & semel formata deformiter in melius reformare: de ortu suo Iudæa reprehendit, q̃ dum in Deo nata est, impræcisum umbilicũ retinuit: quia fluxa luxuriæ nõ abscidit. Quia igitur potestate diaboli vtriusq; generis sexus valde ex luxuriæ infirmitate substernit, & fortitudo eius in lũbis contra masculos, & uirtus illius contra fœminas in umbilico perhibetur. Sed cur cum behemoth istum fœnum comedere intulit, prima deceptionis eius argumenta luxuriæ dãna subiũxit: nisi quòd liquidò omnibus patet, quia postquã semel hominis spiritũ superbia ceperit, mox se ad corruptionẽ carnis extendit? Quod in ipsis quoque hominibus primis agnoscimus, qui dum post perpetratã superbiam pudenda mẽbra contegunt, patẽter indicarunt, quia postquam apud semetipsos intus arripere alta conati sunt, mox in carne foris erubescẽda ptulerunt. Behemoth itaque iste insatiabiliter sæuiens, & deuorare totũ simul hoiem quærens, modò in superbiam mentem erigit, modò carnem luxuriæ voluptate corrumpit. Bene autem nequaquam fortitudo eius in lũbis vel umbilico eorum dicitur, qui prosternuntur: sed fortitudo eius in lũbis eius, & virtus illius in umbilico uentris eius, ac si apertè diceretur: Fortitudo eius in lumbis suis, & uirtus illius in umbilico ventris sui: quia nimirum eius propriè corpus fiunt, qui suggestionum turpium blandimentis decepti, ei per luxuriæ fluxa succumbunt. Sequitur:

Margin notes: Luc. 12. — 1. Pet. 1. — Heb. 7. — Ezec. 16 — 12 — Gen. 3.

Quod tota uirtus diaboli in Antichristo stringatur; qui in fine huius mundi causa omnis erit malitiæ, & quasi esset Deus, immensitate prodigiorum sublimis apparebit. Cap. XII.

S*Tringit caudam suam quasi cedrum.* Multa in his suppetunt quæ instruendis moribus proferantur: sed prius Behemot istius violenta discutimus, vt post subtilius astuta detegamus. In scriptura sacra cedri nomine aliquando alta excellentia gloriæ cœlestis exprimitur: aliquã do autem prauorum rigida elatio designatur. Cedri nomine cęlestis gloriæ celsitudo exprimitur, sicut Psalmista testatur. Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Cedri rursus nomine superba prauorum potẽtia designatur, sicut per eundẽ prophetã dr: Vox Domini cõtringentis cedros. Quid aũt cauda Behemoth istius, nisi illa antiq hostis

Margin notes: Psal. 91. — Psal. 28.

hostis extremitas dicitur, cum nimirum uas proprium illum perditum hominem ingreditur, qui specialiter Antichristus nuncupatur. Qui quoniã modò honoribus seculi, modo signis & ꝓdigijs fictę sãctitatis in tumorem potentię eleuari ꝑmittit, rectè uoce dominica cauda illius cedro comparatur. Sicut enim cedrus arbusta cętera in altum crescendo deserit, ita tunc Antichristus mundi gloriam téporaliter obtinens, mensuras hominum & honoris culmine & signo[...] potestate transcendit. Spiritus quippe in illo est, qui in sublimibus conditus, potentiam naturæ suæ nõ perdidit uel deiectus. Cu
B ius idcirco uirtus nunc minimè ostenditur, quia dispensatione diuinę potentię
Apo. 20. ligatur Vnde per Ioannem dicitur: Vidi angelum descendentem de cęlo, habentem clauem abyssi, & catenã magnã in manu sua & apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas: & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit & signauit super eum Ligatus quippe missus in abyssum perhibet: quia retrusus in pra
C uorum cordibus, potentia diuinæ dispẽsationis astringitur, ne in quãtum nocere ualet, effrenetur: ut quamuis ꝑ eos occultè sęuiat, ad uiolentas tamen rapinas superbia non erumpat. Sed illic quomodo in mundi fine sit soluendus intimat
Ibidem. cum dicitur: Et postquam consumati fuerint mille anni, soluetur satã de carcere suo, & exhibit, & seducet gentes. Milenario nanque numero uniuersum ꝓ ꝑfectione sua hoc quantũlibet sit Ecclesię sanctæ tempus exprimitur. Quo peracto
D antiquus hostis suis uirib. traditus, pauco quidem in tempore, sed in multa contra nos uirtute laxatur. Qué quamuis sęuitia ad crudelitatem dilatet, superna tamen misericordia dierum breuitate coãgustat. Hinc enim ueritas ꝑ semetipsam
Mat. 24. dicit: Erit tunc tribulatio magna, qualis nõ fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet: Hinc rursum ait: Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. Quia enim & superbos nos & infirmos Dominus cõspicit, dies quos singulariter malos intulit, misericorditer

A breuiatos dicit: ꝑfectò ut & superbiã terreat de aduersitate tẽporis, & infirmitatem refoueat de breuitate: Sed cõsideran 13
dum ualde est, cũ Behemoth iste caudam suam sicut cedrum subleuat: in quo tũc atrocior quã nunc se exerit surgat. Quę enim pœnarum genera nõ nouimus, q non iam uires martyrum execuisse gaudemus? Alios nanque improuiso ictu immersus iugulo gladius strauit, alios crucis patibulũ affixit: in quo & mors ꝓuocata repellitur, & repulsa ꝓuocat. Alios hirsutis ferra dentibus attriuit: alios armato ferro insulcãs ungula carpsit: alios beluina rabies morsibus detrũcando cõminuit: alios ab intimis uiscerum per cutem pressa uis uerberũ rupit: alios effossa terra uiuentes operuit: alios in altum demersos in mortem pręcipitium fregit: alios in se proiectos aqua replẽdo absorbuit: alios edax flamma usque ad cineres depasta cõsumpsit: Cũ igit Behemoth iste caudã suã in fine mũdi nequius dilatat, qd est qđ in his tormẽtis tũc atrocius crescat, nisi hoc qđ in Euãgelio ueritas ꝑ semetipsam dicit: Surgẽt pseudochristi & Mat. 24.
pseudoprophetæ, & dabũt signa magna & ꝓdigia, ita vt in errorẽ mittant, si fieri pót ẽt electi? Nũc n. fideles nostri mira faciunt, cũ ꝑuersa patiuntur: tũc aũt Behemot huius satellites ẽt cũ ꝑuersa inferũt, mira facturi sunt. Pensemus ergo q̃ erit humanæ mẽtis illa tentatio, qñ pius martyr & corpus tormẽtis subijcit, & tñ ante eius oculos tortor miracula facit. Cuius tunc virtus nõ ab ipso cogitationum fundo quatiatur, qñ is q flagris cruciat, signis coruscat? Dicatur igit rectè: Stringit caudã suam quasi cedrũ: qa nimirum & altus tũc erit veneratione prodigij, & durus crudelitate tormenti. Non n. sola tunc potestate erigitur, sed ẽt signorum ostensione fulcitur. Vnde & per Dauid 14
dr: Insidiatur in occulto, quasi leo in cubili suo. Ad apertam nanq; potentiam suffecisset, vt leo esset, etiã si insidians nõ fuisset: rursumq; ad occultas versutias suffecisset, vt insidiãs surriperet, etiam si leo nõ esset. Sed quia hic antiquus hostis in cunctis suis uiribus effrenatur, sæuire per vtraq; permittitur: vt contra electos Psal. 9.

in

in certamine & fraude & uirtute laxet: A uirtute per potentiam, fraude per signa. Rectè ergo & leo & insidians dr: insidiãs per miraculorum speciem, leo per fortitudinem secularem. Vt enim eos q apertè iniqui sunt pertrahat, secularem potẽtiam ostentat: ut verò iustos ẽt fallat, signis sanctitatem simulat. Illis enim suadet elationẽ magnitudinis, iustos decipit ostensione sanctitatis. De hac cauda Behemoth iustius sub draconis specie p Ioannem dr: Et cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terram. Cęlum nanq; est Ecclesia, q̃ in hac nocte uitę præsentis dum in se innumeras sanctorum virutes continet, quasi radiantibus desuper sideribus fulget. Sed draconis cauda in terram stellas deijcit, quia illa satanæ extremitas per audaciã assumpti hominis erecta, quosdam quos uelut electos Dei in Ecclesia inuenit, obtinendo reprobos ostẽdit. Stellas itaq; de cœlo in terram cadere est relicta nõnullos spe cęlestium illo duce ad ambitũ gloriæ secularis inhiare. Hinc Daniel sub Antiochi specie contra hãc draconis caudam loquitur, dicẽs. Deiecit de fortitudine & de stellis, & conculcauit eas & vsq; ad principem fortitudinis magnificatus est, & ab eo abstulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius. Robur aũt datum est ei contra iuge sacrificiũ propter peccata, & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. De fortitudine quippe & de stellis deijcit, cum nonnullos & luce iustitię resplẽdentes, & virtute operis robustos frangit. Qui vsq; ad principẽ fortitudinis magnificatur, quia contra ipsum authorem uirtutis extollitur. Iuge uerò sacrificiũ D tollit, quia studium cõuersationis Ecclesiæ in eis quos ceperit interrumpit. Robur verò ei pp peccata contra iuge sacrificium datur: quia nisi pereuntiũ merita exigerent, eos qui recti credebantur, obtinere aduersarius nequaquã posset. Veritas in terra prosternitur, quia fides tũc rerum cęlestium ad desiderium uitæ tẽporalis inclinatur. Et faciet, & prosperabitur, quia tunc non solum in reproborum mentibus, sed ẽt electorum corporibus crudelitate inæstimabili, sine qualibet obiectione grassatur. Hinc rursum p Danielem dr: Consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones, & roborabitur fortitudo eius, sed non in suis viribus. Illius nanq; hominis fortitudo non in suis uiribus roboratur: quia satanæ uirtute in gloriam perditionis attollitur. Hinc rursum ait, Interficiet robustos & populum sanctorũ secundũ volũtatem suam, & dirigetur dolus in manu eius. Robustos nanq; interficit, cũ eos q mente inuicti sunt, corporaliter uincit. Vel certè robustos & populum sanctorũ B secundum voluntatem suam interficit, cum eos qui robusti ac sancti credebantur, ad nutum suæ uoluntatis trahit. In cuius manu dolus dirigitur, quia in illo fraus per opus adiuuatur. Qđ.n. fallendo dicit, hoc mira faciendo asserit, nam qcquid mendax lingua simulat, hoc quasi verum esse manus operis obstẽtat. Hinc rursum dicit, Cõtra principẽ principum consurget, & sine manu cõteretur. Hinc Paulus ait, Ita ut in templo dei sedeat, ostendens se tanquam sit deus. Hinc rur C sum ait: Quem dñs Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Qđ enim per Danielem dictũ est, Contra principem principum cõsurget, hoc per Paulum dr, ita ut in templo Dei sedeat, ostẽdens se tanquã sit Deus. Et quod per Danielem subiungitur, Sine manu conteretur, hoc Per Paulum exprimitur, Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui Sine manu quippe conteretur, quia non angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per aduẽtum iudicicis solo oris spiritu æterna morte ferietur. De huius Behemoth elatione item per Paulũ dicitur, Qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur deus, aut quod colitur. De quo Daniel cum quartam bestiam diceret decem cornibus fultam, protinus adiunxit, Considerabа cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum est medio eorũ, & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius, & ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia. Vndecimum quippe huius bestiæ cornu esse scri-

Marginal notes: Apo. 12. — Cęlũ Ecclesia dicitur. — Ibidem — 1. The. 2. — Ibidem — Dan. 7.

ſcribitur:quia regni eius potẽtia iniqui-
tate roboratur.Oẽ.n.peccatum unde na
rium eſt,quia dũ peruerſa agit,pręcepta
15 decalogi tranſit.Et quia in cilicio plangi
tur,hinc eſt quòd in tabernaculo uela ci
licina undecim fiũt. Hinc per undecimũ
Dan.12. Pſalmum dicitur,Saluum me fac Domi-
Pſal.11. ne, quoniam defecit ſanctus.Hinc in un
Act.1. denario numero remanere Apoſtolos
Petrus metuens,Mathiam duodecimum
ſorte miſſa requiſiuit. Niſi.n.ſignari cul-
pam p undenariũ cerneret, impleri Apo
ſtolorum numerum tã feſtinè duodena-
rio nõ curaret.Quia ergo per undenariũ
trãſgreſſio exprimitur,huius beſtiæ cor
nu undecimo ipſe author trãſgreſſionis
indicatur. Quod uidelicet paruulum ori
tur,quia purus homo generatur:ſed im-
maniter creſcit, quia uſque ad cõiunctã
ſibi uim angelicæ fortitudinis proficit.
Quod tria cornua quę ei ante faciẽ ſunt
euellit: quia ditioni ſuæ regna totidem
quæ ſibi uicina ſunt ſubigit.Cuius oculi
ſunt ut oculi hominis,ſed os ingentia lo
quitur:quia in illo humana quidem for-
ma cernitur,ſed uerbis ſuis ultra homi-
nes eleuatur.Quod ergo per Paulum di-
citur: Extollens ſe ſup omne qđ dicitur
Deus,aut quod colitur,hoc Daniel pro-
pheta teſtatur dicens: Os loquens ingen
tia: Quod uerò illũ uel Daniel ingentia
loqui,uel Paulus perhibet ſupra cultum
deitatis extolli:hoc eſt quòd apud beatũ
Iob diuino eloquio cedro comparatur.
More enim cedri ad alta nititur, dum in
omni faſtu fallaciæ & uirtutis robore &
culminis elatione proſperatur.Bene au-
tem ſtringere caudam dr: quia tota eius
uirtus in uno illo damnato homine con
geſta denſatur,ut tanto per illum fortia
ac mira faciat quanto illum collectis ſuis
uiribus inſtigat.Sed qa quale ſit iniquo-
rum caput audiuimus: nũc huic capiti q
mẽbra adhęreãt,agnoſcamus. Sequitur:

Quòd multiplicia ſint argumenta diaboli, quibus animas proſtratas ſibi polluit & corrumpit. Cap. XIII.

NEruí teſticulorum eius pplexi ſunt. Tot
iſte Behemoth teſtes habet, quot
A iniquitatis ſuæ prædicatores poſſidet.
An eius teſtes non ſunt, qui prauis ſua
ſionibus corda hominũ uirulenta erro-
ris ſui ſemina fundendo corrumpunt?
Aptè aũt dicitur, ꝙ teſticulorũ eius ner-
ui perplexi ſunt:quia uidelicet prædica-
torum illius argumenta doloſis aſſertio-
nibus innodantur, ut recta eſſe ſimulent
quæ peruerſa perſuadent.aut allegatio-
num implicatio quaſi neruorum pplexi
tas etſi uideri poſſit , ſolui non poſſit.
B Neruos eius teſticuli perplexos habent:
quia acumina prædicatorũ illius ſub ar-
gumentis duplicibus latent.Plerunq; au
tem cum uerbis corda inficiũt, in opere
innocentiam oſtendũt. Neque enim ad
ſe bonos perſuaſione ſua traherent, ſi ſe
& in actionibus puerſos exhiberẽt. Sed
quia teſtes ſunt huius beluę, & perplexis
neruis illigantur, & rectos ſe oſtentãt ut
lateant, & peruerſa prædicant ut corrũ
pant:ipſum nimirum ſuum caput imitã
tes,qui quaſi leo inſidijs & ſæuit per po-
tẽtiam terreni culminis, & blanditur p
C ſpeciem ſanctitatis.Sed hæc belua utinã
tunc ſolũ talia ageret, & nunc quoq; ad
corrumpenda fidelium uiſcera, hos luxu
riæ teſticulos non haberet. Neque enim
malum ſola locutione oris infundit, ſed
peius & à pluribus operis exemplo ppi
natur. Quã multi enim Antichriſtũ nõ
viderunt,ſed tamen teſticuli eius ſunt:
quia corda innocentiũ actionis ſuæ exẽ
plo corrũpunt. Quiſquis nanque in ſu-
perbia extollit,quiſquis auaritiæ deſide
rijs cruciatur,quiſquis luxuriæ uolupta
tibus ſoluitur,quiſquis iniuſtè atque im
moderatæ iræ flagris ignitur:quid aliud
quàm Antichriſti teſtis eſt?Qui dum ſe li
D bẽter eius uitib.implicat, exẽplo ſuo alijs
erroris fœtus miniſtrat. Iſte praua agit,il
le praua agentib.adhęret, & non ſolum
non obuiat, ſed etiam fauet. Quid ergo
aliud quàm Antichriſti teſtis eſt, qui per
dita authoritate promiſſe Deo fidei, te-
ſtimonium perhibet errori?Quos tamen
ſi quis redarguat mox ſe ſub quodam ve
lamine defenſionis occultant,quia uide
licet eorum nerui perplexi ſunt, & male
impliciti,correptione ſolui nequaquam
poſſunt.Sequitur:

Quòd

Quod ossa diaboli hæresiarchæ sint & principes malitiæ, qui fistulis æreis comparantur: quia bene quidem & sonore loquuntur, sed quæ dicunt, hæc nec agunt, nec sentiunt. Caput XIIII.

16 OSsa eius velut fistulæ æris. In corpore ossa sunt quæ continent membra, & quę continentur. Habet ergo carnes hæc belua, habet & ossa: quia & iniqui sunt alij, qui tamen ab alijs in errore retinentur: & nequiores alij, qui in errore & alios retinent. Quid itaque aliud ossa Antichristi, quàm quoslibet in eius
Matt. 7. corpore valentiores accipimus. In quorum corde iniquitas dum vehemẽter induruit; per eos tota eius corporis cõpago subsistit. Multi nãque in hoc mundo diuites videntur, qui dum rebus opibusque subnixi sunt, quasi ex fortitudine solidantur: sed largiendo hęc ipsa quibus fulti sunt, ad suum alios errorẽ trahunt. Modò nonnullos ut praui fiant, donis illiciunt: modo nõnullos ut praui permaneant, muneribus astringunt. Quid itaque hi nisi Antichristi ossa sunt: qui dum malos continendo multiplicant, in eius corpore carnes portant? Hi nonnunquã in decipiendis auditoribus exhibent linguæ dulcedines, quia & spinæ proferũt flores: & apparet quidem in eis quod oleat, sed latet quod pungat. Amaris dulcia, noxijs blanda permiscent, & potestate quidẽ admirãdi uideri appetũt, sed fallẽdi arte p̃ remissa colloquia quasi humiliter substernũtur: & per sermonẽ de se insinuant, quod per exhibitionẽ negant. Vñ & rectè ossa Behemot istius ęris fistulis cõparantur: quia nimirum more metalli insensibilis, sonũ bene loquendi habẽt, sed sensum bene uiuẽdi non habent. D Hoc nãq; quasi humiliter loquendo asserunt, quod elatè uiuendo contemnunt.
1. Cor. 13. Vnde bene per Paulum dr̃: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatẽ aũt nõ habeã, factus sum uelut ęs sonãs, aut cymbalum tinniens. Bona quippe loquens, sed per amorem eadẽ bona nõ
7 sequens, uelut ęs aut cymbalum sonitũ reddit: quia ipse non sentit uerba q̃ ipse facit. Sunt verò nõnulli huius beluę cor A pore nõ honorib. clari, non diuitijs fulti non uirtutum specie decorati, nõ scientia calliditatis periti, sed tñ uideri quales non sunt ambiunt. & idcirco contra bonorum uitam nequiores fiunt: De quibus & sequitur:

Quod quidam cum membra diaboli sint, quia ad seditiones neque per miracula, neque per argumenta sufficiunt, in cõtumelias & mortes sanctorum ferro armantur. Cap. XV.

CArtilago illius quasi laminæ ferreæ. Car B tilago nanq; ossis quidem speciem habet, sed ossis fortitudinem non habet. Quid est ergo q̃ cartilago eius laminis ferreis comparatur, nisi q̃ hi qui in illo debiliores sunt ad perpetranda mala nequiores existunt? Ferro quippe cætera metalla conciduntur, & cartilago ei⁹ ferro similis dr̃: quia hi qui in eius corpore ad ostensionem uirtutum nõ sufficiunt, contra necem fidelium acrius accendun tur. Quia.n. cum eo se facere signa & p̃digia non posse considerant, fideles se illi per crudelitatem probant: & pro eo q̃ innocentium corda corrumpere persua C dendo nõ possunt, multiplicius cæteris bonorum corpora se extinguere gloriãtur. Bene ergo dr̃: Cartilago eius ut laminæ ferreæ: quia in eius corpore quo infirmius quisq; crediderit, eo nequius incidit. Qui rectã non ferra tantummodo, sed laminis ferreis cõparãtur: quia dum se circũquaq; in crudelitate dilatare ambiũt, quasi in ferri se laminas extendunt.

Quod ea quæ de Behemoth dicuntur, etiã alio intellectu accipi possint, & ad sanctorum tẽtamenta referri. Cap. XVI.

LIbet arctiori inq̃sitionis manu hęc eadem uerba conditoris, quæ iã viuentur discussa, distinguere, atq; vberiores intelligentiæ fructus instruendis moribus apportare. Nam quia antiquus hostis quid per assumptum hominem contra homines agat audiuimus: superest ut nunc quid in hominibus etiam per semetipsum sine homine moliatur, exploremus. Ecce enim dicitur: *Stringit caudã suam*

suam quasi cedrum. Prima quidem serpentis suggestio mollis ac tenera est, & facile virtutis pede conterenda: sed si hæc inualescere negligenter permittitur, eique ad cor aditus licenter præbetur, tanta se uirtute exaggerat, vt captam mentem deprimens, vsque ad intolerabile robur excrescat. Caudam itaq; quasi cedrum stringere dr̃: quia semel eius in corde recepta tẽtatio, in cunctis quæ subsequenter intulerit, velut ex iure dominatur. Huius ergo Behemoth caput herba est, cauda cedrus: quia ex prima quidem suggestione blandiens substernitur, sed per vsum uehementer inualescens, succrescente tẽtationis fine roboratur. Superabile nanq; est omne quod initio suggerit, sed inde sequit̃ qđ vinci vix possit. Prius.n. quasi consulens blanda ad animũ loquit̃: sed cum semel dentẽ delectationis infixerit, violenta post consuetudine pœnæ insolubiliter innodatur. Vnde & bene stringere caudam dr̃. Dente.n. vulnerat, cauda ligat: quia suggestione prima percutit, sed percussam mẽtem ne euadere ualeat, inualescente fine tentationis astringit. Quia.n. peccatum trib. modis admittit̃, cum uidelicet serpẽtis suggestione, carnis delectatione, spũs consensione ꝑpetrat̃. Behemoth iste prius illicita suggerẽs, linguã exerit, post ad delectationem pertrahens, dentem figit: ad extremum uero ꝑ consensionẽ possidens, caudam stringit. Hinc est.n. ꝙ nonnulli peccata lõgo vsu perpetrata, in semetipsis ipsi reprehendunt, atq; hæc ex iudicio fugiunt, sed vitare opere nec decertantes possunt: quia dum Behemoth istius caput non contedunt, plerunq; cauda & nolentes ligant̃. Quæ contra eos cedri more indurruit: quia à blanda uoluptate exordij vsq; ad violentiam retentionis excreuit. Dicat̃ ergo: Stringit caudam suã quasi cedrum: ut tanto quisq; debeat initia tẽtationis fugere quãto finẽ eius intelligit citiꝰ sol
18 ui nõ posse. Sciendũ quoq; est, ꝙ plerũq; eis quos ceperit, tunc grauiores culpas ingerit, cũ præsentis vitæ termino illos propinquare cognoscit, & quo se cõsummaturum tentationem considerat, eo eis iniquitatum pondera grauiora coacer- A uat Behemoth igitur caudam suam quasi cedrum stringit, quia quos per praua initia ceperit ad finẽ deteriores reddit: ut tentamenta eius quo citius cessatura sunt, eo valentius compleantur. Quia.n. suis pœnis eorum satagit æquare supplicium, in eis ardentius ante mortem nititur omne exaggerare peccatum. Plerũq; vero Behemoth iste iã cor malè subditũ possidet, sed tñ diuina illum gratia repellit: & manus misericordię eijcit, quẽ ad se captiua uoluntas introduxit. Cumq; à corde expellitur, acriores, infigere iniquitatum stimulos conatur, vt eos tenta- B tionum fluctus mens ab illo impugnata sentiat, quos etiam possessa nesciebat. Quod bene in Euangelio exprimitur, cũ exire ab homine immundus spiritus Domino iubente narratur. Nam cum dęmoniacus puer fuisset oblatus, scriptum est: Comminatus est Iesus spiritui immũdo, dicens: Surde & mute spiritus, ego tibi præcipio, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum: & exclamans, & multum di- C screpens eum, exiuit ab eo. Ecce eum nõ discrepserat cũ tenebat, exiẽs discrepsit: quia nimirum tunc peius cogitationes mentis dilaniat, cum iam termino egressus sui diuina virtute compulsus appropinquat. Et quem mutus possederat, cum clamoribus deserebat: quia plerunque cum possidet, minora tentamenta irrogat: cum verò de corde pellitur, acriori infestatione perturbat. Bene itaque dr̃: Stringit caudam suam quasi cedrũ: quia & cor possidẽs semper in malitia ex po- D sterioribus crescit, & cor deserens vehemẽtioribus cogitationum stimulis percutit.

Peccatũ tribus modis admittitur.

Marc. 9.

Quod quędam peccata ita perplexa sint, vt ea si fugere appetas, tamen sine alio peccati laqueo non euadas. Cap. XVII.

ADhuc autem Behemoth istius mira pietate conditoris astutiora argumenta panduntur, cum subditur: *Nerui testiculorum eius perplexi sunt.* Nerui testiculorum eius sunt pestifera argumenta machinationum. Per ipsa quippe calli-

Parti. 3. dist. 14 cap. Nerui.

calliditatis suæ uires exerit, & fluxa mortalium corda corrūpit. Testiculi eius sunt suggestiones prauę, quib in mentis corruptione feruescit, atque in construpata anima iniqui operis prolem gignit. Sed horum testiculorum nerui perplexi sūt: quia suggestionum illius argumenta implicatis inuentionibus illigantur: ut plerosq; ita peccare faciant, quatenus si fortasse peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non euadant: & culpam faciant dum uitant, ac nequaquam se ab una ualeant soluere, nisi in alia con
19 sentiāt ligari. Quod melius ostendimus si qua ex conuersatione hominum illigationis huius exempla cōferamus. Quia vero in tribus ordinibus sancta Ecclesia constat, coniugatorum uidelicet, continentium, atque rectorum. (Ezec.14.) unde & Ezechiel tres uiros liberatos uidit, uidelicet Noe, Daniel, & Iob. (Mat.24.) & in Euangelio Dñs dum alios in agro, alios in lecto, atq; esse in molendino alios perhibet tres procul dubio in Ecclesia ordines ostendit: liquidò satisfaciamus si singula ex singulis exquiramus. Ecce.n.quidam dū mundi huius amicitias appetit, cuilibet alteri similem sibi uitam ducēti, quòd secreta illius omni silentio contegat, se iureiurādo cō stringit: sed is cui iuratum est, adulteriū perpetrare cognoscitur, ita ut etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is aūt qui iusiurandum præbuit, ad mentem reuertitur: & diuersis hinc inde cogitationibus impugnatur, atq; hoc silere formidat, ne silentio adulterij simul & homicidij particeps fiat: & prodere trepidat, ne reatu se periurij obstringat. Perplexis ergo testiculorū neruis ligatus est: q̄a in q̄libet partē declinet, metuit ne à transgressionis contagione liber non sit. Alius cūcta quæ mundi sunt deserens, atque per oīa frāgere proprias uoluntates quęrēs, alieno se subdere regimini appetit: sed eū qui sibi apud Deum præesse debeat, minus cauta inquisitione discernit. Cui fortasse is qui sine iudicio eligitur, cū prę esse iā cęperit, agi q̄ Dei sūt ꝓhibet, quæ mūdi sūt iubet. Pēsans itaq; subditus uel quę sit culpa inobedientię, uel q̄ contagium secularis vitę, & obedire trepidat, & non obedire formidat: ne aut obediēs Deum in suis pręceptis deserat, aut rursum non obediens Deū in electo priore contemnat: & aut illicitis obtemperās, hoc quod pro Deo appetit, contra Deū exerceat, aut rursum non obtemperans, eum quem suum iudicem qua fierat, suo iudicio supponat. Apertè ergo ille per discretionis suæ uitiū perplexis testiculorum neruis astringitur: quia aut obtēperans, aut certè non obtemperans, in culpa trangressionis ligatur. Studebat proprias uoluntates frangere, & curat eas etiam contempto priore solidare. Decreuit mundum funditùs relinquere, & ad mundi curas uel ex aliena uolūtate compellitur redire. Perplexi ita nerui sunt, cum sic nos argumenta hostis alligant, ut culparum nodi quo quærūtur solui, durius astringant. Alius pensare pondus honoris Ecclesiastici, negligens, ad locū regiminis præmijs ascendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus męroribus afficitur, quā honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriā culpa reuocatur: doletq; se ad laborē cum culpa peruenisse, & quàm sit iniquū quod admiserit, ex ipsa fructus difficultate agnoscit. Reum igitur se cū impensis præmijs agnoscēs, uult adeptę sublimitatis locum deserere, sed timet ne grauius delictum sit suscepti gregis custodiam reliquisse: uult suscepti gregis curā gerere, sed formidat ne deterior culpa sit regimina pastoralis gratiæ empta possidere. Per honoris ergo ambitū ligatū culpa hinc inde se conspicit. Esse quippe sine reatu criminis neutrum uidet, si aut susceptus semel grex relinquat, aut rursū sacra actio seculariter empta teneat. Vndiq; metuit, & suspectus latus omne pertimescit, ne aut stans in empto regimine non dignè lugeat; quod nō etiam deserens, dū aliud emendat, aut certè regimē deserens, flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis destitutiōe cōmittit. Quia ergo Behemoth iste ita inexplicabilibus nodis ligat, vt plerunq; mēs in dubiū adducta, vnde se à culpa soluere nititur, inde in culpa arctius astringatur, rectè dr̄: *Nerui testiculorū eius perplexi sunt.* Argumenta

menta nanq; machinationum eius quasi quo laxantur ut relinquant, eo magis
20 implicantur, vt teneat. Est tñ quod ad destruendas eius versutias vtiliter nat, vt dũ mens inter minora & maxima peccata cõstringitur, si oíno nullus sine peccato euadendi aditus patet, minora semp eligantur: quia & qui murorum vndiq; ambitu ne fugiat clauditur, ibi se in fugã ꝓcipitat, vbi breuior murus inuenitur. Et Paulus dũ quosdam in Ecclesia incõtinentes aspiceret, concessit minima, vt maiora declinarent, dicens: Propter fornicationé aũt vnusquisq; vxorem suam
r. 7. habeat. Et quia tunc solum coniuges in admixtione sine culpa sunt cùm nõ pro explenda libidine, sed pro suscipiéda ꝓle miscentur: vt hoc etiam quod concesserat sine culpa quamuis minima nõ esse monstraret, illicò adiunxit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, nõ secundum imperium. Non.n. est sine vitio qđ ignoscitur, & nõ pcipitur. Peccatum ꝓfecto vidit, quod posse indulgeri præuidit. Sed cùm in dubiis constringimur, vtiliter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus. Itaq; plerunq; neruorum Behemoth istius ꝑplexitas soluitur, dum ad virtutes maximas ꝑ cõmissa minora transitur. Sequitur: *Ossa eius sicut fistulæ æris*. Quid per ossa Behemoth istius nisi cõsilia designantur? Nam sicut in ossibus posito corporis roburq; subsistit, ita in fraudulentis consiliis tota se eius malitia erigit. Neq; enim quempiã premit, sed calliditate pestiferæ persuasionis interficit. Et rursum sicut ossa q irrigant medullæ confortant, ita eius consilia per spiritalis naturæ potentiam infusa ingenij subtilitas roborat. Hoc verò testiculi eius ab ossib. idest, suggestiones a consiliis distant: q per illas apertè noxia infert, per hæc autem quasi ex bono consulens ad culpam trahit: per illas pugnando superat, per hæc velut consulendo supplantat. Vnde & bene eius ossa, idest, hæc eadem consilia, æris fistulis comparentur. Aeris quippe fistulæ sonoris aptari cantibus solent, quæ admotæ auribus dum blandum carmen subtiliter concinunt, interiora mentis in exteriora delectationis trahunt: & dũ dulce est, quod auribus sonant, virilitaté cordis in voluptatis fluxu debilitant: cumq; auditus ad delectationem trahitur, sensus ab statu suæ fortitudinis eneruat. Ita quoq; astuta eius cõsilia dum quasi blãda prouisione cõsulunt, cor à forti intentione inuertunt. & dũ dulcia resonant, ad noxia inclinant. Quasi ergo æris fistulæ sunt, quę dum libenter audiuntur, ab interna intentione aĩum in exterioris vitæ delectationem deiiciunt. Hoc.n. Behemoth iste magnopere ad exequendã deceptioné satagit, vt dum peruersitatis suæ consilium quasi vtile ostendit, suauiter valeat sonare quod dicit, quatenus & osténsa vtilitate menté mulceat, & abscon sa iniquitate corrumpat. Quæ apertius in 21
cunctis ostendimus, si pauca breuiter cõsiliorum eius argumenta pãdamus. Ecce enim quidam rebus contentus propriis, decreuit nullis mundi huius occupationibus implicari, valde formidans quietis suæ cõmoda perdere, & valde despiciés cum peccatis lucra cumulare. Adhunc hostis callidus veniens, vt intentioné bonæ deuotionis subruat, quasi vtilitatis cõsilium subministrat, dicés: Ea quidem quæ sunt in pśenti sufficiunt: sed his deficientib quid acturus es? si enim post hęc nulla prouidentur, assunt quæ ad præsés impendenda sunt filiis, sed tñ paranda sunt quæ seruent. Deesse põt citius etiã quod adest, si sollicitudo prouida cesset parare qđ deest. An non & terrena põt actio peragi, & tñ in actione culpa declinari: quatenus & exteriora stipẽdia præbeat, & tñ internam rectitudinem nõ inflectat? Hæc interim blandiens insinuat, & seorsum iam in negocio terreno qđ prouidet, peccati laqueos occultat. Ossa itaque eius sicut fistulæ æris sunt: qa perniciosa eius consilia auditori suo cõsulentis vocis suauitate blandiunt. Alius quoq, non solum decreuit terrena commoda non quærere, sed etiam cunctis quæ possidet renũciare: ut in discipulatu cœlestis magisterij tãto se liberior exerceat, quanto & expeditior redditus ea q possidenté premere poterãt, deserens calcat. Huius cor hostis insidians occulta

suggestio-

ſuggeſtione alloquitur, dicens: Vnde hæc A temeritatis tantæ ſurrexit audacia, vt credere audeas quòd omnia relinquẽdo ſubſiſtat? Aliter te creator condidit, atq; aliter tu teipſum diſponis: valentiorem te robuſtioremque faceret, ſi ſequi te ſua veſtigia cum inopiæ neceſſitate voluiſſet. An non plerique & terrena patrimonia nequaquam deſerunt, & tñ ex his p miſericordię opera supernę ſortis bona æterna mercantur? Hæc blandiens ſuggerit: ſeorſum verò in eiſdem reb. quas retinere admonet, ante retinentis oculos delectationes peſtiferas decipiens apponit, B quatenus ſeductum cor ad blandimenta exteriora pertrahat, & intima perfectionis vota peruertat. Oſſa itaq; eius ſicut fiſtulæ ęris ſunt, quia doloſa eius conſilia dum bladum de exterioribus ſonum reddunt, pernicioſum diſpendiũ de interiorib. ingerunt. Alius relictis omnib. quę exterius poſſederat, vt ordinem ſublimioris diſcipulatus apprehendat, ét intimas frangere voluntates parat, vt rectoribus ſe alterius voluntatibus ſuadens, nõ ſolum prauis deſiderijs, ſed ad perfectionis cumulũ ét in bonis votis ſibimetipſi renũciet, & cuncta quæ ſibi agenda ſunt, ex C alieno arbitrio obſeruet. Hunc hoſtis callidus tanto mollius alloquitur, quanto ab excellentiori deijcere ardentius conatur, moxq́ue virulenta ſuggeſtione blandiens dicit. O quanta per temetipſum miranda agere poteris, ſi nequaquã te iudicio alterius ſubdis Cur profectum tuum ſub ſtudio meliorationis imminuis? Cur intentionis tuæ bonũ, dum vltra q̃ neceſſe eſt extẽdere niteris frangis? Quæ.n. dũ voluntate propria uſus es, peruerſa perpetraſti? Qui ergo tibi plene ad bene viuẽ dũ ſufficis, alienũ ſuper te iudicium cur D requiris? Hæc blandiens intimat, ſeorsũ verò in voluntatib. eius proprijs exercẽdæ ſuperbiæ cauſas parat: & dum laudat corde inteſtina rectitudine, inueſtigat callide vbi ſubruat in prauitate. Oſſa itaque eius ſicut fiſtulæ ęris ſunt: q̃a clandeſtina eius conſilia vnde quaſi animũ blãde delectant, inde pernicioſe à recta intẽtione diſſipant. Alius fractis plenè uoluntatibus ſuis, multa iam vetuſti hominis vitia & mutatione vitę, & lamentatione pœnitentię correxit: & tanto maiori zelo cõtra aliena peccata accenditur, quãto ſibimetipſi funditus mortuus iniquitatibus proprijs non tenetur. Hunc hoſtis callidus, quia zelo iuſtitiæ etiam cęteris prodeſſe cognoſcit, quaſi proſpere conſulentibus verbis: impetit, dicens: Quid te ad aliena curãda dilatas? Vtinã tua cõſiderate cõualeſcas. An non perpendis, q̃a cum ad aliena extẽderis, erga ea curãda q̃ tua ſunt minor inueniris? Et quid prodeſt alieni vulneris cruorẽ tergere, & putredinem proprij negligendo dilatare? Hæc dum quaſi conſulens dicit, zelum charitatis adimit, & omne bonum quod prodire ex charitate poterat, gladio ſubintroducti torporis extinguit. Si n proximos ſicut noſmetipſos diligere præcipimur, dignum eſt vt ſic eorum zelo cõtra vitia, ſicut & noſtro flagremus. Quia igĩ dum ſuauiter conſulit, mentem ab intentione propria alienã reddit, recte dr̃: Oſſa eius ſicut fiſtulæ æris. Quando etenim p fraudulenta conſilia audientis aĩo blandum ſonat, quaſi cum fiſtula æris cantat, vt vnde mulcet, decipiat. Sed Behemoth iſte ualde mollius certamen mouet, quãdo ſe in inſidijs ſub prętextu infirmitatis exercet. Tunc autem duriores tentationes excitat, quando ante tentati oculos iniquitatis laqueos ſub ſpecie virtutis occultat. Vnde & recte ſubiungitur: *Cartilago eius quaſi laminę ferreæ*. Quid enim per cartilaginẽ niſi ſimulatio eius accipitur? Cartilago nanque oſſis oſtendit ſpeciẽ, ſed oſſis non habet firmitatem. Et ſunt nonnulla vitia quæ oſtendunt in ſe rectitudinis ſpeciem, ſed ex prauitati prodeunt infirmitate. Hoſtis enim noſtri malitia tanta ſe arte palliat, vt plerunq; ante deceptæ mentis culpas virtutes fingat: vt inde quiſque quaſi expectet præmia, vnde dignus eſt æterna inuenire tormenta. Plerunque enim in vlciſcendis uitijs crudelitas agitur, & iuſtitia putatur: atque immoderata ira, iuſti zeli meritũ creditur: & cum à diſtortis moribus peccantes dirigi caute debeant, violenta inflexione franguntur. Plerunque diſſoluta remiſſio quaſi manſuetudo ac pietas habe-

habetur: & dum plus quàm decet delinquentibus temporaliter parcitur, ad æterna supplicia crudeliter reseruantur. Nonnunquam effusio misericordia creditur: & dum malè seruare culpa sit, peius spargi quod acceptum est, non timetur. Nonnunquam tenacia parcitas putatur: & cũ graue sit vitium non tribuere, virtus creditur accepta retinere. Sæpe malorũ ptinacia constantia dr̃: & dum mens à prauitate sua flecti non patitur, quasi ex recti defensione gloriatur. Sæpe inconstantia quasi tractabilitas habetur: & quo quisque fidem integram nulli seruat, eo amicum se omnibus æstimat. Aliquando timor incompetens humilitas creditur: & cum temporali formidine pressus quisq; ad defensionem veritatis tacet, arbitrat̃ ꝙ iuxta Dei ordinem humilem se potioribus exhibeat. Aliqñ uocis superbia, ueri libertas æstimatur: & cum per elationẽ veritati contradicitur, loquendi procacitas, veritatis defensio putatur. Plerunq; pigritia quasi continentia quietis attenditur: & cũ grauis culpæ sit recta studiosè non agere, magnæ virtutis meritũ creditur, à praua tantum actione cessare. Plerunque inquietudo spiritus vigilans sollicitudo noïatur: & cũ quietẽ quisq; non tolerat, agendo quæ appetit, virtutis debitæ implere se exercitium putat. Sæpe ad ea quę agẽda sunt, incauta præcipitatio, laudandi studij feruor creditur: & cũ desideratũ bonum intempestiua actione corrumpitur, eo agi melius quo celerius æstimatur. Sæpe accelerandi boni tarditas consilium putat̃: & cũ expectat̃ vt ex rõne proficiat, hoc insidias mora supplã-
23 tant. Igit̃ cũ culpa velut virtus aspicit̃, nacessariò pẽsandum est, quia tanto tardius mẽs vitiũ suum deserit, quanto hoc quod perpetrat nõ erubescit: & tãto mẽs tardius vitiũ deserit, q̃to p virtutis speciẽ decepta, premiorũ ẽt de eo retributionẽ quærit. Facilè aũt culpa corrigit̃ quæ & erubescit̃, quia esse culpa sentit̃. Quia itaq; error cũ virtus credit̃, difficili⁹ emẽdatur, rectè dr̃: *Cartilago eius quasi laminæ ferreæ.* Behemoth. n. iste quo sub prætextu boni calliditatem suam fraudulentius exhibet, eo in culpa mentẽ durius tenet.

Hinc est quod nonnũquam hi qui quasi viam sanctitatis appetunt, in errorem lapsi tardius emendantur. Rectum quippe æstimant esse quod agunt, & sicut excolẽdæ virtuti, sic uitio perseuerantiam iungunt: Rectum existimãt quod agunt, & idcirco suo iudicio enixius seruiunt. Vnde bene Hieremias cum diceret, Candidiores Nazaræi eius niue, nitidiores lacte, rubicũdiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores, denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: ilico adiunxit, Adhęsit cutis eorũ ossibus, aruit, & facta est quasi lignum. Quid enim Nazaræorum nomine, nisi abstinẽtium & continentium vita signatur, quæ niue & lacte nitidior dicitur? Nix enim ex aqua congelascit, quę desuper uenit: lac autem ex carne exprimit̃, in inferioribus nutritur. Quid ergo p niuem, nisi candor uitæ cęlestis? quid per lac, nisi temporalis dispensationis administratio demonstratur? Et quia plerunque continentes uiri in Ecclesia tam mira opera faciunt, vt ab eis multi qui cęlestem uitam tenuerũt, multi qui terrena bene dispensauerũt superari uideantur, & cãdidiores niue, & nitidiores lacte referũtur. Qui ẽt quia per feruorem spiritus antiquorum ac fortium patrum nõnunquam uincere uitam uidetur, rectè subiungitur: Rubicundiores ebore antiquo. Dum enim ruboris nomen imprimitur, sancti desiderij flamma signatur. Ebur uerò esse os magnorum animaliũ nõ ignoramus. Ebore itaque antiquo rubicundiores sunt quia sępe ante humanos oculos nonnullis pręcedentibus patribus studij feruentioris existunt. De quibus ut totum simul ostendatur adiũgitur: Sapphiro pulchriores. Aetherei q̃ppe coloris est sapphirus. Et quia pręcedentes multos, atque ad superna tendẽtes per cœlestẽ conuersationem uidentur uincere, narrãtur sapphiro pulchriores extitisse. Sed plerũque dum uirtutũ copia etiam plus quàm expedit ꝓsperatur, in quãdam sui fiduciam mens adducitur, & decepta ꝓsumptione ꝓpria repentè peccato surripiẽte fuscatur. Vnde rectè subiungitur: Denigrata est sup carbones

bones facies eorum. Nigri.n.post candorem fiunt: quia amissa Dei iustitia, cum de se præsumunt in ea etiam quæ nõ intelligunt peccata dilabũtur? & quia post amoris ignem ad frigus torporis ueniũt, extinctis carbonibus ex cõparatione proferuntur. Nonnunquam enim dũ timorem Dei per suam fiduciam deserunt, et frigidis mentibus frigidiores fiunt. De quibus rectè subiungitur: Non sunt cogniti in plateis. Platea quippe sermonis Greci ratione pro latitudine dr. Quid verò est hamanæ menti angustius q̃ uoluntates proprias frangere? De qua fractione ueritas dicit: Intrare per angustã portam. Quid aũt latius q̃ nullis proprijs voluntatibus reluctari, & quaqua uersum impulsus arbitrij duxerit, se sine retractione diffundere? Qui ergo per fiduciã sanctitatis postposito meliorum iudicio se sequuntur, quasi per plateas pergunt. Sed non sunt cogniti in plateis: quia de uita sua aliud ostenderant, qñ frangẽdo uoluntates proprias in angusto se calle retinebant. Et bene additur: Adhæsit cutis eorum ossibus. Quid in osse nisi duritia fortitudinis, quid in cute nisi mollities exprimitur infirmitatis? Cutis ergo eorum adhærere ossibus dicitur: quia ab eis praua sentiẽtibus infirmitas uitij duritia uirtutis putatur. Infirma.n. sunt q̃ faciunt, sed elationis fiducia decepti, fortibus ea suspicionibus iungunt, & quo de se magna sentiũt, eo de sua nequitia emendari contẽnunt. Vñ & rectè adiungitur: Aruit, & facta est quasi lignũ. Culpa quippe eorum tãto insensibilior redditur, quãto apud eos et laudabilis habetur. Quã rectè aridam asserit: quia nulla sui cognitione uiridescit. Qđ ergo apud Hieremiã per infirmitatẽ cutis, hoc apud B. Iob per fragilitatẽ dr cartilago: & qđ illic ossa per duritiã, hoc hic laminæ ferreæ dicuntur. Sed Behemoth iste qui per mẽbra sua extremo tempore contra electos Dei tãta se arte iniquitatis exercet, qui et per semetipsum ad decipiẽdas mẽtes in tãta insidiarum tergiuersatione se exhibet, cuius naturę, cuius sit cõditionis audiamus. Neque enim tam mira vel magna operari posset, si non ex magna cõditione subsistere. Vñ & mox mira pietate Dñs, ac si causas tantæ astutiæ tantæq; fortitudinis redderet, adiũxit dicẽs.

Matt. 7. (margin, beside "ne ueritas dicit")

Quod prima creatura Dei sit angelus: & quãto subtilior est illa spiritalis creatura, tanto in illa similitudo Dei plenius est expressa. Cap. XVIII.

Ipse est principium uiarum Dei. Velut si apertè diceret. Idcirco ad tam multa fortiter sufficit, quia in natura rerũ hũc creando per substantiam conditor primũ fecit. Quid.n. uias Dei, nisi eius actiones accipimus? De quibus per prophetã dicit: Non.n. sunt uiæ meæ sicut uiæ uestræ. Et principiũ uiarũ Dei Behemoth dr: quia nimirum cum cuncta creãs ageret, hunc primum condidit, quẽ reliquis angelis eminẽtiorem fecit. Huius primatus eminentiã conspici propheta cum dicit: Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei, abietes non adæquauerunt summitatẽ eius, platani nõ fuerũt æquæ frondibus illius. Oẽ lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini eius: qm speciosum fecit eũ in multis cõdensisq; frondibus. Qui nanq; accipi in cedris, abietib. & platanis possunt, nisi illa uirtutũ cęlestiũ proceræ celsitudinis agmina, in æternæ lætitiæ uiriditate plãta? Quæ quãuis excelsa sunt cõdita, huic tamẽ nec prælata sunt, nec æquata. Qui speciosus factus in multis condensisque frondibus esse dicitur: quia prelatum cæteris legionibus tanta illum species pulchriorem reddidit, quanta & supposita angelorũmultitudo decorauit. Ista arbor in paradiso Dei tot quasi cõdẽsas frõdes habuit, quot sub se positas supernorum spirituum legiones attẽdit. Qui idcirco peccans sine uenia damnatus est: qa magnus sine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursum per eundem prophetam dicitur: Tu signaculum similitudinis Dei plenus sapientia & perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti. Multa enim de eius magnitudine locuturus, primo uerbo cuncta complexus est: Quid nanq; boni non habuit si signaculũ Dei similitudinis fuit? De sigillo quippe annuli talis similitudo

Esai 55. (margin, beside "dicit: Non.n. sunt")
Ezec. 31 (margin, beside "cit: Cedri non fuerunt")
Ezec. 28 (margin, beside "dicitur: Tu signaculum")

militudo imaginaliter exprimit, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad similitudinem Dei creatus sit, angelo tamen quasi maius aliquid tribuens, non eum ad similitudinem Dei conditum, sed ipsum signaculum Dei similitudinis dicit: ut quo subtilior est in natura, eo in illo similitudo Dei plenius credatur expressa. Hinc est quòd primatus eius potentiam adhuc insinuant, idē

25 propheta subiungit Omnis lapis preciosus operimentum tuum, sardius & topazius & iaspis, chrysolit⁹, onyx, & berillus, sapphirus, carbunculus, & smaragdus. Nouem dixit genera lapidum: quia nimirum nouē sunt ordines angelorū. Nam cum per ipsa sacra eloquia, angeli, Archangeli throni, dominationes, uirtutes, principatus, potestates, Cherubin, & Saraphin, aperta narratione memorant: quantæ sint supernorum ciuium distinctiones ostenditur. Quibus tamen Behemoth iste opertus fuisse describitur: quia eos quasi vestem ad ornamentum suum habuit, quorum dum claritatem trāscenderet, ex eorū cōparatione clarior fuit. De cuius illic adhuc descriptione subiūgit: Aurū opus decoris tui, & foramina tua in die qua cōdit⁹ es præparata sunt. Aurum opus decoris eius extitit: quia sapientiæ claritate canduit, quā bene creatus accepit. Foramina uerò idcirco in lapidibus fiunt, ut uinculati, auro, in ornamenti compositione iungātur, & nequaquā a se dissideant, quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat: Huius ergo lapidis in die conditionis suæ foramina præparata sunt: quia uidelicet capax charitatis est conditus Quia si repleri uoluisset, stantibus angelis tanquam positis in regis ornamento lapidibus potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese penetrabilem præbuisset, sanctis angelis sociatus in ornamēto, ut diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina, sed per superbiæ vitium charitatis auro nō sunt repleta. Nā quia idcirco ligantur auro ne cadant, idcirco iste cecidit, quia etiam perforatus manu artificij, amoris uinculis ligari contempsit. Nunc autem cæteri lapides qui huic

A similiter fuerant perforati, penetranti se inuicem charitate ligati sunt: atque hoc in munere, isto cadente, meruerūt, vt nequaquam iam de ornamento regio cadēdo soluantur Huius principatus celsitudinem adhuc idem propheta intuens, adiungit: Tu Cherub extentus & protegēs in monte sancto Dei, in medio lapidum *Ezec. 28.* ignitorum perfectus ambulasti. Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur, & idcirco iste Cherub dr̄: quia trāscēdisse cunctos scientia non dubitatur. Qui in medio ignitorum lapidū perfectus ambulauit: quia inter angelorum corda charitatis igne succensa, clarus gloria conditionis extitit. B Quem bene extentum ac protegentem dicit. Oē enim quod extenti protegimus obumbramus. Et quia cōparatione claritatis suæ, cæterorū claritatem obumbrasse creditur, ipse extētus & protegens fuisse perhibetur. Reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentia maiore transcendit. Quod ergo illic speciosus in multis frondibus, quod illic signaculum similitudinis, C quod illic Cherub, qđ illic protegens dr̄: hoc in uoce dominica Behemoth iste uiarū Dei principiū uocat. De quo idcirco tā mira in quibus fuit,

& quę amisit insinuat, ut territo homini ostendat, quid ipse si superbiat, de elationis suæ culpa passurus sit, si feriendo illi parcere noluit, quem creando in gloriā tantę claritatis eleuauit. Cōsideret ergo homo qđ elatus in terra mereatur, si & prælatus angelus in cœlo prosternitur. Vnde & bene prophetam dr̄: Inebriatus *Esa. 28.* est in cœlo gladius meus. ac si apertè diceret: D Quia ita feriam superbos terræ, ppēdite, si ipsos etiā quos in cœlo iuxta me cōdidi, pro elationis uitio percutere nō peperci. Tot itaq; hostis antiqui virtutibus auditis, tanta conditionis eius magnitudine cognita, quis non immēsa formidine corruat, quis non desperationis percussione succumbat? Sed quia elationem nostram ostensa hostis nostri potētia reprimit, etiam infirmitatem nostrā Dominus patefacta gratiæ suæ dispensatione fouet. Vnde cum eum principium uiarum Dei, diceret, ilico adiunxit: 26

Quod

Quòd diaboli malitia dispensatione diuina cohibetur, ne quantum uult, mentes hominum ferire permittatur. Cap. XI.

QVi fecit eum, applicauit gladium eius.] Gladius quippe Behemoth illius ipsa nocendi malitia est. Sed ab eo à quo bonus per naturam factus est, eius gladius applicatur: quia eius malitia diuina dispensatione restringitur, nescire tãtum mentes hominum quantum appetit, permittatur. Quia ergo hostis noster & multum potest, & minus percutit, ei' gladium pietas conditoris astringit: vt replicatus intra eius conscientiam lateat & vltrà quàm desuper iustè disponitur, sese in mortes hominum eius malitia nõ extendat. Quod igitur ad multa fortiter prçualet, hoc de principio magnæ conditionis potest: quod verò à quibusdã uincitur, eius nimirum gladius ab authore replicatur. Iste nanq; Behemoth qui principium viarum Dei est, cum contra sanctum virum licentiam tentationis accepit, gentes mouit, greges abstulit, ignem de cœlo deposuit, perturbato aere ventos excitauit, domum concutiens subruit, conuiuantes filios extinxit, vxoris mentem in dolo prauæ suationis exercuit, mariti carnem inflictis vulneribus confodit. sed eius gladius à conditore replicatur, cum dicitur: Animam illius ser-
Iob 1. ua. Qui replicato gladio quantæ sit infirmitatis, Euangelista testante describitur: quia nec manere in obsesso homine potuit, nec rursus inuadere bruta animalia
Matth. 8 nõ iussus prçsumpsit, dicens: Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum. Malitiæ quippe eius gladius quam sit replicatus ostenditur, cui si potestas summa licentiã non prçberet, nec grassari in porcorum gregem ualeret. Quando ergo iste sua sponte nocere factis ad Dei imaginem hominibus audeat, de quo nimirum constat quòd non iussus contingere nec porcos prçsumat? Notandum quoque est, quòd dum viarum Dei principium Behemoth dicitur, vesanum dogma Arij aperta ratione dissipatur. Facturam quippe Dei filium fatetur, & ecce Behemoth in factura rerum primus creatus ostenditur. Superest ergo ut Arius aut non factũ filium prçdicet, aut eum post Behemoth conditum stultus patet. Quia verò omne quod applicatur, in semetipsum reducitur, rectè applicatus Behemoth gladius dicitur. In semetipsa nanque se eius malitiç decoquit, cum ad uotum suum sese contra electorum vitam prohibita non exercet. Multos autem exigentib. meritis ferire permittitur, ut cum Deum deserunt, damnato hosti famulentur. Ab electis verò eò valentius uincitur, quo soli authori omnium humilius substernuntur. Quia igitur per hoc quod viarũ Dei principium dicitur, per hoc quod permittente Domino ualde intolerabilis demõstratur: apertè cognoscimus cum quanto hoste pugnemus. Superest igitur vt vnusquisq; nostrum tanto se plenius authori subijciat, quanto contra se verius violentas aduersarij uires pensat. Quid nanque nos nisi puluis sumus? Quid uerò ille nisi unus ex cœlestibus spiritibus, & quod adhuc maius est, summus? Quid ergo de propria uirtute audeat, quando cõtra angelorum principẽ puluis pugnat? Sed quia supernorum spirituum conditor terrenum corpus assumpsit, rectè iam superbientem angelum humilis puluis uincit. Inhærendo quippe verç fortitudini vires accipit, quas transfuga spiritus cum semetipsum sequitur amisit. Et dignum est ut vincatur à puluere, qui fortem se credidit deserto creatore, vt superatus inueniat, quia deficit elatus. Valde autem anhelat sçuiens, quod cum ipsum ima cruciant, homo ad summa conscendat: quod in illa celsitudine subuecta caro permanet, a qua tantus ipse spiritus sine fine proiectus iacet. Sed loca mentium mutauit ordo meritorum. Sic sic superbia meruit deijci, sic humilitas exaltari: quatenus & cœlestis spiritus erigendo se, tartarum toleret, & terra humilis sine termino super cœlos regnet.

BEATI

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS Moralis.

LIBER XXXIII.

Continuans caput quadragesimum B. Iob.

Quòd in superborum lubricis mentibus pastus sit dæmonum. Cap. I.

ANtiquo hosti qui sub Behemoth noie dñica voce describitur, superbi qq; tãto familiarius seruiũt, quãto huius vitę successibus apud semetipsos altius intumescũt. His nanq; cũ gloria auget elatio, cũ elatione uerò addit cura: huc illucq; aius tẽdit, qa & desideria cũ reb. crescũt. Cũq; cogitationes innumeras quasi agri fœnũ pferũt, eisdẽ cogitationibus velat desiderato pabulo Behemoth istius famẽ pascunt. Vñ nunc rectè dr̃: *Huic montes herbas ferunt.* In scriptura sacra cũ numero singulari mons ponit, aliqñ incarnatus Dñs, aliqñ S. Ecclesia, aliqñ testm̃ Dei, aliqñ apostata angelus, aliqñ quilibet hæreticus designatur. Cũ verò montes plurali numero noiantur, aliqñ celsitudo Apostolorũ atq; prophetarũ, aliqñ verò secularium potestatũ tumor exprimitur. Mons nanq; Dñm designat, sicut scriptũ est: Et erit in nouissimis dieb. pparatus mons domus Dñi in uertice mõtium. Mõs quippe est in uertice mõtium incarnatus Dñs trãscendens celsitudinẽ pphetarũ. Rursum p montẽ sancta designatur Ecclesia, sicut scriptũ est: Qui cõfidunt in Dño, sicut mõs Sion. Sion nanq; speculatio dicitur, per quam scilicet speculationem contemplãs Deũ Ecclesia figuratur. Rursum per montem testamentum Dei exprimitur, sicut Abacut ait: Deus à Libano veniet, & sanctus de monte umbroso & condenso. Qui enim venturum se per testamẽti sui paginas spopondit, quasi inde venit, unde velut sub promissione se tenuit. Qđ videlicet testamentum bene mõs umbrosus & cõdẽsus dicitur: quia spissis allegoriarum obscuritatibus opacatur. Rursum per montem angelus apostata designat, sicut sub Babylonis regis specie de antiquo hoste prædicatoribus dicitur: Super montem caliginosum leuate signũ. Prædicatores quippe sancti super caliginosum montem signum eleuant, quãdo cõtra satanę superbiã qui sępe sub nebula simulationis absconditur, uirtutem crucis exaltant. Rursum montem hæreticus quilibet exprimitur, sicut ex uoce Ecclesię Psalmista ait: In Domino confido, quomodo dicitis animę meę, trãsmigra in montem sicut passer? Cũ enim fideli animæ unitate relicta intumenti doctrina confidere hęretici prædicatoris dicitur, deserto Domino quasi in montem transmigrare suadetur. Rursum per mõtes Apostolorum atque prophetarũ celsitudo designatur, sicut scriptũ est: Iustitia tua sicut montes Dei. Et uoce Pauli dicit. Vt nos efficeremur iustitia Dei in ipsos. Vel sicut iterum uoce sperantis Ecclesię Psalmista ait: Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxilium mihi. Rursum per montes secularium potestatum tumor exprimitur, de quibus Psalmista ait: Montes sicut cera fluxerũt à facie Domini: quia multi qui prius alta rigiditate tumuerant, Deo in carne apparente, magno sunt per pœnitentiam timore liquefacti. Vel sicut idem propheta iterum dicit: Ascendunt montes descenudnt campi. Plerique enim persecutores Domini superbi cõtra eũ ueniunt, sed ab eo humiles reuertũtur. Qui montes ascendũt, per tumorem potentiæ, sed campi descẽdunt, plani uidelicet facti per cognitionem culpæ. Sed quia nonnulli in elationis suæ altitudine remanent, & ad diuina obsequia flecti humiliter dedignãtur, eo quòd iuxta desiderium antiq hostis praua cogitare ac perpetrare non desinunt: rectè hoc loco de Behemoth dicitur: *Huic montes ferunt herbas*. Elati nanque seculi huic Behemoth herbas ferunt: quia ex eo illum reficiunt, quòd nequiter operantur. Huic Behemoth herbas ferunt quia suas illi offerunt fluxas & lubricas uoluptates. Erunt enim ait Apostolus, homines

Margin notes: *Mõtium nomine plura significantur.* — Esa. 2. — Ps. 144. — Abac. 3. — Esa. 13. — Ps. 10. — Ps. 35. — 2. Cor. — Ps. 120. — Ps. 96. — Ps. 103. — 2. Tim. 3.

homines seipsos amantes. Quorũ descriptionem complexus est dicens: Voluptatum amatores magis quam Dei. Quę est ergo herba montiũ, nisi uoluptas fluxa, quæ ex corde gignitur superborũ? Quia nisi Deum superbiendo contemnerent, nequaquam tot lubrica lasciuiendo perpetrarẽt. Quibus nimirum herbis iste Behemoth pascitur: quia in eis pęnã æternæ mortis esuriens, eorũ perditis moribus saciatur. Superbi enim huius seculi etsi quãdo supernæ dispensationis ordine ꝓpediti, ab expletione prauorũ operũ cessant, praua tñ in cogitatione multiplicãt, modò ut se potentiores cęteris rebus & honoribus ostẽdant, modo ut eandem suam potentiam in studio alienę læsionis exerceãt, modò ut lubricis motib. ducti, per leuia se facta voluptatesq; dissoluant. Qui dũ rebus diuinitus acceptis. nequaq̃ recta, sed praua semper agere cogitant, quid aliud faciunt nisi suis cõtra Deum donis pugnant? Quia igitur Behemoth iste in superborũ mẽtib. sua semp desideria recognoscit, quasi herbas in mõtibus inuenit, quib. refectũ suæ malitiæ ventrẽ tendit. Bene autem subditur:

Quod ludus dæmonum sit, cum vagas & instabiles animas de vitio rotant in vitiũ. Ca. II.

O*Mnes bestiæ agri ludent ibi.* Quid per bestias, nisi immundi spiritus: qd per agrum, nisi præsens seculum designatur? Vnde de ipso malignorum spirituũ
Oseæ 13. principe cõtra Ephraim dr̃: Bestia agri
Esa. 35. scindet eos. Vel sicut Esaias ait: Et mala bestia nõ ascendet per eam. Quia autem agri nomine mundus accipitur, dominicus per Euangelium sermo testatur, qui
Mat. 13. ait: Ager autem est mũdus. Agri ergo bestiæ in herbis montiũ ludunt: quia proiecta de superioribus in hoc mundo dęmonia, prauis superborũ operibus delectantur. Bestiæ in herbis ludunt, cum reprobi spiritus humana corda illicitas cogitationes pertrahunt. An nõ immundis spiritibus ludere, est mentes hoĩum ad imaginem Dei conditas, modò ficta promissione decipere, modò vacuis terroribus irridere, modò eis trãsitoria gaudia qua-

A si mansura imprimere, modò mansuras pœnas quasi transitorias leuigare? Harũ proculdubio bestiarum illusionem pertimuerat qui dicebat: Deus meus in te cõfido, nõ erubescam: neq; irrideãt me inimici mei. Psal. 24.
Quia igitur superborũ cor ad omne vitium sternitur, vt cuilibet maligno spiritui irruenti praua cogitatione præparetur, rectè de herbis montium dr̃: *Omnes bestiæ agri ludent ibi.* Pro eo. n. quòd superbi quique nullum malum cogitando prætereunt, nulla est agri bestia quę non horum montium herbis satietur. Nam etsi quando carnis luxuriam fu-
B giunt, interioris luxuriæ vitium de ipsa castitate gloriando committunt. Si quãdo nil auarè exterius rapiunt, nequaquã ab illecebra auaritiæ mũdi sunt: quia etsi res nullas ambiunt, fauore tamen hominum laudem de continentia rapere conantur. Huic ergo Behemoth mõtes herbas ferunt, & omnes bestiæ agri ludunt ibi: quia in superborum corde quilibet malignus spiritus tanto latius pascitur, quãto & omne vitium de superbia generatur. Sed quia audiuimus quid iste Behemoth comedat: nũc audiamus neces- 3
se est, vbi interim per paruum desideriũ
C requiescat. Sequitur:

Quòd in illis mentibus satanas dormiat, quas vel nequitiæ torpor obumbrat, uel temporalis altitudo inflat. *Cap. III.*

S*Vb umbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus.* Obumbratio in sacro eloquio aliquando incarnatio Domini ponitur, uel mentis refrigerium à feruore carnalium cogitationum: vnde appellatione umbræ ex superna ꝓtectione hoc ipsum refrigerium cordis insinua-
D ri solet. Aliquando vero vmbra recedẽte charitate torpor frigidæ mentis accipit. Nã quod dominica incarnatio seruata veritate historiæ obumbrationis appellatione signetur, angelicus sermo testatur, qui ad Mariam ait: Virtus altissimi obumbrabit tibi. Luc. 1.
Quia enim umbra non aliter exprimitur nisi per lumen & corpus, virtus ei altissimi obumbrauit: quia in eius vtero lux incorporea corpus sumpsit. Ex

qua-

qua uidelicet obumbratione omne in se
refrigerium mentis accepit. Rursum per
vmbram ex superna protectione refrige
rium cordis exprimitur, sicut Psalmista
Psal.16. ait: Sub vmbra alarum tuarum protege
me. Vel sponsa in Cãticis canticorũ ad-
uentum spõsi præstolata pnunciat dicés:
Cant.2. Sum umbra illius quem desideraueră se-
di, ac si dicat: Ab æstu desideriorũ carna-
lium sub aduentus illius protectione re-
quieui. Rursum per vmbrã recedẽte cha
ritate, torpor frigidæ mẽtis exprimitur,
Eccl.34. sicut de peccãte hoïe scriptum est, quia
secutus est vmbrã. Calorem.n.charitatis
fugiens veritatis solem homo deseruit,
& sub vmbra se interni frigoris abscon-
dit. Vnde & voce eiusdem veritatis dr̃:
Mat.24. Abundabit iniquitas, & refrigescet cha-
Gen.3. ritas multorum. Vnde primus homo post
culpã inter arbores paradisi ad aurã post
meridiẽ absconsus inuenitur. Quia enim
meridianum charitatis calorem perdide
rat, iam sub peccati vmbra quasi sub fri-
gore auræ torpebat. Iste igĩ Behemoth
quia in illis quasi quandam requiem in-
uenit, quos à veri Solis ardore subtrahẽ-
do frigidos facit, sub umbra dormire per
hibetur. Nonnunq̃ uerò p umbram, si tñ
cũ adiectione mortis ponatur, uel mors
carnis exprimitur, vel quilibet reprobi
qui antiqui hostis tenebras studio prauę
operationis imitantur. Vnde voce mar-
Psal.34. tyrum p Psalmistam dr̃: Humiliasti nos
in loco afflictionis, & cooperuit nos vm
bra mortis. vmbra enim mortis electos
Dei opprimit, cum mors carnis, q̃ imago
mortis æternæ est, ab hac eos vita disiun
git: quia sicut illam aïam à Deo, ita hæc
ab aïa separat corpus. Vel certè vmbra
eos mortis opprimit, q̃a de antiquo ho-
Apoc.6. ste scriptum est: Nomen illi mors. Vmbra
ergo mortis sunt oẽs reprobi: quia illius
nequitiã elationis imitanĩ, eiusq; imagi-
nem quasi umbrã exprimunt, dum eius
in se malitiæ similitudinem trahũt. Qui
electos Dei operiunt, dũ contra illos in
atrocitate persecutionis tẽporaliter con
ualescunt. Hoc autẽ loco vmbra nequi-
tiæ torpor accipiĩ, in qua iste Behemoth
dormit: quia cõtra corda charitate calen
tia sollicitus uigilat, in frigidis aũt men-

A tibus securus iacet. Dormire.n.in sancto
rũ mentib. non põt: quia etsi q̃ñ se in eis
ad breue momentum collocat, ipse eum
desideriorum cœlestium æstus fatigat, &
quasi totiens vt recedat pungitur, quo-
tiens ab eis amore intimo ad ęterna su-
spiratur. Tantę eũ voces excitant, quãtę
ex illorum mentib. sanctæ cogitationes
ad cęlum clamant. Vnde fit vt bonarum
actionum armis territus, ac suspiriorum
spiculis perculsus fugiat, & ad corda repro
borum frigida rediés, eam quam securus
possideat, malitiæ umbram quęrat. Quę
vbi ab illo inueniatur ostenditur, cũ pro
B tinus sub infertur: *In secreto calami.* In sa- 4
cro eloquio calami vel arundinis appel-
latione, aliq̃ñ verbum manens, aliquãdo
doctorum peritia, aliquando mobilitas
mentis, aliquando nitor glorię tempora
lis accipitur. Per calamum quippe uerbi
æternitas designatur, cùm voce patris p
Psalmistam dicitur: Lingua mea calamus Psal.44.
scribæ, velociter scribentis. Quia enim
quod loquimur transit, quod scribimus
permanet, lingua patris scribæ calamus
dicitur: quia ab eo est uerbum illi coęter
C nũ, ac sine transitu generatum. Rursum
per calamum scriptorũ doctrina expri-
mitur: sicut de sancta Ecclesia propheta
pollicetur, dicẽs: In cubilibus in quibus Esa.35.
dracones prius habitabãt, orietur uiror
calami & iunci. Qua nimirum sententia
sicut in hoc opere longè superius dixi-
mus, per calamum exprimitur doctrina
scribentium, per iũcum uiriditas audito
rum. Rursum per calamum seu certe arũ
dinem mẽtis mobilitas designatur: sicut
Iudęorum turbis in Ioannis laude a Do
mino dicitur: Quid existis in desertũ ui Mat.11.
D dere? arundinem uento agitatã? ut uide-
licet subintelligatur, non. Ioannes quip
pe arundo uento agitata non erat, quia
eius mentem Spiritu sancto solidam per
diuersasq; partes nullus linguarum flatus
inclinabat. Rursum p calamũ uel arun-
dinem nitor gloriæ temporalis exprimi
tur, sicut de iustis per sapientiam dicitur:
Fulgebunt iusti, & tanquam scintillę in Sap.3.
arundineto discurrẽt. Arundinetum nã
que uitam secularium appellat: q̃ more
arundinum per temporalem gloriam to

ris quasi ad alta proficiunt, sed intus à so- A liditate ueritatis inanescunt. Vnde & Iudæorum regnum calamo cõparatur, cũ per prophetam apparẽte in ueritate car-
Esa. 42. nis domino dicitur: Calamum quassatũ non confringet, & linum fumigans non extinguet. Quid enim calami nomine nisi Iudaici populi temporale regnũ denũciat? urens quidẽ exterius, sed interius uacuum. Et quia in eodẽ populo genus iam regale defecerat, & regnum eius alienigena possidebat, aptè hoc iedm regnũ calamum quassatum uocat. Quid uerò p linum nisi eius sacerdotium exprimi- B tur, quod lineis nimirum uestibus utebatur? Quod quia in aduentu Domini charitatis ardorem perdidit, quasi amisso iã igne fidei, non ardens sed fumigans fuit. Incarnatus autem Dominus calamum quassatum non confregit, & linũ fumigans non extinxit: quia Iudææ regnum quod penè destructũ iam fuerat, eiusq; sacerdotium quod ignem fidei nõ tenebat, nõ potestate iudicij perculit, sed cũ patiẽtiæ lõganimitate tolerauit. Hoc ergo loco q̃d aliud appellatione calami, ni- C si mẽtes secularium temporali gloriæ deditæ designãtur? Qui tãto apud semetipsos intus inanescunt, quãto alti & nitidi exterius ostenduntur: quia dum ad exteriorem gloriã per superficiem defluũt, nulla intus firmitate solidantur. More quippe calami intus sunt quidem p fatuitatem uacui, sed foris per speciem & ostẽtationem pulchri: sed quanto ab eis exterior gloria studiosius quæritur, tãto eorum corda grauioribus cogitationum stimulis agitantur. Vnde rectè nũc Behemoth iste in secreto calami dormire phi- D betur: quia quorum studia ad appetitũ tẽporalis nitoris atque altitudinis commouet, eorum corda tenacius tenet, & qua si ipse ibi q̃et⁹ dormit, ubi eos quos possidet quiescere nõ pmittit. Dũ enim excedere cæteros bonorũ altitudine ambiunt, dum more calami per nitorem exterioris munditiæ, iustorũ speciem quasi solidarum arborũ corticem uincunt: in hoc q̃ ipsi interius uacui remanent, locum Behemoth istis, ubi apud se req̃escere debeat, præbẽt. Vnde & in Euan-

gelo Dominus dicit, quòd spiritus exiẽs qui in locis aridis & inaquosis requiem nõ inuenit: q̃a domum quã reliquerat, vacuã, scopisq; mundatam reperit, hanc multiplicior intrauit. Mat. 12. & Luc. 11 Quia.n. fluxa fit terra q̃ infunditur, loca arentia atq; inaquosa sunt corda iustorum, q̃ p disciplinæ fortitudinem ab omni carnalis concupiscentiæ humore siccantur. Vnde hic quoque adhuc vbi Behemoth iste dormiat, necessariò demõstratur, cũ ptinus subditur: In locis humentib. Loca.n. humentia sunt terrenorum hoĩum mẽtes; quas humor carnalis concupiscentię, q̃a replet, fluidas facit. In quibus Behemoth iste iniquitatis suæ vestigia tanto altius imprimit, quanto in eisdẽ mentibus pertransitus illius quasi in fluxa terra descẽdit. Loca quippe humẽtia sunt opera voluptuosa. Pes quippe in arida terra nõ labitur: fixus verò in lubrica uix tenetur. In locis ergo humentibus iter vitæ præsentis faciunt, q̃ in hac ad iustitiã rectì stare nõ possunt. In his itaq; locis humentibus Behemoth dormit: quia reproborũ hoĩum lubrica operatione requiescit. Nõnulli vero loca humentia mẽbra genitalia suspicant̃. Q̃d si ita est, quid apertè aliud locis humentib. nisi luxuria designatur: vt & p calamũ gloriæ superbia, & per loca humentia luxuria corporis exprimatur? Duo quippe hæc sunt vitia q̃ humano generi immaniter dominant̃, vnũ videlicet spiritus, atq; aliud carnis. Elatio nanq; spiritũ erigit, luxuria carnẽ corrũpit. Antiquus itaq; hostis humanũ genus vel p elationẽ p̃cipuè, vel p luxuriam premẽs, in secreto calami atq; in locis humẽtib. dormit. quia hoĩem damnatũ sub ditione suæ dominationis, aut p elationẽ spũs, aut p carnis corruptionẽ tenet. Quosdã vero in vtroq; possidet: quia cum eos superbiæ spiritus eleuat, à tumore suæ altitudinis nec verecundia corruptionis inclinat. Sed nũquid cõtra hos intra sanctã Ecclesiã incessanter quotidie virtutum magistri nõ vigilãt? Nunquid redarguere voluptates infimas, & suadere gaudia p̃riæ cęlestis cessant? Sed prauorum mentes tãto obstinatius summa nõ audiunt, quanto arctius infimis

inhæse-

inhæserunt. Quibus neq; hoc sufficit vt ipsi pereãt, sed adhuc qđ est deterius, cũ quoslibet argui emendariq; cõspiciunt, iustorũ increpationibus obuiant, ne saltẽ alij corrigantur. Vnde bene subditur:

Quòd reprobi in quibus est imago diaboli, similibus suis patrocinia parant, & se inuicem defendentes, nullum correctioni locum relinquunt. *Cap. IIII.*

PRotegunt *vmbræ vmbram eius.* Vmbræ quippe sunt diaboli omnes iniqui, qui dum imitationi iniquitatis eius inseruiunt, quasi ab eius corpore imaginis speciẽ trahunt. Sicut aũt vmbræ eius sũt pluraliter reprobi: ita singulariter vmbra eius est vnusquisq; peccator. Sed dũ doctrinæ iustorũ mali cõtradicunt, dum ab eis iniquum quemlibet corrigi nõ pmittunt, vmbræ Behemoth istius umbrã eius protegũt: qa peccatores quique in quo sibi malè sunt cõscij, in eo & alium peccãtem defendunt. Vmbræ vmbram eius protegunt, dũ nequissimorum facta nequiores puersis patrociniis tuentur. Quod hoc nimirũ studio faciunt: ne dum culpa in qua & ipsi obligati sunt, in aliis corrigitur, ad ipsos quandoq; veniatur. Se igitur tegunt dum alios protegũt: qa suam uitam præuident impeti, unde alios considerant, libera correctione confundi. Sicque fit, ut summa criminum dũ defenditur augeatur, & uniuscuiusque nequitia eo fit ad perpetrandum facilis, quo difficilis ad puniendum. Scelera quippe peccantium tanto maiora incrementa percipiunt, quanto per defensionẽ potentiũ diu inulta tolerãtur. Sed tales quique seu extra seu intra sanctam Ecclesiam esse videantur, tãto se apertiores Dei hostes exhibent, quanto maiores sunt patroni vitiorum. Contra illum quippe suis defensionibus pugnant, cur ea quæ displicent, defendendo multiplicant. Quod factũ bene per prophetam Dominus sub Babylonis specie redarguit, dicens: Oriuntur in domibus eius spinæ & vrticæ, & paliurus in munitionibus eius. Quid nanq; per vrticas, nisi cogitationũ prurigenes? quid uerò per

B

C

D

Esa. 34.

A spinas, nisi uitiorum punctiones accipimus? In domibus igitur Babylonis urticę & spinę pullulant: quia in confusione mentis reprobę & desideria cogitationum surgunt quæ exasperant, & operũ peccata q̃ pungunt. Sed hęc agẽtes habẽt etiam nequiores alios defensores suos. Vnde illic aptè protinus subdidit: Et paliurus in munitionibus eius. Paliurus quippe tãta spinarum circundatione densescit, ut p̃ asperitate tangi uix possit. Intus ig̃ urtica & spina nascit̃, sed utrũq; hoc exterius per paliurum munitur: qa uidelicet minores iniqui mala quælibet faciunt, sed ea nequissimi maiores tuentur. Vnde bene & hic dicitur: *Protegunt vmbræ umbram eius.* Dum enim malum peior uendicat, quasi sub umbra umbrã, ne à ueritatis lumine irradietur, obscurat. Sequitur:

Quod amat res huius seculi licet speciem sanctitatis in populo quasi uirentia folia habeant, fructum tamen eius non habent. *Cap. V.*

CIrcundabunt eum *salices torrentis.* 6
Infructuosę quidẽ arbores sunt salices, sed tamẽ tantę uiriditatis sunt, ut arescere uel abscissæ radicitus & proiectæ uix possint. Vnde in sacro eloquio salicum nomine, aliquando pro uiriditate boni, aliquãdo pro sterilitate reprobi designantur. Nisi enim electorum uitam per constantiam suæ uiriditatis exprimerẽt, nequaq̃ de sãctæ Ecclesiæ filijs propheta dixisset. Germinabũt inter herbas, sicut salices iuxta præterfluentes aquas. sancti enim Ecclesiæ filij inter herbas sicut salices germinãt, dum inter arescentem uitam carnalium hominum, & multiplici numerositate, & perpetua mentis uiriditate perdurant. Qui bene iuxta præterfluentes aquas germinare phibẽtur: quia unusquisque eorum ubertatem ad fructum pcipit, ex doctrina sacri eloquij quæ tẽporaliter percurrit. Et rursum nisi per sterilitatem salicũ, uita peccantium signaretur, nequaquam ex uoce prædicãtium contra Babyloniam Psalmista dixisset: In salicib. medio eius suspendimus organa nostra. Babylonis quippe medio inersle salices describuntur:

Esa. 44.

Ps. 136.

tur: quia nimirum infructuosi quique atque ab amore patriæ cœlestis alieni totis uisceribus cordis in hac sæculi confusione radicantur. Vnde & prędicatores sancti in istis salicibus non exercent organa sed suspendũt: quia cum infructuosas ac reprobas mentes aspiciunt, uim suæ pdicationis non exhibent, sed potius lugentes silent. Quid.n. etiam per torrentem, nisi huius mortalis uitæ cursus exprimitur? De quo rursum per prophetam dicitur: De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput, quia uidelicet redẽptor noster mortalis uitæ pęnam in quodam trãsitu attigit, & idcirco diu eidem morti cui sponte succubuit, non inhęsit. Vnde die tertia hoc qđ moriẽdo posuerat, resurgendo caput eleuauit. Quid est ergo qđ de Behemoth isto dr̃: Circũdabũt eum salices torrentis: nisi ꝙ amatores uitæ mortalis, à bonis actibus quasi à fructibus alieni, tanto illi arctius inhęrent, quanto eos largius delectatio trãsitoriæ voluptatis infũdit? Hos.n. quasi in radicibus torrens rigat, dum in suis cogitationibus amor vitæ carnalis inebriat. Qui scilicet more salicũ fructus non ferunt, sed in folijs uirescunt: quia ea quæ grauia ad dicendum non sunt, aliqñ honestatis verba proferunt, sed nullum uitæ pondus ex bonis operibus ostendunt. Bene igitur dr̃: Circundabunt eum salices torrẽtis: quia infructuosi quiq; dũ amori uitę temporalis inseruiunt, antiqua hosti peruersis morib. familiarius obsequũtur. Sed quia quid ei à suis clientibus impendatur audiuimus: nunc etiam quid in illis agat ipse, audiamus. Sequitur:

Psal. 109.

Quod non solum ante aduentum Christi diabolus ad se rapuerit infideles, sed etiam multos ex his qui renati sunt in Christo, deglutire se posse confidat. *Cap. V.*

A*bsorbebit fluuium, & non mirabitur, & habet fiduciam, ꝙ influat Iordanis in os eius.* Quid enim hoc loco fluuij nomine nisi humani generis decursio designatur? quæ uelut à fontis sui origine nascendo surgit, quasi ad ima defluens moriendo pertransit. Qui autem signantur appellatione Iordanis, nisi qui iam imbuti sunt sacramento batismatis? Quia enim redẽptor noster in hoc flumine baptizari dignatus est, eius nomine debet omnes baptizati exprimi: in quo hoc ipsum contigit sacramentum baptismatis inchoari. Quia igitur Behemoth iste à mundi origine exortum (uix paucis electis euadẽtibus) humanum genus in ima defluẽs, usque ad redemptoris tẽpora, quasi quendam in se fluuium traxit, bene nunc dr̃: *Absorbebit fluuium, & non mirabitur.* Quia verò & post mediatoris aduentũ quosdam qui rectè uiuere negligunt et fideles rapit, rectè subiungitur. *Et habet fiduciã ꝙ influat Iordanis in os eius*, ac si apertè diceretur. Ante redemptorem mundi mundum nõ miratus absorbuit: sed qđ est grauius, et post redẽptoris aduentum quosdam qui baptismatis sacramento signati sunt, deglutire se posse confidit. Alios nanq; sub Christianitatis nomine positos deuorat, quia in ipso eos fidei errore supplantant. Alios à rectitudine fidei nequaquã deuiat, sed ad usum prauæ operationis inclinat. Alios quantum uult in operatione immunditiæ inflectere non valet, sed apud semetipsos intus in studio intentionis intorquet: ut dum à charitate mentem diuidunt, rectũ non sit quicquid intrinsecus operentur. Et fidem tenent, sed vitã fidei non tenent: q aut apertè illicita faciunt, aut ex peruerso corde quæ agunt, praua sunt, et si sancta videantur. Quia.n. nonnulli confitendo fideles sunt, nõ uiuendo, hinc est qđ uoce ueritatis dr̃: Non omnis qui dicit mihi Dñe Dñe, intrabit in regnum cœlorũ. Hinc rursũ ait: Quid aũt vocatis me Dñe Dñe, & non facitis quę dico? Hinc Paulus ait: Confitentur, se nosse Deum, factis aũt negãt. Hinc Ioannes dicit: Qui dicit se Deum nosse, & mandata eius nõ custodit, mendax est. Hinc est quod de ipsa sua prima plebe Dominus conqueritur dicens: Populus hic labijs me honorat cor aũt eorum longè est à me. Hinc etiam Psalmista ait: Dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mẽtiti sunt ei. Sed minimè mirum fuit ꝙ Behemoth iste ante lauacri vndam, ante sacramenta cęlestia,

Matt. 7.
Luc. 6.
ad Titũ 1.
1. Ioa. 2.
Mar. 7.
Psal. 77.

ſtia, antè corpoream præſentiam redem
ptoris humani generis fluuium hiatu ꝓ
fundæ pſuaſionis abſorbuit, ſed hoc val-
de mirum, hoc valde terribile eſt, quia
multos aperto ore ét poſt cognitioné re-
demptoris ſuſcepit, poſt lauacri vndam
polluit, poſt ſacraméta cœleſtia ad infer-
ni profundum rapit. Dicatur ergo, dicat
terribiliter uoce veritatis. Abſorbebit
fluuium, & non mirabitur, & habet fidu
ciam ꝙ influat Iordanis in os eius. Neque
enim pro magno diabolus habuit ꝙ infi
deles tulit, ſed toto núc anniſu in illorũ
morté ſe erigit, quos contra ſe regenera
tos tabeſcit. Nemo igitur ſibi fidem ſine
operibus ſufficere poſſe confidat, cũ ſci-
Iacob. 2. mus ꝙ ſcriptum ſit: Fides ſine operibus
mortua eſt. Nullus Behemoth morſum
ex ſola confeſſione fidei plenè euaſiſſe ſe
exiſtimet: quia iam quidem fluuium ab-
ſorbuit, ſed adhuc Iordané ſitit, & totiés
in os illius Iordanis fluit, quotiens Chri
ſtianus quiſq; ad iniquitaté defluit. Os
quidem eius iam fide non ſubleuante fu
gimus: ſed magno ſtudio curandum eſt,
ne in hac lubrica operatione dilabamur.
Si ambulãdi cautela negligitur, incaſſum
credendo rectum iter tenetur: quia uia
quidem fidei ad cęleſté patriam proficit,
8 ſed offendentes minimè perducit. Habe-
mus adhuc qđ hac in re ſubtilius perpé-
damus. Hi.n. quos per Iordané diximus
exprimi, poſſunt per fluuium deſignari.
Qui enim fidé iã veritatis agnouerunt,
ſed uiuere fideliter negligunt, rectè flu-
uius dici poſſunt: quia uidelicet deorſũ
fluunt: Iordanis verò Hebręo uocabulo
deſcenſio eorum dr. Et ſunt nonnulli q
viã veritatis appetentes ſemetipſos abij-
ciunt, atq; à uitæ ueteris elatione deſcé-
dunt: cumq; æterna cupiũt, ualde ſe ab
hoc mũdo alienos reddũt, dũ non ſolum
aliena non appetunt, ſed ét ſua derelin-
quunt, & non ſolum in eo gloriam non
quærunt, ſed hãc cum ſe obtulerit ét cõ
temnunt. Hinc eſt.n. ꝙ uoce veritatis dr:
Luc. 9. Si quis uult uenire poſt me, abneget ſe-
metipſum. Semetipſum.n. abnegat, qui
calcato typho ſuperbię ante Dei oculos
eſſe ſe a ſe alienũ demonſtrat. Hinc Pſal-
Pſal. 41. miſta ait: Memor ero tui de terra Iorda-

A nis & Hermonijm, Iordanis quippe, ut
dixi, deſcenſio: Hermonijm aũt anathe-
ma, id eſt alienatio interpretatur. De ter
ra igit Iordanis & Hermonijm Deo re-
miniſcitur, qui in eo qđ ſemetipſum de-
ijcit, atq; à ſe alienus exiſtit, ad condito-
ris ſui memoriã reuocatur. Sed antiquus
hoſtis hoc pro magno non habet, ꝙ ſub
iure ſuæ tyrannidis terrena quærentes
tenet. Propheta quippe atteſtãte cogno-
uimus, qa eſca eius, electa. Neq;.n. mirũ
B deputat, ſi eos abſorbeat, quos ſuperbia
erigit, auaritia tabefacit, voluptas dila-
tat malitia anguſtat, ira inflãmat: diſcor-
dia ſeparat, inuidia exulcerat, luxuria in
quinans necat. Abſorbebit ergo fluuiũ,
& non mirabitur: quia pro magno non
æſtimat cũ eos deuorat, q per ipſa ſuę vi
tæ ſtudia deorſum currunt, ſed illos ma
gnopere rapere nitit, quos deſpectis ter-
renis ſtudijs, iungi iam cœleſtibus conté
platur. Vnde abſorpto fluuio rectè ſubiũ
gitur: *Et habet fiduciam quòd influat Iorda-* 9
C *nis in os eius.* Quia illos inſidiando rape
re apetit, quos pro amore ſupnæ patriæ
à præſentis uitæ gloria ſemetipſos deij-
cere agnoſcit. Nonnulli quippe mundũ
deſerunt honore tranſeuntium uana de
relinquũt, & ima humilitatis appetẽtes,
humanæ conuerſationis morem bene vi
uendo trãſcendunt atq; in tanta ſtudio-
rum arce proficiunt, ut ſignorum iã vir-
tutes operentur: quia ſemetipſos circũ-
ſpiciendo tegere negligũt inanis gloriæ
telo percuſſi, peius de alto ruunt. Hinc
eſt.n. qđ æternus iudex q occulta cordis
D examinat, eiuſdem ruinæ caſum prænũ
cians intentat, cum dixit: Multi dicent
mihi in illa die. & Domine Domine non
ne in nomine tuo prophetauimus, & in
nomine tuo dæmonia eiecim⁹, & in tuo
nomine virtutes multas fecimus? Et tũc
cõfitebor illis, quia nunquam noui uos:
diſcedite à me qui operamini iniquitaté
neſcio qui eſtis. Hinc etiam per prophe-
tam dicitur: Vocauit Dominus iudiciũ
ad ignem, & deuorabit abyſſum multã,
& comedet parté domus Domini. Iudi-
cium quippe ad ignem uocatur, cum iu-
ſtitiæ ſententia ad pœnam iã æternæ cõ-
cremationis oſtenditur. Et multam abyſ

ſum

sum deuorat, quia iniquas atq; incõprehensibiles hoĩum mentes cõcremat, quæ nunc se hoĩbus ẽt sub signorum miraculis occultant. Pars autem domus Domini comeditur: quia illos quoq; gehenna deuorat, qui nunc quasi in sanctas actibus de electorum numero se esse gloriantur. Qui ergo hic Iordanis, ipsi illic pars domus Dñi uocãtur. Antiquus ergo hostis habet fiduciam ꝙ in os eius & Iordanis influat: quia nonnunquã calliditatis suæ insidijs eos etiam qui iam electi putãtur
10 noceat. Sed cuius cordis duritiam nõ ista Domini verba perturbent? cuius mentis constantia non ab intimis cogitationum radicibus quatiatur, cum hostis noster tantæ esse contra nos fortitudinis demõstratur? Nullum ne erit consolationis adiutorium? Erit certè. Nam subditur:

Quòd in carne sua Christus diuinitatem abscondit, & quod hamo captus sit diabolus in oculis.
Cap. VII.

IN oculis eius quasi hamo capiet eum. Notandum ualde est quòd scripturę suę verba misericorditer tẽperans Deus, modo nos asperis incitationibus terret, modo blandis consolationibus resouet, & terrorem fomentis miscet, & fomẽta terrori: ut dum circa nos utrũque mira magisterij arte temperatur, nec desperatè inueniamur territi, nec incautè securi. Nam cum Behemoth astutas insidias atque effrenatas vires multiplicibus sententijs indicasset: protinus unigeniti filij sui Redemptoris nostri commendat aduentum, & quo ab illo ordine Behemoth iste sit perimendus insinuat: ut quia cor nostrum narrata illius uirtute perculerat, mœrorem nostrum citius indicata eius perditione releuaret. Igitur postquam dixit: Absorbebit fluuium & non mirabitur, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius: ipsum ilico dominicæ incarnacionis aduentum annunciat, dicens: In oculis eius quasi hamo capiet eum. Quis nesciat quòd in hamo esca ostenditur, aculeus occultatur? Esca enim prouocat, ut acu-

A leus pugnat. Dominus itaque noster ad humani generis redemptionem ueniẽs, uelut quendam de se in necem diaboli hamum fecit. Assumpsit, enim corpus, ut in eo Behemoth iste quasi escam suam mortem carnis appeteret. Quam mortem dum in illo iniustè appetit, nos quos quasi iustè tenebat amisit. In hamo ergo eius incarnationis captus est: quia dum in illo appetit escam corporis, transfixus est aculeo diuinitatis. Ibi ꝗppe inerat humanitas quę ad se deuoratorem duceret, ibi diuinitas quæ perforaret, ibi aperta infirmitas quæ prouoca B ret, ibi occulta uirtus quę raptoris faucẽ trãsigeret. In hamo igiẽ captus est: quia inde interiit unde deuorauit. Et quidem Behemoth iste filium Dei incarnatũ nouerat, sed redemptionis nostræ ordinẽ nesciebat. Sciebat enim quòd pro redemptione nostra incarnatus Dei filius fuerat, sed omnino quòd idẽ redemptor noster illum moriendo transfigeret, nesciebat. Vnde & bene dicitur. In oculis eius quasi hamo capiet eum. In oculis quippe habere dicimus, quod coram nobis positum uidemus. Antiquus uerò hostis hu- C mani generis redemptorem ante se positum uidit, quem cognoscendo cõfessus, confitẽdo pertimuit dicens: Quid nobis & tibi fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos? In ocullis itaq; suis hamo captus est: quia & nouit & momordit, & cognouit prius quem ꝑtimesceret: & tamẽ post non timuit, cum in illo quasi escam propriam mortem carnis esuriret. Igitur quia caput nostrum ꝑ se quid fecit audiuimus: nunc per membra sua quid faciat audiamus. Sequitur: 11

Quomodo diabolus filiũ Dei incarnatũ nouerat.

Matt. 8.

D *Quòd subtilissimas astutias dæmonum perforare possit & penetrare acutissima intentio, & infatigabilis repugnantia sanctorum.*
Cap. VIII.

ET in sudibus perforabit nares eius. Qiud aliud sudes, id est palos accipimus, qui uidelicet acuuntur ut figantur: nisi acuta sanctorum consilia? Quæ huius Behemoth nares perforant, dum

sagacissimas eius insidias & vigilãdo circunspiciunt, & superando transfigunt. Per nares verò odor trahitur, & deducto flatu hoc agitur, ut res etiam quæ longè est posita, cognoscatur Naribus ergo Behemoth callidæ eius insidiæ designãtur, per quas sagacissimè nititur, & occulta cordis nostri bona cognoscere, & hęc pessima persuasione dissipare. In sudibus itaque Dominus nares eius perforat: quia callidas eius insidias acutis sanctorũ sensibus penetrans eneruat. Sæpe aũt bonorum uias tanta insidians arte circũuolat: ut per ea quæ ab eis bene gesta cognouerit, ad malitiam aditum quærat. Nã unde alium largiri quid conspicit, inde aliũ in discordiæ flamma succendit, & cũ hũc respicit misereri, illi persuadet irasci: ut dũ bonũ quasi non communiter factũ insinuat concordes animos à bono gratiæ communis abscindat. Quia. n. iustorũ mẽtes ad mala suadendo non ualet frangere, bonis satagit actibus inter eas mala seminare. Sed sancti uiri has eius insidias tãto celerius uincũt, quãto & subtilius deprehendunt. Quod melius ostendimns, si unum è multis assertorib. ueritatis in testimoniũ Paulũ uocemus, sub quo quidã Corinthius dũ incesti facinus perpetrasset, eũ doctor egregius in carnis interitũ ad satisfactionẽ pœnitẽtiæ satanæ tradidit, & in diem Dñi saluum eius spũm reseruauit. Magna quippe arte magisterij ipsi est traditus coactus in pœnã, cui spõte est substratus in culpa: ut qui author fuerat ad uitium nequitiæ, ipse flagellũ fieret disciplinæ. Qua tñ bene gesta pęnitentia, dũ cognouisset Corinthios super eũ iam misericorditer motos, ait: Cui aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donaui, si quid donaui, pp uos in persona Christi. Cõionis uerò gratiã cogitans ait: Cui aliquid donastis, & ego. ac si diceret: A bono uestro non dissentio, meũ sit quicquid ipsi fecistis. Atq; mox subdidit: Et ergo si quid donaui, pp uos. ac si diceret: Vestris actibus bonũ addidi, quicqd pp uos misericorditer feci. Vestra ergo est utilitas, bonitas mea: mea est utilitas, bonitas uestra. Qui ipsam mox compagnẽ cordium, in qua sic tenetur, adiũgens subdidit: In persona Christi: Cui uelut si dicere præsumamus, quare te ita cautè discipulis copulas? quare uel te illorũ, uel illos tuis actionib. tã sollicita mente conformas? silicò subiunxit: Vt non circũueniamur à satana. Cuius sagaces insidias q̃ acuto sensu trãsfigat, insinuat subdens: Non. n. ignoramus cogitationes eius. ac si uerbis alijs dicat: Acutę authore Dño sudes sumus, & nares Behemoth istius subtiliter circunspiciendo penetramus: ne hoc ꝙ bene mẽs inchoat, ipse in malitiæ finem uertat. Possunt per sudes acuta ipsius per carnem manifestatæ sapientiæ uerba signari: ut q̃a narib. odor trahitur, per Behemoth nares illa antiqui hostis exploratio figuret. Qui cum Deũ incarnatũ esse dubitaret, hoc expetitis miraculis uoluit tentando cognoscere dicens: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Quia ergo signorũ indicijs odorẽ diuinitatis eius cognoscere concupiuit, quasi flatũ narib. traxit. Sed dũ ei protinus respõdetur, Nõ in pane solui uiuit hõ: &, Nõ tentabis Dñm Deum tuum: q̃a sentẽtiarum suarũ acuminib. indagationẽ antiqui hostis ueritas perculit, quasi nares eius sudib. perforauit. Sed q̃a Behemoth iste ꝑ uaria fraudũ argumẽta distẽdit, adhuc adiũcto & alio noĩe notat. Nã subdit.

1. Cor. 5.

2. Cor. 2.

Quòd per incarnationẽ Christi captus sit diabolus: & lingua totius falsitatis ad Euãgelij ueritatẽ ligata & coniuncta conticuit. Ca. IX.

AN extrahere poteris Leuiathan hamo? Leuiathan quippe additamentum eorum dr. Quorum uidelicet, nisi hoĩum? quib. semel culpam pręuaricationis intulit, & hanc usq; ad ęternam mortẽ quotidie pessimis suggestionib. extendit. Quibus dũ reatũ fęnore peccati multiplicat, pœnas proculdubio sine fine coaceruat. Potest quoq; Leuiathã ẽt ꝑ irrisionẽ uocari. Primo quippe hoĩ persuasione callida diuinitatẽ additurũ se perhibuit, sed immortalitatẽ tulit. Additamẽtum ergo hominum per irrisionem dici põt, quib. dũ hoc quod non erant se addere spopõdit, etiã hoc quod erãt fallẽdo subtraxit. Sed Leuiathan iste hamo captus est: quia

in Redemptore nostro dum per satellites suos escam corporis momordit, diuinitatis illum aculeus perforauit. Quasi ham⁹ quippe fauces glutientis tenuit: dũ in illo & esca carnis patuit quam deuorator appeteret, & diuinitas passionis tempore latuit quę necaret. In hac quippe aquarum abysso. i. in hac immensitate generis humani, ad omnium mortem inhians, vitam penè omnium, vorans, huc illucque aperto ore cetus iste ferebat, sed ad mortem ceti istius hamus in hac aquarũ profunditate caliginosa, mira est dispositione suspensus. Huius hami linea illa est p Euangelium antiquorũ patrũ propago memorata. Nam cum dr: Abrahã genuit Isaac: Isaac genuit Iacob: cũq; cęteri successores interposito Ioseph noie vsq; ad Mariam virginẽ desponsatam describuntur, quasi quædam linea torquet, in cui⁹ extremo incarnatus Dominus. i. hamus iste ligaretur: quem in his aquis humani generis dependentem aperto ore iste cetus expeteret, sed eo per satellitũ suorũ sæuitiam morso, mordẽdi vires ulterius non haberet. Ne ergo iste humanis mortibus cetus insidiãs, quos vellet vltra deuoraret: ham⁹ hic raptoris fauces tenuit, & sese mordentem momordit. Incarnationẽ igit vnigeniti filij fideli famulo indicãs Deus, ait: An extrahere poteris Leuiathã hamo? Subaudis, vt ego: qui ad raptoris mortẽ incarnatũ vnigenitũ filiũ mitto, in quo dũ mortalis caro cõspicit, & immortalitatis potẽtia non vr: quasi hamus quidã inde deuorantẽ perimit, vnde acumen potentiæ quo trãsfigat occultat. Sequitur: *Et Fune ligabis linguã eius.* Subaudis, ut ego. Scriptura n. sacra fune aliquã do dimensionum sortes, aliquãdo peccata, aliquando fidem designare cõsueuit.

Psal. 15. Nam propter hæreditarias dimensionũ sortes dr: Funes ceciderunt mihi in præclaris: etenim hæreditas mea præclara est mihi. Funes quippe in præclaris cadunt, dum per humilitatem vitæ, sortes nos patriæ melioris excipiunt. Rursum qa fune peccata signantur, per prophetã

Isa. 5. dr: Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis. Iniquitas nanque in funiculis uanitatis trahitis dum per augmentũ

A culpa protelatur. Vnde & per Psalmistã dicitur: Funes peccatorum circumplexi sunt me. Ps. 118 Quia enim funis addendo torquetur ut crescat, non immerito peccatum in fune figuratur, quod peruerso corde sæpe dum defenditur, multiplicatur. Rursum fune fides exprimitur: Salomone attestante, qui ait: Funiculus triplex difficile rumpitur: Eccle. 4. quia fideles videlicet quæ de cognitione trinitatis ab ore prædicantiũ texitur, fortis in electis pmanens, in sole reproborum corde dissipatur.

B Hoc itaque loco funis nomine siue peccatum siue fidem nil obstat intelligi.

13 Incarnatus etenim Dominus noster fune Leuiathan linguã ligauit: quia in similitudine carnis peccati apparuit, & oĩa errorum eius prædicamenta damnauit. Vnde Paulo attestante dr: Et de peccato damnauit peccatum. Rom. 8. Fune linguam ligauit: quia per similitudinem carnis peccati, ab electorum suorum cordib. cũcta eius fallaciæ argumẽta destruxit. Ecce. n. apparẽte in carne Dño, Leuiathã lingua ligata est: quia eius ueritate cognita illæ falsitatis doctrinæ tacuerunt.

C Vbi. n. nũc est Academicorum error: qui certè conãt frõte assertionibus suis fidem ab auditorib. exigunt, cũ uera esse nulla testantur? Vbi mathematicorum superstitio: q dũ signorum cursus suspiciunt, uitas hominũ in siderum momenta suspendunt? Quorum apertè doctrinam sæpe geminorũ natiuitas dissipat, qui cũ uno eodẽq; momento horę prodeant, nõ in una cõuersationis qualitate perdurant. Vbi tot pdicamẽta falsitatis quę numerare fugimus: ne ab exponẽdi ordine lõgè recedamus?

D Sed cuncta iam erroris doctrina cõticuit: quia Leuiathã linguam Dñs incarnationis suæ fune constrinxit. Vnde bene etiã per prophetam dr: Et desolabit Dominus linguã maris Aegyptij. Esa. 11. Lingua quippe maris est sciẽtia doctrinę secularis. Bene autem mare Aegyptum dicitur: quia peccati obscuritate fuscatur. Linguam ergo maris Aegyptij Domin⁹ desolauit: quia huius mundi falsum sapiẽtiam per carnẽ se ostendendo destruxit. Fune ergo Leuiathan lingua constringit: quia

per similitudinem carnis peccati, ligata est prędicatio uetusti peccatoris. Si aūt fides fune signatur, idem nobis iterum intellectus innuitur: quia dū p prædicatores sanctos in mundo fides trinitatis innotuit, contra electorū mētes erumpere mundi doctrina cessauit. Vnde bene Domino per prophetā dr̄: Tu dirupisti fontes & torrentes: tu siccasti fluuios Ethā. Ethan quippe interpretatur fortis. Et quis est hic fortis, nisi de quo per Euangelium Dn̄s dicit: Nemo potest uasa fortis ingressus domum diripere, nisi prius fortem alliget; Fontes itaq; & torrētes Dominus dirupit, dum in Apostolorum suorum cordibus fluenta ueritatis aperuit. De quibus rursum per prophetam aliū dr̄: Haurietis aquas in gaudio de fontib⁹ saluatoris. Ad eorum quippe doctrinam sitiētes pergimus, ut ueritatis plenas cordium nostrorū larguncul as reportemus. Sed emanantibus suis fontibus Ethan fluuios exiccauit, dum doctrinam fortis & maligni spiritus ostenso radio suæ ueritatis arefecit. Leuiathā ergo lingua fune stringitur: quia extēsa fide trinitatis, errorum prędicamenta siluerunt Sed q̄a iam se aperte extollere non ualet, huc illucq; circumiens per insidias mordet.

Psal. 73. Mar. 3. Esai. 12.

14 Mira aūt misericordia cōtra hūc p nobis Dn̄s uigilat, atq; eum & in hoc q̄d fraudibus molitur expugnat. Vnde subditur:

Quod astutiam diaboli per quam humani generis fragilitatem explorat & odoratur, Deus omnipotens iudicij sui potestate confringat, & perforata eius maxilla homines quos iam per peccata commissionem inter fauces tenebat, inde extrahat: si per pœnitentiam exitū & reditum ad uitam aperiat. Cap. X.

N*Vnquid pones circulum in naribus eius?* Sicut per nares insidię, ita per circulum diuinæ uirtutis omnipotentia designatur. Quæ cum apprehendi nos tentationibus prohibet, miris ordinibus antiqui hostis insidias circumplectens tenet. Circulus ergo ei in naribus ponitur dū circūducta præ[c]tionis supernæ fortitudine, eius sagacitas retinetur: ne cōtra infirmitatem hominum tantum præua-A leat, quantū perditionis argumenta latēter explorat. Potest ēt circuli nomine, occulti iudicij adiutoriū designari, q̄d in huius Behemoth naribus ponitur, cū a calliда sua crudelitate refrenat. Vn̄ bene per prophetā cū ab Israelitarū læsione p hibet, regi Babyloniæ dr̄: Ponā circulū in naribus tuis. ac si apertè diceretur: Cogitādo insidias suspiras: sed explere quod appetis nō ualendo oīpotentiæ meæ circulum in naribus portas, ut cum bonorū mortem ardentius anhelas, ab eorū uita B uacuus redeas. Q̄d uerò hoc loco circulū, hoc scriptura sacra per Ioannem in Apocalypsi falcem uocat. Ait n. Vidi, & ecce nubem cādidam: & super nubem sedentem similem filio hominis, habētem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Potestas. n. diuini iudicij, quia undiq; stringit, circulus dr̄: & quia intra se oīa incidendo amplectitur, falcis appellatione signatur. In falce enim quicquid incidit, quaqua uersum C flectitur, intus cadit. Et quia potestas superni iudicij nullatenus euitatur, intra ipsam quippe sumus, quolibet fugere conemur, rectè cum uenturus iudex ostenditur, falcē tenere perhibetur: quia cū potenter ad oīa obuiat, incidēdo circūdat. Esse se intra iudicij falcem propheta uidit, cum diceret: Si ascendero in cœlū, tu illic es: si descendero ad infernum, ades. Si sumpsero s pennas meas ante lucem & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Intra quādā falcem se uidit, cū ex nullo sibi loco patere fugæ adi-D tum posse cognouit, dicens: Quia neque ab oriente, neq; ab occidente, neq; à desertis montibus: subaudis, patet uia fugiendi. atque mox ipsam supernæ potētiæ oīmodā cōprehensionē subdēs, ait: Q̄m Deus iudex est. ac si diceret: Fugiēdi uia undiq; deest: quia ille iudicat, qui vbique est. Diuina itaq; iudicia sicut signantur falce circūuallantia incidūt: ita exprimunt circulo, q̄a undiq, stringūt. In Leuiathan itaq; naribus à Dn̄o circulus ponit: quia iudicij eius potentia in insidijs suis ne quantum uult præualeat coarctatur. Dicatur ergo: Nunquid pones circulum

Esai. 37. Apoc. 14. Psal. 138. Psal. 74.

circulum in narib. eius? Subaudis, ut ego, A
qui astutas eius insidias omnipotēti iudi
cio constringo: ut nec tantum tentet, q̃-
tum appetit: nec tantum capiat, quantū
tentat. Sequitur: Aut armilla perforabis
maxillam eius? Ab intellectu circuli ar-
milla non discrepat: quia ipsa hoc quoq;
vbi ponitur, ambiendo constringit. Sed
quia armilla latius tenditur, per armillā
occulti eius iudicij erga nos protectio im
pensior designatur. Armilla ergo Do-
minus maxillam Lauiathan istius perfo-
rat: quia ineffabili misericordiæ suæ po
tentia sic militię antiqui hostis obuiat, vt B
aliquando eos ēt quos iam cœpit amit-
tat: & quasi ab ore illius cadunt, qui post
perpetratas culpas ad innocentiā redeūt.
Quis. n. ore illius semel raptus maxillam
eius euaderet, si perforata non esset? An
non in ore Petrum tenuit, cum negauit?
An non in ore Dauid tenuit, cum in tan
tam se luxuriæ uoraginem mersit? Sed
cū ad uitam uterque per pœnitentiā re-
dijt, Leuiathan iste eos aliquo modo quā
si per maxillæ suæ foramina amisit. Per C
foramen ergo maxillæ ab eius ore sub-
stracti sunt, qui post perpetrationem tā-
tæ nequitiæ pœnitendo redierunt. quis
autē hominū Leuiathā istius os euadat,
ut nulla illicita committat? Sed hinc co-
gnoscimus q̃tum Redemptori humani
generis debitores sumus, qui nos solum
non in os Leuiathā ire prohibuit, sed ab
ore etiam redire concessit: qui spē pecca
tori non abstulit, quia maxillam eius ut
euadendo uiā tribueret, perforauit: ut sal-
tē post morsum fugiat, qui incautus prius D
morderi nequaquam metuebat. Vbique
ergo nobis occurrit superna medicina:
quia & dedit hoī præcepta ne peccet, &
tñ peccāti dedit remedia ne desperet. Vñ
cauendū summopere est, ne q̃s delectatio
ne peccati Leuiathan istius ore rapiatur,
& tñ si raptus fuerit, nō desperet: quia si
peccatū perfectè lugeat, adhuc foramē in
maxilla eius inuenit per q̃d euadat. Iam
dentib. terit, sed adhuc si euadendi uia q̃-
ritur, in maxilla eius foramē inuenit. Ha
bet ēt captus quo exeat, q̃ prȩuidere no-
luit ne caperet. Quisquis ergo nondū ca-
ptus est, maxillā eius fugiat: quisquis ve-

ro iā captus est, in maxilla foramen quæ
rat. Pius. n. ac iustus est conditor noster. 15
Sed nemo dicat, quia pius est, uenialiter
pecco. Et nemo qui peccauerit dicat, q̃a
iustus est, de peccati remissione despero.
Relaxat. n. Deus facinus quod deflet: sed
perpetrare quisque timeat, q̃d si dignè
deflere possit ignorat. Ante culpam ergo
iustitiam metuat, post culpam tamen de
pietate prȩsumat: neque ita iustitiam
timeat, vt nulla spei consolatione cōua-
lescat: neq; ita confidat de misericordia,
vt adhibere uulnerib. suis dignȩ pœnitē
tiæ negligat medicinā, sed quem præsu-
mit sibi piè parcere, semper ēt cogitet &
districtè iudicare Sub pietate itaque eius
spes peccatoris gaudeat, sed sub distri-
ctione illius pœnitentis correctio cōtre-
miscat. Spes igiť præsumptionis nostræ
habeat ēt morsum timoris. ut ad corrigē-
da peccata iustitia iudicantis terreat, quē
ad fiduciam veniæ gratia parcentis inui
tat. Hinc. n. per quendam sapientem dť:
Ne dixeris, miserationes Domini multæ Eccl. 5.
sunt, peccatorū meorū non memorabiť.
Pietatē nanq; eius protinus & iustitiam
subdit, dicens: Misericordia. n. & ira ab il
lo. Diuina itaq; clementia maxillam Be-
hemoth istius perforās, ubique humano
generi & misericorditer & potenter oc
currit: quia nec libero admonitionē præ
cauendi tacuit, nec capto remedium fu-
giendi subtraxit. Ad hoc quippe in scri-
ptura sacra virorum talium. i. Dauid &
Petri peccata sunt indita, ut cautela mi-
norum sit ruina maiorum. Ad hoc uero
utrorumq; illic & pœnitētia insinuatur
& uenia, ut spes pereuntium sit recupe-
ratio perditorū. De statu ergo suo Dauid
cadente nemo supbiat. De lapsu ēt suo
Dauid surgēte nemo desperet. Ecce quā
mirabiliter scriptura sacra eodē verbo su
perbos p̃mit, quo humiles leuat. Vnā nan
que rē gestā retulit, & diuerso mō super-
bos quidē ad humilitatis formidinem, hu
miles uero ad spei fiduciam reuocauit. O
inæstimabile noui generis medicamētū,
quod uno eodēq; ordine positum & pre
mēdo tumētia exiccat, & subleuādo arē-
tia infundit. De maiorum nos lapsu ter-
ruit, sed de reparatione roborauit. Sic

quippe ſemper, ſic nos diuinæ diſpenſationis miſericordia & ſuperbientes reprimit, & ne ad deſperationem corruamus fulcit.

Quid ſit quòd Moyſes dicit? Non accipies loco pignoris ſuperiorem vel inferiorem molam. Cap. XI.

16 Deut. 24 VNde etiam per Moyſen admonet, dicens: Non accipies loco pignoris ſuperiorem aut inferiorem molam. Accipere nanque aliquando dicimus auferre. Vñ & aues illę q ſunt rapiendis auib aui dæ, accipitres vocanť. Vnde Paulus Apoſtolus dicit: 2. Cor. 11 Suſtinetis.n. ſi quis deuorat, ſi quis accipit. ac ſi diceret: Si quis rapit. Pignus vero debitoris, eſt confeſſio peccatoris. A debitore.n pignus accipiť, cum à peccatore tam peccati confeſſio tenetur. Superior aűt & inferior mola, eſt ſpes & timor. Spes qppe ad alta ſubuehit, timor auté cor inferius premit Sed mola ſuperior & inferior ita ſibi neceſſario iungun tur, ut una ſine altera inutiliter habeať. In peccatoris itaq; pectore inceſſanter debet ſpes & formido coniungi: quia incaſſum miſericordiam ſperat, ſi non etiã iuſtitiã timeat: incaſſum iuſtitiam metuit, ſi non ét de miſericordia cõfidat. Loco igiť pignoris mola ſuperior aut inferior tolli prohibeť: q a q peccatori ꝑdicat, tanta diſpenſatione cõponere prædicationé dét, vt nec derelicta ſpe timorem ſubtrahat, nec ſubtracta ſpe, in ſolo eum timore derelinquat. Mola.n. ſuperior aut inferior tollitur, ſi per prędicãtis linguã in peccatoris pectore aut timor à ſpe, aut ſpes à timore diuidatur. Sed quia exigente cauſa Dauid ad medium deducto, tanti facinoris memoriam fecimus, lectoris fortaſſe animus mouetur, cur eos omnipotens Deus quos in perpetuũ elegit, quos ad donorũ quoq; ſpiritaliũ culmen aſſumpſit, illæſos à corporalibus vitijs non cuſtodit. Vnde quia ſatisfieri citius credimus, breuiter reſpondemus. Nonnulli enim per accepta dona virtutũ, per impenſam gratiam bonorũ operum, in ſupbiæ uitiũ cadũt, ſed tñ quo ceciderint, non cognoſcunt. Proinde contra eos hoſtis antiquus, quia iam interius dominatur, etiã exterius ſæuire permittitur: vt q in cogitatione elati ſunt, per carnis luxuriã proſternanť. Scimus autem quia aliquando minus eſt in corporis corruptionem cadere, quam cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare: ſed cum minus turpis ſuperbia creditur, minus vitatur. Luxuriam vero eo magis erubeſcũt homines, quo ſimul omnes turpem nouerũt. Vnde fit plerunq;, vt nõnulli poſt ſuperbiam in luxuriam corruẽtes, ex aperto caſu malum culpę latentis erubeſcũt. & tunc ẽt maiora corrigunt, cũ proſtrati in minimis grauius confunduť. Reos.n. ſe inter minora conſpiciunt, qui ſe liberos inter grauiora crediderunt. Pia ergo Dñi diſpenſatione laxatus nonnunquã Behemoth iſte de culpa ad culpã trahit, & dum plus percutit, inde eum quem ceperat amittit, atq; unde uiciſſe cerniť, inde ſuperať. Conſiderare libet intra muniтum gratiæ ſinum, quanto Deus fauore miſericordiæ nos continet. Ecce qui de virtute ſe extollit, per uitium ad humilitatem redit. Qui vero acceptis virtutib. 17 extolliť, non gladio, ſed (ita dixerim) medicamento vulnerať: Quid eſt enim uirtus, niſi medicamentum? & quid eſt vitium, niſi uulnus? Quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit ille de vulnere medicamentum: vt qui uirtute percutimur, uitio curemur. Nos nanque virtutũ dona retorquemus in uſum uitiorũ: ille uitiorũ illecebras aſſumit in arté uirtutũ, & ſalutis ſtatum percutit ut ſeruet: ut qui humilitatem currentes fugimus, ei ſaltem cadentes hęreamus. Sed inter hæc ſciendum eſt, quod pleriq; hominũ quo in multis corruũt, arctius ligãtur: cumq; eos Behemoth iſte ex uno uitio percutit vt cócidant, ex alio quoq; illigat ne reſurgant. Cõſideret itaq; homo cum quo hoſte bellum gerat, & ſi iã ſe in aliquo delinquiſſe perpendit, ſaltem ad culpam pertrahi ex culpa pertimeſcat: vt ſtudioſè uitentur uulnera, quibus frequenter interficit: quia ualde rarum eſt quod hoſtis noſter electorum ſaluti etiã uulneribus ſeruit. Maxilla tamen Behemoth iſtius ꝑforata intelligi, & aliter

poteſt.

potest: ut in ore tenere dicatur nō quos iā perfectè peccato implicauit, sed quos iam adhuc peccati persuasionib. tentat, quatenus ei quemlibet mādere, sit de peccati eum delectatione tentare. 1. Cor. 12 Mandendum quidem, sed non deglutiendū acceperat Paulum, quando illum post tot reuelationum sublimia, stimulis carnis agitabat. Tunc ergo cum contra illum licentiam tentationis accepit, in maxilla eum tenuit: sed perforata qui uerò elatus perire poterat, tentatus est ne periret. Tentatio ergo illa nō uorago uitiorum, sed custodia meritorum fuit: quia Leuiathan iste fatigādo eum in afflictione cōtriuit, sed non in culpa capiendo deuorauit. Elatos autem in sanctitate uiros nō amitteret, nisi tentaret. Sancti quippe non essent qui de sanctitatis gloria superbirēt, & tanto sub eius iure caderent, quāto se in suis uirtutibus eleuarēt. Sed miro dispensationis ordine dum tentantur, humiliantur: dum humiliant, eius esse iam desinunt. Bene ergo maxilla Behemoth istius perforata dr: quia electos Dei vnde conterit, inde amittit: unde tentat ut perdat, agit inde ne pereant. Antiquus itaq; hostis occultis Dei dispensationibus seruiens, sanctorum animas ad interitum tentat volens, sed ad regnum tentando seruat inuitus. Maxilla ergo eius perforata est: quia eos quos tentando .i. mandendo conterit quasi cum deglutit amittit. Quod quia non humana sed diuina prouidentia agitur, ut utilitati iustorum ipsa uetusti aduersarij astutia suffragetur, quatenus cum electos tentat, eo magis tētando custodiat. bene ad beatum Iob dr: Aut armilla perforabis maxillam eius? Subaudis, ut ego: qui prouidè cuncta disponens electos meos inde robustius in integritate custodio, unde eos per maxillā Leuiathan istius labefactari aliquo modo ab integritate permitto. Sequitur:

Quod in die iudicij supplicium & pœnitentia impiorum in irritum erit. Cap. XII.

18 *Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?* Subaudis, ut mihi Si.n. ad personam filij hæc uerba re- A ferātur, incarnato ei mollia loquebatur cum diceret: Scio quia sis sanctus Dei. Luc. 4. Ad quē Leuiathan ista multiplicauit preces, cum per subditam sibi legionem dixit. Si eijcis nos, mitte nos in gregem porcorum. Mat. 8. Quamuis intelligi pōt apertius: quia ad Dominum preces multiplicat, cū extremi die iudicij iniqui qui eius corp⁹ sunt, sibi parci deprecantur: cum mēbra eius uidelicet reprobi serò clamantes dicunt: Domine domine aperi nobis. Mat. 25. Quibus protinus dr: Nescio uos unde sitis. B Tunc etiam Domino per membra sua mollia loquetur, quando multi ex eius corpore dicturi sunt: Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, Matt. 7. & in noīe tuo dęmonia eiecimus, & in noīe tuo uirtutes multas fecimus? Mollia quidē deprecātes dicunt cū eius noīe replicant q̄ fecerunt: sed duro corde illa cū facerēt in suā laudē rapuerūt. Vnde mox audiunt: Nescio qui estis. Sequitur:

C *Quod diabolus in hac vita nesciens sanctorum usibus seruit: & tentationis licentia quasi ex pacto accepta, voluntatem suam implet tentando, sed voluntate Dei ligatur vt electos & volens tentet, & nesciens probet. Caput XIII.*

Nunquid feriet tectum pactum? Subaudis, ut mecum. Et accipies eum seruum sempiternum. Subaudis, ut ego. Sed ualde solerter intuendum est, quod pactum cum Domino Leuiathan iste feriat, ut sempiternus ab eo seruus habeatur. In pacto enim discordantium partiū uoluntas impletur, ut ad uotum suum quæq; perueniat, & iurgia desiderato fine cōcludat. Antiquus itaq; hostis à sin- D ceritate diuinæ innocētiæ malitiæ suę face succēsus discordat, sed ab eius iudicio etiam discordando non discrepat. nā uiros iustos semper maleuolè tentare appetit: sed tamē hoc Dominus uel misericorditer fieri, uel iustè permittit. Hęc ipsa ergo tentationis licentia pactum uocatur, in qua & desiderium tentatoris agit, & tamen per eam miro modo uoluntas iusti dispensatoris impletur. Erudiēdos n. (sicut nuper diximus) electos suos

Dñs sæpe tẽtatoris subiicit: sicut post pa
radisi claustra, post tertij cæli secreta, ne
reuelationũ magnitudine Paulus extolli
potuisset, ei satanæ angelus datus est. Sed
(ut pfati sumus) ipsa hac tentatione di
sponitur, ut qui elati perire poterãt, hu-
miliati à pditione seruentur. Secreto er-
go dispensationis ordine, unde sæuire p
mittitur iniquitas diaboli, inde pie pficit
benignitas Dei. Et bene ex hoc pacto qđ
cũ Dño ferire dr̃, seruus accipi perhibet:
qa inde obtẽperat nutib. supernæ grãæ,
unde exercet irã, nequissimæ uoluntatis
19 suæ. Seruus ergo ex pacto est, qui dũ uo-
luntatem suã implere pmittitur, à super
ni cõsilij uoluntate ligat: ut electos Dei
(sicut dictũ est) uolens tentet, & tẽtando
nesciens probet. Sed quia tandiu in hac
uita electorũ usibus seruit, q̃ diu malitiæ
suæ nequitiam tentationib. exercere po
tuerit: hoc autem in loco à Domino nõ
solum ex pacto seruus, sed sempiternus
seruus accipi dicitur: inuestigare compel
limur quomodo & post præsẽtis uitæ ter
minum seruire eum in perpetuũ Domi
no demonstremus. Neque enim tunc
iustos cælesti felicitate pollentes adhuc
tentare permittitur, cum ante eorũ ocu
los æternis gehennæ ignibus mãcipatur:
quia nequaquã in illa superna patria tẽ
tationibus erudiẽdi sunt, in qua iam p
tentationum laboribus remunerantur.
Sed tunc Leuiathã iste cum suo corpore
reprobis uidelicet omnibus, flammis ul
tricibus traditur, quibus sine fine crucie
tur: quos scilicet cruciatus dum iusti cõ-
spiciunt, in Dei laudibus crescunt: qa &
in se cernunt bonum quo remunerati
sunt, & in illis inspiciunt supplicium
quod euaserunt. Ita enim tunc pulchra
erit uniuersitas, dũ & gehenna iustè cru
ciat impios, & æterna fælicitas iustè re-
munerat pios. Sicut .n. niger color in pi-
ctura substernit, ut superiectus albus uel
rubeus pulchrior ostendatur: ita tũc etiã
malo bene ordinans Deus, feliciora exhi
bet gaudia beatorum, ostensis ante eorũ
oculis suppliciis reproborum. Et quãuis
illud ex uisione dominica eorũ gaudiũ
non sit quo crescat: magis tamẽ authori
suo esse se debitores sentiunt, quãdo &
A bonum cernunt quod iustè remunerati
percipiũt, & malũ quod misericorditer
adiuti uicerunt.

Quid sit q̃ diabolus modo Behemoth, idest belua vel iumentum: modo Leuiathan, i. serpens marinus: modo auis uocatur: & quod in passione Christi illusus sit. Cap. XIIII.

IGitur si utilitati iustorum & hic tenta
tio Leuiathan illius, & illic damnatio
proficit, sempitern⁹ seruus est, dum Dei
laudibus nesciẽs seruit: & illic pœnas eius
B iuxta, & hic uoluntas iniusta. Sequitur:
Nunquid illudes ei quasi aui? Quid est, q̃ ad 20
uersarius noster pri⁹ Behemoth, postmo
dum Leuiathã dr̃: nũc uerò aui in pditio
nis suæ illusione cõparat? Behemoth qp-
pe (ut diximus) belua interpretatur: quæ
quadrupes ostenditur, dũ sicut bos fœnũ
comedere perhibet. Leuiathã uerò quia
hamo capit, pculdubio serpens in aquis
innotescitur. Nũc uerò ad auis similitu-
dinẽ ducitur, cum dr̃. Nunquid illudes ei
quasi aui? Cur ergo belua uel iumentũ,
cur draco, cur auis appellet, indagemus,
Citius enim nomina eius agnoscimus, si
C tergiuersationis illius astutiã subtiliter
exploremus. De cælo quippe ad terrã ue
nit, & ad spem cœlestiũ nulla iam respi
ratione se erigit. Irrationabile ergo &
quadrupes animal est, p actionis immun
dæ fatuitatẽ, draco per nocendi malitiã,
auis per subtilis naturæ leuitatem. Quia
enim hoc q̃ cõtra se agit, ignorat, bru
to sensu belua est: quia malitiosè nobis
nocere appetit, draco est: qa uerò de na-
turæ suæ subtilitate supbè extollit, auis
D est. Rursum qa in hoc quod iniquè agit
ad utilitatem nostrã diuina uirtute pos-
sidetur, iumentum est: quia uerò latẽter
mordet, serpens est: quia autem nõnun-
quã per indomitam superbiam se etiã lu-
cis angelum simulat, auis est. Humanum
etenim genus quãuis inexplicabili iniqta-
tis arte lacessat, trib. tamẽ uitiis ualde tẽ
tat: ut uidelicet alios sibi per luxuriam,
alios per malitiam, alios p superbiã sub
dat. Non ergo immeritò eo quod agere
nititur, ex ipso suarum actionum nomi
ne uocatur, cũ iumentũ draco, uel auis
dicitur.

dicitur. In eis quippe quos ad stultitiam luxurię excitat, iumẽtum est, in eis quos ad nocendi malitiam inflammat, draco est: in eis autem quos in fastum superbię quasi alta sapientes eleuat, auis est: in illis verò quos pariter in luxuria & superbia & malitia polluit, iumentum, draco, simul & auis existit. Per tot nanq; ad deceptorũ cor se species intulit, ĩ quot eos nequitias implicauit. Multarũ igiẽ rerũ nomine uocatur: q̃a ante deceptorũ mẽtes in uarias formarum species uertitur. Cũ.n. hũc per carnis luxuriam tentat, & tamẽ minimè superat, mutata suggestione cor illius in malitiam inflammat. Quia ergo ad eum uenire belua non ualuit, draco uenit. Illum ueneno malitię corrumpere non ualet: sed tamen bona sua eius oculis opponit, & cor illius in superbiam extollit. Huic ergo ut draco surrepere non valuit: sed tamẽ adducto phãtasmate inanis glorię, corã cogitationis ei⁹ obtutib. quasi auis volauit: quę nimirum auis tanto contra nos immanius extollit, quanto nulla naturę suę infirmitate p̃peditur. Quia.n. carnis morte non premitur, & redemptorem nostrũ carne mortalem uidit, altiori fastu elationis intumuit: sed vbi contra authorẽ suũ penna se superbiæ extulit, ibi laqueum suę mortis inuenit nam ea eius carnis morte prostratos est, quã expetiit elatus: & inde pertulit laqueũ, vñ quasi escam suę malitię mortem iusti concupiuit. Dicatur ergo:
21 *Nunquid illudes ei quasi aui?*
Quasi aui quippe dñs illusit, dũ ei in passione vnigeniti filij sui ostendit escã, sed laqueum abscondit. Vidit.n quod ore p̃ciperet, sed non uidit quod gutture teneret. Nam quamuis eum fuerat ipse cõfessus filium Dei, velut purum tñ illum hominem mori credidit, ad cuius mortẽ Iudęorum persequentium animos concitauit. Sed in ipso traditionis tempore tardè iam cognouisse intelligitur, quòd
Mat. 27. ipse eius illa morte puniretur. Vnde & Pilati cõiugem somnijs terruit, ut vir illius à iusti persequutione cessaret. Sed res interna dispensatione disposita, nulla valuit machinatione refragari. Expediebat nãq; ut peccatorũ mortem iustè

A moriẽtiũ solueret mors iusti iniustè moriẽtis. Qđ q̃a Leuiathã iste vsq; ad tẽpus passionis illi⁹ ignorauit, quasi more auis illusus, diuinitatis eius laqueũ p̃tulit, dũ humanitatis ei⁹ escã momordit. Sequiẽ:
Quod infirma mundi & ignobilia & stulta elegi Deus, & fortitudinem armati hostis humilium prædicatione destruxit. Cap. XV.

A*Vt alligabis eum ancillis tuis*. Subaudis ut ego. In seruis etsi despecta est conditio, uirilitas uiget: in ancillis autem cum conditione pariter secus iacet.
B Bene ergo Dñs Leuiathan istum non seruis, sed ancillis suis ligare se asserit: quia ad nostram redemptionem ueniens, & suos contra mundi superbiã p̃dicatores mittẽs, relictis sapiẽtib. insipiẽtes, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pauperes elegit. ancillis ergo suis Leuiathã huius fortitudinem Dominus ligauit: quia attestante Paulo, infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia. Vñ bene per Salomonem dr̃: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, im- 1. Cor. 1. Prou. 9.
C molauit uictimas, miscuit uinum proposuit mensam, misit ancillas suas ut uocarent ad arcẽ & mœnia ciuitatis. Sapientia quippe domum sibi cõdidit, cum vnigenitus Dei filius in semetipso intra vterum uirginis mediante anima humanũ sibi corpus creauit. Sic q̃ppe corp⁹ unigeniti domus Dei dr̃, sicut ẽt templum uocatur: ita ut unus idemq; Dei atq; hominis filius ipse sit q inhabitat: ipse qui inhabitatur. Quod tñ rectè & aliter accipitur, si domus sapientię Ecclesia uocatur. quæ septem sibi columnas excidit: quia ab amore præsentis seculi disiunctas ad portandam eiusdem Ecclesiæ fabricã mẽ
D tes prædicantium erexit. Quæ pro eo q̃ perfectionis virtute subnexæ sunt, septenario numero designanẽ. Immolauit victimas: q̃a uitas prędicantium mactari in persecutione permisit. Vinũ miscuit: quia diuinitatis & humanitatis suæ nobis pariter arcana p̃dicauit. Mẽsam quoque proposuit: quia scripturæ sacræ nobis pabula aperiendo præparauit. Ancillas ẽt suas misit, q̃ ad arcem nos atq; ciuitatis męnia uocarent quia prædicatores infirmos abiectosq; habere studuit, qui

fideles

fideles populos ad spiritalis patriæ ędificia superna colligeret. Vñ in Euangelio dñs Natanaelem laudat, nec tñ in sorte ꝑdicantium numerat, quia ad prędicãdũ eum tales uenire debuerãt, qui de laude propria nihil habebant: ut tanto solidiꝰ ueritatis esse cognosceretur qđ agerent, quãto & aperte cerneretur, quia ad hoc agendum per se idonei non fuissent. Vt ergo mira potentia per prædicatorũ linguas clarescere, prius mirabilius actum est, ut eorundem prędicãtium meritum nullum esset. Ancillas ergo Dñs misit, & misit, & Leuiathan huius fortitudinem ligauit: quia infirmos prædicatores mundo exhibuit, & potentes quosq; qui eiꝰ corpus fuerant, sub terroris sui uinculo restrinxit. Et in semetipso Leuiathã iste ancillis ligatur: cum infirmis prædicantibus, ueritatis clarescente lumine, contra electorum mentes antiquus hostis non quãtum uult sæuire permittitur, sed ne sub infidelitatis captiuitate cũctos quos appetit teneat, signis & uirtutibus coarctatur. Ipse ergo per se hoc fortiter facit, qui contra illum uires non fortibus tribuit: Sed quia quos cõtra eum Dominus mittat insinuat: nunc ẽt quid ipsi agant qui mittuntur, adiungit Sequitur.

Ioan. 1.

Quod prædicatorum officio (qui de Euangelico talento negociantur) à capite diabolo concidantur & separentur, qui prius ei quasi mẽbra carnea adhærebant. Cap. XVI.

22 *Concident eum amici, diuident illum negociatores.* Leuiathan iste totiẽs conciditur, quotiẽs diuini uerbi gladio sua ab illo membra separantur. Iniqui.n. cũ uerbum ueritatis audiunt, & sancto timore perculsi, ab antiqui se hostis imitatione suspendunt: ipse in corpore suo diuiditur, cui hi qui praue inhæserant, subtrahũtur. Ipsos uero amicos nominat quos superius ancillas uocat: ipsos ẽt negociatores appellat, quos amicos dixerat. Sancti.n. prædicatores prius ancillæ sunt ꝑ formidinem, post amici per fidem, ad extremum quoq; negociatores per actionem. Ipsis quippe infirmantibus dicitur: Nolite timere pusille grex, quia complacuit patri uestro dare uobis regnum. Ipsis rursum conualescentibus dr: Vos aũt

Luc. 12.

A dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci uobis. Ipsis ergo ad extremum in negocij operationem pergentibus iubetur: Euntes in mũdum uniuersum, prædicate Euãgelium omni creaturæ. In prædicatione quippe fidei, quasi quoddam negocium geritur, dum uerbum datur, & fides ab auditoribus sumitur. Quasi quoddam negocium faciũt qui prædicationem prerogant, & a populis fidem reportant. Fidem impartiũt, & eorum sanctam protinus uitam susumunt. Si enim iustorum prædicatio negocium nõ fuisset, profectò Psalmista nõ
B diceret: Sumite Psalmum, & date tympanum. In tympano etenim corium siccatur ut sonet. Quid est ergo dicere: Sumite Psalmum, & date tympanum: nisi, Accipite spiritale canticum cordis, & reddite temporalem macerationem corporis? Si superna prædicatio negocium non fuisset, nequaquam sub typo fortis mulieris Salomon de sancta Ecclesia diceret: Sindonem fecit & uendidit, & cingulũ tradidit Chananæo. Quid enim signatur ꝑ linteum sindonis, nisi subtilis intextio
C sanctę prędicationis? In qua molliter quiescitur: quia mens in illa fidelium spe superna refouetur. Vnde & Petro animalia in linteo demonstrantur: quia peccatorũ animę misericorditer aggregatę, in blanda fidei quiete continentur. Hãc ergo sindonem Ecclesia fecit & uendidit: quia fidem quam credendo texuerat, loquendo dedit, & ab infidelibus uitam rectæ conuersationis accepit. Quæ & Chananęo cingulum tradidit: quia per uigorẽ demonstratæ iusticiæ, fluxa opera gentilitatis astrinxit: ut hoc quod prædicit
D uiuendo teneatur: Sint lumbi uestri præcincti. Prędicatores ergo suos Dominus quęrendo ancillas inuenit, permutãdo amicos facit, ditando negociatores exhibet. Qui enim mundi prius minas infirmi timuerunt, post ad agnoscẽda diuina consilia ascendunt. Ditati autem uirtutibus vsque ad exercẽdum fidei negociũ perducuntur: ut Leuiathan istius membra increpãdo atq; suadẽdo, tãto seueriꝰ incidãt, quãto & amici facti, amori ueritatis semetipsos ueriꝰ copulãt: atq; ab eo

pec-

peccãtiũ aĩas tãto celerius subtrahãt, quã A to negociatores idonei effecti, in semetipsis amplissimas apothecas virtutũ mõstrãt. Quia n p pdicatores Dei ualde laudabiliter à Leuiathã iste res possessa diuidit, veritatis uox p prophetã pollicetur, dicẽs: Et si separaueris preciosum à uili, quasi os meũ eris, preciosum quippe à uili separat, q humanas mẽtes à reproba antiqui hostis imitatione disiungit. Rectè os Dei dr: quia per eũ proculdubio eloquia diuina formantur. Sequitur:

Hier. 15.

Quod sancta Ecclesia prius pelle diaboli, idest infimis impleta sit, deinde capite, idest prudẽtib. & sapientib. Prius enim piscatores habuit, deinde per piscatores, philosophos & rethores, principes & imperatores. Cap. XVII. B

Nunquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite illius. Quid per sagenas vel gurgustium piscium, nisi Ecclesiæ fidelium, quæ unam ecclesiã catholicam faciunt designantur? Vnde in Euangelio scriptum est: Simile est regnũ cœlorũ sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congregãti. Regnũ cœlorum scilicet uocatur ecclesia, cuius dũ mores Dominus ad superna subleuat, iã hæc ipsa in Domino per celestem cõuersationem regnat. quæ rectè etiam sagenæ missæ in mare cõparatur, ex omni genere pisciũ cõgreganti: quia missa in hoc gentilitatis seculum nullum respuit: sed malos cum bonis superbos cum humilibus, iracundos cum mitibus, & fatuos cũ sapiẽtibus cepit. In pelle uerò Leuiathã istius, stultos eius corporis, in capite autem prudẽtes accipimus. Vel certè pelle quæ est exterius, subditi ad hæc extrema seruiẽtes, capite autem prepositi designãtur. Et bene Dominus seruato ordine, has sagenas uel gurgustiũ piscium .i. Ecclesiam suã, & uota fidelium prius se pelle eius, & postmodũ capite asserit impleturũ: quia (sicut superius diximus) prius elegit infirma, ut pòst cõfunderet fortia. Elegit quippe stulta mũdi, ut cõfunderet sapientes. Prius nanq; collegit indoctos, & postmodũ philosophos: & nõ p oratores docuit piscatores, sed mira potẽtia p

Mat. 13.

C

D

1. Cor. 1.

piscatores subegit oratores. Dicit ergo: Nũquid implebis sagenas pelle eius, aut gurgustium piscium in capite illius? subaudis, ut ego qui intra Ecclesiam fideliũ prius quasi pelem diaboli extremos atq; infimos colligo, & postmodum caput illius, id est prudẽtes mihi aduersarios subdo. Sequitur: *Pones super eum manum tuam.* Id est, ut ego: qui forti illum potentia reprimens, non plus quàm expediat sæuire permitto. eiusq; sæuitiã quãtum permisero, in electorum meorum utilitatem retorqueo. Vel certè manum super eũ ponere, est uirtutis potestate superare. Beato igitur Iob p interrogationem dicit: Pones super eum manũ tuã? ac si apertè diceretur: Nunquid virtute illũ propria reprimis? Vnde & aptè mox subditur: *Memento belli, nec ultrà addas loqui.* Alta dispensatio iudiciorum Dei idcirco sæpe bene merentes famulos vel nimis impetit, uel flagellis premit, vel q busdam superimpositis onerib. grauat, uel laboriosis occupationibus implicat: qa mira potentia præuidet, quòd si qeti ac liberi in tranquillitate persisterent, tẽtationes ferre aduersarij nõ ualẽtes, mẽtis prostrati uulneribus iacerẽt. Dum ergo eos foris tolerandis flagellis uos oneribus occupat, à suspiciendis intus tentationũ iaculis occultat. Moris quippe medicinalis est sæpe feruorem uiscerum in pruriginẽ cutis trahat, & plerũq; inde interius curat, unde exterius sauciat. Ita nõnunq diuine dispẽsationis medicamine agit, ut exterioribus dolorib. internũ uulnus adimat, & flagellorum sectionib. repellatur ea que occupare mẽtem poterat interior putredo uitiorũ: & tamẽ sæpe dum patentis culpe sibi homines conscij nõ sunt, & aut doloribus cruciãtur, aut laboribus deprimuntur, cõtra iustũ atque omnipotẽtem iudicẽ in querelam prosiliunt, scilicet munus intuentes contra quam fortem aduersariũ bellum gerũt. Cuius si intolerabiles uires sollicitè attenderent, nequaquam de his quæ exterius tolerant murmurarẽt. Sed ideo uidentur nobis hæc gratia, quia bella occulti aduersarii nolumus pẽsare grauiora. A quibus plerunq; bellis (ut diximus)

23

Alta iudiciorum dei dispẽsatio, cur sæpe famulos suos molestat.

dum

dum flagellamur, defendimur: dum affligimur, occultamur. Caro enim nostra prius quã resurrectionis incorruptione solidetur, si nullo mœrore afficitur, in tẽtationibus effrenatur. Quis autem nesciat quòd multo melius sit ardere flamma febrium, quàm igne uitiorum? Et tamen cum febre corripimur, quia uitiorũ æstũ, qui occupare nos poterat, considerare negligimus, de pcussione murmuramus. Quis nesciat quòd multo melius sit duris in seruitio hominibus subijci, q̃ bladientibus dæmoniatis spiritib. subdi? Et tamen cum alto Dei iudicio iugo humanæ cõditioni atterimur, in querelam prosilimus: nimirum quia minus attendimus quòd si nos nulla conditio seruitutis opprimeret fortasse mens nostra multis iniquitatibus peius libera deseruiret. Ideo ergo hæc quæ toleramus, grauia credimus: quia bella hostis callidi q̃ sint contra nos dura atque intolerabilia non uidemus. Menti enim nostrę oẽ pondus uilesceret, si ea quę se opprimere poterat, occulti aduersarij bella pẽsaret. Quid enim si omnipotens Deus onera q̃ patimur subleuet: sed tamẽ sua nobis adiutoria subtrahat, & inter Leuiathã istius tentamenta derelinquat? Sequentes tãto hoste quo ibimus, si nullis authoris nostri protectionis defendamur? Quia ergo beatus Iob culpæ sibi conscius non erat, & dura tamen flagella tolerabat, ne fortasse in uitio murmurationis excedat, memoretur ꝗ timeat, & dicatur ei:

Quod qui tentamenta uel percussiones diaboli diligenter considerat, & illud bellum mente retractat, de flagellis & percussionibus Dei, quæ sunt correctio uel disciplina, si filius est, nequaquam murmurat.
Cap. XVIII.

D *MEmento belli, nec ultrà addas loqui.* Ac si ei aperte diceretur: Si occulti hostis contra te bellum cõsiderans, quicquid à me pateris, non accusas. Si impetẽtem te aduersarij gladium prospicis, flagellũ patris nullatenus perhorrescis. Vides. n. quali flagello te ferior: sed intueri negligis, à quanto te hoste flagellando liberum seruo. Memento ergo belli, nec ultra addas loqui: id est tãto te ad disciplinã patris exhibe tacitũ, quanto te prospicis ad bella hostis infirmum. Dũ ergo me corripiente percuteris, ut æquanimiter feras hostẽ tuum, ad memoriã reuoca: & durũ non æstimes omne, qđ pateris, dũ externis cruciatibus ab interna passione liberaris. quia autem Leuiathan iste de diuina misericordia falsa sibi promissione blãditur, postq̃ terrorem fortitudinis eius intulit, & B. Iob aium in eius circũspectione cõmouit dicens: Memento belli, nec ultra addas loqui, ut remissibilem reatũ eius ostenderet, illico adiunxit:

B

Quod iudicium ultimum sine misericordia fit.
Cap. XIX.

ECce spes in eius frustrabitur eum. Quod sic de eo dẽt intelligi, ut referri etiã ad illius corpus possit: quia iniqui oẽs q districtionẽ iustitiæ diuinæ nõ metuunt, incassum sibi de misericordia blandiunt. Moxq; ad cõsolationem nostram rediẽs, extremi iudicij futurũ eius interitum p̃nunciat, dicens: *Et uidentibus cunctis præcipitabitur.* Cũctis. n. uidẽtib p̃cipitabitur: quia ęterno tunc iudice terribiliter apparente, astantib. legionib. angelorum, assistente cũcto ministerio celestium potestatũ, atq; electis omnib. ad hoc spectaculũ deductis, ista belua crudelis & fortis in mediũ captiua deducitur, & cũ suo corpore. i. cũ reprobis omnib. æternis gehennæ incendiis mancipatur, cum dicitur: Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis eius. O quale erit illud spectaculũ, quãdo hæc immanissima bestia electorum oculis ostenditur: quæ hoc belli tẽpore nimis illos terrere potuerat, si uiderentur. Sed occulto ac miro Dei consilio agitur, ut & nunc per eius gratiam a pugnãtib. non uisa uincatur, & tunc a lętis uictoribus iam captiua uideatur. Tunc autem iusto diuino adiutorio quãtũ debitores sunt, plenius recognoscunt: quando tam fortem bestiam uiderint, quam nũc infirmi uicerunt, & in hostis sui immanitate cõspiciunt, quantum debeant gratiæ defensoris

C

D

24

Matt. 25

fensoris

A fensoris sui. Redeunt enim de hoc prælio tunc milites nostri uirtutum trophęa referentes: & receptis corporibus cum iam in illo iudicio cœlestis regni introitum sortiuntur, prius immanissimas uires huius antiqui serpentis aspiciunt, ne uile æstiment quod euaserunt. Bene ergo dicitur: Et uidentibus cunctis præcipitabitur: quia uisa mors eius tũc gaudium exhibet, cuius tolerata uita, nunc iustis quotidie in cruciatibus bellum mouet. Sed audientes ista, ac si protinus quereremur Domino dicentes: Domine qui Leuiathan istum tantæ esse fortitudinis non ignoras, eum in certamine infirmitatis nostrę cur suscitas? ilico adiunxit:

TEXTVS CAPITIS QVADRAGESIMIPRIMI, LIBRI BEATI IOB.

C

ON quasi crudelis suscitabo eum. Quis enim resistere potest uultui meo, & quis antè dedit mihi, ut reddam ei? Omnia quæ sub cœlo sunt, mea sunt. Non parcam ei uerbis potentibus, & ad deprecandum compositis. Quis reuelabit faciem indumenti eius, & in medium oris eius quis intrabit? Portas uultus eius quis aperiet? Per gyrum D *dentium eius formido, corpus illius quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus. Vna uni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit, & tenentes se nequaquam separabuntur. Sternutatio eius splendor ignis, & oculi eius ut palpebræ diluculi. De ore eius lampades procedent, sicut tedæ ignis accensæ. De naribus eius procedit fumus, sicut ollæ succensæ atque feruentis. Halitus eius prunas ardere facit, & flamma de ore eius egreditur. In collo eius morabitur fortitudo, & faciem eius præcedet egestas. Membra carnium eius cohærentia sibi. Mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur. Cor eius indurabitur tanquam lapis, & stringetur quasi malleatoris incus. Cùm sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur. Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit, neque hasta neque thorax. Reputabit enim quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum æs. Non fugabit eum uir sagittarius. In stipulam uersi sunt ei lapides fundæ, quasi* B *stipulam æstimabit malleum, & deridebit uibrantem hastam. Sub ipso erunt radij solis, & sternet sibi aurum quasi lutum. Feruescere faciet quasi ollam profundum maris, & ponet quasi cùm unguenta bulliunt. Post eum lucebit semita. Aestimabit abyssum quasi senescentem. Non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret. Omne sublime uidet. Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ.*

Quòd non crudeliter sed rationabiliter Deus agit cum diabolo, qui iusto iudicio electos recipit, & impios damnat. Cap. XX.

NOn quasi crudelis suscitabo eum. Et
uelut si mox a nobis causa ratio- 25
nis quæreretur, quomodo non eum quasi crudelis suscitas, quem scimus, quia tantos inuadere & deuorare permittis? statim subdidit, dicens: *Quis enim resistere potest uultui me? & quis antè dedit mihi, ut reddam ei?* Quibus duobus uersibus & uirtutem suæ potentiæ, & omne pondus rationis expleuit. Nam propter potentiam dixit: *Quis enim potest resistere uultui meo?* Et propter rationem subdidit: *Quis antè dedit mihi, ut reddam ei?* ac si diceret: Non eum quasi crudelis suscito: quia de eius fortitudine & electos meos potenter eripio: & rursum reprobos non iniustè, sed rationabiliter damno: idest, & eos quos benignè eligo, eripere mirabiliter possum: & eos quos respuo, non iniustè derelinquo. Nemo quippe ut diui-

Quomodo Dominus suscitat diabolum.

na

na illum gratia subsequatur, prius aliquid contulit Deo. Nam si nos Deum bene operando præuenimus, vbi est, quod propheta ait: Misericordia eius
Psal. 58. præueniet me? Si quid nos bonæ operationis dedimus, vt eius gratiam mereremur, vbi est quod Apostolus dicit: Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operi-
Ephe. 2. bus? Si nostra dilectio Deum præuenit, vbi est quod Ionnnes apostolus dicit: Non quia nos dilexerimus Deum, sed
1. Ioan 4 quia ipse prior dilexit nos? Vbi est,
Osee 14. quòd per Osee Dominus dicit: Diligam eos spontaneè? Si sine eius munere nostra virtute Deum sequimur, vbi est, quod per Euangelium ueritas protestatur, dicens: Sine me nihil potestis fa-
Ioan. 15. cere? Vbi est quod ait: Nemo potest
Ioan. 6. venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum? Vbi est quod iterum di-
Ioan. 15. cit: Non uos me elegistis, sed ego elegi vos? Si saltem dona bonorum operum uirtute nostra bene cogitando præuenimus, ubi est quod rursum per Paulum tam salubriter dicitur, ut omnis de se humanæ mentis fiducia ab ipsa cordis radice succidatur cùm dicit: Non quia sufficientes simus aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis, sed sufficien-
2. Cor. 3. tia nostra ex Deo est? Nemo ergo Deû meritis præuenit, ut tenere eum quasi debitorem possit: sed miro modo æquus omnibus conditor, & quosdam præelegit, & quosdam in suis prauis moribus iustè derelinquit. nec tamen electis suis pietatem sine iustitia exhibet, quia hic eos duris afflictionibus premit: nec rursum reprobis iustitiam sine misericordia exercet, quia hic æquanimiter tolerat, quos quandoque in perpetuum damnat. Si ergo & electi præuenientem se gratiam, sequuntur, & reprobi iuxta quod merentur accipiunt: & de misericordia inueniunt electi, quod laudent, & de iustitia non habent reprobi quod accusent. Bene itaque dicitur: Quis antè dedit, mihi, ut reddam ei? ac si apertè diceretur: Ad parcendû reprobis nulla ratione compellor: quia eis debitor ex sua actione non teneor. Id

A circo enim nequaquam cęlestis patrię pmia ęterna percipiunt: quia ea nunc dû ꝓmereri poterant, ex libero arbitrio côtêpserunt. Quod uidelicet liberum arbitrium in bono formatur electis, cum eorum mês à terrenis desiderijs gratia aspirante suspenditur. Bonum quippe quod agimus, & Dei est, & nostrum. Dei per ꝑuenientem gratiam, nostrum ꝑ obsequêtem liberâ uoluntatem. Si enim Dei nô est, unde ei gratias in ęternum agimus? Rursum si nostrum non est, unde nobis retribui pmia speramus? Quia ergo non immeritò gratis agimus, scimus quòd
B eius munere prçuenimur: & rursum q̃a non immeritò retributionê quçrimus, scimus quod obsequête libero arbitrio, bona eligimus quę ageremus. Sequitur: *Omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt.* Omnibus liquet quod nô solum ea quæ sub cœlo sunt, sed ipsa quoq; quę super cœlos condita cœlestia uocatur, eius voluntati seruiunt, à quò se creata esse meminerunt. Cur ergo tantummodo de inferiorib. loquens ait: Omnia quę sub cœlo sunt, mea sunt? Sed quia de Leuiathã
C loquitur, qui iam non in ætherei cęli se decôtinetur, cuncta quę sub cœlo sunt, asserit sua esse: ut eum quoque qui de cælo cecidit, suę doceat potestati seruire ac si diceret: Leuiathan iste beatitudinê q̃dem meam perdidit, sed dominium non euasit: quia & ipsę mihi potestates inseruiunt, quę mihi prauis actionibus aduersantur. Sequitur:

Quod in extremo examine vel etiam in præsenti Ecclesia frustra fundatur oratio, quam bona actio non præcedit: & quod virtus
D *orationis non sit in verbo, sed in perseuerantia compunctionis.* *Cap. XXI.*

NOn *parcam ei verbis potentibus, & ad deprecandum compositis.* Quis hoc quod legisse se nequaquam nouit, existimet: quia culparum suarû diabolus sit ueniam petiturus? Sed ille fortasse homo quem Leuiathan iste in mundi termino uas sibi proprium facit, quem attestante 2. Thess. 2.
Paulo, Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduêtus

sui

sui, territus tantę maiestatis pśentia: quia A exercere uires suas non ualet, ad præces inclinatur. Quod tamē de eius corpore, id est iniquis omnib. intelligi aptius pōt, qui serò ad petitionum uerba ueniunt: quia nunc exequi facta contemnūt: Vnde per Euangelium ueritas dicit: Nouissimè ueniunt & reliquiæ uirgines dicentes: Domine domine, aperi nobis. Quib⁹ ilico respondetur: Amen dico vobis, nescio uos. Sed cum verba potentia ad deprecādum componere dicitur: urget magis ut quod de eius corpore in futuro diximus, in hoc tpe sentiamus. Sunt nanque intra sanctam Ecclesiā nonnulli, qui prolixas ad Dominum præces habēt, sed uitam deprecantium non habent: nam promissa cœlestia petitionibus sequuntur, operibus fugiunt. Hi nonnunquam etiam lachrymas in oratione percipiūt, sed cum post orationis tempora eorum mentē superbia pulsauerit, ilico in fastu elationis intumescunt. Cum auaritia instigat, mox per incendia auidę cogitationis æstuāt. Cum luxuria tentauerit, in illicitis protinus desiderijs anhelant. Cum ira suaserit, mox mansuetudinem mētis flamma insaniæ concremat. Vt ergo diximus, & fletus in prece percipiūt, & tamē expletis precibus, cum uitiorum suggestione pulsantur, nequaquā pro æterno regni desiderio se fleuisse meminerūt. Qđ apertè de se Balaā innotuit, qui iustorū tabernacula conspiciens, ait: Moriať anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Sed cum compunctionis tempus abscessit, contra eorum uitam quibus se similem fieri etiā moriēdo poposcerat, consilium præbuit: & cū occasionē de auaritia reperit, ilico oblitus est quicquid sibi de innocentia optauit. Virtutis igitur pondus oratio nō habet, quam nequaquā perseuerantia continui amoris tenet. Quo contrà bene de Anna flente perhibetur. Vultusq; eius non sunt amplius in diuersa mutati: quia uidelicet mēs eius nequaquam post preces inepta lętitia lasciuiendo perdidit, quod orationis suę tempore gemituum rigore exquisiuit. Nōnullis verò in usum negociationis uertitur labor orationis.

Mat. 25.

Nu. 23.

1. Reg. 1.

De quibus in Euangelio ueritas dicit: Deuorant domos uiduarum sub obtētu prolixæ orationis. Hi accipient prolixi⁹ iudicium. Quia ergo iniquorum petitionibus qui Leuiathan istius corpus sunt, nullo modo parcitur, cum eorū preces opere destruuntur, rectè nunc dř: Non parcam ei, & verbis potentibus ad deprecandū compositis: quia & per hoc quòd uerba potentia & ad deprecandum composita referuntur, aperte inanitas orationis ostenditur. Veraciter nanque orare est, amaros in cōpūctione gemitus, & nō B composita uerba resonare. Sed quia antiquus hostis quo districtius frangitur, eo nequius per multiplicia argumenta dilatatur: cuius tñ insidias Dñs quanto subtilius occultari considerat, tāto nobis misericordius manifestat, rectè subiūgitur: 28

Mat. 12.

Quod diabolus reprobos patenter ad quæcunque flagitia vocat, cum sanctis vero in malitiæ suæ consilijs aliter agit, & suggesturus pessima, transfigurat se in angelum lucis. Caput XXII.

C QVis reuelabit faciem indumenti eius? Leuiathan iste aliter religiosas hominum mentes, aliter verò huic mundo deditas tentat: nam prauis mala quæ desiderant, aperte obijcit, bonis autem latenter insidians, sub specie sanctitatis illudit. Illis velut familiaribus suis iniquū se manifestius insinuat. Istis verò velut extraneus cuiusdam quasi honestatis prętextu se palliat ut mala q̄ eis publice non valet, tecta bonæ actionis uelamine subintromittat. Vnde & mēbra eius sæpe cū aperta nequitia nocere nō possunt, bonæ actionis habitum sumūt: & D praua quidem se opere exhibēt, sed sancta specie mentiunť. Iniqui enim si apertè mali essent, à bonis recipi omnino nō possent. sed sumunt aliquid de visione bonorum, ut dū boni uiri in eis recipiūt speciem quam amant, permixtū sumant etiam virus quod uitant. Vnde quosdā Paulus apostolus intuens sub prędicationis velamine uentris studio seruientes, ait: Ipse enim satanas trāsfigurat se in angelum lucis. Quid ergo mirum si ministri eius

2. Co. 11.

eius transfigurantur velut miniſtri iuſtitiæ. Hanc tráſfigurationé Ioſue timuit, quando uidens angelum, cuius eſſet partis inquiſiuit, dicens: Noſter es, an aduerſariorũ? ut uidelicet ſi aduerſæ uirtutis eſſet eo ipſo quo ſe ſuſpectum cognoſceret, ab illuſione reſiliret. Quia ergo Leuiathan iſte in eo ꝙ iniquitatis opus molitur, ſæpe ſpecie ſanctitatis induitur: & quia niſi per diuinam gratiam ſimulationis eius detergi indumenta non poſſunt bene dr: Quis reuelabit faciem indumenti eius? ſubaudis, niſi ego, qui ſeruorum meorum mentis gratiam ſubtiliſſimæ diſcretionis inſpiro, ut reuelata malitia faciem eius nudam videant, quá coopertam ille ſub habitu ſanctitatis occultat. Et quia aliqñ fidelium mẽtes corrumpere oſtenſione ſua, aliquãdo ſuggeſtione conatur: agit enim modò opere, modo perſuaſione, rectè ſubiungitur: *Et in medium oris eius quis intrabit?* Subaudis, niſi ego, qui per diſcretas electorum mentes ſuggeſtionum eius verba diſcutio, & non ita hæc eſſe ut ſonuerunt manifeſto: Bonum nanq; vñr promittere, ſed ad perditum finem trahunt. In medium igitur oris eius intrare, eſt calliditatis eius verba penetrare, ut nequaquam penſetur quid reſonat, ſed quó intẽdat. Intrare Adam in medium oris eius noluit, qñ intentionem perſuaſionis illius cautè penſare neglexit: diuinitate quippe ſe per illum accipere credidit, & immortalitatem amiſit. vnde ergo ab intellectu uerborum eius incautè exterius ſtetit, inde ſe ori illius deuorandum ſubditus præbuit. Sequitur:

Quod pſeudo prædicatores & falſæ perſuaſionis doctrina & ſecularium violentia poteſtatum vtantur. Cap. XXIII.

Portas vultus eius quis aperiet. Portæ, vultus eius ſunt iniqui doctores qui idcirco portæ vultus eius uocati ſunt, quia per ipſos quiſq; ingreditur, ut Leuiathan iſte quaſi in poteſtatis ſuæ principatu uideatur. Sicut.n. ſcriptura ſacra ſanctos uiros portas Sion vocare cõſueuit, Sió quippe ſpeculatio interpretatur, non immeritò prædicatores ſanctos viros portas Sion dicimus: quia per eorum uitam atq; doctrinam abſcondita ſupernæ contemplationis intramus: ita etiam portis Leuiathã iſtius errorum magiſtri ſignantur, quorũ dum prædicatio pueerſa recipitur, miſeris auditoribus uia pditionis aperitur. Sed portæ iſte ante oculos hominum plerunq; ad introducẽdũ quidem apertè ſunt, ſed tñ ad deprehendendum clauſę: quia recta in ſpecie exhibent, ſed opere praua perſuadent. Ad deprehendẽdum ergo clauſæ ſunt: quia ne intrinſecus cognoſci valeant, exteriori ſimulatione muniũtur. Quas tñ mire potentia Dñs aperit: quia electis ſuis hypocritarum mentes cõprehenſibiles facit. *Portas ergo vultus eius quis aperiet?* Subaudis, niſi ego qui electis meis magiſtros errorum ſub ſpecie ſanctitatis abſconditos, perſpicua cognitione manifeſto. Et quia Antichriſtus ueniens, ipſas ẽt ſummas huius ſeculi poteſtates obtinebit, ꝗ duplici errore ſęuiens conatur ad ſe corda hominum & miſſis prædicatoribus trahere, & commotis poteſtatibus inclinare, bene de Leuiathan iſto Dominus ſubdidit, dicens: 29 *Per gyrum dentium eius formido.* Mutato nanque nomine, hos eius dentes inſinuare aliter noluit, quos ſuperius portas uocauit. Peruerſi.n. prædicatores portæ eiꝰ ſunt: quia ingreſſum perditionis aperiunt. Dentes eius ſunt: quia quas in errore capiunt, à ueritatis ſoliditate confringunt. Sicut.n. ſanctæ Eccleſiæ dentes accipimus eos, qui prædicationibus ſuis peccantium duritiam conterunt, vnde ei per Salomonem dicitur: Dentes tui ſicut greges detonſarum aſcendentium de lauacro, qui non immeritò detonſis ac lotis ouibus comparantur: quia innocuam uitam ſumentes, in lauacro baptiſmatis conuerſationis priſtinæ vellera uetuſta poſuerunt: ita etiam dentibus Leuiathan iſtius errorum magiſtri figurantur: quia reproborum uitam mordendo dilaniant, & eos à veritatis integritate ſubductos in ſacrificio falſitatis mactant. Quorum quidem prædicatio facilè deſpici ab auditoribus poterat: ſed hanc ante huma-

na iudicia adiunctus secularium potestatum terror exaltat. Rectè ergo dr: *Per gyrum dentium eius formido*.i. per iniquos prędicatores Antichristi, peruersæ huius seculi protegunt potestates. Nam quos illi appetunt loquendo seducere, multi potentium student sæuiẽdo terrere. Per gyrum ergo dentium eius formido est. ac si aperte diceretur: Idcirco isti peruersi prædicatores aliquos suadentes conterunt: quia circa ipsos sunt alij qui infirmorum mentes terrentes affligunt. Quale itaque illud tempus persequutionis apparebit, quãdo ad peruertendam fidelium pietatem, alij uerbis sęuiunt, alij gladiis? Quis .n. etiam infirmus, Leuiathan istius dentes non despiceret, si non eos per circuitum potestatum seculariũ terror muniret? Sed duplici contra eos calliditate agitur: quia quod eis ab alijs uerbis blandientibus dicitur, hoc ab aliis gladiis ferientibus imperatur. Quę utrorumque actio.i. potentium atq; loquentiũ, in Ioannis Apocalypsi breui est sententia comprehensa, qua dicitur: Potestas eorum in ore, & in caudis eorum erat. In ore nanque doctorum scientia, in cauda uero secularium potentia figuratur. Per caudam quippe quæ retrò est, huius seculi postponenda temporalitas designatur, de qua Paulus apostolus dicit: Vnum autem, quæ retrò sunt oblitus, ad ea quæ antè sunt extentus. Retrò enim est omne quo transit: antè uerò est omne quod ueniens permanet. Istis ergo equis.i. nequissimis prædicatoribus ubique carnali impulsu currentibus, in ore & in cauda potestas est: quia ipsi quidem peruersa suadendo prædicant, sed temporalibus potestatibus fulti, per ea se quæ retrò sunt, exaltant. Et quia ipsi apparere despicabiles possunt, ab iniquis auditoribus suis, per eos sibi reuerentiam exigũt, quorum patrimoniis fulciuntur. Vnde hic quoque non immerito per gyrum dẽtium eius formido inesse describitur: quia multis terroribus agitur, ut in peruersis eorum prędicationibus & si non veritatis sententia, certe temporalis potentia timeatur. Vnde bene eundem Antichristum Psalmista descripsit, dicens:

Apoc. 9.
Phil. 3.

A Sub lingua eius labor & dolor, sedet in insidiis cum diuitibus in occultis. Propter enim peruersa dogmata, sub lingua eius labor & dolor est, propter miraculorum verò speciem sedet in insidiis, propter secularis autem potestatis gloriam, cum diuitibus in occultis. Quia enim simul & miraculorum fraude & terrena potestate utitur, & in occultis, & cum diuitibus sedere perhibetur. Psal. 9.

Quod reprobi scuto defensionis corripientium se uerba repellant, & concordi pertinacia alterna se ad inuicem defensione tuentur. B *Caput* XXIIII.

C*Orpus illius quasi scuta fusilia.* Sacra Striptura scuti nomine aliquando vti in parte prospera, aliquando in aduersa consueuit. Nam sæpe scuti defensio pro diuina protectione ponitur, nonnunquam uero pro humana repugnatione memoratur. Pro diuina enim protectione ponitur, sicut per Psalmistã dicitur: Scuto bonæ uoluntatis tuę coronasti nos. Psal. 5. Scuto nos Dominus coronari perhibetur: quia quos protegẽs adiuuat, C remunerans coronat. Rursum pro humana repugnatione per eũdem prophetam scutum ponitur, sicut alibi ait: Ibi confregit cornua, arcum, scutum, gladium, & bellum. Psal. 75. In cornibus quippe elatio superborum: in arcu enim insidiæ longè ferientium: in scuto autem obstinata duritia defensionum, in gladio uicina percussio, in bello uerò ipsa contra Dominum mentis motio designatur. Quod nimirum totum in sancta Ecclesia confringitur, dum mentes Deo resistentium, superposito iugo humilitatis D edomãtur. Hinc rursum per eundẽ Psalmistam dicitur: Psal. 45. Arcum conteret, & cõfringet arma, & scuta comburet igni. Arcum enim Dominus conterit, cum occulta insidiantium machinamenta dissoluit. Arma confringit, cum ea quæ contra se erecta fuerant, patrocinia humana comminuit. Scuta igni comburit, cum peccantium mentes obstinata se duritia defendentes, ad pœnitentiæ & confessionis ardorem sancti spiri-

mo etiam quomodo à similibus fulciatur
33 ostendit. Sequitur: *Vna uni coniungitur, & ne spiraculum quidē incedit per eas*. Istę squamæ peccantium ne ab ore prædicātium aliquo vitæ spiraculo penetrentur, & obduratę sunt & coniunctæ. Quos.n. similis reatus sociat, concordi pertinacia et defensio peruersa constipat, ut de facinoribus suis alterna se inuicem defensione tueantur. Sibi.n. quisque metuit, dū admoneri uel corrigi alterū cernit: & idcirco contra corripientium verba unanimiter assurgit, quia se in altero protegit. Bene ergo dī: Vna uni coniungitur, & ne spiraculum quidem incedit per eas: quia in iniquitatibus suis dum vicissim superba se defensione protegūt, sanctæ exhortationis spiracula ad se nullatenus intrare permittunt. Quorum pestiferam concordiam adhuc apertius subdidit, dicēs: *Vnā alteri adhærebunt, & tenentes se nequaquam separabuntur*. Qui.n. diuisi corrigi poterāt, in iniquitatum suarum pertinacia vniti perdurant: & tanto magis quotidie a cognitione iustitiæ separabiliores sunt, quanto à se inuicem nulla increpatione separant̄. Nam sicut esse noxiū solet, si unitas desit bonis, ita perniciosum est si non desit malis. Peruersos quippe vnitas corroborat, dum concordat: & tāto magis incorrigibiles, quāto unanimes facit. De hac vnitate reproborum per
Eccl. 21. sapientem dī: Stupa collecta synagoga
Num. 1. peccātium. De hac Naum propheta ait: Sicut spinæ inuicem se complectunt̄, sic conuiuium eorum pariter potātium. Cōuiuium nanque reproborum est delectatio temporalium uoluptatum. In quo nimirum conuiuio pariter potāt, qui delectationis suę illecebris se concorditer debriant. Igitur quia membra Leuiathan istius, id est iniquos omnes, quos Dei sermo squamarum compactionibus cōparat, ad defensionem suam par culpa concordat, bene dicitur: Vnā alteri adhærebunt, & tenentes se nequaquam separabuntur. Tenentes enim se, separari nequeunt: quia eō ad defensionem suam vicissim constricti sunt, quō se sibi per omnia similes esse meminerunt. Descripto itaq; eius corpore, ad caput sermo reducitur, & quid per semetipsum extremæ persecutionis tempore antiquus hostis exerceat nunciatur. Nam sequitur:

Quod in extrema iudicij commotione Antichristus in signis & miraculis tantus erit, ut à multis Christus æstimetur. Cap. XXV.

STernutatio eius splendor ignis. Quod melius exponimus, si prius sternutatio 34
quomodo agatur, indagemus. In sternuatione quippe inflatio a pectore exurgit, quæ cum apertos ad emanandum poros non inuenit, cerebrum tangit, & congesta per nares exiens, totum caput protinus concutit. In hoc itaque Leuiathan corpore, id est siue in malignis spiritibus, siue in reprobis hominibus, qui illi per similitudinem iniquitatis inhæserunt, quasi inflatio surgit à pectore, dum elatio se erigit ex prēsentis seculi potestate. Quę quasi ad emanandum poros nō inuenit: quia in hoc quòd contra iustos extollitur, disponente Deo quantum appetit præualere prohibetur. Exurgens aūt cerebrum tangit & concutit: quia collecta elatio satanę, sensum in fine mundi arctius pcutit, & caput turbat, dū ipsum autorem malignorum spirituum per eū qui Antichristus dicitur, in persecutione fidelium uehementius excitat. Tūc cū gesta inflatio per eius nares egredit̄: qa tota superbiæ eius iniquitas apertis malitię flatibus demonstratur. Quia ergo sternuatio caput maximè concutit, Leuiathan istius sternuatio uocatur illa eiꝰ extrema commotio, qua damnatum hominem ingreditur, & per eum reprobis principatur. Qui tanta tunc uirtute se cōmouet, ut membra Domini, si potest fieri, etiam electa perturbet: tantis signis & prodigijs utitur, ut miraculorum potentia quasi quodam ignis lumine resplendere uideatur. Quia ergo commotum caput illius miraculis clarescere nititur, rectè eius sternuatio splendor ignis uocatur. In eo enim quod se ad persequendos iustos commouet, ante reproborum oculos signorum uirtutib lucet. Et quia eius tyrānidi sapientes mundi adherēt, eorūq; consiliis oē quod prauū molitur, exercet: rectè subiungit̄: *Et oculi eius vi* 35
palpe-

35 *palpebræ diluculi.* Per oculos qui inhæren tes capiti, utilitati uisionis inseruiũt, nõ immerito eius consiliarij designantur, q dum peruersis machinationibus q̃ qualiter agenda sunt, præuident, malignis ei⁹ operarijs quasi ostensum pedib. iter præbent. Qui rectè palpebris diluculi cõparantur. Palpebras nanque diluculi extremas noctis horas accipimus, in quib. quasi nos oculos aperit, dum uenturæ lucis iam initia ostendit. Prudentes igitur seculi malitiæ Antichristi peruersis consilijs inhærentes, quasi palpebræ sunt dilu
B culi: quia fidem quã in Christo inueniũt, quasi erroris noctẽ asserũt, & uenerationem Antichristi uerum esse mane pollicẽtur. Spondent.n. se tenebras repellere, & ueritatis lucem signis clarescentib. nunciare: quia nec persuadere quæ uolunt
Gen. 3. possunt, nisi exhibere se meliora fateantur. Vnde hic ipse coluber in paradiso primis hoĩbus loquens, in eo ꝙ se melius aliquid prouidere simulauit, quasi diluculi palpebras aperuit, quando in innocentib. mentibus humanitatis ignorantiam reprehendit, & scientiam diuinita
C tis promisit. Quasi ignorãtiæ.n. tenebras repellebat, & æternæ scientiæ diuinum
Ibidem mane nũciabat, dicens: Aperientur oculi uestri, & eritis sicut dij, sciẽtes bonum & malum. Ita in illo tunc damnato hoĩe ueniens, eius oculi palpebris diluculi cõparantur: quia sapientes illius simplicitatem ueræ fidei quasi transactæ noctis tenebras respuunt, & eius signa mendacia quasi exurgentis solis radios ostendunt. Sed quia Leuiathan iste nõ solum habet oculos qui malignis consilijs peruersa ꝓ
D uideant, sed os quoque ad peruertendas mentes hominum aperit, quoniam per prædicatores prauos ad diligendam erroris fallaciam auditorum corda succendit apte subiungitur:

Quod prædicatores Antichristi multos ad perfidiam accendent, sed lux & odor signorum mendacium, in carbonum nigredinem redigentur. *Cap. XXVI.*

DE *ore eius lampades procedunt.* Qui enim prouident, oculi: qui autem prædicant, os uocantur. Sed de hoc
A ore lampades exeunt, quia mentes audientium ad amorem perfidię accendunt, & unde quasi per sapientiam lucent, inde ꝓculdubio ꝑ nequitiã concremant. Sed qualis ipsa sapientia eorũ lux sit, ostenditur, cum ꝓtinus subinfertur:
Sicut tædæ ignis accensæ. Ecce iam hypo- 36
crisis eorũ apertè describitur, quorum ꝓdicatio tædarum lãpadibus cõparatur. Tædia.n. cum accenditur, odorem quidem suauẽ hẽt, sed lumen obscurum. Ita isti ꝓdicatores Antichristi, quia sanctitatis sibi speciẽ arrogant, sed tñ opera iniquitatis exercent, quasi blandum quiddam est quod redolẽt, sed nigrum quod lucent. Olent enim per simulationem iustitiæ, sed obscurum ardent per nequitiæ perpetrationem. Quorum simulationis malitiam Ioannes in Apocalypsi breui descriptione comprehendit, dicẽs:
Vidi aliam bestiam ascendentem de terra, Apo. 13.
habentem duo cornua similia agni, & loquebatur, vt draco. Priorem quippe bestiam, idest Antichristum superiore iam descriptione narrauerat, post quem etiã hæc alia bestia ascendisse dicit: quia post eum multitudo prædicatorum illius ex terrena potestate gloriatur. De terra qppe ascẽdere, est de terrena gloria superbire. Quę habet duo cornua agni similia: quia per hypocrisin sanctitatis, eam quam in se ueraciter Dñs habuit singularẽ, sibi inesse & sapiẽtiam mentitur & uitam. Sed quia sub agni specie auditoribus reprobis serpentinum uirus infundit, rectè illic subditur: Et loquebatur ut draco. Ista ergo bestia, id est prędicantiũ multitudo, si aperte ut draco loqueret, agno similis non apapreret: sed assumit agni speciem, ut draconis exerceat operationem. Quod hic utrunque per tædarum lampades exprimitur: quia & obscurum ardent per effectum malitiæ, & quasi suaue redolent per simulationem vitæ. Sed nequaquam æstimandum est, ꝙ tunc solum Antichristi, prædicatores apparebũt, & nunc ab humanis deceptionibus desunt. Modo nanq, priusquã ꝑ semetipsum appareat, nonnulli illum uocib. pleriq, autẽ morib. prædicãt. An prędicatores simulationis illius nõ sunt, qui

cum sacros Dei ordines obtinent, fugiē-
tem totis desiderijs mundum tenent: qui
virtutes esse ostendunt quæ faciunt, sed
37 vitium est omne quod agunt? Sed electo-
rum mens quanto magis internæ luci in
hæret, tāto subtilius quomodo virtutes
à vitijs discernere debeat, videt. Quid au
tem mirum est hoc nos spiritaliter agere,
quod quotidie corporaliter cernimus
numularios implere? Qui cum nu-
misma percipiūt, prius qualitatem illius,
post figuram, ad exrremum uerò pōdus
examinant, ne aut sub auri specie æs la-
teat, aut hoc quod ueraciter aurum est,
monetæ reprobæ figura dehonestet: aut
quod & aurū & rectæ figurę est, hoc non
integrum pondus leuiget. Cum igitur
mira ignotorum hominum facta conspi
cimus, residere ad mentis nostræ trutinā
quasi solertes nummularij debemus, ut
prius discretiò aurum examinet, ne sub
uirtute se uitium occultet, & qđ praua
intētione agitur, recti uisione pallietur.
Cuius si intentionis qualitas approbaī,
impressæ mox formulæ figura quærenda
est, si à probatis monetarijs. i. ab antiquis
patrib. ducī, & ab eorū uitæ similitudine
nullo errore uitiatur. Cum verò & per
intentionem qualitas, & recta per exem
plum figura cognoscitur, restat ut inte-
grum eius pondus exquiraī. Bonū quip-
pe quod per signa & miracula coruscat,
si perfectionis summā non hēt, pēsari sol
licitè per cautelam circumspectionis dēt
ne dum imperfecta res quasi pro perfe-
cta accipitur, in accipientis dānum uerta
tur. Prædicatores itaq; Antichristi quo
modo ueram numismatis qualitatem te
nēt, qui in his quæ agunt, intentionis re-
ctæ uim nesciūt, quia p hæc non cœlestē
patriam, sed culmen gloriæ tēporalis ex
quirunt? Quomodo à moneta figura nō
discrepāt, qui ab omni pietate iustorum
iustos persequendo discordant? Qūo in
se integritatis pondus ostendunt, qui nō
solum humilitatis perfectionem nequa-
quam assecuti sunt, sed neque ipsam pri-
mam eius ianuam contigerunt? Hinc er
go, hinc electi cognoscant, quomodo eo
rum signa despiciant, quorum profectò
actio oē quod à pijs patrib. gestū memo-

A ratur, impugnat. Sed si quoq; electi dum
tot signa conspiciunt, dum contēnentes
vitam tantam eius miracula phorrescūt,
quoddam dubietatis nubilum in corde
patiūtur: quia dum se per prodigia illius
malitia leuat, in illis aliquatenus uisus
certior caligat. Vnde rectè subditur:

Quòd in persecutione Antichristi in errorem pene mittantur electi. Cap. XXVII.

D*E naribus eius procederet fumus.* Ocu-
lorū quippe acies fumo sauciaī. Fu
mus ergo de eius narib. procedere dī: qa
de miraculorū eius insidijs ad momentū
B caliginosa dubietas ēt in electorū corde
generaī. De Leuiathā narib. fumus exit:
quia ex eius prodigijs mendacib ēt bona
rum mentiū oculus trepidationis caligo
confundit. Tunc nanq; in electorū cordi
bus conspectis terribilib. signis, obscura
cogitatio cōglobaī. unde hoc quod iam
suprà protulimus, ueritatis ore per Euā-
geliū dī: Surgēt pseudochristi & pseudo-
prophetæ, & dabūt signa magna & pro-
digia: ita ut in errorē inducanī, si fieri po
C test, ēt electi. Qua in re ualde quærendum
est, qūo aut hi qui electi sunt, induci in er
rorē possunt, aut cur, si fieri pōt, quasi ex
dubietate subdī: cū quid faciēdū sit. Dn̄s
oia pſciens pstolatur. Sed qa electorū cor
& trepida cogitatione concutitur, & tñ
eorum constantia nō mouetur, una hac
snīa Dn̄s utrunq; complexus est, dicens:
Ita ut in errorē inducantur, si fieri pōt, ēt
electi. Quasi. n. iā errare, est in cogitatiōe
titubare, sed protinus si fieri pōt subiun
gitur: quia proculdubio fieri nō pōt, ut
D in errore plene electi capiātur. Bene au-
tē in hac fumi caligine, ipse ēt aīorum fer
uor exprimitur, cū ptinus subinfertur:
Sicut ollę succensæ atq; feruentes. Velut. n. ol-
la feruēs est unaquæq, tūc aīa, cogitatio-
nū suarū impetus quasi spumas ardentiū
undarū sustinens. quas & ignis zeli com
mouet, & ipsa tēporalis oppressio more
ollę intrinsecus clausas tenet. Vnde Ioā-
nes quoq; cū huius bestię signa narraret,
adiunxit: Ita ut ignē faciat de cęlo descē-
dere. Ignē quippe de cęlo descēdere, est
de cęlestib. electorū aīas sancti zeli flam- 38
mas emanare. Quia uerò Leuiathan iste
alias nō solū serpēs, sed ēt regulus dī, pro
co

eo quod immundis spiritibus vel reprobis A
Esai. 14 hominibus principatur, sicut Esaias ait:
De radice colubri egredietur regulus: in
spiciendū nobis summopere est qualiter
regul⁹ perimat, ut ex operatione reguli
huius nobis malitia apertius innotescat.
Regul⁹ nanq; nō morsu perimit, sed fla
tu cōsumit. Sępe quoq; aerē flatu afficit,
& quicquid vel positū longè cōtigerit,
sola nariū inspiratione tabefacit. Hinc
ergo pēsare cōpellimur, per hoc quod de na
ribus eius fumus procedere dr, etiam pri
usquā apertus appareat, quid quotidie
in humanis cordib⁹ fumo pestiferę exha
lationi operet. Quia.n.sicut & superius B
diximus summo oculorū acies infirmat:
non immeritò de eius naribus fumus pro
cedere asseritur, cuius noxijs īspirationi
bus praua in humanis cordib⁹ cogitatio
nascit per quā acies mentis obtundit, ne
lux interna uideat. Quasi.n.flatu narium
caliginē emittit. quia in reproborū cordi
bus insidiarum suarū aspirationibus ex
amore uitę temporalis æstū cōgerit mul
tiplicium cogitationū Et uelut fumi glo
bos multiplicat: quia inanissimas præsen
tis uitæ curas in terrenorum hoīum mē
te coaceruat. Iste fumus ex eius naribus C
prodiens, aliqn ad tps ēt electorum ocu
los tangit. Hunc nanq; intrinsecus fumū
Psal. 6. patiebatur Propheta, cum dixit: Turba-
tur est præ ira oculus meus. Huius inūda
tione pmebatur dicens: Cor meū cōtur-
batū est in me, & lumen oculorū meorū
nō est mecum. Fumus quippe iste obtun-
dit aciem cordis: quia caliginis suæ nubi
lo serenitatē intimæ turbat quietis. Co-
gnosci uero nisi tranquillo corde nō po
Psal 40 test Deus. Vn per eundem Prophetā rur-
sus dr. Vacate & uidete quoniā ego sum
Deus. Vacare aūt mens non pōt, quę hu- D
ius fumi inundationibus premitur: quia
in ea terrenarum cogitationum volumi
na ex pręsentis vitę amore glomerātur.
Lumen ergo quietis internæ hoc fumo
amittitur: quia curarum prurigine cor-
dis, oculus dum cōfunditur, tenebratur.
Sed fumus iste aliter electorum animos
turbat, aliter reproborum oculos excæ-
cat. A bonorum quippe oculis spirita-
lium desideriorum flatu respergitur, ne
præualente misera cogitatione deseratur.
In prauorum verò mentibus quo se licē
tius per terras cogitationes colligit, eo
ab ei funditus veritatis lumen tollit. Fu-
mus iste reproporum cordibus quot illi-
cita desideria ingerit, quasi per tot ante
illos globos intumescit. Et certè fumi glo 39
bos nouimus. quia cū alij superius inane
scūt, alij inferius surgūt, sicut & in cogi-
tatione carnali & alia prauitatis deside-
ria trāseunt, alia succedūt. Sæpe aūt mēs
misera quid iā transierit, videt: sed ubi
adhuc retineatur, nō videdet. Gaudet de
quibusdā uitijs qd eis subiecta iā nō sit,
& pręcauere ac gemere negligit: quia eo
rū uice. successerunt alia, quibus fortassis
nequius succumbit: sicq; fit ut dum alia
vitia transeunt, & semp alia succedunt,
ab hoc serpente cor reproborum sine in
termissione teneatur. Vn bene per Iohel
Prophetam dr: Residuum erucę comedit Iohel 1.
locusta, & residuū locustæ comedit bru-
cus, & residuum bruci comedit rubi-
go. Expergiscimini ebrij, & flete. Quid
enim per erucā, quæ toto corpore in ter
ra repit, nisi luxuria designatur? quę
cor quod tenet, ita polluit, ut in superio
ris munditiæ surgere amorē non possit.
Quid per locustam quæ saltibus euollat,
nisi inanis gloria exprimitur, quæ se va-
nis psumptionibus exaltat? Quid per bru
cum cuius penè totū corpus in ventrem
colligitur nisi edēdi ingluuies figuratur?
Quid per rubiginem quæ dum tangit in
cēdit, nisi ira innuitur? Residuū ergo eru
cę locusta comedit: quia sæpe cum luxu-
riæ vitiū à mente recesserit, inanis glo-
ria succedit. Nā quia iā per amorem car-
nis non sternit, quasi sanctā se ex castita
te gloriatur: Et residuum locustę brucus
comedit: quia sępe cū inani gloriæ quæ
quasi ex sanctitate veniebat, resistit, vel
ventri vel quibuslibet ambitionis deside
rijs immoderatius indulgetur. Mens.n.
Dei nescia, tanto atrocius ad quemlibet
ambitum ducitur, quanto nullo vel hu-
manæ laudis amore refrenatur. Residuū
bruci rubigo consumit: quia sępe dū ven
tris ingluuies per abstinentiā restringit,
iræ in patiētia acrius dominatur, quam mo-
re rubiginis quasi exurendo messem co-
medit.

medit:quia uirtutum fructus impatien-
tiæ flāma tabescit. Cum ergo uitia uitijs
succedunt, agrū mentis alia pestis deuo-
40 rat, dū alia relinquit. Bene aūt illic subdi
Ibidem. tur: Expergiscimini ebrij & flete. Ebrij
quippe uocati sunt, q mūdi hu⁹ amore
confusi, mala non sentiunt quę patiunt.
Quid ē ergo dicere. Expergiscimini ebrij
& flete: nisi, Somnū vestræ insensibilita-
tis excutite, & in deuastatione cordis tot
sibi succedētib. vitiorū pestib. vigilātib. la
mētis obuiare? Per tot igit globos de Le-
uiathan naribus fumus surgit, per quot
nimirum pestes frugē cordis reprobi oc-
culta aspiratione cōsumit. Cuius adhuc
fumi vim sollicitè dñs exprimit, ilicò sub
iūgit: *Sicut ollæ succensæ atque feruentes.* Ol
la.n. succenditur, cum mens humana ma
ligni hostis suasionibus instigatur. Olla
aūt feruet, cum iā ēt per consensum in
desiderijs prauæ persuasionis accēditur.
Et tot undas quasi feruendo proijcit, per
quot nequitias vsq; ad exteriora opera
extendit. Hunc nanq; carnalis conscien
tiæ.i. ollę feruorem, ex Leuiathan fumo
uenientem propheta conspexerat, cum di
Hier. 1. cebat: Ollā succēsam ego video, & faciē
eius a facie Aquilonis. Ab Aquilonis nā
que facie humani cordis olla succendit,
dum instigatione aduersarii spiritus, illi
citis desiderijs inflammatur. Ille naq; q
Esai. 14. ait: Sedebo in monte testamenti in late-
rib. Aquilonis: mentē quā semel cęperit.
malignis psuasionis suę flatib⁹, quasi sup
positis ignibus accēdit: quatenus nō con
tēta præsentibus, indesinēter p desideria
æstuet, vt aliā cōtēnēda appetat, alia ade
pta cōtēnat: ut modo suis compēdiis in-
hiet, modo alienis cōmodis ēt cū ꝓprio
detrimēto cōtradicat modo carnis illece
bris satisfaciat, modo quasi in quodā cul
mine, p cogitationis superbiā rapta, car
nali cura postposita, totā se in typo ela-
tionis attollat. Quia ergo cor p uaria de
sideria abducitur, qđ instigationibus Le
uiathā illius inflāmatur, rectè eius fumus
succēsæ & feruēti ollæ similis esse phibe
tur: q a p tot se feruores efflata eius tēta
tionib. cōsciētia erigit, p quot itra se co-
gitationes intumescit. Qđ uerbis aliis ad
huc veritas aptius exequit dū subiūgit.

A *Quòd persuasione diabolica ad diuersa vitia reproborum animæ inflammentur, & flamma malitiæ eius infructuosa lingua comburat.* Cap. XXVIII.

H*Alitus eius prunas ardere facit.* Quid
enim prunas, nisi succensas in ter
renis concupiscentiis reproborum ho-
minum mentes appellat? Ardent.n. cum
quodlibet tēporale appetunt: quia nimi-
rum vrunt desideria, quæ quietum ac in
B tegrum esse animum nō permittunt. To
ties igitur Leuiathan halitus prunas accē
dit, quoties eius occulta suggestio huma
nas mentes ad delectationes illicitas per
trahit. Alias nanq; supbię, alias inuidię,
alias luxuriæ, alias auaritiæ facib. inflam
mat. Superbiæ quippe facem menti Euæ Gen. 3.
supposuit, cum hanc ad contēnenda ver
ba dñicæ iussionis instigauit. Inuidiæ Gen. 4.
quoq; flamma Cain animum succendit,
cū de accepto fratris sacrificio doluit, &
per hoc vsq; ad fratricidii facinus perue
C nit. Luxuriæ facib. cor Salomonis exus- 3. Reg. 11
sit, quē tāto mulierib. amore subdidit, vt
vsq; ad idolorum uenerationē deductus
dum carnis delectationē sequeret, condi
toris reuerentiæ obliuisceret. Auaritiæ
quoq; igne Achab animum cōcremauit 3. Reg. 21
cum eū ad appetendā alienā uineā, impa
tiētibus desideriis impulit, per hoc vsq;
ad reatum homicidii pertraxit. Tāto igi
tur Leuiathan iste halitu in prunis flat,
quanto annisu suggestionis occultæ hu
manas mentes ad illicita inflāmat. Vñ &
bene mox subdit: *Et flamma de ore eius egre
D ditur,* Flāma quippe oris eius est ipsa in 41
stigatio occultæ locutionis. Prauæ.n.
suasionis verba ad vniuscuiusq; animū
facit, sed flamma qđ de eius ore egredit:
quia ardet in desideriis animus, cum ei⁹
suggestionib⁹ instigat. Hæc quotidie sug
gerit, hæc vsq; ad psentis uitæ terminū
suggerere nō desistit: sed tūc se nequius
dilatat, cum per illum damnatum homi
nem ueniens, in huius mundi se gloria
apertius ostēdit. Tunc ab eius narib. va-
stior fumus ꝓcedit: quia humana corda
signorū eius admirationibus territa am
plior instigatio percutit. Tunc eius hali-
tus uehemētius prunas ardere facit: quia

reprobo

reproborum mentes quas iam calentes amore gloriæ temporalis inuenerit, suggestionis suæ flatibus usque ad nequitiã exercendæ crudelitatis incendit. Tũc de ore eius flamma egreditur: q̃a quicquid per se, quicquid per p̃dicatores suos loq̃tur, ignis est, quo infructuosa ligna cõcremantur. Igne autem terrenæ cõcupiscentiæ eorũ mens tangitur, qui nequaquam fieri preciosa metalla cõcupiscũt.
1. Cor. 3. Qui ergo oris eius nõ uult flamma affici, iuxta doctoris ueri s̃niam, non lignũ, fœnum, stipula: sed aurum, argentum, & preciosus lapis curet inueniri. quia tanto ignis suasionis illius amplius incẽdit, quanto se ei ad consentiendum molliorem quisque præbuerit. Sed quia nulla ratione conceditur, ut mens in hac corruptibili carne posita, nequaquã suasionis illius ardore tangatur: restat ut malignis flatibus adusta, ad orationis opem se sine cessatione conuertat. Flammam quippe suggestionum illius extinguit citius unda lachrymarum.

Libri trigesimitertij Moralium S. Greg. finis.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS Moralis in Iob

LIBER XXXIIII. Caput I.

QVia ex hoc mundo corpus gerim⁹, vniuersitatis terminum ex ea qua nos sumus, parte pensemus. Citius quippe qualis sit mũdi finis agnoscimus, si sollicitè aspicimus hoc quod de mundo gestamus. Aetas etenim nostra p̃ iuueniles annos robustior uiget, in senili aũt tẽpore crebrescẽtib. morbis excoquitur, & dũ diutius distenditur, vt subsistat, moriẽdi vice quotidie deficit per momenta viuẽdi. Ita etiam mundi tempus dũ uenientibus annis augetur, crebrescentibus malis afficitur: & vnde ętatis augmẽtũ percipit, inde salutis dispendium sentit. Tribulationes nanq; illi cum temporib. cre A scunt, & eo detrimẽta uitę debilior tolerat, quo quasi ad uitã prouectior durat. Totis. n. contra illum hostis antiquus uiribus soluitur: qui quamuis iam nũc interiit, pro eo q᷑ supernę conditionis beatitudinem amisit: tunc tñ plenius extinguitur, quando & à tentandi licentia abstractus, ęternis incẽdiis religatur. Vnde & extrema mundi atrocius tẽtaturus aggreditur: q̃a tanto fit feruentior ad sęuitiam, quãto se uiciniorẽ sentit ad pęnã.
B Considerat quippe q᷑ iuxta sit ut licẽtiã nequissimæ libertatis amittat: & quãtũ breuitate temporis angustatur, tantum multiplicitate credulitatis expãdit, sicut de illo uoce angelica ad Ioannẽ dicitur: Vę terrę & mari, q̃a descendit diabolus ad uos habens iram magnam, sciens q᷑ modicum tempus habet. Tunc ergo in magnę iræ fauorẽ se dilatat, ne q in beatitudine stare non potuit, in dãnationis suę foueam cum paucis ruat. Tunc quicquid neq̃ter ualuerit, callidius exq̃rit: tũc ceruicẽ superbię altius erigit, & p̃ dãnatum illum quem gestat hominem, omne quod temporaliter pręualet, neq̃ter ostendit. Vnde & diuina uoce rectę nunc dicitur: Apo. 13.

C

Quòd in fine mundi superbiæ Antichristi potẽtia suffragetur. Cap. II.

IN collo eius morabitur fortitudo: Quid enim collo Leuiathan istius, nisi elationis ostensio designatur? qua contra Deum se erigens, cũ simulatione sanctitatis etiam tumore potestatis extollitur. Quia enim per collum superbia exprimitur, Esaias propheta testatur, qui
D Hierusalem filias redarguit dicẽs: Ambulauerunt extẽto collo: In collo ergo Leuiathan istius fortitudo demorari dicit: quia elationi illius etiã subiuncta potentia suffragatur. Nã quicquid tunc superbè extollitur, quicquid callida machinatur, etiam cum uirtute põtẽtię secularis exeq̃tur. Quod Daniel propheta intuẽs ait: Dolus in manu eius dirigetur. Dolus q̃ppe in manu eius, est fraus in uirtute: quia oẽ q᷑ nequiter uoluit, hoc ad tẽpus exeq̃ etiã fortiter potest: Dolus uerò ei⁹ Esa. 3. Dan. 3.

dirigi

dirigi dr: quia fraudis eius malitia nulla difficultate ppedit. Hoc enim Leuiathan iste uel uasa eius hre crebro propriũ solent, q ad iniquitatis suæ cumulum ea quæ nequiter appetũt, explere nequius possunt. Nam cùm fortasse infirmantur electi, atq; in desideriis illicitis ruunt, in hoc plerunq; diuini muneris manu retinentur, quod uoluntatis miseræ nullos effectus inueniũt. Cumq; eorũ uotis ualida cõtrarietas nascitur plerunq; ex ipsa impossibilitate corriguntur, & miro internæ dispositionis ordine, p conuersioné mutatio malę uoluntatis sequitur, dum p infirmitatem pfectio denegatur. Hinc est.n. qd sub specie uniuscuiusque aię de infirmitate Iudæa, atq; in prauis itineribus gradiẽte, p prophetam Dñs dicit: Ecce ego sepiã uiam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas nó inueniet, & sequetur amatores suos, & nó appræhendet eos, & qret eos, & non inueniés dicet: Vadam & reuertar ad uirum meum priorem: quia mihi bene erat tunc magis q̃ nunc. Spinis enim electorũ uiæ sepiuntur, dum doloré punctionis inueniunt in hoc qd temporaliter concupiscunt. Quasi interposita maceria uis eorum obuiat, quorum nimirũ desideria pfectionis difficultas impugnat. Horum pfectò aiæ amatores suos quærunt, & non inueniunt, dũ sequendo malignos spiritus, nequaq̃ eas quas appetunt huius seculi uoluptates apprehendunt. Bene aũt subditur, quod ex ipsa difficultate mox dicat: Vadã & reuertar ad uirum meũ priorem: quia melius mihi erat tũc magis quam nunc. Prior quippe uir Dñs est, q castã sibi aiam sancti spiritus interposito amore coniunxit. Quem tũc més uniuscuiusque desiderat, cum multiplices amaritudines uelut quasdã spinas inuenit in ijs delectationibus quas tẽporaliter concupiscit. Nã dum aduersitatibus mundi quem diligit, anima morderi cœperit, tunc plenius intelligit, quanto illi cũ priori uiro melius fuit. Eos ergo quos uoluntas praua peruertit, plerunque aduersitas corrigit. Vnde & nimis timendũ est, ne sequantur prospera cum desiderãtur iniusta: qa difficilius malum corrigi

Osea 2.

A tur, quod profectionis etiã prosperitate fulcitur. Leuiathan itaq; iste qui cũ membris suis ęternis est cruciatib deputatus, & dolus in manu eius dirigitur, & in collo eius fortitudo demorat: quia hoc q tẽporaliter peruersa contra bonos uolũtate desiderat, peruersiore facultate consummat, ut tanto ei de aduersitate in psenti nil obstet, quãto ei in posterũ de psperitate nihil remanet. Et quia omnis qui peruersis moribus amicitijs eius innotescit, prius ueras mẽtis diuitias amittit, aptè subiungitur:

B

Quod subtilissima fraude diabolus consentientium sibi mentes proprijs uirtutibus spoliat prius quam qui temtatur agnoscat: & quod Antichristo ueniente, prophetiæ et miracula cessabunt. Cap. III.

ET *faciem eius præcedet egestas.* Per faciẽ quippe solet notitia designari. 2
Vnde scriptũ est: Et facies mea pcedet te, id est, notitia ducatum prębebit. Sciẽdũ uero est quod egestas in sacro eloqo aliter electorum ponitur, atq; aliter reproborum. Egestas nãque electorũ, est cùm C ueræ diuitię cœlestis patriæ ad eorũ animum redeũt, & in hoc ęrumnoso præsentis uitæ exilio positi, pauperes se esse meminerunt. Illas quippe diuitias sine cessatione suspirãt, de quibus Paulus dicit: Vt sciatis q̃ sit spes uocationis eius, & quę diuinæ glorię hæreditatis eius in sanctis. Et quia adhuc eas nequaquam conspiciũt, studiosè interim in ærumna istius paupertatis gemunt. Hanc proculdubio paupertaté Hieremias inspexerat, D cum dicebat: Ego uir uidés paupertatem meam, in uirga indignationis eius. uirga enim indignationis Dei, est percussio districtionis. Quam indignationem tunc homo pertulit, cum ex paradiso pulsus, ueras interni gaudij diuitias amisit. Sed quia electi quique incessanter cõspiciũt, quod in præsentis uitæ penuriam ab illa potestatis ingenitę facultate ceciderunt, bene dicitur: Ego uir uidens paupertaté meã. Quisquis enim hæc adhuc uisibilia appetit, peregrinationis suæ malum nõ intelligit, & hoc ipsum quod patitur, uidere

Exo. 33.

Egestas electorũ

Ephes. 1.

Thren. 3.

dere nescit. Hanc paupertatē Dauid propheta intuēs ait: Infirmata est in paupertate virt⁹ mea. In paupertate etenim uirtus infirmari dr̄: quia lapsus in hac peregrinatione animus, & corruptionis suæ molestijs reuerberatus, hoc qđ perdidit contemplari præpeditur. Sed hanc paupertatum reprobi considerare nesciunt: quia dum sequuntur ea quæ conspiciūt cogitare inuisibilia negligunt quæ perdiderunt. Vnde & egestas eorū propriè dicitur: quia dum replentur uitijs, virtutū diuitijs uacuantur. Quibus sæpe euenit, ut per elationis demētiam subleuati, dū nequaquam ruinę suę damna cōsiderāt, esse se ēt a bonis actionibus inopes non cognoscant. Vnde voce angelica prædicatori Laodiciæ dr̄: Dicis φ diues sum & locupletatus & nullius egeo, & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Quasi diuitem se asserit, qui per arrogantiam sanctitatis extollitur, sed pauper: cæcusq; & nudus arguitur. Pauper vtiq;, quia virtutum diuitias non hēt: cæcus, quia nec paupertatem quam patitur, videt: nudus, quia primam stolam perdidit: sed peius, quia nec se perdidisse cognoscit. Quia ergo, ut diximus, egestas reproborum, est defraudatio meritorum rectè de Leuiathan dr̄. Faciem eius præcedet egestas. Nemo quippe cognitioni eius iūgitur, nisi prius virtutū diuitijs denudetur. Prius.n. bonas cogitationes subtrahit, & tunc eis apertiorem notitiā suæ iniquitatis infundit. Egesta ergo faciem illius præcedere dicitur: quia prius facultas vitium perditur, vt quasi per familiaritatem postmodum eius notitia cognoscatur. Vel certè quia multis ita frauduleter surrepit, ut ab ijs deprehendi nequaquam possit, & sic eorum virtutes euacuat, quatenus astutiæ suæ malitiā non ostendat, faciē eius egestas præire perhibetur ac si apertè diceretur: Quia cum insidians tentat, priusquā videatur expoliat. Hinc est.n. quòd de Ephraim per prophetam dr̄: Comederūt alieni robur eius, & ipse ignorauit. Alieni quippe intelligi apostatę angeli solēt: qui robur concedunt, dum virtutem mētis peruertendo cōsumunt. Qđ Ephraim

Psal. 30.

Egestas reproborum.

Apoc. 3.

Osee. 7.

A & pertulit & nesciuit: quia in tētatione malignorum spirituum & robur aīæ pdidit, & hoc ipsum quia perdiderit, non intellexit. Leuiathan ergo faciem egestas antecedit: quia negligentium mentes ante tentādo spoliat, q̄ eius insidias is qui tētatur, agnoscat. Per hoc ergo qđ dictū est: In collo eius morabit fortitudo, uirtus violentiæ ostenditur. Per hoc verò qđ subditur: Et faciem eius pręcedet egestas, fraudis subtilitas designatur. Quamuis de eo φ eius faciem egestatem præire cognoscimus, suppetit aliud quod tñ

B tristius exponamus. Terribili quippe ordine dispositionis occultæ, priusquam Leuiathan iste in illo damnato homine quem assumit, appareat, à sancta Ecclesia virtutum signa distrahuntur. Nā prophetia absconditur, curationum gratia aufertur, prolixioris abstinentiæ virtus imminuitur, doctrinæ uerba cōticescūt, miraculorū prodigia tolluntur. Quę quidem nequaquā superna dispensatio funditus subtrahit, sed non hæc sicut prioribus tēporibus apertè, ac multipliciter ostendit. Quod tñ mira dispēsatione agi

C tur, ut una ex re diuina simul pietas & iustitia compleatur. Dum n. subtractis signorum uirtutibus sancta Ecclesia uelut abiectior apparet, & bonorum præmiū crescit, qui illā pro spe cęlestium, & non propter pręsentia signa uenerant, & malorum mens contra illam citius ostenditur, qui sequi quæ promittit inuisibilia negligunt, dum signis uisibilib. non tenētur. Dum igitur humilitas fideliū, multitudine & manifestatione signorū quasi destituitur, terribili occultæ dispositionis examine inde bonis misericordia largiť, vnde malis iusta ira cumulatur. Quia ergo Leuiathan iste priusquā manifestus

D & conspicuus ueniat, ex magna parte in sancta Ecclesia signa virtutum cessant, rectè nūc dicitur: Faciē eius præcedet egestas. Antè enim a fidelibus miraculorum diuitiæ subtrahuntur, & tunc cōtra eos antiquus ille hostis per aperta prodigia ostenditur: ut quo ipse per signa extollitur, eo à fidelibus sine signis robusti⁹ laudabiliusque uincatur: Quamuis etiam fidelib. in eius certamine signa nō deerūt,

sed

sed tanta erunt illius, vt nostrorum aut pauca aut nulla videantur. Quorũ nimirum uirtus oĩbus signis fit potior, cũ oẽ qđ ab illo terribiliter fieri cõspicitur, ꝑ internæ cõstantiæ calcẽ premũt. Sed malignus hostis tãto cõtra eos acriori immanitate se exhibet, quanto se despici etiã clarescentib. miraculis dolet. Totum ergo se in eorũ interitũ colligit, cunctosq; reprobos in necem fideliũ vnanimi crudelitate cõiungit, vt seuitiam suam tãto robustius exerceat, quãto & in eis q̃ per uersè agere appetit, nulla sibi sui corporis mẽbra discordãt. Vnde & rectè dr̃:

Quantæ uirtutis in fine futura sit feritas reproborum. *Cap. IIII.*

MEmbra carnium eius cohærentia sibi. Carnes verò Leuiathã istius, sunt oẽs reprobi, qui ad intellectũ spiritalis patriæ ꝑ desiderium nõ assurgũt. Membra verò sunt carniũ, hi qui eisdẽ peruersè agentib. & sese ad iniquitatem ꝓcedentibus iungũtur, sicut e cõtrà ꝑ Paulum de

1. Co. 12 dominico corpore dr̃: Vos estis corpus Christi, & mẽbra de mẽbro. Aliud quippe est mẽbrũ corporis, aliud membrum mẽbri. Membrũ quippe corporis pars ad totum, membrũ verò membri est particula ad partem. Mẽbrum nanq; mẽbri est digitus ad manum, manus ad brachium, mẽbrum verò est corporis totum hoc simul ad corpus vniuersum. Sicut ergo in spiritali dominico corpore membra de membro dicimus eos qui in eius Ecclesia ab aliis reguntur: ita in illa Leuiathan istius reproba cõgregatione membra sunt carnium, qui iniquo opere quibusdã se nequioribꝰ iunguntur. Sed quia hostis malignus sibi in peruerso opere à primis usq; ad extrema cõcordat, diuinus sermo in eo membra carnium sibimet cohærẽtia memorat. Sic nanq; peruersa unanimiter sentiunt, vt nulla contra se vicissim disputatione diuidãtur. Nulla eos diuersitatis altercatio tunc scindit, & idcirco contra bonos vehementer præualẽt: q̃a in malo se concorditer tenent. Sicut n. iam superius diximus, vt ꝑniciosum est si unitas desit bonis: ita perniciosius est, si non desit malis. Reproborum q̃ppe unitas, bonorum uitam tanto durius ꝑpedit, quanto ei se per collectionẽ durior opposuit. Hanc unitatem reproborum ꝑniciosam sibi Paulus conspexerat, cũ in medio Saducæorum, Pharisæorumque deꝑhẽsus dicebat: De spe & resurrectione mortuorũ ego iudicor. Qua nimirũ uoce percussa, protinus cõtra se uicissim audientiũ turba dissiluit. Cũq; in duas partes tumultuantiũ multitudo diuidiť, Paulo uia ereptionis aperitur: quia quẽ turba persequentium unita constrinxerat, diuisa laxabat. Eripiũtur ergo iusti, dum diuiduntur iniusti, & electorum uota ad perfectum perueniunt, dum reproborum agmina per discordiam confunduntur. Quod bene etiã maris rubri scissione designatur. Dum enim in duas partes unda diuidiť, ab electo populo ad terram promissionis tenditur: quia dũ malorũ unitas scienditur, bonæ mentes ad hoc quod appetunt, perducuntur. Si malorum unitas noxia non fuisset, nequaquam diuina prouidentia superbientiũ linguas in tanta diuersitate dissipasset. Si malorum unitas noxia non fuisset, de sanctæ Ecclesię hostibus Propheta nõ diceret: Præcipita Domine & diuide linguas eorum. Quia ergo Leuiathan iste tunc contra electos Dei in suis uiribus effrenatur, ad augmentum suæ malitiæ, unitatem quoq; in reprobis habere permittitur, ut tanto cõtra nos robustius uires suas exerat, quanto non solum non ictu fortitudinis, sed etiam mole adunationis impugnat. Sed q̃s cõtra ista sufficiat? Quę mens ad tãtę elationis & compagis pondera, non ab ipsa cogitationũ radice contremiscat? Vnde q̃a trepidare nos per infirmitatem cõspicit, protinus diuina clementia quid ꝑ semetipsam faciat adiungit. Nam sequitur:

Vnitas bona, unitas mala.

Act. 23.

Exod. 15

Gen. 11.

Psal. 54

Quod in die iudicij iustis gaudentib. impij maledictionis fulmine ferientur. *Cap. V.*

MIttet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur. Quid appellatione fulminum, nisi tremendę illæ extremi iudicij sententiæ designatur? Quæ

Quæ idcirco fulmina vocantur: quia nimirũ eos quos feriunt, in ꝑpetuũ incendunt. Fulmina nanq; super eum Paulus
2. Thes. 2. venire cõspexerat, cùm dicebat: Quẽ dñs Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. Hęc aũt quæ in eum mittuntur fulmina, ad locũ aliũ non feruntur: quia iustis gaudentib. solis tunc reprobos feriunt. Nã post triturã vitæ ꝑsentis, in qua nũc triticũ sub paleis gemit, ita illo extremi iudicij uentilabro inter triticũ paleasq; discernitur, ut nec in tritici horreũ paleæ trãseant, nec in palearum ignẽ horrei grana delabantur. Illa ergo fulmina locum aliũ nequaquã tangũt: quia uidelicet igne suo non grana, sed paleas incendunt. Sed quia Leuiathan istum pœna non corrigit, insinuat dum subiungit:

Quòd diabolus sit impœnitens, & nos illo persequente modo proficimus: ipse verò sicut incus semper percutitur, nec tamen mutatur. Cap. VI.

COr eius indurabitur quasi lapis. Cor.n. antiqui hostis vt lapis indurabitur: quia nulla vnq̃ conuersionis pœnitẽtia mollietur. Qui quia solis ictib. æternæ vltionis aptabitur, rectè protinus subinfertur: *Et stringetur quasi malleatoris incus*. Incudẽ quippe malleator solis aptã ꝑcussionib. figit. Ad hoc nanq; incus statuitur, vt crebris ictibus feriatur. Leuiathan ergo vt malleatoris incus stringitur: quia inferni vinculis coarctabitur, vt æterni supplicij cõtinua percussione tundatur. Qui modo quoq; ꝑcutitur, dum iusti quique illo in insidiis vigilante, sed dolorib. tabescẽtes saluantur. In incude autẽ alia vasa formantur, ipsa uerò tot percussionibus in uas aliud nõ transfertur. Rectè ergo Leuiathan iste incudi comparatus est: qui nos illo ꝑsequente componimur, ipse aũt & semper percutitũ & in vas vtile nunquam mutatur. Aeternę illum percussioni relinquimus, & nos superni artificis manu in eius tẽtatione percussi, per illum quasi vascula formata transimus. In ipso enim tundimur, sed ut ad usum domus supnę ueniamus. Ipse uerò quasi incus stringitũ: q̃a etsi nũc tẽtando mũdũ circuit, in inferno tamen positus, iã sub ictu sententiæ non uagatur. Sequitur:

Quod in ruina diaboli sancti angeli territi sunt ne peccarent, & purgati, ut in munditia stabiles permanerent. Cap. VII.

CVm sublatus fuerit, timebunt angeli & territi purgabuntur. Scriptura sacra ita nonnunquam tempus præteritũ futurumq; permiscet, ut aliquando futuro pro pręterito, aliqñ uero utatur ꝑterito ꝓ futuro. Futuro nanq; pro pręterito utitur, cũ Ioanni mulier paritura masculum, qui regat gentes in uirga ferrea, demõstratur. Quod q̃a incarnatio Dño ueniẽte iam tunc factũ fuerat, res gesta nunciabatũ. Rursum præterito utitur ꝓ futuro, sicut per Psalmistam Dñs loquitũ, dicens: Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerũt oĩa ossa mea. Quibus uidelicet uerbis species dñicę passionis quasi iam trãsacta describitur, sed tñ adhuc longè post futura nũciatũ. Hoc ergo loco quo dicitur: Cũ sublatus fuerit, timebunt angeli, nil obstat intelligi: quia sub futuri temporis modo ꝑterita describuntur. Nec rectę intelligentię sẽsum relinquimus, si credamus Leuiathã isto ab arce beatitudinis cadẽte, in ruina eius ẽt electos angelos expauisse, ut cum istũ ex illorũ numero superbię lapsus eiiceret, illos ad robustius stãdum timor ipse solidaret. Vnde & sequitur: *Et territi purgabuntur*. Purgati uero sunt: quia nimirum isto cũ reprobis legionib. exeũte, soli in cęlestib. sedib. qui beatè in ęternũ uiuerẽt, remanserunt. Huius itaq; lapsus eos terruit, & purgauit. Terruit, ne conditorem suum superbè despicerent: purgauit uero, q̃a exeuntibus reprobis, actũ est ut electi soli remanerẽt: Et q̃a cũctorũ opifex Deus scit ad bonorũ custodiam ẽt bene uti mala actione reproborũ, lapsum cadentiũ uertit in profectum manentiũ: & unde punita est culpa supbientium, inde humilib. angelis & inuenta & solidata sunt augmenta meritorũ. istis nanque cadentibus, illis in munere datum est, ut cadere omnino non possent. Sancti enim angeli dum in istis

naturæ

naturæ suæ dãna cõspiciunt, in seipsis iã
cautius robustiusq; cõsistũt. Vnde fit, au-
thore oĩum rerum Dño cuncta mirabili
ter ordinãte, ut illi electorũ spirituũ pa-
triæ et ruinæ suæ dãna proficiant, dum
inde firmius cõstructa sit, vnde fuerat ex
parte destructa. Sed quia sæpe scriptura
sacra prædicatores Ecclesiæ ꝓ eo ꝙ glo-
riam patriæ cœlestis annunciant, angelo
rum solet noĩe designare, possumus hoc
loco angelos sanctos ꝑdicatores accipe-
re. Hinc est enim ꝙ Ioannes in Apoca-
lypsi septẽ ecclesijs scribẽs, angelis Eccle-
siarum loquitur. i. ꝑdicatoribus populo-
Esa. 33. rum. Hinc propheta ait: Et angeli pacis
amarè flebunt. Hinc rursum Malachias
Mala. 2. ꝓpheta ait: Labia sacerdotis custodiunt
sciẽtiã, & legẽ inquirũt ex ore eius: ꝗa
angelus Dñi exercituum est. Hinc Paulus
1.Tim. 3 ait: Magnum est pietatis sacrm̃, quod ma-
nifestatum est in carne, iustificatũ in spiri
tu, apparuit angelis, ꝑdicatum est gentib.
creditum est in hoc mundo, assumptum
est in gloria. Qui igitur dispẽsationis my
sterium postq̃ apparuisse angelus dixit,
ꝑdicatum esse gentib. subdidit, profecto
angelorum noĩe ꝑdicatores sanctos. i. ve
ritatis nuncios designauit. Si ergo hoc
qđ dr̃: Cum sublatus fuerit, timebunt an
geli, & territi purgabuntur, ad futurum
tẽpus refertur, adueniente districto iudi-
ce, extrema hic istius Leuiathan dãnatio
designat̃: qua de hoc mundo ꝑ iram iudi
cij tollitur, qui nunc mira mãsuetudinis
lõganimitate tolerat̃. Tanto autem hinc
põdere terroris excutitur, ut sanctorum
et ꝑdicatorum fortitudo turbetur. Cum
enim sublatus fuerit, timebunt angeli:
quia cũ iudicij turbine rapitur, hi qui in
corporibus reperiri potuerint, immẽso
terrore concussi, et supernæ patriæ nun
cij contremiscunt. Quãuis. n. fortes iã at-
que perfecti sunt, adhuc tamen quia in
carne sunt positi, non possunt in tãti ter-
roris turbine nulla formidine concuti.
Sed cum Leuiathan iste rapitur, cumque
omnia in eius interitu elemẽta quatiun-
tur, prædicatores sanctos quos, vt dixi,
adhuc in suis corporibus illud tempus iu
dicij inuenerit, spes de regni ꝓpinquita
te lætificat, & carnis infirmitas de iræ
A ostẽsione ꝑturbat. Erit ergo in eis aliquo
modo tremor lætus, & timor securus: ꝗ
& cœlesti regno se remunerari certi sunt,
& per tanti turbinis metum, pro carnis
infirmitate cõtremiscunt. Cõsideremus
ergo quomodo tunc iniquorũ cõsciẽn-
tia concutitur, quando etiam iustorum
vita turbatur. Hi qui oderunt aduentum
iudicis, quid facient, si terrorem tanti iu-
dicij etiam qui diligunt, expauescunt? Et
quia in sanctis prędicatoribus hoc pauo
re excoquitur, si qua eis inesse potuit le-
uium rubigo vitiorum, postq̃ dixit: Cum
sublatus fuerit, timebunt angeli, aptè
B mox subdidit: Et territi purgabuntur.
Sed quia hęc de Leuiathan istius fine co
gnouimus, interim priusquam pereat
quid agat, audiamus. Sequitur:

Quid in persecutione Antichristi, prædicatio et patientia sanctorum periclitetur. Cap. VIII.

*CVm appræhenderit eum gladius, sub-
sistere non poterit neque hasta neque
thorax.* In scriptura sacra aliquando per
gladium sancta prędicatio, aliqñ ęterna
C damnatio, aliqñ tribulatio temporalis,
aliquando antiqui hostis ira vel persua-
sio designatur. Gladius enim sancta præ-
dicatio ponitur, sicut Paulus ait: Et gla-
dium spiritus, quod est verbum Dei. Gla
dij nomine ęterna damnatio designatur, Ephe. 6
sicut de prædicante hęretico scriptum
est: Si multiplicati fuerint filij eius, in gla
dio erunt: quia quãtalibet hic numerosi
tate germinent, æterna damnatione con
sumuntur. Gladius tribulatio tẽporalis
accipit̃, sicut Mariæ de secuturis tribula-
tionibus dicitur: Et tuã ipsius aĩam per- Luc. 2.
D transibit gladius. Rursum ꝑ gladium ira
vel ꝑsuasio maligni hostis exprimitur, si-
cut Psalmista ait: Qui liberasti Dauid ser Ps. 143
uum tuum de gladio magno. Benignus
quippe sanctę prædicationis est gladius,
quo percutimur, vt à culpa moriamur.
Malignus verò est diabolicæ ꝑsuasionis
gladius, quo malè quisq; percutitur, vt
a vita rectitudinis extinguatur. Antiqui
ergo hostis est gladius ille tunc dãnatus
homo, in vsũ ministerij eius assumptus.
Ipsum quippe ꝑ malitiã fraudis exacuit
& in-

& infirmorum corda transfigit: Hunc ergo Leuiathā gladium apprehendit, cum eum suus damnatus homo susceperit. Si autem gladij nomine eius ira signatur, aperte non apprehendere gladiū, sed a gladio apprendi describitur: In tantā quippe tunc insaniam uertitur, ut dominari omnibus appetens, nequaquam suæ irę dominetur. Nos nanq; cū iram in vsum iustitiæ assumimus, gladiū tenemus: q̄a eū sub æquitate iudicij possidendo moderamur. Ille aūt quia per abrupta furoris rapitur, non apprehendere gladium, sed à gladio apprehēdi perhibetur. Non.n.irā possidens tenet, sed ab ira sæuiens tenetur. Cunctis aūt liquet, q̄p hasta aduersariū percutimus, thorace uero ab aduersario munimur. Per hastam vulnera inferimus, per toracem tegimur, ne uulneremur. Quid igitur per hastam nisi prædicationis iaculum, quid per thoracē nisi fortitudo patiētiæ designatur? Leuiathā ergo iste quia per assumptum reprobum hominem in ira oīmodæ crudelitatis effrenatur, apprehendi à gladio dr̄. Nam p ostensionem immensę tunc fortitudinis exhibet, quicquid nequiter pōt. Et neq; hasta neq; thorax subsistere poterit: quia in Antichristum veniens tātę virtutis apparebit, ut si supernum adiutorium desit & prædicantium acumen obtundat, & longanimitatē patientium destruat. Nisi enim iustorum vita superna gratia solidet, non subsistit hasta, quia prędicatorū virtus frangitur: non subsistit thorax, q̄a constantium patientis dirupta penetratur. Vnde & subditur: *Reputabit enim vt paleas ferrum, quasi lignum putridum æs.* Qđ superius hastam dixit, hoc inferius ferri appellatione replicauit, & qđ thoracem protulit, hoc rursum æris commemoratione signauit. Ferrum nanq; acuitur, vt aduersarius uulneretur. Aes aūt rubigine penè nulla cōsumitur. Ferro ergo prędicationis iacula, ære aūt longanimitatis constantia designatur. Vnde & sub
Deu. 33. Aser specie de sancta Ecclesia p Moysen dicitur: Ferrum & æs calciamentū eius. Calciamētū quippe ut in scriptura sacra munimen prædicationis accipitur, sicut
Ephe. 6. scriptū est: Calciati pedes in præparatio-
A ne Euāgelij pacis. Quia ergo per ferrum virtus, p æs aūt perseuerātia exprimitur ferrū & æs calciamentū eius pr̄, cum prædicatio eius acumine simul & cōstantia munitur. Per ferrū.n.mala aduersantia penetrat, p æs aūt bona quæ proposuit, longanimiter seruat. Cuius profecto perseuerātiam illic apertius insinuat, dicēs:

Quod ab initio mundi vsq; ad finem persecutio diaboli non quiescat: & quod multi qui se ferrum vel æs æstimāt, id est fortes vel longanimes, infirmos & contemptibiles vt
B *paleas & putrida ligna tunc se agnoscent.*
Cap. IX.

S*Icut dies iuuentutis eius, ita erit & senectus illius* Sed Leuiathā iste quando illum gladium quem sacra eloquia Antichristum vocant, in exercitationem suę iniquitatis assumpserit, & ferrum uelut paleas, & æs velut lignum putridum reputabit: quia nisi diuina gratia ꝓtegat, & prædicantium vires velut paleas nequitiæ suæ igne consumet, & patientiū
C constantiam quasi lignum putridum in puluerem rediget. Et acumē igitur ferri & æris fortitudo deficit, dum per violentiam virtutis illius, & prædicationis sensus obtenditur, & patientiæ longanimitas dissipatur. Nisi ergo electos suos opitulatio diuina roboret, vbi tunc infirmi erūt, si fortes sicut paleæ reputant? Quid tunc Leuiathan iste de paleis faciet, si ferrum quasi paleas æstimabit? Quid de putridis lignis acturus est, si quasi lignū putridum æris fortitudinem soluet? Sed ò q̄ multi q̄ suis virib. ferrū se vel æs ęstimant, in illo tunc tribulationis igne se
D paleas esse deprahēdunt: & quam multi qui per infirmitatem propriam se esse paleas metuunt, per diuinum adiutorium fulti, in ferri atq; ęris soliditate roborantur, vt contra aduersarium suum tanto magis in Deo fortes sint, quāto de se amplius infirmos se esse meminerant. Sed quanto altius Behemoth iste contra electos Dei per miracula erigitur, tanto cōtra eum sancti quique vehementius ad prædicationis se verba constringūt. Qui tamen ita reproborum mentes possidet,

ut eas nulla confossus veritatis iaculatio ne relinquat. Vnde & subditur:

Quòd Leuiathã à cordibus reproborum nullis prædicatorum sagittis tunc repellatur, & totum robur Ecclesiæ ipsumq; diuini iudicij malleum in illo damnato homine absque timore contemnat. *Cap. X.*

NOn fugabit eum vir sagittarius. Quid enim per sagittas, nisi verba prædicatorum accipimus? Quæ dũ uoce bene uiuentium distinguũtur, audientium corda transfigunt. His sagittis sancta Ecclesia percussa fuerat, quæ dicebat. Vulnerata charitate ego sum. De his sagittis Psalmistæ uoce narratur. Sagittæ paruulorum factę sunt plagę eorũ: quia scilicet verba humilium penetrauerunt animos superborum. De his sagittis venienti ꝓpugnatori dr̃: Sagittæ tuæ acutæ potentissimæ, populi sub te cadent in corde. Vir itaq; est sagittarius, qui per sanctæ intentionis arcum, audiẽtium cordibus verba rectæ exhortationis infigit. Quia ergo Leuiathan iste verba prædicantiũ despicit, & cùm reproborum mẽtes malè suadẽdo momorderit, durus inter iacula oĩmodo eas non relinquit, rectè dr̃: Non fugabit eum uir sagittarius. ac apertè dicatur: A reproborum cordibus eũ sancti prædicatoris sagitta nõ excutit: quia quisquis ab illo apprehẽditur, verba iã ꝑdicantium audire cõtemnit. Vnde bene peccatis ꝑcedentib. irascens, de his quos in manu antiqui hostis deserit, Dñs per prophetam dicit: Immittã vobis serpentes regulos, quibus nõ est incantatio. ac si diceret: Iusto iudicio talib. uos immundis spiritib. tradam, qui à uobis excuti exhortatione prædicantium quasi incãtantium sermone non valeant. Quia verò Leuiathã iste à cordibus reproborum sanctæ prædicationis spiculis non mouetur, ipse ẽt sanctorum uitiorum contemptus adducitur, cũ ilico subinfertur: *In stipulam versi sunt ei lapides fundæ.* Quid per fundã nisi sancta Ecclesia figuratur? Funda nanq; dum in gyrum mittitur, sicut de illa lapides exeunt, quib. aduersariorum pectora feriũtur: ita sancta Eccle-

Psal. 63.

Psal. 44.

Hier. 8.

A sia dum volubilitate temporum per tribulationum circũitum ducit, fortes ex illa uiri prodeunt, quib. quasi lapideis ictib⁹ iniquorum corda tundũtur. Vñ & ad prophetã de bonis doctorib. Dñs dicit Deuorabunt, & subijciẽt lapidibus fundę. Sãcti quippe doctores qui ad virtutẽ & alios instruunt, hostes deuorãt, dũ eos intra corpus suum ꝑ vim cõuersionis immutãt. Quos lapidibus fundę subijciunt: quia dum fortes quosq; in sancta Ecclesia uiros instituũt, per eos aduersariorũ superbientium pectora dura cõstringũt. Zach. 9

B Vñ & Golias immanissimus saxo fundę moritur: quia singulari sanctę Ecclesiæ lapide diabolica celsitudo superatur. Leuiathan itaq; iste quia damnato illo homine assumpto, quoslibet fortes Ecclesię uelut infirmos despicit, eorũq; uires tẽporaliter premit, rectè nunc dr̃: In stipulã versi sunt ei lapides fundæ. ac si apertè diceretur: Sanctorum robur quasi in stipulæ mollitiẽ redigit, quorũ lingua prius pectus illius duris ictibus tutudit. Oẽm 1. Reg. 17

C quippe tunc fortitudinẽ suæ iniquitatis exercens, quanto se ab eis uinci spiritaliter dolet, tãto atroci⁹ cõtra eos corporaliter ꝓualet. Et quia nil se cõtra eorũ spiritum ꝓualere cõsiderat, in eorum carne crudelitatis suæ oĩa argumenta cõsummat. Sed quid mirum si humanas uires 7 despicit, qui ipsa ẽt superni in se iudicij æterna tormẽta contẽnit? Vnde & subditur: *Quasi stipulam æstimabit malleum.* Ac si diceret: Etiã pondus eius animaduersionis despicit, qui se per supplicium desuper ueniens ferit. In scriptura n. sa-

D cra mallei nomine aliqñ diabolus designatur, per quem nunc delinquentium culpæ feriuntur. Aliquando uero percussio cęlestis accipitur, qua uel electi supernos ictus sentiunt, ut à prauis itinerib⁹ corrigantur, uel iusta ira reprobos percutit, ut iam supplicia æterna præueniens, quid etiam in posterum mereantur, ostendat. Nam quia appellatione mallei antiquus hostis exprimitur, propheta testatur, cum super eum vim extremi iudicij contemplatur dicens: Quomodo confractus est & contritus malleus uniuersæ terrę? ac si diceret: Eum per quem Hier. 50

vascula

nascula sua Dominus in ministerij usũ formanda percutit, quis perpendat quo turbine veniẽte extremo iudicio in ęterna damnatione confringit? Rursus per malleum percussio cœlestis exprimitur, quod Salomone templum ædificante signatur cùm dicitur: Domus autem cùm ędificaretur, lapidibus dedolatis atq; perfectis ædificata est, & malleus & securis & omne ferramentum nõ sunt audita in domo cùm ædificaretur. Quid.n. domus illa nisi sanctam Ecclesiam, quam in cęlestibus Dñs inhabitat figurabat? Ad cuius ædificationem, electorum animæ quasi quidam expoliti lapides deferuntur. Qui cũ ædificantur in cœlis, nullus illic iam disciplinę malleus resonat: quia dolati atque perfecti illuc lapides ducimur, ut locis iuxta meritum cõgruis disponamur. Hic.n. foris tundimur, vt illuc sine reprehensione veniamus. Hic malleus, hic securis, hic oĩa tunsionum resonant ferramẽta. In domo aũt Dei nulli ictus audiũtur: quia in æterna patria oĩs iam percussionum strepitus cõticecit. Nequaquam ibi malleus percutit: quia nulla animaduersio affligit. Nequaquã securis incidit quia receptos interius nulla foràs seueritatis sententia proijcit. Nequaquã ferramenta perstrepunt: quia nec quælibet minima ultrà iam flagella sentiunt. Quia ergo per malleũ desuper uenientem cęlestis pondus percussionis exprimit, quid est ꝙ Leuiathan iste malleum despicit, nisi ꝙ supernæ animaduersionis ictus formidare contemnit? Et quasi stipulã malleum deputat: quia ad iustæ iræ se pondera uelut contra terrores leuissimos parat. Vnde & adhuc expressius subditur:

3. Reg. 6.

Quòd imminentibus tormentis excæcatus malitia, ad exercenda mala diabolus acrius insurgit. Cap. XI.

ET *deridebit vibrantem hastam.* Contra Leuiathan.n. Dñs hastam uibrat: q.a in eius interitu districtã minatur sententiam. Hastam quippe vibrare, est æternã ei mortem ex districta animaduersione pręparare. Sed apostata spiritus autorem vitæ ẽt cum sua morte despiciens, hastã

A uibrantem deridet: quia ex districto iudicio quicquid horribile esse præuidet, pati non metuit, sed quo se æterna tormenta non posse euadere conspicit, eo in exercẽda nequitia durior surgit. Quẽ cũ pleriq; huius mundi sapientes in cunctis quæ appetit, tanta pertinacia, tanta formidine stringi cõsiderãt, corda sua ad famulatum eius tyrannidis inclinant, & omne ꝙ Deo largiente sapiunt, hoc cõtra eum ad seruitium hostis illius inflectunt. Vnde & recte subditur:

B *Quod hi qui uidebantur radijs uirtutum splendere, uel minis territi, uel cruciatibus uicti, Leuiathan seditionẽ subintrent. Cap. XII.*

SVb *ipso erunt radij solis.* In scriptura.n. sacra cum figuratè sol ponitur, aliqñ Dominus, aliqñ persecutio, aliqñ de re qualibet manifestæ uisionis ostensio, aliquando aũt intelligentia sapientium designat. Per solẽ quippe Dñs figuratur, sicut Sapientiæ libro perhibet, qđ oẽs impij in extremi die iudicii cognita sua dãnatione dicturi sunt: Errauimus à uia ueC ritatis, & lumẽ iustitiæ nõ luxit nobis, & sol non est ortus nobis. ac si apertè dicãt: Interni nobis luminis radius non refulsit. Vnde & Ioãnes ait: Mulier amicta sole & luna sub pedib. eius. In sole uerò illustratio ueritatis, in luna autẽ quæ menstruis suppletionibus deficit, mutabilitas tẽporalitatis accipitur. Sãcta aũt Ecclesia quia superni luminis splendore protegitur, quasi sole vestitur: quia uerò cuncta temporalia despicit, lunam sub pedibus premit. Rursum sole persecutio designatur, sicut in Euangelio veritas dicit ꝙ nata sine radicibus semina orto sole arueD runt: quia uidelicet, verba vitæ in corde terrenorum hominum temporali momẽto uiuentia, superueniẽte persecutionis ardore siccantur. Rursum sole manifestę visionis ostensio designatur, sicut Propheta Dominum cunctorum oculis apparentẽ denunciat, dicens: In sole posuit tabernaculũ suum, ac si diceret: Humanitatis assumptæ sacramentum in lumine manifestæ uisionis ostendit. Et sicut eidem prophetæ diuina uoce per Nathan

Solis uariæ significationes.
Sap. 5.
Apoc. 12
Matt. 13

2. Re. 12. dicitur: Tu fecisti in abscondito, ego uerò faciam uerbum istud in cóspectu omnis Israel, & in conspectu solis. Quid. n. per conspectũ solis, nisi cognitionem insinuat manifestæ uisionis? Rursum solis nomine, sapientium intellectus exprimitur, sicut in Apocalypsi scriptũ est: Apoc. 16 Quartus angelus effudit phialam suam in solẽ, & datum est illi æstu afficere homines & igni. Phialam uidelicet in solem effundere, est persecutionis supplicia uiris sapiẽtiæ splendore fulgentibus irrogare. Et datũ est illi ut afficeret hoĩes æstu & igni: B quia dum sapientes uiri cruciatib. uicti, malè agendi errore tangunt, illorũ exẽplo persuasi infirmi quiq; temporalibus desideriis inardescunt. Ruinæ nanq; fortium augmenta præstant perditionib. infirmorum. Quia sole acumen sapientiæ designatur, per comparationem quoque a Salomone dr. Eccl. 27. 8 Sapiens ut sol permanet, stultus ut luna mutat. Hoc ergo loco qd per solis radius nisi acumina sapientium demonstrantur? Quia. n. multi qui in sancta Ecclesia luce sapientiæ resplẽdere uidebatur, tunc uel persuasionib. capti, uel C minis territi, uel cruciatib. fracti, Leuiathan istius seditioni subijciuntur, rectè dicitur: *Sub ipso erunt radij solis.* ac si apertè diceretur: Hi qui intra sanctam Ecclesiam per acumina sapientiæ quasi radios uidebantur lucis aspergere, & per authoritatem rectitudinis desuper resplendere, potestati Leuiathan istius iniqua se operatione substernunt: ut non iam recta prædicando desuper luceant, sed ei peruersè obsequendo famulẽtur. Solis ergo radii sub ipso sunt, cũ nonnulli etiam docti uiri sapientię suę acumina nonlibere agendo subleuãt, sed ad uestigia Le- D uiathan istius & peruersitate operis, & blandimento adulationis inclinantur: ut intelligẽtia quæ illis sicut sol desuper fuit ex cęlesti munere, antiq hostis pedib. substernatur ex terrena cupiditate. Vñ & nũc cũ quisq; sapientiũ uel doctorũ pro cõmodo uel gloria uitę tpalis p adulationis lapsũ terrenis se ptãtibus prauè agentib subijcit, quasi sub uestigiis uenientis Antichristi solis se radius sternit: & uelut cęli lucem sibi Behemoth humiliat, dum per pestiferum assensum sapientium mẽtes calcat. Toties uerò Leuiathan istius pedibus se radij solis subdunt, quoties hi qui doctrine uidentur lumine resplendere, immoderato acumine praua in sacro eloquio sentiunt, peruersisq; sensib. eius se errorib. substernunt: quia dum contra fidelia ueritatis prædicamenta se erigũt, Leuiathan istius uestigiis falsa sentiendo famulantur. Toties radij solis sub ipso sunt, quoties docti quiq; & intelligentię luce pollẽtes, uel despectis cæteris in elatione se erigunt, uel summa quæ sapiũt postponẽtes, sordidis carnis desideriis inquinãtur, uel obliti cœlestiũ: terrena ambiunt: uel non reminiscentes, quia terra sunt, de cognitione celestiũ inaniter gloriantur. Vnde & rectè ibi subiungitur.

Quod hi, qui ante humanos oculos quasi aurum singularitate splendere iustitiæ uidentur, sed si cadunt, ut non pœniteant, ante Dei oculos nunquam aurum, sed lutum fuerunt. Cap. XIII.

S*Ternet sibi aurum quasi lutum*. Appellatione quippe auri, in sacro eloquio aliquando diuinitatis charitas, aliquando splendor superne ciuitatis, aliquando charitas, aliquando nitor glorię secularis, aliqñ pulchritudo sãctitatis accipitur. Auri enim nomine, ipsa intima diuinitatis claritas designatur, sicut in Cãticorũ cantici spõsi species describitur: Caput eius aurum optimum. Cant. 5. Quia uerò caput Christi Deus, nil uerò est in metallis auro fulgẽtius, sponsi caput aurũ dicitur: quia eius humanitas ex diuinitatis suæ nobis claritate principatur. Rursum auri nomine splendor supernæ ciuitatis accipitur: sicut hanc Ioannes se uidisse testatur, dicens: Ipsa ciuitas aurũ mũdum, Apoc. 21 simile uitro mundo. Aurũ nanq; ex quo illa ciuitas cõstat, simile uitro dicitur: ut & per aurum clara, & per uitrum perspicua designetur. Rursum auri noĩe charitas intimatur, sicut angelum quẽ sibi loqui idẽ Ioannes aspexit, ad mamillas zona aurea cinctũ uidit: quia nimirũ supernorum ciuium pectora dum pœnali iam nequaquã timori subiecta sunt, atq; a se uicissim nulla scissione soluũtur, ex sola

se

se charitate constringunt. Zonam verò A auream circa mamillas habere, est cunctos mutabilium cogitationum motus, pro solius iā amoris vincula restringere: Rursum auri nomine, nitor gloriæ tēporalis exprimitur, sicut per prophetā dr̄: *Hier. 51.* Calix aureus Babylon. Quid. n. Babylonis nomine, nisi huius mundi gloria designatur? Quæ calix aureus dr̄: quia dum pulchra esse temporalia ostentat, stultas mentes in sua concupiscentia deebriat, vt speciosa temporalia appetant, & inuisibilia pulchra cōtemnant. Hoc aureo *Gen. 3.* calice prima sponte sua Eua deebriata B est, de qua historia veritatis dicit: Quia cum vetitum lignum concupisceret, vidit quod esset pulchrum visu, aspectuq; delectabile, & comedit. Aureus ergo Babylon calix est: quia dum visum exterioris pulchritudinis ostendit, sensum internæ rectitudinis subtrahit. Rursum auri nomine, splendor sanctitatis accipitur, sicut Iudaicū populū à splendore iustitię *Thren. 4* ad nequitiæ tenebras cōmutatum Hieremias deplorat, dicens: Quō obscuratū C est aurum mutatus est color optimus? Sicut. n. superius diximus, aurum obscuratur, cum consequentib. iniquitatū tenebris, iustitiæ pulchritudo deseritur. Color optimus mutatur, cum splendor innocentiæ in feditatem uertitur culpæ. *Lutum quid significet in sacra Scriptura* Luti quoq; nomine, in sacro eloquio aliquando terrenarū rerum multiplicitas, aliqñ sordidum sapiens iniqua doctrina, aliqñ desiderij carnalis illecebræ designātur. Per lutum qppe terrenarū rerū multiplicitas figuratur, sicut per Abacuc pro D *Abac. 2.* phetam dr̄: Vę ei qui multiplicat nō sua, usquequo aggrauat contra se densum lutum? Denso. n. se luto eggrauat, qui p auaritiam terrena multiplicans, peccati sui se oppressione coangustat. Rursum luti nomine, doctrina sordidum sapiens designatur sicut per eundem prophetam *Abac. 3.* dn̄o dicitur: Viā fecisti in mari equis tuis in luto aquarum multarum. ac si diceret: Aperuisti iter prędicatoribus tuis inter doctrinas huiꝰ seculi sordida & terrena sapientes. Per lutum quoque desiderium sordidæ uoluptatis exprimit, sicut Psal- *Psal. 68.* mista deprecans ait. Eripe me de luto, vt non inhæream. Luto quippe inhærere, est sordidis desiderijs concupiscentiæ carnalis inquinari. Hoc ergo loco aurū claritas sanctitatis accipitur, lutum vero vel terrenarū rerum auaritiam, vel prauarum contagia doctrinarum, vel sordes carnalium uoluptatum nil obstat intelligi. Quia. n. multos Leuiathā iste qui intra sanctam Ecclesiam fulgore iustitiæ resplendere uidebantur, tunc vel terrenarum rerum cōcupiscentia, vel errantis doctrinæ cōtagio, vel carnalibus sibi voluptatibus subijcit, aurum sibi proculdubio quasi lutum sternit. Aurum. n. quasi lutum sternere, est in quibusdam uitæ munditiam per illicita desideria cōculcare, vt hi ēt sordidis eiꝰ vestigijs seruiāt qui contra illum prius virtutum splendore rutilabant. Antiquus itaque hostis alios tunc sub specie sanctitatis illudit, alios aūt per fœda uitia uitæ carnalis intercipit. Sed tūc p hæc aptè grassabitur, nunc autem multorum cordibus occultè dominatur, sicut Paulus Apostolus dicit: Vt reueletur in suo tpe: nā mysteriū *2. Th. 2.* iam operatur iniquitatis. Toties igitur ēt nunc aurum sibi quasi lutum, subijcit, quoties castitatem fideliū per carnis uitia sternit. Toties aurū velut lutum calcat, quoties sensum continentium p immunda desideria dissipat. Qđ tunc tanto uehementius peragit, quanto suæ perditæ libertati cōmissus, hoc quod appetit, effrenatius perpetrat. Et fortasse quēpiā moueat, cur misericors Deus fieri ista pmittat: ut Leuiathā iste seu nunc per suggestiones callidas, siue tunc per damnatū illum quē replet hominem, vel solis sibi radios, idest doctos quosq; sapientesq; subijciat: vel aurum, hoc est viros sanctitatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi vitij coinquinando subternat. Sed citius respondemus: quia aurū qđ prauis eius persuasionibus quasi lutum sterni potuerit, aurum ante Dei oculos nunquā fuit. Qui. n. seduci quandoque non reuersuri possunt, quasi habitam sanctitatem ante oculos hominum vidētur amittere: sed eam ante oculos Dei nunqnam habuerunt. Sæpe nanque homo multis occultè peccatis inuoluitur, & in vna aliqua

virtute magnus videtur. Quę ipsa quoque virtus innascens deficit. quia dum innotescit hominib. proculdubio laudatur, eiusq; laus inhianter appetitur. Vnde fit ut & ipsa virt⁹ ante Dei oculos virtus non sit, dum abscondit quod displicet, ꝓdit quod placet. Quæ itaq; esse merita apud Deum possunt, quãdo & mala occulta sunt & bona publica? Plerunq; enim, sicut diximus, latet superbia, & castitas innotescit: atq; ideo ostensa diu castitas circa uitæ finẽ perdit: quia cooperta superbia vsq; ad finẽ incorrecta retinetur. Alius eleemosynis vacat, propria distribuit, sed tamẽ multis iniustitijs seruit, vel fortasse linguam in detrectationibus exercet. Et fit plerunque vt is qui misericors fuerat, iuxta vitæ suæ terminũ, rapacitatis & crudelitatis stimulis inardescat. Quod valde iusto iudicio agitur, ut perdat ante homines, vnde hominib. placuit, qui hoc vnde Deo displicuit, corrigere nunquam curauit. Alius patiẽtiæ studet: sed dum inuidere alijs, & seruare in corde malitiã non cauet, fit quandoq; impatiens, qui diu latuit, dolens. Hi itaq; & per aliquid aurũ sunt, per aliquid lutum sunt. Atq; hoc aurũ quasi lutũ sternitur, quando occultis peccatis exigentibus ẽt virtus quæ publicè claruerat, dissipatur. Sed operępretiũ credimus si in his virtutem superni ordinis subtilius per-
30 pendamus. Sępe. n. oĩpotens Deus occulta quorũdam mala tolerat, vt aperta coꝛum bona electorum suorum vsibus ꝓfutura dispenset. Nam nõnulli mundũ nequaquam funditus deserentes, non ꝑseueraturi angustum iter arripiunt, sed ad quęrendam angustam uiam exemplo suo eos, qui perseueraturi sunt, accendũt. Vñ plerunq; cõtingit, ut ipsum hoc quod bene videntur viuere, non sibi, sed solis potius electis viuant: dum exemplis suis ad bene viuendi studia perseueraturos alios non perseueraturi prouocant. Sæpe verò quosdam videmus viã ingredi, ad locum propositum festinare, quos alij quia euntes cõspiciunt, sequuntur, eundemque locum pariter petunt. Sed fit plerunq;, vt irruente aliquo implicationis articulo, post se redeant qui præibant, & hi ad locum perueniant, qui sequebãtur. Ita nimirum sunt qui nõ perseueraturi viam sanctitatis arripiunt. Idcirco enim virtutis iter non peruenturi inchoãt, ut eis qui peruenturi sunt, qua gradiantur, ostendant. Quorum ẽt casus utilitate non modica electorum profectibus seruit: quia illorum lapsum dum conspiciunt, de suo statu contremiscũt, & ruina quæ illos dãnat, istos humiliat. Discunt enim in superni adiutoris protectione confidere, dum plerosq; cõspiciunt, de suis virib. cecidisse. Quando ergo bene agere vidẽtur reprobi, quasi pla-
B num iter electis sequentibus monstrãt: qñ verò in lapsum nequitiæ corrrũt, electis post se pergentibus quasi cauendam superbiæ foueam ostendant. Eat ergo Leuiathã iste, & solis sibi radios subdat, atque aurum luti more subijciat. Scit oĩpotens Deus ad electorum suorum solatiũ, bene uti malo reproborum, qñ hi qui ad illum peruenturi sunt, & suis ad eũ meritis proficiunt, & sępe in eo qđ superbè sapiunt, alienis lapsibus corriguntur. Sed si hęc Leuiathan iste agit in eis etiã
C quos claros aliqua virtus ostendit, quid de illis facturus est, quorum mens vel ex parte aliqua subleuata à terrenis cõcupiscentijs nõ est? Quos tamen diuinus sermo apertè exprimit, dum subiungit:

Quod in tantũ cæci erũt qui adhærebunt Antichristo, vt feruentes in contumelijs, & morte sanctorum, arbitrentur obsequium se præstare Deo. Cap. XIIII.

F*Eruescere faciet quasi ollam profundum mare.* Quid per mare nisi uita secula-
D rium, quid per ꝓfundũ nisi altæ & abditæ eorum cogitationes exprimuntur? Quod profundum mare Leuiathan iste quasi ollam facit feruescere: quia nimirum constat, quod persecutionis extremæ tempore, contra electorum uitã studeat animos reproborum per flammam crudelitatis excitare. Tunc profundum mare quasi olla feruescit, cũ corda reproborũ valido ardore succẽdit, & quę hoc pacis tempore intra suam malitiam clausa latuerunt, tũc in æstum immanissimæ

persecutionis

persecutionis ebulliunt, ac per abruptã A crudelitatis apertè licentiam, ea quę diu presserant odia antiqui liuoris exhalãt, Quia autẽ pestifero errore persuasi, sic in istis famulantur. Antichristo, ut tunc verius præbere se æstiment obsequium Christo: postquam dixit: *Feruescere faciet quasi ollam profundum mare*, aptè subiunxit: *Ponet quasi cum unguenta bulliunt.* Vnguẽta quippe cum bulliunt, fragrantiã suauitatis reddunt. Quia ergo Leuiathã iste ita seducet corda reproborum, ut quicquid agunt ex iniquitate perfidiæ, pro B veritate rectę fidei se agere suspicentur, quasi bene eis olet, id quod zelo religionis exercent. Vnde in Euangelio discipulis veritas dicit: Vt omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se p̃stare Deo. Igitur sicut olla feruent, dũ crudeliter persequuntur: sed apud eos ipsa persecutio, unguentorum fragrantiam redolet, dum mens eorum vanis suspicionibus decepta, æstimat quia Deo obsequium persoluat. In scriptura enim sacra, unguẽtorum odoribus opinio solet signari virtutum: Vnde sponsa in Cãticis cãticorũ sponsum desiderans dicit: In odore unguentorum tuorum currimus. Et unde Paulus apostolus virtutũ laude fragare se sciens, ait: Christi bonus odor sumus Deo. Itaq; quia Leuiathan iste ministros illius perditi vasis vsi in crudelitatis opera sub opinione laudis & prætextu virtutis intercipit, postquam dixit: Ferueſcere faciet quasi ollam profundum mare, rectè mox subdidit, Ponet quasi cum unguenta bulliũt. Quod enim per crudelitatis incendium mare feruet, hoc in eorundem iudicio qui excæcantur falso nomine virtutis, ac si unguẽta bulliãt, ostendit: vt tãto atrociores ad crudelitatem fiant, quanto se etiam mereri præmia quasi pro zelo religionis existimant. Iustumque hoc est diuino iudicio, vt qui pietatis vim perpendere & custodire negligũt, suspicionis suæ odore fallantur. Vnde & ad illusionis augmẽtum, eos crudelia perpetrãtes, signa quoque ac prodigia subsequantur, sicut & rectè subiungitur:

Ioan. 16.
Cant. 1.
2 Cor. 2.

Quòd Antichristi semita multis miraculis fulgeat. *Cap. XV.*

Post eum lucebit semita. Post Leuiathan quippe semita lucere perhibet̃ quia quaquà transit, admirationẽ nimiam ex miraculorum suorum claritate derelinquit, & siue per se, seu p̃ ministros suos quoslibet prodeat, mẽdacib. signis coruscat. Vnde & hoc qđ iã sępe prolulimus in Euangelio veritas dicit: Surgent pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & p̃digia ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, ẽt electi. Semita igitur post Leuiathan lucet: quia quorum corda penetrat, eorum opera prodigijs illustrat, vt nimirum tanto altius eorum mẽtes in erroris tenebris teneat, & quãto p̃ eos foris quasi potẽtius lucẽ de miraculis ostentat. Sed sunt nõnulli q̃ in memoria & verba prophetica & Euãgelica præcepta retinẽtes, sciãt & falsa esse signa q̃ exhibet, & vera supplicia ad quæ decipiens trahit. Horum corda Leuiathan iste, quia sanctitatis ostẽtatione C non intercipit, in alia se eis illusione cõponit. Quosdã nanq; hæc scientes, sed tñ pręsentem vitã diligentes cõspicit, quorũ protinus mentibus ventura supplicia leuigat, finiẽda qñq; districtionis iudicia asserit, & deceptos callidè ad p̃sentes voluptates rapit. Vñ & aptè mox subditur: 12

Mar. 13.

Quòd ita infatuati sunt quidam hæretici, quod iudicium Dei finem habere existiment, & minas tormentorum ad terrorem tantum intentatas à Deo, vt à peccatorum perpetratio ne genus humanum compesceret. *Cap. XVI.*

D *Æstimabit abyssum quasi senescentem.* Quòd æterna incomprehẽsibiliaq; iudicia abyssi soleat noĩe designari, Psalmista testatur dicens: Iudicia tua abyssus multa Senectus vero aliqñ pro finis propinquitate ponitur. Vnde Apostol' ait: Qđ antiquatur & senescit, prope interit est. Leuiathan itaque iste ęstimabit abyssum quasi senescentem: quia reproborũ corda sic infatuat, ut suspicionem eis de venturo iudicio quod quasi finiatur, infundat. Abyssũ nanq; senescere æstimat qui terminari quandoque in supplicijs supernam

Iudicia Dei abyssi dicuntur.
Psal. 35.
Heb. 8.

supernam animaduersionem putat. Igit antiqu⁹ iste persuasor in membris suis, id est in mẽtibus iniquorũ futuras pœnas quasi certo fine determinat, ut eorũ culpas sine termino correptionis extẽda, & eo magis hic peccata nõ finiũt, quo istic estimãt peccatorũ supplicia finiẽda. *Origenistarum error.* Sũt enim nunc ẽt q idcirco peccatis suis ponere finẽ negligũt, quia habere qñq; finẽ futura sup se iudicia suspicantur. *Confutatio illorum.* Quib. breuiter respondemus, si qñq, finienda sunt supplicia reproborum, q̃doq; finienda sunt ergo & gaudia beatorum. Per semetipsam nanq; veritas dicit: Ibunt hi in supplicium æternum, iusti aũt in vitã æternã: *Mat. 25.* Si igit hoc verum non est ꝙ minatus est, nãq; illud ve.ũ est ꝙ promisit. *Euasio eorum.* At inqunt. Ideo æternã pœnã peccãtib. minatus est, ut eos à peccatorũ perpetratione cõpesceret: quia creaturæ suæ æterna supplicia minari debuit, non inferre. *Repulsio.* Quibus citius respondemus: Si falsa minatus est ut ab iniustitia corrigeret, etiã falsa pollicitus est ut ad iustitiã prouocaret. Et quis hanc eorum væsaniã toleret, qui dum promissionibus suis reproborũ supplicia finiri asserunt, assertione sua ẽt electorũ præmia remunerationeq; confundunt? Quis hanc eorum væsaniã toleret, qui conant astruere uerũ non eẽ qd veritas de æterno igne minata est, & dũ satagunt Deum phibere misericordẽ nõ verent pdicare fallacẽ? *Obiectio perditorum.* At inquiunt: Sine fine puniri nõ dẽt culpa cum fine. Iustus nimirum ex oipotens Deus: & quod nõ æterno peccato commissum est, æterno non dẽt puniri tormento. *Responsio.* Quibus citius respondemus, ꝙ recte dicerent, si iudex iustus districtusq; veniens, non corda hominum, sed acta pensaret. Iniqui.n ideo tunc cũ fine deliquerunt: quia cum fine vixerunt. Voluissent quippe sine fine viuere, ut sine fine potuisset in iniquitatibus permanere. Nã magis appetunt peccare q̃ viuere: & ideo hic semper viuere cupiunt, vt nunquã desinant peccare, cũ uiuũt. Ad districti ergo iudicis iustitiã ptinet, vt nunquã careãt supplicio, quorũ mens in hac vita nunquã voluit carere peccato: & nullus detur iniquo termin⁹ vltionis, q quãdiu valuit, habere noluit

A terminũ criminis. 15 *Alia obiectio.* At inquiũt: Nullus iustus crudelitatib. pascitur, & delinquens seruus à iusto Dño idcirco cædi præcipitur, ut à nequitia corrigatur. Ad aliquid ergo cæditur, cum non eius Dñs cruciatibus delectatur. Iniqui autẽ gehennæ ignibus traditi, quo fine semper ardebunt? Et quia certum est ꝙ pius atq; oipotẽs Deus nõ pascit cruciatibus iniquorum, cur cruciantur miseri si non expiantur? *Dilutio.* Quibus citius respondemus, ꝙ oipotẽs B Deus qui pius est, miserorum cruciatu nõ pascitur: quia autem iustus est, ab iniquorum ultione in perpetuum nõ sedatur. Sed iniqui oẽs æterno supplicio & quidem sua iniquitate puniuntur, & tñ ad aliquid cõcremantur; scilicet ut iusti oẽs, & in Deo uideant gaudia quæ percipiunt, & in istis respiciant supplicia quæ euaserunt: ut tanto in æternum magis diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternum mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio uitare potuerunt. C *Alia cauillatio.* At inquiunt: Et vbi est ꝙ sancti sunt, si pro inimicis suis quos tunc ardere viderint, nõ orabunt quib. vtiq; dictũ ẽ: Pro inimicis vestris orate? *Mat. 5.* *Responsio.* Sed citius respondemus: Orãt pro inimicis suis eo tpe, quo possunt ad fructuosam pœnitẽtiã corda cõuertere, atq; ipsa conuersione saluare. Quid.n aliud p inimicis orandum est nisi hoc qd Apostolus ait: Vt det illi Deus pœnitentiã, & resipiscãt, à diaboli laqueis, à quo capti tenent, ad ipsi⁹ uoluntatem? *2. Ti. 2.* Et qũo pro illis tunc orabitur, qñ iã nullatenus possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate cõmutari? D Eadẽ itaque causa est cur non oretur tunc p hominibus æterno igne damnatis, quæ nũc etiã cã est, ut non oretur pro diabolo angelisq́, eius æterno supplicio deputatis. Quæ nunc etiã causa est, vt nõ orent sancti homines pro hominibus infidelibus impiisq; defunctis, qui de eis vtiq, quos æterno deputatos supplicio iã nouerũt, ante illum iudicis iusti conspectum, orationis suæ meritum cassari refugiũt. Qd si nũc quoque uiuentes iusti, mortuis & damnatis iniustis minimẽ compatiũtur, qñ adhuc aliqd iudicabile de se sua carne se perpeti etiam ipsi nouerunt: quan-

to

to districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni uitio corruptionis exuti, ipsi iam iustitiæ uicinius atque arctius inhęrebunt? Sic quippe eorũ mentes per hoc quòd iustissimo iudici inhærent, uis districtionis absorbet, ut omnino eis non libeat quicquid ab illius internę regulę subtilitate discordat. Sed quia suborto occasionis articulo, hęc cõtra Origenistas breuiter diximus, ad eũ quem prętermisimus, exponendi ordinẽ recurramus. Postquam misericors Dominus callida machinamenta Leuiathan istius indicauit, apertè prędicens omne quod electos exterius uehemẽter opprimit, omne quod interius suggestione sua reprobis blandienter infundit: mox immanitatẽ uirtutis illi^9 bř insinuãs subdit: *Nõ est sup terram potestas quæ comparetur ei.*

Quòd reprob. angelus anteq̃ peccaret, omni creaturę prælatus sic factus est, ut Deũ & amãs timeret, & timens amaret: sed sua peruersitate talis factus est, ut nullũ timeret. Ca. VII.

14 POtestas eius super terram cũctis eminentior perhibetur: quia etsi actionis suę merito infra homines cecidit, omne tamen humanum genus naturę angelicę conditione transcendit. Quamuis enim internę felicitatis beatitudinem pdidit, naturæ tamen suæ magnitudinem non amisit: cuius adhuc uiribus humana omnia superat, licet sanctis hominibus meritorum suorum deiectione subiaceat. Vnde & eisdem sanctis contra hũc decertantib. eo retributionis suę meritũ crescit, quo ille ab eis uincitur, qui per naturæ potentiam quasi iure se hominib. superesse gloriatur. Sequitur: *Qui factus est ut nullum timeret.* Sic quidem factus est per naturam, ut cõditorem suum castè timere debuisset: timore uidelicet sobrio, non timore quem foras charitas mittit, sed timore qui in seculum seculi permanet, id est quem charitas gignit. Aliter enim timet coniugem uxor amãs, aliter dominum ancilla peccans: Si ergo fuerat iste cõditus: quatenus timore lęto authorem suum & amans metueret, & metuẽs amaret. Sed sua peruersitate talis fa-

A ctus est, ut nullũ timeret. Ei quippe à quo conditus fuerat, subesse despexit. Ita n. Deus super omnia est, ut ipse sub nullo sit. Leuiathan uerò iste eius celsitudinis culmen aspiciens, ius peruersæ libertatis appetiit, ut & præesset cæteris, & nulli subesset, dicens: Ascendam super altitudinẽ nubium, & similis ero altissimo. Cuius eo ipso similitudinẽ perdidit, quo esse ei superbè similis in celsitudine concupiuit. Qui.n. charitatem eius imitari de- *Esai. 14.*

B buit, subditus ambiit eius celsitudinem, & hoc qđ imitari poterat, amisit elatus. Celsus nimirũ esset, si ei qui ueraciter celsus est, inhærere uoluisset. Celsus esset, si participatione ueræ celsitudinis cõtẽtus fuisset. Sed dũ priuatã celsitudinẽ superbè appetiit, iure perdidit participatum. Relicto.n. eo cui debuit inhærere principio, suũ sibi appetiit quodammodo esse principium. Relicto eo qui verè illi sufficere poterat, se sibi sufficere posse iudicauit: & tãto magis intra se cecidit, quãto magis se cõtra gloriam sui conditoris ere-

C xit. Nam quẽ exaltabat libera seruitus, deiecit captiua libertas. Qua libertate nũc vt nullũ timeat, effrenaťr: sed ipsa grauiter effrenatione restringitur. Superno enim iudicio cuncta mirabiliter ordinãte, unxit illum libertas quã appetiit: quia nunc omnimodo nõ timens omnib. suppliciis subiacet, qui elementis ẽt superesse poterat, si unum quem debuit timere uoluisset. Vnum profecto timeret omnia possidens, qui nunc unum non timens omnia patitur. Factus est ergo ut nullum timeret, nullũ uidelicet: quia nec Deum: sed neque hoc quod passurus est, meruit. Cui nimirũ fęlicius fuerat, timẽdo uitare

D supplicia, quàm non timendo tolerare. Appetitũ itaq; celsitudinis uertit in rigorẽ mentis, ut dãnatus iã per duritiã se male egisse nõ sentiat, qui pręesse per gloriã quęrebat. Nã quia ius quasitæ potestatis nõ obtinuit, quasi quoddã supbię suę remediũ insaniã insensibilitatis inuenit, & qa ꝓpectu trãsgredi cũcta nõ potuit, despectu se contra cũcta præparauit. Cuius adhuc supbia studiosè describiť, cũ ꝓtinus subinferť: *Oẽ sublime uidet.* id est, cũctos uelut intra se positos quasi de sublimi

 respi-

respicit: quia dum per intentionem contra authorem nititur, æstimare sibi quemlibet similem dedignatur. Quod aptè etiã membris congruit: quia omnes iniqui per tumorem cordis elati, cunctos quos cernunt, superbiæ fastu despiciunt: & si quos exterius uenerantur, intus tñ in secreto cordis, vbi apud se sua æstimatione magni sunt, cunctorum sibi uitam meritúq; postponunt, eosq; infra se esse respiciũt: quia per elatam cognitionem cordis in cuiusdam se altitudinis arce posuerunt.

Esa. 5. Quibus bene per prophetam dr: Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram

Rom. 12. vobismetipsis prudentes. Hinc etiã Pau-

1. Reg. 5. lus ait: Nolite prudẽtes esse apud vosmet ipsos. Hinc ad Saul diuina increpatione dr: Nonne cum esses paruulus in oculis tuis, caput te constitui in tribub Israel? Paruulus quippe in oculis suis est, qui in eo quòd semetipsum considerat, imparẽ se alienis meritis pensat. Nam quasi grãdem se aspicit, quisquis se super aliena merita elatione cogitationis extendit. Saul autem reprobus in bono quod cœperat, non permansit: quia fastu susceptæ

16 potestatis intumuit. At contra Dauid, semper de se humilia sentiens, eiusdemque Saul se comparationi postponens, postquam feriendi locũ reperit, & pepercit, eidem sæuienti aduersario, humili se professione prostrauit, dicẽs: Quem persequeris rex Israel? quẽ persequeris? Ca-

1. Re. 24. nem mortuum, & pulicem unum? Et certè iam unctus in regem fuerat, iã exorante Samuele & cornu super se oleum fundẽte, didicerat quòd eum diuina gratia, Saul reprobato ad regni gubernacula possidendo seruabat: & tamẽ persequẽti aduersario mẽte humili se subiternebat, cui diuino iudicio prælatum se esse nouerat. Illi itaq; se humiliter postponebat, cui per elationis gratiam incõparabiliter se nouerat esse meliorem. Discãt ergo quõ humiliari proximis debeãt, qui adhuc quo loco apud Deum habeantur nesciunt, si sic se electi etiam illis humiliant, quibus iam se per interna iudicia antepositos deprehendunt. Hoc autem proprium esse specimen electorũ solet, quòd de se semper sentiunt infrà quam

A sunt. Hinc nanque ab eodem Dauid dicitur: Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam. Hinc Salomon ad sapientiam paruulos uocat, dicens: Si quis est paruulus, ueniat ad eam. Qui enim necdum semetipsum despicit, humilem Dei sapientiam non apprehendit. Hinc in Euangelio Dñs dicit: Confiteor tibi Domine pater cœli & terræ: quia abscondisti hæc sapiẽtibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Hinc rursum Psalmista ait: Custodiens paruulos Dñs. Hinc magister gentium dicit:

B Facti sum⁹ paruuli in medio uestri. Hinc discipulos admonens ait. Superiores sibi inuicem arbitrantes. Nam quia iniquus quisque inferiorem se omnem quem cognouit, putat: è diuerso iustus studet ut superiorem quemlibet proximum attendat. ac ne dũ se alij alter humiliat, humiliatio iret alteri in elationem, bene utrãque partem admonuit dicẽs: Superiores sibi inuicem arbitrantes. ut in cogitationibus cordis & ego mihi illum præferã, & uicissim ille me sibi: ut cùm ab utraq; parte cor inferius premitur nullus ex impenso honore subleuetur. Sed hanc hu-

C militatis formam reprobi, quia Leuiathã huius membra sunt, uel cognoscere uel tenere contemnunt, qui & si quando se humiles specietenus ostendunt, humilitatis uim seruare intrinsecus negligunt. Quibus sæpe accidit, ut si quando unum quodlibet bonum uel minimum faciãt, à malis suis omnib. respectum mentis protinus auertant, atque hoc quod uel extremum bonum fecer..... tota intẽtione semper inspiciãt, & ex eo sese iam quasi

D sanctos aspiciant, obliti malorum oĩum quæ commiserunt, unius sui tantũmodo boni memores, quod fortasse facere nec perfectè potuerunt: sicut euenire contra electis solet, ut cum multarum uirtutum gratia polleant, vnũ eos uel tenuissimum uitium ualde defatigãs pulset: quatenus dum ex quadam parte sese infirmari cõsiderant, de his uirtutibus in quibus præualent, se minimè extollant: dumque de infirmitate trepidant, hoc quoq; vbi fortes sunt, humilius seruant. Sæpe ergo reprobi per hoc quòd unum uel minimum bonum

Ps. 13 c.

Prou. 9.

Matt. 1

Ps. 11

1. Th

Phi. 2

bonum suum incautè conspiciunt, mala multa & grauia in quibus demersi sunt, non agnoscunt. Et sæpe electi per hoc quod ad tenuissimum malum suum infirmari trepidant, mira dispensatione agitur, ut magna bona ad quæ prouecti sunt, non amittēt Iusti itaque & occulti examinis mensura disponitur, ut & istos mala adiuuent, & illos bona grauent, dum & isti ad prouectum boni utuntur leuibus malis, & illi ad augmentum mali utuntur minimis bonis. Isti quippe inde perfectius in bono proficiunt, unde de malo tentantur. illi autem inde ad maius malū deficiunt, unde de bono gloriantur. Sic itaque male bono utitur reprobus, & bene malo utitur probus: sicut sępe contingit ut alius ex cibo salutifero inordinatè sumpto, pestem languoris incurrat, alius ueneno serpentis in medicamine ordinatæ confectionis adhibitio, languoris molestiam uincat. Ille ergo qui cibo salutifero uti recte noluit, inde perniciose moritur, vnde alij salubriter uiuunt: iste autē qui ueneno serpentis caute uti studuit, inde salubriter uiuit, unde alij perniciose moriuntur. Venenum ergo serpentis non ipsam nequitiam, sed suggestionem nequitiæ discimus, qua nolentes sæpe retinentesque tētamur. Quod tunc in medicamen uertitur, cum mens uirtutibus erecta conspectis contra se tentationib⁹ humiliatur. Iniqui igitur atq; ab approbatione interni examinis reprobi, quęlibet opera faciant, in quibuslibet uirtutib. enitescant, humilitatis sensum penitus ignorant: quia nimirum Leuiathan huius membra sunt, de quo superna voce dicitur:

De regula humilitatis, & de superbia disputatio. *Cap. XVII.*

17 *Omne sublime videt.* Quia non solum per semetipsum, sed per eorum quoque corda quos ceperit, quasi de sublimi cunctos inferius despicit. Notandū uerò quod Leuiathan iste, qui per corpoream bestiam designatur, sublime uidere describitur: quia uidelicet cordis superbia cum exterius usque ad corpus extenditur, prius per oculos iudicatur. Ipsi quippe per fastum tumoris inflati, quasi ex sublimi respiciunt, & quo se deprimunt, altius extollunt. Nisi enim superbia per oculos quasi per quasdam se fenestras ostenderet, nequaquā Deo Psalmista dixisset: Populum humilem saluum facies, & oculos superborum humiliabis. *Psal. 17.* Nisi se superbia per oculos funderet, Salomon quoque de Iudææ elatione non diceret: Generatio cuius excelsi sunt oculi, & palpebræ eius in altum surrectæ. *Prou. 30.* Quia ergo per corporeum animal Leuiathan iste signatur, & superbia usq; ad corpus prodiens, apertius oculis principatur, antiquus hostis quasi de sublimi oēs uidere describitur. Sed quia multa de ostendendo humani generis inimico prolata sunt, ualde mens appetit, ut in fine locutionis dominicæ, unum aliquid manifestius exprimatur, unde membra illius breui nobis designatione monstrentur. Sequitur: *Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ.* Vt Leuiathan iste in cunctis quæ superius dicta sunt, caderet: sola se superbia perculit. Neque.n. per tot illos uitiorum ramos aresceret, nisi per hanc prius in radice putruisset. Scriptum est nanq;: Omnis peccati initium superbia. *Eccl. 10.* Per hāc enim ipse succubuit, per hanc se sequentem hominem strauit. Eo etenim telo salutem nostræ immortalitatis impetiit, quo uitam suæ beatitudinis extinxit. Sed idcirco hanc Dominus fini suæ locutionis inseruit, ut cum post mala omnia Leuiathrn istius superbiam diceret, quid esset malis oībus deterius indicaret. Quā uis etiam per hoc quòd in imo ponitur, vitiorum radix esse monstretur. Sicut enim inferius radix tegitur, sed ab illa rami extrinsecus expanduntur: ita se superbia intrinsecus cęlat, sed ab illa protinus aperta uitia pullulant. Nulla quippe mala ad publicum prodirent, nisi hæc mentem in occulto constringeret. Hæc est quę Leuiathan istius sensum feruescere sicut ollam facit. Vnde & humanas mentes in quodam feruore insaniæ concutit, sed per aperta opera qualiter cōcussi animam euertat, ostendit. Intus nanque prius ebullit in elatione, quod foris postmodum spumat in opere. Sed quia

occasio

occasio de superbiæ disputatione se præbuit, debemus hãc subtilius sollicitiusq; discutere, atq; ad humanas mentes quãta vel qualis veniat, & quibus qualiterve surripiat demonstrare. Alia quippe vitia eas solúmodo virtutes impetunt quibus ipsa destruuntur: vt uidelicet ira patientiã, gastrimargia abstinẽtiam, libido continentiã expugnet. Superbia aũt, quã vitiorũ radicẽ diximꝰ, nequaquã vnius virtutis extinctione cõtenta cõtra cuncta aĩe mẽbra se erigit, & quasi generalis ac pestifer morb. corpus oẽ corrumpit: vt quicquid illa inuadente agit, ẽt si esse virtus ostendit, nõ per hoc Deo, sed soli vanæ gloriæ seruiatur. Quasi.n.tyrãnus quidã obsessam ciuitatẽ intercipit, cum mentẽ superbia irrũpit, & quò ditiorem quẽq; ceperit, eò in Dño durior exurgit: quia quò amplius res virtutis sine humilitate agit, eò latius ista dñatur. Quisquis verò eius in se tyrannidem captiua mente susceperit, hoc primum dãnum patitur, ꝙ clauso cordis oculo, iudicij æquitatẽ perdit. Nam cuncta q̃ ab aliis bene gerũtur, displicent: & sola ei q̃ ipse uel prauè egerit, placent. Semper aliena opera despicit, semper miratur q̃ ipse facit: quia & quicquid egerit, egisse se singulariter credit, atq; in eo qdꝰ exhibet per gloriæ cupiditatẽ, sibimetipsi fauet per cogitationẽ: & cùm se in cunctis trãscendere cæteros æstimat, per lata cogitationum spatia secũ deambulans, laudes suas tacitus clamat. Nonnunq̃ verò ad tantã elationem mens ducitur, vt in eo ꝙ timet etiã per ostentationem locutionis effrenet. Sed tanto facilius ruina sequitur, quãto apud se quisq; impudentius exaltatur. Hinc.n.scriptũ est: Ante ruinã exaltatur cor. Hinc per Danielem dr: In aula Babylonis deambulabat rex, respõditq; & ait: Nonne hęc est Babylon magna, quã ego ædificaui in domũ regni, in robore fortitudinis meæ, in gloria decoris mei? Sed hunc tumorẽ quam concita uindictæ ira represserit, ilicò adiunxit dicens: Cũ adhuc sermo esset in ore regis, vox de cęlo ruit: Tibi dr Nabuchodonosor rex: Regnũ transiet à te, & ab hoibus te eijcient, & cũ bestijs ferisque erit habitatio tua,

Pro. 16.
Dan. 4.

A fœnum quasi bos comedes, & septem tẽpora mutabuntur super te. Ecce quia tumor mentis usque ad aperta uerba se ꝓtulit, patiẽtia iudicis protinus usque ad sententiam erupit, tantoque hunc districtius perculit, quanto eius se superbia immoderatius erexit: & quia enumerando bona dixit in quibus sibi placuit, enumerata mala in quibus feriret, audiuit. Sciẽdum uerò est quòd ipsa hæc de qua tractamus elatio alios ex rebus secularibus, alios uerò ex spiritalibus possidet. 19
B Alter nanque intumescit auro, alter eloquio, alter infimis & terrenis rebus, alter summis cęlestibusque uirtutibus: una tamẽ eademq; res ante oculos Dei agitur, quamuis ad humana corda ueniens, in eorum obtutibus diuerso amictu pallietur. Nam cum is qui de terrena prius gloria superbierat, postmodum de sanctitate extollitur, nequaquam cor eius elatio deseruit, sed ad eum consueta ueniens, ut cognosci nequeat, uestem mutauit. Sciendum quoque est quòd aliter hæc præpositos, atque aliter subditos tentat. Prælato nanque in cogitatio
C nib. suggerit: quia solo uitæ merito super cæteros excreuit, & si qua ab eo benè aliquando gesta sunt, hec importunè eius animo obijcit, & cum hunc Deo singulariter placuisse insinuat, quo facilius suggesta persuadeat, ipsam ad testimonium potestatis traditæ retributionem uocat, dicens: Quia nisi omnipotẽs Deus te his omnib. meliorem cerneret, omnes hos sub tuo regimine non dedisset: eiusque mox mentem erigit, uiles atque inutiles eos qui subiecti sunt, ostendit: ita ut nullum iam quasi dignum re-
D spiciat, cui ęquanimiter loquatur. Vnde & mox mentis trãquillitas in iram uertitur: quia dum cunctos despicit, dum sensum uitamque omnium sine moderamine reprehendit, tãto effrenatius se in iracundiam dilatat, quãto eos qui sibi commissi sũt, esse sibimet indignos putat. At 20
cõtrà cùm subiectorum cor superbia instigat, hoc summopere nititur agere, ut sua acta considerare funditùs negligant, & semp tacitis cogitationibus rectoris sui iudices fiant: qui dum in illo quod repre hen-

reprehendere debeant, importunè respiciunt, in semetipsis quod corrigant nunquam uident. Vnde & tanto atrocius pereunt, quanto à se oculos auertunt: quia in huius uitę itinere offendêtes corruût dum alibi intendunt. Et quidem peccatores se asserunt, nec tñ tantum, ut tam noxiæ in regimine personæ traderêtur, cōsiderant. Et dum eius facta despiciunt dū precepta contemnunt, ad tantam vsque insaniam deuoluûtur, ut Deum res humanas curare non æstiment: quia ei qui quasi iure reprehêditur, esse se cōmissos dolent. Sicq; dum contra rectorē superbiunt, ét contra iudicia conditoris intumescunt: & dum pastoris sui uitā dijudicant, ipsam quoq; sapientiā oīa disponētis impugnāt. Sæpe aūt rectoris sui dictis proterue obuiant, & eandē uocis superbiā libertatem uocant. Sic quippe elatio se quasi ꝓ libertatis rectitudine objicit, sicut sæpe se & timor ꝓ humilitate supponit. Nam sicut pleriq; reticens ex timore, & tñ tacere se æstimant ex humilitate: ita nonnulli loquuntur per impatientiā elationis, & tñ loqui se credunt per libertatem rectitudinis. Aliqñ autē subditi proterua quæ sentiunt, nequaquā produnt, & hi quorum loquacitas vix cōpescitur, nōnunquā ex sola amaritudine intimi rancoris obmutescunt. Qui per dolorem mētis, procacitati, suæ uerba subtrahêtes, cū malè loqui soleāt, peius tacent: quia cum peccantes aliqd de correctione audiunt, indignantes ét responsionis uerba suspendunt. Cū his qñ asperè agitur, sæpe ad querelæ vocē de hac ipsa asperitate prosiliunt. Cū vero eos magistri sui blandè præueniunt, de hac ipsa humilitate qua prēuēti sunt, grauius indignantur: & tanto eorū mēs uastius accenditur, quanto consideratiꝰ infirmari iudicatur. Hi nimirū quia humilitatem, q̄ virtutū mater est, nesciunt, vsum laboris sui perdût, etiam si qua bona sunt quæ operari uideantur: quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non figitur, quæ nequaquam per fundamēti fortitudinem in petra solidatur. Soli ergo ruinæ crescit quod ædificant: quia ante molē fabricæ, humilitatis fundamina nō procurāt. Quos bene ab intimis ꝓdim*, si paucis in exterioribus ostendamus. Cūctis nāq; supba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione amaritudo in silētio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semp est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerādas infirma, ad obediēdū pigra, ad lacessendos uerò alios īportuna, ad ea q̄ facere & dēt & ꝓualet ignaua, ad ea aūt quæ facere nec dēt nec præualet parata. Hæc in eo ꝙ spōtè nō appetit, nulla exhortatione flectitur: ad hoc aūt qđ latenter desiderat, quærit ut cogatur: quia dū metuit ex desiderio suo uilescere, optat vim in ipsa sua volūtate tolerare: Igitur 21
quia humanos animos aliter tentari ex reb. carnalibus, atq; aliter ex spiritalibus diximus, audiant illi: Oīs caro fœnū, & gloria eius sicut flos fęni. Audiant & isti *Esai. 40.* qđ quibusdam post miracula dr̄: Nescio uos vñ sitis, discedite à me oēs operarij iniquitatis. Audiāt illi: Diuitię si affluāt, *Luc. 13.* nolite cor opponere. Audiant isti q̄ fatuæ virgines q̄ cū vacuis vasculis veniūt *Psal. 61.* ab internis nuptijs excluduuī. Rursum *Mat. 25.* quia aliter, tentari prælatos, atq; aliter subditos ꝓtati sumus, audiāt illi quod ꝓ quendā sapientem dr̄: Ducem te constituerunt? noli extolli, sed esto in illis qua *Eccl. 32.* si vnus ex eis. Audiāt isti: Obedite præpositis uestris, & subiacete eis: ipsi.n peruigilant quasi rationē reddituri pro aīabus *Heb. 13.* vestris. Audiāt illi cū de accepta potestate gloriantur, hoc qđ Abrahæ uoce ardēti diuiti dr̄: Memento fili, quia recepisti bona in vita tua. Audiant isti cum contra rectores suos in querela prosiliunt, *Luc. 16.* hoc qđ murmuranti populo Moysi & Aaron vocibus respōdetur. Nec contra nos est murmur vestrū, sed cōtra Dñm. *Exo. 16.* Nos.n. quid sumus? Audiāt illi: Turbabūtur in conspectu eius patres orphanorū *Psal. 67.* & iudices viduarū. Audiāt isti quid cōtra cōtumaciā subditorū dr̄: Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Audiāt simul oēs. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Audiant omnes. *Rom. 13.* *Iaco. 4.* Immundus est apud Deū omnis qui exaltat cor-

Eccl.10. tat cor suum. Audiant omnes: Quid su- A
perbis terra & cinis? Contra huius lan-
guoris pestem audiamus cuncti qđ ma-
Mat.11. gistra ueritas docet dicens: Discite à me,
22 quia mitis sum & humilis corde. Adhoc
nanq; vnigenitus Dei filius formam in-
firmitatis nostræ suscepit, adhoc inuisi-
bilis nó solú uisibilis, sed ét despectus ap-
paruit, adhoc contumeliarum ludibria,
irrisionú opprobria, passionumq; tormé
ta tolerauit, vt superbum nó esse hoiem
doceret humilis Deus. Quanta ergo hu-
militatis virtus est, pp quam solam uera
citer edocendam, is qui sine æstimatione B
magnus est, vsq; ad passionem factus est
paruus? Quia.n. originem perditioni nrę
superbia præbuit diaboli, instrumentum
redemptionis nostræ inuenta est humili-
tas Dei. Hostis quippe noster magnus in
ter omnia conditus, uideri super omnia
uoluit elatus. Redemptor autem noster
magnus manens super omnia, fieri inter
omnia dignatus est paruus. Sed melius
& elationis causam detegimus, & funda
méta humilitatis aperimus, si breui com
memoratione pstringimus, quid mortis
author, quid uitæ conditor dicat. Ille ná C
Esa. 14. que ait: In cęlum ascendam. Iste autem
Psal.87. per prophetá dicit: Repleta est malis ani
ma mea, & uita mea inferno appropin
Esa. 14. quauit. Ille dicit: Supra astra cœli exalta-
bo solium meum. Iste humano generi à
Zac. 2. paradisi sedibus expulso dicit: Ecce ue-
nio citò, & habitabo in medio tui. Ille di
Esa. 14. cit: Sedebo in monte testaméti in lateri-
Psal.21. bus Aqlonis. Iste dicit: Ego sú uermis &
non homo, opprobrium hominú, & abie
Esa. 14. ctio plebis. Ille dicit: Ascendam super
Phil.2. altitudinem nubium, & similis ero altis-
simo. Iste cum in forma Dei esset, non ra
piná arbitratus est se ęqualem Deo, sed D
semetipsum exinaniuit, formá serui ac-
cipiens: & per membra sua loquitur di-
Psal 85. cens: Domine quis similis tibi? Ille per
Exod. 5. membra sua loquitur dicens: Nescio Do
minum, & Israel non dimittam. Iste
Ioan.8. per semetipsum dicit: Si dixero quia non
noui eum, ero similis uobis mendax:
sed noui eum, & sermonem eius seruo.
Ezec. 29 Ille dicit: Mea sunt flumina, & ego feci
ea. Iste dicit: Non possum à meipso fa

cere quicquam. Et rursum: Pater meus Ioan.14.
in me manés, ipse facit opera. Ille regna Ibidem.
omnia ostendens dicit: Tibi dabo pote- Luc. 4.
statem hanc uniuersam, & gloriam illo-
rum. quia mihi tradita sunt, & cui uolo,
do illa. Iste dicit: Calicem quidem meú Mat. 20.
bibetis, sedere autem ad dexterá uel ad
sinistram meam, non est meú dare uobis,
sed quibus paratum est a patre meo. Ille
dicit: Eritis sicut dij, scientes bonú & ma- Gen. 3.
lú. Iste dicit: Non est vestrum nosse tem- Act. 1.
pora uel momenta quæ pater posuit in
sua potestate. Ille vt uoluntas diuina de-
spici, & vt possit propria suaderi, dicit:
Cur præcepit vobis Deus vt non come- Gen. 3.
deritis ex omni ligno paradisi? Et pau-
lo post: Scit enim Deus quòd in qua-
cunque die comederitis ex eo, aperien-
tur oculi uestri. Iste dicit: Non quæro Ioan. 5.
uoluntatem meam, sed uoluntatem eius
qui misit. Ille per membra sua loquitur,
dicens: Nullum pratum sit quod non Sap. 2.
pertranseat luxuria nostra, coronemus
nos rosis antequam marcescant, vbique
relinquamus signa lætitiæ nostræ. Iste
membris suis prænunciat dicens: Plo- Ioan. 16.
rabitis & flebitis uos, mundus autem
gaudebit. Ille nihil aliud mentes sibi sub-
ditas docet quàm celsitudinis culmé ap-
petere, cuncta æqualia mentis tumore
transcendere, societatem oium hoium
alta elatione transire, ac sese & cótra po
tentiam conditoris erigere, sicut de eis-
dem per Psalmistam dicitur: Transierunt Psal. 72.
in dispositionem cordis, cogitauerút lo-
cuti sunt nequitias, iniquitatem in ex-
celso locuti sunt. Iste ad sputa, ad pal-
mas, ad colaphos, ad spineam coronam,
ad crucem, ad lanceam, atque ad mor-
tem ueniens, membra sua admonet di-
cens: Si quis mihi ministrat, me sequa- Ioan. 12.
tur. Quia igitur redemptor noster cor- 13
da regit humilium, & Leuiathan iste
rex dicitur superborum, aperte cogno-
scimus quod euidétissimum reproború
signum superbia est, at contra humilitas
electorum. Cum ergo quam quisque
habeat, cognoscitur: sub quo rege mili-
tet, inuenitur. Vnusquisque enim
quasi quendam titulum portat operis,
quo facile ostendat sub cuius seruiat po-
testate

testate rectoris. Vnde & per Euangelium dicitur: Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Ne igitur nos Leuiathan istius membra vel mira faciendo fallerent, apertum signum Dominus quo deprehendi ualeant demonstrauit, dicens: Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Qui etsi quando fictam speciem humilitatis assumunt, semetipsos tamen celare in omnibus nequaquam possunt: quia eorum superbia diu latere non sustinés, cum ex alia tegitur, ex alia actione denudatur. Qui verò sub rege humilitatis militant, semper pauidi, atque ex omni latere circunspecti, aduersum iacula elationis pugnant, & quasi contra venientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipsis principaliter humililatem tuentur.

Mat. 7.

Libri trigesimi quarti Moralium sancti Gregorij finis.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS Moralis:

LIBER XXXV. ET VLT. explicans quadragesimumsecundum caput Beati Iob.

QVia iste vltimus huius operis liber est, & locis difficilioribus pertractatis, minus obscura sunt quæ supersunt: libet hunc indulgentius remissiusque transcurrere. Velut emenso enim magno mari, iam litus cernimus, & intentionis nostræ uela deponentes, non eodem quo prius impetu ducimur: sed tamen adhuc ex impulsione pristini flatus imus. Quasi anxietatis nostræ uentus cecidit, sed tamen eius vis iam seipsa tranquillior vsque ad stationem nos littoris impellit. Igitur postquam fideli A famulo Dominus Leuiathan hostis eius quàm sit & fortis & callidus ostendit, dum uires illius subtiliter fraudesque patefecit, beatus Iob ad vtraque respondit, dicens:

TEXTVS CAPITIS QVADRAGESIMI-SECVNDI B. IOB.

B

REspondens autem Iob Domino, dixit: Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Quis est iste qui cælat consilium absque scientia? Ideo insipiēter locutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam. Audi, & ego loquar: interrogabo te, & responde mihi. Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus uidet te. Idcirco ipse me repræhendo, & ago pænitentiam in fauilla & cinere. Postquam autem locutus est Dominus ad Iob verba hæc, dixit ad Eliphan Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum sicut seruus meus Iob. Sumite ergo vobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis. Faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia. Neque enim locuti estis coram me rectum sicut seruus meus Iob. Abierunt ergo Eliphas Themanites, & Baldath Suites, & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat Dominus ad eos, & suscepit Dominus faciem Iob, Dominus quoque conuersus est ad pænitentiam Iob, cùm oraret pro amicis suis. Et addidit Dominus omnia quęcunque fuerant Iob, duplicia. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & vniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius. Et mouerunt super eum caput, & consolati sunt eum super omni

C

D

malo quod intulerat Dominus super eum, & dederunt ei vnusquisque ouem unam, & in aurem auream vnam. Dominus autem benedixit nouissimis Iob, magis quàm principio eius. Et facta sunt ei quatuordecim milia ouium, & sex milia camelorum, & mille iuga boum, & mille asinæ, & fuerunt ei septem filij, & tres filiæ. Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen secundæ Casiam, & nomen tertiæ Cornustibij. Non sunt autem inuentæ mulieres speciosę sicut filiæ Iob in vniuersa terra. Deditq; eis pater suus hæreditatem inter fratres earum. Vixit autem Iob post flagella hæc centum quadraginta annis, & vidit filios suos, & filios filiorum suorum vsque ad quartam generationem, & mortuus est senex & plenus dierum.

Libri Iob finis.

Quod omnis sapientia humana sapientiæ diuinæ comparata, insipientia est.
Cap. II.

SCio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Contra immanes quippe uires eius intulit: Scio quia omnia potes. contra occultas uerò machinationes illius subiunxit: Et nulla te latet cogitatio. Vnde & mox Leuiathan eidem exprobrat dicens: *Quis est iste qui cœlat consilium absque scientia?* Absque scientia.n. Leuiathan cœlat consilium: quia quamuis contra infirmitatem nostram multis fraudibus occultetur, protectoris tamen nostri sancta nobis inspiratione detegitur. Absq; scientia cœlat consilium: qui licet tentatos lateat, latere tamen protectorem nō potest tētatorum. Igitur audita fortitudine & caliditate diaboli, audita etiam creatoris nostri potētia, quę & illum ualēter reprimit, & nos misericorditer tegit, quæsumus beate Iob, ut quæ de temetipso sentis, nobis minime occultes. Sequitur: *Id eo insipienter locutus sum, & quæ ultra modum excederent scientiam meam.* Omnis humana sapientia quantolibet acumine polleat, diuinæ sapiētiæ comparata, nec iusta, nec pulchra, A sed insipientia est. Omnia enim humana quæ iusta, quæ pulchra sunt, Dei iustitię & pulchritudini cōparata, nec iusta nec pulchra sunt, nec omnino sunt: Beatus itaque Iob ea quæ dixerat, sapiēter se dixisse crederet, si uerba superioris sapientiæ non audiret. In cuius comparatione stultum est nostrum omne quod sapit. Et qui sapiēter quidem locutus hominibus fuerat, diuinas tamen sententias audiēs sapientius se cognoscit non esse sapientem. B Hinc est quòd Abraham inter uerba dominica in se nisi puluerē uidit, dicens: Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis? Hinc est quod Moyses omnis Aegyptiorum sapiētia instructus, ex quo loquentem Dominum audiuit, impeditioris & tardioris linguę se esse deprehendit, dicens: Obsecro Domine, non sum eloquens: ab heri enim & nudiustertius ex quo locutus es ad seruū tuum, impeditioris & tardioris linguæ sum. Hinc est quod Esaias postquā sedentem C Dominum super solium excelsum atque eleuatū uidit, postquam Seraphin duabus alis faciem, duabus uelare pedes, & duabus uolare cōspexit, postquam id quod est, sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, alterum ad alterū clamare audiuit, ad seipsum rediens ait: Væ mihi quia tacui, quoniam uir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito. Moxque ipsam pollutionē unde cognouerat subdens, ait: Et regem dominum exercituum uidi oculis meis. Hinc etiam Hieremias diuina uerba audiens, uerba se non D habere cognouit, dicens: A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui: quia puer ego sum. Hinc Ezechiel loquens de quatuor animalibus dicit: Cùm fieret uox supra firmamētū quod erat supra caput eorū, stabant & submittebant alas suas. Quid enim per uolatum animalium nisi Euangelistarū atque doctorum sublimitas designatur? Vel quid sunt alæ animaliū, nisi sanctorum cōtemplationes, eos ad cælestia subleuātes? Sed cum fit vox supra firmamentum quod super caput eorū est, stantes submittūt alas suas: quia cum internam uocem supernę sapiētiæ audiūt,

Gen. 18.
Exod. 4.
Esa. 6.
Ibidem.
Hier. 1.

quasi

quasi uolatus sui alas deponũt: quia uidelicet ipsam ueritatis altitudinẽ minus cõtemplari posse cognoscũt. Ad vocem ergo desuper uenientem alas deponere, est cognita superna potentia, uirtutes ꝓprias humiliare, & consideratione creatoris nil de se aliud quã abiecta sentire. Sancti itaque viri dum diuinitatis arcana audiunt, quanto magis cõtemplando proficiunt, tanto amplius despiciendo quod sunt, aut nihil aut propè nihil se esse cognoscunt. Respõdeat ergo diuinis sermonibus beatus Iob, & sapienter proficiẽs, stultum se esse deprehendat, dicẽs: Insipiẽter locutus sum, & quæ vltra modum excederent scientiam meam. Ecce tanto se amplius redarguit, quanto amplius proficit, & scientiam suam vltra modum excessisse se credidit: quia in verbis Domini plus quàm æstimauerat, secreta eius sapientiæ agnouit. Sequitur:

Quòd serui Dei ignorantiam suam profitentes, non arrogant sibi quod nesciunt, sed doceri à Deo volunt. Cap. III.

Audire nostrum. Audire Dei. *Audi, & ego loquar interrogabo te, & responde mihi.* Audire nostrum, est sono aliunde venienti aurem aliò positam commodare. At contra Deo, cui nil extra est, audire propriè est, sub semetipso surgentia desideria nostra percipere. Ad Deum ergo, qui & tacentium corda cognoscit, loqui nostrum est, non vocibus gutturis id quod sentimus prodere, sed promptis ad illum desiderijs inhiare. Et quia ideo quisque interrogat, ut discere valeat quod ignorat, homini Deum interrogare est in conspectu eius nescientem se cognoscere. Respondere autem Dei, est eũ qui se bene humiliter nescientem cognouerit, occultis inspirationib[9] erudire. Ait ergo beat[9] Iob: Audi, & ego loquar. ac si dicere: Misericorditer desideria mea percipe, ut dum hæc tua pietas percipiens adiuuat, ad te multipliciora consurgant. Bona quippe vota quoties effectum percipiunt, multiplicantur. Vnde alias scriptum est: Ego clamaui, quoniam exaudisti me. Non enim ait: Quia clamaui exaudisti me: sed, Clamaui quoniam exaudisti me. Qui. n. loquens exauditus fuerat, votis proficentibus exauditus clamabat: Interrogabo te & responde mihi. ac si diceret: Nescientem me ex tuæ scientiæ cotemplatione cognosco. Interroganti igitur responde: id est, stultitiam propriam humiliter cognoscentẽ doce. Quia interrogaret ipse ex desiderio humilitatis, & Deum sibi respõdere quęreret, ex magisterio aspirationis, uerbis sequentibus declaratur. Interrogaturum quippe se perhibuit, sed nihil interrogando subiungit. Nã sola de se humilia sentiens, & quæ misericorditer à Domino perceperit agnoscens, protinus subdit:

Loqui nostrum ad Deum. Interrogare nostrum. Respondere Dei. Psal. 16.

Quod sanctus Iob tantum ex percussione profecerit, vt internæ mentis oculo flagelli sui vtilitatem reuelante Deo intellexerit. Cap. IIII.

Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te. His nimirum verbis aperte iudicat: quia quanto visus superior est auditu, tãto differt ab eo ꝙ prius extitit, & hoc quod postmodum per flagella profecit. Et quia interno oculo ueritatis lumen magis conspexerat, humanitatis suę tenebras dijudicans plus videbat. Vnde & sequitur:

Quod tunc vtilis sit reprehensio, cum correctio sequitur & pænitudo. Cap. V.

Idcirco ipse me reprehendo. Quanto enim quisque se minus videt, tanto sibi minus displicet: & quanto maioris gratiæ lumen percepit, tanto amplius reprehensibilem se esse cognoscit. Cum enim intrinsecus subleuatur per omne quod est ad eam quam super se cõspicit regulam cõgruere nititur. Et quia adhuc humana infirmitas perpedit, cernit quia ei ex nõ minima parte dissentit, totumq́; ex se illi onerosum est, quod internæ regulę cõueniens non est. Quam regulam beatus Iob post flagella proficiẽs amplius suspicit,

cit, & à semetipso in magna sui redargutione dissentit, dicens: Idcirco ipse me reprehendo. Sed quia nulla est cognitio reprehensionis, si non sequantur etiam lamenta pęnitudinis, rectè post reprensionem subditur: *Et ago pœnitentiam in fauilla & cinere.* In fauilla etenim & cinere pœnitentiam agere, est contemplata summa essentia, nil aliud quàm fauillã se cineremque cognoscere. Vnde & ciuitati reprobæ in Euangelio Dominus dicit:
Mat. 11. Si in Tyro & Sidoné factę fuissent uirtutes quę factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere pœnitẽtiam egissent. In cilicio quippe asperitas & compunctio peccatorum, in cinere autem puluis ostendit mortuorum. Et idcirco utrumque hoc adhiberi ad pęnitentiam solet, ut in punctione cilicij cognoscamus quid per culpam fecimus, & in fauilla cineris perpendamus, quid per iudicium facti sumus. Considerentur ergo in cilicio pungentia uitia consideretur in cinere per mortis sententiam subsequens iusta pęna uitiorum. Quia enim post peccatũ carnis contumelię surrexerũt, uideat homo in asperitate cilicij superbiendo quid fecit, uideat in cinere usquequo peccãdo puenit. Pót quoque cilicio ipsa p recordationem atq; pęnitẽtiam dolorum punctio designari. Nam hoc quod ait B. Iob: Ipse me reprehendo: quasi quodã cilicio pũgitur, dũ in mente sua asperis redargutionum stimulis confricatur. In cinere autẽ agit pęnitẽtiam: quia ex primo peccato quid per iustum iudicium factus sit, soler ter attendit, dicens: Ago pęnitentiam in fauilla & cinere. ac si aperte dicat: De nullo authoris mei dono superbio: quia sumptus ex puluere, per illatæ moris sententiam ad pulurem me redire cognosco. Auditis igitur cunctis sermonibus Iob, cognitis etiam responsionibus amicorũ, libet ad interni iudicis sẽtẽtiam spectationé mentis nostræ conuertere, eique dicere: Ecce Domine utrasq; in conspectu tuo differẽtium partes audiuimus, & Iob quidem in hoc certamine uirtutis suę facta reuoluere, & amicos eius cótra eum cognouimus tuæ iustitiæ gloriam defensare. Inter hęc autẽ quid nostra mẽs sen- A tiat agnoscis. Neque enim possumus eorum nos dicta reprehendere, quos defensioni tuæ cognoscimus deseruire. Sed ecce assistunt partes, expectant sententiã. profer ergo Domine ex inuisibili regula subtilissimum tuæ discretionis examen, & quis in contentione ista sit rectius locutus ostende. Sequitur:

Quòd ex Dei sententia verba amicorum Iob reprobentur, ipsius verò Iob responsio & patientia probatur. B *Cap. VI.*

P*Ostquam autem locutus est Dominus verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum sicut seruus meus Iob.* O Domine, iudicij tui sententia iudicat, quantum à luce tuę rectitudinis cæcitas nostra discordat. Ecce te iudice beatum Iob uictorem esse cognoscimus, quem in te peccasse loquẽdo credebamus. Te iudice addicti sunt, qui beati C Iob se merita transcẽdere pro te loquendo crediderũt. Quia igitur ex diuina sententia quid de partibus æstimemus agnouimus, tunc eiusdẽ sententiæ paulo subtilius uerba pensemus. Quomodo enim superius beatus Iob reprehenditur, si in comparatione eius rectitudinis amici illius nequaquam coram Domino locuti rectum memorãtur? An adhuc illa de eo sententia confirmatur, qua antiquo hosti dicitur: Vidisti seruum meum Iob, & non sit ei similis super terram? Sed quid est hoc quòd & laudatur hosti, & in seipso reprehenditur, & in seipso autem reprehenditur, & tamen amicis loquentibus D bus antefertur: nisi quòd sanctus uir cunctos meritorum suorum uirtute transcẽdit, sed eo ipso ꝙ homo fuit, ante Dei oculos sine reprehensione esse non potuit? In sancto quippe homine, in hac interim uita commorante, diuini examinis regula habet adhuc quod iudicet, quamuis iam ex comparatione cæterorum hominum habeat quod laudet. Beatus igitur Iob pro culpa se credidit & nõ pro gratia flagellari, resecari in se æstimauit uitia, nõ autem merita augeri, & in

eo reprehenditur ꝙ intentionem flagelli A fuisse aliā suspicatur, & tñ amicis resistētibus interni iudicij definitione prælatus
4 est. Vnde aperte colligitur, quantæ iustitiæ fuerit in eo quod contra amicorum verba innocētiam suę operationis astruxit, qui diuino iudicio etiam ipsis eiusdē diuini iudicij defensoribus antefertur. In exordio autem libri huius agnouimus, quia de illo satan Domino dixerat: Mitte manum tuam & tange eum, & vide si non in faciem benedicat tibi. Ad quam petitionem beatus Iob damnis, orbitate, vulneribus, & verborū scandalis tangi B permittitur: quia videlicet certus qui eū laudauerat extitit, ꝙ nequaquam iuxta assertionem diaboli sanctus vir in maledictionis culpam laberetur. Sicut ergo & superius diximus, quisquis beatum Iob in locutione sua ęstimat post flagella peccasse, apertè Dominum iudicat in sua assertione errasse. Et quamuis Dominus ad diabolum loquens, bona illius præscientia prætulit, non autem eius perseuerantiam spopondit: sciendum tamen est q̄a nequaquam eius iustitiam permittendo tentatori prætulisset, si eum iustum in tētatione persistere non posse præuideret. C Permisso itaque diuinitus in eius tentatione diabolo, quisquis eum in tentatione succubuisse existimat, ignorantiā permittentis accusat. Approbemus igitur in dictis suis veraciter Iob, ne Deum in sua prouidentia nequiter accusemus. Et quidem quantum ad humana iudicia, in verbis suis amici eius multa illo rectius dixisse crederentur, sed ueritas aliam ex occulto regulam proferens, ait: Non estis locuti coram me rectum sicut seruus meus Iob: Corā me ait. i. intus, vbi sæpe multorum vita displicet, quæ ẽt foris hoīb. pla- D cet. Vnde cautè nimis in laudem iustorū coniugum dictum est: Erant iusti ambo
Luc. 1. ante Deum. Non enim secura laus est, iustos ante homines apparere. Sæpe enim humana sententia uelut in Deo magnū quempiam approbat, sed hunc omnipotēs Deus qui quasi ex se approbat, ignorat. Hinc est enim ꝙ Psalmista uigilanter
Psal. 5. exorat dicens: Dirige in conspectu tuo viam meam. Nimirum quia plerūque in conspectu hominum recta uia creditur etiam quæ à veritatis itinere deprauatur. Et notandum ꝙ non dicitur, non estis locuti coram me rectum sicut Iob: sed sicut seruus meus Iob: vt uidelicet interpositione seruitutis, dum eum quasi sub quadam peculiaritate commemorat, cūcta quæ in defensione sua dixerat, quia non contumaci superbia, sed humili veritate dixerit ostendat. Sed quia iustus est & misericors Deus, amicos eius & per 5
iustitiam districtè redarguit, & per misericordiā benignè conuertit. Nā sequitur:

Quod hæretici ad catholicam Ecclesiam redeūtes per humilitatem confessionis & penitentiæ sancti spiritus gratiam orantibus orthodoxis accipiant: nec sit aliquis extra communionē Ecclesiæ, indulgētiæ locus. Cap. VII.

SVmite vobis septem tauros & septem arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerte holocaustum pro uobis. Iob autem seruus meus orabit pro uobis, faciem eius suscipiam, ut non uobis imputetur stultitia. Ecce iustus & misericors Deus, nec culpas sine increpatione deserit, nec reatum sine conuersione derelinquit. Quia n. internus est medi- C cus, primo putredinē uulneris innotuit, & post remedia consequendæ salutis indicauit. Quia autem sæpe iam diximus ꝙ amici B. Iob hæreticorum speciem teneant, qui Deum dum defendere nituntur offendunt, quoniam in dictis suis veritati rebelles sunt, cui famulari se in falsa assertione suspicantur, omnipotens Deus sæpe illos corpori sanctæ Ecclesiæ per cognitionem ueritatis inuiscerat: bene ipsa quoque eorum conuersio, quæ sæpe misericorditer agitur, per hanc ueniā quam amici Iob percipiunt, designatur. Notandum uero magnopere est, qđ conuersionis suæ sacrificium Domino non per se sed per Iob iubentur offerre. Nimirum hæretici cum ab errore redeunt: quia ergo se iram domini suo per se oblato sacrificio placare nequaquā possunt, nisi ad catholicā ecclesiā, quā B. Iob significat, cōuertantur, ut salutē suam eius precib. obtineant, cuius fidem peruersis assertionibus impugnabat. Ait. n. Iob seruus meus

orabit pro vobis, faciē eius suscipiam, vt non uobis imputeť stultitia. ac si apertè hæreticis dicat: Sacrificia uestra non accipio, petitionū uestrarū uerba nō audio, nisi p intercessionē illius, cuius professionis uerba de me ueracia recognosco vos quidem tauros atq; arietes ad exhibēda sacrificia conuersionis uestrę deducite, sed à me salutem uestrā per catholicā Ecclesiam, quam diligo, postulate. Ipsi n. volo dimittere id quod mihi in ipsa deliquistis, ut hæc uestram incolumitatem obtineat, quæ ex uestro languore laborabat.
6 Sola quippe est per quam sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quę pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde ēt de agni hostia Dñs præcepit dicēs. In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius foras. In vna nanq; domo agnus comeditur: quia in una catholica Ecclesia uera hostia Redemptoris immolatur. De cuius carnib. diuina lex efferri foras prohibet: quia dari sanctū canibus vetat. Sola est in qua opus bonū fructuosè peragitur, vnde & mercedem denarij non nisi qui intra uineam laborauerant acceperunt. Sola est quæ intra se positos ualida charitatis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcam quidem ad sublimiora sustulit, oēs aūt quos extra arcam inuenit extinxit. Sola est in qua superna mysteria ueraciter contemplemur. Vnde & ad Moysē Dñs dicit: Est locus apud me, & stabis supra petram. Et paulo pòst. Tollam manum meā, & uidebis posteriora mea. Quia. n. ex sola catholica Ecclesia veritas cōspiciť, apud se esse locū Dñs phibet de quo videatur. In petra Moyses ponitur, ut Dei speciem contēpletur: qa nisi quis fidei soliditatem tenuerit, diuinā pſentiā non cognoscit. De qua soliditate Dñs dicit. Super hāc petrā ędificabo Ecclesiam meam. Quid est ergo hoc loco dicere ad amicos Iob: Ite ad iob, nisi petrā ascendite? Quid est faciem eius pro uobis suscipiam, ut nō uobis imputetur stultitia, nisi id quod illic dř. Posteriora mea uidebis? id est, eius quæ postmodum futura est mysteria incarnationis intelliges. Hæretici autem pro eo quod in petra stare contēnunt, transeuntis Dñi posteriora non aspiciunt: quia extra Ecclesiam positi, incarnationis eius sicut sunt mysteria non agnoscunt. Sicut aūt & superius diximus, per tauros ceruix superbiæ, per arietes uerò ducatus exprimiť, qui ab hæreticis persuasis plebibus quasi seductis gregib. agitur. De hæreticis nāq; superbientibus dř, qui infirmorum mentes malè suadendo corrūpunt: Consiliū taurorum inter uaccas populorū. Et qa sequentes se populos uelut greges trahunt, arietes aliquando nominātur. Gregem. s. arietes ducunt. Vnde p interpretationem Hieremias ait: Principes tui uelut arietes. Quia igitur hæretici cum ad sanctam Ecclesiam redeunt, superbię elationem deserunt, & nequaquam iā quasi sequentes greges, populorum cuneos ad interitum ducunt, amici beati Iob offerre tauros & arietes iubentur. Tauros. n. & arietes offerre in sacrificio, est superbum ducatum conuersionis humilitate mactare, vt edomita ceruice superbiæ, discant obediendo sequi, qui dudum docendo præire conabantur. Rectè quoq; eorum hęc superbia septem sacrificijs expiatur: quia hæretici ad Ecclesiam reuertentes, p humilitatis hostiam dona spiritus gratię septiformis accipiunt, ut qui elationis suæ uetustate tabuerant, nouitate gratiæ reformentur. Septenarius autem numerus apud sapientes huius seculi quadā sua habetur ratiōe perfectus, q ex primo pari & ex primo impari cōsūmatur. Primus enim impar ternarius est, primusque par quaternarius Ex quibus duobus septenarius constat, qui eisdem partibus suis multiplicatus in duodenarium surgit. Nam siue tres per quatuor, seu quatuor per tres ducimus, ad duodenarium peruenimus. Sed nos quia à superno munere ueritatis prædicamenta percipimus, hæc fixa scientiæ altitudine dispiciendo calcamus. Hoc procul dubio inconcussa fide retinentes: quia quos spiritus gratiæ septiformis repleuerit, perficit, eisque non solum trinitatis notitiam, sed etiam uirtutum quatuor, id est, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis, atque iustitiæ operationem prębet. Qui in ipsis quoque quos ingreditur,

Marginalia: Exod. 12. Gen. 7. Exod. 33 Mat. 16. Psal. 67. Thren. 1.

tur, suis quodámodo partibus augetur, A
dum & per trinitatis notitiam quatuor
uirtutū actio accipitur, & per operatio
nem uirtutum quatuor usque ad manife
stam trinitatis speciem peruenitur. Et
apud nos ergo septenarius, sed longè dis
similiter: quia plenè & non inaniter in
duodenarium surgit, dum & per fidem
opera, & rursum per opera perficit fidé.
Sancti quoque Apostoli gratiæ septifor
mis spiritu implendi, duodecim sunt ele
cti. In quatuor enim mundi partibus tri
nitatem, quæ Deus est, innotescere mit
tebantur. Duodecim ergo electi sunt, ut B
etiam ex ipsius numeri ratione causa cla
resceret, quod per quatuor infirma tria
summa prędicarent. Siue itaque hac, seu
alia quælibet fortasse ratione, in scriptu
ra tū sacra septenario numero aliquan
do secura requies æternitatis, aliquádo
uniuersitas pręsentis huius temporis, ali
quando aūt sanctæ Ecclesiæ uniuersitas
Gen. 2. designatur. Septenario quippe numero
perfectio æternitatis innuitur, cum dies
septimus in requié Dñi sanctificatus uo
catur. Cui iam uespera inesse non dr: qa
æternę beatitudinis requies nullo termi
no coarctatur. Hinc est etiam quod lege C
data dies septimus feriatus esse præcipit,
ut æterna per illum requies designetur.
Hinc est quod in annorum curriculo se
ptenarius numerus septies multiplicat⁹
monade addita ad quinquagenarium du
citur, ut perpetuam beatitudinem signás
iubilæi sacratissima requies obseruetur.
Hinc est quod resurgens Dñs & frequen
ter apparens, ultimo iá conuiuio cum se
ptem discipulis comedisse describitur: D
quia hi qui in illo nūc perfecti sunt, æter
7 na per illum refectione satiātur. Rursum
per septenarium numerum hæc uniuer
sitas temporalitatis accipitur. Hinc est. n.
quod per septem dies hoc totum uitæ p̃
sentis tempus euoluitur. Hinc est qd in
typo sanctæ Ecclesiæ quæ omni tempo
re hunc mundum prædicando circuit,
Iosuæ 6. arca Domini tubis clangentibus muros
Ps. 118. Hierico diebus septem circumacta con
fregit. Hinc propheta ait: Septies in die
laudem dixi tibi. Quod ipse rursum pro
toto atque uniuerso suæ deprecationis
tempore se dixisse significás, ait: Semper Psal. 33.
laus eius in ore meo. Quod uero per se
ptenariū numerum præsentis uitæ uni
uersitas designatur, tunc magis ostendi
tur, cum post eum quoq; etiam octona
rius subinfertur. Septenarium quippe
cum adhuc alius sequitur, ex ipso eius ar
gumento exprimitur, quod finienda té
poralitas æternitate concludatur. Hinc
est. n. quod Salomon admonet dicens:
Da partes septem, necnon & octo. Per se Eccl. 11.
ptenarium quippe numerum hoc quod
septem diebus agitur, præsens tempus
expressit. Per octonarium uero uitā per
petuam designauit, quam sua nobis Do
minus resurrectione patefecit. Domini
co scilicet die resurrexit: qui dū diem se
ptimum, id est, sabbatum sequitur, à con
ditione octauus inuenitur. Bene autem
dicitur: Da partes septé, necnon & octo:
quia ignoras quid mali futurum sit sup
terram. ac si apertè diceretur: Sic dispen
sa temporalia, ut appetere non obliuisca
ris ęterna. Oportet nanq; ut in poste
rum bene agendo prouideas, qui de uen
turo iudicio quanta tribulatio sequatur
ignoras. Hinc est quod quindecim gradi
bus templum ascenditur, ut ex ipsa eius
ascensione discatur, quatenus per septé
& octo & temporalis sollicitè dispense
tur actio, & prouidè mansio ęterna req
ratur. Hinc est ét quod dum monas in de
narium surgit, centum quinquaginta
Psalmos propheta cecinit. Propter hunc
septenarium numerum tēpalia, octona
riū uero æterna signanté super cētum ui
ginti fideles in cęnaculo residentes, Spūs
scūs effusus est. Per septé quippe & octo
quindecim componuntur, & si ab uno
usque ad quindecim numerando paula
tim per incrementa consurgimus, usque
ad centesimum & uigesimum numerum
peruenimus. Qua scilicet effusione Spi
ritus sancti didicerunt, ut & temporalia
tolerando transirent, & ad ęterna inhiá
ter appeterent. Rursum septenario nu
mero sanctę Ecclesię uniuersitas designa
tur. Vnde Ioannes in Apocalypsi se Apoc. 1.
ptem Ecclesijs scribit, sed per eas quid
aliud quàm uniuersalem Ecclesiam intel
ligi uoluit? Quę nimirum uniuersalis

Ecclesia vt plena septiformis gratiæ spiritu signaretur, Helisæus super puerum mortuum septies oscitasse describitur. (4. Reg. 4.) Super extinctum quippe populum Dñs ueniens, quasi septies oscitat: quia ei dona spiritus septiformis gratię misericorditer tribuit. Quia igitur sæpe septenario numero sanctæ Ecclesiæ uniuersitas figuratur, ueniant ad B. Iob amici illius, & iussum diuinitus offerant holocaustũ. Sed vigilanter omnino septenarij numeri arcana custodiant: vt uidelicet hi qui extra sunt positi, prius se uniuersitati sãctę Ecclesię misceant, & tunc demũ ueniam de reatu pristinæ elationis exquirant. Pro culpa sua septem sacificia offerant: quia reatus sui ablutionem nõ accipiũt, nisi gratiæ septiformis spiritu uniuersali paci a qua excisi fuerant aggregẽtur. Dicatur igitur. Sumite uobis septem tauros, & septem arietes, & ite ad seruũ meum Iob, & offerte holocaustum pro vobis. Iob aũt seruus meus orabit pro uobis, faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia ac si hæreticis redeũtibus aperte diceretur: Vniuersali uos Ecclesiæ per humilitatem pœnitentię iungite, atque eã quam per vosmetipsos digni non estis ueniam, eius à me precibus obtinete: qui per hanc ueraciter sapere discitis, prioris apud me vestræ sapientiæ stultitiam deletis. Sequitur: *Neque. n. locuti estis coram me rectum sicut seruus meus Iob.* Hæc paulo ante iam Dominus protulit, & tñ hęc eadẽ iterando subiungit. Quid est hoc nisi quod sententiam quam semel iudicando dixerat, iterum replicando confirmat? atque ut manifestius beati Iob iustitia, amicorumque eius iniustitia demonstretur, eius laus, illorũq; reprehensio iterata voce depromitur, ut replicata foris, appareat quam fixa intus habeantur. Nanque cum rex Aegypti metuenda venturæ famis tempora sub boum spicarumque specie gemina uisione cognouisset, uoce sãcti interpretis (Gen. 41.) audiuit: Quod uidisti secundo ad eandẽ rem pertinens somnium, firmitatis indicium est. Qua ex re aperte colligitur, quia quicquid in eloquio diuino repetitur, robustius confirmatur. Sed quia quid iudex

A decreuit audiuimus; addicti quoq; quid faciant audiamus. Sequitur: *Abierunt ergo Eliphas Themanites, & Baldath Suites, & Sophar Naamathites, & fecerunt sicut locutus fuerat ad eos Dominus, & suscepit Dominus faciem Iob.* Horum interpretationem nominum idcirco reticemus: quia in huius operis exordio de ea nos latius disseruisse meminimus. Intuendum verò est, quia ita caute, sicut prędictum fuerat, ordo acceptæ ueniæ custoditur, ut in sacrificiis B Dominus non illorum sed beati Iob faciem suscepisse referatur. Sed quia quisquis pro alijs intercedere nititur, sibi potius ex ipsa charitate suffragatur, rectè subiungitur: *Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob cum oraret pro amicis suis.* Iam enim superius pro amicis suis exauditus ostenditur, cum factum quod prædiximus memoratur: Fecerunt sicut locutus fuerat ad eos Dominus, & suscepit dominus faciem Iob. Sed cum protinus subinfertur, Dominus quoque conuersus est ad pœnitentiam Iob cum oraret C pro amicis suis, apertè ostenditur: quia etiam pro semetipso pœnitens tanto citius exaudiri meruit, quãto deuote pro alijs intercessit. Plus. n. pro se ualere preces suas efficit, qui has & alijs impendit. Libentius quippe sacrificium orationis accipitur, quod in conspectu misericordis iudicis proximi dilectione conditur. Quod tunc ueraciter quisque cumulat, si hoc etiam pro aduersarijs impendat. Hinc est enim quod magistra ueritas dicit: Orate pro persequentibus & calumniantibus uos. (Luc. 6.) Hinc rursum ait: Cum stabitis adorans dum, dimitte si quid habetis aduersus aliquem, vt & pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis D peccata vestra. (Mar. 11.) Quantum vero pro se obtinuit qui pro alijs interuenit, illico demonstratur, cum subditur:

Quod in regno Dei simplex sit adhuc stola sanctorum. Cap. VIII.

ADdidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob duplicia. Cuncta quæ amiserant, duplicia recepit: quia per pietatem

tatem benigni iudicis tentationis nostrę dispendium vincunt suffragia cōsolationum. Minus autem tentat probatio, q̄ remuneratio consolatur, ut ex retributionis merito leue fuisse q̄ tolerauit agnoscat, qui ex persecutionis pōdere graue se aliquid tolerare iudicabat. Vnde afflictę quoq; Iudææ dr̄: Ad punctum in modico dereliqui te, & in miserationib magnis congregabo te. Aliqñ verò iuxta afflictionis pondus disponitur mensura cōsolationis. Vnde alias scriptum est: Secundum multitudinem dolorum meorū in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. In ea.n. mensura cōsolatum se in qua afflictus fuerat indicat qui lętificatum se secundū multitudinē dolorum clamat. Non autem minime lector instruitur, si ipsum remunerationis ordinem contempletur. Excessum quippe correctio, correctionem pœnitentia, pœnitentiam uenia, ueniam uerò munera subsequuntur. Sed quia diuinæ dispēsationis permissione percussus, ēt amicorum uerbis afflictus est, diuinæ pietatis muneribus consolatus, ēt humana debet charitate refoueri: ut undique ei consolationis gaudia respondeat, quem undique dolorum tristia & aduersa lacerabit. Vnde & subditur. *Venerunt autem ad eum omnes fratres sui, & uniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius, & comederunt cum eo panem in domo eius, & mouerunt super eum caput suum.* Quid in comestione panis nisi charitas, quid verò in motione capitis nisi admiratio designatur? Bene autem subditur: *Et consolati sunt eum super omne malum quod intulerat Dominus super eum.* Percussi enim mœrorem consolari, est ei post percussionem de venia cōgaudere. Nam quanto quisque de restituta proximi salute cernitur hilarescere, tanto se indicat de ablata doluisse.

Esa. 54.

Psal. 93.

Quòd in fine mundi de Gentib. & Iudæis una erit Ecclesia: & innocentiam & obedientiā uterq; populus offeret Deo. Cap. IX.

ET *dederunt ei unusquisque ouem unam, & inaurem auream unam.* Licet cuncta hæc iuxta historiam ueraciter dicta sint, ipsis tamē oblatis munerib. cogimur vt ad allegoriæ mysterium recurramus. Neque enim ociosè debemus accipere, quòd ouem, quòd unam, quòd inaurem auream obtulere, quòd unam. Etsi fortasse iuxta literam mirum non est, ouis oblata cur una, ualde tamen mirum est, inauris oblata cur una. Quid uerò aut ouis ad inaurem pertinet, aut quid inauris ad ouem? Ex ipso ergo munerum fine compellimur, ut priora quoque quæ superficietenus iuxta solam historiam contingendo trāscurrimus, in allegorię mysterijs indagemus. Quia igitur Christus & Ecclesia, i. caput & corpus una persona est, sæpe B. Iob diximus modò capitis, modò figuram corporis designare. Seruata ergo historiæ veritate, sub typo gestū sanctæ Ecclesiæ sentiamus id quod scriptum est: *Addidit Dominus omnia quæcunque fuerant Iob duplicia.* Sancta quippe Ecclesia et si multos nunc percussione tentationis amittit, in fine tamen huius seculi ea quæ sua sunt duplicia recipit, quādo susceptis ad plenum gentibus, ad eius fidem currere omnis quæ tunc inuenta fuerit etiam Iudæa consentit. Hinc nanque scriptum est: Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel saluus fieret: Hinc in Euangelio quoque ueritas dicit: Helias ueniet, & ille restituet omnia. Nunc enim amisit Israelitas Ecclesia, quos conuertere prædicando non ualuit: sed tunc Helia prædicante, dum quotquot inuenerit colligit, uelut plenius recipit qd̄ amisit. Vel certè sanctæ Ecclesiæ in fine suo duplum recipere, est in singulis nobis & de beatitudine animę & de carnis incorruptiōe gaudere. Hinc est enim quod per prophetam de electis dr̄: In terra sua duplicia possidebunt. Hinc est quod Ioannes apostolus de sanctis finem mundi quærentibus dicit: Datæ sunt illis singulæ stolæ albę, & dictum est eis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec compleretur numerus conseruorum & fratrum eorum. Sicut enim longè superius diximus, ante resurrectionem sancti singulas stolas accipiunt, quia sola animarum beatitudine perfruuntur: in fine autem mun-

B 9 C D

Rom. 11.

Mat. 17.

Esa. 61.

Apoc. 6.

di binas habituri sunt, quia cum mentis beatitudine etiam carnis beati gloriam possidebunt. Sed ea quę subnexa sunt, in fine magis huius seculi conuersionem se Iudaici populi nũciare testant. Nã subditur: *Venerũt aũt ad eũ oẽs fratres sui, & uniuersæ sorores suæ, & cuncti qui nouerant eum prius & comederũt cũ eo panẽ in domo eius.* Tunc quippe fratres sui ac sorores ad Christũ ueniũt, qñ ex plebe Iudaica quot quot inuẽti fuerint, cõuertuntur. Ex illo .n. populo carnis materiã sũpsit. Tunc ergo ad eũ fratres ac sorores accedunt, qñ ex ea plebe quæ ei ꝑ cognationẽ iuncta est, uel qui fortes futuri sunt, velut fratres, uel infirmi, uelut sorores, ad eũ per cognitionẽ fidei deuota gratulatione cõcurrunt. Tũc apud eũ celebre festiuitatis conuiuiũ exhibẽt, qñ eũ iã nequaq̃ quasi purũ hoĩem contẽnentes, propinquitatis suæ memores, diuinitati se eius inhærere congaudent. Tunc in domo eius panẽ comedunt, cum postposita obseruatione subiacentis literæ, in sancta Ecclesia mystici eloquij quasi frugis medulla

20 pascuntur. Bene aũt subiungitur: *Cuncti qui nouerunt eũ prius.* Prius quippe nouerãt, quẽ in passione sua quasi incognitũ contẽpserunt. Nã nasciturũ Christũ nullus qui plenè legẽ didicit, ignorauit. Vnde & Herodes rex Magnorum occursione perterritus, sacerdotes & principes

Mat. 2. studuit solerter inquirere, vbi Christũ nasciturum esse præscirent. qui protinꝰ responderunt: In Bethleẽ Iudæ. Prius ergo nouerant, quẽ passionis suæ tpe dũ despicerent ignorabãt. Quorum & notitia prior, & ignorãtia posterior bene ac breuiter Isaac caligante signatur. Qui dum

Gen. 27. Iacob benediceret, & quid euenirent in futuro ꝓuidebat, & q̃s illi pñs assisteret nesciebat. Sic quippe Israelitarum populus fuit. qui prophetiæ mysteria accepit, sed tñ cæcos in contemplatione oculos habuit, qui eũ præsentẽ nõ uidit, de quo tam multa in futuro præuidit. Ante se enim positum nequaquam cernere ualuit, cuius aduentus potentiã longè ante nũciauit. Sed ecce in fine mundi ueniũt, & eum quẽ prius nouerãt recognoscũt. Ecce in domo eius panem comedũt: qa

A in sancta Ecclesia sacri eloquij fruge pascunt, & oẽm insensibilitatẽ pristini torporis excutiunt. Vnde & subdit: *Et mouerũt super eũ caput.* Quid .n. capite nisi principale mentis accipit? sicut per Psalmistã dr: Impinguasti in oleo caput meũ. Ac si Psal. 22. aperte diceretur: Arentem in suis cogitationib. mentem meã charitatis unctione rigasti. Caput ergo mouetur, cum ꝑ formidinẽ ueritatis tacta, ab insensibilitate sua mens quatitur. Veniant ergo parentes ad conuiuium, atque excusso torpore moueant caput .i. hi qui Redemptori no

B stro carne coniuncti fuerant, refectionẽ qñq; uerbi in fide percipiant, & insensibilitatis pristinæ duritiam amittant. Vnde bene per Abacuc dr: Pedes eius steterũt, & mota est terra. Stãte .n. Dño terra proculdubio mouetur. quia cũ cordi nostro timoris sui uestigia imprimit. cuncta in nobis cogitatio terrena contremiscit. Hoc itaq; loco caput mouere, est immobilitatem mẽtis excutere, & ad cognitionem fidei credulitatis gressib. propinquare. Sed quia sancta Ecclesia tunc Hebręorum auersione afficitur, & tunc conuersione releuatur, rectè subiũgitur: *Et cõso-*

C *lati sunt eũ super omni malo quod intulerat dñs super eum.* Cõsolatur uidelicet Christum, 21 consolantur Ecclesiam, qui ab infidelitatis pristinæ errore resipiscunt, & prauitatem uitæ per quam recta docentib. repugnauerant, deserunt. An nõ grauis mœror est duris cordib. infructuosè ꝑdicare, laborem in ostendenda ueritate sumere, sed nullum de conuersione audientiũ fructum laboris inuenire? At contra magna prædicatorum consolatio est, subsequẽs

D profectus auditorum. Releuatio quippe docentis, est immutatio proficientis. Et notandum ꝙ in flagello positum consolari noluerunt, sed ad consolandum eũ post flagellũ ueniunt: quia nimirum passionis eius tempore Hebræi prædicamenta fidei contẽnentes, quem hominem ex morte probauerãt, Deum credere despexerũt. Vñ per Psalmistam Dñs dicit: Sustinui qui simul mecũ contristaretur, & nõ Psal. 68. fuit cõsolantẽ me quæsiui, & nõ inueni. Consolantẽ quippe in passione minimè inuenit, qui in despectu mortis etiã ipsos hostes

hostes pertulit, pro quib. ad morte uenit. Post Pagella ergo ꝓpinqui ad cōsolationē ueniūt, q̄a in mēbris suis nūc quoque Dñs patitur, sed extremo tpe Israelitæ oēs ad fidē cognita Heliæ prædicatione concurrūt, atq; ad eius protectionē quē fugerāt redeunt: & tūc illud eximiū multiplici aggregatiōe populorū cōuiuium celebratur. Tūc post flagella quasi Iob sanus ostenditur: q̄ñ à conuersis atq; credētib. post passionē suā ac resurrectionem Dñs in cęlis immortalis uiuere per certitudinē fidei scitur. Tūc quasi remuneratus Iob cernitur, quādo in maiestatis suę potētia sicut Deus creditur, & eius fidei subijci hi qui prius restiterāt uident. In fine igitur mūdi credentes Hebræi conueniant, & humani generis Redemptori in potētia diuinitatis quasi sano Iob oblationum suarū uota persoluant. Vnde &
11 bene subditur: *Et dederūt ei unusquisq; ouē unam & inaurem aureā unā*. Quid per ouē nisi innocentia, q̄d p inaurē nisi obediētia designatur? Per ouem quippe simplex animus, per inaurem uero ornatus humilitatis gratia auditus exprimitur.

Quanta sit virtus obedientiæ. *Cap. X.*

SEd quia ad ostendendā uirtutem obedientię occasio opportuna se ꝓbuit. libet hanc paulo uigilantius sollicitiusq; discutere, & quanti sit meriti demonstrare. Sola nanq; uirtus est obedientia quæ uirtutes cęteras menti inserit, insertasq; custodit. Vnde & primus homo pręceptū quod seruaret accepit, cui se si uellet obediēs subdere, ad ęternā beatitudinē sine labore perueniret. Hinc Samuel ait: Melior est obedientia q̄ uictimę, & auscultare magis q̄ offerre adipem arietum: quoniā quasi peccatū ariolādi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acqēscere. Obedientia quippe uictimis iure præponitur: q̄a per uictimas aliena caro, per obedientiā uerò uoluntas propria mactatur. Tāto igitur quisq; Deū citius placat, quāto ante eius oculos repressa arbitrij sui superbia, gladio pręcepti se immolat. Quo cōtra ariolandi peccatorum inobedientia dicitur, ut quanta sit uirtus obedientię demonstretur. Ex aduerso igitur melius ostenditur, quid de eius laude sentiatur. Si. n. quasi ariolandi peccatorū est repugnare & quasi scel⁹ idololatrię nolle acquiescere: sola est quæ fidei meritū possidet, sine qua quisq; infidelis esse conuincitur ēt si fidelis esse uideatur. Hinc p Salomonē in ostensione obediētię dr̄: Vir obediens loquetur uictorias. Vir quippe obediens uictorias loquitur: q̄a dum alienæ uoci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superam⁹ in Euāgelio ueritas dicit: Eū q̄ uenit ad me, non eiiciā foras, quia de cœlo descēdi, non ut faciā uoluntatē meā, sed uoluntatem eius qui misit me. Quid. n. si suam faceret, eos qui ad se ueniunt, repulisset? Quis aūt nesciat q̄ uolūtas filij à patris uoluntate nō discrepet. Sed q̄m primus homo quia suā facere uoluntatem uoluit, a paradisi gaudio exiuit: secundus ad redemptionē hoīum ueniens, dum uoluntatem se patris & nō suam facere ostendit, permanere nos intus docuit. Cum igitur non suam, sed patris uoluntatem facit, eos qui ad se ueniunt, foras non eiicit: quia dum exēplo suo nos obedientiæ subiicit, uitā nobis egressionis claudit. Hinc rursum ait: Nō possum ego à meipso facere quicquā, sed sicut audio iudico. Nobis quippe obediētia usque ad mortem seruanda præcipitur. Ipse aūt si sicut audit iudicat, tunc quoq; obedit, cū iudex uenit. Ne igitur nobis usque ad præsentis uitæ terminū obedientia laboriosa appareat, Redemptor noster indicat, quia hanc ēt cum iudex uenerit seruat. Quid ergo mirum si homo peccator se obedientiæ in præsentis uitæ breuitate subiicit, quando hanc mediator Dei & hominum, & cum obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum uerò est quòd nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando aūt debet per obedientiam bonum quod agitur intermitti. Neq;. n. mala in paradiso arbor extitit, quam Deus homini ne contingeret interdixit. Sed ut per melius obedientię meritum, homo bene conditus cresceret, dignum fuerat ut hunc etiam à bono prohiberet: quatenus tāto uerius hoc quod ageret, uirtus esset, quāto & à bono cessans, authori suo se subditū humilius exhiberet. Sed notandum q̄ illic dici-

Marginalia: 1. Re. 15 — Obedientiæ cōmendatio. — Pro. 21. — Ioan. 6. — Ioan. 5. — 13 (beside "Sciendum uerò est") — Gen. 2.

dicit: Ex omni ligno paradisi comedite, de ligno aût scientiæ boni & mali ne te tigeritis. Qui.n.ab unoquolibet bono subiectos uetat, necesse est ut multa concedat, ne obediētis mēs funditus intereat, si à bonis omnib. penitus repulsa ieiunat. Oēs aût paradisi arbores ad esum Dñs cōcessit, cū ab una prohibuit, ut creaturam suā quā nolebat extingui sed prouehi, tāto facilius ab una restringeret, quanto ad cunctas latius relaxaret. Sed q̄a nonnunquam nobis huius mundi prospera, nōnunquā uerò iubentur aduersa: sciendū summopere est q̄ obedientia aliq̄ñ si de suo aliquid habeat, nulla est, aliquando aût si de suo aliquid non hēat, minima. Nā cū huius mundi successus pręcipit, cū locus superior imperat, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientię sibi uirtutē euacuat, si ad hæc ēt ex proprio deside rio anhelat. Neq;.n. se sub obedientia dirigit, qui ad accipienda huius uitæ prospera libidini proprię ambitionis seruit. Rursum cū mundi despectu p̄cipit, cum probra adipisci & cōtumeliæ iubent, nisi ex seipso aīus hæc appetat, obedientiæ sibi meritū minuit: quia ad eā quæ in hac uita despecta sunt, inuitus nolensq; descēdit. Ad detrimētū quippe obedientia ducit, cū mētē ad suscipiēda p̄bra huius seculi nequaquā ex parte aliqua ēt sua uota comitant. Dēt ergo obediētia & in aduersis ex suo aliq̄d habere, & rursum in prosperis ex suo aliquid omnimodo nō hēre: quatenus & in aduersis tāto sit gloriosior, quāto diuino ordini ēt ex desiderio iungit: & in prosperis tāto sit uerior, quanto à præsenti ipsa quā diuinitus percipit gloria, funditus ex mēte separatur. Sed hoc uirtutis pondus melius ostendimus, si cœlestis patriæ duorū hominū facta memoremus. Moyses nanq; cū in deserto oues pasceret, Dño per angelū in igne loquente uocatus est, ut eripiēdæ omni Israelitarū multitudini p̄esset. Sed q̄a apud se mente humilis extitit, oblatā protinus tanti regiminis gloriam expauit, moxq; ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicēs: Obsecro Dñe, nō sum eloquēs, ab heri enim & nudiustertius ex

Exod. 4. quo cœpisti loq̄ ad seruū tuū, tardioris

A & impeditioris linguæ sum factus. Et se postposito, alium deposcit dicens: Mitte quē missurus es. Ecce cū authore linguæ loquit, & ne tanti regiminis potestatem suscipiat, elinguem se esse causat. Paulus quoq; diuinitus fuerat, ut in Hierusalē debuisset ascendere admonitus, sicut ipse Galatis dicit: Deinde post annos quatuordecim iterū ascendi Hierosolymā, Gal. 2. assumpto Barnaba & Tito, ascendi aût secundū reuelationē. isq; in itinere cum prophetā Agabū reperisset, quāta se aduersitas in Hierosolymis maneret audi-

B uit. Scriptū quippe est q̄ idē Agabus zonā Pauli suis pedibus inserens dixit: Vi- Act. 21. rū cuius hæc zona est, sic alligabunt in Hierusalē. A Paulo aût protinus respondetur: Ego non solū alligari, sed & mori in Hierusalē paratus sum pro noīe Iesu: neq; enim praeciosiorē facio animā meā q̄ me. Præceptione igit reuelationis Hierosolymā pergens aduersa cognoscit, & tñ hęc libenter appetit: audit q̄ timeat, sed ad hęc ardētior anhelat. Moyses itaq; ad prospera de suo nihil hēt: quia præci-

C bus renitit, ne Israeliticæ plebi præferatur. Paulus aduersa etiā ex suo uoto ducitur: q̄a malorū imminentiū cognitionē percipit, sed deuotione spiritus ēt ad acriora feruescit. Ille p̄sentis potestatis gloriā Deo uoluit iubēte declinare: iste Deo aspera & dura disponēte, se studuit ad grauiora p̄parare. Pręeunte ergo utrorunq; ducū infracta uirtute instituimur, ut si obediētiæ palmā apprehēdere ueraciter nitimur, p̄speris huius seculi ex sola iussione aduęrsis aût ēt ex deuotione militemus. Notandū uerò est q̄ hoc loco 14 cū inaure ouis, cū oue in auris offert: q̄a

D nimirum innocuis mētibus ornamentū semper obedientiæ iungitur, Dño atte- Ioan. 10. stante, qui ait: Oues meæ uocē meā audiunt, & ego cognosco eas, & sequunt me. Beato igitur Iob nemo inaurem sine oue, nemo ouē sine inaure obtulit: quia profectò redemptori suo nō obedit, qui innocens non est: & innocens esse nō potest, qui obedire contemnit. Quia uerò ipsa obedientia nō seruili metu, sed charitatis affectu seruanda est, non terrore pœnæ, sed amore iustitię, cūcti q̄ ad cō-

uiuium

niuium ueniunt, auream in aurem obtu-
lisse perhibentur: ut uidelicet in ea q̃ exhi-
betur obedientia charitas fulgeat, q̃ uir-
tutes, oẽs quasi auri more cætera metal-
la transcendat. Sed quia nulla esse inno-
centia, nulla esse uera obedientia in mul-
tiplicibus hæreticorum diuisionib. pōt,
ad cognitionẽ fidei ueniẽtes offerãt ouẽ,
sed unam, offerant inaurẽ, sed unam: id
est, tales ueniant, qui in unitate sanctæ
Ecclesiæ innocui obedientesq; persistãt.
Vnum quippe diuidi per numeros non
potest: quia & hoc ipsum unum quod di-
cimus, numerus non est. Offerant igitur
ouem, sed unam: offerant inaurem, sed
unam: idest, ad sanctã Ecclesiam cũ inno-
centia atq; obedientia uenientes, eã mẽ-
tẽ deferant, quam sectarũ schismata non
15 diuidant. Aperire libet oculos fidei, & il-
lud extremum sanctæ Ecclesiæ de susce-
ptione Israelitici populi conuiuium con-
templari. Ad quod nimirum conuiuium
magnus ille ueniens Helias conuiuantiũ
inuitator adhibetur, & tunc propinqui,
tunc noti ad eum cũ muneribus ueniũt,
quem in flagello paulo antè positum cõ-
tempserunt. Appropinquante enim die
iudicij, uel præcursoris uocibus, uel qui-
busdam erumpentibus signis, ipsa eis iã
aliquo modo aduenictis Domini uirtus
interlucet. Cuius iram dum præuenire
festinant, conuersionis suæ tempus acce-
lerant. Conuersi autem cum muneribus
ueniunt: quia eum quem paulo antè in
passione deriserunt, tunc uirtutũ opera
quasi munera offerendo uenerantur. Illud
proculdubio hac sua oblatione complẽ-
tes, qđ & cernimus magna ex parte iã fa-
ctũ, & adhuc credimus ex magna parte
Psal. 44. faciendũ: Adorabũt eũ filiæ Tyri in mu-
neribus. Tunc nanq; illum plenius filiæ
Tyri in muneribus adorant, cum Isaeli-
tarum mentes huius nunc mundi subdi-
tæ desiderijs, ei quẽ superbiẽtes negaue-
runt, quandoq; cognito suæ hostias con-
fessionis apportant. Et quamuis eisdẽ tẽ-
porib. quib. Antichristus appropinquat,
aliquatenus uita fideliũ minoris esse uir-
tutis appareat, quamuis in conflictu il-
lius perditi hominis grauis etiam corda
fortium formido constringat: Helia tñ

A prædicãte roborati, non solũ fideles qq;
in sanctæ Ecclesiæ soliditate persistunt,
sed sicut superius diximus, ad cognitio-
nẽ fidei multi quoq; ex infidelib. cõuer-
tuntur: ita ut Israeliticæ gentis reliquiæ,
quæ repulsę prius funditus fuerant, ad si-
nũ matris Ecclesię pia omnimodo deuo-
tione cõcurrant. Vnde & bene nũc sub- 16
ditur: *Dominus autem benedixit nouissimis Iob
magis quàm principio eius*. Hæc historicè
facta credimus, hæc my vicè facienda spe-
ramus. Magis enim nouissimis Iob quàm
principio benedicitur: quia quantum ad
B Israelitici populi susceptionẽ pertinet,
urgente fine præsentis seculi, dolorẽ san-
ctæ Ecclesię Dominus animarum multi-
plici collectione consolatur. Tanto quip-
pe locupletius ditabitur, quanto & ma-
nifestius innotescit q͛ ad finem pręsentis
uitę temporalitas urgetur. Prædicatores
nanq; sanctæ Ecclesiæ, benedictioni ex-
tremi temporis Psalmista ditari conspe-
xerat, cum dicebat: Adhuc multiplicabũ-
tur in senecta uberi, & bene patientes
erunt ut annuncient. In senecta scilicet
uberi multiplicantur: quia cum eorũ ui- Psal. 91.
C ta differtur, semper ad melius fortitudo
producitur, eisq; per augmentum tem-
porum crescunt etiam lucra meritorũ.
Bene autem patientes sunt ut annun-
cient: quia cęlestia prædicantes, tanto ro-
bustius aduersa tolerant, quanto & per
tolerantiam suam animarum commoda
locupletius reportant. Sequitur:

*Quod ideo Iob duplicis numeri sobolẽ non acce-
pit, sicut in alia substantia acceperat: quia
apud Deum filij eius & filiæ non perierant,
qui in occulta animarum ęternitate uiuebãt:
& quod per quatuordecim milia ouium, ple-
nitudo uirtutum ex gratia sancti spiritus in-*
D *timatur, quæ electis quidem in hac uita, sed
amplius conceditur in futura.* *Cap. XI.*

ET *facta sunt ei quatuordecim milia
ouium, & sex milia camelorum, &
mille iuga boum, & mille asinæ, & fuerunt
ei septem filij & tres filiæ.* Quod septem
milia ouium, & tria milia camelorum,
& quingenta iuga boum, & quingentas
asinas ante probationem percussionis

habuerit,

habuerit, ipsa eiusdem historiæ præfatio ostendit: quæ p flagellũ perdita, ei nunc sunt duplicia restituta Filij aũt totidẽ sũt redditi quot amisit. Septẽ q̃ppe filios & tres filias habuit, septẽ autẽ nunc filios & tres filias recepisse describitur: ut & hi qui extincti fuerant, uiuere demonstrentur. Dũ enim dicitur: Addidit Dñs quæcunq; fuerant Iob duplicia, & tñ totidẽ filios ei restituit quot amisit, & liberos dupliciter addidit, cui decem postmodũ in carne restituit, decem uerò qui amisit fuerant, in occulta animarum uita reser-
17 uauit. Si quis autem in prædictis animalibus postposito culmo historiæ, ut intellectuale videlicet animal, pascimysteriorũ fruge desiderat, necesse est ut quæ sentimus agnoscat. Intelligere enim possumus, q̃ in his animalibus aggregata fide-
Psal. 8. liũ uniuersitas designatur. Hinc est nanq; quod p Psalmistam patri de filio dicitur: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora cãpi. Hinc est quod idem propheta sanctã Ecclesiã simplices quosq; inhabitare con-
Psal. 67. spiciens ait: Animalia tua habitabunt in ea. Quid ergo in ouibus, nisi innocentes? quid in camelis, nisi eos qui cæterorum mala transeunt extuberanti & tortuosa mole uitiorum? quid in iugatis bobus; nisi Israelitas legi subditos? quid in asinis, nisi simplices gentilium mentes accipi-
Psal. 78. mus? Nã q̃a innocentes quiq; ouium nomine designãtur, testat̃ Psalmista q̃ ait: Nos autem populus eius, & oues pascuę eius. Neq; enim qui seruare innocentiã negligunt, illa internæ pascuæ refectione satiantur Cameli uerò nomine, aliquando in sacro eloquio Dominus, aliquando gentilium superbia exprimitur, quasi excrescente desuper tumore tortuosa. Quia enim ad suscipienda onera sponte se camelus humiliat, non immerito redemptoris nostri gratiam designat, qui in eo quod infirmitatis nostrę onera suscipere dignatus est, à potestatis suæ
Ioan. 10. celsitudine sponte descendit. Vnde & p Euangelium dicit: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatẽ habeo iterum sumendi eam, & nemo tollit eã à
Mat. 19. me. Et unde iterum dicit: Facilius est camelũ per foramẽ acus transire, q̃ diuitẽ intrare in regnum cęlorum. Quid.n. nomine diuitis, nisi quemlibet elatum? q̃d cameli appellatione, nisi propriam condescensionẽ signat? Camelus.n. per foramen acus transijt, cum idem redemptor noster usq; ad susceptionem mortis per angustias passionis intrauit. Quæ passio uelut acus extitit: quia dolore corpus pupugit. Facilius autem camelus per foramen acus q̃ diues cœlorum regnum ingreditur: quia nisi ipse prius infirmitatis nostræ onera suscipiens, per passionem suam formam nobis humilitatis ostenderet, nequaquam se ad humilitatem illius
superba nostra rigiditas inclinaret. Rur- Gen. 24.
sum cameli nomine, tortuosa ac plena uitijs gẽtilitas designatur, sicut per Moysen dicitur, quod inclinata iam die egressum in agro Isaac in camelo sedens Rebecca conspexit, ac protinus de camelo descendit, & sese pallio ad uisionem illius uerecũdata cooperuit. Quem enim Isaac alium in eo quod inclinata iam die in agro egressus fuerat designabat, nisi eũ qui extremo huius mũdi tẽpore, uelut in diei fine ueniẽs, quasi in agrũ foras exijt? quia cũ sit inuisibilis, in hoc mundo se uisibilem demonstrauit. Quẽ in camelo sedens Rebecca conspexit: quia eum Ecclesia ex gentibus ueniens, dũ adhuc uitijs esset innixa, & necdum spiritalibus sed animalib. motib. inhæreret, attẽdit. Sed protinus de camelo descẽdit. q̃a uitia q̃b. prius fuerat supbè elata, deseruit, seq; & pallio operire curauit: q̃a uiso Dño, infirmitatẽ suæ actionis erubuit, & illa quæ prius in camelo libera gestabat̃, descẽdẽs postmodũ uerecũda tegit̃. Vnde eidẽ Ecclesię à priore elatione cõuersę, per Apostolicam uocẽ quasi Rebeccæ de camelo descendẽti, sibiq; palliũ superducenti dr̃:
Quem.n. fructũ habuistis tunc in illis, in Rom. 6.
q̃b. nunc erubescitis? In bobus uerò ali- 18
quando luxuriosorum dementia, aliq̃n laboriosa fortitudo prædicantiũ, aliquãdo humilitas exprimitur Israelitarum. Quia n. bouis nomine p comparationẽ luxuriosorũ dementia designatur, Salomon indicat, qui cum malè suadẽtis mulieris petulantiam præmisisset, adiunxit: Sta-

Prou. 7. Statimq; eam sequitur, quasi bos ductus
ad victimam. Rursum quia bouis nomi-
ne, labor prædicatoris exprimitur, legis
Deu. 25 verba testātur quę ait: Non obturabis os
boui trituranti. ac si apertè diceret: Prędi
catores verbi à stipendiorum suorum per
ceptione nō prohibeas. Rursum quia bo
uis nomine plebs Israelitica figuratur, ꝓ
pheta asserit, qui redemptoris aduentum
Esai. 1. denuncians dicit: Cognouit bos possesso
rem suum, & asinus præsepe dñi sui. Per
bouem. s. Israeliticum populum, iugo le-
gis edomitum signās, per asinum verò gē
tilem populum indicans, voluptatibus
deditum, & grauius brutum. Asinorum
quoq; & asinorum noīe, aliqñ luxurioso
rum petulantia, aliquando māsuetudo
simplicium, aliqñ verò, (vt prędiximus,)
stultitia gentilium designatur. Quia. n. lu
xuriosorū petulātia asinorū appellatio-
ne per cōparationē exprimitur, apertè
Eze. 23. declaratur, cū per prophetam dr̄: Quorū
carnes sunt ut carnes asinorum. Rursum
quia asinarum nomine simplicium vita
Mat. 21 figuratur, redemptor noster cū Hierusa-
lē pergeret, sedisse asinā describitur. Hie-
rusalem quippe visio pacis dr̄. Quid igit
signat ꝙ Dñs sedendo asinam Hierusalē
ducit, nisi quòd simplices mentes dum
præsidendo possidet, eas vsq; ad uisionē
pacis sua sacra sessione ꝑducit? Rursum
quia asinorū noīe, stultitia gentilium de
Esai. 32. signatur, propheta testatur, dicens: Beati
ꝗ seminatis super oēs aquas immittētes
pedem bouis & asini. Super oēs quippe
aquas seminare, est cunctis populis fru-
ctuosa vitæ verba prædicare. Pedem ve-
ro bouis & asini immittere, est vias Israe
litici & gentilis populi per pręceptorum
19 cęlestium vincula religare. Literæ igitur
veritate seruata sub beati Iob noīe cun-
ctis his aīalibus non immerito credimus
sanctæ Ecclesiæ populos designari, qua-
tenus ea quæ scripta sunt, dispensatio-
ne sancti spiritus cuncta mirabiliter or-
dinante, & transacta nobis referant,
& futura prædicent. Agnoscamus ergo
in ouib fideles atq; innocentes ex Iudęa
populos, legis dudum pascuis satiatos.
Agnoscamus in camelis ad fidem simpli
ces ex gentilitate veniētes, qui prius sub
A ritu sacrilego quasi quadā deformitate
membrorum valde turpes ostēsi sunt, vi-
delicet fœditate vitiorū. Et quia sæpe, vt
prædiximus, sacra eloquia curāt repete-
re quod affirmant, possunt rursum in bo
bus Israelitę accipi, quasi iugo legis attri
ti: asinis uerò, ut dictum est, gentiles po-
puli designari: qui dum se colendis lapidi
bus inclinabant non reluctāte mēte qua
si dorso stultè supposito, quibuslibet ido
lis bruto sensu seruiebāt. Sancta ergo Ec
clesia quę in exordijs suis innumeris ten
tationibus pressa, uel Israeliticū populū
B uel multos ex gentibus amisit, uidelicet
quos lucrari non potuit, duplicia in fine
recipit: quia in ea ex vtraq; natione fide
liū numerus multiplicior excrescit. Pos-
sunt ēt per uigatos boues, prædicatores
intelligi. Vnde cum eos ad annunciādum
Dñs mitteret, teste Euangelio, binos mi- *Mar. 6.*
sisse describitur: ut quia vel duo sunt pręۥ
cepta charitatis, vel quia haberi societas
minus ꝗ inter duos non pōt, prædicato-
res sancti ex ipsa qualitate suæ missionis
cognoscerent, quantum concordiam so
cietatis amarent. Possunt, sicut prædixi-
mus, per asinas mentes simplicium desi-
C gnari. Sancta verò Ecclesia boues atq; asi
nas recipit: quia prædicatores sancti qui
pressi formidine in eius dudum tentatio
ne tacuerant, & mentes simplicium quę
uictæ terroribus veritatem illius confite
ri formidabant, tanto iam nunc robustius
in conuersione veritatis voces suas exe-
runt, quanto debilius ante timuerunt.
Hæc in significatione Ecclesiæ breuiter
diximus: quæ quō eiusdem sanctæ Eccle
się capiti seruiant, in exordio huius ope-
ris latius nos dixisse memoramus. Qui er
go de his sibi plenius satisfieri nititur, se-
D cundum huius operis librum legere di-
gnetur. Iam verò si q̄rimur ut ēt de ipso
aīalium numero disseramus, cur mille iu
ga boum, vel mille asinæ, & sex milia ca-
mellorum, & quatuordecim milia ouiū
numerentur: dicere breuiter possumus,
qđ apud secularem quidem sciētiā mil
lenarius numerus idcirco perfectus habe
tur quia denarij numeri quadratum soli
dū reddit. Decē quippe decies ducta sunt
cētum, quæ iam figura quadrata, sed pla

na

na non est. Vt aũt in latitudinem surgat, & solida fiat, rursus centum decies multiplicãtur, & mille sunt. Senarius autem numerus idcirco perfectus est: quia primus in numeris cõplet partib. suis, id est, sexta sui parte, & tertia, & dimidia, quæ sunt, vnũ, & duo, & tria, quę in summã ducta sex fiunt. Nec alius ante senarium numerũ reperitur, qui in suis partib⁹ dũ diuiditur, tota eius summa compleatur.

Quòd hi qui peccato mortui sunt, & in quibus vitiorũ struma quassata est, per Dei gratiã in bonis operibus consummantur. Cap. XII.

20 SEd quia cuncta hæc per sacræ scripturæ celsitudinem proficiendo transcẽdimus, ibi senariũ, ibi septenariũ, ibi denariũ, ibi millenarium unde sit perfectus inuenimus. Senarius quippe numerus in scriptura sacra perfectus est: quia in mũdi origine Dominus ea quę primò dic cœpit, sexto die opera impleuit. Septenarius in ea perfectus est: quia omne opus bonum: septem per spiritum virtutibus agitur, ut & fides simul & opera consument. Denarius numerus in ea profect⁹ est: quia lex in decem præceptis concluditur, omnisque culpa non amplius quàm per decem verba cohibetur, atque ennarrãte veritate, operatores uineæ denario

Mat. 20 remunerãtur. In denario quippe tria iũguntur ad septem. Homo aũt qui ex anima constat & corpore, in septem qualitatibus continetur. Nam tribus spiritaliter: & quatuor corporaliter viget. In dilectione etenim Dei tribus qualitatibus spiritaliter excitatur, cum ei per legem

Mat. 22 dr̃: Diliges Dñm Deum tuũ ex tota mente tua, & ex tota aĩa tua, & ex tota virtute tua: Corporaliter vero quatuor qualitatibus cõtinetur: quia uidelicat ex materia calida & frigida, humida & sicca cõponitur. Homo ergo qui ex septem qualitatibus constat, denario remunerari dicitur: quia in illa pceptione supernę patriæ, septẽ nostra ad tria iunguntur ęterna, ut homo contemplatione trinitatis accpiat & de remuneratione operis quasi quodam denario consummatus viuat. Vel certè quod septem uirtutes sunt qui

A bus in hac vita laboratur, dumque eis in remuneratione contemplatio trinitatis redditur, vita laborantium denario remuneratur. Sed perfectus quisq; etiã in hac vita denarium accipit dum eisdem septem virtutibus, spem, fidem, charitatemq; coniungit. Millenarius quoq; numerus in sacro eloquio perfectus accipitur: qa appellatione eius vniuersitas designatur. Vnde scriptũ est: Verbi q᷑ mãdauit in mille generationes. Cum n. nequa Ps. 104

B quam credendum sit q᷑ ad centum generationes mundus extenditur, quid aliud mille generationibus, nisi uniuersitas generationum figuratur? Beatus igitur Iob quatuordecim milia ouium recepit. Quia. n. in sancta Ecclesia virtutũ pfectio ad vtrũq; sexum ducitur, septenarius in ea numerus duplicat. Et sex milia camelorũ: quia plenitudinem in illa operis accipiunt, qui ab illa dudũ uitiorum suorũ fœditate perierũt. Mille quoq, iuga boũ, ac mille asinas recepit: qa Israelitas atq; gẽtiles, doctos ac simplices, post tentatio

C nũ casus in culmine pfectionis assumit:

Quod septem filij, Iob septiformis virtutum operatio accipiatur: & in nominib. filiarum eius, conditio & redemptio & assumptio generis humani possit intelligi. Cap. XIII

S*Eptem quoque filios & tres filias recepit.* Quia eorum mentibus quos septem virtutibus genuerat, ad perfectionis summam, spem, fidem, charitatẽq, coniũgit: ut tanto verius prole sua gaudeat, quanto in suis fidelibus nil deesse virtutis pensat. Sed quia hæc succinctè transcurrimus, non ipsis quoque indagandis filia- 21

D rum vocabulis intendamus. Sequitur. *Et vocauit nomen vnius Diem, & nomen secundæ Casiam, & nomen tertiæ Cornustibij.* Hæc nomina proieo quòd virtutib⁹ sumpta sunt, apte curauit interpres non ea sicut in Arabico sermone inuenta sunt ponere, sed in Latinum eloquium versa apertius demõstrare: Quis. n. nesciat diẽ uel Casiã Latina esse uocabula? At uerò Cornus tibij, quamuis non cornus, sed cornu dicitur, nec cantantium fistula tibium sed tibia uocatur, in Latina tamen lingua

lingua sermonis gñe minime custodito, A
ré crededo ꝑdere maluit, atq; in eius lin
guæ de qua transferebat, proprietate p-
durare. Vel quia per cornu & tibiã vnũ
uerbũ ex utroq; composuit, utrunq; uer
bum per vnã orationis partem in Latina
lingua transfusum, quo uoluit genere li-
22 cite uocauit. Quid est ergo q̄ prima filia
B. Iob Dies dicitur, secunda Casia, tertia
uerò Cornustibij uocata memoratur, ni
si quia uniuersum genus humanum qđ
benignitate conditoris atque eiusdẽ mi-
sericordia redemptoris eligitur, illis no-
minibus designatur? Homo nanq; quasi
dies ex conditione claruit: quia hunc au
thor suus ingenitæ innocentiæ splendo
re resparsit. Sed sponte sua ad peccati te
nebras lapsus: quia ueritatis lucem deser
uit, quasi in nocte se erroris abscondit.
qa alias dr̄ secutus umbram. Sed quia au
thori nostro non defuit largitas bonita-
tis suæ, etiam contra tenebras iniquita-
tis nostræ, eum quem prius potenter ad
iustitiam condidit, potentius redimendo
postmodum ab errore reuocauit. Cui qa
post casum suum illa conditionis suę pri
stina firmitas defuit, eum cõtra bella in-
tima repugnantis corruptionis multipli C
cibus donorum suorum uirtutibus ful-
sit. Quę nimirum uirtutes proficientium
in notitia cęterorum hominũ quasi sua-
uitate fragrant odorum. Hinc est. n. qđ
per Paulũ dr̄: Christi bonus odor sumus
1. Cor. 2. Deo. Hinc est q̄ sancta Ecclesia in electis
suis quandam fragrantiã suauitatis odo
rata, in Canticorum cantico loquitur di
Cant. 1. cens: Donec rex in recubitu suo est, nar-
dus mea dedit odorẽ suũ. ac si apertè di-
cat: Quousq; meis obtutibus rex apud se D
in requie secreti cœlestis abscõditur, ele
ctorũ uita miris uirtutũ odoribus exer-
cetur, ut quo adhuc eum quem appetit
non uidet, ardentius per desiderium fla-
gret. Rege quippe in recubitu suo posi-
to, nardus odorem dat, dum quiescente
in sua beatitudine Domino sanctorũ uir
tus in Ecclesia magnæ nobis gratiam sua
uitatis administrat. Quia ergo & cõditũ
luce innocentiæ claruit, & redemptum
genus humanum exercitio bonorũ ope-
rum odorẽ suauitatis aspersit, prima filia

rectè Dies, & secunda non incõgruè Ca
sia nominatur. Bene autẽ Casia dr̄, quę in
tanto sublimis uitæ odore dilatatur. In
ipsa quippe sua origine in qua iustus ho
mo conditus fuerat, tantis quantis nunc
opus est uirtutibus non indigebat. quia
si stare sicut est conditus uellet, hostẽ ex-
tra positum uincere sine difficultate po-
tuisset. Postquam uero per assensum ho-
minis semel aduersarius ad intima irru-
pit laboriosius iam uictor eijcitur, q adhuc
impugnans sine labore repelleretur.
Multa nanq; nunc exhibenda sunt, quæ
in paradiso necessaria non fuerunt. Nũc
quippe opus est uirtute patientiæ, laborio
sa eruditione doctrinæ, castigatione cor
poris, assiduitate ꝑcis, cõfessione delicto
rũ, inũdatione lachrymarũ, quorũ prote
cto omniũ conditus homo non eguit: qa
salutis bonũ ex ipsa sua conditione pce-
pit. Aegro quippe poculũ amarũ porrigi
tur, ut ad salutis statũ morbo sublato re
uocet. Sano aũt nequaquã ꝑcipit qd acci
piat ut cõualescat, sed a qb. caueat ne lã
guescat. Nunc ergo maiorib. studijs uti-
mur, cũ salutẽ nequaquã seruamus habi
tã, sed reparare curamus ablatã. Et quia
oẽs hi annisus nostræ reparationis ma-
gnis intra sanctã Ecclesiã opinionib. pol
lẽt, nomẽ secũdæ filiæ uelut Casia ex me-
rito redolet: ut qa prima filia quasi dies
extitit ꝑ dignitatẽ cõditionis, secũda Ca
sia sit ꝑ fragrantiã fortitudinis ex gratia
redẽptionis. Vnde & eidẽ uenięti redem- 23
ptori ꝑ prophetã dr̄: Myrrha & gutta & Psal. 34.
casia à uestimẽtis tuis à gradib. eburneis:
ex quib. te delectauerunt filiæ regũ in ho
nore tuo. Quid. n. myrrhæ, guttæ & ca-
siæ nomine, nisi uirtutũ suauitas designa
tur? qd eburneis gradib. nisi magna ni-
tens fortitudine proficiẽtiũ ascensus ex-
primit? Redẽptor igiẽ ueniens, myrrha,
gutta, & casia in uestimẽto utiẽ: qa ex ele
ctis suis qb. se misericorditer induit, mi-
ræ uirtutis fragrantiã aspergit. In quibus
iste odor ab eburneis gradibus duciẽ: qa
in eis uirtutum opinio nõ ex ostensione
simulationis, sed ex ueri ac solidi operis
ascensu gñatur. Bene autẽ subdit: Ex qui
bus delectauerunt te filiæ regũ in hono-
re tuo: Sanctæ nanque animæ ab anti-
quis

quis partib. ad cognitionẽ ueritatis editæ, redemptorẽ suũ in eius honore delectant: quia ex eo ꝙ bene agũt, suæ laudi nihil uendicãt. Quia uerò tertio ordine est humanũ genus ẽt carnis resurrectione renouatũ: in illo cõcentu æternæ laudis assumit tertia filia, q̃ Cornustibij uocat. Quid. n. p cornustibij nisi lætãtiũ cantus exprimit? Ibi. n. ueraciter adimplet, quod modo p prophetã dr: Cantate Dño
Ps. 105. canticũ nouũ. Ibi ueraciter adimplet, ubi cãticũ laudis Dei non iam ex fide, sed ex specie contemplata cantabitur. Ibi à nobis conditor noster laudum suarũ ueraces cantus recipit: qui humanũ genus & condendo diem & redimendo casiam, & assumendo cornustibij fecit. Qui enim lux fuimus conditi, & nunc sumus casia redempti: erimus quandoq; cornustibij, in exultatione ęternæ laudis assumpti. Sed priusquam ad nuptiarum thalamum sponsa perueniat, omnem à se uitæ fęditatẽ respuit: & sponsi amori præparans, sese per species uirtutum comit. Studet quippe interni arbitri iudicio placere: & intimis desiderijs subleuata, fędos mores conuersationis humanæ transcendere. Vñ bene & de eisdẽ filiab. B. Iob subdit:

Quod pulchritudo sanctarum animarũ ad hæc terrena incomparabilis sit: & licet inter se quasi stellæ differant, in claritate tamen eadẽ actiuis & contemplatiuis est hæreditas. Caput XIIII.

N*On sunt autem inuentæ mulieres speciosæ sicut filiæ Iob in uniuersa terra.* Electorũ quippe animæ omne humanũ genus quod in terra secundũ hominẽ conuersat, suæ pulchritudinis decore transcendunt: quantoq; se exterius affligendo despiciũt, tanto se uerius intus componũt. Hinc est. n. ꝙ & sanctæ Ecclesiæ q̃ electorũ pulchritudine decorat, p Psalmistã dr:
Psal. 44. Concupiuit rex speciẽ tuã. De qua paulo pòst subdit: Oĩs gloria eius filiæ regũ ab intus. Nã si foris gloriã q̃reret; intus speciẽ quã rex cocupisceret, nõ hr̃et. In
24 qua quidẽ quãuis multi uirtutũ decore fulgeant: atq; ipsa uiuendi pfectione cæterorũ merita excedunt: nonnulli tñ q a ad altiora assequenda non sufficiunt, infirmitatis suæ conscij. pietatis eius gremio continent. Qui in quantum p ualẽt, mala uitant: quãuis in quantũ appetũt, altiora bona nõ impleant. Quos tñ benignè Dñs suscipit, eosq; apud se p modo dignę retributionis admittit. Vñ & seqt: *Deditq; eis pater suus hæreditatem inter fratres earum.* Ipsę ergo ex perfectorum merito speciosæ memorantur: ipsę etiã quasi ex imperfectorũ typo uelut infirmæ hæreditatẽ in fratres accipiunt. Vsus nanq; uitæ ueteris nõ habebat, ut hæreditatẽ fœminæ inter masculos sortirentur: quia legis seueritas fortia eligens, infirma contemnens, districta potius studuit, quã benigna sancire. Sed pio nostro redemptore ueniente, nullus infirmitatis suę conscius, de sortiẽda cœlestis patrimonij hæreditate desperet. Pater. n. noster in masculos ẽt fœminis iura successionis tribuit: quia inter fortes atq; perfectos, infirmos & humiles ad sortẽ supnæ hęreditatis admittit. Vnde ipsa ueritas in Euangelio dicit. In domo patris mei mãsiones multæ sunt: quia in illa beatitudinis uita nõ dispari, unusquisq; iuxta dispar meritũ, locũ disparẽ percipit, sed eiusdem disparilitatis dãna nõ sentit: quia tm̃ sibi, quantũ perceperit sufficit. Sorores ergo cũ fratribus ad hæreditatem ueniunt: q a infirmi illuc cum fortibus admittuntur: quatenus si q̃s per imperfectionẽ nõ erit summus, ab hr̄ditatis tñ sorte p humilitatẽ non sit extraneus. Quas bene Paulus mansiones iuxta merita distributas insinuat, cum ait, Alia claritas solis, & alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella. n. ab stella differt in claritate. Seqt.

Quod sancta Ecclesia post huius uitæ terminũ, deposito corruptionis pondere, peccato emortuo, in plenitudine dierum æternitatis, cum sanctorum sobole, bonorum operum multiplicata retributione, in æternum cum Christo quiescat. Cap. XV.

V*Ixit autem post hæc flagella Iob centum quadraginta annis, & uidit filios suos, & filios filiorum suorum, usque ad quartam generationem, & mortuus est senex*

nex & plenus dierum. In scriptura sacra A non facile plenus dierum ponitur, nisi is cuius per eãdem scripturam uita laudat: Vacuus quippe dierum est, qui & qualibet multum vixerit, ætatis suæ tempora in vanitate consumpsit. At cõtra plenus dierum dicitur, cui nequaquam dies sui
25 pereundo transeunt, sed ex quotidiana mercede boni operis, apud iustum iudicẽ & postquam transacti fuerint, reseruantur. Sed quia sunt qui hæc ẽt typo sanctę Ecclesię interpretari desiderant, quorum votis tanto magis obediendum est, quanto & eorum spiritali intelligentiæ B congaudendum: si quatuordecim p denarium ducimus, ad centesimum & quadragesimum numerum peruenimus. Et rectè uita sanctæ Ecclesiæ multiplicata p decẽ & quatuor computatur: quia vtrũque testamentum custodiens, & tã secundum legis decalogum, quàm secundum quatuor Euangelij libros viuens, vsq; ad perfectionis culmen extenditur. Vnde & Palus apostolus quamuis epistolas quindecim scripserit sancta tamen Ecclesia non amplius quàm quatuordecim tenet: ut ex ipso epistolarum numero ostẽderet, q doctor egregius, Legis & Euangelij secreta rimasset. Bene aũt B. Iob post flagella viuere dicitur: quia & sancta Ecclesia prius disciplinæ flagello percutit, & postmodum uitæ perfectione roboratur. Quæ ẽt filios suos & filios filiorum suorũ vsque ad quartã generationẽ conspicit: quia in hac ætate quę annuis quatuor temporibus voluitur vsque ad finẽ mundi per ora prædicantium nascentes sibi quotidie soboles contemplatur. Nec abhorret à uero quòd per generationes
Gen. 39. dicimus tempora designari. Quid enim D unaquæq; successio, nisi quædam propago est generis? Et pincerna regis Aegypti cũ uidisset somniũ quod tres propagines duceret, Ioseph præditus in solutione somniorum, tres propagines tres dies renũciat designare. Si ergo p tres ppagines spaciũ triũ dierũ exprimit, cur nõ ẽt per quatuor generationes annua quatuor tempora figurentur? Sancta itaque Ecclesia uidet filios suos, cum primã fidelium sobolem conspicit. Videt filios filiorum, cum ab eisdem fidelibus ad finem gigni & filios cognoscit. Quæ etiã senex & plena dierum moritur quia subsequente luce ex mercede quotidianorũ operum, deposito corruptionis põdere, ad incorruptionem spiritalis patriæ mutatur. Plena uidelicet dierum moritur: cui labentes anni non transeunt, sed stãtium actuum retributione solidantur. Plena dierum moritur: quæ per hæc trãseuntia tempora id quod nõ transit operatur. Vnde & Apostolis dicitur: Operamini nõ cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æternã. Dies itaq; suos sancta Ecclesia etiam cum præsentem uitã deserit, non amittit: quia in electis suis tãto eorum lucem multiplicius inuenit, quanto nunc in eius ab oĩ tentatione se cautius sollicitiusq; custodit. Dies suos Ecclesia non amittit: quia sese in hac uita uigilãter quotidie pensare non negligit. & ad oĩa q̃ rectè facere, ualeat, inertia nulla torpescit. Hinc est. n q de illa p Salomonẽ dr: Considerat semitas domus suæ, & panem ociosa non comedit. Semitas quippe domus suæ considerat: q cunctas suæ conscientiæ cogitationes subtiliter inuestigat. Panem ociosa non comedit: quia hoc qđ de sacro eloquio intelligẽdo perceperit, ante æterni iudicis oculos exhibendo operib. ostendit. Mori aũt dr: quia cum illam æternitatis cõtemplatio absorbuerit, ab hac mutabilitatis suæ uicissitudine funditus extinguit, ut in ea iã hoc qđ acumẽ intimę uisionis impediat, ullo modo nihil uiuat. Tanto. n. uerius tunc interna conspicit, quanto cunctis exterioribus plenius occũbit. Hanc itaque mortem, hanc dierũ plenitudinem & in Beato Iob, uno. s. mẽbro Ecclesię credamus factam, & in tota simul Ecclesia speremus esse faciendam: quatenus ita teneatur rei geste ueritas, ut nõ euacuetur rei gerendę prophetia. Bona n. quæ de sanctorũ uita cognoscimus, si ueritate carent, nulla sunt: si mysteria nõ habent, minima. Quæ ergo per spiritum sanctũ bonorũ uita describitur & per intellectũ nobis spiritalẽ fulgeat, & tamen sensus à fide historię non recedat: quatenus tãto fixior animus in suo

Ioan. 6. | Prou. 31 | C

intellectu

intellectu permaneat, quanto hũc quasi in quodam medio cõstitutum, & erga futura spes, & erga præterita fides ligat.

Quòd sanctus Gregorius in his quæ iam recta intentione protulit, vanæ gloriæ vel laudis humanæ fauorem subrepsisse sibi formidat: & pro recompensatione operis postulat orationem lectoris. Cap. XVI.

26 EXpleto itaque hoc opere, ad me video esse redendum. Multum quippe mens nostra etiam cum rectè loqui conatur, extra semetipsam spargit. Integritatem nanq; animi, dum cogitantur verba qualiter proferantur quia eũ trahunt extrinsecus, minũtur. Igitur à publico locutionis redeũdum est ad curiam cordis, vt quasi in quodam concilio cõsultationis ad meipsum discernendum conuocẽ cogitationes mentis: quatenus ibi uideã ne aut incautè mala, aut bona non bene dixerim: Tũc.n. bene dicitur bonum, cũ is qui dicit, soli ei à quo accipit, per id appetit placere quod dicit. Et quidẽ mala me aliqua etsi dixisse non inuenio: tamẽ quia omnino nõ dixerim, non defendo. Bona verò si qua diuinitus accipiens dixi, meo videlicet uitio minus me dixisse profiteor. Nam ad me intrinsecus rediẽs postpositis verborum folijs, postpositis sententiarum ramis, dum ipsam subtiliter radicem meæ intentionis inspicio. Deo quidem ex ea me summopere placere uoluisse cognosco: sed eidẽ intentioni quã Deo placere studeo furtim se, nescio quõ, intentio humanæ laudis interserit. Quod cùm iam postmodum tardeque discerno, inuenio me aliter agere, quod scio me aliter inchoasse. Sic.n. sæpe intentionem nostram dum ante Dei oculos rectè incipitur, occultè sibi subiuncta, & eã velut in itinere comprehendẽs, intentio humanæ laudis assequitur: sicut pro necessitate quidem cibus sumitur, sed in ipso esu dum furtim gula surrepit, edendi delectatio permiscetur. Vnde plerunque contingit, vt refectionem corporis quã salutis causa cępimus, causa voluptatis expleamus. Fatendum est igitur ꝙ rectã quidem intentionem nostram quæ soli Deo placere appetit, nonnunquam intẽtio minus recta, quæ de donis Dei placere hominibus quærit, insidiando comitatur. Si aũt de his diuinitus districtæ discutimur, qs inter ista remanet salutis locus quando & mala nostra pura mala sunt, & bona quæ nos habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt? Sed hoc mihi facere operęprecium credo, ꝙ fraternis auribus oẽ quod in me latenter ipse reprehendo, incunctãter aperio. Quia enim exponendo non celaui quod sensi confitendo non abscondo quod patior. Per expositionem patefeci dona: per confessionẽ detego uulnera. Et quia in hoc tam magno humano genere nec paruuli desunt qui dictis meis debeant instrui, nec magni desunt qui cognitæ meæ valeant infirmitati misereri; per hęc vtraq; alijs fratribus quantum possum curam confero, ab alijs spero. Illis dixi exponendo quod faciant: illis aperio confitendo quod parcant. Illis verborum medicamẽta nõ subtraho: illis acerationem vulnerũ non abscondo. Igitur quęso ut quisquis hęc legerit, apud districtum iudicẽ solatium mihi suæ orationis impendat, & omne quod in me sordidum deprehẽdit, fletibus diluat. Orationis autem atq; expositionis uirtute collata, lector meus in recompẽsatione me superat, si cũ per me verba accipit, pro me lachrymas reddat.

B. GREGORII MAGNI PAPAE, DOCTORIS ECclesiæ insignis, Moralium librorum in grauissimas beati Iob sententias finis.

TABVLA CAPITVM LIBRI PASTORALIS B. GREGORII PAPÆ.

ET PRIMO SVMMARIA *primæ partis*,

Summaria secundæ partis.

Summaria tertiæ partis.

Summarium quartæ partis.

PROLOGVS IN PASTORALIA B. GREGORII Papæ,

AD SANCTISSIMVM Ioannem Episcopum ciuitatis Rauennæ.

ASTORALIS curæ me pondera fugere delitescendo uoluisse, benigna, frater charissime atque humillima intentione reprehendis: quæ ne quibusdā leuia esse videantur, præsentis libri stylo exprimo de eorum grauedine omne quòd penso: vt & hæc qui vacat, incautè non expetat: & qui incautè expetijt, adeptum se esse pertimescat. Quadripertita verò disputatione liber iste distinguitur: vt ad lectoris sui animum ordinatis allegationibus quasi quibusdam passibus gradiatur. Nam cùm rerum necessitas exposcit, pensandum valde est ad culmen quisq; regiminis qualiter ueniat: atque ad hoc ritè perueniens qualiter viuat, & bene viuens qualiter doceat, & rectè docens infirmitatem suam quotidie quanta valet consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat: aut peruentioni vita contradicat: aut uitam doctrina destituat: aut doctrinam præsumptio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet: post autem magisterium quod à non requirente suscipitur vita commendet: ac deinde necesse est vt pastoris bonum quod ostenditur viuendo, etiam loquendo propagetur. Ad extremum verò superest, vt perfecta quæque opera consideratio propriæ infirmitatis deprimat: ne hæc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Sed quia sunt plerique mihi imperitia similes, qui dum metiri se nesciunt, quæ non didicerunt docere concupiscunt, qui pondus magisterij tanto leuius æstimant, quanto vim magnitudinis illius ignorant, ab ipso libri huius reprehenduntur exordio: vt qui indocti ac præcipites doctrinæ arcē tenere appetunt, a præcipitationis suæ ausib. in ipsa locutionis nostræ ianua repellātur.

Ne venire imperiti ad magisterium audeant.
Caput I.

NVlla ars doceri præsumitur, nisi intenta prius meditatione discatur. Ab imperitis ergo pastorib. magisterium pastorale suscipit in magna temeritate: qm̃ ars est artiũ regimẽ animatum. Quis aũt cogitationum vulnera occultiora esse nesciat uulneribus uiscerum? Et tamẽ sæpe qui nequaquã spiritalia præcepta cognouerunt, cordis se medicos profiteri non metuunt: dum qui pigmentorum uim nesciũt, videri medici carnis erubescant. Sed quia authore Deo ad religionis reuerentiam omne iam præsentes seculi culmen inclinatur: sunt nonulli qui intra sanctam Ecclesiam per speciem regiminis gloriam affectant honoris, videri doctores appetunt, transcendere cæteros concupiscunt, atq; attestante ueritate primas salutationes in foro, primos recubitus in cœnis, primas in conuentionibus quærunt cathedras, qui susceptum curæ pastoralis officiũ ministrare dignè tanto magis nequeunt, quanto ad huius humilitatis magisterium ex sola elatione peruenerunt. Ipsa quippe in magisterio lingna confunditur, quando aliud discitur, & aliud docetur. Cõtra quos Dominus per prophetam quæritur dicens: Ipsi regnauerũt & non ex me, principes extiterunt & ego ignoraui. Ex se autẽ & nõ ex arbitrio summi rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam diuinitus uocati, sed sua cupidine accẽsi, culmen regiminis rapiunt potius quàm assequuntur. Quos tamen internus iudex & prouehit, & non agnoscit: quia quos per mittendo tolerat, profectò per iudicium reprobationis ignorat. Vnde ad se quibusdam & post miracula venientibus dicit: Recedite à me operarij iniquitatis, nescio qui estis uos. Pastorum imperitia uoce veritatis increpatur, cũ per prophetã dicitur: Ipsi pastoris ignorauerũt intelligentiam. Quos rursum detestatur Dñs dicens: Et tenentes legem nescierunt me. Et nesciri se ergo ab eis veritas quæritur & nescire se principatũ nescientiũ se ꝑtestatur, quia profectò hi q̃ ea quæ sunt Dñi nesciunt, a Dño nesciunt, Paulo attestante qui ait. Si quis aũt ignorat ignorabitur. Quæ nimirũ pastorũ sæpe imperitia meritis congruit sæpe subiectorũ, quia quamuis lumen scienciæ sua culpa exigente nõ habeant, districto tñ Dei iudicio agitur ut per eorum ignorantiam hi ẽt qui sequuntur offendant. Hinc nanque in Euãgelio per semetipsam veritas dicit. Si cæcus cæco ducatum ꝓbeat, ambo in foueã cadunt. Hinc Psalmista non optãtis aio, sed prophetantis ministerio denunciat dicens. Obscurent oculi eorũ ne uideãt, & dorsum eorum semꝑ incurua. Oculi quippe sunt q̃ in ipsa honoris summi facie positi, prouidẽdi itineris officium suscipiunt, quib. hi nimirum qui subsequenter inhærent dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectitur, quia cũ lumẽ sciẽtiæ ꝑdunt qui p̃eũt profectò cuncti ad portãda peccatorum onera curuantur qui sequuntur.

Mat. 25 — Osea. 8. — Esai. 6. — Hier. 2. — 1. Co. 14. — Mat. 15 — Psal. 73.

Ne locum regiminis subeant, qui viuendo non perficiunt quæ meditando didicerunt.
Cap. II.

ET sunt nonnulli qui solerti cura spiritalia præcepta perscrutãtur, sed q̃ intelligendo penetrant, uiuendo conculcant, repentè docent quæ nõ opere, sed meditatione didicerunt, qđ verbis prædicant, moribus impugnant. Vnde fit ut cum pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur. Hinc nanque ꝑ prophetam Dominus cõtra contemptibilẽ pastorum scientiam quæritur dicẽs: Cum ipsi limpidissimã aquam biberetis, reliquã pedibus vestris turbababitis, & oues meæ quæ cõculcata pedibus vestris fuerant, pascebãtur, & quæ pedes uestris turbauerant, hæc bibebant. Aquã quippe limpidissimã pastores nibunt, cũ fluẽta ueritatis recte intelligentes hauriunt. Sed eandem aquam pedibus perturbare, est sanctæ meditationis studia male viuẽdo corrumpere. Aquã scilicet eorum

Ezec. 34

turbatam pedibus oues bibunt, cum subiecti quique non sectantur uerba quæ audiunt, sed sola quæ cōspiciunt opera prauitatis imitantur. Qui cum dicta sitiunt & per opera peruertuntur, quasi corruptis fontibus in potibus lutum sumunt. Hinc quoq; scriptum est per prophetā. Laqueus ruinæ populi mei sacerdotes mali. Hinc rursū de sacerdotib. malis per prophetam Dñs dicit: Facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis. Nemo quippe amplius in Ecclesia nocet, q̃ qui peruersè agens nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem nanq; hunc nemo redarguere præsumit, & in exemplum culpa vehementem extendit, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem quique tanti reatus pondera fugerent, si veritatis sententiam sollicita cordis aure pensarent, quæ ait. Qui scādalizauerit unum de pusillis istis qui me credūt, melius erat ei vt ligaretur mola asinaria in collo eius, & proijceretur in profundū maris. Per molam quippe asinariam, secularis vitæ circuitus ac labor exprimitur, & per profūdum maris extrema damnatio designat. Qui ergo ad sanctitatis speciē deductus, vel verbo cęteros destruit, uel exemplo, melius profectò fuerat vt hunc ad mortē sub exteriori habitu terrena acta cōstringerent, quàm sacra officia cęteris in culpa imitabilem demonstrarent: quia nimirum si solus caderet, vtcunque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret.

Ezec. 44

Matt. 18

De pondere regiminis eo quod aduersa quæque despicienda sunt, & prospera formidanda. **Cap. III.**

HAec igitur breuiter diximus, ut q̃tum sit pondus regiminis mōstraremus: ne temerare sacra regimina quisquis his impar est audeat, & per concupiscentiam culminis ducatum suscipiat perditionis. Hinc.n. piè Iacobus prohibet dicens: Nolite plures magistri fieri fratres mei. Hinc ipse Dei hominumq; mediator regnum percipere uitauit in terris, qui supernorum quoque spirituum scientiam sensumque transcendēs ante secula regnat in cęlis. Scriptū q̃ppe est, Iesus ergo cum cognouisset quia venturi essent vt raperent eum & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. Quis enim principari hominib. tam sine culpa potuisset, quam is qui hos nimirum regeret quos ipse creauerat? Sed quia idcirco in carne apparuit, vt nō solum nos per passionem redimeret, uerum etiam per conuersationem doceret, exemplum se sequentibus præbens, rex fieri noluit, ad crucis uerò patibulum sponte peruenit. Oblatam gloriam culminis fugit, pœnam probrosæ mortis appetit, vt membra eius uidelicet discerent fauores mundi fugere, terrores minimè timere, pro veritate aduersa diligere, prospera formidanda declinare, quia & ista sæpe per tumorem cor inquinant, & illa per dolorem purgant. In istis se animus erigit, in illis autem etiam quando se erexerat sternit. In istis homo se obliuiscitur: in illis uerò ad sui memoriam nolēs etiam coactusque reuocatur. in istis sæpe & anteacta bona depereunt: in illis autē longi quoque temporis admissa terguntur. Nam plerunque aduersitatis magisterio sub disciplina cor premitur, quod si ad regiminis culmen eruperis, in elatione protinus vsu gloriæ permutatur. Sic Saul qui indignum se prius considerans fugerat, mox ut regni gubernacula suscepit intumuit: honorari nanque corā populo cupiens dum reprehendi publicè noluit, ipsum qui in regem se vnxerat abscidit. Sic Dauid autoris sui iudicio pene in cunctis actib. placēs mox vt p̃siuræ pondere caruit, in tumorem vulneris erupit, factusque est in morte Vriæ crudeliter rigidus, qui in appetitu fœminæ fuit eneruiter fluxus. Et qui malis ante nouerat piè parcere, in bonorum quoq; nece post didicit sine obstaculo retractionis anhelare. Prius quippe ferire deprehensum persecutorem noluit, & post cum dando desudantis exercitus etiam deuotum militem extinxit. Quem profecto ab electorum numero culpa longius raperet, nisi hunc ad ueniam flagella reuocassent.

Iacob. 3.

Ioan. 6

Quod

Quod plerunque occupatio regiminis soliditatem dissipat mentis. Cap. IIII.

SAepe suscepta cura regiminis, cur p diuersa intuẽdo diuerberat, & impar quisque inuenitur ad singula, dum confusa mẽte diuidit ad multa. Vñ quidã sapiens prouidè admonet dicens: Fili ne in multis sint actus tui: q͂a videlicet nequaquam pene in vniuscuiusq; operis rõne colligitur, dum mens per diuersa sparsa patitur. Cumq; foras per insolentẽ curã trahit, à timoris intimi soliditate vacuat: fitq; in exteriorũ dispositione sollicita, & sui solummodo ignara, scit cogitare multa se, nesciens. Nam cũ plus q̃ necesse est se exteriorib. implicat, quasi occupata in itinere obliuiscit quò tẽdebat, ita ut à studio suæ inquisitionis alienata, ne ipsa quidem quę patitur dãna cõsideret, & per quanta delinquat ignoret. Neque .n. peccare se Ezechias credidit, cum uenientib. ad se alienigenis aromatum cellas ostendit, sed in damnationem secuturæ prolis ex eo irã iudicis pertulit, quod se facere licẽter ęstimauit. Sæpe. n. dũ multa suppetunt, dũq; agi possunt, q̃ subiecti quia acta sunt admirentur: in cogitatione se aius eleuat, & plenè in se iram iudicis prouocat, q̃uis per iniqua foris opera non erũpat. Intus quippe est qui iudicat, intus qđ iudicat. Cũ ergo in corde delinquimus, latet hoïes qđ apud nos agimus: sed tamen ipso iudice teste peccamus. Neque. n. rex Babyloniæ tunc reus extitit de elatione, cum ad elationis verba peruenit. Quippe qui ore prophetico & antè eum ab elatione tacuit, sententiã reprobationis audiuit. Culpam nanque perpetratæ superbię iam ante Deum detexerat, qui omnipotentem Deum quẽ se offendisse reperit, cunctis sub se gẽtib. prædicauit. Sed post hæc successu suę potestatis eleuatus, dũ magna se fecisse gauderet, cunctis prius in cogitatione se prętulit, & post adhuc tumidus dixit: Nõne hæc est Babylon magna quam ego ædificaui in domum regni, & in robore fortitudinis meæ & in gloria decoris mei? Quæ uidelicet vox illi⁹ iræ uindictã apertè protulit, quam occulta elatio accẽdit. Nam districtus iudex prius inuisibiliter vidit, qđ postea publicè feriendo reprehẽdit. Vnde & in irrationale animal hũc uertit, ab humana societate separauit, agri bestiis mutata mente coniunxit. ut districto uidelicet, iustoque eius iudicio hõ quoq; esse perderet, qui magnũ se ultra hoïes æstimasset. Hæc itaq; proferentes non potestatem reprehendimus, sed ab appetitu illius cordis infirmitatẽ munimus: ne imperfecti quiq; culmen arripere regiminis audeant, & qui in planis stãtes titubãt, in pręcipitio pedẽ ponãt.

Eccl. 11. — Dan. 4. — Ibidem. — (margin letters A, B, C, D)

De his qui in regiminis culmine prodesse exemplo virtutum possunt, sed quietem propriam sectando refugiunt. Cap. V.

NAm sunt nonnulli qui eximia dona virtutũ percipiunt, & pro exercitatiõe cæterorũ magnis munerib. exaltantur, qui studio castitatis mundi, abstinentiæ robore ualidi, doctrinæ dapib. referti, patiẽtię lõganimitate humiles, authoritate fortitudinis erecti: pietatis gratia benigni, iustitiæ seueritate districti sunt. Qui nimirum culmen regiminũ, si uocati suscipere renuunt, ipsa sibi plerũque dona adimunt: quæ non pro se tantũmodo, sed ẽt pro alijs acceperũt. Cũq; sua & non aliorum lucra cogitãt, ipsi se quæ priuata habere appetunt bonis priuant. Hinc itaq; ad discipulos veritas dicit: Non potest ciuitas abscõdi supra mõtem posita, & nemo accendit lucernã & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Hinc Petro ait: Simon Ioãnis amas me? Qui cum amare se protinus respondisset, audiuit: Si diligis me, pasce oues meas. Si ergo dilectionis est testimonium cura pastionis: quisquis virtutib. pollens gregem Dei pascere renuit, pastorem sũmum conuincitur non amare. Hinc Paulus dicit: Si Christus pro omnib. mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et si p omnibus mortuus est, superest ut qui viuũt iã nõ sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Hinc Moyses ait: Vt vxorem fratris sine filiis defuncti superstes frater accipiat, atque ad nomen

Matt. 5. — Ioan. 21. — 2. Cor. 5 — Deut. 25

fratris filios gignat: quam si accipere forte renuerit, huic in faciē mulier expuat, vnumq; ei pedem propinquus discalciet: eiusq; habitaculum domus discalciati vocetur. Frater quippe defunctus ille est, q post resurrectionis gloriam apparens dixit: Ite nunciate fratrib. meis: Qui quasi sine filijs obijt: quia adhuc electorū suorum numerum non impleuit. Huius si vxorem superstes sortiri præcipitur: quia dignum profectò est, vt cura sanctæ Ecclesiæ ei qui hanc bene regere prævalet, imponatur. Cui noléti in faciem mulier expuit: quia quisquis ex munerib. quæ perceperit prodesse alijs non curat, bonis quoque eius sancta Ecclesia exprobrās, & quasi in faciem saliuam iactat. Cui ex vno pede calciamentū tollitur, vt discalciati domus eius vocetur. Scriptum quippe est: Calciati pedes in præparatione Euangelij pacis. Si ergo vt nostram sic curam proximi gerimus, vtrunq; pedem per calciamentum munimus. Qui verò sui cogitans vtilitatem proximorum negligit, quasi vnius pedis calciamentū cū dedecore amittit. Sunt itaq; nonnulli q magnis (vt diximus) muneribus ditati, dum solius contemplationis studijs inardescunt, parere vtilitati proximorū prędicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationis petunt. De quo si districtè iudicentur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis uenientes ad publicum prodesse potuerunt: Qua n. mente is qui proximis profuturus eniteret, vtilitati cęterorum secretum pręponit suum: qñ ipse summi patris vnigenitus vt multis prodesset, de sinu patris egressus est ad publicum nostrum?

Ioan 20.

Ephes 6.

Quod hi qui podus regiminis per humilitatem refugiunt, tunc vere humiles sunt cum diuinis iudicijs non resistunt. Caput VI.

ET sunt nonnulli qui ex sola humilitate refugiunt, ne eis quibus impares se æstimant præferantur. Quorū profecto humilitas, si cæteris quoque virtutibus cingit, tunc ante Dei oculos vera est, cū ad respuendū hoc qđ vtiliter subire præcipitur, pertinax non est. Neq; n.

A vere humilis est qui superbi nutus arbitrio vt debeat præesse intelligit, & tamé præesse contemnit. Sed diuinis dispositionibus subditus atque à vitio obstinationis alienus, cum sibi regiminis culmen imperatur, si iam donis præuentus est quibus & alijs prosit, & ex corde debet fugere, & inuitus obedire.

Quod nonnunquam prædicationis officium nonnulli laudabiliter appetunt: & ad hoc nonnulli coacti pertrahuntur. Cap. VII.

B QVamuis nonnunquam prædicationis officium & nonnulli laudabiliter appetunt, & ad hoc nōnulli laudabiliter coacti pertrahuntur: quod liquido cognoscimus, si duorū prophetarum facta pēsamus: quorū vnus vt ad ꝑdicādū mitti debuisset sponte se ꝑbuit: quo tamen alter pergere cum pauore recusauit: Esaias quippe Domino q̄renti quem mitteret, vltro se obtulit dicēs: Ecce ego, mitte me. Hieremias autē mittitur, & tñ ne mitti debeat humiliter reluctat̄ dicēs: A, a, a, Domine Deus: ecce nescio loqui, quia puer ego sum. En ab vtriusque exterius diuersa vox prodijt: sed non à diuerso fonte dilectionis emanauit. Duo quippe sunt pręcepta charitatis, Dei videlicet amor & proximi. Per actiuā igit̄ vitam prodesse proximis cupiēs Esaias, officiū ꝑdicationis appetit. Per contemplatiuā verò Hieremias amori conditoris sedulo inhærere desiderans, ne mitti ad prędicandum debeat contradicit. Quod ergo laudabiliter alter appetiit, hoc laudabiliter alter expauit. Iste ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet: ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hac in vtrisq; est subtiliter intuendum: quia & is qui recusauit plenè non restitit, & is q mitti uoluit antè per altaris calculum se purgatum uidit: ne aut non purgatos adire quisque ministeria sacra audeat, aut qué superna gratia eligit sub humilitatis specie superbè cōtradicat. Quia igitur valde difficile est purgatum se quelibet posse cognoscere, prædicationis officiū tutius declinat̄, nec tñ declinari, vt diximus, pertinaciter debet,

Esa. 6.

Hier. 1.

C

D

cum

cum ad suscipiendum hoc superna uolũtas agnoscit. Quod Moyses utrunq; miro opere expleuit, qui præesse tãtæ multitudini & noluit & obediuit. Superbus enim fortasse esset, si ducatũ plebis innumeræ sine trepidatione susciperet: & rursum superb. existeret, si authoris impio obedire recusaret. Vtrobiq; ergo humilis, utrobiq; subiectus, & pesse populis semetipsum metiẽdo noluit, & tamen de imperantis uiribus psumendo cõsensit. Hinc ergo q q; pcipites colligant, cũ quãta culpa ex appetitu proprio cæteris pferri non metuunt, si sancti uiri plebium ducatũ suscipere Deo etiam iubente timuerunt. Moyses suadente Dño trepidat: & infirmus quisq; ut honoris onus suscipiat anhelat, & qui ad casum ualde urgetur ex proprijs, humerũ libẽter opprimẽdum ponderibus submittit alienis: quæ egit ferre nõ ualet, & auget quæ portet.

De his qui præesse concupiscunt, & ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt. Cap. VIII.

C Plerunq; verò qui præesse concupiscut, ad vsum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiũt, quo ait: Si quis episcopatũ desiderat, bonum opus desiderat. qui tñ laudans desiderium, in pauorem uertit protinus q laudauit, cum repentè subiungit: Oportet autem episcopum irreprehensibilem esse. Cũq; uirtutũ necessaria subsequẽter enumerat, quæ sit irreprehensibilitas ipsa manifestat. Et fauet ergo ex desiderio, & terret ex præcepto. ac si apertè dicat: Laudo quod quæritis, sed prius discite quid quæratis: ne dũ uosmetipsos metiri negligitis, tanto fœdior uestra reprehẽsibilitas appareat, quanto & à cunctis cõspici in honoris arce festinatis. Magnus enim regendi artifex fauoribus impellit, terroribus retrahit, ut auditores suos & descripto irreprehensibilitatis culmine restringat à superbia, & officium laudando qđ qritur cõponat ad uitã: quãuis notandum quod illo in tempore hoc dicit, quo quisq; plebibus præerat primus ad martyrij tormenta ducebatur. Tũc ergo

1. Tim. 3.
Sidera.

A laudabile fuit episcopatũ quærere, quãdo per hunc quenquam dubiũ non erat ad supplicia grauiora peruenire. Vnde ipsum quoq; episcopatus officiũ boni operis expressione diffinitur, cum dr: Si quis episcopatũ desiderat, bonũ opus desiderat. Ipse ergo sibi testis est, q a episcopatũ non appetit, qui non per hunc boni operis ministeriũ, sed honoris gloriã quærit. Sacrũ quippe officiũ non solũ non diligit omnino, sed nescit, qui ad culmen regiminis anhelans in occulta meditatione cogitationis cæterorũ subiectione pascit, laude propria lętatur, ad honorẽ cor

B eleuat, rerũ affluentium abundãtia exultat. Mundi ergo lucrũ quæritur sub eius honoris specie, quo mundi destrui lucra debuerant. Cumq; mens humilitatis culmẽ arripere ad elationem cogitat, quod foris appetit intus immutat. 9

Quod mens præesse uolentium, plerunq; sibi ficta bonorum operum promissione blanditur. Cap. IX.

Sed plerunq; hi qui subire magisteriũ pastorale cupiunt, nonnulla quoq; opera bona aĩo proponunt: & quamuis hoc elationis intentione appetunt, operaturos tamẽ se magna pertractant: fitq; ut aliud in imis intẽtio supprimat, aliud tractãtis aĩo superficies cogitationis ostẽdat. Nã sæpe sibi de se mens ipsa mentit, & fingit se de bono opere amare qđ nõ amat, de mundi autẽ gloria nõ amare qđ amat: quæ principari appetẽs fit ad hoc pauida cũ quærit, audax cũ peruenerit. Timens. n. ne nõ perueniat trepidat: sed repentè perueniens iure sibi hoc debitũ

D ad quod peruenerit putat. Cumq; percepti principatus officio perfrui seculariter cęperit libenter obliuiscitur quicqd religiosi cogitauit. Vñ necesse est, ut cum cogitatio extra usum ducitur, protinus mẽtis oculus ad opera trãsacta reuocet, ac pẽset q sq; quid subiectus egerit, & repẽte cognoscet, si platus bona agere quę ppposuerat, possit: quia nequaq̃ ualet in culmine humilitatẽ discere, q in imis positꝰ nõ desinit superbire. Nescit laudẽ cũ suppetit fugere, qui ad hãc didicit cũ deesset

esset anhelare. Nequaq; vincere auaritiã A
potest, quãdo ad multorum sustentatio-
nem tẽditur is, cui sufficere propria nec
soli potuerunt. Ex anteacta ergo uita se
vnusquisque inueniat, ne in apparitu se
culminis imago cogitationis illudat. Quã
uis plerunq; in occupatione regiminis
ipse quoque boni operis vsus perditur,
qui in tranquillitate tenebatur. quia q̃e
to mari rectè nauem & imperitus nau-
ta dirigit, turbato autem tempestatis flu
ctibus: etiam peritus se nauta cõfundit. B
Quid nanque est potestas culminis, nisi
tempestas mentis? In qua dum cogitatio-
num semper procellis nauis cordis qua-
tit, huc illucq; incessanter impellitur, ut
per repentinos excessus oris & operis
quasi per obuiantia saxa frangatur. In-
ter hęc itaque quid sequendum est, quid
tenendum: nisi vt virtutibus pollens coa
tus ad regimẽ ueniat, virtutibus uacuus
nec coactus accedat? ille si omnino renisi
tur, caueat ne acceptam pecuniam in su
darium ligans de eius occultatione iudi C
cetur. Pecuniã quippe in sudario ligare,
est percepta dona sub ocio lenti torpo-
ris abscondere. At contra, iste cum regi-
men appetit, attendat ne per exemplum
praui operis Pharisæorum more ad in-
gressus regni cœlorum tendentibus ob-
staculum fiat: quia iuxta summi magistri
vocem nec ipsi intrant, nec alios intrare
permittunt. Cui considerandũ quoq; est
quia cum curam populi electus præsul
suscipit, quasi ad ægrũ medicus accedit.
Si ergo adhuc in eius opere passiones ui
uunt, qua pręsumptione percussum me D
deri properat, q̃ in facie uulnus portat?

Qualis quisque ad regimen debeat venire.
Cap. X.

ILle igitur modis omnibus dẽt ad exẽ-
plum bene uiuendi pertrahi, qui cun-
ctis carnis passionibus moriens iã spirita
liter viuit, qui prospera mundi post po-
nit, qui nulla aduersa pertimescit, qui so
la interna desiderat. Cuius intentioni be
ne cõgruẽs, nec oĩno p̃ imbecillitatẽ cor
pus, nec valde per contumaciã repugnat
spiritus. Qui ad aliena cupiẽda non duci
tur, sed propria largitur. Qui per pietatis
uiscera citius ad ignoscẽdũ flectitur, sed
nunq̃ plus q̃ deceat ignoscens, ab arce re
ctitudinis inclinat: Qui nulla illicita per
petrat, sed perpetrata ab alijs ut propria
deplorat. Qui ex affectu cordis alienæ in
mitati cõpatitur, sicq; in bonis proximi
sicut in suis profectibus lætatur. Qui ita
se imitabilem cæteris in cũctis q̃ agit in-
sinuat, ut inter eos nõ habeat qđ saltẽ de
transactis mesis erubescat. Qui sic studet
uiuere, ut p̃ximorũ quoq; corda arẽtia
doctrinę ualeat fluctis irrigare. Qui orõ-
nis usu & experimẽto iam didicit q̃ obti
nere a Dño quæ poposcerit possit, cui
prophetica voce iam quasi specialiter di
citur: Adhuc loquẽte te, dicã, Ecce assum.

Qualis quisque ad regimen venire non debeat.
Cap. XI.

SI enim fortassis quis veniat, ut pro se
ad intercedendũ nos apud potentem
quempiam virũ, qui sibi iratus, nobis ve
ro incognitus est, ducat: protinus respon
demus. Ad intercedẽdũ venire nõ possu-
mus, quia familiaritatis eius notitiã nõ
habemus. Si ergo homo apud hoĩem de
quo minime præsumit, fieri intercessor
erubescit. qua mente apud Deum inter-
cessionis locũ pro populo arripit, qui fa-
miliarẽ se eius gratię esse per vitæ merita
nescit? Aut ab eo quõ alijs ueniam postu
lat, q̃ vtrũ sit sibi placatus ignorat? Qua
in re est adhuc aliud sollicitius formidan
dũ: ne qui placare irã posse creditur, hãc
ipse ex proprio reato mereatur. Cuncti
enim liquido nouimus, quia cum is qui
displicet ad intercedendum mittitur, ira
ti animus ad deteriora prouocatur. Qui
ergo adhuc desiderijs terrenis astringit,
caueat ne districti iram iudicis grauius
accendens, dum loco delectatur gloriæ,
fiat subditis author ruinæ. Solerter er-
go se quisque metiatur ne locum regi-
minis assumere audeat. si in se adhuc vi-
tium damnabiliter regnat: ne is quem cri
men deprauat propriũ, intercessor fieri
appetat pro culpis aliorum. Hinc etenim
superna uoce ad Moysen dicitur: Loque
re ad Aaron: homo de semine tuo per fa Leui. 21
milias qui habuerit maculam, non offe
rat panes Domino Deo suo, nec accedat
ad

ad ministeriū eius. Vbi & repetè subiūgi A tur: Si cæcus fuerit si claudus si vel prauo vel grādi & torto naso, si fracto pede vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel pōderosus. Cęcus quippe est qui supernæ cōtemplationis lumen ignorat: qui præsentis uitæ tenebris pressus, dum uēturam lucem nequaquam diligendo conspicit, quò gressus operis porrigat nescit. Hinc etenim pro-
g. 2 phetante Anna dr̄: Pedes sanctorū suorū seruabit, & impij in tenebris cōticescēt. Claudus uero est quidē quò pergere de- B beat, aspicit, sed per infirmitatem mentis uitę uiam perfectæ non ualeat tenere quam uidet: quia ad uirtutis statū dū fluxa consuetudine non erigitur, quò per desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc etenim
b. 12 Paulus dicit: Remissas manus & dissoluta genua erigere, & gressus rectos facite pedibus uestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur. Paruo aūt naso est qui ad tenēdam mensuram discretionis idoneus nō est. Naso quippe odores fœtoresq; discernimus. Recte ergo p nasum discretio exprimitur, per quā virtutes eligimus, delicta reprobamus. Vñ & in laude sponsæ dr̄: Nasus tuus sicut
n. 6. turris quæ est in Libano. Quia nimirum sancta Ecclesia quæ ex causis singulis tentamenta prodeant per discretionem conspicit, & uentura uitiorum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli qui dum æstimari hebetes nolunt, sępe se qbusdam exquisitionibus plus q̄ necesse est exercentes, ex nimia subtilitate fallūtur. Vnde hic quoq; subditur. Vel grandi & torto naso. Nasus n. grandis & tortus est discretionis subtilitas immoderata, q dū plus q̄ decet excreuerit, actionis suæ rectitudinē ipsa cōfundit. Fracto aūt pede uel manu est, qui uiā dei pergere oīno non ualet, atq; à bonis actibus funditus exors uacat, quatenus hæc nō ut claud⁹ saltem cū infirmitate teneat, sed ab his oīmodo alienus existat. Gibbus uerò est terrenæ solicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad superna respiciat: sed solis his quæ in infimis calcantur intēdat.

Qui & si quando aliquid ex bono patrię cœlestis audierit, ad hoc nimirū peruersæ consuetudinis pondere prægrauatus cordis faciem non attollit. Quia cogitationis statum erigere non ualet, quē terrenæ sollicitudinis usus curuum tenet. Ex horum quippe specie Psalmista dicit: Ps. 118.
Incuruatus sum & humiliata usquequaque. Quorum culpā quoq; per semetip- Luc. 8.
sam ueritas reprobans ait: Semen aūt qđ in spinis cecidit, hi sunt qui audiunt, uerbum, & à sollicitudinibus & diuitijs & uoluptatibus uitæ euntes suffocātur, & non referunt fructum. Lippus uerò est cuius quidem ingenium ad cognitionem ueritatis emicat: sed tū hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillæ sanæ sunt: sed humore defluente infirmatę palpebræ grossescunt. Quæ quia infusione crebra atteruntur, ét acies pupillæ uitiatur. Et sunt nonnulli quorum sensum carnalis uitæ operatio sauciat, qui uidere recta subtiliter per ingenium poterāt, sed usu prauorum actuū caligāt. Lippus itaq; est, cuius sēsum natura exacuit: sed conuersationis prauitas confundit. Cui bene per angelū dr̄: Collyrio inū- C Apoc. 3.
ge oculos tuos ut uideas. Collyrio quippe oculos ut uideamus inungimus, cū ad cognoscēdū ueri luminis claritatē intellectus nostri aciem medicamine bonę operationis adiuuamus. Albuginē uero hēt in oculo qui ueritatis lucē uidere nō sinitur: quia arrogātia sapiētiæ seu iustitiæ cæcat: Pupilla nanq; oculi nigra uidet, albuginē tolerās nihil uidet: quia uidelicet sensus humanæ cogitatiōis si stultum se D peccatorēq; intelligit, cognitionē intimę claritatis apprehēdit. Si aūt candorē sibi iustitiæ siue sapiētiæ tribuit, à luce se supnę cogitatiōis excludit, & eo claritatē ueri luminis nequaquā penetrat, quo se apud se p arrogātiā exaltat, sicut de quibusdā dr̄: Dicētes. n. se esse sapientes, stul- Roma. 1.
ti facti sunt. Iugem uerò hēt scabiem cui carnis petulātia sine cessatione dominatur. In scabie etenim feruor uiscerū ad cutē trahitur, per quā rectè luxuria designat: qa si cordis tētatio usq; ad operationē pꝓsilit, nimirū feruor itim⁹ usq; ad cutis scabiē pꝓrūpit, & foris iā corpus sauciat;

ciat: quia dum in cogitatione voluptas A non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cum dicebat. Tentatio uos nō appræhendat, nisi humana. acsi apertè diceret: Humanum quidem est tentationem in corde perpeti, dæmoniacum verò est in tentationis certamine in operatione superari. Impetiginem quoque habet in corpore, quisquis auaritia vastatur in mēte, quę si in paruis nō compescitur, nimirum sine mēsura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absq; occupati tædio ex B crescens, membrorum decorem fœdat, quia & auaritia captiuam animam dum quasi delectat exulcerat, dum adipiscēda queq; cogitationi obijcit, ad inimicicias accendit, & dolorem in vulnere non facit: quia æstuanti animo ex culpa abundātiā promittit. Sed decor membrorum perditur: quia aliarū quoque virtutum per hāc pulchritudo deprauatur, & quasi totū corpus exasperat: quia per vniuersa uitia animum supplantat, Paulo attestante qui ait: Radix omnium malorum est cupiditas. Ponderosus verò est, qui C turpitudinē non exercet opere: sed tñ ab hac cogitatione i continua sine moderamine grauatur in mente, qui nequaquā quidem vsq; ad opus nefariū rapitur, sed eius animus uoluptate luxuriæ sine vllo repugnationis obstaculo dellectatur; Vitium quippe est ponderis, cum humor uiscerum ad virilia labitur, quę profecto cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciuiam defluens, pōdus turpitudinis gestat in corde: & quamuis praua non exerceat opere, ab his tñ nō euellitur mente. Nec ad usum boni operis in aperto valet assurgere: quia grauat hūc D in abditis pōdus turpe. Quisqs ergo quolibet horum uitio subigitur, panes Dño offerre prohibetur: ne profecto diluere aliena delicta non ualeat is quē adhuc ꝓpria deuastant. Quia igitur paucis ad magisteriū pastorale dignus qualiter ueniat atq; hoc indign⁹ qualiter ꝑtimescat ostēdimus: nūc is q ad illud dignè ꝑuenerit, in eo qualiter uiuere dēat, demōstrem⁹.

1. Co. 10

1. Thi. 6.

SECVNDA PARS TRACTANS DE VITA pastoris.

Is qui ad regimen ordinatè peruenit, qualem se in ipso regimine debeat exhibere. Cap. I.

TAntum dēt actionē populi actio transcendere pręsulis, quantum distare solet à grege uita pastoris. Oportet nanq; ut metiri se sollicitè studeat, quāta tenendæ rectitudinis necessitate cōstringit, sub cuius æstimatione populus grex uocatur. Sit ergo necesse est cogitatione mundus, actione præcipuus, discretus in silentio, utilis in verbo, singulis cōpassione proximus, præ cunctis cōtēplatione suspēsus, bene agentibus per humilitatē socius, contra delinquentium uitia ꝓ zelum iusticiæ erectus, internorum curam in exteriorum occupatione nō minuēs, exteriorum prouidentiam in internorū sollicitudine non relinquens. Sed hæc quæ breuiter enumerando perstrinximus paulo latius replicando disseramus.

Vt rector cogitatione sit mundus. Cap. II.

REctor sp, cogitatione sit mundus, quatenus nulla hunc immunditia polluat, q hoc suscepit officij, ut in alienis quoque cordibus pollutionis maculas tergat: quia necesse est ut esse munda studeat manus, quæ diluere aliorum sordes curat: ne tacta quæq; deterius inquinet, si sordida in se mens lutum tenet. Hinc nanque per prophetam Esaiam dicitur: Mundamini qui fertis vasa Domini. Etenim vasa Domini ferunt, qui proximorum animas ad æterna sacraria perducēdas in suæ conuersationis fide suscipiunt. Apud semetipsos ergo quantum debeāt mundari conspiciant, qui ad ęternitatis templū uasa uiuentia in sinu propriæ sponsionis portant. Hinc diuina uoce præcipitur, ut in Aaron pectore rationale iudicij uittis ligantib⁹ imprimatur: quatenus sacerdotale cor nequaquā cogitationes fluxæ possideant: sed ratio

Esa. 52

Exo. 28

sola

sola constringat, ne indiscretũ quid uel inutile cogitet: qui est ad exemplũ alijs constitutus, ex grauitate uitæ semper debet ostendere quantam in pectore rationem portet. In quo etiam rationali uigilanter adiungitur, ut duodecim nomina patriarcharum describantur. Asscriptos etenim patres semp in pectore ferre, est antiquorum uitã sine intermissione cogitare. Nam tunc sacerdos irreprehensibiliter graditur, cum exempla patrũ precedentium indesinenter intuetur, cum sanctorum uestigia sine cessatione considerat, & cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat. Quod bene etiam rationale iudicij uocatur: quia dẽt rector semper subtili examine bona malaq; discernere, & q̃ uel quibus, q̃n uel qualiter congruãt studiose cogitare, nihil quoq; propriũ querere, sed sua commoda propinquorũ bona deputare Vnde illic scriptum est: Pones autẽ in rationale iudicij doctrinã & ueritatem, quæ erunt in pectore Aaron, q̃n ingredietur corã Dño, & gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu Dñi semper Sacerdoti quippe iudicium filiorum Israel in pectore corã Domini conspectu gestare, est subiectorũ causas pro sola interni iudicis intẽtione discutere, ut nihil se ei humanitatis admisceat in eo quod diuina positus uice dispensat, ne correptionis studia priuatus dolor exasperet. Cumq; cõtra aliena uitia æmulator ostendit, q̃ sua sunt non exequatur, ne tranquillitatẽ iudicij aut latens inuidia maculet, aut pceps ira perturbet. Sed dũ cõsideratur terror eius qui super omnia p̃sidet, uidelicet iudicis intimi, non sine magno reguntur timore subiecti. Qui nimirũ timor dũ mẽtẽ rectoris humiliat, purgat: ne hanc aut præsumptio spiritus leuet, aut carnis delectatio inquinet, aut p terrenarũ rerũ cupiditatẽ importunitas pollutę cogitationis obscuret: q̃ tñ nõ pulsare rectoris animũ nequeunt, sed festinare necesse est ut repugnatione uincant: ne uitiũ quod p suggestionẽ tẽtat, mollitie delectationis subiuget. Cumq; hæc ab animo tardè repellitur, uereor ne consensus succedat.

Ibidem

A

B

C

D

Vt rector sit semper operatione præcipuus. Cap. III.

SIt rector operatione pręcipuus, ut uitæ uiã subditis uiuendo denũciet, & grex qui pastoris uocẽ moresq; sequit, p exẽpla melius q̃ p uerba gradiat. Qui. n. loci sui necessitate exigit summa dicere, hac eadẽ necessitate cõpellit summa mõstrare. Illa uox nãq; libẽtius auditorũ corda penetrat, quã dicẽtis uita cõmendat: q a dũ quid loquendo imperat, ostẽdẽdo adiuuat ut fiat. Hinc. n. p propheta dr: Super montẽ excelsum ascende tu, q euangelizas Sion. Vt uidelicet qui cœlesti prædicatione utit, imaiã terrenorũ operum deserẽs in rerũ culmine stare uideat: tantoq; facilius subditos ad meliora ptrahat quanto p uitæ meritũ de supernis clamat. Hinc diuina lege armum sacerdos dexterũ, in sacrificiũ accipit, & separatũ ut non solũ sit eius operatio utilis, sed ẽt singularis: nec inter malos tãtummodo q̃ recta sunt faciat, sed bene quoq; operantes subditos, sicut honore ordinis superat, ita ẽt morũ uirtute trãscẽdat. Cui in esu quoq; pectusculũ cũ armo tribuit: ut qđ de sacrificio pcipit sumere, hoc de semetipso authori discat immolare. Et nõ solũ pectore q̃ recta sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia armo operis inuitet: nulla prospera p̃sentis uitæ appetat, nulla aduersa ptimescat. Blandimenta. n. mundi respecto intimo terrore despiciat: terrores aũt cõsiderato internæ dulcedinis blãdimẽto cõtemnat. Vñ supernę quoq; uocis imperio in utroq; humero sacerdos uelamine superhumeralis astringit: ut cõtra aduersa ac p̃spera uirtutũ semp ornamẽto muniat: quatenus iuxta uocẽ Pauli, Per arma iusticię à dextris sinistrisq; gradiens, cum ad sola q̃ anteriora sunt nititur, in nullo delectationis infimæ latere flectat. Nõ hũc prospera eleuent, nõ aduersa perturbẽt, non blanda usque ad uoluptatẽ demulceant, non aspera usque ad desperationem p̃mant: ut dum nullis passionibus intentionem mentis humiliat, quãta in utroque humero superhumeralis pulchritudine tegat ostẽdat. Quod rectè superhumerale

Esa. 40.

Exo. 29.

2. Cor. 6.

merale ex auro, hyacintho, purpura, bis tincto cocco, & torta fieri bysso pcipit: ut quãta sacerdos clarescere uirtutũ diuersitate dẽat demonstret. In sacerdotis qppe habitu ante oĩa aurũ fulget, ut in eo intellectus sapiẽtiæ principaliter emi eet. Cui hyacinthus, q aereo colore resplẽdet adiungit: ut p omne qđ intelligẽdo penetrat, nõ ad fauores infimos, sed ad amorẽ cęlestiũ surgat: ne dũ incautus suis laudibus capit, ipso ẽt ueritatis intellectu uacuet. Auro quoq; & hyacintho purpura permiscet: ut uidelicet sacerdotale cor cũ summa quæ prędicat sperat, in semetipso suggestiones uitiorũ reprimat, eisq; uelut ex regia potestate cõtradicat, quatenus nobilitatẽ semp intimæ regenerationis aspiciat, & cęlestis regni sibi habitũ moribus defendat. De hac qppe nobilitate spiritus p Petrũ dr: Vos aũt genus electũ, regale sacerdotiũ. De hac ẽt potestate qua uitia subigimus, Ioannis uoce roboramur, qui ait: Quotquot aũt receperunt eũ, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Hãc dignitatẽ fortitudinis Psalmista cõsiderat, dicẽs: Mihi aũt nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis cõfortatus est principatus eorũ. Quia nimirũ sanctorũ mẽs principaliter in summis erigit, cũ exterius perpeti abiecta cernũtur. Auro aũt, hyacintho, bysso, ac purpuræ bis tinctus coccus adiungit: ut ante interni iudicis oculos oĩa uirtutũ bona ex charitate decorent: & cũcta quæ corã hominib. rutilãt, hæc in cõspectu occulti arbitri flamma intimi amoris accẽdat. Quæ s. charitas, quia Deũ simul & proximũ diligit, quasi ex duplici tinctura fulgescit. Qui igit sic ad authoris speciẽ anhelat, ut pximorũ curã negligat, uel sic pximorũ cura exequit, ut a diuino amore torpescat: quia unũ horũ qđlibet negligit, in superhumeralis ornamẽto hr̃e coccũ bis tinctũ nescit. Sed cũ mẽs ad præcepta charitatis tẽdit, restat pculdubio ut p abstinentiã caro maceret. Vnde & bis tincto cocco tortu byssus adiungit. De terra etenim byssus nitẽti specie orit. Et quid per byssum, nisi cãdẽs decore mũditiæ corporalis castitas designat? quæ uidelicet byssus torta pulchritudine super

1.Pet.2. Ioan.1. Psa.138.

A humeralis innectitur: quia tunc castimonia ad perfectũ munditiæ candorẽ ducit, cũ per abstinentiam caro fatigatur. Cũq; inter uirtutes cæteras etiã afflictæ carnis meritum pficit, quasi in diuersa superhumeralis specie byssus torta candescit.

Vt sit rector discretus in silentio, utilis in uerbo.
Cap. IIII.

Sit rector discretus in silẽtio, utilis in uerbo: ne aut tacẽda pferat, aut pferẽda reticescat. Parte 1. dist. 43. cap. sit rector.
B Nã sicut incauta locutio in errorẽ ptrahit: ita indiscretũ silẽtium hos q erudiri poterãt, in errore derelinqt. Sępe nanq; rectores improuidi humana amittere gratiã formidãtes loqui liberè recta pertimescunt: & iuxta ueritatis vocẽ nequaquã iã gregis custodiæ pastorũ studio, sed mercenariorũ uice deseruiunt: qa uenięte lupo fugiũt, dũ se sub silẽtio abscondũt. Hinc nanq; eos p prophetã Dñs increpat, dicens: Canes muti nõ ualẽtes latrare. Esa. 56. Hinc rursum q̃rit dicẽs: Nõ ascẽdistis ex aduerso nec opposuistis murũ p domo Israel, ut staretis in Eze. 13.
C plio in die Dñi. Ex aduerso quippe ascendere, est p defensione gregis uoce libera huius mũdi potestatib. cõtraire. Et in die Dñi in plio stare est prauis decertãtib. ex iustitiæ amore resisteret. Pastori. n. recta timuisse dicere, qđ aliud est q̃ tacẽdo terga pbuisse? q nimirũ si p grege se obijcit, murũ p domo Israel hostibus opponit. Hinc rursum delinquẽti populo dr: Prophetæ tui uiderũt tibi falsa & stulta, nec aperuerũt iniqtatẽ tuã, ut te ad pęnitẽtiã puocarẽt. Ibidem Prophetæ qppe in sacro eloquio nõnunq̃ doctores uocant, q dũ fugitiua esse psentia indicãt, q̃ sunt uentura
D manifestãt. Quos diuinus sermo falsa uidere coarguit: quia dũ corripere culpas metuunt in cassum delinquẽtib. pmissa securitate blãdiunt, q iniquitatẽ peccatiũ nequaq̃ aperiunt: qa ab increpationis uoce cõticescunt. Clauis quippe apertionis, sermo correptionis est: quia increpatio culpã detegit, quã sæpe nescit ipse ẽt qui ppetrauit. Hinc Paulus ait: Vt potẽs sit exhortari in doctrina sana, & eos q cõtradicunt redarguere. Hinc p Malachiam 1. Tim. 3.

Malac. 2 chiam dr: Labia sacerdotis custodiunt A scientiam, & legẽ requirunt ex ore eius: quia angelus Dñi exercituum est. Hinc
Esa. 58. per Esaiam Dominus admonet, dicens: Clama, ne cesses: quasi tuba exalta uocẽ tuã. Præconis quippe officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit: ut ante aduentum iudicis qui terribiliter sequit, ipse. s. clamando gradiatur. Sacerdos ergo si prędicationis est nescius, quam clamoris uocem daturus est præco mutus?
Act. 2. Hinc est. n. quod super pastores primos in linguarũ specie Spiritus sanctus insedit: quia nimirum quos repleuerit, de se B
Exo. 28. protinus loquentes facit. hinc Mosi præcipitur ut tabernaculũ sacerdos ingrediens tintinnabulis ambiat. ut uidelicet uoces prædicationis hẽat, ne superni spe
Ibidem ctatoris iudiciũ ex silentio offendat. Scriptum quippe est. Audiat sonitus quãdo ingreditur uel egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur. Sacerdos nanq; ingrediẽs uel egrediens moritur, si de eo sonitus non audiatur: quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine sonitu prędicationis incedit. Aptè autem tintinnabula uestimẽtis illius describuntur inserta. Vestimenta etenim sacer C dotis quid aliud quã recta opera dẽmus
Psal. 131. accipere? Propheta attestante qui ait: Sacerdotes tui induantur iusticiã. Vestimẽtis itaq; illius tintinnabula inhærent, ut uitæ uiam cum lingue sonitu ipsa quoq; bona opera clament sacerdotis. Sed cum rector se ad loquendum præparat, sub quanto cautelę studio eloquat attendat: ne si inordinatè ad loquendũ rapitur, erroris uulnere audientium corda feriant: & cũ fortasse sapiẽs uideri desiderat, uni D tatis compagem insipienter abscindat.
Mar. 9 Hinc nãq; ueritas dicit: Habete sal in uobis, & pacem habete inter uos. Per sal qp pe uerbi sapientia designatur. Qui loqui igit sapiẽter nititur, magnopere metuat ne eius eloquio audientiũ unitas cõfun-
Rom. 12. datur. Hinc Paulus ait: Non plus sapere
Exo. 38. quã oportet sapere: sed sapere ad sobrietatẽ. Hinc in sacerdotis ueste iuxta diuinã uocẽ tintinnabulis mala Punica cõiũgunt. Quid. n. per mala Punica, nisi fidei unitas designat? Nã sicut in malo Punico uno exterius cortice multa interius grana muniuntur, sic in numeros sanctæ Ecclesiæ populos unitas fidei cõtegit, quos intus diuersitas meritorũ tenet. Ne igit rector incautus ad loquendum proruat, hoc quod iam præmisimus, per semetipsam ueritas discipulis clamat. Habete sal in uobis, & pacẽ habete inter uos. ac si fi- Mar. 9.
guratè per habitũ sacerdotis dicat: Mala Punica tintinnabulis iungite: ut per omne qđ dicitis, unitatem fidei cauta obseruatione teneatis. Prouidendum quoque est sollicita intentione rectoribus, ut ab eis non solũ praua nullo modo, sed ne recta quidẽ nimiè & inordinatè proferantur: quia sępe dictorũ uirtus perditur, cũ apud corda audiẽtiũ loquacitatis incauta importunitate leuigatur: & authorẽ suum hæc eadem loquacitas inquinat, q̃ seruire auditoribus ad usum profectus ignorat. Vnde bene per Moysen dr: Vir qui fluxum seminis patitur, immundus Leu. 15.
erit. In mente quippe audientiũ semen sequuturę cogitationis, est qualitas audite loquutionis: quia dũ per aurẽ sermo concipit, cogitatio in mente generat. Vñ & ab huius mundi sapientibus prædica- Act. 17.
tor egregius seminiuerbius est uocatus. Qui ergo fluxum seminis patitur, immũdus asseritur: quia multiloquio subditus ex eo se inquinat, quod si ordinatè promeret, prolem rectæ cogitationis ædere in audiẽtiũ corda potuisset. dumq; incautus per loquacitatẽ defluit, nõ ad usum gñeris, sed ad immunditiã semen effundit. Vnde Paulus quoq; cũ discipulũ de instãtia prædicationis admoneret, dicit: Testificor coram Deo & Christo Iesu q 2. Thi. 4.
iudicaturus est uiuos & mortuos, & aduẽtum ipsius & regnũ eius, prædica uerbum, insta opportunè, importunè: dicturus importunè, præmisit opportunè. q̃a scilicet apud auditoris mentem ipsa sua utilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit.

Vt rector sit singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus. Cap. V.

SIt rector singulis compassione proximus, præcunctis contemplatione suspensus

ſpenſus: vt & per pietatis viſcera in ſe fir A mitatem cæterorum transferat, & p ſpeculationis altitudiné ſemetipſum quoq; inuiſibilia appetendo träſcendat: ne aut alta petens proximorum infirma deſpiciat, aut infirmis proximorũ congruens appetere alta derelinquat. Hinc eſt nan-
2.Co.10. que quod Paulus in paradiſum ducitur, cęliq; tertij ſecreta rimatur: & tñ illa inuiſibilium contemplatione ſuſpéſus, ad cubile carnalium aciem mentis reuocat, atq; in occultis ſuis qualiter debeant, cõ-
1.Cor.7. uerſari diſpenſat, dicens. Propter fornicationem auté vnuſquiſque ſuam vxorem habeat, & unaquæq; ſuum virum habeat. Vxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & vxor viro. Et paulo poſt: Nolite fraudare inuicem, niſi forte ex cõ-
Ibidem ſenſu ad tempus, ut vacetis orationi. Et iterum: Reuertimini in idipſum, ne tétet uos ſatanas. Ecce iam cęleſtibus ſecretis inſeritur, tñ per condeſcenſionis uiſcera carnalium cubile perſcrutatur: & quem ſubleuatus vſq; ad inuiſibilia erigit, hũc miſeratus ad ſecreta infirmantium oculum cordis flectit. Cęlum contemplatione tranſcendit. nec tamen ſtatum carnalium ſollité deſerit: quia compage charitatis ſummis ſimul & infimis iunctus, & in ſemetipſo uirtute ſpũs ad alta valéter rapitur, & pietate in alijs æquanimiter infirmatur. Hinc etenim dicit: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis
2.Co.11 ſcandalizatur, & ego nõ uror? Hinc rur-
1.Cor.9 ſus ait: Factus ſum Iudæis tãquã Iudæus. Quod uidelicet exhibeat non amittédo, fidem, ſed oſtendendo pietatem: ut in ſe perſonam infidelium transfigurás, ex ſemetipſo diſceret, qualiter alijs miſereri debuiſſet, quatenus hoc illis impéderet, quod ſibijpſi, ſi ita eſſet, impédi recte uo-
2.Cor.5 luiſſet. Hinc iterum dicit. Siue méte excedimus Deo, ſiue ſobrij ſumuſu obis: qa & ſemetipſum nouerat contemplando tranſcendere, & eundem ſe auditoribus
Gen.28. cõdeſcendendo temperare. Hinc Iacob Domino deſuper innitéte & vncto deorſum lapide, aſcendentes angelos ac deſcendentes uidit: quia ſcilicet prædicatores ſancti non ſolum ſurſum ſanctum caput Eccleſiæ, videlicet Dominum contéplando appetunt: ſed deorſum quoq; ad membra illius miſerando deſcendunt. Hinc Moyſes crebrò tabernaculũ intrat & exit: & qui intus in cõtemplationem rapitur, foris infirmantium negotijs urgetur, Intus Dei arcana conſiderat, foris onera carnaliũ portat. Qui de rebus quoque dubijs ſemper ad tabernaculum recurrit coram teſtamenti arca Dominum conſulit, exemplum proculdubio rectoribus præbés, ut cum foris ambigũt quid diſponant, ad mentem ſemper quaſi ad tabernaculũ redeant: & uelut coram te- B ſtamenti arca Dominum conſulant, ſi de his in quibus dubitant, apud ſemetipſos intus ſacri eloquij paginas requirant. Hinc in ipſa ueritas p ſuſceptioné nſæ Luc.6. humanitatis oſtéſa nobis, in mõte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet imitationis uidelicet uiam bonis rectoribus ſternens, vt etſi iam ſumma contemplando appetant, neceſſitatibus tñ infirmantium compatiendo miſceãtur: quia tunc ad alta charitas mirabiliter ſurgit, cum ad ima proximorum ſe miſericorditer attrahit: & cum benignè deſcẽdit ad infima, valenter recurrit ad ſumma. Ta- C les aũt ſeſe qui præſunt exhibeant, quibus ſubiecti occulta quoq; ſua prodere non erubeſcãt: ut cum tentationum fluctus paruuli tolerant, ad paſtoris mẽtem quaſi ad matris ſinum recurrant: & hoc quod ſe inquinari pulſantis culpæ ſordibus præuident, exhortationis eius ſolatio ac lachrymis orationis lauent. Vñ & ante fores tẽpli ad abluendas ingrediẽtiũ manus mare æneum, id eſt luteré duodecim boues portant: qui quidem facie exterius eminent, ſed ex poſterioribus latent. Quid nanq; duodecim bobus, niſi D vniuerſus paſtorũ ordo deſignatur? De 1.Cor.9. quibus Paulo diſſerente lex dicit: Nõ obturabis os boui trituranti. Quorũ quidẽ nos aperta opera cernimus: ſed apud diſtrictum iudicem quæ illos poſterius maneant in occulta retributione neſcimus. Qui tñ cum condeſcenſionis ſuæ patientiam diluendis proximorum confeſſionibus præparant, velut ante fores templi luteré portant: ut quiſquis intrare æternitatis ianuam nititur, tentationes ſuas menti

menti pastoris indicet, & quasi in boum A lutere cogitationes uel operis manus lauet. Et fit plerunq;, ut dum rectoris animus aliena tentamenta condescendēdo cognoscit, auditis tentationibus etiā ipse pulsetur: quia & hæc eadem per quā populi multitudo diluitur, aqua proculdubio luteris inquinatur: nam dum sordes diluentium suscipit, quasi suæ munditiæ serenitatem perdit. Sed hæc nequaquam pastori timenda sunt: quia Deo subtiliter cuncta dispensante, tanto facilius a sua eripitur, quanto misericordius B ex aliena tentatione fatigatur.

Vt sit rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium uitia per zelum iusticiæ erectus. *Caput VI.*

SIt rector bene agentibus per humilitatē socius, contra delinquentiū uitia per zelū iusticiæ erectus, ut & bonis in nullo se præferat, & cum prauorū culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat: quatenus & honore suppresso æqualē se subditis bene uiuentib. putet, & erga peruersos iura rectitudinis exercere non formidet. Nā sicut in libris moralib. dixisse me memini, liquet ꝙ omnes homines natura æquales genuit: sed uariante meritorū ordine alios alijs culpa postponit. Ipsa autem diuersitas quæ accessit ex uitio, diuino iudicio dispensatur, vt quia omnis homo æquè stare non ualet, alter regatur ab altero. Vnde cuncti qui psunt, nō in se potestatē debēt ordinis, sed æqualitatē pensare conditionis, nec præesse se hominibus gaudeant, sed prodesse. Antiqui etenim patres non reges hominū, sed pastores pecorū fuisse memorant. Et cum Noe Dñs filijsq; eius benediceret, dicens: Crescite & multiplicamini, & replete terram. protinus adiūxit: Et terror uester ac tremor sit sup cūcta animantia terræ. Quorum uidelicet terror ac tremor quia esse super animantia terræ præcipitur, profectò esse super homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominib. cæteris natura prælatus est: & idcirco ei dr̄, ut ab animalibus, & non ab hominibus timeatur: quia contra naturā superbire, est ab æquali uelle timeri Et tamen necesse est ut rectores à subditis timeātur, qñ ab eis Deum minimè timeri deprehendunt. vt humana saltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia nō formidant. Nequaquā nanq; præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam sed subditorum iusticiam quærunt. In eo.n. quod metum sibi à puerse uiuentib. exigunt, quasi non hominibus, sed animalibus dominant: quia uidelicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debēt et formidini subiacere substrati. Sed plerunq; rector eo ipso quo cæteris præeminet, elatione cogitationis intumescit. Et dum ad usum cuncta subiacent dum ad uotum uelociter iussa cō C plentur, dum omnes subditi si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt, malè gestis autem nulla authoritate contradicunt, dum plerunq; laudant etiam quod reprobare debuerant. seductis ab his quæ infra suppetūt super se animus extollit, & dum foris immenso fauore circundatur, intus ueritate uacuatur, atq; oblitus sui in uoces se spargit alienas, talemq; se credit, qualē se foris audit, nō quale intꝰ discernere debuit. Subiectos despicit, eosq; æquales sibi naturæ origine non agnoscit: & quos forte potestatis excesserit, trāscendisse se etiā uitæ meritis credidit Cunctis se æstimat amplius sapere, q b. se uidet amplius posse. In quoddam quippe se cōstituit culmine apud semetipsum, & qui æqua cæteris naturæ cōditione cōstringit, ex æquo respicere cæteros dedignat: Sicq; usq; ad eius similitudi D nē ducitur, de quo scriptū est: Omne sublime uidet, & ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Qui singulare culmē *Iob. 40.* appetens, & socialē angelorū uitā despiciens ait. Ponā sedē meā ad Aquilonē, & *Esa. 14.* ero similis altissimo. Miro ergo iudicio intus foueā deiectionis inuenit, dū foris se in culmine potestatis extollit. apostatæ qppe angelo similis efficit, dū homo hōibus esse similis dedignat: Sic Saul post humilitatis meritū in tumorē supbiæ culmine potestatis excreuit, p humilitatem qppe platus est, p superbiā reprobatus.

Gen. 9.

Domi-

1.Reg.15. Domino attestante, qui ait: Nonne cum
esses paruulus in oculis tuis, caput te cõ-
stitui in tribubus Israel? Paruulum se in
suis prius oculis uiderat, sed fultus tem-
porali potentia, iam se paruulũ non ui-
debat. Cæterorum nanq; comparationi
se præferens: quia plus cunctis poterat,
magnum se præ omnibus æstimabat. Mi-
ro autem modo cum apud se paruulus,
apud Deum magnus, cum uero apud se
magnus apparuit, apud Deum paruulus
fuit. Plerunq; ergo dum ex subiectorum
affluentia animus inflatur, in luxum su-
perbiæ pro potentiæ fastigio lenocinãte
corrumpitur. Quam uidelicet potentiá
bene regit qui & tenere illá nouerint &
impugnare. Bene hanc regit qui scit p il-
lam super culpas erigi, scit & cũ illa cęte
ris æqualitate cõponi. Humana etenim
mens plerunq; extollitur ét cũ nulla po-
testate fulcitur: quanto magis in altum
se erigit, cũ se ei etiá potestas adiungit?
Quam tamen potestatem rectè dispẽsat,
qui sollicitè nouerit & assumere ex illa
quod adiuuat, & expugnare quod ten-
tat, & æqualem se cum illa cæteris cerne
re, & tamen se peccantibus zelo ultionis
anteferre. Sed hãc discretionem plenius
agnoscimus, si pastoris primi exẽpla cer-
namus. Petrus nanq; autore Deo sanctæ
Ecclesiæ principatum tenens, à bene agẽ
te Cornelio, & sese ei humiliter proster-
nẽte, immoderatius uenerari recusauit,
Act.10. seq; ei similem recognouit, dicens: Surge
Act.5. ne feceris, & ipse ego homo sum. Sed cũ
Ananiæ & Saphiræ culpam reperit, mox
quanta potentia super cæteros excreuis
set, ostendit. Verbo nanq; eorũ uitá per-
culit, quam spiritu perscrutante depre-
hendit: & summũ se intra Ecclesiam con
tra peccata recoluit, quod honore sibi ue
hementer impenso, coram beneagentib.
fratrib. non agnouit. Illic communioné
ęqualitatis meruit sanctitas actionis, hic
zelus ultionis ius aperuit potestatis. Pau
lus bene agentibus fratrib. prælatum se
2.Cor.1. esse nesciebat, cũ diceret: Non q̃ a domi-
namur fidei uestræ, sed adiutores sumus
gaudij uestri. Atq; ilicò adiunxit: Fide.n.
statis. ac si id qđ prætulerat aperiret di-
cens: Ideo non dominamur fidei uestræ,

A quia fide statis. ęquales.n. uobis sumus in 1.Thes.2.
quo uos stare cognoscimus. quasi præla- 2.Cor.4.
tũ se fratribus esse nesciebat, cũ diceret:
Facti sum⁹ sicut paruuli in medio uestrũ.
Et rursum: Nos aũt serui uestri per Chri
stum. Sed cũ culpa q̃ corrigi debuisset in-
uenit, ilicò magistrũ se esse recoluit, di- 1.Cor.4.
cens: Quid uultis? In uirga ueniá ad uos?
Summus itaq; locus bene regitur, cum is
qui præest, uitijs potius quàm fratribus
dominatur. Sed cum delinquentes subdi
B tos præpositi corrigunt, restat necesse est
ut solliciti attendant, quatenus p disci-
plinę debitum culpas quidé iure potesta
tis feriant, sed per humilitatis custodiá
æquales se in ipsis fratrib. qui corrigun-
tur, agnoscant: quamuis plerunq; etiá di
gnum est, ut eosdé quos corrigimus, taci
ta nobis cogitatione p̃feramus. Illorum
nanq; per nos uitia disciplinæ uigore fe
riunt, in his uerò quę ipsi committimus,
ne uerbi quidé ab aliquo in uectione la-
ceramur. Tanto ergo apud Dñm obliga-
tiores sumus, quãto apud homines inul-
C tè peccamus. Disciplina auté nostra sub-
ditos diuino iudicio tanto liberiores red
dit, quanto hic eorum culpas sine uindi-
cta non deserit. Seruanda itaque est & in
corde humilitas, & in opere disciplina.
Atq; inter hæc solerter intuendum est,
ne dum immoderatius custoditur uirtus
humilitatis, soluantur iura regiminis, &
dũ p̃latus quisq; plus se quam decet deij-
cit, subditorum uitam distringere sub di
sciplinę uinculo non possit. Teneant er-
go rectores exterius quod pro aliorũ uti
litate suscipiunt, seruent interius qđ de
sua æstimatione pertimescunt. sed tamé
quibusdam signis decenter erumpentib.
D eos apud se esse humiles etiá subiecti de-
prehendant, quatenus & in authoritate
eorum quod formident uideát, & de hu
militate qđ intueñt agnoscant. Studeát
igitur sine intermissione q̃ præsunt, ut
eorum potentia quanto magna exterius
cernitur, tanto apud eos interius depri-
matur: ne cogitationem uincat, ne in de
lectationem sui animam rapiat. ne iam
sub se mens eam regere nõ possit, cui se
libidine dominandi supponit. Ne enim
præsidentis animus ad elationé potesta-

tis

tis suæ delectatione rapiatur, rectè per
31. quendam sapientem dr: Ducem te cõsti-
tuerunt, noli extolli, sed esto in illis qua-
si vnus ex illis. Hinc ẽt Petrus ait: Nõ do
minantes in clero, sed forma facti gregi.
Hinc per semetipsam veritas ad altiora
nos virtutum merita prouocãs dicit: Sci-
tis quia principes gentium dominanĩ eo
rum, & qui maiores sunt, potestatẽ exer
cent in eos: non ita erit inter vos, sed qui
cunque voluerit inter vos maior fieri,
fiat sicut minister: & qui voluerit inter
uos primus esse, erit vester seruus: sicut fi
lius hoĩs non venit ministrari, sed mini-
4. strare. Hinc est ꝙ seruum ex suscepto
regimine elatum, quæ post supplicia ma
neant indicat, dicens: Quod si dixerit ma
lus ille seruus in corde suo, moram facit
dñs meus venire, & cęperit percutere cõ
seruos suos, mãducet autem & bibat cũ
ebrijs: veniet dñs serui illius in die qua
non sperat, & hora qua ignorat, & diui
det eũ, partẽq; eius ponet cum hypocri-
tis. Inter hypocritas.n. iure deputaĩ, qui
ex simulatione disciplinę ministerium re
giminis vertitur in vsum dominationis,
& tñ nonnunquã grauius delinquitur si
inter peruersos plus æqualitas q̃ discipli
na custoditur Quia.n. falsa pietate supe-
ratus ferire Heli delinquentes filios no-
luit, apud districtum iudicem semetipsũ
cũ filijs crudeli dãnatiõe percussit. Hinc
nanque diuina voce ei dicitur: Honora-
sti filios tuos magis quàm me. Hinc pasto
4. res increpat per prophetã dicens: Quod
fractum est non alligastis, & qđ abiectum
fuerat non reduxistis. Abiectum enim re
ducitur, cum quisque in culpa lapsus, ad
statum iusticiæ ex pastoralis sollicitudi-
nis vigore reuocatur. Fracturã uerò liga
men astringit, cum culpam disciplina de
primit, ne plaga usque ad interitum de-
fluat, si hanc districtionis seueritas non
coarctat. Sed sæpe deterius frangiĩ, cum
fractura incautè colligatur, ita ut grauiꝰ
scissuram sentiat, si hãc immoderatius li-
gamenta constringant. Vnde necesse est
ut cũ peccati uulnus in subditis corrigẽ
do restringitur, magna se sollicitudine ẽt
districtior ipse moderetur, quatenus sic
iura disciplinæ contra delinquẽtes exer

A ceat, ut pietatis uiscera non amittat. Cu-
randũ quippe est ut rectorem subditis &
matrem pietas & patrem exhibeat disci
plina. Atq; inter hæc sollicita circunspe
ctione prouidendum, ne aut districtio ri
gida, aut pietas sit remissa, Nam sicut in
libris moralibus iam diximus, disciplina
vel misericordia multum destituitur, si
una sine altera teneatur. Sed erga subdi-
tos suos inesse rectorib. dẽt & iustè cõso-
lans misericordia, & piè sæuiens discipli
na. Hinc nanq; est ꝙ docente ueritate ꝑ Luc.10.
Samaritani studium semiuiuus ducitur,
B & uinum atq; oleum eius uulnerib. adhi
betur, ut per uinum scilicet mordeantur
uulnera, per oleum foueãtur. Necesse
quippe est, ut quisquis sanandis uulneri-
bus præest in uino morsum doloris adhi
beat, in oleo mollitiem pietatis: quatenꝰ
per vinum mundentur putrida, per oleũ
foueantur sananda. Miscenda ergo est le
nitas cum seueritate, faciendum quod-
dam temperamentum ex utroq;, ut neq;
multa asperitate exulcerẽtur subditi, ne-
que nimia benignitate soluantur. Quod
iuxta Pauli uocem bene illa tabernaculi
C arca significat, in qua cum tabulis uirga
simul & manna est: quia cum scripturæ
sacræ scientia in boni rectoris pectore si
uirga est districtionis, sit & manna dulce
dinis. Hinc Dauid ait: Virga tua & bacu
lus tuus, ipsa me consolata sunt. Virga Psal.22.
enim percutimur, baculo sustentamur. Si
ergo est districtio uirgæ quæ feriat, sit &
consolatio baculi quæ sustentet. Sit itaq;
amor, sed non emolliens: sit rigor, sed nõ
exasperans: sit zelus, sed non immodera
tè sæuiens: sit pietas, sed non plus quam
D expediat parcens: ut dum se in arce regi-
minis iustitia clementiaq; permisceant
is qui præest, corda subditorum & terrẽ-
do demulceat, & tamen terroris reueren
tiam demulcendo constringat.

Vt sit rector internorum curam in exteriorum occupatione nõ minuens, prouidentiam in internorũ sollicitudine nõ relinquẽs. Cap. VII.

SIt rector internorum curam in exte-
riorum occupatione non minuens,
exteriorum prouidentiam in internorũ
occupatione non relinquẽs: ne aut exte-
rioribus deditus ab intimis corruat, aut

solis

solis interioribus occupatus, quæ foris dēt proximis non impendat. Sepe nanq; nonnulli uelut obliti q̄ fratrib. aīarū causa prelati sunt, toto cordis adnisu secularib. curis inseruiunt: has, cū assunt, se agere exultant: ad has ēt cum desunt, dieb. ac noctib. cogitationis turbidæ æstib. anhelāt. Cūq; ab his cessante forsitan opportunitate quieti sunt, ipsa deterius sua quiete fatigant. Voluptatem nanq; censent si actionib. deprimunt, laborem deputant si in terrenis negociis non laborāt. Sicq; fit, ut dum urgeri se mundanis tumultibus gaudeant, interna quæ alios docere debuerant ignorent. Vnde subiectorum quoque proculdubio uita torpescit: qa cum proficere spiritaliter appetit, in exēplo eius qui sibi prælatus est, quasi in obstaculo itineris offendit. Languente. n. capite, incassum mēbra uigent, & in exploratione hostium frustra exercitus uelociter sequit, si ab ipso duce itineris errat. Nulla subditorum mētes exhortatio subleuat, eorumque culpas increpatio nulla castigat: quia dū per aīarum præsulē terreni exercetur officium iudicis, à gregis custodia uacat cura pastoris, & subiecti ueritatis lumen apprehendere nequeūt: quia dum pastoris sensus terrena studia occupant, uento tētationis impulsus Ecclesiæ oculos puluis cęcat. Quo contrà rectè humani generis redemptor, cū nos à uentris uoracitate compesceret, dicēs:
Luc. 21. Attendite autem uobis, ut non grauent corda uestra in crapula & ebrietate: ilico adiunxit: Aut in curis huius uitæ. Vbi pauorem quoq; protinus intentè adiiciēs, Ne forte, inquit, superueniat in uos repētina dies illa. Cuius aduentus etiā qualitatem denūciat, dicens: Tanquā laqueus enim superueniet in omnes qui sedēt super faciem omnis terræ. Hinc iterum di-
Luc. 16 cit: Nemo potest duob. domini seruire. Hinc Paulus religiosorum mentes a mūdi consortio contestando, ac potius con-
2. Tim. 2 ueniendo suspendit, dicens: Nemo militans Deo implicat se negocijs secularib. ut ei placeat cui se probauit. Hinc Ecclesiæ rectoribus & uacandi studia præcipit, & consulendi remedia ostendit, di-
1. Cor. 6. cens: Secularia igitur iudicia habueritis,

A contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum: ut ipsi uidelicet dispensationib. terrenis inseruiant, quos dona spiritalia non exornant. ac si apertius dicat: Quia penetrare intima nequeunt, saltem necessaria foris operent. Hinc Moyses qui cum Deo loquitur, Ie- Exo. 18.
tro alienigenæ reprehensione iudicatur, quòd terrenis populorum negociis stulto labore deseruiat: cui & consiliū mox præbetur ut pro se alios ad iurgia dirimēda constituat, & ipse liberius ad erudiendos populos spiritalium arcana cogno-
B scat. A subditis ergo inferiora gerēda sūt à rectorib. summa cogitanda: ut. s. oculū qui prouidendis gressibus præeminet, cura pulueris non obscuret. Caput nanq; subiectorum sunt cuncti qui præsunt, & ut recta ualeant pedes itinera carpere, hæc proculdubio caput dēt ex alto prouidere, ne à profectus sui itinere pedes torpeant, cum curuata rectitudine corporis caput sese ad terram declinat. qua autem mente animarum præsul honore pastoralis inter cæteros utitur, si in terre-
C nis negocijs quę reprehendere in alijs debuit, & ipse uersatur? Quod uidelicet ex ira iustæ retributionis per prophetā Dominus minuatur, dicens: Et erit sicut po- Osee 4.
pulus, sic sacerdos. Sacerdos quippe est ut populus, quando ea agitis qui spiritali officio fungitur, quæ illi nimirū qui adhuc de studiis carnalibus iudicantur. Qđ cū magno dolore, scilicet charitatis, Hieremias propheta conspiciens, quasi sub destructione templi deplorat, dicens:
Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapi- Tren. 4
des sanctuarij in capite oīum plateaū?
D Quid nāq; auro qđ metallis cęteris pręeminet, nisi excellentia sanctitatis? qd colore optimo, nisi cūctis amabilis reuerentia religiōis exprimitur? qd p sanctuarii lapides, nisi sacrorū ordinū psonę figurātur? qd plateaū noīe, nisi psentis uitę latitudo designat? q a. n. Gręco eloquio platos latitudo dr, profectò à latitudine plateæ sūt uocatæ. Per semetipsam uerò ueritas dicit: Lata & spaciosa uia est q̄ du- Mat. 7
cit ad perditionem. Aurum igitur obscurat, cū terrenis actibus sanctitatis uita pol-

ta pol-

ta polluitur.Color optimus cōmutat̄,cū A
quorundā qui degere religiosè credeban-
tur, æstimatio anteacta minuitur. Nam
cum quilibet post sanctitatis habitū ter-
renis se actibus inserit, quasi colore per-
mutato ante humanos oculos eius reue-
rentia despecta pallescit. Sanctuarij quo-
que lapides in plateas disperguntur, cū
causarum secularium foras lata itinera
expetunt hi qui ad ornamentū Ecclesiæ
internis mysterijs, quasi in secretis san-
ctuarij uacare debuerunt. Ad hoc qppe
sanctuarij lapides fiebant ut intra sancta
sanctorum in uestimēto summi sacerdo- B
tis apparerēt.Cum uero ministri religiò-
nis à subditis honorem redemptoris sui
ex merito uitæ nō exigunt, sanctuarij la-
pides in ornamento pontificis nō sunt,
qui nimirum sanctuarij lapides dispersi
per plateas iacent,cum personæ sacrorū
ordinum uoluptatum suarū libidini de-
ditæ terrenis negocijs inhærent:Et no-
tandum quòd non hos dispersos in pla-
teis,sed in capite plateарū dicit:quia &
cū terrena agūt,summi uideri appetunt,
ut lata itinera teneant ex uoluptate de-
lectationis, & tamē in platearum sint ca- C
pite ex honore sanctitatis. Nil quoque
obstat si sancturarij lapides eosdē ipsos
quibus constructum sanctuarium existe-
ba accipimus, qui dispersi in platearum
capite iacent, quando sacrorum ordinū
uiri terrenis actib. ex desiderio īseruiūt,
ex quorū prius officio sanctitatis gloria
stare uidebatur. Secularia itaq; negocia
aliquādo ex compassione tolerāda sunt
nunquā uero ex amore requirenda: ne
cum mentem diligentis aggrauant,hāc
suo uictam pondere ad ima de cœlestibꝰ
immergant. At cōtra sunt nonnulli qui D
gregis quidem curam suscipiunt, sed sic
sibimet uacare ad spiritalia appetunt, vt
rebus exterioribus nullatenus occupen-
tur. Qui cum curare corporalia funditꝰ
negligunt, subditorū necessitatibus mi-
nimè concurrunt. Quorum nimirū præ-
dicatio plerunque despicitur: quia dum
delinquentium facta corripiunt, sed tñ
eis necessaria uitæ præsentis nō tribuūt
nequaquam libenter adiuntur. Egentis
etenim mentem doctrinæ sermo nō pe-
netrat,si hunc apud eius animum manꝰ
misericordiæ nō commendat.Tunc au-
tem uerbi semen facilè germinat,quādo
hoc in audiētis pectore pietas pdicātis ri-
gat.Vnde rectori necesse est,ut interiora
possit infundere,cogitatione innoxia e-
tiam exteriora prouide. Sic itaque pasto-
res erga interiora studia subditorū suo-
rum ferueāt, quatenus in eis exterioris
quoque uitæ prouidentiam non relin-
quant.Nam quasi iure,ut diximus,a per-
cipiēda prædicatione gregis animus frā-
gitur, si cura exterioris subsidij a pastore
negligatur. Vnde & primꝰ pastor sollici-
te admonet,dicens: Seniores qui in uo-
bis sunt obsecro,cōsenior & testis Chri-
sti passionum, qui & eius quę in futuro 1.Pet.5
reuelanda est glorię communicator, pa-
scite qui in uobis est gregem Dei.Qui in
hoc loco utrum passionem cordis an cor-
poris suaderet, aperuit cū protinus sub-
iunxit:Prouidentes non coacte sed spō-
taneę secundum Deum, neque turpis lu-
cri gratia, sed uoluntarie.Quibus profe-
cto uerbis pastoribus pie præcauetur,ne
dum subiectorum inopiam nimiè satiāt,
se mucrone ambitionis occidēt: ne cum
per eos carnis subsidiis reficiuntur proxi-
mi,ipsi remaneant à iustitiæ pane ieiuni.
Hanc pastorum sollicitudinem Paulus
excitat,dicens: Qui suorum & maxime
domesticorum curam non habet, fidem 1.Tim.5
negauit, & est infideli deterior. Inter
hæc itaque metuendum semper est & ui-
gilanter intuendum,ne dum cura ab eis
exterior agit̄,ab interna intētione mer-
gantur.Plerunque enim,ut prędiximus,
corda rectorū dum temporali sollicitu-
dine incaute deseruiunt,ab intimo amo-
re refrigescunt & foras fusa obliuisci nō
metuūt,quia animarum regimina susce-
perunt.Sollicitudo ergo quæ subditis ex-
terius impenditur, sub certa necesse est
mēsura teneatur.Vnde bene ad Ezechie-
lem dicitur:Sacerdotes caput suum non Ezec.44
radant, neque comam nutriant, sed tō-
dentes attondeant capita sua. Sacerdo-
tes nāque iure uocati sunt, qui ut sacrū
ducatum prębeant fidelibus pręsunt.Ca-
pilli uero in capite exteriores,sunt cogi-
tationes in mente. Qui dum super cere-

brum insensibiliter oriuntur, curas vitę præsentis exprimũt, q̃ ex sensu negligéti, quia importunè aliq̃n prodeũt, quasi nobis non sentientibus procedũt. Quia igiť cuncti qui præsunt, habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tñ vehemẽter eis incũbere sacerdotes rectè & caput ꝓhibenť radere, & comã nutrire: vt cogitationes carnis de vita subditorũ nec à se funditus amputent, nec rursum ad crescendũ nimis relaxent. Vbi & bene dř: Tõdentes tõdeant capita sua: vt videlicet curæ tẽporalis sollicitudinis & quantũ necesse est prouideant, & tñ resecentur citius, ne immoderatius excrescãt. Dũ igitur & per administratam exteriorum prouidentiã corporum vita protegiť, & rursum p̃ immoderatã cordis intentionẽ nõ impediť, capilli in capite sacerdotis & seruantur vt cutẽ cooperiant, & resecãtur ne oculos claudãt.

Ne placere rector suo studio hominibus appetat sed tamen ad quid placere debeat intendat: Cap. VIII.

INter hæc quoque necesse est vt rector solerter inuigilet, ne hunc cupido placẽdi hominibus pulset, ne cum studiosè interiora penetrat, cum ꝓuide exteriora subministrat, se magis à subditis diligi quam veritatem quærat, ne cum bonis actibus fultus à mundo videtur alienus, hunc authori reddat extraneum amor suus. Hostis nanque redemptoris est, qui per recta opera quæ facit, eius vice ab Ecclesia amari cõcupiscit: quia adulterinæ cogitationis est reus, si placere puer spõsæ oculis appetit per quem sponsus dona trãsmisit. Quia nimirũ amor ꝓprius cum rectoris mentem ceperit, aliquãdo hanc inordinatè ad mollitiẽ, aliquando verò ad asperitatem rapit. ex amore etenim suo mens rectoris in mollitiẽ vertiť: q cũ peccantes subditos respicit, ne erga hunc eorũ dilectio torpeat, corripere nõ p̃sumit, non nunquã verò errata subditorũ q̃ increpare debuerat, adulatione demulcet. Vnde bene per prophetã dicitur: Væ his qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capien-

Ezec. 13

A das animas. Puluillos quippe sub omni cubito manus ponere, est cadentes à sua rectitudine animas, atque in huius mundi se dilectione reclinantes, blãda adulatio refouere. Quasi enim puluillo cubitum, vel ceruicalibus caput iacentis excipitur, cum correptionis duritia peccanti subtrahitur, eiq̃ue mollities fauoris adhibetur, vt in errore molliter iaceat, quem nulla asperitas contradictionis pulsat. Sed hæc rectores qui semetipsos diligunt, his proculdubio exhibent, à quibus se noceri posse in studio gloriæ B temporalis timent. Nam quos nil contra se valere conspiciunt, hos nimirum asperitate rigidæ semper inuectiõis premunt, nunquã clemẽter admonent, sed pastoralis mansuetudinis obliti, iure dominationis terrent. Quos rectè per prophetã diuina vox increpat dicẽs: Vos aũt cũ austeritate imperabatis eis & cũ potẽtia. Plus.n. se suo authore diligentes, iactanter erga subditos se erigũt, nec quid agere debeant, sed quid valeant attẽdũt. Nil de subsequẽti iudicio metuunt, qui improbè de temporali potestate gloriantur. Libet vt licenter & illicita faciant, & C subditorum nemo cõtradicat. Qui ergo & praua studet agere, & tñ ad hec vult cæteros tacere, ipse sibimet testis est, q a plus se veritate appetit diligi, quã cõtra se non vuult defendi: Nemo quippe est qui ita viuat, vt aliquatenus non delinquat. Ille ergo seipso amplius veritatem desiderat amari, qui sibi à nullo vuult cõtra veritatem parci. Hinc etenim Petrus increpationem Pauli libenter accipit. Hinc Dauid increpationem subditi humiliter audiuit: quia rectores boni dum priuato diligere amore se nesciunt, liD beræ puritatis verbum à subditis obsequium humilitatis credunt. Sed inter hæc necesse est vt cura regiminis tãti moderaminis arte temperetur, quatenus subditorum mens cum quædã rectè sentire potuerit, sic in vocis libertatem prodeat, vt tamen libertas in superbiam nõ erumpat: ne dum fortasse immoderatius linguæ eis libertas conceditur, vitæ ab his humilitas amittatur. Sciendum quoque est, quod non oportet vt rectores boni

Ezec. 34

2. Reg.

boni placere hominibus appetãt, sed ut suæ æstimationis dulcedine proximos in affectum veritatis trahant, nõ ut se amari desiderent, sed vt dilectionẽ suam quasi quandam viam faciant, per quã corda audientium ad amorem conditoris sui introducant. Difficile quippe est ut quamlibet recta denuncians prædicator, q̃ nõ diligitur, libenter audiatur. Debet ergo qui præest, & studere se diligi, quatenus possit audiri: & tñ amorẽ suum pro seipso non quærere, ne inueniatur ei cui seruire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannidi resultare. Quod bene Paulus insinuat, cum sui nobis studij occulta manifestat, dicens: Sicut & ego per omnia placeo omnibus. Qui tñ rursus dicit: Ego si adhuc oĩbus placerem, Christi seruus non essem. Placet ergo Paulus, & nõ placet: q̃a in eo q̃ placere appetit, nõ se, sed per hoĩb. placere veritatẽ quærit. *1. Cor. 10.* *Ibidem.*

Quod scire sollicitè rector debeat, quòd plerũque uitia, virtutes se esse mentiuntur. Cap. IX.

SCire etiam rector debet, q̃ plerunque vitia virtutes se esse mentiũtur. Nam sæpe sub parsimoniæ nomine se tenacia palliat, contraque se effusio sub appellatione largitatis occultat. Sæpe inordinata remissio pietas creditur, & effrenata ira spiritalis zeli uirtus æstimatur. Sæpe præcipitata actio uelocitatis efficacia, atque agendi tarditas grauitatis consilium putatur. Vnde necesse est, vt rector aĩarum, virtutes ac vitia uigilanti cura discernat, ne aut cor tenacia occupet, & parcum se uideri in dispensationib. exultet: aut cum effusè quid impẽditur, largũ se quasi miserando glorietur: aut remittendo quod ferire debuit, ad æterna supplicia subditos pertrahat: aut immaniter feriendo quod delinquitur, ipse grauius delinquat: aut hoc quod agi recte ac grauiter potuit, immaturè præueniens leuiget, aut bonæ actionis meritum differendo ad deteriora permutet.

Quod esse debet & rectori discretio correctionis & dissimulationis, feruoris & mansuetudinis. Cap. X.

A SCiendum quoque est, q̃ aliq̃ñ subiectorum vitia prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulant̃, indicanda: aliquando & aperte cognita maturè tolerãda, aliq̃ñ uerò subtiliter & occultè pscrutanda: aliq̃ñ leniter arguenda, aliq̃ñ autẽ vehementer increpãda. Nonnulla q̃ppe, vt diximus, prudenter dissimulanda sũt, sed quia dissimulatur, indicanda: vt cum delinquens & deprehendi se cognoscit, & perpeti, has quas in se tacitè tolerari considerat, augere culpas erubescat, seq; se iudice puniat quem sibi apud se recto patiẽtia clementer excusat. Qua s. dis-

B simulatione bene Iudæam Dñs corripit, cũ per prophetam dicit: Mẽtita es, & mei non es recordata, neq; cogitasti in corde tuo, quia ego tacens & quasi non videns. Et dissimulauit ergo culpas, & innotuit: quia & contra peccantem tacuit, & hoc ipsum tamen quia tacuerit dixit: Nõ nulla autem vel apertè cognita, maturè toleranda sunt, cum uidelicet rerum minimè opportunitas congruit ut aptè corrigantur. Nam secta inmaturè vulnera deterius inferuescunt, & nisi cum tẽpore *Esa. 57.*

C medicamenta conueniant, constat pcul dubio quod medendi officium amittãt. Sed cum tempus subditis ad correptionẽ quæritur, sub ipso culparum pondere patientia præsulis exercetur. Vnde bene p Psalmistam dr̃: Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. In dorso quippe onera sustinemus. Supra dorsum igitur suum fabricasse peccatores queritur, ac si apertè dicat: Quos corrigere neq̃o, quasi superimpositum onus porto. Nonnulla autem subtiliter & occultè sũt perscrutanda, vt quibusdã signis erumpentibus *Ps. 128.*

D rector in subditorũ mente, oẽ quod clausum latet, inueniat, & interueniente correptionis articulo, ex minimis maiora cognoscat. Vnde rectè ad Ezechielem dr̃: Fili hoĩs fode tibi parietem. Vbi mox idem propheta subiungit: Et cum fodissem parietem, apparuit ostium vnum. Et dixit ad me: Ingredere & uide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi. Et ecce omnis similitudo reptiliũ, & aĩalium abominatio, & vniuersa idola domus Israel depicta erãt in pa- *Ezech. 8*

riete. Per Ezechielem quippe præpositorum ordo signatur, per parietem duritia subditorum. Et quid est parietem fodere, nisi acutis inquisitionib. duritiam cordis aperire? Quem cũ fodisset, apparuit ostium: quia cum cordis duritia uel studiosis percunctationib. uel maturis correptionib. scindit, quasi quędã ianua ostenditur, ex qua oĩa in eo qui corripit cogitationum interiora uideant. Vnde & bene illic sequitur: Ingredere & uide abominationes pessimas, quas isti faciũt hic. Quasi ingreditur ut abominationes aspiciat, qui discussis quibusdã signis exterius apparentib. ita corda subditorũ penetrat, ut cuncta ei q̃ illicitè cogitant, innotescãt. Vnde & subdit: Et ingressus vidi. Et ecce oĩs similitudo reptilium, & animalium abominatio. In reptilib. cogitationes oĩno terrenæ signantur, in animalibus uerò iam quidem aliquantulũ à terra suspensæ, sed adhuc terrenę mercedis præmia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terræ inhęrẽt, aĩalia autem magna parte corporis à terra suspẽsa sunt, appetitu tamen gulæ ad terram semper inclinantur. Reptilia itaque sũt intra parietem, quando cogitationes voluuntur in mente, quæ à terrenis desiderijs nunq̃ leuantur. Animalia quoq; sũt intra parietem, qñ & si qua iam iusta, si qua honesta cogitantur, appetendis tñ lucris tẽporalibus honoribusque deseruiunt, & per semetipsa quidẽ quasi à terra suspẽsa sunt, sed adhuc p ambitũ quasi per gulæ desideriũ sese ad ima submittũt. Vñ & bene subdit: Et uniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete. Scriptũ q̃ppe est: Et auaritia quę est idolorũ seruitus. Rectè ergo post aĩalia idola describunt: quia etsi honesta actione nõnulli, quasi à terra se erigunt, ambitione tñ inhonesta semetipsos ad terram deponunt. Bene ãt dr̃, Depicta erant: q̃a dum exteriorũ rerũ intrinsecus species attrahunt, quasi in corde depingit quicquid fictis imaginib. deliberando cogitatur. Notandũ itaq; est, q̃a prius foramẽ in pariete, ac deinde ostiũ cernitur, & tũc demũ occulta abominatio demõstratur: q̃a nimirũ uniuscuiusq; peccati prius signa fo-

Col. 3.

A rinsecus, deinde ianua apertę iniquitatis ostendit, & tũc demũ oẽ malũ q̃d intus latet aperitur. Nõnulla aũt sunt leniter arguẽda, nã cum nõ malitia, sed sola ignorantia uel infirmitate delinquitur, profectò necesse est, ut magno moderamine ipsa delicti correptio temperetur. Cũcti q̃ppe quousq; in hac mortali carne subsistimus, corruptionis nostræ infirmitatib. subiacem⁹. Ex se ergo debet unusquisq; colligare, qualiter alienæ hunc oporteat

B imbecillitati misereri, ne contra infirmitatẽ p̃ximi si ad increpationis uocem feruẽtius rapiatur, oblitus sui esse uideatur. Vnde bene Paulus admonet dicẽs: Si quis prœoccupatus fuerit in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, cõsiderãs teipsum ne & tu tenteris. ac si apertè dicat: Cum displicet ex aliena infirmitate q̃d cõspicis, pensa quod es, ut increpationis zelo se spiritus temperet, dum tibi quoq; q̃d increpat timet. Nonnulla autem sunt ue-

Gal. 6.

C hemẽter increpanda, ut cum culpa ab authore non cognoscitur, quanti sit ponderis, ab increpantis ore sentiatur. Et cum sibi quis malũ quod perpetrauit leuigat, hoc contra se grauiter ex corripientis asperitate pertimescat. Debitum quippe rectoris est supernæ patriæ gloriam per uocem prædicationis ostendere, quanta in huius uitæ itinere tentamenta antiq hostis lateant aperire, & subditorum mala quæ tolerari leniter non debent, cum magna zeli asperitate corrigere: ne si minus contra culpas accendit, culparũ om-

D nium reus ipse teneatur. Vnde bene ad Ezechielem dr̃: Sume tibi laterem, & pones eũ corã te. & describes in eos ciuitatẽ Hierusalẽ. Statimq; subiungit: Et ordinabis aduersus eũ obsidionẽ, & ędificabis munitiones, & cõportabis aggerẽ, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Eique ad munitionẽ suã protinus subiunxit: Et tu sume tibi sartaginẽ ferream, & pones eam murum ferreum inter te & ciuitatem. Cuius enim Ezechiel propheta nisi magistrorum speciem tenet? Cui dicitur, Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem. Sic quippe sancti

Ezech. 4.

docto-

doctores sibi laterem sumunt, quãdo terrenum auditorum cor ut doceant apprehendunt. Quem scilicet laterem coram se ponunt: quia tota mentis illud intentione custodiunt. In quo & ciuitatem Hierusalem iubētur describere: q̃a prædicando terrenis cordibus curãt summopere quæ sit supernæ pacis uisio demonstrare. Sed quia incassum gloria patriæ cœlesti agnoscitur, nisi & quanta hic irruant hostis callidi tentamẽta noscatur, aptã subiungitur: Et ordinabis aduersus eam obsidionem, ędificabis munitiones. Sancti quippe prædicatores obsidionem circa laterem in quo Hierusalem ciuitas descripta est ordinant, quando terrenæ menti, sed iam supernam patriã requirẽti, quanta eam in huius uitæ tempore uitiorũ impugnet aduersitas, demõstrant. Nam cum unumquodq; peccatum quomodo proficientibus insidietur ostenditur, quasi osidio circa ciuitatem Hierusalem uoce prędicatoris ordinatur. Sed q̃a non solum debent innotescere qualiter uitia impugnẽt, uerum etiam quomodo custoditæ nos uirtutes roborent, rectè subiungitur: Et ædificabis munitiones. Munitiones quippe sanctus prædicator ædificat, quando quæ uirtutes quibus resistant uitijs demonstrat. Et quia crescente uirtute, plerunq; bella tentationis augentur, rectè adhuc subditur: Et comportabis aggerem, & dabis cõtra eam castra, & pones arietes in gyro. Aggerem nanque cõportat, quando prędicator quisq; molem crescentis tentationis ennũciat. Et contra Hierusalem castra erigit, quãdo rectæ intentioni audientium hostis callidi incircunspectas & quasi incõprehensibiles insidias prædicit. Atque arietes in gyro ponit, cum tentationum aculeos in hac uita nos undiq; circundãtes, & uirtutum murum perforantes innotescit. Sed cuncta hęc licet subtiliter rector insinuet, nisi contra delicta singulorum ęmulationis spiritu ferueat, nullam sibi in perpetuum absolutionem parat. Unde illic adhuc rectè subiungitur: Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones ei murum ferreum inter te & ciuitatem. Per sartaginem quippe fixura mentis, p

A ferrũ uero increpationis fortitudo signatur. Quid uerò acrius doctoris mentem quàm zelus Dei frigit & excruciat? Unde Paulus huius sartaginis urebatur frixura cum diceret: Quis infirmatur, & ego nõ infirmor? Quis scandalizatur, & ego nõ uror? Et quia quisquis zelo Dei accẽdit ne damnari ex negligentia dẽat, forti in perpetuum custodia munitur rectè dr̃ Pones eam murum ferreum inter te & ciuitaté: Sartago enim ferrea murus ferreus inter prophetam & ciuitatem ponitur: I. Co. 11.

B qui cum nunc fortem zelum rectores exhibent, eũdem zelum postmodum inter se & auditores suos fortem munitioné tenent: ne tunc ad uindictã destituti sint, si nunc fuerint in correptione dissoluti. Sed inter hæc sciendum est, quia dum ad increpationem se mens doctoris exaspe rat, difficilè ualde est, ut non aliquando & ad aliquid quod dicere non debet erũpat. Et plerunq; contingit, ut dum culpa subditorum cum magna inuectione corripitur, magistri lingua usq; ad excessus uerba pertrahatur. Cunq; increpatio im

C moderatè accenditur, corda delinquentium in desperatione deprimunt. Unde necesse est, ut exasperatus rector cũ subditorum mentem plus se quàm debuit percussisse considerat, apud se semper ad pœnitentiam recurrat: ut per lamenta ueniam in conspectu ueritatis obtineat, ex eo etiam, quòd per zeli eius studium peccat. Quod figuratè Dominus pręcipit per Moysen dicens: Si quis abierit cum amico suo simpliciter in siluam ad ligna cædenda, & lignum securis effugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit & Deu. 19.

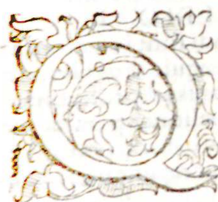
D occiderit, hic ad unam supradictarũ urbium fugiat, & uiuet, ne forte proxim⁹ eius, cuius effussus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum & percutiat animam eius. Ad siluã quippe cum amico imus, quotiens ad intuenda subditorum delicta conuertimur. Et simpliciter ligna succidimus, cum delinquentium uitia pia intentione resecamus. Sed securis manum fugit, cum sese increpatio plus quàm necesse est in asperitatem pertrahit: Ferrumque de manu-

brio prosilit, cùm de corruptione sermo A durior excedit. Et amicum percutit & occidit: quia auditorem suum prolata contumelia à spiritu dilectionis interficit. Correpti nanque mẽs repente ad odium proruit, si hanc immoderata increpatio plus quàm debuit addicit. Sed is qui incautè ligna percutit & proximum extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una earum defensus uiuat: quia si ad pœnitentiæ lamenta conuersus in unitate sacramenti sub spe, fide & charitate absconditur, reus perpetrati homicidij non tenẽ. Eumq; extincti proximus cũ inuenerit non occidit: quia cum districtus iu- B dex uenerit, qui sese nobis ꝑ naturę nostræ consortiũ iũxit, ab eo proculdubio culpæ reatum non expetit, quam sub ei⁹ uenia fides, spes & charitas abscõdit.

Quantum rector sacræ legis meditationibus esse debeat intentus. Cap. XI.

SEd omne hoc ritè à rectore agitur, si supernæ formidinis & dilectiõis spiritu afflatus, studiosè quotidie sacri eloquij pręcepta meditetur: at in eo uim sollicitudinis, & erga cœlestem uitam pro- C uidę circunspectionis, quam humanę cõuersationis usus indesinenter destruit, diuinæ admonitionis verba restaurent. Et qui ad uetustatem uitæ per societatẽ secularium dr, ad amorem semper spiritalis patriæ compunctionis aspiratione renouetur. Valde nanq; inter humana verba cor defluit. Cunq; indubitanter constet ꝙ externis occupationum tumultib. impulsum à semetipso corruat, studere incessabiliter dẽt, vt per eruditionis studium resurgat. Hinc est enim quòd prælatum gregi discipulum Paulus admonet D
1. Tim 4 dicens: Dum uenio attẽde lectioni. Hinc
Ps. 118. Dauid ait: Quomodo dilexi legem tuam Dñe, tota die meditatio mea est. Hinc Moysi Dñs deportanda arca præcepit di-
Exo. 25. cẽs: Facies quatuor circulos aureos quos pones per quatuor arcę angulos, faciesque uectes de lignis sethim, & operies auro, inducesque per circulos qui sunt in arcę laterib. ut portetur in eis, q semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis. Quid per arcam nisi sancta Ecclesia figuratur? Cui quatuor circuli aurei per quatuor angulos iubentur adiungi: quia in eo quòd per quatuor mũdi partes dilatata tenditur, proculdubio quatuor sancti Euangelij libris accincta prædicatur. Vectesque de lignis sethim fiunt, qui eisdem ad portandum circulis inseruntur: quia fortes perseuerantesq; doctores uelut imputribilia ligna quærẽdi sunt, qui instructioni sacrorum uoluminum semper inhærenter sanctæ Ecclesię unitatem denuncient, & quasi intromissis circulis arcam portent. Vectib. quippe arcam portare, est bonis doctoribus sanctam Ecclesiam ad rudes infideliũ mentes prædicando deducere. Qui auro quoque iubẽtur operiri, ut dum sermone alijs insonant, ipsi etiam uitæ splendore fulgescant. De quibus aptè subiungit: Qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis. Quia nimirum necesse est, ut qui ad officium prædicationis excubant, à sacrę lectionis studio nõ recedant. Ad hoc nanque uectes esse in circulis semper iubentur, ut cum portari arcam opportunitas exigit, de intromittendis vectibus portandi tarditas nulla generetur: quia uidelicet cum spiritale aliquid à subditis pastor inquirit, ignominiosum ualde est si tunc quęrat discere, cum quæstionem debet enodare. Sed circulis uectes inhæreant, ut doctores semper in suis cordibus eloquia sacra meditantes, testamenti arcam sine mora eleuent, si quicquid necesse est protinus doceant. Vnde bene primus pastor Ecclesiæ pastores cæteros admonet dicẽs: Parati semper ad satisfactionem omni poscenti uos rationem de ea quæ in uobis est spe. ac si aperte dicat: Vt ad portandam arcam nulla mora præpediat, vectes nunquã à circulis recedant.

PROLOGVS TERTIAE PARTIS, DOCENS QVALITER rector bene uiuens debeat docere & demonere subditos.

QVIA igitur qualis esse debeat pastor ostẽdimus, nũc qualiter doceat demonstremus, ut enim lõgè ante nos reuerẽdæ memoriæ Gregorius Nazianzenus edocuit, non una eademque cunctis exhortatio congruit, quia non cunctos par morum qualitas astringit. Sæpe nãq; alijs officiunt, quę alijs prosunt. Quia & plerunque herbæ quæ hæc animalia enutriunt, alia occidũt: & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat. Et medicamentum quod hũc morbũ imminuit, alteri uires iungit: & panis qui uitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium, formari debet sermo doctorum, ut & sua singulis congruant & tamen à communis ædificationis arte nunquam recedat, Quid enim sunt intentæ mentes auditorum, nisi (ut ita dixerim,) quædam in cithara tentiones stratæ chordarum? quas tangendi artifex, ut non sibimetipsi dissimile canticum faciant, dissimiliter pulsat. & idcirco chordæ consonam modulationem reddunt: quia uno quidem plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Vnde & doctor quisq; vt in una cunctos virtute charitatis ædificet, ex vna doctrina, non vna eademque exhortatione corda tangere audientium debet.

A *Quo pacto pastor, auditorum ratione habita singulos ad ædificationem hortari possit.* Caput I.

ALiter nanque admonendi sunt viri, atque aliter fœminæ. 1
Aliter admonendi sunt iuuenes atque aliter senes. 2
Aliter admonendi sunt inopes, atque aliter locupletes. 3
Aliter admonendi sunt lęti, atque aliter tristes. 4
B Aliter admonendi sunt subditi, aliter ꝑlati 5
Aliter admonendi sunt serui, aliter dñi. 6
Aliter admonendi sunt sapientes, aliter hebetes. 7
Aliter admonendi sunt impudentes, aliter uerecundi. 8
Aliter admonendi sunt proterui, aliter pusillanimes. 9
Aliter admonendi sunt impatientes, aliter patientes. 10
Aliter admonendi sunt beneuoli, aliter inuidi. 11
C Aliter admonendi sunt simplices, aliter impij. 12
Aliter admonendi sunt incolumes aliter ægri. 13
Aliter admonendi sunt qui flagella metuunt, & ideo innocenter uiuunt; atque aliter qui sic in iniquitatib. durruerunt, ut neque per flagella corrigantur. 14
Aliter admonendi sunt nimis taciti, aliter multiloquio uacantes. 15
Aliter admonendi sunt pigri, aliter præcipites. 16
D Aliter admonendi sunt mansueti, aliter iracundi. 17
Aliter admonendi sunt humiles, aliter elati. 18
Aliter admonẽdi sunt pertinaces, aliter inconstantes. 19
Aliter admonẽdi sunt gulæ dediti aliter abstinentes. 20
Aliter admonendi sunt qui iam sua misericorditer tribuunt, atq; aliter qui adhuc & aliena rapere contendunt. 21
Aliter admonẽdi sunt, qui nec aliena appetũt, nec sua largiuntur: atque aliter qui 22

qui & ea quæ habent tribuunt, & tñ aliena rapere non desistunt.

23 Aliter admonendi sunt peccati, aliter discordes.

24 Aliter admonendi sunt seminantes iurgia, aliter pacifici.

25 Aliter admonẽdi sunt qui sacræ legis verba non intelligunt rectè, atq; aliter q recte quidem intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur.

26 Aliter admonendi sunt qui cum dignè prædicare ualeant, præ nimia humilitate formidant: aliter quos à prædicatione imperfectio uel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit.

27 Aliter admonẽdi sunt qui in hoc quod temporaliter appetunt prosperãtur: atque aliter qui ea quidem quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamẽ aduersitatis labore fatigantur.

28 Aliter admonendi sunt cõiugijs obligati aliter coniugij nexibus liberi.

29 Aliter admonẽdi sunt peccatorũ carnis conscij, aliter ignari.

30 Aliter admonendi sunt q peccata deplorant operũ, aliter qui cogitationum.

31 Aliter admonendi sunt qui admissa deplangunt, nec tñ deserunt: atq; aliter qui deserunt, nec tamen plangunt.

32 Aliter admonendi sunt qui illicita quæ faciunt etiam laudant: atque aliter q accusant praua, nec tamen deuitant.

33 Aliter admonendi sunt qui repentina cõcupiscentia superantur, atq; aliter qui in culpa ex consilio ligantur.

34 Aliter admonẽdi sunt qui licet minima tamen illicita faciũt: atque aliter qui se à paruis custodiunt, sed aliquando in grauioribus demerguntur.

35 Aliter admonendi sunt qui bona nec inchoant, aliter qui inchoata minimè consummant.

36 Aliter admonendi sunt qui mala occultè agunt, & bona publicè: atq; aliter qui bona quę faciunt abscondunt, & tamen quibusdam factis publicè malè de se opinari permittunt.

Sed quid utilitatis est quod cuncta hæc collecta enumeratione transcurrim⁹, si nõ etiam admonitionis modos per singula quanta possumus breuitate A pandamus?

De his igitur omnibus à principali sumẽtes exordium, latius ex ordine per singula disseramus.

ADMONITIO I.

ALiter igitur admonendi sunt viri, atque aliter fœminæ: quia illis grauia, istis verò iniungenda sunt leuiora, vt illos magna exercẽdo, istas verò lenia demulcendo conuertant.

ADMONITIO II.

ALiter admonendi sunt iuuentes, atque aliter senes: quia illos plerunq; B seueritas admonitionis ad profectum dirigit, istos verò ad meliora opera deprecatio blanda componit. Scriptum quippe est: Seniorem ne increpaueris, sed obsecra ut patrem. 1. Tim. 5

ADMONITIO III.

ALiter admonendi sunt inopes, atq; aliter locupletes. illis nanq; offerre consolationis solatium contra tribulationem, istis uerò inferre metum contra elationem debemus. Inopi quippe à Domino per prophetam dicitur: Noli timere, quia non confunderis. Cui non longè C post blandiens dicit: Paupercula tempestate conuulsa. Rursumq. hanc consolatur dicens: Elegi te in camino paupertatis. At contra Paulus discipulo de diuitibus dicit: Diuitibus huius seculi præcipe non superbè sapere, neque sperare in incerto diuitiarum suarum. Vbi notandum ualde est quod humilitatis doctor memoriam faciens non ait. Roga, sed Pręcipe: quia etsi impendenda est pietas infirmitati, honor tamen non debetur elationi. Talibus ergo rectum quod di- D citur tanto rectius iubetur, quanto & in rebus transitorijs altitudine cogitationis intumescunt. De his in Euãgelio Dominus dicit: Væ vobis diuitibus qui habetis consolationem uestram. Quia n. quæ sunt æterna gaudia nesciũt, ex præsentis uitæ abundantia consolantur. Offerenda est ergo eis consolatio, quos caminus paupertatis excoquit atq; illis inferendus est timor, quos cõsolatio gloriæ temporalis extollit: ut & illi discant, quia diuitias quas nõ conspiciunt possidebunt, & isti agnoscant, quia eas quas concu-

Margin notes: Esai. 54. · Ibidem. · Esai. 48. · 1. Tim. 6 · Mat. 14

cōcupiscunt nequaquā tenere possunt. A Plerunq; tamen personarum ordiné, pmutat qualitas morū: ut si diues humilis sit, pauper elatus. Vnde mox prędicantis lingua cum audientis debet uita componi: ut tanto districtius in paupere elationem feriat, quanto eū nec illata paupertas inclinat: & tanto lenius humilitatem diuitum mulceat, quanto eos nec abundantia quæ subleuat exaltat. Nonnunq etiam superbus diues exhortationis blādimento placandus est: quia & plerunq; dura uulnera per lenia fomenta mollescunt, & furor insanorū sępe ad salutem B medico blandiente reducitur. Cumq; eis in dulcedine cōdescenditur, languor insaniæ mitigatur. Neq;.n. negligenter intuendum est, q cum Saulem spiritus aduersus inuaderet, apprehensa Dauid cithara, eius uesaniam sedabat ac temperabat. Quid.n.per Saulem nisi elatio potentum, & quid per Dauid innuitur nisi humilis uita sanctorum? Cum ergo Saul ab immundo spiritu arripitur, Dauid canente eius uesania temperatur: quia cū sensus potentū per elationem in furoré uertitur, dignum est ut ad salutem mentis quasi ad dulcedinem citharæ locutionis nostræ tranquillitate reuocet. Aliqñ auté cum huius seculi potentes arguuntur, prius per quasdam similitudines uelut de alieno negocio requirendi sunt. Et cum rectā sententiam quasi in alterū protulerint, tunc modis congruentibus de proprio reatu feriendi sunt: ut mens temporali potentia tumida contra corripientem nequaquam se erigat, q suo sibi iudicio superbiæ ceruicem calcat: & in nulla sui defensione se exerceat, qué sententia proprij oris ligat. Hinc est enim q Nathan propheta arguere regem uénerat, & quasi de causa pauperis contra diuitem iudicium quærebat: ut prius rex sniam diceret, & reatum suum postmodum audiret, quatenus nequaquā iustitiæ contradiceret, quam ipse in se protulisset. Vir itaq; sanctus & peccatoré cōsiderans, & regé, miro ordine audacé reū prius per confessioné ligare studuit, & postmodum p inuectioné secare. Celauit paululū quod quæsiuit, sed percussit repentè qué tenuit. Pigrius.n.fortasse incideret, si ab ipso sermonis exordio apertè culpam ferire uoluisset, sed pręmissa similitudine eam quam occultabat exacuit increpationem. Ad ęgrum medicus uenerat, secandum uulnus uidebat, sed de patientia ęgri dubitabat. Abscondit igit ferrum medicinale sub ueste, quod eductū subitò fixit in uulnere, ut secanté gladium sentiret ęger antè quàm cerneret: nè si antè cerneret, sentire recusaret.

1 Reg. 16

2 Re. 12

ADMONITIO IIII.

Aliter admonendi sunt lęti, atq; aliter tristes. Lętis uidelicet inferenda sunt tristia quę sequunt ex supplicio, tristibus uero inferenda sunt lęta q promittunt ex regno. Discant lęti ex minarum asperitate quod timeant, audiant tristes pręmiorū gaudia de quib. pręsumant. Illis quippe dr: Vę uobis qui ridetis nunc, qm flebitis. Isti uero eodé magistro docéte audiant: Iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Nonnulli aūt lęti uel tristes non rebus fiunt, sed quibusdā conspersionib. existunt. Quibus profectò intimandum est, q quędam uitia quibusdā C conspersionibus iuxta sunt. Habent.n.lęti ex propinquo luxuriam, tristes iram. Vnde necesse est ut non solùm quisq; cōsideret quod ex cōspersione sustinet sed etiam quod ex uicino deterius purget: ne dum nequaquam pugnat contra hoc quod tolerat, ei quoq; à quo se liberum existimat uitio succumbat.

Luc. 6.

ADMONITIO V.

Aliter admonendi sunt subditi, atq; D aliter pręlati. Illos ne subiectio conterat, istos ne locus superior extollat. Illi ne minus quę iubentur impleant, isti ne plus iusto iubeant quę compleantur. Illi ut humiliter subiaceant, isti quoq; ut téperanter pręsint. Nam, quod intelligi & figuraliter potest, illis dicitur: Filij obedite parentibus uestris in Domino. Istis uero pręcipitur: Et patres nolite ad iracundiam prouocare filios uestros. Illi discāt quo ante occulti arbitri oculos sua interiora componant, isti quomodo etiam commissis sibi exempla bene uiuédi exterius prębeant. Scire etenim pręlati debent

Col. 4.

bent, quia si peruersa unquã perpetrant, A tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos peditionis exẽpla trãsmittunt. Vnde necesse est ut tanto se cautius a culpa custodiant, quanto per praua quæ faciunt non soli moriuntur, sed aliorũ animarum quas prauis exemplis destruxerunt rei sunt. Vnde admonendi sunt illi ne districtius puniant, si absolutè reperiri nequeunt saltem de se isti ne de subditorum erratibus iudicentur, et si se iam de se securos inueniunt. Illi ut tanto circa se sollicitius uiuant, quanto eos aliena cura non implicat: isti uerò ut sic aliorũ curas expleant, quatenus & suas agere non desistant: & sic in propria sollicitudine ferueant, ut à commissorum custodia minimè torpescant. Illi. n. sibimet uacanti dr: Vade ad formicam ò piger, & considera uias eius, & disce ab ea sapientiam. Iste. n. terribiliter admonetur cũ dr: Fili mi si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, & illaqueatus es uerbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Spondere nanq; ꝓ amico, est alienam animam in periculo suæ cõuersationis accipere. Vñ & apud extraneum manus defigitur: qa apud curam sollicitudinis quæ ante deerat mens ligatur. Verbis uerò oris sui illaqueatus est, ac propriis sermonibus captus: qa dũ cõmissis sibi cogitur bona dicere, ipsum prius necesse est quæ dixerit custodire. Illaqueatur igitur uerbis oris sui, dum ratione exigente constringitur, ne eius uita ad aliud quam admonet relaxet. Vnde apud districtũ iudicẽ cogit tanta in opere exoluere, quanta constat eũ aliis uoce ꝓcepisse. Vbi & bene mox exhortatio subditur ut dicatur: Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ. Quisquis. n. ad uiuendũ aliis in exẽplum præponitur, non solum ipse ut uigilet, sed etiam vt amicũ suscitet admonetur. Ei nanq; uigilare bene uiuendo non sufficit, si non & illum cui præest, à peccati torpore disiungit. Bene autem dr: Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent

Prou. 6.

palpebræ tuę. Somnum quippe oculis dare, est intentione cessante subditorum curam omnino negligere. Palpebræ uerò dormitant, cum cogitationes nostræ ea q̃ in subditis arguenda cognoscunt, pigredine deprimente dissimulãt. Plene. n. dormire, est commissorum acta nec scire, nec corrigere. Non autem dormire, sed dormitare, est quæ quidem reprehendẽda sunt cognoscere, sed tamen ꝓp mentis tædium dignis ea increpationib. non B emendare. Dormitando uerò oculus ad plenissimum somnum ducitur: quia dũ plerunq; qui pręest, malum quod cognoscit non resecat, ad hoc quandoq; negligentiæ suæ merito peruenit, ut quod à subiectis delinquitur, nec agnoscat. Admonendi sunt itaq; qui præsunt, ut per circumspectionis studium oculos peruigiles intus & in circuitu habeant, & cœli animalia fieri contendant. Ostensa quippe cœli animalia in circuitu, & intus oculis plena habẽtur, & sic describuntur. Dignum quippe est ut cuncti qui præsunt C intus atq; in circuitu oculos habeãt, quatenus & interno iudici in semetipsis placere studeant, & exempla uitæ exterius præbentes, ea etiam q̃ in aliis sunt corrigenda deprehendant. Admonendi sunt subditi ne præpositorum suorum uitam temerè iudicent, si quid eos fortasse agere deprehensibiliter uident: ne unde mala rectè redarguũt, inde per elationis impulsum in profundiora mergantur. Admonendi sunt ne cum culpas præpositorũ cõsiderant, contra eos audaciores fiãt: sed sic si qua ualde sũt eorũ praua, apud semetipsos dijudicent, ut tñ diuino timore constricti, ferre sub eis iugũ reuerẽtiæ D non recusent. Quod melius ostendimus, si Dauid factum ad medium deducamus. Saul quippe persecutor, cum ad purgandum uentrem speluncam fuisset ingressus, illic cum uiris suis Dauid inerat, qui iam tam longo tempore persecutionis eius mala tolerabat. Cumq; eum uiri sui ad feriendum Saul accẽderent, fregit eos responsionib. qa manũ mittere in Christũ Dñi non deberet. Qui tamen occulte surrexit, & oram chlamydis eius abscidit. Quid enim per Saul nisi mali recto-

res

res, quid per Dauid nisi boni subditi designantur? Saul igitur uentrem purgare, est prauos præpositos conceptam in cor malitiã usq; ad opera miseri odoris extendere, & cogitata apud se noxia factis exterioribus exequendo monstrare. Quẽ tamen Dauid ferire metuit: quia piæ subditorum mentes ab omni se peste obtrectationis abstinentes, prępositorum uitã nullo linguæ gladio percutiunt, etiã cũ de imperfectione reprehendunt. Qui & si quando pro infirmitate sese abstinere uix possunt, ut extrema quædã atq; exteriora præpositorum mala, sed tamen humiliter loquantur, quasi oram chlamydis silenter incidunt: quia uidelicet dũ p̄latæ dignitati saltem innoxiè & latenter derogant, quasi regis superpositi uestem secant, sed tamen ad semetipsos redeũt, seq; uehementissime uel de tenuissima uerbi laceratione reprehẽdunt. Vnde bene & illic scriptum est: Post hæc Dauid percussit cor suum, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul. Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda nõ sunt, etiam cum recte reprehendenda iudicãtur. Si quando uero contra eos uel in minimis lingua labitur, necesse est ut per afflictionem pœnitentię cor premat, quatenus ad semetipsum redeat, & cũ præpositæ potestati deliquerit, eius cõtra se iudicium à quo sibi prælata est perhorrescat. Nã cũ in p̄positis delinquimus, eius ordinationi qui eos nobis prætulit obuiamus. *Exo.16.* Vnde Moyses quoq; cum contra se & Aaron conqueri populũ cognouisset, ait: Nos.n. qd sumus? Nec contra nos est murmur uestrũ, sed cõtra Dñm.

ADMONITIO VI.

Aliter admonendi sunt serui, atque aliter domini. Serui scilicet ut in se semper humilitatem conditionis aspiciant, dñi uero ut naturæ suæ qua æqualiter sunt cum seruis conditi, memoriã non amittant. Serui admonendi sunt ne dñs despiciant, ne Deum offendant si ordinationi illius superbiendo contradicant. Domini quoque admonendi sunt, q̄a contra Deum de munere eius superbiunt, si eos quos per conditionẽ tenent subditos, æquales sibi per naturę consor-

A tium non cognoscant. Isti admonendi sunt ut sciant se seruos esse dominorũ, illi admonendi sunt ut cognoscant se cõseruos esse seruorũ. Istis nanq; dr̃: Serui obedite dñis carnalibus. *Eph.6.* Et rursum: Quicunq; sub iugo seruitutis, dños suos omni honore dignos arbitrentur. *Col.3.* Illis autẽ dr̃: *2.Thi.6.* Et uos domini eadem facite, illis remittentes minas, scientes quod & illorum & uester Dominus est in cœlis.

ADMONITIO VII.

Aliter admonendi sunt sapientes huius seculi, atq; aliter hebetes. Sapien-
B tes quippe admonendi sunt, ut sciant amittere quæ sciunt. Hebetes quoq; admonendi sunt, ut appetant scire quæ nesciunt. In illis hoc primum destruendum est, q̄ se sapiẽtes arbitrantur: in istis iam ædificandum est, quicquid de superna sapientia cognoscitur: quia dum minime superbiunt, quasi ad suscipiendũ ædificium corda parauerunt. Cũ illis laborãdum est, ut sapientius stulti fiant, stultam autem sapientiam deferant, & sapientẽ Dei stultitiam discant: istis uero prędicãdũ est, ut ab ea quæ putatur stultitia, ad ueram sapientiam uicinius transeant. *1.Cor.3.* Il-
C lis nanq; dr̃: Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sapiens. Istis uero dicitur: Non multi sapiẽtes secundum carnem. *1.Cor.1.* Et rursum: Quę stulta sunt huius mundi elegit deus, ut confundat sapientes. *Ibidem.* Illos plerunq; ratiocinationis argumenta, istos nonnunquam melius exempla conuertunt. Illis nonnunquam prodest ut in suis allegationibus uicti iaceant, istis uerò aliquando sufficit ut laudabilia aliorum facta co-
D gnoscant. Vnde & magister egregius dicit: Sapientibus & insipientibus debitor sum. *Rom.1.* cũ Hebręorũ quosdã sapiẽtes, quosdã uero etiã tardiores admoneret, illis de completione testamenti ueteris loquẽs, eorum sapientiam argumẽto superauit dicens: Quod enim antiquatur & senescit, prope interitum est. *Heb.8.* cum uero solis exemplis quosdã trahendos ad se cerneret, in eadẽ epistola adiũxit: Sãcti ludibria & uerbera experti, insuper & uincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Et

Ibidem. rursum: Mementote præpositorum vestrorũ qui nobis locuti sunt uerbũ Dei, quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidẽ, quatenus & illos uictrix ratio frangeret, & istos ad maiora cõscendere imitatio blanda suaderet.

ADMONITIO VIII.

Aliter admonendi sunt imprudẽtes, atq; aliter uerecundi: illos nanq; ab impudentiæ uitio non nisi increpatio dura compescit, istos autem plerunq; ad melius exhortatio modesta componit. Illi se delinquere nesciunt, nisi etiam à pluribus increpentur: istis plerunq; ad conuersionẽ sufficit ꝙ eis doctor mala sua saltem leuiter ad memoriam reducit. Illos melius corrigit, qui inuehendo reprehẽdit: istis autem maior profectus adducitur, si hoc quod in eis reprehenditur, quasi ex latere tangatur. Impudentem

Hier. 3. quippe Iudæorum plebẽ Dominus apertè increpans ait: Frons mulieris meretri-

Esai. 54. cis facta est tibi, noluisti erubescere. Et rursum uerecundantem refouet dicens: cõfusionis adolescẽtiæ tuæ obliuisceris, & opprobiis uiduitatis tuæ non recordaberis, quia dominabitur tui qui fecit te. Impudenter quoq; delinquentes Galatas apertè Paulus increpat dicens: O in-

Gal. 3. sensati Galatæ, q̃s uos fascinauit: Et rur-

Ibidem. sum: Sic stulti estis ut cum spiritu cęperitis, nunc carne cõsumamini? Culpas verò uerecundantiũ quasi cõpatiens reprę hendit dicens: Gauisus sum in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis ꝓ me sentire, sicut & sentieabatis: occupati enim eratis. Vt & illorum culpas increpatio dura detegeret & horũ negligẽtiã sermo mollior uelaret.

ADMONITIO IX.

Aliter admonẽdi sunt proterui, atq; aliter pusillanimes. Illi. n. dũ valde de se præsumunt, exprobando cæteros dedignantur: isti aũt dum nimis infirmitatis suæ sunt conscij, plerunq; in desperationẽ cadũt. Illi singulariter summa æstimant cuncta quæ agunt: isti vehementer despecta putant esse quæ faciunt, & idcirco in desperatione fraguntur. Subtiliter itaque ab arguente discutienda sunt opera proteruorum, ut in quo sibi pla-

A cent, ostendantur quia Deo displicent. Tũc. n. proteruos melius corrigimus, cũ ea q̃ bene egisse se credunt, malè acta mõstramus, unde adepta creditur gloria, inde utilis subsequatur confusio. Nonnunquam vero cũ se uitium proteruiæ minimè perpetrare cognoscunt, compendiosius ad correctionem ueniunt, si alterius culpæ manifestioris, & ex latere requisitæ improperio confundantur: ut ex eo quod defendere nequeunt, cognoscant se tenere improbe q̃d defendunt. Vnde

B cum proteruè Paulus Corinthios aduersum se inuicem uideret inflatos, ut alius Pauli, alius Apollo, alius Cephæ, alius Christi esse se diceret, incesti culpam in medium deduxit, quę apud eos & perpetrata fuerat, & in correcta remanebat, dicens. Auditur inter uos fornicatio 1. Cor. 5.
& talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris quis habeat. Et uos inflati estis, & non magis luctum habuistis ut tolleretur de medio uestrũ qui hoc opus fecit. ac si aperte dicat: Quid uos per poteruiam huius uel

C illius dicitis, qui per dissolutionem negligentiæ nullius uos esse mõstratis? At cõtra pusillanimes aptius ad iter bene agẽdi reducimus, si quædã bona illorũ ex latere requiramus, ut dum in eis alia reprehendendo corripimus, alia amplectẽdo laudemus, quatenus eorũ teneritudinẽ laus audita nutriat, quam culpa increpata castigat. Plerunq; aũt utilius apud illos proficimus, si & eorũ bene gesta memoramus. Et si qua ab eis inordinatè gesta sunt, nonjam tanquam perpetrata debeant prohibemus: ut & illa quæ approbamus, illatus fauor augeat, & contrà ea quæ reprehẽdimus, magis apud pusilla-

D nimes exhortatio uerecundia conualescat. Vñ idẽ Paulus cũ Thessaolnicẽses in accepta ꝑdicatione ꝑdurãtes, quasi de uicino mũdi termino quodã cognosceret pusillanimiter turbatos, prius in eis quæ fortia ꝓspicit laudat, & cautè monẽdo postmodũ quę infirma sunt roborat. Ait . n. Gratias agere debemus Deo semper 2. Thes. 1.
pro uobis fratres, ita ut dignum est, q̃m supercrescit fides uestra, & abũdat charitas uniuscuiusq; uestrũ iuicẽ itaut & nosipsi

in uobis gloriemur in Ecclesijs Dei pro patientia uestra & fide. Et cum blāda hęc uitæ eorum præconio pręmisisset, paulo post subdidit dicens: Rogamus autē uos fratres per aduentū Dñi nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in idipsum, ut non cito moueamini à uestro sensu, neq; terreamini, neq; per spiritum, neq; per sermonem, neq; per epistolam tanq̄ ꝑ uos missam, quasi instet dies Dñi. Egit enim uerus doctor, ut prius audirēt laudati quod recognoscerent, & postmodū quod exhortati sequerentur: quatenus eorum mētem ne commotio subiuncta concuteret, laus præmissa solidaret: & q̄ commotos eos uicini finis suspicione cognouerat, non iam redarguebat motos sed quasi transacta nesciens adhuc commoueri perhibebat. ut dum de ipsa leuitate monitionis prædicatori suo se cognitos crederēt, tāto reprehēsibiliores fieri, quāto & cognosci ab illo formidarēt.

ADMONITIO X.

Aliter admonendi sunt impatientes, atq; aliter patientes. Dicendum nanque est impatientibus, quia dum refrenare spiritū negligunt, per multa etiam q̄ non appetunt iniquitatum abrupta rapiuntur: quia uidelicet mentem impellit furor quo non trahit desiderium, & agit commota uelut nesciens unde post doleat sciens. Dicendum quoq; est impatiētibus, quia dum motionis impulsu præcipites, quædam uelut alienati peragunt, uix mala sua postquam fuerint perpetrata cognoscunt. Qui dum perturbationi suę minimè obsistunt, etiā si qua à se trāquilla mente fuerant bene gesta confundunt, & improuiso impulsu destruunt quicquid fortitan diu labore prouido cō struxerunt. Ipsa nanq; quæ mater est omnium custosq; uirtutum, per impatientiæ uitium uirtus amittitur charitatis. Scriptū quippe est. Charitas patiēs est. (1. Cor. 13) Igitur cū minimè est patiens, charitas non est. Per hoc quoq; impatientiæ uitiū ipsa uirtutum nutrix doctrina dissipatur. Scriptum nanq; est: Doctrina uiri per patientiam noscitur. (Prou. 12) Tanto ergo quisque minus ostenditur doctus, quanto minus cōuincitur patiens. Neq;.n. potest ueraciter bona docendo impendere, si uiuendo nescit ęquanimiter aliena mala tolerare. Per hoc quoq; impatientię uitium plerunq; mētem arrogantię culpa trāsfigit, quia dū despici in mundo hoc quisque non patitur, bona si qua sibi occulta sunt, ostētare conatur, atq; sic per impatientiā usq; ad arrogantiam ducitur. Dumq; ferre despectionem non potest, detegendo semetipsum in ostentatione gloriatur. Vnde scriptū est: Melior est patiens arrogante. (Eccl. 8.) Quia uidelicet eligit patiens quęlibet mala perpeti, q̄ per ostentationis uitium bona sua occulta cognosci. At contra eligit arrogans bona de se uel falsa iactari, ne mala possit uel minima perpeti. Quia igitur cum patientia relinquitur, ēt bona reliqua quę iam gesta sunt destruuntur, recte ad Ezechielem in altari Dei fieri fossa pręcipitur: ut in ea uidelicet superposita holocausta seruentur. Si.n. in altari fossa nō esset, omne qđ in eo sacrificium reperiret, superueniēs aura dispergeret. Quid uero accipimus altare Dei, nisi animam iusti, quę quot bona egerit, tot sup se ante eius oculos sacrificia imponit? Quid.n. est altaris fossa, nisi bonorum patientia, quę dum mētē ad aduersa toleranda humilitat, quasi more fossę hanc in imo positam demonstrat? Fossa ergo in altari fiat, ne superpositum sacrificiū aura dispergat: idest electorum mens patientiam custodiat, ne commota uento impatientię, & hoc qđ bene operata est amittat. Bene autē hęc eadem fossa unius cubiti esse memorat: quia nimirū si patientia non deseritur, unitatis mensura seruatur. Vnde & Paulus ait: Inuicem onera uestra portate, & sic adimplebitis legem Christi. (Gal. 5.) Lex q̄ppe Christi est charitas unitatis, quam soli perficiunt, qui nec cum grauantur excedunt. Audiant impatientes quod scriptū est in Prouerbiis: Melior est uir patiens uiro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium. (Prou. 16) Minor enim est uictoria urbium, quia extra sunt q̄ subiugantur. Valde autem maius est quod per patientiā uincitur: quia ipse à se animus superatur, & is semetipsum sibimetipsi subiicit, quando eum patientia intra se

frenari compellit. Audiant impatientes A quod electis suis ueritas dicat: In patientia uestra possidebitis animas uestras. Sic enim conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, & anima possideat corpus. Ius uerò animæ a corporis possessione repellitur, si non prius anima à rōne possidet. Custodem igitur conditionis nostræ patientiam Dn̄s esse monstrauit: quia in ipsa nos possidere nosmetipsos docuit. Quanta ergo sit impatientiæ culpa cognoscimus, per quam & hoc ipsum amittimus possidere quod sumus. Audiāt impatientes quod per Salomonem rursum dr̄: Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt & reseruat in posterum. Impatientia quippe impellente agitur, ut totus foras spiritus proferat̃ quem idcirco perturbatio citius eijcit, quia nulla interius disciplina sapientiæ circuncludit. Sapiens aūt differt & reseruat in posterum. Læsus.n. in præsenti se ulcisci non desiderat, qui etiam tolerans pasci optat, sed tamē iuste uindicari omnia extremo iudicio non ignorat. At cōtra admonendi sunt patientes, ne in eo quod exterius portant, interius doleāt: ne tantæ uirtutis sacrificium quod integrum foras immolāt, intus malitiæ peste corrumpant, & cum ab hominibus non agnoscitur, sed tñ sub diuina examinatione peccatur, tanto deterior culpa doloris fiat, quanto sibi ante homines uirtutis speciem uendicat. Dicendum itaq; est patientib. ut studeant diligere quos sibi necesse est tolerare, ne si patientiā dilectio non sequat̃, in deteriorē culpā odij uirtus ostensa uertat̃. Vñ Paulus cū diceret Charitas patiens est, ilicò adiunxit: Benigna est uidelicet ostendens, q̄a quos ex patiētia tolerat, amare ēt ex benignitate nō cessat. Vñ idē doctor egregius cū patientiā discipulis suaderet dicens: Oīs amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia auferatur à uobis cū omni malitia: quasi cunctis exterius iam bene compositis, ad interiora conuertit̃, dum subiungit: Cum omni malitia. Quia nimirum frustra indignatio, clamor, & blasphemia ab exteriorib. tollit̃, si in interiorib. uitiorū mater malitia dominatur. Et incassum foras nequitiā ex ramis inciditur, si surreptura multiplicius int⁹ in radice seruatur. Vñ & per semetipsam ueritas quoq; dicit: Diligite inimicos uestros, & benefacite his qui oderunt uos, & orate pro persequentib. & calumniātib. uos. Virtus itaq; est coram hominib. aduersarios tolerare, sed uirtus coram Deo diligere: quia hoc solū Deus sacrificiū accepit, quod quidem ante eius oculos in altari boni operis flamma charita- B tis incendit. Hinc est q̄d rursum quibusdam patientib. nec tamen diligentib. dicit. Quid autē uides festucā in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo nō uides? Perturbatio quippe impatientiæ festuca est, malitia uero in corde, trabes in oculo. Illā nanq; aura tentationis agitat, hāc aūt consummata nequitia penè immobiliter portat. Rectè uero illic subiūgitur: Hypocrita eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc uidebis eijcere festucā de oculo fratris tui. Ac si dicat̃ mēti iniquæ C interius dolenti, & sanctam se exterius p patientiā demonstranti: Prius a te molē malitiæ excute, & tunc alios de impatientiæ leuitate reprehende: ne dū nō studes simulationē uincere, peius tibi sit aliena praua tolerare. Euenire etiā plerunq; patientib. solet, ut eo quidē tēpore quo uel aduersa patiuntur, uel contumelias audiunt, nullo dolore pulsent̃, & sic patientiā exhibeant, ut custodire ēt cordis innocētiā non omittant: sed cū post paululum hæc ipsa quæ pertulerunt ad memoriam reuocant, igne se doloris inflam- D mant, argumenta ultionis inquirunt, & mansuetudinē quam tolerantes habuerunt, retractantes in malitiā uertūt. Quibus citius à prædicatione succurrit̃, si q̄ sit huius ꝑmutationis cā pādat̃. Callidus nanq; aduersarius bellū contra duos mouet, unū uidelicet inflāmans ut contumelias prior inferat, alterū prouocans ut cōtumelias læsus reddat. Sed plerunq; dū iā huius uictor est qui iniuriā persuasus irrogat, ab illo uincit̃ q illatā contumeliā sibi æquanimiter portat. Vnius ergo uictor quem commonendo subiugauit, tota cōtra alterum uirtute se erigit, eumq; obsistentē fortiter & uincentem dolet: quem

Luc. 21.
Prou. 29
1. Co. 13.
Ephes. 4.
Ma
Ma
Luc.

quem quia commouere in ipsa cõtumeliarum iaculatione nõ potuit, ab aperto certamine interim quiescens, & secreta suggestione cogitationem lacessens, aptũ tempus deceptionis inquirit. Quia.n. publico bello uictoriam perdidit, ad exercẽdas occultè insidias exardescit. Quietis nãq; tpe iam ad uictoris animũ redit, & uel rerum dãna aut iniuriarum iacula ad memoriam reducit, cunctaq; quæ sibi illata sunt uehementer axaggerãs intolerabilia ostendit. Tantoq; mentem mœrore conturbat, vt plerunq; uir patiens illa se æquanimiter tolerasse post uictoriam captiuus erubescat, seque non reddidisse contumelias doleat, & deteriora repẽdere si occasio præbeatur quærat. Quib. ergo isti similes sunt, nisi his qui p fortitudinẽ in cãpo uictores sunt, sed per negligentiam postmodum intra urbis claustra capiunt? Quib. sunt similes, nisi iis quos irruens grauis lãgor à uita nõ subtrahit, sed leuiter ueniens recidiua febris occidit? Admonendi sunt igitur patientes, vt corpus uictoria muniãt, ut hostem publico bello superatum insidiari mœniis mẽtis intendant, & languorẽ plus repentẽ timeãt, ne hostis callidus eo in deceptione postmodũ maiori exultatione gaudeat, quo illa dudum contra se rigida colla uictorum calcat.

ADMONITIO XI.

Aliter admonendi sunt beneuoli, atque aliter inuidi. Admonẽdi nanq; sunt beneuoli, ut sic alienis bonis cõgaudeant, quatenus habere & propria cõcupiscant. Sic proximorum facta diligendo laudent, ut ea etiam imitando multiplicent: ne si in hoc præsentis uitę stadio ad certamẽ alienum deuoti fautores, sed pigri spectatores assistãt, eo post certamen sine brauio remaneant, quo nunc in certamine non laborant, & tunc eorum palmas afflicti respiciant, in quorũ nunc laborib. ociosi perducant. Valde qppe peccamus, si aliena bene gesta nõ diligimus. Sed nil mercedis agimus, si ea quæ diligimus, in quantum possumus non imitamur. Dicendum itaq; est beneuolis, quia si imitari bona minimè festinẽt, quæ laudãtes approbant, sic eis uirtutũ sanctitas

A sicut stultis spectatorib. ludicrarũ artium uanitas placet. Illi nanq; aurigarum & histrionum gesta fauorib. efferũt, nec tñ tales esse desiderant, quales illos cõspiciũt esse quos laudant, mirantur eos placita egisse, sed tñ deuitant similiter placere. Dicendũ est beneuolis ut cũ pximorũ facta cõspiciunt, ad suũ cor redeant, & de alienis actib. nõ psumãt, ne bona laudẽt & agere recusent. Grauius quippe extrema ultione feriẽdi sunt, quib. placuit qđ

B imitari noluerunt. Admonendi sunt inuidi ut perpendãt quãte cæcitatis sunt, qui alieno profectu deficiũt, aliena exaltatione contabescunt. Quantę infœlicitatis sunt, qui melioratione proximi deteriores fiũt, dũq; augmẽta alienę prosperitatis aspiciũt, apud semetipsos anxij afflicti cordis sui peste moriunt? Quid istis infęlicius, quos dũ cõspecta fœlicitas afficit, pęna nequiores reddit? Aliorum vero bona quæ habere nõ possunt, si diligerent, sua facerẽt. Sic quippe sunt uniuersi cõsistentes in fide, sicut multa membra

C uno cõtinent in corpore, quę p officium quidẽ diuersa sunt, sed eo quo sibi uicissim congruunt, unũ fiunt. Vñ fit pes per oculũ uideat, & p pedes oculi gradiant, ori auditus auriũ seruiat, & ad usum suũ aurib. oris lingua concurrat, suffragetur venter manib. uentri operent manus. In ipsa igit corporis positione accipimus, quod in actione seruemus. Nimis itaque turpe est non imitari quod sumus. Nostra sunt nimirũ, quę etsi imitari nõ possumus, amamus in aliis, & amantiũ fiunt quęq; amantur in nobis. Hinc ergo pensent inuidi, charitas quantę uirtutis est, quę alieni quoq; laboris opera nostra fa

D cit sine labore. Dicendũ itaq; est inuidis, quia dum se à liuore minimè custodiunt, in antiquam uersuti hostis nequitiam demerguntur. De illo nanq; scriptum est: Inuidia aũt diaboli mors intrauit in orbem terrarum. (Sapien. 2.) Quia.n. ipse malignus spiritus aduersarius noster cęlum perdidit, condito ad hoc homini inuidit, & dãnationem suam perditus adhuc alios perdẽdo cumulauit. Admonẽdi sunt inuidi, ut cognoscant quantis lapsibus succrescentis ruinę subiaceant: quia dum liuorem

à corde non proiiciunt, ad apertas operũ nequitias deuoluuntur. Nisi.n.Cain inuidisset fratris acceptã hostiam, minimè peruenisset ad extinguendam vitam. Vnde scriptũ est: Respexit Dñs ad Abel & ad munera eius, ad Cain vero & ad munera eius non respexit. Iratusque est Cain vehemẽter, & concidit vultus eius. Liuor itaque sacrificij fratricidij seminarium fuit. Nã quem meliorem se esse doluit, ne vtcunq; esset amputauit. Dicendum est inuidis, quia dum se ista intrinsecus peste consumunt, etiã quicquid in se aliud boni habere vñr interimunt. Vnde scriptum est: Vita carniũ sanitas cordis, putredo ossiũ inuidia. Quid.n. per carnes nisi infirma quædam ac tenera, & quid ꝑ ossa nisi fortia acta signantur? Et plerunque cõtingit vt quidam cũ cordis innocentia in nonnullis suis actib. infimi uideantur, quidã verò iã q̃dam ante humanos oculos robusta exerceant, sed tñ erga aliorum bona intus inuidiæ pestilẽtia tabescant. Bene ergo dr̃, Vita carnium sanitas cordis: quia si mentis innocentia custoditur, ẽt si qua foris infirma sunt quandoq; roborantur. Et rectè illic subditur, Putredo ossium inuidia: quia per liuoris uitium ante Dei oculos pereunt etiam quæ humanis oculis fortia uidentur Ossa quippe per inuidiam putrescere, est q̃dam etiam robusta deperire.

Gen. 4.

Prou. 14.

ADMONITIO XII.

ALiter admonendi sunt simplices, atque aliter impuri. Laudandi sunt simplices, q̃ studeant nunquã falsa dicere, sed admonendi sunt ut nouerint nõnunquam vera reticere. Sicut.n. semper dicentem falsitas læsit, ita nonnunquam quibusdam audita ueritas nocuit. Vnde coram discipulis Dominus locutionem suam silentio temperans ait: Multa habeo vobis dicere, sed nunc non potestis illa portare. Admonendi sunt igitur simplices vt sicut fallaciam semper utiliter vitant, ita ueritatem semper vtiliter proferant. Admonẽdi sunt, vt simplicitatis bono prudentiam adiungant, quatenus sic securitatem de simplicitate possideãt, ut circunspectionem prudentiæ non amittant. Hinc nanq; per doctorem gentiũ di-

Ioan. 16.

A citur: Volo uos sapiẽtes esse in bono, simplices aũt in malo. Hinc electos suos per semetipsam veritas admonet dicẽs: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Quia uidelicet in electorum cordibus debet & simplicitatem columbæ astutia serpẽtis acuere, & serpentis astutiã colũbæ simplicitas temperare, quatenus nec seducti per prudentiã calleant, nec ab intellectus studio ex simplicitate torpescãt. At cõtra admonẽdi sunt impuri, q̃ grauis sit quẽ cũ culpa sustinẽt duplicitatis laborẽ agnoscant: dum.n de B prehendi metuunt, semper improbas defensiones q̃runt, semper pauidis suspicionibus agitantur. Nihil autem est ad defendendum puritate tutius, nihil ad dicendũ ueritate facilius. Nã dum falsitatẽ suã tueri conatur, duro cor labore fatigatur. Hinc nãq; scriptum est: Labor labiorum suorũ operiet eos. Qui.n. nunc implet tunc operiet: quia cuius nunc animum per blandam inquietudinem exerit, tunc per asperam retributionẽ premit. Hinc per Hieremiam dicitur: Docuerunt lin- C guam suam loqui mendacium, ut iniquè agerent laborauerunt. ac si apertè diceretur: Qui amici esse ueritatis potuerunt sine labore, ut peccent laborant: cumq; uiuere simpliciter renuunt, laborib. exigũt ut moriantur. Nã plerunq; in culpa deprehensi, dum quales sint cognosci, refugiunt, sese sub fallaciæ uelamine abscondunt, & hoc quod peccãt, quodq; iã apertè cernitur, excusare moliuntur, ita ut sæpe is qui eorũ culpas & corripere studet, asperæ falsitatis nebulis seductus, penè amisisse se uideat quod de eis iam certũ tenebat. Vnde rectè sub Iudeæ specie per D prophetam cõtra peccantem animam excusantemq; se, dicitur: Ibi habuit foueã hericius. Hericij quippe noĩe impuræ mẽtis seseq; callide defendentis duplicitas designatur: quia uidelicet hericius cum apprehenditur, & caput eius cernitur, & pedes uidentur, & corpus omne cõspicitur: sed mox ut apprehẽsus fuerit, semetipsum in sphærã colligit, & pedes introrsus subtrahit, caput abscõdit, & intra tenentis manus totus simul amittitur, qui totus simul ante uidebatur. Sic nimirũ sic

Rom. 16.

Mat. 10.

Psal. 139.

Hier. 9.

Esa. 34.

impuræ mentes sunt, cum in suis excessibus comprehenduntur. Caput.n.hericij cernitur: quia quo initio ad culpã peccator accesserit vr. Pedes hericij conspiciũtur: quia quibus vestigijs nequitia sit perpetrata cognoscit: & tamen adductis repentè excusationib. impura mens introrsus pedes colligit: quia cũcta iniquitatis suæ uestigia abscondit. Caput subtrahit: quia miris defensionib. nec inchoasse se malum aliquod ostendit. Et quasi sphæra in manu tenentis remanet: q a is qui corripit, cuncta quæ iam cognouerat, subitò amittens inuolutum intra conscientiam peccatorem tenet, & qui totum iã deprehendendo uiderat, tergiuersatione prauæ defensionis illusus totum pariter ignorat. Foueam ergo hẽt hericius in reprobis: quia malitiosæ mentis duplicitas sese intra se colligens abscondit in tenebris defensionis. Audiant impuri qđ scriptum est: Qui ambulat simpliciter, ambulat cõfidẽter. Fiducia quippe magnę securitatis est simplicitas actionis. Audiãt qđ sapientis ore dicit: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Audiant quod scriptura rursum testat: Cum simplicib. sermocinatio eius. Deo.n. sermocinari, est per illustrationem suæ præsentiæ humanis mentib. arcana reuelare. Cum simplicib. igit sermocinari dicit: quia de supernis mysterijs illorum mentes radio suæ usitationis illuminat, quos nulla umbra duplicitatis obscurat. Est.n speciale duplicium malũ: quia dum peruersa & duplici actione cæteros fallunt, quasi p̃stantius cęteris prudentes se esse gloriantur. Et quia districtionẽ retributionis nõ cõsiderant, de dãnis suis miseri exultant. Audiant autem qũo super illos propheta Sophonias uim diuinæ animaduersionis intendat dicens. Ecce dies Domini uenit magnus & horribilis, dies illa dies iræ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris super oẽs ciuitates munitas, & sup oẽs angulos excelsos. Quid.n. per ciuitates munitas exprimitur, nisi suspectæ mentes & fallaci semper defensione circũdatæ, quę quotiẽs earum culpa corripitur, ueritatis ad se iacula non admittunt?

Prou. 10

Sapien. 1

Prou. 3.

Soph. 1.

A Et quid per excelsos angulos, nisi duplicitas impuræ mẽtis intelligit? Duplex quippe semp est in angulis paries. Quid p angulos parietis nisi impura corda signant? Quę dũ ueritatis simplicitatẽ fugiunt, ad semetipsa quodãmodo duplicitatis peruersitate replicant. Et qđ est deterius, apud cogitationes suas in fastu prudẽtiæ ex ipsa se culpa impuritatis extollũt. Dies igit Dñi uinctæ atq; aĩaduersionis plena sup ciuitates munitas & super excelsos angulos uenit, quia ira extremi iudicij humana corda & defensionibus contra ueritatem clausa destruit, & duplicitatibus inuoluta dissoluit. Tunc.n. munitæ ciuitates cadunt, quia mentes Deo suspectę dãnantur. Tunc excelsi anguli corruunt, quia corda quę se per impuritatis prudẽtiã erigunt, p iustitię sñiam prosternunt.

B

ADMONITIO XIII.

ALiter admonẽdi sunt incolumes, atque aliter ægri. Admonẽdi sũt incolumes ut salutem corporis exerceant ad salutẽ mentis, ne si acceptę incolumitatis gratiam ad usum nequitię inclinãt, dono deteriores fiãt, & eo postmodũ supplicia grauiora mereant quo nunc largiorib. bonis Dei male uti non metuunt. Admonendi sunt incolumes, ne opportunitatẽ salutis in perpetuũ promerendę despiciant. Scriptum nanq; est. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nũc dies salutis. admonendi sunt ne placere Deo si cum pñt noluerint, cũ uoluerint sero non possint. Hinc est.n. q eos post sapientia deserit, quos prius diutius renuentes uocauit, dicens. Vocaui & renuistis, extendi manum meã, & nõ fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meũ, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu uestro ridebo & subsannabo cum uobis, quod timebatis aduenerit. Et rursum. Tunc inuocabunt me, & nõ exaudiã, mane cõsurgẽt, & nõ inuenient me. Salus itaq; corporis quando ad bene operandũ accepta despicitur, quanti sit muneris amissa sentitur. Et infructuosè ad ultimum quęritur q concessa tempore utiliter nõ habetur. Vnde bene per Salomonẽ rursum dicitur: Ne des alienis honorem tuum, &

C

2. Cor. 6.

Prou. 1.

D

Ibidem.

annos tuos crudeli, ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in nouissimis, quando consumpseris carnem & corpus tuũ. Qui nanque alieni à nobis sunt, nisi maligni spiritus q à cœlestis sunt patriæ sorte separati? Quis verò honor noster est, nisi quia in luteis corporibus conditi, ad conditoris tñ nostri sumus imaginẽ & similitudinẽ creati? Vel qs alius crudelis est, nisi ille angelus apostata, q & semetipsum pœna mortis sup biẽdo pculit, & inferre mortẽ humano generi ẽt perditus nõ pepercit? Honorẽ itaq; suum alienis dat, qui ad Dei imaginẽ & similitudinẽ cõditus, vitæ suæ tẽpora malignorũ spirituũ volũtatib. administrat. Annos etiã suos crudeli tradit, qui ad uoluntatẽ male dñantis aduersarij accepta uiuendi spacia expendit. Vbi bene subditur: Ne forte impleantur extranei virib. tuis, & labores tui sint in domo aliena. Quisquis.n. p acceptã valetudinẽ corporis, p tributam sibi sapientiã mentis nõ exercendis virtutib sed perpetrandis vitijs elaborat, nequaq̃ suis virib. suã domũ, sed extraneorum habitacula, id est, immundorũ spirituum facta multiplicat: nimirum vel luxuriando, vel superbiendo agens vt etiã se addito perditorum numerus crescat. Bene autem subditur: Et gemas in nouissimis quando consumpseris carnẽ & corpus tuum. Plerunq; accepta salus carnis per vitia expenditur, sed cum repẽte subtrahitur, cũ molestijs caro atterit, cum iã egredi anima urgetur, diu male habita quasi ad bene uiuendũ salus amissa reqritur. Et tunc gemunt homines q̃p Deo seruire noluerunt, quando damna neglige-D ntiæ suæ recuperare seruiendo nequaquã possunt. Vnde alias dr: Cũ occideret eos, tunc requirebant eum. At contrà admonendi sunt ægri, ut eo se filios Dei sentiant, quo illos disciplinæ flagella castigant. Nisi enim correctis hæreditatem dare disponeret, erudire eos per molestias non curaret. Hinc nanque ad Ioannem Dominus & per angelum dicit: Ego quos amo arguo & castigo. Hinc rursum scriptũ est: Fili mi noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris cum ab eo

Psal. 77.

Apoc. 3.

Heb. 12.

A argueris. Quem.n. diligit Dñs, castigat: flagellat autem omnem filium quẽ recipit. Hinc Psalmista ait: Multæ tribulationes iustorum, & de oĩbus his liberauit eos Dñs. Hinc quoq; B. Iob in dolore exclamãs ait: Si iustus fuero non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria. Dicendũ est ægris, vt si cœlestem patriam suã esse credunt, necessario in hac labores uelut in aliena patianť. Hinc est.n. quod lapides extra tunsi sunt, ut in cõstructione tẽpli Domini absque mallei sonitu ponerẽtur: quia uidelicet nunc foris per flagella tũdimur, ut intus in tẽplum Dei postmo-B dum sine disciplinæ percussione disponamur: quatenus quicquid in nobis est superfluum, modo percussio resecet, & tũc sola nos in ædificio concordia charitatis liget. Admonendi sunt ægri, ut considerent pro percipiendis terrenis hæreditatibus, quomodo dura carnales filios disciplinæ flagella castigent. Quæ ergo nobis diuinę correptionis pœna grauis est, per quam & nunquam amittenda hæreditas percipitur, & semper mansura supplicia uitantur? Hinc etenim Paulus ait:
C Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos: nonne multo magis obtemperabimus patri spirituum & uiuemus? Et illi quidem in tẽpore paucorũ dierum secundum uoluntatem suam erudiebant nos: hic autẽ ad id quòd utile est in recipiendo sãctificationẽ eius. Admonendi sunt ęgri, ut considerent quanta salus cordis sit molestia corporalis, quę ad cognitionem sui mẽtem reuocat, quam plerunque salus abijcit, ĩfirmitatis memoria reformat: ut animus q extra se ĩ elationẽ ducit, cui sit cõditioni subditus, ex percussa quã sustinet carne memoretur. Quòd rectè per Balaã, si tñ vocem Dei subsequi obediendo uoluisset, in ipsa eius itineris retardatione signatur. Balaam nanq; ut perueniret ad propositũ tẽdit, sed eius uotũ animal cui præsedit, præpedit. Prohibitione quippe immorata asina angelum uidet, quẽ humana mens non uidet: quia plerunque caro per molestias tarda flagello suo mẽti Deum indicat, quem mens ipsa carni pręsidens non videbat: ita ut anxietatẽ

Psal. 33.

Iob. 10.

Heb. 12.

spiritus

ſpiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei inuiſibilem qui ſibi obuiat innoteſcat. Pet. 2. Vnde bene p Petrum dr: Correptionẽ habuit ſuæ veſaniæ ſubiugale mutũ, quod in hoīs voce loquẽs prohibuit prophetæ inſipientiã. Inſanus quippe homo à ſubiugali muto corripitur, q̃n elata mẽs humilitatis bonum quod tenere debeat ad afflicta carne memoratur. Sed huius correptionis donũ idcirco Balaam nõ obtinuit, quia ad maledicendum pergens, vocẽ non mentẽ mutauit. Admonendi ſunt ægri, vt cõſiderent quãti ſit muneris moleſtia corporalis, q̃ & admiſſa peccata diluit, & ea quæ admitti poterãt cõpeſcit, quæ ſumpta ab exterioribus plagis concuſſæ menti pœnitentię vulnera infligit. Vnde ſcriptum eſt: Liuor uulneris abſtergit mala, & plagæ in ſecretioribus uentris. Mala, enim liuor uulneris abſtergit, quia flagellorum dolor uel cogitatas, vel perpetratas nequitias diluit. Solet verò uẽtris appellatione mẽs plerunq; accipi: quia ſicut uenter cõſumit eſcas, ita mẽs ptractãdo excoquit curas. Quia n. venter mens dr, ea ſnia docet qua ſcriptũ eſt. Lu Pro. 20. cerna Dñi ſpiraculum hoīs, q̃ in ueſtigat oĩa ſecreta vẽtris, ac ſi diceret. Diuini afflatus illuminatio cum in mentẽ hoīs venerit, eã ſibimetipſi illuminans oſtendit, q̃ ante Spiritus ſancti aduentũ cogitationes prauas & portare poterat, & penſare neſciebat. Liuor ergo vulneris abſtergit mala, & plagæ in ſecretiorib. uentris: quia dum exterius pcutimur, ad peccatorũ noſtrorũ memoriã taciti afflictiq; reuocamur, atq; ante oculos noſtros cũcta q̃ à nobis ſunt male geſta reducimus, & p hoc q̄ foris patiamur, magis intus q̄ fecimus dolemus. Vnde fit vt inter apta uulnera corporis amplius nos abluat plaga ſecreta ventris: quia ſanat nequitias praui operis occultum uulnus doloris. Admonẽdi ſunt ægri, quatenus patiẽtiæ virtutem ſeruent, vt inceſſanter quanta redemptor noſter ab his quos creauerat pertulit mala conſiderent: quod tot obiecta conuitiorum probra ſuſtinuit: quod de manu antiqui hoſtis captiuorum animas quotidie rapiens inſultantium ala-

A pas accepit: quod aqua ſalutis nos diluẽs, à perfidorũ ſputis faciẽ nõ abſcõdit: quod uocatione ſua nos ab æternis ſupplicijs liberans tacitus flagella tolerauit: quod inter angelorum choros perennes nobis honores tribuens, colaphos pertulit: quod à peccatorum nos punctionibus ſaluãs, ſpinis caput ſupponere nõ recuſauit. q̄ æterna nos dulcedine debriãs, in ſiti ſua fellis amaritudinem accepit: q̄ pro nobis patrẽ quamuis diuinitate eſſet æqualis adorauit, ſub irriſione adora B rus tacuit: quod uitam mortuis præparans, vſq; ad mortem ipſe uita peruenit. Cur itaq; aſperum creditur ut à Deo homo toleraret flagella pro malis, ſi tanta Deus ab hominibus pertulit mala pro bonis? Aut quis ſana intelligentia de pcuſſione ſua ingratus exiſtit, ſi ipſe hinc ſine flagello non exiit, qui hinc ſine peccato uixit?

ADMONITIO XIIII.

Aliter admonendi ſunt qui flagella metuunt & propterea innocenter viuunt, atq; aliter admonendi ſunt qui C ſic in iniquitate duruerunt, vt neq; per flagella corrigant. Dicendũ nãq; eſt flagella timẽtibus, vt & bona tẽporalia nequaquam pro magno deſiderent, quæ adeſſe etiã prauis uident, & mala præſentia nequaquã uelut intolerabilia fugiãt, quib. hic plerunque etiam bonos affici non ignorant. Admonendi ſunt qui flagella metuunt, vt ſi malis ueraciter carere deſiderãt, æterna ſupplicia perhorreſcãt, neq; in hoc ſuppliciorum timore permaneant, ſed ad amoris gratiam nutrimento charitatis excreſcant. Scriptum quip D pe eſt: Perfecta charitas foras mittit timorem Et rurſum ſcriptum eſt: Non accepi 1. Ioan. 4 ſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, Rom. 8. ſed ſpiritum adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater. Vnde idem doctor iterum dicit: Vbi ſpiritus Domini, ibi li- 2. Cor. 3. bertas. Si ergo adhuc à praua actione fortis animum nulla ſpiritus libertas tenet. Nam ſi pœnam non metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaq; mens gratiam libertatis, quam ligat ſeruitus timoris. Bona enim pro ſemetipſis

amanda sunt, & nō pœnis cōpellentib. exequenda. Nā qui propterea bonum facit, qa tormentorum mala metuit, vult nō esse q̄ metuat, vt audacter illicita cōmittat. Vnde luce clarius cōstat, q̄d corā Deo innocētia amittit, ante cuius oculos desiderio peccat. At cōtra ij quos ab iniquitatib. nec flagella compescunt, tanto acriori inuectione feriendi sunt, quanto maiore insensibilitate duruerūt. Plerūq; enim sine dedignatione dedignādi sunt, sine desperatione desperādi, ita dūtaxat, vt & ostensa desperatio formidinē incutiat, & subiuncta admonitio ad spem reducat, Districtæ itaq; cōtra illos diuinæ B snīæ pferēdæ sunt, vt ad cognitionē sui considerata æterna aīaduersione reuocenť. Audiāt.n.in se impletū esse q̄d scri-
Pro. 27. ptū est: Si contuderis stultū in pila, quasi ptisanas feirēte desuper pilo, nō auferetur ab eo stultititia eius. Cōtra hos pphe-
Hier. 5. ta domino cōqueritur, dicens: Attriuisti eos, & renuerūt accipere disciplinā. Hinc est quod Dominus dicit: Interfeci & perdidi populum istum, & tamen à uijs suis
Esa. 9. non sunt reuersi. Hinc rursum ait: Populus non est reuersus ad percutientem se. Hinc uoce flagellantium ppheta Hieremias cōquerit dicēs: Curauimus Babylo-
Hier. 51. nem, & non est sanata. Babylon quippe curatur, nec tñ ad sanitatē reducitur, qñ mēs in praua actione confusa verba correctionis audit, flagella correptionis pcipit, & tñ ad recta salutis itinera redire cōtēnit. Hinc captiuo populo Israelitico, nec tñ ab iniquitate cōuerso Dñs exprobrat dicens: Versa est mihi domus Israel
Eze. 22. in scoriā, oēs isti facti sunt mihi æs, & stinū, & ferrū, & plūbū in medio fornacis. ac si apertè dicat: Purgare eos per ignem D tribulationis volui, & argentū illos uel aurū fieri q̄siui: sed in fornace mihi in æs. stannum, & ferrum, & plumbum versi sunt: qa nō ad virtutē, sed ad vitia etiam in tribulatione proruperūt. Aes quippe dū pcutitur, amplius metallis cæteris sonitū reddit. Qui igitur in percussione positus erumpit ad sonitū murmurationis, in æs versus est in medio fornacis. Stannum vero cum ex arte cōponit, argenti speciem mētitur. Qui verò simulationis

A vitio non caret in tribulatione, stannum factus est in fornace. Ferro autem vtitur qui uitæ proximi insidiatur. Ferrum itaque in fornace est qui nocendi malitiam non amittit in tribulatione. Plumbum quoq; cæteris metallis est grauius. In fornace ergo plumbum inuenitur, qui sic peccati sui pondere premitur, vt etiam in tribulatione positus a terrenis desiderijs nō leuetur. Hinc rursum scriptū est: Multo labore sudatū est, & non exiuit de Eze. 24. ea nimia rubigo eius neq; per ignē. Ignē quippe nobis tribulationis admouet, vt in nobis rubiginē uitiorū purget: sed nec p ignem rubiginē amittimus, quando & inter flagella vitio non caremus. Hinc propheta iterum dicit: Frustra conflauit Hier. 6. conflator, malitiæ eorum sunt consumptæ. Sciendum verò est quod nonnunquam cum inter flagellorum duritiā remaneant incorrecti, dulci sunt admonitione mulcendi. Quos enim cruciamenta non corrigunt, nonnunquam ab iniquis actionibus lenia blandimenta compescunt. Quia & plerūq; ægros quos fortis pigmentorum potio curare non ualuit, ad salutem pristinam tepens aqua C reuocauit. & nōnulla uulnera quę curari incisione nequeunt, fomentis olei sanantur. Et durus adamas incisionem ferri minime recipit, sed leni hircorum sanguine mollescit.

ADMONITIO XV.

ALiter admonendi sunt nimis taciti, atque aliter multiloquio uacantes. Insinuari nanque nimis tacitis debet, quia dum quædam uitia incaute fugiūt, occulte deteriorib. implicātur. Nā sæpe linguā qa immoderatius premūt, in corde grauius multiloquium tolerant, vt eo plus cogitationes in mente ferueāt, quo illas uiolenta custodia indiscreti silentii angustat. Quæ plerūque tāto latius quoque diffluunt, quanto se esse securius æstimant, quia foris à reprehensorib. nō videntur. Vnde nonnunquam mens in superbiam tollitur, & quos loquētes audit, quasi infirmos despicit. Cūq; os corporis claudit, quantū se uitiis supbiēdo aperiat non cognoscit. Linguam etenim premit, mentem eleuat. Et cum suā malitiam

tiam atq; nequitiã minimè cõsiderat, tãto apud se cunctos liberius, quanto & secretius accusat. Admonendi sunt igitur nimis taciti, ut scire sollicitè studeãt nõ solum quales exterius ostẽdere, sed et quales se debeant interius exhibere: ut plus ex cogitationib⁹ occultum iudiciũ q̃ ex sermonibus reprehensionẽ metuant proximorum. Vñ per Salomonẽ quoq; scriptum est: Fili mi attende sapientiã meã, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, vt custodias cogitationes. Nihil quippe in nobis est corde fugacius, quod à nobis totiens recedit, quotiens per prauas cogitationes defluit. Hinc etenim Psalmista ait: Cor meũ dereliquit me. Hinc ad semetipsum rediens, ait: Inuenit seruus tuus cor suum ut oret te. Cum ergo cogitatio per custodiã restringitur, cor quod fugere cõsueuit, inuenitur. Plerunq; aũt nimis taciti, cũ nonnulla iniusta patiuntur eo in acriorẽ dolorem perdunt, quo ea q̃ sustinent non loquuntur. Nam si illatas molestias tranquillæ linguæ sermone dicerent, a cõsciẽtia dolor emanaret. Vulnera.n.clausa plus cruciant. Nã cum putredo quæ interius feruet eijcitur, ad salutẽ dolor aperitur. Scire igitur debent q plus quã expedit tacent, ne inter molesta quę tolerant dum linguã tenent, vim doloris exaggerent. Admonendi sunt.n. ut si proximos sicut se diligunt, minimè illis taceant unde eos iustè reprehẽdant. Vocis.n.medicamine utrorunque saluti cõcurritur, dũ & ab illo qui infert, actio praua atq; peruersa cõpescit, & ab hoc q sustinet, doloris feruor uulnere aperto tẽperat. Qui.n. proximorum mala respiciunt, & tñ in silentio linguã premunt, quasi cõspectis uulnerib usum medicaminis subtrahunt, & eo mortis autores fiũt quo uirus qđ potuerunt curare noluerunt. Lingua itaq; discrete frenanda est, nõ insolubiliter obliganda. Scriptum nanq; est: Sapiens tacebit vsq; ad tps: ut nimirum cum opportunum considerat, postposita cẽsura silentij loquendo quæ congruunt, in usum se utilitatis impendat. Et rursum quoq; scriptum est: Tempus tacendi, tẽpus loquẽdi. Discretè quippe vicissitudinum pẽsanda sunt tempora, ne aut cum restringi lingua dẽt, per uerba inutiliter defluat, aut cũ loqui utiliter põt semetipsam pigre restringat. Qđ bene Psalmista considerans dicit: Pone Dñe custodiam ori meo, & ostium circũstantiæ labijs meis. Non n. poni ori suo parietẽ, sed ostiũ petit, qđ uidelicet aperit & claudit. Vñ & nobis caute discẽdũ est, quatenus os discrete & congruo tpe uox aperiat, & rursum congruo taciturnitas claudat. At cõtra admonendi sunt multiloquio uacantes, ut uigilanter aspiciant a quanto rectitudinis statu depereunt, dum per multiplicia verba dilabũtur. Humana etenim mens aquæ more & circumclusa ad superiora colligit: quia illud repetit unde descendit, & relaxata deperit, quia se per infima inutiliter spargit. Qđ.n. super se uacuis verbis à silentij sui cẽsura dissipat, quasi tot riuis extra se ducitur. Vñ & redire interi⁹ ad sui cognitionẽ nõ sufficit, quia per multiloquium sparsa à secreto se intimæ cõsiderationis excludit. Totã uerò se insidiãtis hostis uulnerib detegit, quia nulla munitione custodiæ circumcludit. Vñ scriptũ est: Sicut urbs patens & absq; murorũ ambitu, ita uir qui non põt in loquendo cohibere spiritũ suũ. Quia.n. murũ silẽtij non hẽt, pater inimici iaculis ciuitas mẽtis. Et cũ se per verba extra semetipsam eijcit, apertã se aduersario ostendit. Quã tãto ille sine labore superat, quanto & ipsa q̃ vincitur, cõtra semetipsam per multiloquiũ pugnat. Plerunq; aũt dũ per quosdã gradus desidiosa mẽs in lapsum casus impellitur, dũ otiosa cauere uerba negligimus, ad noxia qñq; peruenimus, ut prius loqui aliena libeat, & postmodum detractionib eorũ uitam de quib loquitur mordeat, ad extremũ verò usq; ad apertas lingua cõtumelias erũpat. Hinc seminantur stimuli, oriuntur rixæ, accẽduntur faces odiorũ pax extinguitur cordiũ. Vñ bene per Salomonem dr: Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum. Aquam quippe dimittere, est linguã in fluxũ eloquij relaxare. Quo cõtra in bona etiam parte iterũ dicitur: Aqua profunda uerba ex ore Dei. Qui ergo dimittit aquam, caput est iurgiorum: quia qui linguam non refrenat,

Marginalia: Prou. 5. — Psal. 39 — Eccl. 20 — Eccl. 3. — Psal. 40. — Pro. 18. — Prou. 17 — Prou. 18

nat, concordiam dissipat. Vñ è diuerso A
scriptũ est: qui imponit stulto silentium,
Prou. 26 iras mitigat. Quia aũt multiloquio, quisq;
seruiẽs linguam frenare nequiuerit, acci
dit ut rectitudinẽ iustitiæ tenere nequa-
quàm possit. quod testatur propheta qui
Ps. 139. ait: Vir linguosus nõ dirigetur super ter
Pro. 10. ram. Hinc quoq; Salomon iterum dicit:
In multiloquio nõ deerit peccatũ. Hinc
Esa. 32. Esaias ait: Cultus iustitiæ, silentiũ: uideli
cet indicans, quia mens à iustitia desola
tur, quãdo ab immoderata locutione nõ
Iac. 1. parcitur. Hinc Iacobus ait: Siquis putat
se religiosum esse, non refrenans linguã
suã, sed seducens cor suum, huius vana
est religio. Hinc rursus ait: Sit oĩs homo
uelox ad audiẽdum, tardus aũt ad loquẽ
dum. Hinc iterum (uim linguæ definiẽs)
Iac. 3. adiungit Lingua inquietum malum, ple
Matt. 12. na ueneno mortifero. Hinc per semetip-
sam nos veritas admonet dicens: Omne
uerbũ otiosum qđ locuti fuerint homi-
nes, redẽt, de eo rationem in die iudicij.
Otiosum Otiosum quippe uerbũ est, qđ aut ratio
verbum, ne iustæ necessitatis, aut intentione piæ
quid sit. utilitatis caret. Si ergo de otioso sermõe
rõ exigĩt, pẽsemus q̃ pœna multiloquiũ
maneat, in quo ẽt p noxia verba peccat.

ADMONITIO XVI.

Aliter admonendi sunt pigri, atq; ali
ter præcipites. Illi nanq; suadendi
sunt ne agenda bona dum differũt amit
tant: isti uero admonendi sunt ne dũ bo
norũ tp̃s incautè festinando præueniũt,
eorum merita immutent. Pigris itaq; in
timandum, q̃ sæpe dum opportunè age
re quæ possumus nolumus, paulo post
cum uolumus non valemus. Ipsa quippe
mentis desidia dum congruo feruore nõ
accenditur, à bonorum desiderio fundi-
tus cõualescente furtim torpore macta- D
Prou. 19. tur. Vñ apertè per Salomonẽ dr̃: Pigredo
immittit soporem. Piger. n. rectè sentien
do quasi uigilat, quamuis nil operando
torpescat. Sed pigredo soporem immit-
tere dr̃, quia paulisper ẽt rectè sentiendi
uigilantia amittitur, dum à bene operan
di studio cessatur. Vbi rectè subiungitur:
Et anima dissoluta esuriet. Nã mens qa
se ad superiora stringendo non dirigit,
neglectam se inferius per desideria expã-

dit. Et dũ studiorũ sublimiũ uigore nõ cõ
stringit, cupiditatis infimæ fame sauci a
tur: ut quo se per disciplinam ligare dissi
mulat, eo se esuriens per uoluptatũ desi-
deria spargat. Hinc ab eodem rursum Sa Ibidem
lomone scribit. In desiderijs est oĩs ocio
sus. Hinc ipsa veritate prædicante, vno
qdẽ exeunte spiritu munda domus dr̃,
sed multiplicius redeunte dum uacat oc
cupatur. Plerunq; piger dum necessaria
agere negligit, quædam sibi difficilia op-
ponit, quædam uerò incautè formidat:
& dum quasi inuenit qđ uelut iustè me-
B tuat, ostẽdit q̃ in otio quasi non iniustè
torpescat. Cui rectè per Salomonem dr̃: Pro.
Propter frigus piger arare noluit, men-
dicabit ergo æstate, & non dabitur ei.
Propter frigus quippe piger non arat, dũ
desidia & torpore constrictus, agere quę
dẽt bona considerat, & dissimulat. Pro-
pter frigus quippe piget non arat, dum
parua ex aduerso mala metuit, & opera
ri maxima prętermittit. Bene aũt dr̃: Mẽ-
dicabit æstate, & non dabitur ei. Qui. n.
nunc ex bonis operib non exudat, cum
sol iudicii feruentior apparuerit, quia
frustra regni aditum postulat, nihil acci-
C cipiens æstate mendicat. Bene hinc per
eũdẽ Salomonẽ rursum dr̃: Qui obseruat Eccl. 11.
uentum; nõ seminat, & qui cõsiderat nu
bes nũquam metit. Quid. n. per uentum
nisi malignorum spirituum tentatio ex
primitur? Et quid p nubes q̃ mouẽtur à
uẽto, & nisi aduersitates prauorũ hoĩum
designãtur? A uentis quippe impellũtur
nubes: quia immũdorum spirituũ affla-
ctu praui excitãtur homines. Qui ergo
obseruat uentum, nõ seminat, & qui cõ
siderat nubes, nũquã metit: quia q̃squis
tentationẽ malignorum spirituũ q̃squis
persecutionẽ prauorum hominum me-
tuit, neq; nunc grana boni operis semi-
nat, neq; tunc manipulos sanctę retribu
tionis secat. At contra admonendi sunt
pcipites, quia dũ bonorum actuũ præue
niũt tp̃s meritũ peruertũt: & sæpe in ma
lis corruũt, dũ bona minime discernũt.
Qui nequaquam quid, qũo, vel quando
quæque agant inspiciunt, sed plerunq;
acta, quia ita nõ debuerũt agere, cogno-
scunt. Quibus sub auditoris specie recte

Eccl. 35. p Salomonē dr̄: Fili sine consilio nihil facias, & post factū non pœnitebis. Et rursum: Palpebræ tuæ pcedant gressus tuos. Palpebræ quippe gressus præcedūt, cū operationē nostrā cōsilia recta pueniūt. Qui
Prou. 4. enim negligit cōsiderādo puidere q̄ facit, gressus tendit, oculos claudit: pergendo iter conficit, sed prævidendo sibimetipsi nō antecedit, atq; idcirco citius corruit: quia quò pedem operis ponere debeat, per palpebram consilij non attendit.

ADMONITIO XVII.

Aliter admonēdi sunt mansueti, atq; aliter iracūdi. Nonnunquam verò mansueti cum præsunt, vicinū & quasi iuxta positum torporem desidiæ patiuntur. Et plerunq; nimia resolutione lenitatis ultra q̄ necesse est rigorē districtionis emolliunt. At contra iracundi cū regiminū loca percipiunt, quo impellente ira in mentis vesaniam devoluuntur, eo ēt subditorum vitā dissipata quietis tranquillitate confundunt. Quos cum furor agit in præceps, ignorant q̄cquid irati faciunt, ignorant quicquid patiunt̄ irati à semetipsis. Nonnūquam verò qd̄ est gravius, iræ suæ stimulum iustitiæ zelū putāt. Et cum vitium virtus credit̄, sine metu culpa cumulatur. Sæpe ergo mansueti dissolutionis torpescunt tædio sæpe iracundi rectitudinis falluntur zelo. Illorū itaq; virtuti vitium latenter adiungitur, his autē suum vitium quasi virtus feruēs uī. Admonendi sunt igitur illi, ut fugiāt quod iuxta ipsos est, isti quod in ipsis est. Attendant illi quod non habent, discernant isti qd̄ habent. Amplectant̄ mansueti sollicitudinē, damnent iracundi pturbationem. Admonendi sunt mā̄sueti ut habere etiam æmulationem iustitiæ studeant. Admonendi sunt iracūdi ut æmulationi quam se habere existimant, mansuetudinē subiungant. Idcirco nanq; Spiritus sanctus in columba & in ignæ mōstratur: quia videlicet omnes quos implet, & columbæ simplicitate māsuetos, & igne zeli ardentes exhibet. Nequaquā ergo sancto Spiritu plenus est, qui aut in tranquillitate mansuetudinis feruorem æmulationis deserit, aut rursum in æmulationis ardore virtutem māsuetudinis

A amittit. Qd̄ fortasse melius ostendimus si in mediū Pauli magisteriū pferamus, q̄ duob. discipulis & nō diversa charitatē pditis, diversa tñ adiutoria pdicationis impēdit. Timotheū nanq; admonēs ait: 2. Tim. 4
Argue, obsecra, increpa cū oī patientia ad Tit. 2.
& doctrina. Titū quoq; admonet dicēs: Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio. Quid est qd̄ doctrinā suā tanta arte dispensat, ut in exhibēda hac alteri imperiū, atq; alteri patiētiā propo
B nat: nisi q̄ māsuetioris spiritus Titū, & paulo feruētioris vidit esse Thimotheū? Illū p æmulationis studiū inflammat, hūc p lenitatē patientiæ temperat. Illi quod deest iungit, huic qd̄ superest subtrahit. Illum stimulo impellere nititur, hunc freno moderat̄. Magnus quippe susceptæ Ecclesię colonus alios palmites ut cresce re debeant rigat, alios cum plus iusto crescere cōspicit resecat: ne aut nō crescendo nō ferāt fructus, aut immoderatē crescendo quos protulerunt amittant. Sed
C longè alia est ira q̄ sub æmulationis specie surripit, alia quæ turbatū cor & sine iustitiæ ptextu cōfundit. Illa.n in hoc qd̄ dēt inordinatē extendit̄, hæc autē semp in ijs q̄ nō dēt inflammat̄. Sciendū q̄ppe est, q̄a in hoc ab impatientib. iracūdi differunt, qd̄ illi ab illis illata nō tolerāt, isti aūt ēt q̄ tolerant̄ importāt. Nā iracūdi sæpe ēt se declinātes insequunt̄, rixæ occasionē cōmouent, labore cōtētionis gaudent: quos tñ melius corrigimus, si in ipsa iræ suæ cōmotione declinamus. Perturbati quippe q̄d audiant ignorant, sed
D ad se reducti tāto libētius exhortationis uerba recipiūt, quāto se trāquillius toleratos erubescūt. Menti aūt furore ebriæ, omne rectū quod dr̄, peruersum videt̄. Vnde & Nabal ebrio culpā suā Abigail 1 Re. 25.
laudabiliter tacuit, q̄ digesto uino laudabiliter dixit: & idcirco malū q̄fecerat, cognoscere potuit, q̄a hoc ebrius nō audivit. Cū verò ita iracūdi alios īpetūt ut declinare oīno nō possint, nō apta exprobratione, sed sub quadā sūt cautela reuerētię parcēdo feriēdi. Qd̄ meli⁹ ōndim⁹, si Abner factū ad mediū deducamus. Hunc 2. Reg. 2.
q̄ppe cū Azael vi īcautę pcipitatiōis īpeteret, scriptū ē: Locut⁹ ē Abner ad Azael dicens:

dicens: Recede à me, noli me persequi ne compellar confodere te in terrã. Qui audire cõtempsit, & noluit declinare. Percussit ergo eum Abner auersa hasta in inguine, & transfodit eum, & mortuus est. Cuius. n. Azahel typum tenuit, nisi eorum quos uehementer arripiens furor in præceps ducit? Qui in eodem furoris impetu tanto cautè declinandi sunt, quanto & insanè rapiuntur. Vnde & Abner, q̃ nostro sermone patris lucerna dr̃, fugit: quia doctorum lingua quæ supernũ Dei lumen indicat, cum per abrupta furoris mentem cuiuspiam ferri conspicit, cumq; contra irascentem dissimulat uerborum iacula reddere, quasi persequentem non uult ferire. Sed cum iracũdi nulla consideratione se mitigant, & quasi Azahel persequi & insanire non cessant, necesse est ut hi qui furentes conantur reprimere, nequaquam in furore se erigant, sed quicquid est tranquillitatis ostendant: quædam uerò subtiliter proferant, in quib. ex obliquo furentis animũ pungant. Vnde & Abner cũ contra persequentem subsistit, non eũ recta sed auersa hasta transforauit. Ex mucrone quippe percutere, est impetu apertè increpationis obuiare. Auersa uero hasta persequentem ferire, est furentẽ tranquillè ex quibusdam tangere, & quasi parcendo superare. Azahel aũt protinus occubuit: quia commotæ mentes dũ & parci sibi sentiunt, & tñ responsorum ratione in intimis sub tranquillitate tãgũtur ab eo quod se erexerãt statim cadũt. Qui ergo à furoris sui impetu sub lenitatis percussione resiliunt, quasi sine ferro moriuntur.

ADMONITIO XVIII.

Aliter admonendi sunt humiles, atq; aliter elati. illis insinuandũ est q̃ sit uera excellentia quam sperando tenent, istis uero intimandũ est q̃ sit nulla tẽporalis gloria, quã & amplectẽtes nõ tenẽt. Audiant humiles q̃ sint æterna q̃ appetunt, q̃ transitoria q̃ cõtemnunt. Audiãt elati q̃ sint transitoria quæ ambiunt, q̃ æterna q̃ perdunt. Audiãt humiles ex magistra uoce ueritatis: Oĩs qui se humiliat exaltabitur. Audiant elati: Oĩs q̃ se exal- Luc. 18. tat humiliabitur. Audiant humiles: Gloriam præcedit humilitas. Audiant elati: Ante ruinam exaltatur spiritus. Audiãt humiles: Ad quem autẽ respiciam, nisi ad humilẽ & quietum & trementẽ sermones meos? Audiant elati: Quid superbis terra & cinis? Audiãt humiles: Deus humilia respicit. Audiant elati: Et alta a longè cognoscit. Audiant humiles: Quia filius hominis nõ uenit ministrari, sed ministrare. Audiant elati: Quia initium omnis peccati superbia est. Audiant humiles: Quia redemptor noster humiliauit se metipsum, factus obediens patri usq; ad mortem. Audiant elati quod de eorũ capite scriptum est: Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Occasio igitur perditionis nostræ facta est superbia diaboli, & argumentum redemptionis nostrę inuenta est humilitas Dei. Hostis. n. noster inter omnia conditus, uoluit uideri super omnia elatus: redemptor autem noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est paruulus. Dicatr̃ ergo humilibus, quia dum se deijciũt, ad Dei similitudinem ascendunt. Dicatur autẽ elatis, quia dum se erigunt, in apostatæ angeli imitatione cadunt. Quid itaq; elatione deiectius, quę dum supra se tenditur, ab altitudine ueræ celsitudinis elongatur? Quid autẽ humilitate sublimius q̃ dum se in ima deprimit, authori suo manenti super summa coniungitur? Est tñ aliud quod in eis debeat cautè pensari: quia sępe quidam humilitatis decipiunt̃ specie, quidem uerò elationis suæ ignorantie falluntur. Nam plerunq; nonnullis qui sibi humiles uidentur, is qui hominibus deferri non debet, coniunctus est timor: plerunq; uerò elatos comitari solet libera uocis assertio. Et cũ quædã increpanda sunt uitia, illi reticent ex timore, & tamen tacere se æstimant ex humilitate: isti loquuntur p̃ impatientiã elationis, & tñ se credunt loqui p̃ libertatẽ rectitudinis. Illos ut peruersa non increpent, sub specie humilitatis premit culpa formidinis: istos ad increpanda q̃ non debent aut magis quam debent, sub imagine libertatis effrenatio impellit timoris. Vnde & elati admonendi sunt, ne

plus

plus q̃ decet sint liberi. & humiles admonendi sunt, ne plus quam expedit sint subiectione aut illi defensionem iustitię uertant in exercitationem superbiæ, aut isti cum student plus quam necesse est hominibus subijci, compellantur eorum etiā uitia uenerari. Considerandum uerò est, q̃ plerunq; elatos utilius corripimus, si eorum correptionibus quædam laudum fomenta misceamus. Inferenda nanque sunt illis aut talia bona quę in ipsis sunt, aut dicendum certè quæ poterant esse si non sunt: & tunc demū resecanda sunt mala quæ nobis displicent, cum prius ad audiendum eorū placabilem mentem fecerint præmissa bona quę placent. Nā & equos indomitos blanda prius manu tāgimus, ut eos nobis plenius postmodum etiam per flagella subigamus: & amaro pigmentorū poculo mellis dulcedo adiūgitur, ne ea quæ saluti profutura est, in ipso gustu aspera amaritudo sentiatur: & dum gustus per dulcedinem fallitur, humor mortiferus per amaritudinē uacuatur. Ipsa ergo in elatis inuectionis exordia permixta sunt laude temperanda, ut dum admittunt fauores quos diligunt, ét correptiones recipiant quas oderunt. Plerunq; autem persuadere elatis utilia melius possumus, si profectum eorum nobis potius quam illis profuturū dicamus, si eorum meliorationem nobis magis quam illis profuturam dicamus, & eam magis nobis quam sibi impendi postulamus. Facile enim ad bonū elatio flectitur, si & alijs eius inflexio prodesse credatur. Vnde Moses qui regēte se Deo deserti iter aeria columna duce pergebat, cum Obab cognatum suum a gentilitatis conuersatione uellet educere, &
Num. 10. omnipotentis dn̄o subiugare, ait: Proficiscimur ad locum quem Dn̄s daturus est nobis, ueni nobiscum vt benefaciamus tibi, quia Dn̄s bona promisit Israel. Cui cum respondisset ille, Non uadam tecū, sed reuertar ad terram meā in qua natus sum: illicò adiunxit. Noli nos relinquere tu enim nosti in quibus locis per desertū castra ponere debeamus, & eris dux noster. Neq; enim Mosi mentem ignorantia itineris angustabat, qué & ad prophetiæ scientiam cognitio diuinitatis expāderat quem columna exterius præibat, quem de cunctis interius per conuersationem cum Deo sedulam locutio familiaris instruebat. Sed uidelicet uir prouidus elato auditori colloquens, solatium petiuit ut daret: ducem eum requirebat in uia, ut dux ei fieri ad uitam potuisset. Egit itaq; ut superbus auditor, uoci ad meliora suadenti eo magis fieret deuotus, quo putaretur necessarius, & unde se exhortatorē suū p̄cedere cederet, inde sub uerbis se exhortationis inclinaret.

ADMONITIO XIX.

Aliter admonēdi sunt pertinaces, atq; aliter incōstantes. Pertinacib. nanq; dicendum est, quod plus de se quā sunt sentiunt, & idcirco alienis consilijs non acquiescunt. Incōstantibus uero intimādum est, quod ualde se despicientes negligūt, & ideo leuitate cogitationum a suo iudicio per temporum momenta flectūtur. Illis dicendum est: quia nisi meliores se cæteris æstimarent, nequaquam cunctorum consilia suæ deliberationi postponerent. Istis dicendum est: quia si hoc quod sunt utcunq; attenderent: nequaquam eos per tot uarietatis littora mutabilitatis aura uersaret. Illis p Paulū dr̄: Nolite prudētes esse apud uosmetipsos. Rom. 12.
At contra isti audiant: Non circumferamur omni uento doctrinæ. De illis p Sa- Ephe. 4.
lomonē dr̄: Comedent fructus uineę suę, suisque consilijs saturabuntur. De istis Prou. 1.
autem ab eo rursus scribitur: Cor stultorum dissimile erit. Cor quippe sapientiū sibimetipsis semper est simile: quia dū re- Prou. 15
ctis persuasionib. acquiescit, constanter se in bono opere dirigit. Cor uero stultorum dissimile est: quia dum mutabilitate se uarium exhibet, nunquam idem quod fuerat manet. Et quia quædā uitia sicut ex semetipsis gignūt alia, ita ex aliis oriūtur, sciendum summopere est quod tūc ea corripiendo melius tergimus, cum ipsa ab amaritudinis suæ fonte siccamus. Pertinacia autem ex superbia, incōstātia uero ex leuitate generatur. Admonēdi igitur sunt pertinaces, ut elationem suæ cogitationis agnoscant, & semetipsos uincere studeant, ne dū rectis aliorū

suasio-

suasionibus foris superari despiciunt, in A
tus à superbia captiui teneantur Admonendi sunt ut solerter aspiciāt, q̄a filius hominis cui una cū patre semper uoluntas est, ut exemplū nobis frangendæ no-
Ioan. 6. stræ uoluntatis præbeat, dicit: Non ueni facere uoluntatem meam, sed eius q̄ misit me patris. Qui ut huius adhuc uirtutis gratiā cōmendaret, seruaturū se hoc
Ioan. 5. in extremo iudicio perhibet cū ait: Ego à meipso nō possum facere quicquā, sed sicut audio, iudico. Qua itaq; cōsciētia dedignatur homo alienæ uoluntati atquiescere, q̄n Dei & hominis filius cum uirtutis suæ gloriam uenit ostendere, testatur se non à semetipso iudicare? At cōtra admonendi sunt inconstantes, ut mētem grauitate roborent. Tunc.n. gemina in se mutabilitatis arefaciunt, cū à corde prius radicem leuitatis abscindūt: quia & tunc fabrica robusta construitur, cum prius locus solidus in quo fundamētum poni dēat, prouidetur. Nisi ergo antè mentis leuitas caueatur, cogitationū inconstantia minimè uincitur, à quibus
2. Cor. 1. se alienum Paulus fuisse perhibuit, cum dicit: Nunquid leuitate usus sum, aut q̄ cogito secundum carnem cogito, ut sit apud me, est & non? ac si apertè dicat: Idcirco mutabilitatis aura non moueor, quia leuitatis uitio non succumbo.

ADMONITIO XX.

Aliter admonendi sunt gullæ dediti, atq; aliter abstinētes. Illos. n. superfluitas locutionis, leuitas operis atq; luxuria, istos uerò sæpe impatientiæ, sæpe uero superbiæ culpa comitaī. Nisi.n. gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, diues ille qui epulatus quotidie dicitī D splendidè, in lingua grauius nō arderet,
Luc. 16. dicens: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum ut intigat extremum digiti sui in aquam ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quibus profectò uerbis ostenditur, quia epulando quotidie crebrius in lingua peccauerat, qui totus ardens refrigerari se in
Exo. 32. lingua præcipuè requirebat: Rursum q̄a gulæ deditos leuitas protinus operis seq̄tur, authoritas sacra testatur dicens: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Quos plerunq; edacitas usq; ad luxuriā ptrahit: q̄a dum satietate uenter extendit, aculei libidinis excitātur. Vnde & hosti callido q̄ primi hominis sensum in concupiscentiā pomi aperuit, sed in peccati laqueo strinxit, diuina uoce dr̄: Pectore & uentre repes. ac si Ge.
ei apertè diceretur. Cogitatione & ingluuie sup humana corda dominaberis. Quia gulæ deditos luxuria sequitur, propheta testatur qui dum aperta narrat, occulta denunciat dicens Princeps cocorū destruxit muros Hierusalē. Princeps nā- B que cocorū uēter est, cui magna cura obsequiū à cocis impendiī, ut ipse delectabiliter cibis impleaī. Muri autē Hierusalem uirtutes sunt animæ, ad desideriū supernæ pacis eleuatæ. Cocorum igitur princeps muros Hierusalem deijcit: quia dū uenter ingluuiæ extēditur, uirtutes animæ per luxuriam destruuntur. Quo contrà nisi mentes abstinentiū plerunq; impatientia à sinu trāquillitatis excuteret, nequaquam Petrus dū diceret: Ministrate in fide uestra uirtutem, in uirtute sciē- 2. P.
tiam, in scientia autē abstinentiam, protinus uigilanter adiungeret dicēs: In ab- C stinentia autem patientiam. Deesse quippe abstinentibus patientiam pręuidit, q̄ eis ut adesset admonuit. Rursum nisi cogitationes abstinentium aliq̄n superbię culpa transfigeret, Paulus minimè dixisset: Qui non manducat, manducantē nō Rom.
iudicet. Qui rursus ad alios loquens, dū de abstinentię uirtute gloriātium pręcepta perstringeret, adiunxit: Quę sunt ra- Col.
tionem quidem habentia sapientię in superstitione & humilitate, & nō ad parcēdum corpori, nō in honore aliquo ad saturitatē carnis. Qua in re diligēter quoq; aduertendum est, q̄ in disputatione sua prędicator egregius superstitioni humilitatis speciem iungit, quia dum plus q̄ necesse est caro atteritur per abstinentiā, humilitas foris ostenditur, sed de hac ipsa humilitate grauiter interius superbitur. Et nisi mens plerunq; ex abstinentię uirtute tumesceret, nequaquam hanc Luc. 18.
uelut inter magna merita Pharisęus arrogans studiosè enumeraret dicens: Ieiuno bis in sabbato. Admonendi ergo sunt gulę

gulæ dediti, ne in eo quod escarum dele A ctationi incumbũt, luxuriæ se mucrone trãsfigant, & quãta sibi per esum loquacitas, quãta mẽtis leuitas insidiet, aspiciãt: ne dũ uentri molliter seruiũt, uitiorũ laqueis crudeliter astringant. Tanto.n. lõgius a secũdo parente receditur, quãto p immoderatũ usum dum manus ad cibũ tenditur, parentis primi lapsus iteratur. At contra admonendi sunt abstinentes, ut sollicite semper aspiciant, ne cũ gulæ uitium fugiũt, acriora his uitia quasi ex uirtute generentur, ne dum carnem macerant, ad impatientiam spiritus erumpat & iam nulla uirtus est quod caro uincitur, si spiritus ab ira superatur. Aliquãdo autem dum mens abstinẽtium ab ira se deprimit, hanc quasi peregrina ueniẽs lætitia corrumpit, & eo abstinẽtiæ bonũ deperit, quo se a spiritalibus uitijs minime custodit. Vnde recte per prophetã dr:

Esai. 58. Ecce in die ieiunij uestri inuenitur uolũtas uestra. Et paulo post: Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. Voluntas quippe ad lætitiam pertinet, pugnus ad iram. Incassum ergo per abstinentiam caro atteritur si inordinatis demissa motibus mens uitijs dissipatur. Rursumq; admonendi sunt ut abstinentiam suam & semper sine immutatione custodiant, & nunquam hãc apud occultũ iudicẽ eximię uirtutis credant, ne si fortasse cum magni meriti esse creditur, cor in elationem subleuet. Hinc nã-

Ibidem que per prophetã dr: Nunquid tale est ieiuniũ quod elegi? Sed frãge esurienti panẽ tuũ, & egenos uagosq; induc in domum tuã. Qua in re pensandũ est uirtus abstinẽtiæ quam praua respicitur, quæ nõ nisi ex alijs uirtutib. commendatur. Hinc

Iohel 1. Iohel ait: Sanctificate ieiuniũ: Ieiunium quippe sanctificare, est adiunctis alijs bonis dignã Deo abstinentiã carnis ostendere. Admonendi sunt abstinẽtes, ut nouerint quia tunc placentẽ Deo abstinentiã offerũt cũ ea q sibi de alimẽtis subtrahũt,

Zach. 7. indigentibus largiuntur. Solerter nanq; audiẽdum est quod per prophetã Dominus redarguit, dicẽs: Cũ ieiunaretis & plãgeretis in quinto & in septimo mẽse p hos septuaginta annos, nunquid ieiuniũ ieiunastis mihi? Et cũ comederitis, & biberetis, nunquid nõ uobismetipsis comedistis, & uobismetipsis bibistis? Nõ enim Deo sed sibi quisq; ieiunat, si ea q uentri ad tps subtrahit, non egenis tribuit, sed uẽtri postmodũ offerenda custodit. Itaq; ne aut illos appetitus gulæ a mentis statu deiciat, aut istos afflicta caro elatione supplãtet, audiant illi ex ore ueritatis Attẽdite.n. uobis ne forte grauentur corda uestra in crapula & ebrietate curis huius mundi. Vbi utilis quoque pauor adiũgitur: Et superueniat in uos repentinus dies ille. Tanquam laqueus n. ueniet in B oẽs qui sedẽt super faciem oĩs terræ. Audiant isti: Non quæ intrant per os coinquinãt hominem: sed quæ exeũt de ore illa sunt quæ inquinant hominem. Audiãt illi: Esca uentri, & uenter escis, Deus aũt & hunc & hanc destruet. Et rursum: Nõ in comessationib. & ebrietatibus. Et rursum: Esca nos nõ comendat deo. Audiãt isti, quia oĩa munda mũdis, coinquinatis aũt & infidelibus nihil est mũdum. Audiãt illi: Quorũ Deus uẽter est, & gloria in cõfusione ipsorũ. Audiant isti. Discedent quidã a fide & ueritate. Et paulo C post: Prohibentiũ nubere, pcipientiũ abstinere a cibis quos Deus creauit ad pcipiẽdũ cũ gratiarũ actione fidelib', & his q cognouerũt ueritatẽ. Audiãt illi: Bonũ est nõ mãducare carnẽ, neq; bibere uinũ neq; in quo frater tuus scandalizat. Audiant isti: Modico uino utere pp stomachũ & frequentes tuas infirmitates. Quatenus illi discãt cibos carnis inordinatẽ non appetere, & isti creaturã Dei quam non appetunt, nõ audiant condemnare.

Luc. 21. — Mar. 7. — 1 Cor. 6. — Rom. 13 — 1. Cor 8. — Ad Ti. 1 — Phil. 3. — 1. Tim. 4 — Rom. 14 — 1. Tim. 5

ADMONITIO XXI.

D ALiter admonendi sunt qui sua iam misericorditer tribuunt. atq; aliter quia adhuc & aliena rapere cõtendunt. Admonẽdi sunt nanq; qui iã sua misericorditer tribuũt, ne cogitatione tumida sup eos qb. terrena largiunt se extollãt, ne idcirco se meliores æstimãt, qa cõtineri per se cæteros uident. Nã terrenæ domus Dñs famulorum ordines ministeriaq; dispertiens, hos ut regãt, illos uerò statuit ut ab alijs regant. Istos iubet ut necessaria cęteris pbeãt, illos ut accepta ab

alijs

alijs sumant. Et tamen plerunque ostendũt qui regunt, & in patris familias gratia permanent qui reguntur. Iram merẽtur qui dispensatores sunt sine offensione perdurãt qui ex aliena dispensatione subsistunt. Admonendi sunt igitur qui iã quæ possident misericorditer tribuũt, ut à cœlesti Domino dispensatores se positos subsidiorum temporalium agnoscãt & tanto humiliter præbeant, quanto & aliena esse intelligunt quæ dispẽsant. Cũque in illorum ministerio qbus accepta largiuntur constitutos se esse considerãt nequaquam eorum mẽtes tumor subleuet, sed timor premat. Vñ necesse est ut sollicitè perpendant, ne cõmissa indignè distribuant, ne quædam quibus nulla, ne nulla quibus quędam, ne multa quibus pauca, ne pauca præbeant, quibus impẽdere multa debuerunt, ne pcipitatione hoc qđ tribuunt inutiliter spargant, ne tarditate petẽtes nociuè cruciẽt, ne recipiẽdæ hic gratię intẽtio subrepat, ne dationis lumen laudis trãsitorię appetitio extinguat, ne oblatum munus cõiuncta tristitia absorbeat, ne in bene oblato munere animus plus quã decet hilarescat, ne sibi quicquã cũ totum rectè impleuerint tribuant, & simul oĩa postquam pergerint perdãt. Ne. n. sibi uirtutẽ suæ liberalitatis deputent, audiant qđ scriptum
1. Pet. 4. est: Siquis administrat tanquã ex uirtute administrat Deus. Ne benefactis immoderatius gaudeant, audiant ꝙ scriptum
Luc. 17. est: Cum feceritis hæc oĩa quæ præcepta sunt uobis: dicite, Serui inutiles sumus, q̃ debuimus facere fecimus. Ne largitatem tristitia corrũpat, audiant qđ scriptũ est:
2. Cor. 9. Hilarem .n. datorem diligit Deus. Ne ex impenso munere transitoriam laudem
Mat. 6 quærant, audiant quod scriptum est: Ne sciat sinistra tua qđ faciat dextera tua: id est, piæ dispensationi nequaquã se gloria uitæ pręsentis admisceat, sed opus rectitudinis appetitionem ignoret fauoris Ne impẽsæ gratiæ uicissitudinem requi-
Luc. 14. rant, audiant qđ scriptum est: cum facis prandium aut cęnã, noli uocare amicos tuos, neq; fratres tuos, neque cognatos, neq; vicinos diuites, ne forte te ipsi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cum facis conuiuium uoca pauperes, debiles, claudos, cęcos, & beatus eris quia nõ habent unde retribuant tibi. Ne q̃ præbenda sunt citius, serò præbeantur, audiant qđ scriptũ est: Ne dixeris amico tuo, vade & reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare. Ne sub obtentu largitatis ea quę possident, inutiliter spargant, audiant ꝙ scriptũ est: Sudet eleemosyna in manu tua. Ne cũ multa necesse sunt, parua largiantur, audiant qđ scriptũ est: Qui parce seminat, parcè & metet. Ne cũ pauca oportet plurima præbeant, & ipsi postmodum nimiè inopiam tolerantes ad impatientiam erumpant, audiant qđ scriptum est: Non ut alijs sit remissio uobis aũt tribulatio, sed ex æqualitate uestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut & illorũ abundantia uestræ inopiæ sit supplementum. Cum enim dantis mens ferre inopiam nescit, si multa sibi subtrahit, occasionem contra se impatientiæ exquirit. Prius nanq; præparandus est patiẽtiæ animus, & tunc aut multa sunt aut cuncta largienda ne dum minus æquanimiter inopia irruens fertur, & pmissæ largitatis merces pereat, & adhuc mentẽ deterius murmuratio subsequens perdat. Ne oĩno nihil eis præbeãt quibus conferre aliquid paruum debẽt, audiãt quod scriptum est: Oĩ petenti tribue. Ne saltem aliquid præbeant quibus omnino conferre nihil debent, audiant qđ scriptũ est: Da bono, & noli recipere peccatorum. Benefac humili, & non dederis impio. Et rursum. Panẽ tuum & vinum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo mãducare, & bibere cum peccatoribus. Panem enim suum & vinum peccatoribus præbet, qui iniquis subsidia pro eo quod iniqui sunt impendit. Vnde & nonnulli huius mundi diuites, cũ fame crucietur Christi pauperes, effusis largitatibus nutriunt histriones. Qui uerò indigenti etiam peccatori panem suum nõ quia peccator sed quia homo est tribuit nimirum non peccatorem sed iustũ pauperẽ nutrit, qa in illo non culpam sed naturam diligit admonẽdi sunt etiam qui iam sua misericorditer largiũtur, ut sollicitè custodire studeant: ne

cum

cum cōmissa peccata eleemosynis redimunt, adhuc redimenda committant. Ne uenalē Dei iustitiam æstiment, si cū curant pro peccatis nummos, tribuere, arbitrentur se posse multè peccare. Melior quippe est anima quàm esca, melius corpus quam uestimētum. Qui ergo escam aut uestimētum pauperibus largitur, sed tamē animæ uel corporis iniquitate polluitur, quod minus est iustitiæ obtulit, & quod maius est culpæ cōmisit: sua enim Deo dedit, & se diabolo. At cōtra admonēdi sunt qui adhuc & aliena rapere cōtendunt, ut sollicitè audiant qd ueniēs in iudiciū Dominus dicat: Ait nanque: Esuriui & non dedistis mihi manducare sitiui & nō dedistis mihi potum, hospes fui & non collegistis me, nudus & non operuistis me, infirmus in carcere, & nō uisitastis me. Quibus etiam præmittit dicens: Discedite a me maledicti in ignem æternum qui præparatus est diabolo & angelis eius. Ecce nequaquam audiunt, quia rapinas uel alia qualibet uiolenta commiserunt, & tamē æternis gehennæ ingnibus mancipantur. Hinc ergo colligendū est quāta dānatione plectēdi sunt qui rapiunt aliena, si tāta animaduersione feriūtur qui sua indiscretè tenuerūt. Perpendāt, quo eos obliget reatu res rapta, si tali subijcit pœnę non tradita. Perpēdant quid mereatur iniustitia illata, si tanta percussione digna est pietas non impensa. Cum aliena rapere intendunt, audiant quod scriptū est: Væ ei qui multiplicat non sua, usquequo aggrauat cōtra se densum lutum? Auaro quippe contra se dēsum lutum aggrauare, est terrena lucra cum pōdere peccati cumulare. Cum multiplicare largæ habitationi spatia cupiunt, audiant quod scriptum est: Vę qui coniungitis domum ad domū, & agrum agro copulatis, usq; ad terminū loci. Nunqid habitabitis soli uos in medio terrę? ac si apertè diceret: Quousque uos extenditis qui habere in cōi modo consortes minimè uultis? Coniunctos q. dem premitis, sed contra quos ualeatis uos extendere, semper inuenietis. Cū augēdis pecunijs inhiāt audiant qđ scriptū est: Auarus non implebitur pecunia, &

Mat. 6.
Luc. 12.
Mat. 25.
Abac. 2.
Esa. 5.
Eccl. 5.

A qui amat diuitias, nō capiet fructum ex eis. Fructus quippe ex illis caperet, si eas bene spargere nō amando uoluisset. Qui uero eas diligendo retinet, hic vtiq; sine fructu derelinquet. Cū repleri cunctis simul opibus inardescunt, audiāt qđ scriptum est: Qui festinat ditari, non erit innocens. Profecto.n. qui augere opes ambit, uitare peccatum negligit, & more auium captus cum escā terrenarum rerū auidè conspicit, quo stranguletur peccati laqueo nō agnoscit. Cum quælibet p̄sentis mundi lucra desiderant, & ea quę B de futuro damno patiēter ignorant, audiant qđ scriptum est. Hęreditas ad quā festinatur, in principio, in nouissimo benedictione carebit. Ex hac q̄ppe uita initium ducimus, ut ad benedictionis sortē in nouissimo ueniamus. Qui itaq; in principio hęreditate festināt, sortē sibi in nouissimo benedictione amputāt: quia dū per auaritiæ nequitiam hic multiplicari appetūt, illic ab æterno patrimonio exhæredes fiūt. Cūq; plurima ambiūt, uel obtinere cūcta q̄ ambierint possunt, audiāt qđ scriptū est: Quid prodest homi-C ni si totum mundum lucretur, animę uero suæ detrimentum faciat? ac si apertè ueritas dicat: Quid prodest homini si totū quod extra se est congregat, si hoc ipsum solum quod ipse est damnat? Plerunque autem citius raptorum auaritia corrigitur, si in uerbis admonentis quàm fugitiua sit præsens uita monstretur: si eorum ad medium memoria deducat, qui & ditari in hoc mundo diu conati sunt, & tamen in adeptis diuitijs diu manere nequiuerunt: quibus festina mors repentè & simul abstulit, quicquid eorum nequ-D tia nec simul nec repentè cōgregauit: q. non solum hic rapta reliquerunt, sed secum ad iudiciū causas rapinæ detulerūt. Horum itaq; exempla audiant, quos inuerbis suis proculdubio & ipsi condemnant, ut cum post uerba ad cor redeunt, imitari saltem quos iudicant, erubescāt.

Prou. 18.
Prou. 20.
Mat. 16.

ADMONITIO XXII.

Aliter admonendi sunt, qui ne aliena appetunt, nec sua largiuntur: atque aliter qui & ea quæ habēt tribuunt, & tamen aliena rapere non desistunt.

Admo-

Admonēdi sunt qui nec aliena appetūt, nec sua largiuntur: ut sciant sollicitè ꝙ ea de qua sumpti sunt, cunctis hominib. terra cōis est. & idcirco alimenta quoq; omnibus cōiter profert. In cassum ergo se innocētes putant, qui commune Dei munus sibi priuatim uendicant, q̄ cū accepta non tribuunt, in proximorum nece grassantur: quia tot penè quotidie perimunt, quot morientium pauperū apud se subsidia abscondunt. Nam cum quælibet necessaria indigētibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur: iustitiæ debitum potius soluimus, quam misericordię opus implemus. Vnde & ipsa ueritas cum de misericordia cautè exhibenda loqueretur, ait: Attendite, ne iustitiam uestram faciatis coram hominib. Cui quoque sententiæ etiam Psalmista continens dicit. Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in æternum. Cū enim largitatem impensam pauperibus præmisisset, non hāc uocare misericordiam, sed iustitiam maluit; quia quod a communi Dño tribuitur, iustum profecto est ut qui accipiunt, eo cōiter utantur. Hinc etiā Salomon ait: Qui iustus est tribuit & nō cessabit. Admonendi sunt quoq; ut sollicitè attendant, quod ficulnea quæ fructum non habuit, contra hāc districtus agricola queritur quod etiam terram occupauit. Terram quippe ficulnea sine fructu occupat: quando mēs tenacium hoc quod prodesse multis poterat, inutiliter seruat. Terram ficulnea sine fructu occupat, qñ locū quē exercere alius per solē boni operis ualuit, stultus ꝑ desidię umbram premit. Hi autē dicere nonnunquam solent. Concessis utimur, aliena non quærimus, & si digna misericordiæ retributione non agimus, nulla peruersa perpetramus. Quod idcirco sentiunt, quia uidelicet aurem cordis, a uerbis cęlestibus claudunt. Neq;.n. Diues in Euangelio qui induebaẗ purpura & bysso, qui epulabaẗ quotidie splendide, aliena rapuisse, sed infructuose prodiis usus fuisse perhibetur: eumq; post hanc uitā ultrix gehenna suscepit, non quia aliquid illicitū gessit. sed quia immoderato usu totum se licitis tradidit.

Matt. 6. *Ps. 111.* *Prou. 21* *Luc. 16.*

A Admonēdi sunt tenaces, ut nouerint q̄d hanc primam iniuriam faciunt Deo, q̄a danti sibi omnia, nullā misericordię hostiam reddūt. Hinc etenim Psalmista ait: Non dabit Deo placationem suam, nec precium redemptionis animæ suæ. Preciū nanq; redēptionis dare, est opus bonū præuenienti nos gratiæ reddere. Hinc Ioannes exclamat dicens: Iam.n. securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor quæ non facit fructū bonū excideẗ, & in ignē mitteẗ. Qui ergo se innoxios B quia aliena non rapiunt, æstimant. ictū securis uicinæ præuideant, & torporem improuidæ securitatis amittant: ne cum ferre fructū boni operis negligunt, a præsenti uita funditus quasi ex uiriditate radicis exerceẗ. At cōtra admonendi sunt qui & ea q̄ habent tribuunt, & aliena rapere non desistunt; ne dum ualde munifici uideri appetunt, de boni specie deteriores fiant. Hi etenim propria indiscrete tribuentes, non solum ut supra iā diximus ad impatientiæ murmurationem C proruunt, sed cogente se inopia usq; ad auaritiam deuoluuntur. Quid eorū mēte infęlicius, quibus de largitate nasciẗ auaritia, & peccatorū seges quasi ex uirtute seminatur? Prius itaq; admonēdi sunt ut tenere sua rationabiliter sciant, & tunc demū ut aliena nō ambiāt. Si.n. radix culpæ in ipsa effusione non exuriẗ, nunquā ꝑ ramos exuberās auaritiæ spina siccaẗ. Occasio ergo rapiendi subtrahiẗ, si bene prius ius possidendi disponaẗ. Tunc uero admonendi audiant, quomodo quæ habent misericorditer tribuant, qñ nimirū didicerunt ut bona misericordiæ per D interiectam rapinæ nequitiam non confundant. Violenter.n. exquirunt q̄ misericorditer largiuntur. Sed aliud est ꝓ peccatis misericordiam facere, aliud pro misericordia facienda peccare, quę iā nequaquā misericordia nuncupari p̄t: q̄a ad dulcem fructum non proficit, q̄ per uirus pestiferæ radicis amarescit. Hinc est enim quod ipsa etiam sacrificia per prophetam Dominus reprobat dicens: Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocausto. Hinc iterū dicit: Hostię impiorum abominabiles: quia

Ps. *L.* *Esa. 6* *Prou. 21*

quia offeruntur ex scelere. Qui sępe quoque & indigẽtibus subtrahunt quę Deo largiuntur, sed quãta eos animaduersione renuat, per quendam sapientem Dñs
Eccl. 34. demonstrat dicens: Qui immolat sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filiũ in conspectu patris sui. Quid nanq; esse intolerabilius põt quam mors filij ante oculos patris? Hoc itaq; sacrificium quãta ira aspiciatur ostenditur: ꝙ orbati patri dolori comparatur. Et tamẽ plerunq, quanta tribuunt pensant: quãta aũt rapiũt considerare dissimulãt. Qua si mercedem numerãt: & perpendere cul
Aggei 1 pas recusant. Audiãt itaq; quod scriptũ est: Qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum. In sacculo quippe pertuso uidetur quando pecunia mittitur, sed quãdo amittitur non uidetur. Qui ergo quanta largiuntur aspiciunt, sed quanta rapiunt non perpendunt, in pertuso sacculo mercedes mittunt: quia profectò has in spem suæ fiduciæ intuentes congerũt, sed non intuentes perdũt.

ADMONITIO XXIII.

Aliter admonẽdi sunt discordes, atq; aliter pacati. Discordes nanq; admonendi sunt, ut certissimè sciãt quia quãtislibet uirtutibus polleant, spiritales fieri nullatenus possunt, si uniri per concor
Gal. 5. diam proximis neglegũt. Scriptum quippe est: Fructus aũt spiritus est charitas, gaudium, pax. Qui ergo seruare pacem nõ curat, ferre fructum spiritus recusat.
1. Cor. 3 Hinc Paulus ait: Cum si inter uos zelus & contentio, nonne carnales estis? Hinc
Heb. 12. iterum quoq; dicit: Pacem sequimini cũ oĩbus, & sanctimoniam: sine qua nemo
Ephe. 4. uidebit Deum. Hinc rursum admonens ait. Solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis: unũ corpus, & unus spiritus. sicut uocati estis in una spe uocationis uestræ. Ad vnam ergo uocationis spẽ nequaquã pertingitur, si non ad eã unita cum proximis mente curratur. At sæpe nonnulli quo quædã specialiter dona ꝑcipiant, superbiendo donũ concordiæ qđ maius est amittunt: ut si fortasse carnẽ præ cæteris gulę refrenatione q̃s edomat, concordare eis quos superat abstinẽdo, contẽnat. Sed qui abstinentiã, a con

A cordia separat, qd admoneat Psalmista perpendat ait. n. Laudate eũ in tympano
Ps. 150. & choro. In tympano nãq; sicca & percussa pellis resonat: in choro autẽ voces sociatæ concordant. Quisquis itaq; corpus affligit, sed cõcordiã deserit Deũ quidẽ laudat in tympano, sed tñ eũ nõ laudat in choro. sæpe uerò dũ quosdam maior sciẽtia erigit, a cæterorũ societate dissũgit, & quasi quo plus sapiũt, eo à concordiæ uirtute desipiscũt. Hi itaq; audiãt
B quid per semetipsam ueritas dicat: Habe
Mat. 9. te sal in uobis, & pacẽ habete inter uos. Sal quippe sine pace nõ uirtutis est donũ sed dãnationis argumentũ. Quo. n. quisque melius sapit, eo deterius delinquit, & idcirco inexcusabiliter & multo maius merebitur supplicium, quia prudẽter si uoluisset, potuit euitare peccatũ. Qui-
Iaco. 3. bus quoq; rectè per Iacobum dr. Quod si zelum amarũ habetis inter uos, & cõtentiones sunt in corde uestro, nolite gloriari, & mẽdaces esse aduersum ueritatẽ. Nõ
C est ista sapiẽtia descẽdens de sursum, sed terrena, aĩalis, diabolica. Quæ aũt desursum est sapientia, primum quidẽ pudica est, deinde pacifica. Pudica uidelicet, qa castè intelligit: pacifica aũt qa p elationẽ se minimè à ꝓximorũ societate disiũgit. Admonendi sunt dessidẽtes, ut nouerint ꝙ tã diu nullũ boni operis Deo sacrificiũ immolãt, q̃ diu à proximorũ charitate discordãt. Scriptũ nãq; est: Si offers mu
Mat. 5. nus tuũ ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus hẽt aliqd aduersum te, relinq; ibi munus tuũ ante altare, & va
D de prius recõciliari fratri tuo, & tunc veniẽs offerres munus tuũ. Ex qua ꝓceptione pensandũ est, quorũ hostia repellit̃, q̃ intolerabilis culpa mõstrat̃. Nã cũ mala cũcta bonis sequẽtibus diluant̃, pẽsemus q̃ta sint mala discordiæ, q̃ nisi extincta funditus fuerint, bonũ subseq. nõ ꝑmittũt. Admonẽdi sunt discordes, ut si aures a mãdatis celestibus declinãt, mẽtis oculos ad cõsiderãda ea q̃ in infimis uersant̃, aperiãt: ꝙ sępe aues unius eiusdemq; generis sese socialiter uolãdo nõ deserũt, & ꝙ gregatim aĩalia bruta pascunt̃. Quæ si solerter aspiciam⁹, cõcordãdo sibi irrationalis creatura indicat, quantũ malũ p

 discor-

discordiam rationalis creatura committat, quando hæc à rationis intentione pdidit, quod illa motu naturali custodit. At contrà admonendi sunt pacati, ne dũ plus q̃ necesse est pacẽ quã possident amant, ad perpetuam peruenire non appetant. Plerunq;.n. grauius intentionem mentium rerum tranquillitas tentat, ut quo non sunt molesta quæ obtinent, eo minus amabilia fiãt quæ vacant, & quo delectãt præsentia, eo nõ requirant ęterna. Vñ & per semetipsam veritas loquẽs cũ terrenã pacẽ a superna distingueret, atq; ad venturam discipulos ex præsenti

Ioan. 14. B prouocaret, ait: Pacẽ relinquo vobis, pacem meam do vobis. Relinquo. s. transitoriam, do mansurã. Si ergo in eã cor quæ relicta est figit, nunquam ad illam quę dãda est peruenitur. Pax ergo prẽsens ita tenenda est, vt & diligi debeat & contẽni, ne si immoderatè diligit, diligentis aïus in culpa capiatur. Vnde & admonendi sunt pacati, ne dum nimis humanam pacem desiderant, prauos hominum mores nequaquam redarguant, & consentiẽdo peruersis, ab authoris suis se pace disiungant, ne dum humana foras iurgia

C metuunt, interni fęderis discissione feriantur. Quid est enim pax transitoria, nisi quoddam uestigium pacis ęternę? Quid esse ergo demẽtius potest, quàm vestigia in puluere impressa diligere, sed ipsum a quo impressa sunt non amare? Hinc Dauid dũ totũ se ad fœdera pacis internę cõstringeret, testatur quod cum malis con-

Ps. 138. cordiam non teneret dicens: Nonne qui oderant te Domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Ini-

D micos etenim Dei perfecto odio odisse, est & quod facti sunt diligere, & quod faciunt increpare: mores prauorum premere, & vitæ prodesse. Pensandum ergo est quando ab increpatione quiescitur, quãta culpa si pax cũ pessimis tenetur: si propheta tantus hoc velut in hostiam Deo obtulit, quod contra se pro Domino prauorum inimicitias excitauit. Hinc est q

Exo. 32. trib⁹ Leui assumptis gladijs per castrorũ media transiens, quia feriẽdis noluit pec-

Nu. 25. catorib. parcere. Deo manus dicta est cõ-

A secrasse. Hinc Phinees peccantium ciuiũ gratiam spernens, coeuntes cum Madianitis perculit, & iram Domini iratus pla-

cauit. Hinc per semetipsam veritas dicit: Mat. 10. Quid putatis? quia pacem ueni mittere in terram? Non vtique: sed gladium. Malorum nanque cum incautè amicitijs iũgimur, culpis ligamur. Vnde Iosaphat q tot de anteacta vita pręconijs attollitur, de Achab regis amicitijs penè periturus increpatur. Cui a Domino per prophe- 2. Par. 19. tam dicitur: Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia iungeris: & idcirco iram quidem Dñi merebaris, sed bona opera inuenta sunt in te, eo quòd abstuleris lucos de terra Iuda. Ab illa.n. qui summè rectus est eo ipso iã discrepat, quo peruersorum amicitijs vita nostra concordat. Admonendi sunt pacati: ne si ad increpationis verba prosiliant, temporalem pacem sibi perturbari formident. Rursumq; admonendi sunt, ut eandem pacem dilectione integra intrinsecus teneant, quam per inuectionẽ uocis sibi intrinsecus turbãt. Quod vtrũ- Ps. 119. que prouidè se Dauid seruasse perhibet, cũ dicit: Cũ his q oderũt pacẽ erã pacificus: cũ loquebar illis, impugnabãt me gratis. Ecce loquẽs impugnabat, sed tñ impugnatus erat pacificus: qa nec insanientes cessabat reprehẽdere, nec reprehensos negligebat amare. Hinc ẽt Paulus ait: Si fieri Rom. 12. põt qđ ex uobis est, cũ oĩbus hoĩbus pacem habentes. Hortaturus.n. discipulos vt pacẽ cũ oĩbus haberent, pmisit dicens, si fieri põt: atque subiunxit. Quod ex uobis est. Difficile qppe erat, ut si male acta corriperent, habere pacem cum omnib⁹ possent. Sed cũ temporalis pax in prauorum cordibus ex nostra increpatione cõfunditur, inuiolata necesse est ut in nostro corde seruetur. Recte itaq; ait: Qđ ex uobis est. ac si nimirum dicat: Quia pax ex duarum partium consensu subsistit, si ab eis qui corripiuntur expellitur, integra tamen in uestra qui corripitis mente teneatur. Vnde rursum idem discipulos admonet dicens: Si quis non obedit uer- 2. Thess. 3. bo nostro, per epistolam hunc notate: & non commisceamini cum illo, ut confundatur. Atque ilico subiunxit: Et noli

te

re ut inimicum existimare illum. sed cor ripite ut fratrem. ac si diceret: Pacem cũ eo exteriorẽ soluite, sed interiorẽ circa illum medullitus custodite: ut peccantis mentem sic uestra discordia feriat, quatenus pax à cordibus uestris nec abnegata discedat.

ADMONITIO XXIIII.

Aliter admonendi sunt seminantes iurgia, atq; aliter pacifici. Admonẽdi nãq; sunt qui iurgia seminãt, ut cuius sint sequaces agnoscãt. De apostata quippe angelo scriptũ est, cũ bonæ messi inserta fuisset zizania: Inimicus hõ hoc fecit. De cuius ẽt membro per Salomonem dr̃. Homo apostata uir inutilis graditur ore peruerso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde machinaĩ malum, & omni tpe iurgia seminat. Ecce, quem seminantem iurgia dicere uoluit, prius apostatam nominauit: quia nisi more superbientis anguli à conspectu conditoris prius intus auersione mentis caderet, foras postmodũ usq; ad seminãda iurgia non ueniret. Qui rectè describitur quod annuit oculis, digito loquiĩ, terit pede. Interior nanq; est custodia quæ ordinata seruat exterius membra. Qui ergo statum mẽtis perdidit, subsequenter foras incõstãtia motionis fluit, atque exteriori mobilitate indicat ꝙ nulla interius radice stabilitatis subsistat. Audiant iurgiorum seminatores qđ scriptũ est: Beati pacifici: quoniam filij Dei uocabunĩ. Atq; è diuersò colligant, quia si filii Dei uocãtur qui pacem faciunt, proculdubio satanæ sunt filij qui cõfundunt. Oẽs autẽ qui per discordiam separãtur à uiriditate dilectionis, aresiunt. Qui etsi boni operis fructus in suis actionib. proferunt, profectò nulli sunt, quia non ex unitate charitatis oriuntur. Hinc ergo perpendẽt seminantes iurgia ꝙ̃ multipliciter peccant: qui dum unam nequitiam perpetrant, ab humanis cordib. cũctas simul uirtutes eradicant. In uno.n.malo innumera peragunt, quia seminando discordiam, charitatem quæ nimirum uirtutum omniũ mater est, extinguunt. Quia autem nihil preciosius est Deo uirtute dilectionis: nihil est delectabilius diabolo extinctione

Mat. 13
Prou. 19
Mat. 5.

A charitatis. Quisquis ergo seminando iurgia dilectionem proximorum perimit, hosti Dei familiarius seruit: quia qua ille amissa cecidit, hanc iste uulneratis cordibus subtrahẽs, eis iter ascẽsionis abscidit. At contra admonendi sunt pacifici ne tãtæ actionis pondus leuigẽt, si inter quos fundare pacem debeant ignorent. Nam sicut multum nocet si unitas desit bonis, ita ualde est noxium si non desit malis. Si ergo peruersorũ nequitia in pacẽ iun-
B gitur, profectò eorũ malis adsib. robur augetur: qa quo sibi in malitia cõgruunt, eo se robustius bonorum afflictionib. illidũt. Hinc nanq; est quòd contra dãnati illius uasa, uidelicet Antichristi prædicatores, diuina voce B. Iob dr̃: Mẽbra carnium ei' cohærentia sibi. Hinc sub squamarũ specie de eius satellib. perhibetur: Vna uni coniungitur, & nec spiraculum quidem incedit per eos. Sequaces quippe illius quo nulla inter se discordię aduersitate diuersi sunt, eo in bonorũ grauius nece
C glomerãt. Qui ergo iniquos paci sociat, iniquitati uires administrat: quia bonos deterius deprimunt, quos & unanimiter persequuntur. Vnde pdicator egregius graui Pharisæorũ Sadducæorumq; persecutione deprehensus, inter semetipsos diuidere studuit, quos contra se grauiter unitos uidit, cum clamauit dicẽs: Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæorũ: de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Dumq; Sadducæi spem, resurrectionẽq; mortuorũ esse denegarẽt, ꝙ Pharisæi iuxta præcepta sacri eloquij crederent: facta in persecutorũ unanimitate dissensio est, & diuisa turba illæsus Paulus exiuit, ꝙ hũc unita prius immani
D ter pressit. Admonendi itaq; sunt qui faciendę pacis studiis occupanĩ, ut prauorũ mẽtib. prius amorẽ debeãt internæ pacis infundere, quatenus eis postmodũ ualeat exterior pax prodesse: ut dũ eorũ cor in illius cognitione suspendiĩ, nequaꝙ̃ ad nequitiã ex huius perceptione rapiaĩ: dũq; supernã prouidẽt, terrenã nullo modo ad usum suę deteriorationis inclinẽt. Cũ uero peruersi quiq; tales sunt, ut nocere bonis nequeãt, ẽtsi cõcupiscãt: inter hos nimirũ debet terrena pax cõstrui, &

Iob 41.
Act. 23

priusquam ab eis valet superna agnosci: A vt hi.s.quos contra dilectionẽ Dei malitia suæ impietatis exasperat, saltẽ ex proximi amore mansuescant, & quasi e vicino ad melius transeant, vt ad illam, quæ a se longẽ est, pacem conditoris ascẽdãt.

ADMONITIO XXV.

ALiter admonendi sunt qui sacræ legis verba non rectẽ intelligunt: atque aliter qui rectẽ quidẽ intelligũt, sed hæc humiliter non loquuntur. Admonẽdi sunt qui sacræ legis verba non rectẽ intelligunt, vt perpendant quia saluberrimum vini potum in ueneni sibi poculũ vertunt, ac per medicinale ferrum uulneri mortali se feriunt, dũ per hoc in se sana perimunt, p quod salubriter abscindere sauciata debuerunt. Admonendi sunt vt perpendãt, q' scriptura sacra in nocte vitæ præsentis quasi quædam nobis lucerna sit posita: cuius nimirũ uerba dum nõ rectẽ intelligunt, de lumine tenebrescũt. Quos uidelicet ad intellectũ prauũ intentio peruersa non raperet, nisi prius superbia inflaret. Dũ.n.se præ cæteris sapientes arbitrãtur, sequi alios ad melius intellecta despiciũt, atq; ut apud imperitum uulgus scientiæ sibi nomen extorqueãt, student summopere & ab alijs rectẽ intellecta destruere, & sua peruersa roborare. Vñ bene p prophetã dr̃. Secuerũt prægnantes Galaad, ad dilatandũ terminũ suum. Galaad namq; aceruus testimonij interpretatur. Et quia cũcta simul congregatio Ecclesiæ p confessionẽ seruit testimonio ueritatis, nõ incõgruẽ per Galaad Ecclesia exprimitur, quæ ore cũctorum fidelium de Deo quę uera sũt, testatur. Pręgnantes autem Galaad uocantur animæ, quæ intellectum uerbi ex diuino amore cõcipiunt, & si ad perfectũ tẽpus ueniant, conceptã intelligentiã boni operis ostensione parituræ sunt. Terminum uerò suum dilatare, est opinionis suę nomen extẽdere. Secuerũt ergo prægnantes Galaad ad dilatandũ terminũ suũ: q a nimirũ hæretici mẽtes fideliũ quę iã aliqd de ueritatis intellectu cõceperãt, peruersa pdicatione perimũt, & sciẽtiæ sibi nomẽ extẽdũt. Paruulorũ qppe corda iã de verbi cõceptiõe grauida, erroris gladio scindũt, & quasi doctrinę sibi nomẽ faciunt. Hos ergo cũ conamur instruere ne peruersa sentiãt, admoneamus prius necesse est, ne inanem gloriã quærant. Si.n.radix elationis abscinditur, cõsequẽter rami prauæ assertionis arefiũt. Admonẽdi sũt ẽt, ne errores discordiasq; generãdo, legem Dei q̃ idcirco data est ut sacrificia satanę prohibeat, eandẽ ipsam in satanæ sacrificiũ uertant. Vnde p prophetã Dñs querit dicẽs: Dedi eis frumentũ, uinũ & oleũ, & argentũ multiplicaui eis & aurũ, q̃ fecerũt Baal. Frumentũ quippe à Dño accipimus, qñ in dictis obscurioribus subducto tegmine literæ per medullã spiritus legis interna sentimus. Vinũ suum Dñs nobis pstat, cũ scripturæ suæ alta pdicatiõe nos inebriat. Oleũ quoq; suũ nobis tribuit, cũ pceptis apertiorib. uitã nostrã blanda lenitate disponit. Argentũ multiplicat, cũ nobis luce ueritatis plena eloquia subministrat. Auro quoq; nos dicat, qñ cor nostrum intellectu summi fulgoris irradiat. Quæ cũcta hæretici Baal offerunt: q a apud auditorũ suorũ corda corruptè oĩa intelligẽdo peruertũt. Et de frumẽto Dei, uino atque oleo, argento pariter & auro, satanæ sacrificiũ immolãt: q a ad errorẽ discordiæ uerba pacis inclinant. Vñ admonendi sunt ut perpendãt: q a dum puersa mẽte de pceptis pacis discordiã faciunt, iusto Dei examine ipsi de uerbis vitæ moriunt̃. At cõtra admonẽdi sunt q rectẽ quidẽ uerba legis intelligũt, sed hęc humiliter nõ loquũtur: ut in diuinis sermonib. priusquã alijs eos proferãt, semetipsos requirant, ne insequentes aliorũ facta, se deserant. Et cum rectẽ cuncta de sacra scriptura sentiunt, hoc solum qđ per illam contra elatos dicitur non attẽdant. Improbus quippe & imperitus est medicus, qui alienum mederi appetit, & ipse uulnus quod patitur nescit. Qui igitur uerba Dei humiliter nõ loquunt̃, profectò admonendi sunt ut cũ medicamenta ægris apponũt, prius uirus suę pestis inspiciant, ne alios medendo ipsi moriant̃. Admoneri.n.debent ut cõsiderent ne à uirtute dicendi, uiuendi qualitate discor-

Amos 1.

discordent: ne loquendo aliud, & ostendendo aliud prædicent. Audiant itaque A
n.4. quod scriptum est: Si quis loquitur, quasi sermones Dei. Qui ergo uerba quę proferunt ex propriis non habent, cur quasi de propriis tumēt? Audiant qđ scriptum est: Sicut ex Deo corā Deo in Christo loquimur. Ex Deo .n. coram Deo loquit̃, q prædicationis uerbum & quia à Deo accepit intelligit, & placere per illud Deo non hoīb. quærit. Audiant quoque qđ
n.16 scriptum est: Abominatio Dei est oīs arrogās. Quia uidelicet dum in uerbo Dei laudem ac gloriam propriam quærit, ius dantis inuadit: eumq; laudi suæ postponere nequaquam metuit, à quo hoc ipsū quod laudatur accepit. Audiant quod
Prou. 5. prædicatori per Salomonē dr̃: Bibe aquā de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriuētur fontes tui foràs, & in plateis aquas diuide. Habeto eas sol⁹: nē sint alieni participes tui. Aquam quippe prædicator de cisterna sua bibit: cū ad cor suū rediēs prius audit ipse quod dicit. Bibit quidē sui fluenta putei, si sui irrigatione uerbi infunditur Vbi bene subiungit̃: Deriuentur fontes tui foràs, & in plateis aquas diuide. Rectum quippe est ut ipse prius bibat, & tunc prædicando aliis influat. Fontes quippe foràs deriuare, est exterius alijs uim prædicationis infundere. In plateis autem aquas diuidere, est in magna auditorum amplitudine iuxta uniuscuiusque qualitatem diuina eloquia dispensare. Et quia plerunque inanis gloriæ appetitus subrepit dū sermo Dei ad multorum notitiam currit, postquam dictum est:
Prou. 5. In plateis aquas diuide: rectè subiungit̃: Habeto eas solus: nec sint alieni participes tui. Alienos quippe D malignos spiritus uocat, de quibus per prophetam tentati hoīs uoce dr̃: Alieni
Psal. 53. insurrexerunt animam meam. Ait ergo, Aquas in plateis diuide: & tamen solus habe ac si apertius dicat. Sic necesse est ut prædicationi exterius seruias, quatenus per elationē te immundis spiritibus non coniungas: ne in diuini uerbi ministerio hostes tuos ad te participes admittas. Aquas ergo & in plateis diuidimus, & tamen soli possidemus: quando & exterius latè prædicationem fundim⁹, & tamen per eam humanas laudes assequi minimè ambimus.

ADMONITIO XXVI.

Aliter quoque admonendi sunt qui cum prædicare dignè ualeant, prę nimia humilitate formidant: atque aliter admonendi sunt, quos à prædicatione imperfectio uel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit. Admonendi nāq; sunt qui cum prædicare utiliter possūt, immoderata tū humilitate refugiunt, ut B ex minori consideratione colligit, quantū in maiorib. delinquant Si.n. indigentibus proximi ipsi quas habent pecunias absconderant, adiutores proculdubio calamitatis extitissent: Quo ergo reatu cōstringantur aspiciant, qui dum peccantibus fratribus uerbum prædicationis subtrahunt, morientibus mentibus uitæ remedia abscondunt. Vnde & bene quidā sapiens dicit: Sapiētia abscondita & thesaurus inuisus: quæ utilitas in utrisque? Eccl. 20.
Si populum fames atteret, & occulta frumenta ipsi seruarent, autores proculdu- C bio mortis existerent, Qua itaq; plectendi sunt pęna cōsiderēt, qui cum fame uerbi animæ pereant, ipsi panem perceptæ gratiæ non ministrant. Vnde & bene per Salomonem dicitur: Qui abscōdit frumēta, maledicitur in populis. Prou. 11.
Frumēta quippe abscondere, est prædicationis sanctæ apud se uerba retinere. In populis autem talis quisque maledicitur: quia in solius culpa silētij pro multorum quos corrigere potuit pœna damnatur. Si medicinalis artis minimè ignari secundus uulnus cernerent, & tamen secare recusarent: profectò peccatum fraternæ mortis ex solo D torpore committerent. Quanta ergo culpa inuoluantur, aspiciant, qui dū cognoscunt uulnera mentium, curare neglıgūt ea sectione uerborum. Vnde & bene per prophetam dicitur: Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine. Hier. 48.
Gladium quippe a sanguine prohibere, est prædicationis uerbum à carnalis uitæ interfectione retinere. De quo rursum gladio dicitur: Et gladius meus manducabit carnes. Hi autem cum apud se sermonem prædicationis occultant,

diuinas contra se sententias terribiliter audiant, quatenus ab eorũ cordib. timorem timor expellat. Audiant ꝙ talentum qui erogare noluit, cũ sententia dãnationis amisit. Audiant ꝙ Paulus eo se à proximorum sanguine mundũ credidit, quo feriendis eorum vitijs nõ pepercit, dicens: Contestor vos hodierna die: quia mundus sum à sanguine omniũ uestrum. non. n. subterfugi quo minus annunciarem omne consilium Dei uobis. Audiát qđ uoce angelica Ioannes admonetur, cũ dr̃: Qui audit: dicat veni. Vt nimirũ cui se uox interna insinuat, illuc ẽt clamando alios quo ipse rapitur trahat: ne clausas fores etiam vocatus inueniat, si uocanti uacuus appropinquat. Audiát qđ Esaias quia uerbi ministerio tacuit, illustratus superno lumine, magna uoce pœnitentię semetipsum reprehendit, dicens: Væ mihi quia tacui. Audiant ꝙ per Salomonem in illum prædicationis sciẽtia multiplicari promittitur, qui in hoc quod iam obtinuit torporis uitio nõ tenetur. Ait nãque: Anima quæ benedicit impinguabitur, & qui inebriat, ipse quoque inebriatur. Qui. n. prædicando exterius benedicit, interioris augmenti pinguedinem recipit: & dum uino eloquij auditorum mẽtẽ debriare nõ desinit, potu multiplicati muneris debriatus excrescit. Audiát quod Dauid hoc Deo in munere obtulit, quod prędicationis gratiã quam acceperat non abscõdit dicẽs: Ecce labia mea non prohibebo, Dñe tu cognouisti. Iustitiam autem tuam non abscondi in corde meo: veritaté tuã & salutare tuum dixi. Audiant quod sponsi colloquio ad sponsam dr̃. Quæ habitas in hortis, amici auscultant te: fac me audire uocem tuam. Ecclesia quippe in hortis habitat: quę ad uiriditatem intimã exculta plantaria uirtutum seruat. Cuius uocẽ amicos auscultare, est electos quosq; uerbum prædicationis illius desiderare: quam uidelicet uocem spõsus audire desiderat, qui ad prædicationem eius ꝑ electorum suorum animas anhelat. Audiát quod Moyses cum irascẽtem Deum populo cerneret, & assumi ad ulciscendum gladios iuberet: illos à parte Dei denũciauit existere, qui delinquẽtium scelera incunctanter ferirent, dicens: Si quis Dñi est, iungatur mihi: ponat uir gladium super femur suum. Ite & redite de porta usque ad portam per medium castrorũ, & occidat unusquisque fratrem suum, & amicum, & proximũ suum. Gladiũ quippe super femur ponere, est prędicationis studium uoluptatib. carnis anteferre: ut cum sancta quis stupet dicere, curet necesse est illicitas suggestiones edomare. De porta uerò usque ad portam ire, est à uitio usque ad uitium per quod ad mentẽ mors ingreditur, increpando discurrere. Per medium uerò castrorum transire, est tanta æqualitate intra Ecclesiam uiuere, ut qui delinquentiũ culpas redarguit, in nullius se debeat fauorem declinare. Vñ & rectè subiungit: Occidat uir fratrem, & amicum, & proximum suum. Fratrẽ. s. & amicum & proximum interficit, q cũ punienda inuenit, ab increpationis gladio nec eis quos per cognationẽ diligit, parcit. Si ergo ille Dei dr̃ qui ad ferienda uitia zelo diuini amoris excitat: profectò esse se Dei denegat, qui in quantum sufficit increpare uitam carnalium recusat. At contra admonendi sunt quos à prædicationis officio, uel imperfectio, uel ætas prohibet, & tñ præcipitatio impellit: ne dum tanti sibi onus officij præcipitatione arrogant, uiã sibi subsequentis meliorationis abscindant: & cũ arripiũt intẽpestiuè qđ non ualent, perdant ẽt qđ implere quandoque tempestiuè potuissent, atq; scientiam quã incongruè conãtur ostendere, iustè ostendantur amisisse. Admonendi sunt ut cõsiderent quod pulli auium si ante pennarum perfectionem uolare appetant, unde ire in alta cupiũt, inde in ima merguntur. Admonẽdi sunt ut considerent, quod structuris recentib. necdum solidatis, si tignorum pondus superponitur, non habitaculum, sed ruina fabricatur. Admonendi sunt ut considerent, ꝙ cõceptas soboles fœminę, si priusquam plenè formentur ꝓferũt, nequaq̃ domos, sed tumulos replent. Hinc est ꝙ ipsa ueritas quę repẽtè quos uellet roborare potuisset: ut exemplum sequentib. daret, ne imperfecti prædicare ꝓsumerẽt,

postquam

Marginalia: Mat. 25. — Act. 20. — Apo. 22. — Esa. 6. — Prou. 11. — Psal. 39. — Cant. 8. — Exo. 32. — Ibidem. — A B C D

postquam discipulos de uirtutis prædicatione instruxit, ilico adiunxit: Vos autẽ sedere in ciuitate quoadusq; induamini uirtute ex alto. In ciuitate quippe considemus, si intra mẽtium nostrarum nos claustra cõstringimus, ne loquendo exterius euagemur: ut eum uirtute diuina perfecte induimur, tunc quasi a nobismetipsis foras ẽt alios instruentes exeamus. Hinc per quendam sapientem dicitur: Adolescens loquere in causa tua uix. Etsi bis interrogatus fueris, habeat initium responsio tua. Hinc est quod idẽ redemptor noster cum in cęlis sit conditor, & ostensione suæ potentiæ semper doctor angelorũ, ante tricenale tempus in terra magister noluit fieri hoĩum: ut videlicet præcipitatis uim saluberrimã timoris infunderet: cum ipse ẽt qui labi non posset, perfectæ uitæ gratiam non nisi perfecta ætate prædicaret. Scriptum quippe est: Cum factus esset annorum duodecim, remansit puer Iesus in Hierusalem. De quo a parẽtibus requisito paulo post subditur: Inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audiẽtem illos & interrogantem. Vigilanti itaque consideratione pensandum est, quod cum Iesus annorũ duodecim dicitur in medio doctorum sedens, nõ docens, sed interrogans inuenitur. Quo exemplo scilicet ostenditur, infirmus docere quis audeat, si ille puer doceri interrogando uoluit, qui per diuinitatis potentiam verbum scientiæ ipsis suis doctoribus ministrauit. Hinc uero per Paulum discipulo dr: Præcipe hæc & doce, nemo adolescentiam tuã contemnat. Sciendum nanq; uobis est, quia in sacro eloquio aliqñ adolescentia iuuetus uocatur. Qđ citius ostenditur si Salomonis ad medium uerba proferãtur, qui ait: Lætare iuuenis in adolescẽtia tua Si.n. utraque unum esse nõ decerneret, quem monebat ĩ adolescẽtia, iuuenẽ nõ uocaret.

Eccl. 32. *Luc. 2.* *1. Tim 4* *Eccl. 11.*

ADMONITIO XXVII.

A Liter admonẽdi sunt, qui in hoc qđ temporaliter appetũt prosperãtur, atq; aliter qui ea quidem quę mũdi sunt cõcupiscũt, sed tñ aduersitatis labore fatigãtur. Admonẽdi nãq; sunt qui in hoc quod temporaliter appetunt, prosperãtur, ne tum cuncta ad uotum suppetũt, dantem quærere negligant, si in his quæ dantur animum figant: ne peregrinationem pro patria diligãt, ne subsidia itineris in obstacula peruentionis uertãt, ne nocturno lunæ lumine delectari, claritatem solis uidere fugiant. Admonẽdi itaque sunt, ut quæcunq; in hoc mundo cõsequuntur, calamitatis solatia nõ autem præmia retributionis credant, sed cõtra fauores mundi mentem erigãt, ne eis ex tota cordis delectatione succumbant. Quisquis enim prosperitatem qua utiť apud iudicium cordis melioris uitę amotis non reprimit, fauorem uitę transeuntis in mortis perpetuæ occasionem uertit. Hinc est enim quod sub Idumęorum specie, qui uincendos se prosperitati suæ reliquerunt, in huius mundi successibus lętantes, increpãtur cum dicitur: Dederũt terram meam sibi in hęreditatem cũ gaudio, ex toto corde & ex animo. Quibus verbis perpenditur quòd non solũ quia gaudeant, sed quòd toto corde & ex animo gaudeant, districta reprehensione feriantur. Hinc Salomon ait. Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Hinc Paulus admonet dicens: Qui emunt tanquam nõ possidentes, & qui utuntur hoc mundo tanquam nõ utantur. Vt uidelicet sic uobis quæ suppetunt exterius seruiãt, quatenus a supernę dilectionis studio aĩam non inflectant, ne luctum nobis internę peregrinationis temperẽt ea quę in exilium positis subsidium prębent, & quasi fęlices in trãsitorijs nos gaudeamus, qui ab ęternis nos interim miseros cernimus. Hinc nanq; est quod electorum uoce dicit Ecclesia: Læua eius sub capite meo & dextera illius amplexabitur me. Sinistram Dei, psperitatẽ uidelicet uitę pręsentis quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris premit. Dextra vero dei eã amplectiť: qa suæ ęterna eius beatitudine tota deuotione cõtinetur. Hinc rursum per Salomonẽ dicitur: Lõgitudo dierum in dextra eius, in sinistra uerò eius diuitię & gloria. Diuitię itaq; & gloria qualiter sint habenda docuit, quę posita in sinistra memorauit. Hinc

Prou. 1. *1. Cor. 3.* *Cant. 2.* *Prou. 3*

Psalmista ait: Saluum me fac dextra tua. Neque enim ait manu, sed dextra: ut uidelicet cum dexteram diceret, quia æternam salutem quæreret indicarent. *Psal. 67.* Hinc rursum scriptum est: Dextera manus tua domine confregit inimicos. Hostes enim etsi in sinistra eis proficiunt, in dextera franguntur: quia plerunque prauos uita præsens eleuat, sed aduentus æternæ beatitudinis damnat. Admonendi sunt qui in hoc mundo prosperãtur, ut solerter considerent, quia præsentis uitæ prosperitas aliquãdo idcirco datur ut ad meliorem uitam prouocet, aliquando uerò in æternum plenius damnet. Hinc est.n. quòd plebi Israeliticæ Chanaan terra promittitur, ut quandoq; ad æterna separãda prouocetur. Neque enim rudis populus ille promissionibus Dei in longinquum crederet, si a promissore suo nõ et a uicino aliquid percepisset. Vt ergo ad æternorum fidem certius roboretur, nequaquã solummodo spe ad res, sed reb. quoq; ad spem trahitur. Quod liquido *Ps. 140.* Psalmista testatur dicens: Dedit eis regiones gẽtium, & labores populorum possederunt: ut custodiant iustificationes eius & legem eius requirant. Sed cum largientem Deum humana mẽs boni operis repensatione non sequitur, vnde nutrita piè creditur, inde iustius damnatur. Hinc *Psal. 71.* enim per Psalmistã rursum dicitur: Deiecisti eos dum alleuarentur. Quia uidelicet reprobi cũ recta opera diuinis muneribus non rependunt, cum totos se hic deserunt, & affluẽtibus prosperitatibus dimittunt, unde exterius proficiũt, inde ab intimis cadunt. Hinc est quod in inferno cruciato diuiti dicitur: Recepisti bo- *Luc. 16.* na in uita tua. Idcirco etenim recepit bona in uita sua malus, ut illic plenius mala reciperet, quia hic fuerat nec p bona cõuersus. At cõtra admonendi sunt qui ea quidem quę mundi sunt concupiscunt, sed tamen aduersitatis labore fatigantur ut sollicita consideratione perpendant, creator dispensatorque cunctorũ quãta super eos gratia uigilat, quos in sua desideria non relaxat. Aegro quippe quem medicus, desperat, concedit ut cuncta quæ concupiscit accipiat. Nam qui, sa-

A nari posse creditur, à multis quę appetit prohibetur. Et pueris nummos subtrahimus, quibus tota simul patrimonia hæredibus reseruamus. Hinc ergo de spe æternæ hæreditatis gaudium sumant, quos aduersitas uitæ temporalis humiliat: quia nisi saluãdos eos in perpetuum cerneret erudiendos sub disciplinæ regimine diuina dispensatio nõ refrenaret. Admonendi itaque sunt qui in his quæ temporaliter concupiscunt, aduersitatis labore fatigantur, ut sollicitè considerẽt quo plerunque etiam iustos cum tempo- B ralis potentia sustollit, uelut in laqueum culpa comprehendit. Nam sicut in priori huius uoluminis parte iam diximus, Deo Dauid prius amabilis rectior fuit in seruitio, quam cum preuenit ad regnum. Seruus nanq; amore iustitiæ, deprehensum aduersarium ferire timuit: rex autẽ persuasione luxuriæ deuotum militem etiam sub studio fraudis extinxit. *1. Reg.* Quis ergo opes, quis potestatem, quis gloriam *2. Reg.* quærat innoxiè, si & illi extiterunt noxia qui hęc habuit non quæsita? Quis inter hæc sine magno discriminis labore saluabitur, si ille in his culpa interueniente C turbatus est, qui ad hęc fuerat Deo eligente præparatus? Admonendi sunt ut cõsiderent, quia Salomon qui post tantã *3. Reg.* sapientiam usque ad idololatriam cecidisse describit, nihil in hoc mundo prius quàm caderet aduersitatis habuisse memoratur. Sed cõcessa sapientia funditus cor deseruit, qđ nulla uel minima tribulationis disciplina custodiuit.

D

ADMONITIO XXVIII.

ALiter admonendi sunt cõiugijs obligati, atq; aliter à cõiugij nexib. liberi. Admonẽdi sunt nanq; coniugijs obligati, ut cum uicissim q̃ sunt alterius cogitant, sic eorũ quisq; placere studeat cõiugi, ut nõ displiceat cõditori: sic ea quæ huius mundi sunt agant, ut tñ appetere quæ Dei sunt nõ omittãt: sic de bonis p̃sentibus gaudeãt, ut tamẽ sollicita intentione mala æterna pertimescant: sic de malis tẽporalibus lugeant, ut tamen consolatione integra spem in bonis perennibus

nibus

nibus figant: quatenus dum in tranſitu A
cognoſcunt eſſe oẽ quod agunt, in manſione ſciant qđ appetunt: nec mala mundi cor cõfringant, cum ſpes bonorum cęleſtium roborat: nec bona præſentis uitę decipiant, cum ſuſpecta ſubſequentis iudicij mala cõtriſtãt. Itaq; animus Chriſtianorum coniugum & infirmus & fidelis, qui & plene cuncta temporalia deſpicere non ualet, & tñ æternis ſe coniungere per deſiderium ualet, quãuis in delectatione carnis interim iaceat, ſupernæ ſpei refectione conualeſcat. Et ſi hẽt quæ mũdi ſunt in uſu itineris, ſperet q̃ B
Dei ſunt in fructu peruentionis: nec totum ſe ad hoc quod agit conferat, ne ab eo quod robuſtè ſperare debuit, funditus cadat. Qđ bene ac breuiter Paulus ex
1. Cor. 7. primit dicens: Qui habent uxores, tanquã nõ habentes ſint. & qui flent, tanquã non flentes: & qui gaudent tanquam nõ gaudentes. Vxorem quippe quaſi nõ habendo hẽt, qui ſic per illam carnali conſolatione utitur, ut tñ nunquam ad praua opera à melioris intentionis rectitudine eius amore flectatur. Vxorem quaſi nõ habẽdo hẽt, qui trãſitoria eſſe cuncta cõſpiciens, curã carnis ex neceſſitate tolerat, ſed æterna gaudia ſpiritus ex deſiderio expectat. Non flendo autem flere, eſt ſic exteriora aduerſa plangere, tñ nõ eiſt æternæ quoq; ſpei cõſolatione gaudere. Et rurſum non gaudendo gaudere, eſt ſic de infimis animum attollere, ut tñ nunquam deſinat ſumma formidare. Vbi quoq; apte paulo poſt idem doctor ac prædicator gẽtium ſubdit dicẽs:
Ibidem. Præterit.n. figura huius mundi. ac ſi aperte diceret: Nolite conſtanter mundum diligere, qñ & ipſe non poteſt quem diligitis ſtare. Incaſſum cor quaſi manẽtes figitis, dum fugit ipſe quem amatis. Admonendi ſunt coniuges ut ea in quib. ſibi aliquando diſplicent, & patientes inuicem tolerent, & exhortanes inuicem ſaluent. Scriptũ nãq; eſt: Inuicẽ onera ueſtra portate, & ſic adimplebitis legẽ Chri-
Gal. 5. ſti. Lex quippe Chriſti charitas eſt: qa ille nobis & largiter ſua bona contulit, & ęquanimiter mala noſtra portauit. Tunc ergo legem Chriſti & eius mandata imitãdo cõplemus, qñ & noſtra bona benigne cõferimus & noſtrorũ mala piè ſuſtinemus. Admonendi quoq; ſunt & coniuges, ut eorum quiſque non tã quæ ab altero tolerat, quam quæ ab ipſo tolerẽtur attendat. Si enim ſua quæ portantur conſideret, ea quæ ab altero ſuſtinet leuius portat. Admonendi ſunt coniuges ut ſuſcipiendę prolis ſe meminerint cauſa coniunctos, & cũ immoderatæ admixtioni ſeruientes, propagationis articulũ in vſum transferunt uoluptatis, perpendant q̃ licet extra non exeant, in ipſo tñ coniugio coniugij iura trãſcendunt. Vñ neceſſe eſt ut crebris exhortationibus moneantur ut defleant qđ pulchrã copulæ ſpeciem admixtis uoluptatibus fędãt. Hinc eſt.n. q̃ peritus medicinæ cœleſtis Apoſtolus, non tã ſanos inſtituit q̃ infirmis medicamẽta monſtrauit, dicens: De
quibus ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini mulierem non tangere, propter fornicationem autem vnuſquiſq; ſuã habeat uxorem, & unaquæque ſuum uirum habeat. Qui enim fornicationis metũ præmiſit, profecto nõ ſtantibus præceptum C
cõtulit: ſed ne fortaſſe in terrã ruerent, lectum cadentibus oſtendit. Vnde adhuc infirmantibus ſubdidit: Vxori uir debitũ reddat, ſimiliter & uxor uiro. Quibus dum in magnam honeſtate coniugij aliquid de uoluptate largiretur, paulo poſt ſubdidit: Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium. Culpa quippe eſſe inuenit, quod indulgeri perhibetur. Sed quæ tanto citius relaxetur, quanto non per hanc illicitum qui agitur: ſed hoc quod eſt licitum, ſub
moderamine non tenetur. Quod bene D
Loth in ſemetipſo exprimit qui ardentẽ Sodomam fugit: ſed tamen Segor ueniens, nequaquam mox montana conſcendit. Ardentem quippe Sodomam fugere, eſt illicita carnis incendia declinare. Altitudo uero mõtium, eſt munditia continentium. Vel certe quaſi in monte ſunt qui & iam carnali copulæ inhærẽt, ſed tamẽ extra ſuſcipiendę prolis admixtionem debitam, nulla carnis voluptate ſoluuntur. In monte quippe ſtare qd eſt niſi fructus propaginis in carne non quęre-

1. Cor. 7.

Gen. 9.

quærere? In monte stare, est carni carnaliter nō adhærere. Sed quia multi sunt q̃ scelera quidem carnis deserunt, nec tñ in cōiugio positi vsus solummodo debiti iura cōseruant, exijt quidem Loth Sodomam, sed tamen mox ad montana nō peruenit: quia iam damnabilis vita relinquitur, sed adhuc celsitudo cōiugalis continentiæ subtiliter non tenetur. Est verò in medio Segor ciuitas, quæ fugiētem saluet infirmum: quia videlicet cū sibi per incontinentiam miscentur coniuges, & lapsus scelerum fugiunt, & tamen venia saluantur. Quasi paruā quippe ciuitatem inueniunt, in qua ab ignib. defendantur: quia cōiugalis hæc vita nō quidem in virtutib. mira est, sed tamen à

Gen. 19. supplicijs secura. Vnde idem Loth ad angelum dicit: Est ciuitas hic iuxta ad quā possum fugere parua, & saluabor in ea. Nunquid non modica est, & viuet aīa mea in ea? Iuxta ergo Segor dicitur, & tamē ad salutem tuta perhibetur: quia cōiugalis vita nec à mūdo longè diuisa est, nec tñ à gaudio salutis aliena. Sed tūc in hac actione vitā suā cōiuges quasi in parua ciuitate custodiunt, qñ pro se assiduis

Ibidem. deprecationibus intercedunt. Vñ rectè per angelum ad eundem Loth dr̃: Ecce ĕt in hoc suscepi præces tuas, vt non subuertam vrbē pro qua locutus es. Quia videlicet cum depecatio funditur Deo, nequaquam talis cōiugij vita dānatur. De

1. Cor. 7. qua deprecatione quoque Paulus admonet dicens: Nolite fraudare inuicē, nisi fortè ex cōsensu ad tēpus, vt vacetis orationi. At contra admonendi sunt qui ligati coniugijs nō sunt, vt cœlestibus præceptis eo rectius seruiāt, quo eos ad curas mundi nequaquā iugū copulæ carnalis inclinat: vt quos onus illicitū coniugij nō grauat, nequaquā pōdus illicitū terrenæ sollicitudinis p̃mat, sed tāto eos paratiores dies vltionis quāto expeditiores inueniat: ne quo meliora vacantes possunt, sed tñ negligunt, eo supplicia deteriora mereantur. Audiāt quod Apostolus cū quosdā ad cælibatus gratiā instrueret, nō coniugiū spreuit, sed curas mūdi

Ibidem. nascētes ex cōiugio repulit, dicens: Hoc ad vtilitatem ueſtrā dico, nō vt laqueum vobis iniiciam sed ad id quod honestum est, & quod facultatē præbeat sine impedimento Domino obseruiendi. Ex cōniugijs quippe terrenæ sollicitudines prodeunt: & idcirco magister gentium auditores suos ad meliora persuasit, ne sollicitudine terrena ligarentur. Quem ergo cœlibem curarū seculariū impedimentū p̃pedit, & coniugio se nequaquam subdidit, & tñ cōiugij onera nō euasit. Admonēdi sunt cęlibes, ne sine dānationis iudicio misceri se fœminis vacantibus putēt. Cum.n. Paulus fornicationis vitiū tot criminibus execrandi inseruit, cuius sit reatus indicauit, dicens: Neq; forni-

1. Cor. catores, neque seruientes idolis, neque adulteri, neque molles, neq; masculorū concubitores, neq; fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neq; rapa- Heb.

ces regnum Dei possidebunt. Et rursum: Fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus. Admonendi sunt itaq;, ut si tētationū procellas cum difficultate salutis tolerant, coniugij portum petāt. Scri- 1. Cor.

ptum nanq; est: Melius est nubere q̃ uri. Sine culpa quippe ad coniugium ueniūt, si tamē necdum meliora uouerunt. Nam quisquis bonū maius subire proposuit, bonum minus quod licuit illicitū fecit. Scriptū quippe est: Nemo mittens manū Luc. 9.

suam ad aratrū & respiciens retro, aptus est regno cœlorum. Qui igitur fortiori studio intenderat, retrò conuincitur respicere, si relictis amplhorib. bonis ad minima retorquetur.

ADMONITIO XXIX.

ALiter admonendi sunt peccatorū carnis conscij, atq; aliter ignari. Admonendi nanq; sunt peccata carnis experti, ut mare saltem post naufragium metuant, & perditionis suæ discrimina uel cognita perhorrescant, ne q̃ piè post perpetrata mala seruati sunt, hæc improbe repetendo moriantur. Vnde peccanti Hier. 3.

animæ nunquam à peccato desinenti dicitur: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Admonēdi sunt itaque ut studeant, quatenus si accepta naturę bona integra seruare noluerunt, saltē scissa resarciāt. Quib. nimirum necesse est ut perpendant in tam magno fidelium

delium

delium numero, q̃ multi & se illibatos custodiant, & alios ab errore conuertãt. Quid ergo isti dicturi sunt, si alijs in integritate stantibus, ipsi nec post damna resipiscant? Quid dicturi sunt, si cũ multi & alios secum deferunt ad regnũ, hi expectati Dño nec semetipsos reducant? Admonendi sunt ut præterita commissa cõsiderent, & imminentia deuitent. Vnde sub Iudææ specie per prophetam Dñs corruptis in hoc mundo mentib. transactas ad memoriam culpas reuocat, quatenus pollui in futuris erubescant, dicens: Fornicatæ sunt in Aegypto in adolescẽtia sua, ibi subacta sunt ubera earum, & fractæ sunt mammæ pubertatis earum. (Ezec. 23.) In Aegypto quippe ubera subiguntur, cũ turpi huius mundi desiderio humanæ mentis uoluntas substernitur. In Aegypto pubertatis mammæ franguntur, qñ naturales sensus adhuc in semetipsis integri, pulsantis concupiscentiæ corruptione uitiantur. Admonendi sunt carnis peccata experti, ut uigilanti cura conspiciant, post delicta nobis ad se redeuntib. Deus quanta beneuolentia sinum suæ pietatis expandat, cum per prophetã dicat: Si dimiserit uir uxorem suã, & illa recedens duxerit uirum aliũ, nunquid reuertetur ad eum ultra? (Hier. 3.) Nunquid nõ polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cũ amatorib. multis, tamen reuertere ad me, dicit Dñs. Ecce de fornicante & relicta muliere argumẽtum iustitiæ proponitur, & tamẽ nobis redeuntibus post lapsum nõ iustitia, sed pietas exhibetur. Vt hinc utiq; colligamus, si nobis delinquentib. tanta pietate parcitur, à nobis nec post delictũ redeuntibus quanta improbitate peccat̃: aut q̃ ab illo erit super improbos uenia, q nõ cessat uocare post culpam? Quæ nimirũ bene per prophetam post delictum misericordia uocationis exprimit̃, cum auerso homini dicitur. Et erunt oculi tui uidentes pceptorẽ tuum, & aures tuæ audient uerbum post tergum monẽtis. (Esa. 30.) Humanum qppe genus Dñs in faciem monuit, quando in paradiso condito homini atq; in libero arbitrio stanti, quid facere, quidue nõ facere deberet indixit. Sed

A homo in Dei faciẽ terga dedit, cũ superbiens eius iussa contempsit. Nec tñ superbientẽ Deus deseruit, qui ad reuocandum hominẽ legẽ dedit, exhortantes angelos misit, in carne nostræ mortalitatis ipse apparuit. Ergo post tergũ stãs admonuit, qui ad recuperationẽ nos gratiæ ẽt contemptus uocauit. Quod igitur generaliter simul potuit dici de cũctis, hoc necesse est specialiter sentiri de singulis. Quasi.n. corã positus Deo quisq; uerba B monitionis eius percipit, cum priusquã peccata perpetret, uoluntatis eius præcepta cognoscit. Adhuc.n. ante faciem eius stare, est necdũ eum peccando contemnere. Cum uero derelicto bono innocentię iniquitatem eligẽs appetit, iam terga in eius faciem mittit. Sed ecce adhuc & post tergum Deus subsequens monet, qui ẽt post culpã ad se redire psuadet. Auersum reuocat, cum commissa non respicit, sed reuertenti sinum pietatis expandit. Vocẽ ergo post tergum monẽtis audimus, si C ad inuitantem nos Dñm saltẽ post peccata reuertimur. Dẽmus ergo pietatẽ uocãtis erubescere, si iustitiã nolumus formidare: qa tanto grauiori improbitate cõtemnitur, quãto & contẽptus adhuc uocare non dedignat̃. At contra admonendi sunt peccata carnis ignorãtes, ut tãto sollicitius præcipitẽ ruinã metuãt, quanto altius stant. Admonendi sunt ut nouerint, quia quo magis loco præeminenti consistunt, eo crebriorib. sagittis insidiatoris impetunt̃. Quia tanto ardentius solet erigi, quãto robustius se cõspicit uin- D ci: tantoq; intolerabilius dedignat̃ uinci, quanto cõtra se uidet p integra infirmæ carnis castra pugnari. Admonendi sunt ut incessanter præmia suspiciant, & libẽter proculdubio tentationum quas tolerant labores calcabunt. Si.n. attendatur felicitas quę sine transitu attingitur, leue fit quod transeundo laboratur. Audiant quod per prophetam dicitur: Hęc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerintquę uolui, & fędus meum tenuerint, dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius a filijs & filiabus. (Esa. 56.) Eunuchi quippe sunt, qui compressis motibus car

nis,

nis, affectũ in se praui operis abscindũt. Quo autem apud patrem loco habeant ostẽditur: quia in domo patris, uidelicet æterna mansione etiam filijs præferunt. Audiant quod per Ioannem dr̃: Hi sunt qui cum mulieribus nõ sunt coinquinati: uirgines. n. sunt, & sequuntur agnum quocunq; ierit, Et ꝙ canticum cantant quod nemo potest dicere, nisi illa centũ quadraginta quatuor milia. Singulariter quippe canticum agno cantare est cũ eo in perpetuum præ cunctis fidelib. etiam de incorruptione carnis gaudere. Quod tñ electi cęteri canticum audire possunt, licet dicere nequeat: quia per charitatẽ quidem in illorum celsitudine læti sunt, quamuis ad eorũ pręmia non assurgant. Audiant peccatorum carnis ignari quod per semetipsam de hac integritate ueritas dicit: Non omnes capiunt uerbũ hoc. Quod eò innotuit summũ esse, quo denegauit omniũ: & dũ prædicit quia difficile capitur, audientibus innuit, captum cum qua cautela teneatur. Admonendi sunt itaq; peccata carnis ignorantes, ut & præeminere uirginitatem coniugio sciant, & tamen se super coniuges non extollant, quatenus dum & uirginitatẽ præferunt & se postponunt, & illud nõ deserant quod melius esse æstimãt, & se custodiãt quo se inaniter non exaltant. Admonendi sunt ut considerent qđ plerunq; actione secularium uita continentium confunditur, cum illi ultra habitũ assumunt opera, & isti iuxta ordinẽ proprium non excitant corda. Vnde bene p prophetam dr̃: Erubesce Sidon, ait mare. Quasi. n. per uocem maris ad uerecundiã Sidon adducitur, quando per comparationem uitæ secularium, atq; in hoc mũdo fluctuantiũ, eius qui munitus & quasi stabilis cernitur, uita reprobatur. Sæpe enim nonnulli ad Dominum post peccata carnis redeuntes, tanto ardẽtius se in bonis operibus exhibent, quãto damnabiliores se de malis uident. Et sæpe quidam in carnis integritate perdurantes, cum minus in se respiciunt habere quod defleant, plenè sibi sufficere uitæ suę innocentiam putant, atq; ad feruorem spiritꝰ nullis se ardoris stimulis inflammãt.

Apoc. 13

Mat. 19.

Esa. 23.

A Et fit plerunq; Deo gratior amore ardẽs uita post culpam, q̃ securitate torpẽs innocẽtia. Vnde & uoce iudicis dr̃: Remittũtur ei peccata multa, quia dilexit multum. &: Gaudiũ erit in cœlo super uno peccatore pęnitente, magis quã sup nonagintanouem iustis, quibus non opus est pęnitentia. Qđ citius ex ipso usu colligimus, si nostræ mentis iudicia pẽsemus. Plus nanq; terram diligimus q̃ post spinas exarata fructus uberes producit, quã q̃ nullas spinas habuit, sed tamen exculta sterilem segetem gignit. Admonendi B sunt peccata carnis ignorantes, ne superioris ordinis celsitudine se cæteris præferant, cum ab inferioribus quãta se melius agãtur ignorant. In examine nanq; recti iudicis, mutat merita ordinum qualitas actionum. Quis. n. consideratis rerũ ipsis imaginibus nesciat, quòd in natura gemmarum carbunculus præfertur hyacintho? Sed tamen cærulei coloris hyacinthus præfertur pallenti carbunculo: quia & illi quod naturę ordo subtrahit, species decoris adiungit, & hunc quẽ naturalis ordo prætulerat, coloris qualitas C fœdat. Sic ergo in humano genere & quidam in meliori ordine deteriores sunt, & quidã in deteriori meliores: qa & isti forté extremi habitus bene uiuendo trãscendunt, & illi superioris loci meritum moribus non exæquando diminuunt.

Lu

ADMONITIO XXX.

ALiter admonendi sunt q peccata deplorant operum, atq; aliter qui cogitationum. Admonendi quippe sunt q peccata deplorant operum, ut consummata mala perfecto diluant lamento, ne plus astringant in debito perpetrati operis, & minus soluant fletib. satisfactio- D nis. Scriptum quippe est: Potum dedit nobis in lachrymis & in mensura: ut uidelicet uniuscuiusq; mens tantum pœnitẽdo compunctionis suę bibat lachrymas, quantum se à Deo meminit aruisse per culpas. Admonendi sunt ut incessanter admissa ante oculos reducant, atque uiuendo agant, ut à districto iudice uideri non debeant. Vnde Dauid cum peteret dicens. Auerte oculos tuos a peccatis meis, paulò superius intulit: Delictum

Psal. 97.

Psal. 50.

meum

meum corã me est semper. ac si diceret: Peccatũ meum ne respicias postulo, quia hoc respicere ipse non cesso. Vnde & per prophetam Dñs dicit. Et peccatorũ tuorum memor non ero, tu autem memor esto. Admonendi sunt ut singula quæq; admissa considerent, & dum per unumquodq; erroris sui inquinationem deflent, simul se ac totos lachrymis mũdét. Vnde bene per Hieremiam dř, cũ Iudeæ singula delicta pensarentur: Diuisiones aquarum deduxit oculus meus. Diuisas quippe ex oculis aquas deducimus, qñ peccatis singulis dispartitas lachrymas damus. Neq;.n. uno eodemq; tempore æque mens de omnibus dolet, sed dum nunc huius nunc illius culpæ memoria acrius tangitur, simul de omnibus in singulis commota purgatur. Admonendi sunt, ut de misericordia quam postulant præsumant, ne ui immoderatæ afflictionis intereant. Neq;.n. pie Dominus ante delinquẽtium oculos flenda peccata opponeret, si per semetipsum ea districte ferire uoluisset. Constat.n. quod à suo iudicio abscondere uoluit, quos miserando pueniens sibimetipsis iudices fecit. Hinc enim scriptum est: Præueniamus faciem Domini in confessione. Hinc per Paulũ dř: Si nosmetipsos dijudicaremus, non utiq; iudicaremur. Rursumq; admonendi sunt, ut sic de spe fiduciam habeant, ne tamen incauta securitate torpescãt. Plerunq; enim hostis callidus mentem quã peccato supplantat, cùm de ruina sua afflictam respicit, securitatis pestiferæ blãditiis seducit. Quod figuratè exprimit, cùm factum Dinæ memoratur. Scriptum quippe est: Egressa est Dina ut uideret mulieres regionis illius: quã cùm uidisset Sichem filius Emor Euei princeps terræ illius, adamauit, & rapuit, & dormiuit cum illa, ui opprimens uirginem, & conglutinata est anima eius cũ ea, tristemq; blanditiis deliniuit. Dina quippe ut mulieres uideat extraneæ regionis egredit, quando unaquæq; mens sua studia negligens, actiones alienas curans, extra habitum atque extra ordinem proprium uagatur. Quam Sichem princeps terræ illius opprimit: quia uidelicet inuentam

Threm. 3
Psal. 94
1. Cor. 11.
Gen. 34.

A in curis exterioribus diabolus corrũpit. Et conglutinata est anima eius cum ea: quia unitam sibi per iniquitatem respicit. Et quia cùm mens à culpa resipiscit, ad se ducitur, atq; admissum flere conaẽ, corruptor autem spes & securitates uacuas ante oculos reuocat, quatenus utilitatem tristitiæ subtrahat, rectè illic subiungitur: Tristemq; blanditijs deliniuit. Modò.n. aliorum facta grauiora, modò nihil esse quod perpetratum est, modò misericordem Deum loquitur, modò adhuc tempus subsequens ad pœnitentiam pollicetur: ut dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pœnitẽtiæ suspendatur, quatenus tunc bona nulla percipiat quam nunc mala contristant, & tunc plenius obruatur supplicijs, quę nunc etiam gaudet in delictis. At contrà admonendi sunt qui peccata cogitationum deflent, ut sollicitè considerent intra mentis arcana, utrum delectatione tantummodo, an etiam cõsensu deliquerint. Plerunq; enim tentatum cor & ex carnis nequitia delectatur, & tamen eidem nequitiæ ex ratione renititur, ut in secreto cogitationis & contristet quod libet, & libeat quod contristat. Nonnunquam uero ita mẽs baratro tentationis absorbetur, ut nullatenus renitatur, sed ex deliberatione sequitur hoc unde ex delectatione pulsatur, & si facultas exterior suppetat, rerum mox effectibus interiora uota consumat. Quod uidelicet si iusta animaduersio districti iudicis respicit, nõ est iam cogitationis culpa sed operis: quia etsi rerum tarditas foras peccatũ distulit, intus hoc consensionis opere uoluntas impleuit. In primo autem parente didicimus, quia tribus modis omnis culpæ nequitiam perpetramus: suggestione scilicet, delectatione, & consensu. Primum itaque per hostem, secundum uero per carnem, tertium per spiritum perpetratur. Insidiator enim praua suggerit, caro se delectationi subiicit, atque ad extremum spiritus uictus delectatione consentit. Vnde & ille serpens praua suggessit. Eua autem quasi caro se delectationi subdidit. Adam uero uelut spiritus suggestione

B C D

ne ac delectatione superatus consensit. A Suggestione itaq; peccatū agnoscimus, delectatione uincimur, consensu etiā ligamur. Admonendi sunt igitur qui nequitias cogitationis deflent, ut sollicitè considerent in qua peccati mensura ceciderunt, quatenus iuxta ruinæ modum quam in semetipsis introrsus sentiunt, etiam mēsura lamentationis erigantur: ne si cogitata mala minus excruciāt, usq; ad perpetranda opera perducant. Sed inter hæc ita terrendi sunt, ut tamen minime frangantur. Sæpe. n. misericors Deus B eo citius peccata cordis abluit, quo exire ad opera non permittit: & cogitata nequitia tanto citius soluitur, quanto effectu operis districtius nō ligatur. Vnde recte per Psalmistam dicitur: Dixi, pronun-
Psal. 31. ciabo aduersum me iniustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. Qui autem impietatem cordis subdidit: quia cogitationum iniustitias pronunciare uellet indicauit. Cumq; ait, Dixi, pronunciabo: atq; ilicò adiunxit, Et tu remisisti: quam sit super hæc facilis uenia ostendit. Et dum se adhuc petere promittit, hoc quod petere se promittebat obtinuit, quatenus quia usq; ad opus nō uenerat culpa, usq; ad cruciatū nō perueniret pœnitētia, sed cogitata afflictio mētem tergeret, quam nimirum tantūmodo cogitata iniquitas inquinasset.

ADMONITIO XXXI.

ALiter admonēdi sunt enim qui admissa plangūt, nec tamen deserunt: atq; aliter qui deserunt, nec tamen plan-
De Pœn. distin. 3. Qui admissa. gunt. Admonendi sunt. n. qui admissa plāgunt, nec tamen deserunt, ut considerare sollicitè sciant, q̄ a flendo inaniter mūdant, qui uiuendo se nequiter inquināt, cum idcirco se lachrymis lauant, ut mūdi ad sordes redeant. Hinc. n. scriptū est:
Pro. 26. 2. Pet. 2. Canis reuersus ad suū uomitum, & sus lota in uolutabro luti. Canis quippe cū uomit, profecto cibum qui pectus deprimebat proiicit: sed cum ad uomitum reuertitur, unde leuigatus fuerat, rursus oneratur. Et qui admissa plangunt, profecto nequitiam de qua male satiati fuerant, & quæ mentis intima deprimebat confitendo projiciunt, quam post confessionem dum repetunt, resumunt. Sus uero in uolutabro luti cum lauatur, sordidior redditur. Et qui admissam plāgit, nec tamen deserit, penè grauiori culpæ se subijcit: qui & ipsam quam flendo potuit impetrare ueniā contemnit, & quasi in lutosa aqua semetipsum uoluit: quia dum fletibus suis uitæ munditiam subtrahit, ante Dei oculos sordidas ipsas ēt lachrymas facit. Hinc rursum scriptū est: Ne iteres uerbum in oratione tua. Verbum nanq; in oratione iterare, est post fletum committere q̄ rursum necesse sit flere. Hinc per Esaiam dicitur: Lauamini, mundi estote. Post lauacrū enim mundus esse negligit, q̄squis post lachrymas uitæ innocentiam non custodit. Lauantur ergo, & nequaquam mundi sunt, q̄ commissa flere non desinunt, sed rursus flenda committunt. Hinc quoque per quendam sapientem dicitur: Quid prodest si baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius? Baptizatur quippe à mortuo qui mundatur fletib. à peccato. Sed post baptisma C mortuum tagit, qui culpam post lachrymas repellit. Admonendi sunt qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut ante districti iudicis oculos, eis se esse similes agnoscant, qui uenientes ad faciem quorundam hominum magna eis submissione blandiuntur, recedentes autem inimicitias ac damna quæ ualent atrociter inferunt. Quid enim est culpam flere, nisi humilitatem Deo suę deuotionis ostendere? Et quid est post fletum praua agere, nisi superbas in eum quem rogauerat, inimicitias exercere? Iacobo atte- D stante qui ait: Quicunque uoluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituitur. Admonendi sunt qui admissa plāgunt, nec tamen deserunt, ut sollicitè cōsiderent, quia ita plerunq; mali inutiliter compunguntur ad iustitiam, sicut plerunque boni innoxiè tentantur ad culpam. Fit quippe mira exigentib. meritis dispositionis internæ mensura, ut & illi dum de bono aliquid agunt quod tamē non perficiunt, superbè inter ipsa quæ etiam plenissimè perpetrant mala confidant: & illi dum de malo tentantur

cui

cui nequaquam consentiunt, quo per debilitatem ac infirmitatem titubant, eo gressus cordis ad iustitiam per patientiã & humilitatem verius figant. Balaã quip-
Nu. 23. pe tabernacula iustorũ respiciẽs ait. Mo-
Nu. 24. riatur aĩa mea morte iustorũ, & fiãt nouissima mea horum similia. Sed cum cõpunctionis tempus abscessit, cõtra eorũ vitam quibus se similem fieri etiã moriẽdo poposcerat, consiliũ ꝓbuit. Et cũ occasionem de auaritia reperit, citò oblitus est quicquid sibi de innocentia optauit.
Rom. 7. Hinc vero doctor & ꝓdicator gentium Paulus ait: Video aliam legem in membris meis, repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati quę est in membris meis. Qui profectò idcirco tẽtatur, vt in bono robustius ex ipsa infirmitatis suæ cognitione solidetur. Quid est ergo ꝙ ille cõpungitur, & tñ iustitiæ non appropinquat: iste tentatur, & tñ eum culpa non inquinat? nisi hoc quod apertè ostenditur, ꝙ nec malos bona imperfecta adiuuãt, nec bonos mala inconsummata condemnant. At contra admonendi quoque sunt etiam qui admissa deserunt, nec tũ plangũt, ne iam relaxatas æstiment culpas, quas etsi agendo non multiplicant, nullis tñ fletibus mundant. Neq; .n. scriptor si à scriptione cessauerit, quia alia non addidit, ẽt illa quæ scripserat, deleuit: & simili modo, nec qui contumelias irrogat, si solũmodo tacuerit, satisfecit: cum profectò necesse sit vt verba præmissæ superbiæ verbis subiunctæ humilitatis impugnet: nec debitor absolutus est, quia alia non multiplicat, nisi & illa q̃ ligauerat soluat. Ita & cũ Deo delinquimus, nequaq̃ satisfacimus si ab iniquitate cessamus: nisi uoluptates quoq; quas dileximus, econtrariò appositis lamentis insequamur. Si.n. nulla nos in hac uita operum culpa maculasset, nequaquam nobis hic adhuc degentibus ipsa ad securitatem innocentia nostra sufficeret: quia illicita animũ multa pulsarent. Qua ergo mente securus est, qui perpetratis iniquitatibus ipse sibi testis est, quia innocens nõ est? Neq; enim Deus nostris cruciatibus pascitur, sed delictorũ morbos medicamentis cõ-

A trariis medetur: ut qui uoluptatibus delectati discessimus, rursum fletib. amaricati redeamus. Et qui per illicita defluendo cecidimus, etiã a licitis nosmetipsos restringendo surgamus. Et cor quod insana lætitia infuderat, salubris tristitia exurat: & quod uulnerauerat elatio superbiæ, curet abiectio humilis uitæ. Hinc Psal. 74.
ẽm scriptũ est: Dixi iniq̃s, nolite iniquè agere: & delinquentibus, nolite exaltare cornu. Cornu q̃ppe delinquentes exaltant, si nequaquã se ad pęnitentiã ex cognitione suæ iniquitatis humiliãt. Hinc Psal 50.
rursum dr̃. Cor contritũ & humiliatum
B Deus non spernit. Quisquis.n. peccata plangit nec tñ deserit, cor quidẽ conterit, sed humiliare contẽnit. Qui uero peccata iã deserit nec tñ plangit, iã quidẽ humiliat, sed tñ cor cõterere recusat. Hinc
Paulus ait: Et hæc quidẽ fuistis, sed ablu- 1. Cor. 6.
ti estis, sed sanctificati estis. Quia nimirũ illos emendatior uita sanctificat, quos & per pęnitentiam abluens afflictio fletuũ mundat. Hinc Petrus cum quosdã territos malorum suorum consideratione cõ-
spiceret, admonuit dicens: Pœnitentiã Act. 2.
agite, & baptizetur unusquisq; uestrũ.
C Dicturus.n. baptisma, præmisit pœnitentiæ lamenta: ut prius se aqua suæ afflictionis infunderent, & postmodum sacramento baptismatis lauarent. Qua ergo mente qui transactas culpas flere negligunt, uiuunt securi de uenia, quando ipse summus pastor Ecclesiæ huic etiã sacramẽto addendã pęnitentiã credidit, quod peccata principaliter extinguit?

ADMONITIO XXXII.

D Aliter admonendi sunt, qui illicita q̃ faciant etiam laudant, atque aliter qui accusant praua, nec tamen deuitãt. Admonendi sunt enim qui illicita quæ faciunt etiam laudant, ut considerent ꝙ plerunque plus ore quàm opere delinquant. Opere nanque per semetipsos solus praua perpetrant. Ore autem per tot personas iniquitatem exhibẽt, quot audientium mentes iniqua laudantes docent. Admonẽdi ergo sunt ut si eradicare mala dissimulant, saltem seminare pertimescant.

timescant. Admonendi sunt ut eis perditio priuata sufficiat. Rursumq; admonendi sunt, ut si esse mali non metuunt, erubescant saltem uideri quod sunt. Plerunque.n. culpa dum absconditur, effugat: quia dum mens erubescit uideri quod tamen esse non metuit, erubescit quandoque esse quod fugit uideri. Cũ uero prauus quisq; impudenter innotescit, quo liberius omne facinus perpetrat, eo etiã licitum putat, & quod licitũ suspicat, in hoc proculdubio multiplicius mergitur.
Esa. 3. Vnde scriptum est: Peccatum suum sicut Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. Peccatũ.n. suum absconderet Sodoma, si adhuc sub timore peccaret. Sed funditus frena timoris amiserat, quæ ad culpã nec tenebras requirebat. Vnde & rur-
Gen. 18. sum scriptum est: Clamor Sodomorũ & Gomorræ multiplicatus est. Peccatũ q ppe cũ uoce, est culpa cũ actione: peccatũ uero etiam cum clamore, est culpa cum libertate. At contra admonendi sunt q accusant praua, nec tamen deuitant, ut prouidè perpédant quid in districto Dei iudicio pro sua accusatione dicturi sunt, qui de reatu suorum criminum etiã semetipsis iudicibus non excusantur. Hi itaq; quid aliud q̃ præcones sunt sui? uoces contra culpas proferunt, & semetipsos operibus reos tradunt. Admonendi sunt ut uideant, quia de occulta iam retributione iudicij est q eorum mens malum quod perpetrat illuminat ut uideat, sed non conat ut uincat: ut quò melius uidet, eò deterius pereat: quia & intelligentię lumen percipit, & actionis prauę tenebras non relinquit. Nam cũ acceptã ad adiutorium sciẽtiã negligunt, hanc cõ D tra se in testimoniũ uertunt, & de lumine intelligẽtiæ augent supplicia qđ profecto acceperant ut possent delere peccata. Quorum nimirũ nequitia dum malũ agit quod diiudicat, uenturum iudicium iã hic degustat: ut cum æternis suppliciis seruatur obnoxia, suo hic interim examine non sit absoluta: tantoq; illic grauiora tormenta percipiat, quanto hic malũ non deserit, etiam quod ipsa mens con-
Luc. 12. demnat. Hinc.n. ueritas dicit: Seruus qui cognouit uoluntatem dñi sui & non fecit secundum uoluntatẽ eius, plagis uapulabit multis. Hinc Psalmista ait: Descẽdant in infernũ uiuentes. Viui quippe q circa illos agunt, sciunt & sentiunt, mortui autem sentire nihil possunt. Mortui aũt in infernũ descenderent, si mala nesciendo perpetrarent. Cũ uero sciũt mala & tñ faciunt, ad iniquitatis infernum uiuentes miseri sentientesq; descendũt.

ADMONITIO XXXIII.

Aliter admonẽdi sunt, qui repentina concupiscentia superantur, atque aliter qui in culpa ex consilio ligantur.
B Admonendi itaque sunt quos repentina concupiscentia superat, ut in bello præsentis uitæ se quotidie positos attendãt, & cor quod præuidere uulnera non pt, scuto solliciti timoris tegant: ut occulta insidiantis iacula hostis perhorrescãt, & in tam caliginoso certamine intentione continua intra mentis castra se muniãt. Nam si a circumspectionis sollicitudine cor destituitur, uulneribus aperitur: q hostis callidus tanto liberius pectus percutit, quanto nudũ à prouidentiæ lorica depræhendit. Admonendi sunt qui repentina concupiscentia superantur, ut
C curare nimis terrena desuescant: quia intentionem suam dum rebus transitoriis immoderatius implicant, quibus culparum iaculis transfigantur, ignorant. Vñ per Salomonem uox percussi & dormiẽtis exprimit, qui ait: Verberauerunt me, Prou. 23. sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi. Quando euigilabo, & rursum uina reperiam? Mens quippe a cura suæ sollicitudinis dormiens uerberatur & non dolet: quia sicut imminentia mala non prospicit, sic neq; q perpetrauerit agnoscit. Trahitur & nequaquam sentit, quia per illecebras uitiorũ ducitur: nec tñ ad sui custodiam suscitatur. Quæ quidẽ euigilare optat ut rursum uina reperiat: q quamuis somno torporis à sui custodia prematur uigilare tñ ad seculi curas nititur: ut semper uoluptatib. debrietur, & cũ ad illud dormiat in quo solerter euigilare debuerat, ad illud uigilare appetit, ad quod laudabiliter dormire potuisset. Hinc superius scriptum est: Et eris quasi Ibidem. dormiẽs in medio mari, & quasi sopitus guberna-

gubernator amisso clauo. In medio. n. mari dormit, q in huius mũdi tentationibus positus prouidere motus irruẽtiũ uitiorũ quasi imminentes undarũ cumulo negligit. Et quasi clauũ gubernator amittit, qñ mens ad regendã nauem corporis, studiũ sollicitudinis perdit. Clauum quippe in mari amittere, est intentionẽ prouidã inter procellas huius seculi non tenere. Si. n. gubernator sollicitè clauũ stringit, mõ in fluctib. ex aduerso nauẽ dirigit, mõ uentorum impetus per obliquum findit. Ita cũ mẽs uigilãter aĩam regit, modò alia superãs calcat, modò alia prouidẽs declinat, ut & pſentia laborando subijciat, & cõtra futura certamina pſpiciẽdo cõualescat. Hinc rursum quoque de fortib. supernæ patriæ bellatorib. dr: Scit uniuscuiusq; ensis sup femur suum, pp timores nocturnos. Ensis. n. super femur ponitur, qñ acumine sanctæ pdicationis praua suggestio carnis edomat. Per noctẽ uero cæcitas nostræ infirmitatis. ac debilitatis exprimit: quia quicquid aduersitatis in nocte imminet, non vr. Vniuscuiusque ergo ensis sup femur suum ponitur propter tentationes siue timores nocturnos: quia uidelicet sancti & perfecti uiri, dum ea quæ non uident metuunt, ad intentionem certaminis parati semper assistunt. Hinc rursum sponsæ dr: Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano. Rem nãq; q oculis non cernimus, plerunque odore præuidemus. Per nasum quoq; d odores, fœtoresq; discernimus. Quid ergo per nasum Ecclesiæ, nisi sanctorũ prouida discretio designatur? Qui ẽt turri similis quæ est in Libano dr: quia discreta eorũ prouidẽtia ita in alto posita est, ut tentationum certamina & prius quàm ueniant uideat, & contra ea dum uenerint munita subsistat. Quæ. n. futura præuidentur, cum præsentia fuerint, minoris timoris fiunt: quia dum contra ictum quisq; paratior reddit, hostis qui se inopinatũ credidit, eo ipso quo præuisus est eneruatur. At contra admonendi sunt qui in culpa ex consilio ligantur, quatenus prouida consideratione perpendãt, quia dum mala ex iudicio faciunt, districtius contra se iudicium accendunt, ut

Cant. 3.

Cant. 7.

A tanto eos durior sententia feriat, quanto illos in culpa arctius uincula deliberationis ligant. Citius fortasse delicta pœnitendo abluerent, si in his sola præcipitatione cecidissent. Nam tardius peccatum soluitur, quod per consilium solidatur. Nisi enim mens omni modo æterna despiceret, in culpa ex consilij iudicio non periret. Hac ergo præcipitatione lapsi & per consilium pereuntes differunt, quod cũ hi à statu iustitiæ peccando concidunt, plerũq; simul & in laqueum desperationis cadunt, & radice spei funditus euellũ-

B tur. Hinc est quod per prophetam Dominus non tam præcipitationum praua, quàm delictorum studia reprehendit, dicẽs: Ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum uestrorum. Hinc iterum iratus dicit. Visitabo super uos iuxta fructum studiorum uestrorum. Quia ergo à peccatis alijs differunt peccata quæ per consilium perpetrantur, non tam praua facta Dominus, quàm studia prauitatis insequitur. In factis enim sæpe infirmitate, sæpe negligentia, in studiis uero malitiosa semper intentione peccatur. Quo contrà rectè beati uiri expressione per prophetam dicitur: Et in cathedra pestilentiæ non sedit. Cathedra quippe iudicis esse uel prę-sidentis solet. In cathedra autem pestilẽtiæ sedere, est ex iudicio praua committere. In cathedra pestilentiæ sedere, est & ex ratione mala discernere, & tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in peruersi consilij cathedra sedet, qui tãta iniquitatis elatione attollitur, ut adimple-

D re malum etiam per consilium conetur. Et sicut assistentibus turbis pręlati sunt, qui cathedrę honore fulciuntur: ita delicta eorum qui pręcipitatione corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt. Admonendi ergo sunt, ut hinc colligant qui in culpa etiam se per consiliũ ligant, qua quandoque ultione feriendi sunt, qui nunc prauorum non socij, sed principes sunt.

Hier. 4.

Hier. 12.

Psal. 1.

ADMONITIO XXXIIII.

Aliter admonendi sunt qui licet minima, crebro tamẽ illicita faciunt:

atque aliter qui se a paruis custodiunt, sed aliquando in grauioribus demerguntur. Admonendi sunt qui quamuis in minimis, sed tñ frequenter excedunt: vt nequaquàm cõsiderent qualia, sed quanta committunt. Facta.n. sua si despiciunt timere dum pensant, debent formidare cũ numerant. Altos quippe purgites fluminũ paruæ, sed innumeræ, replent guttæ pluuiarum. Et hoc agit sentina latenter excrescẽs, quod patenter procella sequẽs. Et minuta sunt quæ erũpunt in mẽbris per scabiẽ vulnera: sed cũ multitudo eorum innumerabiliter occupat, sic uitam corporis sicut vnum graue inflictũ pectori vulnus necat. Hinc uidelicet scriptum est: Qui modica spernit, paulatim decidit. Qui .n. peccata minima flere ac deuitare negligit, à statu iustitiæ non quidem repente, sed partib. totus cadit. Admonendi sunt qui in minimis frequenter excedunt, ut sollicitè cõsiderent, quia nõnunquam in parua deterius q̃ in maiori culpa peccatur. Maior.n. quo citi⁹ q̃a sit culpa agnoscit, eo ẽt celerius emendatur. Minor vero dum quasi nulla creditur, eo peius quo & securius in usu retinet. Vnde fit plerunq; ut mens assueta malis leuib. nec grauiora perhorrescat, atq; ad quandam authoritatem nequitiæ per culpas nutrita perueniat: & tanto in maioribus contẽnant pertimescere, q̃to in minimis didicit non timendo peccare. At contra admonẽdi sunt, qui se à paruis custodiũt, sed aliq̃n in grauib. demerguntur, ut sollicitè seipsos deprehendant: quia dum cor eorum de custoditis minimis extollit, ad perpetranda grauiora ipso elationis suę baratro deuoratur: & dum foris sibi parua subijciunt, sed per inanem gloriam intus intumescunt, languore superbię intrinsecus uictam mentem etiam foras p. mala maiora prosternũt. Admonendi sunt ergo qui se à paruis custodiunt, sed aliq̃n in grauibus demerguntur, ne ubi se stare extrinsecus æstimant, ibi intrinsecus cadant, & iuxta districtam districti iudicis retributionem elatio minoris iustitiæ, uia fiat ad foueam maioris culpæ. Qui enim uanè elati boni minimi custodiam suis uiribus tribuunt, iustè derelicti culpis maiorib. obruuntur: & cadendo discunt nõ fuisse proprium q̄ steterunt, ut mala immensa cor reprimãt, quod minima bona exaltant. Admonendi sunt ut considerent, q̄ & in culpis grauioribus alto reatu se obligant, & tñ plerunq; in paruis quæ custodiunt deterius peccant: quia & in illis iniqua faciunt, & per ista se hominibus q̄ iniqui sunt tegunt. Vnde fit, ut cum maiora mala perpetrãt, coram Deo apertæ iniquitatis sint: cũ parua bona custodiunt, coram hoibus simulatæ sanctitatis sint. Hinc est.n. q̄ Pharisæis dr̃: Liquantes culicem, camelum aũt glutientes. ac si apertè diceretur: Minima mala discernitis, maiora deuoratis. Hinc est.n. quòd rursum ore ueritatis increpãtur cũ audiunt: Decimatis mentam, & anetum, & ciminum, & relinquitis quæ grauiora sunt legis, iudicium, misericordiã, & fidem. Neq;.n. negligenter audiendum est, q̄ cũ decimari minima diceret, extrema quidem de olerib. maluit, sed tñ bene olentia memorari: ut profecto ostẽderet, q̃a simulatores cũ parua custodiũt, odorem de se ostẽdere sanctę opinionis q̃runt: & quamuis implere maxima prætermittunt, ea tamẽ minima obseruant, q̃ humano iudicio longè lateq; redoleãt.

Eccl. 16. — *Mat. 23*

A B C D

ADMONITIO XXXV.

Aliter admonẽdi sunt, qui bona nec inchoãt, atque aliter qui inchoata minimè cõsummant. Qui .n. bona nec inchoant, non sunt eis prius ędificanda, q̃ salubriter diligant, sed destrudnda ea in quibus semetipsos nequiter uersant. Neque enim sequuntur quæ inexperta audiunt nisi prius quàm perniciosa sint ea quæ sibi sunt experta deprehendant: q̃a nec leuari appetit, qui hoc ipsum quia cecidit nescit, & qui dolorem uulneris nõ sentit, salutis remedia nõ requirit. Prius ergo ostendenda sunt, quam sint uana quæ diligunt, & tunc demum uigilanter intimanda quàm sint utilia quæ prætermittunt. Prius uideant fugiẽda quæ amant, & sine difficultate postmodum cognoscant, amanda esse quæ fugiunt. Melius enim inexperta recipiunt, si de expertis quicquid disputationis audiunt, ueraciter cognoscunt. Tum

uero

uero pleno uoto discunt uera bona quęrere, cum certo iudicio deprehenderint falsa se uacuè tenuisse. Audiant ergo q bona præsentia & a delectatione citius transitura sunt, & tñ eorum causa ad ultionē sine transitu permansura: quia & nūc quodlibet inuitis subtrahitur, & tūc qđ dolet inuitis in supplicium reseruat. Itaq; eisdem rebus terreantur salubriter, quibus noxiè delectantur: ut dum percussa mens alta ruinæ suæ damna cōspiciens, sese in præcipitium peruenisse deprehendit, gressum post tergum reuocet, & pertimescens qđ amauerat, discat diligere qđ contemnebat. Hinc est. n. qđ
Hier. 1. Hieremiæ misso ad prædicationem dicitur: Ecce.n. constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas & disperdas, dissipes, & ædifices, & plantes. Quia nisi prius peruersa destrueret, ædificare utiliter recta non posset: quia nisi ab auditorum suorum cordibus spinas uani amoris euelleret, nimirum frustra eis sanctæ prædicationis uerba plantaret. Hinc est qđ Petrus prius euertit, ut postmodum construat cum nequaquam Iudæos monebat quid iam facerent, sed de his quæ fecerant, increpabat dicens:
Act. 2. Iesum Nazarenū, uirum approbatum à Deo in uobis in uirtutibus, & prodigijs, & signis quæ per illum fecit Deus in medio uestri sicut uos scitis, hunc definito cōsilio & præscientia Dei, traditum per manus iniquorum, affigentes interemistis, quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni: ut uidelicet crudelitatis suæ cognitione destructi, ædificationem sanctę prædicationis quātò anxiè quærerét tanto utiliter audirent. Vñ & ilico respōderunt: Quid ergo faciemus uiri fratres? Quibus mox dr̄: Agite pęnitentiam, & baptizetur unusquisq; uestrū. Quæ ædificationis uerba profecto contemnerét, nisi prius salubriter ruinam suæ destructionis inuenissent. Hinc est qđ Saulus cū super eum cęlitus lux emissa resplenduit, non iam quid rectè deberet facere, sed quid praue fecisset audiuit. Nam cū prostratus requireret, dicés: Quis es Do-
Act. 9. mine? respondetur protinus: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.

A Et cum repentè subiungeret: Dñe, quid me uis facere? ilico adiungitur: Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi, qd te oporteat facere. Ecce de cęlo Dñs loquens psecutoris sui facta corripuit, nec tñ ilico quæ essent facienda monstrauit. Ecce elationis eius fabrica iam tota corruerat, & post ruinam suam humilis ædificari requirebat, & cū superbia destruitur, ędificationis tñ uerba retinenť: ut uidelicet persecutor immanis diu destructus iaceret: & tanto post in bonis so-
B lidior surgeret, quanto prius funditus euersus a pristino errore cecidisset. Qui ergo adhuc agere nulla bona cœperunt a rigiditate antea suæ prauitatis, correctionis manu euertendi sunt, ut ad statū postmodum rectæ operationis erigātur: quia & idcirco altum siluę lignum succidimus, ut hoc in ædificij tegmine subleuemus: sed tñ non repente in fabrica ponit, ut nimirū prius uitiosa eius viriditas exiccet, cuius quo plus in infimis humor excoquitur, eo ad summa solidius leuatur. At contra admonendi sunt qui inchoata bona minimè consummant vt cauta circumspectione cōsiderent, quia
C dum proposita nō perficiunt, ét quæ fuerant cœpta conuellunt Si enim qđ uidetur gerendum, sollicita intentione non crescit, etiam quod fuerat bene gestum decrescit. In hoc quippe mūdo humana anima quasi more nauis est, cōtra ictum fluminis condescendentis, uno in loco nequaquā stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operātis manus ad perfectionem non subleuat, ipsa operan-
D di remissio contra hoc qđ operatum est pugnat. Hinc est n. quod per Salomoné *Pro. 18.*
dicitur: Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipantis. Quia uidelicet qui cœpta bona districtè non exequitur, dissolutione negligétiæ manū destruentis imitatur. Hinc Sardis Ecclesiæ an angelo dicitur: Esto uigi- *Apoc. 2.*
lans, & confirma cætera quæ moritura erant: non inuenio opera tua plena corā Deo meo. Quia ergo plena corā Deo eius opera inuenta non fuerant, moritura reliqua etiam quę erant gesta

prædicebat. Si enim quod mortuũ in nobis est, ad uitam nõ accenditur, hoc etiã extinguitur quod quasi adhuc uiuum tenetur. Admonendi sunt etiam ut perpendant, quòd tolerabilius esse potuisset rectam uiam non arripere, quàm post arrectam post tergum redire. Nisi enim retro aspicerent, erga cœptum studium nullo torpore languerent. Audiant ergo quod
2. Pet. 2. scriptum est. Melius erat eis non cognoscere uiam iustitiæ quàm post agnitionẽ retrorsum conuerti. Audiant quod scriptum est: Vtinam frigidus esses, aut calidus, sed quia tepidus es, nec frigidus nec calidus, incipiã te euomere ex ore meo.
Apoc. 3. Calidus quippe est qui bona studia & arripit & cõsummat. Frigidus uero est qui cõsummanda nec inchoat. Et sicut a frigore per teporem transitur ad calorem ita a calore, quoque per teporem redit ad frigus. Quisquis ergo amisso infidelitatis frigore, sed nequaquã tepore superato exardescit ut ferueat, proculdubio calore desperato, dũ noxio in tepore demoratur, agit ut frigescat. Sed sicut ante teporem frigus sub spe est, ita post frig⁹ tepor in desperatione. Qui enim adhuc in peccatis est, conuersionis fiduciam nõ amittit: qui uerò post conuersionem tepuit, & spem quæ esse potuit, de peccatore subtraxit. Aut calidus ergo quisq; esse, aut frigidus quæritur, ne tepidus euomatur: ut uidelicet aut necdum conuersus adhuc de se spem cõuersionis pbeat aut iã cõuersus in uirtutib⁹ inardescat, ne euomatur tepidus qui a calore quem proposuit torpore ad noxiũ frigus redit.

ADMONITIO XXXVI.

Aliter admonendi sunt qui mala occultè agunt, & bona publicè: atque aliter qui bona quæ faciunt abscondũt, & tamen quibusdam factis publicè mala de se opinari permittunt. Admonendi sunt qui mala occultè agunt & bona publicè, ut pensent humana iudicia quãta uelocitate euolant, diuina autem quanta immobilitate perdurant. Admonendi sunt, ut in fine rerũ mentis oculos figãt: qa & humanę laudis attestatio pręterit, & superna sententia quæ & abscondita penetrat, ad retributionem perpetuã conualescit. Dum ergò occultã mala suã diuinis iudicijs, recta autẽ sua humanis oculis anteponunt, & sine teste est bonũ quod publicè faciunt, & non sine æterno teste est qđ latẽter delinquũt. Culpas itaque suas occultãdo hominib virtutes què pandendo, & unde puniri debeant abscõdentes detegunt, & unde remunerari poterãt detegentes abscõdũt. Quos recte sepulchra dealbata speciosa exterius, sed mortuorũ ossib. plene interius, ueritas uocat: quia uitiorum mala intus cõtegũt humanis uero oculis quorũdã demonstratione operum de solo foris iustitiæ colore blandiuntur. Admonendi itaq; sunt ne quæ agunt recta despiciãt, sed ea meriti melioris credant. Valde nãque sua bona diiudicant, qui ad eorum mercedẽ sufficere humanos fauores putant. Cum enim pro recto opere laus trãsitoria quærit, æterna retributione res digna uili precio uenundatur. De quo uidelicet precio percepto ueritas dicit: Amẽ dicò uobis, receperunt mercedem suã. Admonendi sunt ut considerent, qadũ prauos se in occultis exhibet, sed tñ exẽpla de se publice in bonis operibus pbent, ostendunt sequenda quæ fugiunt, clamant amanda quæ oderunt, uiuunt postremo alijs, & sibi moriuntur. At contra admonendi sunt qui bona occultè faciunt, & tũ quibusdam factis publicè de se mala opinari permittunt, ne cum semetipsos actionis rectæ uirtute uiuificant, in se alios per exemplũ prauæ æstimationis occidant: ne minus quã se proximos diligant, & cũ ipsi salubrẽ potũ uini sorbeãt, intẽtis sui consideratione mẽtibus, pestiferũ ueneni poculũ fundant. Hi nimirũ in uno proximorũ uitam minus adiuuãt, in altero multũ grauãt, dũ student & recta occultè agere, & quibusdã factis ad exẽplũ de se praua seminare. Quisquis.n. laudis concupiscentiã calcare iã sufficit, ædificationis fraudẽ perpetrat, si bona quę agit occultat: & quasi iactato semine germinandi radices subtrahit, qui opus qđ imitandum est, non ostẽdit. Hinc nanque in Euangelio ueritas dicit: Videant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est,

Mat. 23 — Matt. 6. — Matt. 5

est. Vbi illa quoque sententia promitur, A quæ longe aliud præcepisse videtur, dicens: Attendite ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Quid est ergo quod opus nostrum & ita faciendũ est ne videatur, & tñ ut dēat videri præcipitur: nisi quod ea quæ agimus & occultãda sunt ne ipsi laudemur, & tñ ostendenda sunt, vt laudem celestis patris augeamus? Nam cùm nos iustitiã nostram corã hominib. facere Dñs prohiberet, ilico adiunxit: Vt videamini ab eis. Et cum rursus videnda ab hominib. bona opera nostra præciperet, protinus subdidit: Vt glorificent patrem uestrũ q in cœlis est. Qualiter igitˀ vidēda essent, uel qualiter non uidenda ex sententiarum fine monstrauit, quatenus operantis mens opus suum & propter se uideri nõ quæreret, & tñ hoc propter cęlestis patris gloriam nõ cęlaret. Vnde fit plerunq; vt bonum opus & in occulto sit cũ fit publicè, & rursus in publico cum agitur occultè. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni patris gloriam quęrit, quod fecit abscondit: quia solum illum testem habuit, cui placere curauit. Et qui in secreto suo bono opere deprehendi ac laudari concupiscit: & nullus fortasse uidit quod exhibuit, tñ hoc coram hominibus fecit: quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde quæsiuit. Cùm uerò praua æstimatio in quantum sine peccato ualet ab intuentium mente non tegitur, cunctis mala credentibus per exemplum culpa propinatur: Vnde & plerunq; contingit vt qui negligenter de se mala opinari permittunt, per semetipsos quidem nulla iniqua faciunt, sed tamē per eos q se imitati fuerint, multiplicius delinquunt. Hinc D est quod Paulus immunda quædam sine pollutione comedentibus, sed imperfectis tētationis scandalum sua hac comessatione mouentibus dicit: Videte ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Et rursum. Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autē peccantes in fratres, & percutientes conscientiã eorum infirmam, in Christum peccatis. [...]r. 8.

Hinc est quòd Moyses cùm diceret: Non maledices surdo, protinus adiunxit: Nec coram cæco pones offendiculum. Surdo quippe maledicere, est absenti & non audienti derogare. Coram cæco uero offendiculum ponere, est discretam quidē rem agere. Sed tñ ei qui lumen discretionis nõ habet, scandali occasionem prębere. *Leuit. 19.*

De exhortatione multis adhibenda, vt sic singulorum virtutes adiuuet, quatenus per hanc contraria uirtutibus non excrescant. Cap. II.

B Haec sunt quæ præsul animarum in prędicationis diuersitate custodiat, vt sollicitius congrua singulorum vulneribus medicamina apponat. Sed cum magni sit studij, ut exhortãdis singulis seruiatur ad singula, cum ualde laboriosum sit unumquenq, de proprijs sub dispēsatione debitæ considerationis instruere: longè tamen laboriosus est auditores innumeros, ac diuersis pãssionib. laborantes, vno eodēq; tēpore uoce unius & cõmunis exhortatiõis admonere. Ibi quippe tãta arte vox temperãda est, ut cum diuer- C sa sint auditorum uitia, & singulis inueniatur congrua, & tamen sibimetipsi nõ sit diuersa: ut inter passiones medias vno quidem ductu transeat, sed more gladij bicipitis tumores cogitationũ carnalium ex diuerso latere incidat: quatenus sic superbis pdicetur humilitas, ut tamen timidis non augeatur metus, sic timidis infundatˀ authoritas, ut tamē nõ crescat superbis effrenatio, sic ociosis ac torpētib prędicetur sollicitudo boni operis, ut tñ inquietis immoderatè licentia nõ augeatur actionis. Sic inquietis imponatur modus, ut tamen ociosis non fiat torpor securus. Sic ab impatiētib. extinguatˀ ira, ut tamen remissis ac lenibus non crescat negligentia. Sic lenes accendantur ad zelum, ut tamen iracũdis non addatur incēdium. Sic tenacibus infundatur tribuendi largitas, ut tñ prodigis effusionis frena minime laxentur. Sic prodigis prædicetur parcitas, ut tamen tenacibus periturarum rerum custodia non augeatur. Sic incontinentibus laudetur coniugiũ,

vt tamen iam continentes non reuocentur ad luxum. Sic continentib. laudetur virginitas corporis, vt tñ in coniugib. despecta non fiat fœcunditas carnis. Sic prædicanda sunt bona, ne ex latere iubeantur mala. Sic laudanda sunt bona summa, ne despiciantur vltima. Sic nutrienda sunt vltima, ne dum sufficere creduntur, nequaquam tendatur ad summa.

De exhortatione quæ uni adhibenda est contrarijs passionibus laboranti. Cap. III.

ET grauis quidem prædicatori labor est, in communis prędicationis uoce ad occultos singulorum motus causasque vigilare, & palæstrarum more in diuersi lateris artes se uertere: multo tamē acriori labore fatigatur, quando uni & cōtrarijs vitiis seruienti prædicare cōpellitur. Plerunque n. quis lætæ nimis conspersionis existit sed tñ eum repentè tristitia oborta immaniter deprimit. Curandum est itaq; prædicatori quatenus sic tegatur tristitia, quæ uenit ex tēpore, vt non augeatur lætitia, quę suppetit ex cōspersione. Et sic denique lætitia frenetur, quæ ex conspersione est, ut tñ nō crescat tristitia, quæ uenit ex tempore. Iste grauatur usu immoderatæ præcipitationis: & aliquando tñ ab eo quod festinè agendum est, eum uis præpedit subito natæ formidinis. Ille grauatur usu immoderatæ formidinis, & aliquando tñ in eo q̄d appetit, temeritate impellitur præcipitationis. Sic itaque in isto reprimatur subito oborta formido, ut non crescat enutrita diu pręcipitatio. Sic in illo reprimatur repentè oborta præcipitatio, ut tamen non cōualescat impressa ex cōspersione formido. Quid autem mirum si mētium medici ita custodiunt, dum medici corporum tanta discretionis arte se temperant, qui non corda sed corpora medētur? Plerūque. n. debile corpus opprimit languor immanis, cui languori. s. obuiari adiutoriis fortibus debet, sed tamē corpus debile adiutorium forte non sustinet. Studet igitur, qui medetur, quatenus sic superexistentem morbum subtrahat, ut nequaquam supposita corporis debilitas crescat, ne fortasse languor cum uita deficiat. Tanta ergo adiutorium discretione componat, ut uno eodemque tempore & languori obuiet & debilitati. Si ergo medicina corporis indiuisè adhibita seruire diuisibiliter potest: tunc enim uera medicina est, quando sic per eam uitio superexistenti succurritur, ut etiam suppositæ conspersioni seruiatur: cur medicina mentis una eademque prędicatione apposita, morum morbis diuerso ordine obuiare non ualeat, quæ tanto subtilior agitur, quanto de inuisibilibus tractatur.

Quòd aliquando leuiora uitia relinquenda sunt, ut grauiora subtrahantur. Cap. IIII.

SEd quia plerunque dum duorum uitiorum lāguor irruit, hoc leuius, illud fortasse grauior premit, ei nimirum uitio rectius sub celeritate subuenitur, per quod festinè ad interitū tēditur. Et si hoc à uicina morte restringi non pōt, nisi illud etiam quod existit contrarium crescat, tolerandum est prędicatori ut per exhortationem suam artificioso moderamine unum patiatur crescere, quatenus possit aliud a uicina morte retinere. Q̄d cum agit, non morbū exaggerat, sed uulnerati sui cui medicamentum adhibet uitam seruat, ut exquirendæ salutis congruum tempus inueniat. Sæpe. n. quis à ciborum se ingluuie minimè tēperans, iā iamque penè superantis luxurię stimulis premitur: qui huius pugnæ metu territus, dum se per abstinentiam restringere nititur, inanis gloriæ tentatione fatigatur: in quo nimirum unum uitium nullatenus extinguitur, nisi aliud nutriatur. Quę ergo pestis ardentius insequēda est, nisi quæ periculosius premit? Tolerandū nanque est, ut per uirtutem abstinentiæ interim arrogantia contra uiuentem crescat, ne eum per ingluuiem à uita funditus luxuria extinguat. Hinc est q̄ Paulus cum infirmum auditorem suum perpēderet, aut praua adhuc uelle agere, aut de

Rom. 13. de actione recta humanæ laudis retribu A tione gaudere, ait: Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Neq; .n. ideo bona agẽda sunt, ut potestas huius mũdi nulla timeatur, aut ut per hæc gloria transitoriæ laudis sumat: sed cum infirmam mentem ad tantum robur ascendere nõ posse pensaret, ut & per prauitatem uitaret simul & laudẽ ꝓdicator egregius ei admonendo aliquid obtulit, & aliquid tulit. concedenda .n. leuia subtraxit acrio: ut quia ad deferenda cuncta simul non assurgeret, dum in quodam suo animus familiariter relinquit, à B quodam suo sine labore toleretur.

Quòd infirmis mentibus omnino non debent alta prædicari. Cap. V.

SCiendum uerò est prædicatori, ut auditoris sui animum ultra uires nõ trahat, ne, ut ita dicam, dum plus quàm ualet tenditur, mentis chorda rumpatur. Alta etenim quæque debent multis audientibus contegi, & uix paucis aperiri.
Luc. 7. Hinc nanque per semetipsam ueritas dicit: Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit dominus sup C familiam suam, ut det illi in tempore tritici mẽsuram? Per mensuram quippe tritici exprimitur modus uerbi, ne cum angusto cordi incapabile aliquid tribuitur,
1. Cor. 3 extra fundatur. Hinc Paulus ait: non potui uobis loqui quasi spiritalib. sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac uobis potum dedi, non escam. Hinc Moyses à secreto Dei exiens, coruscantẽ coram populo faciem uelat; quia nimirũ turbis claritatis intimæ arcana nõ indi- D
Exo. 34 cat. Hinc per eum diuina uoce præcipitur ut is qui cisternam foderit, si operire neglexerit, corruente in ea boue uel asino, precium reddat. Quia ad alta scientiæ fluenta perueniens, cum hæc apud bruta audientium corda non contegit, pœnæ reus addicitur, si per uerba eius in scandalum, siue munda siue immunda mens capiatur. Hinc ad beatum Iob dici-
Iob 38. tur: Quis dedit, gallo intelligentiam? Prædicator etenim sanctus dum caliginoso hoc clamat in tẽpore, quasi gallus cantat in nocte, dum dicit: Hora est iam nos de somno surgere. Et rursum. Euigilate iusti, & nolite peccare. Gallus autem profundioribus horis noctis altos ædere cantus solet. Cum uerò matutinum iam tẽpus in proximo est, minutas ac tenues uoces format: quia nimirum qui rectè prædicat, obscuris adhuc cordibus aperta clamat, nihil de occultis misterijs indicat, ut tunc subtiliora quæque de cœlestibus audiant, cum luci ueritatis appropinquant. Rom. 13

De opere prædicationis & voce. Cap. VI.

SEd inter hæc ad ea quæ iam superius diximus charitatis studia retorquemur, & prædicator quisque plus actibus quàm uocibus insonnet, & bene uiuẽdo uestigia sequacibus imprimat, ut potius agendo quàm loquendo quo gradiatur ostendat. Quia & gallus iste quem pro exprimenda bona prędicatoris specie in locutione sua Dominus assumit, cum iã ædere cantus parat, prius alas excutit, & semetipsum feriens uigilantiorem reddit. Quia nimirum necesse est, ut hi qui verbo sanctæ prædicationis monét, prius studio bonæ actionis euigilent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent uoce. Prius se per sublimia facta excutiant, & tunc ad bene uiuendum alios sollicitos reddant. Prius cogitationum alis semetipsos feriant, quicquid in se vtiliter torpet, sollicita inuestigatione deprehendant, districta animaduersione corrigant, & tunc demum aliorum uitam loquendo componant. Prius punire propria fletibus currẽt, & tũc quæ aliorum puniẽda sunt, denuncient: & antequam uerba exhortationis insonẽt, omne quod locuturi sunt operibus clament.

QVARTA PARS TRACTANS QVALITER

Prædicator omnibus ritè peractis ad semetipsum redeat.

CAPVT I.

Ed quia sæpe dum prædicatio modis cõgruentib⁹ vbertim fundit, apud semetipsum de ostensione sui occulta lętitia loquẽtis aĩus subleuat, magna cura necesse est, ut timoris laceratione se mordeat: ne qui aliorũ uulnera medẽdo ad salutem reuocat, ipse per negligentiã suæ salutis intumescat, ne proximos iuuãdo se deserat, ne alios erigens cadat. Nã quibusdam sæpe magnitudo virtutis occasio perditionis fuit, ut cùm de confidentia viriũ inordinatè securi sunt, inopinatè p negligentiã morerent. Virtus nanq; cũ uitijs renititur, quadam delectatione eius sibimetipsi aĩus blandit. Fitq; ut bene agentis mens metũ suæ circũspectionis abijciat, atque in sui cõfidentia secura requiescat: cui iã torpenti seductor callidus oẽ qđ bene gessit enumerat, eãq; quasi præ cæteris prępollentẽ in tumore cogitationis exaltat. Vnde agitur ut ante stulti iudicis oculos foueamẽtis sit memoria uirtutis: quia reminiscẽdo qđ gessit, dũ se apud se erigit, apud humilitatis authorem cadit. Hinc nãque superbiẽti animę dr. Quo pulchrior es, descẽde, & dormi cũ incircũcisis. ac si apertè diceretur: Quia ex uirtutum decore te eleuas, ipsa tua pulchritudine impelleris ut cadas. Hinc sub Hierusalẽ specie uirtute superbiẽs aĩa reprobat, cũ dr: Perfecta eras in decore meo, quem posuerã super te, dicit Dñs, & habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. Fiducia quippe suę pulchritudinis aĩus attollit, cũ de uirtutum meritis læta apud se securitate gloriatur. Sed per hanc eandem fiduciam ad fornicationem ducitur: quia cum interceptã mentem cogitationes suæ decipiunt, hanc maligni spiritus per innumera uitia seducendo corrumpunt. Notandum uerò quòd dr: Fornicata es in nomine tuo: quia cum respectũ mens superni rectoris deserit, laudẽ protinus priuatam quærit, & sibi arrogare incipit omne bonum quod ut largitoris pręconio seruiret accepit, opinionis suę gloriam dilatare desiderat, satagit ut mirabilis cũctis innotescat. In suo ergo nomine fornicatur: quia legalis thori connubium deserens, corruptori spiritui in laudis appetitu substernitur. Hinc Dauid ait: Tradidit in captiuitatem uirtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. In captiuitatem etenim uirtus, & pulchritudo in manus inimici traditur, cum deceptæ menti antiquus hostis ex boni operis elatione dominatur: quæ tamen uirtutis elatio, quamuis plenè non superat, utcunque tamen & electorum animum sæpe tentat sed tamen eleuatus destituitur, & destitutus ad formidinem reuocatur. Hinc etenim Dauid iterum ait: Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in ęternum. Sed quia de confidentia uirtutis intumuit paulo post pertulit adiunxit. Auertisti faciem tuam à me, & factus sum cõturbatus. ac si apertè dicat: Fortem me inter uirtutes credidi, sed quantæ infirmitatis sim, derelict⁹ agnoui. Hinc rursum quoque dicit: Iuraui, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Sed quia eius uirium non erat manere in custodia qua iurabat, debilitatẽ suam protinus turbatus inuenit. Vnde ad precis opem repentè se contulit dicens: Humiliatus sum usquequaque Domine, uiuifica me secundum uerbum tuum. Nonnunquam uero superna moderatio prius quàm per munera proueuehat, infirmitatis memoriam ad mentem reuocat, ne de acceptis uirtutib. intumescat. Vnde Ezechiel propheta quotiens ad contemplanda cœlestia ducitur, prius filius hominis uocatur. ac si hunc apertè Dñs admoneat, dicens: Ne de his quæ uides elatione cor subleues, cautus perpende quod es: ut cum summa penetras, esse

Marginalia: Ezec. 23; Ezec. 16; Psal. 77.; Psal. 29; Ps. 118.

esse te hominem recognoscas, quatenus dum ultra te raperis, ad temetipsum sollicitus infirmitatis tuæ freno reuoceris. Vnde necesse est, ut cum uirtutum nobis copia blanditur, ad infirmitatem suam mentis oculos redeat, seseq́ue salubriter deorsum premat, ne recta quæ agit sed q̃ agere negligit aspiciat: ut dum cor ex memoria infirmitatis atteritur, apud humilitatis authorem robustius in uirtute solidetur. Quia & plerunq; omnipotens deus idcirco rectorum mentes, quamuis ex magna parte perficit, imperfectas tamen ex parua aliqua parte derelinquit: ut cum miris uirtutibus rutilant, imperfectionis suæ tædio tabescant, & nequaquam se de magnis erigant dum adhuc cõtra minima innitẽtes laborant, sed q̃a extrema nõ ualẽt uincere, de præcipuis actibus non audeant superbire. Ecce bone uir reprehensionis mea necessitate compulsus, dum monstrare qualis esse debeat pastor, inuigilo, pulchrum depinxi hominem pictor fędus, aliosq; ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorũ fluctibus versor Sed in huius quæso uitæ naufragio orationis tuæ me tabula sustine, ut quia pondus proprium me deprimit, tui meriti me manus leuet.

Pastoralium Beati Gregorij finis.

TABVLA CAPITVM primi libri Dialogum beati Gregorij Papæ.

B. GREGORII PAPAE

Eiusque Diaconi Petri Dialogus, in quatuor libros diuisus: de vita & miraculis patrum Italicorum, & de æterniate animarum.

Quadam die nimijs quorundam secularium tumultibus depressus, quib. in suis negocijs plerũque cogimur soluere, etiam quod nos certum est non debere, secretum locum petij, amicum mœrori, ubi omne q̃d de mea mihi occupatione displicebat se patenter ostenderet & cuncta quæ infligere dolorem consueuerant, cõgesta ante oculos licenter uenirent Ibi itaq; cum afflictus ualde & diu tacitus sederem, dilectissimus filius meus Petrus diaconus affuit, q̃ mihi à primæuo iuuentutis flore in amicitijs familiariter obstrictus est, atque ad sacri uerbi indagationem socius. Qui graui excoqui cordis languore me intuens ait: Nunquid non noui tibi aliquid accidit q̃ plus te solito meror tenet. Cui inquã Meror Petre quem quotidie patior, & semper mihi per usum uetus est, & semper per augmentum nouus: Infelix quippe

pe animus meus occupationis suæ pulsatus uulnere, meminit qualis aliquãdo in monasterio fuit, quomodo ei labentia cuncta subtererant, quantum rebus omnibus quæ uoluuntur eminebat, qđ nulla nisi cœlestia cogitare consueuerat, ꝙ et retentus corpore, ipsa iam carnis claustra cõtéplatione trãsibat, ꝙ morté quoque quæ penè cunctis pęna est uidelicet ut ingressum uitæ & laboris sui præmiũ amabat. At nũc ex occasione curæ pastoralis secularium hominum negocia patitur & post tam pulchram quietis suę speciem terreni actus puluere fœdatur. Cũque se pro condescensione multorum ad exteriora sparserit, etiam cum interiora appetit, ad hæc ꝓculdubio minor redit. Perpendo itaque quid tolero, perpendo quod amisi. Dumq; intueor illud quod ꝑdidi, fit hoc grauius quod porto. Ecce etenim nunc magni maris fluctibus quatior, atq; in naui mentis tempestatis ualidæ procellis illidor. Et cum prioris uitę statum recolo, quasi post tergũ reductis oculis uisio littore suspiro: Quodque adhuc grauius est, dum immensis fluctibus turbatus feror, uix iã portum uidere ualeo quem reliqui: quia & ita sunt casus mentis, ut prius quidem perdat bonum quod tenuit, si tamen se perdidisse meminerit. Cumq; longius recesserit, etiam boni ipsius quod ꝑdiderat obliuiscitur: fitque ut post neque per memoriam quidé uideat, quod prius per actioné tenebat. Vnde hoc agitur quod præmisi: quia cũ nauigamus longius, iã nec portum quietis quem reliquimus, uidemus. Nonnunquã uero ad augmentum mei doloris adiũgitur, ꝙ quorundam uita qui præsens seculum tota méte reliquerunt, mihi ad memoriã reuocatur. Quorum dum culmen aspicio, quãtum ipse infirmis iaceã agnosco: quorum plurimi cõditori suo in secretiori uita placuerunt, & qui ne per humanos actus à nouitate métis ueterascerent, eos omnipotens deus huius mũdi laboribus noluit occupari. Sed quę iam prolata sunt melius insinuo, si ea q̃ per inquisitionem ac responsionem dicenda sunt, sola nominum prænotatione distinguo.

A Petrus:

NOn ualde in italia aliquorũ uit
virtutibus fulsisse cognoui: ex c
rum igitur cõparatione accenderis
ignoro. Equidem bonos viros in hac
ra fuisse non dubito: signa tamen atq;
tutes aut ab eis nequaquam facta ex
mo, aut ita sunt hactenus silétio sup
sa, ut utrum ne sint facta nesciamus

Gregorius:

SI sola Petre referam, quæ de perfe
probatisq; uiris unus ego homũc
uel bonis ac fidelibus uiris attestanti
B agnoui, vel per me metipsum didici,
ut opinor, antequam sermo cessabit

Petrus:

VEllem quærenti mihi de eis ali
narrares. Neq; hanc pro re int
pere expositionis studium graue ui
tur: quia non dispar ædificatio oritu
memoria uirtutum. In expositione c
pe qualiter inueniéda atque tenend
virtus agnoscimus, in narratione ue
gnorum cognoscimus inuenta ac re
qualiter declarentur. Et sunt non
C quos ad amorem patriæ cęlestis plu
pla quam prędicamenta succendun
uero plerunque in audientis anim
plex adiutorium in exemplis patrũ
si ad amorem uenturæ uitæ ex præc
tium comparatione accenditur, eti
se esse aliquid existimat, dum melio
alijs cognouerit, humiliatur.

Gregorius:

EA quæ mihi sunt uirorum uene
liũ narratione cõperta, incunct
narro sanctæ authoritatis exempl
mihi luce clarius cõstet, ꝙ Lucas &
cus Euãgeliũ quod scripserunt no
D sed auditu didicerint. Sed ut dubit
nis occasioné legentibus subtrahã p
gula quæ describo, quibus hęc nar
mihi comperta sint, manifestabo. H
rò scire te cupio, quia in quibusda
sum solummodo, in quibusdam ue
uerba cum sensu teneo: quia si de
nis omnibus ipsa specialiter uerba
re uoluissem, hoc rusticano usu pr
stylus scribétis nõ apté susciperet.
rum ualde uenerabilium didici re
ne quod narro.

De honorato abbate monasterij Fundensis.
Caput I.

VEnantij quondã patricij in Samnij partibus uilla fuit, in qua colonus eius filium Honoratum nomine habuit. Qui ab annis puerilib. ad amorem cœlestis patriæ per abstinentiam exarsit. Cũque tam magna conuersatione polleret seque iam ab otioso quoq; sermone restringeret, multum, (ut prefatus sum,) ꝑ abstinentiam carnem domaret, die quadã parentes eius uicinis suis conuiuium fecerunt, in quo ad uescendum carnes paratæ sunt: quas dũ ille ad esum contingere per abstinentiæ amorẽ recusaret, cęperunt eum parentes eius irridere, ac dicere: Comede, nũquid piscem in his mõtibus tibi allaturi sumus? Illo uerò in loco pisces audiri cõsueuerant, nõ uideri. Sed cum his sermonibus Honoratus irrideretur, repentè in conuiuio aqua ad ministerium defuit, & cum situla lignea, sicut illic moris est, mancipium ad fontem perrexit. Dumq; hauriret aquam, piscis situlam intrauit. Reuersumq; mancipiũ ante ora discumbẽtium, piscem cũ aqua fudit, qui ad totius diei uictum potuisset Honorato sufficere. Mirati sunt omnes, totaq; illa parentum irrisio cessauit. Cœpere nanq; in Honorato uenerari abstinentiam, quam ante deridebant: sicq; à dei homine irrisionis detersit opprobria pisci allatus de fonte. Qui cũ magnis uirtutib' cresceret, à prædicto domino suo libertate donatus est, atque in eo loco q̃ Fundis dicitur, monasterium construxit, in quo ducentorum fermè monachorũ pater extitit, ibique uita illius circũquaque exempla eximiæ conuersationis dedit. Nã quadam die ex eo monte q̃ eius monasterio in excelso prominet, ingẽtis saxi moles eruta est, quæ per deuexũ mõtis latus ueniens totius ruinam cellę omniumq; fratrum interitum minabatur. Quam cum uenientem desuper uir sanctus uidisset, frequenti uoce nomẽ Christi inuocans, extensa mox dextera signũ ei crucis opposuit eamq; in ipso deuexi montis latere cadẽtem fixit, sicut religiosus vir Laurentius perhibet. Et quia locus ei non fuerat quo inhære re potuisset, aspicitur ita, ut nunc usque montem cernentibus, casuras pendere uideatur.

Honorati abstinentia.

A

Petrus:

PVtamus, hic tam egregius uir ut post magister discipulorum fieret, prius habuit magistrum?

Gregorius:

NEquaquam hunc fuisse cuiusquam discipulum audiui, sed lege non cõstringitur sancti spiritus donum. Vsus q̃dem rectæ conuersationis est ut præesse nõ audeat, qui subesse non didicerit, nec obedientiam subiectis imperet, quã prælatis non nouit exhibere. Sed tñ sunt nõnulli qui ita per magisterium spiritus intrinsecus docentur, ut etsi eis exteri' humani magisterij disciplina desit, magistri intimi censura non desit. Quorum tñ libertas vitæ ab infirmis in exemplum nõ est trahenda, ne dum se quisq; similiter sancto spiritu impletum, præsumit discipulus hominis esse despiciat, & magister erroris fiat. Mens aũt quæ diuino spiritu impletur, hẽt euidentissima signa sua: uirtutes scilicet & humilitatẽ, quæ si utraq; perfecte in una mente cõueniunt, liquet q̃d de præsentia sancti spiritus testimonium ferat. Sic quippe ẽt Ioannes Baptista magistrũ habuisse non legitur, neq; ipsa veritas q̃ corporali præsentia apostolos docuit, eũ corporaliter inter discipulos aggregauit. Sed quẽ intrinsecus docebat, extrinsecus quasi in sua libertate reliquerat. Sic Moses in eremo edoctus, mãdatũ ab angelo didicit, q̃d per hominem non cognouit. sed hæc, (ut ꝑdiximus,) infirmis ueneranda sunt, non imitanda.

B

C

Ioan. Baptista magistrum non habuit.

Moyses caruit Magistro.

D

Petrus:

PLacet q̃d dicis. sed peto ut mihi dicas, si tantus hic pater aliquẽ sui imitatorem discipulum reliquit.

De Libertino præposito eiusdem monasterij.
Caput II.

Gregorius:

VIr reuerentissimus Libertinus qui tẽpore Totilæ regis Gothorũ eiusdẽ Fundensis monasterij præpositus fuit, in discipulatu illius conuersatus atq; eruditus est. De quo quamuis uirtutes multas plurimorum narratio certa uulgauerit, prædictus

prædictus tamen Laurentius religiosus A uir qui nunc superest, & ei ipso in tépore familiarissimus fuit, multa mihi dicere de illo consueuit, ex quibus ea quæ recolo, pauca narrabo.

IN eadem prouincia Samnij, quam supra memoraui, idem uir pro utilitate monasterij carpebat iter. Dumq; Darida Gothorum dux cum exercitu in loco eodem uenisset, Dei seruus ex caballo quo sedebat ab hominibus eius proiectus est. Qui iumenti perditi damnum libéter ferens, etiam flagellum quod tenebat diripientibus obtulit dicens: Tollite, ut habeatis qualiter hoc iumétum minare ualeatis. Quib. dictis protinus se in orationem dedit. Cursu autem rapido prædicti ducis exercitus peruenit ad fluuium qui uocatur. Vulturnus, ibiq; equos suos cęperút singuli hastis tundere, & calcarib. cruentare: sed tamen equi uerberibus cęsi, calcaribus cruentati, fatigari poterát, moueri non poterát: sicq, aquam fluminis tangere quasi mortale præcipitium pertimescebant. Cumq; diu cædendo sessores singuli fatigarentur, unus eorú intulit, quia ex culpa quam seruo Dei in uia fecerant, illa sui itineris dispendia tolerabant. Qui statim reuersi post se Libertinum reperiunt in oratione prostratú. Cui cum dicerent. Surge, tolle caballum tuum, ille respondit: Ite cum bono, ego caballo opus non habeo. Descendentes uerò inuitum eum in caballum de quo deposuerant leuauerunt, & protinus abscesserunt. Quorú equi tanto cursu illud quod prius non poterant transire flumé transierút, ac si ille fluminis alueus aquá minimè haberet. Sicq; factum est, ut cum seruo Dei unus caballus suus redditur, omnes à singulis reciperentur.

Libartini patiétia. B C D

EOdem uerò tépore in Cápaniæ partibus Bucellinus cú Francis uenit. De monasterio uero pfati uiri famuli Dei rumor exierat quod pecunias multas haberet. Ingressi oratoriú Franci, cœperunt sæuientes Libertinum quærere, Libertinú clamare, ubi in oratione ille prostratus iacebat. Mira ualde res, qrétes, sæuiétesq; Franci, ingredientes in ipso impingebant, & ipsum uidere non poterant, sicq; sua cęcitate frustrati à monasterio sunt uacui reuersi.

Libertinus Fráncis inuisibilis.

ALio quoq; tempore pro causa monasterij abbatis iussu q Honorato eius magistro successerat, Rauená pergebat. Pro amore uero eiusdem uenerabilis Honorati quocunque Libertinus ibat, eius semper caligulam in sinu portare consueuerat. Itaq; dú pergeret accidit, ut q̃dam mulier extincti filij corpusculum ferret. Quæ dú seruum Dei fuisset intuita, amore filij succensa, iumentum eius per frenum tenuit, atq; cum sacramento dixit: Nullatenus recedes, nisi filiú meú suscitaueris. At ille inusitatum habens tale miraculum, expauit petitionem illius, iuramenta declinare mulieris uoluit, sed nequaquá præualens animo hæsit. Considerare libet quale quátumq; in eius pectore certamen fuerit. Ibi quippe pugnabat inter se humilitas conuersationis, ac pietas matris: timor ne inusitata p̃sumeret, dolor ne orbatæ matri non subueniret: sed ad maiorem dei gloriá uicit pietas illud pectus uirtutis, quod ideo fuit ualidú, quia deuictú: uirtutis. n. pectus nó esset, si hoc pietas non uicisset. Itaq; descédit, genua flexit, ad cęlum manus tetendit, caligulam de sinu protulit, & super extincti pueri pectus posuit. Quo orante aía pueri ad corpus rediit, quem manu comprehendit, ac flenti matri uiuenté reddidit, atq; iter qđ cęperat peregit.

Libertinus caligula Honorati mortuum suscitat.

Petrus.

QVid nam hoc esse dicimus: uirtuté tanti miraculi Honorati egit meritum, an petitio Libertini?

Gregorius:

IN ostensione tá admirabilis signi cum fide fœminæ uirtus conuenit utroruque, atq, ideo Libertinum existimo ista potuisse: quia plus didicerat de magistri, quàm de sua uirtute confidere. Cuius enim caligulam in pectus extincti corpusculi posuit, eius nimirum animam obtinere quod petebat æstimauit Nam Helisæus quoque magistri pallium ferens, atque ad Iordanem ueniens, percussit semel, & aquas minimè diuisit. Sed cum repente diceret: Vbi est Deus Heliæ etiam nunc? Percussit fluuium magistri pallio,

4. Reg. 2.

ac

ãcitêr intêr âquâs fecit. Perpendis Petre A quantum in exhibẽdis uirtutibus humilitas ualet? Tunc exhibere magiſtri meritum uirtutem, potuit quando magiſtri nomen ad memoriam reduxit. Quia. n. ad humilitatem ſub magiſtro redijt, q̃d magiſter fecerat & ipſe fecit.

Petrus:

LIbet quod dicis: ſed quæſo te eſt ne aliquid aliud quod adhuc de ipſo ad noſtram ædificationem narres?

Gregorius:

EST planè, ſed ſi ſit qui uelit imitari. Ego. n. uirtutem patientiæ tanti patris ſignis & miraculis maiorem credo. B Quadã nãq; die is q̃ poſt uenerabilis Honorati exitum monaſterii regimen tenebat, contra eundem uenerabilem Libertinum in graui iracundia exarſit, ita ut eũ manib. cæderet. Et quia uirgam qua eũ ferire poſſet minimè inuenit, cõprehẽſo ſcabello ſuppedaneo faciem ei ac caput tutudit, totumq; illius uultum tumentẽ ac liuidũ reddidit. Qui uehemẽter cæſus ad ſtratum propriũ tacitus receſſit. Die uero altera erat pro utilitate monaſterii cauſa conſtituta. Expletis igitur hymnis C matutinalibus Libertinus ad lectũ abbatis uenit, orationẽ ſibi humiliter petiit. Sciens uero ille quantum à cunctis honoraretur, quantumq; diligeretur, pro iniuria quam ei ingeſſerat, recedere eum à monaſterio uelleputabat, atq; requiſiuit dicens: Vbi uis ire? Cui ille reſpondit: Monaſterii cauſa conſtituta eſt pater, quam declinare nequeo, quia heſterno die me hodie iturum promiſi, illuc ire diſpoſui. Tunc ille a fundo cordis conſiderãs aſperitatẽ & duritiã ſuã, humilitatẽ ac mãſue D tudinem Libertini, ex lecto ꝓſiliit, pedes Libertini tenuit, ſe peccaſſe, ſeq; reũ eſſe teſtatus eſt, qui tanto taliq; uiro tam crudelem facere contumeliam ꝓſumpſiſſet. At contra Libertinus ſeſe in terram proſternens, eiusq; pedibus prouolutus, ſuæ culpæ non illius ſæuitiæ fuiſſe referebat quod pertulerat. Sicq; actũ eſt, ut ad magnam manſuetudinem perduceretur pater, & humilitas diſcipuli magiſtra fieret magiſtri. Cũq; ꝓ utilitate monaſterii ad cõſtitutionẽ cauſæ egreſſus fuiſſet, multi uiri noti ac nobiles qui eum ualde honorabant uehementer admirati, ſolliciti requirebant q̃dnam hoc eſſet q̃d tã tumentem ac liuidam haberet faciem. Quib ille dicebat: Heſterno die ſero peccatis meis exigentibus in ſcabello ſuppedaneo impegi, atq; hoc ꝑtuli. Sicq; uir ſanctus ſeruãs in pectore honorem ueritatis & magiſtri, nec patris prodebat uitium, nec falſitatis incurrebat peccatum.

[...]bertini [i]ra pa[tien]tia.

Libertini modeſtiæ reſponſio.

Petrus:

PVtasne uir iſte uenerabilis Libertinus, de quo tot ſigna & miracula retuliſti, in tam ampla congregatione imitatores ſuos in uirtutibus non reliquit?

De hortulano monacho monaſterij eiuſdem. Cap. III.

Gregorius:

FElix qui appellabat Curuus, quẽ ipſe bene noſti, qui eiuſdem monaſterii nuper præpoſitus fuerat, multa mihi de fratribus eiuſdem monaſterii admiranda narrabat. Ex quibus aliqua quæ ad memoriam ueniunt ſupprimo: quia ad alia feſtino. Sed unũ dicã quod ab eo naratũ, prætereundum nullo modo æſtimo.

IN eodem monaſterio quidam magnæ uitæ monachus erat hortulanus. Fur uero uenire cõſueuerat, & per ſepẽ aſcẽdere, & occultè olera auferre. Cumq; ille multa plãtaret, quæ minus inueniret, & alia pedibus conculcata, alia direpta conſpiceret: totũ hortũ circuiẽs, inuenit iter unde fur uenire conſueuerat. Qui in eodem horto deambulans, reperit ẽt ſerpẽtem, cui præcipiẽs dixit: Sequere me, atq; ad aditum furis perueniẽs; imperauit ſerpenti, dicens: In nomine Ieſu præcipio tibi ut aditum iſtũ cuſtodias, ac furẽ huc ingredi nõ ꝑmittas. Protinus ſerpens totũ ſe in itinere in tranſuerſum tetendit, & ad cellã monachus rediit. Cũq; meridiano tẽpore cũcti fratres q̃ſcerent, more ſolito fur aduenit, aſcendit ſepẽ. Et cũ in hortum pedam poneret, uidit ſubito quia extẽſus ſerpens clauſiſſet uiã, & tremefactus poſt ſemetipſum cõcidit, eiuſque pes per calciamentũ in ſude ſepis inhæſit, ſicq; uſq; dum hortulanus rediret, deorſum

Serpens horti cuſtos.

Fur miraculoſe deprehẽſus.

deorsum capite pependit. Cõsueta hora uenit hortulanus, pendentem in sepe furem reperit, & serpẽti dixit: Gratias ago Deo, implesti quod iussi: recede modò. Qui statim abscessit. Ad furẽ uerò perueniens, ait Quid est frater? tradidit te mihi Deus, quare in labore monachorũ furtũ totiens facere præsumpsisti? Qui hæc dicens pedem illius à sæpe in qua inhæserat soluit, eumq; sine læsione deposuit. Cui dixit: Sequere me. Quem sequentẽ duxit ad horti aditum, & olera quæ furto appetebat auferre, ei cum magna dulcedine prębuit, dicens. Vade, & post hæc furtum non facias: sed cùm necesse hẽs, huc ad me ingredere, & quæ tu cũ peccato laboras tollere, ego tibi deuot⁹ dabo.

Petrus.

NVnc usque ut inuenio, incassum ego non fuisse patres in Italia, qui signa facerent, æstimabam.

De Equitio abbate prouinciæ Valeriæ. Ca. IIII.

Gregorius:

Balneum Ciceronis Monasterium.

FOrtunati uiri uenerabilis abbatis monasterij, quod appellatur balneũ Ciceronis, aliorumq; etiam uirorum uenerabilium didici relatione quod narro. Vir sanctissimus Equitius noĩe, in Valeriæ prouinciæ partibus, pro uitę suę merito apud oẽs illic magnæ admirationis habebatur, cui Fortunatus idẽ familiariter notus fuit. Qui nimirũ Equitius pro suę magnitudine sanctitatis, multorum in eadẽ prouincia monasteriorũ pater extitit. Hunc cũ iuuentutis suæ tẽpore acri certamine carnis incentiua fatigarent, ipsæ suæ tentationis angustiæ, cũ ad orationis studiũ solertiorẽ fecerũt. Cumq; hac in re ab omnipotenti Deo remediũ cõtinuis præcibus q̃reret, nocte quadam assistẽte angelo eunuchizari se uidit, eiusq; uisioni apparuit ꝙ omnẽ motũ ex genitalib. eius mẽbris abscinderet, atq; ex eo tempore ita alienus extitit à tentatione, ac si sexum nõ haberet in corpore. Qua uirtute fretus ex omnipotentis Dei auxilio, ut uiris antè præerat, ita cœpit postmodum ẽt fœminis pesse. nec tñ discipulos suos admonere cessabat, ne se eius exemplo in hac re facile crederent, & casuri tentarẽt donũ quod nõ accepissent.

Visio de eunuchatione Equitij.

A EO autẽ tempore quo malefici in hac sunt Romana urbe deprehensi, Basilius, qui in magicis operibus primus fuit, in monachico habitu Valeriam fugiens petijt. Qui ad uirum reuerentissimũ castrorum Amirtinæ ciuitatis episcopum pergens, petijt ab eo ut eum Equitio abbati committeret, ac sanandũ monasterio illius commẽdaret. Tunc ad monasterium uenit episcopus, secumq; Basilium monachũ deduxit, & Equitium Dei famulum rogauit, ut eundem monachũ in congregationem susciperet. Quẽ statim B uir sanctus intuens, ait: Hunc quẽ mihi cõmendas, pater, ego non uideo monachũ esse, sed diabolũ. Cui ille respondit: Occasionem q̃ris, ne debeas præstare qđ peto. Ad quẽ mox Dei famul⁹ dixit: Ego quidem hoc eum esse denuncio quod uideo: ne tamen nolle me obedire existimes, facio quod iubes. Susceptus itaq; in monasterio est. Post nõ multos uerò dies idẽ Dei famulus pro exhortandis ad desideria superna fidelibus paulo longius à cella digressus est. Quo discedente conti- C git, ut in monasterio uirginũ in quo eiusdem patris cura uigilabat, una earũ quæ iuxta carnis huius putredinem speciosa uidebatur, febricitare inciperet, & uehementer anxiari, magnisq; non uocib. sed stridorib. clamare: Modò moritura sum, nisi Basilius monachus ueniat, & ipse mihi ꝑ suæ curationis studiũ salutẽ reddat. Sed in tanti patris absentia accedere q̃squã monachorũ in congregationẽ uirginũ nõ audebat, quanto minus ille q̄ nouus aduenerat, cuiusq; adhuc uitã congregatio fratrũ nesciebat. Missum repẽtè est, & Dei famulo Equitio nunciatũ, ꝙ sanctimonialis illa immẽsis febrib. æstuaret, & Basilij monachi uisitationẽ anxia quæreret. quo audito uir sanctus dedignando subrisit, atq; ait: Nunquid nõ dixi quod diabolus est iste, nõ monachus? ite & eum de cella expellite. De ancilla autem Dei quæ anxietate febrium urgetur, nolite esse solliciti: quia ex hac hora neq; febribus laboratura est, neq; Basiliũ quæsitura. Regressus est monachus, & ea hora saluti restitutã Dei uirginẽ agnouit, qua eandẽ salutẽ illius Dei famulus

De Basilio Mago.

Virgo febricitans sine remedio curata.

Equitius

Equitius longè positus nunciauit, in uirtute.s.miraculi, exemplum tenens magistri: qui inuitatus ad filium reguli, eũ solo uerbo restituit saluti, ut reuertens pater ea hora filium restitutam uitæ cognosceret, qua uitam illius ex ore ueritatis audisset. Omnes autem monachi iussionem patris sui implentes, eundem Basiliũ ex monasterij habitatione repulerũt. Qui repulsus dixit frequenter se cellam Equitij magicis artibus in aera suspendisse nec tamen eis quempiam lædere potuisse. Qui non post longum tempus in hac Romana urbe exardescēte zelo Christiani populi, igne crematus est.

Basilius Romæ crematus est.

QVadam uerò die una Dei famula ex eodē monasterio uirginũ hortum ingressa est, quę lactucā conspiciēs concupiuit, eamq; signo crucis benedicere oblita, auidè momordit, sed arrepta a diabolo protinus cecidit. Cumq; uexaretur, eidē patri Equitio sub celeritate nunciatum est, ut ueniret concitus, & orādo succurreret. Moxq; hortum idē pater ut ingressus est, cępit ex eius ore quasi satis faciens ipse qui hanc arripuerat diabolus clamare dicens: Ego quid feci? ego qd feci? Sedebam ibi super lactucam, uenit illa, & momordit me. Cui cum graui indignatione uir Dei pręcepit ut discederet, & locum in omnipotentis Dei famula non haberet. Qui protinus abscessit, nec eam ultra contingere præualuit.

QVidā uero Felix noīe Mirsiæ prouinciæ nobilis, pater huius Castorij, qui nũc nobiscũ in Romana urbe demoratᷓ, cũ eundē uenerabilē uirũ Equitiũ sacrũ ordinē non hēre conspiceret, & per singula loca discurrere, atq; studiosè pdicare, eum quadā die familiaritatis ausu adijt, dicēs: Qui sacrũ ordinē nō hēs, atq; a Romano pontifice sub quo degis pdicationis licentiā non accepisti, prædicare quomodo præsumis? qua eius inquisitione compulsus uir sanctus indicauit prædicationis licentiā qualiter accepit, dicens: Ea quæ mihi loqueris, ego quoq; mecum ipse pertracto. Sed quadam nocte speciosus mihi per uisionem iuuenis astitit, atq; in lingua mea medicinale ferramentum.i. fleubotomum posuit, dicēs:

A Ecce posui uerba mea in ore tuo, egredere ad prędicandum. Atq; ex illo die etiā cum uoluero, de Deo tacere nō possum.

Petrus:

VEllē ēt patris huius opus agnoscere, qui ferē talia dona à Deo pcepisse.

Gregorius:

OPus Petre ex dono est, non donũ ex opere: alioquin gratia iam non est B gratia. Omne quippe opus dona præueniunt, quamuis ex subsequenti opere ipsa etiam dona succrescunt. ne tamen uitæ eius cognitione frauderis, bene hanc reuerentissimus uir Albinus Reatinæ antistes Ecclesiæ cognouit, & adhuc supersunt multi qui scire potuerunt. Sed quid plus quęris operis, quando concordabat uitæ munditia cũ studio prædicationis? Tantus quippe illum feruor ad colligendas Deo animas accenderat, ut sic monasteriis præesset, quatenus per Ecclesias, p C castra, per uicos, per singulorum quoque fidelium domos circunquaque discurreret, & corda audientium ad amorem patriæ cœlestis excitaret. Erat uerò ualde uilis in uestibus, atque ita despectus, ut si quis illum fortasse nesciret, salutatus ēt resalutare despiceret: & quotiens alia tēdebat ad loca iumento sedere consueuerat, quod esse despicabilius omnibus iumentis in cella potuisset reperiri, in quo etiam capistro pro freno, & uerueců pellibus prosella utebatur. Per semetipsum sacros codices in pelliceis sacculis missos D dextro læuoq; portabat latere, & quocũque peruenisset, scripturarum aperiebat fontem, & rigabat prata mentium. Huius quoq; opinio prædicationis, ad Romanæ urbis noticiam peruenit, atque ut est lingua adulantium auditoris sui animam amplectendo necans, eodem tempore clerici huius Apostolicæ sedis antistiti adulando questi sunt dicentes: Quis est iste uir rusticus, qui authoritatem sibi pdicationis arripuit, & officiũ Apostolici nři dñi sibimet indoctus usurpare psumit? Mittatᷓ ergo si placet qui huc eũ exhibeat, ut quis sit Ecclesiasticus uigor agnoscatᷓ. Sicut aũt moris est, ut occupato in multis

Equitij Vita.

multis aīo adulatio ualde subrepat si ab ipso cordis ostio nequaquā fuerit citius repulsa, suadentibus clericis consensum pōtifex præbuit, ut ad Romanā urbē duci debuisset, & q̄ nam sua esse mēsura cognosceret Iulianū tū tūc defensorē mittens, qui Sabinensi Ecclesiæ postmodum in episcopatu præfuit hoc pcepit, ut cum magno honore eū deduceret, ne quicq̄ Dei famulus ex conuentione eadē iniuriæ sentiret. Qui parere de eo clericorū uotis concitus uolens festinè ad eius monasterium cucurrit, ibique absente illo antiquarios scribentes reperit ubi abbas esset inquisiuit. Qui dixerūt: In valle hac quæ monasterio subiacet, fenū secat. Idē uerò Iulianus superbū ualde atq; contumacem puerū habuit cui uix poterat uel ipse dominari. Hūc ergo misit, ut ipsum ad se sub celeritate perduceret. Pertexit puer & pteruo spiritu pratū uelociter ingressus, oēsq; illic intuens fenum secātes, requisiuit quis nā esset Eqtius. Mox que ut audiuit quis esset, eū adhuc longè positus aspexit, & immēso timore correptus cœpit timore lacescere, seq; ipsum nutāti gressu uix portare posse. qui tremēs ad Dei hoīem peruenit, atque ulnis humiliter submissis, eius genua deosculās strinxit, suūq; dn̄m ei occurrisse nunciauit. Cui resalutato Dei famulus pcepit dicēs: Leua fenū uiride, porta pabulū iumētis in quib. uenistis: ecce ego, quia parū superest, opere expleto te subsequor. Is aūt qui missus fuerat: Iulianus defensor mirabať ualde, q̄d nam esset q̄ redire moraretur puer. Cūq; reuertentē puerū conspicit, atq; in collo fenū ex prato deferētē, uehemēter iratus cœpit clamare, dicēs: Quid est hoc? ego te misi hoīem deducere nō fenum portare. Cui puer respōdit: Quē q̄ris, ecce subsequit. Tū ecce uir Dei clauatis calciatus caligis, falcē fęnariā in collo deferēs ueniebat. Quē adhuc longè positū puer suo dn̄o, quia ipse esset quē q̄reret, indicauit. Idē uerò Iulianus repētè ut uidit Dei famulū, ex ipso habitu despexit, eumq; qualiter deberet alloqui, proterua mente pparabat. Mox verò ut seruus Dei cominus astuit, eiusdē Iuliani aīum intolerabilis pauor

A inuasit, ita ut tremeret, atq; in insinuādū hoc ipsum p quo uenerat uix sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu ad eius genua cucurrit, orationē p se fieri petiit: & quia pater eius Apostolicus pontifex eum uidere vellet indicauit. Vir aūt uenerādus Equitios cępit immēsas gratias oīpotēti Deo agere, asserēs q̄ se per summū pōtificē gratia superna uisitasset. Ilico uocauit fratres, pcepit hora eadē iumenta ppara̲ri, atq; executorē suū cępit uehemēter urgere, ut citò abire debuisset. Cui Iulianus ait: Hoc fieri

B nullatenus pōt, quia lassatus ex itinere hodie non valeo abire. Tunc ille respondit: Cōtristas me fili: quia si hodierna die nō egredimur, iā crastina nō exiemus. Dei itaq; famulus executoris sui lassitudine coactus, in monasterio suo eadē nocte demoractus est Sequēti uerò die sub ipso lucis crepusculo uehemēter equo in cursu fatigato, ad Iulianum puer cū epistola peruenit, in qua præceptum est ei, ne seruum Dei cōtingere uel mouere de monasterio auderet. Quē cum ille requi-

C reret cur sententia esset mutata, cognouit: quia nocte eadem in qua ipse executor illuc missus est, per uisum pontifex fuerat uehementer exteritus cur ad exhibēdum Dei hominē mittere præsumpsisset. Qui protinus surrexit, seq; uenerādi uiri cōmedās orationibus, ait: Rogat pater noster ne fatigari debeatis. Cūq; hoc Dei famulus audisset, contristatus ait: Nunquid nō die hesterno dixi tibi, quia si statim non pergeremus, iā pergere minimè liceret? Tunc pro charitatis exhibitione aliquantulum executorem suū in cella detinuit, eiq; laboris sui cōmodū

D coacto renitentiq; dedit. Cognosce igitur Petre in quanta Dei custodia sunt, q in hac uita seipsos despicere nouerūt cū quibus intus ciuibus in honore numerātur, qui despecti foris hominibus esse nō erubescunt: quia & cōtra in Dei oculis iacēt qui apud suos & proximorum oculos p inanis glorię appetitū tumēt. Vn̄ & quibusdam ueritas dicit: Vos estis qui iustificatis uos coram hominibus, Deus autem nouit corda uestra: quia q̄d hominibus altum est, abominabile est ante Deū. Luc. 16

Pe-

Petrus:

MIror valde quod de tali uiro surripi pontifici tanto potuerit.

Gregorius:

QVid miraris Petre, q̄a fallimur q̄ homines sumus? An menti excidit q̄d Dauid qui prophetię spiritū habere consueuerat, contra innocentē Ionathæ filium sententiā dedit, cū uerba pueri mentientis audiuit? q̄d tñ quia per Dauid factum est, & occulto Dei iudicio iustum credimus, & tñ humana rōne qualiter iustum fuerit nō uidemus. Quid ergo mirū si ore mentientiū aliq̄n in aliud ducimur, qui prophetę nō sumus? Multū uero est quod uniuscuiusq; præsulis mē tem curarum densitas uastat. Cunq; animus diuiditur ad multa, fit minor ad singula, tantoque ei in una qualibet re surripitur, quanto latius multis occupatur.

Petrus:

Vera sunt ualde quæ dicis.

Gregorius.

Sllere non debeo, quod de hoc uiro abbate quōdam meo reuerentissimo Valentino narrante agnoui. Aiebat nanq;, quia corpus eius dum in beati Laurentij martyris oratorio esset humatum, super sepulchrum illius rusticus quidā arcā cū frumento posuit, nec quantus qualisq; uir illic iaceret, perpēdere, ac uereri curauit. Tunc repentè turbo cœlitus factus, reb illic omnibus in sua stabilitate manē tibus, arcam quæ superposita sepulchro eius fuerat, extulit, longeq; proiecit: ita ut palam cuncti cognoscerent, quanti esset meriti is cuius illic corpus iaceret.

Lauritij se pulchri miraculū

ETiam ea quæ subiungo, prædicti uenerabilis uiri Fortunati, qui ualde mihi ætate, opere & simplicitate placet, relatione cognoui. Eandē Valerię prouinciā Longobardis intrātib. ex monasterio reuerentissimi uiri Equitij, in prædicto oratorio ad sepulcrum eius monachi fugerunt. Cunq; Lōgobardi sæuiuntes oratorium intrassent, cœperunt eosdē monachos foras trahere, ut eos aut per tormenta discuterent, aut gladijs necarent: quorum unus ingemuit, atque acri dolore commotus clamauit. Heu heu sancte Equiti, placet tibi quod trahimur, & nō

A nos defendis? Ad cuius uocem protinus sæuientes Longobardos, immundus spiritus inuasit. Qui corruentes in terram tam diu uexati sunt, quousq; hoc cūcti, etiam qui foris erant, Lōgobardi cognoscerent, quatenus locum sacrū temerare ulterius non auderent. Sicq; uir sanctus dum discipulos defenderit, etiam multis post remedium illuc fugientib. præstitit.

De Constantio mansionario Ecclesiæ sancti Stephani. *Cap. V.*

CViusdā coepiscopi mei didici relatione q̄d narro. Qui in Anchonitana urbe p annos multos in monachicho B habitu degit, ibiq; uitam non mediocriter religiosam duxit. Cui ēt quidam nostri iam prouectioris ætatis qui ex eisdē sunt partibus attestantur. Iuxta eam nāque ciuitatem Ecclesiæ B. martyris Stephani sita est: in qua uir uitæ uenerabilis Constantius nomine, mansionarij functus officio deseruiebat: cuius sanctitatis opinio sese ad noticiam hominum lōgè lateque detenderat. Qui idem uir funditus terrena despiciens, totoq; annisu mē tis ad sola cœlestia flagrabat. Quadā uerò die, dum in eadem Ecclesia oleū deesset, C & prædictus Dei famulus unde lāpades accēderet oīno non haberet, omnes lampades Ecclesiæ impleuit aqua, atque ex more in medio papyrum posuit, quas allato igne succendit: sicq; aqua arsit in lampadibus, ac si oleum fuisset. Perpende igitur Petre cuius meriti uir iste fuerit, qui necessitate compulsus, elementi naturam mutauit.

Aqua ue lut oleum ardet.

Petrus:

MIrum est ualde quod audio: sed uellē nosse cuius humilitatis apud se esse D intus potuit iste, qui tantæ excellentię foris fuit.

Gregorius:

INnter virtutes animum cognoscere cōgruè quęris, quia multum ualde est tentatione sua intus mentem lacessunt, mira quæ foris fiunt. Sed si huius Cōstantii uenerabilis unum quod fecit audis, cuius humilitatis fuerit, citius agnoscis.

Petrus:

POstquam mihi facti illius tale miraculum dixisti, superest etiam ut me de humilitate mentis eius ædifices.

Gregorius:

QVia ualde opinio sanctitatis eius excreuerat, multi hunc diuersis prouinciis anxiè uidere sitiebant. Quadam uerò die ex longinquo loco ad uidendum eum quidam rusticus uenit. Eadẽ uerò hora casu contigerat, ut sanctus uir stans in ligneis gradibus, reficiendis deseruiret lampadibus. Erat autem pusillus ualde, exili forma atq; despecta. Cunque is qui ad uidendum eũ uenerat, quisnam esset inquireret, atque obnixè peteret, ut sibi debuisset ostendi, hi qui illum nouerant, monstrarunt quis esset. Sed sicut stultę mentes hominũ merita ex qualitate corporis metiũtur, eum paruulum atque despectum uidens, ipsum hunc esse cępit omnino non credere. In mente etenim rustica inter hoc quod audierat, & uidebat, quasi facta fuerat quadam rixa, & æstimabat tam breuem per uisionem esse non posse, quem tam ingẽtem habuerat per opinionem. Cunq; ipsum eum esse a pluribus fuisset assertũ, despexit & cœpit irridere, dicens: Ego grandẽ hominẽ credidi, iste autem de homine nihil habet. Quod ut uir Dei Constantius audiuit, lampades quas reficiebat protinus relinquens, lætus concitus descendit, atque in eiusdẽ rustici amplexũ ruit, eũq; ex amore nimio constringere cępit brachiis, & osculari, magnasq; gratias agere, qđ is de se talia iudicasset, dicẽs: Tu solus es qui in me apertos oculos habuisti. Qua ex re pensandũ est cuius apud se humilitatis fuerit, qui despicientẽ se rusticũ amplius amauit. Qualis enim quisque apud se lateat, contumelia illata probat. Nã sicut superbi honoribus, sic plerũq; humiles sua despectione gratulantur. Cunque se & in alienis oculis uiles aspiciũt, idcirco gaudẽt: quia hoc iudicio cõfirmari intelligunt, quod de se & ipsi apud semetipsos habuerunt.

Constantij forma & statura.

Constantij humilitas.

Petrus:

VT agnosco, uir iste magnus, fortis fuit in miraculis: sed maior intus in humilitate cordis.

De Marcellino Anchonitanæ ciuitatis episcopo. Cap. VI.

A Gregorius:

EIusdẽ quoq; Anchonitanę antistes Ecclesiæ, uir uitæ uenerabilis Marcellinus fuit, cuius gressum dolore nimio podraga contraxerat, eumq; familiares sui sicubi necesse erat, in manibus ferebãt. Quadã uerò die per culpam incuriæ, eadem ciuitas Anchonitana succensa est. Cunq; uehementer arderet, cucurrerũt omnes ut ignem extinguerent. Sed illis aquã certatim proiicientibus ita crescebat flamma, ut iam totius urbis interitũ minari uideretur. Cunq; propinquiora B sibi loca quæq; ignis inuaderet, iamque urbis partem non modicã consumpsisset, ꝙ obsistere nullus ualeret, deductus in manibus uenit episcopus, & tanta periculi necessitate compulsus, familiaribus suis se portantibus præcepit, dicẽs: Contra ignẽ me ponite. Qđ ita factũ est, atq; in eo loco est positꝰ, ubi tota uis flammę uidebat incũbere. Cępit autẽ miro modo in semetipsum incẽdium retorqueri, ac si reflexionis suæ impetus exclamaret se episcopum transire non posse. Sicque factum est, ut flamma incendii illo termi- C no refrenata, in semetipsa refrigesceret, & cõtingere ulterius quicquã ędificii nõ auderet. Perpendis Petre, cuius sanctitatis fuerit ægrum hominẽ sedere, & exorando flammas premere. Petrus. Et perpendo & obstupesco.

Marcellinus ignem [illegible] compescit.

De Nonnoso præposito monasterij in monte Soractis. Caput VII.

Gregorius:

DE uicino nunc loco tibi aliquid narrabo, quod & uiri uenerabilis Maximiani episcopi, & Laurionis quẽ nosti D ueterani monachi, quorũ uterq; nũc usq; superest, relatione cognoui: quod scilicet Laurio in illo monasterio ꝙ iuxta urbẽ Suppentonia uocat̃, ab Anastasio uiro sanctissimo nutritus est. Qui nimirũ Anastasiꝰ uitæ uenerabilis uiro Nõnoso ꝑposito monasterii, qđ in Soractis mõte situ est, & propinquitate loci, & morũ magnitudine, & uirtutũ studiis assiduè iũgebatur. Idẽ uerò Nõnosus, sub asperrimo sui monasterii degebat patre: sed eius mores mira sẽper æquanimitate tolerabat. Sicque fratribus præerat in mansuetudine, sicut crebrò

crebro patris iracundiam ex humilitate A mitigabat. Quia uerò eius monasterium in summo montis cacumine situm est, ad quamlibet paruum hortum fratribus ex colēdum nulla patebat planities: unus autem breuissimus locus in latere mōtis excreuerat, quem ingentis saxi moles naturaliter egrediens occupabat. Quadā uero die dum Nōnosus uir uenerabilis cogitaret, qđ saltē ad condimenta olerū nutrienda locus idem aptus potuisset existere, si hunc moles saxi illius non teneret, occurrit aio, quod eandē molē quingenta boum paria mouere non possent. Cū-B que de humano labore facta esset desperatio, ad diuinum se solatiū cōtulit, seq; illic nocturno silentio in orationem dedit. Cumq; mane facto ad eundē locum fratres uenirent, inuenerunt molum tātæ magnitudinis ab eodem loco longius recessisse, suoque recessu largum fratrib. spacium ad excolēdum hortum dedisse.

...tionis ...tus in ...nnoso.

ALio quoq; tempore, cum idem vir uenerabilis lampades uitreas in oratorio lauaret, una ex eius manib. cecidit, quæ p innumeras partes fracta dissiluit: qui uehementissimum patris monasterij furorem timens, lampadis protinus oīa fragmenta collegit, atque ante altare posuit, seq; cum graui gemitu in orationē dedit. Cumque ab oratione caput leuesset, sanam lampadem reperit, quam timens per fragmenta collegerat. Sicq; in duobus miraculis duorum patrum uirtutes imitatus est: in mole. s. saxi, factū Gregorii qui montē mouit: in reparatione uero lampadis, uirtutem Donati, qui fractū calicē pristinæ incolumitati restituit.

Petrus:

HAbemus, ut uideo, de exemplis ueteribus noua miracula.

Gregorius:

VIsne aliquid in operatione Nonnosi de imitatione quoque Helisæi cognoscere?

Petrus:

Volo, atq; inhianter cupio:

Gregorius:

DVm quadam die in monasterio uetus oleum deesset, iamque colligendæ oliuę tempus incumberet, sed fructus in oleis nullus appareret, uisum patri monasterii fuerat, ut circunquaque fratres in colligendis oliuis ad exhibenda extraneis opera pergerent, quatenus ex mercede sui operis aliquātulum monasterio oleum deportarent. Quod uir Dñi Nonnosus fieri cum magna humilitate prohibuit, ne exeuntes fratres ex monasterio dum lucra olei quærerent animarum dāna paterentur. Sed quia in monasterii arboribus oliuæ paucæ inesse uidebantur, eas colligi præcepit, & in prælo mitti, & quamlibet parum olei exire potuisset sibimet deferri. Factumq; est, & susceptū in paruo uasculo oleum, fratres Nonnoso Dei famulo detulerunt: quod ipse protinus ante altare posuit, cunctisque egredientibus orauit, atque accersitis post modum fratribus, præcepit ut hoc quod detulerunt oleum leuarent, & per cuncta uasa monasterii exiguè fundendo diuiderent, quatenus benedictione eiusdem olei omnia infusa uiderentur, quæ protinus ut erant uacua, claudi fecit. Die uero altera aperta, oīa plena reperta sunt.

Petrus:

PRobamus quotidie impleri uerba ueritatis quæ ait: Pater meus usq; modo operatur, & ego operor. *Ioan. 5.*

De Anastio abbate monasterij quod Suppentonia vocatur. *Cap. VIII.*

Gregorius:

EOdem quoque tempore uenerandus D vir Anastasius cuius superius memoriā feci, sanctę Romanæ Ecclesię cui deo authore deseruio, notarius fuit. Qui soli Deo uacare desiderans scriniū deseruit, monasteriū elegit, atq; in eo loco quem pfatus sum Suppētoniā uocari, p annos multos in sanctis actib. uitā duxit: eiq; monasterio solerti custodia prę fuit. Quo uidelicet in loco ingēs desup rupes eminet, & profundū subter pręcipitiū patet. Quadā uero nocte cum iā oportēs Deus eius uenerabilis uiri Anastasii labores remunerare decreuisset, ab alta rupe uox facta est, q̄ pducto sonitu clamaret dicēs: Anastasi ueni. Quo uocato, alii quoq; 7.

fratres uocati sũt ex noĩe. Paruo aũt momẽto ea quæ fuerat emissa uox siluit, & octauũ fratrẽ uocauit. Quas dum apertè voces congregatio audisset, dubium non fuit, quin eorum qui uocati fuerãt obitus appropinquasset. Intra paucos igitur dies, primus uenerãdus uir Anastasius, cęteri autem in eo ordine ex carne educti sũt, quo de rupis uertice fuerant uocati. Frater uerò ille ad quem uocandũ uox parũ siluit, atq; eum tunc nominauit, morientibus alijs, paucis dieb. uixit: & tunc vitam finiuit. ut apertè monstraret, quia interiectũ uocis silentiũ paruũ uiuendi spaciũ significauerit. Sed mira res cõtigit: quia uenerabilis uir Anastasius, dũ de corpore exiret, erat quidã frater in monasterio qui superuiuere eũ nolebat: prouolutus uero eius pedib. cœpit cũ lachrymis ab eo postulare, dicens: Per illũ ad quẽ uadis deprecor, te adiuro ne septẽ dies sup te in hoc mũdo uiuã ante cuius septimũ diem ẽt ipse defunctus est: qui tñ in illa nocte inter cęteros nõ fuerat uocatus. ut apertè claresceret, quia eius obitum sola uenerabilis Anastasij intercessio obtinere potuisset.

Petrus:

CVm idem frater & uocatus inter cæteros non est, & tñ sancti uiri intercessionib. ex hac luce subtractus est, quid aliud dat intelligi, nisi qđ hi qui apud Dñm magni sunt meriti, obtinere aliqñ possũt ea etiam quæ non sunt prædestinata?

Gregorius:

OBtineri nequaquam possunt quæ prędestinata nõ fuerunt: sed ea, quæ sancti uiri orando efficiunt, ita prędestinata sunt, ut precib. obtineant. Nã ipsa quoq; perẽnis regni prędestinatio ita est ab oĩpotenti Deo disposita, ut ad hoc electi pro labore perueniant, quatenus postulando mereãtur accipere, qđ eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare.

Nota de prædestinatione. 23. q. 4 Nabuchod. [margin note, partly illegible]

Petrus:

PRobari mihi apertius uellem, si potest prędestinatio precibus iuuari.

Gregorius:

HOc quod ego Petre intuli, concitè ualet probari. Certè etenim nosti, quia ad Abrahã Dominus dixit: In Isaac uocabitur tibi semen. Cui ẽt dixerat: Pa-

A trem multarum gentium constitui te. Cui rursum promisit, dicens: Benedicã tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & sicut arenã maris. Ex qua re aperte constat: quia omnipotens deus semen Abrahæ multiplicare per Isaac prędestinauerat, & tñ scriptum est. Deprecatus est Isaac Dñm pro uxore sua, eo quod esset sterilis: qui exaudiuit eũ, & dedit cõceptũ Rebeccæ. Si ergo multiplicatio generis Abrahæ p Isaac pdestinata fuit, cur B coniugem sterilem accepit? Sed nimirum constat, quia prædestinatio precib. impletur. quando is in quo Deus multiplicare semen Abrahæ prædestinauerat oratione obtinuit, ut filios habere potuisset.

Gen. 17. Gen. 17. Gen. 22. & 26. Gen. 25.

Petrus:

QVia secretum ratio aperuit, nihil mihi dubietatis remansit.

De Bonifacio Ferentinæ ciuitatis episcopo. Cap. IX.

Gregorius:

VIs tibi aliquid de Thusciæ partib. narrem, vt recognoscas quales in C ea uiri fuerint, & omnipotentis Dei notitiæ quantum propinqui? Petrus: Volo, atq; hoc omnimodo exposco.

Gregorius:

FVit uir uitæ uenerabilis, Bonifacius nomine, qui in ea ciuitate quæ Ferẽtis dr, episcopatus officium tenuit, & moribus impleuit. Huius multa miracula is qui adhuc superest Gaudentius pbyter narrauit. Qui nutritus in eius obsequio tanto ualet de illo quæq; ueracius dicere, quãto eis cõtigerit & hũc interesse. Huius Ecclesię grauis ualde paupertas inerat, quæ bonis mentib. esse solet custodia humilitatis. nihilq; aliud ad oẽ stipendium D nisi unã tantũmodo uineã habebat: quæ quodã die ita grãdine irruẽte uastata est, ut in ea paucis in uitib. uix parui rariq; racemi remansissent. Quã cũ Dei pdictus uir reuerẽtissimus Bonifacius eps fuisset ingressus, magnas omnipotenti Deo gratias retulit: quia in ipsa sua adhuc inopia sese angustiari cognouit. Sed cum iam tẽpus exigeret, ut ipsi quoq; racemi qui remanserant maturescerẽ potuissẽt, custodẽ uineę ex more posuit, eiq; solerti uigilãtia seruari pcepit. quadã vero die mãdauit cõ

De paupertate. Nota.

ſtratio presbytero nepoti ſuo, vt cuncta vini uaſcula in epiſcopio oiaq; dolia ita ut antè conſueuerat pice ſuperfuſa ppararet. Quod cum nepos illius pſbyter audiſſet, valde admiratus eſt q quaſi inſana pciperet, q vini vaſcula pparari facceret, qui vinũ minimè haberet: nec tñ præſumpſit inquirere cur talia iuberet: ſed iuſſis obtẽperat, & oia ex more præparauit. Tũc uir Dei uineã ingreſſus racemos collegit, ad calcatoriũ detulit, oésq; exinde egredi pcepit, ſoluſq; ibi cũ uno paruulo puerulo remanſit, quẽ in eodẽ calcatorio depoſuit, & calcari ipſos pauciſſimos racemos fecit. Cumq; ex eiſdem racemis parũ aliquid uini deflueret, cœpit hoc uir Dei ſuis manib. in paruo vaſe ſuſcipere, & p cuncta dolia, oiaq; uaſa quę parata fuerant pro benedictione diuidere: ut ex eodẽ uino oia uaſcula uix infuſa viderentur Cum uerò ex liquore vini parum aliquid in uaſis omnib. miſiſſet, uocauit protinus presbyterũ: iuſſitq; pauperes adeſſe. Tunc cœpit vinum in calcatorio creſcere; ita ut oia quæ allata fuerant pauperum uaſcula impleret. Quib. cum ſe idoneè ſatisfeciſſe conſpiceret, ex calcatorio iuſſit puerum diſcedere, apothecam clauſit: atq; impreſſo ſigillo proprio munitam reliquit: mox ad Eccleſiã redijt. Die uerò tertia prædictum Conſtantium presbyterum uocauit, & oratione facta apothecam aperuit, & uaſa in quib. tenuiſſimum liquorem infunderat, ubertim uinum fundentia inuenit: ita ut pauimentum omne excreſcentia vina inuaderent, ſi ad hæc epiſcopus tardius intraſſet. Tunc terribiliter presbytero pcepit, ne quouſque ipſe in corpore uiueret, hoc miraculum cuiquã indicaret: pertimeſcẽs videlicet ne uirtute facti fauore humano pulſatus, inde intus inaneſceret, unde foris hoibus magnus appareret: exemplum magiſtri ſequens, q ut nos ad uiam duceret humilitatis, de ſe metipſo diſcipulis præcepit, dicẽs, Vt ea quæ uidiſſent nemini dicerent: quouſq; filius hominis à mortuis reſurgeret.

[margin: Vinũ multiplicat. — Mat. 17.]

Petrus:

QVia occaſio apta ſe prębuit, libet inquirere quidnam ſit quod redemptor noſter cum duobus cæcis lumẽ reddidit, iuſſit ut nemini dicerent, & illi abeuntes diffamauerunt eum in totam terram illam? Nunquid nam unigenitus filius patri & ſancto ſpiritui coæternus hac in re uelle habuit, quod non potuit implere, ut miraculum quod tacere noluit, minimè potuiſſet abſcondi?

Gregorius:

REdemptor noſter per mortale corpus omne quod egit, hoc nobis in exemplum actionis præbuit, ut pro noſtrarum uirium modulo eius ueſtigia ſequentes inoffenſo pede operis præſentis vitæ carpamus uiam. Miraculum nanq; faciens & tacere iuſſit, & tñ taceri nõ potuit: ut uidelicet & electi eius exẽpla doctrinæ illius ſequentes in magnis quę faciunt, latere quidẽ in uoluntate habeãt, ſed ut proſint aliis prodant inuiti: quatenus & magnæ humilitatis ſit quod ſua opera taceri appetunt, & magnæ utilitatis ſit quod eorũ opera taceri nõ poſsũt. Non ergo uoluit Dñs quicquam fieri & minimè potuit: ſed quid uelle eius membra debeãt, quidve de eis & nolẽtib. fiat, doctrinæ eius magiſtero exẽplum dedit:

Petrus:

Placet quod dicis.

Gregorius:

ADhuc pauca aliqua quæ de Bonifacij epiſcopi opere ſuperſunt, quia eius memoriam fecimus, exequamur. Alio nanque tẽpore B. Proculi martyris natalitius propinquabat dies, quo in loco uir nobilis Fortunatus nomine manebat, qui magnis precib. ab eodẽ uenerabili uiro poſtulauit, ut cũ apud beatũ martyrẽ miſſarum ſolẽnia ageret, ad benedictionẽ dandã in ſuam domũ declinaret. Vir aũt Dei negare non potuit, qđ ab eo Fortunati mente charitas popoſcit. peractis igit miſſarum ſolẽniis, cũ ad prædicti Fortunati ueniſſet menſam, priuſquã Deo hymnũ diceret, ſicut quidã laudãdi arte cibũ ſolẽt quærere, repentè ante ianuã cũ ſimia uir aſtitit, & cibala pcuſſit.

Bonifacius ioculatori mortē pdixit.

Quem sanctus vir dedignatus audiēs sonitum dixit: Heu heu, mortuus est miser iste, mortuus est miser iste. Ego ad mensā refectionis ueni, os adhuc ad laudē Dei non aperui, & ille cum simia ueniēs percussit cymbala. Subiūxit quoque & ait: Ite, & pro charitate ei cibū potumq; tribuite, scitote tñ quia mortuus est. Qui infelix vir dū panem ac uinum ex eadē domo percepisset, egredi ianuā uoluit, sed saxum ingens subitò de tecto cecidit, eique in uerticem uenit. Ex qua percussione prostratus in manib. iam semiuiuus leuatus est. Die uero altera secundum uiri Dei sententiā funditus finiuit uitā. Qua in re Petre pensandum est, quantus sit uiris sanctis timor exhibēdus, tēpla n. Dei sunt. Et cū ad iracundiam uir sanctus trahitur, quis alius ad irascendum nisi eiusdem templi inhabitator excitatur? Metuenda ergo tanto est ira iustorum, quanto & constat: quia in eorū cordibus ille præsens est, qui ad inferendam ultionem quam uoluerit, inualidus non est.

Sancti uiri Dei tēpla sunt.

ALio quoque tempore prædictus Cōstantius presbyter nepos eius equū suum duodecim aureis uendidit, quos in propria arca ponens ad exercendū opus aliquod discessit. Tunc subito ad episcopum pauperes uenerunt, qui importunè precabātur, ut eis sanctus uir Bonifacius episcopus ad consolationem suæ inopię aliquid largire debuisset. Sed uir Dei quia quid tribueret non habebat, æstuare cœpit in cogitatione ne ab eo pauperes uacui exirent. Cui repentè ad memoriā rediit, quia Constantius presbyter nepos eius equū quem sedere cōsueuerat uēdidisset, atq; hoc ipsum in arca sua preciū haberet. Absente igitur eodē nepote suo accessit ad arcam, & piè uiolentus claustra arcæ comminuit, duodecim aureos (D) tulit, eosq; indigentib. ut placuit, diuisit. Itaque Constantius presbyter reuersus ex opere, arcam fractam reperit, & caballi sui preciū quod in eam posuerat non inuenit. Cœpit itaque uoce magna pstrepere, & cū furore nimio clamare: Oēs hic uiuūt, solus ego in domo hac uiuere nō possum. Ad cuius nimirū uoces uenit episcopus, oēsq; q in eodē episcopio aderāt. (A) Cūq; eū locutione blāda uir dei tēperare uoluisset, cępit ille cū iurgio rñdere, dicēs: Oēs tecū uiuūt, solus ego aūt hic uiuere ante te nō possum, redde mihi solidos meos. Quib uocib. commotus episcopus, B. Mariæ virginis ecclesiā ingressus est, & eleuatis manib extēso uestimento, stādo cępit orare ut ei redderet, vñ psbyri furētis insania mitigari potuisset. Cūq; subito oculos ad uestimentū suū inter extēsa brachia reduxit, repentè in sinu suo 12. aureos inuenit ita fulgentes, tanq̄ si ex igne pducti eadē hora fuissent. Qui mox (B) de Ecclesia egressus, eos in sinu furentis presbyteri proiecit, dicens: Ecce habes solidos quos q̄sisti, sed hoc tibi notū sit, q̄a post mortē meā in huius Ecclesię episcopū nō eligeris pp tuam auaritiam. Ex qua sententia ueritatis colligitur, quia eosdem solidos presbyter pro adipiscendo episcopatu præparabat. Sed uiri Dei sermo præualuit. nam quidem Constantius in psbyteratus officio uitā finiuit.

Bonifacius orādo a B. Virgine aureos duodecim impetrauit.

ALio quoque tēpore duo ad eū Gothi hospitalitatis gratia uenerunt: qui Rauennā se festinare professi sunt. Quib. (C) ipse paruum uas ligneum uino plenū manu sua pbuit, qđ fortasse in prādio itineris habere potuissent: ex quo illi quoadusq; Rauēnā uenirēt biberūt. Gothi aūt aliquātis dieb. i eadē ciuitate morati sūt: & uinū qđ a sācto uiro acceperāt, quotidie in usu habuerūt. Sicq; usq; ad eundē venerabilē patrē ferentes reuersi sunt: ut nullo die cessarent bibere, & tñ uinū eis ex illo uasculo nunquam deesset: ac si in illo uase ligneo quod episcopus eis dederat, uinum non augeretur, sed nasceretur.

NVper quoque de eiusdem loci partibus senex quidam clericus aduenit, & ea quæ ipse de eo narrat silētio nō sūt prætereunda. Nā dicit quod quadam die ingressus hortum, magna hūc erucarum multitudine inuenit esse coopertū: qui oē holus in eo deperire cōspiciens, ad easdem erucas conuersus dixit: Adiuro uos in noīe Dñi Iesu Christi, recedite hinc, atque hæc holera comedere nolite. Quę statim ad uiri dei verbū ita oēs egressę sunt, ut nec vna quidē intra spatiū horti remaneret.

neret. Sed quid mirum quod hæc de episcopatus eius tempore narramus. qn̄ iam apud omnipotētem Deum ordine simul & moribus creuerat, dum illa magis mirāda sint quæ eum hic senex clericus adhuc puerulum fecisse testatur? Nam ait quod eo tēpore quo cū matre sua puer habitabat, egressus hospitio, nōnunquā sine lineo, crebro ēt sine tunica reuertebatur: quia mox vt nudum quempiā inuenit vestiebat, nunc se expoliās, ut se ante Dei oculos illius mercede uestiret. Quē mater sua frequenter increpare consuerat, dicens qđ iustū nō esset, vt ipse inops pauperib. vestimenta largiretur. Quæ die quadā horreum ingressa penè omne triticum qđ sibi in stipendium totius anni præparauit inuenitā filio suo pauperib. erogatum. Cumq; semetipsam alapis pugnisque tunderet, qđ quasi anni subsidia perdidisset, superuenit Bonifacius puer Dei, eamq; uerbis quib. ualuit consolari cœpit. Quæ cū nihil cōsolationis admitteret, hanc rogauit ut ab horreo exire debuisset, in quo ex omni eorū tritico parū quid inuentum est remansisse. Puer autē Dei sese illic protinus in orationē dedit. Qui post paululū egressus ab horreo matrem reduxit, qđ ita tritico plenū inuentum est, sicut plenum ante non fuerat, cū mater illius totius anni sumptus se congregasse gaudebat. Quo viso miraculo, cōpuncta mater iam ipsa cœpit hortari, vt daret, qui sic celeriter posset quę petijsset accipere. Hęc itaq; in hospitij sui vestibulo gallinas nutrire consueuerat: sed eas ex uicino rure uulpes ueniens auferebat. Quadam uero die dū in eodē vestibulo puer Bonifacius staret, uulpes ex more uenit, & gallinā abstulit. Ipse autē concitus Ecclesiam intrauit, & se in orationem prosternens apertis uocib. dixit: Placet tibi Dn̄e, vt de nutrimētis matris meæ mādūcare non possim: ecce.n gallinas quas nutrit, uulpes comedit. Qui ab oratiōe surgēs, Ecclesiā est egressus. Mox aūt uulpes redijt, gallinam quam ore tenebat dimisit, atque ipsa moriens ante eius oculus in terram cecidit. Petrus:

A

VAlde mihi mirū videtur, qđ exaudire preces in se separantium etiam in rebus vilibus dignatur Deus.

Gregorius:

HOc Petre ex magna conditoris nostri dispensatione agitur, vt per minima quæ præcipimus, sperare maiora debeamus. Exauditus nanque est in rebus vilibus puer sanctus & simplex, ut in paruis disceret quantum de Deo præsumere in magnis petitionibus deberet.

Petrus:

Placet quod dicis:

B

De Fortunato Tudertinæ ciuitatis episcopo. Cap. X.

Gregorius:

ALius quoq; uir uitæ uenerabilis in eisdem partibus fuit Fortunatus nomine, Tudertinæ antistes Ecclesię, qui in effugandis spiritibus immensæ uirtutis gratia pollebat, ita ut nonnunquam ab obsessis corporibus legiones dæmonum pelleret, & continuæ orationis studio intentus, obiecta contra se eorū multitudines superaret. Huius uiri familiarissimus fuit Iulianus nostræ Ecclesiæ defensor, qui ante nō longū tempus in hac urbe defunctus est. Cuius ego quoq; hoc didici relatione qđ narro. quia sępe gestis illius ausu familiaritatis intererat eiusq; post memoriam ad instructionem nostrā quasi faui dulcedinem in ore retinebat.

C

MAtrona quædam nobilis, in uicinis partib. Thusciæ, nurū habebat, quæ intra breue tempus quo filiū eius acceperat, cū eadē socru sua ad dedicationē oratorii B. Sebastiani martyris fuerit inuitata. Nocte uero eadē qua subsequente die ad dedicationē pdicti oratorii fuerat processura, uoluptate carnis deuicta, à uiro suo sese abstinere nō potuit: cūq; mane facto cōscientiā deterreret ppetrata carnis delectatio, processionē uero imperaret uerecūdia, plus erubescēs uultū hominū, q̄ Dei iudiciū metuens, cū socru sua ad dedicationē oratorii processit. Mox uero ut reliquiæ B. Sebastiani martyris oratorium ingressę sunt, eandem prædictæ matronæ nurum malignus spiritus arripuit,

D

Matrona ob carnis uitium, a diabolo correpta.

puit, & corã omni populo uexare cępit. Eiusdem uerò oratorij presbyter, dũ eã uehentissimè uexari conspiceret, ex altari protinus sindonem tulit, eamq; operuit: sed & hunc simul repentè diabolus inuasit. Et quia ultra uires uoluit quicquã præsumere, compulsus est & ipse cognoscere in sua uexatione quid esset. Hi uerò qui aderãt, puellam in manibus ex oratorio sublatam, ad domum propriã reportauerunt. Cunq; hãc antiquus hostis uexatione continua uehementer attereret, ꝓpinqui sui eam carnaliter amãtes, & amando persequentes, ad obtinẽdũ salutis remediũ maleficis tradiderũt, ut eius animam funditus extinguerent, cuius carni magicis artib. ad tempus ꝓdesse conarentur. Ducta est itaq; ad fluuium, atq; in aquã mersa, ibiq; diutius incantationibus agere malefici moliebãtur, ut is qui eam inuaserat diabolus exiret. Sed miro omnipotentis Dei iudicio, dum arte peruersa unus ab ea repellitur, in eã subitò legio intrauit. Cępit ex hora illa tot motibus agitari, tot uocibus clamoribusq; perstrepere, quot spiritib. tenebat. Tunc inito cõsilio parentes eius, suæ perfidię culpam fatentes, hanc ad uenerabilem virum Fortunatum episcopũ duxerunt, eiq; reliquerunt. Qua ille susceptа, multis se diebus ac noctib. in orationem dedit, tantoq; annisu precib. incubuit, quanto & in uno corpore cõtra se assistere legionis aciem inuenit. Quam post non multos dies ita sanam atq; incolumen reddidit, ac si in eam ius proprium diabolus nunquam habuisset.

Fortunatus matre nam (?) demoni liberet.

A Lio quoq; tempore idem uir omnipotẽtis Dei famulus, ex obsesso quodam homine immundum spiritũ excussit. Qui malignus spiritus cum uesperascente iam die secretam ab hominib. horam cerneret, peregrinum quempiã esse se simulans, circuire cępit ciuitatis plateas & clamare: O uirum sanctum Fortunatum episcopum, ecce quid fecit, peregrinum hominem de hospitio suo expulit. Quæro ubi requiescere debeam, & in ciuitate eius non inuenio. Tunc quidã in hospitio cum uxore sua & paruulo filio ad prunas sedebat, qui uocẽ eius audiens, & quid episcopus ei fecerit requirens, hunc inuitauit hospitio sedere secũ iuxta prunas fecit. Cũq; uicissim aliqua confabularentur, paruulum eius filiũ idẽ malignus spiritus intrauit, atq; in easdẽ prunas proiecit, ibiq; mox eius animam excussit. Qui orbatus miser, uel quẽ ipse susceperit, uel quem episcopus expulit agnouit.

Petrus:

Q Vid nam hoc esse dicimus, ut occidẽdi ausum in eius hospitio antiquus hostis acciperet, qui hunc peregrinũ estimãs, ad se hospitalitatis gratia uocasset?

Gregorius:

M Vlta Petre uidentur bona, sed non sunt: quia bono animo non fiunt. Vnde & in Euãgelio ueritas dicit: Si oculus tuus nequam fuerit, totũ corpus tuũ tenebrosum erit. Quia cum peruersa est intentio quę pręcedit, prauum est omne opus quod sequitur, quamuis esse rectũ uideatur. Ego nanq; hunc uirum, qui dũ quasi hospitalitatem exhiberet, orbatus est: non pietatis opere delectatum æstimo, sed episcopi derogatione. nam pęna subsequens innotuit, quia præcedens illa susceptio sine culpa non fuit. Sũt nanque nonnulli qui idcirco bona facere student, ut gratiam alienæ operationis obnubilent. Nec pascuntur bono quod faciunt, sed laude boni qua cæteros ꝓmũt. Qua de re existimo hunc uirũ qui malignũ spiritũ in hospitalitatẽ suscepit, ostẽtationi boni potius intendisse, quã operi, ut meliora quam episcopus fecisse uideretur, quatenus ipse susciperet eũ quẽ uir Domini Fortunatus expulisset.

Mat. 6.

Petrus:

I Ta est ut dicis. nã finis operis ꝓbat q̃d munda intẽtio operationis nõ fuerit.

Gregorius:

A Lio quoque tempore, dum oculorũ quidam lumen amisisset, adhuc deductus, intercessionis eius opem petijt, & impetrauit. Nam cum uir Dei oratione facta, oculis eius signum cruci imprimeret, ab eis protinus luce reddita, nox cæcitatis abscessit. Præterea equus cuiusdã militis

Fortunatus cęcum illuminat.

militis in rabiem fuerat uersus, ita ut à multis teneri uix potuisset, sed quoscunque potuit inuaderet, eorum membra morsib. dilaniaret. Tunc, vtcunq; à multis ligatus, ad virũ Dei deductus est. Qui mox eius capiti extensa manu signũ crucis edidit, cunctam eius rabiẽ in mansuetudinẽ mutauit: ita ut postea mitior existeret, quàm ante illã insaniã fuisset. Tũc idem miles equum suum quem celerrimè ex miraculi imperio a sua uesania uidit immutatum, eidem sancto uiro decreuit offerendũ. Quẽ cũ suscipere ille renueret, ipse uerò in precibus ne despiceretur eius oblatio perseueraret, sanctus uir mediam duarum partiũ uiam tenẽs, & petitionem militis audiuit, & munus recipere pro hac exhibita uirtute recusauit. prius nanq; dignũ preciũ præbuit, & postea equum quem sibi offerebat accepit. Quia.n. si non susciperet eũ contristari conspexerat, charitate cogẽte emit quod necessarium non habebat. Neque hoc silere de huius uiri uirtutib. debeo, qđ ante dies fere duodecim audiui. Quidam nanq; ad me deductus est senex pauper, atq;, ut mihi senũ collocutio esse semper amabilis solet, studiose hunc unde esset inquisiui. Qui se esse de Tudertina ciuitate respondit. cui inquam: Quæso te pater, num Fortunatum episcopũ nosti? Qui ait? Noui, & bene noui. Tunc ipse subiunxi: Dic rogo si qua illius miracula nosti, & desiderãti mihi qualis uir fuerit, innotesce. Qui ait: Homo ille longè fuit ab istis hoib. quos uidemus modo. Nam quicquid ab omnipotẽti Deo petiit, ita ut petierat, impetrauit. Cuius hoc unũ narro miraculũ, qđ ad psẽs aio occurrit. Quadã nãq; die, Gothi iuxta Tudertinã ciuitatẽ uenerunt, qui ad partes Rauennæ properabãt, & duos paruulos pueros de possessione abstulerant, quæ possessio præfatæ Tudertinæ ciuitati subiacebat. Hoc cum uiro sanctissimo Fortunato nũciatũ fuisset, protinus misit, atq; eosdem Gothos ad se uocari fecit. Quos blando sermone alloquẽs, eorũ prius studuit asperitatẽ placare, ac post intulit dicẽs: Quale uultis pciũ dabo, & puerulos quos abstulistis reddite, mihiq; hoc gra-

A tiæ uestræ munus pbete. Tunc is q prior eorũ esse uidebaẽ, rñdit dicens. Quicqđ aliud pcipis facere parati sumus. nã istos puerulus nullatenus reddemus. Cui uenerandus uir blande minatus dicit: Contristas me fili, & non audis patrẽ tuũ: noli me contristare, nã non expedit tibi. Sed idem Gothus in cordis sui feritate pmanens, negando discessit. Die uero altera digressurus, rursus ad episcopum uenit, quẽ eisdẽ uerbis ꝓ pdictis puerulis iterũ episcopus rogauit. Cumq; ad reddendum

B nullo modo consentire uoluisset, contristatus eps dixit: Scio quia non expedit ꝙ me cõtristato discedis. Quæ Gothus uerba despiciẽs, ad hospitiũ reuersus, eosdẽ pueros de quib agebatur, equis superimpositos, cũ suis hominib pmisit. Ipse uero statim ascendens equum subsecutus est. Cunq; in eadẽ ciuitate ante B. Petri apostoli Ecclesiã uenisset, equi ei⁹ pes lapsus est. qui cum eo corruit, & eius coxa mox fracta est, ita ut in duab. partib. os esset diuisum, leuatusq; in manib. reductus est ad hospitium. Qui festinus misit, & pue-

C ros quos præmiserat reduxit, & uiro uenerabili Fortunato mandauit, dicens: Rogo te pater, mitte ad me diaconum tuũ. Cuius diaconus dũ ad iacentẽ uenisset, pueros quos redditurũ se epo omnino negauerat, ad mediũ deduxit, eosq; diacono illius reddidit, dicens: Vade, & dic dño meo episcopo: qa maledixisti mihi, ecce percussus sum, sed pueros quos qsisti, recipe, & ꝓ me, rogo, intercede. Susceptos itaq; puerulos diaconus, ad epm reduxit, cui benedictã aquam uenerabilis Fortunat⁹ statim dedit, dicẽs: Vade citi⁹, & eã super iacẽtis corpus proiice. Pere-

D xit itaq; diaconus, atq; ad Gothũ introgressus benedictã aquã sup mẽbra illius aspersit. Res mira & uehementer stupẽda, mox ut aqua benedicta Gothi coxã cõtigit, ita oĩs fractura solidata est, & saluti pristinæ coxa restituta, ut hora eadẽ de lecto surgeret, & ascẽso equo ita cœptũ iter ageret, ac si nullã unquã læsionẽ corporis pertulisset. Factumq; est, ut qui sancto uiro Fortunato pueros cũ pcio reddere obedientię subiectus noluit, eos sine precio pœna subactus donaret. His igitur

Fortunatus aqua benedicta coxã sanauit fractam.

igitur expletis, studebat adhuc senex de eo & alia narrare. Sed quia nonnulli aderant ad quos exhortandos occupabat, iãque diei tardior hora incubuerat, uenerabilis Fortunati facta mihi audire non licuit, quæ audire, si liceat, semper uolo. Sed die alia idem senex rem de illo magis adhuc mirabilem narrauit, dicens: In eadem Turdentina urbe Marcellus quidã bonæ actionis uir, cũ duab. sororibus suis habitabat, q̃ eueniẽte molestia corporis ipso sacratissimo uesperascẽte iam sabbato paschali, defunctus est cuius corpus cũ longius esset efferendũ, die eodẽ sepeliri nõ potuit. Cũq; mora esset tẽporis ad explendũ debitum sepulturæ sorores eius morte eius afflictæ, cucurrerunt flentes ad uenerabilẽ uirũ Fortunatum, eiq; magnis uocib. clamare cœperũt: Scimus quia Apostolorum uitã tenes, lepro sos mundas, cæcos illuminas: ueni, & resuscita mortuum nostrũ. Qui mox ut cognouit earũ fratrẽ defunctũ flere & ipse cœpit de morte eius cœpit, eisq; respondit, dicens: Recedite, & hæc dicere nolite: q̃a iussio omnipotentis Dei est, cui cõtraire nullus hominũ potest. Illis itaq; discedentibus, tristis ex morte eius mansit episcopus, Subsequente autem die dominico ante exurgẽtis lucis crepusculũ, uocatis duob. diaconibus suis, perrexit ad domũ defuncti, accedensq; ad locũ ubi corpus iacebat exanime, ibi se in orationem dedit. Expleta autẽ prece surrexit, & iuxta corpus defuncti sedit, nõ autẽ grandi uoce defunctũ per nomẽ uocauit, dicẽs: Frater Marcelle. Ille autẽ ac si leuiter dormiens, ad uicinã uocem quamuis modicam fuisset excitatus, statim oculos aperuit, atq; ad episcopum respiciens dixit: O quid fecisti? ò quid fecisti? cui episcopus, respondit dicens: Quid feci? At ille ait: Duo hesterno die uenerunt, qui me, eijcientes ex corpore in bonũ locũ duxerunt, hodie autẽ unus missus est, q̃ dixit: Reducite eũ, q̃a Fortunatus episcopus in domũ eius uenit. Quib. uerbis expletis, mox ex infirmitate conualuit, & in hac uita diutius mãsit. Nec tñ credendum est, quia locũ quem acceperat perdidit: quia dubiũ nõ est quod intercessoris, sui precibus, potuit post mortẽ melius uiuere, qui & ante mortem studuit omnipotẽti Deo placere. Sed cur multa de eius uita dicimus, cum nunc usq; ad corpus illius tot uirtutum documenta teneamus? Dæmoniacos quippe absoluere, ægros curare quoties ex fide petitur, ut uiuus consueuerat hoc indesinẽter facere, & apud mortua sua ossa perseuerat. Sed libet Petre, adhuc ad Valeriæ prouinciæ partes narrationis meæ uerba reducere, de q̃b. me eximia ualde miracula ex ore uenerabilis Fortunati, cui⁹ lõgè superius memoriam feci, contigit audisse. Qui crebro ad me nũc usq; ueniens, dum facta mihi ueterũ narrat, noua refectione me satiat.

Fortunatus mortuum suscitauit.

De Martyrio monacho prouinciæ Valeriæ. Cap. XI.

QVidam nanq; in eadem prouincia Martyrius nomine, deuotus valde omnipotentis Dei famulus extit, q̃ hoc de uirtutibus suis testimonij signum dedit. Dũ quadã die fratres illius panẽ subcinericiũ fecissent, eiq; obliti essẽt crucis signum imprimere, sicut in hac prouincia crudi panes signo signari solent, ut p̃ quadras quatuor partiti uideantur, idẽ Dei famulus affuit, eisq; referrentibus signacum non fuisse cognouit. Cũq; iã panis ille prunis esset & cineribus coopertus, dixit: Quare hunc minime signastis? Qui hoc dicens, signum crucis contra prunas fecit. A uo signante, protinus immensum crepitum panis dedit, ac si ingẽs ignibus olla crepuisset. Qui dũ coctus postmodum fuisset ab igne subtractus: ea cruce signatus inuentus est, quam non contactus, sed fides fecit.

De Seuero presbytero eiusdem prouinciæ. Cap. XII.

IN eo etiam loco Interorina uallis dicitur, quæ à multis uerbo rustico Interocrina nominatur. In qua erat quidã uitæ ualdè admirabilis, nomine Seuerus, Ecclesiæ beatæ Mariæ Dei genitricis & semper uirginis sacerdos. Hunc cũ q̃dã paterfamilias ad extremum uenisset diẽ, missis

missis concito nuncijs rogauit ut ad se A quãtocyus posset ueniret, suisq; orationibus pro peccatis eius intercederet, ut acta de malis suis pęnitentia solutus culpa ex corpore exiret. Qui uidelicet sacerdos inopinatè contigit ut ad putandam uineam esset occupatus, atq; ad se uenientibus diceret: Antecedite, ecce ego uos subsequor. Cunq; uideret sibi in eodem opere parum aliquid superesse, paululũ moram fecit, ut opus quod minimum restabat, expleret, quo expleto, cœpit ad ægrum pergere. Eunti uero in itinere occurrentes hi qui prius uenerant, obuiã facti sunt, dicentes: Pater quare tardasti? Noli fatigari, quia iã defunctus est. Quo B audito ille contremuit, magnisq; uocib. se interfectorem illius clamare cœpit. Flens itaq; peruenit ad corpus defuncti, seq; coram lecto illius cum lachrymis in terram dedit. Cunq; iam uehementer fleret, in terram caput tunderet, seq; reum mortis illius clamaret: repentè is qui defunctus fuerat, animã recepit: Quod dũ multi qui circunstabant aspicerent, admirationis uocibus emissis cœperũt amplius flere præ gaudio. Cunq; eum requirerent ubi fuerit, uel quomodo redisset, ait: Tetri ualde erãt homines qui me ducebãt, ex quorum ore & narib. ignis exibat, quem tolerare non poteram. Cunq; per obscura loca me deducerent, subito pulchræ uisionis iuuenis cum aliis nobis euntibus obuiam factus est, qui me trahentibus dixit. Reducite illum, quia Seuerus presbyter plangit: eius. n. lachrymis Dominus eum donauit. Qui. s. Seuerus protinus de terra surrexit, eiq; pęnitentiam agenti opem suæ intercessionis ꝑbuit. Et dum per dies septem de perpetratis culpis pœnitentiam æger rediuiuus D ageret, octaua die lætus de corpore exiuit. Perpende Petre quæso hunc de quo loquimur Seuerum, quàm dilectum Dominus attendit, quem contristari nec ad modicum pertulit.

Seuerus lachrymis suis mortuum resuscitauit.

Petrus:

ADmiranda sunt ualde quæ dicis, quæ me inuenio nunc usq; latuisse. Sed quid esse dicimus, quòd modò tales uiri nequeunt inueniri?

Gregorius:

EGo Petre multos tales in hoc seculo nec modo deesse existimo: neq; enim si talia signa non faciunt, ideo tales non sunt. Vitæ namq; uera æstimatio in uirtute est operum, non in ostensione signorũ. Nam sunt plerique qui etsi signa non faciunt, signa tamen facientibus dispares non sunt.

Petrus.

VNde mihi rogo ostendi potest, quòd sint quidam qui signa non faciunt, sunt?

Gregorius:

NVnquid nam nescis quoniã Paulus Apostolus, Petro apostolorum primo in principatu Apostolico frater est?

Petrus.

SCio planè, nec dubium est: quia etsi minimus omnium Apostolorum, plus tamen omnibus laborauit.

Gregorius:

QVod bene ipse reminisceris: Petrus super mare pedib. ambulauit: Paulus in mari naufragiũ pertulit. Et in uno eodemq; elemento ubi Paulus ire cũ naui non potuit, ibi Petrus pedibus iter fecit. Apertè igitur cõstat, quia cũ utriusq; uirtus fuerit dispar in miraculo utriusq; tamen meritum dispar non est in cœlo. C

Petrus.

PLacet fateor omnino quod dicis: ecce enim apertè noui, quia uita & nõ signa quærenda sunt. Sed quoniam ipsa signa quæ fiunt, bonæ uitę testimonium ferunt: quæso te adhuc si qua sunt referas, ut esurientem me per exempla bonorum pascas.

Gregorius:

VEllem tibi in laudibus redemptoris, de uir uenerabilis Benedicti miraculis aliqua narrare, sed ad hæc explenda hodiernum tempus uideo non posse sufficere. Liberius itaque hæc loquimur, si aliud exordium summamus.

Primi libri Dialogi B. Gregorii finis.

CAPI-

CAPITA SECVNDI LIBRI, A

DE VITA ET MIRACVLIS B. Benedicti.

LIBER SECVNDVS DIALOGI BEATI GREGORII,

DE VITA ET MIraculis sancti Benedicti.

FVit uir uitæ uenerabilis, gratia Benedictus & nomine ab ipso suæ pueritiæ tempore cor gerens senile. Aetatem quippe moribus transiens, nulli voluptati animum dedit: sed dum in hac terra adhuc esset, quo temporaliter liberè ut potuisset, despexit iam quasi aridũ mundũ cum flore. Qui liberiori genere ex prouincia Nursiæ exortus, Romæ liberalibus literarum studijs traditus fuerat. Sed cum in eis multos ire p abrupta uitiorum cerneret, eum quem quasi in ingressu mundi posuerat, retraxit pedem, ne si quid de scientia eius attingeret, ipse quoque in immane præcipitium totus iret. Despectis itaque literarum studijs, relicta domo rebusque patris, soli Deo placere desiderans, sanctæ conuersationis habitum, quæsiuit. Recessit igitur scienter nesciens, & sapienter indoctus. Huius ergo omnia gesta non didici, sed pauca quæ narro, quatuor discipulis illius referentibus agnoui: Constantino scilicet reuerentissimo ualde viro, qui ei monasterii regimine successit: Valentiniano quoq;, qui annis multis Lateranẽsi monasterio præfuit: Simplicio, qui congregationẽ illius, post eum tertius rexit: Honorato et, qui nunc adhuc cellæ eius in qua prius conuersatus fuerat, præest.

Benedicti vita

De capisterij fracti reparatione. Cap. I.

HIc itaque cum iam relictis literarũ studiis petere deserta decreuisset, nutrix quæ hũc arctius amabat, sola secuta est. Cumq; ad locum uenisset qui dr̃ Enfide, multisq; honestioribus uiris pro charitate se illic detinentibus in beati Petri Ecclesia demoraretur, pdicta nutrix illius ad purgandum triticum à uicinis

A mulieribus præstari sibi capisterium petijt, quod super mensam incautè derelictum, casu accidẽte fractũ est, sicut in duabus partib. inueniretᷓ diuisum. Qđ mox rediens nutrix illius ut ita inuenit, vehementissimè flere cœpit, quia uas quod ꝓstitum acceperat, fractũ uidebat. Benedictus aũt religiosus & prius puer, cum nutricem suam flere cõspiceret, eius dolori compassus, ablatis secũ utrisq; fracti capisterij partibꝰ, sese cum lachrymis in orationem dedit. qui ab oratione surgẽs, ita iuxta se uas sanum reperit, ut in eo inueniri fracturæ nulla uestigia potuissent:
B moxq; nutricem suam blandè consolatus, ei sanum capisteriũ reddidit, qđ fractum tulerat. Quæ res in eodem loco à cũctis est agnita, atq; in tanta admiratione habita, ut hoc ipsum capisterium eius loci incolæ in Ecclesiæ ingressu suspẽderẽt, quatenus præsentes & secuturi omnes agnoscerẽt, à quanta bñdictus puer conuersationis gratia perfectione cœpisset, quod annis multis illic ante omniũ oculos fuit, & vsq; ad hæc Longobardorum tempora super fores Ecclesiæ perpẽdit. Sed Benedictus plus appetens mala
C mundi perpeti q̃ laudes, & pro Deo laboribus fatigari, q̃ uitæ huius fauore extolli, nutricẽ suã occultè fugiens, deserti loci secesũ petijt, cui Sublacus uocabulũ est, qui ab Romana urbe xl. ferrè milibus distãs, frigidas atq; ꝑspicuas, emanat aquas. Quæ illic uidelicet aquarũ abundãtia in extẽso prius lacu colligitur, ad extremũ uero in amnẽ deriuatur. Quo dũ fugiẽs pergeret, monachus quidã Romanus nomine, hunc euntẽ reperit, quo tẽderet requisiuit. Cuius cũ desideriũ cognouisset, & secretũ tenuit & adiutoriũ
D impendit, eiq; sanctæ conuersationis habitũ tradidit, & in quantum licuit ministrauit. Vir aũt Dei ad eundem locum ꝑueniens, in altissimũ specum se tradidit, & trib annis, excepto Romano monacho, hominibus ibi incognitus mãsit, qui uidelicet Romanꝰ nõ longè in monasterio sub Theodati patris regula degebat. Sed pię eiusdẽ patris sui oculis furabat, & horas, & quę sibi ad manducandũ surripere poterat, diebus certis Benedicto

panem

panem ferebat. Ad eundem uero specum à Romani cella iter non erat quia excelsa desuper rupes eminebat, sed ex eadem rupe in longissimo fune ligatum Romanus deponere panē consueuerat, in qua etiam resti paruum tintinabulum inseruit, ut ad eius sonum vir Dei cognosceret qn̄ sibi Romanus panē præberet, quem exigens acciperet. Sed antiquus hostis unius charitati inuidēs, alterius refectioni, cū quadam die submitti panē cōspiceret, iactauit lapidē, & tintinabulum fregit. Romanus tn̄ modis congruentibus, ministrare non desiijt. Cum B uero iam Deus omnipotens & Romanū uellet a labore quiescere, & Benedicti uitā in exemplū hominib. demonstrare, ut posita supra candelabrum lucerna clarescerct, quatenus omnibus qui in domo Dei sunt luceret, cuidam presbytero longius manēti, qui refectionem sibi in paschali festiuitate parauerat, per uisum Dominus apparere dignatus est, dicens: Tu tibi delicias præparas, & seruus meus illo in loco fame cruciatur. Qui protinus surrexit atq; in ipsa solēnitate paschali cum alimentis quæ sibi parauerat, ad locū tetendit, & virū Dei per abrupta montium, per concaua uallīū, per defossa terrarum quæsiuit, eumq; latere in specu reperit. Cunq; oratione facta benedicentes Dominum omnipotentem consedissent, post dulcia uitæ colloquia, is q aduenerat presbyter dixit: Surge sumamus cibum, quia hodie pascha est. Cui uir Dei respondit dicens: Scio quia pascha est, quia hodie uidere te merui. Lōgè quippe ab hominibus positus, quia die eodē paschalis solennitas esset, ignorabat. Venerabilis autem presbyter rursus asseruit, dicēs; Veraciter hodie resurrectionis Dominicæ paschalis dies est abstinere tibi minimè congruit. quia & ego ad hoc missus sum, ut omnipotentis dona Dei pariter sumamus. Benedicentes igitur Dominū sumpserunt cibū. Expleta itaque refectione & colloquio, ad Ecclesiam suam presbyter recessit. Eodem quoq; tempore hunc in specu-laritatem etiam pastores inuenerunt, quem dum uestitum pellibus inter frute- A ta cernerent, aliquam bestiam esse crediderunt. sed cognoscentes Dei famulum, eorū multi ad pietatis gratiam à bestiali mente mutati sunt. Nomē itaq; eius per uicina loca innotuit cunctis. Factumque est, ut ex illo iam tempore a multis frequentari cœpisset, qui cum ei cibum afferrente corporis, ab eius ore in suo pectore alimenta referebant uitæ.

De tentatione carnis superata. Ca. II.

QVadam uero die dum solus esset, tētator affuit. Nam nigra paruaque B auis, quæ uulgo merula nominatur, circa eius faciē uolitare cœpit eiusq; vultui importunè insistere, ita in manu capi posset, si hāc uir sanctus tenere uoluisset: sed signo crucis edito, recessit auis. Tanta aūt carnis tentatio aui eadem recedēte secuta est, quantam uir sanctus nunquam fuerat expertus. Quandam namq; aliqn̄ fœminam uiderat, quam malignus spiritus ante eius mentis oculos reduxit tātòq; igne serui Dei animum in specie illius accendit, ut dum in eius pectore C amoris flāma uim caperet et penè deserere eremū uoluptate uictus deliberaret. Tūc subitò superna gratia respersus, ad semetipsum reuersus est, atq; vrticarum & vepriū iuxta densa succrescere fruteta cōspiciens, exutus indumento nudū se in illis spinarum aculeis, & urticarū incendijs proiecit: ibiq; diu uolutatus, toto ex eis corpore uulneratus exijt, & per cutis uulnera eduxit à corpore uulnus mentis: quia uoluptatem traxit in dolorem. Cunq; bene pęnaliter foris arderet, extinxit q̄ intus illicitè ardebat. D Vicit itaq; peccatū; q̄a mutauit incēdiū. Ex quo uidelicet tempore, sicut post discipulis ipse perhibebat, ita in eo est tentatio uoluptatis edomita, ut tale aliquid in se minimè sentiret. Cęperunt postmodū multi iam mundū relinquere, atq; ad eius magisterium festinare. Liber quippe a tentationis uitio, vero iure iam factus est uirtutū magister. Vnde & p Moysen in Exodo præcipitur, ut Leuitæ à uigintiquinque annis & suprà ministrare debeant: ab anno uero quinquagesimo, custodes uasorum fiant.

Petrus:

Petrus:

IAm quidem prolati testimonij mihi aliquantum intellectus interlucet: sed tamen hoc plenius exponi postulo.

Gregorius:

LIquet Petre quòd in iuuentute carnis tētatio ferueat, ab anno, autem quinquagesimo, calor corporis frigescat, uasa aūt sacra sunt fidelium mentes. Electi ergo cum adhuc in tentatione sunt, subesse eos ac seruire necesse est, & obsequijs, laboribusq; fatigari. Cum uero iā mentis ætate tranquilla calor recesserit tentationis, custodes uasorum sunt: quia doctores animarum fiunt.

Petrus:

FAteor, placet quod dicis: sed quia prolati testimonij clausa reserasti, quæso ut de uita iusti debeas ea quæ sunt inchoata percurrere.

De uitro fracto per signum crucis. *Cap. III.*

Gregorius:

REcedēte igitur tentatione, uir Dei quasi spinis erutis exculta terra de uirtutum segete feracius fructus dedit. præconio itaq; eximię cōuersationis celebre nomen eius habebatur. Non longè autem monasterium fuit, cuius cōgregationis pater defunctus est, omnisq; ex illo congregatio ad eundem uenerabilem Benedictum uenit, & magnis precib⁹ ut eis præesse deberet, petijt. Qui diu negādo distulit, suis illorumque fratrum moribus conuenire non posse prædixit: sed uictus quandoque precibus assensum dedit. Cunq; in eodem monasterio regularis uitæ custodiam teneret, nullique ut prius, per actus illicitos in dextram læuamq; partē deflectere a conuersationis itinere liceret: suscepti fratres insanè sæuientes, semetipsos prius accusare cęperunt quia hunc sibi præesse poposcerāt, quorum scilicet tortitudo in norma eius rectitudinis offendebat. Cunque sibi sub eo conspicerent illicita non licere, & se dolerent adsueta relinquere, durumque esset, quòd in mente ueteri cogebant noua meditari, & quia grauis est semp prauis moribus uita bonorum, tractare de eius, morte aliqui conati sunt qui inito consilio, uenenum uino miscuerunt. Et cum vas vitreum in quo ille pestifer potus habebatur, recumbenti patri ex more monasterij ad benedicēdum fuisset oblatum, extēsa manu Benedictus, signum crucis edidit, & uas quod longius tenebatur, eodem signo rupit: sicq; contractū est, ac si in illo uase mortis, pro cruce lapidem dedisset. Intellexit protinus uir Dei, quia potum mortis habuerat, quod portare non potuit signum uitæ: atq; illico surgens, uultu placido, mēte tranquilla, conuocatos fratres alloquutus est, dicens: Misereatur uestri fratres omnipotens Deus, quare in me facere ista uoluistis? Nunquid non prius dixi uobis: quia uestris ac meis moribus minimè conuenire ts ite, & iuxta uestros mores, patrem uobis quærite: quia posthac me habere minimè potestis. Tuncque ad locum dilectæ solitudinis redijt, & solus in superni spectatoris oculis habitauit secum.

Benedictus Abbas efficitur.

Petrus:

MInus patenter intelligo, quid nam it, habitauit secum.

Gregorius:

SI sanctus uir contra se unanimiter cōspirantes, suęq; conuersationi longè dissimiles, coactos diu sub se tenere uoluisset, fortasse sui uigoris vsum, & modū tranquillitatis abscinderet, atq; a cōtemplationis lumine suæ mentis oculū declinasset. Dumque quotidie illorū correptione fatigatus minus curaret sua, & se, forsitan relinqueret, & illos non inueniret. Nā quoties per contagionis motū nimiū extra nos ducimur, & nos sumus, & nobiscum nō sumus: quia nosmetipsos minime uidentes per alia uagamur. An illum secum fuisse dicimus, qui in lōginquā regionē abijt, portionem quā acceperat consumpsit, uni in ea ciuium adhæsit, porcos pauit: quos cum manducare uideret siliquas, & has esuriret, tū cū postmodum cępit cogitare bona quæ perdidit, scriptum de illo est, In se reuersus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus? Si igitur secum fuit, unde ad se rediit? Hunc ergo uenerabilem uirum secū habitasse dixerim quia Luc. 15

in sua semper custodia circumspectus ante oculos conditoris se semper aspiciens, se semper examinans, extra se mētis suæ oculum non diuulgauit.

Petrus:

QVid ergo qđ de apostolo Petro scriptum est, dum de carcere ab angelo eductus fuisset, Qui ad se reuersus dixit: Nunc scio uere, quia misit Dñs angelũ suũ, & eripuit me de manu Herodis, & de oĩ expactatione plebis Iudæorũ?

Act. 12.

Gregorius:

Duobus modis extra nos ducimur.

DVobus modis Petre extra nos ducimur: quia aut per cogitationis lapsum sub nosmetipsos recidimus, aut per contemplationis gratiam super nosmetipsos leuamur. Ille itaq; qui porcos pauit, uagatione mentis & immũditiæ sub semetipsum cecidit: iste uerò quem angelus soluit eius mētem in ecstasim rapuit, extra se quidem, sed super semetipsum fuit. Vterq; ergo ad se rediit, quando & ille ab errore operis se collegit ad cor, & iste à contemplationis culmine ad hoc rediit, quod in intellectu cõmuni ut prius fuit. Venerabilis igitur Benedictus in illa solitudine habitabat secum, in quantum se intra cogitationis claustra custodiuit. nam quotiescunq; hunc contemplationis ardor in altum rapuit, se proculdubio sub se reliquit.

Petrus.

PLacet quod dicis: sed quæso respondeas, si deserere fratres debuit, quos semel suscepit?

Gregorius:

VT ego Petre existimo, ibi adunati æquanimiter portãdi sunt mali, ubi inueniuntur aliqui qui adiuuẽtur boni. Nã ubi omnimodo de bonis fructus deest, fit aliquando de malis labor uacuus, maximè si è uicino causæ suppetant, quę fructum Deo ferre ualeāt meliorem. Vir itaq; sanctus propter quem custodiendũ staret, qui omnes unanimiter se pseq̃ētes cerneret? Et sæpe agitur in animo pfectorum, quod silentio prætereundum non est: quia cum laborem suum sine fructu esse considerent, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Vnde ille quoq; egregius prædicator qui dissolui A cupit, & cũ Christo esse, cui uiuere Christus est & mori lucrum, qui passionũ certamina non solum ipse apetijt, sed ad tolleranda hæc & alios accendit: Damasci persecutionem passus, ut posset euadere murum, funem sportamq; quæsiuit, seq; latenter deponi uoluit. Nunquid non Paulum mortem dicimus timuisse, quam se ipse p amore Iesu testatur appetere? Sed cum in eodem loco minorē sibi fructũ adesse conspiceret, graui labore ad laborem se alibi cũ fructu seruauit. Fortis etenim præliator Dei teneri intra claustra noluit, certaminis campum quæsiuit. B Vnde idem quoq; uenerabilis Benedictus, si libēter audis, citius agnoscis: q̃ nō tātos ipse indociles deseruit, quātos in locis alijs à morte animæ suscitauit.

Petrus:

ITa est ut doces, & manifesta ratio & prolatum congruum testimonium declarat. Sed quæso, ut de uita tanti patris ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius:

CVm sanctus uir diu in eadem solitudine uirtutibus signisq; succresceret, C multi ab eo in eodem loco ad omnipotentis Dei sunt seruitium cõgregati, ita ut illic duodecim monasteria cũ omnipotentis Iesu Christi Domini opitulatione construeret, in quibus statutis patribus, duodenos monachos deputauit, paucos uero secum retinuit, quos adhuc in sua presentia aptius erudiri iudicauit. Cępere etiam tunc ad eum Romanæ urbis nobiles & religiosi concurrere, suosque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare. Tunc quoq; bonæ spei suas soboles, Euicius Maurum, Tertullius uero D patricius Placidũ tradidit: è quibus Maurus iunior cùm bonis polleret moribus, magistri adiutor cœpit existere. Placidus uerò puerilis adhuc indolis gerebat annos.

Benedictus duodeci monasteria construxit

De castigatione monachi uagi. Cap. IIII.

IN uno autem ex eis monasterijs quæ circumquaque construxerat, quidam monachus erat, qui ad orationē stare nō poterat, sed mox ut se fratres ad studiũ orationis

orationis inclinabant, ipse egrediebatur foras, & mēte uaga terrena aliqua & trāsitoria agebat. Cumq; ab abbate suo sæpius fuisset admonitus, ad uirum Dei deductus est: qui ipse quoq; stultitiam eius uehementer increpauit, & ad monasterium reuersus, uix duob. dieb. uiri Dei admonitinnem tenuit. Nam die tertia ad vsum proprium reuersus, uagari tempore orationis cœpit. Quod cum seruo Dei ab eodem monasterii patre quem constituerat, nunciatum fuisset, dixit: Ego uenio, cūq; per memetipsum emēdo. Cūq; uir Dei uenisset ad idem monasteriū: & constituta hora expleta psalmodia sese fratres in orationem dedissent, aspexit ꝙ eundē monachum qui in oratione manere nō potuit, quidā niger puerulus ꝑ uestimenti fimbriam foras traheret. Tunc eidem patri monasterii Pompeiano noīe & Mauro Dei famulo secretè dixit: Nūquid nō aspicis quis est qui iustum monachū foras trahit? Qui respondentes dixerunt: Nō. Quibus ait: Oremus vt uos etiā videatis quem iste monachus sequit. Cūque per biduū esset oratū, Maurus monachus uidit: Pōpeianus uerò eiusdē monasterij pater uidere non potuit. De igitur alia expleta oratione uir Dei oratorium egressus stantem foris monachū reperit, quem pro cæcitate cordis sui uirga percussit: qui ex illo die nil persuasionis ulterius à nigro iam puerulo pertulit, sed ad orationis studium immobilis permansit: sicq; antiquus hostis dominari non ausus est in eius cogitatione, ac si ipse percussus fuisset ex uerbere.

De fonte in uertice montis uiri Dei oratione producto. Cap. V.

EX his autem monasterijs quæ in eodē loco construxerat, tria sursum in rupibus montis erant: & ualde erat fratrib. laboriosum quod semper ad lacū oportebat descendere ut aquam haurire debuissent: maximè quia è deuexo mōtis latere erat graue descendentib. in timore periculum. Tunc collecti fratres ex eiusdē trib. monasterijs ad Dei famulum Benedictum uenerunt dicentes: Laboriosum nobis est propter aquam quotidie

A usq; ad lacū descendere, & idcirco necesse est ex eodem loco monasteria mutari. Quos blandè consolans dimisit, & nocte eadem cum paruo puerulo nomine Placido, cuius superius memoriam feci, eiusdem montis rupem ascendit: ibiq; diuti' orauit. Et oratione completa tres petras in loco eodem pro signo posuit: atq; ad suū, cūctis illis nescientib. monasterium rediit. Cūq; Die alia ad eū pro necessitate aquæ prædicti fratres rediissent, dixit:

B Ite, & rupē illā in qua tres superinuicem positas petras inueneritis, in modicū cauate: ualet. n. oīpotens Deus ēt in illo mōtis cacumine aquā producere, ut uobis laborem tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes rupem montis quam Benedictus prædixerat iam sudantem inuenerunt. Cūq; in ea cōcauū locū fecissent, statim aqua repletus est: quæ tam sufficienter emanauit, ut nunc usque ubertim defluat, atq; ab illo montis cacumine usque ad inferiora deriuetur.

C

De reiunctione ferri cum manubrio. Cap. VI.

ALio quoq; tēpore Gothus quidam pauper spiritu ad conuersionē uenit: quem Dei uir Benedictus libentissimè suscepit. Quadam uerò die ei dare ferramentum iussit, quod ad falcis similitudinē falcastrum uocatur, ut de loco quodam uepres abscinderet, quatenus illic hortus fieri deberet. Locus aūt ipse quē mundandum Gothus susceperat, super ipsam laci ripam iacebat. Cumq; Gothus idem dēsitatem ueprium totius uirtutis

D annisu succedret, ferrum de manubrio prosiliens in lacum cecidit, ubi scilicet tanta erat aquarum profunditas ut spes requirēdi ferramēti nulla iam esset. Itaq; ferro perdito tremebundus ad Maurum monachū cucurrit Gothus, damnū quod fecerat nunciauit, & reatus sui egit penitētiā. Quo Maur' quoq; monachus mox Benedicto famulo Dei curauit indicare. Vir igitur Dñi benedictus hęc audiēs accessit ad lacū: tulit de manu Gothi manubriū, & misit in lacū, & mox ferrum profundo rediit, atq; in manubriū intrauit. Qui statim ferramētum Gotho reddidit, dicens: Ecce labora, & noli contristari.

De ambulatione Mauri super aquã. Cap. VII.

QVadam uero die dum idem uenerabilis Benedictus in cella cõsisteret, prædictus Placidus puer sancti uiri monachus ad hauriendã de lacu aquam egressus est: qui uas qđ tenuerat in aquã incautè submittens, ipse quoque cadendo secutus est. Quem mox unda rapuit, & penè ad unius sagittæ cursũ cũ à terra introrsus traxit. Vir aũt Dei intra cellã positus hoc protinus agnouit, & Maurũ festinè uocauit, dicẽs: Frater Maure, curre, quia puer ille qui ad hauriendã aquã perrexerat in lacum cecidit: iamq; eum longius unda trahit. Res mira, & post Petrum apostolum inusitata. Benedictione etenim postulata atq; percepta, ad patris sui imperium concitus perrexit Maurus. Itaque usque ad eum locum quo ab unda deducebatur puer per terrã se ire existimãs super aquam cucurrit, eumq; p capillos tenẽs cursu rapido rediit. Qui mox ut terrã tetigit, ad se reuersus post tergũ respexit, & q͛a super aquas cucurrisset agnouit, & qđ præsumere non potuisset ut fieret, miratus extremuit factũ. Reuersus itaque ad patrem rem gestam retulit. Vir aũt uenerabilis Benedictus hoc non suis meritis, sed illius obedientiæ deputare cœpit. At e cõtra Maurus pro solo eius imperio factum dicebat: seque conscium in illa uirtute non esse quã nescius fecisset. In hac itaq; mutua humilitatis & amica contentione, accessit arbiter puer qui ereptus est. nam dicebat: Ego cum ex aqua traherer, super caput meũ melotẽ abbatis uidebam, atq; ipsum me ex aquis educere considerabam.

Petrus.

MAgna sunt ualde quę narras, & multorum ædificationi profutura, ego autem boni uiri miracula quò plus bibo, eò plus sitio.

De infecto per uenenum pane, per coruum longius proiecto. Cap. VIII.

Gregorius.

CVm iam loca eadem in amore Domini Dei nostri Iesu Christi, longe lateque feruescerent, & secularem uitam

A multi relinquerent, & sub leni redẽptoris iugo ceruicem cordis edomarẽt. sicut mos prauorum est inuidere aliis uirtutis bonum quod ipsi habere nõ appetunt: uicinę Ecclesiæ presbyter Florẽtinus nomine huius nostri subdiaconi Florentii auus, antiqui hostis malitia percussus, sãcti uiri studiis cœpit æmulari, eiusq; conuersationi derogare, quousque ẽt posset ab illius uisitatione compescere. Cũque iam se conspiceret eius profectibus obuiare non posse, & conuersationis illius opinionem crescere, atque multos ad statum uitæ melioris ipso quoque opinionis eius præconio indesinenter uacare, inuidiæ facibus magis magisq; succẽsus deterior fiebat: quia cõuersationis illius appetebat habere laudem, sed habere laudabilem uitam nolebat. Qui eiusdem inuidiæ tenebris cęcatus ad hoc usque perductus est, ut seruo oĩpotentis Dei infectum ueneno panẽ quasi pro benedictione trãsmitteret. Quẽ uir Dei cum gratiarum actione suscepit, sed eum quæ pestis lateret in pane, non latuit. Ad horam uero refectionis illius, ex uicina silua coruus uenire cõsueuerat, & panẽ de manu eius accipere. Qui cũ more solito uenisset, panẽ quem presbyter transmiserat uir Dei ante coruum proiecit, eiq; pręcepit dicens: In noĩe Iesu Christi Dñi nostri tolle hunc panem, & tali eũ in loco p͛iice, ubi à nullo hominum possit inueniri. Tunc coruus aperto ore, expansis alis circa eundem panem cœpit discurrere, crocitare. ac si aperte diceret & obedire se uelle, & tñ iussa implere non posse. Cui uir Domini præcipiebat iterum atq; iterum dicens: Leua, leua securus, atque ibi proiice ubi inueniri non possit. Quẽ diu demoratus, quandoque coruus momordit, leuauit, & recessit. Post trium uero horarum spatium abiecto pane rediit, & de manu hominis Dei annonam quam consueuerat accepit. Venerabilis autem pater contra uitam suam inardescere sacerdotis animum uidens, illi magis quã sibi doluit. Sed prędictus Florentius quia magistri corpus necare non potuit, se ad extinguendas discipulorum animas accẽdit, ita ut in horto cellæ cui Benedictus

nedictus inerat, ante eorum oculos nu- A das septem puellas mitteret: quæ coram eis sibi inuicem manus tendentes & diu tius ludentes, illorum mentes ad peruersitatem libidinis inflammarent. Quod vir sanctus de cella conspiciens, lapsumq; ad huc tenerioribus discipulis pertimescēs, idq; pro sua solius persecutione fieri per tractans, inuidiæ locum dedit atq; orato ria & cuncta quę construxerat, substitutis prępositis adiunctis fratrib ordinauit, & paucis secū monachis ablatis habitationem mutauit loci. Sicq; uir Dei eius odia humiliter declinauit, quem omnipotens Deus terribiliter percussit. Nam cū prædictus presbyter stās in solario Benedictum discessisse cognosceret & exultaret perdurante immobiliter tota domus fabrica hoc ipsum tantum in quo stabat solarium cecidit, & Benedicti hostem cō terens extinxit. Quod uiri Dei discipulus Maurus noīe statim uenerabili patri Benedicto qui adhuc à loco eodē uix decem millibus aberat, æstimauit esse nunciandum dicens: Reuertere: quia presbyter qui te persequebatur extinctus est. Quod uir Dei Benedictus audiens, sese in grauibus lamentationib. dedit: uel q̄a inimicus occubuit, uel quia de inimici morte discipulus exultauit. Qua de re factū est, ut idem quoq; discipulo pœnitētiam indiceret, quod mandans talia gaudere de inimici interitu præsumpsisset.

Petrus:

MIra sunt & multum stupenda quæ dicis. Nam in aqua ex petra producta Moysen, in ferro uero q̄ ex ꝓfundo aquæ rediīt Helisæū, in aquæ itinere Petrum, in corui obedientia Heliam, in luctu autem mortis inimici Dauid uideo & perpendo: uir iste spiritu iustorum omnium plenus fuit.

Gregorius:

VIr Dei Benedictus (Petre) unius Dei spiritum habuit. qui p cōcessæ redemptionis gratiam electorum corda oīum impleuit, de quo Ioānes dicit: Erat lux uero quæ illuminat omnem hominē uenientem in hūc mūdū. De quo rursus scriptum est: De plenitudine eius nos omnes accepimus. Nam sancti Dei hoīes potuerunt à Dño uirtutes habere, non ēt alijs tradere. Ille aūt signa uirtutis dedit subditis, qui se daturū signū Ionæ promisit inimicis: ut corā superbis mori dignaretur, coram humilib. resurgere, quatenus & illi uiderent q̄d cōtemnerēt, & isti quod uenerantes amare debuissent. Ex quo mysterio actum est, ut dū superbi aspiciunt despectum mortis, humiles contrà acciperent gloriam potestatis.

Ioan. 1.

Petrus:

QVua so te post hæc, ad quæ loca uir sanctus migrauerit, uel si aliquas in eis uirtutes post modum osten- B derit, innotesce.

Gregorius:

SAnctus vir ad alia demigrans loca nō hostem mutauit. Nam tanto post grauiora prælia pra tulit, quantum cōtra se aperte pugnantem ipsum malitiæ magistrum inuenit. Castrum nanq; q̄ Cassinū dr̄, in excelsi montis latere situm est, qui uidelicet mons distenso sinu hoc idē castrum recipit, sed per tria milia in altū se subrigens uelut ad aera cacumen tendit: ubi uetustissimum fanum fuit, in quo ex antiquorum more gentilium à stulto ru C sticorum populo Apollo colebatur. Circumquaque ēt in cultu dæmonum luci succreuerant, in quibus adhuc eodē tempore infidelium insana multitudo sacrificijs sacrilegis insudabat. Illuc itaque uir Dei perueniens contriuit idolum, subuertit aram, succendit lucos, atque in ipso templo Apollinis, oraculum B. Martini, ubi uero ara eiusdem Apollinis fuit, oraculum sancti Ioannis construxit, & commorantem circumquaque multitudinem prædicatione continua ad fidem uocabat. Sed hæc antiquus hostis tacitè D non ferens, non occultè, uel per somnium, sed aperta uisione eiusdem patris oculis sese ingerebat, & magnis clamoribus um se perpeti conquerebatur, ita ut uoces illius etiam fratres audirent, quamuis imaginem minime cernerent. Vt enim discipulis suis uenerabilis pater dicebat, corporalibus eius oculis idem antiquus hostis teterrimus & succensus apparebat, qui in eum ore oculisque flammantibus seuire uidebatur. Iam uerò

Fanum Apollinis

quæ diceret audiebant omnes: prius enim hunc uocabat ex nomine. Cui cum uir Dei minimè responderet, ad eius mox contumelias erumpebat. Nam cum clamaret dicens: Benedicte, Benedicte, & eũ sibi nullo modo respondere conspiceret, protinus adiungebat, Maledicte non Benedicte, quid mecum habes? quid me persequeris? Sed iam nunc expectanda sunt contra Dei famulum antiqui hostis noua certamina, cui pugnam quidẽ uolens intulit, sed occasiones uictoriæ ministrauit inuitus.

De ingenti saxo per viri Dei orationem leuato Cap. IX.

QVadam die dum fratres habitacula eiusdem cellæ construerent, lapis in medio iacebat, quẽ in ędificium leuare decreuerunt. Cumque eum duo uel tres mouere non possent, plures adiũcti sunt, sed ita immobilis mansit ac si radicitus in terra teneretur, ut palam daretur intelligi ꝙ super eum ipse per se antiquꝰ hostis sederet, quem tantorum uirorum manus mouere nõ possent. Difficultate igitur facta, ad uirum Dei missum est ut ueniret, & orando hostem repelleret, ut lapidem leuare possent. Qui mox venit, & orationem faciens benedictionem dedit, & tanta lapis celeritate leuatus est, ac si nullum prius pondus habuisset.

De fantastico coquinæ incendio. Caput X.

TVnc in cõspectu uiri Dei placuit ut in eodem loco terram foderent. Quam dum fodiendo altius penetrarẽt, æreum illic idolum fratres inuenerunt. Quo ad horã casu in coquinã proiecto exire ignis repẽtè uisus est, atq; in cũctorum monachorũ oculis quia omne eiusdem coquinæ ædificium consumeretur ostendit. Cumq; iacendo fratres aquam ad ignẽ quasi extinguendo perstreperẽt, pulsatus eodẽ tumultu uir Dei aduenit. Qui eundem ignem in oculis fratrum esse, in suis uero non esse considerans, caput protinus in orationem flexit, & eos quos fantastico reperit igne deludi uoca-
A uit: fratres monuit ut oculos suos signarent, ut & sanum illud coquinę ædificiũ assistere cernerent, & flammas quas antiquus hostis finxerat non uiderent.

De puero confracto a pariete sanato. Cap. XI.

RVrsus dum fratres parietem, quia res ita exigebat, paulo altius erigerent, uir Dei in orationis studio intra cellæ suæ claustra morabatur. Cui antiquus
B hostis insultãs apparuit, & ei quòd ad laborãtes fratres pergeret indicauit. Quòd uir Dei per nuncium celerrimè fratribꝰ indicauit dicens: Fratres cautè uos agite: quia ad uos hac hora malignus spiritus uenit. Is qui mandatum detulit uix uerba compleuerat, & malignus spiritus eundem parietem qui ædificabatur euertit, atque unum puerulum monachum cuiusdam curialis filium opprimens ruina contriuit. Contristati omnes, ac uehementer afflicti non damno parietis, sed contritione fratris, uenerabili patri
C Benedicto celeriter cum graui luctu nunciarunt. Tunc idem pater Benedictus dilaceratum puerum ad se deferri iubet. Quem portare non nisi in sacco potuerunt: quia collapsi saxa parietis non solum eius membra, sed etiam ossa cõtriuerant. Pręcepitq; uir Dei statim eum in cella sua in psyathio quo orare consueuerat proijci, missisq; foras fratribus cellã clausit, qui orationi instantius quàm solebat incubuit. Mira res eadem hora hũc incolumem, atque ut prius ualentem ad eundẽ iterũ laborem misit, ut ipse quoq; parietem cum fratribus perficeret, de cuius se interitu antiquus hostis Benedicto
D insultare credidisset.

De monachis qui extra cellam comederant. Caput XII.

COepit uerò inter ista uir Dei ꝓphetiæ etiã spiritu pollere, uentura prędicere, præsentibus etiam absentia nunciare: Mos etenim cellæ fuit, ut quoties ad responsum aliquod egrederentur fratres, cibum potumq; extra cellã minimè sumerẽt. Cumq; hoc de usu regulæ solli-

ctiè seruàretur, quadam die ad responsũ fratres egressi sunt, & in eo tardiori compulsi sunt hora demorari. Qui manere iuxta religiosam fœminam nouerat, cuius ingressi habitaculum sumpserunt cibũ. Cumq; iam tardius ad cellam rediissent, benedictioně patris ex more petierunt. Quos ille protinus percũctatus est dicens: Vbi comedistis? Qui responderũt: Nusquam. Quib. ille ait: Quare ita mentimini? Nunquid illius talis fœminæ habitaculũ non intrastis? Nunquid hos atq; illos cibos non accepistis? Nũquid tot calicet non bibistis? Cumq; eis uenerabilis pater & hospitium mulieris, & genera ciborum, & numerum potionũ diceret, recognoscentes cuncta quæ egerãt, ad eius pedes tremefacti ceciderũt, & se deliquisse confessi sunt. Ipse autem protinus culpæ pepercit, perpendens quòd in eius absentia ultra non facerent, quem præsentem sibi esse in spiritu scirent.

De fratre Valentiniani monachi, quem uir Dei in via comedisse carpsit. *Cap. XIII*

FRater quoque Valentiniani eius monachi, cuius superius memoriã feci, uir erat laicus, sed religiosus. Qui ut serui Dei orationě perciperet, & germanũ fratrě uideret, annis singulis de loco suo ad cellam eius ieiunus uenire consueuerat. Quadam igitur die dum iter ad monasterium faceret, sese illi alter uiator adiũxit, qui sumendos cibos in itinere portabat. Cumq; ue iam hora tardior excreuisset, dixit: Veni frater sumamus cibum ne lassemur in uia. Cui ille respondit. Absit frater, hoc non faciam: quia ad uenerabilem patrem Benedictum ieiunus semper peruenire consueui. Quo responso percepto ad horam conuiator tacuit. Sed cum post hoc aliquantulum itineris spatiũ egissent, rursum admonuit ut manducarent. Noluit consentire qui ieiunus peruenire decreuerat. Tacuit quidem q ad manducandum inuitauerat, & cũ eo ieiunus adhuc pergere modicum consensit. Cumque iter longius agerent, & eos tardior hora fatigaret ambulantes, inuenerunt in itinere pratum & fontem, & quæque poterant ad reficiẽdum corpus

A delectabilia uideri. Tunc conuiator ait: Ecce aqua, ecce pratum, ecce amœnus locus in quo possumus refici & parũ quiescere, ut ualeamus iter nostrum postmodum incolumes explere. Cũ igitur & uerba auribus & loca oculis blandirentur, tertia admonitione persuasus consensit & comedit, uespertina uero hora peruenit ad cellam. Præsentatus aũt uenerabili Benedicto patri, sibi orationě petiit: sed mox ei uir sanctus hoc quod in uia egerat improperauit dicens: Quid est frater q̃ malignus hostis qui tibi per cõuiatorě

B tuum locutus est, semel tibi persuadere non potuit, secundo nõ potuit, tertio uero persuasit, & te ad hoc qđ uoluit superauit? Tunc ille reatum infirmæ suæ mẽtis agnoscens, eius pedibus prouolutus, tanto magis cępit culpam deflere & erubescere, quãto se cognouit etiam absentě in Benedicti patris oculis deliquisse.

Petrus:

EGo sancti uiri præcordiis Helisęi spiritum uideo inesse, qui absenti discipulo præsens extitit.

De simulatione regis Totilæ deprænhensa. *Cap. XIIII*

Gregorius:

OPortet Petre ut interim sileas, quatenus adhuc maiora cognoscas. Gothorum nanq; temporib. cũ rex eorũ Totila sanctum uirum prophetiæ habere spiritum audisset, ad eius monasteriũ pergens, paulo longius substitit, eique se uenturum esse nũciauit. Cui dum proti-

D nus mandatum de monasterio fuisset ut ueniret, ipse sicut perfidæ mentis fuit, an uir Dei prophetiæ spiritum haberet, explorare conatus est. Quidã uero eius spatarius Riggo dicebatur, cui calciamenta sua præbuit, eumq; indui uestibus regalibus fecit, quem quasi in persona sua pgere ad Dei hoĩem præcepit. In cuius obsequio tres q sibi præ cæteris adhærere cõsueuerant comites misit. f Vultericum, Ruderi cum, & Blindinum, ut ante serui Dei oculos ipsum regem Totilam esse simulãtes eius lateri obambularent, cui alia

quoq; obsequia quasi spatarij preberet, ut tam ex eisdem obsequiis q̃ ex purpureis uestib. rex esse putaret. Cũq; idẽ Riggo decoratis uestib. obsequentiũ frequentia comitatus, monasteriũ fuisset ingressus, vir Dei eminus sedebat. Quem uenientem cõspiciens cum iam ab eo audiri potuisset, clamauit dicens: Pone fili pone hoc quod portas, non est tuum. Qui Riggo protinus in terram cecidit. Et quia tãto uiro illudere præsumpsisset, expauit: omnésq; qui cũ eo ad hominẽ Dei ueniebãt, terræ cõsternati sunt. Surgẽtes aũt ad eũ propinquare minimẽ præsumpserũt, sed ad suũ regẽ reuersi nunciauerunt trepidi in quanta uelocitate fuerant deprehẽsi.

De prophetia regi Totilæ, & Canusinæ antistiti facta. *Cap. XV.*

TVnc per se idem Totila ad Dei hominem accessit quem cum longè sedentem cerneret, nõ ausus accedere sese in terram dedit. Cui cũ uir Dei bis terve diceret, Surge, sed ipse ante eum de terra erigere se non auderet, Benedictus Christi Iesu famulus per semetipsum dignatus est accedere ad regem, prostratumq; de terra leuauit, & de suis actib. increpauit, atq; in paucis sermonib. cuncta quæ illi erant uentura prænunciauit, dicens. Multa mala facis, multa mala fecisti, iam aliquando ab iniquitate cõquiesce. Equidem Romam ingressurus es, mare transiturus, nouem annis regnans, decimo morieris. Quibus auditis rex uehementer territus, oratione petita recessit, atq; ex illo iam tempore minus crudelis fuit, & non multo post Romam adiit, ad Siciliã perrexit. Anno autem regni sui decimo, omnipotentis Dei iudicio regnum cum uita perdidit. Præterea Canusinę antistes Ecclesiæ ad eundem Dei famulũ uenire cõsueuerat, quem uir Dei pro uitę suę merito ualde diligebat. Is itaq; dum cũ illo de ingressu regis Totilæ & Romanæ vrbis perditione colloquiũ haberet, dixit: Per hunc regem ciuitas ista destruet̃, ut iam amplius nõ inhabitet̃. Cui uir Dñi respondit: Roma a gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus, coruscis, turbinib. ac terræmotu fatigata, in semetipsa marcescet. Cuius prophetiæ mysteria nobis iam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta męnia, euersas dom⁹, destructas Ecclesias turbine cernimus, eiusq; ędificia longo senio lassata, q̃a ruinis crebrescẽtib. prosternant̃ uidem⁹, quãuis hoc Honoratus eius discipulus, cuius mihi relatione cõpertũ est, nequaquã ex ore illius audisset se perhibet. Sed q̃a hoc dixerit, dictũ sibi à fratrib. fuisse testatur.

Prophetia de Romanæ urbis interitu.

De clerico a dæmone liberato usque ad tempus *Cap. XVI.*

EOdem quoque tempore quidã Aquinensis Ecclesiæ clericus dæmonio uexabatur, qui a uenerabili uiro Cõstãtio eiusdem Eccleæ antistitæ p̃ multa fuerat martyrum loca trãsmissus, ut sanari potuisset. Sed sancti Dei martyres noluerũt ei sanitatis donum tribuere, ut quanta esset in Benedicto gratia demonstrarent. Ductus itaque est ad omnipotentis Dei famulum Benedictum: qui Iesu Christo Domino preces fundens, antiquum hostem de obsesso homine protinus expulit. Cui sanato præcepit dicens: Vade, & posthac carnem non comedas, ad sacrũ ordinem nunquam accedere præsumas: quacunque autem die ad sacrum ordinẽ accedere præsumpseris, statim iuri diaboli iterum manciparis. Discessit igitur clericus sanus, & sicut terrere solet animum pœna recens, ea quæ uir Dei præceperat, interim custodiuit. Cum uero post annos multos omnes priores illius de hac luce migrassent, & minores suos sibimet superponi in sacris ordinib. cerneret, uerba uiri Dei quasi ex longo tempore oblitus postposuit, atque ad sacrum ordinẽ accessit: quem mox is qui reliquerat diabolus tenuit, eumq; uexare quousque animam eius excuteret, nõ cessauit.

Petrus:

ISte uir Dei, diuinitatis ut uideo, etiam secreta penetrauit: quia perspexit hunc clericum idcirco diabolo traditum, ne ad sacrum ordinem auderet accedere.

Gregorius

Gregorius:

QVare diuinitatis secreta nō nosset, qui diuinitatis præcepta seruaret,
1.Cor.6. cum scriptum sit: Qui adhæret Domino unus spiritus est cum eo?

Petrus:

SI unus fit cum Domino spiritus qui Domino adhæret, quid est q iterum
Rom.11. idem egregius prædicator dicit: Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit: Valde enim esse inconueniens uidetur eius sensum cum quo unus unum factum fuerit, ignorare.

Gregorius:

SAncti uiri in quãtum cum Deo unũ
1.Cor.2. sunt, sensum Dñi non ignorant. Nã idem quoq; Apostolus dicit: Quis.n.scit hominum quę hominis sunt, nisi spirit⁹ hominis qui est in ipso? ita & quæ Dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus Dei. q ut se ostẽderet nosse quæ Dei sunt, adiũxit: Nos aũt non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritũ q ex Deo est. Hinc iterum dicit: Qđ oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligẽtibus se, nobis autem reuelauit per spiritum suum.

Petrus:

SI ergo eidẽ Apostolo ea quę Dei sunt per Dei spiritũ sunt reuelata, qũo super hoc quod proposuit præmisit dicẽs:
Rom.11. O altitudo diuitiarum sapientiæ & sciẽtiæ Dei, quàm incompræhensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eius? Sed rursum mihi hæc dicenti alia subori
Ps.118. tur quæstio. Nã Dauid propheta Domino loquitur dicens: In labiis meis pronũciaui omnia iudicia oris tui. Et cũ minus sit nosse quàm etiam pronunciare, quid est q Paulus incompræhensibilia est Dei iudicia asserit: Dauid autem hæc se omnia non solum nosse, sed etiam in labijs pronunciasse testatur?

Gregorius:

AD utraq; hæc tibi superius sub breuitate respondi dicens, q sancti uiri in quantũ cum Domino unũ sunt, sensum Dñi non ignorant. Omnes.n qui deuotè Dominum sequũtur, ẽt deuotione cum Deo sunt, & adhuc carnis corruptibilis grauati pondere cũ Deo nõ sunt: oc A cultaq; Dei iudicia in quantũ coniuncti sunt, sciunt: in quantum disiuncti sunt, nesciũt. quia n. secreta eius adhuc perfecte non penetrant, incõpræhensibilia ei⁹ iudicia esse testantur. Qui uero mente ei inhæret atque inhęrendo uel sacris scripturæ eloquiis, vel occultis reuelationibus in quantum accipiũt, agnoscunt, & & nouerunt hæc & pronunciant: iudicia.n q Deus tacet nesciunt quę Deus loquitur sciunt. Vñ & Dauid propheta cũ B dixisset. In labiis meis pronũciaui oĩa iudicia: protinus addidit, Oris tui. ac si aperte dicat: illa ego iudicia & nosse & pronunciasse potu, quæ te dixisse cognoui. Ps.118.
Nam ea quæ ipse nõ loqueris, a nostra proculdubio cognitione abscondis. Concordat ergo prophetia Apostolicaq; sententia: quia & incomprænsibilia sunt Dei iudicia, & tñ quæ de ore eius prolata fuerint, humanis labijs pronunciãtur, quoniam sciri ab hominibus & prolata prodi possunt, & occultari non possunt.

C Petrus:

IN obiectione meæ quæstiũculæ patuit causa rationis. Sed quæso te si qua sũt adhuc de uiri huius uirtute subiunge.

De destrutione monasterij viri Dei ab ipso prædicta. *Cap. XVII.*

Gregorius:

VIr quidam nobilis Theoprobus nomine eiusdem benedicti patris fuerat admonitione cõuersus qui pro uitæ suæ merito magnam apud eũ familiari-D tatis fiduciã habebat. Hic cum quadã die eius cellã fuisset ingressus, hunc amarissimè flentẽ reperit. Cumq; diu subsisteret, eius nõ finiri lachrymas uideret, nec tamen uir Dei consueuerat orando plãgere sed mœrendo, quę nam cã tanti luctus existere inquisiuit. Cui uir Dei ilico respõdit: Omne hoc monasteriũ qđ cõstruxi, & cuncta quæ fratrib. præparaui, oĩpotẽtis Dei iudicio gentibus tradita sunt. Vix aũt obtinere potui ut mihi ex hoc loco animæ concederent. Cuius uocem tunc Theoprobus audiuit, nos aũt cernimus, q destructũ modo a Longobardorũ gente eius monasterium scimus. Nocturno

enim tempore & quiescentibus fratrib. A nuper illi Longobardi ingressi sunt, qui diripientes omnia, ne unum quidem hominem illic tenere potuerunt, sed impleuit oĩpotẽs Deus quod fideli famulo Benedicto promiserat ut si res gentibus traderet, animas custodiret. Qua in re Pauli uicem uideo tenuisse Benedictum, cuius dum nauis rerum omnium iacturam pertulit, ipse in consolatione uitam omnium qui eum comitabantur accepit.

De absconsione flasconis à beato Benedicto cognita. *Caput* XXIII. B

QVodam quoque tempore Exhilaratus noster quem ipse conuersum nosti trãsmissus a Dño suo fuerat, ut Dei uiro in monasterium uino plena duo lignea uascula q̃ uulgo flascones uocãtur, deferret: qui unum detulit, alterum uero pergens in itinere abscondit. Vir autẽ Dñi quem facta absentia latere non poterant, unum cũ gratiarũ actione suscepit & discedentẽq; puerum monuit dicẽs: Vide fili ne de illo flascone quẽ abscondisti bibas, sed iclina illũ caute, & inuenies quid intus hẽt. Qui confusus ualde à Dei homine exiuit. Et reuersus uolens, adhuc probare ꝙ audierat, cum flasconem inclinasset, & de eo ꝓtinus serpẽs egressus est. Tũc prædictus Exhilaratus puer, per hoc quod in uino reperit, expauit malum quod fecit.

De mappularum receptione à vero Dei cognita. *Cap.* XIX.

NOn longè autẽ à monasterio uicus erat, in quo non minima multitudo hominum ad fidem Dei ab idolorum D cultu Benedicti fuerat exhortatione cõuersa. Ibi quoque quædam sanctimoniales feminę inerant, & crebrò illuc exhortandis animabus fratres suos mittere Benedictus Dei famulus curabat. Quadam uero die misit ex more, sed is qui missus fuerat monach⁹, post admonitionẽ facta à sanctimonialibus fœminis rogatus, mappulas accepit, sibiq; eas abscondit in sinu. Qui mox ut reuersus est, eũ uir Dei uehemẽtissima amaritudine cœpit increpare, dicens: Quomodo ingressa est iniquitas in sinum tuum? At ille obstupuit, & quid egisset oblitus, unde corripiebatur ignorabat. Cui ait: Nunquid ego illic p̃sens non erã qñ ab ancillis Dei mappulas accepisti, tibiq; eas in sinu misisti? Qui mox eius uestigijs prouolutus stulte se egisse pęnituit, & eas quas in sinu absconderat mappulas abiecit.

De cogitatione monachi superba à Dei viro cognita. *Caput* XX.

QVadã quoq; die dum uenerabilis pater uespertina iã hora corporis alimenta perciperet, eius monachus cuiusdam defensoris filius fuerat, qui ei ante mensam lucernam tenebat. Cunque uir Dei ederet ipse autẽ cum lucernæ ministerio astaret, cępit per superbiæ spiritũ in mente sua tacitus uoluere & per cogitationem dicere. Quis est hic cui ego mãducãti assisto, lucernã teneo, seruitiũ impendo? Quis sum ego ut isti seruiam? Ad quem uir Dei statim conuersus, uehemẽter cępit eum increpare dicẽs: Signa cor tuum frater, quid est quod loqueris? signa cor tuum. C Vocatisque statim fratribus, præcepit ei lucernã de manibus tolli, ipsum uero iussit a ministerio recedere, & sibi hora eadem quietum sedere. Qui requisitus à fratribus quid habuerit in corde per ordinem narrauit quãto superbiæ spiritu intumuerat, & quæ contra uirum Dei uerba per cogitationẽ tacitus dicebat. Tũc liquidò omnib. patuit quod uenerabilem Benedictum latere nil posset, in cuius auribus tacitæ etiam cogitationis uerba sonuissent.

De ducentis modij. farinæ ante viri Dei cellam inuentis. *Caput* XXI.

ALio quoque tempore in eadem Cãpaniæ regione fames incubuerat, magnaque oẽs alimentorum indigentia coangustabat. Iamque Benedicti monasterio triticum deerat. Panes uero pene omnes cõsumpti fuerãt ut nõ plus quam quinque ad refectionis horam fratribus inueniri potuissent. Cunq; eos uenerabilis pater contristatos cerneret eorũ pusillanimitatẽ studuit modesta increpatione corrigere, & rursum ꝓmissione subleuare

re

re dicēs: Quare de panis inopia uester animus contristatur? hodie quidem minus est, sed die crastina abundanter habebitis. Sequenti autem die ducenti farinæ modii ante fores cellæ in saccis inuēti sunt, quos omnipotens Deus quibus deferentibus transmisisset nunc vsq; manet incognitum. Qđ cum fratres cernerent, Domino gratias referētes, didicerunt iā de abundantia nec in egestate dubitare. A

Petrus:

DIc quæso te. Nunquid non credendum est huic Dei famulo semper ꝓphetię spiritum adesse potuisse: an per interualla temporum eius mētem prophetiæ spiritus implebat?

Gregorius:

PRophetiæ spiritus (Petre) ꝓphetarū mentes nō semꝑ irradiat. quia sicut de sancto spiritu scriptū est: Vbi uult spirat, ita sciendum est, quia & quando uult aspirat. Hinc est enim quod Nathā a rege requisitus si construere templum posset, prius consensit, & postmodum ꝓhibuit. Hinc est quod Helisæus cum flentem mulierem cerneret, causamq; nesciret, ad prohibentem hanc puerum dixit: Dimitte eam, quia anima eius in amaritudine est, & dn̄s celauit à me, & non indicauit mihi. Quod omnipotens deus ex magnæ pietatis dispensatione disponit: quia dum prophetiæ spiritum aliquādo dat, & aliquando subtrahit, prophetantiū mentes & eleuat in celsitudine, & custodit in humilitate: ut & accipientes spiritum inueniant quid de Deo sint, & rursum prophetiæ spiritum non habentes cognoscant quid sint de semetipsis.

Ioan. 3.

4 Reg. 4

Petrus:

ITa hoc esse ut asseris magna ratio clamat. Sed quęso de uenerabili patre Benedicto quicquid adhuc animo occurrit exequere.

De dispositione monasterij per visionem habita. Cap. XXII.

Gregorius:

ALio quoq; tēpore à quodā fideli viro fuerat rogatus ut in eius predio iuxta Tarracinensem urbem missis discipulis suis cōstruere monasterium debuisset. Qui roganti consentiens, deputatis fratribus patrem constituit, & quis ei secundus esset ordinauit. Quibus eūtibus spopondit dicens: Ite & die illo ego uenio, & ostendo uobis in quo loco oratorium, in quo refectorium fratrum, in quo susceptionem hospitum, uel quæq; sūt necessaria ædificare debeatis. Qui benedictione percepta ilico perrexerūt, & constitutum diem magnopere præstolātes, parauerunt omnia quæ his qui cum tanto patre uenire potuissent uidebātur
B esse necessaria. Nocte vero eadem qua ꝓmissus illucescebat dies, eidē seruo Dei, quem illic patrem constituerat, atq; eius præposito, uir domini in somnis apparuit, & loca singula ubi quid ędificare deberent, subtiliter designauit. Cumque utrique a somno surgerent, sibi inuicem quod viderant, retulerunt. Non tamen uisioni illi omnimodo fidem dantes, uirū Dei sicut se uenire promiserat, expectabant. Cumque uir dei constituto die minimè uenisset, ad eum cum mœrore re-
C uersi sunt, dicentes: Expectauimus pater ut uenires sicut ꝓmiseras, & nobis ostēderes ubi quid ædificare deberemus, & non uenisti. Quibus ipse ait: Quare fratres, quare ista dicitis? Nunquid sicut ꝓmisi non veni? Cui cum ipsi dicerent. Qn̄ uenisti? respondit: Nunquid vtrisq; uobis dormientibus non apparui, & loca singula designaui? ite & sicut per uisionē uidistis, omne habitaculum monasterij ita construite. Qui hæc audientes uehementer admirati, ad prædictum prædiū sunt reuersi, & cūcta habitacula sicut ex
D reuelatione didicerant, construxerunt.

Petrus:

DOcerim velim quo fieri ordine potuit, vt longe iret responsum dormientibus dicere quod ipsi per uisionem audierant & recognoscerent.

Gregorius:

QVid est quod perscrutans, rei gestæ ordinē ambigitis Petre? Liquet profecto, quia nobilioris naturę est spiritus quàm corpus. Et certe scriptura teste nouimus qđ propheta ex Iudæa subleuatus, repentè est cum prandio

in

A in Chaldea depositus: quo uidelicet prãdio prophetam refecit, seq; repentè in Iudæa iterum inuenit. Si igitur tã longè Abacuc potuit sub momento corporaliter ire & prandium deferre, quid mirũ si Benedictus pater obtinuit quatenus iret per spiritum, & fratrum quiescentiũ spiritibus necessaria narraret? ut sicut ille ad cibum corporis corporaliter perrexit ita iste ad institutionem spiritalis uitæ spiritaliter pergeret.

Petrus:

B MAnus tuæ locutionis tersit meæ fateor dubietatẽ mẽtis: sed uelim nosse in cõi locutione qualis iste uir fuit.

De sanctimonialibus fœminis post mortem absolutis. *Cap. XXIII.*

Gregorius:

VIx ipsa Petre cõmunis eius locutio à uirtutis erat põdere uacua: qua cuius cor sese in alta suspẽderat, nequaquã uerba de ore illius incassum cadebant. Si quid uerò unquam non iam decernẽdo sed minando diceret, tantas uires sermo illius habebat, ac si hoc non dubiè atq; suspensè, sed iam per sententiam protulisset. Nam non longè ab eius monasterio duæ quædam sanctimoniales fęminę nobiliori genere exortæ, in loco ꝓprio cõuersabantur, quibus quidã religiosus uir ad exterioris uitæ usum præbebat obsequiũ. Sed sicut nõnullis solet nobilitas generis parare ignobilitatem mentis, ut minus se in hoc mundo despiciãt, qui plus se cęteris aliquid fuisse meminerunt, nec dum prædictæ sanctimoniales fœminæ perfectè linguam suã sub habitus sui freno restrinxerant, & eundem religiosum D uirum qui ad exteriora necessaria eis obsequiũ ꝓbebat, incautis sæpe sermonib. ad iracundiã prouocabant. Qui dum diu ista toleraret, perrexit ad Dei hominem, quantasq; pateretur uerborum cõtumelias enarrauit. Vir autem Dei hæc de illis audiens, eis protinus mandauit dicens: Corrigite linguam uestram: quia si non emendaueritis, excommunico uos. Quã uidelicet excommunicationis sententiã non proferendo intulit, sed minando. Illæ autem à pristinis moribus nihil mutatæ, intra paucos dies defunctæ sunt, atq; in Ecclesia sepultæ. Cumq; in eadem Ecclesia missarum solennia celebrarentur, atq; ex amore diaconus clamaret, Si q̃s non communicat, det locum: nutrix earũ quæ pro eis oblationem Domino offerre consueuerat, eas de sepulchris suis progredi & exire uidebat. Quod dũ sæpius cerneret, quia ad uocẽ diaconi clamantis exibant foràs, atq; intra Ecclesiã permanere non poterant, ad memoriam reduxit quæ uir Dei illis adhuc uiuentibus mandauit. Eas quippe se communione priuare dixerat, nisi mores suos & uerba corrigerent. Tunc seruo Dei cum graui mœrore indicatum est, qui manu sua protinus oblationem dedit dicens: Ite, & hanc oblationem pro eis offerri Domino facite, & ulterius excommunicatæ non erunt. Quæ dum oblatio pro eis fuisset immolata, & à diacono iuxta morẽ clamatum est, ut non communicãtes ab Ecclesia exirent, illæ exire ab Ecclesia ulterius uisæ non sunt. Qua ex re indubitanter patuit, quia dum inter eos q̃ C communione priuati sunt minime recederent, communionem à Domino ꝑ seruum Domini recepissent.

Petrus:

MIrum ualde quod dicis, quamuis uenerabilem & sanctissimum uirum, adhuc tamen in hac carne corruptibili degentem, potuisse animas soluere in illo iam inuisibili iudicio constitutas.

Gregorius:

NVnquid nam Petre in hac adhuc carne non erat qui audiebat. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum Matth. 16 & in cęlis: & quę solueris super terram, soluta erunt & in cœlis? Cuius nunc uicem ligando & soluendo obtinent, qui locum sancti regiminis fide & moribus tenent. Sed ut tanta ualeat homo de terra, cœli & terræ conditor in terrã uenit è cœlo atq; ut iudicare caro ẽt de spiritalibus possit, hoc ei largiri dignatus est, factus pro hominibus Deus caro: quia inde surrexit ultra se infirmitas nostra, unde sub se infirmata est firmitas Dei.

Petrus.

CVm uirtute signorum cõcorditer loquitur ratio uerborum.

De

De puero post sepulturam à terra proiecto. Cap. XXIIII.

Gregorius:

QVadam quoq; die dum quidã eius puerulus monachus parentes suos ultra quam deberet diligens, atq; ad eorum habitaculum tendens sine benedictione de monasterio exijsset, eodem die mox ut ad eos peruenit, defunct' est. Cúq; esset sepultus, die altero proiectũ foras corpus eius inuentum est, quod rursus tradere sepulturæ curauerunt. Sed sequẽti die iterum proiectum exterius, atq; in humatum sicut prius inuenerunt. Tunc concitè ad Benedicti patris uestigia currentes, cum magno fletu petierunt, ut ei suam gratiam largiri dignaretur. Quib. uir Dei manu sua protinus communionem Dñici corporis dedit dicẽs: Ite atq; Dñicũ corpus super pectus eius [cũ magna reuerentia] ponite, & sic sepulturæ eum tradite. Quod dum factum fuisset, susceptum corpus eius terra tenuit, nec ultrà proiecit. Perpendis Petre apud Iesum Christum Dñm, cuius meriti iste uir fuerit, ut eius corpus etiam terra proiecerit, qui Benedicti gratiã non haberet.

Petrus.

Perpendo plane, & uehementer stupeo.

De monacho qui de monasterio discedens draconem in itinere inuenit. Cap. XXV.

Gregorius:

QVidã aũt eius monachus mobilitati mentis deditus erat, & permanere in monasterio nolebat. Dumq; eũ uir Dei assidue corriperet & frequenter admoneret, ipse uerò nullo modo cõsentiret in congregatione persistere, atq; importunis precib. ut relaxaret innueret, quadam die idem uenerabilis pater nimietatis eius tædio affectus, iratus iussit ut discederet. Qui mox ut monasterium exiit, contra se assistere aperto ore draconẽ in itinere inuenit. Cúq; eum draco q̃ apparuerat deuorare uellet, cœpit ipse

A tremens & palpitans magnis uocib. clamare dicẽs: Succurrite succurrite: q̃a draco iste me deuorare uult. Currentes aũt fratres dracoñe minime uiderũt, sed tremẽtem atq; palpitantẽ monachũ ad monasterium reduxerunt. Qui statim promisit nunq̃ã se esse à monasterio recessurum, atq; ex hora eadẽ in sua promissione permansit. Quippe qui sancti uiri orationib. contra se assistere draconem uiderat, quẽ prius non uidendo sequebatur.

B *De puero ab elephantino morbo curato. Cap. XXVI.*

SEd neq; hoc silẽdũ puto, q̃d illustri uiro Antonio narrante cognoui, q aiebat patris sui pueũ morbo elephantino fuisse correptũ, ita ut iã pilis cadẽtib. cutis intumesceret, atq; increscentẽ saniẽ occultare non posset. Qui ad uirũ Dei ab eodem patre eius missus est, & saluti pristinæ sub omni celeritate restitutus.

De solidis per miraculum presbytero redditis. Cap. XXVII.

C NEq; illud taceã, q̃d eius discipulus Peregrinus nõie narrare cõsueuerat: q̃a die quadã fidelis uir q̃dã necessitate debiti cõpulsus, vnũ sibi fore remediũ credidit, si ad Dei uirũ pgeret, & quæ eũ urgeret debiti necessitas indicaret. Venit itaq, ad monasteriũ omnipotentis Dei famulũ reperit, quia à creditore suo pro duodecim solidis grauiter affligeret, intimauit. Cui uenerabilis pater nequaquã se habere duodecim solidos rñdit, sed tñ D eius inopiam blanda locutione consolatus ait: Vade, & post biduũ reuertere; q̃a deest hodie q̃d tibi debeã dare. In ipso autẽ biduo more suo in oratione fuit occupatus. Cunq; die tertio is qui necessitate debiti affligebatur rediit, super arcã monasterij, quę erat frumento plena, subitò tredecim solidi sunt inuenti. Quos uir Dei deferri iussit, & afflicto petitori tribuit dicẽs, ut duodecim redderet, & unũ in expẽsis propriis hẽret. Sed ad ea nunc redeã quæ eius discipulis in libri huius exordio prædictis referentibus agnoui.

Quidã uir grauissima aduersarij sui æmulatione laborabat, cuius ad hoc vsq; odiũ prorupit, ut ei nescienti in potu uenenũ daret. Qui quamuis uitam auferre nõ ualuit, cutis tamen colorem mutauit, ita vt diffusa in corpore eius varietas lepræ morem imitari uideretur. Sed ad Dei hominem deductus salutem pristinam citius recepit. nam mox ut eum tetigit, omnẽ cutis illius uarietatem fugauit.

De ampulla uitrea in saxis proiecta, & non fracta. *Cap. XXVIII.*

EO quoq; tempore quo alimentorum inopia Cãpaniã grauiter affligebat, uir Dei diuersis indigẽtib monasterij sui cuncta tribuerat, ut penè nihil in cellario nisi parũ quid olei in uitreo uase remaneret. Tunc quidã subdiaconus Agapitus noĩe aduenit, magnopere postulans ut sibi aliquãtulũ olei dari debuisset. Vir aũt Dñi qui cuncta decreuerat in terra tribuere, ut in cœlo omnia reseruaret, hoc ipsum parum quod remanserat olei iussit petenti dari. Monachus uerò q cellarium tenebat, audiuit quidem iubentis uerba, sed implere distulit. Cumque post paululũ si id quod iusserat datũ esset inquireret, respõdit monachus se minimè dedisse: quia si illud ei tribueret, omnino nihil fratribus remaneret. Tunc iratus alijs præcepit ut hoc ipsum uas uitreum in quo parũ olei remansisse uidebat, per fenestrã proijcerent, ne in cella aliqd per inobedientiam remaneret. Factumq; est. Sub fenestra aũt eadẽ ingens præcipitiũ patebat saxorũ moli b. asperũ. Proiectũ itaq; uas uitreũ uenit in saxis sed sic mãsit incolume, ac si proiectum minime fuisset, ita ut neq; frangi, neq; oleum effundi potuisset. Quod uir Domini præcepit leuari, atque ut erat integrum petẽti tribui. Tunc collectis fratribus inobedientem monachum de infidelitate sua & superbia coram omnibus increpauit.

De dolio uacuo oleo impleto. *Cap. XXIX.*

QVa increpatione completa, sese cũ eisdem fratribus in orationẽ dedit. A In eo autẽ loco ubi cũ fratribus orabat, uacuum erat ab oleo dolium & coopertum. Cunq; sanctus uir in oratione persisteret, cœpit operimentum eiusdẽ dolij oleo excrescente subleuari. Quo commoto atq; subleuato, oleum quod excreuerat ora dolij transiens, pauimentum loci in quo incubuerat, inundabat. Quod Benedictus Dei famulus ut aspexit, protinus orationem compleuit, atque in pauimentum oleum defluere cessauit. Tũc diffidentem, inobedientemq; fratrem latius admonuit, ut fidem habere disceret B & humilitatem. Idem uerò frater salubriter correptus erubuit: quia uenerabilis pater uirtutem omnipotentis Dei quã admonitione intimauerat, miraculis ostẽdebat: nec erat iã ut qsquã de huius promissionib. dubitare posset, q in uno eodemq; momẽto pro uitreo uase penè uacuo, plenũ oleo dolium reddidisset.

De monacho à dæmone liberato. *Cap. XXX.*

QVadam die dum ad beati Ioannis oratorium quod in ipsa montis C celsitudine situm est pergeret, ei antiquus hostis in mulo medici specie obuiam factus est, cornu & trepedicam ferens. Quẽ cum requisisset dicens: Quo uadis? Ille respõdit: Ecce ad fratres uado potionem eis dare. Itaq; perrexit uenerabilis pater Benedictus ad orationem, qua completa concitus redijt. Malignus uerò spiritus unum seniorẽ monachum inuenit aquam haurientem, in quẽ statim ingressus est, eumq; in terram proiecit, uehementissimeq; uexauit. Quẽ cùm uir Dei ab oratione rediens tam crudeliter uexari conspiceret, ei solummodo D alapam dedit, & malignum ab eo spiritũ protinus excussit; ita ut ad eum redire ulterius non auderet.

Petrus:

VElim nosse, si hæc tanta miracula, uirtute semper orationis impetrabat, an aliquando etiam solo uoluntatis exhibebat nutu?

Gregorius:

QVi deuota mẽte Deo adhærẽt, cũ rerũ necessitas exposcit, exhibere signa

signa modo utroq; solēt, ut mira quæq; aliqñ ex præce faciāt, aliqñ ex potestate.
Ioan. 1. Cum.n. Ioannes dicat: Quotquot autem receperunt eū, dedit eis potestatem filios Dei fieri: qui filij Dei ex potestate sunt, quid mirum si signa facere ex potestate ualeant? Quia.n. utroq; modo miracula
Act. 5. exhibeant, testatur Petrus qui Thabitā mortuam orando suscitauit: Ananiam uerò & Sapphiram mētientes morti increpando tradidit. Neq;.n. orasse in eorū extinctione legitur, sed solummodo culpā quam perpetrauerant increpasse. Cōstat ergo ꝙ aliquando hæc ex potestate, B aliqñ uero exhibentur ex postulatione, dū & istis uitā increpando abstulit, & illi reddidit orando. Nam duo quoq; fidelis famuli Dei Bñdicti facta nunc replico, in q̃b. apertè clareat, aliud hūc accepta diuinitùs ex ptāte, aliud ex orōne potuisse.

De ligato rustico solo aspectu uiri Dei soluto. Cap. XXXI.

Miraculum ex potestate factum.

GOthorum quidā Galla nomine perfidiæ fuit Arianæ, q Totilæ regis eorum temporibus, contra catholicæ Ecclesiæ religiosos uiros ardore immanissimæ crudelitatis exarsit, ita ut quisquis ei clericus, monachusve ante faciem uenisset, ab eius manibus uiuus nullo modo exiret. Quadam uerò die auaritiæ suæ æstu succensus, in rapinam rerum inhiās, dum quendam rusticum tormentis crudelib. affligeret, eumq; per supplicia diuersa, laniaret, uictus pœnis rusticus sese, res suas Benedicto Dei famulo commēdasse professus est, ut dū hoc a torquēte creditur, suspensa interim crudelitate ad uitā hora repararetur. Tunc idē Galla cessauit rusticū tormētis affligere, sed eius brachia loris fortib. astringens, ante equum suum cœpit impellere, ut quis esset Benedictus qui eius res susceperat, demonstraret. Quem ligatis brachijs rusticus antecedens duxit ad sancti uiri monasteriū, eumq; ante ingressum cellę solum sedētem reperit & legentē. Eidē aūt subsequenti & sæuienti Gallæ rusticus dixit; Ecce iste est de quo dixerā tibi, Benedictus pater. Quē dū feruido spiritu, A cū peruersæ mentis insania fuisset intuitus, eo terrore quo consueuerat acturū se existimans, magnis cępit uocib. clamare dicens: Surge, surge, & res istius rustici redde quas accepisti. Ad cuius uocem uir Dei protinus oculos leuauit à lectione, eumq; intuitus, mox etiam rusticū qui ligatus tenebatur attendit. Ad cuius brachia dum oculos deflexisset, miro modo tanta se celeritate cœperunt illigata brachijs lora deuoluere, ut dissolui tam concitè nulla hominum festinatione potuissent. Cumq; is qui ligatus uenerat cępisset subitò astare solutus ad tantæ potestatis uim tremefactus Galla, ad terram corruit, & ceruicem crudelitatis rigidæ ad eius uestigia inclinans, se orationib. illius cōmēdauit. Vir aūt sanctus à lectione minimè surrexit, sed uocatis fratrib. eū introrsus tolli ut benedictionē acciperet præcepit. Quem ad se reductum ut à tantæ crudelitatis insania quiescere deberet, admonuit. Qui fractus recedēs, nil ulterius petere à rustico præsumpsit, quē uir Dñi nō tangendo, sed respiciēdo soluerat. Ecce est Petre quod dixi: quia hi q omnipotenti Deo familiarius seruiunt, C aliquando mira facere etiam ex potestate possunt. Qui enim ferocitatem Gothi terribilis sedens repressit, lora uerò nodosq; ligaturæ quæ innocentis brachia astrinxerant, oculis dissoluit, ipsa miraculi celeritate indicat, quia ex potestate acceperat habere quod fecit. Rursum quoque quale quantumq; miraculum orando ualuit obtinere, subiungam.

De mortuo suscitato. Cap. XXXII.

QVadam die cum fratribus ad agri opera fuerat egressus, quidam uero rusticus defuncti filii corpus in uinis D ferens orbitatis luctu æstuans ad monasterium uenit, Benedictū patrē quæsiuit. Cui cùm dictū esset quia idē pater cū fratrib. in agro moraret, protinus ante monasterij ianuā corpus extincti filij ꝓiecit, & dolore turbatus ad inueniendū uenerabilē patrem sese in cursum concitus dedit. Eadē uero hora uir Dei ab agri opere iam cū fratrib. reuertebatur. Quem mox ut orbatus rusticus aspexit, clamare cępit, Redde filiū meū, redde filium meum.

Vir autem dei in hac uoce subsistit dicés: Nunquid ego filium tuum tibi abstuli? Cui ire respondit: Mortuus est, ueni resuscita eum. Qđ ut mox dei famulus audiuit, ualde contristatus est, dicens: Recedite fratres, recedite, hæc nostra non sunt, sed sanctorum Apostolorū. Quid nobis onera uultis imponere, quæ nō possum⁹ portare? At ille, qué nimius cogebat dolor in sua petitione perstitit, iurās quod non recederet, nisi eius filiū resuscitaret. Qué mox Dei famulus, inquisiuit, dicés: Vbi est? Cui ille respondit: Ecce corpus eius ad ianuam monasterij iacet. Vbi cū vir Dei cum fratribus peruenisset, flexit genu, & super corpusculum infantis incubuit, seseq; erigens ad cęlum palmas tetendit, dicens: Dn̄e non aspicias peccata mea, sed fidem huius hominis qui resuscitari filium suum rogat, & redde in hoc corpusculum animā quā abstulisti. Vix in oratione uerba compleuerat, & regrediente aīa ita corpusculum pueri oē contremuit, ut sub oculis omnium q̄ aderant apparuerit cōcussione mirifica tremēdo palpitasse. Cuius mox manum tenuit, & eum patri uiuenté atq; incolumé dedit. Liquet Petre quia hoc miraculum in potestate non habuit, quod ꝓstratus petijt ut exibere potuisset.

Petrus.

SI cuncta esse ut asseris, constat, patenter: quia uerba quæ ꝓposueras reb. probas. Sed quæso te ut indices si sancti uiri omnia q̄ uolunt possunt, & cuncta impetrant quæ desiderant obtinere.

De miraculo Scholasticæ sororis eius. Cap. XXXIII.

Gregorius:

QVisnam erit Petre in hac uita Paulo sublimior, qui de carnis suæ stimulo ter dominum rogauit: & tamen quod uoluit obtinere nō valuit? Ex qua re necesse est, ut tibi de uenerabili patre

2.Co.12. Benedicto narrem: quia fuit quidé quod uoluit, sed non ualuit implere. Soror nāque eius Scholastica nomine, omnipotéti Dn̄o ab ipso infantiæ tempore dedicata, ad eum semel per annum venire con-

A sueuerat. Ad quam uir dei non longè extra ianuam in possessione monasterij descendebat. Quadā uero die uenit ex more, atq; ad eam cum discipulis venerabilis eius descendit frater, qui totum diem in dei laudibus, facisq; colloquijs ducentes, incumbentibus iam noctis tenebris simul acceperunt cibos. Cumq; adhuc ad mensam tenerent & inter sacra colloq̄a tradiator se hora protraheret, eadem sanctimonialis fœmina soror eius eum rogauit, dicens: Quæso te ut ista nocte non deserat ut usq; mane de celestis uitę gaudijs loquamur. Cui ille respondit: Quid

B est qđ loqueris soror? Manere extra cellā nullatenus possum: Tanta uero erat cęli serenitas, ut nulla in aere nubes appareret. Sanctimonialis aūt fœmina cum uerba fratris negantis audisset, insertas digitis manus super mēsam posuit, & caput in manibus omnipotentem dominū rogatura declinauit. Cumq; de mensa leuaret caput, tāta coruscationis & tonitrui uirtus, tātaq; inūdatio pluuię erupit, ut neq, verabilis Benedictus, neq; fratres q̄ cum eo aderant, extra loci limen quo cō

C sederant pedem mouere potuissent. Sanctimonialis quippe fęmina caput in manibus declinans, lachrymarum fluuium in mensam fuderat, per quas serenitatē ad pluuiam traxit. Nec paulo tardi⁹ post orationem inundatio illa secuta est, sed tanta fuit cōuenientia orationis & inūdationis, ut de mensa caput iam cum tonitruo leuaret, quatenus unum idemq; esset momentum, & leuare caput, & pluuiam deponere. Tunc uir dei inter coruscos & tonitruos atque ingentis pluuiæ

D innundationem, uidés ad monasterium non posse remeare, cępit conqueri cōtristatus dicens: parcat tibi omnipotés deus soror, quid est quod fecisti? Cui illa respōdit; Ecce te rogaui, & audire, me noluisti: rogaui dominum meum & audiuit me. Modo ergo si potes egredere, & me dimissa ad monasterium recede. Ipse autem exire extra tectum nō ualens, quia remanere sponte noluit, in loco mansit inuitus. Sicque factum est ut totam noctem peruigilem ducerét, atq; per sacra spiritalis uitæ colloquia sese uicaria relatione

tione satiarent. Qua de re dixi eũ uoluisse aliquid, sed minimè potuisse: quia si uenerabilis uiri mentem aspicimus, dubiũ non est quin eandem serenitatem uoluerit in qua descenderat permanere, sed cõtra hoc quod uoluit, in uirtute omnipotentis Dei ex fœminæ pectore miraculũ inuenit. Nec mirum quòd plus illo fœmina quæ diu fratrem uidere cupiebat, in eodem tempore valuit: quia enim iuxta Ioannis uocem Deus charitas est, iusto ualde iudicio illa plus potuit, quę amplius amauit.

Ioan 4.

Petrus:

Fateor, multum placet quod dicis.

De anima sororis eius uisa. *Cap. XXXIIII.*

Gregorius:

CVnq; die altero eadẽ uenerabilis fœmina ad cellam propriã recessisset, vir Dei ad monasterium rediit. Cum ecce post triduum in cella consistens, eleuatis in aera oculis, uidit eiusdem sororis suæ animam de eius corpore egressam, in columbæ specie cœli secreta penetrare: Qui tantæ eius gloriæ congaudens, omnipotenti deo in hymnis & laudibus gratias reddidit, eiusq; obitũ fratrib. denunciauit. Quos etiam protinus misit ut eius corpus ad monasterium deferrent, atq; in sepulchro quod sibi ipse parauerat ponerent. Quo facto cõtigit, ut quorũ mẽs una semper in deo fuerat, eorum quoq; corpora nec sepultura separaret.

De mundo ante oculos eius collecto, & de anima Germani Capuanæ ciuitatis episcopi. Caput. XXXV.

ALio quoq; tempore Seruandus diaconus atq, abbas eius monasterij qđ in Campaniæ partibus à Liberio quondam Patricio fuerat constructum, ad eũ uisitationis ex gratia ex more uenire cõsueuerat. Eius quippe monasterium frequentabat, ut quia idem quoq; doctrina gratiæ cęlestis influebat, dulcia sibi inuicem uitæ uerba transfunderent, & suauem cibum cęlestis patriæ quem adhuc perfectè gaudendo non poterant, saltem A suspirãdo gustarent. Cunq; hora iã quietis exigeret, in cuius turris superioribus se uenerabilis benedictus, in eius quoq; inferioribus se Seruandus diaconus collocauit, quo uidelicet in loco inferiora ad superiora peruius continuabat ascẽsus. Ante eandẽ uerò turrim largius erat habitaculũ in quo vtriusq; discipuli quiescebãt. Cunq; uir dei benedictus quiescẽtibus adhuc fratribus instans uigilijs, nocturnæ orationis tempora peruenissent, ad fenestram stans, & oĩpotentẽ deũ deprecans, subito intempesta noctis hora respiciens, uidit fusam lucem desuper cũctas noctis tenebras effugasse, tantoque B splendore clarescere, vt diẽ uinceret lux illa q̃ in tenebris radiasset. Mira aũt res ualde in hac speculatione secuta est: qa sicut post ipse narrauit, omnis ẽt mũdus uelut sub uno solis radio collectus ante oculos eius adductus est. Qui uenerabilis pater dum intentam oculorum aciem in hoc splendore coruscæ lucis infigeret, uidit Germani Capuani episcopi animam in sphæra ignea ab angelis in cęlũ ferri. Tunc tanti sibi testem uolens adhibere C miraculi, Seruandũ diaconũ iterato bis terq; eius nomine, cũ clamoris magnitudine uocauit. Cunq; ille fuisset insolito tãti uiri clamore turbatus, ascẽdit, respexit, partemq; iam lucis exiguã uidit. Cui tantũ hoc obstupescenti miraculum, uir Dei ꝑ ordinẽ q̃ fuerãt gesta narrauit, statimq; in Casinũ castrum religioso uiro Theoprobo mãdauit, ut ad Capuanã urbẽ sub eadem nocte transmitteret, & qđ de Germano episcopo ageret, agnosceret & indicaret. Factumq; est, & reuerentissimũ uirũ Germanũ episcopum is qui D missus fuerat, iam defunctum reperit, & requirens subtiliter agnouit eodem momento fuisse illius obitum, quo uir Domini eius cognouit ascensum.

Petrus:

MIra res ualde & uehementer stupenda. Sed hoc quod dictum est, quia ante oculos ipsius quasi sub uno solis radio collectus omnis mundus adductus est, sicut nunquam expertus sum, ita nec cõijcere scio quonam ordine fieri potest ut mũdus omnis ab homine uno uideatur.

Grego-

Gregorius:

A FIxum tene Petre quod loquor: quia animæ uidenti creatorẽ, angusta est oĩs creatura. Quãlibet etenim parũ de luce creatoris aspexerit, breue ei fit oẽ qđ creatũ est: quia ipsa luce uisionis intimæ mentis laxatur sinus, tantumq; expanditur in Deo ut superior existat mũdo, fit uerò ipsa uidentis anima etiam super se metipsam. Cũq; in Dei lumine rapitur, super se in interioribus ampliatur, & dũ sub se conspicit exaltata, comprehendit quàm breue sit quod comprehendere humiliata non poterat. Vir ergo dei qui in turri globum igneum, angelos quoq; ad cęlũ redeũtes uidebat, hæc proculdubio cernere non nisi in Dei lumine poterat. Quid itaq; mirũ, si mundũ ante se collectum uidit, qui subleuatus in mentis lumine extra mundũ fuit? Quod autẽ collectus mundus ante eius oculos dr̃, nõ cœlũ & terra cõtracta est, sed uidentis aĩus est dilatatus, qui in Deo raptus uidere sine difficultate potuit omne quod infra deũ est. In illa ergo luce q̃ exteriorib. oculis fulsit, lux interior in mente fuit, q̃ uidẽtis animũ cũ ad superiora rapuit, ei q̃ angusta essent oĩa inferiora, mõstrauit.

Petrus.

VIdeor mihi utiliter non intellexisse q̃ dixeras, quãdo ex tarditate mea tãtum creuit expositio tua. Sed quia hæc liquidè meis sensibus infudisti, quæso ut ad narrationis ordinem redeas.

Quod regulam monachorum scripserit. Cap. XXXVI.

Gregorius:

LIbet Petre adhuc de hoc uenerabili patre multa narrare, sed q̃dam eius studiosè prætereo: quia ad aliorum gesta uoluenda festino. Hoc aũt nolo te lateat, quod uir dei inter tot miracula quib. in mundo claruit, doctrinę quoq; uerbo nõ mediocriter fulsit. Nã scripsit monachorũ regulã, discretione pręcipuã, sermone luculẽtã. Cuius si quis uelit subtilius mores uitamq; cognoscere, p̃t in eadẽ institutione regulę, oẽs magisterii illius actus inuenire: quia sanctus uir nullo modo potuit aliter docere quàm uixit.

De prophetica sui exitus fratribus denunciatione. Cap. XXXVII.

EOdẽ uero anno quo de hac uita erat exiturus, q̃busdã discipulis secũ conuersantib. q̃busdã lõgè manẽtib. sanctissimi sui obitus denũciauit diẽ: p̃sentib. indicẽs, ut audita p̃ silentiũ tegerent, absentib. indicãs, qđ uel quale eis signũ fieret

B qñ eius aĩa de corpore exiret. Ante sextũ uero sui exitus diẽ, aperiri sibi sepulturã iubet Qui mox correptus febrib. acri cępit ardore fatigari. Cũq; p̃ dies singulos languor ingrauesceret, sexta die portari se in oratoriũ à discipulis fecit, ibiq; exitũ suũ dñici corporis & sanguinis p̃ceptione muniuit, atq; inter discipulorum manus imbecilia mẽbra sustentãs, erectis in cœlũ manib. stetit, & ultimũ spiritũ inter uerba orationis efflauit. Qua s. die, duob. de eo fratrib. uni in cella cõmoran

C ti, alteri aũt lõgius posito reuelatio uni⁹ atq; indissimilis uisionis apparuit. Viderunt nãq; quia strata pallijs atq; innumeris corusca lampadib. uia recto Orientis tramite ab eius cella in cęlum usq; tendebat. Cui uenerãdo habitu uir desuper clarus assistens, cuius esset uia quã cernerent inquisiuit. Illi aũt se nescire p̃fessi sunt. Quib. ipse ait: Hæc est uia qua dilectus Dñi cęlũ Benedictus ascẽdit. Tunc itaq; sancti uiri obitum sicut præsentes discipuli uiderunt, ita absentes ex signo quod eis prędictum fuerat agnouerunt.

D Sepultus uero est in oratorio beati Ioannis Baptistæ, quod destructa arca Apollinis ipse construxit. Qui & in eo specu in quo prius habitauit, nunc usq; si petentium fides exigat, miraculis coruscat.

De insana muliere in eo specu sanata. Cap. XXXVIII.

NVp nãq; est res gesta q̃ narro. Quædã mulier mẽte capta, dum sensum funditus perdidisset, p̃ montes, & ualles, syluas & cãpos die noctuq; uagabatͣ, ibi tantummodo quiescebat, ubi hãc q̃escere

te lassitudo coegisset. Quadam uerò die A dum uaga nimium erraret, ad beati uiri Benedicti specum deuenit, ibiq; nesciens ingressa mansit. Mane auté facto ita sana to sensu egressa est, ac si ea nunq̃ insania capitis ulla tenuisset, q̃ omni uitę suę tpe in eadem quam accepit salute permásit.

Petrus.

QVidam esse dicimus, quod plerunq; in ipsis quoq; patrociniis martyrum sic esse sentimus, ut non tãta per corpora sua, quanta beneficia per reliquias ostendant, atq; illic maiora signa faciũt, ubi minimè per semetipsos iacẽt? B

Gregorius:

VBi in suis corporib. sancti martyres iacẽt, dubiũ Petre nõ est, q̃ multa ualeãt signa demõstrare: sicut & faciunt, & puramente quærentib. innumera miracula ostẽdunt. Sed q̃a ab infirmis, põt mẽtib. dubitari, utrum ne ad exaudiendum ibi præsentes sint, ubi cõstat quia in suis corporib non sint. ibi necesse est eos maiora signa ostendere; ubi de eorum præsentia põt mens infirma dubitare. Quorũ uero mens in Deo fixa est, tãto maius C habet fidei meritum, quanto illic eos nouit, & non iacere corpore, & tñ nõ deesse ab exauditione. Vnde ipsa quoq; ueritas ut fidẽ discipulis augeret dixit: Si ego non abiero, paracletus nõ ueniet ad uos. (Ioan. 16) Cum.n. constet quia paracletus spiritus à patre semper procedat & filio, cur se filius recessurum dicit, ut ille ueniat qui a filio nunq̃ recedit? Sed quia discipuli in carne dñm cernentes, corporeis hũc oculis semper uidere sitiebant, rectè eis dr: Nisi ego abiero, paracletus non ueniet. ac si apertè diceretur: Si corpus non subtraho, quis sit amor spiritus, non ostendo: & nisi me desieritis carnaliter cernere, nunq̃ me discetis spiritualiter amare. D

Petrus:

Placet quod dicis.

Gregorius:

ALiquantulũ iam a locutione cessandum est, ut si ad aliorum miracula enarranda tendimus, loquendi uires interim per silentium reparemus.

Libri secundi Dialogi de uita sancti Benedicti abbatis finis.

CAPITA TERTII LIBRI.

LIBER TERTIVS Dialogi beati Gregorij.

DVm vicinis valde partib. intendo, maiorum facta reliquerĩ, ita ut Paulini miraculũ Nolanæ urbis Epi, qui multos, quorum memini, uirtute & tempore A pręcessit, memoriæ defuisse uideat. Sed ad priora nunc redeo, eaq; q̃ta ualeo breuitate pstringo. Sicut.n. bonorũ facta innotescere citi⁹ similib. solent, seniorib. nr̃is per iustorũ exempla gradientib. prædicti uenerabilis uiri celebre nomẽ innotuit: eiusq; opus admirabile ad eorum se instruenda studia tetendit, quorum me necesse fuit grauitati tam certò credere, ac si ea quæ dicerent, meis oculis uidissem.

De sancto Paulino Nolanæ urbis ep̃i. Cap. I.

B CVm sæuientiũ Vuandalorũ tpe fuisset Italia in Cãpaniæ partib. depopulata multiq̃, essent de hac terra in Africanã regionẽ traducti, uir dñi Paulin⁹, cũcta quę ad episcopij usum habere potuit, captiuis indigẽtibusq̃, largitus est. Cũq; iã nihil oĩmodo supesset qđ petẽtib. dare potuisset, quodã die quędã uidua aduenit, q̃ à regis Vuandalorũ genero suũ filiũ in captiuitatẽ fuisse dictũ perhibuit, atq; à uiro Dei eius preciũ postulauit, si fortè illius dñs hoc dignaret̃ accipere, & hũc cõ-
C cederet ad propria remeare. Sed uir Dei magnopere petẽti fęminæ quid dare potuisset inquirẽs, nihil apud se aliud nisi se inuenit, petẽtiq; fęminę r̃ndit, dicẽs: Mulier, quod possim dare non habeo, sed memetipsum tolle, seruũ me iuris tui eẽ pfitere, atq; ut filiũ tuum recipias me uice illius in seruitium trade. Quod illa ex ore tãti uiri audiẽs, irrisionẽ potius credidit, q̃ cõpassionem. At ille ut erat uir eloquẽtissimus, atq; apprimè exteriorib. quoq; studiis eruditus, dubitãti fœminæ citius psuasit ut audita crederet, & ꝓ receptio-
D ne filii sui in seruitiũ episcopum tradere nõ dubitaret. Perrexere igit̃ utriq; ad Africã. Procedente aũt regis genero, q̃ ei⁹ filiũ habebat, uidua rogatura se obtulit, ac prius petiit ut ei filiũ donare debuisset. Qđ cũ uir barbarus typho superbiæ turgidus, gaudio trãsitoriæ ꝓsperitatis inflatus, nõ solum facere, sed etiã audire despiceret, uidua subiunxit, dicens: Ecce hunc hoĩem ꝓ eo uicarium pbeo, solummodo pietatem in me exhibe, mihiq; filium redde. Cunq; ille uenusti uultus hominem cõspexisset, quã artem nosset inquisiuit.

Cui

Cui uir Dei paulinus respõdit, dicẽs: Ar tem quidem aliquã nescio, sed hortũ bene excolere scio. Quod uir gentilis valde libenter accepit, cum in nutriendis oleribq. a peritus esset audiuit. Suscepit itaque seruum, & roganti uiduæ reddidit filium. Quo accepto, uidua ab Africana regione discessit. Paulinus uero excolendi horti suscepit curã. Cunq; idem regis gẽner crebrò ingrederet hortum, suumq; hortulanum quędã requireret, & sapiẽtem valde hominem uideret, amicos cœpit familiares deserere, & sæpius cũ suo hortulano colloqui, atq; eius sermonib⁹ delectari. Cui Paulinus quotidie ad mensam olera uirentesque herbas deferre cõsueuerat, & accepto pane ad curam horti remeare. Cunque hoc diutius ageret, quadã die suo dño secũ secretius loquenti ait: Vide quid agas, & Vuãdalorum regnum qualiter disponi debeat prouide: quia rex vitius & sub omni celeritate est moriturus. Quod ille audiẽs, quia ab eodem rege prę ceteris diligebatur, ei minimè tacuit, sed quid à suo hortulano, sapienti scilicet viro, agnouisset indicauit. Quod dum rex audisset, ilicò respondit Ego vellem hunc de quo loqueris hominem uidere. Cui gener eius, uenerabilis Paulini temporalis dominus respondit, dicens: Virentes herbas mihi ad prandium deferre consueuit. Has itaque ad mensam cum deportare facio, ut quis sit qui mihi hæc est locutus agnoscas. Factumque est. Et dum rex ad prandendũ discubuit, Paulinus ex suo opere olera queq; & uirentia delaturus aduenit. Cũque hunc rex subito conspexisset, intremuit, atque accersito eius domino sibi ꝑ filiam propinquo, ei secretũ quod prius abscõderat indicauit, dicens: Verum est quod audisti. Nã nocte hac in somnio, sedentes in tribunalibus cõtra me iudices uidi, inter quos iste etiam simul sedebat, & flagellum quod aliquãdo acceperam, eorũ mihi iudicio tollebatur. Sed percunctare quisnam sit, nam ego hunc tãti meriti uirum, popularẽ, ut conspicitur, esse non suspicor. Tunc regis gener secretò Paulinum tulit, & quisnam esset inquisiuit. Cui uir Domini respõdit: Seruus tu⁹

A sum, quem pro filio uiduę uicariũ suscepisti. Cũq; instanter ille requireret ut nõ quis esset sed quis in terra sua fuisset indicaret, atque hoc ab eo iteratione frequẽtis inquisitionis exigeret, uir Domini cõstrictus magnis coniurationibus, iã non ualens negare quid esset, episcopũ se fuisse testatus est. Qđ possessor eius audiens valde pertimuit, atq; humiliter obtulit, dicens: Pete quod uis, quatenus ad terrã tuã à me cum magno munere reuertaris.

B Cui uir Domini Paulinus ait: Vnũ est q̃ mihi impẽdere beneficium potes, ut oẽs ciuitatis meę captiuos relaxes. Qui cũcti ꝓtinus in Africana regione requisiti, cũ onustis frumẽto nauibus pro uenerandi uiri Paulini satisfactione in eius comitatu laxati sunt. Post nõ multos verò dies, Vuandalorum rex occubuit, & flagellũ quod ad suã perniciẽ dispensante Deo ꝓ fidelũ disciplina tenuerat, amisit. Sicque factum est ut omnipotentis Dei famulus Paulinus vera prędiceret, & q̃ se in ser-

C uitium solum tradiderat, cum multis à seruitio ad libertatem rediret: illũ uidelicet imitatus, qui formã serui assumpsit, ne nos essemus serui peccati. Cuius sequẽs uestigia Paulinus, ad tempus uoluntariè seruus factus est solus, ut esset postmodum liber cum multis.

Petrus:

DVm me audire contingit quod imitari non ualeo, flere magis libet q̃ aliquid dicere.

Gregorius:

DE cuius etiã morte apud eius Eccle-

D siam scriptum est, quia cum dolore esset lateris tactus, ad extrema perductus est. Dumq; eius omnis domus in sua soliditate persisteret, cubiculũ in quo iacebat ęger, facto terręmotu cõtremuit, omnesq; qui illic aderãt nimio terrore cõcussit, sicque sancta illa aĩa carne soluta est. Factumq; est vt magnus pauor inuaderet eos qui Paulini mortẽ uidere potuissent. Sed quia hęc quã superius dixi, Paulini virtus ualde est intimata: nunc si placet ad miracula exteriora ueniamus, q̃ & multis iam nota sunt, & ego tam religiosum uirorũ relatione didici, ut de his omnimodo ambigere non possim.

De sancto Ioanne papa. Cap. II. A

GOthorum tpe, cũ Ioannes uir beatissimus huius Romanæ Ecclesiæ pontifex, ad Iustinianum seniorẽ principẽ pergeret, in Corinthi partib. aduenit, cui necesse fuit, ut in itinere ad sedẽdum equus requiri debuisset. Qđ illic quidam uir nobilis audiens, equũ quẽ ꝓ magna mansuetudine eius cõiunx sedere cõsueuerat, ita ei obtulit, ut eo ad loca alia ꝑueniẽte cũ alius equ⁹ potuisset inueniri dẽt ille quẽ dederat, pp suã cõiugẽ retrãsmitti. Factumq; est, & vsq; ad certũ locum prędictus uir equo eodẽ subuehẽte pductus est. Qui mox ut aliũ reperit, illũ quẽ acceperat retransmisit, Cũq; eũ pdicti nobilis uiri cõiũx sedere ex more uoluisset, vltra nõ ualuit, qa post sessionẽ tãti põtificis mulierẽ ferre recusauit. Cępit nãq; immenso flatu & fremitu atq; incessanti totius corporis motu quasi despiciẽdo ꝓdere, qa post mẽbra põtificis, mulierẽ ferre nõ posset. Qđ uir eius prudẽter intuitus, hũc ad eundẽ venerabilẽ uirũ ꝓtinus remisit, magnis ꝑcibus petẽs: vt equũ ipse possideret quẽ iuri suo sedẽdo dedicasset. De quo ẽt illud mirabile ẽ nostris senioribus narrari solet, ꝙ in Cõstantinopolitana urbe, ad portã quæ vocatur aurea, ueniẽs, populorũ turbis sibi ocurrentibus in conspectu omnium, roganti cæco, lumen reddidit, & manu superposita oculorum tenebras fugauit.

De sancto Agapito papa. Cap. III.

POst nõ multũ verò tpis exigẽte causa Gothorum, uir quoq; beatissimus Agapitus huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ põtifex, cui deo dispẽsante deseruio, ad Iustinianũ pricipẽ accessit. Cui adhuc ꝑgẽti quadã die in Gręciarũ iã partib. curãdus oblatus est mutus & claudus, q neque ulla uerba ædere. neq; ex terra vnq̃ surgere ualebat. Cũq; hunc propinqui illius flẽtes obtulissent, uir Dñi sollicitẽ requisiuit an curationis illius haberẽt fidẽ. Cui dũ in virtute dei ex authoritate Petri fixã salutis illi⁹ spẽ hr̃e se dicerẽt, ꝓtinus uenerãdus uir orationi incubuit, & missarũ solẽnia exorsus, sacrificiũ in conspectu Dei oĩpotentis immolauit. Quo peracto ab altari exiens claudi manũ tenuit, atq; assistente & aspiciẽte populo, eũ mox à terra in propriis gressibus erexit. Cunq; ei Dominicum corpus in os mitteret, illa diu muta ad loquendũ lingua soluta est. Mirati omnes, flere præ gaudio cęperũt: eorumque mentes ilico metus & reuerentia inuasit, cũ uidelicet cernerent quod Agapitus facere in virtute Dñi ex adiutorio Petri potuisset.

De Datio Mediolanensi episcopo. Cap. IIII.

EIusdẽ quoq; principis tpe cũ Datius Mediolanensis urbis epus causa fidei exactus ad Cõstãtinopolitanã urbẽ ꝑgeret Corinthi deuenit. B Qui dũ largã domũ ad hospitãdũ quæreret, q̃ comitatũ illius totũ ferre potuisset, & uix iuenir et, aspexit eminus domũ cõgruentis magnitudinis, eãq; sibi ꝑparari ad hospitãdũ iussit. Cunq; eiusdẽ loci incolæ dicerent in ea hũc manere nõ posse, qa multis iã annis hãc diabol⁹ inhabitaret, atq; ideo uacua remãsisset: uir uenerabilis Datius respondit dicẽs. Imo ideo hospitari in domo eadẽ debemus si hãc spiritus malignus inuasit & ab ea hoĩum habitationẽ repulit. In ea sibi igit̃ parari ꝑcepit, securusq; illã, an C tiqui hostis certamina toleraturus, intrauit. Itaq; in tẽpestæ noctis silentio cũ vir Dei quiesceret antiquus hostis immẽsis uocibus, magnisq; clamoribus cępit imitari, rugitus leonũ, balatus pecorum, ruditus asinorũ, sibilos serpentiũ, porcorũ grunnitus, stridores soricum, Tunc repẽte Datius tot bestiarum uocib. excitatus surrexit uehemẽter iratus, & cõtra antiquum hostẽ magnis cępit uocib. clamare dicẽs: Bene tibi cõtigit miser, tu ille es q dixisti: Ponã sedẽ meã ad Aqlonẽ, & ero D similis altissimo. Ecce p supbiã tuã, porcis & sooricib. similis factus es. & qui imitari Deũ indignẽ uoluisti, ecce, ut dignus es, bestias imitaris. Ad q̃ eius vocẽ, ut ita dicã, deiectionẽ suã malignus spiritus erubuit. An nõ erubuit, q eãdẽ domũ ad exhibẽda mõstra q̃ cõsueuerat, ulterius nõ intrauit Sicq; postmodũ fideliũ habitaculũ facta est, qa dũ eã un⁹ ueraciter fidelis ingressus est, ab ea ꝓtinus mẽdax spirit⁹ atq; infidelis abscessit. Sed oportet iã ut priora taceamus, ad ea quæ diebus nostris sunt gesta ueniendum est.

De

De Sabino Canusinæ ciuitatis episcopo. Cap. V.

QVidam enim religiosi uiri Apuliæ prouinciæ partibus cogniti, hoc quod apud multorum notitiam longè lateq; percrebuit, de Sabino Canusinæ urbis episcopo testari solent: quia idem uir longo iam senio oculorum lumen amiserat, ita ut omnimodo nil uideret. Quē rex Gothorum Totila prophetię habere spiritum audiēs minimè credidit, sed probare studuit quod audiuit. Qui cum in ijsdem partibus deuenisset, hunc uir Dñs ad prandium rogauit. Cumq; iam uentū esset ad mensam, rex discumbere noluit, sed ad Sabini uenerabilis uiri dexteram sedit. Cum uerò eidem patri puer ex more poculum uini præberet, rex silēter manum tetendit, calicem abstulit, eumq; p se episcopo uice pueri præbuit, ut uideret an spiritu prouidente discerneret qs ei poculum præberet. Tunc uir Dei accipiens calicem, sed tñ ministrum non uidens, dixit: Viuat ipsa manus. De quo uerbo rex lætatus erubuit: quia quãuis ipse deprehensus sit, in uiro tñ Dei qđ quærebat inuenit. Huius aũt uenerabilis uiri cũ ad exēplum uitę sequentium in longum senium uita traheretur, eius archidiaconus ambitione adipiscendi episcopatus accensus, eum extinguere ueneno molitus est. Qui cum uini fusoris animum corrupisset ut mixtum uino ueneni ei poculum præberet, refectionis hora cum iam uir Dei ad edendum discumberet, ei præmiis corruptus puer hoc quod ab archidiacono eius acceperat, ueneni poculum obtulit. Cui statim uenerabilis episcopus dixit: Bibe tu hoc quod mihi bibendũ pbes. Tremefactus puer deprehensum se esse sentiens, maluit moriturus bibere, D quàm pœnas pro illa tanti homicidii culpa tolerare. Cumq; sibi ad os calicem duceret, uir Domini compescuit, dicens: Non bibas, da mihi, ego bibo, sed uade dic ei qui tibi illud dedit: Ego quidem uenenum bibo, sed tu Episcopus non eris. Facto igitur signo crucis uenenũ episcopus bibit securus. Eademq; hora in loco alio in quo erat archidiaconus eius, defũctus est, ac si p os episcopi ad archidiacoA ni uiscera illa uenena trãsissent. Cui tamē ad inferēdã mortem uenenum quidē corporale defuit, sed hũc in conspectu ęterni iudicis uenenum suę malitię occidit.

Petrus:

MIra sunt hæc, & nostris ualde stupenda temporibus: sed talis eiusdem uiri uita perhibetur, ut qui conuersationē eius agnouerit, uirtutē nõ debeat mirari.

De Cassio Narniēsis ciuitatis episcopo. Cap. VI.

Gregorius:

B NEque hoc Petre sileam, quod multi nunc qui hic de Narniensi ciuitate assunt, mihi sedulò testificantur. Eodem namq; Gothorum tempore cum præfatus rex Totila Narnis uenisset, ei uir uitæ uenerabilis Cassius eiusdem urbis episcopus occurrit. Cui quia ex cõspersione semp facies rubere consueuerat, hoc rex Totila non cõspersionis esse credidit, sed assiduæ potationis, eũq; oĩmodo despexit. Sed omnipotens Deus ut quãtus uir esset qui despiciebatur ostēderet, in Narniensi cãpo quo rex aduenerat, malignus spũs corã omni exercitu eius spatariũ inC uasit, eũq; uexare crudeliter cœpit. Qui cum ante regis oculos ad uenerandũ uirum Cassium fuisset adductus, hunc ab eo uir Dñi oratione facta signo crucis expulit, qui in eum ingredi ulterius nõ prę sumpsit. Sicque factũ est, ut rex barbarus seruũ Dei ab illo iã die ueneraret ex corde, quē despectũ ualde iudicauit ex facie. Nã qa uirũ tantæ uirtutis uidit: erga illũ illa mēs effera ab elatiõis fastu detumuit.

De Andrea Fũdanæ ciuitatis episcopo Ca. VII.

SEd ecce dum facta fortium uirorũ narro, repentè ad memoriã uenit quid erga Andreã Fundanę ciuitatis episcopum diuina misericordia fecerit. Quod tamen ad hoc legentib. ut ualeat exopto, quatenus qui corpus suũ continentiæ dedicãt, habitare cum fœminis non præsumant, ne ruina mentem tanto repentina surripiat, quãto ad hoc quod malè concupiscitur, et pñtia cõcupitæ formæ famulatur. Nec res est dubia quam narro: qa penè tanti in ea testes sunt, quãti & eiusdē

loci habitatores existunt. Hic namq; uenerabilis vir, cum uitam multis plenam uirtutibus duceret, seque sub sacerdotali custodia in continentiæ arce custodiret, quandam sanctimonialem feminam quã secum prius habuerat, noluit ab episcopij sui cura repellere, sed certus de sua eiusque continentia, secum hanc permisit habitare. Ex qua re actum est, ut antiquus hostis apud eius aium aditũ tẽtationis exquireret. Nam cœpit speciẽ illius oculis mẽtis eius imprimere, ut illectus nefanda cogitaret. Quadã uerò die Iudæus quidã ex Campaniæ partib. Romã ueniẽs Appiæ carpebat iter: qui ad Fũdanum cliuum perueniẽs, cũ iã diẽ uesperascere cerneret, & quò declinare posset, minimè reperiret, iuxta Apollinis templum fuit ibiq; se ad manendum cõtulit. Qui ipsum loci illius sacrilegium pertimescens, quamuis fidẽ crucis minimè haberet, signo tñ se crucis munire curauit. Nocte aũt media ipso solitudinis pauore turbatus peruigil iacebat, & repentè cõspiciens uidit malignorũ spirituum turbam quasi in obsequiũ ciusdam potestatis pręire, eum uerò qui cæteris pręerat, in eiusdem gremio loci consedisse: qui cœpit singulorum spirituũ obsequentiũ sibi causas actusque discutere, quatenus unusquisq; q̃tum nequitiæ gessisset inueniret. Cũq; singuli spiritus ad inquisitionẽ eius exponerent quid operati contra bonos fuissent, unus in medium prosilit, qui in Andreæ epi animũ per speciẽ sanctimonialis feminę quæ in episcopio eius habitabat, quantam tentationẽ carnis cõmouisset, aperuit. cũ uerò hoc malignus q̃ præerat spũs inhianter audiret, & tanto sibi factũ lucrum grande crederet q̃to sanctioris uiri animã ad lapsum perditionis inclinaret: ille spiritus q̃ hęc eadem fatebatur, adiũxit, quia usque ad hoc quoq; die præterito uespertina hora eius mentem traxerit, ut in terga eiusdem sanctimonialis feminę blandiẽs alapã daret. Tunc malignus spiritus atq; humani generis antiquus inimicus, exhortatus hunc blande est ut perficeret q̃ cœpisset, quatenus ruinæ illius singularem inter ceteros palmã teneret. Cũq; Iudęus

A qui aduenerat, hoc uigilans cerneret, & magnæ formidinis anxietate palpitaret, ab eodem spiritu qui cunctis illic obsequentibus præerat, iussum est ut requirerent quis nam esset ille qui iacere in templo eodem præsumpsisset. Quem maligni spiritus pergentes & subtilius intuẽtes, crucis mysterio signatum uiderunt, mirantesque dixerunt: Væ, væ: vas uacuum & signatum. Quibus hoc renunciantibus cuncta illa malignorum spirituum turba disparuit. Iudæus uerò qui hæc uiderat, ilicò surrexit, atque ad episcopum sub festinatione peruenit. Quẽ

B in Ecclesia sua reperiens, seorsum tulit, qua tẽtatione urgeretur inquisiuit. Cui confiteri episcopus tentationem suã uerecundatus noluit. Cùm uero ille diceret q̃ in illa tali Dei famula praui amoris oculos iniecisset, atque adhuc episcopus negaret, adiunxit dicens: Quare negas quod inquireris, qui ad hoc usque uespere hesterno perductus es, ut posteriora illius alapa ferires? Ad quæ nimirum uerba deprehensum se episcopus intuens, humiliter confessus est quod prius pertinaciter negauit. Cuius ruinæ & uerecundiæ idem Iudæus consulens, qualiter hoc cognouisset, uel quæ in conuentu malignorũ spirituũ de eo audiuisset, indicauit. Quod ille agnoscens, se ad terram protinus in orationem dedit. Moxque de suo habitaculo, non solum eandẽ Dei famulam, sed omnem quoque feminã quæ in eius illic obsequio habitabat, expulit. In eodem uerò tẽplo Apollinis, B. Andreæ apostoli repente oratoriũ fecit, atq; omni illa tentatione carnis funditus caruit.

D Iudæum uerò cuius uisione atq; increpatione saluatus est, ad ęternã salutẽ traxit. Nam sacramentis fidei imbutum, atq; aqua baptismatis emundatũ, ad sanctæ Ecclesię gremium perduxit. Sicq; factum est, ut Hebræus idem dũ saluti alienæ consulit, perueniret ad suam & omnipotens Deus inde alterum ad bonam uitam perduceret, unde & bona uita alterum custodisset.

Petrus:

Res hæc gesta quam audiui, & metum mihi prębet, & spem.

Gregorius:

Gregorius:

VTique sic oportet & Dei nos semper miseratione confidere, de nostra infirmitate formidare: Ecce enim paradisi cedrum concussam audiuimus & nõ euulsam, quatenus infirmis nobis & de eius cõcussione nascatur timor, & de eius stabilitate fiducia.

De Constantio Aquinę ciuitatis episcopo. Cap. VIII.

VIr quoq; uenerabilis uitæ Constantius Aquinæ ciuitatis episcopus fuit, qui nuper prædecessoris mei tẽpore beatæ memoriæ Ioannis Papæ defunct⁹ est. Hunc prophetiæ habuisse spiritũ multi testãtur, qui eum familiariter scire potuerunt. cuius inter multa hoc ferũt religiosi ueracesque uiri, qui præsentes fuerunt, quod in die obitus sui cum à circũstantibus ciuibus, utpote discessurus pater tam amabilis amarissimè plangeret, eum flendo requisierunt, dicẽtes. Quem post te patrem habebimus? Quibus ipse pater per prophetiæ spiritum respondit, dicẽs: Post Cõstantiũ, mulionẽ, post mulionẽ, fullonẽ. O tu Aqna, & hos habes. Quibus prophetię uerbis æditis, uitæ spiritum exhalauit extremũ. Quo defuncto eius Ecclesiæ pastoralem suscepit curam Andreas diaconus illius, qui quodam in stabulis itinerum, cursum seruauerat equorũ. Atq; hoc ex hac uita subducto ad episcopatus ordinem Iouinus accersitus est, q in eadẽ ciuitate fullo fuerat. Quo adhuc superstite ita cuncti inhabitatores ciuitatis illius, & barbarorũ gladiis & pestilẽtiæ immanitate uastati sunt, ut post mortẽ illius, nec quis episcopus fieret, nec quibus fieret inueniri potuisset. Sic itaq; cõpleta est uiri dei sentẽtia: quatenus post decessum duorum se sequentiũ ei⁹ Ecclesia pastorẽ minimè haberet.

De Frigidiano Lucensis ciuitatis episcopo. Cap. IX.

SEd neq; hoc sileam quod narrante uiro uenerabili Venantio Lunensi episcopo me ante biduum contigit agnouisse. Lucanę nanq; Ecclesiæ sibimet ꝓpinquæ, fuisse miræ uirtutis uirũ Frigidianũ nomine narrauit, episcopũ cuius hoc opinatissimum à cunctis illic habitantibus testaẽ memorati miraculum: qđ Auseris fluuius, qui iuxta illius urbis muros influebat, sępe inundatione factã cursus sui alueum egressus, per agros diffundi cõsueuerat, & quæcunq; sata & plãtata repererat, euertebat. Cunq; hoc crebro fieret, & magna eiusdem loci incolas necessitas urgeret: dato studio operis, eum per loca alia deriuare conati sunt: Sed quamuis diutius laboratum fuisset, a ꝓprio alueo deflecti non potuit. Tunc uir Domini Frigidianus, rastrum sibi paruulum fecit, ad alueum fluminis accessit, & solus orationi incubuit: atque eidem flumini præcipiens ut sequeretur, per loca quæq; ei uisa sunt, rastrum per terrã traxit. Quem relicto alueo proprio, tota fluminis aqua secuta est: ita ut funditus locum consueti cursus desereret & ibi sibi alueum ubi tracto per terram rastro uir Domini signũ fecerat, uẽdicaret; & quæque essent alimentis hominum profutura sata uel plantata ultra non læderet.

De Sabino episcopo Placentino. Cap. X.

HVius quoq; uenerabilis uiri Venãtij episcopi aliud miraculum relatione cognoui, quod in Placentina urbe perhibet gestũ, qđ uir quoq; dei ueracissimus Ioannes in hac modo Romana ciuitate locũ præfectorum seruans, qui in eadem Placẽtina urbe est ortus & nutritus ita ut episcopus memorat, quia gestũ fuerit attestaẽ In ea nãq; ciuitate Sabinũ noĩe fuisse asserunt miræ uirtutis episcopum. Cui dum die quadam suus diaconus nunciãsset, quod cursus sui Padus alueum egressus, Ecclesiæ agros occupasset, totaq; illic loca nutriẽdis seminibus profutura, aqua eiusdẽ fluminis teneret, uenerabilis uitæ Sabin⁹ episcopus respõdit, dicẽs: Vade, & dic ei: Mandat tibi episcopus ut te compescas, & ad proprium alueum redeas. Quod diaconus eius audiens, despexit & irrisit. Tunc uir dei accersito nottario dictauit, dicens: Sabinus Dñi Iesu Christi seruus, commonitoriũ Pado:

Pado. Præcipio tibi in nõie Iesu Christi dñi nostri, ut de alueo tuo in locis istius ulterius non exeas: nec terras ecclesiæ lædere psumas. Atq; eidẽ notario subiũgit, dicẽs: Vade, hoc scribe, & in aquã eiusdẽ fluminis proiice. Quo facto sancti uiri pceptũ suscipiẽs, statim se à terris ecclesiæ fluminis aqua cõpescuit, atq; ad pprium alueũ reuersa, exire ulterius in loca eadẽ nõ presumpsit. Qua in re (Petre) qd aliud q̃ inobedientiũ hominũ duritia cõfundit, qñ in virtute Iesu & elementũ irrationabile sancti uiri præceptis obediuit?

De Cerbonio Populonij episcopo. Cap. XI.

VIr quoque uitæ uenerabilis Cerbonius Populonii episcopus, magnam diebus nostris sanctitatis suę probationẽ dedit. Nam cum hospitalitatis studio ualde esset intentus, die quadam transeũtes milites hospitio suscepit, quos Gothis superuenientib. abscondit, eorumq́ue uitã ab illorũ nequitia abscondendo seruauit. Quod dũ Gothorũ regi pfido Totilæ nũciatum fuisset, crudelitatis immanissimæ uesania succensus, hunc ad locũ qui octauo huius urbis miliario Merulis dr̃, ubi tunc ipse cum exercitu sedebat, iussit deduci, eumq; in spectaculo populi ursis ad deuorandum proiici. Cũq; idẽ rex perfidus in ipso quoque spectaculo cõsedisset ad inspiciendã mortẽ epi, magna populi turba confluxit. Tunc episcopus deductus in mediũ est, atque ad eius mortẽ immanissimus ursus exquisitus, qui dum humana membra crudeliter carperet, sæui regis animũ satiaret. Dimissus itaque ursus ex cauea est, qui accẽsus D & concitus episcopum petiit, sed subito suæ ferocitatis oblitus, deflexa ceruice, submissoq; humiliter capite, lambere episcopi pedes cœpit: ut patenter oĩb daret intelligi, quia erga illum uirum dei & ferina corda essent hominum, & quasi humana bestiarum. Tunc populus qui ad spectaculum uenerat mortis, magno clamore uersus est in admirationem uenerationis. Tunc ad eius reuerentiam colendam rex ipse permotus est. Quippe cum quo superno iudicio actum erat, ut qui A deum sequi prius in custodiẽda uita episcopi noluit, saltẽ ad mansuetudinẽ bestiam sequeret. Cui rei hi q̃ tunc psentes fuerunt, adhuc nõnulli supersunt, eamq; cum oĩ illic populo se uidisse testant. De quo ẽt uiro aliud quoq; miraculũ Venãtio Lunch epo narrãte cognoui. In ea nãque Populonij Ecclesia cui perat, sepulchrũ sibi pparauit. Sed cũ Longobardorũ gens in Italiã ueniens cũcta uastasset, ad Helbam insulam recessit. Qui ingruente ægritudine ad mortẽ ueniẽs, clericis suis sibiq; obsequentib. præcepit, dicens: In sepulchro meo quod mihi præparaui Populonij me ponite. Cui illi cũ dicerent: corpus tuum illuc qualiter reducere possumus, qui a Longobardis teneri loca eadem, & vbiq; eos illic discurrere scimus? ipse respondit, Reducite me securi, nolite metuere, sed festinẽ sepelire me curate: moxq; ut sepultũ fuerit corpus meũ, ex eodẽ loco sub omni festinatione recedite. Defuncti igitur corpus imposuerũt naui. Cumq; Populonium tenderent, col C lectis in aere nubibus immẽsa nimis pluuia erupit. Sed ut patesceret omnib. cuius uiri corpus nauis illa portaret, per illud maris spatium qđ ad Helba insula usq; Populoniũ duodecim milibus distat: circa utraq; nauis latera, procellosa ualde pluuia descendit, & in nauẽ eandem una pluuiæ gutta non cecidit. Peruenerunt itaq; ad locũ clerici, & sepulturæ tradiderunt corpus sacerdotis sui. Cuius præcepta seruantes, ad nauem sub festinatione reuersi sunt. Quã mox ut intrare potuerunt, in eundem locum ubi uir Domini sepultus fuerant, Longobardorũ dux crudelissimus Gummar aduenit. Ex cuius aduentu uirum dei habuisse spiritum prophetiæ claruit, quia ministros suos a sepulturæ suæ loco sub festinatione discedere præcepit.

De Fulgentio Vtriculano episcopo. Cap. XII.

Gregorius:

HOc uero qđ de diuisa pluuia factum narraui miraculũ, ẽt in alterius epi ueneratione monstratum est. Nã quidã clericus senex, qui adhuc superest, eidem rei

rei præsto se fuisse testat dicēs: Fulgētius episcopus qui Vtriculensi Ecclesiæ præerat, regē crudelissimū. Totilā infensum oĩmodo habebat. Cūq; ad easdē partes cum exercitu propinquasset, curæ fuit episcopo per clericos suos xenia ei trāsmittere, eiusque furoris insaniā si posset muneribus mitigare. Quæ ille ut uidit, protinus spreuit, atq; iratus suis hominib. iussit, vt eundē episcopum sub omni asperitate constringerent, eūq; eius examini seruarent. Quē dū feroces Gothi, ministri scilicet crudelitatis illius tenuissent, circundantes eū uno in loco stare ꝑ ceperunt: eiq; in terra circulum designauerunt extra quē pedem tendere nullo, auderet. Cūq; uir Dei in sole nimio æstuaret, ab eisdē Gothis circundatus. & designatione circuli inclusus, repētē corruscationes, & tonitrua, & tāta uis pluuiæ erupit, ut hi qui eum custodiendum acceperant, immensitatem pluuiæ ferre non possent. Et dum magna nimis inundatio fieret, intra eandē designationē circuli in qua vir Dñi Fulgentius stetit, ne una q̄dem pluuiæ gutta descendit. Qđ dum regi crudelissimo nunciatum esset, illa mēs effera ad magnā eius reuerētiā versa est, cuius pœnam prius insatiabili furore sitiebat. Sic omnipotens deus cōtra elatas carnalium mentes, potentiæ suæ miracula ꝑ despectos operatur, ut qui supbè cōtra præcepta ueritatis se eleuant, eorum ceruicem ueritas per humiles præmat.

De Herculano Perusino episcopo. *Cap XIII.*

NVp quoq; Floridus uenerabilis vir uitę episcopus, narrauit. Quoddā memorabile ualde miraculū, dicens: Vir sanctissimus Herculanus nutrior meus, Perusinæ ciuitatis episcopus fuit, ex conuersatione monasterij ad sacerdotalis ordinis gratiam deductus. Totilę autē perfidi regis tēporibus eādem urbem annis 7. continuis Gothorum exercitus obsedit, ex qua multi ciuium fugerunt, qui famis periculū ferre nō poterāt. Anno verò 7. nondum finito, obsessam urbē Gothorū exercitus intrauit, Tunc comes qui eidē exercitui prçerat, ad regē Totilā nūcios misit, exquirens quid de episcopo uel populo fieri iuberet. Cui ille prçcepit, dicēs: A Epo prius à uertice capitis usq; ad calcaneū, corrigā tolle, & tunc caput eius amputa, oēm uerò populū qui illic inuētus est, gladio extingue. Tunc idem comes uenerabilem uirum Herculanum episcopum super urbis murum deductum, capite truncauit, eiusq; cutem iam mortui à vertice usq; calcaneū incidit, ut ex ei⁹ corpore corriga sublata uideret. Moxq; corpus illius extra murum proiecit. Tūc quidam humanitatis pietare compulsi, abscissum caput ceruici apponētes, cum uno paruulo infante qui illic extinctus B inuentus est iuxta murū corpus episcopi sepulturę tradiderunt. Cunque post eandem cędem die 40. rex Totila iussisset, vt ciues urbis illius qui quolibet dispersi essent, ad eā sine aliqua trepidatiōe remearēt, hi qui prius fame fugerant, uiuendi licētia accepta reuersi sunt. Sed ciues uitæ eorū episcopi fuerāt memores, ubi sepultū esset corpus illius quçsierunt, ut hoc iuxta honorem debitū in Ecclesia beati Petri apostoli humarēt. Cūq; itū esset ad sepulchrum, effosa terra inuenerunt corpus pueri pariter humati, utpote iā die C xl. tabe corruptū & uermibus plenū, corpus verò episcopi, ac si die eodē esset sepultum. Et quod est adhuc magna admiratione ueuerādum, quia ita caput eius unitum fuerat, corpori, ac si nequaquam fuisset abscissum, sic uidelicet ut nulla uestigia sectionis apparerent. Cunq; hoc & in terga uerterent, exquirentes si quod signum uel de alia mōstrari incisione potuisset, ita sanum atque intemeratū omne corpus inuētum est, ac si nulla hoc incisio ferri tetigisset.

D Petrus:

QVis nō obstupescat talia signa mortuorum quç fiunt pro exercitatione uiuentium?

De Isaac seruo Dei. *Cap. XIIII.*

Gregorius:

PRiorib quoq; Gothorū tēporib. fuit iuxta Spoletanā urbē uir uitę uenerabilis, Isaac noīe, q̄ usq; ad extrema penè Gothorū tpa ꝑuenit quę nostrorū multi nouerūt, & maximè sacra uirgo Gregoria q̄ nūc ī hac Romana urbe iuxta Ecclesiā beatę Marię sēp uirginis habitat. Quę

dum

dum adolescentię suæ tēpore cōstitutis A
iam nuptijs in Ecclesiam fugisset, & san-
ctimonialis uitę conuersationem quęre
ret, ab eodem uiro defensa, atq; ad eum
quem desiderabat habitum Dño protege-
gente perducta est. Quæ quia sponsum
fugit in terra, habere spōsum meruit in
cœlo. Multa autem de eodem uiro nar-
rāte uenerabili patre Eleutherio agnoui,
qui & hunc familiariter nouerat, & eius
verbis uita fidem præbebat. Hic itaq; ve-
nerabilis Isaac ortus ex Italia non fuit,
sed ea illius narro miracula quæ conuer B
satus in Italia fecit. Cum primum de Sy
riæ partibus ad Spoletanam urbē uenis-
set, ingressus Ecclesiam à custodibus pe-
tiit, ut sibi quantum uellet licentia con-
cederetur, orandi eūq; horis secretiori-
bus egredi nō vrgerent. Qui mox ad orā
dū stetit, diemq; totū peregit in oratione
cui sequentem continuauit & noctē. Se-
cundo ēt die cum nocte subsequenti in
præcibus persistit, diem quoq; tertiū in
oratione coniunxit. Cumq; hoc unus ex
custodibus superbię spiritu inflatus cer-
neret, unde proficere debuit, inde ad de- C
fectus dāna peruenit. Nam hunc simula-
torem dicere, & uerbo rustico cępit im-
postorem clamare, qui se tribus diebus
& noctibus orare ante oculos hominum
demonstraret. Qui protinus currens, ui-
rū Dei alapa percussit, ut quasi religiosæ
uitę simulator esset, de Ecclesia cum con
tumelia exiret. Sed hunc repente ultor
spiritus inuasit, & ad uiri Dei uestigia
strauit ac p os illius clamare cępit: Isaac
me eiicit, Isaac me eiicit. Vir quippe pere
grinus quo censetur nomine nesciebat,
sed eius nomen ille spiritus prodidit, qui D
se ab illo posse eiici clamauit. Mox autē
super uexati corpus uir Dei incubuit, &
malignus spiritus qui eum inuaserat ab-
scessit. In tota urbe tunc statim qd in Ec
clesia factum fuisset innotuit. Currere vi
ri & fęminæ nobiles atq; ignobiles pari
ter cęperūt, certatimq; eum in suis rape-
re domibus conabantur. Alii ad construē
dum monasterium prędia, alii pecunias,
alii subsidia quæq; poterant offerre uiro
Dei suppliciter uolebant. Sed seruus om
nipotentis Dñi horum nihil accipiens,
egressus urbem nō longè desertū locum
reperit, ibiq; sibi humile habitaculum cō
struxit. Ad quem dum multi pergūt, exē
plo illius æternæ uitę accendi desiderio
cęperūt, atq; sub eius magisterio in om-
nipotentis se Dñi seruitium dederunt.
Cumq; ei crebrò discipuli humiliter im-
minerent, ut pro usu monasterii posses-
siones quæ offerebantur acciperet, ille
sollicitus suę paupertatis custos, fortem
sententiā tenebat, dicens: Monachus qui
in terra possessiones quęrit, monachus
nō est. Sic quippe metuebat paupertatis
suæ securitatē perdere, sicut auari diui-
tes solēt perituras diuitias custodire. Ibi
itaq; pphetiæ spiritu, magnisq; miracu-
lis cunctis longè lateq; habitātibus uita
eius iuclaruit. Nam die quadam ad uespe
rū in horto monasterii fecit iactari ferra
mēta, quę usitato nos nomine, uāgas uo
camus. Dixit itaq; discipulis suis: Tot uā
gas in horto proiicite, & citius redite.
Nocte vero eadē dum ex more cum fra-
tribus ad exhibendas laudes Dño surre-
xisset, pręcepit dicens: Ite, & operariis
nostris pulmētū coquite, ut mane primo
paratum sit. Facto aūt mane, fecit defer-
ri pulmentum quod parari iusserat, at-
que hortum cum fratrib. ingressus, quot
uangas iactari præceperat, tot in eo labo
rātes operarios inuenit. Ingressi quippe
fures fuerant, sed mutata mente per spi
ritū apprehenderunt uangas quas inue-
nerunt, & ab ea hora qua ingressi sunt,
quousq; uir Domini ad eos ueniret, cun
cta horti illius spatia quæ inculta fuerāt,
coluerunt. Quibus uir Domini mox ut
ingressus est, ait. Gaudete fratres, multū
D laborastis, iam quiescite. Quibus ilicò ali
menta quę detulerat, præbuit, eosq; post
tanti laboris fatigationem refecit. Suffi-
ciēter autem refectis, ait: Nolite malum
facere, quotiens de horto aliquid uultis,
ad horti aditum uenite, tranquillè petite
cū benedictione percipite, & à furti pra
uitate cessate. Quos statim collectis oleri
bus onustari fecit. Actumq; est, ut qui ad
hortū nocituri uenerāt, cū laboris pmio,
& repleti ab eo, & innocui redirent.

ALio quoque tempore accesserūt ad
eum peregrini quidā misericordiā
postulantes,

postulantes, scissis vestimentis, pānis obsiti, ita ut penè nudi viderentur. Cumq; ab eo vestimenta peterent, eorum uerba uir Domini tacitus audiuit, qui unū ex discipulis suis protinus silenter vocauit, eiq; præcipit, dicens: vade, atq; in illa silua in loco tali cauā arborem require, & uestimenta quæ in ea inueneris, defer. Cumq; discipulus abijsset, arborem sicut iussus fuerat requisiuit, uestimēta reperit & latēter detulit magistro. Quæ uir Dei suscipiens peregrinis nudis atq; petentibus ostendit, & præbuit dicens: Venite, q̄a nudi estis, ecce tollite, & uestite uos. Hæc illi intuentes, recognouerunt quæ posuerant, magnoq; pudore cōsternati sunt, & qui fraudulenter uestimenta q̄rebant aliena, confusi receperunt sua.

A Lio quoq; tempore quidam se eius orationibus commendans, sportas duas plenas alimentis ei per puerum trāsmisit: quarū unā idē puer surripuit, atq; in itinere abscondit, unā uerò ad Dei hominē detulit, & petitionē illius qui se ei per xenium commendauerat enarrauit. Quam uir Domini benignè suscipiens, eundem puerū admonuit, dicēs: Gratias agimus, sed uide sportā quā in itinere posuisti, ne incautè tāgere præsumas, quia in eam serpēs ingressus est. Esto ergo sollicitus, ne si tollere incautè uolueris, à serpente feriaris. Quib. uerbis puer ualde cōfusus, exultauit quidē q̄d euaserit mortem, sed tristis ad modicū factus est: quia quamuis salubrem pœnam euaserit, tñ pertulit uerecundiā suā. Qui reuersus ad sportam, cautè ac solicitè attēdit, sed eā iā sicut uir Dei prædixerat, serpens tenebat: Hic itaq; cū uirtute abstinentiæ cōtemptu rerū trāseuntiū. prophetiæ spiritu, orationis intētione esset incōparabiliter præditus, vnum erat q̄d in eo reph̄ēsibile esse uidebat: quia nonnunquā tanta ei lætitia inerat, ut illis tot uirtutibus nisi sciret esse plenus, nullo modo crederet.

Petrus.

QVidnam quæso te, quidnā hoc esse dicimus: sponte sibi lætitiæ frena laxabat, an tot uirtutib. pollens, aliquando ad præsens gaudium etiam renitens eius animus trahebatur?

A Gregorius:

MAgna est Petre omnipotentis Dei dispensatio, & plerunq; contingit, ut quibus maiora bona præstat, quædam minora non tribuat, ut semper eorū animus habeat unde se ipse reprehēdat: quatenus dum appetūt perfecti esse, nec possunt, & laborant in hoc quod non acceperunt, nec tamen elaborando præualēt, in his quæ accepta habēt, se minimè extollant: sed discant quia ex semetipsis maiora bona nō habēt qui in semetipsis vincere parua uitia atq; extrema nō possūt. B Hinc est.n. q̄p perducto Dominus ad terrā repromissionis populo, cunctos fortes atque præpotentes aduersarios eius extinguens, Philisteos atq; Chananeos diutius reseruauit, vt sicut scriptum est: In eis experiretur Israel. quia nōnunquam (ut dictum est) eis etiam quib. magna dona tribuit, parua quædā reprehensibilia relinquit, ut semper habeant contra q̄d bellū gerant, & deuictis magnis hostibus mentem non erigant, qñ eos adhuc aduersarij etiam minimi fatigant. Fit itaq; ut mi- *Iudic. 3.* C ro modo una eademq; mēs & virtute polleat, & ex infirmitate lacescat, quatenus & ex parte constructa sit, & ex parte se conspiciat esse destructam: ut per bonum quod quærit, & habere non ualet, illud seruet humiliter quod habet. Sed quid mirum q̄p hoc de homine dicimus, qñ illa superna regio in ciuib. suis ex parte dāna pertulit, & ex parte fortiter stetit: ut electi angelorū spiritus, dum alios per superbiā cecidisse conspicerēt, ipsi tanto robustius quanto humilius starent? Illi ergo religionis suæ etiam detrimenta profecerūt, quæ ad æternitatis statū ex parte suę destructionis est solidius instructa. Sic er- D go & in unaquaque aīa agitur, ut in humilitatis custodiam aliquando ad lucra maxima ex minimo damno seruetur.

Petrus:

Placet quod dicis.

De Euthicio & Florentio seruis Dei. Cap. XV.

Gregorius:

NEq; hoc sileā q̄p ex regiōe eadē uenerabilis uiri Sācłuli presbyteri narratione cognoui, de cuius uerbis ipse non dubitas,

dubitas, quia eius vitam fidemq; minimè ignoras.

EOdem quoq; tēpore in Nursinę partibus prouincię, duo uiri in uita atq; habitu sanctæ conuersationis habitabāt, quorū unus Euthicius, alter uero Florētius dicebatur. Sed idem Euthicius in spiritali zelo atq; in feruore uirtutis se exercuerat, multorumq; animas ad Deum perducere exhortando satagebat. Florētius uero simplicitati atq; orationi deditam ducebat uitā. Non longè autem erat monasteriū, quod rectoris sui morte erat destitutū, ex quo sibi monachi eundē Euthicium præesse uoluerunt. Qui eorum precibus acquiescens, multis annis monasterium rexit, discipulorumq; animas in studio sanctæ cōuersationis exercuit. Ac ne oratorium in quo prius habitauerat, solum remanere potuisset, illic uenerabilē uirū Florentiū reliquit. In quo dū solus habitaret, die quadam sese in orationē dedit, atq; ab omnipotēti Dño petijt, ut ei illic ad habitandū aliquod solatiū donare dignaretur. Qui mox ut impleuit orationem oratoriū egressus, ante fores ursum reperit stantem. Qui dum ad terram caput deprimeret, nihilq; feritatis in suis motib. demonstraret, apertè dabat intelligi qđ ad uiri Dei obsequiū uenisset: qđ uir quoq, Dñi protin⁹ agnouit. Et q̄a in eadē cella quatuor vel quinque pecudes remanserant, quibus omnino deerat qui pasceret & custodiret, eidē urso præcepit, dicens: Vade, atq; oues has ad pastum eijce, ad horam uerò sextam reuertere. Cœpit itaq; hoc indesinēter agere. Iniungebāt urso cura pastoralis, & quas manducare consueuerat, pascebat oues bestia ieiuna. Cum uir Domini ieiunare uolebat ad nonam, ꝑcipiebat urso eadē hora cum ouibus reuerti, cum uerò noluisset, ad sextā. In omnib. itaq; mandatis uiri Dei obtemperabat ursus, ut neq; ad sextam iussus redire ueniret, ad nonā, neq; ad nonā iussus redire, ueniret ad sextam. Cunq; diu hoc ageret, cœpit in loco eodē tantæ uirtutis fama longè lateq; crebrescere. Sed quia antiquus hostis unde bonos cernit enitescere ad gloriam, inde peruersos p inuidiā rapit

A ad pœnam: quatuor uiri ex discipulis uenerabilis Euthicij uehementer inuidentes, q̄ eorū magister signa non faceret, & is qui solus ab eo relictus fuerat, tāto hoc miraculo clarus appareret, eundē ursum insidiantes occiderunt. Cunq; hora qua iussus fuerat non rediret, uir Dei Florentius suspectus est redditus, & usq; ad horā uesperā expectans, affligi cœpit qđ is quem ex simplicitate multa fratrē uocare consueuerat, ursus minimè reuerteretur. Die uero altera perrexit ad agrū, ursum pariter oues'q; quæsiturus: quē occisum reperit. Sed sollicitè inquirens, citi⁹

B à quib. fuerat occisus inuenit. Tunc sese in lamentum dedit, fratrum malitiā magis quam ursi mortem deplorans. Quem uenerandus uir Euthicius ad se deductū consolari studuit, sed idem uir Domini coram eo doloris magni stimulis accensus, imprecatus est, dicens: Spero in omnipotenti Deo, quia in hac uita ante oculos omnium ex sua malitia uindictam recipiant, qui nihil se lædentē, ursum meū occiderunt. Cuius uocē protinus ultio diuina secuta est. Nam quatuor monachi

C qui eundem ursum occiderāt, statim elephantino morbo percussi sunt, ut membris putrescentib. interirent. Quod factum uir Dei Florentius uehementer expauit, seq; ita fratrib. maledixisse pertimuit. Omni. n. uitæ suæ tempore flebat, quia exauditus fuerat, se crudelem, se in eorum morte clamauit homicidam. Qđ idcirco omnipotentem Dominum fecisse credimus, ne uir miræ simplicitatis, quātolibet dolore cōmotus intorquere ultra præsumeret iaculū maledictionis.

Petrus:

D NVnquidnam ualde graue esse credimus, si fortasse cuilibet exagitante iracundia maledicamus.

Gregorius:

DE hoc peccato cur me percunctaris an graue sit, cum Paulus dicat: Neq; maledici regnum Dei possidebunt? Pensa itaque quam grauis culpa est, quæ separat à regno cœlestis uitæ.

Petrus:

QVid si homo non fortasse ex malitia, sed ex linguæ incuria maledictiōis uerbum

verbum iaculatur in proximum?

Gregorius:

SI apud districtũ iudicem (Petre) otiosus sermo reprehẽditur, quãto magis & noxius? Pensa ergo quãtũ sit dannabilis qui à malitia nõ uacat, si & ille sermo pęnalis est, q̃ à bonitate utilitatis vacat.

Petrus:

Assentio.

Gregorius:

IDem uir Dei egit aliud, q̃d silere nõ debeo. Cum. n. magna eius opinio longè lateq; crebresceret, quidam diaconus longè positus ad eũ pergere studuit ut eius se orationibus commẽdaret. Qui ad eius cellulam ueniens, omnẽ locũ per circuitum inuenit innumeris serpẽtibus plenum. Cumq; uehementer expauisset, clamauit dicẽs; Serue Dei ora. Erat aũt tunc mira serennitas. Egressus vero Florentius, ad cęlũ oculos & palmas tetẽdit, ut illam pestem sicut sciret Dñs auferret. Ad cuius uocem, subitò cęlum intonuit, atq; idem tonitrus omnes illos qui eundem locum occupauerant serpentes interemit. Quos cum uir Dei Florentius interemptos aspiceret, dixit: Ecce illos occidisti Domine, quis èos hinc leuabit? Moxq; ad eius uocem tantæ aues uenerunt, quanti serpentes occisi fuerãt, quæ asportantes singulos, & longius projiciẽtes, locum habitationis illius mundum a serpentib. omnimodo reddiderunt.

Petrus:

QVid uirtutis, quid fuisse meriti dicimus, quod eius ori tãtum factus est Deus proximus?

Gregorius:

APud omnipotentis Dei singularem mũditiam, atq; eius simplicẽ naturã multum Petre humani cordis mundititia atque simplicitas ualet. Hoc ipsum nanque quod eius famuli a terrenis actionibus segregati, otiosa loqui nesciũt, & mẽtem per verba spargere, atq; inquinare deuitant, authoris sui præ cæteris exauditionẽ impetrant. Cui in quantum est possibile, ipsa puritate ac simplicitate cogitationis, quasi ex quadã iã similitudine concordant. Nos autem turbis popularibus admixti, dum frequenter otiosa nõ

Otiosa nõ sunt loquenda.

A nunquam uero etiam, quod est grauius, noxia loquimur, os nostrum omnipotenti Deo tanto lõginquum fit, quãto huic mũdo proximum. Multum quippe deorsum ducimur, dum locutione cõtinua secularibus admiscemur. Q̃d bene Esaias, post quam regem Dominum exercituũ uidit, in semetipso reprehendit, & pęnituit, dicens. Væ mihi, quia tacui: quia uir pollutus labijs ego sum. Qui cur polluta labia haberet, ostẽdit cum subiunxit: In medio populi polluta labia habentis ego habito. Pollutionem nanq; labiorum habere se doluit, sed vnde hanc contraxerit indicauit, cum in medio populi polluta labia habentis se habitare perhibuit. Valde. n. difficile est, ut lingua seculariũ mentem non inquinet quam tangit: q̃a dum plerunq; eis ad quædam loquenda condescendimus, paulisper assueti, hanc ipsam locutionẽ quæ nobis indigna est, etiam delectabiliter tenemus, ut ex ea iã redire non libeat, ad quam uelut ex condescẽsione deducti uenimus inuiti. Sicq; fit ut ab otiosis ad noxia, à leuioribus ad grauiora uerba ueniamus, & os nostrũ ab omnipotenti Dño tãto iã minus exaudiatur in prece, quãto amplius inquinamur stulta locutione, quia sicut scriptũ est: Qui auertit aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Quid ergo mirum, si postulantes tardè à Dño audimur, qui præcipientẽ Dñm, aut tarde, aut nullo modo audimus? Et quid mirũ, si Florẽtius in prece sua citius est audit⁹, qui in p̃ceptis suis Dñm citius audiuit?

Esai. 6. B *Prou. 28* C

Petrus:

Nihil est quod responderi ualeat apertæ rationi.

D

Gregorius:

EVthicius verò qui prædicti Florentij in uia Domini socius fuerat, magnus post mortem claruit in uirtute signorũ. Nam cum multa ciues urbis illius de eo solent narrare miracula, illud tamen est precipuum, quod vsq; ad hæc Longobardorum tempora omnipotens deus per uestimentum illius assiduè dignabatur, operari. Nã quotiẽs pluuia deerat & ęstu nimio terram lõga siccitas exurebat, collecti in unum ciues urbis illius, eius tunicam

cam leuare, atq; in conspectu Dñi cũ precibus offerre consueuerãt. Cum qua dũ per agros pergerent exorantes, repentè pluuia tribuebatur, quę plenè terrã satiare potuisset. Ex qua re patuit, eius aĩa q̃d uirtutis intus, q̃d meriti hęret, cuius foris ostensa uestis irã cõditoris auerteret.

De Marcio monacho de mõte Marsico. C. XVI.

NVper quoq; in parte Cãpaniæ vir ualde uenerabilis Marcius nomine in monte Marsico solitariam uitã duxit, multisq; annis in specu angustissimo inclusus fuit, quem multi ex nostris nouerunt, eiusq; actib. præsentes extiterũt. De quo multa ipse & beatæ memoriæ papa Pelagio prædecessore meo, & alijs religiosissimis uiris narrantibus agnoui. Cuius hoc miraculum primum fuit, q̃ mox ut se in prædicti montis foramine contulit, ex petra eadẽ quæ in semetipsa concaua angustũ specũ fecerat, aquæ stilla prorupit, q̃ Marcio dei famulo in usu quotidiano sufficeret, & nec pl⁹ adesset, nec necessitati deesset. Qua in re ostẽdit omnipotens Deus quantã sui famuli curã gereret, cui uetusto miraculo potũ in solitudine ex petræ duritia ministraret. Sed antiquus hostis humani generis inimicus eius uirtutib. inuidens, hunc usitata arte pellere ex eo specu molitus est. Nã amicam sibi bestiam, serpentem. s. ingressus, hunc ab eadẽ habitatione eijcere facto terrore conatus est. Cępit etenim serpens in speluncam uenire solus cum solo, eoq; orante se ante illum sternere, & cum cubante pariter cubare. Sed uir sanctus omnino imperterritus, eius ori manum uel pedẽ extendebat, dicẽs: Si licentiã accepisti ut ferias, ego non prohibeo. Cumq; hoc continue per triennium gereretur, die quadã antiquus hostis tanta hac eius fortitudine uict⁹ infremuit, seq; p deuexũ montis latus in præcipitiũ serpens dedit, omniaq; arbusta loci illius flãma ex se exeunte cõcremauit. Qui in eo q̃d montis latus omne combussit, cogẽte omnipotente Deo monstrare cõpulsus est, quantę uirtutis fuerat, qui victus abscedebat. Perpende quæso, iste uir Dñi in quo montis uertice stetit, qui cum serpente per triennium iacuit securus:

Petrus.

Auditu paueo.

Gregorius:

VIr iste venerabilis inclusionis suæ tẽpore primo decreuerat, ut vltra mulierem non uideret: non quia aspernabatur sexum, sed ex contẽplatione speciei, tentationis incurrere metuebat uitium. Quod quædam mulier audiens, audacter ascendit montẽ, atq; ad eius specũ impudenter prorupit. At ille paulo longius intuens, & uenientis ad se muliebria indumenta conspiciens, sese in orationẽ dedit, in terrã faciem depressit, & eousque prostratus iacuit, quo impudens mulier à fenestra cellulæ illius fatigata recederet. Quæ die eodem mox ut de mõte descendit, uitam finiuit; ut ex mortis eius sententia daret intelligi, quia ualde omnipotenti Deo displicuit, quòd eius famulum ausu improbo contristauit.

ALio quoq; tẽpore dũ multi adhũc religiosa deuotione cõcurrerent, atq; arcta esset semita q̃ in deuexo montis latere, ad eius cellulam properantes ducebat, puer paruulus incautè gradiẽs, ex eo dẽ mõte cecidit, & usq; ad uallẽ corruit, q̃ sub monte eodẽ sita, quasi in profundo conspicitur. In loco quippe eodẽ tanta mons ipse altitudine excreuit, ut arbusta ingentia quæ ex eadẽ ualle prodeunt, ex monte aspicientib. quasi fruteta esse uideantur. Perturbati itaq; sunt cuncti q uenìebant, summaq; cura quæsitum est sicubi corpus elapsi pueri potuisset inueniri. Quis. n aliud nisi extinctũ crederet, q's uel corpus ad terrã integrũ peruenisse suspicaretur, dum interpositis ubiq; scopulis in partes discerpi potuisset? Sed requisitus puer in ualle inuentus est, non solũ uiuus, sed etiam incolumis. Tunc cũctis pariter innotuit, quod ideo lædi nõ potuit, quia hunc in casu suo Marcij oratio portauit. In specu uerò illius magna desuper rupes eminebat, quæ cũ ex parte exigua monti uideretur affixa, Marcij cellæ prominens casum suum quotidie, & illius interitũ ruitura minabatur. Ad hunc Mascatus illustris uir Armentarij nepos

nepos cũ magna rusticorũ multitudine A ueniens, precabatur ut uir Dei de specu eodem dignaret exire, quatenus ipse ruituram rupẽ ex monte potuisset euellere, atq; in specu suo Dei famulus iã securus habitaret. Cunq; hoc uir Dei nequaquã acquiesceret ei, qđ posset ut faceret præcepit: & ipse in cellæ suæ remotiori se parte contulit: si tã ingens moles rueret, dubiũ nõ erat q̃ simul & specũ destrueret, & Marciũ necaret. Itaq; dũ ea q̃ uenerat multitudo conaret, si posset sine periculo uiri Dei ingens illud qđ desuper in- B cubuerat saxum leuare, cunctis uidentibus repentè res ualde admirabilis contigit: quia moles ipsa quã conabãtur euellere, subito ab eisdẽ laborantib. euulsa, ne speluncæ Marcij tectum tangeret, saltum dedit, & quasi serui Dei lesionem fugiens longius cecidit. Qđ ad iussum omnipotentis Dei angelico ministerio actũ intelligit, qui diuina prouidentia disponi omnia fideliter credit. Hic cũ primum se in eundem montem contulit, necdũ clauso specu habitans, catena sibi ferrea C pedem ligauit, eamq; saxo ex parte altera affixit, ne ei ultra liceret progredi, q̃ catenæ eiusdem quantitas tendebatur. Quod uir uitæ uenerabilis bñdictus audiens, cuius superius memoriã feci, ei p discipulum suũ mandare curauit: Si seruus Dei es, nõ teneat te catena ferri, sed catena Christi. Ad quã uocẽ Marcius protinus eandẽ compedem soluit, sed nunquã post modũ solutũ tetendit pedẽ ultra locũ qui hunc tenere ligatũ cõsueuerat, atq; in tãto sespatio sine catena coercuit, in quanto & antea ligatus mansit. D Qui dum se postmodum in eiusdem loci specu conclusisset, cœpit etiã discipulos habere, qui ab eius specu seorsum habitantes, ad usum uitæ aquã de puteo haurire cõsueuerãt. Sed funis in quo ad hauriendũ aquã situla dependebat, crebrò rumpebatur. Vnde factum est ut eãdem catenam quam expede suo uir Domini soluerat, eius discipuli peterẽt, eãq; funi adiungerẽt, atq; in illã situlã ligarent. Ex quo iã tempore cõtigit, ut idem funis & quotidie tingeretur aqua, & nunquã rũperetur. Quia. n. catenam uiri Dei funis ille contigit, ipse quoq; ad tolerandam aquam, ferri in se fortitudinem traxit.

Petrus:

FActa hæc placent, quia mira: & multum, quia recentia.

De monacho ex monte Argentario, qui mortuũ suscitauit. *Cap. XVII.*

Gregorius:

NOstris modo temporibus quidã uir Quadragesimus noie, Buxétinę Ecclesiæ subdiaconus fuit, qui ouiũ suarũ gregem pascere in eiusdẽ Aureliæ partibus solebat. Cuius ualde ueracis uiri narratione res mira innotuit, quæ secretò fuerat gesta. Is nanq; ut prædiximus, dũ gregis sui in Aurelia curã gereret, in diebus eisdem uir fuit è monte qui Argentarius uocatur, uenerabilis uitæ, qui habitũ monachi quẽ prætendebat specie, moribus explebat. Hic itaq; ad Ecclesiã beati Petri Apostolorum principis, ab eodẽ monte Argentario annis singulis uenire cousueuerat, atq; ad hunc, quem p̃dixi, Quadragesimũ subdiaconũ, sicut ipse narrauit, hospitalitatis gratia declinabat. Quadam uerò die, dũ eius hospitiũ, quod non longe ab Ecclesia aberat, intrasset, cuiusdã paupérculæ mulieris maritus iuxta defunctus est: quem ex more lotũ, uestimentis indutum, & sabano cõstrictum superueniente vespere sepelire nequiuerunt. Igĩt iuxta defuncti corpus uiduata mulier sedit, quę in magnis fletibus nocte ducens, continuis lamentorũ vocibus satisfaciebat dolori. Cunq; hoc diutius fieret, & flere nõ modo cessaret; uir Dei q receptus hospitio fuerat, Quadragesimo subdiacono cõpũctus ait. Dolori huius mulieris anima mea compatitur, rogo surge, & oremus. Perrexerunt igĩt utriq; ad uicinã Ecclesiã, seseq; pariter in orõnem dederunt. Cunq; diutius orassent, cõplere orationẽ Quadragesimũ subdiaconum seruus Dei petijt. Qua cõpleta ab altaris crepidine puluerẽ collegit, atq; cũ eodẽ Quadragesimo ad defuncti corpus accessit, seseque ibidem in orationẽ dedit. Cunq; diutius orasset, iam non sicut prius fecerat, orationẽ cõpleri per subdiaconũ uoluit, sed ipse benedictionem dedit, statimq; surrexit. Et

quia

quia manu dextera collectum puluerem gestabat, sinistra palliū quo facies defuncti uelabat, abstulit. Quod cū mulier fieri cerneret, contradicere uehementer cœpit, & mirari q̄d uellet facere. Ablato itaque pallio, diu eo quē collegerat puluere defuncti faciē fricauit. Qui cū diutius fricaretur, recepit animā, oscitauit, oculos aperuit, seseq; eleuans resedit, quid erga se ageretur miratus est, ac si de grauissimo somno fuisset excitatus. Quod cū mulier lamentis fatigata cōspiceret, cępit ex gaudio magis flere, & uoces amplius ędere. Quā uir Dn̄i modesta prohibitione cōpescuit, dicēs: Tace, tace: sed si quis uos requisiuerit qualiter factum sit, hoc solummodo dicite, quia Dominus Iesus Christ⁹ opera sua fecit. Dixit hoc, atq; ab eius hospitio exiuit, Quadragesimum subdiaconum protinus reliquit, & in loco eodem ultrà non comparuit. Tēporalem namq; honorem fugiēs, egit ut ab his à quibus uisus in tāta uirtute fuerat, nunquam iam in hac uita uideretur.

Petrus:

QVid alij sentiant ignoro. Ego autē prę cunctis miraculis hoc potius existimo esse miraculum, quòd ad uitam mortui redeunt, eorumq; animæ ad carnem ex occultò reuocantur.

Gregorius:

SI uisibilia attēdimus, ita necesse est ut credamus. Si uerò inuisibilia pēsamus, nimirū constat quia maius est miraculū prædicationis uerbo, atq; orationis solatio peccatorem conuertere, quam carne mortuum resuscitare. In isto.n. resuscitatur caro iterū moritura, in illo uerò aīa in æternū uictura. Cū.n. propono duos, in quo horū existimas maiori factū uirtute miraculū? Lazarū q̄ppe quē iā fidelē credimus fuisse, carne Dn̄s suscitauit: Saulū uerò resuscitauit in mēte. Et q̄dē post resurrectionē carnis de Lazari uirtutib. tacet. Nā post resurrectionē aīæ, capere nostra infirmitas nō ualet, quāta in sacro eloquio de Pauli uirtutib. dn̄r. Quòd illę eius crudelissimæ cogitationes ad pietatis mollia conuersæ sunt uiscera. Quòd mori cupit pro fratribus, in quorū prius morte gaudebat. Quòd plenus oīs scri- A pturæ sciētia nil se scire iudicat, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixū. Quòd p̄ Christo uirgis libenter cæditur, quem gladijs insequebatur. Quòd Apostolatus honore sublimis est, sed tn̄ sponte fit paruulus in medio discipulorū. Quòd ad cœli tertij secreta ducitur, & tn̄ mentis oculū per compassionem reflectit ad dispēsandum cubile coniugatorū, dicens: Vxori uir debitum reddat, similiter & uxor uiro. 1. Cor. 7. Quòd admiscetur in cōtemplatione B cœtib. angelorū, & tn̄ nō aspernatur cogitare atq; disponere facta carnaliū. Quòd gaudet in infirmitatib. sibiq; in cōtumelijs placet. Quòd ei uiuere Christus est, & mori lucrū. Quòd totū iā extra carnē est hoc ipsum q̄d uiuit in carne. Ecce qualiter uiuit, qui ab inferno mente ad uitā pietatis redijt. Minus est ergo quempiā in carne suscitari, nisi fortè p̄ uiuificationē carnis, ad uitā reducatur mentis, ut ei hoc agatur per exterius miraculū, quatenus conuersus interius uiuificetur.

Petrus:

C VAlde infrà credidi hoc, ꝙ modo quā sit incōparabiliter superius agnoui. sed q̄so cępta p̄sequere, ut dū tp̄s uacat, sine ædificatione hora non transeat.

De Benedicto monacho. Cap. XVIII.

Gregorius:

FRater quidā mecū est in monasterio cōuersatus, in scriptura sacra studiosissimus, q̄ me ætate p̄ibat: hic ex multis quæ nesciebam, me ædificare consueuerat. Huius itaq; narratione didici, ꝙ fuit quidam in Campanię partib. intra quadragesimum Romanæ urbis miliariū, no D mine Benedictus, equidē ætate iuuenis, sed morib. grandæuus, & in sanctæ conuersationis regula se fortiter stringens. Quem Totilę regis tempore cum Gothi reperissent, hunc incēdere cum sua cella moliti sunt. Ignē nāq; posuerunt, sed in circuitu arserunt oīa, cella uerò illius, igne cōburi nō potuit. Q̄d uidentes Gothi magisq; sæuientes, atq; hunc ex suo habitaculo trahentes, nō longè aspexerunt succēsum clibanum q̄ coquendis panib. parabatur, eumq; in illo proiecerunt,

clibanumq; clauserunt. Sed die altero ita illæsus inuentus est, ut non solum eius caro ab ignibus, sed neque extrema ullo modo uestimenta cremarentur.

Petrus:

ANtiquum trium puerorum miraculum audio, qui proiecti in ignibus læsi non sunt.

Gregorius:

ILlud, ut opinor, miraculū ex parte aliqua dissimiliter gestum est. Tunc quippe tres pueri ligati pedibus ac manib. in ignem proiecti sunt, quos die altera rex requirens, in camino illæsis uestibus deābulantes reperit. Ex qua re colligitur, q̄a ignis in quo iactati fuerant qui eorū uestiméta nō contigit, eorū uincula cōsumpsit, ut uno eodéq; tpe in obsequio iustorū, & haberet flāma uirtutem suam ad solatium, & non haberet ad tormentum.

De Ecclesia beati Zenonis martyris, in qua aquæ ultra portam apertam inundantes minime intrauerunt. Cap. XIX.

HVic tam antiquo miraculo dieb nostris res similis ex contrario euenit elemento. Nam nuper Ioannes tribunus relatione sua me docuit, q̄ Pronulfus comes cum illic adesset, se cū rege Authari eo tpe in locū eodem ubi mirares cōtigit, affuisse. eamq; rem cognouisse testatus est. Prædictus etenim tribunus narrauit, dicens: Quia ante hoc ferè quinquennium q̄n apud hanc Romanam urbem alueum suum Tiberis egressus est, tantum crescens, ut eius unda super muros urbis influeret, atq; inde iam maximas regiones occuparet, apud Veronensem urbem fluuius Athesis excrescens, ad beati Zenonis martyris atque pontificis Ecclesiā uenit. Cuius Ecclesiæ dū essent ianuæ apertæ, aqua in eā minimè intrauit. Quæ paulisper crescens usq; ad fenestras Ecclesiæ quæ erat tectis proximæ, peruenit, sicque stans aqua Ecclesiæ ianuam clausit, ac si illud elementum liquidum in soliditatem parietis fuisset mutatū. Cūq; essét multi inuenti interius, sed aquarū multitudine omni Ecclesia circūdata, qua possent egredi non haberent, ibiq; se fit ac

A fame deficere formidarent, ad Ecclesiæ ianuam ueniebant, ad bibendum hauriebant aquā, quæ, ut prædixi, usq; ad fenestras excreuerat, & tū intra ecclesiam nullo modo diffluebat. Hauriri itaq; ut aqua poterat, sed diffluere ut aqua non poterat. Stans autē ante ianuam ad ostendendū cunctis meritum martyris, & aqua erat ad adiutoriū, & quasi aqua nō erat ad inuadendum locum. Qđ ego antiquo antedicti ignis miraculo uerè prædixi nō fuisse dissimile, qui triū puerorū & uestimenta non contigit, & uincula incendit.

Petrus:

B MIra sunt ualde sanctorum facta quæ narrans, & præsenti infirmitati hominum uehementer stupenda. Sed quia tantos nuper in Italia fuisse audio admirandæ uirtutis uiros, nosse uellem si nullas eos cōtigit antiqui hostis insidias pertulisse, an ex insidiis profecisse.

Gregorius:

SIne labore certaminis nō est palma uictoriæ. Vnde uictores sunt, nisi q̄ contra antiqui hostis insidias decertauerūt? Malignus quippe spiritus cogitationi, locutiōi, atq; operi nr̄o semp insistit, si fortasse q̄d inueniat vū apud examē æterni C iudicis accusator existat. Vis etenim nosse qūo ad decipiendum semper assistat?

De Stephano presbytero prouinciæ Valeriæ, cui diabolus caligas è tibijs traxit. Cap. XX.

QVidam qui nunc nobiscū sunt, rē q̄ narro testantur. Vir vitæ uenerabilis Stephanus nomine, Valeriæ prouinciæ presbyter fuit. huius nostri Bonifacij diaconi atq; dispēsatoris ecclesiæ agnatione proximus. Qui quadam die de itinere domum regressus, mancipio suo D negligenter loquens præcepit, dicens: Veni diabole, discalcia me. Ad cuius uocem mox cœperunt se caligarum corrigiæ in summa uelocitate dissoluere, ut apertè constaret q̄ ei ipse qui nominatus fuerat, ad extrahendas caligas diabolus obedisset. Quod mox ut presbyter uidit, uehementer expauit, magnisque uocibus clamare cœpit, dicens: Recede miser, recede: nō enim tibi, se mancipio meo lo-

cutus sum. Ad cuius uocem protinus recessit ita ut inuentæ sint magna iam ex parte dissolutæ corrigiæ remansisse. Qua in re colligi pōt, antiquus hostis qui tam præsto est factis corporalib. quam nimiis insidiis nostris cogitationibus insistat.

Petrus.

Laboriosum est ualde atque terribile contra inimici insidias semper intendere, & continue quasi in acie stare.

Gregorius:

Laboriosum non erit, si custodiā nostram non nobis, sed gratiæ supernę tribuimus: ita tamen ut & ipsi quantum B possumus, sub protectione Dei uigilemus. Si autem antiquus hostis à mente cœperit expelli, ex diuina largitate plerunque agitur, ut non solum iam timeri nō debeat, sed ipse etiam bene uiuentium uirtute terreatur.

De puella conuersa, cuius solo imperio homo est a dæmonio liberatus. Cap. XXI.

Rei nanq; quam narro, uir sanctissimus Eleutherius senex pater, cuius memoriā superius feci, testis extitit, mihique hoc intimare curauit, q̄ in Spolitana urbe puella quædā nubilis cuiusdā pri- C marii filia, cęlestis uitæ desiderio exarsit, eiq; pater ad uiam uitæ resistere conatus est, sed cōtēpto patre, cōuersationis sanctæ habitum suscepit. Qua ex re factū est ut ei pater suæ substātiæ ex hrēdē faceret, nihilq; ei aliud nisi sex uncias unius possessiūculæ largiret. Eius uero exēplo prouocatæ cœperunt apud eā multæ nobilioris generis puellæ cōuerti, atq; omnipotēti Dn̄o dedicata uirginitate seruire. Quadā uero die idē Eleutherius abbas, uir uitę uenerabilis, ad eā grā exhortatio- D nis atq; ædificationis accesserat, & cū ea de uerbo Dei colloquēs sedebat, cū repēte ex eodē fundo quem in sex uncias à patre perceperat, cum xenio rusticus uenit. Qui dum ante eos assisteret, maligno spiritu correptus cecidit, fatigariq; nimiis stridorib. atque balatib. cœpit. Tūc sāctimonialis fœmina surrexit, atque irato uultu magnis clamorib. imperauit, dicēs: Exi ab eo miser, exi ab eo miser. Ad cuius uocem mox per os uexati diabolus rn̄dit dicēs: Et si de isto exeo, in quem intrabo? A Casu, aūt iuxtà porcus paruul⁹ pascebat. Tūc sāctimonialis fœmina p̄cepit dicēs: Exi ab eo, & in hūc porcū ingredere. Qui statim de homine exiuit, porcum quem iussus fuerat inuasit, occidit, & recessit.

Petrus:

Velim nosse, si saltem porcum concedere spiritu immundo debuit.

Gregorius:

Propositæ regulæ nr̄æ actionis, sūt facta ueritatis. Ipsi etenim Rdēptori nr̄o à legione q̄ hoiem tenebat dictum est: Si eiicis nos, mitte nos in gregē porcorū. Qui hic & ab hoie expulit, & in porcos ire, eosq; in abyssum mittere concessit. Ex qua re ēt hoc colligit, quod absque concessione omnipotentis Dei nullā malignus spūs contra hominē potestatem habeat, q in porcos intrare nō potuit, nisi p̄missus. Illi ergo nos necesse est sponte subdi, cui & aduersa oīa subiiciūtur in uita, ut tāto nr̄is hostib. potentiores simus, q̄to cū authore omnium unū efficimur per humilitatem. Quid aūt mirum si electi quiq; in carne positi, multa facere mirabiliter possunt, quorum ipsa quoque ossa mortua plerunque in multis miraculis uiuunt? *Matt. 8.*

De presbytero prouinciæ Valeriæ, qui furem ad sepulchrum suum tenuit. Cap. XXII.

In Valeria nāq; prouincia res est hæc gesta q̄ narro, mihiq; beatæ memoriæ abbatis mei Valentionis relatione cognita. Ibi etenim quidā uenerabilis sacerdos erat, q cum clericis suis Dei laudibus bonisq; operib. intētus, sāctæ couersationis uitā ducebat. Superueniente autem uocationis die defunctus est, atq; ante Ecclesiam sepultus. Eidem uero Ecclesiæ caulæ inhęrebāt ouiū, atq; idē locus in quo sepultus est, ad easdē oues tēdētib. peruius erat. Quadam autem nocte, cum clericis intra Ecclesiā psallentib. fur uenisset, ut ingressus caulas furtū faceret, uerucē tulit, & concitus exiit. Cū uero peruenisset ad locū ubi uir Dn̄i sepultus erat, repentè hæsit, & gressum mouere non potuit. Verucē quidā de collo deposuit, eūq; dimittere uoluit, sed manū laxare nō ualuit. Cœpit igit̄ stare miser cū præda sua reus & ligatus. Volebat uerue

cẽ dimittere, nec valebat. Volebat egredi A cum veruece, nec poterat. Miro itaq; modo fur qui à uiuis uideri timuerat, hunc mortuus tenebat, Cum itaq; gressus manusque illius fuissent obstricta, immobilis perstitit, Facto autẽ mane, expletis laudib. Dei, ab Ecclesia egressi sunt clerici, & inuenerunt ignotum, hominẽ ueruecẽ tenẽtem manu. Res venit in dubium, utrum ueruecem tollere, an offerret, sed culpæ reus citius indicauit pęna. Mirati oẽs, quia ingressus fur viri Dei merito ad prædam suã stabat ligatus. Qui se pro eo protinus in orationẽ dederunt, suisq; B precibus uix obtinere ualuerunt, ut qui res eorum uenerat rapere saltem vacuus exire mereretur. Itaq; fur qui diu steterat cum præda captiuus, quandoq; exijt uacuus & liber.

Petrus:

APparet quantæ sit super nos dulcedinis omnipotens Deus, cuius erga nos fiunt tam iocunda miracula.

De abbate Prçnestini montis, eiusq; presbytero. *Cap.* XXIII.

Gregorius:

PRænestinæ urbi mons præminet, in C quo beati Petri apostoli monasteriũ situm est, virorum Dei: quorum relatione adhuc in monasterio positum audisse me contigit, magnum hoc quod narro miraculũ, ꝙ eiusdẽ monasterij monachi nosse se testabantur. In eo nãq; monasterio fuit pater uitæ uenerabilis, qui quendã monachum nutriẽs, vsq; ad reuerendos prouexit mores. Cũq; eũ in timore Dñi videret excreuisse, in eodem sibi monasterio tũc presbyterũ fecit ordinari Cui post ordinationẽ suam, quia non longè D abesset, eius exitus per reuelationẽ indicatus est. A prædicto autẽ patre monasterij petijt, quatenus ei cõcederet vt sibi sepulchrum pararet, Cui ille respõdit: Ante te quidẽ ego moriturus sum, sed tamẽ uade, & sicut vis, pręparа sepulchrũ tuũ. Recessit igitur, & præparauit. Cum non post multos dies senex pater febre ꝑuentus, ad extrema ꝑuenit, atq; assistẽti presbytero iussit, dicẽs. In tuo sepulchro pone me. Cũq; ille diceret: Scis qa ego modò te secuturus sum, vtrosq; capere nõ pôt, abbas ꝑtinus respondit, dicens: Ita fac ut dixi, quia sepulchrum tuũ ambos nos capit. Defunctus itaq; est, atq; in sepulchro eodẽ ꝙ sibi presbyter parauerat positus. Mox quoq; & presbyterum corporis languor secutus est, quo languore crescẽte citius presbyter uitã finiuit. Cũ que ad sepulchrũ ꝙ sibipsi parauerat corpus illius fuisset à fratrib. deportatũ, aperto eodẽ sepulchro viderũt oẽs q̃ aderãt, locum non esse vbi poni potuisset: quia corpus patris, monasterij quod illic ante positũ fuerat, omne illud sepulchrũ tenebat. Cumq; fratres qui presbyteri corpꝰ detulerãt, factam sibi sepeliendi difficultatem uiderent unus eorum exclamauit dicens: O pater, vbi est quod dixisti, quia sepulchrum istud ambos uos caperet? Ad cuius uocem subito cunctis videntibus, abbatis corpus ꝙ illic ante positum fuerat, & supinũ iacebat, sese uertit in latere, & vacantem sepulchri locum ad sepeliendum presbyteri corpus præbuit, & quia utrosque ille locus caperet, sicut uiuus promiserat, mortuus impleuit. Sed quia hoc quod prædixi, apud Prçnestinã urbẽ in beati Petri apostoli monasterio gestum est, vis aliquid ẽt in hac vrbe de eius Ecclesiæ custodibus, ubi sacratissimum corpus illius est positum audire?

Petrus:

Volo atque id ut fiat magnopere depræcor.

De Theodoro mansionario Ecclesiæ beati Petri apostoli vrbis Romæ. *Cap.* XXIIII.

Gregorius:

ADhuc supersunt aliqui qui Theodorũ eius Ecclesię custodẽ nouerũt, cuius narratione innotuit res quæ ei contigit valde memorabilis. Quod quadã nocte dum citius ad melioranda iuxta ianuã lumina surrexisset, ex more ligneis gradibus sub lampade positus stabat, & lampadis refouebat lumen. Tunc repente beatus Petrus apostolus in stola candida deorsum in pauimento constitit, eiq; dixit: Colliberte quare tã citius surrexisti? Quo dicto ab oculis aspicientis euanuit, sed tantus in eum pauor irruit, ut tota in illo corporis virtꝰ deficeret, & ꝑ dies multos de strato suo surgere non va

 leret.

leret. Qua in re quid idem Beatus Apostolus seruientibus sibi uoluit, nisi præsẽtia sui respectus ostendere? quia quicquid pro eius ueneratione agerent, ipse hoc pro mercede retributionis sine intermissione semper uideret.

Petrus:

Mihi hoc non tam apparet mirũ, quia uisus est, sed quia is qui eum uidit, cum sanus esset, ægrotauit.

Gregorius:

QVid super hac re miraris Petre? Nũquidnam menti excidit, quia cum Daniel propheta magnam illam ac terribilem uisionem uidit, ex qua etiam uisione contremuit, protinus adiunxit: Et ego elangui & ægrotaui per dies plurimos? Caro.n.ea q̃ sunt spiritus, capere nõ ualet. & idcirco nonnũquam cum mens humana ultra se ad audiendum ducitur, necesse est ut hoc carneũ uasculum qđ ferre talenti pondus non ualet, infirmetur.

Dan. 8.

Petrus:

Scrupulum cogitationis meæ aperta ratio dissoluit.

De Abundio mansionario Ecclesiæ beati Petri. Cap. XXV.

Gregorius:

ALius hic non ante longa tempora (sicut nostri seniores referunt) custos Ecclesiæ Abundius dictus est, magnæ humilitatis atq; grauitatis uir, ita omnipotenti Deo fideliter seruiẽs, ut idem beat⁹ Petrus apostolus signis ostenderit q̃ de illo haberet æstimationẽ. Nam cũ quædam puella paralytica in eius Ecclesia permanens manibus reperet, & dissolutis renibus corpus per terram traheret. diuq; ab eodem beato Petro apostolo peteret, ut sanari mereret, nocte quadã ei per uisionẽ astitit, & dixit: Vade ad Abundium mansionariũ, & rogo illũ, atq; ipse tibi salutem restituet. Cũq; illa de tanta uisione certa esset, sed quis esset Abũdius ignoraret, cœpit huc illucq; per Ecclesiæ loca se trahere, ut quis esset Abundius inuestigaret. Cui repẽte ipse factus ẽ obuiã quẽ qͥuit, eiq; dixit: Rogo te pr̃ indica mihi, qui est Abũdius custos? Cui ille rñdit: Ego sũ. At illa inquit: Pastor & nutrior nr̃ B. Petrus apostolus ad te me misit, ut ab infirmitate ista liberare me debeas. Cui ille respõdit: Si ab ipso missa es, surge. Manũq; eius tenuit, & eã in statũ suũ protin⁹ erexit. Sicq; ex illa hora oẽs in eius corpore nerui ac membra solidata sunt, ut solutionis illius signa ulterius nulla remanerẽt. Sed si cũcta quę in eius Ecclesia gesta cognouimus, euoluere conamur, ab omnium iam proculdubio narratione conticescemus. Vnde necesse est, ut modernos patres quorũ uita per Italiæ prouincias claruit, narratio se nr̃a retorqueat.

De monaco solitario. Cap. XXVI.

NVper in Samnii prouincia quidã uenerabilis uir Menas nomine, solitariam uitam ducebat, qui nostrorum multis cognitus, ante hoc ferè est decẽniũ defunctus. De cuius operis narratione unũ authorem non infero: quia penè tot mihi in eius uita testes sunt, quot Samnii ꝓuinciã nouerũt. Hic itaque nihil ad usũ suum aliud, nisi pauca apiũ uascula possidebat. Huic cum Longobardus quidã in eisdẽ apibus rapinam uoluisset ingerere, prius ab eodẽ uiro uerbo correptus est, & mox ꝑ malignũ spũm ante eius uestigia uexatus. Qua ex re factũ est, ut sicut apud omnes incolas, ita etiam apud eandẽ barbaram gentẽ eius celebre nomẽ haberet, nullusq; ultra p̃sumeret eius cellulã, nisi humilis intrare. Sępe uerò ex uicina sylua uenientes ursi apes eius comedere conabant. Quos ille deprehensos, ferula q̃ portare manu consueuerat, cædebat. Ante cuius uerbera immanissimę bestiæ rugiebãt & fugiebãt. Et q̃ gladios formidare uix poterãt, ex eius manu ictus ferulæ ꝑtimescebant. Huius studiũ fuit, nihil in hoc mundo habere, nihil quærere: oẽs q ad se charitatis causa ueniebant, ad æternæ uitæ desideria accendere. Si qñ autem quomodolibet culpas agnosceret, nunquã ab increpatione parceret, sed amoris igne succensus, studebat in eis uehementer per linguã ſęuire. Consuetudinẽ uerò uicini uel longè positi eiusdem loci accolæ fecerant, ut diebus certis per hebdomadam unusquisque ei oblationes suas

transf-

transmitteret, ut esset quod ipse ad se venientibus offerre potuisset. Quodã uerò tempore possessor quidam Carterius nomine, immundo desiderio deuictus, quãdam sanctimonialem feminã rapuit, sibique illicito matrimonio cõiunxit. Quod mox ut uir Dñi cognouit, ei per quos potuit, quæ fuerat dignus audire, mãdauit. Cunq; ille sceleris sui conscius timeret, atq; ad uirum Dei nequaquam accedere præsumeret, ne fortè hunc asperè ut delinquẽtes solebat, increparet, fecit oblationes suas, easq; inter oblationes aliorũ misit, ut eius munera saltem nesciẽdo susciperet Sed cũ corã eo fuissent oblatiões omniũ deportatæ, uir Dei tacitus sedit, sigillatim oẽs considerare studuit, & oẽs alias eligens atq; seorsum ponens, oblationes quas idem Carterius trãsmiserat, cognouit per spiritum, spreuit atq; abiecit dicens: Ite, & dicite ei: Oblationẽ suã omnipotenti Dño abstulisti, & mihi tuas oblationes transmittis? ego oblationem tuã nõ accipio, quia suam abstulisti Deo. Qua ex re factum est, ut præsentes quosque magnus timor inuaderet, cũ uir Dñi tam scienter de abscentibus iudicaret.

Petrus:

MVltos horum suspicor martyrium subire potuisse, si eos tempus persecutionis inuenisset.

Gregorius:

Martyrij duo gñra. DVo sunt Petre martyrij genera: vnũ in occulto, alterum quoq; in publico. Nam etsi persecutio desit exteri' martyrij meritum in occulto est, cum uirtus ad passionẽ prõpta flagrat in aĩo. Quia. n. esse possit & sine aperta passione martyrium, testatur in Euangelio Dominus: q Zebedęi filijs adhuc præ infirmitate mẽtis maiora sessionis loca quærentib. di- Mat 20. cit: Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Cui uidelicet cum respõderent, Possumus: ait utrisq;: Calicẽ quidẽ meũ bibetis, sedere autem ad dextrã meã uel sinistrã, non est meũ dare uobis. Quid autem calicis nomen nisi passionis poculum signat? Et cum nimirum cõstet q Iacobus in passione ocoubuit, Ioãnes uerò in pace Ecclesiæ quieuit, incũctanter colligit esse, & sine aperta passione martyrium qñ & ille calicem Dñi bibere dictus est, qui ex persecutione mortuus nõ est. De his atem talibus tãtisq; uiris, quorum superius memoriã feci, cur dicamus quia si persecutionis tempus extitisset, martyres esse potuissent: qui occultè antiqui hostis insidias tolerantes, suosq; in mundo aduersarios diligentes, cũctis carnalib. desideriis resistentes, per hoc q se omnipotenti Deo in corde mactauerũt, ẽt pacis tpe martyres fuerunt: dũ nostris modo tpibus uiles quoq; & secularis uitæ personas, de quib. nil cœlestis gloriæ pręsumi posse uidebat, oborta occasione contigit ad martyrii coronas peruenisse?

De quadraginta rusticis, qui pro eo quòd carnes comedere immolatitias noluerunt, à Longobardis occisi sunt. Cap. XXVII.

NAm ante hos fermè annos quindecim, sicut hi testantur qui interesse potuerunt, quadraginta rustici à Longobardis capti, carnes immolatitias comedere cõpellebant. Qui cũ ualde resisterẽt, & contingere cibũ sacrilegum nollẽt, cępere Longobardi qui eos tenuerant, nisi immolatas comederẽt, mortẽ eius minari. At illi æternã potius uitam q̃ præsentem ac trãsitoriã diligentes, firmiter perstiterunt, atq; in sua cõstantia simul omnes occisi sunt. Quid itaq; isti, nisi ueritatis martyres fuerunt, qui ne uetitũ comedendo, conditorem suum offenderent, elegerunt gladiis uitam finire?

De multitudine captiuorum, qui pro eo quòd caput capræ adorare noluerunt, occisi sunt. Caput XXVIII.

EOdẽ quoq; tempore dũ ferè quadraginta captiuos alios Lõgobardi tenuissent, more suo immolauerunt caput capræ, diabolo, hoc ei p circuitũ currẽtes, & carmine nefando dedicantes. Cunq; illud ipsi prius submissis ceruicibus adorarent, eos quoq; quos ceperãt, hoc adorare pariter cõpellebant. Sed ex eisdẽ captiuis maxima multitudo magis eligẽs moriẽdo ad uitã immortalẽ tẽdere, q̃ adorãdo uitã mortalẽ tenere: obtẽperare iussis sacri-

sacrilegis noluit, & ceruicem quam semper creatori flexerat, creaturæ inclinare contempsit. Vnde factum est, ut hostes qui eos ceperant graui iracundia accési, cunctos gladiis, interficerent quos in errore suo participes non haberent. Quid ergo mirũ si erũpente psecutionis tpe illi martyres esse potuissent, q in ipsa quoque pace Ecclesiæ semetipsos semp affligendo, angustã martyrii tenuerunt uiam, qñ ingruente persecutionis articulo, hi ẽt meruerunt martyrii palmas accipere, qui in pace Ecclesiæ latas huius seculi uias sequi uidebantũ? Nec tamẽ hoc quod de eisdem electis dicimus viris, de cũctis iam quasi in regula tenemus. Nã cum persecutionis apertè tempus irruit, sicut plerique martyrium subire possunt, qui esse in pace Ecclesiæ despicabiles uidentur: ita nonnunquam in debilitatis formidinẽ corruunt q in pace Ecclesiæ prius fortiter stare uidebantur. Sed eos de quibus prædiximus fieri martyres potuisse fidẽter fatemur, quia hoc iã ex eorũ fine colligim⁹. Cadere.n. nec in aperta psecutiõe poterãt hi, de quib. cõstat, q a & usq; ad finẽ uitę i occulta animi uirtute pstiterũt.

Petrus:

VT asseris ita est. sed super indignos nos diuinæ misericordiæ dispensationẽ miror, qui Lõgobardorũ sęuitiã ita moderatur, ut eorũ sacerdotes sacrilegos qui esse se fideliũ quasi uictores uidẽt, orthodoxorũ fidẽ psequi minimè pmittat.

De Ariano episcopo cæcato. Cap. XXIX.

Gregorius:

HOc (Petre) facere plerunq; conati, sunt, sed eorum sæuitię miracula superna restiterunt. Vnde unum narro qđ per Bonifacium monasterii mei monachum, qui usq; ante quadriennnũ cũ Longobardis fuit, adhuc ante triduum agnoui. Cum ad Spolitanam urbem Lõgobardorum episcopus.s. Arianus uenisset, & locum illic ubi solennia sua ageret non haberet, cœpit ab eius ciuitatis episcopo Ecclesiam petere quam suo errori dedicaret. Quod dum ualde episcopus negaret, [illegible] uenerat Arianus beati Pauli apo-

A stoli ecclesiam illic cominus sitã se die altero uiolenter intraturum esse professus est. Quod eiusdem Ecclesiæ custos audiẽs festinus cucurrit. Ecclesiã clausit, seris muniuit. Facto autem uespere lãpades oẽs extinxit, seq; in interiorib. abscondit. In ipso autem subsequentis lucis crepusculo Arianus eps collecta multitudinẽ aduenit, clausas Ecclesiæ ianuas effringere paratus. Sed repente cunctæ simul portę diuinitus concussæ, abiectis longius seris apertæ sunt, atq; cum magno sonitu omnia Ecclesiæ claustra patuerunt. Effuso desuper lumine, omnes quæ extinctæ fuerant lampades, accensæ sunt. Arianus uero episcopus qui uim facturus aduenerat, subita cæcitate percussus est, atq; alienis iã manibus ad suum habitaculum reductus. Qđ dum Longobardi in eadem regione positi omnes agnoscerent, nequaquam ulterius præsumpserũt catholica loca temerare. Miro.n. modo res gesta est, ut quia eiusdem Ariani causa lampades in Ecclesia beati Pauli fuerant ex- C tinctæ, uno eodemq; tempore, & ipse lumen perderet, & in Ecclesiã lumẽ rediret.

De Arianorum Ecclesia, quæ in Romana urbe catholica consecratione dedicata est. Cap. XXX.

SEd neq; hoc sileam quod ad eiusdem Arianæ hæreseos damnationẽ in hac quoq; urbe ante biennium pietas superna monstrauit. Ex his quippe quæ narro, aliud popul⁹ agnouit, aliud aũt sacerdos & custodes Ecclesiæ se audisset & uidisse testãtur. Arianorum Ecclesia in regione D urbis illa quæ Subura dicitur cum clausa usq; ante biennium remansisset, placuit ut in fide catholica introductis illic beati Stephani, & sanctæ Marthæ martyrum reliquiis dedicari debuisset: qđ factum est. Nam cum magna populi multitudine uenientes, atque omnipotenti Domini laudes canentes, eandẽ Ecclesiã ingressi fumus. Cũq; in ea iã missarũ solennia celebrarentur, & præ eiusdem loci angustia populi se turba comprimeret, quidam ex his qui extra sacrarium stabant, porcum subito intra suos pedes huc illucque discurrere

ſcurrere ſenſerũt. Quem dum unuſquiſque ſentiret, & iuxta ſe ſtatib. indicaret, idẽ porcus Eccleſiæ ianuas petiit, & oẽs per quos tranſiit in admirationem commouit, ſed uideri à nullo potuit, quãuis ſentiri potuiſſet. Quod idcirco diuina pietas oſtẽdit, ut cunctis pateſceret, quia de loco eodem immundus habitator exiret. Peracta igitur celebratione miſſarum receſſimus, ſed adhuc nocte eadem magnꝰ in eiuſdem Eccleſiæ tectis ſtrepitus factus eſt, ac ſi in eis aliquis errãdo diſcurreret. Sequẽti autem nocte grauior ſonitus excreuit, ac ſubito tãto terrore inſonuit, ac ſi omnis illa Eccleſia à fundamentis fuiſſet euerſa, & ꝓtinus receſſit, & nulla illic ulterius inquietudo antiqui hoſtis apparuit, ſed ꝑ terroris ſonitũ quẽ fecit, innotuit quòd à loco quem diu tenuerat, coactus exibat. Poſt paucos uero dies, in magna ſerenitate aeris ſuper altare eiuſdẽ Eccleſiæ nubes cœlitus deſcẽdit, ſuoq; illud uelamine operuit: omnemq́; Eccleſiam tanto terrore ac ſuauitatis odore repleuit, ut patentib. ianuis nullus illic præſumeret intrare. Sacerdos quoque & cuſtodes, & hi qui ad celebranda miſſarum ſolennia uenerant, rẽ uidebãt, ingredi minimẽ poterant, & ſuauitatẽ mirifici odoris trahebant. Die uero alio cum in ea lãpades ſine lumine dependerent, emiſſo diuinitus lumine ſunt accenſæ. Poſt paucos iterũ dies cum expletis miſſarum ſolenniis extinctis lampadibus cuſtos ex eadem Eccleſia egreſſus fuiſſet, poſt paululũ intrauit, & lãpades quas extinctas reliquerat, lucentes reperit. Quas negligẽter extinxiſſe ſe credẽs, eas iã ſollicitus extinxit, & exiẽs Eccleſiã clauſit. Sed poſt horarum triũ ſpatiũ regreſſus, lucẽtes lãpades quas extinxerat iterũ accẽſas inuenit: ut uidelicet ex ipſo lumine aperte clareſceret, q̃a locꝰ ille à tenebris ad lucẽ ueniſſet.

Lãpades diuinitus accenſæ.

Petrus:

ETſi in magnis ſumus tribulationib. poſiti, quia tamen à conditore noſtro non ſumus omnino deſpecti, teſtantur ea quæ audio eius ſtupenda miracula.

Gregorius:

QVamuis ſola quæ in Italia geſta sũt narrare decreueram, uis ne tamen A ut pro oſtendenda eiuſdem Arianæ hæreſeos damnatione trãſeamus uerbo ad Hiſpanias, atq; inde per Africam ad Italiam redeamus?

Petrus:

Perge quo libet. Nam lætus ducor, lætus reducor.

De Ermigildo Rege Liuigildi Vuiſigothorum regis filio, pro fide catholica ab eodem patre ſuo occiſo. Cap. XXXI.

Gregorius:

SIcut multorum qui ab Hiſpaniarum partib. ueniunt, relatione, B cognouimus, nuper Ermigildus rex Liuigildi regis Vuiſigothorum filius, ab Ariana hære ſi ad fidem catholicã uiro reuerentiſſimo Leandro Iſpalitano epiſcopo dudum mihi in amicitiis familiariter iuncto prædicante, cõuerſus eſt. Quem pater Arianus ut ad eandem hæreſim rediret, & ꝓmiſſis ſuadere, & minis terrere conatus eſt. Cũque ille conſtantiſſime reſponderet, nunquam ſe ueram fidem poſſe relinquere quam ſemel agnouiſſet, iratus pater eum priuauit regno, rebuſq́ue expoliauit omnibus. Cũq; nec ſic uirtutem mẽtis illius C emollire ualuiſſet, in arcta illum cuſtodia concludens, collũ manuſq; illius ferro ligauit. Cœpit itaq; idem Ermigildus rex iuuenis terrenum regnũ deſpicere, & forti deſiderio cœleſte quærens, in ciliciis uinculatus iacens, omnipotenti Deo ad confortãdum ſe preces effundere, tãtoq́; ſublimius gloriam tranſeuntis mundi deſpicere, quanto & religatus agnouerat nil fuiſſe quod potuerit auferri. Superueniente autem paſchalis feſtiuitatis die, intempeſtæ noctis ſilentio ad eum perfidus pater Arianum epiſcopũ miſit, ut ex D eius manu ſacrilegæ conſecrationis communionẽ perciperet, atq; ꝑ hoc ad patris gratiã redire mereretur. Sed uir Deo deditus Ariano epiſcopo ueniẽti exprobrauit ut debuit, eiuſq; à ſe perfidiam dignis increpationibus repulit: quia exterius iacebat ligatus, apud ſe tamen in magno mẽtis culmine ſtabat ſecurus. Ad ſe itaq; reuerſo epiſcopo, Arianus pater infremuit, ſtatimq́; ſuos apparitores miſit qui cõſtantiſſimũ cõfeſſorẽ Dei illic ubi iace-

24. q. 1. Cœpit Ermigildus.

Ca. 1. q. 1 c. Superueniente.

bat occideret: quod & factũ est. Nã mox ut ingressi sunt, securem cerebro eius infligentes, uitã corporis abstulerũt, hocq; in eo ualuerunt perimere qđ ipsũ quoq; qui peremptus est in se constiterat despexisse. Sed pro ostendẽda uera eius gloria superna quoq; nõ defuere miracula. Nã cœpit in nocturno silentio psalmodiæ cãtus ad corpus eiusdem regis & martyris audiri: atq; ideo ueraciter regis, q.a & martyris. Quidam ẽt ferũt ꝙ illic nocturno tempore accensæ lampades apparebant: unde & factum est, quatenus corpus illius, ut uidelicet martyris, iure à cũctis fidelibus uenerari debuisset. Pater uerò perfidus & parricida, commotus pœnitentia, hoc fecisse se doluit, nec tamẽ usq; ad obtinendam salutem pertimuit. Nã quia uera esset catholica fides cognouit, sed gentis suæ timore perterritus, ad hanc peruenire non meruit. Qui oborta ægritudine, ad extrema perductus est, & Leandro episcopo quem prius uehemẽter afflixerat, Richaredum regem filium suum quem in sua hæresi reliquerat, cõmẽdare curauit, ut in ipso quoq; talia faceret, qualia & in fratre suis exhortationibus fecisset. Qua cõmendatione expleta defunctus est. Post cui[9] mortẽ Richaredus rex non patrẽ perfidum, sed fratrem martyrem sequẽs, ab Arienæ hæreseos prauitate conuersus, totam quoq; Vuisigotorum gentem ita ad ueram perduxit fidẽ, ut nullum in suo regno militare permitteret, qui regni Dei hostis existere ꝑ hæreticam prauitatem nõ timeret. Nec mirũ ꝙ ueræ fidei prædicator factus est, qui frater est martyris, cuius hũc quoq; merita adiuuant, ut ad omnipotẽtis Dei gremium tam multos reducat. Qua in re considerandũ nobis est, quia totum hoc agi nequaquã posset, si Ermigildus rex pro ueritate mortuus nõ fuisset. Nam sicut scriptum est: Nisi granum frumenti cadẽs in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuũ fuerit, multum fructũ affert. Hoc fieri uidemus in membris, quod factum scimus in capite. In Vuisigothorum etenim gẽte unus mortuus est ut multi uiuerent: & dum unũ granum fideliter cecidit, ad obtinen- Ioan. 12.

A dã fidem animarũ seges multa surrexit.

Petrus:

Res mira, & nostris stupẽda temporibus.

De episcopis Africanis qui pro defensione catholicæ fidei abscißis ab Arianis Vuandalorũ linguis, nullum locutionis solitæ sustinuere dispendium. *Cap. XXXII.*

Gregorius:

IVstiniani quoq; Augusti temporibus, dum contra catholicorũ fidẽ exorta à B Vuandalis ꝑsecutio Ariana in Africa uehementer insaniret: quidam in defensione ueritatis episcopi fortiter persistẽtes, ad medium sunt deducti. Quos Vuandalorũ rex uerbis ac muneribus ad perfidiã flectere non ualens, tormentis frangere posse se credidit. Nam cum eis in ipsa defensione ueritatis silẽtiũ indiceret, nec tamen ipsi contra perfidiã tacerent, ne tacendo forsitan cõsensisse uiderentur: raptus in furore eorũ linguas abscindi radicitus præcepit. Res mira & multis nota C senioribus: quia ita ꝑ defensione ueritatis etiam sine lingua loquebantur, sicut prius loqui per linquam consueuerant.

Petrus:

Mirandũ ualde, & uehementer stupẽdũ.

Gregorius:

SCriptum Petre est de unigenito summi patris; In principio erat uerbũ, & Ioan. 1. verbum erat apud Deũ, & Deus erat verbum. De cuius etiã uirtute subiungitur: Omnia per ipsum facta sunt: Quid igitur miramur si uerba ædere sine lingua potuit uerbum quod fecit linguam?

Petrus:

D Placet quod dicis.

Gregorius:

HI itaq; eo tempore profugi ad Constantinopolitanã urbem uenerunt. Eo quoq; tempore quo pro explẽdis responsis Ecclesiæ ad principem ipse transmissus sum, seniorẽ quendã episcopũ reperi, qui se adhuc eorum ora sine linguis loquẽtia uidisse testabat, ita ut apertis oribus clamarent: Ecce uidere, quia linguas nõ habemus, & loquimur. Videbatur.n. a respicientibus ut ferebat quia abscissis radicitus linguis quasi quoddã baratrum patebat i gutture, & tñ ore uacuo plena

ad

ad integrum uerba formabant. Quorũ il A lic unus in luxuriã lapsus mox priuatus est dono miraculi, recto uidelicet omnipotentis Dei iudicio: ut qui carnis cótinétiã seruare neglexerat, sine lingua carnea non haberet uerba ueritatis. Sed hęc nos pro Arianæ hæresos damnatione dixisse sufficiat: nunc ad ea quæ nuper in Italia gesta sunt signa, redeamus.

De Eleutherio seru. Dei. *Cap. XXXIII.*

IS autẽ (cuius superius memoriã feci) Eleutheri⁹ pater monasterij beati Euãgelistæ Marci, qđ in Spolitanæ urbis po- B merijs situm est, diu mecum est in hac urbe in meo monasterio cóuersatus, ibiq; defunctus est. Quẽ sui discipuli referebãt, plorãdo mortuũ suscitasse. Vir aũt tantæ simplicitatis erat & cópunctionis, ut dubiũ non esset ꝙ illæ lachrymæ ex tã humili simpliciq; mente editæ, apud omnipotenté Deũ multa obtinere potuissent. Huius ergo aliquod miraculũ narrabo, qđ inquisitus mihi simpliciter & ipse fatebat. Quadam nanq; die dũ iter carperet, facto uespere cũ ad secedendũ locus C deesset, in monasteriũ uirginũ deuenit, in quo quidã puer paruulus erat, quẽ malignus spiritus omni nocte uexare cósueuerat. Sed sanctimoniales fœminę ut uirum Dei susceperunt, eũ rogauerunt dicentes: Tecum pater hac nocte puer iste maneat. Quem ipse benignè suscepit, secumq; eũ nocte eadé iacere permisit. Facto aũt mane cęperũt sanctimoniales fęminæ eundé patrem uigilanter inquirere, si quid ei puer quẽ dederant nocte eadé fecisset. Qui miratus cur ita requirerẽt, rñdit: Nihil. Tunc illæ eiusdem pueri D innotuerũt cãm: & ꝙ malignus spiritus nulla ab eo nocte recederet, indicauerũt summopere postulantes ut hunc secũ ad monasteriũ tolleret: quia iam uexationé illius uidere ipsæ non possent. Consensit senex, puerũ ad monasterium duxit. Qui cũ multo tempore in monasterio fuisset: atq; ad hũc antiquus hostis accedere minime præsumpsisset, eiusdem senis aius de salute pueri immoderatius ꝑ lætitiã tactus est. Nam corã positis fratrib. dixit: Fratres, diabolus sibi cũ illis sororib. iocabat: at uerò ubi ad seruos Dei uentũ est, ad hunc puerum accedere nõ ꝓsumpsit. Postq̃ uocé emisit, hora eadé ac mométo idé puer corã cunctis fratrib. diabolo se inuadente uexatus est, quo uiso senex se protinus in lamentũ dedit. Quẽ dũ lugétem diu fratres consolari uoluissent, respondit dicens: Credite mihi, q̃a in nullius uestrũ ore hodie panis ingredit, nisi puer iste à dæmonio fuerit ereptus. Tũc se in orationé cũ cunctis fratrib. strauit, & eousque oratum est, quousq; puer à uexatione sanaretur. Qui tam ꝑfectè sanatus est, ut ad hunc malignus spiritus accedendi ausum ulterius non haberet.

Petrus:

CRedo quòd ei elatio parua surrepserat, sed eius discipulos omnipotés Deus facti illius esse uoluit adiutores.

Gregorius.

ITa est. Nam quia pondus miraculi solus portare non potuit, diuisit hoc cũ fratrib. & portauit. Huius uiri oĩo quantæ uirtutis esset, in memetipso expertus sum. Nam cum quodam tempore in monasterio incisioné uitalium paterer, crebrisq; angustijs per horarũ momenta ad exitum propinquarem (quã medici molestiam Gręco eloquio syncopin uocãt) & nisi me frequenter fratres cibo reficerent, uitalis mihi spiritus funditus intercidi uideretur: paschalis superuenit dies. Et cum sacratissimo sabbato in quo oẽs & paruuli pueri ieiunant, ego ieiunare non possem, cępi plus mœrore quam infirmitate deficere. Sed tristis animus consilium citius inuenit, ut eundem uirum Dei secreto in oratorium ducerẽ, eumq; peterem, quatenus mihi ut die illo uirtus ad ieiunandũ daretur, suis apud omnipotentem Dominum precibus obtineret. quod & factum est. Nam mox ut oratorium ingressi sumus, humiliter sese cũ lachrymis in orationẽ dedit, & post paululum completa oratione exiit: & ad uocem benedictionis illius, uirtutem tantã meus stomachus accepit, ut mihi funditus à memoria tolleretur cibus & ægritudo. Cępi mirari quis essem, quis fuerim: quia & cum ad animum redibat infirmitas, nihil in me ex his quæ memineră recognoscebam. Cunq; in dispositione

monasterij

monasterij mens occupata fuisset obliuiscebar funditus ægritudinis meæ. Si uero (vt prædixi) rediret ægritudo ad memoriam, cum tam fortem me esse sentirem, mirabar si nō comedissem. Qui ad vesperam veniens, tantæ me fortitudinis inueni, vt si uoluissem, ieiunium vsq; ad diem alterū transferre potuissem. Sicq; factū est, ut in me probarem, ea etiā de illo uera esse, quibus ipse minimè interfuissem.

Petrus:

QVia eundem virum magnæ compūctionis fuisse dixisti, ipsam lachrymarum uim largius addiscere cupio. Vnde quęso, ut quot sunt genera compunctionis mihi edisseras.

Quot sunt compūctionis genera. Ca. XXXIIII.

Gregorius:

IN multas species cōpunctio diuiditur, quando singulæ quæq; à pœnitētibus culpæ planguntur. Vnde ex uoce quoq; pœnitentium Hieremias ait: Diuisiones aquarum deduxit oculus meus. Principaliter vero cōpūctionis genera duo sunt: quia Deum sitiens anima prius timore compungitur, post amore. Prius enim se se in lachrymis afficit: q̃a dum malorum suorū recordatur, pro his perpeti ęterna supplicia pertimescit. At uero cum lōga mœroris anxietate fuerit formido cōsumpta, quædam iam de præsumptione ueniæ securitas nascit, & in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur: & qui prius flebat ne duceretur, ad supplicitū, postmodum amarissimè flere incipit, quia differtur à regno. Cōtēplatur etenim mēs, qui sint illi angelorum chori, quæ ipsa societas beatorū spirituum, quæ maiestas æternæ uisionis Dei, & amplius plāgit quia a bonis perrenib. deest, quam fleuit prius cū mala æterna metuebat. Sicq; fit ut perfecta cōpunctio formidinis, tradat animū compunctioni dilectionis. Quod bene in sacra ueraciq; historia figurata narratione describit, quę ait, qđ Axa filia Caleph sedens sup asinū suspirauit. Cui dixit pater suus. Quid habes? At illa respōdit, Da mihi benedictionē, terrā Australē & arentē dedisti mihi, iūge & irriguā. Deditq; ei pater suus irriguū superius, & irriguū inferius. Axa q̃ppe sup asinū sedet, cū irrationabilib. carnis suæ motibus anima pręsidet. Quæ suspirans a patre terram irriguā petit quia à creatore nostro cum magno gemitu q̃renda est lachrymarum gratia. Sunt nāq; nonnulli qui iam in dono perceperunt liberè pro iustitia loqui, oppressos tueri, indigentibus possessa tribuere, ardorem fidei habere, sed adhuc gratiam lachrymarum non habent. Hi nimirum terrā Australem & arentem habēt, sed adhuc irrigua indiget, q̃a in bonis operib. positi in quib. magni atq; feruētes sunt, oportet, nimirū ut aut timore supplicij, aut amore regni cęlestis mala ēt quæ antea pperrauerūt, deplorēt. Sed quia (ut dixi) duo sunt cōpunctionis genera, dedit ei pater suus irriguum superius, & irriguū inferius. Irriguum quippe superius accipit anima, cū sese in lachrymis cœlestis regni desiderio affligit. Irriguum vero inferius accipit, cū inferni supplicia flendo pertimescit. Et quidem prius inferius, ac post irriguum superius datur. Sed quia cōpunctio amoris, dignitate præeminet: necesse fuit, ut prius irriguum superius, & post irriguum inferius commemorari debuisset.

Threh. 2

Compunctionis genera.

Iosuæ 15

Petrus:

PLacet quod dicis. Sed postquam hūc uenerādæ uitę Eleutherū huius meriti fuisse dixisti, libet inquirere si nūc in mundo esse credendum est aliquos tales.

De Amantio presbytero prouinciæ Thusciæ.
Caput XXXV.

Gregorius,

FLoridus Tudertinæ Ecclesiæ episcopus, cuius ueritatis atq; sanctitatis est, dilectioni tuæ incognitū non est. Hic mihi esse apud se presbyterū, quendam, Amātiū noīe, præcipuæ simplicitas narrauit, virū quē hoc habere uirtutis perhibet, ut Apostolorū more manū super ægros ponat, & salutē restituat, & quātūlibet uehemens ęgritudo sit, ad tactū illius abscedat. Quē hoc ēt habere miraculi adiūxit quia in quolibet loco, quāuis immanissimę asperitatis serpētē reperit, mox ut eū signo crucis signauerit, extinguit,

ita

ita ut uirtute crucis quā uir Dei digito
ædiderit, diruptis uiſceribus moriatur.
Quem ſi quando ſerpens in foramine ſu-
gerit, ſigno crucis os foraminis benedi-
cit:ſtatimq; ex foramine ſerpens iā mor
tuus trahitur. Quē tantæ uirtutis uirum
ipſe etiā uidere curaui: eumq; ad me de-
ductum in infirmorum domo paucis die
bus manere uolui: ubi, ſi qua adeſſet cura
tionis gratia citius probari potuiſſet. Ibi
autem quidam inter ęgros alios mente
captus iacebat, quē medici Græco uoca
bulo phrenet cum appellant. Qui nocte
quadam cum magnas uoces (ſcilicet ut
inſanus) ęderet, cunctosq; ęgros immen
ſis clamorib. perturbaret, ita ut nulli il-
lic capere ſomnum liceret, fiebat res ual-
de mirabilis: quia unde unus malè, inde
omnes deterius habebant. Sed ſicut &
prius à reuerentiſſimo Florido epiſcopo
qui tunc cum p̄dicto presbytero illic pa-
riter manebat, & poſt à puero qui nocte
eadem ægrotantib. ſeruiebat, ſubtiliter
agnoui, idem uenerabilis p̄sbyter de pro
prio ſtrato ſurgens ad lectum phrenetici
ſilenter acceſſit, & ſuper eum poſitis ma
nib. orauit. Moxq; illum melius habentē
tulit, atq; in ſuperiora domus ſecus ad
oratorium duxit: ubi pro eo liberius ora
tioni incubuit, & ſtatim eum ſanum ad
lectum proprium reduxit: ita ut nullas
ulterius uoces ęderet, nec iam ægroto-
rum quempiam aliquo clamore pertur-
baret: nec iam ęgritudinem auxit alienā,
qui perfectè receperat mentem ſuam. Ex
quo eius uno facto didicimus, ut de eo
illa omnia audita crederemus.

Petrus:

MAgnæ uitæ ædificatio eſt uidere ui-
ros tam mira facientes, atque in ci-
uibus ſuis Hieruſalem cœleſtem in terra
conſpicere.

De Maximiano Syracuſanæ ciuitatis epiſcopo. Cap. XXXVI.

Gregorius:

NEq; hoc ſilendum puto qđ omni-
potens Deus ſuper Maximianum
famulum ſuum nunc Syracuſanum epi-
ſcopum, tunc autē mei monaſterii pa-
trem, dignatus eſt mōſtrare miraculum.
Nā dum iuſſione pōtificis mei in Cōſta-
A tinopolitanæ urbis palatio rñſis Eccleſia-
ſticis deſeruirem, illuc ad me idem uene-
rabilis Maximianus charitate exigente
cum fratrib. uenit. Qui cum ad monaſte-
riū meū Romā rediret, in mari Adriati-
co nimia tēpeſtate dep̄henſus, inęſtimabi
li ordine atq; inuſitato miraculo erga ſe
cunctosq; qui cum eo aderāt, oīpotentis
Dei & irā cognouit & gratiā. Nā cū in eo
rū morte uentorū nimietatib eleuati flu
ctus ſæuirent, ex naui clauis p̄ditis, ar-
bor abſciſſa eſt, uela in undis proiecta, to
tūq; uas nauis quaſſatū nimijs fluctibus,
ab omni fuerat ſua cōpage diſſolutū. Ri-
B mis itaq; patentib. intrauit mare, atq;
uſq; ad ſuperiores tabulas impleuit na-
uem, ita ut nō tā nauis intra undas, quā
undæ iā intra nauem eſſe uiderent. Tūc
in eadem naui reſidentes, nō iā ex morte
uicina ſed ex ipſa eius p̄ſentia ac uiſione
turbati omnes, ſibimet pacem dederunt,
corpus & ſanguinem redemptoris acce-
perunt, Deo ſe ſinguli comendantes, ut
eorū aīas benignè ſuſciperet, quorū cor
pora in tā pauenda morte tradiderat. Sed
omnipotens Deus qui eorū mentes mi-
C rabiliter terruit, eorū quoq; uitā mirabi
lius ſeruauit. Nā dieb. octo nauis eadem
uſq; ad ſuperiores tabulas aquis plena
iter proprium peragens enarauit. Nono
aūt die in Cothronenſis caſtri portum
deducta eſt. Ex qua exierunt omnes inco
lumes qui cū p̄dicto uenerabili uiro Ma-
ximiano nauigabāt. Cunq; poſt eos ipſe
quoq; fuiſſet egreſſus, mox in eiuſdem
portus profundū nauis demerſa eſt, ac ſi
illis egredientib p̄ pōdere ſubleuatione
caruiſſet: & q̄ plena hominib. in pelago
aquas portauerat, atq; natauerat, Maxi-
D miano cum ſuis fratrib. recedente, aquas
ſine hominib. in portu nō ualuit porta-
re: ut hinc omnipotens Deus oſtenderet
quia hanc onuſtam ſua manu tenuerat,
quæ ab hominibus uacua & derelicta ſu-
per aquas non potuit manere.

De Sanctulo presbytero prouinciæ Nurſiæ. Cap. XXXVII.

ANte hos dies quoque ferè xl. uidiſti
apud me eum cuius ſuperius memo
riam feci, uenerabilis uitæ presbyterum
Sanctulum nomine, qui ad me ex Nurſia

prouincia annis singulis uenire consueuit. Sed ex eadem prouincia quidam monachus ante triduū uenit, qui grauis nūcij mœrore me perculit, quia eundē uirū obijsse nunciauit. Huius ergo uiri, etsi nō sine gemitu dulcedinis recolo, iam tamē sine formidine uirtutes narro, quas a uicinis eius sacerdotib. mira uirtute & simplicitate præditis agnoui. Et sicut inter amantes se animos hominum magnum charitatis familiaritas ausum præbet, a me plerunq; ex dulcedine exactus, ipse quoq; de his quæ egerat, extrema quædam fateri cogebat. Hic nanq; quodam tempore cum in prælo Longobardi oliuam premerēt, ut oleum liquare debuisset, sicut iocundus erat & uultu & animo, utrem uacuum ad prælum detulit, laborantesq; Longobardos læto uultu salutauit, utrem protulit, & iubendo potius quam petendo eum impleri sibi dixit. Sed gentiles uiri quia tota iā die frustra laborauerant, atq; ab oliuis exigere oleum torquendo non poterant, uerba illius moleste susceperunt, eumq; iniurijs insectati sunt. Quibus uir dn̄i lætiori adhuc uultu respōdit dicens: Si pro me oretis, istum utrē Sanctulo impleatis, & sic à uobis reuertetur. Cumq; illi ex oliuis oleum defluere non cernerent, & uirum dei ad implendum utrem sibi insistere uiderent, uehementer accensi, maioribus hunc uerborū contumelijs detestari cœperunt. Vir autē dei uidēs quod ex p̄lo oleum nullo modo exiret, aquam sibi dare petijt, quam cunctis uidentib. benedixit, atq; in prælum suis manib. iactauit. ex qua protinus benedictione tāta ubertas olei erupit, ut Longobardi qui prius diu incassum laborauerant, non solum sua uascula omnia, sed utrē quoq; quē uir dei detulerat implentes, gratias agerent: quia is qui oleū petere uenerat, benedicendo dedit quod postulabat.

ALio quoq; tempore uehemens ubiq; fames incubuerat, & beati Laurentij martyris Ecclesia fuerat a Longobardis incensa. Quam uir dei restaurare cupiens, artifices multos ac plures subministrantes operarios adhibuit, quib. necesse erat ut quotidiani sumptus laborātib. A sine dilatione præberentur. Sed exigente eiusdem famis necessitate panis defuit, cœperuntq; laborantes instanter uictū quærere: quia uires ad laborem per inopiā non haberent. Quod uir dei audiēs, eos uerbis consolabatur foris promittēdo quod deerat, sed ipse grauiter anxiabatur intus exhibere cibum non ualens quem promittebat. Cū uero huc illucq; anxius pergeret, deuenit ad clibanum in quo uicinæ mulieres pridie panes coxerāt, ibiq; incuruatus aspexit, ne fortè panis à coquentibus remansisset. Tunc re- B pentè panē miræ magnitudinis, atq; insoliti candoris inuenit: quem quidē tulit sed deferre artificibus noluit, ne fortasse alienus esset, & culpam uelut ex pietate perpetraret. Per uicinas itaq; hunc mulieres detulit, eumq; omnib ostendit, ac ne cui earum remansisset, inquisiuit. Omnes autem q̄ pridie panem coxerant, suū hunc esse negauerūt, atq; panes suos numero integro se a clibano retulisse professæ sunt. Tūc lætus uir dn̄i perrexit ad multos artifices cū uno pane, & ut omnipotenti deo gratias agerent admonuit, & quia eis annonā præbuerat indi- C cauit: eisq; ad refectionem protinus inuitatis inuentum panem apposuit. Quib. sufficienter pleneq; satiatis plura ex eo quā ipse panis fuerat fragmenta collegit. Quę die quoq; altero eis ad refectionem intulit sed id qđ ex fragmētis supererat, ipsa quoq; q̄ apposita fuerant fragmenta superabat. Factumq; est ut p dies decem omnes illi artifices atq; operarij ex illo pane satiati, hunc & quotidie ederent, & ex eo quotidie quod edi posset, in cra- D stinum superesset, acsi fragmenta panis illius per esum crescerent, & cibum comedentium ora repararent.

Petrus:

MIra res, atq; in exemplū dn̄ici operis uehementer omnibus stupenda.

Gregorius:

IPse Petre multos de uno pane pauit p seruum, qui ex quinq; panibus quinque milia hominum satiauit p semetipsum, q pauca seminis grana in innume-

ra

ra segetum frumenta multiplicat, qui ip A sa quoque semina produxit ex terra, & simul omnia creauit ex nihilo. Sed ne diutius mireris quid in uirtute Domini uenerandus uir Sanctulus exterius fecerit, audi ex uirtute Domini qualis interius fuit. Die etenim quadam a Longobardis captus quidam diaconus tenebatur ligatus, eumq; ipsi qui tenuerant interficere cogitabat. Aduesperascente aũt die uir dei Sanctulus ab eisdem Longobardis petiit ut relaxari, eique uita concedi debuisset: quod posse se facere omnino negauerũt. Cumq; mortem illius deliberasse eos cerneret, petijt ut sibi ad custodiam tradi debuisset. Cui protinus responderunt: Tibi quidem eum ad custodiẽdum damus: sed ea cõditione interposita, ut si iste fugerit, pro eo is moriaris. Qđ vir Dñi libẽter accipiens, prædictum diaconum in suam suscepit fidem: quem nocte media cum Longobardos oẽs somno graui depressos aspiceret, excitauit, & ait: Surge, & concitus, fuge liberet te omnipotens Deus. Sed idem diaconus promissionis eius non immemor, respondit dicẽs: Fugere pater nõ possum: quia si ego fugero pro me sine dubio ipse morieris. Quẽ vir Dñi Sanctulus ad fugiendum compulit, dicens: Surge & vade, te oĩpotens Deus eripiat. Nam ego in manu eius sum, tãtũ in me possunt facere, quantũ ipse permiserit. Fugit itaq; diaconus, & quasi deceptus in medio fideiussor remansit. Facto igitur mane, Longobardi qui diaconũ ad custodiẽdum declarant uenerunt, quem dederant petierunt: sed hunc uenerandus presbyter fugisse respondit. Tunc illi inqunt: Scis ipse melius quid conuenit. Ser D uus autem Domini constanter ait: Scio. Cui dixerunt: Bonus homo es, nolumus te per uarios cruciatus mori, elige tibi mortem quam vis. Quibus uir Domini respondit dicens: In manu Dei sum, ea morte me occidite, qua me occidi permiserit. Tunc oĩbus qui illic aderant Lõgobardis placuit, ut eum capite trũcare debuissent, quatenus sine graui cruciatu vitam eius compendiosa morte terminanarent, cognito itaq; qđ Sanctulus qui inter eos pro sanctitatis reuerentia magni honoris habebatur, occidẽdus esset: oẽs qui in eodem loco inuenti sunt Longobardi conuenerunt, sicut sunt nimiæ crudelitatis, lęti ad spectaculum mortis. Circumsteterunt itaq; acies. Vir aũt Dñi deductus in medium est, atq; ex oĩbus viris fortibus electus est vnus, de quo dubium nõ esset, quin vno ictu caput eius abscinderet. Venerandus igitur vir inter armatos deductus, ad sua arma statim cucurrit: nam petijt ut sibi paululum orãdi licẽtia daretur. Cui dum concessum fuisset, in terram se strauit & orauit. Qui dũ paulo diutius oraret, hũc electus interfector calce pulsauit ut surgeret, dicẽs: Surge, & flexo genu tende ceruicẽ. Surrexit autem vir Dñi, genu flexit, ceruicem tetendit: sed tenso collo eductam contra se spatam intuens, hoc vnum publicẽ fertur dixisse: Sancte Ioannes suscipe illam. Tunc electus carnifex euaginatum gladium tenens, nisu forti in altum brachiũ percussurus leuauit, sed deponere nullo modo potuit. nã repentẽ diriguit, & ere- C cto in cœlum gladio brachium inflexibile remansit. Tunc omnis Longobardorum turba quæ ad illud mortis spectaculum aderat, in laudis fauorẽ cõuersa mirari cępit, virumq; Dei cũ timore uenerari, quia profecto claruerat, cuius sanctitatis esset, qui carnificis sui brachiũ in aere ligasset. Itaq; postulatus vt surgeret surrexit: postulatus ut brachium sui carnificis sanaret, negauit dicens: Ego pro eo nullo modo orabo, nisi mihi ante iuramentũ dederit, quia cũ ista manu Christianũ hominẽ non occidat. Sed Longobardus idem qui (ut dicã) brachium cõtra Deum tendendo perdidirat, pœna sua exigẽte cõpulsus est iurare se Christianũ hominem nunquã occidere. Tũc uir Domini pręcepit dicens: Depone manũ deorsum. Qui statim deposuit, atq; ili cõ adiũxit: Remitte gladiũ in uaginã. Et statim remisit. Oẽs ergo tãtæ virtutis hominem cognoscẽtes, & boues & iumẽta q̃ deprædati fuerant, certatim ei offerre in munere volebant. sed vir Dñi tale munus suscipere renuit, munus aũt bonæ mercedis q̃siuit dicẽs: Si mihi aliquid vultis cõcedere, omnes captiuos quos habetis

tis mihi tribuite, ut habeam unde pro vobis debeã orare. Factumq; est, & omnes captiui cũ eo dimissi sunt, atq; superna gratia disponente, cum se unus pro vno morti obtulit, multos à morte liberauit.

Petrus:

MIra res, & quamuis hanc ab alijs & ipse cognouerim: verè tamẽ fateor, quia mihi quotiens narratur, innouat.

Gregorius:

NIhil in hac re in Sanctulo mireris, sed pensa si potes quis ille spiritus fuerit, qui eius tam simplicem mentẽ tenuit, atq; in tãto virtutis culmine erexit. Vbi enim eius animus fuit, quando mori pro proximo tam constanter decreuit & pro temporali uita fratris vnius suam despexit, atq; sub gladio ceruicem tetendit? Quæ ergo uis amoris illud cor tenuit, q̃d mortem suam pro unius salute proximi non expauit? Scimus certè q̃a idem uenerabilis uir Sanctulus ipsa quoque elementa literarum bene non nouerat, legis præcépta nesciebat: sed quia plenitudo legis est charitas, legem totam in Dei ac ꝓximi dilectione seruauit, & quod foris in cognitione nõ nouerat, ei intus uiuebat in amore. Et qui nunquã

1. Io. 3. fortasse legerat quod de redemptore Ioãnes apostolus dixit, quoniã sicut ille pro nobis animã posuit, sic & nos debemus pro fratrib. animas ponere, tam sublime Apostolicum præceptum faciẽdo magis quàm sciendo nouerat. Comparemus si placet cũ hac nostra indocta sciẽtia illius doctã ignorantiam. Vbi hæc nostra iacet ibi illius disciplina eminet. Nos de virtutibus vacui loquimur, & quasi inter fructifera arbusta positi odoramur, poma nec manducamus. Ille virtutum fructus carpere nouerat, quamuis hos in verbis odorari nesciebat.

Petrus:

QVidnam quæso tu esse existimas, q̃ boni quoque subtrahuntur. & q̃ viuere ad ædificationem multorũ poterant, aut penitus inueniri nequeũt, aut certè iam omni modo rarescunt?

Gregorius:

MAlitia remanentium meretur ut hi qui prodesse poterant, festine subtrahantur: & cũ mundi finis appropinquat, electi tollunt, ne deteriora uideãt. Hinc. n. propheta ait: Iustus perit, & nemo est qui recogitet in corde suo: & viri misericordiæ colligũtur, quia non est q̃ intelligat, Hinc rursus scriptũ est: Apite vt exeãt qui cõculcent eam, tollite de via lapides Hinc Salomon ait: Tempus mittẽdi lapides, & tempus colligẽdi. Q̃d igitur finis mundi vrget, eo necesse est, vt uiui lapides ad ædificium cœleste colligantur, quatenus Hierusalem nostra in mensurã suæ constructionis excrescat. Nec tñ ita oẽs electos subtrahi credimᵒ, ut soli in mũdo peruersi remaneant: q̃a nunquam peccatores ad lamẽtum pœnitentiæ redirent, si nulla essent bonorum exempla quæ eorum mentem traherẽt.

Petrus:

INcassum subtrahi bonos queror, quia perire cateruatim. & malos uideo.

De visione Redempti Ferentinæ ciuitatis episcopi. Cap. XXXVIII.

Gregorius,

HAc de re nihil Petre mireris: nam Redemptũ Ferẽtinę ciuitatis episcopum uitę venerabilis virum qui ante hos ferè annos septem ex hoc mũdo migrauit, tua dilectio cognitum habuit. Hic sicut mihi adhuc in monasterio propè posito valde familiariter iungebatur, hoc quod Ioannis iunioris prędecessoris mei tempore de mundi fine cognouerat, sicut longè lateq; claruerat, à me requisitus mihi ipse narrabat. Aiebat nãq; q̃a quadã die dum parochias suas ex more circuiret peruenit ad Ecclesiam beati Euthicij martyris. Aduesperascente autem die stratum fieri sibi iuxta sepulchrũ martyris uoluit, atq; ibi post laborẽ quieuit: cum nocte media ut asserebat, nec perfectè vigilare poterat, nec dormiebat, sed depressus vt solet somno, grauabat quodam pondere vigilans animus: atq; ante eum idem beatus martyr. Euthicius astitit dicens: Redempte uigilas? Cui respondit: Vigilo. Qui ait. Finis venit vniuersæ carnis, finis venit uniuersę carnis, finis uenit vniuersę carnis. Postquã trinã vocem visio martyris, quę mentis eius oculis

Marginal notes (right column): Esai. 57. (beside "Hinc. n. propheta ait"); Hier. 50. (beside "q̃ intelligat, Hinc rursus"); Eccl. 3. (beside "via lapides Hinc Salomon").

lis apparebat, euanuit. Tunc uir Dei surrexit. seq; in orationis lamentum dedit. Mox. n. illa terribilia in cęlū signa secuta sunt, ut hastæ atq; acies igneæ ab aquilonis parte uiderent. Mox efferа Longobardorum gens de uagina suæ habitationis educta, in nostrā ceruicē grassata est, atq; humanū genus quod in hac terra præ nimia multitudine quasi spissæ segetis more surrexerat, succisum aruit. Nam depopulatæ urbes, euersa castra, concrematæ Ecclesiæ, destructa sunt monasteria uirorum ac fęminarū, desolata ab hominib. prædia, atq; ab omni cultore destituta, in solitudine uacat terra: nullus hāc possessor inhabitat, occupauerunt bestiæ loca q̄ prius multitudo hominum tenebat. Et quid in alijs mūdi partib. agatur ignoro. Nā in hac terra in qua nos uiuimus, finē suum mundus iam non nunciat, sed ostendit. Tanto ergo nos necesse est instantius æterna quærere, quāto à nobis cognoscimus ueiociter tēporalia fugisse. Despiciendus à nobis hic mūdus fuerat, etiam si blādiretur; si rebus prosperis demulceret animū. ut postquam tot flagellis premitur, tanta aduersitate fatigatur, tot nobis quotidie dolores ingeminat: q̄d nobis aliud quā ne diligatur clamat? Multa autem fuerant, quæ adhuc de electorum factis narrare debuissem, sed hęc silentio supprimo, quia ad alia festino.

Petrus:

QVia multos intra sanctæ Ecclesiæ gremium constitutos, de uita animæ post mortem carnis perpendo dubitare, quæso ut debeas, uel qua ex ratione possit agnosci, uel si qua animarum exēpla animo occurrunt, pro multorū ædificatione dicere, ut hi qui suspicantur, discant, cum carne animum non finiri.

Gregorius:

LAboriosum ualde opus est, & maximè occupato animo, atq; ad alia tēdenti. Sed si sunt quibus prodesse ualeat, uoluntatē meā proculdubio postpono utilitati proximorum, & in quantū deo largiente ualuero, quod anima post carnem uiuat, subsequenti hoc quarto uolumine demonstrabo.

Libri tertij finis.

CAPITA QVARTI LIBRI.

De

LIBER QVARTVS DIALOGI B. GREGORII.

C

Quod æterna ac spiritalia ideo à carnalibus minus credantur, quia ea quæ audiunt, per experimentum minimè nouerunt. Cap. I.

POstquam de paradisi gaudijs (culpa exigēte) expulsus est primus humani generis parēs, in huius cęcitatis atq; exilij quam patimur uenit ærũnam: quia peccando extra semetipsum fusus, iã illa cœlestis patriæ graudia quæ prius contemplabat, uidere nõ potuit. In paradiso quippe assueuerat homo verbis Dei perfrui, beatorum angelorum spiritibus cordis mũditia & celsitudine visionis interesse. Sed postq̃ huc cecidit, ab illo quo implebat mẽtis lumine recessit. Ex cuius uidelicet carne nos in huius exilii cęcitate nati, audimus quidẽ cęlestẽ esse patriã, audimus eius ciues angelos Dei, audimus eorundem angelorum socios spiritus iustorum & perfectorum. Sed carnales quiq;, quia illa inuisibilia scire nõ ualẽt p experimentũ, dubitãt utrũ ne sit, q̃ corporalib. oculis nõ uidẽt. Quæ nimirũ dubietas in primo parẽte nostro esse non potuit: q̃a exclusus à paradisi gaudjs hoc quod amiserat, quia uiderat, recolebat. Hi aũt sentire audita nõ possunt, qui eorũ nullum sicut illic saltem de præterito experimentum tenent. Ac si.n. prægnãs mulier mirat in carcerẽ, ibiq; pariat puerum, qui natus puer in carcere nutriatur & crescat, cui si fortasse mater q̃ hunc genuit solẽ, lunã, stellas, montes, & cãpos, uolantes aues, currẽtes equos nominet, ille uerò qui est in carcere natus & nutritus nihil aliud q̃ tenebras carceris sciat, & hæc quidẽ esse audiat, sed q̃a p experimentũ nõ nouit, ueraciter esse diffidat: ita in hac exilij sui cęcitate nati hoĩes, dũ esse sũma & inuisibilia audiunt, diffidũt an uera sint, quia sola hæc ĩfima in quib. nati sunt uisibilia nouerũt. Vnde factum est, ut ipse inuisibiliũ & uisibiliũ creator ad humani generis redẽptionẽ unigenitus pr̃is ueniret, & sanctũ spũm ad corda nostra mitteret, quatenus per eũ uiuificati credemus, q̃ adhuc scire p experimentũ nõ possumus. Quotquot ergo hũc spũm hr̃ditatis nr̃æ pignus accepimus, de uita inuisibiliũ non dubitamus. Quisquis autẽ in hac crudelitate adhuc solidus non est, dẽt proculdubio maiorũ dictis fidẽ pbere eisq; iam per spiritũ sanctum inuisibiliũ experimentum habẽtib. credere: quia & stultus est puer si matrem ideo ęstimet de luce mentiri, quia ipse nihil aliud quam tenebras carceris agnouit.

Petrus:

PLacet ualde quod dicis Sed qui esse inuisibilia nõ credit, profectò infidelis est. Qui uerò infidelis est, ĩ eo q̃d dubitat fidem non quærit, sed rationem. D

Quòd sine fide neque infidelis uiuat. Cap. II.

Gregorius:

AVdacter dico, quia sine fide neque infidelis viuit. Nam si ab infideli percũctari voluero quem patrem uel matrem habuerit, protinus respondebit, illũ atq; illam. Quẽ statim requiram, utrum ne nouerit q̃n conceptus sit, uel viderit q̃n natus: nihil horum se uel nosse uel uidisse fatebitur, & tamen q̃ nõ vidit, credit. Nã illũ patrẽ, illãq; se habuisse matrẽ absque dubitatione testabitur.

Petrus:

FAteor: quia nũc vsque nesciui quòd infidelis habere fidem.

Grego-

Gregorius:

HAbent etiam infideles fidem, sed uti nam in Deum Quam si utiq; haberen, nfideles non essent. Sed hinc in sua perfidia redarguendi sunt, hinc ad fidei gratiam prouocandi: quia si de ipso suo uisibili corpore credunt quod minimè viderunt, cur inuisibilia non credunt quæ corporaliter uidere non possunt?

Quod tres sunt uitales spiritus creati. Cap. III.

NAm quia post mortem carnis uiuat anima, pater ratio, sed fidei admixta Tres quippe uitales spiritus creauit omnipotens Deus. Vnum qui carne non tegitur: alium qui carne tegitur, sed non cum carne moritur: tertium qui carne tegitur, & cum carne moritur. Spiritus nanque est qui carne non tegitur, angelorū: spiritus qui carne tegitur, sed cum carne non moritur: hominum: spiritus cum carne tegitur & cum carne moritur, iumentorum omniumq; brutorum animaliū. Homo itaq; sicut in medio creatus est, ut esset inferior angelo, superior iumento: ita aliquid habet commune cum summo, aliquid commune cum infimo: immortalitatem. s. spiritus cū angelo, mortalitaté uerò carnis cum iumento: quousque & ipsá mortalitaté carnis gloria resurrectionis absorbeat, & inhærendo spiritui caro seruet in perpetuum: quia & ipse spūs inhærendo carni seruat in Deum. Quæ tamen caro nec in reprobis inter supplicia perfectè deficit: quia semper deficiendo subsistit, ut qui spiritu & carne peccauerunt, semper essentialiter uiuentes, & carne & spiritu sine fine moriantur.

Spūs triplex à Deo creatus.

Petrus:

RAtioni fidelium placent cūcta quę dicis. Sed quæso te, dum spiritus hominum atq; iumentorū tanta districtione discernis, q̄d est q̄d Salomó ait. Dixi in corde meo de filiis hominū, ut probaret eos Deus, & ostéderet similes esse bestiis? Idcirco unus interitus est hoīs & iumentorū, & æqua utriusq; condó. Qui adhuc eandé suā sníam subtiliter exequés adiūgit: Sicut morit̄ homo, sic & illa moriunt̄. Similiter spirát omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. Quib. adhuc uerbis generalem diffinitionem subinfert dicens: Cuncta subiacent uanitati, & oīa pergunt ad unum locum: de terra facta sunt, & in terram pariter reuertentur.

Eccl. 3.

De quæstione Salomonis qua dicitur: Vnus interitus est hominis & iumentorū. Ca. IIII.

Gregorius:

SAlomonis liber in quo hæc scripta sunt, Ecclesiastes appellatus est. Ecclesiastes autem propriè cōcionator dr̄. In concione uerò snia promit̄, per quam tumultuosa turbæ seditio cōprimat̄. Et cū multi diuersa sentiunt, p concionantis rationem ad unam sententiam perducūtur. Hic igitur liber idcirco concionator dr̄: quia Salomon in eo quasi tumultuātis turbæ suscepit sensum, ut ea per inquisitionem dicat, quæ fortasse per tentationem imperita mens sentiant. Nam quot sententias quasi per inquisitioné mouet, quasi tot in se psonas diuersorū suscipit. Sed cōcinator uerax uelut extensa manu omniū tumultus sedat, eosq́, ad unā sententiā reuocat, cū in eiusdem libri termino ait: Finem loquendi oēs pariter audiamus. Deū time, & mandata eius obserua, hoc est. n. omnis hō. Si. n. in libro eodé p locutionem suam multorum personas non susceperat, cur ad audiendum loqué di finem secum pariter omnes admonebat? Qui igit̄ in fine libri dicit: Omnes pariter audiamus: ipse sibi testis est, quia in se multorū personas suscipiens, quasi solus locutus nō est. Vñ & alia sunt quę in libro eodé per inquisitioné mouētur, atque alia quæ per rōnem satisfaciūt. Alia quæ ex tētati profert animo, atq; adhuc hui⁹ mundi delectationib. dediti: alia uerò in quib. ea quæ rōnis sunt disserat, atque animū à delectatiōe cōpescat. ibi nāque ait. Hoc itaq; mihi uisum est bonū, ut comedat quis & bibat, & fruat̄ lætitia ex labore suo. Et longè inferius subiungit. Melius est ire ad domū luctus, quàm ad domū conuiuii. Si. n. bonum est mādu care & bibere, meli⁹ fuisse uidebat̄ ad domū cōuiuii pergere quàm ad domum luctus. Ex qua re ostenditur: quia illud ex infirmantium persona intulit, hoc uerò ex rōnis diffinitione subiūxit. Nam ipsas protinus rōnis cās edisserit, & de domo luctus

Ecclesiastes cōcionator dicitur.

Eccl. 12.

Eccl. 5.

Eccle. 7.

luctus quę sit utilitas ostenditur, dicēs: In A illa.n. finis cunctorum admonetur hominum, & uiuens hō cogitat quid futurus sit. Rursus illic scriptum est: Lætare iuuenis in adolescentia tua. Et paulo post subditur: Adolescentia.n & uoluptas uana sunt. Qui dum hoc postmodum uanum esse redarguit, quod prius admonuisse uidebatur, patenter indicat quia illa quasi ex desiderio carnali uerba intulit, hæc uerò ex iudicii ueritate subiunxit. Sicut ergo delectationem prius carnalium exprimens, curis postpositis denunciat bonum esse manducare & bibere: quod tñ B postmodū ex iudicii rōne reprehendit, cū esse melius dicit ire ad domū luctus, q̄ ad domum conuiuii: & sicut qđ ait lætari debere iuuenē in adolescētia sua, quasi ex deliberatione carnalium proponit, & tñ postmodum per diffinitionem sententiæ adolescentiam & uoluptatem uana esse redarguit: ita ēt cōcionator nr̄ uelut ex mente infirmantiū humanæ suspicionis sniam proponit dū dicit: Vnus interitus est hoīs & iumētorum, & æqua utrisque conditio. Sicut moritur hō, sic & illa C moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil hēt homo iumentis amplius. qui tñ ex diffinitione rōnis suam postmodum sententiam protulit dicens: Quid hēt amplius sapiens stulto, & quid pauper, nisi ut pergat illuc ubi est uita? Qui igit̄ dixit: Nihil hēt homo iumētis amplius, ipse rursum diffiniuit, quia hēt aliquid sapiēs nō solum amplius a iumento, sed etiam ab homine stulto, uidelicet ut pergat illuc ubi est uita. Quibus uerbis primum indicat, quia hic hominum uita non est, quā esse alibi testatur. Habet ergo homo hoc D amplius iumentis: quia illa post mortem non uiuunt, hic uero tūc uiuere inchoat, cum per mortem carnis, hanc uisibilem uitam consummat. Qui etiam longè inferius dicit: Quodcunque pōt manus tua facere, instāter operare: qa nec opus, nec rō, nec scīa, nec sapientia erit apud inferos, quo tu properas. Quo modo ergo unus interitus est homini & iumenti, & æqua utriusque conditio? Aut qūo nihil habet homo iumentis amplius, cum iumenta post mortem carnis non uiuunt? hominum uerò spiritus pro malis suis operibus post mortem carnis ad inferos deducti, nec in ipsa morte moriūtur? Sed in utraque tam dispari sententia demōstratur, quia concionator uerax & illud ex tentatione carnali intulit, & hoc post modum ex spiritali ueritate diffiniuit.

Eccl. 11.

Petrus:

Libet nescisse quod requisiui, dum me in tanta subtilitate contigit discere quod nesciui. Sed quæso te ut me æquanimiter feras si ipse quoque apud te more Ecclesiastici nostri infirmātium in me personam suscepero. ut eisdem infirmantibus prodesse propinquius quasi per eorum inquisitionem possim.

Gregorius.

Cur condescendentem te infirmitati proximorum æquanimiter non feram? cum Paulus dicat: Omnib. omnia factus sum, ut omnes facerem saluos. Qđ ipse quoque dum ex cōdescensione charitatis egeris, in hac re amplius uenerari debes, in qua morem egregi prędicatoris imitaris.

1. Cor. 9.

De quæstione animæ inuisibiliter exeuntis, an sit quæ uideri non possit. *Cap. V.*

Petrus:

Quodam fratre moriente præsentem me fuisse contigit. Qui repentè dum loqueretur, uitalem emisit flatum, & quē prius mecum loquentem uidebam, subitò extinctum uidi. Sed eius anima utrum egressa sit an non, non uidi: & ualde durum uidetur, ut credatur res esse, quam nullus ualeat uidere.

Gregorius:

Qvid mirum Petre si egredientem animam non uidisti, quam & manētem in corpore non uides? Nunquid nā modò cum mecum loqueris, quia uidere in me non ualeas animam meam, idcirco me esse exanimē credis? Natura quippe animæ inuisibilis est, atq; ita ex corpore inuisibiliter egreditur, sicut in corpore inuisibiliter manet.

Quod uita animæ manentis in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic uita animæ post corpus in sanctis pensanda est ex uirtute miraculorum. *Cap. VI.*

Petrus:

SEd vitam animæ in corpore manentis pensare possum ex ipsis motib. corporis: quia nisi copori aĩa adesset, eiusdẽ membra corporis moueri non possent: uitam vero animæ post carnem in quib. motibus quibus ve operibus uideam, dicas: ut ex rebus uisis etiam colligã quod videre non possum.

Gregorius:

NOn quidem subtiliter, sed solerter dico: quia sicut vis animę uiuificat & mouet corpus, sic uis diuina implet quæ creauit omnia: & alia inspirãdo uiuificat, aliis tribuit ut viuant aliis verò hoc solummodo præstat ut sint. Quia verò esse non dubitas creantem & regentẽ implentem, & circumplectentem, trãscẽdentem & sustinentem, incircumscriptũ atq; inuisibilem Deum: ita dubitare non debes hunc inuisibilia obsequia habere. Debẽt quippe ea quæ ministrant, ad ei⁹ similitudinem tendere cui ministrant: ut & quæ inuisibili seruiunt, esse inuisibilia non dubitentur. Hæc autem quę esse credimus, nisi sanctos angelos & spiritus iustorum? Sicut ergo motum considerans corporis, uitam animę manentis in corpore perpendis ab imo, ita vitam animæ exeuntis è corpore perpendere debes à summo, quia potest inuisibiliter viuere, quam oportet in obsequio inuisibilis cõditoris manere.

Petrus:

REctè totum dicitur, sed mens refũgit credere, quod coporeis oculis non valet uideri.

Gregorius:

Heb. 11. CVm Paulus dicat: Est enim fides sperandarum substãtia rerum, argumẽtum non apparentium: hoc veraciter dicitur credi, qđ non valet uideri. Nã credi iá non põt quod videri põt. Vt tñ te breuiter reducã ad te, nulla uisibilia nisi p inuisibilia vidẽtur. Ecce eñ cuncta corporea oculus tui corporis aspicit, nec tamẽ ipse corporeus oculus aliquid corporeũ videret, nisi hunc res incorporea ad uidendum acueret. Nam tollæ mentẽ quæ non videtur, & incassum patet oculus q uidebat. Subtrahe animam corpori, re-

A manent ꝓculdubio oculi in corpore apti. Si igitur per se videbant, cur discedente anima nihil vident? Hinc ergo collige quia ipsa quoque uisibilia non nisi per inuisibilia uidentur. Ponamus quoq; ante oculos mentis ædificarri domus, immensas moles leuari, pendere magnas in machinis columnas: quis (quæso te) hoc opus operatur, corpus uisibile quod illas moles manib. trahit, an inuisibilis anima quæ uiuificat corpus? Tolle enim quod non uidetur in corpore, & mox inmobilia remanent cuncta quæ moueri uidebãtur, sicut uisibilia corpora metallorum. *Visibilia per inuisibilia videntur.*

B Qua ex re pensandum est, quia in hoc quoque mundo uisibili nihil nisi p creaturam inuisibilẽ disponi potest. Nam sicut omnipotens Deus aspirando uel implendo ea quæ ratione subsistunt, & uiuificat, & mouet inuisibilia: ita ipsa quoque inuisibilia implẽdo mouent atq; sensificant carnalia corpora quæ uidentur.

Petrus:

IStis, fateor, allegationibus libẽter, uictus propè nulla iam esse hæc uisibilia existimare compellor, qui prius in me infirmantium personam suscipiens, de inuisibilibus dubitabam. Itaq; placent cũ-

C cta quæ dicis. Sed tamen sicut uitam animæ in corpore manentis ex motu corporis agnosco: ita uitam animę post corpus apertis quibusdam rebus attestantibus cognoscere cupio.

Quia uita animæ manentis in corpore sicut deprehenditur ex motu membrorum, sic vita animæ post corpus in sanctis pensanda est in uirtute miraculorum. *Cap. VI.*

Gregorius:

D HAc in re si cor paratũ tuæ dilectionis inuenio, in allegatione minime laboro. Nũquid nam sancti Apostoli & martyres Christi præsentem uitã despicerent, & in mortem carnis animas ponerent, nisi certiorem animarum uitam subsequi scirent? Tu uero ipse inquies, quia uitam animę in corpore manentis ex motibus corporis agnoscis, & ecce hi qui animas in mortẽ posuerunt, atq; animarũ uitã post mortẽ carnis esse

credide-

Per mira cula sanctorū probat aiam immortalem.

crediderunt, quotidianis miraculis coru fcant. Ad extincta nanq; eorum corpora uiuentes ęgri ueniunt & sanantur, periuri ueniunt & dęmonio uexantur, & dæmoniaci ueniunt & liberātur, leprosi ueniunt & mundantur, deferuntur mortui & suscitantur. Pēsa itaq; eorū aiæ qualiter uiuūt illic ubi uiuunt, quorū hic mortua corpora in tot miraculis uiuūt. Si igit uitā aiæ manentis in corpore deprehendis ex motu membrorum, cur non perpendis uitam animæ post corpus etiam per ossa mortua in uirtute miraculorum?

Petrus:

NVlla ut opinor huic allegationi rō obsistit, in qua ex rebus uisibilib. cogimur credere quod non uidemus.

De egressibus animarum. *Cap.* VII.

Gregorius:

PAulo superius questus es morientis cuiusdam egredientem te animā nō uidisse: sed hoc ipsum iam culpæ fuit qđ corporeis oculis rem uidere inuisibilem quæsisti. Nam multi nostrum mentis oculum fide pura & uberi oratione mundātes, egredientes è carne animas frequenter uiderūt. Vnde nunc mihi necesse est, uel qualiter egrediētes animæ uisæ sint, uel quanta ipse dum egrederentur, uiderint enarrare: quatenus fluctuāti animo quod plenè ratio non ualet, exempla sua deant. In secundo nanque huius operis libro iam præfatus sum, quòd uir uenerabilis Benedictus, sicut a fidelib. eius discipulis agnoui, lōgè à Capuana urbe positis, Germani eiusdem urbis episcopi animam nocte media in globo igneo ad cœlum ferri ab angelis aspexit. Qui eandem quoque ascendentem animam intuens, mentis laxatos sinu quasi sub uno solis radio cunctum in suis oculis collectum mundum uidit.

Benedictus aīā Germani uidit.

De egressu animæ Speciosi monachi. *Ca.* VIII.

EIsdem quoque discipulis illius narrātibus didici, quia duo nobiles uiri atque exterioribus studiis eruditi germani fratres, quorū unus Speciosus, alter Gregorius dicebatur, eius se regulæ in sācta

A conuersatione tradiderunt. Quos idē pater uenerabilis in monasterio qđ iuxta Terracinensem urbem construxerat, fecit habitare. Qui multas quidē pecunias in hoc mundo possederāt: sed cuncta pauperibus pro animarum suarum redēptione largiti sunt, & in eodem monasterio permanserunt. Quorum unus s. Speciosus, dum pro utilitate monasterii iuxta Capuanam urbem missus fuisset, die quadam frater eius Gregorius cum fratribus ad mensam sedens atque conuescens, p spiritum subleuatus aspexit, & uidit Speciosi

B germani sui animam tam longè à se positi de corpore exire. qđ mox fratrib⁹ indicauit & cucurrit, iamq; eundem fratrem suū sepultū reperit: quē tñ hora ea quæ uiderat exisse de corpore, inuenit.

De anima cuiusdam inclusi. *Cap.* IX.

QVuidam religiosus atque fidelissimus uir, adhuc mihi in monasterio posito, narrauit, quod aliqui de Siciliæ partibus nauigio Romā petentes, in mari medio positi, cuiusdam serui Dei qui in Samnio fuerat inclusus, ac cœlum ferri animam uiderunt. Qui descendentes ad terram, causamq; an ita esset acta perscrutantes, illo die inuenerunt obiisse Dei famulum, quo eum ad cęlestia regna ascendisse cognouerunt.

C

De egressu animæ Spei abbatis. *Cap.* X.

ADhuc in monasterio positus, cuiusdā ualde uenerabilis uiri relatione cognoui quod dico. Aiebat enim, qa uenerabilis pater nomine Spes, monasteriū construxit, in loco cui uocabulum Cample est, qui sexti fermè miliarii interiacēte spacio a uetusta Nursiæ urbe disiungitur. Hunc omnipotēs & misericors Deus ab æterno uerbere flagellando protexit, eique dispensationis suę maximam securitatem seruauit & gratiam, quantumq; eum prius flagellando diligeret, postmodum perfectè sanando monstrauit. Eius nanque oculos per quadraginta annorū spacium cōtinuę cæcitatis tenebris pressit, nullum ei lumen uel æternæ uisionis aperiens. Sed quia nemo in uerbere illius gratia se destituente subsistit, & nisi idē misericors pater qui pœnam irrogat pa

D

tientiam præstet, mox per impatientiam peccatũ nobis ipsa auget correptio peccatorum: fitq; modo miserabili ut culpa nostra unde sperare debuit terminum, inde sumat augmentũ: idcirco nostra Deus infirma conspiciens, flagellis suis custodiam permiscet, atq; in percussione sua electis filiis nũc misericorditer iustus est, ut sint quib. postea debeat iustè misereri. Vñ venerabilẽ senẽ dũ exteriorib. tenebris pmeret, interna nunq̃ luce destituit. Qui cũ flagello fatigaret corporis, habebat per sancti spũs custodiã consolationẽ cordis. Cum uerò iam anni quadragesimi fuisset in cęcitate tempus expletũ, ei Dñs lumen reddidit, & uicinum suum obitũ denunciauit: atq; ut monasterijs circunquaq; constructis uerbum uitæ prædicaret, admonuit, quatenus corporis recepto lumine, uisitatis in circuitu fratrib9 cordis lumẽ aperiret: Qui statim iussis obtemperans, fratrum cœnobia circuiuit, mandata uitæ quæ agendo didicerat, pdicauit. Quintodecimo igit̃ die ad monasteriũ suum peracta prædicatione reuersus est, ibique fratribus conuocatis astans in medio, sacramentum dominici corporis & sanguinis sumpsit, moxq; cum eis mysticos Psalmorum cantus exorsus est. Qui illis psallentibus, orationi intentus animam reddidit. Oẽs uerò fratres q adерant, ex ore eius exisse columbam uiderant, quæ mox aperto tecto oratorii egressa aspicientib. fratrib. penetrauit cœlũ. Cuius idcirco animam in columbæ specie apparuisse credendum est, ut omnipotẽs Deus ex hac ipsa specie ostenderet, quàm simplici corde ei uir ille seruisset.

De egressu animæ Vrsini presbyteri. Cap. IX.

SEd neque hoc sileam quod uir uenerabilis abbas Stephanus, qui non longè ante hoc in hac urbe defunctus est, quem ipse etiam bene nosti, in eadem prouincia Nursiæ cõtigisse referebat. Aiebat.n. q illic presbyter quidam commissã sibi cũ magno timore Dñi regebat Ecclesiam. Qui ex tempore ordinationis acceptæ presbyteram suam ut sororem diligens, sed quasi hostem cauẽs, ad se propius ac- A cedere nunq̃ sinebat, eamq; sibimet propinquare nulla occasione permittẽs, ab ea sibi communionem funditus familiaritatis abscinderat. Habent quippe sãcti uiri hoc proprium, nam ut semp ab illicitis longè sint, a se plerunque ẽt licita abscindunt. Vnde idem uir, ne unq̃ per eã incurreret culpam, sibi ẽt per illam ministrari recusabat necessaria. Hic ergo uenerabilis psbyter, cũ longam uitæ implesset ætatem, anno quadragesimo ordinationis suæ inardescente grauiter febre B correptus, ad extrema deductus est. Sed cum eum presbytera sua conspiceret solutis iam membris quasi in morte distentum, si quod adhuc ei uitale spiramẽ inesset, naribus eius apposita curauit aure dignoscere. Quod ille sentiens, cui tenuissimus inerat flatus, quãtulo adnisu ualuit ut loqui potuisset, inferuescente spiritu, collegit uocem atque erupit, dicens: Recede a me mulier, adhuc igniculus uiuit, paleam tolle. Illa igitur recedẽte, crescen C te uirtute corporis, cum magna cępit lætitia clamare, dicẽs: Bene ueniãt dñi mei, bene ueniant dñi mei: quid ad tantillum seruulum uestrũ estis dignati conuenire? Venio, uenio, gratias ago, gratias ago. Cũ que hoc iterata crebrò uoce repeteret, quib. hoc diceret, noti sui qui illũ circunsteterãt, requirebãt. Quib. ille admirando rñdit, dicẽs: Nunquid hic cõuenisse sanctos Apostolos nõ uidetis? B. Petrum & Paulum primos Apostolorum nõ aspicitis? Ad quos iterũ conuersus dicebat: Ecce uenio, ecce uenio: atque inter hęc uerba aĩam reddidit. Et quia ueraciter sanD ctos Apostolos uiderit, eos ẽt sequendo testatus est. qđ plerunq; contingit iustis, ut in morte sua sanctorũ præcellentiũ visiones aspiciant, ne ipsam mortis suę pœnalem sententiam pertimescant: sed dũ eorum menti internorum ciuium societas ostẽditur, à carnis suę copula sine doloris & formidinis fatigatione soluant.

Vrsin9 vidit Apostolos.

De anima Probi Reatinæ urbis episcopi. Cap. XII.

QVa de re neque hoc sileam, quod Probus omnipotentis Dei famulus, qui nunc in hac urbe monastrio

præstò

præstò est, quod appellatur Reatum, de A Probo patruo suo Reatinæ ciuitatis episcopo mihi narrare consueuit, dicens: Quia appropinquante uitæ eius termino, eum grauissima depressit ægritudo. Cuius pater nomine Maximus pueris circumquaq; transmissis colligere medicos studuit, si fortasse eius molestiæ subueniri potuisset. Sed congregati ex uicinis locis vndiq; medici, ad tactum venæ denũciauerunt eius exitum citius affuturum. Sed cum iam tempus refectionis incumberet, atq; diei hora tardior excreuisset, venerandus Episcopus de iliorum potius quàm de sua salute sollicitus, eos q. aderant admonuit, cum sene patre in superiores episcopij sui partes ascẽdere, seque post laborẽ reficiendo reparare. Omnes igitur ascenderunt domum, vnus ei tantummodo paruulus relictus est, puer, B quem nunc quoq; prædictus Probus asserit superesse. Qui dum lecto iacentis assisteret, subitò aspexit intrantes ad virum Dei quosdam uiros stolis candidis amictos, qui eundem quoq; candorẽ vestium vultum suorum luce uincebant, Qua splendoris etiam charitate pculsus, qui nam illi essent, emissa cœpit uoce clamare. Qua voce etiam Probus episcopus commotus, intrãtes eos aspexit & agnouit, atq; eundem stridentẽ, uagientemq; puerum consolari cępit, dicens: Noli timere: quia ad me sanctus Iuuenalis, & sanctus Eleutherius martyres venerũt. Ille aũt tãtæ uisionis nouitatẽ non ferẽs, cursu concito extra fores fugit, atq; eos duos uiderat, pr̃i ac medicis nunciauit. Qui concitę descenderunt, sed ægrũ quẽ reliquerant, iam defunctum inuenerunt quia illi eum secum tulerant, quorũ visionẽ puer ferre nõ potuit, q̃ hic remãsit.

Puer sanctos vidit.

De transitu Gallæ ancillæ Dei. *Cap. XIII.*

INterea neq; hoc silendũ arbitror, ꝙ mihi personarum grauiũ atq; fideliũ est relatione cõpertũ. Gothorum nãque temporibus Galla huius urbis nobilissima puella, Simachi consulis ac patricij filia, intra adolescentiæ tẽpora marito tradita, in vnius anni spacio eius est morte viduata. Quam dum feruente mũdi copia ad iterandũ thalamũ & opes & ętas vocaret, elegit magis spiritalibus nuptijs copulari Deo, in quibus à luctu incipitur, sed ad gaudia æterna peruenit, quã carnalibus nuptijs subijci, quæ a lætitia semp incipiũt, & ad finẽ cũ luctu tẽdunt. Huic aũt cũ valde ignea cõspersio corporis inesset, cœperũt medici dicere: quia nisi ad amplexus viriles rediret, calore nimio contra naturã herbas esset habitura: ꝙ ita quoq; post factũ est. Sed sancta mulier nihil exterius deformitatis timuit, quæ interius sponsi cœlestis speciẽ amauit: nec uerita est si hoc in illa fœdaretur, qđ à cælesti sponso in ea non amaretur. Mox ergo vt eius maritus defunctus est, abiecto seculari habitu, ad oĩpotentis Dei seruitium sese apud beati Petri apostoli Ecclesiam monasterio tradidit, ibi quæ multis annis simplicitati cordis atq; orationi dedita, larga indigentibus eleemosynarũ opera impẽdit. Cũq; oĩpotẽs Deus perennem iã mercedẽ reddere eius laboribus decreuisset, cancri vlcere in mamilla percussa est. Nocturno C aũt tempore ante lectum eius duo candelabra lucere cõsueuerant: quia videlicet amica lucis, non solum spiritales, sed et corporales tenebras odio habebat. Quæ dũ nocte quadam ex hac eadem iaceret infirmitate fatigata, uidit beatum Petrũ apostolum inter utraq; candelabra, ante suum lectum constitisse, nec perterrita timuit, sed ex amore sumẽs audaciã exultauit, eiq; dixit: Quid est Domine mi, dimissa sunt mihi peccata mea? Cui ille, benignissimi ut est uultus, inclinato capite annuit, dicẽs: Dimissa, veni. Sed quia quã D dam sanctimonialem fœminam in eodẽ monasterio præ cæteris diligebat, ilico Galla subiunxit: Rogo ut soror Benedicta mecũ ueniat. Cui ille respondit: Nõ, sed illa talis veniat tecum. Hęc verò quã petis, die te erit trigesimo secutura. His itaque expletis, uisio Apostoli assistentis & colloquentis ei ablata est. At illa protinus cunctę cõgregationis acciuit matrẽ, eiq; quid uiderit, q̄d ne audierit, indicauit. Tertio autẽ die cum ea quæ iussa fuerat sorore defuncta est. Illa verò quam ipsa poposcerat, die est trigesimo subsecuta. Qđ factum nũc usque in eodẽ mona-

Galla ad sanctum Petrum.

sterio manet memorabile, sitq; hoc à præcedētibus manibus, truditum, narrare illic solent subtiliter iuniores quæ nunc sunt sanctimoniales virgines, ac si illo in tempore huic tam grandi miraculo & ipse affuissent.

De transitu Seruuli paralytici.
Cap. XIIII.

SEd inter hæc sciendum est, quia sępe animabus exeuntibus electorum, dulces solent laudes cœlestes erumpere, vt dū illas libenter audiunt, dissolutionem carnis ab anima sentire minimè permittantur. Vnde in homelijs quoque Euāgelii iam narrasse me memini, quòd in ea porticu quę eūtibus ad Ecclesiam beati Clementi est peruia, fuit quidam Seruulus nomine, cuius te quoque non ambigo meminisse: qui quidem pauper rebus, sed meritis diues erat, quem longa ægritudo dissoluerat. Nā ex quo illū scire potuimus, vsque ad finem uitę paralyticus iacebat. Quid dicam quia stare non poterat, qui nunquam in lecto surgere vel ad sedendum valebat, nunquam manum suam ad os ducere, nūquam se potuit in latus aliud declinare? Huic ad seruiendum mater cū fratre aderat, & quicquid ex eleemosyna potuisset accipere, hoc eorū manibus pauperibus errogabat. Nequaquam literas nouerat, sed scripturæ sacræ sibimet codices emerat, & religiosos quosq; in hospitalitatem suscipiens, hos coram se studiosè legere faciebat. Factum est, ut iuxta modum suum plenè sacram scripturam: disceret, cū sicut dixi, literas funditus ignoraret. Studebat semp in dolore gratias agere, hymnis Dei & laudibus diebus ac noctibus uacare. Sed cum iam tp̄s esset, vt tanta eius patientia remunerari debuisset, mēbrorum dolor ad uitalia redijt. Cunq; iā se morti proximum agnouisset, peregrinos, viros, atque in hospitalitatem susceptos admonuit, ut surgerent, & cum eo Psalmos ꝑ expectatione sui exitus decantarent. Cūque cum eis & ipse moriens psalleret, uoces psallentium repente compescuit cū terrore magni clamoris, dicens: Tacete. Nunquid non auditis quantæ resonent laudes in cœlo? Et dum ad easdem lau-

Seruulus in exitu Angelos cantare audiuit.

A des quas intus audierat, aurem cordis intenderet, sancta illa aīa carne soluta est. Qua scilicet exeunte, tanta illic fragrantia odoris aspersa est, ut omnes qui illic aderant in æstimabili suauitate replerentur, ita ut per hoc patenter cognoscerēt, quod eas laudes in cęlo suscepissent. Cui rei monachus noster interfuit, qui nunc usque uiuit, & cum magno fletu attestari solet: quia quousq; corpus eius sepulturæ traderent, ab eorum naribus odoris illius fragrantia non recessit.

B

De transitu Romulæ ancillæ Dei.
Cap. XV.

IN eisdem quoq; homeliis rem narrasse me recolo, quam Speciosus cōpresbyter meus qui hanc nouerat me narrāte attestatus est. Eo nanq; tp̄e quo monasterium petij, annus quædā Redēpta nomine, in sanctimoniali habitu constituta in vrbe hac iuxta beatæ Mariæ semper virginis Ecclesiam manebat. Hæc illius Herūdinis discipula fuerat, quæ magnis uirtutibus pollens, sup Prænestinos mōtes uitā eremiticā duxisse ferebatur. Huic

C

aūt Redemptę duę in eodem habitu discipulæ fuerant: vna nomine Romula, & altera quę nunc adhuc super est, quā qui dē facie scio, sed noīe nescio. Tres itaq; hę in uno habitaculo commanentes, morum quidem diuitiis plenam, sed tn̄ pauperem rebus vitam ducebāt. Hęc autem quam prefatus sum Romula, aliam quā prædixi cōdiscipulam suā magnis uitæ meritis ante ibat. Erat quippe miræ patientię, summa obedientię, custos oris

D

sui ad silentiū studiosa ualde ad cōtinuę orationis vsum. Sed qa plerunq; hi quos iā homines perfectos ęstimant, adhuc in oculis summi opificis aliquid imperfectionis habent: sicut sæpe imperiti homine necdum perfectè sculpta sigilla cōspicimus, & iam quasi perfecta laudamus, q̄ tamen adhuc artifex considerat & limat, laudari iam audit, & tamen ea tūdere meliorando nō definit: Hęc quam prędiximus, Romula, ea quā Gręco vocabulo medici paralysin vocant, molestia corporali percussa est, multisquè annis in le-

ctulo decubans, penè omni iacebat mem brorum officio destituta. Nec tamē hęc eadem eius mentem ad impatiētiam flagella perduxerant. Nam ipsa ei detrimēta membrorum facta fuerant incrementa virtutum: quia tāto sollicitius ad vsū orationis excreuerat, quāto & aliud q̄d-libet agere nequaquā valebat. Nocte igitur quadam eandem Redemptam, quam prēfat⁹ sum, quæ vtrasq; discipulas suas filiarum loco nutriebat, uocauit dicens: Mater ueni, mater ueni. Quę mox cum alia eius cōdiscipula surrexit, sicut vtrisque referentibus, & multis eadem res claruit, & ego quoq; in eodē tēpore agnoui. Cūq; noctis medio lectulo, iacentis assisterent, subito cęlitus lux emissa, omne illius cellulæ spacium impleuit, & splendor tantæ charitatis emicuit, ut corda assistentium inæstimabili pauore perstringeret, atq; ut post ipsæ referebant, omne in eis corpus obrigesceret, ut & in subito stupore manerent. Cœpit nanq; quasi cuiusdam magnæ multitudinis ingrediētis sonitus audiri, ostiumq; celulæ cōcuti, ac si ingrediētium turba premeretur: atq;, vt dicebant, intrantiū multitudinē sentiebant, sed nimietate timoris & luminis videre non poterāt quia earū oculos & pauor depresserat, & ipsa tanti luminis claritas reuerberabat. Quā lucē p̄tinus est miri odoris fragātia subsecuta, ita ut earū animum, quia lux emisse terruerat, odoris suauitas refoueret. Sed cū vim claritatis illius ferre nō possent, cœpit eadē Romula assistentem & trementā. Redemptā suorum morum magistram blanda voce consolari, dicens: Noli time te mater, non moriar modo, Cunq; hoc crebro diceret, paulatim lux quę fuera emissa, subtracta est, sed is q̄ subsecutus est odor, remansit. Sicq; dies secundus & tertius transijt vt aspersa odoris fragrantia remaneret: Nocte igitur quarta, eādē magistra suā iterum vocauit. qua veniēte viaticum petijt, & accepit. Necdum verò eadem Redempta, vel illa alia eius disciplina à lectulo iacētis abscesserant: & ecce subito in platea ante eiusdem cellulę ostium duo chori psallentiū constiterant, & sicut se dicebāt sexus ex vocibus

A discreuisse, psalmodiæ cantus dicebāt viri, & fęminæ respōdebāt. Cunq; ante fores cellulæ exhiberent cęlestes exequiæ, sancta illa aīa carne soluta est. Qua ad cęlū ducta quāto chori psalētiū altius ascēdebant, tanto cępit psalmodia lenius audiri, quousq; & eiusdem psalmodię sonitus, & odoris suauitas elongata finiret. *Cælestes exequiæ.*

De transitu Tharsillæ sacræ virginis. Caput XVI.

NOnnunquam verò in cōsolatione egrediētis animæ, ipse apparere solet author ac retributor uitæ. Vn̄ & hoc quod de Tharsila amita mea in homellijs Euangelij dixisse me recolo, replicabo: quæ inter duas alias sorores sua virtute continuæ orationis, grauitate uitæ, singularitate abstinentiæ, ad culmen sanctitatis excreuerat. Huic per visionem Fœlix attauus meus, huius Romanæ Ecclesię antistes apparuit, eiq; mansionem p̄petuæ claritatis ostendit, dicēs: Veni, q̄a in hac te lucis mansione recipiam. Quæ subsequēti mox febre correpta, ad diē p̄uenit extremum, Et sicut nobilibus fęminis virisq; moriētibus multi conueniūt, q̄ eorum proximos cōsolentur, eadē hora exitus ipsius multi uiri ac fęminę eius lectulū circunsteterūt. Tunc subitò illa sursum respiciens, Iesum uenientem vidit & cum magna animaduersione cępit circunstantibus clamare, dicens: Recedite, recedite: Iesus venit. Cunq; in eum intēderet quem videbat, sancta illa anima è corpore est egressa. Tantaq; subitò fragrantia miri odoris aspersa est, ut ipsa quoq; suauitas cūctis ostenderet illic authorem suauitatis uenisse. Cunq; corpus eius ex more mortuorum ad lauandum esset nudatum, longe orationis usu, in cubitis eius & genibus camelorum more inuenta est obdurata cutis excreuisse. Et quid viuens eius spiritus semper egisset caro mortua testabatur. *Tharsilla Iesum vidit.*

B, C, D

De transitu Musæ puellæ. Cap. XVII.

SEd neque hoc sileam quod prędictus Probus Dei famul⁹ de sorore sua, noīe Musa, puella parua narrare consueuit, dicens:

dicens: Quòd quadã nocte ei p uisionem sancta Dei genitrix uirgo Maria apparuit, atq; coæuas ei in albis uestib. puellas ostendit. Quib. illa cũ admisceri appeteret, sed se eis iungere non auderet, beatæ Mariæ uirginis est uoce requisita an uelit cũ eis esse, atq; in eius obsequio uiuere. Cui cum puella eadẽ diceret, Volo ab ea protinus mandatũ accepit, ut nihil ultra leue & puellare ageret, & à risu & iocis se abstinerent, sciens p oĩa q̃ inter easdẽ uirgines quas uiderat, ad eius obsequiũ die trigesimo ueniret. Quibus uisis in cunctis suis morib. puella mutata est, omnemq; à se leuitatem puellaris uitæ magna grauitatis detersit manu. Cunque eam parentes eius mutatam esse mirarentur, requisita rem retulit, quid sibi beata Dei genitrix iusserit, uel qua die itura esset ad obsequium eius, indicauit. Tunc post uigesimũquintũ diẽ febre correpta est. Die aũt trigesimo, cũ hora eius exitus propinquasset, eandẽ beatã genitricẽ Dei cũ puellis quas per uisionẽ uiderat, ad se uenire cõspexit. Cui se ẽt uocãti rñdere cępit, & depressis reuerenter oculis, aperta uoce clamare: Ecce domina uenio, ecce domina uenio. In qua ẽt uoce spiritũ tradidit, & ex uirgineo corpore, habitatura cũ sanctis uirginib. exiuit.

Musa Beatam Virginẽ uidit.

Petrus:

CVm humanũ genus multis atq; innumeris uitijs sit subiectũ, Hierusalẽ cęlestis patriæ maximã partẽ ex paruulis uel infantib. arbitror posse compleri.

Quòd quibusdam paruulis regni cœlestis aditus à parentibus clauditur, cum ab eis malè nutriuntur, & de puero blasphemo ostenditur, & postmodum declaratur. Cap. XVIII.

Gregorius.

ET si omnes baptizatos infantes, atq; in eadem infantia morientes ingredi regnum cœleste credendũ est, omnes tñ paruulos qui.s.iam loqui possunt, regna cœlestia ingredi credendum non est: q̃a nonnullis paruulis eiusdem regni cęlestis aditus à parentib. clauditur, si malè nutriantur. Nã quidã uir cunctis in hac urbe notissimus, ante triennium filium habuit annorũ, (sicut arbitror) quinq;: quẽ nimis carnaliter diligens remissè nutriebat. atq; idẽ paruulus, q̃d dictu graue est, mox ut eius aĩo aliquid obstitisset, maiestatẽ Dei blasphemare consueuerat, qui in hac ante triẽnium mortalitate percussus, uenit ad mortem. Cunq; eum suus pater in sinu teneret, sicut hi testati sunt qui præsentes fuerũt, malignos ad se uenisse spiritus trementib. oculis puer aspiciẽs cępit clamare: Obsta pater, obsta pater. Qui clamans declinauit faciem, ut se ab eis in sinu patris absconderet. Quem cùm ille trementem requireret, quid uideret, puer adiunxit, dicens: Mauri homines uenerunt, qui me tollere uolunt. Qui cùm hoc dixisset, maiestatis nomen protinus blasphemauit, & aĩam reddidit. Vt enim omnipotens Deus ostenderet pro quo reatu talib. fuisset traditus executorib vnde uiuẽtem pater suus noluit corrigere, hoc morientẽ permisit iterare: vt q̃ diu p diuinitatis patientiã blasphemꝰ uixerat, quandoq; per diuinitatis iudiciũ blasphemaret & moreret: quatenus reatũ suũ pater eius agnosceret, q̃ paruuli filij animam negligens, non paruulum peccatorẽ gehennæ ignib. nutrisset. Sed interim hoc triste seponentes, ad ea quę narrare cœperamus, læta redeamus.

De transitu Stephani uiri Dei. *Cap. XIX.*

PRædicto etenim Probo alijsq; religiosis narrantib. uiris agnoui, ea q̃ indicare audientib. de uenerabili patre Stephano in homelijs Euangelij curaui. Fuit. n. uir, (sicut idem Probus & multi alij testãtur) nihil in hoc mundo possidens, nihil requirens, solam cum Deo paupertatem diligens, inter aduersa semper patientiã amplectens, conuentus secolariũ fugiẽs, uacare semper orationi concupiscẽs. De quo unũ bonũ uirtutis refero, ut ex hoc uno ualeant multa eius bona pensari. Is nanq; cũ quadam die messem quam sua manu secuerat decisam ad aream deduxisset, nihilq; aliud cũ discipulis suis ad totius anni stipendiũ hẽret, quidã peruersę uoluntatis uir, antiqui hostis stimulis instigatus, eãdẽ messem igne supposito, ita ut erat in area incẽdit. Q̃d factũ dũ alter conspiceret, eidem Dei famulo cucurrit

Stephani Laus.

&

& nunciauit. Qđ postq́ indicauit, adiunxit dicens: Væ uæ pater Stephane, qđ tibi contigit? cui statim uultu ac mēte placida ille rńdit: Væ qđ illi contigit qui mihi hoc fecit. nam mihi quid contigit? In quib. eius uerbis ostenditur in quo uirtutis culmine sedebat, qui unū quod in sumptum mundi habuerat, tā secura perdebat mente: magisq; illi cōdolebat qui peccatū cōmiserat, quā sibi qui peccati illius damna tolerabat: nec pensabat qđ ipse exterius, sed culpæ reus quantū ꝑdebat intus. Hunc itaq; cum dies mortis B egredi de corpore urgeret, conuenerūt multi ut tā sanctæ animæ de hoc seculo recedenti suas aïas cōmendarent. Cunq; lecto illius hi qui conuenerant, oés assisterent, alij ingredientes angelos uiderūt sed dicere aliquid nullo modo potuerūt, alij omnino nil uiderunt: sed oés qui aderant, ita uehementissimus timor perculit, ut nullus egrediente illa sancta aïa illic stare potuisset. Et hi ergo qui uiderāt, & hi q omnino nil uiderant, uno oés timore percussi & territi fugerunt, ut pa- C lam daretur intelligi, quæ & quanta uis esset, quæ illam egredientem animam susciperet, cuius egressum nemo mortaliū ferre potuisset.

Quòd aliquando animæ meritum non in ipso suo egressu, sed post mortem uerius declaratur. Cap. XX.

Sed inter hæc sciendū est, quia aliquando animæ meritum non in ipso suo egressu ostenditur, post mortē uerò certius declarať. Vñ & sancti martyres ab infidelib. crudelia multa perpessi sunt, q tñ, ut prædiximus, ad ossa sua mortua, si- D gnis quotidie & miraculis clarescunt.

De duobus monachis Valentij abbatis. C. XXI.

Vitæ nanque uenerabilis Valentius, qui post in hac Romana urbe mihi sicut nosti, meo quoq; monasterio ꝓfuit, prius in Valeriæ prouincia suum monasterium rexit. In quo dū Longobardi sæuientes uenissent, sicut eius narratione didici, duos eius monachos in ramis unius arboris suspenderunt: qui suspensi, eodem die defuncti sunt. Facto autem uespere, utrorumq; eorū spiritus claris illic apertisq; uocibus psallere cęperūt, ita ut ipsi quoq; qui eos occiderant, cum uoces psallentiū audirent, nimiū mirati terrentur. Quas uidelicet uoces captiui quoq; oés qui illic aderant, audierunt, atq; eorū psalmodię postmodū testes extiterunt. Sed has uoces spirituum omnipotens Deus idcirco pertingere uoluit ad aures corporum, ut uiuentes quique in carne discerēt: quia si Deo seruire studeant, post carnis mortē uerius uiuāt.

Monachi ad arborem suspēsi canebant.

De transitu Surani abbatis. Cap. XXII.

Quibusdam religiosis quoq; uiris attestantibus, adhuc in monasterio positus agnoui, ꝙ hoc Longobardorum tempore iuxta in hac prouincia quæ Sura nominatur, quidam monasterij pater uitæ uenerabilis Suranus nomine fuerit, qui captiuis aduenientibus, atq; à Longobardorum deprędatione fugientibus, cuncta quæ in monasterio uidebatur, habere, largitus est. Cunq; in eleemosynis uestimenta sua, ac fratrum omnia, & cellarium consumpsisset, quicquid habere in horto potuit expendit. Expensis uero rebus omnibus, Longobardi ad eum subitò uenerunt, eumq; tenuerunt, & aurum ab eo petere cœperunt. Quibus cū ille diceret se omnino nihil habere, in uicino monte ab eis ductus est, in quo sylua immensæ magnitudinis stabat. Ibi captiuus quidam fugiens in caua arbore latebat: ubi unus ex Longobardis educto gladio prædictum uenerabilem occidit unū. Cuius corpore in terram cadente, mons omnis protinus & sylua concussa est, ac si se ferre non posse pondus sanctitatis eius diceret terra, quæ tremuisset. *Miraculum.*

De transitu diaconi Ecclesiæ Marsorum. Cap. XXIII.

Alius quoque in Marsorum prouincia uitæ ualde uenerabilis diaconus fuit: quem inuentum Longobardi tenuerunt, quorum unus educto gladio caput eius amputauit. Sed cum corpus eius in terram caderet, ipse qui hunc capite trūcauerat, immundo spiritu correptus, ad pedes eius corruit, & quod amicum Dei occiderit, inimico Dei traditus ostendit.

Petrus:

Quid est hoc q̄so te, ꝙ oïpotēs Deꝰ sic ꝑmittit mori, quos tñ post mortē cu ius

ius sanctitatis fuerint, nõ patit cælari?

De morte uiri Dei qui missus Bethel fuerat. Cap. XXIIII. Gregorius:

CVm scriptũ sit: Iustus quacũq; morte præuentus fuerit, iusticia eius nõ auferet ab eo: electi qui ꝓculdubio ad ppetuã uitã tendũt, quid eis obest, si ad modicũ durè moriunt? Et est fortasse nõnunq. eorũ culpa, licet minima, q̃ in eadẽ dẽat morte resecari. Vñ fit, ut reprobi potestatẽ quidẽ cõtra uiuẽtes accipiant: sed illis morientib. hoc in eis grauius uindicat, ꝙ cõtra bonos potestatẽ suæ crudelitatis acceperũt; sicut idẽ carnifex qui eundem uenerabilẽ diaconũ uiuentẽ ferire pmissus est, gaudere sup mortuũ pmissus nõ est. Qđ sacra quoq; testant eloquia. Nam uir Dei cõtra Samariã missus, quia p inobedientiã in itinere comedit, hunc leo in eodem itinere occidit. Sed statim illic
3. Reg. 13 scriptũ est: Quia stetit leo iuxta asinũ, & nõ comedit de cadauere. Ex quare ostẽditur, ꝙ peccatũ inobediẽtiæ in ipsa fuerit morte laxatũ: quia idẽ leo quẽ uiuentẽ p̃sumpsit occidere, cõtingere nõ p̃sumpsit occisum. Qui.n.occidẽdi ausum habuit, de occisi cadauere comedẽdi licentiã nõ accepit: quia is qui culpabilis in uita fuerat, punita inobedientia erat iã iustus ex morte. Leo ergo q pri⁹ peccatoris uitã necauerat, custodiuit postmodũ cadauer iusti.

Petrus:

PLacet ꝙ dicis: sed nosse uellem si nũc ante restitutionem corporum in cęlo recipi ualeant animæ iustorum.

Si ante restitutionem corporis, recipiantur in cælo animæ iustorum. Cap. XXV.

Gregorius:

HOc neq; de oib. iustis fateri possumus, neq; de omnib. negare. Nam sunt quorundã iustorũ aiæ, q̃ à cęlesti regno quibusdã adhuc mansionib. differuntur. In quo dilationis dãno quid aliud innuit, nisi ꝙ de pfecta iusticia aliquid minus habuerũt? Et tñ luce clarius constat: quia pfectorũ aiæ mox ut huius carnis claustra exeũt, in cęlestis regni sedib. recipiunt: ꝙ & ipsa p se ueritas testat dicens:
Luc. 17. Vbicunq; fuerit corpus, illic cõgregabũtur & aquilæ. Quia ubi ipse redemptor noster est corpore, illuc proculdubio col
Phil. 1. ligunt iustorũ aiæ. Et Paulus: Cupio dissolui, & esse cũ Christo. Qui ergo Christũ in cęlo esse nõ dubitat, nec Pauli animã esse in cęlo negat. Qui etiã de dissolutione sui corporis, atq; de inhabitatione cęlestis patriæ dicit. Scimus qm̃ si terrestris 2. Cor. 5.
domus nr̃a huius habitationis dissoluat, qđ ædificationem habemus ex Deo, domum non manu factam, sed æternam in cęlis.

Petrus:

SI igit nunc sunt in cęlo animæ iustorum, quid est ꝙ in die iudicij pro iustitiæ suæ retributione recipient?

Gregorius:

HOc eis nimirũ crescit in iudicio, ꝙ nunc animarum sola, postmodum uero etiã corporũ beatitudine pfruuntur: ut in ipsa quoq; carne gaudeant, in qua dolores pro Dño cruciatusq; pertulerunt. Pro hac quippe geminata eorum gloria scriptum est: In terra sua duplicia Esa. 61.
possidebunt. Hinc etiã ante resurrectionis diem, de sanctorum animab. scriptũ est: Datę sunt illis singulę stolę albę, & di Apoc. 6.
ctum est illis, ut requiescerent tp̃s adhuc modicum, donec impleret numerus cõseruorum & fratrũ eorũ. Qui itaq; nunc singulas acceperunt, binas in iudicio stolas habituri sunt: quia modò animarum tantummodo, tunc autem animarum simul & corporum gloria lætabuntur.

Petrus.

ASsentio. Sed uellem scire quonã modo agitur, quòd plerunq; morientes, multa prædicunt.

Quibus modis morientes aliqua prædicunt. Et de morte cuiusdam aduocati, & reuelatione Gerontij ac Melliti monachorum, & morte pueri armentarij, & de diuersitate linguarum. Cap. XXVI.

Gregorius:

IPsa aliquando animarũ uis subtilitate sua aliquid præuidet. Aliquando aũt exituræ de corpore aiæ p reuelationem uentura cognoscunt. Aliquãdo uero iã dũ iuxtà fit ut corpus deserant, diuinitus afflatæ in secreta cęlestia incorporeum mentis oculum mittunt. Nã qđ uis animæ aliquando subtilitate sua ea q̃ sunt uentura cognoscit: patet ex eo ꝙ quidam aduocatus qui in hac urbe ante biduum lateris dolore defunctus est, ante paululum quam moreretur, uocauit

pucrum

puerum suum, pparari sibi vestimenta ad A pcedendũ iussit. Quẽ dũ puer quasi insanire cerneret, eiusq; pceptis minimè obediret, surrexit, uestimento se induit, & p uiã Appiã ad B. Sixti Ecclesiã se esse pcessurũ dixit. Cunq; post modicũ ingrauescere molestia esset defunctus, deliberatũ fuerat, ut apud beatũ Ianuariũ martyrẽ Prænestina uia eius corpus poni debuisset. Sed qa longũ hoc his q funus eius curauerãt uisum est: repente orto consilio exeuntes cũ eius funere, p uiã Appiã nescientes q̃ ille dixerat, in ipsa eũ Ecclesia B quã pdixerat, posuerunt. Et cũ eundẽ uirũ curis secularib. obligatũ, lucrisq; terrenis inhiantẽ fuisse nouerimus: vñ hoc pdicere potuit, nisi qa id qđ futurũ erat, eius corpori ipsa uis aĩæ ac subtilitas puidebat? Qđ aũt sæpe ẽt reuelationib. agitur, vt a morituris futura psciant, ex his colligere possumus quæ apud nos gesta in monasterijs scim⁹. In monasterio etenim meo qdã frater ante decẽniũ Gerontius dicebat. Qui cũ graui molestia corporis fuisset depressus, in uisione nocturna albatos uiros & clari omnimodo habitus, C in hoc ipsum monasteriũ descẽdere de superiorib. aspexit. Qui dũ corã lecto iacẽtis assisterẽt, unus eorũ dixit: Ad hoc uenimus, ut de monasterio Gregorij quosdã fratres in malitiã mittamus. atq; alteri pcipiens adiunxit: Scribe Marcellũ, Valentinianũ, Agnellũ, atq; alios quorum nunc minimè recordor. Quibus expletis addidit dicẽs: Scribe & hunc ipsum q nos aspicit. Ex qua uisione certus redditus p dictus frater, facto mane innotuit fratribus, q & q essent in breui ex eadẽ cella D morituri, quos se ẽt denunciauit esse secuturũ: cũ die alio pdicti fres mori cœperunt, atq; sub eodẽ ordine se in morte secuti sunt, quo fuerãt in descriptione nominati. Ad extremum uerò & ipse obijt, q eosdẽ fres morituros puidit. In ea quoque mortalitate q̃ ante triẽniũ hãc urbẽ uehementissima clade uastauit, in Portuensis ciuitatis monasterio Mellitus dict⁹ est, monachus adhuc in annis iuuenilib. cõstitutus, sed miræ simplicitatis atq; humilitatis uir, q appropinquãte uocationis die, eadẽ cladæ pcussus, ad extrema deductus est. Qđ uir uitæ uenerabilis Felis eiusdẽ ciuitatis epus audiens, cuius & hæc relatione cognoui, ad eum accedere studuit, & ne mortẽ timere debuisset, verbis hunc psuasoriis cõfortare, cui ẽt adhuc de diuina misericordia lõgiora uitæ spacia polliceri cœpit. Sed ad hæc ille rñdit, cursus sui tpa esse cõpleta, dicens apparuisse sibi iuuenẽ, atq; epistolas detulisse dicentẽ: Aperi & lege. Quib. aptis asseruit, qa se & oẽs q eodẽ tpe à pdicto epo in paschali festiuitate fuerant baptizati, scriptos in eisdẽ epistolis literis aureis inuenisset. Primum qdẽ, ut dicebat, suum nomẽ reperit, ac inde oĩum illo. in tẽpore baptizatorũ. Qua de re certum tenuit, & se & illos de hac uita esse sub celeritate migraturos. Factũq; est, ut die eadẽ ipse moreretur, atq; post eũ cuncti illi q baptizati fuerãt ita secuti sunt, ut intra paucos dies nullus eorũ in hac uita remaneret. De qb. nimirũ cõstat, ꝙ eos pdictus Dei famulus idcirco auro scriptos uiderat: qa eorũ noĩa apud se fixa æterna claritas hẽbat. Sicut itaq; hi reuelationib. potuerunt uẽtura cognoscere: ita nõnunq̃ egressuræ aĩæ possunt ẽt mysteria cœlestia nõ p somniũ, sed uigilando plibare. Ammonium nãq; monasterij mei monachũ bñ nosti, qui dũ esset in seculari habitu cõstitutus, Valeriani huius urbis aduocati, naturalẽ filiã in cõiugio sortitus, ei⁹ obsequijs sedule atq; incessanter adhærebat, & quæq; in eiusdẽ domo agebantur, nouerat. Qui mihi iã in monasterio positus narrauit ꝙ in ea mortalitate q̃ patricij Narsi tempòrib. hanc urbẽ uehementer afflixit, in domo prædicti Valeriani puer armentarius fuit præcipuæ simplicitatis & humilitatis. Cũ uerò eiusdem aduocati domus eadẽ clade uastaretur, idẽ puer percussus est, & usq; ad mortem deductus. Qui subito sublatus à psentib. redijt, sibiq; dominum suum uocari fecit. Cui ait: Ego in cœlo fui, & qui de hac domo morituri sunt agnoui. Ille, ille atq; ille morituri sunt: tu uero ne timeas, qa in hoc tempore moriturus non es. Vt uero scias quod me in cœlo fuisse uerũ fateor, ecce accepi illic ut linguis oĩum loquar. Nunquid tibi incognitũ fuit Græ-

cũ me linguã omnino nõ nosse? & tñ Græce loquar, ut cognoscas an uerũ sit ꝙ me oẽs linguas accepisse testificor. Cui tunc Græce dñs suus locutus est, atq; ita ille in eadẽ lingua rñdit, ut cuncti q̃ aderãt, mirarent. In ea quoq; domo prędicti Narsi spatarius Bulgarus manebat. Qui festine ad ægrũ deductus ei Bulgarica lingua locutus est, sed ita puer ille in Italia natus & nutrit⁹ in eadẽ barbara locutione rñdit, ac si ex eadẽ fuisset gente gñatus. Mirati sunt oẽs qui audiebant, atq; ex duarũ linguarũ experimẽto quas eum antea nescisse nouerãt, crediderunt de omnib. quas probare minimè ualebant; Tunc ꝑ biduũ mors eius dilata est, sed die tertio, quo occulto iudicio nescit, man⁹ ac brachia lacertosq; suos dentib. laniauit, atq; ita de corpore exiuit. Quo mortuo oẽs illi quos ꝓdixerat, ex hac ꝓtinus luce subtracti sunt, nullusq; in illa domo eadem tempestate defunctus est, qui uoce illius denunciatus non est. Petrus.

V Alde terribile est, ut qui tale donum percipere meruit, tali etiã post hoc pœna plecteretur. Gregorius:

Q Vis occulta Dei iudicia sciat? Ea q̃ in diuino examine comprehendere non possumus, timere magis quàm discutere debemus.

De morte Theophanij comitis. Cap. XXVII.

V T aũt de egredientib. aĩab. q̃ multa ꝓnoscũt, ea q̃ cępimus exequamur neq; hoc silẽdũ est ꝙ de Theophanio Cẽterensis urbis comite in eadẽ urbe positus multis attestantib. agnouit. Fuit nãq; uir misericordiæ actibus deditus, bonis operib. intentus, hospitalitati ꝓcipue studens. Exercendis quidẽ comitatus curis occupatus, agebat terrena & temporalia, sed ut post in fine claruit, magis ex debito quã ex intentione. Nã dũ appropinquante mortis eius tempore grauissima aeris tẽpestas obsisteret, ne ad sepeliendũ duci potuisset, eumq; uxor sua cum fletu uehementissimo inquireret dicẽs: Quid faciã? quõ te ad sepeliendũ eijcio, q̃ ostiũ domus huius egredi ꝑ nimia tẽpestate nõ possum? Tunc ille respõdit: Noli mulier flere, quia mox ut ego defunctus fuero, aeris serenitas redibit. Cuius protinus

A uocẽ mors, & mortẽ serenitas est. Quod signũ etiam alia signa sunt comitata. Nã manus eius & pedes podagrę humore tumescentes uersi in uulnerib. fuerãt, & ꝓfluente sanie putebant. Sed dũ corp⁹ ei⁹ ex more ad lauandũ fuisset nudatum, ita manus pedesq; eius sani inuẽti sunt, ac si unquã uulneris nihil habuissent. Ductus itaq; ac sepultus est, eiusq; cõiugi uisum est, ut quarto die in sepulchro illius marmor ꝙ suppositũ fuerat, mutari debuisset. Qđ uidelicet marmor corpori ei⁹ suppositũ dum fuisset ablatũ, tanta ex corpore ipsius fragrantia odoris emanauit,

B ac si ex putrescẽte carne illius ꝓ uermib. aromata ferbuissent. Qđ factũ dũ narrante me in homelijs infirmis q̃busdã uenisset in dubiũ, die quadã sedente me in cõuẽtu nobiliũ, ipsi artifices q̃ in sepulchro illius marmor mutauerant, affuerunt, aliquid me de propria cã rogaturi. Quos ego de eodẽ miraculo corã clero nobilib. ac plebe requisiui, qui & eadẽ odoris fragrantia miro modo se repletos fuisse testati sunt. Et q̃dã alia in augmẽto miraculi, q̃ nũc narrare longũ æstimo, de eodem

C sepulchro eius addiderunt. Petrus:

I N quisitioni meæ sufficienter iã uideo satisfactũ. sed hoc est adhuc quod quęstione animum pulsat: quia cũ superius dictum sit, esse iam sanctorum animas in cęlo, restat ꝓculdubio ut iniquorũ quoque animæ esse non nisi in inferno credãtur. Et quid hac de re ueritas hẽat, ignoro. Nã humana æstimatio non habet, peccatorũ aĩas ante iudiciũ posse cruciari.

Quòd sicut perfectorum animæ in cælo, ita post dissolutionem corporum iniquorum animæ in inferno esse credendæ sint. Cap. XXVIII.

D Gregorius:

S I esse sanctorũ animas in cœlo sacri eloquij satisfactione credidisti, oportet ut per omnia esse credas, & iniquorũ animas in inferno: quia ex retributione æternæ iustitiæ ex qua iusti iam glorian tur, necesse est ꝑ omnia ut & iniusti crucientur. Nam sicut electos beatitudo lętificat, ita credi necesse est; quòd à die exitus sui ignis reprobos exurat. Petrus:

E T qua rõne credẽdũ est, q̃a rẽ incorporeã tenere ignis corporeus possit?

Quæ

Qua ratione credẽdũ sit, ut incorporeos spiritus tenere ignis corporeus possit. Cap. XXIX.

Gregorius:

SI uiuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur non post mortem, cum incorporeus sit spiritus, ẽt corporeo igne teneatur? Petrus:

IN uiuente quodlibet idcirco incorporeus spiritus tenetur in corpore, quia uiuificat corpus. Gregorius:

SI incorporeus spirit⁹ Petre in hoc teneri potest qđ uiuificat, quare nõ pœnaliter & ibi teneaẗ ubi mortificaẗ? Teneri aũt spiritum ꝑ ignẽ dicimus, ut in tormento ignis, uidendo atq; sentiendo puniaẗ. Ignẽ nanq; eo ipso patiẗ qđ uidet: & quia cremari se aspicit, crematur. Sicq; fit ut res corporea incorpoream exurat, dum ex igne uisibili ardor ac dolor inuisibilis trahiẗ, ut ꝑ ignẽ corporeũ mens in corporea ẽt incorporea flamma crucieẗ: quãuis colligere ex dictis Euãgelicis possumus, q̃a incendiũ aĩa nõ solũ uidẽdo, sed ẽt experiẽdo patiaẗ. Veritatis etenim uoce diues mortuus in inferno dr̃ sepultus. Cuius aĩa q̃a in igne teneaẗ, insinuat uoce diuitis qui Abrahã deprecaẗ, dicẽs: Mitte Lazarũ ut intingat extremũ digiti sui in aquã, & refrigeret linguã meam, quia crucior in hac flamma. Dũ ergo peccatorẽ diuitẽ damnatum ueritas in ignẽ perhibet, quis nã sapiens reproborũ aĩas teneri ignibus neget? Petrus:

Luc. 16.

ECce ratione ac testimonio ad crudelitatem flectitur animus, sed dimissus iterum ad rigorem redit. Quomodo. n. res corporea rem incorpoream teneat atque affligere possit, ignoro. Gregorius:

DIc quæso te, apostatas spiritus à cœlesti gloria deiectos, esse corporeos an incorporeos suspicaris? Petrus:

QVis sanum sapiens, esse spiritus corporeos dixerit. Gregorius:

GEhennæ ignem esse incorporeum an corporeum fateris? Petrus:

IGnem gehẽnæ corporeum esse nõ ambigo, in quo certum est corpora cruciari. Gregorius:

CErtè reprobis ueritas in fine dictura est: Ite in ignẽ æternum, qui parat⁹ est diabolo & angelis eius. Si igiẗ diaboli eiusq; angeli cum sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi: quid mirum si aĩæ, & antequã recipiant corpora possint corporea sentire tormenta? Petrus:

Mat. 25

PAtet ratio, nec debet animus de hac ulterius quæstione dubitare.

De morte Theodorici regis Ariani. Cap. XXX.

Gregorius:

POstquã laboriosè credidisti, operæprecium credo, si ea q̃ mihi à uiris fidelibus sunt digesta, narrauero. Iulianus nanq; huius Romanæ Ecclesiæ, cui Deo autore deseruio, scđus defensor, qui ante septẽ fermè annos defunctus est, ad me adhuc in monasterio positũ crebro ueniebat, & mecũ colloqui de aĩæ utilitate cõsueuerat. Hic itaq; mihi quadã die narrauit, dicens: Theodorici regis tẽporib. pater soceri mei in Sicilia exactionẽ canonis egerat, atq; iã ad Italiã redibat. Cui⁹ nauis appulsa est ad insulã q̃ Liparis appellaẗ. Et quia illic uir q̃dã solitarius magnæ uirtutis habitabat, dũ nautæ nauis armamenta repararent, uisum est p̃dicto patri soceri mei ad eundẽ uirũ Dei ꝑgere, seq; eius orõnib. cõmẽdare. Quos uir Dñi cũ uidisset: eis inter alia colloquens dixit: Scitis quia rex Theodoricus mortuus est? Cui illi protinus rñderũt: Absit, nos eũ uiuentẽ dimisimus, & nihil tale ad nos de eo nunc usq; platũ est. Quib. Dei famulus addidit dicẽs: Etiã mortuus est: nã hesterno die hora nona inter Ioannẽ Papã & Symmachũ patriciũ discinct⁹ atq; discalciatus, & uinctis manib. deductus, in hanc uicinam Vulcani ollam iactatus est. Quod illi audientes sollicitè cõscripserunt diẽ, atq; in Italiã reuersi, eo die Theodoricũ regẽ inuenerunt fuisse mortuum, quo de eius exitu atq; supplicio Dei famulo fuerat ostensum. Et quia Ioannem Papam affligendo in custodia occidit, Symmachũ quoq; patriciũ ferro trucidauit, ab illis iustè in ignẽ missus apparuit, quos in hac uita iniustè iudicauit.

De morte Reparati. Cap. XXXI.

EOdem quoq; tp̃e quo primũ remotæ uitæ desiderio anhelabam, quidã honestus senex deusdedit nomine. ualde huius urbis nobilib. amicus, mihi quoq; in amicitijs sedulè iungebatur, qui mihi narra-

narrabat, dicens: Gothorum tpe quidam
ſpectabilis uir, Reparatus noīe, uenit ad
mortē. Qui dum diu iā cōmutatus ac rigi
dus iaceret, uiſum eſt ꝙ ab eo funditus
flatus uitalis exiſſet, atq; exanime remā-
ſiſſet corpus. Cumq; & multi q cōuene-
rant, & eum iā mortuum familia lugeret
ſubitò redijt, & cunctorū plangentiū in
ſtuporem uerſæ ſunt lachrymæ. Qui re-
uerſus ait: Citius ad Eccleſiam beati Lau
rentij martyris, q ex noīe conditoris Da
maſci uocat, puerum mittite: & quid de
Tyburtio pſbytero agat, uideat, & renū
ciare feſtinet. Qui uidelicet tunc Tybur-
tius carnalib. deſiderijs ſubiacere fereba
tur. Cuius adhuc uitę morumq; bñ quo-
que Florentius eius nunc Eccleſiæ pſby
ter meminit. Cū uerò puer pergeret, nar
rauit idē Reparatus q ad ſe reuerſus fue-
rat, ꝙ illū ubi ductus fuerat, agnouit di-
cens: Paratus fuerat rogus ingens, dedu-
ctus aūt Tyburtius pſbyter in eo eſt ſu-
perpoſitus, atq; ſuppoſito igne cōcrema
tus. Alius aūt parabat rogus, cuius à ter-
ra in cęlū cacumen tendi uidebat. Cui
emiſſa uoce clamatū eſt, cuius eſſet. His
igitur dictis ſtatim Reparatus defunctus
eſt, puer uerò q trāſmiſſus fuerat ad Ty-
burtiū, iā eum mortuum inuenit. Qui vi
delicet Reparatus ductus ad loca pœna-
rum dum uidit, rediit, narrauit, & obijt,
apertè monſtrat: quia nobis illa, non ſibi
uiderit, quib. dum adhuc conceſſum eſt
uiuere, licet ēt à malis operib. emendare.
Rogum uerò conſtrui Reparatus uidit,
nō ꝙ apud infernū ligna ardeat, ut ignis
fiat: ſed narraturus hæc uiuentib. illa de
incendio prauorum uidit, ex quib. nutri
ri apud uiuentes corporeus ignis ſolet:
ut per hęc aſſueta uiuentes diſcerent, qd
de inſuetis timere debuiſſent.

De morte curialis cuius ſepultura incenſa eſt. Cap. XXXII.

Terribile ēt quiddā in Valeriæ puin
cia contigiſſe, uir uitæ uenerabilis
Maximianus Syracuſanus epus, qui diu
in hac urbe meo monaſterio pfuit, narra
re cōſueuit, dicens: Quidā curialis illic ſa
cratiſſimo Paſchali ſabbato iuuenculā cu
iuſdam filiā in baptiſmate ſuſcepit. Qui
poſt ieiuniū domū reuerſus, multoq; ui-

A no inebriatus, eandē filiā ſuā ſecū mane-
re petijt, eamq; nocte illa, (qđ dictu ne-
fas eſt) perdidit. Cunq; mane facto ſurre
xiſſet, reus cogitare cœpit ut ad balneū
pgeret, ac ſi aqua balnei lauaret maculā
peccati. Perrexit igit, lauit, cępitq; trepi-
dare Eccleſiā ingredi. Sed ſi tanto die nō
iret ad Eccleſiā, erubeſcebat hoīes: ſi ue-
rò iret, ptimeſcebat iudicium Dei. Vicit
itaq; humana uerecundia, perrexit ad Ec
cleſiā: ſed tremebundus ac pauēs ſtare cę-
pit, atq; p ſingula momēta ſuſpect⁹, qua
hora immundo ſpiritui traderet, & co-
B rā omni populo uexaret. Cūq; uehemen
ter timeret, ei in illa miſſarū celebritate
quaſi aduerſi nihil cōtigit. Qui lęt⁹ exijt,
& die altero Eccleſiā iā ſecurus intrauit.
Factumq; eſt ut p ſex cōtinuos dies lętus
ac ſecurus procederet, æſtimans ꝙ eius
ſcelus Dñs aut nō uidiſſet, aut uiſum mi
ſericorditer auertiſſet. Die aūt ſeptimo
ſubita morte defunctus eſt. Cunq; ſepul-
turæ traditus fuiſſet, per longum tempus
cunctis uidentib. de ſepulchro illius flam
ma exijt, & tā diu oſſa eius cōcremauit,
quouſq; omne ſepulchrum cōſumeret,
& terra quę in tumulum collecta fuerat,
C defoſſa uideretur. Quod uidelicet omni-
potens Deus faciens, oſtendit quid eius
anima in occulto pertulit, cuius etiā cor
pus ante humanos oculos flamma con-
ſumpſit. Qua in re nobis quoq; hæc au-
dientib. exemplū formidinis dare digna-
tus eſt: quatenus ex hac conſideratione
colligamus quid anima uiuens ac ſentiēs
pro reatu ſuo patit. ſi tanto ignis ſuppli-
cio etiam inſenſibilia oſſa concremant.

Petrus:

D NOſſe uelim, ſi uel boni bonos in re
gno, uel mali malos in ſupplicio a-
gnoſcant.

Si boni bonos in regno, & mali malos in ſupplicio agnoſcunt. Cap. XXXIII.

Gregorius:

HVius rei ſententia in uerbis eſt do
minicis, quam iā ſuperius protuli-
mus, luce clarius demonſtrata. In quibus
cum dictum eſſet: Homo quidam erat di Luc. 16.
ues, & induebat purpura & byſſo, & epu
labatur quotidie ſplendide & erat quidā
mendicus noīe Lazarus, qui iacebat ad
ianuam

ianuam eius ulceribus plenus, cupiens sa A turari de micis quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat, sed & canes ueniebant & linguebant vlcera eius: subiũctum est, quod mortuus Lazarus portatus est ab angelis in sinu Abrahæ, & mortuus diues sepultus est in inferno. Qui eleuans oculos suos cum esset in tormentis, uidit Abrahã a lõgè & Lazarum in sinu eius, & ipse clamauit dicens: Pater Abrahã miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flãma. Cui Abraham dixit: Fili recordare, B quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala. Diues autem iã spem salutis de seipso non habens, ad promerendam suorum salutem conuertitur, dicens. Rogo te pater ut mittas eum in domum patris mei: habeo n. quippe fratres ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in locũ hunc tormentorũ. Quib. uerbis apertè declarat: quia & boni bonos, & mali malos cognoscunt Si.n. Abrahã Lazarum minimè recognoscet, nequaquam ad diuitem in tormentis positum, de teansacta eius cõtritione loqueretur, dicens quod mala re- C ceperit in uita sua. Et si mali malos nõ recognoscerent, nequaquã diues in tormẽtis positus fratrum suorum, ẽt absentiũ, meminisset. Quomodo enim præsentes nõ posset agnoscere, qui etiam pro absentium memoria curauit exorare? Qua in re illud quoq; ostendit, quod nequaquã ipse requisisti: quia & boni malos, & mali cognoscũt bonos. Nam diues ab Abraham cognoscitur, cui dictum est: Recepisti bona in uita tua: Et electus Lazarus a reprobo est diuite cognitus, quem mitti D precatur ex noĩe dicẽs: Mitte Lazarũ ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam. In qua uidelicet cognitione vtriusque partis cumulus retributionis excrescit: ut & boni amplius gaudeant, qui secum eos lætari cõspiciunt quos amauerunt, & mali dum cum eis torquentur quos in hoc mũdo, despecto Deo, dilexerunt, eos non solum sua, sed etiam eorum pęna consumat. Fit autem in electis quiddam mirabilius, quia non solum eos agnoscunt quos in hoc mundo nouerant, sed uelut uiros uisos ac cognitos recognoscunt bonos quos nunquam uiderunt. Nam cum antiquos patres in illa ęterna hæreditate uiderint, eis incogniti per uisionem nõ erũt, quos in opere semper nouerunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt?

De quodam religioso qui prophetas moriens vidit. *Cap. XXXIIII.*

NAm quidam noster religiosus vir & vitę valde laudabilis, cum ante hoc quadriẽniũ moreret, sicut religiosi alii qui præsentes fuerũt testati sunt, in hora exitus sui Ionã prophetam, Ezechielẽ quoque & Danielem cœpit aspicere, eosque dominos suos ex noĩe clamare. Quos dũ ac se uenisse diceret, & depressis luminibus eis reuerentiæ obsequium pręberet, ex carne eductum est. Qua in re apertè datur intelligi, quæ erit in illa incorruptibili uita noticia, si uir iste adhuc in carne corruptibili positus, prophetas sanctos, quos nimirũ nunquam uiderat, agnouit.

Quod se etiam ignotæ animæ nonnunquam exituræ cognoscunt, quæ uel pro culpis tormenta, vel bonis actibus similia sunt præmia recepturæ: & de morte Ioannis & Vrsi, atque Eumorphij & Stephani. *Cap. XXXV.*

SOlet autem plerunque contingere, ut egressura anima eos etiam recognoscat cum quibus pro æqualitate culparũ, vel etiam præmiorum, in vna est mansione deputanda. Nam vir vitæ uenerabilis Eleutherius senex, de quo pcedẽte libro multa narraui, in monasterio suo germanum fratrem nomine Ioannem se habuisse perhibuit, qui ante dies quatuordecim suum fratribus exitum prædixit. Cunq; decrescentes quotidie computarẽt dies, ante triduum quam uocaretur ex corpore, febre correptus est. Ad horam uerò mortis ueniens, mysterium dominici corporis & sanguinis accepit. Vocatisq; fratrib. corã se psallere precepit, quib. tñ antiphonã ipse p semetipsum de semetipso imposuit, dicẽs: Aperite mihi portas iustitiæ, & ingressus in eas confitebor Dño: hæc porta Domini, iusti intrabũt p eã.

Cunq; coram eo assistentes fratres psallerent, emissa subitò & producta voce clamauit, dicens: Vrse veni. Quod mox ut dixit, eductus è corpore mortalem uitã finiuit. Mirati sunt fratres: quia hoc qđ moriens frater clamauerat, ignorabant. Quo defũcto, in monasterio facta est magna tristitia. Quarto aũt die quiddã fratribus necessarium fuit, ut ad monasterium aliud longè positum trãsmitterent. Illuc ergo euntes fratres, oẽs eiusdẽ monasterij monacgos tristes vehementer inuenerunt. Quib. cum dicerent. Quid habetis, qđ uos in tanto mœrore deprimitis? Responderunt dicentes: Loci huius desolationem gemimus: quia unus frater cuius nos vita in hoc monasterio continebat, hodie quartus est dies ꝙ ex hac luce subtractus est. Cunq; fratres qui uenerant studiosè inquirerent qualiter dictus fuisset, respõderunt: Vrsus. Qui vocationis eius horam subtiliter inquirentes, ipso eum momẽto cognouerunt exisse de corpore, quo per Ioannem, qui apud eos defunctus est, fuerat uocatus. Qua ex re colligitur, quia utrorũq; par fuerat meritũ, eisq; datum est ut in una mansione socialiter uiuerent, quib. è corpore cõtigit, socialiter exire. Sed neque hoc sileam ꝙ dũ adhuc laicus uiuerem, atq; in domo mea quæ mihi in hac vrbe ex iure patris obuenerat, manerẽ: de q̃busdã uicinis meis me contigit agnouisse. Quædã nanq; iuxta me uidua, Galla dicebat. Hæc Eumorphiũ nomine iuuenẽ filiũ habebat, à quo non longè quidã Stephanus qui alio nomine Optio dictus fuit, habitabat. Sed idẽ Eumorphius ad extrema uitæ ueniẽs, vocauit puerum suum, eiq; præcepit, dicẽs: Vade citius & dic Stephano Optionis ut concitus ueniat, quia ecce nauis parata est, ut ad Siciliam duci debeamus. Cunq; hunc puer insanire crederet, & obedire recusaret, & cępit ille uehementer imminere, dicens: Vade & nuncia illi quod dico, quia non insanio. Egressus est puer ut ad Stephanum pergeret. Cunque in medium iter uenisset, ei alius quidam obuiã factus est, qui hunc requisiuit, dicẽs: Quò vadis? Cui ille respondit: Ad Stephanum Optionem à dño meo missus sum. Atque ille protinus dixit: Ab eo uenio, sed ante

A me hac hora defunctus est. Reuersus uerò est puer ad Eumorphium dominum suum, sed iam eũ mortuum inuenit. Sicque factum est vt dum alter obuiã uenit, & ex medio itinere puer reuersus est, ut ex mensura spacii potuisset colligi, quia uno momento utriq; fuerant uocati.

Petrus:

TErribile est valdè quod dicitur. sed quæso te, cur egredienti animæ nauis apparuit, uel cur se ad Siciliam duci moriturus prædixit?

Gregorius:

B ANima vehiculo non eget: sed mirum non est, si adhuc homini in corpore posito, illud apparuit, quod per corpus assueuerat uidere, ut per hoc intelligi daretur quo eius anima spiritaliter duci potuisset. Quòd verò se ad Siciliam duci testatus est; quid sentiri aliud potest, nisi ꝙ præceteris locis in eius terræ insulis eructante igne tormentorũ ollæ patuerunt? Quæ, ut solent narrare qui nouerunt, laxatis quotidie finibus excrescunt, ut mũdi termino appropinquante, quanto certum est illuc amplius exurendos colligi, C tanto & eadem tormentorum loca amplius uideantur aperiri. Quod omnipotens Deus ad correptionem viuentium in hoc mundo uoluit ostendi, ut mentes infidelium, quæ inferni tormenta esse nõ credunt, tormentorum loca uideãt, quæ audita credere recusant. Quod verò siue electi siue reprobi, quorum cõmunis causa in opera fuerit, ad loca ẽt communia deducantur, ueritatis nobis uerba satisfacerent, etiã si exempla deessent. Ipsa quippe propter electos in Euangelio dicit: In Ioan. 14. domo patris mei mansiones multę sunt. D Si enim dispar retributio in illa æterna beatitudine non esset, una potius mãsio quàm multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus & distincti bonorum ordines, & propter meritorum cõsortia communiter lætantur, & tamen unũ denarium omnes laborantes accipiũt: Qui multis mansionibus distinguuntur: quia & una est beatitudo quam illic percipiunt, & dispar retributionis qualitas, q̃ per opera diuersa consequũtur. Quæ nimirum veritas iudicii sui diem denũciãs

ait: Tunc dicam messoribus: Colligite zizania & ligate ea in fasciculos ad cõburendum. Messores quippe angeli zizania ad comburendum in fasciculos ligant, cũ pares paribus in tormentis similibus sociant: vt superbi cũ superbis, luxuriosi cũ luxuriosis, auari cum auaris, fallaces cũ fallacibus, inuidi cũ inuidis, infideles cũ infidelibus adeant. cũ ergo similes in culpa, ad torméta: similia deducantur: quia eos in locis pœnalibus angeli deputant, quia zizaniorum fasciculos ad comburenddum ligant.

Matt. 13

Petrus:

AD inquisitionem meam respõsionis satisfactione patuit causa rationis. Sed quid nam est, quæso te, quòd nõnulli quasi per errorem extrahũtur è corpore, ita ut facti exanimes redeant: & eorũ quisque audisse se dicat, quia ipse nõ fuerat iussus deduci?

De his qui quasi per errorem educi videntur è corpore, & de vocatione & reuocatione Petri monachi, & de morte & resuscitatione Stephani, ac de visione cuiusdam militis. Caput XXXVI.

Gregorius:

HOc cũ fit Petre, si bene perpenditur, non error, sed admonitio est. Supernã.n. pietas ex magna misericordiæ suæ largitate disponit, ut nonnulli etiã post exitum repentè ad corpus redeant, vt torméta inferni quæ audita non crediderant, saltem uisa pertimescant. Nam quidã Illyricianus monacus, qui in hac urbe in monasterio mecum viuebat, mihi narrare consueuerat: quia quodam tépore cum adhuc in eremo moraretur, agnouerit quòd Petrus quidã monachus ex regione ortus Hiberiæ, qui ei in loco vaste solitudinis, cui Euasa nomen est, inhęrebat, sicut ipso narrante didicerat, priusquam eremum peteret, molestia corporis interueniente defunctus est; sed protinus corpori restitutus, inferni se supplicia atq; innumera loca flammarũ vidisse testabatur. Qui ẽt quosdam huius seculi potens in eisdé flammis suspensos se vidisse narrabat. Qui cum iam ductus esset, ut in illas & ipse mergeretur, subitò angelum corusci habitus apparuisse fatebatur, qui eum in ignem mergi prohiberet. Cui ẽt dixit: Regredere, & qualiter tibi posthac uiuẽdum sit cautissimè attende. Postq̃ uocem paulatim recalescentibus mébris ab æternæ mortis somno euigilans, cuncta q̃ circa illum fuerãt, gesta narrauit. Tantisq; se postmodũ ieiuniis vigilijsq; constrinxit, ut inferni eũ vidisse & pertimuisse torméta, ẽt si taceret lingua, conuersatio loqueretur. Quippe oĩpotẽtis Dei mira largitate in morte actũ est, ne mori debuisset. Sed quia humanũ cor grauis ualde duritiæ esse solet: ita ipsa quoq; pęnarũ ostensio non æquè omnibus utilis est. Nã illustris vir Stephanus, qué bene nosti, de semetipso mihi narrare consueuerat: quia in Constantinopolitana urbe pro quadã causa demoratus, molestia corporis superueniente defunctus est. Cumq; medicus atq; pigmentarius ad aperiendũ eum atq; condiendũ esset q̃situs, & die eodé minimè inuentus, subsequente nocte corpus iacuit inhumatũ. Qui ductus ad inferni loca vidit multa quæ prius audita nõ credidit. Sed cũ p̃sidenti illic iudici p̃sentatus fuisset, ab eo receptus non est, ita ut diceret: Nõ hunc adduci, sed Stephanum ferrarium iussi. Qui statim reductus in corpore est, & Stephanus ferrarius qui iuxta eum habitabat, eadé hora defunctus est. Sicq; p̃batũ est vera fuisse uerba q̃ audierat, dũ hęc effect⁹ mortis Stephani demõstrauit. Ante trienniũ quoq; in hac pestilentia q̃ hanc vrbem clade uehementissima depopulauit, in qua ẽt corporali visu sagittæ cęlitus venire, & singulos quosq; ferire videbant sicut nosti. Stephan⁹ idé defunctus est. Quidã verò miles in hac eadem vrbe nostra percussus, ad extrema peruenit. Qui eductus è corpore exanimis iacuit, sed citius redijt, & quæ cum eo fuerant gesta narrauit. Aiebat.n. sicut tunc res eadé ẽt multis innotuit quia põs erat sub quo niger atq; caliginosus fętoris intolerabilis nebulã exhalãs fluuius decurrebat. Transacto aũt ponte, amœna erãt prata atq; uirentia, odoriferis herbarum floribus exornata, in quibus albatorum hominũ cõuenticula esse videbantur. Tãtusq; in eodem loco odor suauitatis inerat, ut ipsa suauitatis fragrantia illic deambulantes habitantesq; satiaret. Ibi

mãsiones erãt diuersorũ singulæ magnitudine lucis plenæ. Ibi quædã miræ potẽtiæ ædificabatur domus, quę aureis videtur laterculis construi, sed cuius esset nõ potuit agnosci. Erant verò sup ripã pdicti fluminis nõnulla habitacula, sed alia exurgẽtis fętoris nebula tãgebat, alia aũt exurgẽs fętor è flumine minimè tãgebat. Hæc vero erat in pdicto põte probatio, ut quisquis per eum vellet iniustorũ trãsire, in tenebrosum fętentemq; fluuium laberetur. iusti uero quibus culpa nõ obsisteret, securo per eum gressu ac libero ad loca amœna perueniret. Ibi se ẽt Petrum Ecclesiasticæ familiæ maiorem, qui ante quadriennium est defunctus, deorsum positum in locis teterrimis magno ferri pondere religatum ac depressum vidisse confessus est. Qui dum requireret cur ita esset, ea se dixit audisse quæ nos qui eum in hac Ecclesiastico domo nouimus, scientes eius acta recolimus. Dictũ nanq; est: Hæc idcirco patitur: quia si qd ei pro facienda ultione uidebatur, ad inferendas plagas plus ex crudelitatis desirio q̃ obedientiæ seruiebat. Qd sic fuisse, nullus qui illũ nouit, ignorat. Ibi se etiã quendã peregrinum presbyterũ uidisse fatebatur, qui ad prædictũ pontẽ ueniẽs, tanta per eum authoritate transijt, quãta & hic synceritate uixit. In eodẽ quoq; ponte hunc quem prędiximus Stephanũ se recognouisse testatus est, qui dũ transire voluisset, eius pes lapsus est, & ex medio corpore iam extra pontem deiectus, à quibusdam teterrimis viris ex flumine surgentib. per coxam deorsum, atq; à q-busdam albatis & speciosissimis viris cępit p brachia sursum trahi. Cũq; hoc luctamẽ esset, ut hunc boni spiritus sursũ, mali deorsum traherent, ipse qui hæc uidebat, ad corpus reuersus est: & quid de eo plenius gestũ sit minime cognouit. Qua re de eiusdẽ Stephani vita datur intelligi: quia in eo mala carnis cum eleemosynarum operatione certabant. Qui enim p coxs adeorsum, p brachia trahebatur sursum. patet nimirũ quia & eleemosynas amauerat, & carnis uitijs pfectè non restiterat, quæ eum deorsum trahebãt. Sed in illo occulto arbitri examine quid in eo vicerit, & nos & eum qui ui-

A dit & reuocatus est, latet. Constat tamẽ, quia idem Stephanus postquã, sicut superius narraui, & ifera loca uidit, & ad corpus redijt, perfecte uitam minime correxit, qui post multos annos de corpore ad huc in certamine uitæ & mortis exijt. Qua de re colligitur, quia ipsa quoq; inferni supplicia cum demonstrantur, alijs hoc ad adiutorium, alijs uerò ad testimonium fiat: ut isti uideant mala quæ caueant, illi vero eo amplius puniantur,
B quoniam inferni supplicia nec uisa & cognita vitare uoluerunt. Petrus:

QVid est hoc quæso te, quòd in amęnis locis cuiusdam domus laterculis aureis ædificari videbatur? Ridiculum est ualde si credimus quod in illa uita adhuc metallis talibus egeamus.

Quid sibi vult in amœnis locis domus instructio. & de Deusdedit, cuius domus sabbato videbatur ædificari.

Gregorius:

QVis hoc si sanum sapit, intelligat? sed p hoc quod illic ostensum est,
C quisquis ille est cui mansio ista construebatũ, aperte datur intelligi quid est q̃ hic operatur. Nam qui præmia æternæ lucis eleemosynarũ largitate promerebit, nimirum constat, quia auro ædificat mãsionẽ suam. Quod enim seperius memoriã fugit ut dicerem, idem miles qui hæc uiderat, narrabat, qd eosdem laterculos aureos ad ædificationẽ domus senes ac iuuenes, puellæ & pueri ferebãt. Qua ex re colligitur, quia hi quibus hic pietas tãta est, ipsi illic operatores esse videãtur. Hic ẽt quidã iuxta nos Deusdedit nomine, religiosus habitabat, qui calciamenta solebat operari: de quo alter per reuela-
D tionẽ vidit q̃ eius domus ædificabatur, sed in ea constructores sui solo die sabbati uidebanũ operari. Qui eiusdẽ uiri postmodum subtiliter uitã requirẽs, inuenit qa ex his quæ diebus singulis laborabat, qcquid ex uictu atq; uestitu sup esse potuisset die sabbato ad beati Petri Ecclesiã deferre cõsueuerat, atq; indigẽtibus erogare. Qua ex re perpẽde: qa nõ immerito domus ipsius fabrica sabbato crescebat.

Petrus:

HAc de re mihi idoneè video satisfactum, sed quæso te, qd esse dicim⁹, quòd

ꝙ quorundã habitacula fœtoris nebula tangebantur, quorundam uerò tangi non poterant: uel quid quòd pontem quidem & flumum uidit?

Gregorius:

EX rerum Patre imaginib. pensant me rita causarũ. Per pontem quippe ad amœna loca transire iustos aspexit: quia angusta ualde est semita quæ ducit ad ui-
Matt. 7. tã. Et fœtentẽ fluuiũ decurrentẽ uidit: q̃a ad ima defluit quotidie carnalium hic pu tredo uitiorũ. Et quorundã habitacula fę toris nebula tangebat, quorundam uerò ab ea tangi non poterãt: quia sunt plerique qui multa iã bona opera faciũt, sed tñ adhuc carnalibus uitijs in cogitationis delectatione tãgunt. Et iustum ualde est, ut illic nebula fœtoris assideat, quos hic adhuc carnis fœtor delectat. Vnde & eãdem delectationẽ carnis esse beatus Iob in fœtore conspiciens, de luxurioso ac
Iob 24. lubrico sententiam protulit dicens: Dulcedo illius uermes. Qui aũt pfectè cor ab omni delectatione carnis excutiunt, constat nimirũ q̃a eorũ habitacula fętoris nebula nõ tangunt. Et notandũ ꝙ idẽ fętor esse & nebula uisa sit: quia nimirum carnalis delectatio mentem q̃ inficit obscurat, ut ueri luminis claritatẽ non uideat, sed unde delectat̃ inferius, inde caliginẽ supernam patiatur.

Petrus.

PVtamus ne hoc authoritate sacri eloquij posse monstrari, ut culpæ carnalium fœtoris pœna puniantur?

De pœna Sodomorum.

Gregorius.

Gen. 19. POtest. Nam libro Geneseos attestante didicimus: quia super Sodomitas Dominus ignem & sulphur pluit, ut eos & ignis incenderent, & fœtor sulphuris necaret. Quia n. amore illicito corruptibilis carnis exarserant, simul incẽdio & fętore perierunt: quatenus in pœna sua cognoscerent, quia æternæ morti fœtoris sui se delectatione tradidissent.

Petrus:

DE his in quibus dubius fui, nihil mihi fateor quæstionis remansisse.

Quod quorundam animæ adhuc in corpore positæ pœnale aliquid de spiritualib. uident: et de Theodoro puero. Cap. XXXVII.

SCiendũ quoq; est, quia nõnunquam animæ adhuc in suis corporibus positæ, pœnale aliquid de spiritalib. uidẽt: quod tñ quibusdam ad ædificationẽ suã, quibusdã uerò contingere ad ædificationem audientium solet. Nam is de quo in homelijs coram populo me narrasse iã memini, inquietus ualde Theodorus nomine puer fuit, qui in monasterium meũ fratrem suum necessitate magis quã uoluntate secutus est. Cui nimirum graue erat si quis pro salute sua aliquid loqueretur. Bona n. non solum facere, sed etiã audire non poterat, Nunquam se ad sanctæ conuersationis habitum uenire iurãdo, irascendo, deridendo testabatur. In hac autem pestilentia quæ nuper huius vrbis populum magna ex parte consumpsit, percussus in inguine, est perductus ad mortem. Cũq; extremum spiritũ ageret, conuenerunt fratres ut egressum illi' orando protegerent. Iam corpus eius ab extrema parte fuerat præmortuum, in solo tantum pectore uitalis adhuc calor anhelebat. Cũcti aũt fratres tanto pro eo cęperunt enixus orare, quanto eum iã uidebant sub celeritate discedere. Tunc repentè cœpit eisdem fratrib. assistentibus clamare, atq; cũ magnis uocibus orationes eorũ interrũpere dicens: Recedite, recedite. Ecce draconi ad deuorandum datus sum, qui propter uestram præsentiã deuorare me non potest. Caput meũ iam suo ore absorbuit: date locum ut non me amplius cruciet, sed faciat quod facturus est. Si ei ad deuorandum datus sum, quare propter uos moras patior? Tũc fratres cœperunt ei dicere: Quid est quod loqueris frater? signum tibi sanctę crucis imprime. Respõdit ille dicẽs: Volo me signare, sed nõ possum quia squamis huius draconis premor. Cũq; hoc fratres audirẽt, prostrati in terrã cum lachrymis cęperũt ꝓ ereptione illius uehementius orare. Et ecce subitò cœpit æger clamare dicẽs: Gratias Deo, ecce draco qui me ad deuorandũ acceperat fugit, orationibus uestris expulsus, stare nõ potuit. Pro peccatis meis modo intercedite: quia conuerti paratus sum, & secularem uitam fund tus relinquere. Homo ergo qui, sicut iam dictum est, ab extrema corporis parte fuerat præmortuus, reseruatus ad uitã, toto corde ad Deum conuersus est. Et postquam mutatus

tatus mẽte diu est flagellis astrictus, tunc A eius anima carne soluta est.

De morte Crisorij & monachi cuiusdam Iconiæ. Cap. XXXVIII.

AT contrà Crisorius sicut Probus propinquus illius, cuius iam superius memoriam feci, narrare consueuit, vir in hoc mundo ualde idoneus fuit, sed tantũ plenus vitijs quantum rebus, superbia tumidus, carnis suæ uoluptatib. subditus, in acquirendis rebus auaritiæ facibus accensus. Sed cum tot malis Dñs finẽ ponere decreuisset, corporali hũc molestia percussit. Qui ad extremum ueniens, eadem hora quà iã de corpore erat exiturus, apertis oculis uidit teterrimos uiros & nigerrimos spũs corã se assistere, & vehemẽter imminere, ut ad inferni claustra eũ raperent. Cœpit tremere, pallescere, sudare: & magnis uocib. inducias petere, filiũq; suum nomine Maximũ, quẽ ipse iam monachus monachum uidi, nimiis & turbatis uocib. uocare dicens: Maxime curre. Nunquam tibi mali aliquid feci, in fide tua me suscipe. Turbatus mox Maximus affuit, lugẽs ac perstrepens familia cõuenit. Eos autem quos ille insistẽtes sibi grauiter tolerabat, ipsi malignos spũs uidere non poterant, sed eorum prẹsentiam, in confusione & pallore & tremore illius qui trahebatur, uidebant. Pauore autem terræ eorum imaginis huc illucq; uertebatur in lectulo, iacebat in sinistro latere aspectum eorum ferre non poterat, uertebatur ad parietem, ibiq; aderant. Cũq; constrictus nimis relaxari se iam posse desperaret, cœpit magnis uocibus clamare: Inducias uel usq; mane, inducias uel usq; mane. Sed cũ hæc clamaret, in ipsis uocibus de habitaculo suæ carnis euulsus est. De quo nimirum cõstat: quia pro nobis ista non pro se uiderit, ut eius uisio nobis proficiat, quos adhuc diuina patientia lõganimiter expectat. Nã illi tetros spũs ante mortẽ uidisse, & inducias petisse quid profuit, q̃ easdẽ inducias quas petiit, nõ accepit? Est ẽt nunc apud nos Athanasius ex Isauria p̃sbyter, qui in diebus suis Iconij rẽ terribilẽ narrat euenisse. Ibi nanq;, ut ait, quoddã monasteriũ Thongolaton dr̃, id quo quidã monachus magnæ æstimationis habebatur. Bonis quippe cernebatur motib. atque in omni sua actione compositus, sed sicut ex fine res patuit, lõgè aliter q̃ apparebat, fuit. Nã cum ieiunare se cum fratrib. demonstraret, occultè manducare consueuerat. Qđ eius uitium fratres omnino nesciebant. Sed corporis superueniẽte molestia, ad uitæ extrema perductus est. Qui cum iã esset in fine, fratres ad se omnes qui monasterio inerant, congregari fecit. At illi tali, ut putabant, uiro moriente, magnũ quid ac delectabile se ab eo audire crediderant. Quibus ipse afflictus & tremens compul- B sus est prodere, cui hosti traditus cogebatur exire. Nam dixit: Qñ me uobiscũ credebatis ieiunare, occultè comedebam: & ecce nunc ad deuorandum draconi traditus sum, qui cauda sua mea genua pedesque colligauit: caput uerò suũ intra meũ os mittens, spiritum meũ ebibens extrahit. Quibus dictis statim defunctus est, atque ut pœnitendo se liberare potuisset, à dracone quẽ uiderat, expectatus nõ est. Qđ nimirũ cõstat, quia ad solam utilitatem audientiũ uiderit, qui eũ hostem cui traditus fuerat, & innotuit, & nõ euasit. C

Petrus:

DOceri uellem, si post mortem purgatorius ignis esse credendus est.

An post mortem purgatorius ignis sit. Cap. XXXIX

Gregorius:

IN Euangelio dicit Dominus: Ambulate dum lucem habetis. Per prophetã quoque ait: Tempore accepto exaudiui te, in die salutis adiuui te. Quod Paulus apostolus exponens dicit: Ecce nunc D tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Salomon quoq; ait: Quodcunque potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sciẽtia, nec sapientia erit apud inferos quo tu properas. Dauid quoq; ait: Quoniam in seculũ misericordia eius. Ex quibus nimirum sententijs constat: quia qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio præsentatur. Sed tamen de quibusdam leuibus culpis, esse ante iudicium purgatorius ignis, credendus est, pro eo quòd ueritas dicit. Quia si quis in sancto spiritu blasphemiã dixerit, neque in hoc seculo remittet ei, neque

Ioan. 2. *Esa. 49.* *2. Cor. 6.* *Eccl. 9.* *Psal. 13.* *Mat. 12.*

neque in futuro in qua sentẽtia datur intelligi quasdã culpas in hoc seculo, quasdã uerò in futuro posse laxari. Qđ.n. de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tñ ut pdixi, hoc de paruis, minimisq; peccatis fieri posse credendũ est, sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus vel peccatũ curæ rei familiaris: quæ uix sine culpa, uel ab ipsis agitur qui culpam qualiter declinare debeant, sciũt, aut in non grauibus rebus error ignorantiæ: q̃ cuncta ẽt post mortem grauant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata. Nam cum Paulus dicat, Christum esse fundamentum, atq; subiungat: Si q̃s superædificauerit super hoc fundamentum aurum, argentum, lapides præciosos, ligna, fęnum, stipulam, vnıuscuiusq; opus quale sit, ignis probabit: si cuius opus manserit qđ superædificauit, mercedem accipiet: si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tñ quasi per ignẽ. Quãuis hoc de igne tribulationis in hac nobis uita adhibito possit intelligi, tñ si quis hoc de igne futurę purgationis accipiat, pensandum solicitè est, quia illum per ignem dixit posse saluari, non qui super hoc fundamentum ferrum, æs, vel plumbum ędificat, id est peccata maiora, & idcirco duriora, atq; tunc iã insolubilia: sed lignũ, fœnum, stipulam, id est peccata minuta atq; leuissima, quæ ignis facilè cõsumat. Hoc tñ sciendum est: quia illic saltem de minimis nihil quisq; purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, ut illic obtineat promereat.

1. Cor. 3.

De anima Pascali diaconi. Cap. XL.

NAm cum adhuc essem iuuenculus, atque in laico habitu constitutus, narrari à maioribus atq; scientibus audiui, quòd Pascasius hui⁹ Apostolicæ sedis diaconus, cuius apud nos rectissimi & luculenti de sancto spiritu libri extant mi ræ sanctitatis uir fuerit, eleemosynarũ maximè operibus vacans, cultor pauperum, & contemptor sui. Sed hic in ea cõtẽtione q̃ inardescente zelo fidelium inter Symmachum atq; Laurẽtiũ facta est, ad pontificatus ordinem Laurentiũ elegit, & omniũ post unanimitate superatus, in sua tamẽ sententia usq; ad diẽ sui exitus perstitit, illum amando atq; pręferendo, quem episcoporum iudicio pręesse sibi Ecclesia refutauit. Hic itaq; cum tẽporibus Symachi Apostolicę sedis præsulis esset defunctus, eius dalmaticam feretro superpositam dęmoniacus tetigit, statimq; sanatus est. Post multũ verò tẽporis Germano Capuano episcopo, cuius superius memoriam feci, medici pro corporis salute dictauerant, ut in Angulanis thermis lauari debuisset. Qui ingressus easdem thermas, prædictum Paschasium diaconũ stantẽ & obsequentẽ in caloribus inuenit. Quo uiso vehementer extimuit, & quid illic tantus vir faceret, inquisiuit Cui respondit: Pro nulla alia causa in hoc pęnali loco deputatus sum, nisi quia in parte Laurẽtij contra Symacum sensi. Sed quęso te, pro me Dominũ deprecare. Atq; in hoc cognosces quòd exauditus sis, si huc rediens me non inueneris. Qua de re uir Dñi Germanus se in pcibus strinxit, & post paucos dies redijt, sed iam dictum Pascasium in loco eodem minimè inuenit. Quia enim non malitiæ se ignorãtiæ errore peccauerat, purgari post mortẽ à peccato potuit. Qđ tamen credendum est: quia ex illa eleemosynarum suarum largitate hoc obtinuit, ut tunc posset promereri ueniam, cum iam nihil posset operari.

Petrus:

QVid hoc est q̃so te, q̃ in his extremis tempori b. tã multa de animab. clarescũt q̃ antè latuerũt: ita ut apertis reuelationib. atq; ostẽsionibus, venturũ seculũ inferre se nobis atq; aperire uideatur?

Cur in extremis temporib. tam multa de animabus clarescũt, quæ antea latuerũt. Ca. XLI.

Gregorius:

ITa est, nam quantum præsens seculũ propinquat ad finem, tantum futurũ seculũ ipsa iã quasi propinquitate tangitur, & signis manifestioribus aperitur. Quia.n. in hoc cogitationes nostras vicissim minimè videmus in illo aũt nostra in alterutrum corda conspicimus: quid hoc seculũ nisi noctem, & quid futurũ nisi diẽ dixerim? Sed quẽadmodũ cũ nox finiri, & dies incipit oriri, ante solis ortũ simul aliquo modo tenebrę cum luce cõ-

mixtæ sunt, quousq; descédentis noctis reliquiæ in luce dici subsequentis perfectæ uertantur: ita huius mundi finis iam cum futuri seculi exordio permiscetur, atque ipsæ reliquiarũ eius tenebræ quadam iam rerum spiritalium permixtione translucent. Et quæ illius mundi sũt multa iá cernimus, sed needum perfectè cognoscimus: qa quasi in quodam mentis crepusculo hæc uelut ante solé uidemus.

Petrus:

PLacet quod dicis. Sed in tanto uiro Pascasio hoc animũ ad inquisitioné mouet, ꝙ post morté ad pœnalem locum ductus est, cuius feretri uestis tãgi potuit, & malignus spũs ab obsesso hoíe fugari.

Gregorius:

HAc in re magna dét omnipotentis Dei dispensatio, & quàm sit multiplex, agnosci. Cuius iudicio actum est, ut idem uir Pascasius & ipse intus ad aliquã tum téporis reciperet quod peccasset, & tñ ante humanos oculos mira per corpꝰ suum post morté faceret, qui ante mortem eis quoq; cognoscentibus pia opera fecisset: ut neque hi qui bona eius uiderant, & de eleemosynarum illius æstimatione fallerent, neq; ipsi sine ultione laxaretur culpa quam nec esse culpam credidit, & idcirco hanc fletibus nõ extinxit.

Petrus:

PErpendo quæ dicis: ueruntamen hac ratione constrictus, nõ solum quæ intelligo, sed ét ipsa quæ in me non intelligo, cogor iã peccata formidare. Sed quæso te quia paulo superius sermo de locis pœnalibus inferni uersabatur, ubi nã esse infernum putamus. Super hanc terram, an sub hac terra esse credendus est?

Vbi esse infernus credendus sit. Cap. XLII.

Gregorius:

HAc de re temetè diffinire nõ audeo. Nonnulli nanq; in quadam terrarũ parte infernum esse putauerunt. Alii uerò hunc sub terra esse æstimant. Sed tamé hoc animum pulsat: quia si idcirco infernũ dicimus, quia inferius iacet, quod terra à cœlo est hoc esse debet infernus à terra. Vnde & fortasse per Psamistam dicitur: Liberasti animam meam ex inferno inferiori: ut infernus superior in terra, infernus uerò inferior sub terra esse uideatur. Et Ioánis uox in æstimatione ista cõcordat, qui cum signatum librum septem sigillis uidisse se diceret: quia nemo inuétus est dignus neq; in cœlo, neq; in terra, neq; subtus terram aperire librum & soluere signacula eius, adiunxit: Et ego flebam multum. Quem tñ librum postea ꝑ leoné de tribu Iuda dicit aperiri. Quo uidelicet libro quid aliud q̃ sacra scriptura signatur? Quam solus redemptor noster aperuit, qui homo factus moriédo, resurgendo, ascendendo, cuncta mysteria quę in eo fuerant clausa patefecit. Et nullus in cęlo, quia neq; angelus, nullus in terra quia neq; hõ uiuẽs in corpore nullus subtus terram dignus inuẽtus est, quia neq; animæ corpore exutæ aperire nobis præter Dominum sacri eloquij secreta potuerunt. Cũ ergo ad aperiendum librum nullus sub terra inuentus dr̃, quid obstet nõ uideo ut sub terra infernꝰ esse credatr̃.

Psal. 15. *Apoc. 5.* *Infernus sub terra esse creditur.*

Petrus:

QVęso te: Vnus esse gehennæ ignis credendus est, an quanta peccatorũ diuersitas fuerit, tanta quoq; æstimanda sunt & ipsa incendia esse præparata?

Vtrum unus gehennæ ignis sit, an diuersi. Caput XLIII.

Gregorius:

VNus quidé est gehennę ignis, sed nõ uno modo omnes cruciat peccatores. Vniuscuiusq; etenim quãtum exigit culpa, tãta illic sentitur pœna. Nam sicut in hoc mundo sub uno sole multi consistunt, nec tamen eiusdem solis ardorem ęqualiter sentiunt: quia alius plus ęstuat, atq; alius minus: ita illic in uno igne nõ unus est modus incendij: quia quod hic diuersitas corporum, hoc illic agit diuersitas peccatorum, ut & ignem non dissimilem habeant, & tamen eosdem singulos dissimiliter exurat.

Petrus:

NVnquid nam, quæso te, dicimus eos qui semel illic mersi fuerint, semper arsuros?

Si semper ardeant qui gehennæ incendijs deputantur. Cap. XLIIII.

Gregorius:

COnstat nimirum, & incunctanter uerum est: qa sicut finis non est gaudio bonorum,

bonorum, ità finis non erit tormento A malorum. Nam cum veritas dicat: Ibunt impij in supplicium æternum, iusti auté in vitam æternam: quia verum est quod promisit, falsum proculdubio non erit quod minatus est Deus. *Mat.25.*

Petrus:

QVid si quis dicat: Idcirco peccantibus æternam pœnam minatus est, tu eos à peccatorum perpetratione cópesceret?

Gregorius:

SI falsum est quod minatus est, ut ab iniustitia corrigeret: etiá falsa est pollicitus, ut ad iustitiam prouocaret. Sed quis hoc dicere uel insanus præsumat? B Et si minatus est quod non erat impleturus, dum asserere eum misericordem uolumus, fallacem, quod dicit nefas est, prædicare compellimur.

Petrus:

SCire uelim quomodo iustum sit ut culpa quæ cum fine perpetrata est, sine fine puniatur.

Gregorius:

HOc rectè diceretur si districtꝰ iudex non corda hominum, sed facta pénsaret. Iniqui.n. ideo cũ fine deliquerunt: C quia cum fine uixerunt. Ná voluissent utiq; si potuissent sine fine viuere, ut potuissent sine fine peccare. Ostendunt.n. quia in peccato semper viuere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare dum viuunt. Ad magná ergo iustitiá iudicantis ptinet, vt nũquá careát supplicio, qui in hac uita nunq̃ voluerút carere peccato.

Petrus:

SEd nullus iustus crudelitate pascitur, & delinquens seruus à iusto domino idcirco cędi pręcipitur, ut a nequitia corrigatur. Ad hoc ergo uapulat, ut emenda D ri debeat. Iniqui autem gehennæ ignib. traditi, si ad correctioné non perueniút, quo fine semper ardebunt?

Gregorius.

OMnipotés Deus, quia pius est, miserorum cruciatu nó pascitur, q̃a uero iustus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt: scilicet vt iusti omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ euaserunt: quatenus tanto magis in æternũ gratię diuinæ debitores se esse cognoscant, quanto in æternũ mala puniri conspiciunt, quæ eius adiutorio uicerunt.

Petrus:

ET vbi est quod sancti sint, si pro inimicis suis quos tunc ardere vident, non orabunt, quibus vtique dictum est: pro inimicis vestris orate?

Gregorius:

PRo inimicis suis ornat eo tpe quo possunt ad fructuosam pęnitentiam eorum corda cóuertere, atq; ipsa cóuersione saluare. Quid.n. aliud pro inimicis orandum est, nisi hoc qđ Apostolus ait: Vt det illis Deus pęnitétiá ad cognoscendũ veritaté & resipiscát à diaboli laqueis à quo capti tenentur ad ipsius volũtaté.

Petrus:

PLacet quod dicis. Et quomodo pro illis tunc orabút qui iam nullatenus possunt ad iustitiæ opera ab iniquitate commutari?

Gregorius:

EAdem itaque causa est cur non oret tunc pro hominibus igni æterno dánatis, quæ nunc etiam causa est, ut non oretur ꝑ diabolo angelisq; eius æterno supplicio deputatis. Quæ nunc etiá causa est, ut non orent sancti homines pro hominibus infidelibus, impijs defunctis, quia pro eis vtiq; quos æterno deputatos supplicio iam nouerunt, ante illum iudicis iusti conspectum orationis suæ meritum cassari refugiunt. Quod si núc quoque viuentes iusti mortuis & damnatis iniustis minimè compatiũtur, quá do adhuc aliquid iudicabile de sua carne sese perpeti etiam ipsi nouerunt: quanto districtius tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni uitio corruptionis exuti, ipsi iam iustitiæ vicinius atque arctius inhærebunt? Sic quippe eorum mentes per hoc quod iustissimo iudici inhærent, uis districtionis absorbet, ut omnino eis non libeat, quicquid ab illius æternę regulæ subtilitate discordat. *Sancti cur pro damnatis non orét.*

Petrus:

NOn est iam quod respondere debeá apertę rationi. Sed hæc nunc quæstio mentem mouet, quomodo ani

ma

ma immortalis dicitur dum constet q in perpetuo igne moriatur. A

Quomodo anima immortalis dicitur, si constat, q mortis dãnatione puniatur. Cap. XLV.

Gregorius:

QVia duobus modis uita ducit, duobus etiam modis mors debet intelligi. Aliud nanq; est q in Deo uiuimus, aliud verò quod in hoc quod côditi vel creati sumus: id est, aliud beatè uiuere, atq; aliud est essentialiter. Anima itaque & mortalis esse intelligitur, & immortalis. Mortalis quippe, quia beatè uiuere amittit: immortalis autem, quia essentialiter uiuere nunq̃ desinit, & naturæ suę vitã perdere non valet, nec cum in ppetua fuerit morte damnata. Illic.n. posita beata esse pdit, & esse nõ perdit. Qua ex re cogitur semper ut & mortẽ sine morte, & defectum sine defectu, & finem sine fine patiatur: quaten⁹ ei & mors immortalis sit, & defectus indeficiens, & finis infinitus.

Anima & mortalis & immortalis est.

Petrus:

QVis hanc tã inexplicabilem damnationis sententiã, cuiuslibet sit operis, ad exitum veniens non pertimescat, qñ etsi iam nouit qđ egit adhuc tñ facta illius q̃ subtiliter iudicentur, ignorat?

De quodam sancto viro qui veniens ad mortem expauit. Cap. XLVI.

Gregorius:

VT asseris, ita est Petre. Sed plerũq; de culpis minimis ipse solus pauor egrediẽtes iustorum animas purgat, sicut narrari de quodam sancto viro mecum frequenter audisti. Qui ad mortem ueniens, vehemẽter timuit, sed post mortẽ discipulis in stola candida apparuit, & quam præ clarè sit susceptus indicauit.

Quòd quidam ne in morte timeant, reuelatione roborantur. Et de Antonio, & Merulo, & Ioanne monachis. Cap. XLVII.

NOnnunquam uerò oĩpotens Deus trepidantium mentes quibusdam prius reuelationib⁹ roborat, ut in morte minimè pertimescant. Nam quidam mecũ in monasterio frater Antonius nomine uiuebat, qui multis quotidianis lachrymis ad gaudia patriæ cęlestis anhelabat. Cumque studiosissimè, & magno feruoris desiderio sacra eloquia meditaretũ, non in eis uerba scientiæ sed fletum cõpunctionis inquirebat. Quatenus p hæc excitata mens eius inardesceret, & ima deserens ad regionem cœlestis patriæ p contemplationem volaret. Huic per visionẽ nocturnam dictum est: Paratus esto quia Dominus iussit migrare te. Cumq; ille non habere se sumptus ad migrandũ diceret: responsum protinus audiuit dicens. Si de peccatis tuis agitur, dimissa sunt. Qđ cũ semel audisset, & magno adhuc metu trepidaret, nocte quoque alia eisdẽ uerbis est admonitus. Tũc post q nque dies febre correptus, cunctis fratrib⁹ orantibus, flentibusque defunctus est. B

ALius etiam frater in eodẽ monasterio Merulus dicebatur, vehemẽter lachrymis atque eleemosynis intentus. Psalmodia uerò ex ore illius penè nullo tempore cessare cõsueuerat, excepto cũ aut alimentum corpori, aut membra dedisset sopori. Huic nocturna visione apparuit, quòd ex albis floribus corona de cęlo in caput illius descendebat. Qui mox molestia corporis occupatus, cũ magna securitate animi atque hilaritate defunctus. Ad cuius sepulchrum dum Petrus, qui nũc monasterio meo pẽst, sibi sepulturam facere post annos quatuordecim voluisset, tanta, ut asserit de eodem sepulchro illius fragrantia suauitas emanuit, ac si illic florum omnium fuissent odoramenta congregata. Qua ex re manifestè patuit, quàm uerum fuit q per nocturnam visionem uidit. C

IN eodem quoque monasterio alius, q̃dam Ioannes dictus est, magnæ indolis adolescens, qui ætatẽ suam intellectu & humilitate, & dulcedine & grauitate trãsigebat. Huic ęgrotanti atq; ad extremũ deducto, per nocturnã uisionẽ, quidã senex apparuit, & hũc virga tetigit, eiq; dixit: Surge. Ex hac enim molestia modo minimè morieris, sed paratus esto quia longum tempus hic facturus non eris. Qui dum iam esset à medicis desperatus repente sanatus est, atque conualuit. Rẽ quã uiderat, narrauit, seque per biennĩũ in Dei seruitio, sicut prædixi vltra ętatis suæ annos exhibuit. Ante hoc aũt triennium, D

nium, cum quidā frater fuiſſet mortuus, A atque in eiuſdem monaſterij cimiterio à nobis ſepultus, cunctis nobis ab eodem cimiterio exeuntibus, idem Ioānes, ſicut poſtmodū pallens & tremens indicauit, illic nobis diſcedentibus inuentus, ab eodem fratre qui mortuus fuerat, de ſepulchro vocatus eſt. Quod mox etiam ſubſequens finis edocuit. Nam poſt dies decem inuaſus febribus, carne ſolutus eſt.

Petrus:

DOceri velim ſi hoc quod per nocturnas viſiones oſtēdit, debeat obſeruari.

An obſeruanda ſint ſomnia, & quot ſint modi ſomniorum. B *Cap.* XLVIII.

Gregorius:

IN hoc Petre ſciēdum eſt, quia ſex modis tangunt animum imagines ſomniorum. Aliquando nanq; ſomnia uentris plenitudine uel inanitate, aliquādo verò illuſione, aliquando cogitatione ſimul & illuſione, aliquando reuelatione, aliquādo autem & cogitatione ſimul & reuelatione generātur. Sed duo quæ primò diximus, omnes experimēto cognoſcimus: ſubiuncta autē quatuor, in ſacræ ſcripturæ paginis inuenimus. Somnia etenim niſi plerunq; ab occulto hoſte per illuſionem fierēt, nequaquam hoc vir ſapiens indicaret: dicens. Multos enim errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperātes in illis. Et iterum: Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia. Quibus profectò uerbis cuius ſint deteſtationis oſtēditur quæ augurijs coniunguntur. Rurſum niſi aliquando ex cogitatione ſimul & illuſione procederēt, vir ſapiens minime dixiſſet: Multas curas ſequuntur ſomnia. Et niſi aliquādo ſomnia ex myſterio reuelationis orirētur, nec Ioſeph præferendum ſe fratribus ſomnio uideret, nec ſpōſum Mariæ, ut ablato puero in Aegyptum fugeret, & per ſomniū angelus admoneret. Rurſum niſi aliqn̄ ex cogitatione ſimul & reuelatione procederent, nequaquam Daniel propheta Nabuchodonoſor uiſionem diſſerens, a radice cogitationis inchoaſſet, dicens: Tu rex cœpiſti cogitare in ſtratu tuo quid eſſet futurū poſt hæc, & qui reuelat myſteria, oſtēdit tibi quæ uentura ſunt. Et paulo poſt: Videbas, & ecce quaſi ſtatue una grandis, ſtatua illa magna & ſtatura ſublimis ſtabat contra te, &c. Daniel itaq; dixit ſomniū & implēdum reuerenter inſinuat: & ex qua ortum ſit cogitatione manifeſtat: patenter oſtenditur, quia hoc plerunq; ex cogitatione ſimul & reuelatione generetur. Sed nimirum, cum ſomnia tot rerū qualitatibus alternent, tāto eis credi difficilius debet, quanto & ex quo impulſu ueniant facilius nō elucet. Sancti autem viri inter illuſiones atq; reuelationes ipſas uiſionum uoces aut imagines quodā intimo ſapore diſcernunt: ut ſciant uel quid a bono ſpiritu percipiant, uel quid ab illuſore patiantur. Nam ſi erga hæc mens cauta non fuerit, per deceptorem ſpiritum multis ſe vanitatibus immergit qui nonnunquam ſolet multa uera prædicere, ut ad extremum ualet animā ex una aliqua falſitate laqueare.

Somniorum ſex modi. — *Eccl. 34* — *Leui. 19* — *Eccl. 5.* C

De quodam cui per ſomnium longa vitæ ſpatia promiſſa ſunt, & ill breui tempore morte reſecata. *Cap.* XLIX.

SIcut cuidam noſtrum nuper certū eſt contigiſſe, qui dum ſomnia vehementer attendere, ei per ſomnium longa ſpatia huius uitæ promiſſa ſunt: Cumque multas pecunias pro longioris uitę ſtipēdijs collegiſſet, ita repentè defunctus eſt, ut intactas omnes relinqueret, & ipſe ſecum nihil ex bono opere portaret.

Petrus:

QVis ille ſit memini. ſed quæſo te ea quæ cœpimus exequamur: Putamusne aiab' aliquid prodeſſe ſi mortuorū corpora fuerint in Eccleſijs ſepulta.

An proſit animabus ſi mortuorum corpora in Eccleſia fuerint ſepulta. *Cap.* L.

Gregorius:

QVos grauia peccata nō deprimunt hoc prodeſt mortuis ſi in Eccleſia ſepeliātur, quod eorum proximi, quoties ad eadem ſacra loca conueniunt ſuorū quorū ſepulchra conſpiciunt, recordantur, & pro eis Domino prçces fundunt. Nam quos peccata grauia deprimūt, nō ad abſolutionē potius quam ad maiorē dānationis cumulum eorū corpora in Eccleſiis ponuntur. Quod melius oſtendere poterimus, ſi ea quæ diebus noſtris geſta ſunt, breuiter enarremus.

13. queſt. 2. Cum gratia.

De

De quadam sanctimoniali fœmina in Ecclesia sancti Laurentij sepulta, quę dimidia apparuit incensa. Cap. LI.

Vir nanq; uitæ uenerabilis Felix Portuensis episcopus, in Sabinensi prouincia ortus atq; nutritus est. Qui quãdã sanctimonialẽ fœminã in loco eodẽ fuisse testat, q̃ carnis quidẽ continentiã habuit, sed linguæ procacitatem atq; stulti loquium non declinauit. Hæc igit defuncta, atq; in Ecclesia sepulta est. Eadem autem nocte custos eiusdem Ecclesiæ per reuelationẽ uidit, quia deducta ante sacrũ altare per mediũ secabat, & pars una illius igne cremabat, & pars altera intacta remanebat. Cumq; hoc surgẽs mane fratrib. narrasset, & locũ ostenderet in quo fuerat igne consumpta, ipsa flammæ cõbustio ita ante altare in marmoribus apparuit, ac si illic eadem fœmina igne corporeo fuisset cõcremata. Qua ex re aperte datur intelligi, quia hi quibus peccata dimissa nõ fuerint, ad euitãdũ iudiciũ sacris locis post mortẽ nõ ualeãt adiuuari.

Monialis semiusta.

De Valerani patricij sepultura. Cap. LII.

Ioannes quoq; uir magnificus, in hac urbe locũ pfectorum seruãs, cuius grauitatis atq; ueritatis sit, nouimus: qui mihi testatus est Valerianum patriciũ in ciuitate quæ Brixia dicitur fuisse defunctum. Cui eiusdem ciuitatis Episcopus, accepto precio locũ in Ecclesia præbuit, in quo sepeliri debuisset. Qui uidelicet Valerianus usq; ad ætatem decrepitam leuis ac lubricus extitit. modumq; suis prauitatibus ponere contempsit. Eadem uero nocte qua sepultus est, beatus Faustinus martyr, in cuius Ecclesia corpus illius fuerat humatũ, custodi suo apparuit dicens: Vade & dic episcopo ut proijciat hinc fetentes carnes quas hic posuit: qđ si nõ fecerit, die trigesimo ipse morietur. Quam uisionem custos Episcopo timuit cõfiteri, & rursus admonitus declinauit. Die aũt trigesimo eiusdem ciuitatis Episcopus cum uespertina hora sanus atq; incolumis ad lectum rediisset, subita & inopinata morte defunctus est.

De corpore Valentini ab Ecclesia post mortem proiecto. Capu LIII.

Adest quoque in præsenti uenerabilis frater Venantius Lunensis episcopus, & magnificus Liberius uir nobilissimus atq; ueracissimus, q se scire suosq; homines interfuisse testantur eam rem q narrant nuper in Genuensi urbe contigisse. Ibi nanq;, ut dicunt, Valentinus nomine, Ecclesię Mediolanensis defensor, defunctus est, vir valde lubricus & cunctis leuitatibus occupatus, cuius corpus in ecclesia beati martyris Syri sepultum est. Nocte autem media in eadem Ecclesia factæ sunt uoces, ac si quis uiolenter ex ea expelleretur, atq; traheretur foras. Ad quas nimirum uoces cucurrerunt custodes, & uiderunt duos quosdam teterrimos spiritus, qui eiusdem Valentini pedes quadã ligatura strinxerant, & eum ab Ecclesia clamantẽ ac nimiũ uociferãtem foras trahebant, qui uidelicet exterriti ad sua strata reuersi sunt. Mane autẽ facto aperientes sepulchrum in quo idẽ Valentinus positus fuerat, eius corpus non inuenerunt. Cumq; extra Ecclesiã quærerent ubi proiectum esset, inuenerunt hoc in se pulchro alio positũ, ligatis adhuc pedib. sicut ab Ecclesia fuerat abstractũ. Ex qua re Petre collige, quia his quos peccata grauia deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciant, restat ut etiã de sua præsumptione iudicentur: quatenus eos sacra loca non liberent, sed etiã culpa temeritatis accuset.

De tinctoris corpore in Ecclesia sepulto, post non inuento. Cap. LIIII.

Nam quid quoq; in hac urbe cõtigerit tinctorum q hic habitant, multitudo testatur, quod quidam artis eorum primus cum defunctus fuisset, in ecclesia beati Ianuarij martyris iuxta portã sancti Laurentij a coniuge sepultus est. Sequenti autem nocte ex eadem sepultura audiente custodie eius, spiritus cœpit clamare: Ardeo, ardeo. Cum uero diu has duas uoces emisisset, custos hoc eius nunciauit uxori. Vxor uero illius eos q diligenter inspicerent artis eiusdẽ uiros trãsmisit ad Ecclesiã, uolens cognoscere qualiter eiꝰ corpꝰ esset in sepulchro de quo talia clamaret. Qui aperientes sepulchrũ uestimenta quidem intacta repererunt, quę nunc usq; in eadẽ ecclesia pro eiusdem causę testimonio seruantur, corpus

uero

uero illius omnino nõ inuenerunt, ac si in sepulchro eodem positum nõ fuisset. Qua ex re colligendum est, qua ultione aīa eius damnata sit, cuius & caro est ab ecclesia proiecta. Quid igitur sacra loca sepultis prosunt, qñ hi qui indigni sunt, ab eisdẽ sacris locis diuinitus proijciuntur?

Petrus:

QVidnam ergo esse poterit, qđ mortuorũ ualeat animabus prodesse?

Quid sit quod post mortem valeat ad absolutionem animas adiuuare: & de Centumcellensi presbytero, qui a cuiusdam spiritu petitus est, vt per sacram hostiam post mortem potuisset adiuuari: & de anima Iusti monachi. Cap. B *LV.*

Gregorius:

SI culpæ post mortem insolubiles non sunt, multorũ solet animas etiã post mortem sacra oblatio hostiæ salutaris adiuuare: ita ut hanc nõnunquã ipsę defunctorũ animæ expetere videãtur. Nã prędictus Felix episcopꝰ, à quodam uitæ venerabilis presbytero, qui usq; ante bienniũ uixit, & in diœcesi Centullẽsis urbis C habitabat, atq; ecclesię beati Ioannis, q̃ in loco qui dicitur Tauriana sita est, præerat: cognouisse se asserit, ꝙ idẽ presbyter in eodẽ loco in quo aquæ calidæ uapores nimios faciũt, quoties corporis necessitas exigebat, lauari cõsueuerat. Vbi dũ die quadam fuisset ingressus, inuenit quendã incognitum uirum ad suum obsequiũ pręparatũ, qui sibi de pedibus calceaméta abstraheret, vestimenta susciperet & exeunti de caloribus sabana pręberet, atque omne ministeriũ cũ magno famulatu perageret. Cumq; hoc sępius fieret idẽ presbyter die quadẽ ab balnea iturus, intra semetipsum cogitans dixit: Viro illi qui mihi solet tam deuotissimè ad lauãdum obsequi, ingratus apparere nõ debeo: sed aliquid me necesse est ei pro munere portare. Tũc duas secũ oblõnũ coronas detulit. Qui mox ut peruenit ad locũ, hominẽ inuenit, atq; ex more eius obsequio in omnibus usus est. Lauit itaque, & cũ iam uestitus voluisset egredi, hoc quod secum detulerat, obsequẽti sibi uiro pro benedictione obtulit, petens A vt benignè susciperet, quod ei gratia charitatis offerret. Cui ille mœrẽs afflictusq; respondit: Mihi ista quare das pater? Iste panis sanctus est, ego hunc manducare non possum. Ego etenim quem vides, huius loci dñs aliquando fui, sed pro culpis meis hic post mortem deputatus sum. Si autẽ mihi præstare vis, omnipotẽti Deo pro me offer hunc panem, vt pro peccatis meis interuenias. Et tunc exauditum te esse cognosce, cum huc ad lauandum veneris, & me minimè repereris. In quibus verbis dispatuit, & is qui homo esse uidebatur, euanescendo innotuit, quia spiritus fuit. Idem verò presbyter hebdomada continua se pro eo in lachrymis afflixit, salutarem hostiam quotidie obtulit, & reuersus post ad balneum, eum iam minime inuenit. Qua ex re q̃tum prosit animabus immolatio sacræ oblationis ostenditur, qñ hanc & ipsi mortuorũ spiritus à viuentibus petunt, & signa indicant, quibus per eam absoluti videantur. *Oblatio hostiarũ mortuis utilis est.*

NEq; hoc silendũ puto, quod actũ in meo monasterio ante hoc trienniũ reminiscor. Quidã nanque monachus Iustus nomine, medicinali arte fuerat imbutus, qui mihi in eodem monasterio constituto sedulè obsequi, atque in assiduis ægritudinibus meis excubare consueuerat. Hic itaq; languore corporis pręuẽtus ad extremum deductus est. Cui in ipsa sua molestia frater germanus nomine Copiosus seruiebat, qui ipse quoque nũc in hac vrbe per eandẽ medicinæ artem temporalis vitæ stipẽdia sectatur. Sed prædictꝰ Iustus, cum iam se ad extremum peruenisse cognouisset, eidẽ Copioso fratri suo, quia occultatos tres aureos haberet, innotuit. Quod nimirum fratribus non potuit cælari, sed subtiliter indagantes, atque illius omnia medicamenta perscrutantes, eosdem tres aureos inuenerũt absconsos in medicamine. Quod mox vt mihi nunciatum est, tantum malũ de fratre qui nobiscum cõmuniter uixerat, ęquanimiter ferre non ualui: quippe quia eiusdem mei monasterij semper regulã fuerat, vt cuncti fratres ita communiter viuerent, quatenus eis singulis nulla habere propria liceret. Tunc nimio mœrore percussus cogitare cœpi, vel quid

ad

ad purgatione morientis facere, uel quid ad exemplu uiuentib. fratribus prouiderem. Precioso igit eiusde monasterij ppo sito ad me accersito dixi: Vide ut nullus ex fratrib. se ad eu moriente iungat, nec sermone consolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat, sed cu in morte constitutus fratres exquisierit, ei suus carnalis frater dicat, qa propter aureos quos occultatos habuit, à cunctis fratribus abominatus sit: ut saltem in morte de culpa sua mente ipsius amaritudo transuerberet, atq; à peccato quod perpetrauit, purget. Cùm uerò mortuus fuerit, corpus illius cu fratru corporib. non ponatur, sed quolibet in sterquilinio fossam facite, & in ea corpus eius proijcite: ibiq; super eu tres aureos quos reliquit, iactate, omnes simul clamantes, Pecunia tua tecum sit in perditione, & sic eum terra operite. In quib. utrisq; rebus, una morienti, alteram uerò uolui prodesse fratrib. uiuentibus: ut & illu amaritudo mortis à culpa solubilem faceret, & istos auaritiæ tanta damnatio terreret, atq; à culpa prohiberet: quod ita factum est. Nam cu ide monachus peruenisset ad mortem, atq; anxiè se quæreret commendari fratrib. & nullus è fratrib. ei applicari & loqui dignaretur, ei carnalis frater cur ab omnibus fratrib. esset abominatus, indicauit. Qui protinus de reatu suo uehementer ingemuit, atq; in ipsa sua tristitia è corpore exiuit, qui ita est sepultus ut dixeram. Sed fratres oes ex eade eius sententia conturbati, cœperunt singuli extrema quæq; & uilia, & quæ eis habere regulariter sp licuerat, ad mediu proferre, uehementerq; formidare, ne quid apud eos esset unde reprehendi potuissent. Cu uerò post mortem eius triginta ia essent dies euoluti, cępit animus meus defuncto fratri copati, eiusq; cu dolore graui supplicia pensare, & si quod esset ereptionis eius remediu quærere. Tunc euocato ad me eodem Precioso monasterij mei pposito tristis dixi: Diu est q frater ille qui defunctus est, in igne cruciat debemus ei aliquid charitatis impendere, & eum in quantu possumus ut eripiatur adiuuare. Vade itaq;, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo sa-

A crificiu stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo p absolutione illius hostia salutaris non offeratur. Qui protinus abscessit, & dictis paruit. Nobis autem alia curantib. atq; dies euolutos no numerantibus, idem frater qui defunctus fuerat, nocte quadam fratri suo germano Copioso per uisione apparuit. Quem ille cùm uidisset, inquisiuit dicens: Quid est frater, quomodo es? Cui respondit: Nunc usq; male fui, sed ia modò bene sum, quia hodie communionem recepi. Quod idem Copiosus pergens protinus B indicauit fratribus in monasterio. Fratres uerò sollicitè computauerunt dies, extiterat quo p eo tricesima oblatio fuerat impleta. Cuq; & Copiosus nesciret, quid p eo fratres agere, & fratres ignorassent, quid de illo Copiosus uidisset, vno eodemq; tempore dum cognoscit ille quid isti egerant, atque isti cognoscut quid ille uiderat, cocordante simul uisione & sacrificio, res apertè claruit, quia frater qui defunctus fuerat, per salutare hostiam euasit supplicium.

Petrus:

C MIra sunt ualde quæ dicis, & no mediocriter læta.

De uita & transitu Cassij episcopi. Cap. LVI.

Gregorius:

NE nobis in dubium ueniant uerba mortuoru, confirmant hęc facta uiuentium. Nam vir uitæ venerabilis Cassius Narniensis episcopus, q quotidianu offerre consueuerat Deo sacrificiu, seq; in lachrymis inter ipsa sacrificiorum arcana mactabat, mandatum Domini per cuiusdam sui visionem presbyteri suscepit, dicens: Age quod agis, operare quod D operaris: non cesset pes tuus non cesset manus tua: natali Apostolorum venies ad me, & retribuam tibi mercedem tua. Qui post annos septe ipso natalitio Apostolorum die, cum missarum sollenia peregisset, & mysteria sacrę communionis accepisset, è corpore exiuit.

De quodam ab hostibus capto, cuius uincula oblationis hora soluebantur. Et de Baraca nauta per salutarem hostiam a naufragio liberato. Cap. LVII.

HOc quoque quod audiuimus, que da apud hostes captiuitate positu, & Captiuus liberatus.

& in uinculis religatum fuisse, pro quo sua coniunx dieb. certis sacrificiũ offerre consueuerat. qui longo post tempore ad coniugem reuersus, quibus dieb. eius uincula soluerentur, innotuit: eiusq; cõiunx illos fuisse dies in quibus pro eo sacrificium offerebat recognouit.

EX alia etiam re quæ nobis ante annos septem gesta est, certissimè confirmatur. Agathus. n. Panormitanus episcopus, sicut fideles mihi ac religiosi uiri multi testati sunt atq; testat, cũ beatę memoriæ antecessoris mei tẽpore iussus esset ut Romam ueniret, uim nimiæ tempestatis pertulit, ita ut se ex tanto undarũ periculo euadere posse diffideret. Nauta uerò illius Baraca nõie, qui nunc eiusdem Ecclesiæ clericatus officio fungitur, post nauem carabum regebat, ruptoq; fune cum eodem carabo quem regebat, inter undarum cumulos repentè disparuit. Nauis autem cui episcopus præerat, tandem post multa pericula ad Vsticã insulam fluctib. quassata peruenit. Cumq; die tertio Episcopus nautam qui ab eo abreptus in carabo fuerat, in nulla maris parte uideret apparere, uehementer afflictus mortuum credidit, sed per obsequium charitatis uiuo unum quod mortuo debebat, impendit: & omnipotenti deo pro absolutione eius animæ offerre sacrificium uictimæ salutaris iubet. Quo oblato restaurata naue perrexit ad Italiam. Cumq; ad Romanum portum uenisset, illic nautam reperit, quẽ mortuũ putabat. Tunc inopinata exultatione gauisus est, & eum qualiter tot diebus in illo tanto maris periculo uiuere potuisset inquisiuit: Qui uidelicet indicauit, quoties in illius tempestatis fluctibus cũ eodem quem regebat, fuisset carabo uersatus, qualiter cum illo undis pleno natauerat: & quoties eo a superiori parte deorsum uerso ipse carinæ eius superséderet, adiungens cum diebus ac noctib. hoc incessanter faceret, iamq; eius uirtus funditus ex fame simul & labore cecidisset, quo eũ ordine diuina misericordia seruauerit, indicauit. Etenim q̃d ẽt nũc vsq; testatur dicens: Laborans in fluctib. atq; deficiens, subitò mẽtis pondere sum grauatus, ita ut neq; uigilare me crederem, neq; depressus somno essem: & ecce in eodem medio mari me posito quidam apparuit qui mihi panẽ ad refectionem detulit. Quem mox ut comedi, uires recepi, nec longe post nauis transiens affuit, quæ me ab illo undarum periculo suscepit, atq; ad terram deduxit. Quod scilicet Episcopus audiens requisiuit diẽ atq; illũ fuisse diem reperit, quo pro eo presbyter in Vstica insula deo omnipotenti hostiam sacræ oblationis immolauit.

Petrus:

EA quæ narras, ipse quoq; in Siciliæ positus agnoui.

Gregorius:

IDcirco credo quia hoc tam apertè cũ uiuentibus ac nescientibus agitur, ut cunctis hæc agentibus ac nescientib. ostendatur: quia si insolubiles culpæ non fuerint, ad absolutionem prodesse etiã mortuis uictima sacræ oblationis possit. Sed sciendũ est, quia illis sacræ uictimæ mortuis prosunt, qui hic uiuendo obtinuerunt, ut eos etiam post mortẽ bona adiuuent, quæ hic pro ipsis ab alijs fiunt.

De uirtute ac mysterio uictimæ salutaris.
Cap. LVIII.

INter hæc autem pensandum est, q̃ tutior sit uia, ut bonum quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat ipse dum uiuit per se. Beatius quippe est liberum exire, quàm post uincula libertatem quęrere. Debemus itaq; præsens seculum uel quia iam conspicimus defluxisse, tota mente contemnere, quotidiana deo lachrymarũ sacrificia, quotidianas carnis eius & sanguinis hostias immolare. Hæc nanq; singulariter uictima ab ęterno interitu animã saluat, quę illam nobis mortem unigeniti per mysterium reparat: qui licet resurgens à mortuis iam non moritur, & mors ei ultrà non dominabitur, tamen in semetipso immortaliter atq; incorruptibiliter uiuens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Eius quippe ibi corpus sumitur, eius caro in populi salutem partitur, eius sanguis non iã Rom. 6.

in manus infidelium, sed in ora fidelium A funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra passionem unigeniti filij semper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis uocem cœlos aperiri, in illo Iesu Christi mysterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cęlestib. iungi, unum quoq; ex uisibilib. atq; inuisibilib. fieri?

De affligendo corde inter sacra mysteria, & de mentis custodia post compunctionē. Ca. LIX.

SEd necesse est ut cum hæc agimus, nosmetipsos Deo in cordis contritione mactemus, quia qui passionis dominicæ mysteria celebramus, debemus imitari quod agimus. Tunc ergo uerè pro nobis hostia erit Deo, cùm nosipsos hostiam fecerimus. Sed studendum nobis est, ut etiā post orationis tempora in quātum Deo largiente possumus, in ipso animum suo pondere & uigore seruemus, ne post cogitatio fluxa dissoluat, ne uana menti lætitia surrepat, & lucrum compunctionis anima per incuriam fluxæ cogitationis perdat. Sic quippe quod poposcerat, Anna obtinere meruit, quia se post lachrymas in eodem mentis uigore seruauit. De qua nimirum scriptum est: Vultusq; eius non sunt amplius in diuersa mutati. Quæ igitur non est oblita quod petijt, non est priuata munere quod poposcit.

Sacerdos inter celebrandum quid agere debeat.

1. Reg. 1

De relaxandis culpis alienis, ut nostræ relaxentur. Caput LX.

SEd inter hæc sciendum est, quia ille rectè sui delicti ueniā postulat, q. prius hoc quod in ipso delinquitur, relaxat. Munus enim non accipitur, nisi antè discordia ab animo repellatur, dicente ueritate: Si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque munus tuum ante altare, & uade prius recōciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. Qua in re pensandum est, cum omnis culpa munere soluatur, quā grauis est culpa discordiæ, pro qua nec munus accipitur. Debemus itaq; ad proximum, quamuis longè positū, longeque disiunctum mente ire, eique animū subdere, humilitate illum ac beneuolentia B placare: ut. s. conditor noster dum tale placitum nostræ mentis aspexerit, à peccato nos soluat, qui munus pro culpa sumit. Veritatis autem uoce attestante didicimus, quia seruus qui decem milia talenta debebat, cùm pęnitentiam ageret, absolutionem debiti à Domino accepit. Sed quia conseruo suo centum sibi denarios debenti, debitum nō dimisit, & hoc est iussus exigi quod ei fuerat iam dimissum. Ex quibus uidelicet dictis constat, quia si hoc quod in nos delinquitur, ex C corde nō dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Igitur dum per indulti temporis spatium, licet dum iudex sustinet, dum conuersionem nostram is qui culpa examinat, expectat, cō flemus in lachrymis duritiam mētis, formemus in proximis gratiam benignitatis. Et audenter dico, quia salutari hostia post mortem non indigebimus, si ante mortem Deo ipsi hostia fuerimus.

Matt. 5.

Mat. 18.

B. Gregorij operum primi Tomi finis.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sff Ttt Vuu Xxx.

Omnes sunt quaterniones, præter A qui est duernus.

